BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
18 H
12

D.I.n°s.

12
2
K
7

C· PLINII SECVNDI HISTORIAE MVNDI LIBRI TRIGINTA SEPTEM.

Poſt omnes omnium editiones cum uetuſtiſſimis aliquot, iiſq; manu ſcriptis exemplaribus diligentiſſimè collati. Qua quidem in re ea & fide uſi ſumus & religione, ut neq; quippiam, quod è re ſtudioſorum fore iudicabamus, uiſum fuerit prætermittere, neq; ex ueteri receptaq; ſcriptura uel apicem immutare. Mediam itaq; rationem, eamq; tutiſſimam ſecuti, lectionum uarietates, quæ aut cæteris præſtare, aut certè ex æquo cum illis certare uidebantur, conſueta lectione incolumi, ad marginem curauimus adijciendas.

Annexæ ſunt præterea in calce operis Caſtigationes Sigiſmundi Gelenij.

Has ſequitur Index longe quàm locupletiſſimus.

LVGDVNI,
EX OFFICINA GODEFRIDI ET MARCELLI BERINGORVM FRATRVM,
M. D. XLVIII.

tractatum. Acceſsit officinæ Frobenianæ maieſtas nitorq́;, qui uir mihi literis illuſtrandis natus uidetur. Iam quo commendatior etiam Plinius exiret in manus hominum, hoc operæ tuo nomini dedicare uiſum eſt. Scio quantum debeam incomparabili uiro fratri tuo Turzoni, quondam præſuli Uratiſlauienſi, qui me iam procul ſemotum & ſplendidis xenijs, & amantiſsimis literis ad amicitiam prouocauit. Ab hoc ære alieno nō liberat mors creditoris. Memoriæ perſoluendum, quod ipſi perſoluere non licuit. Succeſsiſti in germani locum, iam ſemel atq; iterum laceſſens ad amicitiam. Eſt tibi res, ampliſsime Præſul, cum homuncione planè uitreo.
Subinde periclitor. Proinde ſi deus dederit uitam longiorem, hanc arram eſſe putato,
quæ adeo non liberat, ut obſtrictiorem etiam reddas debitorem: ſin mi-
nus, hoc erit argumentum, mihi facultatem defuiſſe, non ani-
mum hominis grati memorisq́;. Amplitudinem
tuam ſeruet dominus Ieſus. ~~Baſileæ~~
Anno ab orbem redempto
M. D. XXV.
ſexto Idus
Feb.

C. PLINIVS
CAECILIVS
MARCO
SVO S.

PERGRATVM eſt mihi quòd tam diligenter libros auunculi mei lectitas, ut habere omnes uelis, quæraſq́ qui ſint. Fungar indicis partibus, atque etiam quo ſint ordine ſcripti, notum tibi faciam. Eſt enim hæc quoque ſtudioſis non iniucunda cognitio. De iaculatione equeſtri unus. Hunc cum præfectus alæ militaret, pari ingenio curaq́ compoſuit. De uita Q. Pomponij Secundi duo, à quo ſingulariter amatus, hoc memoriæ amici quaſi debitum munus exoluit. Bellorum Germaniæ uiginti, quibus omnia quæ cum Germanis geſſimus bella collegit. Inchoauit cum in Germania militaret, ſomnio monitus. Adſtitit enim ei quieſcenti Druſi Neronis effigies, qui Germaniæ latiſſime uictor ibi perijt. Commendabat memoriam ſuam, orabatq́ ut ſe ab iniuria obliuionis aſſereret. Studioſi tres, in ſex uolumina propter amplitudinem diuiſi, quibus oratorem ab incunabulis inſtituit & perficit. Dubij ſermonis octo ſcripſit ſub Nerone nouiſſimis annis, cum omne ſtudiorum genus paulo liberius & erectius, periculoſum ſeruitus feciſſet. A fine Aufidij Baſſi XXXI. Naturæ hiſtoriarum XXXVII. opus diffuſum, eruditum, nec minus uarium quàm ipſa natura. Miraris quòd tot uolumina, multaq́ in ijs tam ſcrupuloſa, homo occupatus abſoluerit? Magis miraberis, ſi ſcieris illum aliquandiu cauſas actitaſſe, deceſſiſſe anno VI. & L. medium tempus diſtentum impeditumq́, quà officijs maximis, quà amicitia principum egiſſe. Sed erat acre ingenium, incredibile ſtudium, ſumma uigilantia. Lucubrare à Vulcanalibus incipiebat, nō auſpicandi cauſa, ſed ſtudendi ſtatim à nocte multa: hyeme uero ab hora ſeptima, uel cum tardiſſime, octaua, ſæpe ſexta. Erat ſanè ſomni parciſſimi, nonnunquam etiam inter ipſa ſtudia inſtantis, & deſerentis. Ante lucem ibat ad Veſpaſianum Imperatorem: nam ille quoq́ noctibus utebatur: inde ad delegatum ſibi officium. Reuerſus domum, quod reliquum temporis, ſtudijs reddebat. Poſt cibum ſæpe, quem interdiu leuem & facilem ueterum more ſumebat, æſtate, ſi quid ocij, iacebat in ſole, lib · legebatur, adnotabat excerpebatq́. Nihil enim unquam legit, quod non excerperet. Dicere etiam ſolebat, nullum eſſe librum tam malum, ut non aliqua ex parte prodeſſet. Poſt ſolem plerunque frigida lauabatur. Deinde guſtabat, dormiebatq́ minimum. Mox quaſi alio die ſtudebat in cœnæ tempus. Super hanc liber legebatur, adnotabatur, & quidem curſim. Memini quendam ex amicis, cum lector quædam pronunciaſſet perperam, reuocaſſe, & repeti coëgiſſe. Huic auunculum meū dixiſſe: intellexeras nempe. quū ille annuiſſet. Cur ergo reuocabas? decem amplius uerſus hac tua interpellatione perdidimus. Tanta erat parſimonia temporis. Surgebat æſtate à cœna luce, hyeme intra primam noctis, ſed tanquam aliqua lege cogente. Hæc inter medios labores, urbiſq́ fremitum. In ſeceſſu ſolum balinei tempus ſtudijs eximebatur. Cum dico balinei, de interioribus loquor. Nam dum diſtringitur tergiturq́, audiebat aliquid, aut dictabat. In itinere quaſi ſolutus cæteris curis, huic uni uacabat. Ad latus notarius cum libro & pugillaribus, cuius manus hyeme manicis muniebantur, ut ne cæli quidem aſperitas ullum ſtudijs tempus eriperet. Qua ex cauſa Romæ quoq́ ſella uehebatur. Repeto me correptum ab eo, cum ambularem: Poteras, inquit, has horas non perdere. Perire enim omne tempus arbitrabatur, quod ſtudijs non impartiretur. Hac intentione tot iſta uolumina peregit, electorumq́ commentarios CLX. mihi reliquit, opiſthographos quidem, & minutiſſime ſcriptos: qua ratione multiplicatur hic numerus. Referebat ipſe, potuiſſe ſe cum procuraret in Hiſpania, uendere hos commentarios Largio Licinio CCCC. milibus nummum, & tunc aliquanto pauciores erant. No'nne

uidetur

uidetur tibi recordanti quantum legerit, quantum ſcripſerit, nec in officijs ullis, nec in amicitia principum fuiſſe? Rurſus cum audis quid ſtudijs laboris impenderit, nec ſcripſiſſe ſatis, nec legiſſe? Quid eſt enim quod non aut illæ occupationes impedire, aut hæc inſtantia non poſſit efficere? Itaque ſoleo ridere cum me quidam ſtudioſum uocant, qui ſi comparer illi, ſum deſidioſiſſimus. Ego autem tantum, quem partim publica, partim amicorum officia diſtringunt? Quis ex iſtis, qui tota uita literis aſſident, collatus illi, non quaſi ſomno & inertiæ deditus erubeſcat? Extendi epiſtolam, quãuis hoc ſolum quod requirebas ſcribere deſtinaſſem, quos ſcilicet libros reliquiſſet. Confido tamen hæc quoque tibi non minus grata, quàm ipſos libros futura, quæ te non tantum ad legendos eos, uerumetiam ad ſimile aliquid elaborandum poſſunt æmulationis ſtimulis excitare. Uale.

C. PLINIVS TACITO SVO S.

PETIS ut tibi auunculi mei exitum ſcribam, quo uerius tradere poſteris poſſis. Gratias ago. Nam uideo morti eius, ſi celebretur à te, immortalẽ gloriam eſſe propoſitam. Quamuis enim pulcherrimarum clade terrarum, ut populi, ut urbes, memorabili caſu quaſi ſemper uicturus occiderit, quamuis ipſe plurima ſcripſerit, plura tamen perpetuitati eius ſcriptorum tuorum æternitas addet. Equidem beatos puto, quibus deorum munere datum eſt, aut facere ſcribenda, aut ſcribere legenda: beatiſſimos uero, quibus utrũque. Horum in numero auunculus meus & ſuis libris & tuis erit. Quo libentius ſuſcipio, depoſco etiã quod iniungis. Erat Miſeni, claſſemq́ imperio præſens regebat. Calend. Nouembris hora ferè ſeptima, mater mea indicat ei apparere nubem inuſitata & magnitudine, & ſpecie. Surgit ille, ut è ſole ſolebat, frigida guſtata: iacens enim ſtudebat. Popoſcit ſoleas, aſcendit locum, ex quo maxime miraculum illud conſpici poterat. Nubes, incertum procul intuentibus ex quo monte, Ueſuuium fuiſſe poſtea cognitum eſt, oriebatur: cuius ſimilitudinem & formam non alia magis arbor, quàm pinus expreſſerit. Nam longiſſimo uelut trunco efflata in altum, quibuſdam ramis diffundebatur. Credo quia recenti ſpiritu euecta, dein ſeneſcente eo deſtituta, aut etiam pondere ſuo uicta, in latitudinem uaneſcebat, candida interdum, interdum ſordida & maculoſa, prout terram cinerém ue ſuſtulerat. Magnũ id propiusq́ noſcendum, ut eruditiſſimo uiro, uiſum eſt. Iubet liburnicam aptari, mihi ſi uenire unà uellem facit copiam. Reſpondi, ſtudere me malle: & fortè ipſe quod ſcriberem dederat. Egrediebatur domo, accepit codicillos Retinæ claſſiarij imminente periculo exterriti: nam uilla ea ſubiacebat, nec ulla niſi nauibus fuga, ut ſe tanto diſcrimini eriperet orabat. Uertit ille conſilium, & quod ſtudioſo animo inchoauerat, obit maximo. Deducit quadriremes, aſcendit ipſe, non Retinæ modo, ſed multis (erat enim frequens amœnitas ora) laturus auxilium: properat illuc unde alij territi fugiunt, rectumq́ curſum, rectaq́ gubernacula in periculum tenet, adeo ſolutus metu, ut omnes illius mali motus, omnes figuras, ut deprahẽderat oculis, dictaret enotaretq́. Iam nauibus cinis inciderat: quo propius accederet calidior & denſior: iam pumices etiam, nigriq́ & ambuſti & fracti igne lapides: iam uadum ſubitum, ruinaq́ montis littora obſtantia. Cunctatus paulum, an retro flecteret, mox gubernatori ut faceret monenti: Fortes, inquit, fortuna iuuat: Pomponianum pete. Stabijs erat: peruenerat q́ ſinu medio. Nam ſenſim circũactis curuatisq́ littoribus mare infunditur. Ibi quanquam nondum periculo ap ropinquante, conſpicuo tamen, & cum creſceret proximo, ſarcinas contulerat in naues, certus fugæ, ſi contrarius uentus reſediſſet. Quò tunc auunculus meus ſecundiſſimo inuectus, complectitur trepidantem, conſolatur, hortatur: utq́ timorem eius ſua ſecuritate leniret, deferri ſe in balineum iubet: lotus accubat, cœnat, atque hilaris, aut (quod

æque magnum eſt) ſimilis hilari. Interim è Veſuuio monte pluribus locis latiſſime flammæ atq; incendia relucebant, quorum fulgor & claritas tenebras noctis excipiebat. Ille agreſtium trepidatione igni relictas deſertaſq; uillas per ſolitudinem ardere, in remedium formidinis dictitabat. Tum ſe quieti dedit, & quieuit ueriſſimo equidem ſomno. Nam meatus animæ, qui illi propter amplitudinem corporis grauior & ſonantior erat, ab ÿs qui limini obuerſabātur, audiebatur. Sed area, ex qua diæta adibatur, ita iam cinere mixtiſq; pumicibus oppleta ſurrexerat, ut ſi longior in cubiculo mora eſſet, exitus negaretur. Excitatus procedit, ſeq; Pomponiano, cæteriſq; qui peruigilarant reddit: in commune conſultant, intra tecta'ne ſubſiſtant, an in aperto uagentur: nam crebris uaſtiſq; tremoribus tecta nutabant, & quaſi emota ſedibus ſuis, nunc huc, nunc illuc abire aut referri uidebantur. Sub dio rurſus, quanquā leuium exeſorumq; pumicum caſus metuebatur, quod tamen malorum collatio elegit. Et apud illum quidem ratio rationem, apud alios timorem timor uicit. Ceruicalia capitibus impoſita linteis conſtringunt. Id munimentum aduerſus incidentia fuit. Iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior denſiorq;, quam tamen faces multa uariaq; lumina ſoluebant. Placuit egredi in littus, & ex proximo aſpicere, quid iam mare admitteret, quod adhuc uaſtum & aduerſum permanebat. Ibi ſuper abiectum linteum recubans ſedit, atque iterum frigidam popoſcit, hauſitq;. Deinde flammæ, flammarumq; prænuncius odor ſulphuris alios in fugam uertunt, excitant illum, qui innixus ſeruis duobus aſſurrexit, & ſtatim concidit (ut ego coniecto) craſſiore caligine ſpiritu obſtructo, clauſoq; ſtomacho, qui illi natura inualidus, & anguſtius, & frequenter intus æſtuans erat. Ubi dies redditus, is ab eo quem nouiſſime uiderat tertius, corpus inuētum integrum, illæſum, opertumq; ut fuerat indutus. Habitus corporis quieſcenti quàm defuncto ſimilior. Interim Miſeni, ego & mater. Sed nihil ad hiſtoriam. Nec tu aliud quàm de exitu eius ſcire uoluiſti: finem ergo faciam. Unum adÿciam: omnia me, quibus interfueram, quæq; ſtatim cū maxime uera memorantur, audierā, perſecutum. Tu potiſſima excerpes. Aliud eſt enim epiſtolā, aliud hiſtoriā, aliud amico, aliud omnibus ſcribere. Vale.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER PRIMVS.

PRAEFATIO.

C. PLINIVS SECVNDVS VESPASIANO SVO S.

LIBROS naturalis hiſtoriæ nouitium Camœnis Quiritium tuorum opus natum apud me proxima fœtura, licentiore epiſtola narrare conſtitui tibi iucundiſſime Imperator (ſit enim hæc tui præfatio ueriſſima, dum maximè conſeneſcit in patre.) Nanque tu ſolebas meas eſſe aliquid putare nugas, ut obiter emolliam Catullum conterraneum meum. Agnoſcis & hoc caſtrenſe uerbum. Ille enim, ut ſcis, permutatis prioribus ſyllabis duriuſculum ſe fecit, quàm uolebat exiſtimari à Veraniolis ſuis & Fabullis. Simul ut hac mea petulantia fiat, quod proxime nō fieri queſtus es in alia procaci epiſtola noſtra, ut in quadam acta exeat, ſciantq́; omnes quàm ex æquo tecum uiuat imperium. Triumphalis & cenſorius tu, ſextumque conſul, ac tribunitiæ poteſtatis particeps: Et quod his nobilius feciſti, dum illud patri pariter & equeſtri ordini præſtas, præfectus prætorio eius, omniaq; hæc Reipublicæ. Et nobis quidem qualis in caſtrenſi contubernio? Nec quicquam mutauit in te fortunæ amplitudo in ijs, niſi ut prodeſſe tantundem poſſes ut uelles. Itaq; cum cæteris in uenerationem tui pateant omnia illa, nobis ad colendum te familiarius audacia ſola ſupereſt. Hanc igitur tibi imputabis, & in noſtra culpa tibi ignoſces. Perfricui faciem, nec tamen profeci: quando alia uia occurris ingens, & longius etiam ſubmoues ingenij faſcibus. Fulgurat in nullo unquam uerius dicta uis eloquentiæ, tribunitiæ poteſtatis facundia. Quanto tu ore patris laudes tonas? quanto fratris amas? quantus in poetica es? O magna fœcunditas animi: quemadmodum fratrem quoq; imitareris excogitaſti. Sed hæc quis poſſet intrepidus æſtimare ſubiturus ingenij tui iudicium, præſertim laceſſitum? Neq; enim ſimilis eſt conditio publicantium, & nominatim tibi dicantium. Tum poſſem dicere, quid iſta legis imperator? Humili uulgo ſcripta ſunt, agricolarum, opificum turbæ, denique ſtudiorum ocioſis: quid te iudicem facis? Cum hanc operam condicerem, non eras in hoc albo. Maiorem te ſciebam, quàm ut deſcenſurum huc putarem. Præterea eſt quædam publica etiam eruditorum reiectio. Vtitur illa & M. Tullius, extra omnem ingenij aleam poſitus, & (quod miremur) per aduocatum defenditur. Hæc doctiſſimum Perſium legere nolo, Lælium Decimum uolo. Quod ſi hoc Lucilius, qui primus condidit ſtyli naſum, dicendum ſibi putauit: ſi Cicero mutuandum, præſertim cum de republica ſcriberet: quanto nos cauſatius ab aliquo iudice defendimur? Sed hæc ego mihi nunc patrocinia ademi nuncupatione. Quamplurimum intereſt, ſortiatur aliquis iudicē, an eligat: multumq́; apparatus intereſt apud inuitatum hoſpitem & oblatum. Cum apud Catonem illum ambitus hoſtem, & repulſis tanquā honoribus ineptis gaudentē, flagrantibus comitijs pecunias deponerent candidati, hoc ſe facere pro innocentia (quod in rebus humanis ſummum eſſet) profitebātur: inde illa nobilis M. Ciceronis ſuſpiratio: O te felicē M. Porti, à quo rem improbam petere nemo audet. Cū tribunos appellaret L. Scipio Aſiaticus, inter quos erat Gracchus, hoc atteſtabatur, uel inimico iudici ſe approbari poſſe. Adeo ſummum quiſq; cauſæ ſuæ iudicē facit, quēcunq; eligit, unde prouocatio appellatur. Te quidē in excelſiſſimo humani generis faſtigio poſitum, ſumma eloquētia, ſumma eruditione præditū, religioſe adiri etiā à ſalutantibus ſcio. Et ideo immēſa præter cæteras ſubit cura, ut quæ tibi dicantur, cōdigna ſint. Verū & dijs lacte ruſtici multæq́; gentes ſupplicāt, & mola tantū ſalſa litant, qui nō habēt thura. Nec ulli fuit uitio deos colere, quoquo modo poſſet. Meæ quidem temeritati acceſſit hoc quoq;, quòd leuioris operæ hos tibi dedicaui libellos. Nam nec ingenij ſunt capaces, quod alioquin nobis perquàm mediocre erat: nec admittunt exceſſus aut orationes, ſermonéſue, aut caſus mirabiles, uel euentus uarios, non alia iucunda dictu, aut legentibus blanda. Sterilis materia rerum natura, hoc eſt, uita narratur, & hæc ſordidiſſima ſui parte, ut plurimarum rerum aut ruſticis uocabulis aut externis, imò barbaris, etiam cum honoris præfatione ponendis. Præterea iter eſt, non trita autoribus uia, nec qua peregrinari animus expetat. Nemo apud nos qui idem tentauerit, nemo apud Græcos qui unus omnia ea tractauerit. Magna pars, ſtudiorum amœnitates quærimus. Quæ uero tractata ab alijs dicuntur immenſæ ſubtilitatis, obſcuris rerum tenebris premuntur. Iam omnia attingenda, quæ Græci τῆς ἐγκυκλοπαιδείας uocant, & tamen ignota aut incerta ingenijs facta. Alia uero ita multis prodita, ut in faſtidium ſint adducta. Res ardua, uetuſtis nouitatem dare, nouis autoritatem, obſoletis nitorem, obſcuris lucem, faſtiditis gratiam, dubijs fidem, omnibus uero naturam, & naturæ ſuæ omnia. Itaque etiam non aſſecutis, uoluiſſe, abunde pulchrum atque magnificum eſt. Equidem ita ſentio, peculiarem in ſtudijs cauſam eorum eſſe, qui difficultatibus uictis, utilitatem iuuandi prætulerunt gratiæ placendi: idq́; iam & in alijs operibus

ipſe

ipſe feci. & profiteor mirari me T. Liuium, autorem celeberrimum, in hiſtoriarum ſuarum, quas repetit ab origine Vrbis, quodam uolumine ſic orſum: Iam ſibi ſatis gloriæ quæſitum, & potuiſſe ſe deſinere, ni animus inquies paſceretur opere. Profecto enim populi gentium uictoris, & Romani nominis gloriæ, nõ ſuæ compoſuiſſe illa decuit. Maius meritũ eſſet, operis amore, nõ animi cauſa perſeueraſſe: & hoc populo Romano præſtitiſſe, non ſibi. Viginti milia rerum dignarum cura, (quoniam ut ait Domitius Piſo, theſauros oportet eſſe, non libros) ex lectione uoluminum circiter duûm milium, quorum pauca admodum ſtudioſi attingunt propter ſecretum materiæ, ex exquiſitis autoribus centũ, incluſimus triginta ſex uoluminibus, adiectis rebus plurimis, quas aut ignorauerãt priores, aut poſtea inuenerat uita. Nec dubitamus multa eſſe quæ & nos prætererint. Homines enim ſumus, & occupati officijs: ſubciſiuiſq; temporibus iſta curamus, id eſt, nocturnis, ne quid ueſtris putetis ceſſatum horis. Dies uobis impendimus. Cum ſomno ualetudinem computamus: uel hoc ſolo præmio contenti, quòd dum iſta (ut ait M. Varro) muſinamur, pluribus horis uiuimus. Profecto enim uita uigilia eſt. Quibus de cauſis atq; difficultatibus nihil auſo promittere, hoc ipſum tu præſtas quod ad te ſcribimus. Nec fiducia operis hæc eſt, ſed indicatura. Multa ualde pretioſa ideo uidentur, quia ſunt templis dicata. Nos quidem omnes, patrẽ, te fratremq; diximus opere iuſto, temporum noſtrorũ hiſtoriã orſi à fine Aufidij Baſsi. Vbi ſit ea quæres. iam pridem peracta ſancitur. Et alioquin ſtatutũ erat hæredi mandare, ne quid ambitioni dediſſe uita iudicaretur. Proinde occupantibus locũ faueo & poſteris, quos ſcio nobiſcum decertaturos, ſicut ipſi fecimus cum prioribus. Argumentum huius ſtomachi mei habebis, quod in his uoluminibus autorum nomina prætexui. Eſt enim benignum (ut arbitror) & plenum ingenui pudoris, fateri per quos profeceris, non ut plerique ex ijs quos attigi fecerunt. Scito enim conferentem me autores, deprehendiſſe à iuratiſsimis & proximis ueteres tranſcriptos ad uerbum, neque nominatos, non illa Virgiliana uirtute ut certarent, non Ciceroniana ſimplicitate, qui in libris de Republica, Platonis ſe comitem profitetur: in conſolatione filiæ, Crantorem, inquit, ſequor: item Panætium de officijs, Quæ uolumina eius ediſcenda, non modo in manibus habenda quotidie, noſti. Obnoxij profecto animi, & infelicis ingenij eſt, deprehendi in furto malle quàm mutuum reddere, cũ præſertim ſors fiat ex uſura. Inſcriptionis apud Græcos mira felicitas, κηρίον inſcripſere, quod uolebant intelligi fauum. Alij κέρας ἀμαλθείας. ut uel lactis gallinacei ſperare poſsis in uolumine hauſtum. Iam Ia, Muſæ, πανδέκται, ἐγχειρίδιον, λειμών, πίναξ, inſcriptiones propter quas uadimonium deſeri poſsit. At cum intraueris, dij deæq;, quàm nihil in medio inuenies. Noſtri craſsiores, Antiquitatum, Exemplorum, Artiumq; quàm facetiſsimi. Lucubrationem puto, qui Antias cius erat & uocabatur, Valerius primus aſſerit: Varro in ſatyris ſuis Seſculixem & Flexibulas. Apud Græcos deſijt nugari Diodorus, & βιβλιοθήκη hiſtoriam ſuam inſcripſit. Apion quidem grammaticus, hic quem Tiberius Cæſar cymbalum mundi uocabat, quum publicæ famæ tympanum potius uideri poſſet, immortalitate donari à ſe ſcripſit, ad quos aliqua componebat. Me uero non pœnitet nullum feſtiuiorem excogitaſſe titulum. Et ne in totum uidear Græcos inſectari, ex illis nos uelim intelligi pingendi fingendiq; conditoribus, quos in libellis his inuenies, abſoluta opera, & illa quoq; quæ mirando non ſatiamur, pendenti titulo inſcripſiſſe: Vt, Appelles faciebat, aut Polycletus: tanquam inchoata ſemper arte & imperfecta, ut contra iudiciorum uarietates ſupereſſet artifici regreſſus ad ueniam, uelut emendaturo quicquid deſideretur, ſi non eſſet interceptus. Quare plenum uerecundiæ illud eſt, quòd omnia opera tanquam nouiſsima inſcripſere, & tanquam ſingulis fato adempti. Tria non amplius, ut opinor, abſolutè quæ traduntur inſcripta, ille fecit, quæ ſuis locis reddam: quo apparuit, ſummam artis ſecuritatem autori placuiſſe, & ob id magna inuidia fuere omnia ea. Ego planè meis adijci poſſe multa confiteor: nec ijs ſolis, ſed & omnibus quæ edidi: ut obiter caueam iſtos Homeromaſtigas. Ita enim uerius dixerim, quoniam audio & Stoicos, & dialecticos, Epicureos quoque (nam de grammaticis ſemper expectaui) parturire aduerſus libellos, quos de grammatica edidi, & ſubinde abortus facere iam decem annis, cum etiam celerius elephanti pariant: Ceu uero neſciam aduerſus Theophraſtum, hominem in eloquentia tantum, ut nomen diuinum inde inuenerit, ſcripſiſſe etiam fœminam, & prouerbium inde natum, ſuſpendio arborem eligendi. Non queo mihi temperare, quo minus ad hoc pertinentia ipſa Cenſorij Catonis uerba ponam, ut inde appareat, etiam Catoni de militari diſciplina commentanti, qui ſub Africano, imò uero & ſub Annibale didiciſſet militare, & ne Africanum quidem ferre potuiſſet, qui imperator triumphum reportaſſet, paratos fuiſſe iſtos qui obtrectatione alienæ ſcientiæ famam ſibi aucupantur. Quid enim ait in eo uolumine? Scio ego quæ ſcripta ſunt, ſi palàm proferantur, multos fore qui uitiliſigent, ſed ij potiſsimum, qui ueræ laudis expertes ſunt. Eorum ego orationes ſino prætærfluere. Nec Plancus illepide, cum diceretur Aſinius Pollio orationes in eum parare, quæ ab ipſo aut liberis poſt mortem Planci ederentur, ne reſpondere poſſet: Cum mortuis non niſi laruas luctari. Quo dicto ſic repercuſsit illas, ut apud eruditos nihil impudentius iudicetur. Ergo ſecuri etiam contra uitiliſtigatores, quos Cato eleganter ex uitijs & litigatoribus compoſuit: quid enim illi aliud quàm litigant, aut litem quærunt? exequemur reliqua propoſiti. Quia occupationibus tuis publico bono parcendum erat, quid ſingulis contineatur libris huic epiſtolæ ſubiunxi: ſummaque cura, ne perlegendos eos haberes, operam dedi. Tu per hoc & alijs præſtabis ne perlegant: ſed ut quiſq; deſiderauerit aliquid, id tantum quærat, & ſciat quo loco inueniat. Hoc ante me fecit in literis Valerius Soranus in libris quos ἐποπτίδων inſcripſit. *Vale.*

C. PLINII SECVNDI
HISTORIARVM MVNDI ELENCHOS
LIBRORVM OMNIVM TRIGINTASEPTEM LIBER VNVS QVI PRIMVS.

Summatim hæc inſunt libris ſingulis.

PRimo, præfatio operis ad Titum Veſpaſianum Cæſarem. Item autorum nomina, ex quibus deſumpſit ea quæ perſequitur libris ſex & triginta, capita rerum ſingularum attingens. *Libros*
Secūdo de mūdo, & elemētis, & ſideribus. *Mūdum*
Tertio primus & ſecundus Europæ ſinus. *Hactenus*
Quarto tertius Europæ ſinus. *Tertius*
Quinto deſcribitur Africa. *Africam*
Sexto Aſiæ deſcriptio continetur. *Pontus*
Septimo de homine, & rebus ab homine inuentis. *Mundus*
Octauo terreſtrium animalium genera. *Ad reliqua*
Nono aquatilia. *Animalium*
Decimo uolucrum genera. *Sequitur*
Vndecimo inſecta animalia. *Reſtant*
Duodecimo plantæ odoratorum. *Animalium*
Decimotertio plātæ arborū peregrinarum. *Hactenus*
Decimoquarto plantæ uitium. *Externæ*
Decimoquinto plantæ arborum frugiferarum. *Oleam*
Decimoſexto plantæ arborum ſylueſtrium. *Pomiferas*
Decimoſeptimo plantæ ſatiuarum. *Natura*
Decimooctauo natura frugum & cerealium, ac ſtudia agricolarū. *Sequitur*
Decimonono linum, ſpartum & hortenſia, *Siderum*
Vigeſimo quæ cibis & medicinæ in plantis ſatiuis conueniant. *Maximum*
Vigeſimoprimo flores & coronamenta. *In hortis*
Vigeſimoſecundo coronæ & medicinæ ex herbis. *Compleſſe*
Vigeſimotertio medicinæ ex uino & arboribus urbanis. *Peracta*
Vigeſimoquarto medicinæ ex arboribus ſylueſtribus. *Ne ſyluæ*
Vigeſimoquinto medicinæ herbarum ſponte naſcentium. *Ipſa quæ*
Vigeſimoſexto noui morbi, & medicinæ quarūdam herbarum per morbos. *Senſit*
Vigeſimoſeptimo herbæ aliæ quædam & medicinæ. *Creſcit*
Vigeſimooctauo medicinæ ex homine & animalibus magnis. *Dictæ erant*
Vigeſimonono de medicinæ autoribus, & medicinæ ex reliquis animalibus. *Natura*
Trigeſimo magia, & medicinæ quædam per membra. *Magicas*
Trigeſimoprimo medicinæ ex aquatilibus. *Aquatiliū*
Trigeſimoſecundo reliqua ex aquatilibus. *Ventum*
Trigeſimotertio metalla auri & argenti. *Metalla*
Trigeſimoquarto metalla æris & plumbi, & artifices ærarij. *Proxime*
Trigeſimoquinto pictura, coloreſque & pictores. *Metallorum*
Trigeſimoſexto marmora & lapides. *Lapidum*
Trigeſimoſeptimo gemmæ. *Vt nihil*

LIbro ſecundo continetur de mundo, & cæleſtibus, & terreſtribus, & aereis.

An finitus ſit mundus & an unus cap. I
De forma eius cap. II
De motu eius cap. III
Cur mundus dicatur cap. IIII
De quatuor elementis cap. V
De ſeptem planetis cap. VI
De deo cap. VII
De natura ſiderum errantium, & eorum ambitu cap. VIII
De natura lunæ cap. IX
De defectu ſolis & lunæ, & de nocte cap. X
De ſiderum magnitudine cap. XI
Quæ quis inuenerit in obſeruatione cæleſti cap. XII
De defectibus cap. XIII
De lunæ motu cap. XIIII
Errantium motus & luminū Canonica cap. XV
Quæ eadē aliàs altiora, aliàs inferiora uideantur cap. XVI
Catholica ſiderum errantium cap. XVII
Quæ ratio colores eorum mutet cap. XVIII
Solis motus, & dierum inæqualitatis ratio cap. XIX
Quare Ioui fulmina aſſignentur cap. XX
Interualla ſiderum cap. XXI
De ſiderum muſica cap. XXII
De mundi geometria cap. XXIII
De repentinis ſideribus cap. XXIIII
De cometis & cæleſtibus prodigijs, natura & ſitu, & generibus eorum cap. XXV
Hipparchea de ſideribus, per exēpla hiſtorica, faces, lampades, trabes, bolides, & chaſma cæli XXVI
De cæli coloribus cap. XXVII
De flamma cæli cap. XXVIII
De coronis cæleſtibus cap. XXIX
De circulis repentinis cap. XXX
Plures ſoles cap. XXXI
Plures lunæ cap. XXXII
Dierum lux nocte cap. XXXIII
Clypei ardentes cap. XXXIIII
Oſtentum cæli cap. XXXV
De diſcurſu ſtellarum cap. XXXVI

De ſtellis

De ſtellis caſtoribus cap. XXXVII
De aëre cap. XXXVIII
De ſtatis tempeſtatibus cap. XXXIX
De ui caniculæ cap. XL
Sidera in alijs ſignorum partibus & tẽporibus alias influere cap. XLI
Imbrium, uentorum, & nubium cauſæ cap. XLII
De tonitruis & fulguribus cap. XLIII
Qua ratione echo reddatur cap. XLIIII
De uentis iterum cap. XLV
Natura & obſeruationes uentorum cap. XLVI
Ventorum genera cap. XLVII
De repentinis flatibus cap. XLVIII
Alia prodigioſa genera tempeſtatum cap. XLIX
Quibus in terris fulmina non cadant cap. L
Fulgurum genera & miracula cap. LI
De obſeruationibus cap. LII
De fulminibus euocandis cap. LIII
Catholica fulgurum cap. LIIII
Quæ non feriantur fulmine cap. LV
De prodigioſis pluuijs, lacte, ſanguine, carne, ferro, lana, lateribus coctis cap. LVI
De crepitu armorum & tubarum de cœlo audito cap. LVII
De lapidibus è cœlo cadentibus cap. LVIII
De arcu cœleſti cap. LIX
De grandine, niue, pruina, nebula, rore cap. LX
De nubium imaginibus cap. LXI
De proprietatibus cœli in locis cap LXII
De natura terræ cap. LXIII
De forma terræ cap. LXIIII
De antipodibus & aquæ rotunditate cap. LXV
Quomodo aqua ſit terræ innexa cap. LXVI
De nauigatione maris & fluminum cap. LXVII
Quæ portio terræ habitetur cap. LXVIII
Mediam eſſe mundi terram cap. LXIX
De ſiderum ortus inæqualitate, & de eclipſi, & ubi & quare cap. LXX
Quæ ratio diurnæ lucis in terris cap. LXXI
Gnomonica de eadẽ re, & horologio primo LXXII
Vbi & quando nullæ umbræ cap. LXXIII
Vbi bis anno umbræ, & ubi in cõtrariũ LXXIIII
Vbi longiſſimus dies, & ubi breuiſſ. cap. LXXV
Item de horologio cap. LXXVI
Quomodo dies obſeruentur cap. LXXVII
Differentiæ gentium ratio cap. LXXVIII
De motu terræ cap. LXXIX
De terræ hiatibus cap. LXXX
Signa motus futuri cap. LXXXI
Auxilia contra motus futuros cap. LXXXII
Portenta terrarum ſemel uiſa cap. LXXXIII
Miracula terræ motus cap. LXXXIIII
Quibus locis maria receſſerint cap. LXXXV
Ratio inſularum enaſcentium cap. LXXXVI
Quæ & quibus tẽporib. enatæ ſunt cap. LXXXVII
Quas terras interruperint maria cap. LXXXVIII
Quæ inſulæ continenti adiunctæ cap. LXXXIX
Quæ terræ in totum mari permutatæ cap. XC.
Quæ terræ ipſæ ſe ſorbuerint cap. XCI.
Quæ urbes hauſtæ ſunt à mari cap. XCII
De miraculis terrarum cap. XCIII
De terris ſemper trementibus cap. XCIIII
De inſulis ſemper fluctuantibus cap. XCV
Quibus in terris non pluat, & aceruata terrarum miracula, & cæterorum elementorum cap. XCVI
Qua ratione æſtus maris accedant & recedant, & ubi æſtus extra rationem cap. XCVII
Miracula maris cap. XCVIII
Poteſtas lunæ terrena & marina cap. XCIX
Poteſtas ſolis, & quare ſalſum mare cap. C
Item de natura lunæ cap. CI
Vbi altiſſimum mare cap. CII
Miracula aquarum, fontium & fluminũ cap. CIII
Ignium & aquarum iuncta miracula, & de maltha cap. CIIII
De naphtha cap. CV
De ſemper ardentibus locis cap. CVI
Ignium per ſe miracula cap. CVII
Terræ uniuerſæ mẽſura, lõgitudo & latitudo CVIII
Harmonica mundi ratio cap. CIX
Sũma res, & hiſtoriæ, & obſeruationes CCCCXVII

Ex autoribus.

M. Varrone, Sulpitio Gallo, Tiberio Cæſare imperatore, Q. Tuberone, Tullio Tirone, L. Piſone, T. Liuio, Cor. Nepote, Statio Seboſo, Cælio Antipatro, Fabiano, Antiate, Mutiano, Cecina, qui de Hetruſca diſciplina ſcripſit, Tarquitio, L. Aquila, qui item: Sergio Plauto.

Externis.

Hipparcho, Timarcho, Soſigene, Petoſiri, Necepſo, Pythagoricis Poſidonio, Caſimandro, Epigene Gnomonico, Euclide, Cerano Philoſopho, Eudoxo, Democrito, Critodemo, Traſillo; Serapione, Dicæarcho. Archimede, Oneſicrito, Eratoſthene, Pythea, Herodoto, Ariſtotele, Cteſia, Artemidoro Epheſio, Iſidoro Characeno, Theopompo.

Libro III. continẽtur ſitus, gentes, maria, oppida, portus, mõtes, flumina, menſuræ, populi qui ſunt aut fuerunt.

De Europa cap. I
Bæticæ longitudo & latitudo cap. II
Hiſpania citerior cap. III
Narbonenſis prouincia cap. IIII
Italia, Tiberis, Roma, Campania cap. V
De Corſica cap. VI
De Sardinia cap. VII
De Sicilia cap. VIII
De Lipara cap. IX
De Locris Italiæ fronte cap. X
Secundus Europæ ſinus cap. XI
Regio Italiæ quarta cap. XII
Quinta regio cap. XIII

Sexta regio cap. XIIII
Octaua regio cap. XV
De Pado flumine cap. XVI
De Italia traſpadana, regio XI. cap. XVII
Venetia decima regio cap. XVIII
De Iſtria cap. XIX
De alpibus & gentibus alpinis cap. XX
Illiricum cap. XXI
Liburnia cap. XXII
Macedonia cap. XXIII
Norici cap. XXIIII
Pannonia, Dalmatia cap. XXV
Mœſia cap. XXVI
Inſularum Ionij & Adriatici ſumma. Oppida gentes XXVI. Suma flumina clara. Summi mōtes præclari. Summa inſulæ. Summa ea quæ intercidere oppida & gentes. Summa res, & hiſtoriæ & obſeruationes CCCXXVI.

Ex autoribus.

Turannio Graccula, Cor. Nepote, T. Liuio, Catone Cenſorio, M. Agrippa, M. Varrone, Diuo Auguſto, Varrone Attacino, Antiate, Hygino, L. Vetere, Mela Pomponio, Curione patre, Celio, Aruntio, Seboſo, Licinio Mutiano, Fabricio Thuſco, L. Atteio Capitone, Verrio Flacco, L. Piſone, C. Aeliano, Valeriano.

Externis.

Artemidoro, Alexandro polyhiſtore, Thucydide, Theophraſto, Iſidoro, Theupompo Metrodoro Scepſio, Callicrate, Xenophonte Lampſaceno, Diodoro Syracuſano, Nymphodoro, Calliphane, Timagene.

Libro IIII. continentur ſitus, gentes, maria, oppida, montes, portus, flumina, menſuræ, populi qui ſunt aut fuerunt.

Epirus cap. I
Aetolia cap. II
Locri cap. III
Peloponneſus cap. IIII
Achaia cap. V
Arcadia cap. VI
Græcia & Attica cap. VII
Theſſalia cap. VIII
Magneſia IX
Macedonia X
Thracia cap. XI
Inſulæ inter eas terras, inter quas Creta, Eubœa, Cyclades, Sporades, Helleſponti, Ponti, Mæotidis, Daciæ, Sarmatia, Scythiæ cap. XII
Inſulæ Ponti cap. XIII
Germania cap. XIIII
Inſulæ in Gallico oceano cap. XV
Britannia, & Hibernia cap. XVI
Gallia cap. XVII
Lugdunenſis Gallia cap. XVIII
Aquitania cap. XIX
Citerior Hiſpania cap. XX
Luſitania cap. XXI
Inſulæ in Oceano cap. XXII
Vniuerſæ Europæ menſura cap. XXIII
Summa oppida & gentes. Summa flumina clara. Summa montium clara. Summa inſulæ quæ intercidere, oppida & gentes.
Summa res hiſtoriæ & obſeruationes.

Ex autoribus.

M. Varrone, Catone cenſorio, M. Agrippa, diuo Auguſto, Varrone Attacino. Cor. Nepote, Hygino, L. Vetere, Pomponio Mela, Licinio Mutiano, Fabricio Thuſco, Atteio Capitone, Atteio Philologo.

Externis.

Polybio, Hecatæo, Hellanico, Damaſte, Eudoxo, Dicæarcho, Timoſthene, Ephoro, Cratete grammatico, Serapione Antiochenſe, Callimacho, Artemidoro, Apollodoro, Agathocle, Eumacho Siculo muſico, Alexandro polyhiſtore, Thucydide, Doſiade, Anaximandro, Philiſtide Mallote, Dionyſio, Ariſtide, Callidemo, Menæchmo, Aedoſthene, Anticlide, Heraclide, Philemone, Menephonte, Pythea, Iſidoro, Philonide, Xenagora, Aſtynomo, Staphylo, Ariſtocrito, Metrodoro, Cleobulo, Poſidonio.

Libro V. continentur ſitus, gentes, maria, oppida, portus, montes, flumina, menſuræ populi qui ſunt aut fuerunt.

De Mauritania cap. I
Tingitana prouincia cap. II
Numidia cap. III
Africa cap. IIII
Cyrene cap. V
Libia Mareotis cap. VI
Inſulæ circa Africã, & ex aduerſo Africæ cap. VII
Aethiopes cap. VIII
De Aſia cap. IX
Alexandria cap. X
Arabia cap. XI
Syria, Palæſtina, Phœnice cap. XII
Idumea, Syria, Palæſtina, Samaria, Aſcalo, Azotus, Cæſarea cap. XIII
Iudæa, Galilæa, Hierico, Emmaus, Lydda, Ioppe cap. XIIII
Iordanis cap. XV
Aſphaltites cap. XVI
Gens Eſſenorum cap. XVII
Decapolis cap. XVIII
Tyrus & Sydon cap. XIX
Mons Libanus cap. XX
Syria Antiochena cap. XXI
Caſius mons cap. XXII
Cœle Syria cap. XXIII
Euphrates cap. XXIIII
Palmira cap. XXV
Hierapolis cap. XXVI
Cilicia, , & adiuncta gentes, Pamphylia, Iſauria,

Homonadum, Piſidia, Lycaonia, Taurus mons.
Lycia cap. XXVII
Ninus fluuius cap. XXVIII
Laodicea, Apamia, Ionia, Epheſus cap. XXIX
Aeolis, Troas, Pergamus cap. XXX
Inſulæ ante Aſiam, Pamphylium mare, Rhodus, Samus, Chius cap. XXXI
Helleſpontus, Myſia, Phrygia, Galatia, Nicea, Bithynia, Boſphorus cap. XXXII
Summa oppida & gentes, ſumma flumina clara, ſumma mõtiũ clara, ſũma inſulæ CXVIII. ſumma quæ intercidere oppida, ſũma res hiſtoriæ & obſeruationes.

Ex autoribus.

Agrippa, Suetonio Paulino, Varrone Attacino, Cor. Nepote, Hygino, L. Vetere, Mela, Domitio Corbulone, Licinio Mutiano, Cl. Caſare, Aruntio, Liuio filio, Seboſo Actis triumphorum.

Externis.

Iuba rege, Hecatæo, Hellanico, Damaſte, Dicæarcho, Bione, Timoſthene, Philonide, Xenagora, Aſtynomo, Staphylo, Ariſtotele, Dionyſio, Ariſtocrito, Ephoro: Eratoſthene, Hipparcho, Panætio, Serapione Antiocheno, Callimacho, Agathocle, Polybio, Timæo mathematico, Herodoto, Myrſilo, Alexandro polyhiſtore, Metrodoro, Poſidonio, qui periplum aut perihegeſim: Sotade, Periandro, Ariſtarcho Sicyonio, Eudoxo, Antigene, Callicrate, Xenophõte Lampſaceno, Diodoro Syracuſano, Hannone, Himilcone, Nymphodoro, Calliphone, Artemidoro, Megaſthene, Iſidoro, Cleobulo, Ariſtocreonte.

Libro VI. continentur ſitus, gentes, maria, oppida, portus, flumina, menſuræ, populi qui ſunt aut fuerunt.

Pontus Euxinus antea Axenos cap. I
Gens Paphlagonum & Cappadocum cap. II
Cappadocia cap. III
Themiſcyræ regionis gentes cap. IIII
Regio Colchica, Achæi, & cæteri eodem tractu cap. V
Boſphorus Cimmericus, Mæotis cap. VI
Gentes circa Mæotin cap. VII
Armeniæ duæ cap. VIII
Armenia maior cap. IX
Albania, Iberia cap. X
Portæ Caucaſiæ cap. XI
Inſulæ in Ponto cap. XII
Gentes in Scythico Oceano cap. XIII
Media, Caſpiæ portæ cap. XIIII
Gentes circa Hyrcanum mare cap. XV
Item aliæ gentes cap. XVI
Scytharum gentes cap. XVII
Fluuius Ganges cap. XVIII
Gentes Indiæ cap. XIX
Indus fluuius cap. XX
Arij & iunctæ gentes cap. XXI
Taprobane inſula cap. XXII
Capiſſene, Carmania cap. XXIII
Sinus Perſicus, & Arabicus cap. XXIIII
Caſcandrus inſula, Parthorum regna cap. XXV
Media, Meſopotamia, Babylon, Seleucia cap. XXVI
Flumen Tigris cap. XXVII
Arabia, Nomades, Nabatæi, Omani, Tylos & Ogyris inſula cap. XXVIII
Sinus maris rubri, Troglodytici, & Aethiopici cap. XXIX
Multiformes & miræ hominum effigies cap. XXX
Inſulæ Aethiopici maris cap. XXXI
De fortunatis inſulis cap. XXXII
Terræ per menſuras cõputatæ digeſtio cap. XXXIII
Digeſtio terrarum in parallelos & umbras pares cap. XXXIIII.
Summa oppida CXCV. Summa gentes DLXVI. Summa flumina clara CLXXX. Summa montes clari XXXVIII. Summa inſulæ CVIII. Summa quæ intercidere oppida aut gentes CXCV. Summa res, & hiſtoriæ & obſeruationes duo M.CC.XIIII.

Ex autoribus.

M. Agrippa, Varrone Attacino, Cor. Nepote, Hygino, L. Vetere, Mela Pomponio, Domitio Corbulone, Licinio Mutiano, Claudio Caſare, Aruntio, Seboſo, Fabricio Thuſco, Tito Liuio, Seneca, Nigidio.

Externis.

Iuba rege, Hecatæo, Hellanico, Damaſte, Eudoxo, Dicæarcho, Betone, Timoſthene, Patrocle, Demodamante, Clitarcho, Eratoſthene, Alexandro Magno, Ephoro, Hipparcho, Panætio, Callimacho, Artemidoro, Apollodoro, Agathocle, Polybio, Eumacho Siculo, Alexandro polyhiſtore, Iſidoro, Amometo, Metrodoro, Poſidonio, Oneſicrito, Nearcho, Megaſthene, Diogneto, Ariſtocreonte, Bione, Dialdone, Simonide minore, Baſile, Xenophonte Lampſaceno.

Libro VII. continentur gentium mirabiles figuræ.

Gentium mirabiles figuræ cap. I
De Scythis & aliarum diuerſitate gentium cap. II
De prodigioſis partubus cap. III
De mutatione ſexus, & geminis partubus cap. IIII
De homine generando & pariendi tempore per illuſtria exempla à menſibus VII. ad XI. cap. V
De conceptibus, & ſigna ſexus in grauidis præuenientia partum cap. VI
De conceptu hominum & generatione cap. VII
De Agrippis cap. VIII
Monſtruoſi partus exciſi utero cap. IX
Qui ſint Vopiſci cap. X
Exempla numeroſæ ſobolis cap. XI
Exempla ſimilitudinum cap. XII
Quæ ſit generandi ratio cap. XIII

Item

Item de eodem multiplicius cap. XIIII
De menſtruis mulierum cap. XV
Item de ratione partuum cap. XVI
Inſignia corporum cap. XVII
Exempla uariarum figurarum cap. XVIII
Diuerſorum morum exempla cap. XIX
De fortitudine & uelocitate cap. XX
De uiſu cap. XXI
De auditu cap. XXII
Exempla patientiæ cap. XXIII
Memoriæ exempla cap. XXIIII
Laus C. Iulij Cæſaris cap. XXV
Laus Pompeij Magni cap. XXVI
Laus Catonis primi cap. XXVII
Item de fortitudine cap. XXVIII
De ingenijs ſiue laudibus quorundam ab ingenijs cap. XXIX
De Platone, Ennio, Virgilio, M. Varrone, & M. Cicerone cap. XXX
De morum maieſtate cap. XXXI
De autoritate cap. XXXII
De diuinitate cap. XXXIII
De Naſica cap. XXXIIII
De pudicitia cap. XXXV
De pietate cap. XXXVI
De artium plurimarum excellētia, Aſtrologia, Grămatica, Geometria cap. XXXVII
Item mira opera artificis cap. XXXVIII
De ſeruitijs cap. XXXIX
De præſtantia gentium cap. XL
De felicitate ſumma cap. XLI
Varia exempla fortunæ cap. XLII
De his proſcriptis, L. Sylla, Q. Metello cap. XLIII
De altero Metello cap. XLIIII
De diuo Auguſto cap. XLV
Quos beatiſſimos dij iudicauerunt cap. XLVI
Quem uiuentem ut deum coli iuſſerunt cap. XLVII
De ſpatijs uitæ longiſſimis cap. XLVIII
De uarietate naſcendi cap. XLIX
In morbis uaria exempla cap. L
De ſignis mortis cap. LI
De his qui elati reuixerunt cap. LII
De mortibus repentinis cap. LIII
De ſepultura cap. LIIII
De anima uel de manibus cap. LV
Quæ quis inuenerit in uita cap. LVI
In quo primus gentium conſenſus cap. LVII
De literis antiquis cap. LVIII
Quando primum tonſores Romæ cap. LIX
Quando primum horologia cap. LX
Summa, res, & hiſtoriæ, & obſeruatiōes DCCXLVII

Ex autoribus.

Verrio Flacco, Cn. Gellio, Licinio Mutiano, Mutio, Maſſurio, Agrippina Claudij, M. Cicerone, Aſinio Pollione, Meſſala, Rufo, Cor. Nepote, Virgilio, Liuio, Cordo, Meliſſo, Seboſo, Cor. Celſo, Maximo Valerio, Trogo, Nigidio Figulo, Pomponio Attico, Pediano Aſconio, Sabino, Catone Cenſorio, Fabio Veſtale.

Externis.

Herodoto, Ariſtea, Betōe, Iſigono Cratete, Agathocle, Calliphane, Ariſtotele, Nymphodoro, Apollonide, Phylarcho, Damone, Megaſthene, Cteſia, Taurone, Eudoxo, Oneſicrito, Clitarcho, Duride, Artemidoro, Hippocrate med. Aſclepiade med. Heſiodo, Anacreonte, Theopōpo, Hellanico, Damaſte, Ephoro, Epigene, Beroſo, Petoſiri, Necepſo, Alexandro Polyhiſtore, Xenophonte, Callimacho, Democrito, Duillio, Polyhiſtore hiſtorico, Stratone, qui contra Ephori theoremata ſcripſit, Heraclide Pontico, Aſclepiade qui tragodumena, Philoſtephano, Hegeſia, Archimacho, Thucydide, Mneſigitone, Xenagora, Metrodoro Scepſio, Anticlide, Critodemo.

Libro octauo continētur animalium terreſtrium naturæ pedatim gradientium.

De animalibus terreſtribus, elephantorum commendatio, & de ſenſu eorum cap. I
Quando primum iuncti cap. II
De docilitate eorum cap. III
De clementia eorum, & quòd pericula ſua intelligāt, & de feritatis truculentia cap. IIII
De intellectu & memoria eorum cap. V
Quando primum in Italia cap. VI
Pugnæ eorum cap. VII
Quomodo capiantur cap. VIII
Quomodo domentur cap. IX
De partu eorum & reliqua natura cap. X
Vbi naſcantur, & de diſcordia eorum & draconum cap. XI
De ſolertia animalium cap. XII
De draconibus cap. XIII
De ſerpentibus maximis & boa cap. XIIII
De Scythicis animalibus, & ſeptētrionalib. ca. XV
De leonibus cap. XVI
De pantheris cap. XVII
De tigridis natura, & camelis, & camelopardali, & quando primum Romæ uiſa cap. XVIII
De chao & cepho cap. XIX
De rhinocerote cap. XX
De lyncibus & ſphingibus, & crocutis, cercopithecis, Indicis bubus, leucrocutis, eale, tauris Aethiopiæ, manticora, monocerote, catoplepa, baſiliſco cap. XXI
De lupis cap. XXII
De ſerpentibus cap. XXIII
De ichneumone cap. XXIIII
De crocodilo & hippopotamo cap. XXV
Quis primus Romæ hippopotamū & crocodilos oſtendit, & medicinæ ab animalib. repertæ ca. XXVI
Quæ animalia, quas herbas oſtenderūt, cerui, lacerti, hirundines, teſtudines, muſtela, ciconia, aper, anguis, draco, panthera, elephas, urſi, cerui, palumbes

bes, columbæ, grues, coruus cap. XXVII
Prognoſtica animalium cap. XXVIII
Ciuitates & gentes à minutis animalibus deleta cap. XXIX
De hyæna & crocuta & mantichora, & fibris & lutris cap. XXX
De ranis & uitulis marinis & ſtellionibus XXXI
De ceruis cap. XXXII
De tragelapho & chamæleonte, & reliquis colorem mutantibus cap. XXXIII
De tarando & lycaone & thoë cap. XXXIIII
De hyſtrice cap. XXXV
De urſis & fœtibus eorum cap. XXXVI
De muribus Ponticis & Alpinis, & herinacijs cap. XXXVII
De leontophono, lynce, melibus, & ſciuris cap. XXXVIII
De uipera, cochleis, & lacertis cap. XXXIX
De canibus cap. XL
Ad canis rabidi morſum cap. XLI
De natura equorum cap. XLII
De aſinis cap. XLIII
De mulis cap. XLIIII
De bubus cap. XLV
De api boue cap. XLVI
De natura pecorũ & generatione eorũ cap. XLVII
De generibus lanarum & ueſtium cap. XLVIII
De muſimone cap. XLIX
De capris & generatione earum cap. L
De ſuibus & natura earum cap. LI
De uiuarijs beſtiarum cap. LII
De ſemiferis animalibus cap. LIII
De ſimijs cap. LIIII
De leporibus & cuniculis cap. LV.
De ſemiferis cap. LVI
De muribus & gliribus cap. LVII
Quæ animalia quibus locis non ſint cap. LVIII
Quæ aduenis noceant cap. LIX
Summa, res, & hiſtoria, & obſeruationes DCCLXXXVIII.

Ex autoribus.

Mutiano, Procilio, Verrio Flacco, L. Piſone, Cor. Valeriano, Catone Cenſorio, Feneſtella, Trogo, Actio, Columella, Virgilio, Varrone, L. Metello Scipione, Cor. Celſo, Nigidio, Trebio Nigro, Pomponio Mela, Manilio Sura.

Externis.

Iuba, Polybio, Oneſicrito, Iſidoro, Antipatro, Ariſtotele, Demetrio phyſico, Democrito, Theophraſto, Euãthe, Agriopa qui Olympionicas, Hierone rege, Attalo rege, Philometore itẽ, Cteſia, Duride, Philiſto, Archita, Philarcho, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Ariſtãdro Athenæo, Bacchio Mileſio, Bione Solenſe, Charea Athenæo, Diodoro Prieneo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagone Thaſio, Euphronio Athenæo, Hegeſia Maroneo, Menãdris Prieneo & Heracleote, Menecrate poëta, Androcione qui de agricultura ſcripſit, Aeſchrione qui itẽ, Dionyſio qui Magonẽ trãſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Archelao rege, Nicandro.

Libro nono continẽtur animalium aquaticorum hiſtoria & natura.

De aquatilium natura cap. I
Quare maxima in mari animalia cap. II.
De Indici maris beluis cap. III
Quæ in quoque Oceano maxima cap. IIII
De tritonum & nereidum, & elephantorum marinorum figuris cap. V
De balenis & orcis cap. VI
An ſpirent piſces an dormiant cap. VII
De delphinis & eorum natura mirabili cap. VIII
De turſionibus ſiue tyrſionibus cap. IX
De teſtudinibus & quomodo capiantur cap. X
Quis primus teſtudines ſecare inſtituerit cap. XI
Tegmenta aquatilium cap. XII
De uitulo marino cap. XIII
De piſcibus pilo carentibus, & quomodo pariant, & quot eorum genera cap. XIIII
De nominibus & naturis multorũ piſcium cap. XV
De augurijs & diuerſitate piſcium cap. XVI
De mugili & alijs piſcibus, & quòd non ijdem ubiq; placeant cap. XVII
De mullo, & coracino, ſalpa, ſalmone cap. XVIII
De exocœto, muribus, polypis, & murenis cap. XIX
Digeſtio piſcium in figuras corporum cap. XX
De anguillis cap. XXI
De captura earum in lacu Benaco cap. XXII
De murenæ natura cap. XXIII
De planis piſcibus cap. XXIIII
De echeneide, eiusque natura mirabili cap. XXV
De uarietate naturæ piſcium cap. XXVI
De lucerna piſce & dracone marino cap. XXVII
De piſcibus ſanguine carentibus cap. XXVIII
De loligine, & ſepijs, & polypis, & nautilis cap. XXIX
De ozæna, nauplio, & locuſtis cap. XXX
De cancris, echinis, & echinometris cap. XXXI
De cochleis cap. XXXII
De pectinibus, murice, & concharum generibus cap. XXXIII
De diuitijs marinis cap. XXXIIII
Quomodo naſcantur, & ubi, & quomodo inueniantur margaritæ cap. XXXV
De natura purpuræ & muricis cap. XXXVI
Quot ſint genera cap. XXXVII
Quomodo capiantur cap. XXXVIII
Romæ quando uſus purpuræ cap. XXXIX
De pretio earum cap. XL
De ungendo Amethyſtino, & ex cocco byſſino cap. XLI

De pinna

De pinna & pinnothere, & aquatilium ſenſu cap. XLII
De ſcolopendris, uulpibus, & glanis cap. XLIII
De ariete piſce cap. XLIIII
De his quæ tertiam naturam habent, non animalium neq; fruticum, & de urticis, & ſpongijs cap. XLV
De caniculis marinis cap. XLVI
De his quæ ſilicea teſta includuntur, & quæ ſine ullo ſenſu, & de reliquis ſordidis animalibus cap. XLVII
De uenenatis marinis cap. XLVIII
De morbis piſcium cap. XLIX
De generatione eorum mira cap. L
Itẽ de generatione, & qui piſces oua pariant cap. LI
De uuluis piſcium cap. LII
De longiſsima uita piſcium cap. LIII
De uiuarijs oſtrearum, & quis ea primus inuenerit cap. LIIII
Quis primus murenarum uiuaria fecerit cap. LV
De cochlearũ uiuarijs, & quis primus inſtituit LVI
De piſcibus terrenis cap. LVII
De muribus Nili cap. LVIII
De anthia piſce, & quomodo capiatur cap. LIX
De ſtellis marinis cap. LX
De dactylis eorumq; miraculis cap. LXI
De inimicitijs et amicitijs inter ſe aquatiliũ ca. LXII
Summa res & hiſtoriæ & obſeruationes DCL.

Ex autoribus.

Turanio Gracula, Trogo, Mecœnate, Alfio Flauo, Cor. Nepote, Laberio mimographo, Fabiano, Feneſtella, Mutiano, Aelio Stilone, Statio, Seboſo, Meliſſo, Seneca, Cicerone, Macro Aemilio, Meſſala Coruino, Trebio Nigro, Nigidio.

Externis.

Ariſtotele, Archelao rege, Callimacho, Democrito, Theophraſto, Thraſillo, Hegeſidemo Cythnio, Alexandro Polyhiſtore.

Libro decimo continentur naturæ & hiſtoriæ animalium uolatilium.

De natura auium cap. I
De phœnice cap. II
De aquilis cap. III
Quando legionum ſigna eſſe cœperint, & cum quibus ſit aquilis bellum cap. IIII
Mirum de aquila cap. V
De uulturibus cap. VI
De ſangale cap. VII
De accipitribus cap. VIII
De coccyce quæ à ſuo genere interimitur cap. IX
De miluis cap. X
Digeſtio auium per genera cap. XI
De inauſpicatis auib. cornice, coruis, bubone ca. XII
De incendiaria aue cap. XIII
De cliuina cap. XIIII
De auibus incognitis cap. XV
De auibus nocturnis cap. XVI
De noctuis cap. XVII
De pico martio cap. XVIII
De uncos ungues habentibus & digitos cap. XIX
De pauonibus, et quis eos primus cibi cauſa occiderit cap. XX
De gallis, & quomodo caſtrentur, & de gallinaceo locuto cap. XXI
De anſeribus, & quis primus iecur anſerinum comederit, & de apide anſerino Comageno cap. XXII
De gruibus, ciconijs, oloribus, & peregrinis auibus, & coturnicibus, & de glotte cap. XXIII
De hirundinibus, & merulis, turdis & ſturnis, turturibus & palumbis cap. XXIIII
Quæ auium perennes, quæ ſemeſtres, quæ trimeſtres cap. XXV
De auibus mira cap. XXVI
De auibus ſeleucidibus cap. XXVII
De ibi cap. XXVIII
Quæ aues in quibus locis nõ ſunt, & quæ mutant colorem, & uocem, & de luſcinijs cap. XXIX
De merulis cap. XXX
Tempus auium geniture cap. XXXI
De halcyonibus, & de diebus earum nauigabilibus, & gauijs, & mergis cap. XXXII
De auium ſolertia in nidificando, hirundine, argatili, cynamulgis, & perdicibus cap. XXXIII
De columbis cap. XXXIIII
De palumbis cap. XXXV
De paſſeribus cap. XXXVI
De tinnunculo cap. XXXVII
De uolatu & inceſſu auium cap. XXXVIII
De apodibus cap. XXXIX
De caprimulgis & plateis cap. XL
De ingenijs auium cap. XLI
De carduele & pſittaco, & auibus, quæ loquuntur cap. XLII
De coruorum intelligentia cap. XLIII
De Diomedeis auibus cap. XLIIII
Quæ animalia nihil diſcant cap. XLV
De potu auium cap. XLVI
De himantopode, & onocrotalis, & de peregrinis auibus cap. XLVII
De multarũ auiũ nominibus & natura ca. XLVIII
De nouis auibus & fabuloſis cap. XLIX
Quis gallinas farcire inſtituerit, de auiarijs, & quis ea primus inſtituerit cap. L
De Aeſopi patina cap. LI
De generatione auium, & præter aues quæ quadrupedes oua pariant cap. LII
De ouorum generatione, incubatu auium & coitu cap. LIII
De uitijs & remedijs incubantium cap. LIIII
De augurijs ouorum cap. LV
Quæ gallinæ optimæ cap. LVI
De morbis earum & remedijs cap. LVII

De conceptu & numero fœtus auium cap. LVIII
De pauone & anſeribus cap. LIX
De ardeolis, & quomodo ſeruentur optime oua cap. LX
Quæ uolucrum ſola animal pariat, & lacte nutriat cap. LXI
De conceptu uiperæ & partu, & quæ terreſtrium oua pariant cap. LXII
De generatione terreſtrium cap. LXIII
De uaria generatione animalium cap. LXIIII
De murium fœtu cap. LXV
De ſpina hominis anguem naſci cap. LXVI
De ſalamandra cap. LXVII
De iis quæ naſcuntur ex non genitis, & quæ nata nihil gignunt cap. LXVIII
De ſenſibus animalium cap. LXIX
Auditum & olfactum eſſe piſcibus cap. LXX
Tactum communem eſſe omnibus cap. LXXI
Quæ uenenis uiuant, & quæ terra cap. LXXII
De cibo & potu quorundam cap. LXXIII
Quæ inter ſe diſsideant, & quæ inter ſe conueniant cap. LXXIIII
De ſomno animalium cap. LXXV
Summa, res, & hiſtoriæ, & obſeruationes ſeptingentæ uigintiquatuor.

Ex autoribus.

Manilio, Cornelio Valeriano, Actis, Vmbritio Meliore, Maſſurio Sabino, Antiſtio Labeone, Trogo, Cremutio, M. Varrone, Macro Aemilio, Meliſſo, Mutiano, Nepote, Fabio Pictore, T. Lucretio, Cor. Celſo, Horatio Deſulone, Hygino, Sarſena, Nigidio, Manilio Sura.

Externis.

Homero, Phœmonoë, Philemone, Boëtho, qui ornithogoniam, Hyla qui de auguriis, Ariſtotele, Theophraſto, Callimacho, Aeſchylo, Hierone, Philometore, Archita, Amphilocho Athenienſe, Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Ariſtandro Athenæo, Bachio Mileſio, Bione Soleſe, Chærea Athenienſe, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Democrito, Diophane Nicæenſe, Epigene Rhodio, Euagora Thaſio, Euphronio Athenæo, Iuba, Androcione qui de agricultura, Aeſchrione qui item, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Nicandro, Oneſicrito, Philarcho, Heſiodo.

Libro XI. continẽtur hiſtoria & natura paruorum animalium & reptilium.

De inſectorum genere cap. I
De ſubtilitate naturæ in his cap. II
Vtrum ſpirent, an habeant ſanguinem cap. III
De corpore eorum cap. IIII
De apibus cap. V
Qui ordo naturæ in eis cap. VI
De uocabulis operis cap. VII
Ex quibus floribus opera fiant cap. VIII
De amatoribus earum cap. IX
Ratio operis cap. X
De fucis cap. XI
Quæ natura mellis cap. XII
Quæ optima mella cap. XIII
Quæ genera mellis in ſingulis cap. XIIII
Quomodo probentur mella cap. XV
De tertio genere mellis, & quomodo apes probentur cap. XVI
Quæ regiminis ratio cap. XVII
De genere apum, & quæ inimica apibus ca. XVIII
De morbis apum cap. XIX
De continendis apibus, & quomodo reparentur cap. XX
De ueſpis & crabronibus cap. XXI
De bombycib. & bombyli, & necydalo, & quis primus bombycinam ueſtem inuenerit cap. XXII
De bombyce Coa cap. XXIII
De araneis, & generatione earum cap. XXIIII
De ſcorpionibus cap. XXV
De ſtellionibus & cicadis cap. XXVI
Cicadæ ubi non ſint, & ubi mutæ cap. XXVII
De pennis inſectorum, & ſcarabæis, & ſcarabæorum generibus cap. XXVIII
De locuſtis cap. XXIX
De formicis noſtratibus cap. XXX
De Indicis cap. XXXI
De diuerſitate inſectorum cap. XXXII
De animalibus in ligno & ex ligno naſcentibus cap. XXXIII
De animali cui cibi exitus non eſt cap. XXXIIII
De tineis & culicibus cap. XXXV
De pyrali ſiue pyrauſta cap. XXXVI
Hiſtoria naturæ animalium per ſingula membra cap. XXXVII
De ſanguine, & quorum celerrime ſiccetur, quorum non coeat, quorum grauiſſimus, uel tenuiſſimus, uel quorum nullus cap. XXXVIII
An in ſanguine principatus, & de tergore, & pilis, & mammis cap. XXXIX
Notabilia animalia quæ mammis cap. XL
De lacte, & unde caſeus non fiat cap. XLI
De diuerſitate caſeorum cap. XLII
Differentia membrorum hominis à cæteris animalibus cap. XLIII
De ſimiarum ſimilitudine cap. XLIIII
De unguibus cap. XLV
De ungulis cap. XLVI
De pedibus auium & unguibus cap. XLVII
De pedibus inſectorum à binis ad c. cap. XLVIII
De pomilionibus & genitalibus cap. XLIX
De caudis cap. L
De uocibus cap. LI
De agnaſcentibus membris, & dicta Ariſtotelis de uita hominis cap. LII

De anima & halitu animalium, & quæ guſtata interimant, & de uictu hominis, & quibus de cauſis non coquatur cap. LIII
De corpulentia augenda uel minuenda, & quæ guſtu famem ac ſitim ſedent cap. LIIII
Summa, res, & hiſtoria & obſeruationes duo millia ducentæ ſeptuaginta.

Ex autoribus.

Marco Varrone, Hygino, Scropha, Saſerna, Celſo [illegible], Virgilio, Columella, Iulio Aquila qui de Hetruſca diſciplina ſcripſit, Tarquitio, qui item, Vmbritio qui itẽ, Catone Cenſorio, Domitio Caluino, Trogo, Meliſſo, Fauonio, Fabiano, Mutiano, Nigidio, Manilio, Opio.

Externis.

Ariſtotele, Democrito, Neoptolemo qui meliturgia, Ariſtomacho qui item, Philiſto qui item, Nicandro, Menecrate, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Empedocle, Callimacho, Attalo rege, Apollodoro qui de beſtijs uenenatis, Hippocrate, Eriphilo, Eraſiſtrato, Aſclepio, Themiſone, Poſidonio Stoico, MenandrisPrieniſe & Heracliote, Euphronio Athenæo, Theophraſto, Heſiodo, Philometore rege.

L[illegible] continetur de arboribus.

De arborum honore, & quando platanus primum in Italia, & de natura earum cap. I
De chamæplatano, & quis totonderit uiridaria cap. II
De peregrinis arboribus, & malo Aſſyria cap. III
De Indiæ arboribus, & quando primum Romæ ebenus cap. IIII
De ſpina & ficu Indicis cap. V
De arbore pala, & arboribus Indicis ſine nominibus, & laniferis cap. VI
De piperis arboribus, & garyophyllo, & alijs pluribus cap. VII
De macir & ſaccaro, & arboribus Arianæ gentis cap. VIII
De bdellio, & arboribus Perſici maris cap. IX
De arboribus Perſicæ inſulæ, & lanigeris arboribus cap. X
De goſſampinis & arboribus ex quibus ueſtes fiunt, & quibus modis conſtent arborũ fructus cap. XI
De coſto, & nardo, & differentijs nardi cap. XII
De aſaro, amomo, amomide, & cardamomo cap. XIII
De thure & arboribus thuris cap. XIIII
De myrrha & arboribus myrrhæ cap. XV
De generibus myrrhæ, & natura, & pretio eius cap. XVI
De maſtice, ladano, & bruta, enhæmo, & ſtrobo, & ſtyrace cap. XVII
De felicitate Arabiæ cap. XVIII
De cinnamomo, & xylocinnamomo, & caſia cap. XIX
De iſocinnamomo, & cancamo, ac taro cap. XX
De ſerichato, & gabalio, & de myrobalano cap. XXI
De phœnicobalano, & calamo odorato cap. XXII
De amoniaco & ſphagno cap. XXIII
De cypro & aſpalatho, & maro cap. XXIIII
De balſamo, & opobalſamo, & xylobalſamo, & ſtyrace, & galbano cap. XXV
De panace, & ſpondylio, & malobathro cap. XXVI
De oleo omphacio cap. XXVII
De bryo & œnanthe, & de elate arbore, & cinnamo caryopo cap. XXVIII
Summa, res, & hiſtoriæ, & obſeruationes DCCCCLXXIIII.

Ex autoribus.

M. Varrone, Mutiano, Virgilio, Fabiano, Seboſo, Pomponio Mela, Flauio Proculo, Trogo, Hygino, Claudio Cæſare, Cor. Nepote, Sextio Nigro qui Græce de medicina ſcripſit, Caſſio Hemina, L. Piſone, Tuditano, Antiate.

Externis.

Theophraſto, Herodoto, Calliſthene, Iſigono, Clitarcho, Anaximene, Duride, Nearcho, Oneſicrito, Polycrito, Olympiodoro, Diogneto, Nicobulo, Anticlide, Charace Mitylenæo, Menæchmo, Dorotheo, Xenia Athenæo, Lyco, Anteo, Ephippo, Chærea, Democle, Ptolemæo Lago, Marſya Macedone, Zoilo itẽ, Democrito, Amphilocho, Ariſtomacho, Alexandro Polyhiſtore, Iuba, Apollodoro qui de odoribus ſcripſit, Heraclide medico, Archidemo item, Dionyſio item, Democle item, Euphrone item, Obſenide item, Diagora item, Iolla item, Heraclide Tarentino, Xenocrate Epheſio, Eratoſthene.

Libro tredecimo continetur de unguentis & arboribus maritimis.

De unguentis, & quando primum ſunt cognita nobis, de compoſitione cap. I
Quod unguentum regale uocetur, & quæ diapaſmata, & qualiter ſeruentur cap. II
Quanta in unguentis luxuria, & quando primum Romanis in uſu cap. III
De palmis & natura earum & generibus cap. IIII
De Syriæ generibus cap. V
De terebintho cap. VI
De ficu Aegyptia, & Cypria cap. VII
De ceraunia ſiliqua cap. VIII
De Perſica Aegypti, & ſpina Aegyptia cap. IX
De Pruno & arboribus circa Memphin cap. X
De gummi generibus & papyro cap. XI
De generibus chartarum, & quomodo chartæ fiant, & de chartarum probatione, & uitijs, & glutino earum cap. XII
De libris Numæ cap. XIII
De arboribus Aethiopiæ cap. XIIII
De Atlanticis arboribus & citreis, & quæ in his laudentur, & quæ uituperentur cap. XV

De arbore trogete cap. XVI
De arbore loto cap. XVII
De ſcapo ipſo & radice loti cap. XVIII
De paliuro, & punici malo, & de flore punici mali cap. XIX
De Aſiæ & Græciæ fruticibus cap. XX
De timelæa ſiue chamelæa, & tragacanthe, & de tragio, ſiue ſcorpione, & myrice, & brya, & galla cap. XXI
De euonymo, adrachne, & coggygria, & thapſia cap. XXII
De cappari ſiue cynosbato, aut ophioſtaphile, & de ſari cap. XXIII
De ſpina Babyl. regia, & de cytiſo cap. XXIIII
De fructibus & arboribus noſtri maris, atque rubri & Indici cap. XXV
Summa, res, & hiſtoriæ, & obſeruationes CCCCLXVIII.

Ex autoribus.

M. Varrone, Mutiano, Virgilio, Fabiano, Seboſo, Pomponio Mela, Fabio, Hygino, Trogo, Proculo, Cl. Cæſare, Cor. Nepote, Sextio Nigro, qui Græce de medicina ſcripſit, Caſſio Hemina, L. Piſone, Tuditano, Antiate.

Externis.

Theophraſto, Herodoto, Calliſthene, Iſidoro, Clitarcho, Anaximene, Duride, Nearcho, Oneſicrito, Olympiodoro, Diogneto, Cleobulo, Anticlide, Charace, Mitylenæo. Menæchmo, Dorotheo Athenienſe, Lyco, Anteo, Ephippo, Dione, Admanto, Ptolemæo Lago, Marſya Macedone, Zoilo item, Democrito, Amphilocho, Alexandro Polyhiſtore, Ariſtomacho, Iuba rege, Apollodoro qui de odoribus ſcripſit, Heraclide medico, Botrye medico, Archidemo item, Dionyſio item, Democlide item, Euphrone itē, Mneſicle item, Diagora item, Iolla item, Heraclide Tarentino, Xenocrito Epheſio.

Libro quartodecimo continetur de uitibus & uineis.

De uitium natura, & quib. modis ferant cap. I
De generibus uitium cap. II
Item de uitium generibus, ſecundum locorum & regionum proprietatem cap. III
Inſignia culturæ uinearum cap. IIII
De natura uini cap. V
Vina generoſa cap. VI
Vina tranſmarina cap. VII
De uino quod uocatur bion, genera ſeptem cap. VIII
De dulcium generibus quatuordecim cap. IX
De deuterijs & ſecundarijs, uini genera tria cap. X
Quæ nuper in Italia generoſa uina eſſe cœperunt cap. XI
De uini obſeruatione à Romulo rege poſita cap. XII
Qui uini uſus antiquis, & de uinis antiquorum cap. XIII
De apothecis, & de uino Opimiano cap. XIIII
De liberalitate Cæſaris in uino, & quando primum quatuor genera uini poſita cap. XV
De uinis fictitijs cap. XVI
De hydromeli & oxymeli cap. XVII
Prodigioſa genera uini cap. XVIII
Quibus uinis ad ſacra uti fas non ſit, & quibus generibus muſta condiantur cap. XIX
De picis generibus, & reſinis, & muſtis condiendis, & de aceto & de fece cap. XX
De cellis uinarijs cap. XXI
De uitanda ebrietate cap. XXII
Summa res & hiſtoriæ & obſeruationes D. X.

Ex autoribus.

Cor. Valeriano, Virgilio, Celſo, Catone Cenſorio, Sarſennis patre & filio, Scropha, Varrone, D. Syllano, Fabio Pictore, Trogo, Hygino, Flacco Verrio, Græcino Iulio, Actio, Columella, Maſſurio Sabino, Feneſtella, Tergilla, M. Actio Planco, Flauio Dorſeno, Scæuola, Aelio, Atteio Capitone, Cotta Meſſalino, L. Piſone, Pompeio Lenæo, Fabiano, Sextio Nigro, Vibio Ruffo.

Externis.

Heſiodo, Theophraſto, Ariſtotele, Democrito, Attalo rege, Philometore rege, Archita, Xenophonte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Ariſtandro Athenæo, Botrye item, Bachio Mileſio, Bione Solenſe, Chærea Athenienſe, Cheriſto item, Diodoro Prieneo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagora Thaſio, Euphrone Athenæo, Androcione qui de agricultura ſcripſit, Aeſchrione qui item, Lyſimacho qui item, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Aeſclepiade medico, Oneſicrito, Iuba rege.

Libro quintodecimo continetur de natura frugiferarum arborum & cultarum.

Natura frugiferarum arborum cap. I
De oleo cap. II
De natura oliuæ & oleæ incipientis cap. III
De natura olei cap. IIII
De cultura oliuarum cap. V
De ſeruandis oliuis, & quomodo faciendum oleum cap. VI
De oleo factitio cap. VII
De amurca cap. VIII
Pomorum omnium genera & natura cap. IX
Nucum pinearum genera quatuor cap. X
De malo cotoneo cap. XI
De perſico genera quatuor cap. XII
De pruno genera undecim cap. XIII
De diuerſis generibus malorum, genera uiginti nouem cap. XIIII
De piris & inſitorum uarietate cap. XV
De pomis ſeruandis cap. XVI

De cot

De cotoneis punicis, piris & ſorbis, & uuis ſeruandis cap. XVII
De ficu, genera uiginti nouem cap. XVIII
De caprifico & caprificatione cap. XIX
De meſpilis & eorum generib. tribus cap. XX
De ſorbis genera quatuor cap. XXI
De nuce iuglande cap. XXII
De caſtaneis genera octo cap. XXIII
De ſiliquis, & carnoſis pomis, & moris, & de acinis & baccis cap. XXIIII
De ceraſis genera octo cap. XXV
De corno & lentiſco cap. XXVI
De generibus ſuccorum, & de odore cap. XXVII
De ſuccis fructuum & arborum, & coloribus, & odoribus, & natura pomorum, & de commendatione fructuum cap. XXVIII
De myrto, genera eius XI. cap. XXIX
De lauro genera tredecim cap. XXX
Summa res & hiſtoriæ & obſeruationes DXX.

Ex autoribus.

Feneſtella, Fabiano, Virgilio, Cornelio Valeriano, Celſo, Catone Cenſorio, Sarſennis patre & filio, Scropha, M. Varrone, D. Syllano, Fabio Pictore, Trogo, Hygino, Flacco Verrio, Gracino, Attico, Iulio Sabino, Tergilla, Cotta Meſſalino, Columella, L. Piſone, Pompeio Lenæo, M. Actio Planco, Flauio Dorſeno, Scæuola, Aelio, Atteio Capitone, Seſtio Nigro, Vibio Ruffo.

Externis.

Heſiodo, Ariſtotele, Democrito, Hierone rege, Archita, Philometore rege, Attalo rege, Xenophonte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollodoro Pergameno, Ariſtandro Athenæo, Bacchio Mileſio, Bione Solenſe, Chærea Athenæo, Cheriſto item, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagora Thaſio, Euphronio Athenæo, Androcione qui de agricultura ſcripſit, Aeſchrione qui item, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Aſclepiade med. Eraſiſtrato item, Comiade qui de conditura uini, Ariſtomacho, qui item, Hiceſio qui item, Themiſone medico, Oneſicrito, Iuba rege.

Libro XVI. continentur ſyluestrium arborum natura.

Gentes ſine arbore, & miracula in ſeptentrionalis regionis arboribus cap. I
De Hercyniæ ſyluæ magnitudine cap. II
De glandiferis cap. III
De ciuica corona, & qui frondea corona donati cap. IIII
De glande genera tredecim cap. V
De fagina glande, reliquis glandibus, & carbone, et paſtu porcorum cap. VI
De galla, & quàm multa præter glandem eadem ferant arbores cap. VII
De cachrye & cocco grano, & agarico, & ſubere cap. VIII
Quarum ſint in uſu cortices cap. IX
De ſcandulis & pinu, pinaſtro, abiete, piceaq́;, larice, tæda, taxo cap. X
Quibus modis fiant genera picis, & quomodo fiat cedrium, & de ſpiſſa pice quomodo fiat, & quibus modis reſina coquatur cap. XI
De zopiſſa, & ſapio, & quarum arborum materia in pretio cap. XII
De fraxino genera eius quatuor cap. XIII
De tilia, genera eius duo cap. XIIII
De aceris generibus decem cap. XV
De bruſco, & molluſco, & ſtaphylodẽdro, & buxo, genera tria cap. XVI
De ulmo genera quatuor cap. XVII
De arborum natura per ſitus cap. XVIII
Diuiſio generum cap. XIX
Quibus folia non decidant, & de rododendro cap. XX
Item quibus folia non decidant, & quibus nõ omnia folia cadant, & quibus locis nulli arborum cap. XXI
De natura foliorum cadentium, & quibus foliorum uarij colores cap. XXII
De populo tria genera, & quorum foliorum figura mutetur cap. XXIII
Quæ folia uerſentur omnibus annis, quæ foliorum è palmis cura & uſus, & foliorum mirabilia cap. XXIIII
De ordine naturæ in ſatis, & de flore arborum, & conceptu, & germinatione, & partu, & quo ordine floreant cap. XXV
De corno, & quo tempore quæq; ferant, & quæ fructum non ferant, & quæ infelices exiſtimantur, & quæ facilime fructum perdunt, quibus fructus antequam folium naſcantur cap. XXVI
De biferis & triferis, & quæ celerrime ſeneſcant, & de ætatibus earum cap. XXVII
De moro cap. XXVIII
De ſylueſtribus cap. XXIX
De buxo, & faba Græca ſiue loto cap. XXX
De ramis & cortice, & radicib. arbor. cap. XXXI
De prodigioſis arboribus, & quibus modis ſponte naſcantur, & quòd non omnia ubiq; naſcantur, & quæ non alibi naſcantur arbores cap. XXXII
De cypreſſo, et quòd ex terra noua aliqua ſæpe naſcãtur quæ in ea antè non fuerunt cap. XXXIII
De edera cap. XXXIIII
De edera quæ uocatur ſmilax cap. XXXV
De aquaticis calamis & fruticibus cap. XXXVI
De ſalice, genera eius VIII. & quæ præter ſalicem ſint utilia ligaturis, & de rubis cap. XXXVII
De ſuccis arborum, & natura materiarum, & de cædendis arboribus cap. XXXVIII

De larice & abiete, & ſapino, & cæteris huiuſmodi arboribus cædendis cap. XXXIX
De materijs, de magnitudine arborum, & quæ cariem & ruinam non ſentiunt, & de perpetuitate materiarum cap. XL
De teredinibus cap. XLI
De materijs architecti, & quæ materies ad quid utilis, & quæ firmior materia in tectum cap. XLII
De glutinãda materia, et lignis ſectilibus cap. XLIII
De arborum ætate, & quæ genera arborum minime durant. Similiter de uiſco & Druidibus cap. XLIIII
Summa res & hiſtoriæ & obſeruationes centũ triginta quinque.

Ex autoribus.

M. Varrone, Fœciale, Nigidio, Cor. Nepote, Hygino, Maſſurio, Catone, Mutiano, L. Piſone, Trogo, Calphurnio Baſſo, Cremutio, Seſtio Nigro, Cor. Boccho, Victrumio, Gracino.

Externis.

Alexandro Polyhiſtore, Heſiodo, Theophraſto, Democrito, Homero, Timæo mathematico.

Libro XVII. continentur ſatiuarum ac cultarum arborum naturæ.

Arborum pretia mirabilia cap. I
De natura cœli ad arbores, & quam partem cœli ſpectare debeant cap. II
De ſocietate cœli & terræ ad arborés cap. III
De qualitate regionum cap. IIII
Genera terrarum cap. V
De terra quã Britannia & Gallia amat cap. VI
De Græcorum circa hanc doctrina cap. VII
De terrarum generibus. cap. VIII
De cineris uſu, & de fimo, & quæ ſata uberiorem terram faciant & quæ urant cap. IX
De ſatione arborum, & quòd auulſione naſcuntur arbores cap. X
De transferendis ſeminarijs, & ulmis ſerendis, & ſcrobibus cap. XI
De interuallis plantandarum arborum, & umbris, et ſtillicidijs, & ubi plantari debeant cap. XII
Quæ arbores tarde creſcant, & quæ celeriter, & de ſabina cap. XIII
De ſatione arborũ, & inſitione, & quomodo inuenta ſit tenera inſerendi emplaſtratio cap. XIIII
De uite inſerenda cap. XV
De emplaſtratione cap. XVI
Exemplum huius rei cap. XVII
De cultura talearum, & quibus temporibus inſitio fiat cap. XVIII
Quæ arbores ſocietate gaudeãt, & de diſciplina ablaqueandi & accumulandi cap. XIX
De ſalicto & harundineto, & cæteris caduis ad perticas, palos cap. XX
De culturis, & diſciplina excolendarum uinearum cap. XXI
De ſulco, & uinearum putatione cap. XXII
Ratio arbuſtorum cap. XXIII
De ſemandis uuis, & morbis arb. cap. XXIIII
De uarijs prodigijs ſiue oſtentis in arboribus, deq; obueto publicato iam olim tranſgreſſo cap. XXV
De remedijs morborum arborum cap. XXVI
De caprificatione & ſtercoratione cap. XXVII
De diuerſis medicamentis arborum contra uenenata animalia, & contra formicas, & contra noxia animalia cap. XXVIII
Summa res & hiſtoriæ, & obſeruationes quingentæ octoginta una.

Ex autoribus

Cor. nepote, Catone Cẽſorio, M. Varrone, Celſo, Virgilio, Hygino, Saſernis patre & filio, Scropha, Calphurnio Baſſo, Trogo, Aemilio Macro, Gracino, Columella, Attico Iulio, Fabiano, Sura Manlio, Dorſeno Mundo, C. Epidico, L. Piſone.

Externis.

Iſidoro, Theophraſto, Ariſtotele, Democrito, Theopompo, Hierone rege, Attalo rege, Philometore rege, Archita, Xenophonte, Amphilocho Athenienſe, Anaxipoli Thaſio, Apollodoro Lemnio, Ariſtophane Mileſio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Bacchio Mileſio, Bione, Charea Athenienſe, Cheriſto item, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagone Thaſio, Euphronio Athenæo, Androcione qui de agricultura ſcripſit, Aeſchrione qui item, Lyſimacho qui itẽ, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Ariſtandro qui de portẽtis.

Libro XVIII. continetur de agricultura.

Quod antiquis maximum ſtudium agriculturæ fuit, & de hortorum ſingulari diligentia cap. I
Quæ corona prima Romæ cap. II
De iugere, & actu, & legibus circa pecora, & quoties & quibus temporibus fuit ſumma uilitas annonæ, & qui agricultura illuſtres cap. III
Ratio de agricultura cap. IIII
Laus agricolarum, & quæ obſeruanda in agro parando cap. V
De uillarum poſitione, & præcepta antiquorum de agro colendo cap. VI
De frugum generibus & natura cap. VII
Non omnia frumenti genera ubiq; naſci, & de reliquis in oriente generibus cap. VIII
De piſtorijs & molitura, & farina cap. IX
De ſimilagine, ſiligine, & alijs generibus, & de piſtura cap. X
De fermentis, & panis faciendi ratio, & genera, & quando primum piſtores Romæ, & de cribris & alica cap. XI
De leguminibus cap. XII
De rapis, & napis Amiterninis cap. XIII
De lupino cap. XIIII
De uicia & eruo cap. XV

De fœn

De fœno Græco, & farragine, & de ocymo, & medica, & cytiſo cap. XVI
De uitijs frugum & remedijs, & quid in quoque terræ genere debeas ſeri cap. XVII
De prodigijs frugum, & arandi diſciplina, & uomerum generibus cap. XVIII
De tẽporibus arandi, & iunctione boum cap. XIX
De occando, & quodam arationis genere, & de iteratione, & reſectione cap. XX
De cultura terræ cap. XXI
Exempla diuerſarum terrarũ, & ſumma fertilitate, & biſera uite, et aquarum differẽtia cap. XXII
De qualitate terræ, & ſtercoratione cap. XXIII
De bonitate ſeminum, & diſciplina ſeminandi, & quantum ex quoq; genere frumenti in iugero ſerẽdum, & temporibus ſerendi cap. XXIIII
Digeſtio ſyderum in noctes & dies cap. XXV
Replicatio totius culturæ, & quid quoq; mẽſe in agro fieri oporteat cap. XXVI
Ne agricolæ aſpiciant ſtellas, ſed magis tẽpora ſerẽdæ frugis, et ortus occaſusq; ſyderũ in quibuſdam herbis, & de ſtellarum ortu & occaſu cap. XXVII
De pratis et reparatione prati, & cotibus, & falcibus, et deſcriptio frugũ & ſyderũ cap. XXVIII
De tempeſtatibus utriuſq; temporis, & remedijs ſterilitatum cap. XXIX
De meſſe & tritico, & palea, & frumento ſeruando cap. XXX
De uindemia & autumni temporibus cap. XXXI
De lunari ratione cap. XXXII
De uentorum ratione cap. XXXIII
De limitatione agrorum cap. XXXIIII
Prognoſtica tempeſtatum cap. XXXV
Summa, res, & hiſtoria, et obſeruationes MMLX.

Ex autoribus.

Maſſurio Sabino, Caßio Hemina, Verrio Flacco, L. Piſone, Cor. Celſo, Turannio Gracula, D. Syllano, M. Varrone, Catone Cenſorio, Scrofa, Sarſenu patre & filio, Domitio Caluino, Hygino, Virgilio, Trogo, Ouidio, Græcino, Columella, Tuberone, L. Aruntio, qui Græce de aſtris ſcripſit, Cæſare dictatore qui itẽ, Sergio Paulo, Sabino, Fabiano, M. Cicerone, Calphurnio Baſſo, Atteio Capitone, Manlio Sura, Actio qui praxidica.

Externis.

Heſiodo, Theophraſto, Ariſtotele, Democrito, Hierone rege, Philometore rege, Attalo rege, Archelao rege, Archita, Xenophonte, Amphilocho Athenæo, Anaxipoli Thaſio, Ariſtophane Mileſio, Apollodoro Lemnio, Antigono Cymæo, Agathocle Chio, Apollonio Pergameno, Ariſtandro Athenæo, Bacchio Mileſio, Bione Solenſe, Chærea Athenienſe, Chæriſto item, Diodoro Prienæo, Dione Colophonio, Epigene Rhodio, Euagora Thaſio, Euphronio Athenæo, Androtiõe qui de agricultura ſcripſit, Aeſchrione qui item, Lyſimacho qui itẽ, Dionyſio qui Magonem tranſtulit, Diophane qui ex Dionyſio epitomen fecit, Thalete, Eudoxo, Philippo, Doſitheo, Parmeniſco, Metone, Critone, Oenopide, Zenone, Euctemone, Harpalo, Hecatæo, Anaximandro, Soſigene, Hipparcho, Arato, Zoroaſtre, Archibio.

Libro decimonono continetur lini natura & mirabilia.

De lini ſatione, & generibus eius, & quomodo perficiatur, & de mappis, & lino non ardente, & quando primum in theatris uela cap. I
De ſparti natura, & quando primum uſus eius, & quomodo perficiatur, & quæ ſine radice naſcantur, & uiuant cap. II
De miſi, & tuberibus, & de fungis pezicis, laſerpitio, et magydari, & rubia, et radicula cap. III
De hortorum cura, & digeſtio terra naſcentium præter fruges & frutices cap. IIII
Natura & genera, & hiſtoria naſcentium in hortis rerum cap. V.
De hortenſium herbarum radicibus, folijs, floribus, coloribus cap. VI
Quoto die quæq; herbæ naſcuntur ſata, & quomodo quæq; formentur uel digerantur, & quorum ſingula genera ſunt, & quorum plura cap. VII
Natura & genera, & hiſtoria, ad condimẽta in horto ſatarum rerum XLVI. cap. VIII
De fœniculo & cannabe cap. IX
De morbis hortorum, & remedia circa formicas, erucas, & culices cap. X
Quæ magis ſint fortia uel minus, et quibus ſalſæ aquæ proſint cap. XI
Ratio rigandorum hortorum, & quæ translata meliora fiant, & de ſuccis hortenſiorum, & saporibus cap. XII
Sũma, res, et hiſtoria, et obſeruatiões MCXLIIII.

Ex autoribus.

M. Actio Planco, M. Varrone, D. Syllano, Catone Cenſorio, Hygino, Virgilio, Mutiano, Celſo, Columella, Calphurnio Baſſo, Manlio Sura, Sabino, Tyrone, Licinio Macro, Q. Hirtio, Vibio Ruffo, Ceſennio qui cepurica ſcripſit, Caſtritio item, Firmo item, Petritio.

Externis.

Herodoto, Theophraſto, Democrito, Ariſtomacho, Menandro qui biochreſta ſcripſit, Anaxilao.

Libro uiceſimo continentur medicinæ ex his quæ in hortis ſeruntur.

De cucumere ſylueſtri & elaterio cap. I
De anguino cucumere ſiue erratico, & de ſatiuo, & de pepone cap. II
De cucurbita ſylueſtri, & rapo cap. III
De naporum differentijs, & rhaphano ſylueſtri, & de rhaphano ſatiuo & paſtinaca cap. IIII
De ſtaphylino ſiue paſtinaca, & gingidio, & ſiſere, & ſeſeli, & inula, & de cepe cap. V
De porro ſectiuo, & capitato, & de allio cap. VI

De lactuca ſyluatica ſiue caprina, & eſopo, & iſati, & lactuca ſatiua cap. VII
De generibus betæ, & intubis, & cichorio, & ſeri, genera duo cap. VIII
De braßica, & lapſana, & de braßica marina, & ſcilla, de bulbis, & bulbine cap. IX
De aſparagis & corruda, & libyco & orminio cap. X
De apio, & apiaſtro, & helioſelino, & oreoſelino cap. XI
De petroſelino & ocymo cap. XII
De ſylueſtri ocymo, & eruca, naſturtio, & ruta cap. XIII
De mentaſtro, & menta, & pulegio, & nepeta, & de cumino cap. XIIII
De cumino Aethiopico, quod urinam ſtringit, & de cappari, & de liguſtico ſiue panace, & cunila bubula cap. XV
Item de cunila bubula, gallinacea ſiue origano heracleotico, cunilagine molli, libanotide, cunila ſatiua, & montana cap. XVI
De piperiti, & origano, & oniti praſio, & tragorigano, & heraclio, & lepidio: & de gith ſiue melanthio, & aniſo cap. XVII
De anetho & ſagapeno, & de papauere albo & nigro, & quomodo ſuccus herbarum colligendus eſt, & de opio cap. XVIII
De erratico & ceratiti, & glaucio ſiue paralio & heraclio ſiue aphro, & de diacodio & tithymalo cap. XIX
De portulaca ſiue peplio, coriandro, & atriplici cap. XX
De malua, malope, & althea, & lapatho, & oxylapatho, & hydrolapatho, & hippolapatho, & bulapatho cap. XXI
De ſinapis tribus generibus, & marrubio, & ſerpyllo, & ſiſymbrio ſiue thymbrio, & de lini ſemine & blito cap. XXII
De meu, & fœniculo, & hippomarathro uel miſineo & cannabi, & de ferula et carduis cap. XXIII
Confectio theriacæ, compoſitio medicaminis Antiochi cap. XXIIII
Summa medicinæ & hiſtoriæ & obſeruationes MDCVII.

Ex autoribus.

Catone Cenſorio, M. Varrone, Pompeio Lenæo, Galbione, Hygino, Seſtio Nigro, qui Græce ſcripſit, Iulio Baſſo qui item, Celſo, Antonio Caſtore.

Externis.

Democrito, Theophraſto, Orpheo, Menandro qui biochreſta ſcripſit, Pythagora.

Medicis.

Nicandro, Hippocrate, Chryſippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hiceſio, Dionyſio, Apollodoro Tarentino, Apollodoro Citienſe, Praxagora, Pliſtonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philiſtione, Aſclepiade, Crateua, Petronio Diodoto, Iolla, Eraſiſtrato, Diagora, Andrea, Mneſicle, Epicharmo, Damione, Dalione, Soſimene, Tlepolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petrodio, Michone, Glaucia, Xenocrate.

Libro uigeſimoprimo continentur florum & coronamentorum naturæ.

De natura florum, & coronamentorum, de mira florum uarietate cap. I
De ſtrophiolo ſerto, & qui primum flores miſcere cœperint, & quando primum corolla inuenta uel appellata, & quare cap. II
Quis primum coronam folijs aureis & argenteis dedit, & de honore coronarum apud antiquos, & de Scipionis honore, & de pactilibus coronis, & Cleopatræ reginæ facto cap. III
De roſarum coronis, & de generibus eius, & ubi ſeratur cap. IIII
De lilio tria genera, & ratione ea inſerendi cap. V
De uiolis, & de caltha, & baccare, combreto, aſaro, & croco cap. VI
De floribus antiquis, & de odoramentorum diuerſitate, ſaliunca & polio cap. VII
De ueſtium æmulatione cum floribus, & amarãtho, & chryſocome ſiue chryſiti cap. VIII
De honore coronarum, & cyclamino, & meliloto & trifolio, tria genera eius cap. IX
De origano, thymo, & melle Attico, & coniza, & Ieuis flore, & helenio, & abrotano, & leucanthemo cap. X
De amaraco uel ſamſucho, & nyctigerto, & meliloto, & uiola alba, & codiamino, & de ſylueſtribus bulbis, & heliochryſo, & lychni, & de herbis citra mare cap. XI
De cura apum, & pabulo, & morbis earum & remedijs cap. XII
De uenenato melle, & de remedijs mellis uenenati, & mellis inſani cap. XIII
De melle quod muſcæ non attingunt, & aluearijs, et cura eorum, ſi famem ſentiunt apes, & quomodo cera fiat cap. XIIII
De herbis ſponte naſcentibus, & aculeatis cap. XV
De carduo, achelxine, & tribulo & anchuſa cap. XVI
De differentia herbarum per folia, & quæ herba toto anno floreant, & haſtula regia & piſtana, & de gladiolo cap. XVII
De iunco genera ſex, & de cypero & de medicamentis eorum & de cypiro & odorato iunco cap. XVIII
Ex roſa medicina, & de lilio, & de narciſſo, & ex uiola, & de baccare, & combreto, & aſaro cap. XIX
De nardo gallico, & de croco medicinæ, & crocomagmate, & ſaliunca, & polio, & iri, & holochryſo,

chryſo, & chryſocome & melıloto cap. XX
De trifolio, & thymo, & hemerocalle, & helenio, & abrotono cap. XXI
Ex leucanthemo & ſampſucho medicinæ cap. XXII
De anemona medicinæ cap. XXIII
Ex œnanthe medicinæ cap. XXIIII
Ex heliochryſo medicinæ cap. XXV
Ex hyacintho & lychnide medicinæ cap. XXVI
Ex uincaperuinca medicinæ, ruſco, bati, & acino, cap. XXVII
Ex colocaſia medicinæ cap. XXVIII
Ex anthalio medicinæ cap. XXIX
De parthenio medicinæ cap. XXX
De ſtrychno medicinæ XXXI
De corchoro & cnico cap. XXXII
De perſoluta cap. XXXIII
De menſuris & ponderibus cap. XXXIIII
Summa medicinæ & hiſtoriæ & obſeruationes ſeptingentæ triginta.

Ex autoribus.

Catone Cenſorio, M. Varrone, Maſſurio, Antiate, C. Helio Veſtino, Vibio Ruffino, Hygino, Pomponio Mela, Pompeio Lenæo, Cornelio Celſo, Calphurnio Baſſo, P. Largio, Licinio Macro, Seſtio qui Græce ſcripſit, Iulio Baſſo qui item, Antonio Caſtore.

Externis.

Theophraſto, Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro, qui biochreſta ſcripſit: Nicandro, Homero, Heſiodo, Muſæo, Sophocle, Anaxilao.

Medicis.

Mneſtheo qui de coronis, Callimacho qui item, Phania phyſico, Simo, Timariſto, Hippocrate, Chryſippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hiceſio, Dionyſio, Apollodoro Cittienſe, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Pliſtonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philiſtione, Aſclepiade, Crateua, Petronio Diodoto, Iolla, Eraſiſtrato, Diogora, Andrea, Mneſicle, Epicharmo, Damione, Dalione, Soſimene, Tleopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petreio, Miſtione, Glaucia, Xenocrate.

Libro XXII. continetur de autoritate herbarum.

De gentibus herbis formæ gratia utentibus cap. I
Quòd herbis ueſtes inficiantur cap. II
De corona graminea cap. III
De raritate eius cap. IIII
Qui ſoli corona ea donati cap. V
Qui ſolus centurio coronatus cap. VI
Medicinæ ex reliquis ornamẽtis, & eringe cap. VII
De herba quam centum capita uocant cap. VIII
De acano & glycyrrhiza cap. IX
De tribulo & generibus eius, & medicinis cap. X
De ſtœbe & medicinis eius cap. XI
De hyppophye, hyppope, & medicinis earum cap. XII
De urtica & medicinis eius cap. XIII
De lamio & medicinis eius cap. XIIII
De ſcorpione, generibusque ac medicinis eius cap. XV
De Leucacantha, & medicinis cap. XVI
De helxine, perdicio, parthenio, ſiderite, & medicinis eius cap. XVII
De chamæleonte, generib. ac medicinis eius cap. XVIII
De coronopo, & medicinis eius cap. XIX
De anchuſa, & pſeudanchuſa, & medicinis earum cap. XX
De onochelo, anthemi, loto, & lotometra, heliotropio, tricocco, & adiantho ſiue callitricho cap. XXI
De picride, theſio, aſphodelo, halimo, acantho, & bupreſti, elaphoboſco, ſcandice, iaſione, & de caucalide, ſio, ſillibo, ſcolymo, ſiue limonio, ſoncho, condrillo ſiue condrilli, & boletis cap. XXII
De fungis, & ſilphio, & de laſere cap. XXIII
De natura mellis & aqua mulſa, & quare genere ciborum mores immutentur, & de melitide, & cera, & contra compoſitiones medicorum cap. XXIIII
Medicinæ ex frugibus cap. XXV
Summa medicinæ, & hiſtoriæ, & obſeruationes DCCCCVI.

Ex autoribus.

Iiſdem quibus priore libro, & præter eos Chryſermo, Eratoſthene, Alcæo.

Libro XXIII. continetur de cultis arboribus.

De medicinis uuarũ recentium, & de ſarmentis uuarum, & uinaceis, & de uua theriace, & de uua paſſa, & aſtaphide, & aſtaphiſagria, & pituitaria, & labruſca, & de uite alba, & nigra, & de muſtis, & uini generibus, & aceto, cap. I
De aceto ſcillino, & oxymelle, & ſapa, & fece uini, aceti & ſapæ cap. II
De oleis & folijs oleæ, flore, & cinere, & de oliua alba & nigra, & de amurca cap. III
De folijs oleaſtri, & œnanthino oleo, & cicino, & amygdalino, & laurino, & myrteo, chamæmyrſino, & cupreſſino, & citreo, & carino cap. IIII
De myrobolano palma, & de palma elata cap. V
Medicinæ ex ſingulorum generum flore, folijs, fructu, ramis, cortice, ligno, ſucco, radice, cinere cap. VI
De piris & eorum obſeruationibus, & de ficorum obſeruatione, & caprifico & erineo, & aliorum generibus medicinæ cap. VII
De pineis & amygdalis, & nuce auellana, & nuce iuglande, & piſtacijs, & caſtaneis, ſiliquis, cornu, & unedone, & lauro cap. VIII
De myrto ſatiua, & myrtidano & myrto ſylueſtri

cap. I X

Summa medicinæ, & hiſtoriæ, & obſeruationes MCCCCXIX.

Ex autoribus.

C. Valgio, Pompeio, Lenæo, Seſtio Nigro qui Græce ſcripſit, Iulio Baſſo qui item, Antonio Caſtore, M. Varrone, Cornelio Celſo, Fabiano.

Externis.

Theophraſto, Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro, qui biochreſta ſcripſit, Nicandro, Homero, Heſiodo, Muſæo, Sophocle, Anaxilao.

Medicis.

Mneſtheo, Callimacho, Phania phyſico, Simo, Timariſto, Hippocrate, Chryſippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hiceſio, Dionyſio, Apollodoro Citienſe, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Pliſtonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philiſtione, Aſclepiade, Crateua, Petronio, Diodoto, Iolla, Eraſiſtrato, Diagora, Andrea, Mneſicle, Epicharmo, Damione, Dalione, Soſimene, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petrino, Michione, Glaucia, Xenocrate.

Libro XXIIII. continentur medicinæ ex arboribus ſyluestribus.

Medicinæ ex arboribus ſyluestribus cap. I

Lotos cap. II

Glans cap. III

De cocco ilicis, & galla, & uiſco, pilulis, glande, & de cerri radice, & ſubere cap. IIII

De fago & cupreſſo, & cedro magna, & de cedride, galbano cap. V

De ammoniaco, & ſtirace, et ſpõdylio, & ſphagno, & terebintho, & chamæpyti, & pityuſa, & reſinis, & picea, & lentiſco cap. VI

De pice ſpiſſa & liquida, & palimpiſſa, & piſſaſphalto, & zopiſſa, & tæda, & lentiſco cap. VII

De platano, & fraxino, & acere, & alba populo, & ulmo, & tilia, & ſambuco, & iunipero, cap. VIII

De ſalice & amerina, & uitilibus & erice cap. IX

De uirga ſanguinea, & ſilere, & liguſtro, & alno, & edera, & ciſtho, & ciſſo, & erythrano, & chamæciſſo, & ſmilace, & de clematide cap. X

De harundine, & papyro, ebeno, & rhododendro, de rhue erythro, & erythrodano alyſſo, & ridicula, & apocino, & roremarino, & canchry, & ſabina, & ſelagine, & ſamulo, & gummi medicinis cap. XI

De ſpina Arabica, & ſpina alba, & acanthio, & acacia cap. XII

De uulgari ſpina & ſyluestri, & de eryſiſceptro, & de apendice ſpina, & pyxacantho, & paliuro, aquifolia, & taxo, & rubo medicinæ cap. XIII

De cynosbato & Idæo rubo, & rhamno, & lycio, & ſarcocolla, & de oporice medicinæ cap. XIIII.

De chamædrye, & chamædaphne, & chamelæa, & chamæſice, & chamæciſſo, & chamæleuce, & chamæcypariſſo, & ampeloprafo, & ſtachye, & clinopodio, & centunculo, & clematidé Aegyptia medicinæ cap. XV

De aro, & dracunculo, dracontio, & ari, & milleſolio, & herba euſdem nominis, & pſeudobunio, & myrrhi, & onobrychi, medicinæ cap. XVI

De cortaceſia, & callicia, & menaide, & alijs uigintitribus, & medicinis earum, quas quida magicas eſſe dicunt, & de conſidria, & de aproxi, & recidiuis amorum cap. XVII

De eriphia, & lanaria, & ſtratioti medicinæ cap. XVIII

De herba quæ naſcitur in capite ſtatuæ, & de herba è fluminibus, & herba lingua, & cribro, & fimetis, & rhodora, & impia, & Veneris pectine, & nodia, & philanthropo, & canaria lappa, & tordile, & de gramme, & dactylo, & fœnograeco medicinæ cap. XIX

Summa medicinæ, & hiſtoriæ, & obſeruationes MCCCCXVIII.

Ex autoribus.

C. Valgio, Pompeio Lenæo, Seſtio Nigro qui Græce ſcripſit, Iulio Baſſo qui item, Antonio Caſtore, M. Varrone, Cornelio Celſo, Fabiano.

Externis.

Theophraſto, Apollodoro, Democrito, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro, qui biochreſta ſcripſit, Nicandro, Homero, Heſiodo, Muſæo, Sophocle, Anaxilao.

Medicis.

Mneſtheo, Callimacho, Phania phyſico, Simo, Timariſto, Hippocrate, Chryſippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hiceſio, Dionyſio, Apollodoro Citienſe, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Pliſtonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philiſtione, Aſclepiade, Crateua, Petronio, Diodoto, Iolla, Eraſiſtrato, Diagora, Andrea, Mneſicle, Epicharmo, Damione, Soſimene, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petrino, Michione, Glaucia, Xenocrate.

Libro XXV. continentur natura herbarum ſponte naſcentium, autoritas herbarum, & de origine uſus earum.

Natura herbarum ſponte naſcentium cap. I

Qui Latine uſus herbarum ſcripſerint, & quando ad Romanos notitia earum peruenerit, & qui primi Græcorum de his compoſuerint, & de herbarum inuẽtione, & antiqua medicina, & quare minus exerceantur eorum remedia, & de cynorhodo, & de dracunculo medicinæ cap. II

De quodã peſtifero fonte Germaniæ, & de Britãnica, &

ea, & maximis morborum doloribus cap.III
De moly, & dodecatheo, & pæonia; uel pentorobo, uel glycyſide, & panace, uel aſclepio, & heraclio, & panace chironio, & panace centaurio, uel pharnaceo, & heraclio ſiderio, & hyoſcyamo, uel apollinari ſiue altercangeno cap.IIII
De linozoſte, parthenio, hermupoa, ſiue potius mercuriali, & achilleo, & panace heracleo, ſideriti, millefolio, & de ſcopa regia, & hemionio, teucrio, ſplenio, de melampodio ſiue elleboro, quótue eorum genera, & de nigro elleboro & albo medicinæ, & quãdo detur, & quomodo ſumendum, & quibus non dandum, & quòd mures necet cap.V
De mithridatio, & ſcordoti ſiue ſcordio, & polemonia uel philetería uel chiliodynama, & eupatorio, & centaurea ſiue chironea, & de lepto centaureo libadio, felle terræ, & triorchæ medicinæ cap.VI
De clymeno, & gẽtiana, & lyſimachia, & parthenide, & artemiſia, & ambroſia, & nymphæa, & heraclio, & euphorbia medicinæ cap.VII
De plantagine, & bugloſſa, & cynogloſſa, & buphthalmo, & ſcythica, & hippice, & de iſchæmone, & de betonica, & cantabrica, & conſiligine, & hiberida, & chelidonio, & canaria, & elaphoboſco, & dictamo, & ariſtolochia, & quòd eius delectatione aduolent piſces, & ſtatim capiantur, & medicinæ contra ſerpentium ictus ex herbis quas ſuperius nominauit cap.VIII
De argemonia, & agarico, & echio, & hyoſcyamo, & hierobotane, & blattaria, & lemonia, & quinquefolio, & dauco, & perſolata, & arcio, & cyclamino, & peucedano, omnia ad ſerpentiũ ictus cap.IX
De ebulo, & uerbaſco, & thelyphono, & cõtra ſcorpionum ictus, & rubetarũ & canũ morſus, & generaliter contra omne uenenum cap.X
Remedia ad capitis uitia cap.XI
De cẽtaureo, & chelidonio, & panace, & hyoſcyamo, & euphorbio ad oculorum uitia cap.XII
De anagallide ſiue corchoro, & mandragora ſiue circeio, & cicuta, & crethmo agrio, & molybdena, & capno, & acoro, & inde, cotyledo, aizoo, & andrachne, & erigero, & de ephemero, & de labro Veneris, & de ranunculo, ad oculorum, aurium, narium, dentium, oriſque uitia medicinæ cap.XIII
Summa medicinæ, & hiſtoriæ, & obſeruationes MCCXCII.

Ex autoribus.

Sex. Gallico, Põpeio Lenæo, Seſtio Nigro qui Græce ſcripſit, Iulio Baſſo qui item, Antonio Caſtore, Cornelio Celſo.

Externis.

Theophraſto, Apollodoro, Democrito, Iuba, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro, qui biochreſta ſcripſit: Nicandro, Homero, Heſiodo, Muſæo, Sophocle, Xantho, Anaxilao.

Medicis.

Mneſitheo, Callimacho, Phania phyſico, Timariſto, Simo, Hippocrate, Chryſippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hiceſio, Dionyſio. Apollodoro Citienſe, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Pliſtonico, Medio, Dieuche, Cleophanto, Philiſtione, Aſclepiade, Cratæua, Iolla, Eraſiſtrato, Diagora, Andrea, Mneſicle, Epicharmo, Damione, Soſimene, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Olympiade Thebana, Phyllino, Petreio, Miccione, Glaucia, Xenocrate.

Libro XXVI. continentur reliquæ per morborum genera medicinæ, & de nouis morbis, & de lichene quid ſit, & quando primum in Italia cœperit, & carbunculo, elephantiaſi & cola cap.I
Laus Hippocratis cap.II
De noua medicina, & Aſclepiade medico, & qua ratione ueterem medicinam mutauerit cap.III
Irriſio magicæ artis, & de lichene eiuſq; remediis, & faucium cap.IIII
Ad ſtrumas, & ad digitos, & ad pectus, & ad tuſſim medicinæ cap.V
De uerbaſco, & cacalia, uel tuſſilagine, & bechio, & ſaluia, ad tuſſim cap.VI
Ad lateris dolores & pectoris, & ad orthopnœas, ad iocineris dolorẽ, cordis dolori, pulmoni, urinæ, tuſſi, pectori, ulceribus, renibus, hepaticis, ad uomitionẽ & ſingultus, pleureticis, lateri cap.VII
De omnibus uitijs uentris & remedijs, & eorum quæ circà uel intrà ſunt, & de aluo ſiſtenda, uel ſoluenda cap.VIII
De pulegio, & argemone cap.IX
De nymphæa, & abſtinentia, & appetentia Veneris, & de ſatyrio, erythrococco, & crategi, & ſideriti cap.X
Medicinæ generales de pedibus, talis, articulis, neruis, & remedia contra morbos qui totum corpus occupant, & de menthryda, & uigilijs, paralyſi, & de febribus frigidis, & febre iumentorum, & phreneticis & chamæacte, et aizoo, & igne ſacro cap.XI
Ad luxata membra, & cõtra morbum regium, & contra furunculos, & fiſtulas, & inflationes, & ambuſtionem, & contra alios morbos, ad neruos & ſanguinem cap.XII
De herba equiſeto, nymphæa, peucedano, ſiderite, alijſq; pluribus ad ſanguinem ſiſtendum utilibus, & ſtephanomeli, & eriſithale, & cõtra uermes, cap.XIII
Ad ulcera, & plagas, & ad uerrucas tollendas, & de polycnemo cap.XIIII.

De

De pluribus experimentis ad mulierum menſes, & uului morbos, & partus eijciendos & cõtinendos, & cutis in facie uitia, & capillum tingendũ & tollendum, & quadrupedũ ſcabiem cap. XV

Summa medicinæ, & hiſtoriæ, & obſeruationes MCCXCII.

Ex autoribus.

M. Varrone, C. Valgio, Pompeio Lenæo, Seſtio Nigro qui Græce ſcripſit, Iulio Baſſo, qui item, Antonio Caſtore, Cornelio Celſo.

Externis.

Theophraſto, Apollodoro, Democrito, Iuba, Orpheo, Pythagora, Magone, Menãdro, qui biochreſta ſcripſit, Nicandro, Homero, Heſiodo, Muſæo, Sophocle, Xantho, Anaxilao.

Medicis.

Mneſtheo, Callimacho, Phania phyſico, Timariſto, Simo, Hippocrate, Chryſippo, Diocle, Ophione, Heraclide, Hiceſio, Dionyſio, Apollodoro Tarentino, Praxagora, Pliſtonico, Medio, Dieuche, Cleophãto, Philiſtione, Aſclepiade, Crateua, Iolla, Eraſiſtrato, Diagora, Andrea, Mneſicle, Epicharmo, Damione, Theopolemo, Metrodoro, Solone, Lyco, Thebana Olympiade, Phyllino, Petreio, Mictione, Glaucia, Xenocrate.

Libro uigeſimoſeptimo continentur reliqua herbarum genera cap. I

De aconito & panthera quæ extinguitur aconito cap. II

Quòd omniũ creaturarũ cõditor ſit Deus cap. III

De Aethiopide & agerato, & aloë, & alcea, & alipo, & alſina, & androſace, & androſæmo, & ambroſia, & anoni, & anagyro, & anonymo cap. IIII

De aparine, & arctio, & aſpleno, & aſclepiade, & aſtere uel bubonio, & aſcyro uel aſcyroide, & aphace, & de alcibio, & alectorolopho cap. V

De alo cap. VI

De alga, & actea, & de ampeloagria, & abſinthio, cap. VII

De ballote, & botrye fruticoſa, & brabyla, & bryo, bupleuro, & catanance, calla, & circeia, & cirſio, & crategono, & thelygono, & crocodilio, & cynoſorchi, & chryſolachano, & cucubalo, & conferua cap. VIII

De cocco gnidio, & dipſaco, & dryopteri, & driophono, & elatine, & empetro ſiue calcifraga, & epicacti uel elleborine, & epimedio, & enneaphyllo, & filice, & de femore bubulo cap. IX

De glaucio, & glycyſide, & gnaphalio ſiue chamæzelo, & galedrago, & holco, & hyoſiri, & holoſteo, & hypopheſto cap. X

De hypogloſſa, & hypicoo, idæa, iſopiro, lathyri, leontopetalo, lycopſide, & lithoſpermo, lapide uulgari, de limeo, leuce, & leucographi cap. XI

De medio & myoſota, & myagro, & natrice, & othone, & onoſma, & onopordo, & oſiri, & oxye, & batrachio, & polygono, & phyllãdrio, & phalari polyrrhizo, & proſerpinaca, & de rhacoma, & de reſeda, & ſtœchade cap. XII

De ſolano, & ſmyrnio, & telephio, & trichomane, & thalietro, & thlaſpe, & tragonia, & tragoni, & trago, & tragopogo, & ſpondyli, & quòd quidam morbi in quibuſdam non ſunt gentibus cap. XIII

Summa medicinæ, & hiſtoriæ, & obſeruationes DCCII.

Ex autoribus.

Pompeio Lenæo, Seſtio Nigro, qui Græce ſcripſit. Iulio Baſſo, qui item, Antonio Caſtore, Cor. Celſo.

Externis.

Theophraſto, Apollodoro, qui item, Democrito, Ariſtogitone, Orpheo, Pythagora, Magone, Menandro, qui biochreſta ſcripſit, Nicandro.

Medicis.

Mneſtheo, & cæteris iiſdem quibus in priore libro.

Libro XXVIII. continentur medicinæ ex animalibus cap. I

An ſit in medendo aliqua uis uerborum, & fazari, & depelli cap. II

Remedia ex homine contra magos cap. III

De quibuſdã ſortilegijs, & ſaliua hominis cap. IIII

De obſeruatione uictus cap. V

De ſternutamento, & Venere, & cæteris remedijs cap. VI

De remedijs muliebribus cap. VII

Medicinæ ex animalibus peregrinis, & elephanto, & leone, & de camelo, & hyena, & crocodilo, & chamæleonte, & ſcinco, & hippopotamo, & lyncibus cap. VIII

Medicinæ communes ex feris animalibus, aut eiuſdẽ generis placidis, lactis uſus, & obſeruationes, & de caſeis, butyro, & adipe cap. IX

Medicinæ de apro, & capris, & equis feris, & remedia ex beſtijs contra omnes morbos cap. X

De remedijs ad morborum multa genera ex animalibus cap. XI

Ad faciei uitia, ceruicis, & pectoris morbos cap. XII

Ad ſtomachi, lumborum, & renũ uitia cap. XIII

Ad aluum ſiſtendam, cœliacos, & dyſentericos, inflationes alui, rupta, tenaſmon, & tineas, & colum cap. XIIII

Ad ueſicæ cruciatus, & calculos, de genitalium, & ſedis uitijs, & inguinum remedijs cap. XV

Ad podagras, morbum comitialem, ſideratos, oſſaq; fracta remedia cap. XVI

Ad melancholicos, lethargicos, hydropicos, ignem ſacrũ, & ad dolores neruorũ remedia cap. XVII

Ad ſanguinem ſiſtendum, & contra ulcera & carcinomata, & ſcabiem remedia, & quæ infixa corpori extrahunt, & quæ cicatricibus proſunt cap.

cap. XVIII
Ad mulíebria mala medicinæ, & ad infantiũ morbos, & Veneris remedia cap. XIX
Mira de animalibus cap. XX
Summa medicinæ, & hiſtoriæ, & obſeruationes CLXXXV.

Ex autoribus.

M. Varrone, L. Piſone, Fabiano, Verre, Antiate, Verrio flacco, Catone Cẽſorio, Sergio Sulpitio, Licinio Macro, Celſo, Maſſurio, Seſtio Nigro, qui Græce ſcripſit, Bytho Dyrrhacheno, Ophilio medico, Granio medico.

Externis.

Democrito, Apollonio, qui & mirſin, Mileto, Artemone, Sextilio Anteo, Homero, Theophraſto, Lyſimacho, Attalo, Xenocrate, Orpheo, qui Diophios, Archelao, qui item, Demetrio, Sotira, Laide, Elephantide, Salpe, Olympiade Thebana, Diotimo, Iolla, Miclione Smyrnæo, Aeſchine medico, Hippocrate, Ariſtotele, Metrodoro, Icacida medico, Heſiodo, Dialcone, Cæcilio Bione, qui peri dynameon, Anaxilao, Iuba rege.

Libro XXIX. continentur medicinæ ex animalibus.

De origine medicinæ, & quando primum clinice, & quando primum iatraleptice, & de Chryſippo, & Eraſiſtrato, & empirice, & Herophilo, & reliquis illuſtribus medicis, & quoties ratio medicinæ mutata ſit, & qui primus Romæ medicus, & quando, & quid de medicis antiqui Romani iudicauerint, & uitia medicinæ cap. I
De medicinis lanarum cap. II
De ouorum natura cap. III
Remedia de cane, & ex animalibus quæ placida non ſunt ſed fera, & ex uolucribus, & contra morſus phalangiorum cap. IIII
De ſeuo ſtruthiocamelino, & cane rabido, & lacerta, & anſeribus, & columbis, & muſtellis remedia cap. V
Ad alopecias tollendas, & ad pilos reddendos, & ad lendes tollendos, & ad palpebras, & ad glaucomata, & ad oculos, & parotidas remedia cap. VI
Summa medicinæ, & obſeruationes DXXI.

Ex autoribus.

M. Varrone, L. Piſone, Verrio Flacco, Antiate, Nigidio, Caßio Hemina, Cicerone, Plauto, Celſo, Seſtio Nigro, qui Græce ſcripſit, Cæcilio medico, Metello Scipione, Ouidio Poëta, Licinio Macro.

Externis.

Philopatore, Homero, Ariſtotele, Orpheo, Democrito, Anaxilao.

Medicis.

Botrye, Apollodoro, Archidemo, Anaxilao, Ariſtone, Xenocrate, Diodoro, Chryſippo philoſopho, Horo, Nicandro, Apollonio Pitanæo.

Libro XXX. continentur medicinæ ex animalibus reliquæ prioris libri.

De origine magicæ artis, quando, & à quibus cæperit, & à quibus celebrata fuerit, & reliquæ ex animalibus medicinæ cap. I
De ſpeciebus magiæ, Neroniſque, & magorum deteſtatio cap. II
De talpis, & reliquæ medicinæ per morbos digeſtæ in animalibus, quorum genera placida ſunt aut fera cap. XII
Quomodo commendetur os, & cõtra maculas faciei, & ad faucium uitia cap. IIII
Ad ſtrumas exulceratas, ad humerorum & præcordiorum dolores cap. V
De pulmonum uitijs, iecoris, & ſanguinis reiectionibus cap. VI
Ad dyſentericos, & uentris mala remedia cap. VII
Ad calculos, & ueſicæ dolores, teſtiũq;, & inguinũ tumores, & ad panos cap. VIII
Ad podagras & articulorum dolores cap. IX
Remedia aduerſus morbos toti corpori cap. X
Contra morbum regium & phreniticos, & contra febres, & hydropicos cap. XI
Ad ignem ſacrum, ad carbunculos, furunculos, ambuſta, neruorumque contractiones cap. XII
Ad ſanguinem ſiſtendum, & tumores uulnerum, & ulcera, uulnera, & alia mala ex animalibus remedia cap. XIII
Ad mulíebria mala medenda, & conceptus maturandos cap. XIIII
Promiſcuæ medicinæ cap. XV
De miraculis quarundam beſtiarum cap. XVI
Sũma medicinæ, & obſeruationes octingẽtæ LIIII.

Ex autoribus.

M. Varrone, Nigidio, M. Cicerone, Seſtio Nigro, qui Græce ſcripſit, Licinio Macro.

Externis.

Eudoxo, Ariſtotele, Hermippo, Homero, Apione, Orpheo, Democrito, Anaxilao.

Medicis.

Botrye, Horo, Apollodoro, Menandro, Archimede, Ariſtone, Xenocrate, Diodoro, Chryſippo, Nicãdro, Apollonio Pitanæo.

Libro XXXI. continẽtur medicinæ ex aquatilibus, & aquarum mirabilia.

Aquarum mirabilia cap. I
De differentia aquarum medicinis & obſeruationibus CCLXVI. cap. II
De qualitate aquarum in ſalubritate uel commoditate earum cap. III
Aquarum ſubito naſcentium aut deſinentium ratio cap. IIII
Obſeruatio hiſtorica cap. V
Ratio aquæ ducendæ, & quomodo medicatis utendum, & quid proſit nauigatio, & medicinæ aquæ marinæ cap. VI
De generibus ſalis, & confecturis, & medicinis, & obſeruationibus cap. VII
De ſcombro piſce, & muria, & alece cap. VIII

De natura ſalis, & eius medicinis cap. IX
De nitri generibus & confecturis, & medicinis, & obſeruationibus cap. X
De ſpongiarum natura cap. XI
Summa medicinæ, hiſtoriæ, & obſeruationes nõgentæ uiginti tres.

Ex autoribus.

M. Varrone, Caßio Parmenſe, Cicerone, Mutio, Cornelio Celſo, Trogo, Ouidio, Polybio, Sornatio.

Externis.

Callimacho, Cteſia, Eudico, Theophraſto, Eudoxo, Theopompo, Polyclito, Iuba, Lyco, Apione, Epigene, Pelope, Apelle, Democrito, Thraſillo, Nicãdro, Menandro comico, Attalo, Saluſtio, Dionyſio, Andrea, Nicerato, Hippocrate, Anaxilao.

Libro XXXII. continentur reliqua medicinæ ex aquatilibus.

De echeneide piſce, & mirabili eius proprietate, de torpedine & marino lepore, & mirabilia rubri maris cap. I
De ingenijs, & manſuetudine quorundam piſcium, & ubi ex manu edant, & ubi reſponſa dantur ex piſcibus cap. II
De his quibus in terris, & in aquis uictus eſt, & de Caſtoreis medicinæ, & obſeruationes cap. III
De teſtudine, & multorum piſcium medicinæ, & obſeruationes cap. IIII
De aquatilibus, quomodo remedia in morbos digeſta ſunt, & primum cõtra uenena, & uenenata animalia cap. V
De oſtreis, & purpuris, & alga, & eorum remedia cap. VI
Ad alopecias, & capillos, & oculorum, & aurium, & dentium, & faciei uitia cap. VII
Promiſcuæ medicinæ cap. VIII
Ad iocineris uitia, laterumque, ad ſtomachi, alui, & aliæ promiſcuæ medicinæ cap. IX
Ad febres omnium generum, & contra diuerſas infirmitates cap. X
Animalium omniũ in mari uiuẽtium CLXXVI. genera eſſe cap. XI
Summa medicinæ, & hiſtoriæ, & obſeruationes nongentæ uiginti octo.

Ex autoribus.

Licinio Macro, Trebio Nigro, Seſtio nigro, qui Græce ſcripſit, Ouidio Poëta, Caßio Hemina, Mæcenate, L. Atteio.

Externis.

Iuba, Andrea, Salpe, Apione, Pelope, Apelle Thaſio, Thraſillo, Nicandro.

Libro trigeſimotertio continentur natura metallorum.

Quæ prima commendatio metallorum auri, & de origine anulorum aureorum, & modo auri apud antiquos, & equeſtri ordine, & de iure anulorum aureorum cap. I
De decurijs iudicum, & quoties nomina equeſtris ordinis immutata, & donis militaribus, & quãdo primum corona aurea cap. II
De reliquo uſu auri in uiris, & mulieribus, & de nũmo aureo, & quãdo primũ ſignatũ eſt æs, argentũ, & aurum, & antequã ſignaretur qui mos in ære, & quæ maxima pecunia primo cenſu, & quoties, & quibus temporibus autoritas auri cap. III
Ratio naturalis auri inueniendi, & quando primum aurea ſtatua, & medicinæ ex auro cap. IIII
De chryſocolla, & medicinæ ex chryſocolla VI. & mirabilis natura eius glutinandis inter ſe, perficiendiſq; metallis cap. V
De argento, & argẽto uiuo, & ſtibio ſiue alabaſtro, & ſcoria argenti, & de ſpuma argenti cap. VI
De minio quantæ autoritatis fuerit apud Romanos, & inuentione eius, & cinnabaris ratione in picturis, & medicinæ, de generibus minij, & ratione eius in picturis cap. VII
De hydrargyro, de argento inaurando, de coticulis in argenti generibus, & experimentis cap. VIII
De ſpeculis, & Aegyptio argento cap. IX
De immodica pecunia, & quorũ maximæ opes fuerint, & quãdo primum populus Romanus ſtipem ſparſerit cap. X
De luxuria, & frugalitate in uaſis, & lectis argẽteis, quando lances immodicæ factæ cap. XI
De ſtatuis argenteis, & cælatura argenti, & cæteris quibuſdam cap. XII
De ſile, & ceruleo, & neſtoriano, & cilono, & quòd non omni anno æqualiter ſpecies uendantur cap. XIII
Summa medicinæ, & hiſtoriæ, & obſeruationes mille ducentæ quindecim.

Ex autoribus.

L. Piſone, Antiate, Verrio, M. Varrone, Cornelio Nepote, Meſſala Ruffo, Marſo Poëta, Butho, Iulio Baſſo, qui de medicinis Græce ſcripſit, Seſtio Nigro, qui item, Fabio Veſtale.

Externis.

Democrito, Metrodoro Scepſio, Menachmo qui de toreutice ſcripſit, Xenocrate, qui item, Antigono, qui item, Heliodoro, qui de Atheniẽſium anathematis, Paſitele, qui admirabilia opera ſcripſit, Nymphodoro, Timæo, qui de medicina metallica ſcripſit, Iolla, Apollodoro, Andrea, Heraclide, Diagora Botryenſe, Archimede, Dionyſio, Ariſtogene, Democrito, Mneſicle, Attalo medico, Xenocrate Zenonis, Theomneſto.

Libro XXXIIII. continẽtur æris metalla, & ferri, & plumbi, & ſtanni cap. I
Genera æris, quæ Corinthia, quæ Deliaca, quæ Aeginetica cap. II
De candelabris, & templorum ornamentis cap. III
Quando primum ſimulacrum Romæ factum, & de origine ſtatuarum, & honore ſtatuarum, & generib

neribus, & figuris cap. IIII
De ſtatuis togatis, & quibuſdam alijs, & quibus primũ in columna, & quando roſtra, & quando primũ publice, & quæ primũ ſtatuæ Romæ cap. V
De ſtatuis ſine tunicis, & quibuſdam alijs, & quæ prima Romæ ſtatua equeſtris, & quando omnes ſtatuæ priuatim & publice ſublatæ, & quibus Romæ mulieribus, & quæ primæ ab exteris publice poſitæ cap. VI
De antiquis ſtatuarijs, & pretijs ſignorũ immodicis, & coloſſis in urbe celeberrimis cap. VII
Nobilitates ex ære operũ, & artificum CCCLXVI. cap. VIII
Differentiæ æris & mixturæ, & de ſeruando ære cap. IX
De cadmia medicinæ cap. X
De ſcoria & flore & ſquama æris, & ſtomomate & ærugine, & hieracio cap. XI
De ſcolecia, & chalcitis, & miſy, & ſory, & chalcanto cap. XII
De pompholyge, & ſpodo, & antiſpodo, & diphryge, & triente Seruilio cap. XIII
De ferro, & ferreis metallis, differentiæ ferri cap. XIIII
De temperatura ferri, & medicinæ ex ferro, & ærugine, & rubigine, & ſquama ferri, & hygremplaſtro cap. XV
De plũbi metallis, & albo plũbo, & nigro cap. XVI
De ſtanno, & plumbo argentario, & quibuſdã alijs cap. XVII
Medicinæ de plũbo, et ſcoria plũbi, de molibdena, ſiue galena, de pſimmythio et ſandaracha cap. XVIII
Summa, res, & hiſtoriæ, & obſeruationes DCCCXV.

Ex autoribus.

L. Piſone, Antiate, Verrio, M. Varrone, Meſſala, Ruffo, Marſo Poëta, Butho, Iulio Baſſo, qui de medicina Græcè ſcripſit, Seſtio Nigro, qui item, Fabio Veſtale.

Externis.

Democrito, Metrodoro Scepſio, Menæchmo, qui de toreutice ſcripſit, Xenocrate qui item, Antigono qui item, Duride qui item, Heliodoro, qui Athenienſiũ anathemata ſcripſit, Nymphodoro, Andrea, Heraclide, Diagora Botryenſe, Iolla, Apollodoro, Archimede, Dionyſio, Ariſtogene, Diomede, Mneſicle, Xenocrate Zenonis, Theomneſto.

Libro trigeſimoquinto continetur honos picturæ.
Honos picturæ cap. I
Honos imaginum cap. II
Quando primum clypei imaginum publice, & quando in domibus poſiti, & de picturæ initijs, & monochromato, & primis pictoribus, & antiquitate picturarum in Italia cap. III
De pictoribus Romanis, & quãdo primũ dignitas picturæ, & qui uictorias ſuas pictura propoſuerũt, et quando externis picturis dignitas Romæ cap. IIII
Ratio pingendi, de pigmentis cap. V
De coloribus natiuis & factitijs cap. VI
Qui colores udo non inducantur, & quibus coloribus antiqui pinxerunt, & quando primum gladiatorum pugnæ propoſitæ ſunt cap. VII
De ætate picturæ, operum, & artificum indicatura, nobilitates CCCV. cap. VIII
Primum picturæ certamen, & qui primi penicillo pinxerunt cap. IX
De auibus per picturam deceptis, & quid difficilimũ in pictura cap. X
De auium cantu compeſcendo, & quis encauſto, & penicillo primus lacunaria, & cameras pinxerit, ſparſimq́; pretia mirabilia picturarum cap. XI
Plaſtices primi inuentores, de ſimulacris, & uaſis fictilibus, & pretio eorum cap. XII
Terræ uarietates, & de puluere Puteolano, & alijs terræ generibus quæ in lapidẽ uertũtur cap. XIII
De parietibus fornaceis, & lateritijs, & eorum ratione cap. XIIII
De ſulphure, & alumine, & generibus eorum, & medicina cap. XV
De terra Samia, & Eretria, & Chia, & Selenuſia pigniti, & ampeliti medicina cap. XVI
Cretæ genera ad ueſtium uſus, cimolia, ſarda, umbrica, ſaxum, argentaria cap. XVII
Qui & quorum liberti præpotentes cap. XVIII
De terra ex Galatha, & terra Clupea, terra Balearica, terra Ebuſitana cap. XIX
Summa medicinæ, & hiſtoriæ, & obſeruationes DCCCCLVI.

Ex autoribus.

Meſſala oratore, Meſſala ſene, Feneſtella, Attico, Verrio, M. Varrone, Cornelio Nepote, Decio Eculeone, Mutiano, Meliſſo, Vitruuio, Caßio Seuero, Longulano, Fabio Veſtale, qui de pictura ſcripſit.

Externis.

Paſitele, Apelle, Melanthio, Aſclepiodoro, Euphranore, Parrhaſio, Heliodoro, qui anathemata ſcripſit Athenis, Metrodoro, qui de architectonice ſcripſit, Democrito, Theophraſto, Apione grammatico qui de metallica medicina ſcripſit, Nymphodoro, Andrea, Heraclide, Iolla, Apollodoro, Diagora Botryẽſe, Archidemo, Dionyſio, Ariſtogene, Demade, Mneſicle, Xenocrate Zenonis, Theomneſto.

Libro triceſimoſexto continentur natura lapidũ, & luxuriæ marmorum cap. I
Quis primus in publicis operibus oſtenderit cap. II
Quis primus peregrino marmore columnas habuerit Romæ cap. III
Qui primum laudati marmore ſcalpendo, & quibus temporibus cap. IIII
Nobilitates operũ et artificũ in marmore CXXVI. de marmore pario, & mauſoleo cap. V
Quando primum marmorum in ædificijs uſus, & quis primus Romæ cruſtauerit parietes, et quibus ætatibus quæq́; marmora in uſum uenerint, &

quis

quis primus marmora ſecuerit, & ratio ſecandi: de harena cap. VI

De naxio & armenio, & de generibus marmorum cap. VII

De alabaſtrite, & lygdino, & alabandico cap. VIII

De obeliſco Thebaico, Alexandrino; & de illo qui eſt in circo magno. cap. IX

De illo qui eſt in campo Martio pro gnomone cap. X

De tertio obeliſco Romæ in Vaticano XI

De pyramidibus Aegyptijs, & ſphinge cap. XII

De labyrinthis, Aegyptio, Lemnio, & Italico cap. XIII

De penſili horto, & oppido, & templo Dianæ Epheſiæ cap. XIIII

De delubro Cyzici, & lapide fugitiuo, & de echo ſepties reſonante, & ædificio ſine clauo, & mirabilia ædificiorum Romæ cap. XV

De magnetis generibus, & medicinis cap. XVI

De lapidibus qui cito abſumunt corpora in eis cõdita, & de his qui diu ſeruant, & de Aſio lapide, & medicinis eius cap. XVII

De ebore foſsili, & lapidibus oſſeis, & palmatis, & aliorum generibus cap. XVIII

De corallio uel pyrite, & medicinis eius, & oſtraciſe, de amianto lapide, & medicinis eius, de militino lapide & uiribus eius, de gagate lapide, & medicinis eius, de ſpongijs, & phrygio lapide, & natura eius cap. XIX

De hæmatite quinq; generibus eius, & ſchiſto cap. XX

De quatuor generibus altitis, & calamo, & ſamio, & arabo, & pumicibus cap. XXI

De lapidibus mortariorum medicinaliũ, & mollibus lapidibus, & ſpeculari lapide, & ſilicibus, & phengite, & cotib. & reliquis ad ſtructuram lapidibus, igni, & tempeſtatibus reſiſtentibus cap. XXII

De ciſternis, & calce, & harenæ generibus, & mixtura calcis, & harenæ, & uitijs ſtructura, & tectorijs, & columnis cap. XXIII

De medicinis calcis, & maltha, & gypſo cap. XXIIII

De pauimentis, & quando primum Romæ, & ſubdialib. pauimentis, & græcanicis, & quando primum cameræ cap. XXV

De origine uitri, & ratione faciẽdi, & de obſidiano nitro, & generibus multiformibus uitri cap. XXVI

Ignium miracula, & medicinæ, & prodigia cap. XXVII

Summa medicinæ, & hiſtoriæ, & obſeruationes D. XXIII.

Ex autoribus.

M. Varrone, Cælio, Galba, C. Ictio, Mutiano, Nepote Cornelio, L. Piſone, Tuberone, Seneca, Fabio Veſtale, Annio Fœciale, Fabiano, Catone Cenſorio, Victruuio.

Externis.

Theophraſto, Praxitele, Iuba rege, Nicandro, Sotaco, Sudine, Alexandro polyhiſtore. Apione, Puſtonico, Duride, Herodoto, Euhemero, Ariſtagora, Dionyſio, Artemidoro, Bucorida, Antiſthene, Democrito, Demotele, Lycea.

Libro triceſimoſeptimo continetur origo gemmarum.

De gemma Polycratis tyranni, & Pyrrhi regis, & qui ſculptores optimi, & nobilitates artificum, & quis primus dactyliothecam Romæ habuit cap. I

De gemmis translatis in triumpho Pompeij, & natura cryſtalli, & medicinis, & luxuria circa eã, & quando primum inuenta myrrhina, & luxuria circa ea, & natura myrrhinorum, & quæ mentiti ſunt autores de ſuccino cap. II

De ortu, & medicinis, & generibus, & luxuria ſuccinorum, & lyncurio, & medicinæ cap. III

De adamantis generibus, & medicinis, & margaritis cap. IIII

De ſmaragdi generibus, & gemmis uiridibus trãſlucidis cap. V

De opali generibus, & uitijs, & experimentis, & uarijs gemmis cap. VI

De generibus carbunculorum, & uitijs, & experimentis, & gemmis ardentibus cap. VII

De generibus topazij, & calaide, & de gemmis uiridibus non translucentibus cap. VIII

De iaſpidum generibus cap. IX

De quibuſdam gemmis per alphabeti ordinem cap. X

De gemmis quæ à membris hominum cognominantur, & quæ ab animalibus, & de his quæ à cæteris rebus cap. XI

De gemmis naſcentibus, & factitijs, & figuris gemmarum cap. XII

De ratione probandarum gemmarum cap. XIII

Summa, res, & hiſtoriæ, & obſeruationes M. CCC.

Ex autoribus.

M. Varrone, Actis triumphorũ, Mœcenate, Iaccho, Cornelio Bocho.

Externis.

Iuba rege, Xenocrate Zenonis, Sudine, Aeſchylo, Philoxeno, Euripide, Nicandro, Satyro, Theophraſto, Carete, Philomeno, Democrate, Xenotimo, Metrodoro, Sotaco, Pythea, Timæo Siculo, Nicea, Theochreſto, Aſaruba, Mnaſea, Theomene, Cteſia, Mithridate, Sophocle, Archelao rege, Calliſtrato, Democrito, Iſmenia, Olympicõ, Alexandro polyhiſtore, Apione, Hero, Zoroaſtre, Zaclalia.

Finis Libri primi.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER SECVNDVS.

An finitus ſit mundus, & an unus. CAP. I.

* quodcunq; cælii appell.

MVNDVM, & hoc* quod nomine alio cælũ appellare libuit, cuius circumflexu teguntur cuncta, numẽ eſſe credi par eſt, æternum, immenſum, neq; genitum, neque interiturũ unquã. Huius extera indagare, nec intereſt hominũ, nec capit humanæ coniectura mentis. Sacer eſt, æternus, immenſus, totus in toto, imò uerò ipſe totum: finitus, & infinito ſimilis: omniũ rerum certus, & ſimilis incerto: extrà, intrà, cuncta complexus in ſe, idemq́; rerum naturæ opus, & rerum ipſa natura. Furor eſt, menſuram eius animo quoſdam agitaſſe, atq; prodere auſos: alios rurſus occaſione hinc ſumpta, aut his data, innumerabiles tradidiſſe mundos, ut totidem rerũ naturas credi oporteret: aut, ſi una omnes incubaret, totidem tamen ſoles, totidemq́; lunas, & cætera etiam in uno & immenſa & innumerabilia ſidera: quaſi non eadem quæſtione ſemper in termino cogitationis occurſura, deſiderio finis alicuius: aut, ſi hæc infinitas naturæ omnium artifici poſſit aſſignari, non illud idem in uno facilius ſit intelligi, tanto præſertim opere. Furor eſt, profectò furor, egredi ex eo: & tanquã interna eius cuncta planè iam ſint nota, ita ſcrutari extera: quaſi uero menſurã ullius rei poßit agere, qui ſui neſciat: aut mens hominis uidere, quæ mundus ipſe non capiat.

De forma eius. CAP. II.

FOrmam eius in ſpeciem orbis abſoluti globatam eſſe, nomẽ in primis & conſenſus in eo mortalium, orbem appellantium, ſed & argumẽta rerum docent: non ſolum quia talis figura omnibus ſui partibus uergit in ſeſe, ac ſibi ipſa toleranda eſt, ſeq́; includit & continet, nullarum egens compaginum, nec finem aut initium ullis ſui partibus ſentiens, nec quia ad motum quo ſubinde* uerti debeat (ut mox apparebit) talis aptiſſima eſt: ſed oculorũ quoq; probatione, quòd conuexus mediusq́; quacunq; cernatur, quum id accidere in alia non poſſit figura.

* uerti mox apparebit, talis apt.

De motu eius. CAP. III.

HAnc ergo formã eius, æterno & irrequieto ambitu inenarrabili celeritate, uigintiquatuor horarũ ſpatio circumagi, ſolis exortus & occaſus haud dubium reliquere. An ſit immenſus, & ideo ſenſum auriũ* facile excedens, tantæ molis rotatæ uertigine aſſiduæ ſonitus, nõ equidem facile dixerim, non hercle magis quàm circumactorũ ſimul tinnitus ſiderum, ſuosq́; uoluentium orbes: an dulci quidem & incredibili ſuauitate concentus. nobis qui intus agimus, iuxtà diebus noctibusq́; tacitus labitur mundus. Eſſe innumeras ei effigies animalium rerumq́; cunctarum impreſſas, nec (ut in uolucrum notamus ouis) leuitate continua lubricum corpus, quod clariſſimi autores* dixere tenerum, argumentis indicatur: quoniam inde deciduis rerũ omniũ ſeminibus, innumeræ, in mari præcipue, ac plerũq; confuſu monſtrificæ gignantur effigies. Præterea uiſus probatione, alibi plauſtri, alibi urſi, tauri alibi, alibi literæ figura, candidiore medio ſuper uerticem circulo.

* Facile, non eſt in ueteri exemplari.

* dixere, rerum argu.

Cur mundus dicatur. CAP. IIII.

EQuidem & conſenſu gẽtium moueor. Nam quẽ κόσμον Græci nomine ornamẽti appellauerunt, eũ & nos à perfecta abſolutaq́; elegantia, mundum. Cælũ quidem haud dubie cælati argumento diximus, ut interpretatur M. Varro. adiuuat rerum ordo, deſcripto circulo, qui ſignifer uocatur, in duodecim animaliũ effigies: & per illas ſolis curſus, congruẽs tot ſeculis, ratio.

De quatuor elementis. CAP. V.

NEc de elementis uideo dubitari, quatuor ea eſſe. Ignium ſummũ, inde tot ſtellarum collucentium illos oculos. Proximum ſpiritus, quem Græci noſtriq́; eodem uocabulo aëra appellant. Vitalem hunc, & per cuncta rerũ meabilem, totoq́; *conſertum: huius ui ſuſpenſam, cum quarto aquarũ elemento, librari medio ſpatio tellurem. Ita mutuo complexu diuerſitatis effici nexũ, & leuia ponderibus inhiberi, quo minus euolent: contraq́; grauia ne ruant, ſuſpendi leuibus in ſublime tendentibus. Sic pari in diuerſa niſu, *in ſua quæq; conſiſtere, irrequieto mundi ipſius conſtricta circuitu: quo ſemper in ſe currente, imam atque mediam in toto eſſe terram, eandemq́; uniuerſi cardine ſtare pendentem, librantem per quæ pendeat: ita ſolam immobilem circa eam uolubili uniuerſitate, eandem ex omnibus necti, eidémque omnia inniti.

* conſertum

* in ſuo quæque

De ſeptem planetis. CAP. VI.

INter hanc cælumq́;, eodem ſpiritu pendent, certis diſcreta ſpatijs, ſeptẽ ſidera, quæ ab inceſſu uocamus errantia, quum errent nulla minus illis: eorum medius ſol fertur ampliſſima magnitudine ac poteſtate: nec tẽporum modo terrarumq́;, ſed ſiderum etiam ipſorum cæliq́; rector. Hunc mundi eſſe totius animũ, ac planius mentem, hunc principale naturæ regimen, ac numen credere decet opera eius æſtimantes. Hic lucem rebus miniſtrat, auferitq́; tenebras: hic reliqua ſidera occultat: hic uices temporũ, annumq́; ſemper renaſcentem ex uſu naturæ temperat: hic cæli triſtitiam diſcutit, atq; etiam humani nubila animi ſerenat: hic ſuum lumen cæteris quoq; ſideribus fœnerat, præclarus, eximius, omnia intuens, omnia etiam exaudiens: ut principi literarum Homero placuiſſe in uno eo uideo.

De deo. CAP. VII.

QVapropter effigiem dei, formamq́; quærere, imbecillitatis humanæ reor. Quiſquis eſt deus (ſi

modo

modo eſt alius) & quacunq; in parte, totus eſt ſenſus, totus uiſus, totus auditus, totus animæ, totus animi, totus ſui. Innumeros quidem credere, atq; etiam ex uirtutibus uitijsq; hominum, ut pudicitiam, concordiam, mentem, ſpem, honorẽ, clementiam, fidem, aut (ut Democrito placuit) duos omnino, Pœnam & Beneficium, maiorem ad ſocordiam accedit. Fragilis & laborioſa mortalitas in partes iſta digeſſit, infirmitatis ſuæ memor, ut portionibus quiſq; coleret, quo maxime indigeret. Itaque nomina alia alijs gentibus, & numina in iiſdem innumerabilia reperimus, inferis quoque in genera deſcriptis, morbiſq; & multis etiam peſtibus, dum eſſe placatas trepido metu cupimus. Ideoq; etiam publicè *Febris fanum in palatio dicatum eſt, Orbonæ ad ædem larium ara, & Malæ fortunæ exquilijs. Quãobrem maior cælitum populus etiam quàm hominum intelligi poteſt, cum ſinguli quoq; ex ſemetipſis totidem deos faciant, Iunones Genioſq; adoptando ſibi.

*Febri fanũ in Palatio dicatum eſt ad ædem Lariũ, & ara Malæ fortunæ Aeſquilijs.

Gentes uerò quædam animalia etiam, & aliqua obſcœna, pro dijs habent, ac multa dictu magis pudenda, per fœtidos cibos & alia ſimilia iurantes. Matrimonia quidem inter deos credi, tantoq; æuo ex his neminem naſci, & alios eſſe grandæuos ſemperq; canos, alios iuuenes atq; pueros, atricolores, aligeros, claudos, ouo editos, & alternis diebus uiuentes morienteſq; puerilium propè deliramentorum eſt. Sed ſuper omnem impudentiam, adulteria inter ipſos fingi, mox iurgia & odia, atq; etiam furtorum eſſe & ſcelerum numina. Deus eſt mortali iuuare mortalem, & hæc ad æternam gloriam uia. Hac proceres iere Romani: hac nũc cæleſti paſſu cum liberis ſuis uadit maximus omnis æui rector Veſpaſianus Auguſtus, feſſis rebus ſubueniens. Hic eſt uetuſtiſſimus referendi benemerentibus gratiam mos, ut tales numinibus adſcribantur. Quippe & omnium aliorum nomina deorum, & quæ ſuprà retuli ſiderum, ex hominum nata ſunt meritis. Iouem quidem aut Mercurium, aliterue alios inter ſe uocari, & eſſe cæleſtem nomenclaturam, quis non *interpretatione naturæ fateatur? Irridendum uero, agere curam rerũ humanarum, illud quicquid eſt ſummum. An ne tam triſti atq; multiplici miniſterio non pollui credamus dubitemuſue? Vix propè eſt iudicare, utrum magis conducat generi humano, quãdo alijs nullus eſt deorum reſpectus, alijs pudendus. Externis famulantur ſacris, ac digitis deos geſtant, & monſtra quoq; colunt: damnant, & excogitant cibos: imperia dira in ipſos, ne ſomno quidem quieto, irrogant. Non matrimonia, non liberos, non deniq; quicquam aliud, niſi *iubentibus ſacris deligunt. Alij in ipſo Capitolio fallunt, ac Fulminantem peierant Iouem: & hos iuuãt ſcelera, illos ſacra ſua pœnis agunt. Inuenit tamen inter has utraſq; ſententias medium ſibi ipſa mortalitas numen, quò minus etiã plana de Deo cõiectatio eſſet. Toto quippe mundo, & locis omnibus, omnibuſq; horis, omniũ uocibus Fortuna ſola inuocatur: una nominatur, una accuſatur, una agitur rea, una cogitatur, ſola laudatur, ſola arguitur, & cum conuicijs colitur, uolubilis, à pleriſq; uerò & cæca etiam exiſtimata, uaga, inconſtans, incerta, uaria, indignorũ fautrix. Huic omnia expenſa, huic omnia feruntur accepta: & in tota ratione mortalium, ſola utranq; paginã facit. Adeoq; obnoxiæ ſumus ſortis, ut ſors ipſa pro deo ſit, qua deus probatur incertus. Pars alia & hanc pellit, aſtroq; ſuo euentus aſſignat, & naſcendi legibus: ſemelq; in omnes futuros unquam deo decretum, in reliquũ uerò ocium datum. Sedere cœpit ſententia hæc, pariterq; & eruditum uulgus & rude in eam curſu uadit. Ecce fulgurum monitus, oraculorũ præſcita, aruſpicũ prædicta, atq; etiã parua dictu in augurijs ſternutamenta & offenſiones pedum. Diuus Auguſtus læuum prodidit ſibi calceum præpoſtere inductum, quo die ſeditione militari propè afflictus eſt. Quæ ſingula improuidã mortalitatẽ inuoluũt, ſolum ut inter iſta certũ ſit, nihil eſſe certi, nec miſerius quicquã homine, aut ſuperbius. Cæteris quippe animantiũ ſola uictus cura eſt, in quo ſponte naturæ benignitas ſufficit. Vno quidẽ uel *præferẽda cunctis bonis, quòd de gloria, de pecunia, ambitione, ſuperq; de morte nõ cogitant. Verũ in his deos agere curam rerum humanarum credi, ex uſu uitæ eſt: pœnaſq; maleficijs aliquando ſeras, occupato deo in tanta mole, nunquã autem irritas eſſe. Nec ideo proximũ illi genitum hominẽ, ut uilitate iuxta beluas eſſet. Imperfectæ uerò in homine naturæ præcipua ſolatia, ne deum quidem poſſe omnia. Nãq; nec ſibi poteſt mortẽ conſciſcere, ſi uelit, quod homini dedit optimũ in tantis uitæ pœnis: nec mortales æternitate donare, aut reuocare defunctos, nec facere, ut qui uixit, nõ uixerit: qui honores geſſit, non geſſerit: nullumq; habere in præterita ius, præterquã obliuionis: atq; (ut facetis quoq; argumentis ſocietas hæc cũ deo copuletur) ut bis dena, uiginti nõ ſint, ac multa ſimiliter efficere nõ poſſe: per quæ declaratur haud dubiè naturæ potẽtia, idq; eſſe, quod deum uocamus. In hæc diuertiſſe nõ fuerit alienum, uulgata propter aſſiduam quæſtionem de deo.

*interpretatione

*iuuantibus

*præferẽdo

De natura ſiderum errantium, & eorum ambitu. CAP. VIII.

HInc redeamus ad reliqua naturæ. Sidera, quæ affixa diximus mundo, non illa, ut exiſtimat uulgus, ſingulis attributa nobis, & clara diuitibus, minora pauperibus, obſcura defectis, ac pro ſorte cuiuſq; lucẽtia, adnumerata mortalibus, nec cũ ſuo quæq; homine orta moriũtur, nec aliquẽ extingui decidua ſignificant. Non tanta cælo ſocietas nobiſcũ eſt, ut noſtro fato mortalis ſit *ille quoq; ſiderũ fulgor. Illa nimio alimẽto tracti humoris igneam uim abundãtia reddunt, cũ decidere creduntur, ut apud nos quoq; id luminibus accẽſis liquore olei notamus accidere. Cæterum æterna eſt cæleſtibus natura, intexentibus mundũ, intextuq; concretis: potentia autẽ ad terram magnopere eorũ pertinens, quæ propter effectus claritatẽq; & magnitudinẽ, in tanta ſubtilitate noſci potuerũt, ſicut ſuo demonſtrabimus loco. Circulorũ quoq; cæli ratio in terræ mẽtione apt

*ibi

*ne aptius dicetur, quãdo ad eam tota pertinet, ſigniferi modo mučtionibus non dilatis. Obliquitatem eius intellexiſſe, hoc eſt, rerũ fores aperuiſſe, Anaximander Mileſius traditur primus olympiade quinquageſimaoctaua. Signa deinde in eo Cleoſtratus, & prima Arietis ac Sagittarij. Sphæram ipſam antè multo Atlas. Nunc relicto mundi ipſius corpore, reliqua inter cælũ terrasq; tractentur. Summũ eſſe quod uocant Saturni ſidus, ideoq; minimũ uideri, & maximo ambire circulo, ac trigeſimo anno ad breuiſſima ſedis ſuæ principia regredi certũ eſt. Omniũ autem errantiũ ſiderum meatus, interq; ea ſolis & lunæ, contrarium mundo agere curſum, id eſt, leuũ, illo ſemper in dexterã præcipiti. Et quamuis aſſidua conuerſione immenſæ celeritatis attollãtur ab eo, rapianturq; in occaſum, aduerſo tamẽ ire motu per ſuos queq; paſſus: ita fieri, ne conuolutus aër, eandem in partẽ, æterna mũdi uertigine, ignauo globo torpeat, ſed findatur aduerſo ſiderum uerbere diſcretus & digeſtus. Saturni autẽ ſidus gelidæ ac rigẽtis eſſe naturæ, multoq; ex eo inferiorẽ Iouis circulũ, & ideo motu celeriori duodenis circũagi annis. Tertiũ Martis, quod quidã Herculis uocãt, ignei, ardentis à ſolis uicinitate, binis ferè annis conuerti. Ideoq; huius ardore nimio, & rigore Saturni, interiectũ ambobus, ex utroq; temperari Iouẽ, ſalutaremq; fieri. Deinde ſolis meatum eſſe partiũ quidem trecentarum ſexaginta: ſed ut obſeruatio umbrarũ eius redeat ad notas, quinos annis dies adijci, ſuperq; quartam partẽ diei. Quam ob cauſam quinto anno unus intercalaris dies additur, ut temporum ratio ſolis itineri congruat. Infra ſolem ambit ingens ſidus appellatum Veneris, alterno meatu uagum, ipſisq; cognominibus æmulum ſolis ac lunæ. Præueniens quippe & ante matutinum exoriens, luciferi nomen accipit, ut ſol alter, diem maturans: contrà ab occaſu refulgens nuncupatur Veſper, ut prorogans lucem, uicemq; lunæ reddens. Quam naturam eius Pythagoras Samius primus deprahendit, olympiade circiter quadrageſima ſecunda, qui fuit urbis Romæ annus centeſimus quadrageſimus ſecundus. Iam magnitudine extra cuncta alia ſidera eſt: claritatis quidem tantæ, ut unius huius ſtellæ radijs umbræ reddantur. Itaque & in magno nominum ambitu eſt. Alij enim Iunonis, alij Iſidis, alij Matris deûm appellauere. Huius natura cuncta generantur in terris. Namque in alterutro exortu genitali rore conſpergens, nõ terræ modo cõceptus implet, uerum animantiũ quoq; omnium ſtimulat. Signiferi autem ambitum peragit trecẽtis & duodequinquagenis diebus, ab ſole nunquam abſiſtens partibus ſex atq; quadraginta longius, ut Timæo placet. Simili ratione, ſed nequaquam magnitudine aut ui, proximum illi Mercurij ſidus, à quibuſdam appellatum Apollinis, inferiore circulo fertur nouem diebus ocyore ambitu, modo ante ſolis exortũ, modo poſt occaſum ſplendens, nunquam ab eo uiginti tribus partibus remotior, ut *hic idem & Soſigenes docẽt. Ideo & peculiaris horum ſiderum *ratio eſt, neq; communis cum ſupradictis. Namq; ea & quarta parte cæli à ſole abeſſe & tertia, & aduerſa ſoli ſæpe cernuntur, maioresq; alios habent cuncta plenæ conuerſionis ambitus, in magni anni ratione dicendos.*

*Creſias & Soſigen.
*ſtatio

De lunæ natura. CAP. IX.

*SEd omnium admirationẽ uincit nouiſſimum ſidus, terrisq; familiariſſimũ, & in tenebrarum remedium ab natura repertũ, lunæ. Multiformi hæc ambage torſit ingenia contemplantium, & proximũ ignorari maximè ſidus indignantiũ, creſcens ſemper aut ſeneſcens. Et modo curuata in cornua, modo æqua portione diuiſa, modo ſinuata in orbem, maculoſa, eadẽq; ſubito prænitens, immenſa orbe pleno, ac repente nulla: aliàs pernox, aliâs ſera, & parte diei ſolis lucem adiuuans: deficiens, & in defectu tamen conſpicua: *quæ menſis exitu latet, cum laborare *nõ creditur. Iam uerò humilis & excelſa, & ne id quidem uno modo, ſed aliâs admota cælo, aliàs contigua montibus: nunc in aquilonem elata, nunc in auſtros deiecta: quæ ſingula in ea deprahendit hominum primus Endymion, & ob id amore eius captus fama traditur. *Non ſumus profecto grati erga eos, qui labore curaq; lucem nobis aperuere in hac luce: miraque humani ingenij peſte, ſanguinem & cædes condere annalibus iuuat, ut ſcelera hominum noſcantur mundi ipſius ignaris. Proxima ergo cardini, ideoque minimo ambitu, uicenis diebus ſeptenisque & tertia diei parte peragit ſpatia eadem, quæ Saturni ſidus altiſſimum triginta (ut dictum eſt) annis. *Deinde morata in coitu ſolis biduo, cũ tardiſſime, à triceſima luce rurſus ad eaſdem uices exit: haud ſcio an omnium quæ in cælo pernoſci potuerunt magiſtra. In duodecim menſium ſpatia oportere diuidi annum: quando ipſa toties ſolem, redeuntem ad principia, conſequitur. Solis fulgore eam ut reliqua ſidera *tegi. Siquidem in totum mutuata ab eo luce fulgere, qualem in repercuſſu aquæ uolitare cõſpicimus. Ideo molliore & imperfecta ui ſoluere tantum humorem, atq; etiam augere, quem ſolis radij abſumant. Ideo & inæquali lumine aſpici: quia ex aduerſo demum plena, reliquis diebus tantum ex ſe terris oſtendat, quantum ex ſole ipſa concipiat. In coitu quidem non cerni, quoniam hauſtum omnem lucis auerſa illò regerat, unde acceperit. Sidera uerò haud dubiè humore terreno paſci, quia orbe dimidio *nonnunquam maculoſa cernatur, ſcilicet nondum ſuppetente ad hauriendum ultrà iuſta ui. Maculas enim non aliud eſſe, quàm terræ raptas cũ humore ſordes.*

*quin
*iam
*Ne ſimus profectu ingrati erga eos
*Dein remorata
*regi
*nunquã nõ

De defectu ſolis & lunæ, & de nocte. CAP. X.

DEfectus autem ſuos & ſolis, rem in tota cõtemplatione naturæ maximè miram, & oſtento ſimilem, eorum magnitudinum umbræque indicet exiſtere. Quippe manifeſtum eſt ſolem interuentu lunæ occultari, lunamque terræ obiectu: ac uices reddi, eoſdem ſolis radios luna interpoſitu ſuo auferẽte terræ, terraq; lunæ. Hac ſubeũte repẽtinas obduci tenebras, rurſumq; illius umbra ſidus hebetari. Neque aliud eſſe noctem,

quàm terræ umbram. Figuram autem umbræ ſimilem metæ ac turbini inuerſo, quando mucrone tantum ingruat, neq; lunæ excedat * altitudinẽ, quoniam nullũ aliud ſidus eodem modo obſcuretur, & talis figura ſemper in mucronem deficiat. Spatio quidem conſumi umbras, indicio ſunt uolucrum præalti uolatus. Ergo confinium illis eſt aeris terminus, initiumq; ætheris. Supra lunam pura omnia, ac * diuturnæ lucis plena. A nobis autem per noctem cernũtur ſidera, ut reliqua lumina è tenebris. Et propter has cauſas nocturno tẽpore deficit luna. Stati autẽ atq; menſtrui non ſunt utriq; defectus, propter obliquitatẽ ſigniferi, lunæq; multiuagos (ut dictum eſt) flexus, non ſemper in ſcrupulis partium congruente ſiderum motu.

*latitudinẽ
*diurnæ

De ſiderum magnitudine. CAP. XI.

HAec ratio mortales animos ſubducit in cælũ: ac uelut inde contemplantibus, triũ maximarũ rerum naturæ partium magnitudinẽ detegit. Non poſſet quippe totus ſol adimi terris intercedente luna, ſi terra maior eſſet quàm luna. Certior ex utraq; uaſtitas ſolis aperitur, ut nõ ſit neceſſe amplitudinẽ eius oculorũ argumẽtis atq; cõiectura animi ſcrutari: immenſum eſſe, qui arborũ in limitibus porrectarum in quotlibet paſſuum milia umbras paribus iaciat interuallis, tanquã toto ſpatio medius. Et quia per æquinoctium omnibus in meridiana plaga habitãtibus, ſimul fiat à uertice: itẽ quia * circa ſolſtitialẽ circulum habitãtium meridie ad ſeptentrionẽ umbræ cadãt, ortu uerò ad occaſum. Quæ fieri nullo modo poſſent, niſi multo quàm terra maior eſſet. Et quòd montẽ Idam exoriens latitudine exuperet, dextrà læuaq; large amplectens, præſertim tãto diſcretus interuallo. Defectus lunæ magnitudinem eius haud dubia ratione declarat, ſicut terræ paruitatẽ ipſe deficiens. Nanq; cũ ſint tres umbrarũ figuræ, conſtetq;, ſi par lumini ſit materia quæ iactat umbram, columnæ effigie iaci, nec habere finem: ſi uerò maior materia quàm lumẽ, turbinis recti, ut ſit imũ eius anguſtiſſimũ, & ſimili modo infinita longitudo: ſi minor materia quàm lux, metæ exiſtere effigiẽ in cacuminis finẽ deſinentẽ, talemq; cerni umbrã deficiẽte luna: palàm fit, ut nulla amplius relinquatur dubitatio, ſuperari magnitudine terram: Id quidẽ & tacitis ipſius naturæ indicijs. Cur enim partitis uicibus anni brumalis abſcedit? ut noctiũ opacitate terras reficiat, excuſturus haud dubiè & ſic quoq; excurẽs quadam in parte: tãta magnitudo eſt.

*citra

Quæ quis inuenerit in obſeruatione cæleſti. CAP. XII.

ET rationẽ quidem defectus utriuſq;, primus Romani generis in uulgus extulit Sulpitius Gallus, qui conſul cũ M. Marcello fuit: ſed tũ tribunus militũ ſolicitudine exercitu liberato, pridie quàm Perſes rex ſuperatus à Paulo eſt, in cõcionem ab imperatore productus ad prædicendã eclipſim: mox & cõpoſito uolumine. Apud Græcos autẽ inueſtigauit primus omniũ Thales Mileſius, olympiadis xlviij. anno quarto, prædicto ſolis defectu, qui ſub Aſtyage rege factus eſt, urbis cõditæ anno clxx. Poſt eos utriuſq; ſideris in ſexcẽtos annos præcinuit Hipparchus, menſes gentiũ dieſq; & horas ac ſitus locorum, & uicos populorũ complexus, æuo teſte, haud alio modo quàm conſiliorum naturæ particeps. Viri ingentes, ſupraq; mortalium naturam, tãtorum numinũ lege deprehenſa, & miſera hominum mẽte abſoluta, in defectibus ſtellarũ ſcelera aut mortẽ aliquam ſiderũ pauẽte: quo in metu fuiſſe Steſichori & Pindari uatũ ſublimia ora palàm eſt deliquio ſolis, & in luna ueneficia arguente mortalitate, & ob id crepitu diſſono auxiliante. Quo pauore ignarus cauſæ Nicias Athenienſium Imperator, ueritus claſſem portu educere, opes eorũ afflixit. Macti ingenio eſte cæli interpretes, rerumq; naturæ capaces, argumẽti repertores, quo deos hominesq; uiciſtis. Quis enim hæc cernens & ſtatos ſiderum (quoniã ita placuit appellare) labores, non ſuæ neceſſitati mortalis genitus ignoſcat? Nunc confeſſa de iiſdem breuiter atq; capitulatim attingam, ratione admodum neceſſarijs locis ſtrictimq; reddita. Nam neq; inſtituti operis talis argumentatio eſt: neq; omnium rerum afferri poſſe cauſas minus mirum eſt, quàm conſtare in aliquibus.

De defectibus. CAP. XIII.

DEfectus ducentis uigintiduobus menſibus redire in ſuos orbes certũ eſt, ſolisq; defectum nõ niſi nouiſſima primaue fieri luna, quod uocant coitũ. Lunæ autẽ nõ niſi plena, ſemperq; citrà quàm proxime fuerit. Omnibus autẽ annis fieri utriuſq; ſideris defectus ſtatis diebus, horiſq; ſub terra. Nec tamen cum fiant ſuperne, ubiq; cerni, aliquando propter nubila, ſæpius globo terræ obſtante cõuexitatibus mundi. Intra ducentos annos Hipparchi ſagacitate compertum eſt, & lunæ defectum aliquãdo quinto menſe à priore fieri, ſolis uero ſeptimo. Eandem bis in triginta diebus ſupra terras occultari, ſed ab alijs atq; alijs hoc cerni: quæq; ſunt in hoc miraculo maximè mira, cum conueniat umbra terræ lunam hebetari, nunc ab occaſus parte hoc ei accidere, nunc ab exortus. Et quanam ratione cum ſolis exortu umbra illa hebetatrix ſub terra eſſe debeat, ſemel iam acciderit, ut in occaſu luna deficeret, utroq; ſuper terram conſpicuo ſidere. Nam ut in * duodecim diebus utrunq; ſidus quæreretur, & noſtro æuo accidit, Imperatoribus Veſpaſianis, patre III. filio iterum conſulibus.

*quindecim

De lunæ motu. CAP XIIII.

LVnam ſemper, auerſis à ſole cornibus, ſi creſcat, ortus ſpectare: ſi minuatur, occaſus, haud dubiũ eſt. Lucere dodranteis ſemuncias horarum ab ſecunda adijcientem uſq; ad plenum orbem, detrahentemq; in diminutionem. Intra quatuordecim autẽ partes ſolis, ſemper occultã eſſe. Quo argumẽto amplior errantium ſtellarũ quàm lunæ magnitudo colligitur, quando illæ & à ſeptenis interdũ partibus emergant. Sed altitudo cogit minores uideri, ſicut affixas cælo ſolis fulgore interdiu nõ cerni, cum æque ac noctu luceant: idq; manifeſtum fiat defectibus ſolis, & præaltis puteis.

Erran

Erratiũ motus & lumina canonica. CAP. XV.

ERrantium autem tres, quas ſupra ſolem diximus
ſitas, occultãtur meantes cum eo. Exoriuntur ue
ro matutino, diſcedentes partibus nunquã amplius un
*reguntur denis. Poſtea radiorum eius contactu *teguntur, &
in triquetro à partibus centum uiginti ſtationes matu-
tinas faciunt, quæ & primæ uocãtur: mox in aduerſo
*Iterum à partibus centum octoginta, exortus ueſpertinos. *I-
temq; in centum uiginti ab alio latere appropinquante,
ſtationes ueſpertinas, quas & ſecundas uocant: donec
aſſequutus in partibus duodenis occultet illas, qui ue-
ſpertini occaſus appellantur. Martis ſtella, ut propior,
etiam ex quadrato ſentit radios, à nonaginta parti-
bus: unde & nomen accepit is motus, primus & ſecũ-
dus nonagenarius dictus ab utroque exortu. Eadem
ſtationalis ſenis menſibus commoratur in ſignis, alio-
qui bimeſtris, cum cæteræ utraq; ſtatione quaternos
menſes non impleant. Inferiores autem duæ occultan-
*relictæq; à ſole tur in coitu ueſpertino ſimili modo, *relictoq; ſole, to-
tidem in partibus faciunt exortus matutinos, atque à
longiſſimis diſtantiæ ſuæ metis ſolem inſequuntur, ad-
eptæque occaſu matutino, conduntur ac prætereunt.
Mox eodẽ interuallo ueſperi exoriuntur uſq; ad quos
diximus terminos. Ab his retrogradiuntur ad ſolem,
& occaſu ueſpertino deliteſcunt. Veneris ſtella & ſta
tiones duas, matutinam, ueſpertinámque ab utroq; ex-
ortu facit, à longiſſimis diſtantiæ ſuæ finibus: Mercu-
*ſtationes. rij *ſtationum breuiore momento, quàm ut deprahen-
di poſſit. Hæc eſt luminum occultationumque ratio,
perplexiore motu, multiq; inuoluta miraculis. Siqui-
dem magnitudines ſuas & colores mutant, & eædem
ad ſeptentriones accedunt, abeuntq; ad auſtrum, ter-
riſque propiores aut cælo repente cernuntur: in quibus
aliter multa quàm priores tradituri, fatemur ea quoq;
illorum eſſe muneris, qui primi uias quærendi demon-
ſtrauerint: modo ne quis deſperet ſecula proficere ſem-
per. Pluribus de cauſis hæc omnia accidunt: prima cir
culorum, quos Græci abſidas in ſtellis uocant: etenim
Græcis utẽdum erit uocabulis. Sunt autem hi ſui cuiq;
earum, alijq; quàm mũdo: quoniam terra à uerticibus
duobus, quos appellauerũt polos, centrum cæli eſt, nec-
non ſigniferi, oblique inter eos ſiti. Omnia autem hæc
conſtant ratione circini ſemper indubitata. Ergo ab
alio cuiq; centro abſides ſuæ exurgũt. Ideóque diuerſos
habent orbes, motuſque diſſimiles: quoniam interiores
abſidas neceſſe eſt breuiores eſſe.

Quare eadẽ aliàs altiora, aliàs inferiora uideantur. CAP. XVI.

IGitur à terræ centro abſides altiſſimæ ſunt, Satur-
no in ſcorpione, Ioui in uirgine, Marti in leone, Soli
in geminis, Veneri in ſagittario, Mercurio in capricor
no, medijs omnium partibus. Et ecõtrario ad terræ cẽ-
trum humillimæ atq; proximæ. Sic fit, ut tardius mo-
ueri uideantur, cũ altiſſimo ambitu feruntur: non quòd
accelerent tardéntue naturales motus, qui certi ac ſin-
guli ſunt illis: ſed quia deductas à ſumma abſide lineas,
coartari ad centrum neceſſe eſt, ſicut in rotis radios:
idemque motus aliàs maior, aliàs minor, centri pro-
pinquitate ſentitur. Altera ſublimitatum cauſa, quo-
niam à ſuo centro abſidas altiſſimas habent in alijs ſi-
gnis. Saturnus in libræ parte uiceſima, Iupiter cancri
quintadecima, Mars capricorni uiceſimaoctaua, Sol
arietis uiceſimanona, Venus piſciũ decimaſexta, Mer-
curius uirginis decimaquinta, Luna tauri quarta. Ter
tia altitudinũ ratio, cæli mẽſura nõ circuli intelligitur,
ſubire eas aut deſcẽdere per profundũ aeris, oculis exi-
ſtimãtibus. Huic connexa latitudinum ſigniferi obli-
quitatiſq; cauſa eſt. Per hũc ſtellæ quas diximus erran-
tes feruntur. Nec aliud habitatur in terris, quàm quod
illi ſubiacet. Reliqua à polis ſqualent. Veneris tantũ ſtel
la excedit eum binis partibus. Quæ cauſa intelligitur
efficere, ut quædam animalia & in deſertis mundi na-
ſcãtur. Luna quoq; per totam latitudinẽ eius uagatur,
ſed omnino nõ excedẽs eam. Ab his Mercurij ſtella la
xiſſime, ut tamẽ è duodenis partibus (tot enim ſunt la
titudinis) nõ amplius octonas pererret, neq; has æqua
liter, ſed duas medio eius, & ſuprà quatuor, infrà duas.
Sol deinde medio fertur inter duas partes flexuoſo dra
conum meatu inæqualis: Martis ſtella quatuor medijs,
Iouis media & ſuper eam duabus, Saturni duabus ut
ſol. Hæc erit latitudinũ ratio ad auſtrũ deſcendẽtium,
aut ad aquilonem ſubeuntium. Hac conſtare & ter-
tiam illam à terra ſubeuntiũ in cælum, & pariter ſcan
di eã quoq; exiſtimauere pleriq; falſò: qui ut coarguan
tur, aperienda eſt ſubtilitas immenſa, & omnis eas cõ-
plexa cauſas. Cõuenit ſtellas in occaſu ueſpertino pro-
ximas eſſe terræ & latitudine & altitudine, exor-
tuſq; matutinos in initio cuiuſq; fieri: ſtationes in me-
dijs latitudinum articulis: quæ uocant ecliptica. Perin-
de confeſſum eſt motum augeri, quandiu in uicino ſint
terræ: cum abſcedant in altitudinem, minui. Quæ ratio
lunæ ſublimitatibus maxime approbatur. Aeque non
eſt dubium, in exortibus matutinis etiam numerum au
geri, atq; à ſtationibus primis tres ſuperiores diminui
uſque ad ſtationes ſecundas. Quæ cum ita ſint, manife-
ſtum erit ab exortu matutino latitudines ſcandi, quo-
niam in eo primum abitu incipiãt parcius adijci mo-
tus: in ſtationibus uerò primis & altitudine ſubire,
quoniam tum primũ incipiant detrahi numeri, ſtelléq;
retroire. Cuius rei ratio priuatim reddenda eſt. Per-
cuſſæ in qua diximus parte, & triangulo ſolis radio
inhibentur rectum agere curſum, & ignea ui leuan-
tur in ſublime. Hoc non protinus intelligi poteſt uiſu
noſtro, ideoq; exiſtimantur ſtare, unde & nomen ac-
cepit ſtatio. Progreditur deinde eiuſdem radij uiolen
tia, & retroire cogit uapor repercuſſas. Multo id ma-
gis in ueſpertino earum exortu, toto ſole aduerſo, cum
in ſummas abſidas expellũtur, minimeq; cernũtur, quo
niam altiſſimè abſunt, & minimo ferũtur motu, tanto
minore, cũ hoc in altiſſimis abſidum euenit ſignis. Ab
exortu ueſpertino latitudo deſcẽditur, parcius iã ſe mi
nuente motu, nõ tamen ante ſtationes ſecũdas augente,

cũ & altitudo deſcẽditur, ſuperueniente ab alio latere radio, eademq́; ui rurſus ad terras deprimente, quæ ſuſtulerit in cælũ ex priore triquetro. Tãtũ intereſt, ſubeant radij, an ſuperueniãt. Multoq́; eadem magis in ueſpertino occaſu accidũt. Hæc eſt ſuperiorum ſtellarum ratio: difficilior reliquarũ, & à nullo ante nos reddita.

Catholica ſiderũ errantium. CAP. XVII.

PRimum igitur dicatur, cum ſint diuerſæ ſtellæ, cur Veneris ſtella nunquam longius XLVI. partibus, Mercurius uigintitribus à ſole abſcedant, ſæpe citra eas ad ſolem reciprocent. Conuerſas habent utræq; abſidas, ut infra ſolem ſitæ: tantumque circulis earum ſubtèr eſt, quantum ſuperne prædictarum: & ideo non poſſunt abeſſe amplius, quoniam curuatura abſidum ibi non habet longitudinem maiorem. Ergo utræq; ſimili ratione modum ſtatuunt abſidum ſuarum margines, ac ſpatia longitudinis latitudinum euagatione penſant. At enim cur non ſemper ad quadragintaſex & ad partes uigintitres perueniunt? Imò uero. Sed ratio *canonica fallit. Nanq; apparet abſidas quoque earum moueri, quòd nunquam tranſeant ſolem. Itaque cum in partem ipſam eius incidère margines alterutro latere, tum & ſtellæ ad longiſſima ſua interualla peruenire intelligũtur: cum citrà fuere margines totidem partibus, & ipſæ ocyus redire *creduntur, cum ſit illa ſemper utrique extremitas ſumma. Hinc & ratio motuum conuerſa intelligitur. Superiores enim celerrime feruntur in occaſu ueſpertino, hæ tardiſſime: illæ à terra altiſſime abſunt cum tardiſſime mouentur, hæ cũ ocyſſime. Quia ſicut in illis propinquitas centri accelerat, ita in his extremitas circuli: Illæ ab exortu matutino minuere celeritatẽ incipiũt, hæ uero augere: Illæ retrò curſum agũt à ſtatione matutina uſq; ad ueſpertinã, Veneris à ueſpertina uſq; ad matutinã. Incipit autẽ ab exortu matutino latitudinẽ ſcandere, altitudinẽ uerò ac ſolem inſequi à ſtatione matutina, ocyſſima in occaſu matutino & altiſſima. Digredi autẽ latitudine, motumq́; minuere ab exortu matutino: retro quidem ire, ſimulq́; altitudine digredi, à ſtatione ueſpertina. Mercurij rurſus ſtella utroq; modo ſcandere ab exortu matutino, digredi uero latitudine à ueſpertino: conſecutoq́; ſole ad quindecim partiũ interuallum, conſiſtit quatriduo propè immobilis. Mox ab altitudine deſcendit, retroq; graditur ab occaſu ueſpertino uſque ad exortũ matutinũ. Tantumq́; hæc & luna, totidem diebus quot ſubiere, deſcendũt. Veneris quindecim & pluribus ſubit. Rurſus Saturni & Iouis duplicato digrediuntur. Martis etiã quadruplicato. Tanta eſt naturæ uarietas, ſed ratio euidens. Nam quæ in uaporem ſolis nituntur, etiã deſcendunt ægre. Multa promi amplius circa hæc poſſunt ſecreta naturæ legesq́;, quibus ipſa ſeruiat. Exempli gratia: In Martis ſidere, cuius eſt maxime inobſeruabilis curſus, nunquã id ſtationem facere, Iouis ſidere triquetro, raro admodum ſexaginta partibus diſcreto, qui numerus ſexangulas mundi efficit formas. Nec exortus, niſi in duobus ſignis tantum, cancri & leonis, ſimul edere. Mercurij uero ſidus in piſcibus exortus ueſpertinos raros facere, creberrimos in uirgine: in libra matutinos. Item matutinos in aquario, rariſſimos in leone. Retrogradum in tauro & geminis nõ fieri: in cancro uero non citra uigeſimãquintam partem. Lunam bis coitũ cum ſole in nullo alio ſigno facere quàm geminis: nũ coire aliquãdo, in ſagittario tantũ. Nouiſſimam uero primamq́; eadem die uel nocte, nullo alio in ſigno quàm ariete cõſpici: id quoq; paucis mortaliũ contigit, & inde fama cernendi Lynceo. Non cõparere in cælo Saturni ſidus & Martis cũ plurimũ diebus centũſeptuaginta: Iouis trigintaſex, aut cũ minimum, denis detractis diebus: Veneris ſexagintanouem, aut cum minimum, quinquaginta duobus: Mercurij tredecim: aut cum plurimum, ſeptemdecim.

*canonicos. nẽpe qui canones aſtronomicos cõdunt.

*coguntur

Quæ ratio colores eorũ mutet. CAP. XVIII.

COlores ratio altitudinũ temperat, ſiquidem earum ſimilitudinẽ trahunt, in quarũ aëra uenere ſubeũdo, tingitq́; appropinquãtes utralibet abeuntium meatus circulus. Frigidior in pallorem, ardentior in ruborem, uentoſus in horrorem. Sol atq; commiſſuræ abſidum, extremaq́; orbitæ atram in obſcuritatem. Suus quidem cuiq; color eſt, Saturno candidus, Ioui clarus, Marti igneus, Lucifero cãdens, Veſperi refulgẽs, Mercurio radians, Lunæ blandus, Soli cum oritur ardens, poſtea radians, his cauſis connexo uiſu & earum quæ cælo continentur. Nanq; modo multitudo conferta ineſt circa dimidios orbes lunæ, placida nocte leniter illuſtrante eaſmodo uarietas, ut fugiſſe miremur plenilunio abſcondente, aut cum ſolis, ſupráue dictarũ radij uiſus perſtrinxere noſtros. Et ipſa autem luna ingruentium ſolis radiorum haud dubiè differentias ſentit, hebetante cætera inflexos mundi cõuexitate eos, præterquàm ubi recti angulorum competunt ictus. Itaque in quadrato ſolis diuidua eſt, in triquetro ſeminani ambitur orbe, impletur autẽ in aduerſo, rurſusq́; minuens eaſdem effigies, paribus edit interuallis, ſimili ratione qua ſupra ſolem tria ſidera.

Solis motus & dierum inæqualitatis ratio. CAP. XIX.

SOl autem ipſe quatuor differẽtias habet, bis æquata nocte diei, uere & autumno, & in cẽtrum incidẽs terræ octauis in partibus arietis ac libræ: bis permutatis ſpatijs, in auctum diei, bruma octaua in parte capricorni: noctis uero, ſolſtitio totidẽ in partibus cancri. Inæqualitatis cauſa obliquitas eſt ſigniferi, cũ pars æqua mũdi ſuper ſubterq́; terras omnibus fiat momentis. Sed quæ recta in exortu ſuo conſurgunt ſigna, longiore tractu tenent lucẽ: quæ uero obliqua ocyore tranſeunt ſpatio.

Quare Ioui fulmina aſsignẽtur. CAP. XX.

LAtet pleroſq;, magna cæli affectatione compertũ à principibus doctrinæ uiris, ſuperiorũ triũ ſiderũ ignes eſſe, qui decidui ad terras fulminũ nomẽ habeãt: ſed maxime ex ijs medio loco ſiti: fortaſſis quoniã cõtagiũ nimij humoris ex ſuperiore circulo, atq; ardoris ex

ris ex ſubiecto, per hũc modũ egerat. Ideoq; dictũ Iouẽ fulmina iaculari. Ergo ut è flagrãte ligno carbo cũ crepitu, ſic à ſidere cæleſtis ignis expuitur, præſcita ſecũ afferens, ut abdicata quidem ſui parte in diuinis ceſſante operibus. Idq́ue maxime turbato fit aëre, quia collectus humor abundantiam ſtimulat, aut quia turbatur quodam ceu grauidi ſideris partu.

Interualla ſiderum. CAP. XXI.

INterualla quoq; ſiderũ à terra, multi indagare tentauerunt: & ſolem abeſſe à luna undeuiginti partes: quantum lunam ipſam à terra, prodiderũt. Pythagoras uero uir ſagacis animi, à terra ad lunã centum uigintiſex milia ſtadiorum eſſe collegit. Ab ea uſq; ad ſolem duplum. Inde ad duodecim ſigna triplicatum. In qua ſententia & Gallus Sulpitius noſter fuit.

De ſiderum muſica. CAP. XXII.

SEd Pythagoras interdũ ex muſica ratione appellat tonũ, quantũ abſit à terra luna. Ab ea ad Mercurium, ſpatij eius dimidium: & ab eo ad Venerẽ ferè tantundẽ. A qua ad ſolem ſeſquiplũ. A ſole ad Martem tonũ, id eſt, quãtum ad lunam à terra. Ab eo ad Iouem dimidiũ, & ab eo ad Saturnũ dimidium, & inde ſeſquiplum ad ſigniferum: ita ſeptẽ tonos effici, quam diapaſon harmoniã uocant, hoc eſt, uniuerſitatẽ concentus. In ea Saturnum Dorio moueri *Mercurium phthongo, Iouem Phrygio, & in reliquis ſimilia, iucunda magis quàm neceſſaria ſubtilitate.

*Mercuriũ, nõ eſt in ueteri exemplari, neque inter ſuperiores planetas Saturnum ac Iouẽ, Mercuriũ autor collocaſſe uidetur.

De mundi geometria. CAP. XXIII.

STadium cẽtum uigintiquinq; noſtros efficit paſſus, hoc eſt, pedes ſexcentos uigintiquinq;. Poſidonius non minus quadraginta ſtadiorum à terra altitudinẽ eſſe, in qua nubila ac uenti nubesq; proueniãt. Inde purum liquidumq;, & imperturbatæ lucis aerem. Sed à turbido ad lunam uicies centum ſtadiorum. Inde ad ſolẽ quinquies milies. Eo ſpatio fieri, ut tam immenſa eius magnitudo nõ exurat terras. Plures autẽ nubes nongentis ſtadijs in altitudinẽ ſubire prodiderunt. Incõperta hæc & inextricabilia, *ſed tã prodẽda, quàm ſunt prodita, in quis tamen una ratio geometricæ collectionis nunquã fallacis poſſit nõ repudiari, ſi cui libeat altius iſta perſequi. Nec ut menſura (id enim uelle penè dementis ocij eſt) ſed ut tantũ æſtimatio cõiectandi, conſtet animo. Nam cũ trecentis ſexaginta & ferè ſex *partibus orbis ſolis ex circuitu eius patere appareat circulum per quẽ meat: ſemperq; dimetiens tertiã partẽ ambitus, & tertiæ paulominus ſeptimã colligat, apparet dempta eius dimidia (quoniã terra centralis interueniat) ſextam ferè partẽ huius immenſi ſpatij, quod circa terrã circuli ſolaris animo cõprahenditur, ineſſe altitudinis ſpatio, lunæ uero duodecimã, quoniam tanto breuiore quàm ſol ambitu currit: ita ferri eã in medio ſolis ac terræ. Mirum quò procedat improbitas cordis humani, paruulo aliquo inuitata ſucceſſu, ſicut in ſupradictis occaſionẽ impudẽtiæ ratio largitur: auſiq; diuinare ſolis ad terrã ſpatia, eadem ad cælũ agunt, quoniã ſit medius ſol, ut protinus mũdi quoq; ipſius menſura ueniat ad digitos. Quantas enim dimetiens habeat ſeptimas, tantas habere circulũ duo & uiceſimas, tanquã planè à perpẽdiculo menſura cæli cõſtet. Aegyptia ratio, quã Petoſiris & Necepſos oſtẽdẽre, ſingulas partes, in lunari circulo (ut dictum eſt) minimo, triginta tribus ſtadijs paulo amplius patere colligit: in Saturni ampliſſimo duplũ: in ſolis, quẽ medium eſſe diximus, utriuſq; menſuræ dimidiũ. Quæ cõputatio plurimũ habet pudoris: quoniã ad Saturni circulũ, addito ſigniferi ipſius interuallo, innumerabilis multiplicatio efficitur.

*ſed prodenda, quia ſunt prodita

*partibus patere circulũ, per quẽ meat orbis ſolis, ex circuitu eius appareat, ſemperq;

De repentinis ſideribus. CAP. XXIIII.

REſtant pauca de mundo, nanque & in ipſo cælo ſtellæ repentè naſcuntur. Plura earum genera.

De cometis & cœleſtibus prodigijs, natura & ſitu, & generibus eorum. CAP XXV.

COmetas Græci uocant, noſtri crinitas, horrentes crine ſanguineo, & comarũ modo in uertice hiſpidas. Iidem pogonias, quibus inferiore ex parte in ſpeciem barbæ longæ promittitur iuba. Acontiæ iaculi modo uibrantur ocyſſimo ſignificatu. Hæc fuit de qua quinto cõſulatu ſuo Titus Imperator Cæſar præclaro carmine perſcripſit: ad hũc diem nouiſſime uiſa. Eaſdem breuiores & in mucronẽ faſtigiatas, xiphias uocauere, quæ ſunt omnium pallidiſſimæ, & quodam gladij nitore, ac ſine ullis radijs: quos Diſceus ſuo nomini ſimilis, colore autem electro, raros è margine emittit. Pithetes doliorum cernitur figura, in concauo fumidæ lucis. Ceratias cornus ſpeciem habet, qualis fuit cum Græcia apud Salamina depugnauit. Lampades ardentes imitantur faces: Hippeus equinas iubas celerrimi motus, atque in orbem circa ſe euntes. Fit & candidus cometes, argenteo crine, ita refulgens, ut uix cõtueri liceat, ſpecieq; humana dei effigiem in ſe oſtendens. Fiunt & hirti uillorum ſpecie, & iuba aliqua circundati. Semel adhuc iubæ effigies mutata in haſtam eſt, olympiade cẽteſimaoctaua, urbis anno trecenteſimo nonageſimooctauo. Breuiſſimum quo cernerẽtur ſpatiũ, ſeptem dierũ annotatũ eſt, longiſſimũ octoginta. Mouẽtur autẽ alij errantium modo, alij immobiles hærẽt. Omnes ferme ſub ipſo ſeptentrione, aliqua eius parte nõ certa, ſed maxime in candida, quæ lactei circuli nomẽ accepit. Ariſtoteles tradit & ſimul plures cerni, nemini compertũ alteri, quod equidẽ ſciam. Ventos autẽ ab iis graues æſtusq; ſignificari. Fiunt & hybernis menſibus, & in auſtrino polo, ſed ibi citra ullum iubar. Diraque comperta Aethiopum & Aegypti populis, cui nomen æui eius rex dedit Typhon, ignea ſpecie, ac ſpiræ modo intorta, uiſu quoq; toruo, nec ſtella uerius, quàm quidam igneus nodus. Sparguntur aliquando & errantibus ſtellis cæteriſque crines. Sed cometes nunquam in occaſura parte cæli eſt, terrificum magna ex parte ſidus, ac non leuiter piatum, ut ciuili motu, Octauio conſule, iterumq́ue Pompeij & Cæſaris bello. In noſtro uero æuo circa ueneficium, quo Claudius Cæſar imperium reliquit Domitio Neroni, ac deinde principatu eius, aſſiduum propè,

ac ſæuum. Referre arbitrãtur, in quas partes ſeſe iaculetur, aut cuius ſtellæ uires accipiat, quasq; ſimilitudines reddat, & quibus in locis emicet. Tibiarũ ſpecie, muſicæ arti portendere. Obſcœnis autem moribus, in uerendis partibus ſignorum. Ingenijs & eruditioni, ſi triquetram figuram quadratámue paribus angulis ad aliquos perennium ſtellarum ſitus edant. Venena fundere, in capite ſeptentrionalis auſtrinæ'ue ſerpentis. Cometes in uno totius orbis loco colitur in templo Romæ, admodum fauſtus diuo Auguſto iudicatus ab ipſo. qui incipiente eo, apparuit ludis quos faciebat Veneri genitrici, non multo poſt obitum patris Cæſaris, in collegio ab eo inſtituto. Nanq; his uerbis id gaudium prodidit: Iis ipſis ludorũ meorum diebus, ſidus crinitũ per ſeptem dies in regione cæli, quæ ſub ſeptentrionibus eſt, conſpectum. Id oriebatur circa undecimam horam diei, clarumq; & omnibus terris conſpicuum fuit. Eo ſidere ſignificari uulgus credidit, Cæſaris animam inter deorũ immortaliũ numina receptam: quo nomine id inſigne ſimulacro capitis eius, quod mox in foro conſecrauimus, adiectum eſt. Hæc ille in publicum, interiore gaudio ſibi illum natum, ſeq; in eo naſci interpretatus eſt: &, ſi uerũ fatemur, ſalutare id terris fuit. Sunt qui & hæc ſidera perpetua eſſe credant, ſuoq; ambitu ire, ſed non niſi relicta à ſole cerni. Alij uerò, qui naſci humore fortuito, & ignea ui, ideoq; ſolui.

Hipparchus de ſideribus, per exempla hiſtorica, faces, lampades, trabes, bolides, & chaſma cæli. CAP. XXVI.

*IDem Hipparchus nũquã ſatis laudatus, ut quo nemo magis approbauerit cognationẽ cum homine ſiderum, animasq; noſtras partẽ eſſe cæli, nouam ſtellam & aliam in æuo ſuo genitã deprehendit: eiusq; motu, qua die fulſit, ad dubitationem eſt adductus, anne hoc ſæpius fieret, mouerenturq; & eæ quas putamus affixas. Idemq; auſus, rem etiã deo improbam, annumerare poſteris ſtellas, ac ſidera ad normã expangere, organis excogitatis, per quæ ſingularum loca atq; magnitudines ſignarẽt: ut facile diſcerni poſſet ex eo, non modo an obirẽt, naſcerenturue, ſed an omnino aliqua tranſirent mouerenturue, item an creſcerẽt minuerenturq;, cælo in hæreditate cũctis relicto, ſi quiſquam qui *rationem eam caperet, inuentus eſſet. Emicant & faces, nõ niſi quum decidũt uiſæ, qualis Germanico Cæſare gladiatorũ ſpectaculũ edente, præter ora populi meridiano tranſcurrit. Duo genera earũ: Lampades uocant planè faces: alterũ bolidas, quale Mutinenſibus malis uiſum eſt. Diſtant, quòd faces ueſtigia longa faciũt, priore ardente parte: bolis uero perpetua ardẽs, longiorem trahit limitem. Emicant & trabes ſimili modo, quas docos uocant: quales cum Lacedæmonij claſſe uicti, imperiũ Græciæ amiſere. Fit & cæli ipſius hiatus, quod uocant chaſma.*

*cretionem. eadem metaphora, qua hęreditatis aditionem dicimus.

De cæli coloribus. CAP. XXVII.

FIt & ſanguinea ſpecies, & (quo nihil terribilius mortalium timori eſt) incendiũ ad terras cadens inde, ſicut Olympiadis cẽteſimæſeptimæ anno tertio, quum rex Philippus Græciam quateret. Atque hæc ego ſtatis temporibus naturæ, ut cætera, arbitror exiſtere, non ut pleriq; uarijs de cauſis, quas ingeniorum acumen excogitat: quippe ingentium malorum fuere prænuntia. Sed ea accidiſſe, non quia hæc facta ſunt, arbitror: uerum hæc ideo facta, quia incaſura erant illa. Raritate autem occultam eorum eſſe rationem, ideoq; non ſicut exortus ſuprà dictos defectusq; & multa alia noſci.

De flamma cæli. CAP. XXVIII.

*CErnuntur & ſtellæ cum ſole totis diebus, plerunq; & circa ſolis orbem, ceu *ſpecie coronæ: & uerſicolores circuli, qualiter Auguſto Cæſare in prima iuuenta urbem intrante, poſt obitum patris, ad nomen ingens capeſſendum.*

*ſpiceæ

De coronis cœleſtibus. CAP. XXIX.

EXiſtunt eadem coronæ circa lunam, & circa nobilia aſtra, cælo quoque inhærentia. Circa ſolem arcus apparuit L. Opimio Q. Fabio COSS. orbis L. Portio, M. Atilio.

De circulis repentinis. CAP. XXX.

CIrculus rubri coloris L. Iulio, P. Rutilio COSS. Fiunt prodigioſi & lõgiores ſolis defectus, qualis occiſo dictatore Cæſare, & Antoniano bello, totius penè anni pallore continuo.

Plures ſoles. CAP. XXXI.

ET rurſus plures ſoles ſimul cernũtur, nec ſupra ipſum nec infra, ſed ex obliquo, nunquam iuxta, nec contra terram, nec noctu, ſed aut oriente aut occidente. Semel & meridie conſpecti in Boſphoro produntur, qui à matutino tempore durauerunt in occaſum. Trinos ſoles antiqui ſæpius uidere: ſicut Sp. Poſthumio, Q. Mutio, & Q. Martio, M. Portio, & M. Antonio, P. Dolabella, & M. Lepido, L. Plãco COSS. Et noſtra ætas uidit diuo Claudio principe, conſulatu eius, Cornelio Orfito collega. Plures ſimul quàm tres uiſi, ad hoc æui nunquam produntur.

Plures lunæ. CAP. XXXII.

LVnæ quoque trinæ, ut Cn. Domitio, C. Fannio conſulibus, apparuere: quos pleriq; appellauerunt ſoles nocturnos.

Dierum lux nocte. CAP XXXIII.

LVmen de cælo noctu uiſum eſt, C. Cæcilio, Cn. Papyrio conſulibus, & ſæpe aliàs, ut diei ſpecies noctu luceret.

Clypei ardentes. CAP. XXXIIII.

CLypeus ardẽs ab occaſu ad ortũ ſcintillãs tranſcurrit, ſolis occaſu L. Valerio, C. Mario COSS.

Oſtentum cæli. CAP. XXXV.

SCintillam è ſtella cadere, & augeri terræ appropinquantẽ: ac poſtquam lunæ magnitudine facta ſit, illuxiſſe ceu nubilo diei: dein cum in cælum ſe reciperet, lampadem factam, ſemel unquam proditur, Cn. Octauio, C. Scribonio COSS. Vidit hoc Licinius Syllanus proconſul cum comitatu ſuo.

De diſcur

De diſcurſu ſtellarum. CAP. XXXVI.

FIeri uidetur & diſcurſus ſtellarum, nunquam temere, ut non ex ea parte truces uenti cooriantur. Exiſtunt ſtellæ & in mari terriſq́;.

De ſtellis Caſtoribus. CAP. XXXVII.

VIdi nocturnis militum uigilijs, inhærere pilis pro uallo fulgorem effigie ea: & antennis nauigātiū, alijſq́; nauium partibus, ceu uocali quodam ſono inſiſtunt, ut uolucres ſedem ex ſede mutantes: graues cum ſolitariæ uenere, mergentesq́ue nauigia: & ſi in carinæ ima deciderint, exurentes: geminæ autem ſalutares, & proſperi curſus prænunciæ, quarum aduentu fugari diram illam ac minacem, appellatamq́; Helenam, ferunt. Et ob id Polluci & Caſtori id numen aſsignant, eosq́; in mari deos inuocāt. Hominum quoq; capita ueſpertinis horis, magno præſagio circumfulgent. Omnia incerta ratione, & in naturæ maieſtate abdita.

De aëre. CAP. XXXVIII.

HActenus de ipſo mundo ſideribusq́;. Nunc reliqua cæli memorabilia. Nanq; & hoc cælum appellauere maiores, quod alio nomine aëra: omne quod inani ſimile, uitalem hūc ſpiritum fundit. Infra lunam hæc ſedes, multoq́ue inferior (ut animaduerto propemodum conſtare) infinitum ex ſuperiore natura aëris, infinitum & terreni halitus miſcens, utraq; ſorte confunditur. Hinc nubila, tonitrua, & alia fulmina. Hinc grandines, pruinæ, imbres, procellæ, turbines. Hinc plurima mortalium mala, & rerū naturæ pugna ſecum. Terrena in cælum tendentia deprimit ſiderum uis: eademq́; quæ ſponte nō ſubeunt, ad ſe trahunt. Decidunt imbres, nebulæ ſubeunt, ſiccantur amnes, ruunt grandines, torrent radij, & terram in mediū undiq; impellunt. Iidem infracti reſiliunt: & quæ potuere, auferunt ſecū. Vapor ex alto cadit, rurſumq́; in altū redit. Venti ingruunt inanes, iidemq́; cum rapina remeāt. Tot animalium hauſtus ſpiritum è ſublimi trahit. At ille cōtrà nititur, telluſq́; ut inani cælo ſpiritum infundit. Sic ultro citro commeante natura, ut tormēto aliquo, mūdi celeritate diſcordia accēditur. Nec ſtare pugnæ licet, ſed aſsiduè rapta cōuoluitur, & circa terram immenſo rerū quaſi globo tēdit, ſubinde per nubes cælum aliud obtexens. Ventorū hoc regnū. Itaq; præcipua eorum natura ibi, & ferme reliquas cōplexa cauſas, quoniam & tonitruum & fulminum iactus, horum uiolentiæ pleriq; aſsignant. Quin & ideo lapidibus pluere interim quòd uēto ſint rapti, & multa ſimiliter. Quamobrem plura ſimul dicenda ſunt.

De ſtatis tempeſtatibus. CAP. XXXIX.

TEmpeſtatum rerumq́; quaſdam ſtatas eſſe cauſas, quaſdam uero fortuitas, aut adhuc rationis incopertæ, manifeſtum eſt. Quis enim æſtates & hyemes, quæq́; in temporibus annua uice intelliguntur, ſiderum motu fieri dubitet? Ergo ut ſolis natura temperando intelligitur anno, ſic reliquorum quoq; ſiderum propria eſt quibuſq; uis, & ad ſuam cuique naturam fertilis. Alia ſunt in liquorem ſoluti humoris fœcunda, alia concreti in pruinas, aut coacti in niues, aut glaciati in grādines: alia flatus, alia teporis, alia uaporis, alia roris, alia rigoris. Nec uerò hæc tanta debent exiſtimari, quanta cernuntur, cum eſſe eorum nullum minus lunæ tam immenſæ altitudinis ratio declaret. Igitur in ſuo queq; motu naturam ſuam exercent, quod manifeſtum Saturni maxime tranſitus imbribus faciunt. Nec meantium modo ſiderum hæc uis eſt, ſed multorum etiam adhærentium cælo: quoties errantium acceſſu impulſa, aut coniectu radiorum extimulata ſunt: qualiter in ſuculis ſentimus accidere, quas Græci ob id pluuio nomine hyadas appellant. Quin & ſua ſponte quædam ſtatisq́; temporibus, ut hædorū exortus. Arcturi uero ſidus non ferme ſine procelloſa grandine emergit.

De ui caniculæ. CAP. XL.

NAm caniculæ exortu, accendi ſolis uapores quis ignorat? cuius ſideris effectus ampliſsimi in terra ſentiuntur. Feruent maria exoriente eo, fluctuāt in cellis uina, mouentur ſtagna. Orygem appellat Aegyptus feram, quam in exortu eius contrà ſtare & contueri tradit, ac uelut adorare, cum ſternuerit. Canes quidem toto eo ſpatio maxime in rabiem agi, non eſt dubium.

Sidera in alijs ſignorum partibus & tēporibus aliâs influere. CAP. XLI.

*QVin partibus quoq; ſignorum quorūdam ſua uis ineſt, ut autumnali æquinoctio, brumaq́;, cū tempeſtatibus confici ſidus intelligimus: nec imbribus tantum tempeſtatibusq́;, ſed multis & corporum & ruris experimentis. Aſſlantur alij ſidere, alij commouentur ſtatis temporibus aluo, neruis, capite, mente. Olea, & populus alba, & ſalices, folia ſolſtitio circumagunt. Floret ipſo brumali die, ſuſpenſa in tectis arentis herba pulegij, rūpuntur intentæ ſpiritu membranæ. Miretur hoc, qui non obſeruet quotidiano experimento, herbam unam, quæ uocatur heliotropium, abeūtem ſolem intueri ſemper, omnibusq́; horis cum eo uerti, uel nubilo obumbrante. Iam quidem lunari poteſtate oſtrearum, conchyliorumq́;, & concharum omnium corpora augeri ac rurſus minui. Quin & ſoricum fibras reſpondere numero lunæ, exquiſiuere diligentiores: minimumq́; animal formicam ſentire uires ſideris, interlunio ſemper ceſſantem. Quo turpior homini inſcitia eſt, fatenti præcipue iumentorum quorundam in oculis morbos cum luna increſcere ac minui. Patrocinatur *uaſtitas cæli immenſa, diſcreta altitudine in duo atque LXX. ſigna. Hæ ſunt rerum aut animantium effigies, in quas digeſſere cælum periti. In his quidam mille ſexcentas annotauere ſtellas, inſignes uidelicet effectu, uiſiue. Exempli gratia, in cauda tauri ſeptem, quas appellauere uergilias, in fronte ſuculas, Booten, qui ſequitur ſeptentriones.*

*uaſtitas cæli, immēſa altitudine diſcreta in duo atq; quadraginta ſig.

Imbriū, uentorum & nubiū cauſæ. CAP. XLII.

EXtra has cauſas non negauerim exiſtere imbres uentoſq́;: quoniam humidam à terra, aliàs uerò

propter

*exhalari

propter uapores fumidam *exhalare caliginem certũ eſt. Nubesq́; liquore egreſſo in ſublime, aut ex aere coacto in liquorẽ, gigni. Denſitas earũ corpusq́; haud dubio conijcitur argumẽto, cum ſolem obumbrent, perſpicuum alias etiam urinantibus in quamlibet profundam aquarum altitudinem.

De tonitruis & fulguribus. CAP. XLIII.

IGitur non eam inficias, poſſe in has & ignes ſuperne ſtellarum decidere, quales ſereno ſæpe cernimus, quorũ ictu concuti aëra uerum eſt, quando & tela uibrata ſtridũt. Cum uerò in nubem peruenerint, uaporẽ diſſonũ gigni, ut candente ferro in aquã demerſo, & fumidum uorticẽ nolui. Hinc naſci procellas. Et ſi in nube luctetur flatus, aut uapor, tonitrua edi: ſi erũpat ardens, fulmina: ſi longiore tractu nitatur, fulgetra. His findi nubem, illis perrũpi. Et eſſe tonitrua impactorum ignium plagas, ideoq́; protinus coruſcare igneas nubium rimas. Poſſe & repulſu siderũ depreſſum, qui à terra meauerit, ſpiritum nube cohibitũ tonare, natura ſtrangulante ſonitum dum rixetur, edito fragore cũ erumpat, ut in membrana ſpiritu intenta. Poſſe & attritu, dum in præceps feratur, illum, quiſquis eſt, ſpiritũ accendi. Poſſe & conflictu nubium elidi, ut duorũ lapidũ, ſcintillantibus fulgetris. Sed hæc omnia eſſe fortuita. Hinc bruta fulmina & uana, ut quæ nulla ueniant ratione naturæ. Iis percuti mõtes, ijs maria, omnesq́ue alios irritos iactus. Illa uerò fatidica ex alto, ſtatiſq́; de cauſis, ex ſuis uenire ſideribus. Simili modo uentos uel potius flatus, poſſe & ex arido ſiccoq́; *anhelitu terræ gigni non negauerim: poſſe & aquis aëra expirãtibus, qui neq; in nebulam denſetur, nec craſſeſcat in nubes: poſſe & ſolis impulſu agi: quoniã uẽtus haud aliud intelligatur, quàm fluctus aëris: pluribusq́; etiam modis. Nanque & è fluminibus ac nimbus, & è mari uidemus & quidem tranquillo, & alios quos uocant altanos è terra conſurgere. Qui quidem cũ è mari redeunt, tropæi uocantur: ſi pergunt, apogæi.

*halitu

Qua ratione echo reddatur. CAP. XLIIII.

MOntium uerò flexus crebriq́; uertices, *& conflexa cubito, aut cõfracta in humeros iuga, cõcaui uallium ſinus, ſcindũt inæqualiter inde reſultatẽ aëra: quæ cauſa etiã uoces multis in locis reciprocas facit.

*aut complexi ſubito anfractu i numeroſa iuga concaui uall.

De uentis iterum. CAP. XLV.

SIne fine uẽtos generãt iam quidam etiam ſpecus, qualis in Dalmatiæ ora, uaſto in præceps hiatu: in quẽ deiecto leui põdere, quamuis trãquillo die, turbini ſimilis emicat procella. Nomẽ loco eſt Senta. Quin & in Cyrenaica prouincia rupes quædam auſtro traditur ſacra, quam profanũ ſit attrectari hominis manu, confeſtim auſtro uoluẽte arenas. In domibus etiam multis, manu facta incluſa opacitate conceptacula auras ſuas habẽt, adeò cauſa nõ deeſt. Sed plurimũ intereſt, flatus ſit, an uẽtus. Illos ſtatos atq; perſpirantes, quos nõ tractus aliquis, uerũ terræ ſentiunt: qui non aura, nõ *procella maris, ſed appellatione quoque ipſa uenti ſunt: qui ſiue aſſiduo mundi incitu, & contrario ſiderũ occurſu naſcuntur, ſiue hic eſt ille generabilis rerũ naturæ ſpiritus, huc illucq́; tanquam in utero aliquo uagus, ſiue diſpari errantium ſiderum ictu, radiorumq́; multiformi iactu flagellatus aer, ſiue à ſuis ſideribus exeunt his propioribus, ſiue ab illis cælo affixis cadunt, palàm eſt illud quoque legem naturæ habere non ignotàm, etiamſi nondum percognitam.

*procella, ſed mares appella. &c. ut cap. 47. Mares itaq; exiſtimãtur impari numero

Naturæ & obſeruationes uentorũ. CAP. XLVI.

VIginti amplius autores Græci ueteres prodidere de his obſeruationes. Quo magis miror, orbe diſcordi, & in regna, hoc eſt, in membra diuiſo, tot uiris curæ fuiſſe tã ardua *inuentu, inter bella præſertim & infida hoſpitia, piratis etiã omnium mortaliũ hoſtibus tranſitus ferme tenẽtibus: ut hodie quædã in ſuo quiſq; tractu ex eorum cõmentarijs, qui nunquã eò acceſſere, uerius noſcat, quàm indigenarum ſciẽtia: nunc uerò pace tam feſta, tam gaudente prouentu rerum artiumq́; principe, omnino nihil addiſci noua inquiſitione, imò ne ueterũ quidẽ inuenta perdiſci. Non erãt maiora præmia in multos diſperſa fortunæ magnitudine, & iſta plures ſine præmio alio quàm poſteros iuuãdi eruerũt. *Nanq; mores hominũ ſenuere, nõ fructus. Et immenſa multitudo aperto quodcunq; eſt mari, hoſpitaliq́; littorum omnium appulſu nauigat, ſed lucri non ſcientiæ gratia. Nec reputat cæca mens & tantum auaritiæ intenta, idipſum ſcientia poſſe tutius fieri. Quapropter ſcrupuloſius quàm inſtituto fortaſſis conueniat operi, tractabo uentos, tot milia nauigantium cernens.

*inuentu perquirere,

*Nanq;, non eſt in ueteri exemplari.

Ventorum genera. CAP. XLVII.

VEteres quatuor omnino ſeruauere, per totidem mundi partes (ideo nec Homerus plures nominat) hebeti ut mox indicatum eſt ratione: ſecuta ætas octo addidit, nimis ſubtili & conciſa: proximis inter utranque media placuit, ad breuem ex numeroſa additis quatuor. Sunt ergo bini in quatuor cæli partibus: Ab oriente æquinoctiali ſubſolanus, ab oriente brumali uulturnus: illum apelioten, hunc eurum Græci appellant. A meridie auſter, & ab occaſu brumali africus, noton & liba nominant: Ab occaſu æquinoctiali fauonius, ab occaſu ſolſtitiali corus, zephyron & argeſten uocant: A ſeptentrionibus ſeptẽtrio, interq́ue eum & exortum ſolſtitialem aquilo, aparctias dicti & boreas. Numeroſior ratio quatuor his interiecerat: thraſcian, media regione inter ſeptentrionem & occaſum ſolſtitialem: itemq́ue cæcian, media inter aquilonem & exortum æquinoctialem: ab ortu ſolſtitiali phœnician, media regione inter ortum brumalem & meridiem: item inter liba & noton compoſitum ex utroque medium, inter meridiem & hybernum occidentem, libanoton. Nec finis: alij quippe meſen nomine etiamnum addidere inter borean & cæcian, & inter eurum & noton euronoton. Sunt etiã quidam peculiares quibuſque gentibus uenti, non ultra certũ procedentes tractũ: ut Athenienſibus ſciron, paulũ ab argeſte deflexus, reliquæ Græciæ ignotus. Aliubi elatior idẽ olympias uocatur.

Conſuet

Conſuetudo omnibus his nominibus argeſten intelligit: & cacian aliqui uocant *helleſpõtium, & eoſdem alibi aliter. Item in Narbonenſi prouincia clariſſimus uentorum eſt circius, nec ulli uiolẽtia inferior, Oſtiam plerunq; rectà Liguſtico mari perferens: idem nõ modo in reliquis partibus cæli ignotus, ſed ne Viennam quidem eiuſdẽ prouinciæ urbem attingens, paucis antè limitibus iugi modici occurſu tantus ille uentorũ coercitus. Et auſtros in Aegyptum penetrare negat Fabianus. Quo fit manifeſta lex naturæ, uentis etiam & tempore & fine dicto. Ver ergo aperit nauigantibus maria: cuius in principio, fauonij hybernum molliunt cælum, ſole aquarij XXV. obtinente partẽ. Is dies ſextus eſt ante Februarias Idus. Cõpetit ferme & hoc omnibus quos deinde ponam, per ſingulas intercalationes uno die anticipantibus, rurſumq́; luſtro ſequenti ordinem ſeruãtibus. Fauonium quidam ad VII. Cal. Martij chelidonian uocant, ab hirundinis uiſu: nonnulli uerò ornithian, uno & LXX. die poſt brumam, ab aduentu auium, flantem per dies IX. Fauonio cõtrarius eſt, quem ſubſolanũ appellauimus. Datus eſt antẽ huic exortus uergiliarũ in totidem partibus tauri, ſex diebus ante Maias Idus, quod tempus auſtrinũ eſt, huic uento ſeptentrione cõtrario. Ardentiſſimo autem æſtatis tempore exoritur caniculæ ſidus, ſole primã partem leonis ingrediente: qui dies XV. ante Auguſti Calendas eſt. Huius exortum diebus octo ferme aquilones antecedunt, quos prodromos appellant. Poſt biduũ autem exortus, iidem aquilones conſtantius perflant diebus quadraginta, quos eteſias uocant. Molliri eis creditur ſolis uapor geminatus ardore ſideris, nec ulli uentorum magis ſtati ſunt. Poſt eos rurſus auſtri frequentes uſq; ad ſidus Arcturi, quod exoritur XI. diebus ante æquinoctium autumni. Cum hoc corus incipit. Corus autumnat: huic eſt contrarius uulturnus. Poſt id æquinoctiũ diebus ferè quatuor & XL. uergiliarum occaſus hyemem inchoat: quod tempus in III. Idus Nouembris incidere conſueuit: hoc eſt aquilonis hyberni, multumq; æſtiuo illi diſſimilis, cuius ex aduerſo eſt africus. Ante brumã autẽ VII. diebus, totidemq; poſtea, ſternitur mare halcyonum fœturæ: unde nomen hi dies traxere: reliquum tempus hyemat. Nec tamen ſæuitia tempeſtatũ *concludit mare. Piratæ primum coegere mortis periculo in mortem ruere, & hybernis experiri maria: nunc idem auaritia cogit. Ventorum frigidiſſimi ſunt quos à ſeptentrione diximus ſpirare, & uicinus his corus. ij & reliquos cõpeſcunt, & nubes abigunt, *Humidi, africus, & præcipue auſter Italiæ. narrãt & in Ponto cæcian in ſe trahere nubes. Sicci corus & uulturnus, præterquam deſinentes. Niuales aquilo & ſeptentrio. Grandines ſeptẽtrio importat & corus. Aeſtuoſus auſter. Tepidi uulturnus & fauonius. Iidem ſubſolano ſicciores: & in totum omnes à ſeptẽtrione & occidente ſicciores, quàm meridie & oriente. Saluberrimus autem omniũ *aquilo: noxius auſter, & magis ſiccus: fortaſsis quia humidus frigidior eſt. Minus eſurire eò ſpirante creduntur animantes. Eteſiæ noctu deſinunt *ferè, & à tertia diei hora oriuntur. In Hiſpania & Aſia ab oriẽte flatus eſt eorum, in Põto ab aquilone, reliquis in partibus à meridie. Spirãt autem & à bruma *cum uocantur ornithiæ, ſed leniores & paucis diebus. Permutãt & duo naturam cum ſitu. Auſter Africæ ſerenus, aquilo nubilus. Omnes uenti uicibus ſuis ſpirãt maiore ex parte, aut ut contrarius deſinenti incipiat. Cum proximi cadentibus ſurgũt, à læuo latere in dextrum (ut ſol) ambiunt. De ratione eorum menſtrua, quarta maximè luna decernit. Iiſdem autem uentis in contrarium nauigatur, prolatis pedibus, ut noctu plerunq; aduerſa uela concurrant. Auſtro maiores fluctus eduntur quàm aquilone: quoniam ille infernus ex imo maris ſpirat, hic ſummo. Ideoq́ue poſt auſtros noxij præcipue terræ motus. Noctu auſter, interdiu aquilo uehemẽtior. Et ab ortu flantes diuturniores ſunt ab occaſu flantibus. Sepẽtriones impari ferè deſinũt numero: quæ obſeruatio & in alijs multis rerũ naturæ partibus ualet. Mares itaq; exiſtimãtur impari numero. Sol & auget, & cõprimit flatus. Auget exoriẽs occidensq́;, comprimit meridianus æſtiuis tẽporibus. Itaq; medio diei aut noctis plerunq; ſopiũtur, quia aut nimio frigore aut æſtu ſoluũtur. Et imbribus uenti ſopiũtur. Expectantur autem maxime, unde nubes diſcuſſæ adaperuere cælũ. Omniũ quidem (ſi libeat obſeruare minimos ambitus) redire eaſdẽ uices quadriẽnio exacto Eudoxus putat, non uentorũ modo, uerũ & reliquarũ tempeſtatũ magna ex parte. Et eſt principium luſtri eius ſemper intercalari anno caniculæ ortu. De generalib. uẽtis hæc.

*helleſpontian

*cludit

Humidi auſter & afric, & præcip.

*aquilo, quia ſiccus & frigidior: noxius auſter, fortaſsis quia magis humidus. Minus

*flare

*qui

De repentinis flatibus. CAP. XLVIII.

NVnc de repẽtinis flatibus qui exhalãte terra (ut dictũ eſt) coorti, rurſumq́; *deiecti, interim obducta nubiũ cute multiformes exiſtunt. Vagi quippe & ruẽtes torrentiũ modo, ut aliquibus placere oſtẽdimus, tonitrua & fulgura edũt. Maiore uerò illati pondere incurſuq́;, ſi latè ſiccã ruperint nubem, procellã gignunt, quæ uocatur à Græcis ecnephias. Sin uerò depreſſo ſinu arctius rotati effregerint, ſine igne, hoc eſt ſine fulmine, uorticẽ faciũt, qui typhon uocatur, id eſt, uibratus ecnephias. Defert hic ſecũ aliquid, abruptũ è nube gelida cõuoluens uerſansq́;, & ruinã ſuam illo põdere aggrauans, & locũ ex loco mutans rapida uertigine: præcipua nauigantiũ peſtis, non antennas modo, uerũ ipſa nauigia cõtorta frangens, tenui remedio aceti in aduenientẽ effuſi, cui frigidiſſima eſt natura. Idẽ illiſu ipſo repercuſſus, correpta ſecum in cælum refert, ſorbetq́; in excelſum. Quòd ſi maiore depreſſæ nubis eruperit ſpecu, ſed minus lato quàm procella, nec ſine fragore, turbinẽ uocãt, proxima quæq; proſternẽtem. Idem ardentior accenſusq́; dum furit, preſter uocatur, amburens contacta pariter & proterens.

*deiecti ĩ terram

Alia prodigioſa genera tẽpeſtatũ. CAP. XLIX.

NOn fit autem aquilonius typhon, nec niualis *aut niue iacente ecnephias. Quòd ſi ſimul rupit nubem

*aut niue iacẽte, hæc tria uerba nõ ſũt in antiq. codice.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

bem, excurſuq́; & ignem habuit, non poſtea concepit, fulmen eſt. Diſtat à preſtere, quo flamma ab igne. Hic late funditur flatu, illud conglobatur impetu. Vortex autẽ remeando diſtat à turbine, & quo ſtridor à fragore. Procella latitudine ab utroq; , diſiecta nube uerius quàm rupta. Fit & caligo belua ſimilis, nube dira nauigantibus. Vocatur & columna, cũ ſpiſſatus humor rigensq́; ipſe ſe ſuſtinet. Ex eodem genere, & in longã ueluti fiſtulam nubes aquam trahit.

Quibus in terris fulmina nõ cadant. CAP. L.

H*Yeme & æſtate rara fulmina, contrarijs de cauſis, quoniam hyeme denſatus aër nubium craſſiore corio ſpiſſatur: omnisq́; terrarũ exhalatio rigens ac gelida, quicquid accipit ignei uaporis, extinguit. Quæ ratio immunẽ Scythiam & circà rigentia à fulminũ caſu præſtat, & è diuerſo nimius ardor Aegyptum. Siquidem calidi ſicciq; halitus terræ, raras admodũ tenuesq́; & infirmas denſantur in nubes. Vere autẽ & autumno crebriora fulmina, corruptis in utroq; tempore æſtatis hyemisque cauſis. Qua ratione crebra in Italia, quia mobilior aër mitiore hyeme & æſtate nimbôſa, ſemper quodammodo uernat uel autumnat. Italiæ quoque partibus ijs, quæ à ſeptentrione diſcedunt ad teporem, qualis eſt Vrbis & Campaniæ tractus, iuxtà hyeme & æſtate fulgurat, quod non in alio ſitu.*

Fulgurum genera & miracula. CAP. LI.

F*Vlminum ipſorum plura genera traduntur. Quæ ſicca ueniunt, non adurunt, ſed diſſipant. Quæ humida, non urunt, ſed infuſcant. Tertium eſt quod clarum uocãt, mirificæ maximè naturæ, quo dolia exhauriuntur intactis operimentis, nulloq́; alio ueſtigio relicto. Aurum & æs & argentum liquatur intus, ſacculis ipſis nullo modo ambuſtis, ac ne confuſo quidem ſigno ceræ. Marcia princeps Romanarum icta grauida, partu exanimato, ipſa citra ullum aliud incommodum uixit. In Catilinianis prodigijs, Pompeiano ex municipio M. Herennius decurio ſereno die fulmine ictus eſt.*

De obſeruationibus. CAP. LII.

T*Huſcorum litera nouem deos emittere fulmina exiſtimant, eaq́; eſſe undecim generum. Iouem enim trina iaculari. Romani duo tantum ex ijs ſeruauere: diurna attribuentes Ioui, nocturna Summano, rariora ſanè eadem de cauſa frigidioris cæli. Hetruria erumpere terra quoq; arbitratur, quæ infera appellat, brumali tempore facta, ſæua maxime & execrabilia, cum ſint omnia quæ terrena exiſtimant, non illa generalia, nec à ſideribus uenientia, ſed ex proxima atq; turbidiore natura. Argumentum euidens eſt, quòd omnia à ſuperiore cælo decidentia obliquos habeãt ictus: hæc autem quæ uocantur terrena, rectos. Sed quia ex propiore materia cadunt, ideo creduntur è terra exire, quoniam ex repulſu nulla ueſtigia edant, cum ſit illa ratio non inferni ictus, ſed aduerſi. à Saturni ea ſidere proficiſci ſubtiliter iſta conſectati putant: ſicut cremantia, à Martis. Qualiter cum Volſinij oppidum Thuſcorum opulentiſſimum totum concrematum eſt fulmine. Vocant & familiaria in totam uitam fatidica, quæ prima fiunt familiam ſuam cuiq; indepto. Cæterum exiſtimant nõ ultra decem annos portendere priuata, præterquam aut matrimonio primo facta, aut natali die. Publica non ultra triceſimum annum, præterquam in deductione oppidorum.*

De fulminibus euocandis. CAP. LIII.

E*Xtat annalium memoria, ſacris quibuſdam & precationibus uel cogi fulmina uel impetrari. Vetus fama Hetruriæ eſt, impetratum Volſinios urbem agris depopulatis ſubeũte monſtro, quod uocauere Voltam: euocatum & à Porſena ſuo rege. Et ante eum à Numa ſæpius hoc factitatum, in primo annalium ſuorum tradit L. Piſo grauis autor: quod imitatum parũ rite Tullum Hoſtilium, ictum fulmine. Lucosque & aras, & ſacra habemus, interq́; Statores, & Tonantes, & Feretrios, Elicium quoq; accepimus Iouem. Varia in hoc uitæ ſententia, & pro cuiuſq; animo. *Imperari naturæ, audacis eſt credere: nec minus hebetis, beneficijs abrogare uires: quando in fulgurum quoq; interpretatione eò profecit ſcientia, ut uentura alia finito die præcinat: & an peremptura ſint fatum, aut apertura potius alia fata quæ lateant, innumerabilibus in utroque publicis priuatisq́; experimentis. Quamobrem ſint iſta (ut rerum naturæ libuit) alijs certa, alijs dubia, alijs probata, alijs damnanda. Nos cætera quæ ſunt in his memorabilia, non omittemus.*

* Imperare naturæ ſacra, audac.

Catholica fulgurum. CAP. LIIII.

F*Vlgetrum prius cerni, quàm tonitrum audiri (cũ ſimul fiant) certum eſt. Nec mirum, quoniam lux ſonitu uelocior. Ictum autem & ſonitum congruere, ita modulante natura. Sed ſonitum profecti eſſe fulminis, non illati: etiamnum ſpiritũ ocyorem fulmine: ideo quati prius omne & afflari quàm percuti: nec quenquam tangi qui prior uiderit fulmen, aut tonitrua audierit. Læua proſpera exiſtimantur, quoniam læua parte mundi ortus eſt. Nec tam aduẽtus ſpectatur, quàm reditus, ſiue ab ictu reſiliat ignis, ſiue opere confecto aut igne conſumpto ſpiritus remeet. In ſedecim partes cælum in eo *reſpectu diuiſere Thuſci. Prima eſt à ſeptentrionibus ad æquinoctialem exortum: ſecunda ad meridiem, tertia ad æquinoctialem occaſum, quarta obtinet quod reliquum eſt ab occaſu ad ſeptentriones. Has iterum in quaternas diuiſere partes, ex quibus octo ab exortu ſiniſtras, totidẽ è contrario appellauere dextras. Ex his maxime diræ quæ ſeptẽtrionem ab occaſu attingunt. Itaq; perplurimum refert, unde uenerint fulmina, & quò conceſſerint. Optimum eſt, in exortiuas redire partes. Ideo cum à prima cæli parte uenerint, & in eandem conceſſerint, ſumma felicitas portenditur, quale Syllæ dictatori oſtentum datum accipimus. Cætera ipſius mundi portione minus proſpera aut dira. Quædam fulgura enunciare non putant fas, nec audire præterquam ſi hoſpiti indicẽtur aut parenti. Magna huius obſeruationis uanitas, tacta Iunonis æde,*

* ſpectu

*æde, Romæ depræhẽſa eſt Scauro cõſule, qui mox princeps fuit. Noctu magis quàm interdiu ſine tonitribus fulgurat. Vnũ animal hominẽ nõ ſemper extinguit, cætera ilico: hũc uidelicet natura tribuente honorẽ, cum tot beluæ uiribus præſtent. Omnia cõtrarias incubant in partes. Homo niſi cõuertatur *ui percuſſus non expirat. Superne icti conſidunt. Vigilans ictus conniuentibus oculis, dormiẽs patẽtibus reperitur. Hominẽ ita exanimatum cremari fas nõ eſt, cõdi terra religio tradidit. Nullũ animal, niſi exanimatũ, fulmine accẽditur. Vulnera fulminatorũ frigidiora reliquo corpore ſunt.*

*in pcuſſas, nõ reſpuat

Quæ nõ feriantur fulmine. CAP. LV.

E*X iis quæ terra gignuntur, lauri fruticẽ non icit: nec unquam quinque altius pedibus deſcendit in terram. Ideo pauidi altiores ſpecus tutiſſimos putant: aut tabernacula è pellibus beluarum, quas uitulos marinos appellant, quoniam hoc ſolum animal ex marinis non percutiat, ſicut nec è uolucribus aquilam, quæ ob hoc armiger huius teli fingitur. In Italia inter Tarracinam & ædem Feroniæ, turres bellicis temporibus deſiere fieri, nulla non earum fulmine diruta.*

De prodigioſis pluuiis, lacte, ſanguine, carne, ferro, lana, lateribus coctis. CAP. LVI.

P*Ræter hæc inferiore cælo relatum in monumenta eſt, lacte & ſanguine pluiſſe M. Acilio, C. Portio *COSS. Et ſæpe alias carne, ſicut L. Volumnio, Seruio Sulpitio COSS. exq; ea nõ *perputruiſſe quod nõ diripuiſſent aues. Item ferro in Lucanis, anno antequam M. Craſſus à Parthis interẽptus eſt, omnesq; cũ eo Lucani milites, quorũ magnus numerus in exercitu erat. Effigies quæ pluerat, ſpõgiarum fere ſimilis fuit: aruſpices *cauenda præmonuerunt ſuperna uulnera. L. autem Paulo, C. Marcello COSS. lana pluit circa caſtellum Cariſſanum, iuxta quod poſt annum T. Annius Milo occiſus eſt. Eodem cauſam dicente lateribus coctis pluiſſe in eius anni acta relatum eſt.*

*COSS. & ſæpe aliàs. Sicut carne L. Vol.
*putruiſse
*cauenda, deſideratur in antiquo codice.

De crepitu armorum & tubarum de cælo audito. CAP. LVII.

A*Rmorũ crepitus & tubæ ſonitus, auditos è cælo Cimbricis bellis accepimus, crebrosque & prius & poſtea. Tertio uero conſulatu Marii ab Amerinis & Tudertibus ſpectata arma cæleſtia, ab ortu occaſuq; inter ſe concurrentia, pulſis quæ ab occaſu erant. Ipſum ardere cælum, minime mirum eſt, & ſæpius uiſum, maiore ui ignis nubibus correptis.*

De lapidibus è cælo cadentibus. CAP. LVIII.

C*Elebrãt Græci Anaxagoram Clazomenium, olympiadis ſeptuageſimæoctauæ ſecundo anno, prædixiſſe cæleſtium literarũ ſciẽtia, quibus diebus ſaxum caſurũ eſſet è ſole. Idq; factum interdiu in Thraciæ parte ad Aegos flumen. Qui lapis etiam nunc oſtenditur, magnitudine uehis, colore aduſto, comete quoq; illis noctibus flagrãte. Quod ſi quis prædictum credat, ſimul fateatur neceſſe eſt, maioris miraculi diuinitatẽ Anaxagoræ fuiſſe: ſoluique rerum naturæ intellectũ, & confundi omnia: ſi aut ipſe ſol lapis eſſe, aut unquã lapidem in eo fuiſſe credatur, decidere tamẽ crebro nõ erit dubium. In Abydi gymnaſio ex ea cauſa colitur, hodieque, modicus quidem, ſed quem in medio terrarum caſurum idem Anaxagoras prædixiſſe narratur. Colitur & Caſſandriæ, quæ Potidæa uocitata eſt, ob id deducta. Ego ipſe uidi in Vocontiorum agro paulo antè delatum.*

De arcu cæleſti. CAP. LIX.

A*Rcus uocamus extra miraculum frequẽtes, & extra oſtẽtum. Nam ne pluuios quidem, aut ſerenos dies, cum fide portendunt. Manifeſtum eſt, radium ſolis immiſſum cauæ nubi, repulſa acie in ſolem refringi, colorumque uarietatem mixtura nubium, aëris, igniumq; fieri. Certe niſi ſole aduerſo non fiunt, nec unquam niſi dimidia circuli forma. nec noctu, quamuis Ariſtoteles prodat aliquando uiſum: quod tamen fatetur idem non niſi quartadecima luna poſſe. Fiunt autem hyeme, maxime ab æquinoctio autumnali die decreſcente. Quo rurſus creſcente ab æquinoctio uerno, non exiſtunt: nec circa ſolſtitium longiſſimis diebus: bruma uero, hoc eſt, breuiſſimis diebus, frequẽter. Iidem ſublimes humili ſole, humilesque ſublimi, & minores occidente uel oriente, ſed in latitudinem diffuſi, meridie exiles, uerum ambitus maioris. Aeſtate uero per meridiem non cernuntur: poſt autumni æquinoctium, quacunq; hora: nec unquam plures ſimul quàm duo. Cætera eiuſdem naturæ non multis dubia eſſe uideo.*

De grãdine, niue, pruina, nebula, rore. CAP. LX.

G*Randinem conglaciato imbre gigni, & niuem eodem humore mollius coacto, pruinam autem ex rore gelido. Per hyemẽ niues cadere nõ grandines, ipſasque grandines interdiu ſæpius quàm noctu, & multo celerius reſolui quàm niues. Nebulas nec æſtate, nec maximo frigore exiſtere. Rores neq; gelu, neq; ardoribus, neq; uẽtis, nec niſi ſerena nocte. Gelãdo liquorem minui, ſolutaq; glacie nõ eundẽ inueniri modum.*

De nubium imaginibus. CAP. LXI.

V*Arietates colorum figurarumq; in nubibus cerni prout admixtus ignis ſuperet aut uincatur.*

De proprietatibus cæli in locis. CAP. LXII.

P*Ræterea quaſdam proprietates cæli quibuſdam locis eſſe. Roſcidas æſtate Africæ noctes. In Italia Locris & in lacu Velino, nullo nõ die apparere arcus. Rhodi & Syracuſis nunquam tanta nubila obduci, ut non aliqua hora ſol cernatur, qualia aptius ſuis referentur locis. Hæc ſunt dicta de aere.*

De natura terræ. CAP LXIII.

S*Equitur terra, cui uni rerum naturæ partiũ, eximia propter merita, cognomen indidimus maternæ uenerationis. Sic hominũ illa, ut cælum dei: quæ nos naſcentes excipit, natos alit, ſemelq; editos ſuſtinet ſemper: nouiſſime complexa gremio iam à reliqua natura abdicatos, tum maxime ut mater operiens: nullo magis ſacramento, quàm quo nos quoq; ſacros facit, etiam monumẽta ac titulos gerẽs, nomenq; prorogans noſtrũ,*

& memoriam extendens contra breuitatem æui. Cuius numen ultimum iam nullus *precamur irati graue: tanquam neſciamus hãc eſſe ſolam, quæ nunquam iraſcatur homini. Aquæ ſubeunt in imbres, rigeſcunt in grandines, tumeſcunt in fluctus, præcipitantur in torrentes: aër denſatur nubibus, furit procellis: At hæc benigna, mitis, indulgens, uſusque mortalium ſemper ancilla, quæ coacta generat? quæ ſponte fundit? quos odores ſaporesque? quos ſuccos? quos tactus? quos colores? quàm bona fide creditum fœnus reddit? quæ noſtri cauſa alit? Peſtifera enim animantia, uitali ſpiritu habente culpam, neceſſe eſt illi ſeminata excipere, & genita ſuſtinere. Sed in malis generantium noxa eſt. Illa ſerpentem homine percuſſo non amplius recipit, pœnasque etiam inertium nomine exigit: illa medicas fundit herbas, & ſemper homini parturit. Quin & uenena, noſtri miſertam inſtituiſſe credi poteſt, ne in tædio uitæ dira fames mors, terræ meritis alieniſſima, lenta nos conſumeret tabe, ne lacerum corpus abrupta diſpergerent, ne laquei torqueret pœna præpoſtera, incluſo ſpiritu, cui quæreretur exitus: ne in profundo quæſita morte, ſepultura pabulo fieret, ne ferri cruciatus ſcinderet corpus. Ita eſt, miſerta genuit id, cuius facilimo hauſtu, illibato corpore, & cum toto ſanguine extingueremur, nullo labore, ſitientibus ſimiles: qualiter defunctos, non uolucris, non fera attingeret: terræque ſeruaretur, qui ſibiipſi periſſet. Et ut uerum fateamur, terra nobis malorum remedium genuit, nos illud uitæ fecimus uenenum. *Nos enim & ferro, quo carere non poſſumus, ſimili modo utimur. Nec tamen quereremur merito, etiamſi maleficij cauſa tuliſſet. Aduerſus unam quippe naturæ partem ingrati ſumus: quaſi non ad delicias quaſque, non ad contumelias ſeruiat homini. In maria iacitur, aut ut freta admittamus eroditur aquis: ferro, ligno, igne, lapide, fruge, omnibus cruciatur horis: multoque plus ut delicijs, quàm ut alimẽtis famuletur noſtris. Et tamen quæ ſumma patitur atque extrema cute, tolerabilia uideantur: Penetramus in uiſcera, auri argentique uenas & æris ac plumbi metalla fodiẽtes, gemmas etiam & quoſdã paruulos quærimus lapides, ſcrobibus in profundum actis. Viſcera eius extrahimus, ut digito geſtetur gemma quam petimus. Quot manus atteruntur, ut unus niteat articulus? Si ulli eſſent inferi, iam profecto illos auaritiæ atque luxuriæ cuniculi refodiſſent. Et miramur ſi eadem ad noxam genuit aliqua. Feræ enim credo cuſtodiunt illam, arcentque ſacrilegas manus. Nonne inter ſerpentẽs fodimus, & uenas auri tractamus cũ ueneni radicibus? Placatiore tamen dea ob hoc utimur, quòd omnes hi opulentiæ exitus, ad ſcelera cædesque & bella tendunt: quamq; ſanguine noſtro irrigamus, inſepultis oſſibus tegimus. Quibus tamen uelut exprobrato furore tandem ipſa ſe obducit, & ſcelera quoque mortalium occultat. Inter crimina ingrati animi & hoc duxerim, quòd naturam eius ignoramus.

*imprecamur

*Non, interrogatiuè.

De forma terræ. CAP. LXIIII.

EST autem figura prima, de qua conſenſus iudicat. Orbẽ certè dicimus terræ, globumq; uerticibus includi fatemur. Neq; enim abſoluti orbis eſt forma, in tanta mõtium excelſitate, tanta camporũ planicie: ſed cuius amplexus, ſi capita linearum comprahendantur ambitu, figuram abſoluti orbis efficiat, id quod rerũ ipſa natura cogit ratio nõ eiſdem cauſis quas attulimus in cælo. Naq; in illo caua in ſe conuexitas uergit, & cardini ſuo, hoc eſt terræ, undiq; incũbit. Hæc ut ſolida atq; cõferta, aſſurgit intumeſcenti ſimilis, extraq; protenditur. Mundus in centrum uergit: at terra exit à centro, immenſum eius globum in formam orbis aſſidua circa eam mundi uolubilitate cogente.

De antipodibus an ſint, & aquæ rotunditate. CAP. LXV.

INgens hic pugna literarum, contraq; uulgi, circunfundi terræ undiq; homines, conuerſisq; inter ſe pedibus ſtare, & cunctis ſimilem eſſe cæli uerticem, ſimili modo ex quacũq; parte mediam calcari: illo quærente cur non decidant contrà ſiti: tanquam nõ & ratio præſto ſit, ut nos non decidere mirentur illi. Interuenit ſententia, quamuis indocili probabilis turbæ inæquali globo, & ſi ſit figura pineæ nucis, nihilo minus terram undiq; incoli. Sed quid hoc refert, alio miraculo exoriente? pendere ipſam ac nõ cadere nobiſcum, ceu ſpiritus uis mundo præſertim incluſi, dubia ſit: aut poſſit cadere, natura repugnante, & quò cadat negante. Nam ſicut ignium ſedes nõ eſt niſi in ignibus, aquarũ niſi in aquis, ſpiritus niſi in ſpiritu: ita terræ arcentibus cunctis, niſi in ſe locus non eſt. Globum tamen effici mirum eſt, in tanta planitie maris camporumq;. Cui ſententiæ adeſt Dicæarchus uir in primis eruditus, regum cura permenſus montes, ex quibus altiſſimum prodidit Pelion, M.CCL. paſſ. ratione perpẽdiculi, nullam eſſe eam *portionem uniuerſæ rotũditatis colligens. Mihi incerta hæc uidetur coniectatio, haud ignaro quoſdam alpium uertices, longo tractu, nec breuiore L. milibus paſſuum aſſurgere. Sed uulgo maxima hæc pugna eſt, ſi coacta in uerticem aquarũ quoq; figuram credere cogatur. Atqui nõ aliud in rerum natura aſpectu manifeſtius. Nanq; & depẽdentes ubiq; guttæ paruis globãtur orbibus: & puluere illatæ frondiumq; lanugini impoſitæ, abſoluta rotũditate cernuntur: & in poculis repletis media maxime tument. Quæ propter ſubtilitatẽ humoris, mollitiamq; in ſe reſidentem, ratione facilius quàm uiſu deprehenduntur. Idq; etiã magis mirũ, in poculis repletis, addito humore minimo circunfluere quod ſuperſit: cõtrà euenire ponderibus additis ad uicenos ſæpe denarios: ſcilicet quia intus recepta liquorẽ in uerticem attollant, *at cumulo eminente infuſa dilabãtur. Eadẽ eſt cauſa, propter quam è nauibus terra nõ cernatur, è nauium malis conſpicua: ac procul recedẽte nauigio ſi quid quod fulgeat religetur in mali cacumine, paulatim deſcẽdere uideatur, & poſtremo occultetur. Deniq; oceanus, quem fatemur ultimum,

*portione

*ac cumulo eminẽte infrà delabantur.

ultimum, quonã alia figura cohæreret, atq; non decideret, nullo ultrà margine includente? Ipſum id ad miraculũ redit, quonã modo etiamſi globetur, extremum non decidat mare. Cõtra quod, ut ſint plana maria, & quæ uidentur figura, non poſſe id accidere, magno ſuo gaudio magnaque gloria inuentores Græci ſubtilitate geometrica docent. Nanq; cum è ſublimi in inferiora aquæ ferantur; & ſit hæc natura earũ *conceſſa, nec quiſquã dubitet in littore ullo acceſſiſſe eas, quò longiſſime deuexitas paſſa ſit, procul dubio apparere, quo quid humilius ſit, propius centro eſſe terræ: omnesque lineas quæ emittãtur ex eo ad proximas aquas, breuiores fieri, quàm quæ ad extremum mare à primis aquis. Ergo totas, omnesq; ex parte aquas uergere in centrum: ideoq; non decidere, quoniam in interiora nitantur. Quod ita formaſſe artifex natura credi debet: ut cum terra arida & ſicca conſtare per ſe ac ſine humore nõ poſſet, nec rurſus ſtare aqua niſi ſuſtinente terra, mutuo *implexu iungerẽtur: hac ſinus pandente, illa uero permeãte totã, intrà, extrà, ſuprà, uenis ut uinculis diſcurrẽtibus, atq; etiã in ſummis iugis erũpẽte: *quò ſpiritu acta, & terræ põdere expreſſa, ſiphonũ modo emicat, tantũq; à periculo decidẽdi abeſt, ut in ſũma queq; & altiſſima exiliat. Qua ratione manifeſtum eſt, quare tot fluminũ quotidiano acceſſu maria non creſcant.

*confeſſa

*cõplexu ſũgerentur

*quæ

Quomodo aqua ſit terræ innexa. CAP. LXVI.

Est igitur in toto ſuo globo tellus medio ambitu præcincta circumfluo mari. Nec argumentis hoc inueſtigandum, ſed iam experimentis cognitum.

De nauigatione maris & fluminũ. CAP. LXVII.

A Gadibus columnisq; Herculis, Hiſpaniæ & Galliarum circuitu, totus hodie nauigatur occidens. Septentrionalis uero oceanus, maiore ex parte nauigatus eſt, auſpiciis diui Augusti Germaniã claſſe circũuecta ad Cimbrorũ promõtorium: & inde immenſo mari proſpecto, aut fama cognito ad Scythicã plagã, & humore nimio rigentia. Propter quod minime uериſimile eſt illic maria deficere, ubi uis humoris ſuperet. Iuxtà uero ab ortu ex Indico mari, ſub eodem ſidere pars tota uergens in Caſpium mare, pernauigata eſt Macedonum armis, Seleuco atq; Antiocho regnantibus, qui & Seleucida atq; Antiochida ab ipſis appellari uoluere. Circa Caſpium quoq; multa oceani littora explorata, paruoque breuius quàm totus hinc aut illinc ſeptentrio eremigatus. Ut tamen coniecturæ locum ſic quoq; non relinquat, ingens argumentum paludis Mæoticæ, ſiue ea illius oceani ſinus eſt, ut multos aduerto credidiſſe, ſiue anguſto diſcreti ſitu reſtagnatio. Alio latere Gadium, ab eodem occidente, magna pars meridiani ſinus ambitu Mauritaniæ nauigatur hodie. Maiorem quidem eius partem, & orientis, uictoriæ magni Alexandri luſtrauere, uſq; in Arabicum ſinum. In quo res gerente C. Cæſare Auguſti filio, ſigna nauium ex Hiſpanienſibus naufragiis feruntur agnita. Et Hanno Carthaginis potentia florente, circumuectus à Gadibus ad finem Arabiæ, nauigationem eam prodidit ſcripto: ſicut ad extera Europæ noſcenda miſſus eodem tempore Himilco. Præterea Nepos Cornelius autor eſt, Eudoxum quẽdam ſua ætate, cum Lathyrũ regem fugeret, Arabico ſinu egreſſum, Gades uſq; peruectũ: multoq; ante eum Cælius Antipater, uidiſſe ſe qui nauigaſſet ex Hiſpania in Aethiopiam commercii gratia. Idem Nepos de ſeptentrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, C. Afranii in conſulatu collegæ, ſed tum Galliæ proconſuli, Indos à rege Sueuorum dono datos, qui ex India commercii cauſa nauigantes, tempeſtatibus eſſent in Germaniam abrepti. Sic maria circumfuſa undique diuiduo globo, partem orbis auferunt nobis: nec inde huc, nec hinc illò peruio tractu. Quæ contemplatio apta detegendæ mortalium uanitati poſcere uidetur, ut totum hoc quicquid eſt, in quo ſingulis nihil ſatis eſt, ceu ſubiectum oculis, quantum ſit oſtendam.

Quæ portio terræ habitetur. CAP. LXVIII.

Iam primum *in dimidio computari uidetur, tanquam nulla portio ipſi decidatur oceano: qui toto circumdatus medio, & omnes cæteras fundens recipiensq; aquas, & quicquid exit in nubes, ac ſidera ipſa tot & tantæ magnitudinis paſcens, quò tandem amplitudinis ſpatio credetur habitare? Improba & infinita debet eſſe tam uaſtæ molis poſſeſſio. Adde quod ex relicto plus abſtulit cælum. Nam cum ſint eius quinq; partes, quas uocant zonas, infeſto rigore & æterno gelu premitur omne, quicquid eſt ſubiectum duabus extremis utrinq; circa uertices, hunc qui *trionũ ſeptem uocatur, eumq; qui aduerſus illi auſtrinus appellatur. Perpetua caligo utrobiq;, & alieno molliorũ ſiderum aſpectu maligna ac pruina tantum albicans lux. Media uero terrarum, quà ſolis orbita eſt, exuſta flammis & cremata, cominus uapore torretur. Circà duæ tantum inter exuſtam & rigentes, temperantur: eæq; ipſæ inter ſe non peruiæ, propter incendium ſideris. Ita terræ tres partes abſtulit cælum: Oceani rapina in incerto eſt. Sed & relicta nobis una portio haud ſcio an etiam in maiore damno ſit. Idem ſiquidem oceanus infuſus in multos (ut dicemus) ſinus, adeo uicino acceſſu interna maria allatrat, ut centum xv. milibus paſſuum Arabicus ſinus diſtet ab Aegyptio mari: Caſpius uero cccLxxv. milibus à Pontico. Idem interfuſus intrat per tot maria, quibus Africam, Europam, Aſiamq; diſpeſcit. Quantum terrarum occupet, computetur etiam nunc menſura tot fluminum, tantarum paludum. Addantur & lacus & ſtagna: iam elata in cælũ, & ardua aſpectu quoq; iuga: iam ſyluæ uallesque præruptæ, & ſolitudines, & mille cauſis deſerta detrahantur. Hæ tot portiones terræ, imò uero, ut plures tradidere, mundi punctus (neque enim eſt aliud terra in uniuerſo) hæc eſt materia gloriæ noſtræ, hæc ſedes: hic honores gerimus, hic exercemus imperia, hic opes cupimus, hic tumultuatur humanum genus, hic inſtauramus bella etiam ciuilia, mutuisque cædibus laxiorem facimus terram. Et ut publicos gentium furores

*inde mihi diſputari uidetur, quæ nam illius portio ipſi decedat oceano.

*ſeptentrio

tranſeam, hæc in qua conterminos pellimus, furtoque uicini ceſpitem noſtro ſolo affodimus, ut qui latiſsime rura metatus fuerit, ultraque fines exegerit accolas, quota terrarum parte gaudeat? uel cum ad menſuram auaritiæ ſuæ propagauerit, quam tandem portionem eius defunctus obtineat?

Mediam eſſe mundi terram. CAP. LXIX.

MEdiam eſſe mundi *totius haud dubijs conſtat argumentis, ſed clariſsime æquinoctij paribus horis. Nam niſi in medio eſſet, æquales dies noctesque haberi non poſſe deprehenderunt & dioptræ, quæ uel maxime id confirmant: cum æquinoctiali tempore ex eadem linea ortus occaſusque cernatur, & ſolſtitialis exortus per ſuam lineam, brumalisq; occaſus. Quæ accidere nullo modo poſſent, niſi in centro ſita eſſet.

*totius terrã haud

De ſiderũ ortus inæqualitate, & de eclipſi, & ubi, & quare. CAP. LXX.

TRes autem circuli ſupradictis zonis implexi, inæqualitates temporum diſtinguunt: Solſtitialis à parte ſigniferi excelſiſsima nobis, ad ſeptentrionalem plagam uerſus, contraq; ad alium polum brumalis, uẽ medio ambitu ſigniferi orbis incedens æquinoctialis. Reliquorum, quæ miramur, cauſa in ipſius terræ figura eſt, quam globo ſimilem, & cum ea aquas, iiſdem intelligitur argumentis. Sic enim fit haud dubiè, ut nobis ſeptentrionalis plagæ ſidera nũquam occidant, contrà meridianæ nunquam oriantur: rurſusque hæc illis non cernantur, attollente ſe contra medios uiſus terrarum globo. Septentriones non cernit Troglodytice & confinis Aegyptus: nec Canopum Italia, & quem uocant Berenices crinem, item quem ſub diuo Auguſto cognominauere Cæſaris thronon, inſignes ibi ſtellas: adeoque manifeſto aſſurgens faſtigium curuatur, ut Canopus quartam ferè partem ſigni unius ſupra terram eminere Alexandriæ intuentibus uideatur: eadem à Rhodo terram quodammodo ipſam ſtringere: in Ponto omnino non cernatur, ubi maxime ſublimis ſeptentrio. Idem à Rhodo abſcõditur, magisq; Alexandriæ: in Arabia Nouembri menſe prima uigilia occultus, ſecunda ſe oſtendit: in Meroe ſolſtitio ueſperi paulisper apparet, paucisque ante exortum Arcturi diebus pariter cũ die cernitur. Nauigantium hæc maxime curſus deprahendunt, in alia aduerſo, in alia prono mari, ſubitoq; conſpicuis, atq; ut è freto emergẽtibus, quæ in anfractu pilæ latuere, ſideribus. Neq; enim (ut dixere aliqui) mundus hoc polo excelſiore ſe attollit: aut undiq; cernerentur hæc ſidera. uerũ hæc eadem quibusq; proximis ſublimiora creduntur, eademq; demerſa longinquis. utque nunc ſublimis in deiectu poſitis uidetur hic uertex, ſic in illam terræ deuexitatem tranſgreſſis, illa ſe attollunt, reſidentibus quæ hic excelſa fuerant, quod niſi in figura pilæ accidere non poſſet. Ideoq; defectus ſolis ac lunæ ueſpertinos orientis incolæ non ſentiunt, nec matutinos ad occaſum habitantes: meridianos uero ſæpius. Nobili apud Arbela magni Alexandri uictoria, lunam defeciſſe noctis ſecunda hora prodita eſt: eademque in Sicilia exoriens. Solis defectum, Vipſanio & Fonteio coss. qui fuere ante paucos annos, factum pridie Calendas Maias, Campania hora diei inter ſeptimam & octauam ſenſit: Corbulo dux in Armenia inter horam diei decimam & undecimam prodidit uiſum, circuitu globi alia alijs detegente & occultante. Quòd ſi plana eſſet terra, ſimul omnia apparerent cunctis, noctesq; non fierent inæquales: neque alijs quàm in medio ſitis paria duodecim horarum interualla cernerentur, quæ *nunc in omni parte ſimili modo congruunt.

ſed.

*nunc nõ in

Quæ ratio diurnæ lucis in terris. CAP. LXXI.

IDeo nec nox diesque quæuis eadem toto orbe ſimul eſt, oppoſitu globi noctem aut ambitu diem afferente. Multis hoc cognitum experimentis. In Africa Hiſpaniaq; turrium Annibalis: in Aſia uero propter piraticos terrores, ſimili ſpecularum præſidio excitato: in quis *prænunciatiuos ignes ſexta hora diei accenſos, ſæpe compertum eſt, tertia noctis à tergo ultimis uiſos. Eiuſdem Alexandri curſor Philonides, ex Sicyone Elin mille & ducenta ſtadia nouem diei confecit horis: indeque quamuis decliui itinere, tertia noctis hora remenſus eſt. Cauſa, quòd eunti cum ſole iter erat, eundem remeans obuium contrario præteruertebat occurſu. Qua de cauſa ad occaſum nauigantes, quamuis breuiſsimo die, uincunt ſpatia nocturnæ nauigationis, ut ſolem ipſum comitantes.

*prænũcios

Gnomonica de eadem re, & horologio primo. CAP. LXXII.

VAſaq; horoſcopa non ubiq; eidem ſunt uſui, in trecentis ſtadijs, aut ut longiſsime in quingentis, mutantibus ſemet *umbris. Solis itaq; umbilici (quem gnomonem appellant) umbra, in Aegypto meridiano tempore, æquinoctij die, paulo plus quam dimidiã gnomonis menſuram efficit. In urbe Roma nona pars gnomonis deeſt umbræ. In oppido Anconæ ſupereſt quintatrigeſima. In parte Italiæ quæ Venetia appellatur, eiſdem horis umbra gnomoni par fit.

*umbris ſolis. itaq;

Vbi & quãdo nullæ umbræ. CAP. LXXIII.

SImili modo tradunt in Syene oppido, quod eſt ſupra Alexandriam quinq; milibus ſtadiorum, ſolſtitij die medio nullam umbram iaci: puteumque eius experimenti gratia factum, totum illuminari. Ex quo apparere tum ſolem illi loco ſupra uerticem eſſe: quod & in India ſupra flumen Hypaſin fieri tempore eodẽ Oneſicritus ſcripſit. Conſtatque in Berenice urbe Troglodytarum, & inde ſtadijs quatuor milibus d.cccxx. in eadem gente Ptolemaide oppido, quod in margine rubri maris ad primos elephantorum uenatus conditum eſt, hoc idem ante ſolſtitiũ xlv. diebus, totidemq; poſtea fieri, & per eos xc. dies in meridiem umbras iaci. Rurſus in Meroe inſula, quæ eſt caput gentis Aethiopum, & quinque milibus ſtadiorum à Syene in amne Nilo habitatur, bis anno abſumi umbras, ſole duodeuiceſimam tauri partem, & quartamdecimam leonis obtinente. In Indiæ gente Oretum mons eſt Maleus

Maleus

leus nomine, iuxta quem umbræ æſtate in auſtrum. hyeme in ſeptentriones iaciuntur. Quindecim tantum noctibus ibi apparet ſeptentrio. In eadem India Patales celeberrimo portu, ſol dexter oritur, umbræ in meridiem cadunt. Septentrionem ibi Alexãdro morante annotatum, prima tantum noctis parte aſpici. Oneſicritus dux eius ſcripſit, quibus in locis Indiæ umbræ non ſint, ſeptentrionem non conſpici, & ea loca appellari Aſcia, nec horas dinumerari ibi.

Vbi bis anno umbræ, & ubi in contrarium. CAP. LXXIIII.

A*T in tota Troglodytice, umbras bis quadragintaquinque diebus in anno Eratoſthenes in contrarium cadere prodidit.*

Vbi longiſsimus dies, & ubi breuiſsimus. CAP. LXXV.

S*Ic fit, ut uario lucis incremento in Meroe longiſsimus dies xij. horas æquinoctiales, & octo partes unius horæ colligat, Alexandriæ uero xiiij. horas. In Italia quindecim. In Britannia xvij. ubi æſtate lucidæ noctes haud *dubiè repromittunt id, quod cogit ratio credi: ſolſtitij diebus accedente ſole propius uerticem mundi, anguſto lucis ambitu, ſubiecta terræ continuos dies habere ſenis menſibus, noctesq́; è diuerſo ad brumam remoto. Quod fieri in inſula Thule Pytheas Maſſilienſis ſcripſit, ſex dierum nauigatione in ſeptentrionem à Britannia diſtante: quidam uero & in Mona. quæ diſtat à Camaloduno Britanniæ oppido circiter ducentis milibus, affirmant.*

*dubia repromit.

Item de horologio. CAP. LXXVI.

V*Mbrarum hanc rationem, & quam uocãt gnomonicen, inuenit Anaximenes Mileſius, Anaximandri (de quo diximus) diſcipulus: primusq́; horologium quod appellant ſciotericum, Lacedæmone oſtendit.*

Quomodo dies obſeruentur. CAP. LXXVII.

I*Pſum diem alij aliter obſeruauere. Babylonij inter duos ſolis exortus: Athenienſes inter duos occaſus: Vmbri à meridie in meridiem: uulgus omne à luce ad tenebras: Sacerdotes Romani, & qui diem diffiniere ciuilem, item Aegyptij & Hipparchus, à media nocte in mediam. Minora autem interualla eſſe lucis inter ortus ſolis iuxta ſolſtitia, quàm æquinoctia apparet, quia poſitio ſigniferi circa media ſui obliquior eſt, iuxta ſolſtitium uero rectior.*

Differentiæ gentium ratio. CAP. LXXVIII.

C*Ontexẽda ſunt his cæleſtibus nexa cauſis. Nãq; Aethiopas uicini ſideris uapore torreri, aduſtisq́; ſimiles gigni, barba & capillo uibrato, non eſt dubium. Et aduerſa plaga mundi atq; glaciali, candida cute eſſe gentes, flauis promiſſas crinibus: truces uero ex cæli *rigore has & illas mobilitates habẽtes. Ipſoq́; *crurũ argumẽto, illis in ſupera ſuccum reuocari, natura uaporis: his in inferas partes depelli, humore deciduo. Hic graues feras, illic uarias effigies animalium prouenire, & maxime alitum, & in multas figuras gigni uolucres. Corporum autẽ proceritatem utrobiq;, illic ignium niſu, hic humoris alimento. Medio uero terræ ſalubris utrinq; mixtura, fertilis ad omnia tractus, modicus corporum habitus. Magna & in colore temperies. Ritus molles, ſenſus liquidus, ingenia fœcunda, totiusq́ue naturæ capacia. Iiſdem imperia, quæ nunquam extimis gentibus fuerint: ſicut ne illæ quidem his paruerint auulſæ. ac *pro immanitate naturæ urgentis illas ſolitariæ.*

*rigore & has: illas mo.
*crinium
*pronitate

De motu terræ. CAP. LXXIX.

B*Abyloniorum placita motus terræ, hiatusq́; & cætera omnia, ui ſiderum exiſtimant fieri, ſed illorum trium quibus fulmina aſsignãt: fieri autẽ, meantium cum ſole aut congruentium, & maxime circa quadrata mundi. *Præclara quædam eſſe & immortalis in eo (ſi credimus) diuinitas perhibetur, Anaximãdro Mileſio phyſico: quẽ ferunt Lacedæmonijs prædixiſſe, ut urbem ac tecta cuſtodirẽt: inſtare enim motum terræ: cum & urbs tota eorum corruit, & Taygeti montis magna pars ad formã puppis eminens abrupta, cladem inſuper eam ruina preſsit. Perhibetur & Pherecydi Pythagoræ doctoris alia coniectatio, ſed & illa diuina: hauſtu aquæ è puteo præſenſiſſe, ac prædixiſſe ibi *motũ. Quæ ſi uera ſunt, quãtum à deo tandem uideri poſſunt tales diſtare, dum uiuant? Et hæc quidem arbitrio cuiuſque exiſtimanda relinquantur, uentos in cauſa eſſe non dubium reor. Neque enim unquam intremiſcunt terræ, niſi ſopito mari: cæloq́; adeo tranquillo, ut uolatus auium non pendeant, ſubtracto omni ſpiritu qui uehit: nec unquam niſi *poſt uentos conditos, ſcilicet in uenas & cauernas eius occulto afflatu. Neq; aliud eſt in terra tremor, quàm in nube tonitruum. Nec hiatus aliud, quàm cũ fulmen erumpit, incluſo ſpiritu luctante, & ad libertatem exire nitente.*

*Præclara quædã & immortalis (ſi credimus) diuinitas perhibetur Anaximandro.
*terræmotũ.
*poſt oĕtos, condito ſcilicet in uenas & caua eius occulta afflatu.

De terræ hiatibus. CAP. LXXX.

V*Arie itaque quatitur, & mira eduntur opera, alibi proſtratis mœnibus, alibi hiatu profundo hauſtis, alibi egeſtis molibus, alibi emiſſis amnibus, nõnunquam etiam ignibus calidiſue fontibus, alibi *aduerſo fluminum curſu. Præcedit uero comitaturq́; terribilis ſonus, aliàs murmur ſimilis mugitibus, aut clamori humano, armorumue pulſantiũ fragori, pro qualitate materiæ excipientis, formaq; uel cauernarum uel cuniculi per quem meat, exilius graſſante in anguſto, eodem rauco in recuruis reſultante, in duris fremente, in humidis fluctuante & ſtagnantibus: item frementе contra ſolida. Itaq; & ſine motu ſæpe editur ſonus. Nec ſimplici modo quatitur unquam, ſed tremit uibratq́;. Hiatus uero aliàs remanet, oſtendens quæ ſorbuit, aliàs occultat ore compreſſo: rurſusque ita inducto ſolo, ut nulla ueſtigia extent, urbibus plerunq; deuoratis, agrorumq́ue tractu hauſto. Maritima autem maxime quatiũtur. Nec montoſa tali malo carent. Exploratum eſt mihi Alpes Apenninumq́ue ſæpius tremuiſſe. Et autumno ac uere terræ crebrius mouentur, ſicut fiunt fulmina. Ideo Galliæ & Aegyptus minime*

*auerſo

quatiuntur, quoniam hic æſtatis cauſa obſtat, illic hyemis. Item noctu ſæpius quàm interdiu. Maximi autem motus exiſtũt matutini veſpertiniq;: ſed propinqua luce crebri. Interdiu autẽ circa meridiem fiunt, & ſolis lunæque defectu, quoniam tempeſtates tunc ſopiuntur. Præcipue vero cum ſequitur imbrem æſtus, imbréſue æſtum.

Signa motus futuri. CAP. LXXXI.

NAuigantes quoq; ſentiunt non dubia coniectura, ſine flatu intumeſcẽte fluctu ſubito, aut quatiente ictu. Intremunt vero & in nauibus poſita, æque quàm in ædificijs, crepituq́; prænunciant. Quin & volucres non impauidæ ſedent. **Eſt & in cælo ſignum, præceditq́; motu futuro, aut interdiu, aut paulo poſt occaſum ſereno ceu tenuis linea nubis in longum porrectæ ſpatium. Eſt & in puteis turbidior aqua, nec ſine odoris tædio.*

*Sed & in cœlo ſignũ prę cedit motu

Auxilia cõtra motus futuros. CAP. LXXXII.

SIcut in yſdem eſt remediũ, **quale & crebri ſpecus præbent. Præconceptum enim ſpiritum exhalant, quod in* **certis notatur oppidis, quæ minus quatiuntur, crebris ad eluuiem cuniculis cauata. Multoq; ſunt tutiora in yſdem illis quæ pendent, ſicut Neapoli in Italia intelligitur: parte eius quæ ſolida eſt, ad tales caſus obnoxia. Tutiſsimi ſunt ædificiorum fornices, anguli quoq; parietum, poſteſq; alterno pulſu renitentes. Et latere terreno facti parietes minore noxa quatiuntur. Magna differentia eſt & in ipſo genere motus, pluribus ſiquidem modis quatitur. Tutiſsimũ eſt, cum vibrat criſpante ædificiorum crepitu, & cum intumeſcit aſsurgens, alternoq́; motu reſidet: innoxium & cum concurrentia tecta contrario ictu arietant, quoniam alter motus alteri renititur. Vndantis inclinatio, & fluctus more quædam volutatio infeſta eſt: aut cum in unam partem totus ſe motus impellit. Deſinunt autem tremores, cum ventus emerſit: ſin vero durauere, non ante quadraginta dies ſiſtuntur: plerunq; & tardius, utpote cum quidam annuo & bienni ſpatio durauerint.*

*quale cloacæ & creb.

*totis

Potenta terrarum ſemel uiſa. CAP. LXXXIII.

FActum **eſt ſemel, quod equidẽ in Hetruſcæ diſciplinæ voluminibus inueni, ingẽs terrarum portentum L. Marcio, Sex. Iulio COSS. in agro Mutinenſi. Nanq; montes duo inter ſe concurrerunt, crepitu maximo aſsultantes recedenteſq́ue, inter eos flamma fumoq́; in cælum exeunte interdiu, ſpectante è via Aemilia magna equitum Romanorum, familiarumq́ue & viatorum multitudine. Eo concurſu villæ omnes eliſæ, animalia permulta quæ intrà fuerant exanimata ſunt, anno ante ſociale bellum: quod haud ſcio an funeſtius ipſi terræ Italiæ fuerit, quàm ciuilia. Non minus mirũ oſtentum & noſtra cognouit ætas, anno Neronis principis ſupremo, ſicut in rebus eius expoſuimus, pratis oleisque intercedente via publica in contrarias ſedes tranſgreſsis, in agro Marrucino, prædys Vectij Marcelli equitis Romani, res Neronis procurantis.*

*eſt & hoc ſemel

Miracula terræ motus. CAP. LXXXIIII.

FIunt ſimul cum terræmotu & inundationes maris, eodem videlicet ſpiritu infuſi, aut reſidentis ſinu recepti. Maximus terræ memoria mortalium extitit motus, Tiberij Cæſaris principatu, XII. urbibus Aſiæ una nocte proſtratis. Creberrimus Punico bello, intra eũdem annum ſepties atq; quinquagies nunciatus Romam. Quo quidem anno ad Traſymenũ lacum dimicantes, maximum motum neq; Pœni ſenſere, nec Romani. Nec vero ſimplex malum, aut in ipſo tantum motu periculum eſt, ſed par aut maius **oſtẽtum. Nunquam urbs Roma tremuit, ut nõ futuri euentus alicuius id prænuncium eſſet.*

*oſtento

Quibus locis maria receſſerint. CAP. LXXXV.

EAdem naſcentiũ cauſa terrarũ eſt, cum idem ille ſpiritus attollendo potens ſolo, nõ valuit erũpere. Naſcuntur enim nec fluminũ tantũ inuectu, ſicut Echinades inſulæ ab Acheloo amne cõgeſtæ, maiorq́; pars Aegypti à Nilo, in quam à Pharo inſula noctis & diei curſum fuiſſe Homero credimus, ſed & receſſu maris, ſicut eidem de Circeijs: Quod accidiſſe & in Ambraciæ portu decem miliũ paſſuũ interuallo, & Athenienſium quinq; miliũ ad Piræũ memoratur. Et Epheſi, ubi quondã ædem Dianæ alluebat. Herodoto quidẽ ſi credimus, mare fuit ſupra Mẽphim uſq; ad Aethiopum mõtes: itẽq; à planis Arabiæ. Mare & circa Iliũ, & tota Teuthrania, quaq́; campos intulerit Mæãder.

Ratio inſularum enaſcentiũ. CAP. LXXXVI.

NAſcuntur & alio modo terræ, ac repentè in **aliquo mari emergũt, velut paria ſecum faciente natura, quæq́; hauſerit hiatus, alio loco reddente.*

*alio

Quæ, & quibus temporibus enatæ ſunt. CAP. LXXXVII.

CLaræ iampridem inſulæ, Delos & Rhodos, memoriæ produntur enatæ. Poſtea minores, ultra Melon Anaphe: inter Lemnũ & Helleſpõtum, Nea: inter Lebedum & Teon, Alone: inter Cycladas olympiadis CXXXV. anno quarto, Thera & Theraſia. Inter eaſdẽ poſt annos CXXX. Hiera, eadẽq; Automate. Et ab ea duobus ſtadijs poſt annos CX. in noſtro æuo, M. Iunio Syllano, L. Balbo COSS. ad VIIJ. Idus Iulias, Thia.

Quas terras interruperint maria. CAP. LXXXVIII.

ANte nos & iuxta Italiam inter Aeolias inſulas, item iuxta Cretam emerſit è mari M. D. paſſuum, unà cum calidis fontibus, altera olympiadis CXLIIJ. anno tertio in Thuſco ſinu, flagrans hæc violento cum flatu. Proditurq́; memoriæ magna circa illam multitudine piſcium fluitante, confeſtim expiraſſe quibus ex his cibus fuiſſet. Sic & Pithecuſas in Campano ſinu ferunt ortas. Mox in his mõtem Epopon, cum repentè flamma ex eo emicuiſſet, campeſtri æquatum planicie. In eadem & oppidum hauſtum profundo: alioque motu terræ ſtagnum emerſiſſe: & aliò prouolutis montibus inſulam extitiſſe Prochitam. Nanque & hoc modo inſulas rerum natura fecit. Auellit Siciliam

ciliam Italiæ, Cyprum Syriæ, Eubœam Bœotiæ, Eubœæ Atalanteu & Macrin, Beſbycum Bithyniæ, Leucoſiam Sirenum promontorio.

Quæ inſulæ cōtinēti adiunctæ. CAP. LXXXIX.

RVrſus abſtulit inſulas mari, iunxitq; terris: Antiſſam Lesbo, Zephyriū Halicarnaſſo, Aethuſam Myndo, Dromiſcon & Pernen Mileto, Narthecuſam Parthenio promontorio. Hybanda quondam inſula Ioniæ cc. nunc à mari abeſt ſtadijs. Syriten Epheſus in mediterranea habet, Deraſidas & Sophoniam uicina ei Magneſia. Epidaurus & Oricum inſulæ eſſe deſierunt.

Quæ terræ in totū mari permutatæ. CAP. XC.

IN totum abſtulit terras, primum omnium ubi Atlanticum mare eſt, ſi Platoni credimus, immenſo ſpatio. Mox interno, *quæ uidemus hodie, merſam Acarnaniam Ambracio ſinu, Achaiam Corinthio, Europam Aſiamque Propontide & Ponto. Ad hoc perrupit mare Leucada, Antirrhium, Helleſpontum, Boſphoros duos.

*quo

Quæ terræ ipſæ ſe ſorbuerūt. CAP XCI.

ATq; ut ſinus & ſtagna præteream, ipſa ſe comedens terra deuorauit Cybotum altiſſimum mōtem, cum oppido Curite, Sipylum in Magneſia: & prius in eodem loco clariſſimam urbem quæ Tantalis uocabatur. Galanis & Gamales urbium in Phœnice agros cum ipſis, Phegium Aethiopiæ iugum excelſiſſimum, tanquam non infida graſſarentur & littora.

Quæ urbes hauſtæ ſint à mari. CAP. XCII.

PYrrham & Antiſſam circa Mæotin pontus abſtulit, Elicem & Buram in ſinu Corinthio, quarum in alto ueſtigia apparent. Ex inſula Cea amplius triginta milia paſſuum abrupta ſubito, cum plurimis mortalium rapuit. Et in Sicilia dimidiam Tyndarida urbem, ac quicquid ab Italia deeſt. Similiter in Bœotia & Eleuſina.

De miraculis terrarum. CAP. XCIII.

MOtus enim terræ ſileantur, & quicquid eſt, ubi ſaltem buſta urbium extant: ſimul ut terræ miracula potius dicamus, quàm ſcelera naturæ. Et Hercule nō cæleſtia enarratu difficiliora fuerint. Metallorum opulentia tam uaria, tam diues, tam fœcunda, tot ſeculis ſuboriens: cum tantum quotidie orbe toto populentur ignes, ruinæ, naufragia, bella, fraudes, tantum uero luxuria & tot mortales conterant: gemmarum pictura tam multiplex, lapidum tam diſcolores maculæ, interque eos candor alicuius, præter lucem omnia excludens: medicatorum fontium uis: ignium tot locis emicantium perpetua tot ſeculis incendia: ſpiritus letales alibi, aut ſcrobibus emiſſi, aut ipſo loci ſitu mortiferi, alibi uolucribus tantum, ut Soracte uicino urbi tractu: alibi præter hominem cæteris animantibus: nonnunquam & homini, ut in Sinueſſano agro & Puteolano: ſpiracula uocant, alij Charoneas ſcrobes, mortiferum ſpiritum exhalantes. Item in Hirpinis Anſancti, ad Mephitis ædem locū, quem qui intrauere moriuntur. Simili modo Hierapoli in Aſia, Matris tantum magnæ ſacerdoti innoxium. Alibi fatidici ſpecus, quorū exhalatione temulenti futura præcinūt, ut Delphis, nobiliſſimo oraculo. Quibus in rebus quid poſſit aliud cauſæ afferre mortalium quiſpiam, quàm diffuſæ per omne naturæ ſubinde aliter atque aliter numen erumpens?

De terris ſemper trementibus. CAP. XCIIII.

QVædam uero terræ ad ingreſſus tremunt, ſicut in Gabienſi agro, nō procul urbe Roma, iugera ferme ducēta, equitantiū curſu: ſimiliter in Reatino.

De inſulis ſemper fluctuantibus. CAP. XCV.

QVædam inſulæ ſemper fluctuant, ſicut in agro Cæcubo, & eodem Reatino, Mutienſi, Statonienſi. In Vadimonis lacu, & ad Cutilias aquas opaca ſylua, quæ nunquam die ac noctu eodem loco uiſitur. In Lydia quæ uocantur Calaminæ, non uentis ſolum, ſed etiam contis quò libeat impulſæ, multorum ciuium Mithridatico bello ſalus. Sunt & in Nymphæo paruæ, ſaltuares dictæ, quoniam in ſymphoniæ cantu ad ictus modulantium pedum mouētur. In Tarquinienſi lacu magno Italiæ duæ nemora circumferūtur, nūc triquetram figuram edentes, nunc rotundam complexu, uentis impellentibus, quadratam nunquam.

Quibus in terris nō pluat: & aceruata terrarum miracula, & cæterorū elemētorū. CAP. XCVI.

CElebre fanum habet Veneris Paphos, in cuius quandam aream non impluit. Item in Nea oppido Troadis circa ſimulacrū Mineruæ. In eodem & relicta ſacrificia non putreſcunt. Iuxta Harpaſa oppidum Aſiæ, cautes ſtat horrēda, uno digito mobilis: eadem ſi toto corpore impellatur, reſiſtens. In Taurorum peninſula in ciuitate *Paraſino terra eſt, qua ſanantur omnia uulnera. At circa Aſſon Troadis lapis naſcitur, quo conſumuntur omnia corpora: Sarcophagus uocatur. Duo ſunt mōtes iuxta flumen Indum, alteri natura eſt ut ferrū omne teneat, alteri ut reſpuat. Itaque ſi ſint claui in calceamento, ueſtigia auelli in altero non poſſe, in altero ſiſti. Locris & Crotone peſtilentiam nunquam fuiſſe, nec ullo terræmotu laboratū annotatū eſt. In Lycia uero ſemper à terræmotu xl. dies ſerenos eſſe. In agro Ardano frumentum ſatum non naſcitur. Ad aras Murtias in Veiente, & apud Tuſculanum, & in ſylua Ciminia loca ſunt in quibus in terram depacta non extrahuntur. In Cruſtumino natum fœnum ibi noxium, extrà ſalubre eſt.

*Characeoa

Qua ratione æſtus maris accedant & recedant. & ubi ijdem extra rationem. CAP. XCVII.

ET de aquarum natura complura dicta ſunt: ſed æſtus maris accedere & reciprocare, maxime mirum: pluribus quidem modis, uerum cauſa in ſole lunaq;. Bis inter duos exortus lunæ affluunt, biſque remeant, uicenis quaternisq; ſemper horis. Et primum attollente ſe cum ea mundo intumeſcentes, mox à meridiano cæli faſtigio uergente in occaſum reſidentes: rurſuſque ab occaſu ſubter cæli ima, & meridiano

*contraria accedente, inundantes: hinc donec iterũ exoriatur, ſe ſorbentes. Nec unquam eodem tempore quo pridie reflui, ut ancillante ſidere, trahenteq; ſecũ auido hauſtu maria, & aſsidue aliũde quàm pridie exoriente: paribus tamẽ interuallis reciproci, ſenisq; ſemper horis, nõ cuiuſq; diei aut noctis, aut loci, ſed æquinoctialibus: ideoq; inæquales uulgariũ horarũ ſpatio, utcunq; plures in eas aut diei aut noctis illarũ menſuræ cadunt, & æquinoctio tantum pares ubiq;. Ingens argumentũ plenumq; lucis ac uocis etiã diurnæ, hebetes eſſe, qui negent ſubtermeare ſidera, ac rurſus eadem reſurgere, ſimilemque terris, imò uero uniuerſæ naturæ exinde faciem, in ijſdem ortus occaſusq; operibus: non aliter ſub terra manifeſto ſideris curſu aliòue effectu, quàm cum præter oculos noſtros feratur. Multiplex etiamnum lunaris differentia, primumq; ſeptenis diebus. Quippe modici noua ad diuiduã æſtus, pleniore ab ea exundant, plenaq; maxime feruent. Inde miteſcũt. Pares ad ſeptimam primis. Iterumq; alio latere diuidua augentur. In coitu ſolis *pares. Planè eadem aquilonia, & à terris longius recedente mitiores, quàm cum in auſtros digreſſa, propiore niſu uim ſuam exercet. Per octonos quoq; annos ad principia motus & paria incrementa centeſimo lunæ reuocãtur ambitu, *augente ea cuncta ſolis annuis cauſis, duobus æquinoctijs maxime tumentes, & autumnali amplius quàm uerno. Inanes uero brumæ, & magis ſolſtitio. Nec tamen in ipſis, quos dixi, temporũ articulis, ſed paucis poſt diebus, ſicuti neq; in plena aut nouiſsima, ſed poſtea: nec ſtatim ut lunã mũdus oſtendat occultétue, aut media plaga declinet, uerum duabus ferè horis æquinoctialibus ſerius, tardiore ſemper ad terras omniũ quæ geruntur in cælo effectu cadente quàm *uiſu, ſicuti fulguris & tonitrus & fulminũ. Omnes autẽ æſtus in oceano maiora integũt ſpatia inundantq;, quàm in reliquo mari: ſiue quia totũ in uniuerſitate animoſius eſt quàm in parte, ſiue quia magnitudo aperta ſideris uim laxè graſſãtis efficacius ſentit, eandẽ anguſtijs arcẽtibus. Qua de cauſa nec lacus, nec amnes ſimiliter mouentur. Octogenis cubitis ſupra Britanniã intumeſcere æſtus, Pytheas Maſsilienſis autor eſt. Interiora autẽ maria terris clauduntur ut portu. Quibuſdã tamen in locis ſpatioſior laxitas ditioni patet: utpote cũ plura exẽpla ſint, in tranquillo mari, nulloq; uelorum impulſu, tertio die ex Italia prouectorum Vticam, æſtu feruẽte. Circa littora autem magis quàm in alto deprahẽdũtur hi motus: quoniã & in corpore extrema pulſum uenarũ, id eſt, ſpiritus magis ſentiunt. In pleriſq; tamen æſtuarijs, propter diſpares ſiderum in quoq; tractu exortus, diuerſi exiſtũt æſtus, tẽpore non ratione diſcordes, ſicut in Syrtibus. Et quorundã tamẽ priuata natura eſt, uelut Tauromenitani Euripi ſæpius, & in Eubœa ſepties die ac nocte reciprocãtis. Aeſtus idẽ triduo in menſe cõſiſtit, ſeptima, octaua, nonaq; luna. Gadibus, qui eſt delubro Herculis proximus, fons incluſus ad putei modũ, aliàs ſimul cũ oceano augetur minuiturq;, aliàs uero utrunq; contrarijs temporibus.*

*pares planè. Eadem aq.

*augentibus

*niſu

Eodem in loco alter oceani motibus conſentit. In ripa Bætis oppidũ eſt, cuius putei creſcente æſtu minuũtur, augeſcunt decedente, medijs temporum immobiles. Eadem natura in Hiſpali oppido uni puteo, cæteris uulgaris. Et Pontus ſemper extrà meat in Propontidem, introrſus in Pontum nunquam refluo mari.

Miracula maris. CAP. XCVIII.

OMnia plenilunio maria purgantur, quædã & ſtato tempore. Circa Meſſanam & Mylas fimo ſimilia expuuntur in littus purgamenta, unde fabula ſolis boues ibi ſtabulari. His addit (ut nihil quod equidem nouerim præteream) Ariſtoteles, nullum animal niſi æſtu recedente expirare. Obſeruatũ id multũ in Gallico oceano, & duntaxat in homine cõpertũ.

Quæ poteſtas lunæ, & terrena, & marina. CAP. XCIX.

*QVo uera coniectatio exiſtit, haud fruſtra ſpiritus ſidus lunæ exiſtimari. Hoc eſſe quod terras ſaturet, accedensq; corpora impleat, abſcedens inaniat. Ideo cum incremento eius augeri conchylia. & maxime ſpiritum ſentire quibus ſanguis non ſit. Sed & *ſanguine hominem etiam cũ lumine eius augeri ac minui: frondes quoq; ac pabula (ut ſuo loco dicetur) ſentire, in omnia eadem penetrante ui.*

*ſanguinem hominum

Quæ ſolis, & quare ſalſum mare. CAP. C.

*ITaq; ſolis ardore ſiccatur liquor: & hoc eſſe maſculum ſidus accepimus, torrens cuncta ſorbensq;. Sic mari latè patenti ſaporem incoqui ſalis, *aut quia exhauſto inde dulci tenuiq;, quod facillime trahat uis ignea, omne aſperius craſsiusq; linquatur. Ideo *ſumma æquorũ aqua dulciorem profundam. Hãc eſſe ueriorem cauſam aſperi ſaporis, quàm quòd mare terræ ſudor ſit æternus, aut quia plurimum ex arido miſceatur illi uapore, aut quia terræ natura medicatas aquas inficiat. Eſt in exemplis, Dionyſio Siciliæ tyranno cum pulſus eſt ea potentia, accidiſſe prodigium, ut uno die in portu dulceſceret mare.*

Aut, non eſt in ueteri exemplari.

*ſummam æquorum aquam dulciorem profunda.

Item de natura lunæ. CAP. CI.

*E Contrario ferunt lunæ fœmineum ac molle ſidus atq; nocturnum ſoluère humorem, & trahere, non auferre. Id manifeſtum eſſe, quòd ferarum occiſa corpora in tabem *uiſu ſuo reſoluat, ſomnoque ſopitis torporem contractum in caput reuocet: glaciem refundat, cunctaq; humifico ſpiritu laxet. Ita penſari naturæ uices, ſemperq; ſufficere, alijs ſiderum elemẽta cogentibus, alijs uero fundentibus. Sed in dulcibus aquis lunæ alimentum eſſe, ſicut in marinis ſolis.*

*uiſu. ut cap. 97. propiore niſu uim ſuã exercet.

Vbi altiſsimum mare. CAP. CII.

ALtiſsimũ mare xv. ſtadiorũ Fabianus tradit. Alij in Põto ex aduerſo Coraxorũ gẽtis (uocãt Bathea põti) trecẽtis ferè à cõtinenti ſtadijs immenſam altitudinem maris tradunt, uadis nunquam repertis.

Miracula aquarũ, fontiũ, & fluminũ. CAP. CIII.

MIrabilius id faciunt aquæ dulces, iuxta mare ut fiſtulis emicantes. Nam nec aquarum natura à miraculis ceſſat. Dulces mari inuehũtur, leuiores haud dubiè

*marina, natura grauior, magis inuecta ſuſtinet.

dubiè. Ideo & *marinæ, quarum natura grauior, magis inuecta ſuſtinent. Quædam uero & dulces inter ſe ſupermeant alias. Vt in Fucino lacu inuectus amnis, in Lario Addua, in Verbano Ticinus, in Benaco Mincius, in Seuinno Ollius, in Lemano Rhodanus, hic trãs alpes, ſuperiores in Italia, multorũ milium tranſitu hoſpitales ſuas tantũ, nec largiores quàm intulere aquas euehẽtes. Proditũ hoc & in Oronte amne Syriæ, multisq; alijs. Quidã uero odio maris ipſa ſubeunt uada, ſicut Arethuſa fons Syracuſanus, in quo redduntur iacta in Alpheũ: qui per Olympiã fluens, Peloponneſiaco littori infunditur. Subeunt terras, rurſusq́ue redduntur, Lycus in Aſia, Eraſinus in Argolica, Tigris in Meſopotamia. Et quæ in Aeſculapij fonte Athenis immerſa ſunt, in Phalerico redduntur. Et in Atinate campo fluuius merſus, poſt xx. M. paſſ. exit. Et in Aquileienſi Timauus. Nihil in Aſphaltite Iudææ lacu, qui bitumẽ gignit, mergi poteſt: nec in Armeniæ maioris Arethuſa: is quidẽ nitroſus piſces alit. In Salentino iuxta oppidum Manduriam lacus ad margines plenus, neq; exhauſtis aquis minuitur, neq; infuſis augetur. In Ciconum flumine, & in Piceno lacu Velino lignũ deiectũ, lapideo cortice obducitur: & in Surio Colchidis flumine, adeo ut lapidem plerumq; durans adhuc integat cortex. Similiter in flumine Silari ultra Surrentum, non uirgulta modo immerſa, uerũ & folia lapideſcũt, aliàs ſalubri potu eius aquæ. In exitu paludis Reatinæ, ſaxum creſcit. Et in rubro mari oleæ, uirẽtesq; frutices enaſcuntur. Sed & fontium plurimorum natura mira eſt feruore. Idq; etiam in iugis alpium, ipſoq; in mari inter Italiam & Aenariam, ut in Baiano ſinu, & in Liri fluuio, multisq́ue alijs. Nam dulcis hauſtus in mari plurimis locis, ut ad Chelidonias inſulas & Aradũ, & in Gaditano oceano. Patauinorum aquis calidis herbæ uirentes innaſcuntur, Piſanorũ ranæ: ad Vetulonios in Hetruria nõ procul à mari, piſces. In Caſinate fluuius appellatur Scatebra, frigidus, abundãtior æſtate. In eo ut in Arcadiæ Stymphali, enaſcũtur aquatiles muſculi. In Dodone Iouis fons cum ſit gelidus, & immerſas faces extinguat, ſi extinctæ admouẽtur, accendit. Idem meridie ſemper deficit, qua de cauſa Anapauomenon uocant. Mox increſcens ad medium noctis exuberat: ab eo rurſus ſenſim deficit. In Illyrijs ſupra fontem frigidũ expanſæ ueſtes accenduntur. Iouis Hammonis fons interdiu frigidus, noctibus feruet. In Troglodytis fons ſolis appellatur dulcis, & circa meridiem maxime frigidus: mox paulatim tepeſcens, ad noctis media feruore & amaritudine infeſtatur. Padi fons medijs diebus æſtiuis uelut interquieſcens ſemper aret. In Tenedo inſula fons, ſemper à tertia noctis hora in ſextam ab æſtiuo ſolſtitio exundat. Et in Delo inſula Inopus fons eodem quo Nilus modo, ac pariter cum eo decreſcit augeturq́ue. Contra Timauũ amnem inſula parua in mari eſt cum fontibus calidis, qui pariter cum æſtu maris creſcunt minuunturq́ue. In agro Pitinate trans Apẽninum fluuius Nouanus omnibus ſolſtitijs torrens, bruma ſiccatur. In *Faliſco omnis aqua potata candidos boues facit: in Bœotia amnis Melas oues nigras, Cephiſus ex eodem lacu profluens, albas, rurſus nigras Penius, ruffasque iuxta Ilium Xanthus, unde & nomen amni. In Ponto fluuius Aſtaces irrigat campos, in quibus paſtæ nigro lacte equæ gẽtem alunt. In Reatino fons Neminiæ appellatus, alio atque alio loco exoritur, annonæ mutationem ſignificans. Brundiſij in portu fons, incorruptas præſtat aquas nauigantibus. Lynceſtis aqua, quæ uocatur acidula, uini modo temulentos facit. Item in Paphlagonia, & in agro Caleno. In Andro inſula templo Liberi patris fontẽ nonis Ianuarijs ſemper uini ſapore fluere Mutianus ter COS. credit: Diotecnoſia uocatur. Iuxta Nonacrim Arcadiæ Styx, nec odore differens, nec colore, epota ilico necat. Item in Beroſo Taurorũ colle tres fontes, ſine remedio, ſine dolore mortiferi. In Carrinenſi Hiſpaniæ agro duo fontes iuxtà fluunt, alter omnia reſpuens, alter abſorbens. In eadem gente alius, aurei coloris omnes oſtendit piſces, nihil extra illam aquam cæteris differentes. In Comenſi iuxta Larium lacum, fons largus, horis ſingulis ſemper intumeſcit ac reſidet. In Cydonia inſula ante Lesbon fons calidus, uere tantum fluit. Lacus Sinnaus in Aſia circumnaſcente abſynthio inficitur. Colophone in Apollinis Clarij ſpecu lacuna eſt, cuius potu mira redduntur oracula, bibentium breuiore uita. Amnes retro fluere & noſtra uidit ætas, Neronis principis anni ſupremis, ſicut in rebus eius retulimus. Iam omnes fontes æſtate quàm hyeme gelidiores eſſe, quem fallit? Sicut illa permira naturæ opera, æs & plumbũ in maſſa mergi, dilatata fluitare. Eiuſdemq́ue ponderis alia ſidere, alia inuehi. Onera in aqua facilius moueri. Thyrreum lapidem quamuis grandem innatare, eundemq́ue comminutum mergi. Recentia cadauera ad uadum labi, intumeſcentia attolli. Inania uaſa haud facilius quàm plena extrahi. Pluuias ſalinis aquas utiliores eſſe, quàm reliquas: nec fieri ſalẽ niſi admixtis dulcibus. Marinas tardius gelare, celerius accẽdi. Hyeme mare calidius eſſe, autumno ſalſius. Omne oleo tranquillari. Et ob id urinantes ore ſpargere, quoniam mitiget naturã aſperam, lucemq; deportet. Niues in alto mari non cadere. Cum omnis aqua deorſum feratur, exilire fontes, atq; etiam in Aetnæ radicibus flagrantis in tantum, ut quinquagena & centena milia paſſ. harenas flammarum globus eructet.

*Faliſco Clitumni amnis aqua pot.

Ignium & aquarum iuncta miracula, & de maltha. CAP. CIII.

Iamq; & ignium, quod eſt naturæ quartũ elementum, reddamus aliqua miracula. Sed primum ex aquis. In Cõmagenes urbe Samoſata ſtagnum eſt, emittens limum (maltham uocant) flagrantem, cum quid attingit ſolidi, adhæret, præterea tactus ſequitur fugientes. Sic defendere muros oppugnante Lucullo, flagrabatq́ue miles armis ſuis. Aquis etiam accenditur. Terra tantum reſtingui docuere experimenta.

De Na

De Naphtha. CAP. CV.

*naturæ naphtha

SImilis eſt *natura naphtha: ita appellatur circa Babyloniã, & in Auſtagenis Parthiæ profluens, bituminis liquidi modo. Huic magna cognatio igniũ, tranſiliuntq; protinus in eam undecunq; uiſam. Ita ferunt à Medea pellicem crematam, poſtquam ſacrificatura ad aras acceſſerat, corona igne rapta.

De ſemper ardentibus locis. CAP. CVI.

VErum in montiũ miraculis, ardet Aethna noctibus ſemper, tantoq; æuo ignium materia ſufficit, niualis hybernis temporibus, egeſtumq; cinerem pruinis operiens. Nec in illo tantum natura ſæuit, exuſtionem terris denuncians: Flagrat in Phaſelide mons Chimæra, & quidem immortali diebus ac noctibus flamma. Ignem eius accendi aquã, extingui uero terra aut fœno, Gnidius Cteſias tradit. Eadem in Lycia Hephæſtij montes, tæda flammante tacti, flagrant adeo, ut lapides quoq; riuorum & harenæ in ipſis aquis ardeant: aliturq; ignis ille pluuijs. Baculo ſi quis ex ys accenſo traxerit ſulcos, riuos ignium ſequi narrant. Flagrat in Bactris Cophãti noctibus uertex. Flagrat in Medis & Ceſtia gente cõfinio Perſidis: Suſis quidẽ ad turrim albam, è xv. caminis, maximo eorũ & interdiu. Cãpus Babyloniæ flagrat, quadã ueluti piſcina iugeri magnitudine. Item Aethiopum iuxta Heſperium montem, ſtellarum modo campi noctu nitent. Similiter in Megalopolitanorũ agro, tametſi internus ſit ille iucundus, frondemq; denſi ſupra ſe nemoris non adurens, & iuxta gelidũ fontem ſemper ardẽs. Nymphæi crater dira Apolloniatis ſuis portẽdit, ut Theopompus tradidit. Augetur imbribus, egeritq; bitumen, temperandũ fonte illo inguſtabili, aliàs omni bitumine dilutius. Sed quis hæc miretur? in medio mari Hiera inſula Aeolia iuxta Italiã cum ipſo mari arſit per aliquot dies ſociali bello, donec legatio ſenatus piauit. Maximo tamen ardet incẽdio Theon Ochema dictum, Aethiopum iugum, torrenteſque ſolis ardoribus flammas egerit. Tot locis tot incendijs rerum natura terras cremat.

Ignium per ſe miracula. CAP. CVII.

PRæterea cum ſit huius unius elementi ratio fœcunda, ſeq; ipſe pariat, & minimis creſcat ſcintillis, quid fore putãdum eſt in tot rogis terræ? Quæ eſt illa natura, quæ uoracitatẽ in toto mundo auidiſſimam ſine damno ſui paſcit? Addantur ijs ſidera innumera, ingenſq; ſol. Addantur humani ignes, & lapidũ quoq; inſiti naturæ, attrita inter ſe ligna, iam nubiũ & origines fulminum. Excedit profecto omnia miracula, ullum diem fuiſſe quo non cuncta conflagrarent: cũ ſpecula quoq; concaua aduerſa ſolis radijs facilius etiã accendantur, quàm ullus alius ignis. Quid quòd innumerabiles parui, ſed naturales ſcatent? In Nymphæo exit è petra flamma quæ pluuijs accẽditur. Exit & ad aquas Scantias. Hæc quidẽ inualida cum tranſit, nec longe in alia durans materia. Viret æterno hunc fontem igneũ cõtegens fraxinus. Exit in Mutinẽſi agro ſtatis Vulcano diebus. Reperitur apud autores, ſubiectis Ariciæ aruis, ſi carbo deciderit, ardere terram. In agro Sabino & Sidicino unctũ flagrare lapidẽ. In Salẽtino oppido Egnatia, impoſito ligno in ſaxũ quoddam ibi ſacrum, protinus flãmam exiſtere. In Lacinia Iunonis ara ſub dio ſita, cinerem immobilem eſſe, perflantibus undiq; procellis. Quin & repẽtinos ignes exiſtere, & in aquis, & in corporibus etiã humanis. Traſymenum lacum arſiſſe totũ: Seruio Tullio dormienti in pueritia, ex capite flãmam emicuiſſe: L. Marcio in Hiſpania interemptis Scipionibus cõcionanti, & milites ad ultionem exhortanti, arſiſſe ſimili modo, Valerius Antias narrat. Plura mox & diſtinctius. Nũc enim quadam mixtura rerum omnium exhibentur miracula. Verum egreſſa mens interpretationem naturæ, feſtinat legentium animos per totum orbem ueluti manu ducere.

Terræ uniuerſæ menſura, longitudo, & latitudo. CAP. CVIII.

PArs noſtra terrarum, de qua memoro, ambienti (ut dictum eſt) oceano uelut innatans, longiſſime ab ortu ad occaſum patet, hoc eſt, ab India ad Herculis columnas Gadibus ſacratas, octuagies quinquies cẽtena ſeptuaginta octo M. paſſ. ut Artemidoro autori placet. Vt uero Iſidoro, nonagies octies centena & decem & octo M. Artemidorus adijcit amplius, à Gadibus circuitu ſacri promontorij ad promontorium Artabrum, quò longiſſime frons procurrit Hiſpaniæ, octingenta M. nonaginta unum. Id menſuræ, duplici currit uia. A Gange amne oſtioque eius, quo ſe in Eoum oceanum effundit, per Indiam Parthyenemque ad Myriandrum urbem Syriæ, in Iſſico ſinu poſitam, quinquagies bis centena, quindecim M. paſſ. Inde proxima nauigatione Cyprum inſulam, Patara Lyciæ, Rhodum, Aſtypalæam, in Carpathio mari inſulas, Laconicæ Tenarum, Lilybæum Siciliæ, Calarim Sardiniæ, tricies quater centena quinquaginta M. Deinde Gades quatuordecies centena & quinquaginta M. paſſ. Quæ menſura uniuerſa ab Eoo mari efficit octogies quinquies centena lxxviij. M. paſſ. Alia uia quæ certior, itinere terreno maxime patet, à Gange ad Euphratem amnem quinquagies cẽtena M. paſſ. & xxi. Inde Cappadociæ Mazaca cc. M. xliij. Inde per Phrygiam, Cariam, Epheſum cccc. M. paſſ. xcviij. Ab Epheſo per Aegeum pelagus Delum ducenta M. Iſthmum ducenta duodecim M. Deinde terra & Laconico mari & Corinthiaco ſinu Patras Peloponneſi ducentaduo M. quingenti: Leucadem lxxxvi. milia quingenti: Corcyram totidem: Acroceraunia centum triginta duo milia quingenti: Brundiſium lxxx. ſex milia quingẽti: Romam ccc. milia lx. Alpes uſq; ad Cincomagũ uicum d. xviij. M. Per Galliam ad Pyrenæos montes Illiberim quingẽta quinquaginta ſex M. Ad oceanũ & Hiſpaniæ oram trecenta triginta duo M. Traiectu Gadis ſeptẽ milia quingẽti. Quæ menſura *Artemidori ratione efficit octuagies ſexies centena octoginta quinq;. Latitudo autem terræ à meridiano ſitu ad ſeptentriones, dimidio fere minor colligitur,

*Artemidoro atteſtãte

colligitur, quinquagies quater cẽtena ſexaginta duo milia. Quo palàm fit, quantum & hinc uapor abſtulerit, & illinc rigor. Neque enim deeſſe arbitror terris, aut non eſſe globi formã, ſed inhabitabilia utrinq; incomperta eſſe. Hæc menſura currit à litore Aethiopici oceani, quà modo habitatur, ad Meroen D. L. M. Inde Alexãdriã duodecies cẽtena milia quinquaginta. Rhodũ quingenta octogintatria. Gnidũ octogintaquatuor milia quingenti. Con uigintiquinq; milia. Samũ C. milia. Chium lxxxiiij. milia. Mitylenen lxv. milia. Tenedon xxviij. milia. Sigæum promõtoriũ xij. milia quingenti. Os Ponti cccxij. milia quingẽti. Carambin promontorium cccl. Os Mæotidis cccxij. milia quingenti. Oſtium Tanais cclxv. M. qui curſus compẽdijs maris breuior fieri poteſt lxxxix. M. Ab oſtio Tanais nihil modicum diligentiſſimi autores fecere, Artemidorus ulteriora incomperta exiſtimauit, cum circa Tanaim Sarmatarum gentes degere fateretur ad ſeptentriones uerſas. Iſidorus adiecit XII. C. M. L. uſque ad Thulen, quæ coniectura diuinationis eſt. Ego non minore quàm proxime dicto ſpatio, Sarmatarũ fines noſci intelligo. Et alioquin quantũ eſſe debet, quod innumerabiles gentes ſubinde ſedem mutantes capiat? Vnde ulteriorẽ menſuram inhabitabilis plagæ, multo eſſe maiorem arbitror. Nam & à Germania immenſas inſulas non pridem compertas, cognitum habeo. De lõgitudine ac latitudine hæc ſunt, quæ digna memoratu putem. Vniuerſum autem hũc circuitum Eratoſthenes, in omnium quidem literarũ ſubtilitate, & in hac utiq; præter cæteros ſolers, quẽ cunctis probari uideo, ducẽtorũ quinquagintaduorũ miliũ ſtadiũ prodidit. Quæ menſura Romana computatione efficit trecenties quindecies cẽtena milia paſſ. Improbũ auſum: uerũ ita ſubtili computatione cõprehenſum, ut pudeat nõ credere. Hipparchus & in coarguẽdo eo, & in reliqua omni diligẽtia mirus, adijcit ſtadiorum paulo minus xxv. milia.

Harmoniaca mundi ratio. CAP. CIX.

*Cydnius

ALia Dionyſodoro fides: neque enim ſubtraham exẽplum uanitatis Græcæ maximum. *Melius hic fuit geometrica ſcientia nobilis. Senectam diem obijt in patria. Funus duxere ei propinquæ, ad quas pertinebat hæreditas. Eæ cum ſecutis diebus iuſta peragerent, inueniſſe dicuntur in ſepulchro epiſtolam, Dionyſodori nomine ad ſuperos ſcriptam. Perueniſſe eum à ſepulchro ad infimam terram: eſſeque eò ſtadiorum quadragintaduo milia. Nec defuere geometræ, qui interpretarentur ſignificare epiſtolam à medio terrarum orbe miſſam, quò deorſum ab ſummo longiſſimum eſſet ſpatium, & idem pilæ medium. Ex quo conſecuta computatio eſt, ut circuitu eſſe ducenta quinquagintaquinq; milia ſtadia pronũciarent. Harmoniaca ratio, quæ cogit rerum naturam ſibi ipſam cõgruere, addit huic menſuræ ſtadia ſeptem milia, terramq; nonageſimamſextam milleſimam totius mũdi partem facit.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER III.

*

PROOEMIVM.

HACTENVS de ſitu & miraculis terræ, aquarumq; ac siderũ, & ratione uniuerſitatis atq; menſura. Nũc de partibus, quanquam infinitum id quoq; exiſtimatur, nec temere ſine aliqua reprehenſione tractatum. Haud ullo in genere uenia iuſtior eſt, ſi modo minime mirum eſt, hominem genitũ non omnia humana nouiſſe. Quapropter autorẽ neminem unum ſequar, ſed ut quenq; uerißimum in quaque parte arbitrabor. Quoniam commune ferme omnibus fuit, ut eos quiſq; diligẽtiſſime ſitus diſceret, in quibus ipſe prodebat, ideo nec culpabo aut coarguã quẽquam. Locorũ nuda nomina, & quanta dabitur breuitate ponentur, claritate cauſiſque dilatis in ſuas partes. Nunc enim ſermo de toto eſt. Quare ſic accipi uelim, ut ſi uidua fama ſua nomina, qualia fuere primordio ante ullas res geſtas, nuncupentur, & ſit quædã in his nomenclatura quidem, ſed mũdi rerumq; naturæ. Terrarum orbis uniuerſus in tres diuiditur partes, Europam, Aſiam, Africam. Origo ab occaſu ſolis & Gaditano freto, quà irrumpẽs oceanus Atlãticus in maria interiora diffunditur. Hinc intranti dextra Africa eſt, læua Europa: inter has Aſia eſt. Termini amnes, Tanais & Nilus. Quindecim M. paſſ. in in lõgitudinem, quas diximus, fauces oceani patent, quinq; M. in latitudinem, à uico Mellaria Hiſpaniæ ad promontoriũ Africæ Album, autore Turannio Gracula iuxtà genito. T. Liuius ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderũt, ubi minimum vij. M. paſſ. ubi uero plurimum, x. M. Tam modico ore, tam immenſa æquorum uaſtitas pãditur. Nec profunda altitudo miraculum minuit. Frequentes quippe tæniæ cãdicantis uadi, carinas territãt. Qua de cauſa limen interni maris multi eum locum appellauere. Proxima autem faucibus utrinque impoſiti montes, coercent clauſtra, Abila Africæ, Europæ Calpe, laborum Herculis metæ. Quam ob cauſam indigenæ columnas eius dei uocãt, credũtq; perfoſſas excluſa antea admiſiſſe maria, & rerũ naturæ mutaſſe faciẽ.

De Europa. CAP. I.

PRimum ergo de Europa altrice uictoris omnium gentium populi, longeq; terrarum pulcherrima, quam pleriq; merito non tertiam portionem fecere, uerum æquam in duas partes ab amne Tanai ad Gaditanũ fretum uniuerſo orbe diuiſo. Oceanus hoc, quod dictum eſt, ſpatio Atlanticum mare infundens, & auido meatu terras, quæcunq; uenientem expauere, demergẽs, reſiſtẽtes quoq; flexuoſo littorũ anfractu lambit, Europã uel maxime receßibus crebris excauãs, ſed in quatuor præcipue ſinus: Quorũ primus à Calpe Hiſpaniæ extimo (ut dictũ eſt) mõte, Locros & Brutium

uſq;

*uſq; promontorium immenſo ambitu flectitur. In eo prima Hiſpania terrarũ eſt, ulterior appellata. Eadẽ Bætica. Mox à fine Vrgitano citerior, eademq; Tarraconenſis ad Pyrenæa iuga. Vlterior in duas per longitudinẽ prouincias diuiditur. Siquidẽ Bæticæ latere ſeptentrionali prætenditur Luſitania, amne Ana diſcreta. Ortus hic Laminitano agro citerioris Hiſpaniæ, & modo ſe in ſtagna fundẽs, modo in anguſtias reſorbẽs, aut in totũ cuniculis cõdens, & ſæpius naſci gaudens, in Atlanticũ oceanũ effunditur. Tarraconenſis autem affixa Pyrenæo, totoq; eius latere decurrẽs, & ſimul ad Gallicũ oceanũ Iberico à mari tranſuerſa ſe pandẽs, Solorio monte & Oretanis iugis Carpetanisq; & Aſturũ, à Bætica atq; Luſitania diſtinguitur. Bætica à flumine eã mediam ſecãte cognominata, cunctas prouinciarũ diuiti cultu, & quodã fertili ac peculiari nitore præcedit. Iuridici cõuentus ei quatuor, Gaditanus, Cordubẽſis, Aſtigitanus, Hiſpalenſis. Oppida omnia numero clxxv. In iis coloniæ viij. municipia viij. Latio antiquitus donata xxix. libertate vi. fœdere *ij. ſtipẽdiaria cxx. Ex his digna memoratu, aut latiali ſermone dictu facilia, à flumine Ana litore oceani oppidũ Oſſonoba, Luſturia cognominatũ. Interfluentes Luxia & Vriũ. Mariani mõtes. Bætis fluuius. Littus Corenſe inflexo ſinu. Cuius ex aduerſo Gades inter inſulas dicẽdæ. Promontoriũ Iunonis. Portus Beſippo. Oppida Belõ, Mellaria. Fretũ ex Atlãtico mari. Carteia, Tarteſſos à Græcis dicta. Mõs Calpe. Dein litore interno oppidũ Barbeſula cũ fluuio. Itẽ Salduba oppidũ, Snel, Malacha cũ fluuio fœderatorum. Dein Menoba cum fluuio. Sextifirmium, cognomine Iulium. Sexi & Abdera. Murgis Bæticæ finis. Oram eam uniuerſam originis Pœnorũ exiſtimauit M. Agrippa. Ab Ana autẽ Atlantico oceano obuerſa Baſtulorum Turdulorumq; eſt. In uniuerſam Hiſpaniã M. Varro perueniſſe Iberos & Perſas, & Phœnicas, Celtasque & Pœnos tradit. Luſum enim Liberi patris ac Lyſam cũ eo bacchantẽ, nomen dediſſe Luſitaniæ, & Pana præfectum eius uniuerſæ. At quæ de Hercule ac Pyrene uel Saturno traduntur, fabuloſa in primis arbitror. Bætis in Tarraconẽſi prouincia, nõ ut aliqui dixere Menteſa oppido, ſed Tygenſi exoriens ſaltu, iuxta quem Tader fluuius, qui Carthaginẽſem agrũ rigat, Ilorci refugit Scipionis rogum: uerſusq; in occaſum, Oceanum Atlanticum prouinciam adoptãs petit, modicus primo, ſed multorum fluminũ capax, quibus ipſe famam aquasque aufert. Bæticæ primum ab Oſſigetania infuſus, amœno blandus alueo, crebris dextra læuaque accolitur oppidis. Celeberrima inter hunc & oceani oram in mediterraneo Segeda, quæ Augurina cognominatur, Iulia quæ Fidentia, Virgao quæ Alba, Ebura quæ Cerealis. Eliberi quod Liberini, Ilipula quæ Laus, Aſtigi quod Iulienſes, Veſci quod Fauentia, Singilia, Hegua, Arialdunum, Agla minor, Vbeda, Caſtra uinaria, Epiſibrium, Hippo noua, Illarco, Oſca, Eſcua, Sucubo, Nuditanum, Tucci uetus, omnia Baſtetaniæ uergentis ad mare. Conuentus uero Cordubenſis circa flumen ipſum Oſſigi, quod cognominatur Laconicum, Illiturgi quod Foruminlium, Ipaſturgi quod Triumphale, Sitia, & xiiij. M. paſſuũ remotũ in mediterraneo Obulco, quod pontificenſe appellatur. Mox Ripepora fœderatorũ, Sacili, Martialiũ Onoba. Et dextra Corduba, colonia patritia cognominata, inde primum nauigabili Bæti. Oppida Carbulo, Decuma: fluuius Singulis, eodem Bætis latere incidẽs. Oppida Hiſpalenſis conuentus Celtiaca, Vacamana, Acria, Ilipa cognomine Italica. Et à læua Hiſpalis colonia, cognomine Romulẽſis. Ex aduerſo oppidũ Oſſet, quod cognominatur Iulia Cõſtantia, Vergentũ, quod Iulij genitor, Hippo Caunaſiarum, fluuius Menoba, & ipſe à dextro latere infuſus. Ac inter æſtuaria Bætis oppidum Nebriſſa, cognomine Veneria, & Colobona, colonia Aſta, quæ Regia dicitur. Et in mediterraneo Aſida, quæ Cæſariana. Singulis fluuius in Bætin, quo dictum eſt ordine, irrumpẽs, Aſtigitanam coloniam alluit, cognomine Auguſtam firmam, ab ea nauigabilis. Huius cõuentus ſunt reliquæ coloniæ immunes. Tucci: quæ cognominatur Auguſta gemella, Ituci quæ uirtus Iulia, Attubi, quæ claritas Iulia, Vrſo quæ Genua urbanorum, inter quæ fuit Munda cum Pompeij filio capta. Oppida libera, Aſtigi uetus, Oſtippo. ſtipendiaris, Callet, Calucula, Caſtra gemina, Illipula minor, Merucra, Sucrona, Obulcula, Oningis. Ab orã uenienti prope Menobam amnem & ipſum nauigabilem, haud procul accolunt Alontigiceli, Aloſtigi. Quæ autem regio à Bæti ad fluuium Anam tendit, extra prædicta Beturia appellatur, in duas diuiſa partes, totidẽq; gentes: Celticos qui Luſitaniam attingunt, Hiſpalenſis conuentus: Turdulos qui Luſitaniam & Tarraconenſem accolunt, iura Cordubam petunt. Celticos à Celtiberis ex Luſitania aduenisse manifeſtum eſt, ſacris, lingua, oppidorũ uocabulis, quæ cognominibus in Bætica diſtinguuntur: Seria quæ dicitur fama Iulia: Vertobrige, concordia Iulia: Segede reſtituta Iulia, contributa Iulia, Vcultuniacũ, quæ & Turiga nũc eſt: Laconimurgi, conſtãtia Iulia: Tereſibus fortunales, & Callẽſibus Emanici. Præter hæc in Celtica Acimbro, Arunda, Arunci. Turobrica, Laſtigi, Alpeſa, Siſapona, Serippo. Altera Beturia quam diximus Turdulorũ. & cõuentus Cordubenſis, habet oppida nõ ignobilia, Arſam, Melariam, Mirobricã, regiones Oſintigi, Siſaponẽ. Gaditani cõuentus ciuium Romanorũ Regina, Latinorum Regia, Cariſa cognomine Aurelia, Vria cognominata caſtrũ Iulium. Item Cæſaris Salutariẽſis. Stipendiaria, Beſaro, Belippo, Barbeſula, Lacippo, Beſippo, Callet, Cappagum, Oleatro, Itucci, Brana, Saguntia, Andoriſippo, Longitudinem uniuerſam eius prodidit M. Agrippa ccccLxv. M. paſſuum, latitudinem cclvij. M. ſed cum termini Carthaginem uſque procederent, quæ cauſa magnos errores computatione menſuræ ſæpius *parit. Et diuu alibi mutato prouinciarum modo, alibi itinerum auctis & diminutis paſſibus*

*iiij.

*parit, alibi mutato pro.

ſibus, incubuere maria tam longo æuo, alibi proceſſere littora, torſere ſe & fluminum aut correxere flexus. Præterea aliunde alijs exordium menſuræ eſt, & aliâ meatus: ita fit ut nulli duo concinant.

Bæticæ longitudo & latitudo. CAP. II.

B*Ætica longitudo nunc à Caſtulonis oppidi fine Gades cccclxxv. M. & à Murgi maritima ora xxv. M. paſſ. amplior. Latitudo à Carteiana ora ccxxiiij. M. paſſ. Agrippam quidẽ in tanta uiri diligentia, præterque in hoc opere cura, cum orbem terrarum urbi ſpectandũ propoſiturus eſſet, errasse quis credat, & cum eo diuum Auguſtum? Is namq; complexam eum porticum ex deſtinatione & commentarijs M. Agrippæ à ſorore eius inchoatam peregit.*

Hiſpania citerior. CAP. III.

C*Iterioris Hiſpaniæ ſicut complurium prouinciarum aliquantum uetus forma mutata eſt, tempore cum Pompeius Magnus trophæis ſuis, quæ ſtatuebat in Pyrenæo d.ccclxvi. oppida ab Alpibus ad fines Hiſpaniæ ulterioris in ditionem à ſe redacta teſtatus ſit. Nunc uniuerſa prouincia diuiditur in cõuentus ſeptem, Carthaginienſem, Tarraconenſem, Cæſaraugustanũ, Cluniensem, Aſturum, Lucenſem, Bracarum. Accedunt inſulæ, quarum mentione* ſepoſita, præter ciuitates contributas alijs, prouinciæ ipſa ccxciiij. continet oppida. In ijs colonias xij. oppida ciuium Romanorum xiij. Latinorum ueterũ xvij. fœderatorum unum, ſtipẽdiaria* cxxxij. Primi in ora Baſtuli, poſt eos quo dicetur ordine intus recedentes Mẽteſani, Oretani, & ad Tagum Carpetani, iuxta eos Vaccei, Vectones, & Celtiberi, Arrebaci. Oppida oræ proxima, Vrci, adſcriptumq; Bæticæ Barea, regio Mauitania, mox Deitania, dein Conteſtania, Carthago noua, colonia: cuius à promõtorio quod Saturni uocatur, Cæſariã Mauritaniæ urbẽ clxxxvij. M. paſſ. traiectus. Reliqua in ora flumen Tader, Colonia immunis, Illici, unde Illicitanus ſinus, in eam contribuuntur Icoſitani: mox Latinorum Lucentum, Dianium ſtipẽdiarium, Sucro fluuius, & quondam oppidum, Conteſtaniæ finis. Regio Edetana amœno prætendente ſe ſtagno ad Celtiberos recedens, Valentia colonia iij. M. paſ. à mari remota: flumen Durias: eantundem à mari Saguntum ciuium Romanorum oppidum, fide nobile: flumẽ Idubeda: regio Ilergaonũ. Iberus amnis nauigabili commercio diues, ortus in Cantabris haud procul oppido Iuliobrica, cccc l. M. paſſ. fluens, nauium per cclx. M. à Varia oppido capax, quem propter uniuerſam Hiſpaniam Græci appellauere Iberiam. Regio Coſſetania, flumen Subi, colonia Tarraco Scipionum opus, ſicut Carthago Pœnorum. Regio Ilergetum, oppidum Subur, flumen Rubricatum, à quo Laletani & Indigetes. Poſt eos quo dicetur ordine intus recedentes radice Pyrenæi, Auſetani, Itani, Lacetani, perque Pyrenæum Cerretani, dein Vaſcones. In ora autem colonia Barcino, cognomine Fauentia. Oppida ciuium Romanorum, Betulo, Illuro. Flumen Larnum, Blanda: flumen Alba, Emporiæ: geminum hoc, ueterum incolarũ, & Græcorum, qui Phoceenſium fuere ſoboles. Flumen Tichis. Ab eo Pyrenæa Venus in latere promontorij altero xl. M. Nunc per ſingulos conuentus reddentur inſignia præter ſupradicta. Tarracone diſceptant populi xliij. quorum celeberrimi ciuium Romanorum Dertuſani, Bigargitani. Latinorum Auſetani, Cerretani, qui Iuliani cognominantur, & qui Auguſtani, Sedetani, Gerundenſes, Geſſorienſes, Teari, qui Iulienſes. Stipẽdiariorum Aquicaldenſes, Onenſes, Betulonenſes. Cæſarauguſta colonia immunis amne Ibero affuſa, ubi oppidum antea uocabatur Salduba, regionis Sedetaniæ, recipit populos lij. Ex his ciuium Romanorum Bellitanos, Celſenſes. Ex colonia Calagurritanos, qui Naſcici cognominantur. Ilerdenſes Surdaonum gentis, iuxta quos Sycoris fluuius: Oſcenſes regionis Veſcitaniæ, Turiaſonenſes. Latinorum ueterum Caſcãtenſes, Ergauicenſes, Gracchuritanos, Leonicenſes, Oſsigerdenſes. Fœderatos Tarragenſes. Stipendiarios Arcobricenſes, Andologenſes, Arocelitanos, Burſaonenſes, Calaguritanos, qui Fibularenſes cognominantur: Complutenſes, Carenſes, Cincenſes, Cortonenſes, Dammanitanos, Larnenſes, Ilurcenſes, Spalenſes, Ilumbritanos, Lacetanos, Vibienſes, Pompelonenſes, Segienſes. Carthaginem conueniunt populi lxij. exceptis inſularum incolis. Ex colonia Accitana Gemellenſes, Libiſoſona cognomine Foroauguſtana, quibus duabus ius Italiæ datum. Ex colonia Salarienſe oppidani Latij ueteris Caſtulonẽſes, qui Cæſari uenales appellantur. Setabitani, qui Auguſtani, Valerienſes. Stipendiariorum autem celeberrimi, Babanenſes, Baſtitani, Cõſaburenſes, Dianenſes, Egeleſtani, Ilorcitani, Laminitani, Menteſani, qui & Oritani, Menteſani, qui & Baſtuli, Oretani, qui & Germani cognominantur, caputque Celtiberiæ, Segobrigenſes, Carpetani, & Toletani Tago flumini impoſiti. Dein Viacienſes, Virgilienſes. In conuentum Cluniensem Varduli ducunt populos xiiij. ex quibus Labanenſes tãtum nominare libeat, Turmodigi quatuor, in quibus Segiſamonenſes, Segiſamaiulienſes. In eundem conuentum Carietes, & Vennẽſes, quinque ciuitatibus uadunt, quarum ſunt Velienſes. Eodem Pelẽdones, Celtiberorum quatuor populis, quorum Numantini fuere clari: ſicut in Vacceorum xviij. ciuitatibus Intercatienſes, Palantini, Lacobricenſes, Caucenſes. Nam in Cantabricis quatuor populis Iuliobrica ſola memoratur: In Autrigonum decem ciuitatibus Tricium, & Virouesca. Arenacis nomen dedit fluuius Arena. Horum ſex oppida, Saguntia, & Vxama, quæ nomina crebro alijs in locis uſurpantur, præterea Segontia, & noua Auguſta, Termes, ipſaque Clunia Celtiberiæ finis. Ad Oceanum reliqua uergunt, Vardulique ex prædictis & Cantabri. Iunguntur his Aſturum xij. populi, diuiſi in Auguſtanos Auſturica urbe magnifica. In ijs*

* ſepoſita, ciuitates prouincia ipſa præter contributas alijs ccxciij. continet, oppida clxxix.
* cxxxvij.

ſunt Giguri, Peſici, Lãcieſes, Zoëlæ. Numerus omnis multitudinis ad ccxl. M. liberorum capitum. Lucẽſis conuentus populorum eſt xvi. præter Celticos & Lebunos ignobiliũ ac barbaræ appellationis, ſed liberorum capitum ferme clxvi. M. Simili modo Bracarũ xxiiij. ciuitates cclxxv. M. capitum, ex quibus præter ipſos Bracaros Vibali, Celerini, Galleci, Æquæſilici, Querquerni citra faſtidium nominentur. Longitudo citerioris Hiſpaniæ eſt ad finẽ Caſtulonis à Pyreneo, ſexcenta ſeptẽ M. paſſ. & ora paulò amplius. Latitudo à Tarracone ad littus Olarſonis cccvij. E radicibus Pyrenæi, ubi cuneatur anguſtijs inter duo maria, paulatim deinde ſe pandens, quà cõtingit ulteriorem Hiſpaniam, tantundẽ & amplius latitudini adijcit. Metallis, plumbi, ferri, æris, argenti, auri, tota ferme Hiſpania ſcatet, Citerior & ſpecularibus lapidibus: Bætica & minio. Sunt & marmorũ lapidicinæ. Vniuerſæ Hiſpaniæ Veſpaſianus imperator Auguſtus iactatus procellis Reipu. Latij ius tribuit. Pyrenæi montes Hiſpanias Galliasq́; diſterminant. promontorijs in duo diuerſa maria proiectis.

Narbonenſis prouincia. CAP. IIII.

NArbonenſis prouincia appellatur pars Galliarum, quæ interno mari alluitur, Bracata antè dicta, amne Varo ab Italia diſcreta, alpiũq́; ſaluberrimis Romano imperio iugis. A reliqua uero Gallia latere ſeptẽtrionali, montibus Gebenna & Iura: agrorum cultu, uirorũ morumq́; dignatione, amplitudine opum nulli prouinciarũ poſtferẽda, breuiterq́; Italia uerius quàm prouincia. In ora regio Sardonũ, intusq́; Conſuaranorum. Flumina Telin & Obrin. Oppida, Illiberis, magnæ quondam urbis tenue ueſtigiũ, Ruſcino Latinorum, flumen Atax è Pyrenæo Rubrenſem permeans lacum: Narbo Martius, decumanorũ Colonia xij. M. paſſ. à mari diſtans. Flumina, Araris, Liria. Oppida de cætero rara, præiacentibus ſtagnis, Agatha quondam Maſſilienſium, & regio Volcarum Tectoſagũ: atq; ubi Rhoda Rhodiorũ fuit, unde dictus multo Galliarum fertiliſſimus Rhodanus fluuius, ex alpibus ſe rapiens per Lemanum lacum, ſegnemq́; deferens Ararim, nec minus ſeipſo torrentẽ Iſaram, & Druentiam. Lybica appellantur duo eius ora modica. Ex his alterum Hiſpanienſe, alterũ Metapinum, tertium idemq́; ampliſſimũ Maſſalioticũ. Sunt autores, & Heracleam oppidum in oſtio Rhodani fuiſſe, ultra foſſam ex Rhodano centum paſſ. Marij opere & nomine inſigne ſtagnũ: Aſtromela oppidũ, maritima Anaticorũ, ſuperq́; campi lapidei, Herculis præliorum memoria: Regio Anatiliorum, & intus Deſuuiatium, Cauarumq́;. Rurſus à mari Tricorium, & intus Tricollorum, Vocontiorũ, & Segouellaunorũ, mox Allobrogum, ac in ora Maſſilia Græcorum Phocẽſium fœderata. Promontoriũ Cithariſta, portus, regio Camatullicorũ. Dein Suelteri, ſupraq́; Verucini. In ora autem hac Athenopolis Maſſilienſium: Forum Iulij Octauianorum colonia, quæ Pacenſis appellatur, & claſſica: amnis in ea Argenteus. Regio Oxybiorũ, Ligaunorumq́;, ſuper quos Suebri, Quariates, Adunicates. At in ora oppidum Latinũ Antipolis. Regio Deciatium: amnis Varus, ex alpium monte Cema profuſus. In mediterraneo colonia Arelate ſextanorum, Blitera ſeptumanorũ, Arauſio ſecũdanorum. In agro Cauarum Valentia, Vienna Allobrogum. Oppida Latina, Aquæ ſextiæ Salyorum, Auennio Cauarum, Apta iulia, Vulgientium, Alebeceriorum Apollinarium, Alba Heluorum, Auguſta Tricaſtinorũ: Anatilia, Aeria. Bormannico, Macina, Cabellio, Carcaſum, Volcarũ, Tectoſagum: Ceſſero, Carpentoracte, Meminorũ: Cenicenſes, Cãbolectri, qui Atlantici cognominantur, Forum Voconij, Glanum Liuij, Luteuani, qui & Foroneronienſes, Nemauſum Arecomicorũ, Piſcenæ, Ruteni, Sanagenſes, Toloſani, Tectoſagi Aquitaniæ cõtermini. Taſcodunitari, Cononienſes, Vmbranici: Vocontiorũ ciuitatis fœderata duo capita, Vaſco et Lucus Auguſti. Oppida uerò ignobilia xix. ſicut xxiiij. Nemauſienſibus attributa. Adiecit formulæ Galba imperator ex inalpinis Auſticos, atq; Ebroduntiós, quorũ oppidũ Dinia. Longitudinẽ prouinciæ Narbonẽſis ccclxx. M. paſſ. Agrippa tradit, latitudinẽ ccxlviij.

Italia, Tiberis, Roma, Campania. CAP. V.

ITalia dehinc, primiq́ue eius Ligures, mox Hetruria, Vmbria, Latium, ubi Tiberina oſtia & Roma terrarũ caput xvi. M. paſſ. interuallo à mari. Volſcorum poſtea littus & Campaniæ. Picentinũ inde, ac Lucanũ Bruttiumq́;: quò longiſſime in meridiem, ab alpiũ penè lunatis iugis, in maria excurrit Italia. Ab eo Græciæ ora, mox Salentini, Pediculi, Apuli, Peligni, Ferẽtani, Marrucini, Veſtini, Sabini, Picentes, Galli, Vmbri, Tuſci, Veneti, Carni, Iapides, Iſtri Liburni. Nec ignoro ingrati ac ſegnis animi exiſtimari poſſe merito, ſi breuiter atq; in tranſcurſu ad hunc modum dicatur terra, omnium terrarum alumna eadem & parẽs, numine deûm electa, quæ cœlũ ipſum clarius faceret, ſparſa congregaret imperia, ritusq́ue molliret: & tot populorum diſcordes, ferasq́; linguas, ſermonis cõmercio cõtraheret ad colloquia, & humanitatem homini daret, breuiterq́; una cunctarum gentiũ in toto orbe patria fieret. Sed quid agam? Tanta nobilitas omnium locorum, quos quis attigerit, tanta rerum ſingularum populorumq́ue claritas tenet. Vrbs Roma, uel ſola in ea, & digna tam feſta ceruice facies, quo tandem narrari debet opere? Qualiter Campania ora per ſe, felixq́; illa ac beata amœnitas? ut palàm ſit, uno in loco gaudẽtis opus eſſe naturæ. Iam uerò tota ea uitalis ac perẽnis ſalubritatis cœli tẽperies eſt, tam fertiles cãpi, tam aprici colles, tam innoxij ſaltus, tam opaca nemora, tam munifica ſyluarum genera, tot montium afflatus, tanta frugũ & uitium olearumq́; fertilitas, tam nobilia pecori uellera, tot opima tauris colla, tot lacus, tot amnium fontiumq́; ubertas, totam eam perfundẽs, tot maria, por-

tus,grem

tus, gremiumq; terrarū cōmercio patens undiq;: & tanquam ad iuuandos mortales, ipſa auide in maria procurrens. Neq; ingenia ritusq;, ac uiros, & lingua manuq; ſuperatas commemoro gētes. Ipſi de ea iudicauere Græci, genus in gloriā ſuam effuſiſſimū, quotam partem ex ea appellando Græciam magnam. Nimirum id quod in mētione cœli fecimus, hac quoque in parte faciendum eſt, ut quaſdam notas & pauca ſidera attingamus. Legentes tantum quæſo meminerint, ad ſingula toto orbe ediſſerenda feſtinari. Eſt ergo folio maxime querno aſſimilata, multo proceritate amplior quàm latitudine, in læua ſe flectēs cacumine, & Amazonicæ figura deſinens parma, ubi à medio excurſu Cocinthos uocatur, per ſinus lunatos duo cornua emittēs, Leucopetram dextera, Lacinium ſiniſtra. Patet lōgitudine ab alpino fine prætoriæ Auguſtæ per Vrbem Capuamq; curſu meante Rhegium oppidum in humero eius ſitum, à quo ueluti ceruicis incipit flexus, decies centena & uiginti M. paſſuū: multoq; amplior menſura fieret Lacinium uſque, ni talis obliquitas in latus digredi uideretur. Latitudo eius uaria eſt, ccccx. milium inter duo maria, inferum & ſuperum, amneſq; Varum atque Arſiam: mediæ atq; ferme circa urbem Romam ab oſtio Aterni amnis in Adriaticum mare influentis, ad Tiberina oſtia cxxxvi. & paulo minus à Caſtro nouo Adriatici maris Alſium ad Tuſcum æquor. haud ullo in loco cc. in latitudinem excedens. Vniuerſæ autē ambitus à Varo ad Arſiam xxx. M. paſſ. lviij. efficit. Abeſt à circundatis terris, Iſtria ac Liburnia quibuſdam locis c. M. paſſ. Ab Epiro & Illyrico l. Ab Africa minus cc. ut autor affirmat Varro. Ab Sardinia cxx. M. Ab Sicilia M. d. A Corcyra minus lxx. Ab Iſſa l. Incedit per maria cœli regione ad meridiem quidem: ſed ſi quis id diligenti ſubtilitate exigat, inter ſextā horā primamq; brumalem. Nunc ambitum eius urbeſq; enumerabimus. Qua in re præfari neceſſarium eſt, autorem nos diuum Auguſtum ſecuturos, deſcriptionemq; ab eo factam Italiæ totius in regiones xi. ſed ordine eo qui littorum tractu fiet: urbium quidem uicinitates oratione utique præpropera ſeruari non poſſe: itaque interiori in parte digeſtionē in literas eiuſdem nos ſecuturos, coloniarum mentione ſignata, quas ille in eo prodidit numero. Nec ſitus origineſq; perſequi facile eſt, Ingaunis Liguribus (ut cæteri omittātur) agro tricies dato. Igitur ab amne Varo Nicea oppidum à Maſſilienſibus conditū. Fluuius Padus, alpes, populiq; inalpini multis nominibus, ſed maxime capillati: oppidum Vediātiorum ciuitatis Cemelion. Portus Herculis Monœci, Liguſtica ora. Ligurū celeberrimi ultra alpes Sallyi, Deceates, Oxybij: citra Veneni, & Caturigibus orti Vagienni, Statyelli, Vibelli, Magelli, Euburiates, Caſmonates, Veliates, & quorū oppida in ora proxima dicemus. Flumē Rutuba, oppidum Albium Intemeliū, flumen Merula, oppidum Albingaunū, portus uadum Sabatium, flumen Porcifera, oppidum Genua. fluuius Feritor, portus Delphini, Tigulia, intus Segeſta Tigulliorum, flumen Macra Liguriæ finis. A tergo autem ſupradictorū omnium Apēninus mons Italiæ ampliſſimus, perpetuis iugis ab alpibus tendens ad Siculum fretum. Ab altero eius latere ad Padum amnē Italiæ ditiſſimum, omnia nobilibus oppidis nitent, Libarna, Dertona colonia, Iria, Barderate, Induſtria, Pollentia, Carrea quod Potentia cognominatur, Foroſului quod Valentinum, Auguſta Vagiennorum, Alba Pompeia, Aſta, aquis Statyellorū. Hæc regio ex deſcriptione Auguſti * nona eſt. Patet ora Liguriæ inter amnes Varum & Macram ccxi. M. paſſ. Adnectitur ſeptima in qua Hetruria eſt ab amne Macra, ipſa mutatis ſæpe nominibus. Vmbros inde exegere antiquitus Pelaſgi. Hos Lydi, à quorū rege Tyrrheni, mox à ſacrifico ritu lingua Græcorū Tuſci ſunt cognominati. Primum Hetruriæ oppidum Luna portu nobile. Colonia Luca à mari recedens, propiorq; Piſæ inter amnes Auſerē & Arnum ortæ à Pelope Piſiſq;, ſiue Atintanis Græca gente. Vada Volaterrana, fluuius Cecinna, Populonium Hetruſcorū quondam hoc tantum in littore. Hinc amnes Prille, mox Vmbro nauigiorum capax, & ab eo tractus Vmbriæ, portuſq; Telamon, Coſſa Volcientium à populo Romano deducta, Grauiſca, Caſtrum nouū, Pyrgi, Cæretanus amnis, & ipſum Cære intus M. paſſ. quatuor, Agylla à Pelaſgis conditoribus dictum: Alſium, Fregenæ. Tiberis amnis à Macra cclxxxiiij. M. paſſ. Intus coloniæ, Faliſca Argis orta (ut autor eſt Cato) quæ cognominatur Hetruſcorū, Lucus Feroniæ, Ruſellana, Senenſis, Sutrina. De cætero Aretini ueteres, Aretini fidentiores, Aretini Iulienſes, Amitinenſes, Aquēſes cognomine Taurini, Blerani, Cortonēſes, Capenates, Cluſini noui, Cluſini ueteres, Fluentini præfluenti Arno appoſiti, Feſulæ, Ferentinū, Feſcennia, Hortanum, Herbanū, Nepet, Nouem pagi, præfectura Claudia, Foroclodij, Piſtorium, Peruſia, Suanenſes, Saturnini, qui antè Aurinini uocabantur, Sudertani, Statones, Tarquinienſes, Tuſcanienſes, Vetulonienſes, Veientani, Veſentini, Volaterrani cognomine Hetruſci, Volſinienſes. In eadem parte oppidorum ueterum nomina retinent agri Cruſtuminus, Caletranus, Tiberis antea Tybris appellatus, & prius Albula, è media ferè lōgitudine Apennini finibus Aretinorū profluit, tenuis primo, nec niſi piſcinis corriuatus, emiſſuſq; nauigabilis, ſicuti Tinia & Glanis influentes in eum, nouenorū ita cōceptu dierū, ſi non adiuuēt imbres: ſed Tiberis propter aſpera & confragoſa, ne ſic quidē præterquā trabibus uerius quàm ratibus longe meabilis fertur, per cl. M. paſſuū non procul Tiferno Peruſia & Ocriculo, Hetruriā ab Vmbris ac Sabinis, mox * citra xiij. M. paſſ. urbis Veientē agrum à Cruſtumino, dein Fidenate, Latinumq; à Vaticano dirimēs: ſed infra Aretinum Glanim duobus & xl. fluuijs auctus, præcipuis autem Nare & Aniene, qui & ipſe nauigabilis Latium includit à tergo, nec minus tamē aquis ac tot

* undecima

* circa

fontibus in urbem perductis: & ideo quamlibet magnarū nauium ex Italo mari capax, rerū in toto orbe naſcentiū mercator placidiſsimus. Pluribus propè ſolus, quàm cæteri in omnibus terris amnes, accolitur, aſpiciturq; uillis. Nulliq; fluuiorū minus licet incluſis utrinq; lateribus: nec tamē ipſe pugnat, quanquā creber ac ſubitis incremētis, et nuſquā magis aquis quàm in ipſa urbe ſtagnantibus. Quinimò uates intelligitur potius ac monitor, auctu ſēper religioſus uerius quàm ſæuus. Latium antiquū à Tiberi Circeios ſeruatū eſt M. paſs. L. longitudine. Tam tenues primordio imperij fuere radices. Coloni ſæpe mutatis tenuere alij alijs tēporibus, Aborigines, Pelaſgi, Arcades, Siculi, Aurūci, Rutuli. Et ultra Circeios Volſci, Oſci, Auſones, unde nomē modo Latij proceſsit ad Lirim amnē. In principio eſt Oſtia colonia à Romano rege deducta. Oppidum Laurentū, lucus Iouis indigetis, amnis Numicius, Ardea à Danaë Perſei matre cōdita. Dein quondā Aphrodiſium, Antium colonia. Aſtura flumen & inſula. Fluuius Nymphæus. Cloſtra Romana. Circeij quondā inſula immenſo quidem mari circundata (ut creditur Homero) at nunc planicie. Mirum eſt quod hac de re tradere hominū notitiæ poſſumus. Theophraſtus, qui primus externorū aliqua de Romanis diligentius ſcripſit (nam Theopōpus, ante quē nemo mentionē habuit, urbē duntaxat à Gallis captā dixit: Clitarchus ab eo proximus, legationem tantū ad Alexandrum miſſam) hic iam pluſquā eſt fama, Circeiorum inſulæ menſuram poſuit ſtadia lxxx. in eo uolumine quod ſcripſit Nicodoro Athenienſium magiſtratu, qui fuit urbis noſtræ ccccl x. anno. Quicquid eſt ergo terrarū præter x. M. paſs. prope ambitus, adnexū inſulæ. Poſt eum annū acceſsit Italiæ aliud miraculū: A Circeijs palus Pōtina eſt, quē locū xxiij. urbiū fuiſſe Mutianus ter conſul prodidit: Dein flumen Vfens, ſupra quod Tarracina oppidum lingua Volſcorū Anxur dictū: * et ubi fuere Amyclæ à ſerpentibus deletæ. Dein locus ſpeluncæ, lacus Fundanus, Caieta portus. Oppidū Formiæ, Hormiæ dictū, ut exiſtimauere, antiqua Leſtrygonū ſedes. Vltrà fuit oppidū Pyræ. Colonia Minturnæ, Liri amne diuiſa Glanico appellato. Oppidū Sinueſſa extremū in adiecto Latio, quā quidā Sinopen dixere uocitatā. Hinc felix illa Campania eſt. Ab hoc ſinu incipiūt uitiferi colles: & temulentia nobilis ſucco per omnes terras inclyto, atq; (ut ueteres dixere) ſummū Liberi patris cū Cerere certamen. Hinc Setini & Cæcubi obtendūtur agri. His iungūtur Falerni, Caleni. Dein cōſurgunt Maſsici, Gaurani, Surrentiniq; mōtes. Ibi Laborini cāpi ſternūtur, & in delicias alicæ * politur meſsis. Hæc littora fontibus calidis rigātur: præterq; cætera in toto mari conchylio & piſce nobili annotantur. Nuſquā generoſior oleæ liquor. Et hoc quoq; certamen humanæ uoluptatis tenuere Oſci, Græci, Vmbri, Tuſci, Campani. In ora Sauo fluuius, Vulturnum oppidū cū amne, Literū, Cumæ Chalcidenſiū, Miſenū, portus Baiarū, Bauli, lacus Lucrinus et Auernus, iuxta quē Cimmeriū oppidum quondā. Dein Puteoli colonia, Dicæarchia dicti: poſtq; Phlegræi cāpi, Acheruſia palus Cumis uicina. Littore autē hoc Neapolis, Chalcidenſiū & ipſa, Partenope à tumulo Sirenis appellata: Herculaniū Pompeij: haud procul ſpectante mōte Veſuuio, alluente uerò Sarno amne, ager Nucerinus: & ix. M. paſs. à mari ipſa Nuceria. Surrētū cum promontorio Mineruæ, Sirenū quondā ſede. nauigatio à Circeis duodeoctoginta M. paſs. patet. Regio ea à Tiberi prima Italia ſeruatur, ex deſcriptione Auguſti. Intus coloniæ, Capua ab campo dicta, Aquinu, Sueſſa, Venafrum, Sora, Teanum Sidicinū cognomine, Nola. Oppida Abellinū, Aricia, Alba longa, Acerani, Allifani, Atinates, Aletrinates, Anagnini, Atellani, Aſulani, Arpinates, Auximates, Auellani, Alfaterni. Et qui ex agro Latino, item Hernico, item Labicano cognominati: Bouillæ, Calatiæ, Caſinū, Calenū, Capitulum, Cernetū, Cernetani qui Mariani cognominātur: Corani à Dardano Troiano orti: Cubulterini, Caſtrimonienſes, Cingulani: Fabienſes, in mōte Albano Foropopulienſes. Ex Falerno Fruſinates, Ferentinates, Freginates, Fabraterni ueteres, Fabraterni noui, Ficolenſes, Fregellani, Foroappi, Forentani, Gabini, Interamnates, Succaſani, qui & Lirinates uocantur. Ilionenſes, Lanuinij, Norbani, Nomentani, Preneſtini, urbe quondā Stephane dicta, Priuernates, Setini, Signini, Sueſſulani, Telini, Trebulani cognomine Balinietēſes, Trebani, Tuſculani, Verulani, Veliterni, Vlubrenſes, Vlurnates, ſuperq; Roma ipſa: cuius nomen alterū dicere, arcanis ceremoniarū nefas habetur: optimaq; & ſalutari fide abolitum enunciauit Valerius Soranus, luitq; mox pœnas. Nō alienū uidetur inſerere hoc loco exemplū religionis antiquæ, ob hoc maxime ſilentium inſtitutæ. Nanq; diua Angerona, cui ſacrificatur ad diē xij. Cal. Ianuarij, ore obligato obſignatoq; ſimulacrū habet. Vrbē tris portas habentē Romulus reliquit, aut (ut plurimas tradentibus credamus) quatuor. Mœnia eius collegere ambitu, imperatoribus cēſoribusq; Veſpaſianis anno cōditæ dcccxxviij. paſ. xiij. M. cc. Cōplexa mōtes vij. ipſa diuiditur in regiones xiiij. Cōpita earū cclxv. eiuſdē ſpatij mēſura currente à miliario in capite Ro. fori ſtatuto ad ſingulas portas, quæ ſunt hodie numero xxxvij. ita ut xij. portæ ſemel numerentur, prætereanturque ex ueteribus vij. quæ eſſe deſierunt. Efficit paſſuum per directum xxx. M. dcc. lxv. Ad extrema uerò tectorū cum caſtris prætorijs ab eodē miliario per uicos omniū uiarū menſura colligit paulò amplius lxx. M. paſs. Quò ſi quis altitudinē tectorū addat, dignā profectò æſtimationē cōcipiat, fateaturq; nullius urbis magnitudinē in toto orbe potuiſſe ei cōparari. Clauditur ab oriente aggere Tarquinij Superbi, inter prima opere mirabili. Nanq; eū muris æquauit, quà maxime patebat aditu plano. Cætera munita erat præcelſis muris, aut abruptis

*ibi fuer.

*populi totius meſsis

rupeiumõtibus, niſi quòd expatiãtia tecta multas addidere urbes. In prima regiõe prætereà fuere, in Latio claræ oppida, Satricũ, Pometia, Scaptia, Pitulũ, Politoriũ, Tellene, Tiſata, Cænina, Ficana, Cruſtumeriũ, Ameriola, Medullia, Corniculũ, Saturnia, ubi nunc Roma eſt: Antipolis, quod nũc Ianiculũ in parte Romæ: Antẽna, Cameriũ, Collatia, Amiternũ, Norbe, Sulmo, & cũ his carnẽ in monte Albano ſoliti accipere populi Albẽſes, Albani, Aeſolani, Aciẽſes, Abolani, Bubetani, Bolani, Cuſuetani, Coriolani, Fidenates, Foretij, Hortenſes, Latiniẽſes, Lõgulani, Manates, Macrales, Mutucumẽſes, Munienſes, Numinienſes, Olliculani, Octulani, Pedani, Polluſtini, Querquetulani, Sicani, Siſolenſes, Toleriẽſes, Tutiẽſes, Vimitellarij, Veliẽſes, Venetulani, Vicellenſes. Ita ex antiquo Latio liij. populi interiere ſine ueſtigijs. In Cãpano autẽ agro Stabiæ oppidũ fuere uſq; ad Cn. Põpeiũ, & L. Carbonẽ coss. pridie Cal. Maij, quo die L. Sylla legatus bello Sociali id deleuit, quod nunc in uillas abijt. Intercidit ibi & Taurania. Sunt & morientis Caſilini reliquiæ. Prætereà autor eſt Antias, oppidũ Latinorũ Apiolas captũ à L. Tarquinio rege, ex cuius præda Capitoliũ is inchoauerit. A Surrẽto ad Silarũ amnẽ xxx. M. paß. ager Picentinus fuit, Tuſcorũ tẽplo Iunonis Argiuæ ſub Iaſone cõdito inſignis. Intus oppidũ Salerni, Picẽtia. A Silaro regio tertia & ager Lucanus Bruttiusq; incipit, nec ibi rara incolarũ
* mutatio *mutatiõe. Tenuerũt eã Pelaſgi, Oenotrij, Itali, Morgetes, Siculi, Græciæ maxime populi, nouiſſime Lucani à Sãnitibus orti duce Lucio. Oppida Paſtũ Græcis Poſidonia appellatũ, ſinus Paſtanus, oppidũ Helia, quæ nunc Velia. Promontoriũ Palinuri: à quo ſinu recedente traiectus ad columnã Rhegiã c. M. paß. Proximũ aũt huic flumen Molphes. Oppidũ Buxẽtũ Græcè Pyxus, Laus amnis: fuit & oppidũ eodẽ nomine. Ab eo Bruttiũ littus, oppidũ Blãda, flumen Batũ, portus Parthenius Phocenſiũ, ſinus Vibonenſis, locus Clãpetiæ, oppidũ Tẽpſa, à Græcis Temeſe dictũ, et Crotonienſium Terina, ſinusq; ingens Terinæus. Oppidũ Cõſentia. Intus in peninſula fluuius Acheron, à quo oppidani Acherõtini. Hippo quod nũc Vibonẽ Valentiã appellamus. Portus Herculis, Metaurus amnis. Tauraniũ oppidũ, portus Oreſtis & Medua. Oppidũ Scylleũ. Cratæis fluuius, mater (ut dixere) Scyllæ. Dein columna Rhegia: Siculũ fretũ: ac duo aduerſa promõtoria: ex Italia Cænis, ex Sicilia Pelorũ xij. ſtadiorũ interuallo. Vnde Rhegiũ xij. M. d. paſ. Inde Apẽnini ſylua, promõtoriũ Leucopetra xij. M. paß. ab ea Locri cognominati à promõtorio Zephyrio, abſunt à Silaro ccciij. M. paß. Et includitur Europæ ſinus primus, in eoq; maria nuncupãtur: unde irrũpit Atlanticũ, ab alijs Magnũ: quà intrat, Porthmos à Græcis, à nobis Gaditanũ fretũ: cũ intrauit, Hiſpanum, quatenus Hiſpanias abluit: ab alijs Ibericũ, aut Balearicũ: mox Gallicũ ante Narbonẽſem prouinciã, hinc Liguſticũ. Ab eo ad Siciliã inſulã, Tuſcũ: quod ex Græcis alij Notiũ, alij Tyrrhenũ, è noſtris plurimi Inferũ uocãt. Vltra Siciliã ad Salẽtinos, Auſonium Polybius appellat. Eratoſthenes autẽ inter oſtiũ oceani & Sardiniã quicquid eſt, Sardoũ. Inde ad Siciliã Tyrrhenũ. Ab hac Cretã uſq; Siculũ. Ab ea Creticum. Inſulæ per hæc maria primæ omniũ Pityuſæ à Græcis dictæ, à frutice pineo, nunc Ebuſus uocatur utraq; ciuitate fœderata, anguſto freto interfluente, patent xlvj. M. paſ. Abſunt à Dianio ſeptingẽtis ſtadijs, totidem Dianiũ per cõtinentem à Carthagine noua. Tãtũdem à Pityuſis in altũ, Baleares duæ, & Sucronẽ uerſus Colubraria. Baleares funda bellicoſas, Græci Gymnaſias dixere. Maior c. M. paſ. lõgitudine: circuitu uerò ccclxxx. M. oppida habet ciuiu Romanorũ Palmã & Polentiã, Latina Ciniũ & Cunici, & fœderatũ Bochri fuit. Ab ea xxx. M. paß. diſtat minor longitudine lx. M. circuitu cl. M. paß. ciuitates habet Iãnonẽ, Sanſerã, Magonẽ. A maiore xij. M. paſ. in altũ abeſt Capraria, inſidioſa naufragijs, & è regione Palmæ urbis Menariæ ac Tiquadra, & parua Annibalis. Ebuſi terra ſerpentes fugat, Colubraria parit. ideo infeſta omnibus, niſi Ebuſitanã terrã inferẽtibus: Græci Ophiuſam dixere. Nec cuniculos Ebuſus gignit, populantes Baleariũ meſſes. Sunt aliæ xx. ferme paruæ mari uadoſo. Galliæ aũt ora, in Rhodani oſtio Metina, mox quæ Blaſcon uocatur, tres Stœchades à uicinis Maſſilienſibus dictæ propter ordinẽ, *quas itẽ nominãt ſingulis uocabulis, Proten & Meſen, quæ et Pomponiana uocatur. Tertia Hypæa. Ab his Sturiũ, Phœnice, Phila, Lero, & Lerina aduerſũ Antipolim, in qua Vergoani oppidi memoria.

*quo * ſitæ ſunt, Nomina ſingulis, Prote, Meſe

De Corſica. CAP. VI.

IN Liguſtico mari eſt Corſica, quã Græci Cyrnon appellauere, ſed Tuſco propior, à ſeptentrione in meridiem proiecta, longa paß. cl. M. lata maiore ex parte l. circuitu cccxxij. M. abeſt à uadis Volaterranis lxij. M. paß. Ciuitates habet xxxij. & colonias Marianã à C. Mario deductã, Aleriam à dictatore Sylla. Citra eſt Oglaſa: intra uerò lx. M. paß. à Corſica, Planaria à ſpecie dicta, æqualis freto, ideoq; nauigijs fallax. Amplior Vrgo & Capraria, quam Græci Aegilon dixere. Item Egilium et Dianium quam Artemiſiam, ambæ cõtra Coſanum littus: & paruæ Menaria, Colubraria, Venaria: Illua cũ ferri metallis, circuitu c. M. à Populonia x. à Græcis Aethalia dicta. Ab ea Planaſia xxxix. M. ab his ultra Tiberina oſtia in Antiano Aſtura, mox Palmaria, Sinonia, & aduerſũ Formias Pontiæ. In Puteolano autẽ ſinu Pandataria, Prochyta, nõ ab Aeneæ nutrice, ſed quia profuſa ab Aenaria erat. Aenaria ipſa à ſtatione nauium Aeneæ, Homero Inarime dicta, Græcis Pithecuſa, nõ à ſimiarũ multitudine (ut aliqui exiſtimauere) ſed à figlinis doliariorum. Inter Pauſilypum & Neapolim Megaris: mox à Surrentò viij. M. paß. diſtantes, Tiberij principis arce nobiles Capreæ, circuitu xl. M. paß. Leucothea. Extraq; conſpectum, pe-

lagus Africum attingēs Sardinia, minus ix. M. paß. à Corſicæ extremis, etiam num anguſtias eas arctantibus inſulis paruis, quæ Cuniculariæ appellantur, itemque Phintonis ſoſſæ, à quibus fretum ipſum Taphros nominatur.

De Sardinia. CAP. VII.

SArdinia ab oriente patens, clxxxviij. M. paß. ab occidente, clxx. M. à meridie, lxxiiij. M. à ſeptentrione, cxxij. circuitu, d.lx. M. abeſt ab Africa Caralitano promontorio ducenta M. à Gadibus quatuordecies cētena. Habet & à Gorditano promotorio duas inſulas quæ uocantur Herculis, à Sulcheuſi Enoſin, à Caralitano Ficariā. Quidam haud procul ab ea etiam Beleridas ponunt & Collodē, & quā uocant Heras lutra. Celeberrimi in ea populorū Ilienſes, Balari, Corſi. Oppidorum xiiij. Sulchitani, Valentini, Neapolitani, Bocenſes, Caralitani ciuium Romanorū, & Norenſes. Colouia autē una, quæ uocatur ad turrim Libyſonis. Sardiniam ipſam Timeus Sandaliotin appellauit ab effigie ſoleæ, Myrſilus Ichnuſam à ſimilitudine ueſtigij. Contra Peſtanū ſinum Leucaſia eſt, à Sirene ibi ſepulta appellata. Contra Veliā, Pontia, & Iſcia, utræque uno nomine Oenotrides, argumentum poſſeſſæ ab Oenotrijs Italiæ: & cōtra Vibonem paruæ, quæ uocantur Ithaceſiæ, Vlyxis ſpecula.* [*ſpectacula]

De Sicilia. CAP. VIII.

VErū ante omnes claritate Sicilia, Sicania Thucydidi dicta, Trinacria pluribus, aut Triquetra à triangula ſpecie: circuitu patens, ut autor eſt Agrippa, d.cxviij. M. paſ. quondā Brutio agro cohærēs, mox interfuſo mari auulſa xij. M. in longitudinē freto: in latitudinē autē M. d. paſ. iuxta columnā Rhegiā. Ab hoc deluſcendi argumento, Rhegiū Græci nomē dedere oppido, in margine Italiæ ſito. In eo freto eſt ſcopulus Scylla, item Charybdis, mare uorticoſum, ambo clara ſæuitia. Ipſius Triquetra, ut diximus, promontorium Pelorus uocatur, aduerſus Scyllam uergens in Italiam, Pachynū in Græciam, cxliiij. M. ab eo diſtāte Peloponneſo: Lilybæum in Africam clxxx. M. interuallo à Mercurij promōtorio: et à Caralitano Sardiniæ cxx. M. Inter ſe autē hæc promontoria ac latera diſtāt his ſpatijs. Terreno itinere à Peloro Pachynum clxvi. M. paß. Inde Lilybæum cc. M. Inde Pelorum clxx. M. Coloniæ ibi urbes ac ciuitates lxxij. A Peloro mare Ionium ora ſpectante, oppidū Meſſana ciuium Ro. qui Mamertini uocantur. Promontoriū Drepanū, colonia Taurominiū, quæ antea Naxos, flumen Aſines, mons Aetna nocturnis miris incēdijs. Crater eius patet ambitu ſtad. xx. Fauilla Tauromínium & Catanā uſq; peruenit feruens, fragor uerò ad Maronē & gemellos colles. Scopuli tres Cyclopū, portus Vlyxis, colonia Catana. Flumina Symethum, Terias. Intus Leſtrygonij campi. Oppida, Leontini, Megaris, amnis Pantagies. Colonia Syracuſæ, cū fonte Arethuſa. Quanquā & Temenitis, & Archidemia, & Magea, & Cyane, & Milichie fontes in* [*Coloniæ immunes, ac ciuitates lxxij.] *Syracuſano potantur agro. Portus Nauſtathmus, flumen Elorū, promontoriū Pachynum: à qua fronte Siciliæ flumē Hirminiū, oppidū Camarina, fluuius Gelas, oppidū Acragas, quod Agrigentū noſtri dixere. Therma colonia, amnes Atis & Hypſa, Selinus oppidum. Lilybæum ab eo promontorium. Drepana, mons Eryx. Oppida Panhormum, Solūs, Himera cū fluuio, Cephalædis, Aluntium, Agathirnum, Tyndaris colonia, oppidum Mylæ, & unde cœpimus Pelorus. Intus Latinæ conditionis Centuripini, Nepini, Segeſtani: ſtipendiarij, Aſſorini, Aetnēſes, Agyrini, Aceſtei, Acrenſes, Bidini, Citarij, Caciriui, Drepanitani, Ergetini, Eceſtiēſes, Erycini, Entellini, Etini, Edini, Enguini, Gelani, Galathani, Haleſini, Hennēſes, Hybléſes, Herbitēſes, Herbeſſenſes, Herbulenſes, Halicyēſes, Hadranitani, Imacarēſes, Ichanēſes, Ietenſes, Mutuſtratini, Magellini, Murgētini, Mutyenſes, Menanini, Naxij, Noœni, Petrini, Paropini, Pinthienſes, Semellitani, Scherini, Selinuntij, Symethij, Talarenſes, Tiſſinenſes, Triocalini, Tiracienſes, Zanclei Meſſeniorū in Siculo freto. Inſulæ ſunt in Africam uerſa, Gaulos, Melita à Camerina lxxxiiij. M. paß. à Lilybæo cxiij. Coſyra, Hieroneſos, Cæne, Galatha, Lopaduſa, Aethuſa, quam alij Aeguſam ſcripſerunt, Bucinna, & à Solonte lxxv. M. Oſteodes, contraq; Paropinos Vſtica. Citra uerò Siciliā ex aduerſo Metauri amnis xij. milibus ferme paß. ab Italia, vij. Aeoliæ appellatæ. Eædem Lipareorū & Hephæſtiades à Græcis, à noſtris Vulcaniæ, Aeoliæ, quod Aeolus Iliacis temporibus ibi regnabat.*

De Lipara. CAP. IX.

LIpara cum ciuium Ro. oppido, dicta à Liparo rege, qui ſucceſſit Aeolo, antea Milogonis uel Meligunis uocitata, abeſt xij. M. paß. ab Italia, ipſa circuitu paulò minori. Inter hanc & Siciliā altera, antea Theraſia appellata, nunc Hiera, quia ſacra Vulcano eſt, colle in ea nocturnas euomente flammas. Tertia Strongyle, à Lipara M. paß. ad exortū ſolis uergens, in qua regnauit Aeolus, quæ à Lipara liquidiore flāma tantum differt: è cuius fumo, quinā flaturi ſint uenti, in triduū prædicere incolæ traduntur: unde uētos Aeolo paruiſſe exiſtimatū. Quarta Didyme, minor quàm Lipara. Quinta Ericuſa. Sexta Phœnicuſa, pabulo proximarum relicta. Nouiſsima, eademque minima, Euonymos. Hactenus de primo Europæ ſinu.

De Locris Italiæ fronte. CAP. X.

A Locris Italiæ frons incipit, magna Græcia appellata, in tres ſinus recedens Auſonij maris. quoniam Auſones tenuere primi: patet octoginta duo M. paß. ut autor eſt Varro. Pleriq; lxxij. M. fecere. In ea ora flumina innumera, ſed memoratu digna à Locris Sagra, & ueſtigia oppidi Caulonis, Myſtia, Cōſilinū caſtrū, Cocinthū, quod eſſe lōgiſsimū Italiæ promontoriū aliqui exiſtimāt. Dein ſinus, & Scyllacēū, Scylletium Athenienſibus cum conderent dictum: quē locum occurrēs Terinæus ſinus peninſulā efficit:

& in

& in ea portus, qui uocatur Caſtra Annibalis, nuſquam anguſtiore Italia. xx. M. paß. latitudo eſt. Itaque Dionyſius maior interciſam eo loco adijcere Siciliæ uoluit. Amnes ibi nauigabiles, Cacinos, Crotalus, Semirus, Arocha, Targines. Oppidum intus Petilia, mõs Clibanus, promontorium Lacinium: cuius ante oram inſula x. M. paß. à terra Dioſcoron, altera Calypſus, quàm Ogygiam appellaſſe Homerus exiſtimatur: præterea tres Sirenuſſa, Meloëßa. Ipſum à Caulone abeſſe lxx. milibus paß. prodidit Agrippa.

Secundus Europæ ſinus. CAP. XI.

A Lacinio promontorio ſecundus Europæ ſinus incipit, magno ambitu flexus, & Acroceraunio Epiri finitur promontorio, à quo abeſt lxxv. M. paß. Oppidum Croto, amnis Neæthus. Oppidũ Thurium inter duos amnes Crathin & Sybarin, ubi fuit urbs eodem nomine. Similiter eſt inter Sirin & Acirin Heraclea, aliquando Siris uocitata. Flumina Acalandrum, Caſuentum, oppidum Metapontum, quo tertia Italiæ regio finitur. Mediterranei Bruttiorum Apruſtani tantum: Lucanorum autem Atinates, Bantini, Eburini, Grumentini, Potentini, Sõtini, Sirini, Tergilani, Vrſentini, Volcentani, quibus Numeſtrani iunguntur. Præterea interiſſe Thebas Lucanas Cato autor eſt. Et Pandoſiam Lucanorum urbem fuiſſe Theopõpus, in qua Alexander Epirotes occubuerit. Cõnectitur ſecunda regio, amplexa Hirpinos, Calabriam, Apuliam, Salentinos ccl. M. ſinu qui Tarentinus appellatur, ab oppido Laconũ in receſſu hoc intimo ſito, contributa eò maritima colonia quæ ibi fuerat. Abeſt cxxxvi. M. paſ. à Lacinio promotorio, aduerſam ei Calabriam in peninſulã emittens. Græci Meſſapiam à duce appellauere: & antè Peucetiam, à Peucetio Oenotri fratre. In Salentino agro inter promontoria c. M. paß. interſunt. Latitudo peninſulæ à Tarento Brundiſium terreno itinere xxxij. M. paß. patet, multoq; breuius à portu Saſina. Oppida per continentem à Tarento, Varia, cui cognomen Apula, Meßapia, Aletium. In ora uero Senonum Gallipolis, quæ nunc eſt Anxa lxij. M. paſſ. à Tarento. Inde xxxij. M. promontorium, quod Acran Iapigiam uocant, quo longißimè in maria excurrit Italia. Ab eo Baſta oppidum, & Hydruntum decem ac nouem M. paß. ad diſcrimen Ionij & Adriatici maris, qua in Græciam breuißimus trãſitus. Ex aduerſo Apollonia oppidum, latitudine intercurrentis freti, quinquaginta M. non amplius. Hoc interuallum pedeſtri continuare tranſitu pontibus iactis, primũ Pyrrhus Epiri rex cogitauit: poſt eũ M. Varro, cum claßibus Põpeij piratico bello præeſſet. Vtrunque alia impediere curæ. Ab Hydrũte Soletum deſertum, dein Fratuertium. Portus Tarentinus, ſtatio militum Lupia, Baleſium, Cælium, Brundiſium l. M. paß. ab Hydrunte, in primis Italiæ portu nobile, ac uelut certiore tranſitu, ſicuti longiore, excipiẽte Illyrica urbe Dyrrhachio ccxx. M. traiectu. Brundiſio conterminus Pediculorum ager. ix. aduleſcentes totidemq; uirgines ab Illyrijs tredecim populos genuere. Pediculorum oppida, Rhudia, Egnatia, Barion, antè Iapyx à Dædali filio, à quo & Iapygia: amnes, Pactius, Aufidus ex Hirpinis montibus Canuſium præfluens. Hinc Apulia Dauniorum cognomine, à duce Diomedis ſocero. In qua oppidum Salapia, Annibalis meretricio amore inclytum, Sipontum, Vria: amnis Cerbalus, Dauniorum finis: portus Agaſus, promontorium montis Gargani, à Salẽtino ſiue Iapygio ccxxxiiij. M. paß. ambitu Gargani: portus Garnæ, lacus Pantanus. Flumen portuoſum Frento, Teanum Apulorum. Itemque Larinum, Cliternia, Tifernus amnis. Inde regio Frentana. Ita Apulorum genera tria: Teani à duce Gares: Lucani, ſubacti à Calchante, quæ loca nunc tenent Atinates. Dauniorum præter ſuprà dicta colonia, Luceria, Venuſia: Oppida Canuſiũ, Harpi aliquando Argos Hippium Diomede condente, mox Argirippa dictum. Diomedes ibi deleuit gentes Monadorũ, Dardorumque, & urbes duas, quæ in prouerbij ludicrum uertêre, Apinam & Tricam. Cætera intus in ſecunda regione, Hirpinorum colonia una Beneuentum, auſpicatius mutato nomine, quæ quondã appellata Maleuentum. Auſeculani, Aquiloni, Abellinates cognomine Protropi, Cõpſani, Caudini, Ligures qui cognominãtur Corneliani, & qui Bebiani, Veſcellani, Deculani, Aletrini, Abellinates cognominati Marſi, Atrani, Aecani, Alfellani, Attinates, Arpani, Borcani, Collatini, Corinenſes, & nobiles clade Romana Cannẽſes, Dirini, Forentani, Genuſini, Hordonienſes, Hyrini, Larinates, cognomine Frentani, Metinates, ex Gargano Mateolani, Neritini, Matini, Rubuſtini, Syluini, Strapellini, Turmantini, Vibinates, Venuſini, Vlurtini. Calabrorum mediterranei, Aegetini, Apameſtini, Argẽtini, Butũtinenſes, Deciani, Brumbeſtini, Norbanẽſes, Palionẽſes, Sturnini, Tutini. Salẽtinorũ, Aletini, Baſterbini, Neretini, Valentini, Veretini.

Regio Italiæ quarta. CAP. XII.

SEquitur regio quarta gentium uel fortißimarum Italiæ. In ora Frentanorum à Tiferno flumen Trinium portuoſum. Oppida, Hiſtonium, Buca, Ortona, Aternus amnis. Intus Anxani cognomine Frẽtani, Carentini ſupernates, & infernates, Lanuenſes: Marrucinorum Teatini: Pelignorum Corfinienſes, Superæquani, Sulmonenſes: Marſorum Anxantini, Atinates, Fucentes, Lucenſes, Marruuij, Albenſium Alba ad Fucinum lacum: Aequiculanorũ Cliternini, Carſeolani: Veſtinorũ Angulani, Pinnenſes, Peltuinates, quibus iunguntur Aufinates ciſmõtani: Samnitiũ, quos Sabellos, & Græci Saunitas dixere, colonia Bouianũ uetus, & alterũ cognomine Vndecumanorum. Aufidenates, Eſernini, Fagi, Fugali, Ficolenſes, Sepinates, Treuentinates: Sabinorum Amiternini, Curenſes, Forum Decij, Forum nouum, Fidenates, Interãnates, Nurſini, Nomentani, Reatini, Trebulani, qui cognominantur Mutuſcai, & qui Suffenates, Tiburtes,

Tarinates. In hoc ſitu ex Aequiculis interiere Comini, Tadiates, Acedici, Alfaterni. Gellianus autor eſt, lacu Fucino hauſtum Marſorum oppidū Archippe, cōditum à Marſya duce Lydorum: item Vidicinorum in Piceno deletum à Romanis, Valerianus. Sabini (ut quidam exiſtimauere) à religione & deorū cultu Seuini appellati. Velinos accolūt lacus, roſcidis collibus. Nar amnis exhaurit illos ſulphureis aquis. Tiberim ex his petens replet, è monte Fiſcello labens, iuxta Vacunæ nemora & Reate in eoſdem cōditus. At ex alia parte Anio, in monte Trebanorum ortus, lacus tris amœnitate nobiles, qui nomen dedere Sublaqueo, defert in Tiberim. In agro Reatino Cutiliæ lacū, in quo *fluctuetur inſula, Italiæ umbilicū eſſe M. Varro tradit. Infra Sabinos Latium eſt, à latere Picenū, à tergo Vmbria, Apennini iugis Sabinos utrinq; uallātibus.

* fluctuet

Quinta regio. CAP. XIII.

QVinta regio Piceni eſt, quondam uberrimæ multitudinis. ccclx. M. Picentium in fidem po. Ro. uenere. Orti ſunt à Sabinis uoto uere ſacro. Tenuere ab Aterno amne, ubi nunc ager Adrianus, & Adria colonia, à mari vij. M. paſ. flumen Vomānum, ager Prætutianus, Palmenſiſq;. Itē Caſtrum nouum, flumen Batinum, Truentum cum amne: quod ſolū Liburnorum in Italia reliquum eſt. Flumina Albulates, Suinum, Heluinum. quo finitur Prætutiana regio & Picentum incipit. Cupra oppidum, caſtellū Firmanorum, & ſuper id colonia Aſculū, Piceni nobiliſsima. Intus Nouana. In ora Cluana, Potētia, Numana à Siculis condita. Ab iiſdē colonia Ancona, appoſita promontorio Cumero in ipſo flectentis ſe oræ cubito: à Gargano clxxxiij. M. paſ. Intus Auximates, Veregrani, Cingulani, Cuprēſes cognomine Mōtani, Falarienſes, Pauſulani, Pleninenſes, Ricinenſes, Septempedani, Tollentinates, Triacenſes, Vrbs ſaluia, Pollentini.

Sexta regio. CAP. XIIII.

IVngitur his ſexta regio, Vmbriā cōplexa agrumq; Gallicum circa Ariminum. Ab Ancona Gallica ora incipit, togatæ Galliæ cognomine. Siculi & Liburni plurima eius tractus tenuere, in primis Palmenſem, Prætutianum, Adrianumque agrum. Vmbri eos expulere, hos Hetruria, hanc Galli. Vmbrorum gens antiquiſsima Italiæ exiſtimatur, ut quos Vmbrios à Græcis putēt dictos, quòd inundatione terrarum imbribus ſuperfuiſſent. ccc. eorum oppida Thuſci debellaſſe reperiūtur. Nunc in ora flumen Aeſis, Senogallia, Metaurus fluuius, coloniæ Fanū fortunæ, Piſaurum cū amne. Et intus Hiſpellū, Tuder. De cætero Amerini, Attidiates, Aſiſinates, Arnates, Aeſinates, Camertes, Caſuētillani, Carſulani, Dolates cognomine Salentini, Fulginates, Foroflaminienſes, Forouilienſes cognomine Concubienſes, Forobrentiani, Foroſempronienſes, Iguini, Interamnates cognomine Nartes, Meuanates, Meuanienſes, Matilicates, Narnienſes, quod oppidum Nequinum antea uocatum eſt. Nucerini cognomine Fauonienſes, & Camellani, Otriculani, Oſtrani, Pitulani cognomine Piſuertes, & alij Mergentini, Peleſtini, Sētinates, Sarſinates, Spoletini, Suarani, Seſtinates, Sullates, Sadinates, Trebiates, Tuficani, Tifernates cognomine Tiberini, & alij Metaurenſes, Veſionicates, Vrbinates cognomine Metaurēſes, & alij Hortenſes, Vettionenſes, Vindinates, Viuentani. In hoc ſitu interiere Feliginates, & qui Cluſiolum tenuere ſupra Interamnā: & Sarranates, cum oppidis Acerris quæ Vafriæ cognominabantur, Turocelo, quod Vettiolum. item Solinates, Suriates, Falienates, Apiennates, interiere & Arienates cū Crinouolo, & Vſidicani, & Plangenſes, Piſinates, Celeſtini. Ameriam ſupraſcriptam Cato ante Perſei bellum conditam annis d.cccclxiiij. prodidit.

Octaua regio. CAP. XV.

OCtaua regio determinatur Arimino, Pado, Apennino. In ora fluuius Cruſtumium, Ariminum colonia cum amnibus Arimino & Aprusa. Fluuius hinc Rubico quondam finis Italiæ. Ab eo Sapis, & Vitis, & Anemo, Rauenna Sabinorū oppidū, cum amne Bedeſe, ab Ancone cv. M. paſs. Nec procul à mari Vmbrorū Butriū. Intus colonia Bononia, Felſina uocitata, cum princeps Hetruriæ eſſet: Brixillum, Mutina, Parma, Placentia. Oppida, Ceſena, Claterna, Forum Clodij, Liuij, Popilij, Truentinorum, Cornelij, Licini, Fauentini, Fidentini, Oteſini, Padinates, Regiēſes à Lepido, Solonates, ſaltuſq; Galliani qui cognominantur Aquinates, Tanetani, Veliates cognomine Vecteri, Regiates, Vmbranates. In hoc tractu interierunt Boij, quorum tribus cxij. fuiſſe autor eſt Cato: Item Senones, qui ceperant Romam.

De Pado flumine. CAP. XVI.

PAdus è gremio Veſuli montis, celſiſsimum in cacumen elati, finibus Ligurū Vagiennorum uiſendo fonte profluens, cōdenſq; ſeſe cuniculo, & in Foro uibienſiū agro iterū exoriēs, nulli amniū claritate inferior: Græcis dictus Eridanus, ac pœna Phaethōtis illuſtratus: augetur ad canis ortus liquatis niuibus, agris quàm nauigijs torrētior, nil tamē ex rapto ſibi uindicans. atq; ubi liquit agros ubertate largior, trecentis M. paſ. à fonte addens meatu duodenonaginta: nec amnes tantū Apēninos Alpinoſq; nauigabiles capiēs, ſed lacus quoq; immenſos in eum ſeſe exonerantes, omnis numero xxx. flumina in mare Adriaticum defert. Celeberrima ex iis, Apēnini latere Iactū, Tanarum, Trebiam, Placentinū, Tarum, Nitiam, Gabellum, Scultennā, Rhenum. Alpium uero Sturā, Morgum, Durias duas, Seſsiten, Ticinū, Lābrum, Adduā, Olliū, Minciū. Nec alius amniū tā breui ſpatio maioris incremēti eſt. Vrgetur quippe aquarū mole, & in profundū agitur, grauis terræ, quāquā deductus in flumina & foſsas inter Rauēnā Altinūq; cxx. M. paſ. tamē qua largius uomit, ſeptem maria dictus facere. Auguſta foſſa Rauēnā trahitur, ubi Paduſa uocatur, quondā Meſſanicus appellatus. Proximū inde oſtiū, magnitudinē portus habet, qui Vatreni dicitur: quo

Claudius

Claudius Cæſar è Britannia triumphans, prægrandi illa domo uerius quàm naue intrauit Adriã. Hoc antè Eridanum oſtium dictũ eſt, alijs Spineticũ ab urbe Spina, quæ fuit iuxtà, præualẽs * ut Delphicis creditum eſt theſauris, condita à Diomede. Auget ibi Padũ Vatrenus amnis, ex Forocornelienſi agro. Proximum inde oſtiũ Capraſiæ, dein Sagis, dein Volane, quod antè Olane uocabatur. Omnia ea flumina, foſſasq; primi à Sagi fecere Tuſci, egeſto amnis impetu per tranſuerſum in Atrianorum paludes, quæ ſeptem maria appellantur, nobili portu oppidi Thuſcorum Atriæ, à quo Atriaticum mare antè appellabatur, quod nunc Adriaticũ. Inde oſtia plena, Carbonaria ac foſſiones Philiſtinæ, quod alij Tartarum uocãt: omnia ex Philiſtinæ foſſæ abundatione naſcentia, accedentibus Ateſi ex Tridẽtinis alpibus, & Togiſono ex Patauinorũ agris. Pars eorum & proximum portum fecit Brundulum, ſicut Edronem Medoaci duo, ac foſſa Clodia. His ſe Padus miſcet, ac per hæc effunditur, pleriſq;, ut in Aegypto Nilus quod uocant Delta, triquetram figurã inter alpes atq; oram maris facere proditus, ſtad. ij. M. circuitu. Pudet à Græcis Italiæ rationẽ mutuari. Metrodorus tamen Scepſius dicit, quoniam circa fontem arbor multa ſit picea, quæ pades Gallicè uocetur, Padum hoc nomen accepiſſe. Ligurũ quidem lingua amnem ipſum Bodincum uocari, quod ſignificet fundo carentem. Cui argumẽto adeſt oppidum iuxta Induſtria, uetuſto nomine Bodincomagum, ubi præcipua altitudo incipit.

* Delphicis, ut creditum eſt, theſauris

Italia trãſpadana. Regio undecima. CAP. XVII.

Tranſpadana appellatur ab eo regio undecima, tota in mediterraneo, cui maria cũcta fructuoſo alueo importãt. Oppida Vibiforum, Seguſio, Coloniæ ab alpium radicibus, Auguſta Taurinorum antiqua Ligurum ſtirpe, inde nauigabili Pado. Dein Salaſſorum Auguſta prætoria, iuxta geminas alpium fauces, Graias atq; Pœninas. His Pœnos, Graijs Herculem tranſiſſe memorant. Oppidum Eporediã, Sibyllinis libris à Pop. Ro. condi iuſſum. Eporedicas Galli bonos equorum domitores uocant. Vercellæ Libycorum ex Sallyis ortæ, Nouaria ex Vertacomacorũ. Vocontiorum hodieque pago, non (ut Cato exiſtimat) Ligurum: ex quibus Leui & Marici condidere Ticinum, non procul à Pado, ſicut Boij trans alpes profecti Laudem Pompeiam, Inſubres Mediolanum. Orobiorum ſtirpis eſſe, Comum atque Bergomum, & Licinforum, & aliquot circa populos, autor eſt Cato: ſed originem gẽtis ignorare ſe fatetur, quam docet Cornelius Alexander ortam à Græcis, interpretatione etiã nominis, uitam in montibus degentibus. In hoc ſitu interijt oppidum Orobiorum Barra, unde Bergomates Cato dixit ortos, etiamnum prodentes ſe altius quàm fortunatius ſitos. Interiere & Caturiges Inſubrum exules, & Spina ſupradicta. Item Melpum opulentia præcipuum, quod ab Inſubribus & Boijs & Senonibus deletum eſſe eo die, quo Camillus Veios ceperit, Nepos Cornelius tradidit.

Venetia. Decima regio. CAP. XVIII.

Sequitur decima regio Italiæ Adriatico mari appoſita, Venetia, cuius fluuius Silis ex montibus Tauriſanis. Oppidum Altinum, flumen Liquentia ex montibus Opiterginis, & portus eodẽ nomine, colonia Concordia, flumen & portus Romatinũ, Tilauentum maius minusq;, Anaſſum quo Varramus defluit, Alſa, Natiſo cum Turro præfluentes Aquileiam coloniam xij. M. paſſ. à mari ſitam. Carnorum hæc regio, iunctaq; Iapidum, amnis Timauus, caſtellũ nobile uino Pucinũ: Tergeſtinus ſinus, colonia Tergeſte xxiij. M. paſſ. ab Aquileia. Vltra quam vi. M. paſſ. Formio amnis, ab Rauẽna clxxxix. M. paſ. antiquus auctæ Italiæ terminus, nũc uero Iſtriæ, quam cognominatã tradũt à flumine Iſtro, in Adriã effluẽte è Danubio amne: eidẽq; Iſtro ex aduerſo Padi fauces, cõtrario eorũ percuſſu mari interiecto dulceſcente, pleriq; dixere falſo, & Nepos Cornelius etiã Padi accola. Nullus enim ex Danubio amnis in mare Adriaticũ effunditur. Deceptos credo, quoniam Argo nauis flumine in mare Adriaticũ deſcẽdit, nõ procul Tergeſte: nec iam conſtat quo flumine. Humeris traiectã alpes, diligẽtiores tradunt. Subijſſe autẽ Iſtro, dein Sao, dein Nauporto, cui nomen ex ea cauſa eſt, inter Aemonã alpesq; exorienti.

De Iſtria. CAP. XIX.

Iſtria ut peninſula excurrit. Latitudinẽ eius xl. M. paſ. circuitũ uero cxxij. M. prodidere quidam. Item adhærentis Liburniæ & Flanatici ſinus. Alij Liburniæ clxxx. M. Nonnulli in Flanaticum ſinũ Iapidiam promouere, à tergo Iſtriæ, cxxx. M. paſſ. Dein Liburniam cl. M. fecere. Tuditanus, qui domuit Iſtros, in ſtatua ſua ibi inſcripſit, ab Aquileia ad Titiũ flumẽ ſtad. cc. Oppida Iſtriæ ciuium Ro. Aegida, Parentiũ: colonia Pola, quæ nunc Pietas Iulia, quondã à Colchis condita. Abeſt à Tergeſte c. M. paſſ. Mox oppidum Neſactium: & nunc finis Italiæ fluuius Arſia. Polam ab Ancona traiectus cxx. M. paſſ. eſt. In mediterraneo regionis decimæ coloniæ, Cremona, Brixia, Cenomanorum agro, Venetorum autem Ateſte, & oppida Acelum, Patauium, Opitergium, Belunum, Vicetia, Mantua Tuſcorum trans Padũ ſola reliqua. Venetos Troiana ſtirpe ortos autor eſt Cato. Cenomãnos iuxta Maſsiliã habitaſſe in Volcis. Fertini, & Tridẽtini, & Bernẽſes, Rhetica oppida: Rhetorũ & Euganeorũ Verona. Iulienſes Carnorum. Dein quos ſcrupuloſe dicere nõ attineat, Alutraẽſes, Aſſeriates, Flamonienſes, Vanienſes, & alij cognomine Culici: Foroiulienſes cognomine Tranſpadani, Foretani, Venidates, Quarqueni, Tauriſani, Togiẽſes, Varuani. In hoc ſitu interiere per oram Iramine, Pellaon, Palſicium: ex Venetis Atina, & Calina: Carnis, Segeſte, & Ocra: Tauriſcis, Noreia. Et ab Aquileia ad duodecimũ lapidẽ, deletũ oppidũ etiã inuito ſenatu, à M. Claudio Marcello, L. Piſo autor eſt. In hac regione & x. lacus inclyti ſunt, amnesq; eorũ partus aut alũni, ſimodo acceptos reddũt, ut Adduã Larius, Ticinũ Verbanus, Mincĩũ Benacus, Ollium

cus, Ollium Sebinus, Lãbrium Eupilis, omnes incolas Padi. Alpes in lõgitudinẽ x. M. paſ. patere à ſupero mari ad inferum, Cælius tradit: Timagenes xxij. M. paſſ. deductis: in latitudinem autem Cornelius Nepos c. M. T. Liuius tria M. ſtadiorum: uterque diuerſis in locis. Nam & centum millia excedunt aliquando, ubi Germaniam ab Italia ſubmouent, nec lxx. M. explent, reliqua ſui parte graciles, uelut naturæ prouidentia. Latitudo Italiæ, ſubter radices earũ à Varo, per uada Sabatia, Taurinos, Comum, Brixiam, Veronam, Vicetiam, Opitergium, Aquileiam, Tergeſte, Polam, Arſiam, d.ccxlv. millia paſſuum colligit.

De Alpibus & gentibus alpinis. CAP. XX.

INcolæ alpium multi populi, ſed illuſtres à Pola ad Tergeſtis regionẽ Secuſſes, Subocrini, Atali, Menocaleni, iuxtaq; Carnos quondam Tauriſci appellati, nunc Norici. His contermini Rhæti & Vindelici, omnes in multas ciuitates diuiſi. Rhætos Thuſcorum prolem arbitrantur, à Gallis pulſos duce Rhæto. Verſo deinde Italiam pectore alpium Latini iuris Euganeæ gentes, quarum oppida xxxiiij. enumerat Cato. Ex iis Triumpilini uenales cum agris ſuis populus: Dein Camuni, cõpluresq; ſimiles, finitimis attributi municipiis. Lepontios & Salaſſos, Tauriſcæ gẽtis idem Cato arbitratur. Cæteri ferè Lepõtios relictos ex comitatu Herculis, interpretatione Græci nominis credunt, præuſtis intra ſinus alpium niue membris: eiuſdem & Graios fuiſſe poſitos in tranſitu. Graiarũ alpium incolas, præſtanteſq; genere Euganeos, inde tracto nomine. Caput eorum Stonos. Rhætorũ Vennones, Saruneteſq; ortus Rheni amnis accolunt, Lepontiorũ qui Viberi uocantur, fontem Rhodani, eodem alpium tractu. Sunt præterea Latio donati incolæ, ut Octodurenſes, & finitimi Centrones, Cottianæ ciuitates. Caturiges, & ex Caturigibus orti Vagienni Ligures, & qui montani uocantur: Capillatorumq; plura genera ad confinium Liguſtici maris. Non alienum uidetur, hoc loco ſubiicere inſcriptionem è trophæo alpium, quæ talis eſt: Imperatori Cæſari Diui Fil. Aug. Pontifici Maximo, Imp. xiiij. tribunitiæ poteſtatis S.P.Q.R. quòd eius ductu auſpiciiſq; gentes alpinæ omnes, quæ à mari ſupero ad inferum pertinebãt, ſub imperium po. Rom. ſunt redactæ. Gẽtes alpinæ deuictæ, Triumpilini, Camuni, Vẽnotes, Venonetes, Hiſarci, Breuni, Naunes, Focunates, Vindelicorum gentes quatuor, Cõſuanetes, Virucinates, Licates, Catenates: Abiſontes, Ruguſci, Suanetes, Collucones, Brixentes, Lepontij, Viberi, Nantuates, Seduni, Veragri, Salaſſi, Acitauones, Medulli, Vceni, Caturiges, Brigiani, Sõtiontij, Ebroduntij, Nemaloni, Edẽnates, Eſubiani, Veamini: Gallicæ, Triulatti, Ectini, Vergunni, Eguituri, Nementuri, Oratelli, Veruſi, Velauni, Suetri. Non ſunt adiectæ Cottianæ ciuitates xij. quæ non fuerũt hoſtiles, ſed item attributa municipiis lege Pompeia. Hæc eſt Italia diis ſacra, hæ gentes eius, hæc oppida populorum. Super hæc Italia, quæ L. Aemylio Paulo, C. Atilio Regulo conſulibus, nunciato Gallico tumultu, ſola ſine externis ullis auxiliis, atque etiam tunc ſine tranſpadanis, equitum lxxx. M. peditum d.cc. M. armauit. Metallorum omnium fertilitate nullis cedit terris. Sed interdictũ id uetere conſulto patrum, Italiæ parci iubentium.

Illyricum. CAP. XXI.

ARſiæ gens Liburnorum iungitur, uſq; ad flumen Titium. Pars eius fuere Mentores, Hymani, Encheleæ, Dudini, & quos Callimachus Peucetias appellat: nunc totum uno nomine Illyricum uocatur generatim, populorum pauca effatu digna aut facilia nomina. Conuentum Scardonitanum petunt Iapides, & Liburnorum ciuitates xiiij. è quibus Laciniẽſes, Scultinos, Burniſtas, Albonenſes nominare nõ pigeat. Ius Italicum habent eo conuentu Aluta, Flanates, à quibus ſinus nominatur: Lopſi, Varubarini, immuneſq; Aſſeriates, & ex inſulis Fulſinates, Curictæ. Cæterũ per oram oppida à Neſactio, Aluona, Flanona, Tarſatica, Senia, Ioſpica, Ortopula, Veguun, Argyruntum, Corinium, Enona ciuitas, Pauſinus flumẽ, Tedanium quo finitur Iapidia. Inſulæ eius ſinus cũ oppidis præter ſuprà ſignificatas, Abſyrtiũ, Arba, Tragurium, Iſſa, Pharos, Paros antè: Crexa, Giſſa, Portunata. Rurſus in continente colonia Iadera, quæ à Pola, clx. M. paſſ. abeſt: inde triginta M. Colentum inſula, xviij. oſtium Titij fluminis.

Liburnia. CAP. XXII.

LIburniæ finis, & initiũ Dalmatiæ Scardona, in amne eo xij. M. paſſ. à mari. Dein Tariotarũ antiqua regio, & caſtellum Tariona: promontorium Diomedis, uel ut alij, peninſula Hyllis, circuitu c. M. paſſ. Traguriũ ciuium Romanorum marmore notum: Siculi, in quẽ locum diuus Claudius ueteranos miſit. Salona colonia, ab Iadera ccxij. M. paſſ. petunt in eã iura deſcripti in decurias ccclxxij. Dalmatæ: xxij. Decuni: ccxxxix. Ditiones: lxix. Mezæi: lij. Sardiates. In hoc tractu ſunt, Burnũ, Mandetriũ, Tribuliũ nobilitata Pop. Ro. præliis caſtella. Petũt et ex inſulis, Iſſæi, Colentini, Separi, Epetini. Ab his caſtella, Piguntia, Rataneum, Narona colonia tertij cõuentus, à Salona lxxij. M. paſſ. appoſita cognominis ſui fluuio, à mari xx. M. paſ. M. Varro lxxxix. ciuitates eò uentitaſſe auctor eſt. Nunc ſoli prope noſcuntur Cerauni decuriis xxiiij. Daorizi xvij. Deſitiates ciij. Docleates xxxiij. Deretini xiiij. Deremiſtæ xxx. Dindari xxxiij. Glinditiones xliiij. Melcomani xxiiij. Nareſij cij. Scirtari lxxij. Siculotæ xxiiij. populatoreſq; quodã Italiæ Vardæi, nõ amplius quàm xx. decuriis. Præter hos tenuere tractũ eũ Oenei, Partheni, Hemaſini, Arthitæ, Armiſtæ. A Narone amne c. M. paſ. abeſt Epidaurũ colonia. Oppida ciuiũ Rom. Rhiziniũ, Aſcriuiũ, Butua, Olchiniũ, quod antea Colchinium dictũ eſt, à Colchis cõditum: amnis Drilo, ſuperq; eũ oppidũ ciuiũ Romanorum Scodra, à mari xviij. M. paſ. Præterea multorum Græciæ oppidorũ deficiens memoria, necnon & ciuitatum ualidarum. Eo namq; tractu fuere Labeates, Enederudini,

Enederudini, Faſſei, Grabei, proprieq; dicti Illyrij, & Taulanti, & Pyrei. Retinet nomẽ in ora Nymphæum promõtorium: Liſſum oppidum ciuium Romanorum, ab Epidauro C. M. paſſuum.

Macedonia. CAP. XXIII.

A Liſſo Macedonia prouincia, gẽtes Parthini, & à tergo eorum Daſſaretæ. Montes Candauia à Dyrrhachio lxxix. M. paſſ. In ora uero ciuiũ Ro. Epidãnium colonia, propter inauſpicatũ nomen à Romanis Dyrrhachium appellata, flumen Aous, à quibuſdam Aeas nominatum: Apollonia, quondã Corinthiorum colonia vij. M. paſ. à mari recedẽs. Cuius in finibus celebre Nymphæũ accolunt barbari, Amantes & Bulliones. At in ora oppidum Oricum à Colchis conditũ. Inde initium Epiri, montes Acroceraunia, quibus hunc Europæ determinauimus ſinum. Oricum à Salẽtino Italiæ promõtorio diſtat lxxxv. M. paſſ. A tergo Carnorum & Iapidum, quà ſe offert magnus Iſter.

Norici. CAP. XXIIII.

RHetis iunguntur Norici. Oppida eorũ Viruniũ, Celeia, Teurnia, Aguntum, Viana, Aemonia, Claudia, Flauium Soluenſe. Noricis iunguntur lacus Peiſo, deſerta Boiorum: iam tamen colonia diui Claudij Sabaria, & oppido Scarabantia Iulia habitantur.

Pannonia, Dalmatia. CAP. XXV.

INde glandifera Pannoniæ: quà miteſcẽtia Alpium iuga per medium Illyricum à ſeptentrionẽ ad meridiem uerſa, molli in dextra ac læua deuexitate conſidunt. Quæ pars ad mare Adriaticum ſpectat, appellatur Dalmatia, & Illyricum ſuprà dictum. Ad ſeptentriones Pannonia uergit, finitur inde Danubio. In ea coloniæ, Aemona, Siſcia. Amnes clari, & nauigabiles in Danubium defluunt, Draus è Noricis uiolentior, Sauus ex alpibus Carnicis placidior cxv. M. paſſ. interuallo. Draus per Serretes, Serrapillos, Iaſos, Sandrizetes: Sauus per Colapianos, Breucosq;: Populorum hæc capita: præterea Arriuates, Azali, Amantes, Belgites, Catari, Corneates, Arauiſci, Hercuniates, Latouici, Oſeriates, Varciani. Mons Claudius, cuius in frõte Scordiſci, in tergo Tauriſci. Inſula in Sao Metubarris, amnicarum maxima. Præterea amnes memorãdi, Colapis in Sauum influens iuxta Siſciam, gemino alueo inſulam ibi efficiens, quæ Segeſtica appellatur. Alter amnis Bacuntius in Sauum Sirmio oppido influit: ubi ciuitas Sirmienſium, & Amantinorum. Inde xlv. M. paſſ. Taurunum, ubi Danubio miſcetur Sauus. Suprà influunt Valdanus, Vrpanus, & ipſi non ignobiles.

Mœſia. CAP. XXVI.

PAnnoniæ iungitur prouincia, quæ Mœſia appellatur, ad Pontum uſq; cum Danubio decurrens. Incipit à confluente ſupradicto. In ea Dardani, Celegeri, Triballi, Timachi, Mœſi, Thraces, Pontoq; cõtermini Scythæ. Flumina clara Dardanus, Margis, Pingius, Timachus ex Rhodope, Oeſcus ex Hæmo, Vtus, Eſcamus, Ieterus. Illyrici latitudo quà maxima eſt cccxxv. M. paſſ. colligit. Longitudo à flumine Arſia ad flumẽ Drinium d.ccc. M. à Drinio ad promontorium Acroceraunium clxxij. M. Agrippa prodidit uniuerſum hunc ſinum Italiæ & Illyrici ambitu, xiij. M. In eo duo maria quo diſtinximus fine, inferũ ſiue Ionium in prima parte, interius Adriaticũ, quod ſuperum uocant. Inſulæ in Auſonio mari, præter iam dictas, memoratu dignæ, nullæ, in Ionio paucæ: Calabro littore ante Brundiſium, quarum obiectu portus efficitur: contra Apulum littus Diomedea, conſpicua monumento Diomedis: & altera eodem nomine, à quibuſdam Teuthria appellata. Illyrici ora mille amplius inſulis frequentatur, natura uadoſi maris, æſtuarijſque tenui alueo intercurſantibus. Claræ ante oſtia Timaui calidorum fontium cum æſtu maris creſcentium: iuxta Iſtrorum agrum, Ciſſa, Pullariæ, & Abſyrtides Graijs dictæ, à fratre Medeæ ibi interfecto nomine Abſyrto. Iuxta eas Electridas uocauere, in quibus prouenıret ſuccinum, quod illi electrum appellant, uanitatis Græcæ certiſſimum documẽtum: adeo ut quas earum deſignent, haud unquam conſtiterit. Contra Iader eſt Liſſa: queq; appellatæ contra Liburnos Creteæ aliquot: nec pauciores Liburnicæ, Celaduſſa. Contra Surium, bubus & capris laudata Brattia: Iſſa ciuium Romanorũ reliqua, & cum oppido Pharia. Ab his Corcyra, Melæna cognominata cũ Gnidiorum oppido diſtat xxij. milia paſſuum: inter quam & Illyricũ Melita (unde catulos Melitæos appellari Callimachus autor eſt) xij. M. paſſuum, ab ea iij. Elaphites. In Ionio autem mari ab Orico M M. paſſuum Saſonis piratica ſtatione nota. uadoſo mari

C. PLINII SECVNDI

NATVRALIS HISTORIAE LIBER IIII.

VNDE PRIMVM OMNIS GRAEciæ fabuloſitas, & literarum claritas effulſit.

TERTIVS Europæ ſinus Acroceraunijs incipit mõtibus, finitur Helleſponto: amplectitur præter minores ſinus xix. xxv. M. paſſ. In eo Epirus, Acarnania, Aetolia, Phocis, Locris, Achaia, Meſſenia, Laconia, Argolis, Megaris, Attica, Bœotia. Iterũq; ab alio mari eadẽ Phocis, & Locris, Doris, Phthiotis, Theſſalia, Magneſia, Macedonia, Thracia. Omnis Græciæ fabuloſitas ſicut & literarũ claritas, ex hoc primum ſinu effulſit. Quapropter in eo paululũ cõmorabimur. Epiros in uniuerſum appellata, Acroceraunijs incipit mõtibus. In ea primi Chaones, à quibus Chaonia: dein Theſproti, Antigonẽſes: Locus Aornos, & peſtifera auibus exhalatio: Ceſtrini, Perrhabi: quorum mons Pindus, Caſſiopæi, Dryopes, Sellæ, Hellopes, Moloſſi, apud quos Dodonæi Iouis templum, oraculo illuſtre: Tomarus mons, cẽtum fontibus circa radices, Theopompo celebratus.

Epirus. CAP. I.

EPirus ipſa ad Magneſiam Macedoniamq́ue tendens, à tergo ſuo Daſſaretas ſupradictos liberam gentem, mox feram Dardanos habet. Dardanis læuo Triballi prætenduntur latere & Mœſicæ gentes, à fronte iungũtur Mædi ac Denſelatæ, quibus Thraces, ad pontum uſq; pertinentes. Ita ſuccincta Rhodopes, mox & Hemi uallatur excelſitas. In Epiri ora caſtellum in Acroceraunijs Chimæra, ſub eo aquæ regiæ fons. Oppida Mæandria, Ceſtria, flumen Theſprotiæ Thyamis, colonia Buthrotum, maximeq; nobilitatus Ambracius ſinus, *faucibus ſpatioſum æquor accipiẽs longitudinis xxxix. M. paſſ. latitudinis xv. M. In eum defertur amnis Acheron, è lacu Theſprotiæ Acheruſia profluens xxxvi. M. paſſ. inde, & mille pedum põte mirabilis omnia ſua mirãtibus. In ſinu oppidũ Ambracia. Moloſſorũ flumina, Aphas, & Arachthus. Ciuitas Anactoria, lacus Pandoſia. Acarnania, quæ antea Curetis uocabatur, oppida Heráclia, Echinus, et in ore ipſo colonia Augusti Actiũ, cum tẽplo Apollinis nobili, ac ciuitate libera Nicopolitana. Egreſſos ſinu Ambracio in Ionium, excipit Leucadiũ littus, promontoriũ Leucates. Dein ſinus ac Leucadia ipſa peninſula, quondam Neritis appellata, opere accolarum abſciſa à continenti, ac reddita uentorum flatu cõgeriem harenæ accumulantium, qui locus uocatur Dioryctos, ſtadiorum longitudine trium. Oppidum in ea Leucas, quondam Neritum dictum. Deinde Acarnanum urbes, Halyzea, Stratos, Argos Amphilochicum cognominatũ. Amnis Achelous è Pindo fluens, atq; Acarnaniam ab Aetolia dirimẽs, & Artemitam inſulam aſsiduo terræ inuectu continenti annectens.

* faucibus d. paſſ. ſpatioſum

Aetolia. CAP. II.

AEtolorũ populi Athamanes, Tymphei, Ephyri, Aenienſes, Perrhæbi, Dolopes, Maraces, Atraces, à quibus Atrax amnis Ionio mari infunditur. Aetoliæ oppidum Calydon eſt ſeptem milliũ quingentorum paſſuum à mari, iuxta Euenũ amnem. Dein Macynia, Molycria: cuius à tergo Chalcis, & mõs eſt Taphiaſſus. At in ora promontorium Antirium, ubi oſtium Corinthiaci ſinus, minus mille paſſuum latitudine influentis, Aetolosq́ue dirimentis à Peloponneſo. Promontoriũ, quod contrà procedit, appellatur Rhiũ: ſed in Corinthiaco ſinu oppida Aetoliæ Naupactum, Pylene: & in mediterraneo Pleuron, Halyſarna. Mõtes clari, in Dodone Tomarus, in Ambracia Crania, in Acarnania Aracynthus, in Aetolia Acanthon, Panætolium, Macinium.

Locri. CAP. III.

PRoximi Aetolis Locri, qui cognominãtur Ozolæ, immunes. Oppidũ Oeanthe. Portus Apollinis Phæstij, ſinus Criſſæus. Intus oppida Argyna, Eupalia, Phæſtum Calamiſus. Vltra Cirrhæi Phocidis cãpi, oppidum Cirra, portus Chalæon, à quo vij. M. paſſuum introrſus liberum oppidum Delphi, ſub monte Parnaſo, clariſsimi in terris oraculi Apollinis. Fons Caſtalius, amnis Cephiſus præfluens Delphos, ortus in Lilæa quondam urbe. Præterea oppidum Criſa, & cũ Bulenſibus Anticyra, Naulochum, Pyrrha, Amphiſſa immunis. Trichone, Tritea, Ambryſus, Drymæa regio, Daulis appellata. Dein in intimo ſinu angulus Bœotiæ alluitur cum oppidis, Gymnis, Thebis, quæ Corſicæ cognominatæ ſunt iuxta Heliconem. Tertiũ ab hoc mari Bœotiæ oppidum Pagæ, unde Peloponneſi proſilit ceruix.

Peloponneſus. CAP. IIII.

PEloponneſus, Apia antè appellata & Pelaſgia, peninſula haud ulli terræ nobilitate poſtferenda, inter duo maria, Aegæum & Ionium, platani folio ſimilis, propter anguloſos receſſus, circuitu d.lxiij. M. paſſuum colligit autore Iſidoro. Eadem per ſinus penè tantundem adijcit. Anguſtiæ, unde procedit, Iſthmos appellantur. In eo loco irrumpentia è diuerſo quæ dicta ſunt maria, à ſeptentrione & exortu eius omnem ibi latitudinẽ uorant, donec contrario incurſu æquorum tantorũ, in quinq; M. paſſ. interuallo, exeſis utrinq; lateribus, anguſta ceruice Peloponneſum contingat Hellas. Corinthiacus hinc, illinc Saronicus appellatur ſinus: Lecheæ hinc, Cẽchreæ illinc, anguſtiarum termini, longo & ancipiti nauium ambitu, quas magnitudo plauſtris tranſuehi prohibet. Quã ob cauſam perfodere nauigabili alueo *anguſtias tentauere, Demetrius rex, dictator Cæſar, C. princeps, Domitius Nero, infauſto (ut omnium patuit exitu) incepto. Medio hoc interuallo, quod Iſthmon appellauimus, *applicata colli habitatur colonia Corinthus, antea Ephyra dicta, ſexagenis ab utroque littore ſtadijs, è ſumma ſua arce quæ uocatur Acrocorinthus, in qua fons Pyrene, diuerſa duo maria proſpectans lxxxvij. M. paſſ. ad Corinthiacum ſinum traiectus eſt Patras à Leucade. Patræ colonia in longiſsimo promontorio Peloponneſi condita, ex aduerſo Aetoliæ, & fluminis Eueni, minus M. paſſ. (ut dictum eſt) interuallo, in ipſis faucibus. ſinum Corinthiacum lxxxv. M. paſſ. in longitudinem uſque ad Iſthmon tranſmittunt.

* anguſtias eas tent.

* applicatu

Achaia. CAP. V.

AChaiæ nomen prouinciæ ab Iſthmo incipit: antè Aegialos uocabatur, propter urbes in littore per ordinem diſpoſitas. Primæ ibi quas diximus, Lecheæ Corinthiorum portus. Mox Oluros, Pellenæorũ caſtellum. Oppida Helice, Bura, in quæ refugêre hauſtis prioribus, Sicyon, Aegira, Aegion, Erineos: Intus Cleone, Hyſiæ. Panhormus portus, demonſtratumq; iam Rhium, à quo promontorio quinque M. paſſ. abſunt Patræ, quas ſuprà memorauimus. Locus Pheræ in Achaia ix. montium Scioeſſa notiſsimus, fons Cymothoe. Vltra Patras oppidum Olenum, colonia Dyme, loca Buprafium, Hyrmine, promontorium Araxum. Cylene ſinus, promontorium Chelonatẽs, unde Cylenen duo M. paſſ. caſtellum Phlius. Quæ regio ab Homero Arethyrea dicta, poſtea Aſophis. Inde Eliorum ager, qui antea Epei uocabantur. Ipſa Elis in mediterraneo:

diterraneo:

diterraneo, & à Pylo xij. M. paß. Intus delubrū Olympij Iouis, ludorū claritate faſtos Græciæ complexum. Piſaorū quondam oppidū, præfluente Alpheo amne. At in ora promontorium Ichthys: amnis Alpheus nauigabilis prope ſex oppida, Aulon, Leprion, promontorium Platanistus: omnia hæc ad occaſum uerſa. Ad meridiem autē Cypariſsius ſinus cū urbe Cypariſſa lxxij. M. paß. circuitu. Oppida Pylos, Methone: locus Helos, promontoriū Acritas, ſinus Aſinæus, ab oppido Aſine, Coronæus à Corone. finiūtur Tænaro promōtorio. Ibi regio Meſſenia duodeuiginti montium. Amnis Pamiſus. Intus autē ipſa Meſſene, Ithome, Oechalia, Arene, Pteleon, Thryon, Dorion, Zancle, uarijs clara tēporibus. Huius ſinus circuitus lxxx. M. paß. traiectus uerò xxx. M. Dehinc à Tænaro ager Laconicus, liberæ gentis: et ſinus circuitu ccvi. M. traiectu xxxix. M. Oppida Tænarū, Amyclæ, Pheræ, Leuctra, et intus Sparta, Theramne, atq; ubi fuere Cardamyle, Pitane, Anthane: Locus Thyrea, Gerania. Mons Taygetus, amnis Eurotas, ſinus Aegilodes, oppidū Pſammathus. Sinus Gytheates ab oppido: ex quo ad Cretā inſulā certiſsimus curſus. Omnia autē Maleo promontorio includuntur. Qui ſequitur ſinus ad Scylleum, Argolicus appellatur, traiectu quinquaginta M. paß. idem ambitu clxxij. M. Oppida Boëa, Epidaurus, Limera cognomine: Zarax, Cyphanta portus. Amnes, Inachus, Eraſinus, inter quos Argos, Hippiū cognominatū, ſupra lacū Lernen, à mari MM. paß. nouemq; additis milibus, Mycenæ: & ubi fuiſſe Tyrintha tradunt: & locus Mātinea. Mōtes, Artemius, Apeſantus, Aſterion, Parparus, aliiq; undecim numero. Fontes Niobe, Amymone, Pſammate. A Scylleo ad Iſthmū clxxvij. M. paß. Oppida Hermione, Trœzen, Coryphaſiū: appellatumq; aliàs Inachium, aliàs Dipſium Argos. Portus Cænites, ſinus Saronicus olim querno nemore redimitus, unde nomen, ita Græcia antiqua appellante quercum. In eo Epidaurū oppidum, Aeſculapij delubro celebre, Spiræum promontoriū: portus Anthedon, & Bucephalus: & quas ſuprà dixeramus, Cenchreæ, Iſthmi pars altera cum delubro Neptuni quinquēnalibus inclyto ludis. Tot ſinus Peloponnenſem oram lancinās, tot maria allatrant. Siquidē à ſeptentrione Ionium irrūpit, ab occidente Siculo pulſatur, à meridie Cretico urgetur, ab oriente brumali Aegæo, ab oriente ſolſtitiali Myrtoo: quod à Megarico incipiens ſinu, totam Atticam alluit.

De Arcadia. CAP. VI.

M*Editerranea eius Arcadia maxime tenet, undiq; à mari remota: initio Drimodis, mox Pelaſgis appellata. Oppida eius, Pſophis, Mantinea, Stymphalum, Tegea, Antigonea, Orchomenū, Pheneum, Palantiū, unde palatium Romæ: Megalepolis, Catina, Bocalium, Carnon, Parrhaſia, Thelphuſa, Melanea, Heræa, Pyle, Pellana, Agra, Epium, Cynætu, Lepreon Arcadiæ, Parthenū, Alea, Methydriū, Eniſpe, Maciſtū, Lampe, Clitoreū, Cleone, inter quæ duo oppida regio Nemæa, Bembinadia uocitata. Montes in Arcadia, Pholoë cū oppido, item Cyllene, Lycæus, in quo Lycæi Iouis delubrū: Mænalus, Artemiſius, Parthenius, Lampeus, Nonacris, præterque ignobiles octo. Amnes, Ladon è paludibus Phenei, Erymanthus è monte eiuſdē nominis in Alpheū defluētes. Reliquæ ciuitates in Achaia dicēdæ, Aliphiræi, Abeatæ, Pyrgenſes, Perethes, Paragenitæ, Tortuni, Typania, Tryaſii, Tritteſes. Vniuerſæ Achaiæ libertatē Domitius Nero dedit. Peloponēſus, in latitudine à promontorio Malea, ad oppidū Lechæū Corinthiaci ſinus clx. M. paß. patet. At in tranſuerſum ab Elide Epidaurum cxxv. M. Ab Olympia Argos per Arcadiam lxiij. M. Ab eodē loco ad Phliunta dicta mēſura eſt. Vniuerſa autē, uelut penſante æquorū incurſus natura, in mōtes vi. atq; lxx. attollitur.*

Græcia & Attica. CAP. VII.

A*B Iſthmi anguſtijs Hellas incipit, noſtris Græcia appellata. In ea prima Attica, antiquitus Acte uocata. Attingit Iſthmū parte ſui, quæ appellatur Megaris, à colonia Megara, è regione Pagarum. Duo hæc oppida excurrente Peloponneſo ſita ſunt utraq; ex parte, uelut in humeris Helladis. Pagæi & amplius Aegoſthenenſes cōtributi Megarenſibus. In ora autem hac portus Schœnus. Oppida Sidus, Cremyon, Scyronia ſaxa vi. M. longitudine, Geranea, Megara, Eleuſin. Fuere & Oenoa & Probalinthos, quæ nūc nō ſunt. ab Iſthmo lij. M. paſ. Piræus et Phalera portus v. M. paſ. muro recedētibus Athenis iuncti. Libera hæc ciuitas, nec indiga ullius præconij amplius, tāta claritas ſuperfluit. In Attica fontes, Cephiſia, Larine, Callirroē, Enneacrunos montes, Brileſſus, Aegialeus, Icarius, Hymettus, Lycabetus, amnis Iliſſos. A Piræo xlij. M. paß. Sunium promontorium, Doriſcum promontorium. Potamos, Brauron, quondam oppida. Rhamnūs pagus. Marathon, campus Thriaſius, oppidū Melita, & Oropus, in confinio Bœotiæ. Cuius Anthedon, Onchestos, Theſpiæ liberum oppidum, Lebadea: nec cedētes Athenis claritate, quæ cognominātur Bœotiæ Thebæ, duorū numinū Liberi atq; Herculis (ut uolūt) patria. Et Muſis natale in nemore Heliconis aßignant. Datur & his Thebis ſaltus Cithærō, amnis Iſmenus. Præterea fontes in Bœotia, Oedipodia, Pſammate, Dirce, Epigranea, Arethuſa, Hippocrene, Aganippe, Gargaphie. Mōtes extra prædictos, Mycaleſus, Adiliſius, Acontius. Reliqua oppida, inter Megarā & Thebas Eleuthera, Haliartus, Platea, Pheræ, Aſpledon, Hyle, Thisbe, Erythra, Gliſſās, Cope, iuxta Cephiſū amnē Lamia & Anichia: Medeon, Phligone, Grephis, Coronea, Chæronia. In ora autem infra Thebas, Ocale, Eleon, Scolos, Schœnos, Petheō, Hyria, Mycaleſſus, Hyreſeon, Pteleon, Olyros, Tanagra liber populus, et in ipſis faucibus Euripi, quem facit obiectu inſula Eubœa, Aulis capaci nobilis portu. Bœotos Hyantas*

antiquitus dixere. Locri deinde, Epicnemidij cognominantur, olim Leleges appellati, per quos amnis Cephiſus defertur in mare. Oppida, Opus, unde Opuntinus ſinus, Cynos. Phocidis in littore unũ Daphnus. Introrſus in Locris Elatea, & in ripa Cephiſi (ut diximus) Lilæa, Delphosq́; uerſus Cnemis: & Hyampolis. Rurſus Locrorũ ora, in qua Larymna, Throniũ iuxta quod Boagrius amnis defertur in mare. Oppida Narycion, Alope, Scarphia. Poſtea Maliacus ſinus ab incolis dictus: in quo oppida, Halcyone, Econia, Phalara. Doris deinde, in qua Sperchios, Erineõ, Boion, Pindus, Cytinũ. Doridis à tergo mons eſt Oeta. Sequitur mutatis ſæpe nominibus Aemonia. Eadẽ Pelaſgicũ Argos, Hellas, eadẽ Theſſalia, & Dryopis, ſemper à regibus cognominata. Ibi genitus rex nomine Græcus, à quo Græcia: ibi Hellẽ, à quo Hellenes. Hos eoſdẽ Homerus tribus nominibus appellauit, Myrmidonas, & Hellenas, & Achæos. Ex his Phthiotæ nominãtur Dorida accolẽtes. Eorũ oppida Echinus in faucibus Sperchij fluminis, Thermopylarum anguſtiæ: quo argumẽto iiij. M. paſs. inde Heraclea, Trachin dicta eſt. mons ibi Callidromus. Oppida celebria, Hellas, Halos, Lamia, Phthia, Arne.

Theſſalia. CAP. VIII.

IN Theſſalia antẽ Orchomenus, Minyeus antea dictus: & oppidũ Almon, ab alijs Elmon, Atrax Pelinna, fons Hyperia. Oppida, Pheræ, quarũ à tergo Pierus ad Macedoniã protenditur, Lariſſa, Gomphi, Thebe Theſſaliæ, nemus Pteleon, ſinus Pagaſicus. Oppidum Pagaſa, idem poſtea Demetrias dictũ, Tricca, Pharſalici campi cũ ciuitate libera, Cranon, Iletia. Montes Phthiotidis, Nymphæus, quodam Topiario naturæ opere ſpectabilis: Buzygæus, Donaceſa Bermius, Daphiſſa, Chimerion, Athamas, Stephane. In Theſſalia ſunt iiij. atq; xxx. quorũ nobiliſſimi Cerceti, Olympus, Pierus, Oſſa: cuius ex aduerſo Pindus & Othrys, Lapitharũ ſedes. hi ad occaſum uergentes: ad ortus, Pelios: omnes theatrali modo inflexi cuneatis ante eos lxxv. urbibus. Flumina Theſſaliæ, Apidanus, Phœnix, Enipeus, Onochonus, Pamiſus. Fons Meſſeis. Lacus Bœbeis. Et ante cunctos claritate Peneus, ortus iuxta Gõphos: interq; Oſſam et Olympũ nemoroſa cõualle deſluẽs d. ſtadijs, dimidio eius ſpatio nauigabilis. In eo curſu Tempe uocantur v. M. paſs. longitudine, & ferme ſeſquiiugeri latitudine, ultra uiſum hominis attollẽtibus ſe dextera læuáque leniter cõuexis iugis. *Intus ſua luce uiridãte allabitur Peneus, uiridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus auiũ concẽtu. Accipit amnẽ Eurotion, nec recipit, ſed olei modo ſupernatãtẽ (ut dictũ eſt Homero) breui ſpatio portatũ abdicat: pœnales aquas diriſq́; genitas, argenteis ſuis miſceri recuſans.*

*Intus uerò luco uiridãte

Magneſia. CAP. IX.

THeſſaliæ annexa Magneſia eſt, cuius fons Libethra. Oppida, Iolcus, Hormenium, Pyrrha, Methone, Olizon. Promontoriũ Sepias. Oppida, Caſtana, Spalathra. Promontorium Acantium. Oppida Melibœa, Rhizus, Erymne, oſtium Penei, oppida Homolium, Orthe, Theſpiæ, Phalanna, Thaumaciæ, Gyrton, Cranõ, Acarne, Dotion, Melitea, Phylace, Potniæ, Epiri, Achaiæ, Atticæ, Theſſaliæ in porrectum longitudo cccclxxx. M. paſs. traditur, latitudo cclxxxvij. M.

Macedonia. CAP. X.

MAcedonia poſtea cl. populorum, duobus inclyta regibus, quodamq́; terrarũ imperio, Aemathia antea dicta. Hæc ad Epiroticas gẽtes in ſolis occaſum recedẽs poſt terga Magneſiæ atq; Theſſaliæ, infeſtatur à Dardanis. Partẽ eius ſeptẽtrionalẽ Pæonia ac Pelagonia protegunt à Triballis. Oppida Aegæ, in quo mos ſepelire reges: Berœa, & in regione quæ Pieria appellatur à nemore, Aeginiũ. In ora Heraclea, flumẽ Apilas. Oppida, Phina, Oloros. Amnis Haliacmon. Intus Halorita, Vallei, Phylacẽi, Cyrrheſtæ, Tyriſſei. Pella colonia. Oppidũ Stobi ciuium Ro. Mox Antigonia, Europus ad Axiũ amnẽ, eodẽq; nomine per quod Rhœdias fluit. Heordeæ Scydra, Mieza Gordiniæ. Mox in ora Ichnæ, fluuius Axius. Ad hunc finẽ Dardani, Treres, Pieres, Macedoniã accolũt. Ab hoc amne Pæoniæ gentes, Paroræi, Heordẽſes, Almopij, Pelagones, Mygdones. Mõtes, Rhodope, Scopius, Orbelus. Dein præiacente gremio terrarũ, Arethuſij, Antiochienſes, Idomenẽſes, Doberienſes, Trienſes, Allantenſes, Audariſtenſes. Morylij, Gareſci, Lynceſtæ, Othrionei, et liberi Amãtini atq; Oreſtæ, coloniæ Bullidẽſis et Diẽſis: Xylopolitæ. Scotuſſei liberi, Heraclea Sintica, Timphei, Coronai. In ora ſinus Macedonici oppidũ Chalaſtra & intus Phileros, Lete: medioq́; flexu littoris Theſſalonica, liberæ cõditiõis. Ad hãc à Dyrrhachio cxiiij. M. paſs. Therme. In Thermaico ſinu oppida, Dicæa, Pydna, Derra, Scione, Promontorium Canaſtræum. Oppida, Pallene, Phlegra. Qua in regione montes, Hypſizorus, Epitus, Alchione, Leuomne. Oppida, Niſſos, Brygion, Eleon, Mende, & in Pallenenſi iſthmo quondam Potidæa, nunc Caſſandria colonia: Anthemus, Holophyxos ſinus, Meciberna. Oppida, Phyſcella, Ampelos, Torone, Soggoſtedes: fretũ quo montẽ Athon Xerxes rex Perſarum cõtinenti abſcidit, in longitudine paſſuum M. d. Mons ipſe à planicie excurrit in mare lxxv. M. paſſuum. Ambitus radicis cl. M. colligit. Oppidum in cacumine fuit Acrothon. Nunc ſunt Vranopolis, Palæotrium, Thyſſus, Cleone, Apollonia, cuius incolæ Macrobij cognominantur. Oppidum Caſſera, faucesq́; alteræ Iſthmi, Acanthus, Iſtria, Graſtonia, Heraclea. Regio Mygdoniæ ſubiacens. in qua recedentes à mari Apollonia, Arethuſa. In ora rurſus Poſidium, & ſinus cum oppido Cermoro, Amphipolis. Libera gens Biſaltæ. Dein Macedoniæ terminus amnis Strymon. ortus in Hemo. Memorandum, in ſeptem lacus eum fundi, priuſquam dirigat curſum. Hæc eſt Macedoniæ,

terrarum

terrarum imperio potita quondã. Hæc Aſiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Aegyptum, Taurũ, Caucaſum transgreſſa: hæc in Bactris, Medis, Perſis dominata, toto oriẽte poſſeſſo: hæc etiam Indiæ uictrix, per ueſtigia Liberi patris atque Herculis uagata: hæc eadẽ eſt Macedonia, cuius uno die Paulus Aemilius imperator noſter lxxij. urbes direptas uendidit. Tantam differentiam ſortis præſtitere duo homines.

Thracia. CAP. XI.

Thracia ſequitur, inter ualidiſsimas Europæ gẽtes, in ſtrategias l. diuiſa. Populorum eius quos nominare non pigeat, amnẽ Strymonẽ accolũt dextero latere Denſeletæ, & Medi, Biſaltas uſq; ſuprà dictos: læuo, Digeri, Beſſorumq; multa nomina, ad Neſtum amnem Pangæi montis ima ambientẽ, inter Eletos, Diobeſos, Carbileſos, inde Bryſas, Sapæos, Odomantes. Odryſarum gens infundit Hebrum accolentibus Carbiletis, Pyrogeris, Drugeris, Cænicis, Hypſaltis, Benis, Corpillis, Botiæis, Edonis. Eodem ſunt in tractu Selletæ, Priantæ, Doloncæ, Thyni, Celetæ maiores Hæmo, minores Rhodopæ ſubditi. Inter quos Hebrus amnis. Oppidum ſub Rhodope Poneropolis antea, mox à cõditore Philippopolis, nunc à ſitu Trimontium dicta. Hæmi excelſitas vi. M. paſſ. ſubitur. Auerſa eius & in Iſtrũ deuexa Mœſi, Getæ, Aoti, Gaudæ, Clariæq;, & ſub iis Arræi Sarmatæ, quos Areatas uocãt, Scythæq;, & circa Ponti littora Moriſeni, Sithonijq; Orphei uatis genitores obtinent. Ita finit Iſter à Septẽtrione. Ab ortu Pontus ac Propontis. A meridie Aegeum mare, cuius in ora à Strymone Apollonia, Aeſima, Neapolis, Datos. Intus Philippi colonia, abſunt à Dyrrhachio cccxxv. M. paſſ. Scotuſa, Topiris, Neſti amnis oſtium. Mons Pãgæus, Heraclea, Olynthos. Abdera libera ciuitas, ſtagnum Biſtonũ & gens. Oppidũ fuit Tinda, Diomedis equorum ſtabulis dirum. Nunc ſunt Dicæa, Iſmaron, locus Parthenion, Phaleſina, Maronea prius Ortagurea dicta. Mons, Serrium & Zone, tum locus Doriſcus cxx. M. hominũ capax. Ita Xerxes ibi dinumerauit exercitum. Os Hebri. Portus Stentoris. Oppidũ Aenos liberũ cũ Polydori tumulo, Ciconũ quondã regio. A Doriſco incuruatur ora ad Macron tichos cxxij. M. paſſ. Circa quem locum fluuius Melas, à quo ſinus appellatur. Oppida, Cypſela, Biſante, Macron tichos dictum, quà à Propontide ad Melanem ſinum inter duo maria porrectus murus procurrẽtẽ excludit Cherroneſum. Nanque Thracia altero latere à Pontico littore incipiens, ubi Iſter amnis immergitur, uel pulcherrimas in ea parte urbes habet Iſtropolim Mileſiorum, Tomos Calatinq;, quæ antea Aceruetis uocabatur. Heracleam habuit, & Bizonem terra hiatu raptam. Nunc habet Dionyſopolin, Crunos antea dictam. Alluit Zyras amnis. Totum eum tractum Scythæ Aroteres cognominati tenuere. Eorum oppida Aphrodiſias, Libiſtos, Zygere, Borcobe, Eumenia, Parthenopolis, Gerania, ubi Pygmæorum gens fuiſſe proditur, quos Cathizos Barbari uocant, creduntq; à gruibus fugatos. In ora à Dionyſopoli eſt Odeſſus Mileſiorũ. Flumen, Pamiſus. Oppidũ, Tetra, Naulochus. Mons Hæmus uaſto iugo procumbens in Pontum, oppidũ habuit in uertice Ariſtæum: Nunc in ora Meſembriam, Anchialum, ubi Meſembria fuerat. Aſtice regio habuit oppidũ Anthium, nunc eſt Apollonia. Flumina, Paniſſa, Rira, Tearus, Oroſines. Oppida, Thynnias, Almedeſſos, Deuelton, cum ſtagno quod nunc Deultum uocant. Veteranorum Phinopolis, iuxta quam Boſphorus. Ab Iſtri oſtio ad os ponti paſſ. d.lv. M. alij fecere. Agrippa adiecit quadraginta. Inde ad murum ſupradictum cl. ab eo Cherroneſus cxxvi. M. Sed à Boſphoro ſinus Caſthenes. Portus ſenum, & alter qui mulierum cognominatur. Promontorium Chryſoceras, in quo oppidum Byzantium liberæ conditionis, antea Lygos dictum. Abeſt à Dyrrhachio d.ccxi. M. paſ. Tantũ patet longitudo terrarum inter Adriaticum mare & Propontidem. Amnes, Bathynias, Pydaras, ſiue Atyras. Oppida, Selimbria, Perinthus, latitudine ducentorũ paſſuum continenti adnexa. Intus Byzia arx regũ Thraciæ, à Terei nefaſto crimine inuiſa hirundinibus: regio Cænica, colonia Flauiopolis, ubi antea Zela oppidum uocabatur. Et à Byzia quinquaginta M. paſſ. Apros colonia, quæ à Philippis abeſt clxxxviij. M. paſſ. At in ora amnis Erginus, oppidum fuit Ganos, deſeritur & Lyſimachia iam in Cherroneſo. Alius nanq; ibi Iſthmos anguſtia ſimili eſt, eodem nomine & pari latitudine. Illuſtrant duæ urbes utrinq; littora, quæ haud diſsimili modo tenuere, Pactia à Propontide, Cardia à Melane ſinu, hæc ex facie loci nomine accepto, utræq; cõprehenſæ poſtea Lyſimachia, v. M. paſſ. à longis muris. Cherroneſſos à Propontide habuit Tyriſtaſin, Crithoten, Ciſſam flumini Aegos appoſitã: nunc habet à colonia Apro xxxij. M. paſſ. Reſiſton, ex aduerſo coloniæ Parianæ. Et Helleſpontus ſeptem (ut diximus) ſtadijs Europã ab Aſia diuidẽs, quatuor illic inter ſe contrarias urbes habet. In Europa Callipolin & Seſton. In Aſia Lampſacũ & Abydon. Dein promõtorium Cherroneſi Maſtuſia aduerſum Sigeo, cuius in fronte obliqua Cynoſsema, ita appellatur Hecubæ tumulus, ſtatio Achæorum. Turris & delubrũ Protheſilai. Et in extrema Cherroneſi fronte, quæ uocatur Aeolium oppidũ Elaûs. Dein petenti Melanem ſinum portus Cœlos, et Panhormus, & ſupradicta Cardia. Tertius Europæ ſinus ad hũc modum clauditur. Mõtes extra prædictos Thraciæ Edonus, Gigemoros, Meritus, Melamphyllon. Flumina in Hebrum cadentia Bargus, Suemus. Macedoniæ, Thraciæ, Helleſponti longitudo ſuprà dicta. Quidam d.ccxx. M. faciunt. Latitudo cccbxxxiij. M. eſt. Aegeo mari nomẽ dedit ſcopulus inter Tenedum et Chium uerius quàm inſula, Aex nomine, à ſpecie capræ, quæ ita Græcis appellatur, repente in medio mari exiliẽs,

Cernunt eum à dextra parte Andrum nauigãtes ab Achaia, dirum ac peſtiferũ. Aegei pars Myrtoo datur: appellatur ab inſula parua, quæ cernitur Macedoniam à Gereſto petentibus, haud procul Eubœæ Caryſto. Romani omnia hæc maria duobus nominibus appellant, Macedonicũ quodcunq; Macedoniam aut Thraciam attingit, Græcienſe quà Græciam alluit. Nam Græci & Ionium diuidunt in Siculum ac Creticum ab inſulis. Item Icarium, quod eſt inter Samum & Myconum. Cætera nomina ſinus dedere quos diximus. Et maria quidem gentesq; in tertio Europæ ſinu ad hunc modum ſe habent.

Inſulæ inter eas terras, inter quas Creta, Eubœa, Cyclades, Sporades, Helleſpõti, Ponti, Mæotidis, Daciæ, Sarmatiæ, Scythiæ. CAP. XII.

INſulæ autem ex aduerſo Theſprotiæ Corcyra, à Buthroto xij. M. paſ. eadẽ ab Acroceraunijs quinquaginta M. cum urbe eiuſdẽ nominis Corcyra liberæ ciuitatis, & oppido Caßiope, temploq; Caſij Iouis, paß. xcvij. M. in longitudinẽ patens: Homero dicta Scheria & Phæacia, Callimacho etiã Drepane. Circa eam aliquot, ſed ad Italiam uergens, Thoronos, ad Leucadiam Paxæ duæ, v. M. diſcretæ à Corcyra: nec procul ab ijs ante Corcyram Ericuſa, Marate, Elaphuſa, Malthace, Trachie, Pytionia, Ptychia, Tarachie. Et à Phalacro Corcyræ promontorio ſcopulus, in quem mutatã Vlyxis nauem à ſimili ſpecie fabula eſt. Ante Leucadiam Sybota. Inter Leucadiam autem & Achaiam permultæ: quarum Teleboides, eædem quæ Taphiæ, ab incolis ante Leucadiam appellantur, Taphias, Oxiæ, Prinoëſſa: & ante Aetoliam Echinades, Aegialia, Cotonis, Thyatira, Geoaris, Dionyſia, Cyrnus, Chalcis, Pinara, Myſtus. Ante eas in alto Cephalenia, Zacynthus, utraq; liberæ. Ithaca Dulichiũ, Same, Crocylea, Paxos, Cephalenia quondam Melæna dicta, xi. M. paß. abeſt, circuitu patet xliiij. Same diruta à Romanis: adhuc tamen oppida tria habet. Inter hãc & Achaiam cũ oppido magnifica & fertilitate præcipua Zacinthus aliquãdo appellata Hyria, Cephaleniæ à meridiana parte xxij. M. abeſt. Mons Elatus ibi nobilis. Ipſa circuitu colligit xxxvi. M. Ab ea Ithaca xij. M. diſtat, in qua mõs Neritus. Tota uerò circuitu patet xxv. M. paß. Ab ea Araxum Peloponneſi promontorium xij. M. paſ. Ante hanc in alto Aſteris, Prote. Ante Zacynthũ xxxv. M. paß. in eurum uentum, Strophades duæ, ab alijs Plotæ dictæ. Ante Cephaleniam Letoia. Ante Pylum tres Sphagiæ, & totidem ante Meſſenen Oenuſſæ. In Aſinæo ſinu tres Thyrides: in Laconico Teganuſa, Cothon, Cythera cum oppido, antea Porphyris appellata. Hæc ſita eſt à Malea promõtorio v. M. paß. ancipiti propter anguſtias ibi nauium ambitu. In Argolico Pityuſa, Irine, Ephyre. contra Hermionium agrũ Tiparenus, Epiropia, Colonis, Ariſtera: contra Trœzeniũ Calauria, quingentos paß. diſtãs, Plateis, Belbina, Laſia, Baucidias. Contra Epidaurũ Cecryphalos, Pityoneſos vi. M. paß. à continente. ab hac Aegina liberæ cõditionis xvij. M. paß. cuius xx. M. paß. præternauigatio eſt: eadẽ autẽ à Pyræo Athenienſiũ portu xij. M. paß. abeſt, antè Oenone uocitata. Spiræo promontorio obiacent Eleuſa, Dendros, Craugiæ duæ, Cæciæ duæ, Selachuſa, Dacenchris, Aſpis, vij. Et in Megarico ſinu Methurides iiij. Aegila autẽ xv. M. paß. à Cythera: eadẽq; à Creta Phalaſarna oppido xxv. M. paſ. Ipſa Creta altero latere ad auſtrum, altero ad ſeptentrionẽ uerſa, inter ortũ occaſumq; porrigitur, c. urbiũ clara fama. Doſiades eam à Creta nympha Heſperidis filia, Anaximander à rege Curetũ, Philiſtides, Mallotes Crates primũ Aëriam dictã, deinde poſtea Curetin, & Macaron nõnulli à temperie cœli appellatam exiſtimauere. Latitudine nuſquam l. M. paß. excedens, & circa mediã ſui partẽ maxime patens, longitudine implet cclxx. M. paß. circuitu d. lxxxix. flectensq; ſe in Creticũ pelagus ab ea dictum, quà lõgiſsima eſt ad orientẽ Sammoniũ promontoriũ aduerſum Rhodo, ad occidẽtem Criu metopon Cyrenas uerſus expellit. Oppida eius inſignia, Phalaſarne, Elæa, Cyſamũ, Pergamum, Cydon, Minoum, Apteron, Pãtomatriũ, Amphimalla, Rhythymna, Panormum, Cytheum, Apollonia, Matium, Heraclea, Miletos, Ampelos, Hierapytna, Lebena, Hierapolis: Et in mediterraneo, Gortina, Phæſtum, Gnoſus, Polyrhenium, Myrina, Lycaſtus, Rhamnus, Lyctus, Diũ, Aſum, Pyloros, Rhytion, Clatos, Pharæ, Holopyxos, Laſos, Eleutherna, Therapne, Marathuſa, Cytinos: & aliorum circiter lx. oppidorũ memoria extat. Mõtes, Cadiſcus, Idæus, Dictæus, Coricus. Ipſa abeſt promontorio ſuo quod uocatur Criu metopon, ut prodit Agrippa, à Cyrenarum promontorio Phycunte cccxxv. M. paß. Item Cadiſco à Malea Peloponneſi lxxx. A Carpatho inſula promõtorio Sammonio lx. M. in fauoniũ uentũ. Hæc inter eam & Rhodum interiacet. Reliqua circa eam ante Peloponneſum duæ Coricæ, totidem Mylæ: & latere ſeptentrionali, dextera Cretam habenti, contra Cydoniam Leuce, & duæ Budoræ. Cõtra Matium Dia: Contra Itanum promontoriũ Oniſa, Leuce. Contra Hierapytnam, Cryſa, Gaudos. Eodẽ tractu Ophiuſſa, Butoa, Rhãnus: circũuectisq; Criu metopon, tres Muſagores appellatæ. Ante Sammoniũ promontorium, Phocæ. Platiæ, Sirnides, Naulochos, Armedon, Zephyre. At in Hellade etiamnũ in Aegeo Lichades, Scarphia, Caresa, Phocaria, cõpluresq; aliæ ex aduerſo Atticæ ſine oppidis, et ideo ignobiles. Sed cõtra Eleuſina clara Salamis, ante eã Pſytalia: à Sunio uerò Helene v. M. paſ. diſtans. Dein Ceos ab ea totidẽ, quam noſtri quidam dixere Ceam, Græci & Hydruſſam. Auulſa Eubœæ, quingentis longa ſtadijs fuit quondã: mox quatuor ferè partibus, quæ ad Bœotiã uergebat, eodem mari deuoratis, oppida habet reliqua, Iulida, Carthæam: intercidere Coreſſus, Pœeſſa. Ex hac profectam delicatiorẽ fœminis ueſtem, autor eſt Varro. Eub

ro. Eubœa & ipſa auulſa Bœotiæ, tam modico interfluente Euripo ut ponte iũgatur, ad meridiẽ promontorijs duobus, Gereſto ad Atticam uergente, & ad Helleſpontũ Caphareo inſignis, à ſeptẽtrione Caneo, nuſquam latitudinem ultra xl. M. paſſ. extendit, nuſquam intra xx. M. contrahit: ſed in longitudinẽ uniuerſæ Bœotiæ, ab Attica Theſſaliam uſq; prætenta in cl. M. paſſ. circuitu uerò ccclxv. abeſt ab Helleſponto parte Capharei ccxxv. M. paſ. urbibus clara quondã, Pyrrha, Porthmo, Neſo, Cerintho, Orco, Dio, Aedepſo, Ocha, Oechalia, nunc Chalcide, cuius ex aduerſo in cõtinenti Aulis eſt, Gereſto, Eretria, Caryſto, Oritano Artemiſio, fonte Aretuſa, flumine Lelanto, aquisq; calidis quæ Hellopiæ uocantur nobilis, notior tamen marmore Caryſtio: antea uocitata eſt Chalcodonis, aut Macris, ut Dionyſius et Ephorus tradũt, ut Ariſtides Macra, & Callidemus Chalcis, ære ibi primum reperto: ut Menæchmus, Abantias, ut poëtæ uulgo Aſopis. Extra eam in Myrtoo multæ, ſed maxime illuſtres Glauconeſos, & Aegilia. Et à promõtorio Gereſto, circa Delum in orbem ſitæ, unde & nomen traxere, Cyclades. Prima earum Andrus cum oppido, abeſt à Gereſto x. M. paſſ. à Ceo xxxix. M. Ipſam Myrſilus Cauron, deinde Antandron cognominatã tradit. Callimachus Laſiam, alij Nonagriã, Hydruſſam, Epagrin. patet circuitu xciij. M. paſ. Ab eadem Andro paſſus mille, & à Delo xv. M. Tenos cũ oppido xv. M. paſſ. porrecta, quam propter aquarum abundantiã Ariſtoteles Hydruſſam appellatã ait, aliqui Ophiuſſam. Cæteræ Myconos cum monte Dimaſto, à Delo xv. M. paſſ. Scyros, Siphnus, antè Meropia, & Acis appellata, circuitu xxviij. M. paſ. Seriphus xij. Præpeſinthus, Cythnos: Ipſaq; longe clariſſima, Cycladum media, templo Apollinis & mercatu celebrata Delos: quæ diu fluctuata (ut proditur) ſola motũ terræ nõ ſenſit ad M. Varronis ætatẽ. Mutianus prodidit bis cõcuſſam. Hanc Ariſtoteles ita appellatam prodidit, quoniã repente apparuerit enata: Aegloſthenes Cynthiam, alij Ortygiam, Aſteriã, Lagiam, Chlamydiam, Cynethum, Pyrpilen, igne ibi primum reperto. Cingitur v. M. paſſ. aſſurgit Cyntho monte. Proxima ei Rhene, quam Anticlides Celaduſſam uocat, item Artemiten Helladius. Syros, quam circuitu patere xx. M. paſſ. prodidere ueteres. Mutianus clx. Olearos, Paros cum oppido ab Delo xxxviij. M. marmore nobilis, quam primo Pactiam, poſtea Minoida uocarunt. Ab ea ſeptem M. quingentis Naxus, à Delo xviij. cum oppido, quam Strongylen, dein Dian, mox Dionyſiada à uinearum fertilitate: alij Siciliam minorẽ, aut Callipolin appellarunt. Patet circuitu lxxv. M. paſſ. dimidioque maior eſt quàm Paros: et hactenus quidem Cycladas ſeruant, cæteras quæ ſequuntur Sporades. Sunt autem Helene, Phocuſſa, Phecaſia, Schinuſſa, Pholegandros, & à Naxo decem & ſeptẽ M. paſſ. Icaros, quæ nomẽ mari dedit, tantundem ipſa in longitudinem patens, cum oppidis duobus, tertio amiſſo, antè uocata Doliche, et Macris, & Ichthyoëſſa. Sita eſt ab exortu ſolſtitiali à Delo quinquaginta M. paſſ. Eadem à Samo xxxv. M. Inter Eubœam & Andrum x. M. paſſ. freto. Ab ea Gereſtum cxij. M. quingenti paſſ. Nec deinde ſeruari poteſt ordo. Aceruatim ergo ponentur reliquæ. Ios à Naxo xiiij. M. paſſ. Homeri ſepulchro ueneranda, longitudinis xxv. M. antea Phœnice appellata. Odia, Letandros, Gyaros, cũ oppido, circuitu xij. M. paſ. prope. Abeſt ab Andro ſexagintaduo M. paſ. Ab ea Cyrnos lxxx. M. paſ. Cynethuſſa, Telos unguẽto nobilis, à Callimacho Agathuſſa appellata. Donyſa, Patmos circuitu xxx. M. paſſ. Coraſiæ, Lebinthus, Leros, Cynara, Sycinus, quæ antea Oenoẽ, Heratia, quæ Onus, Caſus quæ Aſtrabe, Cimolus quæ Echinuſſa. Melos cum oppido, quam Ariſtides Byblida appellat, Ariſtoteles Zephyriã, Callimachus Mimallida, Heraclides Siphnum, & Acyton. Hæc inſularum rotundiſſima eſt. Poſt Machia, Hypere quondam Patage, ut alij Platage, nunc Amorgos, Polyægos, Phyle, Thera, cum primum emerſit. Calliſte dicta ex ea auulſa poſtea Theraſia, atque inter duas enata mox Automate, eadem Hiera: & in noſtro æuo Thia iuxta eandem Hieram nata. Diſtat Ios à Thera xxv. M. paſ. Sequuntur Lea, Aſcania, Anaphe, Hippuris, Hippuriſſuſa. Aſtipalæa liberæ ciuitatis, circuitu lxxxviij. M. paſ. abeſt à Cadiſco Cretæ cxxv. M. Ab ea Platea lx. M. Vnde Camina xxxviij. M. Azibintha, Laniſe, Tragia, Pharmacuſa, Techedia, Chalcia, Calydna, in qua oppida iij. Calymna ij. Olymnos. Aqua Carpathus, quæ nomen Carpathio mari dedit, xxv. M. paſſ. Inde Rhodum Africo uento l. M. paſſ. à Carpatho ad Caſon vij. M. à Caſo Samonium Cretæ promõtorium xxx. M. In Euripo autem Euboico primo ferè introitu Petaliæ, quatuor inſulæ, & in exitu Atalante. Cyclades & Sporades, ab oriẽte litoribus Icarijs Aſiæ, ab occidente Myrtoi Atticæ, à ſeptẽtrione Aegeo mari, à meridie Cretico et Carpathio incluſæ, per cc. M. in longitudinẽ iacent. Pagaſicus ſinus ante ſe habet Eutychiam, Cicynetum, & Scyrum ſupradictam, ſed Cycladum & Sporadum extimam, Gerontiam, Scandiram, Thermeuſim, Irrheſiam, Solimniam, Eudemiam, Neam quæ Mineruæ ſacra eſt. Athos ante ſe quatuor, Peparetum cum oppido, quondam Euonum dictam ix. M. paſſ. Scyathum xv. M. Imbrum cum oppido lxxxviij. M. paſ. Eadẽ abeſt à Maſtuſia Cherroneſi lxxv. M. paſ. Ipſa circuitu lxxij. M. paſ. Perfunditur amne Iliſſo. Ab ẽa Lemnos xxij. M. quæ ab Atho lxxxvij. M. paſ. Circuitu patet xxij. M. d. paſ. Oppida habet Ephæſtiam & Myrinam, in cuius forum ſolſtitio Athos eiaculatur umbram. Ab ea Thaſſos libera quinq; M. paſ. olim Aëria uel Aethria dicta. Inde Abdera continentis xx. M. paſ. Athos lxij. M. tantũdem ad inſulam Samothracen, quæ libera ante Hebrum, ab Imbro xxxij. M. à Lemno xxij. M. d.

attollitur mõte Saoce x. M. paſ. portuoſiſſima omniũ: Callimachus eam antiquo nomine Dardaniam nominat. Inter Cherroneſum & Samothracen utrinq; ferè xv. M. Haloneſos, ultra Gethone, Lãpouia, Alopecõneſus haud procul à Cœlo Cherroneſi portu, & quedã ignobiles. Deſertis quoq; reddãtur in hoc ſinu, quarum modo inueniri potuerunt nomina, Deſticos, Laruos, Cyſſiros, Carbruſa, Calathuſa, Scylla, Dialeon, dicta Melantia, Draconon, Arconeſus, Diethuſa, Scapos, Capheris, Meſate, Aeantion, Phaterroneſos, Pateria, Calete, Neriphus, Polendos. Quartus è magnis Europæ ſinus ab Helleſpõto incipiens, Maeotis oſtio finitur. Sed totius Ponti forma breuiter amplectenda eſt, ut facilius partes noſcãtur. Vaſtum mare præiacẽs Aſiæ & ab Europa porrecto Cherroneſi littore expulſum, anguſto meatu irrumpit in terras, ſeptem ſtadiorum, ut dictũ eſt, interuallo Europã auferens Aſiæ. Primas anguſtias Helleſpontum uocant. Hac Xerxes Perſarũ rex, conſtrato in nauibus ponte, duxit exercitum. Porrigitur inde tenuis Euripus lxxxvi. M. paſ. ſpatio ad Priapum urbem Aſiæ, quà magnus Alexander tranſcendit. Inde expatiatur æquor, rurſusq; in arctum coit laxitas. Propõtis appellatur. Anguſtiæ Thracius Boſphorus, latitudine d. paſ. quà Darius pater Xerxis copias põte tranſuexit. Tota ab Helleſponto lõgitudo ccxxxix. M. paſ. Dein uaſtum mare, pontus Euxinus, qui quondã Axenus longe refugientes occupat terras, magnoq; littorũ flexu retro curuatus in cornua, ab his utrinq; porrigitur, ut ſit planè arcus Scythici forma. Medio flexu iungitur oſtio Mæotici lacus. Cimmerius Boſphorus id os uocatur M. M. D. paſſ. latitudine. At inter duos Boſphoros Thracium & Cimmeriũ directo curſu, ut autor eſt Polyb. d. M. paſ. interſunt. Circuitu uerò totius Ponti uicies ſemel centena quinquaginta M. ut autor eſt Varro, & ferè ueteres. Nepos Cornelius ccc. M. l. adijcit. Artemidorus uicies nouies cẽtena xix. M. facit. Agrippa xxiij. lx. M. Mutianus xxviij. lxv. M. Simili modo Europæ latere menſuram alij quatuordecies centena lxxviij. M. d. determinauere: Alij undecies cẽtena lxxij. M. M. Varro ad hunc modum metitur. Ab oſtio Ponti Apolloniã clxxxviij. M. d. paſ. Calatin tantundẽ. Ad oſtiũ Iſtri cxxv. Ad Boryſthenen ccl. Cherroneſum Heracleatarũ oppidum ccclxxv. M. paſ. Ad Panticapæũ quod aliqui Boſphorum uocant, extremũ in Europæ ora ccxxij. M. d. quæ ſumma efficit xiij. xxxvi. M. d. Agrippa à Byzantio ad flumẽ Iſtrum d. lx. Inde Panticapæũ d. cxxx. Inde lacus ipſe Mæotis Tanaim amnẽ ex Riphæis mõtibus defluentẽ accipiens, nouiſſimũ inter Europã Aſiamq; finem xiij. vi. M. circuitu patere traditur. Ab alijs xi. xxv. M. ab oſtio eius ad Tanais oſtiũ directo curſu ccclxxv. M. paſſ. eſſe conſtat. Accolæ ſinus eius in mentione Thraciæ dicti ſunt Iſtropolim uſque. Inde oſtia Iſtri. Ortus hic in Germaniæ iugis montis Abnobæ, ex aduerſo Raurici Galliæ oppidi, multis ultra alpes milibus, ac per innumeras lapſus gentes Danubij nomine, immenſo aquarũ auctu, & unde primum Illyricum alluit, Iſter appellatus, ſexaginta amnibus receptis, medio ferme numero eorum nauigabili, in Pontũ uaſtis ſex fluminibus euoluitur. Primũ oſtium Peuces, mox ipſa Peuce inſula: à qua proximus alueus appellatus, xix. M. paſſ. magna palude ſorbetur. Ex eodem alueo et ſuper Iſtropolin lacus gignitur lxiij. M. paſſ. ambitu, Halmyrim uocant. Secundum oſtium Naracuſtoma appellatur. Tertium Caloſtoma iuxta inſulam Sarmaticam. Quartum Pſeudoſtoma, & inſula Conopon diabaſis, poſtea Boreoſtoma & Spireoſtoma. Singula autem ora tanta ſunt, ut prodatur in xl. M. paſſ. longitudinis uinci mare, dulcemq; intelligi hauſtum. Ab eo in plenũ quidem omnes Scytharũ ſunt gentes. uariæ tamẽ littori appoſita tenuere, aliàs Getæ, Daci Romanis dicti, aliàs Sarmatæ, Græcis Sauromatæ, eorũq; Hamaxobij aut Aorſi, aliàs Scythæ degeneres & à ſeruis orti, aut Troglodytæ, mox Alani & Roxalani. Superiora autem inter Danubium & Hircinium ſaltum, uſq; ad Pannonica hyberna Carnũti, Germanorumq; ibi confinium, cãpos & plana Iazyges Sarmatæ, montes uerò & ſaltus pulſi ab his Daci, ad Patiſſum amnem à Moro, ſiue is Duria eſt, à Sueuis regnoq; Vanniano dirimens eos: auerſa Baſternæ tenent, alijq; inde Germani. Agrippa totum eum tractum ab Iſtro ad oceanum bis ad decies centum M. paſſuum in longitudinem, quantum minus quadringentis in latitudinem, ad flumen Viſtulam à deſertis Sarmatiæ, prodidit. Scytharum nomen uſquequaque tranſit in Sarmatas atque Germanos. Nec alijs priſca illa durauit appellatio, quàm qui extremi gentium harũ ignoti propè cæteris mortalibus degunt. Verùm ab Iſtro oppida, Cremniſcoi, Aepolium, mõtes Macrocremnij, clarus amnis Tyra, oppido nomen imponens, ubi antea Ophiuſa dicebatur. In eodem inſulam ſpatioſam incolunt Tyragetæ. Abeſt à Pſeudoſtomo Iſtri oſtio centum triginta M. paſſ. Mox Axiacæ cognomines flumini, ultra quos Crobyzi, flumen Rode, ſinus Sagaricus, portus Ordeſus. Et à Tyra centum uiginti M. paſſ. flumen Boriſthenes, lacusq; & gens eodem nomine, & oppidum à mari recedens quindecim M. paſſuum, Olbiopolis & Miletopolis, antiquis nominibus. Rurſusq; in littore portus Achæorum. Inſula Achillis, tumulo eius uiri clara. & ab ea centum xxv. M. paſſ. peninſula, ad formam gladij in tranſuerſum porrecta exercitatione eiuſdem cognominata Dromos Achilleos, cuius longitudinem lxxx. M. paſſ. tradidit Agrippa. Totum eum tractum Tauri Scythæ & Sarmatæ tenent. Inde ſyluestris regio Hylæum mare, quo alluitur, cognominauit, Enecadloē uocantur incolæ. Vltrà Pãticapes amnis, qui Nomadas & Georgos diſterminat: mox Aceſinus. Quidam Panticapen confluere infra Olbiam cum Boryſthene tradunt, diligentiores Hypanim: tanto errore eorũ, qui illum in

Aſiæ

Aſiæ parte prodidere. Mare ſubit uaſto receſſu, donec quinq; M. paſſ. interuallo abſit à Mæotide, uaſta ambiens ſpatia multaſq; gẽtes. Sinus Carcinnites appellatur, flumẽ Pacyris. Oppida Nauarum, Carcine. A tergo lacus Buges, foſſa emiſſus in mare. Ipſe Buges à Coreto, Mæotis lacus ſinu, petroſo diſcluditur dorſo. Recipit amnes Bugem, Gerrhum, Hypanin, ex diuerſo uenientes tractu. Nam Gerrhus Baſilidas & Nomadas ſeparat. Hypanis per Nomadas & Hyleos fluit, manu facto alueo in Bugen, naturali in Coretũ. Regio Scythiæ Sendica nominatur. Sed à Carcinite Taurica incipit, quondam mari circunfuſa & ipſa, quaquà nunc iacent campi. Deinde uaſtis attollitur iugis. Triginta ſunt eorum populi. Ex ijs mediterranei xxiij. Sex oppida, Orgocyni, Caraſeni, Aſſyrani, Traclari, Arcilachitæ, Caliordi. Iugũ ipſum Scythotauri tenent. Clauduntur ab occidẽte Cherroneſo, ab ortu Scythis Satarchis. In ora à Carcinite oppida, Taphræ, in ipſis anguſtijs peninſulæ: mox Heraclea Cherroneſos, libertate à Romanis donatũ. Megarice uocabatur antea, præcipui nitoris in toto eo tractu, cuſtoditis Græciæ moribus, quinq; M. paſſ. ambiẽte muro. Inde Parthenium promontorium Taurorum, ciuitas Placia. Symbolon portus. Promontorium Criumetopon, aduerſum Carambi Aſiæ promontorio per medium Euxinum procurrẽs clxx. M. paſſ. interuallo: quæ maximè ratio Scythici arcus formam efficit. Ab eo Taurorum portus multi & lacus, oppidum Theodoſia à Criumetopo cxxij. M. paſſ. A Cherroneſo clxv. M. paſſ. Vltrà fuere oppida, Cyte, Zephyrium, Acre, Nymphaũ, Dia. Reſtat longè ualidiſſimũ in ipſo Boſphori introitu, Panticapæum Mileſiorũ, à Theodoſia M. xxxv. paſſ. A Cimmerio uero oppido trans fretũ ſito M. M. d. (ut diximus) paſſ. Hæc ibi latitudo Aſiam ab Europa ſeparat, eaque ipſa pedibus plerumq; peruia, glaciato freto. Boſphori Cimmerij latitudo xij. M. d. paſſ. Oppida habet Hermiſium, Myrmecium: & intus inſulam Alopecen. Per Mæotin autem ab extremo Iſthmo, qui locus Taphræ uocatur, ad os Boſphori cclx. M. paſſ. longitudo colligitur. A Taphris per continentem introrſus tenent Auchetæ, apud quos Hypanis oritur, Neuri apud quos Boryſthenes, Geloni, Thuſſagetæ, Budini, Baſilidæ, & cæruleo capillo Agathyrſi. Super eos Nomades: dein Anthropophagi. A Buge ſuper Mæotin Sauromatæ, & Eſſedones. At per oram ad Tanaim uſq; Mæotæ, à quibus lacus nomen accepit: ultimiq; à tergo eorum Arimaſpi. Mox Riphæi mõtes, & aſſiduo niuis caſu pinnarum ſimilitudine, Pterophoros appellata regio: pars mundi damnata à natura rerum, & denſa merſa caligine: neq; in alio quàm rigoris opere geliduq; aquilonis conceptaculis. Ponè eos montes, ultraq; aquilonẽ, gens felix (ſi credimus) quos Hyperboreos appellauere, annoſo degit æuo, fabuloſis celebrata miraculis. Ibi creduntur eſſe cardines mundi, extremiq; ſiderũ ambitus, ſemeſtri luce & una die ſolis auerſi: non, ut imperiti dixere, ab æquinoctio uerno in autumnũ. Semel in anno ſolſtitio oriũtur ijs ſoles, brumaq; ſemel occidunt. Regio aprica, felici temperie, omni afflatu noxio carẽs. Domus ijs nemora luciq;, & deorũ cultus uiritim gregatimq;, diſcordia ignota & ægritudo omnis. Mors nõ niſi ſatietate uitæ, epulatis delibutiſq; ſenibus luxu, ex quadam rupe in mare ſalientibus. Hoc genus ſepulturæ beatiſſimũ. Quidã eos in prima parte Aſiæ littorũ poſuere, non in Europa, ° qui ſunt ibi ſimilitudine & ſitus, Atacorũ nomine. Alij medios fecere eos inter utrũq; ſolem, Antipodum occaſum exoriẽtemq; noſtrũ, quod fieri nullo modo poteſt, tam uaſto mari interueniẽte. Qui non alibi quàm in ſemeſtri luce conſtituêre eos, ſerere matutinis, meridie metere, occidẽte ſole fœtus arborum decerpere, noctibus in ſpecus cõdi tradiderunt. Nec licet dubitare de gente ea, cũ tot autores prodant frugum primitias ſolitos Delon mittere Apollini, quẽ præcipue colunt. Virgines ferebant eas hoſpitijs gentiũ per annos aliquot uenerabiles: donec uiolata fide, in proximu accolarũ finibus deponere ſacra ea inſtituêre, hiq; ad conterminos deferre, atq; ita Delõ uſq;. Mox et hoc ipſum exoleuit. Sarmatia, Scythia, Taurica, omniſq; à Boryſthene amne tractus lõgitudo d. ccccIxxx. M. Latitudo d. ccxvij. M. à M. Agrippa tradita eſt. Ego incertam in hac terrarũ parte mẽſurã arbitror. Verum inſtituto ordine, reliqua huius ſinus dicãtur: & maria quidẽ eius nũcupauimus.

° quia ſunt ibi ſimili cõſuetudine & ſitu Attacori nomine

Inſulæ Ponti. CAP. XIII.

HEllespontus inſulas non habet in Europa dicendas. In Ponto duæ, M. d. paſſ. ab Europa, xiiij. M. ab oſtio, Cyaneæ ab alijs Symplegades appellatæ, traditæq; fabulis inter ſe concurriſſe: quoniam paruo diſcretæ interuallo, ex aduerſo intrãtibus geminæ cernebantur, paulumque deflexa acie, coëuntium ſpeciem præbebãt. Citra Iſtrum Apolloniatarum una lxxx. M. à Boſphoro Thracio, ex qua M. Lucullus Capitolinum Apollinem aduexit. Inter oſtia Iſtri quæ eſſent diximus. Ante Boryſthenem Achillea eſt ſupradicta, eadem Leuce & Macaron appellata. Hanc temporum horum demonſtratio à Boryſthene cxl. M. ponit, à Tyra cxx. M. à Peuce inſula quinquaginta M. Cingitur circiter x. M. paſſ. Reliquæ in Carcinite ſinu Cephalonneſos, Rhoſphoduſa, Macra. Nõ eſt omittenda multorum opinio, priuſquam digrediamur à Põto, qui maria omnia interiora illo capite naſci, non Gaditano freto, exiſtimauere, haud improbabili argumento: quoniam æſtus ſemper è Ponto proflũes nunquam reciprocetur. Exeũdum deinde eſt, ut extera Europæ dicantur: trangreſſiq; Riphæos montes, littus oceani ſeptentrionalis in læua, donec perueniatur Gades, legendũ. Inſulæ complures ſine nominibus eo ſitu traduntur. Ex quibus ante Scythiam quæ appellatur Bannomãna, abeſſe à Scythia diei curſu, in quam ueris temperie fluctibus electrum eijciatur, Timæus prodidit. Reliqua littora incerta ſignata fama. Septentrionalis oceanus, Amalchium eum Hecatæus appellat, à

Paropamiſo amne quà Scythiam alluit, quod nomen eius gentis lingua ſignificat congelatũ. Philemon Morimaruſam à Cimbris uocari, hoc eſt mortuum mare, uſq; ad promõtorium Rubeas, ultra deinde Cronium: Xenophon Lampſacenus, à littore Scytharum tridui nauigatione, inſulam eſſe immenſæ magnitudinis, Baltiam tradit. Eandem Pytheas Baſiliam nominat. Feruntur & Oonæ, in quibus ouis auium & auenis incolæ uiuant. Aliæ, in quibus equinis pedibus homines naſcantur, Hippopodes appellati: Faneſiorũ aliæ, in quibus nuda alioquin corpora prægrãdes ipſorum aures tota contegant. Incipit inde clarior aperiri fama ab gẽte Ingæuonum, quæ eſt * prima inde Germaniæ. Seuo mõs ibi immenſus, nec Riphæis iugis minor, immanem ad Cimbrorum uſq; promontorium efficit ſinum. qui Codanus uocatur, refertus inſulis: quarũ clariſsima Scandinauia eſt, incompertæ magnitudinis, portionem tantum eius, quod ſit notum, Hilleuionum gente d. incolente pagis, quæ alterum orbem terrarum eam appellat. Nec eſt minor opinione Eningia. Quidã hæc habitari ad Viſtulam uſque fluuium, à Sarmatis, Venedis, Scyris, Hirris tradunt. Sinum Clylipenum uocari, & in oſtio eius inſulam Latrin. Mox alterum ſinum Lagnum, cõterminum Cimbris. Promõtorium Cimbrorũ excurrens in maria longè peninſulam efficit, quæ Cartris appellatur, xxiij. M. paß. Inde inſulæ Rom. armis cognitæ. Earum nobiliſsimæ, Burchana, Fabaria à noſtris dicta, à frugis ſimilitudine ſponte prouenientis. Item Gleſſaria, à ſuccino militiæ appellata, à Barbaris Auſtrania, præterque Actania. Toto autem hoc mari ad Scaldis uſq; fluuium, Germanicæ accolunt gentes haud explicabili mẽſura, tam immodica prodentium diſcordia eſt. Græci & quidam noſtri, xxv. M. paß. oram Germaniæ tradiderunt. Agrippa cum Rhetia & Norico longitudinẽ d.clxxxvi. M. paſſuum, latitudinem cclxviij. M.

* prima Germaniæ. Inde Seuo

Germania. CAP. XIIII.

RHetiæ propè unius maiore latitudine, ſanè circa exceſſum eius ſubactæ. Nam Germania multis poſtea annis nec tota percognita eſt. Si cõiectare permittitur, haud multum oræ deerit Græcorũ opinioni, & longitudinis ab Agrippa proditæ. Germanorum genera v. Vindili, quorum pars Burgundiones, Varini, Carini, Guttones. Alterum genus Ingæuones, quorum pars Cimbri, Teutoni, ac Cauchorũ gentes. Proximi autem Rheno Iſtæuones, quorum pars Cimbri mediterranei: Hermiones, quorum Sueui, Hermunduri, Chatti, Cheruſci. Quinta pars Peucini, Baſternæ, ſupradictis cõtermini Dacis. Amnes clari in oceanum defluũt, Guttalus, Viſtillus ſiue Viſtula, Albis, Viſurgis, Amiſius, Rhenus, Moſa. Introrſus uero, nulli inferius nobilitate, Hercynium iugum prætenditur.

Inſulæ in Gallico oceano. CAP. XV.

IN Rheno ipſo, propè c. M. paſſ. in longitudinem, nobiliſsima Batauorum inſula, & Cannenufatum, & aliæ Friſiorum, Cauchorũ, Friſiabonum, Sturiorum, Marſatiorum, quæ ſternuntur inter Helium ac Fleuũ. Ita appellantur oſtia in quæ effuſus Rhenus, ab ſeptentrione in lacus, ab occidente in amnem Moſam ſe ſpargit: medio inter hæc ore, modicum * nomini ſuo cuſtodiens alueum.

* nominis ſui

Britannia & Hybernia. CAP. XVI.

EX aduerſo huius * ſitus Britannia inſula, clara Græcis noſtriſq; monumẽtis, inter ſeptẽtrionem & occidentem iacet: Germaniæ, Galliæ, Hiſpaniæ, multo maximis Europæ partibus magno interuallo aduerſa. Albion ipſi nomen fuit, cum Britanniæ uocarentur omnes, de quibus mox paulo dicemus. Hæc abeſt à Geſſoriaco Morinorum gentis littore, proximo traiectu l. M. minimum, circuitu uero patere tricies octies cẽtena uigintiquinq; M. Pytheas & Iſidorus tradunt, triginta propè iam annis notitiã eius Rom. armis non ultra uicinitatem ſyluæ Calidoniæ propagãtibus. Agrippa longitudinẽ d.ccc. M. paſ. eſſe: latitudinẽ ccc. M. credit. Eandem Hyberniæ latitudinẽ, ſed longitudinem cc. M. paſſuum minorem. Super eam hæc ſita abeſt breuiſsimo tranſitu à Silurum gente xx. M. paſſ. Reliquarũ nulla cxxv. M. circuitu amplior proditur. Sunt autem xl. Orcades, modicis inter ſe diſcretæ ſpatijs. Septẽ Acmodæ, & xxx. Habudes, & inter Hiberniam & Britanniam Mona, Monapia, Ricnea, Vectis, Silimnus, Andros. Infra uero Siambis, & Axantos. Et ab aduerſo in Germanicũ mare ſparſæ Gleſſariæ, quas Electridas Græci recẽtiores appellauere, quòd ibi Electrũ naſceretur. Vltima omnium quæ memorantur, Thule: in qua ſolſtitio nullas eſſe noctes indicauimus, cancri ſignum ſole trãſeunte, nulloſq; contrà per brumã dies. Hæc quidam ſenis menſibus cõtinuis fieri arbitrantur. Timæus hiſtoricus à Britãnia introrſus ſex dierum nauigatione abeſſe dicit inſulam Mictim, in qua candidũ plumbũ proueniat. Ad eam Britannos uitilibus nauigijs corio circũſutis nauigare. Sunt qui & alias prodant, Scandiam, Dumnam, Bergos: maximamq; omnium Nerigon, ex qua in Thulen nauigetur. A Thule unius diei nauigatione mare concretum, à nonnullis Cronium appellatur.

* ſita eſt Britan.

Gallia. CAP. XVII.

GAllia omnis comata uno nomine appellata, in tria populorum genera diuiditur, amnibus maximè diſtincta. A Scalde ad Sequanam Belgica. Ab eo ad Garumnã, Celtica eademq; Lugdunẽſis. Inde ad Pyrenæi montis excurſum Aquitania, Aremorica antè dicta. Agrippa uniuerſarũ Galliarũ inter Rhenum & Pyrenæũ, atq; oceanũ ac montes Gebennã & Iuram, quibus Narbonẽſem Galliam excludit, longitudinem ccccxx. M. paſſ. latitudinẽ cccxiij. cõputauit. A Scaldi incolunt externi Toxandri pluribus nominibus. Deinde Menapij, Morini, Oromanſaci iuncti pago qui Geſſoriacus uocatur: Britanni, Ambiani, Bellouaci, Haßi. Introrſus Caſtologi, Atrebates, Neruij liberi, Veromandui, Sueconi, * Sueßiones liberi, Vlbanectes liberi, Tungri, Rinuci, Friſiabones, Betaſi,

* Sueßiones, Verunt liberi

Betaſi, Leuci liberi, Treueri liberi antea, & Lingones fœderati, Remi fœderati, Mediomatrici, Sequani, Raurici, Heluetij. Coloniæ, equeſtris & Rauriaca. Rhenum autem accolentes, Germaniæ gentium in eadem prouincia, Nemetes, Tribochi, Vangiones, hinc Vbij, Colonia Agrippinenſis, Gugerni, Batiui, & quos in inſulis diximus Rheni.

Lugdunenſis Gallia. CAP. XVIII.

LVgdunēſis Gallia habet Lexouios, Vellocaſſes, Galletos, Venetos, Abrincatuos, Oſiſmios, flumen clarum Ligerim. Sed peninſulam ſpectatiorem excurrentem in oceanum à fine Oſiſmiorum circuitu d.cxxv. M. paſ. ceruice in latitudinem cxxv. M. Vltra eam Nannetes. Intus autem Hedui fœderati. Carnuti fœderati, Boij, Senones, Aulerci, qui cognominantur Eburouices, & qui Cenomanni, Meldi liberi, Parrhiſij, Trecaſſes, Andegaui, Viducaſſes, Vadicaſſes, Venelli, Carioſuelites, Diablindi, Rhedones, Turones, Iteſui, Secuſiani liberi. in quorum agro colonia Lugdunum.

Aquitania. CAP. XIX.

AQuitanicæ ſunt Ambilatri, Anagnutes, Pictones, Sãtones liberi, Seſignani, cognomine Vbiſci, Aquitani, unde nomen prouinciæ. Sediboniates. Mox in oppidum contributi Conuenæ, Begerri, Tarbeli quatuorſignani, Cocoſſates ſexſignani, Venami, Onobriſates, belēdi, ſaltus Pyrenæus. Infraq; Moneſi, Oſquidates montani, Sibyllates, Camponi, Bercorcates, Bipedimui, Saſſumini, Vellates, Tornates, Conſoranni, Auſci, Eluſates, Sottiates, Oſquidates campeſtres, Succaſſes, Latuſates, Baſabocates, Vaſſei, Sennates, Cambolectri, Ageſinates Pictonibus iūcti. Hinc Bituriges liberi, qui Cubi appellantur. Dein Lemouices, Arucrni liberi, Gabales. Rurſus Narbonenſi prouinciæ contermini Rutheni, Cadurci, Antobroges, Tarneq; amne diſcreti à Toloſanis Petrogori. Maria circa oram, ad Rhenum ſeptentrionalis oceanus, inter Rhenum & Sequanam Britannicus, inter eum & Pyrenæum Gallicus. Inſulæ complures Venetorum, * & quæ Veneticæ appellantur, & in Aquitanico ſinu Vliarus.

* quæ & Ve.

Citerior Hiſpania. CAP. XX.

A Pyrenæi promontorio Hiſpania incipit, anguſtior non Gallia modo, uerumetiam ſemetipſa, ut diximus, immenſum* quantum hinc oceano, illinc Iberico mari comprimentibus. Ipſa Pyrenæi iuga ab exortu æquinoctiali fuſa in occaſum brumalem, breuiores latere ſeptētrionali quàm meridiano Hiſpanias faciunt. Proxima ora citerioris eſt, eiuſdemq; Tarraconenſis ſitus, à Pyrenæo per Oceanum Vaſconum ſaltus, Olarſo. Vardulorum oppida Moroſgi, Menoſca, Veſperies, Amanum portus, ubi nunc Flauiobriga, colonia ciuitatum ix. Regio Cantabrorum, flumen Sanda, portus uictoriæ Iuliobrigēſium. Ab eo loco fontes Iberi xl. M. paſ. Portus Blendiū, Origeni mixtis Cantabris. Portus eorum Veſei, Veca. Regio Aſturum, Neoga oppidum, in peninſula Peſici. Et deinde conuentus Lucēſis à flumine Nauilubione, Cibarci, Egouarri cognomine Namarini, Iadoni, Arrotrebæ, promontorium Celticum. Amnes, Florius, Nelo, Celtici cognomine Neriæ, ſuperq; Tamarici, quorū in peninſula tres aræ Seſtianæ Auguſto dicatæ, Capori, oppidum Noela. Celtici cognomine Præſamarci, Cileni. Ex inſulis nominandæ, Corticata, & Aunios. A Cilenis, conuentus Bracarum, Heleni, Grauij, caſtellum Tyde, Græcorū ſobolis omnia. Inſulæ Cicæ. Inſigne oppidū Abobrica. Minius amnis iiij. M. paſ. ore ſpatioſus, Leuni, Seurbi, Bracarum oppidum Auguſta, quos ſupra Gallecia. Flumē, Limia. Durius amnis ex maximis Hiſpaniæ, ortus in Pelendonibus, & iuxta Numantiam: lapſus dein per Areuacos Vacceoſq;, diſterminatis ab Aſturia Vectonibus, à Luſitania Gallecis, ibi quoque Turdulos à Bracaris arcens. Omniſq; dicta regio à Pyrenæo metallis referta, auri, argenti, ferri, plumbi nigri albique.

* cuneata, hinc

Luſitania. CAP. XXI.

A Durio Luſitania incipit, Turduli ueteres, Peſuri. Flumen Vacca. Oppidum Talabrica. Oppidum & flumen Minium. Oppida Conimbrica, Coliippo, Eburo, Britium. Excurrit deinde in altum uaſto cornu promontorium, quod alij Artabrum appellauere, alij magnum, multi Oliſipponenſe ab oppido, terras, maria, cœlum diſterminans. Illo finitur Hiſpaniæ latus, & à circuitu eius incipit frons.

Inſulæ in Oceano. CAP. XXII.

SEptētrio hinc Oceanuſq; Gallicus, occaſus illinc & oceanus Atlanticus. promontorij excurſum lx. M. prodidere, alij xc. M. paſ. Ad Pyrenæum inde non pauci xij. l. milia, & ibi gentem Artabrum, quæ nunquā fuit manifeſto errore. Arrotrebas enim, quos ante Celticum diximus promontorium, hoc in loco poſuere literis permutatis. Erratum & in amnibus inclytis. Ab Minio quem ſuprà diximus, cc. M. paſ. (ut autor eſt Varro) abeſt Aeminius, quem alibi quidam intelligunt, & Limeā uocant, obliuionis antiquis dictus, multūq; fabuloſus. Ab Durio Tagus cc. M. paſ. interueniēte Munda. Tagus auriferis harenis celebratur. Ab eo clx. M. paſ. promōtorium ſacrum è media propè Hiſpaniæ fronte proſilit xiiij. M. paſ. inde ad Pyrenæum medium colligi Varro tradit. Ab Ana uero, quo Luſitaniam à Bætica diſcreuimus, cccxxvi. M. paſ. A Gadibus cij. M. paſ. additis. Gentes Celtici, Turduli, et circa Tagū Vettones. Ab Ana ad ſacrū Luſitani: oppida memorabilia à Tago in ora, Oliſſippo equarum è fauonio uēto conceptu nobile, Salacia cognominata Vrbs imperatoria, Merobrica, promontorium ſacrum, & alterum Cuneus. Oppida, Oſſonoba, Balſa, Myrtilis. Vniuerſa prouincia diuiditur in conuentus tres, Emeritenſem, Pacenſem, Scalabitanū. Tota populorum xlv. in quibus coloniæ ſunt quinque. municipium ciuium Ro. unū. Latij antiqui tria. Stipendiaria, xxxvi. Coloniæ, Auguſta emerita Anæ fluuio appoſita,

appoſita, Metallinenſis, Pacenſis, Norbenſis, Cæſariana cognomine. Contributa ſunt in eam caſtra Iulia, caſtra Cæcilia. Quinta eſt Scalabis, quæ præſidium Iulium uocatur. Municipium ciuium Ro. Oliſsippo, Felicitas Iulia cognominatum. Oppida ueteris Latij Ebora, quod idem Liberalitas Iulia, & Myrtilis ac Salacia, quæ diximus. Stipendiariorum, quos nominare non pigeat, præter iam dictos * in Bætica cognominibus, Auguſtobrigenſes, Ammienſes, Aranditani, Axabricenſes, Balcenſes, Cæſarobricenſes, Caperenſes, Caurenſes, Colarni, Cibilitani, Concordienſes, qui & Boccori, Interauſenſes, Lancienſes, Mirobrigenſes qui Celtici cognominantur, Medubricenſes, qui Plūbarij, Ocelenſes qui & Lancienſes, Turduli qui Barduli & Tapori. Luſitaniam cum Aſturia & Gallecia patere longitudine d. xl. M. paſſ. latitudine d. xxxvi. M. Agrippa prodidit. Omnes autem Hiſpaniæ à duobus Pyrenæi promontorijs per maria totius oræ circuitu paſſ. xxix. M. colligere exiſtimantur, ab alijs xxvij. M. Ex aduerſo Celtiberiæ complures ſunt inſulæ, Caſsiterides dictæ Græcis, à fertilitate plumbi: & è regione Arrotrebarum promontorij, deorum ſex, quas aliqui fortunatas appellauere. In ipſo uero capite mox Bæticæ, ab oſtio freti paſſ. lxxv. M. Gadis, lōga (ut Polybius ſcribit) xij. M. lata iij. M. paſſ. Abeſt à continēte proxima parte minus paſſus d.cc. Reliqua plus ſeptem M. Ipſius ſpatium xv. M. paſſ. eſt. Habet oppidum ciuium Romanorum quod appellatur Auguſta urbs Iulia Gaditana. Ab eo latere quo Hiſpaniam ſpectat, paſsibus ferè c. altera inſula eſt longa iij. M. paſſ. M. lata, in qua prius oppidum Gadium fuit. Vocatur ab Ephoro & Philiſtide, Erythia, à Timæo & Sileno Aphrodiſias, ab indigenis Iunonis. maiorem Timæus Cotinuſſam apud eos uocatam ait: noſtri Tarteſſon appellant, Pœni Gadir, ita Punica lingua ſepem ſignificante. Erythia dicta eſt, quoniam Tyrij ab origine eorum orti ab Erythræo mari ferebantur. In hac Geryones habitaſſe à quibuſdam exiſtimatur, cuius armenta Hercules abduxerit. Sunt qui aliam eſſe eam & contra Luſitaniam arbitrētur, eodemq; nomine quondam ibi appellatam.

* in Bætica cognomines

Vniuerſæ Europæ menſura. CAP. XXIII.

PEracto ambitu Europæ, reddenda conſummatio eſt, nequid non in expedito ſit noſcere uolentibus. Longitudinem eius Artemidorus atque Iſidorus à Tanai uſque Gades lxxxiij. M. xiiij. prodiderunt. Polybius latitudinem Europæ ab Italia ad oceanum ſcripſit xi. M. l. eſſe, etiam tum incomperta magnitudine eius. Eſt autem ipſius Italiæ (ut diximus) xij. xx. M. ad alpes. Vnde per Lugdunum ad portum Morinorum Britannicum, quà uidetur menſuram agere Polybius xi. M. lxviij. Sed certior menſura ac longior ad occaſum ſolis æſtiuum oſtiumque Rheni, per caſtra legionum Germaniæ ab iiſdem dirigitur alpibus xij. M. xliij. paſſ. Hinc deinde Africa atque Aſia dicentur.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE LIBER V.

*

AFRICAE DESCRIPTIO.

AFRICAM Græci Libyam appellauere, * quà mare ante eã Libycum incipiens, Aegyptio finitur. Nec alia pars terrarum pauciores recipit ſinus, longè ab occidente littorum obliquo ſpatio. Populorum eius oppidorumq; nomina, uel maximè ſunt ineffabilia, præterquàm ipſorum linguis, & aliâs caſtella ferme inhabitant.

* & mare

Mauritania. CAP. I.

PRincipio terrarum Mauritania appellãtur, uſq; ad C. Cæſarem Germanici filium regna, ſæuitia eius in duas diuiſæ prouincias. Promontorium oceani extimũ Ampeluſia nominatur à Græcis. Oppida fuere, Liſſa, Cotes ultra colũnas Herculis, nunc eſt Tingi quondã ab Antæo conditũ: poſtea à Claudio Cæſare, cum coloniã faceret, appellatũ traducta Iulia. Abeſt à Belone oppido Bæticæ proximo traiectu xxx. M. paſ. Ab eo xxv. M. paſ. in ora oceani colonia Auguſti Iulia cõſtãtia. Zilis regũ ditioni exẽpta, & iura in Bæticã petere iuſſa: & ab ea xxxij. M. paſ. colonia à Claudio Cæſare facta Lixos, uel fabuloſiſsime ab antiquis narrata. Ibi regia Antæi, certamẽq; cum Hercule, & Heſperidũ horti. Affunditur autẽ huic æſtuarium è mari flexuoſo meatu, in quo draconis cuſtodia inſtar fuiſſe nũc interpretantur. Amplectitur intra ſe inſulã quã ſolã è uicino tractu aliquãto excelſiore, nõ tamen æſtus maris inũdat. Extat in ea & ara Herculis, nec præter oleaſtros aliud ex narrato illo aurifero nemore. Minus profecto mirẽtur portẽtoſa Græciæ mẽdacia, de iis & amne Lixo prodita, qui cogitent noſtros nuper pæłominus mõſtrifica quædã de iiſdẽ tradidiſſe: præualidã hãc urbẽ, maioremq; Carthagine magnæ præterea ex aduerſo eius ſitã, & propè inmẽſo tractu ab Tingi: quæq; alia Cornelius Nepos auidiſsime credidit. Ab Lixo xl. M. in mediterraneo altera Auguſti colonia eſt Babba, Iulia cãpeſtris appellata: & tertia Banaſa lxxv. M. Valentia cognominata. Ab ea xxxv. M. paſ. Volubile oppidũ, tantũdẽ à mari utroq; diſtãs: & in ora à Lixo l. M. amnis Subur, præter Banaſam coloniã defluẽs, magnificus et nauigabilis. Ab eo totidẽ M. paſ. oppidũ Sala, eiuſdẽ nominis fluuio impoſitũ, iã ſolitudinibus uicinũ, elephantorũq; gregibus infeſtũ, multo tamẽ magis Autololũ gẽte, per quã iter eſt ad mõtẽ Africæ uel fabuloſiſsimũ Atlãtẽ. E mediis hũc harenis in cœlũ attolli prodiderũt, aſperũ, ſqualentẽ, quà uergat ad littora oceani, cui cognomẽ impoſuit. Eũdẽ opacũ nemoroſũq;, & ſcatebris fõtiũ riguũ, quà ſpectat Africam, fructibus omniũ generum ſpõte ita ſubnaſcẽtibus, ut nũquam ſatietas uoluptatibus deſit. Incolarũ neminem interdiu cerni, ſilere omnia haud

alio

alio quàm ſolitudinum horrore, ſubire tacitam religionem animos propius accedentium, præterq; horrorem elati ſuper nubila, atque in uiciniam lunaris circuli. Eundemq́ue noctibus micare crebris ignibus, Aegipanum Satyrorumq; laſciuia impleri, tibiarum ac fiſtulæ cantu, tympanorumq́ue & cymbalorum ſonitu ſtrepere. Hæc celebrati autores prodidere, præter Herculi & Perſeo laborata ibi. Spatium ad eum immenſum incertumq;. Fuere & Hannonis Carthaginenſium ducis commentarij, Punicis rebus florentiſsimis explorare ambitum Africæ iuſsi: quem ſecuti pleriq; è Græcis noſtriſq;, ad alia quædam fabuloſa, & urbes multas ab eo conditas ibi prodidere, quarum nec memoria ulla, nec ueſtigium extat. Scipione Aemiliano res in Africa gerente, Polybius annalium cõditor ab eo accepta claſſe, ſcrutandi illius orbis gratia circumuectus, prodidit à monte eo ad occaſum uerſus ſaltus plenos feris, quas generat Africa: ad flumen Anatin ccccLXXXV. M. paſ. Ab eo Lixũ CCV. M. paſs. Agrippa Lixum à Gaditano freto cxij. M. paſs. abeſſe. Inde ſinum qui uocetur Saguti. Oppidum in promontorio Mulelacha. Flumina, Subur, & Salã. Portum Rutubis à Lixo cccxiij. M. paſs. Inde promontoriũ ſolis, portum Riſardir, Getulos Autololes, flumen Coſenũ, gentem Scelatitos & Maſatos. Flumen Maſatat, flumen Darat, in quo crocodilos gigni. Deinde ſinum d.cxvi. M. paſs. includi montis Barce promontorio excurrente in occaſum, quod appellatur Surrentium. Poſtea flumẽ Palſum, ultra quod Aethiopas Perorſos, quorum à tergo Pharuſos. Iis iungi mediterraneos Getulos Daras. At in ora Aethiopas Daratitas. Flumen Bambotum, crocodilis & hippopotamis refertũ. Ab eo montes perpetuos uſq; ad eum quem Theôn ochema dicemus. Inde ad promontorium Heſperium nauigatione dierum ac noctium x. in medio eo ſpatio Atlantem locauit, à cæteris omnibus in extremis Mauritaniæ proditum. Ro. arma primũ Claudio principe in Mauritania bellauere, Ptolemæum regem à C. Cæſare interemptum ulciſcente liberto Aedemone, refugientibusq; barbaris, uentum conſtat ad montẽ Atlantem. Nec ſolum conſulatu perfunctis, atq; è ſenatu ducibus, qui tum res geſſere, ſed equitibus quoque Ro. qui ex eo præfuere ibi, Atlãtem penetraſſe in gloria fuit. Quinque ſunt (ut diximus) Ro. coloniæ in ea prouincia, peruiumq; famæ uideri poteſt. Sed id plerunq; fallaciſsimũ experimento deprehenditur, quia dignitates cum indagare uera pigeat, ignorantiæ pudore mentiri non piget. haud alio fidei proniore lapſu, quàm ubi falſæ res grauis autor exiſtit. Et quidem minus miror incomperta quædam eſſe equeſtris ordinis uiris, iam uero & ſenatorij, nil demirantibus quàm luxuriam, cuius efficaciſsima uis ſentitur atq; maxima, cum ebori citroq; ſyluæ exquirantur, omnes ſcopuli Getuli muricibus ac purpuris. Indigenæ tamen tradunt in ora ab Sala cl. M. paſ. flumen Aſanam marino hauſtu, ſed portu ſpectabile: mox amnem quem uocãt Fut, ab eo ad Dyrin (hoc enim Atlanti nomen eſſe eorũ lingua conuenit) cc. M. paſs. interueniente flumine, cui nomen eſt Vior. * Ibi fama, exiſtere circa ueſtigia habitati quondam ſoli, uinearum palmetorumq; reliquias. Suetonius Paulinus, quem conſulem uidimus, primus Romanorũ ducum tranſgreſſus quoq; Atlantem aliquot millium ſpatio, prodidit de excelſitate quidẽ eius quæ cæteri: Imas radices denſis, altiſq́ue repletas ſyluis, incognito genere arborum, proceritatem ſpectabilem eſſe enodi nitore, frondes cupreſſis ſimiles, præterq; grauitatẽ odoris, tenui eas obduci lanugine: quibus addita arte, poſſe quales è bombyce ueſtes confici. Verticẽ altis etiam æſtate operiri niuibus. Decumis ſe eò perueniſſe caſtris, & ultra ad fluuiũ, qui Niger uocatur, per ſolitudines nigri pulueris, eminẽtibus interdum uelut exuſtis cautibus, loca inhabitabilia feruore, quanquã hyberno tempore experto. Qui proximos inhabitent ſaltus, refertos elephantorum ferarumq; & ſerpentũ omni genere, Canarios appellari. Quippe uictũ eius animalis promiſcuũ his eſſe, & diuidua ferarũ uiſcera. Iunctã Aethiopum gentem, quos Perorſos uocant, ſatis cõſtat. Iuba Ptolemæi pater, qui primus utriq; Mauritaniæ imperauit, ſtudiorũ claritate memorabilior etiã quàm regno, ſimilia prodidit de Atlante: præterq; gigni ibi herbam euphorbiam nomine, ab inuentore medico ſuo appellatam. Cuius lacteum ſuccum miris laudibus celebrat in claritate uiſus, contraq́ue ſerpentes & uenena omnia, priuatim dicato uolumine. Et ſatis ſuperq; de Atlãte.

* Ibi extare certa ueſtigia hab.

Tingitania prouincia. CAP. II.

TIngitaniæ prouinciæ longitudo clxx. M. paſ. eſt. Gentes in ea, quondam præcipua Maurorum, unde nomen prouinciæ, quos pleriq; Mauruſios dixerunt. Attenuata bellis ad paucas recidit familias. Proxima illi Maſſæſulorũ fuerat, ſed ſimili modo extincta eſt. Getulæ nunc tenẽt gentes, Banurri, multoq; ualidiſſimi Autololes: Et horũ pars quõdã Veſuni, qui auulſi his, propriã fecere gentẽ uerſi ad Aethiopas. Ipſa prouincia ab oriente montoſa, fert elephantos. In Abila quoq; mõte, & quos ſeptem fratres à ſimili altitudine appellant: ij freto imminent iuncti Abilæ. Ab his ora interni maris. Flumẽ Tamuda nauigabile, quondã & oppidum. Flumen Laud, & ipſum nauigiorum capax. Ruſardir oppidum & portus, Maluana fluuius nauigabilis, Siga oppidũ ex aduerſo Malachæ in Hiſpania ſitæ, Syphacis regia, alterius iam Mauritaniæ. Nanq; diu regum nomina obtinuere, ut Bogudiana appellaretur extima: itemq́ue Bochi, quæ nunc Cæſarienſis. Ab ea portus Magnus à ſpatio appellatus, ciuium Ro. oppidum. Amnis Mulucha, Bochi Maſſæſulorumq; finis. Quiza xenitana peregrinorum oppidum, Arſennaria Latinorum, tribus milibus paſſ. à mari. Cartenna colonia Augusti, legio ſecunda. Item colonia eiuſdem deducta cohorte prætoria Gunugi, promontorium Apollinis. Oppidumq; ibi celeberrimum Cæſarea, antea uocitatum Iol, Iubæ regia, à diuo Claudio coloniæ iure donata, eiuſdem iuſſu deductis ueteranis.

Oppidum

[* donatum Tipaſa] Oppidum notum, & Latio* dato, Tipaſa. Itemque à Veſpaſiano Imperatore eodem munere donatum Icoſion. Colonia Augusti Ruſconiæ, Ruſcurium ciuitate honoratū à Claudio, Ruſazus colonia Augusti Salde colonia eiuſdem, Igilgili, oppidū Tucca impoſitū mari & flumini Ampſagæ. Intus colonia Augusta, quæ itē Succubar. Itē Tubuſuptus. Ciuitates, Timici, Tigauæ. Flumina Sardabala, Nabar, gēs Macurebi, flumen Vſar, gens Nabades. Flumen Ampſaga, abeſt à Cæſarea ccxxxij. M. paſs. Vtriuſq; Mauritaniæ longitudo d.ccc.xxxix. M. Latitudo cccclxvij. M. paſſuum.

Numidia. CAP. III.

AB Ampſaga Numidia eſt, Maſaniſſæ clara nomine, Metagonitis terra à Græcis appellata: Numidæ uero Nomades, à permutādis pabulis: mapalia ſua, hoc eſt domus, plauſtris circunferentes. Oppida Cullu, Ruſicade, & ab eo ad xlviij. M. paſs. in mediterraneo colonia Cirta, Sittianorum cognomine, & alia intus Sicca, liberumq; oppidum Bulla regia. Et in ora Tacatua, Hippo regius, flumen Armua. Oppidum Tabracha ciuium Ro. Tuſca fluuius, Numidiæ finis: nec præter marmoris Numidici, ferarumque prouentum aliud inſigne.

Africa. CAP. IIII.

A Tuſca Zeugitana regio, & quæ proprie uocetur Africa, eſt. Tria promontoria, Candidum, mox Apollinis aduerſum Sardiniæ, Mercurij aduerſum Siciliæ, in altum procurrētia, duos efficiunt ſinus: Hipponēſem proximum ab oppido, quod Hipponem dirutum uocant, Diarrhytum à Græcis dictum, propter aquarum irrigua. Cui finitimum Theudalis immune oppidum, longius à littore. Dein promōtorium Apollinis, & in altero ſinu Vtica ciuium Ro. Catonis morte nobilis, flumē Bagrada. Locus, Caſtra Cornelia colonia Carthago, magnæ in ueſtigijs Carthaginis, colonia Maxulla. Oppida, Carpi, Miſua. Et liberum Clupea in promontorio Mercurij. Item libera Curubis, Neapolis. Mox Africæ ipſius alia diſtinctio. Libyphœnices uocantur, qui Byzacium incolunt. Ita appellatur regio ccl. M. paſſuū circuitu, fertilitatis eximiæ, cum centeſima fruge agricolis fœnus reddente terra. Hic oppida libera, Leptis, Adrumetū, Ruſpina, Thapſus. Inde Thenæ, Macomades, Tacape, Sabrata contingens Syrtim minorem, ad quam Numidiæ & Africæ ab Ampſaga lōgitudo d.lxxx. M. paſ. Latitudo, qua cognitum eſt, cc. M. Ea pars quam Africā appellauimus, diuiditur in duas prouincias, ueterem & nouam, diſcretas foſſa, inter Africanum ſequentē & reges, Thenas uſq; perducta, quod oppidum à Carthagine abeſt ccxvij. M. paſſ. Tertius ſinus diuiditur in geminos, duarum Syrtium uadoſo ac reciproco mari diros. Ad proximam qua minor eſt, à Carthagine ccc. M. paſs. Polybius tradit. Ipſam c. M. paſſuum aditu, ccc. M. ambitu. Et terra autem ſiderū obſeruatione ad eam per deſerta harenis, perq; ſerpentes iter eſt. Excipiunt ſaltus repleti ferarum multitudine, & introrſus elephantorum ſolitudines, mox deſerta uaſta, ultraque Garamantes, ab Augylis dierum xij. itinere diſtātes. Super illos fuere gens Pſylli, ſuper quos lacus Lycomedis, deſertis circundatus. Augylæ ipſi medio ferè ſpatio locantur ab Aethiopia, quæ ad occidentē uergit, & à regione quæ duas Syrtes interiacet, pari utrinq; interuallo, ſed littore inter duas Syrtes, ccl. M. paſs. Ibi ciuitas Oeenſis, Cynips fluuius ac regio. Oppida, Neapolis, Taphra, Abrotonum, Leptis altera quæ cognominatur* magna. inde Syrtis maior, circuitu d.cccxv. M. [* Manna] paſ. aditu autem cccxiij. M. paſ. Inde accolit gens Ciſipadum. In intimo ſinu fuit ora Lotophagon, quos quidam Alachroas dixere, ad Philenorū aras: ex harena ſunt eæ. Ab his non procul à continente palus uaſta amnem Tritonem, nomenq; ab eo accipit, Pallantias appellata Callimacho, & citra minorem Syrtim eſſe dicta: à multis uero inter duas Syrtes. Promontorium quod maiorem includit, Borion appellatur: Vltrà Cyrenaica prouincia. Ad hūc finē Africa à fluuio Ampſaga populos* xxvi. habet, qui Rom. parent imperio. [* d.xvj.] In his colonias vi. præter iam ſupradictas, Vthinā, Tuburbin. Oppida ciuium Rom. xv. ex quibus in mediterraneo dicenda Azuritanū, Abutucenſe, Aborienſe, Canopicum, Chilmanenſe, Simittuenſe, Thunuſidēſe, Tuburnicenſe, Tynidrumenſe, Tibigenſe. Vcitana duo, maius & minus, Vagenſe. Oppidum Latinum unum Vſalitanum. Oppidum ſtipendiarium unum Caſtris Cornelijs. Oppida libera xxx. ex quibus dicenda intus Acolitanum, Acharitanū, Aunenſe, Abziritanum, Canopitanum, Melzitanum, Madaurenſe, Salaphitanum, Tuſdritanum, Tiricenſe, Tiphicenſe, Tuniſenſe, Theudenſe, Tageſtenſe, Tigenſe, Vluſuburitanum, Vagenſe aliud, Vigenſe, Zamenſe. Ex reliquo numero non ciuitates tantum, ſed pleraq; etiam nationes iure dici poſſunt, ut Natabudes, Capſitani, Miſulani, Sabarbares, Maſſyli, Niſiues, Vamacures, Ethini, Muſſini, Marchubij, & toto Getulia ad flumen Nigrin, qui Africam ab Aethiopia dirimit.

Cyrene. CAP. V.

CYrenaica eadem Pentapolitana regio illuſtratur Ammonis oraculo, quod à Cyrenis abeſt cccc. M. paſ. fonte ſolis, urbibus maximè quinq;, Berenice, Arſinoe, Ptolemaide, Apollonia, ipſa Cyrene. Berenice in Syrtis extimo cornu eſt, quondam uocata Heſperidum ſupradictarum, uagantibus Græciæ fabulis. Nec procul ante oppidum fluuius Lethon, lucus ſacer, ubi Heſperidum horti memorantur. Abeſt à Lepti ccclxxxv. M. paſſ. Ab ea Arſinoë, Teuchira uocitata, xliij. M. paſs. Et deinde Ptolemais, antiquo nomine Barce, xxij. M. paſſ. Mox ccl. M. promontoriū Phycûs per Creticum mare excurrit, diſtans cccl. M. paſſuum à Tænaro Laconicæ promontorio. A Creta uero ipſa cxxv. M. Poſt id Cyrene à mari xi. M. paſſuum. A Phycunte Apolloniam xxiij. M. paſſuum. ad Cherroneſum lxxxviij. M. paſſuum. Vnde Catabathmum ccxvi. M. paſſuum. Accolūt Marmaridæ,

à Paratonij

*à Paratonij ferme regione ad Syrtin uſq; maiorẽ porrecti. Poſt eos Ararauceles, & iam in ora Syrtis Naſamones, quos antea Meſammones Græci appellauere ab argumento loci, medios inter harenas ſitos. Cyrenaicus ager xv. M. paſ. latitudine à littore, & arboribus fertilis habetur. Intus eodẽ ſpatio frugibus tantum: mox xxx. M. paſſ. latitudine, & ccl. M. paſ. longitudine, laſere modo. Poſt Naſamones Hasbitæ & Macæ uiuunt. Vltra eos Hammanientes xi. dierum itinere à Syrtibus maioribus ad occidentem, & ipſi quoquã uerſus harenis circundati: puteos tamẽ haud difficiles binûm ferè cubitorum inueniunt altitudine, ibi reſtagnãtibus Mauritaniæ aquis. Domos ſale mõtibus ſuis exciſo ceu lapide conſtruũt. Ab his ad Troglodytas hyberni occaſus plaga dierum iiij. iter, cum quibus cõmercium gẽmæ tantum, quã carbunculũ uocamus ex Aethiopia uectæ. Interuenit ad ſolitudines Africæ ſupra minorẽ Syrtin dictas uerſa Phaſania, ubi gentem Phaſaniorũ, urbesq; Alelen & Cillabã ſubegimus. Item Cydamũ è regione Sabratæ. Ab his mons longo ſpatio in occaſum ab ortu tendit, Ater noſtris dictus à natura, aduſto ſimilis, aut ſolis repercuſſu accenſo. Vltra eum deſerta: Matelge oppidum Garamantũ: itemq; Debris, affuſo fonte, à medio die ad mediam noctẽ aquis feruentibus, totidemq; horis ad medium diem rigentibus: clariſſimumq; oppidum Garama caput Garamantũ: omnia armis Ro. ſuperata, et à Cornelio Balbo triũphata, unius omniũ externo curru & Quiritium iure donato: quippe Gadibus nato ciuitas Ro. cum Balbo maiore patruo data eſt. Et hoc mirum, ſupradicta oppida ab eo capta, autores noſtros prodidiſſe. Ipſum in triumpho præter Cydamum & Garamã, omnium aliarũ gentium urbiumq; nomina ac ſimulacra duxiſſe. quæ iere hoc ordine: Tabidium oppidum, Niteris natio, Negbgemela oppidum, Bubeiũ natio, uel oppidũ, Enipi natio, Thuben oppidum, mons nomine Niger: Nitibrũ, Rapſa, oppida: Diſcera natio, Debris oppidũ, flumen Nathabur, Tapſagum oppidũ, Naunagi natio, Boin oppidũ, Pege oppidum, flumen Daſibari. Mox oppida cõtinua, Baracũ, Buluba, Alaſi, Balſa, Galla, Maxala, Zizama. Mõs Gyri, in quo gẽmas naſci titulus præceſſit. Ad Garamantas iter inexplicabile adhuc fuit, latronibus gentis eius, puteos (qui ſunt non alte fodiendi, ſi locorum notitia adſit) harenis operientibus. Proximo bello, quod cũ *Oeenſibus geſſere initijs Vaſpaſiani Imperatoris, compendium uiæ quatridui deprahẽſum eſt. hoc iter uocatur, præter caput ſaxi. Finis Cyrenaicus Catabathmos appellatur, oppidũ & uallis repente cõnexa. Ad eum terminũ Cyrenaica Africa à Syrti minore decies centena lx. M. paſſ. in longitudine patet: in latitudine qua cognitum eſt dccc.*

** Oeenſibus Romani geſſere auſpicijs Veſpaſ.*

Libya Mareotis. CAP. VI.

EA quæ ſequitur regio, Mareotis Libya appellatur, Aegypto cõtermina. Tenẽt Marmarides, Adirmachidæ, dein Mareotæ: Menſura à Catabathmo ad Paratoniũ lxxxvi. M. paſſ. In eo tractu uicus Apis intereſt, nobilis regiõe Aegypti locus. Ab eo Paratoniũ xij. M. paſ. Inde Alexãdriã c. M. paſ. latitudo clxix. eſt. Eratoſthenes à Cyrenis Alexandriã terreſtri itinere d.ccv. M. prodidit. Agrippa totius Africæ à mari Atlantico cum inferiore Aegypto xxx. xl. M. paſ. longitudinẽ. Polybius & Eratoſthenes diligentiſſimi exiſtimati, ab oceano ad Carthaginem magnã xvi. M. paſ. ab ea Canopum Nili proximum oſtiũ xvi. M. paſſ. xxix. fecerũt: Iſidorus à Tingi Canopum xxxv. xcix. M. paſſ. Artemidorus xl. minus quàm Iſidorus.

Inſulæ circa Africam, & ex aduerſo Africæ. CAP. VII.

INſulas non ita multas complectuntur hæc maria. Clariſſima eſt Meninx, longitudine xxxv. M. paſſ. latitudine xxv. ab Eratoſthene Lotophagitis appellata. Oppida habet duo, Meningen ab Africæ latere, & altero Thoar, ipſa à dextro Syrtis minoris promontorio paſſibus cc. ſita. Ab ea c. M. paſ. contra leuũ Cercina, cum urbe eiuſdẽ nominis libera, longa xxv. M. paſ. lata dimidium eius ubi plurimum, ac in extremo non plus v. M. paſ. Huic perparua Carthaginem uerſus Cercinitis ponte iungitur. Ab his l. M. ferè paſ. Lopaduſa, longa vi. M. paſ. Mox Gaulos & Galata, cuius terra ſcorpionẽ dirum animal Africæ necat. Dicuntur & in Clupea emori, cuius ex aduerſo Coſyra: cum oppido. At contra Carthaginis ſinũ duo Aegimori àre, ſcopuli uerius quàm inſulæ inter Siciliam maxime & Sardiniam. Autores ſunt, & has quondam habitatas ſubſediſſe. Interiori autem ambitu Africæ ad meridiem uerſus, ſuperque Getulos interuenientibus deſertis, primi omniũ Libyægypti, deinde Leucæthiopes habitant.

Aethiopes. CAP. VIII.

*SVper eos Aethiopum gentes Nigritæ, à quo dictum eſt flumine: Gymnetes, Pharuſi, & iam oceanũ attingẽtes, quos in Mauritaniæ fine diximus, Perorſi. Ab his omnibus uaſtæ ſolitudines orientem uerſus, uſq; Garamãtes, Augylaſq; & Troglodytas: ueriſſima opiniõe eorũ, qui deſertis Africæ duas Aethiopias ſuperponunt, & ante omnes Homeri, qui bipertitos tradit Aethiopas, ad orientẽ occaſumq; *uerſos. Nigri fluuio eadẽ natura quæ Nilo, calamũ & papyrum, & eaſdem gignit animantes, iiſdemq; tẽporibus augeſcit. Oritur inter Tareleos Aethiopas, & Oecalicas. Horũ oppidũ Mauin quidã ſolitudinibus interpoſuerunt. Atlantas iuxta eos, Aegipanas ſemiferos, & Blemmyas, & Gamphaſantas, & Satyros, & Himãtopodas. Atlantes degeneres ſunt humani ritus, ſi credimus. Nam neq; nominũ ullorũ inter eos appellatio eſt, & ſolem orientẽ occidẽtemq; dira imprecatione contuentur, ut exitialẽ ipſis agriſq;: neq; inſomnia uiſunt, qualia reliqui mortales. Troglodytæ ſpecus excauãt. Hæ illis domus, uictus ſerpẽtium carnes, ſtridorq;, nõ uox: adeò ſermonis cõmercio carent.*

**uerſus*

Garamãtes matrimoniorũ exortes, paſsim cũ fœminis degunt. Augylæ inferos tantũ colunt. Gamphaſantes nudi, præliorũq; expertes, nulli externo cõgregantur. Blemmyis tradũtur capita abeſſe, ore & oculis pectori affixis. Satyris præter figuram nihil moris humani. Aegypanũ qualis uulgò pingitur forma. Himãtopodes loripedes quidã, quibus ſerpendo ingredi natura eſt. Pharuſi quondã Perſæ, comites fuiſſe dicuntur Herculis ad Heſperidas tendentis. Nec de Africa plura quæ memorentur, occurrunt.

De Aſia. CAP. IX.

ADhæret Aſia, quam patere à Canopico oſtio ad ponti oſtium Timoſthenes xxvi.xxxviij. M. paſ. tradidit. ab ore autẽ Ponti ad os Mæotis Eratoſthenes xv.xlv. M. paſ. Vniuerſam uerò cũ Aegypto ad Tanain Artemidorus & Iſidorus, lxxxviij. M. paſs. Maria eius cõplura ab accolis traxere nomina, quare ſimul indicabuntur. Proxima Africæ incolitur Aegyptus, introrſus ad meridiem recedens: donec à tergo prætendantur Aethiopes. Inferiorẽ eius partẽ Nilus, dextra læuaq; diuiſus amplexu ſuo determinat, Canopico oſtio ab Africa, ab Aſia Peluſiaco clxx. M. paſ. interuallo. Quam ob cauſam inter inſulas quidam Aegyptũ retulere, ita ſe findente Nilo, ut triquetrã terræ figurã efficiat. Ideo multi Græcæ literæ uocabulo, Delta appellauere Aegyptum. Menſura ab unitate aluei, unde ſe primũ findit in latera, ad Canopicũ oſtium cxlvi. M. ad Peluſiacum cclvi. M. eſt. Summa pars cõtermina Aethiopiæ, Thebais uocatur. Diuiditur in præfecturas oppidorũ, quas nomos uocãt, Ombiten, Phatniten, Apollopoliten, Hermonthiten, Thiniten, Phanturiten, Coptiten, Tentiritẽ, Dioſpoliten, Antæopolitẽ, Aphroditopoliten, Lycopoliten. Quæ iuxta Peluſium eſt regio, nomos habet, Pharbætiten, Bubaſtiten, Sethroiten, Taniten. Reliqua autẽ Arabicũ, Ammoniacũ tendentem ad Ammonis Iouis oraculũ, Oxyrynchiten, Leontopoliten, Atharrabitẽ, Cynopoliten, Hermopoliten, Xoiten, Mendeſium, Sebenniten, Capaſiten, Latopoliten, Heliopoliten, Proſopiten, Panopoliten, Thermopoliten, Buſiriten, Onuphitẽ, Saiten, Ptenethu, Phthemphu, Naucratiten, Nitritẽ, Gynæcopoliten, Menelaiten, Alexandriæ regione. Item Libyæ Mareotis, Heracleopolites eſt in inſula Nili, longa paſs. L. M. in qua & oppidum Herculis appellatũ. Arſinoitæ duo ſunt, hi & Memphites, uſq; ſummum Delta perueniunt. Cui ſunt cõtermini ex Africa duo Oeaſitæ. Quidam ex his aliqua nomina permutant, & ſubſtituunt alios nomos, ut Heroopoliten, Crocodilopoliten. Inter Arſinoiten autẽ ac Memphitem lacus fuit, circuitu ccl. M. paſ. aut ut Mutianus tradit, ccccl. M. & altitudinis l. paſs. manu factus, à rege qui fecerat Mœridis appellatus. Inde lxxij. M. paſs. abeſt Memphis, quondam arx Aegypti regum: unde ad Ammonis oraculum xij. dierũ iter eſt, ad ſciſſurã autẽ Nili, quod appellauimus Delta, xv. M. paſ. Nilus incertis ortus fontibus, it per deſerta & ardentia: & immenſo longitudinis ſpatio ambulans, famaque tantum inermi quæſitu cognitus ſine bellis, quæ cæteras omnes terras inuenere, originem (ut Iuba rex potuit exquirere) in monte inferioris Mauritaniæ non procul oceano habet, lacu protinus ſtagnante, quem uocant Nilidẽ. Ibi piſces reperiũtur alabetæ, coracini, ſiluri, crocodilus quoq;. Inde ob argumẽtũ hoc Nili ortus creditus, Cæſareæ in Iſeo dicatus ab eo ſpectatur hodie. Præterea obſeruatum eſt, prout in Mauritania niues imbréſue ſatiauerint, ita Nilum increſcere. Ex hoc lacu profuſus indignatur fluere per arenoſa & ſqualentia, conditq; ſe aliquot dierũ itinere. Mox alio lacu maiore, in Cæſarienſis Mauritaniæ gẽte Maſſæſylûm erũpit, et hominũ cœtus ueluti circumſpicit, ijſdem animaliũ argumentis: iterum harenis receptus conditur rurſus xx. dierũ deſertis ad proximos Aethiopas: atq; ubi iterum ſenſerit hominem, proſilit fonte (ut ueriſimile eſt) illo quem Nigrin uocauere. Inde Africã ab Aethiopia diſpeſcens, etiã ſi non protinus populis, feris tamẽ & beluis frequens, ſyluarumq; opifex, medios Aethiopas ſecat, cognominatus Aſtapus, quod illarum gentium lingua ſignificat aquam è tenebris profluentẽ. Inſulas ita innumeras ſpargit, quaſdamq; tam uaſtæ magnitudinis, quanquã rapida celeritate, ut tamen dierum v. curſu nõ breuiore tranſuolet: circa clariſsimam earum Meroën, Aſtabores læuo alueo dictus, hoc eſt, ramus aquæ uenientis è tenebris: dextero uerò Aſtuſapes, quod latentis ſignificationẽ adijcit: Nec antè Nilus, quàm ſe totũ aquis concordibus rurſus iunxit, ſic quoq; etiamnum Siris ut antè nominatus per aliquot milia, & in totũ Homero Aegyptus, alijſq; Tritõ. Subinde inſulis impactus, totidẽ incitatus iritamentis, poſtremo incluſus montibus, nec alibi torrentior, uectus aquis properantibus ad locum Aethiopũ, qui Catadupi uocantur, nouiſsimo cataractæ inter occurſantes ſcopulos non fluere immẽſo fragore creditur, ſed ruere. Poſtea lenis & confractis aquis, domitaq; uiolẽtia, aliquid & ſpatio feſſus, multis quãuis faucibus in Aegyptũ mare ſe euomit. Certis tamẽ diebus auctu magno per totã ſpatiatus Aegyptũ, fœcũdus innatat terræ. Cauſas huius incremẽti uarias prodidere, ſed maxime probabiles, eteſiarum eo tẽpore ex aduerſo flantiũ repercuſſum, ultro in ora acto mari, aut imbres Aethiopiæ æſtiuos, ijſdẽ eteſijs nubila illò ferentibus è reliquo orbe. Timæus mathematicus occultã protulit rationem: Phialam appellari fontẽ eius, mergiq; in cuniculos ipſum amnẽ, uapore anhelantem fumidis cautibus ubi cõditur. Verum ſole per eos dies cominus facto, extrahi ardoris ui & ſuſpenſum abundare, ac ne deuoretur abſcõdi. Id euenire à canis ortu, per introitum ſolis in leonem, contra perpendiculum fontis ſidere ſtante, cum in eo tractu abſumantur umbræ: Pleriſq; è diuerſo opinatis largiorem fluere, ad ſeptentrionem ſole diſcedente, quod in cancro & leone euenit. Ideoq; tunc minus ſiccari:

Rurſus

Rurſus in Capricornum & auſtrinum polum reuerſo ſorberi, & ob id parcius fluere. Sed Timæo ſi quis extrahi poſſe credat, umbrarum defectus ijs diebus et locis ſine fine adeſt. Incipit creſcere luna noua, quæcunq; poſt ſolſtitium eſt, ſenſim modiceq́; cancrum ſole tranſeunte, abundantiſſime autem leonem. Et reſidit in uirgine, iiſdem quibus accreuit modis. In totum autẽ reuocatur intra ripas in libra, ut tradit Herodotus, centeſimo die. Cum creſcit, reges aut præfectos nauigare eo, nefas iudicatũ eſt. Auctus eius per puteos menſuræ notis deprehenduntur. Iuſtum incrementum eſt cubitorũ xvi. Minores aquæ non omnia rigant, ampliores detinent tardius recedendo. Hæ ſerendi tempora abſumunt ſolo madente, illæ non dant ſitiente. Vtrunq; reputat prouincia. In xij. cubitis famem ſentit, in xiij. etiamnum eſurit: xiiij. cubita hilaritatem afferunt: xv. ſecuritatem: xvi. delicias. Maximum incremẽtum ad hoc æui fuit cubitorum xviij.

*minimum quinq; Pharſalic.

*emittuntur.

*Claudio principe: *minimumq́; Pharſalico bello, ueluti necem Magni prodigio quodã flumine auerſante. Cum ſtetere aquæ, apertis molibus* admittuntur. Vt quæq; liberata eſt terra, ſeritur. Idem amnis unus omniũ nullas expirat auras. Ditionis Aegypti eſſe incipit à fine Aethiopiæ Syene: ita uocatur peninſula c. M. paſ. ambitu, in qua Ceraſtæ ſunt latere Arabiæ, et ex aduerſo inſulæ iiij. Philæ, d.c. M. paſ. à Nili fiſſura, unde appellari diximus Delta: hoc ſpatium edidit Artemidorus, & in eo ccl. oppida fuiſſe. Iuba cccc. M. paſ. Ariſtocreõ ab elephantide ad mare d.ccl. M. paſ. Elephantis inſula infra nouiſſimũ cataractẽ iiij. M. paſ. & ſupra Syenen xvi. M. habitatur, nauigationis Aegyptiæ finis, ab Alexandria d.lxxxvi. M. paß. In tantũ errauere ſupraſcripti. Ibi Aethiopicæ cõueniunt naues. Nanq; eas plicatiles humeris trãsferũt, quoties ad cataractas uentum eſt. Aegyptus ſuper cæterã antiquitatis gloriã xx. M. urbiũ* ſibi Amaſe regnante habitata præfert, nunc quoque multis etiamſi ignobilibus frequẽs: celebratur tamẽ Apollinis, mox Leucotheæ, et Dioſpolis magna, eadẽ Thebe portarũ c. nobilis fama. Coptos Indicarũ Arabicarũq; mercium Nilo proximũ emporiũ. Mox Veneris oppidũ, & iterum Iouis, ac Tentyris: infra quod Abydus, Memnonis regia & Oſyris tẽplo inclytũ, vij. M. d. paſ. in Libyam remotũ à flumine. Deinde Ptolemais & Panopolis ac Veneris iterũ. Et in Libyco Lycon, ubi montes finiunt Thebaidẽ. Ab ijs oppida Mercurij, Alabaſtrũ, Canũ, & ſupradictũ Herculis. Deinde Arſinoë, & iam dicta Memphis, inter quã & Arſinoitẽ nomon, in Libyco turres quæ pyramides uocantur, Labyrinthus in Mœridis lacu nullo addito ligno exædificatus, et oppidũ Crialon. Vnum præterea intus & Arabiæ conterminũ, claritatis magnæ, Solis oppidũ.*

*ibi

Alexandria. CAP. X.

SEd iure laudetur in littore Aegyptij maris Alexandria, à magno Alexandro cõdita in Africæ parte, ab oſtio Canopico xij. M. paſ. iuxta Mareotim lacum, qui lacus antea Arapotes nominabatur. Metatus eſt eã Dinochares architectus pluribus modis memorabili ingenio, xv. M. paſſ. laxitate inſeſſa, ad effigiem Macedonicæ chlamydis, orbe gyrato laciniosam, dextera læuaq; anguloſo procurſu, iam tum tamẽ quinta ſitus parte regiæ dicata. Mareotis lacus à meridiana urbis parte, euripo è Canopico oſtio mittitur mediterraneo cõmercio, inſulas quoq; plures amplexus, xxx. M. paſ. traiectu, d.c. ambitu, ut tradit Clau. Cæſar. Alij ſchœnos in longitudinẽ patere xl. faciũt, ſchœnumq́; ſtadia xxx. ita fieri lõgitudinis cl. M. paſ. tantundẽ & latitudinis. Sunt in honore & intra decurſus Nili multa oppida, præcipue quæ nomina dedere oſtijs, non omnibus: xi. enim reperiuntur, ſuperq́ue quatuor, quæ ipſi falſa ora appellãt., ſed celeberrimis ſeptem, proximo Alexandriæ Canopico, deinde Bolbitino, Sebennitico, Phatnitico, Mendeſico, Tanitico, ultimoq́; Peluſiaco. Præter ea Butos, Pharbœtos, Leontopolis, Atribis, Iſidis oppidũ, Buſiris, Cynopolis, Aphroditos, Sais, Naucratis, unde oſtium quidam Naucraticum nominant, quod alij Heracleoticum, Canopico cui proximum eſt, præferentes.

Arabia. CAP. XI.

VLtra Peluſiacum Arabia eſt, ad rubrum mare pertinẽs, & odoriferã illam ac diuitẽ & beata cognomine inclytã. Hæc Catabanũ & Esbonitarum & Scenitarũ Arabũ uocatur, ſterilis, præterquã ubi Syriæ confinia attingit, nec niſi Caſio monte nobilis. His Arabes iungũtur, ab oriente Canchlei, à meridie Cedrei, qui deinde ambo Nabathæis. Heroopoliticus uocatur, alterq́; Aelaniticus ſinus rubri maris in Aegyptum uergẽtis, cl. M. paß. interuallo inter duo oppida Aelana, & in noſtro mari Gazam. Agrippa à Peluſio Arſinoën rubri maris oppidum, per deſerta cxxv. M. paß. tradit. tam paruo diſtat ibi tanta rerum naturæ diuerſitas.

Syria, Palæſtina, Phœnice. CAP. XII.

IVxtà Syria littus occupat, quondã terrarũ maxima, & pluribus diſtincta nominibus. Nanq; Palæſtina uocabatur quà contingit Arabas, & Iudæa, & Cœle, dein Phœnice: et quà recedit intus, Damaſcena: ac magis etiamnum meridiana, Babylonia. Et eadẽ Meſopotamia inter Euphratẽ & Tigrin, quaq́; tranſit Taurũ, Sophene: citra uerò etiã Comagene. Et ultra Armeniã, Adiabene, Aſſyria antè dicta: & ubi Ciliciã attingit, Antiochia. Longitudo eius inter Ciliciã & Arabiam cccclxx. M. paß. eſt latitudo à Seleucia Pieria, ad oppidum in Euphrate Zeugma, clxxv. M. paſ. Qui ſubtilius diuidunt, circunfundi Syria Phœnicen uolunt, & eſſe oram maritimã Syriæ cuius pars ſit Idumæa et Iudæa, deinde Phœnice, deinde Syria. Id quod præiacet mare totũ, Phœnicium appellatur. Ipſa gens Phœnicum in gloria magna literarum inuentionis & ſiderum, naualiumq́ue ac bellicarum artium. A Peluſio Calabriæ caſtra, Caſius mons, delubriũ Iouis Caſij, tumulus magni Pompeij,

Oſtracine. Arabia finitur à Peluſio ſexagintaquinq; M. paſſuum.

Idumæa, Syria Palæſtina, Samaria, Aſcalo, Azotus, Cæſarea. CAP. XIII.

MOx Idumæa incipit & Palæſtina, ab emerſu Sirbonis lacus, quẽ quidam cl. M. paſ. circuitu tradidere: Herodotus Caſio monti applicuit: nunc eſt palus modica. Oppida Rhinocolura, & intus Rhaphea, Gaza, & intus Anthedon: mons Angaris. Regio per orã Samaria. Oppidũ Aſcalo liberũ, Azotus: Iamnes duæ, altera intus. Ioppe Phœnicũ, antiquior terrarũ inundatione, ut ferunt. Inſidet collẽ præiacente ſaxo, in quo uinculorũ Andromedæ ueſtigia oſtendunt. Colitur illic fabuloſa Derceto. Inde Apollonia, Stratonis turris, eadem Cæſarea, ab Herode rege condita: nunc colonia prima Flauia, à Veſpaſiano imperatore deducta. Finis Palæſtines clxxxix. M. paſſ. à confinio Arabiæ: deinde Phœnice. Intus autem Samariæ oppida, Neapolis, quod antea Mamortha dicebatur: Sebaſte, in monte altiore Gamala.

Iudæa, Galilæa, Hierico, Emmaus, Lydda, Ioppe. CAP. XIIII.

SVpra Idumæam & Samariã Iudæa longe lateq; funditur. Pars eius Syriæ iuncta, Galilæa uocatur: Arabiæ uerò & Aegypto proxima, Peræa, aſperis diſperſa montibus, & à cæteris Iudæis Iordane amne diſcreta. Reliqua Iudæa diuiditur in toparchias x. quo dicemus ordine. Hiericuntẽ palmetis conſitã, fontibus irriguã Emmaum, Lyddam, Ioppicã, Acrabatenam, Gophniticã, Thamniticã, Betholenen, Tephenen, Orinen, in qua fuere Hieroſolyma longe clariſſima urbium orientis, nõ Iudææ modo: Herodium cum oppido illuſtri eiuſdem nominis.

Iordanis. CAP. XV.

IOrdanis amnis oritur è fonte Paneade, qui cognomen dedit Cæſareæ, de qua dicemus: amnis amœnus, & quatenus locorum ſitus patitur, ambitioſus: accolisq; ſe præbens, uelut inuitus Aſphaltitem lacũ dirũ natura petit, à quo poſtremo ebibitur, aquaſque laudatas perdit peſtilẽtibus mixtas. Ergo ubi prima conuallium fuit occaſio, in lacum ſe fundit, quem plures Geneſaram uocant xvi. M. paſſ. longitudinis, vi. M. latitudinis, amœnis circũceptum oppidis: ab oriente Iuliade & Hippo, à meridie Tarichea, quo nomine aliqui & lacum appellant, ab occidente Tyberiade, aquis calidis ſalubri.

Aſphaltites. CAP. XVI.

ASphaltites nihil præter bitumen gignit, unde & nomen. Nullũ corpus animalium recipit: tauri Camelíq; fluitant. Inde fama, nihil in eo mergi. Longitudine excedit c. M. paſſ. latitudine maxima xxv. implet, minima ſex. Proſpicit eum ab oriente Arabia Nomadum, à meridie Macherûs, ſecunda quondam arx Iudææ ab Hieroſolymis. Eodem latere eſt calidus fons medicæ ſalubritatis Callirõe, aquarũ gloriam ipſo nomine præferens.

Gens Eſſenorum. CAP. XVII.

AB occidente littora Eſſeni fugitant uſq; quà nocent, gens ſola, & in toto orbe præter cæteras mira, ſine ulla fœmina omni Venere abdicata, ſine pecunia, ſocia palmarum. In diem ex æquo conuenarum turba renaſcitur, large frequentantibus quos uita feſſos ad mores eorum fortunæ fluctus agitat. Ita per ſeculorũ milia (incredibile dictu) gens æterna eſt, in qua nemo naſcitur. Tam fœcunda illis aliorũ uitæ pœnitẽtia eſt. Infra hos Engadda oppidum fuit, ſecundum ab Hieroſolymis fertilitate, palmetorumq; nemoribus: nunc alterum buſtum. Inde Maſada caſtellum in rupe, & ipſum haud procul Aſphaltite. Et hactenus Iudæa eſt.

Decapolis. CAP. XVIII.

IVngitur ei latere Syriæ Decapolitana regio, à numero oppidorũ, in quo nõ omnes eadem obſeruãt. Plurimi tamen Damaſcum & Opoton riguas amne Chryſorrhoa, fertilem Philadelphiam, Rhaphanam, omnia in Arabiam recedentia. Scythopolim antea Nyſam, à Libero patre, ſepulta nutrice ibi, Scythis deductis. Gaddara Hieromiace præfluente, & iam dictum Hippon Dion. Pellam aquis diuitem, Galaſam, Canathã. Intercurſant cinguntq; has urbes Tetrarchiæ, regnorum inſtar ſingulæ, & in regna contribuuntur, Trachonitis, Paneas, in qua Cæſarea cũ ſupradicto fonte, Abila, Arca, Ampeloëſſa, Gabe.

Tyrus & Sidon. CAP. XIX.

HInc redeundũ eſt ad oram atq; Phœnicen. Fuit oppidũ Crocodilon, eſt flumen: memoria urbiũ Dorũ, Sycaminũ. promontoriũ Carmelũ, & in mõte oppidũ eodẽ nomine, quondã Ecbatana dictũ. Iuxta Getta, Iebba. Riuus Pagida, ſiue Belus, uitri fertiles harenas paruo littori miſcens. Ipſe è palude Cendeuia à radicibus Carmeli profluit. Iuxta colonia Claudij Cæſaris Ptolemais, quæ quondã Ace. Oppidũ Ecdippa. Promontorium Album. Tyrus quondam inſula, præalto mari ſeptingentis paſſibus diuiſa, nunc uerò Alexandri oppugnantis operibus cõtinens, olim partu clara urbibus genitis, Lepti, Utica, & illa Romani imperij æmula, terrarum orbis auida, Carthagine etiam Gaddibus extra orbem conditis. Nunc omnis eius nobilitas conchylio atq; purpura conſtat. Circuitus xix. M. paſſ. eſt, intra Palætyro incluſa. Oppidum ipſum xxij. ſtadia obtinet. Inde Euhydra, Sarepta, & Ornithon oppida: & Sidon artifex uitri, Thebarumque Bœotiarum parens.

Mons Libanus. CAP. XX.

A Tergo eius mons Libanus orſus, mille quingentis ſtad. Simyram uſq; porrigitur, quà Cœle Syria cognominatur. Huic par, interiacente ualle, mõs aduerſus Antilibanus obtẽditur, quondã muro coniunctus. Poſt eum introrſus Decapolitana regio eſt, prædictaq; cum ea tetrarchiæ, & Palæſtinæ tota laxitas. At in ora etiamnum ſubiecta Libano, fluuius Magoras: Berytus colonia, quæ Felix Iulia appellatur.

latur. Leontus oppidũ, flumen Lycos, Palæbyblos, flumen Adonis. Oppida, Byblos, Botrys, Gigarta, Trieris, Calamos, Tripolis, quam Tyrij & Sidonij & Aradij obtinẽt. Orthoſia, Eleutheros flumen. Oppida, Simyra, Marathos, contraq; Aradum Antarados ſeptem ſtadiorum oppidum & inſula cc. paſſus à continente diſtans. Regio in qua ſupradicti deſinunt montes: & interiacentibus campis, Bargylus mons incipit. Hinc rurſus Syria, deſiuente Phœnice. Oppida Carne, Balanea, Paltos, Gabale: promontorium, in quo Laodicea libera, Dioſpolis, Heraclea, Charadrus, Poſidium.

Syria Antiochena. CAP. XXI.

*Deinde Syria Antiochię

D*Einde promõtoriũ Syriæ Antiochenæ. Intus ipſa Antiochia libera, Epidaphnes cognominata, Oronte amne diuiditur. In promontorio autem Seleucia libera, Pieria appellata.

Caſius mons. CAP. XXII.

SVper eam mons eodẽ quo alius nomine, Caſius. Cuius excelſa altitudo quarta uigilia orientẽ per tenebras ſolẽ aſpicit: breui circumactu corporis, diem noctẽq; pariter oſtendẽs. Ambitus ad cacumen xix. M. paſſ. eſt, altitudo per directũ iiij. At in ora amnis Orõtes, natus inter Libanũ et Antilibanũ, iuxta Heliopolim. Oppidũ Rhoſos, & à tergo porta quæ Syriæ appellãtur, interuallo Rhoſiorũ montiũ & Tauri. In ora oppidũ Myriandros, mons Amanus, in quo oppidum Bomitæ. Ipſe ab Syris Ciliciam ſeparat.

Cœle Syria. CAP. XXIII.

NVnc interiora dicãtur. Cœle habet Apamiã, Marſya amne diuiſam à Nazerinorum tetrarchia. Bãbycen, quæ alio nomine Hierapolis uocatur, Syris uerò Magog. Ibi prodigioſa Atargatis, Græcis autẽ Derceto dicta, colitur. Chalcidem cognominatã ad Belum, unde regio Chalcidene fertiliſſima Syriæ: & unde Cyrreſtica, Cyrrhẽ: Gazatas, Gindarenos, Gabenos, tetrarchias duas, quæ Granucomatæ uocantur, Hemiſenos, Hylatas Ituræorũ gentem, & qui ex ijs Batarreni uocantur, Mariamnitanos. Tetrarchiã quæ Mammiſea appellatur, Paradiſum, Pagras, Pinaritas, Seleucias præter iam dictam duas, quæ ad Euphraten, & quæ ad Belum uocantur, Carditenſes. Reliqua autem Syria habet, exceptis quæ cum Euphrate dicentur, Arethuſios, Berœenſes, Epiphanenſes. Ad orientem Laodiceos, qui ad Libanum cognominantur, Leucadios, Lariſſæos, præter tetrarchias in regna deſcriptas barbaris nominibus xvij.

Euphrates. CAP. XXIIII.

ET de Euphrate hoc in loco dixiſſe aptiſſimum fuerit. Oritur in præfectura Armeniæ maioris Caranitide, ut prodidere ex ijs qui proxime uiderũt, Domitius Corbulo in monte Aba, Licinius Mutianus ſub radicibus montis quem Capoten appellant, ſupra Simyram xij. M. paſſ. initio Pyxirates nominatus. Fluit Derxenẽ primum, mox Anaïtiam, Armeniæ regiones à Cappadocia excludens. Daſcuſa abeſt à Simyra lxxv. M. paſſ. Inde nauigatur Paſtonam l. M. paſſ. Militenen Cappadociæ lxxiiij. M. paſſ. Elegiã Armeniæ x. M. paſſ. acceptis fluminibus Lyco, Arſania, Arſano. Apud Elegiã occurrit ei Taurus mons, nec reſiſtit quanquã xij. M. paſſ. latitudine præualens. Omirram uocãt irrumpentẽ, mox ubi perfregit, Euphratem, ultrà quoq; ſaxoſum ac uiolentũ. Arabiam inde læua, Merorum dictam regionẽ triſchœna menſura, dextraq; Comagenem diſterminat, pontis tamẽ etiam ubi Taurum expugnat patiẽs. Apud Claudiopolim Cappadociæ, curſum ad occaſum ſolis agit. Primo hunc illi* impugnatus curſum Taurus aufert: uictusq; & abſciſus ſibimet alio modo uincit, ac fractũ expellit in meridiem. Ita naturæ dimicatio illa æquatur, hoc eunte quò uult, illo prohibente ire quà uelit. A cataractis iterũ nauigatur xl. M. paſſ. inde Comagenes caput Samoſata. Arabia ſupradicta habet oppida, Edeſſam, quæ quondam Antiochia dicebatur. Callirhoẽn à fonte nominatam, Carras clade Craſſi nobiles. Iungitur præfectura Meſopotamia, originem à Syris trahens, in qua Anthemuſia & Nicephoriũ oppida. Mox Arabes, qui Rhetaui uocantur: horum caput Singara. A Samoſatis autẽ latere Syriæ, Marſyas amnis influit. Gingla Comagenẽ finit, Merorum ciuitas incipit. Oppida alluuntur Epiphania & Antiochia, quæ ad Euphraten uocantur. Item Zeugma lxxij. M. paſſ. à Samoſatis, tranſitu Euphratis nobile. Ex aduerſo Apamiam Seleucus, idem utriuſq; cõditor, põte iunxerat. Qui cohærẽt Meſopotamiæ, Rhoali uocãtur. At in Syria oppida, Europum, Tapſacum quõdam, nunc Amphipolis, Arabes Scenitæ. Ita fertur uſque Vram locum, in quo conuerſus ad orientem, relinquit Syriæ Palmyrenas ſolitudines, quæ uſque ad Petram urbem, & regionem Arabiæ felicis appellatæ, pertinent.

*in pugna

Palmyra. CAP. XXV.

PAlmyra urbs nobilis ſitu, diuitijs ſoli & aquis amœnis, uaſto undiq; ambitu harenis includit agros: ac uelut terris exempta à rerum natura, priuata ſorte inter duo imperia ſumma, Romanorum Parthorumq; & prima in diſcordia ſemper utrinq; cura, abeſt à Seleucia Parthorũ, quæ uocatur ad Tygrin d.xxxvij. M. paſſ. A proximo uerò Syriæ littore ducentis quinquaginta duobus milibus, & à Damaſco uigintiſeptem propius.

Hierapolis. CAP. XXVI.

INfra Palmyræ ſolitudines, Stelendena regio eſt, dictæq; iam Hierapolis, ac Berœa, et Chalcis. Vltra Palmyram quoq; ex ſolitudinibus ijs aliquid obtinet Hemeſa, item Elatium, dimidio propior Petræ quàm Damaſcus. A Sura autem proxime eſt Philiſcum, oppidum Parthorum ad Euphraten: ab eo Seleuciam dierum decem nauigatio, totidemq; ferè Babylonem. Scinditur Euphrates à Zeugmate lxxxiij. M. paſſ. circa uicum Maſſicen. Et parte læua in Meſopotamiam uadit per ipſam Seleuciam, circa eam præfluenti infu

ſus Tigri. Dexteriore autem alueo Babylonem, quondam Chaldææ caput petit, mediamq́; permeans, item quam Otrin uocant, diſtrahitur in paludes. Increſcit autem & ipſe Nili modo ſtatis diebus, paulum differens, ac Meſopotamiam inundat ſole obtinente uiceſimam partem cancri. Minus incipit* in uirgine, è leone tranſgreſſo. In totum uerò remeat in uigeſimanona parte uirginis.

*in uirgnem è leone tranſgreſſ.

Cilicia & adiunctæ gentes Iſauricę, Homonadũ, Piſidia, Lycaonia, Pamphylia, Taurus mons, Lycia. CAP. XXVII.

SEd redeamus ad oram Syriæ, cui proxima eſt Cilicia. Flumen Diaphanes, mons Crocodilus, portæ Amani montis. Flumina, Andricus, Pinarus, Lycus, ſinus Iſsicus. Oppidum Iſſos, inde Alexandria: flumen Chlorus, oppidum Aega liberum, amnus Pyramus, portæ Ciliciæ: oppida, Mallos, Magarſos, & intus Tarſos. Cãpi Aleij: oppida, Caſsipolis, Mopſos liberum Pyramo impoſitũ, Thinos, Zephyrium, Anchiale. Amnes, Saros, Cydnus, Tarſum liberã urbẽ procul à mari ſecans. Regio Celendiritis cum oppido. Locus Nymphæum, Solæ Ciliciæ, nũc Pompeiopolis, Adana, Cybira, Pinara, Pedalia, Halix, Arſinoẽ, Taba, Doron. Iuxtaq́; mare Corycos, eodem nomine oppidũ & portus & ſpecus. Mox flumẽ Calicadnus. Promontoriũ Sarpedon: oppida Olme, Myle, promontoriũ & oppidũ Veneris, à quo proxime Cyprus inſula. Sed in continenti oppida, Myanda, Anemurium, Coraceſiũ, finisq́; antiquus Ciliciæ Melas amnis. Intus autẽ dicendi Anazarbeni, qui nunc Cæſaraugustani, Caſtabala, Epiphania, quæ antea Eniãdos. Eleuſa, Iconiũ. Seleucia ſupra amnẽ Calicadnũ Tracheotis cognomine, à mari relata, ubi uocabatur Hormia. Præterea intus flumina, Liparis, Bombos, Paradiſus. Mõs Imbarus. Ciliciæ Pãphyliã omnes iunxere neglectã gẽte Iſaurica: oppida eius intus Iſaura, Clibanus, Lalaſsis fluuius: decurrit autẽ ad mare Anemurij regiõe ſupradictâ. Simili modo omnibus qui eadẽ cõpoſuere, ignorata eſt cõtermina illi gẽs Homonadũ, quorũ intus oppidũ Homona. Cætera caſtella xliiij. inter aſperas cõualles latẽt. Inſidẽt uerticẽ Piſidæ, quondã Solymi appellati, quorũ colonia Cæſarea, eadẽ Antiochia. Oppida Oroanda, Sagaleſſos. Hos includit Lycaonia in Aſiaticã iuriſdictionẽ uerſa, cũ qua conueniunt Philomelienſes, Tymbriani, Leucolithi, Pelteni, Hyrienſes. Datur & tetrarchia ex Lycaonia, qua parte Galatiæ contermina eſt, ciuitatũ xiiij. urbe celeberrima Iconio. Ipſius Lycaoniæ celebrantur Tembaſa in Tauro, Sinda in cõfinio Galatiæ atq; Cappadociæ. A latere autẽ eius ſuper Pamphyliam ueniunt Thracũ ſoboles, Milyæ, quorũ Aricanda oppidũ. Pãphylia antè Mopſopia appellata. Mare Pãphyliũ Cilicio iungitur. Oppida eius Side, & in monte Aſpendum, Plantaniſtus, Perga: Promontorium Leucolla. Mõs Sardemiſus, amnis Eurymedon iuxta Aſpendũ fluens: Cataractes, iuxta quẽ Lyrneſus & Olbia: ultimaq́; eius ora Phaſelis. Iunctum ei mare Lycium eſt, gensq́; Lycia, unde uaſtus ſinus. Taurus mõs, ab Eois ueniens littoribus, Chelidonio promontorio diſterminat. Immenſus ipſe, & innumerarũ gentium arbiter dextero latere ſeptentrionalis, ubi primum ab Indico mari exurgit, læuo meridianus, & ad occaſum tendens: mediamq́; diſtrahens Aſiam, niſi opprimẽti terras occurrerent maria. Reſilit ergo ad ſeptentriones, flexusq́; immenſum iter quærit, uelut de induſtria rerum natura ſubinde æquora opponente, hinc Phœnicium, hinc Ponticum, illinc Caſpium & Hyrcanũ, contraq́; Mæoticũ lacũ. Torquetur itaq; colliſus inter hæc clauſtra, & tamen uictor, flexuoſus euadit uſque ad cognata Riphæorũ montium iuga, numeroſis nominibus & nouis quacunque incedit inſignis: Imaus prima parte dictus, mox Emodus, Paropamiſus, Circius, Cambades, Pharphariades, Choatras, Oreges, Oroandes, Niphates, Taurus. Atq; ubi ſe quoq; exuperat, Caucaſus: ubi brachia emittit, ſubinde tentãti maria ſimilis Sarpedon, Coraceſius, Cragus, iterũq́; Taurus: etiã ubi dehiſcit, ſeq́; populis aperit, portarũ tamen nomine unitatẽ ſibi uindicans, quæ alibi Armeniæ, alibi Caſpiæ, alibi Ciliciæ uocantur. Quinetiã confractus, effugiens quoq; maria: plurimus ſe gẽtium nominibus hinc et illinc implet: à dextra Hyrcanus, Caſpius: à læua Pariedrus, Moſchicus, Amazonicus, Coraxicus, Scythicus appellatus. In uniuerſum uerò Græcè Ceraunius. In Lycia igitur, à promontorio eius oppidũ Simena, mons Chimæra noctibus flagrans, Hephaſtium ciuitas, & ipſa ſæpe flagrãtibus iugis. Oppidum Olympus ibi fuit, nunc ſunt mõtana, Gage, Corydalla, Rhodiopolis. Iuxta mare Lymira cũ amne, in quem Arycandus influit, & mons Maſsycites, Andriaca ciuitas, Myra. Oppida, Apyre, & Antiphellos, quæ quondã Habeſſus, atq; in receſſu Phellus. Deinde Pyrrha, itemq́; Xãthus à mari xv. M. paſs. flumenq́; eodẽ nomine. Deinde Patara, quæ prius Sataros, & in monte Sydima. Promontorium Gragus. Vltrà par ſinus priori. Ibi Pinara, & quæ Lyciam finit Telmeſſus. Lycia quondã lx. oppida habuit, nũc xxxvi. habet. Ex his celeberrima præter ſupra dicta Canas, Cãdyba ubi laudatur Oeneũ nemus. Podalia, Choma præfluẽte Adeſa, Cyane, Aſcãdalis, Amelas, Noſcopiũ, Tlos, Thelandrus. Cõprehendit in mediterraneis Cabaliã, cuius tres urbes, Oenoãda, Balbura, Bubon. A Telmeſſo Aſiaticum mare ſiue Carpathiũ, & quæ proprie uocatur Aſia. In duas eã partes Agrippa diuiſit. Vnã incluſit ab oriente Phrygia & Lycaonia, ab occidente Aegeo mari, à meridie Aegyptio, à ſeptentrione Paphlagonia. Huius longitudinem cccclxx. M. paſ. latitudinẽ cc. M. fecit. Alterã determinauit ab oriẽte Armenia minore, ab occidente Phrygia, Lycaonia, Pãphylia, à ſeptẽtrione prouincia Põtica, à meridie mari Pamphylio, longam d.lxxv. M. paſs. latam cccxxv. M. In proxima ora Caria eſt, mox Ionia, ultra eam Aeolis. Caria mediæ

Doridi

Doridi circumfunditur, ad mare utroque latere ambiens. In ea Promontorium Pedalium. Amnis Glaucus deferens Telmeſſum. Oppida Dædala, Crya fugitiuorum. Flumen Axon, oppidum Calydna.

Indus fluuius. CAP. XXVIII.

Amnis Indus in Cybiratarum iugis ortus, recipit lx. perennes fluuios, torrentes uero amplius c. oppidum Caunos liberum, deinde Pyrnos. Portus Creſſa, à quo Rhodus inſula xx. M. locus Loryma. Oppida Thyſanuſa, Paridion, Larymna. Sinus Thymnias. Promontoriũ Aphrodiſias. Oppidum Hyda. Sinus ſchœnus. Regio Bubaſſus. Oppidum fuit Acãthus, alio nomine Dulopolis. Eſt in promõtorio Gnidus libera, Triopia, dein Peguſa & Stadia appellata. Ab ea Doris incipit, ſed prius terga, & mediterraneas iuriſdictiones indicaſſe conueniat. Vna appellatur Cybiratica. Ipſum oppidum Phrygiæ eſt. Conueniunt eò xxv. ciuitates.

Laodicea, Apamia, Ionia, Epheſus. CAP. XXIX.

Celeberrima urbe Laodicea. Impoſita eſt Lyco flumini, latera alluentibus Aſopo & Capro, appellata primo Dioſpolis, dein Rhoas. Reliqui in eo conuentu quos nominare non pigeat, Hydrelitæ, Themiſones, Hieropolitæ. Alter cõuentus à Synnada accipit nomen. Conueniunt Lycaones, Appiani, Corcopeni, Dorylei, Midai, Iulienſes, & reliqui ignobiles populi xv. Tertius Apamiam uadit, antè appellatam Celænas, dein Ciboton. Sita eſt in radice montis Signiæ, circũfuſa Marſya, Obrima, Orga, fluminibus in Mæandrũ cadentibus. Marſyas ibi redditur, ortus ac paulo mox conditus, ubi certauit tibiarum cantu cum Apolline Aulocrenis: ita uocatur conuallis x. M. paſſ. ab Apamia, Phrygiam petentibus. Ex hoc conuentu deceat nominare Metropolitas, Dionyſopolitas, Euphorbenos, Acmonenſes, Peltenos, Silbianos. Reliqui ignobiles ix. Doridis in ſinu, Leucopolis, Amaxitos, Eleũs, Euthene. Dein Cariæ oppida, Pitaiũ, Eutane, Halicarnaſſus: ſex oppida contributa ei ſunt à magno Alexandro, Theangela, Sibde, Medmaſſa. Euranium, Pedaſum, Telmeſſum. Habitatur inter duos ſinus, Ceramicum & Iaſiũ. Inde Myndos, & ubi fuit Palæmyndus, Nariãdus, Neapolis, Cariãda. Termera libera, Bargyla, & à quo ſinus Iaſius, oppidum Iaſus. Caria interiorum nominum fama prænitet: quippe ubi ſunt oppida, Mylaſa libera, Antiochia, ubi fuere Seminethos & Cranaos oppida, nunc eam circũfluunt Mæander & Moſſinus. Fuit in eo tractu & Mæandropolis. Eſt Eumenia Cludro flumini appoſita, Glaucus amnis, Lyſias oppidũ & Orthoſia, Berecynthius tractus, Nyſa, Trallis, eadẽ Euanthia & Seleucia & Antiochia dicta. Alluitur Eudone amne, perfunditur Thebaide. Quidam ibi Pygmæos habitaſſe tradunt. Præterea ſunt Thydonos, Pyrrha, Eurome, Heraclea, Amyzon, Alabanda libera, quæ conuentum eum cognominauit: Stratonicæa libera, Hynidos, Ceramus, Trœzene, Phorontis. Longinquiores eodem diſceptant foro, Othronienſes, Halydienſes, ſeu Hippini, Xyſtiani, Hydiſſenſes, Apolloniatæ, Trapezopolitæ, Aphrodiſienſes liberi. Præter hæc ſunt Coſcinus, Harpaſa appoſita fluuio Harpaſo, quo & Trallicon cum fuit alluebatur. Lydia autẽ perfuſa flexuoſis amnis Mæandri recurſibus, ſuper Ioniam procedit. Phrygiæ ab exortu ſolis uicina, ad ſeptẽtrionem Myſiæ, meridiana parte Cariã amplectens, Mæonia antè appellata. Celebratur maximè Sardibus in latere Tmoli mõtis, qui antè Timolus appellabatur, uitibus conſitus, & ex eo profluente Pactolo eodemq́; Chryſorrhoa, ac fonte Tarne: à Mæoniis ciuitas ipſa Hyde uocitata eſt, clara ſtagno Gygeo. Sardiana nũc appellatur ea iuriſdictio. Conueniuntq́; in eam extra prædictos, Macedones Caduені, Loreni, Philadelpheni, & ipſi in radice Tmoli Cogamo flumini appoſiti Mæonii, Tripolitani: iidem & Antoniopolitæ Mæandro alluuntur: Apollonohieritæ, Myſomolitæ, & alij ignobiles. Ionia ab Iaſio ſinu incipiens, numeroſiore ambitu littorũ flectitur. In ea primus ſinus Baſilicus, Poſideum promontorium & oppidum, oraculũ Branchidarum appellatum, nũc Didymæi Apollinis, à littore ſtad. xx. Et inde clxxx. Miletus Ioniæ caput, Lelegeis antè & Pityuſa & Anactoria nominata, ſuper lxxx. urbium per cuncta maria genitrix: nec fraudanda cive Cadmo, qui primus proſam orationem cõdere inſtituit. Amnis Mæander ortus è lacu in mõte Aulocrene, plurimisq́; affuſus oppidis, & repletus fluminibus crebris ita ſinuoſus flexibus, ut ſæpe credatur reuerti, Apamenam primũ peruagatur regionem, mox Eumeneticã, ac dein Bargylleticos cãpos: poſtremo Carium placidus, omneſque eos agros fertiliſſimo rigans limo, ad decimũ à Mileto ſtadium lenis illabitur mari. Inde mons Latmus. Oppida, Heraclea montis eius, cognominis Caricæ, Myus, quod primo condidiſſe Iones narrantur, Athenis profecti. Naulochum, Priene. In ora quæ Trogilia appellatur, Geſſus amnis. Regio omnibus Ionibus ſacra, et ideo Panionia appellata. Iuxtà fugitiuis conditũ (uti nomen indicio eſt) Phygela, fuit & Marathesium oppidum. Supra hæc Magneſia Mæandri cognomine inſignis, à Theſſalica Magneſia orta. Abeſt ab Epheſo xv. M. paſſ. Trallibus eo amplius ccc. antea Theſſaloce & Androlitia nominata, & littori appoſita, Deraſidas inſulas ſecũ abſtulit mari. Intus & Thyatira alluitur Lyco, Pelopia aliquando & Euhippa cognominata. In ora autẽ Manteum, Epheſus Amazonũ opus, multis antè expetita nominibus: Alopes cũ pugnatũ apud Troiã eſt, mox Ortygia & Morges uocata eſt, et Smyrna cognomine Trachea, & Samorniũ, & Ptelea. Attollitur mõte Pione. Alluitur Cayſtro in Cylbianis iugis orto, multosq́; amnes deferente & ſtagnũ Pegaſeum, quod Phyrites amnis expellit. Ab his multitudo limi eſt, qua terras propagat, mediisq́; iã cãpis Syrien inſulã adiecit. Fons in urbe Callippia: & templũ Dianæ cõplexi è diuerſis regionibus duo Selinuntes. Ab Epheſo Manteũ aliud

Colophoniorum, & intus ipſa Colophon. Haleſo aſfluente. Inde Apollinis Clarij phanum, Lebedos: fuit & Notium oppidum. Promontorium Coryceon, mons Mimas ccl. M. paſs. excurrens, atq; in continentibus campis reſidens. Quo in loco magnus Alexander intercidi planiciem eam iuſſerat vij. M. d. paſs. longitudine, ut duos ſinus iungeret, Erythrasq; cum Mimãte circumfunderet. Iuxta eas fuere oppida Pteleon, Helos, Dorion: nunc eſt Aleon fluuius, Cornæum Mimantis promontorium, Clazomene, Parthenie, & Hippi, Chytophoria appellatæ cum inſulæ eſſent, Alexander idem per duo ſtadia continenti adnexuit. Interiere intus Daphnûs & Hermeſia, & Sipylum, quod antè Tantalis uocabatur, caput Mæoniæ, ubi nũc eſt ſtagnum Sale: ob id & Archæopolis ſubſtituta Sipylo, & inde illi Colpe, & huic Lebade. Regredientibus inde abeſt xij. M. paſs. ab Amazone condita, reſtituta ab Alexandro, in ora Smyrna, amne Melete gaudens non procul orto. Montes Aſiæ nobiliſsimi in hoc tractu ferè explicant ſe. Maſtuſia à tergo Smyrnæ & Termetis Olympi radicibus iũctus. Is in Dracone deſinit, Draco in Tmolo, Tmolus in Cadmo, ille in Tauro. A Smyrna Hermus amnis campos facit, & nomini ſuo adoptat. Oritur iuxta Dorilaum Phrygiæ ciuitatem, multosq́ue colligit fluuios, inter quos Phrygem, qui nomine genti dato, à Caria eam diſterminat, Hyllum & Cryon, & ipſos Phrygiæ, Myſiæ, Lydiæ amnibus repletos. Fuit in ore eius oppidum Temnos: nunc in extremo ſinu Myrmeces ſcopuli, oppidum Leuce in promontorio quod inſula fuit, finisque Ioniæ Phocæa. Smyrnæum conuentum magna pars Aeoliæ, quæ mox dicetur, frequentat: præterque Macedones Hyrcani cognominati, & Magnetes à Sipylo. Epheſum uero alterum lumen Aſiæ, remotiores conueniunt Cæſarẽſes, Metropolitæ, Cylbiani, inferiores & ſuperiores Myſomacedones, Maſtaurenſes, Brullitæ, Hypæpeni, Dioshieritæ.

Aeolis, Troas, Pergamus. CAP. XXX.

AEolis proxima eſt, quondam Myſia appellata, & quæ Helleſponto adiacet Troas. Ibi à Phocæa, Aſcanius portus, dein fuerat Lariſſa, ſunt Cyme, Myrrhine, quæ Sebaſtopolim ſe uocat: & intus Aegæ, Attalia, Poſsidea, Neon tichos, Temnos. In ora autem Titanus amnis, & ciuitas ab eo cognominata. Fuit & Grynia, nunc tantum portus ſoli, inſula apprehenſa. Oppidum Elea, & ex Myſia ueniens Caicus amnis. Oppidum Pitane, Canaius amnis. Intercidêre Cane, Lyſimachia, Atarnea, Carene, Ciſthene, Cilla, Cocilium, Theba, Aſtyre, Chryſa, Palæſcepſis, Gergithos, Neandros: nunc eſt Perperẽne ciuitas, Heracleotes tractus, Coriphas oppidum, amnis Grylioſolius. Regio Aphrodiſias, quæ antea Politiceorgas. Regio Scepſis. Flumen Euenum, cuius in ripis intercidêre Lyrneſos & Miletos. In hoc tractu Ida mons. Et in ora quæ ſinum cognominauit & conuentum, Adramytteos olim Pedaſus dicta. Flumina Aſtron, Cormalos, Eryanos, Alabaſtros, Hieros ex Ida. Intus mons Gargara eodemq; nomine oppidum. Rurſus in littore Antandros, Edonis prius uocata, deinde Cimmeris, & Aſſos, eadem Apollonia. Fuit & Palamedium oppidum. Promontorium Lecton diſterminans Aeolida & Troada. Fuit & Polymedia ciuitas, & Chryſa, & Lariſſa alia. Smintheum templum durat. Intus Colone intercidit, deportata Adramytteum negocia. Apolloniatæ à Rhyndaco amne, Ereſsij, Miletopolitæ. Pœmaneni Macedones, Aſchilacæ, Polichnæi: Pionitæ: Cilices, Mandacandeni: in Myſia Abrettini, & Helleſpontij appellati, & alij ignobiles. Troadis primus locus Amaxitus, dein Cebreniæ: Ipſaq; Troas Antigonia dicta, nunc Alexandria, colonia Ro. Oppidum Nee. Scamander amnis nauigabilis, & in promontorio quondam Sigæum oppidum. Dein portus Achæorum, in quem influit Xanthus Simoënti iunctus, ſtagnumq́ue prius faciens Palæſcamander. Cæteri Homero celebrati, Rheſus, Heptaporus, Careſus, Rhodius ueſtigia non habent. Granicus diuerſo tractu in Propontida fluit. Eſt tamen & nunc Scamandria ciuitas parua, ac M. d. paſ. remotum à portu Ilium immune, unde omnis rerũ claritas. Extra ſinũ ſunt Rhetea littora, Rheteo & Dardanio & Ariſbe oppidis habitata. Fuit & Achilleon, oppidũ iuxta tumulũ Achillis cõditũ à Mitylenæis, & mox Athenienſibus. ubi claſsis eius ſteterat in Sigæo. Fuit & Aeantium à Rhodijs conditum in altero cornu, Aiace ibi ſepulto xxx. ſtad. interuallo à Sigæo, & ipſo in ſtatione claſsis ſuæ. Supra Aeolida & partem Troadis in mediterraneo eſt, quæ uocatur Teuthrania, quam Myſi antiquitus tenuere. Ibi Caicus amnis iam dictus oritur. Gens ampla per ſe, etiam cũ totum Myſia appellaretur. In ea Pioniæ, Andera, Dale, Stabulum, Coniſiũ, Tegium, Balcea, Tiare, Teuthranie, Sarnaca, Haliſerne, Lycide, Parthenium, Thymbre, Oxiopum, Lygdanũ, Apollonia, longeq; clariſsimum Aſiæ Pergamũ, quod intermeat Selinus, præfluit Cetius profuſus Pindaſo mõte. Abeſt haud procul Elea, quam in littore diximus. Pergamena uocatur eius tractus iuriſdictio. Ad eã cõueniunt Thiatyreni, Mygdones, Moſsini, Bregmẽteni, Hieracomitæ, Perpereni, Tyareni, Hierapolenſes, Harmatopolitæ, Attalenſes, Pantaẽnſes, Apollonidiẽſes, aliæq; inhoneræ ciuitates. A Rheteo Dardaniũ oppidum paruũ abeſt ſtad. lxx. Inde xviij. M. promontoriũ Trapeza, unde primum concitat ſe Helleſpõtus. Ex Aſia interijſſe gẽtes tradit Eratoſthenes Solymorũ, Lelegum, Bebrycũ, Colycantiorũ, Trepſedorum. Iſidorus Arimos, & Capretas, ubi ſit Apamia condita à Seleuco rege inter Ciliciam, Cappadociã, Cataoniam, Armeniã. Et quoniam ferociſsimas gentes domuiſſet, initio Dameam uocatã.

Inſulæ ante Aſiam, Pamphylium mare, Rhodus, Samus, Chius. CAP. XXXI.

INſularũ ante Aſiam prima eſt in Canopico oſtio Nili, à Canopo Menelai gubernatore (ut ferunt) dicta.

dicta. Altera iuncta ponte Alexandriæ colonia Cæſaris dictatoris Pharus, quondam diei nauigatione diſtans ab Aegypto, nunc è turri nocturnis ignibus curſum nauium regens. Nanque fallacibus uadis Alexandria, tribus omnino aditur alueis maris, Tegamo, Poſideo, Tauro. In Phœniceo deinde mari eſt ante Ioppen Paria, tota oppidũ, in qua obiectã beluæ Andromedam ferunt: & iam dicta Arados, inter quam & continentẽ l. cubita alto mari (ut autor eſt Mutianus) è fonte dulcis aqua tubo corijs facto, uſq; à uado trahitur. Pamphyliũ mare ignobiles inſulas habet. Cilicium ex quinq; maximus Cyprum ad ortum occaſumq; Ciliciæ ac Syriæ obiectam, quondã ix. regnorum ſedem. Huius circuitum Timoſthenes ccccxxix. M. d. prodidit. Iſidorus ccclxxv. M. Lõgitudinem inter duo promontoria, Dinaretũ & Acamanta, quod eſt ad occaſum, Artemidorus clxij. d. Timoſthenes cc. uocatam antè Acamantida, Philonides Ceraſtin, Xenagoras & Aſpeliam, & Amathuſiam, & Macariã, Aſtynomus Cryptõ, & Colniã. Oppida in ea xv. Paphos, Palepaphos, Curias, Citium, Corinaẽ, Salamis, Amathus, Lapethos, Solæ, Tamaſeus, Epidarum, Chytri, Arſinoe, Carpaſiũ, Golgœ. Fuere & ibi Cinyria, Marium, Idalium. Abeſt ab Anemurio Ciliciæ l. M. paſ. Mare quod prætenditur, uocant Aulona Cilicium. In eodẽ ſitu Eleuſſa inſula eſt, & quatuor ante promontorium ex aduerſo Syriæ Clides. rurſusq; ab altero capite Stiria. Contra Neampaphum Hierocepia. Cõtra Salamina Salaminæ. In Lycio autem mari Illyris, Telendos, Attelebuſſa, Cypriæ tres ſteriles, & Dionyſia prius Caretha dicta. Deinde contra Tauri promontorium peſtiferæ nauigantibus Chelidoniæ, totidẽ ab ijs cũ oppido Leucola, Pactyæ, Laſia, Nymphais, Macris: Megiſta, cuius ciuitas interijt. Multæ deinde ignobiles. Sed contra Chimæram Dolichiſte, Chirogylium, Crambuſſa, Rhoge, Enagora viij. M. paſ. Dædaleon duæ, Cryeon tres, Strongyle, & contra Sidyma Antiochi, Glaucumq; uerſus amnẽ Laguſa, Macris, Didymæ, Helbo, Scope, Aſpis, & in qua oppidũ interijt Telandria, proximaq; Cauno Rhoduſſa. Sed pulcherrima & libera Rhodos, circuitu cxxx. M. paſ. aut ſi potius Iſidoro credimus ciij. habitata urbibus Lindo, Camiro, Ialyſo, nunc Rhodo. Diſtat ab Alexandria Aegypti d.lxxviij. M. ut Iſidorus tradit: ut Eratoſthenes cccclxix. milia: ut Mutianus d. à Cypro clxvi. Vocitata eſt antea Ophiuſa, Aſteria, Aethræa, Trinacria, Corymbia, Pœeſſa, Atabyria ab rege. Deinde Macria, & Oloëſſa. Rhodiorum inſulæ, Carpathus quæ mari nomen dedit: Caſos, Achne olim: Niſyros diſtans ab Gnido xij. M. d. Porphyris antea dicta. Et eodem tractu media inter Rhodum Gnidumq; Syme. Cingitur xxxvij. M. d. Portus benigne præbet octo. Præter has circa Rhodũ, Cyclopis, Teganon, Cordyluſa, Diabetæ iiij. Hymos, Chalce cum oppido, Seutluſa, Narthecuſa, Dimaſtos, Progne: & à Gnido, Ciſeruſſa, Therionarce, Calydne cum tribus oppidis, Notio, Niſyro, Mendetero, & in Arconeſo oppidum Ceramus. In Cariæ ora quæ uocantur Argiæ, numero uiginti, & Hyetuſſa, Lepſia, Leros. Nobiliſsima autem in eo ſinu Cos, ab Halicarnaſſo quindecim M. paſ. diſtans, circuitu c. ut plures exiſtimant Merope uocata. Cos ut Staphylus, Meropis ut Dionyſius, dein Nymphæa. Mons ibi Prion, & Niſyron abruptam illi putãt. quæ Porphyris antea dicta eſt. Hinc Cariãda cum oppido. Nec procul ab Halicarnaſſo Pidoſus. In Ceramico autem ſinu Priaponneſos, Hipponneſos, Pſyra, Mya, Lampſemãdus, Paſſala, Cruſa, Pyrrhe, Sepiuſſa, Melano: paulumq; à continente diſtans, quæ uocata eſt Cinædopolis, probroſis ibi relictis à rege Alexandro. Ioniæ ora Aegeas & Corſeas habet, & Icaron, de qua dictum eſt: Lademq; quæ prius Late uocabatur, atq; inter ignobiles aliquot, duas Camelidas Mileto uicinas: Mycalen, Trogilias, Trepſilon, Argẽnon, Scãdalion, Samon liberã, circuitu octogintaſeptẽ M. paſſuũ: aut ut Iſidorus c. Partheniã primũ appellatã, Ariſtoteles tradit, poſtea Dryuſam, deinde Anthemuſã: Ariſtocritus adijcit Melamphyllũ, dein Cypariſsiã: alij Parthenoaruſam, Stephanen. Amnes in ea Imbraſus, Cheſius, Ibettes. Fontes Gigarto, Leucothea. Mõs Cercetius. Adiacent inſulæ, Rhypara, Nymphæa, Achillea. Par claritate ab ea diſtat xciij. M. paſſuũ, cum oppido Chios libera, quam Aethaliam Ephorus priſco nomine appellat, Metrodorus & Cleobulus Chiã, à Chione nympha, aliqui à niue, & Macrin & Pityuſam. Montem habet Pellenæum, marmor Chiũ: circuitu cxxv. M. paſ. colligit, ut ueteres tradidere. Iſidorus ix. milia adijcit. Poſita eſt inter Samum & Lesbũ, ex aduerſo maxime Erythrarũ. Finitimæ ſunt Thalluſa, quam alij Daphnuſam ſcribũt. Oenuſſa, Elaphites, Euryanaſſa, Arginuſa cũ oppido. Iam hæc circa Epheſum, & quæ Piſiſtrati uocantur, Anthinæ, Myonneſos, Diareuſa. In utraque oppida intercidere. Poroſelene cũ oppido, Cerciæ, Halone, Cõmone, Illetia, Lepria, & Rheſperia. Procuſæ, Bolbulæ, Phanæ, Priapos, Syce, Melane, Aenare, Siduſa, Pela, Drymuſa, Anydros, Scopelos, Sycuſſa, Marathuſſa, Pſile, Perirheuſa, multæq; ignobiles. Clara uero in alto Teos cũ oppido, à Chio lxxi. M. paſ. tantundẽ ab Erythris. Iuxta Smyrnam ſunt Periſterides, Carteria, Alopece, Eleuſſa, Bachina, Pyſtira, Crommyonneſos, Megale. Ante Troada Aſcania, Plateæ iij. Dein Lamiæ, Plitaniæ ij. Plate, Scopelos, Getone, Arthedon, Celæ, Laguſſæ, Didymæ. Clariſsima autem Lesbos, à Chio ſexagintaquinq; milia paſ. Hemerte, & Laſia, Pelaſgia, Aegira, Aethiope, Macaria appellata fuit, octo oppidis inclyta. Ex ijs Pyrrha hauſta eſt mari, Ariſbe terrarũ motu ſubuerſa. Antiſſam Methymna traxit in ſeipſam viij. urbibus Aſiæ in xxxvij. M. paſ. uicina. Et Agamede obijt & Hiera. Reſtant Ereſos, Pyrrha, & libera Mitylene, annis d. potens. Tota inſula circuitur, ut Iſidorus, clxviij. M. paſ. ut ueteres cxcv. M. Montes habet Lepethymum, Ordymnum, Maciſtum,

ſtū, Creonem, Olympum. A proxima continente abeſt vij. M. d. paſſ. Inſulæ appoſitæ, Sandalion, Leucæ v. Ex ijs Cydonea cū fonte calido. Argenuſſæ ab Aege iiij. M. paſſ. diſtant. Dein Phelluſa, Pedna. Extra Helleſpontum aduerſa Sigæo littori adiacet Tenedus Leucophrys dicta, & Phœnice, & Lyrneſſos. Abeſt à Lesbo lvi. M. paſſ. à Sigæo xij. M. d.

Helleſpontus, Myſia, Phrygia, Galatia, Bithynia, Boſphorus. CAP. XXXII.

IMpetum deinde ſumit Helleſpontus, & mare incumbit, uorticibus limitem fodiens, donec Aſiam abrumpat Europæ. Promontorium id appellauimus Trapezam: ab eo x. M. paſſ. Abydum oppidum, ubi anguſtiæ ſeptem ſtadiorū. Deinde Percote oppidum, & Lampſacum, antea Pityuſa dictum. Parium colonia, quam Homerus Adraſtiā appellauit. Oppidum Priapos, amnis Aeſepus, Zelia, Propontis, ita appellatur ubi ſe dilatat mare. Flumen Granicum, Artace portus, ubi oppidum fuit: Vltrà inſula, quam continēti iunxit Alexander, in qua oppidum Mileſiorum Cyzicum, antea uocitatum Arconneſos, & Dolionis, & Dindymis, cuius à uertice mons Dindymus. Mox oppida Placia, Ariacos, Scylace, quorū à tergo mons Olympus, Myſius dictus: ciuitas Olympena. Amnes Horiſius, & Rhyndacus, antè Lycus uocatus. Oritur in ſtagno Artynia iuxta Miletopolim, recipit Maceſton & pleroſq; alios, Aſiam Bithyniamq; diſterminans. Ea appellata eſt Cronia, dein Theſſalis, dein Malīade & Strymonis. Hos Homerus Halizonas dixit, quando præcingitur gens mari. Vrbs fuit immenſa Attuſa nomine, nunc ſunt xv. ciuitates, inter quas Gordiucome, quæ Iuliopolis uocatur, & in ora Daſcylos. Deinde flumē Gebes, & intus Helgas oppidū, quæ Germanicopòlis, alio nomine Booſcœte, ſicut Apamia quæ nunc Myrlea Colophoniorū: flumen Etheleum, antiquus Troadis finis & Myſiæ initiū. Poſtea ſinus in quo flumen Aſcanium, oppidum Brylion, amnes Hylas, & Cios cum oppido eiuſdem nominis, quod fuit emporium non procul accolentis Phrygiæ, à Mileſijs quidem conditum, in loco tamē qui Aſcania Phrygiæ uocabatur. Quapropter non alibi aptius de ea dicatur. Phrygia Troadi ſuperiecta, populiſq; à promontorio Lecto ad flumen Etheleum prædictis, ſeptentrionali ſui parte Galatiæ contermina, meridiana Lycaoniæ, Piſidiæ, Mygdoniæq; ab oriente Cappadociam attingit. Oppida ibi celeberrima præter iam dicta, Ancyra, Andria, Celænæ, Coloſſæ, Carina, Cotiaion, Ceraine, Iconiū, Midaion. Sūt autores tranſiſſe ex Europa Myſos, & Brygas, & Thynos, à quibus appellantur Myſi, Phryges, Bithyni. Simul dicendum uidetur & de Galatia, quæ ſuperpoſita, agros maiori ex parte Phrygiæ tenet, caputq; quondā eius Gordiū. Qui partem eam inſedere Gallorum Toliſtobogi, & Voturi, & Ambitui uocantur: qui Mæoniæ & Paphlagoniæ regionē, Trocmi. Prætēditur Cappadocia à ſeptentrione & ſolis ortu, cuius uberrimā partē occupauere Tectoſages, ac Teutobodiaci. Et gentes quidem hæ. Populi uero ac tetrarchiæ omnes numero cxcv. Oppida, Tectoſagū Ancyra, Trocmorum Tauium, Toliſtobogorum Peſinûs. Præter hos, celebres Attalenſes, Araſenſes, Comēſes, Dioshieronitæ, Lyſtreni, Neapolitani, Oeandēſes, Seleucenſes, Sebaſteni, Timoniacenſes, Tebaſeni. Attingit Galatia & Pāphyliæ Cabaliam, & Milyas, qui circa Barin ſunt, & Cyllanticum, & Oroandicū Piſidiæ tractū. Item Lycaoniæ partem Obigenen. Flumina ſunt in ea præter iam dicta, Sangarius & Gallus, à quo nomē traxere matris deûm ſacerdotes. Nūc reliqua in ora, à Cio intus in Bithynia Pruſa, ab Annibale ſub Olympo condita. Inde Nicæā xxv. M. paſ. interueniente Aſcanio lacu. Deinde Nicæa in ultimo Aſcanio ſinu, quæ prius Olbia: & Pruſa item altera ſub Hippo monte. Fuere Pythopolis, Parthenopolis, Coryphanta. Sunt in ora amnes, Aeſius, Bryazon, Plataneus, Areus, Siros, Gendos, qui & Chryſorrhoas. Promōtorium in quo Megarice oppidū fuit. Inde Craſpedites ſinus uocabatur, quoniam id oppidū uelut in lacinia erat. Fuit & Aſtacū, unde & ex eo Aſtacenus idē ſinus. Fuit & Libyſſa oppidū, ubi nunc Annibalis tātum tumulus, eſt in intimo ſinu Nicomedia Bithyniæ præclara. Leucatas promontoriū, quo includitur Aſtacenus ſinus, à Nicomedia xlij. M. d. Rurſusq; coeūtibus terris anguſtiæ pertinentes uſq; ad Boſphorum Thracium. In ijs Chalcedon libera, à Nicomedia lxxij. d. Proceraſtis antea dicta, dein Compuſa: poſtea Cæcorū oppidum, quòd locū eligere neſciſſent, ſeptem ſtadijs diſtāte Byzantio, tanto feliciore omnibus modis ſede. Cæterum intus in Bithynia colonia Apamena, Agrippēſes, Iuliopolitæ, Bithynion. Flumina, Syriū, Lapſius, Pharmicas, Alces, Crynis, Lylæus, Scopius, Hieras, qui Bithyniam & Galatiam diſterminat. Vltra Chalcedona Chryſopolis fuit. Deinde Nicopolis, à qua nomē etiānum ſinus retinet. In quo portus Amyci. Deinde Naulochum promontoriū, Eſtiæ templū Neptuni, Boſphorus d. paſ. interuallo Aſiam Europæ iterum auferens, abeſt à Chalcedone xij. M. d. paſſ. Inde fauces primæ viij. M. ccl. paſſ. ubi Phinopolis oppidum fuit. Tenent oram omnem Thyni, interiora Bithyni. Is finis Aſiæ eſt, populorūq; cclxxxij. qui ad eū locum à fine Lyciæ numerantur. Spatium Helleſponti & Propontidis ad Boſphorū Thracium clxxxviij. M. paſſ. diximus. A Chalcedone Sigeū Iſidorus ccclxij. M. d. paſſ. tradit. Inſulæ in Propontide ante Cyzicū Elaphonneſus, unde Cyzicenū marmor. Eadem Neuris, & Proconneſus dicta. Sequuntur Ophiuſa, Acanthus, Phœbe, Scopelos, Porphyrione, Halone cum oppido. Delphacia, Polydora, Artacæon cum oppido. Eſt & contra Nicomediam Demonneſos. Item ultra Heracleam aduerſa Bithyniæ Thynnias, quam barbari Bithyniam uocant. Eſt & Antiochia, & contra fauces Rhyndaci Beſbicos, xviij. M. circuitus. Eſt & Elea, & duæ Rhodiuſſæ, Erebinthus, Megale, Chalcitis, Pityodes.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VI.

Pontus Euxinus. CAP. I.

PONTVS Euxinus antea ab inhoſpitali feritate Axenos appellatus (peculiari inuidia naturæ, ſine ullo fine indulgentis auiditati maris) & ipſe in Europã Aſiamq́ue funditur. Non fuerat ſatis oceano ambiſſe terras, & partem earum, aucta immanitate abſtuliſſe, nõ irrupiſſe fractis montibus, Calpeq́; Africæ auulſa tãto maiora abſorbuiſſe quàm reliquerit ſpatia, non per Helleſpontum Propontida infudiſſe, iterum terris deuoratis: à Boſphoro quoq; in aliam uaſtitatem panditur nulla ſatietate, donec expatiantis lacus à Mæoti rapinam ſuam iungant. Inuitis hoc accidiſſe terris indicio ſunt tot anguſtiæ, atque tam parua naturæ repugnantis interualla, ad Helleſpontũ octingẽtorum lxxv. paſſ. ad Boſphoros duos, uel bubus meabili trãſitu. Vnde nomen ambobus, & tanquã in diſſociatione germanitas concors. Alitum quippe cantus, canũq́; latratus inuicẽ audiuntur: uocis etiã humanæ cõmercia inter duos orbes* manẽte colloquio, niſi cũ idipſum auferunt uenti. Menſurã Ponti à Boſphoro ad Mæotiũ lacũ quidã fecere xiiij. xxxviij. M. d. paſ. Eratoſthenes c. minorẽ. Agrippa à Chalcedone ad Phaſin x. M. Inde Boſphorũ Cimmeriũ ccclx. M. Nos interualla generatim ponemus cõperta in noſtro æuo, quãdo etiã in ipſo ore Cimmerio pugnatũ eſt. Ergo à faucibus Boſphori eſt amnis Rhebas, quem aliqui Rhœſum dixerũt. Deinde Pſillis, portus Calpas. Sangarius fluuius ex inclytis. Oritur in Phrygia, accipit uaſtos amnes, inter quos Tẽbrogium & Gallum. Idem Sangarius à pleriſq; dictus Coralius, à quo incipiunt Maryandini ſinus oppidũq; Heraclea Lyco flumini appoſitum. Abeſt à Ponti ore M. ducẽtis: portus Acone, ueneno aconito dirus. Specus Acheruſia. Flumina Pedopiles, Callichorum, Sonautes. Oppidum Tium, ab Heraclea xxxviij. M. paſſ. Fluuius Bilis.

* meante

Gens Paphlagonũ & Cappadocũ. CAP. II.

VLtra quem gens Paphlagonia, quam Pylemeniam aliqui dixerũt, incluſam à tergo Galatia. Oppidum Maſtya Mileſiorum, deinde Cromna. Quo loco Henetos adijcit Nepos Cornelius, à quibus in Italia ortos cognomines eorum Venetos credi poſtulat. Seſamum oppidum, quod nunc Amaſtris. Mons Cytorus, à Tio lxiij. M. paſſ. Oppida Cimolis, Stephane, amnis Parthenius. Promontorium Carambis uaſto excurſu, abeſt à Ponti oſtio cccxv. M. paſſ. uel ut alijs placuit, cccl. M. Tantundem à Cimmerio, aut ut aliqui maluere cccxij. M. d. Fuit & oppidum eodem nomine, & aliud inde Armine, nunc eſt colonia Sinope à Cytoro clxiiij. M. Flumen Varetum. Gens Cappadocum. Oppidum Gaziura & Gazelũ. Amnis Halys, à radicibus Tauri per Cataoniã Cappadociamq́ue decurrens. Oppida Gangre, Cariſſa: Amiſum liberũ, à Sinope cxxx. M. paſſ. Euiſdemq; nominis ſinus tanti receſſus, ut Aſiam penè inſulã faciat, cc. M. paſſ. haud amplius per continentem ad Iſſicum Ciliciæ ſinum. Quo in omni tractu proditur, tres tantum gentes Græcas iure dici, Doricam, Ionicam, Aeolicam, cæteras Barbarorum eſſe. Amiſo iunctum fuit oppidum Eupatoria, à Mithridate conditum. Victo eo, Pompeiopolis utrunque appellatum eſt.

Cappadocia. CAP. III.

CAppadocia intus habet coloniam Claudij Cæſaris Archelaidem, quam præfluit Halys. Oppida Comana qnod Sarus, Neocæſaream qnod Lycus. Amaſiam quod Iris, in regione Gazacena. In Colopena uero Sebaſtiã, & Sebaſtopolin. Hæc parua, ſed paria ſupradictis. Reliqua ſui parte Melitam à Semiramide conditam, haud procul Enphrate: Diocæſareã, Tyana, Caſtabala, Magnopolin, Zelam. Et ſub monte Argæo Mazacam, quæ nunc Cæſarea nominatur. Cappadociæ pars prætenta Armeniæ maiori, Melitene uocatur. Comagena, Cataonia, Phrygiæ, Garſauritis: Sargauraſana, Cammanene: Galatiæ, Morimene: ubi diſterminat eos Cappadox amnis, à quo nomen traxere, antea Leucoſyri dicti. A Neocæſarea ſupradicta minorem Armeniam Lycus amnis diſterminat. Eſt & Ceraunus intus clarus. In ora autẽ ab Amiſo oppidum & flumen Chadiſia, Lycaſtum, à quo Themiſcyra regio. Iris flumen deferens Lycum. Ciuitas Ziela intus, nobilis clade Triarij, & uictoria C. Cæſaris: in ora amnis Thermodoon, ortus ad caſtellum quod uocant Phanarœam, præterque radices Amazonij montis lapſus. Fuit oppidum eodem nomine, & alia quinque, Phamizonium, Themiſcyra, Sotira, Amaſia, Comana, nunc Manteum.

Themiſcyræ regionis gentes. CAP. IIII.

GEntes, Genetarum, Chalybum. Oppidum Cotyorum. Gentes Tibareni, Moſſyni notis ſignantes corpora. Gens Macrocephali, oppidum Ceraſus, portus Cordule. Gentes Bechires, Buzeri. Flumen Melas. Gens Macrones, Sideni, flumenq́; Sidenum, quo alluitur oppidum Polemonium, ab Amiſo cxx. M. paſſ. Inde flumina Iaſonium, Melãthium, & ab Amiſo lxxx. M. paſſ. Pharnacea oppidũ, Tripolis caſtellũ & fluuius. Item Philocalia, & ſine fluuio Liuiopolis, & à Pharnacea c. M. paſſ. Trapezus liberum uaſto mõte clauſum. Vltra quod gens Armenochalybes, & maior Armenia xxx. M. paſ. diſtans. In ora ante Trapezunta flumen Pyxites: ultra uero gens Sannorũ Heniochorũ. Flumen Abſarũ cũ caſtello cognomine in faucibus, à Trapezũte cl. M. paſ. Eius loci à tergo montiũ Iberia eſt, in ora uero Heniochi, Ampreutæ, Lazi. Flumina Campſeonyſis, Nogrus, Bathys, Gentes Colchorũ. Oppidum Matium, flumen Heracleum, & promontorium eodẽ nomine, clariſſimusq́; Ponti Phaſis. Oritur in Moſchis, nauigatur quamlibet

magnis

magnis nauigijs xxxviij. M. d. paß. inde minoribus longo ſpatio, pontibus cxx. peruius. Oppida in ripis habuit complura: celeberrima, Tyritacen, Sygnum, & in faucibus Phaſin. Maxime autẽ inclaruit Aea. xv. M. paß. à mari. ubi Hippos & Cyanos uaſti amnes è diuerſo in eum confluunt. Nunc habet Surium tantum, & ipſum ab amne influente ibi cognominatum, uſque quo magnarum nauium capacem eſſe diximus. Et alios accipit fluuios, magnitudine, numeroque mirabiles, inter quos Glaucum. In ore eius inſulæ ſine nomine. Abeſt Abſaro lxxv. M. Inde aliud flumen Charien. Gens Salæ, antiquis Phthirophagi dicti, & Suani. Flumen Cobum è Caucaſo per Suanos fluens. Dein Rhoas. Regio Ecrectice. Amnes Sigania, Terſos, Atelpos, Chryſorrhoas, gens Abſilæ, caſtellum Sebaſtopolis, à Phaſide c. M. paß. gens Sannigarum, oppidum Cygnus, flumẽ & oppidum Pityûs, Deinde multis nominibus Heniochorum gentes.

Regio Colchica, Achæi, & cæteri eodem tractu. CAP. V.

S*Vbyciturr Ponti regio Colchica, in qua iuga Caucaſi ad Riphæos montes torquentur, ut dictũ eſt, altero latere in Euxinum & Mæotin deuexa, altero in Caſpium & Hyrcanium mare. Reliqua littorũ feræ nationes tenent, Melanchlæni, Coraxi urbe Colchorum Dioſcuriade, iuxta fluuiũ Antemunta, nunc deſerta, quondam adeo clara, ut Timoſthenes in eã ccc. nationes, quæ diſsimilibus linguis uterentur, deſcẽdere prodiderit. Et poſtea à noſtris cxxx. interpretibus negocia ibi geſta. Sunt qui conditã eam ab Amphito & Telchio, Caſtoris ac Pollucis aurigis putẽt, à quibus ortam Heniochorum gentem feram conſtat. A Dioſcuriade oppidum Heracleũ, diſtat à Sebaſtopoli lxxx. M. paſ. Achæi, Mardi, Cercetæ, poſt eos Serri, Cephalotomi. In intimo eo tractu Pityus oppidũ opulentiſsimum, ab Heniochis direptum eſt. A tergo eius Epagerite, Sarmatarum populus in Caucaſi iugis, poſt quem Sauromatæ. Ad hos confugerat Mithridates Claudio principe, narrauitq; Thalos ijs eſſe confines, qui ab oriente Caſpij maris fauces attingerent: ſiccari eas æſtu recedente. In ora autẽ iuxta Cercetas, flumen Icaruſa, cum oppido Hiero & flumine, ab Heracleo cxxxvi. M. Inde promontorium Cronea, quo ſupercilium arduum tenẽt Toretæ, ciuitas Sindica ab Hiero lxvij. M. paſſuum. Flumen Sceaceriges.*

Boſphoros Cimmericus, Mæotis. CAP. VI.

I*Nde ad Boſphori Cimmerij introitum lxxxviij. M. d. paß. Sed ipſius peninſulæ inter Pontum & Mæotin lacum excurrentis, non amplior lxxxvij. M. d. paß. longitudo eſt, latitudo nuſquam infra duo iugera, Eionem uocant. Ora ipſa Boſphori, utrinque ex Aſia atque Europa, curuatur in Mæotin. Oppida, in aditu Boſphori primo Hermonaſſa, dein Cepæ Mileſiorum. Mox Stratoclia & Phanagoria, & penè deſertum Apaturos, ultimoque in oſtio Cimmerium, quod antea Cerberion uocabatur.*

Gentes circa Mæotin. CAP. VII.

I*Nde Mæotis lacus in Europa dictus. A Cimmerio accolũt Mæotici, Vali, Serbi, Arechi, Zingi, Pſeſij. Dein Tanain amnem, gemino ore influentem, incolunt Sarmatæ, Medorum (ut ferunt) ſoboles, & ipſi in multa genera diuiſi. Primo Sauromatæ Gynæcocratumeni, unde Amazonum connubia. Dein Euazæ, Cottæ, Cicimeni, Meſſeniani, Coſtobocci, Choatræ, Zigæ, Dandari, Thuſſagetæ, Turcæ, uſq; ad ſolitudines ſaltuoſis conuallibus aſperas: ultra quos Arimphæi, qui ad Riphæos pertinent mõtes. Tanain ipſum Scythæ Silyn uocant, Mæotin Temerinda, quod ſignificat matrem maris. Oppidum in Tanais quoq; oſtio fuit. Tenuere finitima primi Cares, dein Clazomenij & Mæones, poſtea Panticapenſes. Sunt qui circa Mæotin ad Ceraunios montes * altiores has tradunt gentes, à littore Napæas, ſupraq; Eſſedones Colchis iunctos ac montium cacuminibus. Dein Carmacas, Oranos, Antacas, Mazacas, Aſcantios, Acapeatas, Agagammatas, Phycaros, Rhimoſolos, Aſcomarcos. Et ad iuga Caucaſi Icatalas, Imaduchos, Ranos, Anclacas, Tydios, Caraſtaſcos, Aſuciandas: Lagoum amnem ex montibus Catheis, in quem defluit Opharus: ubi gentes Caucadas, Opharitas. Amnem Menotharũ, * Imituenis ex montibus ſciſſum, inter Agedos, Carnapas, Gardeos, Accisos, Gabros, Gregaros. Circaque fontem * Imitiſsi, Imituos, & Apartheos. Alij influxiſſe eò Suitas, Aucheras, Satarneos, Aſampatas. Ab his Tanaitas & Nepheonitas ad internecionem deletos. Aliqui flumen Opharium labi per Cantecos & Sapeos. Tanain uero tranſiſſe Phatareos, Herticeos, Spondolicos, Synhietas, Amaſſos, Iſsos, Catacetos, Tagoros, Catonos, Neripos, Agandeos, Mandareos, Saturcheos, Spaleos.*

* altiores, nõ eſt in antiquo codice.
* Imitem, ex montibus Ciſsijs
* Imitus

Armeniæ duæ. CAP. VIII.

P*Eracta eſt interior ora, omneſque accolæ: * nunc reddantur gentes in mediterraneo ſinus, in quo multa aliter ac ueteres proditurũ me nõ eo inficias, anxia perquiſita cura, rebus nuper in eo ſitu geſtis à Domitio Corbulone, regibuſque inde miſsis ſupplicibus, aut regum liberis obſidibus. Ordiemur autẽ à Cappadocum gente. Longiſsime hæc Ponticarũ omnium introrſus recedens, minorem Armeniã maioremq; & Comagenem læuo ſuo latere trãſit: dextra uero omnes in Aſia dictas gentes, plurimis ſuperfuſa populis: magnoq; impetu ſcandens ad ortum ſolis & Tauri iuga, tranſit Lycaoniam, Piſidiam, Ciliciam. Vadit ſuper Antiochiæ tractũ, & uſq; ad Cyrreſticã eius regionẽ, parte ſua quæ uocatur Cataonia, cõtendit. Itaq; ibi longitudo Aſiæ xij. l. M. paſ. efficit, latitudo d. cxl. M.*

* nunc redatur ingens in mediterraneo ſinus

Armenia maior. CAP. IX.

A*Rmenia autẽ maior incipiens à Pariedris montibus, Euphrate amne (ut dictum eſt) aufertur Cappadociæ: & quà diſcedit Euphrates, Meſopotamiæ, haud minus claro amne Tigri. Vtrunque fundit ipſa, & initium Meſopotamiæ facit, inter duos amnes*

*fine. Terræ quod intereſt

*itura. Quod intereſt ibi, tenẽt Arabes Orei. Sic finẽ uſq; in Adiabenẽ perfert. Ab ea tranſuerſis iugis incluſa, latitudinẽ in læua pandit ad Cyrum amnẽ tranſuerſa in Araxem: longitudinẽ uerò ad minorem uſq; Armeniam, Abſaro amne in pontum defluente, & Paryedris montibus (qui fundunt Abſarum) diſcreta ab illa. Cyrus oritur in Heniochijs montibus, quos alij Coraxicos uocauere, Araxes eodẽ mõte quo Euphrates VI. M. paſ. interuallo: auctusq; amne Muſi, et ipſe (ut plures exiſtimauere) à Cyro defertur in Caſpium mare. Oppida celebrantur in minore, Cæſarea, Aza, Nicopolis: in maiore Arſamote Euphrati proximũ, Tigri Carcathiocerta, in excelſis autẽ Tigranocerta, & in campis iuxta Araxẽ Artaxata. Vniuerſæ magnitudinẽ Aufidius quinquagies cẽtena M. prodidit. Claudius Cæſar longitudinẽ à Daſcuſa ad cõfinium Caſpij maris XIII. M. paſ. latitudinẽ dimidium eius, à Tigranocerta ad Iberiã. Diuiditur (quod certum eſt) in præfecturas quas ij ſtrategias uocant, quaſdam ex ijs uel ſingula regna quondam, barbaris nominibus CXX. Claudunt eam ab oriente montes, ſed nõ ſtatim Ceraunij, nec Adiabene regio. Quod intereſt ſpatij, Sopheni tenent: ab his iuga: ultra Adiabeni tenent. Per conualles autem proximi Armeniæ ſunt Menobardi, & Moſcheni. Adiabenen Tigris & montium ſinus cingunt. Ab læua eius regio Medorum eſt, & proſpectus Caſpij maris. Ex oceano hoc (ut ſuo loco dicemus) infunditur, totumque Caucaſijs montibus cingitur. Horum incolæ per confinium Armeniæ nunc dicentur.

Albania, Iberia. CAP. X.

PLanitiem omnem à Cyro uſque, Albanorum gens tenet: mox Iberum, diſcreta ab ijs amne Alazone, in Cyrum è Caucaſijs montibus defluente. Præualẽt oppida Albaniæ Cabalaca, Iberiæ Harmaſtis iuxta flumen, Neoris: regio Thaſie, & Triare uſq; ad Paryedros montes. Vltrà ſunt Colchicæ ſolitudines: quarũ à latere ad Ceraunios uerſo, Armenochalybes habitant, & Moſchorũ tractus ad Iberũ amnem in Cyrũ defluentẽ: & infra eos Sacaſſani, & deinde Macrones ad flumen Abſarum. Sic plana ac deuexa obtinentur. Rurſus ab Albaniæ confinio, tota montium fronte, gentes Syluorum feræ, & infrà Lubienorum, mox Diduri & Sodij.

Portæ Caucaſiæ. CAP. XI.

AB ijs ſunt portæ Caucaſiæ, magno errore à multis Caſpiæ dictæ, ingens naturæ opus, montibus interruptis repẽte, ubi fores obditæ ferratis trabibus, ſubter medias amne Dyriodori fluente, citraq; in rupe caſtello (quod uocatur Cumania) communito ad arcendas tranſitu gẽtes innumeras: ibi loci terrarũ orbe portis diſcluſo, ex aduerſo maxime Harmaſtis oppidi Iberũ. A portis Caucaſijs per montes Gordyeos Valli, Suarni indomitæ gentes, auri tantũ metalla fodiunt. Ab ijs ad Pontũ uſq; Heniochorũ plura genera, mox Achæorum. Ita ſe habet terrarũ ſinus è clariſſimis. Aliqui inter Pontũ & Caſpium mare CCCLXXV. M. paſ. nõ amplius intereſſe tradiderunt, Cornelius Nepos CL. M. Tãtis iterũ anguſtijs infeſtatur Aſia. Claudius Cæſar à Cymmerio Boſphoro ad Caſpium mare CL. M. prodidit: eaq; perfodere excogitaſſe Nicatorem Seleucum, quo tempore ab Ptolemæo Cerauno ſit interfectus. A portis Caucaſijs ad Pontum CC. M. paſſuum eſſe conſtat ferè.

Inſulæ in Ponto. CAP. XII.

INſulæ in Põto *Planetæ, ſiue Cyaneæ, ſiue Symplegades. Deinde Apollonia Thynnias dicta, ut diſtingueretur ab ea, quæ eſt in Europa. Diſtat à cõtinẽti paſſ. M. cingitur tribus M. Et contra Pharnaceam Chalceritis, quã Græci Ariã dixerũt, ſacrãq; Marti, & in ea uolucres cũ aduenis pugnaſſe, pinnarũ ictu. *Planctæ

Gentes in Scythico oceano. CAP. XIII.

NVnc omnibus quæ ſunt interiora Aſiæ dictis, Riphæos mõtes trãſcẽdat animus, dextraq; littore oceani incedat. Tribus hic è partibus cæli alluẽs Aſiã, Scythicus à ſeptentrione, ab oriente Eous, à meridie Indicus uocatur, uarieq; per ſinus & accolas in cõplura nomina diuiditur. Verũ Aſiæ quoq; magna portio appoſita ſeptẽtrioni, iniuria ſideris rigentis uaſtas ſolitudines habet. Ab extremo aquilone ad initiũ orientis æſtiui Scythæ ſunt. Extra eos ultraq; aquilonis initia Hyperboreos aliqui poſuere, pluribus in Europa dictos. Primũ inde noſcitur promontoriũ Celticæ Lytarmis, fluuius Carambucis, ubi laſſata cũ ſiderum ui Riphæorũ montiũ deficiunt iuga. Ibiq; Arimphæos quoſdã accepimus, haud diſsimilem Hyperboreis gentẽ. Sedes illis nemora, alimẽta baccæ, capillus iuxtà fœminis uiriſq; in probro exiſtimatur, ritus clementes. Itaq; ſacros haberi narrant, inuiolatoſq; eſſe etiam feris accolarũ populis: nec ipſos modo, ſed illos etiã qui ad eos perfugerint. Vltra eos planè iam Scythæ, Cimmerij, Ciſianthi, Georgi, & Amazonum gens. Hæc uſque ad Caſpium & Hyrcanium mare. Nanq; id erupit Scythico oceano in auerſa Aſiæ, pluribus nominibus accolarum appellatum, celeberrimis duobus Caſpio et Hyrcano. Nõ minus hoc eſſe quàm Pontũ Euxinũ Clitarchus putat. Eratoſthenes ponit & menſurã: ab exortu ad meridiem, per Caduſiæ & Albaniæ orã quinquies M. CCCC. ſtad. Inde per Attiaticos, Amarbos, Hyrcanos, ad oſtium Zoni fluminis, quater M. D. CCC. ſtad. Ab eo ad oſtiũ Iaxartis, M. CCCC. Quæ ſumma efficit quindecies cẽtena LXXV. M. paſſ. Artemidorus hinc detrahit XXV. M. paſ. Agrippa Caſpium mare, gentesq; quæ circà ſunt, & cũ his Armeniã determinãs, ab oriente oceano Serico, & ab occidente Caucaſi iugis, à meridie Tauri, à ſeptentrione oceano Scythico, patere quà cognitum eſt CCCCXC. M. paſſ. in longitudinẽ: CCXC. M. in latitudinẽ prodidit. Non deſunt uerò qui eius maris uniuerſum circuitũ à freto XXV. M. paſſ. tradunt. Irrumpit autẽ arctis faucibus in longitudinẽ ſpatioſis. At ubi cœpit in latitudinẽ pandi, lunatis obliquatur cornibus: ue-

lut ad Mæotium lacū ab ore diſcedens, Scythici arcus (ut autor eſt M. Varro) ſimilitudine. Primus ſinus appellatur Scythicus, utrinq; enim accolunt Scythæ, & per anguſtias inter ſe cōmeant, hinc Nomades & Sauromatæ multis nominibus, illinc Abzoæ nō paucioribus. Ab introitu dextra, mucronē ipſum faucium tenent Vdini, Scytharū populus: dein per oram Albani (ut ferūt) ab Iaſone orti. Ante quos mare quod eſt, Albanum nominatur. Hæc gens ſuperfuſa montibus Caucaſeis ad Cyrum amnem, Armeniæ confinium atq; Iberiæ, deſcendit, ut dictum eſt. Super maritima eius, Vdinorumq; gentem Sarmatæ, Vtidorſi, Aroteres prætenduntur: quorū à tergo indicatæ iam Amazones Sauromatides. Flumina per Albaniam decurrunt in mare, Caſſios & Albanos: deinde Cambyſes in Caucaſijs ortus montibus: mox Cyrus in Coraxicis, ut diximus. Oram omnē à Caucaſo præaltis rupibus inacceſſo, patere cccxxv. M. paſ. autor eſt Agrippa. A Cyro Caſpiū mare uocari incipit: accolūt Caſpij. Corrigendus eſt error in hoc loco multorū, & eorum etiam qui in Armenia res proxime cum Corbulone geſſere. Nanq; hi Caſpias appellauere portas Iberiæ, quas Caucaſias diximus uocari: ſituſque depicti, & inde miſſi, hoc nomē inſcriptum habent. Et Neronis principis cōminatio, ad Caſpias portas tēdere dicebatur, cū peteret illas, quæ per Iberiam in Sarmatas tendunt, uix ullo propter appoſitos montes aditu. Ad Caſpium mare ſunt aliæ Caſpijs gētibus iunctæ: quod dignoſci non poteſt, niſi comitatu rerū Alexandri Magni. Nanq; Perſarum regna, quæ nunc Parthorū intelligimus, inter duo maria Perſicū & Hyrcanum Caucaſijs iugis attolluntur: utrinq; per deuexa laterū Armeniæ maiori, à frōtis parte quæ uergit in Commagenē, Sophene (ut diximus) copulatur, eiq; Adiabene Aſſyriorū initiū. cuius pars eſt Arbelitis, ubi Dariū Alexander debellauit, proxima Syriæ: totā eam Macedones Mygdoniā cognominauerūt à ſimilitudine. Oppida, Alexandria, item Antiochia quā Niſibin uocant. Abeſt ab Artaxatis d.ccl. M. paſſ. Fuit & Ninus impoſita Tigri, ad ſolis occaſum ſpectās, quondam clariſſima. Reliqua uerò fronte qua tēdit ad Caſpium mare, Atropatene, ab Armeniæ Otene regione diſcreta Araxe. Oppidum eius Gazæ ab Artaxatis quadringenta quinquaginta M. paſſ. Totidem ab Ecbatanis Medorū, quorū pars ſunt Atropateni.

Media, Caſpiæ portæ. CAP. XIIII.

Ecbatana caput Mediæ, Seleucus rex cōdidit: à Seleucia magna d.ccl. M. paſſ. à portis uerò Caſpijs xx. M. Reliqua Medorū oppida, Phanſia, Agamzua, Apamia, Raphane cognominata. Cauſa portarū nominis eadē quæ ſupra; interruptis anguſto tranſitu iugis, ita ut uix ſingula meent plauſtra, longitudine viij. M. paſſ. toto opere manufacto. Dextera læuaque ambuſtis ſimiles impēdent ſcopuli ſitiente tractu per xxxviij. M. paſ. Anguſtias impedit corriuatus ſalſè cautibus liquor, atq; eadem emiſſus. Præterea ſerpentium multitudo, niſi hyeme, tranſitum non ſinit.

Gentes circa Hyrcanum mare. CAP. XV.

Adiabenis cōnectūtur Carduchi quondā dicti, nunc Cordueni, præfluente Tigri: his Pratitæ Paredoni appellati, qui tenent Caſpias portas. His à latere altero occurrunt deſerta Parthiæ, & Cithenii iuga. Mox eiuſdē Parthiæ amœniſſimus* ſitus, qui uocatur Choara. *ſinus
Duæ urbes ibi Parthorū, appoſitæ quōdam Medis, Calliope, & alia in rūpe Iſſatis quondā. Ipſius uerò Parthiæ caput Hecatompylos abeſt à portis cxxxiij. M. paſſ. Ita Parthorū quoq; regna foribus diſcluduntur. Egreſſos portis excipit protinus gens Caſpia, ad litora uſq;, quæ nomen portis & mari dedit. Læua montoſa. Ab ea gente retrorſus ad Cyrum amnē produntur ccxx. M. paſ. Ab eodē amne ſi ſubeatur ad portas d.cc. M. paſ. Hunc enim deinde cardinē Alexādri magni itinera fecere, ab ijs portis ad Indiæ principiū, ſtadia xv. M. d.clxxx. prodendo: ad Bactra oppidum, quod appellant Zariaſpa, tria M. d.cc. Inde ad Iaxartem amnem v. M.

Item aliæ gentes. CAP. XVI.

A Caſpijs ad orientē uerſus regio eſt Zapauortene dicta, & in ea fertilitatis inclyta locus Darieum. mox gētes Tapyri, Anariaci, Stauri, Hyrcani, à quorū litoribus idem mare Hyrcanū uocari incipit à flumine Syderi. Circa id amnes Mazeras, Stratos, omnia ex Caucaſo. Sequitur regio Margiane apricitatis inclyta, ſola in eo tractu uitifera, undiq; incluſa montibus amœnis ambitu ſtadiorū mille quingentorū, difficilis aditu propter harenoſas ſolitudines per cxx. M. paſ. & ipſa contra Parthiæ tractum ſita, in qua Alexander Alexandriā cōdiderat: qua diruta à Barbaris, Antiochus Seleuci filius, eodem loco reſtituit Syrianam interfluente Margo, qui corriuatur in Zotale. is maluerat illam Antiochiam appellari. Vrbis amplitudo circuitu lxx. ſtad. In hanc Orodes Romanos Craſſiana clade captos deduxit. Ab huius excelſis per iuga Caucaſi protenditur ad Bactros uſq; gens Mardorū, fera, ſui iuris. Ab eo tractu gentes Ochani, Chomari, Berdriges, Harmatotrophi, Bomarei, Cōmani, Marucæi, Mandruени, Iatij. Flumina Mandrū, Cridinū. Vltraq; Choraſmij, Gandari, Attaſini, Paricani, Sarangæ, Parrhaſini, Maratiani, Naſotiani, Aorſi, Gelæ, quos Græci Caduſios appellauere, Matiani. Oppidū Heraclea, ab Alexādro cōditū: quod deinde ſubuerſum ac reſtitutū, Antiochus Achaida appellauit: Derbices, quorū medios fines ſecat Oxus amnis, ortus in lacu Oxo: Syrmatæ, Oxij, Tagæ, Heniochi, Bateni, Saraparæ, Bactri, quorū oppidū Zariaſpe, quod poſtea Bactrum à flumine appellatū eſt. Gens hæc obtinet auerſa montis Paropamiſſi, ex aduerſo fontis Indi: includitur flumine Ocho. Vltrà Sogdiani, oppidū Panda, & in ultimis eorum finibus Alexandria, ab Alexandro magno conditum. Aræ ibi ſunt ab Hercule ac Libero patre conſtitutæ, item Cyro & Semiramide atq; Alexandro: finis omnium

eorum

eorum ductus ab illa parte terrarum, includente flumine Iaxarte, quod Scythæ Silyn uocant: Alexander, militeſque eius, Tanaim putauere eſſe. Tranſcendit eum amnem Demonax, Seleuci & Antiochi regum dux, quem maxime ſequimur in iis: araſque Apollinis Didymæo ſtatuit.

Scytharum gens. CAP. XVII.

VLtrà ſunt Scytharũ populi. Perſæ illos Sacas in uniuerſum appellauere à proxima gẽte, antiqui Araneos. Scythæ ipſi Perſas, Chorſaros, et Caucaſũ montẽ, Graucaſum: hoc eſt, niue candidũ. Multitudo populorũ innumera, & quæ cũ Parthis ex æquo degat. Celeberrimi eorũ Sacæ, Maſſagetæ, Dahæ, Eſſedones, Ariacæ, Rhymmici, Peſici, Amordi, Hiſti, Edones, Canæ, Camacæ, Euchatæ, Cotieri, Antariani, Pialæ, Arimaſpi, antea Cacidiri, Aſæi, Oetei. Ibi Napæi interiſſe dicuntur, & Apellæi. Nobilia apud eos flumina, Mandagræum & Caſpaſiũ. Nec in alia parte maior autorũ inconſtantia, credo, propter innumeras uagaſq; gẽtes. Hauſtũ ipſius maris dulcem eſſe, & Alexander magnus prodidit, & M. Varro talẽ perlatũ Põpeio, iuxtà res gerenti Mithridatico bello, magnitudine haud dubiæ influẽtiũ amniũ uicto ſale. Adiicit idem, Põpeii ductu exploratũ, in Bactros vii. diebus ex India perueniri ad Icarum flumen, quod in Oxum influat: & ex eo per Caſpium in Cyrum ſubuectas, quinq; non amplius dierum terreno itinere, ad Phaſin in Pontum Indicas poſſe deuehi merces. Inſulæ toto eo mari multæ, uulgata una maxime Tazata: à Caſpio mari Scythicoq; oceano, in eam curſus inflectitur, ad orientem conuerſa littorũ fronte. Inhabitabilis eius prima pars, à Scythico promontorio, ob niues: proxima, inculta ſæuitia gẽtiũ, Anthropophagi Scythæ inſident, humanis corporibus ueſcentes. Ideo iuxtà uaſtæ ſolitudines, ferarumque multitudo, haud diſsimilem hominũ immanitatem obſidens. Iterum deinde Scythæ, iterumq; deſerta cũ belluis, uſq; ad iugum incumbens mari, quod uocant Tabin. Nec ante dimidiã ferme longitudinẽ eius oræ quæ ſpectat æſtiuum orientem, inhabitur illa regio. Primi ſunt hominum, qui noſcantur, Seres, lanicio ſyluarum nobiles, perfuſam aqua depectentes frondium caniciem: unde geminus fœminis noſtris labor, redordiendi fila, rurſumq; texendi: Tam multiplici opere, tam longinquo orbe petitur, ut in publico matrona tranſluceat. Seres mites quidẽ, ſed & ipſi feris perſimiles, cœtum reliquorũ mortalium fugiunt, cum commercia expetant. Primũ eorũ noſcitur flumen Pſitaras, proximũ Carabi, tertiũ Lanos à quo promontoriũ, Chryſe ſinus, Cynaba flumen, Attanos ſinus. Et gens hominũ Attacorum, apricis ab omni noxio afflatu ſecluſa collibus, eadẽ qua Hyperborei degunt tẽperie. De iis priuatim cõdidit uolumẽ Amometus, ſicut Hecatæus de Hyperboreis. Ab Attacorũ gẽtes Thyri & Tochari, & iam Indorũ Caſiri: introrſus ad Scythas uerſi, humanis corporibus ueſcuntur. Nomades quoq; Indiæ uagantur. Sunt qui ab Aquilone cõtingi ab ipſis & Cyconas dixere, & Bryſanos. Sed inde (ut planè conſentiunt omnes) Emodi montes aſſurgunt, Indorumq; gens incipit, nõ eo tantũ mari adiacens, uerũ & meridiano, quod Indicũ appellauimus: quæq; pars orienti aduerſa recto prætenditur ſpatio, ad flexũ & initiũ Indici maris xviii. lxxv. M. paſ. colligit. Deinde quà flectitur in meridiẽ xxiiii. lxxv. M. paſ. ut Eratoſthenes tradit, uſq; ad Indum, qui eſt ab occidente finis Indiæ. Cõplures autẽ totã ipſius longitudinẽ xl. dierũ noctiumq; uelifico nauium curſu determinauere: & à ſeptentrione ad meridiem xxvii. l. M. paſ. Agrippa longitudinis xxxiii. M. prodidit. Poſsidonius ab æſtiuo ſolis ortu ad hybernũ exortũ metatus eſt eam, aduerſam Galliæ ſtatuens, quam ab occidente æſtiuo ad occidentẽ hybernũ metabatur totã à fauonio. Itaque obuerſam eius uenti afflatu iuuari Indiã, ſalubremq; fieri, haud dubia ratiõe docuit. Alia illius cœli facies, alii ſiderũ ortus: binæ meſſes in anno, binæ æſtates, media inter illas hyemes eteſiarũ flatu: noſtra uerò brumali. Lenes ibi auræ, mare nauigabile, gẽtes et urbes innumerabiles, ſi quis omnes perſequi uelit. Etenim patefacta eſt nõ modo Alexãdri magni armis, regũq; qui et ſucceſſere, circũuectis etiã in Hyrcanũ mare et Caſpiũ Seleuco & Antiocho, præfectoq; claſsis eorum Patrocle: uerũ & aliis autoribus Græcis, qui cũ regibus Indicis morati ſunt: ſicut Megaſthenes, & Dionyſius, à Philadelpho miſſus ex ea cauſa. Vires quoq; gentiũ prodidere. Non tamẽ deeſt diligentiæ locus, adeo diuerſa & incredibilia traduntur. Alexandri magni comites in eo tractu Indiæ quem ſubegerant, ſcripſerunt v. M. oppidorum fuiſſe, nullũ Co minus, gentium ix. Indiamq; tertiam partem eſſe terrarum omnium, multitudinẽ populorum innumeram: probabili ſane ratione. Indi enim propè gentium ſoli nunquam emigrauere finibus ſuis. Colliguntur à Libero patre ad Alexãdrum magnũ reges eorũ cliii. annis vi. M. cccci. adiiciunt & menſes tres. Amniũ mira uaſtitas. Proditur Alexandrum nullo die minus ſtadia ſexcenta nauigaſſe in Indo, nec potuiſſe ante menſes v. enauigare, adiectis paucis diebus: & tamen minorem Gange eſſe conſtat. Seneca etiam apud nos, tentata Indiæ cõmentatione lx. amnes eius prodidit, gentes duodeniginti centumq;. Par labor ſit montes enumerare. Iunguntur inter ſe Imaus, Emodus, Paropamiſſus, Caucaſi partes, à quibus tota decurrit in planiciem immenſam, & Aegypto ſimilem. Verum ut terrena demonſtratio intelligatur, Alexandri magni ueſtigiis inſiſtamus. Diognetus & Beton itinerum eius menſores, ſcripſere, à portis Caſpiis Hecatompylon Parthorum quot diximus milia eſſe: inde Alexandriam Arion, quam urbem is rex condidit, d.lxv. M. Inde ad Prophthaſiam Drangarũ cxcix. M. Inde ad Arachoſiorum oppidum d.xv. M. Inde Orthoſpanum ccl. M. Inde Alexãdri oppidum l. M. In quibuſdam exemplaribus diuerſi numeri reperiuntur: hanc

tur: hanc

tur: hanc urbem ſub ipſo Caucaſo eſſe poſitam. Ab ea ad flumen Chepta, & oppidum Indorũ Peucolaitin ccxxvij. M. Inde ad flumen Indum & oppidũ Taxilla lx. M. Ad Hydaſpen fluuiũ clarũ cxx. M. Ad Hypaſin non ignobiliorem xlix. cccxc. M. qui fuit Alexandri itinerum terminus, exuperato tamen amne, arisque in aduerſa ripa dicatis. Epiſtolæ quoque regis ipſius cõſentiunt his. Reliqua inde Seleuco Nicatori peragrata ſunt: ad Heſidrum clxviij. M. Iomanem amnem tãtundem. Exemplaria aliqua adijciunt v. M. paſ. Inde ad Gãgen cxij. M. Ad Rhodaphã clxix. M. alij cccxxv. M. in hoc ſpatio produnt. ad Calinipaxa oppidum clxvij. d. alij cclxv. M. Inde ad confluentem Iomanis amnis, & Gangis d.cxxv. M. plerique adijciunt xiij. M. ad oppidumq́; Palibotra ccccxxv. Ad oſtium Gangis d.c.xxxviij. M. paſ. Gentes quas memorare non pigeat à montibus Emodis, quorum promontorium Imaus uocatur, incolarum lingua niuoſum ſignificante, Iſari, Coſyri, Izgi, & per iuga Chiſiotoſagi, multarumq́; gentiũ cognomen Brachmanæ. quorum Maccocalingæ. flumina Pumas & Cainas (quod in Gangen influit) ambo nauigabilia. Gentes Calingæ proximi mari, et ſupra Mandei, Malli, quorum mons Mallus, tractusq́; eius finis Ganges.

Fluuius Ganges. CAP. XVIII.

*HVnc alij incertis fontibus ut Nilum, rigãtemq́; uicina eodem modo, alij in Scythicis montibus naſci dixerũt. Influere in eum xix. amnes. Ex ijs nauigabiles, præter iam dictos, Canucham, Vamam, Erranoboam, Coſoagum, Sonum. Alij cũ magno fragore *ipſius ſtatim fontis erumpere: deiectumq́; per ſcopuloſa & abrupta, ubi primum molles planicies contingat, in quodam lacu hoſpitari: inde lenem fluere, ubi minimum viij. M. paſſ. latitudine, ubi modicũ ſtad. c. altitudine nuſquam minore paſſ. xx.*

*ipſis ſtatim fontibus er.

Gentes Indiæ. CAP. XIX.

NOuiſſima gente Gangaridũ Calingarum regio Partalis uocatur: regi lxx. M. peditum, equites mille, elephanti d.cc. in procinctu bellorũ excubant. Nanq; uita mitioribus populis Indorum multipartita degitur. Alij tellurẽ exercent, militiã alij capeſſunt, merces alij ſuas euehunt, res externas inuehunt, res publicas optimi ditiſſimiq́; tẽperant, iudicia reddunt, regibus aſſidẽt. Quintũ genus celebratæ illic, & prope in religionẽ uerſæ, ſapientiæ deditũ, uoluntaria ſemper morte uitã accẽſo prius rogo finit. Vnũ ſuper hoc eſt ſemiferũ ac plenum laboris immenſi, à quo ſupradicta cõtinentur, uenãdi elephantes domãdiq́;. Iis arãt, ijs inuehuntur, hæc maxime nouere pecuaria, ijs militant, dimicãtq́; pro finibus. Delectũ in belua, uires & ætas atq; magnitudo faciunt. Inſula in Gange eſt amplæ magnitudinis, gentẽ continens unã, Modogalicã nomine. Vltra ſiti ſunt Modubæ, Molindæ, uberc cũ oppido eiuſdem nominis magnifico, Galmodroeſi, Preti, Caliſſa, Saſuri, Paſſalæ, Coluba, Orzulæ, Abali, Taluctæ. Rex horum peditum l. M. equitum iij. M. elephantos cccc. in armis habet. Validior deinde gens Andaræ plurimis uicis, xxx. oppidis, quæ muris turribusq́; muniuntur, regi præbet peditũ c. M. equitum ij. M. elephantos mille. Fertiliſſimi ſunt auri Dardæ, Setæ uerò argenti. Sed omnium in India propè, non modo in hoc tractu, potentiam claritatemque antecedunt Praſij, ampliſſima urbe ditiſſimaq́; Palibotra. Vnde quidam ipſam gentem Palibotros uocant, immò uerò tractum uniuerſum à Gange. Regi eorum peditum ſexcenta M. equitum xxx. M. elephantorum ix. M. per omnes dies ſtipendiantur. Vnde coniectatio ingens opum eſt. Ab ijs in interiore ſitu Monedes & Suari, quorum mons Maleus, in quo umbræ ad ſeptentrionem cadunt hyeme, æſtate in auſtrum, per ſenos menſes. Septentriones eo tractu ſemel in anno apparere, nec niſi xv. diebus, Beton autor eſt: hoc idẽ pluribus locis Indiæ fieri, Megaſthenes. Auſtrinum polũ Indi Dramaſa uocant. Amnis Iomanes in Gangem per Palibotros decurrit inter oppida Methora & Cyriſoborca. A Gange uerſa ad meridiem plaga tinguntur ſole populi, iam quidem infecti, nondum tamen Aethiopum modo exuſti: quantum ad Indum accedunt, tantum colore præferũt ſidus. Indus ſtatim à Praſiorum gente, quorum in montanis Pygmæi traduntur. Artemidorus inter duos amnes xxi. M. paſſ. intereſſe tradit.

Indus fluuius. CAP. XX.

INdus, Sandus ab incolis appellatus, in iugo Caucaſi montis, quod uocatur Paropamiſus aduerſus ſolis ortum effuſus, & ipſe undeuigínti recipit amnes. Sed clariſſimos Hydaſpem quatuor alios afferentem, Cantabram tres. Per ſe uerò nauigabiles Aceſinũ & Hypaſin, quadam tamen aquarum modeſtia nuſquã latior quinquaginta ſtad. aut altior xv. paſſ. ampliſſimam inſulam efficiens, quæ Praſiane nominatur, & aliam minorem quæ Patale. Ipſe per xij. xl. M. paſ. parciſſimis autoribus nauigatus, & quodam ſolis comitatu in occaſum uerſus, oceano infunditur. Menſurã in ora ad eum ponã, ut inuenio, generatim, quãquam inter ſe nullæ congruant. Ab oſtio Gangis ad promontoriũ Calingon, & oppidũ Dandagula d.ccxxv. M. paſ. Ad Tropina xij. xxv. M. Ad Perimulæ promontorium, ubi eſt celeberrimum Indiæ emporium, d.ccl. ad oppidũ in inſula quam ſuprà diximus Patalam d.cxx. M. paſſ. Gentes montanæ inter eum & Iomanem Ceſi, Cetriboni ſylueſtres: deinde Megallæ quorũ regi quingenti elephanti, peditũ equitumq́; numerus incertus: Chryſei, Paraſangæ, Aſangæ, tigri fera ſcatentes. Armant peditum xxx. M. elephantos ccc. equites d.ccc. Hos includit Indus, montium corona circundatos et ſolitudinibus per d.cxxv. M. Infra ſolitudines, Dari, Suræ: iterũq́; ſolitudines per clxxxviij. M. paſſ. plerunq; harenis ambientibus haud alio modo quàm inſulas mari. Infra deſerta hæc Maltecoræ, Singæ, Marohæ, Rarungæ, Moruntes, Maſuæ, Pagungæ: iam hi montium qui perpetuo tractu oceani

oram

oram tenent incolæ, liberi & regum expertes, multis urbibus montanos obtinēt colles. Nareæ deinde, quos claudit mons altiſsimus Indicorū Capitalia. Huius incolæ alio latere late auri & argenti metalla fodiūt. Ab ijs Oraturæ, quorū regi elephanti quidē x. ſed ample vires peditū: Varetatæ, qui ſub rege elephantos nō alunt, fiducia equitū peditumq́;: Odomboëræ, Salabaſtræ, Horatæ urbe pulchra, foſsis paluſtribus munita: per quas crocodili, humani corporis auidiſsimi, aditū niſi ponte nō dant. Et aliud apud illos laudatur oppidum Automela, impoſitū littori, quinq; amnium in unū cōfluente cōcurſu, emporio nobili. Regi eorū elephanti M.d.c. peditū cl.M. equitum v.M. Pauperior Charmarū rex, elephantos lx. paruasq́; reliquas vires habet. Ab ijs gens Pandæ, ſola Indorū regnata fœminis. Vnā Herculi ſexus eius genitā ferūt, ob idq́; gratiorem præcipuo regno donatā. Ab ea deducentes originem imperitant ccc. oppidis, peditū cl.M. elephantis quingētis. Poſt hanc trecentarū urbium Syrieni, Derangæ, Poſingæ, Buzæ, Gogiarei, Vmbræ, Nereæ, Brācoſi, Nobundæ, Cocōdæ, Neſei, Pedatritæ, Salobriaſæ, Oleſtræ Patalam inſulā attingentes: à cuius extremo littore ad Caſpias portas xviij. xxv. M. produntur. Hinc deinde accolūt Indum aduerſum euidēti demonſtratione Amatæ, Bolingæ, Gallitalutæ, Dimuri, Megari, Ordabæ, Meſæ. Ab his Vri, Sileni: mox deſerta in ccl. M. paſſ. Quibus exuperatis Organagæ, Abaortæ, Sibaræ, Suertæ: & ab ijs ſolitudines prioribus pares. Dein Sarophages, Sorgæ, Baraomatæ, Gumbritæq́;, quorū xij. nationes, ſingulisq́; binæ urbes. Aſeni trium urbiū incolæ. Caput eorū Bucephala, Alexandri regis equo (cui fuerat hoc nomen) ibi ſepulto conditum. Montani ſuper hos Caucaſo ſubiecti, Soleadæ, Sondræ, tranſgreſsisq́; Indum, & cum eo decurrentibus Samarabriæ, Sambraceni, Briſabritæ, Orſij, Anicixeni, Taxilæ, cū urbe celebri, iam in plana demiſſo tractu, cui uniuerſo nomen Amandræ. Populi quatuor, Peucolaitæ, Arſagalitæ, Geretæ, Aſoi. Etenim pleriq; ab occidente non Indo amne determināt, ſed adijciunt quatuor ſatrapias, Gedroſos, Arachotas, Arios, Paropamiſſadas.

Arij & iunctæ gentes. CAP. XXI.

*VLtimo fine Cophete fluuio, quæ omnia Ariorum eſſe alijs placet. Necnō & Nyſam urbem pleriq; Indiæ adſcribūt, montemq́; Merū Libero patri ſacrū: unde origo fabulæ, Iouis femine editū: Item Aſpagonas gentē, uitis et lauri & buxi, pomorumq́; omnium in Græcia naſcētium fertilem. Quæ memoranda et prope fabuloſa, de fertilitate terræ, ac genere frugū * arborūq́;, aut ferarū, aut uolucrū & aliorum animalium traduntur, ſuis quæq; locis in reliqua parte operis commemorabuntur. Quatuor uerò ſatrapiæ mox paulo, ad Taprobanen inſulam feſtinante animo. Sed antè ſunt aliæ, Patale, quam ſignificauimus, in ipſis faucibus Indi triquetra figura ccxx. M. paſſ. latitudine. Extra oſtium Indi, Chryſe, & Argyre, fertiles metallis, ut credo. Nam quod aliqui tradidere, aureū argenteumq́; ijs ſolū eſſe, haud facile crediderim. Ab ijs xx. M. paſ. Crocale. Ab ea xij. M. paſ. Bibaga, oſtreis & conchylijs referta. Deinde Toralliba ix. M. paſ. à ſupradicta, multæq́; ignobiles.*

* arborumq; laniferarum, aut voluc.

Taprobane inſula. CAP. XXII.

TAprobanen alterū orbē terrarū eſſe, diu exiſtimatū eſt, Antichthonū appellatione. Vt liqueret inſulā eſſe, Alexandri magni ætas resq́; præſtitere. Oneſicritus claſsis eius præfectus, elephantos ibi maiores bellicoſioresque quàm in India gigni ſcripſit: Megaſthenes flumine diuidi, incolasque Palæogones appellari, auri margaritarūq́; grādiū fertiliores quàm Indos. Eratoſthenes et menſurā prodidit longitudinis vij. M. ſtad. latitudinis v. M. nec urbes eſſe, ſed uicos ſeptingentos. Incipit ab Eoo mari, inter ortum occaſumq́; ſolis Indiæ prætenta, & quondam credita xx. dierū nauigatione à Praſiana gēte diſtare: mox quia papyraceis nauibus armamentisq́; Nili peteretur, ad noſtrarū nauium curſus, vij. dierū interuallo taxato. Mare intereſt uadoſum, ſenis nō amplius altitudinis paſsibus, ſed certis canalibus adeo profundū, ut nullæ ancoræ ſidant: ob id nauibus utrinq; proræ, ne per anguſtias aluei circumagi ſit neceſſe. Siderū in nauigando nulla obſeruatio. Septētrio non cernitur, ſed uolucres ſecū uehunt emittētes ſæpius, meatumq́; earū terras petentiū comitātur. Nec plus quàm ternis menſibus in anno nauigāt. Cauēt à ſolſtitio maxime c. dies, tunc illo mari hyberno. Hactenus à priſcis memorata: nobis diligentior notitia Claudij principatu contigit, legatis etiā ex inſula aduectis. Id accidit hoc modo: Annij Plocami, qui maris rubri Vectigal à fiſco redemerat, libertus circa Arabiā nauigās, aquilonibus raptus præter Carmaniā xv. die Hippuros portū eius inuectus, hoſpitali regis clementia ſex mēſium tēpore imbutus alloquio, percontanti poſtea enarrauit Romanos et Cæſarē: mirū in modū in auditis iuſtitiā ille ſuſpexit, quòd pares pondere denarij eſſent in captiua pecunia, cū diuerſæ imagines indicarēt à pluribus factos. Et hoc maxime ſolicitatus ad amicitiā, legatos quatuor miſit, principe eorum Rachia. Ex ijs cognitū D. eſſe oppida, portū cōtra meridiē eſſe appoſitū oppido Paleſimundo, omnium ibi clariſsimo: ac regiæ cc. M. plebis. Stagnū intus Meguba, cclxxv. M. paſſ. ambitu, inſulas pabuli tantū fertiles, cōplexum. Ex eo duos amnes erumpere, Paleſimundū, iuxta oppidum eiuſdem nominis influentem in portum tribus alueis, quinq; ſtadiorū arctiſsimo, xv. ampliſsimo. Alterū ad ſeptentrionem Indiamq́; uerſum, Cydara nomine. Proximū eſſe Indiæ promontorium, quod uocetur Coliacum, quatridui nauigatione, medio in curſu ſolis inſula occurrente. Mare id colore peruiridi, præterea fruticoſum arboribus, iubas earum gubernaculis deterentibus. Septentriones Vergiliasq́; apud nos ueluti in nouo cælo, mirabantur: Lunam quidem apud ipſos non niſi ab octaua ad xvi. ſupra terram aſpici faten-

tes. Canopum lucere noctibus, ſidus ingens & clarū. Sed maxime mirū ijs erat, umbras ſuas in noſtrū cælum cadere, nō in ſuū: ſolemq; à læua oriri, et in dexteram occidere potius quàm è diuerſo. Idē narrauere, latus inſulæ quod prætēderetur Indiæ x. M. ſtad. eſſe, ab oriente hyberno ultra mōtes Emodos. Seras quoq; ab ipſis aſpici, notos etiam commercio. patrē Rachiæ commeaſſe eò. aduenis ibi feras occurſare. Ipſos uerò excedere hominum magnitudinē, rutilis comis, cæruleis oculis, oris ſono truci, nulli commercio linguæ. Cætera eadē quæ noſtri negotiatores. Fluminis ulteriore ripa merces poſitas, iuxta uenalia tolli ab his, ſi placeat permutatio: nō aliter odio iuſtiore luxuriæ, quàm ſi perducta mens illuc uſq; cogitet, quid & quò petatur & quare. Sed ne Taprobane quidem, quamuis extra orbē à natura relegata, noſtris uitijs caret. aurum argentumq; & ibi in pretio. marmor teſtudinis ſimile, gemmæ margaritæq; in honore multo præſtantiores, et totius luxuriæ noſtræ cumulus. Ipſorū opes maiores eſſe dicebant, ſed apud nos opulentiæ maiorē uſum. Seruū nemini, non in diem aut interdiu ſomnū: ædificia modice ab humo extantia: annonam nunquā augeri, non fora litésue eſſe: coli Herculem: eligi regem à populo ſenecta clementiaq;, liberos non habentem: & ſi poſtea gignat, abdicari, ne fiat hæreditariū regnum. Rectores ei à populo xxx. dari: nec niſi plurium ſententia quenquam capitis damnari: ſic quoq; appellationē eſſe ad populum, lxx. iudices dari: ſi liberent ij reum, amplius triginta ijs nullam eſſe dignationem, grauiſſimo probro. regi cultū Liberi patris, cæteris Arabum. regem, ſi quid delinquat, morte multari, nullo interimente, auerſantibus cunctis, & cōmercia etiā ſermonis negantibus. Feſta uenatione abſumi, gratiſſimam eam tigribus elephantiſq; conſtare. Agros diligēter coli, uitis uſum non eſſe, pomis abundare. Eſſe et in piſcatu uoluptatē, teſtudinū maxime, quarū ſuperficie familias habitantium contegi: tanta reperiri magnitudine. Vitam hominū centum annis modicā. Hæc comperta de Taprobane. Quatuor ſatrapiæ, quas in hunc locum diſtulimus, ita ſe habent.

Capiſſene, Carmania. CAP. XXIII.

A Proximus Indo gētibus mōtana Capiſſena habens Capiſſam urbē, quam diruit Cyrus. Arachoſia cū oppido & flumine eiuſdem nominis, quod quidā Cophen dixere, à Semiramide conditū. Amnis Hermandus præfluens per Abeſten Arachoſiorum. Proximos ijs à meridie ad partē Arachotarū faciunt Gedroſos, et à ſeptētrione Paropamiſſadas. Cartana oppidū ſub Caucaſo, quod poſtea Tetrogonis dictum. Hæc regio eſt ex aduerſo. Bactrianorū deinde, cuius oppidū Alexandria, à cōditore dictū. Syndraci, Dangulæ, Parapiani, Cantaces, Maci. Ad Caucaſum Cadruſi oppidū ab Alexādro conditū. Infra hæc omnia, ora ab Indo. Ariana regio ambuſta feruoribus, deſertiſque circundata, multa tamen interfuſa opacitate: cultores congregat circa duos maxime fluuios, Tunderon & Aroſapen. Oppidū Artacaena. Arius amnis qui præfluit Alexandriā ab Alexādro conditā. patet oppidū ſtad. xxx. multoq; pulchrius, ſicut antiquius, Artacabane iterū ab Antiocho munitū, ſtad. l. Doriſci gens. Amnes Pharnacotis, Ophradus, Prophthaſia oppidū Zaraſparū, Dranga, Argetæ, Zarāgæ, Gedruſi. Oppida Paucolas, Lymphorta, Methoricū deſertū. Amnis Manain. Augutturi gens. Flumē Borru. Gens Vrbi. flumē nauigabile Ponamus Pādorū finibus. Itē Caberon Sorarū oſtio portuoſus. Oppidū Condigrāma. Flumē Cophes. Influūt in eū nauigabilia Sadarus, Paroſpus, Sodinus. Arianæ partē eſſe Daritin aliqui uolūt, mēſurāq; prodiā utriuſq; lōgitudine xix. l. M. paſ. latitudine dimidio minoreq; quàm Indiæ. Alij Gedruſos et Scyros poſuere per clxxxiij. M. paſ. Mox Ichthyophagos Oritas, propria non Indorū lingua loquētes, per cc. M. paſ. Inde poſuere Arbiorū gentē per cc. M. Ichthyophagos omnes Alexander uetuit piſcibus uiuere. Vltrà deſerta, deinde Carmania, ac Perſis, atq; Arabia. Sed priuſquā hæc generatim perſequamur, indicare conuenit, quæ prodit Oneſicritus, claſſe Alexandri circumuectus in mediterranea Perſidis ex India, narrata proxime à Iuba: deinde eam nauigationē, quæ his annis comperta ſeruatur hodie. Oneſicriti & Nearchi nauigatio, nec nomina habet manſionū nec ſpatia. Primumq; Xylenepolis, ab Alexandro condita, unde cœperunt exordiū, iuxta quod flumen, aut ubi fuerit, nō ſatis explanatur. Hæc tamē digna memoratu produntur ab eis: oppidū à Nearcho conditū in nauigatione ea. Flumen Nabrū nauium capax, contrà inſula diſtans lxx. ſtad. Alexandria condita à Leonato iuſſu Alexādri in finibus gentis. Argenus portu ſalubri. Flumen Tuberū nauigabile, quod circa Parira. Deinde Ichthyophagi tam longo tractu ut xx. dierū ſpatio prænauigauerint. Inſula quæ ſolis appellatur, & eadem cubile Nympharum, rubens, in qua nullum nō animal abſumitur, incertis cauſis. Ori gens. Flumē Carmaniæ Hytanis portuoſum & auro fertile. Ab eo primū ſeptentriones apparuiſſe adnotauere. Arcturū nec omnibus cerni noctibus, nec totis unquā. Achemenidas uſq; illò tenuiſſe. Aeris & ferri metalla & arſenici & minij exerceri. Inde promontoriū Carmaniæ eſt: ex quo in aduerſa ora ad gentem Arabiæ Macas traiectus diſtat l. M. paſ. Inſulæ tres, quarū Organa tantū habitatur aquoſa, à cōtinēti xxv. M. paſ. Inſulæ iiij. iam in ſinu ante Perſida. Circa has hydri marini uicenū cubitorū adnatātes terruere claſſem. Inſula Acrotadus, itē Gauratæ, in quibus Chiani gens. Flumen Hyperis in medio ſinu Perſico, onerariarū nauiū capax. Flumen Sitiogagus, quo Paſargadas ſeptimo die nauigatur. Flumen nauigabile Phriſtimus, inſula ſine nomine. Flumē Granius modicarū nauiū capax, per Suſianen fluit: dextera eius accolunt Deximōtani, qui bitumē perficiunt. Flumē Oroatis oſtio difficili niſi peritis. inſulæ ij. paruæ. inde uadoſa nauigatio paluſtri ſimilis: per euripos tamen quoſdam

quoſdã peragitur. Oſtium Euphratis. Lacus, quem facit Eulæus & Tigris iuxta Characem. Inde Tigri Suſa. Feſtos dies ibi agentẽ Alexandrum inuenerunt ſeptimo menſe, poſtquã digreſſus ab iis fuerat Patalis, tertio nauigationis. Sic Alexandri claſſis nauigauit. Poſtea à Syagro Arabiæ promõtorio Patalã fauonio, quem Hypalũ ibi uocant, peti certiſſimum uidebatur xiii.xxxii. M. paſſ. æſtimatione. Secuta ætas propiorẽ curſum tutioremq; iudicauit, ſi ab eodẽ promontorio Zizerum amnẽ portũ Indiæ peteret. Diuq; ita nauigatum eſt, donec cõpendia inuenit mercator, lucroq; India admota eſt. Quippe omnibus annis nauigatur, ſagittariorũ cohortibus impoſitis. Etenim piratæ maxime infeſtabant. Nec pigebit totũ curſum ab Aegypto exponere, nunc primũ certa notitia pateſcente. Digna res, nullo anno imperii noſtri minus HS quingenties exhauriente India & merces remittẽte, quæ apud nos cẽtuplicato ueneant. MM. paſſuũ ab Alexãdria abeſt oppidum Iuliopolis. Inde nauigant Nilo Coptũ cccii. M. paſſ. qui curſus eteſiis flantibus peragitur xii. diebus. A Copto camelis itur, aquationũ ratione manſionibus diſpoſitis. Prima appellatur Hydreuma xxxii. M. Secũda in monte, diei itinere. Tertia in altero hydreumate à Copto xcv. M. Deinde in monte. Mox ad hydreuma Apollinis, à Copto clxxxiiii. M. paſſ. Rurſus in monte. Mox ad nouum Hydreuma à Copto ccxxxii. M. paſſ. Eſt & aliud Hydreuma uetus, Troglodyticũ nominatur, ubi præſidiũ excubat diuerticulo ii. milium. Diſtat à nouo Hydreumate iiii. M. paſſ. Inde Berenice oppidum, ubi portus rubri maris, à Copto cclviii. M. paſſ. Sed quia maior pars itineris cõficitur noctibus propter æſtus, & ſtatiuis dies abſumuntur, totũ à Copto Berenicen iter duodecimo die peragitur. Nauigare incipiunt æſtate media ante canis ortũ, aut ab exortu protinus. Veniuntque circiter xxx. die Ocelim Arabiæ, aut Canã thuriferæ regionis. Eſt & tertius portus, qui uocatur Muza, quẽ Indica nauigatio nõ petit, nec niſi thuris odorumq; Arabicorũ mercatores. Intus oppida, regia eius appellatur Saphar, aliudq; Sabe. Indos autẽ petentibus utiliſſimum eſt ab Oceli egredi. Inde uero Hypalo nauigant diebus quadraginta ad primũ emporiũ Indiæ Muzirim, non expetendum propter uicinos piratas, qui obtinẽt locum nomine Hydras, neq; eſt abundans mercibus. Præterea longè à terra abeſt nauiũ ſtatio, lintribusq; afferuntur onera, quæ geruntur. Regnabat ibi, cum proderem hæc, Celebothras. Alius utilior portus gentis Necanidon, qui uocatur Becare. Ibi regnat Pandion, longè ab emporio mediterraneo diſtãte oppido, quod uocatur Moduſa. Regio autẽ ex qua piper monoxylis lintribus Becaren conuehunt, uocatur Cottona: quæ omnia gentium portuumue aut oppidorũ nomina apud neminem priorum inueniuntur. Quo apparet mutari locorũ ſtatus. Ex India renauigant menſe Aegyptio Tybi incipiẽte, noſtro Decembri: aut utiq; Mechiris Aegyptii intra diem ſextum, quod fit intra Idus Ianuarias noſtras. Ita euenit, ut eodem anno remeent. Nauigant autem ex India uento uulturno: & cũ intrauere rubrum mare, africo uel auſtro. Nunc reuertemur ad propoſitum. Carmaniæ oram patere duodecies centena l. M. paſſ. Nearchus ſcripſit. Ab initio eius ad flumen Sabin c. M. paſſuum. Inde uineas coli & arua ad flumen Andanin, xxv. M. ſpatio. Regio uocatur Armuzia. Oppida Carmaniæ Zetis & Alexandria. Irrumpit deinde & in hac parte geminũ mare in terras, quod rubrũ dixere noſtri, Græci Erythræũ à rege Erythra, aut (ut alii) ſolis repercuſſu talẽ reddi colorẽ exiſtimantes: alii ab harena terraq;: alii tali aquæ ipſius natura.

Sinus Perſicus & Arabicus. CAP. XXIIII.

Sed in duos diuiditur ſinus. Is qui ab oriente eſt, Perſicus appellatur xxv. M. paſſ. circuitu, ut Eratoſthenes tradit. Ex aduerſo eſt Arabia, cuius xii. M. paſſ. eſt longitudo. Rurſus altero ambitur ſinu Arabico nominato: oceanum qui influit, Azanium appellãt. Perſicum introitum v. M. paſſ. latitudinis, alii iiii. fecerunt. Ab eo ad intimum ſinum recto curſu xi. xxv. M. propemodum conſtat eſſe, & ſitum eius humani capitis effigie. Oneſicritus & Nearchus ab Indo amne in ſinum Perſicum, atq; illinc Babylonẽ ab Euphratis paludibus, ſcripſerũt xxv. M. paſſuum eſſe. In Carmaniæ angulo ſunt Chelonophagi, teſtudinum ſuperficie caſas tegentes, carne ueſcentes. A flumine Arbi promontorium ipſum inhabitant, præter capita toto corpore hirti, coriiſq; piſcium ueſtiti.

Caſcandrus inſula, Parthorũ regna. CAP. XXV.

Ab horum tractu Indiã uerſus Caſcandrus deſerta inſula in oceano l. M. paſſ. traditur: iuxtaq; eã freto interfluente Stoidis, quæ luoſa margaritis. A promontorio Carmaniæ iunguntur Armozei. Quidam interponunt Arbios cccc.xxi. M. paſſ. toto littore. Ibi portus Macedonũ, & ara Alexãdri in promõtorio. Amnes Saganos, dein Daras & Salſos. Ab eo prõmontoriũ Themiſteas, inſula Aphrodiſias habitatur. Inde Perſidis initiũ ad flumen Oroatin, quo diuiditur ab Elymaide. Contra Perſidem inſula, Philos, Caſandra, Aratia cum monte præalto Neptuno ſacra. Ipſa Perſis aduerſus occaſũ ſita obtinet littora d.l. M. paſſuum, etiam in luxum diues, in Parthorũ iampridem tranſlata nomen. Horum de imperio nunc pauca. Regna Parthorum duodeuiginti ſunt omnia, ita enim diuidũt prouincias circa duo (ut diximus) maria, rubrũ à meridie, Hyrcanum à ſeptentrione. Ex iis undecim, quæ ſuperiora dicuntur, incipiunt à confinio Armeniæ, Caſpiiſq; littoribus: pertinẽt ad Scythas, cũ quibus ex æquo degunt. Reliqua ſeptẽ regna inferiora appellãtur. Quod ad Parthos attinet, ſemper fuit Parthia in radicibus montiũ ſæpius dictorũ, qui omnes eas gentes prætexũt. Habet ab ortu Arios, à meridie Carmaniã & Arianos, ab occaſu Pratitas, Medos, à ſeptẽtrione Hyrcanos, undique deſertis cincta. Vlteriores Parthi Nomades appellantur: citra deſerta, ab occaſu urbes eorum, quas diximus, Iſſatis & Calliope: ab oriente

æſtiuo Europum, ab hyberno Mania: in medio Hecatonpylos, Arſaciæ regio Niſæa Parthyenes nobilis, ubi Alexandropolis à conditore.

Media, Meſopotamia, Babylon, Seleucia. CAP. XXVI.

NEceſſarium eſt hoc in loco ſignare & Medorũ ſitum, terrarumq; faciem circumagere ad Perſicum mare, quo facilius deinde reliqua noſcantur. Nanq; Media ab occaſu trãſuerſa obliquè Parthiæ occurrens, utraq; regna includit. Habet ergo ipſa ab ortu Caſpios & Parthos, à meridie Sittacenen & Suſianen & Perſida, ab occaſu Adiabenen, à ſeptẽtrione Armeniam. Perſæ rubrũ mare ſemper accoluere, propter quod is ſinus Perſicus uocatur. Regio ibi maritima Cyropolis. Quà uero ipſa ſubit ad Medos Elymais. Megala appellatur locus, arduo montis aſcenſu per gradus, introitu anguſto, ad Perſepolin caput regni, dirutam ab Alexandro. Præterea habet in extremis finibus Laodiceam, ab Antiocho conditam. Inde ad orientem Magi obtinent Paſſagardas caſtellum, in quo Cyri ſepulchrum eſt: & horũ Ecbatana oppidum translatũ ab Dario rege ad montes. Inter Parthos & Arianos excurrunt Parætaceni. His gẽtibus & Euphrate, inferiora regna cluduntur. Reliqua dicemus à Meſopotamia, excepto mucrone eius Arabũq; populis, in priore dictis uolumine. Meſopotamia tota Aſſyriorum fuit uicatim diſperſa præter Babylona & Ninum. Macedones eam in urbes congregauere, propter ubertatem ſoli. Oppida præter iam dicta, habet Seleuciam, Laodiceam, Artemitam: item in Arabum gente, qui Aroëi uocantur, & Mardani, Antiochiam: quæ à præfecto Meſopotamiæ Nicanore condita Arabis uocatur. Iunguntur his Arabes, introrſus Eldamarij. Super quos ad Pellacontam flumen Bura oppidum, Salmani & Maſei Arabes. Gordyæis uero iuncti Aloni, per quos Zerbis fluuius in Tigrin cadit, Azones, Silices montani, & Orõtes. Quorum ad occidentem oppidum Gaugamela. Item Sue in rupibus. Suprà Silci, Claſſitæ, per quos Lycus ex Armenia fertur: Aſſuris ad hybernum exortum. Azochis oppidum. Mox in campeſtribus oppida Dioſpage, Polytelia, Stratonicea, Anthemus. In uicinia Euphratis Nicephorion, quod ut diximus, Alexander iuſsit condi propter loci opportunitatem. Dicta eſt & in Zeugmate Apamia, ex qua orientem petentes excipit oppidum apprime munitum, quondam ſtadiorum ſexaginta quinque amplitudine, & ſatraparum regia appellatum, quò tributa conferebantur, nunc in arcem redactum. Durant ut fuerãt Hebata, & ductu Pompeij Magni terminus Romani imperij Oruros, à Zeugmate ducentis quinquaginta millibus paſſuum. Sunt qui tradunt Euphratem Gobaris præfecti opere diductum, ubi eum diximus findi, ne præcipiti curſu Babyloniam infeſtaret: ab Aſſyrijs uero uniuerſis appellatum Armalchar, quod ſignificat regium flumen. Quà deriuatur oppidum fuit Agranis è maximis, quod diruêre Perſæ. Babylon Chaldaicarum gentium caput diu ſummam claritatẽ obtinuit in toto orbe, propter quam reliqua pars Meſopotamiæ Aſſyriæq; Babylonia appellata eſt, ſexaginta milia paſſ. amplexa muris, ducenos pedes altis, quinquagenos latis, in ſingulos pedes ternis digitis mẽſura ampliore, quàm noſtra, interfluo Euphrate, mirabili opere utroq;. Durat adhuc ibi Iouis Beli templum. Inuentor hic fuit ſideralis ſcientiæ. Cætero in ſolitudinem rediit, exhauſta uicinitate Seleucia, ob id cõdita à Nicatore intra nonageſimum lapidem, in confluente Euphratis foſſa perductis atque Tigris: quæ tamen Babylonia cognominatur, libera hodie ac ſui iuris, Macedonumq; moris. Ferunt ei plebis urbanæ d.c.M. eſſe. ſitum uero mœniũ aquilæ pandentis alas: agrum totius orientis fertiliſſimũ. Inuicem ad hanc exhauriendam, Cteſiphontem iuxta tertium ab ea lapidem in Chalonitide condidere Parthi, quod nũc eſt caput regni. & poſtquam nihil proficiebatur, nuper Vologeſus rex aliud oppidum Vologeſocertam in uicino condidit. Sunt etiamnũ in Meſopotamia oppida, Hipparenum, Chaldæorum & hoc ſicut Babylon, iuxta flumen Narragã, qui dedit ciuitati nomen. Muros Hipparenorũ Perſæ diruere. Orcheni quoque tertia Chaldæorum doctrina, in eodem ſitu locantur, ad meridiem uerſi. Ab his Notitæ & Orthophãtæ, & Græciochantæ. Euphrate nauigari Babylonem è Perſico mari ccccxij. M. paſſ. tradunt Nearchus & Oneſicritus. Qui uero poſtea ſcripſere, à Seleucia ccccxc. M. Iuba à Babylone Characem clxxv. M. paſſuum. Fluere aliqui ultra Babylonem continuo alueo priuſquam diſtrahitur in irrigua lxxxvij. M. Vniuerſo autem curſu xi. M. paſſ. Inconſtantiam menſuræ diuerſitas autorum facit, cum Perſæ quoq; ſchœnos & paraſangas alij alia menſura determinent. Vbi deſinit alueo munire, ad confiniũ Characis accedente tractu, ſtatim infeſtant Attali latrones Arabum gens. Vltra quos Scenitæ. Ambitu uero Euphratis Nomades Arabiæ uſque ad deſerta Syriæ, unde in meridiem flecti eum diximus, ſolitudines Palmyrenas relinquentem. Seleucia abeſt à capite Meſopotamiæ Euphratem nauigantibus undecies centena xxv. M. paſſ. A mari rubro ſi Tigri nauigetur, cccxx. M. A Zeugmate d. xxvij. M. Zeugma à Seleucia Syriæ ad noſtrum littus, cxxxij. M. paſſ. Hæc eſt ibi latitudo terrarum inter duo maria. Parthici uero regni d.cccc.xliij. M. paſſuum. Eſt etiamnum oppidum Meſopotamiæ in ripa Tigris circa confluentes, quod uocant Digbam.

Flumen Tigris. CAP. XXVII.

*SEd & de Tigri ipſo dixiſſe conueniat. Oritur in regione Armeniæ maioris, fonte conſpicuo in planicie. Loco nomẽ Elõgoſine eſt. Ipſius, quà tardior fluit, Diglito: unde concitatur, à celeritate Tigris incipit uocari. Ita appellant Medi ſagittam. Influit lacum Arethuſam omnia illata pondera ſuſtinentem, & nitrum nebulis exhalantem. Vnum genus ei piſcium eſt, *idq; tranſcurrentis non miſcetur alueo, ſicut nec è Tigri piſces*

* iſque tranſcurrentes nõ miſcẽtur al.

piſces in lacum tranſnatant. Fertur autem & curſu & colore diſsimilis: tranſuectusq́; occurrente Tauro mõte in ſpecu mergitur: ſubterq́; lapſus, à latere altero eius erumpit. Locus uocatur Zoroanda. Eundem eſſe manifeſtũ eſt, quod demerſa perfert. Alterum deinde tranſit lacũ, qui Thoſpites appellatur, rurſusq́; in cuniculos mergitur, & poſt xxv. M. paſſ. circa Nymphæũ redditur. Tam uicinũ Arſaniæ fluere eum in regione Arhene Claudius Cæſar autor eſt, ut cum intumuere, confluant, nec tamen miſceãtur, leuiorq́; Arſanias innatat iiij. M. ferme ſpatio: mox diuiſus in Euphratem mergitur. Tigris autem ex Armenia acceptis fluminibus claris, Parthem, Agnice, Pharione, Arabas Orios Adiabenosque diſterminans, & quam diximus Meſopotamiã faciẽs, luſtratis mõtibus Gordyæorum circa Apamiam Meſenes oppidũ, citra Seleuciam Babyloniã cxxv. M. paſſuũ, diuiſus in alueos duos, altero meridiem ac Seleuciã petit, Meſenen perfundẽs: altero ad ſeptentrionem flexus, eiuſdem gentis tergo campos Cauchas ſecat. Vbi remeauere aquæ, Paſitigris appellatur. Poſtea recipit ex Media Choaſpem: atq; (ut diximus) inter Seleuciã & Cteſiphontem uectus, in lacus Chaldaicos ſe fundit, eosq́; lxx. M. paſſuũ amplitudine implet. Mox uaſto alueo profuſus, dextra Characis oppidi infertur mari Perſico decimo ore. Inter duorũ amnium oſtia xxv. M. paſſuum fuere, aut (ut alij tradunt) vij. M. utroq; nauigabili. Sed longo tempore Euphratem præcluſere Orcheni, & accolæ agros rigantes, nec niſi per Tigrin defertur in mare. Proxima Tigri regio Parapotamia appellatur. In ea dictum eſt de Meſene. Oppidum eius Dibitach. Iungitur Chalonitis cum Cteſiphonte, non palmetis modo, uerum & olea pomisq́; alijsq́; arbuſtis nobilis. Ad eam peruenit Zagrus mons, ex Armenia inter Medos Adiabenosque ueniens, ſupra Paretacenen & Perſidem. Chalonitis abeſt à Perſide cccclxxx. M. paſſ. Tantum à Caſpio mari Aſsyriam abeſſe compẽdio itinerum aliqui tradunt. Inter has gentes atq; Meſenen Sittacene eſt, eadem Arbelitis & Palæſtine dicta. Oppidũ eius Sittace Græcorũ ab ortu eſt, & Sabata. Ab occaſu autem Antiochia, inter duo flumina Tigrin & Tornadotum. Item Apamia, cui nomẽ Antiochus matris ſuæ impoſuit, Tigris circũfunditur. Hæc diuiditur Archoo. Infrà eſt Suſiane, in qua uetus regia Perſarum Suſa à Dario Hyſtaſpis filio condita: abeſt à Seleucia Babylonia ccccl. M. paſſ. tantundẽ ab Ecbatanis Medorum per montem Charbanũ. In ſeptentrionali Tigris alueo oppidũ eſt Babytace. Abeſt à Suſis cxxxv. M. paſſ. Ibi mortalium ſoli aurum in odio cõtrahunt: Id defodiunt, ne cui ſit in uſu. Suſianis ad oriẽtem uerſus iunguntur Coſſæi latrones, & Mizæorum xl. populi liberæ feritatis. Supra eos parẽt Parthuſi, Mardi, & Saitæ, Hyi, qui prætenduntur ſupra Elymaida, quam Perſidi in ora iuximus. Suſa à Perſico mari abſunt ccl. M. paſſuum. Qua ſubijt ad eã claſsis Alexãdri Paſitigri, uicus ad lacum Chaldaicũ uocatur Aphle, unde Suſa nauigatione lxv. M. d. paſſ. abſunt. Suſianis ab oriẽte proximi ſunt Choſſei: ſupra Choſſæos ad ſeptentrionem Meſobatene ſub mõte Cambalido, qui eſt Caucaſi ramus, inde molliſsimo tranſitu in Bactros. Suſianen ab Elymaide diſterminat amnis Eulæus, ortus in Medis: medioq́; ſpatio cuniculo cõditus, ac rurſus exortus & per Meſobatenẽ lapſus, circuit arcem Suſorum, ac Dianæ tẽplum auguſtiſsimũ illis gẽtibus, & ipſe in magna ceremonia. Siquidẽ reges nõ ex alio bibunt, & ob id in longinqua portãt. Recipit amnem Hedypnum, præter Aſylum Perſarum uenientem, & unum ex Suſianis. oppidũ iuxta eũ Magoa, à Charace xv. M. paſſuũ. Quidã hoc in extrema Suſiana ponunt ſolitudinibus proximũ. Infra Eulæũ Elymais eſt, in ora iuncta Perſidi, à flumine Oroati ad Characẽ ccxl. M. paſ. Oppida eius Seleucia & Soſirate, appoſita monti Caſyro. Oram quæ præiacet, minorum Syrtiũ uice diximus inacceſſam cœno, plurimum limi deferentibus Brixia & Ortacea amnibus: madente & ipſa Elymaide in tãtum, ut nullus ſit niſi circuitu eius ad Perſidem aditus. Infeſtatur & ſerpentibus, quos flumina deportant. Pars eius maximè inuia, Characene uocatur ab oppido Arabiæ claudente regna, de quo dicemus expoſita prius M. Agrippæ ſententia. Nanque is Mediam & Parthiã, & Perſidem ab oriente Indo, ab occidente Tigri, à ſeptentrione Tauro, Caucaſo, à meridie rubro mari terminatas, patere in longitudinem xiij. xx. M. paſſ. in latitudinẽ d.cccxl. prodidit. Præterea per ſe Meſopotamiam ab oriente Tigri, ab occaſu Euphrate, à ſeptentrione Tauro, à meridie mari Perſico incluſam, longitudine octingentorũ M. paſſ. latitudine ccclx. Charax oppidum Perſici ſinus intimum, à quo Arabia Eudæmõ cognominata excurrit, habitatur in colle manu facto inter confluẽtes, dextra Tigrin, læua Eulæum iij. M. paſ. laxitate. Cõditum eſt primũ ab Alexãdro magno: qui colonis ex urbe regia Durine (quæ tum interijt) deductis, militũq́; inutilibus ibi relictis, Alexandriã appellari iuſſerat: pagũq́; Pellæum, à patria ſua, quẽ propriè Macedonũ fecerat. Flumina id oppidũ expugnauere. Poſtea Antiochus reſtituit, quintus regũ, & ſuo nomine appellauit. Iterũq́; infeſtatum Paſines Sogdonaci filius, rex finitimorum Arabũ, quem Iuba ſatrapen Antiochi fuiſſe falſo tradit, oppoſitis molibus reſtituit: nomenq́; ſuũ dedit, emunito ſitu iuxtà in longitudinẽ iij. M. paſ. in latitudinem paulo minus. Primo fuit à littore ſtadijs x. maritimũ, etiã inde pſeudoporticus habet: Iuba uero prodente l. M. paſ. Nũc abeſſe à littore cxx. M. legati Arabũ noſtriq́; negociatores, qui inde uenere, affirmãt. Nec ulla in parte plus aut celerius profecere terræ fluminibus inuectæ. Magis id mirũ eſt, æſtu longè ultra id accedente nõ repercuſſas. Hoc in loco genitum eſſe Dionyſiũ, terrarum orbis ſitus recentiſsimum autorem conſtat, quem ad commentanda omnia in orientem præmiſit diuus Auguſtus, ituro in Armeniam ad Parthicas Arabicasq; res maiore filio. Nõ me præterit, nec ſum oblitus,

oblitus, ſui quenq; ſitus diligentiſsimum autorem uiſum nobis in introitu huius operis. In hac tamen parte arma Romana ſequi placet nobis, Iubamq; regem, ad eundem Caium Cæſarem ſcriptis uoluminibus de eadem expeditione Arabica.

Arabia, Nomades, Nabatæi, Omani, Tylos & Ogyris inſulæ. CAP. XXVIII.

ARabia gentium nulli poſtferenda, amplitudine longiſsima à monte Amano à regione Ciliciæ Comagenesque deſcendit, ut diximus, multis gentibus eorum deductis illò à Tigrane magno, ſponte uero ad mare noſtrum littusq; Aegyptiacum, ut docuimus: necnon in media Syriæ ad Libanum montē penetrantibus Nubeis, quibus iunguntur Ramiſi, deinde Taranei, deinde Patami. Ipſa uero peninſula Arabia inter duo maria, rubrum Perſicumque procurrens, quodam naturæ artificio ad ſimilitudinem atq; magnitudinem Italiæ mari circumfuſa, in eandem etiam cæli partem nulla differentia ſpectat. Hæc quoq; in illo ſitu felix. Populos eius à noſtro mari uſq; ad Palmyrenas ſolitudines diximus: reliqua nūc inde peragemus. Nomades infeſtatoresque Chaldæorum Scenitæ (ut diximus) claudunt, & ipſi uagi,* ſed à tabernaculis cognominati, quæ cilicijs metantur ubi libuit. Deinde Nabatæi oppidum incolunt Petram nomine in conualle, paulo minus ij. M. paſs. amplitudinis, circundatum montibus inacceſsis amne interfluente. Abeſt à Gaza oppido littoris noſtri d.c. M. à ſinu Perſico cxxij. M. Huc conuenit utrunq; biuium, eorum qui Syriæ Palmyram petiere, & eorum qui ab Gaza uenerunt. A Petra incoluerunt Omani ad Characem uſq;, oppidis quondam claris à Semiramide cōditis, Abeſamide & Soractia. Nunc ſunt ſolitudines. Deinde eſt oppidum quod Characenorum regi paret in Paſitigris ripa, Forath nomine, in* quo à Petra cōueniunt, Characemq; inde xij. M. paſs. ſecundo æſtu nauigant. E Parthico enim regno nauigantibus uicus Teredon, infra confluentem Euphratis & Tigris: læua fluminis Chaldæi obtinent, dextra Nomades Scenitæ. Quidam & alia duo oppida longis interuallis Tigri prænauigari tradunt, Barbatiam, mox Thumatam: quod abeſſe à Petra x. dierum nauigatione, noſtri negociatores dicūt. Characenorumq; regi parere: & Apamiam ſitam ubi reſtagnatio Euphratis cum Tigri confluat. Itaq; molientes incurſionem Parthos, operibus obiectis inundatione arceri. Nunc à Charace dicemus oram, Epiphani primum exquiſitam: locus ubi Euphratis oſtiū fuit, flumen ſalſum, promontorium Chaldone, uoraginis ſimilius quàm mari per l. M. oræ, flumen Achana, deſerta c. M. paſs. uſq; ad inſulam Icharam. Sinus Capeus quē accolunt Gaulopes & Chateni. Sinus Gerraicus. Oppidum Gerra v. M. paſs. amplitudine, turres habet ex ſalis quadratis molibus, à littore l. M. paſ. regio Attene. Ex aduerſo Tylos inſula, totidem milibus à littore, plurimis margaritis celeberrima cū oppido eiuſdem nominis: iuxtaq; altera minor, à promontorio eius xij. M. paſs. Vltrà magnas aſpici inſulas tradunt, ad quas non ſit peruentum. Huius ambitū cxij. M. d. paſſuum, à Perſide longius abeſſe, adiri uno alueo anguſto. Inſula Aſgilia, Gentes Nocheti, Zurachi, Borgodi, Catarei, Nomades. Flumen Cynos. Vltrà nauigationem incompertam ab eo latere propter ſcopulos tradit Iuba, prætermiſſa mentione oppidi Omanorum Batraſabbes, & Omanæ, quod priores celebrem portum Carmaniæ fecere. Item Omnæ et Athanæ, quæ nūc oppida maxime celebrari à Perſico mari noſtri negociatores dicunt. A flumine Canis, ut Iuba tradit, mons aduſto ſimilis. Gentes Epimaranitæ. Mox Ichthyophagi, inſula deſerta, gentes Bathymi. Eblitei montes, inſula Omœnus. Portus Machorbæ, inſulæ Etaxalos, Onchobrice: gens Chadæi. Inſulæ ſine nominibus multæ. Celebres uero Iſura, Rhinnea, & proxima in qua ſcriptæ ſunt ſtelæ lapideæ literis incognitis. Goboëa portus. Bragæ inſulæ deſertæ. Gens Thaludæi. Dabanegoris regio. Mons Orſa cum portu. Sinus Duatus, inſulæ multæ. Mons Tricoryphos. Regio Cardalena, inſulæ Solanidæ, Capina. Item Ichthyophagorum. Deinde Glari. Littus Hammeū, ubi auri metalla. Regio Canauna, gentes Apitami, Gaſani. Inſula Deuade. Fons Goralus, Garpheti, inſulæ Aleu & Amnamethu, Gens Darræ, inſulæ Chelonitis, Ichthyophagon multæ, Eodanda deſerta, Baſag. Multæ Sabæorum. Flumina, Thamar, Amnon, inſulæ Dolicæ. Fontes, Daulotes, Dora: inſulæ Pteros, Labanis, Coboris, Sambracate, & oppidum eodem nomine in continenti. A meridie inſulæ multæ, maxima Camari. Flumen, Myſecros. Portus, Leupas. Scenitæ Sabæi. Inſulæ multæ. Emporium eorum Acila, ex quo in Indiam nauigatur. Regio, Amithoſcuta, Damnia. Mizi maiores & minores, Drimati, Mace. Horum promontorium contra Carmaniam eſt. Diſtat l. M. paſ. Mira res ibi traditur: Numeniū ab Antiocho rege Meſenæ præpoſitum ibi uiciſſe eodem die claſſe, æſtuq; reuerſo iterum equitatu contra Perſas dimicantem, & gemina trophæa eodem in loco Ioui ac Neptuno ſtatuiſſe. Inſula in alto obiacet Ogyris, clara Erythra rege ibi ſepulto. Diſtat à cōtinente cxxv. M. paſ. circuitu cxij. M. paſſ. Nec minus altera clara in Azanio mari Dioſcoridu, diſtās à Syagro extimo promontorio cclxxx. M. paſs. reliqui in continente à noto etiā num Autaridæ, in montes vij. dierū tranſitus. Gentes Larendani, Catabani, Gebanitæ pluribus oppidis, ſed maximis: Nagia, & Tamna templorum lxv. Hæc eſt amplitudinis ſignificatio. Promontorium, à quo ad continentem Troglodytarum l. M. paſs. Toani, Acchitæ, Chatramotitæ, Tomabei, Antidalei, Lexianæ, Agrei, Cerbani, Sabæi Arabū propter thura clariſsimi, ad utraq; maria porrectis gentibus. Oppida eorum in rubro littore Marane, Marma, Corolia, Sabatra: intus oppida Naſcus, Cardaua, Carnus, & quò merces odorū deferunt Tomala. Pars eorum Atramitæ, quorum caput Sobotale lx. templa muris includens. Regia

tamen

* ſic à tabernaculis cognominati cilicijs, quæ metan.

* quod

tamen omnium eſt Mariaba. ſinum obtinet xciiij. M. paſſ. refertũ inſulis odoriferis. Atramitis in mediterraneo iunguntur Minæi, mare accolunt & Elamitæ. Oppidum eiuſdem nominis. Iis iuncti Cagilatæ. Oppidum Siby quod Græci Apaten uocant: Arſiocdani, Vadei cum oppido magno, Baraſei. Licheni. Sygaros inſula, quam canes non intrant, expoſitiq; circa littora errando moriuntur. Sinus intimus in quo Leanitæ qui nomen ei dedere. Regia eorum Agra, & in ſinu Laana, uel, ut alij, Aelana. Nam & ipſum ſinum noſtri Aelaniticum ſcripſere, alij Elenaticum, Artemidorus Aeniticum, Iuba Læniticũ. Circuitus Arabiæ à Charace Laana colligere produnt quadragies octies centena lxv. M. Iuba paulominus xl. M. putat. Latiſſima eſt à ſeptentrione inter oppida Heroũ & Characẽ. Nunc & reliqua mediterranea eius dicantur. Nabatæis Thimaneos iunxerunt ueteres, nunc ſunt Taueni, Suelleni, Sarraceni. Arra oppidũ in quo omnis negociatio conuenit, Hemnatæ, Analitæ oppida, Domada, Egra. Thamudei, oppidum Badanatha. Carrei, oppidum Chariati. Achoali, oppidum Phoda: ac Minæi, à rege Cretæ Minoë (ut exiſtimant) originem trahentes: quorum Charmei, oppidũ xiiij. M. paſſuum Mariaba, Baramalacum, & ipſum non ſpernẽdum: item Carnon: Rhammei, & horum origo Rhadamãtus putatur frater Minois. Homeritæ, Maſſala oppido. Hamirei, Gedranitæ, Ampræ, Ilyſanitæ, Bachilitæ, Sammei, Amathei cum oppidis Neſſa & Cenneſeri. Zamareni cum oppidis Saiace, Scantate, Bacaſcami. Riphearma oppidum, quo uocabulo hordeum appellant. Autei & Raui, Gyrei & Mathatei. Helmodenes cum oppido Ebode. Agacturi in montibus, oppido xx. M. paſſ. in quo fons Emiſchabales, quod ſignificat camelorum. oppidum Ampelone, colonia Mileſiorum. Actrida oppidum: Calingij, quorum Mariaba oppidum ſignificat dominos omnium. Oppida, Pallon, Murannimal iuxta flumen, per quod Euphratem emergere putãt. Gentes Agrei, Hammonij. Oppidum, Athenæ. Caunarani, quod ſignificat ditiſſimos armento, Corancitæ, Caſani, Choani. Fuerunt & Græca oppida, Arethuſa, Lariſſa, Chalcis, deleta uarijs bellis. Romana arma ſolus in eam terram adhuc intulit Aelius Gallus ex equeſtri ordine. Nam C. Cæſar Auguſti filius proſpexit tantum Arabiam. Gallus oppida diruit non nominata ab autoribus qui antè ſcripſerunt, Egran, Anneſtum, Eſcam, Maguſum, Tammacum, Labeciam, & ſupradictam Mariabã, circuitu vi. M. paſſ. Item Caripeta, quò longiſſime proceſſit. Cætera explorata retulit, Nomades lacte & ferina carne ueſci. Reliquos uinum ut Indos palmis exprimere, oleum ſeſamæ. Numeroſiſſimos eſſe Homeritas, Minæis fertiles agros palmetis arbuſtiſq;, in pecore diuitias. Cerbanos & Arios armis preſtare, maximè Chatramotitas. Carreis latiſſimos & fertiliſſimos agros. Sabæos ditiſſimos ſyluarũ fertilitate odorifera, auri metallis, agrorum riguis, mellis cereq; prouẽtu. De odoribus ſuo dicemus uolumine. Arabes, mitrati degunt, aut intonſo crine: barba abraditur, præterquam in ſuperiore labro. Alijs & hæc intonſa: mirumq; dictu, ex innumeris populis pars æqua in commercijs aut latrocinijs degit: in uniuerſum gẽtes ditiſſimæ, ut apud quas maxime opes Romanorũ Parthorũq; ſubſidãt, uendẽtibus quæ è mari aut ſyluis capiũt, nihil inuicẽ redimentibus. Nũc reliquã oræ Arabiæ cõtrariã perſequemur. Timoſthenes totũ ſinũ quatridui nauigatione in longitudinẽ taxauit, bidui in latitudinẽ, anguſtias iiij. M. d. paſ. Eratoſthenes ab oſtio xiij. M. in quanq; partẽ. Artemidorus Arabiæ latere xiiij. L. M.

Sinus maris rubri, Troglodytici & Aethiopici. CAP. XXIX.

TRoglodytico uero xi. lxxxij. M. paſſuum, Ptolemaida uſq; Agrippa xiiij. xxij. M. paſ. ſine differentia laterum. Pleriq; latitudinem cccclxij. prodidere, fauceſq; hyberno orienti obuerſas, alij iiij. M. alij vij. M. alij xij. M. paſ. patere. Situs autem ita ſe habet. A ſinu Aelanitico alter ſinus quẽ Arabes Aeant uocant, in quo Heroum oppidum eſt. Fuit & Cambyſis inter Nelos & Marchadas, deductis eò ægris exercitus. Gens Tyro. Daneon portus, ex quo nauigabilem alueum perducere in Nilũ, qua parte ad Delta dictum decurrit lxij. M. paſ. interuallo (quod inter flumen & rubrũ mare intereſt) primus omnium Seſoſtris Aegypti rex cogitauit: mox Darius Perſarũ. deinde Ptolemæus ſequẽs: qui & duxit foſſam latitudine pedum c. altitudine xxx. in longitudinẽ xxxvij. M. d. paſſ. uſq; ad fontes amaros. ultrà deterruit inundationis metus, excelſiore tribus cubitis rubro mari comperto, quàm terra Aegypti. Aliqui non eã afferunt cauſam, ſed ne immiſſo mari corrũperetur aqua Nili, quæ ſola potus præbet. Nihilominus iter totum terendo frequentatur à mari Aegyptio, quod eſt triplex: Vnũ à Peluſio per harenas, in quo niſi calami defixi regant, uia non reperitur, ſubinde aura ueſtigia operiente. Alterum uero ij. M. paſſus ultra Caſium montem, quod à lx. M. paſſuum redit in Peluſiacã uiam. Accolunt Arabes Autei. Tertiũ à Gerro (quod Adipſon uocant) per eoſdem Arabes lx. M. paſſ. propius, ſed aſperũ montibus & inops aquarum. Eæ uiæ omnes Arſinoẽn ducunt, conditam ſororis nomine in ſinu Charandra, à Ptolemæo Philadelpho: qui primus Troglodyticẽ excuſſit, amnem qui Arſinoen præfluit, Ptolemæum appellauit. Mox oppidum paruum eſt. Aennũ, pro quo alij Philoteram ſcribunt. Deinde ſunt Azarei, ex Troglodytarum connubijs Arabes feri: Inſulæ, Sapirene, Scytala, mox deſerta ad Myos hormon, ubi fons Tadnos, mons Eos, inſula Lambe, portus multi, Berenice oppidum matris Philadelphi nomine, ad quod iter à Copto diximus. Arabes Autei & Gnebadei. Troglodyticẽ, quam priſci Michoẽn, alij Midoẽn dixere. mons Pentedactylos. inſulæ Stenæ diræ aliquot, Halonneſi non pauciores: Cardamine, Topazos, quæ gemmæ nomen dedit. Sinus inſulis refertus: ex ijs quæ Mareu uocantur,

uocantur, aquoſæ: quæ Eratonos, ſitientes. Regum ij præfecti fuere. Introrſus Candei, quos Ophiophagos uocant, ſerpentibus uesci aſſueti. Neque alia regio fertilior earum. Iuba qui uidetur diligentiſsime proſecutus hæc, omiſit in hoc tractu (niſi ſi exemplarium uitium eſt) Berenicen alteram, quæ Panchryſos cognominata eſt. Tertiam quæ Epidires, inſignem loco: Eſt enim ſita in ceruice longè procurrente, ubi fauces rubri maris, iiij.M.d.paſs. ab Arabia diſtant. Inſula ibi Cytis, topazium ferens & ipſa. ultrà ſyluæ, ubi Ptolemaïs à Philadelpho condita ad uenatus elephantorum ob id Epitheras cognominata, iuxta lacum Monoleum. Hæc eſt regio ſecundo uolumine à nobis ſignificata: in qua xlv. diebus ante ſolſtitium, totidemque poſtea, hora vi. cõſumuntur umbræ, & in meridiem reliquis horis cadunt, cæteris diebus in ſeptentrionem: cum in Berenice quam primam poſuimus, ipſo die ſolſtitij vi. hora umbræ in totum abſumantur, nihilque adnotetur aliud noui, d.cij.M.paſs. interuallo à Ptolemaide: res ingentis exempli: locusq; ſubtilitatis immenſæ, mundo ibi deprehenſo: cum indubitata ratione umbrarum, Eratoſthenes menſuram terræ prodere inde cœperit. Hinc Azanium mare, promontorium quod aliqui Hiſpalum ſcripſere. Lacus, Mandalum. Inſula Colocaſitis, & in alto multæ, in quibus teſtudo plurima. Oppidum, Suchæ, inſula Daphnidis. Oppidum Adulitou. Aegyptiorũ hoc ſerui à dominis profugi condidere. Maximum hic emporium Troglodytarum, etiã Aethiopum. Abeſt à Ptolemaide v. dierum nauigatione. Deferunt plurimum ebur, rhinocerotum cornua, hippopotamorum coria, celtium teſtudinum, ſphingia, mancipia. Suprà Aethiopes Aroteres. inſulæ quæ Aliæu uocantur, item Bacchias & Antibacchias, & Stratonis. Hinc in ora Aethiopiæ ſinus incognitus, quod admiremur, cũ ulteriora mercatores ſcrutẽtur. Promontorium in quo fons Cucios, expetitus nauigantibus. Vltrà Iſidis portus x. dierum remigio ab oppido Adulitarum diſtans. In eum Troglodytis myrrha confertur. Inſulæ ante portum duæ. Pſeudopylæ uocantur, interiores totidem Pylæ. In altera ſtelæ lapideæ literis ignotis. Vltrà ſinus Abalites. Inſula Diodori, & aliæ deſertæ, per cõtinentem quoq; deſerta. Oppidum Gaza, promontorium & portus Moſsylites, quò cinnamomũ deuehitur. Hucuſque Seſoſtris exercitum duxit. Aliqui unũ Aethiopiæ oppidum ultrà ponunt in littore Baragaza. A Moſsylite promontorio Atlanticum mare incipere uult Iuba, præter Mauritanias ſuas Gadis uſq; nauigandum coro. Cuius tota ſententia hoc in loco ſubtrahenda non eſt. A promontorio Indorum quod uocatur Lepteacra, ab alijs Drepanũ, proponit recto curſu præter exuſta ad Malchu inſulam xv. M. paſs. eſſe. Inde ad locum quem uocant Sceneos, ccxxv. M. Inde ad inſulam Sadanum cl. M. paſſuum. Sic fieri ad apertũ mare xviij.lxxxv. M. paſs. Reliqui omnes propter ſolis ardorem nauigari poſſe non putauerunt. Quin & commercia ipſa infeſtant ex inſulis Arabes Aſcitæ appellati, quoniam bubulos utres binos ſternentes ponte, piraticam exercent ſagittis uenenatis. Gentes Troglodytarum idem Iuba tradit Therothoas à uenatu dictos, miræ uelocitatis: ſicut Ichthyophagos, natantes ceu maris animalia: Bargenos, Zageras, Chalybas, Saxinas, Syrecas, Daremas, Domazanes. Quin & accolas Nili à Syene non Aethiopũ populos, ſed Arabum eſſe dicit uſq; Meroën. Solis quoq; oppidum quod non procul Memphi in Aegypti ſitu diximus, Arabas conditores habere. Sunt & qui ulteriorẽ ripam Aethiopiæ auferant, adnectantque Africæ. ripas autem incoluere propter aquam. Nos relicto cuiq; intelligendi arbitrio, oppida quo traduntur ordine utrinq; ponemus. A Syene, & prius Arabiæ latere, gens Catadupi. Deinde Syenitæ. Oppida, Tacompſon, quam quidam appellauerunt Thatiicen, Aranium, Seſanium, Sandura, Naſaudũ, Anadoma, Cumara, Beta & Bochiana, Leuphitorga, Tãtarene, Mœchindira, Noa, Gophoa, Gyſtatæ, Megeda, Lea, Rhemnia, Nupſia, Direa, Pataga, Bagada, Dumana, Rhadata, in quo felis aurea pro deo colebatur. Boron in mediterraneo, Mallos, proximum Meroæ. ſic prodidit Bion. Iuba aliter: Oppidum in mõte Megatichos, inter Aegyptum & Aethiopiam, quod Arabes Myrſon uocauere. deinde Tacompſon, Aranium, Seſanium, Piden, Mamuda, Corambin, iuxta eam bituminis fontem, Hammodara, Proſda, Parenta, Mama, Teſſata, Gallas, Zoton, Graucomen, Emeum, Pidibotas, Hebdomecontacometas, Nomadas in tabernaculis uiuẽtes: Cyſten, Pemman, Gadagalen, Paloin, Primmin, Nupſin, Daſelin, Patin, Gambreues, Magaſen, Segaſmala, Cranda, Denna, Cadeuma, Thena, Batha, Alana, Macua, Scammos, Goram in inſula: ab ijs Abala, Androcalim, Seren, Mallos, Agocen. Ex Africa latere tradita ſunt eodem nomine Tacõpſos altera, ſiue pars prioris: Mogora, Sea, Edoſa, Pelenaria, Pyndis, Maguſa, Bauma, Linitima, Spyntuma, Sydopta, Gēſos, Pindicitora, Eugoa, Orſima, Suaſa, Mauma, Rhuma, Vrbubuma: Mulona, quod oppidum Græci Hypaton uocarunt: Pagoargas, Zanues, unde elephanti incipiant: Mambli, Berreſa, Cetuma. Fuit quondam & Epis oppidum contra Meroën, antequam Bion ſcriberet, deletum. Hæc ſunt prodita uſque Meroën, ex quibus hoc tempore nullum propè utroque latere extat. Cætera ſolitudines, nuper renunciauere principi Neroni, miſsi ab eo milites prætoriani cum tribuno ad explorãdum, inter reliqua bella & Aethiopicum cogitanti. Intrauere autem & eò arma Romana diui Augusti temporibus, duce P. Petronio, & ipſo equeſtris ordinis præfecto Aegypti. Oppida eorum expugnauit, quæ ſola inuenerat, quo dicemus ordine: Pſelchin, Primin, Aboccin, Phthurin, Cambuſin, Attenan, Stadiſin, ubi Nilus præcipitans ſe, fragore auditum accolis aufert. Diripuit & Napata. Longiſsime autem à Syene progreſſus eſt d.ccclxx. M. paſſuũ.

Nec tamen

Nec tamen arma Romana ibi ſolitudinem fecerunt. Aegyptiorũ bellis attrita eſt Aethiopia, uiciſsim imperitando ſeruiendoq́; clara & potens etiam uſq; ad Troiana bella Memnone regnante, & Syriæ imperitaſſe eam, noſtroq́ue littore ætate regis Cephei patet Andromedæ fabulis. Simili modo & de mẽſura eius uaria prodidere: primus Dalion ultra Meroën longe ſubuectus: mox Ariſtocreon, & Bion, & Baſilis: Simonides minor, etiã quinquẽnio in Meroe moratus cum de Aethiopia ſcriberet. Nam & Timoſthenes claſsiũ Philadelphi præfectus, ſine menſura dierũ lx. à Syene Meroën iter prodidit. Eratoſthenes d.cxxv. M. Artemidorus d.c. M. Seboſus ab Aegypti extremis ſexdecies centena lxxv. M. paſ. unde proxime dicti xij.lxx. Verum omnis hæc finita nuper diſputatio eſt, quoniã à Syene d.ccclxij. M. Neronis exploratores renũciauere his modis: A Syene Hieran ſycaminon liiij. M. paſs. Inde Tama lxxv. M. paſ. regionẽ Euonymiton Aethiopũ primã cxx. Acinã liiij. M. Pitaran xxv. Tergedum cvi. M. inſulam Gagauden eſſe in medio eo tractu. Inde primũ uiſas aues pſittacos, & ab altera (quæ uocatur artigula) animal ſphingion, à Tergedo cynocephalos. Inde Napata lxxx. M. Oppidum id paruũ inter prædicta ſolũ. Ab eo ad inſulã Meroën ccclx. M. Herbas circa Meroën demum uiridiores ſyluarũq; aliquid apparuiſſe, & rhinocerotũ elephãtorumq; ueſtigia. Ipſum oppidũ Meroën ab introitu inſulæ abeſſe lxx. M. paſs. iuxtaq; aliam inſulã Tatu dextro ſubeuntibus alueo, quæ portũ faceret. Aedificia oppidi pauca. Regnare feminam Candacen, quod nomẽ multis iam annis ad reginas tranſijt. Delubrum Ammonis & ibi religioſum, & toto tractu ſacella. Cæterum cum potirentur rerum Aethiopes, inſula ea magnæ claritatis fuit. Tradunt armatorum ccl. M. dare ſolitam, artificum cccc. M. alere. Reges Aethiopum xlv. & hodie traduntur.

Multiformes & miræ hominum effigies. CAP. XXX.

VNiuerſa uerò gens Aetheria appellata eſt, deinde Atlantia, mox à Vulcani filio Aethiope Aethiopia. Animaliũ hominumq; effigies monſtrificas circa extremitates eius gigni minime mirũ, artifici ad formanda corpora, effigiesq; cælandas mobilitate ignea. Ferunt certe ab orientis parte intima gentes eſſe ſine naribus, æquali totius oris planicie. Alias ſuperiore labro orbas, alias ſine linguis. Pars etiam ore concreto, & naribus carens, uno tantũ foramine ſpirat, potumq; calamis auenæ trahit, & grana eiuſdem auenæ ſponte prouenientis ad ueſcendu. Quibuſdã pro ſermone nutus motuſq; membrorum eſt. Quibuſdam ante Ptolemæum Lathyrum regem Aegypti ignotus fuit uſus ignium. Quidam & Pygmæorũ gentem prodiderunt inter paludes, ex quibus Nilus oriretur. In ora autem ubi deſijmus, continui montes ardentibus ſimiles rubent. Troglodiris & rubro mari à Meroë tractus omnis ſuperponitur: à Napata tridui itinere ad rubrum littus, aqua pluuia ad uſum compluribus locis ſeruatur, fertiliſsima regione quæ intereſt auri. Vlteriora Atabuli Aethiopum gens tenet. Deinde contra Meroen Megabari, quos aliqui Adiabaras nominauere, oppidum habent Apollinis. Pars eorũ Nomades, quæ elephantis ueſcitur. Ex aduerſo in Aphricæ parte Macrobij, Rurſus à Megabaris Memnones & Danelli, dierumq́ue xx. interuallo Critenſi. ultra eos Dochi. deinde Gymnites ſemper nudi. mox Andera, Mathita, Meſagebes, Hipporea, atri coloris tota corpora rubrica illinunt. At ex Africæ parte Medimni. Deinde Nomades cynocephalorum lacte uiuentes, Olabi, Syrbotæ, qui octonum cubitorum eſſe dicuntur. Ariſtocreon Libyæ latere à Meroẽ oppidũ Tolen dierum v. itinere tradit. Inde dierum xij. Eſar Aegyptiorum oppidum, qui Pſammetichũ fugerint: in eo produntur annis ccc. habitaſſe. Contra in Arabico latere Daron oppidũ eſſe eorũ. Bion autẽ Sapen uocat, quod ille Eſar, & ipſo nomine aduenas ait ſignificari. Caput eorum in inſula Sembobitin, & tertium in Arabia Sai. Inter montes autem & Nilum Symbari ſunt, Phalanges, in ipſis uerò motibus Aſachæ multis nationibus. Abeſſe à mari dicuntur dierum v. itinere. Viuunt elephantorum uenatu. Inſula in Nilo Semberritarum, reginæ paret. Ab ea Nubei Aethiopes dierum octo itinere. Oppidum eorũ Nilo impoſitum, Tenupſis. Sambri, apud quos quadrupedes omnes ſine auribus, etiam elephanti. At ex Africa parte Ptoëmbari, Ptoemphanæ, qui canem pro rege habent: motu eius imperia augurantes: Auruſpi oppida longe à Nilo ſito. Poſtea Achiſarmi, Phaliges, Marigerri, Caſamarri. Bion & alia oppida in inſulis tradit, à Sembobiti Moroen uerſus dierum toto itinere xx. Proximæ inſulæ oppidum Semberritarum ſub regina: & aliud Aſar. alterius oppidum Daron. Tertiam Medoën uocant, in qua oppidũ Aſel. Quartam eodem quo oppidum nomine Garoden. Inde per ripas oppida, Nauos, Modũdam, Andatim, Setũdum, Colligat, Secande, Nauectabe, Cumi, Agroſpi, Aegipam, Candrogari, Arabam, Summaram. Regio ſupra Sirbitum, ubi deſinunt montes, traditur à quibuſdam habere maritimos Aethiopas, Niſicaſtes, Niſitas, quod ſignificat ternum & quaternum oculorum uiros: non quia ſic ſint, ſed quia ſagittis præcipua contẽplatione utãtur. Ab ea uerò parte Nili quæ ſupra Syrtes maiores oceanumq; meridianum protenditur, Dalion uocatos eſſe dicit, pluuia tantum aqua utentes Ciſoros, Longoporos. Ab Oecalicibus dierum quinque itinere Vſibalcos, Iſuelos, Pharuſos, Valtos, Ciſpios. Reliqua deſerta. Deinde fabuloſa: ad occidentem uerſus Nigræ, quorum rex unum oculum habeat in fronte. Agriophagi pantherarum & leonum carnibus maxime uiuentes. Pamphagi omnia mandentes. Anthropophagi humana carne ueſcentes. Cynamolgi caninis capitibus. Arthabatitæ quadrupedum ferarum modo uagi. Deinde Heſperij, Peroſi quos in Mauri-

taniæ confinio diximus. Pars quædam Aethiopum locuſtis tantum uiuit, fumo & ſale duratis in annua alimenta: ij quadrageſimum annum uitæ non excedunt. Aethiopum terram uniuerſam cũ mari rubro patere in longitudinem ſemel & uicies centena lxx. M. paſs. in latitudinem cum ſuperiore Aegypto duodecies cẽtena xcvij. M. Agrippa exiſtimauit. Quidã *longitudinẽ ita diuiſerunt. A Meroẽ Sirbitum xij. dierũ nauigationẽ. Ab ea xij. ad Dauellos. Ab ijs ad oceanũ Aethiopicũ vi. dierũ iter. In totũ autẽ ab oceano ad Meroen d.ccxxv. M. paſ. eſſe inter autores ferè cõuenit: inde Syenen quãtũ diximus. Sita eſt Aethiopia ab oriẽte hyberno ad occidẽtẽ hybernũ. Meridiano cardine ſylua hebeno maxime uirẽt: à media eius parte imminẽs mari mõs excelſus, æternis ardet ignibus, Theon ochema dictus Græcis: à quo nauigatio quatridui ad promontoriũ quod Heſperion ceras uocatur, confine Africæ iuxta Aethiopes Heſperios. Quidã et in eo tractu modicos colles amœna opacitate ueſtitos Aegipanum Satyrorumq; produnt.

*latitudinem

Inſulæ Aethiopici maris. CAP. XXXI.

INſulas toto eo mari & Ephorus cõplures eſſe tradidit, & Eudoxus, & Timoſthenes, Clitarchus uerò Alexandro regi renunciatam adeo diuitem, ut equos incolæ talentis auri permutarent. Alteram, ubi facer mons opacus ſylua repertus eſſet, diſtillantibus arboribus odore mira ſuauitatis. Contra ſinum Perſicum Cerne nominatur inſula aduerſa Aethiopiæ, cuius neq; magnitudo, neq; interuallũ à continẽte conſtat. Aethiopas tantũ populos habere proditur. Ephorus autor eſt, à rubro mari nauigantes in eam nõ poſſe propter ardores ultra quaſdã columnas (ita appellantur paruæ inſulæ) prouehi. Polybius in extrema Mauritania contra mõtem Atlantem à terra ſtadia octo abeſſe prodidit Cernen. Nepos Cornelius ex aduerſo maxime Carthaginis à cõtinente paſſus mille: non ampliorẽ circuitu duobus milibus. Traditur & alia inſula contra montem Atlantẽ, & ipſa Atlantis appellata. Ab ea quinq; dierũ nauigatione ſolitudines ad Aethiopas Heſperios, & promõtoriũ quod uocauimus Heſperion ceras, inde primũ circumagente ſe terrarũ fronte in occaſum ad mare Atlanticum. Contra hoc promontorium Gorgades inſulæ narrantur, Gorgonũ quondam domus, bidui nauigatione diſtantes à continente, ut tradit Xenophon Lampſacenus. Penetrauit in eas Hanno Pœnorum imperator, prodiditq; hirta fœminarũ corpora, uiros pernicitate euaſiſſe: duarumq; Gorgonũ cutes argumenti & miraculi gratia in Iunonis templo poſuit, ſpectatas uſq; ad Carthaginẽ captam. Vltra has etiamnũ duæ Heſperides inſulæ narrantur. Adeoq; omnia circa hæc incerta ſunt, ut Statius Seboſus à Gorgonum inſulis prænauigatione Atlantis dierũ xl. ad Heſperidũ inſulas curſum prodiderit, ab ijs ad Heſperiõ ceras unius. Nec Mauritaniæ inſularum certior fama eſt. Paucas modo cõſtat eſſe ex aduerſo Autololum, à Iuba repertas, in quibus Getulicã purpurã tingere inſtituerat.

De fortunatis Inſulis. CAP. XXXII.

SVnt qui ultra eos fortunatas putãt eſſe, quaſdãq; alias, quorum numero idem Seboſus etiam ſpatia complexus, Iunoniam abeſſe à Gadibus d.ccl. M. paſs. tradit. Ab ea tantundem ad occaſum uerſus Pluuialiam Caprariamque: in Pluuialia non eſſe aquam niſi ex imbribus. Ab ijs ccl. M. paſs. Fortunatas, contra læuam Mauritaniæ viij. M. paſſuum. Oram ſolis uocari in conualle à conuexitate, & Planariam à ſpecie, conuallis circuitu ccc. M. paſs. Arborum ibi proceritatem ad centum quadraginta quatuor pedes adoleſcere. Iuba de fortunatis ita inquiſiuit: ſub meridiẽ poſitas eſſe prope occaſum, à purpurarijs d.ccxxv. M. paſſuum, ſic ut ccl. ſupra occaſum nauigetur: deinde per ccclxxv. M. paſſuum ortus petatur. Primam uocari Ombrion nullis ædificiorum ueſtigijs: habere in montibus ſtagnũ, arbores ſimiles ferulæ, ex quibus aquæ exprimantur, ex nigris amara, ex cãdidioribus potui iucunda. Alteram inſulam Iunoniam appellari, in ea ædiculam eſſe tantum lapide extructam. Ab ea in uicino eodem nomine minorem. Deinde Caprariam lacertis grandibus refertam. In conſpectu earum eſſe Niuariam, quæ hoc nomen accepit à perpetua niue, nebuloſam. Proximam ei Canariam uocari, à multitudine canum ingentis magnitudinis: ex quibus perducti ſunt* Iuba duo: apparentq; ibi ueſtigia ædificiorum. Cum autem omnes copia pomorum & auium omnis generis abundent, hanc & palmetis caryotas ferẽtibus, ac nuce pinea abundare. Eſſe copiam & mellis. Papyrũ quoq; & ſiluros in amnibus gigni. Infeſtari eas beluis, quæ expellãtur aſsidue, putreſcentibus. At abunde orbe terrarũ extrà intrà indicato, colligenda in arctum menſura æquorum uidetur.

* à Iuba

Terræ per menſuras computatæ digeſtio. CAP. XXXIII.

POlybius à Gaditano freto lõgitudinem directo curſu ad os Mæotis, xxxiiij. xxxvij. M. d. paſs. prodidit. Ab eodem initio ad orientẽ recto curſu Siciliam xij. lx. M. d. paſs. Cretam ccclxxv. M. paſ. Rhodum clxxxvi. d. paſs. Chelidonias tantundem: Cyprũ cccxxv. M. paſ. Inde Syriæ Seleuciam Pieriam cxv. M. paſſuum. Quæ computatio efficit uicies ter cẽtena xl. M. paſ. Agrippa hoc idem interuallum à freto Gaditano ad ſinum Iſsicum per longitudinem directam xxxiiij. xl. paſſuum M. taxat. in quo haud ſcio an ſit error numeri, quoniam idem à Siculo freto Alexandriam curſus xij. l. M. paſſuum tradidit. Vniuerſus autem circuitus per ſinus dictos ab eodem exordio colligit ad Mæotin lacum clvi. M. paſſuum. Artemidorus adijcit d.cclvi. M. Idem cũ Mæotide clxxij. xc. M. paſs. eſſe tradit. Hæc eſt menſura inermium, & pacata audacia fortunam prouocantium hominum. Nunc ipſarum partium magnitudo comparabitur, utcunque difficultatem afferet autorum diuerſitas. Aptiſsime tamen ſpectabitur ad longitudinem

latitud

latitudine addita. Eſt ergo ad hoc præſcriptũ Europæ magnitudo lxxxi.xlviij.M. paßuum. Africæ (ut media ex omni uarietate prodentium ſumatur computatio) efficit longitudo xxxvij. xlviij.M. Latitudo quà colitur, nuſquam ccl.M.paß.excedit. Sed quoniam à Cirenaica eius parte d.ccccx.M.paß.eã fecit Agrippa, deſerta eius ad Garamantas uſq; quà noſcebãtur, complectens, uniuerſam menſuram quæ uenit in computationem xlvi.viij.M.paß.efficit. Aſiæ longitudo in confeſſo eſt lxiij.M.d.cccl.M.paſ. Latitudo ſanè cõputetur ab Aethiopico mari Alexandriam iuxta Nilum ſitam, ut per Meroen & Syenen mẽſura currat xviij.lxxv.M.paſ. Apparet ergo Europam paulominus dimidia Aſiæ parte maiorẽ eſſe quàm Aſiã. Eandem altero tanto & ſexta parte Africæ ampliorem quàm Africã. Quòd ſi miſceantur omnes ſummæ, liquido patebit Europã totius terræ tertiã eſſe partem & octauã paulò amplius: Aſiã uerò quartã & quartamdecimã: Africã autẽ quintã & inſuper ſexageſimam. His addemus etiamnum unam Græcæ inuentionis ſentẽtiã uel exquiſitiſsimæ ſubtilitatis, ut nihil deſit in ſpectando terrarũ ſitu: indicatisq; regionibus noſcatur & quæ cuiq; earũ ſocietas ſit ſiue cognatio dierum ac noctium, quibusq; inter ſe pares umbræ & æqua mundi conuexitas: Ergo reddetur hoc etiã, terraq; uniuerſa in mẽbra cœli digeretur. Plura ſunt autem hæc ſegmenta mundi, quæ noſtri circulos appellauere, Græci parallelos.

Digeſtio terrarum in parallelos & umbras pares. CAP. XXXIIII.

PRincipium habet Indiæ pars uerſa ad auſtrum. Patet uſq; Arabiã & rubri maris accolas. Continẽtur Gedroſi, Perſæ, Carmani, Elymæi, Parthyene, Aria, Suſiane, Meſopotamia, Seleucia cognominata Babylonia, Arabia ad Petras uſq;, Syriacœle, Peluſiũ Aegypti: inferiorq; ora quæ uocatur Alexãdria, Africæ maritima. Cyrenaica oppida omnia, Thapſus, Hadrumetũ, Clupea, Carthago, Vtica, utraq; Hippo, Numidia, Mauritania utraq;, Atlanticũ mare, columnæ Herculis. In hoc cœli circumplexu æquinoctij die media, umbilicus, quem gnomonẽ uocant, vij. pedes longus, umbrã nõ amplius iiij. pedes longã reddit. Noctis uerò dieiq; longiſsima ſpatia horas xiiij. æquinoctiales habent, breuiſsima è contrario x. Sequens circulus incipit ab India uergente ad occaſum, uadit per medios Parthos, Perſepolin, citima Perſidis, Arabiam citeriorẽ, Iudæam, Libani montis accolas, Amplectitur Babylonẽ, Idumæã, Samariam, Hieroſolymam, Aſcalonem, Ioppen, Cæſaream, Phœnicen, Ptolemaidem, Sidonem, Tyrum, Berytũ, Botryn, Tripolin, Biblum, Antiochiam, Laodiceã, Seleuciam, Ciliciæ maritima, Cyprum, auſtrinã Cretam. Lilybæum in Sicilia, ſeptentrionalia Africæ & Numidiæ. Vmbilicus Aequinoctio xxxv. pedum, umbram xxiiij. pedes longam facit. Dies autem noxq; maxima xiiij. horarum æquinoctialium eſt, accedẽte iis quinta parte unius horæ. Tertius circulus ab Indis Imao proximus oritur. Tẽdit per Caſpias portas Mediæ proximas Cataoniam, Cappadociã, Taurũ, Amanũ, Iſſum, Cilicias portas, Solos, Tarſum, Cyprũ, Piſidiã, Pamphyliæ Syden, Lycaoniam, Lyciæ Pataram, Xanthum. Caunũ, Rhodũ, Coum, Halicarnaſſum, Gnidum, Dorida, Chium, Delũ, Cycladas medias, Gythium, Maleam, Argos, Laconiam, Elin, Olympiam, Meſſaniã Peloponneſi, Syracuſas, Catinã, Siciliã mediam, Sardiniæ auſtrina, Carteiam, Gades. Gnomonis centum unciæ, umbrã lxxvij. unciarum faciunt. Longiſsimus dies eſt æquinoxialium horarũ xiiij. atq; dimidiæ, cũ xxx. parte unius horæ. Quarto ſubiacent circulo quæ ſunt ab altero latere Imai. Cappadociæ auſtrina, Galatia, Miſia, Sardis, Smyrna, Sipylus, Tmolus mõs Lydiæ, Caria, Ionia, Trallis, Colophon, Epheſus, Miletos, Samos, Chios, Icariũ mare, Cyclades ſeptentrionales, Athenæ, Megara, Corinthus, Sicyon, Achaia, Patræ, Iſthmos, Epirus, ſeptentrionalia Siciliæ, Narbonenſis Galliæ exortiua, Hiſpania maritima à Carthagine noua, & inde ad occaſum. Gnomoni xxi. pedum, reſpondent umbræ ſeptẽdecim pedum. Lõgiſſimus dies habet æquinoctiales horas quatuordecim, & duas tertias unius horæ. Quinto continentur ſegmento ab introitu Caſpij maris, Bactria, Iberia, Armenia, Myſia, Phrygia, Helleſpontus, Troas, Tenedus, Abydos, Scepſis, Ilium, Ida mons, Cyzicum, Lampſacum, Sinope, Amiſum, Heraclea in Ponto, Paphlagonia, Lemnus, Imbrus, Thaſſus, Caſſandria, Theſſalia. Macedonia, Lariſſa, Amphipolis, Theſſalonice, Pella, Edeſſa, Berœa, Pharſalia, Caryſtum, Eubœa, Bœoti, Chalcis, Delphi, Acarnania, Aetolia, Apollonia, Brundiſium, Tarentũ, Thurij, Locri, Rhegium, Lucani, Neapolis, Puteoli, Tuſcũ mare, Corſica, Baleares, Hiſpania media, Gnomoni ſeptem pedes, umbræ ſex. Magnitudo diei ſumma horarum æquinoctialium quindecim. Sexta cõprehenſio qua continetur urbs Roma, amplectitur Caſpias gentes, Caucaſum, ſeptentrionalia Armeniæ, Apolloniã ſupra Rhyndacũ, Nicomediam, Nicæam, Chalcedonem, Byzantium, Lyſimachiam, Cherroneſum, Melanem ſinum, Abderam, Samothraciam, Maroneam, Aenum, Beßicam, Thraciam mediam, Pæoniam, Illyrios, Dyrrhachium, Canuſium, Apuliæ extima, Campaniam & Hetruriam, Piſas, Lunam, Lucam, Genuam, Liguriam, Antipolin, Maßiliã, Narbonem, Tarraconem, Hiſpaniam Tarraconenſem mediam, & inde per Luſitaniam. Gnomoni pedes nouem, umbræ octo. Longiſsima diei ſpatia, horarum æquinoctialium quindecim, addita nona parte unius horæ: aut, ut Nigidio placuit, quinta. Septima diuiſio ab altera Caſpij maris ora incipit: caditq; ſupra Gallaum, Boſphorum, Boryſthenem, Tomos, Thraciæ auerſa, Triballos, Illyrici reliqua, Adriaticum mare, Aquileiam, Altinum, Venetiam, Vicetiam, Patauium, Veronam, Cremonam, Rauennam, Anconam,

Picenū, Marſos, Pelignos, Sabinos, Vmbriā, Ariminum, Bononiam, Placentiam, Mediolanum, omniaq́; ab Apēnino: transq́; alpes, Galliā Aquitanicā, Viennam, Pyrenæum, Celtiberiā. Vmbilico xxxv. pedum, umbræ xxxvi. Vt tamē in parte Venetiæ exæquetur umbra gnomoni: ampliſſima dies horarū æquinoctialium xv. et quintarū partium horæ trium. Hactenus antiquorū exacta celebrauimus. Sequentium diligentiſſimi, quod ſupereſt terrarum tribus aſſignauere ſegmentis. A Tanai per Mæotim lacum & Sarmatas uſq; Boryſthenem, atq; ita per Dacos partemq́; Germaniæ, Gallias oceani littora amplexi, quod eſſet horarū ſedecim. Alterū per Hyperboreos et Britanniā, horarum decem & ſeptem. Poſtremū Scythicū à riphæis iugis in Thulen, in quo dies continuarentur (ut diximus) noctesq́; per uices. Iidem & ante principia quæ fecimus, poſuere circulos duos. Primum per inſulam Meroën, & Ptolemaidem in rubro mari ad elephantorū uenatus conditam: ubi longiſſimus dies xij. horarū eſſet, dimidia hora amplior. Secundū per Syenen Aegypti euntē, qui eſſet horarum tredecim. Iidemq́; ſingulis dimidia horarū ſpatia uſq; ultimum adiecere circulis. Et hactenus de terris.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER VII.

*

PROOEMIVM.

MVNDVS, & in eo terræ, gentes, maria, inſulæ, inſignes urbes, ad hūc modū ſe habēt. Animātiū in eodē natura, nullius propè partis contēplatiōe minor eſt, ſi quidē omnia exequi humanus animus queat. Principiū iure tribuetur homini, cuius cauſa uidetur cuncta alia genuiſſe natura, magna & ſæua mercede contra tanta ſua munera: ut nō ſit ſatis æſtimare, parens melior homini, an triſtior nouerca fuerit. Ante omnia unū animantiū cunctorū, alienis uelat opibus: cæteris uariè tegumenta tribuit, teſtas, cortices, coria, ſpinas, uillos, ſetas, pilos, plumā, pēnas, ſquamas, uellera. Truncos etiā arboresq́; cortice, interdū gemino, à frigoribus & calore tutata eſt. Hominē tantū nudū, & in nuda humo, natali die abijcit ad uagitus ſtatim & ploratū, nullumq́; tot animaliū aliud ad lacrymas, & has protinus uitæ principio. At Hercule riſus, præcox ille & celerrimus, ante quadrageſimū diē nulli datur. Ab hoc lucis rudimento, quæ ne feras quidē inter nos genitas, uincula excipiunt, & omniū membrorū nexus: itaq; feliciter natus iacet, manibus pedibusq́; deuinctis, flens, animal cæteris imperaturū: & à ſupplicijs uitam auſpicatur, unā tantū ob culpā, quia natū eſt. Heu dementiam ab ijs initijs exiſtimantiū ad ſuperbiā ſe genitos. Prima roboris ſpes, primumq́; tēporis munus, quadrupedi ſimilem facit. Quando homini inceſſus? quando uox? quando firmū cibis os? quādiu palpitans uertex, ſummæ inter cuncta animalia imbecillitatis indiciū? Iam morbi, totq́; medicinæ cōtra mala excogitatæ, & hæ quoq; ſubinde nouitatibus uictæ. Cætera ſentire naturam ſuā, alia pernicitatē uſurpare, alia præpetes uolatus, alia uires, alia nare: Hominē ſcire nihil ſine doctrina, non fari, nō ingredi, non ueſci: breuiterq́; non aliud naturæ ſponte quàm flere. Itaq; multi extitere, qui non naſci optimum cenſerent, aut quàm ocyſſime aboleri. Vni animantiū luctus eſt datus, uni luxuria, & quidē innumerabilibus modis, ac per ſingula membra: uni ambitio, uni auaritia, uni immenſa uiuēdi cupido, uni ſuperſtitio, uni ſepulturæ cura, atq; etiā poſt ſe de futuro. Nulli uita fragilior, nulli rerū omnium libido maior, nulli pauor cōfuſior, nulli rabies acrior. Deniq; cætera animātia in ſuo genere probe degūt: cōgregari uidemus, & ſtare cōtra diſſimilia: leonū feritas inter ſe non dimicat, ſerpentum morſus non petit ſerpentes: ne maris quidem beluæ ac piſces, niſi in diuerſa genera, ſæuiunt: At Hercule homini plurima ex homine ſunt mala.

Gentium mirabiles figuræ. CAP. I.

ET de uniuerſitate quidē generis humani, magna ex parte in relatione gētiū diximus. Neq; enim ritus moresq́; nūc tractamus innumeros, ac totidem penè quot ſunt hominū cœtus. Quædā tamē nō omittenda duco, maximeq́; lōgius à mari degentiū: in quibus prodigioſa aliqua et incredibilia multis, uiſum iri haud dubito. Quis enim Aethiopas antequā cerneret credidit, aut quid nō miraculo eſt cū primū in notitiā uenit? Quàm multa fieri nō poſſe, priuſquā ſint facta, iudicātur? naturæ uerò rerū uis atq; maieſtas, in omnibus momētis fide caret: ſi quis modo partes eius, ac nō totā cōplectatur animo. Ne pauones aut tigrium, pantherarūq́; maculas, & tot animaliū picturas cōmemorē, paruū dictu, ſed immēſum æſtimatione, tot gentium ſermones, tot linguæ, tanta loquēdi uarietas, ut externus alieno penè nō ſit hominis uice. Iā in facie uultuq́; noſtro, cū ſint decē aut paulo plura membra, nullas duas in tot milibus hominū indiſcretas effigies exiſtere: quod ars nulla in paucis numero præſtet affectando. Nec tamē ego in pleriſq; eorū obſtringā fidē meā, potiusq́; ad autores relegabo, qui dubijs reddentur omnibus: modo ne ſit faſtidio Græcos ſequi, tanto maiore eorū diligentia uel cura uetuſtiore.

De Scythis & aliarū diuerſitate gētiū. CAP. II.

ESſe Scytharū genera, & quidē plura, quæ corporibus humanis ueſcerētur, indicauimus. Idipſum incredibile fortaſſe, ni cogitemus in medio orbe terrarum ac Sicilia & Italia fuiſſe gentes huius monſtri, Cyclopas & Leſtrygonas, & nuperrime trans alpes hominē immolari gentium earū more ſolitū: quod paulum à mandendo abeſt. Sed & iuxta eos, qui ſunt ad ſeptentrionem uerſi, haud procul ab ipſo aquilonis exortu, ſpecuq́; eius dicto, quem locum Geſclitron appellant

appellant, produntur Arimaſpi quos diximus, uno oculo in fronte media inſignes: quibus aſsidue bellum eſſe circa metalla cum gryphis, ferarum uolucri genere quale uulgo traditur, eruente ex cuniculis aurum, mira cupiditate & feris cuſtodientibus, & Arimaſpis rapientibus, multi, ſed maxime illuſtres Herodotus & Ariſteas Proconneſius, ſcribunt. Super alios autẽ Anthropophagos Scythas, in quadã cõualle magna Imai mõtis, regio eſt quæ uocatur Abarimon, in qua ſylueſtres uiuũt homines, auerſis poſt crura plantis, eximiæ uelocitatis, paſsim cũ feris uagantes. Hos in alio non ſpirare cœlo, ideoq́; ad finitimos reges nõ pertrahi, neque ad Alexandrũ magnum pertractos, Beton itinerum eius menſor prodidit. Priores Anthropophagos, quos ad ſeptentrionem eſſe diximus, x. dierum itinere ſupra Boryſthenem amnem, oſsibus humanorũ capitum bibere, cutibusq́; cum capillo pro mantilibus ante pectora uti, Iſigonus Nicæenſis. Idem in Albania gigni quoſdam glauca oculorũ acie, à pueritia ſtatim canos, qui noctu plus quàm interdiu cernant. Idem itinere dierũ x. ſupra Boryſthenẽ, Sauromatas tertio die cibum capere ſemper. Crates Pergamenus in Helleſponto circa Parium, genus hominũ fuiſſe tradit, quos Ophiogenes uocat, ſerpentum ictus cõtactu leuare ſolitos, & manu impoſita uenena extrahere corpori. Varro etiã nunc eſſe paucos ibi, quorum ſaliuæ contra ictus ſerpentum medeantur. Similis & in Africa gens Pſyllorum fuit, ut Agatharchides ſcribit, à Pſyllo rege dicta, cuius ſepulchrũ in parte Syrtium maiorum eſt. Horum corpori ingenitum fuit uirus exitiale ſerpentibus, ut cuius odore ſopirẽt eas. Mos uero, liberos genitos protinus obijciendi ſæuiſsimis earum: eoq́; genere pudicitiam coniugũ experiendi, nõ profugientibus adulterino ſanguine natos ſerpẽtibus. Hæc gens ipſa quidẽ propè internecione ſublata eſt à Naſamonibus, qui nunc eas tenent ſedes: genus tamẽ hominum ex his qui profugerant, aut cum pugnatum eſt, abfuerant, hodieq́; remanet in paucis. Simile & in Italia Marſorum gente durat, quos à Circes filio ortos ferunt, & ideo ineſſe eis uim naturalem eam. Et tamen omnibus hominibus contra ſerpentes ineſt uenenũ. Feruntq́; *ictas ſaliua, ut feruẽtis aquæ contactum fugere. Quòd ſi in fauces penetrauerit, etiã mori: idq́; maxime humani ieiuni oris. Supra Naſamonas confineſq́; illis, Machlyas, Androgynos eſſe utriuſq; naturæ, inter ſe uicibus coeuntes, Calliphanes tradit. Ariſtoteles adijcit, dextrã mammã ijs uirilem, læuam muliebrẽ eſſe. In eadem Africa familias quaſdam effaſcinantium, Iſigonus & Nymphodorus tradunt: quarũ laudatione intereant probata, areſcant arbores, emoriantur infantes. Eſſe eiuſdẽ generis in Triballis & Illyrijs, adijcit Iſigonus, qui uiſu quoq; effaſcinẽt, interimantq́; quos diutius intueantur, iratis præcipue oculis: quod eorũ malũ facilius ſentire puberes. Notabilius eſſe quòd pupillas binas in oculis ſingulis habeant. Huius generis & fœminas

*ictu ſaliuæ, ut feruentis aquæ contactu fugere.

in Scythia, quæ uocãtur Bithyæ, prodit Apollonides. Philarchus & in Ponto Tibiorũ genus, multosq́; alios eiuſdem naturæ: quorũ notas tradit in altero oculo geminã pupillam, in altero equi effigiem: Eoſdem præterea non poſſe mergi, ne ueſte quidẽ degrauatos. Haud diſsimile ijs genus Pharnacum in Aethiopia prodidit Damon, quorũ ſudor tabem contactis corporibus afferat. Fœminas quidem omnes ubiq; uiſu nocere: quæ duplices pupillas habeãt, Cicero quoq; apud nos autor eſt. Adeo naturæ, cum ferarũ morẽ uescendi humanis uiſceribus in homine genuiſſet, gignere etiam in toto corpore & in quorundam oculis quoq; uenena placuit: ne quid uſquã mali eſſet, quod in homine non eſſet. Haud procul urbe Roma in Faliſcorum agro familiæ ſunt paucæ, quæ uocantur Hirpiæ: quæ ſacrificio annuo, quod fit ad montem Soractem Apollini, ſuper ambuſtam ligni ſtruem ambulantes non aduruntur. Et ob id perpetuo ſenatuſconſulto militiæ omniumq́; aliorũ munerum uacationem habẽt. Quorundam corpore partes naſcuntur ad aliqua mirabiles: ſicut Pyrrho regi pollex in dextro pede, cuius tactu lienoſis medebatur. Hũc cremari cum reliquo corpore non potuiſſe tradunt, conditumq́ue loculo in templo. Præcipue India Aethiopumq́ue tractus, miraculis ſcatent. Maxima in India gignuntur animalia. Indicio ſunt canes grandiores cæteris. Arbores quidem tantæ proceritatis traduntur, ut ſagittis ſuperari nequeant. Hæc facit ubertas ſoli, temperies cæli, aquarum abundantia (ſi libeat credere) ut ſub una ficu turmæ condantur equitum. Arundines uerò tantæ proceritatis, ut ſingula internodia alueo nauigabili ternos interdũ homines ferant. Multos ibi quina cubita conſtat longitudine excedere: non expuere: non capitis, aut dentium, aut oculorum ullo dolore affici, raro aliarũ corporis partium: tam moderato ſolis uapore durari. Philoſophos eorum quos Gymnoſophiſtas uocant, ab exortu ad occaſum perſtare, contuentes ſolem immobilibus oculis: feruentibus harenis toto die alternis pedibus inſiſtere. In monte cui nomen eſt Milo, homines eſſe auerſis plantis, octonos digitos in ſingulis pedibus habentes, autor eſt Megaſthenes. In multis autem montibus genus hominum capitibus caninis, ferarum pellibus uelari, pro uoce latratũ edere, unguibus armatũ, uenatu & aucupio ueſci. Horũ ſupra cxx. M. fuiſſe prodente ſe, Cteſias ſcribit: & in quadam gente Indiæ, fœminas ſemel in uita parere, genitosque confeſtim caneſcere. Item hominum genus qui Monoſceli uocarẽtur, ſingulis cruribus, miræ pernicitatis ad ſaltum, eoſdemq; Sciopodas uocari, quod in maiore æſtu humi iacentes reſupini, umbra ſe pedum protegant: nõ lõge eos à Troglodytis abeſſe. Rurſusq; ab his occidentem uerſus quoſdam ſine ceruice oculos in humeris habentes. Sunt & Satyri ſubſolanis Indorum montibus (Cartadulorũ dicitur regio) perniciſsimum animal: tum quadrupedes, tum rectè currentes humana effigie, propter uelocitatem niſi ſenes

aut ægri non capiuntur. Choromandarum gentem uocat Tauron ſylueſtrem ſine uoce, ſtridoris horrendi, hirtis corporibus, oculis glaucis, dentibus caninis. Eudoxus in meridianis Indiæ uiris plãtas eſſe cubitales: fœminis adeo paruas, ut Struthopodes appellentur. Megaſthenes gentem inter Nomadas Indos nariũ loco foramina tantum habentẽ, anguium modo loripedem, uocari Syrictas. Ad extremos fines Indiæ ab oriente circa fontem Gangis, Aſtomorum gentẽ ſine ore, corpore toto hirtam ueſtiri frondium lanugine, halitu tantũ uiuentẽ, & odore quẽ naribus trahant. nullũ illis cibũ, nullumq́; potũ: tãtum radicũ florumq́; uarios odores & ſylueſtriũ malorũ, quæ ſecũ portant lõgiore itinere, ne deſit olfactus: grauiore paulo odore haud difficulter exanimari. Supra hos extrema in parte montiũ Spithamæi Pygmæi narrantur, ternas ſpithamas longitudine, hoc eſt, ternos dodrantes nõ excedentes, ſalubri cælo, ſemperq́; uernãte, montibus ab aquilone oppoſitis: quos à gruibus infeſtari Homerus quoq; prodidit. Fama eſt, inſidentes arietũ caprarũq́; dorſis, armatos ſagittis ueris tẽpore uniuerſo agmine ad mare deſcendere, & oua pulloſq́; earum alitũ conſumere: ternis expeditionẽ eam menſibus confici, aliter futuris gregibus non reſiſti. Caſas eorum luto pennisq́;, & ouorum putaminibus conſtrui. Ariſtoteles in cauernis uiuere Pygmæos tradit. Cætera de his, ut reliqui. Cyrnos Indorũ genus Iſigonus annis centenis quadragenis uiuere. Item Aethiopas Macrobios & Seras exiſtimat, & qui Athon montẽ incolant: hos quidem, quia uiperinis carnibus alantur: itaq; nec capiti, nec ueſtibus eorum noxia corpori ineſſe animalia. Oneſicritus, quibus in locis Indiæ umbræ nõ ſint, corpora hominum cubitorum quinûm & binorum palmorũ exiſtere, & uiuere annos cxxx. nec ſeneſcere, ſed ut medio æuo mori. Crates Pergamenus Indos qui centenos annos excedant, Gymnetas appellat, nõ pauci Macrobios. Cteſias gentem ex his quæ appellatur Pandoræ, in conuallibus ſitam, annos ducenos uiuere, in iuuenta candido capillo, qui in ſenectute nigreſcat. Contrà alios quadragenos non excedere annos, iunctos Macrobijs, quorũ fœminæ ſemel pariant: idq́; & Agatharchides tradit. Præterea locuſtis eos ali, & eſſe pernices. Mandrorũ nomen ijs dedit Clitarchus & Megaſthenes, trecentoſq́; eorũ uicos annumerat. Fœminas ſeptimo ætatis anno parere, ſenectam quadrageſimo anno accedere. Artemidorus, in Taprobana inſula lõgiſſimã uitam ſine ullo corporis languore traduci. Duris, Indorum quoſdam cum feris coire, mixtoſq́; & ſemiferos eſſe partus. In Calingis eiuſdem Indiæ gente quinquennes cõcipere fœminas, octauum uitæ annũ non excedere. Et alibi cauda uilloſa homines naſci pernicitatis eximiæ, alios auribus totos contegi. Oritas ab Indis Arbis fluuius diſterminat. Ii nullum aliũ cibum nouere quàm piſcium, quos unguibus diſſectos ſole torreant: atque ita panem ex his faciunt, ut refert Clitarchus. Trogloditas ſuper Aethiopiam uelociores eſſe equis, Pergamenus Crates. Item Aethiopas octona cubita longitudine excedere. Syrbotas uocari gentẽ eam Nomadum Aethiopum, ſecundum flumen Aſtapum ad ſeptentrionem uergentium. Gens Meniſminorum appellata, abeſt ab oceano dierum itinere xx. animalium quæ cynocephalos uocamus, lacte uiuit, quorum armenta paſcit maribus interemptis, præterquàm ſobolis cauſa. In Africæ ſolitudinibus hominum ſpecies obuiæ ſubinde fiunt, momẽtoq́; euaneſcunt. Hæc atq; talia ex hominũ genere ludibria ſibi, nobis miracula, ingenioſa fecit natura. Et ſingula quidẽ quæ facit in dies, ac propè horas, quis enumerare ualeat? Ad detegẽdam eius potẽtiam, ſatis ſit inter prodigia poſuiſſe gentes. Hinc ad confeſſa in homine pauca.

De prodigioſis partubus. CAP. III.

TErgeminos naſci certũ eſt, Oratiorũ Curiatiorumq́; exẽplo: ſuprà inter oſtenta ducitur, præterquam in Aegypto, ubi fœtifer potu Nilus. Annus proximus, ſupremus diui Auguſti, Fauſta quedã è plebe, Oſtiæ duos mares, totidẽ fœminas enixa, famem quæ cõſecuta eſt portendit haud dubiè. Reperitur in Peloponneſo quinos quater enixa, maiorẽq́; partẽ ex omni eius uixiſſe partu. Et in Aegypto ſeptenos uno utero ſimul gigni, autor eſt Trogus. Gignuntur et utriuſq; ſexus, quos Hermaphroditos uocamus, olim Androgynos uocatos, et in prodigijs habitos, nũc uerò in delicijs. Põpeius magnus in ornamentis theatri mirabiles fama poſuit effigies, ob id diligẽtius magnorũ artificũ ingenijs elaboratas: inter quas legitur Eutyche, à xx. liberis rogo illata Trallibus, enixa xxx. partus. Alcippe elephantũ, quanquã inter oſtenta eſt. Nanq; & ſerpẽtẽ peperit inter initia Marſici belli ancilla. Multiformes pluribus modis inter monſtra partus eduntur. Claudius Cæſar ſcribit Hippocentaurum in Theſſalia natũ eodem die interijſſe. Et nos principatu eius allatum illi ex Aegypto in melle uidimus. Eſt inter exempla, in uterum protinus reuerſus infans Sagunti, quo anno ab Annibale deleta eſt.

De mutatione ſexus, & geminis partubus. CAP. IIII.

EX fœminis mutari in mares non eſt fabuloſum. Inuenimus in annalibus, P. Licinio Craſſo, C. Caſſio Longino coss. Caſſini puerũ factũ ex uirgine ſub parentibus, iuſſuq́; aruſpicum deportatũ in inſulam deſertã. Licinius Mutianus prodidit uiſum à ſe Argis Areſcontem, cui nomen Areſcuſæ fuiſſet, nupſiſſe etiam, mox barbam & uirilitatem prouenisse, uxoremq́; duxiſſe. Eiuſdẽ ſortis & Smyrnæ puerum à ſe uiſum. Ipſe in Africa uidi mutatũ in marem nuptiarũ die, L. Coſſitiũ ciuẽ Tiſdritanũ. Editis geminis rarã eſſe, aut puerperæ, aut puerperio, præterquã alteri, uitã. Si uerò utriuſq; ſexus editi ſint gemini, rariorẽ utriq; ſalutẽ. Fœminas gigni celerius quàm mares, ſicut celerius ſeneſcere. ſæpius in utero moueri mares, et ĩ dextera ferè geri parte, ĩ læua fœminas, cõſtat.

De hom

De homine generando, & pariendi tempore pee illuſtera exempla à menſibus ſeptem, ad undecim. CAP. V.

CAeteris animantibus ſtatum & pariendi, & partus gerendi tempus eſt: homo toto anno & incerto gignitur ſpatio. Alius ſeptimo menſe, alius octauo, & uſq; ad initia decimi undecimiq;. Ante ſeptimum menſem haud unquam uitalis eſt. Septimo non niſi pridie poſteróue plenilunij die, aut interlunio concepti naſcuntur. Tranſlatitium in Aegypto eſt, & octauo gigni. Iam quidem & in Italia tales partus eſſe uitales. Contra priſcorum opiniones uariant hæc pluribus modis. Veſtilia C. Herdicij, ac poſtea Pomponij atque Orfiti clariſſimorum ciuium coniunx, ex his quatuor partus enixa, Sempronium ſeptimo mẽſe genuit, Suillium Ruffum undecimo, Corbulonem ſeptimo, utrunq; conſulem: poſtea Cæſoniam Caij principis coniugem, octauo. In quo menſium numero geniti, intra quadrageſimum diem maximus labor. Grauidis autem quarto & octauo menſe, letaleſque in ijs abortus. Maſſurius autor eſt, L. Papyrium prætorem, ſecundo hærede lege agente, bonorum poſſeſſionem contra eum dediſſe, cum mater partum ſe xiij. menſibus diceret tuliſſe, quoniam nullum certum tempus pariendi ſtatutum uideretur.

De conceptibus, & ſigna ſexus in grauidis præuenientia partum. CAP. VI.

* redundantia

*A Conceptu decimo die dolores capitis, oculorum uertigines tenebræq;, faſtidium in cibis, * redundatio ſtomachi, indices ſunt hominis inchoati. Melior color marẽ ferenti, & facilior partus, motus in utero quadrageſimo die. Cõtraria omnia in altero ſexu: Ingeſtabile onus, crurum & inguinum leuis tumor. Primus autem xc. die motus. Sed plurimum languoris in utroq; ſexu, capillum germinante partu, & in plenilunio: quod tempus editos quoque infantes præcipue infeſtat. Adeoq; inceſſus, atque omne quicquid dici poteſt, in grauida refert: ut ſalſioribus cibis uſa, carẽtem unguiculis partum edant: & ſi reſpirauere, difficilius enitantur. Oſcitatio quidem in enixu letalis eſt: ſicut ſternuiſſe à coitu abortiuum.*

De cõceptu hominũ & generatione. CAP. VII.

*MIſeret atq; etiam pudet æſtimantem quàm ſit friuola animalium ſuperbiſſimi origo, cum plerunq; abortus cauſa fiat odor à lucernarum extinctu. His principijs naſcuntur tyranni, his carnifex animus. Tu qui corporis uiribus fidis, tu qui fortunæ munera amplexaris, & te ne alumnum quidem eius exiſtimas, ſed partũ: tu cuius ſemper in uictoria eſt mens, tu qui te deum credis aliquo ſucceſſu tumens, tanti perire potuiſti: atq; etiam hodie minoris potes, quantulo ſerpentis ictus dẽte: aut etiam ut Anacreon poëta, acino uuæ paſſæ: ut Fabius ſenator * prætor, in lactis hauſtu uno pilo ſtrangulatus. Is demum profecto uitam æqua lance penſitabit, qui ſemper fragilitatis humanæ memor fuerit.*

* poto in

De Agrippis. CAP. VIII.

IN pedes procedere naſcentem, contra naturam eſt: quo argumento eos appellauere Agrippas, ut ægre partos: qualiter M. Agrippam ferunt genitum unico propè felicitatis exemplo in omnibus ad hũc modum genitis. Quanquam is quoq; aduerſa pedũ ualetudine, miſera iuuenta, exercito æuo inter arma morteſq;, ad noxia ſucceſſu, infelici terris ſtirpe omni, ſed per utraſque Agrippinas maximè, quæ Caium & Domitium Neronem principes genuere totidem faces generis humani: præterea breuitate æui quinquageſimo uno raptus anno, in tormentis adulteriorum cõiugis, ſocerique prægraui ſeruitio, luiſſe augurium præpoſteri natalis exiſtimatur. Neronem quoq; paulo antè principẽ, & toto principatu ſuo hoſtem generis humani, pedibus genitum parens eius ſcribit Agrippina. Ritu naturæ capite hominem gigni mos eſt, pedibus efferri.

Monſtruoſi partus exciſi utero. CAP. IX.

AVſpicatius enecta parente gignuntur: Sicut Scipio Africanus prior natus, primusq; Cæſarum à cæſo matris utero dictus: qua de cauſa & Cæſones appellati. Simili modo natus & Manlius, qui Carthaginem cum exercitu intrauit.

Qui ſint Vopiſci. CAP. X.

VOpiſcos appellabant è geminis, qui retenti utero naſcerentur, altero interempto abortu. Nanque maxima, & rara circa hoc miracula exiſtunt.

Exempla numeroſæ ſobolis. CAP. XI.

PRæter mulierem, pauca animalia coitum nouere grauida. Vnum quidem omnino aut alterum ſuperfœtat. Extat in monumentis etiam medicorum, & quibus talia cõſectari curæ fuit, uno abortu xij. puerperia egeſta. Sed ubi paululum temporis inter duos cõceptus interceſſit, uterq; perfertur: ut in Hercule & Iphiclo fratre eius apparuit, et in ea, quæ gemino partu, alterum marito ſimilem, alterum adultero genuit: Item in Proconneſia ancilla, quæ eiuſdem diei coitu, alterum domino ſimilem, alterum procuratori eius: Et in alia, quæ unum iuſto partu, quinq; mẽſium alterum edidit: Rurſus in alia, quæ ſeptem menſiũ edito puerperio, inſecutis menſibus geminos enixa eſt. Iam illa uulgata, uarie ex integris truncos gigni, ex truncis integros, eademq; parte truncos: ſigna quædam næuoſq; & cicatrices etiam regenerari. Quarto partu Dacorum originis nota in brachio redditur.

Exempla ſimilitudinum. CAP. XII.

*IN Lepidorum gente tres, intermiſſo ordine, obducto membrana oculo, genitos accepimus. Similes quidem alios auo: Et ex geminis quoq; alterum patri, alterum matri: * annoq; poſt genitum, maiori ſimilem fuiſſe ut geminũ. Quaſdam ſibi ſimiles ſemper parere, quaſdam uiro, quaſdam nulli, quaſdam fœminã patri, marem ſibi. Indubitatum exemplum eſt Nicæi nobilis pyctæ Byzantij geniti, qui adulterio Aethiopis nata matre, nil à cæteris colore differente, ipſe auũ regenerauit Aethiopem. Similitudinũ quidem in mente*

* pauloque

reputatio eſt, & in qua credantur multa fortuita pollere, uiſus, auditus, memoria, hauſtaq́; imagines ſub ipſo conceptu. Cogitatio etiam utriuslibet animum ſubito tranſuolans, effingere ſimilitudinem aut miſcere exiſtimatur. Ideoq́; plures in homine, quàm in cæteris omnibus animalibus differētiæ, quoniam uelocitas cogitationum, animiq́; celeritas, & ingenij uarietas multiformes notas imprimit: cum cæteris animantibus immobiles ſint animi, & ſimiles omnibus, ſingulisque in ſuo cuiq; genere. Antiocho regi Syriæ, è plebe nomine Artemon intantū ſimilis fuit, ut Laodice coniunx regia, necato iam Antiocho, mimum per eū commendationis, regniq́ue ſucceſsionis peregerit. Magno Pompeio Vibius quidam è plebe & Publicius etiam ſeruitute liberatus, indiſcreta propè ſpecie fuere ſimiles, illud os probū reddentes, ipſumq́; honorem eximiæ frontis. Qualis cauſa patri quoq; eius, Menogenis coci ſui cognomen impoſuit, iam Strabonis à ſpecie oculorum habenti, uitium imitata & in ſeruo: Scipioni Serapionis: is erat ſuarij negociatoris uile mancipium. Eiuſdem familiæ Scipioni poſt eum cognomen Salutio mimus dedit: Sicut Spinter ſecundarum, tertiarumq́; Pamphilus, collegio Lentuli & Metelli COSS. In quo perquàm importune fortuitū hoc quoq; fuit, duorum ſimul conſulum in ſcena imagines cerni. E diuerſo L. Plancus orator, hiſtrioni Rubrio cognomen impoſuit. Rurſus Curioni patri Burbuleius, itēq; Meſſalæ Cenſorio Menogenes, perinde hiſtriones. Suræ quidē proconſulis etiam rictum in loquendo, contractionēq; linguæ, & ſermonis tumultum, nō imaginem modo, piſcator quidam in Sicilia reddidit. Caſsio Seuero celebri oratori, armentarij Mirmillonis obiecta ſimilitudo eſt. Toranius M. Antonio iam triumuiro, eximios forma pueros, alterū in Aſia genitum, alterum trans alpes, ut geminos uendidit: tāta unitas erat. Poſtquam deinde ſermone puerorum detecta fraude à furente increpitus Antonio eſt, inter alia magnitudinē pretij conquerente (nam ducētis mercatus erat ſeſtertijs) reſpondit uerſutus ingenij mango, ob id ipſum ſe tanti uendidiſſe, quoniam non eſſet mira ſimilitudo in ullis eodem utero editis: diuerſarū quidem gētium natales tam concordi figura reperiri, ſuper omnem eſſe taxationē. Adeoq́; tempeſtiuam admirationē intulit, ut ille proſcriptor animus, modo & contumelia furens, non aliud in cenſu magis ex fortuna ſua duceret.

Quæ ſit generandi ratio. CAP. XIII.

Eſt quædam priuatim diſſociatio corporū: & inter ſe ſteriles, ubi cū alijs iunxere, gignunt: ſicut Auguſtus & Liuia. Item alij aliæq; fœminas tantum generāt aut mares: plerumq; & alternant: ſicut Gracchorum mater duodecies, & Agrippina Germanici nouies. Alijs ſterilis eſt iuuenta: alijs ſemel in uita datur gignere. Quædā non perferūt partus: quales ſiquādo medicina & cura uicere, fœminā ferè gignūt. Diuus Auguſtus in reliqua exemplorū raritate, neptis ſuæ nepotem uidit, genitū quo exceſsit anno M. Syllanum: qui quū Aſiam obtineret poſt cōſulatum, Neronis principis ſucceſsione, ueneno eius interemptus eſt. Q. Metellus Macedonicus, cū ſex liberos relinqueret, undecim nepotes reliquit, nurus uero generosq́;, & omnes qui ſe patris appellatione ſalutarēt, uiginti ſeptē. In actis temporum diui Auguſti inuenitur, xij. conſulatu eius, L.q́; Sylla collega, ad iij. Idus Aprilis, C. Criſpinum Hilarum ex ingenua plebe Feſulana, cum liberis nouem (in quo numero filiæ duæ fuerunt) nepotibus xxvij. pronepotibus xxix. neptibus ix. prælata pompa, cum omnibus his in Capitolio immolaſſe.

De eodem multiplicius. CAP. XIIII.

Mulier poſt quinquageſimum annum nō gignit, maiorq́; pars quadrageſimo profluuium genitale ſiſtit. Nam in uiris Maſaniſſam regē poſt lxxxvi. annum generaſſe filium, quem Methymathnum appellauerit, clarum eſt: Catonē Cenſorium octogeſimo exacto, è filia Salonij clientis ſui. Qua de cauſa, aliorum eius liberorum propago, Liciniani ſunt cognominati, hi Saloniani, ex quibus Vticenſis fuit. Nuper etiam L. Voluſio Saturnino in urbis præfectura extincto, notum eſt Cornelia Scipionum gentis Voluſium Saturninum, qui fuit conſul, genitum poſt lxij. annum. Et uſque ad lxxxv. apud ignobiles uulgaris reperitur generatio.

De menſtruis mulierum. CAP. XV.

Solum autem animal menſtruale mulier eſt: inde unius utero, quas appellarunt molas. Ea eſt caro informis, inanima, ferri ictum & aciē reſpuens. Mouetur, ſiſtitq; menſes: & ut partus, aliâs letalis, aliâs unà ſeneſcens, aliquando aluo citatiore excidēs. Simile quiddam & uiris in uētre gignitur, quod uocant ſcirron: ſicut Oppio Capitoni prætorio uiro. Sed nihil facile reperiatur mulierum profluuio magis monſtrificum. Aceſcunt ſuperuentu muſta, ſterileſcunt tactæ fruges, moriuntur inſita, exuruntur hortorum germina, & fructus arborū quibus inſedêre, decidunt: ſpeculorū fulgor aſpectu ipſo hebetatur, acies ferri præſtringitur, eborisq́; nitor, aluei apū emoriūtur: æs etiam ac ferrū rubigo protinus corripit, odorq́; dirus aëra: & in rabiem agūtur guſtato eo canes, atq; inſanabili ueneno morſus inficitur. Quin & bituminum ſequax alioquin ac lenta natura, in lacu Iudææ (qui uocatur Aſphaltites) certo tempore anni ſupernatans, nequit ſibi auelli, ad omnem contactum adhærens, præterquàm filo quod tale uirus infecerit. Etiam formicis, animali minimo, ineſſe ſenſum eius ferunt: abijciq́; guſtatas fruges, nec poſtea repeti. Et hoc tale tantumque omnibus tricenis diebus malum in muliere exiſtit, & trimeſtri ſpatio largius. Quibuſdam uero ſæpius mēſe, ſicut aliquibus nunquā: ſed tales non gignunt, quando hæc eſt generando homini materia, ſemine è maribus coaguli modo hoc in ſeſe glomerante, quod deinde tempore ipſo animatur, corporaturq́;. Ergo cum* * tepore *grauidis fluxit, inualidi aut non uitales partus eduntur, aut ſanioſi, ut autor eſt Nigidius.*

Item

Item de ratione partuum. CAP. XVI.

IDem, lac fœminæ non corrumpi alenti partum, ſi ex eodem uiro rurſus conceperit, arbitratur. Incipiente autem hoc ſtatu aut deſinente, conceptus facillimi traduntur. Fœcunditatis in fœminis prærogatiuam accepimus, inunctis medicamine oculis, ſaliuam inſici. Cæterum editis primores ſeptimo menſe gigni dentes, primoſque in ſupera ferè parte, haud dubium eſt. Septimo eoſdem decidere anno, alioſq; ſuffici. Quoſdã & cum dentibus naſci, ſicut M. Curium, qui ob id Dentatus cognominatus eſt: & Cn. Papyrium Carbonem, præclaros uiros. In fœminis ea res inauſpicati fuit exempli regum temporibus. Cum ita nata eſſet Valeria, exitio ciuitati, in quam elata eſſet, futurum, reſponſo aruſpicum uaticinante, Sueſſam Pometiam illa tempeſtate florentiſſimam deportata eſt, ueridico exitu conſecuto. Quaſdam concreto genitali gigni, infauſto omine, Cornelia Gracchorum mater indicio eſt. Aliqui uice dentium, continuo oſſe gignũtur: ſicuti Pruſiæ regis Bithyniorum filius, ſuperna parte oris. Dentes autem tantũ inuicti ſunt ignibus, nec cremantur cum reliquo corpore. Iidem flammis indomiti, cauantur tabe pituitæ. Candorem trahunt quodam medicamine. Vſu atterũtur, multoq; primum in aliquibus deficiunt. Nec cibo tantum & alimentis neceſſarij: quippe uocis ſermoniſq; regimen primores tenent, concentu quodam excipientes ictum linguæ, ſeriemq; ſtructuræ, atq; magnitudine mutilantes molientéſue aut hebetantes uerba: & cum defluxere, explanationem omnem adimentes. Quin & augurium in hac eſſe creditur parte. Triceni bini uiris attribuũtur, excepta Turdulorum gente: quibus plures fuere, lõgiora promitti uitæ putãt ſpatia. Fœminis minor numerus. quibus in dextra parte gemini ſuperne, à canibus cognominati, fortunæ blandimenta pollicentur, ſicut in Agrippina Domitij Neronis matre: contrà in læua. Hominem prius quàm genito dente cremari, mos gentium non eſt. Sed mox plura de hoc cum membratim hiſtoria decurret. Riſiſſe eodem die quo genitus eſſet, unum hominem accepimus Zoroaſtren. Eidem cerebrum ita palpitaſſe, ut impoſitam repelleret manũ, futuræ præſagio ſcientiæ. In trimatu ſuo cuiq; dimidiam eſſe menſuram ſtaturæ certũ eſt. In plenum autem cuncto mortalium generi minorem in dies fieri, propemodum obſeruatur: raroſq; patribus proceriores, conſumente ubertatem ſeminum exuſtione, in cuius uices nunc uergat æuum. In Creta terræ motu rupto monte, inuentum eſt corpus ſtans xlvi. cubitorum, quod alij Orionis, alij Oti fuiſſe arbitrãtur. Oreſtis corpus oraculi iuſſu refoſſum, vij. cubitorum fuiſſe monumentis creditur. Iam uero ante annos propè mille, uates ille Homerus non ceſſauit minora corpora mortalium quàm priſca conqueri. Nauij Pollionis amplitudinem annales non tradunt. Sed quia populi concurſu penè interemptus eſſet, prodigij uice habitum. Proceriſſimum hominem ætas noſtra diuo Claudio principe Gabbaram nomine, ex Arabia aduectum ix. pedum & totidem unciarum uidit. Fuere ſub diuo Auguſto ſemipede addito, quorum corpora eius miraculi gratia, in conditorio Saluſtianorum aſſeruabãtur hortorum: Puſioni & Secundillæ erant nomina. Eodẽ præſide minimus homo duos pedes & palmum Conopas nomine, in delicijs Iuliæ neptis eius fuit: Et mulier Andromeda liberta Iuliæ Auguſtæ. Manium Maximũ, & M. Tullium equites Romanos, binûm cubitorum fuiſſe autor eſt M. Varro, & ipſi uidimus in loculis aſſeruatos. Seſquipedales gigni quoſdam longiores, in trimatu implentes uitæ curſum, haud ignotum eſt. Inuenimus in monumẽtis Salamine Euthimenis filium, in tria cubita triennio adoleuiſſe, inceſſu tardum, ſenſu hebetẽ: & iam puberem factum uoce robuſta, abſumptum contractione membrorũ ſubita triennio circũacto. Ipſi nos pridem uidimus eadem ferme omnia, præter pubertatem, in filio Cornelij Taciti equitis Romani Belgicæ Galliæ rationes procurantis. Ectrapelos Græci uocant eos: in Latino non habent nomen.

Inſignia corporum. CAP. XVII.

QVod ſit hominum ſpatium à ueſtigio ad uerticem, id eſſe paſſus manibus inter longiſſimos digitos obſeruatum eſt: ſicuti uires dextra parte maiores, quibuſdã æquas utraq;, aliquibus læua manu præcipuas: nec id unquam in fœminis: Mares præſtare pondere, & defuncta uiuentibus corpora omnium animalium, & dormientia uigilantibus. Virorum cadauera ſupina fluitare, fœminarum prona: uelut pudori defunctarum parcente natura.

Exempla uariarum figurarũ. CAP. XVIII.

COncretis quoſdam oſſibus, ac ſine medullis uiuere accepimus. Signum eorum eſſe, nec ſitim ſentire, nec ſudorem emittere: quanquam & uoluntate ſcimus ſitim uictam: equitemq; Romanũ Iulium Viatorem è Vocontiorum gente fœderata, in pupillaribus annis aquæ ſubter cutem fuſæ morbo prohibitũ humore à medicis, naturam feciſſe conſuetudine, atque in * ſenecta caruiſſe potu. Necnon & alij multa ſibi imperauere.

* ſenectam

Diuerſorum morum exẽpla. CAP. XIX.

FErunt Craſſum auum Craſſi in Parthis interempti nunquam riſiſſe, ob id Agelaſtum uocatum: ſicuti nec fleſſe multos. Socratem clarum ſapientia eodem ſemper uiſum uultu, nec aut hilari magis aut turbato. Exit hic animi tenor aliquando in rigorem quẽdam, toruitatemq; naturæ duram & inflexibilem, affectuſque humanos adimit, quales apathes Græci uocant, multos eius generis experti: quodq; mirum ſit, autores maximè ſapientiæ, Diogenem cynicum, Pyrrhonem, Heraclitum, Timonem, hunc quidem etiam in totius odium generis humani euectum. Sed hæc prauæ naturæ inſignia in multis uaria cognoſcuntur: ut in Antonia Druſi nunquam expuiſſe, in Pomponio conſulari poeta nunquam ructaſſe. Quibus natura cõcreta ſunt oſſa, qui ſunt rari admodum, cornei uocantur.

De fortitu

De fortitudine & uelocitate. CAP. XX.

CORpore ueſco, ſed eximys uiribus Tritanũ, in gladiatorio ludo Samnitiũ armatura celebrẽ, filiumq; eius militẽ Magni Põpey, & rectos & trãſuerſos cãcellatim toto corpore habuiſſe neruos, iu brachȳs etiã manibusq;, autor eſt Varro iu prodigioſa uirium relatione. Atq; etiã hoſtẽ ab eo ex prouocatione dimicãtẽ, inermi dextra uno digito ſuperatũ, et poſtremo correptũ in caſtra translatũ. A. Iunius Valẽs meruit iu prætorio diui Auguſti cẽturio, uehicula cũ culeis onuſta donec exinanirẽtur, ſuſtinere ſolitus: carpenta cõprehenſa una manu retiuere, obnixus contrà nitentibus iumẽtis: & alia mirifica facere, quæ inſculpta monumẽto eius ſpectãtur. Ideo M. Varro, Ruſticellus, iuquit, Hercules appellatus, mulum ſuũ tollebat. Fuſius Saluius duo cẽtenaria pondera pedibus, totidẽ manibus, & ducenaria duo humeris cõtra ſcalas ferebat. Nos quoq; uidimus Athanatũ nomine, prodigioſæ oſtẽtationis, quingenario thorace plũbeo indutum, cothurnisq; quingentorũ pondo calciatũ per ſcenã ingredi. Crotouiatã Milonẽ athletam, cum conſtitiſset, nemo ueſtigio educebat: malũ tenenti nemo digitũ corrigebat. Cucurriſse M. clx. ſtadia, ab Athenis Lacedæmouem, biduo Philippidẽ, magnum erat: donec Aniſtis curſor Lacedæmonius, & Philouides Alexandri Magni, à Sicyoue Elin, uno die M. cc. ſtad. cucurrerunt. Nunc quidẽ iu circo quoſdam clx. paſs. tolerare nõ ignoramus. Nuperq; Fõteio & Vipſanio COSS. annos ix. genitũ puerum à meridie ad ueſperum lxxv. M. paſs. cucurriſſe. Cuius rei admiratio ita demum ſolida perueniat, ſi quis cogitet nocte ac die longiſsimum iter uehiculis tribus Tiberium Neronem emenſum, feſtinantem ad Druſum fratrem ægrotãtem in Germania: in eo fuerunt cc. M. paſsuum.

De uiſu. CAP. XXI.

OCulorum acies uel maxime fidem excedentia inuenit exẽpla. Iu nuce incluſã Iliada Homeri carmen in mẽbrana ſcriptũ tradidit Cicero. Idẽ fuiſſe qui peruideret cxxxv. M. paſs. Huic & nomen M. Varro reddidit, Strabonẽ uocatum. Solitum autẽ Punico bello, à Lilybæo Siciliæ promũtorio, exeũte claſſe Carthaginis portu, etiam numerum nauiũ dicere. Callicrates ex ebore formicas, & alia tam parua fecit animalia, ut partes earũ à cæteris cerni nõ poſſent. Myrmecides quidã iu eodẽ genere inclaruit, à quo quadriuam ex eadem materia quam muſca integeret alis fabricatã, & nauem, quam apicula pinnis abſconderet.

De auditu. CAP. XXII.

AVditus unum exemplum habet mirabile, prælium quo Sybaris deleta eſt, eo die quo geſtum erat, auditum Olympiæ. Nam Cimbricæ uictoriæ, Caſtoresq; Romani qui Perſicam uictoriam ipſo die quo contigit, uunciauere, uiſus, & numinũ fuere præſagia.

Exempla patientiæ. CAP. XXIII.

PAtientia corporis, ut eſt crebra ſors calamitatũ, innumera documenta peperit. Clariſsimũ in fœminis Leænæ meretricis, quæ torta nõ indicauit Harmodium & Ariſtogitouẽ tyrãnicidas: iu uiris Anaxarchi, qui ſimili de cauſa cum torqueretur, præroſam dẽtibus linguã, unãq; ſpem indicy in tyrãni os expuit.

Memoriæ exempla. CAP. XXIIII.

*MEmoria neceſſariũ maxime uitæ bonũ, cui præcipua fuerit, haud facile dictu eſt, tam multis gloriam eius adeptis. Cyrus rex omnibus iu exercitu ſuo militibus nomina reddidit, L. Scipio populo Romano, Cyneas Pyrrhi regis legatus ſenatui & equeſtri ordini Romæ poſtero die quàm aduenerat. Mithridates duarũ & xx. gentiũ rex, totidem liuguis iura dixit, pro concione ſingulas ſine interprete affatus. *Charmidas quidã in Græcia, quæ quis exegerat uolu* • Carneades *mina in bibliothecis, legẽtis modo repræſentauit. Ars poſtremo eius rei facta, & inuẽta eſt à Simonide Melico, conſummata Metrodoro Sceþſio, ut nihil nõ iyſdẽ uerbis redderetur auditum. Nec aliud eſt æque fragile iu homine, morborum & caſus iniurias atq; etiã metus ſentiens, aliâs particulatim, aliâs uniuerſa. Ictus lapide oblitus eſt literas tantũ. Ex præalto tecto lapſus, matris & affinium, propinquorũq; cepit obliuionem: Alius ægrotus, ſeruorum etiã: ſui uero nominis Meſſala Coruinus orator. itaq; ſæpe deficere tentat ac meditatur uel quieto corpore & ualido. ſomno quoq; ſerpente computat, ut inanis mens quærat ubi ſit loci.*

Laus C. Iulÿ Cæſaris. CAP. XXV.

ANimi uigore præſtantiſsimum arbitror C. Cæſarem dictatorẽ. Nec uirtutem conſtantiamq; nunc cõmemoro, nec ſublimitatem omnium capacem, quæ cælo cõtinẽtur: ſed proprium uigorẽ celeritatemq; quodam igne uolucrẽ. Scribere & legere ſimul, dictare & audire ſolitum accepimus. Epiſtolas uero tãtarum rerum quaternas pariter librariys dictare: aut ſi nihil aliud ageret, ſeptenas. Idẽ ſignis collatis quinquagies dimicauit: ſolus M. Marcellum tranſgreſſus, qui undequadragies dimicauerat. Nam præter ciuiles uictorias, undecies c. & xcy. M. hominum occiſa prælÿs ab eo, non equidem in gloria poſuerim, tantã etiam coactam humani generis iniuriam: quod ita eſſe confeſſus eſt ipſe, bellorum ciuilium ſtragem non prodendo. Iuſtius Pompeio Magno tribuatur d. cccxlvi. naues piratis ademiſſe. Cæſari propriũ & peculiare ſit, præter ſupradicta, clementiæ inſigne: qua uſq; ad pœnitentiam omnes ſuperauit. Idem magnanimitatis perhibuit exemplum, cui comparari non poſsit aliud. Spectacula enim edita effuſasq; opes, aut operum magnificentiã in hac parte enumerare, luxuriæ fauentis eſt. Illa fuit uera & incomparabilis inuicti animi ſublimitas: captis apud Pharſaliam Pompey Magni ſcrinÿs epiſtolarum, iterumq; apud Thapſum Scipionis, concremaſſe ea optima fide, atque non legiſſe.

Laus Pompeÿ Magni. CAP. XXVI.

VErum ad decus imperÿ Ro. non ſolum ad uiri unius pertinet uictoriã, Pompeÿ Magni titulos omnes, triumphosq; hoc in loco nũcupari: æquato non modo

modo Alexandri Magni rerum fulgore, ſed etiã Herculis propè ac Liberi patris. Igitur Sicilia recuperata, unde primũ Syllanus in Reip. cauſa exoriens auſpicatus eſt: Africa uero tota ſubacta, & in ditionem redacta, Magniq; nomine ſpolio inde capto, eques Ro. (id quod antea nemo) curru triũphali reuectus eſt: & ſtatim ad ſolis occaſum tranſgreſſus, excitatis in Pyreneo tropheis, oppida d.ccclxxvi. ab alpibus ad fines Hiſpaniæ ulterioris in ditionem redacta uictoriæ ſuæ aſcripſit, & maiore animo Sertorium tacuit: belloq; ciuili (quod omnia externa cõciebat) extincto, iterum triumphales currus eques Ro. induxit, toties imperator antequam miles. Poſtea ad tota maria & deinde ſolis ortus miſſus, hos retulit patriæ titulos, more ſacris certaminibus uincentium. Neq; enim ipſi coronantur, ſed patrias ſuas coronant. Hos ergo honores urbi tribuit in delubro Mineruæ, quod ex manubijs dicabat Cn. Pompeius Magnus Imp. bello xxx. annorum confecto, fuſis, fugatis, occiſis, in deditionẽ acceptis hominum uicies ſemel centenis lxxxiij. M. depreſſis aut captis nauibus d.cccxlvi. oppidis, caſtellis M.d.xxxviij. in fidem receptis: terris à Mæotis lacu ad rubrum mare ſubactis, uotum merito Mineruæ. Hoc eſt breuiarium eius ab oriente. Triumphi uero, quem duxit ad tertium Calendas Octobres M. Meſſala, M. Piſone conſulibus, præfatio hæc fuit: Cum orã maritimam à prædonibus liberaſſet, & imperium maris populo Romano reſtituiſſet, ex Aſia, Ponto, Armenia, Paphlagonia, Cappadocia, Cilicia, Syria, Scythis, Iudæis, Albanis, Iberia, inſula Creta, Baſternis, & ſuper hæc de regibus Mithridate atque Tigrane triumphauit. Summa ſummarum in illo gloria fuit (ut ipſe in concione dixit, cũ de rebus ſuis diſſereret) Aſiã ultimam prouinciarũ accepiſſe, eandemq; mediã patriæ reddidiſſe. Si quis è contrario ſimili modo uelit percenſere Cæſaris res, qui maior illo apparuit, totũ profecto terrarum orbẽ enumeret: quod infinitum eſſe conueniet.

Laus Catonis primi. CAP. XXVII.

Cæteris uirtutũ generibus uarie & multi fuere præſtantes. Cato primus Porciæ gentis, tres ſummas in homine res præſtitiſſe exiſtimatus eſt, optimus orator, optimus imperator, optimus ſenator: quæ mihi omnia, etiamſi nõ prius, attamen clarius fulſiſſe in Scipione Aemiliano uidentur: dempto præterea plurimorum odio, quo Cato laborauit. Itaq; ſit proprium Catonis, quater & quadragies cauſam dixiſſe: nec quenquam ſæpius poſtulatum, & ſemper abſolutum.

Item de fortitudine. CAP. XXVIII.

Fortitudo in quo maxime extiterit, immẽſa quæſtionis eſt, utique ſi recipiatur poëtica fabuloſitas. Q. Ennius T. Cæcilium Teucrum, fratremq; eius præcipue miratus, propter eos ſextum adiecit Annalem. L. Siccius Dentatus, qui tribunus plebis fuit, Sp. Tarpeio, A. Aeternio conſulibus, haud multo poſt exactos reges, uel numeroſiſſima ſuffragia habet, centies uicies præliatus, octies ex prouocatione uictor, xlv. cicatricibus aduerſo corpore inſignis, nulla in tergo. Itẽ ſpolia cepit xxxiiij. donatus haſtis puris duodeuiginti, phaleris xxv. torquibus tribus & lxxx. armillis clx. coronis xxvi. ciuicis xiiij. aureis viij. muralibus iij. obſidionali una, fiſco æris, x. captiuis & xx. ſimul bubus, Imperatores ix. ipſius maxime opera triũphantes ſecutus: præterea (quod optimum in operibus eius reor) uno ex ducibus T. Romulio ex cõſulatu ad populũ cõuicto male acti imperij rei militaris. Haud minora forẽt Manlij Capitolini decora, ni perdidiſſet illa exitu uitæ. Ante decimũ ſeptimum annũ bina ceperat ſpolia. Primus omnium eques coronã muralẽ acceperat, vi. ciuicas. xxxvij. dona, xxxiij. cicatrices aduerſo corpore exceperat: P. Seruiliũ magiſtrũ equitũ ſeruauerat, ipſe uulneratus humerum ac femur. Super omnia Capitoliũ ſummamq; rem in eo ſolus à Gallis ſeruauerat, ſi nõ regno ſuo ſeruaſſet. Verum ſunt in his quidem uirtutis opera magna, ſed maiora fortunæ. M. Sergio, ut quidem arbitror, nemo quenquã hominum iure prætulerit: licet pronepos Catilina gratiam nomini derogarit. Secundo ſtipendio dexteram manũ perdidit: ſtipendijs duobus ter & uicies uulneratus eſt: ob id neutra manu, neutro pede ſatis utilis: uno tantum ſeruo, plurimis poſtea ſtipendijs debilis miles. Bis ab Annibale captus (neq; enim cum quolibet hoſte res fuit) bis uinculorum eius profugus, xx. menſibus nullo nõ die in catenis aut compedibus cuſtoditus. Siniſtra manu ſola quater pugnauit, duobus equis inſidente eo ſuffoſſis. Dexterã ſibi ferream fecit, eaq; religata præliatus, Cremonam obſidione exemit. Placentiam tutatus eſt: duodena caſtra hoſtium in Gallia cepit: quæ omnia ex oratione eius apparẽt, habita cum in prætura ſacris arceretur à collegis ut debilis. Quos hic coronarum aceruos conſtructurus hoſte mutato? Etenim plurimum refert, in quæ cuiuſq; uirtus tempora inciderit. Quas Trebia Ticinusq; aut Traſymenus ciuicas dedère? Quæ Cannis corona merita? unde fugiſſe, uirtutis ſummum opus fuit. Cæteri profecto uictores hominum fuere, Sergius uicit etiam fortunam.

De ingenijs ſiue laudibus quorundam ab ingenijs. CAP. XXIX.

Ingeniorum gloriæ quis poſſit agere delectum, per tot diſciplinarum genera, & tãtam rerum operũq; uarietatem? niſi forte Homero uate Græco, nullum feliciorem extitiſſe conuenit, ſiue operis fortuna, ſiue materia æſtimetur. Itaq; Alexander Magnus (etenim inſignibus iudicijs optime citraque inuidiam tam ſuperba cenſura peragetur) inter ſpolia Darij Perſarum regis unguẽtorum ſcrinio capto, quod erat auro gemmisq; ac margaritis precioſum, uarios eius uſus amicis demonſtrãtibus (quando tædebat unguenti bellatorẽ & militia ſordidũ) imò Hercule, inquit, librorũ Homeri cuſtodiæ detur: ut precioſiſſimum humani animi opus, quàm maxime diuiti opere ſeruaretur. Idem Pindari uatis familiæ penatibusq; iuſſit parci, cũ Thebas caperet. Ariſtotelis philoſophi patriã cõdidit: tantæq;

rerum

rerum claritati, tam benignum teſtimonium miſcuit. Archilochi poetæ interfectores Apollo arguit Delphis. Sophoclem tragici cothurni principem defunctum ſepeliri Liber pater iuſſit, obſidentibus mœnia Lacedæmonijs: Lyſandro eorum rege in quiete ſæpius admonito, ut pateretur humari delicias ſuas. Requiſiuit rex quis ſupremum diem Athenis obiſſet: nec difficulter ex iis ° quæ deus ſignificaſſet, intellexit: pacemque funeri dedit.

° quem

De Platone, Ennio, Virgilio, M. Varrone, & M. Cicerone. CAP. XXX.

PLatoni ſapientiæ antiſtiti Dionyſius tyrannus, aliàs ſæuitia ſuperbiaque natus, uittatam nauem miſit obuiam: ipſe quadrigis albis egredientem in littore excepit. Viginti talentis unam orationem Iſocrates uendidit. Aeſchines Athenienſis ſummus orator, cum accuſationē qua fuerat uſus, ° Rhodi legiſſet, legit & defenſionem Demoſthenis, ob quam in illud depulſus fuerat exiliū: mirātibusq́; tum magis fuiſſe miraturos dixit, ſi ipſum orātem audiuiſſent: in calamitate teſtis ingens factus inimici. Thucydidē imperatorē Athenienſes in exilium egere, rerum conditorē reuocauere, eloquentiam mirati, cuius uirtutē damnauerant. Magnum & Menandro in comico ſocco teſtimonium rēgum Aegypti & Macedoniæ contigit, claſſe & per legatos petito: maius ex ipſo, regiæ fortunæ prælata literarum conſcientia. Perhibuere & Romani proceres etiam exteris teſtimonia. Cn. Pompeius confecto Mithridatico bello, intraturus Poſidonij ſapiētiæ profeſſione clari domum, fores percuti de more à lictore uetuit: & faſces lictorios ianuæ ſubmiſit is, cui ſe oriēs occidensque ſubmiſerat. Cato Cenſorius, in illa nobili trium ſapientiæ procerū ab Athenis legatione, audito Carneade, quàmprimum legatos eos cenſuit dimittendos: quoniam illo uiro argumentante, quid ueri eſſet, haud facile diſcerni poſſet. Quanta morum commutatio? Ille ſemper alioquin uniuerſos ex Italia pellendos cenſuit Græcos: at pronepos eius Vticēſis Cato, unum ex tribunatu militū philoſophum, alterum ex Cypria legatione deportauit. Eandemq́; linguā ex duobus Catonibus, in illo abieciſſe, in hoc importaſſe, memorabile eſt. Sed & noſtrorū gloriam percenſeamus. Prior Africanus Q. Ennij ſtatuā ſepulchro ſuo imponi iuſſit: clarumque illud nomen, imò uero ſpolium ex tertia orbis parte raptum, in cinere ſupremo cum poeta titulo legi. Diuus Auguſtus carmina Virgilij cremari cōtra teſtamenti eius uerecundiā uetuit: maiusq́; ita uati teſtimonium contigit, quàm ſi ipſe ſua carmina probauiſſet. M. Varronis in bibliotheca, quæ prima in orbe ab Aſinio Pollione de manubijs publicata Romæ eſt, unius uiuentis poſita imago eſt: haud minore (ut equidem reor) gloria, principe oratore & ciue, ex illa ingeniorum quæ tunc fuit, multitudine, uni hanc coronā dante, quàm cum eidem Magnus Pōpeius piratico ex bello naualem dedit. Innumerabilia deinde ſunt exempla Romana, ſi perſequi libeat: cum plures una gens in quocunq; genere eximios tulerit, quàm cæteræ terræ. Sed quo te M. Tulli piaculo teceā? quóue maxime excellentem inſigni prædicem? quo potius quàm uniuerſi populi illius gentis ampliſſimi teſtimonio, & tota uita tua ° conſulatus tantum operibus electus? Te dicēte, legem agrariam, hoc eſt, alimenta ſua, abdicauerunt tribus: te ſuadente, Roſcio theatralis autori legis ignouerunt, notatasq́; ſe diſcrimine ſedis æquo animo tulerunt: te orante, proſcriptorum liberos honores petere puduit: tuum Catilina fugit ingenium: tu M. Antonium proſcripſiſti. Salue primus omnium parens patriæ appellate, primus in toga triumphum, linguæque lauream merite, & facundiæ Latiarumq́; literarum parens: atque (ut dictator Cæſar hoſtis quōdam tuus, de te ſcripſit) omnium triumphorum lauream adepte maiorem, quanto plus eſt, ingenij Romani terminos in tantum promouiſſe, quàm imperij.

° Rhodijs

° conſulatus tanti operibus electus

De morum maieſtate. CAP. XXXI.

REliquis animi bonis, præſtitere cæteros mortales ſapientia, ob id Cati, Corculi, apud Romanos cognominati. Apud Græcos Socrates, oraculo Apollinis Pythij prælatus cunctis.

De autoritate. CAP. XXXII.

RVrſus mortales oraculorum ſocietatem dedere Chiloni Lacedæmonio, tria præcepta eius Delphis conſecrando aureis literis, quæ ſunt hæc: Noſſe ſe quenque: &, Nihil nimium cupere: Comitemque æris alieni atque litis, eſſe miſeriam. Quin & funus eius, cùm uictore filio Olympiæ expiraſſet gaudio, tota Græcia proſecuta eſt.

De diuinitate. CAP. XXXIII.

DIuinitas, & quædam cœlitum ſocietas nobiliſſima, ex fœminis in Sibylla fuit: ex uiris in Melampode apud Græcos, apud Ro. in Marcio.

De Naſica. CAP. XXXIIII.

VIr optimus ſemel à condito æuo iudicatus eſt Scipio Naſica, à iurato ſenatu. Idem in toga candida bis repulſa notatus à populo. In ſumma, ei in patria mori non licuit: non Hercule magis, quàm extra uincula illi ſapiētiſſimo ab Apolline iudicato Socrati.

De pudicitia. CAP. XXXV.

PVdiciſſima fœmina ſemel matronarum ſentētia iudicata eſt Sulpitia Paterculi filia, uxor Fuluij Flacci: electa ex centū præcipuis, quæ ſimulacrum Veneris ex Sibyllinis libris dedicaret. Iterū religionis experimento Claudia, inducta Romam deorum matre.

De pietate. CAP. XXXVI.

PIetatis exempla infinita quidem toto orbe extitere, ſed Romæ unum, cui comparari cuncta non queant. Humilis in plebe, & ideo ignobilis puerpera ſupplicij cauſa carcere incluſa matre, cum impetraſſet aditum, à ianitore ſemper excuſſa ne quid inferret cibi, deprahenſa eſt uberibus ſuis alens eam. Quo miraculo, matris ſalus ° donata pietati eſt, ambæq́; perpetuis alimentis. Et locus ille eidem conſecratus eſt deæ, C. Quintio, M. Atilio COSS. templo pietatis extructo

° donata filiæ pietati

in illius

in illius carceris ſede, ubi nunc Marcelli theatrũ eſt. Gracchorũ pater, anguibus prahenſis in domo, cum reſpõderetur ipſum uicturũ alterius ſexus interẽpto: immò uero, inquit, meũ necate: Cornelia enim iuuenis eſt, & parere adhuc poteſt. Hoc erat uxori parcere, & reipub. cõſulere. Idq́; mox conſecutũ eſt. M. Lepidus Apuleiæ uxoris charitate poſt repudiũ obijt. P. Rutilius morbo leui impeditus, nũciata fratris repulſa in cõſulatus petitione, ilico expirauit. P. Catienus Philotimus, patronũ adeo dilexit, ut hæres omnibus bonis inſtitutus, in rogum eius ſe iaceret.

De artium plurimarũ excellentia, Aſtrologia, Grammatica, Geometria. CAP. XXXVII.

VAriarum artiũ ſcientia innumerabiles enitue re, quos tamen attingi par ſit, florẽ hominũ libantibus: Aſtrologia Beroſus, cui ob diuinas prædictiones Athenienſes publice in gymnaſio ſtatuã inaurata lingua ſtatuere. Grammatica Apollodorus, cui Amphyctiões Græciæ honorẽ habuere. Hippocrates medicina, qui uenientẽ ab Illyrijs peſtilentiã prædixit, & diſcipulos ad auxiliandũ circa urbes dimiſit: quod ob meritum honores illi, quos Herculi, decreuit Græcia. Eandem ſcientiã in Cleombroto Ceo Ptolemæus rex Megalẽſibus ſacris donauit C. talentis, ſeruato Antiocho rege. Magna & Critobulo fama eſt, extracta Philippi regis oculo ſagitta, & citra deformitatẽ oris curata orbitate luminis. Sũma autẽ Aſclepiadi Pruſienſi, cõdita noua ſecta, ſpretis legatis & pollicitationibus Mithridatis regis, reperta ratione qua uinum ægris medetur, relato è funere homine & ſeruato: ſed maxime ſponſione facta cum fortuna, ne medicus crederetur, ſi unquam inualidus ullo modo fuiſſet ipſe, et uictor ſuprema in ſenecta lapſu ſcalarũ exanimatus eſt. Grãde & Archimedi Geometricæ ac machinalis ſciẽtiæ teſtimoniũ M. Marcelli cõtigit, interdicto, cũ Syracuſæ caperẽtur, ne uiolaretur unus, niſi fefelliſſet imperiũ militaris imprudentia. Lauda-

*Cherſiphrõ *tus eſt et *Cteſiphõ Gnoſius, æde Epheſiæ Dianæ admirabiliter fabricata: Philon, Athenis armamẽtario mille nauiũ: Cteſibius, pneumatica ratione et hydraulicis organis repertis: Dinocrates, metatus Alexãdro cõdente in Aegypto Alexandriã. Idẽ hic imperator edixit, ne quis ipſum alius quàm Apelles pingeret, quàm Pyrgoteles ſculperet, quàm Lyſippus ex ære duceret: quæ artes pluribus inclaruere exemplis.*

Item mira opera artificis. CAP. XXXVIII.

ARiſtidis Thebani pictoris unam tabulã, centũ talentis rex Attalus licitatus eſt. Octoginta emit duas Cæſar dictator, Medeam & Aiacẽ Timomachi, in tẽplo Veneris genitricis dicaturus. Candaules rex Bularchi picturam Magnetũ exitij mediocris ſpatij pari repẽdit auro. Rhodũ nõ incẽdit rex Demetrius, Expugnator cognominatus, ne tabulã Protogenis cremaret, à parte ea muri locatã. Praxiteles marmore nobilitatus eſt, Gnidiaq́; Venere, præcipue uaſanò amore cuiuſdam iuuenis inſigni, & Nicomedis æſtimatione regis, grãdi Gnidiorũ ære alieno permutare eã conati. Phidiæ Iupiter Olympius quotidie teſtimoniũ perhibet, Mentori Capitolinus & Diana Epheſia, quibus fuere conſecrata artis eius uaſa.

De ſeruitijs. CAP. XXXIX.

PRetium hominis in ſeruitio geniti maximũ ad hanc diem (quod equidem cõpererim) fuit grammaticæ artis Daphnidis, Cn. Piſaurenſi uendente, & M. Scauro principe ciuitatis iij. M. d. cc. ſeſtertijs licẽte. Exceſſere hoc in noſtro æuo nec modice hiſtriões, ſed libertatem ſuam mercati. Quippe cũ iam apud maiores Roſcius hiſtrio H-S. quingenta annua meritaſſe prodatur: niſi ſi quis in hoc loco deſiderat Armeniaci belli, paulo antè propter Tyridatẽ geſti, diſpenſatorẽ; quem Nero H-S. CXX. M. manumiſit. Sed hoc pretium belli non hominis fuit, tam hercule, quàm libidinis non formæ Pæzontem è ſpadonibus Seiani iij. M. d. mercante Sudorio Priſco. Quam quidem iniuriam lucrifecit ille mercatus in luctu ciuitatis, quoniam arguere nulli uacabat.

De præſtantia gentium. CAP. XL.

GEntium in toto orbe præſtãtiſſima una omni uirtute haud dubie Romana extitit. Felicitas cui præcipua fuerit homini non eſt humani iudicij: cũ proſperitatẽ ipſam alius alio modo, et ſuopte ingenio quiſq; terminet. Si uerum facere iudiciũ uolumus, ac repudiata omni fortunæ ambitione decernere, mortalium nemo eſt felix. Abunde igitur atq; indulgenter fortuna decidit cũ eo, qui iure dici non infelix poteſt. Quippe ut alia nõ ſint, certe ne laceſcat fortuna metus eſt: quo ſemel recepto, ſolida felicitas non eſt. Quid quòd nemo mortalium omnibus horis ſapit? utinãq; falſum hoc & non à uate dictum quàm plurimi iudicent. Vana mortalitas, & ad circumſcribendum ſeipſam ingenioſa, cõputat more Thraciæ gentis: quæ calculos colore diſtinctos, pro experimento cuiuſque dies in urnam condit, ac ſupremo die ſeparatos dinumerat, atque ita de quoq; pronunciat. Quid, quòd iſte calculi candore illo laudatus dies, originem mali habuit? Quàm multos accepta afflixere imperia? quàm multos bona perdidere, & ultimis merſere ſupplicijs? Iſta nimirũ bona, ſi cui inter illa, hora in gaudio fuit. Ita eſt profecto, alius de alio iudicat dies, & tamẽ ſupremus de omnibus: ideoq́; nullis credendũ eſt, Quid? quòd bona malis paria non ſunt, etiam pari numero: nec lætitia ullo minimo mœrore penſanda. Heu uana & imprudens diligentia: numerus dierum comparatur, ubi quæritur pondus.

De felicitate ſumma. CAP. XLI.

VNa fœminarũ in omni æuo Lampido Lacedæmonia reperitur, quæ regis filia, regis uxor, regis mater fuit: Vna Pherenice, quæ filia, ſoror, mater Olympionicarum: Vna familia Curionum, in qua tres cõtinua ſerie oratores extiterũt: Vna Fabiorũ, in qua tres cõtinui principes ſenatus, M. Fabius Ambuſtus, Fabius Rullianus filius, Q. Fabius Gurges nepos.

Varia exempla fortunæ. CAP. XLII.

C*Ætera exēpla fortunæ uariātis innumera sūt. Etenim quæ facit magna gaudia, niſi ex malis? aut quæ mala immēſa, niſi ex ingentibus gaudijs?*

De bis proſcripto, L. Sylla, Q. Metello. CAP. XLIII.

S*Eruauit proſcriptū à Sylla M. Fidustiū ſenatorē annis xxxvi. ſed iterū proſcriptus. Superſtes Syllæ uixit, ſed uſq; ad Antonium: cōſtatq; nulla alia de cauſa ab eo proſcriptū, quàm quia proſcriptus fuiſſet. Triūphare P. Ventidiū de Parthis uoluit quidē ſolū, ſed eundē in triūpho Aſculano Cn. Pōpeij Strabonis duxit puerū: quāquā Maſſurius autor eſt, bis in triumpho ductū: Cicero mulionē caſtrenſem ſuffarraneum fuiſſe: plurimi, iuuētā inopē in caliga militari toleraſſe. Fuit & Balbus Cornelius maior conſul, ſed accuſatus, atq; de iure uirgarū in eū iudicū in cōſiliū miſſus, primus externorū, atq; etiā in oceano genitorū, uſus illo honore, quē maiores Latio quoq; negauerunt. Eſt & L. Fuluius inter inſignia exēpla, Tuſculanorū rebellantiū conſul: eodēq; honore cū trāſiſſet, exornatus confeſtim à populo Rom. qui ſolus eodē anno quo fuerat hoſtis, Romæ triumphauit ex iis, quorū cōſul fuerat. Vnus hominū ad hoc æui, felicis ſibi cognomē aſſeruit L. Sylla, ciuili nēpe ſanguine, ac patriæ oppugnatione adoptatus.* *Et quibus felicitatis inductus argumentis? quòd proſcribere tot milia ciuiū ac trucidare potuiſſet. O praua interpretatio, & futuro *tēpore infelix. Non melioris ſortis tunc fuere pereuntes, quorū miſeremur hodie, cū Syllā nemo non oderit? Age, nō exitus uitæ eius, omniū proſcriptorū ab illo calamitate crudelior fuit, erodente ſeipſo corpore & ſupplicia ſibi gignēte? Quod ut diſſimulauerit, & ſupremo ſomnio eius (cui immortuus quodāmodo eſt) credamus, ab uno illo inuidiā gloria uictā: hoc tamē nempe felicitati ſuæ defuiſſe cōfeſſus eſt, quòd Capitoliū nō dedicauiſſet. Q. Metellus in ea oratione quā habuit ſupremis laudibus patris ſui L. Metelli, pontificis, bis cōſulis, dictatoris, magiſtri equitum, quindecimuiri agris dandis, qui *primus elephantos primo Punico bello duxit in triūpho ſcriptū reliquit: decem maximas res optimasq;, in quibus quærēdis ſapientes ætatē exigerēt, cōſummaſſe eū. Voluiſſe enim primariū bellatorē eſſe, optimū oratorē, fortiſſimū imperatorē, auſpicio ſuo maximas res geri, maximo honore uti, ſumma ſapientia eſſe, ſummū ſenatorē haberi, pecuniā magnā bono modo inuenire, multos liberos relinquere, et clariſſimum in ciuitate eſſe. Hæc cōtigiſſe ei, nec ulli alij poſt Romā conditā, longū eſt refellere & ſuperuacuū, abūde uno caſu refutāte. Siquidē is Metellus orbā luminibus exegit ſenectā, amiſſis incēdio cū Palladiū rapere ex æde Veſtæ, memorabili cauſa, ſed euētu miſero. Quo fit, ut infelix quidē dici nō debeat, felix tamē nō poſſit. Tribuit ei populus Ro. quod nunquā ulli alij ab cōdito æuo, ut quoties in ſenatū iret, curru ueheretur ad curiā: Magnū & ſublime, ſed pro oculis datū.

*En, ſine interrogatiōe.

*tempori

plurimos: ut lib. 18. ca. 3. Cū L. Metellus in triū pho plurimos duxit elephantos. Mani enim Curius primus duxit in triūpho, pulſo Italia Pyrrho rege.

De altero Metello. CAP. XLIIII.

H*Vius quoq; Q. Metelli, qui illa de patre dixerat, filius, inter rara felicitatis humanæ exempla numeratur. Nam præter honores ampliſſimos, cognomenq; e Macedonia quatuor filijs illatus rogo, uno *prætore, tribus conſularibus, duobus triumphalibus, uno cenſorio: quæ ſingula quoq; paucis contigere: in ipſo tamē flore *dignationis ſuæ ab Catinio Labeone, cui cognomen fuit Macerioni, tribuno plebis, quem e ſenatu cenſor eiecerat, reuertens e campo meridiano tēpore, uacuo foro & Capitolio ad Tarpeiū raptus, ut præcipitaretur, conuolante quidem tam numeroſa illa cohorte, quæ patrē eum appellabat, ſed (ut neceſſe erat in ſubito) tarde & tanquā in exequias cum reſiſtendi ſacroque ſanctum repellendi ius non eſſet, uirtutis ſuæ opera & cenſuræ periturus ægrè tribuno qui intercederet reperto, à limine ipſo mortis reuocatus: alieno beneficio poſtea uixit, bonis inde etiā conſecratis à damnatu ſuo: tanquā parum eſſet, fauciū certe intortarum, expreſſiq; per aures ſanguinis pœnam exactam eſſe. Equidem & Africani *ſequentis inimicum fuiſſe inter calamitates duxerim ipſo teſte Macedonico. Siquidem liberis dixit: Ite filij, celebrate exequias, nunquā ciuis maioris funus uidebitis. Et hoc dicebat iam Balearicis & Creticis & *Diadematis, iam Macedonicus ipſe. Verū ut illa ſola iniuria æſtimetur, quis hunc iure felicē dixerit, periclitatū ad libidinē inimici, nec Africani ſaltē, perire: quos hoſtes uiciſſe tanti fuit? aut quos non honores curruſq; illa ſua uiolentia fortuna retroēgit, per mediā urbem cenſore tracto, (etenim ſola hæc moriendi ratio fuerat) tracto in Capitoliū illud, in quod triūphans ipſe de eorū exuuijs, ne captiuos quidē ſic traxerat. Maius hoc ſcelus felicitate cōſecuta factum eſt, periclitato Macedonico uel funus tantum ac tale perdere, in quo à triumphalibus liberis portaretur in rogum, uelut exequijs quoque triumphans nulla eſt profecto ſolida felicitas quam contumelia ulla uitæ rūpit, nedum tanta. Quod ſupereſt, neſcio morum gloriæ an indignationis dolori accedat, inter tot Metellos tam ſceleratam Catinij audaciam ſemper fuiſſe inultam.*

*prætorio

*dignitatis

*Aemiliani inimic.

*Dalmaticis

De diuo Auguſto. CAP. XLV.

I*N diuo quoque Auguſto, quem uniuerſa mortalitas in hac cenſura nuncupat, ſi diligenter æſtimentur cuncta, magna ſortis humanæ reperiētur uolumina. Repulſa in magiſterio equitum apud auunculum, & contra petitionem eius prælatus Lepidus: proſcriptionis inuidia, collegium in triumuiratu peſſimorū ciuium, nec æqua ſaltem portione, ſed prægraui Antonio: Philippenſi prælio morbus, fuga, & triduo in palude latebra ægroti: & (ut fatētur Agrippa & Mæcenas) aqua ſubter cutem fuſa turgida latera: naufragia Sicula, & alia ibi quoque in ſpelunca occultatio. Iam in nauali fuga urgente hoſtium manu, preces Proculeio mortis admotæ: cura Perufinæ contentionis: ſolicitudo Martis Actiaci: Pannonici belli*

ruina

ruina è turri: tot ſeditiones militum, tot ancipites morbi corporis: ſuſpecta Marcelli uota, pudenda Agrippæ ablegatio, toties petita inſidijs uita, incuſatæ liberorum mortes, luctusq; non tantum orbitate triſtes: adulterium filiæ, & conſilia parricidæ palàm facta: contumelioſus priuigni Neronis ſeceſſus: aliud neptis adulterium: iuncta deinde tot mala: inopia ſtipendij, rebellio Illyrici, ſeruitiorum delectus, iuuentutis penuria: peſtilentia urbis, fames ſitisq́ue Italiæ, deſtinatio expirandi: & quatridui inedia maior pars mortis in corpus recepta: iuxta hæc Variana clades, & maieſtatis eius fœda ſuggillatio, abdicatio Poſthumi Agrippæ poſt adoptionē, deſideriū poſt relegationem: inde ſuſpitio in Fabium, arcanorumq́; proditionem: hinc uxoris & Tyberij cogitationes ſuprema eius cura: In ſumma, deus ille, cœlumq́ue neſcio adeptus magis an meritus, hærede hoſtis ſui filio exceſſit.

Quos beatiſsimos dij iudicauerūt. CAP. XLVI.

SVbeunt in hac reputatione Delphica oracula, uelut ad caſtigandam hominum uanitatem à deo emiſſa. Duo ſunt hæc: Phedium feliciſſimum, qui pro patria proxime occubuiſſet. Iterum a Gyge rege tunc ampliſſimo terrarum conſultum, Aglaum Pſophidium eſſe feliciorem. Senior hic in anguſtiſſimo Arcadiæ angulo paruum, ſed annuis uictibus large ſufficiens, prædium colebat, nunquam ex eo egreſſus, atq; (ut è uitæ genere manifeſtū eſt) minima cupidine minimum in uita mali expertus.

Quē uiuētē ut deū coli iuſſerūt. CAP. XLVII.

COnſecratus eſt uiuus ſentiensq; oraculi eiuſdē iuſſu, & Iouis deorum ſummi aſtipulatu, Euthymus pycta, ſemper Olympiæ uictor, & ſemel uictus. Patria ei Locri in Italia: ibi imaginem eius & Olympiæ alterā eadem die tactam fulmine, Callimachum, ut nihil aliud miratū uideo, deumq́; iuſſiſſe ſacrificari, quod & uiuo factitatū & mortuo: nihilq́; adeo mirum aliud, quàm hoc placuiſſe dijs.

De ſpatijs uitæ longiſsimis. CAP. XLVIII.

DE ſpatio atq; longinquitate uitæ hominū, non locorū modo ſitus, uerū exempla, ac ſua cuiq; ſors naſcendi incertum fecere. Heſiodus qui primus aliqua de hoc prodidit, fabuloſe (ut reor) multa de hominum æuo referens, cornici nouem noſtras attribuit ætates, quadruplum eius ceruis, id triplicatum coruis. Et reliqua fabuloſius in phœnice ac nymphis. Anacreon poëta Arganthonio Tarteſſiorum regi cl. tribuit annos, Cyniræ Cypriorum x. annis amplius, Aegimio cc. Theopompus Epimenidi Gnoſio clvij. Hellanicus quoſdam in Aetolia Epiorum gentis cc. explere. Cui aſtipulatur Damaſtes, memorans Pictoreum ex ijs præcipuum corpore uiribusq́;, etiā ccc. uixiſſe. Ephorus Arcadum reges ccc. annis, Alexander Cornelius, Dandonem quendam in Illyrico d. uixiſſe. Xenophon in periplo, maritimorum regem d.c. atque ut parce mentitus, filium eius d.ccc. quæ omnia inſcitia temporum acciderūt. Annum enim alij æſtate unum determinabant, & alterum hyeme: alij quadripartitis temporibus: ſicut Arcades, quorū anni trimeſtres fuere: quidam lunæ ſenio, ut Aegyptij: itaque apud eos aliqui & ſingula milia annorum uixiſſe produntur. Sed ut ad confeſſa tranſeamus, Arganthonium Gaditanum lxxx. annis regnaſſe propè certū eſt: putant quadrageſimo cœpiſſe, Maſiniſſam lx. annis regnaſſe indubitatum eſt: Gorgiam Siculum cviij. uixiſſe. Q. Fabius Maximus lxiij. annis augur fuit. M. Perpenna, & nuper L. Voluſius Saturninus, omnium quos in conſulatu ſententiam rogauerant, ſuperſtites fuere. Perpenna vij. reliquit ex ijs quos cenſor legerat, uixit annos xcviij. Qua in re & illud annotare ſuccurrit, unum omnino quinquennium fuiſſe, quo ſenator nullus moreretur: cum Flaccus & Albinus cenſores luſtrum condidere uſque ad proximos cenſores, ab anno urbis quingenteſimo ſeptuageſimonono M. Valerius Coruinus c. annos impleuit: cuius inter primum & ſextum conſulatum xlvii. anni fuere. Idem ſella curuli ſemel ac uicies ſedit, quoties nemo alius. Aequauit eius uitæ ſpatium Metellus pontifex. Et ex fœminis Liuia Rutilij xcvij. annos exceſſit. Statilia Claudio principe ex nobili domo nonaginta nouem. Terentia Ciceronis ciij. Clodia Ofilij cxv. hæc quidem etiam enixa quindecies. Luceia mima centum annis in ſcena pronunciauit. Galeria Copiola Emboliaria reducta eſt in ſcenam, Cn. Pompeio, Q. Sulpitio COSS. ludis pro ſalute diui Auguſti uotiuis, annū centeſimumquartum agens: quæ producta fuerat tyrocinio à Marco Pomponio ædili plebis, C. Mario. Cn. Carbone conſulibus, ante annos nonagintaunum: & à Magno Pompeio magni theatri dedicatione, anus pro miraculo reducta. Samullam quoque c. decem annis uixiſſe, autor eſt Aſconius Pedianus. Minus miror Stephanionem (qui primus togatus ſaltare inſtituit) utriſque ſecularibus ludis ſaltaſſe, & diui Auguſti, & quos Claudius Cæſar conſulatu ſuo quarto fecit, quando lxiij. non amplius anni interfuere, quāquā & poſtea diu uixit. In Tmoli mōtis cacumine, quod uocant Tempſin, cl. annis uiuere, Mutianus autor eſt. Totidem annos cenſum Claudij Cæſaris cenſura T. Fullonium Bononienſem; idq́; collatis cēſibus quos antè detulerat, uitæq́ue argumentis (etenim id curæ principi erat) uerum apparuit.

De uarietate naſcendi. CAP. XLIX.

POſcere uidetur locus ipſe ſideralis ſcientiæ ſententiam. Epigenes cxxij. annos impleri negauit poſſe: Beroſus excedi cxvij. Durat & ea ratio, quam Petoſiris ac Necepſos tradiderunt, & tetartemorion appellant, à trium ſignorū portione, qua poſſe in Italiæ tractu cxxvi. annos uitæ contingere apparet. Negauere illi quenquam xc. partium exortiuam menſuram (quod anaphoras uocant) tranſgredi, & has ipſas incidi occurſu maleficorum ſiderum, aut etiam radijs eorum ſolisq́;. Rurſus Aeſculapij ſecta, quæ ſtata uitæ

ſpatia à ſtellis accipi dicit,ſed quantum plurimum tribuat,incertū eſt. Rara autē eſſe dicunt longiora tempora, quandoquidem momentis horarum inſignibus lunæ dierúmue ſeptem atque nouē (quæ nocte ac die obſeruantur) ingens turba naſcatur,ſcanſili annorum lege occidua,quam climacteras appellant,nō ferè ita genitis liiij. annum excedentibus. Primum ergo artis ipſius incōſtantia declarat,quàm incerta res ſit. Accedunt experimenta & exempla recentiſsimi ſenſus, quem intra quadriennium imperatores Cæſares Veſpaſiani,pater filiusq́; cenſores egerunt. Nec ſunt omnia uaſaria excutienda:media tantum partis,inter Apenninū Padumq́;,ponemus exmpla. Centum uiginti annos Parmæ tres edidere,Brixelli unus.cxxv. Parmæ duo.cxxx. Placentiæ unus. cxxxi. Fauentiæ una mulier.cxxxij. Bononiæ L. Terentius Marci filius, Arimini uerò M. Aponius c. & l. Tertulla cxxxvij. Circa Placentiam in collibus oppidum eſt Velleiaciū,in quo cx. annos ſex detulere,quatuor centenos uicenos,unus cxl. M. Mutius M. filius, Galerius Felix. Ac ne pluribus moremur in re confeſſa, in regione Italiæ octaua centenum annorū cenſi ſunt homines liiij. centenum denum homines lvij. centenum uicenum quinum homines duo, centenum tricenum homines quatuor, centenum tricenum quinum aut ſeptenum totidem, centenum quadragenum homines tres. Alia mortalitatis inconſtantia: Homerus eadem nocte natos Hectorem & Polydamanta tradit,tam diuerſæ ſortis uiros. C. Mario,Cn. Carbone iij. COSS. ad v. Kalend. Iunias, M. Cæcilius Rufus & C. Licinius Caluus eadem die geniti ſunt, oratores quidē ambo,ſed tam diſpari euētu. Hoc etiā ijſdē horis naſcētibus in toto mundo quotidie euenit, pariterq́; domini ac ſerui gignuntur,reges & inopes.

In morbis uaria exempla. CAP. L.

PVblius Cornelius Rufus,qui conſul cum M. Curio fuit, dormiens oculorum uiſum amiſit, cum id ſibi accidere ſomniaret. E diuerſo * Phalereus tum deploratus à medicis uomice morbo, cum mortem in acie quæreret,uulnerato pectore medicinā inuenit ex hoſte. Q. Fabius Maximus conſul apud flumē Iſarā, prælio commiſſo aduerſus Allobrogum Aruernorumque gentes,ad vi. Idus Auguſtas cxxx. M. perduellium cæſis,febri quartana liberatus eſt in acie. Incertum ac fragile nimirum eſt hoc munus naturæ, quicquid datur nobis: malignum uerò & breue etiā in ijs,quibus largiſsime contingit, uniuerſum utique æui tempus intuentibus. Quid,quòd æſtimatione nocturnæ quietis, dimidio quiſque ſpatio uitæ ſuæ uiuit? pars æqua morti ſimilis exigitur,aut pœnæ,niſi contingit quies. Nec reputantur infantiæ anni qui ſenſu carent, non ſenectæ in pœnam uiuacis. Tot periculorum genera, tot morbi,tot metus,tot curæ,toties inuocata morte,ut nullum frequentius ſit uotum. Natura uerò nihil hominibus breuitate uitæ præſtitit melius. Hebeſcunt ſenſus,membra torpent,præmoritur uiſus,auditus,inceſſus,dentes etiam ac ciborum inſtrumenta,& tamen uitæ hoc tempus annumeratur. Ergo pro miraculo & id ſolitarium reperitur exemplum,Xenophilum muſicum centum & quinque annis uixiſſe ſine ullo corporis incommodo. At Hercule reliquis omnibus per ſingulas membrorum partes,qualiter nullis alijs animalibus, certis peſtifer calor remeat horis aut rigor: neque horis modo,ſed & diebus noctibusque trinis quadriniſue,etiam anno toto. Atq; etiam morbus eſt aliquis,per ſapientiā mori. Morbis enim quoq; quaſdam leges natura poſuit. Quadrini circuitus febrem, nunquam bruma, nunquam hybernis menſibus incipere: quoſdam poſt ſexageſimum uitæ ſpatium non accidere:alios pubertate deponi,à fœminis præcipue. Senes minime ſentire peſtilentiam. Nanque & uniuerſis gentibus ingruunt morbi, & generatim modo ſeruitijs, modo procerum ordini,alioſq́; per gradus. Qua in re obſeruatū à meridianis partibus ad occaſum ſolis peſtilentiam ſemper ire: nec unquam ferè aliter niſi hyeme, nec ut ternos excedat menſes.

*Phereus Iaſon

De ſignis mortis. CAP. LI.

IAm ſigna letalia: In furoris morbo riſum: ſapiētiæ uero ægritudine,fimbriarum curā & ſtragulæ ueſtis plicaturas,à ſomno * mouētiū neglectū, * præfandi humoris è corpore profluuium: in oculorū quidem & narium aſpectu indubitata maxime, atq; etiā ſupino aſsidue cubitu: uenarū inæquabili aut formicāte percuſſu: quæq́; alia Hippocrati principi medicinæ obſeruata ſunt. Et cū innumerabilia ſint mortis ſigna: ſalutis ſecuritatiſq́; nulla ſunt. Quippe cū Cenſorius Cato ad filium de ualidis quoq; obſeruationē,ut ex oraculo aliquo prodiderit,ſenilem iuuentā præmaturæ mortis eſſe ſignum. Morborū uero tam infinita eſt multitudo,ut Pherecydes Syrius copia ſerpentium ex corpore eius erumpente expirauerit. Quibuſdam perpetua febris eſt, ut C. Mecœnati. Eidem triennio ſupremo nullo horæ momēto cōtigit ſomnus. Antipater Sidonius poeta omnibus annis uno die tātum natali corripiebatur febri: & eo cōſumptus eſt ſatis lōga ſenecta.

*morientiū *profundi

De his qui elati reuixerunt. CAP. LII.

AViola conſularis in rogo reuixit: & quoniam ſubueniri nō poterat præualente flamma, uiuus crematus eſt. Similis cauſa in L. Lamia prætorio uiro traditur. Nam C. Aelium Tuberonem prætura functū à rogo relatū, Meſſala Rufus, & pleriq; tradunt. Hæc eſt conditio mortaliū: ad has & eiuſmodi occaſiones fortunæ gignimur,uti de homine ne morti quidē debeat credi. Reperimus inter exēpla,Hermotimi Clazomenij animā relicto corpore errare ſolitā, uagamq́ue è longinquo multa annunciare, quæ niſi à præſenti noſci non poſſent, corpore interim ſemianimi: donec cremato eo inimici (qui Cantharidæ uocabantur) remeanti animæ uelut uaginam ademerint: Ariſteæ etiam uiſam euolantem ex ore in Proconneſo,corui effigie,magna quæ ſequitur fabuloſitate:quam

te: quam equidem & in Gnoſio Epimenide ſimili modo accipio. Puerum æſtu & itinere feſſum in ſpecu ſeptem & quinquaginta dormiſſe annis: rerum faciem mutationemq́; mirantem, uelut poſtero experrectum die: hinc pari numero dierum ſenio ingruente, ut tamen in ſeptimum & quinquageſimum atque centeſimum uita duraret annum. Fœminarum ſexus huic malo uidetur maxime opportunus, conuerſione uuluæ: quæ ſi corrigatur, ſpiritus reſtituitur. Huc pertinet nobile illud apud Græcos uolumen Heraclidis, ſeptem diebus fœminæ exanimis ad uitam reuocatæ. Varro quoque autor eſt, xx. uiris agros diuidentibus Capuæ, quendam qui efferretur feretro, domum remeaſſe pedibus: Hoc idem Aquini accidiſſe. Romæ quoque Corfidium materteræ ſuæ maritum funere locato reuixiſſe, & locatorem funeris ab eo elatum. Adijcit miracula, quæ tota indicaſſe cõueniat. E duobus fratribus equeſtris ordinis Corfidio maiori accidiſſe, ut uideretur expiraſſe, apertoque teſtamento recitatum hæredem minorem funeri inſtituiſſe: interim eum, qui uidebatur extinctus, plaudendo conciuiſſe miniſteria, & narraſſe à fratre ſe ueniſſe, commendaſſe eam ſibi filiam ab eo. Demõſtratum præterea quo in loco defodiſſet aurum nullo conſcio, & rogaſſe ut ijs funebribus quæ comparaſſet, efferretur. Hoc eo narrante, fratris domeſtici propere annunciauere exanimatum illum: & aurum ubi dixerat repertum eſt. Plena præterea uita eſt his uaticinijs, ſed non conferenda, cum ſæpius falſa ſint, ſicut ingenti exemplo docebimus. Bello Siculo, Gabienus Cæſaris claſſiarius fortiſſimus, captus à Sext. Pompeio, iuſſu eius inciſa ceruice, & uix cohærente, iacuit in littore tota die. Deinde cum aduesperauiſſet, cum gemitu precibusq́; congregata multitudine petijt, uti Pompeius ad ſe ueniret, aut aliquem ex charis mitteret: ſe enim ab inferis remiſſum, habere quæ nũciaret. Miſit plures Pompeius ex amicis, quibus Gabienus: Inferis dijs placere Pompeij cauſas & partes pias. proinde euentum futurum quem optaret, hoc ſe nunciare iuſſum. argumẽtum fore ueritatis, quòd peractis mandatis, protinus expiraturus eſſet. Idq́ue ita euenit. Poſt ſepulturam quoque uiſorum exempla ſunt: niſi quòd naturæ opera, non prodigia conſectamur.

De mortibus repentinis. CAP. LIII.

IN primis autem miraculo ſunt atq; frequentes mortes repentinæ, hæc eſt ſumma uitæ felicitas, quas eſſe naturales docebimus. Plurimas prodidit Verrius: nos cum delectu modum ſeruabimus. Gaudio obiere præter Chilonem, de quo diximus, Sophocles & Dionyſius Siciliæ tyrannus, uterque accepto tragicæ uictoriæ nuncio. Mater pugna illa Cãnenſi, filio incolumi uiſo contra falſum nuncium. Pudore Diodorus ſapientiæ dialecticæ profeſſor, luſoria quæſtione non protinus ad interrogationes Stilbonis diſſoluta. Nullis euidentibus cauſis obiere, dum calciantur matutino duo Cæſares, prætor & prætura perfunctus dictatoris Cæſaris pater: hic Piſis exanimatus, ille Romæ. Q. Fabius Maximus in conſulatu ſuo pridie Kalend. Ianuarias: in cuius locum Rebilus pauciſsimarum horarum conſulatum petijt: Item C. Vulcatius Gurges ſenator. Omnes adeo ſani atq; tempeſtiui, ut de progrediendo cogitarent. Q. Aemilius Lepidus iam egrediens incuſſo pollice limini cubiculi. C. Aufidius egreſſus cum in ſenatum iret, offenſo pede in comitio. Legatus quoq; qui Rhodiorum cauſam in ſenatu magna cũ admiratione orauerat, in limine curiæ protinus expirauit progredi uolens. Cn. Bebius Pamphilus, pretura & ipſe functus, cũ à puero quæſiſſet horas. A. Pompeius in capitolio cum deos ſalutaſſet. M. Iuuentius Talua COS. cum ſacrificaret. C. Seruilius Panſa cum ſtaret in foro ad tabernam hora diei ſecũda, in P. Pãſam fratrẽ innixus. Bebius iudex dum uadimonium differri iubet. M. Terẽtius Corax dum tabellas ſcribit in foro. Necnon & proximo anno, dum conſulari uiro in aurẽ dicit, eques Romanus, ante Apollinem eboreum, qui eſt in foro Auguſti. Super omnes C. Iulius medicus, dum inungit, ſpecillũ per oculum trahens. Iam Manlius Torquatus conſularis cum in cœna placentam appeteret. L. Durius medicus Valla, dum mulſi potionẽ haurit. Ap. Saufeius, cum à balineo reuerſus mulſum bibiſſet, ouumq́; ſorberet. P. Quintius Scapula cum apud Aquilium Gallũ cœnaret. Decimus Saufeius ſcriba cum domi ſuæ pranderet. Cornelius Gallus prætorius & T. Aetherius eques Ro. in Venere obiere. Et quos noſtra adnotauit ætas, duo equeſtris ordinis in eodem pantomimo Mythico tum forma præcellente. Operoſiſsima tamen ſecuritas mortis in M. Ofilio Hilaro ab antiquis traditur, comœdiarum hiſtrione. is cùm populo admodum placuiſſet natali die ſuo, conuiuiumq́ue haberet, edita cœna calidam potionem in pultario popoſcit, ſimulq́ue perſonam eius diei acceptam intuens, coronam è capite ſuo in eam transtulit, tali habitu rigens nullo ſentiente, donec accubantium proximus tepeſcere potionem admoneret. Hæc felicia exempla: at contrà miſeriarum innumera. L. Domitius clariſſimæ gentis apud Maſsiliam uictus, Corfinij captus ab eodem Cæſare, ueneno poto propter tædium uitæ, poſtquàm biberat, omni ope ut uiueret annixus eſt. Inuenitur in actis, Felice Ruſſato auriga elato, in rogum eius unum è fauentibus iециſſe ſeſe: friuolum dictu, ne hoc gloriæ artificis daretur, aduerſis ſtudijs copia odorum corruptum criminantibus. Cum antè non multo M. Lepidus nobiliſsimæ ſtirpis, quem *euenti anxietate diximus mortuum, flamma ui è rogo eiectus, recondi propter ardorem non potuiſſet, iuxtà ſarmenta alijs nudus crematus eſt. *diuortij

De ſepultura. CAP. LIIII.

IPſum cremare, apud Romanos nõ fuit ueteris inſtituti: terra cõdebantur. At poſtquã longinquis bellis obrutos erui cognouere, tunc inſtitutum. Et tamen multæ familiæ priſcos ſeruauere ritus: ſicut in Cornelia

nelia nemo ante Syllam dictatorem traditur crematus. Idque uoluiſſe, meritum talionem, eruto C. Marij cadauere. Sepultus intelligitur quoquo modo conditus, humatus uerò humo contectus.

De anima, uel de manibus. CAP. LV.

Poſt ſepulturam aliæ atque aliæ manium ambages. Omnibus à ſuprema die eadem quæ ante primum: nec magis à morte ſenſus ullus aut corpori aut animæ, quàm ante natalem. Eadem enim uanitas in futurum etiam ſe propagat, & in mortis quoque tempora ipſa ſibi uitam mentitur: aliàs immortalitatem animæ, aliàs transfigurationem, aliàs ſenſum inferis dando, & manes colendo, deumq; faciendo, qui iam etiam homo eſſe deſierit: ceu uero ullo modo ſpirandi ratio homini à cæteris animalibus diſtet, aut non diuturniora in uita multa reperiantur, quibus nemo ſimilem diuinat immortalitatem. Quod autem corpus *animæ perſequitur materiam? ubi cogitatio illi? quomodo uiſus, auditus, aut quid agit, qui uſus eius, aut quod ſine his bonum? Quæ deinde ſedes, quantaue multitudo tot ſeculis animarũ uelut umbrarum? Puerilium iſta deliramentorum, auidæq; nunquã deſinere mortalitatis cõmenta ſunt. Similis & de aſſeruãdis corporibus hominũ ac reuiuiſcendi promiſſa Democrito uanitas, qui non reuixit ipſe. Quæ (malùm) iſta dementia eſt, iterari uitam morte? quæue genitis quies unquam, ſi in ſublimi ſenſus animæ manet, inter inferos umbræ? Perdit profectò iſta dulcedo credulitasque præcipuum naturæ bonum mortem, *ac duplicat obitus, ſi dolere etiam pòſt futuri æſtimatione euenit. Etenim ſi dulce uiuere, cui poteſt eſſe uixiſſe? At quanto facilius certiusque, ſibi quenque credere, ac ſpecimen ſecuritatis antegenitali ſumere experimento?

*animæ per ſe? quæ materia?

*ac duplicat obituri dolorem etiã pòſt futuri æſtimatiõe. Etenim

Quæ quis inuenerit in uita. CAP. LVI.

Conſentaneũ uidetur, priuſquam digrediamur à natura hominum, indicare quæ cuiuſque inuenta ſunt. Emere ac uendere inſtituit Liber pater. Idem diadema regium inſigne, & triumphum inuenit. Ceres frumenta, cum antea glande ueſcerentur. Eadem molere & conficere in Attica, Italia & Sicilia: ob id dea iudicata. Eadem prima leges dedit, ut alij putauere Rhadamanthus. Literas ſemper arbitror Aſſyrias fuiſſe: ſed alij apud Ægyptios à Mercurio, ut Gellius: alij apud Syros repertas uolunt. Vtique in Græciam intuliſſe è Phœnice Cadmum ſedecim numero. Quibus Troiano bello Palamedem adieciſſe quatuor hac figura Θ Ζ Φ Χ. Totidem poſt eum Simonidem melicum, Ζ Η Ψ Ω: quarum omnium uis in noſtris recognoſcitur. Ariſtoteles decem & octo priſcas fuiſſe, Α Β Γ Δ Ε Ζ Ι Κ Λ Μ Ν Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ: & duas ab Epicharmo additas Θ Χ, quàm à Palamede mauult. Anticlides in Ægypto inueniſſe quendam nomine Menona tradit xv. annis ante Phoroneum antiquiſſimum Græciæ regem: idq; monumentis approbare conatur. E diuerſo Epigenes, apud Babylonios d.ccxx. annorum obſeruationes ſiderum coctilibus laterculis inſcriptas docet, grauis autor in primis: qui minimum, Beroſus & Critodemus, cccc. lxxx. annorum. Ex quo apparet æternus literarum uſus. In Latium eas attulerunt Pelaſgi. Laterarias ac domos conſtituerunt primi Euryalus & Hyperbius fratres Athenis: antea ſpecus erant pro domibus. Gellio Doxius Cœli filius, luteì ædificij inuentor placet: exemplo ſumpto ab hirundinum nidis. Oppidum Cecrops à ſe appellauit Cecropiam, quæ nunc eſt arx Athenis. Aliqui Argos à Phoroneo rege antè conditũ uolunt: quidam & Sicyonẽ. Ægyptij multo antè apud ipſos Dioſpolin. Tegulas inuenit Cynira Agriopæ filius, & metalla æris, utrunq; in inſula Cypro: Item forcipem, marculum, uectem, incudem. Puteos Danaus, ex Ægypto aduectus in Græciã, quæ uocabatur Argos Dipſion. Lapidicinas Cadmus Thebis, aut (ut Theophraſtus) in Phœnice. Thraſon muros. Turres, ut Ariſtoteles, Cyclopes: Tirynthij, ut Theophraſtus: Ægyptij textilia: inficere lanas Sardibus Lydi. Fuſos in lanificio Cloſter filius Arachnes, linum & retia Arachne. Fulloniam artem Nicias Megarenſis. Sutrinam Boethius. Medicinam Ægyptij apud ipſos uolunt repertam: alij per Arabum, Babylonis & Apollinis filium: Herbariam & medicamentariam à Chirone, Saturni & Phyllyræ filio. Aes conflare & temperare, Ariſtoteles Lydum Scythen monſtraſſe, Theophraſtus Delam Phrygem putat. Ærariam fabricam alij Calybas, alij Cyclopas. Ferrum Heſiodus in Creta eos qui uocati ſunt Dactyli Idæi. Argentum inuenit Erichthonius Athenienſis, ut alij Æacus. Auri metalla & conflaturam, Cadmus Phœnix ad Pangæum montem: ut alij, Thoas & Eaclis in Panchaia, aut Sol Oceani filius, cui Gellius medicinæ quoque inuentionem & mellis aſſignat. Plumbum ex Caſſiteride inſula primus apportauit Midacritus. Fabricam ferream inuenere Cyclopes. Figlinas Chorœbus Athenienſis. In ijs orbẽ Anacharſis Scythes, ut alij Hyperbios Corinthius. Fabricam materiariam Dædalus, & in ea ſerram, aſciam, perpendiculum, terebram, glutinum, ichthyocollam: normam autem & libellam, & tornum, & clauem Theodorus Samius. Menſuras & pondera Phidon Argiuus: aut Palamedes, ut maluit Gellius. Ignem è ſilice, Pyrodes Cilicis filius: eundem aſſeruare in ferula, Prometheus. Vehiculum cum quatuor rotis Phryges. Mercaturas Pœni. Culturas uitium & arborum Eumolpus Athenienſis. Vinum aqua miſceri Staphylus Sileni filius. Oleum & trapetas Ariſtæus Athenienſis. Idem mella. Bouem & aratrum Buziges Athenienſis, ut alij, Triptolemus. Regiam ciuitatem Ægyptij, popularem Attici. Poſt Theſeum tyrannus primus fuit Phalaris Agrigenti. Seruitium inuenere Lacedæmonij. Iudiciũ capitis in Ariopago primum actum eſt. Prælium Afri contra Ægyptios primũ fecere fuſtibus, quos uocãt phalangas.

gas. Clypeos inuenerunt Prœtus & Acriſius inter ſe bellantes, ſiue Chalcus Athamantis filius. Loricam Mydias Meßenius. Galeam, gladium, haſtam Lacedæmonij. Ocreas & criſtas Cares. Arcum & ſagittam Scythem Iouis filium, alij ſagittas Perſen Perſei filium inueniſſe dicunt: lanceas Aetolos, iaculum cum amento Aetolum Martis filium. Haſtas uelitares Tyrrhenum, pilumq́; Penthesileam Amazonem ſecurim, Piſeum uenabula. Et in tormentis ſcorpionem Cretas, catapultam Syros, Phœnicas balliſtam & fundam. Aeneam tubam Piſeum Tyrrhenum. Teſtudines Artemonem Clazomenium. Equum (qui nunc aries appellatur) in muralibus machinis Epeum ad Troiam. Equo uehi Bellerophontem. Frenos & ſtrata equorum Pelethronij. Pugnare ex equo Theſſalos, qui Centauri appellati ſunt, habitantes ſecundum Pelium montem. Bigas primum iunxit Phrygum natio, quadrigas Erichthonius. Ordinem exercitus, ſigni dationem, teſſeras, uigilias Palamedes inuenit Troiano bello. Specularem ſignificationem eodem Sinon. Inducias Lycanor. Fœdera Theſeus. Auguria ex auibus Car, à quo Caria appellata. Adiecit ex cæteris animalibus Orpheus. Aruſpicium Delphus, igniſpicia Amphiaraus, auſpicia auium Tireſias Thebanus. Interpretationem oſtentorum & ſomniorum Amphictyon. Aſtrologiam Atlas Libyæ filius, ut alij Aegyptij, ut alij Aſſyrij. Sphæram in ea Mileſius Anaximander. Ventorum rationem Aeolus Hellenis filius. Muſicam Amphion. Fiſtulam & monaulum Pan Mercurij. Obliquam tibiam Midas in Phrygia. Geminas tibias Marſyas in eadem gente. Lydios modulos Amphion, Dorios Thamyras Thrax, Phrygios Marſyas Phryx. Citharam Amphion, ut alij Orpheus, ut alij Linus. Septem chordis additis Terpander. Octauam Simonides addidit. Nonam Timotheus. Cithara ſine uoce cecinit Thamyras primus: cum cantu Amphion, ut alij Linus. Citharœdica carmina compoſuit Terpander. Cum tibijs canere uoce Trœzenius Dardanus inſtituit. Saltationem armatam Curetes docuere, pyrrhicen Pyrrhus, utranque in Creta. Verſum heroicum Pythio oraculo debemus. De poematum origine magna quæſtio eſt. Ante Troianum bellum probantur fuiſſe. Proſam orationem condere Pherecydes Syrius inſtituit, Cyri regis ætate. Hiſtoriam Cadmus Mileſius. Ludos gymnicos in Arcadia Lycaon, funebres Acaſtus in Iolco, poſt eum Theſeus in Iſthmo. Hercules olympia athleticam. Pythus pilam luſoriam. Gyges Lydius picturam in Aegypto. In Græcia uero Euchir Dædali cognatus, ut Ariſtoteli placet: ut Theophraſto, Polygnotus Athenienſis. Naue primus in Græciam ex Aegypto Danaus aduenit: antè ratibus nauigabatur, inuentis in mari rubro inter inſulas à rege Erythra. Reperiuntur qui Myſos & Troianos priores excogitaſſe in Helleſponto putent, cum tranſirent aduerſus Thracas. Etiam nunc in Britannico oceano uitiles corio circumſutæ fiunt: in Nilo ex papyro, & ſcirpo, & arundine. Longa naue Iaſonem primum nauigaſſe, Philoſtephanus autor eſt: Egeſias Parahum: Cteſias Samyram: Saphanus Semiramin: Archimachus Aegeonem: Biremem Damaſtes Erythræos feciſſe: triremem Thucydides Aminoclen Corinthium: quadriremem Ariſtoteles Carthaginienſes. Quinqueremem inſtituit Neſichthon Salaminius: ſex ordinum Xenagoras Syracuſius: ab ea ad decemremem Mneſigeton. Alexãdrum magnum ferunt inſtituiſſe ad xij. ordines: Philoſtephanus Ptolemæum Soterem ad quindecim: Demetrium Antigoni ad xxx. Ptolemæum Philadelphum ad xl. Ptolemæum Philopatorem, qui Tryphon cognominatus eſt, ad l. Onerariam Hippus Tyrius inuenit, lembum Cyrenenſes, cymbam Phœnices, celocem Rhodij, cercuron Cyprij. Siderum obſeruationem in nauigando Phœnices, remum Copæ, latitudinem eius Platææ, uela Icarus, malum & antennam Dædalus, Hippagum Samij, aut Pericles Athenienſis, tectas longas Thaſij: antea ex prora tantum & puppi pugnabatur. Roſtra addidit Piſeus: Tyrrheni ancoram, Eupalamus eandem bidentem, Anacharſis harpagonas: & manus Pericles Athenienſis, adminicula gubernandi Typhis. Claſſe princeps depugnauit Minos. Animal occidit primus Hyperbius Martis filius, Prometheus bouem.

In quo primus gentiũ conſenſus. CAP. LVII.

GEntium conſenſus tacitus primus omnium conſpirauit, ut Ionum literis uterentur.

De literis antiquis. CAP. LVIII.

VEteres Græcas fuiſſe eaſdem penè quæ nũc ſunt Latinæ, indicio erit Delphica tabula antiqui æris, quæ eſt hodie in palatio, dono principum Mineruæ dicata in bibliotheca, cum inſcriptione tali, //

[illegible]

Quando primũ tonſores Romæ. CAP. LIX.

SEquens gentium conſenſus in tonſoribus fuit, ſed Romanis tardior. In Italiam ex Sicilia uenere poſt Romam conditam anno quadringenteſimoquinquageſimoquarto, adducente P. Ticinio Mena, ut autor eſt Varro: antè intonſi fuere. Primus omnium radi quotidie inſtituit Africanus: ſequens diuus Auguſtus cultris ſemper uſus eſt.

Quando primum horologia. CAP. LX.

*TErtius conſenſus eſt in horarum obſeruatione, iam hic rationi accedens. quando & à quo in Græcia reperta, diximus in ſecundo uolumine. Serius etiam hoc Romæ contigit. Duodecim tabulis ortus tãtum & occaſus nominatur: poſt aliquot annos adiectus eſt & meridies, accenſo conſulum id pronunciante, *cum curia inter roſtra & Græcoſtaſim proſpexiſſet talem ſolem. A columna* ænea ad carcerem inclinato ſidere, ſupremam pronunciabat. Sed hoc ſerenis tantum diebus uſque ad primum Punicum bellum. Princeps Romanus ſolariũ horologium ſtatuiſſe,*

* cum à curia inter roſtra & græcoſtaſim proſpexiſſet ſolem.

* Mena

antè duodecim annos quàm cum Pyrrho bellatũ eſt, ad ædem Quirini, L. Papyrius Curſor, cum eandem dedicaret, à patre ſuo uotam, à Fabio Veſtali proditur. Sed neque facti horologij rationem uel artificem ſignificat, nec unde translatum ſit, aut apud quem ſcriptum id inuenerit. M. Varro primum ſtatutum in publico ſecundum Roſtra in columna tradit, bello Punico primo, à M. Valerio Meſſala conſule Catina capta in Sicilia: deportatum inde poſt xxx. annos, quàm de Papyriano horologio traditur, anno urbis cccclxxvij. nec congruebant ad horas eius lineæ: paruerunt tamen ei annis undecentum, donec Q. Marcius Philippus, qui cum L. Paulo fuit cenſor, diligentius ordinatum iuxta poſuit: idq; munus inter cenſoria opera gratiſſime acceptum eſt. Etiam tum tamen nubilo incertæ fuere horæ uſque ad proximum luſtrum. Tunc Scipio Naſica collega Lænatis, primus aqua diuiſit horas æque noctium ac dierum. Idque horologium ſub tecto dicauit, anno urbis d.xcv. Tam diu populi Romani indiſcreta lux fuit. Nunc reuertamur ad reliqua animalia, primumq; terreſtria.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER VIII.

*

De animalibus terreſtribus. Elephantorũ commendatio: & de ſenſu eorum. CAP. I. •

AD RELIQVA *tráſeamus animalia, & primũ terreſtria. Maximum eſt elephas, proximumq; humanis ſenſibus: quippe intellectus illis ſermonis patrij, & imperiorum obedientia, officiorumque quæ didicere memoria, amoris & gloriæ uoluptas: imò uero (quæ etiam in homine rara) probitas, prudentia, æquitas: religio quoq; ſiderum, ſoliſq; ac lunæ ueneratio. Autores ſunt, in Mauritaniæ ſaltibus ad quendam amnem, cui nomen eſt Amilo, niteſcente luna noua, greges eorum deſcendere: ibiq; ſe purificantes ſolenniter aqua circumſpergi, atque ita ſalutato ſidere in ſyluas reuerti, uitulorum fatigatos præ ſe ferentes. Aliene quoq; religionis intellectu, creduntur maria tranſituri non antè naues conſcendere, quàm inuitati rectoris iureiurando de reditu. Viſique ſunt feſsi ægritudine (quando & illas moles infeſtant morbi) herbas ſupini in cælum iacientes, ueluti tellure precibus allegata. Nam quod ad docilitatem attinet, regem adorant, genua ſubmittunt, coronas porrigunt. Indis arant minores, quos appellant nothos.*

Quando primum iuncti. CAP. II.

R*Omæ iuncti primũ ſubiere currũ Pompeij Magni Africano triumpho, quòd prius India uicta triumphãte Libero patre memoratur. Procilius negat potuiſſe Pompeij triumpho iunctos ingredi portam. Germanici Cæſaris munere gladiatorio, quoſdã incõditos motus edidere, ſaltantium modo. Vulgare erat, per auras arma iacere non auferentibus uentis, atque inter ſe gladiatorios congreſſus edere, aut laſciuiente pyrrice colludere: poſtea & per funes inceſſere, lecticis etiam ferentes quaterni ſingulos, puerperas imitantes: pleniſq; hominũ tricliniis accubitu iere per lectos, ita libratis ueſtigijs, ne quis potantium attingeretur.*

• perniciitate

De docilitate eorum. CAP. III.

C*Ertum eſt, unum tardioris ingenij in accipiendis quæ tradebantur, ſæpius caſtigatũ uerberibus, eadem illa meditantẽ noctu repertũ. Mirum maxime, & aduerſis quidem funibus ſubire, ſed regredi magis utiq; pronis. Mutianus ter conſul autor eſt, aliquem ex his & literarum ductus Græcarum didiciſſe, ſolitumq; perſcribere eius linguæ uerbis: Ipſe ego hæc ſcripſi, & ſpolia Celtica dicaui. Itemq; ſe uidente Puteolis, cum aduecti è naue egredi cogerentur, territos ſpatio pontis procul à continente porrecti, ut ſeſe longinquitatis æſtimatione fallerẽt, auerſos retrorſus iſſe. Prædam ipſi in ſe expetendã, ſciũt ſolam eſſe in armis ſuis, quæ Iuba cornua appellat, Herodotus tanto antiquior, & conſuetudo melius, dentes. Quamobrem deciduos caſu aliquo uel ſenecta defodiunt: hoc ſolum ebur eſt, cætero, & in his quoque quà corpus intexit, uilitas oſſea. Quanquam nuper oſſa etiam in laminas ſecari cœpere penuria. Etenim rara amplitudo iam dentium, præterquam ex India, reperitur: cætera in noſtro orbe ceſſere luxuriæ. Dentium candore intelligitur iuuenta. Circa hos beluis ſumma cura: alterius mucroni parcunt, ne ſit prælijs hebes: alterius operario uſu fodiunt radices, impellunt moles. circumuentique à uenantibus, primos conſtituunt quibus ſunt minimi, ne tanti prælium putetur. poſtea feſsi, impactos arbori frangunt, prædaq; ſe redimunt.*

De clementia eorũ, & quòd pericula ſua intelligant, & de tigridis truculentia. CAP. IIII.

M*Irum in pleriſq; animalium, ſcire quare petantur: ſed & per cuncta quid caueant. Elephas homine obuio forte in ſolitudine, & ſimpliciter oberrante, clemens placiduſq; etiam demonſtrare uiam traditur. Idem ueſtigio hominis animaduerſo prius quàm homine, intremiſcere inſidiarum metu, ſubſiſtere ab olfactu, circũſpectare, iras proflare, nec calcare, ſed erutum proximo tradere: illum ſequenti, nuncio ſimili uſq; ad extremum: & tunc agmen circumagi, & reuerti, aciemq; dirigi: adeo omnium odori durare uirus illud, maiore ex parte ne nudorum quidem pedum. Sic & tigris etiam feris cæteris truculenta, atq; ipſa elephanti quoque ſpernens ueſtigia, homine uiſo transferre dicitur protinus catulos. Quonam modo agnito? ubi antè conſpecto illo quem timet? Etenim tales ſyluas minime frequentari certum eſt. Sanè mirentur ipſam ueſtigij raritatem, ſed unde ſciunt timendũ eſſe? Imò uero cur uel ipſius conſpectum paueant, tanto uiribus, magnitudine, uelocitate præſtantiores? Nimirum hæc eſt natura rerũ, hæc potentia eius, ſæuiſsimas fera*

• ipſum elephantũ quoque ſpernẽs, ueſtigio hominis uiſo transfer.

mas ferarũ maximasq́; nunquam uidiſſe quod debeant timere, & ſtatim intelligere cur ſit timendum.

De intellectu & memoria eorum. CAP. V.

Elephanti gregatim ſemper ingrediuntur. Ducit agmen maximus natu, cogit ætate proximus. Amnẽ tranſituri minimos præmittunt, ne maiorum ingreſſu atterente alueum, creſcat gurgitis altitudo. Antipater autor eſt, duos Antiocho regi in bellicis uſibus celebres etiam cognominibus fuiſſe: etenim nouere ea. Certe Cato, cum imperatorum nomina annalibus deſcriberet, eum qui fortiſsime præliatus eſſet in Punica acie, Surum tradidit uocatum, altero dẽte mutilato. Antiocho uadum fluminis experienti renuit Aiax, alioquin dux agminis ſemper: Tum pronunciatum, eius fore principatum qui tranſiſſet: auſumque Patroclum ob id phaleris argenteis, quo maxime gaudent, & reliquo omni primatu donauit. Ille qui notabatur, inedia mortẽ ignominiæ prætulit. Mirus nanq; pudor eſt, uictusq; uocem fugit uictoris: terram ac uerbenas porrigit. Pudore nũquam niſi in abdito coeunt: mas quinquennis, fœmina decennis. Initur autem biẽnio, quinis (ut ferunt) cuiuſque anni diebus, nec amplius: ſexto perfunduntur amne, non antè reduces ad agmen. Nec adulteria nouere, nullaue propter fœminas inter ſe prælia, cæteris animalibus pernicialia: non quia deſit illis amoris uis: nanque traditur unus amaſſe quandam in Aegypto corollas uendentem. ac ne quis uulgariter dilectam putet, miretur gratam Ariſtophani, celeberrimo in arte grammatica. Alius Menandrum Syracuſanum incipientis iuuentæ in exercitu Ptolemæi, deſiderium eius quoties non uideret, inedia teſtatus. Et unguentariam quandam dilectam Iuba tradit. Omniũ amoris fuere argumenta, gaudium à conſpectu, blanditiæq; inconditæ, ſtipesq́;, quas populus dediſſet, ſeruatæ, & in ſinum effuſæ. Nec mirum, eſſe amorem, quibus ſit memoria. Idem nanq; tradit, agnitum in ſenecta multos poſt annos, qui rector in iuuenta fuiſſet. Idem diuinationem quandam iuſtitiæ. Cum Bochus rex triginta elephantis, totidem, in quos ſæuire inſtituerat, ſtipitibus alligatos obieciſſet, procurſantibus inter eos qui laceſſerent, non potuiſſe effici, ut crudelitatis alienæ miniſterio fungerentur.

Quando primum in Italia. CAP. VI.

Elephantos Italia primũ uidit Pyrrhi regis bello, & boues Lucas appellauit, in Lucanis uiſos, anno Vrbis quadringenteſimo ſeptuageſimoſecundo. Roma autem in triumpho, ſeptẽ annis ad ſuperiorem numerum additis. Eadem plurimos anno quingenteſimoſecundo, uictoria L. Metelli pontificis in Sicilia de Pœnis captos. Centum quadragintaduo fuere tranſuecti ratibus, quas doliorum conſertis ordinibus impoſuerant. Verrius eos pugnaſſe in circo, interfectosque iaculis tradit penuria conſilij: quoniam neque ali placuiſſet, neque donari regibus. L. Piſo inductos duntaxat in circum, atque ut contemptus eorum increſceret, ab operarijs haſtas præpilatas habentibus, per circum totum actos. Nec quid deinde ijs factum ſit, autores explicant, qui non putant interfectos.

Pugnæ eorum. CAP. VII.

Clara eſt unius è Romanis dimicatio aduerſus elephantum, cum Annibal captiuos noſtros dimicare inter ſe coëgiſſet. Nanque unum qui ſupererat, obiecit elephanto: & ille, dimitti pactus ſi interemiſſet, ſolus in harena congreſſus, magno Pœnorum dolore confecit. Annibal, cum famam eius dimicationis contemptum allaturam belluis intelligeret, equites miſit qui abeuntem interficerent. Proboſcidem eorum facillime amputari, Pyrrhi præliorum experimentis patuit. Romæ pugnaſſe Feneſtella tradit primum omnium in circo Claudij Pulchri ædilitate curuli, M. Antonio, A. Poſthumio COSS. anno urbis ſexcenteſimo quinquageſimoquinto. Item poſt annos xx. Lucullorum ædilitate curuli, aduerſus tauros. Põpeij quoq; altero conſulatu, dedicatione tẽpli Veneris uictricis, pugnauere in circo uiginti, aut ut quidã tradũt xvij. Getulis ex aduerſo iaculantibus, mirabili unius dimicatione, qui pedibus confoſsis repſit genibus in cateruas, arrepta ſcuta iaciens in ſublime, quæ decidẽtia uoluptati ſpectantibus erant in orbem circũacta, uelut arte non furore beluæ iacerentur. Magnum & in altero miraculum fuit, uno ictu occiſo. Pilum ſub oculo adactum, in uitalia capitis uenerat. Vniuerſi eruptionem tentauere, non ſine uexatione populi, circundati clatris ferreis. Qua de cauſa Cæſar dictator, poſtea ſimile ſpectaculum editurus, euripis harenam circundedit: quos Nero princeps ſuſtulit, equiti loca addẽs. Sed Pompeiani amiſſa fugæ ſpe miſericordiam uulgi inenarrabili habitu quæretes ſupplicauere, quadam ſeſe lamentatione complorantes: tanto populi dolore, ut oblitus imperatoris, ac munificentiæ honori ſuo exquiſitæ, flens uniuerſus conſurgeret, dirasq́; Põpeio, quas ille mox luit, pœnas imprecaretur. Pugnauere & Cæſari dictatori tertio conſulatu eius, uiginti contra pedites quingentos: iterum totidem turriti cum ſexagenis propugnatoribus, eodẽ quo priores numero pedium, & pari equitum ex aduerſo dimicante: poſtea ſinguli, principibus Claudio & Neroni, in cõſummatione gladiatorum. Ipſius animalis tanta narratur clementia contra minus ualida, ut in grege pecudum occurrentia manu dimoueat, ne quod obterat imprudens: nec niſi laceſsiti noceant, ideoq́; gregatim ſemper ambulent, minime ex omnibus ſoliuagi. Equitatu circumuenti, infirmos aut feſſos uulneratóſue in medium agmen recipiunt: ac uelut imperio ac ratione, per uices ſubeunt. Capti celerrime mitificãtur hordei ſucco.

Quomodo capiantur. CAP. VIII.

Capiuntur autem in India, unum ex domitis agente rectore: qui deprahenſum ſolitarium, abactumue à grege, uerberat ferũ: quo fatigato, trãſcẽdit in eum, nec ſecus ac priorẽ regit. Africa foueis capit, in quas deerrante aliquo, protinus cæteri congerunt ramos, moles deuoluunt, aggeres conſtruunt, omniq́ue

ui conan

*ui conantur extrahere. Antea domitandi gratia greges equitatu cogebant in conuallem manu factam, & longo tractu fallacem: cuius incluſos *ripis foßisq; fame domabant. Argumentũ erat ramus, homine porrigente clementer acceptus. Nunc dẽtium cauſa, pedes eorum iaculantur alioquin mollißimos. Troglodytæ contermini Aethiopiæ, qui hoc ſolo uenatu aluntur, arbores propinquas itineri eorũ conſcendunt. Inde totius agminis nouißimũ ſpeculati, extremas in clunes deſiliunt. Læua appræhenditur cauda, pedes ſtipantur in ſiniſtro fœmine. Ita pẽdens alterum poplitẽ dextra cædit: ac præacuta bipenni hoc crure tardato profugiens, alterius poplitis neruos ferit, cuncta præceleri pernicitate peragens. Alij tutiore genere, ſed magis fallaci, intentos ingentes arcus defigunt humi longius. Hos præcipui uiribus iuuenes continent, alij connixi pari conatu tendunt, ac prætereũtibus ſagittarum uenabula infigunt, mox ſanguinis ueſtigijs ſequuntur. Elephantorum generis fœminæ multo pauidiores.*

* euripis

Quomodo domentue. CAP. IX.

D*Omantur autem rabidi fame & uerberibus, elephantis alijs admotis, qui tumultuantẽ catenis coerceant: & aliâs circa coitus maxime efferantur, & ſtabula Indorum dentibus ſternunt. Quapropter arcent eos coitu, fœminarumq; pecuaria ſeparãt, quæ haud alio modo quàm armentorũ habẽt. Domiti militant, & turres armatorum in hoſtes ferunt, magnaq; ex parte oriẽtis bella cõficiũt. Proſternũt acies, proterunt armatos. Iidem minimo ſuis ſtridore terrentur, uulneratiq; & territi retro ſemper cedunt, haud minore partium ſuarum pernicie. Indicũ Afri pauẽt, nec cõtueri audẽt: nã et maior Indicis magnitudo eſt.*

De partu eorum & reliqua natura. CAP. X.

D*Ecem annis geſtare in utero uulgus exiſtimat: Ariſtoteles biennio, nec amplius quàm ſemel gignere, pluréſue quàm ſingulos: uiuere ducentis annis, & quoſdam trecẽtis. Iuuenta eorum à ſexageſimo incipit. Gaudent amnibus maxime, & circa fluuios uagantur, cum alioquin nare propter magnitudinem corporis non poßint. Iidem frigoris impatientes. Maximum hoc malum, inflationemq; & profluuiũ alui, nec alia morborũ genera ſentiunt. Olei potu tela, quæ corpori eorum inhæreant, decidere inuenio: à ſudore autem facilius adhæreſcere. Et terrã ediſſe ijs tabificum eſt, niſi ſæpius mandant. Deuorant autem & lapides. Truncos quidem gratißimo in cibatu habent. Palmas excelſiores fronte proſternunt, ac ita iacentium abſumunt fructũ. Mandunt ore: ſpirant & bibunt, odorãturq; haud improprie appellata manu. Animaliũ maxime odere murẽ: & ſi pabulum in præſepio poſitum attingi ab eo uidêre, faſtidiũt. Cruciatũ in potu maximũ ſentiunt hauſta hirudine, quam ſanguiſugã uulgò cœpiſſe appellari aduerto. Hæc ubi in ipſo animæ canali ſe fixit, intolerãdo afficit dolore. Durißimũ dorſo tergus, uentri molle, ſetarum nullum tegumentũ, ne in cauda quidem præſidiũ abigendo tædio muſcarum (nanque id & tanta uaſtitas ſentit) ſed cancellata cutis, & inuitans id genus animalium odore. Ergo cum extenti recepere examina, arctatu in rugas repente cãcellis, comprahenſas enecant: Hoc ijs pro cauda, iuba, uillo eſt. Dentibus ingens pretium, & deorum ſimulacris laudatißima ex ijs materia. Inuenit luxuria commendationem & aliam, *expetit in callo manus uim ſaporis, haud alia de cauſa credo quàm quia ipsũ ebur ſibi mandere uidetur. Magnitudo dentium uidetur quidem in templis præcipua. Sed tamen in extremis Africæ, quà confinis Aethiopiæ eſt, poſtium uicem in domicilijs præbere: ſepesq; in ijs & pecorum ſtabulis pro palis elephantorum dentibus fieri, Polybius tradit, autore Guluſſa regulo.*

* expetiti in callo manus ſaporis

Vbi naſcantur, & de diſcordia eorum & draconum. CAP. XI.

E*Lephantes fert Africa ultra Syrticas ſolitudines, & in Mauritania: ferunt Aethiopes & Troglodytæ, ut dictum eſt: ſed maximos India, bellanteſq; cum ijs perpetua diſcordia dracones, tantæ *magnitudinis, ut & ipſos circumflexu facili ambiant, nexuq; nodi præſtringant. Commoritur ea dimicatio: uictuſq; corruens, complexum elidit pondere.*

* magnitudinis & ipſos, ut circũplexu facili ambiant

De ſolertia animalium. CAP. XII.

M*Ira animalium pro ſe cuique ſolertia eſt, ut ijs una ſcandendi in tantam altitudinem difficultas. Draco itaq; iter ad pabula ſpeculatus, ab excelſa ſe arbore iniycit. Scit ille imparem ſibi luctatum contra uexus. itaque arborum aut rupium attritũ quærit. Cauent hoc dracones, ob idq; greſſus primum alligant cauda. Reſoluunt illi nodos manu. At hi in ipſa nare caput condunt, pariterq; ſpiritum præcludunt, & mollißimas lancinant partes. Iidem obuij deprehenſi, in aduerſos erigunt ſe, oculoſq; maxime petunt. Ita fit ut plerunq; cæci ac fame & mœroris tabe confecti reperiantur. Quam quis aliam tantæ diſcordiæ cauſam attulerit, niſi naturæ ſpectaculum, ſibi paria componentis? Eſt & alia dimicationis huius fama. Elephantis frigidißimum eſſe ſanguinem, ob id æſtu torrente præcipue à draconibus expeti. Quamobrem in amnes merſos inſidiari bibentibus: arctatiq; illigata manu in aurẽ morſum defigere: quoniã is tantũ locus defendi non poßit manu. Dracones eſſe tãtos, ut totum ſanguinem capiant. Itaq; elephantos ab ijs ebibi, ſiccatoſq; concidere: & dracones inebriatos opprimi, commoriq;.*

De draconibus. CAP. XIII.

G*Enerat eos Aethiopia Indicis pares, uicenûm cubitorũ. Id modo mirũ, unde criſtatos Iuba crediderit. Aſachæi uocãtur Aethiopes, apud quos maxime naſcũtur. Narratur in maritimis eorũ quaternos quinoſq; inter ſe cratiũ modo implexos, erectis capitibus uelificãtes ad meliora pabula Arabiæ uehi fluctibus.*

De ſerpentibus maximis & bois. CAP. XIIII.

M*Egaſthenes ſcribit in India ſerpentes in tãtam magnitudinem adoleſcere, ut ſolidos hauriant ceruos tauroſque. Metrodorus, circa Rhyndacum*

annem

amnem in Ponto, ut ſuperuolantes quamuis alte pernicitérque, alites hauſtu raptas abſorbeant. Nota eſt, in Punicis bellis ad flumen Bagradam à Regulo imperatore balliſtis tormentiſque, ut oppidum aliquod, expugnata ſerpens cxx. pedum longitudinis. Pellis eius maxilleq́; uſq; ad bellum Numantinum durauere Romæ in templo. Faciunt his fidem in Italia appellatæ boæ: in tantam amplitudinem exeuntes, ut diuo Claudio principe, occiſæ in Vaticano ſolidus in aluo aſpectatus ſit infans. Aluntur primo bubuli lactis ſucco, unde nomen traxere. Cæterorum animalium, quæ modo conuecta undique Italia contigere ſæpius, formas nihil attinet ſcrupuloſe referre.

De Scythicis animalibus & ſeptentrionalibus. CAP. XV.

PAuciſsima Scythia gignit, inopia fruticum: pauca cõtermina illi Germaniæ: inſignia tamen boũ ferorum genera, iubatos biſontes, excellẽtiq́; & ui & uelocitate uros, quibus imperitum uulgus bubalorum nomen imponit, cũ id gignat Africa, uituli potius ceruíue quadam ſimilitudine. Septẽtrio fert & equorum greges ferorum, ſicut aſinorum Aſia & Africa: præterea alcen, ni proceritas aurĩũ & ceruicis diſtinguat, iumento ſimilem. Item notam in Scandinauia inſula, nec unquam uiſam in hoc orbe, multis tamen narratã, machlin, haud diſsimilẽ illi, ſed nullo ſuffraginũ flexu: ideoq́; non cubantem, ſed acclinẽ arbori in ſomno, eaq́; inciſa ad inſidias capi, aliàs uelocitatis memoratæ. Labrum ei ſuperius prægrande: ob id retrograditur in paſcendo, ne in priora tendens inuoluatur. Tradunt in Pæonia ferã, quæ bonaſus uocetur, equina iuba, cætera tauro ſimilẽ, cornibus ita in ſe inflexis, ut non ſint utilia pugnæ. quapropter fuga ſibi auxiliari, reddẽtem ea fimum interdum & trium iugerũ longitudine: cuius contactus ſequentes, ut ignis aliquis, amburat. Mirum pardos, pantheras, leones, & ſimilia, condito in corporis uaginas unguium mucrone, ne refringatur hebetetúrue, ingredi: auerſiſq́; falculis currere, nec niſi appetendo protendere.

De leonibus. CAP. XVI.

LEoni præcipua generoſitas, tunc cum colla armosq́; ueſtiunt iubæ: Id enim ætate contingit è leone cõceptis. Quos uero pardi generauere, ſemper inſigni hoc carẽt. Simili modo fœminæ. Magna iis libido coitus, & ob hoc maribus ira. Africa hæc maxime ſpectat, inopia aquarum ad paucos amnes congregantibus ſe feris. Ideo multiformes ibi animalium partus, uarie fœminis cuiuſq; generis mares aut ui aut uoluptate miſcente. Vnde etiam uulgare Græciæ dictum, Semper aliquid noui Africam afferre. Odore pardi coitum ſentit in adultera leo, totaq́; ui conſurgit in pœnam. Idcirco aut culpa flumine abluitur, aut longius comitatur. Semel autem edi partum, lacerato unguium acie utero in enixu, uulgum credidiſſe uideo. Ariſtoteles diuerſa tradit, uir quem in iis magna ſecuturus in parte præfandum reor. Alexandro Magno rege inflãmato cupidine animalium naturas noſcẽdi, delegataq́; hac cõmentatione Ariſtoteli, ſummo in omni doctrina uiro, aliquot milia hominum in totius Aſiæ Græciæq́; tractu parêre iuſſa, omnium quos uenatus, aucupia, piſcatusq́; alebant: quibusq́; uiuaria, armenta, aluearia, piſcinæ, auiaria in cura erant: ne quid uſquam genitum ignoraretur ab eo: quos percontando, quinquaginta ferme uolumina illa præclara de animalibus condidit: quæ à me collecta in arctũ cum iis quæ ignorauerat, quæſo ut legentes boni conſulant, in uniuerſis rerũ naturæ operibus, medioq́; clariſsimi regũ omniũ deſiderio cura noſtra breuiter peregrinantes. Is ergo tradit leænã primo fœtu parere v. catulos, ac per annos ſingulos uno minus, ab uno ſterileſcere. Informes minimasq́; carnes magnitudine muſtelarũ eſſe initio, ſemeſtres uix ingredi poſſe, nec niſi bimeſtrẽ moueri. In Europa autem inter Acheloum tantũ & Neſtum amnes leones eſſe, ſed longe uiribus præſtantiores iis quos Africa aut Syria gignant. Leonum duo genera, cõpactile & breue criſpioribus iubis. Hos pauidiores eſſe quàm longo ſimpliciq́; uillo, eos contemptores uulnerum. Vrinam mares crure ſublato reddere ut canes: grauem odorem, nec minus halitũ: raros in potu, neſci alternis diebus: à ſaturitate interim triduo cibis carere. Quæ poſsint in mandendo ſolida deuorare: nec capiente aluo, coniectis in fauces unguibus extrahere, ut (ſi fugiendum ſit) non in ſatietatem abeant. Vitam iis longam docet argumento, quòd pleriq; dentibus defecti reperiantur. Polybius Æmiliani comes, in ſenecta hominem appeti ab iis refert, quoniam ad perſequendas feras uires non ſuperant. Tũc obſidere Africæ urbes: eaq́ue de cauſa crucifixos uidiſſe ſe cum Scipione: quia cæteri metu pœnæ ſimilis abſterrerẽtur eadem noxa. Leoni tantum ex feris clementia in ſupplices: proſtratis parcit: et ubi ſæuit, in uiros prius quàm in fœminas fremit, in infantes non niſi magna fame.* * potius *Credit Libya intellectũ peruenire ad eos precum. Captiuam certe Getuliæ reducem audiui, multorum in ſyluis impetum à ſe mitigatum alloquio, auſa dicere ſe fœminam, profugam, infirmã, ſupplicẽ animalis omniũ generoſiſsimi, cæteriſq́; imperantis, indignã eius gloria prædã. Varia circa hæc opinio ex ingenio cuiuſq; uel caſu, mulceri alloquiis feras: quippe ubi etiam ſerpentes extrahi cantu, cogique in pœnam, uerum falsumue ſit, uita nõ decreuerit. Leonum animi index cauda, ſicut & equorum aures. Nanque & has notas generoſiſsimo cuique natura tribuit. Immota ergo placidus, clemens, blãdientiq́; ſimilis, quod rarũ eſt: crebrior enim iracũdia eius. In principio terra uerberatur: incremento terga, ceu quodã incitamẽto, flagellantur. Vis ſumma in pectore. Ex omni uulnere, ſiue ungue impreſſo ſiue dente, ater profluit ſanguis. Iidem ſatiati, innoxii ſunt. Generoſitas maxime in periculis deprehẽditur: nõ in illo tantummodo, quòd ſpernẽs tela diu ſe terrore ſolo tuetur ac uelut cogi teſtatur: cooriturq́; nõ tãquã periculo coactus, ſed tãquã amẽtiæ iratus. Illa nobilior animi*

animi ſignificatio: quamlibet magna canum & uenantium urgente ui, contemptim reſtitansq; cedit in campis, & ubi ſpectari poteſt: idem ubi uirgulta ſyluasq; penetrauit, acerrimo curſu fertur, uelut abſcondente turpitudinem loco. Dum ſequitur, inſilit ſaltu, quo in fuga non utitur. Vulneratus, obſeruatione mira percuſſorem nouit, & in quantalibet multitudine appetit. Eum uero qui tela quidem miſerit, ſed tamẽ non uulnerauerit, correptum raptatumque ſternit, nec uulnerat. Cum pro catulis fœta dimicat, oculorum aciem traditur defigere in terram, ne uenabula expaueſcat. Cæterum dolis carent & ſuſpicione: nec limis intuentur oculis, aſpiciq; ſimili modo nolunt. Creditum eſt à moriente humum morderi, lacrymamque leto dari. Atq; hoc tale tam ſæuum animal, rotarum orbes circumacti, curruſq; inanes, & gallinaceorum criſtæ cãtusq; etiam magis terrent, ſed maximè ignes. Aegritudinem faſtidij tantum ſentit, in qua medetur ei contumelia, in rabiem agente annexarum laſciuia ſimiarum. Guſtatus deinde ſanguis in remedio eſt. Leonum ſimul plurium pugnam; Romæ princeps dedit Q. Scæuola P. filius in curuli ædilitate. Centum autem iubatorum primus omnium L. Sylla, qui poſtea dictator fuit, in prætura. Poſt eum Pompeius Magnus in circo d.c. ac in ijs iubatorum cccxv. Cæſar dictator cccc. Capere eos, ardui erat quondam operis, foueisq; maximè. Principatu Claudij caſus rationem docuit, pudendam penè talis feræ nomine, paſtoris Getuli ſago contra ingruẽtis impetum obiecto: quod ſpectaculum in harenam protenus translatum eſt, uix credibili modo torpeſcente tanta illa feritate, quamuis leui iniectu operto capite, ita ut deuinciatur non repugnans: uidelicet omnis uis conſtat in oculis. Quo minus mirum ſit, à Lyſimacho Alexandri iuſſu ſimul incluſo ſtrangulatum leonem. Iugo ſubdidit eos, primusq; Romæ ad currum iunxit M. Antonius, & quidem ciuili bello, cum dimicatum eſſet in Pharſalicis campis, non ſine quodam oſtento temporum, generoſos ſpiritus iugum ſubire illo prodigio ſignificante: nam quòd ita uectus eſt cum mima Cytheride, ſupra mõſtra etiam illarum calamitatum fuit. Primus autem hominum leonẽ manu tractare auſus, & oſtendere manſuefactum, Hanno è clariſſimis Pœnorum traditur: damnatusque illo argumento, quoniam nihil non perſuaſurus uir tam artificis ingenij uidebatur: & male credi libertas ei, cui in tantum ceſſiſſet etiam feritas. Sunt uero & fortuita eorum quoq; clementiæ exempla. Mentor Syracuſanus in Syria leone obuio ſuppliciter uolutante, attonitus pauore, cum refugienti undiq; fera opponeret ſeſe, & ueſtigia lamberet adulãti ſimilis, animaduertit in pede eius tumorem uulnusq;, & extracto ſurculo liberauit cruciatu. Pictura caſum hũc teſtatur Syracuſis. Simili modo Elpis Samius natione, in Africã delatus naue, iuxta littus conſpecto leone hiatu minaci, arborẽ fuga petit, Libero patre inuocato: quoniam tum præcipuus uotorum locus eſt, cum ſpei nullus eſt. Neque profugienti cum potuiſſet, fera inſtiterat: & procumbens ad arborem, hiatu quo terruerat miſerationem quærebat. Os morſu auidiore inhæſerat dentibus, cruciabatq; inedia tum penè in ipſis eius telis ſuſpectantem, ac uelut mutis precibus orantem: dum fortuitu fidens non eſt contra feram, multo diutius miraculo quàm metu ceſſatum eſt. Degreſſus tandem euellit præbenti, & quàm maxime opus eſſet accommodanti. Traduntq; quamdiu nauis ea in littore ſteterit, retuliſſe gratiam uenatus aggerẽdo. Qua de cauſa Libero patri templũ in Samo Elpis ſacrauit, quod ab eo facto Græci κεχηνότα Διόνυσον appellauere. Miremur* *ab effectu Græc. *poſtea ueſtigia hominum intelligi à feris, cum etiam auxilia ab uno animalium ſperent. Cur enim non ad alia iere? aut unde medicas manus hominis ſciunt? niſi forte uis malorum, etiam feras omnia experiri cogit.*

De pantheris. CAP. XVII.

Aeque memorãdum & de panthera tradit Demetrius phyſicus, iacentem in media uia hominis deſiderio, repente apparuiſſe patri cuiuſdam Philini, aſſectatoris ſapientiæ: illum pauore cœpiſſe regredi, feram uero circumuolutari non dubie blãdientem, ſeſeque conflictantem mœrore, qui etiam in panthera intelligi poſſet. Fœta erat, catulis procul in foueam delapſis. Primum ergo miſerationis fuit non expaueſcere, proximum ei curam intendere: ſecutusq;, quà trahebat ueſtem unguium leui iniectu, ut cauſam doloris intellexit, ſimulq; ſalutis ſuæ mercedem, exemit catulos: eaq; cum ijs proſequente, uſq; extra ſolitudines deductus, læta atq; geſtiente: ut facile appareret gratiam referre, & nihil inuicem imputare, quod etiam in homine rarum eſt. Hæc fidem etiam Democrito afferũt, qui Thoantem in Arcadia ſeruatum à dracone narrat. nutrierat eum puer dilectum admodum: pauensq; ſerpentis naturam, & magnitudinem metuens, in ſolitudines tulerat: in quibus circumuento latronum inſidijs, agnitoq; uoce, ſubuenit. Nam quæ de infantibus ferarum lacte nutritis, cum eſſent expoſiti, produntur, ſicut de conditoribus noſtris à lupa, magnitudini fatorum accepta ferri æquius, quàm ferarum naturæ arbitror. Panthera & tigris macularum uarietate propè ſolæ beſtiarum ſpectantur, cæteris unus ac ſuus cuiuſq; generis color eſt. Leonum tãtum in Syria niger. Pantheris in candido breues macularum oculi. Ferũt odore earum mire ſolicitari quadrupedes cunctas, ſed capitis toruitate terreri. Quamobrem occultato eo, reliqua dulcedine inuitatas corripiunt. Sunt qui tradant in armo ijs ſimilem lunæ eſſe maculam, creſcentem in orbes, & cauantem pari modo cornua. Nunc uarias & pardos, qui mares ſunt, appellant in eo omni genere, creberrimo in Africa Syriaq;. Quidam ab ijs pantheras candore ſolo diſcernunt, nec adhuc aliam differentiam inueni. Senatuſconſultum fuit uetus, ne liceret Africanas in Italiam aduehere. Contra hoc tulit ad populum Cn. Aufidius tribunus plebis, permiſitque Circenſium gratia importare. Primus antẽ Scaurus

ædilitate

ædilitate ſua uarias centum quinquaginta uniuerſas miſit, dein Pompeius magnus quadringentas decem, diuus Auguſtus quadringentas uiginti. Idẽ Q. Tuberone, Fabio Max. COSS. iiij. Nonas Maij, theatri Marcelli dedicatione, tigrin primus omnium Romæ oſtendit in cauea manſuefactam: Diuus uero Claudius ſimul quatuor.

De tigridis natura, & camelis, & camelopardali, & quando primũ uiſa Romæ. CAP. XVIII.

Tigrin Hircani & Indi ferũt, animal uelocitatis tremẽdæ, & maxime cognitæ dum capitur. Totus enim fœtus, qui ſemper numeroſus eſt, ab inſidiante rapitur equo quàm maxime pernici, atq; in recentem ſubinde trãsfertur. At ubi uacuũ cubile reperit fœta (maribus enim cura nõ eſt ſobolis) fertur præceps, odore ueſtigans. Raptor appropinquante fremitu, abijcit unum ex catulis. Tollit illa morſu, & pondere etiam ocyor acta remeat, iterumq; conſequitur, & ſubinde, donec in nauem egreſſo irrita feritas ſæuit in littore. Camelos inter armenta paſcit oriens, quorũ duo genera, Bactriani & Arabici: differunt quòd illi bina habent tubera in dorſo, hi ſingula, & in pectore alterũ, cui incumbãt. Dentiũ ſuperiore ordine, ut boues, carent in utroq; genere. Omnes autẽ iumentorũ in ijs terris dorſo funguntur, atq; etiã equitantur in prælijs. Velocitas inter equos, ſed ſua cuique menſura, ſicuti uires. Nec ultra aſſuetum procedit ſpatium, nec plus inſtituto onere recipit. Odium aduerſus equos gerunt naturale. Sitim & quatriduo tolerant: implenturq; cũ bibendi occaſio eſt, & in præteritum, & in futurum, obturbata proculcatione prius aqua: aliter potu non gaudent. Viuunt quinquagenis annis, quidã & cẽtenis. Vtcunq; rabiem & ipſi ſentiunt. Caſtrandi genus etiam fœminas, quæ bello præparentur, inuentum eſt: fortiores ita fiunt coitu negato. Horum aliqua ſimilitudo in duo transfertur animalia: Nabin Aethiopes uocant, collo ſimilem equo, pedibus & cruribus boui, camelo capite, albis maculis rutilum colorem diſtinguentibus, unde appellata camelopardalis, dictatoris Cæſaris Circenſibus ludis primum uiſa Romæ. Ex eo ſubinde cernitur, aſpectu magis, quàm feritate conſpicua: quare etiam ouis feræ nomen inuenit.

De chao & cepho. CAP. XIX.

Pompeij magni primum ludi oſtenderũt chaum, quem Galli raphium uocabant, effigie lupi, pardorum maculis. Iidem ex Aethiopia quas uocant cephos, quarum pedes poſteriores pedibus humanis & cruribus: priores manibus fuere ſimiles. Hoc animal poſtea Roma non uidit.

De rhinocerote. CAP. XX.

Iiſdem ludis & rhinoceros, unius in nare cornu, qualis ſæpe uiſus. Alter hic genitus hoſtis elephãto: cornu ad ſaxa limato præparat ſe pugnæ, in dimicatione aluũ maxime petens, quam ſcit eſſe molliorẽ. Longitudo ei par, crura multo breuiora, color buxeus.

De lyncibus, & ſphingibus, & crocutis, cercopithecis, Indicis bubus, leucrocutis, eale, tauris Aethiopiæ, mantichora, monocerote, catoblepa, baſiliſco. CAP. XXI.

Lyncas uulgo frequẽtes, & ſphingas, fuſco pilo, mãmis in pectore geminis, Aethiopia generat, multaq; alia monſtro ſimilia: pẽnatos equos & cornibus armatos, quos pegaſos uocãt: Crocutas uelut ex cane lupoq; cõceptos, omnia dentibus frãgentes, protinusq; deuorata cõficiẽtes uẽtre: Cercopithecos nigris capitibus, pilo aſinino, & diſsimiles cæteris uoce: Indicos boues unicornes tricornesq;: Leucrocutam pernicißimã ferã, aſini feri magnitudine, cruribus ceruinis: collo, cauda, pectore leonis, capite melium, biſulca ungula, ore ad aures uſq; reſciſſo, dentiũ locis oſſe perpetuo. Hanc feram humanas uoces tradunt imitari. Apud eoſdẽ & quæ uocatur eale, magnitudine equi fluuiatilis, cauda elephanti, colore nigra uel fulua: maxillas apri, maiora cubitalibus cornua habẽs, mobilia quæ alterna in pugna ſiſtit, uariatq; infeſta aut obliqua, utcunq; ratio monſtrauit. Sed atrociſsimos habet tauros ſylueſtres maiores agreſtibus, uelocitate ante omnes, colore fuluos, oculis ceruleis, pilo in contrariũ uerſo, rictu ad aures dehiſcente, iuxta cornua mobilia, tergori duricia ſilicis, omne reſpuẽs uulnus. Feras omnes uenantur: ipſi non aliter quàm foueis capti, feritate ſemper intereunt. Apud eos naſci Cteſias ſcribit, quã mãtichorã appellat: triplici dẽtiũ ordine pectinatim coeuntiũ, facie & auriculis hominis, oculis glaucis, colore ſanguineo, corpore leonis, cauda ſcorpionis modo ſpicula infigentẽ: uocis, ut ſi miſceatur fiſtula & tubæ cõcentus: uelocitatis magnæ, humani corporis uel præcipue appetentẽ. In India & boues ſolidis ungulis, unicornes: & feram nomine axin, hinnuli pelle, pluribus candidioribusq; maculis, ſacrã Liberi patris. Orſei Indi ſimias candentes toto corpore uenãtur. Aſperrimã autem ferã monocerotẽ, reliquo corpore equo ſimilem, capite ceruo, pedibus elephanto, cauda apro, mugitu graui, uno cornu nigro media fronte cubitorũ duum eminente. Hanc feram uiuã negant capi. Apud Heſperios Aethiopas fons eſt Nigris, ut pleriq; exiſtimauere Nili caput, ut argumenta quæ diximus perſuadent: Iuxta hunc fera appellatur catoblepas, modica alioquin, cæteruq; membris iners, caput tãtũ prægraue ægre ferens: id deiectũ ſemper in terrã, aliàs internecio humani generis, omnibus qui oculos eius uidere cõfeſtim expirãtibus. Eadẽ & baſiliſci ſerpentis eſt uis. Cyrenaica hunc generat prouincia xij. non amplius digitorũ magnitudine, candida in capite macula, ut quodã diademate, inſignem. Sibilo omnes fugat ſerpentes: nec flexu multiplici ut reliquæ, corpus impellit, ſed celſus & erectus in medio incedẽs. Necat frutices, nõ contactos modo, uerũ & afflatos, exurit herbas, rũpit ſaxa. Talis uis malo eſt. Creditũ quondam, ex equo occiſo haſta, & per eã ſubeunte ui, nõ equitẽ modo, ſed equũ quoq; ab-

ſumptum. Atq; huic tali monſtro (ſæpe enim enectũ concupiuere reges uidere) muſtellarũ uirus exitio eſt: adeo naturæ nihil placuit eſſe ſine pari. Inijciunt eas cauernis, facile cognitu ſola tabe. necãt illæ ſimul odore, moriunturq́; & naturæ pugna conficitur.

De lupis. CAP. XXII.

SEd in Italia quoq; creditur luporũ uiſus eſſe noxius: uocemq́; homini, quẽ priores contẽplentur, adimere ad præſens. Inertes hos paruosq́; Africa & Aegyptus gignunt, aſperos trucesq́ue frigidior plaga. Homines in lupos uerti, rurſumq́; reſtitui ſibi, falſum eſſe cõfidẽter exiſtimare debemus, aut credere omnia quæ fabuloſa tot ſeculis cõperimus. Vnde tamen iſta uulgo infixa ſit fama in tantũ, ut in maledictis uerſipelles habeat, indicabitur. Euãtes inter autores Græciæ nõ ſpretus, tradit Arcadas ſcribere, ex gẽte Antæi cuiuſdam ſorte electũ ad ſtagnũ quoddã regionis eius duci, ueſtituq́; in quercu ſuſpenſo tranare, atque abire in deſerta, transfigurariq́; in lupũ, & cũ cæteris eiuſdẽ generis congregari per annos ix. Quo in tempore ſi homine ſe abſtinuerit, reuerti ad idem ſtagnum: & cũ tranauerit, effigiem recipere, ad priſtinũ habitum addito nouẽ annorũ ſenio. Id quoq; Fabius, eandem recipere ueſtẽ. Mirũ eſt, quò procedat Græca credulitas. Nullum tam impudens mendaciũ eſt, ut teſte careat. Itaq; Agriopas qui olympionicas ſcripſit, narrat Demænetũ Parrhaſiũ in ſacrificio quod Arcades Ioui Lyceo humana etiã tum hoſtia faciebãt, immolati pueri exta deguſtaſſe, & in lupũ conuertiſſe: eundem decimo anno reſtitutũ athleticæ, certaſſe in pugilatu, uictoremq́; olympia reuerſum. Quin & caudæ huius animalis creditur uulgo ineſſe amatorium uirus exiguo in uillo, eumq́; cũ capiatur abijci, nec idẽ pollere niſi uiuẽti direptũ. Dies quibus coëat, toto anno nõ amplius xij. Eundem in fame ueſci terra. Inter auguria ad dexteram cõmeantium præciſo itinere, ſi pleno id ore ſteterit, nullum omnium præſtãtius. Sunt in eo genere qui ceruarij uocantur, qualem è Gallia in Pompeij magni harena ſpectatum diximus. Huic quamuis in fame mandenti, ſi reſpexit, obliuionẽ cibi ſurrepere aiunt, digreſſumq́; quærere aliud.

De ſerpentibus. CAP. XXIII.

QVod ad ſerpentes attinet, uulgatũ eſt colores earũ pleraſq; terras habere, in quas occultentur. Innumera eſſe genera. Ceraſtis corpore eminere cornicula ſæpe quadrigemina: quorum motu, reliquo corpore occultato, ſolicitent ad ſe aues. Geminũ caput amphisbænæ, hoc eſt ad caput & ad caudam, tanquam parũ eſſet uno ore fundi uenenũ. Alijs ſquamas eſſe, alijs picturas: omnibus exitiale uirus. Iaculũ ex arborũ ramis uibrari: nec pedibus tãtũ pauẽdas ſerpẽtes, ſed & miſſili uolare tormento. Colla aſpidũ intumeſcere nullo ictus remedio, præterquã ſi confeſtim partes cõtactæ amputẽtur. Vnus huic tam peſtifero animali ſenſus, uel potius affectus eſt. Coniuga ferme uagantur: nec niſi cum cõpare, uita eſt: itaq; alterutra interempta, incredibilis alteri ultionis cura. Perſequitur interfectorem, unumq́; eum in quantolibet populi agmine notitia quadam infeſtat, perrũpit omnes difficultates, permeat ſpatia, nec niſi amnibus arcetur, aut præceleri fuga. Non eſt fateri, rerum natura largius mala, an remedia genuerit. Iam primum hebetes oculos huic malo dedit: eosq́ue non in fronte ex aduerſo cernere, ſed in temporibus: itaque excitatur, ſed ſæpius auditu quàm uiſu.

De ichneumone. CAP. XXIIII.

HAbet deinde internecinum bellum cũ ichneumone. Notũ eſt animal hac gloria maxime, in eadem natũ Aegypto. Mergit ſe limo ſæpius, ſiccatq́; ſole. Mox ubi pluribus eodẽ modo ſe corijs loricauit, in dimicationem pergit. In ea caudam attollẽs, ictus irritos auerſus excipit, donec obliquo capite ſpeculatus inuadat in fauces. Nec hoc cõtentus, aliud haud mitius debellat animal.

De crocodilo, & ſcinco, & hyppopotamo. CAP. XXV.

*CRocodilum habet Nilus, quadrupes malũ, & terra pariter ac flumine infeſtũ. Vnũ hoc animal terreſtre linguæ uſu caret. Vnũ ſuperiore mobili maxilla imprimit morſum, aliàs terribile, pectinatim ſtipante ſe dentiũ ſerie. Magnitudine excedit plerũq; duodeuiginti cubita. Parit oua quanta anſeres: eaq́ue extra eũ locũ ſemper incubat, prædiuinatione quadã ad quẽ ſummo auctu eo anno acceſſurus eſt Nilus. nec aliud animal ex minori origine in maiorẽ creſcit magnitudinẽ. & unguibus hic armatus eſt, cõtra omnes ictus cute inuicta. Dies in terra agit, noctes in aqua, teporis utrunq; ratione. Hunc ſaturũ cibo piſciũ, & ſemper eſculẽto ore, in littore ſomno datũ, parua auis, quæ trochilos ibi uocatur, rex auiũ in Italia, inuitat ad hiandũ pabuli ſui gratia, os primũ eius aſſultim repurgãt, mox dentes, & intus fauces quoq;, ad hãc ſcabendi dulcedinẽ quàm maxime hiantes: in qua uoluptate ſomno preſſum cõſpicatus ichneumõ, per eaſdẽ fauces ut telum aliquod immiſſus, erodit aluũ. Similis crocodilo, ſed minor etiã ichneumone, eſt in Nilo natus ſcincos, contra uenena * præcipuus antidotis: item ad inflammandã uxorũ Venerẽ. Verum in crocodilo maior erat peſtis, quàm ut uno eſſet eius hoſte natura contẽta. Itaq; & delphini immeantes Nilo, quorum dorſo tanquã ad hũc uſum cultellata ineſt pinna, abigentes eos præda, ac uelut in ſuo tantũ amne regnãtes, alioquin impares uiribus ipſi, aſtu interimunt. Callẽt enim in hoc cuncta animalia, ſciuntq́; nõ ſua modo cõmoda, uerũ & hoſtiũ aduerſa: norunt ſua tela, norũt occaſiones, parteſq́; diſſidentium imbelles. In uentre mollis eſt tenuiſq́ue cutis crocodilo: ideo ſe ut territi mergunt delphini, ſubeunteſq́; aluum illa ſecãt ſpina. Quin & gens hominũ eſt huic beluæ aduerſa in ipſo Nilo Tentyritæ, ab inſula in qua habitat appellata. Menſura eorũ parua, ſed præſentia animi in hoc tantum uſu mira. Terribilis hæc cõtra fugaces belua eſt,*

* pręcipuum antidotum

fugax contra inſequentes: ſed aduerſum ire ſoli hi audent. Quin etiam flumini innatant: dorſoque equitantiũ modo impoſiti, hiantibus reſupino capite ad morſum, addita in os claua, dextra ac læua tenentes extrema eius utrinque, ut frenis in terram agunt captiuos: ac uoce etiam ſola territos, cogunt euomere recentia corpora ad ſepulturã. Itaq; uni ei inſulæ crocodili nõ adnatant: olfactuq́; eius generis hominum, ut Pſyllorum ſerpentes, fugantur. Hebetes oculos hoc animal dicitur habere in aqua, extrà acerrimi uiſus: quatuorq́ue menſes hyemis media ſemper tranſmittere in ſpecu. Quidam hoc unum quandiu uiuat, creſcere arbitrantur: uiuit autem longo tempore. Maior altitudine in eodẽ Nilo belua hippopotamus editur: ungulis bifidis quales bubus, dorſo equi, & iuba, & hinnitu, roſtro reſimo, cauda & dentibus aprorum, aduncis, ſed minus noxijs: tergoris ad ſcuta galeasq́ue impenetrabilis, præterquam ſi humore madeat. Depaſcitur ſegetes, deſtinatione antè (ut ferunt) determinatas in diem, & ex agro ferentibus ueſtigijs, ne quæ reuertenti inſidiæ comparentur.

Quis primus Romæ hippopotamum & crocodilos oſtendit: & medicinæ ab animalibus repertæ. CAP. XXVI.

P*Rimus eum & quinq; crocodilos Romæ ædilitatis ſuæ ludis M. Scaurus tẽporario euripo oſtẽdit. Hippopotamus in quadam medendi parte etiam magiſter extitit. Aſsidua nanq; ſatietate obeſus exit in littus, recentes harundinum caſuras perſpeculatus: atq; ubi acutiſsimum uidet ſtipitem, imprimens corpus uenam quandam in crure uulnerat, atque ita profluuio ſanguinis morbidũ aliàs corpus exonerat, & plagam limo rurſus obducit.*

Quæ animalia quas herbas oſtenderunt, ceruí, lacerti, hirũdines, teſtudines, muſtela, ciconia, aper, anguis, draco, pãthera, elephas, urſi, palumbes, colũbæ, grues, coruus. CAP. XXVII.

S*Imile quiddam et uolucris in eadẽ Aegypto monſtrauit, quæ uocatur ibis: roſtri aduncitate per eam partem ſe perluens, qua reddi ciborum onera maxime ſalubre eſt. Nec hæc ſola à mutis animalibus reperta ſunt, uſui futura & homini. Dictamũ herbam extrahendo ſagittis cerui monſtrauere, percuſsi eo telo, paſtuq́; eius herba eiecto. Iidẽ percuſsi à phalãgio, quod eſt aranei genus, aut aliquo ſimili, cancros edendo ſibi medentur. Eſt & ad ſerpentũ ictus præcipua, qua ſe lacerti, quoties cum his conſeruere pugnã, uulnerati refouent. Chelidoniam uiſui celeberrimã hirundines monſtrauere, uexatis pullorũ oculis illa medentes. Teſtudo cunilæ, quam bubulam uocant, paſtu uires contra ſerpẽtes refouet: Muſtela ruta, in muriũ uenatu cũ ijs dimicatione conſerta: Ciconia origano: edera apri in morbis ſibi medẽtur, & cãcros ueſcendo, maxime mari eiectos. Anguis hyberno ſitu membrana corporis obducta, fœniculi ſucco impedimentũ illud exuit, nitiduſq́; uernat. Exuit autẽ à capite primum, nec celerius quàm uno die ac nocte replicãs, ut extrà fiat mẽbrana quod fuerat intus. Idẽ hyberna latebra uiſu obſcurato, marathro herba ſeſe affricãs oculos inungit ac refouet: ſi uero ſquamæ obtorpuere, ſpinis iuniperi ſe ſcabit. Draco uernã nauſeã ſylueſtris lactucæ ſucco reſtinguit. Pãtheras perfricata carne aconito (uenenũ id eſt) barbari uenãtur: occupat ilico fauces earũ angor, quare pardalianches id uenenũ appellauere quidã. At fera cõtra hæc excremẽtis hominis ſibi medetur: et aliàs tam auida eorũ, ut à paſtoribus ex induſtria in aliquo uaſe ſuſpenſa altius quàm ut queat ſaltu attingere, iaculãdo ſe appetẽdoq́; deficiat, et poſtremo expiret: alioqui uiuacitatis adeo lentæ, ut eiectis interaneis pugnet. Elephas chamæleõte cõcolori frondi deuorato, occurrit oleaſtro huic ueneno ſuo. Vrſi cũ mãdragoræ mala guſtauere, formicas lambũt. Ceruus herba cinare uenenatis pabulis reſiſtit. Palũbes, graculi, merulæ, perdices, lauri folio annuum faſtidium purgãt: columbæ, turtures, & gallinacei, herba quæ uocatur helxine: anates, anſeres, cæteræque aquaticæ herba ſiderite: grues & ſimiles iunco paluſtri. Coruus occiſo chamæleonte, qui etiam uictori nocet, lauro infeſtum uirus extinguit.*

Prognoſtica animalium. CAP. XXVIII.

M*Ilia præterea, utpote cũ plurimis animalibus eadẽ natura rerũ, cœli quoq; obſeruationẽ, & uentorũ, imbriũ, tẽpeſtatũ præſagia, alijs alia dederit: quod perſequi immenſũ eſt, æque ſcilicet quàm reliquã cũ ſingulis hominũ ſocietatẽ. Siquidẽ & pericula præmonẽt, nõ fibris modo extiſq́;, circa quod magna mortaliũ portio hæret, ſed alia quadã ſignificatione. Ruinis imminẽtibus muſculi præmigrant, aranei cũ telis primi cadũt. Auguria quidẽ artẽ fecere, apud Romanos & ſacerdotij collegiũ uel maxime ſolenne eſt. In Thracia locis rigentibus & uulpes, animal alioqui ſolerti auditu: amnes gelatos lacuſq́; nõ niſi ad paſtus itus reditusq; tranſeũt. Obſeruatũ eam aure ad glaciem appoſita, coniectare craſſitudinem gelus.*

Ciuitates & gentes à minutis animalibus deletæ. CAP. XXIX.

N*Ec minus clara exitij documẽta ſunt etiam ex cõtemnendis animalibus. M. Varro autor eſt, à cuniculis ſuffoſſum in Hiſpania oppidum, à talpis in Theſſalia: ab ranis ciuitatem in Gallia pulſam, ab locuſtis in Africa: ex Gyaro Cycladum inſula incolas à muribus fugatos, in Italia Amyclas à ſerpẽtibus deletas. Citra Cynamolgos Aethiopas late deſerta regio eſt, à ſcorpionibus et ſolpugis gente ſublata: Et à ſcolopendris abactos Trerienſes, autor eſt Theophraſtus. Sed ad reliqua ferarum genera redeamus.*

De hyæna, & crocuta, & manticora, & fibris, & lutris. CAP. XXX.

H*Yænis utranq; eſſe naturam, & alteris annis mares, alteris fœminas fieri, parere ſine mare uulgus credit. Ariſtoteles negat. Collum & iuba continuitate ſpinæ porrigitur, flectiq́; niſi circumactu to-*

e ij tius

tius corporis nequit. Multa prӕterea mira tradũtur. Sed maxime ſermonẽ humanum inter paſtorum ſtabula aſsimulare, nomenq́ue alicuius addiſcere, quem euocatum foras laceret. Item uomitionẽ hominis imitari, ad ſolicitandos canes, quos inuadat. Ab uno animali ſepulchra erui, inquiſitione corporum. Fœminã raro capi. Oculis mille eſſe uarietates, colorumq́; mutationes. Prӕterea umbrӕ eius cõtactu canes obmuteſcere. Et quibuſdã magicis artibus omne animal quod ter luſtrauerit, in ueſtigio hӕrere. Huius generis coitu leӕna Aethiopica parit crocutam, ſimiliter uoces imitãtem hominum pecorumq́;. Acies ei perpetua in utraque parte oris, nullis gingiuis dente continuo: qui ne contrario occurſu hebetetur, capſarum modo includitur. Hominum ſermones imitari & manticho-ram in Aethiopia, autor eſt Iuba. Hyӕnӕ plurimӕ gignuntur in Africa, quӕ & aſinorum ſylueſtrium multitudinem fundit. Mares in eo genere ſinguli fœminarũ gregibus imperitant. Timent libidinis ӕmulos, & ideo grauidas cuſtodiunt: morſuq́; natos mares caſtrant. Contra grauidӕ latebras petunt, & parere furto cupiunt, gaudentq́; copia libidinis. Eaſdem partes ſibyipſi Pontici amputant fibri, periculo urgente, ob hoc ſe peti gnari: caſtoreum id uocãt medici: aliàs animal horrẽdi morſus, arbores iuxta flumina ut ferro cӕdit: hominis parte comprӕhenſa, non antè quàm fracta concrepuerint oſſa, morſus reſoluit. Cauda piſcium ijs, cӕtera ſpecies lutrӕ. Vtrunque aquaticum, utrique mollior pluma pilus.

De ranis, & uitulis marinis, & ſtellionibus. CAP. XXXI.

R*Anӕ quoq; rubetӕ, quarum & in terra & in humore uita, plurimis refertӕ medicaminibus, deponere ea quotidie ac reſumere à paſtu dicuntur, uenena tantũ ſemper ſibi reſeruantes. Similis & uitulo marino uictus, in mari ac terra: ſimile fibro & ingenium. Euomit fel ſuum, ad multa medicamenta utile: Item coagulũ, ad comitiales morbos: ob ea ſe peti prudens. Theophraſtus autor eſt, angues eo modo & ſtelliones ſenectutẽ exuere, eamq́; protinus deuorare, prӕripientes comitiali morbo remedia. Eoſdem mortiferi in Grӕcia morſus, innoxios eſſe in Sicilia.*

De ceruis. CAP. XXXII.

C*Eruis quoq; eſt ſua malignitas, quanquam placidiſsimo animalium. Vrgẽte ui canum, ultro cõfugiunt ad hominẽ. Et in pariendo ſemitas minus cauent, humanis ueſtigijs tritas, quàm ſecreta ac feris opportuna. Conceptus earũ poſt Arcturi ſidus. Octonis menſibus ferũt partus, interdũ & geminos. A cõceptu ſeparant ſe. At mares relicti rabie libidinis ſӕuiunt: fodiunt ſcrobes. Tunc roſtra eorũ nigreſcunt, donec aliquãdo abluant imbres. Fœminӕ autem ante partũ purgantur herba quadam, quӕ ſeſelis dicitur, faciliore ita utentes utero. A partu duas habẽt herbas quӕ aros & ſeſelis appellantur: paſtӕ redeunt ad fœtum: illis imbui lactis primos uolunt ſuccos, quӕcunq; de cauſa. Editos partus exercent curſu, & fugam meditari docent: ad prӕrupta ducũt, ſaltumq́; demonſtrant. Iam mares ſoluti deſiderio libidinis, auide petunt pabula. Vbi ſe prӕpingues ſenſere, latebras quӕrunt, fatentes incõmodum pondus: Et aliàs ſemper in fuga acquieſcunt, ſtanteſq́; reſpiciũt, cum propè uentũ eſt, rurſus fugӕ prӕſidia repetentes. Hoc fit inteſtini dolore, tam infirmi, ut ictu leui rumpatur intus. Fugiunt autẽ latratu canum audito ſecũda ſemper aura, ut ueſtigia cũ ipſis abeant. Mulcentur fiſtula paſtorali & cantu: cum erexere aures, acerrimi auditus: cũ remiſere, ſurdi. Cӕtero animal ſimplex, & omnium rerum miraculo ſtupens: in tantũ, ut equo aut bucula accedente propius, hominem iuxtà uenantẽ non cernant, aut ſi cernant, arcum ipſum ſagittaſq́; mirentur. Maria tranant gregatim nantes porrecto ordine, & capita imponentes prӕcedentiũ clunibus, uicibuſq́ue ad terga redeũtes. Hoc maxime notatur à Cilicia Cyprum traijcientibus. Nec uident terras, ſed in odore earũ natant. Cornua mares habent, ſoliq́; animalium omnibus annis ſtato ueris tempore amittũt: ideo ſub ipſa die quàm maxime inuia petunt. Latent amiſsis uelut inermes, ſed & hi bono ſuo inuidentes. Dextrũ cornu negant inueniri, ſeu medicamento aliquo prӕditum. Idq́; mirabilius fatẽdũ eſt, cum & in uiuarijs mutent omnibus annis. defodi ab ijs putant. Accenſis autem utrulibet, odore ſerpentes fugantur, & comitiales morbi deprӕhẽduntur. Indicia quoque ӕtatis in illis gerunt, ſingulos annis adijcientibus ramos uſque ad ſexennes. ab eo tempore ſimilia reuiuiſcunt: nec poteſt ӕtas diſcerni, ſed dentibus ſenecta declaratur. Aut enim paucos, aut nullos habent, nec in cornibus imis ramos, alioquin ante frontem prominere ſolitos iunioribus. Nõ decidunt caſtratis cornua, nec naſcuntur. erumpunt autem renaſcentibus tuberibus primo aridӕ cutis ſimilia. eadem teneris increſcunt ferulis arũdineas in paniculas, molli plumata lanugine. quàm diu carent ijs, noctibus procedunt ad pabula: increſcentia ſolis uapore durant, ad arbores ſubinde experientes: ubi placuerit robur, in aperta prodeunt. Captiq́; iam ſunt, edera in cornibus uiridãte, ex attritu arborum, ut in aliquo ligno teneris dum experiuntur innata. Fiunt aliquando & candido colore, qualem fuiſſe traditur Q. Sertorij ceruam, quam eſſe fatidicam Hiſpaniӕ gentibus perſuaſerat. Et ijs eſt cum ſerpente pugna. Veſtigant cauernas, narium q́; ſpiritu extrahunt renitentes. Ideo ſingulare abigẽdis ſerpentibus, odor aduſto ceruino cornu. Contra morſus uero prӕcipuum remedium ex coagulo hinuli in matris utero occiſi. uita ceruis in confeſſo longa, poſt c. annos aliquibus captis cũ torquibus aureis, quos Alexãder magnus addiderat, adopertis iam cute in magna obeſitate. Febriũ morbos non ſentit hoc animal, quin & medetur huic timori. Quaſdam nos principes fœminas ſcimus omnibus diebus matutinis carnẽ eam deguſtare ſolitas, longo ӕuo caruiſſe febribus: quod ita*

demum

demum exiſtimant ratum, ſi uulnere uno interierit.

De tragelapho, & chamæleonte. CAP. XXXIII.

EST eadem ſpecie, barba tantum & armorũ uillo diſtans, quem tragelaphon uocant, non alibi quàm iuxta phaſin amnẽ naſcẽs. Ceruos Africa propemodum ſola non gignit. At chamæleontẽ & ipſa, quanquam frequentiorẽ India. Figura et magnitudo erat lacerti, niſi crura eſſent recta & excelſiora. Latera uentri iunguntur ut piſcibus, & ſpina ſimili modo eminet. Roſtrũ, ut in paruo, haud abſimile ſuillo: cauda prælonga in tenuitatẽ deſinẽs, & implicans ſe uiperinis orbibus: ungues adunci, motus tardior, ut teſtudini: corpus aſperũ, ceu crocodilo: oculi in receſſu cauo, tenui diſcrimine prægrandes, & corpori concolores: nunquam eos operit: nec pupillæ motu, ſed totius oculi uerſione circumſpicit. Ipſe celſus hianti ſemper ore, ſolus animaliũ nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aeris alimento: circa caprificos ferus, innoxius alioqui. Et coloris natura mirabilior. Mutat nãq; eũ ſubinde, & oculis & cauda, et toto corpore: redditq; ſemper quemcunq; proxime attingit, præter rubrum candidumq;. Defuncto pallor eſt. Caro in capite & maxillis, & ad commiſſuram caudæ admodum exigua, nec alibi toto corpore: ſanguis in corde, & circa oculos tantum: uiſcera ſine ſplene. Hybernis menſibus latet ut lacerta.

De tarando & lycaone & thoẽ. CAP. XXXIIII.

MVtat colores Scytharũ tarandus, nec aliud ex ijs quæ pilo ueſtiuntur, niſi in Indis lycaon, cui iubata traditur ceruix. Nam thoes, luporũ id genus eſt procerius longitudine, breuitate crurũ diſsimile, uelox ſaltu, uenatu uiuens, innocuũ homini, habitũ nõ colorẽ mutant, per hyemes hirti, æſtate nudi. Tarãdo magnitudo quæ boui, caput maius ceruino, nec abſimile: cornua ramoſa, ungula biſida, uillus magnitudine urſorũ. Sed cum libuit ſui coloris eſſe, aſini ſimilis eſt. Tergori tanta duritia, ut thoraces ex eo faciant. Colorem omniũ arborum, fruticum, florum, locorumq́ue reddit metuens, in quibus latet, ideoq́ue raro capitur. Mirum eſſet habitum tam multiplicem dari, mirabilius & uillo.

De hyſtrice. CAP. XXXV.

HYſtrices generat India & Africa ſpina contectas, ac herinaceorum genere: ſed hyſtrici longiores aculei, & cum intendit cutem, miſsiles. Ora urgentium figit canum, & paulo longius iaculatur. Hybernis autem ſe menſibus condit: quæ natura multis, & ante omnia urſis.

De urſis & fœtibus eorum. CAP. XXXVI.

EOrum coitus hyemis initio: nec uulgari quadrupedum more, ſed ambobus cubantibus complexisque. Deinde ſeceſſus in ſpecus ſeparatim, in quibus pariunt trigeſimo die, ad plurimum quinos. Hi ſunt candida informisque caro, paulo muribus maior, ſine oculis, ſine pilo: ungues tantum promiwent: hanc lambendo paulatim figurãt. Nec quicquam rarius quàm parientem uidere urſam. Ideo mares quadragenis diebus latent, fœminæ quaternis menſibus. Specus ſi non habuere, ramorum fruticumque congerie ædificant, impenetrabiles imbribus, mollique fronde conſtratos. Primis diebus bis ſeptenis tam graui ſomno premuntur, ut ne uulneribus quidem excitari queant. Tunc mirum in modum ueterno pingueſcũt. Illi ſunt adipes medicaminibus apti, contraque defluuium capilli tenaces. Ab ijs diebus *reſidũt, ac priorũ pedũ ſuctu uiuũt. Fœtus rigentes apprimendo pectori fouent, non alio incubitu quàm oua uolucres. Mirum dictu, credit Theophraſtus per id tempus coctas quoque urſorum carnes, ſi aſſeruentur, increſcere: cibi tunc nulla argumenta, nec niſi humoris minimum in aluo inueniri: ſanguinis exiguas circa corda tantum guttas, reliquo corpori nihil ineſſe. Procedũt uere, ſed mares præpingues: cuius rei cauſa non prompta eſt: quippe nec ſomno quidẽ ſaginatis præter quatuordecim dies, ut diximus. Exeuntes herbam quandam aron nomine laxandis inteſtinis alioqui concretis deuorant, circa ſurculos cum dentiunt prædomantes ora. Oculi eorum hebetantur crebro: qua maxime cauſa fauos expetunt, ut conuulneratum ab apibus os leuet ſanguine grauedinem illam. Inualidiſsimum urſo caput, quod leoni fortiſsimum: ideo urgente ui, præcipitaturi ſe ex aliqua rupe, manibus eo operto iaciuntur: ac ſæpe in harena colapho infracto exanimantur. Cerebro ueneficium ineſſe Hiſpania credũt, occiſorumq́ue in ſpectaculis capita cremant, teſtato, quoniam potum in urſinam rabiem agat. Ingrediuntur & bipedes. Arborem auerſi derepunt. Tauros ex ore cornibusq; eorum pedibus omnibus ſuſpenſi, pondere fatigant. Nec alteri animalium in* maleficio ſtultitia ſolertior. Annalibus notatum eſt, M. Piſone, M. Meſſala coss. ad xiiij. Kalend. Octobr. Domitium Aenobarbum ædilem curulem urſos Numidicos c. & totidem uenatores Aethiopas in circo dediſſe. Miror adiectum Numidicos fuiſſe, cũ in Africa urſos non gigni conſtet.*

Hyeme

*reſident

*malitia aſtutia ſolertior.

De muribus Ponticis, & alpinis, & herinaceis. CAP. XXXVII.

COnduntur hyeme & Pontici mures, hi dũtaxat albi: quorũ palatum in guſtu ſagaciſsimũ, autores quonam modo intellexerint, miror. Conduntur & alpini, quibus magnitudo melũ eſt: ſed hi pabulo ante in ſpecus conuecto, cũ quidam narrent alternos marẽ ac fœminã ſupra ſe complexo faſce herbæ ſupinos, cauda mordicus apprehenſa, inuicem detrahi ad ſpecũ: ideoq; illo tẽpore detrito eſſe dorſo. Sunt his pares & in Aegypto: ſimiliterq; *reſidunt in clunes, & binis pedibus gradiuntur, prioribusq; ut manibus utuntur. Præparant hyemi & herinacei cibos: ac uolutati ſupra iacẽtia poma affixa ſpinis, unũ non amplius tenẽtes ore, portant in cauas arbores. Iidem mutationem aquilonis in auſtrum condentes ſe in cubicule, præſagiunt. Vbi uero ſenſere uenantẽ, contra*

*media

*reſident

* cõuoluuntur

ćlo ore pedibuſq́;, ac parte omni inferiore, quæ raram & innocuã habent lanuginem, * conſluũt in formam pilæ, ne quid comprahẽdi poßit præter aculeos. In deſperatione uero, urinam ex ſe reddunt tabificam tergori ſuo ſpinisq́; noxiam, propter hoc ſe capi gnari. Quamobrem exinanita prius urina uenari, ars eſt. Et tum præcipua dos tergori, alàs corrupto, fragili, putribus ſpinis atque deciduis, etiam ſi uiuat ſubtractus fuga: ob id non niſi nouißima ſpe maleficio eo perfunditur: quippe & ipſi odere ſuum ueneficium, ita parcentes ſibi terminumq́; ſupremum opperientes, ut ferme antè captiuitas occupet. Calidæ poſtea aquæ aſperſu reſoluitur pila: apprahenſusq́; pede altero è poſterioribus, ſuſpendio ac fame necatur: aliter non eſt occidere & tergori parcere. Ipſum animal non uerentur plerique dicere uitæ hominum ſuperuacuum eſſe, ſi nõ ſint illi aculei, fruſtra uellerũ mollitie in pecude mortalibus data. Hac cute expoliuntur ueſtes. Magnum fraus & ibi lucrum monopolio inuenit, de nulla re crebrioribus ſenatuſconſultis, nulloq́; nõ principe adito querimonijs prouincialibus.

De leontophono, lynce, melibus, & ſciuris. CAP. XXXVIII.

VRinæ & è duobus alijs animalibus ratio mira eſt. Leontophonon accipimus uocari paruum, nec alibi naſcens quàm ubi leo gignitur: quo guſtato tanta illa uis, ac cæteru quadrupedũ imperitans, ilico expiret. Ergo corpus eius aduſtũ aſpergunt alijs carnibus pulentæ modo, inſidiantes feræ, necantq́; etiã cinere. Tam contraria eſt peſtis. Haud immerito igitur odit leo, uiſumq́; frangit, & citra morſum exanimat. Ille cõtrà urinã ſpargit prudens, hãc quoq; leoni exitialem. Lyncũ humor ita redditus ubi gignuntur, glaciatur areſcitue in gẽmas carbunculis ſimiles, & igneo colore fulgẽtes, lyncuriũ uocatas, atq; ob id ſuccino à pleriſq; ita generari prodito. Nouere hoc ſciũtq; lynces, & inuidẽtes urinã terra operiũt, eoq́; celerius ſolidatur illa. Alia ſolertia in metu melibus, ſufflatæ cutis diſtẽtu ictus hominũ et morſus canũ arcẽt. Præuident tẽpeſtatẽ & ſciuri: obturatisq́; quà ſpiraturus eſt uẽtus cauernis, ex alia parte aperiũt fores: de cætero ipſis uilloſior cauda pro tegumẽto eſt. Ergo in hyemes alijs prouiſum pabulum, alijs pro cibo ſomnus.

De uipera, cochleis, & lacertis. CAP. XXXIX.

SErpentium uipera ſola terra dicitur condi, cæteræ arborũ aut ſaxorum cauis. Et aliàs uel annua fame durant, algore modo dempto. Omnia ſeceſſus tempore ueneno orba dormiunt. Simili modo & cochleæ. Illæ quidẽ iterũ & æſtatibus, adhærentes maxime ſaxis: ut etiam iniuria reſupinatæ auulſæq́; non tamẽ exeant. In Balearibus uero inſulis cauaticæ appellatæ, nõ prorepunt è cauis terræ: neq; herba uiuunt, ſed uuæ modo inter ſe cohærẽt. Eſt & aliud genus minus uulgare, adhærente operculo eiuſdẽ teſtæ ſe operiens: obrutæ terra ſemper hæ, et circa maritimas tantum alpes quõdam effoſſæ, cœpere tam erui & in Veliterno. Omnium tamen laudatißimæ in Aſtypalæa inſula. Lacertæ inimiciſſimum genus cochleis, negantur ſemeſtrem uitam excedere. Lacerti Arabiæ cubitales: in India uero Nyſa monte xxiiij. in longitudine pedum, colore fului, aut punicei, aut cerulei.

De canibus. CAP. XL.

EX his quoq; animalibus quæ nobiſcum degunt multa ſunt cognitu digna, fidelißimumq́ue ante omnia homini canis atq; equus. Pugnaſſe aduerſus latrones canem pro domino accepimus, confectumq́ue plagis à corpore non receßiſſe, uolucres & feras abigentem. Ab alio in Epiro agnitũ in conuentu percuſſorem domini, laniatu & latratu coactum fateri ſcelus. Garamantum regem canes ducenti ab exilio reduxere præliati contra reſiſtentes. Propter bella Colophonij, itemq́ue Caſtabalenſes, cohortes canum habuere: eæ primæ dimicabant in acie nunquam detrectantes. Hæc erant fidißima auxilia, nec ſtipendiorum indiga. Canes defendere Cimbris cæſis domus eorum plauſtris impoſitas. Canis Iaſone Lycio interfecto, cibum capere noluit, inediaq́ue conſumptus eſt. Is uero cui nomen Hyrcani reddidit Duris, accenſo regis Lyſimachi rogo iniecit ſe flammæ: ſimiliterq́ue Hieronis regis. Memorat & Pyrrhum Gelonis tyranni canem Philiſtus. Memoratur & Nicomedis Bithyniæ regis, uxore eius Conſingi lacerata propter laſciuiorem cum marito iocum. Apud nos Volcatium nobilem, qui Ceſelium ius ciuile docuit, aſturcone è ſuburbano redeuntem, cum aduesperauiſſet, canis à graſſatore defendit: Item Cælium ſenatorem ægrum Placentiæ ab armatis oppreſſum: nec prius ille uulneratus eſt, quàm cane interempto. Sed ſuper omnia in noſtro æuo actis populi Romani teſtatum, Appio Iunio & P. Silio COSS. cum animaduerteretur ex cauſa Neronis Germanici filij, in T. Sabinum & ſeruitia eius, unius ex his canem nec à carcere abigi potuiſſe, nec à corpore receßiſſe, abiecto in gradibus gemonijs mœſtos edentem ululatus, magna populi Romani corona circumſtante: ex qua cum quidam ei cibum obieciſſet, ad os defuncti tuliſſe. Innatauit idem cadauere in Tiberim abiecto ſuſtẽtare conatus, effuſa multitudine ad ſpectandum animalis fidem. Soli dominum nouere: & ignotum quoque, ſi repente ueniat, intelligunt. Soli nomina ſua, ſoli uocem domeſticam agnoſcunt. Itinera quamuis longa meminere. Nec ulli præter hominem memoria maior. Impetus eorũ & ſæuitia mitigatur ab homine conſidente humi. Plurima alia in his quotidie uita inuenit. Sed in uenatu ſolertia & ſagacitas præcipua eſt. Scrutatur ueſtigia atque perſequitur, comitantẽ ad feram inquiſitorẽ loro trahens, qua uiſa quàm ſilens & occulta, quàm ſignificans demonſtratio eſt. cauda primũ, deinde roſtro. Ergo etiã ſenectã feſſos cæcoſque ac debiles ſinu ferunt, uentos & odorem captantes, protendentesq́ue roſtra cubilia. E tigribus eos Indi uolunt cõcipi: & ob id in ſyluis coitus

tempore

tempore alligant fœminas. Primo & ſecūdo fœtu nimis feroces putant gigni, tertio demum educant. Hoc idem è lupis Galli, quorum greges ſuum quiſq; ductorem è canibus & ducem habent. Illum in uenatu comitantur, illi parent. Nanque inter ſe exercent etiam magiſteria. Certum eſt iuxta Nilum amnem currentes lambere, ne crocodilorum auiditati occaſionē præbeant. Indiam petenti Alexandro Magno, rex Albaniæ dono dederat inuſitatæ magnitudinis unum: cuius ſpecie delectatus iuſſit urſos, mox apros, & deinde damas emitti, contemptu immobili iacente. Eaque ſegnitie tanti corporis offenſus Imperator generoſi ſpiritus, eum interimi iuſſit. Nunciauit hoc fama regi. Itaq; alterum mittens addidit mandata, ne in paruis experiri uellet, ſed in leone elephātóue. duos ſibi fuiſſe: hoc interempto, præterea nullum fore. Nec diſtulit Alexander, leonemq; fractum protinus uidit. Poſtea elephantum iuſſit induci, haud alio magis ſpectaculo lætatus. Horrentibus quippe per totum corpus uillis, ingenti primum latratu intonuit: mox ingruit aſſultans, contraq; beluam exurgens hinc & illinc, artifici dimicatione qua maxime opus eſſet infeſtās atq; euitans, donec aſſidua rotatum uertigine afflixit, ad caſum eius tellure concuſſa. Canū generibus annuus partus. Iuſta ad pariendum annua ætas. Gerunt uterum ſexagenis diebus. Gignunt cæcos: & quo largiore aluntur lacte, eo tardiorem uiſum accipiunt, nō tamen unquam ultra uiceſimumprimum diē, nec antè ſeptimum. Quidam tradunt, ſi unus gignatur nono die cernere: ſi gemini, decimo. Idemq; in ſingulos adijce, totidemq; eſſe tarditatis ad lucē dies. Et ab ea quæ fœmina ſit ex primipara genita ſaunos cerni. Optimus in fœtu, qui nouiſſime cernere incipit, aut quē primū fert in cubile fœta. Rabies canū ſirio ardēte homini peſtifera, ut diximus, ita morſis letali aquæ metu. Quapropter obuiātur per xxx. eos dies, gallinaceo maxime fimo mixto canū cibu: aut ſi præuenerit morbus, ueratro.

Ad canis rabidi morſum. CAP. XLI.

AD morſum uero, unicū remediū oraculo quodam nuper repertum, radix ſylueſtris roſæ quæ cynorhoda appellatur. Columella autor eſt, ſi quadrageſimo die quàm ſit natus, caſtretur morſu cauda, ſummusq; eius articulus auferatur, ſequētu neruo* exēpto, nec canes rabidos fieri. Canem locutum in prodigijs (quod equidem annotauerim) accepimus: & ſerpentem latraſſe, cum pulſus eſt regno Tarquinius.

* exempto, nec caudam creſcere, nec canes rab.

De natura equorum. CAP. XLII.

EIdem Alexandro & equi magna raritas contigit: Bucephalon eum nocarunt, ſiue ab aſpectu toruo, ſiue ab inſigni taurini capitis armo impreſſi. Sedecim talentis ferunt ex Philonici Pharſalij grege emptum, etiam tum puero capto eius decore. Neminē hic alium quàm Alexandrum regio inſtratus ornatu recepit in ſedem, alios paſſim reijciēs. idem in prælijs memorata cuiuſdā perhibetur opera, Thebarum oppugnatione uulneratus in alium tranſire Alexandrum non paſſus: multa præterea eiuſdem modi, propter quæ rex defuncto ei duxit exequias: urbemq; tumulo circundedit nomine eius. Nec Cæſaris dictatoris quenquam alium recepiſſe dorſo equus traditur, idēq; humanis ſimiles pedes priores habuiſſe: hac effigie locatus ante Veneris genitricis ædem. Fecit & diuus Auguſtus equo tumulum, de quo Germanici Cæſaris carmen eſt. Agrigenti complurium equorum tumuli pyramides habēt. Equum adamatum à Semiramide uſque ad coitum, Iuba autor eſt. Scythæ quidem equitatus & equorum gloria ſtrepunt. Occiſo demiq; ipſorum regulo ex prouocatione dimicante, hoſtē cum uictor ad ſpoliandum ueniſſet, ab equo eius ictibus morſuq; cōfectum. Alium detracto oculorum operimēto, & cognito cum matre coitu, petiſſe prærupta, atque exanimatum. *Equæ eadem ex cauſa in Reatino agro laceratum *prorigam inuenimus. Nanque & cognationum intellectus in ijs eſt: itaq; in grege prioris anni ſorore libentius etiam quàm matre equa comitatur. Docilitas tanta eſt, ut uniuerſus Sybaritani exercitus equitatus ad ſymphoniæ cantum ſaltatione quadam moueri ſolitus inueniatur. Iidem præſagiunt pugnam, & amiſſos lugent dominos, lacrymaſque interdum deſiderio fundunt. Interfecto Nicomede rege, equus eius inedia uitam finiuit. Philarchus refert Centaretum è Galatis, in prælio occiſo Antiocho, potitum equo eius conſcendiſſe ouantem. At illum indignatione accenſum domitis frenis, ne regi poſſet, præcipitem in abrupta iſſe, exanimatumq; unà. Philiſtus à Dionyſio relictum in cœno hærentem, ut ſeſe euelliſſet, ſecutum ueſtigia domini, examine apum iubæ inhærente: eoq; oſtento tyrannidem à Dionyſio occupatam. Ingenia eorum inenarrabilia iaculātes, obſequio experiuntur, difficiles conatus corpore ipſo nixuq; inuitantium. Iam tela humi collecta equiti porrigunt. Nam in circo ad currus iuncti, non dubie intellectum adhortationis & gloriæ fatentur. Claudij Cæſaris ſecularium ludorum circenſibus excuſſo in carceribus auriga, albati equi palmam occupauere, primatū obtinuere, oppoſita effundentes, omnia, quæ cōtra æmulos debuiſſent peritiſſimo auriga inſiſtente, faciētes: cum puderet hominum artes ab equis uinci, peracto legitimo curſu ad metam ſtetere. Maius auguriū apud priſcos, plebeis circenſibus excuſſo auriga, ita ut ſi ſtaret in Capitolium cucurriſſe equos, ſedemq; ter luſtraſſe: maximum uero, eōdem perueniſſe ab Veijs cum palma & corona, effuſo Ratumena, qui ibi uicerat: unde poſtea nomen porta eſt. Sarmatæ longinqua itinera acturi, inedia pridie præparant eos, exiguum tantū potum impartientes: atq; ita per centena milia & quinquaginta continuo curſu euntibus inſident. Viuunt annis quidam quinquagenis: fœminæ minore ſpatio: eædem quinquennio finem creſcendi capiunt, mares anno addito. Forma equorum, quales maxime legi oporteat, pulcherrime quidem. Vergilio uate abſoluta eſt. Sed & nos diximus in libro de iaculatione

* Quæ ex cauſa in Reat.
* perorigam. Ita uocatur qui admittit.

culatione equeſtri condito, & ferè inter omnes conſtare uideo. Diuerſa autem circo ratio quæritur. Itaq; cum bimi in alio ſubigantur imperio, non antè quinquennes ibi certamen accipit. Partum in eo genere undenis menſibus ferunt, duodecimo gignunt. Coitus uerno æquinoctio bimo utrinq; uulgaris, ſed à trimatu firmior partus. Generat mas ad annos trigintatres, utpote cum à circo poſt uiceſimum annum mittantur ad ſobolem reparandam.* Et ad quadraginta duraſſe tradunt, adiutum modo in attollenda priore parte corporis. Sed ad generandũ paucis animalium minor fertilitas, qua de cauſa per interualla admiſſuræ dantur, nec tamen quindecim initus eiuſdem anni ualet tolerare. Equarum libido extinguitur iuba tonſa. Gignunt annis omnibus ad quadrageſimum. Vixiſſe equum ſeptuaginta quinque annis proditur. In hoc genere grauida ſtans parit, præterq; cæteras fœtum diligit. Et ſanè equis amoris innaſci ueneficium, hippomanes appellatum, in fronte, caricæ magnitudine, colore nigro: quod ſtatim edito partu deuorat fœta, aut partum ad ubera non admittit, ſi quis præreptum habeat. Olfactu in rabiem id genus agitur. Amiſſa parente in grege armenti, reliquæ fœtæ educant orbum. Terram attingere ore triduo proximo quàm ſit genitus, negant poſſe. Quo quis acrior, in bibendo profundius nares mergit. Scythæ per bella fœminis uti malunt, quoniam urinam curſu non impedito reddant. Conſtat in Luſitania circa Olyſsiponem oppidum & Tagum amnem, equas fauonio ſtāte obuerſas animalem concipere ſpiritũ, idq; partum fieri, & gigni perniciſsimum ita, ſed triennium uitæ non excedere. In eadem Hiſpania Gallaica gens, & Aſturica, equini generis, quos thieldones uocamus, minori forma appellatos aſturcones gignunt: quibus non uulgaris in curſu gradus, ſed mollis alterno crurum explicatu glomeratio: unde equis tolutim carpere incurſus traditur arte. Equo ferè qui homini morbi, præterq; ueſicæ conuerſio, ſicut omnibus in genere ueterino.

* Opunte & ad

De aſinis. CAP. XLIII.

ASinum cccc. nummûm emptum Q. Axio ſenatori, autor eſt M. Varro, haud ſcio an omniũ pretio animalium uicto: opera ſine dubio geruli mirifica, arando quoq;, ſed mularum maxime progeneratione. Patria etiam ſpectatur in his, Arcadibus in Achaia, in Italia Reatinis. Ipſum animal frigoris maxime impatiens, ideo non generatur in Ponto: nec æquinoctio uerno, ut cætera pecua, admittitur, ſed ſolſtitio. Mares * in remiſsione operis deteriores. Partus à triceſimo menſe ocyſsimus, ſed à trimatu legitimus: totidem quot equæ & eiſdem mēſibus, & ſimili modo. Sed incontinens uterus * urinam genitalem reddit, ni cogatur in curſum uerberibus à coitu. Raro geminos parit: paritura lucem fugit, & tenebras quærit, ne conſpiciatur ab homine. Gignit tota uita, quæ eſt ei ad trigeſimum annũ. Partus charitas ſumma, ſed aquarum tædium maius. Per ignes ad fœtus tendunt. Eadem, ſi riuus minimus interſit, horrent ita, ut pedes omnino caueant tingere. Nec niſi aſſuetos potant fontes, qui ſunt in pecuarijs, atque ita ut ſicco tramite ad potum eant: nec pontes tranſeunt, per raritatem eorum tranſlucentibus fluuijs. Mirumq; dictu, ſitiunt: & ſi mutentur aquæ, ut bibant cogendæ * exorandæue ſunt. Nec niſi ſpatioſa incubitant laxitate. Varia nanque ſomnio uiſa concipiunt, ictu pedũ crebro: qui niſi per inane emicuerit, repulſu durioris materiæ claudicatem ilico affert. Quæſtus ex iis opima prædia exuperat. Notum eſt, in Celtiberia ſingulas quadragenis milibus nummorum enixas. Ad mularum maxime partus, aurium referre in his & palpebrarum pilos aiunt. Quamuis enim unicolor reliquo corpore, totidem tamen colores quot ibi fuere, reddit. Pullos earum epulari Mæcenas inſtituit, multum eo tempore prælatos onagris: poſt eum interijt autoritas ſaporis. Aſino moriente uiſo, celerrime id genus deficit.

* intermiſſione

* urina genitale redd.

* exonerandæue

De mulis. CAP. XLIIII.

EX aſino & equa mulus gignitur menſe xij. animal uiribus in labores eximium. Ad tales partus equas neque quadrimis minores, neq; decennibus maiores legunt: arceriq; utrumq; genus ab altero narrant, niſi in infantia eius generis quod ineant lacte hauſto: quapropter ſurreptos pullos in tenebris equarum uberi, aſinariũue equuleos admouent. Gignitur autem mula ex equo & aſina, ſed effrenis & tarditatis indomitæ. Lenta omnia eſſe uetulis. Conceptum ex equo, ſecutus aſini coitus, abortu perimit: non item ex aſino equi. Fœminas à partu optime ſeptimo die impleri obſeruatũ eſt, mares fatigatos melius implere. Quæ non prius quàm dentes, quos pullinos appellãt, iaciat, conceperit, ſterilis intelligitur, & quæ nō primo initu generare cœperit. Equo & aſina genitos mares, hinnulos antiqui uocabant: contraque mulos, quos aſini & equæ generarent. Obſeruatum, è duobus diuerſis generibus nata, tertij generis fieri, & neutri parētum eſſe ſimilia: eaq; ipſa quæ ſunt ita nata, nō gignere, in omni animaliũ genere: Idcirco mulas non parere. Eſt in annalibus noſtris peperiſſe ſæpe, uerum prodigij loco habitũ. Theophraſtus uulgo parere in Cappadocia tradit: ſed eſſe id animal ibi ſui generis. Mulæ calcitratus inhibetur uini crebriore potu. In plurium Græcorum eſt monumentis, cum equa muli coitu natum, quem uocauerint hinnum, id eſt, paruum mulum. Generantur ex equa & onagris manſuefactis mulæ ueloces in curſu, duritia eximia pedum, uerum ſtrigoſo corpore, indomito animo, ſed generoſo. Onagro & aſina genitus omnes antecellit. Onagri in Phrygia & Lycaonia præcipui. Pullis eorum ceu præſtantibus ſapore, Africa gloriatur, quos laliſiones appellant. Mulum lxxx. annis uixiſſe, Athenienſium monumentis apparet. Eo gauiſi cum templum in arce facerent, quod derelictus ſenecta, cadentia iumenta comitatu niſuq; exhortaretur, decretum fecere quo caueretur, ne frumentarij negociatores ab incerniculis eum arcerent.

De bubus.

De bubus. CAP. XLV.

Bubus Indicis camelorum altitudo traditur, cornua in latitudinem quaternorum pedum. In noſtro orbe Epiroticis laus maxima, à Pyrrhi (ut ferũt) iam inde regis cura. Id conſecutus eſt, non antè quadrimatum ad partus uocando. Prægrandes itaque fuere, & hodieq; reliquiæ ſtirpium durant. At nunc anniculæ ad fœcunditatem poſcuntur, tolerantius tamen bimæ. Tauri generationem quadrimi implent, & ſinguli denæ eodem anno traduntur. Si autẽ poſt coitum ad dextram partem abeãt tauri, generatos mares eſſe, ſi in læuã fœminas. Conceptio uno initu peragitur: quæ ſi forte errauit, uigeſimo poſt die marem fœmina repetit. Pariunt menſe decimo, quicquid antè genitum inutile eſt. Sunt autores, ipſo complente decimũ menſem die parere. Gignunt raro geminos. Coitus à delphini exortu ad pridie nonas Ianuarij diebus xxx. aliquibus & autumno: gentibus quidem quæ lacte uiuunt ita diſpenſatus, ut omni tempore anni ſuperſit id alimentum. Tauri non ſæpius quàm bis die ineunt. Boues anĩmalium ſoli, & retro ambulantes paſcuntur, apud Garamantas quidem haud aliter. Vita fœminis xv. annis longiſsima, maribus xx. Robur in quinatu. Lauatione calidæ aquæ traduntur pingueſcere, & ſi quis inciſa cute ſpiritum harundine in uiſcera adigat. Non degeneres exiſtimandi etiam minus laudato aſpectu. Plurimum lactis alpinis, quibus minimum corporis, plurimum laboris, capite non ceruice iunctis. Syriacis non ſunt palearia, ſed gibber in dorſo. Carici quoque in parte Aſiæ fœdi uiſu, tubere ſuper armos à ceruicibus eminente, luxatis cornibus, excellentes in opere narrantur: cætero nigri coloris candidiue, ad laborem damnantur. Tauris minora quàm bubus cornua, tenuioraq́; Domitura boum in trimatu, poſtea ſera: antè præmatura. Optime cum domito iuuencus imbuitur. Socium enim laboris agriq́ue culturæ habemus hoc animal, tantæ apud priores curæ, ut ſit inter exempla damnatus à populo Romano, die dicta, qui concubino procaci rure omaſum edisſe ſe negante, occiderit bouem, actusq́; in exilium tãquam colono ſuo interempto. Tauris in aſpectu generoſitas, torua fronte, auribus ſetoſis, cornibus in procinctu dimicationem poſcentibus. Sed tota comminatio prioribus in pedibus ſtat, ira gliſcente alternos replicans, ſpargensque in altum harenam, & ſolius animalium eo ſtimulo ardeſcens. Vidimus de imperio dimicantes, & ideo demonſtratos rotari, cornibus cadentes excipi, iterumq́; reſurgere, modo iacentes ex humo tolli, bigarumq́ue etiã curſu citato uelut aurigas inſiſtere. Theſſalorum gentis inuentum eſt, equo iuxta quadrupedante cornu intorta ceruice tauros necare: primus id ſpectaculum dedit Romæ Cæſar dictator. Hinc uictimæ opimæ & lautiſsima deorum placatio. Huic tantum animali omnium quibus procerior cauda non ſtatim nato conſummata, ut cæteris, menſura creſcit uni, donec ad ueſtigia ima perueniat. Quamobrẽ uictimarum probatio in uitulo, ut articulum ſuffraginis contingat: breuiore non litant. Hoc quoq; notatum, uitulos ad aras humeris hominis allatos non ferè litare, ſicut nec claudicantem: nec aliena hoſtia deos placari, nec trahente ſe ab aris. Eſt frequens in prodigijs priſcorum, bouem locutum: Quo nunciato, ſenatum ſub dio haberi ſolitum.

De Api boue. CAP. XLVI.

*Bos in Aegypto etiã numinis uice colitur, Apim uocant. Inſigne ei, in dextro latere candicans macula, cornibus lunæ creſcere incipientis. Nodus ſub lingua, quem cantharum appellant. Non eſt fas eum certos uitæ excedere annos, merſumq́; in ſacerdotum fonte enecant, quæſituri luctu alium quem ſubſtituãt, & donec inuenerint mœrẽt, deraſis etiam capitibus: nec tamen unquam diu quæritur. Inuentus deducitur Mẽphim à ſacerdotibus. Sunt delubra ei gemina, quæ uocant thalamos, auguria populorum. Alterum intraſſe lætũ eſt, in altero dira portendit. Reſponſa priuatis dat, è manu conſulentium cibum capiendo. Germanici Cæſaris manum auerſatus eſt, haud multo pòſt extincti. Cætero ſecretus, cũ ſe proripuit in cœtus incedit * ſummoto lictorũ, grexq́; puerorum comitatur * ſub modo carmen honori eius canẽtium: intelligere uidetur, & adorari uelle. Hi greges repente lymphati futura præcinunt. Fœmina bos ſemel ei anno oſtenditur, ſuis & ipſa inſignibus, quanquam alijs: ſemperq́ue eodem die & inueniri eam & extingui tradunt. Memphi eſt locus in Nilo, quem à figura uocant Phialam, omnibus annis ibi auream pateram argenteamq́; mergentes, diebus quos habet natales Apis: ſeptem hi ſunt, mirumq́; neminẽ per eos à crocodilis attingi: octauo poſt horam diei ſextam redire beluæ feritatem.*

De natura pecorum, & generatione eorum. CAP. XLVII.

Magna & pecori gratia, uel in placamentis deorum, uel in uſu uellerum. Vt boues uictum hominum excolunt, ita corporum tutela pecori debetur. Generatio bimis utrinq; ad nouenos annos, quibuſdam & ad decimum. Primiparis minores fœtus. Coitus omnibus ad Arcturi occaſum, id eſt à tertio Idus Maias ad aquilæ occaſum, x. calẽdas Aug. Gerunt partum diebus cl. Poſtea concepti inualidi. Cordos uocabant antiqui poſt id tempus natos. Multi hybernos agnos præferũt uernis, quoniam magis interſit ante ſolſtitium, quàm ante brumam firmos eſſe, ſolumq́; hoc animal utiliter bruma naſci. Arieti naturale agnas faſtidire, ſenectã ouium ſectari: & ipſe ſenecta melior, illis quoque utilior. Ferocia eius cohibetur, cornu iuxta aurem terebrato. Dextro teſte præligato fœminas generat, læuo mares. Tonitrus ſolitarijs ouibus abortus inferunt. Remedium eſt congregare eas ut cœtu iuuentur. Aquilonis flatu mares concipi dicũt, auſtri fœminas: atq; in eo genere arietũ maxime ſpectantur ora: quia cuius coloris ſub lingua habuere uenas, eius & lanitium eſt in fœtu, uariumq́ue ſi plures fuere, & mutatio aquarũ potusq́; uariat. Ouium ſumma genera

ma genera

ma genera duo, tectum & colonicum: illud mollius, hoc in paſcuo delicatius, quippe cum tectum rubis ueſcatur. Operimenta eis ex Arabicis præcipua.

De generibus lanarũ & ueſtiũ. CAP. XLVIII.

LAna autem laudatiſsima Apula, & quæ in Italia Græci pecoris appellatur, alibi Italica. Tertium locum Mileſiæ oues obtinent. Apulæ breues uillo, nec niſi penulis celebres. Circa Tarentum Canuſiumq́ summam nobilitatem habent. In Aſia uero eodem genere Laodicea. Alba circumpadanis nulla præfertur, nec libra centenos nummos ad hoc æui exceſsit ulla. Oues non ubique tondentur. Durat quibuſdam in locis uellendi mos. Colorum plura genera, quippe cum deſint etiam nomina eis, quas natiuas appellant, aliquot modis. Hiſpania nigri uelleris præcipuas habet: Polentia iuxta alpes canis: Aſia rutili, quas Erythreas uocant: item Bætica: Canuſium fului: Tarentum & ſuæ pulliginis. Succidis omnibus uſus medicatus. Iſtria Liburniaque pilo propior quàm lanæ, pexis aliena ueſtibus, & quam ſola ars ſcutulato textu commendat in Luſitania. Similis circa Piſcenas prouincia Narbonenſis: ſimilis & in Aegypto, ex qua ueſtis detrita uſu tingitur, rurſusq́; æuo durat. Eſt & hirtæ pilo craſſo in tapetis antiquiſsima gratia: iam certe priſcos iis uſos, Homerus autor eſt. Aliter hæc Galli pingunt, aliter Parthorum gẽtes. Lanæ & per ſe coactæ ueſtem faciunt: & ſi addatur acetum, etiam ferro reſiſtunt: imò uero etiam ignibus, nouiſsimo ſui purgamento: quippe ahenis polientium extracta, in tomenti uſum ueniũt, Galliarum, ut arbitror, inuento: certe Gallicis hodie nominibus diſcernitur, nec facile dixerim qua id ætate cœperit. antiquis enim torus è ſtramento erat, qualiter etiam nunc in caſtris gauſape. Patris mei memoria cœpere amphimalla noſtra, ſicut uilloſa etiam uentralia. Nam tunica lati claui in modum gauſape texi nunc primum incœpit. Lanarum nigræ nullum colorem bibunt. De reliquarum infectu ſuis locis dicemus, in conchyliis marinis, aut herbarum natura. Lanã cum colo & fuſo Tanaquilis, quæ eadem Caia Cæcilia uocata eſt, in templo Sãgi durasse, prodente ſe, autor eſt M. Varro: factamq́ue ab ea togam regiam undulatã in æde Fortunæ, qua Ser. Tullius fuerat uſus. Inde factum ut nubentes uirgines comitaretur colus compta & fuſus cum ſtamine. Ea

•qua ſimul

*prima texuit rectam tunicam, *quales cum toga pura*

•tyrones

**tyroni induuntur nouæq́; nuptæ. Vndulata ueſtis primo è lautiſsimis fuit, unde ſoriculata defluxit. Togas raſas Phrygianasq́;, diui Auguſti nouiſsimis temporibus cœpiſse, ſcribit Feneſtella. Crebræ papaueratæ antiquiorem habent originem, iam ſub Lucilio poeta in Torquato notatæ. Prætextæ apud Hetruſcos originem inueni. Trabeis uſos accipio reges. Pictas ueſtes iam apud Homerum fuiſſe, unde triumphales natæ. Acu facere id Phryges inuenerunt, ideoq́; phrygiones appellati ſunt. Aurum intexere in eadem Aſia inuenit Attalus rex, unde nomen Attalicis. Colores diuerſos picturæ intexere Babylon maxime celebrauit, & nomen impoſuit. Plurimis uero liciis texere, quæ polymita appellant, Alexandria inſtituit: ſcutulis diuidere, Gallia. Metellus Scipio triclinaria Babylonica ſeſtertium octingentis milibus uaniſſe iam tunc, poſuit in Capitonis criminibus, quæ Neroni principi quadragies ſeſtertio nuper ſtetere. Seruii Tullii prætextæ, quibus ſignum Fortunæ ab eo dicatæ coopertum erat, durauere ad Seiani exitum. Mirumq́ue fuit nec defluxiſſe eas, nec teredinum iniurias ſenſiſſe annis d. lx. Vidimus iam & uiuentium uellera, purpura, cocco, conchylio, ſeſquilibris infecta, uelut illa ſic naſci cogente luxuria. In ipſa oue ſatis generoſitatis oſtenditur breuitate crurum, uentris ueſtitu: quibus nudus eſſet, apicas uocabant, damnabantq́ue. Syriæ cubitales ouium caudæ, plurimumq́ue in ea parte lanicii. Caſtrari agnos niſi quinquemeſtres, præmaturum exiſtimatur.*

De muſmone. CAP. XLIX.

EST & in Hiſpania, ſed maxime Corſica, nõ maxime abſimile pecori genus muſmonũ, caprino uillo quàm pecoris uelleri propius. Quorũ è genere & ouibus natos priſci umbros uocauerũt. Infirmiſsimũ pecori caput: quamobrem auerſum à ſole paſci cogendum. Quàm ſtultiſsima animaliũ lanata. Quà timuere ingredi, unum cornu raptum ſequuntur. Vita longiſsima anni decem, in Aethiopia xiii. Capris eodem loco xi. in reliquo orbe plurimũ octoni. Vtrunq́; genus intra quartum coitum impletur.* •octo

De capris, & generatione earum. CAP. L.

CApræ pariunt & quaternos, ſed raro admodum. Ferunt quinque menſibus ut oues. Capræ pinguitudine ſterileſcunt. Trimæ minus utiliter generant, & in ſenecta, nec ultra quadriennium. Incipiũt ſeptimo menſe, adhuc lactantes. Mutilum in utroque ſexu utilius. Primus in die coitus non implet, ſequens efficacior, ac deinde. Concipiunt nouembri menſe, ut martio pariãt turgeſcentibus uirgultis, aliquando anniculæ, ſemper bimæ, in trimatu inutiles. Pariunt o-* • utiles *ctonis annis. Abortus frigori obnoxius. Oculos ſuffuſos capra iunci puncto ſanguine exonerat, caper rubi. Solertiam eius animalis Mutianus uiſam ſibi prodidit in ponte prætenui, duabus obuiis è diuerſo: cum circumactum anguſtiæ non caperent, nec reciprocationẽ longitudo in exilitate cæca, torrente rapido minaciter ſubterfluẽte, alteram decubuiſſe, atq́; ita alteram procalcatæ ſupergreſſam. Mares quàm maxime ſimos, longis auriculis infractisq́;, armis quàm uilloſiſsimis probant. Fœminarum generoſitatis inſigne, laciniæ corporibus è ceruice bina dependẽtes. Non omnibus cornua: ſed quibus ſunt, in his & indicia annorũ per incremẽta nodorum. Mutilis lactis maior ubertas. Auribus eas ſpirare nõ naribus, nec unquam febri carere Archelaus autor eſt: ideo fortaſsis anima his quàm ouibus ardentior, calidioresq́; cõcubitus. Tradunt & noctu non minus cernere quàm interdiu: ideo ſi caprinum iecur*

num iecur ueſcantur, reſtitui ueſpertinam aciem his quos Nyctalopas uocāt. in Cilicia circaq; Syrtes uillo tonſili ueſtiuntur. Capras in occaſum decliui ſole, in paſcuis negant cōtueri inter ſeſe, ſed auerſas iacere: reliquis autem horis aduerſas, & inter cognationes. Dependet omnium mento uillus, quem aruncum uocāt: hoc ſi quis apprehenſam ex grege unam trahat, cæteræ ſtupentes ſpectant. Id etiam euenire, cum quādam herbam aliqua ex eis momorderit. Morſus earum arbori exitialis. Oliuam lambendo quoque ſterilem faciunt, eaq; ex cauſa Mineruæ non immolantur.

De ſuibus & natura earum. CAP. LI.

SVilli pecoris admiſſura à fauonio ad æquinoctiū uernum, ætatis viij. menſe: quibuſdā in locis etiam iiij. uſq; ad vij. annum. Partus bis anno, tempus utero iiij. menſiū, numerus fœcunditatis ad uicenos, ſed educare tam multos nequeunt. Diebus x. circa brumam ſtatim dentatos naſci, Nigidius tradit. Implētur uno coitu, qui & geminatur propter facilitatem abortiendi. Remedium, ne prima ſubatione, neque antè flaccidas aures coitus fiat. Mares non ultra trimatum generant. Fœminæ ſenectute feſſæ cubātes coëunt. Comeſſe fœtus his non eſt prodigium. Suis fœtus ſacrificio die quinto purus eſt, pecoris die octauo, bouis xxx. Coruncanius ruminales hoſtias, donec bidentes fierent, puras negant. Suem oculo amiſſo putant cito extingui, alioqui uita ad xv. annos, quibuſdam & uicenos. Verum efferantur, & aliâs obnoxium genus morbis, anginæ maximè & ſtrumæ. Index ſuis inualidæ, cruor in radice ſetæ dorſo euulſæ, caput obliquum in inceſſu. Penuriam lactis præpingues ſentiunt, & primo fœtu minus ſunt numeroſæ. In luto uolutatio generi grata. Intorta cauda: id etiam notatū, facilius litare in dextrum quàm læuum detorta. Pingueſcunt lx. diebus, ſed magis tridui inedia ſaginatione orſa. Animalium hoc maxime brutum, animamq; ei pro ſale datam nō illepide exiſtimabatur. Compertum agnitam uocē ſuarij furto abactis, merſoque nauigio inclinatione lateris unius remeaſſe. Quin & duces in urbe forum nundinarium domosq; petere diſcunt: & feri ſapiunt ueſtigia palude confundere, urina fugam leuare. Caſtrantur fœminæ quoque ſic uti cameli, poſt bidui inediam, ſuſpenſæ pernis primoribus, uulua reciſa: celerius ita pingueſcunt. Adhibetur & ars iecori fœminarum ſicut anſerum, inuentum M. Apicij, fico carica ſaginatis, ac ſatie necatis repente mulſi potu dato. Neq; alio ex animali numeroſior materia ganeæ: quinquaginta propè ſapores, cùm cæteris ſinguli. Hinc cenſoriarum legum paginæ, interdictaq́ue cœnis abdomina, glandia, teſticuli, uuluæ, ſyncipita uerrina, ut tamen Publij mimorum poëtæ cœna, poſtquam ſeruitutem exuerat, nulla memoretur ſine abdomine, etiam uocabulo ſuminis ab eo impoſito. Placuere autē & feri ſues. Iam Catonis cenſoris orationes aprugnum exprobrāt callum. In tres tamen partes diuiſo, media ponebatur lūbus aprugnus appellata. Solidū aprum Romanorum primus in epulis appoſuit P. Seruilius Rullus, pater eius Rulli, qui Ciceronis conſulatu legem agrariā promulgauit. Tam propinqua origo nunc quotidianæ rei eſt. Et hoc annales notarunt, horum ſcilicet ad emendationem morum: quibus notata quidem cœna, ſed in principio, bini terniq; pariter mandantur apri.

De uiuarijs beſtiarum. CAP. LII.

VIuaria horum cæterorumq; ſylueſtriū, primus togati generis inuenit Fuluius Lippinus, qui in Tarquinienſi feras paſcere inſtituit. Nec diu imitatores defuere L. Lucullus, & Q. Hortenſius. Sues feræ ſemel anno gignunt. Maribus in coitu plurima aſperitas. Tunc inter ſe dimicant, indurantes attritu arborum coſtas, lutoq́ue ſe tergorantes. Fœminæ in partu aſperiores, & ferè ſimiliter in omni genere beſtiarū. Apris maribus non niſi anniculis generatio. In India cubitales dentium flexus gemini ex roſtro, totidem à fronte ceu uituli cornua exeunt. Pilus æreo ſimilis agreſtibus, cæteris niger. At in Arabia ſuillum genus non uiuit.

De ſemiferis animalibus. CAP. LIII.

IN nullo genere æque faciles miſtura cum fero, qualiter natos antiqui hybridas uocabant ceu ſemiferos, ad homines quoq;, ut in C. Antonium Ciceronis in conſulatu collegam, appellatione translata. Non in ſuibus tantum, ſed in omnibus quoq; animalibus cuiuſcunq; generis ullum eſt placidum, eiuſdem inuenitur & ferum, utpote cum hominū etiam ſylueſtrium tot genera prædicta ſint. Capræ tamen in plurimas ſimilitudines trāsfigurantur. Sunt capreæ, ſunt rupicapræ, ſunt ibices pernicitatis mirandæ, quanquam onerato capite uaſtis cornibus gladiorūq; uaginis: in hæc ſe librant, ut tormento aliquo rotati in petras, potiſſimum è monte aliquo in alium tranſilire quærentes, atq; recuſſu pernicius quò libuerit exultant. Sunt & oryges, ſoli quibuſdam dicti contrario pilo ueſtiri, & ad caput uerſo. Sunt & damæ, & pygargi, & ſtrepſicerotes, multaq; alia haud diſſimilia. Sed illa alpes, hæc tranſmarini ſitus mittunt.

De ſimijs. CAP. LIIII.

SImiarum quoq; genera hominis figuræ proxima, caudis inter ſe diſtinguuntur. Mira ſolertia, uiſco inungi laqueiſque calceari imitatione uenantium tradunt. Mutianus & latrūculis luſiſſe fictis cera, nuces uiſu diſtinguere: luna caua triſtes eſſe, quibus in eo genere cauda ſit, nouam exultatione adorare: nanq; defectum ſiderum & cæteræ pauent quadrupedes. Simiarum generi præcipua erga fœtum affectio. Geſtāt catulos: quos māſuefactæ intra domos peperere, omnibus demonſtrant, tractariq; gaudent, ſimiles gratulationem intelligentis. Itaq; magna ex parte cōplectendo necant. Efferatior cynocephalis natura, ſicut mitiſſima ſatyris & ſphingibus. Callitriches toto penè aſpectu differunt: barba eſt in facie, cauda late fuſa priori parte. Hoc animal negatur uiuere in alio, quàm Aethiopiæ, quo gignitur cælo.

De leporibus & cuniculis. CAP. LV.

ET leporum plura ſunt genera: In alpibus candidi, quibus hybernis menſibus pro cibatu niuem credunt eſſe: certe liqueſcente ea rutileſcunt annis omnibus. Eſt & alioqui animal intolerandi rigoris alumnum. Leporum generis ſunt & quos Hiſpania cuniculos appellat, fœcunditatis innumeræ, famemque Balearibus inſulis, populatis meſſibus afferentes. Fœtus uentre exectos uel uberibus ablatos non repurgatis interaneis, gratiſſimo in cibatu habent: laurices uocant. Certum eſt Balearicos aduerſus prouentũ eorum auxiliũ militare à diuo Auguſto petiſſe. Magna propter uenatum cum uiuerris gratia eſt. Inijciunt eas in ſpecus, qui ſunt multifores in terra, unde & nomen animali: atque ita eiectos ſuperne capiunt. Archelaus autor eſt, quot ſint corporis cauernæ ad excrementa lepori, totidem annos eſſe ætatis. Varius certe numerus reperitur. Idem utranq; uim ſingulis ineſſe ac ſine mare æque gignere. Benigna circa hoc natura, innocua & eſculenta animalia fœcunda generauit. Lepus omnium prædæ naſcẽs, ſolus præter daſypodem ſuperfœtat, aliud educãs, aliud in utero pilis ueſtitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter. Necnon & ueſtes leporino pilo facere, tentatum eſt, tactu nõ perinde molli ut in cute, propter breuitatẽ pili dilabidas.

De ſemiferis. CAP. LVI.

HI manſueſcunt raro, cum feri dici iure non poſſint. Complura nanque ſunt nec placida nec fera, ſed mediæ inter utrunque naturæ, ut in uolucribus hirundines, apes, in mari delphini.

De muribus & gliribus. CAP. LVII.

QVo in genere multi & hos incolas domuum poſuere mures, haud ſpernendum in oſtentis etiam publicis animal. Arroſis Lauinij clypeis argenteis, Marſicum portendere bellum: Carboni imperatori apud Cluſium faſcijs, quibus in calceatu utebatur, exitium. Plura eorum genera in Cyrenaica regione, alij lata fronte, alij acuta, alij herinaceorũ genere pungentibus pilis. Theophraſtus autor eſt, in Gyaro inſula cum incolas fugaſſent, ferrum quoque roſiſſe eos, id quod natura quadam & ad Chalybas facere in ferrarijs officinis: Aurarijs quidem in metallis, ob hoc aluos eorum excidi, ſemperque *furtum id deprehendi: tantam eſſe dulcedinem furandi. Veniſſe murem cc. nummis, Caſilinum obſidente Annibale: eumque qui uendiderat fame interiſſe, emptorem uixiſſe, annales tradunt. Cum candidi prouenere, lætũ faciunt oſtentum. Nam ſoricum occentu dirimi auſpicia, annales refertos habemus. Sorices & ipſos hyeme condi, autor eſt Nigidius, ſicut glires: quos cenſoriæ leges, princepsq; M. Scaurus in conſulatu, non alio modo cœnis ademere, quàm conchylia, aut ex alio orbe conuectas aues. Semiferũ & ipſum animal, cui iuuaria in dolijs idem qui apris inſtituit. Qua in re notatum, non congregari niſi populares eiuſdem ſyluæ: & ſi miſceantur alienigenæ, amne uel monte diſcreti, interire dimicando. Genitores ſuos feſſos ſenectã, alunt inſigni pietate. Senium finitur hyberna quiete, cõditi enim & hi cubant: rurſus æſtate iuueneſcũt, ſimili & nitellis quiete.

* infartum

Quæ animalia quibus locis nõ ſint. CAP. LVIII.

MIrum, rerum naturam non ſolum alia alijs dediſſe terris animalia, ſed in eodem quoque ſitu quædam aliquibus locis negaſſe. In Mæſia ſylua Italiæ, non niſi in parte reperiuntur hi glires. In Lycia dorcades non tranſeunt montes Syris uicinos: onagri montem qui Cappadociam à Lycia diuidit. In Helleſponto in alienos fines non commeant cerui: & circa Arginuſſam Elatum montem non excedunt, auribus etiam in monte fiſſis. In Pordoſelene inſula uiam muſtelæ non tranſeunt. in Bœotia Lebadia illatæ ſolum ipſum fugiunt, quæ iuxta in Orchomeno tota arua ſubruunt talpæ, quarum è pellibus cubicularia uidimus ſtragula. Adeo ne religio quidẽ à portentis ſummouet delicias. In Ithaca lepores illati moriuntur, extremis quidẽ in littoribus: in Ebuſo cuniculi non ſunt, ſcatent in Hiſpania Balearibusq;. Cyrenis mutæ fuere ranæ, illatis è continente uocalibus durat genus earũ. Mutæ ſunt etiam nunc in Seripho inſula. Eædem aliò translatæ canunt: quod accidere & in lacu Theſſaliæ Sicendo tradunt. In Italia muribus araneis uenenatus eſt morſus: eoſdẽ ulterior Apennino regio non habet. Iidem ubicunque ſint, orbitam ſi tranſiere, moriuntur. In Olympo Macedoniæ monte non ſunt lupi, nec in Creta inſula. Ibi quidem non uulpes urſiue, atq; omnino nullũ maleficum animal, præter phalangium, aranei id genus, de quo dicemus ſuo loco. Mirabilius, in eadem inſula ceruos, præter quàm in Cydoniatarũ regione, non eſſe: item apros, & attagenas, herinaceos: in Africa autem nec apros, nec ceruos, nec capreas, nec urſos.

Quæ aduenis noceant. CAP. LIX.

IAm quædam animalia indigenis innoxia, aduenas interimunt: ſicut ſerpẽtes parui in Tyrinthe, quos terra naſci proditur. Item in Syria angues, circa Euphratis maxime ripas, dormientes Syros non attingunt: aut etiam ſi calcati momordere, non ſentiuntur maleficia: alijs cuiuſcunq; gentis infeſti, auide & cum cruciatu exanimantes: quamobrẽ & Syri non necant eos. Contrà in Latmo Cariæ monte Ariſtoteles tradit à ſcorpionibus hoſpites non lædi, indigenas interimi. Sed reliquorum quoque animalium, & præter terreſtria, indicemus genera.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER IX.

*

De aquatilium natura. CAP. I.

ANIMALIVM quæ terreſtria appellauimus, hominũ quadam cõſortione degentia, indicata natura eſt. Ex reliquis minimas eſſe uolucres conuenit. Quamobrẽ prius æquorum, amnium, ſtagnorumq́ue dicentur.

Quare in mari maxima animalia. CAP. II.

SVnt autẽ cõplura in iis, maiora etiã terreſtribus. Cauſa euidens, humoris luxuria. Alia ſors alitũ, quibus uita pendentibus. In mari autẽ tã late ſupino, molliq; ac fertili accremẽto, accipiẽte cauſas genitales è ſublimi, ſemperq; pariẽte natura, pleraq; etiã mõſtrifica reperiũtur, perplexis et in ſemet aliter atq; aliter nunc flatu, nũc fluctu cõuolutis ſeminibus atq; principiis, ut uera fiat uulgi opinio, quicquid naſcatur in parte naturæ ulla, & in mari eſſe, præterq́ue multa quæ nuſquam alibi. Rerum quidem non ſolum animalium ſimulacra eſſe, licet intelligere intuentibus uuam, gladium, ſerras, cucumim uero & colore & odore ſimilem: quominus miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis.

De Indici maris beluis. CAP. III.

PLurima autẽ & maxima in Indico mari animalia, è quibus balenæ quaternũ iugerũ, priſtes ducenũ cubitorũ: quippe ubi locuſtæ quaterna cubita impleant: anguillæ quoq; in Gange amne tricenos pedes. Sed in mari beluæ circa ſolſtitia maxime uiſuntur. Tunc illic ruũt turbines, tũc imbres, tũc deiectæ mõtium iugis procellæ ab imo uertunt maria, pulſataſq; ex profundo beluas cũ fluctibus uoluũt, & aliàs tãta thynnorum multitudine, ut magni Alexandri claſſis haud alio modo, quàm hoſtiũ acie obuia, contrarium agmẽ aduerſa fronte direxerit, aliter ſparſis nõ erat euadere: nõ uoce, nõ ſonitu, nõ ictu, ſed fragore terrentur, nec niſi ruina turbãtur. Cadara appellatur rubri maris peninſula ingẽs. Huius obiectu uaſtus efficitur ſinus xii. dierũ & noctiũ remigio enauigatus Ptolemæo regi, quãdo nullius auræ recipit afflatũ. Huius loci quiete præcipua ad immobilem magnitudinẽ beluæ adoleſcunt. Gedroſos qui Arbin amnẽ accolũt, Alexandri magni claſſiũ præfecti prodidere, in domibus fores maxillis beluarũ facere, oſſibus tecta cõtignare, ex quibus multa quadragenûm cubitorũ longitudinis reperta. Exeũt et pecori ſimiles beluæ ibi in terrã, paſtæq; radices fruticũ remeant: & quædã equorũ, aſinorum, taurorũ capitibus, quæ depâſcuntur ſata.

Quæ in quoq; oceano maxima. CAP. IIII.

MAximũ animal in Indico mari priſtis & balena eſt: in Gallico oceano Phyſeter, ingẽtis columnæ modo ſe attollens, altiorq; nauiũ uelis diluuiẽ quandã eructans. In Gaditano oceano arbor in tantũ uaſtis diſpanſa ramis, ut ex ea cauſa fretũ nunquã intraſſe credatur. Apparẽt & rotæ appellatæ à ſimilitudine quaternis diſtinctæ radiis, modiolos earũ oculis duobus utrinque claudentibus.

De tritonum, & nereidum, & elephantorum marinorum figuris. CAP. V.

TIberio principi nũciauit Olyſipponenſiũ legatio ob id miſſa, uiſum auditumq; in quodã ſpecu concha canentem tritonẽ, qua noſcitur forma: & nereidum falſa nõ eſt, ſquamis modo hiſpido corpore, etiã quà humanã effigiẽ habent. Nanq; hæc in eodem ſpectata littore eſt, cuius morientis etiã gannitũ triſtẽ accolæ audiuere longe. Et diuo Auguſto legatus Galliæ complures in littore apparere exanimes nereidas ſcripſit. Autores habeo in equeſtri ordine ſplendentes, uiſum ab his in Gaditano oceano marinũ hominem, toto corpore abſoluta ſimilitudine. aſcendere eũ nauigia nocturnis tẽporibus, ſtatimq; degrauari quas inſederit partes, & ſi diutius permaneat, etiã mergi. Tiberio principe contra Lugdunẽſis prouinciæ littus in inſula ſimul trecentas amplius beluas reciprocans deſtituit oceanus miræ uarietatis & magnitudinis, nec pauciores in Santonũ littore: interq; reliquas elephantos et arietes, candore tantũ cornibus aſsimulatis, nereidas uero multas. Turanius prodidit expulſã beluã in Gaditana littora, cuius inter duas pinnas ultimæ caudæ cubita xvi. fuiſſent, dẽtes eiuſdẽ cxx. maximi dodrantium menſura, minimi ſemipedũ. Beluæ cui dicebatur expoſita fuiſſe Andromeda, oſſa Romæ apportata ex oppido Iudææ Ioppe, oſtendit inter reliqua miracula in ædilitate ſua M. Scaurus lõgitudine pedum xl. altitudine coſtarũ Indicos elephantos excedente, ſpinæ craſſitudine ſeſquipedali.

De balenis & orcis. CAP. VI.

BAlenæ & in noſtra maria penetrãt. In Gaditano oceano nõ ante brumã cõſpici eas tradũt. cõdi autẽ ſtatis tẽporibus in quodã ſinu placido & capaci, mire gaudẽtes ibi parere. Hoc ſcire orcas, infeſtã his beluã, et cuius imago nulla repræſentatione exprimi poſsit alia, quàm carnis immẽſæ dẽtibus truculẽtæ. Irrũpunt ergo in ſecreta, ac uitulos earũ & fœtas uel etiãnũ grauidas lancinãt morſu, incuſſæq; ceu Liburnicarũ roſtris fodiũt. Illæ ad flexũ immobiles, ad repugnandũ inertes, & põdere ſuo oneratæ, tũc quidẽ & utero graues, pariendiue pœnis inualidæ, ſolũ auxiliũ nouere ĩ altũ profugere, et ſe toto defendere oceano. Cõtrà, orcæ occurrere laborãt, ſeſeq; opponere, et cautiũ anguſtiis trucidare, in uada urgere, ſaxis illidere. Spectãtur ea prælia, ceu mari ipſo ſibi irato, nullis in ſinu uentis, fluctibus uero ad anhelitus ictuſq; quãtos nulli turbines uoluunt. Orca & in portu Oſtienſi uiſa eſt, oppugnata à Claudio principe. Venerat tunc exædificãte eo portũ, inuitata naufragiis tergorũ aduectorũ è Gallia: ſatianſq; ſe per cõplures dies, alueũ in uado ſulcauerat, accumulata fluctibus in tantũ, ut circumagi

nullo modo poſſet: & dum ſuginã perſequitur, in littus fluctibus propulſa, emineret dorſo multum ſupra aquas carinæ uice inuerſæ. Prætendi uſſit Cæſar plagas multiplices inter ora portus: profectusq́; ipſe cum prætorianis cohortib. populo Ro. ſpectaculũ præbuit, lãceas cõgerente milite è nauigijs aſſultãtibus, quorũ unũ mergi uidimus, reflatu beluæ oppletũ unda. Ora balenæ habent in frontibus: ideoque ſumma aquia natantes, in ſublime nymbos efflant.

An ſpirent piſces, an dormiant. CAP. VII.

SPirant autẽ cõfeſſione omniũ et pauciſſima alia in mari, quæ internorũ uiſcerũ pulmonẽ habent, quoniã ſine eo nullum animal putatur ſpirare: nec piſcium brãchias habentes, anhelitũ reddere, ac per uices recipere exiſtimãt, quorũ hæc opinio eſt: nec multa alia genera etiã branchys carẽtia: in qua ſententia fuiſſe Ariſtotelẽ uideo, et multis perſuaſiſſe doctrinæ indaginibus. Nec me protinus huic opinioni eorũ accedere haud diſſimulo: quoniã & pulmonũ uice alijs poſſunt alia ſpirabilia ineſſe uiſcera, ita uolẽte natura: ſicut et pro ſanguine eſt multis alius humor. In aquas quidẽ penetrare uitalẽ hunc halitũ quis miretur, qui etiã reddi ab his eũ cernat: & in terras quoq; tanto ſpiſſiorẽ naturæ partẽ, penetrare, argumẽto animaliũ quæ ſemper defoſſa uiuunt, ceu talpæ? Accedunt apud me certe efficacia, ut credã etiã omnia in aquis ſpirare natura ſuæ ſorte, primũ ſæpe adnotata piſciũ æſtiuo calore quædã anhelatio, & alia trãquillo uelut oſcitatio, ipſorum quoq; qui ſunt in aduerſa opinione, de ſomno piſciũ cõfeſſio. Quis enim ſine reſpiratiõe ſomno locus? Præterea bullantiũ aquarũ ſufflatio, lunæq; effectu concharũ quoq; corpora augeſcẽtia. ſuper omnia eſſe auditũ & odoratũ piſcibus nõ erit dubiũ, ex aëris utrunq; materia. odorẽ quidẽ nõ aliud quàm infectum aera intelligi poſſe. Quamobrẽ de his opinetur, ut cuiq; libitũ erit. Branchiæ nõ ſunt balenis nec delphinis. Hæc duo genera fiſtulis ſpirant, quæ ad pulmonem pertinent, balenis à fronte, delphinis à dorſo. Et uituli marini, quos uocant phocas, ſpirãt ac dormiunt in terra: Item teſtudines, de quibus mox plura.

De delphinis. CAP. VIII.

VElociſſimum omnium animaliũ non ſolum marinorum eſt delphinus, ocyor uolucre, ocyor telo: ac niſi multum infra roſtrum os illi foret medio penè in uẽtre, nullus piſcium celeritatẽ eius euaderet. Sed affert morã prouidẽtia naturæ, quia niſi reſupini atq; conuerſi non corripiunt, quæ cauſa præcipue uelocitatem eorũ oſtendit. Nam cũ ſame conciti, fugientem in uada ima perſecuti piſcem, diutius ſpiritũ continuere, ut arcu emiſſi ad reſpirandũ emicat: tantaq́; ui exiliunt, ut plerunq; uela nauium tranſuolent. Agunt° ferè coniugia: pariũt catulos decimo menſe, æſtiuo tempore, interim & binos: nutriunt uberibus ſicut balena: atq; etiã geſtant fœtus infantia infirmos, Quin & adultos diu comitantur, magna erga partũ charitate. Adoleſcunt celeriter, decem annis putantur ad ſummam magnitudinem peruenire: uiuunt & tricenis, quod cognitũ præciſa cauda in experimentũ. Abduntur tricenis diebus circa canis ortum, occultanturq́; incognito modo: quod eo magis mirum eſt, ſi ſpirare in aqua nequeunt. Solent in terram erũpere incerta de cauſa: & ſtatim tellure tacta moriuntur, multoq́; ocyus fiſtula clauſa. Lingua eſt his contra naturam aquatilium mobilis, breuis atq; lata, haud differens ſuillæ. Pro uoce gemitus humano ſimilis, dorſum repandũ, roſtrum ſimũ. Qua de cauſa nomen Simonis omnes miro modo agnoſcunt, maluntq́; ita appellari. Delphinus non homini tantũ amicũ animal, uerũ & muſicæ arti, mulcetur ſymphoniæ cantu; & præcipue hydrauli ſono. Hominem non expaueſcit ut alienum, obuiam nauigijs uenit, alludit exultãs, certat etiã, & quamuis plena præterit uela. Diuo Auguſto principe Lucrinũ lacum inuectus pauperis cuiuſdam puerum, ex Baiano Puteolos in ludum literarium itantẽ, cum meridiano immorans appellatum eum Simonis nomine, ſæpius fragmentis panis, quem ob id ferebat, allexiſſet, miro amore dilexit. Pigeret referre, ni res Mæcenatis & Flauiani et Flaui Alfii, multorumq́; eſſet literis mandata. Quocunque diei tempore inclamatus à puero, quamuis occultus atque abditus, ex imo aduolabat: paſtusq́; è manu præbebat aſcenſuro dorſum, pinna aculeos uelut uagina condens: receptumq́; Puteolos per magnũ æquor in ludum ferebat, ſimili modo reuehẽs pluribus annis: donec morbo extincto puero, ſubinde ad conſuetum locum uentitans, triſtis & mœrẽti ſimilis, ipſe quoq; (quod nemo dubitaret) deſiderio expirauit. Alius inter hos annos in Africo littore Hipponis Diarrhyti ſimili modo ex hominis manu ueſcens, præbensq́; ſe tractandum, & alludens natantibus, impoſitosq; portans, unguẽto perunctus à Flauiano proconſule Africæ, & ſopitus (ut apparuit) odoris nouitate, fluctuatusq; ſimilis exanimi, caruit hominum cõuerſatione, ut iniuria fugatus, per aliquot mẽſes: mox reuerſus in eodem miraculo fuit. Iniuria poteſtatum inhoſpitales ad uiſendum uenientium, Hipponẽſes in necẽ eius cõpulerunt. Ante hæc ſimilia de puero in Iaſſo urbe memorãtur, cuius amore ſpectatus longo tẽpore dum abeũtem in litus auide ſequitur, in arenã inuectus expirauit. Puerũ Alexander magnus Babylone Neptuni ſacerdotio præfecit, amorẽ illum numinis propitij fuiſſe interpretatus. In eadem urbe Iaſſo Egeſidemus ſcribit & alium puerum Hermiam nomine, ſimiliter maria perequitantẽ cũ repentinæ procellæ fluctibus exanimatus eſſet, relatum: delphinumq́; cauſam leti ſutentem non reuerſum in maria, atque in ſicco expiraſſe. Hoc idem & Naupacti accidiſſe Theophraſtus tradit. Nec modus exemplorum. Eudem Amphilochi & Tarentini de pueris delphinisq́; narrant. Quæ faciunt, ut credatur Arionem quoque citharœdicæ artis interficere nautis in mari parãtibus, ad intercipiendos eius queſtus, eblanditum, ut prius caneret cithara, congregatus cantu delph

° uera

tu delphinis cum ſe ieciſſet in mare,exceptum ab uno Tænarum in littus peruectum.Eſt prouinciæ Narbonenſis & in Nemauſienſi agro ſtagnũ Laterra appellatũ,ubi cũ homine delphini ſocietate piſcantur:innumera uis mugilũ ſtato tempore anguſtis faucibus ſtagni in mare erumpit,obſeruata æſtus reciprocatione. Qua de cauſa prætendi non queunt retia, quæ molem ponderis ullo modo tolerent, etiamſi non ſolertia inſidietur tẽpori.Simili ratione in altũ protinus tendũt, quod uicino gurgite efficitur: locumq́; ſolũ pandendis retibus habilem effugere feſtinãt. Quod ubi animaduertere piſcantes,concurrit autem multitudo temporis gnara, & magis etiam uoluptatis huius auida,totusq́; populus è littore quanto poteſt clamore conciet Simonem ad ſpectaculi euentum: celeriter delphini exaudiunt deſideria, aquilonũ flatu uocẽ proſequente,auſtro uero tardius ex aduerſo referente. Sed tum quoq; improuiſo in auxilium aduolant.Propere apparet acies,quæ protinus diſponitur in loco ubi cõiectus eſt,pugna opponente ſeſe ab alto: trepidosq́ue in uada urgent. Tum piſcatores circundant retia,furcisq́ue ſubleuãt.at mugilum nihilominus uelocitas tranſilit: at illos excipiunt delphini,& occidiſſe ad præſens cõtenti,cibos in uictoriam differunt. Opere prælium feruet,includiq́; retibus ſe fortiſsime urgentes gaudent. ac ne idipſum fugam hoſtium ſtimulet,inter nauigia & retia natantesue homines ita ſenſim elabuntur, ut exitus non appareat. Saltu quod eſt aliàs blandiſsimum his,nullus conatur euadere, ni ſummittãtur ſibi retia.egreſſus protinus ante uallũ præliatur. Ita peracta captura,quos interemere diripiunt. Sed enixioris operæ quàm in unius diei præmiũ conſcij ſibi, operiuntur in poſterum:nec piſcibus tantum,ſed intrita panis è uino ſatiantur.Quæ de eodem genere piſcandi in Iaſsio ſinu Mutianus tradit,hoc differũt, quòd ultro neque inclamati preſto ſint, parteſq́; è manibus accipiant,& ſuum quæq; cymba è delphinis ſocium habeat,quamuis noctu & ad faces.Ipſis quoque inter ſe publica eſt ſocietas.Capto à rege Cariæ,alligatoq́ue in portu delphino,ingens reliquorum conuenit multitudo, mœſtitia quadam, quæ poſſet intelligi,miſerationem petens,donec dimitti rex eum iuſsit.Quin & paruos ſemper aliquis grandior comitatur ut cuſtos. Conſpectiq́ue ſunt iam defunctum portantes, ne laceraretur à beluis.

De turſionibus. CAP. IX.

DElphinorum ſimilitudinem habent qui uocantur turſiones. Diſtant & triſtitia quidẽ aſpectus,abeſt enim illa laſcinia, maxime tamen roſtris caniculorum maleficentiæ aſsimilati.

De teſtudinibus,& quomodo capiãtur. CAP. X.

TEſtudines tantæ magnitudinis Indicum mare emittit,ut ſingularũ ſuperficie habitabiles caſas integant: atq; inter inſulas rubri præcipue maris nauigent his cymbis.Capiũtur multis quidẽ modis,ſed maxime euectæ in ſumma pelagi antemeridiano tẽpore blandito,eminente toto dorſo per tranquilla fluitantes:quæ uoluptas libere ſpirandi,in tantum fallit oblitas ſui,ut ſolis uapore ſiccato cortice,nõ queãt mergi, inuitæq́; fluitent opportunæ uenantiũ prædæ.Ferunt & paſtũ egreſſas noctu,auideq́; ſaturatas laſſari:atq; ut remearint matutino,ſumma in aqua obdormiſcere:id prodi ſtertẽtiũ ſonitu,tumq́; leuiter capi.Adnatare enim ſingulis ternos, à duobus in dorſum uerti,à tertio laqueũ inijci ſupinæ,atq; ita ad terrã à pluribus trahi.In Phœnicio mari haud ulla difficultate capiuntur,ultroq́; ueniunt ſtato tẽpore anni in amnẽ Eleutherum effuſa multitudine. Dentes non ſunt teſtudini,ſed roſtri margines acuti,ſuperna parte inferiorem claudente pyxidum modo.In mari conchylijs uiuunt,tanta oris duritia,ut lapides cõminuant.In terrã egreſſæ, in herbis pariunt oua,auium ouis ſimilia, ad centena numero.Eaq́; defoſſa extra aquas,& cooperta terra, ac pauita pectore & complanata,incubant noctibus. Educant fœtus annuo ſpatio. Quidam oculis ſpectando quoq; oua foueri ab ijs putant. Fœminam coitum fugere, donec mas feſtucam aliquam imponat auerſæ. Troglodytæ cornigeras habẽt,ut in lyra annexis cornibus latis,ſed mobilibus,quorũ in natãdo remigio ſe adiuuant:Celtiũ genus id uocatur eximiæ teſtudinis, ſed raræ.Nanq; ſcopuli præacuti Chelonophagos terrent. Troglodytæ autẽ ad quos adnatãt,ut ſacras adorãt.Sũt & terreſtres,quæ ob id in operibus cherſinæ uocãtur,in Africæ deſertis, qua parte maxime ſitientibus harenis ſqualent, roſcido, ut creditur, humore uiuentes.Neque aliud ibi animal prouenit.

Quis primus teſtudines ſecare inſtituerit. CAP. XI.

TEſtudinũ putamina ſecare in laminas,lectosq́; & repoſitoria his ueſtire,Carbilius Pollio inſtituit,prodigi et ſagacis ad luxuriæ ĩſtrumẽta ingenij.

Tegmenta aquatilium. CAP. XII.

AQuatilium tegumenta plura ſunt: Alia corio & pilis tegũtur,ut uituli & hippopotami.Alia corio tantum,ut delphini:cortice,ut teſtudines:ſilicum duritia,ut oſtreæ & conchæ:cruſtis,ut locuſtæ: cruſtis & ſpinis,ut echini: ſquamis,ut piſces: aſpera cute,ut ſquatina, qua lignum & ebora poliũtur:molli,ut murenæ:alia nulla,ut polypi.

De uitulo marino. CAP. XIII.

QVæ pilo ueſtiuntur,animal pariũt, ut priſtis, balena,uitulus. Hic parit in terra pecudum more: *ſecundo partus reddit initu.Canũ modo cohæret:& parit nunquã geminis plures: educat mammis fœtum. Non ante duodecimũ diem deducit in mare, ex eo ſubinde aſſueſaciens. Interficiuntur difficulter, niſi capite eliſo.Ipſis in *ſomno mugitus, unde nomen uituli.Accipiunt tamen diſciplinam,uoceq́ue pariter & uiſu populum ſalutant,incondito fremitu:nomine uocati reſpondent. Nullum animal grauiore ſomno premitur.Pinnis quibus in mari utuntur,humi quoq; uice pedum ſerpunt.Pelles eorum etiam detractas cor

*ſecũdas partu reddit.Initu canũ modo cohæret

*ſono

pori, ſenſum æquorum retinere tradunt, ſemperque æſtu maris recedente inhorreſcere: præterea dextræ pinnæ uim ſoporiferam ineſſe, ſomnosque allicere ſubditam capiti.

De piſcibus pilo carentibus, & quomodo pariant, & quot eorum genera. CAP. XIIII.

Pilo carentium duo omnino animal pariunt, delphinus ac uipera. Piſcium ſpecies ſunt lxxiiij. præter cruſtis intecta, quæ ſunt xxx. De ſingulis aliàs dicemus. Nunc enim naturæ tractantur inſignium.

De nominibus & naturis multorum piſcium. CAP. XV.

Præcipua magnitudine thynni. Inuenimus talenta quindecim pependiſſe. Eiuſdem caudæ latitudinem duo cubita & palmũ. Sunt & in quibuſdam amnibus haud minores, ſilurus in Nilo, eſox in Rheno, attilus in Pado, inertia pingueſcens, ad mille aliquando libras, catenato captus hamo, nec niſi boum iugis extractus. Atqui hunc minimus piſcis appellatus clupea, uenã quandam eius in faucibus mira cupidine appetẽs, morſu exanimat. Silurus graſſatur ubicunq; eſt omne animal appetens, equos natantes ſæpe demergẽs, præcipue in Mœno Germaniæ amne prope Liſboũ. Et in Danubio mario extrahitur, porculo marino ſimillimus: et in Boryſthene memoratur præcipua magnitudo, nullis oſsibus ſpinisue interſitis, carne prædulci. In Gange Indiæ plataniſtas uocat, roſtro delphini & cauda, magnitudine autẽ xv. cubitorũ. In eodẽ eſſe Statius Seboſus haud modico miraculo affert, uermes Branchijs binis lx. cubitorũ, ceruleos, qui nomẽ à facie traxerũt. His tantas eſſe uires, ut elephantos ad potũ uenientes, mordicus cõprehenſa manu eorũ abſtrahant. Thynni mares ſub uentre nõ habent pinnã. Intrant è magno mari Pontũ uerno tẽpore gregatim, nec alibi fœtificant. Cordylla appellatur partus, qui fœtas redeũtes in mare autũno comitatur. Limoſæ uero à luto pelamides incipiunt uocari, et cũ annuũ exceſſere tẽpus, thynni. Hi mẽbratim cæſi, ceruice & abdomine cõmendantur atq; clidio, recenti duntaxat, & tum quoq; graui ructu: cætera parte plenis pulpamẽtis ſale aſſeruantur. Melandria uocantur, cæſis quernis aſſulis ſimillima. Viliſsima ex his quæ caudæ proxima, quia pingui carent: probatiſsima quæ faucibus: at in alio piſce circa caudã exercitiſsima. Pelamides in apolectos particulatimq; cõſecta, in genera cybiorũ diſpartiũtur. Piſciũ genus omne præcipua celeritate adoleſcit, maxime in Ponto. Cauſa, multitudo amniũ dulces inferentiũ aquas. Amiam uocant, cuius incrementũ ſingulis diebus intelligitur. Cũ thynnis hæ & pelamides in Pontũ ad dulciora pabula intrant gregatim cũ ſuis quæq; ducibus, et primi omniũ ſcõbri, quibus eſt in aquis ſulphureus color, extra qui cæteris. Hiſpaniæ cetarias his replent, thynnis non cõmeantibus. Sed in Pontũ nulla intrat beſtia piſcibus malefica, præter uitulos & paruos delphinos. Thynni dextra ripa intrant, exeunt læua. Id accidere exiſtimatur, quia dextro oculo plus cernant, utroq; natura hebete. Eſt in euripo Thracij Boſphori, quo Propontis Euxino iungitur, in ipſis Europã Aſiamq; ſeparantis freti anguſtijs, ſaxum miri candoris, à uado ad ſumma perlucẽs, iuxta Chalcedonem in latere Aſiæ. Huius aſpectu repente territi, ſemper aduerſum Byzantij promontoriũ, ex ea cauſa appellatũ auricornu, præcipiti petũt agmine. Itaq; omnis captura Byzantij eſt, magna Chalcedonis penuria, D. paſs. medij interfluentis euripi. Opperiũtur autẽ aquilonis flatũ, ut ſecundo fluctu exeant ex Ponto: nec niſi intrantes Pontum Byzantij capiuntur. Bruma nõ nagãtur: ubicũq; deprehenſi uſq; ad æquinoxium ibi hybernãt. Iidem ſæpe nauigia uelis euntia comitãtes, mira quadã dulcedine per aliquot horarũ ſpatia & paſſuũ milia à gubernaculis non ſeparantur, ne tridente quidem in eos ſæpius iacto territi. Quidam eos qui hoc è thynnis faciant, pompilos uocãt. Multi in Propontide æſtiuant, Pontũ non intrãt. Item ſoleæ cũ rhombi intrent: nec ſepia eſt, cũ loligo reperiatur. Saxatiliũ, turdus & merula deſunt, ſicut cõchylia, cũ oſtrea abundẽt. Omnia autem hybernant in Aegeo. Intrantiũ Pontũ ſoli non remeãt trichiæ. Græcis enim in pleriſque nominibus uti par erit, quando alijs atq; alijs eoſdẽ diuerſi appellauere tractus. Sed hi ſoli Iſtrum amnẽ ſubeunt, ex eo ſubterraneis eius uenis in Adriaticũ mare defluũt. itaq; & illic deſcẽdentes, nec unquã ſubeũtes è mari, uiſuntur. Thynnorũ captura eſt à Vergiliarũ exortu ad Arcturi occaſum: reliquo tempore hyberno latent in gurgitibus imis, niſi tepore aliquo euocati, aut plenilunijs. Pingueſcunt & in tantu, ut dehiſcant. Vita longiſsima his biennio. Animal eſt paruum, ſcorpionis effigie, aranei magnitudine. Hoc ſe & thynno & ei qui gladius uocatur, crebro delphini magnitudinem excedenti, ſub pinna affigit aculeo: tantoque infeſtat dolore, ut in naues ſæpenumero exiliant. Quod & aliàs faciunt aliorum uim timentes, mugiles maxime, tam præcipuæ uelocitatis, ut tranſuerſa nauigia interim ſuperiactent.

De auguriijs & diuerſitate piſcium. CAP. XVI.

*Svnt & in hac parte naturæ auguria, ſunt & piſcibus præſcita. Siculo bello ambulante in littore Auguſto, piſcis è mari ad pedes eius exilijt: quo argumẽto *uates, ſpõdere Neptunum patrẽ, adoptato tum ſibi Sex. Pompeio (tanta erat naualis rei gloria) ſub pedibus Cæſaris futuros qui maria tempore illo tenerent. Piſcium fœminæ maiores quàm mares. In quodã genere omnino non ſunt mares, ſicut in erythinis & channis. Omnes enim oui grauidæ capiuntur. Vagantur gregatim ferè cuiuſq; generis ſquamoſi. Capiũtur ante ſolis ortum: tum maxime piſciũ fallitur uiſus. Noctibus quidem illuſtribus æque quàm die cernunt. Aiunt & ſi *iteretur gurges, intereſſe capturæ, itaq; plures ſecundo *tractu trahi quàm primo. Guſtu olei maxime, deinde modicis imbribus gaudent aluunturq;. Quippe & harundines, quamuis in palude prognatæ,*

*uates reſpõdere, Neptunum patrem adoptantẽ eũ ſibi Sex. Põpeio repudiato. tanta

*teratur

*iactu

non ta

non tamen ſine imbre adoleſcũt: & aliàs ubicunque piſces in eadem aqua aßidui, niſi appluat, exanimantur. Prægelidam hyemẽ omnes ſentiunt, ſed maxime qui lapidem habere in capite exiſtimantur, ut lupi, chromes, ſciena, pagri. Cum aſperæ hyemes fuere, multi cæci capiuntur. Itaq; his menſibus iacent ſpeluncis conditi, ſicut in terreſtriũ genere retulimus. Maxime hippurus & coracinus, hyeme nõ capti præterquam ſtatis diebus paucis, & iiſdem ſemper: Item muræna & orphus, conger, perca, & ſaxatiles omnes. Terra quidem, hoc eſt uado maris excauato condi per hyemes torpedinem, pſittam, ſoleamque tradunt. Quidã rurſus æſtus impatientia, medijs feruoribus ſaxagenis diebus latent, ut glaucus, aſelli, auratæ. Fluuiatilium ſilurus caniculæ exortu ſideratur, & aliàs fulgure ſopitur. Hoc & in mari accidere Cyprino putant: Et alioquin totum mare ſentit exortũ eius ſideris, quod maxime in Boſphoro apparet. Alga enim & piſces ſuperferuntur, ab imo uerſa omnia.

De mugili & alijs piſcibus, & quòd non ijdem ubiq; placeant. CAP. XVII.

MVgilum natura ridetur, in metu capite abſcõdito, totos ſe occultari credentium. Iiſdem tamen tanta ſalacitas, ut in Phœnice & Narbonenſi prouincia coitus tempore è uiuarijs marem linea longinqua per os ad branchias religata emiſſum in mare eademq; linea retractum fœmina ſequãtur ad littus, rurſusq; fœminã mares partus tẽpore. apud antiquos piſciũ nobilißimus habitus acipenſer, unus omnium ſquamis ad os uerſis, contra aquam nando meat: nullo nunc in honore eſt: quod quidem miror, cum ſit rarus inuentu. Quidã eum elopem uocant. Poſtea præcipuã autoritatem fuiſſe lupo & aſellis, Cornelius Nepos & Laberius poeta mimorum tradidere. Luporum laudatißimi, qui appellantur lanati à candore mollitiaque carnis. Aſellorum duo genera, callariæ minores & bacchi, qui non niſi in alto capiuntur, ideoq; prælati prioribus. At in lupis in amne capti præferũtur. Nunc ſcaro datur principatus, qui ſolus piſciũ dicitur ruminare, herbisque ueſci, non alijs piſcibus, mari Carpathio maxime frequens. Promontorium Troadis Lecton ſponte nunquam tranſit. Inde aduectos Tiberio Claudio principe Optatus è libertis eius præfectus claßis, inter Oſtienſem & Cãpania oram ſparſos diſſeminauit. Quinquennio ferè cura eſt adhibita, ut capti redderentur mari. Poſtea frequentes inueniuntur Italiæ in littore, non antè ibi capti. Admonitique ſibi gula ſapores piſcibus ſatis, & nouum incolam mari dedit, ne quis peregrinas aues Romæ parere miretur. Proxima eſt his menſa generis duntaxat muſtelarum, quas mirum dictu inter alpes quoq; lacus Rhetiæ Brigantinus æmulas marinis generat. Ex reliqua nobilitate & gratia maxima eſt & copia mullis, ſicut magnitudo modica, binasque libras ponderis raro admodum exuperant, nec in uiuarijs piſcinisque creſcunt. Septentrionalis tantum hos & proxima occidentis parte non gignit oceanus: cætero eorum genera plura. Nam & alga ueſcuntur, & oſtreis, & limo, & aliorũ piſcium carne, barba gemina inſigniuntur inferiori labro. Lutarium ex ijs uilißimi generis appellant. Hunc ſemper comitatur ſargus nomine alius piſcis, & cœnum ſodiente eo, excitatum deuorat pabulum. Nec littoralibus gratia. Laudatißimi conchylium ſapiunt. Nomen his Feneſtella à colore mulleorum calciamentorum datum putat. Pariunt ter anno. His certe toties fœtura apparet. Mullum expirantem uerſicolori quadam & numeroſa uarietate ſpectari, proceres gulæ narrant, rubentium ſquamarum multiplici mutatione palleſcentem, utique ſi uitro ſpectetur incluſus. M. Apicius ad omne luxus ingenium mirus, in ſociorum garo (nam ea quoque res cognomen inuenit) necari eos præcellens putauit, atque è iecore eorum alecem excogitare prouocauit. Id enim eſt facilius dixiſſe, quàm quis uicerit. Aſinius Celer è conſularibus, hoc piſce prodigus, Claudio principe unum mercatus octo millibus nummûm: quæ reputatio aufert tranſuerſum animum ad contemplationẽ eorũ, qui in conqueſtione luxus cocos emi ſingulos pluris quàm equos quiritabãt. At nunc coci triumphorũ pretijs parãtur, & coquorũ piſces. Nullusq; propè iam mortalis æſtimatur pluris, quàm qui peritißime cẽſũ domini mergit.

De mullo & coracino, ſalpa, & ſalmone. CAP. XVIII.

MVllum lxxx. librarum in mari rubro captum Licinius Mutianus prodidit, quãti mercatura eum luxuria, ſuburbanis littoribus inuentum? Eſt & hæc natura, ut alij alibi piſces principatum obtineant: coracinus in Aegypto: zeus idem faber appellatus, Gadibus: circa Ebuſum ſalpa, obſcœnus alibi, & qui nuſquam percoqui poßit, niſi ferula uerberatus: in Aquitania ſalmo fluuiatilis marinis omnibus præfertur. Piſcium alij branchias multiplices habent, alij ſimplices, alij duplices. his aquam emittunt, acceptam ore. Senectutis indicium ſquamarum duricia, quæ non ſunt omnibus ſimiles. Duo lacus Italiæ in radicibus alpium, Larius & Verbanus appellantur, in quibus piſces omnibus annis Vergiliarum ortu exiſtunt ſquamis conſpicui crebris atque præacutis, clauorum caligarium effigie: nec amplius quàm circa eum menſem uiſuntur.

De exocœto. CAP. XIX.

MIratur & Arcadia ſuum exocœtum, appellatum ab eo, quòd in ſiccũ ſomni cauſa exeat. Circa Clitoriũ uocalis hic traditur, et ſine branchijs: idem aliquibus adonis dictus. Exeũt in terrã & qui marini mures uocantur, & polypi, et murænæ. Quin & in Indiæ fluminibus certũ genus piſciũ, ac deinde reſilit. nã in ſtagna & amnes tranſeundi pleriſq; euidens ratio eſt, ut tutò fœtus edãt, quia nõ ſunt ibi quæ deuorẽt partus, fluctusq; minus ſæuiãt. Has intelligi ab his cauſas, ſeruariq; tẽporum uices magis miretur,

ſi quis reputet quoto cuiq; hominũ noſci uberrimam eſſe capturam ſole tranſeunte piſcium ſignum.

Digeſtio piſciũ in figuras corporum. CAP. XX.

MArmorum alij ſunt plani, ut rhombi, ſoleæ ac paſſeres, qui à rhombis ſitu tantum corporũ differunt. Dexter reſupinatus eſt illis, paſſeri læuus. Alij longi, ut murena, cõger. Ideo pinnarũ quoq; ſunt diſcrimina, quæ pedum uice ſunt datæ piſcibus. Nullis ſupra quaternas. Quibuſdam binæ, quibuſdam trinæ, aliquibus nullæ. In Fucino tantum lacu piſcis eſt, qui octonis pinnis natat. Binæ omnino longis & lubricis, ut anguillis & congris. Nullæ, ut murænis, quibus nec brãchiæ. Hæc omnia flexuoſo corporum impulſu ita mari utuntur, ut ſerpentes terra: in ſicco quoq; repũt, ideo etiam uiuaciora talia. Et è planis aliqua non habent pinnas, ut paſtinacæ: ipſa enim latitudine natãt: Et quæ mollia appellantur, ut polypi, quoniam pedes illis pinnarum uicem præſtant.

De anguillis. CAP. XXI.

ANguillæ octonis uiuunt annis. Durant & ſine aqua ſenis diebus aquilone ſpirante, auſtro paucioribus. At hyemem eædem in exigua aqua non tolerant: nec in turbida, ideo circa Vergilias maxime capiuntur, fluminibus tum præcipue turbidis. Paſcuntur noctibus. Exanimes piſcium ſolæ non fluitant.

De captura earum in lacu Benaco. CAP. XXII.

LAcus eſt Italiæ Benacus, in Veronenſi agro Mincium amnem tranſmittens, ad cuius emerſus annuo tempore octobri ferè menſe, autumnali ſidere, ut palàm eſt, *hyemato lacu, fluctibus glomeratæ uoluuntur in tantum mirabili multitudine, ut in excipulis eius fluminis, ob hoc ipſum fabricatis, ſingulorum milium globi reperiantur.

*hyemante

De muræna. CAP. XXIII.

MVræna quocunque tempore parit, cum cæteri piſces ſtato pariant. Oua eius citiſſime creſcunt: in ſicco littore lapſas uulgus coitu ſerpentium impleri putat. Ariſtoteles myrum uocat marem qui generat. Diſcrimen eſſe, quòd muræna uaria & infirma ſit, myrus unicolor & robuſtus, denteſque extra os habeat. In Gallia ſeptẽtrionali murænis omnibus dextra in maxilla ſeptenæ maculæ, ad formã ſeptẽtrionis, aureo colore fulgẽt, dũtaxat uiuentibus, pariterq; cũ anima extinguuntur. Inuenit in hoc animali documenta ſæuitiæ Vedius Pollio eques Ro. ex amicis diui Auguſti, uiuarijs earũ immergens dãnata mancipia, non tanquã ad hoc feris terrarũ non ſufficiẽtibus, ſed quia in alio genere totũ pariter hominẽ diſtrahi ſpectare non poterat. Ferunt aceti guſtu præcipue eas in rabiem agi. Tenuiſſimum his tergus: contrà anguillis craſſius, eoq; uerberari ſolitos tradit Verrius prætextatos, & ob id mulctam his dicit non inſtitutam.

De planis piſcibus. CAP. XXIIII.

PLanorum piſciũ alterum eſt genus, quod pro ſpina cartilaginem habet, ut raia, paſtinaca, ſquatina, torpedo: & quos bouis, lamiæ, aquilæ, ranæ, nominibus Græcia appellat. Quo in numero ſunt ſquali quoq; : quãuis non plani. *Hæc Græce in uniuerſum ſelache appellauit Ariſtoteles primus, hoc nomine eis impoſito: nos diſtinguere nõ poſſumus, niſi cartilaginea appellare libeat. Omnia autẽ carniuora ſunt talia, & ſupina ueſcũtur, ut in delphinis diximus. Et cũ cæteri piſces oua pariant, hoc genus ſolũ, ut ea quæ cete appellant, animal parit, excepta quam ranã uocant.

*Hęc Gręcia in uniuerſũ ſelache appel lauit: Ariſtoteles primus hoc nomen impoſuit.

De echeneide. CAP. XXV.

ESt paruus admodum piſcis aſſuetus petris, echeneis appellatus: hoc carinis adhærẽte naues tardius ire creduntur, inde nomine impoſito, quam ob cauſam amatorijs quoq; ueneficijs infamis eſt, et iudiciorũ ac litium mora quæ crimina una laude penſat, fluxus grauidarũ utero ſiſtẽs, partusq; cõtinẽs ad puerperiũ: In cibos tamẽ nõ admittitur. Pedes eũ habere arbitratur Ariſtoteles, ita poſita pinnarũ ſimilitudine. Mutianus muricẽ eſſe latiorẽ purpura, neq; aſpero neq; rotundo ore, neq; in angulos prodeũte roſtro, ſed ſimplice, concha utroq; latere ſeſe colligente: quibus inhærentibus, plenam uentis ſtetiſſe nauẽ, portantem nuncios à Periandro, ut caſtrarẽtur nobiles pueri, cõchaſque quæ id præſtiterint, apud Gnidiorum Venerem coli. Trebius Niger pedalẽ eſſe, & craſſitudine quinque digitorum: naues morari. præterea hanc eſſe uim eius aſſeruati in ſale, ut aurum quod deciderit in altiſſimos puteos, admotus extrahat.

De uarietate naturæ piſcium. CAP. XXVI.

MVtant colorẽ candidæ hyeme menæ, & fiunt æſtate nigriores. Mutat & phycis, reliquo tẽpore cãdida, uere uaria. Eadem piſcium ſola nidificat ex alga, atque in nido parit. Volat hirundo, ſanè perquàm ſimilis uolucri hirundini: item miluus.

De lucerna piſce, & dracone marino. C. XXVII.

SVbit in ſumma maria, piſcis ex argumẽto appellatus lucerna, linguaq; ignea per os exerta, tranquillis noctibus relucet. attollit è mari ſeſquipedanea ferè cornua, quæ ab his nomẽ traxit. Rurſus draco marinus captus, atque immiſſus in harenam, cauernam ſibi roſtro mira celeritate excauat.

De piſcibus ſanguine carẽtibus. CAP. XXVIII.

PIſcium quidã ſanguine carẽt, de quibus dicemus. Sunt autẽ tria genera: In primis quæ mollia appellantur, deinde contecta cruſtis tenuibus, poſtremo teſtis cõcluſa duris. Mollia ſunt, loligo, ſepia, polypus, & cætera eius generis. His caput inter pedes & uentrem, pediculi octoni omnibus. Sepiæ et loligini pedes duo ex his longiſſimi & aſperi, quibus ad ora admouent cibos, & in fluctibus ſe uelut ancoris ſtabiliunt: cæteri cirri quibus uenantur.

De loligine, & ſepijs, & polypis, & nautilis. CAP. XXIX.

LOligo etiã uolitat, extra aquã ſe efferens, quod & pectunculi faciunt, ſagittæ modo. Sepiarum generis mares uarij et nigriores, cõſtantiaq; maioris. Percuſſæ tridente fœminæ auxiliantur, at fœminæ

ictu ma

icto mare fugit. Ambo autem ubi ſenſere ſe apprahendi, effuſo atramento, quòd pro ſanguine his eſt, infuſcata aqua abſconduntur. Polyporum multa genera: Terreni maiores quàm pelagij, omnes brachijs ut pedibus ac manibus utuntur: cauda uero quæ eſt biſulca & acuta, in coitu. Eſt polypis fiſtula in dorſo, qua trāſmittunt mare: eamq́; modo in dexteram partem, modo in ſiniſtram transferunt. Natant obliqui in caput, quod prædurum eſt ſufflatione uiuentibus. Cætero per brachia uelut acetabulis diſperſis, eo hauſto quodammodo, cui adhæreſcunt, tenent ſupini, ut auelli non queant. Vada non apprahendunt: & grandibus minor tenacitas. Soli mollium in ſiccum exeunt duntaxat aſperum, leuitatem odere. Veſcuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt: itaque præiacentibus teſtis cubile eorum deprahenditur. Et cum alioqui brutum habeatur animal, ut quod ad manum hominis adnatat, in re quodammodo familiari callet. Omnia in domum comportat, dein putamina eroſa carne egerit, adnatanteſq́; piſciculos ad ea uenatur. Colorem mutat ad ſimilitudinem loci & maxime in metu. Ipſum brachia ſua rodere falſa opinio eſt. Id enim à congris euenit ei: ſed renaſci ſicut colotis & lacertis caudam, haud falſum. Inter præcipua autem miracula eſt qui uocatur nautilos, ab alijs pompilos. Supinus in ſumma æquorum peruenit, ita ſe paulatim ſubrigens, ut emiſſa omni per fiſtulam aqua, uelut exoneratus ſentina, facile nauiget. Poſtea prima duo brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extēdit. Qua uelificāte in aura, cæteris ſubremigans brachijs, media cauda ut gubernaculo ſe regit. Ita uadit alto, Liburnicarum ludēs imagine: & ſi quid pauoris interueniat, hauſta ſe mergens aqua.

De ozena, nauplio, & locuſtis. CAP. XXX.

POlyporum generis eſt ozena, dicta à graui capitis odore, ob hoc maxime murænis eam conſectātibus. Polypi binis menſibus conduntur. Vltrà bimatum non uiuunt. Pereunt autem tabe ſemper, fœminæ celerius, & ferè à partu. Non ſunt prætereunda & L. Lucullo proconſule Bætica comperta de polypis, quæ Trebius Niger è comitibus eius prodidit. Auidiſſimos eſſe cōcharum. illas ad tactum comprimi, præcidentes brachia eorū, ultroq́; eſcam ex prædante capere. Carent cōchæ uiſu, omniq́; ſenſu alio quàm cibi & periculi. Inſidiantur ergo polypi apertis: impoſitoq́; lapillo extra corpus, ne palpitatu eijciatur, ita ſecuri graſſantur, extrahuntq́; carnes: illæ ſe contrahunt, ſed fruſtra diſcuneatæ. Tāta ſolertia animalium hebetiſſimis quoq; eſt. Præterea negat ullum eſſe atrocius animal ad conficiendum hominē in aqua. Luctatur enim complexu, & ſorbet acetabulis, ac numeroſo ſuctu detrahit, cum in naufragos urinanteſue impetum capit. Sed ſi inuertatur, elāgueſcit uis. Exporrigūt enim ſe reſupinati, miro omnibus marinis expetētibus odorem quoque eorum: qua de cauſa & naſſis illiduntur. Cætera quæ idem retulit, monſtro propiora poſſunt uideri: Carteiæ in cetarijs aſſuetus exire è mari in lacus eorum apertos, atq; ibi ſalſamenta populari, conuertit in ſe cuſtodum indignationem aſſiduitate furti immodici. Sepes erant obiectæ, ſed has tranſcendebat per arborem: nec deprahendi potuit niſi canum ſagacitate. Hi redeuntem circumuaſere noctu, concitiq́ue cuſtodes expauere nouitatem. Primum omnium magnitudo inaudita erat, deinde color muria obliti odore diri. Quis ibi polypum expectaſſet, aut ita cognoſceret? cum monſtro dimicare ſibi uidebātur. Nanq; & afflatu terribili canes agebat, nunc extremis crinibus flagellatos, nunc robuſtioribus brachijs clauarū modo incuſſos, ægreq́; multis tridentibus confici potuit. Oſtendêre Lucullo caput eius dolij magnitudinē, amphorarum quindecim capax, atque (ut ipſius Trebij uerbis utar) barbas quas uix utroq; brachio complecti eſſet, clauarum modo toroſas: longas pedum xxx. acetabulis ſiue caliculis urnalibus peluium modo, dentes magnitudini reſpondentes. Reliquiæ aſſeruatæ miraculo, pependere pondo d.cc. Sepias quoq; & loligines eiuſdē magnitudinis expulſas in littus illud, idem autor eſt. In noſtro mari loligines quinûm cubitorum capiuntur, ſepiæ binûm. Neq; his bimatu longior uita. Nauigeram ſimilitudinē & aliam in Propontide uiſam ſibi prodidit Mutianus, cōcham eſſe acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata: in hac cōdi nauplium, animal ſepiæ ſimile, ludendi ſocietate ſola: duobus hoc fieri generibus. Tranquillo enim uectorē demiſſis palmulis ferire ut remis. Si uero flatus inuitent, eaſdem in uſu gubernaculi porrigi, pandique concharum ſinus auræ. Huius uoluptatem eſſe ut ferat, illius ut regat: ſimulq́; eam deſcendere in duo ſenſu carentia: niſi forte triſti (id enim cōſtat) omine nauigantiū humana calamitas in cauſa eſt. Locuſtæ cruſta fragili muniuntur in eo genere, quòd caret ſanguine. Latent menſibus quinis: Similiter cācri, qui eodem tempore occultātur, & ambo ueris principio ſenectutem anguium more exuūt renouatione tergorū. Cætera in undis natant: locuſtæ reptantium modo fluitant: ſi nullis ingruat metus, recto meatu cornibus, quæ ſunt propria rotunditate præpilata, ad latera porrectis: iiſdem erectis in pauore obliquè in latera procedūt. Cornibus inter ſe dimicant. Vnum hoc animaliū, niſi uiuum feruenti aqua incoquatur, fluida carne nō habet callum.

De cācris, echinis, & echinometris. CAP. XXXI.

VIuunt petroſis locis, cancri mollibus. Hyeme aprica littora ſectantur: æſtate in opaca gurgitum recedunt. Omnia eius generis hyeme læduntur, autumno & uere pingueſcunt, & plenilunio magis, quia nocte ſidus tepido fulgore mitificat. Cancrorum genera, carabi, aſtaci, maiæ, paguri, heracleotici, leones, & alia ignobiliora. Carabi cauda à cæteris cācris diſtant. In Phœnice hippæ uocantur, tantæ uelocitatis ut conſequi non ſit. Cancris uita longa. Pedes octoni, omnes in obliquum flexi. Fœminæ primus pes duplex, mari ſimplex. Præterea bina brachia denticula-

tis forcipibus. Superior pars in primoribus his mouetur: inferiore immobili. Dextrum brachiũ omnibus maius. Vniuerſi ubi aliquando congregantur, os ponti euincere non ualent: quamobrem regreſsi circumeũt, apparetq; tritum iter. Pinnoteres autẽ uocatur minimus ex omni genere, ideo opportunus iniuriæ. Huic ſolertia eſt inanium oſtrearum teſtis ſe condere: & cum accreuerit, migrare in capaciores. cancri in pauore etiam retrorſum pari uelocitate redeunt. Dimicant inter ſe ut arietes aduerſis cornibus incurſantes. Contra ſerpentiũ ictus medentur. Sole cancri ſignum tranſeunte, & ipſorum, cum exanimati ſint, corpus transfigurari in ſcorpiones narratur in ſicco. Ex eodẽ genere ſunt echini, quibus ſpinæ pro pedibus. Ingredi eſt his in orbem uolui: itaque detritis ſæpe aculeis inueniuntur. Ex his echinometræ appellantur, quorum longiſsimæ ſpinæ, calices minimi. Nec omnibus idem uitreus color. Circa Torouen candidi naſcuntur, ſpina parua. Oua omnium amara, quina numero. Ora in medio corpore in terram uerſa. Tradunt ſæuitiam maris præſagire eos, correptiuque operiri lapillis, mobilitatem pondere ſtabilientes: nolunt uolutatione ſpinas atterere. Quod ubi uidere nautici, ſtatim pluribus ancoris nauigia infrenant.

De cochleis. CAP. XXXII.

IN eodem genere cochleæ, aquatiles terreſtreſque, exerentes ſe domicilio, binaque ceu cornua protendentes contrahentesq;: oculis carent: itaque corniculis prætentant iter.

De pectinibus, murice, & concharum generibus. CAP. XXXIII.

PEctines in mari ex eodem genere habentur, reconditi & ipſi in magnis frigoribus, ac magnis æſtibus: unguesq; uelut igne lucentes in tenebris, etiam in ore mandentium. Firmioris iam teſta murices, & concharum genera: in quibus magna ludentis naturæ uarietas, tot *oculorum differentiæ, tot figuræ, planis, concauis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cæſis, in dorſum elatis, leuibus, rugatis, denticulatis, ſtriatis, uertice muricatim intorto, margine in mucronem emiſſo, foris effuſo, intus replicato: iam diſtinctione uirgulata, crinita, criſpa, canaliculatim, *pectinatim, imbricatim undata, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expanſa, denſata, porrecta, ſinuata breui nodo ligatis, toto latere connexis, ad plauſum apertis, ad buccinam recuruis. Nauigant ex his ueneriæ, præbentesq; concauam ſui partem & auræ opponentes, per ſumma æquorum uelificant. Saliunt pectines, & extrà uolitant, ſeq; & ipſi carinant.

*colorum

*pectinatim diuiſa, imbr.

De diuitijs marinis. CAP. XXXIIII.

SEd quid hæc tam parua commemoro, cum populatio morum atque luxuria non aliunde maior quàm è concharum genere proueniat? Iam quidem ex tota rerum natura damnoſiſsimum mare eſt, tot modis, tot menſis, tot piſcium ſaporibus, quibus pretia capientium periculo fiunt.

Quómodo & ubi inueniantur margaritæ. CAP. XXXV.

SEd quota hæc portio eſt reputantibus purpuras, conchylia, margaritas? Parum ſcilicet fuerat in gulas condi maria, niſi manibus, auribus, capite, totóque corpore à fœminis iuxtà uirisque geſtarentur. Quid mari cum ueſtibus? Quid undis fluctibusq; cum uellere? Non recte recipit hæc nos rerum natura niſi nudos. Eſto, ſi tanta uentri cum eo ſocietas, quid tergori? Parum eſt, niſi qui ueſcimur periculis, etiam ueſtiamur. Adeo per totũ corpus, anima hominis quæſita maxime placent. Principium ergo culmenque omnium rerum pretij, margaritæ tenent. Indicus maxime has mittit oceanus. Inter illas belluas tales tantasq;, quas diximus, per tot maria uenientes, tam longo terrarum tractu, è tantis ſolis ardoribus, atq; Indis quoque in inſulas petuntur, & admodum paucas. Fertiliſsima eſt Taprobane & Toidis, ut diximus in circuitu mundi: item Perimula promontoriũ Indiæ. Præcipue autem laudantur circa Arabiam in Perſico ſinu maris rubri. Origo atque genituræ cõchæ, eſt haud multum oſtrearum conchis differens. Has ubi genitalis anni ſtimulauerit hora, pandentes ſeſe quadam oſcitatione impleri roſcido conceptu tradunt, grauidas poſtea eniti: partumque concharum eſſe margaritas pro qualitate roris accepti: ſi purus influxerit, candorem conſpici: ſi uero turbidus, & fœtum ſordeſcere: eundem pallere, cœlo minante conceptum: ex eo quippe conſtare, cœlique eis maiorem ſocietatem eſſe quàm maris, inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutina ſerenũ. Si tempeſtiue ſatientur, grandeſcere & partus. Si fulguret, comprimi conchas, ac pro ieiunij modo minui. Si uero & tonuerit, pauidas ac repentè compreſſas, quæ uocant phyſemata efficere, ſpeciẽ modo inani inflatam ſine corpore: hos eſſe concharum abortus. Sani quidem partus multiplici conſtant cute, non improprie callum ut exiſtimari corporis poſsit, itaq; & purgantur à peritis. Miror ipſo tantum eas cœlo gaudere, ſole rubeſcere, candoremq; perdere ut corpus humanum. Quare præcipuum cuſtodiunt pelagiæ, altius merſæ quàm ut penetrent radij. Flaueſcunt tamen & illæ ſenecta, rugisq; torpeſcunt: nec niſi iuuenta conſtat ille qui quæritur uigor. Craſſeſcunt etiam in ſenecta, conchisq; adhæreſcũt, nec ijs auelli queunt niſi lima: quibus una tãtum eſt facies, & ab ea rotunditas, auerſis planicies, ob id tympania nominantur. Cohærentes uidemus in conchis hac dote unguẽta circũferentibus. Cætero in aqua mollis unio, exemptus protinus dureſcit. Cõcha ipſa cum manum uidet, cõprimit ſeſe, operitq; opes ſuas, gnara propter illas ſe peti: manumque ſi præueniat, acie ſua abſcindit, nulla iuſtiore pœna, & alijs munita ſupplicijs. quippe inter ſcopulos maior pars inuenitur: ſed in alto quoque comitantur marinis canibus: nec tamen aures fœminarum arcentur. Quidam tradunt, ſicut apibus, ita concharum examinibus ſingulas magnitudine &

dine & uetuſtate præcipuas eſſe ueluti duces, miræ ad cauendum ſolertiæ: has urinantium cura peti, illis captis, facile cæteras palantes retibus includi. Multo deinde obrutas ſale in uaſis fictilibus, eroſa carne omni, nucleos quoſdam corporum, hoc eſt, uniones decidere in ima. Vſu atteri non dubium eſt, coloremque indiligentia mutari. Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere, haud promptis rebus, in tãtum ut nulli duo reperiantur indiſcreti: unde nomen unionum Romanæ ſcilicet impoſuere deliciæ. Nam id apud Græcos non eſt, ne apud Barbaros quidem inuentores eius aliud quàm margaritæ. Et in candore ipſo magna differentia. Clarior in rubro mari repertus. Indicus ſpecularium lapidum ſquamas aſsimulat, aliâs magnitudine præcellens. Summa laus coloris eſt exaluminatos uocari. Et procerioribus ſua gratia eſt. elenchos appellant faſtigiata longitudine, alabaſtrorum figura in pleniorem orbem deſinentes. Hos digitis ſuſpendere, & binos ac ternos auribus, fœminarum gloria eſt. Subeunt luxuriæ eius nomina & tædia exquiſita perditione portatu: ſiquidem cum id fecere, crotalia appellant, ceu ſono quoq; gaudeant, & colliſu ipſo margaritarum. Affectãtq; iam & pauperes, lictorem fœminæ in publico unionem eſſe dictitantes. Quin & pedibus, nec crepidarum tantum obſtragulis, ſed totis ſocculis addunt. Neque enim geſtare iam margaritas, niſi calcent, ac per uniones etiam ambulent, ſatis eſt. In noſtro mari reperiri ſolebãt, crebrius circa Boſphorum Thracium, ruffi ac parui in conchis, quas myas appellãt. At in Acarnania, quæ uocatur pinna, gigni. Quo apparet non uno conchæ genere naſci. Namq; & Iuba tradit Arabicis concham eſſe ſimilem pectini inſecto, hirſutam echinorum modo, ipſum unionem in carne, grandini ſimilem. Conchæ non tales ad nos afferuntur. Nec in Acarnania autem laudati repertuntur, enormes ferè, colorisq; marmorei. Meliores circa Actium, ſed & hi praui: & in Mauritania maritimis. Alexander Polyhiſtor & Sudines ſeneſcere eos putant, coloremque expirare. Eorum corpus ſolidum eſſe manifeſtum eſt, quòd nullo lapſu franguntur. Non autem ſemper in media carne reperiũtur, ſed alijs atq; alijs locis. Vidimusq; iam extremis etiam marginibus uelut è concha exeuntes: & in quibuſdam quaternos quinosq;. Pondus ad hoc æui ſemunciæ pauci ſingulis ſcrupulis exceſſere. In Britannia paruos atque decolores naſci certum eſt: quoniam diuus Iulius thoracem, quem Veneri genitrici in templo eius dicauit, ex Britannicis margaritis factum uoluerit intelligi. Lolliam Paulinam, quæ fuit Caij principis matrona, ne ſerio quidem ac ſolẽni ceremoniarum aliquo apparatu, ſed mediocrium etiam ſponſalium cœna, uidi ſmaragdis margaritisq; opertam, alterno textu fulgentibus, toto capite, crinibus, ſpiris, auribus, collo, manibus digitisq;, quæ ſumma quadringenties HS colligebat: ipſam confeſtim paratam nuncupationem tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant, ſed auitæ opes, prouinciarũ ſcilicet ſpolijs partæ. Hic eſt rapinarum exitus: hoc fuit quare M. Lollius infamatus regũ muneribus in toto oriente, interdicta amicitia à Caio Cæſare Auguſti filio uenenũ biberet, ut nepus eius cccc. HS operta ſpectaretur ad lucernas. Computet nunc aliquis ex altera parte, quantum Curius aut Fabricius in triumphis tulerint: imaginetur illorum fercula, & ex altera parte Lolliam, unam imperij mulierculam accubantem: non illos curru detractos, quàm in hoc uiciſſe malit? Nec hæc ſumma luxuriæ exempla ſunt: Duo fuere maximi uniones per omne æuum, utrunque poſſedit Cleopatra, Aepypti reginarum nouiſsima, per manus orientis regum ſibi traditos. Hæc cum exquiſitis quotidie Antonius ſaginaretur epulis, ſuperbo ſimul ac procaci faſtu, ut regina meretrix lautitiam eius omnem apparatumq; obtrectans, quærente eo quid aſtrui magnificentiæ poſsit, reſpondit, una ſe cœna centies HS abſumpturã. Cupiebat diſcere Antonius, ſed fieri poſſe non arbitrabatur. Ergo ſponſionibus factis, poſtero die quo iudicium agebatur, magnificam aliàs cœnã, ne dies periret, ſed quotidianam Antonio appoſuit, irridenti, computationemq; expoſtulanti. At illa corollarium id eſſe, conſumpturamq; ſe ea in cœna taxationem confirmans, ſolamq; ſe centies HS cœnaturam, inferri menſam ſecundam iuſsit. Ex præcepto miniſtri unum tantum uas ante eam poſuere aceti, cuius aſperitas uſq; in tabem margaritas reſoluit. Gerebat auribus cũ maxime ſingulare illud, & uere unicum naturæ opus. Itaque expectante Antonio quidnam eſset actura, detractum alterum merſit, ac liquefactum abſorbuit. Iniecit alteri manum L. Plancus iudex ſponſionis eius, eum quoq; paranti ſimili modo abſumere, uictumque Antonium pronunciauit homine irato. Comitetur fama unionis eius parem, capta illa tantæ quæſtionis uictrice regina diſſectum, ut eſſet in utriſq; Veneris auribus Romæ in Pantheo dimidia eorum cœna. Non ferent tamen hanc palmam, ſpoliabunturque etiam luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romæ in unionibus magnæ taxationis Clodius tragœdi Aeſopi filius, relictus ab eo in amplis opibus hæres, ne in triumuiratu ſuo nimis ſuperbiat Antonius, penè hiſtrioni comparatus, & quidem nulla ſponſione ad hoc producto, quo id magis regium erat, ſed ut experiretur in gloria palati, quid ſaperent margaritæ: atque ut mire placuere, ne ſolus hoc ſciret, ſingulos uniones conuiuis abſorbendos dedit. Romæ in promiſcuum ac frequentem uſum ueniſſe, Alexandria in ditionem redacta: primum autem cœpiſſe circa Syllana tempora minutas & uiles Feneſtella tradit manifeſto errore, cum Aelius Stilo Iugurthino bello unionum nomen impoſitum maxime grandibus margaritis prodat. Et hoc tamen æternæ propè poſſeſſionis eſt. Sequitur hæredem, in mancipatum uenit ut prædium aliquod. Conchylia & purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis pretia fecit.

De natura purpuræ & muricis. CAP. XXXVI.

PVrpuræ uiuunt annis plurimum ſeptenis. Latent ſicut murices circa canis ortum tricenis diebus. Congregantur uerno tempore, mutuoq́; attritu lentorem cuiuſdam ceræ ſaliuãt. Simili modo & murices. Sed purpuræ florem illum tingẽdis expetitũ ueſtibus, in medijs habent faucibus. Liquoris hic minimi eſt in candida uena, unde pretioſus ille bibitur nigrantis roſæ colore ſublucens. Reliquum corpus ſterile. Viuas capere contendunt, quia cum uita ſuccum eum euomũt. Et maioribus quidem purpuris detracta concha auferunt: minores trapetis frangũt, ita demum rorem eum excipientes Tyrij. Præcipuus hic Aſiæ, in Meninge Africæ, & Getulo littore oceani, in Laconica Europæ. Huic faſces ſecureſq; Romanæ uiã faciunt, idemq́; pro maieſtate pueritiæ eſt. Diſtinguit ab equite curiam, dijs aduocatur placandis, omnemq́; ueſtem illuminat, in triumphali miſcetur auro: quapropter excuſata & purpuræ ſit inſania. Sed unde conchylijs pretia, quis uirus graue in fuco, color auſterus in glauco, & iraſcenti ſimilis mari? Lingua purpuræ longitudine digitali, qua paſcitur perforando reliqua conchylia: tanta duritia aculeo eſt. Aqua dulci necantur, & ſicubi flumen immergitur: alioqui captæ, diebus quinquagenis uiuunt ſaliua ſua. Conchæ omnes celerrime creſcunt, præcipue purpuræ: anno magnitudinem implent. Quòd ſi hactenus tranſcurrat expoſitio, fraudatam profecto ſe luxuria credat, noſq́; indiligentiæ damnet. Quamobrem perſequemur etiã officinas: ut tanquam in uita frugum noſcitur ratio, ſic omnes qui iſtis gaudent, præmia uitæ ſuæ calleãt. Concharũ ad purpuras & conchylia eadem quidẽ eſt materia, ſed diſtat temperamento. Duo ſunt genera: Buccinũ minor concha, ad ſimilitudinem eius buccini, quo ſonus editur: unde & cauſa nomini, rotũditate oris in margine inciſa. Alterũ purpura uocatur, cuniculatim procurrẽte roſtro, & cuniculi latere introrſus tubulato, quà proferatur lingua. Præterea clauatũ eſt ad turbinẽ uſq; aculeis in orbem ſeptenis ferè, qui non ſunt buccino, ſed utriſq; orbes totidem quot habeant annos. Buccinum non niſi petris adhæret, circaq́; ſcopulos legitur.

Quot ſint genera. CAP. XXXVII.

PVrpuræ, nomine alio pelagiæ uocantur. Earũ genera plura, pabulo & ſolo diſcreta. luteuſe putri limo, & algenſe enutritũ alga uiliſsimũ: utriſq; melius Teniense in Tenei maris ora collectum, hoc quoque tamen etiamnũ leuius atq; dilutius: calculoſæ appellantur à calculo maris, mire apto cõchylijs: & longe optimum purpuris Dialutenſe, id eſt uario ſoli genere paſtum. Capiũtur autem purpuræ paruulis rariſq; textu ueluti naſsis in alto iactis. Ineſt ijs eſca, cluſiles mordaceſq́; conchæ, ceu mitulos uidemus. has ſemineces, ſed redditas mari auido hiatu reuiuiſcentes, appetũt purpuræ porrectiſq; linguis infeſtant. at illæ aculeo extimulatæ, claudunt ſeſe, comprimuntque mordentia: ita pendentes auiditate ſua purpuræ tolluntur.

Quo capiantur tempore. CAP. XXXVIII.

CApi eas poſt canis ortum, aut ante uernum tẽpus utiliſsimum: quoniã cum fœtificauere, fluxos habent ſuccos. Sed id tingentium officinæ ignorãt, cũ ſumma uertatur in eo. Eximitur poſtea uena quam diximus, cui addi ſalem neceſſarium, ſextarios ferme in libras centenas. macerari triduo, iuſtũ. Quippe maior uis tanto, quanto recẽtior. Feruere in plumbo, ſinguliſq; aquæ amphoris centenas atque quinquagenas medicaminis libras æquari, ac modico uapore torreri. & ideo longinquæ fornacis cuniculo. Ita deſpumatis ſubinde carnibus quas hæſiſſe uenis neceſſe eſt, decimo ferme die liquata cortina, uellus elutriatum mergitur in experimentum: & donec ſpei ſatis fiat, uritur liquor. Rubens color nigrante deterior. Quinis lana potat horis, rurſuſq; mergitur carminata, donec omnem ebibat ſaniem. Buccinum per ſe damnatur, quoniam fucum remittit. pelagio admodum alligatur, nimiæq; eius nigritiæ dat auſteritatem illam nitorẽq; qui quæritur cocci. Ita permixtis uiribus alterum altero excitatur aut aſtringitur. Summa medicaminum in libras uellerum, buccini cc. pelagij cxi. Ita fit amethyſti color eximius ille. At tyrius pelagio primum ſatiatur immaturæ uiridiq; cortina: mox permutatur in buccino. Laus ei ſumma, color ſanguinis concreti, nigricans aſpectu, idemq́; ſuſpectu reſulgens. Vnde & Homero purpureus dicitur ſanguis.

Romæ quãdo uſus purpuræ. CAP. XXXIX.

*PVrpuræ uſum Romæ ſemper fuiſſe uideo, ſed Romulo in trabea. Nam toga prætexta & latiore clauo Tullum Hoſtilium è regibus primũ uſum Hetruſcis deuictis ſatis cõſtat. Nepos Cornelius qui diui Auguſti principatu obijt, Me, inquit, iuuene uiolacea purpura uigebat, cuius libra denarijs cẽtum ueniebat, nec multo pòſt rubra Tarentina. Huic ſucceſsit dibapha tyria, quæ in libras denarijs mille non poterat emi. Hac P. Lẽtulus Spinter ædilis curulis primus in prætexta uſus improbabatur: qua purpura quis nõ iã, inquit, triclinaria facit? Spinter ædilis fuit urbis cõditæ anno ſeptingenteſimo, Cicerone conſule. Dibapha tunc dicebatur, quæ bis tincta eſſet, ueluti magnifico impendio, qualiter nunc omnes penè cõmodiores purpuræ tinguntur. In cõchyliata ueſte cætera eadem ſine buccino: præterq́; ius temperatur aqua pro inuiſo humani potus excremẽto, dimidia & medicamina adduntur. Sic gignitur laudatus ille pallor ſaturitate fraudata, tantoq́; *dilucidior, quãto magis uellera eſuriunt.*

* dilutior

De pretio earum. CAP. XL.

PRetia medicamento ſunt quidem pro fertilitate littorum uiliora: nõ tamen uſquam pelagij libras quinquagenos nummos excedere & buccini centenos ſciãt, qui iſta mercantur immenſo. Sed alia ſunt è fine initia: iuuatq́; ludere impẽdio, & luſus geminare miſcendo iterum, & ipſa adulterare adulteria naturæ: ſicut teſtudines tingere, argentum auro confundere ut electra fiant, addere his æra, ut Corinthia.

De tingendo amethyſtino, & cocco, & hyſgino. CAP. XLI.

NOn eſt ſatis abſtuliſſe gemmæ nomen amethyſtum, rurſum abſolutus inebriatur tyrio, ut ſit ex utroq; uomen improbum, ſimulq́; luxuria duplex: & cum confecere conchylia, trāſire melius in tyrium putant. Pœnitentia hoc primum debet inueniſſe, artifice mutāte quod damnabat: inde ratione nata, uotum quoq; factum è uitio portentoſis ingenijs, & gemina demōſtrata uia luxuriæ, ut color alius operiretur alio, ſuauior ita fieri leniorq́; dictus. Quin & terrena miſcere, coccoq́; tinctum tyrio tingere ut fieret hyſginū. Coccum Galatiæ rubens granum, ut dicemus in terreſtribus, aut circa Emeritam Luſitaniæ in maxima laude eſt. Verum ut ſimul peragantur nobilia pigmenta, anniculo grano languidus ſuccus, idem à quadrimo euanidus. Ita nec recenti uires, neq; ſeneſcenti. Abunde tractata eſt ratio, qua ſe uirorum iuxtà fœminarumq́; forma credit ampliſſimam fieri.

De pinna, & pinnotere, & aquatilium ſenſu. CAP. XLII.

COncharum generis & pinna eſt. Naſcitur in limoſis ſubrecta ſemper, nec unquā ſine comite, quem pinnoterē uocant, alij pinnophylacē. is eſt ſquilla parua, alibi cancer dapis aſſectator. Pandit ſe pinna, luminibus orbum corpus intus minutis piſcibus præbens. Aſſultant illi protinus, & ubi licentia audacia creuit, implent eā. Hoc tēpus ſpeculatus index, morſu leui ſignificat. Illa ore cōpreſſo quicquid incluſit exanimat, partemq́; ſocio tribuit. Quo magis miror, quoſdā exiſtimaſſe, aquatilibus nullū ineſſe ſenſum. Nouit torpedo uim ſuam ipſa nō torpens: merſaq; in limo ſe occultat, piſciū qui ſecuri ſupernatantes obtorpuere corripiēs. Huius iecori teneritas nulla præfertur. Nec minor ſolertia ranæ, quæ in mari piſcatrix uocatur: eminentia ſub oculis cornicula turbato limo exerit, aſſultantes piſciculos attrahens, donec tam propè accedāt, ut aſſiliat. Simili modo ſquatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent ſpecie uermiculorū: itemq́; quæ uocatur raia. Nā paſtinaca latrocinatur ex occulto, tranſeuntes radio (quod telū eſt ei) figens. Argumēta ſolertiæ huius, quòd tardiſſimi piſciū hi, mugilem uelociſſimum omnium habentes in uentre reperiuntur.

De ſcolopēdris, uulpibus & glanis. CAP. XLIII.

SColopēdræ terreſtribus ſimiles, quas cētipedes uocant, hamo deuorato omnia interanea euomunt, donec hamū egerant, deinde reſorbēt. At uulpes marinæ, ſimili in periculo glutiūt amplius uſq; ad infirma lineæ, quæ facile prærodāt. Cautius qui glanis uocatur, auerſos mordet hamos, nec deuorat, ſed eſca ſpoliat.

De ariete piſce. CAP. XLIIII.

GRaſſatur aries ut latro. Et nunc grandium nauium in ſalo ſtantiū occultatus umbra, ſi quem nandi uoluptas inuitet expectat: nunc elato extra aquam capite, piſcātium cymbas ſpeculatur, occultusq́; adnatans mergit.

De his quæ tertiam naturam habent, non animalium, neque fruticum, & de urticis & ſpongijs. CAP. XLV.

EQuidem & his ineſſe ſenſum arbitror, quæ nec animalium, neq; fruticū, ſed tertiam ex utroque naturam habent, urticis dico & ſpongijs. Vrticæ noctu uagantur, noctuq́; mutantur: carnoſæ frondis his natura, & carne ueſcuntur. Vis pruritu mordax, eademq́; quæ terreſtris urticæ. Contrahit ergo ſe quàm maxime rigens, ac prænatante piſciculo frōdem ſuam ſpargit, complectensq́; deuorat. Aliàs marcenti ſimilis, & iactari ſe paſſa fluctu algæ uice, cōtactos piſces, attrituque petræ ſcalpentes pruritum inuadit. Eadem noctu pectines & echinos perquirit, dum admoueri ſibi manum ſentit, colorē mutat & contrahitur. Tacta uredinem mittit, paulumq́; ſi fuit interualli, abſconditur. Ora ei in radice eſſe traduntur, excrementa per ſumma tenui fiſtula reddi. Spongiarum tria genera accipimus, ſpiſſum ac prædurū & aſperum, tragos id uocatur: minus ſpiſſum & mollius manon: tenue denſumq́;, ex quo penicilli, Achilleum. Naſcuntur omnes in petris, aluntur conchis, piſce, limo. Intellectum ineſſe ijs apparet, quia ubi auulſorem ſenſere, contractæ multo difficilius abſtrahuntur. Hoc idem fluctu pulſante faciunt. Viuere eſca, manifeſto cōchæ minutæ in his repertæ oſtendunt. Circa Toronen ueſci illis auulſas etiam aiunt, & ex relictis radicibus recreſcere. In petris cruoris quoque inhæret color, Africis præcipue quæ generātur in Syrtibus. Maximæ fiunt manæ, ſed molliſſimæ circa Lyciā. In profundo autē nec uentoſo molliores. in Helleſpōto aſperæ, & dēſæ circa Maleā. Putreſcunt in apricis locis, ideo optimæ in gurgitibus. Viuentibus idē qui madentibus nigricās color. Adhærent nec parte nec totæ: interſunt enim fiſtulæ quædā inanes, quaternæ ferè aut quinæ, per quas paſci exiſtimantur. Sunt & aliæ, ſed ſuperne cōcretæ. Et ſubeſſe mēbrana quædam radicibus earū intelligitur. Viuere conſtat longo tempore. Peſſimum omnium genus eſt earum quæ aplyſiæ uocantur, quia elui non poſſunt, in quibus magnæ ſunt fiſtulæ, & reliqua denſitas ſpiſſa.

De caniculis marinis. CAP. XLVI.

CAnicularum maximè multitudine circa eas urinantes graui periculo infeſtantur. Ipſi ferūt & nubem quādam craſſeſcere ſuper capita, planorum piſciū ſimilem, premētem eos, arcentemq́; à reciprocādo, & ob id ſtylos præacutos lineis annexos habere ſeſe: quia niſi perfoſſæ ita non recedant, caliginis & pauoris, ut arbitror, opere. Nubem enim & nebulam (cuius nomine id malum appellant) inter animalia haud ullam cōperit quiſquā. At cum caniculis atrox dimicatio. Inguina & calces omnemq́; cādorem corporum appetunt. Salus una in aduerſas eundi, ultroq́; terrendi. pauet enim hominem æque ac terret. Et ſors æqua in gurgite. ut ad ſumma aquæ uentum eſt, ibi periculum anceps, adempta ratione contrà eundi dum conetur emergere, & ſalus omnis in ſocijs, funem illi religatum

religatum ab humeris eius trahunt, hunc dimicans, ut ſit periculi ſignum, læua quatit: dextra apprehenſo ſtylo in pugna eſt: modicus aliàs tractus. Vt prope cavinam uentũ eſt, niſi præceleri ui repente rapiant, abſumi ſpectant. Ac ſæpe iam ſubducti, è manibus auferuntur, ſi non trahentium opem, conglobato corpore in pilæ modum, ipſi adiuuere. Protendunt quidem tridentes alij, ſed monſtro ſolertia eſt nauigium ſubeundi, atque ita è tuto præliandi. Omnis ergo cura ad ſpeculandum hoc malum inſumitur.

De his quæ ſilicea teſta includuntur, & quæ ſine ullo ſenſu, & de reliquis ſordidis animalibus. CAP. XLVII.

CErtiſsima eſt ſecuritas, uidiſſe planos piſces: quia nunquam ſunt, ubi malefica beſtia: qua cauſa urinantes ſacros appellãt eos. Silicea teſta incluſis fatendum eſt nullum eſſe ſenſum, ut oſtreis. Multis eadẽ natura quæ frutici, ut holothurijs, pulmonibus, ſtellis. Adeoq; nihil non gignitur in mari, ut cauponarum etiam æſtiua animalia, pernici moleſta ſaltu, aut quæ capillus maxime celat, exiſtant: & circũglobata eſcæ ſæpe extrahuntur: quæ cauſa ſomnum piſcium in mari noctibus infeſtare exiſtimatur. Quibuſdam uero ipſis innaſcuntur, quo in numero chalcis accipitur.

De uenenatis marinis. CAP. XLVIII.

NEc uenena ceſſant dira, ut in lepore: qui in Indico mari etiã tactu peſtilens, uomitum diſſolutionemq; ſtomachi protinus creat: in noſtro offa infor mis, colore tantum lepori ſimilis: in Indis, & magnitudine, & pilo duriore tantũ, nec uiuus ibi capitur. Aeque peſtiferũ animal araneus ſpinæ in dorſo aculeo noxius. Sed nullũ uſquã execrabilius quàm radius, ſuper caudã eminens trygonis, quam noſtri paſtinacã appellãt, quincunciali magnitudine. arbores infixus radici necat, arma ut telũ perforat ui ferri & ueneni malo.

De morbis piſcium. CAP. XLIX.

MOrbos uniuerſa genera piſcium, ut cætera animalia etiã fera, non accipimus ſentire. Verum ægrotare ſingulos manifeſtum facit aliquorum macies, cum in eodem genere præpingues alij capiantur.

De generatione eorum mira. CAP. L.

QVonam modo generẽt, deſiderium & admiratio hominum differri non patitur. Piſces attritu uentrium coëunt, tanta celeritate ut uiſum fallant: Delphini & reliqua cete ſimili modo, paulo diutius. Fœmina piſcis coitus tempore marem ſequitur, uẽtrem eius roſtro pulſans: ſub partũ mares fœminam ſimiliter, oua ueſcẽtes earum. Nec ſatis eſt generationi per ſe coitus, niſi editis ouis, inter ſe uerſando mares et fœminæ uitale aſperſerint uirus. Nõ omnibus id cõtingit ouis in tãta multitudine, alioqui replerẽtur maria & ſtagna, cum ſinguli uteri innumerabilia cõcipiant.

Item de generatione, & qui piſces oua pariant. CAP. LI.

*PIſcium oua in mari creſcunt, quædam ſumma celeritate, ut murænarum, quædam paulo tardius. Plani piſcium quibus cauda non eſt, aculeatiq;, ut teſtudines in coitu ſuperueniunt: Polypi crine uno fœminæ naribus adnexo: Sepiæ & loligines linguis, componentes inter ſe brachia, & in contrarium nantes: ore & pariunt. Sed polypi in terram uerſo capite coëunt. Reliqua mollium tergis, ut canes. Item locuſtæ & ſquillæ, cancri, ore. Ranæ ſuperueniunt, prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendente, poſterioribus clunes. Pariunt minimas carnes nigras, quas gyrinos uocant, oculis tantum & cauda inſignes: mox pedes figurantur, cauda findente ſe in poſteriores. Mirumq;, ſemeſtri uita reſoluuntur in limum nullo cernente, & rurſus uernis aquis renaſcũtur quæ fuere natæ, perinde occulta ratione, cũ omnibus annis id eueniat. Et mituli & pectines ſponte naturæ in harenoſis proueniunt. Quæ durioris teſtæ ſunt, ut murices, purpuræ, ſaliuario lentore. Sicut aceſcente humore culices, *atque ſpuma maris incaleſcente, cum admiſſus* *apuæ, ſpuma *eſt imber. Quæ uero ſiliceo tegmine operiuntur, ut oſtrea, putreſcente limo, aut ſpuma circa nauigia diutius ſtante defixoſq; palos, & lignum maxime. Nuper compertum in oſtrearijs, humorem ijs fœtificum lactis modo effluere. Anguillæ atterunt ſe ſcopulis, ea ſtrigmenta uiuiſcunt, nec alia eſt earũ procreatio. Piſcium diuerſa genera nõ coëunt, præter ſquatinam & raiã, ex quibus naſcitur priori parte raiæ ſimilis, & nomẽ ex utroq; compoſitum apud Græcos trahit. Quædam *tempore anni gignuntur, & in humore & in terra.* *tepore *Vere pectines, limaces, hirudines eodem tempore *euaneſcunt.* *uiuiſcunt *Piſcium lupus & trichias bis anno parit: & ſaxatiles omnes. Mulli ter ut chalcis, cyprinus ſexies, ſcorpiones bis ac ſargi, uere & autumno. Ex planis ſquatina ſola bis, autumno & uergiliarum occaſu. Plurimi piſcium tribus menſibus, Aprili, Maio, Iunio, Salpæ autumno: Sargi, torpedo, ſquali circa æquinoctium. Molles uere. Sepia omnibus menſibus. Oua eius glutino atramenti ad ſpeciem uuæ cohærẽtia, maſculus proſequitur afflatu, aliàs ſterileſcũt. Polypi hyeme coeunt, pariunt uere oua tortili uibrata pampino, tanta fœcũditate, ut multitudinem ouorum occiſi non recipiant cauo capitis, quo prægnantes tulere. Ea excludunt quinquageſimo die, è quibus multa propter numerum intercidunt. Locuſtæ & reliqua tenuioris cruſtæ ponunt oua ſuper oua, atq; ita incubant. Polypus fœmina modo in ouis ſedet, modo cauernam cancellato brachiorum implexu claudit. Sepia & in terreno parit inter harundines, aut ſicubi enata alga. excludit quintodecimo die. Loligines in alto cõferta oua edunt, ut ſepia. Purpuræ, murices, eiuſdemq; generis, uere pariunt. Echini oua plenilunijs habent hyeme, cochleæ hyberno tempore naſcuntur. Torpedo octogenos fœtus habens inuenitur: eaque intra ſe parit oua præmollia, in alium locum uteri transferens, atque ibi excludens. Simili modo omnia quæ cartilaginea appellauimus. Ita fit, ut ſola piſcium & animal pariãt, & oua cõcipiant. Silurus mas ſolus omniũ edita cuſtodit*

oua ſæpe

oua ſæpe & quinquagenis diebus, ne abſumantur ab alijs. Cætera fœminæ in triduo excludũt, ſi mas attigit. Acus ſiue belone unus piſciũ dehiſcente propter multitudinem utero parit. A partu coaleſcit uulnus, quod & in cacis ſerpẽtibus tradunt. Mus marinus in terra ſcrobe effoſſa parit oua, & rurſus obruit terra. Tricesſimo die refoſſa aperit, fœtumq́; in aquam ducit.

De uuluis piſcium. CAP. LII.

ERythini & chanæ uuluas habere traduntur. Qui trochos appellatur à Græcis, ipſe ſe inire. Aquatilium omnium fœtus inter initia uiſu carent.

De longiſsima uita piſcium. CAP. LIII.

AEui piſcium memorandum nuper exemplum accepimus. Pauſilypum uilla eſt Cãpaniæ haud procul Neapoli: in ea in Cæſaris piſcinis à Pollione Vedio coniectum piſcem, ſexageſimum poſt annum expiraſſe ſcribit Anneus Seneca, duobus alijs æqualibus eius ex eodẽ genere etiam tunc uiuentibus: quæ mentio piſcinarum admonet, ut paulo plura dicamus hac de re, priuſquam digrediamur ab aquatilibus.

De uiuiuarijs oſtrearum, & quis ea primus inuenerit. CAP. LIIII.

OStrearum uiuaria primus omnium Sergius Orata inuenit in Baiano, ætate L. Craſſi oratoris, ante Marſicum bellum: nec gula cauſa, ſed auaritia, magna uectigalia tali ex ingenio ſuo percipiẽs, ut qui primus penſiles inuenit balineas, ita mãgonizatas uillas ſubinde uendendo. Is primus optimum ſaporem oſtreis Lucrinis adiudicauit, quãdo eadẽ aquatilium genera alibi atque alibi meliora: ſicut lupi piſces in Tiberi amne inter duos pontes: Rhombus Rauennæ, murænæ in Sicilia, elops Rhodi: & alia genera ſimiliter, ne culinarum cenſura peragatur. Nondum Britanica ſeruiebant littora, cum Orata Lucrina nobilitabat: poſtea uiſum tanti in extremam Italiam petere Brundiſium oſtreas: ac ne lis eſſet inter duos ſapores, nuper excogitatum, famem longæ aduectionis à Brundiſio, cõpaſcere in Lucrino. Eadem ætate prior Licinius Muræna, reliquorum piſcium uiuaria inuenit, cuius deinde exemplum nobilitas ſecuta eſt, Philippi, Hortenſij. Lucullus exciſo etiam monte iuxta Neapolim maiore impendio quàm uillam ædificauerat, euripum & maria admiſit. Qua de cauſa Magnus Pompeius Xerxen togatũ eum appellabat. Tricies piſcina à defuncto illo ueniere piſces.

Quis primus murænarum uiuaria fecerit. CAP. LV.

MVrænarum uiuarium priuatim excogitauit C. Hirius ante alios, qui cœnis triũphalibus Cæſaris dictatoris ſex milia numero murænarum mutuo appendit. Nam permutare quidem pretio noluit, aliáue merce. Huius uillam intra quàm modicã quadrages piſcinæ uenierunt. Inuaſit deinde ſingulorum piſcium amor. Apud Baulos in parte Baiana piſcinã habuit Hortenſius orator, in qua murænã adeo dilexit, ut exanimatã fleſſe credatur. In eadẽ uilla, Antonia Druſi, murænæ quã diligebat inaures addidit, cuius propter famã nõnulli Baulos uidere cõcupiuerũt.

De cochlearum uiuarijs, & quis primus inſtituit. CAP. LVI.

COchlearũ uiuaria inſtituit Fuluius Hirpinus in Tarquinieſi, paulò ante ciuile bellum, quod cum Pompeio magno geſtum eſt, diſtinctis quidẽ generibus earum, ſeparatim ut eſſent albæ, quæ in Reatino agro naſcũtur: ſeparatim Illyricæ, quibus magnitudo præcipua: Africanæ, quibus fœcunditas: Solitanæ, quibus nobilitas. Quin & ſaginam earum cõmentatus eſt, ſapa & farre, alijsq́; generibus, ut cochleæ quoque altiles ganeam implerent: cuius artis gloria in eam magnitudinẽ perducta ſit, ut octoginta quadrantes caperẽt ſingularum calices. Autor eſt M. Varro.

De piſcibus terrenis. CAP. LVII.

PIſcium genera etiam num à Theophraſto mira produntur: circa Babylonis rigua, decedentibus fluuijs, in cauernis aquas habẽtibus remanere. Quoſdam inde exire ad pabula pinnulis gradientes, crebro caudæ motu, contraq́ue uenantem refugere in ſuas cauernas, & in ijs obuerſos ſtare: capita eorum eſſe ranæ marinæ ſimilia, reliquas partes gobiorum, branchias ut cæteris piſcibus. Circa Heracleam & Cromnam & multifariam in Ponto unum genus eſſe, quod extremas fluminum aquas ſectetur, cauernasq́; faciat ſibi in terra, atque in his uiuat, etiam reciprocis amnibus ſiccato littore. Effodi ergo: motu demum corporum uiuere eos approbaui. Circa Heracleam eandem, eodemq́ue Lyco amne decedente, ouis relictis in limo generari piſces, qui ad pabula petenda palpitent exiguis branchijs, quod fieri nõ indigo humoris: propter quod & anguillas diutius uiuere exemptas aquis. Oua autem in ſicco maturari, ut teſtudinum. Eadem in Ponti regione apprehendi glacie piſcium maxime gobiones, non niſi patinarum calore uitalem motum fatentes. In his quidem, tametſi mirabilis, eſt tamen aliqua ratio. Idem tradit in Paphlagonia effodi piſces gratiſſimos cibis terrenos altis ſcrobibus, in his locis ubi nulla reſtagnent aquæ, miraturq́; & ipſe gigni ſine coitu. Humoris quidem uim aliquã ineſſe quam puteis arbitratur, cũ in nonnullis reperiãtur piſces. Quicquid eſt, hoc certe minus admirabile talparum facit uita ſubterranei animalis, niſi forte uermiũ terrenorum & piſcibus natura eſt.

De muribus Nili. CAP. LVIII.

VErum omnibus his fidem Nili inundatio affert omnia excedentem miracula. Quippe detegente eo muſculi reperiuntur inchoato opere genitalis aquæ terraq́ue, iam parte corporis uiuentes, nouiſſima effigie etiamnum terrena.

De anthia piſce, & quõ capiatur. CAP. LIX.

NEc de anthia piſce ſileri conuenit, quæ pleroſq; aduerto credidiſſe. Chelidonias inſulas diximus Aſiæ, ſcopuloſi maris, ante promontorium ſitas: ibi frequens hic piſcis, & celeriter capitur, uno ge-

nere: paruo nauigio, & concolori ueſte, eademq́ue hora per aliquot dies continuos piſcator enauigat certo ſpatio, eſcamq́ue proycit. quicquid ex eo mittitur, ſuſpecta fraus prædæ eſt: cauensq́ue quod timuit, cum id ſæpe factum eſt, unus aliquando conſuetudine inuitatus anthias, eſcam appetit. Notatur hic intentione diligenti, ut autor ſpei, conciliatorq́ue capturæ. neque enim eſt difficile cum per aliquot dies ſolus accedere audeat. tandem & aliquos inuenit: paulatimq́ue comitatior, poſtremo greges adducit innumeros, iam uetuſtiſsimis quibuſque aſſuetis piſcatorem agnoſcere, & è manu cibum rapere. Tum ille paulum ultra digitos in eſca iaculatus hamum, ſingulos inuolat uerius quàm capit, ab umbra nauis breui conatu rapiens, ita ne cæteri ſentiant, alio intus excipiente centonibus raptum, ne palpitatio ulla aut ſonus cæteros abigat. Conciliatorem noſſe ad hoc prodeſt, ne capiatur. Parcit piſcator fugituro in reliquum gregem. Ferunt diſcordem ſocium duci inſidiatum pulchre noto cepiſſe malefica uoluntate: agnitum in macello à ſocio, cuius iniuria erat, & dati damni formulam editam, condemnatumq́ue, addidit Mutianus æſtimata lite decem libris. Iidem anthiæ cum unum hamo teneri uiderint, ſpinis quas in dorſo ſerratas habent, lineam ſecare traduntur: eo qui tenetur, extendente, ut præcidi poſsit. At inter ſargos, ipſe qui tenetur, ad ſcopulos lineam terit.

De ſtellis marinis. CAP. LX.

PRæter hæc claros ſapientia autores uideo mirari ſtellam in mari. Ea figura eſt parua admodum caro intus, extrà duriore callo. Huic tam igneum feruorem eſſe tradunt, ut omnia in mari contacta adurat, omnẽ cibum ſtatim peragat. Quibus ſit hoc cognitũ experimentu, haud facile dixerim: multoq; memorabilius dixerim id, cuius experiendi quotidie occaſio eſt.

De dactylis, eorumq; miraculis. CAP. LXI.

COncharum è genere ſunt dactyli, ab humanorum unguium ſimilitudine appellati. His natura in tenebris remoto lumine, alio fulgore clarere, & quãto magis humorẽ habeãt, lucere in ore mãdentiũ, lucere in manibus, atq; etiã in ſolo atq; ueſte, decidentibus guttis: ut procul dubio pateat, ſucci illam naturam eſſe, quam miremur etiam in corpore.

De inimicitijs & amicitijs inter ſe aquatilium. CAP. LXII.

SVnt & inimicitiarum atque concordiæ miracula. Mugil & lupus mutuo odio flagrant: conger & muræna, caudas inter ſe prærodentes. Polypum in tantum locuſta pauet, ut ſi iuxtà uiderit, omnino moriatur. Locuſtam conger, rurſus polypum congri lacerant. Nigidius autor eſt, prærodere caudam mugili lupum, eoſdemque ſtatis menſibus concordes eſſe. Omnes autem uiuere, quibus caudæ ſic amputentur. At è contrario amicitiæ exempla ſunt, præter illos de quorũ diximus ſocietate, balena & muſculus: quando prægraui ſuperciliorum pondere obrutis eius oculis, infeſtantia magnitudinem uada prænatans demonſtrat, oculorumq́ue uice fungitur. Hinc uolucrum natura dicetur.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE LIBER X.

*

De natura auium. CAP. I.

SEQVITVR natura auium, quarũ grandiſsimi & penè beſtiarum generis, ſtruthiocameli Africi uel Aethiopici, altitudinẽ equitis iuſidẽtis equo excedũt, celeritatẽ uincunt: ad hoc demũ datis pennis, ut currentem adiuuent: cætero non ſunt uolucres, nec à terra tolluntur. Vngulæ ijs ceruinis ſimiles quibus dimicant, biſulcæ, comprehendendis lapidibus utiles, quos in fuga contra ſequentes ingerunt pedibus. Concoquendi ſine delectu deuorata mira natura, ſed non minus ſtoliditas, in tanta reliqui corporis altitudine, cum colla frutice occultauerint, latere ſeſe exiſtimantium. Præmia ex ijs oua, propter amplitudinem pro quibuſdam habita uaſis, conosq́ue bellicos & galeas adornantes pennæ.

De phœnice. CAP. II.

AEthiopes atq; Indi, diſcolores maxime & inenarrabiles ferunt aues, & ante omnes nobilẽ Arabiæ phœnicẽ: haud ſcio an fabuloſe, unũ in toto orbe, nec uiſum magnopere. aquilæ narratur magnitudine, auri fulgore circa colla, cætera purpureus, cæruleam roſeis caudã pennis diſtinguentibus, criſtis faciẽ caputq; plumeo apice cohoneſtante. Primus atq; diligentiſsimus togatorũ de eo prodidit Manilius, ſenator ille maximus nobilis doctrinis doctore nullo, neminem extitiſſe qui uideritueſcentẽ: ſacrũ in Arabia ſoli eſſe, uiuere annis d.clx. ſeneſcentẽ caſiæ thurisq; ſurculis cõſtruere nidũ, replere odoribus, et ſuperemori. Ex oſsibus deinde è medullis eius naſci primo ceu uermiculũ, inde fieri pullũ. Principioq; iuſta funeri priori reddere, & totũ deferre nidũ prope Pãchaiã in Solis urbẽ, et in ara ibi deponere. Cũ huius alitis uita magni cõuerſionẽ anni fieri prodit idẽ Manilius, iterũq; ſignificationes tempeſtatũ & ſiderũ eaſdem reuerti. Hoc autẽ circa meridiẽ incipere, quo die ſignũ Arietis ſol intrauerit. Et fuiſſe eius cõuerſionis annũ prodente ſe P. Licinio, M. Cornelio COSS. CCXV. Cornelius Valerianus phœnicem deuolauiſſe in Aegyptum tradit, Q. Plautio, Sex. Papinio COSS. Allatus eſt et in urbem, Claudij principis cenſura, anno urbis d.ccc. & in comitio propoſitus, quod actis teſtatum eſt, ſed quem falſum eſſe nemo dubitaret.

De aquilis. CAP. III.

EX his quas nouimus, aquilæ maximus honos, maxima & uis. Sex earũ genera: Melanæetos à

Græcis

Græcis dicta, eademq; ualeria, minima magnitudine, uiribus præcipua, colore nigricās: ſola aquilarū fœtus ſuos alit, cæteræ, ut dicemus, fugant: ſola ſine clangore, ſine murmuratione. Cōuerſatur autem in montibus. Secundi generis pygargus, in oppidis manſitat & in campis, albicante cauda. Tertij morphnos, quam Homerus & percnon uocat, aliqui & plancum, & anatariam, ſecundæ magnitudine & ui: huicq; uita circa lacus. Phæmonoē Apollinis dicta filia, dentes ei eſſe prodidit, mutæ aliàs, carentiq; lingua: eādem aquilarum nigerrimā, prominētiore cauda. Cōſentit & Boëthus. Ingeniū eſt ei, teſtudines raptas frangere è ſublimi iaciendo: quæ ſors interemit poëtam Aeſchylum, prædictam fatis (ut ferunt) eius diei ruinā ſecura cœli fide cauentem. Quarti generis eſt percnopterus: eadē oripelargus, uulturina ſpecie, alis minimis, reliqua magnitudine antecellens, ſed imbellis & degener, ut quam uerberet coruus. eadem ieiunæ ſemper auidita tis, & querulæ murmurationis: ſola aquilarū exanima fert corpora, cæteræ cum occidere conſidunt. Hæc facit, ut quintū genus gneſion uocetur, uelut uerum, ſolumq; incorruptæ originis, media magnitudine, colore ſubrutilo, rarū cōſpectu. Supereſt haliæetos, clariſſima oculorum acie, librans ex alto ſeſe: uiſoq; in mari piſce, præceps in eum ruens, & diſcuſſis pectore aquis rapiens. Illa quam tertiā fecimus, circa ſtagna aquaticas aues appetit mergentes ſe ſubinde, donec ſopitas laſſatasq; rapiat. Spectāda dimicatio, aue ad perfugia littorū tendente, maxime ſi cōdenſa arundo ſit: aquila inde ictu abigente ala, & cum appetit in lacus cadente, umbramq; ſuam nanti ſub aqua à littore oſtendente: rurſus aue in diuerſa, & ubi minime ſe credat expectari, emergente. Hæc cauſa gregatim auibus natandi, quia plures ſimul non infeſtantur, reſperſu pinnarum hoſtem obcæcantes. Sæpe & aquilæ ipſæ non tolerātes pondus apprehenſum, unà merguntur. Haliæetus tantum implumes etiámnum pullos ſuos percutiens, ſubinde cogit aduerſos intueri ſolis radios: & ſi conniuentem humectantemq; animaduertit, præcipitat è nido, uelut adulterinū atq; degenerē: illum cuius acies firma contrà ſteterit, educat. Haliæeti ſuum genus non habent, ſed ex diuerſo aquilarum coitu naſcuntur. Id quidem quod ex ijs natū eſt, in oſſifragis genus habet, è quibus uultures progenerantur minores: & ex ijs magni, qui omnino non generant. Quidā adijciunt genus aquilæ, quam barbatam uocāt. Thuſci uero oſſifragā. Tribus primis & quinto aquilarū generi inædificatur nido lapis aëtites, quē aliqui dixere gagatē, ad multa remedia utilis, nihil igne deperdēs: Eſt autem lapis iſte prægnans: intus cum quatias, alio uelut in utero ſonante. Sed uis illa medica non niſi nido direptis. Nidificant in petris & arboribus, pariūt oua terna: excludunt pullos binos, uiſi ſunt & tres aliquādo. Alterum expellunt tædio nutriendi. Quippe eo tēpore ipſis cibum negauit natura, proſpiciens ne omnium ferarū fœtus raperentur. Vngues quoq; earū inuertuntur diebus ijs, albeſcunt inedia pennæ, ut merito partus ſuos oderint. Sed eiectos ab his cognatū genus oſſifragæ excipiunt, & educant cū ſuis. Verum adultos quoq; perſequitur parens, & longe fugat, æmulos ſcilicet rapinæ. Et alioquin unum par aquilarū magno ad populandum tractu ut ſatietur indiget. Determināt ergo ſpatia, nec in proximo prædantur. Rapta non protinus ferūt, ſed primo deponūt, expertæq; pōdus tūc demū abeūt. Oppetūt non ſenio, nec ægritudine, ſed fame, in tantū ſuperiore accreſcēte roſtro, ut aduncitas aperiri nō queat. A meridiano autē tēpore operantur, & uolant: prioribus horis diei, donec impleantur hominū conuētu fora, ignauæ ſedent. Aquilarū pēnæ mixtas reliquarū alitū pennas deuorāt. Negant unquā ſolam hāc alitem fulmine exanimatam. ideo armigeram Iouis conſuetudo iudicauit.

Quādo legionū ſigna eſſe cœperint, & cū quibus ſit aquilis bellum. CAP. IIII.

ROmanis eam legionibus C. Marius ſecūdo conſulatu ſuo propriè dicauit. Erat et antea prima cū quatuor alijs: lupi, minotauri, equi, apriq; ſingulos ordines anteibāt. Paucis ante annis ſola in aciē portari cœpta erat, reliqua in caſtris relinquebantur. Marius in totū ea abdicauit. Ex eo notatū, nō ferè legionis unquam hybernaſſe caſtra, ubi aquilarum non ſit iugum. Primo & ſecundo generi non minorum tantum quadrupedum rapina, ſed etiam cū ſeruis prælia. Multum puluerem uolutatu collectū, inſidens cornibus excutit in oculos, pennis ora uerberās, donec præcipitet in rupes. Nec unus hoſtis illi ſatis eſt, acrior eſt cum dracone pugna, multoq; magis anceps etiam ſi in aëre. Oua hic conſectatur aquilæ auiditate malefica, at illa ob hoc rapit ubicūq; uiſum. Ille multiplici nexu alas ligat, ita ſe implicans, ut ſimul decidat.

Mirum de aquila. CAP. V.

ESt percelebris apud Seſton urbē aquilæ gloria: educatam à uirgine retuliſſe gratiam, aues primo, mox deinde uenatus aggerentē. Defuncta poſtremo, in rogum accenſum eius inieciſſe ſeſe, & ſimul conflagraſſe. Quam ob cauſam incolæ, quod uocant Heroum, in eo loco fecere, appellatum Iouis & uirginis, quoniam illi deo ales adſcribitur.

De uulturibus. CAP. VI.

VVlturum præualent nigri. Nidos nemo attigit. Ideo etiam fuere, qui putarent illos ex aduerſo orbe aduolare falsò. Nidificant enim in excelciſſimis rupibus. Fœtus quidem ſæpe cernūtur ferè bini. Vmbricius aruſpicum in noſtro æuo peritiſſimus, parere tradit oua tria: uno ex ijs reliqua oua nidumq; luſtrare, mox abijcere. Triduo autem antè aut biduo uolare eos ubi cadauera futura ſunt.

De ſanguale. CAP. VII.

SAngualē autem atq; immuſſulū, augures Romani in magna quæſtione habēt. Immuſſulū aliqui uulturis pullū arbitrātur eſſe, et ſangualē oſſifragæ. Maſſurius ſangualē oſſifragā eſſe dicit: immuſſulum autē

pullum aquilæ priuſquam albicet cauda. Quidam poſt Mutium augurem uiſos non eſſe Romæ confirmauere, ego (quod ueriſimilius eſt) in deſidia rerum omniũ non arbitror agnitos.

De accipitribus. CAP. VIII.

ACcipitrum genera xvi. inuenimus. Ex ijs circon claudum altero pede proſperrimi augurij nuptialibus negocijs & pecuaria rei. Triorchem à numero teſtium, cui principatum in augurijs Phœmonoë dedit: buteonem hunc appellant Romani, familia etiam ex eo cognominata, cum proſpero auſpicio in ducis naui ſediſſet. Aeſalona Græci uocãt, qui ſolus omni tempore apparet. cæteri hyeme abeunt. Diſtinctio generum ex auiditate. Alij non niſi ex terra rapiunt auem, alij non niſi circa arbores uolitantem, alij ſedentem in ſublimi, aliqui uolantem in aperto. Itaque & columba nouere ex ijs pericula, uiſoque conſidunt, uel ſubuolant, contra naturam eius auxiliantes ſibi. In inſula Africæ Cerne in oceano accipitres totius Maſſyliæ humi fœtificant, nec alibi naſcuntur illis aſſueti gentibus. In Thraciæ parte ſuper Amphipolim homines atque accipitres ſocietate quadam aucupantur. Hi ex ſyluis & harundinetis excitant aues, illi ſuperuolantes deprimunt. Rurſus captas aucupes diuidunt cum ijs. Traditum eſt, miſſas in ſublime ſibi excipere eos: et cum tẽpus ſit capturæ, clangore ac uolatus genere inuitare ad occaſionẽ. Simile quiddã lupi apud Mæotin paludem faciũt. Nam niſi partem à piſcãtibus ſuam accepere, expanſa eorũ retia lacerant. Accipitres auium nõ edunt corda. Nocturnus accipiter cymindis uocatur, rarus etiã in ſyluis, interdiu minus cernens. Bellum internecinũ gerit cum aquila, cohærentesq́; ſæpe præhenduntur.

De coccyce q̃ à ſuo genere interimitur. CAP. IX.

COccyx ex accipitre uidetur fieri, tempore anni figuram mutans, quoniam tunc non apparent reliqui, niſi perquàm paucis diebus: Ipſeq́ue modico tempore æſtatis uiſus non cernitur poſtea. Eſt autem neq; aduncis unguibus ſolus accipitrũ, nec capite ſimilis illis, neq; alio quàm colore, ac rictu columbi potius. Quin & abſumitur ab accipitre, ſi quando unà apparuere: ſola omniũ auis à ſuo genere interempta. Mutat autem & uocem: procedit uere, occultatur caniculæ ortu: ſemperq́ue parit in alienis nidis, maxime palumbiũ, maiori ex parte ſingula oua, quod nulla alia auis: raro bina. Cauſa ſubijciendi pullos putatur, quòd ſciat ſe inuiſam cunctis auibus. nam minuta quoq; infeſtant: ita non fore tutam generi ſuo ſtirpem opinatur, ni feſellerit: quare nullum facit nidũ, alioquin trepidum animal. Educat ergo ſubditũ adulterato fœta nido. Ille auidus ex natura, præripit cibos reliquis pullis, itaq; pingueſcit, & nitidus in ſe nutricem conuertit. illa gaudet eius ſpecie, miraturq́; ſeſe ipſam, quòd talẽ pepererit: ſuos cõparatione eius damnat ut alienos, abſumiq́; etiam ſe inſpectante patitur, donec corripiat ipſam quoq; iam uolandi potens. Nulla tum auium ſuauitate carnis comparatur illi.

De miluis. CAP. X.

MIlui ex eodem accipitrũ genere, magnitudine differunt. Notatum in his, rapaciſſimã & famelicam ſemper alitem nihil eſculenti rapere unquã ex funerũ ferculis, nec Olympiæ ex ara: ac ne ferentiũ quidem manibus, niſi lugubri municipiorum immolantium oſtento. Iidem uidentur artem gubernadi docuiſſe caudæ flexibus, in cœlo monſtrãte natura, quod opus eſſet in profundo. Milui & ipſi hybernis menſibus latent, non tamẽ ante hirundines abeuntes. Traduntur autem & à ſolſtitijs affici podagra.

Digeſtio auium per genera. CAP. XI.

VOlucrum prima diſtinctio pedibus maxime conſtat. Aut enim aduncos ungues habent, aut digitos, aut palmipedum in genere ſunt, uti anſeres, & aquatica fere aues. Aduncos ungues habentia, carne tantum ueſcuntur ex parte magna.

De inauſpicatis auibus, cornice, coruis, bubone. CAP. XII.

COrnices & alio pabulo, atque duriciem nucis roſtro repugnãtem, uolantes in altum in ſaxa tegulaſue iaciunt iterum ac ſæpius, donec quaſſatam perfringere queant. Ipſa ales eſt inauſpicatæ garrulitatis, à quibuſdam tamen laudata. Ab arcturi ſidere ad hirundinum aduentũ notatur eam in Mineruæ lucis templiſq; raro, alicubi omnino non aſpici, ſicut Athenis. Præterea ſola hæc etiam uolantes pullos aliquandiu paſcit: inauſpicatiſſima fœtus tẽpore, hoc eſt, poſt ſolſtitium. Cæteræ omnes ex eodem genere pellunt nidis pullos, ac uolare cogunt, ſicut & corui: qui & ipſi non carne tantum aluntur, ſed robuſtos quoq; fœtus ſuos fugant longius. Itaq; paruis in uicis nõ plus bina coniugia ſunt: Circa Cranonem quidem Theſſaliæ ſingula perpetuo: genitores ſoboli loco cedunt. Diuerſa in hac & ſupradicta alite quædã. Corui ante ſolſtitium generant: ijdem ægreſcunt ſexagenis diebus, ſiti maxime, antequam fici coquantur autumno, cornix ab eo tempore corripitur morbo. Corui pariunt cum plurimũ quinos. Ore eos parere aut coire uulgus arbitratur. Ideoq́ue grauidas, ſi ederint coruinum ouum, per os partum reddere: atq; in totũ, difficulter parere, ſi tecto inferantur. Ariſtoteles negat, non hercule magis quàm in Aegypto ibim: ſed illam exoſculationem, quæ ſæpe cernitur, qualẽ in columbis eſſe. Corui in auſpicijs ſoli uidentur intellectũ habere ſignificationum ſuarũ. nam cum Mediæ hoſpites occiſi ſunt, omnes è Peloponneſo & Attica regione uolauerũt. Peſſima eorũ ſignificatio, cum gluttiunt uocem uelut ſtrangulati. Vncos ungues & nocturnæ aues habẽt, ut noctuæ, bubo, ululæ. Omnium horũ hebetes interdiu oculi. Bubo funebris, & maxime abominatus, publicis præcipue auſpicijs, deſerta incolit: nec tantũ deſolata, ſed dira etiam & inacceſſa: noctis monſtrum nec cantu aliquo uocalis, ſed gemitu. Itaq; in urbibus aut omnino in luce uiſus, dirum oſtentum eſt. Priua-

torum

torum domibus inſidentem plurimis ſcio non fuiſſe feralem. Volat nunquam quò libuit, ſed tranſuerſus auſertur. Capitolij cellam ipſam intrauit Sex. Papellio Iſtro, L. Pedanio COSS. propter quod nonis Martijs urbs luſtrata eſt eo anno.

De incendiaria aue. CAP. XIII.

INauſpicata eſt & incendiaria auis, propter quam ſæpenumero luſtratam urbem in annalibus inuenimus, ſicut L. Caßio, C. Mario COSS. quo anno & bubone uiſo luſtrata eſt. Quæ ſit auis ea, nec reperitur, nec traditur. Quidã ita interpretãtur, incendiariã eſſe quæcũq; apparuerit carbonẽ ferens ex aris uel altaribus. Alij ſpinturnicem eam uocant: ſed hæc ipſa quæ eſſet inter aues, qui ſe ſcire diceret, non inueni.

De cliuina. CAP. XIIII.

CLiuinã quoq; auem ab antiquis nominatã animaduerto ignorari. Quidã clamatoriã dicunt, Labeo prohibitoriam. Et apud Nigidium ſubis appellatur auis, quæ aquilarum oua frangat.

De auibus incognitis. CAP. XV.

SVnt præterea complura genera depicta in Hetruſca diſciplina, ſeculis non uiſa: quæ nunc defeciſſe mirum eſt, cum abundent etiam quæ gula humana populatur.

De auibus nocturnis. CAP. XVI.

EXternorum de augurijs peritiſsime ſcripſiſſe Hylas nomine putatur: Is tradit noctuam, bubonẽ, picũ arbores cauantẽ, trogonẽ, cornicẽ, à cauda de ouo exire: quoniã põdere capitũ peruerſa oua, poſteriorẽ partem corporũ fouendam matri applicent.

De noctuis. CAP. XVII.

NOctuarum contra aues ſolers dimicatio. Maiore circundatæ multitudine, reſupinæ pedibus repugnant, collectæq; in arctũ, roſtro & unguibus totæ teguntur. Auxiliatur accipiter collegio quodã naturæ, bellũq; partitur. Noctuas ſexagenis diebus hyemis cubare, & nouem uoces habere tradit Nigidius.

De pico martio. CAP. XVIII.

SVnt & paruæ aues uncorũ unguiũ, ut pici, martio cognomine inſignes, & in auſpicijs magni. Quo in genere arborũ cauatores, ſcandentes in ſubrectum felium modo, illi uero & ſupini, percußi corticis ſono, pabulum ſubeſſe intelligunt. pullos in cauis educant auium ſoli. Adactos cauernis eorũ à paſtore cuneos, admota quadam ab his herba elabi creditur uulgo. Trebius autor eſt, clauum cuneúmue adactum quanta libeat ui arbori in qua nidum habeat, ſtatim exilire cum crepitu arboris, cum inciderit clauo aut cuneo. Ipſi principales Latio ſunt in augurijs, à rege qui nomẽ huic aui dedit. Vnum eorũ præſcitũ trãſire nõ queo. In capite prætoris urbani L. Tuberonis, in foro iura pro tribunali reddẽtis, ſedit ita placide, ut manu prehenderetur. Reſpondere uates, exitiũ imperio portendi ſi dimitteretur, at ſi exanimaretur, prætori. Et ille auem protinus cõcerpſit: nec multo poſt impleuit prodigiũ. Veſcuntur & glande in hoc genere. pomiſq; multæ, ſed quæ carne tantum non uiuunt, excepto miluo: quod ipſum in augurijs dirum eſt.

De uncos ungues habẽtib. & digitos. CAP. XIX.

VNcos ungues habentes omnino non congregantur, & ſibi quæq; prædantur. Sunt autẽ omnes ferè altiuolæ præter nocturnas: & magis, maiores. Omnibus alæ grãdes, corpus exiguũ. Ambulant difficulter. In petris raro conſiſtunt, curuatura unguium prohibente. Nunc de ſecundo ordine dicamus, qui in duas diuiditur ſpecies, oſcines & alites: illarum generi cantus oris, his magnitudo differentiam dedit. Itaque præcedent & ordine.

De pauonibus, & quis eos primus cibi cauſa occiderit. CAP. XX.

OMneſq; reliquas in his pauonũ genus: cũ forma, tũ intellectu eius & gloria. Gẽmantes laudatus expandit colores aduerſo maxime ſole, quia ſic fulgentius radiant. Simul umbræ quoſdã repercuſſus cæteris, qui in opaco clarius micant, conchata quærit cauda: omneſq; in aceruũ cõtrahit pennarũ, quos ſpectari gaudet oculos. Idem cauda annuis uicibus amiſſa cum folijs arborum, donec renaſcatur iterum cum flore, pudibundus ac mœrens quærit latebram. Viuit annis xxv. Colores incipit fundere in trimatu. Ab autoribus non glorioſum tantum animal hoc traditur, ſed & maleuolum, ſicut anſer uerecundum: quoniam has quoque quidam addiderunt notas in his, haud probatas mihi. Pauonem cibi gratia Romæ primus occidit orator Hortenſius, aditiali cœna ſacerdotij. Saginare primus inſtituit circa nouißimum piraticum bellum M. Aufidius Lurco, exque eo quæſtu reditus ſeſtertiûm ſexagena M. habuit.

De gallis, & quomodo caſtrentur, & de gallinaceo locuto. CAP. XXI.

PRoxime gloriã ſentiunt & hi noſtri uigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus, rumpendoq; ſomno natura genuit. Norunt ſidera, & ternas diſtinguunt horas interdiu cantu. Cũ ſole eunt cubitũ, quartaq; caſtrenſi uigilia ad curas laboremq; reuocant. Nec ſolis ortum incautis patiuntur obrepere, diemq; uenientem nunciant cantu, ipſum uero cantum plauſu laterũ. Imperitant ſuo generi, & regnum in quacunq; ſunt domo exercent. Dimicatione paritur hoc quoque inter ipſos, uelut ideo tela agnata cruribus ſuis intelligentes: nec finis ſæpe cõmorientibus. Quòd ſi palma contingit, ſtatim in uictoria canunt, ſeq; ipſi principes teſtantur. Victus occultatur ſilens, ægreq; ſeruitium patitur. Et plebs tamen æque ſuperba graditur ardua ceruice, criſtis celſa: cœlumq; ſola uolucrum aſpicit crebro, in ſublime caudam quoque falcatam erigens: itaque terrori ſunt etiam leonibus ferarum generoſißimis. Iam ex his quidam ad bella tantum & prælia aßidua naſcuntur, quibus etiam patrias nobilitarunt Rhodum ac Tanagram. Secundus eſt honos habitus Melicis ac Chalcidicis, ut planè digna aliti tantum honoris præbeat Romana purpura.

Horum ſunt tripudia ſoliſtima. Hi magiſtratus noſtros quotidie regunt, domosq; ipſis ſuas claudunt aut reſerant: hi faſces Ro. impellunt aut retinent, iubent acies aut prohibent, uictoriarum omnium toto orbe partarũ auſpices: hi maxime terrarum imperio imperant, extis etiam fibrisq; haud aliter quàm opimæ uictimæ dijs grati. Habent oſtenta & præpoſteri eorũ ueſpertiniq; cantus. Nanque totis noctibus canendo, Bœotijs nobilẽ illam aduerſus Lacedæmonios præſagiuere uictoriam, ita coniecta interpretatione, quoniam uicta ales illa non caneret. Deſinunt canere caſtrati, quod duobus fit modis, lumbis aduſtis candente ferro, aut imis cruribus: mox ulcere oblito figlina creta: facilius ita pingueſcunt. Pergami omnibus annis ſpectaculum gallorum publice editur ceu gladiatorum. Inuenitur in annalibus, in Ariminenſi agro M. Lepido, Q. Catulo COSS. in uilla Galerij locutum gallinaceum, ſemel quod equidem ſciam.

De anſeribus, & quis primus iecur anſerinum comederit, & de adipe anſerino Comageno. CAP. XXII.

Eſt & anſeri uigil cura Capitolio teſtata defenſo, per id tempus canum ſilentio proditis rebus. Quamobrẽ cibaria anſerũ cenſores in primis locant. Quin & fama amoris, Argis dilecta forma pueri nomine Oleni, et glauces Ptolemæo regi cithara canentis, quam eodem tẽpore & aries amaſſe proditur. Poteſt & ſapientiæ uideri intellectus ijs eſſe. Ita comes perpetuo adhæſiſſe Lacydi philoſopho dicitur, nuſquã ab eo, non in publico, non in balneis, non noctu, non interdiu digreſſus. Noſtri ſapientiores, qui eos iecoris bonitate nouere. Fartilibus in magnam amplitudinẽ creſcit, exemptũ quoq; lacte mulſo augetur. Nec ſine cauſa in quæſtione eſt, quis primus tãtum bonum inuenerit, Scipio Metellus uir conſularis, an M. Seſtius eadem ætate eques Ro. Sed (quod conſtat) Meſſalinus Cotta, Meſſalæ oratoris filius, palmas pedum in his torrere, atq; patinis cum gallinaceorum criſtis condire reperit. Tribuetur enim à me culinis cuiuſq; palma cum fide. Mirũ in hac alite, à Morinis uſq; Romam pedibus uenire. Feſſi proferuntur ad primos, ita cæteri ſtipatione naturali propellũt eos. Candidorum alterum uectigal in pluma. Velluntur quibuſdã locis bis anno. Rurſus plumigeri ueſtiuntur: molliorq; quæ corpori quàm proxima, et è Germania laudatiſſima. Candidi ibi, uerum minores, gauzæ uocãtur. Pretium plumæ eorum, in libras denarij quini. Et inde crimina plerunq; auxiliorum præfectis, à uigili ſtatione ad hæc aucupia dimiſſis cohortibus totis. Eoque deliciæ proceſſere, ut ſine hoc inſtrumento durare iam ne uirorum quidem ceruices poſſint. Aliud reperit Syriæ pars, quæ Comagene uocatur: adipẽ eorũ in uaſe æreo cum cinnamo niue multa obrutum, ac rigore gelido maceratũ, ad uſum præclari medicaminis, quod ab gẽte dicitur Comagenũ. Anſerini generis ſunt chenalopeces, et quibus lautiores epulas non nouit Britannia chenerotes, fero anſere minores. Decet tetraonas ſuus nitor, abſolutaq; nigritia, in ſupercilijs cocci rubor. Alterum eorũ genus ulturũ magnitudinẽ excedit, quorũ et colorẽ reddit. Nec ulla ales excepto ſtruthiocamelo maius corpore implẽs põdus, in tantũ aucta, ut in terra quoq; immobilis prahendatur. Gignũt eos alpes, & ſeptentrionalis regio. In auiarijs ſaporẽ perdunt. Moriuntur cõtumacia ſpiritu reuocato. Proximæ eis ſunt, quas Hiſpania aues tardas appellat, Græcia otidas, dãnatas in cibis. Emiſſa enim oſſibus medulla, odoris tædium extemplò ſequitur.

De gruibus, ciconijs, oloribus, & peregrinis auibus, & coturnicibus, & glottæ. CAP. XXIII.

Inducias habet gens Pygmæa abſceſſu gruum (ut diximus) cum ijs dimicantium. Immenſus eſt tractus quo ueniunt, ſi quis reputet à mari eoo. Quando proficiſcantur conſentiunt, uo[illegible]t ad proſpiciendum alte, ducem quem ſequãtur eligunt: in extremo agmine per uices, qui acclamẽt, diſpoſitos habent, & qui gregem uoce contineant. Excubias habent nocturnis temporibus, lapillum pede ſuſtinẽtes, qui laxatus ſomno & decidens, indiligẽtiam coarguat. Cæteræ dormiunt capite ſubter alam cõdito, alternis pedibus inſiſtentes. Dux erecto prouidet collo, ac prædicit. Eadem manſuefactæ laſciuiunt, gyrosq; quoſdã indecoro curſu uel ſingulæ peragunt. Certum eſt, Põtum tranſuolaturas, primum omnium anguſtias petere, inter duo promontoria Criu metopon, & Carambin: mox ſaburra ſtabiliri. cum medium trãſierint, abijci lapillos è pedibus: cum attigerint cõtinentem, & è gutture harenam. Cornelius Nepos, qui diui Auguſti principatu obijt, cũ ſcriberet turdos paulò antè cœptos ſaginari, addidit ciconias magis placere quàm grues: cũ hæc nunc ales inter primas expetatur, illam nemo uelit attigiſſe. Ciconiæ quonam è loco ueniant, aut quò ſe referant, incompertum adhuc eſt. E longinquo uenire nõ dubium, eodem quo grues modo: illas hyemis, has æſtatis aduenas. Abituræ congregantur in loco certo: comitataq; ſic, ut nulla ſui generis relinquatur, niſi captiua & ſerua, ceu lege prædicta die recedunt. Nemo uidit agmen diſcedentium, cum diſceſſurum appareat: nec uenire, ſed ueniſſe cernimus: utrunque nocturnis fit tẽporibus. Et quamuis ultra citráue peruolent, nunquã tamen adueniſſe uſquã, niſi noctu exiſtimãtur. Pythonos comen uocant in Aſia patentibus campis, ubi congregatæ inter ſe cõmurmurant, eã quæ nouiſſima aduenit lacerant, atq; ita abeunt. Notatum, poſt Idus Aug. non temere uiſas ibi. Sunt qui ciconijs nõ ineſſe linguas cõfirment. Honos ijs ſerpentium exitio tantus, ut in Theſſalia capitale fuerit occidiſſe, eademq; legibus pœna, quæ in homicidã. Simili anſeres quoq; & olores ratione cõmeant, ſed horũ uolatus cernitur: liburnicarũ more roſtrato impetu ferũtur, facilius ita findẽtes aëra, quàm ſi recta frõte impellerent: à tergo ſenſim dilatante ſe cuneo porrigitur agmen, largeq́ue impellenti præbetur aura. Colla

impo

imponunt præcedentibus, feſſos duces ad terga recipiunt. Ciconiæ nidos eoſdem repetunt. genitricum ſenectam inuicem educant. Olorum morte narratur flebilis cantus. falſo, ut arbitror, aliquot experimentis. Iidem mutua carne ueſcuntur inter ſe. Verum hæc cõmeantium per maria terrasq; peregrinatio non patitur differri minores quoque, quibus eſt natura ſimilis: utcunq; enim ſupradictas magnitudo & uires corporum inuitare uideri poſſunt. Coturnices antè etiam ſemper adueniunt quàm grues, parua auis, & cum ad nos uenit, terreſtris potius quàm ſublimis. Aduolant & hæ ſimili modo non ſine periculo nauigantiũ, cum appropinquauere terris. Quippe uelis ſæpe inſidunt, & hoc ſemper noctu, merguntq; nauigia. Iter eſt his per hoſpitia certa. Auſtro nõ uolant, humido ſcilicet & grauiore uento. Aura tamen uehi uolunt, propter pondus corporum, uiresq; paruas. Hinc uolantium illa cõqueſtio labore expreſſa. Aquilone ergo maxime uolant ortygometra duce. Primam earum terræ appropinquantem accipiter rapit. Semper hinc remeantes comitatum ſolicitant, abeuntque unà perſuaſæ glottis & otis & cychramus. Glottis prælongam exerit linguam, unde ei nomen. Hanc initio blandita peregrinatione auide profectam, pœnitẽtia in uolatu cum labore ſcilicet ſubit. reuerti incomitatam piget, & ſequi: nec unquam plus uno die pergit, in proximo hoſpitio deſerit. uerum inuenitur alia, antecedente anno relicta: ſimili modo in ſingulos dies. Cychramus perſeuerantior feſtinat etiam peruenire ad expetitas ſibi terras. itaque noctu is eas excitat, admonetq; itineris. Otis bubone minor eſt, noctuis maior, auribus plumeis eminentibus, unde & nomen illi: quidam Latine aſionem uocant: imitatrix aliâs auis ac paraſita, & quodam genere ſaltatrix. capitur haud difficulter ut noctua, intenta in aliquo circumeunte alio. Quòd ſi uentus agmen aduerſo flatu cœperit inhibere, ponduſculis lapidum apprehenſis, aut gutture harena repleto, ſtabilitæ uolant. Coturnicibus ueneni ſemen gratiſſimus cibus: quam ob cauſam eas damnauere menſæ, ſimulq; comitialem propter morbum deſpui ſuetũ, quem ſolæ animalium ſentiunt præter hominem.

De hirundinibus, merulis, turdis & ſturnis, turturibus & palumbis. CAP. XXIIII.

ABeunt & hirundines hybernis menſibus, ſola carne ueſcens auis ex ijs, quæ aduncos ungues non habent: ſed in uicina abeunt, apricos ſecutæ montium receſſus: inuentæque iam ſunt ibi nudæ atque deplumes. Thebarum tecta ſubire negantur, quoniam urbs illa ſæpius capta ſit: nec Biziæ in Thracia propter ſcelera Terei. Cecina Volaterranus equeſtris ordinis quadrigarum dominus, comprehenſas in urbem ſecum auferens uictoriæ nuntias amicis mittebat, in eundem nidum remeantes illito uictoriæ colore. Tradit & Fabius Pictor in annalibus ſuis, cum obſideretur præſidium Romanum à Liguſtinis, hirundinem à pullis ad ſe allatam: ut lino ad pedem eius alligato nodis ſignificaret, quoto die adueniente auxilio eruptio fieri deberet. Abeunt & merulæ turdique & ſturni, ſimili modo in uicina. Sed hi plumam non amittunt, nec occultantur, niſi ſæpe ibi, quò hybernum pabulum petunt. itaque in Germania hyeme maxime turdi cernuntur. Verius turtur occultatur, pennasque amittit. Abeunt & palumbes, quónam & in ijs incertum. Sturnorum generi proprium cateruatim uolare, & quodam pilæ orbe circumagi, omnibus in medium agmen tendentibus. Volucrum ſoli hirundini flexuoſi uolatus, uelox celeritas, quibus ex cauſis neq; rapinæ cæterarum alitum obnoxia eſt. Eadem demum ſola auium non niſi in uolatu paſcitur.

Quæ auium perennes, quæ ſemeſtres, quæ trimeſtres. CAP. XXV.

TEmporum magna differentia auibus. Perennes ut columbæ. ſemeſtres ut hirũdines, trimeſtres ut turdi & turtures, & quæ cum fœtum eduxere, abeunt, ut galguli, upupæ.

De auibus mira. CAP. XXVI.

AVtores ſunt, omnibus annis aduolare Ilium ex Aethiopia aues, & confligere ad Memnonis tumulum, quas ob id Memnonidas uocant. Hoc idem quinto quoque anno facere eas in Aethiopia circa regiam Memnonis, exploratum ſibi Cremutius tradit. Simili modo pugnant Meleagrides in Bœotia. Africæ hoc eſt gallinarum genus, gibberum, uarijs ſparſum plumis, quæ nouiſſimæ ſunt peregrinarum auium in menſas receptæ propter ingratum uirus. Verum Meleagri tumulus nobiles eas fecit.

De auibus ſeleucidibus. CAP. XXVII.

SEleucides aues uocantur, quarum aduentum ab Ioue precibus impetrant Caſij montis incolæ, fruges eorum locuſtis uaſtantibus. Nec unde ueniant, quóue abeant compertum, nunquàm conſpectis niſi cum præſidio earum indigetur.

De ibi. CAP. XXVIII.

INuocant & Aegyptij ibes ſuas contra ſerpentium aduentum: & Elei Myiagron deum, muſcarum multitudine peſtilentiam adferente: quæ protinus intereunt quã litatum eſt illi die.

Quæ aues in quibus locis non ſunt, & quæ mutant colorem & uocem, & de luſciniis. CAP. XXIX.

SEd in ſeceſſu auium & noctuæ paucis diebus latere traduntur, quarum genus in Creta inſula non eſt: etiam ſi qua inuecta ſit emoritur. Nam hæc quoq; mira naturæ differentia: alia alijs locis negat, tanquam genera frugum fruticumue, ſic & animalium: nõ naſci, translaticium: inuecta emori, mirum. Quid eſt illud unius generis ſaluti aduerſum, quæue iſta naturæ inuidia? aut qui terrarum dicati auibus termini? Rhodus aquilam non habet. Transpadana Italia iuxta alpes Larium lacum appellat, amœnum arbuſto agro ad quem ciconiæ non permeant: ſicuti nec octauum circa lapidem ab eo, immenſa alioqui finitimo Inſubrium

tractu examina graculorum monedularumq́;, cui ſoli aui furacitas auri argentiq́; præcipue mira eſt. Picus Martius in Tarentino agro negatur eſſe. Nuper, & adhuc tamen rara, ab Apennino ad urbẽ uerſus cerni cœpere picarum genera, quæ longa inſignes cauda uariæ appellantur. Proprium his calueſcere omnibus annis, cum ſerantur rapa. Perdices non tranſuolant Bœotiæ fines in Attica: nec ulla auis in Ponto, inſula qua ſepultus eſt Achilles, ſacratam ei ædem. In Fidenate agro iuxta urbem ciconiæ nec pullos nec nidum faciunt. At in agrum Volaterranum palumbium uis è mari quotannis aduolat. Romæ in ædem Herculis in foro Boario, nec muſcæ nec canes intrant. Multa præterea ſimilia, quæ prudens ſubinde omitto in ſingulis generibus, faſtidio parcens: quippe cũ Theophraſtus tradat inuectitias eſſe in Aſia etiam columbas, & pauones, & coruos, & in Cyrenaica uocales ranas. Alia admiratio circa oſcines: ferè mutant colorem uocemq́; tempore anni, ac repente fiunt aliæ: quod in grandiore alitum genere grues tantum. Eæ enim ſenectute nigreſcunt. Merula ex nigra ruffeſcit, canit æſtate, hyeme balbutit, circa ſolſtitium muta. Roſtrum quoq; anniculis in ebur transfiguratur, dumtaxat maribus. Turdis color æſtate circa ceruicem uarius, hyeme concolor. Luſciniis diebus ac noctibus continuis xv. garrulus ſine intermiſſu cantus, denſante ſe frondium germine, non in nouiſſimum digna miratu aue. Primum tanta uox tam paruo in corpuſculo, tam pertinax ſpiritus. Deinde in una perfecta muſicæ ſcientia modulatus editur ſonus: & nunc continuo ſpiritu trahitur in longum, nunc uariatur inflexo, nunc diſtinguitur conciſo, copulatur intorto, promittitur reuocato, infuſcatur ex inopinato: interdum & ſecum ipſe murmurat: plenus, grauis, acutus, creber, extentus, ubi uiſum eſt uibrans, ſummus, medius, imus. Breuiterq́;, omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquiſitis tibiarum tormentis ars hominum excogitauit: ut nõ ſit dubium hanc ſuauitatem præmonſtratã efficaci auſpicio, cum in ore Steſichori cecinit infantis. Ac ne quis dubitet artis eſſe, plures ſingulis ſunt cantus, nec iidem omnibus, ſed ſui cuique. Certant inter ſe, palamque animoſa contentio eſt. Victa morte finit ſæpe uitã, ſpiritu prius deficiente quàm cantu. Meditantur aliæ iuniores, uerſusq́; quos imitentur accipiunt. Audit diſcipula intentione magna & reddit, uicibusq́; reticent. Intelligitur emendatæ correctio, & in docẽte quædam reprahenſio. Ergo ſeruorum illis precia ſunt, & quidẽ ampliora quàm quibus olim armigeri parabantur. Scio ſeſtertiis vi. candidam alioquin, quod eſt propè inuſitatum, ueniſſe, quæ Agrippinæ Claudii principis coniugi dono daretur. Viſum iam ſæpe, iuſſas canere cœpiſſe, & cum ſymphonia alternaſſe: ſicut homines repertos, qui ſonum earum, addita in tranſuerſas harundines aqua, foramen inſpirantes, linguæue parua aliqua oppoſita mora, indiſcreta redderent ſimilitudine. Sed eæ tantæ tamque artifices argutiæ à xv. diebus paulatim deſinunt, nec ut fatigatas poßis dicere aut ſatiatas. mox æſtu aucto in totum alia uox fit, nec modulata aut uaria. mutatur & color. poſtremo hyeme ipſa non cernitur. Linguis earum tenuitas illa prima non eſt, quæ cæteris auibus. Pariunt uere primo, cum plurimũ ſena oua. Alia ratio ficedulis. Nam formam ſimul coloremque mutant. Hoc nomen non niſi autumno habent, poſtea melancoryphi uocantur. Sic & erithacus hyeme, idem phœnicurus æſtate. Mutat & upupa, ut tradit Aeſchylus poëta, obſcœna aliàs paſtu auis, criſta uiſenda plicatili, contrahens eam ſubrigensque per longitudinem capitis. Oenanthe quidem etiam ſtatos latebræ dies habet, exoriente ſirio occultata, ab occaſu eiuſdem prodit: quod miremur, ipſis diebus utrumque. Chlorion quoq; qui totus eſt luteus, hyeme non uiſus, circa ſolſtitia procedit.

De merulis. CAP. XXX.

Merulæ circa Cyllenen Arcadiæ, nec uſquam alibi candidæ naſcuntur. Ibis circa Peluſium tantum nigra eſt, cæteris omnibus locis candida.

Tempus auium geniture. CAP. XXXI.

Oſcines, præter exceptas, non temere fœtus faciunt ante æquinoctium uernum, aut poſt autumnale: antè ſolſtitium autem dubios, poſt ſolſtitium uitales.

De halcyonibus, & de diebus earum nauigabilibus, & gauiis, & mergis. CAP. XXXII.

Eo maxime ſunt inſignes halcyones. Dies earum partus, maria quique nauigant nouere. Ipſa auis paulo amplior paſſere, colore cyaneo ex parte maiore, tantum purpureis & candidis admixtis pennis, collo gracili ac procero. Alterum genus earum magnitudine diſtinguitur & cantu. Minores in harundinetis canunt. Halcyonẽ uidere rariſsimum eſt, nec niſi Vergiliarum occaſu, & circa ſolſtitia brumáue, naue aliquando circumuolata ſtatim in latebras abeuntem. Fœtificant bruma, qui dies halcyonides uocantur, placido mari per eos & nauigabili, Siculo maximè. In reliquis partibus eſt quidem mitius pelagus, Siculum utiq; tractabile. Faciunt autem ſeptem ante brumam diebus nidos, & totidem ſequentibus pariunt. Nidi earum admirationem habent, pilæ figura, paulum eminenti ore perquàm anguſto grandium ſpongiarum ſimilitudine: ferro intercidi non queunt, frangũtur ictu ualido, ut ſpuma arida maris. Nec unde confingantur, inuenitur. Putant ex ſpinis aculeatis: piſcibus enim uiuunt. Subeunt & in amnes. Pariunt oua quina. Gauiæ in petris nidificant, mergi & in arboribus. Pariunt plurimum terna. Sed gauiæ æſtate, mergi incipiente uere.

De auium ſolertia in nidificando, hirundine, argatili, cynamomis, & perdicibus. CAP. XXXIII.

Halcyonum nidi figura, reliquarum quoq; ſolertiæ admonet: neq; alia parte ingenia auium magis admiranda. Hirundines luto conſtruunt, ſtramẽto roborant.

roborant. Si quando inopia eſt luti, madefactæ multa aqua pennis puluerem ſpargunt. Ipſum uero nidum mollibus plumis floccisque conſternunt tepefaciendis ouis, ſimul ne durus ſit infantibus pullis. In fœtu ſumma æquitate alternant cibum. Notabili munditia egerunt excrementa pullorum: adultioresq́; circũagi docent, & foris ſaturitatẽ emittere. Alterum genus hirundinum eſt ruſticarũ & agreſtium, quæ raro in domibus, diuerſos figura, ſed eadem materia confingunt nidos, totos ſupinos, faucibus porrectis in anguſtũ, utero capaci: mirum, qua peritia & occultandis habiles pullis, & ſubſternẽdis molles. In Aegypti Heracleotico oſtio molẽ continuatione nidorum euaganti Nilo inexpugnabilem opponunt ſtadij ferè unius ſpatio, quod humano opere perfici non poſſet. In eadẽ Aegypto iuxta oppidum Copton inſula eſt ſacra Iſidi, quam ne laceret amnis idẽ, muniunt opere, incipientibus uernis diebus palea & ſtramento roſtrũ eius firmantes, continuatis per triduũ noctibus tanto labore, ut multas in opere emori conſtet. Ea militia illis cum anno redit ſemper. Tertium eſt earũ genus quæ ripas excauant, atq; ita internidificãt. Harum pulli ad cinerem ambuſti, mortifero faucium malo, multisq; alijs morbis humani corporis medentur. Non faciunt hæ nidos. Migrãtq; multis diebus antè, ſi futurum eſt ut auctus amnis attingat. In genere parrarũ eſt cui nidus ex muſco arido ita abſoluta perficitur pila, ut inueniri non poſſit aditus. Argatilis appellatur, eadẽ figura ex lino intexens. Picorũ aliquis ſuſpendit in ſurculo primis in ramis cyathi modo, ut nulla quadrupes poſſit accedere. Galgulos quidẽ ipſos dependentes pedibus ſomnum capere cõfirmant, quia tutiores ita ſe ſperent. Iam publicum quidem omniũ eſt, tabulata ramorũ ſuſtinendo nido prouide eligere, cameraq; ab imbri aut fronde protegere denſa. In Arabia cinamomus auis appellatur: cinnami ſurculis nidificat. Plumbatis eos ſagittis decutiunt indigenæ, mercis gratia. In Scythis auis magnitudine otidis, binos parit, in leporina pelle ſemper in cacuminibus ramorum ſuſpenſa. Picæ cum diligentius uiſum ab homine nidum ſenſere, oua transferunt aliò. Hoc in his auibus, quarũ digiti non ſunt accõmodati complectendis transferendisq; ouis, miro traditur modo. Nanq; ſurculo ſuper bina oua impoſito, ac ferruminato alui glutino, ſubdita ceruice medio, æqua utrinq; libra deportãt aliò. Nec uero ijs minor ſolertia, quæ cunabula in terra faciũt, corporis grauitate prohibitæ ſublime petere. Merops uocatur, genitores ſuos reconditos paſcens, pallido intus colore pennarum, ſuperne cyaneo, primori ſubrutilo. Nidificat in ſpecu ſex pedũ defoſſa altitudine. Perdices ſpina & frutice ſic muniunt receptaculum, ut contra feras abunde uallẽtur. Ouis ſtragulum molli puluere contumulant, nec in quo loco peperere incubant: néue cui frequentior conuerſatio ſit ſuſpecta, transferũt aliò. Illæ quidẽ & maritos ſuos fallunt, quoniam intẽperantia libidinis frangunt earum oua, ne incubando detineantur. Tunc inter ſe dimicant mares deſiderio fœminarum: uictum aiũt Venerem pati. Id quidem & coturnices, Trogus & gallinaceos aliquando: Perdices uero à domitis feros & nouos aut uictos iniri promiſcue. Capiuntur quoq; pugnacitate eiuſdem libidinis, cõtra aucupis inducem exeunte in prælium duce totius gregis. Capto eo procedit alter, ac ſubinde ſinguli. Rurſus circa conceptum fœminæ capiuntur, contra aucupum fœminam exeuntes, ut rixãdo abigant eam. Neq; in alio animali par opus libidinis. Si contra mares ſteterint fœminæ, aura ab his flante prægnantes fiũt. Hiantes autẽ exerta lingua per id tempus æſtuant, concipiuntque ſuperuolantium afflatu, ſæpe uoce tantum audita maſculi. Adeoque uincit libido etiam fœtus charitatem, ut illa furtim & in occulto incubans, cum ſenſit fœminam aucupis accedentem ad marem, recanat reuocetq́;, & ultro præbeat ſe libidini. Rabie quidem tanta feruntur, ut in capite aucupantium ſæpe cæcæ metu ſedeant. Si ad nidũ is cœperit accedere, procurrit ad pedes fœta, prægrauẽ aut delũbem ſeſe ſimulãs, ſubitoq; in procurſu aut breui aliquo uolatu cadit fracta aut ala aut pedibus: procurrit iterũ, iamiam prehenſurũ effugiẽs, ſpemq́; fruſtrans, donec in diuerſum abducat à nidis. Eadẽ in pauore libera, ac materna uacans cura, in ſulco reſupina gleba ſe terræ pedibus apprehenſa operit. Perdicũ uita ad ſexdecim annos durare exiſtimatur.

De columbis. CAP. XXXIIII.

AB his columbarum maxime ſpectantur ſimili ratione mores ijdem, ſed pudicitia illis prima, & neutri nota adulteria. Coniugij fidem non uiolãt, communemq́; ſeruant domum. Niſi cœlebs aut uidua, nidum non relinquit. Et imperioſos mares, ſubinde etiam iniquos ferunt: quippe ſuſpicio eſt adulterij, quãuis natura non ſit. Tunc plenum querela guttur ſæuiq́; roſtro ictus, mox in ſatisfactione exoſculatio, & circa Veneris preces crebris pedum orbibus adulatio. Amor utriq; ſobolis æqualis: ſæpe & ex hac cauſa caſtigatio, pigrius intrante fœmina ad pullos. Parturienti ſolatia & miniſteria ex mare. Pullis primo ſalſiorem terram collectam gutture in ora inſpuunt, præparãtes tempeſtiuitatem cibo. Proprium generis eius & turturum, cum bibant colla nõ reſupinare, largeq́; bibere, iumentorum modo.

De palumbibus. CAP. XXXV.

VIuere palumbes ad xxx. annum, aliquos ad xl. habemus autores, uno tantum incommodo unguium, eodem & argumẽto ſenecta, qui citra perniciem reciduntur. Cantus omnibus ſimilis atque idem, trino conficitur uerſu, præterque in clauſula gemitu: hyeme mutis, uere uocalibus. Nigidius putat, cum oua incubat, ſub tecto nominatam palumbem relinquere nidos. Pariunt autem poſt ſolſtitium. Columba & turtures octonis annis uiuunt.

De paſſeribus. CAP. XXXVI.

COntrà paſſeri minimum uita, cui ſalacitas par. Mares negãtur anno diutius durare, argumẽto,

qnia

quia nulla ueris initio appareat nigritudo in roſtro, quæ ab æſtate incipit. Fœminis lõgiuſculum ſpatium. Verum columbis ineſt quidam & gloriæ intellectus. Noſſe credas ſuos colores, uarietatemq́ue diſpoſitam: quin etiam ex uolatu quæritur plaudere in cœlo, uarieq; ſulcare. Qua in oſtentatione ut uinctæ præbentur accipitri, implicatis ſtrepitu pennis, qui non niſi ipſis alarum humeris eliditur, alioquin ſoluto uolatu in multum ueløciores. Speculatur occultus fronde latro, & gaudentem in ipſa gloria rapit.

De tinnunculo. CAP. XXXVII.

O*B id cum iis habenda eſt auis quæ tinnunculus uocatur. Defendit enim illas, terretq́ue accipitres naturali potentia, in tantum, ut uiſum uocemque eius fugiant. Hac de cauſa præcipuus columbis amor eorum. Feruntq́; ſi in quatuor angulis defodiantur in ollis nouis oblitis, nõ mutare ſedem colũbas: quod auro inſectis alarum articulis quæſiere aliqui, non aliter innoxiis uulneribus, multiuaga alioquin aue. Eſt enim ars illis inter ſe blandiri, & corrumpere alias, furtoq́; comitatiores reuerti. Quin & internunciæ in rebus magnis fuere, epiſtolas annexas earum pedibus obſidione Mutinenſi in caſtra conſulum Decimo Bruto mittente. Quid uallum & uigil obſidio, atq; etiã retia amne prætenta profuere Antonio, per cœlum eunte nuncio? Et harum amore inſaniunt multi, ſuper tecta exædificant turres iis, nobilitatemq́ue ſingularum & origines narrant, uetere iam exemplo. L. Axius eques Romanus ante bellum ciuile Pompeianũ denariis quadringentis ſingula paria uenditauit, ut M. Varro tradit. Quin & patriam nobilitauere, in Campania grandiſſimæ prouenire exiſtimatæ. Harum uolatus in reputationem cæterarum quoq; uolucrum nos impellit.*

De uolatu & inceſſu auium. CAP. XXXVIII.

O*Mnibus animalibus reliquis certus & uniuſmodi, & in ſuo cuique genere inceſſus eſt: aues ſolæ uario meatu feruntur, & in terra & in aere. Ambulant aliquæ, ut cornices: ſaliunt aliquæ, ut paſſeres, merulæ: currunt, ut perdices, ruſticulæ: ante ſe pedes iaciunt, ut ciconiæ, grues: expandunt alas, pendentesq́; raro interuallo quatiũt, aliæ crebrius, ſed & primas duntaxat pẽnas: aliæ & tota latera pandũt. quædam uero maiore ex parte compreſſis uolant. percuſſoq́; ſemel aliquæ & gemino ictu aere feruntur: uelut incluſum eum prementes, eiaculantur ſeſe in ſublime; in rectũ, in pronum. Impingi putes aliquas, aut rurſus ab alto cadere has, illas ſalire. Anates ſolæ, quæq́; ſunt eiuſdẽ generis, in ſublime protinus ſeſe tollunt, atque è ueſtigio cœlũ petunt, & hoc etiã ex aqua. Itaq; in foueas quibus feras uenamur, delapſæ ſolæ euadunt. Vultur, & ferè grauiores, niſi ex procurſu, aut altiore cumulo immiſſæ non euolant, cauda reguntur. Aliæ circumſpectant, aliæ flectunt colla. Nonnullæ ueſcuntur ea quæ rapuere pedibus. Sine uoce non uolant multæ: aut è contrario ſemper in uolatu ſilent. Subrectæ, pronæ, obliquæ in latera, in ora, quædam & reſupinæ feruntur: ut ſi pariter cernantur plura genera, non in eadem natura meare uideantur.*

De apodibus. CAP. XXXIX.

P*Lurimum uolant quæ apodes, quia careant uſu pedum, ab aliis cypſeli appellantur, hirundinum ſpecie. Nidificant in ſcopulis. Hæ ſunt quæ toto mari cernuntur. Nec unquam tam longo naues, tamq́; continuo curſu recedunt à terra, ut non circumuolitent eas apodes. Cætera genera reſidunt & inſiſtunt: his quies, niſi in nido, nulla: aut pendent aut iacent. Et ingenia æque uaria, ad paſtum maxime.*

De caprimulgis & plateis. CAP XL.

C*Aprimulgi appellantur grãdioris merulæ aſpectu, fures nocturni: interdiu enim uiſu carent. Intrant paſtorum ſtabula, caprarumq́; uberibus aduolant ſuctum propter lactis, qua iniuria uber emoritur, capriſq́; cæcitas quas ita mulſere oboritur. Platea nominatur aduolans ad eas quæ ſe in mari mergunt, & capita illarum morſu corripiens, donec capturam extorqueat. Eadem cum deuoratis ſe impleuit conchis, calore uentris coctas euomit, atque ita ex iis eſculenta legit, teſtas excernens.*

De ingeniis auium. CAP. XLI.

V*Illaribus gallinis & religio ineſt: Inhorreſcunt edito ouo, excutiuntq́; ſeſe, & circumactæ purificant, ac feſtuca aliqua ſeſe & oua luſtrant.*

De carduele, & pſittaco, & auibus quæ loquuntur. CAP. XLII.

M*Inimæ auium cardueles imperata faciunt, nec uoce tãtum, ſed pedibus & ore pro manibus. Eſt quæ boum mugitus imitetur, in Arelatenſi agro taurus appellata, alioquin parua. Eſt quæ equorũ quoque hinnitus, anthus nomine, herbæ pabulo aduentu eorũ pulſa imitatur, ad hunc modũ ſe ulciſcens. Super omnia humanas uoces reddũt, pſittaci quidem etiã ſermocinantes. India hanc auẽ mittit, ſittacẽ uocat, uiridẽ toto corpore, torque tãtũ miniato in ceruice diſtinctam. Imperatores ſalutat, & quæ accipit uerba pronunciat, in uino præcipue laſciua. Capiti eius duritia eadẽ quæ roſtro. hoc, cũ loqui diſcit, ferreo uerberatur radio: nõ ſentit aliter ictus. Cũ deuolat, roſtro ſe excipit, illi innititur, leuioremq́; ſe ita pedũ infirmitati facit. Minor nobilitas, quia nõ ex lõginquo uenit, ſed expreſſior loquacitas certo generi picarũ eſt. Adamant uerba quæ loquũtur. Nec diſcũt tantũ ſed diligũt: meditãteſq́; intra ſemet, cura atq; cogitatione intẽtionẽ nõ occultãt. Cõſtat emori uictas difficultate uerbi, ac niſi ſubinde eadẽ audiant, memoria falli: quærẽtes mirũ in modũ hilarari, ſi interim audierint id uerbũ. Nec uulgaris iis forma, quãuis non ſpectãda. Satis illis decoris in ſpecie ſermonis humani eſt. Verũ addiſcere alias negant poſſe, quàm quæ ex genere earum ſunt, quæ glande ueſcantur: & inter eas facilius, quibus quini ſunt digiti in pedibus, ac ne eas quidem ipſas niſi primis duobus uitæ annis. Latior iis eſt lingua: omnibuſq́; in ſuo cuique genere, quæ ſermonem imitantur humanũ:*

quanquam

quanquam id penè in omnibus contingit. Agrippina coniunx Claudij Cæſaris turdum habuit (quod nunquam antè) imitantem ſermones hominum, cum hæc proderem. Habebant & Cæſares iuuenes item ſturnum, luſcinias, Græco atque Latino ſermone dociles: præterea meditantes in diem, & aßidue noua loquentes longiore etiam contextu. Docentur ſecreto, & ubi nulla alia uox miſceatur, aßidente qui crebro dicat ea, quæ condita uelit, ac cibis blandiente.

De coruorum intelligentia. CAP. XLIII.

REddatur & coruis ſua gratia, indignatione quoq; populi Ro. teſtata, non ſolum conſcientia. Tiberio principe ex fœtu ſupra Caſtorum ædem genitus pullus, in oppoſitam ſutrinam deuolauit, etiam religione commendatus officinæ domino. Is mature ſermoni aſſuefactus, omnibus matutinis euolãs in roſtra, in forum uerſus, Tiberium, dein Germanicũ & Druſum Cæſares nominatim, mox tranſeuntem populum Ro. ſalutabat, poſtea ad tabernam remeans, plurium annorum aßiduo officio mirus. Hunc ſiue æmulatione uicinitatis mãceps proximæ ſutrinæ, ſiue iracundia ſubita, ut uoluit uideri, excrementis eius impoſita calceis macula, exanimauit, tanta plebei conſternatione, ut primo pulſus ex ea regione, mox & interemptus ſit, funusq; innumeris aliti celebratũ exequijs, conſtratum lectum ſuper Aethiopum duorum humeros, præcedente tibicine, & coronis omnium generũ, ad rogum uſq;: qui constructus dextra uiæ Appiæ ad ſecundum lapidem, in campo Rediculi appellato fuit. Adeo ſatis iuſta cauſa populo Ro. uiſa eſt exequiarum ingenium auis, aut ſupplicij de ciue Romano, in ea urbe, in qua multorum principum nemo deduxerat funus: Scipionis uero Aemiliani, poſt Carthaginẽ Numantiamq; deletas ab eo, nemo uindicauerat mortem. Hoc geſtum M. Seruilio, C. Ceſtio COSS. ad v. Kalen. April. Nunc quoque erat in urbe Roma, hæc prodente me, equitis Ro. cornix è Bætica, primum colore mira admodum nigro, deinde plura contexta uerba exprimens, & alia atque alia crebro addiſcens. Necnon & recẽs fama Crateri Monocerotis cognomine in Erizena regione Aſiæ, coruorum opera uenantis, eò quòd deuehebat in ſyluas eos conſidentes corniculis humerisq;, illi ueſtigabant agebantq;, eò perducta conſuetudine, ut exeuntem ſic comitarẽtur & feri. Tradendum putauere memoriæ quidam, uiſum per ſitim lapides congerentem in ſitulam monumenti, in qua pluuia aqua durabat, ſed quæ attingi non poſſet: ita deſcendere pauentem expreßiſſe tali congerie, quantum poturo ſufficeret.*

* incitatus

De Diomedeis auibus. CAP. XLIIII.

NEc Diomedeas præteribo aues: Iuba cataractas uocat, & eis eſſe dentes, oculosq; igneo colore, cætero candidis tradẽs. Duos ſemper ijs duces: alterum ducere agmẽ, alterũ cogere: Scrobes excauare roſtro, inde crate cõſternere, & operire terra quæ antè fuerit egeſta: in his fœtificare. fores binas omnium ſcrobibus: orientẽ ſpectare quibus exeãt in paſcua, occaſum quibus redeant. Aluum exoneraturas ſubuolare ſemper, & contrario flatu. Vno hæ in loco totius orbis uiſuntur, in inſula, quam diximus nobilem Diomedis tumulo atq; delubro, contra Apuliæ oram, fulicarũ ſimiles. Aduenas barbaros clangore infeſtant, Græcis tantum adulãtur, miro diſcrimine, uelut generi Diomedis hoc tribuentes: ædemq; eã quotidie pleno gutture madentibus pennis perluũt atq; purificant: unde origo fabulæ, Diomedis ſocios in earum effigies mutatos.

Quæ animalia nihil diſcant. CAP. XLV.

NOn omittendũ eſt, cum de ingenijs diſſerimus, è uolucribus hirundines eſſe indociles, è terreſtribus mures: cum elephanti iuſſa faciant, leones iugum ſubeant, in mari uituli, totq; piſcium genera miteſcãt.

De potu auium. CAP. XLVI.

BIbunt aues ſuctu, ex his quibus lõga colla, intermittentes, & capite reſupinato uelut infundentes ſibi. Porphyrio ſolus morſu bibit. idem eſt proprio genere, omnem cibum aqua ſubinde tingens, deinde pede ad roſtrum ueluti manu afferens. Laudatißimi in Comagene. Roſtra ijs & prælonga crura rubent.

De himantopode, & onocrotalis, & de peregrinis auibus. CAP. XLVII.

HAec quidem & himantopodi, multo minori, quanquam eadem crurum altitudine. Naſcitur in Aegypto. Inſiſtit ternis digitis. Præcipue ei pabulũ muſcæ. Vita in Italia paucis diebus. Grauiores omnes fruge ueſcuntur, altiuole carne tãtum. Inter aquaticas mergi ſoliti ſunt deuorare quæ cætera reddunt. Olorum ſimilitudinem onocrotali habent: nec diſtare exiſtimarentur omnino, niſi faucibus ipſis ineßet alterius uteri genus. Huc omnia inexplebile animal congerit, mira ut ſit capacitas. Mox perfecta rapina ſenſim inde in os reddita, in ueram aluum ruminãtis modo refert. Gallia hos ſeptentrionalis proxima oceano mittit. In Hercynio Germaniæ ſaltu inuſitata genera alitum accepimus, quarum plumæ ignium modo colluceant noctibus: in cæteris nihil, præter nobilitatem lõginquitate factam, memorandum occurrit.

De multarum auium nominibus, & natura. CAP. XLVIII.

PHalerides in Seleucia Parthorum, & in Aſia aquaticarũ laudatißimæ: rurſus phaſianæ in Colchis geminas ex pluma aures ſubmittunt ſubriguntq;, Numidicæ in parte Africæ Numidia, omneſq; iã in Italia. Phœnicopteri linguam præcipui ſaporis eſſe, Apicius docuit nepotũ omniũ altißimus gurges. Attagen maxime Ionius celebratur, uocalis aliâs, captus uero obmuteſcens, quondam exiſtimatus inter raras aues. Iam & in Gallia Hiſpaniaq; capitur, & per alpes etiam, ubi & phalacrocoraces aues, Balearium inſularum peculiares: ſicut alpium pyrrocorax, luteo roſtro, niger, & præcipuo ſapore lagopus: pedes leporino uillo ei nomen hoc dedere: cætero candidæ, columbarum magnitudine. Non extra terram eam ueſci facilè,

quando

quando nec uiua manſueſcit, & corpus occiſa ſtatim marceſcit. Eſt & alia nomine eodem, à coturnicibus magnitudine tantum differens, croceo tinctu cibis gratiſſima. Viſam in alpibus ab ſe peculiarem Aegypti ibin M. Egnatius Caluinus præfectus earũ prodidit.

De nouis auibus, & de fabuloſis. CAP. XLIX.

VEnere in Italiã Bebriacenſibus bellis ciuilibus trans Padum & nouæ aues (ita enim adhuc uocantur) turdorum ſpecie, paulum infra columbas magnitudine, ſapore gratæ. Baleares inſulæ nobiliorẽ etiã ſupradicto porphyrionem mittunt. Ibi & buteo accipitrum generis in honore menſarum eſt: item uipiones, ſic enim uocant minorem gruem. Pegaſos equino capite uolucres, & gryphas aurita adũcitate roſtri, fabuloſos reor: illos in Scythia, hos in Aethiopia. Equidem & tragopanadem, quam plures affirmant maiorem aquila, cornua in temporibus curuata habentẽ, ferruginei coloris, tantum capite phœniceo. Nec Sirenes impetrauerint fidẽ: licet affirmet Dino, Clitarchi celebrati autoris pater, in India eſſe: mulceriq; earum cantu, quos grauatos ſomno lacerent. Qui credit iſta, & Melampodi profecto aures lambendo, dediſſe intellectũ auium ſermonis dracones non abnuet: uel quæ Democritus tradit, nominando aues, quarum confuſo ſanguine ſerpens gignatur: quem quiſquis ederit, intellecturus ſit alitum colloquia: quæq; de una aue galerita priuatim commemorat, etiam ſine his immenſa uitæ ambage circa auguria. Nominantur ab Homero ſcopes, auium genus: neq; harum ſatyricos motus cum inſident, pleriſq; memoratos facile conceperim mente: neque ipſæ iam aues naſcuntur. Quamobrem de confeſsis differuiſſe præſtiterit.

Quis gallinas farcire inſtituerit. De auiarijs, & quis ea primus inſtituerit. CAP. L.

GAllinas ſaginare Deliaci cœpere: unde peſtis exorta, opimas aues, & ſuopte corpore unctas deuorandi. Hoc primum antiquis cœnarũ interdictis exceptum inuenio iam lege C. Fãnij COS. xi. annis ante tertium Punicum bellum, ne quid uolucrum poneretur, præter unam gallinam, quæ non eſſet altilis: quod deinde caput translatum, per omnes leges ambulauit. Inuentumq; diuerticulũ eſt, in fraude earum gallinaceos quoq; paſcendi lacte madidis cibis: multo ita gratiores approbantur. Fœminæ quidem ad ſaginam non omnes eliguntur, nec niſi in ceruice pingui cute. Poſtea culinarum artes, ut clunes ſpectentur, ut diuidantur in tergora, ut à pede uno dilatatæ repoſitoria occupent. Dedere & Parthi cocis ſuos mores. Nec tamen in hoc mãgonio quicquam totũ placet: hic clune, alibi pectore tantũ laudatis. Auiaria primus inſtituit, incluſis omniũ generũ auibus, M. Lælius Strabo Brundiſij equeſtris ordinis. Ex eo cœpimus carcere animalia coercere, quibus natura cœlum aſsignauerat.

De Aeſopi patina. CAP. LI.

MAxime tamen inſignis eſt in hac memoria, Clodij Aeſopi tragici hiſtrionis patina, ſexcentis HS. taxata: in qua poſuit aues cantu aliquo, aut humano ſermone uocales, nummis ſex ſingulas coëmptas: nulla alia inductus ſuauitate, niſi ut in his imitationem hominis manderet, ne quæſtus quidem ſuos reueritus, illos opimos & uoce meritos, dignus prorſus filio, à quo deuoratas diximus margaritas. Non ſit tamen (ut uerum fatear) facile inter duos iudicium turpitudinis: niſi quòd minus eſt, ſummas rerum naturæ opes quàm hominum linguas cœnaſſe.

De generatione auiũ, & præter aues quæ quadrupedes oua pariant. CAP. LII.

GEneratio auium ſimplex uidetur eſſe, cum & ipſa ſua habeat miracula, quoniam & quadrupedes oua gignunt, chamæleontes, lacertæ, & quæ diximus inter ſerpentes. Pennatorum autem infœcunda ſunt, quæ aduncos habent ungues: cenchris ſola ex his ſupra quaterna edit oua. Tribuit hoc auium generi natura, ut fœcundiores eſſent fugaces earũ quàm fortes. Plurima pariunt ſtruthiocameli, gallinæ, perdices, ſali. Coitus auibus duobus modis: Fœmina humi conſidente, ut in gallinis: aut ſtãte, ut in gruibus. Ouorum alia ſunt candida, ut columbis, perdicibus: alia pallida, ut aquaticis: alia pũctis diſtincta, ut meleagridum: alia rubri coloris, ut phaſianis, cenchridi. Intus autẽ omne ouum uolucrum bicolor. Aquaticis lutei plus quàm albi, idq; ipſum magis luridum quàm cæteris. Piſcium unus color, in quo nil candidi. Auium oua ex calore fragilia, ſerpentium ex frigore lenta, piſcium ex liquore mollia. Aquatilium rotunda, reliqua ferè faſtigio cacuminata. Exeunt à rotundiſsima ſui parte, dum pariuntur, molli putamine, ſed protinus dureſcente, quibuſcunque emergunt portionibus. Quæ oblonga ſint oua, gratioris ſaporis putat Horatius Flaccus. Fœminam edunt quæ rotundiora gignuntur, reliqua marem. Vmbilicus ouis à cacumine ineſt ceu gutta eminens in putamine.

De ouorum generatione, incubatu auium & coitu. CAP. LIII.

QVædam omni tempore coëunt, ut gallinæ, & pariunt, præterquam duobus menſibus hyemis brumalibus. Ex ijs iuuẽcæ plura quàm ueteres, ſed minora: & in eodem fœtu prima & nouiſsima. Eſt autẽ tanta fœcunditas, ut aliquæ & ſexagena pariãt, aliquæ quotidie, aliquæ bis die, aliquæ in tantũ ut effœtæ moriantur. Hadrianis laus maxima. Columbæ decies anno pariũt, quedã & undecies: in Aegypto etiã brumali menſe. Hirundines, & merulæ, & palumbi, & turtures bis anno pariunt: cæteræ aues ferè ſemel. Turdi in cacuminibus arborum luto nidificantes, penè contextim, in receſſu generãt. A coitu x. diebus oua matureſcunt in utero. Vexatæ autẽ gallinæ & columbæ penna euulſa, aliáue ſimili iniuria, diutius. Omnibus ouis medio uitelli parua ineſt uelut ſanguinea gutta, quod eſſe cor auium exiſtimant, primum in omni corpore id gigni opinantes: in ouo certe gutta ſalit, palpitatq;. Ipſum animal ex albo liquore oui corporatur.

Cibus

Cibus eius in luteo eſt: Omnibus intus caput maius toto corpore, oculi compreſsi capite maiores. Increſcente pullo candor in medium uertitur, luteum circumfunditur. Viceſimo die, ſi moueatur ouum, iam uiuentis intra putamen uox auditur. Ab eodem tempore plumeſcit, ita poſitus, ut caput ſupra dextrum pedem habeat, dexteram uero alam ſupra caput. Vitellus paulatim deficit. Aues omnes in pedes naſcuntur, contrà quàm reliqua animalia. Quædam gallinæ omnia gemina oua pariunt, & geminos interdum excludunt, ut Cornelius Celſus autor eſt: alterum maiorem, alioqui negant omnino geminos excludi. Plus uicena quina incubanda ſubijci uetant. Parere à bruma incipiunt. Optima fœtura ante uernum æquinoctium. Poſt ſolſtitium nata non implent magnitudinem iuſtam, tantoq́ue minùs quanto ſerius prouenere.

De uitijs & remedijs incubantium. CAP. LIIII.

OVa incubari intra decem dies edita utiliſsimum, uetera aut recentiora infœcunda. Subijci impari numero debẽt. Quarto die poſtquam cœpere incubari, ſi contra lumen cacumine ouorum apprehenſo una manu, purus & uniuſmodi perluceat color, ſteri ·a exiſtimantur eſſe, proq́ue eis alia ſubſtituenda. Et in aqua eſt experimentum, inane fluitat: itaque ſidentia, hoc eſt plena, ſubijci uolunt. Concuti uero experimento uetant, quoniam non gignant confuſis uitalibus uenis. Incubationi datur initium poſt nouam lunam, quia prius inchoata non proueniant. Celerius excluduntur calidis diebus. Ideo æſtate undeuiceſimo educunt fœtum, hyeme uiceſimoquinto. Si incubatu tonuerit, oua pereunt: & accipitris audita uoce uitiantur. Remedium contra tonitrum, clauus ferreus ſub ſtramine ouorum poſitus, aut terra ex aratro. Quædam autem & citra incubitum, ſponte naturæ gignũt, ut in Aegypti fimetis. Scitum de quodam potore reperitur, Syracuſis tam diu potare ſolitum, donec cooperta terra fœtum ederent oua. Quin & ab homine perficiuntur.

De augurijs ouorum. CAP. LV.

IVlia Auguſta, prima ſua iuuenta Tiberio Cæſare ex Nerone grauida, cum parere uirilem ſexum admodum cuperet, hoc uſa eſt puellari augurio, ouum in ſinu fouendo, atque cum deponendum haberet, nutrici per ſinum tradẽdo, ne intermitteretur tepor. Nec falſo augurata proditur. Nuper inde fortaſſe inuentum, ut oua in calido loco impoſita paleis igne modico fouerentur, homine uerſante, pariterq́ue, & ſtato die illinc erumperet fœtus. Traditur quædam ars gallinarij cuiuſdam, dicentis quod ex quaque eſſet. Narrantur & mortua gallina mariti earum uiſi ſuccedentes in uicem, & reliqua fœta more facientes, abſtinentesq́; ſe à cantu. Super omnia eſt anatũ ouis ſubditis atque excluſis admiratio, primo non planè agnoſcentis fœtum: mox incertos incubitus ſolicite cõuocantis: poſtremo lamenta circa piſcinæ ſtagna, mergentibus ſe pullis natura duce.

Quæ gallinæ optimæ. CAP. LVI.

GAllinarũ generoſitas ſpectatur criſta erecta, interdum & gemina, pẽnis nigris, ore rubicundo, digitis imparibus, aliquando & ſuper quatuor digitos tranſuerſo uno. Ad rem diuinam, luteo roſtro pedibusq́; pura non uidentur: ad opertanea ſacra, nigræ. Eſt & pumilionum genus non ſterile in ijs, quod non in alio genere alitũ, ſed quibus certa fœcunditas rara, & incubatio ouis noxia.

De morbis earum & remedijs. CAP. LVII.

INimiciſsima autem omnium generi pituita, maximeq́; inter meſsis & uindemiæ tempus. Medicina in fame, & cubatus in fumo, ſi utiq; ex lauro aut herba ſabina fiat: pẽna per tranſuerſas inſerta nares, & per omnes dies mota: cibus allium cũ farre, aut aqua perfuſus, in qua lauerit noctua, aut cum ſemine uitis albæ coctus: & quædam alia.

De cõceptu & numero fœtus auiũ. CAP. LVIII.

COlumbæ proprio ritu oſculantur ante coitum. Pariunt ferè bina oua: ita natura moderante, ut alijs crebrior ſit fœtus, alijs numeroſior. Palumbes & turtures plurimum terna, nec plus quàm bis ferè pariũt: atq; ita ſi prior fœtus corruptus eſt, quãuis tria pepererint, nunquam plus duobus educant. Tertium quod irritum eſt, urinum uocant. Palumbes incubat fœmina poſt meridiana in matutinum, cætero mas. Columbæ marem ſemper & fœminam pariunt, priorem marem, poſtridie fœminã. Incubant in eo genere ambo, interdiu mas, noctu fœmina. Excludũt xx. die. Pariunt à coitu quinto. Aeſtate quidem interdum binis menſibus terna edunt paria. Namque xviij. die excludunt, ſtatim concipiunt. Quare inter pullos ſæpe oua inueniuntur, & alij prouolant, alij erumpunt. Ipſi deinde pulli quinquemeſtres fœtificãt. Et ipſæ autem inter ſe (ſi mas nõ ſit) fœminæ aque ſaliunt, pariuntq́; oua irrita, ex quibus nihil gignitur, quæ hypenemia Græci uocant.

De pauone & anſeribus. CAP. LIX.

*PAuo à trimatu parit. Primo anno unum aut alterum ouum, ſequenti quaterna quináue, cæteris duodena, non amplius. intermittens binos dies ternóſue parit, & ter anno ſi gallinis ſubijciantur incubanda. Mares ea frangunt deſiderio incubantium. Quapropter noctu & in latebris pariũt, aut in excelſo cubantes: & niſi molli ſtrato excepta, franguntur. Mares ſinguli quinis ſufficiũt coniugibus. Cũ ſingulæ aut binæ fuere, corrũpitur ſalacitate fœcunditas. Partus excluditur diebus ter nouenis, aut tardius triceſimo. Anſeres in aqua coeũt, pariũt uere: aut ſi bruma coiuere poſt ſolſtitium * quadraginta propè. Bis anno, ſi priorẽ fœtũ gallinæ excludant, alias plurima oua ſedecim, pauciſsima ſeptẽ. Si quis ſurripiat, pariunt donec rumpantur. Aliena non excludunt. Incubanda ſubijci utiliſsimum ix. aut xi. Incubant fœminæ tantum tricenis diebus. Si uero tepidiores ſint, uigintiquinq;.*

* quadrageſimo

Pullis eorũ urtica cõtactu mortifera. Nec minus auiditas, nunc ſatietate nimia, nunc ſuamet ui: quãdo apprehẽſa radice, morſu ſæpe conãtes auellere, ante colla ſua abrumpunt. Contra urticam remedium eſt, ſtramento ab incubãtium ſubdita radix earum.

De ardeolis: & quomodo ſeruentur optime oua. CAP. LX.

A Rdeolarum tria genera, leucon, aſterias, pellos. Hi in coitu anguntur. Mares quidem cũ uociferatu ſanguinẽ etiam ex oculis profundunt. Nec minus ægre pariunt grauidæ. Aquila tricenis diebus incubat, & ferè maiores alites: minores uicenis, ut miluus & accipiter. Singulos ferè parit, nunquam plus ternos, is qui ægolios uocatur quaternos, coruus aliquando & quinos. Incubant totidem diebus. Cornicem incubantẽ mas paſcit. Pica nonenos, Melancoryphus ſupra xx. parit, ſemper numero impari: nec alia plures, tanto fœcũditas maior paruis. Hirundinis cæci primo pulli, & ferè omnibus quibus numeroſior partus. Irrita oua, quæ hypenemia diximus, aut mutua fœminæ inter ſe libidinis imaginatione cõcipiunt, aut puluere: nec columba tãtum, ſed & gallinæ, perdices, pauones, anſeres, chenalopeces. Sunt autem ſterilia, & minora, ac minus iucundi ſaporis, & magis humida. Quidam & uento putant ea generari: qua de cauſa etiam zephyria appellantur. Hæc autem uere tantum. Vrina fiunt, incubatione derelicta, quæ alij cynoſura dixere. Oua aceto macerata in tantum emolliuntur, ut per anulos tranſeant. Seruari ea in lomento, aut hyeme in paleis, æſtate in furfuribus utiliſsimum. Sale exinaniri creduntur.

Quæ uolucrum ſola animal pariat & lacte nutriat. CAP. LXI.

V Olucrum animal parit ueſpertilio tantum, cui & mẽbranaceæ pinnæ uni. Eadẽ ſola uolucrũ lacte nutrit ubera admouens, geminos uolitat amplexa infantes, ſecumque deportat. Eidem coxendix una traditur, & in cibatu culices gratiſsimi.

De cõceptu uiperæ & partu, & quæ terreſtriũ oua pariant. CAP. LXII.

R Vrſus in tereſtribus oua pariunt ſerpentes, de quibus nondum dictum eſt. Coëunt complexu, adeo circumuoluta ſibiipſa, ut una exiſtimari biceps poſsit. Vipera mas caput inſerit in os, quod illa abrodit uoluptatis dulcedine. Terreſtrium eadem ſola, intra ſe parit oua unius coloris, et mollia ut piſces. Tertia die intra uterum catulos excludit: deinde ſingulos diebus ſingulis parit, uiginti ferè numero. Itaque cæteræ tarditatis impatientes, perrumpunt latera, occiſa parente. Cæteræ ſerpentes contecta oua in terra incubant, & fœtum ſequente excludunt anno. Crocodili uicibus incubant mas & fœmina. Sed reliquorum quoq; terreſtrium reddatur generatio.*

*contexta

De generatione terreſtrium. CAP. LXIII.

B Ipedum ſolus homo animal gignit. Homini tantum primi coitus pœnitentia, augurium ſcilicet uitæ à pœnitẽda origine. Cæteris animalibus ſtati per tempora anni concubitus, homini (ut dictũ eſt) omnibus horis dierũ noctiumq;. Cæteris ſatietas in coitu, homini propè nulla. Meſſalina Claudij Cæſaris coniunx, hanc regalem exiſtimans palmã, elegit in id certamen nobiliſsimã è proſtitutis ancillam mercenariæ ſtipis, eamq; die ac nocte ſuperauit quinto ac uiceſimo concubitu. In hominum genere maribus diuerticula Veneris excogitata, omnia ſcelere naturæ, fœminis uero abortus. Quantũ in hac parte multo nocẽtiores quàm feræ ſumus? Viros auidiores Veneris hyeme, fœminas æſtate, Heſiodus prodidit. Coitus auerſus elephantis, camelis, tigribus, lyncibus, rhinoceroti, leoni, daſypodi, cuniculis, quibus auerſa genitalia. Cameli etiam ſolitudines, aut ſecreta certe petunt, neq; interuenire datur ſine pernicie. Coitus tota die eſt tantum ijs ex omnibus, quibus ſolida ungula. in quadrupedum genere mares olfactus accendit. Auertũtur et canes, phocæ, lupi, in medioq; coitu, inuitiq; etiam cohærent. Supradictorum pleriſque fœminæ priores ſuperueniunt, reliquis mares. Vrſi autem, ut dictum eſt, humanitus ſtrati: Herinacei ſtantes ambo inter ſe complexi: Feles mare ſtante, fœmina ſubiacente: Vulpes in latera proiectæ, maremque fœmina amplexa. Taurorum ceruorumq; fœminæ uim non tolerant, ea de cauſa ingrediũtur in coitu. Cerui uiciſsim ad alias tranſeunt, & ad priores redeunt. Lacertæ, ut ea quæ ſine pedibus ſunt, circumplexu Venerem nouere. Omnia animalia quo maiore corpore, hoc minus fœcunda ſunt. Singulos gignũt elephãti, cameli, equi: Acanthis duodenos, auis minima. Ocyſsime pariunt, quæ plurimos gignunt. Quo maius eſt animal, tanto diutius formatur in utero. Diutius geſtantur quibus longiora ſunt uitæ ſpatia. Neque creſcentium tempeſtiua ad generandum ætas. Quæ ſolidas habẽt ungulas, ſingulos: quæ biſulcas, & geminos pariunt. Quorum in digitos pedũ fiſſura diuiſa eſt, eo numeroſiora in fœtu. Sed ſuperiora omnia perfectos edunt partus, hæc inchoatos, in quo ſunt genere leænæ, urſæ, & uulpes. Informia etiam magis quàm ſupradicta, urſæ pariunt, rarumque eſt uidere parientes. Poſtea lambendo calefaciunt fœtus omnia ea, & figurant. Pariunt plurimum quaternos. Cæcos antẽ gignunt canes, lupi, pantheræ, thoës. Canum plura genera: Laconicæ octauo menſe utrinque generant. Ferunt ſexaginta diebus, & plurimum tribus. Cæteræ canes et ſemeſtres coitum patiuntur. Implentur omnes uno coitu. Quæ ante iuſtum tempus concepere, diutius cæcos habent catulos, nec omnes totidem diebus. Exiſtimantur in urina attollere crus ferè ſemeſtres, id eſt ſignum conſummati uirium roboris, fœminæ hoc idem ſidentes. Partus duodeni, quibus numeroſiſsimi, cætero quini, ſeni, aliquando ſinguli, quod prodigioſum putant: ſicut omnes mares, aut omnes fœminas gigni. Primos quoq; mares pariunt, in cæteris alternant, ſi ineant opportuno & recto menſe. Ineuntur à partu ſexto menſe.

Octonos

Octonos Laconicæ pariunt. Propria in eo genere maribus laboris alacritas. Viuunt Laconici annis denis, fœminæ duodenis: cætera genera quindecim annos, aliquando uiginti. Nec tota ſua ætate generant, ferè à duodecimo deſinentes. Felium & ichneumonum reliqua, ut canum. Viuunt annis ſenis. Daſypodes omni menſe pariunt, & ſuperfœtant ſicut lepores. A partu ſtatim implentur. Concipiunt quamuis ubera ſiccante fœtu. Pariunt nõ cæcos. Elephanti, ut diximus, pariunt ſingulos, magnitudine uituli trimeſtris. Cameli duodecim menſibus ferunt: à trimatu pariunt uere, iterumq́ue poſt annum implentur à partu. Equas autem poſt tertium annum, aut poſt unum ab enixu utiliter admitti putant, coguntq́ue inuitas. Et mulier ſeptima die concipere facilime creditur. Equarum iubas tondere præcipiunt, ut aſinorum in coitu patiantur humilitatem: comantes enim gloria ſuperbire. A coitu ſolæ animalium currunt ex aduerſo aquilonum auſtrorúmue, prout marem aut fœminam concepere. Colorem ilico mutant rubriore pilo, uel quicunque ſit pleniore: hoc argumento deſinunt admittere etiam uolentes. Nec impedit partus quaſdam ab opere, falluntq́ue grauidæ. Viciſſe Olympia prægnantem Echecratidis Theſſali inuenimus. Equos, & canes, & ſues initum matutinum appetere, fœminas autem poſt meridiem blandiri, diligentiores tradunt: Equas domitas ſexaginta diebus equire, antequam gregales: Sues tantum coitu ſpumam ore fundere: Verrem ſubantis audita uoce, niſi admittatur, cibum non capere uſque in maciem: fœminas autem in tãtum efferari, ut hominem lacerent, candida maxime ueſte indutum. Rabies ea aceto mitigatur naturæ aſperſo. Auditas coitus putatur et cibis fieri: ſicut uiro eruca, pecori cepa. Quæ ex feris mitigentur, non concipere, ut anſeres: apros uero tarde, & ceruos, nec niſi ab infantia educatos. Mirum eſt, quadrupedum prægnantes Venerem arcent, præter equam & ſuem. Sed ſuperfœtant daſypus & lepus tantum.

De uaria generatione animaliũ. CAP. LXIIII.

QVacunq; animal pariunt, in capita gignunt, circumacto ſub enixum fœtu, aliàs in utero porrecto. Quadrupedes geſtantur extenſis ad longitudinem cruribus, & ad aluum ſuam applicatis: homo in ſemet conglobatus, inter duo genua naribus ſitis. Molas, de quibus antè diximus, gigni putant, ubi mulier non ex mare, uerum ex ſemetipſa tantum conceperit: ideo nec animari, quia non ſit ex duobus: altricemq́; habere per ſe uitam illam, quæ ſatis arboribusq́ue contingat.

De murium fœtu. CAP. LXV.

EX omnibus quæ perfectos fœtus, ſues tantum & numeroſos edunt; item plures, contra naturam ſolidipedum aut biſulcorum. Supra cuncta eſt murium fœtus, haud ſine cunctatione dicendus, quanquam ſub autore Ariſtotele & Alexandri magni militibus generatio eorum lambendo conſtare non coitu dicitur: ex una genitos centum uiginti tradiderunt, apud Perſas uero prægnantes & in utero parentis repertas. Et ſalis guſtatu fieri prægnantes opinantur. Itaque deſinit mirum eſſe, unde uis tanta meſſes populetur murium agreſtium: in quibus illud quoque adhuc latet, quonam modo illa multitudo repente occidat. Nam nec exanimes reperiuntur, neque extat qui murem hyeme in agro effoderit. Plurimi ita ad Troadem proueniunt: & iam inde fugauerunt incolas. Prouentus eorum ſiccitatibus tradunt: & iam obituris uermiculum in capite gigni. Aegyptijs muribus durus pilus, ſicut herinaceis. Iidem bipedes ambulant, ceu alpini. Cum diuerſi quoque generis coire animalia, ita demum generant, ſi tempus naſcendi par habent. Quadrupedum oua gignentium lacertam ore parere (ut creditur uulgo) Ariſtoteles negat: neque incubãt eadem, oblitæ quo ſint in loco enixæ, quoniam huic animali nulla memoria. Itaque catuli per ſe erumpunt.

De ſpina hominis anguem naſci. CAP. LXVI.

ANguem ex medulla hominis ſpinæ gigni, accepimus à multis. Pleraque enim occulta & cæca origine proueniunt, etiã in quadrupedum genere.

De ſalamandra. CAP. LXVII.

SIcut ſalamãdra, animal lacerti figura, ſtellatum, nunquam niſi magnis imbribus proueniens, & ſerenitate deficiens. Huic tantus rigor, ut ignem tactum extinguat, non alio modo quàm glacies. Euſdẽ ſanie, quæ lactea ore uomitur, quacunque parte corporis humani contacta, toti defluunt pili: idq́; quod contactum eſt colorem in uitiliginem mutat.

De ijs quæ naſcuntur ex non genitis, & quæ nata nihil gignunt. CAP. LXVIII.

QVædam uero gignuntur ex non genitis, & ſine ulla ſimili origine, ut ſupradicta: & quæcunque æſtas aut uer, ſtatumq́; tempus anni generãt. Ex ijs quædam nihil gignunt, ut ſalamandræ. Neque eſt ijs genus maſculinum fœmininúmue, ſicut neq; in anguillis, omnibusq́; quæ nec animal nec ouum ex ſeſe generant. Neutrum eſt & oſtreis genus, & cæteris adhærentibus uado uel ſaxo. Quæ autẽ per ſe generantur, ſi in mares ac fœminas deſcripta ſunt, generant quidem aliquid coitu, ſed imperfectum & diſsimile, & ex quo nihil amplius gignatur, ut uermiculos muſcæ. Id magis declarant naturæ eorum, quæ inſecta dicuntur, arduæ explanationis omnia, & priuatim dicato opere narranda. Quapropter ingenium prædictorum & reliqua ſubtexat diſſertatio.

De ſenſibus animalium. CAP. LXIX.

EX ſenſibus ante cætera homini tactus, deinde guſtus: reliquis ſuperatur à multis. Aquilæ clarius cernunt, uultures ſagacius odorantur, liquidius audiunt talpæ obrutæ terra, tam denſo atque ſurdo naturæ elemẽto. Præterea uoce omnium in ſublime tendente, ſermonem exaudiũt: & ſi de ijs loquare, intel-

ligere etiam dicuntur, & profugere. Auditus cui hominũ primo negatus eſt, huic & ſermonis uſus ablatus: nec ſunt naturaliter ſurdi, ut non ijdem ſint & muti. In marinis oſtreis auditum eſſe, non eſt ueriſimile, ſed ad ſonum mergere ſe ſolent. Ideo & ſilentium in mari piſcantibus.

Auditum & olfactũ eſſe piſcibus. CAP. LXX.

PIſces quidem, auditus nec membra habent nec foramina, audire tamen eos palàm eſt: utpote cum plauſu congregari feros ad cibum conſuetudine in quibuſdam uiuarijs ſpectetur: & in piſcinis Caſaris, genera piſcium ad nomen uenire, quoſdam ſingulos. Itaque produntur etiam clariſsime audire, mugil, lupus, ſalpa, chromis, & ideo in uado uiuere. Olfactus ijs eſſe manifeſte patet. Quippe non omnes eadẽ eſca capiuntur, & prius quàm appetant, odorantur. Quoſdam & ſpeluncis latentes, ſalſamento illitis faucibus ſcopuli, piſcator expellit, uelut ſui cadaueris agnitionem fugientes. Conueniuntq́; ex alto etiam ad quoſdam odores, ut ſepiam uſtam, & polypum, quæ ideo conijciuntur in naſſas. Sentina quidam nauium odorem procul fugiunt, maxime tamen piſcium ſanguinem. Non poteſt petris auelli polypus: idem cunila admota, ab odore protinus reſilit. Purpura quoque fœtidis capiuntur. Nam de reliquo animalium genere quis dubitet? Cornus cerui odore ſerpentes fugantur, ſed maxime ſtyracis: Origani, aut calcis, aut ſulphuris, formica necantur. Culices acida petunt, ad dulcia non aduolant.

Tactum cõmunẽ eſſe omnibus. CAP. LXXI.

TActus ſenſus omnibus eſt, etiam quibus nullus alius: nam & oſtreis & terreſtribus uermibus quoque. Exiſtimauerim omnibus ſenſum & guſtatus eſſe. Cur enim alios alia ſapores appetunt? in quo uel præcipua naturæ architectio. Alia dentibus prædantur, alia unguibus, alia roſtri aduncitate carpunt, alia latitudine ruunt, alia acumine excauant, alia ſugunt, alia lambunt, ſorbent, mandunt, uorant. Nec minor uarietas in pedum miniſterio, ut rapiant, diſtrahant, teneant, premant, pendeant, tellurem ſcabere non ceſſent.

Quæ uenenis uiuant, & quæ terra. CAP. LXXII.

VEnenis caprea & coturnices (ut diximus) pingueſcunt, placidiſsima animalia: at ſerpentes ouis, ſpectanda quidem draconum arte. Aut enim ſolida hauriunt, ſi iam fauces capiunt, quæ deinde in ſemet cõuoluti frangunt intus, atque ita putamina excutiunt: aut ſi tenerior eſt & catuli adhuc ætas, orbe apprehenſa ſpiræ, ita ſenſim uehementerq́; præſtringunt, ut amputata parte ceu ferro, reliquam quæ amplexu tenetur, ſorbeant. Simili modo auibus deuoratis ſolidis, cõtentione plumas & oſſa reuomunt. Scorpiones terra uiuunt. Serpẽtes, cum occaſio eſt, uinum præcipue appetunt, cum alioquin exiguo indigeãt potu. Eadem minimo & penè nullo cibo, cum adſeruantur incluſæ: ſicuti aranei quoque alioqui ſuctu uiuentes. Ideo nullum interit fame aut ſiti uenenatũ. Nam neque calor his, neque ſanguis, neque ſudor, quæ auiditatem naturali ſale augent. In quo genere omnia magis exitialia, ſi ſuum genus edere antequam noceant. Condit in theſauros maxillarum cibum ſphingiorum & ſatyrorum genus: mox inde ſenſim ad mandendum manibus expromit. Et quod formicis in annum ſolenne eſt, his in dies uel horas.*

* conuulſiunt

De cibo & potu quorundam. CAP. LXXIII.

VNum animal digitos habentium herba alitur, lepus: ſed & fruge ſolidipedes, et è biſulcis ſues omni cibatu & radicibus. Solidipedũ uolutatio propria. Serratorum dentium carniuora ſunt omnia. Vrſi & fruge, fronde, uindemia, pomis uiuũt & apibus, cancris etiam & formicis: Lupi, ut diximus, & terra in fame. Pecus potu pingueſcit, ideo ſal illis aptiſsimus: item ueterina, quanquam & fruge & herba: ſed ut bibere ſecedunt. Ruminant, præter iam dicta, ſylueſtrium cerui, cum à nobis aluntur. Omnia autem iacentia potius quàm ſtantia, & hyeme magis quàm æſtate, ſeptenis ferè mẽſibus. Pontici quoque mures ſimili modo remandunt. In potu, quibus ſerrati dentes, lambunt: Et mures hi uulgares, quamuis ex alio genere ſint. Quibus continui dentes, ſorbẽt, ut equi, boues. Neutrum urſi, ſed aquam quoque morſu uorant. In Africa maior pars ferarum æſtate non bibũt, inopia imbrium: Quam ob cauſam capti mures Libyci, ſi biberint, moriuntur. Orygem perpetuo ſitientia Africæ generant, & natura loci potu carentem, & mirabili modo ad remedia ſitientium. Nanq; Getuli latrones eo durant auxilio, repertis in corpore eorum ſaluberrimi liquoris ueſicis. Incidunt in eadem Africa pardi condenſa arborum, occultatique earum ramis, in prætereũtia deſiliunt, atq; è uolucrum ſede graſſantur. Feles quidem quo ſilentio, quàm leuibus ueſtigijs obrepunt auibus? quàm occulto ſpeculatu in muſculos exiliunt? Excremẽta ſua effoſſa obruunt terra, intelligentes odorem illum indicem ſui eſſe.*

* ſitientẽ Africa generat, ex natura loco potu carente.

Quæ inter ſe diſsideant, & quæ inter ſe conueniant. CAP. LXXIIII.

ERgo & alios quoſdam ſenſus eſſe quàm ſupradictos, haud difficulter apparet. Sunt enim quædam his bella amicitiaque, unde & affectus, præter illa quæ de quibuſque eorum ſuis diximus locis. Diſsident olores & aquilæ: Coruus & chlorio, noctu inuicem oua exquirentes: ſimili modo coruus & miluus, illo præripiente huic cibos: Cornices & noctua: Aquilæ & trochilus (ſi credimus) quoniam rex appellatur auium: Noctuæ & cæteræ minores aues. Rurſus cum terreſtribus muſtela & cornix: Turtur & pyralis: Ichneumones ueſpæ, & phalangia aranei. Aquaticæ, anates & gauiæ. Harpa & triorches accipiter. Sorices & ardeolæ, inuicem fœtibus inſidiantes. Aegithus auis minima cum aſino. Spinetis enim ſe ſcabendi cauſa atterens, nidos eius

diſsipat

diſſipat: quod adeo pauet, ut uoce omnino rudentis audita, oua eijciat, pulli ipſi metu cadant. Igitur aduolans ulcera eius roſtro excauat. Vulpes & Nili angues: muſtelæ et ſues. Aeſalon uocatur parua auis, oua corui frãgens, cuius pulli infeſtantur à uulpibus. Inuicem hæc catulos eius ipſamque uellit. Quod ubi uiderunt corui, contrà auxiliantur, uelut aduerſus communem hoſtem. Et acanthis in ſpinis uiuit, idcirco aſinos & ipſa odit, flores ſpinæ deuorantes. Aegithũ uero anthus in tantum, ut ſanguinem eorum credant non coire, multisque ob id ueneficijs infament. Diſſidens thoës & leones, & minima æquè ac maxima. Formicoſam arborem ſorices cauent. Librat araneus ſe filo in caput ſerpẽtis porrectæ ſub umbra arboris ſuæ: tantaque ui morſu cerebrum appræhendit, ut ſtridens ſubinde ac uertigine rotata, ne filũ quidem deſuper pendentis rumpere, adeo non fugere queat: nec finis ante mortem eſt. Rurſus amici pauones & columbæ, turtures & pſittaci, merulæ & turdi, cornix & ardeolæ, contra uulpium genus communibus inimicitijs. Harpe & miluus cõtra triorchyn. Quin & affectus indicia ſunt etiam in ſerpentibus, immitiſſimo animalium genere. Dicta ſunt quæ Arcadia narrat de domino à dracone ſeruato, & agnita uoce hominis. De aſpide miraculum Philarcho reddatur: Is enim autor eſt, cum ad menſam cuiuſdam ueniens in Aegypto aleretur aſſidue, enixam catulos, quorum ab uno filium hoſpitis interemptum: illam reuerſam ad cõſuetudinẽ cibi intellexiſſe culpã, & necẽ intuliſſe catulo, nec poſtea in tectum id reuerſam.

De ſomno animalium. CAP. LXXV.

SOmni quæſtio nõ obſcuram coniectationem habet. In terreſtribus omnia quæ cor habent, dormire manifeſtum eſt. Aquatilia quoq; exiguum quidem etiam qui de cæteris dubitant, dormire tamen exiſtimant: non oculorum argumento, quia nõ habẽt genas, uerũ ipſa quiete cernũtur placida ceu ſoporata, neq; aliud quàm caudas mouentia, & ad tumultum aliquem expauentia. De thynnis confidentius affirmatur. Iuxta ripas enim aut petras dormiunt. Plani autem piſcium in uado, ut manu ſæpe tollantur. Nam delphini balenæq; ſtertentes etiam audiuntur. Inſecta quoque dormire ſilentio apparet, quia nec luminibus quidẽ admotis excitẽtur. Homo genitus premitur ſomno per aliquot mẽſes: deinde longior in dies uigilia. Somniat ſtatim infans. Nã & pauore expergiſcitur, & ſuctũ imitatur. Quidã uero nunquã, quibus mortiferũ fuiſſe ſignũ contra conſuetudinẽ ſomnium, inuenimus exempla. Magnus hic inuitat locus, & diuerſis refertus documentis, utrùmne ſint aliqua præſcita animi quieſcẽtis: qua fiant ratione, an fortuita res ſit, ut pleraq;. Et ſi exẽplis agatur, profecto paria fiant. A uino & à cibis proxima, atq; in redormitione uana eſſe uiſa, propè conuenit. Eſt autẽ ſomnus nihil aliud, quàm animi in medium ſeſe receſſus. Præter hominẽ ſomniare equos, canes, boues, pecora, capras, palàm eſt. Ob hoc creditur & in omnibus, quæ animal pariant. De ijs quæ oua gignunt, incertum eſt, ſed dormire ea certum. Verum ad inſecta tranſeamus. Hæc nanque reſtant immenſæ ſubtilitatis animalia.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XI.

*

RESTANT *immenſæ ſubtilitatis animalia: quando aliqui ea neque ſpirare, & ſine ſanguine eſſe etiam prodiderunt.*

De inſectorum genere. CAP. I.

MVlta hæc & multigena, terreſtriũ uolucrũq; uita. Alia pẽnata, ut apes: alia utroq; modo, ut formicæ: aliqua & pennis & pedibus carẽtia. Et iure omnia inſecta appellata ab inciſuris, quæ nũc ceruicũ loco, nunc pectorũ atq; alui præcincta ſeparant mẽbra, tenui modo fiſtula cohærẽtia. Aliquibus uero non tota inciſura eas ambiente rugas, ſed in aluo, aut ſuperne tantum, imbricatis flexilibus uertebris, nuſquam alibi ſpectatiore naturæ rerum artificio.

De ſubtilitate in his naturæ. CAP. II.

IN magnis ſiquidẽ corporibus, aut certe maioribus facilis officina ſequaci materia fuit. In his tam paruis, atq; tam nullis, quæ ratio, quãta uis, quàm inextricabilis perfectio? Vbi tot ſenſus collocauit in culice? & ſunt alia dictu minora. Sed ubi uiſum in eo prætendit? ubi guſtatum applicauit? ubi odoratũ inſeruit? ubi uero truculentã illam & portione maximã uocẽ ingenerauit? qua ſubtilitate pennas adnexuit: prælongauit pedũ crura? diſpoſuit ieiunã caueã uti aluũ, auidam ſanguinis, & potiſſimũ humani ſitim accendit? Telum uero perfodiendo tergori, quo ſpiculauit ingenio? Atq; ut in capaci cũ cerni non poſſit exilitas, ita reciproca geminauit arte, ut fodiendo acuminatum pariter ſorbendoque fiſtuloſum eſſet. Quos teredini ad perforanda robora cũ ſono teſte dentes affixit, potiſſimumq; è ligno cibatũ fecit? Sed turrigeros elephãtorũ miramur humeros, taurorumq; colla, & truces in ſublime iactus, tigrium rapinas, leonũ iubas, cũ rerũ natura nuſquã magis quàm in minimis tota ſit. Quapropter quæſo, ne hæc legẽtes, quoniã ex his ſpernunt multa, etiam relata faſtidio damnent, cũ in contẽplatione naturæ nihil poſſit uideri ſuperuacuum.

Vtrum ſpirent, an habeant ſanguinẽ. CAP. III.

INſecta multi negarũt ſpirare, idq; ratione perſuadentes, quoniã uiſceri interiori nexus ſpirabilis nõ ineſſet: Itaq; uiuere ut fruges, arboresq;: ſed plurimũ intereſſe, ſpiret aliquid an uiuat. Eadem de cauſa nec ſanguinẽ ijs eſſe, qui ſit nullis carentibus corde atque iecore. Sic nec ſpirare ea quibus pulmo deſit. Vnde numeroſa quæſtionũ ſeries exoritur. Iidẽ enim & uocem eſſe his negãt, in tanto murmure apum, cicadarũ

ſono, & alijs quæ ſuis æſtimabuntur locis. Nam mihi contuenti ſe perſuaſit rerum natura, nihil incredibile exiſtimare de ea. Nec uideo cur magis poſſint non trahere animam talia: & uiuere, quàm ſpirare ſine uiſceribus: quod etiam in marinis docuimus, quamuis arcente ſpiritum denſitate, & altitudine humoris. Volare quidem aliqua, & animatu carere in ipſo ſpiritu uiuentia, habere ſenſum uictus, generationis, operis, atque etiam de futuro curam: & quamuis non ſint membra, quæ uelut carina ſenſus inuehant, eſſe tamen his auditum, olfactum, guſtatum, eximia præterea naturæ dona, ſolertiam: animum, artem, quis facile crediderit? Sanguinem non eſſe his fateor, ſicut ne terreſtribus quidem cunctis, uerum ſimile quiddam. Vt ſepiæ in mari ſanguinis uicem atramentum obtinet, purpurarum generi infector ille ſuccus: ſic & inſectis quiſquis eſt uitalis humor, hic erit & ſanguis; donec exiſtimatio ſua cuique ſit. Nobis propoſitum eſt, naturas rerum manifeſtas indicare, non cauſas indicare dubias.

De corpore eorum. CAP. IIII.

INſecta, ut intelligi poßit, non uidentur neruos habere, nec oſſa, nec ſpinas, nec cartilaginem, nec pinguia, nec carnes, ne cruſtam quidem fragilem, ut quædam marina, nec quæ iure dicatur cutis: ſed mediæ cuiuſdam inter omnia hæc naturæ corpus, arenti ſimile, neruo mollius, in reliquis partibus ſiccius uerius quàm durius. Et hoc ſolum his eſt, nec præterea aliud. Nihil intus, niſi admodum paucis inteſtinum implicatum. Itaque diuulſis præcipua uiuacitas, & partium ſingularum palpitatio. Quia quæcunque eſt ratio uitalis, illa non certis ineſt membris, ſed toto in corpore, minime tamen capite: ſolumque non mouetur, niſi cum pectore auulſum. In nullo genere plures ſunt pedes. Et quibus ex his plurimi, diutius uiuunt diuulſa, ut in ſcolopendris uidemus. Habent autem oculos: præterque è ſenſibus tactum atque guſtatum. aliqua & odoratum, pauca & auditum.

De apibus. CAP. V.

SEd inter omnia ea principatus apibus, & iure præcipua admiratio, ſolis ex eo genere hominum cauſa genitis. Mella contrahunt, ſuccumque dulciſſimum atque ſubtiliſſimum, ac ſaluberrimum. Fauos confingunt & *ceras. Illæ ad uſus uitæ laborem tolerant, opera conficiunt, Rempublicam habent, conſilia priuatim ad duces gregatim: & quod maxime mirũ ſit, mores habent. Præterea cum ſint neq; manſueti generis, neq; feri, tamen tanta eſt natura rerũ, ut propè ex umbra minimi animalis, incomparabile effecerit quiddam. Quos efficaciæ induſtriæq; tantæ comparemus neruos? quas uires? quos ratione medius fidius uiros? hoc certe præſtantioribus, quo nihil nouere niſi commune. Non ſit de anima quæſtio, conſtet & de ſanguine, quantulum tamen eſſe in tantulis poteſt. Aeſtimemus poſtea ingenium.

*ceras, mille ad uſus uitæ. Laborem

Qui ordo naturæ in eis. CAP. VI.

HYeme conduntur. Vnde enim ad pruinas niuesque, & aquilonum flatus perferendos uires? Sanè & inſecta omnia, ſed minus diu, quæ parietibus noſtris occultata mature tepeſiunt. Circa apes aut temporum locorumue ratio mutata eſt, aut errauerunt priores. Conduntur à Vergiliarũ occaſu, ſed latent ultra exortum: adeo non ad ueris initiũ, ut dixere, nec ut quiſquã in Italia de alueis exiſtimat. Ante fabas florentes non exeunt ad opera & labores, nullusque cum per cœlum licuit, ocio perit dies. Primum fauos conſtruunt, cerã fingunt, hoc eſt, domos cellasq; faciunt. Deinde ſobolem, poſtea mella, ceram ex floribus, melliginem è lacrymis arborum quæ glutinum pariunt, ſalicis, ulmi, harundinis, ſucco, gummi, reſina. His primum alueum ipſum intus totum, ut quodam tectorio illinunt, & alijs amarioribus ſuccis contra aliarum beſtiolarum auiditates: id ſe facturas conſciæ, quod concupiſci poßit. His deinde fores quoq; latiores circunſtruunt.

De uocabulis operis. CAP. VII.

PRima fundamẽta comoſin uocãt periti, ſecunda piſſoceron, tertia propolin, inter coria cerasque, magni ad medicamina uſus. Comoſis cruſta eſt prima, ſaporis amari. Piſſoceros ſuper eã uenit, picantiũ modo ceu dilutior, ceræ initiũ plerunq; è mitiore gummi. Propolis craßioris iam materiæ additis floribus, nondũ tamen cera, ſed fauorum ſtabilimentũ, qua omnes frigoris aut iniuriæ aditus obſtruuntur, odore & ipſa etiamnum graui, ut qua plerique pro galbano utantur. Præter hæc cõuehitur erithace, quam aliqui ſandaracã, alij cerinthum uocãt. Hic erit apum dum operantur cibus, qui ſæpe inuenitur in fauorũ inanitatibus ſepoſitus, & ipſe amari ſaporis. Gignitur autẽ rore uerno, & arborũ ſucco, gummi modo, africi minor, auſtri flatu nigrior, aquilonibus melior et rubẽs, plurimus in Græcis nucibus. Menecrates florem eſſe dicit, futuræ meßis indicium, ſed nemo præter eum.

Ex quibus floribus opera fiant. CAP. VIII.

CEras ex omnium arborum ſatorumq; floribus confingũt, excepta rumice et chenopode. Herbarum hæc genera. Falſo excipitur & ſpartum, quippe cum in Hiſpania multa in ſpartarijs mella herbã eam ſapiant. Falſo & oleas excipi arbitror, quippe oliuæ prouentu plurima examina gigni certũ eſt. Fructibus nullis nocetur. Mortuis ne floribus quidem, non modo corporibus, inſidunt. Operãtur intra ſexaginta paſſus. Et ſubinde conſumptis in proximo floribus, ſpeculatores ad pabula ulteriora mittunt. Noctu deprehenſæ in expeditione, excubant ſupinæ, ut alas à rore protegant.

De amatoribus earum. CAP. IX.

NE quis miretur amore earum captos, Ariſtomachum Solenſem duodeſexaginta annis nihil aliud egiſſe: Philiſcum uero Thaſium in deſertis apes

colentem

colentem Agrium cognominatum: qui ambo ſcripſere de his.

Ratio operis. CAP. X.

RAtio operis hæc: Interdiu ſtatio ad portas more caſtrorum, noctu quiet in matutinum, donec una excitet gemino aut triplici bombo, ut buccino aliquo. Tunc uniuerſæ prouolant, ſi dies mitis futurus eſt. Prædiuinant enim uentos imbresq́; & tunc ſe cõtinent tectis. Itaque temperie cœli (& hoc inter præſcita habent) cum agmen ad opera proceſſit, aliæ flores aggerunt pedibus, aliæ aquam ore, guttasq́ue lanugine totius corporis. quibus eſt earum adoleſcentia, ad opera exeunt, & ſupradicta conuehunt: ſeniores intus operantur. Quæ flores comportant, prioribus pedibus femina onerant, propter id natura ſcabra, pedes priores roſtro: totæq́; onuſtæ remeant ſarcina pandatæ. Excipiunt eas ternæ aut quaternæ atque exonerant. Sũt enim intus quoq; officia diuiſa. Aliæ ſtruũt, aliæ poliunt, aliæ ſuggerunt, aliæ cibum comparant ex eo quod allatum eſt. Neque enim ſeparatim ueſcuntur, ne inæqualitas operis & cibi fiat & temporis. Struunt orſa ea concameratione aluei, textumque uel uſque ad ſumma tecta deducunt, limitibus binis circa ſingulos arcus, ut alijs intrẽt, alijs exeãt. Faui ſuperiore parte affixi, & paululũ etiam lateribus ſimul hærent, & pendent una. Alueum non contingunt, nunc obliqui, nunc rotundi, qualiter popoſcit alueus: aliquando & duorum generum, cum duo examina concordibus populis diſsimiles habuere ritus. Ruentes ceras fulciunt, pilarum intergerinis à ſolo fornicatis, ne deſit aditus ad ſarciendum. Primi ferè tres uerſus inanes ſtruuntur, ne promptum ſit quod inuitet furantem. Nouiſsimi maxime implentur melle, ideoq; auerſo alueo faui eximuntur. Gerulæ ſecundos flatus captant. Si cooriatur procella, appræhenſi ponduſculo lapilli ſe librant. Quidam in humeros eum imponi tradunt. Iuxta uero terram uolant in aduerſo flatu uepribus hebetato. Mira obſeruatio operis. Ceſſantiũ inertiam notant, caſtigant mox, & puniunt morte. Mira mũditia. Amoliuntur omnia è medio, nullæq; inter opera ſpurcitiæ iacent. Quin & excrementa operantium intus, ne longius recedant, unum congeſta in locum, turbidis diebus & operis otio egerunt. Cum aduesperaſcit, in alueo ſtrepunt minus ac minus, donec una circumuolet eodem quo excitaunt bombo, ceu quietem capere imperans: & hoc caſtrorum more. Tunc repente omnes conticeſcunt.

De fucis. CAP. XI.

DOmos primum plebeis exædificant, deinde regibus. Si ſperatur largior prouentus, adijciuntur contubernia & fucis. Hi cellarum minimæ, ſed ipſi maiores apibus. Sunt autem fuci, ſine aculeo uelut imperfectæ apes, nouiſsimæq́; à feſsis & iam emeritis inchoatæ, ſerotinus fœtus, & quaſi ſeruitia uerarum apum. Quamobrem imperant ijs, primosque in opera expellunt, tardantes ſine clementia puniunt. Neque in opere tantum, ſed in fœtu quoque adiuuant eas, multum ad calorem conferente turba. Certe quo maior fuerit multitudo, eo maior fiet examinum prouentus. Cum mella cœperunt matureſcere, abigunt eos: multæq́ue ſingulos aggreſſæ trucidant. Nec id genus niſi uere conſpicitur. Fucus ademptis alis in alueum reiectus, ipſe cæteris adimit. Regias imperatoribus futuris in una parte aluei extruunt amplas, magnificas, ſeparatas, tuberculo eminentes: quod ſi exprimatur, non gignuntur ſoboles. Sexangulæ omnes cellæ, à ſingulorum ea pedum opere. Nihil horum ſtato tempore, ſed rapiunt diebus ſerenis munia. Et melle uno alteróue ad ſummum die cellas replent.

Quæ natura mellis. CAP. XII.

VEnit hoc ex aëre, & maxime ſiderum exortu, præcipueq́ue ipſo ſirio explendeſcente fit; nec omnino prius Vergiliarum exortu ſublucanis temporibus. Itaq; tum prima aurora folia arborum melle roſcida inueniuntur: ac ſi qui matutino ſub dio fuere, unctas liquore ueſtes, capillumq́; concretum ſentiunt. Siue ille eſt cœli ſudor, ſiue quædam ſiderum ſaliua, ſiue purgantis ſe aeris ſuccus: utinamq́; eſſet & purus ac liquidus, & ſuæ naturæ qualis defluit primo: nunc uero è tanta cadens altitudine, multumque dum uenit ſordeſcens, & obuio terræ halitu infectus, præterea è fronde ac pabulis potus, & in utriculos congeſtus apum (ore enim uomunt) ad hæc ſucco florum corruptus, & alueis maceratus, totiesq́; mutatus, magnam tamen cœleſtis naturæ uoluptatem affert.

Quæ optima mella. CAP. XIII.

IBi optimus ſemper, ubi optimorum doliolis florum conditur. Atticæ regionis hic, & Siculæ, Hymetto, & Hybla ab locis, mox Calydna inſula. Eſt autem initio mel (ut aqua) dilutum, & primis diebus feruet ut muſtum, ſeque purgat: uiceſimo die craſſeſcit, mox obducitur tenui membrana, quæ feruoris ipſius ſpuma concreſcit. Sorbetur optimum & minime fronde infectum, è quercus, tiliæ, harundinum folijs.

Quæ genera mellis in ſingulis. CAP. XIIII.

SVmma quidem bonitatis natione conſtat (ut ſuprà diximus) pluribus modis. Alibi enim faui cera ſpectabiles gignũtur, ut in Pelignis, Sicilia: alibi mellis copia, ut in Creta, Cypro, Africa: alibi magnitudine, ut in ſeptentrionalibus, uiſo iam in Germania octo pedum longitudinis fauo, in caua parte nigro. In quocunq; tamen tractu terna ſunt mellis genera. Vernum ex floribus conſtructo fauo, quod ideo uocatur anthinum. Hoc quidam attingi uetant, ut largo alimento ualida exeat ſoboles. Alij ex nullo minus apibus relinquunt, quoniam magna ſequatur ubertas magnorum ſyderum exortu. Præterea ſolſtitio, cum thymum & uua florere incipiunt, præcipua cellarum materia. Eſt autem in eximendis fauis neceſſaria diſpenſatio, quoniam inopia cibi deſperant, moriunturq́; aut

effugiunt: contrà copia ignauiam affert, ac iam melle non erithace paſcũtur. ergo diligentiores, ex hac uindemia xij. partem apibus relinquunt. Dies ſtatus inchoandi, ut quadam lege naturæ, ſi ſcire aut obſeruare homines uelint, xxx. ab educto examine: fereq; Maio menſe includitur hæc uindemia. Alterum genus eſt mellis æſtiui, quod ideo uocatur horæum, à tempeſtiuitate præcipua, ipſo ſirio explendeſcente poſt ſolſtitium diebus xxx. ferè. Immenſa circa hoc* ſubtilitas naturæ mortalibus patefacta eſt, niſi fraus hominum cuncta pernicie corrumperet. Nanque ab exortu ſyderis cuiuſcunque, ſed nobilium maximè, aut cœleſtis arcus, ſi non ſequantur imbres, ſed ros tepeſcat ſolis radijs, medicamenta non mella gignuntur, oculis, ulceribus, internisq; uiſceribus dona cœleſtia. Quod ſi ſeruetur hoc ſirio exoriente, caſuque congruat in eundem diem (ut ſæpe) Veneris, aut Iouis, Mercurijue exortus, non alia ſuauitas, uisq; mortaliũ malis à morte uocandis, quàm diuini nectaris fiat.

* ſublimitas

Quomodo probentur mella. CAP. XV.

MEl plenilunio uberius capitur, ſerena die pinguius. In omni melle quod per ſe fluit, ut muſtum oleumque, appellaturque acœton, maximè laudabile eſt. Aeſtiuum omne rutilum, ut diebus cõfectum ſiccioribus. Aptiſsimum exiſtimatur è thymo, coloris aurei, ſaporis gratiſsimi, quod fit palàm doliolis, pingue, marino è rore ſpiſſum. Quod cõcreſcit autem, hoc minime laudatur. Thymoſum non coit, & tactu prætenuia fila mittit, quòd primum grauitatis argumentum eſt. Abrumpi ſtatim & reſilire guttas, uilitatis indicium habetur. Sequens probatio, ut ſit odoratum ex dulci acre, glutinoſum, perlucidum. Aeſtiua mellatione decimam partem Thaſio Dionyſio apibus relinqui placet, ſi pleni fuerint aluei: ſi minus, pro rata portione: aut ſi inanes, omnino nõ attingi. Huic uindemiæ Attici ſignum dedere initium caprificialem diem Vulcano ſacrum.

De tertio genere mellis, & quomodo apes probentur. CAP. XVI.

TErtium genus mellis, minime probatum, ſylueſtre, quod ericæum uocant. Conuehitur poſt primos autumni imbres, cum erice ſola floret in ſyluis, ob id harenoſo ſimile. Gignitur id maxime Arcturi exortu à pridie Idus Septemb. Quidam æſtiuam mellationem ad Arcturi exortum proferunt, quoniam ad æquinoctium autumni ab eo ſuperſint dies xiiij. & ab æquinoctio ad Vergiliarum occaſum diebus xlviij. plurima ſit erice. Athenienſes tetralicem appellant, Eubœa ſiſaram, quam putãt apibus eſſe gratiſsimam, fortaſsis quia nulla tunc alia ſit copia. Hæc ergo mellatio fine uindemiæ & Vergiliarum occaſu, idibus Nouemb. ferè includitur. Relinqui ex ea duas partes apibus ratio perſuadet, & ſemper eas partes fauorũ, quæ habeant erithacen. A bruma ad Arcturi exortum diebus lx. ſomno aluntur ſine ullo cibo. Ab Arcturi exortu ad æquinoctium uernũ tepidiore tractu iam uigilant: ſed etiam tunc alueo ſe continent, ſeruatosq; in id tempus cibos repetunt. In Italia uero hoc idem à Vergiliarum exortu faciunt, & in eu[illegible]dormiunt. Alueos quidam in eximendo melle expendũt, ita diribentes quantum relinquant. Aequitas quidem etiam in eis obſtringitur: feruntque ſocietate fraudata alueos mori. In primis ergo præcipitur ut lauti purique eximant mella. & furem mulierumque menſes odêre. Cum eximuntur mella, apes abigi fumo utiliſsimum, ne iraſcantur, aut ipſæ auide uorent. Fumo crebriore etiam ignauia earum excitatur ad opera. nam niſi incubauere, fauos liuidos faciũt. Rurſus nimio fumo inficiuntur: quarum iniuriam celerrime ſentiunt mella, uel minimo contactu roris aceſcentia. Et ob id inter genera ſeruatur, quòd acapnon uocant. Albũ mel non fit quod bithymum eſt, ſed oculis & ulceribus aptiſsimum exiſtimatur. Fœtus quonam modo progenerarent, magna inter eruditos & ſubtilis quæſtio fuit. Apum enim coitus uiſus eſt nunquam. Plures exiſtimauere oportere confici floribus compoſitus apte atq; utiliter. Aliqui coitu unius, qui rex in quoq; appellatur examine. Hunc eſſe ſolum marem, præcipua magnitudine, ne fatiſcat. Ideo fœtũ ſine eo non edi: apesq; reliquas tanquam marem fœminas comitari, non tanquam ducem: quam probabilem aliâs ſentẽtiam fucorum prouentus coarguit. Quæ enim ratio, ut idem coitus alios perfectos, imperfectos generet alios? Propior uero prior exiſtimatio fieret, ni rurſus alia difficultas occurreret. Quippe naſcuntur aliquando in extremis fauis apes grandiores: quæ cæteras fugant. Oeſtrus uocatur hoc malum: quonam modo naſcens, ſi* ipſæ fingunt? Quod certum eſt, gallinarum modo incubant. Id quod excluſum eſt, primum uermiculus uidetur candidus, iacens tranſuerſus, adhærẽsq; ita ut paſcere uideatur. Rex ſtatim melle coloris, ut electo flore ex omni copia factus, neq; uermiculus, ſed ſtatim penniger. Cætera turba cum formã capere cœpit, nymphæ uocãtur: ut fuci, ſirenes aut cephenes. Si quis alterutris capita demat, prius quàm pẽnas habeant, pro gratiſsimo ſunt pabulo matribus. Tẽpore procedente inſtillant cibos, atq; incubant, tũ maxime murmurãtes caloris (ut putant) faciendi gratiá, neceſſarij excludẽdis pullis, donec ruptis mẽbranis, quæ ſingulos cingunt, ouorum modo uniuerſum agmen emergat. Spectatũ hoc Romæ conſularis cuiuſdam ſuburbano, alueis cornu laternæ trãſlucido factis. Fœtus intra xlv. diem peragitur. Fit in fauis quibuſdam, qui uocatur clerus, amaræ duritiæ ceræ, cum fœtũ inde non eduxere morbo aut ignauia, aut infœcunditate naturali. Hic eſt abortus apũ. Protinus autem educti operantur quadam diſciplina cum matribus: regemq; iuuenem æqualis turba comitatur. Reges plures inchoantur ne deſint. Poſtea ex his ſoboles, cum adulta eſſe cœpit, concordi ſuffragio deterrimos necant, ne diſtrahant agmina. Duo autem genera eorum, melior ruffus quàm niger uariusque. Omnibus forma ſemper egregia, & duplo quàm cæteris maior, pennæ

* ipſæ ſe fingunt

pennæ breuiores, crura recta, ingreſſus celſior, in frõte maculâ quodam diademate candicãs. Multum etiam nitore à uulgo differunt,

Quæ regiminis ratio. CAP. XVII.

QVæras nunc aliquis, unúsne Hercules fuerit, & quod Liberi patris ſepulchrum, & reliqua uetuſtatis ſitu obruta. Ecce in re parua, uillisque noſtris annexa, cuius aſsidua copia eſt, non conſtat inter autores: rex nullúmne ſolus habeat aculeum, maieſtate tantum armatus, an dederit eum quidem natura, ſed uſum eius illi tantum negauerit. Illud conſtat, imperatorem aculeo non uti. Mira plebei circa eum obedientia. Cum procedit, unà eſt totum examen, circaq; eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur. Reliquo tempore cum populus in labore eſt, ipſe opera intus circuit ſimilis exhortanti, ſolus immunis. Circa eum ſatellites quidam lictoresq;, aſsidui cuſtodes autoritatis. Procedit foras non niſi migraturo examine. Id multo intelligitur antè, aliquot diebus murmure intus ſtrepente, apparatus indice diem tempeſtiuum eligentium. Si quis alam ei detruncet, non fugiet examen. Cum proceſſere, ſe quæq; proximam illi cupit eſſe, & in officio conſpici gaudet. Feſſum humeris ſubleuant, ualidius fatigatum ex toto portant. Si qua laſſata deficit, aut forte aberrauit, odore perſequitur. Vbicunque ille conſedit, ibi cunctarum caſtra ſunt. Tunc oſtenta faciunt priuata ac publica, uua dependente in domibus templiſue, ſæpe expiata magnis euentibus. Sedêre in ore infantis tum etiam Platonis, ſuauitatem illam prædulcis eloquij portendentes. Sedêre in caſtris Druſi imperatoris, cum proſperrime pugnatum apud Arbalonem eſt, haudquaquam perpetua aruſpicum coniectura, qui dirum id oſtentum exiſtimant ſemper. Duce prahenſo totum tenetur agmen: amiſſo dilabitur, migratq; ad alios. Eſſe utique ſine rege non poſſunt. Inuitæ autem interimunt eos, cum plures fuere, potiusq; naſcentium domos diruunt, ſi prouentus deſperatur: tunc & fucos abigunt. Quanquam de ijs uideo dubitari, propriumq; ijs genus eſſe aliquos exiſtimare, ſicut furibus, grandiſsimis inter illas, ſed nigris, lataque aluo: ita appellatis quia furtim deuorent mella. Certum eſt, ab apibus fucos interfici. Vtique regem non habent. Sed quomodo ſine aculeo naſcantur, in quæſtione eſt. Humido uere melior fœtus, ſicco mel copioſius. Quod ſi defecerit alicuius aluei cibus, impetum in proximas faciunt rapinæ propoſito. At illæ contrà dirigunt aciem: & ſi cuſtos adſit, alterutra pars quæ ſibi fauere ſentit, non appetit eum. Ex alijs quoq; ſæpe dimicant cauſis, easq; acies contrarias duo imperatores inſtruunt, maxime rixa in conuehendis floribus exorta, & ſuos quibuſq; euocantibus: Quæ dimicatio iniectu pulueris aut fumo tota diſcutitur. Reconciliantur uero lacte uel aqua mulſa.

De genere apum, & quæ inimica apibus. CAP. XVIII.

APes ſunt & ruſticæ ſylueſtreſque, horridæ aſpectu, multo iracundiores, ſed opere ac labore præſtantes. Vrbanarum duo genera: Optimæ breues, uariæque, & in rotunditatem compactiles: deteriores longæ, & quibus ſimilitudo ueſparum: etiam num deterrimæ ex ijs piloſæ. In Põto ſunt quædam albæ, quæ bis in menſe mella faciunt. Circa Thermodoontem autem fluuium duo genera: Aliarum quæ in arboribus mellificant: aliarum quæ ſub terra, triplici cerarum ordine uberrimi prouentus. Aculeum apibus natura dedit uentri conſertum: Ad unum ictum hoc infixo, quidam eas ſtatim emori putant. Aliqui non niſi intantum adacto, ut inteſtini quippiam ſequatur: ſed fucos poſtea eſſe, nec mella facere, uelut caſtratis uiribus, pariterque & nocere & prodeſſe deſinere. Eſt in exemplis, equos ab ijs occiſos. Odere fœdos odores, proculque fugiunt, ſed & infectos. Itaque unguenta redolentes infeſtant, ipſæ plurimorum animalium iniurijs obnoxiæ. Impugnant eos naturæ eiuſdem degeneres ueſpæ atque crabrones, & è culicum genere qui uocantur muliones: populantur hirundines, & quædam aliæ aues. Inſidiantur aquantibus ranæ, quæ maxima earum eſt operatio tum cum ſobolem faciunt. Nec hæ tantum quæ ſtagna riuoſque obſident, uerum & rubetæ ueniunt ultro, adrepenteſque foribus per eas ſufflant: ad hoc prouolant, confeſtimque abripiuntur. Nec ſentire ictus apum ranæ traduntur. Inimicæ & oues, difficile ſe à lanis earum explicantibus. Cancrorum etiam odore ſi quis iuxtà coquat, exanimantur. Quin & morbos ſuapte natura ſentiũt. Index earum triſtitia torpens, & cum ante fores in teporem ſolis promotis aliæ cibos miniſtrant, cum defunctas progerunt, funerantiumque more comitantur exequias. Rege ea peſte conſumpto, mœret plebs ignauo dolore; Non cibos conuehunt, non procedunt, triſti tantum murmure glomerantur circa corpus eius. Subtrahitur itaq; deducta multitudine: aliàs ſpectantes exanimem, luctum non minuunt. Tunc quoque ni ſubueniatur, fame moriuntur. Hilaritate igitur & nitore ſanitas æſtimatur.

De morbis apum. CAP. XIX.

SVnt & operis morbi: cum fauos non explent, ſcleron uocant. Iidem blapſigoniam, ſi fœtum non peragant. Inimica & echo eſt reſultanti ſono, qui pauidas alterno pulſat ictu: inimica & nebula. Aranei quoque uel maxime hoſtiles, cum præualuere ut intexant, enecant alueos. Papilio etiam hic ignauus & inhonoratus, luminibus accenſis aduolitans, peſtifer, nec uno modo. Nam & ipſe ceras depaſcitur, & relinquit excrementa, quibus teredines gignuntur: filis etiam araneoſa, quacunque inceſſit, alarum maxime lanugine obtexit. Naſcuntur & in ipſo ligno teredines, quæ ceras præcipue appetunt. Infeſtat & auiditas paſtus nimia florum ſatietate, uerno maxime tempore aluo cita. Oleo quidem non apes tantum, ſed omnia inſecta exanimantur, præcipue ſi capite uncto

in ſole

in ſole ponantur. Aliquãdo & ipſæ contrahunt mortis ſibi cauſas, quum ſenſere eximi mella auide uorantes. Cætero præparcæ, & quæ alioquin prodigas atque edaces non ſecus ac pigras & ignauas proturbent. Nocent & ſua mella ipſis, illitæque ab aduerſa parte moriuntur. Tot hoſtibus, tot caſibus, & quota portione eorum commemorata? tam munificum animal expoſitum eſt. Remedia dicemus ſuis locis. Nunc enim ſermo de natura eſt.

De continendis apibus, & quomodo reparentur. CAP. XX.

GAudent plauſu atque tinnitu æris, eoq́ue conuocantur: Quo manifeſtum, auditus quoque inesse ſenſum. Effecto opere, educto fœtu, functæ munere omni, exercitationem tum ſolennem habent: ſpatiataq́ue in aperto, & in altum data gyris uolatu editis, tum demum ad cibum redeunt. Vita eis longiſsima, ut proſpere inimica ac fortuita cadant, ſeptenis annis uniuerſa. Alueos nunquam ultra decem annos duraſſe proditur. Sunt qui mortuas, ſi intra tectum hyeme ſeruentur, deinde ſole uerno torreantur, ac ficulneo cinere toto die foueantur, putent reuiuiſcere. In totum uero amiſſas reparari uentribus bubulis recentibus cum fimo obrutis: Virgilius iuuencorum corpore exanimato, ſicut equorum ueſpas atque crabrones, ſicut aſinorum ſcarabeos, mutãte natura ex aliÿs quædam in alia. Sed horum omnium coitus cernuntur. Et tamen in fœtu eadem propè natura quæ apibus.

De ueſpis & crabronibus. CAP. XXI.

VEſpæ in ſublimi è luto nidos faciunt, & in iÿs ceras: Crabrones in cauernis ac ſub terra. Et horum omnium ſexangulæ cellæ, cætera autem è cortice & harena. Fœtus ipſe inæqualis ut barbaris, alius euolat, alius in nympha eſt, alius in uermiculo. Et autũno non uerno omnia ea. Plenilunio maxime creſcũt. Veſpæ quæ ichneumones uocantur (ſunt autẽ minores quàm aliæ) unum genus ex araneis perimunt, phalangium appellatum, & in nidos ſuos ferunt: deinde illinunt, & ex iÿs incubando ſuum genus procreãt. Præterea omnes carne ueſcuntur contrà quàm apes, quæ nullum corpus attingunt. Sed ueſpæ muſcas grandiores uenantur: & amputato iÿs capite, reliquum corpus auferunt. Crabronum ſylueſtres, in arborum cauernis degunt: hyeme ut cætera inſecta conduntur: uita bimatum non tranſit. Ictus eorum haud temere ſine febri eſt. Autores ſunt, ter nouenis punctis interfici hominem. Aliorum qui mitiores uidentur, duo genera: Opifices minores corpore, qui moriuntur hyeme: matres quæ biennio durant, iÿ & clementes. Nidos uere faciunt ferè quadrifores, in quibus opifices generẽtur. Iis educatis, alios deinde nidos maiores fingũt, in quibus matres futuras producant. Iam tum opifices funguntur munere, & paſcunt eas. Latior matrum ſpecies, dubiumq́ue an habeant aculeos, quia non egrediuntur. Et his ſui fuci. Quidam opinantur omnibus his ad hyemem decidere aculeos. Nec crabronum autem, nec ueſparum generi reges aut examina: ſed ſubinde renouatur multitudo ſobole.

De bombycibus, & bombyli, & necydalo, & quis primus bombycinam ueſtem inuenerit. CAP. XXII.

QVartũ inter hæc genus eſt bombycũ, in Aſsyria prouentiens, maius quàm ſupradicta. Nidos luto fingunt, ſalis ſpecie, applicatos lapidi, tãta duritia, ut ſpiculis perforari uix poſsint. In iÿs & ceras largius quàm apes faciũt, deinde maiorẽ uermiculum. Et alia horum origo è grandiore uermiculo, gemina protendens ſui generis cornua. Hi erucæ ſunt. Fit deinde quod uocatur bombylis, ex ea necydalus, ex hoc in vi. menſibus bombyx. Telas araneorum modo texunt ad ueſtem luxumq; fœminarum, quæ bombycina appellatur. Prima eas redordiri, rurſusq́ue texere inuenit in Ceo mulier Pamphila Latoi filia, non fraudanda gloria excogitatæ rationis, ut denudet fœminas ueſtis.

De bombyce Coa. CAP. XXIII.

BOmbycas & in Co inſula naſci tradunt, cupreſſi, terebinthi, fraxini, quercus florem imbribus decuſſum terræ halitu animante. Fieri autem primo papiliones paruos nudosq;, mox frigorum impatientia uillis inhorreſcere, & aduerſum hyemem tunicas ſibi inſtaurare denſas, pedum aſperitate radẽtes foliorum lanuginem in uellera. Hanc ab his cogi ſubigiq́ue unguium carminatione, mox trahi inter ramos, tenuari ceu pectine. Poſtea appræhenſam corpori inuolui nido uolubili. Tum ab homine tolli, fictilibusq; uaſis tepore & furfurum eſca nutriri: atque ita ſubnaſci ſui generis plumas, quibus ueſtitos ad alia penſa dimitti. Quæ uero cœpta ſint lanificia, humore lẽteſcere, mox in fila tenuari iunceo fuſo. Nec puduit has ueſtes uſurpare etiam uiros, leuitatem propter æſtiuam. In tantum à lorica gerenda diſceſſere mores, ut oneri ſint etiam ueſtes. Aſsyria tamen bombyce adhuc fœminis cedimus.

De araneis, & generatione eorũ. CAP. XXIIII.

ARaneorum his non abſurde iungatur natura, digna uel præcipua admiratione. Plura autem ſunt genera, nec dictu neceſſaria in tanta notitia. Phalangia ex his appellantur, quorum noxiÿ morſus, corpus exiguum, uarium, acuminatum, aſſultim ingredientium. Altera eorum ſpecies, nigri, prioribus cruribus longiſsimis. Omnibus internodia terna in cruribus. Luporum nomine minimi non texunt. Maiores in terra cauernis exigua ueſtibula præpandunt. Tertium eorũdem genus erudita operatione conſpicuum. Orditur telas, tantiq; operis materia uterus ipſius ſufficit: ſiue ita corrupta alui natura ſtato tẽpore (ut Democrito placet) ſiue eſt quædam intus lanigera fertilitas: tam moderato ungue, tam tereti filo, & tã æquali deducit ſtamina, ipſo ſe pondere uſus. Texere à medio incipit, circinato orbe ſubtegmina adnectens: maculasq; paribus ſemper interuallis, ſed ſubinde creſcentibus ex

bus ex anguſto dilatans indiſſolubili nodo implicat. Quanta arte celat pedicas ſcutulato rete graſſantes, quàm non ad hoc uidetur pertinere cribratæ pexitas telæ, & quadam poliuræ arte, ipſa per ſe tenax ratio trama? quàm laxus ad flatus non ad reſpuenda quæ ueniant ſinus, derelicta laſſo prætenti ſumma parte, ut arbitrari licet illa quæ difficile cernuntur: atque ut in plagis lineæ offenſæ præcipitant in ſinum? Specus ipſe qua concameratur architectura? & contra frigora quãto uillofior? quàm remotus à medio, aliudq; agenti ſimilis, incluſus uero ſic, ut ſit nécne intus aliquis, cerni non poſſit? Age firmitas quanta irrũpentibus uentis, quæ puluerum mole degrauãte? Latitudo telæ ſæpe inter duas arbores, cum exercet artem & diſcit texere: Longitudo fili à culmine, ac rurſus à terra per illud ipſum uelox reciprocatio, ſubitq; pariter ac fila deducit. Cum uero captura incidit, quàm uigilans & paratus ad curſum? licet extrema hæreat plaga, ſemper in medium currit, quia ſic maxime totum concutiendo implicat. Sciſſa protinus reficit ad polituram ſarciẽs. Nanq; & lacertarum catulos uenantur: hos primum tela inuoluentes, & tunc demum labra utraq; morſu apprahendentes, amphitheatrali ſpectaculo cum contigit. Sunt ex eo & auguria. Quippe incremento amnium futuro telas ſuas altius tollunt. Iidem ſereno non texunt, nubilo texunt. Ideoque multæ araneæ imbrium ſigna ſunt. Fœminam putant eſſe quæ texat, marem qui uenatur: ita paria fieri merita coniugio. Aranei conueniunt clunibus: pariunt uermiculos ouis ſimiles. Nam nec horum differri poteſt genitura, quoniam inſectorum uix ulla alia narratio eſt. Pariunt autem oua ea in telas & ſparſa, quia ſaliunt, atque ita emittunt. Phalangius tantum in ipſo ſpecu incubat magno numero: qui ut emerſerit, matrem conſumit, ſæpe & patrem: adiuuat enim incubare. Pariunt autem & tricenos, cæteræ pauciores. Et incubant triduo. Conſummantur aranei quater ſeptenis diebus.*

* tela, ſed ſparſa,

De ſcorpionibus. CAP. XXV.

SImiliter his & ſcorpiones terreſtres, uermiculos ouorum ſpecie pariunt, ſimiliterq; pereunt: peſtis importuna ueneni ſerpentium, niſi quòd graviore ſupplicio lenta per triduum morte conficiunt, uirginibus letali ſemper ictu, & fœminis ferè in totum: uiris autem matutino, exeuntes cauernis, prius quàm aliquo fortuito ictu ieiunum egerãt uenenum. Semper cauda in ictu eſt, nulloq; momento meditari ceſſat, ne quando deſit occaſioni. Ferit & obliquo ictu & inflexo. Venenum ab iis candidum fundi Apollodorus autor eſt, in nouem genera deſcriptis, per colores maxime ſuperuacuos, quoniam non eſt ſcire, quos minime exitiales prædixerit. Geminos quibuſdam aculeos eſſe, maresq; ſæuiſſimos. Nam coitum iis tribuit. Intelligi autem gracilitate & lõgitudine. Venenum omnibus medio die, cum incãduere ſolis ardoribus. Itemq; cum ſitiunt, inexplebiles potu. Conſtat & ſeptena caudæ internodia ſæuiora eſſe. Pluribus enim ſena ſunt. Hoc malum Africæ uolucre etiam auſtri faciunt, pandentibus brachia, ut remigia ſubleuantes. Apollodorus idem planè quibuſdã ineſſe pennas tradit. Sæpe Pſylli, qui reliquarum uenena terrarum inuehentes, quæſtus ſui cauſa peregrinis malis impleuere Italiam, hos quoque importare conati ſunt. ſed uiuere intra Siculi cœli regionem non potuere. Viſuntur tamen aliquando in Italia, ſed innocui, multisq; aliis in locis, ut circa Pharum in Aegypto. In Scythia interimunt etiam ſues, alioquin uiuaciores cõtra uenena talia: nigras quidem celerius, ſi in aquam ſe immerſerint. Homini icto putatur eſſe remedio ipſorum cinis potus in uino. Magnam aduerſitatem oleo merſis & ſtellionibus putant eſſe, innocuis duntaxat iis, qui & ipſi carent ſanguine, lacertarum figura. Atq; ſcorpiones in totum nulli nocere, quibus non ſit ſanguis. Quidam & ab ipſis fœtum deuorari arbitrantur. Vnum modo relinqui ſolertiſſimum, & qui ſe ipſius matris clunibus imponẽdo, tutus & à cauda & à morſu loco fiat. Hunc eſſe reliquorum ultorem, qui poſtremo genitores supernè conficiat. Pariuntur autem undeni.

De ſtellionibus, & cicadis. CAP. XXVI.

CHamæleonum ſtelliones quodãmodo naturam habent, rore tantum uiuentes, præterq; araneis. Similis cicadis uita, quarũ duo genera. Minores, quæ primæ proueniunt, & nouiſſime pereunt. ſunt autem mutæ. Sequens eſt uolatu rara. Quæ canunt, uocantur achetæ: & quæ minores ex eis ſunt, tettigoniæ: ſed illæ magis canoræ. Mares canunt in utroq; genere: fœminæ ſilent. Gentes ueſcũtur iis ad orientem, etiam Parthi opibus abundantibus. Ante coitum mares præferunt, à coitu fœminas, ouis earum correptis quæ ſunt candida. Coitus ſupinis. Aſperitas præacuta in dorſo, qua excauant fœturæ locum in terra. Fit primo uermiculus: dein ex eo quæ uocatur tettigometra, cuius cortice rupto circa ſolſtitia euolant, noctu ſemper. Primum nigræ atque duræ. Vnum hoc ex iis quæ uiuunt, & ſine ore eſt. Pro eo quiddam aculeatum linguis ſimile, & hoc in pectore quo rorem lambũt. Pectus ipſum fiſtuloſum: hoc canunt achetæ, ut diximus. De cætero in uentre nihil eſt. Excitatæ cum ſubnolant, humorem reddunt: quod ſolum argumentum eſt, rore eaſdem ali. Iiſdem ſolis nullum ad excremẽta corporis foramen. Oculi tã hebetes, ut ſi quis digitum contrahens ac remittens iis appropinquet, tranſeant uelut in ſolis. Quidam duo alia genera faciunt earum: Surculariam, quæ ſit grandior: frumentariam, quam alii auenariam uocant. Apparet enim ſimul cum frumentis areſcentibus.

Cicadæ ubi nõ ſint, & ubi mutæ. CAP. XXVII.

CIcadæ non naſcuntur in raritate arborum, idcirco ſunt Cyrenis circa oppidum, nec in campis, nec in frigidis aut umbroſis nemoribus. Eſt quædam & iis locorũ differentia. In Mileſia regione paucis ſunt locis. Sed in Cephalenia amnis quidam penuriam earum & copiam dirimit. At in Rhegino agro

ſilent

ſilent omnes: ultra flumen in Locrenſi canunt. Pennarum illis natura quæ apibus, ſed pro corpore amplior.

De pennis inſectorum, & ſcarabeorum generibus. XXVIII.

INſectorum quædam binas gerunt pinnas, ut muſcæ: quædam quaternas, ut apes. Membranis & cicadæ uolant. Quaternas habent quæ aculeis in aluo armantur. Nullum, cui telum in ore, pluribus quàm binis aduolat pennis. Illis enim ultionis cauſa datum eſt, his auiditatis. Nullis eorum pennæ reuiuiſcunt auulſæ. Nullum cui aculeus in aluo, bipenne eſt. Quibuſdã pennarum tutelæ cruſta ſuperuenit, ut ſcarabeis, quorum tenuior fragiliorq; penna. his negatus aculeus: ſed in quodam genere eorũ grandi cornua prælonga, biſulcis dentata forcipibus, in cacumine cũ libuit ad morſum coeuntibus, infantũ etiam remedijs ex ceruice ſuſpendũtur. Lucanos uocat hos Nigidius. Aliud rurſus eorum genus, qui è fimo ingentes pilas auerſis pedibus uolutant, paruosq; in ijs contra rigorem hyemis uermiculos fœtus ſui nidulãtur. Volitant alij magno cum murmure ac mugitu. Alij focos & prata crebris foraminibus excauant, nocturno ſtridore uocales. Lucent ignium modo noctu, laterum & clunium colore lampyrides, nunc pennarum hiatu refulgentes, nunc uero compreſſu obumbratæ, non ante matura pabula, aut poſt deſecta conſpicuæ. E contrario tenebrarum alumna blattis uita, lucemq; fugiunt in balineis maxime humido uapore prognatæ. Fodiunt ex eodem genere rutili atque prægrandes ſcarabei tellurem aridam, fauosq; paruæ ac fiſtuloſæ modo ſpongiæ, medicato melle fingunt. In Thracia iuxta Olynthum locus eſt paruus, in quo unũ hoc animal exanimatur, ob hoc Cantharolethrus appellatus. Pennæ inſectis omnibus ſine ſciſſura, nulli cauda niſi ſcorpioni. Hic eorum ſolus & brachia habet, & in cauda ſpiculũ. Reliquorum quibuſdam aculeus in ore, ut aſilo, ſiue tabanum dici placet: item culicibus & quibuſdam muſcis. Omnibus autem his in ore & pro lingua ſunt hi aculei. Quibuſdam hebetes, neq; ad punctum, ſed ad ſuctum, ut muſcarum generi, in quo lingua euidens fiſtula eſt: Nec ſunt talibus dentes. Alijs cornicula ante oculos prætenduntur ignaua, ut papilionibus. Quædam inſecta carent pennis, ut ſcolopendræ. Inſectorum pedes quibus ſunt, in obliquum mouentur. Quorundam extremi longiores foris curuantur, ut locuſtis.

De locuſtis. CAP. XXIX.

HÆ pariunt in terram demiſſo ſpinæ caule, oua condenſa, autumni tempore. Ea durant hyeme ſub terra. Subſequenti anno exitu ueris emittunt paruas, nigrantes, & ſine cruribus, pennisque reptantes. Itaq; uernis aquis intereunt oua, ſicco uere maior prouentus. Alij duplicem earum fœtum, geminumq; exitum tradunt. Vergiliarũ exortu parere, deinde ad canis ortũ obire, & alias renaſci. Quidam Arcturi occaſu renaſci. Mori matres cum pepererint, certum eſt, uermiculo ſtatim circa fauces innaſcente, qui eas ſtrãgulat. Eodem tempore mares obeunt. Tam friuola ratione morientes, ſerpentem (cum libuit) necãt ſingulæ, faucibus eius apprehenſis mordicus. Non naſcuntur niſi in planis & rimoſis locis. In India ternum pedum longitudinis eſſe tradũtur, cruribus & feminibus ſerrarum uſum præbere cũ inaruerint. Eſt & alius earũ obitus. Gregatim ſublata uento in maria aut ſtagna decidunt. Forte hoc caſuq; euenit, nõ (ut priſci exiſtimauere) madefactu nocturno humore alis. Iidẽ quippe nec uolare eas noctibus propter frigora tradiderunt, ignari etiã longinqua maria ab ijs tranſiri, continuata plurium dierum (quod maxime miremur) fame quoq; quam propter externa pabula petere ſciunt. Deorum iræ peſtis ea intelligitur. Nanq; & grandiores cernũtur, & tanto uolant pennarum ſtridore, ut aliæ alites credantur: ſolemq; obumbrant, ſolicite ſuſpectãtibus populis, ne ſuas operiant terras. Sufficiũt quippe uires, & tanquam parum ſit maria tranſiſſe, immenſos tractus permeant, diraq; meſſibus contegũt nube, multa contactu adurentes: omnia uero morſu erodentes, & fores quoq; tectorum. Italiam ex Africa maxime coortæ infeſtant, ſæpe populo ad Sibyllina coacto remedia confugere, inopiæ metu. In Cyrenaica regione lex etiam eſt ter annò debellandi eas, primo oua obterendo, deinde fœtũ, poſtremo adultas, deſertoris pœna in eũ qui ceſſauerit. Et in Lemno inſula certa menſura præfinita eſt, quam ſinguli enecatarum ad magiſtratus referãt. Gracculos quoq; ob id colunt, aduerſo uolatu occurrentes earum exitio. Necare & in Syria militari imperio coguntur. Tot orbis partibus uagatur id malũ. Parthis & hæ in cibo gratæ. Vox earum proficiſci ab occipitio uidetur. Eo loco in commiſſura ſcapularum habere quaſi dentes exiſtimantur, eosque inter ſe terẽdo ſtridorem edere, circa duo æquinoctia maxime, ſicut cicadæ circa ſolſtitium. Coitus locuſtarum, qui & inſectorum omnium quæ coeunt, marem portante fœmina, in eum fœminarum ultimo caudæ reflexo, tardoq; digreſſu. Minores autem in omni hoc genere fœminis mares.

De formicis noſtratibus. CAP. XXX.

PLurima inſectorum uermiculum gignunt. Nam & formica ſimilẽ ouis uere: & hæ cõmunicantes laborem ut apes: ſed illæ faciunt cibos, hæ condunt. Et ſi quis comparet onera corporibus earum, fateatur nullis portione uires eſſe maiores. Gerunt ea morſu. Maiora auerſa poſtremis pedibus moliũtur, humeris obnixæ. Et ijs reip. ratio, memoria, cura. Semina arroſa condunt, ne rurſus in fruges exeant è terra. Maiora ad introitũ diuidunt. Madefacta imbre proferunt atq; ſiccant. Operãtur & noctu plena luna. Eædem interlunio ceſſant. Iam in opere qui labor? quæ ſedulitas? Et quoniam ex diuerſo conuehũt altera alterius ignara, certi dies ad recognitionem mutuam nũdinis dantur. Quæ tunc earum concurſatio? quàm diligens cum obuijs quædam collocutio atq; percõtatio? Silices itinere earum attritos uidemus, & in opere ſemitam factã,

ne quis

ne quis dubitet qualibet in re quid poßit quantulacunq; aßiduitas. Sepeliuntur inter ſe uiuentium ſolæ, præter hominem. Non ſunt in Sicilia pennatæ.

De Indicis. CAP. XXXI.

INdicæ formicæ cornua, Erythris in æde Herculis fixa, miraculo fuere. *Aurum ex cauernis egerunt terræ, in regione ſeptentrionalium Indorum, qui Dardæ uocantur. Ipſis color felũ, magnitudo Aegypti luporum. Eruitur hoc ab iis tempore hyberno, Indi furantur æſtiuo feruore, conditis propter uaporem in cuniculos formicis: quæ tamẽ odore ſolicitatæ prouolant, crebroq́; lacerãt, quamuis præuelocibus camelis fugientes. Tãta pernicitas feritasq́; eſt cũ amore auri.*

De diuerſitate inſectorum. CAP. XXXII.

MVlta autem inſecta & aliter naſcuntur, atq; in primis ex rore. *Inſidet hic raphani folio primo uere, & ſpiſſatus ſole in magnitudinem milij cogitur. Inde porrigitur uermiculus paruus, & triduo mox eruca: quæ adiectis diebus accreſcit, immobilis, duro cortice: ad tactum tãtum mouetur aranei. Hæc eruca quam chryſalidem appellant, rupto deinde cortice uolat papilio.*

De animalibus in ligno, & ex ligno naſcentibus. CAP. XXXIII.

SIc quædam ex imbre generantur in terra, quædã & in ligno. *Nec enim coßi tantum in eo, ſed etiã tabani ex eo naſcuntur, & alia ubicunq; humor eſt nimius: ſicut intra hominem tænia tricenum pedum, aliquãdo & pluriũ longitudine. Iam in carne exanimi, & uiuentium quoq; hominũ capillo, qua fœditate & Sylla dictator, et Alcman ex clarißimis Græciæ poëtis, obiere. Hoc quidem et aues infeſtat, phaſianas uero interimit, niſi puluerantes ſeſe. Pilos habentium aſinũ tantũ immunẽ hoc malo credunt, & oues. Gignuntur autẽ & ueſtis genere, præcipue lanicio interemptarũ à lupis ouium. Aquas quoq; quaſdã, quibus lauamur, fertiliores eius generis, inuenio apud autores. Quippe cum et ceræ id gignant, quod animaliũ minimum exiſtimatur. Alia rurſus generãtur ſordibus aridi ſoli, poſteriorum crurũ laſciuia petauriſtarum. Alia puluere humido in cauernis uolucria.*

De animali, cui cibi exitus non eſt. CAP. XXXIIII.

ESt animal eiuſdẽ turpitudinis, infixo ſemper ſanguini capite uiuens, atq; ita intumeſcẽs, unũ animalium cui cibi nõ ſit exitus: dehiſcitq́; nimia ſatietate, alimento ipſo moriens. *Nunquam hoc in iumentis gignitur, in bubus frequens, in canibus aliquando, in quibus omnia. In ouibus et in capris hoc ſolũ. Aeque eſt mira ſanguinis & hirudinum generi in paluſtri aqua ſitis. Nanq; & hæ toto capite cõduntur. Eſt & uolucre canibus peculiare ſuũ malum, aures maxime lancinans, quæ defendi morſu non queunt.*

De tineis & culicibus. CAP. XXXV.

IDem puluis in lanis et ueſte tineas creat, præcipue ſi araneus unà includatur. *Sitit enim & omnem humorẽ abſorbẽs, ariditatẽ ampliat. Hoc & in chartis naſcitur. Eſt earũ genus tunicas ſuas trahentiũ quo cochleæ modo. Sed harum pedes cernuntur. Spoliatæ expirant. Si accreuere, faciunt chryſalidem. Ficarios culices caprificus generat. Cantharides uermiculi ficorum & piri, & peuces, & cynacanthæ, & roſæ. Venenum hoc remedia ſecum habet. Alæ medẽtur, quibus demptis letale eſt. Rurſus alia genera culicum aceſcens natura gignit. Quippe cum & in niue candidi reperiantur, & uetuſtiore uermiculi: in media quidem altitudine rutili (nam & ipſa nix uetuſtate rubeſcit) hirti pilis, grandiores torpentesq́;.*

De pyrali ſiue pyrauſta. CAP. XXXVI.

GIgnit aliqua & contrariũ naturæ elementum. *Siquidẽ in Cypri ærarijs fornacibus ex medio igni maiores muſcæ magnitudinis uolat pennatũ quadrupes: appellatur pyralis, à quibuſdã pyrauſta. Quandiu eſt in igne, uiuit: cũ euaſit longiore paulo uolatu, emoritur. Hypanis fluuius in Ponto, circa ſolſtitium defert aſinorũ effigie tenues mẽbranas: quibus erumpit uolucre quadrupes ſupradicti modo, nec ultra diẽ uiuit, unde hemerobion uocatur. Reliquis talium ab initio ad finem ſeptenarij ſunt numeri, culici & uermiculo ter ſepteni, corpus parientibus quater ſepteni. Mutationes & in alias figuras tranſitus, trinis aut quadrinis diebus. Cætera ex his pẽnata, autumno ferè moriuntur: tabani quidem etiam cæcitate. Muſcis humore exanimatis, ſi cinere condantur, redit uita.*

Hiſtoria naturæ animalium per ſingula membra. CAP. XXXVII.

NVnc per ſingulas corporis partes, præter iam dicta, mẽbratim tractetur hiſtoria. *Caput habent cuncta quæ ſanguinem. In capite paucis animalium, nec niſi uolucribus, apices, diuerſi quidem generis. Phœnici plumarum ſerie, medio eo exeunte alio: pauonibus crinitis arbuſculis, ſtymphalidæ cirro: phaſianæ corniculis: præterea parræ, quæ ab illo galerita appellata quondam, poſtea Gallico uocabulo etiam legioni nomen dederat alauda. Diximus & cui plicatilem criſtam dediſſet natura, per medium caput à roſtro reſidentem. Et fulicarum generi dedit cirros. Pico quoque Martio & grui Balearicæ. Sed ſpectatißimum inſigne gallinaceis, corporeum, ſerratum; nec carnem id eſſe, nec cartilaginem, nec callum iure dixerimus, uerum peculiare. Draconum enim criſtas qui uiderit, non reperitur. Cornua multis quidem & aquatilium, & marinorum, & ſerpentium uarijs data ſunt modis: ſed quæ iure cornua intelligantur quadrupedum generi tantum. Actæonem enim, & Cippum etiam in Latina hiſtoria, fabuloſos reor. Nec alibi maior naturæ laſciuia. Luſit animalium armis. Sparſit hæc in ramos, ut ceruorum. Alijs ſimplicia tribuit, ut in eodem genere ſubulonibus ex argumento dictis. Aliorum finxit in palmas, digitosq́ue emiſit ex ijs, unde platycerotas uocant. Dedit ramoſa capreis, ſed parua, nec fecit decidua. Conuoluta in anfra*

ctum arietum generi, ceu ceſtus daret: infeſta tauris. In hoc quidem genere, & fœminis tribuit: in multis, tantum maribus. Rupicapris in dorſum adunca, damis in aduerſum. Erecta autem, rugarumque ambitu contorta, & in leue faſtigium exacuta (ut lyras diceres) ſtrepſiceroti, quem addacem Africa appellat. Mobilia eadem (ut aures) Phrygiæ armentis: Troglodytarum, in terram directa: qua de cauſa obliqua ceruice paſcuntur. Alijs ſingula, & hæc medio capite, aut naribus, ut diximus. Iamque alijs ad incurſum robuſta, alijs ad ictum, alijs adunca, alijs redunca, alijs ad iactum, pluribus modis, ſupina, conuerſa, connexa: omnia in mucronẽ migrãtia. In quodam genere pro manibus ad ſcabendum corpus. Cochleis ad prætentandum iter, corporea hæc, ſicut ceraſtis, aliquando & ſingula. Cochleis ſemper bina, & ut prætendantur, ac reſiliant. Vrorum cornibus barbari ſeptentrionales potant, urnasq; binas capitis unius cornua implent. Alij præfixa haſtilia cuſpidant. Apud nos in laminas ſecta tranſlucent, atque etiam lumen incluſum latius fundunt, multasque alias ad delitias conferuntur, nunc tincta, nunc ſublita, nunc quæ ceroſtrota picturæ genere dicuntur. Omnibus autem caua, & in mucrone demum concreta ſunt. Ceruis tantũ tota ſolida, & omnibus annis decidua. Boum attritis ungulis, cornua unguendo aruina, medentur agricolæ. Adeoque ſequax natura eſt, ut in ipſis uiuentium corporibus feruenti cera flectantur, atque inciſa naſcentium in diuerſas partes torqueantur, ut ſingulis capitibus quaterna fiant. Tenuiora fœminis plerunque ſunt, ut in pecore multis, ouium nulla. nec ceruarum, nec quibus multifidi pedes, nec ſolidipedum ulli: excepto aſino Indico, qui uno armatus eſt cornu. Biſulcis bina tribuit, nulli ſuperne primores habenti dentes. Qui putant eos in cornua abſumi, facile coarguuntur ceruarum natura, quæ neque dentes habent, ut neque mares, nec tamen cornua. Cæterorum oſſibus adhærent, ceruorum tantum cutibus enaſcuntur. Capita piſcibus portione corporum maxima, fortaſsis ut mergantur. Oſtrearum generi, nulla, nec ſpongijs, nec alijs ferè quibus ſolus ex ſenſibus tactus eſt. Quibuſdam indiſcretũ caput eſt, ut cancris. In capite cunctorum animalium homini plurimus pilus, iam quidem promiſcue maribus ac fœminis, apud intonſas utique gentes: Atque etiam nomina ex eo capillatis alpium incolis, Galliæ comatæ, ut tamen ſit aliqua in hoc terrarum differentia. Quippe Myconij carentes eo gignuntur, ſicut in Cauno lienoſi. Et quædam animalium naturaliter caluent, ſicut ſtruthiocameli, & corui aquatici, quibus apud Græcos nomen eſt inde. Defluuium eorum in muliere rarum, in ſpadonibus nõ uiſum, nec in ullo ante Veneris uſum. Nec infra cerebrum, aut infra uerticem, aut circa tempora, atque aures. Caluitium uni tantum animalium homini, præterquam innatum. Canicies homini tantum et equis, ſed homini ſemper à priori parte capitis, tum deinde ab auerſa. Vertices bini homini tantum. Aliquibus capitis oſſa plana, tenuia, ſine medullis, ſerratis pectinatim ſtructa cõpagibus. Perfracta nõ queunt ſolidari: ſed exempta modice non ſunt letalia, in uicem eorum ſuccedente corporea cicatrice. Infirmiſsima eſſe urſis, duriſsima pſittacis, ſuo diximus loco. Cerebrum omnia habẽt animalia quæ ſanguinem: etiam in mari quæ mollia appellauimus, quamuis careant ſanguine, ut polypi. Sed homo portione maximũ & humidiſsimum, omniumque uiſcerum frigidiſsimum, duabus ſuprà ſubterque membranis uelatum, quarum alterutram rumpi mortiferum eſt. Cætero uiri quàm fœminæ maius. Hominibus hoc ſine ſanguine, ſine uenis, & reliquis ſine pingui. Aliud eſſe quàm medullã, eruditi docent, quoniam coquendo dureſcat. Omniũ cerebro medio inſunt oſsicula parua. Vni hominum infantia palpitat, nec corroboratur ante primum ſermonis exordium. Hoc eſt uiſcerum excelſiſsimum, proximumq; cœlo capitis, ſine carne, ſine cruore, ſine ſordibus: hanc habens ſenſus arcem: huc uenarum omnis à corde uis tendit, hic deſinit: hic culmen altiſsimum, hic mentis eſt regimen. Omnium autem animalium in priora pronum, quia & ſenſus ante nos tendunt. Ab eo proficiſcitur ſomnus, hinc capitis nutatio. Quæ cerebrum non habent, non dormiunt. Ceruis in capite ineſſe uermiculi, ſub linguæ inanitate, & circa articulum quà caput iungitur, numero uiginti produntur. Aures homini tantũ immobiles. Ab ijs Flaccorum cognomina. Nec in alia parte fœminis maius impendium, margaritis dependẽtibus. In oriente quidem & uiris aurum geſtare eo loci decus exiſtimatur. Animalium alijs maiores, alijs minores. Ceruis tantum ſciſſæ, ac uelut diuiſæ: ſoricibus piloſæ. Sed auriculæ omnibus, animal duntaxat generantibus, excepto uitulo marino atque delphino, et quæ cartilaginea appellauimus, & uiperis. Hæc cauernas tantum habent aurium loco, præter cartilaginea, & delphinum quem tamen audire manifeſtum eſt. Nam & cantu mulcentur, & capiuntur attoniti ſono. Quonam modo audiant, mirum. Iidem nec olfactus ueſtigia habent, cum olfaciant ſagaciſsime. Pennatorum animalium buboni tantum & oto, plumæ uelut aures, cæteris cauernæ ad auditum. Simili modo ſquamigeris atque ſerpentibus. In equis & omnium iumentorum genere, indicia animi præferunt: feſsis marcidæ, micantes pauidis, ſubrectæ furentibus, reſolutæ ægris. Facies homini tantum, cæteris os aut roſtra. Frons & alijs, ſed homini tantum triſtitiæ, hilaritatis, clementiæ, ſeueritatis index. In aſcenſu eius ſupercilia homini, & pariter & alterne mobilia, & in ijs pars animi. Negamus, annuimus. Hæc maxime indicant faſtum. Superbia alibi conceptaculum, ſed hic ſedem habet. In corde naſcitur, huc ſubit, hic pendet. Nihil altius ſimul abruptiusq; inuenit in corpore, ubi ſolitaria eſſet. Subiacent oculi, pars corporis precioſiſsima, & qui lucis uſu uitam diſtinguũt à morte. Nõ omnibus animalium*

* his pila cuſp.

malium hi. Oſtreis nulli. Quibuſdam concharum dubij. Pectines enim, ſi quis digitos aduerſum hiãtes eos moueat, contrahuntur ut uidentes. Et ſolenes fugiunt admota ferramenta. Quadrupedum talpis uiſus non eſt, oculorum effigies ineſt, ſi quis prætentam detrahat membranam. Et inter aues ardeolarum genere, quos leucos uocant, altero oculo carere tradunt. Optimi augurij, cum ad auſtrum uolant, ſeptentrionemue. Solui enim pericula & metus narrant. Nigidius nec locuſtis, nec cicadis eſſe dicit. Cochleis oculorum uicem cornicula bina prætentatu implent. Nec lumbricis ulli ſunt, uermiúmue generi. Oculi homini tantum diuerſo colore, cæteris in ſuo cuique genere ſimiles. Et equorum quibuſdam glauci, ſed in homine numeroſiſſimæ uarietatis atque differentiæ, grandiores, modici, parui, prominẽtes, quos hebetiores putãt: conditi, quos clariſſime cernere, ſicut in colore caprinos. Præterea alij contuentur longinqua, alij niſi propè admota non cernunt. Multorum uiſus fulgore ſolis cõſtat, nubilo die non cernentium, nec poſt occaſus. Alij interdiu hebetiores, noctu præter cæteros cernũt. De geminis pupillis, aut quibus noxij uiſus eſſent, ſatis diximus. Cæſij in tenebris clariores. Ferunt Tiberio Cæſari, nec alij genitorum mortalium, fuiſſe naturã: ut expergefactus noctu paulisper, haud alio modo quàm luce clara cõtueretur omnia, paulatim tenebris ſeſe obducentibus. Diuo Auguſto equorum modo glauci fuere, ſupràque hominem albicantis magnitudinis. Quam ob cauſam diligẽtius ſpectari eos, iracunde ferebat. Claudio Cæſari ab angulis candore carnoſo, ſanguineis uenis ſubinde ſuffuſi: Caio principi rigentes: Neroni niſi cum conniueret ad propè admota hebetes. Viginti gladiatorum paria in Caij principis ludo fuere, in iis duo omnino qui contra comminationem aliquam non cõniuerent, & ob id inuicti. Tanta hoc difficultatis eſt homini. Pleriſque uero naturale, ut nictare nõ ceſſent, quos pauidiores accepimus. Oculus unicolor nulli, cum candore omnibus medius color differens. Neq; ulla ex parte maiora animi indicia cunctis animalibus, ſed homini maxime, id eſt, moderationis, clementiæ, miſericordiæ, odij, amoris, triſtitiæ, lætitiæ. Contuitu quoque multiformes, truces, torui, flagrantes, graues, tranſuerſi, limi, ſummiſſi, blandi. Profecto in oculis animus inhabitat. Ardent, intenduntur, *humectant, conniuent. Hinc illa miſericordiæ lacryma. Hos cum oſculamur, animum ipſum uidemur attingere. Hinc fletus, & rigãtes ora riui. Quis ille humor eſt, in dolore tam fœcundus & paratus, aut ubi reliquo tempore? Animo autem uidemus, animo cernimus: oculi, ceu uaſa quædam, uiſibilem eius partem accipiunt, atque tranſmittunt. Sic magna cogitatio obcæcat, abducto intus uiſu. Sic in morbo comitiali aperti nihil cernunt, animo caligante. Quin & patentibus dormiunt lepores, multiq; hominum, quod Corybantian Græci dicunt. Tenuibus multisque membranis eos natura compoſuit, calloſis contra frigora caloreſq; in extremo tunicis, quas ſubinde purificant lacrymationũ ſaliuis, lubricos propter incurſantia et mobiles. Media eorũ cornea feneſtrauit pupilla, cuius anguſtiæ nõ ſinunt uagari incertam aciem, & uelut canali dirigunt, obiterque incidentia facile declinãt: alijs nigri, alijs *atri, alijs ruffi, alijs glauci coloris orbibus circundatis, ut habili mixtura & accipiatur circumiecto candore lux, & temperato repercuſſu non obſtrepat. Adeoq; iis abſoluta uis ſpeculi, ut tam parua illa pupilla, totam imaginem reddat hominis. Ea cauſa eſt, ut pleræq; alitum è manibus hominum oculos potiſſimum appetãt, quòd effigiem ſuã in iis cernẽtes, uelut ad cognata deſideria ſua tendũt. Veterina tantum quædã, ad incremẽta lunæ morbos ſentiunt. Sed homo ſolus emiſſo humore cæcitate liberatur. Poſt uiceſimũ annum multis reſtitutus eſt uiſus. Quibuſdam ſtatim naſcentibus negatus nullo oculorum uitio: multis repente ablatus ſimili modo, nulla præcedẽte iniuria. Venas ab iis pertingere ad cerebrũ, peritiſſimi autores tradunt: ego ad ſtomachum crediderim. Certe nulli ſine redũdatione eius, eruitur oculus. Morientibus illos operire, rurſusq; in rogo patefacere, Quiritiũ magno ritu ſacrũ eſt: ita more condito, ut neque ab homine ſupremum eos ſpectari fas ſit, & cœlo non oſtendi nefas. Vni animalium homini deprauantur, unde cognomina Strabonum & Pætorũ. Ab iiſdem qui altero lumine orbi naſcerentur, Coclites uocantur: qui paruis utriſque, Ocellæ. Luſcini iniuriæ cognomen habuere. Nocturnorum animalium, uelut felium, in tenebris fulgent, radiantq; oculi, ut contueri nõ ſit: & capræ lupoq; ſplendent, lucẽq; iaculantur. Vituli marini & hyenæ in mille colores tranſeunt ſubinde. Quin & in tenebris multorum piſcium refulgẽt aridi, ſicut robuſti caudices uetuſtate putres. Non conniuere diximus, quæ non obliquis oculis, ſed circumacto capite cernerent. Chamæleontis oculos ipſos circumagi totos tradunt. Cancri in obliquum aſpiciũt. Cruſta fragili incluſis rigẽtes. Locuſtis ſquillisque magna ex parte ſub eodem munimento præduri eminent. Quorum duri ſunt, minus cernunt, quàm quorum humidi. Serpentium catulis, & hirundinum pullis, ſi quis eruat, renaſci tradunt. Inſectorũ omniũ, & quibus teſtacea operimenta, oculi mouẽtur, ſicut quadrupedum aures. Quibus fragilia operimenta, iis oculi duri. Omnia talia, & piſces & inſecta, non habent genas, nec integunt oculos. Omnibus membrana uitri modo translucida obtẽditur. Palpebræ in genis homini utrinq;. Mulieribus etiã inſecta quotidiano. Tanta eſt decoris affectatio, ut tingãtur oculi quoq;. Alia de cauſa hoc natura dederat, ceu uallum quoddam uiſus, & prominens munimentũ contra occurſantia animalia, aut alia fortuitu incidentia. Defluere eas, haud immerito, Venere abũdantibus tradũt. Ex cæteris nulli ſunt, niſi quibus & in reliquo corpore pili. Sed quadrupedibus in ſuperiore tantum gena, uolucribus in inferiore: & quibus molle tergus, ut ſerpen-

*nictant

*rauci

tibus:& quadrupedum quæ oua pariunt, ut lacertæ. Struthiocamelus alitum ſola(ut homo)utrinq; palpebras habet. nec genæ quidẽ omnibus:ideo neq; nictationes ijs quæ animal generant. Grauiores alitũ inferiore gena conniuent. Eædẽ nictantur, ab angulis mẽbrana obeunte. Columbæ & ſimilia utraq; conniuent. At quadrupedes quæ oua pariunt, ut teſtudines, crocodili, inferiore tantum ſine ulla nictatione, propter præduros oculos. Extremũ ambitum genæ ſuperioris, antiqui ciliũ uocauere, unde et ſupercilia. Hoc uulnere aliquo diductũ non coaleſcit, in paucis humani corporis membris. Infra oculos malæ, homini tantũ, quas priſci genas uocabãt, xij. tabularum interdicto radi à fœminis eas uetantes. Pudoris hæc ſedes. Ibi maxime oſtenditur rubor. Infra eas hilaritatem riſumq; indicantes, buccæ. Et altior homini tantũ, quem noui mores ſubdolæ irriſioni dicauere, naſus. Non alij animalium nares eminent. Auibus, ſerpentibus, piſcibus foramina tantum ad olfactus, ſine naribus. Et hinc cognomina Simorũ, Silonum. Septimo menſe genitis ſæpenumero foramina aurium & narium defuere. Labra, à quibus Brocci, Labeones dicti, & os probum duriúſue, animal generãtibus: pro ijs cornea & acuta uolucribus roſtra. Eadem rapto uiuentibus adunca: collecto, recta: herbas ruentibus limumq; lata, ut ſuũ generi. Iumẽtis uice manus ad colligenda pabula ora, apertiora laniatu uiuentibus. Mentum nulli præter hominem, nec malæ. Maxillas crocodilus tantum ſuperiores mouet: terreſtres quadrupedes, eodẽ quo cætera more, præterquàm in obliquum. Dentium tria genera: Serrati, aut continui, aut exerti. Serrati pectinatim coẽuntes, ne contrario occurſu atterantur, ut ſerpentibus, piſcibus, canibus. Continui, ut homini, equo. Exerti, ut apro, hippopotamo, elephãto. Continuorum qui digerunt cibum, lati & acuti: qui conficiunt duplices: qui diſcriminant eos, canini appellantur. Hi ſunt ſerratis longiſsimi. Continui aut utraque parte oris ſunt, ut equo: aut ſuperiore primores non ſunt, ut bubus, ouibus, omnibusq; quæ ruminant. Capræ ſuperiores non ſunt, præter primores geminos. Nulli exerti, quibus ſerrati: Raro fœminæ, & tamen ſine uſu. Itaq; cum apri percutiant, fœminæ ſues mordent. Nulli, cui cornua, exerti: ſed omnibus concaui, cæteri dentes ſolidi. Piſcium omnibus ſerrati, præter ſcarum: huic uni aquatilium plani. Cætero multis eorum in lingua et toto ore: ut turba uulnerũ molliant, quæ attritu ſubigere non queunt: Multis & in palato atq; etiam in cauda: Præterea in os uergentes, ne excidant cibi, nullum habentibus retinẽdi adminiculum. Similes aſpidi & ſerpentibus: ſed duo in ſupera parte dextra læuaq; longiſsimi tenui fiſtula perforati(ut ſcorpionum aculei) uenenum infundentes. Non aliud hoc eſſe quàm fel ſerpentium, & inde uenis ſub ſpina ad os peruenire, diligẽtiſsimi autores ſcribunt. Quidã unum eſſe eum: & quia ſit aduncus, reſupinari cum momorderit. Aliqui tunc decedere eum, rurſusq; recreſcere facilem decuſſu, & ſine eo eſſe quos tractari cernamus. Scorpionis caudæ ineſſe eum, & pleriſq; ternos. Viperæ dentes gingiuis cõduntur. Hæc eadem prægnans ueneno, impreſſo dentium repulſu uirus fundit in morſus. Volucrum nulli, dentes, præter ueſpertilionem. Camelus una ex ijs quæ non ſunt cornigera, in ſuperiori maxilla primores non habet. Cornua habentium nulli ſerrati. Et cochleæ dentes habent: indicio eſt à minimis earũ deroſa uitis. At in marinis cruſtata & cartilaginea primores habere, item echinis quinos eſſe, unde intelligi potuerit miror. Dentium uice, aculeus inſectis. Simiæ dentes, ut homini. Elephanto intus ad mandendum quatuor, præterque eos qui prominent, maſculis reflexi, fœminis recti atque proni. Muſculus marinus, qui balenam antecedit, nullos habet: ſed pro ijs, ſetis intus os hirtum, & linguã etiam ac palatum. Terreſtrium minutis quadrupedibus, primores bini utrinque longiſsimi. Cæteris cum ipſis naſcuntur: homini, poſtquam natus eſt ſeptimo menſe. Reliquis perpetuo manẽt. Mutantur homini, leoni, iumento, cani, & ruminantibus. Sed leoni & cani, non niſi canini appellati. Lupi dexter caninus, in magnis habetur operibus. Maxillares qui ſunt à caninis, nullum animal mutat. Homini nouiſsimi qui genuini uocantur, circiter uiceſimum annum gignuntur, multis & octogeſimo. Fœminis quoque: ſed quibus in iuuenta non fuere nati, decidere in ſenecta, & mox renaſci certũ eſt. Zanclen Samothracenũ ciuẽ, cui renati eſſent poſt centum & quatuor annos, Mutianus uiſum à ſe prodidit. Cætero maribus plures quàm fœminis in homine, pecude,* capríſue. Timarchus Nicoclis filius Paphij, duos ordines habuit maxillarum. * capra, ſue.

Frater eius non mutauit primores, ideoq́ue prætriuit. Eſt exemplum dentis, homini & in palato geniti. At canini amiſsi caſu aliquo, nunquam renaſcuntur. Cæteris ſenecta rubeſcunt, equo tantum candidiores fiunt. Aetas ueterinorum dentibus indicatur. Equo ſunt numero xl. Amittit triceſimo menſe primores utrinque binos: ſequenti anno totidem proximos, cum ſubeunt dicti columellares. Quinto anno incipiente binos amittit, qui ſexto anno renaſcuntur: Septimo omnes habet, & renatos & immutabiles. Equo caſtrato prius, non decidunt dentes. Aſinorum genus triceſimo menſe ſimiliter amittit, deinde ſenis menſibus. Quod ſi non prius peperere quàm decidant poſtremi, ſterilitas certa.* Boues bimi mutãt. Suibus decidunt nunquam. * Bubus bis mutantur

Abſumpta hac obſeruatione ſenectus in equis, & cæteris ueterinis, intelligitur dentium brochitate, ſuperciliorum canitie, & circa ea lacunis cum ferè xvi. annorum exiſtimantur. Hominũ dentibus quoddã ineſt uirus. Nanque & ſpeculi nitorem ex aduerſo nudati hebetant, & columborum fœtus implumes necant. Reliqua de ijs in generatione hominũ dicta ſunt. Erumpẽtibus morbi corpora infantium accipiunt. Reliqua animalia quæ ſerratos habent, ſæuiſsima dentibus. Linguæ non omnibus eodem mod

dem modo. Tenuiſsima ſerpentibus & triſulca, uibrans, atri coloris, & ſi extrahas prælonga: lacertis bifida & piloſa: uitulis quoque marinis duplex: ſed ſupradictis capillamēti tenuitate. Cæteris ad circumlambenda ora. Piſcibus paulominus quàm tota adhærens, crocodilis tota. Sed in guſtatu, linguæ uice carnoſum aquatilibus palatum. Leonibus ac pardis, omnibusq́ue generis eius, etiam felibus, imbricatæ aſperitatis, ac limæ ſimilis, attenuansq́ue lambendo cutem hominis, Quæ cauſa etiam manſuefacta, ubi ad uicinum ſanguinem peruenit ſaliua, inuitat ad rabiem. De purpurarum linguis diximus. Ranis prima cohæret, intima abſoluta à gutture quà uocem mittunt. Mares tum uocantur ololygones. Stato id tempore euenit, cientibus ad coitum fœminas. Tum ſiquidem inferiore labro demiſſo, ad libramentum modicæ aquæ receptæ in fauces, palpitante ibi lingua ululatus elicitur. Tunc extenti buccarum ſinus perlucent, oculi flagrant labore perpulſi. Quibus in poſteriori parte aculei, ijs & dentes & lingua. Apibus etiam prælonga, eminens & cicadis. Quibus aculeus in ore fiſtuloſus, ijs nec lingua nec dentes. Quibuſdam inſectis intus lingua, ut formicis. Cæterum lata elephanto præcipue. Reliquis in ſuo genere ſemper abſoluta: homini tantum ita ſæpe constricta uenis, ut intercidi eas neceſſe ſit. Metellum pontificem adeo inexplanatæ fuiſſe accepimus, ut multis menſibus tortus credatur, dum meditatur in dedicanda æde opiferæ dicere. Cæteris ſeptimo ferme anno ſermonem exprimit. Multis uero talis eius ars contingit, ut auium & animalium uocis indiſcrete edatur imitatio. Intellectus ſaporum eſt cæteris in prima lingua, homini & in palato. Tonſillæ in homine, in ſue glandulæ. Quod inter eas uuæ nomine ultimo dependet palato, homini tantum eſt. Sub ea minor lingua epigloſsis appellata, nulli oua generantium. Opera eius gemina, duabus interpoſita fiſtulis. Interior earum appellatur arteria, ad pulmonem atque cor pertinent. Hanc operit in epulando, ne ſpiritu ac uoce illac meante, ſi potus cibúſue in alienum deerrauerit tramitem, torqueat. Altera exterior appellatur ſanè gula, qua cibus atq; potus deuoratur. Tendit hæc ad ſtomachum, is in uentrem. Hanc per uices operit, cum ſpiritus tantum aut uox commeat, ne reſtagnatio intempeſtiua alui obſtrepat. Ex cartilagine & carne arteria, gula neruo & carne conſtat. Ceruix nulli, niſi quibus utraque hæc. Cæteris collum quibus tantum gula. Sed quibus ceruix, è multis uertebratisq́ue orbiculatim oſsibus flexilis ad circunſpectum, articulorum nodis iungitur. Leoni tantum & lupo & hyænæ, ex ſingulis rectisq́ue oſsibus rigens. Cætero ſpinæ annectitur. Spina lumbis, oſſea ſed tereti ſtructura, per media foramina à cerebro medulla deſcēdente. Eandem eſſe ei naturam quam cerebro colligunt, quoniam præteniui eius membrana modo inciſa ſtatim expiretur. Quibus longa crura, ijs longa et colla. Item aquaticis, quamuis breuia crura habentibus: ſimili modo uncos ungues. Guttur homini tātum & ſuibus intumeſcit. aquarum quæ potantur plerunque uitio. Summum gulæ fauces uocantur, extremum ſtomachus. Hoc nomine eſt ſub arteria iam carnoſa inanitas adnexa ſpinæ ad latitudinem ac longitudinem lagenæ modo fuſa. Quibus fauces non ſunt, ne ſtomachus quidem eſt, nec colla, nec guttur, ut piſcibus, & ora uentribus iunguntur. Teſtudini marinæ lingua nulla, nec dentes: roſtri acie comminuit omnia. Poſtea arteria & ſtomachus denticulatus callo, in modum rubi ad conficiendos cibos, decreſcētibus crenis quicquid appropinquat uētri. Nouiſsima aſperitas, ut ſcobina fabri. Cor animalibus cæteris in medio pectore eſt, homini tantum infra læuam papillā, turbinato mucrone in priora eminens. Piſcibus ſolis ad os ſpectat. Hoc primum naſcentibus formari in utero tradunt: deinde cerebrum, ſicut tardiſsime oculos. Sed hos primum emori, cor nouiſsime. Huic præcipuus calor. Palpitat certe, & quaſi alterum mouetur animal, intrà præmolli firmoq; opertum membranæ inuolucro, munitum coſtarū & pectoris muro, ut pariat præcipuam uitæ cauſam & originem. Prima domicilia intra ſe animo & ſanguini præbet, ſinuoſo ſpecu, & in magnis animalibus triplici, in nullo non gemino. Ibi mens habitat. Ex hoc fonte duæ grandes uenæ in priora & terga diſcurrunt, ſparſaq; ramorum ſerie, per alias minores omnibus membris uitalem ſanguinem rigant. Solum hoc uiſcerum uitijs non maceratur, nec ſupplicia uitæ trahit, læſumq; mortem ilico affert. Cæteris corruptis, uitalitas in corde durat. Bruta exiſtimantur animalium quibus durum riget, audacia quibus paruū eſt, pauida quibus prægrāde. Maximum autem eſt pro portione muribus, lepori, aſino, ceruo, pantheræ, muſtelis, hyenis: & omnibus timidis, aut propter metum maleficis. In Paphlagonia bina perdicibus corda. In equorum corde & boum oſſa reperiuntur interdum. Augeri id per ſingulos annos in homine, ac binas drachmas ponderis ad quinquageſimum annū accedere: ab eo detrahi tantundem, & ideo non uiuere hominem ultra centeſimum annum defectu cordis, Aegyptij exiſtimant, quibus mos eſt cadauera aſſeruare medicata. Hirto corde gigni quoſdam homines proditur, neque alios fortioris eſſe induſtriæ, ſicut Ariſtomenē Meſſenium, qui ccc. occidit Lacedæmonios. Ipſe cōuulneratus & captus ſemel per cauernam latomiarum euaſit, anguſtos uulpium aditus ſecutus. Iterum captus, ſopitis cuſtodibus ſomno, ad ignem aduolutus lora cum corpore exuſsit. Tertio capto Lacedæmonij pectus diſſecuere cauſa uidēdi, hirſutumq; cor repertum eſt. In corde ſummo, pinguitudo eſt quædam lætis extis. Non ſemper autem in parte extorum habitum eſt. L. Poſthumio Albino rege ſacrorum poſt cēteſimamuiceſimamtertiam olympiadem, cum rex Pyrrhus ex Italia diſceſsiſſet, cor in extis aruſpices inſpicere cœperunt. Cæſari dictatori, quo

die primum ueſte purpurea proceßit, atque in ſella aurea ſedit, ſacrificanti bis in extis defuit. Vnde quæſtio magna de diuinatione argumentantibus, potueritne ſine illo uiſcere hoſtia uiuere, an ad tẽpus amiſerit? Negatur cremari poſſe in ijs, qui cardiaco morbo obierint, negatur & ueneno interempti. Certe extat oratio Vitellij, qua reũ Piſonẽ eius ſcelerũ coarguit, hoc uſus argumẽto: palamq́; teſtatus, non potuiſſe ob uenenum cor Germanici Cæſaris cremari. Contrà genere morbi defenſus eſt Piſo. Sub eo pulmo eſt, ſpirandique officina, attrahens ac reddens animam, idcirco ſpongioſus, ac fiſtulis inanibus cauus. Pauca eum (ut dictum eſt) habent aquatilia, ac cætera oua parientia exiguum, ſpumoſum, nec ſanguineum, ideo non ſitiunt: Eadem eſt cauſa, quare ſub aqua diu ranæ & phocæ urinentur. Teſtudo quoque, quamuis prægrandem & ſub toto tegumẽto habeat, ſine ſanguine tamen habet. Quanto minor hic corporibus, tanto uelocitas maior. Chamæleoni portione maximus, & nihil aliud intus. Iecur in dextra parte eſt. In eo quod caput extorum uocant, magna uarietatis. M. Marcello circa mortẽ, cum perijt ab Annibale defuit in extis: Sequenti deinde die geminum repertũ eſt. Defuit & C. Mario, cũ immolaret Vticæ. Item Caio principi calend. Ianuarijs, cũ iniret cõſulatum, quo anno interfectus eſt. Claudio ſucceſſori eius, quo menſe interemptus eſt ueneno. Diuo Auguſto Spoleti ſacrificanti primo poteſtatis ſuæ die, ſex uictimarũ iocinera replicata intrinſecus ab ima fibra reperta ſunt: reſponſumq́; duplicaturum intra annum imperium. Caput extorum triſtis oſtenti cæſum quoque eſt, præterquã in ſolicitudine ac metu. Tũc enim perimit curas. Bina iocinera leporibus circa Briletum & Tharnem, & in Cherroneſo ad Propontidem. Mirumque, translatis aliò interit alterum. In eodem eſt fel, nõ omnibus datum animalibus. In Eubœa Chalcide nullum pecori. In Naxo prægrande geminumq́;, ut prodigij loco utrunque aduenis. Equi, muli, aſini, cerui, capreæ, apri, cameli, delphini nõ habent. Murium aliqui habent. Hominum paucis non eſt, quorũ ualetudo firmior, & uita longior. Sũt qui equo non quidem in iecore eſſe, ſed in aluo putent, & ceruo in cauda aut inteſtinis: Ideo tantam habent amaritudinem, ut à canibus non attingantur. Eſt autem nihil aliud, quàm purgamentum peßimi ſanguinis, & ideo in materia eius eſt. Certe iecur nulli eſt, niſi ſanguinem habentibus. Accipit hoc à corde cui iungitur, funditq́; in uenas. Sed in felle nigro inſaniæ cauſa homini, morsque toto reddito. Hinc & in mores crimen, bilis nomine. Adeo magnum eſt in hac parte uirus, cum ſe fundit in animũ. Quin & toto corpore uagum, colorem quoq; oculis aufert: illud quidem redditum, etiã ahenis nigreſcuntq́; cõtacta eo, ne quis miretur id uenenum eſſe ſerpentum. Carent eo qui abſinthium ueſcuntur in Ponto. Sed renibus, & parte tantum altera inteſtino, iungitur in coruis, coturnicibus, phaſianis: quibuſdam inteſtino tãtum, ut columbis, accipitri, murænis. Paucis auiũ in iecore. Serpentibus portione maxime copioſum, & piſcibus. Eſt autem plerisq; toto inteſtino, ſicut accipitri, miluo. Præterea in iecore eſt & cetis omnibus: uitulis quidem marinis ad multa quoque nobile. Taurorum felle aureus ducitur color. Aruſpices id Neptuno & humoris potẽtiæ dicauere: geminumque fuit diuo Auguſto, quo die apud Actium uicit. Murium iecuſculis fibræ ad numerum lunæ in menſe congruere dicuntur, totidemque inueniri, quotum lumen eius ſit. Præterea bruma increſcere. Cuniculorum exta in Bætica gemina ſæpe reperiuntur. Ranarum rubetarum altera fibra à formicis non attingitur, propter uenenum, ut arbitrantur. Iecur maxime uetuſtatis patiens, centenis durare annis, obſidionum exempla prodidere. Exta ſerpẽtibus et lacertis longa. Cecinæ Volaterrano dracones emicuiſſe de extis læto prodigio traditur. Et profecto nihil incredibile ſit, exiſtimantibus, Pyrrho regi, quo die perijt, præciſa hoſtiarum capita repſiſſe, ſanguinem ſuum lambentia. Exta homini ab inferiore uiſcerum parte ſeparantur membranis, quæ præcordia appellant, quia cordi prætenduntur, quod Græci appellauerunt phrenas. Omnia quidem principalia uiſcera, membranis proprijs ac uelut uaginis incluſit prouidens natura: in hac fuit & peculiaris cauſa uicinitas alui, ne cibo ſupprimeretur animus. Huic certe refertur accepta ſubtilitas mentis, ideo nulla eſt ei caro, ſed neruoſa exilitas. In eadem præcipua hilaritatis ſedes, quod titillatu maxime intelligitur alarum, ad quas ſubit, non alibi tenuiore cute humana, ideo ſcabẽdi dulcedine ibi proxima. Ob hoc in prælijs gladiatorumque ſpectaculis mortem cum riſu traiecta præcordia attulerunt. Subeſt uenter ſtomachum habentibus, cæteris ſimplex, ruminantibus geminus, ſanguine carentibus nullus. Inteſtinus enim quibuſdam ab ore incipiens, quadam uia eodem reflectitur, ut ſapiæ, polypo: In homine adnexus infimo ſtomacho, ſimilis canino. Hic ſoli animalium inferiore parte anguſtior: itaque & ſola uomunt, quia repleto propter anguſtias ſupprimitur cibus: quod accidere non poteſt ijs, quorum ſpatioſa laxitas eum ad inferiora trãſmittit. Ab hoc uentriculo lactes in homine & oue, per quas labitur cibus, in cæteris ile: à quibus capaciora inteſtina ad aluum, hominique flexuoſißimis orbibus. Idcirco magis auidi ciborum, quibus ab aluo longius ſpatium. Iidem minus ſolertes, quibus obeſißimus uenter. Aues quoque geminos ſinus habẽt. Quædam unum quo merguntur recentia ut guttur, alterum in quem ex eo demittunt concoctione maturata, ut gallinæ, palumbes, columbæ, perdices. Cætera ferè carent eo, ſed gula patentiore utuntur, ut graculi, corui, cornices. Quædam neutro modo, ſed uẽtrẽ proximum habent, quibus prælonga colla & anguſta, ut porphyrioni. Venter ſolidipedum aſper & durus. Terreſtriũ alijs dẽticulatæ aſperitatis, alijs cãcellatim

mordacis

*mordacis. Quibus neq; dentes utrinq;, nec ruminatio, hic conficiuntur cibi, hinc in aluũ delabuntur. Media hæc umbilico adnexa omnibus, in homine ſuillæ infima parte ſimilis, à Græcis appellatur colõ, ubi dolorũ magna cauſa eſt. Anguſtiſſima canibus: qua de cauſa uehementi niſu, nec ſine cruciatu leuant eam. Inſatiabilia animalium, quibus à uentre protinus recto inteſtino tranſeunt cibi, ut lupis ceruarijs, & inter aues mergis. Ventres elephanto quatuor, cætera ſuibus ſimilia: pulmo quadruplo maior bubulo. Auibus uenter carnoſus calloſusque. In uentre hirundinum pullis lapilli candido aut rubenti colore, qui chelidonij uocantur, magicis narrati artibus, reperiuntur. Et in iuuencarum ſecundo uentre pilæ rotunditate nigricans tophus, nullo pondere: ſingulare (ut putant) remedium ægre parientibus, ſi tellurem non attigerit. Ventriculus atque inteſtina pingui ac tenui omento integuntur, præterquàm oua gignentibus. Huic adnectitur lien in ſiniſtra parte aduerſus iecur, cum quo locum aliquando permutat, ſed prodigioſe. Quidam cum putant ineſſe oua parientibus, item ſerpentibus admodum exiguum: ita certe apparet in teſtudine & crocodilo, & lacertis, & ranis. Aegocephalo aui nõ eſſe conſtat, neque ijs quæ careant ſanguine. peculiare curſus impedimentum aliquando in eo: quamobrem inuritur curſorum laborantibus. Et per uulnus etiam exempto uiuere animalia tradunt. Sunt qui putent adimi ſimul riſum homini: intemperantiamq; eius conſtare lienis magnitudine. Aſiæ regio Scepſis appellatur, in qua minimos eſſe pecori tradunt, & inde ad lienem inuenta remedia. At in Brileto & Tharne quaterni renes ceruis: contrà pennatis ſquamoſisq; nulli. Cætero ſummis adhærent lumbis. Dexter omnibus elatior, & minus pinguis, ſicciorque. Vtrique autem pinguitudo è medio exit, præterquàm in uitulo marino. Animalia in renibus pinguiſſima: oues quidem letaliter circum eos concreto pingui. Aliquando in eis inueniuntur lapilli. Renes habent omnia quadrupedum quæ animal generant: oua parientium teſtudo ſola, quæ & alia omnia uiſcera. ſed homo bubulis ſimiles, uelut
* coſtas è multis renibus compoſitos. Pectus, hoc eſt * oſſa, præcordijs & uitalibus natura circundedit: at uentri, quem neceſſe erat increſcere, ademit. Nulli animalium circa uentrem oſſa. Pectus homini tantum latum, reliquis carinatum, uolucribus magis, & inter eas aquaticis maxime. Coſtæ homini tãtum octonæ, ſuibus denæ, cornigeris tredecim, ſerpentibus triginta. Infra aluum eſt à priore parte ueſica, quæ nulli oua gignentium, præter teſtudinem: nulli niſi ſanguineum pulmonem habenti: nulli pedibus carẽtium. Inter eam & aluum arteriæ, ad pubem tendentes, quæ ilia appellantur. In ueſica lupi lapillus, qui Syrites appellatur. Sed in hominum quibuſdam diro cruciatu ſubinde naſcentes calculi, & ſetarum capillamenta. Veſica membrana conſtat, quæ uulnerata cicatrice non ſolideſcit: neque quæ cerebrum aut cor inuoluitur. Plura enim membranarum genera. Fœminis eadem omnia, præterq; ueſicæ iunctus utriculus, unde dictus uterus: quod alio nomine locos appellant, hoc in reliquis animalibus uuluam. Hæc uiperæ, & intra ſe parientibus, duplex: Oua generantium adnexa præcordijs: Et in muliere geminos ſinus ab utraque parte laterum habet, funebris quoties uerſa ſpiritum incluſit. Boues grauidas negant præterquàm dextero uuluæ ſinu ferre, etiam cum geminos ferant. Vulua eiecto partu melior quàm edito. Eiectitia uocatur illa, hæc porcaria, primiparæ ſuis optima. cõtrà effœtis à partu, præterquàm eodem die ſuis occiſæ, liuida ac macra. Nec nouellarum ſuum, præterquàm primipararum probatur, potiusque ueterum, dum ne effœtarum, nec biduo ante partum, aut poſt partum, aut quo eiecerint die. Proxima eiectitiæ eſt occiſæ uno die poſt partum. Huius & ſumen optimum, ſi modo fœtus non hauſerit: eiectitiæ deterrimum. Antiqui abdomen uocabãt, priuſquàm calleret id, ſcientes occidere non aſſueti. Cornigera una parte dentata, & quæ in pedibus talos habent, ſeuo pingueſcunt. Biſulca ſciſſuræ in digitos pedibus, & non cornigera, adipe. Cõcretus hic: & cum refrixit, fragilis: ſemperq; in fine carnis. Contrà pingue inter carnem cutemq;, ſucco liquidum. Quædam non pingueſcunt, ut lepus, perdix. Steriliora cuncta pinguia, & in maribus & in fœminis. Seneſcunt celerius prępinguia. Omnibus animalibus eſt quoddam in oculis pingue. Adeps cunctis ſine ſenſu, qui nec arterias habet, nec uenas. Pleriſque animalium eſt pinguitudo ſine ſenſu, quam ob cauſam ſues ſpirantes à muribus tradunt arroſas. Quin & L. Apronij conſularis uiri filio detractos adipes, leuatumque corpus immobili onere. Et medulla ex eodem uidetur eſſe, in iuuenta rubens, & ſenecta albeſcens: Non niſi canis hæc oſſibus, nec cruribus iumentorum aut canum: quare fracta non ferruminantur, quod defluente euenit medulla. Eſt autem pinguis ijs, quibus adeps, ſeuoſa cornigeris: neruoſa & in ſpina tantum dorſi, oſſa non habentibus, ut piſcium generi: urſis nulla, leoni in feminum & brachiorum oſſibus paucis, exigua admodum: cætero tanta duritia, ut ignis elidatur, uelut è ſilice, & ijs dura quæ non pingueſcunt: aſinorum ad tibias canora. Delphinis oſſa non ſpinæ, animal enim pariunt: ſerpentibus ſpinæ. Aquatilium mollibus nulla: ſed corpus circulis carnis unctum, ut ſepiæ atque loligini. Et inſectis negatur æque eſſe ulla. Cartilaginea aquatilium habent medullam in ſpina. Vituli marini cartilaginem, non oſſa. Item omnium auriculæ ac nares quæ modicum eminent, flexili mollitia, naturæ prouidentia, ne frangerentur. Cartilago rupta non ſolideſcit. Nec præciſa oſſa recreſcunt, præterquàm ueterinis ab ungula ad ſuffraginem. Homo creſcit in longitudinem ad annos uſque ter ſeptenos, tum deinde ad plenitudinem. Maxime autem pubeſcens nodum quendam ſoluere, & præcipue ægritudine, ſentitur. Neruis orſi à corde, bubuloque etiam*

circumuoluti, ſimilem naturam & cauſam habent, in omnibus lubricis applicati oſſibus: nodoſq; corporũ, qui uocantur articuli, alibi interuentu, alibi ambitu, alibi tranſitu ligantes, hic teretes, illic lati, ut in unoquoq; poſcit figuratio. Neq; ij ſolidãtur inciſi: mirumq;, uulneratis ſummus dolor, præſectis nullus. Sine neruis ſunt quædam animalia, ut piſces: arterijs enim conſtant. Sed neque eæ molli piſcium generi. Vbi ſunt nerui, interiores conducunt membra, ſuperiores reuocant. Inter hos latent arteriæ, id eſt, ſpiritus ſemitæ. His innatant uenæ, id eſt, ſanguinis riui. Arteriarum pulſus, in cacumine maxime membrorum euidẽs, index ferè morborum, in modulos certos legesque metricas, per ætates ſtabilis aut citatus aut tardus, deſcriptus ab Herophilo medicinæ uate, miranda arte, nimiam propter ſubtilitatem deſerto. Obſeruatione tamen crebri aut languidi ictus, gubernacula uitæ temperat. arteriæ carent ſenſu, nã & ſanguine. Nec omnes uitalem continent ſpiritum: præciſisq; torpeſcit tãtum pars ea corporis. Aues nec uenas nec arterias habent: item ſerpentes, teſtudines, lacertæ, minimumque ſanguinis. Venæ in prætenues poſtremo fibras ſubter totam cutem diſperſæ, adeo in anguſtam ſubtilitatem tenuãtur, ut penetrare ſanguis nõ poſſit, aliúdue quàm exilis humor ab illo, qui cacuminibus innumeris ſudor* appellatur, in umbilico uenarum nodoſo coitu.

* appellatur. In umbilico, uenarum nodoſus coitus.

De ſanguine, & quorũ celerrime ſiccetur, quorum non coëat, quorum grauiſſimus uel tenuiſſimus, quorum nullus. CAP. XXXVIII.

SAnguis quibus multus & pinguis, iracunda: maribus quàm fœminis nigrior: & iuuentæ magis quàm ſenio: & inferiore parte pinguior. Magna & in eo uitalitatis portio. Emiſſus ſpiritum ſecũ trahit, tamen tactum nõ ſentit. Animalium fortiora, quibus ſanguis craſſior: ſapientiora, quibus tenuior: timidiora, quibus minimus: at quibus nullus, hebetia. Taurorũ celerrime coit atq; dureſcit, ideo peſtifer potu maxime. Aprorum & ceruorum, caprarumq; & bubulorum omnium non ſpiſſatur. Pinguiſſimus aſinis, homini tenuiſſimus. Iis quibus plus quaterni pedes, nullus. Obeſis minus copioſus, quoniam abſumitur pingui. Profluuiũ eius uni fit in naribus homini, alijs nare altera, alijs utraq;, quibuſdam per inferna. Multis per ora ſtato tempore, ut nuper Macrino Viſco uiro prætorio, & omnibus annis Voluſio Saturnino urbis præfecto, qui nonageſimum etiam exceſſit annum. Solum hoc in corpore temporarium ſentit incrementum. Siquidem hoſtiæ abundantiorem fundũt, ſi prius bibêre. Quæ animalium latere certis temporibus diximus, non habẽt tunc ſanguinem, præter exiguas admodum circa corda guttas, miro opere naturæ. Sicut in homine, uim eius ad minima momenta mutari, non modo tanto minore ſuffuſi materia, uerum ad ſingulos animi habitus, pudore, ira, metu, palloris pluribus modis, item ruboris. Alius enim iræ, & alius uerecundiæ. Nam & in metu refugere, & nuſquam eſſe certum eſt: multisque non transfluere transfoſſis, quod homini tantum euenit. Nam quæ mutari diximus, colorem alienum accipiunt quodam repercuſſu: homo ſolus in ſe mutat. Morbi omnes morsque ſanguinem abſumunt.

An in ſanguine principatus, & de tergore, & pilis, & mammis. CAP. XXXIX.

SVnt qui ſubtilitatem animi conſtare non tenuitate ſanguinis putent, ſed cute operimentisq; corporum magis aut minus bruta eſſe, ut oſtrea & teſtudines: boum tergora, ſetas ſuum obſtare tenuitati immeantis ſpiritus, nec purum liquidumq; tranſmitti: ſic & in homine, cum craſſior calloſiórue excludat cutis: ceu uero non crocodilis & duritia tergoris tribuatur & ſolertia. Hippopotami corij craſſitudo talis, ut inde tornentur haſtæ, & tamen quædam ingenio medica diligentia. Elephantorum quoque tergora impenetrabiles cetras habent, cum tamen omnium quadrupedum ſubtilitas animi præcipua perhibeatur illis. Ergo cutis ipſa ſenſu caret, maxime in capite. Vbicunque per ſe, ac ſine carne eſt, uulnerata non coit, ut in bucca cilioque. Quæ animal pariunt, pilos habent: quæ oua, pennas, aut ſquamas, aut corticem, aut teſtam ut teſtudines, aut cutem puram ut ſerpentes. Pennarum caules omnium auium præciſæ non creſcunt, uulſæ autem renaſcuntur. Membranis uolant fragilibus inſecta, humentibus hirundines in mari, ſiccis inter tecta ueſpertilio. Horum alæ quoq; articulos habent. Pili à cute exeunt craſſa hirti, fœminis tenuiores, equis in iuba largi, in armis leoni: daſypodi & in buccis intus, & in pedibus, quæ utraque Trogus & in lepore tradit, hoc exemplo libidinoſiores hominum quoque hirtos colligens. Villoſiſſimus animalium lepus. Pubeſcit homo ſolus: quod niſi contingat, ſterilis in gignendo eſt, ſeu maſculus, ſeu fœmina. Pili in homine partim ſimul, partim poſtea gignuntur. Congeniti autem non deſinunt, ſicut nec fœminis magnopere. Iuuentæ tamen quædam defluuio capitis inualidæ: ut & lanugines oris, cum menſtrui curſus ſtetere. Quibuſdam pòſt geniti uiris ſponte non gignuntur. Quadrupedibus pilum cadere atque ſubnaſci annuum eſt. Viris creſcunt maxime in capite, mox in barba. Reciſi non ut herba ab ipſa inciſura augentur, ſed ab radice exeunt. Creſcunt & in quibuſdam morbis, maxime phthiſi, & in ſenecta: defunctorum quoque corporibus. Libidinoſis congeniti, maturius defluunt: agnati, celerius recreſcunt. Quadrupedes ſenectute craſſeſcunt, lanæque rareſcunt. Quadrupedum dorſa piloſa, uentres glabri. Boum corijs glutinum excoquitur, taurorumque præcipuum. Mammas homo ſolus è maribus habet: cætera animalia mammarum notas tantum. Sed ne fœminæ quidem in pectore, niſi quæ poſſunt partus ſuos attollere: Oua gignentium nulli: nec lac, niſi animal parienti: uolucrum ueſpertilioni tantum. Fabuloſum enim arbitror de ſtrigibus, ubera eas infantium labris immulgere.

Eſſe

Eſſe in maledictis iam antiquis ſtrigem conuenit: ſed quæ ſit auium, conſtare non arbitror.

Notabilia animalia quæ mammis. CAP. XL.

ASinus à fœtu dolent, ideo ſexto menſe arcẽt partus, cũ equæ anno propè toto præbeant. Quibus ſolida ungula, nec ſupra geminos fœtus, hæc omnia binas habent mammas, nec alibi quàm in feminibus. Eodem loco biſulca & cornigera: boues quaternas, oues capræq; binas. Quæ numeroſo fœcunda partu, & quibus digiti in pedibus, hæc plures habent toto uentre duplici ordine, ut ſues: generoſæ duodenas, uulgares binis minus. ſimiliter canes. Alia uentre medio quaternas, ut panthera: alia binas, ut leæna. Elephas tantum ſub armis duas: nec in pectore, ſed citrà in alis occultas. Nulla in feminibus, digitos habẽtium. Primus genitus in quoq; partu ſues primas præbent: eæ ſunt faucibus proximæ: ut ſuam quiſque nouit in fœtu quo genitus eſt ordine, eaque alitur nec alia: detracto illa alumno ſuo ſteriléſcit ilico, ac reſilit. uno uero ex omni turba relicto, ſola munifex, quæ genito fuerat attributa, deſcendit. Vrſæ mammas quaternas gerunt. Delphini binas in ima aluo papillas tantum, nec euidentes, & paulo in obliquum porrectas. Neque aliud animal in curſu lambitur. Et balenæ autẽ uituliq; mammis nutriunt fœtus.

De lacte, & unde caſeus non fiat. CAP. XLI.

MVlieri ante ſeptimum menſem profuſum lac, inutile. Ab eo menſe, quòd uitalis eſt partus, ſalubre. Pleriſq; autem totis mammis, atque etiam alarum ſinus fluit. Cameli lac habent donec iterum graueſcant. Suauiſsimum hoc exiſtimatur, ad unam menſuram tribus aquæ additis. Bos ante partum non habet. Ex primo ſemper à partu coloſtra fiunt: quæ, ni admiſceatur aqua, in pumicis modum coeunt duritia. Aſinæ prægnantes continuo lacteſcunt. Pullis earum, ubi pingue pabulum, biduo à partu maternum lac guſtaſſe letale eſt. genus mali uocatur coloſtratio. Caſeus non fit ex utrinque dentatis, quoniam eorum lac non coit. Tenuiſsimum camelis, mox equis. craſsiſsimum aſinæ, ut quo coaguli uice utantur. Cõferre aliquid & candori in mulierum cute exiſtimatur. Poppea certe Domitij Neronis coniunx, quingentas ſecum per omnia trahens fœtas, balnearum etiam ſolio totũ corpus illo lacte macerabat, extendi quoque cutem credens. Omne autem lac igne ſpiſſatur, frigore ſereſcit. Bubulum caſeo fertilius quàm caprinum, ex eadẽ menſura penè altero tanto. Quæ plures quaternis mammas habent, caſeo inutilia, & meliora quæ binas. Coagulum hinulei, leporis, hœdi laudatũ. Præcipuum tamen daſypodis, quod & profluuio alui medetur, unius utrinque dentatorum. Mirum barbaras gentes quæ lacte uiuant, ignorare aut ſpernere tot ſeculis caſei dotem, denſantes id alioquin in acorem iucundum, & pingue butyrum: ſpuma id eſt lactis, cõcretiusq; quàm quod ſerum uocatur. Non omittendum in eo olei uim eſſe, & barbaros omnes infanteſq; noſtros ita ungi.

De diuerſitate caſeorum. CAP. XLII.

LAus caſeo Romæ, ubi omnium gentium bona cominus iudicantur: è prouincijs Nemauſienſi præcipua Leſuræ Gabaliciq; pagis. ſed breuis ac muſteo tantum commendatio. Duobus alpes generibus pabula ſua approbant. Dalmaticæ Docleatem mittũt, Ceutronicæ Vatuſicum. Numeroſior Apennino. Cebanum hic è Liguria mittit, ouium maxime lactis: Aeſinatem ex Vmbria: mixtoq; Hetruriæ atque Liguriæ confinio, Lunenſem magnitudine conſpicuum: quippe & ad ſingula milia pondo premitur. Proximũ autem urbi Veſtinum, eumq; è Caditio campo laudatiſsimum. Et caprarum gregibus ſua laus eſt. Agrigenti maxima, eam augente gratiam fumo, qualis in ipſa urbe conficitur, cunctis præferẽdus. Nam Galliarum ſapor medicamenti uim obtinet. Trans maria uero Bithynus ferè in gloria eſt. Ineſſe pabulis ſalem, etiam ubi non detur, ita maxime intelligitur, omni in ſalem caſeo ſeneſcente: quales redire in muſteum ſaporem, aceto & thymo maceratos, certum eſt. Tradunt Zoroaſtrem in deſertis caſeo uixiſſe annis uiginti, ita tẽperato, ut uetuſtatem non ſentiret.

Differentia membrorum hominis à cæteris animalibus. CAP. XLIII.

TErreſtrium ſolus homo bipes. Vni iuguli, humeri, cæteris armi: uni ulnæ. Quibus animalium manus ſunt, intus tantum carnoſæ: extrà, neruis & cute conſtant. Digiti quibuſdam in manibus ſeni: M. Curiatij ex patricia gente filias duas ob id Sedigitas appellatas accepimus, & Volcatium Sedigitum, illuſtrem in poetica. Hominis digiti articulos habent ternos, pollex binos, & digitis aduerſus uniuerſis flectitur: per ſe uero in obliquum porrigitur, craſsior cæteris. Huic minimus menſura par eſt: duo reliqui ſibi, inter quos medius longiſsime protenditur: Quibus ex rapina uictus quadrupedum, quini digiti in prioribus pedibus, reliquis quaterni. Leones, lupi, canes, & pauca in poſterioribus quoque quinos ungues habent, uno iuxta cruris articulum dependente: reliqua quæ ſunt minora, digitos quinos. Brachia non omnibus paria ſecum. Studioſo Thraci in C. Cæſaris ludo notum eſt dextram fuiſſe proceriorem. Animalium quædam, ut manibus, utuntur priorum miniſterio pedum, ſedentque ad os illis admouentia cibos, ut ſciuri.

De ſimiarum ſimilitudine. CAP. XLIIII.

NAm ſimiarum genera perfectam hominis imitationem continent, facie, naribus, auribus, palpebris, quas ſolæ quadrupedum & in inferiore habẽt gena. Iam mammas in pectore & brachia, & crura in contrarium ſimiliter flexa: in manibus ungues, digitos, longioremq; medium. Pedibus paulum differũt. Sunt enim ut manus prælongi, ſed ueſtigium palmæ ſimile faciunt. Pollex quoq; his & articuli ut homini: ac præter genitale, & hoc in maribus tantum, uiſcera etiam interiora omnia ad exemplar.

De ungui

De unguibus. CAP. XLV.

VNgues clauſulæ neruorum ſummæ exiſtimantur. omnibus hi quibus & digiti, ſed ſimiæ imbricati, hominibus lati, & defuncto creſcunt: rapacibus unci, cæteris recti, ut canibus, præter eũ qui à crure pleriſque dependet. Omnia digitos habent quæ pedes, excepto elephanto. Huic enim informes numero quidem quinque, ſed indiuiſi, ac leuiter diſcreti, unguliſq; haud unguibus ſimiles, & pedes maiores priores. In poſterioribus articuli breues. Idem poplites intus flectit hominis modo. Cætera animalia in diuerſum poſterioribus articulis pedibus, quàm prioribus. Nã quæ animal generant, genua ante ſe flectunt, & ſuffraginum artus in auerſum. Homini genua & cubita contraria: Item urſis & ſimiarum generi, ob id minime pernicibus. Oua parientibus quadrupedum, crocodilo, lacertis, priora genua pòſt curuantur, poſteriora in priorem partem. Sunt autem crura his obliqua, humani pollicis modo. Sic & multipedibus, præterquàm nouiſſima ſalientibus. Aues, ut quadrupedes, alas in priora curuant, ſuffragines in poſteriora. Hominis genibus quædam & religio ineſt, obſeruatione gentium. Hæc ſupplices attingunt, ad hæc manus tendunt, hæc ut aras adorant, fortaſſis quia ineſt ijs uitalitas. Nanque in ipſa genu utriuſque commiſſura, dextra læuaq; à priore parte gemina quædam buccarum inanitas ineſt: qua perfoſſa, ceu iugulo, ſpiritus fugit. Ineſt & alijs partibus quædam religio: ſicut dextra oſculis auerſa appetitur, in fide porrigitur. Antiquis Græciæ in ſupplicando mentum attingere mos erat. Eſt in aure ima memoriæ locus, quem tangentes atteſtamur. Eſt poſt aurem æque dextrã Nemeſios, quæ dea Latinum nomen ne in Capitolio quidem inuenit, quò referimus tacto ore proximum à minimo digitum, ueniam ſermonis à dijs ibi recondentes. Varices in cruribus uiro tantum, mulieri raro. C. Marium, qui ſepties conſul fuit, ſtantem ſibi extrahi paſſum unum hominem Oppius autor eſt. Omnia animalia à dextris partibus incedunt, ſiniſtras incubant. Reliqua ut libitum eſt gradiuntur. Leo tantum & camelus pedatim, hoc eſt, ut ſiniſter pes non tranſeat dextrum, ſed ſubſequatur. Pedes homini maximi, fœminis tenuiores in omni genere. Suræ homini tantum, & crura carnoſa. Reperitur apud autores, quendam in Aegypto non habuiſſe ſuras. Vola homini tantum, exceptis quibuſdam. Nanq; & hinc cognomina inuenta, Planci, Plauti, Scauri, Panſæ, ſicut à cruribus Vari, Vatiæ, Vatinij, quæ uitia & in quadrupedibus. Solidas habent ungulas, quæ non ſunt cornigera, igitur pro eis telum ungula eſt illis: Nec talos habent eadem. At quæ biſulca ſunt, habent. Iidem digitos habẽtibus non ſunt: neque in prioribus pedibus omnino ulli. Camelo tali ſimiles bubulis, ſed minores paulo. Eſt enim biſulcus diſcrimine exiguo pes imus, ueſtigio carnoſo, ut urſi: qua de cauſa in longiore itinere ſine calciatu fatiſcunt.

De ungulis. CAP. XLVI.

VNgulæ ueterino tantum generi renaſcuntur. Sues in Illyrico quibuſdam locis ſolidas habent ungulas. Cornigera ferè biſulca. Solida ungula, & bicorne nullum. Vnicorne aſinus tantum Indicus. Vnicorne biſulcum oryx. Talos aſinus Indicus unus ſolidipedum habet. Nam ſues ex utroque genere exiſtimantur, ideo fœdi earum. Hominem qui exiſtimarunt habere, facile conuicti. Lynx tantum digitos habentium, ſimile quiddam talo habet: Leo etiamnum tortuoſius. Talus autem rectus eſt in articulo pedis uentre eminens, concaua in uertebra ligatus.

De pedibus auiũ & unguibus. CAP. XLVII.

AVium aliæ digitatæ, aliæ palmipedes, aliæ inter utrunque, diuiſis digitis adiecta latitudine. Sed omnibus quaterni digiti, tres in priore parte, unus à calce. Hic deeſt quibuſdam longa crura habentibus. Iynx ſola utrinque binos habet. Eadem linguam ſerpentium ſimilem in magnam longitudinem porrigit. Collum circumagit in auerſum. Vngues ei grandes ceu gracculis. Auium quibuſdam grauioribus, in cruribus additi radij. Nulli uncos habentium ungues, longi pedes. Porrectis ad caudam cruribus uolant: quibus breues, contractis ad medium. Qui negant uolucrem ullam ſine pedibus eſſe, confirmant & apodas habere, & ocen & drepanin, in eis quæ rariſſime apparent. Viſæ iam etiam ſerpentes anſerinis pedibus.

De pedibus inſectorum. CAP. XLVIII.

INſectorum pedes primi longiores, duros habentibus oculos, ut ſubinde pedibus eos tergeant, ceu notamus in muſcis. Quæ ex his nouiſſimos habent longos, ſaliunt ut locuſtæ. Omnibus autem his ſeni pedes. Araneis quibuſdam prælongi accedunt bini. Internodia ſingulis terna. Octonos & marinis eſſe diximus, polypis, ſepijs, loliginibus, cancris, qui brachia in contrarium mouent, pedes in orbem aut in obliquum. Iidem ſoli animalium rotundi. Cætera binos pedes duces habent, cancri tantum quaternos. Quæ hunc numerum pedum exceſſere terreſtria, ut plerique uermes, non infra duodenos habent, aliqua uero & centenos. Numerus pedum impar nulli eſt. Solidipedum crura ſtatim iuſta naſcuntur menſura: poſtea exporrigentia ſe uerius quàm creſcentia. Itaque in infantia ſcabunt aures poſterioribus, quod addita ætate non queunt, quia longitudo ſuperficiem corporum ſolam ampliat. Hac de cauſa inter initia paſci, niſi ſubmiſſis genibus non poſſunt, nec uſq; dum ceruix ad iuſta incrementa perueniat.

De pomilionibus & genitalibus. CAP. XLIX.

POmilionum genus in omnibus animalibus eſt, atque etiam inter uolucres. Genitalia maribus quibus eſſent retro, ſatis diximus. Oſſea ſunt lupis, uulpibus, muſtelis, uiuerris, unde etiam calculo humano remedia præcipua. Vrſo quoq; ſimul atq; expirauerit, corneſcere aiunt. Camelino arcus intendere orientis

populis

*populis fidiſſimum. Necnon aliqua gentium quoque in hoc diſcriminâ, & ſacrorum etiam, citra perniciem amputantibus matris deûm gallis. Contrà mulierum paucis prodigioſa aſſimulatio. Sicut hermaphroditis utriuſque ſexus: quod etiam quadrupedum generi accidiſſe Neronis principatu primum arbitror. Oſtentabat certe hermaphroditas *ſubiunctas carpento ſuo equas, in Treuerico Galliæ agro repertas: ceu planè uiſenda res eſſet, principem terrarum inſidere portentis. Teſtes pecori armentoq́ue ad crura decidui, ſuibus adnexi, delphino prælongi ultima conduntur aluo, & elephanto occulti: oua parientium lumbis intus adhærent, qualia ocyſſima in Venere. Piſcibus ſerpentibusq́ue nulli, ſed eorum uice binæ ad genitalia à renibus uenæ. Buteonibus terni. Homini tantum iniuria, aut ſponte naturæ franguntur: idq́ue tertium ab hermaphroditis & ſpadonibus ſemiuiri genus habent. Mares in omni genere fortiores, præterquàm in pantheris & urſis.*

*ſubiuges

De caudis. CAP. L.

CAudæ præter hominem ac ſimias omnibus ferè animalibus, & oua gignentibus, pro deſiderio corporum: nudæ hirtis, ut apris: paruæ uilloſis, ut urſis: prælongæ ſetoſæ, ut equis. Amputatæ lacertis & ſerpentibus renaſcuntur. Piſcium meatus gubernaculi modo regunt: atq; etiam in dextram atq; læuam motæ, ut remigio quodam impellunt. Lacertis inueniuntur & geminæ. Boum caudis longiſſimus caulis, atq; in ima parte hirtus. Idem aſinis longior quàm equis, ſed ſetoſus ueterinis. Leoni infima parte, ut bubus & ſorici: pantheris non item: uulpibus & lupis uilloſus, ut ouibus, quibus procerior. Sues retorquent, canum degeneres ſub aluum reflectunt.

De uocibus. CAP. LI.

VOcem non habere niſi quæ pulmonem & arterias habent, hoc eſt, niſi quæ ſpirant, Ariſtoteles putat. Idcirco & inſectis ſonum eſſe, non uocem, intus meante ſpiritu, & incluſo ſonante. Alia murmur edere, ut apes. Alia cum tractu ſtridorem, ut cicadas: Recepto enim ut duobus ſub pectore cauis ſpiritu, mobili occurſante mẽbrana intus, attritu eius ſonare uiſcera ſat notum eſt. Cætera ſimul cum uolatu incipere audiri, & deſinere, ut muſcas, apes. Sonum enim attritu & interiore aura, non anima reddi. Locuſtas pennarum & feminum attritu ſonare, creditur ſanè. Item aquatilium pectines ſtridere cũ uolant. Mollia & cruſta intecta, nec uocem nec ſonũ ullum habere. Sed & cæteri piſces, quãuis pulmone & arteria careant, non in totum ſine ullo ſono ſunt. Stridorem eum dentibus fieri cauillantur. Et is qui caper uocatur in Acheloo amne grunnitum habet, & alij de quibus diximus. Oua parientibus ſibilus, ſerpentibus longus, teſtudini abruptus. Ranis ſonus ſui generis, ut dictum eſt, niſi ſi & in his ferenda dubitatio eſt, quì mox in ore cõcipitur, non in pectore. Multum tamen in ijs refert & locorum natura. Mutæ in Macedonia traduntur, muti & apri. Auium loquaciores quæ minores, & circa coitus maxime. Alijs in pugna uox, ut coturnicibus: alijs ante pugnam, ut perdicibus: alijs cum uicere, ut gallinaceis. Iiſdem ſua maribus: alijs eadem, ut fœminis, ut luſciniarum generi. Quædam toto anno canunt, quædam certis temporibus, ut in ſingulis dictum eſt. Elephas citra nares ore ipſo, ſternutamẽto ſimilem elidit ſonum, per nares autem tubarum raucitati. Bubus tantum fœminis uox grauior, in alio omni genere exilior quàm maribus: in homine etiam caſtratis. Infantis in naſcendo nulla auditur, antequã totus emergat utero. Primus ſermo anniculo eſt. Semeſtris locutus eſt Crœſi filius in crepundijs: quo prodigio totum id concidit regnum. Qui celerius fari cœpere, tardius ingredi incipiunt. Vox roboratur xiiij. anno. Eadem in ſenecta exilior: neque in alio animalium ſæpius mutatur. Mira præterea ſunt de uoce digna dictu. In theatrorum orcheſtris ſcobe aut harena ſuperiecta deuoratur, & in rudi parietum circũiectu, dolijs etiam inanibus: currit eadem concauo uel recto parietum ſpatio, quamuis leui ſono dicta uerba ad alterum caput perferens, ſi nulla inæqualitas impediat. Vox in homine magnam uultus habet partem. Agnoſcimus eam prius quàm cernamus, non aliter quàm oculis: totidemq́ue ſunt eæ, quot in rerum natura mortales, & ſua cuique ſicut facies. Hinc illa gentium totq́ue linguarum toto orbe diuerſitas, hinc tot cantus & moduli flexionesq́ue. Sed ante omnia explanatio animi, quæ nos diſtinxit à feris, inter ipſos quoque homines diſcrimen alterũ æque grande quàm à beluis fecit.

De agnaſcentibus membris, & dicta Ariſtotelis de uita hominis. CAP. LII.

MEmbra animalibus agnata inutilia ſunt, ſicut ſextus homini ſemper digitus. Placuit in Aegypto nutrire portentum, binis & in auerſa capitis parte oculis hominem, ſed ijs non cernentem. Miror quidem Ariſtotelem nõ modo credidiſſe præſcita uitæ eſſe aliqua in corporibus ipſis, uerumetiam prodidiſſe. Quæ quanquam uana exiſtimo, nec ſine cunctatione proferẽda, ne in ſe quiſq; & augiria anxie quærat: attingam tamen quæ tantus uir in doctrinis non ſpreuit. Igitur uitæ breuis ſigna ponit raros dẽtes, prælongos digitos, plumbeum colorem, pluresq́; in manu inciſuras, nec perpetuas. Contrà longæ eſſe uitæ incuruos humeris, & in manu una duas inciſuras lõgas habentes, & plures quàm xxxij. dentes, auribus amplis. Nec uniuerſa hæc (ut arbitror) ſed ſingula obſeruat, friuola (ut reor) & uulgo tamen narrata. Addidit morum quoque aſpectus ſimili modo apud nos Trogus, & ipſe autor ſeueriſſimus, quos uerbis eius ſubijciam: Frons ubi eſt magna, ſegnem animum ſubeſſe ſignificat: quibus parua, mobilem: quibus rotunda, iracundum, uelut hoc ueſtigio tumoris apparente. Supercilia quibus porriguntur in rectum, molles ſignificant: quibus iuxta naſum flexa ſunt,

auſteros: quibus iuxta tempora inflexa, deriſores: quibus in totum demiſſa, maleuolos & inuidos. Oculi quibuſcunque ſunt longi, maleficos eſſe indicant. Qui carnoſos à naribus angulos habent, malitiæ notam præbent. Candidi pars extenſa, notam impudentiæ habet: Qui identidem operire ſolent, incõſtantiæ. Oricularum magnitudo, loquacitatis & ſtultitiæ nota eſt. Hactenus Trogus.

De anima & de halitu animalium, & quæ guſtata interimãt, & de uictu hominis, & quibus de cauſis non coquatur. CAP. LIII.

ANimæ leonis uirus graue, urſi peſtilens. Contacta halitu eius nulla fera attingit, citiusque putreſcunt afflata reliquis. Hominis tantum natura infici uoluit pluribus modis, & ciborum ac dentium uitijs, ſed maxime ſenio. Dolorem ſentire non poterat, tactu ſenſuque omni carebat: ſine qua nihil ſentitur. Eadem commeabat recens aſsidue, exitura ſupremo, & ſola ex omnibus ſuperfutura. Denique hæc trahebatur è cœlo. Huius quoque tamen reperta pœna eſt, ut neque idipſum quo uiuitur, in uita iuuaret. Parthorum populis hoc præcipue, & à iuuenta, propter indiſcretos cibos: namque & uino fœtent ora nimio. Sed ſibi proceres medentur grano Aſsyrij mali, cuius eſt ſuauitas præcipua, in eſculenta addito. Elephantorum anima ſerpentes extrahit, ceruorum item urit. Diximus hominum genera, qui uenena ſerpentium ſuctu corporibus eximerẽt. Quin & ſuibus ſerpentes in pabulo ſunt, & alijs uenenum eſt. Quæ inſecta appellamus, omnia olei aſperſu necantur. Vultures unguento qui fugantur, alios appetunt odores: Scarabei roſam. Quoſdam ſerpentes ſcorpio occidit. Scythæ ſagittas tingunt uiperina ſanie & humano ſanguine: irremediabile id ſcelus, mortem ilico adfert leui tactu. Quæ animalium paſcerentur ueneno diximus. Quædam innocua alioquin, uenenatis paſta noxia fiunt & ipſa. Apros in Pamphylia & Ciliciæ montuoſis, ſalamandra ab his deuorata, qui edêre moriuntur. Nec eſt intellectus ullus in odore uel ſapore. Et aqua uinumque interimit, ſalamandra ibi immortua, uel ſi omnino biberit unde potetur: item rana quam rubetam uocant. Tantum inſidiarum eſt uitæ. Veſpæ ſerpente auide ueſcuntur, quo alimento mortiferos ictus faciunt. Ideoque magna differentia eſt uictus: ut in tractu piſce uiuentium Theophraſtus prodidit, boues quoque piſce ueſci, ſed non niſi uiuente. Homini cibus utiliſsimus ſimplex. Aceruatio ſaporum peſtifera, & condimenta pernicioſiora. Difficulter autem perficiuntur omnia in cibis acria, nimia, & auide hauſta, & æſtate quàm hyeme difficilius, & in ſenecta quàm in iuuenta. Vomitiones homini ad hæc in remedium excogitatæ, frigidiora corpora faciunt, inimicæ oculis maxime ac dentibus. Somno cõcoquere corpulentiæ quàm firmitati utilius. Ideo athletas malũt cibos ambulatione perficere. Peruigilio quidem præcipue uincuntur cibi.

De corpulentia augenda uel minuẽda, & quæ guſtu famem ac ſitim ſedent. CAP. LIIII.

AVgeſcunt corpora dulcibus atq; pinguibus & potu: minuuntur ſiccis & aridis, frigidisque ac ſiti. Quædam animalia & pecudes quoq; in Africa, quarto die bibunt. Homini non utiq; ſeptimo letalis media. Duraſſe & ultra undecimum pleroſq; certum eſt. Mori eſuriendi ſemper inexplebili auiditate, animalium uni homini. Quædam rurſus exiguo guſtu famem ac ſitim ſedant, conſeruantq; uires, ut butyrum, hippace, glycyrrhizon. Pernicioſiſsimum autem & in omni quidem uita quod nimium, præcipue tamen corpori, minuiq; quod grauat quolibet modo utilius. Verum ad reliqua naturæ tranſeamus.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XII.

*

PROOEMIVM.

ANIMALIVM omnium, quæ noſci potuere, natura generatim membratimque ita ſe habent. Reſtant neque ipſa anima carentia (quandoquidem nihil ſine ea uiuit) terra edita, ut inde eruta dicãtur, ac nullum ſileatur rerum naturæ opus. Diu fuere occulta eius beneficia, ſummumque munus homini datum, arbores ſyluæq; intelligebantur. Hinc primum alimentum, harum fronde mollior ſpecus, libro ueſtis. Etiamnum gentes ſic degunt. Quo magis ac magis admirari ſubit, ab ijs principijs cædi montes in marmora, ueſtes ad Seras peti: unionem in rubri maris profundo, ſmaragdum in ima tellure quæri. Ad hoc excogitata ſunt aurium uulnera: nimirum quoniam parum erat collo crinibusq; geſtari, niſi infoderentur etiam corpori. Quamobrem ſequi par eſt ordinem uitæ, & arbores ante alia dicere, ac moribus primordia ingerere.

De arborum honore, & quando platanus primum in Italia, & de natura earũ. CAP. I.

HAec fuere numinum templa, priſcoq; ritu ſimplicia rura etiam nunc deo præcellentem arborem dicant. Nec magis auro fulgentia atque ebore ſimulacra, quàm lucos, & in ijs ſilẽtia ipſa adoramus. Arborum genera numinibus ſuis dicata perpetuo ſeruãtur, ut Ioui eſculus, Apollini laurus, Mineruæ olea, Veneri myrtus, Herculi populus. Quin & Syluanos Faunosq; & dearum genera ſyluis ac ſua numina, tanquam & cœlo, attributa credimus. Arbores poſtea blandioribus fruge ſuccis hominem mitigauere. Ex ijs recreans membra olei liquor, uiresq; potus uini: tot denique ſapores annui ſponte uenientes: & menſæ, depugnetur licet earum cauſa cum feris, & paſti naufragorum corporibus piſces expetantur, etiamnum tamen ſecũdæ. Mille præterea ſunt uſus earum, ſine quis

uita

uita degi non poſſit. Arbore ſulcamus maria, terraſq; admouemus, arbore ædificamus tecta. Ex arbore & ſimulacra numinū fuere, nondū pretio excogitato beluarum cadaueri, antequā ut à dijs nato iure luxuriæ, eodē ebore numinū ora ſpectarētur & menſarum pedes. Produnt Alpibus coërcitas, & tum inexuperabili munimēto Gallias, hanc primū habuiſſe cauſam ſuperfundendi ſe Italiæ, quod Eliquo ex Heluetijs ciuis earū, fabrilē ob artem Romæ cōmoratus, ficū ſiccā & uuam, oleiq; ac uini præmiſſa remeās ſecū tuliſſet. Quapropter hæc uel bello quæſiſſe uenia ſit. Sed quis nō iure miretur arborē umbræ gratia tantū ex alieno petitā orbe? Platanus hæc eſt, per mare Ioniū in Diomedis inſulā eiuſdē tumuli gratia primū inuecta, inde in Siciliā trāſgreſſa, atq; inter primas donata Italiæ, & iam ad Morinos uſq; peruecta, ad tributariū etiā pertinens ſolū, ut gentes uectigal & pro umbra pendant. Dionyſius prior Siciliæ tyrānus Rhegiū in urbē tranſtulit eas, domus ſuæ miraculū, ubi poſtea factū gymnaſiū: nec potuiſſe in amplitudinē adoleſcere, & alias fuiſſe in Italia, ac nominatim Hiſpania, apud autores inuenitur. Hoc actū circa captæ urbis ætatē, tātumq; poſtea honoris increuit, ut mero infuſo enutriantur: compertū id maxime prodeſſe radicibus, docuimuſq; etiā arbores uina potare. Celebratæ ſunt primum in ambulatione Academiæ Athenis cubitorū xxxvi. unius radice ramos antecedente. Nunc eſt clara in Lycia gelidi fontis ſocia amœnitate, itineri appoſita, domicilij modo caua lxxx. atq; unius pedū ſpecu, nemoroſo uertice, & ſe uaſtis protegēs ramis, arborū inſtar, agros longis obtinens umbris: ac ne quid deſit ſpeluncæ imagini, ſaxea intus crepidinis corona muſcoſos cōplexa pumices: tam digna miraculo, ut Licinius Mutianus ter COS. & nuper prouinciæ eius legatus, prodendū etiā poſteris putarit, epulatū intra eā ſe cū duodeuiceſimo comite, large ipſa toros præbente fronde, ab omni afflatu ſecurū, optantē imbrium per folia crepitus, lætiorē quàm marmorū nitore, picturæ uarietate, laqueariū auro, cubuiſſe in eadē. Aliud exēplum Caij principis, in Veliterno rure mirati unius tabulata, laxiſq; ramorū trabibus ſcamna patula, & in ea epulati, cū ipſe pars eſſet umbræ, xv. conuiuarū ac miniſterij capace triclinio, quam cœnā appellauit ille nidū. Eſt Gortinæ in inſula Creta iuxta fontē platanus una, inſignis utriuſq; linguæ monumētis, nūquā folia dimittēs: Statimq; ei Græciæ fabuloſitas ſuperfuit, Iouem ſub ea cū Europa cōcubuiſſe: ceu uero non alia eius generis eſſet in Cypro: ſed ex ea primū in ipſa Creta (ut eſt natura hominū nouitatis auida) platani ſatæ regenerauere uitiū: quādoquidē cōmendatio arboris eius nō alia maior eſt, quàm ſolē æſtate arcere, hyeme admittere. Inde in Italiā quoq; ac ſuburbana ſua Claudio principe Marcelli Æſernini libertus, ſed qui ſe potētiæ cauſa Cæſaris liberti adoptaſſet, ſpado Theſſalicus prædiues, ut merito dici poſſet is quoque Dionyſius, trāſtulit id genus. Duranſq; etiā in Italia portenta terrarum, præter illa ſcilicet quæ ipſa excogitauit Italia.

De chamæplatano, & quis totonderit uiridaria. CAP. II.

NAnq; & chamæplatani uocātur coactæ breuitatis, quoniā arborū etiam abortus inuenimus. Hoc quoq; ergo in genere pumilionū infelicitas dicta erit. Fit autē & ſerendi genere & recidendi. Primus Cn. Matius ex equeſtri ordine, et diui Auguſti amicus, inuenit nemora tonſilia intra hos lxxx. annos.

De peregrinis arboribus, & malo Aſſyria. CAP. III.

PEregrinæ & ceraſi, perſicæq;, & omnes quarū Græca nomina aut aliena: ſed quæ ex his incolarum numero eſſe cœpere, dicētur inter fructiferas. In præſentia externas perſequemur, à ſalutari maxime orſi. Malus Aſſyria, quē alij uocant Medicā, uenenis medetur. Foliū eius eſt unedonis intercurrētibus ſpinis. Pomū ipſum aliàs nō manditur, odore præcellit foliorū quoq;, qui tranſit in ueſtes unà conditus, arcetq; animaliū noxia. Arbor ipſa omnibus horis pomifera eſt, alijs cadētibus, alijs matureſcētibus, alijs uero ſubnaſcentibus. Tentauere gentes trāſferre ad ſeſe, propter remedij præſtantiā fictilibus in uaſis, dato per cauernas radicibus ſpiramento: qualiter omnia tranſitura longius, ſeri arctiſſime trāſferriq; meminiſſe cōueniet, ut ſemel quæq; dicātur. ſed niſi apud Medos et in Perſide naſci noluit. Hæc autē eſt cuius grana Parthorū proceres incoquere diximus eſculentis, cōmendandi halitus gratia. Nec alia arbor laudatur in Medis. Lanigeras Serū in mētione gētis eius narrauimus.

De Indiæ arboribus, & quando primum Romæ ebenus. CAP. IIII.

ITem Indiæ arborū magnitudinē. Vnam è peculiaribus Indiæ Vergilius celebrauit ebenum, nuſquā alibi naſci profeſſus. Herodotus eam Aethiopiæ intelligi maluit, tributi uice regibus Perſidis è materie eius centenas phalangas tertio quoq; anno penſitaſſe Aethiopas cū auro et ebore, prodēdo. Nō omittendū id quoq;, uicenos dentes elephantorū grandes, quoniā ita ſignificauit, Aethiopas eadē cauſa pēdere ſolitos. Tanta ebori autoritas erat urbis noſtræ cccx. anno: tūc enim autor ille hiſtoriā eam condidit Thurijs in Italia. Quo magis mirū eſt, quod eidem credimus, qui Padum amnem uidiſſet, neminem ad id tempus Aſiæ Græciæq;, aut ſibi cognitū. Aethiopiæ forma, ut diximus, nuper allata Neroni principi, rarā arborē ebenū Meroēn uſq; à Syene fine imperij, per nongēta xcvi. M. paſſ. nullamq; aliam niſi palmarum generis eſſe docuit. Ideo fortaſſis in tributorum autoritate tertia res fuerit ebenus. Romæ eā magnus Pōpeius ī triūpho Mithridatico oſtendit. Accendi eā Fabianus negat, uritur tamen odore iucundo. Duo genera eius. Rarum id quod melius arboreum, trunco enodi, materiæ nigri ſplendoris, ac uel ſine arte protinus iucundi. Alterū fruticoſum cytiſi modo, & tota India diſperſum.

De ſpina & ficu Indicis. CAP. V.

IBi & ſpina ſimilis, ſed deprahēſa uel lucernis, igni protinus tranſiliente. Nunc eas exponam quas mirata eſt Alexādri magni uictoria, orbe eo patefacto. Ficus ibi exilia poma habet. Ipſa ſe ſemper ſerens, uaſtis diffunditur ramis: quorum imi adeo in terram curuantur, ut annuo ſpatio infigantur: nouamq; ſibi propaginem faciant circa parentem in orbem, quodā opere topiario. Intra ſepem eam æſtiuant paſtores, opacā pariter & munitam uallo arboris, decora ſpecie ſubter intuenti, procúlue fornicato ambitu. Superiores eius rami in excelſum emicant, ſyluoſa multitudine, uaſto matris corpore, ut lx. paſſ. pleraq; orbe colligāt, umbra uero bina ſtadia operiant. Foliorum latitudo peltæ effigiem Amazonicæ habet: ea cauſa fructum integens, creſcere prohibet. Rarusque eſt, nec fabæ magnitudinem excedens: ſed per folia ſolibus coctus prædulci ſapore, dignus miraculo arboris: gignitur circa Aceſinem maxime amnem.

De arbore pala, & arboribus Indicis ſine nominibus, & laniferis. CAP. VI.

MAior alia pomo & ſuauitate præcellentior, quo ſapientes Indorum uiuunt. Folium alas auium imitatur, longitudine trium cubitorū, latitudine duûm. Fructū cortice emittit, admirabilem ſucci dulcedine, ut uno quaternos ſatiet. Arbori nomen palæ, pomo arienæ. Plurima eſt in Sydracis expeditionū Alexandri termino. Eſt & alia ſimilis huic, dulcior pomo, ſed interaneorum ualetudini infeſta. Edixerat Alexander ne quis agminis ſui id pomū attingeret. Genera arborum Macedones narrauere, maiore ex parte ſine nominibus. Eſt & terebintho ſimilis cætera, pomo amygdalis, minore tātum magnitudine, præcipuæ ſuauitatis. In Bactris utiq; hanc aliqui terebinthum eſſe proprij generis potius quàm ſimilem ei putauerunt. Sed unde ueſtes lineas faciunt, folijs moro ſimilis, calyce pomi cynorodo. Serunt eam in campis, nec eſt gratior illarum proſpectus. Oliua Indiæ ſterilis, præterquam oleaſtri fructu.

De pipeeis arboribus, de gariophyllo, & alijs pluribus. CAP. VII.

PAſſim uero quæ piper gignunt, iuniperis noſtris ſimiles, quanquā in fronte Caucaſi ſolibus oppoſita gigni tantū eas aliqui tradidere. Semine à iunipero diſtant paruulis ſiliquis, quales in faſeolis uidemus. Hæ priuſquā dehiſcant decerptæ, toſtæq; ſole, faciunt quod uocatur piper longū: paulatim uero dehiſcentes maturitate oſtēdunt cādidū piper: quod deinde toſtū ſolibus, colore rugisq; mutatur. Verū & ijs ſua iniuria eſt, atq; cæli intēperie carbunculantur, fiuntq; ſemina caſſa & inania, quod uocant brechmaſim, ſic Indorum lingua ſignificante abortum. Hoc ex omni genere aſperrimum eſt, leuiſſimumq; & pallidum. Gratius nigrum, leniusq; utroque candidum. Non eſt huius arboris radix, ut aliqui exiſtimauere, quod uocant zimpiberi, alij uero ſingiberi, quanquam ſapore ſimile. Id enim in Arabia atque Troglodytica in uillis naſcitur, paruæ herba radice candida. Celeriter ea cariem ſentit quamuis in tanta amaritudine. Pretium eius in libras ſex. Piper longum facillime adulteratur Alexandrino ſinapi. Emitur in libras x. xv. Albū x. vij. nigrū x. iiij. Vſum eius adeo placuiſſe mirū eſt. In alijs quippe ſuauitas cepit, in alijs ſpecies inuitauit: huic nec pomi nec baccæ commendatio eſt aliqua: ſola placere amaritudine, & hāc in Indos peti. Quis ille primus experiri cibis uoluit? aut cui in appetēda auiditate eſurire non fuit ſatis? Vtrunq; ſyluestre gētibus ſuis eſt, & tamē pondere emitur ut aurū uel argentū. Piperis arborē iam et Italia habet, maiorē myrto, nec abſimilē. Amaritudo grano eadē quæ piperi muſteo creditur eſſe. Deeſt toſta illa maturitas, ideoq; & rugarū colorisq; ſimilitudo. Adulteratur iuniperi baccis mire uim trahentibus. In pondere quidem multis modis. Eſt etiamnū in India piperis grani ſimile, quod uocatur gariophyllon, grandius fragiliusq;. Tradunt in Indico luco id gigni. Aduehitur odoris gratia. Fert & ſpina piperis ſimilitudinem, præcipua amaritudine, folijs paruis denſisq; cyperi modo, ramis trium cubitorū, cortice pallido, radice lata, lignoſaq;, buxei coloris. Hac in aqua cū ſemine excepta in æreo uaſe medicamentum fit, quod uocatur lycion. Ea ſpina & in Pelio monte naſcitur, adulteratque medicamentum. Item aſphodeli radix aut fel bubulum, aut abſinthiū, uel thus, uel amurca. Lycion aptiſſimum medicinæ, quod eſt ſpumoſum. Indi in utribus camelorum, aut rhinocerotum id mittunt. Spinam ipſam in Græcia quidam pyxacanthum Chironium uocant.

De macie, & ſaccaro, & arboribus Arianæ gentis. CAP. VIII.

ET macir ex India aduehitur, cortex rubens radicis magnæ, nomine arboris ſuæ. Qualis ſit ea, incompertū habeo. Corticis melle decocti uſus in medicina ad dyſentericos præcipuus habetur. Saccaron & Arabia fert, ſed laudatius India. Eſt autē mel in harundinibus collectū, gummium modo candidum, dentibus fragile, ampliſſimum nucis auellanæ magnitudine, ad medicinæ tantum uſum. Contermina Indis gens Ariana appellatur, cuius ſpina lacrymarū pretioſa, myrrhæ ſimilis, acceſſu propter aculeos anxio. Ibi & frutex peſtilens rhaphani, folio lauri, odore equos inuitante, qui penè equitatu orbauit Alexandrum primo introitu, quod & in Gedroſis accidit. Item laurino folio & ibi ſpina tradita eſt, cuius liquor aſperſus oculis, cæcitatē infert omnibus animalibus. Necnō & herba præcipui odoris, referta minutis ſerpentibus, quarū ictu protinus moriendum eſſet. Oneſicritus tradit in Hyrcaniæ cōuallibus ficis ſimiles eſſe arbores, quæ uocētur Occhi, ex quibus defluat mel horis matutinis duabus.

De bdellio & arboribus Perſici maris. CAP. IX.

VIcina eſt Bactriana, in qua bdelliū nominatiſſimum. Arbor nigra eſt, magnitudine oleæ, folio

roboris

roboris,fructu caprifici naturaq́;. Gũmi alij brochon appellant: alij malachram, alij maldacon. Nigrũ uero et in offas cõuolutũ bdrobolon. Eſſe autẽ debet trãſlucidũ ſimile ceræ,odoratũ,& cũ fricatur pingue,guſtu amarũ citra acorẽ. In ſacris uino perfuſum odoratius. Naſcitur & in Arabia,Indiaq́ue,& Media ac Babylone. Aliqui peraticũ uocãt ex Media aduectũ. Facilius hoc & cruſtoſius, amariusq́;: at Indicũ humidius et gummoſum. Adulteratur amygdalæ nuce. Cætera eius genera cortice ſcordaſti. Ita uocatur arbor æmulo gũmi. Sed deprehenduntur (quod ſemel dixiſſe & in cæteros odores ſatis ſit) odore,colore,pondere,guſtu,igne. Bactriano nidor ſiccus,multiq́; candidi ungues. Præterea ſuũ põdus,quod grauius eſſe aut leuius nõ debeat. Pretiũ ſincero in libras x. terni. Gentes ſupradictas Perſis attingit, rubro mari (quod ibi Perſicũ uocauimus) longè in terra æſtus agente,mira arborũ natura. Nanq; eroſa ſale,inuectis derelictisq́; ſimiles,ſicco littore radicibus nudis polyporum modo amplexa ſteriles arenas ſpectantur. Eadem mari aduenientẽ fluctibus pulſatæ, reſiſtũt immobiles. Quin & pleno æſtu operiuntur totæ,apparetq́ue rerum argumentis, aſperitate aquarum illas ali. Magnitudo miranda eſt,ſpecies ſimilis unedonis,pomum amygdalis extrà,intus contortis nucleis.

De arboribus Perſicæ inſulæ, & lanigeris arboribus. CAP. X.

TYlos inſula in eodem ſinu eſt, repleta ſyluis quà ſpectat orientem, quaq́; & ipſa æſtu maris perfunditur. Magnitudo ſingulis arboribus fici. flos ſuauitate inenarrabili,pomũ lupino ſimile,propter aſperitatem intactũ omnibus animalibus. Eiuſdem inſulæ excelſiore ſuggeſtu lanigeræ arbores alio modo quàm Serum. His folia infœcunda: quæ ni minora eſſent, uitium poterant uideri. Ferunt cotonei mali amplitudine cucurbitas,quæ maturitate ruptæ,oſtendunt lanuginis pilas,ex quibus ueſtes pretioſo linteo faciunt.

De goſſampinis, & arboribus ex quibus ueſtes fiunt, & quibus modis cõſtent arborum fructus. CAP. XI.

ARbores uocãt goſſampinos,fertiliores etiã Tylo in minore, quæ diſtat x. M. paſſ. Iuba circa fruticẽ lanugines eſſe tradit, linteaq́; ea Indicis præſtãtiora. Arabiæ autẽ arbores ex quibus ueſte faciãt, cynas uocari,folio palmæ ſimili. Sic Indos ſuæ arbores ueſtiũt. In Tylis autẽ & alia arbor floret albæ uiolæ ſpecie,ſed magnitudine quadruplici, ſine odore,quod miremur. In eo tractu eſt & alia ſimilis, folioſior tamen roſeiq́; floris: quẽ noctu cõprimẽs, aperire incipit ſolis exortu, meridie expãdit. Incolæ dormire eũ dicũt. Fert eadẽ inſula & palmas,oleaſq́; ac uites,& cũ reliquo pomorũ genere ficos. Nulli arborũ folia ibi decidunt. Rigaturq́; gelidis fontibus, & imbres accipit. Vicina his Arabia flagitat quandam generum diſtinctionẽ,quoniã fructus is cõſtat radice,frutice,cortice, ſucco,lacryma,ligno,ſurculo,flore,folio,pomo.

De coſto & nardo, & differentijs nardi. CAP. XII.

RAdix & foliũ Indis eſt maximo pretio. Radix coſti guſtu feruẽs,odore eximio,frutice aliàs inutili. Primo ſtatim introitu amnis Indi in Patale inſula,duo ſunt eius genera,nigrũ,& quod melius candicans. Pretium in libras xvi. De folio nardi plura dici par eſt,ut principali in unguẽtis. Frutex eſt graui & craſſa radice,ſed breui ac nigra,fragiliq́;, quãuis pingui,ſitũ redolente ut cyperi,aſpero ſapore,folio paruo denſoq́;. Cacumina in ariſtas ſe ſpargũt, ideo gemina dote nardi ſpicas ac folia celebrãt. Alterũ eius genus apud Gangẽ naſcẽs dãnatur in totũ, ozenitidis nomine,uirus redolens. Adulteratur & pſeudonardo herba,quæ ubiq; naſcitur, craſsiore atq; latiore folio,& colore languido in candidũ uergẽte. Itẽ ſua radice permixta põderis cauſa,& gũmi,ſpumaq́; argẽti aut ſtibio,cyperíue cortice. Syncerũ quidẽ leuitate deprahenditur,& colore ruffo,odoriſq́; ſuauitate, et guſtu maxime ſiccãte os,ſapore iucundo. Pretiũ ſpicæ in libras xc. Folia diuiſere annonã,ab amplitudine hadroſphærũ uocatur maioribus folijs x.xxx. Quod minore folio eſt meſoſphærũ appellatur,emitur x.lx. Laudatiſsimũ microſphærũ è minimis foliũ,pretiũ eius x.lxxv. Odoris gratia omnibus maior recentibus. Nardo color qui inueterauerit nigriori melior. In noſtro orbe proxime laudatur Syriacũ, mox Gallicũ, tertio loco Creticũ,quod aliqui agriũ uocant,alij phu, folio oluſatri,caule cubitali,geniculato in purpura albicante,radice obliqua uilloſaq́;: & imitante auiũ pedes. Baccaris uocatur nardũ ruſticũ,de quo dicemus inter flores. Sunt autẽ ea omnia herbæ præter Indicũ. Ex ijs Gallicũ cũ radice uellitur,abluiturq́; uino. Siccatur in umbra,alligatur faſciculis in charta, non multũ ab Indico differens, Syriaco tamẽ leuius. Pretium xiij. In his probatio una, ne ſint fragilia, & arida potius quàm ſicca folia. Cum Gallico nardo ſemper naſcitur herba quæ hirculus uocatur,à grauitate odoris & ſimilitudine,qua maxime adulteratur. Diſtat,quod ſine cauliculo eſt, & quod minoribus folijs, quodq́ue radicis neque amara,neque odorata.

De aſaro, amomo, amomide, & cardamomo. CAP. XIII.

NArdi uim habet & aſarũ,quod & ipſum aliqui ſylueſtre nardũ appellãt. Eſt autẽ ederæ folijs,rotũdioribus tantũ mollioribusq́;,flore purpureo, radice Gallici nardi: Semẽ acinoſum,ſaporis calidi ac uinoſi. Mõtibus in umbroſis bis anno floret. Optimũ in Ponto,proximũ in Phrygia,tertiũ in Illyrico. Foditur cũ folia mittere incipit,et in ſole ſiccatur,celeriter ſitũ trahens ac ſeneſcens. Inuẽta nuper et in Thracia herba eſt, cuius folia nihil ab Indico nardo diſtant. Amomi uua in uſu eſt,Indica uite labruſca:ut alij exiſtimauere, frutice myrtuoſo, palmi altitudine: carpiturq́; cũ radice,manipulatim leniter cõponitur,protinus fragile. Laudatur quàm maxime Punici mali fo-

lys ſimile, nec rugoſis, colore ruffo. Secũda bonitas pallido. Herbaceũ peius, peſſimumq́; candidũ, quod & uetuſtate euenit. Pretiũ uuæ in libras x. lx. friato uero amomo xlviij. Naſcitur et in Armeniæ parte, quæ uocatur Otene, et in Media, & in Põto. Adulteratur folijs Punicæ, & gũmi liquido ut cohæreat, cõuoluatq́; ſe in uuæ modũ. Eſt & quæ uocatur amomis, minus uenoſa atq; durior, ac minus odorata: quo apparet, aut aliud eſſe, aut colligi immaturũ. Simile his et nomine et frutice cardamomũ, ſemine oblongo. Metitur eodẽ modo & in Arabia. Quatuor eius genera. Viridiſſimũ ac pingue acutis angulis cõtumax fricãti quod maxime laudatur. Proximũ è ruffo candicans. Tertiũ breuius atq; nigrius. Peius tamẽ uariũ et facile tritu, odorisq́; parui: qui uerus, coſto uicinus eſſe debet. hoc & apud Medos naſcitur. Pretiũ optimi in libras xij. Cinamomo proxima gẽtilitas erat, ni prius Arabiæ diuitias indicari cõueniret, cauſasq́; quæ cognomẽ illi felicis ac beatæ dedere. Principalia ergo in illa thus, & myrrha: hæc et cũ Troglodytis cõmunis.

De thure & arboribus. CAP. XIIII.

THura præter Arabiam nullis, ac ne Arabiæ quidẽ uniuerſæ. In medio eius ferè ſunt Atramitæ pago Sabæorũ capite regni Sabota, in mõte excelſo, à quo octo manſionibus diſtat regio eorũ thurifera. Saba appellatur, quod ſignificare Græci myſterium dicunt: ſpectat ortus ſolis æſtiui, undiq; rupibus inuia, & à dextera maris ſcopulis inacceſſa. Id ſolum è rubro lacteum traditur. Syluarũ longitudo eſt ſchœnorum xx. latitudo dimidiũ eius. Schœnus patet Eratoſthenis ratione, ſtadia xl. hoc eſt, paſſ. quinq; M. alii qui xxxij. ſtadia ſingulis ſchœnis dedere. Attolluntur colles alti, decurruntq́; & in plana arbores ſponte natæ. Terram argilloſam eſſe conuenit, raris fontibus ac nitroſis. Attingunt & Minæi pagus alius, per quos euehitur uno tramite anguſto. Hi primi cõmerciũ thuris fecere, maximeq́; exercent: à quibus & Minæũ dictũ eſt. Nec præterea Arabũ alij thuris arborẽ uidẽt, ac ne horũ quidẽ omnes. Ferũtq; M M M. non amplius eſſe familiarũ, quæ ius per ſucceſſiones id ſibi uindicent. Sacros uocari ob id, nec ullo congreſſu fœminarum funerumq́; cũ incidant eas arbores aut metant, pollui: atq; ita religione merces augeri. Quidã promiſcuum ius ijs populis eſſe tradũt in ſyluis, alij per uices annorum diuidi. Nec arboris ipſius quæ ſit facies conſtat. Res in Arabia geſſimus, & Romana arma in magnam partem eius penetrauere: C. etiam Cæſar Auguſti filius inde gloriam petijt, nec tamen ab ullo (quod equidem ſciam) Latino arborum earum tradita eſt facies. Græcorum exempla uariant. Alij folio piri, minore duntaxat, & herbidi coloris prodidere. Alij lentiſco ſimilem ſubrutilo folio: Quidã therebinthum eſſe, & hoc uiſum Antigono regi allato frutice. Iuba rex ijs uoluminibus quæ ſcripſit ad C. Cæſarem Auguſti filium ardentem fama Arabiæ, tradit contorti eſſe caudicis, ramis aceris maxime Pontici. Succum amygdalæ modo emittere, talesq́; in Carmania apparere, & in Aegypto ſatas ſtudio Ptolemæorum regnantium. Cortice lauri eſſe conſtat: quidam & folium ſimile dixere. Talis certe fuit arbor Sardibus. Nam & Aſiæ reges ſerendi curam habuerunt. Qui mea ætate legati ex Arabia uenerunt, omnia incertiora fecerunt, quod iure miremur, uirgis etiã thuris ad nos commeantibus: quibus credi poteſt, matrem quoq; teretem enodi fruticare trunco. Meti ſemel anno ſolebat, minore occaſione uendendi. Iam quæſtus alteram uindemiam affert. Prior atq; naturalis uindemia circa canis ortum flagrantiſſimo æſtu incidentibus quà maxime uideatur eſſe prægnans, tenuiſſimusq́; tendi cortex. Laxatur hic plaga, non adimitur. Inde proſilit ſpuma pinguis. Hæc concreta denſatur, ubi loci natura poſcat tegete palmea excipiẽte, alibi area circumpauita. Purius illo modo, ſed hoc ponderoſius. Quod in arbore hæſit, ferro depectitur, ideo corticoſum. Sylua diuiſa certis portionibus, mutua innocentia tuta eſt. Nec ullus ſaucias arbores cuſtodit. Nemo furatur alteri. At hercule Alexandriæ ubi thura interpolantur, nulla ſatis cuſtodit diligentia officinas. Subligaria ſignantur opifici. Perſona adijcitur capiti, denſusue reticulus. Nudi emittũtur. Tanto minus fidei apud nos pœna, quàm apud illos ſyluæ habent. Autumno legitur ex æſtiuo partu. Hoc puriſſimũ candidũ. Secunda uindemia eſt uere, ad eã hyeme corticibus inciſis. Ruffum hoc exit, nec cõparandum priori. Illud carpheotũ, hoc dathiathum uocant. Creditur & nouellæ arboris candidius, ſed ueteris odoratius. Quidam & in inſulis melius putant gigni. Iuba in inſulis negat naſci. Quod ex eo rotunditate guttæ pependit, maſculũ uocamus, cum aliàs nõ ferè mas uocetur, ubi non ſit fœmina. Religioni tributũ ne ſexus alter uſurparetur. Maſculum aliqui putant à ſpecie teſtiũ dictũ. Præcipua autẽ gratia eſt mãmoſo, cũ hærente lacryma priore conſecuta alia miſcuit ſe. Singula hæc manum implere ſolita inuenio, cũ minore diripiendi auiditate lentius naſci liceret. Græci ſtagoniam & atomum tali modo appellãt, minorẽ autẽ Orobiam, Micas concuſſu eliſas mannam uocamus. Etiamnum tamen inueniuntur guttæ, quæ tertiã partẽ minæ, hoc eſt xxxix. denariorũ pondus æquent. Alexandro magno in pueritia ſine parſimonia thura ingerenti aris, pædagogus Leonides dixerat, ut illo modo cum deuiciſſet thuriferas gentes ſupplicaret. At ille Arabia potitus, thure onuſtam nauim miſit ei, exhortatus, ut large deos adoraret. Thus collectũ Sabotam camelis cõuehitur, porta ad id una patente. Digredi uia capitale leges fecere. Ibi decimas deo, quem uocant Sabin, menſura nõ pondere ſacerdotes capiũt. Nec antè mercari licet. Inde impenſæ publicæ tolerantur. Nam & benigne certo itinerũ numero deus hoſpites paſcit. Euehi non poteſt, niſi per Gebanitas, itaq; & horũ regi penditur uectigal. Caput eorum Thomna abeſt à Gaza noſtri littoris Iudææ oppido

lxxx.xxvij. M. paſſuum, quod diuiditur in manſiones camelorum lxij. Sunt & quæ ſacerdotibus dantur portiones, ſcribiſq; regũ certæ. ſed præter hos & cuſtodes, ſatellitesq́ue, & hoſtiarij, & miniſtri populantur. Iam quacunque iter eſt, alibi pro aqua, alibi pro pabulo, aut pro mãſionibus, uarijſq; portorijs pendunt, ut ſumptus in ſingulos camelos denarium d.clxxxviij. ad noſtrũ littus colligat, iterũq; imperij noſtri publicanis pẽditur. Itaq; optimi thuris libra xvi. pretium habet, ſecunda xv. tertia xiiij. Apud nos adulteratur reſinæ cãdidæ gemma perquàm ſimili, ſed deprehenditur quibus dictum eſt modis. Probatur candore, amplitudine, fragilitate, carbone, ut ſtatim ardeat. Item ne dentem recipiat potius quàm in micas frietur.

De myrrha, & arboribus myrrhæ. CAP. XV.

MYrrham in iiſdem ſyluis permixta arbore naſci tradidere aliqui, plures ſeparatim. Quippe multis in locis Arabiæ gignitur, ut apparebit in generibus. Conuehitur & ex ſyluis laudata, petuntq; eam etiam ad Troglodytas Sabæi tranſitu maris. Satiua quoq; prouenit, multum ſylueſtri prælata. Gaudet raſtris & ablaqueationibus, melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad quinque cubita, nec ſine ſpina, caudice duro & intorto, craſsiore quàm thuris, & ab radice etiam quàm reliqua ſui parte. Corticem leuem ſimilemq́; unedoni, ſcabrum alij ſpinoſumq́; dixere. Folium oliuæ, uerum criſpius, & aculeatum. Iuba oluſatri. Aliqui ſimilem iunipero, ſcabriorem tãtum ſpiniſq; horridam, folio rotundiore, ſed ſapore iuniperi. Necnõ fuere qui è thuris arbore utrunq; naſci mentirẽtur. Inciduntur bis & ipſæ, iiſdemq́; temporibus, ſed à radice uſq; ad ramos, qui ualent. Sudant autem ſponte prius quàm incidantur, ſtacten dictam, cui nulla præfertur. Ab hac ſatiua. & in ſylueſtri quoque melior æſtiua. Non dant ex myrrha portiones deo, quoniam & apud alios naſcitur. Regi tamen Gebanitarum quartas partes eius pendunt. Cætero paſsim à uulgo coëmptam in folles conſarciunt, ipſiq́ue unguentarij digerunt haud difficulter odoris atque pinguedinis argumentis.

De generibus myrrhæ, & natura, & precio eius. CAP. XVI.

GEnera complura, Troglodytica ſylueſtriũ prima. Sequẽs Minæa, in qua & Atramitica eſt, & Auſaritis Gebanitarum regno. Tertia Dianitis. Quarta collatitia. Quinta Sembracena, à ciuitate regni Sabæorum mari proxima. Sexta quam Duſaritin uocãt. Eſt & candida uno tantum loco, quæ in Meſſalum oppidum cõfertur. Probatur Troglodytica pinguedine, & quod aſpectu aridior eſt, ſordidaq́; atque barbara, ſed acrior cæteris. Sembracena prædictis caret uitijs, ante alias hilaris, ſed uiribus tenuis. In plenum autem probatio eſt minutis glebis, nec rotundis, in concretu albicantis ſucci & tabeſcẽtis: utq; fracta candidos ungues habeat, guſtu leniter amara. Secunda bonitas intus uaria. Peſsima intus nigra: peior ſi etiam foris. Pretia ex occaſione ementium uaria. Stacta uero à vi. ad l. Satiuæ ſummum ad xxij. Erythræa ad xvi. Hãc uolunt Arabicã intelligi. Troglodytica nucleo ad xiij. eius uero quã odorariã uocant ad xiiij. Adulteratur lentiſci glebis, & gummi. Item cucumeris ſucco amaritudinis cauſa, ſicut ponderis ſpuma argenti. Reliqua uitia deprahenduntur ſapore gummi dente lenteſcẽtis. Fallaciſsime autẽ adulteratur Indica myrrha. quæ ibi de quadã ſpina colligitur. Hoc ſolum peius India affert facili diſtinctiõe, tãto deterior eſt.

De maſtice, ladano, & bruta, enhæmo, & ſtrobo, & de ſtyrace. CAP. XVII.

ERgo trãſit in maſticen, quæ & ex alia ſpina fit in India, itemq́; in Arabia: laman uocant. Sed maſtice quoq; gemina eſt, quoniam & in Aſia Græciaq́; reperitur herba radice folia emittẽs, & cardinũ ſimilem malo, ſeminis plenum: lacrymaq́; erumpit inciſa parte ſumma, uix ut dignoſci poſsit à maſtice uera. Necnõ & tertia in Ponto eſt, bituminis ſimilior, Laudatiſsima autem Chia candida, cuius pretium in libras xx. nigra uero xij. Chia è lentiſco traditur gigni gummi modo. Adulteratur ut thura reſina. Arabia etiamnum & ladano gloriatur: forte caſuq́; hoc, & iniuria fieri odoris, plures tradidere. Capras maleficum aliàs frondibus animal, odoratorum uero fruticum appetentius, tanquam intelligant pretia, carpere germinum caules prædulci liquore turgentes, diſtillantemq́; ab his caſus mixtura ſuccũ improbo barbarum uillo abſtergere. Hũc glomerari puluere, incoqui ſole. Et ideo in ladano caprarum pilos eſſe. Sed hoc nõ alibi fieri quàm in Nabatæis, qui ſunt ex Arabia contermini Syriæ. Recentiores ex autoribus ſtrobon hoc uocant. Traduntq́; ſyluas Arabum paſtu caprarum infringi, atq; ita ſuccum uillis inhæreſcere: uerũ autẽ ladanum Cypri inſulæ eſſe: ut obiter quæq; genera odorum dicantur, quamuis non terrarum ordine. Similiter hoc & ibi fieri tradunt, & eſſe œſypũm hircorũ barbis genibuſq́; uilloſis inhærens, ſed ederæ flore deroſo, paſtibus matutinis, cũ eſt rorulenta Cypros. Deinde nebula ſole diſcuſſa, puluerem madentibus uillis adhæreſcere, atq; ita ladanum depecti. Sunt qui herbam in Cypro ex qua id fiat, ledam appellẽt: etenim illi ledanum uocant. huius pingue inſidere: itaq́; attractis funiculis herbam eam conuolui, atq; ita offas fieri. Ergo in utraque gente bina genera, terrenum & factitium. Id quod terrenum eſt, friabile: factitium, lentum. Necnon & fruticem eſſe dicunt in Carmania, & ſuper Aegyptum per Ptolemæos translatis plantis: aut (ut alij) generante & id thuris arbore: colligique ut gummi inciſo cortice, & caprinis pellibus excipi. Pretia ſunt laudatiſsimo in libras aſſes xl. Adulteratur myrti baccis, & alijs animalium ſordibus. Sinceri odor debet eſſe ferus, & quodammodo ſimilitudinem redolens: ipſum uſu aridum, tactu ſtatim molleſcere, accenſum fulgere, odore iucundo gra-

tum. Myrtata deprehenduntur, crepitantque in igne. Præterea ſyncero calculi potius è rupibus inhærent, quàm puluis. In Arabia & olea dotatur lacryma, qua medicamentum conficitur, Græcis enhæmon dictum, ſingulari effectu contrahendis uulnerum cicatricibus: in maritimis ea fluctibus æſtuq; operiuntur. Nec baccæ nocet, cum conſtet & in folijs ſalem relinqui. Hæc ſunt peculiaria Arabiæ & pauca prӕterea communia, alibi dicenda, quoniam in ijs uincitur. Peregrinos ipſa mire odores & ad exteros petit. Tanta mortalibus ſuarum rerum ſatietas eſt, alienarumque auiditas. Petunt igitur in Helimæos arborem brutam, cupreſſo fuſa ſimilem, ex albidis ramis, iucundi odoris accenſam, & cum miraculo hiſtorijs Claudij Cӕſaris prædicatam. Folia eius inſpergere potionibus Parthos tradit. Odorem eſſe proximum cedro, fumumque eius contra ligna alia remedio. Naſcitur ultra Paſitigrin in finibus oppidi Sitacæ, monte Zagro. Petunt & in Carmanos arborem ſtrobum ad ſuffitus, perfuſam uino palmeo accendentes. Huius odor redit à cameris ad ſolum iucundus, ſed aggrauans capita, citra dolorem tamen. Hoc ſomnum ægris quærunt. His commercijs Carras oppidum aperuere, quod eſt illis nundinarium. Inde Gabbam omnes petere ſolebant, dierum uiginti itinere, & Palæſtinam Syriam. Poſtea Caracem peti cœptum ac regna Parthorũ ex ea cauſa, autor eſt Iuba. Mihi ad Perſas etiam prius iſta portaſſe, quàm in Syriam aut Aegyptum uidentur, Herodoto teſte, qui tradit ſingula milia talentûm thuris annua penſitaſſe Arabas regibus Perſarũ. Ex Syria reuehunt ſtyracem, acri odore eius in focis abigentes ſuorum faſtidium. Cætero, non alia ligni genera ſunt in uſu quàm odorata: ciboſque Sabæi coquunt thuris ligno, alij myrrhæ, oppidorum uicorumque non alio quàm ex aris fumo atque nidore. Ad hunc ergo ſanandũ urunt ſtyracem in pellibus hyrcinis, ſuffiuntque tecta. Adeo nulla eſt uoluptas, quæ non aſsiduitate ſui faſtidium pariat. Eundem ad ſerpentes fugandas urunt, in odoriferis ſyluis frequentiſsimas.

De felicitate Arabiæ. CAP. XVIII.

N*On ſunt eorum cinnamomum aut caſia: & tamen felix appellatur Arabia, falſa & ingrata cognominis, quæ hoc acceptũ ſuperis ferat, cũ plus ex eo inferis debeat. Beatã illã fecit hominũ etiã in morte luxuria, quæ dijs intellexerat genita, adhibẽs urendis defunctis. Periti rerũ aſſeuerant, non ferre tantum annuo fœtu, quantum Nero Princeps nouiſsimo Poppeæ ſuæ die concremauerit. Aeſtimentur poſtea toto orbe ſingulis annis tot funera, aceruatimq; cõgeſta honori cadauerũ, quæ dijs per ſingulas micas dantur. Nec minus propitij erãt mola ſalſa ſupplicãtibus, imò uero (ut palã eſt) placatiores. Verũ Arabiæ etiamnũ felicius mare eſt. Ex illo namq; margaritas mittit. Minimaq; cõputatiõe milies cẽtena M. u-s. annis omnibus India et Seres peninſulaq; illa imperio noſtro adimũt. Tãto nobis deliciæ & fœminæ cõſtant. Quota enim portio ex illis ad deos quæſo iã uti ad inferos pertinet?*

De cinnamomo, & xylocinnamomo, & caſia. CAP. XIX.

C*Innamomum & caſias fabuloſa narrauit antiquitas, princépsue Herodotus, auium nidis, & priuatim Phœnicis, in quo ſitu Liber pater educatus eſſet, ex inuijs rupibus arboribusq; decuti, carnis quã ipſæ inferrẽt pondere, aut plũbatis ſagittis. Item caſiã circa paludes propugnãte unguibus diro ueſpertilionũ genere, aligerisq; ſerpentibus, his commentis augentes rerum pretia. Cõmitata uero fabula eſt, ad meridiani ſolis repercuſſus inenarrabilem quendam uniuerſitatis halitum è tota peninſula exiſtere, tot generum auræ ſpirante concentu. Magniq; Alexãdri claſsibus Arabiam odore primum nunciatam in altũ. Omnia falſa, ſiquidem cinnamomum, idemq; cinnamum naſcitur in Aethiopia Troglodytis cõnubio permixta. Ii mercantes id à conterminis, uehunt per maria uaſta ratibus, quas neq; gubernacula regant, neq; remi trahant uel impellant, non uela, non ratio ulla adiuuet, cũ omniũ inſtar ibi ſint homo tantũ & audacia. Præterea hybernũ mare exigunt circa brumam, euris tum maxime flantibus. Hi recto curſu per ſinus impellunt, atq; à promontorij ambitu argeſtæ deferunt in portũ Gebanitarũ qui uocatur Ocila. Quãobrem illi maxime id petunt, produntq; uix quinto anno reuerti negotiatores, & multos interire. Cõtrà reuehũt uitrea, & ahena, ueſtes, fibulasq; cũ armillis ac monilibus. Ergo negotiatio illa fœminarũ maxime fide cõſtat. Ipſe frutex ij. cubitorũ altitudine ampliſsimus, palmiq; minimus, iiij. digitorũ craſsitudinis, ſtatim à terra ſex digitis ſurculoſus, arido ſimilis. Cũ uiret nõ odoratus, folio origani, ſiccitate gaudens, ſterilior imbre, caduæ naturæ. Gignitur in planis quidẽ, ſed denſiſsimis in uepribus rubisq;, difficilis collectu. Metitur nõ niſi permiſerit deus. Iouẽ hunc intelligũt aliqui, Aſſabinũ illi uocãt: xliiij. boum caprarũq; & arietũ extis impetratur uenia cædẽdi. Nõ tamen aut ante ortũ ſolis, aut poſt occaſum licet. Sarmẽta haſta diuidit ſacerdos, deoq; partẽ ponit: reliquũ mercator in naſſas condit. Eſt alia fama, cũ ſole diuidi, ternasq; partes fieri, deinde ſorte cremia diſcerni: quodq; ſoli ceſſerit relinqui, ac ſponte cõflagrare. Præcipua bonitas uirgultorũ tenuiſsimis partibus, ad longitudinẽ palmi. Secunda proximis breuiore mẽſura, atq; ita ordine. Viliſsimũ quod radicibus proximũ, quoniã ibi minimũ corticis in quo ſumma gratia. Qua de cauſa præferuntur cacumina, ubi plurimus cortex. Ipſum uero lignũ in faſtidio eſt propter origani acrimoniã: xylocynnamomũ uocatur. Precium eſt in libras xx. Quidam cinnami duo genera tradidere, candidum, nigricansq;. Et quondam præferebatur candidum, nunc contrà nigrum laudatur. Atq; etiã uarium præferunt candido. Certiſsima tamen æſtimatio ne ſit ſcabrum, atq; ut inter ſeſe tritũ tarde frietur. Dãnatur in primis molle, aut*

cui albet

cui albet cortex. Ius eius à Gebanitarum rege ſolo proficiſcitur, is edicto mercatu uendit. Pretia quondam fuere in libras denariûm mille. Auctum id parte dimidia eſt, incenſis, ut ferunt, ſyluis ira barbarorũ. Id acciderítne ob iniquitatem præpotentium, an forte, non ſatis conſtat. Auſtros ibi tam ardenter flare, ut æſtatibus ſyluas accendãt, inuenimus apud autores. Coronas ex cinnamomo interraſili auro incluſas, primus omnium in templis Capitolij atque Pacis dicauit Imperator Veſpaſianus Auguſtus. Radicem eius magni ponderis uidimus in palatij templo, quod fecerat diuo Auguſto coniunx Auguſta, aureæ patera impoſitam: ex qua guttæ editæ annis omnibus in grana durabantur, donec id delubrum incendio conſumptũ eſt. Frutex & caſia eſt, iuxtáq; cinnami campos naſcitur, ſed in montibus craſsiore ſarmento, tenui cute uerius quàm cortice, quem contrà atq; in cinnamomo leuari & exinaniri pretium eſt. Amplitudo fruticis trium cubitorum. Colos triplex. Cum primum emicat, candidus pedali menſura: deinde rubeſcit addito ſemipede: ultrà nigricans. Hæc pars maxime laudatur, ac deinde proxima: damnatur uero candida. Cõſecant ſurculos longitudine binûm cubitorum. Mox praſuunt recẽtibus corijs quadrupedum ob id interemptarum, ut ijs putreſcentibus uermiculi lignum erodant, & excauent corticem tutum amaritudine. Probatur recens maxime & quæ ſit odoris molliſsimi, guſtuue quàm maxime feruens, potius quàm lento tepore leniter mordẽs, colore purpureo, quæq; plurima minimum ponderis faciat, breui tunicarum fiſtula & non fragili. Lactam uocãt talem barbaro nomine. Alia eſt balſamodes ab odore ſimili appellata, ſed amara, ideóque utilior medicis, ſicut nigra unguentis. Pretia nulli diuerſiora. Optimæ in libras x. l. cæteris x. v.

De iſocinnamo, & cãcamo, ac taro. CAP. XX.

HIs addidere mangones quam daphnoiden uocant, iſocinnamon cognominatam, pretiumq́ue eius faciunt x. ccc. Adulteratur ſtyrace, & propter ſimilitudinem corticũ lauri tenuiſsimis ſurculis. Quin & in noſtro orbe ſeritur: extremoq́; in margine imperij, quà Rhenus alluit, uiuit in aluearijs apum ſata. Color abeſt ille torridus ſole, & ob id ſimul idem odor. Ex confinio caſiæ cinnamiq́; & cancamum ac tarum inuehitur, ſed per Nabatæos Troglodytas, qui conſidere ex Nabatæis.

De ſerichato & gabalio, & de myrobalano. CAP. XXI.

EO comportatur & ſerichatum, & gabalium, quæ intra ſe conſumunt Arabes, noſtro orbi tantum nominibus cognita, ſed cum cinnamomo caſiaque naſcentia. Peruenit tamen aliquando ſerichatum, & in unguenta additur ab aliquibus. Permutatur in libras x. vi. Myrobalanum Troglodytis, & Thebaidi, & Arabiæ quæ Iudæam ab Aegypto diſterminat, commune eſt, naſcens unguento, ut ipſo nomine apparet. Quo item indicatur & glandem eſſe arboris, heliotropio, quam dicemus inter herbas, ſimili folio. Fructus magnitudine auellanæ nucis. Ex his in Arabia naſcens Syriaca appellatur, & eſt candida. Contrà in Thebaide nigra. Præfertur illa bonitate olei quod exprimitur: ſed copia Thebaica. Inter hæc Troglodytica uiliſsima eſt. Sunt qui Aethiopicam ijs præferant, glandem nigram ac pinguem, nucleoq́ue gracili, ſed liquore qui exprimitur odoratiori, naſcentem in campeſtribus. Aegyptiam pinguiorem eſſe, & craſsiori cortice rubentem: & quamuis in paluſtribus naſcatur, breuiorem ſicciorémque. E diuerſo Arabicam uiridem ac tenuiorem: & quoniam ſit montuoſa, ſpiſsiorem. Longe autem optimam Petræam, ex quo diximus oppido, nigro cortice, nucleo candido. Vnguentarij autem tantum cortices premunt: medici nucleos tundunt, affuſa eis paulatim calida aqua.

De phœnicobalano, & calamo odorato. CAP. XXII.

MYrobalano in unguentis ſimilem proximumq́; uſum habet palma in Aegypto, quæ uocatur adipſos, uiridis, odore mali cotonei, nullo intus ligno. Colligitur autem pauloantè quàm incipiat matureſcere. Quod relinquitur phœnicobalanus uocatur, & nigreſcit, ueſcentesq́; inebriat. Myrobalano pretium in libras x. bini. Inſtitores & fecem unguẽti hoc nomine appellant. Calamus quoq; odoratus in Arabia naſcens communis Indis atq; Syriæ eſt: in qua uincit omnis, à noſtro mari centum l. ſtadijs. Inter Libanum montem, aliumq́; ignobilem, non (ut quidã exiſtimauere) Antilibanum, in conualle modica iuxta lacum, cuius paluſtria æſtate ſiccantur, tricenis ab eo ſtadijs calamus & iuncus odorati gignuntur. Sanè enim dicamus & de iunco, quãuis alio herbis dicato uolumine, quoniam tamen hic unguentorum materia tractatur. Nihil ergo à cæteris ſui generis differunt aſpectu: ſed calamus præſtantior odore, ſtatim è longinquo inuitat, mollior tactu, meliorq́; qui minus fragilis, & qui aſſuloſe potius quàm raphani modo frangitur. Ineſt fiſtulæ araneum, quod uocant florem. Præſtantior eſt cui numeroſius. Reliqua probatio ut niger ſit. Damnatur albus. Melior quo breuior & craſsior, lentusq́; in frangendo. Calamo precium in libras xi. iunco xv. Traduntq́; iuncum odoratum & in Campania inueniri. Diſceſsimus à terris oceanum ſpectantibus ad conuexas in noſtra maria.

De ammoniaco & ſphagno. CAP. XXIII.

ERgo Aethiopiæ ſubiecta Africa ammoniaci lacrymam ſtillat in harenis ſuis: inde & nomine etiam ab Ammonis oraculo, iuxta quod gignitur arbor quam metopion uocant: reſinæ modo aut gummi. Genera eius duo. Thrauſton, maſculi thuris ſimilitudine, quod maxime probatur. Alterũ pingue & reſinoſum, quod phyrama appellant. Adulteratur harenis, uelut naſcendo apprehẽſis. Igitur quàm minimis glebis probatur, & quàm puriſsimis. Pretium optimi

in libras aſſes xl.Sphagnos infra eos ſitus in Cyrenaica prouincia maxime probatur. Alij bryon uocant. Secundum locum obtinet Cyprius,tertiũ Phœnicius. Fertur & in Aegypto naſci:quin & in Gallia, nec dubitauerim. Sũt enim hoc nomine cani arborũ uilli, quales in quercu maxime uidemus,ſed odore præſtantes. Laus prima candidiſsimis atq; altiſsimis,ſecunda rutilis,nulla nigris.Et in inſulis petriſq; nati improbãtur,omneſq; quibus palmarum atq; non ſuus odor ſit.

De cypro,& aſpalatho,& maro. CAP. XXIIII.

CYprus in Aegypto eſt arbor ziziphi folijs, ſemine coriandri,flore candido odorato.Coquitur hoc in oleo,premiturq; poſtea quod Cyprus uocatur.Pretium ei in libras quinque. Optimum habetur è Canopica in ripis Nili nata,ſecundum Aſcalone Iudææ, tertium Cypro inſula odoris ſuauitate. Quidam hanc eſſe dicunt arborem quæ in Italia liguſtrum uocetur.In eodem tractu aſpalathos naſcitur,ſpina candida, magnitudine arboris modicæ, flore roſæ. Radix unguentis expetitur. Tradunt in quocunq; frutice curuetur arquus cœleſtis, eandem quæ ſit aſpalatho,ſuauitatẽ odoris exiſtere, ſed in aſpalatho inenarrabilem quãdam. Quidã eum Eryſiſceptrũ uocant,alij ſceptrũ: probatio eius in colore ruffo uel igneo, tactuq; ſpiſſo, & odore caſtoreo. Permutatur in libras xv.In Aegypto naſcitur & maron,peius quàm Lydiũ, maioribus folijs ac uarijs. illa breuia ac minuta & odorata.

De balſamo,& opobalſamo,& xylobalſamo, & ſtyrace,& galbano. CAP. XXV.

SEd omnibus odoribus præfertur balſamum, uni terræ Iudææ conceſſum, quondam in duobus tantum hortis utroq; regio, altero iugerum xx. non amplius, altero pauciorum. oſtendere arbuſculam hanc urbi imperatores Veſpaſiani.Clarumq; dictu à Pompeio Magno in triũpho arbores quoq; duximus. Seruit nunc hæc,& tributa pendit cum ſua gente, in totum alia natura quàm noſtri externiq; prodiderant. Quippe uiti ſimilior eſt quàm myrto. Malleolis ſeri dicitur, nuper uincta ut uitis: & implet colles uinearũ modo.quæ ſine adminiculis ſe ipſæ ſuſtinẽt. Tondetur ſimiliter fruticans,ac raſtris niteſcit:properatq; naſci, intra tertium annum fructifera.Folium proximũ rutæ,perpetua coma. Sæuiere in eandẽ Iudæi,ſicut in uitam quoq; ſuã.Contra defendère Romani,& dimicatum pro frutice eſt.Seritq; nunc eã fiſcus:nec unquam fuit numeroſior aut procerior. Proceritas intra bina cubita ſubſiſtit.Arbori tria genera. Tenui & capillacea coma,quod uocãt eutheriſton. Alterum ſcabro aſpectu,incuruum,fruticoſum, odoratius:hoc trachy appellant.Tertiũ eumeces, quia eſt reliquis procerius, leui cortice. Huic ſecunda bonitas, nouiſsima eutheriſto.Semen eius uino proximũ guſtu, colore ruffum, nec ſine pingui: peius in grano quod leuius atq; uiridius.Ramus craſsior quàm myrto. Inciditur uitro,lapide,oſſeiſue cultellis. Ferro lædi uitalia odit. Emoritur protinus,eadem amputari ſuperuacua patiẽs. Incidentis manus libratur artifici temperamẽto,ne quid ultra corticem uiolet. Succus è plaga manat,quẽ opobalſamum uocant, ſuauitatis eximiæ, ſed tenui gutta, ploratu lanis parua colligitur in cornua. Ex ijs nouo fictili conditur craſsiori ſimilis oleo,& in muſto candida. Rubeſcit deinde,ſimulq; dureſcit è translucido. Alexandro magno res ibi gerente, toto die æſtiuo unam concham impleri iuſtum erat. Omni uero fœcunditate è maiore horto congios ſenos, minore ſingulos,cum duplo rependebatur argento.Nunc etiã ſingularum arborum largior uena, ter omnibus percutitur æſtatibus,poſtea deputatur. Et ſarmẽta quoq; in merce ſunt. d.ccc. amputatio ipſa ſurculuſque uenit intra quintum demum annum.Xylobalſamum uocatur,& coquitur in unguẽtis. Pro ſucco ipſum ſubſtituère officinæ. Corticis etiam ad medicamenta pretiũ eſt. Præcipua autem gratia lacrymæ,ſecunda ſemini,tertia cortici,minima ligno. Ex hoc buxoſum eſt optimũ,quod eſt odoratiſsimum:è ſemine autem maximum & põderoſiſsimum,mordens guſtu,feruenſq; in ore.Adulteratur Petræo hyperico, quod coarguitur magnitudine,inanitate, longitudine, odoris ignauia,ſapore piperis.Lacryma probatio ut ſit pinguis, tenuis, ac modice ruffa,& in fricando odorata.Secundus candido colos,peior uiridis craſſuſq;,peſsimus niger.Quippe ut oleum ſeneſcit. Ex omni inciſura maximè probatur quod ante ſemen fluxit. Et aliàs adulteratur ſeminis ſuo,uixq; maleficium deprahenditur guſtu amariore. Eſſe enim debet lenis,non ſubacidus,odore tantum auſterus.Vitiatur & oleo roſæ, cyperi, lentiſci, balani, terebinthi, myrti,reſina,galbano, cera Cypria, prout queq; res fuit.Nequiſsime autẽ gummi, quoniã ipſum quoq; inhæreſcit manu inuerſa, & in aqua ſidit: quæ probatio eius gemina eſt. Debet ſyncerum & inhæreſcere, ſed hoc & gũmi addita fragili cruſta euenit. Et guſtu deprahenditur.Carbone uero, quod cera reſinaq; adulteratum eſt,nigriori flãma.Nam melle mutatum ſtatim contrahit muſcas.Præterea ſynceri denſatur in tepida aqua gutta ſidens ad ima uaſis:adulterata olei modo innatat,& ſi metopio uitiata eſt circulo cãdido cingitur.Sũma probatio eſt ut lac coagulet, & in ueſte maculas non faciat, nec manifeſtior alibi fraus.Quippe millibus denarìũm ſextarij empti, uendente fiſco ccc.denarijs ueneunt.In tãtum expedit augere liquorem.Xylobalſamo pretium in libras vi.Proxima Iudææ Syria ſupra Phœnicem ſtyracem gignit, circa Gabala & Marathũta & Caſiũ Seleuciæ montem.Arbor eſt eodem nomine, cotoneo malo ſimilis, lacrymæ ex auſtero iucundioris, intus ſimilitudo harundinis,ſuccoq; prægnans.In hanc circa canis ortum aduolant pennati uermiculi erodentes, ob id in ſcobe ſordeſcit. Styrax laudatur poſt ſupradicta ex Piſidia, Sidone, Cypro, Cilicia, Creta minime. Ex Amano Syriæ medicis, ſed unguentarijs magis. Colos in quacunque natione præfertur ruffus, & pinguiter lentus:deterior furfuroſus,& cano ſitu obductus.

Adulte

Adulteratur cedri reſina uel gummi, aliâs melle, aut amygdalis amaris: omniaq́; ea deprehenduntur guſtu. Pretium optimo xix. Exit & in Pamphylia, ſed aridior, minusq́; ſuccoſus. Dat & galbanum Syria in eodem Amano monte è ferula, quam eiuſdem nominis reſinæ modo ſtagoniten appellant. Quod maxime laudant, cartilaginoſum, purũ ad ſimilitudinem ammoniaci, minimeq́; lignoſum. Sic quoq; adulteratur faba aut ſagapeno. Syncerum ſi uratur, fugat nidore ſerpentes. Permutatur in libras v. Medicinæ hoc tantum.*

* acrior

De panace, & ſpondylio, & malobathro. CAP. XXVI.

P*Anacen & unguentis eadem gignit, naſcentem & in Pſophide Arcadiæ, circaque Erymanthi fontes, & in Africa, & in Macedonia: ferula ſui generis v. cubitorum, folijs primo quaternis, mox ſenis in terra iacentibus, ampla magnitudine rotundis, in cacumine uero oleagineis, ſemine in muſcarijs dependente, ut ferulæ: excipitur ſuccus inciſo caule meſſibus, radice in autũno. Laudatur candor eius coacti. Sequens pallido ſtatera. Niger color improbatur. Pretium optimo in libras bini aſſes. Ab hac, ferula differt quæ uocatur ſpondilion, folijs tantum, quia ſunt minora, & platani diuiſura. Non niſi in opacis gignitur. Semen eodem nomine ſilis ſpeciem habet, medicinæ tãtum utile. Dat & malobathron Syria, arborem folio conuoluto, arido colore: ex quo exprimitur oleum ad unguenta, fertiliore eiuſdem Aegypto: Laudatius tamen ex India uenit. In paludibus ibi gigni tradunt lentis modo, odoratius croco, nigricans, ſcabrũq́; quodam ſalis guſtu. Minus probatur cãdidum. Celerrime ſitũ in uetuſtate ſentit. Sapor eius nardo ſimilis eſſe debet ſub lingua. Odor uero in uino ſufferuefacti antecedit alios. In pretio quidẽ prodigio ſimile eſt, à ſingulis ad ccc. peruenire libras: oleũ autẽ ipſum in libras lx.*

De oleo omphacio. CAP. XXVII.

O*Leum & omphacium eſt. Fit duobus generibus, & totidem modis, ex olea & uite. Olea adhuc alba expreſſa, deterius ex druppa: ita uocatur prinſquam cibo matura ſit, iam tum colorẽ mutans. Differentia, quòd hoc uiride eſt, illud candidũ. E uite fit pſytia aut aminea, cum ſunt acini ciceris magnitudine ante canis ortũ. In prima lanugine demetitur uua, eiusq́; melligo. Reliquũ corpus ſole coquitur. Nocturni rores cauentur. In fictili condita melligo colligitur, ſubinde Cyprio ære ſeruatur. Optima quæ ruffa, acriorq́;, & aridior. Pretium omphacio in libras vi. Fit & alio modo, cum in mortarijs uua immatura teritur: ſiccataq́; in ſole, poſtea digeritur in paſtillos.*

De bryo & œnanthe, & de elate arbore, & cinnamo caryopo. CAP. XXVIII.

E*Odem & bryon pertinet uua populi albæ. Optima circa Gnidum aut Cariam, in ſitiẽtibus aut ſiccis aſperisq́;: ſecunda in Lycia cedro. Eôdẽ & œnãthe pertinet. Eſt autem uitis labruſcæ uua. Colligitur cum flore, cũ optime olet. Siccatur in umbra ſubſtrato linteo, atq; in cados cõditur. Præcipua ex Parapotamia, ſecũda ab Antiochia, atq; Laodicea Syriæ, tertia ex montibus Medicis. Hæc utilior medicinæ. Quidam omnibus ijs præferunt eam, quæ in Cypro inſula naſcitur. Nam quæ in Africa fit, ad medicos tantum pertinet, uocaturq́; maſſaris. Omnis autem ex alba labruſca præſtantior quàm è nigra. Eſt præterea arbor ad eadem unguenta pertinens, quam alij elatem uocãt, quod nos abietem, alij palmam, alij ſpathẽ. Laudatur Ammoniaca maxime, mox Aegyptia. Dein Syriaca, duntaxat in locis ſitientibus odorata, pingui lacryma, quæ in unguenta additur ad domandum oleum. In Syria gignitur & cinnamum, quod caryopon appellant. Hic eſt ſuccus nuci expreſſus, multum à ſurculo ueri cinnami differens, uicina tamen gratia. Pretium in libras aſſes quadraginta.*

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XIII.

*

PROOEMIVM.

HACTENVS *in odoribus habent pretia ſyluæ, erantq́; per ſe mira ſingula, iuuitque luxuriam ea omnia miſcere, & è cunctis unum odorem facere: ita reperta ſunt unguenta.*

De unguentis, & quando primum ſunt cognita nobis, & de compoſitione. CAP. I.

Q*Vis primus inuenerit nõ traditur: Iliacis temporibus non erant, nec thure ſupplicabatur: Cedri tãtum & citri ſuorum fruticum in ſacris fumo conuolutum nidorem uerius quàm odorem nouerãt, iam roſæ ſucco reperto. Nominatur enim id quoq; in olei laude. Perſarum eſſe debet gentis unguentum. Illi madent eo, & accerſita cõmendatione, ingluuie natũ uirus extinguunt. Primum quod equidem inueniam, caſtris Darij regis expugnatis, in reliquo eius apparatu Alexander cepit ſcrinium unguẽtorum. Poſtea uoluptas eius à noſtris quoque inter laudatiſsima atque etiam honeſtiſsima uitæ bona admiſſa eſt. Honosq́; is & ad defunctos pertinere cœpit. Quapropter plura de eo dicemus. Quæ ex his non erunt fruticum, ad præſens nominibus tãtum indicabuntur, natura uero eorum ſuis reddetur locis. Vnguentis cognomina dedere alijs patria, alijs ſucci, alijs arbores, alijs cauſæ. Primumque id ſcire conuenit, mutatam autoritatem, & ſæpius tranſiſſe gloriam. Laudatiſsimum fuit antiquitus in Delo inſula, poſtea Mendeſium. Nec mixtura & compoſitione tantum hoc accidit, ſed ijdem ſucci uarie alibi ad qualibet præualuere, aut degenerauere: Irinum Corinthi diu maxime placuit, poſtea Cyzici: ſimili modo rhodinum Phaſeli, quam gloriam abſtulere Neapolis, Capua, Præneſte. Crocinum in Solis Ciliciæ diu maxime laudatum, mox Rhodi.*

Oenan

Oenanthinum in Cypro, deinde in Aegypto prapoſitum, poſtea Adramyttio. Amaracinū in Coo: poſtea eodem loco prælatum eſt Melinum. Cyprinum in Cypro, deinde in Aegypto, ubi Mēdeſium & metopium ſubito gratius factum eſt. Mox hæc abſtulit Phœnice, & cyprini laudem Aegypto reliquit. Panathenaicon ſuum Athenæ perſeuerāter obtinuere. Fuerat & Pardalium in Tarſo, cuius etiā compoſitio & mixtura obliterata eſt. Narciſsinum quoq; ex flore narciſsi deſijt componi. Ratio faciendi duplex, ſuccus & corpus. Ille olei generibus ferè conſtat, hoc odorum. Hæc ſtymmata uocant, illa hedyſmata. Tertius inter hæc eſt colos, multis neglectus. Huius cauſa adduntur cinnabari & anchuſa. Sal aſperſus olei naturā coercet. Quibus anchuſa adiecta eſt, ſal non additur. Reſina aut gummi adijciuntur ad continendū odorem in corpore. Celerrime is euaneſcit atq; defluit, ſi non ſit hæc addita. Vnguentorum expeditiſsimum fuit, primumq; ut ueriſimile eſt è bryo & balanino oleo, de quibus ſuprà diximus. Increuit deinde Mendeſium, balanino reſina mixta, magisq; etiamnum metopio. Oleum hoc eſt, amygdalis amaris expreſſum in Aegypto. Cui addidere omphacium, cardamomum, iūcum, calamum, mel, uinum, myrrham, ſemen balſami, galbanum, reſinam terebinthinam. Et è uiliſsimis quidem hodie eſt, ob id creditum & id in uetuſtiſsimis eſſe, quod conſtat oleo myrteo, calamo, cupreſſo, cypro, lēntiſco, malo granati cortice. Sed diuulgata maxime unguenta crediderim roſa, quæ plurima ubiq; gignitur. Itaq; ſimpliciſsima rhodini mixtura diu fuit, additis omphacio flore roſæ, crocino, cinnabari, calamo, melle, iunco, ſalis flore aut anchuſa, uino: Similis ratio & in crocino, additis cinnabari, anchuſa, uino: Similis et in ſampſucino, admixtis omphacio, calamo. Optimum hoc in Cypro & Mitylenis, ubi plurima ſampſucus. Miſcētur & uiliora genera olei è myrto, lauro, quibus additur ſampſucinum, lilium, fœnūgræcum, myrrha, caſia, nardum, iūcus, cinnamomum. E malis quoq; cotoneis & ſtrutheis fit oleum (ut dicemus) melinum, quod in unguēta tranſit, admixtis omphacio, cyprino, ſeſamino, balſamo, iunco, caſia, abrotano. Suſinum tenuiſsimum omnium eſt. Conſtat ex lilijs, balano, calamo, melle, cinnamomo, croco, myrrha, aſpalatho. Et idem cyprinum ex cypro, & omphacio, & cardamomo, calamo, aſpalatho, abrotano. Aliqui & in Cyprinū addunt myrrham & panacen. Hoc optimum Sidone, mox Aegypto ſi non addatur ſeſaminum oleum. Durat & quadriēnio. Excitatur cinnamomo. Telinum fit ex oleo recenti, cypero, calamo, meliloto, fœnogræco, melle, melino, maro, amaraco. Hoc erat celeberrimum Menādri poetæ comici ætate. Poſtea multo ſucceſsit propter gloriam appellatum megaliū, ex oleo balanino, balſamo, calamo, iunco, xylobalſamo, caſia, reſina. Huius proprietas, ut uentiletur in coquendo donec deſinat olere. Rurſus refrigeratum, odorem ſuū capit. Singuli quoq; ſucci nobilia unguenta faciūt. In primis malobathrum, poſtea iris Illyrica, & Cyzicena amaracus: Herbarij in utraq; pauca, ſed alia alij miſcent: Qui plurima, alterutri mel, ſalis florem, omphacium, agni folia, panacen, externa omnia & prodigioſa. Cinnamomino adijcitur balaninum oleū, xylobalſamum, calamus, iuncus, balſami ſemina, myrrha, mel odoratum. Vnguentorum hoc craſsiſsimum. Pretia ei à xxxv. ad x.ccc. Nardinum ſiue foliatum conſtat omphacio, balanino, iunco, coſto, nardo, amomo, myrrha, balſamo. In hoc genere conueniet meminiſſe herbarum, quæ nardum Indicum imitarētur, ſpecies nouem à nobis eſſe dictas: tanta materia adulterandi eſt. Omnia autem acutiora fiunt coſto, amomo, quæ maxime nares feriunt: craſsiora myrrha ſuauioraque, medicinæ autem utiliora croco, acerrima per ſe amomo. Hoc & capitis dolores facit. Quidam ſatis habent aſpergere quæ ſunt precioſiſsima, cæteris decoctis, impendio parcentes: ſed nō eadem eſt uis, niſi unà decoctis. Myrrha & per ſe unguētum facit ſine oleo, ſtacte duntaxat, alioquin nimiam amaritudinem affert. Cyprino uiride fit. Suſino unguinoſum, Mendeſio nigrum, rhodino candidum, myrrha pallidum. Hæc ſunt antiquæ inuentionis genera, & poſtea officinarum furta. Nunc dicetur cumulus ipſe deliciarum & ſumma autoritas rei.

Quod ungentum regale uocetur, & quæ diapaſmata, & qualiter ſeruentur. CAP. II.

Ergo regale unguentum appellatum, quoniā Parthorum regibus ita temperatur, conſtat myrobalano, coſto, amomo, cinnamomo, comaro, cardamomo, nardiſpica, maro, myrrha, caſia, ſtyrace, ladano, opobalſamo, calamo, iuncoque ſyrio, œnanthe, malobathro, ſerichato, cypero, aſpalatho, panace, croco, cypro, amaraco, colato melle, uino. Nihilq; eius rei cauſa in Italia uictrice omnium, in Europa uero tota præter irin illyricam & nardum gallicum gignitur. Nam uinum, & roſa, & myrti folia oleumq;, communia ferè omnium terrarum intelliguntur. Siccis odoribus conſtant, quæ diapaſmata uocantur. Nam fecem unguenti magma appellāt. Inter omnes potentiſsimus odor, quiſquis nouiſsime additur. Vnguenta optime ſeruantur in alabaſtris, odores in oleo: quod diuturnitati eorum tanto utilius eſt, quanto pinguius, ut ex amygdalis. Et ipſa unguēta uetuſtate meliora. Sol inimicus his, quamobrem in umbra coquuntur plumbeis uaſis. Experimentum eorum inuerſa manu capitur, ne carnoſæ partis calor uitiet.

Quanta in unguentis luxuria, & quando primum Romanis in uſu. CAP. III.

Hæc eſt materia luxus è cūctis maxime ſuperuacui. Margaritæ enim gemmæq; ad heredem tamen tranſeunt, ueſtes prorogant tempus: unguenta illico expirant, ac ſuis moriuntur horis. Summa commendatio eorum, ut tranſeunte fœmina odor inuitet etiam aliud agentes. Exceduntq; quadragenos denarios libræ. Tantis emitur uoluptas aliena. Etenim odorem

rem qui gerit, ipſe non ſentit. Sed & hæc aliqua differentia ſignanda ſunt. In M. Ciceronis monumentis inuenitur, unguenta gratiora eſſe quæ terram, quàm quæ crocum ſapiant: Quando etiam corruptiſsimo in genere magis tamen iuuat quædam ipſius uitij ſeueritas. Sed quoſdã craſsitudo maxime delectat, ſpiſſum appellantes: liniq; iam non ſolũ perfundi unguentis gaudent. Vidimus etiam ueſtigia pedum tingi: quod M. Othonem monſtraſſe Neroni principi ferebãt. Quæſo ut qualiter ſentiretur iuuaretque ab ea parte corporis? Necnon aliquem ex priuatis audiuimus iuſsiſſe ſpargi parietes balnearum unguento, atq; Caium principem ſolia temperari. Ac ne principale uideatur hoc bonum, & poſtea quẽdam ex ſeruis Neronis. Maxime tamen mirum eſt, hanc gratiam penetraſſe & in caſtra. Aquilæ certe ac ſigna, puluerulenta illa & cuſtodijs horrida, inunguntur feſtis diebus: utinamq; dicere poſſemus, quis primus inſtituiſſet. Ita eſt, nimirũ hac mercede corruptæ terrarum orbem deuicere aquilæ. Iſta patrocinia quærimus uitijs, ut per hoc ius ſumantur ſub caſside unguenta. Quando id primum ad Romanos penetrauerit, non facile dixerim. Certum eſt Antiocho rege Aſiaq; deuictis, urbis anno quingenteſimo ſexageſimoquinto, P. Licinium Craſſum, L. Iulium Cæſarem cenſores edixiſſe, ne quis uenderet unguenta exotica: ſic enim appellauere. At hercule iam quidam etiam in potu addunt: tantíque amaritudo eſt, ut odore prodigo fruantur ex utraq; parte corporis. L. Plotium, L. Planci bis conſulis cenſoriſue fratrem, proſcriptum à triumuiris, in Salernitana latebra unguenti odore proditum conſtat. quo dedecore tota abſoluta próſcriptio eſt. Quis enim non merito iudicet periſſe tales? Cæterum terrarum omnium Aegyptus accommodatiſsima unguentis: ab ea Campania eſt, copia roſæ.

De palmis, & natura earum, & generibus. CAP. IIII.

IVdæa inclyta eſt uel magis palmis, quarum natura nunc dicetur. Sunt quidem & in Europa, uulgoq; Italia, ſed ſteriles. Ferunt in maritimis Hiſpaniæ fructum, uerum immitem, dulcem in Africa, ſed ſtatim euaneſcentem. Contrà in oriente ex his uina, gẽtiumq; aliquibus panis: plurimis uero etiam quadrupedum cibus. Quamobrem iure dicentur externæ. Nulla eſt in Italia ſponte genita, nec in alia parte terrarum, niſi in calida: frugifera uero nuſquã, niſi in feruida. Gignitur leui ſabuloſaq; terra, maiore in parte & nitroſa. Gaudet & riguis, totoq; anno bibere cum amet, anno ſitienti. A fimo quidam etiã lædi putant: & Aſſyriorum pars aliqua, ſi nõ riuis miſceatur. Genera earum plura: & prima fruticẽ non excedentia: ſterilem hũc, alibi & ipſum fertilem, breuiq; ramorũ orbe folioſum. Tectorij uicem hic parietibus plerisque in locis præſtat contra aſpergines. Procerioribus ſylua arbore ex ipſa, foliorum aculeo fruticãte circa totas pectinatim, quas ſylueſtres intelligi neceſſe eſt. Incerta tamen libidine etiam mitioribus ſe miſcent. Reliquæ teretes atq; proceræ, denſis gradatimq; corticum pollicibus ut orbibus, faciles ſe ad ſcandendum orientis populis præbent, utilem ſibi arboriſq; induuijs circulum mira pernicitate cum homine ſubeunte. Coma omnis in cacumine: & pomum eſt, non inter folia, ut in cæteris, ſed ſuis inter ramos palmitibus racemoſum, utraq; natura uuæ atq; pomi. Folia cultrato mucrone, lateribus in ſeſe bifidatis, bellas primum demonſtrauere gemmas: nunc ad funes uitiliumq; nexus & capitum leuia umbracula finduntur. Arboribus, imò potius omnibus quæ terra gignat, herbiſq; etiam, utrũq; ſexum eſſe diligentiſsimi naturæ tradunt. Quod in plenum ſatis ſit dixiſse hoc in loco. Nullis tamen arboribus manifeſtius: Mas in palmite floret, fœmina citra florem germinat tantum ſpinæ modo. Vtriſque autem prima naſcitur pomi caro, poſtea lignũ intus, hoc eſt ſemen eius. Argumentum quod paruæ ſine hoc reperiuntur in eodem palmite. Eſt autem oblongum, non ut oliuis orbiculatum. Præterea cæſum à dorſo puluinata fiſſura, & in aluo media pleriſq; umbilicatũ, unde primum ſpargitur radix. Seritur autẽ pronum, & bina iuxta compoſita ſemina, ſuperq; totidẽ, quoniam infirma ſingulis planta eſt. Quaternæ coaleſcunt. Multis candidiſq; lignum hoc à carnibus diſcinditur tunicis, alijs corpori adhærentibus: laxeq; diſtans, tantũ cacumini filo adhæret. Caro matureſcit anno. Quibuſdam tamen in locis, ut in Cypro, quanquam ad maturitatem non perueniat, grato ſapore dulcis eſt: & folium ibi latius, fructuſq; reliquis rotundior. nec ut deuoretur corpus, uerum ut expuatur, ſucco modo expreſſo. Et in Arabia languide dulces traduntur eſſe palmæ: quanquam Iuba apud Scenitas Arabas præfert omnibus ſaporibus, quam uocant dabulan. Cætero non ſine maribus gignere fœminas ſponte edito nemore confirmant, circaq; ſingulos plures nutare in eum pronas blandioribus comis. Illum erectis hiſpidum, afflatu uiſuq; ipſo & puluere etiam reliquas maritare.* * niſuq; *Huius arbore exciſa uiduas pòſt ſterileſcere fœminas. Adeoque eſt Veneris intellectus, ut coitus etiã excogitatus ſit ab homine, ex maribus flore ac lanugine, interim uero tãtum puluere inſperſo fœminis. Seruntur autem palmæ & trũco, duorum cubitorum lõgitudine, à cerebro ipſo arboris uiridi fiſſuris diuiſo atque defoſſo. Et ab radice auulſæ uitalis eſt ſatus, & ramorũ tenerrimis. In Aſſyria, ipſa quoq; arbor ſtrata in ſolo humido tota radicatur, ſed in frutices, nõ in arborem. Ergo plãtaria inſtituunt, anniculaſq; transferunt, & iterum bimas. Gaudent enim mutatione ſedis, uerna alibi, in Aſſyria autem circa canis ortum. Nec ferro attingunt ibi nouellas, ſed religant comas, ut in altitudinem exeant. Robuſtas deputant craſsitudinis gratia, ſemipedales ramorum relinquentes truncos, qui deciſi alibi necant matrem. Diximus ſalſum ab his ſolum diligi. Ergo ubi non eſt tale, ſalem aſpergunt, non radicibus, ſed longius paulo.*

Quædam

Quædam in Syria & Aegypto in binos diuidunt ſe truncos, in Creta & ternos, quædam & in quinos. Ferunt ſtatim in trimatu. In Cypro uero, Syria, Aegypto, quadrimæ aliæ, aliæ quinquennes, altitudine hominis, nullo intus pomi ligno quandiu ſunt nouellæ, ob id ſpadonum accepto nomine. Genera earũ multa: Sterilibus ad materias, operumq́; lautiora utitur Aſſyria, & tota Perſis. Sunt & cæduæ palmarum quoq; ſyluæ, germinantes rurſus ab radice ſucciſæ. Dulcis medulla earum in cacumine, quod cerebrũ appellant: exemptaq́; uiuunt, quod non aliæ. Vocantur autem chamæropes, folio latiore ac molli, ad uitilia utiliſſimo. Copioſæ in Creta, ſed magis in Sicilia. E palmis prunæ uiuaces, ignisq́; lentus. Fructiferarum alijs breuius lignum in pomo, alijs longius: his mollius, illis durius: quibuſdam oſſeum lunatumq́;, dente contra faſcinantes religione politum. Aliud pluribus ueſtitum paucioribusue tunicis: aliud craſſioribus tenuioribusue. Ita fiunt undequinquaginta genera, ſi quis omniũ perſequi uelit nomina etiã barbara, uinorumq́; ex ijs differentias. Clariſſimæ omnium quas regias appellauere ab honore: quoniam regibus tantũ Perſidis ſeruabantur, Babylone natæ uno in horto Bagou. Ita enim uocant ſpadones, qui apud eos etiam regnauere. Hortus ille nunquam niſi dominantis in aula fuit. At in meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem ſyagri, proximamq́; margarides. Eæ breues, candidæ, rotundæ, acinis quàm balanis ſimiliores. Quare & nomen à margaritis accepere. Vna earũ arbor in Chora eſſe traditur, una & ſyagrorum. Mirumq́; de ea accepimus, cum phœnice aue, quæ putatur ex huius palmæ argumento nomen accepiſſe, emori ac renaſci ex ſeipſa: eratq́; cum hæc proderem fertilis. Ipſum pomum grande, durum, horridum, & à cæteris generibus diſtans ſapore ferino, quem ferme in apris nouimus: euidentiſſimeq́; cauſa eſt nominis. Quarta autoritas ſandalidum, à ſimilitudine appellatarũ. Iam in Aethiopiæ fine quinq; earum nec plures arbores tradũt, non raritate magis quàm ſuauitate mirabiles. Ab his caryotæ maxime celebrantur, & cibo quidem, ſed & ſucco uberrimæ. Ex quibus præcipua uina orienti, inimica capiti, unde pomo nomen. Sed ut copia ibi atque fertilitas, ita nobilitas in Iudæa, nec in tota, ſed Hiericunte maxime. Quanquam laudatæ & Archelaide, & Phaſelide, atq; Liuiade, gentis eiuſdẽ conuallibus. Dos his præcipua ſucco pingui lactentibus, quodamq́; uini ſapore in melle prædulci. Sicciores in hoc genere nicolai, ſed amplitudinis præcipuæ, quaterni cubitorũ longitudinem efficiunt. Minus ſpectoſæ, ſed ſapore caryotarũ ſorores, ob hoc adelphides dictæ, proximam ſuauitatem habent, non tamen eandem. Tertium ex his genus pateton, nimio liquore abundat: rumpitq́; ſe pomi ipſius etiam in ſua matre ebrietas, calcatis ſimilis. Suum genus è ſicciore turba dactylis, prælonga gracilitate curuatis interim. Nam quos ex his honori deorum damus, Chydæos appellauit Iudæa, gens contumelia numinum inſignis. In totum arentes Thebaides atq; Arabicæ, macro corpore exiles, & aſſiduo uapore torrentes, cruſtam uerius quàm cutem obducunt. In ipſa quidem Aethiopia friatur hæc (tanta eſt ſiccitas) & farinæ modo ſpiſſatur in panem. Gignitur autem in frutice ramis cubitalibus, folio latiore, pomo rotundo, ſed maiore quàm mali amplitudine: Cycas uocant. Triennio matureſcunt. Semperq́; frutici pomum eſt ſubnaſcente alio. Thebaidis fructus extemplo in cados conditur, cum ſui ardoris anima: ni ita fiat, celeriter expirat: marceſcitq́; non retoſtus furnis. Ex reliquo genere plebeiæ uidentur. Syri & Iuba tragemata appellant. Nam in aliqua parte Phœnices Ciliciæq́;, populari etiam nomine à nobis appellãtur balani. Eorum quoque plura genera. Differunt figura rotunditatis aut proceritatis. Differunt & colore, nigriores ac rubentes. Nec pauciores ficu traduntur colores. Maxime tamen placent candidi. Diſtant & magnitudine, prout multi cubitum effecere. Quidam ſunt non ampliores faba. Seruantur hi demum, qui naſcuntur in ſalſis atq; ſabuloſis, ut in Iudæa & Cyrenaica Africa. Non item in Aegypto, Cypro, Syria, & Seleucia Aſſyriæ. Quamobrem ſues & reliqua animalia ex his ſaginantur. Vitiati aut uetuſti eius pomi ſignum eſt, decidiſſe candidam uerrucam, quæ racemo adhæſerit. Alexandri milites palmis uiridibus ſtrangulati ſunt. In Gedroſis id factum eſt pomi genere, alibi copia euenit. Eſt enim tanta muſteis ſuauitas, ut finis mandendi non niſi periculo fiat.

De Syriæ arboribus. CAP. V.

SYria præter hanc peculiares habet arbores. In nucum genere piſtacia nota. Prodeſſe aduerſus ſerpentium traduntur morſus, & potu & cibo. In ficorum autem caricas, & minores eius generis, quæ cottana uocant. Item pruna in Damaſco monte nata, & myxa, utranque iam familiarem Italiæ. Ex myxis in Aegypto & uina fiunt. Iuniperi ſimilem habent Phœnices & cedrum minorem. Duo eius genera, Lycia & Phœnicia. Differunt folio. Nam quæ durum, acutum, ſpinoſum habet, oxycedros uocatur, ramoſa & nodis infeſta. Altera odore præſtat. Fructum ferunt myrti magnitudine, dulcem ſapore. Et maioris cedri duo genera. Quæ floret, fructum non fert. Fructifera non floret, & in ea antecedentem fructum occupat nouus. Semen eius cupreſſo ſimile. Quidam cedrelaten uocant. Ex hac reſina laudatiſſima. Materiæ uero ipſi æternitas. Itaque & ſimulacra deorum ex ea factitauerunt. Cedrinus eſt Romæ in delubro Apollo Soſianus, Seleucia aduectus. Cedro ſimilis in Arcadia eſt arbor: in Phrygia frutex uocatur.

De terebintho. CAP. VI.

SYria & Terebinthum habet. Ex his maſcula eſt ſine fructu. Fœminarum duo genera. Alteri fructus rubet lentis magnitudine, alteri pallidus. Cum uite matureſcit, non grandior faba, odore iucundior, tactu reſinoſus circa Idã Troadis. Sed in Macedonia

breuis

breuis arbor hæc atque fruticoſa, in Damaſco Syriæ magna. Materies ei admodum lenta, ac fidelis ad uetuſtatem eximij ac nigri ſplendoris, flos racemoſus oliuæ modo, ſed rubens, folia denſa. Fert & folliculos emittentes quædam animalia, ceu culices, lentoremq; reſinoſum, qui & cortice erumpit. Etiam rhus Syriæ maſcula fert, ſterili fœmina, folio ulmi paulo longiore & piloſo, foliorum inter ſe ſemper contrarijs pediculis, gracili breuique ramo. Pelles candidæ conficiuntur ijs. Semẽ lenti ſimile cum uua rubeſcit, quod uocatur rhus, medicamentis neceſſarium.

De ficu Aegyptia & Cypria. CAP. VII.

ET in Aegypto multa genera, quæ non alibi. Ante omnia ficus, ob id Aegyptia cognominata. Arbor moro ſimilis folio, magnitudine, aſpectu. Pomum fert non ramis, ſed caudice ipſo. Idque ipſum ficus eſt prædulcis, ſine granis interioribus, perquàm fœcundo prouentu, ſcalpendo tantum ferreis unguibus: aliter non matureſcit. Sed cum factum eſt quarto die demetitur, alio ſubnaſcente: ſepteno ita numeroſa partu, per ſingulas æſtates multo lacte abundante. Subnaſcitur etiam ſi non ſcalpatur fœtus quater æſtate, prioremque expellit immaturum. Materies proprij generis inter utiliſſimas. Cæſa ſtatim ſtagnis mergitur. Hoc eſt eius ſiccari. Et primo ſidit, poſtea fluitare incipit: certoque ſugit eam alienus humor, qui aliam omnem rigat. Cum innatare cœperit, tempeſtiue habet ſignum. Huic ſimilis quadamtenus quæ uocatur Cypria ficus in Creta. Nam & illa in caudice ipſo fert pomum & ramis, cum in craſſitudinem adoleuere. Sed hæc germina emittit ſine ullis folijs radicis ſimilia. Caudex arboris ſimilis populo, folium ulmo. Fructus quaternos fundit, toties & germinat. Sed groſſus eius non matureſcit, niſi inciſura emiſſo lacte. Suauitas & interiora fici magnitudo ſorbi.

De Ceraunia ſiliqua. CAP. VIII.

SImilis his ſiliqua, quam Iones Ceraunian uocãt: trunco & ipſa fertilis, ſed pomo ſiliquæ. Ob id quidam Aegyptiam ficum dixere, errore manifeſto. Non enim in Aegypto naſcitur, ſed in Syria Ioniaq;, & circa Gnidum, atque in Rhodo, ſemper comantibus folijs, flore candido, cum uehementia odoris: plantigera imis partibus, & ideo ſuperficie flaueſcens, ſuccum auferente ſobole. Pomo antecedẽtis anni circa canis ortus detracto, ſtatim alterũ parit: poſtea florem per arcturum hyeme fœtus enutriente.

De Perſica Aegypti, & ſpina Aegyptia. CAP. IX.

AEgyptus & perſicam arborem ſui generis habet, ſimilem piro, folia retinentem. Fertilitas aſſidua ei, ſubnaſcẽte craſtino fructu. Maturitas eteſiarum afflatu. Pomum longius piro, incluſum amygdalæ putamine & corio, colore herbido: ſed ubi nux illi, huic pomum, differens breuitate ac mollitie: & quamuis blandiatur prædulcis ſuauitas, innocuum. Materies bonitate, firmitudine, nigritia quoq; nihil differens à loto. Simulacra ex ea factitauere, non eadem gratia quàm fideli materie, ut ex arbore quam balanum appellauimus, magna ex parte contorta. Natalis itaq; tantum eſt. At è diuerſo cuci in magno honore palmæ ſimilis: quando & eius folijs utuntur ad textilia. Differt quòd in brachia ramorum ſpargitur. Pomo magnitudo quæ manum impleat, color fuluus, commendabilis ſucco ex auſtero dulci. Lignum intus grandis firmæque duritiæ, ex quo uelares detornant anulos. In eo nucleus dulcis, dum recens eſt. Siccatus dureſcit ad infinitum, ut mandi non poſſit, niſi pluribus diebus maceratus. Materies criſpioris elegantiæ, & ob id Perſis gratiſſima. Nec minus ſpina celebratur in eadem gente duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiam in aquis durat, ob id utiliſſima nauium coſtis. Candida facile putreſcit. Aculeus ſpinarum & in folijs. Semen in ſiliques, quo coria perficiuntur gallæ uice. Flos & coronis iucundus, & medicamentis utilis. Manat & gummi ex ea. Sed præcipua utilitas quòd cæſa anno tertio reſurgit. Circa Thebas hæc, ubi & quercus, & perſica, & oliua, ccc. à Nilo ſtadijs ſyluestri tractu, & ſuis fontibus riguo.

De pruno & arboribus circa Mẽphim. CAP. X.

IBi & prunus Aegyptia, nõ diſſimilis ſpinæ proxime dictæ, pomo meſpili, matureſcẽs bruma, nec folia dimittens. Lignũ in pomo grãde, ſed corpus ipſum natura copiaq; meſſium inſtar incolis. Purgatũ enim tundunt, ſeruantq; eius offas. Syluestris fuit & circa Memphim regio tam uaſtis arboribus, ut terni nequirent uel circũplecti, unius peculiari miraculo, nec pomum propter, uſúmue aliquẽ, ſed euentũ. Facies enim ſpinæ folia habet ceu pennas, quæ tactu ab homine ramis cadunt protinus, ac poſtea renaſcuntur.

De gummi generibus, & papyro. CAP. XI.

GVmmi optimum eſſe ex Aegyptia ſpina conuenit, uermiculatum, colore glauco, purũ ſine cortice, dentibus adhærẽs. Pretiũ eius in libras x. iij. Deterius ex amygdalis amaris & ceraſo, peſſimũ ex prunis. Fluit & ex uitibus, infantiũ ulceribus aptiſſimum: & aliquãdo ex olea dentiũ dolori: ulmo etiã in Corico monte Ciliciæ, ac iunipero, ad nihil utile: ex ulmi uero gummi & culices ibi naſcuntur. Fit & ex ſarcocolla (ita uocatur arbor) gummi utiliſſimũ pictoribus ac medicis, ſimile polline thuris: & ideo candidum quàm ruffum melius. Pretium eius quod ſuprà. Nondum paluſtria attigimus, nec frutices amnium. Prius tamen quàm digrediamur ab Aegypto & papyri natura dicetur, cũ chartæ uſu maxime humanitas uitæ conſtet & memoria. Et hanc Alexãdri magni uictoria repertam, autor eſt M. Varro, condita in Aegypto Alexãdria. Antè nõ fuiſſe chartarũ uſum. in palmarum folijs primo ſcriptitatũ: deinde quarundam arborum libris. Poſtea publica monumenta plumbeis uoluminibus, mox & priuata linteis confici cœpta, aut ceris. Pugillarium enim uſum fuiſſe

etiam ante Troiana tempora inuenimus apud Homerum. Illo uero prodente ne terram quidem ipſam totam fuiſſe, quæ nunc Ægyptus intelligitur, cum in Sebennytico ſaltem eius nomini charta naſcatur. Poſtea adaggeratam Nilo. Siquidem à Pharo inſula quæ nunc Alexandriæ ponte iungitur, noctis dieiq; uelifico nauigij curſu terrã fuiſſe prodidit. Mox æmulatione circa bibliothecas regum Ptolemæi & Eumenis, ſupprimente chartas Ptolemæo, idem Varro mẽbranas Pergami tradidit repertas. Poſtea promiſcuè patuit uſus rei, qua conſtat immortalitas hominum. Papyrum ergo naſcitur in paluſtribus Ægypti, aut quieſcentibus Nili aquis, ubi euagatæ ſtagnant, duo cubita non excedente altitudine gurgitum, brachiali radicis obliquæ craßitudine, triangulis lateribus, decem non amplius cubitorum longitudine in gracilitatem faſtigiatum, thyrſi modo cacumen includens. Semine nullo, aut uſu eius alio quàm floris ad deos coronandos. Radicibus incolæ pro ligno utuntur: nec ignis tantum gratia, ſed ad alia quoque utenſilia uaſorum. Ex ipſo quidẽ papyro nauigia texunt. Et è libro uela, tegetesque, necnon & ueſtem, etiam ſtragulam ac funes. Mandũt quoq; crudum decoctumq;, ſuccum tantum deuorantes. Naſcitur & in Syria, circa quem odoratus ille calamus lacum. Neque alijs uſus eſt, quàm inde funibus rex Antigonus in naualibus rebus, nondũ ſparto cõmunicato. Nuper & in Euphrate naſcens circa Babylonẽ papyrũ intellectũ eſt eundẽ uſum habere chartæ. Et tamen adhuc malunt Parthi ueſtibus literas intexere. Præparãtur ex eo chartæ, diuiſo acu in prætenues, ſed quàm latiſſimas philuras.

De generibus chartarum, & quomodo chartæ fiant, & de chartarum probatione, & uitijs, & glutino earum. CAP. XII.

PRincipatus medio, atq; inde ſciſſuræ ordine. Hieratica appellabatur antiquitus, religioſis tãtum uoluminibus dicata, quæ ab adulatione Auguſti nomen accepit, ſicut ſecũda Liuiæ à coniuge eius. Ita deſcendit hieratica in tertium nomen. Proximũ amphitheatricæ datũ fuerat à confecturæ loco. Excepit hanc Romæ Fannij ſagax officina, tenuatãq; curioſa interpolatione principalem fecit è plebeia, & nomen ei dedit. Quæ non eſſet ita recurata, in ſuo manſit amphitheatrica. Poſt hanc Saitica ab oppido, ubi maxima fertilitas ex uilioribus ramentis: propiorq; etiamnum cortici Tæniotica à uicino loco, pondere iam hæc, non bonitate uenalis. Nam emporetica inutilis ſcribendo inuolucris chartarum ſegeſtriumq; in mercibus uſum præbet, ideo à mercatoribus cognominata. Poſt hanc papyrũ eſt, extremumq; eius ſcirpo ſimile, ac ne funibus quidẽ niſi in humore utile. Texunturq; omnes tabulæ madẽtes Nili aqua. Turbidus liquor uim glutini præbet, cũ primo ſupina tabulæ ſcheda adlinitur, longitudine papyri, quæ potuit eſſe reſegminibus utrinq; amputatis. Tranſuerſa poſtea crates peragitur. Premitur deinde prælis, & ſiccantur ſole plagulæ, atque inter ſe iunguntur, proximarum ſemper bonitatis diminutione ad deterrimas. Nunquã plures ſcapo quàm uicenæ. Magna in latitudine earum differentia, tredecim digitorum optimis. Duo detrahuntur hieraticæ. Fanniana denos habet. Et uno minus amphitheatrica. Pauciores Saitica, nec malleo ſufficit. Nam emporeticæ breuitas ſex digitos non excedit. Præterea ſpectãtur in chartis, tenuitas, denſitas, candor, læuor. Primatum mutauit Claudius Cæſar. Nimia quippe Auguſtæ tenuitas tolerandis non ſufficiebat calamis. Ad hoc tranſmittens literas lituræ metum afferebat aduerſis, & aliàs indecoro uiſu pertrãslucida. Igitur & ſecundo corio ſtatumina facta ſunt è primo ſubtegmine. Auxit & latitudinem. Pedalis erat menſura, & cubitalis macrocolis. Sed ratio deprehendit uitium, unius ſchedæ reuulſione plures infeſtante paginas. Ob hoc prælata omnibus Claudia, Auguſtæ in epiſtolis autoritas relicta: Liuiana ſuam tenuit, cui nihil è prima erat, ſed omnia è ſecunda. Scabritia læuigatur dente conchaue, ſed caducæ literæ fiunt. Minus ſorbet politura charta, magis ſplendet. Rebellat ſæpe humor incurioſe datus, primoq; malleo deprehenditur, aut etiam odore cum fuerit indiligentior. Deprehenditur & lentigo oculis, ſed inſerta medijs glutinamentis tænia, fungo papyri bibula, uix niſi litera fundente ſe: tantum ineſt fraudis. Alius igitur iterum texendis labor. Glutinum uulgare è pollinis flore temperatur feruente aqua, minimo aceti aſperſu. Nam fabrile gummisq; fragilia ſunt. Diligentior cura, mollis panis fermentati colata aqua feruente: minimum hoc modo intergerij, atque etiam Nili lenitas ſuperatur. Omne autem glutinum, nec uetuſtius eſſe debet uno die, nec recentius. Poſtea malleo tenuatur, & iterum glutino percurritur, iterumq; cõſtricta erugatur atq; extenditur malleo. Ita ſunt longinqua monumenta Tiberij Caijq; Gracchorum manus, quæ apud Pomponium Secundum uatem ciuemq; clariſſimum uidi annos ferè poſt ducentos. Iam uero Ciceronis ac diui Auguſti Vergilijq; ſæpenumero uidemus.

De libris Numæ. CAP. XIII.

INgentia quidem exempla contra Varronis ſententiam de chartis reperiuntur. Namque Caſſius Hemina uetuſtiſſimus autor annalium, quarto eorum libro prodidit, Cn. Terentium ſcribam agrum ſuum in Ianiculo repaſtinantem offendiſſe arcam, in qua Numa qui Romæ regnauit ſitus fuiſſet. In eadem libros eius repertos P. Cornelio, L. F. Cethego, M. Bebio, Q. F. Pãphilo COSS. ad quos à regno Numæ colliguntur anni d.xxxv. & hos fuiſſe è charta: maiore etiámnum miraculo, quòd tot infoßi durauerĩt annis. Quapropter in re tanta ipſius Heminæ uerba ponam. Mirabantur alij quomodo illi libri durare potuiſſent. Ille ita rationem reddebat: Lapidem fuiſſe quadratũ circiter in media arca uinctum candelis quoquò uerſus. In eo lapide inſuper libros impoſitos fuiſſe, propterea arbitrarier eos non computruiſſe. Et libros ce-

dratos

dratos fuiſſe, propterea arbitrarier tineas non tetigiſſe. In his libris ſcripta erant, philoſophiæ Pythagoricæ. Eoſq́ue combuſtos à Q. Petilio prætore, quia philoſophiæ ſcripta eſſent. Hoc idem tradit C. Piſo cenſorius primo commentariorum. Sed libros ſeptem iuris pontificij, totidemq́ue Pythagoricos fuiſſe. Tuditanus decimo tertio, Numæ decretorum fuiſſe. Libros duodecim fuiſſe, ipſe Varro humanarum antiquitatum quinto. Antiàs ſecundo, duos pontificales Latinos, totidem Græcos præcepta philoſophiæ continentes. Idem tertio, ponit quò comburi eos placuerit. Inter omnes uero conuenit, Sibyllam ad Tarquinium Superbum treis libros attuliſſe. Ex quibus igni duo cremati ab ipſa, tertius cum capitolio Syllanis temporibus. Præterea Mutianus ter conſul prodidit nuper ſe legiſſe, cum præſideret Lyciæ, Sarpedonis à Troia ſcriptam in quodam templo epiſtolæ chartam. Quod eo magis miror, ſi etiamnum Homero condente Ægyptus non erat: aut cur, ſi iam hic erat uſus, in ipſa illa Lycia Bellerophonti codicillos datos, non epiſtolas prodidit? Sterilitatem ſentit hoc quoque. Factumq́ue iam Tiberio principe inopia chartæ, ut è Senatu darentur arbitri diſpenſandi: alias in tumultu uita erat.

De arboribus Aethiopiæ: CAP. XIIII.

Aethiopia Ægypto contermina inſignes arbores non ferè habet, præter laniferas, quarum natura in deſcriptione Indorum, atque Arabiæ dicta eſt. Propior tamen huic natura lanæ, maiorq́ue folliculus granati modo mali: ſimileſq́ue & inter ſe arbores ipſæ. Præter hanc palmæ, quales retulimus. Inſularum arbores ambitu Aethiopiæ, & nemora odorata, in mentione earum dicta ſunt.

De Atlantis arboribus, & cedrinis menſis, & quæ in his laudentur, & quæ uituperentur. CAP. XV.

Atlas mons peculiari proditur ſylua, de qua diximus. Confines ei Mauri, quibus plurima arbor cedri & menſarum inſania, quas fœminæ uiris contra margaritas regerunt. Extat hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirũ eſt, illo æuo empta HS. decem. memoratur & Galli Aſinij HS. undecim. Venundatæ ſunt & duæ Iuba rege pendentes: quarũ alteri pretium fuit HS. quindecim, alteri paulò minus. Interijt nuper incendio à Cethegis deſcẽdens, HS. quatuordecim permutata, latifundij taxatione, ſi quis prædia tanti mercari malit. Magnitudo ampliſſima adhuc fuit, unius commiſſæ ex orbibus dimidiatis duobus, à rege Mauritaniæ Ptolemæo quatuor pedum & ſemipedis per medium ambitum, craſſitudine quadrantali: maiuſq́ue miraculum in ea eſt artis latente iunctura, quàm potuiſſet eſſe natura ſolidæ. Item à Nomio Tiberij Cæſaris liberto cognomen trahentis, tribus ſicilicis infra quatuor pedes, totidemq́ue infra ſemipedem craſſitudinis. Qua in re non omittendum uidetur: Tiberio principi menſam quatuor pedes ſextante & ſicilico excedentem, tota uero craſſitudine ſeſcunciali, operimento laminæ ueſtitam fuiſſe, cum tam opima Nomio liberto eius eſſet, cuius materia erat tuber: hoc eſt radicis uitium, maximeq́ue in eo laudatum, quod ſub terra totum fuerit, & rariùs quàm quæ ſuperne, quæq́ue gignuntur etiam in ramis: proprieq́ue quod tanti emitur arborum uitium eſt, quarum amplitudo ac radices æſtimari poſſunt ex orbibus. Sunt autem cupreſſo fœminæ etiamnum ſylueſtri ſimiles folio, odore, caudice. Anchorarius mons uocatur citerioris Mauritaniæ, qui lautiſſimam dedit cedrum, iam exhauſtus. Menſis præcipua dos in uena criſpis, uel in uertice uarijs. Illud oblongo euenit diſcurſu, ideoq́ue tigrinæ appellantur. Hoc intorto, & ideo tales pantherinæ uocantur. Sunt & undatim criſpæ, maiore gratia, ſi pauonum caudæ oculos imitentur. Magna uero poſt has gratia extra prædictas criſpis denſa uelut grani congerie, quas ob id à ſimilitudine apiatas uocant. Summa uero omnium in colore. Hic maxime mulſi placet, ſuis refulgens uenis. Poſt hæc amplitudo eſt iam totius caudicis. Iuuant plura quoque in una menſa uitia. Lignum, ita uocatur materia ſurda, & indigeſta ſimplicitas, aut platani foliorum modo digeſta. item ilignæ uenæ ſimilitudo uel coloris: & quibus maxime obnoxias fecere æſtus uentiq́ue, rimæ, aut capillamenta rimas imitata. Poſtea murænæ nigro tranſcurrens limite, uarijſque corticum punctis apprehenſus papauerum modo, & in totum atro propior color, maculæue diſcolores. Virides terra condunt barbari, & illinunt cera. Artifices uero frumenti aceruis imponunt ſeptenis diebus, totidem intermiſſis: miruḿq; ponderi quantum ita detrahant, naufragia docuere nuper, hanc quoque materiam ſiccatam mari, duritie incorrupta ſpiſſari, non ullo modo uehementius. Nutriuntur optime, ſplendeſcuntq́ue, manu ſicca fricatæ à balineis maxime: nec à uinis læduntur, ut his genitæ. Inter pauca nitidioris uitæ inſtrumenta hæc arbor eſt: quapropter inſiſtendum ei quoque paulum uidetur.

Thya arbor quæ. CAP. XVI.

Nota etiam Homero fuit: θύον Græce uocatur, ab alijs thya. Hanc igitur inter odores uri tradit in delicijs Circes, quam deam uolebat intelligi, magno errore eorum, qui odoramenta in eo uocabulo accipiunt, cum præſertim eodem uerſu cedrum laricemq́ue unà tradat: in quo manifeſtum eſt de arboribus tantum locutum. Theophraſtus, qui primus à magni Alexandri ætate ſcribit quæ circa urbis Romæ quadringenteſimum quadrageſimum geſta ſunt annum, magnum iam huic arbori honorem tribuit, memoratas ex ea referens templorum ueterum contignationes, quandamq́ue immortalitatem materiæ in tectis contra uitia omnia incorruptæ. Radice nihil

triſpius, nec aliunde pretioſiora opera. Præcipuam autem eſſe eam arborē circa Ammonis delubrum. Naſci & interiore Cyrenaicæ parte. De menſis tamē tacuit, & aliàs nullius ante Ciceronianam uetuſtior memoria eſt: ex quo nouitiæ apparent. Alia eſt arbor eodem nomine, malum ferens execratum aliquibus odore & amaritudine, alijs expetitum, domos etiam decorans, nec dicenda uerboſius.

De arbore loto. CAP. XVII.

EAdem Africa quà uergit ad nos, inſignem arborem loton gignit, quam uocant celtin, & ipſam Italiæ familiarem, ſed terra mutatam. Præcipua eſt circa Syrtes, atque Naſamonas. Magnitudo quæ piro, quanquam Nepos Cornelius breuem tradat. Inciſuræ folio crebriores, alioquin ilicis uiderentur. Differentiæ plures, eæq; maxime fructibus fiunt. Magnitudo huic fabæ, color croci, ſed ante maturitatem alius atque alius, ſicut in uuis. Naſcitur denſus in ramis myrti modo, non ut in Italia ceraſi: iam dulci ibi cibo, ut nomen etiam genti terræq; dederit, nimis hoſpitali aduenarum obliuione patriæ. Ferunt uentris non ſentire morbos, qui eum mandant. Melior ſine interiore nucleo, qui in altero genere oſſeus uidetur. Vinum quoq; exprimitur illi, ſimile mulſo, quod ultra denos dies negat durare idem Nepos: baccaſque contuſas cum alica ad cibos dolijs condi. Quin et exercitus paſtos eo accepimus, ultro citroque commeantes per Africam. Ligno colos niger. Ad tibiarum cantus expetitur. E radice culiellis capulos, breueſq; alios uſus excogitant. Hæc ibi natura arborū. Eſt autē eodē nomine & herba, & in Aegypto caulis in paluſtriū genere. Recedentibus enim aquis Nili riguis, prouenit ſimilis fabæ caule, folijsq; denſa congerie ſtipatis, breuioribus tantum, gracilioribusq;: cui fructus in capite papaueri ſimilis inciſuris, omniſque alio modo, intus grana ceu milium. Incolæ capita in aceruis putrefaciunt, mox ſeparant lauando, & ſiccata tundunt, eoque pane utuntur. Mirum eſt quod præter hæc traditur: Sole occidēte papauera ea comprimi, & integi folijs. Ad ortum autem aperiri donec matureſcant, floſq; qui eſt candidus, decidat.

De ſcapo ipſo, & radice loti. CAP. XVIII.

HOc amplius in Euphrate tradunt, & ſcapum ipſum, & florem ueſpera mergi uſque in medias noctes, totumque abire in altum, ut ne demiſſa quidem manu poſſit inueniri. Verti deinde paulatimque ſubrigi, & ad exortum ſolis emergere extra aquam, ac florem patefacere, atque etiamnum exurgere, ut planè ab aqua abſit alte. Radicem lotos hæc habet mali, cotonei magnitudine, operiam nigro cortice, qualis & caſtaneas tegit. Interius candidum corpus, gratum cibis, ſed crudo gratius decoctum, ſiue aqua, ſiue pruna. Nec aliunde magis, quàm purgamentis eius ſues craſſeſcunt.

De paliuro, & Punico malo, & de flore Punici mali. CAP. XIX.

CYrenaica regio loton ſuæ poſtponit paliuro. Fruticoſior hæc fructuque magis rubens, cuius nucleus nō ſimul manditur, iucundus per ſe, atq; ſuauior è uino, quin et uina ſucco ſuo cōmendās. Interior Africa ad Garamantas uſque, & deſerta, palmarum magnitudine & ſuauitate conſtat, nobilibus maxime circa delubrum Ammonis. Sed circa Carthaginē Punicum malum cognomine ſibi uindicat. Aliqui granatum appellant. Diuiſit & in genera, apyrinon uocando, cui lignoſus nucleus abeſt. Sed candidior ei natura, & blandiores ſunt acini, minuſque amaris diſtincti membranis. Alia ſtructura eorum, ut in fauis communis. Nucleos habentium quinq; ſpecies, dulcia, acria, mixta, acida, uinoſa. Samia et Aegyptia, diſtinguuntur erythrocomis & leucocomis. Corticis maior uſus ex acerbis ad perficienda coria. Flos balauſtium uocatur, & medicinis idoneus, & tingēdis ueſtibus, quarum color inde nomen accepit.

De Aſiæ & Græciæ fruticibus. CAP. XX.

IN Aſia & Græcia naſcuntur frutices, Epicactis, quem alij emboliuen uocant, paruis folijs, quæ pota cōtra uenena proſunt, ſicut Herices contra ſerpentes.

De thymelæa, ſiue chamelæa, & tragacanthe, & de tragio, ſiue ſcorpione, & myrice, & brya, & galla. CAP. XXI.

ET in quo naſcitur granum Gnidium, quod aliqui linum uocant. Fruticem uero thymelæam, alij chamelæam, alij pyros achnen, alij cneſtron, alij cneoron. Eſt ſimilis oleaſtro, folijs anguſtioribus, gummoſis ſi mordeantur, myrti magnitudine, ſemine, colore, & ſpecie farris, ad medicinæ tantum uſum. Tragion fruticem ſola Creta inſula gignit, terebintho ſimilem & ſemine, quod contra ſagittarum ictus efficaciſſimum tradunt. Eadem & tragacanthen, ſpinæ albæ radice, multum prælatam apud Medos aut in Achaia naſcētē. Pretium eius in libras xiij. Tragion & Aſia fert, ſiue ſcorpionem, ueprem ſine folijs, racemis rubentibus, ad medicinæ uſum. Myricen & Italia, quam alij tamaricen uocant. Achaia autem bryan ſylueſtrem: inſigne in ea, quod ſatiua tantum ferat galla ſimilem fructum. In Syria & in Aegypto copioſa hæc eſt, cuius infelicia ligna appellamus, quæ tamen infeliciora ſunt Græciæ. Gignit enim arborē oſtryn, quā & oſtryam uocant, ſolitariam circa ſaxa aquoſa, ſimilē fraxino cortice, et ramis, folio pyri, paulò tamen longioribus craſſioribusq;, ac rugoſis inciſuris, quæ per tota diſcurrunt: ſemine hordeo ſimili & colore. materies eſt dura atq; firma: quæ in domū illata, difficiles partus fieri produnt, morteſq; miſeras.

De euonymo, & adrachne, coggygria, & thapſia. CAP. XXII.

NEc auſpicatior in Leſbo inſula arbor quæ uocatur euonymos, non abſimilis Punicæ arbori, inter

inter eam & laurum folij magnitudine, figura uero & mollitia punicæ, flore candidiore, ſtatim peſtem denuncians. Fert ſiliquas ſeſami ſimiles, intus granũ quadrangula figura, ſpiſſum, letale animantibus: necnon & in folio eadem uis. Succurrit aliquando præceps alui exinanitio. Alexander Cornelius arborem eonem appellauit, ex qua facta eſſet Argo, ſimilem robori uiſcum ferenti, quæ nec aqua nec igni poſſet corrũpi, ſicuti nec uiſcum, nulli alij cognitam, quod equidem ſciam. Adrachnen omnes ferè Græci portulacæ nomine interpretantur, cum illa ſit herba, & andrachne uocetur, unius literæ diuerſitate. Cæterum Adrachne eſt ſylueſtris arbor, neque in planis naſcens, ſimilis unedoni, folio tãtum minore, & nunquam decidente: cortice non ſcabro quidem, ſed qui circumgelatus uideri poßit: tam triſti aſpectu eſt. Similis & coggygria folio, magnitudine minor. Proprietatem habet fructum amittendi lanugine (pappum uocant) quod nulli alij arbori euenit. Similis & apharce, biſera æque quàm adrachne. Priorem fructum incipiente pubeſcere uua peragit, alterum initio hyemis: quales eos, non traditur. Et ferulam inter externas dixiſſe conueniet, arborumque generi adſcripſiſſe, quoniam quarũdam naturæ (ſicut diſtinguemus) lignum omne corticis loco habent, hoc eſt forinſecus, ligni autem loco fungoſam intus medullam, ut ſambuci: quædam uerò inanitatem, ut harũdines. Ferula calidis naſcitur locis, atque trans maria, geniculatis nodata ſcapis. Duo eius genera: Nartheca Græci uocant, aſſurgentẽ in altitudinẽ, Nartheciã uero ſemper humilem. A genibus exeũtia folia maxima, ut quæq; terræ proxima. Cætero natura eadem, quæ anetho, & fructui ſimilis. Nulli fruticum leuitas maior: ob id geſtata facilius baculorum uſum ſenectuti præbet. Semen ferulæ, tapſiam quidam uocauere: decepti eo, quoniam ferula ſine dubio eſt thapſia, ſed ſui generis, folijs fœniculi, inani caule, nec excedente baculi longitudinẽ. Semen quale ferulæ, radix candida. Inciſa lacte manat, & contuſa ſucco: nec corticem abdicant, omnia ea uenenata. Quippe etiam fodientibus nocet: ſi minima aſpiret aura, intumeſcunt corpora, faciemque inuadunt ignes ſacri: ob id cerato prius illinunt. Quibuſdam tamẽ morbis auxiliari dicunt medici, permixtam alijs. Item in alopecijs ſuggillatiſque ac liuentibus: ceu uero remedia deſint, ut ſcelera contractent. Sed iſta prætexunt noxio inſtrumento: tantumque impudentiæ eſt, ut uenenum artis eſſe perſuadeant. Thapſia eſt in Africa uehementiſſima. Quidam caulem incidunt per meſſes, & in ipſa excauant radice quò ſuccus confluat, areſactumque tollunt, alij ſolium. Radicem tundunt in pila, & ſuccum in ſole coactum diuidunt in paſtillos. Nero Cæſar claritatem ei dedit initio imperij, nocturnis graſſationibus conuerberatam faciem illinens ſibi cum thure ceraque, & ſecuto die contra famam cutem ſynceram circumferens.

Ignem ferulis optime ſeruari certum eſt, eaſque in Aegypto præcellere.

De cappari ſiue cynosbato, aut opheoſtaphyle, & de ſari. CAP. XXIII.

IBi & capparis, firmioris ligni frutex, ſeminiſque & cibi uulgati, caule quoq; unà plerunque decerpto. Cauenda eius genera peregrina. Siquidem Arabicum peſtilens, Africum gingiuis inimicum, Marmaricum uuluis, & omnium inflationibus. Apulum uomitus facit, ſtomachum & aluum mouet. Quidam eum cynosbaton uocãt, alij opheoſtaphylen. Fruticoſi eſt generis & ſari, circa Nilum naſcens duorũ cubitorum altitudine, pollicari craßitudine, coma papyri, ſimiliq; manditur modo, radice ferrarijs officinis præcipua, carbonis uſu propter duritiam.

De ſpina Babylonis regia, & de cytiſo. CAP. XXIIII.

NOn omittendum eſt & quod Babylone ſeritur in ſpinis, quoniam non alibi uiuit, ſicut et uiſcum in arboribus: ſed illud in ſpina tantum, quæ regia uocatur. Mirum quòd eadem die germinat, qua iniectum eſt. Inijcitur autem ipſo canis ortu, et celerrime arborẽ occupat. Condiunt eo uina, & ideo ſerunt. Spina illa naſcitur & Athenis in longis muris. Frutex eſt & cytiſus, ab Ariſtomacho Athenienſi miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus uero etiam ſuũ: ſpondetq; iugero eius annua HS. MM. uel mediocri ſolo reditus. Vtilitas quæ eruo, ſed ocyor ſatietas, perquàm modico pingueſcente quadrupede, ita ut iumenta hordeum ſpernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia aut melior, ſuper omnia pecorum medicina à morbis omni uſu præſtante, Quin & nutricibus in defectu lactis aridum, atque in aqua decoctum, potui cum uino dari iubet: firmiores celſioreſq; infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut ſi aruerit, madefactum. Apes quoque nunquam defore cytiſi pabulo contingente, promittunt Democritus & Ariſtomachus. Nec aliud minoris impendij eſt. Seritur cũ hordeo, aut uere ſemine ut porrum, uel caule autumno ante brumam. Si ſemine, madidum. Et ſi deſint imbres, ſatum ſpargitur. Plantæ cubitales ſeruntur ſcrobe pedali. Seritur poſt æquinoctia tenero frutice. Perficitur triennio. Demetitur uerno æquinoctio cũ florere deſinit, uel pueri uel anus uiliſſima opera. Canus aſpectu, breuiterque ſi quis exprimere ſimilitudinem uelit, anguſtioris trifolij frutex. Datur animalibus poſt biduum ſemper. Hyeme uero quod inaruit, madidum. Satiant equos denæ libræ, & portione minora animalia: obiterque inter ordines allium et cepe ſeri fertile eſt. Inuentus hic frutex in Cythno inſula, inde translatus eſt in omnes Cycladas, mox in urbes Græcas, magno caſei prouentu, propter quod maxime miror rarum eſſe in Italia. Non æſtuum, non frigorum, non grandinum aut niuis iniuriam expaueſcit. Adijcit Hyginus, ne hoſtium quidem, propter

nullam gratiam ligni.

De fruticibus & arboribus noſtri maris, atq; rubri, & Indici. CAP. XXV.

NAſcuntur & in mari frutices arboreſque, minores in noſtro. Rubrum enim & totus orientis oceanus refertus eſt ſyluis. Non habet lingua alia nomen, quod Græci uocat phycos: quoniam alga herbarum magis uocabulum intelligitur: hic autem eſt frutex. Folia lata colore uiridi gignit, quod quidam praſon uocant, alij zoſtera. Alterum genus eiuſdem, capillaceo folio ſimile fœniculo, in ſaxis naſcitur: ſuperius in uadis haud procul littore: uerno utrunque, & interit autumno. Circa Cretam inſulam nato in petris purpuras quoque inficiunt, laudatiſſimo à parte aquilonis, aut cum ſpongijs. Tertium eſt gramini ſimile, radice geniculata & caule, qualiter calami. Aliud genus fruticum brion uocatur, folio lactucæ, rugoſiore tantum, iam hoc interius naſcens. In alto uero abies & quercus cubitali altitudine. Ramis earum adhærent conchæ. Quercu etiam tingi lanas tradunt. Glandem etiam quaſdam ferre in alto: naufragis hæc deprehenſa urinantibuſque. Et aliæ traduntur prægrandes circa Sicyonem. Vitis enim paſſim naſcitur. Sed ficus ſine folijs, rubro cortice. Fit & palma fruticum generis. Extra Herculis columnas porri fronde naſcitur frutex, & alius lauri & thymi, qui ambo eiecti in pumicem transfigurãtur. At in oriente mirũ eſt, ſtatim à Copto per ſolitudines nihil gigni præter ſpinam, quæ ſitiens uocatur, & hanc rarã admodum. In mari uero rubro ſyluas uiuere, laurum maxime & oliuam ferentem baccas: & cum pluat, fungos, qui ſole tacti mutantur in pumicem. Fruticum ipſorum magnitudo ternorum eſt cubitorum, caniculis referta, uix ut proſpicere è naui tutum ſit, remos plerunq; ipſos inuadentibus. Qui nauigauere in Indos Alexandri milites, frondem marinarum arborum tradidere in aqua uiridem fuiſſe, exemptam ſole protinus in ſalem areſcentem. Iuncos quoq; lapideos perquàm ſimiles ueris per littora, & in alto quaſdam arbuſculas colore bubuli cornus ramoſas, & cacuminibus rubentes: cum tractarentur, nitri modo fragiles, in igne autem ut ferrum inardeſcentes, reſtinctu colore ſuo redeunte. eodem tractu inſularum ſyluas operit æſtus, quãquã altiores platanis populiſq; altiſſimis. Folia ijs lauri, flos uiolæ et odore et colore. Bacca ut oleæ & ipſe odoris iucundi autũno naſcẽtes, folijs nunquã deciduis. Harũ minores totas integit mare. Maximarum cacumina extant, ad quæ naues religantur: & cum receſſit æſtus, ad radices. Alias quoq; arbores in alto ab eiſdem accepimus eodẽ in mari uiſas, ſemper folia retinentes: fructu earum lupino ſimili. Iuba tradit circa Troglodytarum inſulas fruticem in alto uocari Iſidos plocamon, corallio ſimilem, ſine folijs: præciſum mutato colore in nigrum dureſcere. Cum cadat, frangi. Item alium qui uocetur charitoblepharon, efficacem in amatorijs. Spatalia eo facere & monilia fœminas. Sentire eum ſe capi, durarique cornus modo, & hebetare aciem ferri. Quod ſi feſellerint inſidiæ, in lapidem transfigurari.

C. PLINII SECVNDI

NATVRALIS HISTORIAE LIBER XIIII.

*

In quo fructiferæ arbores traduntur.

PROOEMIVM.

EXTERNAE arbores, indociles\u017fque naſci alibi quàm ubi cœpere, & quæ in alienas non commeant terras, hactenus ferè ſunt. Liceţque iam de communibus loqui, quarũ omnium peculiaris parens uideri poteſt Italia. Noſcentes tantum meminerint, naturas earum à nobis interim dici, non culturas. Quanquam & colendi maxima in natura portio eſt. Illud ſatis mirari non queo, interiſſe quarundam memoriam: atque etiam nominum, quæ autores prodidere, notitiam. Quis enim non communicato orbe terrarũ, maieſtate Romani imperij profeciſſe uitam putet commercio rerum ac ſocietate feſta pacis, omniaque etiam quæ occulta antè fuerant, in promiſcuo uſu facta? At hercule non reperiuntur qui norint multa ab antiquis prodita: tanto priſcorum cura fertilior, aut induſtria felicior fuit, ante mille annorum inter principia literarum Heſiodo præcepta agricolis pandere orſo, ſubſecutiſque non paucis hanc curam eius, unde nobis creuit labor. Quippe cum requirenda ſint non ſolum poſtea inuenta, uerumetiam ea quæ inuenerant priſci, deſidia rerum internitione memoria inducta. Cuius ſomni cauſas quis alias quàm publicas mundi inuenerit? Nimirum alij ſubiere ritus, circaque alia mentes hominum detinentur, & auaricia tantum artes coluntur. Antea incluſis gentium imperijs intra ipſas, ideoq; & ingenijs, quadam ſterilitate fortunæ, neceſſe erat animi bona exercere: regeſq; innumeri honore artium colebantur, & in oſtentatione has præferebant opum, immortalitatem ſibi per illas prorogari arbitrantes. Quare abundabãt & præmia & opera uitæ. Poſteris laxitas mundi & rerum amplitudo damno fuit, poſtquàm ſenator cenſu legi cœptus, iudex fieri cenſu, magiſtratum ducemque nil magis exornare quàm cenſus: poſtquàm cœpere orbitas in autoritate ſumma & potentia eſſe, captatio in quæſtu fertiliſſimo, ac ſola gaudia in poſſidendo, peſſum iere uitæ pretia: omneſq; à maximo bono liberales dictæ artes, in contrarium cecidere, ac ſeruitute ſola profici cœptum: hanc alius alio modo, & in alijs adorare, eodẽ tamen habendi quò eat ſpes omniũ, tendente uoto. Paſſim uero etiam egregij aliena uitia, quàm bona ſua colere malle. Ergo hercule uoluptas

uiuere

uiuere cœpit, uita ipſa deſijt. Sed nos obliterata quoq; ſcrutabimur. Nec deterrebit quarũdam rerum humilitas, ſicut nec in animalibus fecit. Quãquam uidemus Virgilium præcellentiſsimum uatem, ea de cauſa hortorum dotes fugiſſe: è tantiſq;, quæ retulit, flores modo rerum decerpſiſſe, beatum felicemq; gratiæ xv. omnino generibus uuarum nominatis, tribus oleæ, totidem pirorum, malo uero tantum Aſsyrio, cæteris omnibus neglectis. Vnde autem potius incipiemus quàm à uitibus? quarum principatus in tantum peculiaris Italiæ eſt, ut uel hoc uno omnia gentium uiciſſe, quanquàm odorifera, poſsit uideri bona: quanquàm ubicunq; pubeſcentium odori nulla ſuauitas præfertur.

De uitium natura, & quibus modis ferant. CAP. I.

Vites iure apud priſcos magnitudine quoq; inter arbores numerabantur. Iouis ſimulacrum in urbe Populonia ex una conſpicimus, tot æuis incorruptum. Item Maſsiliæ pateram. Metapõti templum Iunonis uitigineis columnis ſtetit. Etiam nunc ſcalis tectum Epheſiæ Dianæ ſcanditur uite una Cypria, ut ferunt, quoniam ibi ad præcipuam amplitudinẽ exeunt. Nec eſt ligno ulli æternior natura. Verum iſta ex ſylueſtribus facta crediderim, quando hæ uites tonſura annua coercentur, & uis earũ omnis euocatur in palmites, aut deprimitur in propagines, ſucciq; tantũ gratia ex his pluribus modis ad cœli mores ſoliq; ingenia. In Campano agro populis nubunt: maritaſq; complexæ, atque per ramos earum procacibus brachijs geniculato curſu ſcandentes, cacumina æquant, in tantum ſublimes, ut uindemiator autoratus rogũ ac tumulum excipiat. Nullo fine creſcunt, diuidiq; aut potius auelli nequeunt. Villas & domos ambiri ſingularum palmitibus, ac ſequacibus loris quoq;, memoria dignum inter prima Valerianus quoque Cornelius exiſtimauit. Vna uitis Romæ in Liuiæ porticibus ſubdiales inambulationes umbroſis pergulis opacat, eadem duodenis muſti amphoris fœcunda. Vlmos quidem ubiq; exuperant. Miratumq; altitudinem earum Ariciæ ferunt legatum regis Pyrrhi Cyneam facete luſiſſe in auſteriorem guſtum uini, merito matrem eius pendere in tam alta cruce. Rumbotinus uocatur & alio nomine populus arbor Italiæ Padum tranſgreſsis, cuius tabulata in orbem patula replent: puroq; producto dracone in palmam eius, inde in ſubrectos ramorũ digitos flagella diſpergunt. Eædem modici hominis altitudine adminiculatæ ſudibus horrent, uineamq; faciunt. & aliæ improbo reptatu pampinorumq; ſuperfluitate peritia domini amplo diſcurſu atria media complentes. Tot differentias uel ſola tantũ Italia recipit. Stat prouinciarum aliquarum per ſe uitis ſine ullo pedamento, artus ſuos in ſe colligens, & breuitate craſsitudinem paſcens. Vetant hoc alubi uenti, ut in Africa & in Narbonẽſis prouinciæ partibus. Excreſcere ultrà ſuos pollices prohibitæ, ſemperq; paſtinatis ſimiles, herbarum modo uagantur per arua, ac ſuccum terræ paſsim uuis bibunt, quæ ob id magnitudinem infantium puerorum in interiore Africæ parte exuperant. Vua non alubi gratior callo, ut inde poſsit inueniſſe nomen duracina. Nanq; genera magnitudine, colore, ſaporibus, acinis, innumera, etiámnum multiplicantur uino. Hic purpureo lucent colore, illic fulgent roſeo, nitentq; uiridi. Candicans enim nigerq; uulgares. Tument uero mammarum modo bumaſti. Prælongis dactyli porriguntur acinis. Eſt & illa naturæ laſciuia, ut prægrandibus adhæreant parui, mites, & ſuauitate certantes: leptoragas has uocant. Durant aliæ per hyemem, penſili concameratæ nodo. Aliæ in ſua tantum continentur anima ollis fictilibus, & inſuper dolijs incluſæ, ſtipatæ uinaceis circumſudãtibus. Alijs gratiam qui & uinis fumus affert fabrilis, ijsq; gloriam præcipuam in fornacibus Africæ Tiberij Cæſaris autoritas fecit. Ante eum Rheticis prior menſa erat, & uuis Veronenſium agro. Quin & à patientia nomen acinis datur paſsis. Conduntur & muſto uuæ, ipſæque uino ſuo inebriantur. Aliæ decoctæ in muſto dulceſcunt, aliæ uero ſobolem nouam in matre ipſa expectant tranſlucidæ uitro: additq; acinis eandem, quam in dolijs amphoríſue duratricem illam firmitatem auſteritas picis infuſa pediculo. Iam inuenta uitis per ſe in uino picem reſipiens. Viennenſem agrum nobilitans, Aruerno Sequanoq; & Heluico generibus non pridem illuſtrata. Atque hæc Virgilij uatis ætate incognita, à cuius obitu xc. aguntur anni. Quid quòd inſertæ caſtris ſummam rerum imperiumque continent? Centurionum in manu uitis, & opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas, atque etiam in delictis pœnam ipſam honorat. Necnon uineæ oppugnationum dedere rationem. Nam in medicaminibus adeo magnum obtinent locum, ut per ſeſe uino ipſo remedia ſint.

De generibus uitium. CAP. II.

Genera uitium numero comprehendi poſſe unus exiſtimauit Democritus, cuncta ſibi Græciæ cognita profeſsus. Cæteri innumera atq; infinita eſſe prodiderunt, quòd uerius apparebit ex uinis. Nec omnia dicentur, ſed maxime inſignia, quippe quæ totidem penè ſunt quot agri. Quamobrem celeberrimas uitium, aut quibus eſt aliqua proprietate miraculum, oſtẽdiſſe ſatis erit. Principatus datur aminæis propter firmitatem, ſenioq; proficientem uini eius ubique uitam. Quinq; earum genera. Ex ijs germana minor acino melius defloreſcit, imbres tempeſtateſque tolerat. Non item maior, ſed in arbore quàm in iugo minus obnoxia. Gemellarum, quibus hoc nomen uuæ ſemper geminæ dedere, aſperrimus ſapor, ſed uires præcipuæ. Ex ijs minor auſtro læditur, cæteris uentis alitur, ut in Veſuuio monte Surrentiniſq; collibus. In reliquis Italiæ partibus non niſi arbori accommodata. Quintum genus lanatæ, ne Seres miremur aut Indos, adeo lanugo eam ueſtit. Prima ex aminæis matureſcit, ocyſsimeque putreſcit. Proxima dignitas Nomentanis

rubente materia, quapropter quidam rubellas appellauere uineas. Eæ minus fertiles uino, acinus & fece nimia. Contra pruinas fortiſsimæ, ſiccitate magis quàm imbre, æſtu quàm algore uexãtur. Quamobrem in frigidis humidisq; principatum obtinent. Fertilior quæ minor acino, & folio ſciſſa minus. Apianis apes dedere cognomen, præcipue earum auidæ. Ex his duo genera. Lanugine & ipſæ pubeſcunt. Diſtãt, quòd altera celerius matureſcit, quanquã & altera properãte. Situs frigidos nõ reſpuũt, & tamẽ nullæ celerius imbre putreſcũt. Vina primo dulcia, auſteritatem annis accipiunt, & rubra fiunt. Nulla magis uite gaudet. Et hactenus potiſsima nobilitas datur peculiaribus atq; uernaculis Italiæ. Cæteræ aduenere Chio Thasóue. Græcula nõ inferior amineis bonitate, prætenera acino: & uua tam parua, ut niſi pinguiſsimo ſolo colere nõ proſit. Eugeniã Taurominitani colles cum generoſitatis cognomine, miſere Albano tantum agro, quoniã translata ſtatim mutatur. Nanq; eſt aliquibus tantus locorũ amor, ut omnem in his gloriam ſuam relinquant, nec uſquam tranſeãt totæ. Quod & in Rhetica Allobrogicaq;, quam ſuprà picatã appellauimus, euenit, domi nobilibus, nec agnoſcẽdis alibi. Fœcundæ tamẽ, bonitatis uice copiã præſtant, Eugenia feruẽtibus locis, Rhetica tẽperatis, Allobrogica frigidis, gelu maturesſcẽs, & colore nigra. ex his quas adhuc diximus, ſed etiã è nigris uina uetuſtate in album colorẽ tranſeunt. Reliquæ ignobiles. Aliquando tamẽ cœli aut ſoli opera non fallunt uetuſtatẽ, ſicuti fecenia, & cum ea florẽs Biturica, acino rarior, nunquam floris obnoxij, quoniam antecedunt, uentisq; & imbribus reſiſtunt: meliores tamen algentibus locis quàm calidis, humidis quàm ſitientibus. Vix ulla magis tam denſo uuarum partu impatiens uariãtis cœli, ſed contra tenorẽ unum algoris æſtúsue conſtans. Quæ minor eſt ex eo genere,

•mollior *melior. In eligẽdo ſolo moroſa, pingui putreſcit, gracili omnino no prouenit. Mediam temperiem delicatè quærit, ob hoc Sabinis collibus familiaris. Vua eius indecora uiſu, ſapore iucunda, niſi matura protinus rapiatur, etiam non putreſcens cadit. Contra grandines eam tuetur foliorum amplitudo atq; duritia. Inſignes iam colore inter purpureas nigrasq; medio heluolæ ſæpius urianti, & ob id uarianæ à quibuſdã appellatæ. Præfertur in his nigrior, utraq; alternis annis fertilis: ſed melior uino, cũ parcior. Et preciæ duo genera magnitudine acini diſcernuntur. Quibus materies plurima, uuaq; ollis utiliſsima, folium apio ſimile. Baſilicam Dyrrhachini celebrãt, Hiſpaniæ cocolobin uocãt. Rarior uua, æſtus auſtrosq; tolerat, capiti inimica, copia larga. Hiſpani duo genera eius faciunt. Vnum oblongo acino, alterum rotundo, nouiſsimas uindemiant. Quo dulcior cocolobis, hoc melior. Sed & auſtera tranſit in dulcem uetuſtate, & quæ dulcis fuit, in auſteritatem: tuncq; * Albano uino æmulantur. Tradunt

• Albanum uinũ æmul. ueſicæ uitys utiliſsimum ex his potum. Albuelis ſummis arboribus fertilior eſt, uſula imis. Quamobrẽ circa eaſdem ſatæ diuerſitate naturæ locupletãt. Inerticulam è nigris appellauere, iuſtius ſobriam dicturi, inueterato præcipue commendabilem uino, ſed uiribus innoxiam. Siquidem temulentiam ſola non facit. Fertilitas cõmendat cæteras, principemq; heluenacam. Duo eius genera: Maior, quam quidam longã, minor quam arcam appellant, non tam fœcundam, ſed gratiorẽ hauſtu. Diſcernitur folio circinato. V[illegible] utraq; gracilis. Furcas ſubdere his neceſſariũ, al[illegible]ertatem ſuam non tolerant. Maritimo afflatu g[illegible]ent, roſcido odore. Nulla uitium minus Italiam amat, rara, parua, putreſcens in ea: uino quoq; quod genuit, æſtatem non exuperãs. Nec alia macro ſolo familiarior. Græcinus, qui alioqui Cornelium Celſum tranſcripſit, arbitratur non naturam eius repugnare Italiæ, ſed culturã, auide palmites euocantium. Ob id fertilitatem ſuam abſumi, ſi non prapinguis ſoli ubertas laſſeſcentem ſuſtineat. Carbũculari negatur, magna dote, ſi uerum eſt, aliqua in uite cœlo non eſſe ius. Aeſtum fert ſpionia, quam quidam ſpineam uocant, autumnuq; & imbribus pingueſcit. Quinimo nebulis una alitur, ob id Rauennati agro peculiaris. Veniculam inter optime defloreſcentes, & ollis aptiſsimam, Campani maluẽt ſirculam uocare, alij ſtaculam, Tarracinæ numiſianam, nullas uires proprias habentem, ſed totam perinde ac ſolum ualeat. Surrentinis tamen efficaciſsima teſtis Veſuuio tenus. Ibi enim murgentina è Sicilia potiſsima, quam Pompeianam aliqui uocant, Latio demum feracem: ſicut horconia in Campania, tantum utilitatis cibariæ, ſed ubertate præcipua. Tolerat & annos mœrica, contra omne ſidus firmiſsima, nigro acino, uinis uetuſtate rubeſcentibus.

Item de uitium generibus, ſecundum locorum & regionum proprietatem. CAP. III.

ET hactenus publica ſunt genera, cætera regionum locorumq;, aut ex his inter ſe inſitu mixta. Siquidem Thuſcis peculiaris eſt tudernis, atq; etiam eius nominis florentia. Eſt opima Aretio talpana & eteſiaca & conſeminia. Talpana nigra candidum facit muſtum. Eteſiaca fallax, quæ quo plus tulit, eo laudabilius fundit: mirumq;, fœcunditate ceſſat. Conſeminia nigra, uino minime durante, uua maxime: poſt xv. dies quàm ulla alia metitur, fertilis, ſed cibaria. Huius folia ſicut labruſcæ, prius quàm decidant, ſanguineo colore mutantur. Euenit hoc etiam quibuſdam alijs, peſsimi generis argumento. Irtiola Vmbriæ Meuanatiq; & Piceno agro peculiaris eſt, Aiternino pumula. Iiſdem bannanica fallax eſt, amant tamen eã. Municipij uuam Pompeij nomine appellant: quamuis Cluſinis copioſiorem. Municipij & Tiburtes appellauere, quamuis oleagineam nuper inuenerint à ſimilitudine oliuæ. Nouiſsima hæc uuarum ad hoc tempus reperta eſt. Vinaciolam ſoli nouerunt Sabini & Laurenti. Nam gauranas ſcio à Falerno agro translatas uocari Falernas, celerrime ubique degenerantes. Nec non Tarentinum genus aliqui fecere, prædulci uua.

Capnias

Capnias & bucciniatis, & tarrupia, in Thurinis collibus non antè demetuntur quàm gelauerit. Pharia gaudēt Piſa, mutina Pruſinia, nigro acino, intra quadriennium albeſcente uino. Mirum, nbique cum Sole circumagi uuā, quæ ob id ſtreptos uocatur. Et in Italia Gallicam placere, trans alpes uerò Picenam. Dixit Virgilius thaſias & mareotidas, & lageas: compluresq́; externas, quæ non reperiuntur in Italia. Sed ſunt etiamnum inſignes uua non uino: ambroſiaca, duracina, ſine ullis uaſis in uite ſeruabilis: tanta eſt contra frigora æſtus tempeſtatesq́ue firmitas. Nec orthampelos indiget arbore aut palis, ipſa ſe ſuſtinens: nō item dactylides digitali gracilitate. Columbina acinoſiſsima. Et magis purpureæ cognomine bimammiæ, quādo non racemos, ſed uuas alias gerunt. Item tripedanea, cui nomen à menſura eſt. Item ſcripula paſſo acino. Et Rhetica in maritimis alpibus appellata, diſsimilis laudatæ illi. Nanq; hæc breuis, conferta acino, degener uino, ſed cute omnium tenuiſsima, nucleo quem Chium uocant, uno ac minimo, acinum prægrandem unum alterúmue habens. Eſt & nigra aminæa, cui Syriacæ nomen imponunt. Item Hiſpana ignobilium probatiſsima. In pergulis uero ſeruntur eſcariæ appellatæ, ederæ acinis, alba nigraque. Et bumaſti totidem coloribus. At nondum dictæ ægia, & rhodia, & uncialis, uelut à pondere acini: Item pucina omniū nigerrima. Et coronario naturæ luſu ſtephanitin, acinos folÿs intercurſantibus. Et quæ forenſes uocantur, celeres prouentu, uendibiles aſpectu, portatu faciles. Contrà damnatur etiam uiſu cinerea & rabuſcula & aſiniſca, minus tamen caudas uulpium imitata alopecis. Alexandrina appellatur uitis circa Phalacram breuis, ramis cubitalibus, acino nigro, fabæ magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis prædulcibus, folio paruo & rotundo, ſine diuiſuris. Septem his annis, in Narbonenſis prouincia aruo inuenta eſt uitis uno die deflorescens: ob id tutiſsima: Narbonicam uocant, quam nunc tota prouincia conſerit.

Inſignia culturæ uinearum. CAP. IIII.

CAtonum ille primus, triumpho & cenſura ſuper cætera inſignis, magis tamen etiamnum claritate literarum, præceptisq́; omnium rerum expetendarum datis generi Romano, inter prima uero agrum colendi, illius æui confeſsione optimus ac ſine æmulo agricola, pauca attigit uitium genera, quarundam ex his iam etiam nominibus abolitis. Separatim toto tractatu ſententia eius indicanda eſt, ut in omni genere noſcamus quæ fuerint celeberrima, anno ſexcēteſimo urbis, circa captas Carthaginem ac Corinthum, cum ſupremum is diem obÿt, & quantum poſtea ccxxx. annis uita profecerit. Ergo de uitibus uuisq́; ita prodidit, Qui locus uino optimus dicetur eſſe, & oſtentus ſolibus, aminæum minuſculum & geminum eugeniū, heluinum minuſculū conſerito. Qui locus craſsior aut nebuloſior, aminæum maius, aut murgentinum, Apicium, Lucanum ſerito. Cætera uites miſcellæ maxime in quemuis agrum conueniunt. In lora rectè conduntur. Quas ſuſpendas duracinas, aminæas maiores, uel ad fabrum ferrarium pro paſsis hæ rectè ſeruantur. Nec ſunt uetuſtiora de illa re Latina linguæ præcepta: tam propè ab origine rerum ſumus. Aminæam proxime dictam, Varro ſcantianam uocat. In noſtra ætate pauca exempla conſummata huius artis fuere: uerum eo minus omittenda, ut noſcantur etiam præmia, quæ in omni re maxime ſpectantur. Summā ergo adeptus eſt gloriam Acilius Sthenelus è plebe libertina, lx. iugerum non amplius uineis excultis in Nomentano agro, atq; cccc. nummûm uenundatis. Magna fama & Vetuleno Aegialo perinde libertino fuit in Campaniæ rure linternino, maiorq́; etiam fauore hominum, quoniam ipſum Africani colebat exilium. Sed maxima, eiuſdem Stheneli opera Rhēmio Palæmoni, aliâs grāmatica arte celebri, in hiſce xx. annis mercato rus dc. nummûm in eodem Nomentano, decimi lapidis ab urbe diuerticulo. Eſt autem uſquequaque nota uilitas mercis per omnia ſuburbana, ibi tamen maxima, quoniam & neglecta per indiligentiam prædia parauerat, ac ne in peſsimis quidem elegantioris ſoli. Hac aggreſſus excolere, nō uirtute animi, ſed uanitate primo, quæ nota nimis in illo fuit, paſtinatis de integro uineis, cura Stheneli dum agricolam imitatur, ad uix credibile miraculum perduxit, intra octauū annum cccc. nummûm emptori addicta pendente uindemia. Cucurritq́; non nemo ad ſpectandas uuarum in ÿs uineis ſtrues, literis eius altioribus contra id pigra uicinitate ſibi patrocinante: nouiſsime Anneo Seneca principe tū eruditionis, ac potentia quæ poſtremo nimia fuit ſuper ipſum, minime utique miratore inanium, tanto prædÿ eius amore capto, ut nō puderet inuiſo aliâs & oſtentaturo tradere palmam eam, emptis quadruplicato uineis illis intra decimum ferè cura annū, digna opera quæ in Cæcubis Setinisq́; agris proficeret: quando & poſtea ſæpenumero ſeptenos culeos ſingula iugera, hoc eſt amphoras centenas quadragenas muſti dedere. Ac ne quis uictā in hoc antiquitatem arbitraretur, idem Cato denos culeos redire ex iugeribus ſcripſit, efficacibus exemplis non maria plus temerata cōferre mercatori, non in rubrum littus Indicúmue merces petitas, quàm ſedulū ruris larē. Vino antiquiſsima claritas Maroneo, in Thraciæ maritima parte genito, ut autor eſt Homerus. Neque enim fabuloſa, aut de origine uarie prodita conſectamur, præterquàm Ariſtæum primum omnium in eadem gente mel miſcuiſſe uino, ſuauitate præcipua utriuſque naturæ ſponte prouenientis. Maroneum uicies tanto addito aquæ miſcendum Homerus prodidit. Durat etiam uis in eadem terra generi, uigorq́ue indomitus. Quippe cum Mutianus ter conſul ex his qui nuperrimè prodidere, ſextarios ſingulos octonis aquæ miſceri compererit præſens in eo tractu, Eſſe autem colore nigrum, odoratum, uetuſtate pingueſcere. Et Pramnio, quod idem Homerus celebrauit, etiam nunc honos durat.

Naſcitur

Naſcitur Smyrna regione, iuxta delubrum matris deûm. In reliquis claritas generi non fuit alicui. Anno fuit omnium generum bonitas, L. Opimio conſule, cum C. Gracchus Tribunus plebem ſeditionibus agitans interemptus, ea cœli temperies fulſit, quam coćturam uocant, ſolis opere, natali urbis d.cxxxiiij. Duramq; adhuc uina ducentis ferè annis, iam in ſpeciem redacta mellis aſperi: etenim hæc natura uinis in uetuſtate eſt: nec potari per ſe queunt, ſi non peruincat aqua, uſque in amaritudinem carie indomita: ſed cæteris uinis commẽdandis minima aliqua mixtura medicamenta ſunt, quo fit ut eius temporis æſtimatione in ſingulas amphoras centeni nummi ſtatuantur. Ex his tamen uſura multiplicata ſemiſſibus, quæ ciuilis ac modica eſt, in C. Cæſaris Germanici filij principatu, annis clx. ſingulas uncias uini conſtitiſſe nobili exẽplo docuimus, referentes uitam Pomponij Secundi uatis, cœnamq; quam principi illi dedit. Tantum pecuniarum detinẽt uini apothecæ. Nec alia res maius incrementum ſentit ad uiceſimum annum, maiusue ab eo diſpendium, non proficiente pretio. Raro quippe adhuc fuere, nec niſi in nepotatu, ſingulis teſtis milia nummûm: Viennenſes ſoli picata ſua, quorum genera diximus, pluris permutaſſe, ſed inter ſeſe amore patrio creduntur. Idq; uinum frigidius reliquis exiſtimatur in frigido potu.*

* uitem

De natura uini. CAP. V.

VIno natura eſt, hauſto accendendi calore uiſcera intus, foris infuſo refrigerandi. Nec alienum fuerit commemorare hoc in loco, quod Androcydes ſapientia clarus ad Alexandrum Magnum ſcripſit, intemperantiam eius cohibẽs: Vinum potaturus rex, memento te bibere ſanguinem terræ: ſicut cicuta homini uenenum eſt, ſic cicutæ uinum. Quibus præceptis ſi ille obtemperauiſſet, profećto amicos in temulentia non interemiſſet. Prorſus ut iure dici poſſit, neque uiribus corporis utilius aliud, neque aliud uoluptatibus pernicioſius, ſi modus abſit.

Vina generoſa. CAP. VI.

GEnera autem uini alia alijs gratiora eſſe, quis dubitet? aut non ex eodem lacu aliud præſtantius altero germanitatẽ præcedere, ſiue teſta, ſiue fortuito euentu? Quam ob rem de principatu ſe quiſq; iudicem ſtatuat. Iulia Auguſta lxxxij. annos uitæ pucino retulit acceptos, non alio uſa. Gignitur in ſinu Adriatici maris, non procul à Timauo fonte, ſaxeo colle, maritimo afflatu paucas coquente amphoras. Nec aliud aptius medicamentis iudicatur. Hoc eſſe crediderim, quod Græci celebrantes miris laudibus pyćtanon appellauerunt ex Adriatico ſinu. Diuus Auguſtus Setinum prætulit cunćtis, & ferè ſecuti principes, confeſſa propter experimenta, non temere cruditatibus noxijs ab ea ſaliua: naſcitur ſupra forum Appij. Antea Cæcubo erat generoſitas celeberrima in paluſtribus populetis, ſinu Amyclano: quod iam intercidit & incuria coloni locique anguſtia, magis tamen foſſa Neronis, quam à Baiano lacu Oſtiam uſq; nauigabilem inchoauerat. Secunda nobilitas Falerno agro erat, & ex eo maxime Fauſtiano. cura culturaq; id collegerat. Exoleſcit hoc quoq;, copiæ potius quàm bonitati ſtudentium. Falernus ager à ponte Campano læua petentibus urbanam coloniam Syllanam nuper Capuæ contributam incipit. Fauſtianus autem circiter quatuor miliaria à uico prope Cedias, qui uicus à Sinueſſa vi. milibus abeſt. Nec ulli in uino maior autoritas: ſolo uinorum flamma accenditur. Tria eius genera, Auſterum, dulce, tenue. Quidam ita diſtinguunt, Summis collibus Gauranum gigni, medijs Fauſtianum, imis falernum. Non omittendum autem nulli eorum quæ celebrentur iucundum ſaporem uuæ eſſe. Ad tertiam palmam uarie uenere. Albana urbi uicina prædulcia ac rara in auſtero. Item Surrentina in uineis tantum naſcentia, conualeſcentibus maxime probata, propter tenuitatem ſalubritatemque. Tiberius Cæſar dicebat cõſenſiſſe medicos, ut nobilitatem Surrentino darent, alioquin eſſe generoſum acetum. C. Cæſar qui ſucceſſit illi, nobilem uappam. Certant maſſica æque ex monte Gaurano: Puteolos Baiasq; proſpećtãtia. Nam falerno contermina Statana ad principatus uenere non dubie: palamq; fecere, ſua quibuſque terris tempora eſſe, ſicut rerum prouentus occaſusq;. Iunćta his præponi ſolebant Calena, & quæ in uineis arbuſtisq; naſcuntur fundana. Ex alia uicinia urbis Veliternina, Priuernatiaq;. Nam quod Signiæ naſcitur, auſteritate nimia continenda utile aluo, inter medicaminia numeratur. Quartum curriculũ publicis epulis obtinuere à diuo Iulio (is enim primus autoritatem his tribuit, ut in epiſtolis eius apparet) Mamertina, circa Meſſanã in Sicilia genita. Ex ijs Potulana, ab autore dićta, in loco proximo Italiæ laudantur præcipue. Eſt in eadẽ Sicilia & Tauromintanis honos, lagenis pro Mamertino plerunq; ſubditis. Ex reliquis autem à ſupero mari Prætutia, atq; Ancone naſcentia, & quæ à palma una forte enata palmeſia appellantur. In mediterraneo uero Ceſenatia ac Mœcenatiana. In Veronenſi item Rhetica, Falernis tantũ poſthabita à Vergilio. Mox ab intimo ſinu maris, Adriana. Ab infero autem Latinienſia, Grauiſcana, Statonienſia. Hetruriæ palmam Luna habet, Liguriæ Genua. Inter Pyrenæũ alpesq; Maſſilia gemino ſapore, quando & condiendis alijs pinguius gignit, quod uocant ſuccoſum. Beterrarum intra Gallias conſiſtit autoritas. De reliquis in Narbonenſi genitis aſſeuerare nõ eſt, quoniam officinam eius rei fecere tingentes fumo, utinamq; non & herbis, ac medicaminibus noxijs. Quippe etiam aloën mercantur, qua ſaporem coloremq; adulterant. Verum & longinquiora Italiæ ab Auſonio mari, nõ carent gloria, Tarentina, & Seruitiana, & Conſentiæ genita, & Tempſa ac Babiæ, Lucanaq; antecedẽtibus Thurinis. Omniũ uero eorũ maxime illuſtrata Meſſalæ potu & ſalute Lagarina, nõ procul Grumento naſcẽtia. Cãpania nuper excitauit nouis nominibus

autori

autoritatem, ſine cura, ſiue caſu, ad quartum à Neapoli lapidem Trebellicis, iuxta Capuam Caulinis, & in ſuo agro Trebulanis, alioqui ſemper inter plebeia & Trifolinis gloriata. Nam Pompeianis ſummum x. annorum incrementum eſt, nihil ſenecta conferẽte. Dolore etiam capitum in ſextam horam diei ſequentis infeſta deprehenduntur. Quibus exemplis, niſi fallor, manifeſtum eſt, patriam terramq; referre non uuam: & ſuperuacuam generum conſectationem in numerum, cum eadem uitis aliud alijs in locis polleat.*

* pullulet

Hiſpaniarum Laletana copia nobilitantur, elegantia uero Tarraconenſia, atque Lauronenſia: & Balearica ex inſulis, conferuntur Italiæ primis. Nec ignoro multa prætermiſſa pleroſq; exiſtimaturos, quando ſuum cuique placet, & quocunque eatur, fabula eadem reperitur: diui Auguſti iudiciorum ac palati peritiſſimum è libertis, cenſuram uini in epulas eius faciẽtem, dixiſſe hoſpiti de indigena uino, nouũ quidem ſibi guſtum eſſe eum, atque non ex nobilibus, ſed Cæſarem non aliud poturũ. Nec negauerim & alia digna eſſe fama, ſed de quibus cõſenſus æui indicauerint, hæc ſunt.

Vina tranſmarina. CAP. VII.

Modo nunc ſimili trãſmarina dicemus. In ſumma gloria poſt Homerica illa, de quibus ſuprà diximus, fuere Thaſium Chiumq́ue. Ex Chio quod aruiſium uocãt. His addidit Lesbium Eraſiſtrati maximi medici autoritas, circiter dc. annum urbis Romæ. Nunc gratia ante omnia eſt Clazomenio, poſtquàm parcius mari condiunt. Lesbium ſponte naturæ ſuæ mare ſapit. Nec Tmoliti per ſe gratia ut uino: ſed cuius dulci admixto, reliquorum duritia ſuauitatem accipiat, ſimul & ætatem, quoniam uetuſtiora protinus uidentur. Ab his dignatio eſt Sicyonio, Cyprio, Telmeſico. Tripolitico, Berytio, Tyrio, Sebennytico. In Aegypto hoc naſcitur tribus generibus uuarum ibi nobile, thaſia, æthalo, peuce. Poſt hæc autoritas hippodamantio, myſtico, cantharitæ, protropo gnidio, catacecaumenitæ, petritæ, myconio. Nam meſogitem capitis dolores facere compertum eſt. Nec Epheſium ſalubre eſſe, quoniam mari & defruto condiatur. Apamenum mulſo præcipue conuenire dicitur, ſicut prætutium in Italia. Eſt enim & hæc proprietas generũ, ut dulcia utique inter ſe non congruant. Exoleuit & protagion, quod Italicis proximum fecerant Aſclepiadis ſcholæ. Apollodorus medicus in uolumine quo ſuaſit Ptolemæo regi quæ uina biberet, Italicis etiam tum ignotis, laudauit in Ponto naſpercenitem, mox oræticum, œneaten, leucadium, ambracioten, & quod cunctis prætulit præparentium. Sed minoris famæ eſſe dixit, quoniam poſt ſex annos non placeret.

De uini ſalſi generibus ſeptem. CAP. VIII.

Hactenus bonitas uini nationibus debetur. Apud Græcos iure clariſſimum nomen accepit, quod appellauerũt bion, ad plurimos ualetudinum uſus excogitatum, ut docebimus in parte medicinæ. Fit autem hoc modo. Vuæ paulum ante maturitatem decerptæ, ſiccantur acri ſole, ter die uerſata per triduum: quarto exprimuntur, dein cadis ſole inueterantur. Cui marinam aquam largiorem miſcent, à ſerui furto origine orta, ſic menſuram explentis. Idq; tranſlatum in album muſtum leucochrum appellatur. In alijs autem generibus ſimili modo factum tethalaſſomenon uocãt. Thalaſſiten autem uaſis muſti deiectis in mare, quo genere præcox fit uetuſtas. Necnon apud nos quoque Coum uinum ex Italico faciẽdi rationem Cato demonſtrauit, ſuper cætera in ſole quadriennio maturandum præcipiens. Rhodiũ Coo ſimile eſt. Phorineum ſalſius Coo. Omnia trãſmarina ſeptẽ aut ſex annis ad uetuſtatem mediam peruenire exiſtimãtur.

De dulcium generibus xiiij. CAP. IX.

Vinum omne dulce minus odoratũ, quo tenuius, eo odoratius. Colores uinis quatuor. Albus, fuluus, ſanguineus, niger. Pſythium & melampſythium paſſi genera ſunt, ſuum ſaporem, non uini referentia; Ciſſibilites uero mulſi, in Galatia naſcens, & halyntium in Sicilia. Nam ſiræum, quod alij hepſema, noſtri ſapam appellant, ingenij non naturæ opus eſt, muſto uſque ad tertiam partem menſuræ decocto. Quod ubi factum ad dimidiam eſt, defrutũ uocamus. Omnia in adulteriũ mellis excogitata. Sed priora uua terraq; conſtant. Paſſum à Cretico Cilicium probatur & Africum & in Italia prouincijsq; finitimis. Fieri certum eſt ex uua, quam Græci ſticam uocant, nos apianam. Itẽ ſcripula, diutius in uite ſole uuis aduſtis, aut feruẽte oleo. Quidam è quacunq; dulci, dum præcocta alba faciunt ſiccantes ſole, donec paulo amplius dimidium pondus ſuperſit, tuſaſq; leniter uuas exprimunt. Deinde quantum expreſſere, adijciunt uinaceis aquæ puteanæ, ut & ſecundarium paſſum faciant. Diligentiores eodem modo ſiccatis acinos eximũt: ac ſine farmentis madefactos uino excellenti, donec intumeſcãt, premunt. Et hoc genus ante cætera laudant. Ac ſimili modo aqua addita, ſecundarium faciunt. Medium inter dulcia uinumq; eſt, quod Græci aigleuces uocãt, hoc eſt, ſemper muſtum. Id euenit cura, quoniam feruere prohibetur. Sic appellant muſti in uina tranſitũ. Ergo mergunt è lacu protinus in aqua cados, donec bruma tranſeat, & conſuetudo fiat algẽdi. Eſt etiamnum aliud genus eius per ſe, quod uocat dulce Narbonenſis prouincia, & in ea maxime Vocontij. Aſſeruatur eius gratia uua diutius in uite, pediculo intorto. Ab alijs ipſe palmes inciditur in medullam, ab alijs uua torretur in tegulis: omnia ex Heluennaca uite. His adijciunt aliqui, quod uocant diachyton uuis in ſole ſiccatis loco clauſo per dies ſeptem, in cratibus, totidem pedibus à terra alte, noctibus à rore defenſis, octauo die calcatis. Ita fieri optimi odoris ſaporiſque. Dulci è genere eſt & melitites. Diſtat à mulſo quod fit è muſto, cum quinq; congijs auſteri muſti, congio mellis & ſalis cyatho ſufferuefactis, auſterum. Sed inter hæc genera potuum ponere debeo & protropum: ita appellatur à quibuſdam muſtum ſponte defluens,

antequam

antequam calcentur uuæ. Hoc protinus diffuſum lagenis ſuis deſeruere paßi, poſtea in ſole quadraginta diebus torrent æſtatu ſecuta ipſo canis ortu.

De deuterijs & ſecundarijs, uini genera tria. CAP. X.

NOn poßunt iure dici uina, quæ Græci deuteria appellant, Cato & nos loram, maceratis aqua uinaceis. Sed tamen inter uina operaria numerantur. Tria eorũ genera: Decima parte aquæ addita quæ muſti expreſſa ſit, et ita nocte ac die madefactis uinaceis, rurſusq; prælo ſubiectis. Alterum, quomodo Græci factitauere, tertia parte eius quod expreſſum ſit addita aquæ, expreſſoq; decocto ad tertias partes. Tertium eſt fecibus uini expreſſum, quod fecatum Cato appellat. Nulli ex his plus quàm anno uſus.

Quæ nuper in Italia generoſa uina eſſe cœperunt. CAP. XI.

VErum inter hæc ſubit mentem, cum ſint genera nobilia, quæ proprie uini intelligi poßint, lxxx. ferè in toto orbe, duas partes ex hoc numero Italiæ eſſe, longe præterea ante cunctas terras. Et hinc deinde altius cura ſerpit, non à primordio hãc gratiam fuiſſe.

De uini obſeruatione. CAP. XII.

AVtoritatem poſt ſexcenteſimum urbis annum cœpiſſe. Romulum lacte non uino libaſſe, indicio ſunt ſacra ab eo inſtituta, quæ hodie cuſtodiunt morem. Numæ regis poſthumia lex eſt, Vino rogum ne reſpergito. Quod ſanxiſſe illũ propter inopiam rei nemo dubitet. Eadẽ lege, ex imputata uite libari uina dijs, nefas ſtatuit, ratione excogitata, ut putare cogerentur, aliàs aratores & pigri circa pericula arbuſti. M. Varro autor eſt, Mezentiũ Hetruriæ regem auxilium Rutulis cõtra Latinos tuliße uini mercede, quod tum in Latino agro fuißet.

Qui uini uſus antiquis, & de uinis antiquorum. CAP. XIII.

NOn licebat id fœminis Romæ bibere. Inuenimus inter exẽpla, Egnatij Mecennij uxorem, quòd uinum bibißet è dolio, interfectã fuiſſe à marito, eumq; cædis à Romulo abſolutũ. Fabius Pictor in annalibus ſuis ſcripſit: Matronã quòd loculos, in quibus erant claues uinariæ cellæ, reſignauißet, à ſuis inedia mori coactã. Cato, ideo propinquos fœminis oſculum dare, ut ſcirent an temetum olerent. Hoc tum nomen uino erat, unde & temulẽtia appellata. Cn. Domitius iudex pronunciauit mulierem uideri plus uini bibiſſe, quàm ualetudinis cauſa uiro inſciente, & dote multauit. Diuq; eius rei magna parſimonia fuit. L. Papyrius imperator aduerſus Samnites dimicaturus uotum fecit, ſi uiciſſet, Ioui pocillum uini. Denique inter dona ſextarios lactis datos inuenimus, nuſquam uini. Idem Cato cum in Hiſpaniam nauigaret, unde cum triumpho redijt, Non aliud, inquit, uinum bibi quàm remiges: in tantum diſsimilis iſtis, qui etiam conuiuis alia quàm ſibimetipſis miniſtrant, aut procedente mẽſa ſubijciũt. Lautiſsima apud priſcos uina erant, myrrhæ odore cõdita, ut apparet in Plauti fabula, quæ Perſa inſcribitur, quanquam in ea & calamum addi iubet. Ideo quidam aromatite delectatos maxime credunt. Sed Fabius Dorſennus his uerſibus decernit,

Mittebam uinum pulchrum, murinam.

Et in Achariſtione,

Panem, & polentam, uinum murinam.

Scæuolam quoque & Lælium, & Atteium Capitonem in eadem ſententia fuiſſe uideo, quoniam in Pſeudolo ſit,

Quod ſi opus eſt, ut dulce promat
Indidem, ecquid habet? rogat
Murinam, paſſum, defrutum, mella.

Quibus apparet non inter uina modo murinam, ſed inter dulcia quoque nominatum.

De apothecis, & de uino Opimiano. CAP. XIIII.

APothecas fuiſſe & diffundi ſolita uina, anno d.cxxxiij. urbis apparet indubitato Opimiani uini argumento, iam intelligente ſuũ bonũ Italia. Nõdum tamẽ iſta genera in claritate erant. Itaq; omnia tunc genita unũ habent conſulis nomen. Sic quoque poſtea diu tranſmarina in autoritate fuerunt, & ad auos uſq; noſtros: quin & Falerno iam reperto, ſicut apparet ex illo comico uerſu, Quinque Thaſij uini inde depromam, Falerni bina. P. Licinius Craſſus, & L. Iulius Cæſar cenſores anno urbis cõdita d.clxxv. edixerũt, ne quis uinum Græcũ Aminiumq; octonis æris ſingula quadrantalia uenderet. Hæc enim uerba ſunt. Tãta uero uino Græco gratia erat, ut ſingulæ potiones in cõuictu darẽtur. Quibus uinis autoritas fuerit ſua in menſa, M. Varro his uerbis tradit: L. Lucullus puer apud patrẽ nunquã lautum conuiuiũ uidit, in quo plus ſemel Græcũ uinum daretur. Ipſe cũ redijt ex Aſia, millia cadûm congiariorũ diuiſit amplius centum. C. Sentius quem prætorem uidimus, Chium uinum in domum ſuam illatum dicebat tum primũ, cũ ſibi cardiaco medicus dediſſet. Hortẽſius ſuper decẽ millia cadûm hæredi reliquit. Hactenus Varro.

De liberalitate Cæſaris in uino. CAP. XV.

QVid non & Cæſar dictator triumphi ſui cœna uini Falerni amphoras, Chij cados in cõuiuia diſtribuit? Idem Hiſpanienſi triumpho Chium & Falernum dedit. Epulo uero in tertio cõſulatu ſuo, Falernum, Chium, Lesbium, Mamertinum: quo primum tempore quatuor genera uini appoſita conſtat. Poſtea ergo alia omnia in nobilitatem uenerunt, circiter ſeptingenteſimum urbis annum.

De uinis fictitijs. CAP. XVI.

ITaq; nõ miror, innumerabilia penè genera fictitij reperta multis ante ſeculis, quæ nũc dicemus, omnia ad medicinæ uſum pertinẽtia. Omphacium quomodo fieret, propter unguenta diximus priori libro. Fit è labruſca, hoc eſt, uita ſylueſtri, quod uocatur œnanthinũ. Flores eius libris duabus in muſti cado macerati, poſt xxx. dies mutantur. Præter hoc radix labruſcæ & acini coria perficiũt. Ii paulo pòſt quàm defloruere,

ſingulare

ſingulare remedium habent ad refrigerandos in morbis corporum ardores, gelidiſſima, ut ferunt natura. Pars eorum æſtu moritur prius, quàm reliqui qui ſolſtitiales dicuntur: uniuerſi nunquam matureſcunt. Et ſi prius quàm tota matureſcat, uua incocta detur cibo gallinaceo generi, faſtidium gignit uuas appetendi. Fictitiorum primum fit ex ipſo uino, quod uocant adynamon, hoc modo. Albi muſti ſextarij uiginti, aquæ dimidium, feruet donec excoquatur aquæ menſura. Alij marinæ ſextarios decem, tantundem pluuiæ in ſole quadraginta diebus torrent. Dant ægris, quibus uini noxiam timent. Proximum fit è milij ſemine maturo, cum ipſa ſtipula libram & quadrantem in congios duos muſti macerato, & poſt ſeptimum menſem transfuſo. Ex loto arbore, frutice, herba, dictum eſt uti quæq; fierent. Fiunt & è pomis quæ dicemus, interpretationibus non niſi neceſſarijs additis: primumq; è palmis, quo Parthi & Indi utũtur, & oriẽs totus, maturarum quas uocãt chydæas modio in aquæ congijs tribus macerato expreſſoq;. Sic fit & ſycites è fico, quem alij palmiprimum, alij catorchiten uocant. Aut ſi dulce eſſe non libeat, pro aqua tãtundem uinaceorum adijcitur. Ex Cypria fico & acetum fit præcellens, atq; Alexãdrino quoq; melius. Vinũ fit & è ſiliqua Syriaca, et è piris malorumq; omnibus generibus. Sed è punicis, quod rhoiten uocant: & e cornis, meſpilis, ſorbis, moris ſiccis, nucleis pineis. Hi muſto madidi exprimũtur: ſuperiora per ſe mitia. Myrtiten Cato quemadmodum fieri docuerit, mox paulo indicabimus. Græci uero & alio modo. Ramis teneris cũ ſuis folijs in albo muſto decoctis, tuſis, librã in tribus muſti congijs deferuere faciunt, donec duo ſuperſint. Quod ita ſyluestris myrti baccis factum eſt, myrtidanum uocãt. hoc manus tingit. Ex his quæ in hortis gignuntur fit uinum è radice, aſparago, cunila, origano, apij ſemine, abrotano, menthaſtro, ruta, nepeta, ſerpillo, marrubio. Manipulos binos tundunt in cadum muſti, & ſapæ ſextarium, & aquæ marinæ heminã. E napis fit, undecim denariorum pondere in ſextarios binos muſti addito. Item è ſcillæ radice. Inter flores ex roſæ folijs tuſis, in linteolo in muſtum colatis cum ponduſculo ut ſidat, xl. põdere denariorũ in ſextarios uicenos muſti, nec ante tres menſes uaſe aperto. Item è nardo Gallico, et aliud è ſyluestri. Aromatiten quoque inuenio factitatum tantũ non unguentorum compoſitione, primo ex myrrha, ut diximus, mox è nardo Celtico, calamo, aſpalato, offis in muſtũ aut dulce uinum deiectis. Aliud è calamo, iunco, coſto, nardo Syriaco, amomo, caſia, cynnamomo, croco, palma, aſaro, ſimiliter & offa. Apud alios nardi, et malobathri ſelibris in muſti congios duos additis: qualia nunc quoq; fiũt pipere & melle addito, quæ alij cõdita, alij piperata appellant. Inuenitur & nectarites ex herba quam alij helenion, alij medicam, alij ſymphyton, alij ideam, & horeſtion, alij nectareã uocant, radice ponderis xl. denariorum in ſextarios ſex muſti addita, ſimiliter in linteo. Ex cæteris herbis fit abſinthites in xl. ſextarios muſti abſinthij Pontici libra decocta ad tertias partes, uel ſcopis abſinthij in uinum additis. Similiter hyſſopites è Cilicio hyſſopo, uncijs tribus in duos congios muſti cõiectis, aut tuſis in uinũ. Fiunt utraq; & alio modo, circa radices uitium ſato. Sic & elleboriten fieri ex ueratro nigro Cato docet. Sic fit & ſcãmonites. Mira uitium natura, ſaporem alienũ in ſe trahendi, qualem & ſalicum redolent Patauinorũ in paluſtribus uindemia. Sic & elleborum ſeritur in Thaſo, aut cucumis ſyluester, aut ſcammonea, quod uinum phthorium uocant, quoniam abortus facit. Fit & ex herbis, quarũ naturæ ſuo loco dicẽtur. E ſtœchade & radice gentianæ, & tragorigano, & dictamo, aſaro, dauco, eleliſphaco, panace, acoro, conyza, thymo, mandragora, iunco. Vocarunt & ſcyzinum, & itaomelin, & lectiſphagitem, quorũ iam obliterata ratio eſt. Et fruticũ uero è genere, cedri utriuſque, cupreſſi, lauri, iuniperi, terebinthi, calami, lentiſci, baccas aut lignum recens muſto decoquunt. Item chamelææ, & chamæpityos, & chamedryos lignum. Eodem modo & ex flore, in congium muſti decem denariorum pondere addito.

De hydromeli & oxymeli. CAP. XVII.

F*It uinum & ex aqua ac melle tantũ. Quinquennio ad hoc ſeruari cœleſtem iubent. Aliqui prudentiores ſtatim ad tertias partes decoquunt, & tertiam mellis ueteris adijciunt. Deinde xl. diebus canis ortu in ſole habent. Alij diffuſa ita decimo die obturant. Hoc uocatur hydromeli, & uetuſtate ſaporem uini aſſequitur, nuſquam laudatius quàm in Phrygia. Quin & acetum melle tẽperabatur: adeo nihil intentatũ uita fuit. Oximeli hoc uocarũt, mellis decẽ libris, aceti ueteris heminis quinq;, ſalis marini libra, aquæ pluuiæ ſextarijs quinq;, ſufferuefactis decies, mox elutriatis atq; ita inueteratis. Omnia ab Themiſone ſummo autore dãnata: & hercule coactus eorũ uſus uideri poteſt, niſi ſi quis natura opus eſſe credit aromatiten, & ex unguentis uina compoſita, aut ut biberentur genuiſſe eam frutices. Iſta ſunt cognitu iucunda, ſolertia humani animi omnia exquirente. Nihil quidem ex his anno durare, præterquàm quæ uetuſtate ipſa fieri diximus, & plura ne tricenis quidem diebus non eris dubium.*

Prodigioſa genera uini. CAP. XVIII.

S*Vnt & in uino prodigia. Dicitur in Arcadia fieri quod fœcunditatem fœminis importet, uiris rabiem. At in Achaia maxime circa Caryniam abigi partũ uino, atq; etiam ſi uuam edant grauidæ, cum differentia in guſtatu non ſit. Trœzeniũ uinũ qui bibũt, negãtur generare. Thaſios duo genera diuerſa uini facere proditur: unũ quo ſomnus cõcilietur, alterũ uero quo fugetur. Apud eoſdem uitis theriace uocatur, cuius et uinum & uua cõtra ſerpentium ictus medetur. Libanios thuris odore, ex qua dijs prolibant. E diuerſo aſpendios, damnata aris. Ferunt eam nec ab alite ulla*

attingi. Thaſiam uuam Aegyptus uocat apud ſe prædulcem, quæ ſoluit aluum. Eſt contrà in Lycia quæ ſolutam firmat. Aegyptus et ecbolada habet, abortus facientē. Vina in apothecis canis ortu mutantur quædā, poſteaq; reſtituuntur ſibi. Sic & mari nauigato, cuius iactatus his quæ durauerint tantum uetuſtatis adijcere ſentitur, quantum habuerint.

Quibus uinis ad ſacra uti fas non ſit, & quibus generibus muſta condiantur. CAP. XIX.

ET quoniā religione uita conſtat, prolibare dijs nefaſtū habetur uina præter imputatæ uitis, fulmine tacta, quamq; iuxta hominis mors laqueo pependerit, aut uulneratis pedibus calcata, et quod circūciſis uinaceis profluxerit, aut ſuperne deciduo immundiore lapſu aliquo polluta. Item Græca, quoniā aquā habeāt. Vitis ipſa quoq; manditur decoctis caulibus ſummis, qui & condiuntur in aceto ac muria. Verum & de apparatu uini dixiſſe conueniat, cum Græci priuatim ea præcepta condiderint, artēq; fecerint, ſicut Euphronius, & Ariſtomachus, & Coniades, & Hiceſius. Africa gypſo mitigat aſperitatem, necnon aliquibus ſui partibus calce. Græcia argilla, aut marmore, aut ſale, aut mari, lenitatem excitat. Italiæ pars aliqua rabulana pice: ac reſina cōdire muſta uulgare eſt ei, prouincijsq; finitimis. Non nuſquam prioris uini fece aceióue condiunt. Necnō & ex ipſo muſto fiunt medicamina. Decoquitur ut dulceſcat portione uirium. Nec durare ultra annuum ſpatium tale proditur. Aliquibus in locis decoquunt ad ſapas muſta, infuſiſque his ferociam frangunt. Et in hoc tamen genere, & in omni alio ſubminiſtrant uaſa ipſa condimentis picis. Cuius facienda ratio proximo dicetur uolumine.

De picis generibus, & reſinis, & muſtis condiendis, & de aceto, & fece. CAP. XX.

ARborum ſucco manantium picem reſinamq;, aliæ ortæ in oriente, aliæ in Europa ferūt. Quæ intereſt Aſia, utrinq; quaſdam habet. In oriente optimam tenuiſſimamq; terebinthi fundunt: deinde lentiſci, quam & maſticem uocant: poſtea cupreſſi, acerrimam ſapore. Liquidam omnes, & tantum reſinam: craſſiorem uero, & ad pices faciendas cedrus. Arabica reſina alba eſt, acri odore, difficilis coquenti. Iudaica calloſior, & terebinthina quoq; odoratior. Syriaca Attici mellis ſimilitudinem habet. Cypria antecedit omnes. Eſt autem melleo colore, carnoſa. Colophonia præter cæteras fulua, ſi teratur alba fit, grauior odore, ob id non utuntur ea unguentarij. In Aſia quæ fit è picea, admodū cādida, ſpagas uocatur. Reſina omnis diſſoluitur oleo. Quidam & creta figlinarū hoc fieri arbitrantur. Pudetq; confiteri, maximū iam honorem eius eſſe in euellendis uirorū corpori pilis. Ratio autem cōdiendi muſta, in primo feruore, qui nouē diebus cū plurimū peragitur, aſperſu picis, ut odor uino contingat, & ſaporis quædam acumina. Vehementius id fieri arbitrantur crudo flore reſinæ, excitarique lenitatem. E diuerſo crapula cōpeſci feritatē nimiā, frangiq; uirus: aut ubi pigra lenitas torpeat, uirus addi. Liguriæ maxime circumpadanisq; muſtis utilitas diſcernitur hoc modo, Pugnacibus muſtis crapulæ plus inditur, lenibus parcius. Sunt qui & ex utroque condiri uelint. Necnō alia æque multiplici natura. Vitiumque muſto quibuſdā in locis, iterum ſpōte feruere: qua calamitate deperit ſapor, uappaq; accipit nomen, probroſum etiā hominū cum degenerauerit animus. Aceti enim nequitiæ ineſt uirtus magnos ad uſus, & ſine queis uita mitior degi non poſſit. Cætero uinorum medicaminis tanta cura eſt, ut cinere apud quoſdam, ceu gypſo alibi quibus diximus modis inſtaurentur. Sed cinerem è uitis ſarmentis, aut quercu præferūt. Quin & marinam aquam eiuſdem rei gratia ex alto peti iubent, ſeruariq; ab æquinoctio uerno, aut certe nocte ſolſtitio & aquilone flante hauriri, uel ſi circa uindemiam hauriatur decoqui. Pix in Italia ad uaſa uino condendo maxime probatur Brutia. Fit è piceæ reſina: in Hiſpania autē è piceaſtris, minime laudata. Eſt enim reſina harum amara & arida, & grauis odore. Differentiam rationemq; faciendi proximo uolumine demonſtrabimus inter arbores feras. Vitia præter ſupradicta, acor, aut fumidum uirus, picis autē aduſtio. Experimentū uero ſi fragmenta ſubluceant, ac ſub dente lenteſcant acore iucundo. Aſia picem Idæam maxime probat, Græcia Piericam, Virgilius Naritiam. Diligētiores admiſcēt nigram maſticem, quæ in Ponto bituminis ſimilis gignitur, & iris radicem oleumq;. Nam ceram accipientibus uaſis compertū eſt uina aceſcere. Sed transferre in ea uaſa in quibus acetū fuerit utilius, quàm in ea in quibus dulce aut mulſum. Cato iubet uina concinnari (hoc enim utitur uerbo) cineris lixiuij, cum defruto cocti parte quadrageſima, pulegij uel ſalis ſeſquilibra. Interim & tuſo marmore. Facit et ſulphuris mētionē, reſinæ uero in nouiſſimis. Super omnia addi matureſcēte iam uino iubet muſtū, quod ille tortiuū appellat, nos intelligimus nouiſſime expreſſum: & adijci muſtis tingendi gratia coloris, ut pigmētum aliquod uini, atq; ita pinguius fieri. Tot ueneficijs placere cogitur, & miramur noxium eſſe. In uitium inclinantis experimentum eſt, laminæ plumbeæ mutatus in eo color. Proprium autem inter liquores uino, muceſcere, aut in acetum uerti: extantque medicinæ uolumina. Et fæx uini ſiccata recipit ignes, ac ſine alimento per ſe flagrat. Cinis eius nitri naturam habet, eaſdemque uires, hoc amplius quo pinguior ſentitur.

De cellis uinarijs. CAP. XXI.

MAgna & collecto iam uino differētia in cella. Circa alpes ligneis uaſis condunt circulisq; cingunt, atq; etiā hyeme gelida ignibus rigorem arcent. Mirum dictu, ſed aliquando uiſum, ruptis uaſis ſtetere glaciatæ moles prodigij modo, quoniam uini natura non gelaſcit, aliàs ad frigus ſtupens tantum. Mitiores plagæ dolijs condunt, infodiuntq; terræ tota, aut ad portionem ſitus. Item cœlum præbent: alibi uero impoſitis tectis arcent:° tradunturq; et hæc præcepta. Latus

° traduntq; a l hæc præ

cellæ

cellæ uinariæ, aut certe feneſtras obuerti in aquilonem oportere, uel uſque in exortum æquinoctialem. Sterquilinium & arborum radices procul abeſſe, omniaq́; odoris euitandi, facillimo in uina tranſitu: ficos utique & caprificos. Dolijs etiam interualla dari, ne inter ſeſe uitia ſerpant, contagione uini ſemper ocyſſima. Quin & figuras referre. Ventroſa ac patula minus utilia. Picari oportere protinus à Canis ortu, poſtea perfundi marina aqua aut ſalſa, *dein cinere ſarmenti aſpergi uel argilla, abſterſa myrrha ſuffiri, ipſasq́ue ſæpius cellas. (*ac leui cine.) Imbecilla uina demiſſis in terram dolijs ſeruanda, ualida expoſitis. Nunquam implenda, & quod ſuperſit, paſſo aut defruto perungendum, admixto croco, pice ueteri cum ſapa: ſic opercula doliorum medicanda, addita maſtice ac pice. Bruma aperiri uetant, niſi ſereno die. Vetant auſtro flante, lunaue plena. Flos uini candidus probatur, rubens triſte ſignum eſt, ſi non is uini colos ſit. Itē uaſa incaleſcentia, operculaue ſudantia. Quod celeriter florere cœperit, odoremq́; trahere, non fore diutinum. Ipſa quoque defruta ac ſapas, cum ſit cœlum ſine luna, hoc eſt, in ſideris eius coitu, neq; alio die coqui iubent. Præterea plumbeis uaſis, non æreis, nucibus iuglandibus additis, eas enim fumum excipere, Campaniæ nobiliſſima expoſita ſub dio in cadis uerberari ſole, luna, imbre, uentis aptiſſimum uidetur.

De uitanda ebrietate. CAP. XXII.

AC ſi quis diligentius reputet, in nulla parte operoſior uita eſt, ceu non ſaluberrimum ad potus aquæ liquorem natura dederit, quo cætera omnia animantia utuntur. At nos uinum bibere & iumenta cogimus, tantoq́; opere, tanto labore & impendio conſtat, quod hominis mentem mutet, ac furorem gignat, millibus ſcelerum huic deditis tanta dulcedine, ut magna pars non aliud uitæ præmium intelligat. Quinimo ut plus capiamus, ſacco frangimus uires: & alia irritamenta excogitantur: ac bibendi cauſa etiam uenena conficiuntur, alijs cicutam præſumentibus, ut bibere mors cogat, alijs pumicis farinam, & quæ referendo pudet docere. Cautiſſimos ex his balineis coqui uidemus, exanimesq́ue efferri. Iam uero alios lectum expectare non poſſe, imò uerò nec tunicam, nudos ibi protinus anhelos ingentia uaſa corripere, uelut ad oſtentationem uirium, ac plene infundere, ut ſtatim euomant, rurſusq́ue hauriant, idq́ue iterum tertiumq́ue: tanquam ad perdenda uina geniti, & tanquam effundi illa non poſſint, niſi per humanū corpus. Huc pertinent peregrinæ exercitationes, & uolutatio in cœno, ac pectoroſa ceruicis repandæ oſtentatio. Per omnia hæc prædicatur ſitis quæri. Iam uerò quæ uaſa adulterijs cælatas tanquam per ſe parum doceat libidines temulentia. Ita uina ex libidine hauriuntur, atq; etiam præmio inuitatur ebrietas. Et ſi dijs placet, emitur alius, ut quantum biberit, tantum edat: & pretiū uinolētiæ lege accipit. Alius quantum alea quæſierit, tantum bibit. Tunc auidi matronam oculi licentur, graues produnt marito: tunc animi ſecreta proferuntur. Alij teſtamenta ſua nuncupant: alij mortifera loquuntur, rediturasq́; per iugulum uoces non continent, quàm multis ita interemptis. Vulgoq́; ueritas iam attributa uino eſt. Interea ut optime cedat, ſolem orientem non uident, ac minus diu uiuunt. Hinc pallor, & genæ pendulæ, oculorū ulcera, tremulæ manus, effundentes plena uaſa, & (quæ ſit pœna præſens) furiales ſomni, & inquies nocturna. Præmiumq́ue ſummum ebrietatis libido portētoſa, ac iucundū nefas. Poſtera die ex ore halitus *cadi, ac ferè rerū omniū obliuio, (*fœtidi) morsq́; memoriæ. Rapere ſe ita uitam prædicant, cum priorē diem quotidie perdant, illi uero & uenientem. Tib. Claudio principe ante hos annos xl. inſtitutum, ut ieiuni biberēt, potusq́; uini antecederet cibos, externis & hoc artibus, ac medicorū placitis nouitate aliqua ſeſe cōmendantium. Gloriam hac uirtute Parthi quærunt, famam apud Græcos Alcibiades meruit, apud nos cognomen etiā Nouellius Torquatus Mediolanenſis ad proconſulatū uſq; è prætura honoribus geſtis, tribus congijs (unde & cognomen illi fuit) epotis uno impetu, ſpectāte miraculi gratia Tiberio principe in ſenecta iam ſeuero atq; etiā aliàs ſæuo, ſed ipſa iuuenta ad merum pronior fuerat. Eademq́; commendatione credidere L. Piſonē urbis Romæ *curæ ab eo delectum, (*curatorem) quòd biduo duabusq́; noctibus perpotationem continuaſſet apud ipſum iam principē. Nec alio magis Druſus Cæſar regeneraſſe patrē Tiberium ferebatur. Torquati rara gloria (quādo & hæc ars ſuis legibus conſtat) non labaſſe ſermone, nec leuatū uomitione, nō altera corporis parte. Dū biberet matutinas obijſſe uigilias, plurimū hauſiſſe uno potu, plurimum præterea alijs minoribus addidiſſe, optima fide non reſpiraſſe in hauriendo, neq; expuiſſe, nihilq́; ad elidendū in pauimentis ſonū ex uino reliquiſſe, diligenti ſcito legum cōtra bibendi fallacias. Tergilla Ciceronem M. filium binos congios ſimul haurire ſolitum ipſi obijcit: Marcoq́; Agrippæ à temulēto ſcyphum impactū. Etenim hæc ſunt ebrietatis opera. Sed nimirū hanc gloriā auferre Cicero uoluit interfectori patris ſui M. Antonio. Is enim ante eum auidiſſime apprehēderat hanc palmā, edito etiā uolumine de ſua ebrietate: quo patrocinari ſibi auſus, approbauit plane (ut equidem arbitror) quāta per temulentiam mala terrarum orbi intuliſſet. Exiguo tēpore ante prælium Actiacū id uolumen euomuit: quo facile intelligatur ebrius iam ſanguine ciuiū, & tanto magis eū ſitiens. Namq; & hæc neceſſitas uitiū comitatur, ut bibēdi cōſuetudo augeat auiditatē. Scitumq́; eſt Scytharū legati, quanto plus biberint, tanto magis ſitire Parthos. Eſt & occidentis populis ſua ebrietas, fruge madida: pluribus modis per Gallias Hiſpaniasq́;, nominibus alijs, ſed ratione eadem. Hiſpaniæ iam & uetuſtatē ferre ea genera docuerunt. Aegyptus quoque è fruge ſibi potus ſimiles excogitauit. Nullaque in parte mundi ceſſat ebrietas. Meros quippe hauriunt tales ſuccos, nec diluendo ut

uina mitigant. At hercule illic tellus fruges parere uidebatur. Heu mira uitiorum ſolertia, inuentũ eſt quẽadmodũ aqua quoq; inebriaret. Duo ſunt liquores corporibus humanis gratiſſimi, intus uini, foris olei, arborum è genere ambo præcipui, ſed olei neceſſarius. Nec ſegniter uita in eo elaborauit. Quanto tamen in potu ingenioſior apparebit, ad bibendum generibus centũ nonagintaquinq;, ſi ſpecies uero æſtimentur, penè duplici numero excogitatis, tantoq; paucioribus olei: De quo in ſequenti uolumine dicemus.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XV.

*

Naturæ frugiferarum arborum. CAP. I.

OLEAM *Theophraſtus è celeberrimis Græcorum autoribus urbis Romæ anno circiter quadringenteſimoquadrageſimo, negauit niſi intra xl. M. paſſuum à mari naſci: Feneſtella uerò omnino non fuiſſe in Italia, Hiſpania, atque Africa, Tarquinio Priſco regnãte, ab annis populi Rom. clxxxiij. quæ nunc peruenit trans Alpes quoq;, & in Gallias, Hiſpaniasq; medias. Vrbis quidem anno quingenteſimoquinto, Appio Claudio Cæci nepote, L. Iunio* COSS. *olei libræ duodenæ aſſibus ueniere. Et mox anno ſexcenteſimooctogeſimo, M. Seius L. F. ædilis curulis olei denas libras ſingulis aſſibus præſtitit populo Romano per totum annum. Minus ea miretur, qui ſciat poſt annos xxij. Cn. Pompeij iiij. cõſulatu oleum prouincijs Italiam miſiſſe. Heſiodus quoq; in primis cultum agrorum docẽdam arbitratus uitàm, negauit oleæ ſatorẽ fructũ ex ea percepiſſe quenquã. Tam tarda tunc res erat. At nunc etiam in plantarijs ſerunt, translatarumq; altero anno decerpũtur baccæ. Fabianus negat prouenire in frigidiſſimis oleam, neq; in calidiſſimis. Genera earũ tria dixit Virgilius, orchites, & radios, & pauſias. Nec deſiderare raſtros aut falcem, ullamue curam. Sine dubio & in ijs ſolum maxime cœlumq; refert. Veruntamẽ & tondentur, cũ & uites, atq; etiã interradi gaudent. Conſequẽs earũ uindemia eſt, arsq; uel maior, oleum quàm muſta temperandi. Ex eadem quippe oliua differunt ſucci. Primũ omnium crudi, atq; nondum inchoatæ maturitatis, hoc ſapore præſtantiſſimo. Quin et ex ea prima unda preli laudatiſſima, ac deinde per diminutiones, ſiue (ut nuper inuentum eſt) exilibus regulis pede incluſo. Quanto maturior bacca, tanto pinguior ſuccus, minusq́ue gratus. Optima autem ætas ad decerpendum inter copiam bonitatemq́ue, incipiente bacca nigreſcere. Noſtri uocant drupas, Græci uerò drypetas. Cætero diſtat, an maturitas illa in torcularibus fiat, an ramis: rigua fuerit arbor, an ſuo tantum bacca ſucco, nihilq́ue aliud quàm rores cœli biberit.*

De oleo. CAP. II.

V*Etuſtas oleo tædium affert, nõ item ut uino, plurimumq; ætatis annuo eſt, prouida (ſi libeat intelligere) natura, quippe temulentia naſcẽtibus uinis, uti neceſſe nõ eſt: quinimo inuitat ad ſeruandum blandis inueterati caries. Oleo noluit parci, fecitq́ue ea neceſſitate promiſcuum & uulgo. Principatum in hoc quoque bono obtinuit Italia toto orbe, maxime agro Venafrano, eiusq; parte quæ Licinianũ fundit oleum: unde & Liciniæ gloria præcipua oliuæ. Vnguẽta hãc palmã dedere, accõmodato ipſis odore. Dedit & palatum delicatiore ſententia. De cætero baccas Liciniæ nulla auis appetit. Reliquũ certamẽ inter Iſtriæ terrã & Bætica par eſt. Vicina bonitas prouincijs, excepto Africæ frugifero ſolo. Cereri totũ id natura cõceſſit, oleum ac uinũ nõ inuidit tantũ, ſatisq; gloria in meſſibus fecit. Reliqua erroris plena, quem in nulla parte uitæ numeroſiorem eſſe docebimus.*

De natura oliuæ, & oleæ incipiẽtis. CAP. III.

O*Liuæ conſtant nucleo, oleo, carne, amurca. Sanies hæc eſt eius amara. Fit ex aquis, ideo ſiccitatibus minima, riguis copioſa. Suus quidem oliuæ ſuccus oleum eſt, idq; præcipue ex immaturis intelligimus, ſicut de omphacio docuimus. Augetur oleũ ab Arcturi exortu ad xvi. calẽdas Octob. poſtea nuclei increſcunt & caro. Cũ ſitienti imbres copioſi acceſſere, uitiatur oleum in amurcam. Huius color oliuã cogit nigreſcere. Ideoq; incipiente nigritia minimum amurcæ, ante eam nihil. Et error hominũ falſus, exiſtimãtium maturitatis initium, quod eſt uitij proximũ. Deinde quod oleum creſcere oliuæ carne arbitramur, cũ ſuccus omnis in corpus abeat, lignumq; intus grandeſcat. Ergo tum maxime rigãtur. Quod ubi cura multa ſiue imbribus accidit, oleum abſumitur, niſi conſecuta ſerenitate quæ corpus extenuet. Omnino enim, ut Theophraſto placet, eſt olei cauſa calor, quare & in torcularibus & iam in cellis multo igne quæritur. Tertia eſt culpa in parſimonia, quoniam propter impendium decerpendi expectatur, ut decidat oliua. Qui medium temperamentum in hoc ſeruant, perticis decutiunt, cum iniuria arborum, ſequentisq́ue anni damno. Quippe oliuantibus lex antiquiſſima fuit: Oleam ne ſtringito, néue uerberato. Qui cautiſſime agunt, harundine leui ictu, nec aduerſos percutiunt ramos. Sic quoq; alternare fructus cogitur, decuſſis germinibus. Nec minus, ſi expectetur ut cadat. Hærendo enim ultra ſuum tempus, abſumunt uenientibus alimentum, & detinent locum. Argumentum eſt, quòd niſi ante fauonium collectæ, nouas uires reſumũt & difficilius cadũt. Prima ergo ab autumno colligitur, uitio operæ non naturæ, pauſia cui plurimum carnis: mox orchites, cui olei: pòſt radius. Has enim ocyſſime occupatas, quia ſunt teneruima, amurca cogit decidere. Differuntur uerò etiã in Martium menſem calloſæ, contra humorem pugnaces, ob idq; minime, Licinia, Cominia, Contia, Sergia, quam Sabini regiam uocant, non*

ante

ante fauonij afflatum nigreſcentes, hoc eſt, ad ſextum idus Februarij. Tunc arbitrantur eas matureſcere, & quoniam probatiſſimum ex ijs fiat oleum, accedere etiam ratio prauitati uidetur. Feruntque frigore ſterilitatem fieri, ſicut copiam maturitate: cum ſit illa bonitas non temporis, ſed generis tarde putreſcẽtium in amurcam. Similis error collectam ſeruandi in tabulatis, nec priuſquam ſudet premendi, cum omni mora oleum decreſcat, amurca augeatur. Itaque uulgo nõ amplius ſenas libras ſingulis modijs exprimi dicunt. Amurcæ menſuram nemo agit, quanto ea copioſior reperiatur in eodem genere diebus adiectis. Omnino in uita error eſt publicus, tumore oliuæ creſcere oleum exiſtimantium: præſertim cum magnitudine copiam olei non conſtare, indicio ſint quæ regiæ uocantur, ab alijs maiorinæ, ab alijs phauliæ, grandiſſimæ, alioquin minimo ſucco. Et in Aegypto carnoſiſſimis olei exiguum. Decapoli uerò Syriæ perquam paruæ, nec cappari maiores, carne tamen commendantur. Quam ob cauſam Italicis tranſmarinæ præferuntur in cibis, cum oleo uincantur. Et in ipſa Italia cæteris picenæ, & Sidicinæ. Sale illæ priuatim condiuntur, & ut reliquæ, amurca ſapáue. Nec non aliquæ oleo ſuo ſine accerſita commendatione puræ innatant, colymbades: franguntur eædem herbarumq; uiridium ſapore condiuntur. Fiunt & præcoces feruenti aqua perfuſæ, quamlibet immaturæ. Mirumque, dulcem ſuccum oliuas bibere, & alieno ſapore infici. Purpureæ ſunt & in ijs, ut uuis in nigrum colorem tranſeuntibus, pauſiæ. Sunt & ſuperbæ, præter iam dicta genera. Sunt & prædulces, per ſe tantum ſiccatæ, uuisque paſſis dulciores: admodum raræ in Africa, & circa Emeritam Luſitaniæ. Oleum ipſum ſale uindicatur à pinguitudinis uitio. Cortice oleæ conciſo odorem accipit medicati, aliàs ut uino palati gratia nulla eſt. Nec tam numeroſa differentia: tribus ut plurimum bonitatibus diſtat. Odor in tenui argutior, & is tamen etiam in optimo breuis.

De natura olei. CAP. IIII.

OLeo natura tepefacere corpus, & cõtra algores munire. Eidemque feruores capitis refrigerare. Vſum eius ad luxuriam uertere Græci, uitiorum omnium genitores, in gymnaſijs publicando. Notum eſt, magiſtratus honoris eius octogenis ſeſtertijs ſtrigmenta olei uendidiſſe. Oleæ honorem Romana maieſtas magnum præbuit, turmas equitum idibus Iulijs ex ea coronando: item minoribus triumphis ouantes. Athenæ quoque uictores olea coronant, Græci uero oleaſtro Olympiæ.

De cultura oliuarum. CAP. V.

NVnc dicentur Catonis placita de oliuis. In calido & pingui ſolo radium maiorem, ſalentinam, orchitem, pauſiam, ſergianam, cominianam, albiceram ſeri iubet. Adijcitque ſingulari prudentia, quam earum in finitimis locis optimam eſſe dicant. In frigido autem & macro Licinium. Pingui enim aut feruenti uitiare eius oleũ, arboremq; ipſam fertilitate conſumi. Muſco præterea rubro infeſtari. Spectare oliueta in fauonium loco expoſito ſolibus cenſet.

De ſeruãdis oliuis, & quomodo faciendum oleum. CAP. VI.

NEc alio ullo modo laudat condi oliuas, optime orchites et pauſias, quàm uel uirides in muria, uel fractas in lentiſco. Oleum quàm acerbiſſima oliua optimũ fieri. Cætero quàm primũ è terra colligendam. Si inquinata ſit, lauandam. Siccari triduo ſatis eſſe. Si gelent frigora, quarto die premendã. Hanc & ſale aſpergi. Oleũ in tabulato minui, deteriusq; fieri. Item in amurca & fracibus. hæ ſunt carnes & inde feces. Quare ſæpius die decapulandum, præterea in conchas & plumbeas cortinas, ære uitiari. Feruentibus omnia ea fieri, clauſisq; torcularibus, & quàm minime uẽtilatis. Ideo nec ligna ibi cædi oportere. Qua de cauſa è nucleis ipſarum ignis aptiſſimus. Et è cortinis in labra fundendum, ut fraces & amurca liquentur. Ob id crebrius uaſa mundanda, fiſcinas ſpongia tergendas, ut quàm maxime pura ſynceritas cõſtet. Poſtea inuentum, ut lauarentur utique feruenti aqua, protinus prælo ſubijcerẽtur ſolida (ita enim amurca exprimitur) mox trapetis fracta premerentur. iterum premi plus quàm cẽtenos modios nõ probant. Factus uocatur. Quod uerò poſt molam primum eſt, flos. Factus tergeminos ferè à quaternis hominibus nocte ac die premi iuſtum eſt.

De oleo factitio. CAP. VII.

NOn erat tum factitium oleum: ideoq; arbitror nihil à Catone dictum. Nunc eius genera plura. Primumq; perſequemur ea quæ ex arboribus fiũt, & inter illas ante omnes ex oleaſtro. Tenue id, multoq; amarius quàm oleæ, tantum ad medicamentum utile. Similimũ huic eſt ex chamelæa frutice ſaxoſo, nõ altiore palmo, folijs oleaſtri, baccisq;. Proximũ fit & è cici, arbore in Aegypto copioſa, alij crotonẽ, alij trixin, alij ſeſamum ſylueſtre appellant: ibiq; non pridem. Et in Hiſpania repẽtè prouenit altitudine oleæ, caule ferulaceo: folio uitium, ſemine uuarũ gracilium, pallidarumq;. Noſtri eam ricinum uocant à ſimilitudine ſeminis. Coquitur id in aqua, innatansque oleum tollitur. At in Aegypto ubi abundat, ſine igne & aqua ſale aſperſum exprimitur, cibis fœdum, lucernis utile. Amygdalinum, quod aliqui metopium uocant, ex amaris nucibus areſactis, et in offam cõtuſis, aſperſis aqua, iterumq; tuſis exprimitur. Fit & è lauro, admixto druparum oleo. Quidamq; è baccis exprimunt tantum: alij folijs modo, aliqui folio & cortice baccarum. Necnon ſtyracem addunt, alioſq; odores. Optima laurus ad id latifolia, ſylueſtris, nigra baccis. Simile eſt è myrto nigra, & hæc latifolia melior. Tonduntur baccæ aſperſæ calida aqua, mox decoquuntur. Alij foliorũ molliſſima decoquunt in oleo, & exprimunt. Alij deiecta ea in oleum prius ſole maturant. Eadem ratio & in ſatiua myrto, ſed præfertur ſylueſtris

triſpius, nec aliunde pretioſiora opera. Præcipuam autem eſſe eam arborẽ circa Ammonis delubrum. Naſci & interiore Cyrenaicæ parte. De menſis tamẽ tacuit, & aliàs nullius ante Ciceronianam uetuſtior memoria eſt: ex quo nouitiæ apparent. Alia eſt arbor eodem nomine, malum ferens execratum aliquibus odore & amaritudine, alijs expetitum, domos etiam decorans, nec dicenda uerboſius.

De arbore loto. CAP. XVII.

EAdem Africa quà uergit ad nos, inſignem arborem loton gignit, quam uocant celtin, & ipſam Italiæ familiarem, ſed terra mutatam. Præcipua eſt circa Syrtes, atque Naſamonas. Magnitudo quæ piro, quanquam Nepos Cornelius breuem tradat. Inciſuræ folio crebriores, alioquin ilicis uiderentur. Differentiæ plures, eæq; maxime fructibus fiunt. Magnitudo huic fabæ, color croci, ſed ante maturitatem alius atque alius, ſicut in uuis. Naſcitur denſus in ramis myrti modo, non ut in Italia ceraſi: tam dulci ibi cibo, ut nomen etiam genti terræq; dederit, nimis hoſpitali aduenarum obliuione patriæ. Ferunt uentris non ſentire morbos, qui eum mandant. Melior ſine interiore nucleo, qui in altero genere oſſeus uidetur. Vinum quoq; exprimitur illi, ſimile mulſo, quod ultra denos dies negat durare idem Nepos: baccaſque contuſas cum alica ad cibos dolijs condi. Quin et exercitus paſtos eo accepimus, ultro citroque commeantes per Africam. Ligno colos niger. Ad tibiarum cantus expetitur. E radice cultellis capulos, breuesq; alios uſus excogitant. Hæc ibi natura arboris. Eſt autẽ eodẽ nomine & herba, & in Aegypto caulis in paluſtrium genere. Recedentibus enim aquis Nili riguis, prouenit ſimilis fabæ caule, folijsq; denſa congerie ſtipatis, breuioribus tantum, gracilioribusq;: cui fructus in capite papaueri ſimilis inciſuris, omnique alio modo, intus grana ceu milium. Incolæ capita in aceruis putrefaciunt, mox ſeparant lauando, & ſiccata tundunt, eoque pane utuntur. Mirum eſt quod præter hæc traditur: Sole occidẽte papauera ea comprimi, & integi folijs. Ad ortum autem aperiri donec matureſcant, floſq; qui eſt candidus, decidat.

De ſcapo ipſo, & radice loti. CAP. XVIII.

HOc amplius in Euphrate tradunt, & ſcapum ipſum, & florem ueſpera mergi uſque in medias noctes, totumque abire in altum, ut ne demiſſa quidem manu poſſit inueniri. Verti deinde paulatimque ſubrigi, & ad exortum ſolis emergere extra aquam, ac florem pateſacere, atque etiamnum exurgere, ut planè ab aqua abſit alte. Radicem lotos hæc habet mali, cotonei magnitudine, opertam nigro cortice, qualis & caſtaneas tegit. Interius candidum corpus, gratum cibis, ſed crudo gratius decoctum, ſiue aqua, ſiue pruna. Nec aliunde magis, quàm purgamentis eius ſues craſſeſcunt.

De paliuro, & Punico malo, & de flore Punici mali. CAP. XIX.

CYrenaica regio loton ſuæ poſtponit paliuro. Fruticoſior hæc fructuque magis rubens, cuius nucleus nõ ſimul manditur, iucundus per ſe, atq; ſuauior è uino, quin et uina ſucco ſuo cõmendãs. Interior Africa ad Garamantas uſque, & deſerta, palmarum magnitudine & ſuauitate conſtat, nobilibus maxime circa delubrum Ammonis. Sed circa Carthaginẽ Punicum malum cognomine ſibi uindicat. Aliqui granatum appellant. Diuiſit & in genera, apyrinon uocando, cui lignoſus nucleus abeſt. Sed candidior ei natura, & blandiores ſunt acini, minusque amaris diſtincti membranis. Alia ſtructura eorum, ut in fauis communis. Nucleos habentium quinq; ſpecies, dulcia, acria, mixta, acida, uinoſa. Samia et Aegyptia, diſtinguuntur erythrocomis & leucocomis. Corticis maior uſus ex acerbis ad perficienda coria. Flos balauſtium uocatur, & medicinis idoneus, & tingẽdis ueſtibus, quarum color inde nomen accepit.

De Aſiæ & Græciæ fruticibus. CAP. XX.

IN Aſia & Græcia naſcuntur frutices, Epicactis, quem alij embolinen uocant, paruis folijs, quæ pota cõtra uenena proſunt, ſicut Herices contra ſerpentes.

De thymelæa, ſiue chamelæa, & tragacanthe, & de tragio, ſiue ſcorpione, & myrice, & brya, & galla. CAP. XXI.

ET in quo naſcitur granum Gnidium, quod aliqui linum uocant. Fruticem uero thymelæam, alij chamelæam, alij pyros achnen, alij cneſtron, alij cneoron. Eſt ſimilis oleaſtro, folijs anguſtioribus, gummoſis ſi mordeantur, myrti magnitudine, ſemine, colore, & ſpecie farris, ad medicinæ tantum uſum. Tragion fruticem ſola Creta inſula gignit, terebintho ſimilem & ſemine, quod contra ſagittarum ictus efficaciſſimum tradunt. Eadem & tragacanthen, ſpinæ albæ radice, multum prælatam apud Medos aut in Achaia naſcẽti. Pretium eius in libras xiij. Tragion & Aſia fert, ſiue ſcorpionem, ueprem ſine folijs, racemis rubentibus, ad medicinæ uſum. Myricen & Italia, quam alij tamaricen uocant. Achaia autem bryan ſylueſtrem: inſigne in ea, quod ſatiua tantum ferat gallæ ſimilem fructum. In Syria & in Aegypto copioſa hæc eſt, cuius infelicia ligna appellamus, quæ tamen infeliciora ſunt Græciæ. Gignit enim arborẽ oſtryn, quã & oſtryam uocant, ſolitariam circa ſaxa aquoſa, ſimilẽ fraxino cortice, et ramis, folio pyri, paulò tamen longioribus craſſioribusq;, ac rugoſis inciſuris, quæ per tota diſcurrunt: ſemine hordeo ſimili & colore. materies eſt dura atq; firma: quæ in domũ illata, difficiles partus fieri produnt, morteſq; miſeras.

De euonymo, & adrachne, coggygria, & thapſia. CAP. XXII.

NEc auſpicatior in Lesbo inſula arbor quæ uocatur euonymos, non abſimilis Punicæ arbori,

inter eam & laurum folij magnitudine, figura uero & mollitia punicæ, flore candidiore, ſtatim peſtem denuncians. Fert ſiliquas ſeſami ſimiles, intus granũ quadrangula figura, ſpiſſum, letale animantibus: necnon & in folio eadem uis. Succurrit aliquando præceps alui exinanitio. Alexander Cornelius arborem eonem appellauit, ex qua facta eſſet Argo, ſimilem robori uiſcum ferenti, quæ nec aqua nec igni poſſet corrũpi, ſicuti nec uiſcum, nulli alij cognitam, quod equidem ſciam. Adrachnen omnes fere Græci portulacæ nomine interpretantur, cum illa ſit herba, & andrachne uocetur, unius literæ diuerſitate. Cæterum Adrachne eſt ſylueſtris arbor, neque in planis naſcens, ſimilis unedoni, folio tãtum minore, & nunquam decidente: cortice non ſcabro quidem, ſed qui circumgelatus uideri poßit: tam triſti aſpectu eſt. Similis & coggygria folio, magnitudine minor. Proprietatem habet fructum amittendi lanugine (pappum uocant) quod nulli alij arbori euenit. Similis & apharce, biſera æque quàm adrachne. Priorem fructum incipiente pubeſcere uua peragit, alterum initio hyemis: quales eos, non traditur. Et ferulam inter externas dixiſſe conueniet, arborumque generi adſcripſiſſe, quoniam quarũdam naturæ (ſicut diſtinguemus) lignum omne corticis loco habent, hoc eſt forinſecus, ligni autem loco fungoſam intus medullam, ut ſambuci: quædam uerò inanitatem, ut harũdines. Ferula calidis naſcitur locis, atque trans maria, geniculatis nodata ſcapis. Duo eius genera: Nartheca Græci uocant, aſſurgentẽ in altitudinẽ, Nartheciã uero ſemper humilem. A genibus exeũtia folia maxima, ut queq; terræ proxima. Cætero natura eadem, quæ anetho, & fructui ſimilis. Nulli fruticum leuitas maior: ob id geſtata facilius baculorum uſum ſenectuti præbet. Semen ferulæ, tapſiam quidam uocauere: decepti eo, quoniam ferula ſine dubio eſt thapſia, ſed ſui generis, folijs fœniculi, inani caule, nec excedente baculi longitudinẽ. Semen quale ferulæ, radix candida. Inciſa lacte manat, & contuſa ſucco: nec corticem abdicant, omnia ea uenenata. Quippe etiam fodientibus nocet: ſi minima aſpiret aura, intumeſcunt corpora, faciemque inuadunt ignes ſacri: ob id cerato prius illinunt. Quibuſdam tamẽ morbis auxiliari dicunt medici, permixtam alijs. Item in alopecijs ſuggillatiſque ac liuentibus: ceu uero remedia deſint, ut ſcelera contrectent. Sed iſta prætexunt noxio inſtrumento: tantumque impudentiæ eſt, ut uenenum artis eſſe perſuadeant. Thapſia eſt in Africa uehementiſsima. Quidam caulem incidunt per meſſes, & in ipſa excauant radice quò ſuccus confluat, areſactumque tollunt, alij folium. Radicem tundunt in pila, & ſuccum in ſole coactum diuidunt in paſtillos. Nero Cæſar claritatem ei dedit initio imperij, nocturnis graſſationibus conuerberatam faciem illinens ſibi cum thure ceraque, & ſecuto die contra famam cutem ſynceram circumferens. Ignem ferulis optime ſeruari certum eſt, eaſque in Aegypto præcellere.

De cappari ſiue cynosbato, aut opheoſtaphyle, & de ſari. CAP. XXIII.

IBi & capparis, firmioris ligni frutex, ſeminiſque & cibi uulgati, caule quoq; unà plerunque decerpto. Cauenda eius genera peregrina. Siquidem Arabicum peſtilens, Africum gingiuis inimicum, Marmaricum uulnis, & omnium inflationibus. Apulum uomitus facit, ſtomachum & aluum mouet. Quidam eum cynosbaton uocãt, alij opheoſtaphylen. Fruticoſi eſt generis & ſari, circa Nilum naſcens duorũ cubitorum altitudine, pollicari craßitudine, coma papyri, ſimiliq; manditur modo, radice ferrarijs officinis præcipua, carbonis uſu propter duritiam.

De ſpina Babylonis regia, & de cytiſo. CAP. XXIIII.

NOn omittendum eſt & quod Babylone ſeritur in ſpinis, quoniam non alibi uiuit, ſicut et uiſcum in arboribus: ſed illud in ſpina tantum, quæ regia uocatur. Mirum quòd eadem die germinat, qua iniectum eſt. Inijcitur autem ipſo canis ortu, et celerrime arborẽ occupat. Condiunt eo uina, & ideo ſerunt. Spina illa naſcitur & Athenis in longis muris. Frutex eſt & cytiſus, ab Ariſtomacho Athenienſi miris laudibus prædicatus pabulo ouium, aridus uero etiam ſuũ: ſpondetq; iugero eius annua HS. II M. uel mediocri ſolo reditus. Vtilitas quæ erui, ſed ocyor ſatietas, perquàm modico pingueſcente quadrupede, ita ut iumenta hordeum ſpernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia aut melior, ſuper omnia pecorum medicina à morbis omnis uſu præſtante. Quin & nutricibus in defectu lactis aridum, atque in aqua decoctum, potui cum uino dari iubet: firmiores celſioreſq; infantes fore. Viridem etiam gallinis, aut ſi aruerit, madefactum. Apes quoque nunquam defore cytiſi pabulo contingente, promittunt Democritus & Ariſtomachus. Nec aliud minoris impendij eſt. Seritur cũ hordeo, aut uere ſemine ut porrum, uel caule autumno ante brumam. Si ſemine, madidum. Et ſi deſint imbres, ſatum ſpargitur. Plantæ cubitales ſeruntur ſcrobe pedali. Seritur poſt æquinoctia tenero frutice. Perficitur triennio. Demetitur uerno æquinoctio cũ florere deſinit, uel pueri uel anus uiliſsima opera. Canus aſpectu, breuiterque ſi quis exprimere ſimilitudinem uelit, anguſtioris trifolij frutex. Datur animalibus poſt biduum ſemper. Hyeme uero quod inaruit; madidum. Satiant equos denæ libræ, & portione minora animalia: obiterque inter ordines allium et cepe ſeri fertile eſt. Inuentus hic frutex in Cythno inſula, inde tranſlatus eſt in omnes Cycladas, mox in urbes Græcas, magno caſei prouentu, propter quod maxime miror rarum eſſe in Italia. Non æſtuum, non frigorum, non grandinum aut niuis iniuriam expaueſcit. Adijcit Hyginus, ne hoſtium quidem, propter

nullam gratiam ligni.

De fruticibus & arboribus noſtri maris, atq; rubri, & Indici. CAP. XXV.

NAſcuntur & in mari frutices arboreſque, minores in noſtro. Rubrum enim & totus orientis oceanus refertus eſt ſyluis. Non habet lingua alia nomen, quod Græci uocāt phycos: quoniam alga herbarum magis uocabulum intelligitur: hic autem eſt frutex. Folia lata colore uiridi gignit, quod quidam praſon uocant, alij zoſtera. Alterum genus eiuſdem, capillaceo folio ſimile fœniculo, in ſaxis naſcitur: ſuperius in uadis haud procul littore: uerno utrunque, & interit autumno. Circa Cretam inſulam nato in petris purpuras quoque inficiunt, laudatiſſimo à parte aquilonis, aut cum ſpongijs. Tertium eſt gramini ſimile, radice geniculata & caule, qualiter calami. Aliud genus fruticum brion uocatur, folio lactucæ, rugoſiore tantum, iam hoc interius naſcens. In alto uero abies & quercus cubitali altitudine. Ramis earum adhærent conchæ. Quercu etiam tingi lanas tradunt. Glandem etiam quaſdam ferre in alto: naufragis hæc deprehenſa urinantibusque. Et aliæ traduntur prægrandes circa Sicyonem. Vitis enim paſſim naſcitur. Sed ficus ſine folijs, rubro cortice. Fit & palma fruticum generis. Extra Herculis columnas porri fronde naſcitur frutex, & alius lauri & thymi, qui ambo eiecti in pumicem transfigurātur. At in oriente mirū eſt, ſtatim à Copto per ſolitudines nihil gigni præter ſpinam, quæ ſitiens uocatur, & hanc rarā admodum. In mari uero rubro ſyluas uiuere, laurum maxime & oliuam ferentem baccas: & cum pluat, fungos, qui ſole tacti mutantur in pumicem. Fruticum ipſorum magnitudo ternorum eſt cubitorum, caniculis referta, uix ut proſpicere è naui tutum ſit, remos plerunq; ipſos inuadentibus. Qui nauigauere in Indos Alexandri milites, frondem marinarum arborum tradidere in aqua uiridem fuiſſe, exemptam ſole protinus in ſalem areſcentem. Iuncos quoq; lapideos perquàm ſimiles ueris per littora, & in alto quaſdam arbuſculas colore bubuli cornus ramoſas, & cacuminibus rubentes: cum tractarentur, uitri modo fragiles, in igne autem ut ferrum inardeſcentes, reſtinctu colore ſuo redeunte. eodem tractu inſularum ſyluas operit æſtus, quāquā altiores platanis populisq; altiſſimis. Folia ijs lauri, flos uiolæ et odore et colore. Bacca ut oleis & ipſe odoris iucundi autūno naſcētes, folijs nunquā deciduis. Harū minores totas integit mare. Maximarum cacumina extant, ad quæ naues religantur: & cum receſſit æſtus, ad radices. Alias quoq; arbores in alto ab eiſdem accepimus eodē in mari uiſas, ſemper folia retinentes: fructu earum lupino ſimili. Iuba tradit circa Troglodytarum inſulas fruticem in alto uocari Iſidos plocamon, corallio ſimilem, ſine folijs: præciſum mutato colore in nigrum dureſcere. Cum cadat, frangi. Item alium qui uocetur charitoblepharon, efficacem in amatorijs. Spatalia eo facere & monilia fœminas. Sentire eum ſe capi, durarique cornus modo, & hebetare aciem ferri. Quod ſi feſellerint inſidiæ, in lapidem transfigurari.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE LIBER XIIII.

*

In quo fructiferæ arbores traduntur.
PROOEMIVM.

EXTERNAE arbores, indocileſque naſci alibi quàm ubi cœpere, & quæ in alienas non commeant terras, hactenus ferè ſunt. Licetque iam de communibus loqui, quarū omnium peculiaris parens uideri poteſt Italia. Noſcentes tantum meminerint, naturas earum à nobis interim dici, non culturas. Quanquam & colendi maxima in natura portio eſt. Illud ſatis mirari non queo, interiſſe quarundam memoriam: atque etiam nominum, quæ autores prodidere, notitiam. Quis enim non communicato orbe terrarū, maieſtate Romani imperij profeciſſe uitam putet commercio rerum ac ſocietate feſtæ pacis, omniaque etiam quæ occulta antè fuerant, in promiſcuo uſu facta? At hercule non reperiuntur qui norint multa ab antiquis prodita: tanto priſcorum cura fertilior, aut induſtria felicior fuit, ante mille annorum inter principia literarum Heſiodo præcepta agricolis pandere orſo, ſubſecutisque non paucis hanc curam eius, unde nobis creuit labor. Quippe cum requirenda ſint non ſolum poſteæ inuenta, uerumetiam ea quæ inuenerant priſci, deſidia rerum internitione memoriæ inducta. Cuius ſomni cauſas quis alias quàm publicas mundi inuenerit? Nimirum alij ſubiere ritus, circaque alia mentes hominum detinentur, & auaritiæ tantum artes coluntur. Antea incluſis gentium imperijs intra ipſas, ideoq; & ingenijs, quadam ſterilitate fortunæ, neceſſe erat animi bona exercere: regesq; innumeri honore artium colebantur, & in oſtentatione has præferebant opum, immortalitatem ſibi per illas prorogari arbitrantes. Quare abundabāt & præmia & opera uitæ. Poſteris laxitas mundi & rerum amplitudo damno fuit, poſtquàm ſenator cenſu legi cœptus, iudex fieri cenſu, magiſtratum ducemque nil magis exornare quàm cenſus: poſtquàm cœpere orbitas in autoritate ſumma & potentia eſſe, captatio in quæſtu fertiliſſimo, ac ſola gaudia in poſſidendo, peſſum iere uitæ pretia: omnesq; à maximo bono liberales dictæ artes, in contrarium cecidere, ac ſeruitute ſola profici cœptum: hanc alius alio modo, & in alijs adorare, eodē tamen habendi quò eat ſpes omniū, tendente uoto. Paſſim uero etiam egregij aliena uitia, quàm bona ſua colere malle. Ergo hercule uoluptas uiuere

uiuere cœpit, uita ipſa deſijt. Sed nos obliterata quoq; ſcrutabimur. Nec deterrebit quarũdam rerum humilitas, ſicut nec in animalibus fecit. Quãquam uidemus Virgilium præcellentiſsimum uatem, ea de cauſa hortorum dotes fugiſſe: è tantisq;, quæ retulit, flores modo rerum decerpſiſſe, beatum felicemq; gratiæ xv. omnino generibus uuarum nominatis, tribus oleæ, totidem pirorum, malo uno tantum Aſsyrio, cæteris omnibus neglectis. Vnde autem potius incipiemus quàm à uitibus? quarum principatus in tantum peculiaris Italiæ eſt, ut uel hoc uno omnia gentium uiciſſe, quanquàm odorifera, poſsit uideri bona: quanquàm ubicunq; pubeſcentium odori nulla ſuauitas præfertur.

De uitium natura, & quibus modis ferant. CAP. I.

VItes iure apud priſcos magnitudine quoq; inter arbores numerabantur. Iouis ſimulacrum in urbe Populonia ex una conſpicimus, tot æuis incorruptum. Item Maſsiliæ pateram. Metapõti templum Iunonis uitigineis columnis ſtetit. Etiam nunc ſcalis tectum Epheſiæ Dianæ ſcanditur uite una Cypria, ut ferunt, quoniam ibi ad præcipuam amplitudinẽ exeunt. Nec eſt ligno ulli æternior natura. Verum iſta ex ſylueſtribus facta crediderim, quando hæ uites tonſura annua coercentur, & uis earũ omnis euocatur in palmites, aut deprimitur in propagines, ſucciq; tantũ gratia ex his pluribus modis ad cœli mores ſoliq; ingenia. In Campano agro populis nubunt: maritasq; complexæ, atque per ramos earum procacibus brachijs geniculato curſu ſcandentes, cacumina æquant, in tantum ſublimes, ut uindemiator autoratus rogũ ac tumulum excipiat. Nullo fine creſcunt, diuidiq; aut potius auelli nequeunt. Villas & domos ambiri ſingularum palmitibus, ac ſequacibus loris quoq;, memoria dignum inter prima Valerianus quoque Cornelius exiſtimauit. Vna uitis Romæ in Liuiæ porticibus ſubdiales inambulationes umbroſis pergulis opacat, eadem duodenis muſti amphoris fœcunda. Vlmos quidem ubiq; exuperant. Miratumq; altitudinem earum Ariciæ ferunt legatum regis Pyrrhi Cyneam facete luſiſſe in auſteriorem guſtum uini, merito matrem eius pendere in tam alta cruce. Rumbotinus uocatur & alio nomine populus arbor Italiæ Padum tranſgreſsis, cuius tabulata in orbem patula replent: puroq; producto dracone in palmam eius, inde in ſubrectos ramorũ digitos flagella diſpergunt. Eadem modici hominis altitudine adminiculatæ ſudibus horrent, uineamq; faciunt, & aliæ improbo reptatu pampinorumq; ſuperfluitate peritia domini amplo diſcurſu atria media complentes. Tot differentias uel ſola tantũ Italia recipit. Stat prouinciarum aliquarum per ſe uitis ſine ullo pedamento, artus ſuos in ſe colligens, & breuitate craſsitudinem paſcens. Vetant hoc alibi uenti, ut in Africa & in Narbonẽſis prouinciæ partibus. Excreſcere ultrà ſuos pollices prohibitæ, ſemperq; paſtinatis ſimiles, herbarum modo uagantur per arua, ac ſuccum terræ paſsim uuis bibunt, quæ ob id magnitudinem infantium puerorum in interiore Africæ parte exuperant. Vua non alibi gratior callo, ut inde poſsit inueniſſe nomen duracina. Nanq; genera magnitudine, colore, ſaporibus, acinis, innumera, etiámnum multiplicantur uino. Hic purpureo lucent colore, illic fulgent roſeo, nitentq; uiridi. Candicans enim nigerq; uulgares. Tument uero mammarum modo bumaſti. Prælongis dactyli porriguntur acinis. Eſt & illa naturæ laſciuia, ut prægrandibus adhæreant parui, mites, & ſuauitate certantes: leptoragas has uocant. Durant aliæ per hyemem, penſili concameratæ nodo. Aliæ in ſua tantum continentur anima ollis fictilibus, & inſuper dolijs incluſæ, ſtipatæ uinaceis circumſudãtibus. Alijs gratiam qui & uinis fumus affert fabrilis, ijsq; gloriam præcipuam in fornacibus Africæ Tiberij Cæſaris autoritas fecit. Ante eum Rheticis prior menſa erat, & uuis Veronenſium agro. Quin & à patientia nomen acinis datur paſsis. Condiuntur & muſto uuæ, ipſæque uino ſuo inebriantur. Aliæ decoctæ in muſto dulceſcunt, aliæ uero ſobolem nouam in matre ipſa expectant tranſlucidæ uitro: additq; acinis eandem, quam in dolijs amphoriſue duratricem illam firmitatem auſteritas picis infuſa pediculo. Iam inuenta uitis per ſe in uino picem reſipiens. Viennenſem agrum nobilitans, Aruerno Sequanoq; & Heluico generibus non pridem illuſtrata. Atque hæc Virgilij uatis ætate incognita, à cuius obitu xc. aguntur anni. Quid quòd inſertæ caſtris ſummam rerum imperiumque continent? Centurionum in manu uitis, & opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas, atque etiam in delictis pœnam ipſam honorat. Necnon uineæ oppugnationum dedere rationem. Nam in medicaminibus adeo magnum obtinent locum, ut per ſeſe uino ipſo remedia ſint.

De generibus uitium. CAP. II.

GEnera uitium numero comprahendi poſſe unus exiſtimauit Democritus, cuncta ſibi Græciæ cognita profeſſus. Cæteri innumera atq; infinita eſſe prodiderunt, quòd uerius apparebit ex uinis. Nec omnia dicentur, ſed maxime inſignia, quippe quæ totidem penè ſunt quot agri. Quamobrem celeberrimas uitium, aut quibus eſt aliqua proprietate miraculum, oſtẽdiſſe ſatis erit. Principatus datur amineis propter firmitatem, ſenioq; proficientem uini eius ubique uitam. Quinq; earum genera. Ex ijs germana minor acino melius defloreſcit, imbres tempeſtatesque tolerat. Non item maior, ſed in arbore quàm in iugo minus obnoxia. Gemellarum, quibus hoc nomen uuæ ſemper geminæ dedere, aſperrimus ſapor, ſed uires præcipuæ. Ex ijs minor auſtro læditur, cæteris uentis alitur, ut in Veſuuio monte Surrentinisq; collibus. In reliquis Italiæ partibus non niſi arbori accommodata. Quintum genus lanata, ne Seres miremur aut Indos, adeo lanugo eam ueſtit. Prima ex amineis matureſcit, ocyſsimeque putreſcit. Proxima dignitas Nomentanis

rubente materia, quapropter quidam rubellas appellauere uineas. Eæ minus fertiles uino, acinis & fece nimia. Contra pruinas fortiſsimæ, ſiccitate magis quàm imbre, æſtu quàm algore uexãtur. Quamobrem in frigidis humidisq; principatum obtinent. Fertilior quæ minor acino, & folio ſciſſa minus. Apianis apes dedere cognomen, præcipue earum auidæ. Ex his duo genera. Lanugine & ipſæ pubeſcunt. Diſtãt, quòd altera celerius matureſcit, quanquã & altera properãt. Situs frigidos nõ reſpuũt, & tamẽ nullæ celerius imbre putreſcũt. Vina primo dulcia, auſteritatem annis accipiunt, & rubra fiunt. Nulla magis uite gaudet. Et hactenus potiſsima nobilitas datur peculiaribus atq; uernaculis Italiæ. Cæteræ aduenere Chio Thaſóue. Græcula nõ inferior aminæis bonitate, prætenera acino: & uua tam parua, ut niſi pinguiſsimo ſolo colere nõ proſit. Eugeniã Taurominitani colles cum generoſitatis cognomine, miſere Albano tantum agro, quoniã translata ſtatim mutatur. Nanq; eſt aliquibus tantus locorũ amor, ut omnem in his gloriam ſuam relinquant, nec uſquam tranſeãt totæ. Quod & in Rhetica Allobrogicaq;, quam ſuprà picatã appellauimus, euenit, domi nobilibus, nec agnoſcẽdis alibi. Fœcundæ tamẽ, bonitatis uice copiã præſtant, Eugenia feruẽtibus locis, Rhetica tẽperatis, Allobrogica frigidis, gelu matureſcẽs, & colore nigra. ex his quas adhuc diximus, ſed etiã è nigris uina uetuſtate in album colorẽ tranſeunt. Reliquæ ignobiles. Aliquando tamẽ cœli aut ſoli opera non fallunt uetuſtatẽ, ſicuti fecenia, & cum ea florẽs Biturica, acino rarior, nunquam floris obnoxij, quoniam antecedunt, uentisq; & imbribus reſiſtunt: meliores tamen algentibus locis quàm calidis, humidis quàm ſitientibus. Vix ulla magis tam denſo uuarum partu impatiens uariãtis cœli, ſed contra tenorẽ unum algoris æſtusue conſtans. Quæ minor eſt ex eo genere, *melior. In eligẽdo ſolo moroſa, pingui putreſcit, gracili omnino nõ prouenit. Mediam temperiem delicatè quærit, ob hoc Sabinis collibus familiaris. Vua eius indecora uiſu, ſapore iucunda, niſi matura protinus rapiatur, etiam non putreſcens cadit. Contra grandines eam tuetur foliorum amplitudo atq; duritia. Inſignes iam colore inter purpureas nigrasq; medio heluolæ ſæpius varianti, & ob id uarianæ à quibuſdã appellatæ. Præfertur in his nigrior, utraq; alternis annis fertilis: ſed melior uino, cũ parcior. Et preciæ duo genera magnitudine acini diſcernuntur. Quibus materies pluríma, uuaq; ollis utiliſsima, folium apio ſimile. Baſilicam Dyrrhachini celebrãt, Hiſpaniæ cocolobin uocãt. Rarior uua, æſtus auſtrosq; tolerat, capiti inimica, copia larga. Hiſpani duo genera eius faciunt. Vnum oblongo acino, alterum rotundo, nouiſsimas uindemiant. Quo dulcior cocolobis, hoc melior. Sed & auſtera tranſit in dulcem uetuſtate, & quæ dulcis fuit, in auſteritatem: tuncq;* Albano uino æmulantur. Tradunt ueſicæ uitijs utiliſsimum ex his potum. Albuelis ſummis arboribus fertilior eſt, uiſula imis. Quamobrẽ circa eaſdem ſatæ diuerſitate naturæ locupletãt. Inerticulam è nigris appellauere, iuſtius ſobriam dicturi, inueterato præcipue commendabilem uino, ſed uiribus innoxiam. Siquidem temulentiam ſola non facit. Fertilitas cõmendat cæteras, principemq; heluenacam. Duo eius genera: Maior, quam quidam longã, minor quam arcam appellant, non tam fœcundam, ſed gratiorẽ hauſtu. Diſcernitur folio circinato. V[illegible] utraq; gracilis. Furcas ſubdere his neceſſariũ, al[illegible]ertatem ſuam non tolerant. Maritimo afflatu g[illegible]ent, roſcido odore. Nulla uitium minus Italiam amat, rara, parua, putreſcens in ea: uino quoq; quod genuit, æſtatem non exuperãs. Nec alia macro ſolo familiarior. Græcinus, qui alioqui Cornelium Celſum tranſcripſit, arbitratur non naturam eius repugnare Italiæ, ſed culturã, auide palmites euocantium. Ob id fertilitatem ſuam abſumi, ſi non præpinguis ſoli ubertas laſſeſcentem ſuſtineat. Carbũculari negatur, magna dote, ſi uerum eſt, aliqua in uite cœlo non eſſe ius. Aeſtum fert ſpionia, quam quidam ſpineam uocant, autumnoq; & imbribus pingueſcit. Quinimo nebulis una alitur, ob id Rauennati agro peculiaris. Veniculam inter optime deflorescentes, & ollis aptiſsimam, Campani malũt ſirculam uocare, alij ſtaculam, Tarracinæ numiſianam, nullas uires proprias habentem, ſed totam perinde ac ſolum ualeat. Surrentinis tamen efficaciſsima teſtis Veſuuio tenus. Ibi enim murgentina è Sicilia potiſsima, quam Pompeianam aliqui uocant, Latio demum feracem: ſicut horconia in Campania, tantum uilitatis cibaria, ſed ubertate præcipua. Tolerat & annos mœrica, contra omne ſidus firmiſsima, nigro acino, uinis uetuſtate rubeſcentibus.*

*mollior

* Albanum pinũ æmul.

Item de uitium generibus, ſecundum locorum & regionum proprietatem. CAP. III.

ET hactenus publica ſunt genera, cætera regionum locorumq;, aut ex his inter ſe inſitu mixta. Siquidem Thuſcis peculiaris eſt tudernis, atq; etiam eius nominis florentia. Eſt opima Aretio talpana & eteſiaca & conſeminia. Talpana nigra candidum facit muſtum. Eteſiaca fallax, quæ quo plus tulit, eo laudabilius fundit: mirumq;, fœcunditate ceſſat. Conſeminia nigra, uino minime durante, uua maxime: poſt xv. dies quàm ulla alia metitur, fertilis, ſed cibaria. Huius folia ſicut labruſcæ, prius quàm decidant, ſanguineo colore mutantur. Euenit hoc etiam quibuſdam alijs, peſsimi generis argumento. Irtiola Vmbriæ Meuanatiq; & Piceno agro peculiaris eſt, Aminternino pumula. Iiſdem bannanica fallax eſt, amant tamen eã. Municipij uuam Pompeij nomine appellant: quamuis Cluſinis copioſiorem. Municipij & Tiburtes appellauere, quamuis oleagineam nuper inuenerint à ſimilitudine oliuæ. Nouiſsima hæc uuarum ad hoc tempus reperta eſt. Vinaciolam ſoli nouerunt Sabini & Laurenti. Nam gauranas ſcio à Falerno agro translatas uocari Falernas, celerrime ubique degenerantes. Nec non Tarentinum genus aliqui fecere, prædulci uua.

Capnias

Capnias & bucciniatis, & tarrupia, iu Thurinis collibus non antè demetuntur quàm gelauerit. Pharia gaudẽt Piſa, mutina Pruſinia, nigro acino, intra quadriennium albeſcente uino. Mirum, ubique cum Sole circumagi uuã, quæ ob id ſtreptos uocatur. Et in Italia Gallicam placere, trans alpes uerò Picenam. Dixit Virgilius thaſias & mareotidas, & lageas: compluresq; externas, quæ nou reperiuntur in Italia. Sed ſunt etiamnum inſignes uuæ non uino: ambroſiaca, duracina, ſine ullis uaſis in uite ſeruabilis: tanta eſt contra frigora æſtus tempeſtatesque firmitas. Nec orthampelos indiget arbore aut palis, ipſa ſe ſuſtinens: nõ item dactylides digitali gracilitate. Columbinæ acinoſiſſimæ. Et magis purpurea cognomine bimammiæ, quãdo non racemos, ſed uuas alias gerunt. Item tripedanea, cui nomen à menſura eſt. Item ſcripula paſſo acino. Et Rhetica in maritimis alpibus appellata, diſſimilis laudatæ illi. Nanq; hæc breuis, conferta acino, degener uino, ſed cute omnium tenuiſſima, nucleo quem Chium uocant, uno ac minimo, acinum prægrandem unum alterúmue habens. Eſt & nigra aminea, cui Syriacæ nomen imponunt. Item Hiſpana ignobilium probatiſſima. In pergulis uero ſeruntur eſcariæ appellatæ, ederæ acinis, alba nigraque. Et bumaſti totidem coloribus. At nondum dictæ ægia, & rhodia, & uncialis, uelut à pondere acini: Item pucina omniũ nigerrima. Et coronario natura luſu ſtephanitis, acinos folijs intercurſantibus. Et quæ forenſes uocantur, celeres prouentu, uendibiles aſpectu, portatu faciles. Contrà damnatur etiam uiſu cinerea & rabuſcula & aſiniſca, minus tamen caudas uulpium imitata alopecis. Alexandrina appellatur uitis circa Phalacram breuis, ramis cubitalibus, acino nigro, fabæ magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis prædulcibus, folio paruo & rotundo, ſine diuiſuris. Septem his annis, in Narbonenſis prouinciæ aruo inuenta eſt uitis uno die defloreſcens: ob id tutiſſima: Narbonicam uocant, quam nunc tota prouincia conſerit.

Inſignia culturæ uinearum. CAP. IIII.

Catonum ille primus, triumpho & cenſura ſuper cætera inſignis, magis tamen etiamnum claritate literarum, præceptisq; omnium rerum expetendarum datis generi Romano, inter prima uero agrum colendi, illius aui confeſſione optimus ac ſine æmulo agricola, pauca attigit uitium genera, quarundam ex his iam etiam nominibus abolitis. Separatim toto tractatu ſententia eius indicanda eſt, ut in omni genere noſcamus quæ fuerint celeberrima, anno ſexcẽteſimo urbis, circa captas Carthaginem ac Corinthum, cum ſupremum is diem obijt, & quantum poſtea ccxxx. annis uita profecerit. Ergo de uitibus uuisq; ita prodidit, Qui locus uino optimus dicetur eſſe, & oſtentus ſolibus, aminæum minuſculum & geminum eugeniũ, heluinum minuſculũ conſerito. Qui locus craſſior aut nebuloſior, aminæum maius, aut murgentinum, Apicium, Lucanum ſerito. Cæteræ uites miſcellæ maxime in quemuis agrum conueniunt. In lora rectè conduntur. Quas ſuſpendas duracinas, amineas maiores, uel ad fabrum ferrarium pro paſſis hæ rectè ſeruantur. Nec ſunt uetuſtiora de illa re Latinæ linguæ præcepta: tam propè ab origine rerum ſumus. Amineam proxime dictam, Varro ſcantianam uocat. In noſtra ætate pauca exempla conſummatæ huius artis fuere: uerum eo minus omittenda, ut noſcantur etiam præmia, quæ in omni re maxime ſpectantur. Summã ergo adeptus eſt gloriam Acilius Sthenelus è plebe libertina, lx. iugerum non amplius uineis excultis in Nomentano agro, atq; cccc. nummûm uenundatis. Magna fama & Vetuleno Aegialo perinde libertino fuit in Campaniæ rure Liternino, maiorq; etiam fauore hominum, quoniam ipſum Africani colebat exilium. Sed maxima, eiuſdem Stheneli opera Rhẽmio Palæmoni, aliâs grãmatica arte celebri, in hiſce xx. annis mercato rus dc. nummûm in eodem Nomentano, decimi lapidis ab urbe diuerticulo. Eſt autem uſquequaque nota uilitas mercis per omnia ſuburbana, ibi tamen maxima, quoniam & neglecta per indiligentiam prædia parauerat, ac ne in peſſimis quidem elegantioris ſoli. Hæc aggreſſus excolere, nõ uirtute animi, ſed uanitate primo, quæ nota mire in illo fuit, paſtinatis de integro uineis, cura Stheneli dum agricolam imitatur, ad uix credibile miraculum perduxit, intra octauũ annum cccc. nummûm emptori addicta pendente uindemia. Cucurritq; non nemo ad ſpectandas uuarum in ijs uineis ſtrues, literis eius altioribus contra id pigra uicinitate ſibi patrocinante: nouiſſime Annæo Seneca principe tũ eruditionis, ac potentia quæ poſtremo nimia fuit ſuper ipſum, minime utique miratore inanium, tanto prædij eius amore capto, ut nõ puderet inuiſo aliâs & oſtentaturo tradere palmam eam, emptis quadruplicato uineis illis intra decimum ferè curæ annũ, digna opera quæ in Cæcubis Setiniſq; agris proficeret: quando & poſtea ſæpenumero ſeptenos culeos ſingula iugera, hoc eſt amphoras centenas quadragenas muſti dedere. Ac ne quis uictã in hoc antiquitatem arbitraretur, idem Cato denos culeos redire ex iugeribus ſcripſit, efficacibus exemplis non maria plus temerata cõferre mercatori, non in rubrum littus Indicúmue merces petitas, quàm ſedulũ ruris larẽ. Vino antiquiſſima claritas Maroneo, in Thraciæ maritima parte genito, ut autor eſt Homerus. Neque enim fabuloſa, aut de origine uarie prodita conſectamur, præterquàm Ariſtæum primum omnium in eadem gente mel miſcuiſſe uino, ſuauitate præcipua utriuſque naturæ ſponte prouenientis. Maroneum uicies tanto addito aquæ miſcendum Homerus prodidit. Durat etiam uis in eadem terra generi, uigoréque indomitus. Quippe cum Mutianus ter conſul ex his qui nuperrime prodidere, ſextarios ſingulos octonis aquæ miſceri compererit præſens in eo tractu, Eſſe autem colore nigrum, odoratum, uetuſtate pingueſcere. Et Pramnio, quod idem Homerus celebrauit, etiam nunc honos durat.

*Naſcitur Smyrnæ regione, iuxta delubrum matris deûm. In reliquis claritas generi non fuit alicui. Anno fuit omnium generum bonitas, L. Opimio conſule, cum C. Gracchus Tribunus plebem ſeditionibus agitans interemptus, ea cœli temperies fulſit, quam coćturam uocant, ſolis opere, natali urbis d.cxxxiiij. Durantq; adhuc uina ducentis ferè annis, iam in ſpeciem redacta mellis aſperi: etenim hæc natura uinis in uetuſtate eſt: nec potari per ſe queunt, ſi non peruincat aqua, uſque in amaritudinem carie indomita: ſed cæteris uinis commẽdandis minima aliqua mixtura medicamenta ſunt, quo fit ut eius temporis æſtimatione in ſingulas amphoras centeni nummi ſtatuantur. Ex his tamen uſura multiplicata ſemiſſibus, quæ ciuilis ac modica eſt, in C. Cæſaris Germanici filij principatu, annis clx. ſingulas uncias uini conſtitiſſe nobili exẽplo docuimus, referentes *uitam Pomponij Secundi uatis, cœnamq; quam principi illi dedit. Tantum pecuniarum detinẽt uini apothecæ. Nec alia res maius incrementum ſentit ad uiceſimum annum, maiusue ab eo diſpendium, non proficiente pretio. Raro quippe adhuc fuere, nec niſi in nepotatu, ſingulis teſtis milia nummûm: Viennenſes ſoli picata ſua, quorum genera diximus, pluris permutaſſe, ſed inter ſeſe amore patrio creduntur. Idq; uinum frigidius reliquis exiſtimatur in frigido potu.*

* uitem

De natura uini. CAP. V.

V*Ino natura eſt, hauſto accendendi calore uiſcera intus, foris infuſo refrigerandi. Nec alienum fuerit commemorare hoc in loco, quod Androcydes ſapientia clarus ad Alexandrum Magnum ſcripſit, intemperantiam eius cohibẽs: Vinum potaturus rex, memento te bibere ſanguinem terræ: ſicut cicuta homini uenenum eſt, ſic cicutæ uinum. Quibus præceptis ſi ille obtemperaniſſet, profećto amicos in temulentia non interemiſſet. Prorſus ut iure dici poſſit, neque uiribus corporis utilius aliud, neque aliud uoluptatibus pernicioſius, ſi modus abſit.*

Vina generoſa. CAP. VI.

G*Enera autem uini alia alijs gratiora eſſe, quis dubitet? aut non ex eodem lacu aliud præſtantius altero germanitatẽ præcedere, ſiue teſta, ſiue fortuito euentu? Quam ob rem de principatu ſe quiſq; iudicem ſtatuat. Iulia Auguſta lxxxij. annos uitæ pucino retulit acceptos, non alio uſa. Gignitur in ſinu Adriatici maris, non procul à Timauo fonte, ſaxeo colle, maritimo afflatu paucas coquente amphoras. Nec aliud aptius medicamentis iudicatur. Hoc eſſe crediderim, quod Græci celebrantes miris laudibus pyćtanon appellauerunt ex Adriatico ſinu. Diuus Auguſtus Setinum prætulit cunćtis, & ferè ſecuti principes, confeſſa propter experimenta, non temere cruditatibus noxijs ab ea ſaliua: naſcitur ſupra forum Appij. Antea Cæcubo erat generoſitas celeberrima in paluſtribus populetis, ſinu Amyclano: quod iam intercidit & incuria coloni locique anguſtia, magis tamen foſſa Neronis, quam à Baiano lacu Oſtiam uſq; nauigabilem inchoauerat. Secunda nobilitas Falerno agro erat, & ex eo maxime Fauſtiano. cura culturaq; id collegerat. Exoleſcit hoc quoq; copiæ potius quàm bonitati ſtudentium. Falernus ager à ponte Campano læua petentibus urbanam coloniam Syllanam nuper Capuæ contributam incipit. Fauſtianus autem circiter quatuor miliaria à uico prope Cedias, qui uicus à Sinueſſa vi. milibus abeſt. Nec ulli in uino maior autoritas: ſolo uinorum flamma accenditur. Tria eius genera, Auſterum, dulce, tenue. Quidam ita diſtinguunt, Summis collibus Gauranum gigni, medijs Fauſtianum, imis falernum. Non omittendum autem nulli eorum quæ celebrentur iucundum ſaporem uuæ eſſe. Ad tertiam palmam uarie uenere. Albana urbi uicina prædulcia ac rara in auſtero. Item Surrentina in uineis tantum naſcentia, conualeſcentibus maxime probata, propter tenuitatem ſalubritatemque. Tiberius Cæſar dicebat cõſenſiſſe medicos, ut nobilitatem Surrentino darent, alioquin eſſe generoſum acetum. C. Cæſar qui ſucceſſit illi, nobilem uappam. Certant maſſicaque ex monte Gaurano: Puteolos Baiasq; proſpećtãtia. Nam ſalerno contermina Statana ad principatus uenere non dubie: palamq; fecere, ſua quibuſque terris tempora eſſe, ſicut rerum prouentus occaſusq;. Iunćta his præponi ſolebant Calena, & quæ in uineis arbuſtisq; naſcuntur fundana. Ex alia uicinia urbis Veliternina, Priuernatiaq;. Nam quod Signiæ naſcitur, auſteritate nimia continendæ utile aluo, inter medicamina numeratur. Quartum curriculũ publicis epulis obtinuere à diuo Iulio (is enim primus autoritatem his tribuit, ut in epiſtolis eius apparet) Mamertina, circa Meſſanã in Sicilia genita. Ex ijs Potulana, ab autore dićta. in loco proximo Italiæ laudantur præcipue. Eſt in eadẽ Sicilia & Taurominitanis honos, lagenis pro Mamertino plerunq; ſubditis. Ex reliquis autem à ſupero mari Prætutia, atq; Ancone naſcentia, & quæ à palma una forte enata palmeſia appellantur. In mediterraneo uero Ceſenatia ac Mœcenatiana. In Veronenſi item Rhetica, Falernis tantũ poſthabita à Vergilio. Mox ab intimo ſinu maris, Adriana. Ab infero autem Latinienſia, Grauiſcana, Statonienſia. Hetruriæ palmam Luna habet, Liguriæ Genua. Inter Pyrenæũ alpesq; Maſſilia gemino ſapore, quando & condiendis alijs pinguius gignit, quod uocant ſuccoſum. Beterrarum intra Gallias conſiſtit autoritas. De reliquis in Narbonenſi genitis aſſeuerare nõ eſt, quoniam officinam eius rei fecere tingentes fumo, utinamq; non & herbis, ac medicaminibus noxijs. Quippe etiam aloën mercantur, qua ſaporem coloremq; adulterant. Verum & longinquiora Italiæ ab Auſonio mari, nõ carent gloria, Tarentina, & Seruitiana, & Conſentiæ genita, & Tempſæ ac Babiæ, Lucanaq; antecedẽtibus Thurinis. Omniũ uero eorũ maxime illuſtrata Meſſalæ potu & ſalute Lagarina, nõ procul Grumento naſcẽtia. Cãpania nuper excitauit nouis nominibus*

autori

autoritatem, ſiue cura, ſiue caſu, ad quartum à Neapoli lapidem Trebellicis, iuxta Capuam Caulinis, & in ſuo agro Trebulanis, alioqui ſemper inter plebeia & Trifolinis gloriata. Nam Pompeianis ſummum x. annorum incrementum eſt, nihil ſenecta conferẽte. Dolore etiam capitum in ſextam horam diei ſequentis infeſta deprehenduntur. Quibus exemplis, niſi fallor, manifeſtum eſt, patriam terramq; referre non uuam: & ſupervacuam generum conſectationem in numerum, cum eadem uitis aliud alijs in locis polleat. Hiſpaniarum Laletana copia nobilitantur, elegantia uero Tarraconenſia, atque Lauronenſia: & Balearica ex inſulis, conferuntur Italiæ primis. Nec ignoro multa prætermiſſa pleroſq; exiſtimaturos, quando ſuum cuique placet, & quocunque eatur, fabula eadem reperitur: diui Auguſti iudiciorum ac palati peritiſſimum è libertis, cenſuram uini in epulas eius facientem, dixiſſe hoſpiti de indigena uino, nouũ quidem ſibi guſtum eſſe eum, atque non ex nobilibus, ſed Cæſarem non aliud poturũ. Nec negauerim & alia digna eſſe fama, ſed de quibus cõſenſus æui iudicauerint, hæc ſunt.*

* pullulet

Vina transmarina. CAP. VII.

Modo nunc ſimili trãſmarina dicemus. In ſumma gloria poſt Homerica illa, de quibus ſuprà diximus, fuere Thaſium Chiumque. Ex Chio quod aruiſium uocãt. His addidit Leſbium Eraſiſtrati maximi medici autoritas, circiter dc. annum urbis Romæ. Nunc gratia ante omnia eſt Clazomenio, poſtquàm parcius mari condiunt. Leſbium ſponte naturæ ſuæ mare ſapit. Nec Tmoliti per ſe gratia ut uino: ſed cuius dulci admixto, reliquorum duritia ſuauitatem accipiat, ſimul & ætatem, quoniam uetuſtiora protinus uidentur. Ab his dignatio eſt Sicyonio, Cyprio, Telmeſico. Tripolitico, Berytio, Tyrio, Sebennytico. In Aegypto hoc naſcitur tribus generibus uuarum ibi nobile, thaſia, æthalo, pence. Poſt hæc autoritas hippodamantio, myſtico, cantharitæ, protropo gnidio, catacecaumenitæ, petritæ, myconio. Nam meſogitem capitis dolores facere compertum eſt. Nec Epheſium ſalubre eſſe, quoniam mari & defruto condiatur. Apamenum mulſo præcipue conuenire dicitur, ſicut prætutium in Italia. Eſt enim & hæc proprietas generũ, ut dulcia utique inter ſe non congruant. Exoleuit & protagion, quod Italicis proximum fecerant Aſclepiadis ſcholæ. Apollodorus medicus in uolumine quo ſuaſit Ptolemæo regi quæ uina biberet, Italicis etiam tum ignotis, laudauit in Ponto naſperceniten, mox oræticum, œneaten, leucadium, ambracioten, & quod cunctis prætulit præparentium. Sed minoris famæ eſſe dixit, quoniam poſt ſex annos non placeret.

De uini ſalſi generibus ſeptem. CAP. VIII.

Hactenus bonitas uini nationibus debetur. Apud Græcos iure clariſſimum nomen accepit, quod appellauerũt bion, ad plurimos ualetudinum uſus excogitatum, ut docebimus in parte medicinæ. Fit autem hoc modo, Vuæ paulum ante maturitatem decerptæ, ſiccantur acri ſole, ter die uerſatæ per triduum: quarto exprimuntur, dein cadis ſole inueterantur. Cui marinam aquam largiorem miſcent, à ſerui furto origine orta, ſic menſuram explentis. Idq; tranſlatum in album muſtum leucochrum appellatur. In alijs autem gentibus ſimili modo factum terhalaſſomenon uocãt. Thalaſſiten autem uaſis muſti dejectis in mare, quo genere præcox fit uetuſtas. Necnon apud nos quoque Coum uinum ex Italico faciẽdi rationem Cato demonſtrauit, ſuper cætera in ſole quadriennio maturandum præcipiens. Rhodiũ Coo ſimile eſt. Phorineum ſalſius Coo. Omnia trãſmarina ſeptẽ aut ſex annis ad uetuſtatem mediam peruenire exiſtimãtur.

De dulcium generibus xiiij. CAP. IX.

Vinum omne dulce minus odoratũ, quo tenuius, eo odoratius. Colores uini quatuor. Albus, fuluus, ſanguineus, niger. Pſythium & melampſythium paſſi genera ſunt, ſuum ſaporem, non uini referentia; Ciſſibilites uero mulſi, in Galatia naſcens, & halyntium in Sicilia. Nam ſiræum, quod alij hepſema, noſtri ſapam appellant, ingenij non naturæ opus eſt, muſto uſque ad tertiam partem menſuræ decocto. Quod ubi factum ad dimidiam eſt, defrutũ uocamus. Omnia in adulteriũ mellis excogitata. Sed priora uua terraq; conſtant. Paſſum à Cretico Cilicium probatur & Africum & in Italia prouincijsq; finitimis. Fieri certum eſt ex uua, quam Græci ſticam uocant, nos apianam. Itẽ ſcripula, diutius in uite ſole uuis adustis, aut feruẽte oleo. Quidam è quacunq; dulci, dum præcocta alba faciunt ſiccantes ſole, donec paulo amplius dimidium pondus ſuperſit, tuſaſq; leniter uuas exprimunt. Deinde quantum expreſſere, adijciunt uinaceis aquæ puteanæ, ut & ſecundarium paſſum faciant. Diligentiores eodem modo ſiccatis acinos eximũt: ac ſine ſarmentis madefactos uino excellenti, donec intumeſcãt, premunt. Et hoc genus ante cætera laudant. Ac ſimili modo aqua addita, ſecundarium faciunt. Medium inter dulcia uinumq; eſt, quod Græci aigleuces uocãt, hoc eſt, ſemper muſtum. Id euenit cura, quoniam feruere prohibetur. Sic appellant muſti in uina tranſitũ. Ergo mergunt è lacu protinus in aqua cados, donec bruma tranſeat, & conſuetudo fiat algẽdi. Eſt etiamnum aliud genus eius per ſe, quod uocat dulce Narbonenſis prouincia, & in ea maxime Vocontij. Aſſeruatur eius gratia uua diutius in uite, pediculo intorto. Ab alijs ipſe palmes inciditur in medullam, ab alijs uua torretur in tegulis: omnia ex Heluennaca uite. His adijciunt aliqui, quod uocant diachyton uuis in ſole ſiccatis loco clauſo per dies ſeptem, in cratibus, totidem pedibus à terra alte, noctibus à rore defenſis, octauo die calcatis. Ita fieri optimi odoris ſaporisque. Dulcis è genere eſt & melitites. Diſtat à mulſo quod fit è muſto, cum quinq; congijs auſteri muſti, congio mellis & ſalis cyatho ſufferuefactis, auſterum. Sed inter hæc genera potuum ponere debeo & protropum: ita appellatur à quibuſdam muſtum ſponte defluens,

antequam

antequam calcentur uuæ. Hoc protinus diffuſum lagenis ſuis deſeruere paßi, poſtea in ſole quadraginta diebus torrent æſtatis ſecuta ipſo canis ortu.

De deuterijs & ſecundarijs, uini genera tria. CAP. X.

NOn poßunt iure dici uina, quæ Græci deuteria appellant, Cato & nos loram, maceratis aqua uinaceis. Sed tamen inter uina operaria numerantur. Tria eorũ genera: Decima parte aquæ addita quæ muſti expreſſa ſit, et ita nocte ac die madefactis uinaceis, rurſusq; prælo ſubiectis. Alterum, quomodo Græci factitauere, tertia parte eius quod expreſſum ſit addita aquæ, expreſſoq; decocto ad tertias partes. Tertium eſt fecibus uini expreſſum, quod fecatum Cato appellat. Nulli ex his plus quàm anno uſus.

Quæ nuper in Italia generoſa uina eſſe cœperunt. CAP. XI.

VErum inter hæc ſubit mentem, cum ſint genera nobilia, quæ proprie uini intelligi poßint, lxxx. ferè in toto orbe, duas partes ex hoc numero Italiæ eſſe, longe præterea ante cunctas terras. Et hinc deinde altius cura ſerpit, non à primordio hãc gratiam fuiſſe.

De uini obſeruatione. CAP. XII.

AVtoritatem poſt ſexcenteſimum urbis annum cœpiſſe. Romulum lacte non uino libaſſe, indicio ſunt ſacra ab eo inſtituta, quæ hodie cuſtodiunt morem. Numæ regis poſthumia lex eſt, Vino rogum ne reſpergito. Quod ſanxiſſe illũ propter inopiam rei nemo dubitet. Eadẽ lege, ex imputata uite libari uina dijs, nefas ſtatuit, ratione excogitata, ut putare cogerentur, aliàs aratores & pigri circa pericula arbuſti. M. Varro autor eſt, Mezentiũ Hetruriæ regem auxilium Rutulis cõtra Latinos tuliße uini mercede, quod tum in Latino agro fuißet.

Qui uini uſus antiquis, & de uinis antiquorum. CAP. XIII.

NOn licebat id fœminis Romæ bibere. Inuenimus inter exẽpla, Egnatij Mecennij uxorem, quòd uinum bibißet è dolio, interfectã fuiſſe à marito, eumq; cædis à Romulo abſolutũ. Fabius Pictor in annalibus ſuis ſcripſit: Matronã quòd loculos, in quibus erant claues uinariæ cellæ, reſignauißet, à ſuis inedia mori coactã. Cato, ideo propinquos fœminis oſculum dare, ut ſcirent an temetum olerent. Hoc tum nomen uino erat, unde & temulẽtia appellata. Cn. Domitius iudex pronunciauit mulierem uideri plus uini bibiſſe, quàm ualetudinis cauſa uiro inſciente, & dote multauit. Diuq; eius rei magna parſimonia fuit. L. Papyrius imperator aduerſus Samnites dimicaturus uotum fecit, ſi uiciſſet, Ioui pocillum uini. Denique inter dona ſextarios lactis datos inuenimus, nuſquam uini. Idem Cato cum in Hiſpaniam nauigaret, unde cum triumpho redijt, Non aliud, inquit, uinum bibi quàm remiges: in tantum diſsimilis iſtis, qui etiam conuiuis alia quàm ſibimetipſis miniſtrant, aut procedente mẽſa ſubijciũt. Lautiſsima apud priſcos uina erant, myrrhæ odore cõdita, ut apparet in Plauti fabula, quæ Perſa inſcribitur, quanquam in ea & calamum addi iubet. Ideo quidam aromatite delectatos maxime credunt. Sed Fabius Dorſennus his uerſibus decernit,

Mittebam uinum pulchrum, murinam.
Et in Achariſtione,
Panem, & polentam, uinum murinam.

Scæuolam quoque & Lælium, & Atteium Capitonem in eadem ſententia fuiſſe uideo, quoniam in Pſeudolo ſit,

Quod ſi opus eſt, ut dulce promat
Indidem, ecquid habet? rogas?
Murinam, paſſum, defrutum, mella.

Quibus apparet non inter uina modo murinam, ſed inter dulcia quoque nominatum.

De apothecis, & de uino Opimiano. CAP. XIIII.

APothecas fuiſſe & diffundi ſolita uina, anno d.cxxxij. urbis apparet indubitato Opimiani uini argumento, iam intelligente ſuũ bonũ Italia. Nõdum tamẽ iſta genera in claritate erant. Itaq; omnia tunc genita unũ habent conſulis nomen. Sic quoque poſtea diu transmarina in autoritate fuerunt, & ad auos uſq; noſtros: quin & Falerno iam reperto, ſicut apparet ex illo comico uerſu, Quinque Thaſij uini inde depromam, Falerni bina. P. Licinius Craſſus, & L. Iulius Cæſar cenſores anno urbis cõditæ d.clxxv. edixerũt, ne quis uinum Græcũ Amminumq; octonis æris ſingula quadrantalia uenderet. Hæc enim uerba ſunt. Tãta uero uino Græco gratia erat, ut ſingulæ potiones in cõuictu darẽtur. Quibus uinis autoritas fuerit ſua in menſa, M. Varro his uerbis tradit: L. Lucullus puer apud patrẽ nunquã lautum conuiuiũ uidit, in quo plus ſemel Græcũ uinum daretur. Ipſe cũ redijt ex Aſia, millia cadùm congiariorũ diuiſit amplius centum. C. Sentius quem prætorem uidimus, Chium uinum in domum ſuam illatum dicebat tum primũ, cũ ſibi cardiaco medicus dediſſet. Hortẽſius ſuper decẽ millia cadùm hæredi reliquit. Hactenus Varro.

De liberalitate Cæſaris in uino. CAP. XV.

QVid non & Cæſar dictator triumphi ſui cœna uini Falerni amphoras, Chij cados in cõuiuia diſtribuit? Idem Hiſpanienſi triumpho Chium & Falernum dedit. Epulo uero in tertio cõſulatu ſuo, Falernum, Chium, Lesbium, Mamertinum: quo primum tempore quatuor genera uini appoſita conſtat. Poſtea ergo alia omnia in nobilitatem uenerunt, circiter ſeptingenteſimum urbis annum.

De uinis fictitijs. CAP. XVI.

ITaq; nõ miror, innumerabilia penè genera fictitij reperta multis ante ſeculis, quæ nũc dicemus, omnia ad medicinæ uſum pertinẽtia. Omphacium quomodo fieret, propter unguenta diximus priori libro. Fit è labruſca, hoc eſt, uite ſylueſtri, quod uocatur œnanthinũ. Flores eius libris duabus in muſti cado macerati, poſt xxx. dies mutantur. Præter hoc radix labruſcæ & acini coria perficiũt. Ii paulo pòſt quàm deflorere,

ſingulare remedium habent ad refrigerandos in morbis corporum ardores, gelidiſsima, ut ferunt natura. Pars eorum æſtu moritur prius, quàm reliqui qui ſolſtitiales dicuntur: uniuerſi nunquam matureſcunt. Et ſi prius quàm tota matureſcat, uua incocta detur cibo gallinaceo generi, faſtidium gignit uuas appetendi. Fictitiorum primum fit ex ipſo uino, quod uocant adynamon, hoc modo. Albi muſti ſextarij uiginti, aqua dimidium, feruet donec excoquatur aquæ menſura. Alij marinæ ſextarios decem, tantundem pluuiæ in ſole quadraginta diebus torrent. Dant ægris, quibus uini noxiam timent. Proximum fit è milij ſemine maturo, cum ipſa ſtipula libram & quadrantem in congios duos muſti macerato, & poſt ſeptimum menſem transfuſo. Ex loto arbore, frutice, herba, dictum eſt uti queq; fierent. Fiunt & è pomis quæ dicemus, interpretationibus non niſi neceſſarys additis: primumq; è palmis, quo Parthi & Iudi utũtur, & oriẽs totus, maturarum quas uocãt chydæas modio in aquæ congijs tribus macerato expreſſoq;. Sic fit & ſycites è fico, quem alij palmiprimum, alij catorchiten uocant. Aut ſi dulce eſſe non libeat, pro aqua tãtundem uinaceorum adijcitur. Ex Cypria fico & acetum fit præcellens, atq; Alexãdrino quoq; melius. Vinũ fit & è ſiliqua Syriaca, et è piris malorumq; omnibus generibus. Sed è punicis, quod rhoiten uocant: & e cornis, meſpilis, ſorbis, moris ſiccis, nucleis pineis. Hi muſto madidi exprimũtur: ſuperiora per ſe mitia. Myrtiten Cato quemadmodum fieri docuerit, mox paulo indicabimus. Græci uero & alio modo. Ramis teneris cũ ſuis folijs in albo muſto decoctis, tuſis, librã in tribus muſti congijs deferuere faciunt, donec duo ſuperſint. Quod ita ſylueſtris myrti baccis factum eſt, myrtidanum uocãt. hoc manus tingit. Ex his quæ in hortis gignuntur fit uinum è radice, aſparago, cunila, origano, apij ſemine, abrotano, menthaſtro, ruta, nepeta, ſerpillo, marrubio. Manipulos binos tundunt in cadum muſti, & ſapæ ſextarium, & aquæ marinæ heminã. E napis fit, undecim denariorum pondere in ſextarios binos muſti addito. Item è ſcillæ radice. Inter flores ex roſæ folijs tuſis, in linteolo in muſtum colatis cum ponduſculo ut ſidat, xl. põdere denariorũ in ſextarios uicenos muſti, nec ante tres menſes uaſe aperto. Item è nardo Gallico, et aliud è ſylueſtri. Aromatiten quoque inuenio factitatum tantũ non unguentorum compoſitione, primo ex myrrha, ut diximus, mox è nardo Celtico, calamo, aſpalato, offis in muſtũ aut dulce uinum defectis. Aliud è calamo, iunco, coſto, nardo Syriaco, amomo, caſia, cynnamomo, croco, palma, aſaro, ſimiliter & offa. Apud alios nardi, et malobathri ſelibris in muſti congios duos additis: qualia nunc quoq; fiũt pipere & melle addito, quæ alij cõdita, alij piperata appellant. Inuenitur & nectarites ex herba quam alij helenion, alij medicam, alij ſymphyton, alij ideam, & horeſtion, alij nectareã uocant, radice ponderis xl. denariorum in ſextarios ſex muſti addita, ſimiliter in linteo. Ex cæteris herbis fit abſinthites in xl. ſextarios muſti abſinthij Pontici libra decocta ad tertias partes, uel ſcopis abſinthij in uinum additis. Similiter hyſſopites è Cilicio hyſſopo, uncijs tribus in duos congios muſti cõiectis, aut tuſis in uinũ. Fiunt utraq; & alio modo, circa radices uitium ſato. Sic & elleboriten fieri ex ueratro nigro Cato docet. Sic fit & ſcãmonites. Mira uitium natura, ſaporem alienũ in ſe trahendi, qualem & ſalicum redolent Patauinorũ in paluſtribus uindemiæ. Sic & elleborum ſeritur in Thaſo, aut cucumis ſylueſter, aut ſcammonea, quod uinum phthorium uocant, quoniam abortus facit. Fit & ex herbis, quarũ naturæ ſuo loco dicẽtur. E ſtœchade & radice gentianæ, & tragorigano, & dictamo, aſaro, dauco, eleliſphaco, panace, acoro, coryza, thymo, mandragora, iunco. Vocarunt & ſcyzinum, & itaomelin, & lectiſphagitem, quorũ iam obliterata ratio eſt. Et fruticũ uero è genere, cedri utriuſque, cupreſsi, lauri, iuniperi, terebinthi, calami, lentiſci, baccas aut lignum recens muſto decoquunt. Item chamelææ, & chamæpityos, & chamedryos lignum. Eodem modo & ex flore, in congium muſti decem denariorum pondere addito.

De hydromeli & oxymeli. CAP. XVII.

F*It uinum & ex aqua ac melle tantũ. Quinquennio ad hoc ſeruari cæleſtem iubent. Aliqui prudentiores ſtatim ad tertias partes decoquunt, & tertiam mellis ueteris adijciunt. Deinde xl. diebus canis ortu in ſole habent. Alij diffuſa ita decimo die obturant. Hoc uocatur hydromeli, & uetuſtate ſaporem uini aſſequitur, nuſquam laudatius quàm in Phrygia. Quin & acetum melle tẽperabatur: adeo nihil intentatũ uitæ fuit. Oximeli hoc uocarũt, mellis decẽ libris, aceti ueteris heminis quinq;, ſalis marini libra, aquæ pluuiæ ſextarijs quinq;, ſufferuefactis decies, mox elutriatis atq; ita inueteratis. Omnia ab Themiſone ſummo autore dãnata: & hercule coactus eorũ uſus uideri poteſt, niſi ſi quis naturæ opus eſſe credit aromatiten, & ex unguentis uina compoſita, aut ut biberentur genuiſſe eam frutices. Iſta ſunt cognitu iucunda, ſolertia humani animi omnia exquirente. Nihil quidem ex his anno durare, præterquàm quæ uetuſtate ipſa fieri diximus, & plura ne tricenis quidem diebus non erit dubium.*

Prodigioſa genera uini. CAP. XVIII.

S*Vnt & in uino prodigia. Dicitur in Arcadia fieri quod fœcunditatem fœminis importet, uiris rabiem. At in Achaia maxime circa Caryniam abigi partũ uino, atq; etiam ſi uuam edant grauidæ, cum differentia in guſtatu non ſit. Trœzeniũ uinũ qui bibũt, negãtur generare. Thaſios duo genera diuerſa uini facere produntur: unũ quo ſomnus cõcilietur, alterũ uero quo fugetur. Apud eoſdem uitis theriace uocatur, cuius et uinum & uua cõtra ſerpentium ictus medetur. Libanios thuris odore, ex qua dijs prolibant. E diuerſo aſpendios, damnata aris. Ferunt eam nec ab alite ulla*

attingi. Thaſium uuam Aegyptus uocat apud ſe prædulcem, quæ ſoluit aluum. Eſt contrà in Lycia quæ ſolutam firmat. Aegyptus et ecbolada habet, abortus facientẽ. Vina in apothecis canis ortu mutantur quedã, poſteaq; reſtituuntur ſibi. Sic & mari nauigato, cuius iactatus his quæ durauerint tantum uetuſtatis adijcere ſentitur, quantum habuerint.

Quibus uinis ad ſacra uti fas non ſit, & quibus generibus muſta condiantur. CAP. XIX.

ET quoniã religione uita conſtat, prolibare dijs nefaſtũ habetur uina præter imputatæ uitis, fulmine tactæ, quamq; iuxta hominis mors laqueo pependerit, aut uulneratis pedibus calcata, et quod circũciſis uinaceis profluxerit, aut ſuperne deciduo immundiore lapſu aliquo polluta. Item Græca, quoniã aquã habeãt. Vitis ipſa quoq; manditur decoctu caulibus ſummis, qui & condiuntur in aceto ac muria. Verum & de apparatu uini dixiſſe conueniat, cum Græci priuatim ea præcepta condiderint, artẽq; fecerint, ſicut Euphronius, & Ariſtomachus, & Coniades, & Hiceſius. Africa gypſo mitigat aſperitatem, necnon aliquibus ſui partibus calce. Græcia argilla, aut marmore, aut ſale, aut mari, lenitatem excitat. Italiæ pars aliqua rabulana pice: ac reſina cõdire muſta uulgare eſt ei, prouincijsq; finitimis. Non nuſquam prioris uini fece acetóue condiunt. Necnõ & ex ipſo muſto fiunt medicamina. Decoquitur ut dulceſcat portione uirium. Nec durare ultra annuum ſpatium tale proditur. Aliquibus in locis decoquunt ad ſapas muſta, infuſiſque his ferociam frangunt. Et in hoc tamen genere, & in omni alio ſubminiſtrant uaſa ipſa condimentis picis. Cuius faciendæ ratio proximo dicetur uolumine.

De picis generibus, & reſinis, & muſtis condiendis, & de aceto, & fece. CAP. XX.

ARborum ſucco manantium picem reſinamq;, aliæ ortæ in oriente, aliæ in Europa ferũt. Quæ intereſt Aſia, utrinq; quaſdam habet. In oriente optimam tenuiſsimamq; terebinthi fundunt: deinde lentiſci, quam & maſticem uocant: poſtea cupreſsi, acerrimam ſapore. Liquidam omnes, & tantum reſinam: craſsiorem uero, & ad pices faciendas cedrus. Arabica reſina alba eſt, acri odore, difficilis coquenti. Iudaica calloſior, & terebinthina quoq; odoratior. Syriaca Attici mellis ſimilitudinem habet. Cypria antecedit omnes. Eſt autem melleo colore, carnoſa. Colophonia præter cæteras fulua, ſi teratur alba fit, grauior odore, ob id non utuntur ea unguentarij. In Aſia quæ fit è picea, admodũ cãdida, ſpagas uocatur. Reſina omnis diſſoluitur oleo. Quidam & creta figlinarũ hoc fieri arbitrantur. Pudetq; confiteri, maximũ iam honorem eius eſſe in euellendis uirorũ corporis pilis. Ratio autem cõdiendi muſta, in primo feruore, qui nouẽ diebus cũ plurimũ peragitur, aſperſu picis, ut odor uino contingat, & ſaporis quædam acumina. Vehementius id fieri arbitrantur crudo flore reſinæ, excitarique lenitatem. E diuerſo crapula cõpeſci feritatẽ nimiã, frangiq; uirus: aut ubi pigra lenitas torpeat, uirus addi. Liguriæ maxime circumpadanisq; muſtis utilitas diſcernitur hoc modo, Pugnacibus muſtis crapulæ plus inditur, lenibus parcius. Sunt qui & ex utroque condiri uelint. Necnõ alia æque multiplici natura. Vitiumque muſto quibuſdã in locis, iterum ſpõte feruere: qua calamitate deperit ſapor, uappaq; accipit nomen, probroſum etiã hominũ cum degenerauerit animus. Aceti enim nequitiæ ineſt uirtus magnos ad uſus, & ſine queis uita mitior degi non poſsit. Cætero uinorum medicaminis tanta cura eſt, ut cinere apud quoſdam, ceu gypſo alibi quibus diximus modis inſtaurentur. Sed cinerem è uitis ſarmentis, aut quercu præferũt. Quin & marinam aquam eiuſdem rei gratia ex alto peti iubent, ſeruariq; ab æquinoctio uerno, aut certe nocte ſolſtitio & aquilone flante hauriri, uel ſi circa uindemiam hauriatur decoqui. Pix in Italia ad uaſa uino condendo maxime probatur Brutia. Fit è piceæ reſina: in Hiſpania autẽ è piceaſtris, minime laudata. Eſt enim reſina harum amara & arida, & grauis odore. Differentiam rationemq; faciendi proximo uolumine demonſtrabimus inter arbores feras. Vitia præter ſupradicta, acor, aut fumidum uirus, picis autẽ aduſtio. Experimentũ uero ſi fragmenta ſubluceant, ac ſub dente lenteſcant acore iucundo. Aſia picem Idæam maxime probat, Græcia Piericam, Virgilius Naritiam. Diligẽtiores admiſcẽt nigram maſticem, quæ in Ponto bituminis ſimilis gignitur, & iris radicem oleumq;. Nam ceram accipientibus uaſis compertũ eſt uina aceſcere. Sed transferre in ea uaſa in quibus acetũ fuerit utilius, quàm in ea in quibus dulce aut mulſum. Cato iubet uina concinnari (hoc enim utitur uerbo) cineris lixiuij, cum defruto cocti parte quadrageſima, pulegij uel ſalis ſeſquilibra. Interim & tuſo marmore. Facit et ſulphuris mẽtionẽ, reſinæ uero in nouiſsimis. Super omnia addi matureſcẽte iam uino iubet muſtũ, quod ille tortiuũ appellat, nos intelligimus nouiſsime expreſſum: & adijci muſtis tingendi gratia coloris, ut pigmẽtum aliquod uini, atq; ita pinguius fieri. Tot ueneficijs placere cogitur, & miramur noxium eſſe. In uitium inclinantis experimentum eſt, laminæ plumbeæ mutatus in eo color. Proprium autem inter liquores uino, muceſcere, aut in acetum uerti: extantque medicinæ uolumina. Et fex uini ſiccata recipit ignes, ac ſine alimento per ſe flagrat. Cinis eius nitri naturam habet, eaſdemque uires, hoc amplius quo pinguior ſentitur.

De cellis uinarijs. CAP. XXI.

MAgna & collecto iam uino differẽtia in cella. Circa alpes ligneis uaſis condunt circulisq; cingunt, atq; etiã hyeme gelida ignibus rigorem arcent. Mirum dictu, ſed aliquando uiſum, ruptis uaſis ſtetere glaciatæ moles prodigij modo, quoniam uini natura non gelaſcit, aliàs ad frigus ſtupens tantum. Mitiores plagæ dolijs condunt, infodiuntq; terræ tota, aut ad portionem ſitus. Item cœlum præbent: alibi uero impoſitis tectis arcent: * traduntq; et hæc præcepta. Latus

* traduntq; al. hæc præc.

cellæ

cella uinaria, aut certè feneſtras obuerti in aquilonem oportere, uel uſque in exortum æquinoctialem. Sterquilinium & arborum radices procul abeſſe, omniaq; odoris euitandi, facillimo in uina tranſitu: ficos utique & caprificos. Dolijs etiam interualla dari, ne inter ſeſe uitia ſerpant, contagione uini ſemper ocyſſima. Quin & figuras referre. Ventroſa ac patula minus utilia. Picari oportere protinus à Canis ortu, poſtea perfundi marina aqua aut ſalſa, *dein cinere ſarmenti * ac leui cine. aſpergi uel argilla, abſterſa myrrha ſuffiri, ipſaſque ſæpius cellas. Imbecilla uina demiſſis in terram dolijs ſeruanda, ualida expoſitis. Nunquam implenda, & quod ſuperſit, paſſo aut defruto perungendum, admixto croco, pice ueteri cum ſapa: ſic opercula doliorum medicanda, addita maſtice ac pice. Bruma aperiri uetant, niſi ſereno die. Vetant auſtro flante, lunaue plena. Flos uini candidus probatur, rubens triſte ſignum eſt, ſi non is uini color ſit. Itẽ uaſa incaleſcentia, operculaue ſudantia. Quod celeriter florere cœperit, odoremq; trahere, non fore diutinum. Ipſa quoque defruta ac ſapas, cum ſit cœlum ſine luna, hoc eſt, in ſideris eius coitu, neq; alio die coqui iubent. Præterea plumbeis uaſis, non æreis, nucibus iuglandibus additis, eas enim fumum excipere. Campania nobiliſſima expoſita ſub dio in cadis uerberari ſole, luna, imbre, uentis aptiſſimum uidetur.

De uitanda ebrietate. CAP. XXII.

AC ſi quis diligentius reputet, in nulla parte operoſior uita eſt, ceu non ſaluberrimum ad potus aquæ liquorem natura dederit, quo cætera omnia animantia utuntur. At nos uinum bibere & iumenta cogimus, tantoq; opere, tanto labore & impendio conſtat, quod hominis mentem mutet, ac furorem gignat, milibus ſcelerum huic deditis tanta dulcedine, ut magna pars non aliud uitæ præmium intelligat. Quinimo ut plus capiamus, ſacco frangimus uires: & alia irritamenta excogitantur: ac bibendi cauſa etiam uenena conficiuntur, alijs cicutam præſumentibus, ut bibere mors cogat, alijs pumicis farinam, & quæ referendo pudet docere. Cautiſſimos ex his balneis coqui uidemus, exanimesque efferri. Iam uero alios lectum expectare non poſſe, imò uerò nec tunicam, nudos ibi protinus anhelos ingentia uaſa corripere, uelut ad oſtentationem uirium, ac plene infundere, ut ſtatim euomant, rurſusque hauriant, idque iterum tertiumque: tanquam ad perdenda uina geniti, & tanquam effundi illa non poſſint, niſi per humanũ corpus. Huc pertinent peregrinæ exercitationes, & uolutatio in cœno, ac pectoroſa ceruicis repandæ oſtentatio. Per omnia hæc prædicatur ſitis quæri. Iam uerò quæ uaſa adulterijs cælatas tanquam per ſe parum doceat libidines temulentia. Ita uina ex libidine hauriuntur, atq; etiam præmio inuitatur ebrietas. Et ſi dijs placet, emitur alius, ut quantum biberit, tantum edat: & pretiũ uinolẽtiæ lege accipit. Alius quantum alea quæſierit, tantum bibit. Tunc auidi matronam oculi licentur, graues produnt marito: tunc animi ſecreta proferuntur. Alij teſtamenta ſua nuncupant: alij mortifera loquuntur, rediturasq; per iugulum uoces non continent, quàm multis ita interemptis. Vulgoq; ueritas iam attributa uino eſt. Interea ut optime cedat, ſolem orientem non uident, ac minus diu uiuunt. Hinc pallor, & genæ pendulæ, oculorũ ulcera, tremulæ manus, effundentes plena uaſa, & (quæ ſit pœna præſens) furiales ſomni, & inquies nocturna. Præmiumque ſummum ebrietatis libido portẽtoſa, ac iucundũ nefas. Poſtera die ex ore halitus * cadi, ac ferè rerũ omniũ obliuio, * fœtidi morsq; memoriæ. Rapere ſe ita uitam prædicant, cum priorẽ diem quotidie perdant, illi uero & uenientem. Tib. Claudio principe ante hos annos xl. inſtitutum, ut ieiuni biberẽt, potusq; uini antecederet cibos, externis & hoc artibus, ac medicorũ placitis nouitate aliqua ſeſe commendantium. Gloriam hac uirtute Parthi quærunt, famam apud Græcos Alcibiades meruit, apud nos cognomen etiã Nouellius Torquatus Mediolanenſis ad proconſulatũ uſq; è prætura honoribus geſtis, tribus congijs (unde & cognomen illi fuit) epotis uno impetu, ſpectãte miraculi gratia Tiberio principe in ſenecta iam ſeuero atq; etiã aliàs ſæuo, ſed ipſa iuuenta ad merum pronior fuerat. Eademq; commendatioẽ credidere L. Piſonẽ urbis Romæ * curæ ab eo delectum, quòd biduo duabusq; noctibus perpotationem * curatorem continuaſſet apud ipſum iam principẽ. Nec alio magis Druſus Cæſar regeneraſſe patrẽ Tiberium ferebatur. Torquati rara gloria (quãdo & hæc ars ſuis legibus conſtat) non labaſſe ſermone, nec leuatũ uomitione, nõ altera corporis parte. Dũ biberet matutinas obijſſe uigilias, plurimũ hauſiſſe uno potu, plurimum præterea alijs minoribus addidiſſe, optima fide non reſpiraſſe in hauriendo, neq; expuiſſe, nihilq; ad elidendũ in pauimentis ſonũ ex uino reliquiſſe, diligenti ſcito legum cõtra bibendi fallacias. Tergilla Ciceronem M. filium binos congios ſimul haurire ſolitum ipſi obijcit: Marcoq; Agrippæ à temulẽto ſcyphum impactu. Etenim hæc ſunt ebrietatis opera. Sed nimirũ hanc gloriã auferre Cicero uoluit interfectori patris ſui M. Antonio. Is enim ante eum auidiſſime apprehẽderat hanc palmã, edito etiã uolumine de ſua ebrietate: quo patrocinari ſibi auſus, approbauit plane (ut equidem arbitror) quãta per temulentiam mala terrarum orbi intuliſſet. Exiguo tẽpore ante prælium Actiacũ id uolumen euomuit: quo facile intelligatur ebrius iam ſanguine ciuiũ, & tanto magis eũ ſitiens. Namq; & hæc neceſſitas uitiũ comitatur, ut bibẽdi cõſuetudo augeat auiditatẽ. Scitumq; eſt Scitharũ legati, quanto plus biberint, tanto magis ſitire Parthos. Eſt & occidentis populis ſua ebrietas, fruge madida: pluribus modis per Gallias Hiſpaniasq;, nominibus alijs, ſed ratione eadem. Hiſpaniæ iam & uetuſtatẽ ferre ea genera docuerunt. Aegyptus quoque è fruge ſibi potus ſimiles excogitauit. Nullaque in parte mundi ceſſat ebrietas. Meros quippe hauriunt tales ſuccos, nec diluendo ut

mina mitigant. At hercule illic tellus fruges parere uidebatur. Heu mira uitiorum ſolertia, inuentū eſt quēadmodū aqua quoq; inebriaret. Duo ſunt liquores corporibus humanis gratiſsimi, intus uini, foris olei, arborum è genere ambo præcipui, ſed olei neceſſarius. Nec ſegniter uita in eo elaborauit. Quanto tamen in potu ingenioſior apparebit, ad bibendum generibus centū nonagintaquinq;, ſi ſpecies uero æſtimentur, penè duplici numero excogitatis, tantoq; paucioribus olei: De quo in ſequenti uolumine dicemus.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XV.

*

Naturæ frugiferarum arborum. CAP. I.

OLEAM Theophraſtus è celeberrimis Græcorum autoribus urbis Romæ anno circiter quadringenteſimoquadrageſimo, negauit niſi intra xl. M. paſſuum à mari naſci: Feneſtella uerò omnino non fuiſſe in Italia, Hiſpania, atque Africa, Tarquinio Priſco regnāte, ab annis populi Rom. clxxxiij. quæ nunc peruenit trans Alpes quoq;, & in Gallias, Hiſpaniaſq; medias. Vrbis quidem anno quingenteſimoquinto, Appio Claudio Cæci nepote, L. Iunio COSS. olei libræ duodenæ aſsibus ueniere. Et mox anno ſexcenteſimooctogeſimo, M. Seius L. F. ædilis curulis olei denas libras ſingulis aſsibus præſtitit populo Romano per totum annum. Minus ea miretur, qui ſciat poſt annos xxij. Cn. Pompeij iiij. cōſulatu oleum prouincijs Italiam miſiſſe. Heſiodus quoq; in primis cultum agrorum docēdam arbitratus uitām, negauit oleæ ſatorē fructū ex ea percepiſſe quenquā. Tam tarda tunc res erat. At nunc etiam in plantarijs ſerunt, tranſlatarumq; altero anno decerpūtur baccæ. Fabianus negat prouenire in frigidiſsimis oleam, neq; in calidiſsimis. Genera earū tria dixit Virgilius, orchites, & radios, & pauſias. Nec deſiderare raſtros aut falcem, ullámue curam. Sine dubio & in ijs ſolum maxime cœlumq; refert. Veruntamē & tondentur, cū & uites, atq; etiā interradi gaudent. Conſequēs earū uindemia eſt, arſq; uel maior, oleum quàm muſta temperandi. Ex eadem quippe oliua differunt ſucci. Primū omnium crudi, atq; nondum inchoatæ maturitatis, hoc ſapore præſtantiſsimo. Quin et ex ea prima unda preli laudatiſsima, ac deinde per diminutiones, ſiue (ut nuper inuentum eſt) exilibus regulis pede incluſo. Quanto maturior bacca, tanto pinguior ſuccus, minuſque gratus. Optima autem ætas ad decerpendum inter copiam bonitatemque, incipiente bacca nigreſcere. Noſtri uocant drupas, Græci uerò drypetas. Cætero diſtat, an maturitas illa in torcularibus fiat, an ramis: rigua fuerit arbor, an ſuo tantum bacca ſucco, nihilque aliud quàm rores cœli biberit.

De oleo. CAP. II.

VEtuſtas oleo tædium affert, nō item ut uino, plurimumq; ætatis annuo eſt, prouida (ſi libeat intelligere) natura, quippe temulentiæ naſcētibus uinis, uti neceſſe nō eſt: quinimo inuitat ad ſeruandum blanda inueterati caries. Oleo noluit parci, fecitque ea neceſsitate promiſcuum & uulgo. Principatum in hoc quoque bono obtinuit Italia toto orbe, maxime agro Venafrano, eiuſq; parte quæ Licinianū fundit oleum: unde & Liciniæ gloria præcipua oliuæ. Vnguēta hāc palmā dedere, accōmodato ipſis odore. Dedit & palatum delicatiore ſententia. De cætero baccas Liciniæ nulla auis appetit. Reliquū certamē inter Iſtriæ terrā & Bæticæ par eſt. Vicina bonitas prouincijs, excepto Africæ frugifero ſolo. Cereri totū id natura cōceſsit, oleum ac uinū nō inuidit tantū, ſatiſq; gloria in meſsibus fecit. Reliqua erroris plena, quem in nulla parte uitæ numeroſiorem eſſe docebimus.

De natura oliuæ, & oleæ incipiētis. CAP. III.

OLiuæ conſtant nucleo, oleo, carne, amurca. Sanies hæc eſt eius amara. Fit ex aquis, ideo ſiccitatibus minima, riguis copioſa. Suus quidem oliuæ ſuccus oleum eſt, idq; præcipue ex immaturis intelligimus, ſicut de omphacio docuimus. Augetur oleū ab Arcturi exortu ad xvi. calēdas Octob. poſtea nuclei increſcunt & caro. Cū ſitienti imbres copioſi acceſſere, uitiatur oleum in amurcam. Huius color oliuā cogit nigreſcere. Ideoq; incipiente nigritia minimum amurcæ, ante eam nihil. Et error hominū falſus, exiſtimātium maturitatis initium, quod eſt uitij proximū. Deinde quod oleum creſcere oliuæ carne arbitramur, cū ſuccus omnis in corpus abeat, lignumq; intus grandeſcat. Ergo tum maxime rigātur. Quod ubi cura multa ſiue imbribus accidit, oleum abſumitur, niſi conſecuta ſerenitate quæ corpus extenuet. Omnino enim, ut Theophraſto placet, eſt olei cauſa calor, quare & in torcularibus & iam in cellis multo igne quæritur. Tertia eſt culpa in parſimonia, quoniam propter impendium decerpendi expectatur, ut decidat oliua. Qui medium temperamentum in hoc ſeruant, perticis decutiunt, cum iniuria arborum, ſequentiſque anni damno. Quippe oliuantibus lex antiquiſsima fuit: Oleam ne ſtringito, néue uerberato. Qui cautiſsime agunt, harundine leui ictu, nec aduerſos percutiunt ramos. Sic quoq; alternare fructus cogitur, decuſsis germinibus. Nec minus, ſi expectetur ut cadat. Hærendo enim ultra ſuum tempus, abſumunt uenientibus alimentum, & detinent locum. Argumentum eſt, quòd niſi ante fauonium collectæ, nouas uires reſumūt & difficilius cadūt. Prima ergo ab autumno colligitur, uitio operæ non naturæ, pauſia cui plurimum carnis: mox orchites, cui olei: pòſt radius. Has enim ocyſsime occupatas, quia ſunt tenerrimæ, amurca cogit decidere. Differuntur uerò etiā in Martium menſem calloſæ, contra humorem pugnaces, ob idq; minime, Licinia, Cominia, Contia, Sergia, quam Sabini regiam uocant, non

ante

ante fauonij afflatum nigreſcentes, hoc eſt, ad ſextum idus Februarij. Tunc arbitrantur eas matureſcere, & quoniam probatiſſimum ex ijs fiat oleum, accedere etiam ratio prauitati uidetur. Feruntque frigore ſterilitatem fieri, ſicut copiam maturitate: cum ſit illa bonitas non temporis, ſed generis tarde putreſcẽtium in amurcam. Similis error collectam ſeruandi in tabulatis, nec priuſquam ſudet premendi, cum omni mora oleum decreſcat, amurca augeatur. Itaque uulgo nõ amplius ſenas libras ſingulis modijs exprimi dicunt. Amurcæ menſuram nemo agit, quanto ea copioſior reperiatur in eodem genere diebus adiectis. Omnino in uita error eſt publicus, tumore oliuæ creſcere oleum exiſtimantium: præſertim cum magnitudine copiam olei non conſtare, indicio ſint quæ regiæ uocantur, ab alijs maiorinæ, ab alijs phauliæ, grandiſſimæ, alioquin minimo ſucco. Et in Aegypto carnoſiſſimis olei exiguum. Decapoli uerò Syriæ perquam paruæ, nec cappari maiores, carne tamen commendantur. Quam ob cauſam Italicis tranſmarinæ præferuntur in cibis, cum oleo uincantur. Et in ipſa Italia cæteris picenæ, & Sidicinæ. Sale illæ priuatim condiuntur, & ut reliquæ, amurca ſapáue. Nec non aliquæ oleo ſuo ſine accerſita commendatione puræ innatant. colymbades: franguntur eædem herbarumq́; uiridium ſapore condiuntur. Fiunt & præcoces feruenti aqua perfuſæ, quamlibet immaturæ. Mirumque, dulcem ſuccum oliuas bibere, & alieno ſapore infici. Purpureæ ſunt & in ijs, ut uuis in nigrum colorem tranſeuntibus, pauſiæ. Sunt & ſuperbæ, præter iam dicta genera. Sunt & prædulces, per ſe tantum ſiccatæ, uuiſque paſſis dulciores: admodum raræ in Africa, & circa Emeritam Luſitaniæ. Oleum ipſum ſale uindicatur à pinguitudinis uitio. Cortice oleæ conciſo odorem accipit medicati, aliàs ut uino palati gratia nulla eſt. Nec tam numeroſa differentia: tribus ut plurimum bonitatibus diſtat. Odor in tenui argutior, & is tamen etiam in optimo breuis.

De natura olei. CAP. IIII.

OLeo natura tepefacere corpus, & cõtra algores munire. Eidemque feruores capitis refrigerare. Vſum eius ad luxuriam uertere Græci, uitiorum omnium genitores, in gymnaſijs publicando. Notum eſt, magiſtratus honoris eius octogenis ſeſtertijs ſtrigmenta olei uendidiſſe. Oleæ honorem Romana maieſtas magnum præbuit, turmas equitum idibus Iulijs ex ea coronando: item minoribus triumphis ouantes. Athenæ quoque uictores olea coronant, Græci uero oleaſtro Olympiæ.

De cultura oliuarum. CAP. V.

NVnc dicentur Catonis placita de oliuis. In calido & pingui ſolo radium maiorem, ſalentinam, orchitem, pauſiam, ſergianam, cominianam, albiceram ſeri iubet. Adijcitque ſingulari prudentia, quam earum in finitimis locis optimam eſſe dicant. In frigido autem & macro Licinianam. Pingui enim aut feruenti uitiare eius oleũ, arboremq́; ipſam fertilitate conſumi. Muſco præterea rubro infeſtari. Spectare olueta in fauonium loco expoſito ſolibus cenſet.

De ſeruãdis oliuis, & quomodo faciendum oleum. CAP. VI.

NEc alio ullo modo laudat condi oliuas, optime orchites et pauſias, quàm uel uirides in muria, uel fractas in lentiſco. Oleum quàm acerbiſſima oliua optimũ fieri. Cætero quàm primũ è terra colligendam. Si inquinata ſit, lauandam. Siccari triduo ſatis eſſe. Si gelent frigora, quarto die premendã. Hanc & ſale aſpergi. Oleũ in tabulato minui, deteriusq́; fieri. Item in amurca & fracibus. hæ ſunt carnes & inde fæces. Quare ſæpius die decapulandum, præterea in conchas & plumbeas cortinas, ære uitiari. Feruentibus omnia ea fieri, clauſisq́; torcularibus, & quàm minime uẽtilatis. Ideo nec ligna ibi cædi oportere. Qua de cauſa è nucleis ipſarum ignis aptiſſimus. Et è cortinis in labra fundendum, ut fraces & amurca liquentur. Ob id crebrius uaſa mundanda, fiſcinas ſpongia tergendas, ut quàm maxime pura ſynceritas cõſtet. Poſtea inuentum, ut lauarentur utique feruenti aqua, protinus prælo ſubijcerẽtur ſolida (ita enim amurca exprimitur) mox trapetis fracta premerentur. iterum premi plus quàm cẽtenos modios nõ probant. Factus uocatur. Quod uerò poſt molam primum eſt, flos. Factus tergeminos ferè à quaternis hominibus nocte ac die premi iuſſum eſt.

De oleo factitio. CAP. VII.

NOn erat tum factitium oleum: ideoq́; arbitror nihil à Catone dictum. Nunc eius genera plura. Primumq́; perſequemur ea quæ ex arboribus fiũt, & inter illas ante omnes ex oleaſtro. Tenue id, multoq́; amarius quàm oleæ, tantum ad medicamentum utile. Similimũ huic eſt ex chamelæa frutice ſaxoſo, nõ altiore palmo, folijs oleaſtri, bacciſq́;. Proximũ fit & è cici, arbore in Aegypto copioſa, alij crotonẽ, alij trixin, alij ſeſamum ſylueſtre appellant: ibiq́; non pridem. Et in Hiſpania repẽtè prouenit altitudine oleæ, caule ferulaceo: folio uitium, ſemine uuarũ gracilium, pallidarumq́;. Noſtri eam ricinum uocant à ſimilitudine ſeminis. Coquitur id in aqua, innatansque oleum tollitur. At in Aegypto ubi abundat, ſine igne & aqua ſale aſperſum exprimitur, cibis fœdum, lucernis utile. Amygdalinum, quod aliqui metopium uocant, ex amaris nucibus areſactis, et in offam cõtuſis, aſperſis aqua, iterumq́; tuſis exprimitur. Fit & è lauro, admixto druparum oleo. Quidamq́; è baccis exprimunt tantum: alij folijs modo, aliqui folio & cortice baccarum. Necnon ſtyracem addunt, alioſq́; odores. Optima laurus ad id latifolia, ſylueſtris, nigra baccis. Simile eſt è myrto nigra, & hæc latifolia melior. Tonduntur baccæ aſperſæ calida aqua, mox decoquuntur. Alij foliorũ molliſſima decoquunt in oleo, & exprimunt. Alij deiecta ea in oleum prius ſole maturant. Eadem ratio & in ſatiua myrto, ſed præfertur ſylueſtris

minore ſemine, quam quidam oxymyrſinem uocant, alij chamæmyrſinen, alij acaron à ſimilitudine. Eſt enim breuis, fruticoſa. Fit & ex citro, cupreſſo, nucibus iuglandibus, quod caryinon uocant: malis cedri, quod cedreleon. Ex grano quoq; gnidio purgato ſemine & taſo. Item lentiſco: nam & cyprinum è glande Aegyptia ut fieret odorum cauſa, dictum eſt. Indi ex caſtaneis et ſeſama atq; oriza facere dicũtur: Ichthyophagi è piſcibus. Inopia cogit aliquãdo luminum cauſa & è platani baccis fieri, aqua & ſale maceratis. Et œnanthinũ fit de ipſa œnanthe, ut dictũ eſt in unguẽtis. Gleucino muſtum incoquitur uapore lẽto: ab alijs ſine igne circundatis uinaceis diebus xxij. bis ſingulis permixtis: conſumiturq; muſtũ oleo. Aliqui non ſampſucum tantũ admiſcent, ſed etiam pretioſiora odoramenta. Et in gymnaſijs quoq; conditur odoribus, ſed uiliſsimis. Fit & de aſpalatho, calamo, balſamo, iri, cardamomo, meliloto, nardo gallico, panace, ſampſuco, helenio, cinnami radice, omnium ſuccis in oleo maceratis expreſsiſq́ue. Sic & rhodinum è roſis, iuncinum è iunco, quod eſt roſaceo ſimillimum. Item hyoſcyamo, lupinis, & narciſſo. Plurimum autem in Aegypto è raphani ſemine, aut gramine herba, quod chortinon uocant. Item ſeſama & urtica, quod cnecinum appellant. E lilio & alibi fit ſub diuo, ſole, luna, pruina maceratum. Suis herbis componunt inter Cappadociam & Galatiam, quod Selgiticum uocant, neruis admodum utile: ſicut in Italia è gummi. E pice fit quod picinum appellant, cum concoquitur uelleribus ſupra halitum eius expãſis atq; ita expreſſis, probatum maxime è Brutia. Eſt enim pinguiſsima & reſinoſiſſima. Color oleo fuluus. Sponte naſcitur in Syriæ maritimis, quod elæomeli uocant. Manat ex arboribus pingue, craſsius melle, reſina tenuius, ſapore dulci, & hoc medicis. Veteri quoque oleo uſus eſt ad quædam genera morborum. Exiſtimatur & ebori uindicando à carie utile eſſe. Certe ſimulacrum Saturni Romæ intus oleo repletum eſt.

De amurca. CAP. VIII.

SVper omnia autẽ celebrauit amurcã laudibus Cato. Dolia olearia cadosq; illa imbui, ne bibant oleum. Amurca ſubigi areas terẽdis meſsibus, ut formicæ rimæq; abſint. Quin & lutũ parietũ ac tectoria & pauimenta horreorũ frumenti, ueſtiariũ etiam contra teredines ac noxia animalia, amurca aſpergi: ſemina frugũ perfundi: morbis quadrupedũ, arborũ quoq; illa medendũ, efficaci ad ulcera interiora humanis quoque oris. Lora etiã ac coria omnia, et calceamina, axesq; decocta ungi, atq; æramenta contra æruginẽ colorisq; gratia elegãtioris: & totã ſupellectilẽ ligneam, ac uaſa fictilia, in quis ficũ aridam libeat aſſeruare: aut ſi folia baccasq; in uirgis myrti, aliúdue id genus ſimile. Poſtremo ligna macerata amurca, nullius fumi tædio ardere. Oleam ſi lambendo capra lingua cõtigerit, depaueritque primo germinatu, ſterileſcere, autor eſt M. Varro. Et hactenus de olea atq; oleo.

Pomorũ omniũ genera & naturæ. CAP. IX.

REliqui arborum fructus, uix ſpecie figuráue, non modo ſaporibus ſuccisq́ue toties permixtis atque inſitis, enumerari queunt.

Nucũ pinearũ genera quatuor. CAP. X.

GRandiſsimus pineis nucibus, altiſsi meq; ſuſpenſus, intus exiles nucleos lacunatis includit toris, ueſtitos alia ferruginis tunica, mira naturæ cura molliter ſemina collocandi. Harum genus alterũ Tarentinũ, digitis fragili putamine, auiumq; furto in arbore. Tertium ſapinium è picea ſatiua, nucleorũ cute uerius quàm putamine, adeo molli, ut ſimul mãdatur. Quartũ pityida uocant è pinaſtris, ſingularis remedij aduerſus tuſsim. In melle decoctos nucleos Taurini aquicelos uocãt. Pinea corona uictores apud Iſthmũ coronãtur.

De malo cotoneo. CAP. XI.

HIs proxima amplitudine mala quæ uocamus cotonea, & Græci cydonea, ex Creta inſula aduecta. Incuruatos trahunt ramos, prohibentq; creſcere parentẽ. Plura eorũ genera. Chryſomela, inciſuris diſtincta, colore ad aurũ inclinato. Quæ candidiora, noſtratia cognominata, odoris præſtãtiſsimi. Eſt et Neapolitanis ſuus honor. Minora ex eodẽ genere ſtruthea, odoratius uibrãt, ſerotino prouentu, præcoci uerò muſtea. Struthea autẽ cotonea inſita ſuum genus fecere muluianum, quæ ſola ex his uel cruda manduntur. Omnia iam & uirorum ſalutatorijs cubilibus incluſa, ſimulacris noctium conſcijs impoſita. Sunt præterea parua ſylueſtria, à ſtrutheis odoratiſsima, in ſepibus naſcentia. Mala appellamus, quanquam diuerſi generis, perſica, & granata, quæ in punicis arboribus nouem generũ dicta ſunt. His acinus ſub cortice intus, illis lignum in corpore. Necnon & quædam è piris libralia appellata, amplitudinem ſibi ponderis nomine aſſerunt.

De Perſico, genera quatuor. CAP. XII.

SEd Perſicorũ palma duracinis. Nationũ habent cognomen Gallica & Aſiatica. Poſt autumnũ matureſcunt, æſtate præcocia intra xxx. annos reperta, & primo denarijs ſingulis uenundata. Supernatia è Sabinis ueniunt, popularia undiq;. Pomum innocuũ expetitur ægris: Pretiumq; iam ſingulis triceni nũmi fuere, nullius maiore: quod miremur, quia non aliud fugacius. Longiſsima nanque decerpto biduis mora eſt, cogitq́ue ſe uenundari.

De pruno, genera undecim. CAP. XIII.

INgens poſtea turba prunorũ, uerſicolor, nigra, candicans. Hordearia appellata, à comitatu frugis eius. Alia eodem colore ſerotora maioraq;, aſinina cognominata à uilitate. Sunt & nigra, ac laudatiora ſerina, atq; purpurea. Necnon ab externa gente Armeniaca, quæ ſola & odore cõmendantur. Peculiaris impudentia eſt nucibus inſitorũ, quæ faciẽ parentis ſuccumq́ue adoptionis exhibent, appellata ab utroq; nuci pruna. Et hæc autem & perſica, & cerina, ac ſylueſtria, ut uuæ autũno cadis condita, uſq; ad alia naſcentia ætatẽ

sibi

ſibi prorogant. Reliquorū uelocitas cito miteſcentium tranſuolat. Nuper in Bætica malina appellari cœperūt malis inſita, & alia amygdalina amygdalis. His intus in ligno nucleus amygdalæ eſt: nec aliud pomum ingenioſius geminatum eſt. In peregrinis arboribus dicta ſunt Damaſcena, à Syriæ Damaſco cognominata, iam pridem in Italia naſcentia, grandiore quāquam ligno, & exiliore carne, nec unquam in rugas ſiccata, quoniam ſoles ſui deſunt. Simul dici poſſunt populares eorum myxæ, quæ & ipſe nunc cœpere Romæ naſci inſitæ ſorbis. In totum quidem perſica peregrina etiam Aſiæ Græciæq; eſſe, ex nomine ipſo apparet, atque ex Perſide aduecta. Sed pruna ſyluestria ubiq; naſci certum eſt. Quo magis miror, huius pomi mentionem à Catone non habitā, præſertim cum condenda demonſtraret quædam & ſyluestria. Nam perſica arbores ſero, & cum difficultate tranſiere, ut quæ in Rhodo nihil ferant, quod primum ab Aegypto earum fuerat hoſpitium. Falſum eſt, uenenata cum cruciatu in Perſis gigni, & pœnarū cauſa à regibus trāslata in Aegyptū, & terra mitigata. Id enim de Perſea diligentiores tradunt, quæ in torū alia eſt, myxis rubētibus ſimilis, nec extra orientē naſci uoluit. Eam quoq; eruditiores negauerūt ex Perſide propter ſupplicia tranſlatam, ſed à Perſeo Memphi ſatam. Et ob id Alexandrum illa coronari uictores ibi instituiſſe, in honorē ataui ſui. Semper autem folia habet & poma, ſubnaſcentibus alijs. Sed pruna quoque omnia poſt Catonem cœpiſſe manifeſtum eſt.

De diuerſis generibus malorum, genera uigintinouem. CAP. XIIII.

MAlorum plura ſunt genera. De citreis cum ſua arbore diximus. Medica autem Græci uocāt patriæ nomine. Aeque peregrina ſunt zizipha, et tuberes, quæ & ipſa nō pridem uenere in Italiam. Hæc ex Aphrica, illa ex Syria. Sex. Papinius, quem conſulem uidimus, primus utraq; attulit, diui Augusti nouiſsimis temporibus, in castrorū aggeribus ſata, baccis ſimiliora quàm malis, ſed aggeribus præcipue decora, quoniā & in tecta iam ſyluæ ſcandunt. Tuberum duo genera: Candidum, & à colore ſericū dictum. Penè peregrina ſunt in uno Italiæ agro Veronenſi naſcentia, quæ lanata appellantur. Lanugo ea obducit, struthea quidem perſicaq; plurima: his tamen peculiare nomen dedit, nulla alia commendatione inſignibus. Reliqua cur pigeat nominatim indicare, cum conditoribus ſuis æternam propagauerint memoriam, tanquā ob egregium aliquod in uita factum? Niſi fallor apparebit ex eo ingenium inſerendi: nihilq; tam paruum eſſe, quod non gloriam parere poſsit. Ergo habent originem à Matio, Geſtioq; & Manlio, item Claudio. Quibus cotoneo inſito ab Appio è Claudia gente, Appiana ſunt cognominata. Odor eſt his cotoneorum, magnitudo quæ Claudianis, color rubens. Ac ne quis id ambitu ualuiſſe claritatis & familiæ putet, ſunt & ſceptiana ab inuentore libertino, inſignia rotunditate. Cato adijcit quiriana, & quæ tradit in dolijs condi ſcantiana. Omnium autem nuperrime adoptata ſunt parua, gratiſsimi ſaporis, quæ petiſia nominantur. Patrias nobilitauere camerina & græcula. Cætera è cauſis traxere nomen: germanitatis cohærentia & gemella, nunquam ſingula in fœtu, colorıs ſerica, cognationis melapia. Mustea à celeritate miteſcendi: quæ nunc melimela dicuntur, à ſapore melleo. Orbiculata à figura orbis in rotunditatem circumacti. Hæc in Epiro primum proueniſſe, argumento ſunt Græci, qui epirotica uocant. Mammarū effigie orthomaſtica. A conditione caſtrati ſeminis, quæ ſpadonia appellant Belgæ. Melofolijs foliū unum, aliquando & geminum erumpit è latere medio. Celerrime in rugas marceſcunt pannucea. Stolide tument pulmonea. Sunt quibus ſanguineus eſt color, origine ex mori inſitu tracta. Cunctis uerò quæ fuerunt à ſole, partes rubent. Sunt & parua gratia ſaporis, atque etiam acutiora odore, ſyluestria. Id peculiare improbitatis & acerbitatis conuitium, & uis tanta, ut aciem gladij præſtringat. Dacis ferme uiliſſimis nomen, quanquam primis aduentu decerpiique properantibus.

De piris & inſitorum uarietate. CAP. XV.

EAdem cauſa in piris taxatur ſuperbiæ cognomine. Parua hæc, ſed ocyſsima. Cunctis autē cruſtumina gratiſsima. Proxima ijs falerna à potu, quoniam tanta uis ſucci abundat. Lactea hæc uocantur, in ijsq; alia colore nigro donant Syriæ. Reliquorū nomina aliter in alijs atq; alijs locis appellantur. Sed confeſsis urbis uocabulis autores ſuos nobilitauere decimiana, & ex eo tractū, quod pſeudodecimianū uocant. Dolobelliana longiſsimi pediculi. Pōponiana cognomine mām̄oſa, liceriana, ſeueriana: & quæ ex ijs nata ſunt tyranniana, longitudine pediculi diſtantia. Fauoniana rubra, paulo ſuperbis maiora. Lateriana, Anitiana poſt autūnalia acidulo ſapore iucunda. Tiberiana appellantur, quæ maxime Tiberio principi placuere. colorantur magis ſole, grandeſcuntq;, alioquin eadem eſſent quæ liceriana. Patria nomina habent, ſeriſsima omnium amerina, picentina, numantina, alexādrina, numidiana, græca, & in ijs tarentina: ſignina, quæ alij à colore teſtacea appellant, ſicut onychina, purpurea. Ab odore myrapia, laurea, nardina. A tempore hordearia, collo ampullacea, & coriolana. Brutiæ gētilitatis cucurbitana, acidula ſucci. Incerta nominum cauſa eſt barbaricis uenereiſq; quæ colorata dicunt: regijsq; quæ minimo pediculo ſeſsilia, patricijs, uoconijs, uiridibus oblongisq;. Præterea dixit uolema Vergilius à Catone ſumpta, qui & ſemētina, et mustea nominat. Pars hæc uitæ iam pridem peruenit ad culmen, expertis cuncta hominibus. Quippe cum Virgilius inſitam nucibus arbutū, malis platanum, ceraſis ulmum dicat. Nec quicquam amplius excogitari poteſt. Nullum certe pomum nouum diu iam inuenitur. Neque omnia inſita miſceri fas eſt, ſicut nec ſpinas inſeri, quando

fulgura expiari non queunt facile: quotq; genera inſita fuerunt, tot fulgura uno ictu pronunciantur. Turbinatior piris figura. In ijs ſerotina ad hyemem uſq; ad matrem pendent gelu matureſcentia, græca, ampulacea, laurea: ſicut in malis amerina, ſcantiana. Conduntur uerò pira ut uuæ, ac totidem modis: neque aliud in cadis præterquã pruna. Pomis proprietas piriſq; uini: ſimiliterq; in ægris medentes cauent: ac uino & aqua coquuntur, atque pulmentarij uicem implent, quod nõ alia præter cotonea & ſtruthea.

De pomis ſeruandis. CAP. XVI.

IN uniuerſum uerò de pomis ſeruandis præcipitur: pomaria in loco frigido ac ſicco contabulari, ſeptentrionalibus feneſtris ſereno die patere, auſtros ſpecularibus arcere, aquilonis quoque afflatu poma deturpante rugis. Colligi mala poſt æquinoctium autumnale, neque ante xv. lunam, neque ante primam horam. Cadiua ſeparari, ſtramentis, ſtoreis, paleíſue ſubſterni. Rara componi, ut limites peruij ſpiritum æqualem accipiant. Amerina maxime durare, melimela minime.

De cotoneis, Punicis, piris, & ſorbis, & uuis ſeruandis. CAP. XVII.

COtoneis interclusis ſpiramentum omne adimendum, aut incoqui melle ea immergíue oportere. Punica aqua marina feruente indurari, mox triduo ſole ſiccata, ita ne nocturno rore contingantur, ſuſpendi. Cum libeat uti, aqua dulci perlui. M. Varro & in dolijs harenæ ſeruari iubet, & immatura obrui terra in ollis fundo effracto, ſed ſpiritu excluſo, ac ſurculo pice illito. Sic etiam creſcere amplitudine maiore quàm poſsint in arbore. Cætera mala folijs ficulnis, præterquam cadiuis, ſingula conuolui, ciſtiſque uitilibus condi, uel creta figlinarum illini. Pira in uaſis fictilibus picatis inuerſis obrui inter ſcobes. Tarentina ſeriſsime legi. Anitiana ſeruari et in paſſo. Sorba uerò & in ſcrobibus gypſato operculo, duûm pedum terra ſuperinducta, in loco aprico, inuerſis uaſis, & in dolijs ut uuas cum ramis ſuſpendi. E proximis autoribus quidam altius curam petunt: deputarique ſtatim poma ac uites ad hunc uſum præcipiunt, decreſcente luna, poſt horam diei tertiam, cœlo ſereno, ac ſiccis uentis. Similiter deligi & ex locis ſiccis, & ante perfectam maturitatem, addito ut luna infra terram ſit: uuas cum malleolo ſarmenti duro, demptis forfice corruptioribus acinis, in dolio picato recenti ſuſpendi, excluſa omni aura operculo & gypſo: ſic & ſorba ac pira, illitis omnium ſurculis pice. Dolia procul ab aqua eſſe. Quidam ſic cum palmite in gypſo condunt, capitibus eius ſcillæ infixis utrinque. Alij etiam uina habentibus dolijs, dum ne contingant ea uuæ. Aliqui mala in patinis fictilibus fluitantia, quo genere & uino odorem acquiri putant. Aliqui omnia hæc in milio ſeruare malunt. Plerique uerò in ſcrobe duûm pedum altitudinis harena ſubſtracto, & fictili operculo, dein terra, operto. Creta quidam etiam figlina uuas illinunt, ſiccataſque ſole ſuſpendunt, in uſu diluentes cretam. Eandem pomis in uino ſubigunt. Mala uerò generoſiſsima eadem ratione cruſtant gypſo uel cera: quæ niſi maturuerint, incremento calycem rumpunt. Semper autem in pediculos collocant ea. Alij decerpunt cum ſurculis, eoſq; in medullã ſambuci abditos obruunt, ut ſuprà ſcriptum eſt. Alij ſingulis malis piriſque ſingula uaſa fictilia aſsignant, & opercula eorum picata dolio iterum includunt. Necnõ aliqui in floccis capſiſque, quas luto paleato illinunt. Alij hoc idem in patinis fictilibus: aliqui & in ſcrobe ſubiecta harena, ita ſicca operiunt mox terra. Sunt qui cotonea cera Pontica illita melle demergant. Columella autor in puteos ciſternáſue in fictilibus uaſis pice diligenti cura illitis mergi. Liguria maritima Alpibus proxima, uuas ſole ſiccatas iunci faſcijs inuoluit, cadiſq; conditas gypſo includit. Hoc idem Græci platani folijs, aut uitis ipſius, aut fici, uno die in umbra ſiccatis, atque in cado uinaceis interpoſitis. Quo genere Coa uua & Berytia ſeruantur, nullius ſuauitati poſtferendæ. Quidam ut has faciant, in cinere lixiuio tingunt protinus quàm deeraxere uitibus, mox in ſole ſiccant: tum folijs (ut ſuprà dictum eſt) inuolutas uinaceis ſtipant. Sunt qui malunt uuas in ſcobe ramentiſue abietis, populi, fraxini ſeruare. Sunt qui ſuſpendi procul malis, protinuſque in granarijs iubeant, quoniam optime ſit operimento puluis penſilibus. Contra ueſpas remedio eſt, oleo aſpergi ex ore. De palmis diximus.

De ficis genera xxix. CAP. XVIII.

E Reliquo genere pomorum ficus ampliſsima eſt: quædamque & piris magnitudine æmulæ. De Aegyptia Cypriaq; miraculis retulimus inter externas. Idæa rubet oliuæ magnitudine, rotundior tãtum, ſapore meſpili. Alexandrinam hanc ibi uocãt, craſsitudine cubitali ramoſam, materia ualidam, lentã, ſine lacte, cortice uiridi, folio tiliæ, ſed molli. Oneſicritus tradit in Hyrcania multũ noſtris eſſe dulciores, fertilioreſq;, ut quæ modios cclxx. ſingulæ ferant. Ad nos ex alijs tranſiere gentibus, Chalcide, Chio: quarũ plura genera. ſiquidem & Lydia quæ ſunt purpureæ, & mamillanæ, ſimilitudinẽ earum habent: & calliſtruthiæ parũ ſapore præſtantiores, ficorũ omnium frigidiſsimæ. Nam de Africanis, quas multi præferunt cunctis, magna quæſtio eſt: cum id genus in Africam nuperrime trãſierit, patriæ nomen obtinent. Nam Alexandrinæ è nigris eſt, candicante rima, cognomine delicatæ. Nigra & Rhodia eſt, & Tiburtina de præcocibus. Sunt & autorum nomina ijs, Liuiæ, Pompeiæ: *ſiccãdis hæc ſole in annuos uſus aptiſsima, cum mariſcis, & quas harũdinum folij macula uariat. Eſt & Herculanea, & albicerata, & aratia alba, pediculo minimo, latiſsima. Primo autẽ prouenit porphyritis, longiſsimo pediculo. Comitatur eam è minimis & uiliſsimis, popularis dicta. Contra nouiſsima ſub hyeme maturatur chelidonia. Sunt præterea eædem

* ſiccatæ hæ ſole in ãnuos uſus aptiſsimæ, cum

ſerotina

ſerotinæ & præcoces, biferæ, alba ac nigra, cum meſſe uindemiaq; matureſcentes. Serotinæ & à corio appellata duro: ex Chalcidicis quarundam trifero prouentu. Tarenti tantum prædulces naſcuntur, quas uocant omas. Cato de ficis ita memorat. Ficos mariſcas in loco cretoſo aut aperto ſerito. In loco autem craßiore aut ſtercorato, Africanas, & herculaneas, ſaguntinas, hybernas, tellanas, atras pediculo longo. Poſtea tot ſubiere nomina atque genera, ut uel hoc ſolum æſtimantibus appareat, mutatam eſſe uitam. Sunt & hybernæ quibuſdã prouincijs, ſicuti Mœſia, ſed artis, nõ naturæ. Paruarũ genus arborum poſt Autumnũ fimo contegunt, deprehenſasque in his hyeme groſſos: quæ mitiore cœlo refoſſa cum arbore atque in lucem remiſſæ, nouos ſoles, aliosque quàm quibus uixere, auide tanquam iterum natæ accipiunt: & cum uenientium flore matureſcunt, alieno præcoces anno, in tractu uel gelidißimo. Sed à Catone appellata iam tum Africana, admonet & Africa, ad ingens documentum uſo eo pomo. Nanque perniciali odio Carthaginis flagrans, nepotumque ſecuritatis anxius, cum clamaret omni ſenatu Carthaginem delendam, attulit quodam die in curiam præcocem ex ea prouincia ficum. Oſtendensque patribus, interrogo uos, inquit, quando hoc pomum demptum putatis ex arbore? Cum inter omnes recens eſſe conſtaret. Atqui tertium, inquit, ante diem ſcitote decerptum Carthagine, tam propè à muris habemus hoſtem: ſtatimque ſumptum eſt tertium Punicum bellum, quo Carthago deleta eſt, quanquam Catone anno ſequente rapto. Quid primum in eo miremur? curam ingenij, an occaſionem fortuitam? celeritatemq; curſus, an uehementiam uiri? Supra omnia quiddã eſt, quo nihil equidem duco mirabilius, tantam illam urbem, & de terrarũ orbe per cxx. annos æmulam, unius pomi argumento euerſam: quod non Trebia aut Traſymenus, non Cannæ buſto inſignes Romani nominis perficere potuere: non caſtra Punica ad tertium lapidem uallata, portæque Collinæ adequitans ipſe Annibal. Tanto propius Carthaginem pomo Cato admouit. Colitur ficus arbor in foro ipſo ac comitio Romæ nata, ſacra fulguribus ibi conditis. Magisque ob memoriam eius, quæ nutrix Romuli ac Remi cõditoris appellata: quoniam ſub ea inuenta eſt lupa infantibus præbens rumen (ita uocabãt mammam) miraculo ex ære iuxtà dicato, tanquam in comitium ſponte tranſiſſet. Adacto nauigio ilico areſcit, rurſusq; cura ſacerdotum ſeritur. Fuit & ante Saturni ædem urbis anno cclx. ſublata ſacro à ueſtalibus facto, cũ Syluani ſimulacrũ ſubuerteret. Eadem fortuito ſatu uiuit in medio foro, quà ſidentia imperij fundamenta oſtento fatali Curtius maximis bonis, hoc eſt, uirtute ac pietate, ac morte præclara expleuerat. Aeque fortuita eodem loco eſt uitis atque olea, umbra gratia ſedulitate plebeia ſata. Ara inde ſublata gladiatorio munere diui Iulij, quod nouißime pugnauit in foro. Admirabilis eſt pomi huiuſce feſtinatio, unius in cunctis, ad maturitatem properantis arte naturæ.

De caprifico, & caprificatione. CAP. XIX.

CAprificus uocatur è ſylueſtri genere ficus nunquam matureſcẽs, ſed quod ipſa nõ habet alijs tribuens, quoniam eſt naturalis cauſarum tranſitus, atque è putreſcentibus identidem generatur aliquid. Ergo culices parit: hi fraudati alimento in matre, putri eius tabe, ad cognatã uolant: morſuq; ficorum crebro, hoc eſt, auidiore paſtu aperientes ora earũ, atque ita penetrantes, intus ſolem primo ſecum inducunt, cerealesq; auras immittunt foribus apertis. Mox lacteum humorẽ, hoc eſt, infantiã pomi abſumũt, quod fit & ſponte. Ideoq; ficetis caprificus permittitur ad rationẽ uenti, ut flatus euolantes in ficus ferat. Inde repertũ, ut illatæ quoq; aliunde, & inter ſe colligatæ inijcerentur fico: quod in macro ſolo & aquilonio nõ deſideratur, quoniam ſponte areſcunt loci ſitu, rimisq; eadẽ, quæ culicũ opera, cauſa perficit: necnon ubi multus puluis, quod euenit maxime frequẽti uia appoſita. Nanq; & pulueri uis ſiccandi, ſuccumq; lactis abſorbendi: quæ ratio puluere & caprificatione hoc quoq; præſtat ne decidant, abſumpto humore tenero, & cũ quadã fragilitate ponderoſo. Ficis mollis omnibus tactus: maturis frumenta intus: ſuccus matureſcentibus lactis, percoctis mellis. Seneſcunt in arbore, anusq; diſtillant gummi modo lacrymam, ſiccanturq;. Honos laudatas ſeruat in capſis, Ebuſo inſula præſtantißimas, amplißimasq;, mox in Marrucinis. At ubi copia abundat, implentur orcæ in Aſia, cadi autẽ in Ruſpina Africa urbe, panisq; ſimul & obſonij uicẽ ſiccatæ implent: utpote cum Cato cibaria ruris operarijs iuſta ceu lege ſanciens, minui iubeat per fici maturitatem. Cum recẽti fico ſalitis uice caſei ueſci, nuper excogitatum eſt. Ex hoc genere ſunt, ut diximus coctanæ & caricæ, quæq; conſcendenti nauim aduerſus Parthos omen fecere M. Craſſo, uenales prædicantis uoce cauneæ. Omnia hæc in Albenſe rus è Syria intulit L. Vitellius, qui poſtea cenſor fuit, cũ legatus in ea prouincia eſſet, nouißimis Tiberij Cæſaris temporibus.

De meſpilis, & eorum generibus tribus. CAP. XX.

MAlorum pirorumque generi adnumerentur iure meſpila atque ſorba. Meſpilis tria genera, anthedon, ſetania. Tertium degenerat, tametſi anthedoni ſimilius eſt, quod gallicum uocant. Setaniæ maius pomum candidiusq;, acini molliore ligno. cæteris minus pomum, ſed odore præſtãtius, & quod diutius ſeruetur. Arbor ipſa de amplißimis. Folia antequam decidant, rubeſcunt, radices multæ atque altæ, & ideo inextirpabiles. Non fuit hæc arbor in Italia Catonis æuo.

De ſorbis genera quatuor. CAP. XXI.

SOrbis quadruplex differentia. Alijs enim eorum rotunditas mali, alijs turbinatio piri, alijs ouata ſpecies ceu malorum aliquibus. Hæc obnoxia acori.

dida. Totiſque ſuccus & caro eſt, ijs præcipue, quibus paruulum ineſt ligni. Magna & baccis differentia. Aliæ nanque ſunt oliuis, lauris: & alio modo loto, cornis: alio myrtis, lentiſco. Aquifolio enim ac ſpinæ ſine ſucco: medioq; etiamnum genere inter baccas acinosque ceraſis. Pomum his primo candidum, & ferè omnibus baccis. Mox alijs nireſcit, ut oliuis, lauris: rubet uero moris, ceraſis, cornis. Deinde nigreſcit, moris, ceraſis oliuis.

De ceraſis genera octo. CAP. XXV.

CEraſi ante uictoriam Mithridaticam L. Luculli nõ fuere in Italia. Ad urbis annum d.clxxx. is primum uexit è Ponto, annisque cxx. trans Oceanum in Britanniam uſque peruenere. Eadem, ut diximus, in Aegypto nulla cura potuere gigni. Ceraſorum aproniana maxime rubent: nigerrima ſunt, ut Actia. Cæciliana uero & rotunda. Iuliana gratus ſapor, ſed penè tantum ſub arbore ſua, adeo teneris, ut geſtatum non tolerent. Principatus duracinis, quæ Pliniana Campania appellat: in Belgica uero Luſitanis. In ripis etiam Rheni. Tertius ijs colos è nigro ac rubenti uiridique ſimilis matureſcentibus ſemper. Minus quinquennium eſt, quod prodiere quæ uocant laurea: non ingratæ amaritudinis, inſitæ in lauro. Sunt & Macedonica paruæ arboris, raroque tria cubita excedentis, & minore etiamnum frutice chamaceraſi. Inter prima hoc è pomis colono gratiã annuam refert. Septentrione frigiduq; gaudet. Siccatur etiam ſole, conditurq; ut oliua cadis.

De corno & lentiſco. CAP. XXVI.

QVæ cura et cornis atq; lentiſco adhibetur, ne quid non hominis uentri natũ eſſe uideatur. Miſcentur ſapores, & alio alius placere cogitur. Miſcentur uero & terræ cœliq; tractus. In alio cibi genere India aduocatur, in alio Aegyptus, Creta, Cyrene, ſingulæque terræ. Nec ceſſat in ueneficijs uita, dummodo omnia deuoret. Planius hoc fiet in herbarum natura.

De generib. ſuccorũ, & de odore. CAP. XXVII.

INterim quæ ſunt communia, & pomis omnibusq; ſuccis ſaporum genera xiij. reperiuntur, dulcis, ſuauis, pinguis, amarus, auſterus, acer, acutus, acerbus, acidus, ſalſus. Præter hæc, tria ſunt genera mirabili maxime natura. Vnum, in quo plures pariter ſentiuntur ſapores, ut uinis. Nanque in his & auſterus, & acutus, & dulcis, & ſuauis, omnes alieni. Alterum eſt genus, in quo ſit & alienus quidem, ſed & ſuus quidam & peculiaris, ut in lacte. Siquidem ineſt ei quod tamen iure dici dulce, & pingue, & ſuaue non poſſet, obtinente lenitate, quæ ipſa ſuccedit in saporis uicem. Nullus hic aquis, ne ſuccus quidem, ut tamen eo ipſo fiat aliquis, ac ſuum genus faciat. Sentiri quidem aquæ saporẽ ullum ſuccumue, uitium eſt. Magnũ his omnibus in odore momentum, & magna cognatio, qui & ipſe nullus eſt aquis: aut ſi ſentitur, omnino uitiũ eſt. Mirũ tria naturæ præcipua elementa ſine ſapore eſſe, ſine odore, ſine ſucco: aquas, aëra, ignes.

De ſuccis fructuum, & arborum, & coloribus, & odoribus, & natura pomorũ, & de commendatione fructuum. CAP. XXVIII.

ERgo ſuccorum uinoſus piro, moro, myrto: minime (quod miremur) uuis. At pinguis oliuæ, lauro, nuci iuglandi, amygdalis: dulcis uuis, ficis, palmis: aquoſus prunis, magna differentia & in colore ſucci. Sanguineus moris, ceraſis, cornis, uuis nigris. Idem albis candidus. Lacteus in capite ficis, in corpore non item: Spumeus malis, nullus perſicis, cum præſertim duracina ſucco abundent: ſed quis eius ullum dixerit colorem? Sua & in odore miracula. Malis acutus, perſicis dilutus, dulcibus nullus. Nam & uinum tale ſine odore, tenue odoratius. Multoque celerius talia ad olfactum ueniunt quàm pinguia. Quæ odorata, non eadem in guſtu tenera, quia non ſunt pariter odor & ſapor. Quamobrem citreis odor acerrimus, ſapor aſperrimus, quadantenus & cotoneis: nullusq; odor ficis. Et hactenus ſint ſpecies ac genera pomorum. naturas arctius colligi par eſt. Alia ſiliquis gignuntur, ipſis dulcibus, ſemenque complexis amarum: cum in pluribus ſemina placeant, in ſiliqua damnentur. Alia baccis, quarum intus lignum, & extrà caro, ut oliuis, ceraſis. Aliquorum intus bacca, foris lignum, ut in his quæ in Aegypto diximus gigni. Quæ baccis natura, eadem & pomis. Aliorum intus corpus, & foris lignum, ut nucum. Alijs foris corpus. intus lignum, ut perſicis & prunis, uitiumque cinctum fructu, cum fructus alibi muniatur uitio. Putamine clauduntur nuces, corio caſtaneæ. Detrahitur hoc ijs, at in meſpilis manditur. Cruſta teguntur glandes, cute uuæ, corio & mẽbrana punica. Carne & ſucco mora conſtant, cute & ſucco ceraſi. Quædã ſtatim à ligno recedunt, ut nuces & palmæ. Quædam adhærent, ut oliuæ, laurique. Quorundã generi utraq; eſt natura, ut perſicis. Etenim duracinis adhæret corpus, è lignoq; auelli nequit, cum in cæteris facile ſeparetur. Quibuſdam nec intus, nec extrà lignum, ut in palmarum genere. Aliquorum lignum ipſum in uſu & pomi uice, ut generi amygdalæ, quam in Aegypto gigni diximus. Quorundam extra gemina geminantur uitia, ut in caſtaneis, amygdalis, nucibusq; iuglandibus. Quorundam natura trigemina eſt, corpus, deinde lignum, rurſusq; ſemen in ligno, ut perſicis. Quædam inter ſe denſa, ut uuæ, ſorba: quæ ramos circũdata ex omni parte uuarũ modo degrauant. Alia rara, ut in perſicis. Quædam aluo continentur, ut granata. Dependent alia pediculis, ut pira. Alia racemis, ut uuæ, palmæ. Alia et pediculis & racemis, ut ederæ, ſambuci. Alia ramo adhærent, ut in lauro. Quædã utroq; modo, ut oliuæ. Nam & breues pediculi & longi. Quædã uaſculis conſtant, ut punica & meſpila, lotosque in Aegypto & Euphrate. Iam uero diuerſa gratia et cõmẽdatio. Carne palmæ placẽt, cruſta thebaicæ, ſucco uuæ & caryotæ: callo pira & mala, corpore melimela, mora cartilagine, nuclei grano,

no. Quædam in Ægypto cute, ut carica. Detrahitur hæc ficis uirentibus, ut putamen: eadem in ſiccis maxime placet. In papyris & ferulis, ſpinaq; alba, caulis ipſe pomum eſt. Sunt et ficulni caules. In fruticoſo genere cũ caule capparis: in ſiliquis uero quod mãditur, quid niſi lignum eſt? non omittenda ſeminis earũ proprietate. Nam neq; corpus, nec lignum, nec cartilago dici poteſt, neq; aliud nomen inueniat.

De myrto, genera eius undecim. CAP. XXIX.

SVccorum natura præcipuã admirationẽ in myrto habet, quando ex una omnium olei uiniq; bina genera fiunt. Item myrtidanum, ut diximus. Et aliud uſus baccæ fuit apud antiquos, antequam piper reperiretur, illius obtinens uicem, quodam etiam generoſi obſonij nomine inde tracto, quod etiam nũc myrtatũ uocatur. Eademq́ue origine aprorum ſapor commendatur, plerunq; ad intinctus additis myrtis. Arbor ipſa in Europæ citeriore cœlo, quod à Cerauniis montibus incipit, primũ Circeis in Elpenoris tumulo uiſa traditur: Græcumq; ei nomẽ remanet, quo peregrinã eſſe apparet. Fuit ubi nunc Roma eſt, iam tum cum conderetur. Quippe ita traditur: myrtea uerbena Romanos Sabinosq;, cum propter raptas uirgines dimicare uoluiſſent, depoſitis armis purgatos in eo loco qui nunc ſigna Veneris Cluacinæ habet. Cluere enim antiqui purgare dicebant. Et in ea quoque arbore ſuffimenti genus habetur. Ideo tum electa, quoniam coniunctioni et huic arbori Venus præeſt. Haud ſcio an prima etiam omnium in locis publicis Romæ ſata ſit, fatidico quidem & memorabili augurio. Inter antiquiſsima nãq; delubra habetur Quirini, hoc eſt, ipſius Romuli: in eo ſacræ fuere myrti duæ ante ædem ipſam per longum tempus, altera patricia appellata, altera plebeia. Patricia multis annis præualuit flacceſcẽte plebeia exuberans ac læta, quandiu ſenatus quoq; floruit, illa uigens, plebeia retorrida ac ſqualida. Quæ poſtea quàm eualuit flacceſcente patricia Marſico bello, languida autoritas patrum facta eſt, ac paulatim in ſterilitatẽ emarcuit maieſtas. Quin & ara uetus fuit Veneri Myrteæ, quam nunc Murtiam uocãt. Cato tria genera myrti prodidit. Nigrã, cãdidam, coniugulam, fortaſsis à cõiugiis ex illo Cluacinæ genere. Nunc & alia diſtinctio, ſatiuæ aut ſylueſtris, & in utraq; latifoliæ. In ſylueſtri propria oxymyrſine. Satiuarũ genera topiarij faciũt. Tarentinã folio minuto, noſtratem patulo, exoticã denſiſsimo, ſenis foliorũ uerſibus. Hæc non eſt in uſu: ramoſa utraq; alia. Coniugulam exiſtimo nunc noſtratem dici. Myrtus odoratiſsima eſt in Ægypto. Cato docuit uinum fieri è nigra, ſiccatæ uſq; in ariditatẽ in umbra, atq; ita mulſo indita. Si nõ ſiccentur baccæ, oleum gigni. Poſtea compertũ, & ex alba uinum fieri album, duobus ſextariis myrti tuſæ in uini tribus heminis maceratæ expreſſæq;. Folia & per ſe ſiccãtur in farinam ad ulcerum remedia in corpore humano, leniter mordaci puluere, ac refrigerandis ſudoribus. Quinimo oleo quoque (mirũ dictu) ineſt quidam uini ſapor, ſimulq́; pinguis liquor, præcipua ui ad corrigenda uina, ſaccis antè perfuſis. Retinet quippe fecem, nec præter purum liquorẽ tranſire patitur, datq́; ſe comitem præcipua cõmendatione liquato. Virga quoq; eius geſtata manu uiatori proſunt in longo itinere pediti. Quin & uirgei anuli expertes ferri inguinum tumori medentur. Bellicis quoque ſe rebus inſeruit, triũphansq́; de Sabinis Poſthumius Tubertus in conſulatu (qui primus omnium ouans ingreſſus urbem eſt, quoniam rem leuiter ſine cruore geſſerat) myrto Veneris uictricis coronatus inceſsit, optabilẽq; arborem etiã hoſtibus fecit. Hæc poſtea ouãtium fuit corona, excepto M. Craſſo, qui de fugitiuis & Spartaco laurea coronatus inceſsit. Maſurius autor eſt, curru quoque triumphantes myrtea corona uſos. L. Piſo tradit, Papyriũ Maſſonẽ, qui primus in mõte Albano triumphauit de Corſis, myrto coronatũ ludos Circenſes ſpectare ſolitum. Auus maternus Africani ſequentis hic fuit. Marcus Valerius duabus coronis utebatur, laurea & myrtea, qui & hoc uouerat.

De lauro, genera tredecim. CAP. XXX.

LAurus triumphis proprie dicatur, uel gratiſsima domibus ianitrix Cæſarum pontificumq́ue: quæ ſola & domos exornat, & ante limina excubat. Duo eius genera tradit Cato: Delphicã & Cypriam. Pompeius Lenæus adiecit quam muſtacẽ appellauit, quoniã muſtaceis ſubijceretur. Hanc eſſe folio maximo, flaccidoq; & albicante. Delphicam æquali colore, uiridiorem, maximis baccis, atq; è uiridi rubentibus. Hac uictores Delphis coronari, & triumphãtes Romæ. Cypriam eſſe folio breui, nigro, per margines imbricato, criſpã. Poſtea acceſſere genera: tinus, hanc ſylueſtrem laurum aliqui intelligũt, nonnulli ſui generis arborem. differt colore, eſt enim ei cærulea bacca. Acceſsit & regia, quæ cœpit Auguſta appellari, amplisſima & arbore & folio, baccis guſtatu quoq; nõ aſperis. Aliqui negant eandẽ eſſe, & ſuũ genus regiæ faciunt longioribus folijs latioribusq;. Idem in alio genere baccaliam appellant hanc quæ uulgatiſsima eſt, baccarumq; fertiliſsima. Sterilem uero earum (quod maxime miror) triumphalem, eaq; dicunt triumphantes uti: niſi id à diuo Auguſto cœperit, ut docebimus, ex ea lauru quæ ei miſſa è cœlo minima eſt altitudine, folio criſpo ac breui, inuẽtu rara. Accedit in topiario opere taxa, excreſcẽte in medio folio paruulo, ueluti lacinia folij. Et ſine ea ſpadonia, mira opacitatis patientia. Itaq; quãtalibeat ſub umbra ſolũ implet. Eſt et chamedaphne ſylueſtris frutex, eſt & Alexandrina, quã aliqui Idæam, alij hippoglotion, alij daphnitin, alij carpophyllon, alij hypelaten uocant. Ramos ſpargit à radice dodrantales, topiarij ac coronarij operis, folio acutiore quàm myrti, molliore & candidiore, maiore ſemine inter folia rubro. Plurima in Ida, & circa Heracleam Ponti, nec niſi montoſis. Id quoque quod Daphnoides uocatur genus, in nominum ambitu eſt. Alij enim Pelaſgum, alij eupetalon, alij ſtephanon

Alexand

Alexandri uocant. Et hic frutex eſt ramoſus, craſſiore ac molliore quàm laurus folio, cuius guſtatu accenditur os atque guttur, baccis è nigro ruffis. Notatum antiquis, nullum genus lauri in Corſica fuiſſe, quod nunc ſatum & ibi prouenit. Ipſa pacifera, ut quam prætendi etiam inter armatos hoſtes quietis ſit indicium. Romanis præcipue lætitiæ uictoriarumque nuncia additur literis, & militum lanceis, pilisque. Faſces imperatorum decorat. Ex his in gremio Iouis optimi maximi deponitur, quoties lætitiam noua uictoria attulit. Idque non quia perpetuo uiret, nec quia pacifera eſt, præferenda ei utroque olea, ſed quia ſpectatiſſima in monte Parnaſo. Ideoque etiam grata Apollini, aſſuetis eò dona mittere iam & regibus Romanis, teſte L. Bruto: Fortaſſis etiam in argumentum, quoniam ibi libertatem publicam is meruiſſet, lauriferam tellurem illam oſculatus ex reſponſo: Et quia manu ſatarum receptarumque in domos, fulmine ſola non icitur. Ob has cauſas equidem crediderim, honorem ei habitum in triumphis potius, quàm quia ſuffimentum ſit cædis hoſtium & purgatio, ut tradit Maſurius. Adeoque in profanis uſibus pollui laurum & oleam fas non eſt, ut ne propiciandis quidem numinibus accendi ex his altaria aræue debeant. Laurus quidem manifeſto abdicat ignes crepitu, & quadam deteſtatione, interaneorum etiam uitia & neruorum ligno torquente. Tiberium principem tonante cœlo coronari ea ſolitum ferunt contra fulminum metus. Sunt & circa diuum Auguſtum euenta eius digna memoratu. Nanque Liuia Druſillæ, quæ poſtea Auguſta matrimonij nomen accepit, cum pacta eſſet illa Cæſari, gallinam conſpicui candoris ſedenti aquila ex alto abiecit in gremium illæſam. Intrepideque miranti acceſſit miraculum, quoniam teneret roſtro laureum ramum onuſtum ſuis baccis. Conſeruari alitem & ſobolem iuſſere aruſpices, ramumque eum ſeri, ac rite cuſtodiri. Quod factum eſt in uilla Cæſarum, fluuio Tiberi impoſita iuxta nonum lapidem Flaminia uia, quæ ob id uocatur Ad gallinas: mireq; ſylua prouenit. Ex ea triumphans poſtea Cæſar, laurum in manu tenuit, coronamq; capite geſſit, ac deinde imperatores Cæſares cuncti. Traditusque mos eſt ramos quos tenuerunt ſerendi. Et durant ſyluæ nominibus ſuis diſcretæ, fortaſſis ideo mutatis triumphalibus. Vnius arborum Latina lingua nomen imponitur uiris. Vnius folia diſtinguuntur appellatione. Lauream enim uocamus. Durat & in urbe impoſitum loco, quando loretum in Auentino uocatur, ubi ſylua lauri fuit. Eadem purificationibus adhibetur: teſtatumq; ſit obiter & ramo eam ſeri, quoniam dubitauere Democritus & Theophraſtus. Nunc dicemus ſylueſtrium naturas.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XVI.

*

PROOEMIVM.

Sylueſtrium arborum naturæ.

POMIFERAE *arbores, quæq; mitioribus ſuccis uoluptatem primæ cibis attulerunt, & neceſſario alimento delicias immiſcere docuerunt, ſiue illæ ultro, ſiue ab homine didicere blandos ſapores adoptione & connubio, idq; munus etiam feris uolucribusq; dedimus, intra prædictas conſtant. Proximum erat narrare glandiferas quoque, quæ primo uictum mortalium aluerunt nutrices inopis ac feræ ſortis, ni præuerti cogeret admiratio uſu cõperta, quænã qualisq; eſſet uita, ſine arbore ulla, ſine frutice uiuẽtiũ.*

Gentes ſine arbore, & miracula in ſeptentrionalis regionis arboribus. CAP. I.

D*Iximus & in oriente quidem, iuxta oceanũ, complures ea in neceſſitate gentes. Sunt uerò & in ſeptentrione uiſa nobis Cauchorum, qui maiores minoresque appellantur. Vaſto ibi meatu, bis dierum, noctiumque ſingularum interuallis, effuſus in immenſum agitur oceanus, æternam operiens rerum naturæ cõtrouerſiam: dubiumq; terræ ſit, an parte in maris. Illic miſera gens tumulos obtinet altos, aut tribunalia ſtructa manibus ad experimenta altiſſimi æſtus caſis ita impoſitis: nauigantibus ſimiles cum integant aquæ circundata, naufragis uero cum receſſerint: fugientesq; cum mari piſces circa tuguria uenantur. Non pecudẽ his habere, nõ lacte ali, ut finitimis, ne cũ feris quidẽ dimicare contingit, omni procul abacto frutice. Vlua & paluſtri iunco funes nectunt ad prætexenda piſcibus retia: captumq; manibus lutũ uẽtis magis quàm ſole ſiccantes, terra cibos, & rigentia ſeptentrione uiſcera ſua urunt. Potus ijs nõ niſi ex imbre ſeruato ſcrobibus in ueſtibulo domus. Et hæ gentes ſi uincantur hodie à Po. Ro. ſeruire ſe dicunt. Ita eſt profecto, multis fortuna parcit in pœnam. Aliud è ſyluis miraculũ: totam reliquam Germaniã replent, adduntq; frigori umbras: altiſſimæ tamen haud procul ſuprà dictis Cauchis circa duos præcipue lacus, littora ipſa obtinent quercus, maxima auiditate naſcendi: ſuffoſſæque fluctibus, aut propulſæ flatibus, uaſtas complexu radicum inſulas ſecum auferunt. Atq; ita libratæ ſtantes nauigant ingentium ramorũ armamẽtis, ſæpe territis claſſibus noſtris, cum uelut induſtria fluctibus agerẽtur in proras ſtantium noctu, inopesque remedij illæ, prælium nauale aduerſus arbores inirent.*

De Hercinię ſyluæ magnitudine. CAP. II.

I*N eadem ſeptentrionali plaga Hercyniæ ſyluæ roborum uaſtitas intacta æuis & cõgenita mundo, prope immortali ſorte miraculo excedit. Vt alia omittantur fide caritura, conſtat attolli colles occurſantium*

inter ſe radicum repercuſſu: aut ubi ſecuta tellus non ſit, arcus ad ramos uſque, & ipſos inter ſe rixantes, curuari portarum patentium modo, ut turmas equitum tranſmittant.

De glandiferis. CAP. III.

G*Landiferi maxime generis omnes, quibus honos apud Romanos perpetuus.*

De ciuica corona, & qui frondea corona donati. CAP. IIII.

H*Inc ciuicæ coronæ, militum uirtutis inſigne clariſsimum: iam pridem uerò & clementiæ imperatorum, poſtquam ciuilium bellorum profano meritum cœpit uideri ciuem non occidere. Cedunt his murales uallareſque, & aureæ, quanquam pretio antecedētes. Cedunt & roſtratæ, quãuis in duobus maxime ad hoc æui celebres: M. Varrone è piraticis bellis, dante Magno Pompeio: itemque M. Agrippa, tribuente Cæſare è Siculis, quæ & ipſa piratica fuere. Antea roſtra nauium tribunali præfixa fori decus erant, ueluti populo Romano ipſi corona impoſita. Poſtquam uerò tribunitijs ſeditionibus calcari ac pollui cœpere, poſtquam uires ex publico in priuatum magis ſingulisque ciuium quæri, et ſacroſancta omnia profana fecere, tum à pedibus eorum ſubiere in capita ciuium roſtra. Dedit hanc Auguſtus coronam Agrippæ, ſed ciuicam à genere humano accepit ipſe. Antiquitus quidem nulla niſi deo dabatur: ob id Homerus cœlo tantum eas & prælio uniuerſo tribuit, uiritim uerò ne in certamine quidem ulli. Feruntque primum omnium Liberum patrem impoſuiſſe capiti ſuo ex edera. Poſtea deorum honori ſacrificãtes ſumpſere, uictimis ſimul coronatis. Nouiſsime & in ſacris certaminibus uſurpatæ, in quibus hodieque non uictori datur, ſed patriam ab eo coronari pronunciatur. Inde natũ, ut etiam triumphaturis conferrẽtur in tẽplis dicãda, mox ut & ludis darẽtur. Longũ eſt, nec inſtituti operis, diſſerere quiſnã Romanorũ primus acceperit. Neq; enim alias nouerãt quàm bellicas. Quod certum eſt, uni gẽtiũ huic plura ſunt genera quàm cũctis. Romulus frondea coronauit Hoſtum Hoſtiliũ, quòd Fidenam primus irrupiſſet: auus hic Tulli Hoſtilij regis fuit. P. Decium patrem, tribunum militum, frondea donauit exercitus ab eo ſeruatus, imperatore Cornelio Coſſo COS. Samnitium bello. Ciuica iligna primo fuit, poſtea magis placuit ex æſculo Ioui ſacra. Variatumq; & cum quercu eſt, ac data ubique quæ fuerat, cuſtodito tantùm honore glandis. Additæ leges arctæ, & ideo ſuperbæ, quasq; cõferre libeat cum illa Græcorum ſumma, quæ ſub ipſo Ioue datur, cuiq; muros patria gaudens rumpit. Ciuem ſeruare, hoſtẽ occidere. Vtque eum locum in quo ſit actum, hoſtis obtineat eo die. Vtq; ſeruatus fateatur: aliàs teſtes nil proſunt. Vt ciuis fuerit. Auxilia quamuis rege ſeruato, decus id non dant. Nec creſcit honos idem imperatore conſeruato, quoniam conditores in quocunque ciue ſummum eſſe uoluerunt. Accepta licet uti perpetuo. Ludos ineunti ſemper aſſurgi, etiam ab ſenatu in more eſt. Sedendi ius in proximo ſenatui. Vacatio munerum omnium ipſi, patriq; & auo paterno. Quatuordecim eas accepit Siccius Dentatus, ut retulimus ſuo loco: ſex Capitolinus. Is quidem & de duce Seruilio. Africanus de patre accipere noluit apud Trebiam. O mores æternos, qui tanta opera honore ſolo donauerint: & cũ reliquas coronas auro cõmendarent, ſalutẽ ciuis in pretio eſſe noluerint: clara profeſsione, ſeruari quidem hominem nefas eſſe lucri cauſa.*

De glande genera xiij. CAP. V.

G*Landes opes eſſe nunc quoque multarum gentium, etiam pace gaudentium, conſtat. Necnon & inopia frugum areſactis molitur farina, ſpiſſaturq; in panis uſum. Quin & hodieq; per Hiſpanias, ſecundis menſis glans inſeritur. Dulcior eadem in cinere toſta. Cautum eſt præterea lege xij. tabularum, ut glandẽ in alienum fundum procidentem liceret colligere. Genera earum multa. Diſtant fructu, ſitu, ſexu, ſapore. Nanque alia fageæ glandis figura, alia quernæ, & alia ilignæ: atq; inter ſe quoq; generum ſingulorũ differentiæ. Præterea ſunt aliquæ ſylueſtres, aliæ placidiores, quæ culta obtinent. Iam etiam in montoſis planisq; diſtant. Sicut & ſexu mares & fœminæ. Item ſapore. Dulciſsima omnium fagi, ut qua obſeſſos etiam homines duraſſe in oppido Chio, tradat Cornelius Alexãder. Genera diſtinguere nõ datur nominibus, quæ ſunt alia alibi. Quippe cũ robur quercũq; uulgò naſci uideamus, ſed æſculũ non ubiq;. Quartã uerò generis eiuſdẽ, quæ cerrus uocatur, ne Italiæ quidem maiore ex parte notã eſſe. Diſtinguemus ergo proprietate naturaq;: & ubi res coget, etiam Græcis nominibus.*

De fagina glande, & reliquis glandibus, & carbone, & paſtu porcorum. CAP. VI.

F*Agi glans nuclei ſimilis, triangula cute includitur. Folium tenue, ac leuiſſimum populo ſimile, celerrime flaueſcens: & media parte plerunque gignens ſuperne paruulam baccam uiridem, cacumine aculeatam. Fagi glans muribus gratiſsima eſt, & ideo animalis eius una prouentus. Glires quoque ſaginat. Expetitur & turdis. Arborum fertilitas omnium ferè alternat, ſed maxime fagi. Glandem quæ proprie intelligitur, ferunt robur, quercus, æſculus, cerrus, ilex, ſuber. Cõtinẽtur hiſpido calyce, per genera plus minus cutem cõplectente. Folia præter ilicẽ grauia, carnoſa, procera, ſinuoſa lateribus, nec cum cadunt flaueſcentia, ut fagi, pro differentia generum breuiora, uel longiora. Ilicis duo genera. Ex ijs in Italia folio non multum ab oleis diſtãs, milaces à quibuſdã Græcis dicta, in prouincijs aquifolia. Ilicis glans utriuſque breuior & gracilior, quam Homerus acylon appellat, eoque nomine à glande diſtinguit. Maſculas ilices negant ferre. Glans optima in quercu atque grandiſsima, mox æſculo: nam roboris parua. Cerro triſtis, horrida, echinato calyce ceu caſtaneæ. Sed in querna alia dulcior, molliorque fœmina, maris ſpiſsior. Maxime autem*

probans

probantur latifolia ex argumento dicta. Diſtant autem inter ſe magnitudine & cutis tenuitate. Item quod alijs ſubeſt tunica rubigine ſcabra, alijs protinus candidum corpus. Probatur & ea, cuius in balano utrinque ex longitudine extrema lapideſcit duritia: melior, cui in cortice, quàm cui in corpore, utrunque non niſi mari. Præterea alijs ouata, alijs rotunda, alijs acutior figura. Sicut et colos nigrior, candidiórue, qui præfertur. Amaritudo in extremitatibus, media dulces. Quin & pediculi breuitas proceritasq́ue differentiam habet. In ipſis uerò arboribus quæ maximam fert, hemeris uocatur, breuior, & in orbem comoſa, alaſq́ue ramorum crebro cauata. Fortius lignum quercus habet & incorruptius: ramoſa & ipſa, procerior tamen, & craßior caudice. Excelſißima autem ægilops, incultis amica. Ab hac proxime latifoliæ proceritas, ſed minus utilis ædificijs: atque carbone dotata, ritijs obnoxia eſt. Quamobrem ſolida uτuntur carbone, ærariorum tãtum officinis compendio: quoniam deſinente flatu protinus emoriens ſæpius recoquitur: cætero plurimus ſcintillis. Idem è nouellis melior. Aceruis confertis taleis recentibus luto caminantur: accenſa ſtrue contis pungitur dureſcens calyx, atque ita ſudorem emittit. Peßima & carboni & materiæ haliphleos dicta, cui craßißimus cortex atque caudex, & plerunque cauus fungoſusq́ue. Nec alia putreſcit ex hoc genere, etiam cum uiuit. Quin & fulmine ſæpißime icitur, quamuis altitudine non excellat: Ideo ligno eius nec ad ſacrificia uti fas habetur. Eidem raro glans, & cum tulit, amara, quam præter ſues nullum attingat animal: ac ne ea quidem, ſi aliud pabulum habeant. Hoc quoque inter reliqua neglectæ religionis eſt, quod emortuo carbone ſacrificatur. Glans fagea ſuem hilarem facit, carnem coquibilem ac leuem & utilem ſtomacho: iligna ſuem anguſtam, nitidam, ſtrigoſam, ponderoſam: querna diffuſam & grauißimam, & ipſa glandium æque dulcißima. Proximã huic cerream tradit Nigidius, nec ex alia ſolidiorem carnem, ſed duram. Iligna tentari ſues, niſi paulatim detur. Hanc nouißimam cadere. Fungoſam carnẽ fieri æſculo, robore, ſubere. Quæ glandem ferũt omnes & gallam, alternisq́; annis glandẽ. Sed gallam hemeris optimam, & corijs perficiendis aptißimam. Similem huic latifolia, ſed leuiorẽ, multoq́ue minus probatam. Fert & nigram. Duo enim genera ſunt. Hæc tingendis utilior.

De galla, & quàm multa præter glandem eadẽ ferant arbores. CAP. VII.

NAſcitur autem galla ſole de Geminis exeunte, erumpens noctu ſemper uniuerſa. Creſcit uno die candidior. Et ſi æſtu excepta eſt, areſcit protinus, neque ad iuſtum incrementum peruenit: hoc eſt, ut nucleum fabæ magnitudine habeat. Nigra diutius uiret, creſcitque, ut interdum mali compleat magnitudinem. Optima Comagena, deterrima ex robore. Signum eius, quòd cauernæ tranſlucent. Robur præter fructum plurima & alia gignit. Namque fert & gallæ utrunque genus, & quædam ueluti mora, ni diſtarent arida duritia, plerunque tauri caput imitantia, quibus fructibus ineſt nucleus oliuæ ſimilis. Naſcuntur in eo & pilulæ, nucibus non abſimiles, intus habentes flocculos molles, lucernarũ luminibus aptos. Nam & ſine oleo flagrant, ſicuti galla nigra. Fert & aliam inutilem pilulam cum capillo, uerno tamẽ tempore melligeni ſucci. Gignũt & alæ ramorũ eius pilulas corpore non pediculo adhærentes, candicantes umbilicia. Cætera nigra uarietate diſperſa. Media cocci colorẽ habent. Apertis amara inanitas eſt. Aliquando & pumices gignit, necnon & è folijs conuolutas pilulas: & in folio rubente aquoſos nucleos candicantes & tranſlucidos, quamdiu molles ſint, in quibus et culices naſcuntur: indureſcunt in modum gallæ.

De cachrye, & cocco grano, & agarico, & ſubere. CAP. VIII.

FErunt robora & cachryn: ita uocatur pilula in medicina urendi uim habens. Gignitur & in abiete, larice, picea, tilia, nuce, platano, poſtquam folia cecidere, hyeme durans. Continet nucleum pineis ſimilem. Is creſcit hyeme, aperitur uere pilula tota. Cadit cum folia cœperint creſcere. Tam multiferæ ſunt, & tot res præter glandem pariunt robora. Sed & boletos ſuilloſq́ue, gulæ nouißima irritamenta, quæ circa radices gignuntur. Quercus probatißimos, robur autẽ & cupreſſus, & pinus, noxios. Robora ferunt & uiſcũ, & mella, ut autor eſt Heſiodus. Conſtatq́ue rores melleos è cœlo, ut diximus, cadentes, non alijs magis inſidere frondibus. Cremati quoque roboris cinerem nitroſum eſſe certum eſt. Omnes tamen has eius dotes ilex ſolo prouocat cocco. Granum hoc, primoq́ue ceu ſcapus fruticis paruæ aquifoliæ ilicis, cuſculium uocant: penſionem alteram tributi pauperibus Hiſpaniæ donat. Vſum eius gratiorem in conchilij mentione tradidimus. Gignitur & in Galatia, Africa, Piſida, Cilicia, peßimum in Sardinia. Galliarum glandiferæ maxime arbores agaricum ferunt. Eſt autem fungus candidus, odoratus, antidotis efficax, in ſummis arboribus naſcens, nocte relucens. Signum hoc eius, quo in tenebris decerpitur. E glandiferis ſola quæ uocatur ægilops, fert panos arentes, muſcoſo uillo canos, non in cortice modo, uerum & è ramis dependentes cubitali magnitudine, odoratos, ut diximus inter unguenta. Suberi minima arbor, glans peßima, rara, cortex tantum in fructu prægraſſus ac renaſcens, atque etiam in denos pedes undique explanatus. Vſus eius ancoralibus maxime nauium, piſcantiumq́ue tragulis, & cadorum obturamentis: præterea in hyberno fœminarum calceatu. Quam ob rem non infacete Græci corticis arborem appellant. Sunt qui fœminam ilicem uocent, atque ubi non naſcitur ilex, pro ea ſubere utantur, in carpentarijs præcipue fabricis, ut circa Elin & Lacedæmonem. Nec in Italia tota naſcitur, aut in Gallia omnino.

Quarum ſint in uſu cortices. CAP. IX.

CORtex et fagis, tiliæ, abieti, piceæ, in magno uſu agreſtiũ. Vaſa corbesq; ac patentiora quædam meſſibus cõuehẽdis uindemijsq; faciũt, atq; prætexta tuguriorũ. Scribit in recenti ad duces explorator, inci dens literas è ſucco. Necnon in quodam uſu ſacrorum religioſus eſt fagi cortex. Sed non durat arbor ipſa.

De ſcandulis, & pinu, pinaſtro, abiete, picea, larice, tæda, taxo. CAP. X.

SCandulæ è robore aptiſſimæ, mox è glandiferis alijs fagoq́ue: faciliſsime ex omnibus quæ reſinam ferunt, ſed minime durant, præterquã è pino. Scandula contectam fuiſſe Romã, ad Pyrrhi uſq; bellum annis cccclxx. Cornelius Nepos autor eſt. Syluarũ certe diſtinguebatur inſignibus, Fagutali Ioui etiã nunc, ubi lucus fageus fuit, porta querquetulana, colle in quem uimina petebantur, totq́ue lucis, quibuſdam & geminis. Q. Hortenſius dictator, cum plebs ſeceſſiſſet in Ianiculum, legẽ in Eſculeto tulit, ut quod ea iuſſiſſet, omnes Quirites teneret. Peregrinæ tunc uidebantur, quoniã nõ erãt ſuburbanæ, pinus atq; abies, omnesq; quæ picem gignunt, de quibus nunc dicemus, ſimul ut tota condiendi uina origo cognoſcatur. Quædam ferunt in Aſia aut oriẽte, è prædictis picem. In Europa ſex genera cognatarũ arborũ ferunt. Ex ijs pinus atq; pinaſter folium habent capillamenti modo prætenue lõgumq́ue, & mucrone aculeatum. Pinus fert minimum reſinæ, interdũ et nucibus ipſis, de quibus dictũ eſt, uix ut aſcribatur generi. Pinaſter nihil aliud eſt quàm pinus ſylueſtris, mira altitudine, & à medio ramoſa, ſicut pinus in uertice. Copioſiorem dat hæc reſinam, quo dicemus modo. Gignitur & in planis. Eaſdem arbores alio nomine eſſe per oram Italiæ, quas tibulos uocant, plerique arbitrantur, ſed graciles ſuccinctioresq;, & enodes, liburnicarũ ad uſus, penè ſine reſina. Picea montes amat atque frigora: feralis arbor, & funebri indicio ad fores poſita, ac rogis uirẽs, iam tamẽ et in domos recepta, tonſili facilitate. Hæc plurimam reſinam fundit, interueniente cãdida gemma, tam ſimili thuri, ut mixta uiſu diſcerni nõ queat, & unde fraus ſeplaſiæ. Omnibus his generibus folia breui ſeta & craſſiore, duraq́ue ceu cupreſſis. Piceæ rami penè ſtatim ab radice modici, uelut brachia lateribus inhærent. Similiter abieti expetita nauigijs. Situs in excelſo montium, ceu maria fugerit, nec forma alia. Materies uerò præcipua trabibus, & plurimis uitæ operibus. Reſina et uitiũ, unde fructus unus piceæ: exiguumq́ue ſudat aliquando contactu ſolis. E diuerſo materies quæ abieti pulcherrima, piceæ ad fiſſiles ſcãdulas, cuppasq́ue, & pauca alia ſectamenta. Quinto generi ſitus idem, eadem facies: larix uocatur: materies præſtantior longe, incorrupta uis, amori contumax, rubens præterea, & odore acrior. Pluſculum huic erumpit liquoris, melleo colore, atque lentiore, nunquam dureſcentis. Sextum genus eſt tæda propriè dicta: abundantior ſucco quàm reliqua, parcior liquidiorq́ue quàm picea, flammis ac lumini ſacrorũ etiam grata. Hæ, mares duntaxat, ferunt & eam quã Græci ſycen uocãt, odoris grauiſſimi. Laricis morbus eſt, ut tæda fiat. Omnia autem hæc genera accenſa, fuligine immodica, carbonem repente expuunt cũ eruptionis crepitu, eiaculanturq́ue longe, excepta larice, quæ nec ardet, nec carbonẽ facit, nec alio modo ignis ui conſumitur, quàm lapides. Omnia ea perpetuo uirent, nec facile diſcernuntur in fronde etiam à peritis. Tanta natalium mixtura eſt: ſed picea minus alta quàm larix. Illa craſſior leuiorq́ue cortice, folio uilloſior, pinguior & denſior, molliorq; flexu. At piceæ rariora ſiccioraq; folia, & tenuiora, ac magis algentia: totaq́ue horridior eſt, & perfuſa reſina. Lignum uerò abieti ſimilius. Larix uſtis radicibus nõ repullulat, picea repullulat, ut in Leſbo accidit, incẽſo nemore Pyrrhæo. Alia etiamnũ generibus ipſis in ſexu differẽtia. Mas breuior & durior: fœmina procerior, pinguioribus folijs et ſimplicibus, atq; nõ rigẽtibus. Lignũ maribus durũ, et in fabrili opere cõtortũ: fœminæ mollius, publico diſcrimine in ſecuribus. Hæ in quocunq; genere deprehendunt marem: quippe reſpuuntur, & fragoſius ſidunt, ægrius reuelluntur, ipſa materies retorrida, et nigrior maribus radix. Circa Idam in Troade, & alia differentia eſt montanæ maritimæq́ue. Nam in Macedonia & Arcadia circaq́ue Elin permutant nomina: nec conſtat autoribus, quod cuique generi attribuant: nos iſta Romano diſcernimus iudicio. Abies è cunctis ampliſſima eſt, & fœmina etiã prolixior: materie mollior utiliorq;, arbore rotũdior, folio pinnato denſa, ut imbres non tranſmittat, atque hilarior in totum. è ramis generum horum paniculariũ modo nucamenta ſquamatim cõpacta dependent, præterquã larici. Hæc abietis maſculæ, primori parte nucleos habent, non item fœminæ. Piceæ uerò totis paniculis, minoribus gracilioribusq́ue, minimos ac nigros. Propter quod Græci phthirophoron eam appellant. In eadem nucamenta compreſſiora maribus ſunt, ac minus reſina roſcida. Similis his etiamnum aſpectu eſt, ne quid prætereatur, taxus, minus uirens, gracilisq́ue & triſtis, ac dira, nullo ſucco, ex omnibus ſola baccifera. Mas noxio fructu. Letale quippe baccis, in Hiſpania præcipue, uenenum ineſt. Vaſa etiam uiatoria ex ea uinis in Gallia facta, mortifera fuiſſe compertum eſt. Hanc Sextius milacem à Græcis uocari dixit: & eſſe in Arcadia tam præſentis ueneni, ut qui obdormiãt ſub ea, cibúmue capiant, moriantur. Sunt qui & taxica hinc appellata dicant uenena, quæ nũc toxica dicimus, quibus ſagittæ tinguntur. Repertum, innoxiam fieri, ſi in ipſam arborem clauus æreus adigatur.

Quibus modis fiãt genera picis, & quomodo fiat cedrium, & de ſpiſſa pice quomodo fiat, & quibus modis reſina coquatur. CAP. XI.

PIx liquida in Europa è tæda coquitur, naualibus muniendis, multosq́ue ad alios uſus. Lignum eius

eius conciſum, furnis undiq; igni extra circundato, feruet: primus ſudor aquæ modo fluit canali: hoc in Syria cedrium uocatur, cui tanta uis eſt, ut in Aegypto corpora hominum defunctorum eo perfuſa ſeruentur. Sequens liquor, craßior iam, picem fundit. Hæc rurſus in cortinas æreas coniecta, aceto ſpiſſatur: et coagulata bruttiæ cognomen accepit, dolijs duntaxat uaſisque cæteris utilis: lentore ab alia pice differens: Item colore rutilãte, & quòd pinguior eſt. E tæda omnia illa fiunt. E picea reſina, feruentibus cocta lapidibus, in alueis ualidi roboris: aut ſi aluei nõ ſint, ſtruis congerie uelut in carbonis uſu. Hæc in unum additur, farinæ modo tuſa, nigrior colore. Eadem reſina ſi cum aqua leuius decoquatur coleturque, ruffo colore lenteſcit, ac ſtillatitia uocatur. Seponũtur autem in id ferè uitia reſinæ corticisque. Alia temperies ad crapulam. Nanque flos crudus reſinæ, cum multa aſtula tenui breuique auulſus conciditur ad cribri minuta: deinde feruenti aqua, donec coquatur, perfunditur. Huius expreſſum pingue, præcipua reſina fit, atque rara, nec niſi paucis in locis ſubalpinæ Italiæ, conueniens medicis. Reſinæ albæ congium in duobus aquæ pluuiæ coquunt. Alij utilius putant ſine aqua coquere lento igne tota die, utique uaſe æris albi. Item terebinthinam in ſartagine referuenti: hanc cæteris præferentes. Proxima ex lentiſco.

De zopiſſa & ſapio, & quarum arborum materia in precio. CAP. XII.

NOn omittendum, apud eoſdem zopiſſam uocari deraſam nauibus maritimis picem cum cera, nihil non experiente uita, multo efficaciorem ad omnia quibus pices reſinæque proſunt, uidelicet adiecto ſalis callo. Aperitur picea è parte ſolari, non plaga, ſed uulnere ablati corticis, cum plurimum bipedali hiatu, ut à terra cubito cum minimum abſit. Nec corpori ipſi parcitur, ut in cæteris, quoniam aſtula in fructu eſt. Verum hac terra proxima laudatur: altior amaritudinem affert. Poſtea humor omnis è tota confluit in ulcus. Item in tæda. Cum id manare deſijt, ſimili modo ex alia parte aperitur, ac deinde alia. Poſtea tota arbor ſucciditur, & medulla eius uritur. Sic & in Syria terebintho detrahunt cortices: ibi quidem & è ramis ac radicibus, cum reſina damnetur ex his partibus. In Macedonia laricẽ maſculã urunt, fœminæ radices tantũ. Theopompus ſcripſit, in Apolloniatarum agro picem foßilem non deteriorem Macedonica inueniri. Pix optima ubique ex apricis aquilonis ſitu. Ex opacis horridior, uiruſq; præferens. Frigida hyeme deterior, ac minus copioſa & decolor. Quidam arbitrantur in montoſis copia præſtantiorẽ ac *colore, & dulciorẽ fieri, odorem quoq; grauiorem dum reſina ſit: decoctam autem minus picis reddere, quoniam in ſerum abeat: tenuioresq; eſſe ipſas arbores quàm in planis: ſed has & illas ſerenitate ſteriliores. Fructum quædam proximo anno ab inciſu largiũtur, aliæ ſecũdo, quædam tertio. Expletur autem plaga reſina, non cortice, nec cicatrice, quæ in hac arbore non coit. Inter hæc genera propriũ quidam fecere ſapium, quoniam ex cognatione earum ſeritur, qualis dicta eſt in nucleis. Eiusque arboris imas partes tædas uocant, cum ſit illa arbor nil aliud quàm picea, feritate paulum mitigata ſatu: ſapinus autem materies cæſarum è genere fiat, ſicuti docebimus.

*coloratiorẽ

De fraxino, genera eius quatuor. CAP. XIII.

MAteria enim cauſa reliquas arbores natura genuit, copioſißimamq; fraxinũ. Procera hæc ac teres, pẽnata & ipſa folio: multũq; Homeri præconio, & Achillis haſta nobilitata. Materies eſt ad plurima utilis. Ea quidẽ quæ fit in Ida Troadis intantũ cedro ſimilis, ut emẽtes fallat cortice ablato. Græci duo genera eius fecere. Longã, enodem. Alterã, breuẽ, duriorẽ fuſcioremq;, laureis folijs. Bumeliam uocant in Macedonia amplißimã lætißimamq;. Alij ſitu diuiſere. Campeſtrẽ enim eſſe criſpam, montanã, ſpiſſam. Folia earũ iumentis mortifera, cæteris ruminantiũ innocua Græci prodidere. In Italia nec iumẽtis nocent. Contra ſerpentes uerò ſucco expreſſo ad potũ, & impoſita ulceribus, opifera ac nihil æque reperiũtur. Tantaq; eſt uis, ut ne matutinas quidẽ, occidẽtesue umbras quàm ſunt longißimæ, ſerpens arboris eius attingat, adeò ipſam procul fugiat. Experti prodimus: Si frõde ea gyro claudatur ignis & ſerpens, in ignem potius quàm in fraxinũ fugere ſerpentem. Mira naturæ benignitas, prius quàm hæ prodeant, florere fraxinum, nec ante conditas folia dimittere.

De tilia genera duo. CAP. XIIII.

IN tilia mas & fœmina differũt omni modo. Nãq; & materies maris dura, ruffiorque ac nodoſa, & odoratior. Cortex quoq; craßior, ac detractus inflexibilis. Nec ſemen fert aut florẽ, ut fœmina, quæ craßior arbore, materia candida præcellensq; eſt. Mirũ in hac arbore, fructũ à nullo animaliũ attingi, foliorum corticisq; ſuccũ eſſe dulcẽ. Inter corticẽ & lignum tenues tunicas multiplici mẽbrana, è quibus uincula tiliæ uocãtur: tenuißimæ earũ philyræ, coronarũ lemniſcis celebres, antiquorumq; honore. Materies teredinem non ſentit, proceritate perquàm modica, uerum utilis.

De aceris generibus decem. CAP. XV.

ACer eiuſdem ferè amplitudinis, operum elegantia ac ſubtilitate cedro ſecundum. Plura eius genera. Album quod præcipui candoris, uocatur gallicum, in tranſpadana Italia transq; alpes naſcẽs. Alterum genus criſpo macularum diſcurſu, qui cum excellentior fuit, à ſimilitudine caudæ pauonum nomen accepit, in Iſtria Rhetiaque præcipuum. E uiliori genere craßiuenium uocatur. Græci ſitu diſcernunt. Campeſtre enim candidum eſſe, nec criſpum, quod glinon uocant, montanum uerò criſpius duriusque, etiamnum è maſcula criſpius ad lautiora opera. Tertium genus zygiam, rubentem, fißili ligno, cortice liuido, & ſcabro. Hoc alij generis proprij eſſe malunt, & Latine carpinum appellant.

De bruſco, molluſco, & ſtaphylodendro, et buxo genera tria. CAP. XVI.

PVlcherrimum uerò eſt bruſcum, multoque excellentius etiamnum molluſcum. Tuber utrunque arboris eius. Sed bruſcum intortius criſpum: molluſcum ſimplicius ſparſum. Et ſi magnitudinem menſarum caperet, haud dubie præferretur cedro. Nunc intra pugillares lectorumque ſilicios, aut laminas raro uſu ſpectatur. E bruſco fiunt & menſæ nigreſcentes. Reperitur & in alno tuber: tanto deterius, quanto ab acere alnus ipſa diſtat. Aceris mares prius florent. Etiamnum in ſiccis nata præferuntur aquaticis, ſicut & fraxini. Eſt & trans alpes arbor ſimillima aceri albo materia, quæ uocatur ſtaphylodendron. Fert ſiliquas & in iis nucleos ſapore nucis auellanæ. In primis uerò materies honorata buxo eſt, rarò criſpicanti, nec niſi radice: cætero lenis quies materiæ, ſilentio quodam & duritie ac pallore commendabilis: in ipſa uerò arbore topiario opere. Tria eius genera: Gallicum, quod in metas emittitur, amplitudinemque proceriorem: Oleaſtrum in omni uſu damnatum, grauem præfert odorem. Tertium genus noſtrate uocant ſylueſtre, ut credo, mitigatum ſatu: diffuſius, & denſitate parietum uirens ſemper ac tonſile. Buxus Pyrenæis, ac Cytoro montibus plurima, ac Berecynthio tractu. Craſſiſſima in Corſica, flore non ſpernẽdo. Quæ cauſa amaritudinis mellis. Semen illius cunctis animantibus inuiſum. Hæc in Olympo Macedoniæ gracilior, ſed breuis. Amat frigida, aprica. In igne quoque duritia quæ ferro, nec flamma, nec carbone utili.

De ulmo, genera quatuor CAP. XVII.

INter has atq; frugiferas, materiæ uitiumq; amicitia accipitur ulmus. Græci duo eius genera nouere: Montoſam, quæ ſit amplior: Campeſtrem, quæ fruticoſa. Italia atinias uocat excelſiſſimas, et ex iis ſiccaneas præfert, quæ non ſint riguæ. Alterum genus gallicas. Tertium noſtrates, denſiore folio, & ab eodem pediculo numeroſiore. Quartũ ſylueſtre. Atiniæ non ferunt ſamaram: ita uocatur ulmi ſemen: omneſque radicum plantis proueniunt, reliquæ ſemine.

De arborum natura per ſitus. CAP. XVIII.

NVnc celeberrimis arborum dictis, quædam in uniuerſum de cunctis indicanda ſunt. Montes amant cedrus, larix, tæda, & cæteræ è quibus reſina gignitur. Itẽ aquifolia, buxus, ilex, iuniperus, terebinthus, populus, ornus, cornus, carpinus. Eſt & in Apennino frutex qui uocatur cotinus, ad linamenta modo, conchylii colore inſignis. Montes & ualles diligit abies, robur, caſtaneæ, tilia, ilex, cornus. Aquoſis montibus gaudent acer, fraxinus, ſorbus, tilia, ceraſus. Non temere in montibus uiſæ ſunt prunus, punicæ, oleaſtri, iuglans, morus, ſambuci. Deſcendunt etiam in plana, cornus, corylus, quercus, ornus, acer, fraxinus, fagus, carpinus. Subeunt & in montoſa, ulmus, malus, pirus, laurus, myrtus, ſanguinei frutices, ilex, tingendiſque ueſtibus naſcentes geniſtæ. Gaudet frigidis ſorbus, & magis etiam betulla. Gallica hæc arbor mirabili candore atque tenuitate, terribilis magiſtratuum uirgis. Eadem circulis flexibilis, item corbium ſportis. Bitumen ex ea Galliæ excoquunt. In eoſdem ſitus comitatur & ſpina, nuptiarum facibus auſpicatiſſima, quoniam inde fecerint paſtores qui rapuerunt Sabinas, ut autor eſt Maſurius. Nunc facibus carpinus & corylus familiariſſimæ. Aquas odere cupreſſi, iuglandes, caſtaneæ, laburnũ. Alpina & hæc arbor, nec uulgo nota, dura ac candida materie, cuius florem cubitalem longitudine apes non attingunt. Odit & quæ appellatur Iouis barba, in opere topiario tonſilis, & in rotunditatem ſpiſſa, argenteo folio. Non niſi in aquoſis proueniunt ſalices, alni, populi, ſiler, liguſtra teſſeris utiliſſima: Item uacinia, Italiæ in aucupiis ſata; Galliæ uerò etiam purpuræ, tingendi cauſa ad ſeruitiorum ueſtes. Quæcunque communia ſunt montibus planiſque, maiora fiunt aſpectuq; pulchriora in campeſtribus, meliora materie criſpioraque in montibus, exceptis malis, piriſque.

Diuiſio generum. CAP. XIX.

PRæterea arborum aliis decidunt folia, aliæ ſempiterna coma uirent. Quam differentiam antecedat neceſſe eſt prior. Sunt enim arborum quædam omnino ſylueſtres, quædam urbaniores, quas his placet nominibus diſtinguere. Ergo mites, quæ fructu, aut aliqua dote umbrarumue officio humanius iuuãt, non improbe dicantur urbanæ.

Quibus folia non decidant, & de rhododendro. CAP. XX.

HArum generi non decidunt, oleæ, lauro, palmæ, myrto, cupreſſo, pinus, ederæ, rhododendro. Et quamuis herba dicatur ſabina rhododendron, ut nomine apparet, à Græcis uenit. Alii nerion uocarunt, alii rhododaphnen, ſempiternum fronde, roſæ ſimilitudine caulibus fruticoſum. Iumentis capriſque & ouibus uenenum eſt. Idem homini contra ſerpentium uenena remedio.

Item quibus folia non decidant, & quibus non omnia folia cadant, & quibus locis nulli arborum. CAP. XXI.

SYlueſtrium generis folia non decidunt abieti, larici, pinaſtro, iunipero, cedro, terebintho, buxo, ilici, aquifolio, ſuberi, taxo, tamarici. Inter utraque genera ſunt adrachne in Græcia, & ubique unedo. Reliqua enim folia decidunt his, præterquam in cacuminibus. Non decidunt autem & in fruticum genere cuidã rubo, & calamo. In Thurino agro, ubi Sybaris fuit, ex ipſa urbe proſpiciebatur quercus una, nunquã folia dimittens, nec ante mediam æſtatem germinãs. Idque mirum eſt, Græcis autoribus proditum, apud nos poſtea ſileri. Nam locorum tanta uis eſt, ut circa Memphim Aegypti, & in Elephantine Thebaidis nulli arbori decidant, ne uitibus quidem.

De nat

De natura foliorum cadentium, & quibus foliorum uarij colores. CAP. XXII.

*CAetera omnes extra prædictas (etenim nunc rare longum eſt) folia deperdunt: obſeruatumq́; non areſcere niſi tenuia, & lata, & mollia. Quæ uerò nõ decidant, callo craſſa & anguſta eſſe. Falſa definitio eſt, non decidere his quarũ ſuccus pinguior ſit. Quis enim poteſt in ilice intelligere? Decidere Timæus mathematicus ſole ſcorpionẽ tranſeunte, ſideris ui, quodã ueneno aëris putat. Cur ergo non eadẽ cauſa aduerſum omnes polleat, iure miremur. Cadũt plurimus autũno. Quædam tardius amittunt, atq; in hyemes prorogant moras. Nec intereſt maturius germinaſſe, utpote cum quædã primæ germinent, & inter nouiſſimas nudentur: ut amygdalæ, fraxini, ſambuci. Morus autẽ nouiſſime germinat, et cũ primus folia dimittit. Magna & in hoc uis ſoli. Prius decidunt in ſiccis macrisq́;, & uetuſtæ prius arbori: multis etiam antequã mature ſcat fructus. In ſerotina ficu, et hyberna piro, & malogranato eſt pomum tantũ aſpici in matre. Neq; his autem quæ ſemper retinent comas, eadẽ folia durant: ſed ſubnaſcentibus alijs, tum areſcunt uetera, quod euenit circa ſolſtitium. Maxime foliorum unitas in ſuo cuique genere permanet, præterquam populo, ederæ, crotoni, quam & *cici diximus uocari.*

*ricinum

De populo tria genera, & quorum foliorum figura mutetur. CAP. XXIII.

POpuli tria genera, alba, nigra, et quæ Lybica appellatur, minima folio, ac nigerrima, fungisque enaſcentibus laudatiſſima. Alba folio bicolor, ſuperne candicãs, inferiore parte uiridi. Huic nigræque, ut crotoni, folia in iuuenta circinatæ rotunditatis ſunt: uetuſtiora in angulos exeunt. E contrario ederæ anguloſa rotundantur. Populorum folijs grandiſſima lanugo. Euolat candida (tradita folio numeroſiore candida) ut iulus. Folia granatis & amygdalis rubentia. Mirum in primis id, quod ulmo tiliæque, & olea, & populo albæ & ſalici euenit. Circumaguntur enim folia earum poſt ſolſtitium. Nec alio argumento certius intelligitur ſidus confectum.

Quæ folia uerſentur omnibus annis, quæ foliorum è palmis cura & uſus, & foliorum mirabilia. CAP. XXIIII.

EST & publica omnium foliorũ in ipſis differentia. Nanq; pars inferior à terra herbido uiret colore. Ab eadem leniora, neruos callumq; & articulos in ſuperiore habent parte: inciſuras uerò ſubter, ut manus humana. Oleæ ſuperne cãdidiora, et minus lenia: Item ederæ. Sed omnium folia quotidie ad ſolem oſcitant, interiores partes tepefieri uolentia. Superior pars omnium lanuginẽ quantulamcunq; habet, quæ in alijs gẽtium lana eſt. In oriente funes ualidos è palmæ folijs fieri dictum eſt, eosq; in humore utiliores eſſe. Et apud nos ferè palmis à meſſe decerpuntur. Ex his meliora, quæ ſeſe non diuiſerint. Siccantur ſub tecto quaternis diebus: mox in ſole expanduntur, & noctibus relicta, donec candore inareſcant, poſtea in opera finduntur. Latiſſima fico, uiti, platano: anguſta myrto, punicæ, oleæ: capillata pino, cedro: aculeata aquifolio, & ilicum generi: nam iunipero ſpina pro folio eſt: carnoſa cupreſſo, tamarici: craſſiſſima alno: longa harundini, ſalici, palmæ etiam duplicia: circinata piro, mucronata malo, anguloſa ederæ, diuiſa platano: inſecta pectinũ modo piceæ, abieti: ſinuoſa toto ambitu robori: ſpinoſa cute, rubo. Mordacia ſunt quibuſdã, ut urticæ. Pungentia pino, piceæ, abieti, larici, cedro, aquifolijs. Pediculo breui oleæ, & ilici: longo uitibus: tremulo populis, & iiſdem ſolis inter ſe crepitantia. Iam & in pomo ipſo, mali quodam in genere, parua medijs emicant folia, interim & gemina. Præterea alijs circa ramos, alijs in cacumine ramorũ, robori et in caudice ipſo. Iam denſa, ac rara: ſemperq́ue lata rariora. Diſpoſita myrto, concaua buxo, inordinata pomis. Plura eodem pediculo exeũtia malis pirisq́ue. Ramuloſa ulmo, & cytiſo. Quibus adijcit Cato decidua, populea, quernaq;, animalibus iubẽs dari nõ perarida: bubus quidẽ & ficulnea, ilignaque & ederacea: Dantur & ex harundine ac lauro. Decidunt ſorbo uniuerſa, cæteris paulatim. Et de folijs hactenus.

De ordine naturæ in ſatis, & de flore arborum, & conceptu, & germinatione, & partu, & quo ordine floreant. CAP. XXV.

ORdo autem naturæ annuus ita ſe habet. Primus eſt conceptus, flare incipiente uento fauonio circiter ferè ſextum Idus Februarij. Hoc enim maritantur uiueſcentia è terra, quo etiã equæ in Hiſpania, ut diximus. Hic eſt genitalis ſpiritus mundi, à fouendo dictus, ut quidam exiſtimauere. Flat ab occaſu æquinoctiali, uer inchoans. Catulitionẽ ruſtici uocant, geſtiente natura ſemina accipere, eaq́ue animam inferente omnibus ſatis. Concipiunt uarijs diebus, & pro ſua quæque natura. Alia protinus, ut animalia: tardius aliqua, & diutius grauida partus gerunt: quod germinatio ideo uocatur. Pariunt uerò cum florent, floſq́ue ille ruptis conſtat utriculis. Educatio in pomo eſt: hoc & germinatio. Arborum flos eſt pleni ueris indicium & anni renaſcentis, flos gaudium arborum. Tunc ſe nouas, aliasq́ue quàm ſunt, oſtendunt: tunc uarijs colorum picturis in certamen uſque luxuriant. Sed hoc negatũ plerisq;. Non enim omnes florent, & ſunt triſtes quædam, quæq́ue non ſentiant gaudia annorum. Nam neque ilex, picea, larix, pinus, ullo flore exhilarantur, nataléme pomorum recurſus annuos uerſicolori nuncio promittunt: nec fici atque caprifici. Protinus enim fructum flores gignunt. In ficis mirabiles ſunt & abortus, qui nunquã matureſcunt. Nec iuniperi florẽt. Quidam earum duo genera tradũt. Alteram florere, nec ferre. Quæ uerò non floreat, ferre protinus baccis ſubnaſcentibus, quæ biennio hæreant. Sed id falſum, omnibusq; ijs dira facies ſemper. Sic & hominũ multis fortuna ſine flore eſt. Omnes autẽ germinant,

etiam quæ non florent, magna & locorum differentia. Quippe cum ex eodem genere quæ ſunt in paluſtribus priora germinent, mox campeſtria, nouiſſima in ſyluis. Per ſe autem tardius piri ſylueſtres, quàm cætera. primo fauonio germinat cornus, proxime laurus, pauloq́; ante æquinoctium tilia, acer. Inter primas uero populus, ulmus, ſalix, alnus, nuces. Feſtinat & platanus. Cætera uere cœpturo, aquifolium, terebinthus paliurus, caſtanea, glandes. Serotino autem germine malus, tardiſſimo ſuber. Quibuſdã geminatur germinatio, nimia ſoli ubertate, aut inuitantis cœli uoluptate; quod magis in herbis ſegetum euenit. In arboribus tamen nimia germinatio elaſſeſcit. Sunt aliæ naturales quibuſdam præterq́; uernas, quæ ſuis conſtant ſideribus, quorum ratio aptius reddetur tertio ab hoc uolumine. Hyberna aquilæ exortu, æſtiua canis ortu, tertia Arcturi. Has duas quidã omnibus arboribus cõmunes putant, ſentiri autẽ maxime in fico, uite, punica: cauſam afferentes, quoniã in Theſſalia Macedoniaque plurima tum ficus exeat. Maxime tamen in Aegypto apparet hæc ratio. Et reliquæ quidem arbores, ut primum cœpere, continuant germinationem. Robur, & abies, & larix intermittunt tripartito, ac terna germina edunt: ideo & inter ſquamas corticũ ſpargũt: quod omnibus arboribus in germinatiõe euenit, quoniam prægnantium rũpitur cortex. Eſt autem prima earũ incipiente uere, circiter xv. diebus. Iterũ germinant tranſeunte geminos ſole. Sic fit, ut prima cacumina impelli ſecutu appareat, geniculato incremento. Tertia eſt earundẽ ad ſolſtitium breuiſſima, nec diutius ſeptenis diebus. Clareq́; & tunc cernitur excreſcentiũ cacuminũ articulatio. Vitis ſola bis parturit, cũ primũ emittit uuam, iterũ cũ digerit. Eorum quæ non florẽt, partus tantũ eſt & maturitas. Quædã ſtatim in germinatione florent, properantq́; in eo, ſed matureſcũt tarde, ut uites. Serotino quædã germinatu florent, maturantq́; celeriter, ſicuti morus, quæ nouiſſima urbanarũ germinat, nec niſi exacto frigore, ob id dicta ſapientiſſima arborũ. Sed cũ cœpit, in tantum uniuerſa germinatio erũpit, ut una nocte peragat etiã cũ ſtrepitu. Ex his quæ hyeme aquilæ exoriẽte (ut diximus) concipiunt, floret prima omnium amygdala menſe Ianuario. Martio uerò pomũ maturat. Ab ea proxime florent armeniaca, dein tuberes, & præcoces. Illæ peregrinæ, hæ coactæ. Ordine autem naturæ, ſylueſtrium prima ſambucus, cui medulla plurima: & cui nulla, cornus maſcula: Vrbanarum malus, paruoque pòſt, ut ſimul uideri poſſit, pirus, & ceraſus, & prunus. Sequitur laurus, illamque cupreſſus, dein punica, fici. At uites & oleæ florentibus iam ijs germinant. Concipiunt Vergiliarũ exortu. Hoc ſidus illarum eſt. Floret autẽ ſolſtitio uitis, & quæ paulò ſerius incipit olea. Deflor eſcunt omnia ſeptenis diebus, nõ celerius: quædam tardius, ſed nulla pluribus bis ſeptenis. Omnia et intra viij. Idus Iulij, eteſiarum præcurſu. Nec ſtatim fructus ſequitur in aliquibus.

De corno, & quo tempore quæ ferant, & quæ fructũ nõ ferãt, & quæ infelices exiſtimãtur, & quæ facillime fructũ perdunt, & quibus fructus antequã foliũ naſcantur. CAP. XXVI.

*Cornus enim circa ſolſtitia reddit primo candidum, poſtea ſanguineum. Ex eo genere fœmina poſt autumnum fert baccas acerbas, & inguſtabiles cunctis animantibus: ligno quoque fungoſa & inutilis, cum mas è fortiſſimis quoque ſit: tanta differentia ab eodẽ genere fit. Sed & terebinthus meſſibus reddit ſemen, & acer, & fraxinus: nuces & mala, & pira, præterquã hyberna aut præcocia, autumno. Glandifera ſerius etiã, Vergiliarum occaſu: æſculus tantũ, autumno. Incipiente autem hyeme quædam genera mali piriq́;, & ſuber. Abies flores croci colore circa ſolſtitiũ, ſemen reddit poſt Vergiliarũ occaſum. Pinus autẽ & picea præueniũt germinatiõe xv. ferè diebus. Semẽ uerò poſt Vergilias & ipſæ reddũt. * Citrea & iuniperus & ilex annifera habẽtur, nouusq́; fructus in his cum annotino pendet. In maxima tamen admiratione pinus eſt. Habet fructum matureſcentem, habet proximo anno ad maturitatem uenturum, ac deinde tertio. Nec ulla arborum auidius ſe promittit. Quo mẽſe ex ea nux decerpitur, eodem matureſcit alia: & ſic diſpenſatur, ut nullo non menſe matureſcant. Quæ ſe in arbore ipſa diuiſere, zamiæ uocantur: læduntque cæteras, niſi detrahantur. Fructum arborum ſolæ nullum ferunt, hoc eſt, ne ſemen quidem, tamarix ſcopis tantum naſcens, populus, alnus, ulmus, attinia, alaternus, cui folia inter ilicem & oliuam. Infelices autem exiſtimantur, damnataq; religione, quæ neq; ſeruntur unquã, neq; fructũ ferunt. Cremutius autor eſt, nunquam uirere arborẽ, ex qua Phillis ſe ſuſpẽderit. Quæ gummi gignunt poſt germinationẽ aperiuntur: gummi uerò non niſi fructu detracto ſpiſſatur. Nouellæ arbores carent fructu, quandiu creſcunt. Perdunt facillime ante maturitatem, palma, ficus, amygdala, malus, pirus. Item punica, quæ etiam roribus nimijs & pruinis florẽ amittit. Qua de cauſa inflectunt ramos eius, ne ſubrecti humorem infeſtum excipiant, atque contineant. Pirus & amygdala etiam ſi non pluat, ſed fiat auſtrinum cœlum, aut nubilum, amittunt florem & primos fructus, ſi cum defloruere tales dies fuerint. Ocyſſime autem ſalix amittit ſemẽ, antequã omnino maturitatẽ ſentiat, ob id dicta Homero frugiperda: ſecutaq́; ætas ſcelere ſuo interpretata eſt hãc ſententiã, quando ſemẽ ſalicis mulieri ſterilitatis medicamentũ eſſe conſtat. Sed in hoc quoq; prouidens natura, facile naſcenti & depacto ſurculo, incurioſius ſemen dedit. Vna tamen proditur ad maturitatem perferre ſolita, in Creta inſula, ipſo deſcenſu Iouis ſpeluncæ, toruum ligneumque magnitudine ciceris. Fiunt uerò quædam & loci uitio infructuoſa, ſicut in Paro ſylua cædua, quæ nihil fert. Perſicæ arbores in Rhodo, florent tantũ. Fit hæc differentia & ex ſexu, in ijsque mares non ferũt. Aliqui hoc permutantes, mares eſſe quæ ferant*

*Cedri

rans tradunt. Facit & denſitas ſterilitatem. Gignentium autẽ quaedam & lateribus ramorũ & cacuminibus ferunt, ut pirus, punica, ficus, myrtus. Caetero eadẽ natura quae frugibus. Nanq; & in eis ſpica in cacumine naſcitur: legumina in lateribus. Palma ſola (ut dictũ eſt) in ſpathis habet fructũ, racemis propẽdentẽ. Reliquis ſub folio pomum, ut protegatur, excepta fico, cui foliũ maximũ umbroſiſſimumq;, & ideo ſupra id pomũ: eidemq; ſerius foliũ naſcitur quàm pomũ. Inſigne proditur in quodam genere Ciliciae, Cypri, Helladis, ficos ſub folio, groſſos uerò poſt foliũ naſci. Ficus et praecoces habet, quas Athenis prodromos uocant. In Laconico genere maximae ſunt.

De biferis & triferis, & quę celerrime ſeneſcãt, & de aetatibus earum. CAP. XXVII.

SVnt & biferae in eiſdem. In Cea inſula caprifici triferae ſunt. Primo foetu ſequẽs euocatur, ſequenti tertius. Hoc fici caprificantur. Et caprifici autẽ ab aduerſis folijs naſcuntur. Biferae & in malis ac piris quaedã, ſicut & praecoces. Malus ſylueſtris bifera. Sequens eius fructus poſt Arcturum in apricis maxime. Vites quidẽ & triferae ſunt, quas ob id inſanas uocãt, quoniam in ijs alia matureſcunt, alia turgeſcunt, alia florẽt. M. Varro autor eſt uitem fuiſſe Smyrnae apud mare biferã, & malum in agro Cõſentino. Hoc autẽ euenit perpetuo in Tacapẽſi Africae agro, de quo plura alias: ea eſt ſoli fertilitas. Trifera eſt & cupreſſus. Nanq; baccae eius colligũtur mẽſe Ianuario, & Maio, & Septẽbri, ternaeq; earũ generi magnitudines. Eſt uerò & in ipſis arboribus etiã anuſtis peculiaris differẽtia: Summa ſui parte fertilior eſt arbutus: quercus inferiore, iuglandes, fici, mariſcae. Omnes quo magis ſeneſcunt, hoc maturius ferũt, & in apricis locis, nec pingui terra. Sylueſtriaque omnia tardiora. Quaedã ex ijs omnino nõ matureſcũt. Item quae ſubarantur, aut quae ablaqueãtur, celeriora neglectis: haec & fertiliora. Eſt etiamnũ aetatis differẽtia. Amygdala enim & pirus in ſenecta fertiliſſimae, ut glandiferae, et quoddã genus ficorũ. Caeterae in iuuenta, tardiusq; maturantes, quod maxime notatur in uitibus. Vetuſtioribus enim uinũ melius, nouellis copioſius. Celerrime uerò ſeneſcit, & in ſenecta deteriorẽ fructũ gignit, malus. Nanque & minora poma proueniũt, et uermiculis obnoxia. Quin & in ipſa arbore naſcuntur. Ficus ſola ex omnium arborũ foetu, maturitatis cauſa medicatur: iam quidẽ eis porrectis, quoniam maiora ſunt pretia praepoſteris. Omnia autem celerius ſeneſcunt praefoecunda. Quin & protinus moriuntur aliqua, coelo foecunditatem omnem eblandito: quod maxime uitibus euenit.

De moro. CAP. XXVIII.

COntrà morus tardiſſime ſeneſcit, fructib. minime laborãs: tarde et ea quorũ criſpa materies, acer, palma, populus. Et ſubarata ocyus ſeneſcunt.

De ſylueſtribus. CAP. XXIX.

SYlueſtria autem tardiſſime. Atque in totum, omnis cura fertilitatem adijcit, fertilitas ſenectam: ideoq; & praeflorent talia & praegerminant, atque in totum praecocia ſunt, quoniam omnis infirmitas coelo magis obnoxia eſt. Multae uerò plura gignunt, ut diximus, in glandiferis: inter quas laurus uuas ſuas, maximeq; ſterilis, quae non gignit aliud: ob id à quibuſdam mas exiſtimatur. Ferunt & auellanae iulos compactili callo, ad nihil utiles.

De buxo, & faba Graeca, ſiue loto. CAP. XXX.

PLurima uerò buxus. Nam & ſemen ſuũ, & granum quod carthegon uocant, & à ſeptentrione uiſcum, à meridie hyphear: de quibus plura mox paulò. Interdumq; pariter res quaternas habent. Arborum quaedam ſimplices, quibus à radice caudex unus, & rami frequentes, ut oliuae, fico, uiti. Quaedam fruticoſi generis, ut paliurus, myrtus. Item nux auellana: quinimo melior eſt & copioſior fructu, in plures diſperſa ramos. In quibuſdam omnino nullus, ut in ſuo genere buxo, loto tranſmarinae. Quaedam bifurca, atq; etiã in quinas partes diffuſae. Quaedam diuiduae nec ramoſae, ut ſambuci. Quaedam indiuiduae ramoſae, ut piceae. Quibuſdam ramorum ordo, ſicut piceae, abieti. Alijs inconditus, ut robori, malo, piro: Et abieti quidem ſubrecta diuiſura, ramiq; in coelum tendentes, nõ in latera proni. Mirum, cacuminibus eorum deciſis moritur, totis uerò detruncatis durat. Et ſi infrà quàm rami fuere praecidatur, quod ſupereſt uiuit: ſi uerò cacumen tantum auferatur, tota moritur. Aliae ab radice brachiatae, ut ulmus. Aliae in cacumine ramoſae, ut pinus, lotos, ſiue faba Graeca: quam Romae à ſuauitate fructus ſylueſtris quidem, ſed ceraſorum penè natura loton appellant. Praecipue domibus expetitur ramorum petulantia, breui caudice, latiſſima expatiantium umbra, & in uicinas domos ſaepe tranſilienſiũ. Nulli opacitas breuior, nec aufert ſolẽ hyeme decidentibus folijs. Nulli cortex iucũdior, aut oculos excipiẽs blandius. Nulli rami longiores ualidioresque, aut plures, ut dixiſſe totidẽ arbores liceat. Cortice pelles tingunt, radice lanas. Malis proprium genus. Ferarum enim roſtra reddunt, adhaerentibus uni maximo minoribus. Ramorum aliqui caeci, qui non germinant: quod natura fit, ſi nõ eualuere: aut poena, cum deputatos cicatrix hebetauit. Quae diuidua in ramo natura eſt, haec uiti in oculo, harundini in geniculo. Omnium terrae proxima craſſiora. In longitudinem excreſcunt abies, larix, palma, cupreſſus, ulmus, & ſi qua uniſtirpia. Ramoſarum ceraſus etiam in quadraginta cubitorum trabes, aequali per totum duum cubitorũ craſſitudine reperitur.

De ramis, & cortice, & radicibus arborum. CAP. XXXI.

QVaedam ſtatim in ramos ſparguntur, ut mali. Cortex alijs tenuis, ut lauro, tiliae. Alijs craſſus, ut robori. Alijs leuis, ut malo, fico. Idẽ ſcaber robori, palmae. Omnibus in ſenecta rugoſior. Quibuſdã rũpitur ſponte, ut uiti: quibuſdam etiã cadit, ut malo, unedoni: carnoſus ſuberi, populo: mẽbranaceus, ut uiti,

harund

harundini: libris ſimilis, ceraſo: multiplex tunicis, ut uitibus, tilia, abieti. Quibuſdam ſimplex, ut fico, harũdini. Magna & radicũ differẽtia. Copioſæ, fico, robori, platano: breues & anguſtæ, malo: ſingulares, abieti, larici. Singulis enim innituntur, quãquam minimis in latera diſperſis. Craßiores lauro et inæquales. Item oleæ, cui & ramoſæ. At robori carnoſæ. Robora ſuas in profundum agunt. Si Virgilio quidem credimus, æſculus quantum corpore eminet, tantum radice deſcendit. Oleæ, malis, & cupreßis per ſumma ceſpitum. Alijs recto meatu, ut lauro, oleæ: alijs flexuoſo, ut fico. Minutis hæc capillamẽtis hirſuta, ut abies, multæq; ſyluestrium, è quibus montani prætenuia fila decerpentes, ſpectabiles lagenas, & alia uaſa nectunt. Quidã nõ altius deſcendere radices, quàm ſolis calor tepefaciat, idq́ue natura loci tenuioris craßioriſue dixere, quod falſum arbitror. Apud autores certe inuenitur abietis plantam, cum trãsferretur viij. cubitorum in altitudine, nec totam refoſſam, ſed abruptam. Maxima ſpatio atque plenitudine & cedri eſt. Ab ea platani, roboris, & glandiferarum. Quarundam radix uiuacior ſuperficie, ut lauri. Itaque cùm trunco inaruit reciſa, etiam lætius fruticat. Quidam breuitate radicum celerius ſeneſcere arbores putant: quod coarguunt fici, quarum radices longißimæ, & ſenectus ocyßima. Falſum arbitror, & quod aliqui prodidere, radices arborum uetuſtate minui. Viſa etenim eſt annoſa quercus euerſa ui tempeſtatis, & iugerum ſoli amplexa. Proſtratas reſtitui plerunque, & quadam terræ cicatrice reuiuiſcere, uulgare eſt. Et familiarißimum hoc platanis, quæ plurimum uentorum concipiunt propter denſitatem ramorum: quibus amputatis, leuata onere in ſua ſcrobe reponũtur. Factumq; iam eſt hoc in iuglandibus oleisque, ac multis alijs.

De prodigioſis arborib. et quib. modis ſponte naſcãtur, & quòd non omnia ubiq; naſcãtur, & quę nõ alibi naſcãtur arbores. CAP. XXXII.

EST in exẽplis, & ſine tẽpeſtate, ulláue cauſa alia quàm prodigij cecidiſſe multas, ac ſua ſponte reſurrexiſſe. Factũ hoc populi Ro. Quiritibus oſtentum Cimbricis bellis Nuceriæ in luco Iunonis, ulmo poſtquàm etiã cacumen amputatũ erat, quoniam in aram ipſam procũbebat, reſtituta ſponte, ita ut protinus floreret. A quo deinde tẽpore maieſtas populi Ro. reſurrexit, quæ antè uaſtata cladibus fuerat. Memoratur hoc idem factũ & in Philippis, ſalice procidua atque detrũcata: & Stagiris in Muſæo populo alba. Omnia fauſti ominis. Sed maxime mirũ, Antandri platanus etiam circumdolatis lateribus reſtibilis ſponte facta, uitaq; reddita longitudine xv. cubitorũ, craßitudine quatuor ulnarũ. Arbores quas naturæ debeamus, tribus modis naſcũtur: Sponte, aut ſemine, aut ab radice. Cura numeroſior exiſtit, de qua ſuo dicemus uolumine. Nunc enim totus ſermo de natura eſt, multis modis miriſq; memorabili. Nanq; non omnia in omnibus locis naſci docuimus, nec translata uiuere. Hocq; aliàs faſtidio, aliàs contumacia, ſæpius imbecillitate eorum quæ transferuntur euenit: aliàs cœlo inuidente, aliàs ſolo repugnante. Faſtidit balſamũ alibi naſci, Aßyria malus alibi ferre: necnõ & palma naſci ubiq;, aut nata parere: uel cum promiſit etiã oſtenditq;, ea educare, quæ tanquã inuita peperit. Nõ habet uires frutex cinnami in Syriæ uicina perueniendi. Nõ ferũt amomi nardiq; deliciæ, ne in Arabia quidẽ ex India naue peregrinari. Tẽtauit enim Seleucus rex. Illud maxime mirũ, ipſas arbores plerunq; exorari ut uiuant, atq; transmigrent: aliquãdo et à ſolo impetrari, ut alienas alat, aduenasq; nutriat: cœlũ nullo modo flecti. Viuit in Italia piperis arbor: caſiæ uerò etiam in ſeptentrionali plaga. Vixit & in Lydia thuris. Sed unde ſorbentes ſuccum omnem ex ijs ſoles, coquẽtesq́ue lacrymam? Illud proxime mirum, mutari naturam in ijſdem locis, atque pro indiuiſo ualere. Cedrũ æſtuoſis partibus dederat, at in Lycijs Phrygijsq; montibus naſcitur. Frigus inimicum lauro fecerat, ſed in Olympo copioſior nulla eſt. Circa Boſphorũ Cimmerium in Pãticapeo urbe, omni modo laborauit Mithridates rex, & cæteri incolæ, ſacrorum certè cauſa laurum myrtumq; habere, & non contigit: cum teporis arbores abundent ibi, punicæ ficiq;, iam mali & piri laudatißimæ. Frigidas eodem tractu nõ genuit arbores, pinum, abietem, piceã. Et quid attinet in Pontum abire? Iuxta Romã ipſam caſtaneæ ceraſique ægre proueniunt, perſica in Thuſculano. Necnon nuces Græcæ cum tædio inſeruntur, Tarracina ſyluis ſcatente earum.

De cupreſſo: & quòd ex terra noua aliqua ſæpe naſcantur, quæ in ea antè non fuerunt. CAP. XXXIII.

CVpreſſus aduena, & difficilime naſcentium fuit, ut de qua uerboſius ſæpiusq́ue quàm de omnibus alijs prodiderit Cato. Natu moroſa, fructu ſuperuacua, baccis toruis, folio amara, odore uiolenta. ac ne umbra quidẽ gratioſa, materie rara, ut penè fruticoſi generis, Diti ſacra, & ideo funebri ſigno ad domos poſita. Fœmina ſterilis diu. Meta demũ aſpectu non repudiata, diſtinguendis tantũ pinorũ ordinibus. Nũc uerò tonſilis facta in denſitate parietũ, coërcitaq; gracilitate perpetuo tenera. Trahitur etiã in picturas opere hiſtoriali: uenatus claßésue, & imagines rerũ tenui folio, breuiq; & uirẽte ſuperueſtiẽs. Duo genera earũ: Metæ in faſtigiũ conuoluta, quæ & fœmina appellatur. Mas ſpargit extra ſe ramos, deputaturq;, & accipit uitẽ. Vtraq; autẽ immittitur in perticas aſſerésue amputatione ramorũ, qui xiij. anno denarijs ſingulis ueneunt. Quæſtuoſißima in ſatus ratione ſylua, uulgoque dotem filiarum antiqui plantaria appellabant. Huic patria inſula Creta, quanquam Cato Tarentinam eam appellat, credo quòd primum eò uenerit. Et in Aenaria ſucciſa regerminat. Sed in Creta quocunque loco terram mouerit quiſpiam, niſi feratur alia, hæc gignitur, protinusq́ue emicat. Illa uerò etiam non appellato ſolo ac ſponte, maximeq; in Idæis montib

montibus, & quot albos uocant, ſummiſq; iugis, unde niues nunquã abſunt, plurima: quod miremur, alibi nõ niſi in tepore proueniens, & nutricẽ magnopere faſtidiens. Nec terræ tantum natura circa hæc refert, aut perpetua cœli, uerum & quædam temporaria uis. Imbres aliquæ pleruncq; ſemina afferunt, & certo fluunt genere, aliquando etiam incognito: quod accidit Cyrenaicæ regioni, cum primum ibi laſerpitium natum eſt, ut in herbarum natura dicemus. Nata eſt & ſylua urbi ei proxima imbre piceo craſſoq;, circiter urbis Romæ annum ccccxxx.

De edera. CAP. XXXIIII.

EDera iã dicitur in Aſia naſci. Negauerat Theophraſtus: nec in India, niſi in mõte Mero. Quin & Harpalum omni modo laboraſſe ut ſereret eam in Medis fruſtra: Alexandrũ uero ob raritatẽ ita coronato exercitu, uictorem ex India rediſſe, exemplo Liberi patris: cuius dei & nũc adornat Thyrſos, galeaſq; etiã & ſcuta, in Thracia populis in ſolennibus ſacris. Inimica arbori ſatiſq; omnibus, ſepulchraq; ac muros rumpens: ſerpentium frigori gratiſſima, ut mirũ ſit ullum honorem habitum ei. Duo genera eius prima ut reliquarum, mas & fœmina. Maior traditur mas corpore, & folio duriore ac pinguiore, & flore ad purpuram accedente. Vtriuſq; autẽ flos ſimilis eſt roſæ ſylueſtri, niſi quòd caret odore. Species horũ generum tres: Eſt enim candida, & nigra edera, tertiaque quæ uocatur helix. Etiamnũ hæ ſpecies diuiduntur in alias, quoniã eſt alia fructu tantũ cãdida, alia et folio: fructuumq; candidũ ferentium alijs denſus acinus, & grandior, racemis in orbem circumactis, qui uocantur corymbi. Itẽ ſelenitiũ, cuius eſt minor acinus, ſparſior racemus. Simili modo in nigra. Alicui & ſemen nigrũ, alij crocatũ: cuius coronis poëtæ utuntur, folijs minus nigris, quã quidã Dionyſiã, alij Bacchicã uocant, maximis inter nigras corymbis. Quidã apud Græcos etiamnũ duo genera huius faciunt, à colore acinorũ, erythranũ & chryſocarpũ. Plurimas autẽ habet differentias helix, quoniã folio maxime diſtat. Parua ſunt & anguloſa cõcinnioraq;, cũ reliquorũ generũ ſimplicia ſint. Diſtat & lõgitudine internodiorũ, præcipue tamen ſterilitate, quoniã fructũ non gignit. Quidã hoc ætatis eſſe, non generis exiſtimant: primoq; helicẽ eſſe, fieri ederam uetuſtate. Horũ error manifeſtus intelligitur, quoniam helicis plura genera reperiuntur, ſed tria maxime inſignia. Herbacea ac uirens quæ plurima eſt, altera cãdido folio, tertia uerſicolor, quæ Thracia uocatur. Etiamnũ herbacea tenuiora folia, in ordinem digeſta, denſioraq;. In alio genere diuerſa omnia. Et in uerſicolori alia tenuioribus folijs, ac ſimiliter ordinatis denſioribuſq;. In altera neglecta omnia hæc. Maiora quoque ac minora ſunt folia, macularumque habitu diſtant. Et in candidis alia ſunt candidiora. Adoleſcit in longitudinem maxime herbacea. Arbores autem necat candida, omnemq; ſuccum auferendo tanta craſſitudine augetur, ut ipſa arbor fiat. Signa eius, folia maxima atq; latiſſima, mãmas erigentis, quæ ſunt cæteris inflexæ: racemis ſtãtes, ac ſubrecti. Et quanquã omniũ ederarũ generi radicoſa brachia, huic tamẽ maxime ramoſa ac robuſta. Ab ea nigra. Sed propriũ albæ, quod inter media folia emittit brachia utrinque ſemper amplectens: hoc & in muris, quamuis ambire nõ poſſit. Itaq; etiã pluribus locis interciſa, uiuit tamen duratq;, & totidem initia radicũ habet, quot brachia, quibus incolumis & ſolida arbores ſugit ac ſtrangulat. Eſt & in fructu differentia alba nigraque edera: quoniam alijs tanta amaritudo acini, ut aues non attingant. Eſt & rigens edera, quæ ſine adminiculo ſtat, ſola omnium generum ob id uocata ciſſos. E diuerſo nunquam niſi humi repens chamæciſſos.

De edera, quæ uocatur ſmilax. CAP. XXXV.

SImilis eſt edera, è Cilicia quidem primum profecta, ſed in Græcia frequentior, quam uocant ſmilacem, denſis geniculata caulibus, ſpinoſis fruticoſa ramis, folio ederaceo paruo, non anguloſo, à pediculo emittente pampinos, flore candido, olente lilium. Fert racemos labruſcæ modo non ederæ, colore rubro, complexa acinis maioribus nucleos ternos, minoribus ſingulos, nigros duroſque: infauſta omnibus ſacris & coronis, quoniam ſit lugubris, uirgine eius nominis propter amorem iuuenis Croci, mutata in hũc fruticem. Id uulgus ignorans, pleruncq; feſta ſua polluit, ederam exiſtimãdo: ſicut in poetis, aut Libero patre, aut Sileno, quis omnino neſcit quibus coronentur? E ſmilace fiunt codicilli. Propriumq; materiæ eſt, ut admota auribus leuẽ ſonũ reddat. Ederæ mira proditur natura ad experiẽda uina. Si uas fiat ex ligno eius, uina transfluere, ac remanere aquam, ſi qua fuerit mixta.

De aquaticis calamis, & fruticib. CAP. XXXVI.

INter ea quæ frigidis gaudent, & aquaticos frutices dixiſſe conueniat. Principatum in his tenebũt harundines, belli pacisque experimentis neceſſariæ, atque etiam in delicijs gratæ. Tegulo earum domus ſuas ſeptentrionales populi operiunt, durantque æuis tecta alta. In reliquo uerò orbe, & cameras leuiſſime ſuſpendunt. Chartisque ſeruiunt calami, Aegyptij maxime cognatione quadam papyri. Probatiores tamen Gnidij, & qui in Aſia circa Anaiticũ lacũ naſcuntur. Noſtratibus fungoſior ſubeſt natura, cartilagine bibula, quæ cauo corpore intus ſuperne tenui inareſcit ligno: fiſſilis, præacuta ſemper acie, geniculata. Cætero gracilitas nodis diſtincta, leui faſtigio tenuatur in cacumina, craſſiore panicula coma, neque hæc ſuperuacua. Aut enim pro pluma ſtrata cauponarũ replet: aut ubi limoſiore callo induruit, ſicut in Belgis, cõtuſa et interiecta nauiũ cõmiſſuris ferruminat textus, glutino tenacior, rimiſque explendis fidelior pice. Calamis orientis populi bella conficiunt. Calamis ſpicula addunt irreuocabili hamo noxia. Mortem accelerant pinnæ additæ calamis. Fitque & ex ipſo telum aliud fracto in uulneribus. His armis ſolem ipſum obumbrant

brant. Propter hoc maxime ſerenos dies optant: odere uentos & imbres, qui inter illos pacem eſſe cogũt. Ac ſi quis Aethiopas, Aegyptũ, Arabas, Indos, Scythas, Bactros, Sarmatarum tot gentes, & orientis, omniaſque Parthorũ regna diligentius computet, aqua ferme pars hominum in toto mũdo calamis ſuperata degit. Precipuus hic uſus in Creta bellatores ſuos præcipitauit. Sed in hoc quoque, ut cæteris in rebus, uicit Italia: quando nullus ſagittis aptior calamus, quàm in Rheno Bononienſi amne, cui plurima ineſt medulla, ponduſq; uolucre, contra flatus quoq; peruicax libra. Quippe non eadẽ gratia Belgicis. Hæc & Creticis cõmendatioribus, quanquã præferãtur Indi, quorũ alia quibuſdã uidetur natura, quando & haſtarũ uicem præbent additis cuſpidibus. Harũdini quidem Indicæ arborea amplitudo, quales uulgo in templis uidemus. Differre mares ac fœminas in his quoq; Indi tradũt. Spiſsius mari corpus, fœminæ capacius. Nauigiorum etiã uicem præſtant (ſi credimus) ſingula internodia. Circa Aceſinẽ amnem maxime naſcuntur. Harundo omnis ex una ſtirpe numeroſa. Atque etiam reciſa fœcundius reſurgit. Radix natura uiuax, geniculata & ipſa. Folia Indicis tantum breuia. Omnibus uerò à nodo orſa cõplexu tenues per ambitũ inducũt tunicas: atque à medio internodio, cum plurimum deſinũt ueſtire, procumbuntq;. Latera harundini calamoq; in rotunditatẽ bina, ſuper nodos alterno ſemper inguine, ut alterum ad dextra fiat, alterum ſuperiore geniculo ad læua per uices. Inde exeunt aliquãdo rami, qui ſunt calami tenues. Plura autem genera. Alia ſpiſsior denſiorq; geniculis, breuibus internodijs. Alia rarior maioribus, tenuior & ipſa. Calamus uerò alius totus cõcauus, quem ſyringiam uocant, utiliſsimus fiſtulis, quoniam nihil eſt ei cartilaginis atq; carnis. Orchomenius eſt cõtinuo foramine peruius, quem auleticon uocant. Hic tibijs utilior, fiſtulis ille. Eſt alius craſsiore ligno, & tenui foramine. Hunc totũ fungoſa replet medulla. Alius breuior, alius procerior, exilior, craſſiorq;. Fruticoſiſsimus qui uocatur donax, non niſi in aquaticis natus: quoniã & hæc differẽtia eſt, multum prælata harundine quæ in ſiccis proueniat. Suũ genus ſagittario calamo, ut diximus, ſed Cretico longiſsimis internodijs, obſequẽtiq; quò libeat flecti calefacto. Differentias faciunt & folia, nõ multitudine, uerũ robore & colore. Valida Laconicis, & ab una parte denſiora: quales in totum circa ſtagna gigni putant, diſsimiles amnicis, longiuſq; ueſtiri tunicis, ſpatioſius à nodo ſcãdente cõplexu. Eſt & obliqua harundo nõ in excelſitatẽ naſcens, ſed iuxta terrã fruticis modo ſe ſpargẽs, ſuauiſsima in teneritate animalibus. Vocatur à quibuſdam elegia. Eſt & in Italia naſcens adarcha nomine, paluſtris: et cortice, tantũ ſub ipſa coma, utiliſsima dentibus: quoniã uis eadẽ eſt quæ ſinapi. De Orchomenij lacus arundineis accuratius dici cogit admiratio antiqua. Characiã uocabãt craſsiorẽ firmioremq;, plotiam uerò ſubtiliorem, hanc in inſulis fluitantibus natam, illam in ripis expatiantis lacus. Tertia harundo eſt tibialis calami, quẽ auleticon dicebãt. Nono hic anno naſcebatur. Nam & lacus incrementa hoc temporis ſpatio ſeruabat, prodigioſus ſi quando amplitudinẽ biennio extendiſſet: quod notatum apud Cheroniam infauſto Athenienſium prælio, & apud Lebadiam ſæpe notatur influente Cephiſo. Cum igitur anno permanſerit inundatio, proficiunt in aucupatoriã quoq; amplitudinẽ: uocabantur zeugitæ. Contrà bombyciæ maturius reciproco, graciles, fœminarum latiore folio atq; candidiore, modica lanugine, aut omnino nulla, ſpadonum nomine inſignibus. Hinc erant armamenta ad incluſos cantus, non ſilendo & reliquo curæ miraculo, ut uenia ſit argento iam potius cani. Cædi ſolebant tempeſtiue uſq; ad Amigenem tibicinem, cum adhuc ſimplici muſica uterẽtur, ſub Arcturo: ſic præparatæ aliquot poſt annos utiles eſſe incipiebant. Tunc quoque multa domandæ exercitatione, & canere tibiæ ipſæ docendæ, comprimentibus ſe ligulis, quod erat illis theatrorum moribus utilius. Poſtquam uarietas acceſsit, & cantus quoque luxuria, cædi ante ſolſtitia cœpta, & fieri utiles in trimatu, apertioribus earum ligulis ad flectendos ſonos: quæ inde ſunt & hodie. Sed tum ex ſua quanq; tantum harundine congruere perſuaſum erat: & eam quæ radicem anteceſſerat, læuæ tibiæ conuenire: quæ cacumen, dextræ: immenſum, quantum prælatis quas ipſe Cephiſus abluiſſet. Nunc ſacrificæ Tuſcorum è buxo, ludicræ uerò loto, oſsibuſque aſininis & argento fiunt. Aucupatoria harundo à Panhormo laudatiſsima, piſcatoria Abaritana ex Africa. Harundinis Italiæ uſus ad uineas maxime Cato ſeri eam iubet in humidis agris, bipalio ſubacto prius ſolo, oculis diſpoſitis interuallo ternorum pedum. Simul & corrudam, unde aſparagi fiant, concordare enim amicitiam.

De ſalice, genera eius octo, & quę præter ſalicem ſint utilia ligaturis, & de rubis. CAP. XXXVII.

SAlicẽ uerò circa, quæ nulla aquaticarũ utilior, licet populi uitibus placeant, & cecuba educens, licet alni ſepibus muniant, cõtraq; erũpentium amniũ impetus, riparũ muro in tutela ruris excubẽt in aqua ſatæ, cæſæq; denſius innumero hærede proſint. Salicis ſtatim plura genera. Nanq; & in proceritatẽ magnã emittunt iugis uinearũ perticas, partimq; baltheo corticis uincula: & aliæ uirgas ſequaces ad uincturas lẽticia. Aliæ prætenues uiminibus texendis ſpectabili ſubtilitate. Rurſus aliæ firmiores corbibus, ac plurimæ agricolarum ſupellectili: candidiores ablato cortice, leuiq; tractatu, utilioribus uaſis quàm ut è corio fiãt, atq; etiã ſupinarũ in delicias cathedrarũ aptiſsimæ. Cædua ſalici fertilitas, denſiorq; tõſura ex breui pugno uerius quàm ramo, nõ ut remur in nouiſsimis curanda arbore. Nullius quippe tutior eſt reditus minoriſue impendij, aut tempeſtatum ſecurior. Tertium locum ei in æſtimatione ruris Cato attribuit, prioremque quàm oliuetis, quamque frumẽto, aut pratis: nec quia deſint

alia

alia uincula. Siquidem & geniſta, & populi, & ulmi, & ſanguinei frutices, & betulæ, & harundo fiſſa, & harundinu folia, ut in Liguria, & uitis ipſa, reciſiſq; aculeis rubi alligat, & intorta corylus. Mirūq; contuſo ligno alicui maiores ad uincula eſſe uires. Salici tamen præcipua dos. Finditur Græca rubens, candidiorq; amerina, ſed paulo fragilior, ideoq; ſolido ligat nexu. In Aſia tria genera obſeruant. Nigram, utiliorem uiminibus: candidam, agricolarum uſibus: tertiam, quæ breuiſſima eſt, helicen uocant. Apud nos quoq; multi totidē generibus nomina imponunt, Vimineam uocant, eandem purpuream. Alteram nitelinā à colore, quæ ſit tenuior. Tertiam Gallicam, quæ tenuiſſima. Nec in fruticum, nec in ueprium caulium ue, neq; in herbarum, aut alio ullo quàm ſuo genere numerentur iure ſcirpi fragiles paluſtreſq; ad tegulū tegeteſq;: è quibus detracto cortice, cādelæ luminibus & funeribus ſeruiunt. Firmior quibuſdam in locis earum rigor. Namq; iis uelificant non in Pado tantum nautici, uerum & in mari piſcator Africus, præpoſtero more uela intra malus ſuſpendens. Et mapalia ſua Mauri tegunt, proximeq; æſtimanti hoc uideantur eſſe, quo inferiore Nili parte papyri ſunt uſu. Sed fruticoſi generis ſunt inter aquaticas & rubi, atq; ſambuci fungoſi generis, aliter tamē quàm ferulæ. Quippe plus ligni ac ſucci utiq; ſambuco. Ex qua magis canorā buccinam tubāq; credit paſtor ibi cæſa, ubi gallorū cantū frutex ille non exaudiat. Rubi mora ferunt, & alio genere ſimilitudinem roſæ, qui uocatur cynosbatos. Tertium genus Idæum uocant Græci à loco. Tenuius eſt quàm cætera, minoribuſq; ſpinis, & minus aduncis. Flos eius contra lippitudines illinitur ex melle, & igni ſacro. Contra ſtomachi quoque uitia bibitur ex aqua. Sambuci acinos habent nigros atque paruos, humoris lenti, inficiendo maxime capillo, qui & ipſi aqua decocti manduntur.

De ſuccis arborum, & natura materiarum, & de cædendis arboribus. CAP. XXXVIII.

HVmor & cortici arborum eſt, qui ſanguis earū intelligi debet, nō idem omnibus. Ficis lacteus: huic ad caſeos figurandos coaguli uis. Ceraſis gummoſus, ulmis ſaliuoſus, lentus ac pinguis malis, uitibus ac piris aquoſus, Vuidiora quibus lentior. Atque in totum corpore arborum, ut reliquorum animalium, cutis, ſanguis, caro, neruis, uenæ, oſſa, medullæ. Pro cute cortex. Mirum, hic in moro medicis ſuccum quærentibus, ferè hora diei ſecunda, lapide incuſſus manat, altius fractus ſiccus uidetur. Proximi pleriſq; adipes. Ii uocantur à colore alburnum: mollis ac peſſima pars ligni, etiam in robore facile putreſcens, teredini obnoxia: quare ſemper amputabitur. Subeſt huic caro, cui oſſa eſt materiæ optimum. Alternant fructus quibus ſiccius lignum, ut olea, magis quàm quibus carnoſum, ut ceraſus. Nec omnibus adipes carnes'ue largæ, ſicuti nec animalium acerrimis. Neutrum habēt buxus, cornus, olea: nec medullam, minimumque etiam ſanguinis: ſicut oſſa non habent ſorba, carnem ſambuci, & plurimam ambæ medullam: nec harundines maiore ex parte. In quarundam arborum carnibus pulpæ uenæq; ſunt. Diſcrimen earum facile. Venæ latiores candidioreſq; pulpa fiſſilibus inſunt. Ideo fit, ut aure ad caput trabis quamlibet prælongæ admota, ictus ab altero capite uel graphij ſentiatur, penetrante rectis meatibus ſono. Vnde deprehenditur an torta ſit materies, noduſq; conciſa. Quibuſdam ſunt tubera, ſicut ſunt in carne glandia. In iis nec uena, nec pulpa, quodam callo carnis in ſe conuoluto. Hoc pretioſiſſimum in cedro & acere. Cætera menſarum genera fiſſis arboribus circinantur in pulpam, alioqui fragilis eſſet uena in orbē arboris cæſa. Fagus pectines tranſuerſi in pulpa. Apud antiquos inde & uaſis honos. Marcus Curius iurauit ſe ex præda nihil attigiſſe, præter guttum faginū quo ſacrificaret. Lignum in longitudinem fluctuatur, ut quæ pars fuit ab radice, ualidius ſidit. Quibuſdam pulpa ſine uenis, mero ſtamine & tenui conſtat. Hæc maxime fiſſilia. Alia frangi celeriora quàm findi, quibus pulpa non eſt, ut oleæ, uites. At è contrario, totum è carne corpus fico. Tota oſſea eſt ilex, cornus, robur, cytiſus, morus, ebenus, lotos, & quæ ſine medulla eſſe diximus. Cæteris nigricans color. Fului cornus, in uenabulis nitet inciſuris nodata propter decorem. Cedrus & larix & iuniperus rubent.

De larice, & abiete, & ſapino, & cæteris huiuſmodi arboribus cædendis. CAP. XXXIX.

LArix fœminam habet, quam Græci uocant ægida, mellei coloris. Inuentum eſt pictorum tabellis immortale, nulliſq; fiſſile rimis hoc lignum. Proximum medullæ eſt. In abiete leuſon Græci uocauere. Cedrus quoq; duriſſima, quæ medullæ proxima, ut in corpore oſſa, deraſo modo limo. Et ſambuci interiora mire firma traduntur. Namq; qui uenabula ex ea faciunt, præferunt omnibus. Conſtat enim ex cute & oſſibus. Cædi tempeſtiuum quæ decorticentur, ut teretes, ad tēpla cæteraq; uſus rotundi, cum germinant, aliàs cortice inextricabili, & carie ſubnaſcente ei, materiaq; nigreſcente. Tigna & quibus aufert ſecuris corticem, à bruma ad fauonium: aut ſi præuenire cogamur, arcturi occaſu, & ante eum fidiculæ. Nouiſſima ratione ſolſtitio. Dies ſiderum horum reddentur ſuo loco. Vulgo ſatis putant obſeruare, ne quæ dedolandæ arbores, ſternātur ante editos ſuos fructus. Robur uere cæſum, teredinem ſentit, bruma autem, neq; uitiatur, neq; pandatur, aliàs obnoxium etiam ut torqueat ſeſe findatq;, quod in ſubere tempeſtiue quoque cæſo euenit. Infinitum refert lunaris ratio: nec niſi à uiceſima in triceſimam cædi uolunt. Inter omnes uero conuenit, utiliſſime in coitu eius ſterni, quem diem alij interlunium, alij ſilentis lunæ appellant. Sic certe Tib. Cæſar, concremato ponte naumachiario, larices ad reſtituendum cædi ex Rhetia præfiniuit. Quidam dicunt, ut in coitu & ſub terra ſit luna, quod fieri non poteſt niſi noctu. At ſi competant coitus in nouiſſimum diem brumæ,

illa æterna ſit materies, proxime cum ſupradictis ſideribus. Quidam & canis ortum addunt, & ſic cæſas materies in forum Auguſtum. Nec nouellæ autem ad materiem, nec ueteres utiliſsimæ. Circunciſas quoque ad medullam, alij non inutiliter relinquunt, ut omnis humor ſtantibus defluat. Mirum, apud antiquos primo bello Punico claſſem Duellij imperatoris ab arbore exciſa lx. die nauigaſſe. Contra uero Hieronem regem ccxx. naues effectas diebus xlv. tradit L. Piſo. Secundo quoq; Punico bello, Scipionis claſsis xl. die à ſecuri nauigauit. Tantum tempeſtiuitas etiam in rapida celeritate pollet. Cato hominum ſummus in omni uſu, de materijs hæc adijcit, Prælum è ſapino atra potiſsimum facito. Vlmeam, pineam, nuceam, hanc atq; aliam materiam omnem cum effodies, luna decreſcente eximito poſt meridiem, ſine uento auſtro. Tunc erit tempeſtiua, cum ſemen ſuum maturum erit. Caueto, ne per rorem trahas, aut doles. Idemq; mox, Niſi intermeſtri luna atque dimidiata, ne tangas materiem. Tunc ne effodias, aut præcidas abs terra. Diebus quatuor proximis quibus luna plena fuerit, optime eximitur. Omnino caueto nigram materiam doles, né'ue cędas, né'ue tãgas, niſi ſiccam, né'ue gelidam, né'ue rorulentam. Tiberius idem & in capillo tondendo ſeruauit interlunia. M. Varro aduerſus deſluuia præcepit obſeruandum id à plenilunijs. Larici & magis abieti ſucciſis, humor diu defluit. Hæ omnium arborum altiſsimæ ac rectiſsimæ. Nauium malis antennisq; propter leuitatem præfertur abies. Communia his pinoque, ut quadripartitos uenarum curſus bifidosque habeant, uel omnino ſimplices. Ad fabrorum inteſtina opera medulla ſectilis. Optima quadripartitis materies, & mollior quàm cætera. Intellectus in cortice protinus peritis. Abietis quæ pars à terra fuit, enodis eſt: hæc qua diximus ratiõe fluuiata decorticatur, atq; ita ſapinus uocatur: ſuperior pars nodoſa duriorq;, fuſterna. Et in ipſis autem arboribus robuſtiores aquilonis partes. Et in totum deteriores ex humidis opacisque: ſpiſsiores ex apricis & diuturnæ. Ideo Romæ infernas abies ſupernati præfertur. Eſt per gentium quoque regiones in ijs differentia. Alpibus Apēninoque laudatiſsimæ: in Gallia Iura ac monte Vogeſo: in Corſica, Bithynia, Ponto, Macedonia. Deteriores Æneatica & Arcadica. Peſsimæ Parnaſia, & Euboica, quoniam *ramoſæ ibi & contortæ, putreſcentesq; facile. At cedrus in Creta, Africa, Syria laudatiſsima. Cedri oleo peruncta materies, nec tineam, nec cariem ſentit. Iunipero eadem uirtus quæ cedro. Vaſta hæc in Hiſpania, maximeq; bacca eius. Medulla eius ubicunq; ſolidior etiam quàm cedrus. Publicum omnium uitium uocant ſpiras, ubi conuoluēre ſe uenæ atque nodi. Inueniuntur in quibuſdam, ſicut in marmore, centra: id eſt, duritia claui ſimilis, inimica ſerris. Et quædam forte accidũt, lapide cõprehēſo aut recepto in corpus, aut alterius arboris ramo. Megaris diu ſtetit oleaſter in foro, cui uiri fortes affixerant arma, quæ cortice ambiente ætas longa occultauerat. Fuitq; arbor illa fatalis excidio urbis, præmonitæ oraculo, cum arbor arma peperiſſet: quod ſucciſæ accidit, ocreis galeaque intus repertis. Ferunt lapides ita inuentos, ad cōtinēdos partus eſſe remedio.

*nodoſæ.

De materijs, de magnitudine arborum, & quæ cariem & ruinam non ſendunt, & de perpetuitate materiarum. CAP. XL.

AMpliſsima arborũ ad hoc æui exiſtimatur Romæ uiſa, quam propter miraculum Tiberius Cæſar in eodem ponte naumachiario expoſuerat aduectam cum reliqua materie: durauitq; ad Neronis principis amphitheatrum. Fuit autem trabs è larice longa pedes cxx. bipedali craſsitudine æqualis. Quo intelligebatur uix credibilis reliqua altitudo faſtigium ad cacumen æſtimantibus. Fuit memoria noſtra & in porticibus ſeptorũ à M. Agrippa relicta, æque miraculi cauſa, quæ diribitorio ſuperfuerat uiginti pedibus breuior, ſeſquipedali craſsitudine. Abies admirationis præcipue uiſa eſt in naui, quæ ex Aegypto Caij principis iuſſu, obeliſcum in Vaticano circo ſtatutum, quatuorque truncos lapidis eiuſdem ad ſuſtinendum eum adduxit: qua naue nil admirabilius uiſum in mari certum eſt. cxx. M. modiûm lẽtis pro ſaburra ei fuere. Longitudo ſpatium obtinuit magna ex parte Oſtienſis portus latere læuo. Ibi nanque demerſa eſt à Claudio principe, cum tribus molibus, turrium altitudine in ea exædificatis obiter Puteolano puluere aduectisq;. Arboris eius craſsitudo quatuor hominum ulnas complectentiũ implebat. Vulgoq; auditur octoginta nummorum & pluris malos uenundari ad eos uſus: rates uero connecti quadraginta ſeſtertijs pleraſque. At in Aegypto ac Syria reges inopia abietis cedro ad claſſes feruntur uſi. Maxima ea in Cypro traditur ad undeciremẽ Demetrij ſucciſa centumtriginta pedum, craſsitudinis uero ad trium hominum complexum. Germaniæ prædones ſingulis arboribus cauatis nauigant, quarum quædam & triginta homines ferunt. Spiſsiſsima ex omni materie, ideó & grauiſsima, iudicatur ebenus, & buxus, graciles natura: neutra in aquis fluitat, nec ſuber, ſi dematur cortex, nec larix. Ex reliquis ſicciſsima eſt lotos, quæ Romæ ita appellatur. Deinde robur ex alburno tũ: & huic nigricãs color, magisq; etiã cytiſo, quæ proxime accedere ebenum uidetur. Quanquam non deſint, qui Syriacas terebinthos nigriores affirment. Celebratur & Thericles nomine, calices ex terebintho ſolitus facere torno, per quem probatur materies. Omnium hæc ſola ungi uult, meliorq; oleo fit. Color mire adulteratur iuglande ac piro ſylueſtri tinctis, atque in medicamine decoctis. Omnibus quæ diximus ſpiſſa firmitas. Ab his proxima eſt cornus: quanquam non poteſt uideri materies propter exilitatem, ſed lignum nõ alio penè quàm ad radios rotarum utile: aut ſi quid cuneandum ſit in ligno, clauisque figendum ceu ferreis. Ilex item & oleaſter, & olea atq; caſtanea, carpinus, populus. Hæc & criſpa aceris modo, ſi ulla materies idonea eſſet ramis ſæpe deputatis: caſtratio

illa

illa eſt, admitique uires. De cætero pleriſq; eorum, ſed atque robori tanta duritia eſt, ut terebrari niſi madefactum non queat, & ne ſic quidem adactus auelli clauus. E diuerſo clauum non tenet cedrus. Molliſsima tilia, eadem uidetur & calidiſsima: argumentum afferunt, quòd citiſsime aſcias retundat. Calidæ & morus, laurus, edera, & omnes è quibus ignaria fiunt. Exploratorum hoc uſus in caſtris, paſtorumque reperit, quoniam ad excutiendum ignem non ſemper lapidis occaſio eſt. Teritur ergo lignum ligno, ignemq; concipit attritu, excipiente materia aridi fomitis, fungi, uel foliorum facillime conceptum. Sed nihil edera præſtantius, quæ teratur lauro, laurumque terat. Probatur & uitis ſyluestris, alia quàm labruſca, & ipſa ederæ modo arborem ſcandens. Frigidiſsima quæcunque aquatica. lentiſsima autem, & ideo ſcutis faciendis aptiſsima, quorum plaga cõtrahit ſe protinus, clauditque ſuum uulnus, & ob id contumacius tranſmittit ferrum: in quo ſunt genere fici, ſalix, tilia, betulla, ſambucus, populus utraque. Leuiſsima ex his, ficus & ſalix, ideoque utiliſsimæ. Omnes autem etiam ad ciſtas, quæque flexili crate conſtant. Habent & candorem rigoremque, & in ſculpturis facilitatem. Eſt lentitia platano, ſed madida ſicut alno. Siccior eadem ulmo, fraxino, moro, ceraſo, ſed ponderoſior. Rigorem fortiſsime ſeruat ulmus, ob id cardinibus aſſamentiſq; portarum utiliſsima, quoniam minime torquetur: permutanda tantum ſic, ut cacumen ab inferiore ſit cardine, radix ſuperior. * *Palma eſt mollis, et ſuberis: ſpiſſæ & malus, pirusque, necnon acer: ſed fragiles, & quæcunque criſpa. In omnibus ſyluestria & maſcula differentias cuiuſque generis augent. Et infœcunda firmiora fertilibus, niſi quo in genere mares ferunt, ſicut cupreſſus, & cornus. Cariem uetuſtatemque non ſentiunt cupreſſus, cedrus, ebenus, lotos, buxum, taxus, iuniperus, oleaſter, & olea. Et ex reliquis tardiſsime larix, robur, ſuber, caſtanea, iuglans. Rimam fiſſuramque non capit ſponte cedrus, cupreſſus, olea. Buxum maxime æternam putant, ebenum & cupreſſum, cedrumque, claro de omnibus materijs iudicio in templo Epheſiæ Dianæ, utpote cum tota Aſia extructe quadringentis annis peractum ſit. Conuenit tectum eius eſſe è cedrinis trabibus. De ipſo ſimulacro deæ ambigitur. Cæteri ex ebeno eſſe tradunt: Mutianus ter conſul, ex his qui proxime uiſo eo ſcripſere, uiugineũ, & nunquam mutatum, ſepties reſtituto templo. Hãc materiam elegiſſe eandem, Canetiam nomen artificis nuncupans: quod equidem miror, cum antiquiorem Mineruæ quoque non modo Libero patre uetuſtatem ei tribuat. Adijcit multis foraminibus nardo rigari, ut medicatus humor alat, teneatque iuncturas, quas & ipſas eſſe modico admodum miror. Valuas eſſe è cupreſſo, & iam quadringentis propè annis durare materiam omnẽ nouæ ſimilem. Id quoque notandum, ualuas in glutinis compage quadriennio fuiſſe. Cupreſſus in eas electa, quoniã præter cætera uno in genere materiæ nitor maxime ualeat æternus. Nonne ſimulacrum Veiouis in arce è cupreſſo durat, à condita urbe quingenteſimo quinquageſimoprimo anno dicatũ? Memorabile & Vticæ templum Apollinis, ubi Numidicarum cedrorum trabes durant, ita ut poſitæ fuere prima urbis eius origine, annis mille cẽtumoctoginta octo. Et in Hiſpania Sagunti aiunt templum Dianæ à Zacyntho aduectæ cum conditoribus, annis ducentis ante excidium Troiæ, ut autor eſt Bochus, infraque oppidum ipſum id haberi. Cui pepercit religione inductus Annibal, iuniperi trabibus etiam nunc durantibus. Super omnia memoratur ædes in Aulide eiuſdem deæ, ſeculis aliquot ante Troianũ bellum exædificata: quónam genere materiæ ſcientia oblitérata. In plenum dici poteſt, utique quæ odore præcellant, ea æternitate præſtare. A prædictis morus proxime laudatur, quæ uetuſtate etiam nigreſcit. Et quædam tamẽ in alijs diuturniora ſunt uſibus quam alia. Vlmus in perflatu firma, robur defoſſum. Et in aquis quercus obruta. Eadem ſupra terram rimoſa facit opera torquẽdo ſeſe. Larix in humore præcipua, & alnus nigra. Robur marina aqua corrumpitur. Non improbatur & fagus in aqua & iuglans, hæ quidem in his quæ defodiuntur, uel principales: Item iuniperus: eadem & ſub dialibus aptiſsima. Fagus & cerrus celeriter marceſcunt. Eſculus quoq; humoris impatiens. contra adacta in terram in paluſtribus alnus æterna, onerisque quantilibet patiens. Ceraſus firma. Vlmus & fraxinus lentæ, ſed facile pandantur, flexiles tamen, ſtanteſq; à circumciſura ſiccatæ fideliores. Laricem in maritimis nauibus obnoxiam teredini tradunt: omniaq; præterquàm oleaſtrum & oleam. Quædam enim in mari, quædam in terra uitijs opportuniora.*

* Palma eſt mollis, & ſuberis materies ſpiſſa, & mal.

De teredinibus. CAP. XLI.

INfeſtantium quatuor genera. Teredines capite ad portionem grauiſsimo, rodunt dentibus. Hæ tantũ in mari ſentiuntur, nec aliam putant teredinem proprie dici. Terreſtres tineas uocant: culicibus uero ſimiles, thripas: quartum eſt & è uermiculorũ genere, quorum quidem alij putreſcente ſucco, ipſa materie: alij pariuntur, ſicut in arboribus, ex eo qui ceraſtes uocatur. Cum tantum eroſerit, ut circumagat ſe, generat aliũ. Hæc naſci prohibet in alijs amaritudo, ut cupreſſo: alijs duritia, ut buxo. Tradunt & abietem circa germinationes decorticatam qua diximus luna, aquis non corrumpi. Alexandri Magni comites prodiderunt, in Tylo rubri maris inſula arbores eſſe, ex quibus naues fierent, quas cc. annis durantes inuentas: & ſi mergerentur, incorruptas In eadem eſſe fruticem baculis tãtum idoneæ craſsitudinis, uarium tigrium maculis, põderoſum: & cũ in ſpiſsiora decidit, uitri modo fragilẽ.

De materijs architecti, & quæ materies ad quid utilis, & quæ firmior materia in tectum. CAP. XLII.

APud nos materiæ finduntur aliquæ ſponte: ob id architecti eas fimo illitas ſiccari iubent, ut affla

tus non noceant. Pondus ſuſtinere ualidæ abies, larix, etiam in tranſuerſum poſita. Robur, olea incuruantur ceduntq; ponderi. Illæ renituntur, nec temere rumpuntur: priusq; carie quàm uiribus deficiunt. Et palmæ arbor inualida, in diuerſum enim curuatur. At populus contra omnia inferiora pandatur, palma è contrario fornicatur. Pinus & cupreſſus aduerſus cariẽ tineasq; firmiſſimæ. Facile pandatur iuglans. Fiũt enim & ex ea trabes, frangiq́; ſe prænunciat ſtrepitu: quod in Antandro accidit, cum è balneis territi ſono profugerunt. Pinus, picea, alnus ad aquarum ductus in tubos cauantur. Obrutæ terra, plurimis durant annis. Eædem ſi nõ integantur, cito ſeneſcunt: mirum in modum fortiores, ſi humor extrà quoq; ſuperſit. Firmiſſima ad tectum abies. Eadem ualuarum repagulis, & ad quæcunq; libeat inteſtina opera aptiſſima, ſiue Græco, ſiue Campano, ſiue Siculo fabricæ artis genere ſpectabilis, ramentorum crinibus pampinato ſemper orbe ſe uoluens ad incitatos runcinarum raptus. Eadem & curribus, maxime ſociabilis glutino in tantum, ut findatur antè, quà ſolida eſt.

De glutinanda materia, & lignis ſectilibus. CAP. XLIII.

MAgna autem & glutini ratio, propter ea quæ ſectilibus laminis, ac in alio genere operiũtur. Stamineam in hoc uſu probant uenam, & uocant fertilem, argumẽto ſimilitudinis, quoniam lacrymoſe criſpa. In omni genere & glutinum abdicant quædam, & inter ſe & cum alijs inſociabilia glutino, ſicut robur. Sed nec ferè conhærent, niſi ſimilia natura, ut ſi quis lapidem lignumq́; cõiungat. Cornum maxime audit ſorbus, carpinus, buxus, poſtea tilia. Cuicunq; operi facilia, flexilia omnia, quæ lenta diximus, præterq; morus & caprificus. Durabilia ac ſectilia, quæ modice humida. Arida enim latius quàm uirida ſerris cedunt, præter robur & buxum, quæ pertinacius reſiſtunt, ſerrarumq́; dentes replent æqualitate inerti: qua de cauſa alterna inclinatione egerunt ſcobem. Obediẽtiſſima quocunq; in opere fraxinus, eademq́; haſtis corylo melior, cornu leuior, ſorbo lentior. Gallica uero etiam ad currus flexibilis. Vitem æmularetur ulmus, ni pondus eſſet in culpa. Facilis & fagus, quanquam fragilis & tenera. Eadẽ ſectilibus laminis in tenui flexilis, capſisque ac ſcrinijs ſola utilis. Secatur in laminas prætenues & ilex, colore quoq; non ingrata: ſed maxime fida ijs quæ teruntur, ut rotarum axibus: ad quos lentore fraxinus utilis, ſicut duritia ilex, & utroq; legitur ulmus. Sunt uero & parui uſus fabrilium miniſteriorum inſignes. Ideoq́; proditum, terebris uaginas ex oleaſtro, buxo, ilice, ulmo, fraxino utiliſſimas fieri. ex ijſdem malleos, maiores quoque è pinu & ilice. Et his autem maior ad firmitatem cauſa tempeſtiuæ cæſuræ quàm immaturæ: quippe cum ex olea duriſſimo ligno cardines in foribus diutius immoti, plantæ modo germinauerint. Cato uectes aquifolios, laureos, ulmeos fieri iubet. Hyginus manubria ruſticis carpinea, iligna, cerrea. Quæ in laminas ſecantur, quorũq; operimento ueſtiatur alia materies, præcipua ſunt cedrus, terebinthus, aceris genera, buxũ, palma, aquifolium, ilex, ſambuci radix, populus. Dat & alnus, ut dictũ eſt, tuber ſectile, ſicut cedrus acerq;. Nec aliarum tubera in precio. Mediaq; pars arborũ criſpior, & quo propior radici minoribus magisq́; flexilibus maculis. Hæc prima origo luxuriæ, arborem alia integi, & uiliores ligno precioſiores cortice fieri, ut una arbor ſæpius ueniret. Excogitatæ ſunt & ligni bractea, nec ſatis. Cœpere tingi animalium cornua, dentes ſecari: lignũq; ebore diſtingui, mox operiri. Placuit deinde materiem & in mari quæri. Teſtudo in hoc ſecta. Nuperq́; portentoſis ingenijs principatu Neronis inuentũ, ut pigmentis perderet ſe, pluris q; ueniret imitata lignũ. Sic lectis pretia quæruntur, ſic terebinthum uinci iubent, ſic cedrum precioſius fieri, ſic acer decipi. Modo luxuria non fuerat contenta ligno, iam lignum emi teſtudinem facit.

De arborum ætate, & quæ genera arborum minime durant. Similiter de uiſco & Druidis. CAP. XLIIII.

VIta arborum quarundam immenſa credi poteſt, ſi quis profunda mundi & ſaltus inacceſſos cogitet. Verũ ex his quas memoria hominũ cuſtodit, durant in Liternino Africani prioris manu ſatæ oliuæ. Item myrtus eodem loco conſpicua magnitudinis. Subeſt ſpecus, in quo manes eius cuſtodire draco traditur. Romæ uero lotos in Lucinæ area, anno qui fuit ſine magiſtratibus ccclxxix. urbis ædẽ condita, incertum ipſa quanto uetuſtior. Eſſe quidem uetuſtiorem non eſt dubiũ, cum ab eo luco Lucina nominetur. Hæc nunc circiter annũ ccccl. habet. Antiquior illa eſt, ſed incerta eius ætas, quæ capillata dicitur, quoniam Veſtaliũ uirginum capillus ad eam defertur. Verum altera lotos in uulcanali, quod Romulus conſtituit ex uictoria de decumis, æqueua urbi intelligitur, ut autor eſt Maſurius. Radices eius in forum uſq; Cæſaris per ſtationes municipiorum penetrant. Fuit cum ea cupreſſus æqualis, circa ſuprema Neronis principis prolapſa atq; neglecta. Vetuſtior autem urbe in Vaticano ilex, in qua titulus æreis literis Hetruſcis religione arborem iã tũc dignam fuiſſe ſignificat. Tiburtes quoq; originẽ multo ante urbem Romã habẽt. Apud eos extant ilices tres, etiam Tiburto conditore eorum uetuſtiores, apud quas inauguratus traditur. Fuiſſe autem eum tradũt filium Amphiarai, qui apud Thebas obierit una ætate ante Iliacũ bellum. Sunt autores & Delphicam platanum Agamemnonis manu ſatam: et alterã in Caphyis Arcadiæ luco. Sunt hodie ex aduerſo Iliẽſium urbis iuxta Helleſpontum in Proteſilai ſepulchro arbores, quæ omnibus ephebijs eius cum in tantũ accreuere, ut Ilium aſpiciant, inareſcunt, rurſusq́; adoleſcunt. Iuxta urbẽ autem quercus in Ili tumulo tunc ſata dicuntur, cũ cœpit Ilium uocari. Argis olea nunc etiam durare dicitur, ad quam Io in uaccã mutatã Argus alligauerit. In Ponto circa Heracleã aræ ſunt Iouis Stratij cognomine,

mine, ibiq; quercus duæ ab Hercule ſatæ. In eodē tractu portus eſt, Amyco Bebrycū rege interfecto clarus. Eius tumulus à ſupremo die lauro tegitur, quam inſanā uocant: quoniā ſi quid ex ea decerptū inferatur nauibus, iurgia fiant donec abijciatur. Regionē Aulocrenen diximus, per quam ab Apamia in Phrygiā itur: ibi platanus oſtenditur, ex qua pependit Marſya uictus ab Apolline, quæ iā tum magnitudine electa eſt. Necnon palma Deli ab euſdem dei ætate conſpicitur. Olympia oleaſter, ex quo primus Hercules coronatus eſt, & nūc cuſtoditur religioſe. Athenis quoq; olea durare traditur in certamine edita à Minerua. E` diuerſo breuiſſima uita eſt punicis, fico, malis. Ex his præcocibus breuior quàm ſerotinis, dulcibus quàm acutis, et dulciori in punicis: Itē in uitibus, præcipueq; fertilioribus. Græcinus autor eſt ſexagenis annis duraſſe uites. Videntur & aquaticæ celerius interire. Seneſcūt quidē uelociter, ſed è radicibus repullulāt, laurus, & mali, & punicæ. Firmiſſimæ ergo ad uiuendum oleæ, ut quas durare annis cc. inter autores conueniat. Eſt in ſuburbano Thuſculani agri colle qui Corne appellatur, lucus antiqua religione Dianæ ſacratus à Latio, uelut arte tonſili coma fagei nemoris. In hoc arborem mori eximiam ætate noſtra adamauit Paſſienus Criſpus, bis cōſul, orator, Agrippinæ matrimonio & Nerone priuigno clarior poſtea, oſculari cōplectiq; eā ſolitus, nō modo cubare ſub ea, uinumq; illi affundere. Vicina luco eſt ilex, & ipſa nobilis xxxiv. pedum ambitu caudicis. x. arbores mittēs ſingulas magnitudinis uiſendæ, ſyluāq; ſola facit. Edera necari arbores certū eſt. Simile quiddā & in uiſco, tametſi tardiorē earum iniuriā arbitrātur. Nāq; & hoc præter fructus agnoſcitur nō in nouiſſimis mirabile. Quædā enim in terra gigni nō poſſunt, et in arboribus naſcūtur. Nanq; cū ſuā ſedē non habeant, in aliena uiuūt, ſicut uiſcū. Eſt & in Syria herba, quæ uocatur cadytas, non tantum arboribus, ſed ipſis etiā ſpinis circumuoluens ſeſe. Item circa Tempe Theſſalica, quæ polypodion uocatur, & quæ dolichos ac ſerpillum. Oleaſtro quoq; deputato quod gignatur uocāt phaunos. Quod gero in ſpina fullonia hypophestō, calyculis inanibus, folijs paruis, radice alba, cuius ſuccus ad detractiones in comitiali morbo utiliſſimus habetur. Viſci tria genera. Nanq; in abiete ac larice ſtelin dicit Eubœa naſci, hyphear Arcadia. Viſcū autem in quercu, robore, ilice, pruno ſylueſtri, terebintho, nec alijs arboribus adnaſci, pleriq;. Copioſiſſimū in quercu, quod dryos hyphear uocāt. In omni arbore, excepta ilice & quercu, differentiā facit odor utriuſq; & folium non iucundi odoris in utroq;, uiſco amarum & lentum. Hyphear ad ſaginanda pecora utilius, Vitia modo purgat primo, dein, ea pinguefacit, quæ ſuffecere purgationi. Quibus ſit aliqua tabes intus, negant durare. Ea medendi ratio æſtatis quadragenis diebus. Adijciunt diſcrimen, uiſco in his quæ folia amittant, & ipſi decidere: contrà adhærere nato in æterna fronde. Omnino autem ſatum nullo modo naſcitur, nec niſi per aluum auium redditum, maxime palumbis & turdi. Hæc eſt natura, ut niſi maturatum in uentre auiū, non proueniat. Altitudo eius non excedit cubitalem, ſemper fruticoſi ac uiridis. Mas fertilis, fœmina ſterilis. Aliquando non fert. Viſcum conſit ex acinis qui colliguntur meſſium tempore immaturi. Nam ſi acceſſere imbres, amplitudine quidem augentur, uiſco uero marceſcunt. Siccantur deinde, & aridi tunduntur, ac conditi in aqua putreſcunt duodenis ferè diebus. Vnumq; hoc rerum putreſcendo gratiam inuenit. Inde in profluente rurſus malleo tuſi, amiſſis corticibus interiore carne lenteſcunt. Hoc eſt uiſcum pennis auium tactis ligandis, iuglandis oleo ſubactum, cum libeat inſidias moliri. Non eſt omittenda in ea re & Galliarum admiratio. Nihil habent Druidæ (ita ſuos appellant magos) uiſco et arbore in qua gignatur (ſi modo ſit robur) ſacratius. Iam per ſe roborum eligunt lucos, nec ulla ſacra ſine ea fronde conficiūt, ut inde appellati quoq; interpretatione Græca poſſint Druidæ uideri. Enimuero quicquid adnaſcatur illis, è cœlo miſſum putant, ſignumq; eſſe electæ ab ipſo deo arboris. Eſt autem id rarum admodum inuentu, & repertum magna religione petitur: & ante omnia ſexta luna, quæ principia menſium annorumq; his facit, & ſeculi poſt triceſimū annum, quia iam uirium abunde habeat, nec ſit ſui dimidia. Omnia ſanantem appellantes ſuo uocabulo, ſacrificio epulisq; rite ſub arbore præparatis, duos admouent candidi coloris tauros, quorum cornua tunc primum uinciantur. Sacerdos candida ueſte cultus arborē ſcandit. Falce aurea demetit. Candido id excipitur ſago. Tunc demum uictimas immolant, precantes ut ſuū donum deus proſperum faciat his quibus dederit. Fœcunditatem eo poto dari cuicunq; animali ſterili arbitrantur, contraq; uenena omnia eſſe remedio. Tanta gentium in rebus friuolis plerunque religio eſt.

C. PLINII SECVNDI

NATVRALIS HISTORIAE

LIBER XVII.

*

PROOEMIVM.

Arborum pretia mirabilia. CAP. I.

NATVRA arborum, terra mariq; ſponte ſua prouenientium, dicta eſt. Reſtat earum quæ arte et humanis ingenijs fiunt uerius quàm naſcuntur. Sed prius mirari ſuccurrit, quæ abſtulimus penuria pro indiuiſo poſſeſſa à feris, depugnante cum ijs homine circa caducos fructus, circa pendentes uero & cum alitibus, in tanta delitiarum pretiaueniſſe, clariſſimo (ut equidem arbitror) exemplo L. Craſſi atq; Cn. Domitij Aenobarbi. Craſſus orator fuit in primis nominis Romani: domus et magnifica: ſed aliquanto præſtantior in eodē palatio Q. Catuli, qui Cimbros cum C. Mario fudit. Multo uero pulcherrima conſenſu omniū

ætate ea in colle uiminali C. Aquilij equitis Rom. clarioris illa etiam quàm iuris ciuilis ſcientia, cum tamen obiecta Craſſo ſua eſt. Nobiliſsimarum gentium ambo Craſſus atq; Domitius cenſuram poſt conſulatum ſimul geſſere, anno conditæ urbis dclxij. frequentem iurgijs propter diſsimilitudinem morum. Tum Cn. Domitius, ut erat uehemens natura, præterea accẽſus odio, quod ex æmulatione auidiſsimum eſt, grauiter increpuit tanti cenſorem habitare, pro domo eius ſeſtertium milies identidem promittens. Et Craſſus, ut præſens ingenio ſemper, & faceto lepôre ſolers, addicere ſe reſpondit, exceptis ſex arboribus. Ac ne uno quidem denario, ſi adimerentur, emptam uolente Domitio: Craſſus, utrúmne igitur ego ſum, inquit, quæſo Domiti, exemplo grauis, & ab ipſa mea cenſura notandus, qui in domo quæ mihi hæreditate obuenit, comiter habitem: an tu, qui ſexies milies ſex arbores æſtimes? Eæ fuere loti, patula ramorum opacitate laſciuæ, Cæcina Largo è proceribus crebro in iuuenta noſtra eas in domo ſua oſtentante. Durauerúntque, quoniam & de longiſsimo æuo arborum diximus, ad Neronis principis incendia, quibus cremauit urbem, annis clxxx. poſtea, cultu uirides iuuenesq́;, ni princeps ille acceleraſſet etiam arborum mortem. Ac ne quis uilem de cætero Craſsi domum, nihilq́; in ea iurgante Domitio fuiſſe dicendum præter arbores iudicet, iam columnas quatuor Hymettij marmoris, ædilitatis gratia ad ſcenam ornandum aduectas, in atrio eius domus ſtatuerat, cum poblico nondum eſſent ulla marmorea. Tam recẽs eſt opulentia: tantoq́; tunc plus honoris arbores domibus afferebant, ut ſine illis ne inimicitiarum quidem pretiũ ſeruauerit Domitius. Fuere ab ijs & cognomina antiquis: Frõditio militi illi, qui præclare facinora Vulturnum tranſnatans fronde capiti impoſita, aduerſus Annibalem edidit. Stolonum Liciniæ genti: ita enim appellatur in ipſis arboribus fruticatio inutilis, unde & pampinatio inuenta primo Stoloni dedit nomen. Fuit & arborum cura legibus priſcis: cautumq́; eſt xij. tabulis, ut qui iniuria cecidiſſet alienas, lueret in ſingulas æris xxv. Quid exiſtimamus, futuráme eas credidiſſe ad ſupradictam æſtimationem illos, qui frugiferas tanti taxauerant? Nec minus miraculum in pomo eſt, multarum circa ſuburbana fructu annuo addicto binis milibus nummûm, maiore ſingularum reditu, quàm erat apud antiquos prædiorum. Ob hoc inſita, & arborum quoque adulteria excogitata ſunt, ut nec poma pauperibus naſcerentur. Nunc ergo dicemus quo maxime modo tantum ex his uectigal contingat, ueram colendi rationem abſolutamque prodituri. Et ideo non uulgata tractabimus, nec quæ conſtare animaduertimus, ſed incerta atque dubia, in quibus maxime fallitur uita. Nam diligentiam in ſuperuacuis affectare, non noſtrum eſt. Ante omnia autem in uniuerſum, & quæ ad cuncta arborum genera pertinent in commune de cœlo terráque dicemus.

De natura cœli ad arbores, & quam partem cœli ſpectare debeant. CAP. II.

AQuilone maxime gaudent, denſiores ab afflatu eius lætioresq́;, & materiæ firmioris. Quã in re plerique falluntur, cum in uineis pedamenta non ſint à uento eo opponenda, & id tantum à ſeptentrione ſeruandum. Quinimo tempeſtiua frigora plurimum arborũ firmitati conferunt, & ſic optime germinant: alioqui ſi blandiantur auſtri, defatiſcentes, ac magis etiam in flore. Nam ſi cum defloruere, protinus ſequantur imbres, in totum poma depereunt: adeo ut amygdalæ & piri, etiam ſi omnino nubilum fiat, auſtrinusue flatus, amittant fœtus. Circa uergilias quidem pluere, inimiciſsimum uiti & oleæ: quoniam tunc coitus eſt earum. Hoc eſt illud quatriduum oleis decretorium, hic articulus auſtrinus nubili ſpurci quod diximus. Fruges quoque peius matureſcunt auſtrinis diebus, ſed celerius. Illa ſunt noxia frigora, quæ ſeptentrionibus aut præpoſteris fiunt horis. Hyemem quidem aquiloniam eſſe, omnibus ſatis utiliſsimum. Imbres uero tũc expetendi euidẽs cauſa eſt, quoniã arbores fœtu exinanitas, & foliorum quoque amiſsione languidas, naturale eſt auide eſurire. Cibus autem earum imber. Quare tepidam eſſe hyemem, ut abſumpto partu arborum, ſequatur protinus conceptus, id eſt germinatio ac deinde alia floreſcendi exinanitio, inutiliſsimum experimentis creditur. Quinimo ſi plures ita cõtinuentur anni, etiam ipſæ moriuntur arbores, quando nemini dubia pœna eſt in fame laborantium. Ergo qui dixit hyemes ſerenas optandas, non pro arboribus uota fecit. Nec per ſolſtitia imbres uitibus conducunt. Hyberno quidem puluere lætiores fieri meſſes, luxuriantis ingenij fertilitate dictum eſt. Alioqui uota arborum frugumq́; communia ſunt, niues diutinas ſedere. Cauſa, non ſolum quia animam terræ, euaneſcentem exhalatione, includunt & comprimunt, retroq́; agunt in uires frugum atque radices: uerum quòd & liquorẽ ſenſim præbent, purum præterea leuiſsimumque, quando nix aquarum cœleſtium ſpuma eſt. Ergo humor ex his non uniuerſus ingurgitans diluensq́;, ſed quomodo ſitiur diſtillans, uelut ex ubere alit omnia quæ nõ inundat. Tellus quoque illo modo fermenteſcit, & ſucci plena, ac lacteſcentibus ſatis non effœta, cum tempus aperit, tepidis arridet horis. Ita maxime frumenta pingueſcunt, præterquam ubi calidus ſemper aër eſt, ut in Aegypto. Continuatio enim & ipſa conſuetudo, idem quod modus alibi efficit: plurimumq́; prodeſt ubicunque non eſſe quod noceat. In maiore parte orbis, cum præcoces excurrêre germinationes, euocatæ indulgentia cœli, ſecutis frigoribus exuruntur. Qua de cauſa ſerotinæ hyemes noxiæ ſylueſtribus quoque, quæ magis etiam dolent urgente umbra ſua, nec adiuuante medicina, quoniam ueſtire teneras intorto ſtramento in ſylueſtribus non eſt. Ergo tempeſtiuæ aquæ hybernis primum imbribus, deinde germinationem antecedentibus. Tertium tempus eſt, cum educant poma, nec protinus,

tinus, ſed iam ualido fœtu. Quæ fructus ſuos diutius continent, longioresq́; deſiderant cibos, his et ſerotinæ aquæ utiles, ut uiti, oleæ, punicis. Hæ iam pluuiæ generis cuiuſque arboribus diuerſo modo deſiderantur, alijs alio tempore maturantibus. Quapropter iiſdem imbribus quædam lædi uideas, alia iuuari, & in eodem genere, ſicut in piris. Alio die hyberna quærunt pluuias, alio uerò præcocia, ut pariter quidem omnia deſiderent. Hybernum tempus eſt ante germinationem, quæ aquilonem auſtro utiliorem facit. Ratio eadem mediterranea maritimis præfert (ſunt enim plerunq; frigidiora) & montuoſa planis, & nocturnos imbres diurnis. Magis fruũtur aquis ſata, non ſtatim auferẽte eas ſole. Connexa & ſitus uinearũ arbuſtorũq́; ratio eſt, quas in horas debeãt ſpectare. Virgilius ad occaſum ſeri damnauit. Aliqui ſic maluere, quàm in exortu. A pluribus meridiem probari aduerto. Nec arbitror perpetuũ quicquam in hoc præcipi poſſe. Ad ſoli naturam, ad loci ingenium, ad cœli cuiuſque mores dirigenda ſolertia eſt. In Africa meridiem uineas ſpectare, etſi uiti inutile, colono ſalubre eſt, quoniam ipſa meridianæ ſubiacet plagæ: quapropter qui ibi in occaſum aut ſeptẽtriones conſeret, optime miſcebit ſolum cœlo, cum Virgilius occaſus improbet. Nec de ſeptentrione relinqui dubitatio uidetur. Atqui in Ciſalpina Italia magna ex parte uineis ita poſitis, compertum eſt nullas eſſe fertiliores. Multum rationis obtinent uenti. In Narbonenſi prouincia atq; Liguria, & parte Hetruriæ, contra circium ſerere imperitia exiſtimatur: eundemque obliquum accipere, prouidentia. Is namque æſtates ibi temperat, ſed tanta plerunq; uiolentia, ut auferat tecta.

De ſocietate cœli & terrę ad arbores. CAP. III.

QVidam cœlum terra parere cogunt: ut quæ in ſiccis ſerantur, orientem ac ſeptentriones ſpectent: quæ in humidis, meridiem. Necnon ex ipſis uitibus cauſas mutuantur, in frigidis præcoces ſerendo, ut maturitas antecedat algorem. Quæ poma uitesq́; rores oderint, contra ortus, ut ſtatim auferat ſol: quæ ament, ad occaſus, uel etiam ad ſeptentriones, ut diutius eo fruantur. Cæteri uero ferè rationem naturæ ſecuti, in aquilonem obuerſas uites & arbores poni ſuaſere. Odoratiorem etiam fieri talem fructum Democritus putat.

De qualitate regionum. CAP. IIII.

AQuilonis ſitum uentorumq́; reliquorum, diximus in ſecundo uolumine, dicemusq́; proximo plura cœleſtia. Interim manifeſtum uidetur ſalubritatis argumentum, quoniam in meridiem etiam ſpectantium ſemper ante decidant folia. Similis & in maritimis cauſa. Quibuſdam locis afflatus maris noxij, in plurimis iidem utiles: quibuſdam ſatis è longinquo aſpicere maria, iucundum: propius admouere ſalis halitum, inutile. Similis & fluminum ſtagnorumq́; ratio. Nebulis adurunt, & æſtuantia refrigerant opacitate, atque etiam rigore gaudent, quæ diximus. Quare experimentis optime creditur. A cœlo proximum eſt terræ dixiſſe rationem, haud faciliore tractatu. Quippe non eadem arboribus conuenit & frugibus plerunque: nec pulla, qualem habet Campania, ubique optima uitibus, aut quæ tenues exhalat nebulas. Nec rubrica multis laudata. Cretam in Albenſium Pompeianorum agro, & argillam cunctis ad uineam generibus anteponunt, quanquam præpingues, quod excipitur in eo genere. Inuicem ſabulum album in Ticinenſi, multisque in locis nigrum itemq; rubrũ, etiam pingui terra permixtum, infœcundum eſt. Argumenta quoque iudicantium ſæpe fallunt. Non utiq; lætum ſolum eſt, in quo proceræ arbores nitent, præterquam illis arboribus. Quid enim abiete procerius? aut quæ uixiſſe poſſit alia in loco eodem? Nec luxurioſa pabula pinguis ſoli ſemper indicium habent. Nam quid laudatius Germaniæ pabulis? et tamẽ ſtatim ſubeſt harena tenuiſſimo ceſpitũ corio. Nec ſemper aquoſa eſt terra, cui proceritas herbarum, non Hercule magis quàm pinguis adhærens digitis, quod in argillis arguitur. Scrobes quidem regeſta in eos nulla complet, ut denſa atque rara ad hunc modum deprehendi poſſit, ferroque omnis rubiginem obducit. Nec grauis aut leuior iuſto deprehenditur pondere. Quod enim pondus terræ iuſtum intelligi poteſt? Nec fluminibus aggeſta ſemper laudabilis, quando ſeneſcant ſata quædã aqua. Sed neque illa quæ laudatur, diu præterquam ſalici utilis ſentitur. Inter argumenta ſtipulæ craſſitudo eſt, tanta alioquin in Laborino Campaniæ nobili campo, ut ligni uice utantur. Sed idem ſolum ubicunque arduũ opere, difficile cultu, bonis ſuis acrius penè quàm uitijs poſſet, affligit agricolam. Et carbunculus, terra quæ ita uocatur, emendari uite macra putatur. Nam tophus ſcaber natura friabilis expetitur quoque ab autoribus. Virgilius & quæ filicem ferat non improbat uitibus. Salſæq́; terræ multa melius creduntur, tutiora à uitijs innaſcentium animalium. Nec colles opere nudantur, ſi quis perite fodiat. Nec campi omnes minus ſoles atque perflatus quàm opus ſit, accipiunt. Et quaſdam pruinis ac nebulis paſci diximus uites. Omnium rerum ſunt quædam in alto ſecreta, & ſuo cuique corde peruidenda. Quid? quod mutantur ſæpe iudicata quoque ac diu comprehenſa? In Theſſalia circa Lariſſam emiſſo lacu frigidior facta ea regio eſt, oleæq; deſierunt quæ prius fuerant. Item uites aduri, quod non antea, Ænos ſenſit admoto Hebro. Et circa Philippos cultura ſiccata regio mutauit cœli habitum. At in Syracuſano agro aduena cultor elapidato ſolo perdidit fruges luto, donec regeſſit lapides. In Syria leuem tenui ſulco imprimunt uomerem, quia ſubeſt ſaxum exurens æſtate ſemina. Iam in quibuſdam locis ſimiles æſtus immodici, & frigorum effectus. Eſt fertilis Thracia frugum rigore, æſtibus Africa & Aegyptus. In Chalcia Rhodiorum inſula locus quidam eſt, in tantum fœcundus, ut ſuo tempore ſatum demetant hordeum, ſublatumque proti-

nus ferant, & cum alijs frugibus metant. Glareoſum oleis ſolum aptiſsimum in Venafrano, pinguiſsimum in Bætica. Pucina uina in ſaxo coquuntur. Cæcuba uites in Pontinis paludibus madent. Tanta eſt argumentorum & ſoli uarietas ac differentia. Cæſar Vopiſcus, cum cauſam apud cēſores ageret, campos Roſea dixit Italiæ ſumen eſſe, in quibus perticas pridie relictas gramen operiret. Sed non niſi ad pabulum probantur. Nō tamen indociles natura nos eſſe uoluit, & uitia confeſſa fecit, etiam ubi bona certa non fecerat. Quamobrem primum crimina dicamus.

Genera terrarum. CAP. V.

T*Erram amaram ſiue macram ſi quis probare uelit, demōſtrant eam atra degeneresq; herbæ: frigidam autem retorride nata. Item uliginoſam, triſtia: rubricam oculi argillamq;, operi difficilimas, quæq; raſtros ac uomeres ingentibus glebis onerent: quanquam non quod operi, hoc & fructui ſit aduerſum. Item è cō trario cineraceam, & ſabulum album. Nam ſterilis denſa callo facile deprahenditur uel uno ictu cuſpidis. Cato breuiter atq; ex ſuo more uitia determinat: Terram carioſam caue, néue plauſtro, néue pecore impellas. Quid putamus hac appellatione ab eo tantopere reformidari, ut penè ueſtigijs quoq; interdicat? Redeamus ad ligni cariem, & inueniemus illa, quæ in tantum abominatur uitia, arida, fiſtuloſa, ſcabra, caneſcentis, exeſa, & pumicoſa. Plus dixit una ſignificatione, quàm poſsit ulla copia ſermonis enarrari. Eſt enim interpretatione uitiorū quædam non ætate (quæ nulla in ea intelligi poteſt) ſed natura ſua, anus terra: & ideo infœcunda ad omnia, atq; imbecilla. Idem agrum optimum iudicat ad radicem montium planicie in meridiem excurrente, qui eſt totius Italiæ ſitus: terram uero teneram, quæ uocetur pulla. Erit igitur hæc optima, & operi ſatior. Intelligere modo libeat dictā mira ſignificatione teneram: & quicquid optari debet, in eo uocabulo inuenietur. Illa temperatæ ubertatis, illa mollis faciliſq; culturæ, nec madida, nec ſitiēs. Illa poſt uomerem niteſcens: qualem fons ingeniorum Homerus in armis à deo cælatam dixit, addiditq; miraculum nigreſcētis, quamuis fieret in auro. Illa quam recentem exquirunt improbæ alites uomerem comitantes, coruiq; aratoris ueſtigia ipſa rodentes. Reddatur hoc in loco luxuriæ quoq; ſententia, & aliqua in propoſitum. Certe Cicero lux doctrinarum altera, melior, inquit, unguenta ſunt quæ terram, quàm quæ crocum ſapiunt. Hoc enim maluit dixiſſe, quàm redolēt. Ita eſt profecto, illa erit optima quæ unguenta ſapiet. Quòd ſi admonēdi ſumus, qualis ſit terræ odor ille qui quæritur, contingit ſæpe etiam quieſcente ea ſub occaſu ſolis, in quo loco arcus cœleſtis deiecerit capita ſua: & cum à ſiccitate continua immaduit imbre, tunc emittit illum ſuum halitum diuinum ex ſole conceptū, cui comparari ſuauitas nulla poſsit. Is eſſe odor in commota debebit, repertuſq; neminem fallet: ac de terra odor optime iudicabit. Talis ferè eſt, in noualibus cæſa ueteri ſylua, quæ conſenſu laudatur. Et in frugibus quidem ferendis eadem terra utilior intelligitur, quoties intermiſſa cultura quieuit: quod in uineis non fit. Eoq; diligentius eligenda eſt, ne uera exiſtat opinio eorum qui iam Italiæ terram exiſtimauere laſſam. Operis quidem facultas in alijs generibus conſtat & cœlo, nec poteſt arari poſt imbres aliqua, ubertatis uitio lenteſcens. Contrà, in Byzacio Africæ illum centena & quinquagena fruge fertilem campum, nullis cum ſiccus eſt arabilem tauris, poſt imbres uili aſello, & à parte altera iugi anu uomerem trahente uidimus ſcindi. Terram enim terra emendari (ut aliqui præcipiūt) ſuper tenuem pingui iniecta, aut gracili, bibulaq; ſuper humidam ac præpinguem, dementia opera eſt. Quid enim poteſt ſperare, qui talem colit?*

De terra quam Britannia, & Gallia amat. CAP. VI.

A*Lia eſt ratio, quam Britannia, & Gallia inuenere alendi eam ipſa, quod genus uocant margam. Spiſsior ubertas in ea intelligitur. Eſt autem quidam terræ adeps, ac uelut glandia in corporibus, ibi denſante ſe pinguitudinis nucleo.*

De Græcorum circa hāc doctrina. CAP. VII.

N*On omiſere & hoc Græci. Quid enim intētatum illis? Leucargillon uocant candidam argillam, qua in Megarico agro utuntur, ſed tantum in humida frigidaq; terra. Illas Gallias Britanniaſq; locupletantes cum cura dici conuenit. Duo genera fuerant. Plura nuper exerceri cœpta proficientibus ingenijs. Eſt enim alba, ruffa, columbina, argillacia, tophacea, harenacea. Natura duplex, aſpera, aut pinguis. Experimenta utriuſq; in manus, uſuſq; geminus, aut ut fruges tantum alant, aut edant & pabulum. Fruges alit tophacea alba, quæ ſi ſit inter fontes reperta, eſt ad infinitum fertilis, uerum aſpera tractatu: & ſi nimia iniecta eſt, exurit ſolum. Proxima eſt ruffa, quæ uocatur capnumargos, intermixto lapide terra minuta, harenoſa. Lapis contunditur in ipſo campo, primuſq; annis ſtipula difficulter caditur propter lapides. Impendio tamen minimo leuitate dimidio minoris quàm cætera inuehitur. Inſpergitur rara, ſale eam miſceri putant. Vtrunq; hoc genus ſemel iniectum in L annos ualet, & frugum & pabuli ubertate.*

De terrarum generibus. CAP. VIII.

Q*Væ pingues eſſe ſentiuntur, ex his præcipua alba. Plura eius genera. Mordaciſsimum quod ſuprà diximus. Alterum genus albæ cretæ argentaria eſt. Petitur ex alto, in centenos pedes actis plerunq; puteis, ore anguſtatis, intus (ut in metallis) ſpatiante uena. Hac maxime Britannia utitur. Durat annis lxxx. Neque eſt exemplum ullius, qui bis in uita hanc eidem iniecerit. Tertium genus candidæ gliſchromargon uocant. Eſt autem creta fullonia mixta pingui terra, pabuli quàm frugum fertilior, ita ut meſſe ſublata ante ſementem alteram latiſsimum ſecetur.*

cetur. Dum infrugeſt, nullum aliud gramen emittit. Durat xxx. annis, denſior uſto cymini modo ſtrangulat ſolum. Columbinam Gallia ſuo nomine eglecopalam appellat, glebis excitatur lapidum modo: ſole & gelatione ita ſoluitur, ut tenuiſſimas bracteas faciat. Hæc ex æquo fertilis. Harenacea utuntur, ſi alia non ſit, in uliginoſis uero & ſi alia ſit. Vbios gentium ſolos nouimus, qui fertiliſſimum agrum colentes, quacunq; terra infra tres pedes effoſſa, & pedali craſſitudine mixta lætificent. Sed ea non diutius annis x. prodeſt. Hedui & Pictones calce uberrimos fecere agros, quæ ſanè & oleis, & uitibus utiliſſima reperitur. Omnis autem marga arato inijcienda eſt, ut medicamentum rapiatur, & fimi deſiderat aliquantulum quæ primo plus aſpera, & quæ in herbas nõ effunditur: alioqui nouitate quæcunque fuerit ſolum lædet, ne ſic quidem primo pòſt anno fertilis. Intereſt & quali ſolo quæratur. Sicca enim humido melior, arido pinguis. Temperata alterutra, creta uel columbina conuenit.

De cineris uſu, & de fimo, & quæ ſata uberiorẽ terram faciant, & quæ urant. CAP. IX.

Tranſpadanis cineris uſus adeo placet, ut anteponant fimo iumentorum, quod quia leuiſſimũ eſt, ob id exurunt. Vtroque tamen pariter non utuntur in eodem aruo, nec in arbuſtis cinere, nec quaſdam ad fruges, ut diximus. Sunt qui puluere quoque uuas ali iudicent, pubeſcentesq; pulueren t, & uitium arborumque radicibus aſpergant. Quod certũ eſt Narbonenſi prouincia, & uindemias certius ſic eo coqui, quia plus puluis ibi quàm ſol confert. Fimi plures differentiæ, ipſa re antiqua. Iam apud Homerum regius ſenex agrum ita ſuis manibus lætificans reperitur. Augeas rex in Græcia excogitaſſe traditur. Diuulgaſſe uero Hercules in Italia, quæ regi ſuo Stercutio Fauni filio ob hoc inuentum immortalitatem tribuit. M. Varro principatum dat turdorum fimo ex auiarijs. Quod etiam pabulo boum ſuumque magnificat: neque alio cibo celerius pingueſcere aſſeuerat. De noſtris moribus bene ſperare eſt, ſi tanta apud maiores fuere auiaria, ut ex his agri ſtercorarentur. Proximum Columella columbarijs, mox gallinarijs facit, natantium alitum damnato. Cæteri autores cõſenſu humanas dapes ad hoc in primis aduocant. Alij ex his præferunt hominum potus, in coriariorum officinis pilo madefacto. Alij per ſeſe, aqua iterum, largiusque etiam quàm cum bibitur admixta. Quippe plus iam ibi male domandum eſt, cum ad uires illud uini homo acceſſerit. Hæc ſunt certamina, quibus inuicem ad tellurem quoque alendam utuntur homines. Proxime ſpurcitias ſuum laudant. Columella ſolus damnat. Alij cuiuſcunque quadrupedis ex cytiſo. Aliqui columbaria præferunt. Proximum deinde caprarum eſt, ab hoc ouium, deinde boum, nouiſſimum iumentorum. Hæ fuere apud priſcos differentiæ, ſimulque præcepta (ut inuenio) re tali utendi, quando & hic uetuſtas utilior: uiſumque iam eſt apud quoſdam prouincialium, in tantum abundante geniali copia pecudum, farinæ uice cribris ſuperinijci, fœtore aſpectuque temporis uiribus in quandam etiam gratiam mutato. Nuper repertum, oleas gaudere maxime cinere è calcarijs fornacibus. Varro præceptis adijcit, equino quod ſit leuiſſimum ſegetes alendas: prata uero grauiore, & quod ex hordeo fiat, multasque gignat herbas. Quidam etiam bubulo iumentorum præferunt, ouillumque caprino: omnibus uero aſininum, quoniam lentiſſime mandant. È contrario uſus aduerſus utrumque pronũciat. Inter omnes autem conſtat nihil eſſe utilius lupini ſegete, priuſquam ſiliquetur, aratro uel bidentibus uerſa, manipulis'ue deſectæ circa radices arborum ac uitium obrutis. Etiam ubi non ſit pecus, culmo ipſo uel etiam filice ſtercorare arbitrantur. Cato ſtercus unde fiat, ſtramenta, lupinum, paleas, fabalia, ac frondes ilignas, quernasq;. È ſegete euellito ebulum, cicutam, & circum ſalicta herbam aučtam, uluamque: ea ſubſternito ouibus, frõdemque putridam. Vinea ſi macruerit, ſarmenta ſua comburito, & ibidem inarato. Itemque ubi ſaturus eris frumentum, oues ibi delectato. Necnon & ſatis quibuſdam ipſis paſci terram dicit. Segetem ſtercorãt fruges, lupinum, faba, uicia. Sicut è contrario cicer, quia uellitur, & quia ſalſum eſt, hordeum, fœnum Græcum, eruum, hæc omnia ſegetem exurunt, & omnia quæ uelluntur. Nucleos in ſegetem ne indideris. Virgilius & lino ſegetem exuri, & auena, & papauere arbitratur. Fimeta ſub dio concauo loco, & qui humorem colligat, ſtramento intecta, ne in ſole areſcant, palo è robore depacto fieri iubet. Ita fore ne innaſcantur his ſerpẽtes. Fimum miſcere terræ, plurimum refert fauonio flante, ac luna ſitiente. Id plerique prauè intelligunt à fauonij ortu faciendum, ac Februario menſe tantum, cum id pleraque ſata alijs poſtulent menſibus. Quocunque tempore facere libeat, curandum ut ab occaſu æquinoctiali flante uento fiat, lunaque decreſcente ac ſicca. Mirum in modum augetur ubertas effectusq; eius obſeruatione tali.

De ſatione arborum, & quòd auulſione naſcuntur arbores. CAP. X.

Abunde prædicta ratione cœli ac terræ: nunc de his arboribus dicemus, quæ cura hominum atque arte proueniunt. Nec pauciora propè ſunt genera, tam benignè naturæ gratiam retulimus. Aut enim ſemine proueniunt, aut plantis radicis, aut propagine, aut auulſione, aut ſurculo, aut inſito & conſecto arboris trunco. Nam folia palmarum apud Babylonios ſeri, atque ita arborem prouenire, Trogum crediſſe demiror. Quædam autem pluribus generibus ſeruntur, quædam omnibus. Ac pleraque ex his natura ipſa docuit, & in primis ſemen ſerere, cum decidens exceptumque terra uiuiſceret. Sed quædam non aliter proueniunt, ut caſtaneæ, iuglandes, cæduis duntaxat exceptis. Ex ſemine autem quanquam diſſimili, ea quoque quæ & alijs modis ſeruntur, ut uites, & mala, atque pira. Namque ijs pro

ſemi

ſemine nucleus, non ut ſupradictis fructus ipſe. Et meſpila ſemine naſci poſſunt. Omnia hæc tarda prouētu, ac degenerantia, & inſito reſtituenda. Interdum etiam caſtaneæ. Quibuſdam natura contrà, omnino nō degenerandi, quoquo modo ſerantur, ut cupreſſis, palmis, lauris. Nanque & laurus pluribus modis ſeritur. Genera eius diximus. Ex his auguſta, & baccalis, & tinus ſimili modo ſeruntur. Baccæ menſe Ianuario aquilonis afflatu ſiccante leguntur, expanduntúrq; raræ, ne calefiant aceruo. Poſtea quidam fimo ad ſerendum paratas, urina madefaciunt. Alij in qualo pedibus in profluente deculcant, donec auferatur cutis. Alioquin uligo infeſtat, nec patitur naſci. In ſulco repaſtinato palmi altitudine, uicenæ ferè aceruatim menſe Martio: eadem & propagine ſeruntur: triumphalisq; talea tātum. Myrti genera omnia in Campana baccis ſeruntur, Romæ propagine Tarentina. Democritus & alio modo ſeri docet, grandiſſimis baccarum tuſis leuiter ne grana frangantur, eaque intrita reſtem circumlini, atque ita ſeri: parietem fore denſitatis, ex quo uirgulæ differantur. Sic & ſpinas ſepis cauſa ſerunt, tomice moris ſpinarum circumlita. Pilas autem laurus & myrti inopia à trimatu tempeſtiuum eſt transferre. Inter ea quæ ſemine ſeruntur, Mago in nucibus operoſius eſt. Amygdala in argilla molli meridiem ſpectante ſeri iubet. Gaudere & dura calidaque terra, in pingui aut humida mori ac ſterileſcere. Serēdas quàm maxime falcatas & è nouella, fimoque diluto maceratas per triduum, aut pridie quàm ſerantur aqua mulſa. Mucrone defigi, aciem lateris in aquilonem ſpectare: ternas ſimul ſerendas trianguli ratione, palmo inter ſe diſtantes: denis diebus adaquari donec grandeſcant. Iuglandes nuces porrectæ ſeruntur commiſſuris iacentibus. Pineæ nucleis ſeptenis ferè in ollas perforatas additis: aut ut laurus, quæ baccis ſeritur: Citrea, grano & propagine: ſorba, ſemine & à radice planta, & auulſione proueniunt. Sed illa in calidis, ſorba & in frigidis & humidis. Natura & plantaria demonſtrauit, multarum radicibus pullulante ſobole denſa, & pariente matre quas enecet. Eius quippe umbra turba indigeſta premitur, ut in lauris, punicis, platanis, ceraſis, prunis. Paucorum in hoc genere rami parcunt ſoboli, ut ulmorum palmarumque. Nullis uero tales pulli proueniunt, niſi quarum radices amore ſolis atque imbris in ſumma tellure ſpatiantur. Omnia ea non ſtatim moris eſt in ſua locari, ſed prius nutrici dari, atque in ſeminarijs adoleſcere, iterumque migrare. Qui tranſitus mirum in modum mitigat etiam ſylueſtres: ſiue arborum quoque, ut hominum natura nouitatis ac peregrinationis auida eſt: ſiue diſcedentes uirus relinquunt, manſueſcuntque tractatu (ceu feræ) dum radicis auellitur planta. Et aliud genus ſimile natura monſtrauit, auulſique arboribus ſtolones uixere. Quo in genere & cum perna ſua auelluntur, partémque aliquam è matris quoque corpore auferunt ſecum fimbriato corpore. Hoc modo plantantur punicæ, coryli, mali, ſorbi, meſpili, fraxini, fici, in primiſque uites. Cotoneum ita ſatum degenerat. Ex eodem inuentum eſt ſurculos abſciſos ſerere. Hoc primo ſepis cauſa factum, ſambucis, cotoneo, & rubis depactis: mox & culturæ, ut populis, alnis, ſalici, quæ uel inuerſo ſurculo ſeritur. Iamque ibi diſponuntur, ubi libeat eſſe eas. Quamobrem ſeminarij curam antè conuenit dici, quàm tranſeatur ad alia genera. Namq; ad id præcipuum eligi ſolum refert, quoniam nutricem indulgentiorem eſſe quàm matrē ſæpe conuenit. Sit ergo ſiccum ſuccoſumque, bipalio ſubactum, aduenis hoſpitale, & quàm ſimillimum terræ in quam transferendum ſit. Ante omnia elapidatum, munitumque ad incurſum etiam gallinacei generis. Quàm minime rimoſum, ne penetrans ſol exurat fibras. Interuallo ſeſquipedum ſeri, ne ſe inter ſe contingant. Præter alia uitia etiam uerminoſa fiunt: ideo ſarriri cōuenit ſæpius, herbaſq; euelli. Præterea ſemina ipſa fruticantia ſupputare, ac falcē pati conſueſcere. Cato & furcis crates imponi iubet, altitudine hominis; ad ſolem recipiendum: atque integi culmo ad frigora arcenda. Sic pirorum malorumque ſemina nutriri, ſic pineas nuces, ſic cupreſſos, ſemine ſatas & ipſas. Minimus id granis conſtat, ut uix perſpici quadam poſſint: non omittendo naturæ miraculo, ex tam paruo gigni arbores, tanto maiore tritici et hordei grano, ne quis fabam reputet. Quid ſimile originis ſuæ habent malorum pirorumque ſeminibus principijs reſpuentem ſecures materiem naſci, indomita ponderibus immenſis prela, arbores uelis, turribus muriſque impellendis arietes? Hæc eſt naturæ uis, hæc potentia. Super omnia erit, è lacryma naſci aliquid, ut ſuo loco dicemus. Ergo è cupreſſo fœmina (mas enim ut diximus non gignit) pilulæ collectæ, quibus docui menſibus ſiccantur ſole: ruptaque emittunt ſemen, formicis mire expetitum: ampliato etiam miraculo, tantuli animalis cibo abſumi natalem tantarum arborum. Seritur menſe Aprili, area aquata cylindris, aut uolgiolis, denſum: terraque cribris ſupercernitur pollicis craſſitudine. Contra immane pondus attollere ſe non ualet, retorqueturque ſub terra. Ob hoc parcitur ueſtigijs. Leniter rigatur à ſolis occaſu in trinis diebus, ut aqualiter bibat, donec erumpant. Differuntur poſt annū dodrantali filo, cuſtodita temperie, ut uiridi cœlo ſerantur, ac ſine aura. Mirumque dictu, periculum eo tantum die eſt, ſi rorauerit quantulumcunq; imbrem, aut ſi afflauerit. De reliquo tutæ ſunt perpetua ſecuritate, aquaſque poſtea odere. Et zizifa grano ſeruntur menſe Aprili. Tuberes melius inſeruntur in pruno ſylueſtri, & malo cotoneo, & in calabrice: ea eſt ſpina ſylueſtris. Quæcunque optime & myxas recipit, utiliter & ſorbos.

De transferendis ſeminarijs, & ulmis ſerendis, & ſcrobibus. CAP. XI.

PLantas ex ſeminario transferre in aliud priuſquam ſuo loco ponantur, operoſe præcipi arbitror, licet translatione folia latiora fieri ſpondeant. Vlmor

morum prius quàm folio ueſtiantur, ſamara colligenda eſt circa Martias Kalen. cum flaueſcere incipit. Deinde biduo in umbra ſiccata ſerenda, denſa in refrãcto, terra ſuper minutatim cribrata craſſitudine qua in cupreſſis. Pluuiæ ſi non adiuuent, riganda. Differenda ex arearum uenis poſt annum in ulmaria, interuallo pedali in unamquanq; partem. Martias ulmos autumno ſerere utilius, quia carent ſemine. Nam eæ è plantis ſeruntur. In arbuſtum quinquennes ſub urbe transferunt, aut (ut quibuſdam placet) quæ uicenûm pedum eſſe cœperunt: ſulco qui nouenarius dicitur, altitudine pedum trium, pari latitudine, & eo amplius circa poſitas pedes terni undiq; è ſolido adaggerantur. Arulas id uocant in Campania. Interualla ex loci natura ſumuntur. Aridiores ſerendas in campeſtribus conuenit. Populos & fraxinos, quia feſtinantius germinant, diſponi quoq; maturius conuenit, hoc eſt, ab Idibus Feb. plantis & ipſas naſcentes. In diſponendis arboribus arbuſtisq;, ac uineis, quincũcialis ordinum ratio uulgata & neceſſaria, non perflatu modo utilis, uerum & aſpectu grata, quocunq; modo intueare, in ordinem ſe porrigente uerſu. Populis eadem ratio ſemine qua ulmos ſerendi, trãsferendi quoq; è ſeminarijs eadem & ſyluis. Ante omnia igitur in ſimilem transferri terram aut meliorem oportet. Nec è tepidis aut præcocibus in frigidos, aut ſerotinos ſitus, ut neque ex his in illos. Præfodere ſcrobes antè (ſi fieri poſſet) tanto donec pingui ceſpite obducantur. Mago ante annum iubet, ut ſolem pluuiasque combibant: aut ſi id conditio largita non ſit, ignes in medio fieri ante menſes duos, nec niſi poſt imbres in his ſeri. Altitudinem earum in argilloſo, aut duro ſolo trium cubitorum eſſe in quanque partem. In prunis palmo amplius, & ubique caminata foſſura ore compreſſiore ſint. Nigra uero terra duo cubita, & palmũ quadratis angulis. Eadem menſura Græci autores conſentiunt, non altiores quàm ſemipede eſſe debere, nec latiores duobus pedibus. Nuſquam uero ſeſquipede minus altos, quoniam in humido ſolo ad uenã aquæ perueniat. Cato, ſi locus aquoſus ſit, inquit, latos pedes ternos in faucibus, imosque palmum & pedem, altitudine iiij. pedum, eos lapide conſterni, aut ſi non ſit, perticis ſalignis uiridibus. Si neque eæ ſint, ſarmentis, ita ut in altitudinem ſemipedem trahantur. Nobis adijciendum uidetur ex prædicta arborum natura, ut altius demittantur eæ quæ ſumma tellure gaudent, tanquam fraxinus, oleæ. Hæc & ſimilia quaternos pedes oportet demitti. Cæteris ſat eſt, ſi altitudinis pedes ternos effecerint. Excide, inquit, radicem iſtam Papyrius Curſor imperator, ad terrorem Præneſtinorum prætoris. Deſtringi ſecurius ſe teſte, innoxium abradi partes, quæ ſe nudauerint terra. Aliqui lapides rotundos ſubijci malunt, qui & contineant humorem, & trãſmittant: non item planos facere, & à terreno arcere radicem, exiſtimantes. Glarea ſubſtrata inter utrãq; ſententiam fuerit. Arborem nec minorem bima, nec maiorem trima transferri quidam præcipiũt: alij cum annum impleat: Cato craſſiorem quinq; digitis. Non omiſiſſet idem, ſi attineret meridianam cœli partem ſignare in cortice, ut translata in ijſdem & aſſuetis ſtatueretur horis: ne aquloniæ meridianis oppoſitæ ſolibus finderentur, & algerent meridianæ aquilonibus. Quod è diuerſo affectant etiam quidam in uite ficoq;, permutantes in contrarium. Denſiores enim folio ita fieri, magisq; protegere fructum, & minus amittere: ficumq; ſic etiam ſcanſilem fieri. Plerique id demum cauent, ut plaga deputati cacuminis meridiem ſpectet, ignari fiſſuris nimij uaporis opponi. Id quidem in horam diei quintam uel octauã ſpectare maluerim. Atque latet non negligendum, ne radices mora mareſcant, ne'ue à ſeptẽtrionibus, aut ab ea parte cœli uſq; ad exortum brumalem uento flante effodiantur arbores, aut certe non aduerſa ijs uentis radices præbeãtur. Propter quod emoriuntur ignaris cauſæ agricolis. Cato omnes uentos, & imbrem quoq; in tota translatione damnat. Et hoc proderit, quàm plurimum terræ in qua uixerint, radicibus cohærere, ac totas ceſpite circumligari: cum ob id Cato in corbibus transferri iubeat. Proculdubio utiliſſime quidam ſummam terram contentus eſt ſubdi. Quidam punicis malis ſubſtrato lapide, non rumpi pomum in arboribus tradunt. Radices inflexas poni melius. Arborem ipſam ita locari, ut media ſit totius ſcrobis, neceſſarium. Ficus ſi ſcilla (bulborum hoc genus eſt) ſeratur, ocyſſime ferre traditur pomum, neque uermiculationi obnoxium: quo uitio non carent reliqua poma, ſimiliter ſata. Radicum enim magnam adhibendam curam, ut exemptas appareat, non auulſas, quis dubitet? Qua ratione & reliqua confeſſa omittimus, ſicuti terram circa radices fiſtucato ſpiſſandam, quod Cato primum in ea re eſſe cenſet: plagam quoque à trunco oblini fimo, & folijs præligari præcipiens.

De interuallis plantandarum arborum, & umbris, & ſtillicidijs, & ubi plantari debeant. CAP. XII.

HVius loci pars eſt ad interualla pertinens. Quidam punicas, & myrtos, & lauros denſiores ſeri iſſerunt, in pedibus tamen nouenis. Malos amplius paulo, uel magis etiam piros, magisque amygdalas, & ficus: quod optime dijudicabit ramorum amplitudinis ratio, locorumque, & umbræ cuiuſque arboris: quoniam has quoq; obſeruari oportet. Breues ſunt, quamuis magnarum arborum, quòd in orbem ramos circinent; ut in malis pirisque. Eædem enormes ceraſis, lauris. Iam quædam umbrarum proprietas. Iuglandium grauis & noxia, etiam capiti humano, omnibusque iuxta ſatis. Necat germina & pinus, ſed uentis utraq; reſiſtit; quoniam & protecta uinearum ratione egent. Stillicidia, pinus, quercus, ilicis ponderoſiſſima. Nullum cupreſſi, umbra minima, & in ſe conuolutæ. Ficorum leuis, quãuis ſparſa, ideoq; inter uineas ſeri non uetãtur. Vlmorum leuis, etiã nutriens quæcũ-

que opacat. Attico hæc quoque uidetur è grauiſſimis: nec dubito, ſi emittantur in ramos. Cōſtricta quidem ulmi noxiam eſſe non arbitror. Iucunda & platani, quanquam craſſa. Licet gramini credere nō ſoli, haud alia lætius operiente toros. Populo nulla lædentibus folijs. Pinguis alno, ſed paſcens ſata. Vitis ſibi ſufficit, mobili folio, tactuq; crebro ſolē umbra temperās: eodē graui protegens in imbre. Omnium ferè leuis umbra, quorum pediculi longi. Non faſtidienda hæc quoque ſcientia, atq; non in ultimis ponenda, quādo quibuſq; ſatis umbra aut nutrix, aut nouerca eſt. Iuglandiū quidem pinorumq; & picearum, & abietis, quæcunque attigere, non dubie uenenum eſt. Stillicidij breuis definitio eſt. Omnium quæ proiectu frondis ita diffunduntur, ut per ipſas non defluant imbres, ſtilla ſæua eſt. Ergo plurimum intererit hac in quæſtione, terra in qua ſeremus in quantum arbores quaſq; alat. Iā per ſe colles minora quærunt interualla. Ventoſis locis crebriores ſeri conducit. Olea tamen maximo interuallo, de qua Catonis Italica ſententia eſt: in xxv. pedibus minimum, plurimum xxx. ſeri. Sed hoc uariatur locorum natura. Non alia maior in Bætica arbor. In Africa uero (fides penes autores erit) miliarias uocari multas narrant à pondere olei, quod ferant annuo prouentu. Ideo lxxv. pedes Mago interuallo dedit undiq; : etiam in macro ſolo ac duro, atq; uentoſo, cum minimū xlv. Bætica quidem uberrimas meſſes inter oleas metit. Illam inſcitiam pudendam eſſe conuenit, adultas interlucare iuſto plus, & in ſenectam præcipitare, aut (plerunq; ipſis qui poſuere coarguentibus imperitiam ſuā) totas excidere. Nihil eſt fœdius agricolis, quàm geſta rei pœnitentia, multo iam ut præſtet laxitate delinquere.

Quæ arbores tarde creſcant, & quæ celeriter: & de ſabina. CAP. XIII.

QVædam autem natura tarde creſcunt, & in primis ſemine tantum naſcentia, & lōgo æuo durantia. At quæ cito occidunt, uelocia ſunt, ut ficus, punica, prunus, malus, pirus, myrtus, ſalix, & tamen antecedunt diuitijs. In trimatu enim ferre incipiunt, oſtendentes & antè. Ex his lentiſſima pirus. Ocyſſima omnium cypirus, & pſeudocypirus frutex. Protinus enim floret, ſemenq; profert. Omnia uero celerius adoleſcunt ſtolonibus ablatis, unamque in ſtirpem redactis alimentis. Eadem natura & propagines docuit. Rubi nanque curuati gracilitate & ſimul proceritate nimia; defigunt rurſus in terram capita, iterumque naſcuntur ex ſeſe, repleturi omnia ni reſiſtat cultura, prorſus ut poſſint uideri homines terræ cauſa geniti. Ita peſſima atque execranda res, propaginem tamen docuit, atque radicem acquiri uiridem. Eadem autem natura eſt ederis. Cato propagari præter uitem tradit ficum, oleam, punicam, malorum genera omnia, laurum, prunos, myrtos, nuces auellanas & prænestinas, platanum. Propaginum duo genera: ramo ab arbore depreſſo in ſcrobem quatuor pedum quoquò, & poſt biennium amputato flexu, plantaque tranſlata poſt trimatum: quas ſi longius ferre libeat, in qualis ſtatim, aut uaſis fictilibus defodere propagines aptiſſimum, ut in ijs transferantur. Alterum genus luxurioſius, radices in ipſa arbore ſolicitādo, traiectis per uaſa fictilia uel qualos ramis, terraq; circumpactis: atque hoc blandimento impetratis radicibus, inter poma ipſa & cacumina (in ſumma enim cacumina hoc modo petuntur) audaci ingenio arborem aliam longe à tellure faciendi, eodem quo ſuprà biennij ſpatio abſciſſa propagine, & cum qualis illis ſata. Sabina herba propagine ſeritur & auulſione. Tradunt fece uini, aut è parietibus latere tuſo mire ali. Iiſdem modis roſmarinum ſerunt & ramo, quoniam neutri ſemen. Rhododendron propagine & ſemine.

De ſatione arborum, & inſitione, & quomodo inuenta ſit tenera inſerendi emplaſtratio. CAP. XIIII.

SEmine quoque inſerere natura docuit, raptim auium fame deuorato, ſolidoque, & alui tepore madido, cum fœcundo fimi medicamine abiectu in mollibus arborum lectis, & uentis ſæpe tranſlato in aliquas corticum rimas: unde uidimus ceraſum in ſalice, platanum in lauro, laurum in ceraſo & baccas ſimul diſcolores. Tradunt & monedulam condentem ſemina in theſauros cauernarum, eiuſdem rei præbere cauſas. Hinc nata inoculatio ſutoria ſimili fiſtula aperiendi in arbore oculum cortice exciſo, ſemenque includendi eadem fiſtula ſublatum ex alia. In ficis autem & malis hæc fuit inoculatio antiqua. Vergiliana quærit ſinum in nodo gemmæ expulſi corticis, gemmamque ex alia arbore includit. Et hactenus natura ipſa docuit. Inſitionem autem caſus, magiſter alius, & penè numeroſior, ad hunc modum: Agricola ſedulus caſam ſepis munimēto cingens, quo minus putreſcerent ſudes, limen ſubdidit ex edera. At illæ uiuaci morſu apprehenſæ, ſuam ex alieno fecere uitam, apparuitque truncum eſſe pro terra. Aufertur ergo ſerra æqualiter ſuperficies, læuigatur falce truncus. Ratio poſtea duplex: Et prima inter corticem lignumq; inſerendi. Timebant priſci truncum findere. Mox inforare auſi medio. Ipſique medullæ calamum imprimebant, unum inſerentes, neque enim plures capiebat medulla. Subtilior poſtea ratio uel ſenos adijcit, mortalitati eorum ex numero ſuccurrere perſuaſa, per media trunco leniter fiſſo, cuneoque tenui fiſſuram cuſtodiente, donec cuſpidatim deciſus deſcendat in rimam calamus. Multa in hoc ſeruanda. Primum omnium quæ patiatur coitum talem arbor, & cuius arboris calamus. Varie quoque & non iiſdem in partibus ſubeſt omnibus ſuccus. Vitibus ficiſque media ſicciora, & è ſumma parte conceptus, ideo illinc ſurculi petuntur. Oleis circa medias ſuccus, inde & ſurculi, cacumina ſitiunt. Facillime coaleſcunt, quibus eadem corticis natura, quæque pariter florentia eiuſdem

hora

hora germinationem ſuccorumq; ſocietatem habent. Lenta enim res eſt, quoties humidis repugnant ſicca, mollibus corticum duri. Reliqua obſeruatio, ne fiſſura in nodo fiat, repudiat quippe aduenam inhoſpitalis duritia: ut in parte nitidiſſima, ne longior multo tribus digitis, ne obliqua, ne translucẽs. Virgilius ex cacumi ne inſeri uetat. Certũq; eſt, ab humeris arborũ orientẽ æſtiuum ſpectantibus ſurculos petẽdos, & è feracibus & è germine nouello, niſi uetuſtæ arbori inſerãtur. Ii enim robuſtiores eſſe debẽt. Præterea ut prægnantes, hoc eſt, germinatione turgentes, & qui parere illo ſpe rauerint anno. Bimi utique, nec tenuiores digito mini mo. Inſeruntur autẽ & inuerſi, cum id agitur, ut minor altitudo in latitudinẽ ſe fundat. Ante omnia gem mantes nitere conueniet, nihil uſquam ulceroſum eſſe, aut retorridum. Spei fauet medulla calami commiſſuræ, ſi in matre ligni corticiſque iungatur. Id enim ſa tius quàm foris cortici æquari. Calami exacutio medul lam ne nudet. Tenui tamẽ fiſtula detegat, ut faſtigatio leui deſcendat cuneo, tribus non amplior digitis. Quod facilime cõtingit, tinctum aqua radentibus. Ne exacuatur in uento, nec cortex à ligno decedat alterutri. Calamus ad corticem uſque ſuum deprimatur. Ne luxetur dum deprimitur, néue cortex replicetur in rugas. Ideo lacrymantes calamos inſeri non oportet, non hercule magis quàm aridos: quia illo modo labat humo re nimio cortex, hoc uitali defectu non humeſcit neq; concorporatur. Id etiam religionis ſeruant, ut luna cre ſcente, calamus utraque deprimatur manu. Et alioquin in hoc opere duæ ſimul manus minus nituntur, neceſſario temperamento. Validius enim demiſſi tardius feriunt, fortius durant: contrarium ex diuerſo. Ne hiſcat nimium rima, laxéque capiat, aut ne parum: & exprimat, aut compreſſum necet. Hoc maxime præca uendum, ut præualidè accipientis trunco in media fiſſura relinquatur. Quidam ueſtigio fiſſura falce in trun cis facto, ſalice præligant marginem ipſum. Poſtea cuneos figunt, continente uinculo libertatem dehiſcendi. Quædam in plantario inſita eodem die transferuntur. Si craſſior trũcus inſeratur, inter corticem et lignum inſeri melius, cuneo optime oſſeo ne cortice rumpatur laxato. Ceraſi libro dempto findũtur. Hæ ſolæ & poſt brumam inſeruntur. Dempto libro habent ueluti lanuginem, quæ ſi comprehendit inſitum, putreſacit. Incolumi cuneo adactum utiliſſime aſtringitur. Inſerere aptiſſimum quàm proximum terræ, ſi patiatur nodorum trunciq; ratio. Eminere calami ſex digitorũ longi tudine non amplius debent. Cato argilla uel creta arenam, fimumq; bubulum admiſceri, atque ita uſque ad lentorem ſubigi iubet, idque interponi & circumlini. Ex iis quæ cõmentatus eſt, facile apparet illa ætate inter lignum et corticem, nec alio modo inſerere ſolitos, aut ultra latitudinem duûm digitorum calamos demit tere. Inſeri autẽ præcipit pira ac mala per uer, & poſt ſolſtitiũ diebus quinquaginta poſt uindemiam. Oleas autem & ficos per uer tantum, luna ſitiente, hoc eſt, ſicca. Præterea poſt meridiem, ac ſine uento auſtro. Mirum, quòd non contentus inſitum muniſſe, ut dictum eſt, & ceſpite ab imbre frigoribusque protexiſſe, ac mollibus bifidorum uiminum faſcibus, lingua bubula (herba id genus eſt) inſuper obtegi iubet, eamque illigari opertam ſtramentis. Nunc autem abunde abitrantur paleato luto libros farcire, duos digitos inſito extante. Verno inſerentes tempus urget, incitantibus ſe gemmis, præterquam in olea, cuius diutiſſime oculi parturiunt, minimumque ſucci habent ſub cortice, qui nimius inſitis nocet. Punicam uerò & ficum quanquam aliàs ſicca ſint, recraſtinare minime utile. Pirum uel florentem inſerere licet, & in Maium quoque menſem protẽdere inſitionem. Quòd ſi longius afferantur pomorum calami, rapo infixos optime cuſtodire ſuccum abitrantur: Seruarique inter duos imbrices iuxta riuos uel piſcinas, utrinque terra obſtructos.

De uite inſerenda. CAP. XV.

V*Itium uerò in ſcrobibus ſiccis ſtramento opertos, ac deinde terra obrutos, ut cacumine exiſtant. Cato uitem tribus modis inſerit. Præfectam findi iubet per medullam, in eam ſurculos exacutos (ut di ctum eſt) adigi, medullas iungi. Altero ſi inter ſeſe uites contingant, utriuſque in obliquum latere cõtrario adraſo, iunctis medullis colligari. Tertium genus eſt, terebrare uitem in obliquum ad medullam, calamoſque addere longos pedes binos: atque ita ligatum inſitum, intritaque illitum operire terra, calamis ſubrectis. Noſtra ætas correxit, ut Gallica uteretur terebra, quæ excauat, nec urit, quoniam aduſtio omnis hebetat, atque ut gemmaſcere incipiens legatur calamus. Nec plus quàm binis ab inſito emineat oculis, ulmeo uimine alligatus, binaque circuncidatur acie à duabus partibus, ut inde* potius diſtillaret mucor, qui maxime uites infeſtat. Deinde cum eualuiſſent flagella pedes binos, uinculum inſiti incideretur, ubertati craſſitudine permiſſa. Vitibus inſerendis tempus dedere ab æquinoctio autumno ad germinationis initia. Satiuæ plantæ ſylueſtrium radicibus inſeruntur natura ſiccioribus. Si ſatiuæ ſylueſtribus inſerantur, degenerant in feritatem. Reliqua cœlo conſtant. Aptiſſima inſitis ſiccitas. Huius enim remedium appoſitis fictilibus uaſis modicus humor per cinerem diſtillat. Inoculatio rores amat leues.*

*diſtillet humor

De emplaſtratione. CAP. XVI.

E*Mplaſtri ratio et ipſa ex inoculatione nata uideri poteſt. Craſſo autem maxime cortici cõuenit, ſicut eſt ficis. Ergo amputatis omnibus ramis ne ſuccũ auocent, nitidiſſima in parte, quaq; præcipua cernatur hilaritas, exempta ſcutula (ita ne deſcendat ultrà ferrum) cortici, imprimitur ex alia cortex par cum ſui germinis mamma, ſic compage denſata, cicatrici ut lo cus non ſit, & ſtatim fiat unitas, non humorem, non afflatum recipiens: nihilominus tamen & luto munire, & uinculo melius. Hoc genus non pridem re-*

pertum uolunt, qui nouis moribus fauent. Sed id etiam apud ueteres Græcos inuenitur, & apud Catonem, qui oleam ficumque ſic inſeri iuſsit, menſura etiam præfinita ſecundum reliquam diligentiam ſuam: cortices ſcalpro excidi quatuor digitorum longitudine, & trium latitudine, atque ita coagmentari, & illa ſua intrita oblini. eadem ratione & in malo. Quidam huic generi miſcuere fiſſuram in uitibus, exempta cortice teſſella, ſurculo à latere plano adigendo. Tot modis inſitam arborem uidimus iuxta Tiburtes tiliam, omni genere pomorum onuſtam, alio ramo nucibus, alio baccis, aliunde uite, ficis, piris, punicis, malorumque generibus. Sed huic breuis fuit uita. Nec tamen omnem experimentis aſſequi naturam poſſumus. Quædam enim naſci, niſi ſponte nullo modo queunt: eaque immitibus tantum & deſertis locis proueniunt. Capaciſsima inſitorum omnium dicitur platanus, poſtea robur: uerum utraque ſapores corrumpunt. Quædam omni genere inſeruntur, ut ficus & punicæ. Vitis non recipit emplaſtra, nec quibus tenuis ac caducus rimoſuſque cortex. Neque inoculationem ſiccæ aut humoris exigui. Fertiliſsima omnium inoculatio, poſtea emplaſtratio. Sed utraque infirmiſsima. Et quæ cortice nituntur tantum, uel leui aura ocyſsime deplantantur. Inſerere firmiſsimum, & fœcundius quàm ſerere.

Exemplum huius rei. CAP. XVII.

NOn eſt omittenda raritas unius exempli. Corellius eques Ro. Ateſte genitus, inſeruit caſtaneam ſuomet ipſam ſurculo in Neapolitano agro. Sic facta eſt caſtanea, quæ ab eo nomen accepit inter laudatas. Poſtea hæres eiuſdem libertus Corellianã iterũ inſeruit. Hæc eſt inter eas differentia, illa copioſior, hæc Corelliana melior. Reliqua genera caſus ingenio ſuo excogitauit, ac defractos ſerere ramos docuit, cum pali defixi radices cepiſſent. Multa ſic ſeruntur, in primiſq; ficus: omnibus alijs modis naſcens, præterquam talea: optime quidem, ſi uaſtiore ramo pali modo exacuto adigatur alte, exiguo ſuper terram relicto capite, eoque ipſo harena cooperto. Ramo ſeruntur & punica palis laxato prius meatu: Item myrtus. Omnium horum lõgitudine trium pedum, craſsitudine minus brachiali, cortice diligenter ſeruato, trunco exacuto. Myrtus & taleis ſeritur: morus talea tantum, quoniam ramo eam ſeri religio fulgurum prohibet. Quapropter de talearum ſatu nunc dicendum eſt. Seruandum in eo ante omnia, ut taleæ ex feracibus fiant arboribus, ne curuæ, ne ſcabræ, aut bifurcæ, neue tenuiores quàm ut manum impleant, ne minores pedalibus, ut illibato cortice, atque ut ſectura inferior ponatur ſemper, & quod erit ab radice: accumuleturque germinatio terra, donec robur planta capiat.

De cultura talearum, & quibus temporibus inſitio fiat. CAP. XVIII.

QVæ cuſtodienda in talearum cultura Cato iudicauerit, ipſius uerbis optime præcipiemus. Taleas oleaginas, quas in ſcrobe ſaturus eris, tripedaneas facito. Diligenterque tractato, ne liber laboret, cum dolabis aut ſecabis. Quas in ſeminario ſaturus eris, pedales facito: eas ſic inſerito: Locus bipalio ſubactus ſit, beneque glutus. Cum taleam demittis pede taleam opprimito. Si parum deſcendat, malleo aut mateola adigito, cauetoque ne librum ſcindas. Cum adigis, palo prius locum feceris, quò taleam demittas, ita melius uiuet talea. Et ubi trimæ ſunt, tum denique curæ ſint, ubi liber ſe uertet. Si in ſcrobibus aut in ſulcis ſeras, ternas taleas ponito. Eas diuaricato ſupra terrã, ne plus quatuor digitos tranſuerſos emineant, uel oculos ſerito. Diligenter eximere oleam oportet, & radices quàm plurimas cum terra ferre. Vbi radices bene operueris, calcare bene, ne quid noceat. Si quis quærat quod tempus oleæ ſerendæ ſit, agro ſicco per ſementẽ, agro læto per uer. Oliuetum diebus xv. ante æquinoctium uernũ incipito putare. Ex eo die dies xl. recte putabis. Id hoc modo putato. Quà locus rectè ferax erit, quæ arida erunt, & ſi quid uentus interfregerit, ea omnia eximito. Quà locus ferax non erit, id plus concidito, aratoq; bene, enodatoq;, ſtirpeſq; leues facito, circum oleas autumno ablaqueato, et ſtercus addito. Qui oliuetũ ſæpiſsime & altiſsime miſcebit, is tenuiſsimas radices excarabit. Radices ſi ſurſum abibunt, craſsiores fient, & eo in radices uires oleæ abibunt. Quæ genera olearũ, uel in quo genere terræ uiuere & ſeri debeant, quoq; ſpectare oliueta, diximus in ratione olei. Mago in colle & ſiccis, & argilla, inter autumnum & brumam ſeri iuſsit. In craſſo aut humido, aut ſubriguo, à meſſe ad brumam. Quod præcepiſſe eum Africæ intelligitur. Italia quidem nunc uere maxime ſerit. Sed ſi & autumno libeat, poſt æquinoctium xl. diebus ad uergiliarum occaſum xiiij. ſoli dies ſunt, quibus ſeri noceat. Africæ peculiare quidem in oleaſtro eſt inſerere. Quadam æternitate coſeneſcunt proxima adoptioni uirga emiſſa, atq; ita alia arbore ex eadem iuueneſcente: iterumq; & quoties opus ſit, ut æuis eadem oliueta conſtent. Inſeritur autẽ oleaſter calamo & inoculatione. Olea, ubi quercus effoſſa ſit, male ponitur: quoniã uermes qui rauca uocantur, in radice quercus naſcuntur & tranſeunt. Nõ inhumare taleas, aut ſiccare prius quàm ſerantur, utilius compertum. Vetus oliuetũ ab æquinoctio uerno intra uergiliarũ exortũ interradi alternis annis, melius inuentũ: Item muſcum circundare radici. Circumfodi autẽ omnibus annis à ſolſtitio duum cubitorũ ſcrobe pedali altitudine: ſtercorari tertio anno. Mago idem amygdalas ab occaſu Arcturi ad brumam ſeri iubet. Pira non eodem tẽpore omnia, quoniã non æque floreant. Eadem oblonga aut rotunda, ab occaſu uergiliarum ad brumam. Reliqua genera media hyeme, ab occaſu ſagittæ, ſubſolanum aut ſeptentrionem ſpectantia. Laurum ab occaſu aquilæ ad occaſum ſagittæ. Connexa enim de tempore ſerendi æque ratio eſt. Vere & autumno id magna ex parte fieri decreuere. Eſt & alia hora circa ca

nis ort

nis ortus, paucioribus nota, quoniam non omnibus locis pariter utilis intelligitur: ſed haud omittenda nobis non tractus alicuius rationem, uerũ naturæ totius indagantibus. In Cyrenaica regione ſub eteſiarum flatu conſerunt: necnõ & in Græcia, oleam maxime in Laconia. Cos inſula & uites tunc ſerit. Cæteri apud Græcos inoculare & inſerere no dubitant, ſed arborẽ non ſerunt. Plurimumq́; in eo locorũ natura pollet. Nanq; in Aegypto omni ſerunt menſe, & ubicunque imbres æſtiui non ſunt, ut in India & Aethiopia. Neceſſario poſt hæc autumno ſerũtur arbores. Ergo tria tempora eadem germinationis, uer, & canis arcturíque ortus. Neq; enim animalium tantum eſt ad coitum auiditas, ſed multo maior eſt terræ ac ſatorum omnium libido: qua tempeſtiue uti, plurimũ intereſt conceptus. Peculiare utiq; in inſitis, cum ſit mutua cupiditas utrinque coëundi. Qui uer probãt, ab æquinoctio ſtatim admittunt, prædicantes germina parturire, ideo faciles corticum eſſe complexus. Qui præferunt autumnum, ab Arcturi exortu, quoniam ſtatim radicem quandam capiunt, & ad uer paratæ ueniant, atq; non protinus germinatio auferat uires. Quædam tamen ſtatutũ tempus anni habent ubique, ut ceraſi & amygdalæ circa brumam, ſerendi uel inſerendi. De pluribus locorũ ſitus optime iudicabit. Frigida enim & aquoſa uerno cõſeri oportet, ſicca & calida autumno. Communis quidem Italiæ ratio tempora ad hunc modum diſtribuit: Moro ab Idibus Februarijs in æquinoctium, piro autumnũ, ita ut brumam xv. nec minus diebus antecedant. Malis æſtiuis et coroneis, item ſorbis, prunis, poſt mediam hyemem in Idus Februarias. Siliquæ Græcæ & Perſicis ante brumam per autumnum: Nucibus, iuglandi, & pineæ, & auellanæ, Græcæ atque caſtaneæ, à Calendis Martijs ad Idus eaſdem: Salici, geniſtæ, circa Martias Calendas. Hanc in ſiccis ſemine, illam in humidis uirga ſeri diximus.

Quæ arbores ſocietate gaudeant, & de diſciplina ablaqueandi & accumulandi. CAP. XIX.

E*St etiam noua inſerẽdi ratio, ne quid ſciens quidem præteream, quod uſquam inuenerim, Columellæ excogitata, ut affirmat ipſe, qua uel diuerſæ inſociabileſque naturæ arborum copulentur, ut fici atque oleæ. Iuxta hanc ſeri ficum iubet, non ampliore interuallo, quàm ut contingi large poſſit ramo oleæ quàm maxime ſequaci atque obedituro: eumq; omni interim tempore edomari meditatione curuandi. Poſtea fico adepta uires, quod euenire trimæ atque utique quinquenni, detruncata ſuperficie, ipſumq; deputatum, & ut dictũ eſt adraſo cacumine, defigi in crure fici, cuſtoditum uinculis, ne curuatura fugiat. Ita quodam propaginum inſitorumq́; tẽperamento, triennio cõmuni inter duas matres coaleſcere. Quarto anno abſciſſum totum adoptantis eſſe: nõdum uulgata ratione, haud mihi certe ſatis comperta. Cæterum eadem illa de calidis frigidiſque & humidis & ſiccis ſuprà dicta ratio, & ſcrobes fodere monſtrauit. In aquoſis enim neq; altos, neq; amplos facere expediet: aliter in æſtuoſo ſolo & ſicco, ut quàm maxime accipiant aquam contineantq́;. Hac & ueteres arbores colendi ratio eſt. Feruentibus enim locis accumulant æſtate radices operiuntque, ne ſolis ardor exurat. Alibi ablaqueant, perflatuſq; admittunt. Iidem hyeme cumulis à gelu uindicant. Contrà illi hyeme aperiunt, humoremq́ue ſitientibus quærunt. Vbicunque circumfodiendi arbores ratio in circuitu pedes in orbem ternos, neque id in pratis, quando amore ſolis humoriſque in ſumma tellure oberrant. Et de arboribus hæc quidem fructus gratia ſerendis inſerendiſq́; in uniuerſum ſint dicta.*

De ſalicto & harũdineto, & cæteris cæduis ad perticas, palos. CAP. XX.

H*Inc reſtat earũ ratio, quæ propter alias ſerũtur, uineas maxime, cæduo ligno. Principatũ in ijs obtinent ſalices, quarũ ſatio fit loco madido: tamen refoſſo duos pedes & ſemipedem, talea ſeſquipedali, uel pertica, quæ utilior quo plenior. Interuallo eſſe debent pedes ſeni, trimæ pedibus binis à terra putatione coërcentur, ut ſic ſe in latitudinẽ fundant, ac ſine ſcalis tondeantur. Salix enim fœcundior eſt quo terræ propior. Has quoq; omnibus annis cõfodi iubent mẽſe Aprili. Hæc eſt uiminaliũ cultura. Perticalis et uirga et talea ſeritur foſſura eadẽ. Perticas ex ea cædi iuſtũ eſt quarto ferè anno. Et ea autẽ ſeneſcentiũ propagine ſarciunt locũ, pertica immerſa, ac poſt annum reciſa. Salicis uiminalis iugera ſingula ſufficiũt xxv. uineæ iugeribus. Eiuſdem rei cauſa populus alba ſeritur bipedaneo paſtinatu, talea ſeſquipedali, biduo ſiccata, palmipede interuallo, terra ſuperiniecta duorũ cubitorum craſſitudine. Harundo etiamnum dilutiore quàm hæc ſolo gaudet. Seritur bulbo radicis, quem alij oculum appellant, dodrantali ſcrobe, interuallo duum pedum & ſemipedis: reficiturque ex ſeſe ueteri harundineto extirpato, quod utilius repertũ quàm caſtrare, ſicut antea. Nanque inter ſe radices ſerpunt, mutuoque diſcurſu necantur. Tempus inſerendi, priuſquam oculi harundinum intumeſcant, ante Calendas Martias. Creſcit ad brumam uſque, deſinitq́ue cum dureſcere incipit. Hoc ſignum, quod tempeſtiuam habet cæſuram: & hanc autem quoties & uineã fodiendam putant. Seritur & tranſuerſa, non alte terra condita, erumpuntq́; ſingulis oculis totidem plantæ. Seritur & deplantata pedali ſulco binis obrutis gemmis, ut tertius nodus terram attingat prono cacumine, nec rores concipiat. Cæditur decreſcẽte luna. uineis anno ſiccata utilior quàm uiridis. Caſtanea pedamentis omnibus præfertur facilitate tractatus, perdurandi pertinacia, regerminatione cædua uel ſalice lætior. Quærit ſolum facile, nec nõ harenoſum, maximeq́; ſabulum humidum aut carbunculum uel tophi etiam farinam, quamlibet opaco ſeptentrionalique & præfrigido ſitu, uel etiam decliui. Recuſat eadem gallicam, rubricã, cretã, omnemq́; terræ fœcunditatem, qua ſeri nuces diximus. Sed niſi ex maximis non prouenit, nec niſi quinis aceruatim*

brant. Propter hoc maxime ſerenos dies optant: odere uentos & imbres, qui inter illos pacem eſſe cogūt. Ac ſi quis Aethiopas, Aegyptū, Arabas, Indos, Scythas, Bactros, Sarmatarum tot gentes, & orientis, omniaque Parthorū regna diligentius computet, æqua ferme pars hominum in toto mūdo calamis ſuperata degit. Præcipuus hic uſus in Creta bellatores ſuos præcipitauit. Sed in hoc quoque, ut cæteris in rebus, uicit Italia: quando nullus ſagittis aptior calamus, quàm in Rheno Bononienſi amne, cui plurima ineſt medulla, pondusq; uolucre, contra flatus quoq; peruicax libra. Quippe non eadē gratia Belgicis. Hæc & Creticis cōmendatioribus, quanquā præferātur Indi, quorū alia quibuſdā uidetur natura, quando & haſtarū uicem præbent additis cuſpidibus. Harūdini quidem Indicæ arborea amplitudo, quales uulgo in templis uidemus. Differre mares ac fœminas in his quoq; Indi tradūt. Spiſſius mari corpus, fœminæ capacius. Nauigiorum etiā uicem præſtant (ſi credimus) ſingula internodia. Circa Aceſinē amnem maxime naſcuntur. Harundo omnis ex una ſtirpe numeroſa. Atque etiam reciſa fœcundius reſurgit. Radix natura uiuax, geniculata & ipſa. Folia Indicis tantum breuia. Omnibus uerò à nodo orſa cōplexu tenues per ambitū inducūt tunicas: atque à medio internodio, cum plurimum deſinūt ueſtire, procumbuntq;. Latera harundini calamoq; in rotunditatē bina, ſuper nodos alterno ſemper inguine, ut alterum ad dextra fiat, alterum ſuperiore geniculo ad læua per uices. Inde exeunt aliquādo rami, qui ſunt calami tenues. Plura autem genera. Alia ſpiſſior denſiorq; geniculis, breuibus internodijs. Alia rarior maioribus, tenuior & ipſa. Calamus uerò alius totus cōcauus, quem ſyringiam uocant, utiliſſimus fiſtulis, quoniam nihil eſt ei cartilaginis atq; carnis. Orchomenius eſt cōtinuo foramine peruius, quem auleticon uocant. Hic tibijs utilior, fiſtulis ille. Eſt alius craſſiore ligno, & tenui foramine. Hunc totū fungoſa replet medulla. Alius breuior, alius procerior, exilior, craſſiorq;. Fruticoſiſſimus qui uocatur donax, non niſi in aquaticis natus: quoniā & hæc differētia eſt, multum prælata harundine quæ in ſiccis proueniat. Suū genus ſagittario calamo, ut diximus, ſed Cretico longiſſimis internodijs, obſequētiq; quò libeat flecti calefacto. Differentias faciunt & folia, nō multitudine, uerū robore & colore. Valida Laconicis, & ab una parte denſiora: quales in totum circa ſtagna gigni putant, diſſimiles amnicis, longiſq; ueſtiri tunicis, ſpatioſius à nodo ſcādente cōplexu. Eſt & obliqua harundo nō in excelſitatē naſcens, ſed iuxta terrā fruticis modo ſe ſpargēs, ſuauiſſima in teneritate animalibus. Vocatur à quibuſdam elegia. Eſt & in Italia naſcens adarcha nomine, paluſtris: et cortice, tantū ſub ipſa coma, utiliſſima dentibus: quoniā uis eadē eſt quæ ſinapi. De Orchomenij lacus arundinetis accuratius dici cogit admiratio antiqua. Characiā uocabāt craſſiorē firmioremq;, plotiam uerò ſubtiliorem, hanc in inſulis fluitantibus natam, illam in ripis expatiantis lacus. Tertia harundo eſt tibialis calami, quē auleticon dicebāt. Nono hic anno naſcebatur. Nam & lacus incrementa hoc temporis ſpatio ſeruabat, prodigioſus ſi quando amplitudinē biennio extendiſſet: quod notatum apud Cheroniam infauſto Athenienſium prælio, & apud Lebadiam ſæpe notatur influente Cephiſo. Cum igitur anno permanſerit inundatio, proficiunt in aucupatoriā quoq; amplitudinē: uocabantur zeugitæ. Contrà bombycia maturius reciproco, graciles, fœminarum latiore folio atq; candidiore, modica lanugine, aut omnino nulla, ſpadonum nomine inſignibus. Hinc erant armamenta ad incluſos cantus, non ſilendo & reliquo curæ miraculo, ut uenia ſit argento iam potius cani. Cædi ſolebant tempeſtiue uſq; ad Antigenem tibicinem, cum adhuc ſimplici muſica uterētur, ſub Arcturo: ſic præparatæ aliquot poſt annos utiles eſſe incipiebant. Tunc quoque multa domandæ exercitatione, & canere tibiæ ipſæ docendæ, comprimentibus ſe ligulis, quod erat illis theatrorum moribus utilius. Poſtquam uarietas acceſſit, & cantus quoque luxuria, cædi ante ſolſtitia cœptæ, & fieri utiles in trimatu, apertioribus earum ligulis ad flectendos ſonos: quæ inde ſunt & hodie. Sed tum ex ſua quanq; tantum harundine congruere perſuaſum erat: & eam quæ radicem anteceſſerat, læuæ tibiæ conuenire: quæ cacumen, dextræ: immenſum, quantum prælatis quas ipſe Cephiſus abluiſſet. Nunc ſacrificæ Tuſcorum è buxo, ludicræ uerò loto, oſſibusq́ue aſininis & argento fiunt. Aucupatoria harundo à Panhormo laudatiſſima, piſcatoria Abaritana ex Africa. Harundinis Italiæ uſus ad uineas maxime. Cato ſeri eam iubet in humidis agris, bipalio ſubacto prius ſolo, oculis diſpoſitis interuallo ternorum pedum. Simul & corrudam, unde aſparagi fiant, concordare enim amicitiam.

De ſalice, genera eius octo, & quę præter ſalicem ſint utilia ligaturis, & de rubis. CAP. XXXVII.

SAlicē uerò circa, qua nulla aquaticarū utilior, licet populi uitibus placeant, & cæcuba educent, licet alni ſepibus muniant, cōtraq; erūpentium amniū impetus, riparū muro in tutela ruris excubēt in aqua ſatæ, cæſæq; denſius innumero herede proſint. Salicis ſtatim plura genera. Nanq; & in proceritatē magnā emittunt iugis uinearū perticas, pariuntq; baltheo corticis uincula: & aliæ uirgas ſequaces ad uincturas lēticiæ. Aliæ prætenues uiminibus texendis ſpectabili ſubtilitate. Rurſus aliæ firmiores corbibus, ac plurimæ agricolarum ſupellectili: candidiores ablato cortice, leuiq; tractatu, utilioribus uaſis quàm ut è corio fiāt, atq; etiā ſupinarū in delicias cathedrarū aptiſſimæ. Cædua ſalici fertilitas, dēſiorq; tōſura ex breui pugno uerius quàm ramo, nō ut remur in nouiſſimis curanda arbore. Nullius quippe tutior eſt reditus minoriſue impendij, aut tempeſtatum ſecurior. Tertium locum et in æſtimatione ruris Cato attribuit, prioremq́ue quàm oliueto, quamq́ue frumēto, aut pratis: nec quia deſint

alia

alia uincula. Siquidem & geniſtæ, & populi, & ulmi, & ſanguinei frutices, & betulæ, & harundo fiſſa, & harundinis folia, ut in Liguria, & uitis ipſa, receſiſq; aculeis rubi alligat, & intorta corylus. Mirumq; contuſo ligno alicui maiores ad uincula eſſe uires. Salici tamen præcipua dos. Finditur Græca rubens, candidiorq; amerina, ſed paulo fragilior, ideoq; ſolido ligat nexu. In Aſia tria genera obſeruant. Nigram, utiliorem uiminibus: candidam, agricolarum uſibus: tertiam, quæ breuiſſima eſt, helicen uocant. Apud nos quoq; multi totidē generibus nomina imponunt, Vimineam uocant, eandem purpuream. Alteram nitelinā à colore, quæ ſit tenuior. Tertiam Gallicam, quæ tenuiſſima. Nec in fruticum, nec in ueprium cauliumue, neq; in herbarum, aut alio ullo quàm ſuo genere numerentur iure ſcirpi fragiles paluſtreſq; ad tegulū tegeteſq;: è quibus detracto cortice, cādelæ luminibus & funeribus ſeruiunt. Firmior quibuſdam in locis earum rigor. Namq; ijs uelificant non in Pado tantum nautici, uerum & in mari piſcator Africus, præpoſtero more uela intra malos ſuſpendens. Et mapalia ſua Mauri tegunt, proximeq; æſtimanti hoc uideantur eſſe, quo inferiore Nili parte papyri ſunt uſu. Sed fruticoſi generis ſunt inter aquaticas & rubi, atq; ſambuci fungoſi generis, aliter tamē quàm ferulæ. Quippe plus ligni ac ſucci utiq; ſambuco. Ex qua magis canorā buccinam tubāq; credit paſtor ibi cæſa, ubi gallorū cantū frutex ille non exaudiat. Rubi mora ferunt, & alio genere ſimilitudinem roſæ, qui uocatur cynosbatos. Tertium genus Idæum uocant Græci à loco. Tenuius eſt quàm cætera, minoribuſq; ſpinis, & minus aduncis. Flos eius contra lippitudines illinitur ex melle, & igni ſacro. Contra ſtomachi quoque uitia bibitur ex aqua. Sambuci acinos habent nigros atque paruos, humoris lenti, inficiendo maxime capillo, qui & ipſi aqua decocti manduntur.

De ſuccis arborum, & natura materiarum, & de cædendis arboribus. CAP. XXXVIII.

HVmor & cortici arborum eſt, qui ſanguis earū intelligi debet, nō idem omnibus. Fici lacteus: huic ad caſeos figurandos coaguli uis. Ceraſis gummoſus, ulmis ſalſuoſus, lentus ac pinguis malis, uitibus ac piris aquoſus. Viuaciora quibus lentior. Atque in toto corpore arborum, ut reliquorum animalium, cutis, ſanguis, caro, neruus, uenæ, oſſa, medullæ. Pro cute cortex. Mirum, hic in moro medicis ſuccum quærentibus, ferè hora diei ſecunda, lapide incuſſus manat, altius fractus ſiccus uidetur. Proximi pleriſq; adipes. Is uocantur à colore alburnum: mollis ac peſſima pars ligni, etiam in robore facile putreſcens, teredini obnoxia: quare ſemper amputabitur. Subeſt huic caro, cui oſſa: id eſt materia optimum. Alternant fructus quibus ſiccius lignum, ut olea, magis quàm quibus carnoſum, ut ceraſus. Nec omnibus adipes carneſue larga, ſicuti nec animalium acerrimis. Neutrum habēt buxus, cornus, olea: nec medullam, minimumque etiam ſanguinis: ſicut oſſa non habent ſorba, carnem ſambuci, & plurimam ambæ medullam: nec harundines maiore ex parte. In quarundam arborum carnibus pulpæ uenæq; ſunt. Diſcrimen earum facile. Venæ latiores candidioreſq; pulpæ fiſſilibus inſunt. Ideo fit, ut aure ad caput trabis quamlibet prælongæ admota, ictus ab altero capite uel graphij ſentiatur, penetrante rectis meatibus ſono. Vnde deprehenditur an torta ſit materies, noduq; conciſa. Quibuſdam ſunt tubera, ſicut ſunt in carne glandia. In ijs nec uena, nec pulpa, quoddam callo carnis in ſe conuoluto. Hoc pretioſiſſimum in cedro & acere. Cætera menſarum genera fiſſis arboribus circinantur in pulpam, alioqui fragilis eſſet uena in orbē arborū cæſa. Fagus pectines tranſuerſi in pulpa. Apud antiquos inde & uaſis honos. Marcus Curius iurauit ſe ex præda nihil attigiſſe, præter guttum faginū quo ſacrificaret. Lignum in longitudinem fluctuatur, ut quæ pars fuit ab radice, ualidius ſidit. Quibuſdam pulpa ſine uenis, mero ſtamine & tenui conſtat. Hæc maxime fiſſilia. Alia frangi celeriora quàm findi, quibus pulpa non eſt, ut oleæ, uites. At è contrario, totum è carne corpus fico. Tota oſſea eſt ilex, cornus, robur, cytiſus, morus, ebenus, lotos, & quæ ſine medulla eſſe diximus. Cæteris nigricans color. Fulua cornus, in uenabulis nitet inciſuris nodata propter decorem. Cedrus & larix & iuniperus rubent.

De larice, & abiete, & ſapino, & cæteris huiuſmodi arboribus cædendis. CAP. XXXIX.

LArix fœminam habet, quam Græci uocant ægida, mellei coloris. Inuentum eſt pictorum tabellis immortale, nulliſq; fiſſile rimis hoc lignum. Proximum medullæ eſt. In abiete leuſon Græci uocant. Cedrus quoq; duriſſima, quæ medullæ proxima, ut in corpore oſſa, deraſo modo limo. Et ſambuci interiora miræ firma traduntur. Namq; qui uenabula ex ea faciunt, præferunt omnibus. Conſtat enim ex cute & oſſibus. Cædi tempeſtiuum quæ decorticentur, ut teretes, ad tēpla cæteraq; uſus rotundi, cum germinant, aliàs cortice inextricabili, & carie ſubnaſcente ei, materiaq; nigreſcente. Tigna & quibus aufert ſecuris corticem, à bruma ad fauonium: aut ſi præuenire cogamur, arcturi occaſu, & ante eum fidiculæ. Nouiſſima ratione ſolſtitio. Dies ſiderum horum reddentur ſuo loco. Vulgo ſatis putant obſeruare, ne quæ dedolandæ arbores, ſternātur ante editos ſuos fructus. Robur uere cæſum, teredinem ſentit, bruma autem, neq; uitiatur, neq; pandatur, aliàs obnoxium etiam ut torqueat ſeſe findatq;, quod in ſubere tempeſtiue quoque cæſo euenit. Infinitum refert lunaris ratio: nec niſi à uiceſima in triceſimam cædi uolunt. Inter omnes uero conuenit, utiliſſime in coitu eius ſterni, quem diem alij interlunium, alij ſilentis lunæ appellant. Sic certe Tib. Cæſar, concremato ponte naumachiario, larices ad reſtituendum cædi ex Rhætia præfiniuit. Quidam dicunt, ut in coitu & ſub terra ſit luna, quod fieri non poteſt niſi noctu. At ſi competant coitus in nouiſſimum diem brumæ,

illa æterna ſit materies, proxime cum ſupradictis ſideribus. Quidam & canis ortum addunt, & ſic cæſas materies in forum Auguſtum. Nec nouellæ autem ad materiem, nec ueteres utiliſſimæ. Circumciſas quoque ad medullam, alij non inutiliter relinquunt, ut omnis humor ſtantibus defluat. Mirum, apud antiquos primo bello Punico claſſem Duelly imperatoris ab arbore exciſa lx. die nauigaſſe. Contra uero Hieronem regem ccxx. naues effectas diebus xlv. tradit L. Piſo. Secundo quoq; Punico bello, Scipionis claßis xl. die à ſecuri nauigauit. Tantum tempeſtiuitas etiam in rapida celeritate pollet. Cato hominum ſummus in omni uſu, de materijs hæc adijcit, Prælum è ſapino atra potiſſimum facito. Vlmeam, pineam, nuceam, hanc atq; aliam materiam omnem cum effodies, luna decreſcente eximito poſt meridiem, ſine uento auſtro. Tunc erit tempeſtiua, cum ſemen ſuum maturum erit. Caueto, ne per rorem trahas, aut doles. Idemq; mox, Niſi interměſtri luna atque dimidiata, ne tangas materiem. Tunc ne effodias, aut præcidas abs terra. Diebus quatuor proximis quibus luna plena fuerit, optime eximitur. Omnino caueto nigram materiam doles, ne'ue cædas, ne'ue tăgas, niſi ſiccam, ne'ue gelidam, ne'ue rorulentam. Tiberius idem & in capillo tondendo ſeruauit interlunia. M. Varro aduerſus defluuia præcepit obſeruandum id à plenilunijs. Larici & magis abieti ſucciſis, humor diu defluit. Hæ omnium arborum altiſſimæ ac rectiſſimæ. Nauium malis antennisq; propter leuitatem præfertur abies. Communia his pinoque, ut quadripartitos uenarum curſus bifidosque habeant, uel omnino ſimplices. Ad fabrorum inteſtina opera medulla ſectilis. Optima quadripartitis materies, & mollior quàm cætera. Intellectus in cortice protinus peritis. Abietis quæ pars à terra fuit, enodis eſt: hæc qua diximus ratiõe fluuiata decorticatur, atq; ita ſapinus uocatur: ſuperior pars nodoſa duriorq;, fuſterna. Et in ipſis autem arboribus robuſtiores aquilonia partes. Et in totum deteriores ex humidis opacisque: ſpiſſiores ex apricis & diuturnæ. Ideo Romæ infernas abies ſupernati præfertur. Eſt per gentium quoque regiones in ijs differentia. Alpibus Apẽninoque laudatiſſimæ: in Gallia Iura ac monte Vogeſo: in Corſica, Bithynia, Ponto, Macedonia. Deteriores Æneatica & Arcadica. Peſſimæ Parnaſia, & Euboica, quoniam
*nodoſæ. *rimoſa ibi & contortæ, putreſcentesq; facile. At cedrus in Creta, Africa, Syria laudatiſſima. Cedri oleo peruncta materies, nec tineam, nec cariem ſentit. Iuniperò eadem uirtus quæ cedro. Vaſta hæc in Hiſpania, maximeq; bacca eius. Medulla eius ubicunq; ſolidior etiam quàm cedrus. Publicum omnium uitium uocant ſpiras, ubi conuoluěre ſe uenæ atque nodi. Inueniuntur in quibuſdam, ſicut in marmore, centra: id eſt, duritia claui ſimilis, inimica ſerris. Et quædam ſorte accidũt, lapide cõprehěſo aut recepto in corpus, aut alterius arboris ramo. Megaris diu ſtetit oleaſter in foro, cui uiri fortes affixerant arma, quæ cortice ambiente ætas longa occultauerat. Fuitq; arbor illa fatalis excidio urbis, præmonita oraculo, cum arbor arma peperiſſet: quod ſucciſa accidit, ocreis galeisque intus repertis. Ferunt lapides ita inuentos, ad cõtinĕdos partus eſſe remedio.

De materijs, de magnitudine arborum, & quæ cariem & ruinam non ſentiunt, & de perpetuitate materiarum. CAP. XL.

AMpliſſima arborũ ad hoc æui exiſtimatur Romæ uiſa, quam propter miraculum Tiberius Cæſar in eodem ponte naumachiario expoſuerat aduectam cum reliqua materie: durauitq; ad Neronis principis amphitheatrum. Fuit autem trabs è larice longa pedes cxx. bipedali craßitudine æqualis. Quo intelligebatur uix credibilis reliqua altitudo faſtigium ad cacumen æſtimantibus. Fuit memoria noſtra & in porticibus ſeptorũ à M. Agrippa relicta, æque miraculi cauſa, quæ diribitorio ſuperfuerat uiginti pedibus breuior, ſeſquipedali craßitudine. Abies admirationis præcipuæ uiſa eſt in naui, quæ ex Aegypto Caij principis iuſſu, obeliſcum in Vaticano circo ſtatutum, quatuorque truncos lapidis eiuſdem ad ſuſtinendum eum adduxit: qua naue nil admirabilius uiſum in mari certum eſt. cxx. M. modiûm lĕtis pro ſaburra ei fuere. Longitudo ſpatium obtinuit magna ex parte Oſtienſis portus latere læuo. Ibi nanque demerſa eſt à Claudio principe, cum tribus molibus, turrium altitudine in ea exædificatis obiter Puteolano puluere aduectisq;. Arboris eius craßitudo quatuor hominum ulnas complectentiũ implebat. Vulgoq; auditur octoginta nummorum & & pluris malos uenundari ad eos uſus: rates uero connecti quadraginta ſeſtertijs pleraſque. At in Aegypto ac Syria reges inopia abietis cedro ad claſſes feruntur uſi. Maxima ea in Cypro traditur ad undecirẽmĕ Demetrij ſucciſa centumtriginta pedum, craßitudinis uero ad trium hominum complexum. Germaniæ prædones ſingulis arboribus cauatis nauigant, quarum quædam & triginta homines ferunt. Spiſſiſſima ex omni materie, ideò & grauiſſima, iudicatur ebenus, & buxus, graciles naturæ: neutra in aquis fluitat, nec ſuber, ſi dematur cortex, nec larix. Ex reliquis ſicciſſima lotos; quæ Romæ ita appellatur. Deinde robur ex alburnatũ: & huic nigricãs color, magisq; etiã cytiſo, quæ proxime accedere ebenum uidetur. Quanquam non deſint, qui Syriacas terebinthos nigriores affirment. Celebratur & Thericles nomine, calices ex terebintho ſolitus facere torno, per quem probatur materies. Omnium hæc ſola ungi uult, meliorq; oleo fit. Colos mire adulteratur iuglande ac piro ſylueſtri tinctis, atque in medicamine decoctis. Omnibus quæ diximus ſpiſſa firmitas. Ab his proxima eſt cornus: quanquam non poteſt uideri materies propter exilitatem, ſed lignum nõ aliò penè quàm ad radios rotarum utile: aut ſi quid cuneandum ſit in ligno, clauisque figendum ceu ferreis. Ilex item & oleaſter, & olea atq; caſtanea, carpinus, populus. Hæc & criſpa aceris modo, ſi ulla materies idonea eſſet ramis ſæpe depătatis: caſtratio

illa

illa eſt, admittitque uires. De cætero pleriſq; eorum, ſed utique robori tanta duritia eſt, ut terebrari niſi madefactum non queat, & ne ſic quidem adactus auelli clauus. È diuerſo clauum non tenet cedrus. Molliſſima tilia, eadem uidetur & calidiſſima: argumentum afferunt, quòd citiſſime aſcias retundat. Calidæ & morus, laurus, edera, & omnes è quibus igniaria fiunt. Exploratorum hoc uſus in caſtris, paſtorumque reperit, quoniam ad excutiendum ignem non ſemper lapidis occaſio eſt. Teritur ergo lignum ligno, ignemq; concipit attritu, excipiente materia aridi fomitis, fungi, uel foliorum facilime conceptum. Sed nihil ederæ præſtantius, quæ teratur lauro, laurumque terat. Probatur & uitis ſylueſtris, alia quàm labruſca, & ipſa ederæ modo arborem ſcandens. Frigidiſſima quæcunque aquatica. lentiſſima autem, & ideo ſcutis faciendis aptiſſima, quorum plaga cōtrahit ſe protinus, clauditque ſuum uulnus, & ob id contumacius tranſmittit ferrum: in quo ſunt genere fici, ſalix, tilia, betulla, ſambucus, populus utraque. Leuiſſima ex his, ficus & ſalix, ideoque utiliſſimæ. Omnes autem etiam ad ciſtas, quæque flexili crate conſtant. Habent & candorem rigoremque, & in ſculpturis facilitatem. Eſt lentitia platano, ſed madida ſicut alno. Siccior eadem ulmo, fraxino, moro, ceraſo, ſed ponderoſior. Rigorem fortiſſime ſeruat ulmus, ob id cardinibus aſſamentiſq; portarum utiliſſima, quoniam minime torquetur: permutanda tantum ſic, ut cacumen ab inferiore ſit cardine, radix ſuperior. *Palmæ eſt mollis, et ſuberis: ſpiſſæ & malus, piruſque, necnon acer: ſed fragiles, & quæcunque criſpa. In omnibus ſylueſtria & maſcula differentias cuiuſque generis augent. Et infœcunda firmiora fertilibus, niſi quo in genere mares ferunt, ſicut cupreſſus, & cornus. Cariem uetuſtatemque non ſentiunt cupreſſus, cedrus, ebenus, lotos, buxum, taxus, iuniperus, oleaſter, & olea. Et ex reliquis tardiſſime larix, robur, ſuber, caſtanea, iuglans. Rimam fiſſuramque non capit ſponte cedrus, cupreſſus, olea. Buxum maxime æternam putant, ebenum & cupreſſum, cedrumque, claro de omnibus materijs iudicio in templo Epheſiæ Dianæ, utpote cum tota Aſia extruente quadringentis annis peractum ſit. Conuenit tectum eius eſſe è cedrinis trabibus. De ipſo ſimulacro deæ ambigitur. Cæteri ex ebeno eſſe tradunt: Mutianus ter conſul, ex his qui proxime uiſo eo ſcripſere, uitigineū, & nunquam mutatum, ſepties reſtituto templo. Hāc materiam elegiſſe eandem, Canetiam nomen artificis nuncupans: quod equidem miror, cum antiquiorem Mineruæ quoque non modo Libero patre uetuſtatem ei tribuat. Adijcit multis foraminibus nardo rigari, ut medicatus humor alat, teneatque iuncturas, quas & ipſas eſſe modico admodum miror. Valuas eſſe è cupreſſo, & iam quadringentis propè annis durare materiam omnē nouæ ſimilem. Id quoque notandum, ualuas in glutinis compage quadriennio fuiſſe. Cupreſſus in eas electa, quoniā præter cætera uno in genere materiæ nitor maxime ualeat æternus. Nonne ſimulacrum Veiouis in arce è cupreſſo durat, à condita urbe quingenteſimo quinquageſimoprimo anno dicatū? Memorabile & Vticæ templum Apollinis, ubi Numidicarum cedrorum trabes durant, ita ut poſitæ fuere prima urbis eius origine, annis mille cētumoctoginta octo. Et in Hiſpania Sagunti aiunt templum Dianæ a Zacyntho aduectæ cum conditoribus, annis ducentis ante excidium Troiæ, ut autor eſt Bochus, infraque oppidum ipſum id haberi. Cui pepercit religione inductus Annibal, iuniperi trabibus etiam nunc durantibus. Super omnia memoratur ædes in Aulide eiuſdem deæ, ſeculis aliquot ante Troianū bellum exædificata: quonam genere materiæ ſcientia obliterata. In plenum dici poteſt, utique quæ odore præcellant, ea æternitate præſtare. A prædictis morus proxime laudatur, quæ uetuſtate etiam nigreſcit. Et quædam tamē in alijs diuturniora ſunt uſibus quam alia. Vlmus in perflatu firma, robur defoſſum. Et in aquis quercus obruta. Eadem ſupra terram rimoſa facit opera torquēdo ſeſe. Larix in humore præcipua, & alnus nigra. Robur marina aqua corrumpitur. Non improbatur & fagus in aqua & iuglans, hæ quidem in his quæ defodiuntur, uel principales: Item iuniperus: eadem & ſubdialibus aptiſſima. Fagus & cerrus celeriter marceſcunt. Eſculus quoq; humoris impatiens. contra adacta in terram in paluſtribus alnus æterna, oneriſque quantilibet patiens. Ceraſus firma. Vlmus & fraxinus lentæ, ſed facile pandantur, flexiles tamen, ſtanteſq; à circumciſura ſiccatæ fideliores. Laricem in maritimis nauibus obnoxiam teredini tradunt: omniaq; præterquàm oleaſtrum & oleam. Quædam enim in mari, quædam in terra uitijs opportuniora.

* Palma eſt mollis, & ſuberis materies ſpiſſa, & mal.

De teredinibus. CAP. XLI.

INfeſtantium quatuor genera. Teredines capite ad portionem grauiſſimo, rodunt dentibus. Hæ tantū in mari ſentiuntur, nec aliam putant teredinem proprie dici. Terreſtres tineas uocant: culicibus uero ſimiles, thripas: quartum eſt & è uermiculorū genere, quorum quidem alij putreſcente ſucco, ipſa materie: alij pariuntur, ſicut in arboribus, ex eo qui ceraſtes uocatur. Cum tantum eroſerit, ut circumagat ſe, generat aliū. Hæc naſci prohibet in alijs amaritudo, ut cupreſſo: alijs duritia, ut buxo. Tradunt & abietem circa germinationes decorticatam qua diximus luna, aquis non corrumpi. Alexandri Magni comites prodiderunt, in Tylo rubri maris inſula arbores eſſe, ex quibus naues fierent, quas cc. annis durantes inuentas: & ſi mergerentur, incorruptas. In eadem eſſe fruticem baculis tantum idoneæ craſſitudinis, uarium tigrium maculis, pōderoſum: & cū in ſpiſſiora decidit, uitri modo fragilē.

De materijs architecti, & quæ materies ad quid utilis, & quæ firmior materia in tectum. CAP. XLII.

APud nos materiæ finduntur aliquæ ſponte: ob id architecti eas fimo illitas ſiccari iubent, ut affla

tus non noceant. Pondus ſuſtinere ualidæ abies, larix, etiam in tranſuerſum poſitæ. Robur, olea incuruantur ceduntq; ponderi. Illæ renituntur, nec temere rumpuntur: priusq; carie quàm uiribus deficiunt. Et palmæ arbor inualida, in diuerſum enim curuatur. At populus contra omnia inferiora pandatur, palma è contrario fornicatur. Pinus & cupreſſus aduerſus cariē tineasq; firmiſſimæ. Facile pandatur iuglans. Fiūt enim & ex ea trabes, frangiq; ſe prænunciat ſtrepitu: quod in Antandro accidit, cum è balneis territi ſono profugerunt. Pinus, piceæ, alni, ad aquarum ductus in tubos cauantur. Obrutæ terra, plurimis durant annis. Eædem ſi nō integantur, cito ſeneſcunt: mirum in modum fortiores, ſi humor extrà quoq; ſuperſit. Firmiſſima ad tectum abies. Eadem ualuarum repagulis, & ad quæcunq; libeat inteſtina opera aptiſſima, ſiue Græco, ſiue Campano, ſiue Siculo fabricæ artis genere ſpectabilis, ramentorum crinibus pampinato ſemper orbe ſe uoluens ad inuitatos runcinarum raptus. Eadem & curribus, maxime ſociabilis glutino in tantum, ut findatur antè, quàm ſolida eſt.

De glutinanda materia, & lignis ſectilibus. CAP. XLIII.

MAgna autem & glutini ratio, propter ea quæ ſectilibus laminis, ac in alio genere operiūtur. Stamineam in hoc uſu probant uenam, & uocant ſerulem, argumēto ſimilitudinis, quoniam lacrymoſe criſpa. In omni genere & glutinum abdicant quadam, & inter ſe & cum alijs inſociabilia glutino, ſicut robur. Sed nec ferè conhærent, niſi ſimilia natura, ut ſi quis lapidem lignumq; cōiungat. Cornum maxime audit ſorbus, carpinus, buxus, poſtea tilia. Cuicunq; operi facilia, flexilia omnia, quæ lenta diximus, præterq; morus & caprificus. Durabilia ac ſectilia, quæ modice humida. Arida enim latius quàm uirida ſerris cedunt, præter robur & buxum, quæ pertinacius reſiſtunt, ſerrarumq; dentes replent æqualitate inerti: qua de cauſa alterna inclinatione egerunt ſcobem. Obediētiſſima quocunq; in opere fraxinus, eademq; haſtis corylo melior, cornu leuior, ſorbo lentior. Gallica uero etiam ad currus flexibilis. Vitem æmularetur ulmus, ni pondus eſſet in culpa. Facilis & fagus, quanquam fragilis & tenera. Eadē ſectilibus laminis in tenui flexilis, capſisque ac ſcrinijs ſola utilis. Secatur in laminas prætenues & ilex, colore quoq; non ingrata: ſed maxime fida ijs quæ teruntur, ut rotarum axibus: ad quot lentore fraxinus utilis, ſicut duritia ilex, & utroq; legitur ulmus. Sunt uero & paruis uſus fabrilium miniſteriorum inſignes. Ideoq; proditum, terebris uaginas ex oleaſtro, buxo, ilice, ulmo, fraxino utiliſſimas fieri. ex ijſdem malleos, maiores quoque è pinu & ilice. Et his autem maior ad firmitatem cauſa tempeſtiua cæſura quàm immaturæ: quippe cum ex olea duriſſimo ligno cardines in foribus diutius immoti, plantæ modo germinauerint. Cato uectes aquifolios, laureos, ulmeos fieri iubet. Hyginus manubria ruſticis carpinea, iligna, cerrea. Quæ in laminas ſecantur, quorūq; operimento ueſtiatur alia materies, præcipua ſunt cedrus, terebinthus, aceris genera, buxū, palma, aquifolium, ilex, ſambuci radix, populus. Dat & alnus, ut dictū eſt, tuber ſectile, ſicut cedrus acerq;. Nec aliarum tubera in precio. Mediaq; pars arborū criſpior, & quo propior radici minoribus magisq; flexilibus maculis. Hæc prima origo luxuriæ, arborem alia integi, & uiliores ligno precioſiores cortice fieri, ut una arbor ſæpius ueniret. Excogitatæ ſunt & ligni bracteæ, nec ſatis. Cœpere tingi animalium cornua, dentes ſecari: lignūq; ebore diſtingui, mox operiri. Placuit deinde materiem & in mari quæri. Teſtudo in hoc ſecta. Nuperq; portentoſis ingenijs principatu Neronis inuentū, ut pigmentis perderet ſe, plurisq; ueniret imitata lignū. Sic lectus pretia quæruntur, ſic terebinthum uinci iubent, ſic cedrum precioſius fieri, ſic acer decipi. Modo luxuria non fuerat contenta ligno, iam lignum emi teſtudinem facit.

De arborum ætate, & quæ genera arborum minime durant. Similiter de uiſco & Druidis. CAP. XLIIII.

VIta arborum quarundam immenſa credi poteſt, ſi quis profunda mundi & ſaltus inacceſſos cogitet. Verū ex his quas memoria hominū cuſtodit, durant in Liternino Africani prioris manu ſatæ oliuæ. Item myrtus eodem loco conſpicuæ magnitudinis. Subeſt ſpecus, in quo manes eius cuſtodire draco traditur. Romæ uero lotos in Lucinæ area, anno qui fuit ſine magiſtratibus ccclxxix. urbis ædi condita, incertum ipſa quanto uetuſtior. Eſſe quidem uetuſtiorem non eſt dubiū, cum ab eo luco Lucina nominetur. Hæc nunc circiter annū ccccl. habet. Antiquior illa eſt, ſed incerta eius ætas, quæ capillata dicitur, quoniam Veſtaliū uirginum capillus ad eam defertur. Verum altera lotos in uulcanali, quod Romulus conſtituit ex uictoria de decumis, æqueua urbi intelligitur, ut autor eſt Maſurius. Radices eius in forum uſq; Cæſaris per ſtationes municipiorum penetrant. Fuit cum ea cupreſſus æqualis, circa ſuprema Neronis principis prolapſa atq; neglecta. Vetuſtior autem urbe in Vaticano ilex, in qua titulus æreus literis Hetruſcis religione arborem iā tūc dignam fuiſſe ſignificat. Tiburtes quoq; originē multo ante urbem Romā habēt. Apud eos extant ilices tres, etiam Tiburto conditore eorum uetuſtiores, apud quas inauguratus traditur. Fuiſſe autem eum tradūt filium Amphiarai, qui apud Thebas obierit una ætate ante Iliacū bellum. Sunt autores & Delphicam platanum Agamemnonis manu ſatam: et alterā in Caphyis Arcadiæ luco. Sunt hodie ex aduerſo Iliēſium urbis iuxta Helleſpontum in Proteſilai ſepulchro arbores, quæ omnibus ephebis eius cum in altū accreuere, ut Ilium aſpiciant, inareſcunt, rurſusq; adoleſcunt. Iuxta urbē autem quercus in Ili tumulo tunc ſata dicuntur, cū cœpit Ilium uocari. Argis olea nunc etiam durare dicitur, ad quam Io in uaccā mutatā Argus alligauerit. In Ponto circa Heracleā aræ ſunt Iouis Stratij cognomine,

mine, ibiq; quercus duæ ab Hercule ſatæ. In eodẽ tractu portus eſt, Amyco Bebrycũ rege interfecto clarus. Eius tumulus à ſupremo die lauro tegitur, quam inſanã uocant: quoniã ſi quid ex ea decerptũ inferatur nauibus, iurgia fiant donec abijciatur. Regionẽ Aulocrenen diximus, per quam ab Apamia in Phrygiã itur: ibi platanus oſtenditur, ex qua pependit Marſya uictus ab Apolline, quæ iã tum magnitudine electa eſt. Necnon palma Deli ab euſdem dei ætate conſpicitur. Olympiæ oleaſter, ex quo primus Hercules coronatus eſt, & nũc cuſtoditur religioſe. Athenis quoq; olea durare traditur in certamine edita à Minerua. E` diuerſo breuiſsima uita eſt punicis, fico, malis. Ex his præcocibus breuior quàm ſerotinis, dulcibus quàm acutis, et dulciori in punicis: Itẽ in uitibus, præcipueq; fertilioribus. Græcinus autor eſt ſexagenis annis duraſſe uites. Videntur & aquaticæ celerius interire. Seneſcũt quidẽ uelociter, ſed è radicibus repullulãt, laurus, & mali, & punicæ. Firmiſsimæ ergo ad uiuendum oleæ, ut quas durare annis cc. inter autores conueniat. Eſt in ſuburbano Thuſculani agri colle qui Corne appellatur, lucus antiqua religione Dianæ ſacratus à Latio, uelut arte tonſili coma fagei nemoris. In hoc arborem mori eximiam ætate noſtra adamauit Paſsienus Criſpus, bis cõſul, orator, Agrippinæ matrimonio & Nerone priuigno clarior poſtea, oſculari cõplectiq; eã ſolitus, nõ modo cubare ſub ea, uinumq; illi affundere. Vicina luco eſt ilex, & ipſa nobilis xxxv. pedum ambitu caudicis. x. arbores mittẽs ſingulas magnitudinis uiſendæ, ſyluãq; ſola facit. Edera necari arbores certũ eſt. Simile quiddã & in uiſco, tametſi tardiorẽ earum iniuriã arbitrãtur. Nãq; & hoc præter fructus agnoſcitur nõ in nouiſsimis mirabile. Quædã enim in terra gigni nõ poſſunt, et in arboribus naſcũtur. Nanq; cũ ſuã ſedẽ non habeant, in aliena uiuũt, ſicut uiſcũ. Eſt & in Syria herba, quæ uocatur cadytas, non tantum arboribus, ſed ipſis etiã ſpinis circumuoluens ſeſe. Item circa Tempe Theſſalica, quæ polypodion uocatur, & quæ doliches ac ſerpillum. Oleaſtro quoq; deputato quod gignatur uocãt phaunos. Quod uero in ſpina fullonia hypophæſtũ, calyculis inanibus, folijs paruis, radice alba, cuius ſuccus ad detractiones in comitiali morbo utiliſsimus habetur. Viſci tria genera. Nanq; in abiete ac larice ſtelin dicit Eubœa naſci, hyphear Arcadia. Viſcũ autem in quercu, robore, ilice, pruno ſylueſtri, terebintho, nec alijs arboribus adnaſci, pleriq;. Copioſiſsimũ in quercu, quod dryos hyphear uocãt. In omni arbore, excepta ilice & quercu, differentiã facit odor uiruſq; & folium non iucundi odoris in utroq;, uiſco amarum & lentum. Hyphear ad ſaginanda pecora utilius, Vitia modo purgat primo, dein, ea pinguefacit, quæ ſuffecere purgationi. Quibus ſit aliqua tabes intus, negant durare. Ea medendi ratio æſtatis quadragenis diebus. Adijciunt diſcrimen, uiſco in his quæ folia amittant, & ipſi decidere: contrà adhærere nato in æterna fronde. Omnino autem ſatum nullo modo naſcitur, nec niſi per aluum auium redditum, maxime palumbis & turdi. Hæc eſt natura, ut niſi maturatum in uentre auiũ, non proueniat. Altitudo eius non excedit cubitalem, ſemper fruticoſi ac uiridis. Mas fertilis, fœmina ſterilis. Aliquando non fert. Viſcum conſit ex acinis qui colliguntur meſsium tempore immaturi. Nam ſi acceſſere imbres, amplitudine quidem augentur, uiſco uero marceſcunt. Siccantur deinde, & aridi tunduntur, ac conditi in aqua putreſcunt duodenis ferè diebus. Vnumq; hoc rerum putreſcendo gratiam inuenit. Inde in profluente rurſus malleo tuſi, amiſsis corticibus interiore carne lenteſcunt. Hoc eſt uiſcum pennis auium tactu ligandis, iuglandis oleo ſubactum, cum libeat inſidias moliri. Non eſt omittenda in ea re & Galliarum admiratio. Nihil habent Druidæ (ita ſuos appellant magos) uiſco et arbore in qua gignatur (ſi modo ſit robur) ſacratius. Iam per ſe roborum eligunt lucos, nec ulla ſacra ſine ea fronde conficiũt, ut inde appellati quoq; interpretatione Græca poſsint Druidæ uideri. Enimuero quicquid adnaſcatur illis, è cœlo miſſum putant, ſignumq; eſſe electæ ab ipſo deo arboris. Eſt autem id rarum admodum inuentu, & repertum magna religione petitur: & ante omnia ſexta luna, quæ principia menſium annorumq; his facit, & ſeculi poſt triceſimũ annum, quia iam uirium abunde habeat, nec ſit ſui dimidia. Omnia ſanantem appellantes ſuo uocabulo, ſacrificio epuliſq; rite ſub arbore præparatis, duos admouent candidi coloris tauros, quorum cornua tunc primum uinciantur. Sacerdos candida ueſte cultus arborẽ ſcandit. Falce aurea demetit. Candido id excipitur ſago. Tunc demum uictimas immolant, precantes ut ſuũ donum deus proſperum faciat his quibus dederit. Fœcunditatem eo poto dari cuicunq; animali ſterili arbitrantur, contraq; uenena omnia eſſe remedio. Tanta gentium in rebus friuolis plerunque religio eſt.

C. PLINII SECVNDI

NATVRALIS HISTORIAE

LIBER XVII.

*

PROOEMIVM.

Arborum pretia mirabilia. CAP. I.

NATVRA *arborum, terra marique ſponte ſua prouenientium, dicta eſt. Reſtat earum quæ arte et humanis ingenijs fiunt uerius quàm naſcuntur. Sed prius mirari ſuccurrit, quæ abſtulimus penuria pro indiuiſo poſſeſſa à feris, depugnante cum ijs homine circa caducos fructus, circa pendentes uero & cum alitibus, in tanta delitiarum pretia ueniſſe, clariſſimo (ut equidem arbitror) exemplo L. Craſsi atq; Cn. Domitij Aenobarbi. Craſſus orator fuit in primis nominis Romani: domus ei magnifica: ſed aliquanto præſtantior in eodẽ palatio Q. Catuli, qui Cimbros cum C. Mario fudit. Multo uero pulcherrima conſenſu omniũ*

ætate ea in colle uiminali C. Aquilij equitis Rom. clarioris illa etiam quàm iuris ciuilis ſcientia, cum tamen obiecta Craſſo ſua eſt. Nobiliſsimarum gentium ambo Craſſus atq; Domitius cenſuram poſt conſulatum ſimul geſſere, anno conditæ urbis dclxij. frequentem iurgijs propter diſsimilitudinem morum. Tum Cn. Domitius, ut erat uehemens natura, præterea accēſus odio, quod ex æmulatione auidiſsimum eſt, grauiter increpuit tanti cenſorem habitare, pro domo eius ſeſtertium millies identidem promittens. Et Craſſus, ut præſens ingenio ſemper, & faceto lepôre ſolers, addicere ſe reſpondit, exceptis ſex arboribus. Ac ne uno quidem denario, ſi adimerentur, emptam uolente Domitio: Craſſus, utrumne igitur ego ſum, inquit, quæſo Domiti, exemplo grauis, & ab ipſa mea cenſura notandus, qui in domo quæ mihi hæreditate obuenit, comiter habitem: an tu, qui HS millies ſex arbores æſtimes? Eæ fuere loti, patula ramorum opacitate laſciuæ, Cæcina Largo è proceribus crebro in iuuenta noſtra eas in domo ſua oſtentante. Durauerúntque, quoniam & de longiſsimo æuo arborum diximus, ad Neronis principis incendia, quibus cremauit urbem, annis clxxx. poſtea, cultu uirides iuueneſq́;, ni princeps ille acceleraſſet etiam arborum mortem. Ac ne quis uilem de cætero Craſsi domum, nihilq́; in ea iurgante Domitio fuiſſe dicendum præter arbores iudicet, iam columnas quatuor Hymettij marmoris, ædilitatis gratia ad ſcenam ornandum aduectas, in atrio eius domus ſtatuerat, cum publico nondum eſſent ullæ marmoreæ. Tam recēs eſt opulentia: tantoq́; tunc plus honoris arbores domibus afferebant, ut ſine illis ne inimicitiarum quidem pretiū ſeruauerit Domitius. Fuere ab ijs & cognomina antiquis: Frōditio militi illi, qui præclare facinora Vulturnum tranſnatans fronde capiti impoſita, aduerſus Annibalem edidit. Stolonum Liciniæ genti: ita enim appellatur in ipſis arboribus fruticatio inutilis, unde & pampinatio inuenta primo Stoloni dedit nomen. Fuit & arborum cura legibus priſcis: cautumq́; eſt xij. tabulis, ut qui iniuria cecidiſſet alienas, lueret in ſingulas æris xxv. Quid exiſtimamus, futuráſne eas credidiſſe ad ſupradictam æſtimationem illos, qui frugiferas tanti taxauerant? Nec minus miraculum in pomo eſt, multarum circa ſuburbana fructus annuo addicto binis millibus nummûm, maiore ſingularum reditu, quàm erat apud antiquos prædiorum. Ob hoc inſita, & arborum quoque adulteria excogitata ſunt, ut nec poma pauperibus naſcerentur. Nunc ergo dicemus quo maxime modo tantum ex his uectigal contingat, ueram colendi rationem abſolutamque prodituri. Et ideo non uulgata tractabimus, nec quæ conſtare animaduertimus, ſed incerta atque dubia, in quibus maxime fallitur uita. Nam diligentiam in ſuperuacuis affectare, non noſtrum eſt. Ante omnia autem in uniuerſum, & quæ ad cuncta arborum genera pertinent in commune de cœlo terráque dicemus.

De natura cœli ad arbores, & quam partem cœli ſpectare debeant. CAP. II.

AQuilone maxime gaudent, denſiores ab afflatu eius lætioreſq́;, & materiæ firmioris. Quæ in re plerique falluntur, cum in uineis pedamenta non ſint à uento eo opponenda, & id tantum à ſeptentrione ſeruandum. Quinimo tempeſtiua frigora plurimum arborū firmitati conferunt, & ſic optime germinant: alioqui ſi blandiantur auſtri, defatiſcentes, ac magis etiam in flore. Nam ſi cum defloruere, protinus ſequantur imbres, in totum poma depereunt: adeo ut amygdalæ & piri, etiam ſi omnino nubilum fiat, auſtrinuſue flatus, amittant fœtus. Circa uergilias quidem pluere, inimiciſsimum uiti & oleæ: quoniam tunc coitus eſt earum. Hoc eſt illud quatriduum oleis decretorium, hic articulus auſtrinus nubili ſpurci quod diximus. Fruges quoque peius matureſcunt auſtrinis diebus, ſed celerius. Illa ſunt noxia frigora, quæ ſeptentrionibus aut præpoſteris fiunt horis. Hyemem quidem aquiloniam eſſe, omnibus ſatis utiliſsimum. Imbres uero tūc expetendi eadēs cauſa eſt, quoniā arbores fœtu exinanitas, & foliorum quoque amiſsione languidas, naturale eſt auide eſurire. Cibus autem earum imber. Quare tepidam eſſe hyemem, ut abſumpto partu arborum, ſequatur protinus conceptus, id eſt germinatio ac deinde alia floreſcendi exinanitio, inutiliſsimum experimentis creditur. Quinimo ſi plures ita cōtinuentur anni, etiam ipſæ moriuntur arbores, quando nemini dubia pœna eſt in fame laborantium. Ergo qui dixit hyemes ſerenas optandas, non pro arboribus uota fecit. Nec per ſolſtitia imbres uitibus conducunt. Hyberno quidem puluere lætiores fieri meſſes, luxuriantis ingenij fertilitate dictum eſt. Alioqui uota arborum frugumq́; communia ſunt, niues diutinas ſedere. Cauſa, non ſolum quia animam terræ, euaneſcentem exhalatione, includunt & comprimunt, retroq́; agunt in uires frugum atque radices: uerum quòd & liquorē ſenſim præbent, purum præterea leuiſsimumq́ue, quando nix aquarum cœleſtium ſpuma eſt. Ergo humor ex his non uniuerſus ingurgitans diluenſq́;, ſed quomodo ſititur diſtillans, uelut ex ubere alit omnia quæ nō inundat. Tellus quoque illo modo fermenteſcit, & ſucci plena, ac lacteſcentibus ſatis non effœta, cum tempus aperit, tepidis arridet horis. Ita maxime frumenta pingueſcunt, præterquam ubi calidus ſemper aër eſt, ut in Aegypto. Continuatio enim & ipſa conſuetudo, idem quod modus alibi efficit: plurimumq́; prodeſt ubicumque non eſſe quod noceat. In maiore parte orbis, cum præcoces excurrêre germinationes, euocatæ indulgentia cœli, ſecutis frigoribus exuruntur. Qua de cauſa ſerotinæ hyemes noxiæ ſylueſtribus quoque, quæ magis etiam dolent urgente umbra ſua, nec adiuuante medicina, quoniam ueſtire teneras intorto ſtramento in ſylueſtribus non eſt. Ergo tempeſtiua aquæ hybernis primum imbribus, deinde germinationem antecedentibus. Tertium tempus eſt, cum educant poma, nec protinus,

tinus, ſed tam ualido fœtu. Quæ fructus ſuos diutius continent, longioresq́; deſiderant cibos, his et ſerotinæ aquæ utiles, ut uiti, oleæ, punicis. Hæ iam pluuiæ generis cuiuſque arboribus diuerſo modo deſiderantur, alijs alio tempore maturantibus. Quapropter iyſdem imbribus quædam lædi uideas, alia iuuari, & in eodem genere, ſicut in piris. Alio die hyberna quærunt pluuias, alio uerò præcocia, ut pariter quidem omnia deſiderent. Hybernum tempus eſt ante germinationem, quæ aquilonem auſtro utiliorem facit. Ratio eadem mediterranea maritimis præfert (ſunt enim plerunq; frigidiora) & montuoſa planis, & nocturnos imbres diurnis. Magis fruũtur aquis ſata, non ſtatim auferẽte eas ſole. Connexa & ſitus uinearũ arbuſtorũq; ratio eſt, quas in horas debeãt ſpectare. Virgilius ad occaſus ſeri damnauit. Aliqui ſic maluere, quàm in exortu. A plurìbus meridiem probari aduerto. Nec arbitror perpetuũ quicquam in hoc præcipi poſſe. Ad ſoli naturam, ad loci ingenium, ad cœli cuiuſque mores dirigenda ſolertia eſt. In Africa meridiem uineas ſpectare, etſi uiti inutile, colono ſalubre eſt, quoniam ipſa meridianæ ſubiacet plagæ: quapropter qui ibi in occaſum aut ſeptẽtriones conſeret, optime miſcebit ſolum cœlo, cum Virgilius occaſus improbet. Nec de ſeptentrione relinqui dubitatio uidetur. Atqui in Ciſalpina Italia magna ex parte uineis ita poſitis, compertum eſt nullas eſſe fertiliores. Multum rationis obtinent uenti. In Narbonenſi prouincia atq; Liguria, & parte Hetruriæ, contra circium ſerere imperitia exiſtimatur: eundemq́ue obliquum accipere, prouidentia. Is namque æſtates ibi temperat, ſed tanta plerunq; uiolentia, ut auferat tecta.

De ſocietate cœli & terræ ad arbores. CAP. III.

Q*Vidam cœlum terræ parere cogunt: ut quæ in ſiccis ſerantur, orientem ac ſeptentriones ſpectent: quæ in humidis, meridiem. Necnon ex ipſis uitibus cauſas mutuantur, in frigidis præcoces ſerendo, ut maturitas antecedat algorem. Quæ poma uitesq́; rores oderint, contra ortus, ut ſtatim auferat ſol: quæ ament, ad occaſus, uel etiam ad ſeptentriones, ut diutius eo fruantur. Cæteri uero ferè rationem naturæ ſecuti, in aquilonem obuerſas uites & arbores poni ſuaſere. Odoratiorem etiam fieri talem fructum Democritus putat.*

De qualitate regionum. CAP. IIII.

A*Quilonis ſitum uentorumq́; reliquorum, diximus in ſecundo uolumine, dicemusq́; proximo plura cœleſtia. Interim manifeſtum uidetur ſalubritatis argumentum, quoniam in meridiem etiam ſpectantium ſemper ante decidant folia. Similis & in maritimis cauſa. Quibuſdam locis afflatus maris noxij, in plurimis iydem utiles: quibuſdam ſatis è longinquo aſpicere maria, iucundum: propius admouere ſalis halitum, inutile. Similis & fluminum ſtagnorumq́; ratio. Nebulis adurunt, & æſtuantia refrigerant opacitate, atque etiam rigore gaudent, quæ diximus. Quare experimentis optime creditur. A cœlo proximum eſt terræ dixiſſe rationem, haud faciliore tractatu. Quippe non eadem arboribus conuenit & frugibus plerunque: nec pulla, qualem habet Campania, ubique optima uitibus, aut quæ tenues exhalat nebulas. Nec rubrica multis laudata. Cretam in Albenſium Pompeianorum agro, & argillam cunctis ad uineam generibus anteponunt, quanquam prępingues, quod excipitur in eo genere. Inuicem ſabulum album in Ticinenſi, multisque in locis nigrum itemq́; rubrũ, etiam pingui terræ permixtum, infœcundum eſt. Argumenta quoque iudicantium ſæpe fallunt. Non utiq; lætum ſolum eſt, in quo proceræ arbores nitent, præterquam illis arboribus. Quid enim abiete procerius? aut quæ uixiſſe poßit alia in loco eodem? Nec luxurioſa pabula pinguis ſoli ſemper indicium habent. Nam quid laudatius Germaniæ pabulis? et tamẽ ſtatim ſubeſt harena tenuißimo ceſpitũ corio. Nec ſemper aquoſa eſt terra, cui proceritas herbarum, non Hercule magis quàm pinguis adhærens digitis, quod in argillis arguitur. Scrobes quidem regeſta in eos nulla complet, ut denſa atque rara ad hunc modum deprædhendi poſſit, ferroque omnis rubiginem obducit. Nec grauis aut leuior iuſto deprehenditur pondere. Quod enim pondus terræ iuſtum intelligi poteſt? Nec fluminibus aggeſta ſemper laudabilis, quando ſeneſcant ſata quædã aqua. Sed neque illa quæ laudatur, diu præterquam ſalici utilis ſentitur. Inter argumenta ſtipulæ craßitudo eſt, tanta alioquin in Laborino Campaniæ nobili campo, ut ligni uice utantur. Sed idem ſolum ubicunque arduũ opere, difficile cultu, bonis ſuis acrius penè quàm uitijs poſſet, affligit agricolam. Et carbunculus, terra quæ ita uocatur, emendari uite macra putatur. Nam tophus ſcaber natura friabilis expetitur quoque ab autoribus. Virgilius & quæ filicem ferat non improbat uitibus. Salſæq; terræ multa melius creduntur, tutiora à uitijs innaſcentium animalium. Nec colles opere nudantur, ſi quis perite fodiat. Nec campi omnes minus ſoles atque perflatus quàm opus ſit, accipiunt. Et quaſdam pruinis ac nebulis paſci diximus uites. Omnium rerum ſunt quædam in alto ſecreta, & ſuo cuique corde peruidenda. Quid? quod mutantur ſæpe iudicata quoque ac diu comprehenſa? In Theſſalia circa Lariſſam emiſſo lacu frigidior facta ea regio eſt, oleæq; deſierunt quæ prius fuerant. Item uites aduri, quod non antea, Aenos ſenſit admoto Hebro. Et circa Philippos cultura ſiccata regio mutauit cœli habitum. At in Syracuſano agro aduena cultor elapidato ſolo perdidit fruges luto, donec regeßit lapides. In Syria leuem tenui ſulco imprimunt uomerem, quia ſubeſt ſaxum exurens æſtate ſemina. Iam in quibuſdam locis ſimiles æſtus immodici, & frigorum effectus. Eſt fertilis Thracia frugum rigore, æſtibus Africa & Aegyptus. In Chalcia Rhodiorum inſula locus quidam eſt, in tantum fœcundus, ut ſuo tempore ſatum demetant hordeum, ſublatumq́ue proti-*

nus ferant, & cum alijs frugibus metant. Glareoſum oleis ſolum aptiſſimum in Venafrano, pinguiſſimum in Bætica. Pucina uina in ſaxo coquuntur. Cæcuba uites in Pontinis paludibus madent. Tanta eſt argumentorum & ſoli uarietas ac differentia. Cæſar Vopiſcus, cum cauſam apud cẽſores ageret, campos Roſeæ dixit Italiæ ſumen eſſe, in quibus perticas pridie relictas gramen operiret. Sed non niſi ad pabulum probantur. Nõ tamen indociles natura nos eſſe uoluit, & uitia confeſſa fecit, etiam ubi bona certa non fecerat. Quamobrem primum crimina dicamus.

Genera terrarum. CAP. V.

TErram amaram ſiue macram ſi quis probare uelit, demõſtrant eam atra degeneresq́; herbæ: frigidam autem retorride nata. Item uliginoſam, triſtia: rubricam oculi argillamq́;, operi difficilimas, quæq́; raſtros ac uomeres ingentibus glebis onerent: quanquam non quod operi, hoc & fructui ſit aduerſum. Item è cõtrario cineraceam, & ſabulum album. Nam ſterilis denſa callo facile deprahenditur uel uno ictu cuſpidis. Cato breuiter atq; ex ſuo more uitia determinat: Terram carioſam caue, néue plauſtro, néue pecore impellas. Quid putamus hac appellatione ab eo tantopere reformidari, ut penè ueſtigijs quoq; interdicat? Redeamus ad ligni cariem, & inueniemus illa, quæ in tantum abominatur uitia, arida, fiſtuloſa, ſcabra, caneſcentis, exeſa, & pumicoſa. Plus dixit una ſignificatione, quàm poſſit ulla copia ſermonis enarrari. Eſt enim interpretatione uitiorũ quædam non ætate (quæ nulla in ea intelligi poteſt) ſed natura ſua, anus terra: & ideo infœcunda ad omnia, atq; imbecilla. Idem agrum optimum iudicat ad radicem montium planicie in meridiem excurrente, qui eſt totius Italiæ ſitus: terram uero teneram, quæ uocetur pulla. Erit igitur hæc optima, & operi ſatior. Intelligere modo libeat dictã mira ſignificatione teneram: & quicquid optari debet, in eo uocabulo inuenietur. Illa temperatæ ubertatis, illa mollis faciliſq́; cultura, nec madida, nec ſitiẽs. Illa poſt uomerem niteſcens: qualem fons ingeniorum Homerus in armis à deo cælatam dixit, addiditq́; miraculum nigreſcẽtis, quamuis fieret in auro. Illa quam recentem exquirunt improbæ alites uomerem comitantes, cornicq́; aratoris ueſtigia ipſa rodentes. Reddatur hoc in loco luxuriæ quoq; ſententia, & aliqua in propoſitum. Certe Cicero lux doctrinarum altera, melior, inquit, unguenta ſunt quæ terram, quàm quæ crocum ſapiunt. Hoc enim maluit dixiſſe, quàm redolẽt. Ita eſt profecto, illa erit optima quæ unguenta ſapiet. Quòd ſi admonẽdi ſumus, qualis ſit terræ odor ille qui quæritur, contingit ſæpe etiam quieſcente ea ſub occaſu ſolis, in quo loco arcus cœleſtis deiecerit capita ſua: & cum à ſiccitate continua immaduit imbre, tunc emittit illum ſuum halitum diuinum ex ſole conceptũ, cui comparari ſuauitas nulla poſſit. Is eſſe odor in commota debebit, repertuſq́; neminem fallet: ac de terra odor optime iudicabit. Talis ferè eſt, in nouualibus cæſa uetere ſylua, quæ conſenſu laudatur. Et in frugibus quidem ferendis eadem terra utilior intelligitur, quoties intermiſſa cultura quieuit: quod in uineis non fit. Eoq́; diligentius eligenda eſt, ne uera exiſtat opinio eorum qui iam Italiæ terram exiſtimauere laſſam. Operis quidem facultas in alijs generibus conſtat & cælo, nec poteſt arari poſt imbres aliqua, ubertatis uitio lenteſcens. Contrà, in Byzacio Africæ illum centena & quinquagena fruge fertilem campum, nullis cum ſiccus eſt arabilem tauris, poſt imbres uili aſello, & à parte altera iugi anu uomerem trahente uidimus ſcindi. Terram enim terra emendari (ut aliqui præcipiũt) ſuper tenuem pingui iniecta, aut gracili, bibulaq́; ſuper humidam ac præpinguem, dementia operæ eſt. Quid enim poteſt ſperare, qui talem colit?

De terra quam Britannia, & Gallia amat. CAP. VI.

ALia eſt ratio, quam Britannia, & Gallia inuenere alendi eam ipſa, quod genus uocant margam. Spiſſior ubertas in ea intelligitur. Eſt autem quidam terræ adeps, ac uelut glandia in corporibus, ibi denſante ſe pinguitudinis nucleo.

De Græcorum circa hãc doctrina. CAP. VII.

NOn omiſere & hoc Græci. Quid enim intẽtatum illis? Leucargillon uocant candidam argillam, qua in Megarico agro utuntur, ſed tantum in humida frigidaq́; terra. Illas Gallias Britanniaſq́; locupletantes cum cura dici conuenit. Duo genera fuerant. Plura nuper exerceri cœpta proficientibus ingenijs. Eſt enim alba, ruffa, columbina, argillacia, tophacea, harenacea. Natura duplex, aſpera, aut pinguis. Experimenta utriuſq; in manus, uſuſq́; geminus, aut ut fruges tantum alant, aut edant & pabulum. Fruges alit tophacea alba, quæ ſi ſit inter fontes reperta, eſt ad infinitum fertilis, uerum aſpera tractatu: & ſi nimia iniecta eſt, exurit ſolum. Proxima eſt ruffa, quæ uocatur capnumargos, intermixto lapide terræ minutæ, harenoſa. Lapis contunditur in ipſo campo, primiſq́; annis ſtipula difficulter cæditur propter lapides. Impendio tamen minimo leuitate dimidio minoris quàm cæteræ inuehitur. Inſpergitur rara, ſale eam miſceri putant. Vtrunq; hoc genus ſemel iniectum in l. annos ualet, & frugum & pabuli ubertate.

De terrarum generibus. CAP. VIII.

QVæ pingues eſſe ſentiuntur, ex his præcipua alba. Plura eius genera. Mordaciſſimum quod ſuprà diximus. Alterum genus albæ cretæ argentaria eſt. Petitur ex alto, in centenos pedes actis plerunq; puteis, ore anguſtatis, intus (ut in metallis) ſpatiante uena. Hac maxime Britannia utitur. Durat annis lxxx. Neque eſt exemplum ullius, qui bis in uita hanc eidem iniecerit. Tertium genus candidæ gliſchromargon uocant. Eſt autem creta fullonia mixta pingui terra, pabuli quàm frugum fertilior, ita ut meſſe ſublata ante ſementem alteram lætiſſimum ſecetur.

cetur. Dum in fruge eſt, nullum aliud gramen emittit. Durat xxx. annis, denſior tuſto cymini modo ſtrangulat ſolum. Columbinam Gallia ſuo nomine eglecopalam appellat, glebis excitatur lapidum modo: ſole & gelatione ita ſoluitur, ut tenuiſſimas bracteas faciat. Hæc ex æquo fertilis. Harenacea utuntur, ſi alia non ſit, in uliginoſis uero & ſi alia ſit. Vbios gentium ſolos nouimus, qui fertiliſſimum agrum colentes, quacunq; terra infra tres pedes effoſſa, & pedali craſſitudine iniecta lætificent. Sed ea non diutius annis x. prodeſt. Hedui & Pictones calce uberrimos fecere agros, quæ ſanè & oleis, & uitibus utiliſſima reperitur. Omnis autem marga arato inÿcienda eſt, ut medicamentum rapiatur, & fimi deſiderat aliquãtulum quæ primo plus aſpera, & quæ in herbas nõ effunditur: alioqui nouitate quæcunque fuerit ſolum lædet, ne ſic quidem primo pòſt anno fertilis. Intereſt & quali ſolo quæratur. Sicca enim humido melior, arido pinguis. Temperata alterutra, creta uel columbina conuenit.

De cineris uſu, & de fimo, & quæ ſata uberiorẽ terram faciant, & quæ urant. CAP. IX.

TRanſpadanis cineris uſus adeo placet, ut anteponant fimo iumentorum, quod quia leuiſſimũ eſt, ob id exurunt. Vtroque tamen pariter non utuntur in eodem aruo, nec in arbuſtis cinere, nec quaſdam ad fruges, ut diximus. Sunt qui puluere quoque uuas ali iudicent, pubeſcenteſq; puluerent, & uitium arborumq́ue radicibus aſpergant. Quod certũ eſt Narbonenſi prouinciæ, & uindemias certius ſic eo coqui, quia plus puluis ibi quàm ſol confert. Fimi plures differentiæ, ipſa re antiqua. Iam apud Homerum regius ſenex agrum ita ſuis manibus lætificans reperitur. Augeas rex in Græcia excogitaſſe traditur. Diuulgaſſe uero Hercules in Italia, quæ regi ſuo Stercutio Fauni filio ob hoc inuentum immortalitatem tribuit. M. Varro principatum dat turdorum fimo ex auiarÿs. Quod etiam pabulo boum ſuumq́ue magnificat: neque alio cibo celerius pingueſcere aſſeuerat. De noſtris moribus bene ſperare eſt, ſi tanta apud maiores fuere auiaria, ut ex his agri ſtercorarentur. Proximum Columella columbarÿs, mox gallinarÿs facit, natantium alitum damnato. Cæteri autores cõſenſu humanas dapes ad hoc in primis aduocant. Alÿ ex his præferunt hominum potus, in coriariorum officinis pilo madefacto. Alÿ per ſeſe, aqua iterum, longiuſq́ue etiam quàm cum bibitur admixta. Quippe plus iam ibi male domandum eſt, cum ad uirus illud uini homo acceſſerit. Hæc ſunt certamina, quibus inuicem ad tellurem quoque alendam utuntur homines. Proxime ſpurcitias ſuum laudant. Columella ſolus damnat. Alÿ cuiuſcunque quadrupedis ex cytiſo. Aliqui columbaria præferunt. Proximum deinde caprarum eſt, ab hoc ouium, deinde boum, nouiſſimum iumentorum. Hæ fuere apud priſcos differentiæ, ſimulq́ue præcepta (ut inuenio) re tali utendi, quando & hic uetuſtas utilior: uiſumq́ue iam eſt apud quoſdam prouincialium, in tan-

tum

tum abundante geniali copia pecudum, farinæ uice cribris ſuperinÿci, fœtore aſpectuq́ue temporis uiribus in quandam etiam gratiam mutato. Nuper repertum, oleas gaudere maxime cinere è calcarÿs fornacibus. Varro præceptis adÿcit, equino quod ſit leuiſſimum ſegetes alendas: prata uero grauiore, & quod ex hordeo fiat, multaſque gignat herbas. Quidam etiam bubulo iumentorum præferunt, ouillumq́ue caprino: omnibus uero aſininum, quoniam lentiſſime mandant. È contrario uſus aduerſus utrunque pronũciat. Inter omnes autem conſtat nihil eſſe utilius lupini ſegete, priuſquam ſiliquetur, aratro uel bidentibus uerſa, manipuliſue deſectæ circa radices arborum ac uitium obrutis. Etiam ubi non ſit pecus, culmo ipſo uel etiam filice ſtercorare arbitrantur. Cato ſtercus unde fiat, ſtramenta, lupinum, paleas, fabalia, ac frondes ilignas, quernaſq́; E ſegete euellito ebulum, cicutam, & circum ſalicta herbam auctam, uluamq́ue: ea ſubſternito ouibus, frõdemq́ue putridam. Vinea ſi macruerit, ſarmenta ſua comburito, & ibidem inarato. Itemq́ue ubi ſaturus eris frumentum, oues ibi delectato. Necnon & ſatis quibuſdam ipſis paſci terram dicit. Segetem ſtercorãt fruges, lupinum, faba, uicia. Sicut è contrario cicer, quia uellitur, & quia ſalſum eſt, hordeum, fœnum Græcum, eruum, hæc omnia ſegetem exurunt, & omnia quæ uelluntur. Nucleos in ſegetem ne indideris. Virgilius & lino ſegetem exuri, & auena, & papauere arbitratur. Fimeta ſub dio concauo loco, & qui humorem colligat, ſtramento intecta, ne in ſole areſcant, palo è robore depacto fieri iubet. Ita fore ne innaſcantur his ſerpẽtes. Fimum miſcere terræ, plurimum refert fauonio flante, ac luna ſitiente. Id plerique prauè intelligunt à fauonÿ ortu faciendum, ac Februario menſe tantum, cum id pleraque ſata aliÿs poſtulent menſibus. Quocunque tempore facere libeat, curandum ut ab occaſu æquinoctiali flante uento fiat, lunaq́ue decreſcente ac ſicca. Mirum in modum augetur ubertas effectuſq́; eius obſeruatione tali.

De ſatione arborum, & quòd auulſione naſcuntur arbores. CAP. X.

ABunde prædicta ratione cœli ac terræ: nunc de his arboribus dicemus, quæ cura hominum atque arte proueniunt. Nec pauciora propè ſunt genera, tam benignè naturæ gratiam retulimus. Aut enim ſemine proueniunt, aut plantis radicis, aut propagine, aut auulſione, aut ſurculo, aut inſito & conſecto arboris trunco. Nam folia palmarum apud Babylonios ſeri, atque ita arborem prouenire, Trogum crediſſe demiror. Quædam autem pluribus generibus ſeruntur, quædam omnibus. At pleraque ex his natura ipſa docuit, & in primis ſemen ſerere, cum decidens exceptumq́ue terra uiuiſceret. Sed quædam non aliter proueniunt, ut caſtaneæ, iuglandes, cæduis duntaxat exceptis. Ex ſemine autem quanquam diſſimili, ea quoque quæ & aliÿs modis ſeruntur, ut uites, & mala, atque pira. Namque iÿs pro

ſemi

ſemine nucleus, non ut ſupradictis fructus ipſe. Et meſpila ſemine naſci poſſunt. Omnia hæc tarda prouẽtu, ac degenerantia, & inſito reſtituenda. Interdum etiam caſtaneæ. Quibuſdam natura contrà, omnino nõ degenerandi, quoquo modo ſerantur, ut cupreſſis, palmis, lauris. Nanque & laurus pluribus modis ſeritur. Genera eius diximus. Ex his auguſta, & baccalis, & tinus ſimili modo ſeruntur. Baccæ menſe Ianuario aquilonis afflatu ſiccante leguntur, expanduntur'q; raræ, ne caleſiant aceruo. Poſtea quidam fimo ad ſerendum paratas, urina madefaciunt. Alij in qualo pedibus in profluente deculcant, donec auferatur cutis. Alioquin uligo infeſtat, nec patitur naſci. In ſulco repaſtinato palmi altitudine, uicenæ ferè aceruatim menſe Martio: eadem & propagine ſeruntur: triumphaliſq; talea tãtum. Myrti genera omnia in Campana baccis ſeruntur, Romæ propagine Tarentina. Democritus & alio modo ſeri docet, grandiſſimis baccarum tuſis leuiter ne grana frangantur, eaque intrita reſtem circumlini, atque ita ſeri: parietem fore denſitatis, ex quo uirgulæ differantur. Sic & ſpinas ſepis cauſa ſerunt, tomice moris ſpinarum circumlita. Pilas autem laurus & myrti inopia à trimatu tempeſtiuum eſt transferre. Inter ea quæ ſemine ſeruntur, Mago in nucibus operoſius eſt. Amygdala in argilla molli meridiem ſpectante ſeri iubet. Gaudere & dura calidaque terra, in pingui aut humida mori ac ſterileſcere. Serẽdas quàm maxime falcatas & è nouella, fimoque diluto maceratas per triduum, aut pridie quàm ſerantur aqua mulſa. Mucrone defigi, aciem lateris in aquilonem ſpectare: ternas ſimul ſerendas trianguli ratione, palmo inter ſe diſtantes: denis diebus adaquari donec grandeſcant. Iuglandes nuces porrectæ ſeruntur commiſſuris iacentibus. Pineæ nucleis ſeptenis ferè in ollas perforatas additis: aut ut laurus, quæ baccis ſeritur: Citrea, grano & propagine: ſorba, ſemine & à radice planta, & auulſione proueniunt. Sed illa in calidis, ſorba & in frigidis & humidis. Natura & plantaria demonſtrauit, multarum radicibus pullulante ſobole denſa, & parente matre quas enecet. Eius quippe umbra turba indigeſta premitur, ut in lauris, punicis, platanis, ceraſis, prunis. Paucorum in hoc genere rami parcunt ſoboli, ut ulmorum palmarumque. Nullis uero tales pulli proueniunt, niſi quarum radices amore ſolis atque imbris in ſumma tellure ſpatiantur. Omnia ea non ſtatim moris eſt in ſua locari, ſed prius nutrici dari, atque in ſeminarijs adoleſcere, iterumque migrare. Qui tranſitus mirum in modum mitigat etiam ſylueſtres: ſiue arborum quoque, ut hominum natura nouitatis ac peregrinationis auida eſt: ſiue diſcedentes uirus relinquunt, manſueſcuntque tractatu (ceu feræ) dum radici auellitur planta. Et aliud genus ſimile natura monſtrauit, auulſique arboribus ſtolones uixere. Quo in genere & cum perna ſua auelluntur, partémque aliquam è matris quoque corpore auferunt ſecum fimbriato corpore. Hoc modo plantantur punicæ, coryli, mali, ſorbi, meſpili, fraxini, fici, in primiſque uites. Cotoneum ita ſatum degenerat. Ex eodem inuentum eſt ſurculos abſciſos ſerere. Hoc primo ſepis cauſa factum, ſambucis, cotoneo, & rubis depactis: mox & cultura, ut populis, alnis, ſalici, quæ uel inuerſo ſurculo ſeritur. Iam eæ ibi diſponuntur, ubi libeat eſſe eas. Quamobrem ſeminarij curam antè conuenit dici, quàm tranſeatur ad alia genera. Namq; ad id præcipuum eligi ſolum refert, quoniam nutricem indulgentiorem eſſe quàm matrẽ ſæpe conuenit. Sit ergo ſiccum ſuccoſumque, bipalio ſubactum, aduenis hoſpitale, & quàm ſimillimum terræ in quam transferendum ſit. Ante omnia elapidatum, munitumque ad incurſum etiam gallinacei generis. Quàm minime rimoſum, ne penetrans ſol exurat fibras. Interuallo ſeſquipedum ſeri, ne ſe inter ſe contingant. Præter alia uitia etiam uerminoſa fiunt: ideo ſarriri cõuenit ſæpius, herbaſq; euelli. Præterea ſemina ipſa fruticantia ſupputare, ac falcẽ pati conſueſcere. Cato & furcis crates imponi iubet, altitudine hominis, ad ſolem recipiendum: atque integi culmo ad frigora arcenda. Sic pirorum malorumque ſemina nutriri, ſic pineas nuces, ſic cupreſſos, ſemine ſatas & ipſas. Minimis id granis conſtat, ut uix perſpici quædam poſſint: non omittendo naturæ miraculo, ex tam paruo gigni arbores, tanto maiore tritici et hordei grano, ne quis fabam reputet. Quid ſimile originis ſuæ habent malorum pirorumque ſemina: his principijs reſpuentem ſecures materiem naſci, indomita ponderibus immenſis præla, arbores uelis, turribus murisque impellendis arietes? Hæc eſt naturæ uis, hæc potentia. Super omnia erit, è lacryma naſci aliquid, ut ſuo loco dicemus. Ergo è cupreſſo fœmina (mas enim ut diximus non gignit) pilulæ collectæ, quibus docus menſibus ſiccantur ſole: ruptæque emittunt ſemen, formicis mire expetitum: ampliato etiam miraculo, tantuli animalis cibo abſumi natalem tantarum arborum. Seritur menſe Aprili, area æquata cylindris, aut uolgiolis, denſum: terraque cribris ſuperceritur pollicis craſſitudine. Contra immane pondus attollere ſe non ualet, retorqueturque ſub terra. Ob hoc parcitur ueſtigijs. Leniter rigatur à ſolis occaſu in trinis diebus, ut æqualiter bibat, donec erumpant. Differuntur poſt annũ dodrantali filo, cuſtodita temperie, ut uiridi cœlo ſerantur, ac ſine aura. Mirumque dictu, periculum eo tantum die eſt, ſi rorauerit quantulumcunq; imbrem, aut ſi afflauerit. De reliquo tutæ ſunt perpetua ſecuritate, aquaſque poſtea odere. Et zizifa grano ſeruntur menſe Aprili. Tuberes melius inſeruntur in pruno ſylueſtri, & malo cotoneo, & in calabrice: ea eſt ſpina ſylueſtris. Quæcunque optime & myxas recipit, utiliter & ſorbos.

De transferendis ſeminarijs, & ulmis ſerendis, & ſcrobibus. CAP. XI.

PLantas ex ſeminario transferre in aliud priuſquam ſuo loco ponantur, operoſe præcipi arbitror, licet translatione folia latiora fieri ſpondeant. Vl

mor

ulmorum prius quàm folio ueſtiantur, ſamara colligenda eſt circa Martias Kalen. cum flaueſcere incipit. Deinde biduo in umbra ſiccata ſerenda, denſa in refracto, terra ſupèr minutatim cribrata craſſitudine qua in cupreſſis. Pluuiæ ſi non adiuuent, riganda. Differenda ex arearum uenis poſt annum in ulmaria, interuallo pedali in unamquanq; partem. Maritas ulmos autumno ſerere utilius, quia carent ſemine. Nam ea è plantis ſeruntur. In arbuſtum quinquennes ſub urbe transferunt, aut (ut quibuſdam placet) quæ uicenûm pedum eſſe cœperunt: ſulco qui nouenarius dicitur, altitudine pedum trium, pari latitudine, & eo amplius circa poſitas pedes ternis undiq; è ſolido adaggerantur. Arulas id uocant in Campania. Interualla ex loci natura ſumuntur. Aridiores ſerendas in campeſtribus conuenit. Populos & fraxinos, quia feſtinantius germinant, diſponi quoq; maturius conuenit, hoc eſt, ab Idibus Feb. plantis & ipſas naſcentes. In diſponendis arboribus arbuſtiſq;, ac uineis, quincũcialis ordinum ratio uulgata & neceſſaria, non perflatu modo utilis, uerum & aſpectu grata, quocunq; modo intueare, in ordinem ſe porrigente uerſu. Populis eadem ratio ſemine quæ ulmos ſerendi, trãsferendi quoq; è ſeminarijs eadem & ſyluis. Ante omnia igitur in ſimilem transferri terram aut meliorem oportet. Nec è tepidis aut præcocibus in frigidos, aut ſerotinos ſitus, ut neque ex his in illos. Præfodere ſcrobes antè (ſi fieri poſſet) tanto donec pingui ceſpite obducantur. Mago ante annum iubet, ut ſolem pluuiaſque combibant: aut ſi id conditio loci non ſit, ignes in medio fieri ante menſes duos, nec niſi poſt imbres in his ſeri. Altitudinem earum in argilloſo, aut duro ſolo trium cubitorum eſſe in quanque partem. In pronis palmo amplius, & ubique caminata foſſuræ ore compreſſiore ſint. Nigra uero terra duo cubita, & palmũ quadrato angulo. Eadem menſura Græci autores conſentiunt, non altiores quàm ſemipede eſſe debere, nec latiores duobus pedibus. Nuſquam uero ſeſquipede minus altos, quoniam in humido ſolo ad uicina aquæ perueniat. Cato, ſi locus aquoſus ſit, inquit, latos pedes ternos in faucibus, imoſque palmum & pedem, altitudine iiij. pedum, eos lapide conſterni, aut ſi non ſit, perticis ſalignis uiridibus. Si neque ea ſint, ſarmentis, ita ut in altitudinem ſemipedem trahantur. Nobis adijciendum uidetur ex prædicta arborum natura, ut altius demittantur ea quæ ſumma tellure gaudent, tanquam fraxinus, olea. Hæc & ſimilia quaternos pedes oportet demitti. Cæteris ſat eſt, ſi altitudinis pedes ternos effecerint. Excide, inquit, radicem iſtam Papyrius Curſor imperator, ad terrorem Prænestinorum prætoris. Deſtringi ſecurius ſe teſte, innoxium abradi partes, quæ ſe nudauerint terra. Aliqui lapides rotundos ſubijci malunt, qui & contineant humorem, & trãſmittant: non item planos facere, & à terreno arcere radicem, exiſtimantes. Glarea ſubſtrata inter utrãq; ſententiam fuerit. Arborem nec maiorem bima, nec

maiorem trima transferri quidam præcipiũt: alij cum annum impleat: Cato craſſiorem quinq; digitis. Non omiſiſſet idem, ſi attineret meridianam cœli partem ſignare in cortice, ut translata in iiſdem & aſſuetis ſtatueretur horis: ne aquiloniæ meridianis oppoſitæ ſolibus finderentur, & algerent meridianæ aquilonibus. Quod è diuerſo affectant etiam quidam in uite ficoq;, permutantes in contrarium. Denſiores enim folio ita fieri, magiſq; protegere fructum, & minus amittere: ficumq; ſic etiam ſcanſilem fieri. Plerique id demum cauent, ut plaga deputati cacuminis meridiem ſpectet, ignari fiſſuris nimij uaporis opponi. Id quidem in horam diei quintam uel octauã ſpectare maluerim. Atque latet non negligendum, ne radices mora mareſcant, ne'ue à ſeptẽtrionibus, aut ab ea parte cœli uſq; ad exortum brumalem uento flante effodiantur arbores, aut certe non aduerſa ijs uentis radices præbeãtur. Propter quod emoriuntur ignaris cauſa agricolis. Cato omnes uentos, & imbrem quoq; in tota translatione damnat. Et hoc proderit, quàm plurimum terræ in qua uixerint, radicibus cohærere, ac totas ceſpite circumligari: cum ob id Cato in corbibus transferri iubeat. Proculdubio utiliſſime quidam ſummam terram contentus eſt ſubdi. Quidam punicis malis ſubſtrato lapide, non rumpi pomum in arboribus tradunt. Radices inflexas poni melius. Arborem ipſam ita locari, ut media ſit totius ſcrobis, neceſſarium. Ficus ſi ſcilla (bulborum hoc genus eſt) ſeratur, ocyſſime ferre traditur pomum, neque uermiculationi obnoxium: quo uitio non carent reliqua poma, ſimiliter ſata. Radicum eius magnam adhibendam curam, ut exemptas appareat, non auulſas, quis dubitet? Qua ratione & reliqua conſeſſa omittimus, ſicuti terram circa radices fiſtucato ſpiſſandam, quod Cato primum in ea re eſſe cenſet: plagam quoque à trunco oblini fimo, & folijs præligari præcipiens.

De interuallis plantandarum arborum, & umbris, & ſtillicidijs, & ubi plantari debeant. CAP. XII.

HVius loci pars eſt ad interualla pertinens. Quidam punicas, & myrtos, & lauros denſiores ſeri iuſſerunt, in pedibus tamen nouenis. Malos amplius paulo, uel magis etiam piros, magiſque amygdalas, & ficus: quod optime diiudicabit ramorum amplitudinis ratio, locorumque, & umbræ cuiuſque arboris: quoniam has quoq; obſeruari oportet. Breues ſunt, quamuis magnarum arborum, quòd in orbem ramos circinent, ut in malis piriſque. Eædem enormes ceraſis, lauris. Iam quædam umbrarum proprietas. Iuglandium grauis & noxia, etiam capiti humano, omnibuſque iuxta ſatis. Necat germina & pinus, ſed uentis utrinq; reſiſtit; quoniam & protecta uinearum ratione egent. Stillicidia, pinus, quercus, ilicis ponderoſiſſima. Nullum cupreſſi, umbra minima, & in ſe conuoluta. Ficorum leuis, quamuis ſparſa, ideòq; inter uineas ſeri non uetãtur. Ulmorum lenis, etiã nutriens quæcũ-

que opacat. Attico hæc quoque uidetur è grauiſſimis: nec dubito, ſi emittantur in ramos. Cõſtrictæ quidem ulmi noxiam eſſe non arbitror. Iucunda & platani, quanquam craſſa. Licet graminis credere nõ ſoli, haud alia lætius operiente toros. Populo nulla ludentibus folijs. Pinguis alno, ſed paſcens ſata. Vitis ſibi ſufficit, mobili folio, iactatuq; crebro ſolẽ umbra temperãs: eodẽ graui protegens in imbre. Omnium ferè leuis umbra, quorum pediculi longi. Non faſtidienda hæc quoque ſcientia, atq; non in ultimis ponenda, quãdo quibuſq; ſatis umbra aut nutrix, aut nouerca eſt. Iuglandiũ quidem pinorumq; & picearum, & abietis, quæcunque attigere, non dubie uenenum eſt. Stillicidij breuis definitio eſt. Omnium quæ proiectu frondis ita diffunduntur, ut per ipſas non defluant imbres, ſtilla ſæua eſt. Ergo plurimum intererit hac in quæſtione, terra in qua ſeremus in quantum arbores quaſq; alat. Iã per ſe colles minora quærunt interualla. Ventoſis locis crebriores ſeri conducit. Olea tamen maximo interuallo, de qua Catonis Italica ſententia eſt: in xxv. pedibus minimum, plurimum xxx. ſeri. Sed hoc uariatur locorum natura. Non alia maior in Bætica arbor. In Africa uero (fides penes autores erit) miliarias uocari multas narrant à pondere olei, quod ferant annuo prouentu. Ideo lxxv. pedes Mago interuallo dedit undiq;: etiam in macro ſolo ac duro, atq; uentoſo, cum minimũ xlv. Bætica quidem uberrimas meſſes inter oleas metit. Illam inſcitiam pudendam eſſe conuenit, adultas interlucare iuſto plus, & in ſenectam præcipitare, aut (plerunq; ipſis qui poſuere coarguentibus imperitiam ſuã) totas excidere. Nihil eſt fœdius agricolis, quàm geſta rei pœnitentia, multo iam ut præſtet laxitate delinquere.

Quæ arbores tarde creſcant, & quæ celeriter: & de ſabina. CAP. XIII.

QVædam autem natura tarde creſcunt, & in primis ſemine tantum naſcentia, & lõgo æuo durantia. At quæ cito occidunt, uelocia ſunt, ut ficus, punica, prunus, malus, pirus, myrtus, ſalix, & tamen antecedunt diuitijs. In trimatu enim ferre incipiunt, oſtendentes & antè. Ex his lentiſſima pirus. Ocyſſima omnium cypirus, & pſeudocypirus frutex. Protinus enim floret, ſemenq; profert. Omnia uero celerius adoleſcunt ſtolonibus ablatis, unamque in ſtirpem redactis alimentis. Eadem natura & propagines docuit. Rubi namque curuati gracilitate & ſimul proceritate nimia; defigunt rurſus in terram capita, iterumque naſcuntur ex ſeſe, repleturi omnia ni reſiſtat cultura, prorſus ut poſſint uideri homines terræ cauſa genit. Ita peſſima atque execranda res, propaginem tamen docuit, atque radicem acquiri uiridem. Eadem autem natura eſt ederis. Cato propagari præter uitem tradit ficum, oleam, punicam, malorum genera omnia, laurum, prunos, myrtos, nuces auellanas & præneſtinas, platanum. Propaginum duo genera: ramo ab arbore depreſſo in ſcrobem quatuor pedum quoquò, & poſt biennium amputato flexu, plantaque tranſlata poſt trimatum: quas ſi longius ferre libeat, in qualis ſtatim, aut uaſis fictilibus defodere propagines aptiſſimum, ut in ijs transferantur. Alterum genus luxurioſius, radices in ipſa arbore ſolicitãdo, traiectis per uaſa fictilia uel qualos ramis, terraq; circumpactis: atque hoc blandimento impetratis radicibus, inter poma ipſa & cacumina (in ſumma enim cacumina hoc modo petuntur) audaci ingenio arborem aliam longe à tellure faciendi, eodem quo ſuprà biennij ſpatio abſciſſa propagine, & cum qualis illis ſata. Sabina herba propagine ſeritur & auulſione. Tradunt fece uini, aut è parietibus latere tuſo mire ali. Iiſdem modis roſmarinum ſerunt & ramo, quoniam neutri ſemen. Rhododendron propagine & ſemine.

De ſatione arborum, & inſitione, & quomodo inuenta ſit tenera inſerendi emplaſtratio. CAP. XIIII.

SEmine quoque inſerere natura docuit, raptim auium fame deuorato, ſolidoque, & aluo tepore madido, cum fœcundo fimi medicamine abiecto in mollibus arborum lectulis, & uentis ſæpe tranſlato in aliquas corticum rimas: unde uidimus ceraſum in ſalice, platanum in lauro, laurum in ceraſo & baccas ſimul diſcolores. Tradunt & monedulam condentem ſemina in theſauros cauernarum, eiuſdem rei præbere cauſas. Hinc nata inoculatio ſutoriæ ſimili fiſtula aperiendi in arbore oculum cortice exciſo, ſemenque includendi eadem fiſtula ſublatum ex alia. In ficis autem & malis hæc fuit inoculatio antiqua. Vergiliana quærit ſinum in nodo gemmæ expulſi corticis, gemmamque ex alia arbore includit. Et hactenus natura ipſa docuit. Inſitionem autem caſus, magiſter alius, & penè numeroſior, ad hunc modum: Agricola ſedulus caſam ſepis munimẽto cingens, quo minus putreſcerent ſudes, limen ſubdidit ex edera. At illa uiuaci morſu apprehenſa, ſuam ex alieno fecere uitam, apparuitque truncum eſſe pro terra. Aufertur ergo ſerra æqualiter ſuperficies, læuigatur falce truncus. Ratio poſtea duplex: Et prima inter corticem lignumq; inſerendi. Timebant priſci truncum findere. Mox inforare auſi medio. Ipſique medullæ calamum imprimebant, unum inſerentes, neque enim plures capiebat medulla. Subtilior poſtea ratio uel ſenos adijcit, mortalitati eorum ex numero ſuccurrere perſuaſa, per media trunco leniter fiſſo, cuneoque tenui fiſſuram cuſtodiente, donec cuſpidatim deciſus deſcendat in rimam calamus. Multa in hoc ſeruanda. Primum omnium quæ patiatur coitum talem arbor, & cuius arboris calamus. Variè quoque & non iiſdem in partibus ſubeſt omnibus ſuccus. Vitibus ficiſque media ſiccior, & è ſumma parte conceptus, ideo illinc ſurculi petuntur. Oleis circa medias ſuccus, inde & ſurculi, cacumina ſitiunt. Facillime coaleſcunt, quibus eadem corticis natura, quæque pariter florentia eiuſdem

hora germinationem ſuccorumq́; ſocietatem habent. Lenta enim res eſt, quoties humidis repugnant ſicca, mollibus corticum duri. Reliqua obſeruatio, ne fiſſura in nodo fiat, repudiat quippe aduenam inhoſpitalis duritia: ut in parte nitidiſſima, ne longior multo tribus digitis, ne obliqua, ne translucēs. Virgilius ex cacumine inſeri uetat. Certūq; eſt, ab humeris arborū orientē æſtiuum ſpectantibus ſurculos petēdos, & è feracibus & è germine nouello, niſi uetuſtæ arbori inſeratur. Ii enim robuſtiores eſſe debēt. Præterea ut prægnantes, hoc eſt, germinatione turgentes, & qui parere illo ſperauerint anno. Bimi utique, nec tenuiores digito minimo. Inſeruntur autē & inuerſi, cum id agitur, ut minor altitudo in latitudinē ſe fundat. Ante omnia gemmantes nitere conueniet, nihil uſquam ulceroſum eſſe, aut retorridum. Spei fauet medulla calami commiſſuræ, ſi in matre ligni corticisque iungatur. Id enim ſatius quàm foris cortici æquari. Calami exacutio medullam ne nudet. Tenui tamē fiſtula detegat, ut faſtigatio leui deſcendat cuneo, tribus non amplior digitis. Quod facilime cōtingit, tinctum aqua radentibus. Ne exacuatur in uento, nec cortex à ligno decedat alterutri. Calamus ad corticem uſque ſuum deprimatur. Ne luxetur dum deprimitur, néue cortex replicetur in rugas. Ideo lacrymantes calamos inſeri non oportet, non hercule magis quàm aridos: quia illo modo labat humore nimio cortex, hoc uitali defectu non humeſcit neq; concorporatur. Id etiam religionis ſeruant, ut luna creſcente, calamus utraque deprimatur manu. Et alioquin in hoc opere duæ ſimul manus nituntur, necessario temperamento. Validius enim demiſſi tardius feriunt, fortius durant: contrarium ex diuerſo. Ne hiſcat nimium rima, laxeq́ue capiat, aut ne parum: & exprimat, aut compreſſum necet. Hoc maxime præcauendum, ut præualidè accipientis trunco in media fiſſura relinquatur. Quidam ueſtigio fiſſuræ falce in truncis facto, falice præligant marginem ipſum. Poſtea cuneos figunt, continente uinculo libertatem dehiſcendi. Quædam in plantario inſita eodem die transferuntur. Si craſſior trūcus inſeratur, inter corticem et lignum inſeri melius, cuneo optime oſſeo ne cortice rumpatur laxato. Ceraſi libro dempto findūtur. Hæ ſola & poſt brumam inſeruntur. Dempto libro habent ueluti lanuginem, quæ ſi comprehendit inſitum, putreſacit. Incolumi cuneo adactum utiliſſime aſtringitur. Inſerere aptiſſimum quàm proximum terræ, ſi patiatur nodorum truncíq; ratio. Eminere calami ſex digitorū longitudine non amplius debent. Cato argilla uel creta arenam, fimumq́; bubulum admiſceri, atque ita uſque ad lentorem ſubigi iubet, idq́ue interponi & circumlini. Ex iis quæ cōmentatus eſt, facile apparet illa ætate inter lignum et corticem, nec alio modo inſerere ſolitos, aut ultra latitudinem duûm digitorum calamos demittere. Inſeri autē præcipit pira ac mala per uer, & poſt ſolſtitiū diebus quinquaginta poſt uindemiam. Oleas autem & ficos per uer tantum, luna ſitiente, hoc eſt, ſicca. Præterea poſt meridiem, ac ſine uento auſtro. Mirum, quòd non contentus inſitum muniſſe, ut dictum eſt, & ceſpite ab imbre frigoribusque protexiſſe, ac mollibus bifidorum uiminum faſcibus, lingua bubula (herbæ id genus eſt) inſuper obtegi iubet, eamq́ue illigari opertam ſtramentis. Nunc autem abunde arbitrantur paleato luto libros ſarcire, duos digitos inſito extante. Verno inſerentes tempus urget, incitantibus ſe gemmis, præterquam in olea, cuius diutiſſime oculi parturiunt, minimumq́ue ſucci habent ſub cortice, qui nimius inſitis nocet. Punicam uerò & ficum quanquam aliàs ſicca ſint, recraſtinare minime utile. Pirum uel florentem inſerere licet, & in Maium quoque menſem protēdere inſitionem. Quòd ſi longius afferantur pomorum calami, rapo infixos optime cuſtodire ſuccum arbitrantur: Seruariq́ue inter duos imbrices iuxta riuos uel piſcinas, utrinque terra obſtructos.

De uite inſerenda. CAP. XV.

*Vitium uerò in ſcrobibus ſiccis ſtramento opertos, ac deinde terra obrutos, ut cacumine exiſtant. Cato uitem tribus modis inſerit. Præfectam findi iubet per medullam, in eam ſurculos exacutos (ut dictum eſt) adigi, medullas iungi. Altero ſi inter ſeſe uites contingant, utriuſque in obliquum latere cōtrario adraſo, iunctis medullis colligari. Tertium genus eſt, terebrare uitem in obliquum ad medullam, calamosq́ue addere longos pedes binos: atque ita ligatum inſitum, intritaq́ue illitum operire terra, calamis ſubrectis. Noſtra ætas correxit, ut Gallica uteretur terebra, quæ excauat, nec urit, quoniam aduſtio omnis hebetat, atque ut gemmaſcere incipiens legatur calamus. Nec plus quàm binis ab inſito emineat oculis, ulmeo uimine alligatus, binaque circumcidatur acie à duabus partibus, ut inde *potius diſtillaret mucor, qui maxime uites infeſtat. Deinde cum eualuiſſent flagella pedes binos, uinculum inſiti incideretur, ubertati craſſitudine permiſſa. Vitibus inſerendis tempus dedere ab æquinoctio autumno ad germinationis initia. Satiuæ plantæ ſylueſtrium radicibus inſeruntur natura ſiccioribus. Si ſatiuæ ſylueſtribus inſerantur, degenerant in feritatem. Reliqua cœlo conſtant. Aptiſſima inſitis ſiccitas. Huius enim remedium appoſitis fictilibus uaſis modicus humor per cinerem diſtillat. Inoculatio rores amat leues.*

*diſtillet humor

De emplaſtratione. CAP. XVI.

Emplaſtri ratio et ipſa ex inoculatione nata uideri poteſt. Craſſo autem maxime cortici cōuenit, ſicut eſt ficis. Ergo amputatis omnibus ramis ne ſuccū auocent, nitidiſſima in parte, quaq́; præcipua cernatur hilaritas, exempta ſcutula (ita ne deſcendat ultrà ferrum) cortici, imprimitur ex alia cortex par cum ſui germinis mamma, ſic compage denſata, cicatrici ut locus non ſit, & ſtatim fiat unitas, non humorem, non afflatum recipiens: nihilominus tamen & luto munire, & uinculo melius. Hoc genus non pridem re-

nis ortus, paucioribus nota, quoniam non omnibus locis pariter utilis intelligitur: ſed haud omittenda nobis non tractus alicuius rationem, uerū naturæ totius indagantibus. In Cyrenaica regione ſub eteſiarum flatu conſerunt: necnō & in Græcia, oleam maxime in Laconia. Cos inſula & uites tunc ſerit. Cæteri apud Græcos inoculare & inſerere nō dubitant, ſed arborē non ſerunt. Plurimumq; in eo locorū natura pollet. Nanq; in Aegypto omni ſerunt menſe, & ubicunque imbres æſtiui non ſunt, ut in India & Aethiopia. Neceſſario poſt hæc autumno ſerūtur arbores. Ergo tria tempora eadem germinationis, uer, & canis arcturique ortus. Neq; enim animalium tantum eſt ad coitum auiditas, ſed multo maior eſt terræ ac ſatorum omnium libido: qua tempeſtiue uti, plurimū intereſt conceptus. Peculiare utiq; in inſitu, cum ſit mutua cupiditas utrinque coëundi. Qui uer probāt, ab æquinoctio ſtatim admittunt, prædicantes germina parturire, ideo faciles corticum eſſe complexus. Qui præferunt autumnum, ab Arcturi exortu, quoniam ſtatim radicem quandam capiant, & ad uer parata ueniant, atq; non protinus germinatio auferat uires. Quædam tamen ſtatutū tempus anni habent ubique, ut ceraſi & amygdalæ circa brumam, ſerendi uel inſerendi. De pluribus locorū ſitus optime iudicabit. Frigida enim & aquoſa uerno cōſeri oportet, ſicca & calida autumno. Comunis quidem Italiæ ratio tempora ad hunc modum diſtribuit: Moro ab Idibus Februarijs in æquinoctium, piro autumnū, ita ut brumam xv. nec minus diebus antecedant. Malis æſtiuis et cotoneis, item ſorbis, prunis, poſt mediam hyemem in Idus Februarias. Siliquæ Græcæ & Perſicis ante brumam per autumnum: Nucibus, iuglandi, & pineæ, & auellanæ, Græcæ atque caſtaneæ, à Calendis Martijs ad Idus eaſdem: Salici, geniſtæ, circa Martias Calendas. Hanc in ſiccis ſemine, illam in humidis uirga ſeri diximus.

Quæ arbores ſocietate gaudeant, & de diſciplina ablaqueandi & accumulandi. CAP. XIX.

EST etiam noua inſerēdi ratio, ne quid ſciens quidem præteream, quod uſquam inuenerim, Columellæ excogitata, ut affirmat ipſe, qua uel diuerſa inſociabileſque naturæ arborum copulentur, ut fici atque oleæ. Iuxta hanc ſeri ficum iubet, non ampliore interuallo, quàm ut contingi large poſſit ramo olea quàm maxime ſequaci atque obedituro: cumq; omni interim tempore edomari meditatione curuandi. Poſtea fico adeptæ uires, quod euenire trimæ atque utique quinquennis, detruncata ſuperficie, ipſumq; deputatum, & ut dictū eſt adraſo cacumine, defigi in crure fici, cuſtoditum uncinulis, ne curuatura fugiat. Ita quodam propaginum inſitorumq; tēperamento, triennio cōmuni inter duas matres coaleſcere. Quarto anno abſciſſum totum adoptantis eſſe: nōdum uulgata ratione, haud mihi certe ſatis comperta. Cæterum eadem illa de calidis frigidiſque & humidis & ſiccis ſuprà dicta ratio, & ſcrobes fodere monſtrauit. In aquoſis enim neq; altos, neq; amplos facere expediet: aliter in æſtuoſo ſolo & ſicco, ut quàm maxime accipiant aquam contineantq;. Hæc & ueteres arbores colendi ratio eſt. Feruentibus enim locis accumulant æſtate radices operiuntque, ne ſolis ardor exurat. Alibi ablaqueant, perflatuſq; admittunt. Iidem hyeme cumulis à gelu uindicant. Contrà illi hyeme aperiunt, humoremque ſitientibus quærunt. Vbicunque circumfodiendi arbores ratio in circuitu pedes in orbem ternos, neque id in pratis, quando amore ſolis humoriſque in ſumma tellure oberrant. Et de arboribus hæc quidem fructus gratia ſerendis inſerendiſq; in uniuerſum ſint dicta.

De ſalicto & harūdineto, & cæteris cæduis ad perticas, palos. CAP. XX.

HInc reſtat earū ratio, quæ propter alias ſerūtur, uineas maxime, caduo ligno. Principatū in ijs obtinent ſalices, quarū ſatio fit loco madido: tamen refoſſo duos pedes & ſemipedem, talea ſeſquipedali, uel pertica, quæ utilior quo plenior. Interuallo eſſe debent pedes ſeni, trimæ pedibus binis à terra putatione coërcentur, ut ſic ſe in latitudini fundant, ac ſine ſcalis tondeantur. Salix enim fœcundior eſt quo terræ propior. Has quoq; omnibus annis cōfodi iubent mēſe Aprili. Hæc eſt uiminaliū cultura. Perticalis et uirga et talea ſeritur foſſura eadē. Perticas ex ea cædi iuſtū eſt quarto ferè anno. Et ea autē ſeneſcentiū propagine ſarciunt locū, pertica immerſa, ac poſt annum reciſa. Salicis uiminalis iugera ſingula ſufficiūt xxv. uineæ iugeribus. Eiuſdem rei cauſa populus alba ſeritur bipedaneo paſtinatu, talea ſeſquipedali, biduo ſiccata, palmipede interuallo, terra ſuperiniecta duorū cubitorum craſſitudine. Harundo etiamnum diluuiore quàm hæ ſolo gaudet. Seritur bulbo radicis, quem alij oculum appellant, dodrantali ſcrobe, interuallo duum pedum & ſemipedis: reficiturque ex ſeſe ueteri harundineto extirpato, quod utilius repertū quàm caſtrare, ſicut antea. Nanque inter ſe radices ſerpunt, mutuoque diſcurſu necantur. Tempus inſerendi, priuſquam oculi harundinum intumeſcant, ante Calendas Martias. Creſcit ad brumam uſque, deſinitque cum dureſcere incipit. Hoc ſignum, quod tempeſtiuam habet cæſuram: & hanc autem quoties & uineā fodiendam putant. Seritur & tranſuerſa, non alte terra condita, erumpuntq; ſingulis oculis totidem plantæ. Seritur & deplantata pedali ſulco binis obrutis gemmis, ut tertius nodus terram attingat prono cacumine, nec rores concipiat. Caditur decreſcēte luna. uineis anno ſiccata utilior quàm uiridis. Caſtanea pedamentis omnibus præfertur facilitate tractatus, perdurandi pertinacia, regerminatione cædua uel ſalice lætior. Quærit ſolum facile, nec nō harenoſum, maximeq; ſabulum humidum aut carbunculum uel tophi etiam farinam, quamlibet opaco ſeptentrionalique & præfrigido ſitu, uel etiam decliui. Recuſat eadem gallicam, rubricā, cretā, omnemq; terræ fœcunditatem, qua ſeri nuces diximus. Sed niſi ex maximis non prouenit, nec niſi quinis aceruatim

ſatis. Perfringi ſolum debet ſuprà ex Nouembri menſe in Februarium: quo ſoluta, ſponte cadunt ex arbore, atque ſubnaſcuntur. Interualla ſint pedalia undiq; ſulco dodrãtali. Ex hoc ſeminario transferũtur in aliud, bipedali interuallo, plus biennio. Sunt & propagines, nulli quidem faciliores. Nudata enim radice, tota in ſulco proſternitur. Tunc ex cacumine ſuper terram relicto renaſcitur, & alia ab radice. Sed translata neſcit hoſpitari, pauetq; nouitatem. Biennio ferè poſtea proſilit. Ideo nucibus potius quàm uiuiradicibus plantaria cædua implentur. Cultura nõ alia quàm ſupradictis fodiendis ſupputandisq; per biennium ſequens: de cætero ipſa ſe colit, umbra ſtolones ſuperuacuos enecãte. Cæditur intra ſeptimum annum. Sufficiunt pedamenta iugeri unius uicenis uinearum iugeribus: quando etiam ea bifida ſtirpe fiunt, durantque ultra alteram ſyluæ ſuæ caſuram. Eſculus ſimiliter prouenit, cæſura triennio ſerior, nimis moroſa naſci. In quacunq; terra ſeritur, naſcitur è balano, ſed non niſi eſculi, ſcrobe dodrantali interuallis duorum pedum ſeritur leuiter quater anno. Hoc pedamentum minime putreſcit, læſumque maxime fruticat. Præter hæc ſunt cædua quæ diximus, fraxinus, laurus, perſica, corylus, malus, ſed tardius naſcuntur, terramque defixa uix tolerant, non modo humorem. Sambucus contrà firmiſsima ad palum, taleis ſeritur ut populus. Nam de cupreſſo ſatis diximus.

De culturis, & diſciplina colendarum uinearum. CAP. XXI.

ET prædictis uelut armamentis uinearum, reſtat ipſarum natura præcipua tradẽda cura. Vitium ſurculi et quarundã arborũ, quibus fungoſior intus natura eſt, geniculatis ramorũ nodis interſepiunt medullam. Ferulæ ipſæ breues, & ad ſumma breuiores, articulis utiq; duobus internodia includunt. Medulla, ſiue illa uitalis anima eſt, ante ſe tendit, longitudinem impellens, quandiu nodis peruia patet fiſtula. Cum uerò concreti ademere tranſitum, repercuſſa erumpit, ab ima ſui parte, iuxta priorem nodum alternis laterum ſemper uicibus, ut dictum eſt in harundine ac ferula, quorũ dextrum ab imo intelligitur articulo, læuum in proximo, atq; ita per uices. Hoc uocatur in uite gẽma, cũ ibi ceſpitem fecit. Antè uerò quàm faciat, in cõcauo oculus: & in cacumine ipſo, germẽ. Sic palmites, nepotes, uuæ, folia, pampini gignuntur. Mirumq;, firmiora eſſe in dextra parte genita. Hos ergo in ſurculis nodos cum feruntur, medios ſecare oportet, ita ne profluat medulla. Et in fico quidem dodrantales paxillo ſolo pateſacto ſerũtur, ſic ut deſcendant quæ proxima arbori fuerint, duo oculi extra terram emineãt. Oculi autẽ in arborũ ſurculis propriè uocantur unde germinant. Hac de cauſa & in plantarijs aliquando eodem anno ferunt, quos fuere laturi fructus in arbore: cum tẽpeſtiue ſati prægnantes, inchoatos conceptus alibi pariunt. Ita ſatas ficos, tertio anno transferre facile: Hoc pro ſeneſcẽdi celeritate attributum huic arbori, ut citiſsime proueniat. Vitium numeroſior ſatus. Primum omnium nihil ſeritur ex his, niſi inutile & deputatum in ſarmẽto. Oppuiatur autẽ quicquid proximo tulit fructũ. Solebat capitulatus utrinq; è duro ſurculus ſeri, eoq; argumento malleolus uocatur etiã nunc. Poſtea auelli cũ ſua calce cœptus eſt, ut in fico: neq; eſt aliud uiuacius. Tertium genus adiectũ etiamnũ expeditius ſine calce, propter quod ſagittæ uocantur, cum intorti panguntur. Iidem cũ reciſi nec intorti trigẽmes. Plures autẽ ex eodem ſurculo hoc modo fiunt: Serere è pãpinarijs ſterile eſt: nec niſi fœcundo oportet. Quæ raros habent nodos, infœcundæ iudicantur. At denſitas gemmarũ, fertilitatis indiciũ eſt. Quidã ſeri uetant niſi eos, qui floruerint, ſurculos. Sagittas ſerere minus utile, quoniã in transferẽdo facile rumpitur quod intortũ fuit. Serũtur pedales, non breuiores, longitudine quinq; ſexue nodorũ. Pauciores tribus gẽmis in hac menſura eſſe nõ poterunt. Inſeri eodẽ die quo deputẽtur, utiliſsimũ. ſi multo poſtea neceſſe ſit ſerere cuſtoditos uti præcepimus, caueri utiq;, ne extra terrã poſiti ſole inareſcant, uentóue aut frigore hebetentur. Qui diutius in ſicco fuerint, prius quàm ſerãtur, in aqua pluribus diebus reuireſcant. Solũ apricũ & quàm ampliſsimũ in ſeminario, ſiue in uinea, bidẽte paſtinari debet ternos pedes, bipalio alio marra reijci quaternorũ pedũ ferramento, ita ut in pedes binos foſſa procedat. Foſſatũ purgari, & extendi, ne crudũ relinquatur. Verũ & exigi menſura. Male paſtinatum deprehendunt ſcamna inæqualia. Metienda eſt & ea pars quæ interiacet pului. Surculi ſeruntur & in ſcrobe & in ſurculo longiore, ſuper quos tenerrima ingeritur terra. Sed in gracili ſolo fruſtra, niſi ſubſtrato pinguiore. Nec minus quàm duos integi oportet, & proximã attingi terrã, & eodẽ paxillo deprimi & ſpiſſari. Intereſſe in plantario ſeſquipedes inter bina ſemina in latitudinẽ, in lõgitudinẽ ſemiſſes. Ita ſatos malleolos xxiiij. menſe recidere ad imum articulũ, niſi ipſi parcatur. Oculorũ inde materia emicat, cum qua xxxvi. menſe uiuiradix transfertur. Eſt & luxurioſa ratio uites ſerẽdi, ut quatuor malleoli uehementi uinculo colligentur in parte luxurioſa: atq; ita uel per oſſa bubuli cruris uel per colla fictilia traiecti, obruantur binis eminentibus gemmis. Humeſcunt hoc modo, reciſiq; palmitẽ emittunt. Poſtea fiſtula fracta radix libere capit uires, uuamq; fert & omnium corporum ſuorum acinos. In alio genere inuentu nouitio finditur malleolus, medullaque craſa, in ſe colligantur ipſi caules, ita ut gemmis parcatur omni modo. Tum malleolus in terra fimo mixta ſtritur, & cum ſpargere cœpit caules, deciditur, foditurq; ſæpius. Talis uuæ acinos nihil intus ligni habituros Columella promittit, cum uiuere ſemina ipſa perquàm mirum ſit, & medulla adempta naſci. Surculis etiam quibúſnam ſit articulatio arboris, non omittendum uidetur. Nãq; buxi tenuiſsimis quinis ſeniſue colligatis depacti proueniunt. Quondam in obſeruatione erat, ut defringerentur ex imputata buxo, aliter uiuere non

re non crediti. detraxere hoc experimenta. Seminarij curam ſequitur uinearum ratio. Quinq; generum hæ: Sparſis per terrã palmitibus, aut per ſe uite ſubrecta, uel cum adminiculo ſine iugo, aut pedata ſimplici iugo, aut compluuiata quadruplici. Quæ pedatæ ratio erit, eadem intelligitur eius quoque, in qua ſine adminiculo uitis per ſe ſtabit. Id enim non fit niſi pedamenti inopia. Simplici iugo conſtat porrecto ordine, quem canterium appellant. Melior ea uino, quando ſibi ipſa non obumbrat, aſsiduoque ſole coquitur, & afflatum magis ſentit, & celerius rorem dimittit: Pãpinationi quoque & occationi, omniq́ue operi facilior. Super cætera defloreſcit utilius. Iugum fit pertica aut harundine, aut crine: funiculóue, ut in Hiſpania Brundiſioq́ue. Compluuiata copioſior uino eſt, dicta à cauis ædium compluuijs. Diuiditur in quaternas partes totidem iugis. Huius ſerendi ratio dicetur, eadem ualitura in omni genere, in hoc uerò numeroſior tantum. His uerò tribus ſeritur modis: Optime in paſtinato, proxime in ſulco, nouiſsime in ſcrobe. De paſtinatione dictum eſt.

De ſulco & uinearũ putatione. CAP. XXII.

SVlco latitudo palæ ſatis eſt: ſcrobibus ternorũ pedum in quanque partem. Altitudo in quocũq; genere tripedalis, ideo nec uitis minor transferri debet, extatura etiámnũ duabus gemmis. Emolliri terrã minutis in ſcrobe ima ſulcis, fimoq; miſceri, neceſſarium. Cliuoſa altiores poſcunt ſcrobes, præterea puluinatis à deuexitate labris. qui ex his longiores fient, ut uites binas accipiant è diuerſo, aluei uocabuntur. Eſſe uitis radicem in media ſcrobe oportet: ſed ipſam innixam ſolido in orientem æquinoctialem ſpectare. Adminicula prima è calamo accipere. Vineas limitari decumano xviij. pedum latitudinis ad contrarios uehiculorum tranſitus, alijsq; tranſuerſis limitibus denûm pedum diſtingui per media iugera. Aut ſi maior modus ſit, totidem pedum cardine, quot decumano limitari. Semper uerò quintanus ſemitari, hoc eſt, ut quinto quoque palo ſingulæ iugo paginæ includantur. Solo ſpiſſo, non niſi repaſtinato, nec niſi uiuiradicem ſeri: tenero & ſoluto, uel malleolum ſulco, uel ſcrobe. In colles ſulcos agere tranſuerſos melius quàm paſtinare, ut defluuia palis eorum contineantur. Aquoſo cælo, uel ſicco ſolo, malleolos ſerere autũno, niſi ſi tractus ratio mutauit. Siccus enim & calidus autumno poſcit ſeri, humidus frigidusq; etiam ueris exitu. In arido ſolo uiuiradix quoque fruſtra ſeritur. Male & in ſiccis malleolus, niſi poſt imbrem. At in riguis uel frondens uitis, & uſque ad ſolſtitium recte, ut in Hiſpania. Quieſcere uentos ſationis die utiliſsimum. Pleriq; auſtros optant, Cato abdicat. Intereſſe medio temperamento inter binas uites oportet pedes quinos. Minimum autem læto ſolo pedes quaternos: tenui plurimũ octonos. Vmbri & Marſi ad uicenos intermittunt arationis gratia in his quæ uocant porculeta. Pluuio & caliginoſo tractu rariores poni, ſicco denſiores congruit. Subtilitas parſimoniæ compendia inuenit, cum uinea ĩ paſtinato ſeritur, obiter ſeminariũ faciendi, ut uiuiradix loco ſuo, et malleolus qui transferatur, inter uites ordine ſeratur. Quæ ratio in iugero circiter xvi. M. uiuiradicũ donat. intereſt autẽ biennium fructus, quo tardius in ſato prouenit quàm in translato. Viuiradix poſita in uinea poſt annum reſecatur uſque ad terram, ut unus tantum emineat oculus, adminiculo iuxtà affixo, & fimo addito. Simili modo & ſecundo anno reciditur, uireſq́ue concipit, & intra ſe paſcit ſuffecturas oneri, aliàs feſtinatione pariẽdi gracilis ac emucida, ni cohibeatur caſtigatione tali, in fœtum exeat tota. Nihil auidius naſcitur, ac niſi ad pariendum uires ſeruentur, tota fit fœtus. Pedamenta optima quæ diximus, aut ridica robore, oleaq́ue: aut ſi non ſint, pali è iunipero, cupreſſo, laburno, ſambuco. Reliquorum generum ſudes omnibus annis reciduntur. Saluberrima in iugo harundo connexa faſciculis, durat quinis annis. Cum breuiores palmites ſarmento iunguntur inter ſe funium modo, ex hoc arcus funeta dicuntur. Tertius uineæ annus palmitem uelocem robuſtumq; emittit, & quem faciat ætas uitem. Hic in iugum inſilit. Quidã nunc excæcant eum ſupina falce auferendo oculos, ut noxia iniuria longius euocent. Vtilior enim cõſuetudo pariendi, ſatiusq; pampinos adiugata detergere, uſquequo placeat roborari eam. Sunt qui uetant tangi proximo anno quàm translata ſit, neque ante lx. menſem falce curari. Tunc autem ad tres gemmas recidi. Alij & proximo quidem anno recidunt, ſed ut ternos quaternóſue ſingulis annis adijciant articulos, quarto demum perducant ad iugum. Id utrunque fructum tardum, præterea retorridum & nodoſum reddit, pumilionum incremento. Optimum autem, matrẽ eſſe firmam, poſtea fœtum audacem. Nec tutum eſt quod cicatricoſum, magno imperitiæ errore. Quicquid eſt tale, plagis naſcitur, non è matre. Totas enim habet illa uires dum roboratur, & annuos accipit tota fœtus, cum permiſſum fuerit naſci. Nil natura portionibus parit. Quæ cum excreuerit, ſatis firma protinus in iugo collocari debebit: Sin etiamnũ infirmior erit, ſub ipſo iugo hoſpitari reciſa uiribus, non ætate decernitur. Temerarium eſt, ante craſsitudinem pollicarem uiti imperare. Sequenti anno palmites ſalutentur pro uiribus matris ſinguli aut gemini. Iidem & ſecundo, ſi cogit infirmitas, nutriantur: tertioq́ue demum duo adijciantur. Nec ſunt plures quaternis unquam permittendi. Breuiterq́ue, non indulgendum eſt, & ſemper inhibẽda fœcũditas: Ea eſt enim natura, ut parere malit, quàm uiuere. Quicquid materiæ adimitur, fructui accedit. Illa ſemina mauult, quàm fructum gignit, quoniam fructus caduca res eſt. Sic pernicioſe luxuriat, nec ampliat ſe, ſed egerit. Dabit conſilium & ſoli natura. In macro etiam ſi uires habebit, reciſa intra iugum moretur, ut omnis fœtura ſub eo exeat. Minimum id eſſe debebit interuallũ, ut attingat iugum, ſperetq́ue, non teneat: adeo non recumbat in eo, nec

delicate ſe ſpargat. Ita temperetur hic modus, ut creſcere etiã malit quàm parere. Palmes duas tréſue gemmas ſub iugo habere debet ex quibus materia naſcatur: tunc per iugum mergi alligariq́;, ut ſuſtineatur iugo, non pendeat. Vinculo mox aſtrictus à tertia gemma alligari, quoniam & ſic coercetur impetus materiæ, denſioresque citrà pampini exultant: cacumen religari uetant. Natura hæc eſt, deiecta pars aut præligata fructum dat, plurimumque ipſa curuatura. Quod citrà eſt, materiem mittit, offenſante credo ſpiritu, & illa quam diximus medulla. Quæ ita emicuerit materia, fructum dabit anno ſequente. Sic duo genera palmitum: Quod è duro exit, materiamque in proximum annum promittit, pampinarium uocatur: at ubi ſupra cicatricem eſt, fructuarium. Alterum ex anniculo palmite, ſemperque fructuarium relinquitur ſub iugo, & qui uocatur cuſtos. Hic eſt nouellus palmes, non longior tribus gemmis, proximo anno materiã daturus, ſi uitis luxuria ſe conſumpſerit. Et alius iuxta eum uerrucæ magnitudine, qui ſurunculus appellatur, ſi fortè cuſtos fallat. Vitis antè quàm ſeptimum annum à ſurculo compleat, euocata ad fructum euaneſcit, ac moritur. Nec ueterem placet palmitem in longum, & ad quartum uſque pedamentum emitti, quod alij dracones, alij uiticulos uocant, ut faciant quæ maſculeta appellant. Cum induruit uitis, peſſimum in uinea traducere. Quinto anno & ipſi palmites intorquentur, ſingulæq́; è ſingulis materia emittuntur, ac deinde è proximis, prioresque amputantur: ſemper cuſtodem relinqui melius, ſed is proximus uiti eſſe debet, nec longior quàm dictum eſt. Ei ſi luxuriauerint palmites, intorqueri: ut quatuor materias, uel duas, ſi uniiuga erit uinea, emittat. Si per ſe uitis ordinabitur ſine pedamẽto, qualecunq; tamen initio adminiculũ deſiderabit, dum ſtare condiſcat, & recta ſurgere. Cætera à primordio eadem. Diuidi autem putatione pollices æquali examine undique, ne prægrauet fructus parte aliqua, obiter idem deprimẽs prohibebit in excelſum emicare. Huic uineæ trium pedum altitudo excelſior nutat, cæteris à quinto dum ne excedat hominis longitudinẽ iuſtam. Iis quoq; quæ ſpargũtur in terra breues ad innitẽdum caueas circundãt, ſcrobibus per ambitũ actis, ne uagi palmites inter ſe pugnẽt occurſantes: maiorq́; pars terrarum ita ſupinã in tellure uindemiam metit. Siquidẽ & in Africa, & in Aegypto Syriaq́;, ac tota Aſia & multis locis Europæ hic mos præualet. Ibi ergo iuxta terrã cõprimi debet uitis: eodem modo et tempore nutrita radice, quo in iugata uinea, ut ſemper pollices tantũ relinquãtur fertili ſolo cũ tribus gẽmis, graciliore quinis: præſtatq; multos eſſe quàm lõgos. Quæ de natura ſoli diximus, tãto potẽtiora ſentiẽtur, quãto propior fuerit uua terræ. Genera ſeparari, ac ſingulis conſeri tractibus, utiliſſimũ. Mixtura enim generũ etiam in uino, non modo in muſto diſcors. Aut ſi miſceãtur, nõ alia quàm pariter matureſcentia iungi neceſſariũ. Iuga altiora quo lætior ager, & quo planior: item roſcido, nebuloſo, minuſq́; uentoſo conueniunt. Contrà, humiliora gracili et arido, æſtuoſo, uentiſq́; expoſito. Iuga ad pedamentum quàm arctiſſimo nodo uinciri oportet, uitẽ leui contineri. Quæ genera uitium, & in quali ſolo cœloq́; eſſent cõferenda, cũ enumeraremus naturas earum et uinorũ, notauimus. De reliquo cultu uehementer ambigitur. Pleriq; æſtate tota poſt ſingulos rores cõfodi iubent uineã. Alij uetant gemmantem: decuti enim oculos: tractuque intrantium deteri, & ob id arcẽdum procul omne quidem pecus, ſed maxime lanatum, quoniam facillime auferat gemmas: Inimicos & pubeſcente uua raſtros: ſatiſq́; eſſe uineã ter anno confodi, ab æquinoctio uerno ad uergiliarum exortum, & canis ortũ, & nigreſcente acino. Quidã ita determinant: Veterem ſemel à uindemia ante brumam, cum alij ablaqueare & ſtercorare ſatis putent. Iterum ab Idibus Aprilis antequàm concipiat, hoc eſt, in vi. Idus Maias. Deinde priuſquam florere incipiat, & cum defloruerit, & uariante ſe uua. Peritiores affirmant, ſi iuſto ſæpius fodiatur, in tantum teneſcere acinos, ut rũpantur. Quæ fodiantur, ante feruentes horas diei fodiendas conuenit: ſicuti lutum neq; arare, neque fodere: Foſſione puluerem excitatũ cõtra ſoles nebulaſque prodeſſe. Pampinatio uerna in cõfeſſo eſt, ab Idibus Maijs intra dies decem, utiq; antequàm florere incipiat & eam infra iugum debere fieri. De ſequente uariant ſententiæ. Cũ defloruerit, aliqui pampinandũ putant: alij ſub ipſa maturitate. Sed de his Catonis præcepta decernẽt. Nanq; & putationũ tradenda ratio eſt. Protinus hanc à uindemia, ubi cœli tepor indulget adoriuntur. Sed hoc fieri nunquam debet ratione naturæ ante aquilæ exortũ, ut in ſiderũ cauſis docebimus proximo uolumine. Imò uerò fauonio, quoniã anceps culpa ſit præproperæ feſtinationis. Si ſaucias recenti medicina mordeat quædã hyemis ruminatio, certum eſt gemmas earum frigore hebetari: plagaſq́; findi, et cœli uitio exuri oculos lacryma diſtillante. Nam gelu fragiles fieri quis neſciat? Operarum iſta computatio eſt in latifundijs, non legitima naturæ feſtinatio: quo maturius putantur aptis diebus, eo plus materiæ fundunt: quo ſerius, eo fructum uberiorem. Quare macras prius conuenit putare, ualidas nouiſſime. Plagam omnem obliquã fieri, ut facile decidant imbres: & ad terram uerti, quàm leuiſſima cicatrice acie falcis exacta, plagaq́ue conuelata. Recidi autem ſemper inter duas gemmas, ne ſit uulnus oculis in reciſa parte. Nigram eſſe eam exiſtimant: & donec ad ſynceram ueniatur, recidendam: quoniam è uitioſa materie utilis non exeat. Si macra uitis idoneos palmites nõ habeat, ad terram recidi eam, nouoſq́ue elici utiliſſimum. In pampinatione non hos detrahere pampinos, qui cum uua ſint: Id enim uuas ſupplantat præterquàm in nouella uinea. Inutiles iudicantur in latere nati, non ab oculo: quippe etiam uua quæ naſcatur è duro rigeſcẽte; ut niſi ferro detrahi non poſſit. Pedamentum quidam inter duas uites utilius putant ſtatui, & facilius abla-

queantur

queantur ita, meliusq; eſt uniiuga uineæ, ſi tamen & ipſi iugo ſint uires, nec ſtatu infeſta regio. In quadripartita quàm proximum oneri adminiculum eſſe debet: ne tamẽ impedimentũ ſentiat ablaqueatio, cubito abeſſe, nõ amplius: ablaqueari autẽ prius quam putari iubent. Cato de omni cultura uitiũ ita præcipit: Quàm altiſsimã uineam facito, alligatoq; rectè, dum ne nimium conſtringas, hocq́ue modo eam curato: Capita uitium putata circumfodito, arare incipito. Vltrò citroq́ue ſulcos perpetuos ducito. Vites teneras quàmprimum propagato, ueteres quàm minimum caſtrato. Potius ſi opus fuerit deiicito, bienniòq́ue pòſt præcidito. Vitem nouellam reſecari tum erit tempus, ubi ualebit. Si uinea ab uite caluata erit, ſulcos interponito, ibiq́ue uiuiradicem ſerito: Vmbram à ſulcis remoueto, crebroq́ue fodito. In uinea ueteri ſerito ocymum. Si macra erit, quod granum capit ne ſerito, & circũ capita addito ſtercus, paleas, uinaceas, aut aliquid horum ne. Vbi uinea frõdere cœperit, pampinato. Vineas nouellas alligato crebro, ne caulis perfringatur. Et quæ iam in perticam ibit, eius pampinos teneros alligato leuiter, porrigitoq́ue. Quæ ubi rectè ſteterint, ubi uua uaria fieri cœperit, uites ſubligato. Vitis inſitio una eſt per uer, altera cum uua floret: ea optima eſt. Vineam ueterem ſi in alium locum transferre uoles, duntaxat brachium craſſum primum deputato. Binas gemmas nec amplius relinquito. Ex radicibus bene effodito Et caue radices ne ſaucies. Ita uti fuerit ponito in ſcrobe, aut in ſulco, operitoq́ue, & bene occultato. Eodemq́ue modo uineam ſtatuminato, alligato, laxatoq́ue uti fuerat, crebroq́ue fodito. Ocymum quod in uinea ſeri iubet, antiqui appellabant pabulũ, umbræ patiens, quòd celerrime proueniat.

Ratio arbuſtorum. CAP. XXIII.

SEquitur arbuſti ratio, mirum in modum damnata Saſernæ patri filioque, celebrata Scrofæ, uetuſtiſsimus poſt Catonem, peritiſsimusq́ue, ac ne à Scrofa quidem, niſi uni Italiæ conceſſa: cum tam longo iudicetur æuo, nobilia uina non niſi in arbuſtis gigni, & in his quoque laudatiora ſummis, ſicut uberiora imis: Adeo excelſitate proficitur. Hac ratione & arbores eliguntur. Prima omnium ulmus, excepta propter nimiam frondem atinia. Deinde populus nigra, eadem de cauſa minus denſa folio. Non ſpernunt plerique & fraxinum ficumq́ue, & etiam oleam, ſi non ſit umbroſa ramis. Harum ſatus cultusq́ue abunde tractatus eſt. Ante tricesimum ſextum menſem attingi falce uetantur. Alterna ſeruantur brachia. Alternis putantur annis. Sexto anno maritantur. Transpadana Italia præter ſupradicta, cornu, populo, tilia, acere, orno, carpino, quercu, arbuſtat agros: Venetia ſalice propter uliginem ſoli. Et ulmus detruncata à media in ramorum ſcamna digeritur, nulla ferè uiginti pedum altiore arbore. Tabulata earum ab octauo pede altitudinis dilatantur in collibus ſiccisq́ue agris, à duodecimo in campeſtribus & humidis. Meridianum ſolem ſpectare palmæ debent. Rami à proiectu digitorũ modo ſubrigi, tonſili in his tenuium quoque uirgultorum barba, ne obumbrent. Interuallum iuſtum arborum, ſi aretur ſolum, quadragenis pedes in terga frontemq;, in latera uiceni. Si non aretur, hoc in omnes partes. Singulis denas. Sæpe adnutriunt uites, damnato agricola minus ternis. Maritare niſi ualidas inimicum, enecante ueluci uitium incremento. Serere tripedaneo ſcrobe neceſſarium, diſtantes inter ſeſe arboremq́ue ſingulis pedibus. Nihil ibi malleolis atque paſtinationi, nulla fodiendi impendia: utpote cum arbuſti ratio hac peculiari dote præſtet, quòd in eodẽ ſolo ſeri fruges & uitibus prodeſt. Superq́ue quòd uindicans ſe altitudo, non, ut in uinea, ad arcendas animalium iniurias pariete, uel ſepe, uel foſſarum utique impendio muniri ſe cogat. In arbuſto è prædictis ſola uiuiradicum ratio, item propaginum, & hæc gemina, ut diximus. Qualorum in ipſo tabulato maxime probata, quoniã à pecore tutiſsima eſt. Altera, deflexa uite uel palmite iuxta ſuam arborem, aut circa proximam cœlibem. Quod ſupra terram eſt è matre, radi iubetur ne fruticet. In terra non pauciores gemmæ quatuor obruuntur ad radicem capiendam, extrà in capite binæ relinquuntur. Vitis in arbuſto quatuor pedes in longo conſtat, omni ſulco tres lato, alto duos cum ſemipede. Poſt annum propago inciditur ad medullam, ut paulatim radicibus ſuis aſſueſcat. Caulis à capite ad duas gemmas reciditur. Tertio totus mergus abſciditur, reponiturq́ue altius in terram: ne ex reciſo frondeat. Tolli uiuiradix à uindemia protinus debet. Nuper repertum, draconem ſerere iuxta arborem: ita appellamus palmitem emeritum, pluribusq́ue induratum annis. Hunc præciſum quàm maxima amplitudine tribus partibus longitudinis deraſo cortice quatenus obruatur, unde & raſilem uocant, deprimere ſulco, reliqua parte ad arborem erecta, ocyſsimum in uite. Si gracilis ſit uitis aut terra, uſitatum eſt quàm proxime ſolum decidi, donec firmetur radix: ſicut neque roſcidam ſeri, neque à ſeptentrionis flatu. Vites aquilonem ſpectare debent ipſæ, palmites autem earum ad meridiem. Non eſt feſtinandum ad putationem nouellæ, ſed primo in circulos materies colligenda, nec niſi ualidæ putatio admouenda. Seriora ferè anno ad fructum arbuſta, quàm uitis iugata. Sunt qui omnino putari uetant, priuſquam arborum longitudinem æquauerit. Prima falce ſex pedes à terra recidatur flagello infrà relicto, & naſci coacto in curuatione materiæ. Tres ei gemmæ non amplius deputato ſuperſint. Ex his emiſſi palmites proximo anno imis inferantur ſcamnis, ac per ſingulos annos ad ſuperiora ſcandant, relicto ſemper duramento in ſingulis tabulatis, & emiſſario uno, qui ſubeat uſque quò placuerit. De cætero putatione omni, flagella quæ proxime tulerint recidãtur: noua circũciſis undiq; capreolis ſpargãtur in tabulatis. Vernacula putatio detectis per ramos uitium crinibus circumueſtit arborẽ, crinesq;

ipſos uuis: Gallica in traduces porrigitur, Aemiliæ uitæ in ridicas atinarum ambitu frondem earum fugiens. Eſt quorundam imperitia ſub ramo uinculo ſuſpendendi, ſuffocante iniuria: quando cõtineri debet uimine, non arctari. Quinimo etiam quibus ſalices ſuperſunt, molliore hoc uinculo facere malunt, herbaq; ſiculi quam uocãt ampelodeſmon: Græcia uerò uniuerſa iunco, cypero, ulua. Liberatã quoq; uinculo per aliquot dies uagari, & inconditam ſpargi atq; in terra quã per totum annũ ſpectauerit recumbere. Nanq; ut ueterina à iugo, & canes à curſu uolutatio iuuat, ita tum & uitium porrigi lumbos. Arbor quoque ipſa gaudet aſsiduo leuata onere ſimulis reſpiranti. Nihil eſt in opere naturæ, quod non exemplo dierum noctiumque aliquas uices feriarum uelit. Ob id protinus à uindemia putari, & laſſas etiamnum fructu edito, improbatur, ut putatæ rurſus alligẽtur alio loco. Nãq; orbitæ uinculi ſentitur uexatione nõ dubia. Traduces Gallica cultura bini utrinque lateribus, ſi pes quadrageno diſtet ſpatio, quaterni ſi uiceno, inter ſe obuij miſcentur, alligãturque unà conciliati, uirgultorum comitatu obiter rigorati quà deficiant, aut ſi breuitas nõ patiatur ipſorum, adalligato protenduntur in uiduam arborem unco. Traducem bimum præcidere ſolebant. Oneratis enim uetuſtate melius donare tempus ut tranſilem faciant, ſi largiatur craſsitudo, aliàs utile toros futuri draconis paſci. Unum etiámnum genus eſt medium inter hoc & propaginem, totas ſupplantandi in terram uites, cuneiſque findendi, & in ſulcos plures ſimul ex una propagandi, gracilitate ſingularum firmata circumligatis haſtilibus, nec reciſis qui à lateribus excurrant pampinis. Nouarienſis agricola traducum turba non contentus, nec copia ramorum, impoſitis etiamnũ patibulis palmites circumuoluit. Itaque præter ſoli uitia, cultura quoque toruæ fiunt uinæ. Alia culpa iuxta urbem uaracinis, quæ alternis putantur annis, non quia id uiti conducat, ſed quia uilitate reditum impendia exuperent. Medium temperamentum in Carſeolano ſequuntur, carioſaſq; tantum uitis partes incipientes inareſcere deputando, cæteris ad unam relictis detracto onere ſuperuacuo pro nutrimento omni eſt raritas uulneris. Sed niſi pingui ſolo talis cultura degenerat in labruſcam. Arbuſta arari quàm altiſsime deſiderant, etſi tantum frumenti ratio non exigit. Pampinari ea non eſt moris, & hoc compendium operæ. Deputantur cum uite pariter interlucata denſitate ramorum, qui ſint ſuperuacui, & abſumant alimenta. Plagas ad ſeptentriones, aut ad meridiem ſpectare uetuimus. Melius, ſi neq; in occaſus ſolis. Diu dolent talia quoque ulcera, & difficile ſaneſcunt, algendo nimis æſtuandóue. Non eadem in uite quæ in arbuſtis libertas, quoniam certa latera eſt facilius abſcõdere, quàm detorquere quò uelis plagas. In arborum tonſura ſupiniore uelut calices faciendi, ne conſiſtat humor. Viti adminicula addenda quæ ſcandat apprehenſa, ſi maiora ſint.

De ſeruandis uuis, & morbis arborum. CAP. XXIIII.

Vitium generoſarum pergulas quinquatribus putandas, & quarum ſeruare uuas libeat, decreſcente luna tradunt. Quæ uerò interlunio ſint putatæ, nullis animalium obnoxias eſſe. Alia ratione plena luna noctu tondendas, cũ ſit ea in leone, ſcorpione, ſagittario, tauro: atq; in totum ſerendas plena, aut creſcẽte utiq;, cenſent. Sufficiunt in Italia cultores deni in centena iugera uinearũ. At abunde ſatu cultuq; arborũ tractato, quoniam de palmis ac cytiſo in peregrinis arboribus affatim diximus, ne quid deſit, indicanda reliqua natura ſit, magnopere pertinens ad omnia ea. Infeſtantur nanq; & arbores morbis. Quid enim genitum caret his malis? Et ſylueſtrium quidẽ pernicioſos negant eſſe, uexariq; tantum grandine in germinatione aut flore. Aduri quoque feruore, aut flatu frigidiore præpoſtero die, quoniã ſuo frigora etiã proſunt, ut diximus. Quid ergo? nónne et uites algore intereũt? Hoc quidẽ eſt quo deprehendatur ſoli uitium, quoniã nõ euenit niſi in frigido. Itaq; per hyemes cœli rigorẽ probamus, non ſoli. Nec infirmiſsimæ arbores gelu periclitantur, ſed maximæ, uexatæq; ita cacumina prima inareſcunt, quoniam præſtrictus gelu non potuit eò peruenire humor. Arborũ quidam communes morbi, quidam priuati generum. Communis uermiculatio eſt, ſideratio, & dolor membrorum. Unde partium debilitas, ſocietate nominũ quoq; cum hominũ miſerijs, trunca dicimus certe corpora, & oculos germinũ exuſtos, ac multa ſimili ſorte: itaq; laborant & fame & cruditate, quæ fiunt humorũ quantitate. Aliquæ uerò & obeſitate: ut omnia quæ reſinam ferũt, nimia pinguedine in tædam mutantur: & cũ radices quoque pingueſcere cœpere, intereunt ut animalia nimio adipe, aliquando & peſtilentia per genera, ſicut inter homines, nunc ſeruitia, nunc plebs urbana & ruſtica. Vermiculantur magis minúſue quædam, omnes tamẽ ferè, idq; aues caui corticis ſono experiũtur. Iam quidẽ & in hoc luxuria eſſe cœpit: prægrandeſq; roborum delicatiore ſunt in cibo. coſſos uocant: atq; etiam farina ſaginati: hi quoq; altiles fiunt. Maxime autem arborum hoc ſentiunt piri, mali, fici: minus quæ amaræ ſunt & odoratæ. Eorum qui in ficis exiſtunt, alij naſcũtur ex ipſis, alios parit qui uocatur ceraſtes. Omnes tamen in ceraſten figurantur, ſonumq; edunt paruuli ſtridoris. Et ſorbus arbor infeſtatur uermiculis ruffis, piloſis, atq; ita emoritur. Meſpilus quoque in ſenecta obnoxia et morbo eſt. Sideratio tota cœlo cõſtat. Quapropter grando in his cauſis intelligi debet, & carbunculatio, & quod pruinarũ iniuria euenit. Hæc enim uerno tepore inuitatis & erumpere audentibus ſatis mollibus inſidens, adurit lacteſcẽtes germinũ oculos, quod in flore carbunculum uocãt. Pruinæ pernicioſior natura, quoniã lapſa perſidet, gelatq;, ac ne aura quidem ulla depellitur, quia non fit niſi immoto aere & & ſereno. Proprium tamen ſiderationis eſt ab ortu

canis

taru ſiccitatum uapor, cum inſitæ ac nouellæ arbores moriuntur, præcipue ficus & uites. Olea præter uermiculationem, quam æque ac ficus ſentit, clauum etiam patitur, ſiue fungum placet dici uel patellam. Hæc eſt ſolis exuſtio. Nocere tradit Cato et muſcum rubrum. Nocet plerunque uitibus atque oleis nimia & fertilitas. Scabies communis omnium eſt. Impetigo, & quæ adnaſci ſolent cochleæ, peculiaria ficorum uitia: nec ubique. ſunt enim quædam ægritudines & locorum. Verum ut homini neruorum cruciatus, ſic & arbori, ac duobus æque modis. Aut enim in pedes, hoc eſt, radices erumpit uis morbi: aut in articulos, hoc eſt, cacuminum digitos, qui longiſſime à toto corpore exeunt. Inareſcũt ergo et ſunt apud Græcos ſua nomina utriq; uitio. Vndiq; primo dolor, mox & macies earum partium fragilis, poſtremo tabes morbusq́ue non intrante ſucco, aut non perueniente, maximeq́ue id fici ſentiunt. Caprificus omnibus immunis eſt, quæ adhuc diximus. Scabies gignitur roribus lentis poſt uergilias. Nam ſi rariores fuere, perfundunt arborem, non ſcalpunt ſcabie. Cæterum ſi cadunt, ſiue imbres nimij fuere, alio modo ficus laborat radicibus madidis. Vitibus præter uermiculationem & ſiderationem morbus peculiaris articulatio, tribus de cauſis. Vna ui tempeſtatum germinibus ablatis. Altera, ut notauit Theophraſtus, in ſupinum exciſis. Tertia, culturæ imperitia læſis. Omnes enim earum iniuriæ in articulis ſentiuntur. Siderationis genus eſt in his defloreſcentibus roratio. Aut cum acini priuſquam creſcant decoquuntur in callum. Aegrotant & cum alſere, læſis uredine attonſarum oculis. Ex calore hoc euenit intempeſtiuo: quoniam omnia modo conſtant, certoq́ue temperamento fiunt. Et culpa uinitorum colentium, cum præſtringuntur, ut dictum eſt. Aut circumfoſſor iniurioſo ictu uerberauit. Vel etiam ſubarator imprudens luxauit radices, corpúsue deſquamauit. Eſt & quædam contuſio falcis hebetioris. Quibus omnibus cauſis difficilius tolerant frigora aut æſtus, quoniam in ulcus penetrat omnis à foris iniuria. Infirmiſſima uerò malus, maximeq; quæ dulcis eſt. Quibuſdam debilitas ſterilitatẽ nõ necẽ affert, ut ſi quis pino cacumen auferat uel palmæ, ſterileſcunt enim, nec moriuntur. Aegrotant aliquando & poma ipſa per ſe ſine arbore, ſi neceſſarijs temporibus imbres aut tepores uel afflatus defuere, aut cõtrà abundauere. Decidunt enim aut deteriora fiunt. Peſſimum eſt inter omnia, cum defloreſcentem uitem & oleam percuſſit imber, quoniam ſimul defluit fructus. Sunt ex eadem cauſa naſcentes & erucæ dirum animal, eroduntq; frondẽ, aliæ florem, oliuarũ quoque ut in Mileto, ac depaſtã arborẽ turpi facie relinquunt. Naſcitur hoc malũ tepore humido, & lento. Fit aliud ex eodem, ſi ſol acrior inſecutus inuſſit ipſum uitium, ideoq; mutauit. Eſt etiámnũ peculiare oliuis ac uitibus (araneum uocant) cum ueluti telæ inuoluunt fructum & abſumunt. Adurunt & flatus quidam eas maxime, ſed & alios fructus. Nam uermiculationem & poma ipſa per ſe quibuſdam annis ſentiunt, mala, pira, meſpila, punica. In oliua ancipitis euentus, quando ſubeunt uatis, fructum adimunt: augent, ſi in ipſo nucleo fuere erodẽtes eum. Gigni illos prohibent pluuiæ, quæ fiunt poſt Arcturum. Eædem ſi auſtrinæ fuere, generant, in drupis quoque, quæ matureſcentes tunc ſunt præcipue caducæ. Id rigus magis euenit, etiamſi nõ ceciderint faſtidiendis. Sunt & culicum genera aliquibus moleſta, ut glandibus, fico, qui uidẽtur ex humore naſci, tunc dulci ſubdito corticibus. Et ægrotatio quidem ferè in his eſt. Quædam temporum cauſa, aut locorum non propriè dicuntur morbi, quoniam protinus necant, ſicut tabes cum inuaſit arborem, aut uredo: uel flatus alicuius regionis proprius, ut eſt in Apulia atabulus, in Eubœa olympias. Hic enim ſi flauit circa brumam, frigore exurit areſaciens, ut nullis poſtea ſolibus recreari poſſint. Hoc genere conualles & appoſita fluminibus laborant, præcipueq́ue uitis, olea, ficus. Quod cum euenerit, detegitur ſtatim in germinatione: in oliua tardius. Sed in omnibus ſignum eſt reuiuiſcẽdi, ſi folia amiſere: alioquin quas putas præualuiſſe emoriuntur. Nonnunquã mareſcunt folia, eademq; reuiuiſcũt. Aliæ in ſeptentrionalibus, ut Ponto, Phrygia, frigore aut gelu laborãt, ſi poſt brumam continuauere quadraginta diebus. Et ibi autem & in reliquis partibus, ſi protinus editis fructibus gelatio magna conſecuta eſt, etiam paucis diebus necat. Quæ iniuria hominum conſtant, ſecundas habent cauſas. Pix, oleum, adeps inimica præcipue nouellis. Cortice in orbem detracto necantur, excepto ſubere, quod ſic etiam iuuatur. craſſeſcens enim præſtringit & ſtrangulat. Nec adrachne offenditur, ſi non ſimul incidatur & corpus. Alioquin & ceraſus, & tilia, & uitis corticem mittunt, ſed non uitalem, nec proximum corpori, uerum eum qui ſubnaſcente alio expellitur. Quarundam natura rimoſus cortex, ut platanis. Tilia renaſcitur paulominus quàm totus. Ergo his quarum cicatricem trahit, medentur luto fimoque: & aliquando proſunt, ſi non uehementior frigorum uel calorum uis ſecuta eſt. Quædam tardius ita moriuntur, ut robora & quercus. Refert & tẽpus anni. Abieti enim & pino ſi quis detraxerit ſole taurum uel geminos tranſeunte cum germinant, ſtatim moriuntur. Eandem iniuriam hyeme paſſæ diutius tolerant. Similiter ilex & robur, & quercus. Quòd ſi anguſta decorticatio fuerit, nihil nocet ſupradictis. Infirmiores quidẽ & in ſolo gracili, uel ab una tantum parte detractus, interimit. Similem et decacuminatio rationem habet cupreſſi, piceæ, cedri. Eæ enim detracto cacumine, aut ignibus aduſto intereũt. Similem & depaſtio animalium. Oleã quidẽ, etiã ſi lambat capra, ſterileſcere, autor eſt Varro, ut diximus. Quædã hac iniuria moriuntur. Aliqua deteriora tantũ fiunt, ut amygdalæ: ex dulcibus enim transfigurantur in amaras. Aliqua uerò etiam utiliora, ut apud Chios pirus quam phocida appellant. Nam detruncatio diximus quibus prodeſſet.

Intere

Intereunt pleraq; et fiſſa ſtirpe, exceptis uite, malo, fico, punica. Quędā uel ab ulcere tātum. Ficus hanc iniuriam ſpernit, & omnia quæ reſinā gignunt. Radicibus amputatis mori, minime mirū eſt. Pleræq; tamen non omnibus, ſed maximis, aut quæ ſunt inter illas uitales abſciſsis, moriuntur. Necāt inuicē inter ſeſe umbra, uel denſitate atq; alimenti rapina. Necat & edera uinciens. Nec uiſcum prodeſt & cytiſus, nec auro, quod alimon uocant Græci. Quorundam natura non necat quidem, ſed lædit odore, aut ſucci mixtura, ut raphanus & laurus uitem. Olfactatrix enim intelligitur, & tangi odore mirum in modum. Ideóque cum iuxtà ſit, auerti & recedere, ſaporemq́; inimicum fugere. Hinc ſumpſit Androcydes medicinam contra ebrietates, raphanum mandi præcipiens. Odit & caulem & olus omne, odit & corylum, ni procul abſint, triſtis atque ægra. Nitrum quidem & alumen, marina aqua calida, & fabæ putamina uel erui, ultima uenena ſunt.

De uarijs prodigijs ſiue oſtentis in arboribus: deq́; oliueto publicam uiam olim tranſgreſſo. CAP. XXV.

INter uitia arborum, eſt & prodigijs locus. Inuenimus enim ſine folijs natas: uitem & malum punicam ſtirpe fructum tuliſſe nō palmite aut ramis, uitem uuas ſine folijs, oleas quoq; amiſiſſe folia baccis hærentibus. Sunt & miracula fortuita. Nam & oliua in totum ambuſta reuixit, & in Bœotia deroſæ à locuſtis ficus iterum germinauere. Mutantur arbores & colore, fiuntq́; è nigris candidæ, non ſemper prodigioſæ, & maxime quæ ex ſemine naſcuntur, ut populus alba in nigrā trāſit. Quidam & ſorbum, ſi in calidiora loca uenerit, ſterileſcere putant. Prodigio autē fiunt ex dulcibus acerba poma, aut dulcia ex acerbis, è caprifico fici & contrà, graui oſtento, cum in deteriora mutantur, ex olea in oleaſtrū, ex candida uua & fico in nigras: ut Laodiceæ Xerxis aduentu platano in oleam mutata: qualibus oſtentis Ariſtādri apud Græcos uolumen ſcatet, ne in infinitum abeamus: apud nos uerò C. Epidij commentarij, in quibus arbores locutæ quoq; reperiuntur. Subſedit in Cumano arbor graui oſtento, paulò ante Pompeij magni bella ciuilia, paucis ramis eminentibus. Inuentum Sibyllinis libris internitionē hominum fore, tantoq́; eam maiorē, quāto propius ab urbe poſtea facta eſſet. Sunt prodigia & cum alienis locis enaſcūtur, ut in capitibus ſtatuarum uel aris, & cum in arboribus ipſis alienæ. Ficus in lauro nata eſt Cyzici ante obſidionem. Simili modo Trallibus palma in baſi Cæſaris dictatoris circa bella ciuilia eius. Necnon & Romæ in Capitolio in capite bis bello Perſei enata palma, uictoriam triumphosq́; portendit: hac tempeſtatibus proſtrata, eodem loco ficus enata eſt, M. Meſſala, C. Caßij cenſorū luſtro. A quo tempore pudicitiam ſubuerſam Piſo grauis autor prodidit. Super omnia quæ unquam audita ſunt, erit prodigium in noſtro æuo Neronis principis ruina factum in agro Marrucino, Vectij Marcelli è primis equeſtris ordinis oliueto uniuerſo uiam publicam tranſgreſſo, aruisq́; inde è contrario in locum oliueti profectis.

De remedijs morborū arborum. CAP. XXVI.

NVnc expoſitis arborum morbis, conſentaneum eſt dicere & remedia. Ex his quędā ſunt cōmunia omniū, quędam propria quarundā. Cōmunia ablaqueatio, accumulatio, afflari radices, aut cooperiri, riguus dato potu uel ablato, fimi ſucco refectis, putatione leuatis onere. Item ſucco emiſſo quędam ueluti detractio ſanguinis, circumraſio corticis, uitium extenuatio, & domitura palmitum. Gemmas ſi frigus retorridas hirtasq́; fecerit, repumicatio, et quędam politura. Arborū ijs aliæ magis, aliæ minus gaudent: ueluti cupreſſus & aquam aſpernatur & fimum, & circumfoſſuram amputationemq́;, & omnia remedia odit: quin etiam necatur. Riguis & uites, & punica præcipue aluntur. Ficus arbor ipſa riguis alitur, pomū uerò eius marceſcit. Amygdalæ ſi colātur foßione, florē amittunt. Nec inſitas circumfodere oportet, priuſquam ualidæ ferre cœperint poma. Plurimæ autē amputari ſibi uolunt onerosa ac ſuperuacua, ſicut nos ungues & capillum. Reciduntur ueteres totæ, ac rurſus à ſtolone aliquo reſurgunt, ſed nō omnes, nec niſi quarum naturam pati diximus. Rigua æſtiuis uaporibus utilia, hyeme inimica, autumno uaria & ex natura ſoli: quippe cum uindemiator Hiſpaniarum ſtagnante ſolo uuas demetat: cæterum maiore in parte orbis etiam pluuias autumni aquas eriuari conuenit. Circa canis ortus rigua maxime proſunt, ac ne tunc quidē nimia, quoniā inebriatis radicibus nocent. Et ætas modum tēperat. Nouellæ enim minus ſitiūt. Deſiderant autē maxime rigari quæ aſſueuere. Contrà ſiccis locis genita no expetunt humorē, niſi neceſſarium. Aſperiora uina rigari utiq; cupiunt in Sulmonenſi Italiæ agro, pago Fabiano, ubi & arua rigantur: mirumq́; quòd herbæ aqua illa necātur, fruges aluntur, & riguus pro ſarculo eſt. In eodem agro bruma, tanto magis ſi niues iaceant gelétue, ne frigus uites adurat, circūfundunt riguos, quod ibi tepidare uocant, memorabili natura in amne ſolo. Sed idem æſtate uix tolerandi rigoris.

De caprificatiōe & ſtercoratiōe. CAP. XXVII.

CArbunculi, ac rubiginum remedia demonſtrabimus uolumine proximo. Interim eſt & ſcarificatio quædam in remedijs: cum macie corticis ex ægritudine aſtringente ſe, iuſtoque plus uitalia arborum comprimente, exactam falcis aciem utraq; manu imprimentes, perpetuis inciſuris deducunt, ac ueluti cutem laxant. Salutare id fuiſſe, argumēto ſunt dilatatæ cicatrices, & internato corpore expletæ. Magnaque ex parte ſimilis hominum medicina & arborum eſt, quando earum quoque terebrantur oſſa. Amygdalæ ex amaris dulces fiunt, ſi circumfoſſo ſtipite, & ab ima parte circumforato defluens pituita abſtergeatur: & ulmis detrahitur ſuccus inutilis, ſupra terrā foratis uſq; ad medullam in ſenecta, aut cū

aliment

alimento nimio abundare ſentiuntur. Idem & ficorum turgido cortice inciſuris in obliquũ leuibus emittitur. Ita fit ne decidant fructus. Pomiferis quæ germinant, nec ferunt fructum, fiſſa radice inditur lapis, ferttileſque fiunt. Hoc idem & amygdalis, è robore cuneo adacto. In piris ſorbiſque è tæda, ac cinere & terra cooperto. Etiam radices circũcidiſſe prodeſt uitium luxuriantium ficorumque, & circuncißis cinerem addidiſſe. Fici ſerotinæ fiunt, ſi primæ großi, cũ faba magnitudinẽ exceſſere, detrahantur. Subnaſcuntur enim quæ ſerius matureſcũt. Eædem cum frondere incipiũt, ſi cacumina rami cuiuſque detrahantur, firmiores fertilioreſque fiunt. Nam caprificatione maturata, in ea culices naſci è großis manifeſtum eſt: quoniam cum euolauere, non inueniuntur intus grana, quæ in eos uerſa apparet. Exeundi tanta eſt auiditas, ut plerique aut pede relicto, aut penna, pariter erumpãt. Eſt & aliud genus culicum, quos uocant centrinas, fucis apum ſimiles ignauia maliciaque cum pernicie uerorum & utilium. Interimunt enim illos, atque ipſi moriuntur. Vexant & tineæ ſemina ficorum. Contra quas remedium, in eodem ſcrobe defodere Italicam lẽtiſcum inuerſa parte quæ fuerit à cacumine. Vberrimas autem ficus rubrica amurca diluta, & cum fimo infuſa radicibus frondere incipientium facit. Caprificorum laudantur maxime nigræ, & in petroſis, quoniã frumenta plurima habeant, caprificatio ipſa poſt imbrem. In primis autem cauendum, ne ex remedijs uitia fiant, quod euenit nimia aut intempeſtiua medicina. Interlucatio arboribus prodeſt, ſed omnium annorum truncidatio inutilißima. Vitis tantum tonſuram annuam querit, alternam uerò myrtus, punica, oleæ, quia celeriter fruticeſcunt. Cætera rarius tondentur: nulla autumno. At ne raduntur quidem, niſi uere putatione. Plagæ ad uitalia ſunt omnia quæcunque non ſuperuacua. Similis fimi ratio. Gaudent eo, ſed cauendum ne in feruore ſolis admoueatur, ne immaturũ, ne ualidius quàm opus ſit. Vrit uineas ſuillum, niſi quinquennio interpoſito, præterquàm ſi riguis diluatur. Et è coriariorum ſordibus niſi admixta aqua. Item largius. Inſtum exiſtimãt in denos pedes quadratos tres modios. Id quidẽ ſoli natura decernet. Columbino ac ſuillo plagis quoq; arborũ medentur. Si mala punica acida naſcantur, ablaqueatis radicibus fimũ ſuillum adhibent: eo anno uinolenta, proximo dulcia futura. Alij urina hominis, aqua mixta, riganda cẽſent quater anno, ſingulis amphoris: aut cacumina ſpargi uino laſere diluto. Si findantur in arbore, pediculũ intorqueri. Ficis utiq; amurcam affundi. Cæteris arboribus ægris, fecem uini, ac lupinum circa radices earum ſeri. Aqua quoque lupini decocti circumfuſa, pomis prodeſt. Fici cum Vulcanalibus tonuit, cadunt. Remedium eſt, ut antè ſtipula hordeacea areæ ſtringantur. Ceraſos præcoces facit, cogitque matureſcere calx admota radicibus. Et hæc inter omnia poma interuelli melius eſt, ut quæ relicta ſunt grandeſcant.

De diuerſis medicamentis arborũ contra uenenata animalia, & contra formicas, & contra noxia animalia. CAP. XXVIII.

QVædã pœna emẽdantur, aut morſu excitãtur, ut palmæ & lẽtiſci. Salſis enim aquis alũtur. Salis uim & cinis, ſed leniorẽ habet. Ideo ficis aſpergũtur ruta, ne fiant uerminoſæ, néue radices putreſcãt. Quin & uitiũ radicibus aquã ſalſam iubẽt affundi, ſi ſint lacrymoſæ. Si uerò fructus earũ decidãt, cinerẽ aceto aſpergi: ipſaſque illini, aut ſandaracha, ſi putreſcat uua. Si uerò fertiles nõ ſunt, aceto acri ſubacto cinere rigari atq; oblini. Quòd ſi fructũ nõ maturẽt, prius inareſcẽtẽ, præciſarũ ad radices plagã, fibraſq;, aceto acri & urina uetuſta madefacere, atq; eo luto obruere, ſæpe fodere. Olearũ ſi parum promiſere fructus, nudatas radices hyberno frigori opponũt, eaq; caſtigatiõe proficiunt. Omnia hæc annua cœli ratione cõſtãt, & aliquãdo ſerius poſcũtur, aliquãdo celerius. Necnõ ignis aliquid prodeſt, ut harũdini. Ambuſta nãq; dẽſior mitiorq; ſurgit. Cato & medicamẽta quædã cõponit, mẽſuræ quoq; diſtinctione, ad maiorũ arborũ radices amphorã, ad minorũ urnã amurcæ, & aquæ portionem æquã, ablaqueatis prius radicibus paulatim affundi iubẽs. In olea hoc ãplius, ſtramẽtis antea circũpoſitis: Itẽ fico. Huius præcipue ueterẽ terrã adaggerari radicibus, ita futurũ ut nõ decidãt großi, maiorq; fœcũditas nec ſcabra proueniat. Simili modo ne conuoluulus fiat in uinea, amurcæ cõgios duos decoctos in craßitudinẽ mellis, rurſus cũ bituminis tertia parte, & ſulphuris quarta ſub dio coqui, quoniam exardeſcat ſub tecto. Hoc uites circa capita ac ſub brachijs ungi, ita nõ fore conuoluulũ. Quidã contenti ſunt fumo huius mixturæ ſuffire uineas ſecũdo flatu, cõtinuo triduo. Pleriq; non minus auxilij et alimẽti arbitrãtur in urina, quàm Cato in amurca, addita modo aquæ pari portione, quoniã per ſe noceat. Alij uoluocẽ appellant animal prærodẽs pubeſcentes uuas, quod ne accidat, falces cũ ſint exacuta, fibrina pelle detergẽt, atq; ita putãt. Aut ſanguine urſino liniri uolunt poſt putationẽ eaſdẽ. Sunt arborũ peſtes & formicæ. Has abigunt, rubrica ac pice liquida perunctis caudicibus. Necnõ & piſce ſuſpẽſo iuxtà in unũ locũ congregant. Aut lupino trito cũ oleo radices linunt. Multi & has & talpas amurca necãt: contraq; erucas et mala ne putreſcãt, lacertæ uiridis felle tãgi cacumina iubẽt. Priuatim autẽ cõtra erucas ambiri arbores ſingulas à muliere incitati menſis nudis pedibus recincta. Itẽ ne quod animal paſtu malefico decerpat frondẽ, fimo boũ diluto aſpergi folia, quoties imber interueniat, quoniã ita abluatur uirus medicaminis: mira quædã excogitante ſolertia humana. Quippe cum auerti carmine grandines credant plerique, cuius uerba inſerere non equidem ſerio auſim, quanquam à Catone prodita, contra luxata membra iungenda harundinum fiſſuræ. Idem arbores religioſas lucoſq; ſuccidi permiſit ſacrificio prius facto: cuius rationem quoque eodem uolumine tradidit.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XVIII.

*

PROOEMIVM.

Quod antiquis maximũ ſtudiũ agriculturæ fuit, & de hortorũ ſingulari diligentia. CAP. I.

SEQVITVR *natura frugum hortorumq; ac florũ, quæq; alia præter arbores aut frutices beni gna tellure proueniunt, uel per ſe tantum herbarũ immenſa contẽplatione, ſi quis æſtimet uarietatem, numerũ, flores, odores, coloresq; & ſuccos ac uires earũ, quas ſalutis aut uoluptatis hominum gratia gignit. Qua in parte primum omniũ patrocinari terræ, & adeſſe cunctorum parenti iuuat, quanquam inter initia operis defenſæ. Quoniam tamen ipſa materia intus accẽdit ad reputationem eiuſdem parientis & noxia, noſtris eam criminibus urgemus, culpamq́ue noſtram illi imputamus. Genuit uenena, ſed quis inuenit illa præter hominẽ? Cauere ac refugere alitibus feriſq; ſatis eſt. Atque cùm *arbore exacuant limentq; cornua elephanti, & ſaxo rhinocerotes, & utroque apri dentium ſicas, ſciantq; ad nocendum ſe præparare animalia, quod tamen eorum tela ſua excepto homine uenenis tingit? Nos & ſagittas ungimus, ac ferro ipſi nocẽtius aliquid damus. Nos et flumina inficimus, & rerum naturæ elementa. Ipſum quoq; quo uiuitur aërem in perniciẽ uertimus. Neq; eſt ut putemus ignorari ea ab animalibus, quæ quidem quæ præpararent cõtra ſerpentium dimicationẽ, quæ poſt præliũ ad medendum excogitarẽt, indicauimus. Nec ab ullo præter hominem ueneno pugnatur alieno. Fateamur ergo culpam, ne iis quidẽ quæ naſcuntur cõtenti: etenim cõplura eorũ genera humana manu fiunt. Quid? non & homines quidem ut uenena naſcuntur? Atra ſeu ſerpentium lingua uibrat, tabesq; animi contrectata adurit culpantium omnia, ac dirarum alitum modo, tenebris quoque ſuis & ipſarum noctium quieti inuidentium gemitu (quæ ſola uox eorum eſt) ut inauſpicatarum animantium uice obuii quoque uetent agere, aut prodeſſe uitæ. Nec ullum aliud abominati ſpiritus præmium nouere, quàm odiſſe omnia. Verum & in hoc eadem natura maieſtas, tanto plures bonos genuit ac frugi, quanto fertilior in iis quæ iuuant aluntq́ue: quorum æſtimatione & gaudio nos quoq; relictis æſtuationi ſuæ iſtis hominum rubis, pergemus excolere uitam: eoq́ue conſtantius, quo operæ nobis maior quàm famæ gratia expetitur. Quippe ſermo circa rura eſt, agreſtesq́ue uſus, ſed quibus uita honosq́ue apud priſcos maximus fuerit.*

*in arbores

Quæ corona prima Romæ. CAP. II.

A*Ruorũ ſacerdotes Romulus in primis inſtituit, ſeq́ue duodecimũ fratrem appellauit inter illos, ab Acca Laurentia nutrice ſua, ſpicea corona quæ uitta alba colligaretur, in ſacerdotio ei pro religioſiſſimo inſigni data, quæ prima apud Romanos fuit corona: honosq́ue is non niſi uita finitur, & exules etiam captosq́ue comitatur. Bina tunc iugera populo Ro. ſatis erant, nulliq; maiorẽ modum attribuit: quo ſeruos paulò antè principis Neronis, contemptis huius ſpatii uiridariis, piſcinas iuuat habere maiores, gratumq; ſi non aliquẽ & culinas. Numa inſtituit deos fruge colere, & mola ſalſa ſupplicare, atq; (ut autor eſt Hemina) far torrere, quoniam toſtum cibo ſalubrius eſſet. Id uno modo conſecutũ, ſtatuendo nõ eſſe purũ ad rem diuinam niſi toſtũ. Is & fornacalia inſtituit farris torrendi ferias, & æque religioſas terminis agrorũ. Hos enim deos tunc maxime nouerant. Seiamq; à ſerendo, Segeſtam à ſegetibus appellabant, quarum ſimulacra in circo uidemus. Tertiã ex iis nominare ſub tecto religio eſt. Ac ne deguſtabant quidem nouas fruges aut uina antequam ſacerdotes primitias libaſſent.*

De iugere, & actu, & legibus circa pecora, et quoties, & quibus temporibus fuit ſumma utilitas annonæ, & qui agricultura illuſtres. CAP. III.

I*Vgerum uocabatur, quod uno iugo boum in die exarari poſſet. Actus, in quo boues agerentur, cũ aratur, uno impetu iuſto. Hic erat cxx. pedum, duplicatusq; in longitudinẽ iugerum faciebat. Dona ampliſſima imperatorum ac fortium ciuium, quantum quis uno die plurimũ circumarauiſſet. Itẽ quartarii farris, aut heminæ, conferente populo. Cognomina etiam prima inde, Pilumni, qui pilum piſtrinis inuenerat: Piſones, à piſendo. Iam Fabiorum, Lentulorum, Ciceronũ, ut quiſque aliquod optime genus ſereret. Iuniorum familiæ Bubulcũ nominauerũt, qui bubus optime utebatur. Quin & in ſacris nihil religioſius confarrationis uinculo erat: nouæq́ue nuptæ farreum præferebant. Agrum male colere, cenſorium probrum iudicabatur. Atque (ut refert Cato) quem uirum bonum colonum dixiſſent, ampliſſime laudaſſe exiſtimabant. Hinc & locupletes dicebant, loci, hoc eſt, agri plenos. Pecunia ipſa à pecore appellabatur. Etiam nunc in tabulis cenſoriis paſcua dicuntur omnia, ex quibus populus reditus habet, quia diu hoc ſolum uectigal fuerat. Multatio quoque non niſi ouium boumq́ue impendio dicebatur: non omittenda priſcarum legum beneuolentia. Cautum quippe eſt, ne bouem prius quàm ouem nominaret qui indiceret multam. Ludos boum cauſa celebrantes, bubetios uocabãt. Seruius rex, ouium boumq; effigie primus æs ſignauit. Frugem quidẽ aratro quæſitam furtim nocte pauiſſe, ac ſecuiſſe, puberi xii. tabulis capitale erat, ſuſpenſumq́ue Cereri necari iubebant grauius quàm in homicidio conuictum: Impubem prætoris arbitratu uerberari, noxiámue duplionémue decerni. Iam diſtinctio honosq́ue ciuitatis ipſius non aliunde erat. Ruſticæ tribus laudatiſſimæ eorum qui rura haberent. Vrbanæ uerò, in quas transferri ignominiæ eſſet, deſidiæ probro. Itaque quatuor ſolæ erant à partibus urbis, in quis habitabant, ſuburrana,*

palat

palatina, collina, exquilina. Nundinis urbem reuiſitabant, & ideo comitia nundinis haberi non licebat, ne plebs ruſtica auocaretur. Quies ſomnuſq; in ſtramentis erat. Gloriam deniq; ipſam à farris honore adoream appellabant. Equidem etiã uerba priſcæ ſignificationis admiror. Ita enim eſt in commentarijs Pontificum: Augurio canario agendo dies conſtituantur, priuſquã frumenta uaginis exeant, & antequã in uaginas perueniãt. Ergo ijs moribus nõ modo ſufficiebãt fruges, nulla prouinciarum paſcente Italiam, uerumetiam annonæ uilitas incredibilis erat. Manius Martius ædilis plebis primũ frumentum populo in modios aſſibus donauit. Minutius Augurinus, qui Sp. Meliũ coarguerat, farris pretiũ in trinis nũdinis ad aſſem redegit undecimus plebei tribunus: qua de cauſa ſtatua ei extra portã trigeminam, à populo ſtipe collata ſtatuta eſt. Trebius in ædilitate aſſibus populo frumentum præſtitit. Quam ob cauſam & ei ſtatuæ in capitolio ac palatio dicatæ ſunt. Ipſe ſupremo die populi humeris portatus in rogum eſt. Verum quo anno Mater deûm aduecta Romã eſt, maiorẽ ea æſtate quàm antecedentibus annis x. factã eſſe tradũt. M. Varro autor eſt, cũ L. Metellus in triũpho plurimos duxit elephantos, aſſibus ſingulis farris modios fuiſſe, itẽ uini congios, ficiq; ſiccæ pondo xxx. olei pondo x. carnis pondo xij. Nec è latifundijs ſingulorũ contingebat arcentium uicinos. Quippe etiam lege Stolonis Licinij incluſo modo d. iugerum, & ipſo ſua lege dãnato, cum ſubſtituta filij perſona amplius poſſideret. Luxuriantis iã Reip. fuit iſta menſura. Manij quidem Curij poſt triũphos immenſumq; terrarum adiectum imperio nota concio eſt, pernicioſum intelligi ciuẽ, cui ſeptem iugera non eſſent ſatis. Hæc autẽ menſura plebei poſt exactos reges aſſignata eſt. Quænam ergo tantæ ubertatis cauſa erat? Ipſorum tunc manibus imperatorum colebantur agri (ut fas eſt credere) gaudente terra uomere laureato, & triumphali aratore: ſiue illi eadẽ cura ſemina tractabant, qua bella, eademq; diligentia arua diſponebant, qua caſtra: ſiue honeſtis manibus omnia lætius proueniunt, quoniã & curioſius fiunt. Serentẽ inuenerunt dati honores Serranum, unde cognomen. Aranti quatuor ſua iugera in Vaticano, quæ prata Quintia appellãtur, Cincinnato uiator attulit dictaturam, & quidem, ut traditur, nudo, plenoque pulueris etiamnum ore. Cui uiator, uela corpus, inquit, ut proferam Senatus populiq; Romani mandata. Tales tum etiam uiatores erant, quod ipſum nomen inditum eſt ſubinde, & ex agris ſenatũ duceſq; accerſentibus. At nunc eadem illa uinctis pedes, damnatæ manus, inſcripti uultus exercent: non tamen ſurda tellure, quæ parens appellatur, colique dicitur & ipſa: honore his abſumpto, ut non inuita ea, & indigne ferente, credatur id fieri. Sed nos miramur ergaſtulorum nõ eadem emolumenta eſſe quæ fuerint imperatorum. Igitur de cultura agri præcipere principale fuit etiam apud exteros. Siquidem & reges fecere, Hiero, Philometor, Attalus, Archelaus: & duces, Xenophon, & Pœnus etiam Mago: cui quidem tantum honorem ſenatus noſter habuit Carthagine capta, ut cum regulis Africæ bibliothecas donaret, unius eius duodetriginta uolumina cenſeret in Latinam linguã transferenda, cũ iam M. Cato præcepta condidiſſet: peritiſq; linguæ Punicæ dandum negotium, in quo præceſſit omnis uir clariſſimæ familiæ D. Syllanus. Sapientes uero complures, quos ſequentes prætexuimus in hoc uolumine, non ingrate nominando M. Varrone, qui octogeſimum primum uitæ annum agens de ea re prodendum putauit.

Ratio de agricultura. CAP. IIII.

A*Pud Romanos multo ſerior uitium cultura eſſe cœpit. Primoq;, ut neceſſe, erat arua tãtum coluere. Quorum nobis ratio nunc tractabitur nõ uulgari modo, uerũ ut adhuc fecimus, & uetuſtis, & poſtea inuentis omni cura perquiſitu, cauſaq; rerũ & ratione ſimul eruta. Dicemus & ſydera, ſyderũq; ipſorum terreſtria ſigna dabimus indubitata. Quandoquidem qui adhuc ea diligentius tractauere, quibuſuis oratoribus potius quàm agricolis ſcripſiſſe poſſunt uideri. Ac primum omniũ oraculis maiore ex parte agemus, quæ nõ in alio uitæ genere plura certioráue ſunt. Cur enim non uideantur oracula, à certiſſimo die, maximeque ueridico uſu profecta? Principium autem à Catone ſumemus.*

Laus agricolarum, & quæ obſeruanda in agro parando. CAP. V.

F*Ortiſſimi uiri, & milites ſtrenuiſſimi ex agricolis gignuntur, minimeq; male cogitantes. Prædium ne cupide emas. In re ruſtica operæ ne parcas, in agro emendo minime. Quod male emptũ eſt, ſemper pœnitet. Agrum paraturos ante omnia intueri oportet aquarum uim, & uicinũ. Singula magnas interpretationes habent, nec dubias. Cato in cõterminis hoc amplius æſtimari iubet, quo pacto niteant. In bona eſt, inquit, regione bene nitere. Attilius Regulus ille Punico bello bis conſul aiebat, neque fœcundiſſimis locis inſalubrem agrũ parandum, neq; effœtis ſaluberrimum. Salubritas loci non ſemper incolarũ colore detegitur, quoniã aſſueti etiam in peſtilentibus durãt. Præterea ſunt quædam partibus anni ſalubria: Nihil autem ſalutare eſt, niſi quod toto anno ſalubre. Malus eſt ager, cũ quo dominus luctatur. Cato inter prima ſpectari iubet, ut ſolum ſua uirtute ualeat qua dictum eſt poſitiõe: Vt operariorũ copia propè ſit, oppidumq; ualidum: Vt nauigiorũ euectus uel itinerum: Vt bene ædificatus & cultus: in quo falli pleroſque uideo. Segnitiem enim prioris domini pro emptore eſſe arbitrantur. Nihil eſt dãnoſius deſerto agro. Itaq; Cato, De bono domino melius emi: nec temere contemnendam alienã diſciplinam: agroq; ut homini, quamuis quæſtuoſus ſit, ſi tamen & ſumptuoſus, non multũ ſupereſſe. Ille in agro quæſtuoſiſſimã iudicat uitem: non fruſtra, quoniã ante omnia de impenſæ ratione cauit.*

Proxime hortos riguos, nec id falſo, ſi & ſub oppido ſint. Et prata, quæ antiqui parata dixere. Idemq́; Cato interrogatus, quis eſſet certiſsimus quæſtus, reſpondit, Si bene paſcat. Quis proximus? ſi mediocriter paſcat. Summa omnium in hoc ſpectādo fuit, ut fructus is maxime probaretur, qui quàm minimo impendio conſtaturus eſſet. Hoc ex locorum occaſione aliter alibi decernitur. Eôdemq́; pertinet, quòd agricolā uendacem eſſe oportere dixit. Fundum in adoleſcentia conſerendum ſine cunctatione, ædificandum non niſi conſito agro. Tunc quoque cūctanter, optimumq́; eſt (ut uulgo dixere) aliena inſania frui, ſed ita, ut uillarū tutela non ſit oneri. Eum tamen qui bene habitet, ſæpius uenitare in agrum, fontemq́; domini plus prodeſſe, quàm occipitium, non mentiuntur.

De uillarum poſitione, & præcepta antiquorum de agro colendo. CAP. VI.

Modus hic probatur, ut neque fundus uillam quærat, neque uilla fundum. Non ut fecerunt iuxta diuerſis eadem ætate exemplis L. Lucullus & Q. Scæuola, cum uilla Scæuolæ fundus careret, uilla Luculli agro. Quo in genere cenſoria caſtigatio erat, minus arare quàm uerrere. Nec hoc ſine arte quadā eſt. Nouiſsimus uillam in Miſenēſi poſuit C. Marius ſepties conſul, ſed peritia caſtrametandi, ſic ut comparatos ei cæteros etiam Sylla felix cæcos fuiſſe diceret. Conuenit nec iuxta paludes ponendam eſſe, neq; aduerſo amne. Quanquam Homerus omnino è flumine ſemper antelucanas auras inſalubres uerißime tradit. Spectare in æſtuoſis locus ſeptentrionem debet, meridiem in frigidis. In temperatis exortum æquinoctialem. Agri ipſius bonitas, quibus argumentis iudicanda ſit, quanquā de terræ optimo genere differētes abunde dixiſſe poſſumus uideri, etiamnum tamen traditas notas ſubſignabimus, Catonis maxime uerbis: Ebulum, uel prunus ſylueſtris uel rubus, bulbus minutus, trifoliū, herba pratenſis, quercus, ſylueſtris pirus malusq́;, frumentarij ſoli notæ. Item nigra terra, & cinerei coloris. Omnis creta coquit, niſi permacra. Sabulum etiam, niſi id pertenue eſt: & multo campeſtribus magis quàm cliuoſis reſpondent eadem. Modum agri in primis ſeruandū antiqui putauere. Quippe ita cenſebant, Satius eſſe minus ſerere, & melius arare. Qua in ſententia & Virgilium fuiſſe uideo. Verumq́; confitentibus latifundia perdidere Italiam: iā uero et prouincias. Sex domini ſemiſſem Africæ poßidebāt, cum interfecit eos Nero princeps: non fraudando magnitudine hac quoq; ſua Cn. Pompeio, qui nunquam agrū mercatus eſt conterminum. Agro empto domū uendendam inclementer, atq; non ex utilitate publici ſtatus Mago cenſuit, hoc exordio præcepta pādere ingreſſus, ut tamen appareat aßiduitatē deſideratā ab eo. Dehinc peritia uillicorū in cura habenda eſt, multaq́; de ijs Cato præcipit. Nobis ſatis ſit dixiſſe, quàm proximū domino cordi eſſe debere, & tamē ſibimetipſi non uideri. Coli rura ergaſtulis peßimum eſt, & quicquid agitur à deſperantibus. Temerariū uideatur unā uocē antiquorū poſuiſſe, & fortaßis incredibile penitus exiſtimetur, Nihil minus expedire quàm agrum optime colere. L. Tarius Ruffus infima natalium humilitate, conſulatum militari induſtria meritus, antiquæ aliàs paſimoniæ, circiter millies HS liberalitate diui Auguſti congeſtū uſq; ad detractionem heredis exhauſit, agros in Piceno coēmēdo, colendoq́; in gloriā. Internitionem ergo famemq́; cenſemus? Imò hercule iudico modum rerū omnium utilißimum. Bene colere neceſſariū eſt, optime damnoſum, præterquā ſobole ſua, colonóue paſcendis. Alioquin domino aliquas meſſes colligere non expedit, ſi computetur impendium operæ. Nec temere oliuā. Nec quaſdam terras diligenter colere, ſicut in Sicilia tradunt. Itaq; decipi aduenas. Quónam igitur modo utilißime colentur agri? ex oraculo ſcilicet, malis bonis. Sed defendi æquum eſt abauos, qui præceptis ſuis proſpexere uitæ. Nam cū dicerent malis, intelligere uoluere uilißimos. Summum prouidentiæ illorū fuit, ut quàm minimum eſſet impendij. Præcipiebant enim iſta, qui triumphali denas argenti libras in ſupellectile crimini dabant, qui mortuo uillico relinquere uictorias, & reuerti in ſua rura poſtulabant, quorū prædia colenda ſuſcipiebat reſp. exercitusq́; ducebant ſenatu illis uillicante. Inde illa reliqua oracula, Nequā agricolam eſſe quiſquis emeret, quod præſtare ei fundus poſſet. Malū patrēfamiliàs quiſquis interdiu faceret, quod noctu poſſet, niſi intempeſtate cœli. Peiorem qui profeſtis diebus ageret, quod feriatus deberet. Peßimum qui ſereno die ſub tecto potius operaretur, quàm in agro. Nequeo mihi temperare, quo minus unū exemplum antiquitatis afferam, ex quo intelligi poßit, apud populū etiam de culturis agendi morē fuiſſe, qualiter defendi ſoliti ſint illi uiri. C. Furius Creſinus è ſeruitute liberatus, cum in paruo admodum agello largiores multo fructus perciperet, quàm ex amplißimis uicinitas, in inuidia magna erat, ceu fruges alienas pelliceret ueneficijs. Quamobrem à Sp. Albino curuli die dicta, metuens damnationem, cum in ſuffragium tribus oporteret ire, inſtrumentum ruſticum omne in forū attulit, & adduxit filiā ualidam, atque (ut ait Piſo) bene curatam ac ueſtitam, ferramenta egregie facta, graues ligones, uomeres ponderoſos, boues ſaturos. Poſtea dixit: Veneficia mea Quirites hæc ſunt, nec poſſum uobis oſtendere, aut in forum adducere lucubrationes meas uigiliasq́; & ſudores. Omnium ſententijs abſolutus. Itaque eſt profectò, opera non impenſa cultura conſtat. Et ideo maiores fertilißimū in agro oculum domini eſſe dixerunt. Reliqua præcepta reddētur ſuis locis, quæ propria generū ſingulorū erūt. Interim cōmunia quæ ſuccurrūt, nō omittemus. Et in primis Catonis humanißimū & utilißimum. Id agendū, ut diligant uicini. Cauſas reddit ille, quas exiſtimamus nulli eſſe dubias. Inter prima idem cauet, ne familiæ malæ ſint. Nihil ſero faciendum in agricultura omnes cenſent.

ſent: iterumq́; ſuo quæque tempore facienda. Et tertio præcepto, prætermiſſa fruſtra reuocari. De terra carioſa execratio Catonis abũde indicata eſt. Quanquã prædicere non ceſſat is. Quicquid per aſellum fieri poteſt, uiliſſime conſtat. Filix biennio moritur, ſi frondem agere nõ patiaris. Id efficaciſſime contingit, germinantis ramis baculo decuſſis. Succus enim ex ipſa defluens, necat radices. Aiunt & circa ſolſtitiũ auulſas non renaſci, nec harundine ſectas, aut exaratas uomeri harundine impoſita. Similiter & harundinem exarari filice uomeri impoſita præcipiunt. Iuncoſus ager uerti pala debet, at in ſaxoſo bidẽtibus. Frutecta igni optime tolluntur. Humidiorẽ agrum foſſis concidi atq; ſiccari, utiliſſimũ eſt: foſſas autem cretoſis locis apertas relinqui, in ſolutiore terra ſepibus firmari ne procidant, aut ſupinis lateribus procumbere: quaſdã occæcari, & in alias dirigi maiores patentioresq́; ſi ſit occaſio, ſilice uel glarea ſterni. Ora autem earum binis utrinq; lapidibus ſtatuminari, & alio ſuperintegi. Syluæ extirpandæ rationem Democritus prodidit, lupini flore in ſucco cicutæ uno die macerato, ſparſiſq́ue radicibus.

De frugum generibus & natura. CAP. VII.

ET quoniã præparatus eſt ager, natura nunc indicabitur frugum. Sunt autẽ duo prima earum genera, Frumẽta, ut triticũ, hordeum: & Legumina, ut faba, cicer. Differentia uero notior, quàm ut indicari deceat. Frumenti ipſius totidẽ genera per tempora ſatu diuiſa. Hyberna quæ circa uergiliarum occaſum ſata terra per hyemem nutriuntur, ut triticũ, far, hordeum. Aeſtiua quæ æſtate ante uergiliarũ exortum ſerũtur, ut milium, panicum, ſeſama, horminum, irio, Italiæ duntaxat ritu. Alioquin in Græcia & Aſia omnia uergiliarũ occaſu ſerũtur. Quædam autẽ utroque tempore in Italia. Ex his quædam & tertio, ueris ſcilicet. Aliqui uerna, miliũ, panicũ, lentem, cicer, alicam appellant. Sementiua autẽ triticum, hordeum, fabam, napum, rapam. Et in tritici genere pars aliqua pabuli eſt, quadrupedũ cauſa ſati, ut farrago: & in leguminibus, ut uicia. At cõmune quadrupedum hominumq́; uſui, lupinũ. Legumina omnia ſingulas habent radices, præter fabã, eaſq́; ſurculoſas, quia non in multa diuiduntur: altiſſimas autẽ cicer. Frumenta multis radicantur fibris ſine ramis. Erumpit à primo ſatu hordeũ die ſeptimo: legumina quarto, uel cum tardiſſime ſeptimo: faba à xv. ad xx. legumina in Aegypto tertio die. Ex hordeo alterum caput grani in radicem exit, alterũ in herbam, quæ & prior floret. Radicem craſſior pars grani fundit, tenuior florem. Cæteris ſeminibus eadem pars, & radicem & florem. Frumẽta hyeme in herba ſunt, uerno tẽpore faſtigiãtur in ſtipulam, quæ ſunt hyberni generis: at miliũ & panicũ in culmum geniculatum & concauum, ſeſama uero in ferulaceum. Omnium ſatorum fructus, aut ſpicis cõtinetur, ut tritici, hordei, muniturq́; uallo ariſtarum quadruplici: aut includitur ſiliquis, ut leguminum, aut uaſculis, ut ſeſamæ, ac papaueris. Milium, ac panicum tantũ pro indiuiſo, & paruis auibus expoſita ſunt. Indefenſa quippe membranis continẽtur. Panicũ à paniculis dictũ, cacumine languido nutante, paulatim extenuato culmo penè in ſurculum, prædenſis aceruatur granis, cũ longiſſima pedali obba: milij comæ granum cõplexæ fimbriato capillo curuantur. Sunt & panico genera. Mamoſo, è pano paruis racemato paniculis, & cacumine gemino. Quin & colore diſtinguntur, candido, nigro, ruffo, etiã purpureo. Panis multifarie & è milio fit, è panico rarius. Sed nullũ frumentum ponderoſius eſt, aut quod coquẽdo magis creſcat. lx. enim pondo panis è modio reducũt, modiumq́; pultis ex tribus ſextarijs madidis. Milium intra hos decẽ annos ex India in Italiam inuectum eſt, nigrum colore, amplum grano, harundineum culmo. Adoleſcit ad pedes altitudine ſeptem prægrandibus culmis: lolias uocant: omnium frugum fertiliſſimum. Ex uno grano terni ſextarij gignuntur. Seri debet in humidis. Frumenta quædã in tertio geniculo ſpicam incipiunt cõcipere, quædam in quarto, ſed etiamnũ occultam. Genicula autẽ ſunt tritico quaterna, farri ſena, hordeo octona. Sed nõ ante ſupradictũ geniculorũ numerum conceptus eſt ſpica: qui ut ſpem ſui fecit, quatuor aut quinq; tardiſſime diebus florere incipiunt: totidemq́; aut paulo pluribus defloreſcunt, hordea uero cũ tardiſſime ſeptem. Varro quater nouenis diebus fruges abſolui tradit, & menſe nono meti. Fabæ in folia exeũt, ac deinde caulem emittunt, nullis diſtinctũ internodijs. Reliqua legumina ſurculoſa ſunt. Ex his ramoſa, cicer, eruum, lens. Quorundã caules ſparguntur in terram, ſi non habeant adminiculũ, ut piſorum. Quod ſi non habuere, deteriora fiunt. Leguminũ unicaulis faba ſola, unus & lupinis. cæteris ramoſius prætenui ſurculo: omnibus uero fiſtuloſus. Folium quædã à radice mittunt, quædã à cacumine. Frumentũ & hordeũ utrunq;, & quicquid in ſtipula eſt, in cacumine unum folium habet. Sed hordeo ſcabra ſunt, cæteris leuia. Multiplicia contrà fabæ, ciceri, piſo. Frumentu folium harundinaceũ, fabæ rotundum, & magnæ leguminũ parti. Longiora eruiliæ & piſo. Faſeolis uenoſa, ſeſamæ & irioni ſanguinea. Cadunt folia lupino tantum, & papaueri. Legumina diutius florẽt, & ex his eruũ ac cicer, ſed diutiſſime faba xl. diebus. Non autem ſinguli ſcapi tãdiu, quoniam alio deſinente alius incipit: nec tota ſeges, ſicut frumenti, pariter. Siliquantur uero omnia diuerſis diebus, & ab ima primum parte, paulatim flore ſubeunte. Frumenta cũ defloruere craſſeſcunt, maturanturq́; cum plurimũ diebus quadraginta: item faba. Pauciſſimis cicer. Id enim à ſemente diebus xl. perficitur. Milium, & panicũ, & ſeſama, & omnia æſtiua, xl. diebus maturantur à flore, magna terræ cœliq́; differentia. In Aegypto enim hordeum ſexto à ſatu menſe, frumenta ſeptimo metũtur. In Hellade hordeũ. In Poleponneſo octauo, & frumẽta etiamnũ tardius. Grana in ſtipula crinito textu

ſpicantur. In faba leguminibuſque, alternis lateribus ſiliquãtur. Fortiora ad hyemes frumenta, legumina in cibo. Tunicæ frumento plures. Hordeũ maxime nu-
* alica dum, & * arinca, ſed præcipue auena. Calamus altior frumẽto, quàm hordeo. Ariſta mordacior hordeo. In area exteruntur triticum & ſiligo, & hordeum. Sic & ſeruntur pura: qualiter moliuntur, quia toſta non ſunt. E diuerſo far, miliũ, panicum purgari niſi toſta non poſſunt. Itaque hæc cũ ſuis folliculis ſerũtur cruda. Et far in uaginulis ſuis ſeruant ad ſatus, atq; nõ torrent. Leuiſſimum ex his hordeũ, raro excedit xv. libras, & faba xxij. Ponderoſius far, magiſq; etiamnum triticum. Far in Aegypto ex olyra conficitur. Tertium genus ſpicæ hoc ibi eſt. Galliæ quoq; ſuum genus farris dedere: quod illic branca uocãt, apud nos ſandalũ, nitidiſſimi grani. Et alia differentia eſt, quòd ferè quaternis libris plus reddit panis quàm far aliud. Populũ Ro. farre tantum è frumento ccc. annis uſum, Verrius tradidit. Tritici genera plura, quæ fecere gentes. Italico nullum equidẽ cõparauerim candore ac põdere, quo maxime decernitur, Montanis modo comparetur Italiæ agris externũ, in quo principatum tenuit Bœotia, deinde Sicilia, mox Africa. Tertiũ pondus erat Thracio Syrioq;: deinde Aegyptio, athletarum cum decreto, quorũ capacitas iumẽtis ſimilis, quẽ diximus ordinẽ fecerat. Græcia & Ponticum laudauit, quod in Italiam non peruenit. Ex omni eadem genere grani prætulit draconitiam, ſtrangiam & ſelenuſium, argumento craſſiſſimi calami: itaq; pingui ſolo hæc genera aſſignabat. Leuiſſimum & maxime inane, ſeu tenuiſſimi calami, in humidis ſeri iubebat, quoniam multo egeret alimento. Hæ fuere ſententiæ Alexandro Magno regnante, cũ clariſſima fuit Græcia, atq; in toto terrarum orbe potentiſſima: ita tamen ut ante mortem eius annis ferè cxlv. Sophocles poëta in fabula Triptolemo frumentum Italicum ante cuncta laudauerit, ad uerbum tranſlata ſententia,

Et fortunatam Italiam frumento canere candido. Quæ laus peculiaris hodieq; Italico eſt. Quo magis admiror poſteros Græcorũ nullam mentionem huius feciſſe frumenti. Nunc ex his generibus, quæ Romã inuehuntur, leuiſſimum eſt Gallicũ, atq; è Cherſoneſo aduectum, quippe non excedunt in modium uicenas libras, ſi quis granũ ipſum ponderet. Adijcit Sardum ſelibras, Alexandrinum & trientes: hoc & Siculi pondus. Bœoticum totam librã addit, Africum & dodrantes. In tranſpadana Italia ſcio uicenas quinas libras farris modios pendere, circa Cluſium & ſenas. Lex certa naturæ, ut in quocunq; genere pani militari tertia portio ad grani pondus accedat: ſicut optimum frumentum eſſe, quod in ſubactu congiũ aquæ capiat. Quibuſdã generibus per ſe pondus, ſicut Balearico: modio tritici panis pondo xxx. reddit. Quibuſdam in binis mixtis, ut Cyprio & Alexandrino, xx. propè libras non excedentibus. Cyprium fuſcum eſt, panemq; nigrum facit: itaque miſcetur Alexandrinum candidum, redduntq; xxv. pondo. Thebaicum libras adijcit. Marina aqua ſubigi, quod plerique maritimis in locis faciunt occaſione lucrandi ſalis, uiliſſimum. Non alia de cauſa opportuniora morbis corpora exiſtunt. Galliæ & Hiſpaniæ frumẽto in potum reſoluto, quibus diximus generibus, ſpuma ita concreta pro fermento utuntur. Qua de cauſa leuior illis quàm cæteris panis eſt. Differentia eſt & calami. Craſſior quippe melioris eſt generis. Plurimis tunicis Thracium triticum ueſtitur, ob nimia frigora illi plagæ exquiſitum. Eadem cauſa & trimeſtria inuenit, detinentibus terras niuibus, quod tertio ferè à ſatu menſe, & in reliquo orbe metitur. Totis hoc alpibus notũ, & hyemalibus prouincijs nullum hoc frumento lætius. Vnicalamum præterea, nec uſquam capax, ſeriturq; non niſi tenui terra. Eſt & bimeſtre circa Thracium ſinum, quod quadrageſimo die quàm ſatũ eſt matureſcit: mirumq; nulli frumento plus eſſe põderis, & furfuribus carere. Vtitur eo & Sicilia, & Achaia, montoſis utraq; partibus. Eubœa quoque circa Caryſtum. Intantum fallitur Columella, qui ne trimeſtris quidem proprium genus exiſtimauerit eſſe, cum ſit antiquiſſimum. Græci trimenon uocant. Tradunt in Bactris grana tantæ magnitudinis fieri, ut ſingula ſpicas noſtras æquent. Primum ex omnibus frumentis ſeritur hordeum. Dabimus & dies ſerendi cuique generi, natura ſingulorum expoſita. Hordeum Indis ſatiuũ & ſylueſtre, ex quo panis apud eos præcipuus. Italici quidem maxime oryza gaudent, ex qua ptiſanam conficiunt, quam reliqui mortales ex hordeo. Oryzæ quidem folia carnoſa, porro ſimilia, ſed latiora: altitudo cubitalis, flos purpureus, radix gemmeæ rotunditatis. Antiquiſſimum in cibis hordeum, ſicut Athenienſium ritu Menandro autore apparet, & gladiatorum cognomine, qui hordearij uocabantur. Polentã quoq; Græci non aliũde præferunt. Pluribus fit hæc modis: Græci perfuſum aqua hordeum ſiccant nocte una, ac poſtero die frigunt, deinde molis frangunt. Sunt qui uehementius toſtum rurſus exigua aqua aſpergant, ſiccentq; prius quàm molant. Alij uero uirẽtibus ſpicis decuſſum hordeum recens purgant, madidumq; in pila tundunt, atque in corbibus eluunt, ac ſiccatum ſole rurſus tundunt, & purgatum molunt. Quocunque autem genere præparato, uicenis hordei libris, ternas ſeminis lini, & coriandri ſelibras, ſaliſque acetabulo, torrentes ante omnia miſcent in mola. Qui diutius uolunt ſeruare, cum polline ac furfuribus ſuis condũt nouis fictilibus. Italia ſine perfuſione toſtũ in ſubtilem formam molit, iiſdem additis, atque etiam milio. Panem ex hordeo antiquis uſitatũ uita damnauit, quadrupedumq; tradidit refectibus. Ptiſanæ inde uſus ualidiſſimus ſaluberrimuſq;, tãtopere probatur. Vnũ laudibus eius uolumen dicauit Hippocrates, clariſſimus medicinæ ſciẽtia. Ptiſanæ bonitas præcipua Vticenſi. In Aegypto uero ea eſt, quæ fit ex hordeo cui ſunt bini anguli. In Bætica & Africa genus, ex quo fiat,

fiat, hordei glabrum appellat Turannius. Idem olyrã & oryzam eandẽ eſſe exiſtimat. Priſanæ conficiendæ uulgata ratio eſt. Simili modo ex tritici ſemine tragum fit, in Campania duntaxat & Aegypto. Amylũ uero ex omni tritico ac ſiligine, ſed optimũ ex trimeſtri. Inuentio eius Chio inſulæ debetur, & hodie laudatiſsimum inde eſt, appellatum ab eo quòd ſine mola fiat. Proximũ è trimeſtri quodam minime ponderoſo tritico. Madeſcit dulci aqua ligneis uaſis, ita ut integatur, quinquies in die mutata. Melius ſi & noctu, ita ut miſceatur pariter emollitũ, prius quàm aceſcat. Linteo aut ſportis ſiccatũ tegulæ infunditur illitæ fermento, atq; ita in ſole denſatur. Poſt Chium maxime laudatur Creticũ, mox Aegyptium. Probatur autem leuitate ac læuore, atq; ut recẽs ſit, iam & Catoni dictum. Apud nos hordei farina & ad medendũ utuntur. Mirumq́; in uſu iumentorum ignibus durato, ac poſtea molito, offisq́; humana manu demiſsis in aluũ, maiores uires, toroſq́; corporis fieri. Spicæ quædã binos ordines habẽt, quædã plures uſq; ad ſenos. Grano ipſi aliquot differentiæ, longius, leuiuſq́;, aut breuius, aut rotundius, candidius, nigrius, uel cui purpura eſt. Vltimo ad polentam, contra tẽpeſtates candido maxima infirmitas. Hordeum frugũ omnium molliſsimũ eſt, ſeri non uult, niſi in ſicca & ſoluta terra, ac niſi læta: palea ex optimis. Stramento uero nullũ cõparatur. Hordeum ex omni frumento minime calamitoſum, quia tollitur antequam triticum occupet rubigo. Itaque ſapientes agricolæ triticũ cibarijs tantum ſerunt. Hordeũ ſarculo ſeri dicunt, propterea celerrime reddit, fertiliſſimumq́ue: quod in Hiſpaniæ Carthagine Aprili menſe collectũ eſt, hoc ſeritur eodem menſe in Celtiberia, eodemq́; anno bis naſcitur. Rapitur omne à prima ſtatim maturitate feſtinantius quàm cætera. Fragili enim ſtipula & tenuiſsima palea granum continetur. Meliorem etiam polentam fieri tradunt, ſi nõ excocta maturitate tollatur.

Non omnia frumenti genera ubiq; naſci, & de reliquis in oriente generibus. CAP. VIII.

FRumenti genera non eadẽ ubiq;: neq; ubi eadem ſunt, iiſdem nominibus. Vulgatiſsima far, quod adoreũ ueteres appellauere, ſiligo, triticũ. Hæc plurimis terris cõmunia. Arinca Galliarũ propria, copioſa & Italiæ eſt. Aegypto autem ac Syriæ, Ciliciæque & Aſiæ, ac Græciæ peculiares zea, olyra, tiphe. Aegyptus ſimilaginẽ conficit è tritico ſuo, nequaquã Italicæ parem. Qui zea utuntur, nõ habẽt far. Eſt & hæc Italiæ in Campania maxime, ſemẽq; appellatur. Hoc habet nomẽ res præclara, ut mox docebimus: propter quam Homerus ζείδωρος ἄρουρα dixit: non ut aliqui arbitrantur, quoniam uitam donaret. Amylum quoq; ex ea fit, priore craſsius. Hæc ſola differentia eſt. Ex omni genere duriſsimum far, & contra hyemes firmiſſimũ. Patitur frigidiſsimos locos, & minus ſubactos uel æſtuoſos, ſitienteſq́;. Primus antiquis Latio cibus, magno argumento in adoreæ donis, ſicuti diximus. Pulte autem non pane uixiſſe longo tempore Romanos manifeſtum, quoniam inde & pulmentaria hodieq́; dicuntur. Et Ennius antiquiſsimus uates obſidionis famẽ exprimens, offam eripuiſſe plorantibus liberis patres cõmemorat. Et hodie ſacra priſca atque natalium pulte fritilla cõficiuntur: uideturq́; tam puls ignota Græciæ fuiſſe, quàm Italiæ polenta. Tritici ſemine auidius nullum eſt, nec quod plus alimenti trahat. Siliginem proprie dixerim tritici delitias: candor eſt, & ſine uirtute, & ſine pondere, cõueniens humidis tractibus, quales Italiæ ſunt & Galliæ comatæ. Sed & trans alpes in Allobrogum tantum Aruernorumq́ue agro pertinax. in cæteris ibi partibus biẽnio in triticum tranſit. Remediũ, ut grauiſsima quaque grana eius ſerantur.

De piſtorijs, & molitura, & farina. CAP. IX.

E Siligine lautiſsimus panis, piſtrinarumq́; opera laudatiſsima. Præcellit in Italia, ſi Campana Piſis nata miſceatur. Ruffior illa, at Piſana cãdidior: ponderoſior uero cretacea. Iuſtũ eſt è grano Campanæ quã uocant caſtratã, è modio redire ſextarios quatuor ſiliginis, uel è gregali ſine caſtratura ſextarios quinq;: præterea floris ſemodium. Et cibarij, quod ſecundarium uocant, ſextarios quatuor, furfuris ſextarios totidẽ. è Piſana autem ſiliginis ſextarios v. cætera paria ſunt. Cluſina, Aretinaq́; etiamnũ ſextarios ſiliginis aſſumunt: in reliquis pares. Si uero pollinẽ facere libeat xvi. pondo panis redeunt, & cibarij tria, furfurumq́; ſemodius. Molæ diſcrimine hoc conſtat. Nam quæ ſicca moluntur, plus farinæ reddũt: quæ ſalſa aqua ſparſa, candidiorem medullam, uerum plus retinent in furfure. Farinam à farre dictam nomine ipſo apparet. Sigilineæ farinæ modius Gallicæ xxij. libras panis reddit, Italicæ duabus tribúsue amplius in artopticio pane. Nam furnaceis binas adijciunt libras in quocunque genere.

De ſimilagine, ſiligine, & de alijs generibus, & de piſtura. CAP. X.

SImilago ex tritico fit laudatiſsima. Ex Africo iuſtum eſt è modijs redire ſemodios, & pollinis ſextarios quinq;. Ita autẽ appellant in tritico, quod florem in ſiligine. Hoc ærariæ officinæ chartariæq́; utuntur. Præterea ſecundarij ſextarios quatuor, furfuriſq́; tantundẽ. Panes uero è modio ſimilaginis cxxij. è floris modio cxvij. Pretiũ huic annona media in modios farinæ xl. aſſes, ſimilagini caſtratæ octonis aſsibus amplius, ſiligini caſtratæ duplũ. Eſt & alia diſtinctio. Similago l. pollin autẽ xvij. pondo panis reddere uiſa, tritici xxx. cũ triente, & ſecundarij panis quinas ſelibras, totidem cibarij, & furfurũ ſextarios ſex. Siligo nunquã matureſcit pariter, nec ulla ſegetũ minus dilationẽ patitur propter teneritatẽ, iis quæ maturuere protinus granũ dimittẽtibus. Sed minus quàm cætera frumẽta in ſtipula periclitatur, quoniã ſemper rectam habet ſpicam: nec rorẽ continet, qui rubiginem faciat. Ex arinca dulciſsimus panis, ipſa ſpiſsior, quàm

far, & maior ſpica, eadem & ponderoſior. Raro modius grani non xvi. libras implet. Exteritur in Græcia difficulter: ob id iumentis dari ab Homero dicta. Hæc enim eſt quam olyram uocat. Eadem in Ægypto facilis fertiliſq;. Far ſine ariſta eſt. Item ſiligo, excepta quæ Laconica appellatur. Adijciuntur his genera, bromos, ſiligo exceptitia, & tragos, externa omnia ab oriẽte inuecta, oryzæ ſimilia. Tiphe & ipſa eiuſdẽ generis, ex qua fit in noſtro orbe oryza. Apud Græcos eſt zea. Traduntq; eam ac tiphen, cum ſint degeneres, redire ad frumentum, ſi piſtæ ſerantur, nec protinus, ſed tertio anno. Tritico nihil eſt fertilius: hoc ei natura tribuit, quoniam eo maxime alat hominem: utpote cum è medio, ſi ſit aptum ſolum, quale in Byzacio Africæ campo, cẽteni quinquageni modij reddantur. Miſit ex eo loco diuo Auguſto procurator eius ex uno grano (uix credibile dictu) quadringenta paucis minus germina, extantq; de ea re epiſtolæ. Miſit & Neroni ſimiliter cccxl. ſtipulas ex uno grano. Cum centeſimo quidem & Leontini Siciliæ campi fundunt, alijq́ue, & tota Bætica, & in primis Ægyptus. Fertiliſſima tritici genera, ramoſum, aut quod centigranum uocant. Inuentus eſt iam & ſcapus unus centum fabis onuſtus. Æſtiua frumenta diximus, ſeſamam, milium, panicum. Seſama ab Indis uenit, ex ea & oleum conficiunt. Color eius candidus. Huic ſimile eſt in Aſia Græciaq; eryſimum: idemq́ue erat niſi pinguius eſſet, quod apud nos uocant irionẽ, medicaminibus annumerandũ potius quàm frugibus. Eiuſdem naturæ & horminum à Græcis dictum, ſed cymino ſimile, ſeritur cũ ſeſama: hoc & irione nullũ animal ueſcitur uirentibus. Piſtura non omniũ facilis. Quippe & Hetruria ſpicã farris toſti pinſente pilo præferrato, fiſtula ſerrata, & ſtella intus denticulata, ut niſi intenti pinſant, cõcidantur grana, ferroq; frangantur. Maior pars Italiæ ruido utitur pilo, rotis etiã quis aqua uerſet obiter, & molat. De ipſa ratione pinſendi Magonis proponetur ſentẽtia. Triticũ antè perfundi aqua multa iubet, poſtea eualli, deinde ſole ſiccatũ pilo repeti. Simili modo hordeũ. Huius ſextarios xx. ſpargi duobus ſextarijs aquæ. Lentem torrere prius, deinde cũ furfuribus leuiter pinſi. Aut addito in ſextarios xx. lateris crudi fruſto, & harenæ ſemodio. Eruiliam ijſdem modis quibus lentem. Seſamã in calida maceratam exporrigi. Deinde confricari, frigidæ immergi, ut paleæ fluctuent, iterumq; exporrigi in ſole ſuper lintea. Quod niſi feſtinato peragatur, lurido colore muceſcere. Et ipſa autem quæ eualluntur, uariã piſturarum rationem habent. Acus uocatur cum per ſe pinſitur ſpica tantũ aurificũ ad uſus. Si uero in area teritur cũ ſtipula, palea, ut maiore in terrarũ parte ad pabula iumentorũ. Milij, & panici, & ſeſamæ purgamenta, appludam uocãt, alibi alijs nominibus. Milio Campania præcipue gaudet, pultemq; candidã ex eo facit. Fit & panis prædulcis. Sarmatarũ quoq; gentes hac maxime pulte aluntur, & cruda etiam farina equino lacte uel ſanguine è cruris uenis admixto. Æthiopes non aliam frugem quàm milij hordeiq; nouere. Panico Galliæ quadam, præcipue Aquitania utitur. Sed & circũpadana Italia addita faba, ſine qua nihil conficiunt. Ponticæ gentes nullum panico præferunt cibũ. Cætero æſtiua frumenta riguis magis etiam quàm imbribus gaudent. Milium & panicum aquis minime, cum in folia exeũt. Vetant ea inter uites arboreſq; frugiferas ſeri, terram emaciari hoc ſatu exiſtimantes.

De fermentis, & panis faciendi ratio, & genera, & quando primum piſtores Romæ, & de cribris, & alica. CAP. XI.

MIlij præcipuus ad fermẽta uſus: è muſto ſubacti in annũ tempus. Simile fit ex tritici ipſius furfuribus minutis & optimis, è muſto albo triduo maturato ſubactis, ac ſole ſiccatis. Inde paſtillos in pane faciendo dilutos, cũ ſimilagine ſeminis feruefaciũt, atq; ita farinæ miſcent, ſic optimũ panem fieri arbitrantes. Græci in binos ſemodios farinæ ſatis eſſe beſſes fermenti conſtituere. Et hæc quidẽ genera uindemijs tantum fiunt. Quo libeat uero tempore, ex aqua hordeoq; bilibres offæ feruenti foco, uel fictili patina torrẽtur cinere & carbone, uſq; dum rubeant. Poſtea operiuntur in uaſis donec aceſcant, hinc fermentũ diluitur. Cũ fieret autẽ panis hordeacius, eruiliæ aut cicerculæ* farina ei præfermentabatur: iuſtũq; erat, duæ libræ in v. ſemodios. * admixtiõe fermenti. Nunc fermentũ fit ex ipſa farina quæ ſubigitur, prius quàm addatur ſal ad pultis modũ decocta, & relicta donec aceſcat. Vulgo uero nec ſufferuefaciunt, ſed tantũ pridie aſſeruata materia utũtur. Palamq; natura eſt acore fermentari: ſicut & ualidiora eſſe corpora, quæ fermẽtato pane alũtur: quippe cũ apud ueteres ponderoſiſſimo cuiq; tritico, præcipua ſalubritas perhibita ſit. Panis ipſius uaria genera perſequi ſuperuacuũ uidetur: aliàs ab obſonijs appellati, ut oſtrearij: aliàs à delicijs, ut artolagani: aliàs à feſtinatione, ut ſpeuſtici: nec nõ à coquẽdi ratione, ut furnacei, uel artopticij, aut in clibanis cocti: nõ pridẽ etiã è Parthis inuecto, quẽ aquaticũ uocant, quoniã aqua trahitur, tenuẽ & ſpongioſa inanitate, alij Parthicũ. Summa laus, ſiliginis bonitate & cribri tenuitate cõſtat. Quidam & ouis aut lacte ſubigunt. Butyro uero gentes etiã pacatæ, ad operis piſtorij genera tranſeũte cura. Durat ſua Piceno in panis inuentione gratia, ex alica materia: eũ nouem diebus macerant, decimo ad ſpeciem tractæ ſubigunt uuæ paſſæ ſucco: poſtea in furnis, ollis inditũ quæ rumpantur ibi, torrẽt. Neq; eſt ex eo cibus niſi madefacto, quod fit lacte maxime mulſo. Piſtores Romæ non fuerunt ad Perſicũ uſq; bellũ, annis ab urbe condita ſuper dlxxx. Ipſi panem faciebant Quirites, mulierumq́ue id opus erat, ſicut etiam nunc in plurimis gentium. Artoptam Plautus appellat in fabula quam Aululariam ſcripſit: magna ob id concertatione eruditorũ, an is uerſus poëtæ ſit illius: certumq; fit, Atteí Capitonis ſententia, toſtũ panem

lautio

lautioribus coquere ſolitos, piſtoresq; tantum eos qui far pinſebant, nominatos. Nec cocos uero habebant in ſeruitijs, eosq; ex macello conducebãt. Cribrorum genera Galli è ſetis equorum inuenere, Hiſpani è lino excuſſoria & pollinaria, Aegyptus è papyro atq; iũco. Sed inter prima dicatur & alicæ ratio, præſtãtiſſimæ ſaluberrimæq;: quæ palma frugum indubitanter Italiã cõtingit. Fit ſine dubio & in Aegypto, ſed admodum ſpernenda. In Italia uero pluribus locis, ſicut Veronenſi Piſanoq; agro, in Campania tamen laudatiſſima. Campus eſt ſubiacens mõtibus nimboſis totis quidem xl. M. paſ. planicie. Gratia terræ eius (ut protinus ſoli natura dicatur) pulueria ſumma, inferior bibula, & pumicis uice fiſtulans: montium quoq; culpa in bonum cedit. Crebros enim imbres percolat atque tranſmittit, nec dilui aut madere uoluit propter facilitatem culturæ. Eadem acceptum humorẽ nullis fontibus reddit, ſed temperat, & concoquens intra ſe uice ſucci continet. Seritur toto anno, panico ſemel, bis farre. Et tamen uere ſegetes quæ interquieuere fundũt roſam odoratiorem ſatiua. adeo terra nõ ceſſat parere. Vnde uulgo dictum, Plus apud Campanos unguenti, quàm apud cæteros olei fieri. Quantum autem uniuerſas terras campus circumcampanus antecedit, tantum ipſum pars eius, quæ Laboriæ uocãtur, quẽ Phlegræum Græci appellant. Finiuntur Laboriæ uia ab utroq; latere conſulari, quæ à Puteolis, & quæ à Cumis Capuã ducit. Alica fit è Zea quam ſemen appellauimus. Tunditur granum eius in pila lignea. Nam lapidis duritia conteritur. Nobilius, ut notum eſt, pilo uinctorum pœnali opera. Primori ineſt pyxis ferrea: excuſsis inde tunicis, iterum iiſdem armamentis nudata conciditur medulla. Ita fiunt alicæ tria genera, minimum, ac ſecundariũ: grandiſsimum uero aphærema appellant. Nondum habent candorem ſuum quo præcellunt, iam tamẽ Alexandrinæ præferuntur. Poſtea (mirũ dictu) admiſcetur creta, quæ tranſit in corpus, coloremq; & teneritatem affert. Inuenitur hæc inter Puteolos & Neapolim in colle Leucogeo appellato. Exſtatq; diui Auguſti decretũ, quo annua uicena millia Neapolitanis pro eo numerari iuſsit è fiſco ſuo, coloniam deducens Capuam. Adiecitq; cauſam afferendi, quoniam negaſſent Campani alicam cõfici ſine eo metallo poſſe. In eodem reperitur & ſulphur. Emicantq; fontes Oraxi oculorum claritati, & uulnerum medicinæ, dentiumq; firmitati. Alica adulterina fit maxime quidem è zea, quæ in Africa degenerat. Latiores eius ſpicæ, nigrioresq;, et breui ſtipula. Pinſunt cum harena, & ſic quoq; difficulter deterunt utriculos, fitq; dimidia modij menſura. Poſteaq; gypſi pars quarta inſpargitur, atque ut cohæſit, farinario cribro ſubcernũt. Quæ in eo remanſit, exceptitia appellatur, & grãdiſsima eſt. Rurſus quæ tranſit, arctiore cernitur, & ſecundaria uocatur. Item cribraria, quæ ſimili modo in tertio remanſit cribro anguſtiſsimo, & tantum harenas tranſmittente. Alia ratio ubiq; adulterandi. Ex tritico candidiſsima atq; grandiſsima eligunt grana, & ſemicocta in ollis, poſtea areſaciunt ſole ad initium, rurſusque leuiter aſperſa molis frangunt. Ex zea pulchrius quàm ex tritico fit granum, quamuis id alicæ uitium ſit. Candorem autem ei pro creta lactis incocti mixtura confert.

De leguminibus. CAP. XII.

SEquitur natura leguminum, inter quæ maximus honos fabæ: quippe ex qua tentatus ſit etiam panis. Lomentum appellatur farina ea, aggrauaturq; pondus illa ex omni legumine. Iã uero & pabulo uenalis. Fabæ multiplex uſus omniũ quadrupedũ generi, præcipue homini. Frumẽto etiã miſcetur apud pleraſq; gentes, & maxime panico ſolida, ac delicatius fracta. Quin & priſco ritu fabacia ſuæ religionis dijs in ſacro eſt, præualẽs pulmentari cibo, & hebetare ſenſus exiſtimata, inſomnia quoq; facere. Ob hæc Pythagorica ſententia dãnata: ut alij tradidere, quoniã mortuorũ animæ ſint in ea. Qua de cauſa parẽtando utiq; aſſumitur. Varro & ob hæc flaminem ea nonueſci tradit, & quoniam in flore eius literæ lugubres reperiãtur. In eadẽ peculiaris religio. Namq; fabam utiq; è frugibus referre mos eſt auſpicij cauſa, quæ ideo refrina appellatur. Et auctionibus eam adhiberi lucroſum putant. Sola certe frugũ etiã exeſa repletur creſcente luna. Aqua marina, aliáue ſalſa non percoquitur. Seritur ante uergiliarum occaſum leguminũ prima ut antecedat hyemẽ. Vergilius eam per uer ſeri iubet, circũpadanæ Italiæ ritu. Sed maior pars malũt fabalia maturæ ſationis, quàm trimeſtrẽ fructum eius. Namq; ſiliquæ caulesq; gratiſsimo ſunt pabulo pecori. Aquas in flore maxime cõcupiſcit, cũ uero defloruit, exiguas deſiderat. Solum in quo ſata eſt lætificat ſtercoris uice. Ideo circa Macedoniã Theſſaliamq; cũ florere incœpit, uertunt arua. Naſcitur & ſua ſpõte pleriſq; in locis, ſicut ſeptentrionalis Oceani inſulis, quas ob id noſtri Fabarias appellant. Itẽ in Mauritania ſylueſtris paſsim, ſed prædura, & quæ percoqui non poſſit. Naſcitur & in Aegypto ſpinoſo caule: qua de cauſa crocodili oculis timẽtes refugiunt. Longitudo ſcapo quatuor cubitorũ eſt, ampliſsima craſsitudo. Nec geniculа habet molli calamo. Simile caput papaueri, colore roſeo. In eo fabæ non ſupra tricenas. Folia ampla. Fructus ipſe amarus & odore, ſed radix perquã lauta incolarũ cibis, cruda, & omnino decocta, harũdinũ radicibus ſimilis. Naſcitur & in Syria, Ciliciaq;, & in Torone Chalcidis lacu. Ex leguminibus autem nouembri ſeruntur lens, & in Græcia piſum. Lens amat ſolum tenue magis quàm pingue, cœlum utique ſiccum. Duo genera eius in Aegypto, alterum rotundius nigriusque, alterum ſua figura. Vnde uario uſu tranſlatum eſt in lenticulas nomen. Inuenio apud autores æquanimitatem fieri ueſcentibus ea. Piſum in apricis ſeri debet, frigorum impatientiſsimum. Ideo in Italia, & in auſteriore cœlo non niſi uerno tempore, terra facili ac ſoluta. Ciceris natura eſt gigni

cum ſalſilagine, ideo ſolum urit. Nec niſi madefactum pridie, ſeri debet. Differentiæ plures, magnitudine, figura, colore, ſapore. Eſt enim arietino capiti ſimile. unde ita appellatur, album nigrumq́; . eſt & columbinum, quod alij uenerium uocant, candidum, rotundũ, leue, arietino minus, quod religio peruigilijs adhibet. eſt & cicercula minuti ciceris, inæqualis anguloſi, ueluti piſum. Dulciſsimum autem id quod eruo ſimilimum, firmiusq́; quod nigrum & ruffum, quàm quod album. Siliquæ rotundæ ciceri, cæteris leguminum longæ, & ad figuram ſeminis latæ, Piſo cylindraceæ, Faſeolorum cum ipſis manduntur granis. Serere eos qua uelis terra licet ab Idib. Octob. in calẽ. Nouemb. Legumina cũ matureſcere cœperint, rapienda ſunt, quoniã cito exiliũt, latentq́; cum dicidêre, ſicut & lupinũ.

De rapis & napis Amiterninis. CAP. XIII.

Q*Vanquàm prius de rapis dixiſſe conueniat, in tranſcurſu ea attigere noſtri, paulo diligentius Græci, & ipſi tamen inter hortenſia: ſi inſtus ordo fiat, à frumento protinus aut certe faba dicendis, quando alijs præſtantior uſus ab his non eſt. Ante omnia nanq; cunctis animalibus naſcuntur, nec in nouiſsimis ſatiant ruris alitum quoq; genera, magisq́; ſi decoquantur aqua. Quadrupedes & fronde eorũ gaudent: Et homini non minor rapaciorum ſuis horis gratia, quàm cymarum: flaccidorum quoq; , & in horreis enecatorum, uel maior quàm uirentium. Ipſa uero durant & in ſua terra ſeruata: & poſtea paſſa, penè ad alium prouentum, famemq́; ſentiri prohibent. A uino atq; meſſe tertius hic tranſpadanis fructus. Terrã non moroſe eligit, penè ubi nihil aliud ſeri poſsit. Nebulis & pruinis, ac frigore aluntur amplitudine mirabili. Vidi xl. libras excedentia. In cibis quidem noſtris pluribus modis commendantur, durantq́; ad alia ſinapis acrimonia domita, etiam coloribus picta præter ſuum ſex alijs, purpureo quoq; : neq; aliud in cibis tingi decet. Genera eorum Græci duo prima fecere, maſculum fœmininumq́; , & ea ſerendi modo ex eodem ſemine. Denſiore enim ſatu maſculeſcere, item in terra difficili. Semen præſtantius quo ſubtilius. Species uero omnium tres. Aut enim in latitudinem fundi, aut in rotunditatem globari. Tertiam ſpeciem ſylueſtrem appellauere, in longitudinẽ radice procurrente, raphani ſimilitudine, & folio anguloſo ſcabroq́; , ſucco acri: qui circa meſſem exceptus, oculos purgat, medeturq́; caligini admixto lacte mulierum. Frigore dulciora fieri exiſtimantur, & grandiora: tepore in folia exeunt. Palma in Nurſino agro naſcentibus. Taxatio in libras ſeſtertij ſinguli, & in penuria bini. Proxima in Algido natis. Napi uero Amiternini, quorum eadem ferè natura, gaudent aque frigidis. Seruntur & ante calẽd. Martias in iugero ſextarij quatuor. Diligentiores quinto ſulco napum ſeri iubent, rapa quarto, utroq; ſtercorato: Rapa latiora fieri, ſi cum palea ſeminentur. Serere nudum uolunt, precantẽ ſibi & uicinis ſerere ſe. Satus utrique generi iuſtus, inter duorum numinum dies feſtos, Neptuni atq; Vulcani. Feruntq́; ſubtili obſeruatione, quota luna præcedente hyeme nix prima ceciderit, ſi totidem luminum die intra prædictum temporis ſpatium ſerãtur, mire prouenire. Seruntur & uere in calidis atque humidis.*

De lupino. CAP. XIIII.

L*Vpino eſt uſus proximus, cũ ſit & homini & quadrupedum generi ungulas habenti communis. Remediũ eius, ne metentes fugiat exiliendo, ut ab imbre tollatur. Nec ullius quæ ſeruntur natura, aſſenſu terræ mirabilior eſt. Primum omniũ cum ſole quotidie circumagitur, horasq́; agricolis etiam nubilo demonſtrat. Ter præterea floret. Terram amat, terraq́; operiri non uult. Et unum hoc ſeritur non arato. quærit maxime ſabuloſa & ſicca atque etiam harenoſa. Coli utiq; non uult. Tellurem adeo amat, ut quamuis frutectoſo ſolo coniectum inter folia uepresq́; , ad terram tamen radice perueniat. Pingueſcere hoc ſatu arua uineasq́; diximus. Itaq; adeo non eget fimo, ut optimi uicem repræſentet. Nihilque aliud nullo impendio conſtat, ut quod ne ſerendi quidem gratia opus ſit afferre. Protinus ſeritur ex aruo: ac ne ſpargi quidem poſtulat decidens ſponte. Primumq́; omnium ſeritur, nouiſsimum tollitur: utrunque ſeptembri ferè menſe: quia ſi non anteceſsit hyemem, frigoribus obnoxium eſt. Impune præterea iacet, uel derelictum etiam, ſi nõ protinus ſecuti obruant imbres, ab omnibus animalibus amaritudine ſua tutum. Plerunque tamen leui ſulco integunt. Ex denſiore terra rubricam maxime amat. Ad hanc alendam poſt tertium florem uerti debet, in ſabulo poſt ſecundum. Cretoſa tantum limoſaque odit, & in iis non prouenit. Maceratum calida aqua, homini in cibo eſt. Nam bouem unum modij ſinguli ſatiant, ualidumq́; præſtant: quando etiam impoſitum puerorum uentribus, pro remedio eſt. Condi in fumo maxime conuenit, quoniam in humido uermiculi umbilicum eius in ſterilitatem caſtrant. Si depaſtum ſit in fronde, inarari protinus ſolum opus eſt.*

De uicia & eruo. CAP. XV.

E*T uicia pingueſcunt arua, nec ipſa agricolis operoſa: uno ſulco ſata, non ſarritur, non ſtercoratur, nec aliud quàm deoccatur. Sationis eius tria tempora: Circa occaſum arcturi, ut decẽbri menſe paſcat, tunc optime ſeritur in ſemen. Aequè nanq; fert depaſta. Secunda ſatio mẽſe Ianuario eſt: nouiſsima Martio, tum ad frõdem utiliſsima. Siccitatem ex omnibus quæ ſeruntur maxime amat, non aſpernatur etiã umbroſa. Ex ſemine eius, ſi lecta matura eſt, palea cæteris præfertur. Vitibus præripit ſuccum, langueſcuntq́; ſi in arbuſto ſeratur. Nec erui operoſa cura eſt. Hoc amplius quàm uicia runcatur, & ipſum medicaminis uim obtinens. Quippe per eruum diuum Auguſtum curatum, epiſtolis ipſius memoria extat. Sufficiunt ſingulis boum iugis modij quini ſati. Martio menſe ſatum, noxium eſſe bubus aiunt: Item autumno grauedinoſum. Innoxium autem fieri primo uere ſatum.*

De fœno Græco, & farragine, & de ocymo, & medica, & cytiſo. CAP. XVI.

ET ſilicia, hoc eſt fœnum Græcum, ſcarificatione ſeritur, non altiore quatuor digitorum ſulco: quantoq; peius tractatur, tanto prouenit melius. Rarum dictu, eſſe aliquid cui proſit neglĕtia. Id autem quod ſecale atq; farrago appellatur, occari tãtum deſiderat. Secale Taurini ſub alpibus aſiam uocant, deterrimum, & tantum ad arcendam famem utile: fœcunda, ſed gracili ſtipula, nigritia triſte, ſed pondere præcipuũ. Admiſcetur huic far, ut mitiget amaritudinem eius, & tamen ſic quoq; ingratiſſimum uentri eſt. Naſcitur qualicunque ſolo cum centeſimo grano: ipſumq; pro lætamine eſt. Farrago ex recremẽtis farris prædenſa ſeritur, admixta aliquando & uicia. Eadem in Africa fit ex hordeo. Omnia hæc pabularia: degeneransq; ex leguminibus quæ uocatur cracca: in tantũ columbis grata, ut paſtas ea negent fugitiuas illius loci fieri. Apud antiquos erat pabuli genus, quòd Cato ocymum uocat, quo ſiſtebant aluum bubus. Id erat è pabulis ſegete uiridi deſecta antequàm gelaret. Sura Manlius id aliter interpretatur, & tradit fabæ modios decẽ, uiciæ duos, tantundẽ & eruiliæ in ingero autumno miſceri & ſeri ſolitos. Melius & auena Græca, cui nõ cadit ſemen, admixta. Hoc uocitatum ocymum, boumq; cauſa ſeri ſolitum. Varro apppellatũ à celeritate proueniendi, à Græco quod ὠκέως dicunt. Medica externa, etiam Græciæ, ut à Medis aduecta per bella Perſarũ, quæ Darius intulit, ſed uel in primis dicenda. Tãta dos eius eſt, cũ uno ſatu amplius quàm tricenis annis duret. Similis eſt trifolio, caule folijsq; geniculata: quicquid in caule aſſurgit, folia contrahuntur. Vnũ de ea & cytiſo uolumen Amphilochus fecit cõfuſim. Solum in quo ſeratur, elapidatũ purgatumq; ſubigitur autumno: mox aratum & occatũ integitur crate iterum & tertiũ, quinis diebus interpoſitis, & fimo addito. Poſcit autẽ ſiccum ſuccoſumq;, uel riguũ. Ita præparato ſeritur menſe Maio, aliàs pruinis obnoxia. Opus eſt dẽſitate ſeminis omnia occupari, internaſcenteſq; herbas excludi. id præſtant in iugera modia uicena. Cauẽdum ne adurat, terraq; protinus integi debet. Si ſit humidum ſolum herboſumue, uincitur, & deſciſcit in pratũ. Ideo protinus altitudine unciali herbis omnibus liberãda eſt manu potius quàm ſarculo. Secatur incipiẽs florere, & quoties refloruit. Id ſexies euenit per annos, cum minimũ quater. In ſemen matureſcere prohibẽda eſt, quia pabulum utilius eſt uſq; ad trimatũ. Verno ſeri debet, liberariq; cæteris herbis: ad trimatum marris ad ſolum radi. Ita reliquæ herbæ intereunt ſine ipſius damno, propter altitudinem radicum. Si euicerint herbæ, remedium unicum eſt aratio, ſæpius uertendo donec omnes aliæ radices intereant. Dari non ad ſatietatẽ debet, ne deplere ſanguinem neceſſe ſit. Et uiridis utilior eſt. Areſcit ſurculoſe, ac poſtremo in puluerem inutilem extenuatur. De cytiſo, cui & ipſi principatus datur in pabulis, affatim diximus inter frutices. Et nunc frugum omnium natura peragenda eſt, cuius in parte de uitijs quoque dicatur.*

* repellere

De uitijs frugũ & remedijs, & quid in quoq; terræ genere debeat ſeri. CAP. XVII.

PRimum omnium frumenti uitium auena eſt, & hordeum in eam degenerat: ſicut ipſa frumenti fit inſtar: quippe cum Germaniæ populi ſerant eam, neq; alia pulte uiuãt. Soli maxime cœliq; humore hoc euenit uitium. Sequentem cauſam habet imbecillitas ſeminis, cum diutius retentum eſt terra, prius quàm erumpat. Eadem eſt ratio, ſi carioſum fuit cum ſereretur. Prima autem ſtatim eruptione agnoſcitur, ex quo apparet in radice eſſe cauſam. Eſt & aliud ex uicino auenæ uitium, cum amplitudine inchoata granũ, ſed nõdum matura prius quàm roboretur corpus, afflatu noxio caſſum & inane in ſpica euaneſcit quodã abortiuo. Venti autem tribus temporibus nocent frumẽto & hordeo: In flore aut protinus cum defloruere, uel matureſcere incipientibus. Tũ enim exinaniunt grana: prioribus cauſis naſci prohibent. Nocet & ſol creber è nube. Naſcuntur & uermiculi in radice, cum ſementem imbribus ſecutis incluſerit repentinus calor humorem. Gignuntur & in grano, cum ſpica pluuijs calor inferueſcit. Eſt & cantharus dictus ſcarabeus paruus, frumenta erodens. Omnia ea animalia cum cibo deficiunt. Oleũ, pix, adeps, contraria ſeminibus: cauendumq; ne cõtacta eis ſerantur. Imber in herba utilis tantum: Florentibus autem frumẽto & hordeo nocet, leguminibus innocuus, præterquam ciceri. Matureſcentia frumenta imbre læduntur, & hordeũ magis. Naſcitur & herba alba, panico ſimilis, occupans arua, pecori quoq; mortifera. Nam lolium & tribulos, & carduos lappaſq;, non magis quàm rubos, inter frugum morbos potius quàm inter ipſius terræ peſtes numerauerim. Cœleſte frugum uinearumq; malum, nullo minus noxium eſt rubigo. Frequentiſſima hæc in roſcido tractu, conuallibuſque, ac perflatum non habentibus. E diuerſo carent ea uentoſa & excelſa. Inter uitia ſegetum & luxuria eſt, cum onerata fertilitate procumbunt. Commune autem omnium ſatorum uitium urica, etiam ciceris, cũ ſalſilaginem eius abluẽdo imber dulcius id facit. Eſt herba quæ cicer enecat & eruum, circumligando ſe, uocatur orobanche: Triticum ſimili modo æra: Hordeum feſtuca quæ uocatur ægilops: Lentẽ herba ſecuridaca, quam Græci à ſimilitudine pelecinon uocant. Et hæ quidem complexu necant. Circa Philippos ateramon nominant in pingui ſolo herbam, qua faba necatur: teramon, qua in macro, cum udam quidam uentus afflauit. Airæ granum minimum eſt in cortice aculeato. Cum eſt in pane, celerrime uertigines facit: aiuntque in Aſia & Græcia balneatores cum uelint turbam pellere, carbonibus id ſemen inijcere. Naſcitur & phalangion in eruo, beſtiola aranei generis, ſi hyems aquoſa ſit. Limaces naſcuntur in uicia: & aliquando

aliquando è terra cochleæ minuta, mirum in modum erodētes eam. Et morbi quidem ferè hi ſunt: Remedia eorum quæcunque pertinent ad herbas, in ſarculo, & cum ſemē iactatur cinere. Quæ uero in ſemine & circa radicem conſiſtunt, præcedente cura cauentur. Vino antè ſemina perfuſa, minus ægrotare exiſtimant. Virgilius nitro & amurca perfundi iubet fabam: ſic etiam grandeſcere promittit. Quidam uero ſi triduo ante ſatum urina & aqua maceretur, præcipue adoleſcere putāt. Ter quidem ſarritam modium fracta è modio ſolida reddere. Reliqua ſemina cupreſſi folijs tuſis ſi miſceantur, non eſſe uermiculis obnoxia, nec ſi interlunio ſerātur. Multi ad milij remedia, rubetam noctu aruo circumferri iubent prius quàm ſarriatur, defodiq́; in medio incluſam uaſe fictili: ita nec paſſerē, nec uermem nocere: ſed eruendam priuſquam metatur, alioqui amarum fieri. Quin & armo talpæ contacta ſemina uberiora eſſe. Democritus ſucco herbæ, quæ appellatur aizoon in tegulis naſcēs tabulisue, Latine uero ſedum aut digitellum, medicata ſeri iubet omnia ſemina. Vulgo uero, ſi dulcedo noceat, & uermes radicibus inhæreāt, remedium eſt amurca pura, ac ſine ſale ſpargere, deinde ſarrire. Si in articulum ſeges ire cœperit, runcare, ne herbæ uincant. Peſtem à milio atq; panico ſturnorum paſſerúmue agmina ſcio abigi herba, cuius nomen ignotum eſt, in quatuor angulis ſegetis defoſſa, mirū dictu, ut omnino nulla auis intret. Mures abiguntur cinere meſtelæ, uel felis diluto, & ſemine ſparſo, uel decoctarum aqua. Sed redolet uirus animalium eorum etiam in pane. Ob id felle bubulo ſemina attingi utilius putant. Rubigo quidem, maxima ſegetum peſtis, lauri ramis in aruo defixis, trāſit in earum folia ex aruis. Luxuria ſegetum caſtigatur dente pecoris in herba duntaxat, & depaſtæ quidem uel ſæpius nullam in ſpica iniuriam ſentiunt. Retonſarum uero etiam ſemel, omnino certū eſt, granum longius fieri, ſed inane caſſumq́ue, ac ſatum non naſci. Babylone tamen bis ſecant, tertio depaſcunt, alioquin folia tantum fierent. Sic quoq; cum quinquageſimo fœnore meſſes reddit exilitas ſoli: uerū diligētioribus cum cēteſimoquinquageſimo. Neq; eſt cura difficilis, quàm diutiſsime aqua rigādi, ut præpinguis & denſa ubertas diluatur. Limum autem non inuehunt Euphrates Tigriſq́ue, ſicut in Aegypto Nilus. Nec terra ipſa herbas gignit. Vbertatis tamen tanta ſunt, ut ſequente anno ſponte reſtibilis fiat ſeges, impreſsis ueſtigio ſeminibus: quæ tanta ſoli differentia admonet terræ genera in fruges deſcribere. Igitur Catonis hæc ſententia eſt, In agro craſſo & læto frumentum ſeri. Si uero nebuloſus ſit idem, raphanum, milium, panicum in frigido & aquoſo prius ſerendum, poſtea in calido. In ſolo autem rubricoſo, uel pullo, uel harenoſo, ſi non ſit aquoſum, lupinū. In creta & rubrica, & aquoſiore agro, adoreū. In ſicco & nō herboſo, nec umbroſo, triticū. In ſolo ualido, fabam. Viciā uero quàm minime in aquoſo herbidoq́;. Silignē & triticum in loco aperto editoq́;, qui ſole quàm diutiſſime torreatur. Lentē in frutectoſo & rubricoſo, qui non ſit herbidus. Hordeū in nouali, & in aruo quod reſtibile poſsit fieri: trimeſtre, ubi ſementē maturam facere non poſsit, & cuius craſsitudo ſit reſtibilis. Subtilis & illa ſententia, Serenda ea in tenuiore terra, quæ non multo indigent ſucco, ut cytiſus & cicer, exceptis leguminibus quæ uelluntur è terra, non ſubſecantur. Vnde & legumina appellata, quia ita leguntur. In pingui autem, quæ cibi ſunt maioris, ut olus, triticum, ſiligo, linū. Sic ergo tenue ſolū hordeo dabitur, minus enim alimēti radix poſcit: lenior terra deſiorq́; tritico. In loco humili far adoreum, potius quàm triticum ſeretur: temperato, & triticū & hordeum. Colles robuſtius, ſed minus, reddunt triticum. Far & ſiligo, & cretoſum & uliginoſum ſolum ſortiuntur.*

De prodigijs frugum, & arandi diſciplina, & uomerum generibus. CAP. XVIII.

ET in frugibus oſtentum ſemel (quod equidem inuenerim) accidit, P. Aelio, Cn. Cornelio COSS. *quo anno ſuperatus eſt Annibal. In arboribus enim tunc nata produntur frumēta. & quoniam de frugum terræque generibus abunde diximus, nunc de arandi ratione dicemus, ante omnia Aegypti facilitate commemorata. Nilus ibi coloni uice fungens, euagari incipit, ut diximus, à ſolſtitio aut noua luna, ac primo lente, deinde uehementius quamdiu in leone ſol eſt. Mox pigreſcit in uirginem tranſgreſſo, atq; in libra reſidet. Si duodecim cubitos non exceſsit, fames certa eſt. Nec minus ſi* XVI. *exuperauit. Tanto enim tardius decedit, quanto abundantius creuit, & ſementem arcet. Vulgo credebatur ab eius deceſſu ſerere ſolitos, mox ſues impellere ueſtigijs ſemina deprimentes: & in madido ſolo credo antiquitus factitatum. Nunc quoque non multo grauiore opera, ſed tamen inarari certum eſt abiecta prius ſemina in limo digreſsi amnis, hoc eſt, Nouembri menſe incipiente: poſtea pauci runcant, quòd botaniſmon uocant. Reliqua pars non niſi cum falce arua uiſit paulo ante Calend. Aprilis. Peragitur autem meſsis menſe Maio, ſtipula nunquam cubitali. Quippe ſabulum ſubeſt, granumq́ue limo tantum continetur. Excellentius Thebaidis regioni frumentum, quoniam paluſtris Aegyptus. Similis ratio, ſed felicitas maior Babylonia Seleucia, Euphrate atq; Tigri reſtagnantibus, quoniam ibi rigandi modus manu temperatur. Syria quoq; tenui ſulco arat, cum multifariā in Italia octoni boues ad ſingulos uomeres anhelent. In omni quidem parte culturæ, ſed in hac quidem maxime ualet oraculum illud, Quid quæq; regio patiatur. Vomerum plura genera. Culter uocatur, prædenſam, prius quàm proſcindatur, terram ſecans, futurisq́; ſulcis ueſtigia præſcribens inciſuris, quas reſupinus in arando mordeat uomer. Alterum genus eſt uulgare, roſtrati uectis. Tertium in ſolo facili, nec toto porrectū dentali, ſed exigua cuſpide in roſtro. Latior hæc quarto generi, ſed*

exacutior

* felicitas

exacutior in mucronem faſtigiata, eodēq; gladio ſcindens ſolum, & acie laterum radices herbarum ſecās: èd non pridem inuentum in Rhetia. Galliæ uero duas addiderunt tali rotulas, quòd genus uocant planarati. Cuſpis effigiem palæ habet. Serunt ita non niſi culta terra, & ferè noua. Latitudo uomeris ceſpites uerſat. Semen protinus iniyciunt, crateſq; dentatas ſupèr trahunt. Nec ſarrienda ſunt hoc modo ſata, ſed porcellis binis terniſq; ſic arant. Vno boū iugo cēſeri anno facilis ſoli quadragena iugera, difficilis tricena, iuſtum eſt.

De temporibus arandi, & iunctione boum. CAP. XIX.

IN arando magnopere ſeruandum eſt Catonis oraculum. Quid eſt primum? Agrū bene colere. Quid ſecundum? Bene arare. Quid tertium? Stercorare. Sulco uario ne ares. Tempeſtiue ares. Tepidioribus locis à bruma proſcindi arua oportet, frigidioribus ab æquinoctio uerno. Et maturius ſicca regione quàm humida. Maturius dēſa terra quàm ſoluta, pingui quàm macra. Vbi ſiccæ & graues æſtates, terra cretoſa aut gracilis, utilius inter ſolſtitium & autumni æquinoctium aratur. Vbi leues æſtus, frequentes imbres, pingue herboſumque ſolum, ibi melius caloribus. Altum & graue ſolum etiam hyeme moueri placet: tenue ualde & aridum, paulo ante ſationis tempus. Sunt & hic ſuæ leges. Lutoſam terram ne tangito. Vi omni arato, prius quàm ares proſcindito. Hoc utilitatem habet, quòd inuerſo ceſpite herbarum radices necantur. Quidam utiq; ab æquinoctio uerno proſcindi uolunt. Quod uere ſemel aratum eſt, à temporis argumento ueruactum uocatur. Hoc in nouali atq; requieto neceſſarium eſt. Nouale eſt, quòd alternis annis ſeritur. Aratiuos boues quàm arctiſſime iungi oportet, ut capitibus ſublatis arent: ſic minime colla contundunt. Si inter arbores uiteſq; aretur, fiſcellis capiſtrari, ne germinum tenera præcerpant: ſecuriculam inſitiuam pendere, qua intercidantur radices. Hoc uelius quàm conuelli aratro, boueſque luctari. In arando uerſum peragi, nec ſtriare in actu ſæpius. iuſtum eſt proſcindi ſulco dodrantali iugerum uno die, iterari ſeſquiiugerum, ſi ſit facilitas ſoli: ſi minus, proſcindi ſemiſſem, iterari aſſem: quando & animalium labori natura leges ſtatuit. Omne aruum rectis ſulcis, mox & obliquis ſubigi debet. In collibus tranſuerſo tantum monte aratur, ſed modo in ſuperiora, modo in inferiora roſtrante uomere. Tantumque eſt laboris homini, ut etiā boum uice fungatur. Certe ſine hoc animali montanæ gentes ſarculis arant. Arator, niſi incuruus, præuaricatur. Inde tranſlatum hoc crimen in forum. Ibi itaque caueatur, ubi inuentum eſt. Purget uomerem ſubinde ſtimulus cuſpidatus rulla. Scamna inter duos ſulcos cruda ne relinquantur, glebæ ne exultent. Male aratur aruum, quod ſatis frugibus occandum eſt. Id demum recte ſubactum erit, ubi non intelligetur utrò uomer ierit. In uſu eſt, & collicias interponere, ſi ita locus poſcat, ampliore ſulco, quæ in foſſas aquam deducant.

De occando, & quodam arationis genere, & de iteratione, & refectione. CAP. XX.

ARatione per tranſuerſum iterata, occatio ſequitur, ubi res poſcit, crate uel raſtro, & ſato ſemine iteratio. Hac quoq; ubi conſuetudo patitur, crate dentata, uel tabula aratro adnexa, quod uocant lirare, operientes ſemina: unde primum appellata deliratio eſt. Quarto ſeri ſulco Virgilius exiſtimatur uoluiſſe, cum dixit optimam eſſe ſegetem, quæ bis ſolem, bis frigora ſenſiſſet. Spiſſius ſolum, ſicut plerunq; in Italia, quinto ſulco ſeri melius eſt, in Thuſcis uero nono. At fabam & uiciam non proſciſſo ſerere ſine damno, compendium operæ eſt. Non omittemus unam etiámnum arādi rationem, in tranſpadana Italia bellorum iniuria excogitatā. Salaſſi cum ſubiectos Alpibus depopularentur agros, panicum miliumq; iam excreſcens tentauere. Poſtquàm reſpuebat natura inararunt. At illæ meſſes duplicatæ docuere, quod nunc uocant artrare, id eſt aratrare, ut credo tunc dictum. Hoc fit uel incipiente culmo, cum iam is bina ternáue emiſerit folia. Nec recens ſubtrahemus exemplum, in Treuerico agro tertio ante hunc annum compertum. Nam cum hyeme prægelida captæ ſegetes eſſent, reſeuerunt, reſarrientes campos menſe Martio, uberrimaſque meſſes habuerunt. Nunc reliqua cultura traditur per genera frugum.

De cultura terræ. CAP. XXI.

SIliginem, far, triticum, ſemen, hordeum occato, ſarrito, runcato quibus dictum erit diebus. Singulæ operæ cuiq; generi in iugero ſufficiēt. Sarculatio induratam hyberno rigore ſoli triſtitiam laxat temporibus uernis, nouoſq; ſoles admittit. Qui ſarriet, caueat ne frumenti radices ſuffodiat. Triticum, hordeū, ſemen, fabam bis ſarrire melius. Runcatio cum ſeges in articulo eſt euulſis inutilibus herbis, frugū radicem uindicat, ſegetemq; diſcernit à ceſpite. Leguminum cicer eadem quæ far deſiderat. Faba runcari non geſtit, quoniam euincit herbas, lupinum runcatur tantum. Milium, panicum occatur & ſarritur, non iteratur, non runcatur: ſilicia & faſeoli occātur tantum. Sunt genera terræ, quarū ubertas pectinari ſegetem in herba cogat. Cratis & hoc genus, dentatæ ſtylis ferreis. Eadem nihilominus & depaſcuntur. Quæ depaſta ſunt, ſarculo iterum excitari neceſſarium. At in Bactris, Africa, Cyrene, omnia hæc ſuperuacua fecit indulgentia cœli, & à ſemente non niſi nonis menſibus in aream redeunt, quia ſiccitas coërcet herbas, fruges nocturno tactas rore nutriens. Virgilius alternis ceſſare arua ſuadet, & hoc, ſi patiantur ruris ſpatia, utiliſſimum proculdubio eſt. Quod ſi neget conditio, far ſerendum, unde lupinū aut uitia aut faba ſublata ſint, & quæ terram faciant lætiorem. In primiſq; & hoc notandum, quædam propter alia ſeri obiter: ſed parum prouenire priori diximus uolumine, ne eadem ſæpius dicantur. Plurimum enim refert ſoli cuiuſq; ratio.

De ſumma

De ſumma fertilitate, & biſera uite, & aquarum differentia. CAP. XXII.

Ciuitas Africæ in medijs harenis, petentibus Syrteis Leptinq; magnam, uocatur Tacape, felici ſuper omne miraculum riguo ſolo: ternis ferè M. paſ. in omnem partem fons abundat, largus quidem, ſed certis horarũ ſpatijs diſpenſatus inter incolas. Palmæ ibi prægrandi ſubditur olea, huic ficus, fico punica, illi uitis, ſub uite ſeritur frumentum, mox legumẽ, demum olus, omnia eodem anno, omniaq; aliena umbra aluntur. Quaterna cubita eius ſoli in quadratum, nec ut à porrectis metiantur digitis, ſed in pugnũ contractis, quaternis denarijs uenundantur. Super omnia eſt, biferam uitem bis anno uindemiare. Et niſi multiplici partu exinaniatur ubertas, pereãt luxuria ſinguli fructus. Nunc uero toto anno metitur aliquid. Conſtatq; fertilitati non occurrere homines. Aquarum quoque differentia magna riguis eſt. In Narbonenſi prouincia nobilis fons Orge nomine eſt. In eo herbæ naſcuntur in tantum expetitæ bubus, ut merſis capitibus totis eas quærant. Sed illas in aqua naſcentes certum eſt non niſi imbribus ali. Ergo quiſque ſuam terram aquamque nouerit.

De qualitate terræ & ſtercoratiõe. CAP. XXIII.

Si fuerit illa terra quam appellauimus tenerã, poterit ſublato hordeo milium ſeri, eo condito raphanus: his ſublatis hordeũ uel triticum, ſicut in Campania: ſatisq; talis terra aratur cum ſeritur. Alius ordo, ut ubi adoreum fuerit, ceſſet iiij. menſibus hybernis, & uernam fabam recipiat, aut ante hyemalem ne ceſſet. Necnon minus pinguis alternari poteſt ita, ſi frumento ſublato legumẽ tertio ſeratur. Gracilior & in annum tertium ceſſet. Frumentum quidam ſeri uetant, niſi in ea quæ proximo anno quieuerit. Maximã huius loci partẽ ſtercorationis obtinet ratio, de qua & priori diximus uolumine. Hoc tantum unum in confeſſo eſt, niſi ſtercorato ſeri non oportere, quanquam & hic leges ſunt propriæ. Milium, panicum, rapa, napus, niſi in ſtercorato non ſerantur. Non ſtercorato frumẽtum potius quàm hordeum ſerito. Item in noualibus, tametſi in illis fabam ſeri uolunt, eandem ubicunq; quàm recentiſsime ſtercorato ſolo. Autũno aliquid ſaturus, Septembri menſe fimum inaret poſt imbrem. Vtiq; ſi uerno erit ſaturus, per hyemem fimum diſponat. Iuſtum eſt uehes xviij. iugero tribui: diſpergere autem prius quàm areſcat, aut iactato ſemine. Si hæc omiſſa ſit ſtercoratio, ſequens eſt prius quàm ſerat, ante puluerem. Quod ut hanc quoq; curã determinemus, iuſtum eſt ſingulas uehes fimi denario ire, in ſingulas pecudes minores, in maiores denas: niſi contingat hoc, male ſubſtrauiſſe pecori colonum appareat. Sunt qui optime ſtercorari putent, ſub dio retibus incluſa pecorum manſione. Ager ſi non ſtercoratur, alget. Si nimium ſtercoratus eſt, aduritur: ſatiusq; eſt id ſæpe, quàm ſupra modum facere. Quo calidius ſolum eſt, eo minus addi ſtercoris, ratio eſt.

De bonitate ſeminum, & diſciplina ſeminandi, & quantum ex quoque genere frumenti in iugero ſerendum, & temporibus ſerendi. CAP. XXIIII.

Semen optimum anniculum, bimum deterius, trimum peſsimum, ultrà ſterile: & in uno omnium definita genere ratio eſt. Quod in ima area ſubſedit, ad ſemen reſeruandum eſt. Id enim optimũ, quoniam grauiſsimum: neq; alio modo utilius diſcernitur. Quæ ſpica per interualla ſemina habebit, abijcietur. Optimum granum quod rubet, & dentibus fractum eundem habet colorem. Deterius, cui plus intus albi eſt. Certum terras alias plus ſeminis recipere, alias minus. Religioſumque inde primum colonis augurium, cum auidius accipiat, eſurire creditur, & comeſſe ſemen. Sationem locis humidis celerius fieri ratio eſt, ne ſemen imbre putreſcat. Siccis ſerius, ut pluuiæ ſequantur: ne diu iacens atq; non concipiens, uaneſcat. Itemque feſtinata ſatione denſum ſpargi ſemen, quia tarde concipiat: Serotina rarum, quia denſitate nimia necetur. Artis quoque cuiuſdam eſt, æqualiter ſpargere. Manus utiq; cõgruere debet cum gradu, ſemperq; cum dextro pede. Fit quoque quorundam occulta ratione, quòd ſors genialis atq; fœcunda eſt. Non transferendum eſt ex frigidis locis ſemen in calida, neq; ex præcocibus in ſerotina: idq; in contrarium præcepere quidam falſa diligẽtia. Serere in iugero temperati ſoli iuſtum eſt tritici aut ſiliginis modios v. farris aut ſeminis (quod frumẽti genus ita appellamus) x. hordei vi. Fabæ quintam partẽ amplius quàm tritici, uiciæ xij. ciceris & cicerculæ & piſi iij. lupini x. lentis iij. ſed hanc cũ fimo arido ſeri uolũt, erui vi. ſiliciæ vi. faſeolorũ iiij. pabuli xx. milij, panici ſextarios quatuor. Pingui ſolo plus, gracili minus. Eſt & alia diſtinctio. In denſo, aut cretoſo, aut uliginoſo ſolo, tritici aut ſiliginis modios vi. In ſoluta terra & nuda, & ſicca, & læta, quatuor. Macies enim ſoli maior, niſi rarum culmum habeat, ſpicam minutam facit & inanem. Pinguia arua ex una ſeminis radice fruticẽ numeroſum fundunt, denſamq; ſegetẽ è raro ſemine emittunt. Ergo inter quatuor & ſex modios pro natura ſoli alij quinq; non minus ſeri, pluréſue recipiunt: item in conſito, aut cliuoſo, ut in macro. Huc pertinet oraculum illud magnopere cuſtodiendum, Segetem ne defruges. Adiecit ijs Accius in Praxidico, ut ſereretur, cum luna eſſet in ariete, geminis, leone, libra, aquario: Zoroaſtres ſole xij. partes ſcorpionis tranſgreſſo, cum luna eſſet in tauro. Sequitur huc dilata & maxima indigens cura de tempore fruges ſerendi quæſtio, magnaq; ex parte ratione ſiderũ connexa. Quam ob rem ſententias omnium in primis ad id pertinentes exponemus. Heſiodus, qui princeps omnium de agricultura præcepit, unum tempus ſerẽdi tradidit à uergiliarum occaſu. Scribebat enim in Bœotia Hellade, ubi ita ſeri diximus. Inter diligentiſsimos conuenit, ut in alitum quadrupedumque genitura, eſſe quoſdam ad

conceptum

conceptum impetus terræ. Hos Græci ita definiunt, cum ſit calida & humida. Vergilius triticum, & far à uergiliarum occaſu ſeri iubet, hordeũ inter æquinoctium autumni & brumam: uiciam uero, faſeolos & lentem, Boote occidente. Quo fit, ut horum ſiderum aliorumq́; exortus & occaſus digerendi ſint in ſuos dies. Sunt qui & ante uergiliarum occaſum ſeri iubeant, dũtaxat in arida terra, calidisq́; prouincijs. Cuſtodiri enim ſemen corrũpente humore, & à proximo imbre uno die erũpere. Alij ſtatim ab occaſu uergiliarum ſequi imbres, à ſeptimo ferè die. Aliqui in frigidis ab æquinoctio autũni, in calidis ſerius, ne ante hyemẽ luxurient. Inter omnes autem conuenit circa brumam ſerendum non eſſe, magno argumento: quoniam hyberna ſemina, cum ante brumã ſata ſint, ſeptimo die erumpant: ſi poſt brumam, uix xl. Sunt qui properent, atq; ita pronuncient, feſtinatam ſemẽtem ſæpe decipere, ſerotinam ſemper. E contrario alij, uel uere potius ſerendum, quàm male in autumno. Atq; ubi fuerit neceſſe, inter fauonium & uernum æquinoctium. Quidam omiſſa cœleſti cura ut inutili, temporibus definiunt. Vere linum & auenã, & papauer: atq; uti nunc etiam tranſpadani ſeruant, uſq; in quinquatrus, fabam, ſiliginem Nouembri menſe, far Septembri extremo uſque in Idus Octobris. Alij poſt hunc diem in Calend. Nouemb. Ita his nulla naturæ cura eſt, illis nimia, & ideo cæca ſubtilitas, cũ res inter ruſticos geratur, literarumq́; expertes, non modo ſiderum. Et confitendum eſt, cœlo maxime conſtare ea: quippe Virgilio iubente prædiſci uẽtos ante omnia, ac ſiderum mores, neq; aliter quàm nauigantibus ſeruari. Spes ardua & immenſa, miſceri poſſe cœleſtem diuinitatem imperitiæ, ſed tentanda tam grandi uitæ emolumento. Prius tamen ſideralis difficultas, quam ſenſere etiam periti, ſubijcienda contemplationi eſt: quo deinde lætior mens diſcedat à cœlo, & facta ſentiat, quæ futura prænoſci non poſſint.

Digeſtio ſiderũ in noctes & dies. CAP. XXV.

PRimum omnium dierum ipſorum anni, ſoliſque motus propè inexplicabilis ratio eſt: ad ccclxv. adijciunt etiamnũ intercalarios diei noctisq́; quadrantes. Ita fit, ut tradi nõ poſſint certa ſiderum tempora. Accedit confeſſa rerũ obſcuritas, nunc præcurrente, nec paucis diebus, tempeſtatũ ſignificatu, quod prochimazin Græci uocant: nunc poſtueniente, quod epichimazin: & plerunq; aliàs citius, aliàs tardius cœli effectu ad terram deciduo: unde uulgo ſerenitate reddita, confectum ſidus audimus. Præterea cum omnia hæc ſtatis ſideribus cœloq́; affixis conſtent, interueniunt motu ſtellarũ grandines, imbres, & ipſi non leui effectu, ut docuimus, turbantque conceptæ ſpei ordinem. Idque ne nobis tantum putemus accidere, & reliqua fallit animalia ſagaciora circa hoc, ut quo uita eorum conſtet: æſtiuasq́; alites præpoſteri aut præproperi rigores necant, hybernas æſtus. Ideo Virgilius errantium quoque ſiderum rationem ediſcendam præcipit, admonens obſeruandum frigidæ Saturni ſtellæ tranſitum. Sunt qui certiſſimum ueris indicium arbitrentur ob infirmitatem animalis, papilionis prouentum. Id eo ipſo anno cum commentaremur hæc, notatum eſt, prouentum eorum ter repetito frigore extinctum, aduenasq́; uolucres ad vi. Calend. Februarij ſpem ueris attuliſſe, mox ſæuiſſima hyeme conflictatas. Res anceps primum omnium à cœlo petit legẽ, deinde eam argumentis eſſe quærendam. Super omnia eſt mundi conuexitatis, terrarumq́; globi differentia, eodem ſidere alio tempore alijs aperiente ſe gentibus. Quo fit ut cauſa eius non ijſdem diebus ubiq; ualeat. Addidere difficultatem & autores, diuerſis in locis obſeruando, mox etiam in ijſdem diuerſa prodendo. Tres autem fuere ſectæ, Chaldæa, Aegyptia, Græca. His addidit apud nos quartam Cæſar dictator, annos ad ſolis curſum redigens ſingulos, Soſigene perito ſciẽtiæ eius adhibito. Et ea ipſa ratio poſtea comperto errore correcta eſt: ita ut xij. annis continuis non intercalaretur, quia cœperat ſidera annus morari, qui prius antecedebat. Et Soſigenes ipſe trinis commentationibus, quanquàm diligentior eſſet cæteris, non ceſſauit tamen addubitare ipſe ſemet corrigẽdo. Autores prodidere ea, quos prætexuimus uolumini huic, raro ullius ſententia cum alio congruente. Minus hoc in reliquis mirum, quos diuerſi excuſauerint tractus. Eorum qui in eadem regione diſſidere, unã diſcordiam ponemus exempli gratia: Occaſum matutinum uergiliarum Heſiodus (nam huius quoque nomine extat Aſtrologia) tradidit fieri, cum æquinoctiũ autumni conficeretur, Thales xxv. die ab æquinoctio, Anaximander xxix. Euctemon xlviij. Nos ſequemur obſeruationem Cæſaris, maximeq́; hæc erit Italiæ ratio. Dicemus tamen & aliorum placita, quoniam non unius terræ, ſed totius naturæ interpretes ſumus, non autoribus poſitis (id enim uerboſum eſt) ſed regionibus: ut legentes tãtum meminerint, breuitatis gratia, cum Attica nominata fuerit, ſimul intelligere Cyclades inſulas: cum Macedonia Magneſiam, Thraciam: cum Aegyptus Phœnicen, Cyprum, Ciliciam: cum Bœotia Locridem, Phocidem, & finitimos ſemper tractus: cum Helleſpontus Cherroneſum, & cõtinentia uſq; Atho mõtem: cum Ionia Aſiam, & inſulas Aſiæ: cum Peloponneſus Achaiam, & ad heſperum iacentes terras. Chaldæi Aſſyriam & Babyloniã demonſtrabunt. Africam, Hiſpanias, Gallias ſileri non erit mirum. Nemo enim obſeruauit in ijs, qui ſiderum proderet exortus. Non tamen difficili ratione dignoſcentur in illis quoq; terris digeſtione circulorũ, quam in ſexto uolumine fecimus: qua cognatio cœli non gẽtium modo, uerum urbium quoq; ſingularum intelligitur nota ex his terris quas nominauimus, ſumpta cõuexitate circuli pertinentis ad quas quiſq; quæret terras, & ad earum ſiderum exortus, per omnium circulorum pares umbras. Indicandum & illud, tempeſtates ipſas ardores ſuos habere quadrinis annis: & eaſdẽ

non magna differentia reuerti ratione ſolis: octonis uero augeri eaſdem, centeſima reuoluente ſe luna. Omnis autem ratio obſeruata eſt tribus modis, exortu ſiderum occaſuq́;, & ipſorum temporum cardinibus. Exortus occaſusq́; binis modis intelliguntur. Aut enim aduentu ſolis occultantur ſtellæ & conſpici deſinunt, aut eiuſdem abſceſſu proferũt ſe. Emerſum hoc melius quàm exortũ conſuetudo dixiſſet: & illud occultationẽ potius quàm occaſum. Alio modo quo die incipiunt apparere uel deſinunt, oriente ſole aut occidente, matutini uerſpertiniue cognominati, prout alterutris eorũ mane uel crepuſculo contingit. Dodrantes horarum, cum minimum, interualla ea deſiderant ante ſolis ortum, uel poſt occaſum, ut aſpici poßint. Præterea bis quadã exoriuntur & occidũt. Omnisq́; ſermo de his eſt ſtellis, quas adhærere cœlo diximus. Cardo temporũ quadripartita anni diſtinctione conſtat, per incrementa lucis. Augetur hæc à bruma, & æquatur noctibus uerno æquinoctio diebus xc. horis tribus. Deinde ſuperat noctes ad ſolſtitiũ diebus xciij. horis xij. uſq; ad æquinoctium autumni. Et tum æquata die procedit ex eo ad brumam diebus lxxxix. horis iij. Horæ nunc in omni acceßione æquinoctiales, non cuiuſcunq; diei ſignificantur: omnesq́; eæ differentiæ fiunt in octauis partibus ſignorum. Bruma capricorni, ab viij. calend. Ianuarij ferè: æquinoctium uernum, arietis: ſolſtitium, cancri: alterumq́; æquinoctiũ, libræ: qui & ipſi dies raro non aliquos tempeſtatum ſignificatus habẽt. Rurſus hi cardines ſingulis etiamnum articulis temporum diuidũtur, per media omnes dierum ſpatia. Quoniam inter ſolſtitium & æquinoctium autumni, fidiculæ occaſus autumnũ inchoat die xlv. At ab æquinoctio eo ad brumam, uergiliarum matutinus occaſus hyemem die xliij. Inter brumã & æquinoctium die xlv. flatus fauonij uernum tempus. Ab æquinoctio uerno initium æſtatis die xlviij. uergiliarum exortus matutinus. Nos incipiemus à ſementibus frumenti, hoc eſt, uergiliarum occaſu matutino. Nec deinde paruorum ſiderum mentione concidenda ratio eſt, & difficultas rerum augenda, cum ſidus uehemens Orionis ijſdem diebus longo decedat ſpatio. Sementibus tempora pleriq; præſumunt, & ab xi. die autumnalis æquinoctij fruges ſerunt, adueniente coronæ exortu, continuis diebus certo propè imbrium promiſſo. Xenophon nõ antequam deus ſignum dederit. Hoc Cicero Nouembris imbre fieri interpretatus eſt, cum ſit uera ratio non prius ſerendi, quàm folia cœperint decidere. Hoc ipſo uergiliarum occaſu fieri putant. Aliqui ad iij. Idus Nouembris, ut diximus, ſeruant, quoniam id ſidus etiam ueſtis inſtitoris eſt, & eſt in cœlo notatu facilimum. Ergo ex occaſu eius de hyeme augurantur, quibus eſt cura inſidiãdi negociatoris auaritiæ. Nubilo occaſu pluuioſam hyemẽ denunciat, ſtatimq́; augent lacernarum pretia: ſereno aſperam, & reliquarum ueſtium accendunt. Sed ille indocilis cœli agricola, hoc ſignum habeat inter ſuos uepres, humumq́; ſuam aſpiciens, cum folia uiderit decidua. Sic indicatur anni temperies, alibi tardius, alibi maturius. Ita enim ſentitur ut cœli lociq́; efficit natura: idq́; in hac ratione præcellit, quòd eadem & in mundo publica eſt, & unicuiq; loco peculiaris. Miretur hoc qui non meminerit ipſo brumali die pulegiũ in carnarijs florere: adeo nihil occultum eſſe natura uoluit. Et ſerendi igitur hoc dedit ſignum. Hæc eſt uera interpretatio, argumentum naturæ ſecum afferens. Quippe ſic terram peti ſuadet, promittitq́; quandam ſtercoris uicem, & contra rigores terram flatusq́; operiri à ſe nunciat, & mouet feſtinari. Varro in fabæ utique ſatu hanc obſeruationem cuſtodiri præcepit. Alij plena luna ſerendam. Lentẽ uero à xxv. ad xxx. Viciam quoq; ijſdem luna diebus. Ita demum ſine limacibus fore. Quidam pabuli cauſa ſic ſeri iubent, ſeminis autem uere. Eſt & alia manifeſtior ratio, mirabiliore naturæ prouidentia, in qua Ciceronis ſententiam ipſius uerbis ſubſignabimus,

Iam uero ſemper uiridis, ſemperq́; grauata
Lentiſcus, triplici ſolita eſt grandeſcere fœtu:
Ter fruges fundens, tria tempora monſtrat arãdi.

Ex his unum hoc erit idem & lino & papaueri ſerendo. Cato de papauere ita tradit: Virgas & ſarmenta, quæ tibi in ſatione ſuperant, in ſegete comburito. Vbi eas combuſſeris, ibi papauer ſerito ſyluestre: quod in miro uſu eſt melle decoctum ad faucium remedia. Viſque ſomnifera etiam ſatiuo. Et hactenus de hyberna ſemente:

Replicatio totius culturæ, & quid quoq; menſe in agro fieri oporteat. CAP. XXVI.

VErum ut pariter omnis culturæ quoddam breuiarium peragatur, eodem tempore cõuenit & arbores ſtercorare, accumulare item uineas: ſufficit in iugerum opera: & ubi patietur loci ratio, arbuſta ac uineas putare, ſeminarijs ſolum bipalio præparare, incilia aperire, aquam de agro pellere, torcular lauare & recondere. A calend. Nouemb. gallinis oua ſupponere nolito, donec bruma conficiatur. In eum diẽ ternadena ſubijcito æſtate tota, hyeme pauciora, non tamen infra nouena. Democritus talem futurã hyemem arbitratur, qualis fuerit brumæ dies, & circa eũ terni: item ſolſtitio æſtatem. Circa brumam pleriſq; bis ſeptem halcyonum fœtura uentorum quiete mollius cœlum: ſed & in his & in alijs omnibus ex euentu ſignificationum intelligi ſydera debebunt, non ad dies utiq; præfinitos expectari tempeſtatum uadimonia. Per brumam uitem ne colito. Vina tum defecari, uel etiam diffundi Hyginus ſuadet à confecta ea ſeptimo die, utiq, ſi ſeptimã luna competat. Ceraſa circa brumam ſeri. Bubus glandem tũc aſpergi cõuenit in iugæ ſingula modios ccxl. Largior ualetudinẽ infeſtat, & quocunq; tempore detur, ſi minus xxx. diebus continuis data ſit, narrant uerna ſcabie pœnitere. Materiei cædendæ tempus hoc dedimus. Reliqua opera nocturna maxime uigilia conſtant, cum ſint noctes tanto ampliores.

ampliores. Qualos, crates, fiſcinas texere. Faces incidere. Ridicas præparare interdiu xxx. palos lx. In lucubratione ueſpertina ridicas v. palos x. totidem antelucana. A bruma in fauoniũ Cæſari nobilia ſydera ſignificant, iij. calend. Ianuarij matutino canis occidens. Quo die Attica & finitimis regionibus aquila ueſperi occidere traditur. Pridie nonas Ianuarij Cæſari delphinus matutino exoritur, & poſtero die fidicula, quo Aegypto ſagitta ueſperi occidit. Itẽ ad vi. Idus Ianuarij eiuſdem delphini ueſpertino occaſu continui dies hyemant Italiæ, & cum ſol in aquariũ ſentiatur tranſire, quod ferè xvi. calend. Feb. euenit: viij. calẽd. ſtella regia appellata Tuberoni in pectore leonis occidit matutino. Et pridie nonas Feb. fidicula ueſperi. Huius temporis nouiſsimis diebus, ubicunq; patietur cœli ratio, terram ad roſarum & uineæ ſatum uertere bipalio oportet. Iugero operæ lx. ſufficiũt. Foſſas purgare, aut nouas facere. Antelucanis ferramẽta acuere, manubria aptare, dolia quaſſa ſarcire, ipſorumq; laminas ſcabẽdo purgare, aut nouas facere. A fauonio in æquinoctiũ uernum Cæſari ſignificat xvij. calend. Martij triduum uarie. Et viij. calend. hirundinis uiſu, & poſtero die Arcturi exortu ueſpertino. Item iij. nonas Martij Cæſar cãcri exortu id fieri obſeruauit. Maior pars autorum uindemiatoris emerſu viij. Idus aquilonij piſcis exortu, & poſtero die Orionis. In Attica miluium apparere obſeruatur. Cæſar & Idus Martias ferales ſibi annotauit ſcorpionis occaſu: xv. uero calend. Aprilis Italiæ miluum oſtendi, xij. calend. equũ occidere matutino. Hoc interuallum temporis uegetiſsimũ agricolis, maximeq; operoſum eſt, in quo præcipue falluntur. Neq; enim eo die uocãtur ad munia, quo fauonius flare debeat, ſed quo cœperit. Hoc acri intentione ſeruandũ eſt. Hoc illo menſe ſignum deus habet, obſeruatione minime fallaci aut dubia, ſi quis attendat. Vnde autem ſpiret is uentus, quaq; parte ueniat, diximus ſecũdo uolumine, & dicemus mox paulo operoſius. Interim ab eo die (quiſquis ille fuerit) quo flare cœperit, non utique vi. Idus Febr. ſed ſiue antè, quando præuernat, ſiue pòſt, quãdo hyemat: poſt eam diem, inquã, innumera ruſticos cura diſtringat, & prima quæq; peragãtur quæ differri nequeunt. Trimeſtria ſerantur. Vites putentur, qua diximus ratione. Oleæ curentur. Poma ſerantur inſeranturq;. Vineæ paſtinentur. Semina digerãtur, inſtaurentur alia. Harundines, ſalices, geniſtæ ſerantur cædanturq;. Serantur uero ulmi, populi, platani, uti dictum eſt. Tum & ſegetes conuenit purgare, ſarrire hybernas fruges, maximeq; far. Lex certa in eo, cum quatuor fibrarum eſſe cœperit. Faba uero non antequàm trium foliorum. Tunc quoq; leui ſarculo purgaſe uerius quàm fodere. Florentẽ utiq; xv. primis diebus non attingere. Hordeũ niſi ſit ſiccum, ne ſerito. Putationem æquinoctio peractã habeto. Vineæ iugerum quaternæ operæ putãt, alligantq;: In arbuſto ſingulæ operæ arbores xv. Eodem hoc tẽpore hortorum roſariorumq; cura eſt, quæ ſeparatim proximis uoluminibus dicetur, eodem & topiariorũ. Tunc optime ſcrobes fiũt. Terra in futurum proſcinditur, Virgilio maxime autore, ut glebas ſol coquat. Vtilior ſentẽtia, quæ non niſi temperatum ſolũ in medio uere arari iubet: quoniam in pingui ſtatim ſulcos occupant herbæ, gracili inſecuti æſtus exiccãt: tum nanq; ſuccum uenturis ſeminibus auferũt. Talia autumno melius arari certum eſt. Cato uerna opera ſic diffinit: ſcrobes fieri, ſeminaria propagari in locis craſsis & humidis: ulmos, ficos, poma, oleas, prata ſtercorari luna ſitiente: Quæ rigua non erunt, ab afflatu fauonij defendi, purgari herbas, malas radicitus erui, ficus interpurgari, ſeminaria fieri, & uetera ſarciri. Hæc antequã uineæ florere incipiat. Itemq; piro florẽte arare incipiat macra harenoſaq;. Poſtea utriq; grauiſsima & aquoſiſſima. Ita poſtremo arato. Ergo hæc aratio has habebit notas, lentiſci primũ fructum oſtendẽtis, ac piri florentis. Erit & tertia in bulborum ſatu ſcillæ. Item in coronamentorum narciſsi. Nanq; & hæc ter florẽt: primoq; flore primam arationẽ oſtendũt, medio ſecundam, tertio nouiſsimã, quãdo inter ſeſe alia alijs notas præbent. Ac nõ in nouiſsimis cauetur, ne fabis florentibus attingatur edera. Id enim noxiũ & exitiale ei eſt tempus. Quædam uero & ſuas habẽt notas, ſicuti ficus. Cum folia pauca in cacumine acetabuli modo germinent, tũc maxime ſerẽdas ficus. Aequinoctium uernum ad viij. Calen. Aprilis peragi uidetur. Ab eo ad uergiliarum exortũ matutinum, Cæſari ſignificãt Calẽd. Aprilis. iij. Nonas Aprilis in Attica uergiliæ ueſperi occultantur. Eædem poſtridie in Bœotia. Cæſari autẽ & Chaldæis Nonis, Aegypto Orion & gladius eius incipiunt abſcondi. Cæſari ſexto Idus ſignificatur imber libræ occaſu: decimoquarto calẽd. Maij Aegypto ſuculæ occidunt ueſperi, ſidus uehemens & terra mariq; turbidum, decimoſexto Atticæ, xv. Cæſari, continuoq; triduo ſignificat. Aſſyriæ autem xij. Calẽd. Hoc eſt uulgo appellatũ ſidus Palilicium, quoniam xi. calẽd. Maij urbis Romæ natalis, quo ferè ſerenitas redditur, claritatẽ obſeruationi dedit, nimborum argumẽto hyadas appellantibus Græcis has ſtellas. Quod noſtri à ſimilitudine cognominis Græci propter ſues impoſitũ arbitrantes, imperitia appellauere ſuculas. Cæſari ad viij. Calend. notatur dies, vij. Calẽ. Aegypto hœdi exoriuntur, vi. Calend. Bœotiæ & Atticæ canis ueſperi occultatur, fidicula mane oritur: v. Calend. Aſſyriæ Orion totus abſconditur, tertio autem canis: vi. Nonas Maij Cæſari ſuculæ matutino exoriuntur, & viij. Idus capella pluuialis. Aegypto autem eodẽ die canis ueſperi occultatur. Sic ferè in vi. Idus Maij, qui eſt uergiliarũ exortus, decurrunt ſidera. In hoc tẽporis interuallo, xv. diebus primis agricolæ rapienda ſunt ea, quibus peragẽdis ante æquinoctium non ſuffecerit, dum ſciat inde natam exprobrationem fœdam putantiũ uites per imitationem cantus alitis temporarij, quem cuculum uocant. Dedecus

diq; fructus alios atque alios tempus, & præparandi ſe contra ſæuam feramq́, hyemẽ: decebatq; hoc diſcrimen indubitatis notis ſignaſſe naturã. Quam ob rem eas manibus ipſis agricolarum ingeſsit, uertiq; iuſsit ipſa die folia, & eſſe confecti ſideris ſignum. Nec ſyl-ueſtrium arborum remotarumq́; , ne in ſaltus deuios monteſq; eundum eſſet quærentibus ſigna: non rurſus urbanarum quæque topiario tantum coluntur, quanquam & in his illa uiſantur. Vertit oleæ ante pedes ſata, uertit tiliæ ad mille uſus petendæ: uertit populi albæ etiam uitibus nuptæ. Adhuc parum eſt, inquit, ulmum uite dotatam habes, & huius uertam. pabulo folia eius ſtringis, uitẽ deputas, aſpice & tenes ſidus, alia parte cœlum reſpiciunt, quàm qua ſpectauere pridie. Salice omnia alligas, humillima arborum, ipſe toto capite altior, & huius circumagam. Quid te ruſticum quereris? Non ſtat per me quo minus cœlum intelligas, & cœleſtia ſcias. Dabo & auribus ſignum. Palumbûm utiq; exaudi gemitus. Trãſiſſe ſolſtitium cauero putes, niſi cum incubãtem uideris palumbum. A ſolſtitio ad fidiculæ occaſum vi. Calend. Iunij Cæſari Orion exoritur, zona autem eius iiij. nonas Aſſyria, Aegypto uero procyon matutino æſtuoſus, quod ſidus apud Romanos non habet nomẽ, niſi caniculam hanc uelimus intelligi, hoc eſt minorem canem: ſanè ut in aſtris pingitur. Et autem magnopere pertinens, ſicut paulo mox docebimus: iij. Nonas Chaldæis corona occidit matutino. Atticæ Oriõ totus eo die exoritur. Pridie Idus Iulij & Aegyptijs Orion deſinit exoriri: xvi. Calẽd. Auguſti Aſſyriæ procyon exoritur. Dein poſtridie, ferè ubique confeſſum inter omnes ſidus indicans, quod canis ortum uocamus, ſole partem primam leonis ingreſſo. Hoc fit poſt ſolſtitium xxiij. die. Sentiunt id maria & terræ, multæ uero & feræ, ut ſuis locis diximus. Neque eſt minor ei ueneratio, quàm deſcriptis in deos ſtellis. Accenditq́; ſolem, & magnam æſtus obtinet cauſam. xviij. Calẽd. Auguſti Aegypto aquila occidit matutino, eteſiarumq́ue prodromi flatus incipiunt. Quod Cæſar x. Calend. ſentire Italiam exiſtimauit. Aquila Atticæ matutino occidit: ij. Calend. regia in pectore leonis ſtella matutino Cæſari immergitur: viij. Idus Aug. arcturus medius occidit: iij. Idus fidicula occaſu ſuo autumnũ inchoat, uti is adnotat. Sed ut uera ratio id fieri inuenit vi. Idus eiuſdem. In hoc temporis interuallo res ſumma uitium agitur, decretorio uuis ſidere illo, quod caniculam appellauimus. Vnde carbunculare dicuntur, ut quodam uredinis carbone exuſtæ. Non comparantur huic malo grandines, procellæ, quæq́; nunquam annonæ intulere caritatem. Agrorũ quippe mala ſunt illa. Carbunculus autem regionum late patentiũ, non difficili remedio, niſi calumniari naturam rerum homines quàm ſibi prodeſſe mallent. Ferunt Democritum qui primus intellexit oſtenditq́; cum terris cœli ſocietatem, ſpernentibus hanc curam eius opulentiſsimis ciuium, præuiſa olei caritate ex futuro uergiliarũ ortu, qua diximus ratione, oſtendemuſque iam plenius, magna tum utilitate propter ſpem oliuæ coemiſſe in toto tractu omne oleum, mirãtibus qui paupertatem & quietem doctrinarum ei ſciebant in primis cordi eſſe. Atque ut apparuit cauſa, & ingens diuitiarum curſus, reſtituiſſe mercedẽ anxiæ & auidæ dominorum pœnitentiæ, contentum ita probaſſe, opes ſibi in facili cum uellet fore. Hoc poſtea Sextius è Romanis ſapientiæ adſectatoribus Athenis fecit eadem ratione. Tanta literarum occaſio eſt: Quas equidem miſcebo agreſtibus negocijs quàm potero dilucide atque perſpicue. Pleriq; dixere rorem inuſtum ſole acri, frugibus rubiginis cauſam eſſe, & carbunculi uitibus. Quod ex parte falſum arbitror, omnemq́ue uredinem frigore tantum, innoxio conſtare ſole. Id manifeſtum fiet attendentibus. Nam primum omniũ non hoc euenire, niſi noctibus & ante ſolis ardorem, deprahenditur, totumq́ue lunari ratione conſtat: quoniam talis iniuria non fit niſi interlunio, plenáue luna, hoc eſt præualente: utroq; enim habitu plena eſt, ut ſæpius diximus. Sed interlunio omne lumen quod à ſole accepit, cœlo regerit. Differentia utriuſq; habitus magna, ſed manifeſta. Nãq; interlunio æſtate calidiſsima eſt, hyeme gelida. E cõtrario in plenilunio æſtate gelidas facit noctes, hyeme tepidas. Cauſa euidẽs, ſed alia redditur à Fabiano, Græciſque autoribus. Aeſtate enim interlunio neceſſe eſt cum ſole nobis proximo circulo currat, igne eius cominus recepto candens: eademq́ue interlunio abſit hyeme, quando abſcedit & ſol. Item plenilunio æſtiuo procul abeat aduerſa ſoli: hyeme autem ad nos per æſtiuum circulum accedat. Ergo per ſe roſcida quoties alget, infinitum quantum illo tempore cadentes pruinas congelat. Ante omnia autem duo genera eſſe cœleſtis iniuriæ meminiſſe debemus. Vnũ quod tempeſtates uocamus, in quibus grandines, procellæ, cæteraq́; ſimilia intelliguntur: quæ cum acciderint, uis maior appellatur. Hæc ab horridis ſideribus exeunt, ut ſæpius diximus, ueluti Arcturo, Orione, Hœdis. Alia ſunt illa, quæ ſilente cœlo ſerenisq́; noctibus fiunt, nullo ſentiente niſi cum facta ſunt. Publica hæc, & magnæ differentiæ à prioribus, alijs rubiginẽ, alijs uredinem, alijs carbunculum appellantibus: omnibus uero ſterilitatem. De his nunc dicemus, à nullo ante nos prodita, priusq́; cauſas reddemus.

De tempeſtatibus utriuſq; temporis, & remedijs ſterilitatum. CAP. XXIX.

DVæ ſunt præter lunarẽ, pauciſq́; cœli locis conſtant. Nanq; uergiliæ priuatim attinent ad fructus, ut quarum exortu æſtas incipiat, occaſu hyems, ſemeſtri ſpatio intra ſe meſſes uindemiasq́; & omniũ maturitatem complexæ. Eſt præterea in cœlo, qui uocatur lacteus circulus, etiam uiſu facilis. Huius defluuio, uelut ex ubere aliquo, ſata cuncta lacteſcunt, duorum ſiderũ obſeruatione, aquilæ in ſeptentrionali parte, & in auſtrina caniculæ, cuius mentionem ſuo loco fecimus. Ipſe circulus fertur per ſagittarium atque

geminos, ſolis centro bis æquinoctialem circulum ſecans, commiſſuras eorum obtinẽte hinc aquila, illinc canicula. Ideo effectus utriuſque ad omnes frugiferas pertinent terras: quoniam in his tãtum locis ſolis terræq; centra congruunt. Igitur horum ſiderum diebus, ſi purus atq; mitis aer genitalem illum lacteumq; ſuccum tranſmiſerit in terras, læta adoleſcunt ſata. Si luna, qua dictum eſt ratione, roſcidum frigus aſperſerit, admixta amaritudo, ut in lacte, puerperiũ necat. Modus in terris huius iniuriæ, quem fecit in quacunque conuexitate comitatus utriuſq; cauſæ. Et ideo nõ pariter in toto orbe ſentitur, ut nec dies. Aquilam diximus in Italia exoriri ad xiij. Calend. Ianuarij. Nec patitur ratio naturæ quicquam in ſatis ante eũ diem ſpei eſſe certæ. Si uero interlunium incidat, omnes hybernos fructus & præcoces lædi neceſſe eſt. Rudis fuit priſcorum uita, atq; ſine literis: non minus tamen ingenioſam fuiſſe in illis obſeruationẽ apparebit, quàm nunc eſſe rationem. Tria namque tempora fructibus metuebant, propter quod inſtituerunt ferias, dieſq; feſtos, rubigalia, floralia, uinalia. Rubigalia Numa conſtituit anno regni ſui xi. quæ nunc aguntur ad vij. Calend. Maij, quoniam tunc ferè ſegetes rubigo occupat. Hoc tempus Varro determinat ſole tauri partem decimam obtinente, ſicut tunc ferebat ratio. Sed uera cauſa eſt, quòd poſt dies undeuiginti ab æquinoctio uerno, per id quatriduum, uaria gentium obſeruatione in iiij. Calend. Maij, canis occidit, ſidus & per ſe uehemens, & cui præoccidere caniculam neceſſe ſit. Iidem itaq; Floralia iiij. Calend. eiuſdem inſtituerũt, urbis anno quingenteſimo ſextodecimo, ex oraculis Sibyllæ, ut omnia bene defloreſcerent. Hunc diem Varro determinat, ſole tauri partem quartãdecimam obtinente. Ergo ſi in hoc quatriduum inciderit plenilunium, fruges & omnia quæ florebunt lædi, neceſſe erit. Vinalia priora quæ ante hos dies ſunt ix. Calend. Maij deguſtandis uinis inſtituta, nihil ad fructus attinent. Nec quæ adhuc diximus ad uites oleaſq;, quoniam earum cõceptus exortu uergiliarum incipit ad vi. Idus Maij, ut docuimus. Aliud hoc quatriduum eſt, quod neq; rore ſordere uelint: exhorrent enim frigidum ſidus arcturi poſtridie occidens: & multo minus plenilunium incidere. iiij. nonas Iunij iterũ aquila exoritur ueſperi, decretorio die florentibus oleis uitibuſq;, ſi plenilunium in eum incidat. Equidem & ſolſtitium viij. Calend. Iulij in ſimili cauſa duxerim, & canis ortum poſt dies à ſolſtitio xxiiij. ſed interlunio accidente, quoniam uapore conſtat culpa, aciniq; præcoquũtur in callum. Rurſus plenilunium nocet ad iiij. nonas Iulij, cum Aegypto canicula exoritur: uel certe xvi. Calend. Aug. cum Italiæ. Item xiij. Calẽd. Aug. cum aquila occidit, uſq; in x. Cal. eiuſdem. Extra has cauſas ſunt uinalia altera, quæ aguntur ad xiij. Calen. Septemb. Et Varro à fidicula incipiente occidere mane, determinat, quod uult initium autumni eſſe, & hunc diem feſtũ tempeſtatibus leniendis eſſe inſtitutum. Nunc fidiculam occidere ad vi. Idus Auguſti ſeruatur. Intra hæc conſtat cœleſtis ſterilitas. Neque negauerim poſſe eam permutari arbitrio legentium, locorum æſtimantium naturas. Sed à nobis rationem demonſtratam eſſe ſatis eſt: reliqua obſeruatione cuiuſq; conſtabunt. Alterutrum quidem fore in cauſa, hoc eſt plenilunium aut interlunium, non erit dubium. Et in hoc mirabilem admirari benignitatem naturæ ſuccurrit: iamprimum hãc iniuriam omnibus annis accidere non poſſe, propter ſtatos ſiderum curſus: nec niſi paucis noctibus anni, idq; quando futurũ ſit, facile noſci. Ac ne per omnes menſes timeretur, earum quoq; lege diuiſum, æſtate interlunia præterquàm biduo ſecura eſſe, hyeme plenilunia: nec niſi æſtiuis breuiſſimiſq; noctibus metui, diebus non idem ualere. Præterea tam facile intelligi, ut formica minimum animal interlunio quieſcat, plenilunio etiam noctibus operetur. Auem parram oriente Sirio, ipſo die nõ apparere, donec occidat. E diuerſo ureonem prodire ipſo ſolſtitij die. Neutrum uero lunæ ſtatum noxium eſſe, ne noctibus quidem, niſi ſerenis, & omni aura quieſcente: quoniam neq; in nube, neque in flatu cadunt rores: ſic quoq; non ſine remedio. Sarmenta, aut palearum aceruos, & euulſas herbas fruticeſque, per uineas campoſq; cũ timebis incendito, fumus medebitur. Hic è paleis & contra nebulas auxiliatur, ubi nebulæ nocent. Quidam tres cãcros uiuos cremari iubent in arbuſtis, ut carbunculi non noceant. Alij ſiluri carnem leuiter uri à uento, ut per totam uineam fumus diſpergatur. Varro autor eſt, ſi fidiculæ occaſu, quod eſt initium autumni, uua picta conſecretur inter uites, minus nocere tempeſtates. Archibius ad Antiochum Syriæ regem ſcripſit: Si fictili nouo obruatur rubeta rana in media ſegete, non eſſe noxias tempeſtates. Opera ruſtica huius interualli, terram iterare, arbores circumfodere, ubi æſtuoſa regio poſcat, accumulare. Germinantia niſi in ſolo luxurioſo fodienda non ſunt. Seminaria purgari ſarculo. Meſſem hordeaceam facere. Aream ad meſſem creta præparare. Catonis ſententia amurca temperata, Vergilij operoſius. Maiore ex parte æquant tantum, & fimo bubulo dilutiore illinunt. Id ſatis ad pulueris remedium uidetur.

De meſſe, & tritico, & palea, & frumento ſeruando. CAP. XXX.

MEſſis ipſius ratio uaria. Galliarum latifundijs ualli prægrandes dẽtibus in margine infeſtis, duabus rotis per ſegetem impelluntur, iumento in cõtrarium iuncto: ita direptæ in uallũ cadũt ſpicæ. Stipulæ alibi mediæ falce præciduntur, atq; inter duas mergites ſpica diſtringitur. Alibi ab radice euellũt. Quod qui faciunt, proſcindi ab ſe obiter agrum interpretantur, cum extrahant ſuccum. Differentia hæc, Vbi ſtipula domos contegunt, quàm longiſſimam ſeruant. Vbi fœni inopia eſt, ſtramento paleam quærunt. Panici culmo non tegunt. Milij culmum ferè inurunt.

Hordei

Hordei ſtipulam bubus gratiſſimam ſeruant. Panicũ & milium ſigillatim pectine manuali legunt Galliæ. Meſſis ipſa alibi tribulis in area, alibi equarum greſſibus exteritur, alibi perticis flagellatur. Triticum, quo ſerius metitur, copioſius inuenitur: quo celerius uero, hoc ſpecioſius ac robuſtius. Lex aptiſſima, antequam granum indureſcat, & cum iam traxerit colorem. Oraculum uero, biduo celerius meſſem facere potius quàm biduo ſerius. Siliginis & tritici etiam ratio in area horreoq́;. Far, quia difficulter excutitur, conuenit cũ palea ſua condi, & ſtipula tantũ, & ariſtis liberatur. Palea plures gentiũ pro fœno utuntur. Melior ea quæ tenuior minutiorque, & pulueri propior: ideo optima è milio, proxima hordeo, peſſima ex tritico, præterquã iumentis opere laborantibus. Culmum ſaxoſis locis cum inaruit, baculo frangunt ſubſtratu animalium. Si palea defecit, & culmus teritur. Ratio hæc: maturius deſectus muria diu reſperſus, dehinc ſiccatus in manipulos conuoluitur, atq; ita pro fœno bubus datur. Sunt qui accendunt in aruo & ſtipulas, magno Virgilij præconio. Summa autẽ ratio, ut herbarũ ſemen exurãt. Ritus diuerſitatem magnitudo facit meſſium, & caritas operarũ. Connexa eſt ratio frumẽti ſeruandi. Horrea operoſa tripedali craſſitudine, pariete lateritio, exædificari iubent aliqui. Præterea ſuperne impleri, nec afflatus admittere, aut feneſtras habere ullas. Alij ab exortu tantũ æſtiuo, aut ſeptẽtrione: eaq́; ſine calce cõſtrui, quoniam ſit frumẽto inimiciſſima. Nam quæ de amurca præceperint indicauimus. Alibi cõtrà ſuſpendunt granaria lignea columnis, & perflari undiq; malunt, atq; etiã à fundo. Alij omnino pendente tabulato extenuari granũ arbitrantur: & ſi tegulis ſubiaceat, cõferueſcere. Multi uentilari quoq; uetant. Gurgulionẽ enim nõ deſcẽdere infra quatuor digitos, nec amplius periclitari. Columella & fauoniũ uentũ conferre frumento præcipit, quod miror equidẽ, ſicciſſimũ alioqui. Sunt qui rubeta rana in limine horrei pede è longioribus ſuſpenſa, inuehere iubeant. Nobis referre plurimum tempeſtiuitas condendi uidebitur. Nam ſi parũ toſtum atq; robuſtum collectum ſit, aut calidũ conditum, inimica innaſci neceſſe eſt. Diuturnitatis cauſæ plures. Aut in ipſius grani corio, cũ eſt numeroſius, ut milio: aut ſucci pinguedine, qui pro humore ſufficit tantũ, ut ſeſamæ: aut amaritudine, ut lupino & cicerculæ. In tritico maxime creſcunt animalia, quoniam ſpiſſitate ſua cõcaleſcit, & furfure craſſo ueſtitur. Tenuior hordeo palea, exilis & legumini, ideo nõ generãt. Faba craſſioribus tunicis operitur, ob hoc efferueſcit. Quidam ipſum triticũ diuturnitatis gratia aſpergunt amurca, mille modios quadrantali. Alij Chalcidica aut Carica creta, aut etiã abſinthio. Eſt & Olinthi ac Cerinthi Eubœæ terra, quæ corrumpi nõ ſinat. Nec ferè cõdita in ſpica læduntur. Vtiliſſime tamen ſeruantur in ſcrobibus, quos ſiros uocant, ut in Cappadocia, & in Thracia. In Hiſpania & Africa, ante omnia ut ſicco ſolo fiant curãt: mox ut palea ſubſternatur. Præterea cũ ſpica ſua cõduntur. Ita frumenta ſi nullus ſpiritus penetret, certũ eſt nihil maleficũ naſci. Varro autor eſt, ſic conditũ triticũ durare annis quinquaginta, milium uero centum. Fabam & legumina in olearijs cadis oblita cinere, longo tẽpore ſeruari. Item fabam à Pyrrhi regis ætate, in quodã ſpecu Ambraciæ uſq; ad piraticũ Pompei Magni bellũ duraſſe, annis circiter CCX. Ciceri tantũ nullæ beſtiolæ in horreis innaſcũtur. Sunt qui urceis cinere ſubſtratis & illitis acetũ habẽtibus, leguminũ aceruos ſuperingerant, ita non naſci maleficia credentes. Alij, qui in ſalſamentarijs cadis gypſo illinant. Alij, qui lentem aceto laſerpitiato reſpergant, ſiccatamque oleo inungant. Sed breuiſſima obſeruatio, quod uitijs carere uelis, interlunio legere. Quare plurimũ refert, condẽre quis malit, an uendere. Creſcente enim luna frumenta grandeſcunt.

De uindemia & autũni tẽporibus. CAP. XXXI.

SEquitur ex diuiſione temporũ autumnus à fidiculæ occaſu ad æquinoctiũ, ac deinde uergiliarũ occaſum, initiũq; hyemis. In his interuallis ſignificatur, pridie Idus Aug. Atticæ equus oriens, ueſpera Aegypto & Cæſari Delphinus occidens. XI. Calend. Septemb. Cæſari & Aſſyriæ ſtella quæ uindemiator appellatur, exoriri mane incipit, uindemiæ maturitatẽ promittens. Eius argumentũ erunt acini colore mutati. Aſſyriæ V. Calẽd. & ſagitta occidit, & eteſiæ deſinunt. Vindemiator Aegypto nonis exoritur. Atticæ arcturus matutino, & ſagitta occidit mane. Quinto Idus Septẽb. Cæſari capella oritur ueſperi. Arcturus uero medius pridie Idus, uehementiſſimo ſignificatu terra mariq́; per dies quinq;. Ratio eius hæc traditur. Si delphino occidẽte imbres fuerint, nõ futuros per arcturũ. Signum orientis eius ſideris ſeruetur hirundinum abitu, namq; deprehenſæ intereunt. Decimoſexto Calend. Octob. Aegypto ſpica, quam tenet uirgo, exoritur matutino, eteſiæq́; deſinunt. Hoc idem Cæſari XIIII. Calend. XIIJ. Aſſyriæ ſignificant, & XI. Calend. Cæſari cõmiſſura piſciũ occidens, ipſumq́; æquinoctij ſidus VIIJ. Calend. Octob. Deinde conſentiunt, quod eſt rarũ, Philippus, Callippus, Doſitheus, Parmeniſcus, Conon, Criton, Democritus, Eudoxus, Iou. IIIJ. Calend. Octob. capellam matutino exoriri, & IIJ. Calend. hœdos. Sexto nonas Octob. Atticæ corona exoritur mane. Aſiæ & Cæſari V. Calen. heniochus occidit matutino. Tertio Calend. Cæſari corona exoriri incipit, & poſtridie occidunt hœdi ueſperi. VIIJ. Idus Octobris Cæſari fulgẽs in Corona ſtella oritur. Et IIJ. Idus uergiliæ ueſperi. Idibus corona tota. Sexto Calend. Nouembr. ſuculæ ueſperi exoriuntur. Pridie Calend. Cæſari arcturus occidit, & ſuculæ exoriuntur cum ſole. Quarto Nonas arcturus occidit ueſperi. Quinto Idus Nouemb. gladius Orionis occidere incipit. Deinde IIJ. Idus uergiliæ occidunt. In his temporum interuallis opera ruſtica, napos, raphanos ſerere, quibus diebus diximus. Vul-

gus agreſte & rapa poſt ciconia diſceſſum male ſeri putas. Nos omnino poſt Vulcanalia, & præcocia cum panico. A fidiculæ autem occaſu uiciam, faſeolos, pabulum. Et hoc ſilente luna ſeri iubent. Et frondis præparandæ tẽpus hoc eſt. Vnus frondator quatuor frondarias fiſcinas complere in die iuſtum habet. Si decreſcente luna præparetur, non putreſcit. Aridam colligi non oportet. Vindemiam antiqui nunquam exiſtimauere maturam ante æquinoctium: iam paßim rapi cerno. Quam ob rem & huius tempora notis argumẽtisq́; ſignentur. Leges ita ſe habent, Vuam calidam ne legito, hoc eſt, in eius ſiccitate, ac niſi imber interuenerit. Hanc ne legito rorulentam, hoc eſt, ſi ros nocturnus fuerit, nec prius quàm ſole diſcutiatur. Vindemiare incipito, cum ad palmitem pampinus procumbere cœperit, aut cum exempto acino ex denſitate interuallum non cõpleri apparuerit, acinum non augeri. Acino plurimum refert, ſi contingat creſcente luna uindemiare. Preſſura una culeos xx. implere debet. Hic eſt pes iuſtus. Ad totidẽ culeos & lacus xx. iugeribus unum ſufficit torculũ. Premunt aliqui ſingulis, utilius binis, licet magna ſit uaſtitas ſingulis. Longitudo in his refert, non craßitudo. Spatioſa melius premunt. Antiqui funibus uittisq́; loreis ea detrahebant & uectibus. Intra c. annos inuenta Græcanica, mali rugis per cochleas bullantibus, palis affixa arbori ſtellis, à palis arcas lapidum attollẽte ſecum arbore, quod maxime probatur. Intra xxij. hos annos inuentum, paruis prælis, & minori torculari, ædificio breuiore, & malo in medio decreto, tympana impoſita uinaceis, ſuperne toto pondere urgere, & ſuper præla cõſtruere congeriem. Hoc & poma colligendi tempus, & obſeruatio, cum aliquod maturitate non tempeſtate deciderit: hoc & feces exprimendi: hoc & defrutum coquendi, ſilente luna noctu, aut ſi interdiu, plena. Cæteris diebus aut ante exortum lunæ, aut poſt occaſum. Ne de nouella uite aut paluſtri, nec niſi è matura uua, nec niſi folijs deſpumandum: quia ſi ligno contingatur uas, aduſtum ac fumoſum fieri putant. Iuſtum uindemiæ tempus ab æquinoctio ad uergiliarum occaſum dies xliiij. Ab eo die oraculum occurrit, frigidum picari pro nihilo ducentium. Sed iam & Calendis Ianuarij defectu uaſorum uindemiantes uidi, piſcinisq́; muſta condi, aut uina effundi priora, ut dubia reciperentur. Hoc non tam ſæpe prouentu nimio euenit, quàm ſæuitia inſidiãtium caritati ciuili. Sed æqui patrisfamilias modus eſt, annona cuiuſque anni uti. Id peræquè lucroſißimum. Reliqua de uinis affatim dicta ſunt. Item uindemia facta oliuam eſſe rapiendam, & quæ ad oleum pertinent, quæque ad uergiliarum occaſum agi debent.

De lunari ratione. CAP. XXXII.

H*Is quæ ſunt neceſſaria adijcientur de luna, uentisq́; & præſagijs, ut ſit tota ſideralis ratio perfecta. Namque Virgilius etiam in numeros lunæ digerenda quædam putauit, Democriti ſecutus oſtentationem. Nos legum utilitas, quæ in toto opere, in hac quoque mouet parte. Omnia quæ caduntur, carpuntur, conduntur, innocentius decreſcente luna, quàm creſcente fiunt. Stercus niſi decreſcẽte luna ne tãgito. Maxime intermenſtrua dimidiaque ſtercorato. Verres, iuuencos, arietes, hœdos decreſcente luna caſtrato. Oua luna noua ſupponito. Scrobes luna plena noctu facito. Arborum radices luna plena operito. Humidis locis interlunio ſerito, & circa interluniũ quatriduo. Ventilari quoque frumenta ac legumina, & condi circa extremam lunam iubent. Seminaria cum luna ſupra terram ſit, fieri: Calcari muſta, cum luna ſub terra. Item materies cædi, quæque alia locis ſuis diximus. Neque facilior eſt obſeruatio ac iam dicta à nobis ſecundo uolumine: ſed quod intelligere uel ruſtici poßint. Quoties ab occidente ſole cernetur, prioribusque noctis horis lucebit, creſcens erit, & oculis dimidiata iudicabitur. Cum uero occidente ſole orietur ex aduerſo, ita ut pariter aſpiciantur, tum erit plenilunium. Quoties ab ortu ſolis orietur, prioribusque noctis horis detrahet lumen, & in diurnas extendet, decreſcens erit, iterumque dimidia. In coitu uero, quod interlunium uocãt, cum apparere deſierit. Supra terras autem erit, quamdiu & ſol, interlunio, & prima tota die, ſecundá hora noctis unius dextante ſicilico, ac deinde tertia uſque ad quintamdecimam, multiplicatis horarum ijſdem portionibus: quintadecima tota ſupra terras noctu erit, eademq́; ſub terris tota die. Decimaſexta ad primã horã nocturnã dextantem ſicilicum ſub terra aget, eaſdemque portiones horarum per ſingulos dies adijciet uſque ad interlunium. Et quantum primis partibus noctis detraxerit, quod ſub terris agat, tãtundem nouißimis ex die adijciet ſupra terram. Alternis autem menſibus xxx. implebit numeros, alternis uero detrahet ſingulos. Hæc erit ratio lunaris.*

De uentorum ratione. CAP. XXXIII.

V*Entorum paulo ſcrupuloſior. Obſeruato ſolis ortu quocunq; libeat die, ſtãtibus hora diei ſexta, ſic ut ortum eum à ſiniſtro humero habeant, contra mediam faciem meridies, à uertice ſeptẽtrio erit. Qui ita limes per agrum currit, cardo appellatur. Circũagi deinde melius eſt, ut umbram ſuã quiſq; cernat, alioqui poſt hominem erit. Ergo permutatis lateribus, ut ortus illius diei à dextro humero fiat, occaſus à ſiniſtro, tunc erit hora vi. cum minima umbra contra medium fiet hominem. Per huius mediam longitudinem duci ſarculo ſulcum, uel cinere lineam, uerbi gratia pedum xx. conueniet: mediamq́ue menſuram, hoc eſt in x. pede, circumſcribi circulo paruo, qui uocetur umbilicus. Quæ pars fuerit à uertice umbræ, hæc erit uentus ſeptentrionalis. Illò tibi putator arborum plagæ ne ſpectent, néue arbuſta uineæ'ue, niſi in Africa, Cyrenis, Aegypto. Illinc flante ne arato, quæq́ue alia præcepimus. Quæ pars lineæ fuerit à pedibus umbræ, meridiem ſpectans, hæc uentum*

auſtrum

ſtrum dabit, quem à Græcis notum diximus uocari. Illinc flatu ueniente, materiam uineamq; agricola ne tractes. Humidus aut æſtuoſus Italiæ eſt. Africæ quidem incendia cum ſerenitate affert. In hunc Italiæ palmites ſpectent, ſed non plagæ arborum uitiúmue. Hunc oliueti metator uergiliarũ quatriduo, hunc caueat inſitor calamis, gemmiſq; inoculator. De ipſa regionis eius hora præmonuiſſe cõueniet. Frondem medio die arborator ne cadito. Cum meridiem adeſſe ſentiet paſtor, æſtate contrahente ſe umbra, pecudem à ſole in opaca cogito. Cum æſtate paſces, in occidentem ſpecta ante meridiem, poſt meridiem in orientẽ. Aliter noxium, ſicut hyeme & uere ſi in rorulentum duceres. Nec contra ſeptentrionem paueris ſuprà dictũ. Clodunt ita, lippiúntue ab afflatu, & aluo cita pereũt. Qui fœminas concipi uoles, in hunc uentum ſpectantes iniri cogito.

De limitatione agrorum. CAP. XXXIIII.

DIximus ut in media linea deſignaretur umbilicus. Per hunc medium tranſuerſa currat alia. Hæc erit ab exortu æquinoctiali ad occaſum æquinoctialem. Et limes qui ita ſecabit agrum, decumanus uocabitur. Ducãtur deinde aliæ duæ lineæ in decuſſeis obliquæ, ita ut à ſeptentrionis dextra læuaq; ad auſtri dextram læuamq; deſcendant. Omnes per eũdem currant umbilicum, omnes inter ſe pares ſint, omnium interualla paria. Quæ ratio ſemel in quoque agro ineũda erit: uel ſi ſæpius libeat uti, è ligno facienda, regulis paribus in tympanum exiguum, ſed circinatum adactis. Ratione qua doceo, occurrendum ingenijs quoq; imperitorum eſt. Meridiem excuti placet, quoniam ſemper eſt idem, ſol autem quotidie ex alio cœli momẽto quàm pridie oritur: ne quis fortè ad exortum capiendam putet lineam. Ita cœli exacta parte, quod fueris lineæ caput ſeptentrioni proximum à parte exortiua, ſolſtitialem habebit exortum, hoc eſt longiſsimi diei, uentumq; aquilonem, boream à Græcis dictum. In hunc ponito arbores uiteſq;. Sed hoc flante ne arato, frugem ne ſerito, ſemẽ ne iacito. Præſtringit enim atq; percellit hic radices arborũ, quas poſiturus afferes. Præmonitus eſto: alia robuſtis proſunt, alia infantibus. Nec ſum oblitus in hac parte uentum à Græcis poni, quem cæciam uocant. Sed idem Ariſtoteles uir immenſæ ſubtilitatis, qui idipſum fecit, rationẽ conuexitatis mundi reddit, qua cõtrarius aquilo africo flat. Nec tamẽ eum toto anno in prædictis timet agricola. Mollit ſidera æſtate media, mutatq; nomen, & etheſias uocatur. Ergo cum frigidum ſentiet, caueto, ac quacunque aquilo prædicitur, tanto perniciosior ſeptẽtrio eſt. In hunc Aſia, Græcia, Hiſpania, maritima Italiæ, Campania, Apuliæ arbuſta uineæque ſpectent. Qui mares concipi uoles, in hunc paſcito, ut ſic in eundem ineant. Ex aduerſo aquilonis ab occaſu brumali Africus flabit, quem Græci Liba uocant. In hunc à coitu cum ſe pecus circumegerit, fœminas conceptas eſſe ſcito. Tertia à ſeptentrione linea, quam per latitudinem umbræ duximus, & decumanum uocauimus, exortum habebit æquinoctialem, uentumque ſubſolanum, Græcis Apelioten dictum. In hunc ſalubribus locis uillæ uineæque ſpectent. Ipſe leniter pluuius, tamen eſt ſiccior fauonius, ex aduerſo eius ab æquinoctiali occaſu, zephyrus à Græcis nominatus. In hunc ſpectare oliueta Cato iuſsit. Hic uer inchoat, aperitq; terras tenui frigore ſaluber. Hic uites putandi, frugeſq; curãdi, arbores ſerendi, poma inſerendi, oleas tractãdi ius dabit, afflatuq; nutricium exercebit. Quarta à ſeptẽtrione linea, eadem auſtro ab exortiua parte proxima, brumalem habebit exortum, uentumque uulturnum, eurum à Græcis dictum, ſicciorem & ipſum tepidioremq;. In hunc apiaria & uineæ Italiæ, Galliarumq; ſpectare debent. Ex aduerſo uulturni flabit corus, ab occaſu ſolſtitiali & occidentali latere ſeptentrionis, à Græcis dictus argeſtes, ex frigidiſsimis & ipſe, ſicut omnes, qui à ſeptentrionis parte ſpirant. Hic & grandines infert. Cauendus eſt ipſe non ſecus ac ſeptentrio. Vulturnus ſi à ſerena cœli parte cœperit flare, nõ durabit in noctem: at ſubſolanus in maiorem partem noctis extenditur. Quiſquis erit uentus, ſi feruidus ſentietur, pluribus diebus permanebit. Aquilonem prænunciat terra ſicceſcens repente, auſtrum humeſcens rore occulto.

Prognoſtica tempeſtatum. CAP. XXXV.

ETenim prædicta ratione uentorum, ne ſæpius eadem dicantur, tranſire conuenit ad reliqua tẽpeſtatum præſagia, quoniam & hoc placuiſſe Virgilio magnopere uideo. Siquidem in ipſa meſſe ſæpe concurrere prælia uentorum damnoſa imperitis refert. Tradunt eundem Democritum metente fratre eius Damaſo ardẽtiſsimo æſtu oraſſe, ut reliquæ ſegeti parceret, raperetq; deſecta ſub tectum, paucis mox horis ſæuo imbre uaticinatione approbata. Quinimo & harundinem non niſi impendente pluuia ſeri iubent, & fruges inſecuturo imbre. Quam ob rem & hæc breuiter attingemus, ſcrutati maxime pertinentia, primũq; à ſole capiemus præſagia. Purus oriens atque non feruens ſerenum diem nunciat: at hybernam pallidus grãdinem. Si & occidit pridie ſerenus, & oritur, tanto certior fides ſerenitatis. Concauus oriens pluuias prædicit. Item uentos, cum ante exorientem eum nubes rubeſcunt, quod ſi & nigræ rubentibus interuenerint, & pluuias. Cum orientis atq; occidentis radij rubent, coire pluuias. Si circa occidentẽ rubeſcũt nubes, ſerenitatẽ futuræ diei ſpondent. Si in exortu ſpargentur, partim ad auſtrũ, partim ad aquilonem, pura circa eum ſerenitas ſit licet, pluuiam tamen uentoſq; ſignificabunt. Si in ortu aut in occaſu contracti cernentur radij, imbrem. Si in occaſu eius pluet, aut radij in ſe nubem trahent, aſperam in proximum diem tempeſtatem ſignificabunt. Cum oriente radij non illuſtres eminebunt, quamuis circundati nube non ſint, pluuiã portendent. Si ante exortum nubes globabũtur, hyemem aſperã denunciabunt. Si ab exortu repellentur,

& ad

& ad occaſum abibunt, ſerenitatem. Si nubes ſolem circũcludent, quanto minus luminis relinquent, tanto turbidior tempeſtas erit. ſi uero etiam duplex orbis fuerit, eo atrocior. Quod ſi in exortu fiet ita ut rubeſcant nubes, maxima oſtendetur tempeſtas. Si non ambibunt, ſed incumbent, à quocunque uento fuerint, eum portendent. ſi à meridie, & imbrem. Si oriens cingetur orbe, ex qua parte is ſe aperit, expectetur uẽtus. Si totus defluxerit æqualiter, ſerenitatem dabit. Si in exortu longe radios per nubes porriget, & medius erit inanis, pluuiam ſignificabit. Si ante ortum radij ſe oſtendent, aquam & uentum. Si circa occidẽtem cãdidus circulus erit, noctis leuem tempeſtatem. Si nebula, uehementiorem. Si candente ſole, uentum. Si ater circulus fuerit, ex qua regione is ruperit ſe, uentum magnum. Proxima ſunt iure lunæ præſagia. Quartam eam maxime obſeruat Aegyptus. Si ſplendens exorta puro nitore fulſerit, ſerenitatem: ſi rubicunda, uentos: ſi nigra, pluuias portendere creditur. In quinta, cornua eius obtuſa, pluuiam: erecta & infeſta uentos ſemper ſignificant, quarta tamen maxime. Cornu eius ſeptentrionale acuminatum atque rigidum, illum præſagit uentum. Inferius auſtrum: utraq; recta, noctem uentoſam. Si quartam orbis rutilus cingit, uentos & imbres præmonebit. Apud Varronem ita eſt, Si quarto die luna erit recta, magnam tempeſtatem in mari præſagiet, niſi ſi coronam circa ſe habebit, & eam ſynceram: quoniam illo modo non ante plenam lunam hyematurum oſtendit. Si plenilunio per dimidium pura erit, dies ſerenos ſignificabit: ſi rutila, uentos: nigreſcens, imbres. Si caligo orbis nubem incluſerit, uentos quà ſe ruperit: ſi gemini orbes cinxerint, maiorem tempeſtatem. Et magis ſi tres erunt, aut nigri, aut interrupti atq; diſtracti. Naſcens luna, ſi cornu ſuperiore obatro ſurget, pluuias decreſcens dabit: ſi inferiore, ante pleniluniũ: ſi in media nigritia illa fuerit, imbrem in plenilunio. Si plena circa ſe habebit orbem, ex qua parte is maxime ſplendebit, ex ea uẽtum oſtendet. Si in ortu cornua craſſiora fuerint, horridã tempeſtatem. Si ante quartam non apparuerit, uento fauonio ſtante, hyemalis toto menſe erit. Si xvi. uehementius flammea apparuerit, aſperas tẽpeſtates præſagiet. Sunt & ipſius lunæ octo articuli, quoties in angulos ſolis incidit, pleriſque inter eos tantum obſeruantibus præſagia eius, hoc eſt tertia, ſeptima, undecima, decimaquinta, decimanona, uigeſimatertia, uigeſimaſeptima, & interlunium. Tertio loco ſtellarum obſeruationem eſſe oportet. Diſcurrere eæ uidentur interdum, uentique protinus ſequuntur. In quarũ parte ita præſagiuere, Cœlum cum æqualiter totum erit ſplendidum, articulis temporum quos propoſuimus, autumnum ſerenum præſagibunt & frigidum. Si uer & æſtas non ſine riguo aliquo tranſierint, autumnum ſerenum & denſum minuſque uentoſum facient. Autumni ſerenitas uentoſam hyemem facit. Cum repente ſtellarum fulgor obſcuratur, & id neq; nubilo, neque caligine, pluuiæ aut graues denunciantur tempeſtates. Si uolitare plures ſtellæ uidebuntur, quò ferentur albeſcentes, uentos ex ijs partibus nunciabunt. Aut ſi curſitabunt, certos. Si id in pluribus partibus fiet, inconſtantes uentos effundent. Si ſtellarum errantiũ aliquam orbes incluſerint, imbres. Sunt in ſigno cancri duæ ſtellæ paruæ, aſelli appellatæ, exiguum inter illas ſpatiũ obtinente nubecula, quam præſepia appellant. Hæc cum cœlo ſereno apparere deſierit, atrox hyems ſequitur. Si alteram earum aquiloniam caligo abſtulit, auſter ſæuit: ſi auſtrinam, aquilo. Arquus cum ſunt duplices, pluuias nunciant. A pluuijs ſerenitatem non perinde certam. Circuli noui circa ſidera aliqua, pluuiam. Cùm æſtate uehementius tonuit quàm fulſit, uentos ex ea parte denunciat. Contrà ſi minus tonuit, imbrem. Cum ſereno cœlo fulget, pluuiæ erunt & tonitrua, & hyemabit. Atrociſſime autem, cũ ex omnibus quatuor partibus cœli fulgurabit. Cum ab aquilone tantũ, in poſterum diem aquam portendit. Cum à ſeptentrione, uentum eum. Cum ab auſtro uel coro, aut fauonio nocte ſerena fulgurauerit, uentum & imbrẽ ex iiſdem regionibus demonſtrabit. Tonitrua matutina uentũ ſignificant, imbrẽ meridiana. Nubes cum ſereno cœlo feruntur, à quacunq; parte id fiet, expectẽtur uenti: ſi eodẽ loco globabuntur, appropinquante ſole diſcutiẽtur. Et hoc ſi ab Aquilone fiat, uentos: ſi ab auſtro, imbres portendent. Sole occidente, ſi ex utraq; parte eius cœlum petent, tẽpeſtatem ſignificabunt. Vehementius atræ ab oriente, in noctem aquam minantur: ab occidente, in poſterũ diem. Si nubes ut uellera lanæ ſpargentur multæ ab oriente, aquam in triduum præſagient. Cum in cacuminibus montium nubes conſident, hyemabit. Si cacumina pura fient, diſſerenabit. Nube grauida candicante, quod uocant tempeſtatem albam, grando imminebit. Cœlo quamuis ſereno, nubecula quamuis parua, uentum procelloſum dabit. Nebulæ è montibus deſcendentes, aut cœlo cadentes, uel in uallibus ſedentes, ſerenitatem promittũt. Ab his terreni ignes proxime ſignificant: pallidi namque murmurantesque tempeſtatum nuncij ſentiuntur, pluuiæ etiam, in lucernis fungi. Si flexuoſe uolitet flamma, uentum. Et lumina cum ex ſeſe flammas eliduut, aut uix accenduntur. Item cum in eo pendentes coaceruantur ſcintillæ, uel cum tollentibus ollas carbo adhæreſcit: aut cum contectus ignis è ſe fauillam diſcutit, ſcintillámue emittit: uel cum cinis in foco concreſcit, & cum carbo uehementer perlucet. Eſt & aquarũ ſignificatio. Mare ſi in tranquillo portu à curſu ſtabit, & murmurauerit intra ſe, uentum prædicit. Si identidẽ, & hyemem, & imbrem. Litora ripæq; ſi reſonabunt trãquillo, aſperã tempeſtatẽ. Item maris ipſius tranquillo ſonitus, ſpumæ'ue diſperſæ, aut aquæ bullãtes. Pulmones marini in pelago, plurium dierum hyemem portendunt. Sæpe & ſilentio intumeſcit, flatuq; altius ſolito iam intra ſe eſſe uentos fatetur. Equidẽ & montiũ ſonitus,

ſonitus, nemorumq́ue mugitus prædicunt. Et ſine aura quæ ſentiatur, folia ludentia. Lanugo populi aut ſpinæ uolitans, aquisq́ue pluma innatans. Atq; etiam in campis tempeſtatem uenturam præcedens ſuus fragor: cœli quidem murmur, non dubiam habet ſignificationem. Præſagiunt & animalia. Delphini tranquillo mari laſciuientes flatum, ex qua ueniunt parte: item ſpargentes aquam turbato, tranquillitatem. Loligo uolitans, conchæ adhæreſcentes, echini affigentes ſeſe, aut harena ſaburrantes, tẽpeſtatis ſigna ſunt. Ranæ quoque ultra ſolitum uocales. Et fulicæ matutino clangore. Item mergi anateſq́ue, pennas roſtro purgantes, uentum. Cæteræq́ue aquaticæ aues concurſantes. Grues in mediterranea feſtinantes. Mergi maria aut ſtagna fugientes. Grues ſilentio per ſublime uolãtes, ſerenitatem. Sic noctua in imbre garrula: at ſereno, tempeſtatem. Coruiq́ue ſingultu quodam latrantes, ſeq́ue concutientes, ſi continuabunt, uentos: ſi uero carptim uocem reſorbebũt, uentoſum imbrem. Graculi ſero à pabulis recedentes, hyemem. Et albæ aues cum congregabuntur. Et cum terreſtres uolucres cõtra aquam clangores dabunt, perfundẽtes ſeſe: ſed maxime cornix. Hirundo tam iuxta aquam uolitans, ut penna ſæpe percutiat. Quæq; in arboribus habitant, fugitantes in nidis ſuis. Et anſeres continuo clangore intempeſtiui. Ardea in medijs harenis triſtis. Nec mirum, aquaticas, aut in totum uolucres præſagia aeris ſentire. Pecora exultantia, & indecora laſciuia ludẽtia, eandem ſignificationem habent. Et boues cœlum olfactantes, ſeq́ue lambentes contra pilum. Turpeſq; porci alienos ſibi manipulos fœni lacerantes. Segniterq́ue & contra induſtriam ſuam abſconditæ formicæ, uel concurſantes aut oua progerentes. Item uermes terreni erumpentes. Trifolium quoque inhorreſcere, & folia contra tempeſtatem ſubrigere certum eſt. Necnon & in conuiuijs menſiſq; noſtris, uaſa quibus eſculentum additur, ſudorem repoſitorijs linquentia, diras tempeſtates prænunciant.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE LIBER XIX.

*

PROOEMIVM.

SIDERVM *quoque tempeſtatumq́ue ratio, uel imperitis facili, atque indubitato modo monſtrata eſt: uereq; intelligentibus non minus conferunt rura deprehendendo cœlo, quàm ſideralis ſcientia agro colendo. Proximam multi hortorum curam fecere. Nobis nũ protinus tranſire ad iſta tempeſtiuum uidetur. Miramurq́ue quoſdam ſcientiæ gratia, eruditionis ſuæ gloriam ex his petentes, tam multa præteriſſe, nulla mentione habita tot rerũ ſponte curaue prouenientium, præſertim cum pleriſq; earum pretio uſuq́ue uitæ maior etiam quàm frugibus perhibeatur autoritas. Atque ut à confeſſis ordiamur utilitatibus, quæq́ue non ſolum terras omnes, uerum etiam maria repleuere, ſeritur, ac dici neque inter fruges, neque inter hortenſia poteſt, linum. Sed in qua nõ occurret uitæ parte, quodue miraculum maius, herbã eſſe quæ admoueat Aegyptum Italiæ: intantum, ut Galerius à freto Siciliæ Alexandriã ſeptima die peruenerit, Babilius ſexta, ambo præfecti: æſtate uero proxima Valerius Marianus ex prætorijs ſenatoribus, à Puteolis nono die leniſſimo flatu? herbam eſſe quæ Gades ab Herculis columnis ſeptimo die Oſtiã afferat, & citeriorem Hiſpaniam quarto, prouinciã Narbonenſem tertio, Africam altero: quod etiam molliſſimo flatu cõtigit C. Flacco legato Vibij Criſpi proconſulis? Audax uita, ſcelerum plena, aliquid ſeri, ut uentos procellasq; recipiat: & parum eſſe fluctibus ſolis uehi. Iam uero nec uela ſatis eſſe maiora nauigijs. Sed quamuis amplitudini antennarum ſingulæ arbores ſufficiant, ſuper eas tamen addi uelorum alia uela: præterq; alia in proris, & alia in puppibus pandi, ac tot modis prouocari mortem. Denique tam paruo ſemine naſci, quod orbem terrarum ultro citroq; portet, tam gracili auena, tam non alte à terra tolli: neq; id uiribus ſuis necti, ſed paſſim tuſumq; & in mollitiem lanæ coactum, iniuria naturæ, ac ſumma audacia, & quò peruenire nulla execratio ſufficit, contra inuentorem dictum ſuo loco à nobis: cui ſatis non fuit hominem in terra mori, niſi periret & inſepultus. At nos priore libro imbres & flatus cauendos, frugũ cauſa fructuſq́ue, præmonebamus. Ecce ſeritur hominis manu, metitur eiuſdem hominis ingenio quod uentos in mari optet. Præterea ut ſciamus ſauiſſe pœnas, nihil gignitur facilius: ut ſentiamus nolente id fieri natura, urit agrum, deterioremq; ipſum facit.*

De lini ſatione, & generibus eius, & quomodo perficiatur, & de mappis, & lino non ardente, & quando primum in theatris uela. CAP. I.

S*Eritur ſabuloſis maxime, unoq́ue ſulco, nec magis feſtinat aliud. Vere ſatũ æſtate uellitur, & hanc quoq; terræ iniuriã facit. Ignoſcat tamẽ aliquis Aegypto ſerẽti, ut Arabiæ Indiæq; merces importet, itane & Galliæ cenſentur hoc reditu? monteſq; mari oppoſitos eſſe nõ eſt ſatis, & à latere Oceani obſtare ipſum quod uocãt inane? Cadurci, Caleti, Ruteni, Bituriges, ultimiq; hominũ exiſtimati Morini, imò uero Galliæ uniuerſæ uela texunt. Iã quidẽ & trãſrhenani hoſtes, nec pulchriorem aliam ueſtẽ eorum fœminæ nouere. Qua admonitione ſuccurrit quod M. Varro tradit, in Serranorum familia gentilitium eſſe, fœminas linea ueſte non uti. In Germania autẽ defoſſi atq; ſub terra id opus agũt. Similiter in Italia ratione alia inter Padũ Ticinũq; amnes, ubi à Setabi tertia in Europa lino palma: ſecũdã enim in uicino allianis capeſſunt retouina, & in Aemilia uia Fauẽtina. Candore allianis ſemper crudis Fauẽtina præferũtur: retouinis*

tenuitas

tenuitas ſumma denſitasq́;, candor æque ut Faucēinis, ſed lanugo nulla: quod apud alios gratiam, apud alios offenſionē habet. Neruoſitas filo æqualior penè quàm araneis, ſimiliuſq́;, cum dente libeat experiri: ideo duplex quàm cæteris pretium. Et Hiſpania citerior habet ſplendorem lini præcipuum, torrentis in quo politur natura, qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primum carbaſis repertis. Non dudum ex eadem Hiſpania Zoëlicum uenit in Italiam, plagis utiliſſimum. Ciuitas ea Callaciæ & Oceano propinqua. Eſt ſua gloria & Cumano in Campania, ad piſcium & alitum capturam. Eadem & plagis materia. Neque enim minores cunctis animalibus inſidias, quàm nobiſmetipſis lino tendimus. Sed Cumanæ plagæ concidunt apros, & hæ caſſēſue ferri aciem uincunt. Vidimuſq́; iam tantæ tenuitatis, ut annulum hominis cum epidromis tranſirent, uno portante multitudinem qua ſaltus cingerentur. Nec id maxime mirum, ſed ſingulæ earum ſtamina centeno quinquageno filo conſtare, ſicut paulo antè Iulio Lupo, qui in præfectura Aegypti obijt. Mirentur hoc, ignorantes in Aegyptij quondam regis, quem Amaſim uocāt, thorace in Rhodiorum inſula oſtendi in templo Mineruæ cccLxv. filis ſingula fila conſtare. Quod ſe expertum nuper Romæ prodidit Mutianus ter conſul, paruasq́; iam reliquias eius ſupereſſe hac experientium iniuria. Italia ex Pelignis etiāmnum lini honorem habet, ſed fullonū tantum in uſu. Nullum eſt candidius, lanæ'ue ſimilius, ſicut in culcitris præcipuam gloriam Cadurci obtinent. Galliarum hoc & tomenta pariter inuentum. Italiæ quidem mos etiam nunc durat in appellatione ſtramēti. Aegyptio lino minimum firmitatis, plurimum lucri. Quatuor ibi genera. Taniticum, ac Peluſiacum, Buticum, Tentyriticum, cum regionum nominibus in quibus naſcuntur. Superior pars Aegypti in Arabiam uergens, gignit fruticem, quem aliqui goſſipion uocant, plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. Paruus eſt, ſimilemq́; barbatæ nucis defert fructum, cuius ex interiore bōbyce lanugo netur. Nec ulla ſunt eis in candore mollitiaue præferenda. Veſtes inde ſacerdotibus Aegypti gratiſſimæ. Quartum genus Orchomenium appellant. Fit è paluſtri uelut harundine, duntaxat panicula eius. Aſia è geniſta facit lina ad retia præcipua, in piſcando durantia, frutice madefacto x. diebus. Aethiopes Indiq́; è malis, Arabes cucurbitis, in arboribus, ut diximus, genitis. Apud nos maturitas eius duobus argumentis intelligitur, intumeſcēte ſemine, aut colore flaueſcente. Tunc euulſum, & in faſciculos manuales colligatum, ſiccatur in ſole pendēs cōuerſis ſuperne radicibus uno die: mox quinque alijs, in contrarium inter ſe uerſis faſcium cacuminibus, ut ſemen in medium cadat. Inter medicamina huic us, & in quodā ruſtico ac prædulci Italiæ tranſpadanæ cibo, ſed iam pridem ſacrorum tātum gratia. Deinde poſt meſſem triticeam uirgæ ipſæ merguntur in aquam ſolibus tepefactam, pōdere aliquo depreſſæ. Nulli enim leuitas maior. Maceratas indicio eſt membrana laxatior. Iterumq́; inuerſa, ut prius, ſole ſiccantur. Mox areſactæ in ſaxo tunduntur ſtupario malleo. Quod proximum cortici fuit, ſtupa appellatur, deterioris lini, lucernarum ferè luminibus aptior. Et ipſa tamen pectitur ferreis hamis, donec omnis membrana decorticetur. Medullæ numeroſior diſtinctio, candore, mollitia. Linumq́; nere & uiris decorum eſt. Cortices quoque decuſſi clibanis & furnis præbent uſum. Ars depectendi digerendiq́;: Iuſtum eſt è quinquagenus faſcium libris quinas denas carminari. Iterum deinde in filo politur, illiſum crebro in ſilice ex aqua: textumq́; rurſus tunditur clauis, ſemper iniuria melius. Inuentum iam eſt etiam quod ignibus non abſumeretur. Viuum id uocant, ardenteſq́; in focis conuiuiorū ex eo uidimus mappas, ſordibus exuſtis ſplendeſcētes igni magis quàm poſſent aquis: Regum inde funebres tunicæ, corporis fauillam ab reliquo ſeparant cinere. Naſcitur in deſertis aduſtisq́; ſole Indiæ, ubi non cadūt imbres, inter diras ſerpentes: aſſueſcitq́; uiuere ardendo, rarum inuētu, difficile textu propter breuitatem. Rufus de cætero colos, ſplendeſcit igni. Cum inuentum eſt, æquat pretia excellentium margaritarum. Vocatur autem à Græcis asbeſtinum ex argumento naturæ. Anaxilaus autor eſt, linteo eo circundatam arborem, ſurdis ictibus, & qui non exaudiantur cædi. Ergo huic lino principatus in toto orbe. Proximus byſſino, mulierū maxime delitijs circa Elim in Achaia genito: quaternis denarijs ſcripula eius permutata quondam, ut auri, reperio. Linteorum lanugo, è uelis nauiū maritimarum maxime, in magno uſu medicinæ eſt, & cinis ſpodij uim habet. Eſt & inter papauera genus quoddam, quo candorem lintea præcipuum trahunt. Tentatum eſt tingi linum quoque, & ueſtium inſaniam accipere in Alexandri Magni primū claſſibus, Indo amne nauigantis, cum duces eius ac præfecti in certamine quodam uariaſſent inſignia nauium, ſtupueruntq́; littora flatu uerſicoloria implente. Velo purpureo ad Actium cum M. Antonio Cleopatra uenit, eodemq́ue effugit. Hoc fuit imperatoriæ nauis inſigne. Poſtea in theatris tantum umbram fecere: quod primus omnium inuenit Q. Catulus, cum Capitolium dedicaret. Carbaſina deinde uela primus in theatro duxiſſe traditur Lentulus Spinter Apollinaribus ludis. Mox Cæſar dictator totum forum Romanum intexit, uiamq́; ſacram ab domo ſua ad cliuum uſq; Capitolinum, quod munere ipſo gladiatorio mirabilius uiſum tradūt. Deinde & ſine ludis Marcellus Octauia ſorore Auguſti genitus, in ædilitate ſua, auunculo xi. Conſule Calen. Auguſti, uelis forū inumbrauit, ut ſalubrius litigantes conſiſterent: quantum mutatis moribus Catonis Cēſorij, qui ſternendū quoq; forum muricibus cenſuerat. Vela nuper colore cœli ſtellata per rudentes, terra etiam in amphitheatris principis Neronis rubente: in cauis ædium, & muſcū à ſole defendunt. Cætero manſit candori pertinax gratia. Honor

nor etiam & Troiano bello. Cur enim non & prælijs interſit, ut naufragijs? Thoracibus lineis paucos tamen pugnaſſe, teſtis eſt Homerus. Hinc fuiſſe & nauium armamenta apud eundem interpretantur eruditiores: quoniam cum ſparta dixit, ſignificauerit ſata.

De ſparti natura, & quando primum uſus eius, & quomodo perficiatur, & quæ ſine radice naſcantur, & uiuant. CAP. II.

SParti quidem uſus multa poſt ſecula cœptus eſt: nec ante Pœnorum arma, quæ primum Hiſpaniæ intulerunt. Herba & hæc ſponte naſcẽs, & quæ non queat ſeri, iuncusq; proprie aridi ſoli, uni terræ dato uitio. Nanq; id malum telluris eſt, nec aliud ibi ſeri aut naſci poteſt. In Africa exiguum & inutile gignitur. Carthaginienſis Hiſpaniæ citerioris portio, nec hæc tota, ſed quatenus parit, montes quoque ſparto operit. Hinc ſtrata ruſticis eorum, hinc ignes faceſque, hinc calciamina, & paſtorum ueſtis, animalibus noxium præterquàm cacuminũ teneritate. Ad reliquos uſus laborioſe euellitur, ocreatis cruribus, manibusque tectis manicis, conuolutum oſſeis ligneiſue conamẽtis. Nunc iam in hyemem uix. Facillime tamen ab Idibus Maijs in Iunias: hoc maturitatis tempus. Vulſum faſcibus in aceruo animatum biduo, tertio reſolutũ, ſpargitur in ſole, ſiccaturq;, & rurſus in faſcibus redit ſub tecta. Poſtea maceratur aqua, marina optime, ſed & dulci, ſi marina deſit. Siccatumq; ſole iterum rigatur, ſi repente urgeat deſiderium, perfuſum calida in ſolio, ac ſiccatum ſtans compẽdium operæ fatetur. Hoc autem tunditur, ut fiat utile, præcipue in aquis marique inuictum. In ſicco præferunt è canabi funes. At ſpartum alitur etiam demerſum, ueluti natalium ſitim penſans. Eſt quidem eius natura interpollis, rurſusq; quàm libeat uetuſtum nouo miſcetur. Verumtamen complectatur animo, qui uolet miraculum æſtimare, quanto ſit in uſu omnibus terris nauium armamentis, machinis ædificationum, alijsq; deſiderijs uitæ. Ad hos omnes uſus quæ ſufficiant, minus xxx. M. paſſ. in latitudinem à littore Carthaginis nouæ, minusq; in longitudinem eſſe reperientur. Longius uehi impendia prohibent. Iũco Græcos ad funes uſos nomini credamus, quo herbam eam appellant: poſtea palmarum folijs philyraq;, manifeſtum eſt: & inde tranſlatum à Pœnis ſparti uſum, perquàm ſimile ueri eſt. Theophraſtus autor eſt, eſſe bulbi genus circa ripas amnium naſcens, cuius inter ſummum corticem eamq; partem qua ueſcuntur, eſſe laneam naturam, ex qua mapalia ueſteſq; quædam conficiantur. Sed neq; regionem in qua id fiat, neque quicquam diligentius, præterquam eriophoron id appellari, in exemplaribus, quæ quidem inuenerim, tradit: neq; omnino ullam mentionem habet ſparti, cuncta cura magna perſecutus ccccxc. annis ante nos, ut iam & alio loco diximus. quo apparet, poſt id temporis ſpatium in uſum ueniſſe ſpartum. Et quoniam à miraculis rerum cœpimus, ſequemur eorum ordinem, in quibus uel maximum eſt, aliquid naſci aut uiuere ſine ulla radice. Tubera hæc uocantur, undiq; terra circumdata, nullisq; fibris nixa, aut ſaltem capillamentis, nec utiq; extuberante loco in quo gignuntur, aut rimas agente, neq; ipſa terræ cohærent. Cortice etiam includuntur, ut planè nec terram eſſe poßimus dicere, neq; aliud quàm terræ callum. Siccis hæc ferè & ſabuloſis locis frutectoſiſq; naſcuntur. Excedunt ſæpe magnitudinem mali cotonei, etiam librali pondere. Duo eorum genera, harenoſa dentibus inimica, & altera ſyncera. Diſtinguuntur & colore, ruffo nigroq;, & intus candido, laudatißima Africæ. Creſcant, ánne, uitium id terræ (neq; enim aliud intelligi poteſt) ea protinus globetur magnitudine qua futurum eſt: & uiuántne, an non, haud facile arbitror intelligi poſſe. Putreſcendi enim ratio communis eſt ijs cum ligno. Lartio Licinio prætorio uiro iura reddenti in Hiſpania Carthagine, paucis his annis ſcimus accidiſſe, mordenti tuber, ut deprehenſus intus denarius primos dentes inflecteret. Quo manifeſtum erit, terræ naturam in ſe globari: quod certum eſt ex ijs, quæ naſcantur & ſeri non poßint.

De miſy, & tuberibus: de fungis pezicis, laſerpitio, & magydari, & rubia, & radicula. CAP. III.

SImile eſt quod in Cyrenaica prouincia uocant miſy, præcipuum ſuauitate odoris ac ſaporis, ſed carnoſius: & quod in Thracia ceraunium. De tuberibus hæc traduntur peculiariter: Cum fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tunc naſci, & maxime è tonitribus, nec ultra annum durare, tenerrima autem uerno eſſe. Quibuſdam locis accipiantur riguis & ſeruntur, ſicut Mitylenis negant naſci niſi exundatione fluminum inuecto ſemine ab Tiaris. Eſt autem is locus in quo plurima naſcũtur. Aſiæ nobilißima circa Lampſacum & Alopeconeſum, Græciæ uero circa Elin. Sunt & in fungorum genere à Græcis dicti pezicæ, qui ſine radice aut pediculo naſcuntur. Ab his proximum dicetur autoritate clarißimum laſerpitiũ; quod Græci ſilphion uocant, in Cyrenaica prouincia repertum: cuius ſuccum uocant laſer, magnificum in uſu medicamentisque, & ad pondus argentei denarij penſum. Multis iam annis in ea terra non inuenitur: quoniam publicani, qui paſcua conducunt, maius ita lucrum ſentientes, depopulantur pecorum pabulo. Vnus omnino caulis noſtra repertus memoria, Neroni principi miſſus eſt. Si quando incidit pecus in ſpem naſcentis, hoc deprehenditur ſigno: oue cum comederit dormiente protinus, capra ſternuente. Diuq; iam non aliud ad nos inuehitur laſer, quàm quod in Perſide aut Media & Armenia naſcitur large, ſed multo infra Cyrenaicum: id quoque adulteratum gummi, aut ſagopenio, aut faba fracta. Quo minus omittendum uidetur, C. Valerio, M. Herennio COSS. Cyrenis aduecta Romam publice laſerpitij pondo xxx. Cæſarem uero dictatorem initio belli ciuilis, inter aurum argentumque protuliſſe ex ærario laſerpitij pondo cxi. Id a-

pud autores Græciæ euidentiſsimos inuenimus natum imbre piceo repente madefacta tellure, circa Heſperidum hortos Syrtinq; maiorem, ſeptem annis ante oppidum Cyrenarum, quod conditum eſt urbis noſtræ anno cxliij. Vim autem illam per quatuor millia ſtadiûm Africæ ualuiſſe. In ea laſerpitium gigni ſolitum, rem feram ac contumacem: & ſi coleretur, in deſerta fugiẽtem: radice multa craſſaque, caule ferulaceo, haud ſimili craßitudine. Huius folia maſpetum uocabant, apio maxime ſimilia. Semen erat foliaceum, folium ipſum uere deciduũ. Veſci pecora ſolita, primoq; purgari, mox pingueſcere, carne mirabilem in modum iucũda. Poſt folia amiſſa, caule ipſo & homines ueſcebantur decocto, aſſo, elixoq;: eorum quoque corpora xl. primis diebus purgante à uitijs omnibus. Succus duobus modis capiebatur, è radice atq; caule. Et hæc duo erãt nomina, rhizias, atq; caulias, uilior ille ac putreſcens. Radice cortex niger, & ad mercis adulteria. Succum ipſum in uaſa coniectum, admixto furfure, ſubinde cõcutiendo ad maturitatem perducebãt: ni ita feciſſent, putreſcentem. Argumentum erat maturitatis, color, ſiccitasq; ſudore finito. Alij tradunt laſerpitij radicem fuiſſe maiorem cubitali, tuberque in ea ſuper terram. Hoc inciſo, profluere ſolitum ſuccum ceu lactis, ſupernato caule, quem magydarin uocarunt. Folia aurei coloris pro ſemine fuiſſe, cadentia à canis ortu, auſtro flante. Ex his laſerpitium naſci ſolitum, annuo ſpatio & radice & caule conſummantibus ſeſe. Hoc & circumfodi ſolitum prodidere. Nec purgari pecora, ſed ægra ſanari, aut protinus mori, quod in paucis accidere. Perſico ſilphio prior opinio congruit. Alterum genus eſt quod magydaris uocatur, tenerius & minus uehemens, ſine ſucco: quod circa Syriam naſcitur, non proueniens in Cyrenaica regione. Gignitur & in Parnaſo monte copioſius, quibuſdam laſerpitium uocantibus, per quæ omnia adulteratur rei ſaluberrimæ utiliſsimæque autoritas. Probatio ſynceri prima in colore modice ruffo, & cum frangitur, candido intus, mox tranſlucente: gutta aquæ ſaliuaq; liqueſcit. Vſus in multis medicaminibus. Sunt etiámnum duo genera, non niſi ſordido nota uulgo, cum quæſtu nullo polleant. In primis rubia, tingendis lanis & corijs neceſſaria. Laudatiſsima Italica, & maxime ſuburbana, & omnes penè prouinciæ ſcatent ea. Sponte prouenit, ſeriturque ſimilitudine eruiliæ. Verum ſpinoſus ei caulis: geniculatus hic eſt, quinis circa articulos in orbe folijs. Semen eius rubrum eſt. Quos in medicina uſus habeat, ſuo dicemus loco. At quæ uocatur radicula, lauandis demum lanis ſuccum habet: mirum, quantum conferens candori mollitiæque. Naſcitur ſatiua ubiq;, ſed ſponte præcipua in Aſia Siriaq;, ſaxoſis & aſperis locis. Trans Euphratem tamen laudatiſsima, caule ferulaceo tenui, & ipſo cibis indigenarum expetito, & tingenti quicquid ſit, cum quo decoquatur, folio oleæ. Struthion Græci uocant, floret æſtate, grata aſpectu: uerum ſine odore, ſpinoſa, & caule lanugino ſo. Semen ei nullum, radix magna, quæ conciditur ad quem dictum eſt uſum.

De hortorum cura, & digeſtio terræ naſcẽdium præter fruges & frutices. CAP. IIII.

AB his ſupereſt reuerti ad hortorum curam; & ſuapte natura memorandam, & quoniam antiquitas nihil prius mirata eſt, quàm Heſperidum hortos, ac regum Adonis & Alcinoi, itémque penſiles, ſiue illos Semiramis, ſiue Aſſyriæ rex Cyrus fecit, de quorum opere alio uolumine dicemus: Romani quidem reges ipſi coluere. Quippe etiam ſuperbus Tarquinius nuncium illum ſæuum atque ſanguinarium filio remiſit ex horto. In xij. tabulis legum noſtrarum nuſquam nominatur uilla, ſemper in ſignificatione ea hortus: in horti uero heredium. Quam rem comitata eſt & religio quædam: hortosq; & fores tantum contra inuidentium effaſcinationes dicari uidemus. In remedio ſatyrica ſigna, quanquam hortos tutelæ Veneris aßignante Plauto. Iam quidam hortorum nomine in ipſa urbe delicias, agros, uillasq; poßident. Primus hoc inſtituit Athenis Epicurus otij magiſter. Vſque ad eum, moris non fuerat in oppidis haberi rura. Romæ quidem per ſe hortus ager pauperis erat. Ex horto plebei macellum, quanto innocentiore uictu? Mergi enim credo in profunda ſatius eſt, & oſtrearum genera naufragio exquiri, aues ultra Phaſidem amnem peti, & fabuloſo quidem terrore tutas, imò ſic pretioſiores, alias in Numidiam atq; Aethiopiæ ſepulchra: aut pugnare cum feris, mandiq; capientem quod mandat alius. At hercule quàm uilia hæc, quàm parata uoluptati ſatietatiq;, niſi eadem quæ ubiq; indignatio occurreret? Ferẽdum ſanè fuerit exquiſita naſci poma, alia ſapore, alia magnitudine, alia monſtro, pauperibus interdicta: inueterari uina, ſaccisque caſtrari: nec cuiquam adeo longam eſſe uitam, ut non ante ſe genita potet: è frugibus quoq; quoddam alimentum ſibi excogitaſſe luxuriam, ac medullam tantum earum, ſuperq; piſtrinarum operibus & cælaturis uiuere, alio pane procerum, alio uulgi, tot generibus uſq; ad infimam plebem deſcendente annona. Etiámne in herbis diſcrimen inuentum eſt, opesq; differentiam fecere in cibo, etiam uno aſſe uenali? In his quoq; aliqua ſibi naſci tribus negant, caule in tantum ſaginato, ut pauperis menſa non capiat. Sylueſtres fecerat natura corrudas, ut quiſque demeteret paßim. Ecce altiles ſpectantur aſparagi. Et Rauenna ternos libris rependit. Heu prodigia uentris. Mirum eſſet non licere pecori carduus ueſci, non licet plebei. Aquæ quoq; ſeparantur: & ipſa naturæ elementa ui pecuniæ diſcreta ſunt. Hi niues, illi glaciem potant, pœnasque montium in uoluptatem gulæ uertunt. Seruatur algor æſtibus, excogitaturque ut alienis menſibus nix algeat. Decoquunt alij aquas, mox & illas hyemant. Nihil itaque homini ſic, quomodo rerum natura placet. Etiámne herba aliqua diuitijs tantum naſcitur? Nemo Sacros Auentinosque montes, & iratæ plebis ſeceſſus cir

ſus circumſpexerit. Mors enim certe æquabit quos pecunia ſuperauerit. Itaque hercule nullum macelli uectigal maius fuit Romæ, clamore plebis incuſantis apud omnes principes, donec remiſſum eſt portorium mercis huius: compertumq́; non aliter quæſtuoſius cẽſum haberi aut tutius, ac minore fortunæ iure, cum credatur penſio ea pauperum. Is in ſolo ſponſor eſt, & ſub dio reditus, ſuperficiesq́; cœlo quocunq; gaudens. Hortorum Cato prædicat caules. Hinc primum agricolæ æſtimabantur priſci, & ſic ſtatim faciebant iudicium, nequam eſſe in domo matremfamiliâs (etenim hæc cura fœminæ dicebatur) ubi indiligens eſſet hortus. Quippe è carnario aut macello uiuendum eſſe. Nec caules, ut nunc, maxime probabant, damnantes pulmentaria quæ egerent alio pulmentario. Id erat oleo parcere. Nam gari deſideria etiam erant in exprobratione. Horti maxime placebant, quia non egerent igni, parcerentq́; ligno, expedita res & parata ſemper: unde & acetaria appellantur, facilia concoqui, nec oneratura ſenſum cibo, & quæ minime accenderent deſiderium panis. Pars eorum ad condimenta pertinens, fatetur domi uerſuram fieri ſolitam, atque non Indicum piper quæſitum, quæq; trans maria petimus. Iam in feneſtris ſuis plebs urbana in imagine hortorum quotidiana oculis rura præbebãt, antequam præfigi proſpectus omnes coëgit multitudinis innumeræ ſæua latrocinatio. Quam ob rem ſit aliquis & his honos, néue autoritatem rebus uilitas adimat, cum præſertim etiam cognomina procerum inde nata uideamus: Lactucinosq́; in Valeria familia non puduiſſe appellari: & contingat aliqua gratia operæ curæque noſtræ, Virgilio quoque confeſſo, quàm ſit difficile uerborum honorem tam paruis perhibere. Hortos uilla iũgendos non eſt dubium, riguosq́ue maxime habendos, ſi contingat profluo amne. Si minus, è puteo pertica, organiſue neumaticis, uel tollenonum hauſtu rigãdos. Solum proſcindendum à fauonio, in autumnum præparandum eſt poſt xiiij. dies, iterandumq́ue ante brumam. Octo iugerum operis palari iuſtum eſt. Fimum tres pedes alte cum terra miſceri, areis diſtingui, eaſq́; reſupinis puluinorum toris, ambire ſingulas tramitum ſulcis, quà detur acceſſus homini, ſcatebriſq́ue decurſus. In hortis naſcentium alia bulbo commendantur, alia capite, alia caule, alia folio, alia utroq;, alia ſemine, alia cortice, alia cute, aut cartilagine, alia carne, alia tunicis carnoſis. Aliorum fructus in terra eſt, aliorum & extra, aliorum non niſi extra. Quædam iacent creſcuntq́;, ut cucurbitæ & cucumis. Eadem & pendent, quanquam grauiora multo etiam ijs quæ in arboribus gignuntur. Sed cucumis cartilagine. Cortex huic uni maturitate tranſit in lignum. Terra conduntur rhaphani, napiq́;, & rapa, atque alio modo inulæ, ſiſer, paſtinacæ. Quædam uocabimus ferulacea, ut anethum, maluas: Nanque tradunt autores, in Arabia maluas ſeptimo menſe arboreſcere, baculorum uſum præbere extemplo. Sed & arbor eſt malua in Mauritania Lixi oppidi æſtuario, ubi Heſperidum horti fuiſſe produntur cc. paſſ. ab Oceano, iuxta delubrum Herculis, antiquius Gaditano, ut ferunt. Ipſa altitudinis pedum xx. craſſitudinis quam circumplecti nemo poſſit. In ſimili genere habebitur & cannabis. Nec non & carnoſa aliqua appellabimus, ut ſpongias in humore pratorum enaſcentes. Fungorum enim callum, in ligni arborumq́; natura diximus, & alio genere tuberum paulo antè.

Natura & genera, & hiſtoria naſcentium in hortis rerum. CAP. V.

Cartilaginei generis, extraque terram eſt cucumis, mira uoluptate Tiberio principi expetitus. Nullo quippe non die contigit ei, penſiles eorum hortos promouentibus in ſolem rotis olitoribus: rurſusq́ue hybernis diebus intra ſpecularium munimenta reuocãtibus. Quin & lacte mulſo ſemine eorum biduo macerato, apud antiquos Græciæ autores ſcriptum eſt ſeri oportere, ut dulciores fiant. Creſcunt qua coguntur forma. In Italia uirides & quàm minimi, in prouincijs quàm maximi & citrini aut nigri. Placent copioſiſſimi Africæ, grandiſſimi Mœſiæ: cum magnitudine exceſſere, pepones uocantur. Viuũt hauſti in ſtomacho in poſterum diem, nec perfici queunt in cibis, non inſalubres tamen plurimum. Natura oleum odere mire, nec minus aquas diligunt. Deſecti quoque, ad eas modice diſtantes adrepunt, contrà oleum refugiunt: aut ſi quid obſtet, uel ſi pendeant, curuantur. Idq́; uel una nocte deprehenditur, ſi uas cum aqua ſubijciatur à quatuor digitorum interuallo deſcendentibus ante poſterum diem: at ſi oleũ eodẽ modo ſit, in hamos curuatis. Iidem in fiſtula flore demiſſo, mira longitudine creſcunt. Ecce cum maxime noua forma eorum in Cãpania prouenit, mali cotonei effigie. Forte primo natum ita audio unum, mox ſemine ex illo genus factũ, melopepones uocant. Non pendent hi, ſed humi rotundantur. Mirum in his, præter figuram coloremq́;, & odorem, quod maturitatem adepti, quanquam non pẽdentes, ſtatim à pediculo recedunt. Columella ſuum tradit commentum, ut toto anno contingant: Fruticem rubi quàm uaſtiſſimum in apricum locum transferre, & recidere, duûm digitorum relicta ſtirpe, circa uernum æquinoctium: ita in medullæ rubi ſemine cucumeris inſito, terra minuta fimoq́ue circumaggeratas reſiſtere frigori radices. Cucumerum Græci tria genera fecere: Laconicum, Scytalicum, Bœoticum. Ex his tantum Laconicum aqua gaudere. Sunt qui herba, quæ uocatur culix nomine, trita, ſemen eorum maceratum ſeri iubeant, ut ſine ſemine naſcantur. Similis & cucurbitis natura, duntaxat in naſcẽdo. Aequè hyemem odere. Amant rigua ac fimum. Seruntur ambo ſemine in terra ſeſquipedali foſſura, inter æquinoctium uernum & ſolſtitium: Parilibus tamen aptiſſime. Aliqui malunt ex Calend. Martij cucurbitas, & Nonis cucumeres, & per quinquatrus ſerere, ſimili modo repantibus flagellis, ſcandentes parietum aſpera in te-

ctum uſq;, natura ſublimitatis auida. Vires ſine adminiculo ſtandi non ſunt, uelocitas pernix, leui umbra cameras ac pergulas operiens. Inde hæc duo prima genera: Camerarium, & plebeiũ, quod humi repit. In priore mire tenui pediculo libratur pondus immobile auræ. Cucurbita quoque omni modo faſtigatur, uaginis maxime utilibus, coniecta in eas poſtquam defloruit. Creſcit qua cogitur forma, plerunq; & draconis intorti figura. Libertate uero penſili conceſſa, iã uiſa eſt ix. pedum longitudinis. Particulatim cucumis floret, ſibi ipſe ſuperfloreſcens, & ſicciores locos patitur, candida lanugine obductus, magiſq; cum creſcit. Cucurbitarum numeroſior uſus. Et primus caulis in cibo. Atque ex eo in totum natura diuerſa. Nuper in balinearum uſum uenere urceorum uice, iampridem uero etiã cadorum ad uina condenda. Cortex uiridis tener. Deraditur nihilominus in cibis. Cibus ſaluber ac lenis pluribus modis exiſtimatur, qui perfici humano uentre non queant, ſed non intumeſcant. Semina quæ proxima collo fuerint, proceras pariunt: item ab imis, ſed nõ comparandas ſupradictis: quæ in medio, rotundas: quæ in lateribus, craſſas breuioreſq;. Siccantur in umbra, & cum libeat ſerere, in aqua macerantur. Cibis quo longiores tenuioreſq;, eo gratiores. Et ob id ſalubriores quæ pendendo creuere, minimumq; ſeminis tales habent, duritia eius in cibis gratiam terminante. Eas quæ ſemini ſeruentur, ante hyemem præcidi non eſt mos. Poſtea fumo ſiccantur, condendis hortenſiorum ſeminibus ruſticæ ſupellectili. Inuenta eſt ratio, qua cibis quoque ſeruarentur, eodemq; modo cucumis, uſque ad alios penè prouentus, & id quidem in muria fit. Sed & ſcrobe, opaco in loco harena ſubſtrato, fœnóque ſicco opertos, ac deinde terra, uirides ſeruari eradunt. Sunt & ſylueſtres in utroq; genere, & omnibus ferè hortenſibus. Sed & his medica tantum natura eſt. Quam ob rem differentur in ſua uolumina. Reliqua cartilaginum naturæ terra occultantur omnia. In quibus de rapis abunde dixiſſe poteramus uideri, niſi medici maſculini ſexus facerent in his rotunda: latiora uero & concaua fœminini, præſtantiora ſuauitate, & ad condiendum faciliora, quæ ſæpius ſata tranſeunt in marem. Iidem naporum v. genera fecere: Corinthium, Cleonæum, Liothaſium, Bœoticum, & quod per ſe uiride dixerunt. Ex iis in amplitudinem adoleſcit Corinthium, nuda ferè radice. Solum enim hoc genus ſuperne tendit, non ut cætera in terram. Liothaſium quidam Thracium appellant, frigorum patientiſsimum. Ab eo Bœoticum dulce eſt, rotunditate etiam breui notabile, neque ut Cleonæum prælongum. In totum quidem, quorũ tenuiora folia, ipſi quoque dulciores, quorum ſcabra & anguloſa & horrida, amariores. Eſt præterea genus ſylueſtre, cuius folia ſunt erucæ ſimilia. Palma Romæ Amiterninis datur, inde Nurſinis, tertia noſtratibus. Cætera de ſatu eorum in rapis dicta ſunt. Cortice & cartilagine conſtant raphani: multúſque eorum cortex craſſior etiam quàm quibuſdam arborum. Amaritudo plurima illi eſt & pro craſsitudine corticis. Cætera quoq; aliquando lignoſa. Et uis mira colligendi ſpiritum, laxandíque ructum. Ob id cibus illiberalis, utique ſi proxime olus mandatur: ſi uero cum oliuis drupis, rarior ructus fit, minuſque fœtidus. Aegypto mire celebratur propter olei fertilitatem, quod è ſemine eius faciunt. Hoc maxime cupiunt ſerere, ſi liceat: quoniã & quæſtus plus quàm è frumento, & minus tributi eſt, nullumque copioſius oleum. Genera rhaphani Græci fecere tria foliorum differentia, criſpi, atque læuis, & tertium ſylueſtre. Atque huic læuia quidem, ſed breuiora ac rotunda, copioſaque atque fruticoſa: ſapor autem aſper, & medicamenti inſtar ad eliciendas aluos. Et in prioribus tamen differẽtia ſeminis eſt, quoniam aliqua peius, aliqua admodum exiguum ferunt. Hæc uitia non cadunt niſi in criſpa folia. Noſtri alia fecere genera. Algidenſe à loco, longum atque trãslucidum. Alterum rapi figura quod uocant Syriacum, ſuauiſsimum ferè ac tenerrimum, hyemiſque patiens. Præcipuum tamen eſt, quod è Syria non pridem aduectum apparet, quoniam apud autores non reperitur, id autem tota hyeme durat. Etiámnum unum ſylueſtre Græci agrion uocant, Pontici armon, alij leucen, noſtri armoraciam, fronde copioſius quàm corpore. In omnibus autem probandis maxime ſpectantur caules. Immitium enim rotundiores craſsioreſque, ac longis canalibus. Folia ipſa triſtiora, & angulis horrida. Serĩ uult rhaphanus terra ſoluta, humida. Fimum odit, palea contentus. Frigore adeo gaudet, ut in Germania infantium puerorum magnitudinem æquet. Seritur poſt Idus Feb. ut uernus ſit, iterumque circa Vulcanalia, quæ ſatio melior. Multi & Martio & Aprili ſerunt, & Septembri. Incipiente incremento, confert alterna folia circumobruere, ipſos uero accumulare. Nam qui extra terram emerſit, durus fit atque fungoſus. Ariſtomachus detrahi folia per hyemem iubet, & ne lacunæ ſtagnent accumulare: ita in æſtatem grandeſcere. Quidam prodidere, ſi palo adacto cauerna palea inſternatur ſex digitorum altitudine, deinde in ſemen fimumq; & terra congeratur, ad magnitudinem ſcrobis creſcere. Præcipue tamen ſalſis aluntur. Itaq; etiam talibus aquis irrigantur, & in Aegypto nitro ſparguntur, ubi ſunt ſuauitate præcipui. In totum quoque ſalſugine amaritudo eorum eximitur, fiuntq; coctis ſimiles. Nanque & cocti dulceſcunt, & in naporum uicem tranſeunt. Crudos medici ſuádent ad colligenda acria uiſcerum dandos cum ſale ieiunis eſſe, atque ita uomitionibus præparant meatum. Tradunt & præcordijs neceſsarium hunc ſuccũ, quando phthiſin cordi intus inhærentem, nõ alio potuiſſe depelli cõpertum ſit in Aegypto, regibus corpora mortuorum ad ſcrutandos morbos inſecantibus. Atque ut eſt Græca uanitas, fertur in templo Apollinis Delphis adeo cæteris cibis prælatus rhaphanus, ut ex auro dicaretur, beta ex argento, rapum è plumbo. Scires non ibi genitum

genitum Manium Curium imperatorem, quem Samnitium legatis aurum repudiaturo afferentibus, rapum torrentem in foco inuentum annales noſtri prodidere. Scripſit & Moſchion Græcus unum de rhaphano uolumen. Vtiliſſimi in cibus hyberno tempore exiſtimantur: ijdemq́; dentibus ſemper inimici, quoniam atterant. Ebora certe poliunt. Odium his cum uite maximum, refugitq́; iuxtà ſatos. Lignoſiora ſunt reliqua, in cartilaginum genere à nobis poſita. Mirumq́; omnibus uehementiam ſaporis ineſſe. Ex ijs paſtinacæ unum genus agreſte ſponte prouenit, ſtaphilinos Græce dicitur. Alterum ſeritur radice uel ſemine, primo uere uel autumno, ut Hygino placet Februario, Auguſto, Septembri, Octobri, ſolo quàm altiſſime refoſſo. Annicula utilis eſſe incipit, bima utilior, gratior autumno, patinisq́; maxime. Et ſic quoq; uirus illi intractabile eſt. Hibiſcum à paſtinaca gracilitate diſtat, damnatum in cibis, ſed medicinæ utile. Eſt & quartum genus in eadem ſimilitudine paſtinacæ, quam noſtri gallicam uocant. Græci uero daucon: cuius genera etiam quatuor fecere. Inter medica dicendum ſiſer, & ipſum Tiberius princeps nobilitauit, flagitans omnibus annis à Germania. Gelduba appellatur caſtellum Rheno impoſitum, ubi generoſitas præcipua. Ex quo apparet frigidis locis conuenire. Ineſt longitudine neruus, qui decoctis extrahitur, amaritudinis tamen magna parte relicta: quæ mulſo in cibis temperata, etiam in gratiam uertitur. Neruus idem & paſtinacæ maiori, duntaxat anniculæ. Siſerus ſatus menſibus, Februario, Martio, Aprili, Auguſto, Septembri, Octobri. Breuior his eſt, ſed toroſior amariorq́; inula, per ſe ſtomacho inimiciſſima: eadem dulcibus mixtis ſaluberrima. Pluribus modis auſteritate uicta gratiam inuenit. Nanq; & in pollinem tunditur arida, liquidoq́; dulci temperatur: & decocta poſca, aut aſſeruata, uel macerata pluribus modis, & tunc mixta defruto, aut ſubacta melle, uuíſue paſſis, aut pinguibus caryotis. Alio rurſus modo cotoneis, malis, uel ſorbis, aut prunis, aliquãdo pipere aut thymo uariata, defectus præcipue ſtomachi excitat, illuſtrata maxime Iuliæ Auguſtæ quotidiano cibo. Superuacuũ eius ſemẽ, quoniã oculis ex radice exciſis, ut harũdo ſeritur. Et hæc autẽ ſeritur, & ſiſer, et paſtinaca utroq; tẽpore, uere & autumno, magnis ſeminũ interuallis, nullàue minus quàm ternorũ pedum, quoniam ſpatioſe fruticat. Siſer autem transferre melius. Proxima his eſt bulborum natura, quos Cato in primis ſerendos præcipit, celebrans Megaricos. Verum nobiliſſima eſt ſcilla, quanquam medicamini nata, acetoq́; exacuendo. Nec ulli amplitudo maior, ſicut nec uis aſperior. Duo genera medica: Maſculus albis folijs, fœmina nigris: Et tertium genus eſt cibis gratum: Epimenidum uocatur, anguſtius folio, ac minus aſpero. Seminis plurimum omnibus. Celerius tamen proueniunt ſatæ bulbis circa latera natis. Et ut creſcant, folia quæ ſunt his ampla, deflexa circà obruuntur. Ita ſuccum omnem in ſe trahunt capita. Sponte naſcuntur copioſiſſime in Balearibus Ebuſoq́; inſulis, ac per Hiſpanias. Vnum de ijs uolumen condidit Pythagoras philoſophus, colligens medicas uires, quas proximo reddemus libro. Reliqua bulborũ genera differunt colore, magnitudine, ſuauitate. Quippe cum quidam crudi mandãtur, ut in Cherroneſo Taurica. Poſt hos in Africa nati maxime laudantur, mox Apuli. Genera Græci hæc fecere. Bulbinem, ſetanion, pythion, acrocorion, ægilopa, ſiſyrinchion. In hoc mirum, imas eius radices creſcere hyeme: uerno autem cum apparuerit uiola, minui & contrahi, tum deinde bulbum pingueſcere. Eſt inter genera, quod in Aegypto aron uocant, ſcyllæ proximum amplitudine, folijs lapathi, caule recto duũm cubitorum, baculi craſſitudine, radice mollioris naturæ, quæ edatur & cruda. Effodiuntur bulbi ante uer, aut deteriores illico fiunt. Signum maturitatis, folia inareſcentia ab imo. Vetuſtiores improbant. Item paruos & longos. Contra rubicundis rotundioribusq́; laus, & grandiſſimis. Amaritudo pleriſq; in uertice eſt. Media eorum dulcia. Bulbos non naſci, niſi ex ſemine, priores tradiderunt. Sed & Præneſtinis campis ſponte naſcuntur, ac ſine modo etiam in Remorum aruis.

De hortenſium herbarum radicibus, folijs, floribus, coloribus. CAP. VI.

HOrtẽſibus omnibus ferè ſingulæ radices, ut rhaphano, betæ, apio, maluæ. Ampliſſima autem lapatho, ut quæ deſcendat ad tria cubita. Syluestri minores, tumidæ. Effoſſa quoq; diu uiuit. Quibuſdam tamen capillata, ut apio, maluæ. Quibuſdam ſurculoſæ, ut ocymo. Alijs carnoſa ut betæ, aut magis etiámnum croco. Aliquibus ex cortice & carne conſtant, ut rhaphano, & rapis. Quorundã geniculata ſunt, ut graminis. Quæ rectam non habent radicem, ſtatim plurimis nituntur capillamentis, ut atriplex, & blitum. Scilla autem & bulbi, & cepe, & allium, non niſi in rectũ radicantur. Sponte naſcentium quædam numeroſiora ſunt radice quàm folio, ut aſpalax, perdicium, crocum. Florent cum fraxino ſerpillum, abrotanum, napi, rhaphani, menta, ruta, & cætera quidẽ cum cœpere defloreſcunt. Ocymum autem particulatim & ab imo incipit: qua de cauſa diutiſſime floret. Hoc & in Heliotropio herba euenit. Flos alijs candidus, alijs luteus, alijs purpureus. Folia cadunt à cacuminibus, origano, inulæ, & aliquando rutæ iniuria læſæ. Maxime concaua ſunt cepæ, gethyo. Allium cepasque inter deos iniurando habet Aegyptius. Cepe genera apud Græcos, ſardia, ſamothracia, alſidena, ſetania, ſchiſta, Aſcalonia, ab oppido Iudææ nominata. Omnibus etiam odor lacrymoſus, & præcipue Cyprijs, minime Gnidijs. Omnibus corpus totum pinguitudinis carum cartilagine. E cunctis ſetania minima, excepta tuſculanæ, ſed dulcis. Schiſta autem & aſcalonia condiuntur. Schiſtam hyeme cum coma ſua relinquunt, uere folia detrahunt, & alia ſubnaſcuntur ijſdem diuiſuris: unde & nomen. Hoc exemplo reliquis quoq; ge-

neribus detrahi iubent, ut in capita creſcant potius quàm in ſemina. Aſcaloniarum propria natura. Etenim uelut ſteriles ſunt ab radice, & ob id ſemine ſeri illas, non deponi, iuſſere Græci. Præterea ſerius circa uer cum germinant transferri, ita craſſeſcere, & tunc properare præteriti temporis penſitatione. Feſtinandũ autem in his eſt, quoniam matura celeriter putreſcũt. Si deponantur, & caulem emittunt & ſemen, ipſæq; euaneſcunt. Eſt & colorum differẽtia. Samo enim & Sardibus candidiſſima proueniunt. Sũt in honore & Cretica, de quibus dubitant an eadem ſint quæ Aſcaloniæ: quoniam ſatu capita craſſeſcunt: depoſitu, caules & ſemina. Diſtant ſapore tãtum dulci. Apud nos duo prima genera. Vnum condimentarium, quod illi gethyon, noſtri pallacanam uocant. Seritur menſibus Martio, Aprili, Maio. Alterum capitatum æque ab æquinoctio autumni, uel à fauonio. Genera eius auſteritatis ordine, Africana, Gallica, Tuſculana, Amiternina. Optima autem quæ rotundiſſima. Item ruffa acrior quàm candida, ſicca, quàm uiridis, & cruda quàm cocta, ſicca quàm condita. Seritur Amiternina frigidis & humidis locis, & ſola allij modo capite, reliquæ ſemine. Proximaq; æſtate nullum ſemen emittunt, ſed caput tantum quod inareſcit. Sequenti autem anno permutata ratione ſemen gignitur, caput ipſum corrumpitur. Ergo omnibus annis ſeparatim ſemen cepæ cauſa ſeritur, ſeparatim cepæ ſeminis. Seruantur autem optime in paleis. Gethyũ penè ſine capite eſt, ceruicis tantum longa, & ideo totum in fronde, ſæpiusq; reſecatur, ut porrum. Ideo & illud ſerunt, non deponunt. Cætero cepas ter foſſo ſolo ſeri iubent, extirpatis radicibus herbarum in iugera denas libras. Intermiſceri ſatureiam, quoniam melius proueniat. Runcari præterea, & ſarriri, ſi non ſæpius, quater. Aſcaloniã menſe Februario ſerunt noſtri. Semen ceparum nigreſcere incipiens, antequam marceſcat metunt. Et de porro in hac cognatione dici conueniat, præſertim cum ſectiuo nuper autoritatem dederit princeps Nero, uocis gratia, ex oleo ſtatis menſium omnium diebus, nihilq; aliud, ac ne pane quidem ueſcendo. Seritur ſemine ab æquinoctio autumno: ſi ſectiuum facere libuit, denſius. In eadẽ area ſecatur donec deficiat, ſtercoraturq; ſemper, nutritur in capita antequam ſecetur. Cum increuit in aliam aream transfertur, ſummis folijs leuiter reciſis ante medullam, & capitibus retractis, tunicisue extremis. Antiqui ſilice uel tegula ſubiecta capita dilatabant. Hoc itẽ in bulbis. Nunc ſarculo leuiter cõuellũtur radices, ut delũbata alant, neq; diſtrahãt. Inſigne quod cũ fimo lætoq; ſolo gaudeat, rigua odit, & tamen proprietate quadam ſoli conſtat. Laudatiſſimus in Aegypto, mox orthiæ atq; ariciæ. Sectiui duo genera. Herbaceum folio inciſuris eius euidentibus, quo utuntur medicamentarij. Alterum genus ſuauioris folij, rotundiorisq;, inciſuris leuioribus. Fama eſt, Melam equeſtris ordinis rerum ex procuratione à Tiberio principe accerſitũ, in ſumma deſperatione ſucco porri ad triũ denariorum argenteorum pondus hauſto, confeſtim expiraſſe ſine cruciatu. Ampliorem modum negãt noxium eſſe. Allium ad multa ruris præcipue medicamẽta prodeſſe creditur. Tenuiſſimis & quæ ſeparantur in uniuerſum uelatur membranis, mox pluribus coagmentatur nucleis, & his ſeparatim ueſtitis. Aſperi ſaporis, quo plures nuclei fuere, hoc eſt aſperius. Tædiũ huic quoq; halitu, ut cepis, nullum tamen coctis. Generum differentia in tempore. Præcox matureſcit lx. diebus. Tum in magnitudine. Vlpicum quoq; in hoc genere Græci appellauere allium Cyprium, alij antiſcorodon, præcipue Africæ celebratum inter pulmẽtaria ruris, grandius allio. Tritum in oleo & aceto, mirum quàtum increſcat ſpuma. Quidam ulpicum & allium in plano ſeri uetant, caſtellatimq; grumulis imponi, diſtãtibus inter ſe pedes ternos. Inter grana digiti intereſſe debent, ſimulatq; tria folia eruperint, ſarriri. Grãdeſcunt quo ſæpius ſarriuntur. Matureſcentium caules depreſſi in terram obruuntur, ita cauetur nè in frondem luxurient. In frigidis utilius uere ſeri quàm autumno. Cæterum ut odore careant, omnia hæc iubẽtur ſeri cum luna ſub terra ſit, colligi cum in coitu. Sine his Menander è Græcis autor eſt, allium edentibus, ſi radicem betæ in pruna toſtam ſuperederint, odorem extingui. Sunt qui & allium & ulpicum inter Compitalia ac Saturnalia ſeri aptiſſime putent. Allium & ſemine prouenit, ſed tarde. Primo enim anno porri craſſitudine capite efficitur: ſequenti diuiditur, tertio conſummatur: pulchriusq; tale exiſtimant quidam. In ſemen exire nõ debet: ſed intorqueri caulis ſationis gratia, uti caput ualidius fiat. Quòd ſi diutius allium cepamq; inueterari libeat, aqua ſalſa tepida capita intingenda ſunt. Ita diuturniora fient, melioraq; uſui, ſed in ſatu ſterilia. Alij contenti ſunt primo ſuper prunas ſuſpendiſſe, abundeq; ita profici arbitrantur ne germinent. Quod facere allium cepamq; extra terram quoq; certum eſt, & cauliculo acto euaneſcere. Aliqui & allium palea optime ſeruari putant. Allium eſt & in aruis ſponte naſcens, alum hoc uocant: quod aduerſus improbitatem alitum depaſcentium ſemina coctum, ne renaſci poſſit, abijcitur: ſtatimque quæ deuorauere aues, ſtupentes manu capiuntur, etſi paulum commorauere ſopitæ. Eſt & ſylueſtre, quod urſinum uocant, odore molli, capite prætenui, folijs grandibus.

Quoto die quæque herbæ naſcuntur: ſeminum natura: quomodo quæq; ſerantur, & quorum ſingula genera ſunt, & quorum plura. CAP. VII.

IN horto ſatorum celerrime naſcuntur ocymum, blitum, napus, eruca: tertio enim die erumpunt: anethũ quarto, lactuca quinto, rhaphanus ſexto, cucumis & cucurbita ſeptimo, prior cucumis, naſturtium ac ſinapi quinto, beta æſtate ſexto, hyeme decimo, atriplex octauo, cepe xix. aut xx, gethyũ x. aut xij. Contumacius coriandrum. Cunila quidem & origanũ poſt xxx. diem. Omnium autem difficilime apium, quadrageſimo

geſimo enim die cum celerrime, quinquageſimo maiore ex parte emergit. Aliquid & ſeminum ætas confert, quoniam recentiora maturius gignuntur: in porro, gethyo, cucumere, cucurbita. Ex uetere autem celerius proueniunt apium, beta, cardamum, cunila, origanum, coriandrum. Mirum in beta ſemine: non enim totum eodem anno gignit, ſed aliquid ſequente, aliquid tertio. Itaq; ex copia ſeminis, modice naſcitur. Quædã anno tantum ſuo pariunt, quædam ſæpius, ſicut apiũ, porrum, gethyũ. Hæc enim ſemel ſata pluribus annis reſtibili fertilitate proueniunt. Semina plurimis rotunda, aliquibus oblonga, paucis foliacea, & lata, ut atriplici. Quibuſdam anguſta & canaliculata, ut cumino. Differunt & colore, nigro candidoq;: itẽ duritie. Surculacea in folliculo ſunt rhaphano, ſinapi, rapo. Nudũ ſemẽ apij, coriandri, anethi, fœniculi, cumini. Cortice obducta bliti, betæ, atriplicis, ocymi. At lactucis in lanugine. Nihil ocymo fœcũdius, cum maledictis ac probris ſerendum præcipiunt, ut lætius proueniat: ſato pauitur terra. Et cuminum qui ſerunt precãtur ne exeat. Quæ in cortice ſunt, difficilime mareſcunt, maximeq; cymum, & gith. Siccantur omnia, ac ſunt fœcunda. Vtiq; meliora naſcuntur aceruatim ſato ſemine, quàm ſparſo. Ita certe porrum & allium ſerunt in lacinijs colligatum. Apium etiam paxillo cauerna facta, ac fimo ingeſto. Naſcuntur autem omnia aut ſemine, aut auulſione. Quædam ſemine & ſurculo, ut ruta, origanum, ocymum: præcidunt enim & hoc cum peruenit ad palmæ altitudinem. Quædam & radice & ſemine, ut cepa, allium, bulbi, & ſi quorum radicem anniferorum relinquunt. Eorum uero quæ à radice naſcuntur, radix diuturna & fruticoſa eſt, ut bulbi, gethyi, ſcillæ. Fruticant alia & non capite, ut apium & beta. Caule reciſo ferè quidem omnia regerminant, exceptis quæ non ſcabrum caulem habent: & in uſum uero ocymum, rhaphanus, lactuca. Hanc etiam ſuauiorem putant à regerminatione. Rhaphanus utiq; iucundior detractis folijs antequam decauleſcat. Hoc & in rapis. Nam & eadem direptis folijs cooperta terra creſcunt, durantq; in æſtate. Singula genera ſunt ocymo, lapatho, blito, naſturtio, erucæ, atriplici, coriãdro, anetho: Hæc enim ubiq; eadem ſunt, neq; aliud alio melius uſquam. Rutam furtiuam tantum prouenire fertilius putant, ſicut apes furtiuas peſſime. Naſcuntur etiam non ſata, mẽtaſtrum, nepeta, intubum, pulegium. Contrà plura genera ſunt eorum quæ diximus dicemuſq;, & in primis apio.

Natura & genera, & hiſtoriæ ad condimenta in horto ſatarum rerũ xxxvi. CAP. VIII.

ID enim quod ſponte in humidis naſcitur, helioſelinum uocatur, uno folio, nec hirſutum. Rurſus in ſiccis hippoſelinum, pluribus folijs, ſimile helioſelino. Tertium eſt oreoſelinum, cicutæ folijs, radice tenui, ſemine anethi, minutiore tantum. Et ſatiui autem differentiæ in folio, denſo, criſpo, aut rariore & leuiore. Item caule tenuiore, aut craſſiore. Et caulis aliorum cãdidus eſt, aliorum purpureus, aliorum uarius. Lactucæ Græci tria fecere genera: Vnum lati caulis, adeo ut hoſtiola olitoria ex his factitari prodiderint. Folium his paulo maius herbaceo & anguſtiſſimum, ut alibi conſumpto incremento. Alterum rotundi caulis. Tertium ſeſſile, quod laconicon uocant. Alij colore & tempore ſatus genera diſcreuere. Eſſe enim nigras, quarum ſemen menſe Ianuario ſeratur: albas, quarum Martio: rubentes, quarum Aprili. Et omnium earum plantas poſt binos menſes differri. Diligentiores plura genera faciunt, purpureas, criſpas, Cappadocas, Græcas. Longioris has folij, caulisq; lati, præterea longi & anguſti, intubis ſimilis. Peſſimum autem genus cum exprobratione amaritudinis appellauere picrida. Eſt etiámnum alia diſtinctio atræ, quæ meconis uocatur, à copia lactis ſoporiferi, quanquam omnes ſomnum parere creduntur. Apud antiquos Italiæ hoc ſolum genus earum fuit, & ideo lactucæ nomen adeptæ. Purpuream maximæ radicis, Cæcilianam uocant. Rotundam uero ac minimæ radicis, lati folijs, aſtylida: quidamq; eunuchiõ, quoniam hæc maxime refragetur ueneri. Eſt quidẽ natura omnibus refrigeratrix, & ideo æſtate gratæ ſtomacho faſtidium auferunt, cibiq; appetentiam faciũt. Diuus certe Auguſtus lactuca conſeruatus in ægritudine fertur, prudẽtia Muſæ medici, cum *priores cauerent, religione nunc omni caret, in tantum recepta cõmendatione, ut ſeruari etiam in alienos menſes eas oxymelite repertum ſit.

*priores eã ob religionem minime commanducarent, in tãtum

Sanguinem quoq; augere credũtur. Eſt etiámnum quæ uocatur caprina lactuca, de qua dicemus inter medicas. Et ecce cum maxime cœpit irrepere ſatiuis admodum probata, quæ cilicia uocatur, folio cappadocæ, niſi criſpum latiuſque eſſet. Nec ex eodem genere poſſunt dici neq; ex alio intubi, hyemis impatientiores, uiruſq; præferentes, ſed caule non minus grati. Seruntur uerno plantæ eorum, ultimo uere transferuntur. Eſt & erraticum intubum, quod in Ægypto cichorium uocant, de quo plura aliâs. Inuentum omnes thyrſos uel folia lactucarum prorogare urceis conditos, ac recentes in patinis coquere. Seruntur lactucæ anno toto lætis & riguis ſtercoratiſque, binis menſibus inter ſemen plantamque & maturitatem. Legitimum tamen, à bruma ſemen iacere, plantam fauonio transferre: aut ſemen fauonio, plantam æquinoctio uerno. Albæ maxime hyemem tolerant. Humore omnia hortenſia gaudent, & ſtercore, præcipue lactucæ, & magis intubi. Seri etiam radices illitas fimo intereſt, & repleri ablaqueata humo. Quidem & aliter amplitudinem augent, reciſis cum ad ſemipedem excreuerint, fimoq; ſuillo recenti illitis. Candorem uero putant contingere ijs duntaxat quæ ſint ſeminis albi, ſi harena de litore à primo incremento congeratur in medias, atq; increſcentia folia contra ipſas religentur. Beta hortenſiorum leuiſſima eſt. Eius quoq; à colore duo genera Græci faciunt, nigrum, & candidum, quod præferunt, parciſſimi ſeminis: appellantque ſiculum, candoris ſanè diſcrimine præferentes & la-

ēluca. Noſtri betæ genera faciunt uernum & autumnale, à temporibus ſatiuus, quãquam & Iunio ſeritur. Transferuntur autem in planta hæ quoq; , & oblini fimo radices ſuas, locumque ſimiliter madidum amãt. Vſus ijs & cum lente ac faba, idemque qui oleris: & præcipuus, ut lenitas excitetur acrimonia ſinapis. Medici nocentiorem quàm olus eſſe iudicauere. Quamobrem appoſitas non nemini guſtare etiam religio eſt, ut ualidis potius in cibo ſint. Gemina ijs natura, & oleris & capite ipſo exilientis bulbi. Species ſumma in latitudine. Ea contingit ut in lactucis, cum cœperint colorem trahere impoſito leui pondere. Neque alij hortenſiorum latitudo maior. In binos pedes aliquando ſe pandunt, multum & ſoli natura conferente eis. Et in Circeienſi agro ampliſsimæ proueniunt. Sunt qui betas punico malo florente optime ſeri exiſtiment, transferri autem, cum quinq; foliorum eſſe cœperint. Mira differentia, ſi uera eſt, candidis ſolui aluos modice, nigris inhiberi. Et cum braſsica corrumpatur in dolio uini ſapor, odore betæ folijs demerſis reſtitui. Olus caulesque quibus nunc principatus hortorum, apud Græcos in honore fuiſſe non reperio. Sed Cato braſsicæ miras canit laudes, quas in medendi loco reddemus. Genera eius facit tria: unam extentis folijs, caule magno: alteram criſpo folio, quam apianam uocat: tertiam minutis caulibus, lenem, teneram, minimeq; probat. Braſsica toto anno ſeritur, quoniam & toto ſecatur. Vtiliſsime tamen ab æquinoctio autumni. Transfertur cum quinque foliorum eſt. Cymas à prima ſectione præſtat proximo uere. Hic eſt quidam ipſorum caulium delicatior teneriorq; cauliculus, Apicij luxuria, & per eum Druſo Cæſari faſtiditus, non ſine caſtigatione Tiberij patris. Poſt cymam ex eadem braſsica contingunt æſtiui autumnalesque cauliculi, mox hyberni, iterumque cymæ, nullo æque genere multifero, donec ſua fertilitate conſumatur. Tertia circa ſolſtitium, ex qua ſi humidior locus eſt æſtate, ſiccior autumno plantatur. Humor fimusque ſi defuere, maior ſaporis gratia eſt: ſi abundauere, lætior fertilitas. Fimum aſininum maxime conuenit. Eſt hæc quoque res inter opera ganeæ, quapropter non pigebit uerboſius perſequi. Præcipuus fit caulis ſapore ac magnitudine, primum omnium ſi in repaſtinato ſeras, dein ſi terram fugientes cauliculos ſeces, à terraque proceritate luxurioſa attollentes ſe, exaggerando aliam accumules, ita ne plus quàm cacumen emineat. Tritianum hoc genus uocatur, bis computabili impendio tædioque. Cætera genera complura ſunt. Cumanum ſeſsili folio, capite patulum, Aricinum altitudine non excelſius, folio numeroſius quàm tenuius. Hoc utiliſsimum exiſtimatur, quia ſub omnibus penè folijs fruticat cauliculis peculiaribus. Pompeianum procerius, caule ab radice tenui, intra folia craſſeſcit. Rariora hæc anguſtioraq;, ſed teneritas in dote, ſi frigora nõ tolerat: quibus etiam aluntur brutiani, prægrandes folijs, caule tenues, ſapore acuti. Sabellico uſq; in admirationem criſpa ſunt folia, quorum craſsitudo caulem ipſum extenuat, ſed dulciſsimi perhibentur ex omnibus. Nuper ſubiere lacuturres ex conualle Aricina, ubi quondam fuit lacus turrisq; quæ remanet, capite prægrandes, folio innumeri. Alij in orbem porrecti, alij in latitudinem toroſi. Nec plus ullis capitis poſt tritianum, cui pedale aliquando conſpicitur, & cyma nullis ſerior. Cuicunq; autem generi pruina plurimum ſuauitatis cõferunt: & niſi obliquo uulnere defendatur medulla, plurimum nocent. Semini deſtinati non ſecantur. Eſt etiam ſua gratia nunquam plantæ habitum excellentibus, halmyridia uocant, quoniam niſi in maritimis nõ proueniunt, nauigatione quoq; lõginqua uiridibus adſeruatis. Statim deſecti ita ne humum attingant, in cados olei quàm proxime ſiccatos, obturatosq; condũtur omni ſpiritu excluſo. Sunt qui plantam in transferendo alga ſubdita pediculo nitróue trito, quod tribus digitis capiatur, celeriorem ad maturitatem fieri putẽt. Sunt qui ſemen trifolij nitrumque ſimul tritum aſpergant folijs. Nitrum in coquendo etiam uiriditatem cuſtodit: aut Apiciana coctura oleo ac ſale prius quàm coquantur maceratis. Eſt inter herbas genus inſerẽdi, præciſis germinibus caulis, & in medullam ſemine ex alijs addito. Hoc & in cucumere ſylueſtri. Necnon olus quoq; ſylueſtre eſt trium foliorum, diui Iulij carminibus præcipue iocisq; militaribus celebratum. Alternis quippe uerſibus exprobrauere lapſana ſe uixiſſe apud Dyrrhachium, præmiorum parſimoniam cauillantes. Eſt autem id cyma ſylueſtris. Omnium hortenſiorum lautiſsima cura aſparagis. De origine eorũ in ſylueſtribus curis abunde dictum, & quomodo eos iuberet Cato in harundinetis ſeri. Eſt & aliud genus incultius aſparago, mitius corruda, paſsim etiam mõtibus naſcens refertis ſuperioris Germaniæ campis, non inſaceto Tiberij Cæſaris dicto, herbam ibi quandam naſci ſimillimum aſparago. Nam quod in Neſide Campaniæ inſula ſponte naſcitur, longe optimũ exiſtimatur. Hortenſium ſeritur ſpongijs. Eſt enim plurimæ radicis, altiſsimeq; germinat. Viret thyrſo primum emicãte: qui caulem educens, tempore ipſo faſtigatus in toros ſtriatur. Poteſt & ſemine ſeri. Nihil diligentius comprehẽdit Cato, nouiſsimumq; libri eſt, ut appareat repentinam ac nouitiam uiro curam fuiſſe. Locum ſubigi iubet humidum & craſſum. Semipedali undiq; interuallo ſeri, ne calcetur. Præterea ad lineam grana bina aut terna paxillo dimitti, uidelicet ſemine tum tantum ſerebantur. Id fieri ſecũdum æquinoctium uernum. Stercore ſatiari, crebro purgari, caueri ne cum herbis euellatur aſparagus. Primo anno ſtramento ab hyeme protegi. Vere aperiri, ſarriri, runcari. Tertio incendi uerno. Quo maturius incenſus eſt, hoc melius prouenit. Itaque harundinetis maxime conuenit, quæ feſtinant incendi. Sarriri iubet idem non antequam aſparagus natus fuerit, ne in ſarriendo radices uexentur. Ex eo uelli aſparagum ab radice. Nam ſi defringatur, ſtirpeſcere, & intermori. Velli donec in ſemen eat. Id autem

tem matureſcere ad uer, incendiq́;: ac rurſus cum apparuerit aſparagus, ſarriri, ac ſtercorari. Ac poſt annos nouem, cum iam uetus ſit, digeri ſubacto ſolo ſtercoratoq́;. Tum ſpongijs ſeri, ſingulorum pedum interuallo. Quin & ouillo fimo nominatim uti, quoniã aliud herbaſceret. Nec quicquam poſtea tentatum utilius apparuit, niſi quod circa Idus Feb. defoſſo ſemine aceruatis paruulis ſcrobibus ſerunt, plurimum maceratum fimo. Dein nexis inter ſe radicibus, ſpongias factas poſt æquinoctiũ autumni diſponũt pedalibus interuallis, fertilitate in denos annos durãte. Nullũ gratius his ſolum quàm Rauennatium hortorum. Indicauimus & corrudam. Hunc enim intelligo ſylueſtrem aſparagum, quem Græci orminum aut myacanthon uocant, alijſque nominibus. Inuenio naſci & arietis cornibus tuſis atq; defoßis. Poterant uideri dicta omnia quæ in precio ſunt, niſi reſtaret res maximi quæſtus, non ſine pudore dicenda. Certum eſt quippe carduos apud Carthaginem magnam, Cordubamq; præcipue, ſeſtertia ſena milia ex ijs aruis reddere, quoniam portenta quoq; terrarum in ganeam uertimus, etiam ea quæ refugiunt quadrupedes conſcia. Carduos ergo duobus modis ſerunt: autumno planta, & ſemine ante Nonas Martias: Plantaq́; ex eo diſponuntur ante Idus Nouẽbris, aut in locis frigidis circa fauonium. Stercorantur etiã, ſi dijs placet, lætiuſq́; proueniunt: condiunturq́; aceto, melle diluto, addita laſeris radice, & cumini, ne quis dies ſine carduo ſit. Cætera in tranſcurſu dici poſſunt. Ocymum Parilibus optime ſeri ferunt. Quidam & autumno: iubentq́;, cum hyeme ſeratur, aceto ſemen perfundi. Eruca quoq; & naſturcium, uel æſtate uel hyeme facilime naſcuntur. Eruca præcipue frigorum contemptrix, diuerſa eſt quàm lactucæ natura, cõcitatrix Veneris: idcirco iũgitur illi ferè in cibis, ut nimio frigori par feruor immixtus temperamentum æquet. Naſturtium nomen accepit à narium tormento. Et inde uigoris ſignificatio prouerbio id uocabulum uſurpauit, ueluti torporem excitantis. In Arabia miræ amplitudinis dicitur gigni. Ruta quoq; ſeritur fauonio, & ab æquinoctio autumni, odit hyemem & humorem ac fimum. Apricis gaudet & ſiccis, terra quàm maxime lateraria. Cinere uult nutriri. Hic & ſeminis miſcetur, ut careat erucis. Autoritas etiam peculiaris apud antiquos ei fuit. Inuenio muſtum rutatum populo datum à Cornelio Cethego, in conſulatu collega Quintij Flaminini, comitijs peractis. Amicitia eſt ei & cum fico, in tãtum, ut nuſquam lætior proueniat quàm ſub hac arbore. Seritur & ſurculo, melius in perforatam fabam indito, quæ ſucco nutrit comprehendendo ſurculum. Seritur & à ſeipſa. Nanque incuruato cacumine alicuius rami, cum attigerit terram, ſtatim radicatur. Eadem & in ocymo natura, niſi quòd difficilius creſcit. Sed durata runcatur non ſine difficultate, prouenientibus ulceribus, ni munitis manibus id fiat, oleóne defenſis. Conduntur autem & eius folia, ſeruanturq́; faſciculis. Ab æquinoctio uerno ſeritur apium, ſemine paululum in pila pulſato. Criſpius ſic putant fieri, aut ſi ſatum calcetur cylindro pedibuſue. Proprium ei quod colorẽ mutat. Honos ipſi in Achaia, coronare uictores ſacri certaminis Nemeæ. Eodem tempore ſeritur menta planta: uel ſi nondum germinat, ſpongia. Minus hæc humido gaudet. Aeſtate uiret, hyeme flaueſcit. Genus eius ſylueſtre, mentaſtrum eſt. Et hoc propagatur ut uitis, uel ſi inuerſi rami ſerantur. Mentæ nomen ſuauitas odoris apud Græcos mutauit, cum alioqui mintha uocaretur, unde ueteres noſtri nomen declinauerunt. Grato menta menſas odore percurrit in ruſticis dapibus. Semel ſata, diutina ætate durat. Congruit pulegio, cuius natura in carnarijs refloreſcens ſæpius dicta eſt. Hæc quoq; ſeruantur ſimili genere, mentam dico pulegiumq; & nepitã. Condimentorum tamen omnium faſtidijs cuminum amiciſsimum. Naſcitur in ſumma tellure uix hærens, & in ſublime tendens. In putridis & calidis maxime locis, medio ſerendum uere. Alterum eius genus ſylueſtre, quod ruſticum uocant, alij Thebaicum: ſi tritum ex aqua potetur, in dolore ſtomachi prodeſt. In Carpetania noſtri orbis maxime laudatur, alioqui Aethiopico Africoq́; palma eſt. Quidam huic Aegyptium præferunt. Sed præcipue oluſatrum miræ naturæ eſt. Hippoſelinum Græci uocant, alij ſmyrneum. E lacryma caudicis ſui naſcitur. Seritur & radice. Succũ eius qui colligunt, myrrhæ ſaporem habere dicunt. Autorq; eſt Theophraſtus, myrrha ſata natum. Hippoſelinũ ueteres præceperant in locis incultis, lapidoſis, iuxta maceriam ſeri. Nunc & repaſtinato ſeritur, & à fauonio poſt æquinoctium autumni. Quippe cũ capparis quoq; ſeratur ſiccis maxime, area in defoſſu cauata, ripiſque undiq; circumſtructis lapide: alias euagatur per agros, & cogit ſolum ſterileſcere. Floret æſtate. Viret uſq; ad uergiliarum occaſum, ſabuloſis familiariſsimum. Vitia eius quod trans maria naſcitur, diximus inter peregrinos frutices. Peregrinum & careum, gentis ſuæ nomine appellatum, culinis principale. In quacunq; terra ſeri uult, ratione eadem qua oluſatrum. Laudatiſsimum tamen in Caria, proximum Phrygia. Liguſticum ſylueſtre eſt in Liguria ſuæ montibus: ſeritur ubiq;: ſuauius ſatiuum, ſed ſine uiribus. Panacem aliqui uocant. Crateuas apud Græcos cunilam bubulam eo nomine appellat. Cæteri ferè conizoides, cunilaginem. Thymbram uero quæ ſit cunila. Hæc apud nos habet uocabulum & aliud, ſatureia dicta in condimentario genere. Seritur menſe Februario, origano æmula. Nuſquam utrumq; additur, quippe ſimilis effectus. Sed cunilæ Aegyptium origanum tantum præfertur. Peregrinum fuit & lepidium. Seritur à fauonio. dein cum fruticauit, iuxta terram præciditur. tunc runcatur, ſtercoraturq́;. per biennium hoc. Poſtea iiſdem fruticibus utuntur, ſi non ſæuitia hyemis ingrauat, quando impatientiſsimum eſt frigorum. Exit & in cubitalem altitudinem, folijs laurinis, ſed mollibus: uſuſque eius non ſine lacte. Gith piſtrinis, aniſum & anethum cunilis & medicis

medicis naſcũtur. Sagapenum & ipſum in hortis quidem, ſed medicinæ tantum. Sunt quędam comitantia aliorum ſatus, ut papauer. Nanq; cum braßica ſeritur, ac portulaca, & eruca cum lactuca. Papaueris ſatiui tria genera: Candidum, cuius ſemen toſtum in ſecunda menſa cum melle apud antiquos dabatur. Hoc & panis ruſtici cruſtæ inſpergitur affuſo ouo inhærens, ubi inferiorem cruſtam apium githq́; cereali ſapore cõdiunt. Alterum genus eſt papaueris nigrum, cuius ſcapo inciſo lacteus ſuccus excipitur. Tertiũ genus rhœã uocant Græci, id noſtri erraticum. Sponte quidem, ſed in aruis cum hordeo maxime naſcitur, erucæ ſimile, cubitali altitudine, flore ruffo & protinus deciduo, unde & nomen à Græcis accepit. De reliquis generibus papaueris ſponte naſcentis dicemus in medicinæ loco. Fuiſſe autem in honore apud Romanos ſemper, indicio eſt Tarquinius Superbus, qui legatis à filio miſſis decutiendo papauera in horto altißima, ſanguinarium illud reſponſum hac facti ambage reddidit. Rurſus alio comitatu æquinoctio autumni ſeruntur coriandrum, anethum, atriplex, malua, lapathum, cerephyllon, quod pæderota Græci uocant: & acerrimum ſapore, ignei effectus ac ſaluberrimum corpori, ſinapi nulla cultura, melius tamen planta tralata. Quin è diuerſo uix eſt ſato ſemel eo liberare locum, quoniam ſemen cadens protinus uiret. Vſus eius etiam pro pulmentario in patellis decocto, *circa intellectũ acrimoniæ. Coquuntur & folia ſicut reliquorum olerum. Sunt autem trium generum: Vnum gracile, alterum ſimile rapi folijs, tertium erucæ. Semen optimum Aegyptium. Athenienſes napy appellauerunt, alij thapſi, alij ſaurion. Serpillo & ſiſymbrio montes pleriq; ſcatent, ſicut in Thracia, ubi aquæ deferunt ex ijs auulſos ramos, ſeruntq́;. Item Sicyone ex ſuis montibus, & Athenis ex Hymetto. Simili modo & ſiſymbrium ſerunt. Lætißimum naſcitur in puteorum parietibus, & circa piſcinas, ac ſtagna.

*citra

De fœniculo & cannabe. CAP. IX.

Reliqua ſunt ferulacei generis ceu fœniculum, anguibus (ut diximus) gratißimum, ad condienda plurima cum inaruit. Eiq́; perquam ſimilis thapſia, de qua diximus inter externos frutices. Deinde utilißima funibus cannabis ſeritur à fauonio. Quo dẽſior eſt, eo tenerior. Semen eius cum eſt maturum, ab æquinoctio autumni diſtringitur, & ſole aut uento aut fumo ſiccatur. Ipſa cannabis uellitur poſt uindemiam, ac lucubrationibus decorticata purgatur. Optima Alabandica, plagarum præcipue uſibus. Tria eius ibi genera: Improbatur cortici proximum, aut medulla: laudatiſſimum eſt è medio, quæ meſa uocatur. Secunda mylaſea. Quod ad proceritatem quidem attinet, roſea agri Sabini arborum altitudinem æquat. Ferulæ duo genera in peregrinis fruticibus diximus. Semen eius in Italia cibus eſt. Conditur quippe duratque in urceis, uel anni ſpatio. Duo eius genera. Caules, & racemi. Corymbiam hanc uocant, corymboſque quos condiunt.

De morbis hortorum, & remedia circa formicas, erucas, & culices. CAP. X.

Morbos hortenſia quoque ſentiunt, ſicut reliqua terræ ſata. Nanque & ocymum ſenecta degenerat in ſerpyllum, & ſiſymbrium in calaminthem. Et ex ſemine braßicæ ueteris rapa fiunt, atque inuicem. Et necatur cyminum ab imo dorſo, niſi repurgetur. Eſt autem unicaule, radice bulbo ſimili non niſi in ſolo gracili naſcẽs. Aliâs priuatim cumini morbus ſcabies. Et ocymũ ſub canis ortu palleſcit. Omnia uero acceſſu mulieris menſtrualis flaueſcunt. Beſtiolarum quoque genera innaſcuntur. Napis culices, rhaphano erucæ, & uermiculi: item lactucis & oleri: utriſque hoc amplius limaces & cochleæ. Porro uerno priuatim animalia quæ facilime ſtercore iniecto capiuntur, condentia in id ſe. Ferro quoque non expedire tangi rutam, cunilam, mentam, ocymum, autor eſt Sabinus Tyro in libro cepuricon, quem Mœcenati dicauit. Idem contra formicas non minimum hortorum exitium, ſi non ſint rigui, remedium monſtrauit, limum marinum aut cinerem obturandis earum foraminibus. Sed efficacißime heliotropio herba necantur. Quidam & aquam diluto latere crudo inimicam eis putant. Naporum medicina eſt, ſiliquas unà ſeri, ſicut olerum cicer. Arcet enim erucas. Quo ſi omiſſo iam natæ ſint, remedium abſinthij ſuccus decocti inſperſus, & ſedi quam arzoum uocant: genus hoc herbæ diximus. Semen olerum ſi ſucco eius madefactum ſeratur, olera nulli animalium obnoxia futura tradunt. In totum uero nec erucas, ſi palo imponantur in hortis oſſa capitis ex equino genere fœminæ duntaxat. Aduerſus erucas & cancrum fluuiatilem in medio horto ſuſpenſum auxiliari narrant. Sunt qui ſanguineis uirgis tangant ea, quæ nolunt his obnoxia eſſe. Infeſtant & culices hortos riguos præcipuè, ſi ſint arbuſculæ aliquæ. Hi galbano accenſo fugantur.

Quę magis ſint fortia uel minus, & quibus ſalſæ aquæ proſint. CAP. XI.

Nam quod ad permutationem ſeminum attinet, quibuſdam ex ijs firmitas maior eſt, ut coriandro, betæ, porro, naſturtio, ſinapi, erucæ, cunilæ, & ferè acribus. Infirmiora autem ſunt atriplici, ocymo, cucurbitæ, cucumi: & æſtiua omnia hybernis magis durant, minime autem gethyum. Sed ex his quæ ſunt fortißima, nullum ultra quadrimatum utile eſt, duntaxat ſerendo. Cunilis & ultrà tempeſtiua ſunt. Peculiaris medicina rhaphano, betæ, rutæ, cunilæ, in ſalſis aquis, quæ & alioqui plurimum ſuauitati & fertilitati conferunt. Cæteris dulcium aquarum rigua proſunt. Vtilißima ex ijs quæ frigidißima, & quæ potu ſuauißimæ. Minus utiles è ſtagno, & quas elices inducunt, quoniam herbarum ſemina inuehunt. Præcipue tamen imbres alunt. Nam & beſtiolæ innaſcentes necantur.

Ratio rigandorum hortorum, & quæ tranſlata meliora fiant, & de ſuccis hortenſiorum & ſaporibus. CAP. XII.

*His horæ rigandi matutina atq; ueſpera, ne inferueſcat aqua ſole. Ocymo tantum & meridiana: etiam ſatum celerrime erũpere putant, inter initia feruenti aqua aſperſum. Omnia autẽ tranſlata meliora grandioraq; fiunt, maxime porri napiq;. In tranſlatione & medicina eſt, deſinuntq; ſentire iniurias, ut gethyum, porrum, rhaphani, apium, lactucæ, rapa, cucumis. Omnia autem ſylueſtria ferè ſunt, & folijs minora & caulibus, ſucco acriora, ſicut cunila, origanum, ruta. Solum uero ex omnibus lapathum ſylueſtre melius: hoc in ſatiuis rumex uocatur, naſcitur fortiſſimum: traditur certe ſemel ſatum durare, nec uinci unquam à terra, maxime iuxta aquam. Vſus eius cum ptiſana tantum in cibis leuiorem gratioremq; ſaporem præſtat. Sylueſtre ad multa medicamina utile eſt. Adeoq; nihil omiſit cura, ut carmine quoq; comprehenſum reperiam, in fabis caprini fimi ſingulis cauatis, ſi porri, erucæ, lactucæ, apij, intubi, naſturtij ſemina incluſa ſerantur, mire prouenire. Quæ ſunt & ſylueſtria, eadem in ſatiuis ſicciora intelliguntur & acutiora. Nanque & ſuccorum ſaporumq; dicenda differentia eſt, uel maior in his quàm pomis. Sunt autem acres cunilæ, origani, naſturtij, ſinapis. Amari, abſinthij, centaureæ. Aquatiles, cucumeris, cucurbitæ, lactucæ. Acuti tantum cunilæ. Acuti & odorati, apij, anethi, fœniculi. Salſus tantum è ſaporibus non naſcitur, aliquando extrà inſidit pulueris modo, & circulis tantum aquæ, ut intelligatur uana, ceu pleruntque uitæ perſuaſio. Panax piperis ſaporem reddit, magis etiam ſiliquaſtrum, ob id piperitidis nomine accepto. Libanotis odorem thuris, murra myrrhæ. De panace abunde dictum eſt. Libanotis locis putridis & macris ac roſcidis ſeritur ſemine. Radicem habet oluſatri, nihil à thure differentem. Vſus eius poſt annum ſtomacho ſaluberrimus. Quidam eam nomine alio roſmarinum appellant. Et ſmyrnium olus ſeritur ijſdem locis, myrrhamq; radice reſipit. Eadem & ſiliquaſtro ſatio. Reliqua à cæteris & odore & ſapore differunt, ut anethum. Tantaq; eſt diuerſitas atq; uis, ut non ſolum aliud alio mutetur, ſed etiam in totum auferatur. Apio eximunt coqui obſonijs acetum, eodem cellarij in ſaccis odorem uino grauem. Et hactenus hortenſia dicta ſint, ciborum gratia dũtaxat. Maximum quidem opus in ijſdem naturæ reſtat, quoniam prouentus tantum adhuc, ſummaſq; quaſdam tractauimus. Vera autem cuiuſque natura non niſi medico effectu pernoſci poteſt, opus ingens occultumque diuinitatis, & quo nullum reperiri poßit maius. Ne ſingulis id rebus contexeremus iuſta fecit ratio, cum ad alios medẽdi deſideria pertinerent, longis utriuſque dilationibus futuris ſi miſcuiſſemus. Nunc ſuis quæq; partibus conſtabunt, poteruntque à uolentibus iungi.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XX.

*

PROOEMIVM.

MAXIMVM hinc opus naturæ ordiemur, & cibos ſuos homini narrabimus, fateriq; cogemus ignota eſſe per quæ uiuat. Nemo id paruum ac modicum exiſtimauerit, nominũ uilitate deceptus. Pax ſimul in his aut bellum naturæ dicetur, odia amicitiæq; rerum ſurdarum ac ſenſu carẽtium. Et quo magis miremur, omnia ea hominum cauſa (quod Græci ſympathiam appellauere) quibus cuncta conſtant, ignes aquis reſtinguentibus, aquam ſole deuorante, luna pariente, altero alterius iniuria deficiente ſidere. Atq; ut à ſublimioribus recedamus, ferrum ad ſe trahente magnete lapide, & alio rurſus abigente à ſeſe: Adamantem opum gaudium, infragilem omni cætera ui & inuictum, ſanguine hircino rumpente, quæq; alia in ſuis dicemus locis, paria uel maiora mira. Tantum uenia ſit, à minimis, ſed à ſalutaribus ordienti, primumq; ab hortenſibus.

De cucumere ſylueſtri & elaterio. CAP. I.

CVcumim ſylueſtrem eſſe diximus, multo infra magnitudinem ſatiui. Ex eo fit medicamẽtum, quod uocatur elaterium, ſucco expreſſo è ſemine. Cuius cauſa niſi maturius incidatur, ſemen exilit, oculorum etiam periculo. Seruatur autẽ decerptus una nocte, poſtero die inciditur harundine. Semen quoq; cinere conſpergitur, ad coërcendam ſucci abundantiam: qui expreſſus ſuſcipitur aqua cœleſti, atq; ſubſidit, deinde ſole cogitur in paſtillos, ad magnos mortalium uſus. Obſcuritates & uitia oculorum ſanat, genarumq; ulcera. Tradunt hoc ſucco tactis radicibus uitium, non attingi uuas ab auibus. Radix autẽ ex aceto cocta podagris illinitur, ſuccoq; dentium dolori medetur. Arida cum reſina impetiginem & ſcabiem, quæ pſoram & lichenas uocant, parotidas & panos ſanat, & cicatricibus colorem reddit. Et foliorum ſuccus auribus ſurdis cum aceto inſtillatur. Elaterium tempeſtiuum eſt autumno. Nec ullum ex medicamentis longiore æuo durat. Incipit à trimatu. Si quis recentiore uti uelit, paſtillos in nouo fictili igne lento in aceto domet. Melius quo uetuſtius: fuitq; iam ducentis annis ſeruatum, ut autor eſt Theophraſtus. Et uſq; ad quinquageſimum lucernarum lumina extinguit. Hoc enim ueri experimentum eſt, ſi admotum prius quàm extinguat, ſcintillare ſurſum ac deorſum cogat. Pallidum ac leue herbaceo ac ſcabro melius, ac leniter amarum. Putant conceptus adalligato ſemine adiuuari, ſi terram non attigerit. Partus uero, ſi in arietis lana alligatum inſcientibus lumbis fuerit, ita ut protinus ab exitu rapiatur extra domũ. Ipſum cucumim qui magnificãt, naſci præcipuũ in

Arab

Arabia, mox Cyrenis, alij in Arcadia tradunt, ſimilem heliotropio, cuius inter folia & ramos prouenire magnitudine nucis iuglandis ſemen. Eſſe autem ad ſpeciem ſcorpionis cauda reflexa, ſed candida. Aliqui etiam ab eo ſcorpionium cucumim uocant, efficaciſſimum contra ſcorpionum ictus & ſemine & elaterio, & ad purgandum uterum, aluoſq́;. Modus portione uirium ab dimidio obolo ad ſolidum. Copioſius necat. Sic & contra phthiriaſin bibitur & hydropiſes. Illitum anginas & arterias cum melle & oleo uetere ſanat.

De anguino cucumere, ſiue erratico, & de satiuo, & de pepone. CAP. II.

Multi hunc eſſe apud nos qui anguinus uocatur, ab alijs erraticus, arbitrantur. Quo decocto, ſparſa mures de eius medicina non attingunt. Iidem podagris cum articulorum morbis decoctum in aceto, illinunt præſentaneo remedio. Lumborum uero dolori ſemine ſole ſiccato, dein trito xxx. denariorum pondere in hemina dato aquæ. Sanat & tumores ſubitos illitum cũ lacte mulierum. Purgat eas elateriũ. Sed grauidis abortum facit. Suſpirioſis prodeſt. Morbo uero regio in nares coniectum. Lentigines ac maculas è facie tollit in ſole illitum. Multi eadem omnia ſatiuis attribuunt. Magnum etiam in eis momentum. Namque & eorum ſemen quantum tres digiti apprahẽderint, cum cumino tritum, potumq́; in uino tuſſientibus auxiliatur. Sed & phreneticis in lacte mulieris. Et dyſentericis acetabuli menſura. Purulenta autem expuentibus cum cumino pari pondere, & iocineris uitijs in aqua mulſa. Vrinam mouet ex uino dulci, & in renũ dolore clyſteribus ſimul cum cumino infunditur. Pepones qui uocantur, refrigerant maxime in cibo, & emolliunt aluum. Caro eorũ epiphoris oculorum aut doloribus imponitur. Radix ſanat ulcera concreta in modum faui, quæ ceria uocant. Eadem contra uomitiones ſiccatur, in farina tuſa datur quatuor obolis in aqua mulſa, ita ut qui biberit, quingentos poſtea paſſus ambulet. Hæc farina & in ſmegmata adijcitur. Cortex quoq; uomitionem mouet, faciem purgat. Hoc & folia cuiuſcunq; ſatiui illita. Eadem cum melle epinyctidas ſanant: cum uino, canis morſus. Item millepedæ, ſepa Græci uocant, oblongam, piloſis pedibus, pecori præcipue nociuam. Morſum tumor inſequitur, & putreſcit locus. Ipſe cucumis odore defectum animi. Coctos deraſo cortice, ex oleo, aceto, & melle, iucundiores eſſe certum eſt.

De cucurbita ſyluestri, & rapo. CAP. III.

Cucurbita ſylueſtris quoq; inuenitur, ſomphos à Græcis appellata, inanis, unde & nomen, digitali craſſitudine, non niſi in ſaxoſis naſcens. Huius commanducatæ ſuccus ſtomacho admodum prodeſt. Colocynthis uocatur alia, ipſa plena, ſed minor quàm ſatiua. Vtilior pallida, quãdo eius ſunt medicinæ. Herbacea areſacta per ſe inanit aluum. Infuſa quoq; clyſteribus, inteſtinorum omnium uitijs medetur & renum, & lumborum, & paralyſi. Eiecto ſemine, aqua mulſa in ea decoquitur ad dimidias, ſic tuſſienti infunditur obolis quatuor. Prodeſt & ſtomacho, farina eius aridæ pilulis cum decocto melle ſumptis. In morbo regio utiliter ſemina eius ſumuntur, & protinus aqua mulſa. Carnes eius cum abſinthio & ſale dentium dolorem tollunt. Succus uero cum aceto calefactus mobiles ſiſtit. Item ſpinæ & lumborum ac coxendicum dolores, cum oleo ſi infricetur. Præterea mirum dictu, ſemina eius ſi fuerint pari numero adalligata febribus, ſanare dicuntur quas Græci periodicas uocant. Satiuæ quoque raſæ ſuccus tepefactus auribus medetur. Caro eius interior ſine ſemine, clauis pedum, & ſuppurationibus, quæ Græci uocant apoſtemata. Decoctæ autem uniuerſæ ſuccus, dentium motus ſtabilit, & dolores inhibet. Vinum cum ea ferueſactum, oculorum etiam impetus. Folia eius cum recentibus cupreſſi, contuſa, & impoſita: ipſa quoque toſta in argilla, ac trita cum adipe anſeris uulneribus medetur. Necnon ramentis corticis recentes podagras refrigerat, & ardores capitis, infantium maxime. Et ignes ſacros deſtringmentis, uel his impoſitis, uel ſeminibus. Succus ex ſtringmentis illitus cum roſaceo & aceto, febrium ardores refrigerat. Aridæ cinis impoſitus mire combuſta ſanat. Chryſippus medicus damnabat eas in cibis. Sed omnium conſenſu ſtomacho utiliſſimæ iudicantur, & interaneorum ueſicarumq́ue exulcerationibus. Eſt & rapo uis medica. Perniones feruens impoſitum ſanat. Item frigus pellit è pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur. Et crudum tuſum cum ſale cuicunque uitio pedum. Semen illitum & potum in uino, contra ſerpentes & toxica ſalutare eſſe proditur. A multis uero antidoti uim habere in uino & oleo. Democritus in totum ea abdicauit in cibis, propter inflationes. Diocles magnis laudibus tulit, etiam uenerem ſtimulari ab eis profeſſus: Item Dionyſius, magisq́ue ſi eruca condirentur. Toſta quoque articulorum dolori cum adipe prodeſſe. Sylueſtre rapum in aruis maxime naſcitur, fruticoſum, ſemine candido, duplo maiore quàm papaueris. Hoc ad leuigandam cutem in facie, totoq́; corpore, utuntur, mixta urina pari menſura. Erui, hordei, tritici, & lupini radix ad omnia inutilis.

De naporum differentijs, & rhaphano ſylueſtri, & de rhaphano ſatiuo, & paſtinaca. CAP. IIII.

Naporum duas differẽtias & in medicina Græci ſeruant. Angulosis foliorum caulibus florentis, quod bunion uocant, purgationibus fœminarum, & ueſicæ & urinæ utile decoctum, potum ex aqua mulſa, uel ſucci drachma. Semen dyſentericis toſtum, tritumq́ue in aqua calida, è cyathis quatuor. Sed urinam inhibet, ſi non lini ſemen unà bibatur. Alterum genus buniada appellant, & rhaphano & rapo ſimile: ſeminis præclari contra uenena, ob id & in antidotis

tidotis utuntur illo. Raphanũ & ſylueſtrem eſſe diximus. Laudatiſſimũ in Arcadia, quanquam & alibi naſcitur, utilior urinæ duntaxat ciendæ. Cætero bilẽ detrahunt. Prætereà cortices in uino. Præter ea quæ circa eos dicta ſunt, ſtomachũ purgant, pituitã extenuãt, urinam cõcitant. Eſt & ſatiui uſus in Italia, & armoraciã uocant ſatiuam. Satiui uero decocti mane poti ad ternos cyathos, cõminuunt & eijciunt calculos. Iidem in poſca decocti contra ſerpentium morſus illinuntur. Ad tuſſim etiã mane ieiunis rhaphanus prodeſt cũ melle: Semen eorũ toſtum ipſumq; cõmanducatum, ad lagonoponõ: Aquam folijs eius decoctis bibere, uel ſuccũ ipſius cyathis binis contra phthiriaſes: phlegmoni ipſos illinire tuſos, liuori uero recenti corticẽ cum melle: ueternoſis autem quàm acerrimos mandere, ſemenq; toſtũ, dein contritum cũ melle, ſuſpirioſis. Iidem & cõtra uenena proſunt. Cætera & ſcorpionibus aduerſatur: uel ipſo, uel ſemine infectis manibus impune tractabis: Impoſitoq; rhaphano ſcorpiones moriuntur. Salutares & contra fungorum aut hyoſcyami uenena atque, ut Nicander tradit. Et cõtra uiſcũ quoq; dari Apollodori duo iubent, ſed Citieus ſemen ex aqua tritũ, Tarentinus ſuccũ. Lienem item extenuant: iocineri proſunt, & lumborum doloribus. Hydropicis quoq; ex aceto aut ſinapi ſumpti, & lethargicis. Praxagoras & ilioſis dandos cenſet, Phyſtonicus & cœliacis. Inteſtinorũ ulcera ſanant: at purulenta præcordiorũ, ſi cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos in luto illitos malunt, ſic & fœminas purgari. Ex aceto & melle ſumpti, inteſtinorum animalia detrahunt. Itẽ ad tertias decocto eorũ poto cum uino, enterocelis proſunt, ſanguinẽ quoq; inutilem ſic extrahunt. Medius ad hæc & ſanguinẽ excreantibus coctos dari iubet: & puerperis ad lactis copiã augendam. Hippocrates capitis mulierũ defluuia fricari rhaphanis: & ſuper umbilicum imponi, contra tormenta uuluæ. Reducunt & cicatricẽ ad colorem. Semẽ quoque ex aqua impoſitum, ſiſtit ulcera quæ phagedænas uocant. Democritus uenerẽ hoc cibo ſtimulari putat, ob id fortaſsis uoci nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis duntaxat naſcuntur, excitare oculorũ aciem dicuntur. Vbi uero acrior rhaphani medicina admota ſit, hyſſopũ dari protinus imperant. Hæc antipathia eſt. At auriũ grauitati ſuccũ rhaphani inſtillant. Nam uomituris ſummo cibo eſſe eos, utiliſsimum eſt. Paſtinacæ ſimile hibiſcum, quod molochen agrian uocant, & aliqui pliſtolochiam, ulceribus cartilaginis & oſsibus fractis medetur. Folia eius ex aqua pota aluum ſoluunt, ſerpentes abigunt. Apum, ueſparũ, crabronum ictibus illita medẽtur. Radicem eius ante ſolis ortum erutam inuoluunt lana coloris quẽ natiuũ uocant, præterea ouis quæ fœminam peperit, ſtrumisq; uel ſuppuratis alligant. Quidam ad hũc uſum auro effodiendam cenſent, cauendumq; ne terram attingat. Celſus & podagris quæ ſine tumore ſint, radicem eius ex uino decoctam imponi iubet.

De ſtaphylino ſiue paſtinaca, & gingidio, & ſiſere, & ſeſeli, & inula, & de cepe. CAP. V.

ALterum genus eſt ſtaphylinos, quod paſtinacã erraticam uocant. Eius ſemen cõtritum & in uino potũ, tumentem aluũ, & ſuffocationes mulierum doloresq; lenit, in tantũ ut uuluas corrigat, illitũ quoq; è paſſo uentri earũ proſit: uiris uero prodeſt, cum panis portione aqua tritũ, ex uino potũ contra uentris dolores. Pellit & urinam, & phagedænas ulcerum ſiſtit recens cũ melle impoſitum, uel aridum farina inſperſum. Radicem eius Dieuches cõtra iocineris ac lienis, ilium, lumborũ, & renũ uitia, ex aqua mulſa dari iubet. Cleophantus & dyſentericis ueteribus. Philiſtio in lacte coquit, & ad ſtranguriam dat radicis uncias quatuor: Ex aqua hydropicis, ſimiliter & opiſthotonicis, & pleuriticis, & comitialibus. Habentes eam, feriri à ſerpentibus negãtur: aut qui antè guſtauerint, non lædi. Percuſsis imponitur cũ axungia. Folia cõtra cruditates manduntur. Orpheus amatoriũ ineſſe ſtaphylino dixit, fortaſsis quoniam uenerẽ ſtimulari hoc cibo certũ eſt: ideo conceptus adiuuare aliqui prodiderunt. Ad reliqua & ſatiua pollet. Efficacior tamẽ ſylueſtris, magisq; in petroſis nata. Semen ſatiuæ quoque contra ſcorpionum ictus, ex uino aut poſca, ſalutare eſt. Radice eius circũſcalpti dentes, dolore liberãtur. Syria in hortis operoſiſsima. Indéque eſt prouerbium Græcis: Multa Syrorum olera. Similimã ſtaphylino herbam ſerit, quam alij gingidion uocant, tenuius tantum & amarius, eiuſdemq; effectus. Eſtur coctũ crudumq; ſtomachi magna utilitate. Siccat enim ex alto omnes eius humores. Siſer erraticum ſatiuo ſimile eſt & effectu: ſtomachum excitat, faſtidium abſterget. Ex aceto lacerpitiato ſumptum, aut ex pipere & mulſo, uel ex garo, urinã ciet, ut Opion credit & Venerem. In eadem ſententia eſt & Diocles. Præterea cordi conuenire conualeſcentium, aut poſt multas uomitiones perquàm utile. Heraclides contra argentum uiuum dedit, & ueneri ſubinde offenſanti, ægrisq; ſe recolligentibus. Hiceſius ideo ſtomacho utile uideri dixit, quoniam nemo tres ſiſeres edendo continuaret: eſſe tamen utile conualeſcentibus ad uinum tranſeuntibus. Satiui priuatim ſuccus cum lacte caprino potus ſiſtit aluum. Et quoniam pleroſq; ſimilitudo nominũ Græcorum confundit, contexemus & de ſili, ſed hoc eſt uulgaris notitiæ. Optimum Maſsilienſe: lato enim grano & fuluo eſt. Secundum Aethiopicũ, nigrius. Creticum odoratiſsimũ omnium. Radix iucundi odoris eſt. Semen eius eſſe & uultures dicuntur. Prodeſt homini ad tuſsim ueterẽ, rupta, conuulſa, in uino albo potum. Item opiſthotonicis, & iocinerum uitijs, & torminibus, & ſtranguriæ, duarum aut trium ligularum menſura. Sunt & folia utilia, ut quæ partus adiuuent etiam quadrupedum. Hoc maxime paſci dicũtur ceruæ parituræ. Illinitur & igni ſacro. Multumq; in ſummo cibo coctionibus confert, uel folio, uel ſemine. Quadrupedum quoque aluum ſiſtit, ſiue tritũ po-

tui infuſum, ſiue mandendo commanducatum è ſale. Boum morbis tritum infunditur. Inula quoq; à ieiunis commanducata, dentes confirmat, ſi, ut eruta eſt, terram non attingat: condita tuſsim emendat. Radicis uero decoctæ ſuccus tineas pellit: ſiccatæ autem in umbra farina tuſsi, & cõuulſis, & inflationibus, & arterijs medetur. Venenatorum morſus abigit. Folia ex uino lumborum dolori illinuntur. Cepæ ſylueſtres non ſunt. Satiuæ olfactu ipſo & delacrymatione caligini medentur, magis uero ſucci inunctione. Somnũ etiam facere traduntur, & ulcera oris ſanare, commanducatæ cum pane. Et canis morſus, uirides ex aceto illitæ, aut ſiccæ cum melle & uino, ita ut poſt diem tertium ſoluantur. Sic & tritæ ſanant. Toſtam in cinere epiphoris multi impoſuere cum farina hordeacea, & genitalium ulceribus. Succo & cicatrices oculorum & albugines, & argema inunxere: & ſerpentium morſus, & omnia ulcera cum melle. Item auricularum cum lacte mulierum: & in iiſdem ſonitũ ac grauitatem emendantes, cum adipe anſerino, aut cum melle ſtillauere. Et ex aqua bibendum dedere repentè obmuteſcentibus: in dolore quoq; ad dentes colluendos inſtillauere, & plagis beſtiarum omnium, priuatim ſcorpionum. Alopecias fricuere & pſoras tuſis cepis. Coctas dyſentericis ueſcendas dedere, & contra lumborum dolores, purgamenta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto ſerpẽtium morſibus, ipſaiq; multipedæ ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuerſitas. Proximi inutilia eſſe præcordijs & cõcoctioni, inflationemq́ue & ſitim facere dixerunt: Aſclepiadis ſchola, ad ualidum quoque colorem profici hoc cibo. Et ſi ieiuni quotidie edant, firmitatem ualetudinis cuſtodiri: ſtomacho utilia eſſe, ſpiritus agitatione: uẽtrem mollire, hæmorrhoidas pellere ſubditas pro balanis: ſuccum cum ſucco fœniculi contra incipientes hydropiſes mire proficere. Item cõtra anginas, cum ruta & melle. Excitari eiſdẽ lethargicos. Varro, quæ ſale & aceto piſa eſt areſactaq́;, uermiculis non infeſtari, autor eſt.

De porro ſectiuo, & capitato, & de allio. CAP. VI.

Porrum ſectiuum profluuia ſanguinis ſiſtit in naribus, contrito eo obturatis, uel gallæ mixto, aut mentæ. Item ex abortu profluuia, poto ſucco cum lacte mulierum. Tuſsi etiam ueteri ac pectoris & pulmonis uitijs medetur. Illitis folijs ſanantur & ambuſta & epinyctides: ita uocatur ulcus aciem hebetans, & in angulo oculi perpetuò humore manãs. Quidam eodem nomine appellant puſtulas liuentes, ac noctibus inquietantes. Et alia ulcera cum melle trito. Vel beſtiarum morſus ex aceto. Item ſerpentium. Aurium uero uitia cum felle caprino, uel pari menſura mulſi, Stridores cum lacte mulieris: Capitis dolores, ſi in nares fundatur: dormituriſue, in aurem duobus ſucci cochlearibus, uno mellis. Succus & ad ſerpentium ſcorpionumq́; ictus in potu bibitur cum mero, & ad lumborum dolores cũ uini hemina potus. Sanguinem uero excreantibus & phthiſicis, diſtillationibus lõgis, uel ſuccus, uel ex ipſo cibus prodeſt. Item morbo regio, uel hydropicis. Et ad renum dolores, cum ptiſanæ ſucco acetabuli menſura. Idem modus cum melle, uuluas purgat. Toſtus uero editur & contra fungorum uenena, imponitur & uulneribus. Venerem ſtimulat, ſitim ſedat, ebrietates diſcutit. Sed oculorum aciẽ hebetare traditur: inflationem quoq; facere, quæ tamen ſtomacho non noceat, uentremq́; molliat. Voci ſplendorem affert. Capitato maior eſt ad eadem effectus. Sanguinem reijcientibus ſuccus eius cũ gallæ aut thuris farina uel acacia datur. Hippocrates & ſine alia mixtura dari iubet: Vuluasq́; contractas aperiri putat: Fœcunditatem etiam fœminarum hoc cibo augeri. Contritum ex melle ulcera purgat. Tuſsim & diſtillationes thoracis, pulmonis & arteriæ uitia ſanat, datum in ſorbitione ptiſanæ uel crudum, præter capita, ſine pane, ita ut alternis diebus ſumatur: uel ſi purulenta excreentur. Sic & uoci uel ueneri, ſomnoq́ue multum cõfert. Capita bis aqua mutata cocta, aluũ ſiſtũt, & inflationes ueteres. Cortex decoctus illitusq́; inficit canos. Allio magna uis, magnæ utilitates contra aquarum & locorum mutationes. Serpentes abigit, & ſcorpiões odore: atq; ut aliqui tradidere, & beſtiarum omnium ictibus medetur, potu uel cibo, uel illitu: priuatim contra hæmorrhoidas prodeſt, cum uino redditum uomitu. Ac ne contra araneorum murũ uenenatum morſum ualere miremur, aconitum, quod alio nomine pardalianches uocatur, debellat. Itẽ hyoſcyamum: canum morſus, in quæ uulnera cum melle imponitur. Ad ſerpentium quidem ictus potum cum reſtibus ſuis, efficaciſsime ex oleo illinitur: Attritisq́; corporũ partibus, uel ſi in ueſicas intumuerint. Quin & ſuffitu eo, ſecũdas partus euocari exiſtimauit Hippocrates: cinere eorum cum oleo, capitis ulcera manãtia ſanitati reſtituens. Suſpirioſis coctum, aliqui crudum id dedere. Diocles hydropicis cum centaurea, aut in fico duplici ad euacuandam aluum: quod efficacius præſtat uiride, cum coriandro in mero potum. Suſpirioſis aliqui & tritum in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbum regium uino miſcuit: & contra ileũ in oleo & pulte, ſic illinens ſtrumas quoq;. Antiqui & inſanientibus dabant crudũ Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi & gargarizare prodeſt. Dentium dolorẽ tribus capitibus in aceto tritis imminuit, uel ſi decocti aqua colluantur, addaturq́; ipſum in caua dentium. Auribus etiam inſtillatur ſuccus cum adipe anſerino: phthiriaſes & prurigenes potũ, infuſum item cũ aceto & nitro cõpeſcit, diſtillationes cum lacte coctũ, uel tritũ permixtumue caſeo molli: quo genere & raucitatem extenuat: Vel phthiſin, in fabæ ſorbitione. In totum autem coctum utilius eſt crudo, elixumq́; toſto: ſic & uoci confert. Tineas & reliqua animalia interaneorum pellit, in aceto mulſo coctũ. Tenaſmo in pulte medetur: Temporum

porum doloribus illitum elixum, & puſtulis coctum cum melle, deinde tritum: Tuſsi cũ adipe uetuſto decoctum, uel cum lacte: Aut ſi ſanguis etiã excreetur, uel perulenta, ſub pruna coctum, & cum mellis pari modo ſumptum: Cõuulſis & ruptis cum ſale & oleo. Nam cum adipe tumores ſuſpectos ſanat. Extrahit ſiſtulis uitia cum ſulphure & reſina, etiam harũdines cum pice. Lepras, lichenas, lẽtigines exulceras, ſanatq́; cum origano, uel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & ſacros ignes. Sugillata aut liuentia ad colorem reducit, combuſtum ex melle. Credunt & comitialem morbum ſanare, ſi quis eo in cibo utatur ac potione. Quartanas quoque excutere potum caput unum cum laſerpitij obolo in uino auſtero. Tuſsim & alio modo ac pectorum ſuppurationes quantaelibet ſanat, fracte incoctum fabae, atq; ita in cibo ſumptum, donec ſanitatem reſtituat. Facit & ſomnos, atq; in totum rubicundiora corpora. Venerem quoq; ſtimulat cum coriãdro uiridi tritum, potumq́; è mero. Vitia eius ſunt, quòd oculos hebetat, inflationes facit, ſtomachum laedit copioſius ſumptum, ſitim gignit. Caeterum contra pituitam & gallinis & gallinaceis prodeſt mixtum farre in cibo. Iumenta urinam reddere, atque non torqueri tradunt, ſi trito natura tangatur.

De lactuca ſyluatica, ſiue caprina, & eſopo, & iſati, & lactuca ſatiua. CAP. VII.

LActucae ſpõte naſcentis primum eſt genus eius quam caprinam uocant, qua piſces in mare deiecta protinus necantur, qui ſunt in proximo. Huius lac ſpiſſatum, mox in aceto pondere obolorum duûm, adiecto aquae uno cyatho, hydropicis datur. Caule & folijs cõtuſis, aſperſo ſale, nerui inciſi ſanantur. Eadem trita ex aceto, colluta matutinis bis menſe, dentiũ dolorem prohibet. Alterum eſt genus quod Graeci eſopõ uocant. Huius folia trita, & cum polenta illita, ulceribus medentur. Haec in aruis naſcitur. Tertium genus eſt in ſyluis naſcens, iſatin uocant. Huius folia trita cum polenta, uulneribus proſunt. Quarto infectores lanarum utuntur, quod glaſtum uocant: ſimile erat lapatho ſylueſtri folijs, niſi quòd plura habet & nigriora. Sanguinem ſiſtit. Phagedaenas & putreſcentia ulcera quae ſerpunt, ſanat. Item tumores ante ſuppurationem. Cõtra ignem ſacrum radice uel folijs prodeſt, uel ad lienes pota. Haec propria ſingulis. Communia autem ſpõte naſcentibus, candor, caulis interdum cubitali longitudine, & ipſo, & folijs ſcabritia. Ex his rotunda folia & breuia habentem, ſunt qui hieraciã uocent: quoniam accipitres ſcalpẽdo eam, ſuccoq́; oculos tingendo, obſcuritatem cum ſenſere diſcutiãt. Succus omnibus candidus, uiribus quoque papaueri ſimilis: carpitur per meſſes inciſo caule, conditur in fictili nouo, ad multa praeclarus. Sanat omnia oculorum uitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices aduſtioneſq́ue omnes, praecipue caligines. Imponitur etiam oculis in lana cõtra epiphoras. Idem ſuccus aluum purgat, in poſca potus ad duos obolos. Serpẽtium ictibus medetur in uino potus. Et folia toſta thyrſiq́; triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur maxime contra ſcorpionum ictus. Verum contra phalangia, commixto uino ex aceto. Alijs quoque uenenis reſiſtunt, exceptis quae ſtrangulando necant, aut ijs quae ueſicae nocent. Item pſimmythio excepto: Imponuntur & uentri ex melle atque aceto, ad detrahenda uitia alui. Vrinae difficultates ſuccus emendat. Crateuas eum & hydropicis obolis duobus in aceto & cyatho uini dari iubet. Quidam & è ſatiuis colligunt ſuccum minus efficacem. Peculiares earum uires partim iam dicta ſunt, ſomnum faciendi, uenereḿque inhibendi, aeſtum refrigerandi, ſtomachum purgandi, ſanguinem augendi. Non pauca reſtant, quoniam & inflationes diſcutiunt, ructuſq́ue lenes faciunt, concoctiones adiuuant. Cruditatem ipſa nequaquam faciunt. Nec ulla res in cibis auiditatem incitat inhibetq́; eadem: in cauſa alterutraque modus eſt. Sic & aluum copioſiores ſoluunt, modicae ſiſtunt. Lentitiam pituitae digerunt: atque ut aliqui tradiderunt, ſenſus purgant. Stomachi diſſoluti utiliſsime adiuuantur, in eo uſu & oxypori obolis aſperitatem addito dulci ad intinctum aceti tẽperantes, ſi craſsior pituita ſit ſcillite aut uino abſinthite, ſi & tuſsis ſentiatur hyſſopite admixto. Dantur coeliacis cum intubo erratico, & ad duritiã praecordiorum. Dantur & melancholicis candidae copioſiores, & ad ueſicae uitia. Praxagoras & dyſentericis dedit. Ambuſtis quoq; proſunt recentibus, prius quàm puſtulae fiant, cum ſale illita. Vlcera etiam quae ſerpũt coërcent, initio cum aphronitro, mox in uino. Tritae igni ſacro illinuntur. Conuulſa & luxata caulibus tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. Eruptiones papularũ ex uino & polenta. In cholera quoque coctas patellis dederunt, ad quod utiliſsima quàm maximi caulis & amarae. Quidam lacte infundunt. Deferuefacti hi caules & ſtomacho utiliſsimi tradũtur, ſicut ſomno ſatiua maxime lactuca, & amara lacteniſq́;, quam meconidem uocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte utiliſsimum eſſe praecipitur, dũ tempeſtiue capiti inunguntur: Oculorum quoque uitijs quae frigore in ijs facta ſunt. Miras & alias inuenio laudes. Thoracis etiã uitijs prodeſſe non ſecus quàm abrotonum, cum melle Attico. Purgari & foeminas hoc cibo. Semen ſatiuarum contra ſcorpiones dari. Semine trito ex uino poto & libidinum imaginationes in ſomno compeſci. Tentantes aquas non nocere lactucam edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

De generibus betae, & intubis, & cichorio, & ſeri, genera duo. CAP. VIII.

NEc beta ſine remedio eſt utraque. Siue cãdida, ſiue nigra, radix recens, & madefacta, ſuſpenſa funiculo, contra ſerpentium morſus efficax eſſe dicitur. Candida beta cocta, & cum allio crudo ſumpta, contra tineas. Nigrae radices ita in aqua coctae,

porriginem tollunt: atque in totum efficacior eſſe traditur nigra. Succus eius capitis dolores ueteres & uertigines: item ſonitum aurium ſedat, infuſus ijs: ciet urinam. Medetur dyſentericis iniecta, & morbo regio. Dolores quoque dentium ſedat illitus ſuccus. Et contra ſerpentium ictus ualet, ſed huius radici duntaxat expreſſus. Ipſa uero decocta, pernionibus occurrit. Albæ ſuccus epiphoras ſedat, fronte illitus: Aluminis pauco admixto, ignem ſacrum: Sine oleo trita licet, aduſtis medetur. Et contra eruptiones papularum cocta, eadem contra ulcera quæ ſerpunt illinitur: & alopecijs cruda, & ulceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditur, caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, ut uentrem molliat. Validius cocta fluctuationes ſtomachi ſiſtit & uentris. Eſt & beta ſylueſtris, quam limonion uocant, alij neuroides, multum minoribus tenuioribusque ac denſioribus folijs, undecim ſæpe caulium. Huius folia ambuſtis utilia, guſtantia aſtringunt. Semen acetabuli menſura dyſentericis prodeſt. Aqua & è radice cocta maculas ueſtium elui dicũt, itemque membranarum. Intubi quoque non extra remedia ſunt. Succus eorum cum roſaceo & aceto capitis dolores lenit. Idemque cum uino potus, iocinoribus & ueſicæ, & epiphoris imponitur. Erraticum apud nos quidam ambugiam appellauere. In Aegypto cichorium uocant, quod ſylueſtre ſit. Satiuum autem ſerin, quod eſt minus & uenoſius. Cichorium refrigerat. In cibo ſumptum & illitum collectiones, ſuccuſque decocti uentrem ſoluit. Iocinori & renibus, & ſtomacho prodeſt. Item ſi in aceto decoquatur urinæ tormina diſcutit. Item morbum regium è mulſo, ſi ſine febre ſit. Veſicam adiuuat. Mulierum quidem decoctum purgationibus in aqua adeo prodeſt, ut emortuos partus trahat. Adijciunt magi, ſucco totius cum oleo perunctos fauorabiliores fieri, & quæ uelint facilius impetrare. Quod quidem propter ſingularem ſalubritatem aliqui chreſton appellãt, alij pancration. Et ſylueſtre genus, alij hedypnoida uocant, latioris folij. Stomachum diſſolutum aſtringit cocta: crudaque ſiſtit aluum. Et dyſentericis prodeſt, magis cum lente. Rupta & conuulſa utroque genere iuuantur. Item quibus genitura ualetudinis morbo effluat. Seris & ipſa lactucæ ſimilima, duorum generum eſt, ſylueſtris melior. Nigra iſta & æſtiua. Deterior hyberna & candidior. Vtraque tamen ſtomacho utiliſſima, præcipue quem humor uexat. Cum aceto in cibo refrigerant uel illitæ, diſcutiuntque & alios quàm ſtomachi. Cum polenta ſylueſtrium radices ſtomachi cauſa ſorbentur, & cardiacis illinuntur ſuper ſiniſtram mammam ex aceto. Omnes hæ & podagricis utiles, & ſanguinem reijcientibus. Item quibus genitura fluit, alterno dierũ potu. Petronius Diodotus, qui antilegomena ſcripſit, in totum damnauit ſerin multis modis arguens. Sed aliorum omnium opinio reſiſtit.

De braſsica, & lapſana, & de braſsica marina, & ſcilla, & de bulbis, & bulbine. CAP. IX.

BRaſſicæ laudes lõgum eſt exequi, cum & Chryſippus medicus priuatim uolumen ei dicauerit per ſingula membra hominis digeſtum, & Dieuches: ante omnes autem Pythagoras & Cato non parcius celebrarint. Cuius ſententiã uel eo diligẽtius perſequi par eſt, ut noſcatur qua medicina uſus ſit annis DC. In tres ſpecies diuiſere eam Græci antiquiſſimi. Criſpã, quam ſelinada uocauerunt, à ſimilitudine apij foliorum, ſtomacho utilem, aluum modice mollientem. Alteram leam, latis folijs è caule exeuntibus. Vnde caulodem quidam uocauere, nullius in medicina momenti. Tertia eſt proprie appellata crambe, tenuioribus folijs, & ſimplicibus denſiſſimiſq; amarior, ſed efficaciſſima. Cato criſpam maxime probat, dein leuẽ grandibus folijs, caule magno. Prodeſſe tradit capitis doloribus, oculorum caligini ſcintillationibusque, uel ſtomacho, præcordijs, crudam ex aceto & melle, coriandro, ruta, menta, laſeris radicula ſumptam acetabulis duobus matutino: tantamq; eſſe uim, ut qui terant hæc, ualidiores fieri ſe ſentiant. Ergo uel cum his tritam, ſorbendã, uel ex hoc intinctu ſumendam. Podagræ autem morbiſq; articularijs illini cũ ruta, coriandri, & ſalis mica, hordei farina. Aqua quoque eius decocta, neruos articuloſq; mire iuuari: Si foueantur uulnera, & recentia & uetera, etiam carcinomata, quæ nullis alijs medicamentis ſanari poſſint. Foueri prius aqua calida iubet, ac bis die tritam imponi. Sic etiã fiſtulas eluxatas, & tumores euocari, quæq; diſcuti opus ſit. Inſomnia etiam, uigiliaſq; tollere decoctam, ſi ieiuni edant quàm plurimam ex oleo & ſale. Tormina ſi decocta iterum decoquatur, addito oleo, ſale, cumino, polenta. Si ita ſumatur ſine pane, magis profuturam. Inter reliqua bilem detrahi per uinũ nigrum pota. Quin & urinam eius qui braſſicam eſitauerit, aſſeruari, calefactamq; neruis remedio eſſe. Verba ipſius ſubijciam, ad exprimendam ſententiam: Pueros puſillos ſi laues ea urina, nunquã debiles fieri. Auribus quoque ex uino ſuccum braſſicæ tepidum inſtillari ſuadet. Idq; etiam tarditati audientium prodeſſe aſſeuerat. Et impetigines eadem ſanari ſine ulcere. Græcorum quoque opiniones iam & Catonis cauſa poni conuenit, in ijs duntaxat quæ ille prætermiſerit. Biles detrahere non percoctam putant. Item aluũ ſoluere, eandemq; bis coctam ſiſtere. Vino aduerſari, ut inimicã uitibus. Antecedẽte in cibis caueri ebrietatem: poſtea ſumpta crapulam diſcuti. Hunc cibum & oculorum claritati conferre multum: ſuccum uero crudæ uel angulis tantũ tactis cum Attico melle, plurimum. Facilime concoqui, ciboq; eo ſenſus purgari. Eraſiſtrati ſchola clamat, nihil eſſe utilius ſtomacho neruiſq; ideo paralyticis & tremulis dari iubet, & ſanguinem excreantibus. Hippocrates cœliacis & dyſentericis bis coctam cum ſale. Item ad teneſmon & renum cauſas, lactis quoque ubertatem puerperis

hoc

hoc cibo fieri indicans, & purgationem fœminis. Crudus quidem caulis ſi mandatur, partus quoque emortuos pellit. Apollodorus aduerſus fungorum uenena ſemen aut ſuccum bibendum cenſet. Philiſtion opiſthotonicis ſuccum ex lacte caprino cum ſale & melle. Inuenio & à podagra liberatos edendo eam, decoctæq; ius bibendo. Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito ſale. Item ſpleneticis in uino albo per dies xl. Ictericis, nec non & phreneticis radicis crudæ ſuccum gargarizandum bibẽdumq; demonſtrat. Contra uero ſingultus cum coriandro & anetho, & melle ac pipere, ex aceto. Illitã quoq; prodeſſe inflationibus ſtomachi. Item ſerpentium ictibus, & ſordidis ulceribus, ac uetuſtis, uel ipſam aquã cum hordeacea farina. Succum ex aceto, uel cum fœno Græco. Sic aliqui & articulis, podagrisq; imponunt. Epinyctidas ac quicquid aliud ſerpit in corpore, impoſita leuat. Item repentinas caligines: has & ſi manditur ex aceto. Sugillata uero & alios liuores pura illita. Lepras, & pſoras cum alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus teſtium & genitalium malis hanc utiliſſime imponi aſſerit. Efficacius eandem cum faba trita. Item conuulſis cum ruta. Contra ardorem febrium & ſtomachi uitia cum ruta ſemine: & ad ſecundas. Et muris aranei morſus, foliorum aridorũ farina alterutra parte exinanit. Ex omnibus braſſicæ generibus ſuauiſſima eſt cyma, & ſi inutilis habetur, difficilis in coquẽdo, & renibus contraria. Illud quoque non eſt omittendum, aquam decocta ad tot uſus laudatam fœtere humi effuſam. Stirpium braſſicæ aridorum cinis, inter cauſtica intelligitur. Ad coxẽdicum dolores cum adipe peruetuſto. At cum laſere & aceto in uicẽ pſilothri euulſis illitus pilis, naſci alios prohibet. Bibitur & cum oleo ſubferuefactus, uel per ſe elixus ad conuulſa & rupta intus, lapſumq; ex alto. Nulla ergo ſunt crimina braſſicæ? imò uero apud eoſdem animæ grauitatem facere, dentibus & gingiuis nocere, & in Aegypto propter amaritudinem non eſui. Syluestris, ſiue erraticæ immenſo plus effectus laudat Cato, adeo ut arida quoq; farinam in olfactorio collectam, uel odore tantũ naribus rapto, uitia earũ grauecolentiamq; ſanare affirmet. Hanc alij petream uocant, inimiciſſimam uino, quam præcipue uitis fugiat: aut ſi nõ poſſit fugere, moriatur. Folia habet bina, parua, rotunda, leuia, plantis oleris ſimilior, candidior ſatiua & hirſutior. Hanc inflationibus mederi: Melancholicis quoque ac uulneribus recentibus, cum melle, ita ne ſoluãtur ante diem ſeptimum: Strumis, fiſtulis, in aqua contritam, Chryſippus autor eſt, Et alij uero compeſcere mala corporis quæ ſerpant: nomas uocant. Item excreſcentia abſumere. Cicatrices ad planũ reducere. Oris ulcera & tonſillas manducatam & coctã ſucco gargarizato cum melle tollere. Item pſoras & lepras ueteres, ipſius tribus partibus cum duabus aluminis in aceto acri illitis. Epicharmus ſatis eſſe eam contra canis rabioſi morſum imponi. Melius ſi cum laſere & aceto acri. Necari quoque canes ea, ſi detur ex carne. Semen eius toſtũ auxiliatur contra ſerpentes, fungorumq; uenena, tauri ſanguinẽ. Folia cocta ſpleniticis in cibo data, & cruda illita cũ ſulphure & nitro proſunt. Item mammarum duritiæ. Radicum cinis uuæ in faucibus tumenti tactu medetur, & parotidas cum melle illitus reprimit, ſerpentiũ morſus ſanat. Vtriũ braſſicæ unũ & magnum argumẽtum addemus & mirabile. Cruſta ſi occupent intus uaſa omnia in quibus aquæ feruẽt, in tantũ, ut nõ ſit eas auellere, ſi braſſica in iis decoquatur abſcedũt. Inter ſyluestres braſſicas & lapſana eſt, pedalis altitudinis, hirſutis folijs, napi ſimillimis, niſi candidior eſſet flore. Coquitur in cibo. Aluũ leniter emollit. Marina braſſica uehementiſſime ex omnibus aluũ ciet. Coquitur propter acrimoniam cũ pingui carne, ſtomacho inimiciſſima. Scillarum in medicina alba eſt quæ maſculus, fœmina nigra. Scilla quæ candidiſſima fuerit, utiliſſima erit. Huic aridis tunicis direptis, quod reliquum è uiuo eſt, conſectũ ſuſpenditur lino modicis interuallis. Poſtea arida fruſta in cadũ aceti quàm aſperrimi pendentia immerguntur, ita ne ulla parte uas cõtingant. Hoc fit ante ſolſtitiũ diebus xlviij. Gypſo deinde oblitus cadus ponitur ſub tegulis, totius diei ſolẽ accipientibus: Poſt eum numerũ dierum tollitur uas, ſcilla eximitur, acetũ transfunditur. Hoc clariorẽ oculorum aciem facit. Salutare eſt ſtomachi laterumq; doloribus, parum ſumptũ binis diebus. Sed tanta uis eſt, ut auidius hauſtum extinctæ animæ momento aliquo ſpeciem præbeat. Prodeſt & gingiuis & dentibus, uel per ſe cõmanducata. Tineas & reliqua uentris animalia pellit ex aceto & melle ſumpta. Linguæ quoq; recẽs ſubiecta præſtat, ne hydropici ſitim ſentiat. Coquitur plurimis modis in olla, quæ conijciatur in clibanum aut furnũ, uel adipe aut luto illita, aut fruſtatim in patinis. Et cruda ſiccatur, deinde conciditur, coquiturque in aceto, tum ſerpentium ictibus imponitur. Toſta quoq; purgatur, & mediũ eius iterum in aqua coquitur. Vſus ſic coctæ ad hydropicos. Ad urinam ciendã tribus obolis cum melle & aceto pota. Item ad ſpleneticos & ſtomachicos, ſi non ſentiant ulcus, quibus innatet cibus. Ad tormina, regios morbos, tuſſim ueterem cum ſuſpirio. Diſcutit & folijs ſtrumas, quadrinis diebus ſoluta. Furfures capitis, & ulcera manantia illita ex eo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia, maxime uti coctionẽ facias. Sic & interiora purgat. Rimas pedum ſanat in oleo cocta, & mixta reſinæ. Semen eius lumborum dolori ex melle imponitur. Pythagoras ſcillam in limine quoq; ianuæ ſuſpenſam malorum medicamentorum introitũ pellere tradit. Cæterum bulbi ex aceto & ſulphure uulneribus in facie medentur. Per ſe uero triti neruorum contractioni, & ex uino porrigini: cum melle canum morſibus. Eraſiſtrato placet cum pice. Sanguinem idem eos ſiſtere tradit illitos cum melle. Alij ſi è naribus

fluat, coriandrum & farinam adijciunt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat, & erumpentia in capite cũ uino auſtero aut ouo. Et bulbos epiplioris idẽ illinit, & ſic lippitudini medetur. Aeque uitia quæ ſunt in facie, eorũ rubentes maxime, in ſole illiti, cum melle & nitro emendant: lentiginem cũ uino, aut cucumi cocto. Vulneribus quoque mire proſunt per ſe, aut (ut Damion) ex mulſo, ſi quinto die ſoluantur. Iiſdem & auriculas fractas curat, & teſtium pituitas. In articulorũ doloribus miſcent farinã. In uino cocti illiti uentri, duritiem præcordiorũ emolliunt. Dyſentericis in uino ex aqua cœleſti temperato dantur. Ad conuulſa intus, cum ſilphio pilulis fabæ magnitudine. Ad ſudorem tuſi illinuntur. Neruis utiles: ideo & paralyticis dantur. Luxata in pedibus qui ſunt rufi, ex his citiſsime ſanant cũ melle & ſale. Venerem maxime Megarici ſtimulant. Hortenſij partum cum ſapa aut paſſo ſumpti. Sylueſtres interaneorum plagas & uitia cũ ſilphio pilulis deuoratis ſedant. Et ſatiuorum ſemen contra phalangia bibitur in uino. Ipſi ex aceto illinuntur contra ſerpentium ictus. Semen antiqui bibendum inſanientibus dabant. Flos bulborum tritus crurum maculas uarietatesq́; igne factas emẽdat. Diocles oculos hebetari ab ijs putat. Elixos aſsis minus utiles eſſe adijcit, & difficile concoqui ex ui uniuſcuiuſque naturæ. Bulbinem Græci uocant herbam porraceis folijs, rubicundo bulbo. Hæc traditur uulneribus mire utilis, duntaxat recentioribus. Bulbus, quẽ uomitorium uocant ab effectu, folia habet nigra, cæteris longiora.

De aſparagis & corruda, & libyco, & orminio. CAP. X.

VTiliſsimus ſtomacho cibus aſparagi, ut traditur. Cumino quidem addito inflationes ſtomachi colique diſcutiunt, ijdem oculis claritatem afferunt. Ventrem leniter molliunt. Pectoris & ſpinæ doloribus inteſtinorumq́; uitijs proſunt, uino cum coquuntur addito. Ad lumborum & renum dolores, ſemen trium obolorũ pondere, pari cumini bibitur. Venerẽ ſtimulant. Vrinam cient utiliſsime, præterquam quòd ueſicam exulcerant. Radix quoq; plurimorũ prædicatione trita, & in uino albo pota, calculos quoq; exturbat, lumborum & renum dolores ſedat. Quidam & ad uuluæ dolorem radicem cum uino dulci propinant. Eadem in aceto decocta cõtra elephantiaſin proficit. Aſparago trito cũ oleo perunctũ pungi ab apibus negãt. Sylueſtrem aſparagũ aliqui corrudam, aliqui Libycum uocant, Attici orminiũ. Huius ad ſupradicta omnia efficacior uis, & candidiori maior. Regiũ morbum extenuat. Veneris cauſa aquam eorum decoctã bibi iubent ad heminam. Ad idem & ſemen ualet cum anetho, ternis utrunque obolis. Datur & ad ſerpentium ictus ſuccus decoctus. Radix quoq; miſcetur radici marathri inter efficaciſsima auxilia. Si ſanguis per urinam reddatur, ſemen aſparagi, & apij, & cumini ternis obolis in uini cyathis duobus, quinis diebus Chryſippus dari iubet. Sic & hydropicis contrarium, quamuis urinam moueat, docet. Item ueneri: Veſicæ quoque uiſi decoctum: quæ aqua ſi canibus detur, occidi eos. In uino decoctæ radicis ſuccum ſi ore contineatur, dentibus mederi.

De apio, & apiaſtro, & helioſelino, & oreoſelino. CAP. XI.

APio gratia uulgo eſt. Nanq; rami largis portionibus per iura natant, & in condimentis peculiarem gratiã habent. Præterea oculis illitum cum melle, ita ut ſubinde foueantur feruenti ſucco decocti, aliiſq́; membrorũ epiphoris per ſe tritũ, aut cum pane, uel polenta impoſitum, mire auxiliatur. Piſces quoq; ſi ægrotent in piſcinis, apio uiridi recreantur. Verum apud eruditos non aliud erutum terra in maiore ſententiarum uarietate eſt. Diſtinguitur ſexu. Chryſippus fœminam eſſe dicit criſpioribus folijs & duris, craſſo caule, ſapore acri & feruido. Dionyſius nigriorem, breuioris radicis, uermiculos gignentem. Ambo neutrum ad cibos admittendum, imò omnino nefas: nam id defunctorum epulis feralibus dicatum eſſe, uiſus quoque claritati inimicum. Caule fœminæ uermiculos gigni. Ideoq́ue eos qui ederint ſterileſcere, mares fœminaſque. In puerperijs uero ab eo cibo comitiales fieri qui ubera hauriunt. Innocentiorẽ tamen eſſe marem. Eaq́; cauſa eſt, ne inter nefaſtos frutices damnetur. Mammarum duritiam impoſitis folijs emollit. Suauiores aquas potui incoctum præſtat. Succo maxime radicis cum uino lumborũ dolores mitigat. Eodem iure inſtillato grauitatem aurium. Semine urinam ciet, menſtrua ac ſecundos partus. Et ſi foueantur ſemine decocto, ſugillata reddit colori. Cum oui albo illitum, aut ex aqua coctum potumq́; renibus medetur. In frigida tritum oris ulceribus. Semen cũ uino, uel radix cũ ueteri uino ueſicæ calculos frangunt. Semẽ datur & arquatis ex uino albo. Apiaſtrũ Hyginus quidem meliſſophyllon appellat. Sed in cõfeſſa damnatione eſt uenenatum in Sardinia. Contexenda enim ſunt omnia, ex eodem nomine apud Græcos pẽdentia. Oluſatrum quod Hipposelinum uocant, aduerſatur ſcorpionibus. Poto ſemine torminibus interaneis medetur. Itemq́; difficultatibus urinis ſemen eius decoctum ex mulſo potum. Radix eius in uino decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabioſi morſibus potum & illitum medetur: Succus eius algẽtes calefacit potus. Quartum genus ex eodem faciunt aliqui oreoſelinon, palmum alto frutice ac recto, ſemine cumino ſimile, urinæ & menſtruis efficax. Helioſelino uis priuata cõtra araneos. Sed & oreoſelino fœminæ purgantur è uino.

De petroſelino & ocymo. CAP. XII.

ALio genere petroſelinon quidam appellant in ſaxis natum, præcipuum ad uomicas, cochlearibus binis ſucci additis in cyathum marrubij ſucci, atque ita aquæ calidæ tribus cyathis. Addidere quidam buſelinon, differens breuitate caulis à ſatiuo &

radicis

radicis colore ruffo, eiuſdem effectus. Præualere contra ſerpentes potum & litum. Ocymum quoq; Chryſippus grauiter increpuit, inutile ſtomacho, urinæ, oculorum quoque claritati. Præterea inſaniam facere & lethargos & iocinoris uitia. Ideoq; capras id aſpernari: hominibus quoq; fugiendum cenſet. Adijciunt quidam, tritum ſi operiatur lapide, ſcorpionem gignere: commanducatum & in ſole poſitum, uermes afferre. Afri uero, ſi eo die feriatur quiſpiã à ſcorpione, quo ederit ocymũ, ſeruari non poſſe. Quinimo tradunt aliqui manipulo ocymi cum cancris decem marinis uel fluuiatilibus trito, cõuenire ad id ſcorpiones à proximo omnes. Diodotus in empiricis, etiam pediculos facere ocymi cibum. Secuta ætas acriter defendit, nã id eſſe capras. Nec minus quàm mẽtam & rutam ſcorpionum terreſtrium ictibus, marinorũq; uenenis mederi ex uino, addito aceto exiguo. Vſu quoq; cõpertũ, deficientibus ex aceto odoratu ſalutare eſſe. Item lethargicis & inflãmatis refrigerationi. Illitum capitis doloribus cũ roſaceo, aut myrteo, aut aceto: Item oculorum epiphoris impoſitum ex uino: Stomacho quoq; eſſe utile, inflationes & ructum ex aceto diſſoluere ſumptum. Aluum ſiſtere impoſitũ, urinam ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodeſſe. Choleras eo & diſtillationes ſtomachi inhiberi. Ergo etiã cœliacis Philiſtio dedit: & coctum dyſentericis, & colicis Pliſtonicus. Aliqui & in tenaſmo & ſanguinẽ excreantibus in uino, duritia quoq; præcordiorum. Illinitur mammis, extinguitq; lactis prouẽtum. Auribus utiliſſimum infantium, præcipue cum adipe anſerino. Semen tritum & hauſtum naribus, ſternutamenta mouet, & diſtillationes quoque capiti illitum. uuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto atramento ſutorio tollit. Venerem ſtimulat. Ideo etiam equis aſiniſque admiſſuræ tempore ingeritur.

De ſylueſtri ocymo, & eruca, & naſturtio, & ruta. CAP. XIII.

SYlueſtri ocymo uis efficacior ad eadẽ omnia, peculiaris ad uitia quæ uomitionibus crebris contrahuntur. Vomicisq; uuluæ, cõtraq; beſtiarum morſus radix in uino eſt efficaciſſima. Erucæ ſemen ſcorpionum uenenis & muris aranei medetur. Beſtiolas omnes innaſcentes corpori arcet. Vitia cutis in facie cum melle illitum. Lentigines ex aceto. Cicatrices nigras reducit ad candorẽ cum felle bubulo. Aiunt uerbera ſubituris potum ex uino, duritiam quandam contra ſenſum induere. In condiendis obſonijs tanta eſt ſuauitas, ut Græci euzomon appellauerint. Putant ſubtrita eruca ſi foueantur oculi, claritatem reſtitui. Tuſſim infantium ſedari. Radix eius in aqua decocta fracta oſſa extrahit. Nam de uenere ſtimulanda diximus: tria folia ſylueſtris erucæ ſiniſtra manu decerpta, & trita in aqua mulſa ſi bibantur. E contrario naſturtium uenerem inhibet, animum exacuit. Vt diximus, duo eius genera. Album purgat, detrahit bilem potum in aqua x. pondere. Cum lomento ſtrumis illitum opertũq; braſſica præclare medetur. Alterũ eſt nigrius, quod capitis uitia purgat. Viſum clarificat. Commotas mentes ſedat ex aceto ſumptum. Lienem ex uino potum, uel cum fico. Tuſſim ex melle, ſi quotidie ieiuni ſumãt. Semen ex uino omnia inteſtinorum animalia pellit, efficacius addito mentaſtro. Prodeſt & cõtra ſuſpiria & tuſſim cum origano & uino dulci. Pectorũ doloribus decoctum in lacte caprino. Panos diſcutit cum pice, extrahitq; corpori aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adijcitur ouorum album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus uero è melle utiliſſime. Seſtius adijcit uſtum ſerpentes fugare, ſcorpionibus reſiſtere. Capitis dolores contrito & alopecias emendari addito ſinapi, grauitatem aurium trito impoſito auribus cum fico. Dentium dolores infuſo in aureis ſucco. Porriginẽ & ulcera capitis cum adipe anſerino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad ſuppurationem perducit, & rumpit. Phagedænas ulcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur: Item licheni: Item unguibus ſcabris. quippe natura eius cauſtica eſt. Optimum autem Babylonium. Sylueſtri uero ad omnia ea effectus maior. In præcipuis autem medicaminibus ruta eſt. Latiora ſatiuæ folia, rami fruticoſiores. Sylueſtris horrida ad effectum eſt, & ad omnia acrior. Succus exprimitur, tuſa ea & aſperſa modice aqua, & in pyxide Cypria aſſeruatur. Hic copioſior datus ueneni noxiam obtinet, in Macedonia maxime iuxta flumen Alyacmon. Mirumq;, cicutæ ſucco extinguitur, adeo etiam uenenorum uenena ſunt, quando cicutæ ſuccus prodeſt manibus colligentium rutam. Cæterum inter prima immiſcetur antidotis, præcipueq; Galatica. Quæcunque autem ruta & per ſe pro antidoto ualet, folijs tritis, & ex uino ſumptis. Cõtra aconitum maxime & uiſcum. Item fungos, ſiue in potu detur, ſiue in cibo. Simili modo contra ſerpentium ictus, utpote cum muſtelæ dimicaturæ cum his, rutam prius edendo ſe muniant. Valent & contra ſcorpionum ictus, & araneorum, apium, crabronum, ueſparum aculeos, & cantharidas, ac ſalamandras, caniſue rabioſi morſus: acetabuli menſura ſuccus è uino bibitur, & foba trita uel commanducata imponũtur cum melle & ſale, uel cum aceto & pice decocta. Succo uero perunctos aut eam habentes, negant feriri ab his maleficijs. Serpenteſq;, ſi uratur ruta, nidorem fugere. Efficaciſſima tamen eſt ſylueſtris radix cum uino ſumpta, eãdem adijciunt efficaciorem eſſe ſub dio potam. Pythagoras & in hac marem minoribus herbaceiq́ue coloris folijs à fœmina diſcreuit, eam lætioribus folijs & colore. Idem oculis noxiam putant falſò, quoniam ſcalptores & pictores hoc cibo utuntur oculorum cauſa. Cum pane quoque uel naſturtio ſatiuæ atque ſylueſtris propter uiſum. Vt aiunt, multi ſucco eius cum melle Attico inuncti diſcuſſerunt caligines, uel cum lacte mulieris puerũ enixæ, uel puro

ſucco angulis oculorum tactis. Epiphoras cum polenta impoſito. Lenit autem capitis dolores pota cum uino, aut cum aceto & roſaceo illita. Si uero ſit cephalea, cum farina hordeacea, uel aceto. Eadẽ cruditates diſcutit, mox inflationes, dolores ſtomachi ueteres. Vuluas aperit, corrigitq́; conuerſas illita in melle toto uentre & pectore. Hydropicis cum ficu, & decocta ad dimidias partes, potaq́; ex uino. Sic bibitur & ad pectoris dolores, laterumq́; & lumborum, tuſſes, ſuſpiria: pulmonum, iocinerum, renum uitia: horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines, decoquuntur folia poturis: Et in cibo uel cruda, uel decocta condita'ue prodeſt. Item torminibus in hyſſopo decocta, & cum uino. Sic & ſanguinem ſiſtit interiorẽ, & narium indita: ſic & collutis dentibus prodeſt. Auribus quoq; in dolore ſuccus infunditur, cuſtodito ut diximus modo. E ſylueſtri uero contra tarditatem & ſonitũ cum roſaceo, uel cum laureo oleo, aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto tritæ inſtillatur in tempora & cerebrum. Adiecerunt aliqui & ſerpyllum, & laurum, illinentes capita, & colla. Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendũ. Dederunt & comitialibus bibendum decoctæ ſuccum in cyathis quatuor ante acceſſiones, quarum frigus intolerabile eſt: Alſioſisq́; crudam in cibo. Vrinam quoq; uel cruentam pellit. Fœminarum etiam purgationes, ſecũdasq́;, etiam emortuos partus, ut Hippocrati uidetur, ex uino dulci nigro pota. Itaq; illitam & uuluarum cauſa etiam ſuffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordeacia. Et cõtra ileum decocta farina in oleo, & uelleribus collecta. Multi uero & contra purulentas excreationes ſiccæ drachmas duas, ſulphuris unã & dimidiam ſumi cẽſent: Et contra cruentas, ramos tres in uino decoctos. Datur & dyſentericis cum caſeo in uino contrita. Dederunt & cum bitumine infractam potioni propter anhelitum: Ex alto lapſis ſeminis tres uncias. Olei libra, uiniq́; ſextario illinitur cum oleo coctis folijs partibus quas frigus aduſſerit. Si urinam mouet (ut Hippocrati uidetur) mirum eſt quoſdam dare uelut inhibentem potui contra incontinentiam urinæ. Pſoras & lepras cum melle & alumine illita emendat. Item uitiligines, uerrucas, ſtrumas, & ſimilia, cũ ſtrychno & adipe ſuillo ac taurino ſeuo. Item ignem ſacrum ex aceto & oleo, uel pſimmythio: Carbunculum ex aceto. Nõnulli laſerpitium unà illini iubent, ſine quo epinyctidas puſtulas curant. Imponunt & mammis turgentibus decoctam, & pituitæ eruptionibus cum cera. Teſtium uero epiphoris cum ramis laureæ teneris, adeo peculiari in uiſceribus his effectu, ut ſylueſtri ruta cũ axungia ueteri illitos ramices ſanari prodant. Fracta quoq; mẽbra ſemine trito cum cera impoſito. Radix rutæ ſanguinem oculis ſuffuſum, & in toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis quæ traduntur, mirum eſt, cum feruentem rutæ naturam eſſe conueniat, faſciculum eius in roſaceo decoctũ addita uncia aloẽs, perunctis ſudorem reprimere. Itemq́; generationes impediri hoc cibo, ideo profluuio genitali datur, & uenerem crebro per ſomnia imaginantibus. Præcauendum eſt grauidis, abſtineant hoc cibo, necari enim partus inuenio. Eadem ex omnibus ſatis quadrupedum quoq; morbis in maximo uſu eſt, ſiue difficile ſpirantibus, ſiue contra maleficorum animalium ictus: infuſa per nares ex uino: aut ſi ſanguiſuga exhauſerit, ex aceto: & quocunque in ſimili morborum genere, ut in homine temperato.

De mentaſtro, & menta, & pulegio, & nepeta, & de cumino. CAP. XIIII.

MEntaſtrum ſylueſtris menta eſt, differens ſpecie foliorũ quaſi figura ocymi, pulegij colore. Propter quod quidã ſylueſtre pulegium uocant. Iis cõmanducatis & impoſitis ſanari elephãtiaſin, Magni Pompey ætate, fortuito cuiuſdam experimẽto propter pudorem faciei illita, cõpertum eſt. Eadem illinuntur bibunturq́; aduerſus ſcolopẽdras, & ſerpentiũ ictus, drachmis duabus in uini cyathis duobus. Aduerſus ſcorpionum ictus cum ſale, oleo & aceto. Item aduerſus ſcolopẽdras ius decocti. Aduerſusq́; omnia uenena ſeruantur folia arida, ad farinæ modum. Subſtratum uel accenſum fugat ſcorpiones. Potum fœminas purgat à partu, ſed partus necat. Orthopnoicis, torminibus cholericis efficaciſſimũ: Item lumbis, podagris impoſitum. Succus auribus uerminoſis inſtillatur. in regio morbo bibitur. Strumis illinitur. Somnia ueneris inhibet. Tineas pellit ex aceto potum. Contra porriginem ex aceto infunditur capiti in ſole. Mentæ ipſius odor animum excitat, & ſapor auiditatem in cibis, ideo embãmatum mixturæ familiaris. Ipſa aceſcere aut corre denſereq́; lac non patitur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu ſtrangulentur. Datur in aqua aut mulſo, eadem ui reſiſtere & generationi creditur, cohibẽdo genitalia denſari. Aeque maribus ac fœminis ſiſtit ſanguinem, & purgationes fœminarũ inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cœliacorum impetus. Syriatiou & uomicas uuluæ curauit. Ille & iocinerũ uitia ternis obolis ex mulſo datis. Item ſanguinem excreãtibus in ſorbitionem. Vlcera in capite infantium mire ſanat. Arterias humidas ſiccat, ſiccas aſtringit. Pituitas corruptas purgat in mulſo & aqua. Voci ſuccus ſub certamine utilis duntaxat, qui & gargarizatur uua tumente, adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & contra tonſillas cum alumine, linguæ aſperæ cum melle. Ad conuulſa intus per ſe, uitysq́; pulmonis. Singultus & uomitus ſiſtit cum ſucco granati, ut Democritus monſtrat. Recentis ſuccus narium uitia ſpiritu ſubductus emendat. Ipſa trita choleras, in aceto quidẽ pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam impoſita cum polenta, & ſi mammæ tendantur. Illinitur & temporibus in capitis dolore. Sumitur & contra ſcolopendras, & ſcorpiones marinos, & ad ſerpentes. Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus,

item

item ſedis uitijs. Intertrigines quoque, uel ſi teneatur tãtum, prohibet. Auribus cum mulſo inſtillatur. Aiunt & lieni mederi eam in horto guſtatam, ita ne uellatur: ſi is qui mordeat, dicat ſe lieni mederi per dies ix. Aridæ quoq; farinam tribus digitis apprehẽſam & ſtomachi dolorem ſedare in aqua: & ſimiliter aſperſa in potionem, uentris animalia expellere. Magna ſocietas cum hac ad recreandos defectos animo pulegio, cum ſurculis ſuis in ampullas uitreas aceti utriſq; deiectis. Qua de cauſa dignior è pulegio corona uertigini quàm è roſis, cubiculis noſtris pronunciata eſt. Nam & capitis dolores impoſita dicitur leuare. Quin & olfactu capita tueri cõtra frigorum æſtuſq; iniuriã, & ab ſiti traditur: neq; æſtuare eos, qui duos è pulegio ſurculos impoſitos auribus in ſole habeant. Illinitur etiã in doloribus cum polenta & aceto. Fœmina efficacior. Eſt autem hæc flore purpureo. Mas candidum habet. Nauſeas cum ſale & polẽta in frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac uentris dolorem. Stomachi autem ex aqua item roſiones ſiſtit, & uomitiones cum aceto & polenta. Inteſtinorum uitia melle decocta & nitro ſanat. Vrinam pellit ex uino: & ſi aminæum ſit, & calculos, & interiores omnes dolores. Ex melle & aceto ſedat mẽſtrua, & ſecundas. Vuluas cõuerſas corrigit. Defunctos partus eijcit. Semen obmuteſcẽtibus olfactu admouetur. Comitialibus in aceto cyathi menſura datur. Si aquæ inſalubres bibendæ ſint, tritum aſpergitur. Salſitudines corporis, ſi cum uino tradatur, minuit. Neruorũ cauſa & in contractione cum ſale & aceto & melle confricatur opiſthotono. Bibitur ad ſerpentium ictus decoctum: Ad ſcorpionum in uino tritũ, maxime quod in ſiccis naſcitur. Ad oris exulcerationes, ad tuſsim efficax habetur. Flos recentis incenſus, pulices necat odore. Xenocrates pulegij ramum lana inuolutum, in tertianis ante acceſsionem olfactãdum dari, aut ſtragulis ſubijci, & ita collocari ægrũ, inter remedia tradit. Syluestri ad eadem uis efficacior eſt, quòd ſimile eſt origano, minoribus folijs quàm ſatiuum, & à quibuſdam dictamnus uocatur. Guſtatum à pecore capriſq; balatum concitat. Vnde quidam Græci literas mutantes blechon uocauerunt. Natura tã feruens eſt, ut illitas partes exulceret. In tuſsi ex perfrictione fricari ante balnea conuenit, & ante acceſsionum horrorem conuulſis & torminibus. Podagris mire prodeſt. Epaticis cum melle & ſale bibendum datur, pulmonum uitia excreabilia facit. Ad lienem cum ſale utile eſt. & ueſicæ, & ſuſpirijs, & inflationibus decoctum ſucco æqualiter, & uuluas corrigit: & cõtra ſcolopendram terreſtrem uel marinam, item ſcorpiones, priuatimq; ualet contra hominis morſum. Radix contra increſcentia ulcera recens potentiſsima. Arida uero cicatricibus decorem affert. Item pulegio eſt nepetæque ſocietas. Decocta enim in aqua ad tertias diſcutiunt frigora, mulierumq; menſtruis proſunt. Et æſtate ſedant calores. Nepeta quoq; uires contra ſerpentes habet. Fumum ex ea nidoremq; fugiunt, quam & ſubſternere in metu obdormituris utile eſt. Tuſa ægilopis imponitur, & capitis doloribus recens cum tertia parte panis tẽperata aceto illinitur. Succus eius inſtillatus naribus ſupinis, profluuiũ ſanguinis ſiſtit. Item radix, quæ cũ myrti ſemine in paſſo tepido gargarizata anginis uidetur. Cuminũ ſylueſtre eſt prætenue, quaternis aut quinis folijs, ueluti ſerratis. Sed ſatiuo magnus uſus, in ſtomachi præcipue remedijs. Diſcutit pituitas & inflationes, tritum & cum pane ſumptum, uel potum ex aqua uinoq;: tormina quoque & inteſtinorum dolores. Veruntamen omne pallorẽ bibentibus gignit. Ita certe ferunt Portij Latronis clari inter magiſtros dicẽdi adſectatores ſimilitudinem coloris ſtudijs contracti imitatos: & paulo ante Iulium Vindicem adſertorem illum à Nerone libertatis, captatione teſtamenti ſic lenocinatum. Narium ſanguinem paſtillis inditum, uel ex aceto recens ſiſtit. Et oculorum epiphoris per ſe impoſitum, tumẽtibus cum melle prodeſt. Infantibus imponi in uentre ſatis eſt. Morbo regio in uino albo à balineis datur.

De cumino Aethiopico, quod urinam ſtringit, & de cappari, & de liguſtico ſiue panace, & cunila bubula. CAP. XV.

AEthiopicum maxime in poſca illinitur cũ melle. Africano priuatim urinæ incontinentiam cohiberi putant. Satiuum datur ad iocineris uitia toſtum, tritum in aceto. Item ad uertiginẽ. Iis uero quos acriore ui urina mordeat, in dulci tritũ uino. Ad uuluarũ uitia in uino: præterq; impoſitus uellere folijs: teſtium tumoribus, toſtum, tritumq; cũ melle, aut roſaceo & cera. Sylueſtre ad omnia eadẽ efficacius. Præterea ad ſerpentes cũ oleo, ad ſcorpiones, ad ſcolopendras. Siſtit & uomitionem nauſeaſq; ex uino, quantum apprehenderint tres digiti. Propter colum quoq; bibitur, illiniturq;, uel penicillis feruens adprimitur faſcijs. Strangulationes uuluæ potũ in uino aperit, tribus drachmis in tribus cyathis uini. Auribus inſtillatur ad ſonitus atq; tinnitus cũ ſeuo uitulino, uel melle. Sugillatis illinitur cũ melle, & uua paſſa, & aceto. Lentigini nigræ ex aceto. Eſt cumino ſimillimum, quod Græci uocãt ammi. Quidã uero Aethiopicum cuminum id eſſe exiſtimant. Hippocrates regium appellat, uidelicet, quia efficacius in Aegypto iudicauit. Pleriq; alterius naturæ in totũ putant, quoniã ſit exilius & candidius. Similis autẽ & huic uſus. Nanq; & panibus Alexandrinis ſubditur, & cõdimentis interponitur. Inflationes & tormina diſcutit. Vrinã & mẽſtrua ciet. Sugillata & oculorũ epiphoras mitigat. Cum lini ſemine ſcorpionũ ictibus in uino potum drachmis duabus: priuatimq; ceraſtarũ, cum pari portione myrrhæ. Colorem quoq; bibentiũ ſimiliter mutat in pallorem. Suffitũ cum uua paſſa aut reſina, uuluas purgat. Tradunt facilius concipere eas, quæ odorentur id per coitũ. De cappari ſatis diximus inter peregrinos frutices. Non utendũ trãſmarino: innocẽtius*

* ſubigitur

Italicum

Italicum eſt. Ferunt, eos qui quotidie id edũt, paralyſi non periclitari, nec leuis doloribus. Radix eius uitiligines albas tollit, ſi trita in ſole fricentur. Spleneticis prodeſt in uino potu radicis cortex duabus drachmis, dempto balinearum uſu. Feruntq; xxxv. diebus per urinam & aluum totum lienem emitti. Bibitur in lumborum doloribus ac paralyſi. Dentium dolores ſedat tritum ex aceto ſemen decoctum, uel manducata radix. Infunditur & aurium dolori decoctum oleo. Vlcera quæ phagedænas uocant folia & radix recens cum melle ſanant: Sic & ſtrumas diſcutit radix: parotidas uermiculoſq; cocta in aqua. Iocineris quoque malis medetur. Dant & ad tineas in aceto & melle. Oris exulcerationes in aceto decocta tollit, ſtomacho inutiles eſſe inter autores conuenit. Liguſticum aliqui panacem uocant, ſtomacho utile eſt. Item conuulſionibus & inflationibus. Sunt & qui cunilam bubulam appellauerint, ut diximus, falſo.

Item de cunila bubula, gallinacea ſiue origano heracleotico, cunilagine molli, libanotide, cunila ſatiua & montana. CAP. XVI.

CVnilæ præter ſatiuam plura ſunt in medicina genera. Quæ bubula appellatur, ſemẽ pulegij habet, utile ad uulnera cõmanducatum impoſitumq;, ut quinto pòſt die ſoluatur. Contra ſerpẽtes quoq; in uino bibitur, ac tritum plagæ imponitur. Vulnera ab iis facta perfricantur. Item teſtudines cũ ſerpentibus pugnaturæ hac ſe muniunt: quidamq; in hunc uſum panacem uocant. Sedat & tumores, & uirilium mala ſicca, uel folijs tritis, in omni uſu mire congruẽs ex uino. Eſt alia cunila, gallinacea appellata noſtris, Græcis origanum heracleoticũ. Prodeſt oculis trita addito ſale. Tuſsim quoq; emendat & iocinerum uitia. Laterum dolores cum farina, oleo & aceto in ſorbitionem temperata. Præcipue uero ſerpentiũ morſus. Tertium genus eſt eius, quæ à Græcis maſcula, à noſtris cunilago uocatur, odoris fœdi, radicis lignoſæ, folio aſpero. Vires eius uehementiſsimas in omnibus generibus earum tradunt. Manipulo quoq, eius abiecto, omnes è tota domo blattas conuenire ad eam. Priuatim aduerſus ſcorpiones ex poſca pollere. Tribus folijs ex oleo peruncto homine, fugari ſerpentes. E contrario quæ mollis uocatur, piloſioribus folijs ac ramis, & aculeatis, trita mellis odorem habet, digitis tactu eius cohæreſcentibus. Altera thuris, quam libanotidem appellamus. Medetur utraq; contra ſerpentes ex uino uel aceto. Pulices etiam contritæ cum aqua ſparſæ necant. Satiua quoq; ſuos uſus habet. Succus eius cum roſaceo auriculas iuuat, Ipſa ad ictus bibitur. Fit ex ea montana, ſerpyllo ſimilis, efficax contra ſerpentes. Vrinam mouet, purgat & à partu mulieres. Cõcoctionem mire adiuuat, & ad cibos auiditatem. Vtraque uel in cruditate ieiunis in potione aſperſa. Luxatis quoque utilis. Contra ueſparum & ſimiles ictus, ex farina hordeacea & poſca, utiliſsima. Libanotidis alia genera ſuis dicentur locis.

De piperiti & origano, & oniti praſio, & tragorigano, & heraclio, & lepidio, & de gith, ſiue melanthio, & aniſo. CAP. XVII.

PIperitis quam & ſiliquaſtrũ appellauimus, contra morbos comitiales bibitur. Caſtor & alter demonſtrabat, caule rubro & longo, denſis geniculis, folijs lauri, ſemine albo, tenui, guſtu piperis, utilẽ gingiuis, dentibus, oris ſuauitati & ructibus. Origanum quod in ſapore cunilam æmulatur, ut diximus, plura genera in medicina habet, & onitin uel praſiõ appellant, non diſsimile hyſſopo. Priuatim eius uſus contra torſiones ſtomachi in tepida aqua, & cruditates. Cõtra araneos ſcorpioneſq; in uino albo. Luxata & incuſſa in aceto, & oleo, & lana. Tragoriganum ſimilius eſt ſerpyllo ſylueſtri. Vrinam ciet, tumores diſcutit, contra uiſcum potum uiperaque ictum efficaciſsimum, ſtomachoq; acida ructanti & præcordijs. Tuſſientibus quoque cum melle datur, & pleuriticis, & peripneumonicis. Heracliũ quoq; tria genera habet, nigrius latioribus folijs, glutinoſum. Alterum exilioribus, mollibuſq; ſampſuco non diſsimile, quod aliqui praſion uocare malunt. Tertium eſt inter hæc medium, minus quàm cætera efficax. Optimum autem Creticum. Nam & iucunde olet. Proximum Smyrnæum. Deinde heracleoticum ad potum utilius, quod onitin uocant. Communis autem uſus ſerpentes fugare. Percuſsis eſui dare decoctum. Potu urinam ciere. Ruptis, conuulſis mederi cum panacis radice. Hydropicis cum fico, aut cum hyſſopo, acetabuli mẽſuris decoctum ad ſextam. Item ad ſcabiem, pruriginem, pſoras in deſcenſione balinearum. Succus auribus infunditur cum lacte mulieris. Tonſillis quoq; & uuis medetur: Capitis ulceribus. Venena opij & gypſi extinguit decoctum, ſi cum cinere in uino bibatur. Aluum mollit acetabuli menſura. Sugillatis illinitur. Itẽ dentium dolori, quibus etiam & candorem facit, cũ melle & nitro. Sanguinem narium ſiſtit. Ad parotidas decoquitur cũ hordeacea farina. Ad arterias aſperas cum galla & melle teritur. Ad lienem folia cũ melle & ſale. Craſsiores pituitas & nigras extenuat coctũ cum aceto & ſale ſumptum paulatim. Regio morbo tritum cũ oleo in nares infunditur. Laſsi perũguntur ex eo, ita ut ne uenter attingatur. Epinyctidas cũ pice ſanat. Furunculos aperit cum fico trita. Strumas cum oleo & aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitum. Fluxiones ſanguinis in genitalibus tuſum, ex aceto illitum. Reliquias purgationũ à partu. Lepidiũ inter urentia intelligitur. Sic & in facie cutem emendat exulcerando, ut tamen cera & roſaceo facile ſanetur. Sic & lepras & pſoras tollit ſemper facile, & cicatricum ulcera. Tradunt in dolore dentium adalligatum brachio quà doleat, compeſcere dolorem. Gith ex Græcis, alij melanthion, alij melaſpermon uocant. Optimum quàm excitatiſsimi odoris, & quàm nigerrimum. Medetur ſerpentium plagis & ſcorpionum. Illini ex aceto ac melle reperio, incenſoq;

incenſoq́; ſerpentes fugari. Bibitur drachma una contra araneos. Diſtillationem narium diſcutit tuſum in linteolo olfactum. Capitis dolores illitũ ex aceto & infuſum naribus. Cum irino oculorum epiphoras & tumores. Dentium dolores coctum cum aceto. Vlcera oris tritum aut commanducatum. Item lepras & lentigines ex aceto. Difficultates ſpirãdi addito uino potum. Duritias tumoreſque ueteres & ſuppurationes illitum. Lac mulierum auget continuis diebus ſumptum. Colligitur ſuccus eius, ut hyoſcyami. Similiter largius uenenum eſt, quòd miremur, cum ſemẽ gratiſſime panes etiã condiat. Oculos quoq; purgat, urinam & menſes ciet. Quinimo linteolo alligatis tãtum granis xxx. ſecundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in urina: culices ſuffitu necare. Item muſcas. Et aniſum aduerſus ſcorpiones ex uino bibitur. Pythagoræ inter pauca laudatum, ſiue crudũ, ſiue decoctum. Item uiride aridúmue, omnibus quæ condiuntur, quæque intinguntur deſideratum. Panis etiam cruſtis inferioribus ſubditum. Saccis quoq; additur. Cum amaris nucibus uina commendat. Quin ipſum oris halitum iucundiorem facit, fœtoremq́; tollit manducatum matutinis cum ſmyrneo, & melle exiguo, mox uino collutum. Vultum iuniorem præſtat. Inſomnia leuat ſuſpenſum in puluino, ut dormientes olfaciant. Appetentiam ciborum præſtat, quando id quoque inter artificia deliciæ fecere, ex quo labor deſijt cibos poſcere. Ob has cauſas quidam anicetum id uocauere. Laudatiſſimum eſt Creticum, proximum Aegyptium. Hoc liguſtici uicem præſtat in condimentis. Dolores capitis leuat ſuffitum naribus. Epiphoris oculorum è uino radicem eius tuſam impouit Iollas: ipſum cum croco pari modo & uino, & per ſe tritum cum polẽta ad magnas fluxiones, extrahendaq́; ſi qua in oculos inciderint. Narium quoque carcinodes conſumit illitum ex aqua. Sedat anginas cum melle & hyſſopo ex aceto gargarizatum. Auribus infunditur cum roſaceo. Thoracis pituitas purgat toſtum, cum melle ſumptum melius. Cum acetabulo aniſi nuces amaras l. purgatas tere in melle ad tuſſim. Facilime uero aniſi drachmæ tres, papaueris duæ miſcentur melle ad fabæ magnitudinem, & ternis diebus ſumuntur. Præcipuum autem eſt ad ructus, ideo inflationibus ſtomachi, & inteſtinorũ torminibus, & cœliacis medetur. Singultus & olfactũ decoctum potumq́ue inhibet. Folijs decoctis digerit cruditates. Succus decocti cum apio olfactus ſternutamenta inhibet. Potum ſomnum concitat. Calculos pellit. Vomitiones cohibet, & præcordiorum tumores. Et pectorum uitijs, neruis quoq; quibus ſuccinctum eſt corpus, utiliſſimũ. Prodeſt eius & capitis doloribus inſtillari ſuccum cum oleo decocti. Non aliud utilius uẽtri & inteſtinis putant, ideo dyſentericis & in teneſmo datur toſtum. Aliqui addunt & opium, pilulis in die ternis lupini magnitudine in uini cyatho dilutis. Dieuches & ad lumborũ dolores ſucco uſus eſt.

Semen hydropicis & cœliacis dedit tritum cum mẽta è uino, radicem ad renes. Dalion herbarius parturientibus ex eo cataplaſma impoſuit cum opio: Item uuluarum dolori. Deditq́; bibẽdum cum anetho parturientibus. Phreneticis quoq; illinunt uel recẽs cum polenta. Sic & infantibus comitiale uitium aut contractiones ſentientibus. Pythagoras quidẽ negat corripi uitio comitiali in manu habentes. Ideoq́ue quàm plurimum domi ſerẽdum. Parere quoq; facilius olfactantes. Et ſtatim à partu dandũ potui polenta aſperſa. Soſimenes contra omnes duritias ex aceto uſus eſt eo: & contra laſſitudines, in oleo decoquens addito nitro. Semine eius poto, laſſitudinis auxilium uiatoribus ſpopondit. Heraclides ad inflationes ſtomachi ſemen tribus digitis cum caſtorei obolis duobus ex mulſo dedit. Similiter ad uẽtris aut inteſtinorum inflationes. Et orthopnoicis, quod ternis digitis prehenderit ſeminis, tantundem hyoſcyami cum lacte aſinino. Multi uomituris acetabula eius & folia lauri decem trita in aqua, bibenda inter cœnã ſuadent. Strangulationes uuluæ, ſi manducetur & linatur calidum, uel ſi bibatur cum caſtoreo in aceto & melle, ſedat. Vertigines à partu cum ſemine cucumeris & lini pari menſura trinũ digitorum, uini albi tribus cyathis diſcutit. Tlepolemus ad quartanas trinis digitis ſeminis aniſi & fœniculi uſus eſt, in aceto & mellis cyatho uno. Lenit articulares morbos, cum amaris nucibus illitum. Sunt qui & aſpidum uenenis aduerſari naturam eius putẽt. Vrinam ciet. Sitim cohibet. Venerem ſtimulat. Cum uino ſudorem leniter præſtat. Veſtes quoque à tineis defendit. Efficacius ſemper recens, & quo nigrius. Stomacho tamen inutile eſt præterquam inflato.

De anetho & ſagapeno, & de papauere albo & nigro, & quomodo ſuccus herbarũ colligendus eſt, & de opio. CAP. XVIII.

ANethum quoq; ructus mouet, & tormina ſedat. Aluũ ſiſtit. Epiphoris radices illinũtur ex aqua uel uino. Singultus cohibet ſemẽ feruens, olfactũ. Sumptũ ex aqua, ſedat cruditates. Cinis eius uuam in faucibus leuat: oculos & genituram hebetat. Sacopeniũ quod apud nos gignitur, in totũ tranſmarino alienatur. Illud enim ammoniaci lacrymæ ſimile, ſagapenon uocatur. Prodeſt laterũ & pectoris doloribus, conuulſis, tuſſibus uetuſtis excreationibuſq́;, præcordiorum tumoribus. Sanat & uertigines, tremulos, opiſthotonicos, lienes, lumbos, perfrictiones. Datur & olfactãdum ex aceto in ſtrangulatu uuluæ. Cæteris & potui datur, & cũ oleo infricatur. Prodeſt & contra mala medicamenta. Papaueris ſatiui diximus genera, & ſponte naſcentis alia promiſimus. Sed ſatiui albi calyx ipſe teritur, & è uino bibitur ſomni cauſa. Semen elephãtiaſi medetur. E nigro papauere ſapor gignitur ſcapo inciſo, ut Diagoras ſuadet, cum turgeſcit: ut Iollas, cum defloreſcit hora diei ſerena, hoc eſt, cum ros in eo exaruerit. Incidi iubens ſub capite & calyce.

calyce. Nec in alio genere ipſum inciditur caput. Succus & hic, & herbæ cuiuſcunq;, lana excipitur, aut ſi exiguus eſt, ungue pollicis ut lactucis, & poſtero die magis quod inaruit. Papaueris uero largus denſatur, & in paſtillos tritus in umbra ſiccatur, non ui ſoporifera modo, uerum ſi copioſior hauriatur etiam mortifera per ſomnum: opion uocant. Sic ſcimus interemptum Licinij Cæcinnæ prætorij uiri patrem in Hiſpania Bauili, cum ualetudo impatibilis odiũ uitæ feciſſet. Item pleroſq; alios. Qua de cauſa magna concertatio extitit. Diagoras & Eraſiſtratus in totum damnauere, ut mortiferum, infundi uetantes. Præterea quoniam uiſui noceret. Addidit Andreas, ideo nõ protinus excæcari eo, quoniã adulteraretur Alexandriæ. Sed poſtea uſus eius non improbatus eſt medicamento nobili, quod diacodion uocant. Semine quoq; eius trito in paſtillos, è lacte utũtur ad ſomnum. Item ad capitis dolores cum roſaceo. Cum hoc & aurium dolori inſtillatur. Podagris illinitur cum lacte mulierum. Sic & folijs ipſis utuntur. Item ad ſacros ignes & uulnera ex aceto. Ego tamen damnauerim collyrijs addi, multoque magis quas uocant lexipyretas, quaſq; pepticas & cœliacas. Nigrum tamen cœliacis in uino datur. Satiuum omne magis rotundat capita. At ſylueſtri longum ac puſillũ, & ad omnes effectus ualentius. Decoquitur & bibitur contra uigilias, eademq; aqua fouent ora. Optimum in ſiccis, & ubi raro pluit. Cum capita ipſa & folia decoquũtur, ſuccus meconium uocatur, multũ opio ignauior. Experimentum opij eſt primum odore: ſyncerum enim perpeti nõ eſt, mox in lucernis, ut pura luceat flamma, aut extinctum demum oleat, quæ in fucato non eueniunt. Accenditur quoq; difficilius, & crebro extinguitur. Eſt ſynceri experimentum & in aqua, quia nebula innatat: fictum in puſtulas coit. Sed maxime mirum, æſtiuo ſole deprehendi. Syncerum enim ſudat, & ſe diluit, donec ſucco recenti ſimile fiat. Mneſicles optime ſeruari putat hyoſcyami ſemine adiecto. Alij in faba.

De erratico & ceratiti, & glaucio ſiue paralio, & heraclio ſiue aphro, & de diacodio, & tithymalo. CAP. XIX.

INter ſatiua & ſylueſtria medium genus, quoniam in aruis, ſed ſponte naſceretur, rhœam uocauimus & erraticum. Quidam id decerptum protinus cum toto calyce mandunt. Aluum exinaniũt capita quinque decocta in uini tribus heminis pota, & ſomnum faciunt. Sylueſtrium unum genus, ceratitin uocant, nigrum, cubitali altitudine, radice craſſa & corticoſa, calyculo inflexo ut cornicula. Folia minora & tenuiora quàm cæteris ſylueſtribus: ſemen exile, tempeſtiuum eſt meſſibus: aluum purgat dimidio acetabulo in mulſo. Folia trita cum oleo, argema iumentorum ſanant. Radix acetabuli menſura cocta in duobus ſextarijs ad dimidias, datur ad lumborum uitia & iocineris. Carbunculis medẽtur ex melle folia. Quidam hoc genus glaucion uocant, alij paralion. Naſcitur enim in afflatu maris, aut nitroſo loco. Alterum è ſylueſtribus genus heracliõ uocatur, ab alijs aphron, folijs (ſi procul intuearis) ſpeciem paſſerum præſentantibus, radice in ſumma terræ cute, ſemine ſpumeo. Ex hoc lina ſplendorem trahũt æſtate. Tunditur in pila comitialibus morbis, acetabuli menſura in uino albo. uomitiones enim facit. Medicamẽto, quod diacodion & arteriace uocatur, utiliſſimũ. Fit autẽ huius papaueris aut cuiuſcunq; ſylueſtris capitibus cxx. in aqua cæleſtis ſextarijs tribus biduo maceratis, in eademq; diſcoctis, deinde * ſaccatis iterumq; cum melle decoctis ad dimidias partes uapore tenui. Addidere poſtea drachmas ſenas croci, hypociſthidis, thuris, acaciæ, & paſſi Cretici ſextariũ. Hæc oſtentatione, ſimplex quidem & antiqua illa ſalubritas, papauere & melle conſtat. Tertium genus eſt tithymalon, mecona uocant, alij paralion, folio lini, albo, capite magnitudinis fabæ. Colligitur uua florente. Siccatur in umbra. Semen potum purgat aluum, dimidio acetabulo in mulſo. Cuiuſcunque autem papaueris caput uiride, uel ſiccum, illitum epiphoras oculorum lenit. Opium ex uino meraculo ſi protinus detur, ſcorpionum ictibus reſiſtit. Aliqui hoc tantum nigro tribuunt, ſi capita eius uel folia terantur.

* ſiccatis

De portulaca ſiue peplio, coriandro & atriplici. CAP. XX.

ESt & portulaca quam peplion uocant, non multum ſatiua efficacior. Cuius memorabiles uſus traduntur. Sagittarum uenena, & ſerpentiũ hæmorrhoidum & preſterũ reſtringi, pro cibo ſumpta, & plagis impoſita extrahi. Item hyoſcyami, potaè paſſo expreſſo ſucco. Cum ipſa non eſt, ſemen eius ſimili effectu prodeſt. Reſiſtit & aquarum uitijs, capitis dolori, ulceribusq; in uino tuſa & impoſita. Reliqua ulcera commanducata cum melle ſanat. Sic & infantium cerebro imponitur, umbilicoque prociduo. In epiphoris uero omnium, fronte temporibusq; cum polenta. Sed ipſis oculis, è lacte & melle. Eadem, ſi procident, prodeſt, folijs tritis cum corticibus fabæ. Puſtulis cum polenta & ſale, & aceto. Vlcera oris, tumoremque gingiuarum commanducata cruda ſedat. Item dẽtium dolores. Tonſillarum ulcera, ſuccus decocta. Quidam adiecere paulum murræ. Nam & mobiles dentes ſtabilit commanducata. Cruditates ſedat, uocemq; firmat, & ſitim arcet. Ceruicis dolores, cum galla & lini ſemine pari menſura ſedat. Mammarum uitia, cum melle aut cimolia creta. Salutaris & ſuſpirioſis, ſemine cum melle hauſto. Stomachum in acetarijs ſumpta corroborat. Ardentibus febribus imponitur cum polenta. Et aliâs manducata refrigerat etiam inteſtina. Vomitiones ſiſtit. Dyſenteria & uomicis eſtur ex aceto, uel bibitur cum cumino, Teneſmis autem cocta, & comitialibus cibo uel potu prodeſt. Purgationibus mulierum, acetabuli menſura in ſapa. Podagris calidis, cũ ſale illita, & ſacro igni. Succus eius potus renes iuuat, ac ueſicas. Ventris animalia

malia pellit. Ad uulnerum dolores, ex oleo cum polenta imponitur. Neruorũ duritias emollit. Metrodorus, qui [illegible] *ſcripſit, purgationibus à partu dandam cenſuit. Venerem inhibet, uenereaque ſomnia. Prætorij uiri pater eſt, Hiſpaniæ princeps, quem ſcio propter impatibiles uuæ morbos, radicem eius filo ſuſpenſam è collo gerere, præterquam in balineis, & ita liberatum incommodo omni. Quinetiam inuenio apud autores, caput illitum ea diſtillationẽ anno toto non ſentire. Oculos tamen hebetare putatur. Coriandrum inter ſylueſtria non inuenitur. Præcipuum tamen eſſe conſtat Aegyptium. Valet contra ſerpentium genus unum, quod amphisbænas uocant, potum impoſitumque. Sanat & alia uulnera. Epinyctidas, puſtulas tritum. Sic & omnes tumores collectioneſque, cum melle aut uua paſſa. Panos uerò ex aceto tritum. Seminis grana tria in tertianis deuorari iubent aliqui ante acceſsionem: uel plura illini fronti. Sunt qui & ante ſolis ortum ceruicalibus ſubijci efficaciter putent. Vis magna ad refrigerandos ardores uiridi. Vlcera quoq; quæ ſerpunt, ſanat cum melle, uel uua paſſa: item teſtes, ambusta, carbunculos, aures: cum lacte mulieris epiphoras oculorum: uentris & inteſtinorum fluxiones ſemen ex aqua potum. Bibitur & in choleris cum ruta. Pellit animalia interaneorum, cum mali punici ſucco & oleo ſemen potum. Xenocrates tradit rem miram, ſi uera eſt: Menſtrua contineri uno die, ſi unum granum biberint fœminæ, biduo ſi duo, & totidem diebus quot grana ſumpſerint. Marcus Varro, coriandro ſubtrito cum aceto, carnẽ incorruptam æſtate ſeruari putat. Atriplex & ſylueſtre eſt, & ſatiuũ, accuſatum à Pythagora, tanquam faceret hydropicos, morboſque regios & pallorem, coqueretur difficilime: ac ne in hortis quidem iuxta id naſci quicquam niſi languidum culpauit. Addidere Dionyſius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos. Nec niſi mutata ſæpius aqua coquendum: ſtomacho contrarium eſſe, lentigines & papulas gignere. Miror quare difficulter in Italia id naſci tradiderit Solon Smyrnæus. Hippocrates uuluarum uitijs id infundit cum beta. Lycus Neapolitanus contra cantharidas bibendum dedit. Panos, furunculos incipientes, duritias omnes, uel cocto, uel crudo, utiliter illini putauit. Item ignem ſacrum, cum melle, aceto, nitroque: Similiter podagris. Vngues ſcabros detrahere dicitur ſine ulcere. Sunt qui & morbo regio dent ſemen eius cum melle, arterias & tonſillas nitro addito perfricent, aluum moueant, cocto uel per ſe, uel cum malua aut lenticula, concitantes uomitiones: Sylueſtri capillos tingunt, & ad ſupradicta utuntur.*

De malua, malope, & althea, & lapatho, & oxylapatho, & hydrolapatho, & hippolapatho, & bulapatho. CAP. XXI.

E Contrario in magnis laudibus malua eſt utraq; & ſatiua & ſylueſtris. Duo genera earum amplitudine folij diſcernuntur. Maiorem Græci malopen uocant in ſatiuis. Alteram ab emolliendo uentre, dictam putant malachem. E ſylueſtribus, cui grande folium & radices albæ, althea uocatur, ab excellentia effectus à quibuſdam ariſtalthea. Omne ſolum in quo ſerantur, pinguius faciunt. Huic contra omnes aculeatos ictus efficacior uis, præcipue ſcorpionum, ueſparũ, ſimiliumq;, & muris aranei. Quin & trita cum oleo qualibet earum perunctis antè, uel habentes eas, non feriuntur. Folium impoſitum ſcorpionibus torporem affert. Valent contra uenena. Aculeos omneis extrahunt illita cruda cum nitro, potæ uerò decoctæ cum radice ſua, leporis marini uenena reſtringunt: & ut quidam dicunt, ſi uomatur. De iiſdem mira & alia traduntur. Sed maxime, ſi quotidie quis ſucci ex qualibet earum ſorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Vlcera manantia in capite ſanant in urina putrefactæ, lichenas & ulcera oris cum melle. Radix decocta, furfures capitis & dentium mobilitates. Eius quæ unum caulem habet, radice circa dentem qui doleat punge, donec deſinat dolor. Eadem ſtrumas & parotidas panosque, addita hominis ſaliua, purgat citra uulnus. Semen in uino nigro potum, à pituita & nauſeis liberat. Radix mammarum uitijs occurrit, adalligata in lana nigra. Tuſsim in lacte cocta, & ſorbitionis modo ſumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextius Niger dicit. Olympias Thebana, abortiuas eſſe cum adipe anſeris. Aliqui purgari fœminas, folijs earum manus plenæ menſura, in oleo & uino ſumptis. Vtique conſtat parturientes folijs ſubſtratis celerius ſolui, protinus à partu reuocanda, ne uulua ſequatur. Dant & ſuccum bibendum parturientibus ieiunis, in uino decocta hemina. Quin & ſemen tritum adalligant brachio, genitale non continentium. Adeoque eæ ueneri naſcuntur, ut ſemen unicaulis aſperſum genitali, fœminarum auiditates augere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxtà adalligatas. Tenaſmo & dyſentericis utiliſsime infundi. Item ſedis uitijs, uel ſi foueatur. Melancholicis quoque ſuccus datur cyathis ternis tepidus, & inſanientibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ ſucci. His & calculoſis, & inflatione, & torminibus, aut opiſthotonico laborantibus, tepidus illinitur. Et ſacris ignibus & ambuſtis, decocta in oleum folia imponuntur: & ad uulnerum impetus crudæ cum pane. Succus decoctæ neruis prodeſt, & ueſicæ, & inteſtinorũ roſionibus. Vuluas & cibo et infuſione mollit in oleo, ſuccus decocta pori meatus ſuaues facit. Althea in omnibus ſupradictis efficacior radix: præcipue conuulſis ruptiſque. Cocta in aqua aluum ſiſtit. Ex uino albo ſtrumas & parotidas, & mammarum inflammationes, & panos in uino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta, quamlibet pernicioſæ tuſsi citiſsime medentur. Hippocrates uulneratis, ſitientibuſque defectu ſanguinis,

A radic

radicis decoctæ ſuccum bibendum dedit. Et ipſam uulneribus cum melle & reſina, item contuſis, luxatis, tumentibus, & muſculis, neruis, articulis impoſuit. Et aſmaticis ac dyſentericis in uino bibendam dedit. Mirum, aquam radice ea addita addenſari ſub dio, atque lacteſcere. Efficacior autem quo recentior. Nec lapathum diſsimiles effectus habet. Eſt autẽ & ſylueſtre, quod alij oxalidem appellant, ſatiuo proximum, folijs acutis, colore betæ candidæ, radice minima: noſtri uerò rumicem, alij lapathum cãtherinum, ad ſtrumas cum axungia efficaciſsimum. Eſt & alterum genus, ferè oxylapathon uocant, ſatiuo item ſimilius, & acutiora habet folia ac rubriora, non niſi in paluſtribus naſcens. Sunt qui hydrolapathon tradunt in aqua natum. Eſt & aliud hippolapaton, maius ſatiuo, candidiusque ac ſpiſsius. Sylueſtria ſcorpionum ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. Radix aceto decocta ſi coletur, ſuccus dentibus auxiliatur: ſi uerò bibatur, morbo regio. Semen ſtomachi inextricabilia uitia ſanat. Hippolapathi radices priuatim ungues ſcabroſos detrahunt. Dyſentericos ſemen duabus drachmis in uino potum liberat. Oxilapathi ſemen lotum in aqua cœleſti, ſanguinem reijcientibus adiecta acacia lentis magnitudine prodeſt. Præſtantiſsimos paſtillos faciunt ex folijs & radice, addito nitro et iure exiguo. in uſu aceto diluunt. Sed ſatiuũ in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice melicerias & lepras curant. In uino uerò decocta, ſtrumas & parotidas & calculos: Poto uino & lienes, cœliacos æque & dyſentericos, & tenaſmos. Ad eademq; omnia efficacius ius lapathi: & ructus facit, & urinam ciet, & caliginem oculorum diſcutit: Item pruritum corporis, in ſolia balinearũ additum, aut prius ipſum illitum ſine oleo. Firmat & commanducata radix dentes. Eadem decocta cum uino, ſiſtit aluum: folia ſoluunt. Adiecit Solon (ne quid omittamus) bulapathon: radicis tantum altitudine differens, & erga dyſentericos effectu, potus ex uino.

De ſinapis tribus generibus, & marrubio, & ſerpyllo, & ſiſymbrio, ſiue tymbrio, & de lini ſemine, & blito. CAP. XXII.

SInapi, cuius in ſatiuis tria genera diximus, Pythagoras principatum habere ex his, quorũ ſublime uis feratur, iudicauit, quoniam non aliud magis in nares et cerebrum penetret. Ad ſerpentium ictus & ſcorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum ue nena diſcutit. Contra pituitam tenetur in ore donec liqueſcat, aut gargarizatur cum aqua mulſa. Ad dentium dolorem manditur. Ad uuam gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho utiliſsimum contra omnia uitia, pulmonibusque. Excreationes faciles facit in cibo ſumptum, datur & ſuſpirioſis. Item comitialibus tepidum cum ſucco cucumeris. Senſus atque ſternutamentis caput purgat, aluum mollit, menſtrua & urinam ciet. Hydropicis imponitur. Cum fico & cumino tuſum ternis partibus comitiali morbo. Et uuluarum conuerſione ſuffocatas excitat odore, aceto mixto: Item lethargicos. Adijcitur tordilion. Eſt autem id ſemen ex ſeſeli. Et ſi uehementior ſomnus lethargicos premat, cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico ex aceto. Veteres dolores, thoracis, lumborum, coxendicum, humerorum, & in quacunque parte corporis ex alto uitia extrahenda ſunt, illitum cauſtica ui emendat puſtulas faciendo. At in magna duritia ſine fico impoſitum: uel ſi uehementior urigo timeatur, per duplices pannos. Vtuntur ad alopecias cum rubrica, pſoras, lepras, phthiriaſes, lithanicos, opiſthotonicos. Inungunt quoque ſcabras genas, aut caligantes oculos cũ melle. Succusq; tribus modis exprimitur in fictili, caleſcitque in eo in ſole modice. Exit & è cauliculo ſuccus lacteus, qui ita cum induruit, dentium dolori medetur. Semen ac radix cum immaduere muſto, conteruntur, manusque plenæ menſura ſorbentur ad firmandas fauces, ſtomachum, oculos, caput, ſenſusque omnes: mulierum etiam laſsitudines, ſaluberrimo genere medicinæ. calculos quoque diſcutit potum ex aceto. Illinitur & liuoribus ſugillatisq; cum melle & adipe anſerino, aut cera Cypria. Fit & oleum ex ſemine madefacto in oleo expreſſoque, quo utuntur ad neruorum rigores, lumborumque & coxendicum perfrictiones. Sinapis naturam effectusque eoſdem habere traditur adarca, inter ſyluas tacta, in cortice calamorum ſub ipſa coma naſcens. Marrubium plerique inter primas herbas commendauere, quod Græci praſion uocant, alij linoſtrophon, nonnulli philopeda, aut philochares, notius quàm ut indicandum ſit. Huius folia ſemenque contrita proſunt contra ſerpentes, pectorum & lateris dolores, tuſsim ueterem. Et ijs qui ſanguinem eijciunt, eximie utile, ſcapis eius cum pauco aqua decoctis, ut aſperitas ſucci mitigetur. Imponitur ſtrumis cum adipe. Sunt qui uiridis ſemen quantum duobus digitis capiant, cum farris pugillo decoctum, addito exiguo olei & ſalis, ſorbere ieiunos ad tuſsim iubeant. Alij nihil comparant in eadem cauſa marrubij & fœniculi ſuccis ad ſextarios ternos expreſsis, decoctisque ad ſextarios duos, cum addito mellis ſextario, rurſus decocto ad ſextarios duos, ſi cochlearij mẽſura in die ſorbeatur in aquæ cyatho. Et uirilium uitijs tuſum cum melle mire prodeſt. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, conuulſis, ſpaſticis neruis ſalutare. Potũ aluum ſoluit cũ ſale & aceto. Item menſtrua & ſecundas mulierum. Arida farina cum melle ad tuſsim ſiccam efficaciſsima eſt. Item ad gangrænas & pterygia. Succus uerò auriculis et naribus & morbo regio minuendæque bili cum melle prodeſt. Item contra uenena inter pauca potens. Ipſa herba ſtomachum & excreationes pectoris purgat. Cum iride & melle urinam ciet. Cauenda tamen exulceratæ ueſicæ & renum uitijs. Dicitur ſuccus claritatem oculorum adiuuare. Caſtor marrubij duo genera tradit. Nigrum, & quod magis probat, candidum. In ouum inane ſuccum addit is, ipſumque ouum infundit melle

æquis

aquis portionibus tepeſactum, uomicas rumpere, purgare, perſanare promittens: illitus etiam uulneribus à cane factis tuſo cum axungia ueteri. Serpillum à ſerpendo putant dictum. Quod in ſylueſtri euenit, in petris maxime. Satiuum non ſerpit, ſed ad palmi altitudinem increſcit. Pinguius uoluntarium, & candidioribus folijs ramiſque aduerſus ſerpentes efficax, maxime cenchrin & ſcolopendras terreſtres ac marinas, & ſcorpiones, decoctis in uino ramis folijsque. Fugat & odore omnes, ſi uratur. Et contra marinorum uenena præcipue ualet. Capitis doloribus decoctum in aceto illinitur temporibus ac fronti cum roſaceo. Item phreneticis, lethargicis: contra tormina, & urinæ difficultatẽ, anginas, uomitiones, drachmis *dolores *quatuor datur. Ex aqua bibitur & ad iocinoris* deſiderium. Folia obolis quatuor dãtur ad lienem ex aceto. Ad cruentas excreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis. Siſymbrium ſylueſtre à quibuſdam thymbræum appellatum, pedali non amplius altitudine. Quod in riguis naſcitur, ſimile naſturtio eſt. Vtrunque efficax aduerſus aculeata animalia, ut crabrones & ſimilia. Quod in ſicco ortum odoratum eſt, & inſeritur coronis anguſtiore folio. Sedant utraque capitis dolorem. Item epiphoras. Alij panem addunt: Alij per ſe decoquunt in uino. Sanat & epinyctidas, cutisque uitia in facie mulierum intra quartum diem noctibus impoſitum, diebusque detractum. Vomitiones, ſingultus, tormina, ſtomachi diſſolutiones cohibet ſiue in cibo ſumptum, ſiue ſucco potum. Non edendum grauidis, niſi mortuo conceptu. Quippe etiam impoſitum eijcit. Mouet urinam cum uino potum, ſylueſtre & calculos. Quos uigilare opus ſit excitat infuſum capiti cum aceto. Lini ſemen cum alijs quidem in uſu eſt. Et per ſe mulierũ cutis uitia emendat in facie. Oculorum aciem ſucco adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha ac uino ſedat: Parotidas cum melle, aut adipe, aut cera: Stomachi ſolutiones inſperſum polentæ modo. Anginas in aqua & oleo decoctum, & cum aniſo illitum. Torretur ut aluum ſiſtat. Cœliacis, & dyſentericis imponitur ex aceto. Ad iocinoris dolores eſtur cum uua paſſa. Ad phthiſin utiliſſimè è ſemine fiunt ecligmata. Muſculorum, neruorum, articulorum, ceruicum duritias, cerebri membranas mitigat farina ſeminis, nitro aut ſale, aut cinere additis. Eadem cum fico item concoquit ac maturat. Cum radice uerò cucumeris ſylueſtris extrahit quæcunque corpori inhæreant. Sic & fracta oſſa. Serpere ulcus in uino decocta prohibet eruptiones pituitæ cum melle. Emendat ungues ſcabros cum pari modo naſturtij: & teſtium uitia & ramices cum reſina & murra, & gangrenas ex aqua. Stomachi dolores cum fœno Græco ſextarijs utriuſque decoctis in aqua mulſa. Inteſtinorum & thoracis pernicioſa uitia, clyſtere in oleo & melle. Blitum iners uidetur ac ſine ſapore, aut acrimonia ulla. Vnde conuitium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile eſt. Ventrem adeo turbat, ut choleram faciat aliquibus. Dicitur tamen aduerſus ſcorpiones potum è uino prodeſſe & clauis pedum illini: Item lieni & temporum dolori ex oleo. Hippocrates menſtrua ſiſti eo cibo putat.*

De meu, & fœniculo, & hyppomarathro uel myrſineo, & cannabi, & de ferula, & carduis. CAP. XXIII.

MEu in Italia non niſi à medicis ſeritur, & ijs admodum paucis. Duo genera eius. Nobilius athamanticum uocant, illi tanquam ab Athamante inuentum, hi quoniam laudatiſſimum in Athamania reperiatur, folijs aniſo ſimile, & caule aliquando bicubitali, radicibus multis & obnigris, quibuſdam altiſſimis. Minus ruffum quàm illud alterum. Ciet urinam in aqua potum, radice trita uel decocta. Inflationes ſtomachi mire diſcutit. Item tormina et ueſicæ uitia: uuluarumq́; articulis cum melle, infantibus cum apio illitum imo uentri urinas mouet. Fœniculum nobilitauere ſerpentes, guſtatu, ut diximus, ſenectam exuendo, oculorumq́; aciem ſucco eius reficiẽdo. Vnde intellectum eſt, hominũ quoq; caliginem præcipue eo leuari. Colligitur hic caule turgeſcẽte. In ſole ſiccatur, inungiturq́; ex melle. Vbiq; hoc eſt. Laudatiſſimus in Iberia è lacrymis fit, & ex ſemine recenti, fit etiam è radicibus prima germinatione inciſis. Eſt & in hoc genere ſylueſtre, quod alij hippomarathron, alij myrſineum uocãt, folijs maioribus, guſtu acriore, procerius brachiali craſſitudine, radice candida. Naſcitur in calidis, ſed ſaxoſis. Diocles & aliud hippomarathri genus tradit, longo & anguſto folio, ſemine coriandri. Medicinæ in ſatiuo, ad ſcorpionum ictus & ſerpentium, ſemine in uino poto. Succus & auribus inſtillatur, uermiculosq́; in his necat. Ipſum condimentis propè omnibus inſeritur. Oxyporis etiam aptiſſime. Quin & panis cruſtis ſubditur. Semen ſtomachum diſſolutum aſtringit, uel in febribus ſumptum. Nauſeam ex aqua tritum ſedat. Pulmonibus & iocinoribus laudatiſſimum. Ventrem ſiſtit cum modice ſumitur, urinã excitat, & tormina mitigat decoctum, lactisq́; defectu potum mammas replet. Radix cum ptiſana ſumpta renes purgat, ſiue decocto ſucco, ſiue ſemine ſumpto. Prodeſt & hydropicis radix ex uino cocta: Item conuulſis. Illinuntur folia tumoribus ardẽtibus ex aceto. Calculos ueſicæ pellunt. Genituræ abundantiam quoquo modo hauſtum facit. Verendis amiciſſimum, ſiue ad fouendum radice cum uino cocta, ſiue contrita in oleo illitũ. Multi tumoribus & ſugillatis cum cera illinunt. Et radice in ſucco uel cum melle contra canis morſum utuntur, & contra multipedẽ ex uino. Hippomarathron ad omnia uehementius. Calculos præcipue pellit. Prodeſt ueſicæ cũ uino leni, & fœminarũ menſtruis hærentibus. Efficacius in eo ſemẽ, quàm radix. Modus in utroq; quod duobus digitis tritum additur in potionem. Petridius qui ophiaca ſcripſit, & Micton qui rhizotomumena, aduerſus ſerpentes nihil

hippomarathro efficacius putauere. Sanè & Nicander non in nouiſſimis poſuit. Cannabis in ſyluis primum nata eſt, nigriore folio & aſperiore. Semen eius extinguere genituram uirorum dicitur. Succus ex eo uermiculos aurium, & quodcunq; animal intrauerit eijcit, ſed cum dolore capitis. Tantaque uis ei eſt, ut aquæ infuſa, coagulare eam dicatur. Et ideo iumentorum aluo ſuccurrit pota in aqua. Radix contractos articulos emollit in aqua cocta. Item podagras & ſimiles impetus. Ambuſtis cruda illinitur, ſed ſæpius mutatur priuſquam areſcat. Ferula ſemen ſimile anetho habet. Quæ ab uno caule diuiditur in cacumine, fœmina putatur. Caules eduntur decocti, commendanturq; muſto ac melle, ſtomacho utiles. Sin plures ſumpti, capitis dolores faciunt. Radix denarij pondere in uini cyathis duobus, bibitur aduerſus ſerpentes. Et ipſa radix imponitur. Sic & torminibus medetur. Ex oleo autem & aceto, contra ſudores immodicos, uel in febribus proficit. Succus ferulæ aluum ſiſtit, fabæ magnitudine deuoratus. E uiridi ferula ramuſculus, utilis eſt ad omnia ea uitia. Ad ſanguinem ſiſtendum decem grana ſeminis bibuntur, in uino trita, uel medulla. Sunt qui comitialibus morbis dandum putant luna quarta, ſexta, ſeptima, ligulæ menſura. Natura ferularum murenis infeſtiſſima eſt, tactæ ſiquidem ea moriuntur. Caſtor radicis ſuccum & oculorum claritati conferre multum putauit. Et de carduorum ſatu inter hortenſia diximus, quapropter & medicinam ex ijs non differamus. Sylueſtrium genera ſunt duo. Vnum fruticoſius à terra ſtatim. Alterum unicaule craſſius. Vtrique folia pauca, ſpinoſa, muricatis cacuminibus. Sed alter florem purpureum mittit inter medios aculeos, celeriter caneſcentẽ, & abeuntem cum aura: ſcolymon Græci uocant. Hic antè quàm floreat contuſus atque expreſſus, illito ſucco alopecias replet. Radix cuiuſcunque ex aqua decocta, potoribus ſitim facere narratur. Stomachum corroborat: et uuluis (ſi credimus) etiam conferre aliquid traditur, ut mares gignantur. Ita enim Chæreas Athenienſis ſcripſit, & Glaucias, qui circa Carduos diligentiſſimus uidetur. Manducatus carduus, odorem commendat oris.

Confectio theriacæ, compoſitio medicaminis Antiochi. CAP. XXIIII.

SEd diſceſſuri ab hotenſibus, unam compoſitionem ex his clariſſimam ſubtexemus, aduerſus uenenata animalia, inciſam lapide uerſibus in limine ædis Aeſculapij. Serpilli duûm denariorum pondus: opopanacis & mily tantundem ſingulorum, triſolij pondus denarij, anethi & fœniculi ſeminis, & aniſi, & ammij, & apij denariorum ſenûm ſingulis generibus, erui farinæ duodecim. Hæc tuſa cribrataque uino quàm poſſit excellenti, digeruntur in paſtillos, uictoriati pondere. Ex his ſinguli dãtur ex uini mixti cyathis ternis. Hac theriaca magnus Antiochus rex aduerſus omnia uenena uſus traditur.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XXI.

*

De natura florum & coronamentorum.

De mira florum uarietate. CAP. I.

IN HORTIS ſeri & coronamenta iuſſit Cato, inenarrabili florũ maxime ſubtilitate: quando nulli poteſt facilius eſſe loqui, quàm rerum naturæ pingere, laſciuienti præſertim et in magno gaudio fertilitatis tam uaria ludenti. Quippe reliqua, uſus alimentique gratia genuit, ideoq; ſecula annoſq; tribuit ijs. Flores uerò odoreſque in diẽ gignit: magna (ut palàm eſt) admonitione hominum, quæ ſpectatiſſime floreãt, celerrime marceſcere. Sed ne pictura quidẽ ſufficiente imagini colorum reddendæ, mixturarum uarietati, ſiue alterni atque multiplices inter ſe nectantur, ſiue priuatis generum funiculis in orbem, in obliquum, in ambitum, quædam coronæ per coronas currunt.

De ſtrophiolo ſerto, & qui primum flores miſcere cœperint, & quando primum corolla inuẽta uel appellata, & quare. CAP. II.

TEnuioribus utebantur antiqui, ſtrophia appellantes, unde nata ſtrophiola. Quin & uocabulum ipſum tarde communicatũ eſt, inter ſacra tantum & bellicos honores coronis ſuum nomen uindicantibus. Cum uerò è floribus fierent ſerta, à ſerendo ſerta appellabantur: quod apud Græcos quoque non adeo antiquitus placuit. Arborum enim ramis coronari in ſacris certaminibus, mos erat primum: Poſtea uariari cœptum mixtura uerſicolori, florumque inuicem odores coloreſque accendere Sycionij, ex ingenio Pauſiæ pictoris atque Glyceræ coronariæ, dilectæ admodum illi, cum opera eius pictura imitaretur, & illa prouocans uariaret, eſſetque certamen artis ac naturæ: quales etiam nunc extant artificis illius tabellæ, atque in primis appellata Stephanoplocos, qua pinxit ipſam. Idque factum eſt poſt olympiadem centeſimam. Sic coronis è floribus receptis, paulò mox ſubiere quæ uocantur Aegyptiæ, ac deinde hybernæ, cum terra flores negat, ramento è cornibus tincto. Paulatimque & Romæ ſubrepſit appellatio, corollis inter initia propter gracilitatem nominatis: mox & corollarijs, poſtquam è lamina ærea tenui inaurata aut inargentata dabantur.

Quis primum coronam folijs aureis & argenteis dedit, & de honore coronarum apud antiquos, & de Scipionis honore, & de pactilibus coronis, & Cleopatræ reginæ facto. CAP. III.

CRaſſus diues, primus argento auroque folia imitatus, ludis ſuis coronas dedit. Acceſſeruntque & lemniſci, quos adijci ipſarum coronarum honos

erat

erat propter Hetruſcas, quibus iungi niſi aurei non debebant. Puri diu fuere ij. Calare eos primus inſtituit P. Claudius Pulcher, bracteasq; etiam philyra dedit. Semper tamen autoritas uel ludicro quæſitarum fuit. Nanque ad certamina in circum per ludos & ipſi deſcendebant, & ſeruos ſuos quiſq; mittebant. Inde illa duodecim tabularum lex. Qui coronam parit, ipſe pecuniáue eius: uirtutis ergò arguitur. Quam ſerui equíue meruiſſent, pecunia partam lege dici, nemo dubitauit. Quis ergo honos? ut ipſi mortuo, parentibusque eius, dum intus poſitus eſſet, forísue ferretur, ſine fraude eſſet impoſita. Aliàs in uſu promiſcuo ne ludicra quidem erant. Ingensque & hinc ſeueritas. L. Fuluius argentarius, bello Punico ſecundo, cum corona roſacea interdiu è pergula ſua in forum proſpexiſſe dictus, ex autoritate ſenatus in carcerem adductus, non ante finem belli emiſſus eſt. P. Munatius, cū demptam Marſiæ coronam è floribus capiti ſuo impoſuiſſet, atque ob id duci eum in uincula triumuiri iuſsiſſent, appellauit Trib. Plebis. Nec interceſſere illi, aliter quàm Athenis, ubi comeſſabundi iuuenes ante meridiem conuentus ſapientium quoq; doctrinæ frequentabant. Apud nos exemplum licentiæ huius non eſt aliud quàm filia diui Auguſti, cuius luxuria noctibus coronatū Marſiam, literæ illius dei gemunt. Florum quidem populus Romanus honorem Scipioni tantum habuit. Serapio cognominabatur, propter ſimilitudinem ſuarij cuiuſdam negociatoris. Ob id erat in tribunatu plebei admodum gratus, dignusque Africanorum familia. Nec erat in bonis funeris impenſa. Aſſes ergo contulit populus, ac funus elocauit, quaque præferebatur flores è proſpectu omni ſparſit. Et iam tunc coronæ deorum honos erant, & larium publicorum priuatorumque, ac ſepulchrorum & manium. Summaq; autoritas pactili coronæ. Sutiles ſaliorum ſacris inuenimus & ſolennes cœnis. Tranſiere deinde ad roſaria: eoque luxuria proceſsit, ut non eſſet gratia niſi mero folio: ſutilibus mox petitis ab India, aut ultra Indos. Lautiſsimum quippe habetur è nardi folio eas dari, aut ueſte ſerica uerſicolores unguētis madidas. Hunc habet nouiſsime exitum luxuria fœminarum. Et apud Græcos quidem de coronis priuatim ſcripſere Mneſitheus atque Callimachus medici, quæ nocerent capiti: quoniam & in hoc eſt aliqua ualetudinis portio, in potu atque hilaritate præcipue, odorum ui ſurrepente fallaciter, ſcelerata Cleopatræ ſolertia. Nanque apparatu belli Actiaci gratificationem ipſius reginæ Antonio timente, nec niſi præguſtatos cibos ſumēte, fertur pauore eius luſiſſe, extremis coronæ floribus ueneno illitis, ipſaque capiti impoſita, mox procedente hilaritate inuitauit Antonium, ut coronas biberent. Quis ita timeret inſidias? Ergo concerpta in ſcyphum incipiente haurire oppoſita manu: En ego ſum, inquit, illa chare Antoni, quam tu noua prægustantium diligentia caues, adeo mihi, ſi poſsim ſine te uiuere, occaſio aut ratio deeſt. Inde eductum cuſtodia bibere iuſsit illico expirantem. De floribus extra ſupradictos ſcripſit Theophraſtus apud Græcos. Ex noſtris autem inſcripſere aliqui libros anthologicon, flores uerò perſecutus eſt nemo, quod equidem inueniam. Nec nos nunc ſcilicet coronas nectemus, id enim friuolum eſt: ſed de floribus quæ uidebuntur digna, memorabimus. Paucisſima noſtri genera coronamentorum inter hortenſia nouere, ac penè uiolas roſasque tantum.

De roſa in coronis, & de generibus eius, & ubi feratur. CAP. IIII.

Roſa naſcitur ſpina uerius quàm frutice, in rubo quoque proueniens, illic etiam iucundi odoris, quamuis anguſti. Germinat omnis primo incluſa granoſo cortice. Quo mox intumeſcēte, & in uirides alabaſtros faſtigato, paulatim rubeſcens dehiſcit, ac ſeſe pandit, in calicis medio ſui ſtantis complexa luteos apices. Vſus eius in coronis propè minimus eſt. Oleo maceratur, idque iam à Troianis temporibus, Homero teſte. Præterea in unguenta tranſit, ut diximus. Per ſe medicas artes præbet. Emplaſtris atque collyrijs inſeritur mordaci ſubtilitate. Menſarum etiam delicijs inungendis minime noxia. Genera eius noſtri fecere celeberrima Præneſtinam & Campanam. Addidere alij Mileſiam, cuius ſit ardentiſsimus color, non excedentis duodena folia. Proximam ei Trachiniam minus rubentem. Mox Alabandicam, uiliorem albicantibus folijs. Viliſſimam uerò plurimis, ſed minutiſsimis ſpineolam. Differunt enim multitudine foliorū, aſperitate, læuore, colore, odore. Paucisſimis quina folia, ac deinde numeroſiora, cum ſit genus eius quam centifoliam uocant: quæ eſt in Campania Italiæ, Græcia uerò circa Philippos: ſed ibi non ſuæ terræ prouentu. Pangæus mons in uicino fert, numeroſis folijs ac paruis, unde accolæ transferentes conſerunt, ipſaque plantatione proficiunt. Non autē talis odoratiſsima eſt, nec cui latiſsimum maximumque folium. Breuiterque indicium eſt odoris, ſcabritia corticis, Cepio Tiberij Cæſaris principatu, negauit centifoliam in coronis addi, præterquam extremos uelut ad cardines, nec odore, nec ſpecie probabilem. Eſt & quæ Græca appellatur à noſtris, à Græcis lychnis, nō niſi in humidis locis proueniens, nec unquam excedens quinque folia, uiolæ magnitudine, odore nullo. Eſt & alia Græcula appellata, conuolutis foliorū paniculis, nec dehiſcens niſi manu coacta, ſemperque naſcenti ſimilis, latiſsimis folijs. Alia funditur è caule maluaceo, folia oleæ habente, moſceuton uocāt. Atq; inter has media magnitudine autumnalis, quam coroneolam uocant. Omnes ſine odore, præter coroneolam & in rubo natam: tot modis adulterantur. Et aliàs uera quoque plurimum ſolo præualet. Cyrenis odoratiſsima eſt, ideoque ibi unguentum pulcherrimum, Carthagine Hiſpaniæ, hyeme tota præcox. Refert & cœli temperies. Quibuſdam enim annis minus odorata prouenit. Præterea locis omnis ſiccis

quàm humidis odoratior: Seri nec pinguibus uult, nec argilloſis locis, nec riguis contenta raris: proprieque ruderatum agrum amat. Præcox Campana, ſera Mileſia. Nouiſſime tamen deſinit Præneſtina. Fodiuntur altius quàm fruges, leuius quàm uites. tardiſſime proueniunt ſemine, quod in ipſo cortice eſt ſub ipſo flore opertum lanugine, ob id potius caule conciſo inſeruntur. Et ocellis radicis, ut harundo, unum genus inſeritur pallidæ ſpinoſæ, longiſſimis uirgis quinquefoliæ, quæ è Græcis altera eſt. Omnis autem reciſione atque uſtione proficit: translatione quoque, ut uitis. optime ocyſſimeque prouenit, ſurculis quaternûm digitorum longitudine, aut ampliore, poſt uergiliarum occaſum ſata: dein per fauonium translata, pedalibus interuallis, crebroque circumfoſſa. Qui præcocem faciunt, pedali circa radicem ſcrobe aquam calidam infundunt, germinare incipiente calyce.

De lilio tria genera, & ratione ea inſerendi. CAP. V.

LIlium roſæ nobilitate proximum eſt, et quadam cognatione unguenti oleiq́;, quod lirinon appellatur. Et impoſitum etiam maxime roſas decet, medio prouentu earum incipiens. Nec ulli florum excelſitas maior, interdum cubitorum trium, languido ſemper collo, & non ſufficiente capitis oneri. Candor eius eximius, folijs foris ſtriatis, & ab anguſtijs in latitudinem paulatim ſeſe laxantibus, effigie calathi, reſupinis per ambitum labris, tenuique filo & ſemine ſtantibus in medio crocis. Ita odor colorique duplex, & alius calycis, alius ſtaminis, differentia anguſta. In unguenti uerò oleique uſu, & folia non ſpernuntur. Eſt flos non diſſimilis illi in herba quam conuoluolum uocant, naſcens per frutecta, nullo odore, nec crocis intus, cãdorem tantum referens, ac ueluti naturæ rudimentum lilia facere condiſcentis. Alba lilia iiſdem omnibus modis ſeruntur, quibus roſa: & hoc amplius lacryma ſua, ut hippoſelinum: nihilque eſt fœcundius, una radice quinquagenos ſæpe emittente bulbos. Eſt & rubens lilium, quod Græci crinon uocant. Alij florem eius cynorodon. Lautiſſimum in Antiochia & Laodicea Syriæ, mox in Phaſelide. Quartum locum obtinet in Italia naſcens. Sunt & purpurea lilia, aliquando gemino caule, carnoſiore tantum radice, maiorisque bulbi, ſed unius: Narciſſum uocant. Huius alterum genus flore candido, calyce purpureo. Differentia à lilijs eſt & hæc, quod narciſſis folia in radice ſunt, probatiſſimis in Lyciæ montibus. Tertio generi cætera eadem, calyx herbaceus. Omnes ſerotini. Poſt arcturum enim florent, ac per æquinoctium autumnum. Inuenta eſt & in his ratio inſerendi, monſtrificis hominum ingenijs. Colliguntur nanque menſe Iulio ſcapi areſcentes, liliaque ſuſpenduntur in fumo. Dein nudantibus ſe nodulis, in fæce nigri uini uel Græci menſe Martio macerantur, ut colorem percipiant: atque ita in ſcrobiculis ſeruntur, heminis fæcis circumfuſis. Sic fiunt purpurea lilia: mirumque ita tingi aliquid, ut naſcatur infectum.

De uiolis & de caltha, & de baccare, combreto, aſaro & croco. CAP. VI.

VIolis honos proximus. Earum plurima genera. Purpureæ, luteæ, albæ: plãtis omnes ut olus ſatæ. Ex ijs uerò quæ ſponte apricis & macris locis proueniunt purpureæ, latiore folio ſtatim ab radice carnoſa exeunt, ſoleq́; Græco nomine à cæteris diſcernuntur, appellata Ia, ut ab his Ianthina ueſtis. Sed ſatiuis maxima autoritas luteis. Genera ijs tuſculana, & quæ marina appellatur, folio aliquanto latiore, ſed minus odorato. In totũ uerò ſine odore: minutoque folio calathiana, munus autũni, cæteræ ueris. proxima ei caltha eſt cõcolori amplitudine. Vincit numero foliorũ marinam, quinq; non excedentẽ: Eadẽ odore ſuperatur. Eſt enim grauis caltha. Non leuior ei quã ſcopã regiam appellant: quanquam folia eius olent, non flores. Baccar quoq; radicis tantũ odoratæ eſt, à quibuſdam nardum ruſticum appellatũ. Vnguenta ex ea radice fieri ſolita apud antiquos, Ariſtophanes priſcæ comœdiæ poëta teſtis eſt. Vnde quidam errore falſo barbaricam eam appellabant. Odor eſt ei cinnamomo proximus. Gracili ſolo nec humido prouenit. Simillimum ei combretum appellatur, foliorũ exilitate uſq; in fila attenuata, & procerius quàm baccar. Nec hæc ſunt tantum, ſed eorum quoq; error corrigendus eſt, qui baccar ruſticum nardum appellauere. Eſt enim alia herba ſic cognominata, quã Græci aſaron uocãt, cuius ſpeciẽ figuramq́; diximus in nardi generibus. Quinimo aſaron inuenio uocitari, quoniã in coronas non addatur. Crocũ ſylueſtre optimũ ſerere in Italia minime expedit, ad ſcrupula uſq; ſingula areis decoquentibus. Seritur radicis bulbo. Satiuũ latius, maiusq; & nitidius, ſed multo leuius degenerãs. Sed nec ubiq; fœcundũ, etiã Cyrenis, ubi ſemper flores laudatiſſimi. Prima nobilitas Cilicio, & ibi in Coryco monte. Dein Lycio, mõte Olympo. Mox Cẽturipino Siciliæ. Aliqui Phlegræo ſecũdũ locũ dedere. Adulteratur nihil æque. Probatio ſynceri, ſi impoſita manu crepat ueluti fragile. Humidum enim, quod euenit adulteratione, cedit. Altera probatio: ſi manu prolata ad ora, leniter faciem oculoſque mordeat. Eſt per ſe genus ſatiui blandiſſimum uulgo, cum ſit medio candidum, dialeucon uocant. Contrà Cyrenaico uitium, quod omni croco nigrius eſt, & celerrime marceſcit. Optimum ubicunque quod pinguiſſimum, & breuibus capillis: peſſimum uerò, quod ſitum redolet. Mutianus autor eſt, in Lycia anno ſeptimo aut octauo transferri in locum ſubactum, atq; ita degenerans renouari. Vſus eius in coronis nuſquam. Herba enim eſt folio anguſto penè in capillamẽti modum. Sed uino mire congruit, præcipue dulci, tritum & ad theatra replenda. floret uergiliarum occaſu paucis diebus, folioq; florem expellit. Viret bruma & colligitur. Siccatur umbra, melius etiam hyberna. Carnoſa & illi radix, uiuaciorque quàm cæteris. Gaudet calcari & atteri, pereundoque melius prouenit. Ideo

iuxta

iuxta ſemitas ac fontes latiſſimum.

De floribus antiquis, & de odoramẽtorũ diuerſitate, ſaliunca, & polio. CAP. VII.

TRoianis temporibus iam erat honos ei. Hos certè flores Homerus treis laudat, loton, crocon, hyacinthum. Omnium autem odoramentorum, atque adeo herbarum differentia eſt in colore, & odore, & ſucco. Odorato ſapor rarò ulli nõ amarus, è contrario dulcia rarò odorata: itaq; & uina muſtis odoratiora, & ſylueſtria magis omnia ſatiuis. Quorundam odor ſuauior è lõginquo, propius admotus hebetatur, ut uiolæ. Roſa recens à longinquo olet, ſicca propius. Omnis autem uerno tempore acrior, & matutinis: quicquid ad meridianas horas dies uergit, hebetatur. Nouella quoq; uetuſtis minus odorata. Acerrimus tamen odor omnium æſtate media. Roſa & crocũ odoratiora, cum ſerenis diebus legũtur: & omnia in calidis quàm in frigidis. In Aegypto tamen minime odorati flores, quia nebuloſus et roſcidus aër eſt à Nilo flumine. Quorundam ſuauitati grauitas ineſt. Quædam cum uirent nõ olent, propter humorem nimium: ut buceros, quod eſt fœnum Græcum. Acutus odor non omnium niſi ſucco eſt, ut uiolæ, roſæ, croco. Quæ uerò ex acutis ſucco carent, eorum omnium odor grauis, ut in lilio utriuſq; generis. Abrotonum & amaracus acres habent odores. Quorundam flos tantum iucundus, reliquæ partes ignauæ, ut uiolæ ac roſæ. Hortẽſium odoratiſſima quæ ſicca, ut ruta, menta, apiũ, & quæ in ſiccis naſcuntur. Quædam uetuſtate odoratiora, ut cotonea: eademque decerpta, quàm in ſuis radicibus. Quædam nõ niſi defracta, aut ex attritu olent. Alia non niſi detracto cortice. Quædã uerò non niſi uſta, ſicut thura myrrhæq;. Flores triti omnes amariores quàm intacti. Aliqua arida diutius odorem continent, ut melilotos. Quædã locum ipſum oderatiorem faciunt, ut iris: quin & arborem totã cuiuſcunq; radices attingunt. Heſperis nocte magis olet, inde nomine inuento. Animaliũ nullũ odoratũ, niſi ſi de pantheris quod dictũ eſt credimus. Illa quoq; nõ omittẽda differẽtia, odoramẽtorũ multa nihil pertinere ad coronamenta: ut irin atq; ſaliuncã, quanquã nobiliſſimi odoris utrãq;. Sed iris radice tantũ cõmendatur, unguentis et medicinæ naſcẽs. Laudatiſſima in illyrico. Et ibi quoq; nõ in maritimis, ſed in ſylueſtribus Drilonis et Naronæ. Proxima in Macedonia, longiſſima hæc & candicans & exilis. Tertiũ locũ habet Africana, ampliſſima inter omnes, guſtuq́; amariſſima. Illyrica quoq; duorũ generũ eſt, Rhaphanitis à ſimilitudine, quæ & melior: Rhizotomos ſubruffa. Optima quæ ſternutamẽta tactu mouet. Caulem habet cubitalem, & rectum. Floret diuerſi coloris ſpecie, ſicut arquus cœleſtis, unde & nomen. Non improbatur & Piſidica. Et foſſuri tribus ante menſibus mulſa aqua circunfuſa, hoc ueluti placamento terræ blandiuntur, circumſcripta mucrone gladij orbe triplici: & cum legerint eam, protinus in cœlum attollunt. Natura eſt feruens, tractataque puſtulas ambuſti modo facit. Præcipitur ante omnia, ut caſti legant. Teredines non ſicca modo, uerum & in terra celerrime ſentit. Optimum ante irinum Leucade & Elide ferebatur: iampridem enim & ſeritur: nunc è Pamphylia. ſed Cilicium maxime laudatur, atque ſeptentrionale. Saliunca folioſa quidem eſt, ſed breuis & quæ necti non poſſit. Radici numeroſæ cohæret, herba uerius quàm flos, denſa ueluti manu preſſa, breuiterq́ue ceſpes ſui ge[illegible]s. Pannonia hanc gignit & Norici alpiumq́ue aprica: urbium Eporredia, tantæ ſuauitatis, ut metallum eſſe cœperit. Veſtibus interponi eam gratiſſimum. Sic & apud Græcos polion herbam, inclytam Muſæi & Heſiodi laudibus, ad omnia utilem prædicantium, ſuperq́ue cætera ad famam etiam ac dignitates: prorſuſq́ue miram, ſi modo (ut tradunt) folia eius mane candida, meridie purpurea, ſole occidente cerulea aſpiciuntur. Duo genera eius, campeſtre maius, ſylueſtre quod minus eſt. Quidam teuthrion uocant. Folia canis hominis ſimilia, à radice protinus, nunquam palmo altiora. Et de odoratis floribus ſatis dictum.

De ueſtium æmulatione, cum floribus, & amaranto, & chryſocome, ſiue chryſiti CAP. VIII.

IN quibus unguento uiciſſe naturam gaudens luxuria, ueſtibus quoque prouocauit eos flores qui colore commendantur. Hos animaduerto tres eſſe principales. Vnum in cocco, qui in roſis micat. Gratius nihil traditur aſpectu, & in purpuras Tyrias, dibaphaſque ac Laconicas. Alium in amethiſto, qui in uiola: et ipſo in purpureum quemque ianthinum appellamus. Genera enim tractamus, in ſpecies multas ſeſe ſpargẽtia. Tertius eſt qui proprie conchylij intelligitur, multis modis: Vnus in Heliotropio, & in aliquo ex his plerunque ſaturatior. Alius in malua, ad purpuram inclinans. Alius in uiola ſerotina, conchyliorum uegetiſſima. Paria nunc componuntur, & natura atq; luxuria depugnãt. Lutei uideo honorẽ antiquiſſimũ, in nuptialibus flammeis totum fœminis conceſſum. Et fortaſſis ideo non numerari inter principales, hoc eſt, cõmunes maribus ac fœminis, quoniã ſocietas principatum dedit. Amaranto non dubie uincimur. Eſt autem ſpica purpurea uerius, quàm flos aliquis, & ipſe ſine odore. Mirumq́; in eo, gaudere decerpi, et lætius renaſci. Prouenit Auguſto menſe. Durat in autumnũ. Alexandrino palma, qui decerptus aſſeruatur. Mirumq́;, poſtquã defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiſcit, & hybernas coronas facit. Sũma eius natura in nomine eſt, appellato, quoniam non marceſcat. In nomine & cyani colos. Itẽ holochryſi. Omnes autẽ hi flores non fuere in uſu Alexãdri magni ætate, quoniam proximi à morte eius autores ſiluere de illis: quo manifeſtum eſt poſtea placuiſſe. A Græcis tamen repertos quis dubitet? nõ aliter Italia uſurpante nomina illorum. At Hercules petilio ipſa nomẽ impoſuit autũnali, circaque uepres naſcenti, & tantum colore com-

mendato, qui eſt roſæ ſylueſtris. Folia parua quina. Mirumque in eo flore, inflecti cacumen, & non niſi retorto folia naſci, paruo calyce, ac uerſicolori, luteum ſemen includente. Luteus & bellio paſtillicantibus quinquagenis quinis barbulis coronatur. Pratenſes hi flores, ac ſine uſu plerique, & ideo ſine nominibus. Quin & his ipſis alia alij uocabula imponunt. Chryſocome ſiue Chryſitis, nō habet Latinam appellationem. Palmi altitudine eſt, co[rymbis] ... tibus fulgore auri corymbis, radice nigra, ex auſtero dulci, in petroſis opacisque naſcens.

De honore coronarum, & cyclamino, & meliloto, & trifolio tria genera eius. CAP. IX.

ET ferè peractis colorum quoque celeberrimis, tranſeat ratio ad eas coronas, quæ uarietate ſola placent. Duo earum genera, quando aliæ flore conſtant, aliæ folio. Florem eſſe dixerim geniſtas. Namque & ijs decerpitur luteus: Item rhododendron. Item zizipha, quæ & Cappadocia uocantur: his odoratus ſimilisque olearum floribus. In uepribus naſcitur cyclaminum, de quo plura aliàs. Flos eius coloſſinus in coronas admittitur. Folia in coronamētis ſmilacis & hedera, corymbique earum obtinent principatum, de quibus in fruticum loco abunde diximus. Sunt et alia genera nominibus Græcis indicanda, quia noſtris maiore ex parte huius nomenclaturæ defuit cura. Et pleraque eorum in externis terris naſcuntur, nobis tamen conſectanda, quoniam de natura ſermo, non de Italia eſt. Ergo in coronamēta folio ueniunt melothrō, ſpireon, trigonon, cneoron, quod caſiam Hyginus uocat. Et quod cunilaginem quæ conyza, meliſſophylon quod apiaſtrum, meliloton quod ſertulam Campanā uocamus. Eſt enim in Campania Italiæ laudatiſsima, Græcis in Sunio, mox Chalcidica et Cretica, ubicūq; uerò aſperis et ſylueſtribus nata. Coronas ex hac antiquitus factitatas, indicio eſt nomen ſertulæ, quod occupauit. Odor eius croco uicinus eſt & flos, ipſa cana. Placet maxime folijs breuiſsimis atq; pinguiſsimis. Folio coronat & trifoliū. Tria eius genera: Minyanthes uocāt Græci, alij aſphaltion, maiore folio, quo utūtur coronarij. Alterum acuto, oxytriphyllon. Tertium ex omnibus minutiſsimum. Inter hæc neruoſi cauliculi quibuſdam, ut marathro, hippomarathro, myophono. Vtuntur è ferulis & corymbis, & hedera flore purpureo. Eſt et in alio genere earū ſylueſtribus roſis ſimilis. Et in ijs quoque colos tantum delectat, odor autem abeſt. Et cneori duo genera, nigri atque candidi. Hoc & odoratum. Ramoſa ambo. Florent poſt æquinoctium autumni.

De origano, & thymo, & melle Attico, & conyza, & Iouis flore, & helenio, et abrotono, & leucanthemo. CAP. X.

TOtidem & origani in coronamentis ſpecies. Alterius enim nullum ſemen. Id cui odor eſt Creticum uocatur. Totidem & thymi: candidum ac nigricans. Floret autem circa ſolſtitia, cum & apes decerpunt, & augurium mellis eſt. Prouentum enim ſperant apiarij large floreſcente eo. Læditur imbribus amittitque florem. Semen thymi non poteſt deprehendi, cum origani perquàm minutum, non tamē fallat. Sed quid intereſt occultaſſe id naturam? In flore ipſo intelligitur, ſatoque eo naſcitur. Quid non tentauere homines? Mellis Attici in toto orbe ſumma laus exiſtimatur. Ergo translatum eſt ex Attica thymum, & uix flore (ut docemus) ſatū. Sed alia ratio naturæ obſtitit, non durāte Attico thymo, niſi in afflatu maris. Erat quidem hæc opinio antiqua in omni thymo, ideoque non naſci in Arcadia. Tunc oleam non putabant gigni, niſi intra ccc. ſtadia à mari. Thymis quidem nunc etiam lapideos campos in prouincia Narbonenſi refertos ſcimus: hoc penè ſolo reditu, è longinquis regionibus pecudum milibus conuenientibus, ut thymo uefcantur. Et conyzæ duo genera in coronamentis, mas ac fœmina. Differentia in folio. Tenuius fœminæ & conſtrictius anguſtiusque, imbricatum maris & ramoſius. Flos quoque magis ſplendet eius, ſerotinus utrique poſt arcturum. Mas odore grauior, fœmina acrior, & ideo cōtra beſtiarū morſus aptior. Folia fœminæ mellis odorem habent: Maſculæ radix à quibuſdam libanotis appellatur, de qua diximus. Et tantum folio coronant Iouis flos, amaracus, hemerocalles, abrotonum, helenium, ſiſymbrium, ſerpillum, omnia ſurculoſa roſæ modo. Colore tantum placet Iouis flos, odor abeſt: ſicut & illi qui Græce phlox uocatur. Et ramis autem & folio odorata ſunt, excepto ſerpyllo. Helenium è lacrymis Helenæ dicitur natum: & ideo in Helena inſula laudatiſsimum. Eſt autem frutex humi ſe ſpargens dodrantalibus ramulis, folio ſimili ſerpyllo. Abrotonum odore iucunde graui floret æſtate. Flos aurei coloris. Vacuum ſponte prouenit. Cacumine ſuo ſe propagat. Seritur autem ſemine melius quàm radice aut ſurculo: ſemine quoque non ſine negocio, plantaria transferuntur. Sic & adonium. Vtrunq; æſtate. Alſioſa enim admodum ſunt, & ſole tamen nimio læduntur. Sed ubi conualuere, ritu uitis fruticant. Abrotono ſimile odore leucanthemum eſt, flore albo folioſum.

De amaraco uel ſampſucho, & nyctegreto, & meliloto, & uiola alba, & codiamino, & de ſylueſtribus bulbis, & heliochryſo, & lychni, & de herbis citra mare. CAP. XI.

AMaracum Diocles medicus et Sicula gens appellauere, quod Ægyptus et Syria ſampſuchū. Seritur utroq; genere, & ſemine, & ramo, uiuacius prædictis, & odore melius. Copioſum amaraco æque quàm abrotono ſemen. Sed abrotono radix una & alte deſcendens, cæteris in ſummo terra leuiter hærēs. Reliquorum ſatio autumno ferè incipiente, nec nō & uere quibuſdam locis quæ umbra gaudent, & aqua

ac fimo

ac fimo. Nyctegretum inter pauca miratus eſt Democritus, coloris ignei, folijs ſpinæ: nec à terra ſe attollentem, præcipuam in Gedroſia narrat. Erui poſt æquinoctium uernum radicitus, ſiccarique ad lunam xxx. diebus, ita lucere noctibus. Magos Parthorumq; reges uti hac herba ad uota ſuſcipienda. Eandem uocari chenomychon, quoniam anſeres à primo conſpectu eius expaueſcant: ab alijs nyctilopa, quoniam è longinquo noctibus fulgeat. Melilotos ubique naſcitur. Laudatiſsima tamen in Attica. Vbicumq; uerò recens, nec candicans, & croco quàm ſimillima: quanquam in Italia odoratior & candida. Florum prima uer nunciantium, uiola alba. Tepidioribus uerò locis etiam hyeme emicat. Poſtea quæ appellatur purpurea. Proxime flammea, quæ & phlox uocatur, ſylueſtris duntaxat. Codiaminon bis anno, uere & autumno. Aeſtates hyemesq; fugit. Seriores ſupradictis aliquando narciſſus & lilium trans maria, in Italia quidem, ut diximus, poſt roſam. Nam in Græcia tardius etiámnum anemone. Eſt autem hæc ſylueſtrium bulborum flos, aliaq; quàm quæ dicetur in medicinis. Sequitur œnanthe, melanion, ex ſylueſtribus heliochryſos. Deinde alterum genus anemones, quæ limonia uocatur. Poſt hanc gladiolus comitatus hyacinthus. Nouiſsima roſa. Eademq; prima deficit, excepta ſatiua, è cæteris hyacinthus maxime durat, & uiola alba, & œnanthe. Sed hæc ita, ſi deuulſa crebro prohibeatur in ſemen abire. Naſcitur locis tepidis. Odor idem ei qui germinantibus uuis, atq; inde nomen. Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens eius quem Apollo dilexerat, aut ex Aiacis cruore editi, ita diſcurrentibus uenis, ut Græcarum literarum figura AI legatur inſcripta. Heliochryſos florē habet auro ſimilem, folium tenue, cauliculum quoq; gracilem, ſed durum. Hoc coronare ſe magi, ſi & unguenta ſumantur ex auro, quod apyron uocant, ad gratiam quoq; uitæ gloriamq; pertinere arbitrantur. Et uerni quidem flores hi ſunt. Succedunt illis æſtiui, lychnis, & Iouis flos, & alterum genus lilij. Item tiphyon & amaracus, quem phrygium cognominant. Sed maxime ſpectabilis pothos. Duo genera huius. Vnum cui flos hyacinthi eſt: Alterum candidius, qui ferè naſcitur in tumulis, quoniam fortius durat. Et iris æſtate floret. Abeunt, & hi marceſcuntque. Alij rurſus ſubeunt autumno. Tertium genus lilij & crocum, in utroque genere unum hebes, alterum odoratum: primis omnia imbribus emicantia. Coronarij quidem & ſpinæ flore utuntur, quippe cum ſpinæ albæ cauliculi inter oblectamenta gulæ quoque condiantur. Hic eſt trans maria ordo florum. In Italia uiolis ſuccedit roſa, huic interuenit lilium, roſam cyanus excipit, cyanum amarãtus. Nam uincaperuinca ſemper uiret, in modum lineæ folijs geniculatim circumdata. Torpiaria herba: inopiam tamen florum aliquando ſupplet. Hæc à Græcis chamædaphne uocatur. Vita longiſsima uiolæ albæ eſt trimatu. Ab eo tempore degenerat. Roſa & quinquennium perfert, nec reciſa nec aduſta. Illo enim modo iuueneſcit. Diximus & terram referre plurimum. Nam in Aegypto ſine odore hæc omnia: tantumque myrtis odor præcipuus. Alicubi etiam binis menſibus antecedit germinatio omnium. Roſaria à fauonio foſſa oportet eſſe, iterumque ſolſtitio. Et id agendum, ut intra id tempus purgata ac pura ſint.

De cura apum, pabulo & morbis earum, & remedijs. CAP. XII.

VErum hortis coronamẽtisque maxime aluearia & apes conueniunt, res præcipui quæſtus compendijque, cum fauit. Harum ergo cauſa oportet ſerere thymum, apiaſtrum, roſam, uiolas, lilium, cytiſum, fabam, eruilium, cunilam, papauer, conyzam, caſiam, melilotum, meliſſophyllum, cerinthen. Eſt autè cerinthe folio candido, incuruo, cubitalis, capite concauo, mellis ſuccum habente. Horum floris auidiſsimæ ſunt, atque etiam ſinapis, quod miremur, cum oliuæ florem ab his non attingi conſtet. Ideoque hanc arborem procul eſſe melius ſit: cum aliquas quàm proxime ſeri conueniat, quæ & euolantium examina inuitent, nec longius abire patiantur. Cornum quoque arborem caueri oportet. Nam flore eius deguſtato, aluo concita, moriuntur. Remedium, ſorba contuſa è melle præbere his, uel urinam hominum, uel boum, aut grana punici mali, amminæo uino conſperſa. At geniſtas circumſeri aluearijs gratiſsimum. Mirum eſt dignumque memoratu de alimentis quod cōperi. Hoſtilia uicus alluitur Pado. Huius inquilini pabulo circà deficiente imponunt nauibus alueos, noctibusque quina milia paſſuum contrario amne naues ſubuehunt. Egreſſæ luce apes, paſtæq;, ad naues quotidie remeant, mutantes locum, donec pōdere ipſo preſsis nauibus, pleni aluei intelligantur, reuectisq; eximantur mella.

De uenenato melle, et de remedijs mellis uenenati, & mellis inſani. CAP. XIII.

ET in Hiſpania mulis prouehunt, ſimili de cauſa: Tantumque pabulum refert, ut mella quoque uenenata fiant. Heracleæ in Ponto, quibuſdam annis perniciosiſsima exiſtunt, ab ijſdē apibus facta. Nec dixere autores è quibus floribus ea fierent. Nos trademus quæ cōperimus. Herba eſt ab exitio & iumentorum quidem, ſed præcipue caprarum, appellata ægolethron. Huius flores concipiunt noxium uirus aquoſo uere marceſcentes. Ita fit ut non omnibus annis ſentiatur hoc malum. Venenati ſigna ſunt, quòd omnino non denſatur, quòd color magis rutilus eſt, odor alienus, ſternutamenta protinus mouens, quòd ponderoſius innoxio. Qui edere, abijciunt ſe humi, refrigerationem quærentes: nam & ſudore defluunt. Remedia ſunt multa, quæ ſuis locis dicemus. Sed quoniam ſtatim repræſentari aliqua in tantis inſidijs oportet, mulſum uetus è melle optimo & ruta: ſalſamenta etiamſi reijciantur ſumpta crebro. Certumque eſt id malum per excrementa ad canes etiam peruenire, ſimiliterq; torqueri eos. Mulſum tamē ex eo inuete

ratum

ratum, innocuum eſſe conſtat. Et fœminarum cutem nullo melius emendari cum coſto, ſugillata cum aloë. Aliud genus in eodem Ponto gente Sannorum mellis, quod ab inſania, quam gignit, mænomenon uocant. Id exiſtimatur contrahi flore rhododendri, quo ſcatent ſyluæ. Gensque ea cum ceram in tributa Romanis præſtet, mel (quoniam exitiale eſt) non uendit. Et in Perſide, & in Mauritaniæ Cæſarienſis Getulia, contermina Maſſæſulis, uenenati faui gignuntur: quidamque à parte, quo nihil eſſe fallacius poteſt, niſi quòd liuore deprehenduntur. Quid ſibi uoluiſſe naturam ijs arbitremur inſidijs, ut ab iiſdem apibus, nec omnibus annis fierent, aut non totis faui? Parum enim erat genuiſſe rem, in qua uenenum facillime daretur, etiamne hoc ipſa in melle tot animalibus dedit? Quid ſibi uoluit, niſi ut cautiorem minusque auidum faceret hominẽ? Non enim ipſi melli, ſed apibus iam cuſpides dederat, & quidem uenenatas, remedio aduerſus has utique non differendo. Ergo maluæ ſucco, aut foliorum ederæ perungi ſalutare eſt, uel percuſſos eas bibere. Mirum tamen eſt, uenena portantes ore, fingentesque ipſas non mori: niſi quòd illa domina rerum omnium hanc dedit repugnantiam apibus: ſicut contra ſerpentes Pſyllis, Marſisque inter homines.

De melle quod muſcę non attingunt, & aluearijs, & cura eorum ſi famem ſentiunt apes, & quomodo cera fiat. CAP. XIIII.

ALiud in Creta miraculum mellis. Mons eſt Carina nouem millia paſſuum ambitu, intra quod ſpatiũ muſcæ non repertuntur, natumq; ibi mel nuſquam attingunt. Hoc experimento ſingulare medicamentis eligitur. Aluearia orientem æquinoctialem ſpectare conuenit, aquilonem euitent: Nec fauonium minus. Aluearia optima è cortice, ſecunda ferula, tertia uimine: multi ea & ſpeculari lapide fecere, ut operantes intus ſpectarent. Circumliniri alueos fimo bubulo utiliſsimum. operculum à tergo eſſe ambulatorium, ut proferatur intus ſi magnus ſit alueus, aut ſterilis operatio, ne deſperatione curam abijciant, id paulatim reduci, fallente operis incremento. Aluearia hyeme ſtramento operiri, crebro ſuffiri, maxime fimo bubulo. Cognatum hoc ijs, innaſcentes beſtiolas necat, araneos, papiliones, teredines, apesque ipſas excitat. Et araneorum quidem exitium facilius eſt, papilionum maior peſtis. Tollitur uerò cum matureſcit malua noctu, interlunio, cœlo ſereno, accenſis lucernis ante alueos. In eam flammam ſeſe ingerunt. Si cibus deeſſe cenſeatur apibus, uuas paſſas ſiccásue, ficosque tuſas, ad fores earum poſuiſſe conueniet. Item lanas tractas madentes paſſo aut defruto, aut aqua mulſa. Gallinarum etiam crudas carnes. Quibuſdam etiam æſtatibus iidem cibi præſtandi, cum ſiccitas continua florum alimentum abſtulit. Alueorum cum mel eximitur, illini oportet exitus, meliſſophyllo aut geniſta tritis: aut medios alba uite præcingere, ne apes diffugiant. Vaſa mellaria aut fauos lauari aqua præcipiunt: hac decocta, fieri ſaluberrimum acetum. Cera fit expreſsis fauis, ſed antè purificatis aqua, & triduo in tenebris ſiccatis, quarto die liquatis igni in nouo fictili, aqua fauos tegente, tunc ſporta colatis. Rurſus in eadem olla coquitur cera cum eadem aqua, excipiturq; alia frigida, uaſis melle circũlitis. Optima quæ Punica uocatur. Proxima quàm maxime fulua, odorisq; mellei, pura, natione autẽ Pontica, quam conſtare equidem miror inter uenenata mella. Deinde Cretica. Plurimum enim ex propoli habet, de qua diximus in natura apum. Poſt has Corſica, quoniam ex buxo fit, habere quandam uim medicaminis putatur. Punica fit hoc modo: Ventilatur ſub dio ſæpius cera fulua. Deinde feruet in aqua marina, ex alto petita, addito nitro, inde lingulis hauriunt florẽ, id eſt candidiſſima quæq;, trãsfunduntq; in uas, quod exiguum frigidæ habeat, & rurſus marina decoquũt ſeparatim, dein uas ipſum refrigerant. Et cum hæc ter fecere, iuncea crate ſub diuo ſiccant ſole, lunaque, hæc enim candorem facit: ſiccantes ne liquefaciant, protegunt tenui linteo. Candidiſsima uerò fit poſt inſolationem etiamnum recocta. Punica medicinis utiliſsima. Nigreſcit cera addito chartarum cinere, ſicut anchuſa admixta rubet. Variosq; in colores pigmẽtis trahitur, ad reddẽdas ſimilitudines, & innumeros mortalium uſus, parietumq; etiam & armorum tutelam. Cætera de melle apibusq; in natura earum dicta ſunt. Et hortorum quidem omnis ferè ratio peracta eſt.

De herbis ſponte naſcentibus & aculeatis. CAP. XV.

SEquuntur herbæ ſponte naſcẽtes, quibus pleræq; gentium utuntur in cibis, maximeq; Ægyptus, frugum quidẽ fertiliſsima, ſed ut ſola ijs carere poſsit: tanta eſt ciborum ex herbis abundantia. In Italia paucisſimas nouimus, fraga, tamnum, ruſcum, batin marinam, batin hortenſianam, quam aliqui aſparagũ gallicum uocant. Præter has paſtinacam pratenſem, lupum ſalictarium, eaque uerius oblectamenta quàm cibos. In Ægypto nobiliſsima eſt colocaſia, quam cyamon aliqui uocant. Hanc è Nilo metunt, caule cum coctus eſt araneoſo in mãdendo, thyrſo autem qui inter folia emicat ſpectabili, folijs latiſsimis, etiam ſi arboreis comparentur, ad ſimilitudinem eorum quæ perſonata in noſtris amnibus uocamus. Adeoque Nili ſui dotibus gaudent, ut implexis colocaſiæ folijs in uariam ſpeciem uaſorum, potare gratiſsimum habeant. Seritur iam hæc in Italia. In Ægypto proxima autoritas cichorio eſt, quam diximus intubum erraticum. Naſcitur poſt uergilias. Floret particulatim. Radix ei lenta, quare etiam ad uincula utuntur illa. Anthalium longius à flumine naſcitur, meſpili magnitudine & rotunditate, ſine nucleo, ſine cortice, folio cyperi. Mandunt igni paratum. Mandunt & œtum, cui pauca folia minimaq;, uerum radix magna. Aracidna quidem & aracos cũ habeant radices ramoſas ac mult

ac multiplices, nec folium, nec herbam ullam, aut quicquam aliud ſuprà terram habent. Reliqua uulgarium in cibo apud eos herbarum nomina, condrylla, hypochœris, & caucalis, anthriſcum, ſcandix, quæ ab alijs tragopogon uocatur, folijs croco ſimillimis: parthenium, ſtrychnus, corchorus, & æquinoctio naſcens aphace, acinos quam epipetron uocant, quæ nunquam floret. At è contrario aphace ſubinde marceſcẽte flore emittit alium, tota hyeme totoque uere uſque in æſtatem. Multas præterea ignobiles habent, ſed maxime celebrant cnicon Italiæ ignotam, ipſis autem oleo non cibo gratam. Hoc faciunt è ſemine eius. Differentia prima, ſylueſtris et ſatiuæ. Syluestrium duæ ſpecies: Vna mitior eſt, ſimili caule, tamen rigido: itaque & colu antiquæ mulieres utebãtur ex illis, quare quidã atractylida uocant. Semen eius candidũ & grande, amarum. Altera hirſutior toroſiore caule, & quæ penè humi ſerpat, minuto ſemine. Aculeatarum generis hæc eſt, quoniam diſtinguenda ſunt et genera. Ergo quædam herbarum ſpinoſa ſunt, quædam ſine ſpinis. Spinoſarum multæ ſpecies. In totum ſpina eſt aſparagus, ſcorpio, nullum enim folium habet. Quædam ſpinoſa foliata ſunt, ut carduus, eryngion, glycyrrhizon, urtica. Iis enim omnibus folijs ineſt aculeata mordacitas. Aliqua & ſecundum ſpinam habent folium, ut tribulus, & ononis. Quædam in folio habent & in caule, ut phleos, quod aliqui ſtœben appellauere. Hyppophyes ſpinis geniculatum. tribuia proprietas, quod & fructum ſpinoſum habet. Ex omnibus his generibus urtica maxime noſcitur, acetabulis in flore purpureã lanuginem fundentibus, ſæpe altior binis cubitis. Plures eius differentiæ. Sylueſtris, quam fœminã uocant, mitior. Et in ſylueſtri quæ dicitur cania, acrior, caule quoq; mordaci, fimbriatis folijs. Quæ uerò etiam odorem fundit, herculanea uocatur. Semen omnibus copioſum, nigrum. Mirum, ſine ullis ſpinarum aculeis lanuginem ipſam eſſe noxiam: & tactu tantum leni pruritum, puſtulaſque confeſtim aduſto ſimiles exiſtere. Notum eſt & remedium olei. Sed mordacitas non protinus cum ipſa herba gignitur, nec niſi ſolibus roborata. Incipiens quidem ipſa naſci uere, non ingrato multis etiam religioſo in cibo eſt ad pellendos totius anni morbos. Sylueſtrium quoque radix, omnem carnem teneriorem facit ſimul cocta. Quæ innoxia, morſu carens, lamium uocatur. De ſcorpione dicemus inter medicas.

De carduo, & helxine, et tribulo, & anchuſa. CAP. XVI.

CArduus & folio & caule ſpinoſus lanugines habet. Item acorna, leucacanthos, chalceos, cnidos, polyacanthos, onopyxos, helxine, ſcolymos. Chamæleon, in folijs non habet aculeos. Eſt & illa differentia, quòd quædam in ijs multicaulia ramoſaq; ſunt, ut carduus. Vno autem caule nec ramoſum, cnicos. Quædam cacumine tantum ſpinoſa ſunt, ut eryngium. Quædam æſtate florent, ut tetralix, & helxine. Scolymus quoque floret ſero & diu. Acorna colore tantum ruffo diſtinguitur, & pinguiore ſucco. Idem erat atractylis quoque, niſi candidior eſſet, & niſi ſanguineum ſuccum funderet. Qua de cauſa phonos uocatur à quibuſdam, odore etiam grauis, ſero matureſcente ſemine, nec ante autumnum, quanquam id de omnibus ſpinoſis dici poteſt. Verum omnia hæc & ſemine & radice naſci poſſunt. Scolymus carduorum generis ab ijs diſtat, quòd radix eiusueſcendo eſt decocta. Mirum, quòd ſine interuallo tota æſtate aliud floret in eo genere, aliud concipit, aliud parturit. Aculei areſcente folio deſinunt pungere. Helxine rara uiſu eſt, neque in omnibus terris eſt, radice folioſa, ex qua media ueluti malum extuberat, contectum ſua fronde. Huius uertex ſummus lacrymam cõtinet iucundi ſaporis, acanthicen maſtichen appellatam. Et cactos quoque in Sicilia tantum naſcitur, ſuæ proprietatis & ipſa, cuius in terra ſerpunt caules à radice emiſſi, lato folio & ſpinoſo. Caules uocant cactos: nec faſtidiunt in cibis inueteratos quoque. Vnum caulem rectum habent, quem uocãt pternica, eiuſdem ſuauitatis, ſed uetuſtatis impatientem. Semen ei lanuginis, quã pappon uocant: quo detracto & cortice, teneritas ſimilis cerebro palmæ eſt: uocant aſcaliam. Tribulus non niſi in paluſtribus naſcitur: dira res alibi, iuxta Nilum & Strymonem amnes excipitur in cibis, inclinatus in uadum: folio ad effigiẽ ulmi, pediculo longo. At in reliquo orbe genera duo, uni cicerculæ folia, alteri aculeata. Hic & ſerius floret, magiſque ſepta obſidet uillarum. Semen ei rotundius, nigrum in ſiliqua. Alteri harenaceum. Spinoſorum etiamnum aliud genus ononis. In ramis enim ſpinas habet appoſito folio rutæ ſimili, toto caule foliatum in modũ coronæ: ſequitur à frugibus, aratro inimica, uiuaxq; præcipue. Aculeatarũ caules aliquarum per terram ſerpunt, ut eius quam coronopum uocãt. E diuerſo ſtant, anchuſa inficiendo ligno ceriſq; radice apta, & è mitioribus anthemis, & phyllanthes, & anemone, & aphace. Caule foliato eſt & crepis, & apate. Differentia foliorum & hic quæ in arboribus, breuitate pediculi ac longitudine, anguſtijs ipſius folij, amplitudine, angulis, inciſuris, odore, flore. Diuturnior hic quibuſdam per partes florentibus, ut ocymo, heliotropio, aphaca, onocychle.

Differentia herbarum per folia, & quæ herbæ toto anno floreant, & de haſtula regia, & piſtana, & gladiolo. CAP. XVII.

MVltis inter hæc æterna folia, ſicut quibuſdam arborum: in primiſque heliotropio, adianto. Aliud rurſus ſpicatarum genus, ex quo eſt cynops, alopecuros, ſtelephuros, quam quidam ortyga uocant, alij plantaginẽ, de qua plura dicemus inter medicas: thryallis. Ex ijs alopecuros ſpicam habet mollem & lanuginem denſam, non diſſimilem uulpium caudis, unde ei & nomen. Proxima eſt ei & ſtelephuros, niſi quòd illa particulatim floret. Cichorion & ſimilia,

circa

circa terram folia habent, germinantibus ab radice poſt uergilias. Perdiciũ & aliæ gentes quàm Aegyptij edunt: nomẽ dedit auis id maxime eruens. Craſſas plurimasq; habet radices. Item ornithogale, caule tenero, candido, ſemipedali radice, bulboſa, molli, tribus aut quatuor agnatis. Coquitur in pulte. Mirũ, loſon herbam & ægilopa, nõ niſi poſt annũ è ſemine ſuo naſci. Mira & anthemidis natura, quod à ſummo florere incipit, cũ cæteræ omnes quæ particulatim florent, ab ima ſui parte incipiant. Notabile et in lappa quæ adhæreſcit, quoniã in ipſa flos naſcitur, non euidens, ſed intus occultus, & intra ſe germinat uelut animalia quæ in ſe pariunt. Item circa Opuntem opuntia eſt herba, etiã homini dulcis. Mirumq; è folio eius radicẽ fieri, ac ſic eam naſci. Iaſione unum foliũ habet, ſed ita implicatũ, ut plura uideantur. Condrylla amara eſt, & acri in radice ſucco. Amara & aphace, et quæ picris nominatur, & ipſa toto anno florens: nome ei amaritudo impoſuit. Notabilis et ſcillæ crociq; natura, quòd cũ omnes herbæ foliũ primũ emittant, mox in caulem rotundentur, in iis caulis prior intelligitur quàm foliũ. Et in croco quidem flos impellitur caule, in ſcilla uerò caulis exit, deinde flos ex eo emergit. Eadẽq; ter floret (ut diximus) tria tempora ſationis oſtendens. Bulborũ generi quidã adnumerant & cypiri, hoc eſt, gladioli, radicem. Dulcis ea eſt, & quæ decocta panẽ etiã gratiorẽ faciat, ponderoſioremq; ſimul ſubacta. Nõ diſsimilis eſt & quæ theſion uocatur, guſtu aſpera. Cæteræ eiuſdẽ generis folio differunt. Aſphodelus oblongũ & anguſtũ habet, ſcilla latũ & tractabile, gladiolus ſimile nomini. Aſphodelus mãditur, & ſemine toſto & bulbo. Sed hoc in cinere toſto, dein ſale et oleo addito: præterea tuſo cũ ficis, præcipua uoluptate, ut uidetur Heſiodo. Traditur & ante portas uillarũ ſatũ, remedio eſſe cõtra ueneficiorũ noxiã. Aſphodeli mẽtionẽ et Homerus fecit. Radix eius napis modicis ſimilis eſt: Neque alia numeroſior, lxxx. ſimul aceruatis ſæpe bulbis. Theophraſtus & ferè Græci, princepsq; Pythagoras, caulẽ eius cubitalẽ, & ſæpe duûm cubitorũ, folijs porri ſylueſtris, anthericon uocauere: radicem uerò, id eſt, bulbos, aſphodelon. Noſtri illud albucum uocant, & aſphodelum haſtulam regiã. Ea eſt & caulis acinoſi. Eius duo genera faciunt. Albuco eſt ſcapus cubitalis, amplus, purus, leuis. De quo Mago præcipit, exitu mẽſis Martij, & initio Aprilis, cum floruerit, nondum ſemine eius intumeſcente, demetendum: findendosq; ſcapos, & quarto die in ſolem proferẽdos. Ita ſiccatis manipulos faciendos. Item piſtanam dicit à Græcis uocari, quam inter uluas ſagittam appellamus. Hanc ab idibus Maij uſque ad finem Octobris mẽſis decorticari, atq; leni ſole ſiccari iubet. Idem & gladiolum alterũ, quem cypiron uocant, & ipſum paluſtrem, Iulio menſe toto ſecari iubet ad radicem, tertioq; die in ſole ſiccari, donec candidus fiat. Quotidie autem ante ſolem occidentem in tectum referri, quoniam paluſtribus deſectis nocturni rores nocent.

De iunco genera ſex, & de cypero, & de medicamentis eorum, & de cypiro, & odorato iunco. XVIII.

Similia præcipit & de iunco, quẽ mariſcon appellant, ad texendas tegetes, & ipſum Iunio menſe eximi ad Iulium medium præcipiens. Cætera deſiccando, eadem quæ de ulua ſuo loco diximus. Alterum genus iuncorum facit, quod marinũ, & à Græcis oxyſchœnon uocari inuenio. Tria genera eius: acuti, ſterilis, quem marem, & oxyn Græci uocant: reliqua fœminum, ferentis ſemen nigrũ, quẽ melancranin uocãt. Craſsior hic & fruticoſior. Magisq; etiamnũ tertius, qui uocatur holoſchœnos. Ex his melãcranis ſine alijs generibus naſcitur. Oxys autem & holoſchœnos eodem ceſpite. Vtiliſsimus ad uitilia holoſchœnos, quia mollis & carnoſus eſt. Fert fructũ ouorũ cohærẽtium modo. Naſcitur autem is, quem marem appellamus, ex ſemetipſo, cacumine in terram defixo: melancranis autem ſuo ſemine. Alioquin omniũ radices omnibus annis intermoriuntur. Vſus ad naſſas marinas, uitilium elegantiam, lucernarum lumina, præcipua medulla, amplitudine iuxta maritimas Alpes tanta, ut inciſo uentre impleant penè unciarum latitudinẽ, in Aegypto uerò cribrorum longitudinem, nõ aliàs utiliorem. Quidam etiamnum unum genus faciunt, iunci trianguli, cyperon uocant. Multi uerò non diſcernunt à cypiro uicinitate nominis. Nos diſtinguemus utrunque. Cypirus eſt gladiolus, ut diximus, radice bulboſa, laudatiſsimus in inſulis Creta, dein Naxo, & poſtea Phœnice. Cretico cador odorq; uicinus nardo, Naxio acrior, Phœnicio exiguum ſpirans, nullus Aegyptiõ. Nam et ibi naſcitur. Diſcutit duritias corporum. Iam enim remedia dicemus, quonia & florum odorumq; generi eſt magnus uſus in medicina. Quod ad cypiron attinet, Apollodorum quidem ſequar, qui negabat bibendum: quanquam profeſſus efficaciſsimum eſſe aduerſus calculoſos, eo fouet. Fœminis quidem abortus facere non dubitat. Mirumque tradit, barbaros ſuffitum huius herbæ excipientes ore, lienes conſumere: & non egredi domibus, niſi ab hoc ſuffitu. Vegetiores enim firmioresque ſic etiam fieri. Intertriginum & alarum uitijs, perfrictionibusq; cum oleo illitum, non dubie mederi. Cyperos iuncus eſt, qualiter diximus anguloſus, iuxta terram candidus, cacumine niger, pinguisque. Folia ima porraceis exiliora, in cacumine minuta, inter quæ eſt ſemen. Radix oliuæ nigræ ſimilis, quam cum oblonga eſt, cyperida uocant, magni in medicina uſus. Laus cypero prima ammoniaco, ſecũda Rhodio, tertia Thracio, nouiſsima Aegyptio, quod & cõfundit intellectum, quoniã & cypiros ibi naſcitur. Sed cyperos duriſsima uixque ſpirans. Cæteris odor & ipſis nardum imitans. Eſt & per ſe Indica herba, quæ cyperis uocatur, gingiberis effigie, commanducata croci uim reddit. Cypero uis in medicina pſilothri. Illinitur pterygijs, ulceribusque genitalium, & quæ in humore ſunt omnibus, ſicut oris ulceribus.

Radix

Radix aduerſus ſerpẽtium ictus, & ſcorpionum præſertim, remedio eſt. Vuluas aperit pota. Largiori tanta uis, ut expellat eas. Vrinam ciet, & calculos, ob id utiliſſima hydropicis. Illinitur & ulceribus quæ ſerpunt, ſed his præcipue quæ in ſtomacho ſunt, ex uino uel aceto illita. Iūci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias, tuſſi medetur. Semen toſtum & in aqua potum, ſiſtit aluum & fœminarū menſes, capitiſq; dolores facit. At qui uocatur holoſchœnos, eius quæ proxima ſunt radicis, commanducātur aduerſus araneorum morſus. Inuenio etiamnū unum iunci genus, quod euripicen uocant. Huius ſemine ſomnū allici, ſed modum ſeruandum ne ſopor fiat. Ob id & odorati iunci medicinæ dicentur, quoniā & in Syriacœle (ut ſuo loco retulimus) naſcitur. Laudatiſſimus ex Nabatæa, cognomine teuchites, proximus Babylonius, peſſimus ex Africa, ac ſine odore. Eſt autem rotundus, uinoſa mordacitatis ad linguā. Syncerus in confricando odorē roſæ emittit, rubentibus fragmentis. Diſcutit inflationes, ob id ſtomacho utilis, bilemq; & ſanguinē reijcientibus. Singultus ſedat, ructus mouet, urinā ciet, ueſicæ medetur. Ad muliebres uſus decoquitur. Opiſthotonicis cū reſina arida imponitur. Excalfactoria & roſa. Vteros aſtringit, refrigerat. Vſus eius diuiditur in folia & flores. Capita foliorū parteſq; candidæ, ungues uocātur. In flore aliud eſt ſemē, aliud capillus in capite, aliud cortex, aliud calyx. Folium ſiccatur, aut tribus modis exprimitur. Per ſe, cum ungues non detrahunt: ibi enim humoris plurimum. Aut cum detractis unguibus, reliqua pars aut oleo aut uino maceratur in ſole uaſis uitreis. Quidam & ſalē admiſcent, & anchuſam nonnulli, aut aſpalathū, aut iuncū odoratū, quia talis maxime prodeſt uuluæ ac dyſentericis. Exprimuntur eadē folia detractis unguibus, trita per linteum ſpiſſum in æreū uas, leniq; igni ſuccus coquitur, donec fiat craſſitudo mellis. Ad hoc eligi oportet odoratiſſima quæque folia.

Ex roſa medicinæ, & de lilio, & de narciſſo, & ex uiola, & de baccare, & combreto, & aſaro. CAP. XIX.

V*Inum quomodo fieret è roſa, diximus inter genera uini. Vſus ſucci ad aures, oris ulcera, gingiuas, tōſillas gargarizatus, ſtomachum, uuluas, ſedis uitia, capitis dolores. In febre per ſe, uel cum aceto ad ſomnos, nauſeas. Folia uruntur in calliblepharum. Et ſiccis ſemina aſpergūtur. Epiphoras quoq; arida leniunt. Flos ſomnum facit. Inhibet fluxiones mulierū, maxime albas, in poſca potus: & ſanguinis excreationes. Stomachi quoq; dolores, quātum in uini cyathis tribus. Semen his optimum crocinum, nec anniculo uetuſtius, & in umbra ſiccatur. Nigrū inutile. Dentium dolori illinitur. Vrinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni ſacro non ueteri. Naribus ſubductū caput purgat. Capita pota uentrem & ſanguinē ſiſtunt. Vngues roſæ epiphoris ſalubres ſunt. Vlcera enim oculorum roſa ſordeſcunt, præterquam initijs epiphoræ, ita ut arida cum pane imponatur. Folia quidem uitijs ſtomachi, roſionibus & uitijs uentris, & inteſtinorū, & præcordijs utiliſſima uel illita. Cibo quoque lapathi modo condiuntur. Cauendus in his ſitus celeriter inſidens. Et aridis & expreſſis aliquis uſus. Diapaſmata inde fiūt ad ſudores coercendos, ita ut à balineis inareſcant corpori, dein frigida abluantur. Sylueſtres cum adipe urſino alopecias mirifice emendat. Lilij radices multis modis florem ſuum nobilitauere, contra ſerpentium ictus ex uino pota, & cōtra fungorum uenena. Propter clauos pedum in uino decoquuntur, triduoq; non ſoluuntur. Cū adipe aut oleo decocta, pilos quoque adustis reddunt. E mulſo pota inutilem ſanguinem cum aluo trahunt: lieniq; & ruptis uulſis proſunt, & menſtruis fœminarum. In uino uero decoctæ, impoſitæq; cū melle neruis præciſis medentur. Lichenas & lepras, & furfures in facie emēdant. Erugant corpora. Folia in aceto cocta, uulneribus imponuntur. Epiphoris teſtium, in melle cū hyoſcyamo & farina tritici. Semen illinitur igni ſacro: flos & folia ulcerū uetuſtati. Succus qui flore expreſſus eſt, ab alijs mel uocatur, ab alijs ſyrium, ad emolliendas uuluas ſudoreſq; faciendos, & ſuppurationes coquēdas. Narciſſi duo genera in uſu medici recipiūt. Vnum purpureo flore, & alterum herbaceum. Hunc ſtomacho inutilem, & ideo uomitorium, aluoq; ſoluentem, neruis inimicum, caput grauātem, & à narce narciſſum dictum, non à fabuloſo puero. Vtriuſq; radix mulſei ſaporis eſt. Ambuſtis prodeſt cum exiguo melle. Sic & uulneribus & luxatis. Panis uero cū melle & auenæ farina. Sic & infixa corpori extrahit. In polenta tritus oleoq;, contuſis medetur & lapide percuſſis. Purgat uulnera permixtus farinæ. Nigras uitiligines emaculat. Ex hoc flore fit narciſſinū oleum ad emolliendas duritias, calfacienda quæ alſerint. Auribus eſt utiliſſimus, ſed capitis dolores facit. Violæ ſylueſtres ſunt & ſatiuæ. Purpureæ refrigerant. Contra inflammationes illinuntur ſtomacho ardenti. Imponuntur & capiti in fronte. Oculorum priuatim epiphoris, & ſede procidente uuluáue: & contra ſuppurationes. Crapulam & grauedines capitis impoſitis coronis olfactúue diſcutiunt. Anginas ex aqua potæ. Id quod purpureum eſt ex ijs, comitialibus medetur, maxime pueris in aqua potum. Semen uiolæ ſcorpionibus aduerſatur. Contra flos albæ ſuppurata aperit. Ipſa diſcutit. Et alba autem & lutea extenuāt menſtrua, urinam cient. Minor uis eſt recentibus: ideoq; aridis poſt annum utēdum. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menſes trahit. Radices eius cum aceto illitæ ſedant lienem: item podagram: oculorum autem inflammationes cum myrrha & croco. Folia cum melle purgant capitis ulcera: cum cerato rimas ſedis, & quæ in humidis ſunt. Ex aceto uero collectiones ſanant. Baccar in medicina uſu aliqui ex noſtris perpenſam uocant. Auxiliatur contra ſerpentes, capitis dolores feruoreſq;: item epiphoras. Imponitur*

mammis tumentibus à partu & ægilopis incipientibus & ignibus ſacris. Odor ſomnum gignit. Radicem decoctã bibere ſpaſticis, cuerſis, conuulſis, ſuſpirioſis, ſalutare eſt. In tuſſi uetere radices eius tres quatuórue decoquuntur ad tertias partes. Hæc potio mulieres ex abortu purgat. Laterum punctiones tollit, & ueſicæ calculos. Conditur cum diapaſmate. Veſtibus odoris gratia inſeritur. Combretum quod ſimile ei diximus, tritum cum axungia, uulnera mire ſanat. Aſarum iocinerũ uitijs ſalutare eſſe traditur, uncia ſumptum in hemina mulſi mixti. Aluum purgat ellebori modo. Hydropicis prodeſt & præcordijs uuluisque ac morbo regio. In muſtum ſi addatur, facit uinum urinis ciendis. Effoditur cum folia emittit. Siccatur in umbra. Situm celerrime ſentit.

De nardo Gallico, & de croco medicinæ, & crocomagmate, & ſaliunca, & polio, & iri, & holochryſo, & chryſocome, & meliloto. CAP. XX.

ET quoniam quidã, ut diximus, nardũ ruſticum nominauere radicem baccaris, contexemus & Gallici nardi remedia in hunc locum dilata in peregrinis arboribus. Ergo aduerſus ſerpẽtes duabus drachmis in uino ſuccurrit: Inflammationibus coli, uel ex aqua, uel ex uino. Item iocineris & renum, ſuffuſisq́; felle: Et hydropicis per ſe, uel cũ abſinthio. Siſtit purgationum mulierũ impetus. Eius uero quod phu eodem loco appellauimus, radix datur potui trita, uel decocta ad ſtrangulationes, uel pectoris dolores, uel laterum. Menſes quoq; ciet. Bibitur cũ uino. Crocum melle non ſoluitur, nulloq́; dulci: Facilime autẽ uino, aut aqua, utiliſſimum in medicina. Adſeruatur cornea pyxide. Diſcutit inflammationes omnes quidem, ſed oculorum maxime ex ouo illitũ. Vuluarum quoq; ſtrãgulatus, ſtomachi exulcerationes, pectoris & renum, iocinerum, pulmonum, ueſicarumq́;, peculiariter inflammationi earum uehemẽter utile. Item tuſſi & pleureticis. Tollit & pruritus. Vrinam ciet. Qui crocum prius biberint, crapulam non ſentiunt. Ebrietati eo reſiſtunt. Coronæ quoq; ex eo mulcẽt ebrietatem. Somnum facit. Caput leniter mouet. Venerem ſtimulat. flos eius igni ſacro illinitur cum creta cimolia. Ipſum plurimis medicaminibus miſcetur. Collyrio uni etiã nomen dedit, ex eo quoq; expreſſo unguento crocino, quod crocomagma appellãt. Habet ſuas utilitates contra ſuffuſiones oculorum. Vrinas magis excalefacit quàm crocum ipſum. Optimum quod guſtatum ſaliuã denteſq́; inficit. Iris rufa melior quàm candida: infantibus eam circũligari ſalutare eſt, dentientibus præcipue & tuſſientibus, tinearúmue uitio laborantibus inſtillari. Cæteri effectus eius non multum à melle differũt. Vlcera purgat capitis præcipue, ſuppurationes ueteres. Aluũ ſoluit duabus drachmis cum melle. Tuſſim, tormina, inflationes pota. Lienes ex aceto. Contra ſerpentium & araneorum morſus, ex poſca ualet. Contra ſcorpiones, duarum drachmarum pondere in pane uel aqua ſumitur. Cõtra canum morſus, ex oleo, imponitur: Et contra perfrictiones. Sic & neruorum doloribus. Lumbis uero & coxendicibus cum reſina illinitur. Vis ei concalfactoria. Naribus ſubducta, ſternutamenta mouet, caputq́ue purgat. Dolori capitis cum cotoneis malis aut ſtrutheis illinitur. Crapulas quoque & orthopnœas diſcutit. Vomitiones ciet, duobus obolis ſumpta. Oſſa fracta extrahit, impoſita cum melle. Ad paronychias farina eius utũtur: cum uino, ad clauos uel uerrucas, triduoq́; non ſoluitur. Halitus oris commãducata abolet, alarumq́; uitia. Succo duritias omnes emollit. Somnum cõciliat, ſed genituram conſumit. Sedis rimas & condylomata, omniaq́; in corpore excreſcentia ſanat. Sũt qui ſylueſtrem xyrin uocent. Strumas hæc uel panos uel inguina diſcutit. Præcipitur, ut ſiniſtra manu lecta ad hos uſus ſeruetur: colligenteſq́; dicant cuius hominis utiq; cauſa eximãt. Scelus herbariorum aperitur in hac mentione. Partem eius ſeruant, & quarũdam aliarum herbarum, ſicut plantaginis: & ſi parũ mercedis tuliſſe ſe arbitrantur, rurſusq́; opus quærũt, partem eam quam ſeruauere, eodem loco infodiũt: credo, ut uitia quæ ſanauerint, faciant rebellare. Saliuncæ radix in uino decocta, ſiſtit uomitiones, corroborat ſtomachum. Polio Muſæus & Heſiodus perungi iubent dignationis gratia, gloriaq́; auidos polium tractare, colere. Polium cõtra ſerpentes ſubſternitur uel portatur. Medici in uino decoquunt recens, uel aridũ, illinunteq́;, uel ſpleneticis propinant ex aceto: Morbo regio in uino. Et hydropicis incipientibus in uino decoctum. Vulneribus quoq; ſic illinunt. Secũdas mulierum, partusq́; emortuos repellit: Item dolores corporis: Veſicas inanit. Et epiphoris illinitur. Nec magis alia herba conuenit medicamẽto, quod alexipharmacon uocant. Stomacho tamen inutile eſſe, caputq́; eo impleri, & abortum fieri poto, aliqui negant. Ad religionem addunt, ubi inuentũ ſit, protinus adalligandum contra oculorum ſuffuſionem, cauendũq́; ne terram attingat. Hi & folia eius thymo ſimilia tradũt, niſi quod molliora ſunt, & lanatiore canicie. Cum ruta ſylueſtri, & ſi teratur ex aqua cœleſti, aſpidas mitigare dicitur: & non ſecus atq; cytinus aſtringit & cohibet uulnera, prohibetq́; ſerpere. Holochryſos medetur ſtranguriæ in uino pota, & oculorum epiphoris illita. Cũ fece uero uini cremata & polenta, lichenas emendat. Chryſocomes radix calfacit, & ſtringit. Datur potui ad iocinerum uitia: item pulmonũ: Vuluæ dolores in aqua mulſa decocta. Ciet menſtrua, & ſi cruda detur, hydropicorum aquam. Melliſſophyllo ſiue melittena ſi perunguntur aluearia, non fugient apes. Nullo enim magis gaudẽt flore. Copia iſtius examina facilime continẽtur. Idem præſentiſſimum eſt cõtra ictus earum, ueſparumq́;, & araneorum, item ſcorpionum. Item contra uuluarum ſtrangulationes, addito nitro. Cõtra tormina, è uino. Folia eius ſtrumis illinuntur, & ſedis uitijs, cum ſale decocta. Succus

fœminus

fœminas purgat, & inflationes diſcutit, & ulcera ſanat. Articularios morbos ſedat, canúmque morſus. Prodeſt dyſentericis ueteribus & cœliacis, & orthopnoicis, lienibus, ulceribus thoracis. Caligines oculorum ſucco cum melle inungi, eximium habetur. Melilotos quoque oculis medetur cum lacte, aut cum lini ſemine. Maxillarum quoque dolores lenit: & capitis cum roſaceo: item aurium è paſſo, quæque in manibus intumeſcunt, uel erumpunt. Stomachi dolores in uino decocta, uel cruda tritaq́; Idem effectus eſt ad uuluas. Teſtes uero & ſedem prociduam, quæq́; ibi ſint uitia, recens ex aqua decocta, uel ex paſſo. Adiecto roſaceo illinitur ad carcinomata. Deferueſcit in uino dulci. Peculiariter & contra meliceridas efficax.

De triſolio, & thymo, & hemerocalle, & de helenio, & abrotono. CAP. XXI.

TRifolium ſcio credi præualere contra ſerpentium ictus & ſcorpionum, ex uino aut poſca, ſeminis granis uiginti potis: uel folijs, & tota herba decocta: ſerpentesq́; nunquam in trifolio aſpici. Præterea celebratis autoribus, contra omnia uenena pro antidoto ſufficere xxv. grana eius, quod minianthes ex eo appellauimus, tradi. Multa alia præterea in remedijs eius adſcribi. Sed me contra ſententias eorum grauiſsimi uiri autoritas mouet. Sophocles enim poëta uenenatum id dicit. Simus quoque medicus decocti, aut contriti ſuccum infuſum corpori, eaſdem uredines facere, quas ſi percuſsis à ſerpente imponatur. Ergo non aliter utendum eo quàm contra uenena cenſuerim. Fortaſsis enim & his uenenis inter ſe contraria ſit natura, ſicut multis alijs. Item animaduerto ſemen eius cuius minima ſint folia, utile eſſe ad cuſtodiendam mulierum cutis gratiam, in facie illitum. Thymum colligi oportet in flore, & in umbra ſiccari. Duo autem ſunt genera eius: Candidum, radice lignoſa, in collibus naſcẽs, quod & præfertur: Alterum nigrius, floriſq́; nigri. Vtraque oculorum claritati multum conferre exiſtimantur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tuſsi ecligmate faciles excreationes facere cum aceto & ſale. Sanguinẽ concreſcere non pati è melle: Longas faucium diſtillationes extrà illita cum ſinapi, extenuare: item ſtomachi & uentris uitia. Modice his tamen utẽdum eſt, quoniam excalfaciunt, quamuis ſiſtunt aluũ: quæ ſi exulcerata ſit, denarij pondus in ſextarium aceti & mellis addi oportet: Item ſi lateralis dolor ſit, aut inter ſcapulas, aut in thorace. Præcordijs medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur & in alienatione mentis ac melãcholicis. Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat thymi. Aiunt & dormire eos oportere in molli thymo. Prodeſt et orthopnoicis & anhelationi, mulierumq́; menſibus retardatis. Vel ſi emortui ſint in utero partus, decoctũ in aqua ad tertias. Et uiris uero cõtra inflationes, cũ melle & aceto. Et ſi uenter turgeat, teſtéſue aut ueſicæ dolor exigat. E uino tumores & impetus tollit impoſitum. Item cum aceto callum & uerrucas. Coxendicibus imponitur & articularibus morbis, & luxatis tritum ac lanæ inſperſum ex oleo. Dant & potionẽ articularibus morbis trium obolorũ põdere in tribus cyathis aceti & mellis. Et in faſtidio, tritũ cum ſale. Hemerocalles pallidum è uiridi, & molle folium habet, radicem odoratam atque bulboſam. Quæ cum melle impoſita uentri, aquam pellit, & ſanguinem etiam inutilem. Folia epiphoris oculorum, mammarumq́ue poſt partum doloribus illinuntur. Helenium ab Helena, ut diximus, natum, fauere creditur formæ: cutem mulierum in facie reliquoq́ue corpore nutrire incorruptam. Præterea putant uſu eius quandam gratiam ijs ueneremq́ue conciliari. Attribuunt & hilaritatis effectum eidem pota in uino, eumq́ue quem habuerit nepenthes illud prædicatum ab Homero, quòd triſtitia omnis aboleatur. Eſt autem ſucci prædulcis. Prodeſt & orthopnoicis radix eius in aqua ieiunis pota. Eſt autem candida intus & dulcis. Bibitur & contra ſerpentium ictus ex uino. Mures quoque contrita dicitur necare. Abrotonum duorum traditur generum, campeſtre ac montanum. hoc fœminam, illud marem intelligi uolumus. Amaritudo abſinthij in utroque. Siculum laudatiſsimum, dein Galaticum. Vſus eſt & folijs, ſed maior ſemine ad excalfaciendum: ideo neruis utile, tuſsi, orthopnoicis, conuulſis, ruptis, lumbis, urinæ anguſtijs. Datur bibendum manualibus faſciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & ſemen tuſum in aqua drachmæ pondere. Prodeſt & uuluæ. Concoquit panos cum farina hordeacea, & oculorum inflammationibus illinitur, cotoneo malo concocto. Serpentes fugat. Contra ictus earum bibitur cum uino, illiniturq́ue. Efficaciſsimum contra ea, quorum ueneno tremores & frigus accidunt, ut ſcorpionum & phalangiorum: & contra uenena alia pota prodeſt, & quoquo modo algentibus, & ad extrahenda ea quæ inhærent corporibus. Pellit & interaneorum mala. Ramo eius ſi ſubijciatur puluino, uenerem ſtimulari aiunt: efficaciſsimamq́; eſſe herbam contra omnia ueneficia, quibus coitus inhibeatur.

Ex leucanthemo & ſampſucho medicinæ. CAP. XXII.

LEucanthemum ſuſpirioſis medetur, duabus partibus aceti permixtum. Sampſuchum ſiue amaracum, in Cypro laudatiſsimum & odoratiſsimum, ſcorpionibus aduerſatur, ex aceto ac ſale illitum. Menſtruis quoque multum confert impoſitum. Minor eſt eidem poto uis. Cohibet & oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti tormina diſcutit. Et urinis & hydropicis utile. Mouet & aridum ſternutamenta. Fit ex eo oleum, quod ſampſuchinum uocatur aut amaracinum, ad excalfaciendos emolliẽdosq́; neruos: & uuluas calfacit. Et folia ſugillatis cum melle, & luxatis cum cera proſunt.

De anemona medicinæ. CAP. XXIII.

ANemonas coronarias tantum diximus, nunc reddemus & medicas. Sunt qui phenion uocent. Duo eius genera, Syluestris prima, altera incultis naſcens, utraque ſabuloſis. Huiusq; plures ſpecies. Aut enim phœniceum florem habet, quæ & copioſiſsima eſt, aut purpureum, aut lacteũ. Harum trium folia apio ſimilia ſunt. Nec temere ſemipedem altitudine excedunt, cacumine aſparagi. Flos nunquàm ſe aperit niſi uento ſpirante, unde & nomen accepit. Syluestri amplitudo maior, latioribus folijs, flore phœniceo. Hanc, errore ducti, argemonem putant multi: alij rurſus papauer, quod rhœan appellauimus. Sed diſtinctio magna, quod utraq; hæc poſtea floret. Nec aut ſuccum illarum anemonæ reddunt, aut calyces habent, nec niſi aſparagi cacumen. Proſunt anemonæ capitis doloribus & inflammationibus, uuluis mulierum, lacti quoq;. Et menſtrua cient cum ptiſana ſumptæ, aut uellere appoſitæ. Radix commãducata pituitam trahit, dẽtes ſanat, decocta oculorum epiphoras. Magi multum quidem ijs tribuère, quamprimũ aſpiciatur eo anno tolli iubentes: dicięq;, colligi eas tertianis & quartanis remedio. Poſtea alligari florem panno roſeo, & in umbra aſſeruari, ita cum opus ſit adalligari. Quæ ex his phœniceum florem habet, radice contrita, cuicunque animalium impoſita, ulcus facit ſeptica ui. Et ideo expurgandis ulceribus adhibetur.

Ex œnanthe medicinæ. CAP. XXIIII.

OEnanthe herba naſcitur in petris, folio paſtinacæ, radice magna, numeroſa. Caulis eius & folia cum melle ac uino nigro pota, facilitatem pariendi præſtant, ſecundasq; purgant. Tuſsim è melle tollunt: urinam cient. Radix & ueſicæ uitijs medetur.

De heliochryſo medicinæ. CAP. XXV.

HElichryſum, quod alij chryſanthemon uocãt, ramulos habet candidos, folia ſubalbida, abrotono ſimilia: ad ſolis repercuſſũ, aureæ lucis in orbem ueluti corymbis dependentibus, qui nunquàm marceſcunt. Qua de cauſa deos coronant illo, quòd diligentiſsime ſeruauit Ptolemæus rex Aegypti. Naſcitur in frutectis. Ciet urinas è uino pota, & menſes. Duritias & inflammationes diſcutit. Ambuſtis cum melle imponitur. Contra ſerpentium ictus & lumborum uitia bibitur. Sanguinem concretum uentris aut ueſicæ abſumit cum mulſo. Folia eius trium obolorum pondere ſiſtunt profluuia mulierum in uino albo. Veſtes tuetur odore non inelegänti.

Ex hyacintho medicinæ, & lychnide. CAP. XXVI.

HYacinthus in Gallia eximie prouenit. Hoc ibi pro cocco hyſginum tingitur. Radix eſt bulbacea, mangonicis uenalitijs pulchre nota: quæ è uino dulci illita, pubertatem coercet, & nõ patitur erũpere. Torminibus & araneorũ morſibus reſiſtit. Vrinam impellit. Cõtra ſerpentes & ſcorpiones, morbũq; regium, ſemen eius cũ abrotono datur. Lychnis quoque flammea illa aduerſus ſerpentes, ſcorpiones, crabrones, ſimiliaq; bibitur è uino, ſemine trito. Syluestris eadem ſtomacho inutilis. Aluum ſoluit. Ad detrahendam bilem efficaciſsima duabus drachmis. Scorpionibus adeo contraria, ut omnino uiſa ea torpeſcant. Radicem eius Aſiani bolìten uocant: qua alligata oculo, albugines tolli dicuntur.

Ex uincaperuinca medicinæ, ruſco, bati, & acino. CAP. XXVII.

ET uincaperuinca, ſiue chamædaphne, arida tuſa hydropicis datur in aqua, cochleari menſura, celerrimeq; reddũt aquam. Eadem decocta in cinere, ſparſa uino, tumores ſiccat. Auribus ſucco medetur. Aluius impoſita multũ prodeſſe dicitur. Ruſci radix decocta, bibitur alternis diebus in calculorũ ualetudine, & tortuoſiore urina uel cruenta. Radicem pridie erui oportet, poſtero mane decoqui. ex ea ſextarium uini cyathis duobus miſceri. Sunt qui & crudã radicem tritam ex aqua bibant: & in totũ ad uirilia, cauliculis eius in uino & aceto tritis, nihil utilius putãt. Batis quoque aluum mollit. Illinitur podagricis toſta & contuſa. Acinon & coronarum cauſa & ciborum Aegyptij ſerũt. Eademq; erat quæ ocymum, niſi hirſutior ramis ac folijs eſſet, & admodum odorata. Ciet menſes & urinas.

Ex colocaſia medicinæ. CAP. XXVIII.

COlocaſia Glaucias acria corporis leuiri putauit, & ſtomachum iuuari.

Ex anthallio medicinæ. CAP. XXIX.

ANthalij, quod Aegyptij edunt, nullũ alium reperi uſum. Eſt & herba anthyllon, quam alij anticellion uocant, duorum generum, folijs & ramis lẽticulæ ſimilis, palmi altitudine, ſabuloſis apricis naſcens, ſubſalſa guſtanti. Altera chamæpityi ſimilis, breuior & hirſutior, purpurei floris, odore grauis, in ſaxoſis naſcens. Prior uuluis aptiſsima, & ex roſaceo ac lacte impoſita & uulneribus. Bibitur in ſtranguria renumq; doloribus, tribus drachmis. Altera bibitur in duritia uuluarũ, & in torminibus, & in comitiali morbo, cũ melle & aceto, quatuor drachmis.

De parthenio medicinæ. CAP. XXX.

PArthenium, alij leucanthen, alij tamnacum uocant. Celſus apud nos, perdicium & muralium. Naſcitur in hortorũ ſepibus, flore albo, odore mali, ſapore amaro. Ad inſidendum decoctæ in duritia uuluarum, & inflãmationibus. Siccatum cum melle, & aceto impoſitum, bilem trahit atram. Ob hoc contra uertigines utilis, & calculoſis. Illinitur et ſacro igni: item ſtrumis, cum axungia inueterata. Magi contra tertianas ſiniſtra manu euelli eam iubent, diciq; cuius cauſa uellatur, nec reſpicere. Dein eius folium ægri linguæ ſubijcere, ut mox in cyatho aqua deuoretur.

De ſtrychno medicinæ. CAP. XXXI.

STrychno, quam quidam trychnon ſcripſere, utinam nec coronarij in Aegypto uterentur, quos inuitat ederæ florum ſimilitudo, in duobus eius generibus.

ribus. Quorum alterũ, cui acini coccinei, granoſi folliculi, halicacabum uocant, & alij callion. Noſtri autem ueſicariam, quoniã ueſicæ & calculis proſit. Frutex eſt ſurculoſus uerius quàm herba, folliculis magnis latisq́;, & turbinatis, grandi intus acino, qui matureſcit Nouembri mẽſe. Tertio folia ſunt ocymi, minime diligenter demonſtranda, remedia nõ uenena tractanti: quippe inſaniã facit paruo quoq; ſucco. Quanquam & Græci autores in iocum uertere. Drachmæ enim pondere luſum pudoris gigni dixerunt, ſpecies uanas imaginesq́; conſpicuas obuerſari demonſtrantes. Duplicatum hunc modum, legitimã inſaniam facere. Quicquid uero adyciatur ponderi, repræſentari mortem. Hoc eſt uenenum, quod innocentiſsimi autores ſimpliciter dorycnion appellauere, ab eo, quòd cuſpides in prælijs tingerentur illo paſsim naſcente. Qui parcius ſpectauerant, manicon cognominauere: qui nequiter occultabant, erythron, aut neurida: ut nonnulli, periſſon: ne cauendi quidẽ cauſa curioſius dicendum. Quin & alterũ genus, quod halicacabõ uocant, ſoporiferum eſt, atq; etiã opio uelocius ad mortem: ab alijs morion, ab alijs moly appellatum. Laudatum uero à Diocle & Euenore, à Timariſto quidem etiã carmine, mira obliuione innocentiæ: quippe præſentaneum remedium ad dentium mobiles firmãdos, ſi colluerentur: halicacabo uni exceptionẽ addidere, ne diutius id fieret. Delirationem enim gigni eo. Nec demõſtranda remedia, quorũ medicina maioris mali periculum afferat. Cõmendatur & in cibu tertiũ genus, licet præferatur hortenſis ſaporibus. Et nihil eſſe corporis malorum, cui non ſalutare ſit ſtrychnos, Xenocrates prædicat. Non tamen auxilia eorum tanti ſunt, ut uel profutura de ijs cõmemorare fas putẽ, præſertim tanta copia innoxiorum medicaminũ. Halicacabi radicẽ bibunt qui ſunt uaticinandi callẽtes, quod furere ad confirmandas ſuperſtitiones aſpici ſe nolũt. Remedio eſt (id enim libẽtius retulerim) aqua copioſa mulſa calida potui data. Nec illud præteribo, aſpidum naturæ halicacabum in tãtum aduerſam, ut radice eius propius admota ſoporetur illa ſopore enecans uis earũ. Ergo trita ex oleo percuſsis auxiliatur.

De corchoro & cnico. CAP. XXXII.

Corchorum Alexandrini cibi herba eſt, conuolutis folijs ad ſimilitudinem mori, præcordijs (ut ferunt) utilis, alopecijsq́; & lentigini. Boum quoque ſcabiem celerrime ſanari ea inuenio, apud Nicandrum quidem & ſerpentium morſus, antequam floreat. Nec de cnico ſiue atractylide uerboſius dici par eſſet, Aegypti herba, ni magnum contra uenenata animalia præberet auxilium. Item aduerſus fungos. Conſtat à ſcorpione percuſſos, quandiu teneant eam herbam, non ſentire cruciatum.

De perſoluta. CAP. XXXIII.

Et perſolutã Aegyptus in hortu ſerit, coronarũ gratia. Duo genera eius, fœmina ac mas. Vtraq; ſubdita uenerem inhiberi, utrorum maxime, tradunt.

De menſuris & ponderibus. CAP. XXXIIII.

Et quoniam in menſuris quoque ac ponderibus crebro Græcis nominibus utendum eſt, interpretationem eorum ſemel in hoc loco ponemus. Drachma Attica (ferè enim Attica obſeruatione medici utuntur) denarij argentei habet pondus. Eademq́; ſex obolos pondere efficit. Obolus x. chalcos. Cyathus pẽdet per ſe drachmas x. Cum acetabuli menſura dicitur, ſignificat heminæ quartam partem, id eſt, drachmas xv. Mna quam noſtri minam uocant, pendet drachmas Atticas centum.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXII.

*

PROOEMIVM.

COMPLESSE *poterant miraculum ſui natura atq; tellus, reputantium uel prioris tantũ uoluminis dotes, totq́; genera herbarum, utilitatibus hominũ, aut uoluptatibus genita. Sed quanto plura reſtant, quantoq́; mirabiliora inuẽtu? Illa enim maiore parte cibi aut odoris decoriſue commendatio ad numeroſa experimenta duxit. Reliquarum potentia approbat, nihil à rerum natura ſine aliqua occultiore cauſa gigni.*

De gentibus, herbis fœmæ gratia utentibus. CAP. I.

Equidem & formæ gratia rituſque perpetui, in corporibus ſuis aliquas exterarum gentium uti herbis quibuſdam, aduerto animum. Illinũt certe alijs aliæ faciem in populis Barbarorum fœminæ, mareſque etiam apud Dacos & Sarmatas corpora ſua inſcribunt. Simile plantagini glaſtum in Gallia uocatur: quo Britannorum coniuges nurusq́; toto corpore oblitæ, quibuſdam in ſacris & nudæ incedunt, Aethiopum colorem imitantes.

Quòd herbis ueſtes inficiantur. CAP. II.

Iam uero infici ueſtes ſcimus admirabili fuco. Atque ut ſileamus, Galatiæ, Africæ, Luſitaniæ granis, coccum Imperatorijs dicatũ paludamentis, tranſalpina Gallia herbis tyriũ atq; conchyliũ tingit, omnesq́; alios colores. Nec quærit in profundis murices, ſeſeq́ue obijciẽdo eſcam, dum præripit beluis marinis, intacta etiam ancoris ſcrutatur uada, ut inueniat per quod ſacilius matrona adultero placeat, corruptor inſidietur nuptæ. Stans & in ſicco carpit, quod frugi mũdos exſculpat. His alioqui fulgentibus inſtrui poterat luxuria, certe innocentius. Nunc propoſitũ iſta conſectari non eſt, nec cõmittemus, ut ſubyciendo utiliora, luxuriam utilitate circũſcribamus, dicturi & aliàs herbis tingi lapides parieteſq́; pingi. Nec tingendi tamen rationem omiſiſſemus, ſi unquam ea liberaliũ artium

fuiſſet. Interim fortius augetur autoritas: quæ quanta debeatur etiam ſurdis, hoc eſt ignobilibus, herbis perhibebitur. Siquidem autores imperij Ro. conditoresq; immenſum quiddam & hinc ſumpſere, quoniam non aliunde ſagmina in remedijs publicis fuere, & in ſacris legationibusque uerbenæ. Certe utroque nomine idem ſignificatur, hoc eſt, gramen ex arce cum ſua terra euulſum: ac ſemper & legati cum ad hoſtes clarigatumq; mitterentur, id eſt, res raptas clare repetitum, unus utique Verbenarius uocabatur.

De corona graminea. CAP. III.

Corona quidem nulla fuit graminea nobilior, in maieſtate populi terrarum principis, præmijsq; gloriæ. Gemmatæ & aureæ, uallares, murales, roſtratæ, ciuicæ, triumphales, poſt hanc fuere ſuntque cunctæ magno interuallo, magnaq; differentia. Cæteras omnes ſinguli, & duces ipſi, imperatoresq; militibus, aut aliquando collegis dedere.

De raritate eius. CAP. IIII.

Decreuit in triumphis ſenatus, cura belli ſolutus, & populus ocioſus: graminea nunquam niſi in deſperatione ſuprema contigit, nulli niſi ab uniuerſo exercitu ſeruato decreta. Cæteras imperatores dedere, hanc ſolam miles imperatori. Eadē uocatur obſidionalis, liberatis obſidione abominandoq; exitio totis caſtris. Quòd ſi ciuicæ honos uno aliquo ac uel humilimo ciue ſeruato, præclarus ſacerque habetur, quid tādem exiſtimari debet, unius uirtute ſeruatus uniuerſus exercitus? Dabatur hæc uiridi è gramine, decerpto inde ubi obſeſſos ſeruaſſet aliquis. Nāq; ſummum apud antiquos ſignū uictoriæ erat, herbam porrigere uictos, hoc eſt, terra & altrice ipſa humo, & humatione etiam cedere: quem morem etiam nunc durare apud Germanos ſcio.

Qui ſoli corona ea donati. CAP. V.

Donatus eſt ea L. Siccius Dentatus ſemel, cum ciuitas quatuordecim meruiſſet, depugnaſſetq; cxx. prælijs ſemper uictor. Tanto rarius eſt ſeruatorem unum à ſeruatis donari. Quidam imperatores & ſæpius donati ſunt, ueluti P. Decius Mus, Tribunus militum ab exercitu, altera ab his, qui in præſidio obſeſſi fuerant, quanta eſſet eius honoris autoritas, confeſſus religione: ſiquidem donatus bouē album Marti immolauit, & c. fuluos, qui ei uirtutis cauſa dati fuerant ſimul ab obſeſſis. Hic Decius poſtea ſe conſul, Imperioſo collega, pro uictoria deuouit. Data eſt & à ſenatu populoq; Romano, qua claritate nihil equidem in rebus humanis ſublimius duco, Fabio illi, qui rem omnem Romanam reſtituit non pugnando. Nec data cum magiſtrum equitum & exercitum eius ſeruaſſet: tunc ſatius fuit nomine nouo coronari, appellatum patrem ab his quos ſeruauerat: ſed quo dictum eſt conſenſu honoratus eſt, Annibale ex Italia pulſo. Quæ corona adhuc ſola ipſius imperij manibus impoſita eſt, & quod peculiare ei eſt, ſola à tota Italia data.

Qui ſolus centurio coronatus. CAP. VI.

Præter hos contigit eius coronæ honos M. Calphurnio Flammæ, Tribuno militum in Sicilia: Centurioni uero uni ad hoc tempus Cn. Petreio Atinati, Cimbrico bello. Primum pilum is capeſſens ſub Catulo, excluſam ab hoc legionē ſuā hortatus, Tribunum ſuum dubitantem per caſtra hoſtium erumpere interfecit, legionemque eduxit. Inuenio apud autores, eundem præter hunc honorem, aſtantibus Mario & Catulo COSS. prætextatum immolaſſe ad tibicinem foculo poſito. Scripſit & Sylla dictator, ab exercitu ſe quoq; donatū apud Nolam, legatum bello Marſico. Idq; etiā in uilla ſua Tuſculana, quæ fuit poſtea Ciceronis, pinxit. Quod ſi uerum eſt, hoc execrabiliorem eum dixerim, quandoquidem eam capiti ſuo proſcriptione ipſe detraxit, tanto paucioribus ciuium ſeruatis, quàm poſtea occiſis. Addat etiānum huic gloriæ ſuperbum cognomen Felicem, ipſe tamen obſeſſis in toto orbe proſcriptis, hac corona Sertorio ceſſit. Aemylianum quoq; Scipionē Varro autor eſt donatum obſidionali in Africa, Manlio COS. tribus cohortibus ſeruatis, totidemq; ad ſeruandas eas eductis: quod & ſtatuæ eius in foro ſuo diuus Auguſtus adſcripſit. Ipſum Auguſtum cum M. Cicerone filio conſulem idibus Septembribus ſenatus obſidionali donauit. Adeo ciuica non ſatis uidebatur. Nec præterea quenquam hac inuenimus donatum. Nullæ ergo herbæ fuere certæ in hoc honore: ſed quæcunq; fuerant in periculi ſede, quamuis ignobiles ignotæq;, honorem nobilem faciebant: quod latere apud nos minus quidē miror, cernens negligi ea quoq;, quæ ad ualetudinem cōſeruandam, cruciatusque corporis propulſandos, & mortem arcendam pertinent. Sed quis non mores iure caſtiget? Addidere uiuendi pretio delitiæ, luxusq;. Nunquàm fuit cupido uitæ maior, nec minor cura. Aliorum hanc operæ credimus, ac ne mandato quidem noſtro alios id agere, medicisque prouiſum eſſe. Proh, bonis ipſi fruimur uoluptatis, & (quo nihil equidem probroſius duco) uiuimus aliena fiducia. Imò uero pleruq; ultro etiam irriſui ſumus iſta commentantes, atq; friuoli operis arguimur. Magna quanquā immenſi laboris ſolatia, ſperni cum rerum natura, quam certe non defuiſſe nobis docebimus, & inuiſis quoq; herbis inſeruiſſe remedia, quippe cū medicinas dederit etiam aculeatis. Hæc enim proxime reſtant ex his, quas priori libro nominauimus, in quibus ipſis prouidentiam naturæ ſatis admirari amplectique non eſt. Dederat quas diximus molles, cibisque gratas. Pinxerat remedia in floribus, uiſuque ipſo animos inuitauerat, etiam delicijs auxilia permiſcens. Inde excogitauit aliquas aſpectu hiſpidas, tactu truces, ut tantumnon uocem ipſius fingentis illas, rationemque reddentis exaudire uideamur, ne ſe depaſcat auida quadrupes, ne procaces manus rapiant, ne neglectu ueſtigia obterant, ne inſidens ales infringat: his muniendo aculeis telisque armando, remedijs ut tuta ac

ſalua

ſalua ſint. Ita hoc quoque quod in ijs odimus, hominum cauſa excogitatum eſt.

Medicinæ ex reliquis ornamentis, & erynge. CAP. VII.

ET clara in primis aculeatarum erynge eſt, ſiue eryngion, contra ſerpentes & uenenata omnia naſcens. Aduerſus ictus morſusq́; radix eius bibitur drachmæ põdere in uino: aut ſi plerunq; tales iniurias comitatur & febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter efficax contra cherſydros ac ranas. Omnibus uero contra toxica & aconita efficaciorem Heraclides medicus, in iure anſeris decoctam, arbitratur. Apollodorus aduerſus toxica cum rana decoquit, cæteri in aqua. Ipſa dura, fruticoſa, ſpinoſis folijs, caule geniculato, cubitali & maiore aliquando, alia albicans, alia nigra, radice odorata, & ſatiua quidem eſt. Sed ſponte naſcitur in aſperis & ſaxoſis, & in litoribus maris, durior, nigriorq́; folio apij.

De herba quã centũ capita uocant. CAP. VIII.

EX his candidam noſtri centum capita uocant. Omnes eiuſdem effectus, caule & radice in cibos Græcorum receptis utroq; modo, ſiue coquere libeat, ſiue cruda ueſci. Portentoſum eſt quod de ea traditur: Radicẽ eius alterutrius ſexus ſimilitudinẽ referre, raram inuentu, ſed ſi uiris cõtigerit mas, amabiles fieri. Ob hoc & Phaonẽ Lesbium dilectũ à Sappho. Multa circa hoc nõ magorũ ſolum uanitates, ſed etiã Pythagoricorũ. Sed in medico uſu præter ſuprà dicta auxiliatur inflationibus, torminibus, cordis uitijs, ſtomacho, iocineri, præcordijs in aqua mulſa, lieni in poſca. Itẽ ex mulſa renibus, ſtranguriæ, opiſthotonicis, ſpaſmis, lumbis, hydropicis, comitialibus, mulierũ menſibus, ſiue ſubſidant, ſiue abundent, uuluarumq́ue omnibus uitijs. Extrahit infixa corpori cum melle. Strumas, parotidas, panos, recedentes ab oſsibus carnes ſanat cum axungia ſalſa, & cerato: item fracturas. Crapulam præſumpta arcet, aluum ſiſtit. Aliqui è noſtris ſub ſolſtitio colligi eam iuſſere. Ex aqua cœleſti imponi omnibus ceruicis uitijs. Oculorum quoq; albugines ſanare adalligatam tradiderunt.

De acano & glycyrrhiza. CAP. IX.

SVnt qui & acanon eryngio aſcribant, ſpinoſam breuemq́; ac latam herbam, ſpinisq́; latioribus. Hanc impoſitam, ſanguinem mire ſiſtere. Alij eryngen falſo eandem putauerunt eſſe & glycyrrhizam, quare ſubiungi eã protinus refert. Et ipſa ſine dubio inter aculeatas eſt, folijs echinatis, pinguibus, tactuq; gummoſis, fruticoſa, binum cubitorum altitudine, flore hyacinthi, fructu pilularum platani magnitudinis. Præſtantiſsima in Cilicia, Ponto ſecunda, radice dulci, & hac tantũ in uſu. Capitur ea uergiliarum occaſu, longa ceu uiti, coloris buxei. Meliorq́; nigra, quæq; lenta, quàm quæ fragilis. Vſus in ſubditis decocta ad tertias, cætero ad mellis craſsitudinem, aliquando & tuſa, quo genere & uulneribus imponitur & faucium uitijs omnibus. Itẽ uoci utiliſsimo ſucco, ſic ut ſpiſſatus eſt linguæ ſubdito. Item thoraci, iocineri. Hac diximus ſitim ſamemq́; ſedari. Ob id quidam adipſon appellauere eam, & hydropicis dedere ne ſitirent. Ideo & commanducata ſtomatice eſt, & ulceribus oris inſperſa ſæpe, & pterygijs. Sanat & ueſicæ ſcabiẽ, renum dolores, condylomata, ulcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarũ pondere, & pipere, hemina aquæ. Commãducata ſanguinem ex uulnere ſiſtit. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt.

De tribulo & generibus eius, & medicinis. CAP. X.

TRibuli unum genus in hortis naſcitur, alterum in fluminibus tantum. Succus ex his colligitur ad oculorũ medicinas. Eſt enim refrigerantis naturæ, & ideo utilis contra inflammationes collectionesq́;. Vlcera per ſe erumpentia, & præcipue in ore, cũ melle ſanat: Item tonſillas. Potus calculos frangit. Thraces, qui ad Strymona habitant, folijs tribuli equos ſaginant: ipſi nucleo uiuunt, panem faciẽtes prædulcem, & qui contrahat uentrem. Radix caſte pureq́ue collecta, diſcutit ſtrumas. Semen adalligatum, uaricum dolores ſedat: tritum uero & in aquã ſparſum, pulices necat.

De ſtœbe, & medicinis eius. CAP. XI.

STœbe, quam aliqui phleon uocant, decocta in uino, præcipue auribus purulentis medetur: Item oculis ictu cruentatis: Hæmorrhagiæ quoque & dyſenteriæ infuſa.

De hippophye, & hippope, & medicinis earum. CAP. XII.

HIppophyes in ſabuloſis maritimisq; naſcitur, ſpinis albis. Edera modo racemoſa eſt, cãdidis, & ex parte rubentibus acinis. Radix ſucco madet, qui aut per ſe conditur, aut paſtillis farinæ. Hæc bilem detrahit obolo ponderis, ſaluberrime cum mulſo. Eſt altera hippope, ſine caule, ſine flore, folijs tantum minutis. Huius quoq; ſuccus hydropicis mire prodeſt. Debent accommodata eſſe equorum naturæ, neque ex alia cauſa nomen accepiſſe. Quippe quædam animaliũ remedijs naſcuntur, locupleti diuinitate ad gerenda præſidia: ut non ſit mirari ſatis ingenium eius, diſponentis auxilia in genera, in cauſas, in tempora, ut alijs proſit, atque alijs horis, diesq; nullus propè ſine præſidijs reperiatur.

De urtica & medicinis eius. CAP. XIII.

VRtica quid eſſe inuiſius poteſt? At illa præter oleum, quod in Aegypto ex ea fieri diximus, uel plurimis ſcatet remedijs. Semẽ eius cicutæ contrarium eſſe Nicander affirmat. Item fungis & argento uiuo. Apollodorus & ſalamandris cum iure decocta teſtudinis. Item aduerſari hyoſcyamo, & ſerpẽtibus, & ſcorpionibus. Quin illa ipſa amaritudo mordax, uuas in ore, procidentesq́ue uuluas, & infantium ſedes, tactu reſilire cogit: Lethargicos expergiſci tactis cruribus, magisq́; frõte. Eadem canis morſibus addito

ſale medetur. Sanguinem trita naribus indita ſiſtit, & magis radice. Carcinomata & ſordida ulcera, ſale admixto: item luxata ſanat, & panos, parotidas, carnesq; ab oſsibus recedentes. Semen potum cum ſapa, uuluas ſtrangulantes aperit, & profluuia nariū ſiſtit impoſitum. Vomitiones in aqua mulſa ſumptū à cœna faciles præſtat, duobus obolis. Vno autē, in uino poto laſsitudines recreat. Vuluæ uitijs toſtū, acetabuli menſura: potū in ſapa reſiſtit ſtomachi inflationibus. Orthopnoicis prodeſt cū melle, & thoracem purgat eodē ecligmate. Et lateri medetur cū ſemine lini. Addunt hyſſopū & piperis aliquid. Illinitur lieni. Difficilem uentrē toſtum cibo emollit. Hippocrates uuluam purgari poto eo pronūciat. Dolore leuari toſto acetabuli menſura dulci poto, & impoſito cū ſucco maluæ. Inteſtinorum animalia pelli cū hydromelite & ſale. Defluuia capitis, ſemine illito cohoneſtari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo uetere, aut folia cū urſino adipe trita imponunt. Ad eadē radix tuſa cū aceto non minus utilis. Item lieni. Et coćta in uino diſcutit panos, cū axungia uetere ſalſa. Eadem pſilothrum eſt ſicca. Condidit laudes eius Phanias phyſicus, utiliſsimā cibis coćtā conditámue profeſſus arteriæ, tuſsi, uentris diſtillationi, ſtomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cū oleo ſudorem, coćtā cū conchulis ciere aluum, cū ptiſana pećtus purgare, mulierumq; menſes: cum ſale ulcera quæ ſerpunt cohibere. Succus quoq; in uſu eſt. Expreſſus illitusq; fronti, ſanguinem nariū ſiſtit: potus urinam ciet, calculos rumpit, uuam gargarizatus reprimit. Semen colligi meſsibus oportet: Alexandrinum maxime laudatur. ad omnia hæc & mitiores quidem teneræq; efficaces, ſed præcipue ſylueſtris illa, & amplius lepras è facie tollit, in uino pota. Si quadrupes fœtum non admittat, urtica naturam fricandam monſtrant.

De lamio, & medicinis eius. CAP. XIIII.

EA quoq; num, quam lamium inter genera earū appellauimus, mitiſsima, & folijs non mordentibus, medetur cum mica ſalis cōtuſis incuſsisq;, inuſtis & ſtrumis, tumoribus, podagris, uulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus ſacris medetur. Quidā è noſtris tempore diſcreuere genera. Autumnalis urticæ radice alligata in tertianis, ita ut ægri nuncupentur cū eruitur ea radix, & dicatur quæ, & cui, & quorū filio eximatur, liberari morbo tradiderunt. Hoc idem cōtra quartanas pollere. Iidem urticæ radice addito ſale, infixa corpori extrahi. Folijs cum axungia ſtrumas diſcutit: uel ſi ſuppurauerint, erodi complerique.

De ſcorpione, generibúsque, ac medicinis eius. CAP. XV.

EX argumēto nomē accepit ſcorpius herba. Semē enim habet ad ſimilitudinē caudæ ſcorpionis, folia pauca. Valet & aduerſus animal nominis ſui. Eſt & alia eiuſdē nominis effećtusq; ſine folijs, aſparagi caule, in cacumine aculeum habens, & inde nomen.

De leucacantha, & medicinis eius. CAP XVI.

LEucacantham alij phyllon, alij iſchiada, alij polygonaton appellant, radice cyperi, quæ cōmanducata dentium dolorem ſedat. Item laterum & lumborū ut Hiceſius tradit, ſemine poto drachmis ošto, aut ſucco. Eademq; ruptis conuulſis medetur.

De helxine, perdicio, parthenio, ſiderite, & medicinis eius. CAP. XVII.

HElxinen aliqui perdicium uocant, quoniā perdices ea præcipue ueſcantur. Alij ſideritin, nōnulli partheniū. Folia habet mixtæ ſimilitudinis plantagini & marrubio, cauliculos denſos, leuiter rubentes, ſemina in capitibus lappaceis adhærētia ueſtibus, unde & helxinen dićtā uolunt. Sed nos qualis uera eſſet helxine, diximus priori libro. Hæc autem inficit lanas, ſanat ignes ſacros & tumores, collećtionesque omnes, & aduſta. Panos ſuccus eius cū pſimmythio. Ignes ſacros, tumores, collećtionesq;, & guttura incipientia turgeſcere. Item ueterem tuſsim cyatho hauſto, & omnia in humido: ſicut tonſillas & uarices cū roſaceo. Imponitur & podagris cum caprino ſeuo ceraq; Cypria. Perdicium ſiue parthenium (nam ſideritis alia eſt) à noſtris herba urceolaris uocatur, ab alijs aſtericum, folio ſimilis ocymo, nigrior tantū, naſcens in tegulis, parietinisq;. Medetur cum mica ſalis trita ijſdem omnibus quibus lamium, & eodē modo. Item uomicæ calefacto ſucco pota. Et contra ulcera, rupta, lapſusq; & præcipitia, aut uehiculorū euerſiones ſingularis. Vernula charus Pericli Athenienſium principi, cum is in arce templum ædificaret, repſiſſetq; ſuper altitudinem faſtigij, & inde cecidiſſet, hac herba dicitur ſanatus, monſtrata Pericli ſomnio à Minerua. Quare parthenium uocari cœpta eſt, aſsignaturq; ei deæ. Hic eſt uernacula cuius effigies ex ære fuſa eſt, & nobilis ille Splanchnoptes.

De chamæleone, generibusq;, & medicinis eius. CAP. XVIII.

CHamæleonem aliqui ixiam uocant. Duo genera eius. Candidior aſperiora folia habet, ſerpit in terra echini modo ſpinas erigens, radice dulci, odore grauiſsimo. Quibuſdam in locis uiſcum gignit album ſub alis foliorum, maxime circa canis ortum, quo modo thura naſci dicuntur, unde & ixia appellatur. Hoc ut maſtiche utuntur mulieres. Quare & chamæleon uocetur, uarietate foliorum euenit. Mutat enim cum terra colores, hic niger, illic uiridis, alibi cyaneus, alibi croceus, atque alijs coloribus. Ex his candidus hydropicos ſanat ſucco radicis decocta. Bibitur drachma in paſſo. Pellit & interaneorum animalia acetabuli menſura ſucci eiuſdem in uino auſtero cum origani ſcopis. Facit ad difficultatem urinæ. Hic ſuccus occidit canes ſuesque in polenta. Addita aqua & oleo contrahit in ſe mures ac necat, niſi protinus aquam ſorbeant. Radicem eius aliqui conciſam ſeruari iubent funiculis pendentem, decoquuntq; in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatiſmos uocant.

uocant. Ex nigris aliqui marem dixere, cui flos purpureus eſſet, & fœminam cui uiolaceus. Vno naſcuntur caule cubitali, craßitudine digitali. Radicibus earum lichenes curantur, cũ ſulphure & bitumine unà coctis. Cõmanducatis uero dentes mobiles, aut in aceto decoctis. Succo ſcabiem etiam quadrupedum ſanant. Et ricinos canum necant: Iuuencas quoque anginæ modo. Quare à quibuſdam ulophonon uocatur, & onozolon, propter grauitatem odoris. Ferunt & hac uiſcum ulceribus utilißimum. Omnium autem generum earum radices ſcorpionibus aduerſantur.

De coronopo, & medicinis eius. CAP. XIX.

Coronopus oblonga herba eſt cum fiſſuris. Seritur interim, quoniam radix cœliacis præclare facit in cinere toſta.

De anchuſa, & pſeudanchuſa, & medicinis earum. CAP. XX.

Et anchuſæ radix in uſu eſt, digitali craßitudine. Finditur papyri modo, manusq́; inficit ſanguineo colore: præparat lanas precioſis coloribus. Sanat ulcera in cerato, præcipue ſenũ, itẽ aduſta. Liquari nõ poteſt in aqua, oleo diſſoluitur: idq́; ſynceræ experimentũ eſt. Datur & ad renum dolores drachma eius potus in uino. Aut ſi febris ſit, in decocto balani. Item iocinerũ uitijs, & lienis, & bile ſuffuſis. Lepris & lentigini illinitur ex aceto. Folia trita cũ melle & farina luxatis imponuntur. Et pota drachmis duabus in mulſo aluũ ſiſtũt. Pulices necare radix in aqua decocta traditur. Eſt & alia ſimilis pſeudãchuſa ob id appellata, à quibuſdã uero enchuſa, aut doris, & multis alijs nominibus, lanuginoſior & minus pinguis, tenuioribus folijs & languidioribus. Radix oleum non fundit, ſed rubentem ſuccum: & hoc ab anchuſa diſcernitur. Contra ſerpentes efficacißima potu foliorũ, uel ſeminis. Folia ictibus imponũtur. Virus ſerpentiũ fugat. Bibitur & propter ſpinam. Folium eius ſiniſtra decerpi iubent magi, & cuius cauſa ſumatur dici, tertianisq́; febribus alligari.

De onochilo, anthemi, loto, & lotometra, heliotropio, tricocco, & adianto ſiue callitricho. CAP. XXI.

Est & alia herba proprio nomine onochilon, quã aliqui anchuſam uocãt, alij arcebion, alij onochelim, aliqui rhexiã, multi enchuſam, paruo frutice, flore purpureo, aſperis folijs & ramis, radice meßibus ſanguinea, cætero nigra, in ſabuloſis naſcens, efficax cõtra ſerpentes, maximeq́; uiperas, & radice & folijs, æque cibo ac potu. Vires habet meßibus. Folia trita odorẽ cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus uulua procidẽte. Pellit & tineas cũ hyſſopo. Et in dolore renum aut iocineris ex aqua mulſa, ſi febris ſit: ſin aliter, ex uino bibitur. Lẽtigini ac lepris radix illinitur. Habentes eã, à ſerpentibus feriri negantur. Eſt & alia huic ſimilis flore rubro, minor & ipſa ad eoſdem uſus. Traduntq́; cõmanducata ea, ſi inſpuatur, mori ſerpentẽ. Anthemis magnis laudibus celebratur ab Aſclepiade. Aliqui leucanthemida uocant. Alij leucanthemũ, alij eranthemon, quoniam uere floreat. Alij chamæmelon, quoniã odorẽ mali habeat. Nõnulli melanthemõ uocant. Genera eius tria flore tantũ diſtant, palmũ nõ excedentia, paruisq́; floribus, ut rutæ candidis, aut melinis, aut purpureis. In macro ſolo, aut iuxta ſemitas colligitur uere, & in coronamenta reponitur. Eodem tẽpore & medici folia tuſa in paſtillos digerunt. Item florẽ & radicẽ. Dantur omnia mixta drachmæ unius pondere, cõtra ſerpentiũ omnium ictus. Pellit mortuos partus. Itẽ mẽſtrua in potu, & urinã, calculosq́; Inflationes, iocinerũ uitia, bilẽ ſuffuſam, ægilopiã cõmanducata, ulcerũ eruptiones manantes ſanat. Ex omnibus his generibus ad calculos efficacißima eſt quæ florẽ purpureũ habet, cuius & foliorum & fruticis amplitudo maiuſcula eſt. Hãc proprie quidã eranthemon uocant. Loton qui arborẽ putant tantum eſſe, uel Homero autore coargui poſſunt. Is enim inter herbas ſubnaſcẽtes deorũ uoluptati, lotõ primã nominauit. Folia eius cũ melle, oculorũ cicatrices, argema, nubeculas diſcutiunt. Eſt & lotometra, quæ fit ex loto ſata, ex cuius ſemine ſimili milio, fiunt panes in Aegypto à paſtoribus, maxime aqua uel lacte ſubacto. Negatur quicquã illo pane ſalubrius eſſe, aut leuius, dũ caleat: refrigeratus difficilius concoquitur, fitq́; ponderoſius, Conſtat, eos qui illo uiuant, nec dyſenteria nec teneſmo, neq; alijs morbis uentris infeſtari. Itaq; inter remedia eorum habetur. Heliotropij miraculũ ſæpius diximus, cũ ſole ſe circũagentis, etiã nubilo die: tantus ſideris amor eſt. Noctu uelut deſiderio cõtrahi cæruleũ florem. Genera eius duo, Tricoccum, & helioſcopium. Hoc altius (quanquã utrunq; ſemipedalem altitudinẽ non excedat) ab ima radice ramoſum. Semen in folliculo meßibus colligitur. Naſcitur non niſi in pingui ſolo, cultoq́; maxime: tricoccum ubiq;. Si decoquatur, inuenio cibis placere. Et in lacte iucundius aluum molliri. Et ſi decocti ſuccus bibatur, efficacißime exinaniri. Maioris ſuccus excipitur æſtate, hora ſexta, miſcetur cũ uino, ſic firmior. Capitis dolores ſedat roſaceo admixto. Verrucas cum ſale tollit ſuccus è folio: unde noſtri uerrucariã herbã appellauere, alijs cognominari effectibus digniorem. Nanq; & ſerpentibus & ſcorpionibus reſiſtit, ex uino aut aqua mulſa, ut Apollophanes & Apollodorus tradunt. Folia infantiũ diſtillationibus, quod ſiriaſin uocant, illita medentur. Item cõtractionibus, etiã ſi id comitialiter accidat. Decocto quoq; foueri eos ſaluberrimũ eſt. Potum id pellit tineas, & renum harenas. Si cuminũ adijciatur, calculos frangit. Decoqui cũ radice oportet, quæ cũ folijs & hircino ſeuo podagris illinitur. Alterum genus quod tricoccum appellauimus, & alio nomine ſcorpiuron uocatur, folijs nõ ſolum minoribus, ſed etiam in terram uergentibus. Semen ei eſt effigie ſcorpionis caudæ, quare ei nomen. Vis ad omnia uenenata & phalangia, & contra ſcorpiones præcipue illita. Non feriuntur habentes. Et ſi terram ſurculo heliotropij circumſcribat aliquis,

negant

negant ſcorpionem egredi. Impoſita uero herba, aut uda omnino reſperſum, protinus mori. Seminis grana quatuor pota, quartanis prodeſſe dicuntur, tria uero tertianis: uel ſi herba ipſa ter circũlata ſubijciatur capiti. Semẽ & uenerem ſtimulat. Cum melle panos diſcutit. Et uerrucas hoc utiq; heliotropium radicitus extrahit, & excreſcentia in ſedibus. Spinæ quoq; ac lumborum ſanguinẽ corruptum trahit, illitum ſemen & potum in iure gallinacei decoctum, aut cũ beta & lente. Cortex uero liuentibus colorẽ reddit. Magi heliotropium quartanis quater, in tertianis ter alligari iubent ab ipſo agro, precariq́; eum, ſoluturum ſe nodos liberatum, & ita facere non exempta herba. Aliud adianto miraculum, æſtate uiret, bruma non marceſcit, aquas reſpuit, perfuſum merſúmue ſicco ſimile eſt: tanta diſſociatio deprehenditur, unde & nomen à Græcis, alioquin frutici topiario. Quidã callitrichon uocãt, alij polytrichon, utrũq; ab effectu. Tingit enim capillũ: & ad hoc decoquitur in uino cũ ſemine apij, adiecto oleo copioſe, ut criſpum denſumq́; faciat. Defluere autẽ prohibet. Duo eius genera, candidius, & nigrũ breuiusq́. Id quod maius eſt polytrichon, aliud trichomanes uocant. Vtriq; ramuli nigro colore nitent folijs filicis. ex quibus inferiora aſpera ac fuſca ſunt: omnia autẽ contrarijs pediculis denſa inter ſe ex aduerſo: radix nulla: umbroſas petras, parietũq; aſpergines, ac fontiũ maxime ſpecus ſequitur, & ſaxa manantia, quod miremur, cum aquas non ſentiat. Calculos è corpore mire pellit, frangitq́; utiq; nigrum. Qua de cauſa potius quàm quod in ſaxis naſceretur, à noſtris ſaxifragum appellatum crediderim. Bibitur è uino quantum terni decerpſere digiti. Vrinã cient. Serpentium & araneorum uenenis reſiſtunt. In uino decocti aluum ſiſtunt. Capitis dolores corona ex his ſedat. Contra ſcolopendræ morſus illinũtur, crebro auferendi ne pereant: hoc & in alopecijs. Strumas diſcutiunt, furfureſq́; in facie, & capitis manantia ulcera. Decoctũ ex his prodeſt ſuſpirioſis, & iocineri, & lieni, & felle ſuffuſis, & hydropicis. Stranguriæ illinuntur, & renibus cum abſinthio. Secũdas cient & menſtrua. Sanguinem ſiſtunt ex aceto, aut rubi ſucco poti. Infantes quoque exulcerati perunguntur ex ijs cum roſaceo & uino prius. Foliũ in urina pueri impubis, tritum quidem cum aphronitro, & illitum uẽtri mulierum, ne rugoſus fiat, præſtare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis, pecoriq́; eſſe utiliſſimos.

De picride, theſio, aſphodelo, halimo, acantho, bupreſti, elaphoboſco, ſcandice, iaſione, & de caucalide, ſio, ſillybo, ſcolymo ſiue limonio, ſoncho, condrillo ſiue condrilli, & boletis. CAP. XXII.

PIcris ab inſigni amaritudine cognominatur, ut diximus: rotundo folio. Tollit eximie uerrucas. Theſium quoque non diſsimili amaritudine eſt, ſed purgat aluum, in quem uſum teritur ex aqua. Aſphodelum de clariſſimis herbarum, quam heroion aliqui appellauerunt, Heſiodus & in ſyluis naſci dixit: Dionyſius, marem ac fœminam eſſe. Defectis corporibus & phthiſicis conſtat bulbos eius cum ptiſana decoctos aptiſſime dari: panemq́; ex his cum farina ſubactis, ſaluberrimum eſſe. Nicander & contra ſerpentes ac ſcorpiones, uel caulem quem anthericon uocauimus, uel ſemen, uel bulbos dedit in uino tribus drachmis: ſubſtrauitq́; ſomno cõtra hos metus. Datur & cõtra uenenata marina, & cõtra ſcolopendras terreſtres. Cochleæ mire in Campania caulem eũ perſequũtur, & ſugendo areſaciunt. Folia quoq; illinuntur uenenatorũ uulneribus ex uino. Bulbi neruis articuliſque cum polenta tuſi illinuntur. Prodeſt & conciſis ex aceto lichenas fricare. Item ulceribus putreſcentibus ex aqua imponere: mammarum quoq; & teſtium inflammationibus. Decocti in fece uini, oculorũ epiphoris ſuppoſito linteolo medentur. Ferè in quocunq; morbo decoctis magis medici utuntur. Item ad tibiarum tetra ulcera, rimasq́; corporũ quacunq; in parte farina areſactorũ. Autumno autem colliguntur, cũ plurimum ualent. Succus quoq; ex tuſis expreſſus aut decoctis, utilis fit corporis dolori cũ melle: idẽ odorẽ corporis iucundũ affectãtibus, cũ iri arida & ſalis exiguo. Folia etiã ſupradictis medentur. & ſtrumis, panis, ulceribus in facie, decocta in uino. Cinis è radice alopecias emendat, & rimas pedũ. Decoctæ radicis in oleo ſuccus, perniones & ambuſta. Et ad grauitatẽ auriũ infunditur. A contraria aure in dolore dentiũ. Prodeſt & urinæ pota modice radix, & mẽſtruis, & lateris doloribus. Itẽ ruptis, cõuulſis, tuſsibus, drachmæ pondere in uino pota. Eadem & uomitiones adiuuat cõmanducata. Semine ſumpto turbatur uenter. Chryſermus & parotidas in uino decocta radice curauit: itẽ ſtrumas, admixta cachry ex uino. Quidam aiunt, ſi impoſita radice pars eius in fumo ſuſpẽdatur, & quarta die ſoluatur, unà cũ radice areſcere ſtrumã. Sophocles ad podagras utroq; modo, cocta crudaq́; uſus eſt. Ad perniones decoctã ex oleo dedit, & ſuffuſis felle in uino, & hydropicis. Venerẽ quoq; cõcitari cũ uino & melle perũctis, aut bibẽtibus, tradiderũt. Xenocrates & lichenas & pſoras, radice in aceto decocta, tolli dicit. Itẽ ſi cocta ſit cũ hyoſcyamo & pice liquida, alarũ quoq; & feminũ uitia. Et capillũ criſpiorẽ fieri, raſo prius capite, ſi radice ea fricetur. Simus lapides renũ in uino decocta atq; pota eximit. Hippocrates ſemen eius ad impetus lienis dari cenſet. Iumentorum quoq; ulcera ac ſcabiẽ, radix illita, aut decocta ſuccus ad pilũ reducit. Mures etiam eadẽ fugantur, cauerna præcluſa moriuntur. Aſphodelon ab Heſiodo quidã halimon appellari exiſtimauere, quod falſum arbitror. Eſt enim ſuo nomine halimon, non parui & ipſum erroris inter autores. Alij enim fruticẽ eſſe dicunt denſum, candidũ, ſine ſpina, folijs oleæ, ſed mollioribus. Coquitur autẽ hoc ciborũ gratia. Radix tormina diſcutit, drachmæ pondere in aqua mulſa pota.

Item

Item conuulſa & rupta. Alij olus maritimum eſſe dixere ſalſum, & inde nomeu, folijs in rotunditate longis, laudatũ in cibis. Dnorum prętereà generũ, ſylueſtre, & mitius: utrunq; prodeſſe dyſentericis etiam exulceratis cũ pane, ſtomacho uero ex aceto. Vlceribus uetuſtis illini crudum, & uulnerum recentiũ impetus lenire, & luxatorũ pedũ ac ueſicę dolores. Sylueſtri tenuiora folia, ſed in eiſdem remedijs effectus maiores, & in ſananda hominũ ac pecorũ ſcabie. Prętereà nitorem corpori fieri, dentibusq; candorẽ, ſi fricentur radice ea. Semine linguę ſubdito ſitim nou ſentiri. Hoc quoq; mandi, & utraq; etiã condiri. Crateuas tertiũ quoq; genus tradidit, longioribus folijs & hirſutioribus, odore cupreſsi: naſci ſub edera maxime, prodeſſe opiſthotonicis, contractionibus neruorũ, tribus obolis in ſextarium aquę. Acanthos eſt topiaria & urbana herba, elato longoque folio, crepidines marginum, adſurgentiumq; puluinorũ toros ueſtiens. Duo genera eius ſunt, aculeatum & criſpum, quod breuius: alterum leue, quod aliqui pęderota uocant, alij melamphyllum. Huius radices uſtis luxatisq; mire proſunt. Item ruptis, conuulſis & phthiſin metuẽtibus incoctę cibo, maxime ptiſana. Podagris quoq; e illinũtur tritę & calefactę calidę. Bupleuron in ſpõte naſcentium holerum numero Gręci habent, caule cubitali, folijs multis longisq;, capite anethi, laudatum in cibis ab Hippocrate, in medicina à Glaucone & Nicandro. Semen contra ſerpentes ualet. Folia ad ſecundas fœminarum, uel ſuccum ex uino illinunt. Et ſtrumis folia cum ſale & uino. Radix contra ſerpentes datur in uino, & urinę ciendę. Bupreſtim magna inconſtantia Gręci in laudibus ciborum etiam habuere, ijdemq; remedia tanquam contra uenenũ prodiderunt. Et ipſum nomen indicio eſt, boum certe uenenum eſſe, quos diſsilire deguſtata fatentur. Quapropter nec de hac plura dicemus. Eſt uero cauſa, quare monſtremus inter gramineas coronas, niſi libidinis cauſa expetenda alicui uidetur, quam non aliter magis accendi putant quàm potu. Elaphoboſcon ferulaceum eſt, geniculatum, digiti craſsitudine, ſemine corymbis dependentibus ſimili effigie, ſed non amaris, folijs oluſatri: & hoc laudatum in cibis. Quippe etiam conditum prorogatur ad urinam ciendam, lateris dolores ſedandos, rupta, conuulſa ſananda, inflationes diſcutiendas, coli quoque tormenta. Contra ſerpentium omniumq; aculeatorũ ictus. Quippe fama eſt, hoc pabulo ceruos reſiſtere ſerpentibus. Fiſtulas quoque radix nitro addito illita ſanat. Siccanda autem in eos uſus prius eſt, ne ſucco ſuo madeat, qui contra ſerpentium ictus non facit eam deteriorem. Scandix quoq; in olere ſylueſtri à Gręcis ponitur, ut Opion & Eraſiſtratus tradunt. Item decocta aluum ſiſtit. Semine ſingultus confeſtim ex aceto ſedat. Illinitur ambuſtis, urinas ciet. Decoctę ſuccus prodeſt ſtomacho, iocineri, renibus, ueſicę. Hęc eſt quam Ariſtophanes Euripidi poëtę obijcit iocularitur, matrẽ eius ne olus quidẽ legitimum uenditaſſe, ſed ſcandicem. Eadem erat anthriſcus, ſi tenuiora folia & odoratiora haberet. Peculiaris laus eius, quòd fatigato uenere corpori ſuccurrit, marcenteſq; ſenio iã coitus excitat. Siſtit profluuia alba fœminarum. Et iaſione olus ſylueſtre habetur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum: concilium uocant. Et huius eadem commendatio ad ſtimulandos coitus. Cruda ex aceto in cibo ſumpta, mulieribus lactis ubertatem pręſtat. Salutaris eſt phthiſin ſentiẽtibus. Infantium capiti illita nutrit capillũ, tenacioremq; eius cutem efficit. Eſtur & caucalis, fœniculo ſimilis, breui caule, flore candido, cordi utilis. Succus quoq; eius bibitur, ſtomacho perquàm commodatus & urinę, calculiſque & harenis pellẽdis, & ueſicę pruritibus. Extenuat & lienis, iocineris, renumq; pituitas. Semen menſes fœminarum adiuuat, bilemq; à partu ſiccat. Datur & cõtra profluuia genituræ uiris. Chryſippus & conceptionibus eam putat conferre multum: bibitur in uino ieiunis. Illinitur & contra uenena marinorũ, ſicut Petreius in carmine ſuo ſignificat. His adnumerãt ſion, latine apio, in aqua naſcens, pinguius, nigriusq;, copioſum ſemine, ſapore naſturtij. Prodeſt urinis, renibus, lienibus mulierumq; menſibus, ſiue ipſum in cibo ſumptũ, ſiue ius decocti, ſiue ſemen è uino drachmis duabus. Calculos rumpit, aquisq; quę gignunt eos reſiſtit. Dyſentericis prodeſt infuſum. Item lentigini illitum & mulierum uitijs in facie noctu illitum, momentoque cutem emendat, & ramices lenit, & ſcabiem equorum. Sillybum chamęleonti albo ſimilem, ęque ſpinoſam, ne in Cilicia quidem, aut Syria, aut Phœnice, ubi naſcitur, coquere tanti eſt: ita operoſa eius culina traditur. In medicina nullum uſum habet. Scolymon quoq; in cibos recipit oriẽs, & alio nomine limonion appellat. Frutex eſt nũquam cubitali altior, criſtisq; foliorũ ac radice nigra, ſed dulci, Eratoſtheni quoque laudata in pauperis cœna. Vrinam ciere pręcipue traditur. Sanare lichenas & lepras ex aceto. Venerem ſtimulare in uino, Heſiodo & Alcęo teſtibus: qui florente ea cicadas acerrimi cantus eſſe, & mulieres libidinis auidiſsimas, uiroſq; in coitũ pigerrimos ſcripſere, uelut prouidentia naturę hoc adiumento tunc ualentiſsimo. Item graueolẽtiam alarum emendat radicis emedullatę uncia, in uini Falerni heminis tribus decocta ad tertias, & à balineo ieiuno itẽq; poſt cibum cyathis ſingulis pota. Mirum eſt, quod Xenocrates promittit experimento, uitium id ex alis per urinam effluere. Eſtur & ſonchos, ut quem Theſeo apud Callimachum apponat Hecale, uterq; albus & niger, lactucę ſimiles ambo, niſi ſpinoſi eſſent, caule cubitali, anguloſo, intus cauo, ſed qui fractus copioſo lacte manet. Albus, qui è lacte nitet, utilis orthopnoicis lactucarum modo. Eraſiſtratus calculos per urinã pelli eo monſtrat, & oris graueolentiam cõmanducato corrigi. Succus trium cyathorũ menſura, in uino albo & oleo calefactus, adiuuat partus, ita ut à partu ambulent

ambulent grauidæ. Datur & in ſorbitione. Ipſe caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus, coloremq́; meliorem infantium: utiliſſimus his, quæ lac ſibi coire ſentiũt. Inſtillatur auribus ſuccus, calidusq́; in ſtranguria bibitur cyathi menſura, & in ſtomachi roſionibus cum ſemine cucumeris nucleisq́; pineis. Illinitur & ſedis collectionibus. Bibitur contra ſerpentes ſcorpionesq́;, radix uero illinitur. Eadem decocto in oleo punici mali calyce, aurium morbis præſidium eſt. Hæc omnia ex albo. Cleemporus nigro prohibet ueſci, ut morbos faciente, de albo cõſentiens. Agathocles etiam contra ſanguinem tauri demonſtrat ſuccũ eius. Refrigeratoriam tamen uim eſſe conuenit nigro, & hac cauſa imponendum cum polenta. Zenon radice albi ſtranguriam docet ſanari. Condrillon ſiue condrille, folia habet intubi circumroſis ſimilia, caulem minus pedalem, ſucco madentem amaro, radice fabæ ſimili, aliquando numeroſa. Habet proximam terræ maſtichen tuberculo fabæ, quæ appoſita fœminarum menſes trahere dicitur. Tuſa cum radicibus tota, diuiditur in paſtillos, contra ſerpentes argumento probabili. Siquidem mures agreſtes læſi ab his, hanc eſſe dicũtur. Succus ex uino coctæ, aluum ſiſtit. Eadem palpebrarũ pilos inordinatiſſimos, pro gummi efficaciſſime regit. Dorotheus ſtomacho & concoctionibus utilẽ carminibus ſuis pronunciauit. Aliqui fœminis & oculis, generationique uirorum contrariam putauere. Inter ea quæ temere manduntur, boletos merito poſuerim, opimi quidem hos cibi, ſed immenſo exemplo in crimen adductos, ueneno Tiberio Claudio principi per hanc occaſionem à coniuge Agrippina dato: quo facto illa terris uenenum alterum, ſibique ante omnes, Neronem ſuum dedit. Quorundam ex his facile noſcuntur uenena, diluto rubore, rancido aſpectu, liuido intus colore, rimoſa ſtria, pallido per ambitum labro. Non ſunt hæc in quibuſdam, ſicciq́; & nitri ſimiles, ueluti guttas in uertice albas ex tunica ſua gerunt. Volum enim terra ob hoc prius gignit, ipſum poſtea in uolua ceu in ouo eſt luteum. Nec tunicæ minor gratia in cibo infantis boleti. Rumpitur hæc primo naſcente, mox in pediculo corpus abſumitur, raroq́; unquam gemini ex uno pede. Origo prima cauſaq́; è limo, & aceſcente ſucco madentis terræ, aut radicis ferè glandiferæ: initioq́; ſpuma lentior, dein corpus membranæ ſimile, mox partus. Vt diximus, illa pernicialia, prorſus improbanda. Si enim caligaris clauus ferriue aliqua rubigo, aut panni marcor affuerit naſcenti, omnem ilico ſuccum alienũ ſaporemq́; in uenenum cõcoquit: deprehendiſſeq́; niſi agreſtes poſſunt atq; qui colligunt. Ducunt ipſi alia uitia, nunc quidem ſi ſerpentis cauerna iuxtà fuerit, ſi pateſcentes primo adhalauerit, capaci uenenorum cognatione ad uirus accipiendum. Itaq; caueri conueniet, priuſquam ſe condant ſerpentes. Signa erunt tot herbæ, tot arbores fruticesq́;, ab emerſu earum ad latebram uſq; uernantes: & uel fraxini tantum folia, nec poſtea naſcentia, nec antè decidentia. Et boletis quidem ortus occaſusq́; omnis intra dies ſeptem eſt.

De fungis, & ſilphio, & de laſere. CAP. XXIII.

FVngorum lentior natura, & numeroſa genera, ſed origo nõ niſi ex pituita arborum. Tutiſſimi, qui rubent callo, minus diluto rubore quàm boleti. Mox cãdidi, uelut apice flaminis inſignibus pediculis. Tertium genus ſuilli, uenenis accommodatiſſimum. Familias nuper interemere, & tota conuiuia, Annæum Serenum præfectum Neronis uigilum, & tribunos, & centuriones. Quæ uoluptas tanta ancipitis cibi? Quidam diſcreuere arborum generibus, fico, ferula, & gummi ferẽtibus: Nos item fago, aut robore, aut cupreſſo, ut diximus. Sed iſta quis ſpondet in uenalibus? Omnium color liuidus. His aberit ueneni argumentum, quo ſimilior fuerit arborum fici. Aduerſus hæc diximus remedia, dicemusq́;. interim ſunt aliqua & in his. Glaucias ſtomacho utiles putat boletos. Siccantur pendentes ſuilli, iunco transfixi, quales è Bithynia ueniunt. Hi fluxionibus alui, quas rheumatiſmos uocant, medentur, excreſcentibusq́; in ſede carnibus: minuunt enim eas, & tempore abſumunt. Item lentigines, & mulierum uitia in facie. Lauantur etiã ut plumbum, in oculorum medicamenta. Sordidis ulceribus, & capitis eruptionibus, canum morſibus ex aqua illinuntur. Libet & coquendi dare aliquas communes in omni eo genere obſeruationes, quando ipſæ ſuis manibus deliciæ præparant hũc cibum ſolum, & cogitatione antè paſcũtur, ſuccineis nouaculis aut argẽteo apparatu comitãte. Noxij erũt fungi, qui in coquẽdo duriores fiẽt, innocẽtiores qui nitro addito coquentur, ſi utiq; percoquentur. Tutiores fient cũ carne cocti, aut cũ pediculo piri. Proſunt & pira cõfeſtim ſumpta. Debellat eos & aceti natura, contraria ijs. Imbribus proueniunt omnia hæc. Imbre & ſilphion. Venit primo è Cyrenis, ut dictum eſt. Ex Syria nunc maxime importatur, deterius Parthico, ſed Medico melius, extincto omni Cyrenaico, ut diximus. Vſus ſilphij in medicina. Nam folia ad expurgandas uuluas, pellendosq́; emortuos partus decoquuntur in uino albo odorato, ut bibatur menſura acetabuli à balineis. Radix prodeſt arterijs exaſperatis, & collectionibus ſanguinis illinitur. Sed in cibis concoquitur ægre. Inflationes facit & ructus. Vrinæ quoq; noxia. Sugillatis cũ uino & oleo amiciſſima, & cum cera ſtrumis. Verrucæ ſedis crebriore eius ſuffitu cadunt. Laſer è ſilphio profluens quo diximus modo, inter eximia naturæ dona numeratum, pluribus compoſitionibus inſeritur. Per ſe autem algores excalfacit. Potum neruorum uitia extenuat. Fœminis datur in uino. Et lanis mollibus admouetur uuluæ ad menſes ciendos. Pedum clauos circumſcarificatos ferro, mixtum cera extrahit. Vrinam ciet ciceris magnitudine dilutum. Andreas ſpondet, copioſius ſumptum nec inflationes facere, & concoctioni plurimum conferre ſenibus & fœminis: item hyeme quàm æſtate utilius, & tum aquam bibenti

benetibus: cauendumq; ne qua intus ſit exulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempeſtiue eiūs datum, cauterij uim obtinet: aſſuetis etiam utilius quàm expertibus. Ad extera corporum, indubitatas confeſſiones habet. Venena telorum & ſerpentium extinguit potum, ex aqua uulneribus his circumlinitur. Scorpionum tantum plagis ex oleo. Vlceribus uero non matureſcentibus, cum farina hordeacea, uel fico ſicca. Carbunculis cum ruta, uel cum melle, uel per ſe uiſco ſuperlitum ut hæreat: ſic & ad canis morſus. Excreſcentibus circa ſedem, cum tegmine punici mali ex aceto decoctum. Clauis pedum, qui uulgo morticini appellantur, nitro mixto, antè ſubactum. Carnes replet cum uino & croco, aut pipere, aut murium fimo & aceto. Perniones ex uino fouet, & ex oleo coctum imponitur: ſic & callo. Clauis pedum ſuperraſis præcipuæ utilitatis. Contra aquas malas, peſtilentes tractus, uel dies. In tuſſi, uua, fellis ueteri ſuffuſione, hydropiſi, raucitatibus: confeſtim enim purgas fauces, uocemq; reddit. Podagras, in ſpongia dilutum poſca lenit. Pleuriticis in ſorbitione uinū poturis datur, contra ctionibus, opiſthotonicis, ciceris magnitudine cera circumlitum. In angina gargarizatur. Anhelatoribus et in tuſſi uetuſta, cum porro ex aceto datur: aquæ ex aceto his qui coagulum lactis ſorbuerint. Præcordiorū uitijs, ſyntecticis, comitialibus in uino, in aqua mulſa linguæ paralyſi. Coxendicibus & lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. Non cenſuerim quod autores ſuadent, cauernis dentium in dolore inditum cera includi, magno experimento hominis qui ſe ea de cauſa præcipitauit ex alto. Quippe tauros inflammat naribus illitus, ſerpentes auidiſsimas uini admixtum rumpit. Ideo nec inungi ſuaſerim cum Attico melle, licet præcipiant. Quas habeat utilitates admixtum alijs, immenſum eſt referre, & nos ſimplicia tractamus: quoniam in his naturam eſſe apparet, in illis coniecturam ſæpius fallacem, nulli ſatis cuſtodita in mixturis concordia naturæ ac repugnantia. Qua de re mox plura dicemus.

De natura mellis & aqua mulſa, & quare genere ciborum mores immutētur, & de meliſſa & cera: & contra compoſitiones medicorum. CAP. XXIIII.

NOn eſſet mellis autoritas in pretio minor quàm laſeris, ni ubiq; naſceretur: illud ipſa fabricata ſit natura, ſed huic gignendo animal, ut diximus innumeros ad uſus ſi quoties miſceatur æſtimemus. Prima propolis aluearum (de qua diximus) aculeos & omnia infixa corpori extrahit, tubera diſcutit, dura cōcoquit, dolores neruorū mulcet, ulceraq; iam deſperātia cicatrice includit. Mellis quidem ipſius natura talis eſt, ut putreſcere corpora non ſinat, iucundo ſapore atq; non aſpero, alia quàm ſalis natura. Faucibus, tonſillis, anginæ, omnibusque oris deſiderijs utiliſsimum, areſcentiq; in febribus linguæ. Iam uero peripneumonicis, pleuriticis decoctum. Item uulneribus à ſerpente percuſsis. Et contra uenena fungorum. Paralyticis in mulſo, quanquam ſuæ mulſo dotes conſtant. Mel auribus inſtillatur cum roſaceo: lendes & fœda capitis animalia necat. Vſus deſpumati ſemper aptior, ſtomachum tamen inflat, bilem auget, faſtidium creat, & oculis per ſe inutile aliqui arbitrantur. Rurſus quidam angulos exulceratos melle tangi ſuadent. Mellis cauſas atq; differentias nationesque & indicationem, in apium, ac deinde florum natura diximus, cum ratio operis diuidi cogeret miſcenda. Rurſus naturam rerum pernoſcere uolentibus, in mellis operibus & aqua mulſa tractari debet. Duo genera eius, ſubitæ ac recentis, alterum inueteratæ. Repentina diſpumato melle præclaram utilitatem habet in cibo ægrotantium leui, hoc eſt alica elutæ, uiribus recreandis, ore ſtomachoq; mulcendo, ardore refrigerando. frigidam enim utilius dari uentri molliendo inuenio apud autores. hunc potum bibendum alſioſis: item animi humilis & præparci, quos illi dixere micropſychos. Eſt & ratio ſubtilitatis immenſa à Platone deſcendens: corpuſculis rerum leuibus, ſcabris, anguloſis, rotundis, magis aut minus ad aliorum naturam accedentibus. ideo non eadem omnibus amara aut dulcia eſſe. Sic & in laſsitudine proniores eſſe ad iracundiam, & in ſiti. Ergo & hæc animi aſperitas, ſeu potius animæ, dulciore ſucco mitigatur. Lenit tranſitum ſpiritus, & molliores facit meatus, ne ſcindant euntem redeuntemq;. Experimenta in ſe cuiq;: nullius non ira luctusq;, triſtitia & omnis animi impetus cibo mollitur. Ideoq; obſeruanda ſunt, quæ non ſolum corporum medicinam, ſed & morum habent. Aqua mulſa & tuſsientibus utilis traditur, calefacta inuitat uomitiones. Cōtra uenenum pſimmythij ſalutaris, addito oleo. Item contra hyoſcyamum, cum lacte maxime aſinino, & contra halicacabum, ut diximus. Infunditur & auribus & genitalium fiſtulis. Vuluis imponitur cum pane molli, ſubitis tumoribus, luxatis, leniendisq; omnibus. Inueterata uſum damnauere poſteri, minus innocentem aqua, minusque uino firmum. Longa tamen uetuſtate tranſit in uinum, ut conſtat inter omnes, ſtomacho inutiliſsimum, neruisque contrarium. Semper mulſum ex uetere uino utiliſsimum, facilimeq; cum melle concorporatur, quod in dulci nunquam euenit. Ex auſtero factum non implet ſtomachū, neq; ex decocto melle, minusq; inflat, quod ferè euenit. Appetendi quoq; reuocat auiditatem cibi. Aluum mollit frigido potu pluribus, calido ſiſtit. Corpora auget. Multi ſenectam longam mulſi tantum nutritu tolerauere, neq; alio ullo cibo, celebri Pollionis Romuli exemplo: centeſimum annum excedentem eū diuus Auguſtus hoſpes interrogauit, quanam ratione maxime uigorem illum animi corporisque cuſtodiſſet. At ille reſpōdit, Intus mulſo, foris oleo. Varro regium cognominatum morbum arquatum tradit, quoniam mulſo curetur. Melitites quo fieret modo ex muſto & melle, docuimus in ratione uini. Seculis iam fieri non arbitror hoc genus, inflationibus obnoxium. Solebat

tamen inueteratum alui cauſa dari in febre: item articulario morbo, & neruorum infirmitate laborãtibus, & mulieribus uini abſtemijs. Mellis natura adnexa cera eſt, de cuius origine, bonitate, nationibus ſuis diximus locis. Omnis autem mollit, calefacit, explet corpora: recens melior. Datur in ſorbitione dyſentericis, fauiq; ipſi, in pulte alicæ prius toſtæ. Aduerſatur lactis naturæ: ac milij magnitudine x. grana ceræ hauſta, nõ patiuntur coagulari lac in ſtomacho. Si inguẽ tumeat, albam ceram in pube fixiſſe remedio eſt. Nec huius uſus, quos mixta alijs præſtat, enumerare medicina poſſit, ſicuti nec cæterorũ quæ cũ alijs proſunt. Iſta, ut diximus, ingenijs conſtant. Non fecit cerata, malagmata, emplaſtra, collyria, antidota, parens illa ac diuina rerum artifex: officinarum hæc, imò uerius auaritiæ cõmenta ſunt. Naturæ quidem opera abſoluta atq; perfecta gignuntur: paucis ex cauſa non ex cõiectura rebus aſſumptis, ut ſucco aliquo ſicca temperẽtur ad meatus, aut corpore alio humentia ad nexus. Scrupulatim quidem colligere ac miſcere uires, non coniecturæ humanæ opus, ſed impudentiæ eſt. Nos nec Indicarum Arabicarumq; mercium, aut externi orbis attingimus medicinas. Non placent remedijs tam longe naſcentia: nõ nobis gignuntur: imò ne illis quidem, alioquin non uenderent. Odorum cauſa unguentorumq; & deliciarũ, ſi placet, etiam ſuperſtitionis gratia emãtur, quoniam thure ſupplicamus & coſto. Salutem quidem ſine his poſſe conſtare, uel ob id probabimus, ut tanto magis ſui delicias pudeat. Sed medicinas è floribus coronamẽtisque & hortenſibus, quæq; manduntur herbis proſecuti, quónam modo frugum omittemus? Nimirum & has indicare conueniet.

Medicinæ ex frugibus. CAP. XXV.

IN primis ſapientiſſima animalium eſſe cõſtat, quæ fruge ueſcantur. Siliginis grana combuſta & trita in uino aminæo, oculis illita epiphoras ſedant: tritici uero ferro combuſta ijs, quæ frigus uſſerit, præſentaneo ſunt remedio. Farina tritici ex aceto cocta, neruorum contractionibus, cum roſaceo uero & fico ſicca myxisq; decocta furfures tonſillis faucibusq; gargarizatione proſunt. Sex. Pomponius prætorij uiri pater, Hiſpaniæ citerioris princeps, cum horreis ſuis uentilandis præſideret, correptus dolore podagræ, merſit in triticũ ſeſe ſuper genua: leuatusq; ſiccatis pedibus mirabilem in modum, hoc poſtea remedio uſus eſt. Vis tanta eſt, ut cados plenos ſiccet. Paleam quoq; tritici uel hordei calidam imponi ramicum incommodis experti iubẽt, quaq; decocta ſunt aqua foueri. Eſt in farre uermiculus teredini ſimilis: quo cauis dentium cera incluſo, cadere uitiati dicuntur, etiam ſi fricentur. Olyram arincam diximus uocari. Hac decocta fit medicamẽtum, quod Aegyptij atharam uocant, infantibus utiliſſimum, ſed & adultos illinunt eo. Farina ex hordeo & cruda & decocta collectiones impetusq; diſcutit, lenit & concoquit. Decoquitur alias in mulſa aqua, aut fico ſicca. Ad iocineris dolores eam cum poſca concoqui opus eſt, aut cum uino. Cum uero inter coquendum diſcutiendumq; cura eſt, tunc in aceto melius, aut in fece aceti, aut in cotoneis pirisue decocta. Ad multipedum morſus cum melle, ad ſerpentium in aceto, & contra ſuppurantia, ad extrahendas ſuppurationes ex poſca, addita reſina & galla. Ad concoctiones uero & ulcera uetera, cum reſina. Ad duritias cum fimo columbarum, aut fico ſicca, aut cinere. Ad neruorum inflammationes, aut inteſtinorum uel laterum, uel uirilium dolores, cum papauere aut meliloto, & quoties ab oſſibus caro recedit. Ad ſtrumas cum pice, & impubis pueri urina. Cum oleo & fœnogræco contra tumores præcordiorum, uel in febribus cum melle uel adipe uetuſto. Suppuratis triticea farina multo lenior. Neruis cum hyoſcyami ſucco illinitur. Ex aceto & melle lentigini. Zeæ, ex qua alicam fieri diximus, efficacior etiam hordeacea uidetur, trimeſtris mollior. Ex uino rubro ad ſcorpionum ictus tepida, & ſanguinem excreantibus: item arteriæ. Tuſſi cum caprino ſeuo, aut butyro. Ex fœnogræco molliſſima omniũ. Vlcera manantia ſanat, & furfures corporis, ſtomachi dolores, pedes & mammas cum uino & nitro cocta. Aerina magis cæteris purgat ulcera uetera, & gangrenas. Cũ raphano & ſale & aceto lichenas. Lepras cum ſulphure uiuo. Et capitis dolores cum adipe anſerino impoſita fronti. Strumas & panos concoquit cum fimo columbino, & lini ſemine decocta in uino. De polentæ generibus in frugum loco ſatis diximus, locorum ratione. à farina hordei diſtat eo quòd torretur, ob id ſtomacho utilis. Aluum ſiſtit, impetusq; rubicundi tumoris. Et oculis illinitur & capitis dolori cum menta, aut alia refrigerante herba. Item pernionibus & ſerpentium plagis: item ambuſtis ex uino. Inhibet quoq; puſtulas. Farina in pollinem ſubacta, uim extrahendi humoris habet, ideo & cruore ſuffuſis in faſcias uſq; ſanguinem perducit: efficacius in ſapa. Imponitur & pedum callo clauisq;. Nam cum oleo uetere ac pice decocto polline, condylomata & alia omnia ſedis uitia quàm maxime calido mirabilem in modum curantur. Pulte corpus augetur. Farina qua chartæ glutinantur, ſanguinem excreantibus datur tepida ſorbenda efficaciter. Alica res Romana eſt, & non pridem excogitata, alioquin non ptiſanæ potius laudes ſcripſiſſent Græci. Nódum arbitror Pompeij Magni ætate in uſu fuiſſe, & ideo uix quicquam de ea ſcriptum ab Aſclepiadis ſchola. Eſſe quidem eximie utilem nemo dubitat, ſiue eluta detur ex aqua mulſa, ſiue in ſorbitiones decocta, ſiue in pultem. Eadem in aluo ſiſtenda torretur, dein fauorum cera coquitur, ut ſuprà diximus. Peculiariter tamen longo morbo ad habitudinem redactis ſubuenit, ternis eius cyathis in ſextarium aquæ ſenſim decoctis, donec omnis aqua conſumatur. Poſtea ſextario lactis ouilli aut caprini addito per continuos dies, mox adiecto melle. Tali ſorbitionis genere emendantur ſyntexes. Milio ſiſtitur aluus, diſcutiuntur tormina, in quem uſum torretur antè. Neruorum dolori-

bus &

bus & alijs ferueus in ſacco imponitur: neq; aliud utilius, quoniam leuiſsimum molliſsimumq; eſt, & caloris capaciſsimum. Itaq; talis uſus eius eſt ad omnia quibus calor profuturus eſt. Farina eius cum pice liquida, ſerpentium & multipedæ plagis imponitur. Panicum Diocles medicus mel frugum appellauit. Effectus habet quos milium. In uino potum prodeſt dyſentericis. Similiter his quæ uaporanda ſunt, excalfactum imponitur. Siſtit aluum in lacte caprino decoctum, & bis die hauſtum: ſic prodeſt & ad tormina. Seſama trita in uino ſumpta, inhibet uomitiones. Aurium inflammationi illinitur & ambuſtis. Eadem efficit & dum in herba eſt. Hoc amplius oculis imponitur decocta in uino. Stomacho inutilis cibus, & animæ grauitatem facit, ſtellionum morſibus reſiſtit: item ulceribus, quæ cacoethe uocant. Et auribus oleum quod ex ea fit, prodeſſe diximus. Seſamoides à ſimilitudine nomen accepit grano amaro, folio minore. Naſcitur in glareoſis. Detrahit bilem in aqua potum. Semen illinitur igni ſacro, diſcutit panos. Eſt etiamnũ aliud ſeſamoides Anticyræ naſcens, quod ideo aliqui anticyricon uocant: cætera ſimile erigeronti herbæ, de qua ſuo dicemus loco. Granum ſeſamæ datur in uino dulci ad detractiones, quantum trinis digitis capitur, miſcenteq; ellebori albi unum & dimidium obolum, purgationem eã adhibentes, maxime inſanæ melancholia, comitialibus, podagris. Et per ſe drachmæ pondere exinanit. Hordeum optimum, quod candidiſsimum. Succus decocti in aqua cœleſti digeritur in paſtillos, ut infundatur exulceratis interaneis, & uului. Cinis eius ambuſtis illinitur, & carnibus quæ recedunt ab oſsibus, & eruptionibus pituitæ, muris aranei morſibus. Idem aſperſo ſale ac melle, candorem dentibus, & ſuauitatem oris facit. Eos qui pane hordeaceo utuntur, morbo pedum tentari negat. Nouemq; granis ſi furunculum quis circũducat, ſingulis ter, manu ſiniſtra, & omnia in ignem abijciat, confeſtim ſanari aiunt. Eſt & herba Phœnicea appellata Græcis, à noſtris uero hordeum murinum. Hæc trita ex uino pota, præclare ciet menſes. Ptiſanæ quæ ex hordeo fit, laudes uno uolumine condidit Hippocrates, quæ nunc omnes in alicam transeunt. Contrà quanto innocentior eſt alica? Hippocrates tãtum ſorbitionis gratia laudauit, quoniã lubrica ex facili hauriretur, quoniam ſitim arceret, quoniam in aluo non intumeſceret, quoniam facile redderetur, & aſſuetis hic ſolus cibus in febri bis die poſſet dari: tantũ remotus ab iſtis qui medicinam fame exercent. Sorbitionem tamẽ dari totam uetuit, aliúdue quàm ſuccum ptiſanæ. Item quandiu pedes frigidi eſſent, tũc quidem nec potionem dandã. Fit & ex tritico glutinoſior, arteriæq; exulceratæ utilior. Amylũ hebetat oculos, & gulæ inutile contrà quàm creditur. Item ſiſtit aluũ, epiphoras oculorum inhibet, & ulcera ſanat. Item puſtulas & fluctiones ſanguinis, genas duras emollit. Datur cũ ouo his, qui ſanguinem reiecerint. In ueſicæ uero dolore, ſemuncia amyli cũ ouo & paſſi tribus ouis ſuf-

feruefacta, à balineo. Quin et auenacea farina decocta in aceto, næuos tollit. Panis hic ipſe quo uiuitur, innumeras penè continet medicinas. Ex aqua & oleo aut roſaceo mollit collectiones, ex aqua mulſa duritias ualde mitigat. Datur ex uino ad diſcutienda quæ præſtringi opus ſit, & ſi magis etiamnum ex aceto: aduerſus acutas pituitæ fluctiones, quas Græci rheumatiſmos uocãt: Item ad percuſſa, luxata. Ad omnia autem hæc fermẽtatus, qui uocatur autopyros, utilior. Illinitur & paronychijs, & callo pedum in aceto. Vetus aut nauticus panis tuſus atq; iterum coctus, ſiſtit aluum. Vocis ſtudioſis, & contra diſtillationes, ſiccum eſſe primo cibo utiliſsimum eſt. Sitanius, hoc eſt, è trimeſtri, incuſſa in facie, aut deſquamata cum melle aptiſsime curat. Candidus agris, aqua calida frigidáue madefactus, leuiſsimum cibum præbet. Oculorum tumori ex uino imponitur. Sic & puſtulis capitis, aut adiecta arida myrto. Tremulis panem ex aqua eſſe ieiunis ſtatim à balineis demonſtrant. Quin & grauitatem odorum in cubiculis uſtus emendat, & uini, in ſaccos additus. Auxiliatur & faba. Nanq; ſolida fricta, feruenſque in acre acetum coniecta, torminibus medetur. In cibo freſſa, & cum allio cocta, contra deploratas tuſſes ſuppurationeſq; pectorum, quotidiano cibo ſumitur: & commanducata ieiuno ore, etiam ad furunculos maturandos diſcutiendóſue imponitur: & in uino decocta, ad teſtium tumores & genitalium. Lomẽto quoq; ex aceto decocto, tumores maturat atq; aperit. Item liuoribus, combuſtis medetur. Voci eam prodeſſe, autor eſt M. Varro. Fabalium etiam ſiliquarum cinis, ad coxendices, & ad neruorum ueteres dolores, cum adipis ſuilli uetuſtate prodeſt. Et per ſe cortices decocti ad tertias ſiſtunt aluum. Lens optima quæ facillime coquitur, eaq; quæ maxime aquam abſorbet. Aciem quidem oculorum obtundit, & ſtomachum inflat, ſed aluum ſiſtit in cibo, magisq; diſcocta cœleſti aqua: eadẽ ſoluit, minus percocta. Cruſtulas ulcerum rumpit, eaq; quæ intra os ſunt, purgat & aſtringit. Collectiones omnes impoſita ſedat, maximeq; exulceratas & rimoſas. Oculorum autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo. Contra ſuppurantia cum polenta imponitur. Decocta ſuccus, ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur: ad ſedem, cum roſaceo aut cotoneo: In ijs quæ acrius remedium exigunt cum putamine punici, melle modico adiecto. Ad id demum ne celeriter mareſcat, adijciunt & betæ folia. Imponitur & ſtrumis panisq;, uel maturis uel matureſcentibus, ex aceto diſcocta. Rimis ex aqua mulſa: & gangrenis cũ punici tegmine. Item podagris, cũ polenta, & uuluis, & renibus, pernionibus, ulceribus difficile cicatricem trahentibus. Propter diſſolutionẽ ſtomachi xxx. grana lentis deuorantur. In choleris quoq; & dyſenteria, efficacior eſt in tribus aquis cocta: in quo uſu melius ſemper eam torrere aut tundere, ut quàm tenuiſsima detur, uel per ſe, uel cum cotoneo malo, aut pyris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plãtagine. Pulmoni eſt

inutilis, & capitis dolori, neruoſiſq; omnibus, & felli, nec ſomno facilis: ad puſtulas utilis, igniq; ſacro & mammis in aqua marina decocta, in aceto autem duritias & ſtrumas diſcutit. Stomachi quidem cauſa, polẽtæ modo potionibus inſpergitur. Quæ ſunt ambuſta, aqua ſemicocta curat, poſtea trita, & per cribrũ effuſo furfure, mox procedẽte curatione addito melle. Ex poſca coquitur ad guttura. Eſt & paluſtris lens, per ſe naſcẽs in aqua nõ fluente, refrigeratoriæ naturæ: Propter quod collectionibus illinitur, & maxime podagris, & per ſe & cum polenta: glutinat & intertanea procidentia. Eſt & ſylueſtris eliſphacos dicta à Græcis, ab alijs phacos. Eſt ea ſatiua lente leuior, & folio minore, atq; ſicciore & odoratiore. Eſt & alterum genus eius ſylueſtris, odore graui: hæc mitior. Folia habet cotonei mali effigie, ſed minora & candida, quæ cũ ramis decoquuntur. Menſes ciet & urinas, & paſtinacæ marinæ ictus ſanat. Torporem autem obducit percuſſo loco. Bibitur cum abſinthio ad dyſenteriam. Cũ uino eadem commorantes menſes trahit. Abundantes ſiſtit decocto eius poto. Per ſe impoſita herba, uulnerum ſanguinem cohibet. Sanat & ſerpentium morſus. Et ſi in uino decoquatur, pruritus teſtium ſedat. Noſtri, qui nunc ſunt, herbarij eleliſphacon Græce, Latine ſaluiã uocant, mentæ ſimilem, canam, odoratam: partus emortuos ea appoſita extrahunt. Itẽ uermes aurium ulcerumq;. Cicer & ſylueſtre eſt, folijs ſatiuo ſimile, odore graui. Si largius ſumatur, aluus ſoluitur, & inflatio contrahitur, & tormina. Toſtum ſalubrius habetur. Cicercula etiamnum magis in aluo proficit. farina utrinſq; ulcera manantia capitis ſanat, efficacius ſylueſtris. Item comitiales & iocinerum tumores, & ſerpẽtium ictus. Ciet menſes & urinas, grano maxime. Emendat & lichenas, & teſtium inflammationes, regium morbum, hydropicos. Lædunt omnia hæc genera exulceratam ueſicam, & renes. Gangrenis utiliora cũ melle, & his quæ cacoëthe uocantur. Verrucarum in omni genere prima luna ſingulis granis ſingulas tangunt, eaq; grana in linteolo deligata poſt ſe abyciunt, ita fugari uitium arbitrantes. Noſtri præcipiunt arietinum in aqua cum ſale diſcoquere, ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus urinæ: ſic & calculos pellit, morbumq; regium: eiuſdem folijs ſarmentiſq; decoctis aqua, quàm maxime calida, morbos pedum lenit, & ipſum calidũ tritumq; illitũ. Columbinũ decocti aqua, horrorem tertianæ & quartanæ minuere creditur. Nigrum autem cum gallæ dimidio tritum, oculorum ulceribus ex paſſo medetur. De eruo quædam in mentione eius diximus, nec potẽtiam ei minorem ueteres quàm braßicæ tribuêre. Contra ſerpentium ictus ex aceto, ad crocodilorum hominumq; morſum. Si quis eruum quotidie ieiunus edat, lienẽ eius abſumi certißimi autores affirmant. Farina eius (ut ait Varro) maculas toto corpore emendat. Serpere ulcera non patitur: in mãmis efficacißimum. Carbunculos rumpit ex uino. Vrinæ difficultates, inflationem, uitia iocineris, teneſmũ, & quæ cibum non ſentiant, atrophia appellata, toſtũ, & in nucis auellanæ magnitudinem melle collectum deuoratumque corrigit. Item impetigines, ex aceto coctum, & quarto die ſolutum. Panos in melle impoſitũ ſuppurare prohibet. Aquis decocti perniones & pruritus ſanat fouẽdo. Quin & uniuerſo corpori, ſi quis quotidie ieiunus biberit, meliorẽ fieri colorem exiſtimant. Cibus idem hominis alienum. Vomitiones mouet, aluũ turbat, capiti & ſtomacho oneroſum. Genua quoque degrauat. Sed madefactum pluribus diebus, miteſcit, bubus iumentiſque utilißimum. Siliquæ eius uirides, priuſquam indureſcant, cum ſuo caule folijſq; cõtritæ, capillos nigro colore inficiunt. Lupini quoq; ſylueſtres ſunt, omni modo minores ſatiuis, præterquam amaritudine. Ex omnibus quæ eduntur, ſicco nulli minus ponderis eſt, nec plus utilitatis. Miteſcunt cinere aut aqua calida. Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant. Amari contra aſpidas ualent. Vlcera atra, aridi decorticatiq; triti, ſuppoſito linteolo, ad uiuum corpus redigunt. Strumas, parotidas in aceto cocti diſcutiunt. Succus decoctorũ cum ruta & pipere, uel in febri datur ad uentris animalia pellenda, minoribus triginta annorum: pueris uero impoſiti in uentrem ieiunis proſunt. Et alio genere toſti, & in defruto poti, uel ex melle ſumpti. Iidem auiditatem cibi faciunt, faſtidium detrahunt. Farina eorum aceto ſubacta, papulas pruritumq; in balneis illita cohibet, & per ſe ſiccat ulcera. Liuores emendat. Inflammationes cum polenta ſedat. Sylueſtrium efficacior uis eſt contra coxendicum & lumborum debilitatem. Ex iiſdem decocta lentigines & fouentium cutem corrigunt, ſi uero ad mellis craſſitudinem decoquãtur uel ſatiui, utiligines nigras & lepras emendant. Satiui quoq; rumpunt carbunculos impoſiti, panos & ſtrumas minuunt, aut maturant. Cocti ex aceto, cicatricibus candidum colorem reddunt. Si uero cœleſti aqua diſcoquãtur, ſuccus ille ſmegma fit: quo fouere gangrenas, eruptiones pituitæ, ulcera manantia, utilißimum. Expedit ad lienem bibere, & cum melle menſtruis hærentibus. Lieni crudi cum fico ſicca triti ex aceto imponuntur. Radix quoq; in aqua decocta, urinas pellit. Medentur pecori cum chamæleonte herba decocti aqua in potum collata. Sanãt & ſcabiem quadrupedum omnium, in amurca decocti, uel utroq; liquore poſtea mixto. Fumus crematorum culices necat. Irionem inter fruges ſeſamæ ſimilem eſſe diximus, & à Græcis eryſimon uocari: Galli uelarum appellant. Eſt autem fruticoſum, folijs erucæ anguſtioribus paulo, ſemine naſturtij. Vtilißimum tuſſientibus cum melle, & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo, & lumborum uitijs, pleureticis, torminibus cœliacis. Illinitur uero parotidum & carcinomatum malis. Teſtium ardoribus ex aqua, aliâs cum melle. Infantibus quoque utilißimum. Item ſedis uitijs & articularijs morbis, cũ melle & fico. Contra uenena etiam efficax potum. Medetur & ſuſpirioſis. Item fiſtulis, cum axungia ueteri,

ita ne

ita ne intus addatur. Horminum ſemine (ut diximus) cumino ſimile eſt, cætero porro, dodrantali altitudine. Duorum generum alteri ſemen nigrius, & oblõgum. Hoc ad uenerem ſtimulandam, & ad oculorum argema & albugines. Alteri candidius ſemen & rotundius. Vtroq; tuſo extrahuntur aculei ex corpore: Per ſe illitum ex aqua, folia ex aceto impoſita, panos per ſe uel cum melle diſcutiunt: item furunculos, priuſquam capita faciant, omneſq; acrimonias. Quin & ipſæ frugum peſtes in aliquo ſunt uſu. Infelix dictum eſt à Virgilio lolium. Hoc tamen molitum, ex aceto coctum, impoſitũq;, ſanat impetigines, celerius quo ſæpius mutatũ eſt. Medetur & podagris, alijſq; doloribus ex oxymelite. Curatio hæc à cæteris differt. Aceti ſextario uno dilui mellis uncias duas iuſtum eſt: ita tẽperatis ſextarijs tribus, decocta farina lolij ſextarijs duobus, uſque ad craßitudinem, calidumq; ipſum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit oſſa fracta. Miliaria appellatur herba quæ necat milium. Hæc trita, & cornu cum uino infuſa, podagras iumentorum dicitur ſanare. Bromos ſemen eſt ſpicam ferentis herbæ, naſcitur inter uitia ſegetis auenæ genere, folio & ſtipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes, paruulas uelut locuſtas habet. Semen utile ad cataplaſmata, atq; hordeum & ſimilia. Prodeſt tußientibus ſuccus. Orobanchen appellauimus necantem eruum & legumina, alij cynomorion eam appellant, à ſimilitudine canini genitalis: cauliculus eſt ſine folijs, pinguis, rubens. Eſtur & per ſe, in patinis cum tenera eſt decocta. Et leguminibus innaſcuntur beſtiolæ uenenatæ, quæ manus pungũt, & periculum uitæ afferunt, ſolifugarum generis. Aduerſus has omnia eadem medẽtur, quæ contra araneos & phalangia demonſtrantur. Et frugum quidem hæc ſunt in uſu medico. Ex ijſdem fiũt & potus, zythũ in Aegypto, celia & ceria in Hiſpania, ceruiſia & plura genera in Gallia, alijſq; prouincijs, quorũ omniũ ſpuma cutem fœminarũ in facie nutrit. Nã quod ad potum ipſum attinet, præſtat ad uini trãſire mentionẽ, atq; à uite ordiri medicinas arborũ.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXIII.

*

PROOEMIVM.

PERACTA cerealium in medẽdo quoq; natura eſt, omniumq́; quæ ciborum aut florum odorũq; gratia proueniũt ſupina tellure. Non ceßit his Pomona, parteſq́; medicas pendentibus quoq; dedit, non contenta protegere, arborumque alere umbra quæ diximus, imò uelut indignata plus auxilij meſſe his quæ longius à cœlo abeſſent, quæq́; poſtea cœpiſſent. Primum enim homini cibũ fuiſſe inde, & ſic inductos cœlum ſpectare, paſciq; & nunc ex ſe poſſe ſine frugibus. Ergo Hercule artes in primis dedit uitibus, non contenta delicias etiam & odores atq; unguenta omphacio & œnanthe ac maſſari (quæ ſuis locis diximus) nobiliter inſtruxiſſe: plurimum, inquit, homini uoluptatis ex me eſt. Ego ſuccum uini, liquorẽ olei gigno. Ego palmas & poma, totq; uarietates: neq; (ut tellus) omnia per labores, aranda tauris, terenda areis, deinde ſaxis, ut quando quantòue opere cibi fiãt. At ex me parata omnia, nec curuo adoranda aratro, nec cura laboranda, ſed ſeſe porrigentia ultro: & ſi pigeat attingere, etiam cadentia. Certauit ipſa ſecum, pluſq; utilitatis cauſa genuit etiam quàm uoluptatis. Folia uitium & pampini capitis dolores, inflammationeſq́; corporum mitigant cum polenta. Folia per ſe ardores ſtomachi ex aqua frigida: cum farina uero hordei, articularios morbos. Pampini triti & impoſiti, tumorem omnem ſiccant. Succus eorum dyſentericis infuſus medetur. Lacryma uitium, quæ uelut gummi eſt, lepras & lichenas, & pſoras nitro ante præparatas ſanat. Eadem cum oleo ſæpius pilis illitis, pſilothri effectum habet, maximeq́; aqua quam uirides accẽſæ uites exudant, qua & uerrucæ tolluntur. Pampini ſanguinem excreantibus, & mulierum à conceptu defectioni diluti potu proſunt. Cortex uitium & folia arida, uulnerum ſanguinem ſiſtunt, ipſumq́; uulnus conglutinant. Vitis albæ uiridis tuſæ ſucco & thure impetigines tolluntur. Cinis ſarmentorum uitiumq́; & uinaceorum condylomatis & ſedis uitijs medetur ex aceto: item luxatis & ambuſtis, & lienis tumori, cum roſaceo & ruta & aceto. Item igni ſacro, ex uino citra oleum aſpergitur, & intertrigines & pilos abſumit. Dant & bibendum cinerem ſarmentorum ad lienis remedia aceto conſperſum, ita ut bini cyathi in tepida aqua bibantur, utq; qui biberit, in lienem iaceat. Claniculæ ipſæ quibus repunt uites, tritæ, & ex aqua potæ ſiſtunt uomitionum cõſuetudinem. Cinis uitium cum axungia uetere contra tumores proficit, fiſtulas purgat, mox & perſanat, neruorum dolores frigore ortos, contractioneſq́;: contuſas uero partes cum oleo, carnes excreſcentes in oßibus cum aceto & nitro, ſcorpionum & canum plagas cum oleo. Corticis per ſe cinis combuſtis pilos reddit. Omphacium qua fieret ratione incipientis uuæ pubertate, in unguentorum loco docuimus. Nunc ad medicinam de eo pertinentia indicabimus. Sanat ea quæ in humido ſunt ulcera, ut oris, tonſillarum, genitalium. Oculorum claritati plurimũ confert. Scabriciæ genarum, ulceribuſq́; angulorum, nubeculis, ulceribus quacunq; in parte manantibus, cicatricibus marcidis, oßibus purulente limoſis. Frangitur uehementia eius melle aut paſſo. Prodeſt & dyſentericis, ſanguinem excreantibus, anginis. Omphacio cohæret œnanthe, quam uites ſyluestres ferunt, dicta à nobis in unguenti ratione. Laudatißima in Syria, maxime circa Antiochiã & Laodiceã montes, & ex alba uite refrigerat, aſtringit, uulneribus inſper-

gitur, ſtomacho illinitur, utilis urinæ, iocineri, capitis doloribus, dyſentericis, cœliacis, cholericis. Contra faſtidia obolo ex aceto pota. Siccat manantes capitis eruptiones, efficaciſſima ad uitia quæ ſunt in humidis: ideoq; & oris ulceribus, & uerendis ac ſedi. Cum melle & croco aluum ſiſtit. Genarum ſcabiem emendat, oculorumq; lacrymationes: ex uino ſtomachi diſſolutionem: ex aqua frigida pota ſanguinis excreationem. Cinis eius ad collyria, & ad ulcera purganda, & paronychia, & pterygia probatur. Vritur in furno, donec panis percoquatur. Maſſaris odoribus tantum gignitur, omniaq; ea auiditas humani ingenij nobilitauit, rapere feſtinando.

De medicinis uuarum recentium, & ſarmentis uuarum, & uinaceis, & de uua theriace, & de uua paſſa, & aſtaphide, & aſtaphiſagria, pituitaria, & labruſca, & de uite alba, & nigra, & de muſtis, & uini generibus, & aceto. CAP. I.

M*Atureſcentium autem uuæ uehementiores nigræ, ideoq; uinum ex his minus iucundum: ſuauiores albæ, quoniam è tranſlucido facilius accipitur aër. Recentes ſtomachum & ſpiritum inflãt, aluumq; turbant, itaq; in febri damnantur utiq; largiores. Grauedinem enim capiti, morbumq; lethargicum faciunt. Innocentiores, quæ decerptæ diu pepẽdere: qua uentilatione etiam utiles fiunt ſtomacho ægriſq;. Nam & refrigerant leuiter, & faſtidium auferunt. Quæ autem in uino dulci conditæ fuere, caput tentant. Proximæ ſunt penſilibus in palea ſeruatæ. Nam & uinaceis ſeruatæ, & caput & ueſicam & ſtomachum infeſtant. Siſtunt tamen aluum, ſanguinem excreantibus utiliſſimæ. Quæ uero in muſto fuere, peiorẽ uim etiámnum habent, quàm quæ in uinaceis. Sapa quoque ſtomacho inutiles facit: ſaluberrimas putant medici in cœleſti aqua ſeruatas, etiamſi minime iucũdas: ſed uoluptatem earum in ſtomachi ardore ſentiri, & in amaritudine iecoris felliſq; uomitione in cholericis, hydropicis, cum ardore febrium ægrotantibus. At in ollis ſeruatæ, & os & ſtomachum & auiditatem excitant. Paulo tamen grauiores exiſtimantur fieri uinaceorum halitu. Vuæ florem in cibis ſi edère gallinacei, uuas non attingunt. Sarmenta earum in quibus acini fuere, aſtringẽdi uim habent, efficaciora ex ollis. Nuclei acinorum eandem uim obtinent. Hi ſunt qui in uino capitis dolorem faciunt. Toſti tritiq; ſtomacho utiles ſunt. Inſpergitur farina eorum polentæ modo potionis dyſentericis, & cœliacis, & diſſolutis ſtomacho. Decocto etiam eorum fouere pſoras & pruritũ, utile eſt. Vinacei per ſe, minus capiti aut ueſicæ nocent quàm nuclei: Mammarum inflationi triti cum ſale utiles. Decoctũ eorum ueteres dyſentericos & cœliacos iuuat, & potione & fotu. Vua theriace, de qua ſuo loco diximus, contra ſerpentium ictus eſtur. Pampinos quoque eius edendos cenſent imponendosq;, uinumq; & acetum ex his factum auxiliarem contra eadem uim habent.*

Vua paſſa, quam aſtaphida uocant, ſtomachum, uentrem, interanea tentaret, niſi pro remedio in ipſis acinis nuclei eſſent: Iis exemptis, ueſicæ utilis habetur, & tuſſi alba utilior. Vtilis & arteriæ & renibus, ſicut ex his paſſum priuatim è ſerpentibus contra hæmorrhoida potens. Teſtium inflammationi cum farina cumini aut coriandri imponuntur: Item carbunculis, articularibus morbis, ſine nucleis tritæ cum ruta: fouere antè uino ulcera oportet. Sanant epinyctidas & dyſenteriam cum ſuis nucleis: Et in oleo coctæ gangrenis illinuntur cum cortice raphani & melle. Podagris & unguium mobilibus cum panace, & per ſe ad purgandum os caputque, cum pipere commanducantur. Aſtaphiſagria ſiue ſtaphis, quam uuam taminiam aliqui uocant falſo, ſuum enim genus habet, cauliculis nigris rectis, folijs labruſcæ, fert folliculos uerius quàm acinos, uirides, ſimiles ciceri: in his nucleum triangulum. Matureſcit cum uindemia nigreſcitq;, cum taminiæ rubentes norimus acinos: ſciamusq; illam in apricis naſci, hanc non niſi in opacis. His nucleis ad purgationem uti non cenſuerim propter ancipitem ſtrangulationem, nec ad pituitam oris ſiccandam, fauces enim lædunt. Phthiriaſi caput & reliquum corpus liberant triti, facilius admixta ſandaracha: itẽ pruritu & pſoris. Ad dentium dolores decoquuntur in aceto: ad aurium uitia, rheumatiſmum cicatricum, ulcerum manãtia. Flos tritus in uino contra ſerpentes bibitur: ſemen enim abdicauerim, propter nimiam uim ardoris. Quidam eam pituitariam uocant, & plagis ſerpentium utiq; illinunt. Labruſca quoq; œnanthen fert, ſatis dictam, quæ à Græcis ampelos agria appellatur, ſpiſſis & candicãtibus folijs, geniculata, rimoſo cortice: fert uuas rubentes cocci modo, quæ cutem in facie mulierũ purgant, & uarijs coxendicum & lumborum uitijs tuſæ cum folijs & ſucco proſunt. Radix decocta in aqua, pota in uini Coi cyathis duobus, humorẽ alui ciet, ideo hydropicis datur. Hanc potius crediderim eſſe, quam uulgus uuam taminiam uocat. Vtuntur ea pro amuleto, & ad expuitionem ſanguinis quoq; adhibent, nõ ultra gargarizationes, & ne quid deuoretur, addito ſale, thymo, aceto mulſo. Ideo & purgationibus ancipitem putãt. Eſt huic ſimilis, ſed in ſalictis naſcens, ideo diſtinguitur nomine, cum eoſdem uſus habeat, & ſalicaſtrum uocatur. Scabiem & pruriginem hominum quadrupedumq; aceto mulſo trita hæc efficacius tollit. Vitis alba eſt, quam Græci ampeloleucen, alij ophioſtaphylon, alij melothron, alij pſilothrũ, alij archezoſtin, alij cedroſtin, alij madon appellant. Huius ſarmẽta longis & exilibus internodijs geniculata ſcandunt. Folia pampinoſa ad magnitudinem hederæ, diuiduntur ut uitium. Radix alba, grandis, rhaphano ſimilis initio: ex ea caules aſparagi ſimilitudine exeunt. Hi decocti in cibo aluum & urinam cient. Folia & caules exulcerant corpus: utique ulcerum phagedænis, & gangrenis, tibiarumque tædio cum ſale illinuntur. Semen in uua raris acinis dependet, ſucco ruben

rubente, poſtea croci. Nouere id qui coria perficiunt, illo enim utuntur. Pſoris & lepris illinitur. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potumq́;. Radix numeroſis utilitatibus nobilis, contra ſerpentiũ ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis in facie, uarosq́; & lentigines, & ſugillata emendat, & cicatrices. Eademq́; præſtat decocta in oleo. Decocta datur & comitialibus potus: item mente commotis, & uertigine laborantibus, drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipſa autem largior aliquanto, ſenſus purgat. Illa uis præclara, quòd oſſa infracta extrahit in aqua impoſita, ut bryonia: quare quidam hanc albam bryoniã uocant. Alia uero nigra efficacior in eodem uſu cũ melle & thure. Suppurationes incipientes diſcutit, ueteres maturat & purgat. Ciet menſes & urinam. Eclegma ex ea fit ſuſpirioſis, & contra lateris dolores, ulſis, ruptis. Splenem ternis obolis pota xxx. diebus conſumit. Illinitur eadem cum fico & pterygijs digitorũ. Ex uino ſecundas fœminarum appoſita trahit: & pituitam, drachma pota in aqua mulſa. Succus radicis colligi debet ante maturitatem ſeminis: qui illitus per ſe & cum eruo, lætiore quodam colore & cutis teneritate, mangonizat corpora: ſerpentes fugat. Tunditur ipſa radix cum pingui fico, erugatq́; corpus ſi ſtatim bina ſtadia ambulentur: aliàs urit, niſi frigida abluatur. Iucundius hoc idem præſtat nigra uitis, quoniam alba pruritum affert. Eſt ergo & nigra quam proprie bryoniam uocant, alij chironiam, alij gynecanthen, aut aproniam, ſimilem priori, præterquam colore. Huius enim nigrũ eſſe diximus. Aſparagos eius Diocles prætulit ueris aſparagis in cibo urinæ ciendæ, lieniq́; minuendo. In frutectis & harundinetis maxime naſcitur. Radix foris nigra, intus buxeo colore, oſſa infracta uel efficacius extrahit quàm ſupradicta. Cæterum eidem peculiare eſt, quòd iumentorum ceruicibus unice medetur. Aiunt ſi quis uillam ea tinxerit, fugere accipitres, tutasq́; fieri uillaticas alites. Eadem in iumento homineq́; phlegma aut ſanguinem qui ſe ad talos deiecerit circumligata ſanat. Et hactenus de uitium generibus. Muſta differentias habent naturales has, quòd ſunt candida aut nigra aut inter utrunq́;, aliaq́; ex quibus uinum fiat, alia ex quibus paſſum: cura differẽtias innumerabiles facit. In plenum ergo hæc dixiſſe conueniat: Muſtum omne ſtomacho inutile, uenis iucũdum. A balneis raptim & ſine interſpiratione potum, necat: Cantharidum naturæ aduerſatur: Item ſerpẽtibus, maxime hæmorrhoidi & ſalamãdræ. Capitis dolores facit, & gutturi inutile. Prodeſt renibus, iocineri, & interaneis ueſicæ: colleuat enim ea. Priuatim cõtra bupreſtin ualet. Contra meconium, lactis coagulationẽ, cicutam, toxica, dorycnium, ex oleo potum, redditũq́; uomitionibus. Ad omnia infirmius album, iucundius paſſi muſtum, & quod minorem capitis dolorem afferat. Vini genera differentiasq́; perquam multas expoſuimus, & ferè cuiuſq; proprietates. Neq́; eſt ulla pars difficilior tractatu, aut numeroſior: quippe cum ſit tardũ dictu, pluribus proſit an noceat: præterea quàm ancipiti euentu potu ſtatim auxilium ſit, aut uenenũ. Etenim de natura ad remedia tantum pertinente nunc loquimur. Vnum de dando eo uolumen Aſclepiades condidit, ab eo cognominatum: qui uero poſtea de uolumine illo diſſeruere, innumera. Nos iſta Romana grauitate, artiumq́; liberalium appetentia, non ut medici, ſed ut iudices ſalutis humanæ, diligẽter diſtinguemus. De generibus ſingulis diſſerere immenſum & inexplicabile eſt, diſcordibus medicorum ſententijs. Surrentinũ ueteres maxime probauere, ſequens ætas Albanũ aut Falernum. Deinde alia alij, iniquiſſimo genere decreti, quod cuiq; gratiſſimum cæteris omnibus pronunciando. Quin ut conſtarent ſententiæ, quota portio tamen mortalium ijs generibus poſſet uti? Iam uero nec proceres uſquam ſynceris. Eò uenere mores, ut nomina modo cellarum ueneant, ſtatimq́; in lacubus uindemiæ adulterentur. Ergo hercle, mirum dictu, innocentius iam eſt quodcunq́; & ignobilius. Hæc tamen facere conſtantiſſime uidentur ſententiæ uictoriam, quorum mentionem fecimus, ſi quis hoc quoq; diſcrimen exigat. Falernum nec in nouitate, nec in nimia uetuſtate corpori ſalubre eſt. Media eius ætas à quintodecimo anno incipit. Hoc non rigido potu ſtomacho utile, non item in calido. Et in diutina tuſſi ſorbetur merum utiliter à ieiunis: Item in quartanis. Nullo æque uenæ excitantur. Aluũ ſiſtit, corpus alit. Creditum eſt obſcuritatem uiſus facere: nec prodeſſe neruis, aut ueſicæ. Albana neruis utiliora. Stomacho minus quæ ſunt dulcia, auſtera uel falerno utiliora. Concoctionem minus adiuuant, ſtomachum modice implent. At ſurrentina nullo modo, nec caput tentãt, ſtomachi & inteſtinorum rheumatiſmos cohibent. Cæcuba iam non gignuntur. At quæ ſuperſunt Setina, cibos concoqui cogunt. Virium plus Surrentino, auſteritatis Albano, uehementiæ minus Falerno. Ab his Statana non longo interuallo abfuerint. Aluo citæ Signinum maxime conducere indubitatum eſt. Reliqua in commune dicentur. Vino aluntur uires, ſanguis colosq́ue hominum. Hoc quoque diſtat orbis medius, & mitior plaga à circumiectis: quantum illis feritas facit roboris, tantum nobis hic ſuccus. Lactis potus oſſa alit, frugũ neruos, aquæ carnes. Ideo minus ruboris eſt in corporibus illis, & minus roboris, contraq́ue labores patientiæ. Vino modico nerui iuuantur, copioſiore læduntur, ſic & oculi. Stomachus recreatur, appetentia ciborum inuitatur, triſtitiæ cura hebetatur, urina & algor expellitur, ſomnus conciliatur. Præterea uomitionem ſiſtit, collectiones extra lanis humidis impoſitis mitigat. Aſclepiades utilitatem uini æquari uix deorum potentia poſſe pronunciauit. Vetus copioſiore aqua miſcetur, magisq́; urinam expellit: minus ſiti reſiſtit. Dulce minus inebriat, ſed ſtomacho innatat. Auſterum facilius concoquitur. Leuiſſimum eſt, quod celerrime inueteratur. Minus infeſtat neruos, quod uetuſtate dulceſcit. Stomacho minus utile eſt pingue, ni-

gitur, ſtomacho illinitur, utilis urinæ, iocineri, capitis doloribus, dyſentericis, cœliacis, cholericis. Contra faſtidia obolo ex aceto pota. Siccat manantes capitis eruptiones, efficaciſsima ad uitia quæ ſunt in humidis: ideoq; & oris ulceribus, & uerendis ac ſedi. Cum melle & croco aluum ſiſtit. Genarum ſcabiem emendat, oculorumq; lacrymationes: ex uino ſtomachi diſſolutionem: ex aqua frigida pota ſanguinis excreationem. Cinis eius ad collyria, & ad ulcera purganda, & paronychia, & pterygia probatur. Vritur in furno, donec panis percoquatur. Maſſaris odoribus tantum gignitur, omniaq; ea auiditas humani ingenij nobilitauit, rapere feſtinando.

De medicinis uuarum recentium, & ſarmentis uuarum, & uinaceis, & de uua theriace, & de uua paſſa, & aſtaphide, & aſtaphiſagria, pituitaria, & labruſca, & de uite alba, & nigra, & de muſtis, & uini generibus, & aceto. CAP. I.

MAtureſcentium autem uuæ uehementiores nigræ, ideoq; uinum ex his minus iucundum: ſuauiores albæ, quoniam è tranſlucido facilius accipitur aër. Recentes ſtomachum & ſpiritum inflãt, aluumq; turbant, itaq; in febri damnantur utiq; largiores. Grauedinem enim capiti, morbumq; lethargicum faciunt. Innocentiores, quæ decerptæ diu pepẽdere: quæ uentilatione etiam utiles fiunt ſtomacho ægriſq;. Nam & refrigerant leuiter, & faſtidium auferunt. Quæ autem in uino dulci condita fuere, caput tentant. Proximæ ſunt penſilibus in palea ſeruatæ. Nam & uinaceis ſeruatæ, & caput & ueſicam & ſtomachum infeſtant. Siſtunt tamen aluum, ſanguinem excreantibus utiliſſimæ. Quæ uero in muſto fuere, peiorẽ uim etiámnum habent, quàm quæ in uinaceis. Sapa quoque ſtomacho inutiles facit: ſaluberrimas putant medici in cœleſti aqua ſeruatas, etiamſi minime iucũdas: ſed uoluptatem earum in ſtomachi ardore ſentiri, & in amaritudine iecoris felliſq; uomitione in cholericis, hydropicis, cum ardore febrium ægrotantibus. At in ollis ſeruatæ, & os & ſtomachum & auiditatem excitant. Paulo tamen grauiores exiſtimantur fieri uinaceorum halitu. Vuæ florem in cibis ſi edêre gallinacei, uuas non attingunt. Sarmenta earum in quibus acini fuere, aſtringẽdi uim habent, efficaciora ex ollis. Nuclei acinorum eandem uim obtinent. Hi ſunt qui in uino capitis dolorem faciunt. Toſti tritiq; ſtomacho utiles ſunt. Inſpergitur farina eorum polentæ modo potionis dyſentericis, & cœliacis, & diſſolutis ſtomacho. Decocto etiam eorum fouere pſoras & pruritũ, utile eſt. Vinacei per ſe, minus capiti aut ueſicæ nocent quàm nuclei: Mammarum inflationi triti cum ſale utiles. Decoctũ eorum ueteres dyſentericos & cœliacos iuuat, & potione & fotu. Vua theriace, de qua ſuo loco diximus, contra ſerpentium ictus eſtur. Pampinos quoque eius edendos cenſent imponendoſq;, uinumq; & acetum ex his factum auxiliarem contra eadem uim habent.

Vua paſſa, quam aſtaphida uocant, ſtomachum, uentrem, interanea tentaret, niſi pro remedio in ipſis acinis nuclei eſſent: Iis exemptis, ueſicæ utilis habetur, & tuſsi alba utilior. Vtilis & arteriæ & renibus, ſicut ex his paſſum priuatim è ſerpentibus contra hæmorrhoida potens. Teſtium inflammationi cum farina cumini aut coriandri imponuntur: Item carbunculis, articularibus morbis, ſine nucleis tritæ cum ruta: fouere antè uino ulcera oportet. Sanant epinyctidas & dyſenteriam cum ſuis nucleis: Et in oleo coctæ gangrenis illinuntur cum cortice raphani & melle. Podagris & unguium mobilibus cum panace, & per ſe ad purgandum os caputque, cum pipere commanducantur. Aſtaphiſagria ſiue ſtaphis, quam uuam taminiam aliqui uocant falſo, ſuum enim genus habet, cauliculis nigris rectis, folijs labruſcæ, fert folliculos uerius quàm acinos, uirides, ſimiles ciceri: in his nucleum triangulum. Matureſcit cum uindemia nigreſcitq;, cum taminiæ rubentes norimus acinos: ſciamuſq; illam in apricis naſci, hanc non niſi in opacis. His nucleis ad purgationem uti non cenſuerim propter ancipitem ſtrangulationem, nec ad pituitam oris ſiccandam, fauces enim lædunt. Phthiriaſi caput & reliquum corpus liberant triti, facilius admixta ſandaracha: itẽ pruritu & pſoris. Ad dentium dolores decoquuntur in aceto: ad aurium uitia, rheumatiſmum cicatricum, ulcerum manãtia. Flos tritus in uino contra ſerpentes bibitur: ſemen enim abdicauerim, propter nimiam uim ardoris. Quidam eam pituitariam uocant, & plagis ſerpentium utiq; illinunt. Labruſca quoq; œnanthen fert, ſatis dictam, quæ à Græcis ampelos agria appellatur, ſpiſsis & candicãtibus folijs, geniculata, rimoſo cortice: fert uuas rubentes cocci modo, quæ cutem in facie mulierũ purgant, & uarijs coxendicum & lumborum uitijs tuſa cum folijs & ſucco proſunt. Radix decocta in aqua, pota in uin: Coi cyathis duobus, humorẽ alui ciet, ideo hydropicis datur. Hanc potius crediderim eſſe, quam uulgus uuam taminiam uocat. Vtuntur ea pro amuleto, & ad expuitionem ſanguinis quoq; adhibent, nõ ultra gargarizationes, & ne quid deuoretur, addito ſale, thymo, aceto mulſo. Ideo & purgationibus ancipitem putãt. Eſt huic ſimilis, ſed in ſalictis naſcens, ideo diſtinguitur nomine, cum eoſdem uſus habeat, & ſalicaſtrum uocatur. Scabiem & pruriginem hominum quadrupedumq; aceto mulſo trita hac efficacius tollit. Vitis alba eſt, quam Græci ampeloleucen, alij ophioſtaphylon, alij melothron, alij pſilothrũ, alij archezoſtin, alij cedroſtin, alij madon appellant. Huius ſarmẽta longis & exilibus internodijs geniculata ſcandunt. Folia pampinoſa ad magnitudinem ederæ, diuiduntur ut uitium. Radix alba, grandis, rhaphano ſimilis initio: ex ea caules aſparagi ſimilitudine exeunt. Hi decocti in cibo aluum & urinam cient. Folia & caules exulcerant corpus: utique ulcerum phagedænis, & gangrenis, tibiarumque tædio cum ſale illinuntur. Semen in uua raris acinis dependet, ſucco ruben

rubente, poſtea croci. Nouere id qui coria perficiunt, illo enim utuntur. Pſoris & lepris illinitur. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potumq́;. Radix numeroſis utilitatibus nobilis, contra ſerpentiũ ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis in facie, uarosq́; & lentigines, & ſugillata emendat, & cicatrices. Eademq́; præſtat decocta in oleo. Decocta datur & comitialibus potus: item mente commotis, & uertigine laborantibus, drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipſa autem largior aliquanto, ſenſus purgat. Illa uis præclara, quòd oſſa infracta extrahit in aqua impoſita, ut bryonia: quare quidam hanc albam bryoniã uocant. Alia uero nigra efficacior in eodem uſu cũ melle & thure. Suppurationes incipientes diſcutit, ueteres maturat & purgat. Ciet menſes & urinam. Eclegma ex ea fit ſuſpirioſis, & contra lateris dolores, uulſis, ruptis. Splenem ternis obolis pota xxx. diebus conſumit. Illinitur eadem cum fico & pterygijs digitorũ. Ex uino ſecundas fœminarum appoſita trahit: & pituitam, drachma pota in aqua mulſa. Succus radicis colligi debet ante maturitatem ſeminis: qui illitus per ſe & cum eruo, lætiore quodam colore & cutis teneritate, mangonizat corpora: ſerpentes fugat. Tunditur ipſa radix cum pingui fico, erugatq́; corpus ſi ſtatim bina ſtadia ambulentur: aliàs urit, niſi frigida abluatur. Iucundius hoc idem præſtat nigra uitis, quoniam alba pruritum affert. Eſt ergo & nigra quam proprie bryoniam uocant, alij chironiam, alij gynecanthen, aut aproniam, ſimilem priori, præterquam colore. Huius enim nigrũ eſſe diximus. Aſparagos eius Diocles prætulit ueris aſparagis in cibo urinæ ciendæ, lieniq́; minuendo. In fruticetis & harundinetis maxime naſcitur. Radix foris nigra, intus buxeo colore, oſſa infracta uel efficacius extrahit quàm ſupradicta. Cæterum eidem peculiare eſt, quòd iumentorum ceruicibus unice medetur. Aiunt ſi quis uillam ea cinxerit, fugere accipitres, tutaſq́; fieri uillaticas alites. Eadem in iumento homineq; phlegma aut ſanguinem qui ſe ad talos deiecerit circumligata ſanat. Et hactenus de uitium generibus. Muſta differentias habent naturales has, quòd ſunt candida aut nigra aut inter utrunq;, aliaq; ex quibus uinum fiat, alia ex quibus paſſum: cura differẽtias innumerabiles facit. In plenum ergo hæc dixiſſe conueniat: Muſtum omne ſtomacho inutile, uenis iucũdum. A balineis raptim & ſine interſpiratione potum, necat: Cantharidum naturæ aduerſatur: Item ſerpẽtibus, maxime hæmorrhoidi & ſalamãdræ. Capitis dolores facit, & gutturi inutile. Prodeſt renibus, iocineri, & interaneis ueſicæ: colleuat enim ea. Priuatim cõtra bupreſtin ualet. Contra meconium, lactis coagulationẽ, cicutam, toxica, dorycnium, ex oleo potum, redditũq́; uomitionibus. Ad omnia infirmius album, iucundius paſſi muſtum, & quod minorem capitis dolorem afferat. Vini genera differentiaſq́; perquam multas expoſuimus, & ferè cuiuſq; proprietates. Neq; eſt ulla pars difficilior tractatu, aut numeroſior: quippe cum ſit tam dũ dictu, pluribus proſit an noceat: præterea quàm ancipiti euentu potu ſtatim auxilium ſit, aut uenenũ. Etenim de natura ad remedia tantum pertinente nunc loquimur. Vnum de dando eo uolumen Aſclepiades condidit, ab eo cognominatum: qui uero poſtea de uolumine illo diſſeruere, innumera. Nos iſta Romana grauitate, artiumq; liberalium appetentia, non ut medici, ſed ut iudices ſalutis humanæ, diligẽter diſtinguemus. De generibus ſingulis diſſerere immenſum & inexplicabile eſt, diſcordibus medicorum ſententijs. Surrentinũ ueteres maxime probauere, ſequens ætas Albanũ aut Falernum. Deinde alia alij, iniquiſſimo genere decreti, quod cuiq; gratiſſimum cæteris omnibus pronunciando. Quin ut conſtarent ſententiæ, quota portio tamen mortalium ijs generibus poſſet uti? Iam uero nec proceres uſquam ſinceris. Eò uenere mores, ut nomina modo cellarum ueneant, ſtatimq́; in lacubus uindemiæ adulterentur. Ergo hercle, mirum dictu, innocentius iam eſt quodcunq; & ignobilius. Hæc tamen facere conſtantiſſime uidentur ſententiæ uictoriam, quorum mentionem fecimus, ſi quis hoc quoq; diſcrimen exigat. Falernum nec in nouitate, nec in nimia uetuſtate corpori ſalubre eſt. Media eius ætas à quintodecimo anno incipit. Hoc non rigido potu ſtomacho utile, non item in calido. Et in diutina tuſſi ſorbetur merum utiliter à ieiunis: Item in quartanis. Nullo aquæ uenæ excitantur. Aluũ ſiſtit, corpus alit. Creditum eſt obſcuritatem uiſus facere: nec prodeſſe neruis, aut ueſicæ. Albana neruis utiliora. Stomacho minus quæ ſunt dulcia, auſtera uel falerno utiliora. Concoctionem minus adiuuant, ſtomachum modice implent. At ſurrentina nullo modo, nec caput tentãt, ſtomachi & inteſtinorum rheumatiſmos cohibent. Cæcuba iam non gignuntur. At quæ ſuperſunt Setina, cibos concoqui cogunt. Virium plus Surrentino, auſteritatis Albano, uehementiæ minus Falerno. Ab his Statana non longo interuallo abfuerint. Aluo citæ Signinum maxime conducere indubitatum eſt. Reliqua in commune dicentur. Vino aluntur uires, ſanguis colosq́ue hominum. Hoc quoque diſtat orbis medius, & mitior plaga à circumiectis: quantum illis feritas facit roboris, tantum nobis hic ſuccus. Lactis potus oſſa alit, frugũ neruos, aquæ carnes. Ideo minus ruboris eſt in corporibus illis, & minus roboris, contraq́ue labores patientiæ. Vino modico nerui iuuantur, copioſiore læduntur, ſic & oculi. Stomachus recreatur, appetentia ciborum inuitatur, triſtitiæ cura hebetatur, urina & algor expellitur, ſomnus conciliatur. Præterea uomitionem ſiſtit, collectiones extra lanis humidis impoſitis mitigat. Aſclepiades utilitatem uini æquari uix deorum potentia poſſe pronunciauit. Vetus copioſiore aqua miſcetur, magisq́; urinam expellit: minus ſiti reſiſtit. Dulce minus inebriat, ſed ſtomacho innatat. Auſterum facilius concoquitur. Leuiſſimum eſt, quod celerrime inueteratur. Minus infeſtat neruos, quod uetuſtate dulceſcit. Stomacho minus utile eſt pingue, ni-

grum, ſed corpora magis alit. Tenue & auſterum minus alit, magis ſtomachum nutrit. Celerius per urinã tranſit, tantoq; magis capita tentat: hoc & in omni alio ſucco ſemel dictum ſit. Vinum ſi ſit fumo inueteratum, inſaluberrimum eſt. Mangones iſta in apothecis excogitauere. Iam & patresfamiliàs ætatem ademere his, quæ per ſe cariem traxere. Quo certe uocabulo ſatis conſilij dedere priſci, quoniam & in materijs cariẽ fumus erodit. At nos è diuerſo fumi amaritudine uetuſtatem indui perſuaſum habemus. Quæ ſunt admodũ exalbida, hæc uetuſtate ſalubria fiunt. Quo generoſius uinum eſt, hoc magis uetuſtate craſſeſcit, & in amaritudinem corpori minime utilem coit. Condire eo aliud minus annoſum, inſalubre eſt. Sua cuiq; uino ſaliua innocẽtiſſima, ſua cuiq; ætas gratiſſima, hoc eſt, media. Corpus augere uolentibus, aut mollire aluum, conducit inter cibos bibere. Contra minuentibus aluumq; cohibentibus, ſitire in edendo, poſtea parum bibere. Vinum ieiunos bibere nouitio inuento, inutiliſſimum eſt. Curas uigoremq; animi impedit, ad procinctum tendẽtibus: ſomno *uero ac ſecuritatibus iãdudum hoc fuit, quod Homerica illa Helena ante cibum miniſtrauit. Sic quoq; in prouerbium ceſſit, ſapientiam uino obumbrari. Vino debemus homines, quòd ſoli animalium non ſitientes bibimus. Aquæ potus interponere utiliſſimum. Itemq; iugi ſuperbibere ebrietati, quam quidẽ frigidæ potus extemplò diſcutit. Meracis potionibus per uiginti dies ante canis ortum totidemq; poſtea, ſuadet Heſiodus uti. Merum quidem remedio eſt contra cicutas, coriandrum, aconita, uiſcum, meconium, argẽtum uiuum, apes, ueſpas, crabrones, phalangia, ſerpentium ſcorpionumq; ictus, contraq; omnia quæ refrigerando nocent. Priuatim contra hæmorrhoidas, preſteras, fungos. Item contra inflationes roſionesq; præcordiorum, & quorum ſtomachus in uomitiones effunditur: & ſi uenter aut interanea rheumatiſmum, ſentiant. Dyſentericis, ſudatoribus, in longa tuſſi, in epiphoris, meracum. At uero cardiacis, in mamma læua merum in ſpongia imponi prodeſt. Ad omnia autem maxime album inueteraſcens. Vtiliter etiam fouetur uino calido uirilitas iumentis, quo etiam infuſo cornu laſſitudinem auferri aiunt. Simias quadrupedesq; quibus digiti ſunt negant creſcere aſſuetas meri potu. Nũc circa ægritudines ſermo de uinis erit. Saluberrimum liberaliter genitis, Campaniæ quodcunq; tenuiſſimum: uulgo uero, quod quenq; maxime iuuerit ualidum. Vtiliſſimũ omnibus ſacco uiribus fractis. Meminerimus ſuccum eſſe, qui feruendo uires à muſto ſibi fecerit. Miſceri plurima genera, omnib. inutile. Saluberrimũ, cui nihil in muſto additũ eſt: meliusq;, ſi nec uaſis pix affuit. Marmore enim & gypſo aut calce cõdita, quis nõ etiam ualidus expauerit? In primis igitur uinum marina aqua factum, inutile eſt ſtomacho, neruis, ueſicæ. Reſina condita, frigidis ſtomachis utilia exiſtimãtur. Non expedire uomitoribus, ſicut neq; muſtum, neque ſapa, neq; paſſum. Nouitium reſinatum nulli conducit,

*accommodatum ac fec.

Capitis dolorem & uertigines facit, ab hoc dicta crapula eſt. Tuſſientibus & in rheumatiſmo nominata proſunt. Item cœliacis & dyſentericis, mulierum menſibus. In hoc genere rubrum nigrúmue magis conſtringit, magisq; calfacit. Innocentius pice ſola conditum. Sed & picẽ meminiſſe debemus, non aliud eſſe quàm combuſtæ reſinæ fluxum. Hoc genus uini excalfacit, concoquit, purgat: pectori, uentri utile. Item uuluarum dolori, ſi ſine febre ſint, ueteri rheumatiſmo, exulcerationi, ruptis, conuulſis, uomicis, neruorum infirmitati, inflationibus, tuſſi, anhelationibus, luxatis, in ſuccida lana impoſitum. Ad omnia hæc utilius id quod ſponte natura ſua picem reſipit, picatumq́ue appellatur. Heluennaco quoq; tamen nimio caput tentari cõuenit. Quod ad febrium ualetudines attinet, certum eſt non dandum in febre, niſi ueteribus ægris, uinum, nec niſi declinante morbo. In acutis uero periculis, nullis niſi qui manifeſtas remiſſiones habeant, & has noctu potius. dimidia enim pars periculi eſt, noctu, hoc eſt ſpe ſomni, bibentibus. nec à partu abortuue, nec à libidine ægrotãtibus, nec in capitis doloribus, nec quorum acceſſiones cum frigore extremitatum fiant, nec in febri tuſſientibus, nec in tremore neruorumq; doloribus uel faucium, aut ſi uis morbi circa illa intelligatur, nec in duritia præcordiorum, uenarũ uehementia, neq; in opiſthotono, tetano, nec ſingultientibus, nec ſi cũ febre dyſpnœa ſit. Minime uero oculis rigentibus, & genis ſtantibus, aut defectis grauibusq;: nec quorũ conniuentium perlucebunt oculi, neu palpebris non coeuntibus, uel ſi dormientibus hoc idem eueniet: aut ſi cruore ſuffunduntur oculi, uel ſi lemæ in oculis erunt. Minime lingua fungoſa, nec graui, & ſubinde imperfecta loquẽtibus: nec ſi urina difficile reddetur, neq; expaueſcentibus repente, nec ſpaſticis, aut rurſus torpẽtibus, nec ſi per ſomnos genitura effundetur. Cardiacorum morbo unicam ſpem in uino eſſe, certũ eſt. Sed id dandum quidam non niſi in acceſſione cenſent, alij non niſi in remiſſione. Illi ut ſudorem coërceant: hi quia tutius putant, minuente ſe morbo: quam plurium ſententiam eſſe uideo. Dari utique non niſi in cibo debet, nec à ſomno, nec præcedente alio potu, hoc eſt, utiq; ſitienti, nec niſi in deſperatione ſumma, & uiro facilius quàm fœminæ, ſeni quàm iuueni, iuueni quàm puero, hyeme quàm æſtate, aſſuetis potius quàm expertibus. Modus dandi pro uehementia uini: item mixtura. Atq; uulgo ſatis putant unum uini cyathum duobus aquæ miſceri. Si diſſolutio ſit ſtomachi, dandum: & ſi cibus non deſcendat. Inter uini genera quæ fingi docuimus, nec fieri iam arbitror, & ſuperuacaneum eorum uſum, cum ipſis rebus ex quibus finguntur doceamus uti. Et aliàs modum exceſſerat medicorum in his oſtentatio, ueluti è napis uinum utile eſſe ab armorum equitandiue laſſitudine præcipientium, atque ut reliqua omittamus, etiam è iunipero. Et quis ſatius cenſeat, abſinthite uino utendum potius quàm abſinthio ipſo? In reliquis

omit

omittatur & palmeum, capiti noxium, uenerique tantum molliendo, & ſanguinem excreantibus non inutile. Dictum non poteſt uideri, quod bion appellamus, cum ſit in eo ſola pro arte feſtinatio. Prodeſt ſtomacho diſſoluto, aut cibos non perficienti, prægnantibus, defectis, paralyticis, tremulis, uertiginoſis, torminibus, iſchiadicis. In peſtilentia quoq; ac peregrinationibus, uim magnam auxiliandi habere dicitur. Vini etiam uitium tranſit in remedia. Aceto ſumma uis eſt in refrigerando, non tamen minor in diſcutiendo: ita fit, ut infuſum terræ ſpumet. Dictum eſt ſæpius, dicetúrq;, quoties cum alijs proſit. Per ſe hauſtum faſtidia diſcutit, ſingultus cohibet, ſternutamẽta olfactu. Vim in balineis æſtus arcet, ſi contineatur ore. Quin & cũ aqua bibitur. Multorum ſtomacho utiliter gargarizatur. Cum eadem conualeſcẽtium & à ſolis ardoribus. Oculis quoq; illo modo ſaluberrimum. Plurimum fotu medetur poſt uredines. Item lepris, furfuribus, ulceribus manantibus, canis morſibus, ſcorpionum ictibus, ſcolopendrarum, muris aranei: contráq; omnium aculeatorum uenena & pruritus. Item contra multipedæ morſum. Calidum in ſpongia appoſitum, adiecto ſulphuris ſextante ſextarijs tribus aceti, aut hyſſopi faſciculo, medetur ſedis uitijs. In ſanguinis fluxione poſt exciſos calculos, & omni alia, foris in ſpongia impoſitũ, intus potum cyathis binis quàm acerrimum. Conglobatum utiq; ſanguinem diſcutit. Cõtra lichenas & bibitur & imponitur. Siſtit aluos, & rheumatiſmos interaneorum infuſum. Item procidentia ſedis uuluæq;. Tuſsim ueterem inhibet, & gutturis rheumatiſmos, orthopnœam, dentium labefactionẽ. Veſicæ nocet, neruorumq; infirmitatibus. Neſciere medici quantum cõtra aſpidas polleret. Nuper ab aſpide calcata percuſſus utrem aceti ferens, quoties depoſuiſſet ſentiebat ictũ, aliàs illæſo ſimilis. Intellectum ibi remediũ eſt, potúq; ſuccurſum. Neq; altero os colluunt uenena exugentes. In totum domitrix uis hæc non ciborum modo eſt, uerum & rerum plurimarũ. Saxa rumpit infuſum, quæ non ruperit ignis antecedens. Cibos quidem & ſapores non alius magis ſuccus commendat aut excitat: in quo uſu mitigatur toſto pane aut uino, uel accenditur pipere ac laſere: utique ſale compeſcitur. Non eſt prætereundum in eo exemplum ingens. Siquidem M. Agrippa ſupremis ſuis annis conflictatus graui morbo pedum, cum dolorem eum perpeti nequiret, unius medicorum portentoſa ſcientia, ignorante diuo Auguſto, tanti putauit uſu pedum ſenſuq; omni carere, dummodo & dolore illo careret, demerſis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi.

De aceto ſcillino, & oxymelle, & ſapa, & fece uini, aceti, & ſapæ. CAP. II.

Acetum ſcillinum inueteratum magis probatur: prodeſt ſuper ea quæ diximus aceſcẽtibus cibis: guſtatum enim diſcutit pœnam eam. Et his qui ieiuni uomunt: callum enim faucium facit, ac ſtomachi: odorem oris tollit, gingiuas aſtringit, dentes firmat, colorem meliorem præſtat. Tarditatem quoq; aurium gargarizatione purgat, & tranſitum auditus aperit. Oculorum aciem obiter exacuit. Comitialibus, melancholicis, uertiginoſis, uuluarum ſtrangulationibus, percuſſis aut præcipitatis, & ob id ſanguine conglobato, neruis infirmis, renum uitijs perquam utile. Cauẽdũ exulceratis. Oxymeli antiqui (ut Diuches tradit) hoc modo temperabant: mellis minas decem, aceti ueteris heminas quinq;, ſalis marini pondo, thymbræ quadrantem, aquæ marinæ ſextarios quinq; pariter coquebãt, decies deferueſcente cortina, atq; ita diffundebant inueterabantq;. Suſtulit totũ id Aſclepiades, coarguitq;. Nam etiam in febribus dabant. Profuiſſe tamen fatentur contra ſerpentes quas ſepas uocant, & contra meconium, ac uiſcum, & anginas, calidum gargarizatũ, & auribus, & oris gutturiſq; deſiderijs, quæ nunc omnia oxalme contingunt: id ſale & aceto recente efficacius eſt. Vino cognata res ſapa eſt, muſto decocto donec tertia pars ſuperſit. Ex albo hoc melius. Vſus contra cantharidas, bupreſtin, pinorum erucas, quas pityocampas uocant, ſalamandras, & contra mordentia uenenata. Secundas partuſq; emortuos trahit cum bulbis potum. Fabianus autor eſt, uenenum eſſe ſi quis ieiunus à balineis id bibat. Conſequens horum eſt fex uini, ſui cuiuſq; generis. Ergo uini feci tanta uis eſt, ut deſcendentes in cupas enecet. Experimẽtũ demiſſa præbet lucerna, quandiu extinguatur periculum denuncians. Illota miſcetur medicamentis. Cum iridis uero pari põdere, eruptionibus pituitæ illinitur. Et ſicca uel madida contra phalangia, & teſtium mammarumq; inflammationes, uel in quacunq; parte corporis. Item cum hordeacea farina, & thuris polline in uino decocta crematur, & ſiccatur. Experimẽtum eſt legitime coctæ, ut refrigerata linguam tactu uideatur urere. Celerrime exanimatur loco non incluſo condita. Crematio ei multum uirium adijcit. Vtiliſsima eſt ad compeſcendas lichenas furfureſq; cum fico decocta. Sic & lepris & ulceribus manantibus imponitur. Fungorum naturæ contraria eſt pota, ſed magis cruda. Oculorum medicamentis cocta & lota miſcetur. Medetur illita & teſtibus & genitalibus. In uino autem aduerſus ſtrangurias bibitur. Cum expirauerit quoq;, lauandis corporibus & ueſtibus utilis, tuncq; uſum acaciæ habet. Fex aceti pro materia acrior ſit neceſſe eſt, multóque magis exulceret. Reſiſtit ſuppurationum incremẽtis, ſtomachũ, interanea, uentrẽ, illita adiuuat. Siſtit earũ partiũ rheumatiſmos, & mulierum menſes. Panos diſcutit nõdũ exulceratos, & anginas. Sacros ignes cũ cera. Mammas lactu ſui impatientes eadem extinguit. Vngues ſcabros aufert. E ſerpentibus contra ceraſtas ualidiſsima cũ polenta. Cum melanthio autem contra crocodili morſus, & canis. Et hæc cremata ampliat uires. Tunc addito lentiſcino oleo, illita una nocte ruffat capillũ. Eadẽ ex aqua in linteo appoſita, uuluas purgat. Sapæ fece ambuſta ſanantur, melius addita lanugine harundinis. Eadem fece decocta potaq;, tuſſes ueteres.

De anemona medicinæ. CAP. XXIII.

ANemonas coronarias tantum diximus, nunc reddemus & medicas. Sunt qui phenion uocent. Duo eius genera, Sylueſtris prima, altera incultis naſcens, utraque ſabuloſis. Huiusq́; plures ſpecies. Aut enim phœniceum florem habet, quæ & copioſiſsima eſt, aut purpureum, aut lacteũ. Harum trium folia apio ſimilia ſunt. Nec temere ſemipedem altitudine excedunt, cacumine aſparagi. Flos nunquàm ſe aperit niſi uento ſpirante, unde & nomen accepit. Sylueſtri amplitudo maior, latioribus folijs, flore phœniceo. Hanc, errore ducti, argemonem putant multi: alij rurſus papauer, quod rhœan appellauimus. Sed diſtinctio magna, quod utraq; hec poſtea floret. Nec aut ſuccum illorum anemonæ reddunt, aut calyces habent, nec niſi aſparagi cacumen. Proſunt anemonæ capitis doloribus & inflammationibus, uuluis mulierum, lacti quoq;. Et menſtrua cient cum ptiſana ſumptæ, aut uellere appoſitæ. Radix commãducata pituitam trahit, dẽtes ſanat, decocta oculorum epiphoras. Magi multum quidem ijs tribuêre, quamprimũ aſpiciatur eo anno tolli iubentes: dictóq; colligi eas tertianis & quartanis remedio. Poſtea alligari florem panno roſeo, & in umbra aſſeruari, ita cum opus ſit adalligari. Quæ ex his phœniceum florem habet, radice contrita, cuicunque animalium impoſita, ulcus facit ſepticaui. Et ideo expurgandis ulceribus adhibetur.

Ex œnanthe medicinæ. CAP. XXIIII.

OEnanthe herba naſcitur in petris, folio paſtinaca, radice magna, numeroſa. Caulis eius & folia cum melle ac uino nigro pota, facilitatem pariendi præſtant, ſecundasq́; purgant. Tuſsim è melle tollunt: urinam cient. Radix & ueſicæ uitijs medetur.

De heliochryſo medicinæ. CAP. XXV.

HEliochryſum, quod alij chryſanthemon uocãt, ramulos habet candidos, folia ſubalbida, abrotono ſimilia: ad ſolis repercuſsũ, aureæ lucis in orbem ueluti corymbis dependentibus, qui nunquàm marceſcunt. Qua de cauſa deos coronant illo, quòd diligentiſsime ſeruauit Ptolemæus rex Aegypti. Naſcitur in frutectis. Ciet urinas è uino pota, & menſes. Duritias & inflammationes diſcutit. Ambuſtis cum melle imponitur. Contra ſerpentium ictus & lumborum uitia bibitur. Sanguinem concretum uentris aut ueſicæ abſumit cum mulſo. Folia eius trium obolorum pondere ſiſtunt profluuia mulierum in uino albo. Veſtes tuetur odore non inelegãti.

Ex hyacintho medicinæ, & lychnide. CAP. XXVI.

HYacinthus in Gallia eximie prouenit. Hoc ibi pro cocco hyſginum tingitur. Radix eſt bulbacea, mangonicis uenalitijs pulchre nota: quæ è uino dulci illita, pubertatem coercet, & nõ patitur erũpere. Torminibus & araneorũ morſibus reſiſtit. Vrinam impellit. Cõtra ſerpentes & ſcorpiones, morbiũq; regium, ſemen eius cũ abrotono datur. Lychnus quoque flammea illa aduerſus ſerpentes, ſcorpiones, crabrones, ſimiliaq; bibitur è uino, ſemine trito. Sylueſtris eadem ſtomacho inutilis. Aluum ſoluit. Ad detrahendam bilem efficaciſsima duabus drachmis. Scorpionibus adeo contraria, ut omnino uiſa ea torpeſcant. Radicem eius Aſiani boliten uocant: qua alligata oculo, albugines tolli dicuntur.

Ex uincaperuinca medicinæ, ruſco, bati, & acino. CAP. XXVII.

ET uincaperuinca, ſiue chamædaphne, arida tuſa hydropicis datur in aqua, cochleari menſura, celerrimeq́; reddũt aquam. Eadem decocta in cinere, ſparſa uino, tumores ſiccat. Auribus ſucco medetur. Aluinis impoſita multũ prodeſſe dicitur. Ruſci radix decocta, bibitur alternis diebus in calculorũ ualetudine, & tortuoſiore urina uel cruenta. Radicem pridie erui oportet, poſtero mane decoqui. ex ea ſextarium uini cyathis duobus miſceri. Sunt qui & crudã radicem tritam ex aqua bibant: & in totũ ad uirilia, cauliculis eius in uino & aceto tritis, nihil utilius putãt. Batis quoque aluum mollit. Illinitur podagricis toſta & contuſa. Acinon & coronarum cauſa & ciborum Aegyptij ſerũt. Eademq́; erat quæ ocymum, niſi hirſutior ramis ac folijs eſſet, & admodum odorata. Ciet menſes & urinas.

Ex colocaſia medicinæ. CAP. XXVIII.

COlocaſia Glaucias acria corporis leuiri putauit, & ſtomachum iuuari.

Ex anthallio medicinæ. CAP. XXIX.

ANthalij, quod Aegyptij edunt, nullũ alium reperi uſum. Eſt & herba anthyllon, quam alij anticellion uocant, duorum generum, folijs & ramis lẽticulæ ſimilis, palmi altitudine, ſabuloſis apricis naſcens, ſubſalſa guſtanti. Altera chamæpityi ſimilis, breuior & hirſutior, purpurei floris, odore grauis, in ſaxoſis naſcens. Prior uuluis aptiſsima, & ex roſaceo ac lacte impoſita & uulneribus. Bibitur in ſtranguria renumq́; doloribus, tribus drachmis. Altera bibitur in duritia uuluarũ, & in torminibus, & in comitiali morbo, cũ melle & aceto, quatuor drachmis.

De parthenio medicinæ. CAP. XXX.

PArthenium, alij leucanthen, alij tamnacum uocant. Celſus apud nos, perdicium & muralium. Naſcitur in hortorũ ſepibus, flore albo, odore mali, ſapore amaro. Ad inſidendum decocta in duritia uuluarum, & inflãmationibus. Siccatum cum melle, & aceto impoſitum, bilem trahit atram. Ob hoc contra uertigines utilis, & calculoſis. Illinitur et ſacro igni: item ſtrumis, cum axungia inueterata. Magi contra tertianas ſiniſtra manu euelli eam iubent, dicíq; cuius cauſa uellatur, nec reſpicere. Dein eius folium ægri linguæ ſubijcere, ut mox in cyatho aquæ deuoretur.

De ſtrychno medicinæ. CAP. XXXI.

STrychno, quam quidam trychnon ſcripſere, utinam nec coronarij in Aegypto uterentur, quos inuitat ederæ florum ſimilitudo, in duobus eius generibus.

ribus. Quorum alterũ, cui acini coccinei, granoſi folliculi, halicacabum uocant, & alij callion. Noſtri autem ueſicariam, quoniã ueſicæ & calculis proſit. Frutex eſt ſurculoſus uerius quàm herba, folliculis magnis latisq́; & turbinatis, grandi intus acino, qui matureſcit Nouembri mẽſe. Tertio folia ſunt ocymi, minime diligenter demonſtranda, remedia nõ uenena tractanti: quippe inſaniã facit paruo quoq; ſucco. Quanquam & Græci autores in iocum uertere. Drachmæ enim pondere luſum pudoris gigni dixerunt, ſpecies uanas imagineſq́; conſpicuas obuerſari demonſtrantes. Duplicatum hunc modum, legitimã inſaniam facere. Quicquid uero adijciatur ponderi, repræſentari mortem. Hoc eſt uenenum, quod innocentiſſimi autores ſimpliciter dorycnion appellauere, ab eo, quòd cuſpides in prælijs tingerentur illo paſſim naſcente. Qui parcius ſpectauerant, manicon cognominauere: qui nequiter occultabant, erythron, aut neurida: ut nonnulli, periſſon: ne cauendi quidẽ cauſa curioſius dicendum. Quin & alterũ genus, quod halicacabõ uocant, ſoporiferum eſt, atq; etiã opio uelocius ad mortem: ab alijs morion, ab alijs moly appellatum. Laudatum uero à Diocle & Euenore, à Timariſto quidem etiã carmine, mira obliuione innocentiæ: quippe præſentaneum remedium ad dentium mobiles firmãdos, ſi colluerentur: halicacabo uni exceptionẽ addidere, ne diutius id fieret. Delirationem enim gigni eo. Nec demõſtranda remedia, quorũ medicina maioris mali periculum afferat. Cõmendatur & in cibis tertiũ genus, licet præferatur hortenſis ſaporibus. Et nihil eſſe corporis malorum, cui non ſalutare ſit ſtrychnos, Xenocrates prædicat. Non tamen auxilia eorum tanti ſunt, ut uel profutura de ijs cõmemorare fas putẽ, præſertim tanta copia innoxiorum medicaminũ. Halicacabi radicẽ bibunt qui ſunt uaticinandi callẽtes, quod furere ad confirmandas ſuperſtitiones aſpici ſe uolũt. Remedio eſt (id enim libẽtius retulerim) aqua copioſa mulſa calida potui data. Nec illud præteribo, aſpidum naturæ halicacabum in tãtum aduerſam, ut radice eius propius admota ſoporetur illa ſopore enecans uis earũ. Ergo trita ex oleo percuſſis auxiliatur.

De corchoro & cnico. CAP. XXXII.

CORchorum Alexandrini cibi herba eſt, conuolutis folijs ad ſimilitudinem mori, præcordijs (ut ferunt) utilis, alopecijſq́; & lentigini. Boum quoque ſcabiem celerrime ſanari ea inuenio, apud Nicandrum quidem & ſerpentium morſus, antequam floreat. Nec de cnico ſiue atractylide uerboſius dici par eſſet, Aegypti herba, ni magnum contra uenenata animalia præberet auxilium. Item aduerſus fungos. Conſtat à ſcorpione percuſſos, quandiu teneant eam herbam, non ſentire cruciatum.

De perſoluta. CAP. XXXIII.

ET perſolutã Aegyptus in hortis ſerit, coronarũ gratia. Duo genera eius, fœmina ac mas. Vtraq; ſubdita uenerem inhiberi, uirorum maxime, tradunt.

De menſuris & ponderibus. CAP. XXXIIII.

ET quoniam in menſuris quoque ac ponderibus crebro Græcis nominibus utendum eſt, interpretationem eorum ſemel in hoc loco ponemus. Drachma Attica (ferè enim Attica obſeruatione medici utuntur) denarij argentei habet pondus. Eademq́; ſex obolos pondere efficit. Obolus x. chalcos. Cyathus pẽdes per ſe drachmas x. Cum acetabuli menſura dicitur, ſignificat heminæ quartam partem, id eſt, drachmas xv. Mna quam noſtri minam uocant, pendet drachmas Atticas centum.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXII.

*

PROOEMIVM.

COMPLESSE poterant miraculum ſui natura atq; tellus, reputantium uel prioris tantũ uoluminis dotes, totq́; genera herbarum, utilitatibus hominũ, aut uoluptatibus genita. Sed quanto plura reſtant, quantoq́; mirabiliora inuẽtu? Illa enim maiore parte cibi aut odoris decoriſue commendatio ad numeroſa experimenta duxit. Reliquarum potentia approbat, nihil à rerum natura ſine aliqua occultiore cauſa gigni.

De gentibus, herbis formæ gratia utentibus. CAP. I.

EQuidem & formæ gratia ritusq́ue perpetui, in corporibus ſuis aliquas exterarum gentium uti herbis quibuſdam, aduerto animum. Illinũt certe alijs aliæ faciem in populis Barbarorum fœminæ, maresque etiam apud Dacos & Sarmatas corpora ſua inſcribunt. Simile plantagini glaſtum in Gallia uocatur: quo Britannorum coniuges nuruſq́; toto corpore oblitæ, quibuſdam in ſacris & nudæ incedunt, Aethiopum colorem imitantes.

Quòd herbis ueſtes inficiantur. CAP. II.

IAm uero infici ueſtes ſcimus admirabili fuco. Atque ut ſileamus, Galatiæ, Africæ, Luſitaniæ granis, coccum Imperatorijs dicatũ paludamentis, tranſalpina Gallia herbis tyriũ atq; conchyliũ tingit, omneſq́; alios colores. Nec quærit in profundis murices, ſeſeq́ue obijciẽdo eſcam, dum præripit beluis marinis, intacta etiam ancoris ſcrutatur uada, ut inueniat per quod facilius matronæ adultero placeat, corruptor inſidietur nuptæ. Stans & in ſicco carpit, quod frugi mũdos exſculpat. His alioqui fulgentibus inſtrui poterat luxuria, certe innocentius. Nunc propoſitũ iſta conſectari non eſt, nec cõmittemus, ut ſubijciendo utiliora, luxuriam utilitate circũſcribamus, dicturi & aliàs herbis tingi lapides parieteſq́; pingi. Nec tingendi tamen rationem omiſiſſemus, ſi unquam ea liberaliũ artium

fuiſſet. Interim fortius augetur autoritas: quæ quanta debeatur etiam ſurdis, hoc eſt ignobilibus, herbis perhibebitur. Siquidem autores imperij Ro. conditoresq́; immenſum quiddam & hinc ſumpſere, quoniam non aliunde ſagmina in remedijs publicis fuere, & in ſacris legationibusque uerbenæ. Certe utroque nomine idem ſignificatur, hoc eſt, gramen ex arce cum ſua terra euulſum: ac ſemper & legati cum ad hoſtes clarigatumq́; mitterentur, id eſt, res raptas clare repetitum, unus utique Verbenarius uocabatur.

De corona graminea. CAP. III.

Corona quidem nulla fuit graminea nobilior, in maieſtate populi terrarum principis, præmijsq́; gloria. Gemmatæ & aureæ, uallares, murales, roſtratæ, ciuicæ, triumphales, poſt hanc fuere suntque cunctæ magno interuallo, magnaq́; differentia. Cæteras omnes ſinguli, & duces ipſi, imperatoresq́; militibus, aut aliquando collegis dedere.

De raritate eius. CAP. IIII.

Decreuit in triumphis ſenatus, cura belli ſolutus, & populus ocioſus: graminea nunquam niſi in deſperatione ſuprema contigit, nulli niſi ab uniuerſo exercitu ſeruato decreta. Cæteras imperatores dedere, hanc ſolam miles imperatori. Eadē uocatur obſidionalis, liberatis obſidione abominandoq́; exitio totis caſtris. Quòd ſi ciuica honos uno aliquo ac uel humillimo ciue ſeruato, præclarus ſacerque habetur, quid tādem exiſtimari debet, unius uirtute ſeruatus uniuerſus exercitus? Dabatur hæc uiridi è gramine, decerpto inde ubi obſeſſos ſeruaſſet aliquis. Nāq; ſummum apud antiquos ſignū uictoriæ erat, herbam porrigere uictos, hoc eſt, terra & altrice ipſa humo, & humatione etiam cedere: quem morem etiam nunc durare apud Germanos ſcio.

Qui ſoli corona ea donati. CAP. V.

Donatus eſt ea L. Siccius Dentatus ſemel, cum ciuitas quatuordecim meruiſſet, depugnaſſetq́; cxx. prælijs ſemper uictor. Tanto rarius eſt ſeruatorem unum à ſeruatis donari. Quidam imperatores & ſæpius donati ſunt, ueluti P. Decius Mus, Tribunus militum ab exercitu, altera ab his, qui in præſidio obſeſſi fuerant, quanta eſſet eius honoris autoritas, confeſſus religione: ſiquidem donatus bouē album Marti immolauit, & c. fuluos, qui ei uirtutis cauſa dati fuerant ſimul ab obſeſſis. Hic Decius poſtea ſe conſul, Imperioſo collega, pro uictoria deuouit. Data eſt & à ſenatu populoq́; Romano, qua claritate nihil equidem in rebus humanis ſublimius duco, Fabio illi, qui rem omnem Romanam reſtituit non pugnando. Nec data cum magiſtrum equitum & exercitum eius ſeruaſſet: tunc ſatius fuit nomine nouo coronari, appellatum patrem ab his quos ſeruauerat: ſed quo dictum eſt conſenſu honoratus eſt, Annibale ex Italia pulſo. Quæ corona adhuc ſola ipſius imperij manibus impoſita eſt, & quod peculiare ei eſt, ſola à tota Italia data.

Qui ſolus centurio coronatus. CAP. VI.

Præter hos contigit eius coronæ honos M. Calphurnio Flammæ, Tribuno militum in Sicilia: Centurioni uero uni ad hoc tempus Cn. Petreio Atinati, Cimbrico bello. Primum pilum is capeſſens ſub Catulo, excluſam ab hoc legionē ſuā hortatus, Tribunum ſuum dubitantem per caſtra hoſtium erumpere interfecit, legionemq́ue eduxit. Inuenio apud autores, eundem præter hunc honorem, aſtantibus Mario & Catulo COSS. prætextatum immolaſſe ad tibicinem foculo poſito. Scripſit & Sylla dictator, ab exercitu ſe quoq; donatū apud Nolam, legatum bello Marſico. Idq́; etiā in uilla ſua Tuſculana, quæ fuit poſtea Ciceronis, pinxit. Quod ſi uerum eſt, hoc execrabiliorem eum dixerim, quandoquidem eam capiti ſuo proſcriptione ipſe detraxit, tanto paucioribus ciuium ſeruatis, quàm poſtea occiſis. Addat etiānum huic gloriæ ſuperbum cognomen Felicem, ipſe tamen obſeſſis in toto orbe proſcriptis, hac corona Sertorio ceſſit. Aemylianum quoq; Scipionē Varro autor eſt donatum obſidionali in Africa, Manlio COS. tribus cohortibus ſeruatis, totidemq́; ad ſeruandas eas eductis: quod & ſtatuæ eius in foro ſuo diuus Auguſtus adſcripſit. Ipſum Auguſtum cum M. Cicerone filio conſulem idibus Septembribus ſenatus obſidionali donauit. Adeo ciuica non ſatis uidebatur. Nec præterea quenquam hac inuenimus donatum. Nullæ ergo herbæ fuere certa in hoc honore: ſed quæcunq; fuerant in periculi ſede, quamuis ignobiles ignotæq́;, honorem nobilem faciebant: quod latere apud nos minus quidē miror, cernens negligi ea quoq;, quæ ad ualetudinem cōſeruandam, cruciatusq́ue corporis propulſandos, & mortem arcendam pertinent. Sed quis non mores iure caſtiget? Addidere uiuendi pretio delitiæ, luxusq́;. Nunquàm fuit cupido uitæ maior, nec minor cura. Aliorum hanc operæ credimus, ac ne mandato quidem noſtro alios id agere, medicisq́ue prouiſum eſſe. Proh, bonis ipſi fruimur uoluptatis, & (quo nihil equidem probroſius duco) uiuimus aliena fiducia. Imò uero pleruq; ultro etiam irriſui ſumus iſta commentantes, atq; friuoli operis arguimur. Magna quanquā immenſi laboris ſolatia, ſperni cum rerum natura, quam certe non defuiſſe nobis docebimus, & inuiſis quoq; herbis inſeruiſſe remedia, quippe cū medicinas dederit etiam aculeatis. Hæc enim proxime reſtant ex his, quas priori libro nominauimus, in quibus ipſis prouidentiam naturæ ſatis admirari amplectiq́ue non eſt. Dederat quas diximus molles, cibisq́ue gratas. Pinxerat remedia in floribus, uiſuq́ue ipſo animos inuitauerat, etiam delicijs auxilia permiſcens. Inde excogitauit aliquas aſpectu hiſpidas, tactu truces, ut tantumnon uocem ipſius fingentis illas, rationemq́ue reddentis exaudire uideamur, ne ſe depaſcat auida quadrupes, ne procaces manus rapiant, ne neglecta ueſtigia obterant, ne inſidens ales infringat: his muniendo aculeis telisq́ue armando, remedijs ut tuta ac

ſalua

ſalua ſint. Ita hoc quoque quod in ijs odimus, hominum cauſa excogitatum eſt.

Medicinæ ex reliquis ornamentis, & erynge. CAP. VII.

ET *clara in primis aculeatarum erynge eſt, ſiue eryngion, contra ſerpentes & uenenata omnia naſcens. Aduerſus ictus morſusq́; radix eius bibitur drachmæ pōdere in uino: aut ſi plerunq; tales iniurias comitatur & febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter efficax contra cherſydros ac ranas. Omnibus uero contra toxica & aconita efficaciorem Heraclides medicus, in iure anſeris decoctam, arbitratur. Apollodorus aduerſus toxica cum rana decoquit, cæteri in aqua. Ipſa dura, fruticoſa, ſpinoſis folijs, caule geniculato, cubitali & maiore aliquando, alia albicans, alia nigra, radice odorata, & ſatiua quidem eſt. Sed ſponte naſcitur in aſperis & ſaxoſis, & in litoribus maris, durior, nigriorq́; folio apij.*

De herba quā centū capita uocant. CAP. VIII.

EX *his candidam noſtri centum capita uocant. Omnes eiuſdem effectus, caule & radice in cibos Græcorum receptis utroq; modo, ſiue coquere libeat, ſiue cruda ueſci. Portentoſum eſt quod de ea traditur: Radicē eius alterutrius ſexus ſimilitudinē referre, raram inuentu, ſed ſi uiris cōtigerit mas, amabiles fieri. Ob hoc & Phaonē Lesbium dilectū à Sappho. Multa circa hoc nō magorū ſolum uanitates, ſed etiā Pythagoricorū. Sed in medico uſu præter ſuprà dicta auxiliatur inflationibus, torminibus, cordis uitijs, ſtomacho, iocineri, præcordijs in aqua mulſa, lieni in poſca. Itē ex mulſa renibus, ſtranguriæ, opiſthotonicis, ſpaſmis, lumbis, hydropicis, comitialibus, mulierū menſibus, ſiue ſubſidant, ſiue abundent, uuluarumq́ue omnibus uitijs. Extrahit infixa corpori cum melle. Strumas, parotidas, panos, recedentes ab oſſibus carnes ſanat cum axungia ſalſa, & cerato: item fracturas. Crapulam præſumpta arcet, aluum ſiſtit. Aliqui è noſtris ſub ſolſtitio colligi eam iuſſere. Ex aqua cœleſti imponi omnibus ceruicis uitijs. Oculorum quoq; albugines ſanare adalligatam tradiderunt.*

De acano & glycyrrhiza. CAP. IX.

SVnt *qui & acanon eryngio aſcribant, ſpinoſam breuemq́; ac latam herbam, ſpinisq́; latioribus. Hanc impoſitam, ſanguinem mire ſiſtere. Alij eryngen falſo eandem putauerunt eſſe & glycyrrhizam, quare ſubiungi eā protinus refert. Et ipſa ſine dubio inter aculeatas eſt, folijs echinatis, pinguibus, tactuq́; gummoſis, fruticoſa, binum cubitorum altitudine, flore hyacinthi, fructu pilularum platani magnitudinis. Præſtantiſſima in Cilicia, Ponto ſecunda, radice dulci, & hac tantū in uſu. Capitur ea uergiliarum occaſu, longa ceu uiti, coloris buxei. Meliorq́; nigra, quæq́; lenta, quàm quæ fragilis. Vſus in ſubditu decocta ad tertias, cætero ad mellis craſſitudinem, aliquando & tuſæ, quo genere & uulneribus imponitur & faucium uitijs omnibus. Itē uoci utiliſſimo ſucco, ſic ut ſpiſſatus eſt linguæ ſubdito. Item thoraci, iocineri. Hac diximus ſitim famemq́; ſedari. Ob id quidam adipſon appellauere eam, & hydropicis dedere ne ſitirent. Ideo & commanducata ſtomatice eſt, & ulceribus oris inſperſa ſæpe, & pterygijs. Sanat & ueſicæ ſcabiē, renum dolores, condylomata, ulcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarū pondere, & pipere, hemina aquæ. Commāducata ſanguinem ex uulnere ſiſtit. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt.*

De tribulo & generibus eius, & medicinis. CAP. X.

TRibuli *unum genus in hortis naſcitur, alterum in fluminibus tantum. Succus ex his colligitur ad oculorū medicinas. Eſt enim refrigerantis naturæ, & ideo utilis contra inflammationes collectionesq́;. Vlcera per ſe erumpentia, & præcipue in ore, cū melle ſanat: Item tonſillas. Potus calculos frangit. Thraces, qui ad Strymona habitant, folijs tribuli equos ſaginant: ipſi nucleo uiuunt, panem faciētes prædulcem, & qui contrahat uentrem. Radix caſte pureq́ue collecta, diſcutit ſtrumas. Semen adalligatum, uaricum dolores ſedat: tritum uero & in aquā ſparſum, pulices necat.*

De ſtœbe, & medicinis eius. CAP. XI.

STœbe, *quam aliqui phleon uocant, decocta in uino, præcipue auribus purulentis medetur: Item oculis ictu cruentatis: Hæmorrhagiæ quoque & dyſenteriæ infuſa.*

De hippophye, & hippope, & medicinis earum. CAP. XII.

HIppophyes *in ſabuloſis maritimisq́; naſcitur, ſpinis albis. Edera modo racemoſa eſt, cādidis, & ex parte rubentibus acinis. Radix ſucco madet, qui aut per ſe conditur, aut paſtillis farinæ. Hæc bilem detrahit obolo ponderis, ſaluberrime cum mulſo. Eſt altera hippope, ſine caule, ſine flore, folijs tantum minutis. Huius quoq; ſuccus hydropicis mire prodeſt. Debent accommodata eſſe equorum naturæ, neque ex alia cauſa nomen accepiſſe. Quippe quædam animaliū remedijs naſcuntur, locupleti diuinitate ad gerenda præſidia: ut non ſit mirari ſatis ingenium eius, diſponentis auxilia in genera, in cauſas, in tempora, ut alijs proſit, atque alijs horis, dieſq́; nullus propè ſine præſidijs reperiatur.*

De urtica & medicinis eius. CAP. XIII.

VRtica *quid eſſe inuiſius poteſt? At illa præter oleum, quod in Aegypto ex ea fieri diximus, uel plurimis ſcatet remedijs. Semē eius cicutæ contrarium eſſe Nicander affirmat. Item fungis & argento uiuo. Apollodorus & ſalamandris cum iure decocta teſtudinis. Item aduerſari hyoſcyamo, & ſerpētibus, & ſcorpionibus. Quin illa ipſa amaritudo mordax, uuas in ore, procidenteſq́ue uuluas, & infantium ſedes, tactu reſilire cogit: Lethargicos expergiſci tactis cruribus, magisq́; frōte. Eadem canis morſibus addito*

ſale medetur. Sanguinem trisa naribus indita ſiſtit, & magis radice. Carcinomata & ſordida ulcera, ſale admixso: isem luxasa ſanat, & panos, parotidas, carnesq; ab oſſibus recedenses. Semen potum cum ſapa, uuluas ſtrangulanses aperit, & profluuia nariũ ſiſtit impoſitum. Vomitiones in aqua mulſa ſumptũ à cœna faciles præſtat, duobus obolis. Vno autẽ, in uino poto laſſitudines recreat. Vuluæ uitijs toſtũ, acetabuli menſura: potũ in ſapa reſiſtit ſtomachi inflationibus. Orthopnoicis prodeſt cũ melle, & thoracem purgat eodẽ ecligmate. Et lateri medetur cũ ſemine lini: Addunt hyſſopũ & piperis aliquid. Illinitur lieni. Difficilem uentrẽ toſtum cibo emollit. Hippocrates uuluam purgari poso eo pronũciat. Dolore leuari toſto acetabuli menſura dulci poto, & impoſiso cũ ſucco maluæ. Inteſtinorum animalia pelli cũ hydromelite & ſale. Defluuia capitis, ſemine illito cohoneſtari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo uſtere, aut folia cũ urſino adipe trita imponunt. Ad eadẽ radix tuſa cũ aceto non minus utilis. Isem lieni. Et cocta in uino diſcutit panos, cũ axungia uetere ſalſa. Eadem pſilothrum eſt ſicca. Condidit laudes eius Phanias phyſicus, utiliſſimã cibis coctã conditámue profeſſus arteriæ, tuſſi, uentris diſtillationi, ſtomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cũ oleo ſudorem, coctã cũ conchulis ciere aluum, cũ ptiſana pectus purgare, mulierumq; menſes: cum ſale ulcera quæ ſerpunt cohibere. Succus quoq; in uſu eſt. Expreſſus illisusq; fronti, ſanguinem nariũ ſiſtit: potus urinam ciet, calculos rumpit, uuam gargarizatus reprimit. Semen colligi meſſibus oportet: Alexandrinum maxime landasur. ad omnia hæc & mitiores quidem teneræq; efficaces, ſed præcipue ſylueſtris illa, & amplius lepras è facie tollit, in uino pota. Si quadrupes fœtum non admistat, urticæ naturam fricandam monſtrant.

De lamio, & medicinis eius. CAP. XIIII.

EA quoq; num, quam lamium inter genera earũ appellauimus, mitiſſima, & folijs non mordentibus, medetur cum mica ſalis cõtuſis incuſſisq;, iuuſtis & ſtrumis, tumoribus, podagris, uulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus ſacris medetur. Quidã è noſtris tempore diſcreuere genera. Autumnalis urticæ radice alligata in tertianis, ita ut agri nuncupentur cũ eruitur ea radix, & dicatur quæ, & cui, & quorũ filio eximatur, liberari morbo tradiderunt. Hoc idem cõtra quartanas pollere. Idem urticæ radice addito ſale, infixa corpori extrahi. Folijs cum axungia ſtrumas diſcuti: uel ſi ſuppurauerint, erodi compleriqúe.

De ſcorpione, generibúsque, ac medicinis eius. CAP. XV.

EX argumẽto nomẽ accepit ſcorpius herba. Semẽ enim habet ad ſimilitudinẽ caudæ ſcorpionis, folia pauca. Valet & aduerſus animal nominis ſui. Eſt & alia eiuſdẽ nominis effectusq; ſine folijs, aſparagi caule, in cacumine aculeum habens, & inde nomen.

De leucacantha, & medicinis eius. CAP XVI.

LEucacantham alij phyllon, alij iſchiada, alij polygonaton appellant, radice cyperi, quæ cõmanducata dentium dolorem ſedat. Item laterum & lumborũ ut Hiceſius tradit, ſemine poto drachmis octo, aut ſucco. Eademq; ruptis conuulſis medetur.

De helxine, perdicio, parthenio, ſiderite, & medicinis eius. CAP. XVII.

HElxinen aliqui perdicium uocant, quoniã perdices ea præcipue ueſcantur. Alij ſideritin, nõnulli partheniũ. Folia habet mixta ſimilitudinis plantagini & marrubio, cauliculos denſos, leuiter rubentes, ſemina in capitibus lappaceis adhærẽtia ueſtibus, unde & helxinen dictã uolunt. Sed nos qualis uera eſſet helxine, diximus priori libro. Hæc autem inficit lanas, ſanat ignes ſacros & tumores, collectionesque omnes, & aduſta. Panos ſuccus eius cũ pſimmythio. Ignes ſacros, tumores, collectionesq;, & guttura incipientia turgeſcere. Item ueterem tuſſim cyatho hauſto, & omnia in humido: ſicut tonſillas & uarices cũ roſaceo. Imponitur & podagris cum caprino ſeuo ceraq; Cypria. Perdicium ſiue parthenium (nam ſiderites alia eſt) à noſtris herba urceolaris uocatur, ab alijs aſtericum, folio ſimilis ocymo, nigrior tantũ, naſcens in tegulis, parietinisq;. Medetur cum mica ſalis trita ijſdem omnibus quibus lamium, & eodẽ modo. Item uomicæ calefacto ſucco pota. Et contra ulcera, rupta, lapſusq; & præcipitia, aut uehiculorũ euerſiones ſingularis. Vernula charus Pericli Athenienſium principi, cum is in arce templum ædificaret, repſiſſesq; ſuper altitudinem faſtigij, & inde cecidiſſet, hac herba dicitur ſanatus, monſtrata Pericli ſomnio à Minerua. Quare parthenium uocari cœpta eſt, aſſignaturq; ei deæ. Hic eſt uernacula cuius effigies ex ære fuſa eſt, & nobilis ille Splanchnoptes.

De chamæleone, generibusq;, & medicinis eius. CAP. XVIII.

CHamæleonem aliqui ixiam uocant. Duo genera eius. Candidior aſperiora folia habet, ſerpit in terra echini modo ſpinas erigens, radice dulci, odore grauiſſimo. Quibuſdam in locis uiſcum gignit album ſub alis foliorum, maxime circa canis ortum, quo modo thura naſci dicuntur, unde & ixia appellatur. Hoc ut maſtiche utuntur mulieres. Quare & chamæleon uocetur, uarietate foliorum euenit. Mutat enim cum terra colores, hic niger, illic uiridis, alibi cyaneus, alibi croceus, atque alijs coloribus. Ex his candidus hydropicos ſanat ſucco radicis decocta. Bibitur drachma in paſſo. Pellit & interaneorum animalia acetabuli menſura ſucci eiuſdem in uino auſtero cum origani ſcopis. Facit ad difficultatem urinæ. Hic ſuccus occidit canes ſuesque in polenta. Addita aqua & oleo contrahit in ſe mures ac necat, niſi protinus aquam ſorbeant. Radicem eius aliqui conciſam ſeruari iubent funiculis pendentem, decoquuntq; in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatiſmos uocant.

uocant. Ex nigris aliqui marem dixere, cui flos purpureus eſſet, & fœminam cui uiolaceus. Vno naſcuntur caule cubitali, craſsitudine digitali. Radicibus earum lichenes curantur, cũ ſulphure & bitumine unà coctis. Cõmanducatis uero dentes mobiles, aut in aceto decoctis. Succo ſcabiem etiam quadrupedum ſanant. Et ricinos canum necant: Iuuencas quoque anguiæ modo. Quare à quibuſdam ulophonon uocatur, & cynozolon, propter grauitatem odoris. Ferunt & hac miſcum ulceribus utiliſsimum. Omnium autem generum earum radices ſcorpionibus aduerſantur.

De coronopo, & medicinis eius. CAP. XIX.

Coronopus oblonga herba eſt cum fiſſuris. Seritur interim, quoniam radix cœliacis præclare facit in cinere toſta.

De anchuſa, & pſeudanchuſa, & medicinis earum. CAP. XX.

Et anchuſa radix in uſu eſt, digitali craſsitudine. Finditur papyri modo, manuſq; inficit ſanguineo colore: præparat lanas precioſis coloribus. Sanat ulcera in cerato, præcipue ſenũ, itẽ aduſta. Liquari nõ poteſt in aqua, oleo diſſoluitur: idq; ſyncerę experimentũ eſt. Datur & ad renum dolores drachma eius potui in uino. Aut ſi febris ſit, in decocto balani. Item iocinerũ uitijs, & lienis, & bile ſuffuſis. Lepris & lentigini illinitur ex aceto. Folia trita cũ melle & farina luxatis imponuntur. Et pota drachmis duabus in mulſo aluũ ſiſtũt. Pulices necare radix in aqua decocta traditur. Eſt & alia ſimilis pſeudãchuſa ob id appellata, à quibuſdã uero euchuſa, aut doris, & multis alijs nominibus, lanuginoſior & minus pinguis, tenuioribus folijs & languidioribus. Radix oleum non fundit, ſed rubentem ſuccum: & hoc ab anchuſa diſcernitur. Contra ſerpentes efficaciſsima potu foliorũ, uel ſeminis. Folia ictibus imponũtur. Virus ſerpentiũ fugat. Bibitur & propter ſpinam. Folium eius ſiniſtra decerpi iubent magi, & cuius cauſa ſumatur dici, tertianiſq; febribus alligari.

De onochilo, anthemi, loto, & lotometra, heliotropio, tricocco, & adianto ſiue callitricho. CAP. XXI.

Eſt & alia herba proprio nomine onochilon, quã aliqui anchuſam uocãt, alij arcebion, alij onochelim, aliqui rhexiã, multi enchuſam, paruo frutice, flore purpureo, aſperis folijs & ramis, radice meſsibus ſanguinea, cætero nigra, in ſabuloſis naſcens, efficax cõtra ſerpentes, maximeq; uiperas, & radice & folijs, æque cibo ac potu. Vires habet meſsibus. Folia trita odorẽ cucumeris reddunt. Datur in cyathis tribus uulua procidẽte. Pellit & tineas cũ hyſſopo. Et in dolore renum aut iocineris ex aqua mulſa, ſi febris ſit: ſin aliter, ex uino bibitur. Lẽtigini ac lepris radix illinitur. Habentes eã, à ſerpentibus feriri negantur. Eſt & alia huic ſimilis flore rubro, minor & ipſa ad eoſdem uſus. Traduntq; cõmanducata ea, ſi inſpuatur, mori ſerpentẽ. Anthemis magnis laudibus celebratur ab Aſclepiade. Aliqui leucanthemida uocant. Alij leucanthemũ, alij eranthemon, quoniam uere floreat. Alij chamæmelon, quoniã odorẽ mali habeat. Nõnulli melanthemõ uocant. Genera eius tria flore tantũ diſtant, palmũ nõ excedentia, paruiſq; floribus, ut rutæ candidis, aut melinis, aut purpureis. In macro ſolo, aut iuxta ſemitas colligitur uere, & in coronamenta reponitur. Eodem tẽpore & medici folia tuſa in paſtillos digerunt. Item florẽ & radicẽ. Dantur omnia mixta drachmæ unius pondere, cõtra ſerpentiũ omnium ictus. Pellit mortuos partus. Itẽ mẽſtrua in potu, & urinã, calculoſq;: Inflationes, iocinerũ uitia, bilẽ ſuffuſam, ægilopiã cõmanducata, ulcerũ eruptiones manantes ſanat. Ex omnibus his generibus ad calculos efficaciſsima eſt quæ florẽ purpureũ habet, cuius & foliorum & fruticis amplitudo maiuſcula eſt. Hãc proprie quidã eranthemon uocant. Loton qui arborẽ putant tantum eſſe, uel Homero autore coargui poſſunt. Is enim inter herbas ſubnaſcẽtes deorũ uoluptati, lotõ primã nominauit. Folia eius cũ melle, oculorũ cicatrices, argema, nubeculas diſcutiunt. Eſt & lotometra, quæ fit ex loto ſata, ex cuius ſemine ſimili milio, fiunt panes in Aegypto à paſtoribus, maxime aqua uel lacte ſubacto. Negatur quicquã illo pane ſalubrius eſſe, aut leuius, dũ caleat: refrigeratus difficilius concoquitur, fitq; ponderoſius. Conſtat, eos qui illo uiuant, nec dyſenteria nec teneſmo, neq; alijs morbis uentris infeſtari. Itaq; inter remedia eorum habetur. Heliotropij miraculũ ſæpius diximus, cũ ſole ſe circũagentis, etiã nubilo die: tantus ſideris amor eſt. Noctu uelut deſiderio cõtrahi cæruleũ florem. Genera eius duo, Tricoccum, & helioſcopium. Hoc altius (quanquã utrunq; ſemipedalem altitudinẽ non excedat) ab ima radice ramoſum. Semen in folliculo meſsibus colligitur. Naſcitur non niſi in pingui ſolo, cultoq; maxime: tricoccum ubiq;. Si decoquatur, inuenio cibis placere. Et in lacte iucundius aluum molliri. Et ſi decocti ſuccus bibatur, efficaciſsime exinaniri. Maioris ſuccus excipitur æſtate, hora ſexta, miſcetur cũ uino, ſic firmior. Capitis dolores ſedat roſaceo admixto. Verrucas cum ſale tollit ſuccus è folio: unde noſtri uerrucariã herbã appellauere, alijs cognominari effectibus digniorem. Nanq; & ſerpentibus & ſcorpionibus reſiſtit, ex uino aut aqua mulſa, ut Apollophanes & Apollodorus tradunt. Folia infantiũ diſtillationibus, quod ſiriaſin uocant, illita medentur. Item cõtractionibus, etiã ſi id comitialiter accidat. Decocto quoq; foueri eos ſaluberrimũ eſt. Potum id pellit tineas, & renum harenas. Si cuminũ adijciatur, calculos frangit. Decoqui cũ radice oportet, quæ cũ folijs & hircino ſeuo podagris illinitur. Alterum genus quod tricoccum appellauimus, & alio nomine ſcorpiuron uocatur, folijs nõ ſolum minoribus, ſed etiam in terram uergentibus. Semen ei eſt effigie ſcorpionis caudæ, quare ei nomen. Vis ad omnia uenenata & phalangia, & contra ſcorpiones præcipue illita. Non feriuntur habentes. Et ſi terram ſurculo heliotropij circumſcribas aliquis,

negant

negant ſcorpionem egredi. Impoſita uero herba, aut uda omnino reſperſum, protinus mori. Seminis grana quatuor pota, quartanis prodeſſe dicuntur, tria uero tertianis: uel ſi herba ipſa ter circũlata ſubijciatur capiti. Semẽ & uenerem ſtimulat. Cum melle panos diſcutit. Et uerrucas hoc utiq; heliotropium radicitus extrahit, & excreſcentia in ſedibus. Spina quoq; ac lumborum ſanguinẽ corruptum trahit, illitum ſemen & potum in iure gallinacei decoctum, aut cũ beta & lente. Cortex uero liuentibus colorẽ reddit. Magi heliotropium quartanis quater, in tertianis ter alligari iubent ab ipſo agro, precariq; eum, ſoluturum ſe nodos liberatum, & ita facere non exempta herba. Aliud adianto miraculum, æſtate uiret, bruma non marceſcit, aquas reſpuit, perfuſum merſumue ſicco ſimile eſt: tanta diſſociatio deprahenditur, unde & nomen à Græcis, alioquin frutici topiario. Quidã callitrichon uocãt, alij polytrichon, utrũq; ab effectu. Tingit enim capillũ: & ad hoc decoquitur in uino cũ ſemine apij, adiecto oleo copioſe, ut criſpum denſumq; faciat. Defluere autẽ prohibet. Duo eius genera, candidius, & nigrũ breuiusq;. Id quod maius eſt polytrichon, aliud trichomanes uocant. Vtriq; ramuli nigro colore nitent folijs filicis. ex quibus inferiora aſpera ac fuſca ſunt: omnia autẽ contrarijs pediculis denſa inter ſe ex aduerſo: radix nulla: umbroſas petras, parietũq; aſpergines, ac fontiũ maxime ſpecus ſequitur, & ſaxa manantia, quod miremur, cum aquas non ſentiat. Calculos è corpore mire pellit, frangitq;, utiq; nigrum. Qua de cauſa potius quàm quod in ſaxis naſceretur, à noſtris ſaxifragum appellatum crediderim. Bibitur è uino quantum terni decerpſere digiti. Vrinã cient. Serpentium & araneorum uenenis reſiſtunt. In uino decocti aluum ſiſtunt. Capitis dolores corona ex his ſedat. Contra ſcolopendræ morſus illinũtur, crebro auferendi ne pereant: hoc & in alopecijs. Strumas diſcutiunt, furfureſq; in facie, & capitis manantia ulcera. Decoctũ ex his prodeſt ſuſpirioſis, & iocineri, & lieni, & felle ſuffuſis, & hydropicis. Stranguriæ illinuntur, & renibus cum abſinthio. Secũdas cient & menſtrua. Sanguinem ſiſtunt ex aceto, aut rubi ſucco poti. Infantes quoque exulcerati perunguntur ex ijs cum roſaceo & uino prius. Foliũ in urina pueri impubis, tritum quidem cum aphronitro, & illitum uẽtri mulierum, ne rugoſus fiat, præſtare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis, pecoriq; eſſe utiliſsimos.

De pieride, theſio, aſphodelo, halimo, acantho, bupreſti, elaphoboſco, ſcandice, iaſione, & de caucalide, ſio, ſillybo, ſcolymo ſiue limonio, ſoncho, condrillo ſiue condrilli, & boletis. CAP. XXII.

P*Icris ab inſigni amaritudine cognominatur, ut diximus: rotundo folio. Tollit eximie uerrucas. Theſium quoque non diſsimili amaritudine eſt, ſed purgat aluum, in quem uſum teritur ex aqua. Aſphodelum de clariſsimis herbarum, quam heroion aliqui appellauerunt, Heſiodus & in ſyluis naſci dixit: Dionyſius, marem ac fœminam eſſe. Defectis corporibus & phthiſicis conſtat bulbos eius cum ptiſana decoctos aptiſsime dari: panemq; ex his cum farina ſubactis, ſaluberrimum eſſe. Nicander & contra ſerpentes ac ſcorpiones, uel caulem quem anthericon uocauimus, uel ſemen, uel bulbos dedit in uino tribus drachmis: ſubſtrauitq; ſomno cõtra hos metus. Datur & cõtra uenenata marina, & cõtra ſcolopendras terreſtres. Cochleæ mire in Campania caulem eũ perſequũtur, & ſugendo areſaciunt. Folia quoq; illinuntur uenenatorũ uulneribus ex uino. Bulbi neruis articuliſque cum polenta tuſi illinuntur. Prodeſt & conciſis ex aceto lichenas fricare. Item ulceribus putreſcentibus ex aqua imponere: mammarum quoq; & teſtium inflammationibus. Decocti in fece uini, oculorũ epiphoris ſuppoſito linteolo medentur. Ferè in quocunq; morbo decoctis magis medici utuntur. Item ad tibiarum tetra ulcera, rimaſq; corporũ quacunq; in parte farina areſactorũ. Autumno autem colliguntur, cũ plurimum ualent. Succus quoq; ex tuſis expreſſus aut decoctis, utilis fit corporis dolori cũ melle: idẽ odorẽ corporis iucundũ affectãtibus, cũ iri arida & ſalis exiguo. Folia etiã ſupradictis medentur. & ſtrumis, panis, ulceribus in facie, decocta in uino. Cinis è radice alopecias emendat, & rimas pedũ. Decoctæ radicis in oleo ſuccus, perniones & ambuſta. Et ad grauitatẽ auriũ infunditur. A contraria aure in dolore dentiũ. Prodeſt & urinæ pota modice radix, & mẽſtruis, & lateris doloribus. Itẽ ruptis, cõuulſis, tuſsibus, drachmæ pondere in uino pota. Eadem & uomitiones adiuuat cõmanducata. Semine ſumpto turbatur uenter. Chryſermus & parotidas in uino decocta radice curauit: itẽ ſtrumas, admixta cachry ex uino. Quidam aiunt, ſi impoſita radice pari eius in fumo ſuſpẽdatur, & quarta die ſoluatur, unà cũ radice areſcere ſtrumã. Sophocles ad podagras utroq; modo, cocta crudaq; uſus eſt. Ad perniones decoctã ex oleo dedit, & ſuffuſis felle in uino, & hydropicis. Venerẽ quoq; cõcitari cũ uino & melle perũctis, aut bibẽtibus, tradiderũt. Xenocrates & lichenas & pſoras, radice in aceto decocta, tolli dicit. Itẽ ſi cocta ſit cũ hyoſcyamo & pice liquida, alarũ quoq; & feminũ uitia. Et capillũ criſpiorẽ fieri, raſo prius capite, ſi radice ea fricetur. Simus lapides renũ in uino decocta atq; pota eximit. Hippocrates ſemen eius ad impetus lienis dari cenſet. Iumentorum quoq; ulcera ac ſcabiẽ, radix illita, aut decocta ſuccus ad pilũ reducit. Mures etiam eadẽ fugantur, cauerna præcluſa moriuntur. Aſphodelon ab Heſiodo quidã halimon appellari exiſtimauere, quod falſum arbitror. Eſt enim ſuo nomine halimon, non parui & ipſum erroris inter autores. Alij enim fruticẽ eſſe dicunt denſum, candidũ, ſine ſpina, folijs oleæ, ſed mollioribus. Coquitur autẽ hoc ciborũ gratia. Radix tormina diſcutit, drachmæ pondere in aqua mulſa pota.*

Item

Item conuulſa & rupta. Alij olus maritimum eſſe dixere ſalſum, & inde nomen, folijs in rotunditate longis, laudatũ in cibis. Duorum præterea generũ, ſylueſtre, & mitius: utrunq; prodeſſe dyſentericis etiam exulceratis cũ pane, ſtomacho uero ex aceto. Vlceribus uetuſtis illini crudum, & uulnerum recentiũ impetus lenire, & luxatorũ pedũ ac ueſicæ dolores. Sylueſtri tenuiora folia, ſed in eiſdem remedijs effectus maiores, & in ſananda hominũ ac pecorũ ſcabie. Præterea nitorem corpori fieri, dentibusq; candorẽ, ſi fricentur radice ea. Semine linguæ ſubdito ſitim non ſentiri. Hoc quoq; mandi, & utraq; etiã condiri. Crateuas tertiũ quoq; genus tradidit, longioribus folijs & hirſutioribus, odore cupreſsi: naſci ſub edera maxime, prodeſſe opiſthotonicis, contractionibus neruorũ, tribus obolis in ſextarium aquæ. Acanthos eſt topiaria & urbana herba, elato longoq́ue folio, crepidines marginum, adſurgentiumq́; puluinorũ toros ueſtiens. Duo genera eius ſunt, aculeatum & criſpum, quod breuius: alterum leue, quod aliqui pæderota uocant, alij melamphyllum. Huius radices uſtis luxatisq; mire proſunt. Item ruptis, conuulſis & phthiſin metuẽtibus incoctæ cibo, maxime ptiſana. Podagris quoq; e illinũtur tritæ & calefactæ calidis. Bupleuron in ſpõte naſcentium holerum numero Græci habent, caule cubitali, folijs multis longisq́;, capite anethi, laudatum in cibis ab Hippocrate, in medicina à Glaucone & Nicandro. Semen contra ſerpentes ualet. Folia ad ſecundas fœminarum, uel ſuccum ex uino illinunt. Et ſtrumis folia cum ſale & uino. Radix contra ſerpentes datur in uino, & urinæ ciendæ. Bupreſtim magna inconſtantia Græci in laudibus ciborum etiam habuere, ijdemq́; remedia tanquam contra uenenũ prodiderunt. Et ipſum nomen indicio eſt, boum certe uenenum eſſe, quos diſsilire deguſtata fatentur. Quapropter nec de hac plura dicemus. Eſt uero cauſa, quare monſtremus inter gramineas coronas, niſi libidinis cauſa expetenda alicui uidetur, quam non aliter magis accendi putant quàm potu. Elaphoboſcon ferulaceum eſt, geniculatum, digiti craſsitudine, ſemine corymbis dependentibus ſimili effigie, ſed non amaris, folijs oluſatri: & hoc laudatum in cibis. Quippe etiam conditum prorogatur ad urinam ciendam, lateris dolores ſedandos, rupta, conuulſa ſananda, inflationes diſcutiendas, coli quoque tormenta. Contra ſerpentium omniumq́; aculeatorũ ictus. Quippe fama eſt, hoc pabulo ceruos reſiſtere ſerpentibus. Fiſtulas quoque radix nitro addito illita ſanat. Siccanda autem in eos uſus prius eſt, ne ſucco ſuo madeat, qui contra ſerpentium ictus non facit eam deteriorem. Scandix quoq; in olere ſylueſtri à Græcis ponitur, ut Opion & Eraſiſtratus tradunt. Item decocta aluum ſiſtit. Semine ſingultus confeſtim ex aceto ſedat. Illinitur ambuſtis, urinas ciet. Decoctæ ſuccus prodeſt ſtomacho, iocineri, renibus, ueſicæ. Hæc eſt quam Ariſtophanes Euripidi poëtæ obijcit ilocalariter, matrẽ eius ne olus quidẽ legitimum uenditaſſe, ſed ſcandicem. Eadem erat anthriſcus, ſi tenuiora folia & odoratiora haberet. Peculiaris laus eius, quòd fatigato uenere corpori ſuccurrit, marcentesq́; ſenio iã coitus excitat. Siſtit profluuia alba fœminarum. Et uſione olus ſylueſtre habetur, in terra repens, cum lacte multo, florem fert candidum: concilium uocant. Et huius eadem commendatio ad ſtimulandos coitus. Cruda ex aceto in cibo ſumpta, mulieribus lactis ubertatem præſtat. Salutaris eſt phthiſin ſentiẽtibus. Infantium capiti illita nutrit capillũ, tenacioremq́; eius cutem efficit. Eſtur & caucalis, fœniculo ſimilis, breui caule, flore candido, cordi utilis. Succus quoq; eius bibitur, ſtomacho perquàm commodatus & urinæ, calculisque & harenis pellẽdis, & ueſicæ pruritibus. Extenuat & lienis, iocineris, renumq́; pituitas. Semen menſes fœminarum adiuuat, bilemq́; à partu ſiccat. Datur & cõtra profluuia genituræ uiris. Chryſippus & conceptionibus eam putat conferre multum: bibitur in uino ieiunis. Illinitur & contra uenena marinorũ, ſicut Petreius in carmine ſuo ſignificat. His adnumerãt ſion, latius apio, in aqua naſcens, pinguius, nigriusq́;, copioſum ſemine, ſapore naſturtij. Prodeſt urinis, renibus, lienibus mulierumq́; menſibus, ſiue ipſum in cibo ſumptũ, ſiue ius decocti, ſiue ſemen è uino drachmis duabus. Calculos rumpit, aquisq́; quæ gignunt eos reſiſtit. Dyſentericis prodeſt infuſum. Item lentigini illitum & mulierum uitijs in facie noctu illitum, momentoq́ue cutem emendat, & ramices lenit, & ſcabiem equorum. Sillybum chameleonti albo ſimilem, æque ſpinoſum, ne in Cilicia quidem, aut Syria, aut Phœnice, ubi naſcitur, coquere tanti eſt: ita operoſa eius culina traditur. In medicina nullum uſum habet. Scolymon quoq; in cibos recipit oriẽs, & alio nomine limonion appellat. Frutex eſt nũquam cubitali altior, criſtisq́; foliorũ ac radice nigra, ſed dulci, Eratoſtheni quoque laudata in pauperis cœna. Vrinam ciere præcipue traditur. Sanare lichenas & lepras ex aceto. Venerem ſtimulare in uino, Heſiodo & Alcæo teſtibus: qui florente ea cicadas acerrimi cantus eſſe, & mulieres libidinis auidiſsimas, uirosq́; in coitũ pigerrimos ſcripſere, uelut prouidentia naturæ hoc adiumento tunc ualentiſsimo. Item graueolẽtiam alarum emendat radicis emedullatæ uncia, in uini Falerni heminis tribus decocta ad tertias, & à balineo ieiuno itẽq; poſt cibum cyathis ſingulis pota. Mirum eſt, quod Xenocrates promittit experimento, uitium id ex alis per urinam effluere. Eſtur & ſonchos, ut quem Theſeo apud Callimachum apponat Hecale, uterq; albus & niger, lactucæ ſimiles ambo, niſi ſpinoſi eſſent, caule cubitali, anguloſo, intus cauo, ſed qui fractus copioſo lacte manet. Albus, qui è lacte nitor, utilis orthopnoicis lactucarum modo. Eraſiſtratus calculos per urinã pelli eo monſtrat, & oris graueolentiam cõmanducato corrigi. Succus trium cyathorũ menſura, in uino albo & oleo calefactus, adiuuat partus, ita ut à partu

ambulent

ambulent grauidæ. Datur & in ſorbitione. Ipſe caulis decoctus facit lactis abundantiam nutricibus, coloremq́; meliorem infantium: utiliſsimus his, quæ lac ſibi coire ſentiũt. Inſtillatur auribus ſuccus, calidusq́; in ſtranguria bibitur cyathi menſura, & in ſtomachi roſionibus cum ſemine cucumeris nucleisq́; pineis. Illinitur & ſedis collectionibus. Bibitur contra ſerpentes ſcorpionesq́;, radix uero illinitur. Eadem decocto in oleo punici mali calyce, aurium morbis præſidium eſt. Hæc omnia ex albo. Cleemporus nigro prohibet uesci, ut morbos faciente, de albo cõſentiens. Agathocles etiam contra ſanguinem tauri demonſtrat ſuccũ eius. Refrigeratoriam tamen uim eſſe conuenit nigro, & hac cauſa imponendum cum polenta. Zenon radice albi ſtranguriam docet ſanari. Condrillon ſiue condrille, folia habet intubi circumroſis ſimilia, caulem minus pedalem, ſucco madentem amaro, radice fabæ ſimili, aliquando numeroſa. Habet proximam terræ maſtichen tuberculo fabæ, quæ appoſita fœminarum menſes trahere dicitur. Tuſa cum radicibus tota, diuiditur in paſtillos, contra ſerpentes argumento probabili. Siquidem mures agreſtes læſi ab his, hanc eſſe dicũtur. Succus ex uino cocta, aluum ſiſtit. Eadem palpebrarũ pilos inordinatiſsimos, pro gummi efficaciſsime regit. Dorotheus ſtomacho & concoctionibus utilẽ carminibus ſuis pronunciauit. Aliqui fœminis & oculis, generationique uirorum contrariam putauere. Inter ea quæ temere manduntur, boletos merito poſuerim, opimi quidem hos cibi, ſed immenſo exemplo in crimen adductos, ueneno Tiberio Claudio principi per hanc occaſionem à coniuge Agrippina dato: quo facto illa terris uenenum alterum, ſibique ante omnes, Neronem ſuum dedit. Quorundam ex his facile noſcuntur uenena, diluto rubore, rancido aſpectu, liuido intus colore, rimoſa ſtria, pallido per ambitum labro. Non ſunt hæc in quibuſdam, ſicciq́; & nitri ſimiles, ueluti guttas in uertice albas ex tunica ſua gerunt. Voluam enim terra ob hoc prius gignit, ipſum poſtea in uolua ceu in ouo eſt luteum. Nec tunicæ minor gratia in cibo infantis boleti. Rumpitur hæc primo naſcente, mox in pediculo corpus abſumitur, raroq́; unquam geminus ex uno pede. Origo prima cauſaq́; è limo, & aceſcente ſucco madentis terræ, aut radicis ferè glandiferæ: initioq́; ſpuma lentior, dein corpus membranæ ſimile, mox partus. Vt diximus, illa pernicialia, prorſus improbanda. Si enim caligaris clauus ferriue aliqua rubigo, aut panni marcor affuerit naſcenti, omnem ilico ſuccum alienũ ſaporemq́; in uenenum cõcoquit: deprahendiſſeq́; niſi agreſtes poſſunt atq; qui colligunt. Ducunt ipſi alia uitia, nunc quidem ſi ſerpentis cauerna iuxtà fuerit, ſi pateſcentes primo adhalauerit, capaci uenenorum cognatione ad uirus accipiendum. Itaq; caueri conueniet, priuſquam ſe condant ſerpentes. Signa erunt tot herbæ, tot arbores fruticesq́;, ab emerſu earum ad latebram uſq; uernantes: & uel fraxini tantum folia, nec poſtea naſcentia, nec antè decidentia. Et boletis quidem ortus occaſusq; omnis intra dies ſeptem eſt.

De fungis, & ſilphio, & de laſere. CAP. XXIII.

F*Vngorum lentior natura, & numeroſa genera, ſed origo nõ niſi ex pituita arborum. Tutiſsimi, qui rubent callo, minus diluto rubore quàm boleti. Mox cãdidi, uelut apice flaminis inſignibus pediculis. Tertium genus ſuilli, uenenis accommodatiſsimum. Familias nuper interemere, & tota conuiuia, Annæum Serenum præfectum Neronis uigilum, & tribunos, & centuriones. Quæ uoluptas tanta ancipitis cibi? Quidam diſcreuere arborum generibus, fico, ferula, & gummi ferẽtibus: Nos item fago, aut robore, aut cupreſſo, ut diximus. Sed iſta quis ſpondet in uenalibus? Omnium color liuidus. His aberit ueneni argumentum, quo ſimilior fuerit arborum fici. Aduerſus hæc diximus remedia, dicemusq́;, interim ſunt aliqua & in his. Glaucias ſtomacho utiles putat boletos. Siccantur pendentes ſuilli, iunco transfixi, quales è Bithynia ueniunt. Hi fluxionibus alui, quas rheumatiſmos uocant, medentur, excreſcentibusq́; in ſede carnibus: minuunt enim eas, & tempore abſumunt. Item lentigines, & mulierum uitia in facie. Lauantur etiã ut plumbum, in oculorum medicamenta. Sordidis ulceribus, & capitis eruptionibus, canum morſibus ex aqua illinuntur. Libet & coquendi dare aliquas communes in omni eo genere obſeruationes, quando ipſæ ſuis manibus deliciæ præparant hũc cibum ſolum, & cogitatione antè paſcũtur, ſuccineis nouaculis aut argẽteo apparatu comitãte. Noxij erũt fungi, qui in coquẽdo duriores fiẽt, innocẽtiores qui nitro addito coquentur, ſi utiq; percoquentur. Tutiores fient cũ carne coctis, aut cũ pediculo piri. Proſunt & pira cõfeſtim ſumpta. Debellat eos & aceti natura, contraria ijs. Imbribus proueniunt omnia hæc. Imbre & ſilphion. Venit primo è Cyrenis, ut dictum eſt. Ex Syria nunc maxime importatur, deterius Parthico, ſed Medico melius, extincto omni Cyrenaico, ut diximus. Vſus ſilphij in medicina. Nam folia ad expurgandas uuluas, pellendosq́; emortuos partus decoquuntur in uino albo odorato, ut bibatur menſura acetabuli à balneis. Radix prodeſt arterijs exaſperatis, & collectionibus ſanguinis illinitur. Sed in cibis concoquitur ægre. Inflationes facit & ructus. Vrinæ quoq; noxia. Sugillatis cũ uino & oleo amiciſsima, & cum cera ſtrumis. Verrucæ ſedis crebriore eius ſuffitu cadunt. Laſer è ſilphio profluens quo diximus modo, inter eximia naturæ dona numeratum, pluribus compoſitionibus inſeritur. Per ſe autem algores excalfacit. Potum neruorum uitia extenuat. Fœminis datur in uino. Et lanis mollibus admouetur uuluæ ad menſes ciendos. Pedum clauos circumſcarificatos ferro, mixtum ceræ extrahit. Vrinam ciet ciceris magnitudine dilutum. Andreas ſpondet, copioſius ſumptum nec inflationes facere, & concoctioni plurimum conferre ſenibus & fœminis: item hyeme quàm æſtate utilius, & tum aquam bibenti*

bentibus: cauendumq́; ne qua intus ſit exulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempeſtiue enim datum, canterij uim obtinet: aſſuetis etiam utilius quàm expertibus. Ad extera corporum, indubitatas confeßiones habet. Venena telorum & ſerpentium extinguit potum, ex aqua uulneribus his circumlinitur. Scorpionum tantum plagis ex oleo. Vlceribus uero non matureſcentibus, cum farina hordeacea, uel ſico ſicca. Carbunculis cum ruta, uel cum melle, uel per ſe uiſco ſuperlitum ut hæreat: ſic & ad canis morſus. Excreſcentibus circa ſedem, cum tegmine punici mali ex aceto decoctum. Clauis pedum, qui uulgo morticini appellantur, nitro mixto, antè ſubactum. Carnes replet cum uino & croco, aut pipere, aut murium fimo & aceto. Perniones ex uino fouet, & ex oleo coctum imponitur: ſic & callo. Clauis pedum ſuperraſis præcipuæ utilitatis. Contra aquas malas, peſtilentes tractus, uel dies. In tußi, uua, fellis ueteri ſuffuſione, hydropiſi, raucitatibus: confeſtim enim purgat fauces, uocemq́; reddit. Podagras, in ſpongia dilutum poſca leuit. Pleuriticis in ſorbitione uinū poturis datur, contra ctionibus, opiſthotonicis, ciceris magnitudine cera circumlitum. In angina gargarizatur. Anhelatoribus et in tußi uetuſta, cum porro ex aceto datur: aque ex aceto his qui coagulum lactis ſorbuerint. Præcordiorū uitijs, ſyntecticis, comitialibus in uino, in aqua mulſa linguæ paralyſi. Coxendicibus & lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. Non cenſuerim quod autores ſuadent, cauernis dentium in dolore inditum cera includi, magno experimento hominis qui ſe ea de cauſa præcipitauit ex alto. Quippe tauros inflammat naribus illitis, ſerpentes auidißimas uini admixtum rumpit. Ideo nec inungi ſuaſerim cum Attico melle, licet præcipiant. Quas habeat utilitates admixtum alijs, immenſum eſt referre, & nos ſimplicia tractamus: quoniam in his naturam eſſe apparet, in illis coniecturam ſæpius fallacem, nulli ſatis cuſtodita in mixturis concordia naturæ ac repugnantia. Qua de re mox plura dicemus.

De natura mellis & aqua mulſa, & quare genere ciborum mores immutētur, & de melitite & cera: & contra compoſitiones medicorum. CAP. XXIIII.

NOn eſſet mellis autoritas in pretio minor quàm laſeris, ni ubiq; naſceretur: illud ipſa fabricata ſit natura, ſed huic gignendo animal, ut diximus: innumeros ad uſus ſi quoties miſceatur æſtimemus. Prima propolis alueorum (de qua diximus) aculeos & omnia infixa corpori extrahit, tubera diſcutit, dura cōcoquit, dolores neruorū mulcet, ulceraq́; iam deſperātia cicatrice includit. Mellis quidem ipſius natura talis eſt, ut putreſcere corpora non ſinat, iucundo ſapore atq; non aſpero, alia quàm ſalis natura. Faucibus, tonſillis, anginæ, omnibusq́ue oris deſiderijs utilißimum, areſcentiq́; in febribus linguæ. Iam uero peripneumonicis, pleuriticis decoctum. Item uulneribus à ſerpente percußis. Et contra uenena fungorum. Paralyticis in mulſo, quanquam ſuæ mulſo dotes conſtant. Mel auribus inſtillatur cum roſaceo: lendes & fœda capitis animalia necat. Vſus deſpumati ſemper aptior, ſtomachum tamen inflat, bilem auget, faſtidium creat, & oculis per ſe inutile aliqui arbitrantur. Rurſus quidam angulos exulceratos melle tangi ſuadent. Mellis cauſas atq; differentias nationesq́ue & indicationem, in apium, ac deinde florum natura diximus, cum ratio operis diuidi cogeret miſcenda. Rurſus naturam rerum pernoſcere uolentibus, in mellis operibus & aqua mulſa tractari debet. Duo genera eius, ſubitæ ac recentis, alterum inueteratæ. Repentina diſpumato melle præclaram utilitatem habet in cibo ægrotantium leui, hoc eſt alicæ elutæ, uiribus recreandis, ore ſtomachoq́; mulcendo, ardore refrigerando. frigidam enim utilius dari uentri molliendo inuenio apud autores. hunc potum bibendum alſioſis: item animi humilis & præparci, quos illi dixere micropſychos. Eſt & ratio ſubtilitatis immenſæ à Platone deſcendens: corpuſculis rerum leuibus, ſcabris, anguloſis, rotundis, magis aut minus ad aliorum naturam accedentibus. ideo non eadem omnibus amara aut dulcia eſſe. Sic & in laßitudine proniores eſſe ad iracundiam, & in ſiti. Ergo & hæc animi aſperitas, ſeu potius animæ, dulciore ſucco mitigatur, Lenit tranſitum ſpiritus, & molliores facit meatus, ne ſcindant euntem redeuntemq́;. Experimenta in ſe cuiq;: nullius non ira luctusq́;, triſtitia & omnis animi impetus cibo mollitur. Ideoq́; obſeruanda ſunt, quæ non ſolum corporum medicinam, ſed & morum habent. Aqua mulſa & tußientibus utilis traditur, calefacta inuitat uomitiones. Cōtra uenenum pſimmythij ſalutaris, addito oleo. Item contra hyoſcyamum, cum lacte maxime aſinino, & contra halicacabum, ut diximus. Infunditur & auribus & genitalium fiſtulis. Vuluis imponitur cum pane molli, ſubitis tumoribus, luxatis, leniendisq́; omnibus. Inueteratæ uſum damnauere poſteri, minus innocentem aqua, minusq́ue uino firmum. Longa tamen uetuſtate tranſit in uinum, ut conſtat inter omnes, ſtomacho inutilißimum, neruisq́ue contrarium. Semper mulſum ex uetere uino utilißimum, facilimeq́; cum melle concorporatur, quod in dulci nunquam euenit. Ex auſtero factum non implet ſtomachū, neq; ex decocto melle, minusq́; inflat, quod ferè euenit. Appetendi quoq; reuocat auiditatem cibi. Aluum mollit frigido potu pluribus, calido ſiſtit. Corpora auget. Multi ſenectam longam mulſi tantum nutritu tolerauere, neq; alio ullo cibo, celebri Pollionis Romuli exemplo: centeſimum annum excedentem eū diuus Auguſtus hoſpes interrogauit, quanam ratione maxime uigorem illum animi corporisq́ue cuſtodiſſet, At ille reſpōdit, Intus mulſo, foris oleo. Varro regium cognominatum morbum arquatum tradit, quoniam mulſo curetur. Melitites quo fieret modo ex muſto & melle, docuimus in ratione uini. Seculis iam fieri non arbitror hoc genus, inflationibus obnoxium. Solebat

tamen inueteratum alui cauſa dari in febre: item articulario morbo, & neruorum infirmitate laborãtibus, & mulieribus uini abſtemijs. Mellis natura adnexa cera eſt, de cuius origine, bonitate, nationibus ſuis diximus locis. Omnis autem mollit, calefacit, explet corpora: recens melior. Datur in ſorbitione dyſentericis, fauiq; ipſi, in pulte alicæ prius toſtæ. Aduerſatur lactis naturæ: ac milij magnitudine x. grana ceræ hauſta, nõ patiuntur coagulari lac in ſtomacho. Si inguẽ tumeat, albam ceram in pube fixiſſe remedio eſt. Nec huius uſus, quos mixta alijs præſtat, enumerare medicina poſſit, ſicuti nec cæterorũ quæ cũ alijs proſunt. Iſta, ut diximus, ingenijs conſtant. Non fecit cerata, malagmata, emplaſtra, collyria, antidota, parens illa ac diuina rerum artifex: officinarum hæc, imò uerius auaritiæ cõmenta ſunt. Naturæ quidem opera abſoluta atq; perfecta gignuntur: paucis ex cauſa non ex cõiectura rebus aſſumptis, ut ſucco aliquo ſicca temperẽtur ad meatus, aut corpore alio humentia ad nexus. Scrupulatim quidem colligere ac miſcere uires, non coniecturæ humanæ opus, ſed impudentia eſt. Nos nec Indicarum Arabicarumq; mercium, aut externi orbis attingimus medicinas. Non placent remedijs tam longe naſcentia: nõ nobis gignuntur: imò ne illis quidem, alioquin non uenderent. Odorum cauſa unguentorumq; & deliciarũ, ſi placet, etiam ſuperſtitionis gratia emãtur, quoniam thure ſupplicamus & coſto. Salutem quidem ſine his poſſe conſtare, uel ob id probabimus, ut tanto magis ſui delicias pudeat. Sed medicinas è floribus coronamẽtisque & hortenſibus, quæq; manduntur herbis proſecuti, quónam modo frugum omittemus? Nimirum & has indicare conueniet.

Medicinæ ex frugibus. CAP. XXV.

IN primis ſapientiſsima animalium eſſe cõſtat, quæ fruge ueſcantur. Siliginis grana combuſta & trita in uino aminæo, oculis illita epiphoras ſedant: tritici uero ferro combuſta ijs, quæ frigus uſſerit, præſentaneo ſunt remedio. Farina tritici ex aceto cocta, neruorum contractionibus, cum roſaceo uero & fico ſicca myxisq; decoctis furfures tonſillis faucibusq; gargarizatione proſunt. Sex. Pomponius prætorij uiri pater, Hiſpaniæ citerioris princeps, cum horreis ſuis uentilandis præſideret, correptus dolore podagræ, merſit in triticũ ſeſe ſuper genua: leuatusq; ſiccatis pedibus mirabilem in modum, hoc poſtea remedio uſus eſt. Vis tanta eſt, ut cados plenos ſiccet. Paleam quoq; tritici uel hordei calidam imponi ramicum incommodis experti iubẽt, quaq; decoctæ ſunt aqua foueri. Eſt in farre uermiculus teredini ſimilis: quo cauis dentium cera incluſo, cadere uitiati dicuntur, etiam ſi fricentur. Olyram arincam diximus uocari. Hac decocta fit medicamẽtum, quod Aegyptij athararn uocant, infantibus utiliſsimum, ſed & adultos illinunt eo. Farina ex hordeo & cruda & decocta collectiones impetusq; diſcutit, lenit & concoquit. Decoquitur alias in mulſa aqua, aut fico ſicca. Ad iocineris dolores eam cum poſca concoqui opus eſt, aut cum uino. Cum uero inter coquendum diſcutiendumq; cura eſt, tunc in aceto melius, aut in fece aceti, aut in cotoneis pirisue decoctis. Ad multipedum morſus cum melle, ad ſerpentium in aceto, & contra ſuppurantia, ad extrahendas ſuppurationes ex poſca, addita reſina & galla. Ad concoctiones uero & ulcera uetera, cum reſina. Ad duritias cum fimo columbarum, aut fico ſicca, aut cinere. Ad neruorum inflammationes, aut inteſtinorum uel laterum, uel uirilium dolores, cum papauere aut meliloto, & quoties ab oſsibus caro recedit. Ad ſtrumas cum pice, & impubis pueri urina. Cum oleo & fœnogræco contra tumores præcordiorum, uel in febribus cum melle uel adipe uetuſto. Suppuratis triticea farina multo lenior. Neruis cum hyoſcyami ſucco illinitur. Ex aceto & melle lentigini. Zeæ, ex qua alicam fieri diximus, efficacior etiam hordeacea uidetur, trimeſtris mollior. Ex uino rubro ad ſcorpionum ictus tepida, & ſanguinem excreantibus: item arteriæ. Tuſsi cum caprino ſeuo, aut butyro. Ex fœnogræco molliſsima omniũ. Vlcera manantia ſanat, & furfures corporis, ſtomachi dolores, pedes & mammas cum uino & nitro cocta. Aerina magis cæteris purgat ulcera uetera, & gangrenas. Cũ raphano & ſale & aceto lichenas. Lepras cum ſulphure uiuo. Et capitis dolores cum adipe anſerino impoſita fronti. Strumas & panos concoquit cum fimo columbino, & lini ſemine decocta in uino. De polentæ generibus in frugum loco ſatis diximus, locorum ratione. à farina hordei diſtat eo quòd torretur, ob id ſtomacho utilis. Aluum ſiſtit, impetusq; rubicundi tumoris. Et oculis illinitur & capitis dolori cum menta, aut alia refrigerante herba. Item pernionibus & ſerpentium plagis: item ambuſtis ex uino. Inhibet quoq; puſtulas. Farina in pollinem ſubacta, uim extrahendi humoris habet, ideo & cruore ſuffuſis in faſcias uſq; ſanguinem perducit: efficacius in ſapa. Imponitur & pedum callo clauisq;. Nam cum oleo uetere ac pice decocto polline, condylomata & alia omnia ſedis uitia quàm maxime calido mirabilem in modum curantur. Pulte corpus augetur. Farina qua chartæ glutinantur, ſanguinem excreantibus datur tepida ſorbenda efficaciter. Alica res Romana eſt, & non pridem excogitata, alioquin non ptiſanæ potius laudes ſcripſiſſent Græci. Nódum arbitror Pompeij Magni ætate in uſu fuiſſe, & ideo uix quicquam de ea ſcriptum ab Aſclepiadis ſchola. Eſſe quidem eximie utilem nemo dubitat, ſiue eluta detur ex aqua mulſa, ſiue in ſorbitiones decocta, ſiue in pultem. Eadem in aluo ſiſtenda torretur, dein fauorum cera coquitur, ut ſuprà diximus. Peculiariter tamen longo morbo ad habitudinem redactis ſubuenit, ternis eius cyathis in ſextarium aquæ ſenſim decoctis, donec omnis aqua conſumatur. Poſtea ſextario lactis ouilli aut caprini addito per continuos dies, mox adiecto melle. Tali ſorbitionis genere emendantur ſyntexes. Milio ſiſtitur aluus, diſcutiuntur tormina, in quem uſum torretur antè. Neruorum doloribus &

bus & alijs feruens in ſacco imponitur: neq; aliud utilius, quoniam leuiſſimum molliſſimumq́; eſt, & caloris capaciſſimum. Itaq; talis uſus eius eſt ad omnia quibus calor profuturus eſt. Farina eius cum pice liquida, ſerpentium & multipedæ plagis imponitur. Panicum Diocles medicus mel frugum appellauit. Effectus habet quos milium. In uino potum prodeſt dyſentericis. Similiter his quæ uaporanda ſunt, excalfactum imponitur. Siſtit aluum in lacte caprino decoctum, & bis die hauſtum: ſic prodeſt & ad tormina. Seſama trita in uino ſumpta, inhibet uomitiones. Aurium inflammationi illinitur & ambuſtis. Eadem efficit & dum in herba eſt. Hoc amplius oculis imponitur decocta in uino. Stomacho inutilis cibus, & animæ grauitatem facit, ſtellionum morſibus reſiſtit: item ulceribus, quæ cacoethe uocant. Et auribus oleum quod ex ea fit, prodeſſe diximus. Seſamoides à ſimilitudine nomen accepit grano amaro, folio minore. Naſcitur in glareoſis. Detrahit bilem in aqua potum. Semen illinitur igni ſacro, diſcutit panos. Eſt etiamnũ aliud ſeſamoides Anticyræ naſcens, quod ideo aliqui anticyricon uocant: cætera ſimile erigeronti herbæ, de qua ſuo dicemus loco. Granum ſeſamæ datur in uino dulci ad detractiones, quantum trinis digitis capitur, miſcentq́; ellebori albi unum & dimidium obolum, purgationem eã adhibentes, maxime inſaniæ melancholiæ, comitialibus, podagris. Et per ſe drachmæ pondere exinaniit. Hordeum optimum, quod candidiſſimum. Succus decocti in aqua cœleſti digeritur in paſtillos, ut infundatur exulceratis interaneis, & uuluis. Cinis eius ambuſtis illinitur, & carnibus quæ recedunt ab oſſibus, & eruptionibus pituitæ, muris aranei morſibus. Idem aſperſo ſale ac melle, candorem dentibus, & ſuauitatem oris facit. Eos qui pane hordeaceo utuntur, morbo pedum tentari negat. Nouemq́; granis ſi furunculum quis circũducat, ſingulis ter, manu ſiniſtra, & omnia in ignem abyciat, confeſtim ſanari aiunt. Eſt & herba Phœnicea appellata Græcis, à noſtris uero hordeum murinum. Hæc trita ex uino pota, præclare ciet menſes. Ptiſanæ quæ ex hordeo fit, laudes uno uolumine condidit Hippocrates, quæ nunc omnes in alicam tranſeunt. Contrà quanto innocentior eſt alica? Hippocrates tãtum ſorbitionis gratia laudauit, quoniã lubrica ex facili hauriretur, quoniam ſitim arceret, quoniam in aluo non intumeſceret, quoniam facile redderetur, & aſſuetis hic ſolus cibus in febri bis die poſſet dari: tantũ remotus ab iſtis qui medicinam fame exercent. Sorbitionem tamẽ dari totam uetuit, aliúdue quàm ſuccum ptiſanæ. Item quandiu pedes frigidi eſſent, tũc quidem nec potionem dandã. Fit & ex tritico glutinoſior, arteriisq́; exulceratis utilior. Amylõ hebetat oculos, & gulæ inutile contrà quàm creditur. Item ſiſtit aluũ, epiphoras oculorum inhibet, & ulcera ſanat. Item puſtulas & fluctiones ſanguinis, genas duras emollit. Datur cũ ouo his, qui ſanguinem reiecerint. In ueſicæ uero dolore, ſemuncia amyli cũ ouo & paſſi tribus ouis ſuffeɾuefacta, à balineo. Quin et auenacea farina decocta in aceto, næuos tollit. Panis hic ipſe quo uiuitur, innumeras penè continet medicinas. Ex aqua & oleo aut roſaceo mollit collectiones, ex aqua mulſa duritias ualde mitigat. Datur ex uino ad diſcutienda quæ præſtringi opus ſit, & ſi magis etiamnum ex aceto: aduerſus acutas pituitæ fluctiones, quas Græci rheumatiſmos uocãt: Item ad percuſſa, luxata. Ad omnia autem hac fermẽtatus, qui uocatur autopyros, utilior. Illinitur & paronychijs, & callo pedum in aceto. Vetus aut nauticus panis tuſus atq; iterum coctus, ſiſtit aluum. Vocis ſtudioſis, & contra diſtillationes, ſiccum eſſe primo cibo utiliſſimum eſt. Sitanius, hoc eſt, è trimeſtri, incuſſa in facie, aut deſquamata cum melle aptiſſime curat. Candidus ægris, aqua calida frigidáue madefactus, leuiſſimum cibum præbet. Oculorum tumori ex uino imponitur. Sic & puſtulis capitis, aut adiecta arida myrto. Tremulis panem ex aqua eſſe ieiunis ſtatim à balneis demonſtrant. Quin & grauitatem odorum in cubiculis uſtus emendat, & uini, in ſaccos additus. Auxiliatur & faba. Nanq; ſolida fricta, feruensq́ue in acre acetum coniecta, torminibus medetur. In cibo freſſa, & cum allio cocta, contra deploratas tuſſes ſuppurationesq; pectorum, quotidiano cibo ſumitur: & commanducata ieiuno ore, etiam ad furunculos maturandos diſcutiendóſue imponitur: & in uino decocta, ad teſtium tumores & genitalium. Lomẽto quoq; ex aceto decocto, tumores maturat atq; aperit. Item liuoribus, combuſtis medetur. Voci eam prodeſſe, autor eſt M. Varro. Fabalium etiam ſiliquarum cinis, ad coxendices, & ad neruorum ueteres dolores, cum adipis ſuilli uetuſtate prodeſt. Et per ſe cortices decocti ad tertias ſiſtunt aluum. Lens optima quæ facillime coquitur, eaq́; quæ maxime aquam abſorbet. Aciem quidem oculorum obtundit, & ſtomachum inflat, ſed aluum ſiſtit in cibo, magisq; diſcocta cœleſti aqua: eadẽ ſoluit, minus percocta. Cruſtulas ulcerum rumpit, eaq́; quæ intra os ſunt, purgat & aſtringit. Collectiones omnes impoſita ſedat, maximeq́; exulceratas & rimoſas. Oculorum autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo. Contra ſuppurantia cum polenta imponitur. Decoctæ ſuccus, ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur: ad ſedem, cum roſaceo aut cotoneo: In ijs quæ acrius remedium exigunt cum putamine punici, melle modico adiecto. Ad id demum ne celeriter inareſcat, adijciunt & betæ folia. Imponitur & ſtrumis panisq;, uel maturis uel matureſcentibus, ex aceto diſcocta. Rimis ex aqua mulſa: & gangrenis cũ punici tegmine. Item podagris, cũ polenta, & uuluis, & renibus, pernionibus, ulceribus difficile cicatricem trahentibus. Propter diſſolutionẽ ſtomachi xxx. grana lentis deuorantur. In choleris quoq; & dyſenteria, efficacior eſt in tribus aquis cocta: in quo uſu melius ſemper eam torrere aut tundere, ut quàm tenuiſſima detur, uel per ſe, uel cum cotoneo malo, aut pyris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plãtagine. Pulmoni eſt

inutilis, & capitis dolori, nervoſisq; omnibus, & felli, nec ſomno facilis: ad puſtulas utilis, igniq; ſacro & mammis in aqua marina decocta, in aceto autem duritias & ſtrumas diſcutit. Stomachi quidem cauſa, polẽtæ modo potionibus inſpergitur. Quæ ſunt ambuſta, aqua ſemicocta curat, poſtea trita, & per cribrũ effuſo furfure, mox procedẽte curatione addito melle. Ex poſca coquitur ad guttura. Eſt & paluſtris lens, per ſe naſcẽs in aqua nõ fluente, refrigeratoriæ naturæ: Propter quod collectionibus illinitur, & maxime podagris, & per ſe & cum polenta: glutinat & interanea procidentia. Eſt & ſylueſtris eliſphacos dicta à Græcis, ab alijs phacos. Eſt ea ſatiua lente leuior, & folio minore, atq; ſicciore & odoratiore. Eſt & alterum genus eius ſylueſtris, odore grauis: hæc mitior. Folia habet cotonei mali effigie, ſed minora & candida, quæ cũ ramis decoquuntur. Menſes ciet & urinas, & paſtinacæ marinæ ictus ſanat. Torporem autem obducit percuſſo loco. Bibitur cum abſinthio ad dyſenteriam. Cũ uino eadem commorantes menſes trahit. Abundantes ſiſtit decocto eius poto. Per ſe impoſita herba, uulnerum ſanguinem cohibet. Sanat & ſerpentium morſus. Et ſi in uino decoquatur, pruritus teſtium ſedat. Noſtri, qui nunc ſunt, herbarij eleliſphacon Græce, Latine ſaluiã uocant, mentæ ſimilem, canam, odoratam: partus emortuos ea appoſita extrahunt. Itẽ uermes aurium ulceriumq;. Cicer & ſylueſtre eſt, folijs ſatiuo ſimile, odore graui. Si largius ſumatur, aluus ſoluitur, & inflatio contrahitur, & tormina. Toſtum ſalubrius habetur. Cicercula etiámnum magis in aluo proficit. farina utriuſq; ulcera manantia capitis ſanat, efficacius ſylueſtris. Item comitiales & iocinerum tumores, & ſerpẽtium ictus. Ciet menſes & urinas, grano maxime. Emendat & lichenas, & teſtium inflammationes, regium morbum, hydropicos. Lædunt omnia hæc genera exulceratam ueſicam, & renes. Gangrenis utiliora cũ melle, & his quæ cacoëthe uocantur. Verrucarum in omni genere prima luna ſingulis granis ſingulas tangunt, eaq; grana in linteolo deligata poſt ſe abijciunt, sta fugari uitium arbitrantes. Noſtri præcipiunt arietinum in aqua cum ſale diſcoquere, ex eo bibere cyathos binos in difficultatibus urinæ: ſic & calculos pellit, morbumq; regium: eiuſdem folijs ſarmentiſq; decoctis aqua, quàm maxime calida, morbos pedum lenit, & ipſum calidũ tritumq; illitũ. Columbinis decocti aqua, horrorem tertianæ & quartanæ minuere creditur. Nigrum autem cum gallæ dimidio tritum, oculorum ulceribus ex paſſo medetur. De eruo quædam in mentione eius diximus, nec potẽtiam ei minorem ueteres quàm braßicæ tribuêre. Contra ſerpentium ictus ex aceto, ad crocodilorum hominumq; morſum. Si quis eruum quotidie ieiunus edat, liẽnẽ eius abſumi certiſsimi autores affirmant. Farina eius (ut ait Varro) maculas toto corpore emendat. Serpere ulcera non patitur: in mãmis efficaciſsimum. Carbunculos rumpit ex uino. Vrinæ difficultates, inflationum, uitia iocineris, teneſmũ, & quæ cibum non ſentiant, atrophia appellata, toſtũ, & in nucis auellanæ magnitudinem melle collectum deuoratumque corrigit. Item impetigines, ex aceto coctum, & quarto die ſolutum. Panos in melle impoſitũ ſuppurare prohibet. Aqua decocti perniones & pruritus ſanat fouẽdo. Quin & uniuerſo corpori, ſi quis quotidie ieiunus biberit, meliorẽ fieri colorem exiſtimant. Cibus edens hominis alienum. Vomitiones mouet, aluũ turbat, capiti & ſtomacho oneroſum. Genua quoque degrauat. Sed madefactum pluribus diebus, miteſcit, bubus iumentiſque utiliſsimum. Siliqua eius uirides, priuſquam indureſcant, cum ſuo caule folijsq; cõtritæ, capillos nigro colore inficiunt. Lupini quoq; ſylueſtres ſunt, omni modo minores ſatiuis, præterquam amaritudine. Ex omnibus quæ eduntur, ſicco nulli minus ponderis eſt, nec plus utilitatis. Miteſcunt cinere aut aqua calida. Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant. Amari contra aſpidas ualent. Vlcera atra, aridi decorticatiq; triti, ſuppoſito linteolo, ad uiuum corpus redigunt. Strumas, parotidas in aceto cocti diſcutiunt. Succus decoctorũ cum ruta & pipere, uel in febri datur ad uentris animalia pellenda, minoribus triginta annorum: pueris uero impoſiti in uentrem ieiunis proſunt. Et alio genere toſti, & in defruto poti, uel ex melle ſumpti. Iidem auiditatem cibi faciunt, faſtidium detrahunt. Farina eorum aceto ſubacta, papulas pruritusq; in balineis illita cohibet, & per ſe ſiccat ulcera. Liuores emendat. Inflammationes cum polenta ſedat. Sylueſtrium efficacior uis eſt contra coxendicum & lumborum debilitatem. Ex iiſdem decocta lentigines & fouentium cutem corrigunt, ſi uero ad mellis craſſitudinem decoquãtur uel ſatiui, uitiligines nigras & lepras emendant. Satiui quoq; rumpunt carbunculos impoſiti, panos & ſtrumas minuunt, aut maturant. Cocti ex aceto, cicatricibus candidum colorem reddunt. Si uero cœleſti aqua diſcoquãtur, ſuccus ille ſmegma fit: quo fouere gangrenas, eruptiones pituitæ, ulcera manantia, utiliſsimum. Expedit ad lienem bibere, & cum melle menſtruis hærentibus. Lieni crudi cum fico ſicca triti ex aceto imponuntur. Radix quoq; in aqua decocta, urinas pellit. Medentur pecori cum chamæleonte herba decocti aqua in potum collata. Sanãt & ſcabiem quadrupedum omnium, in amurca decocti, uel utroq; liquore poſtea mixto. Fumus crematorum culices necat. Irionem inter fruges ſeſamæ ſimilem eſſe diximus, & à Græcis eryſimon uocari: Galli uelarum appellant. Eſt autem fruticoſum, folijs erucæ anguſtioribus paulo, ſemine naſturtij. Vtiliſsimum tuſſientibus cum melle, & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo, & lumborum uitijs, pleureticis, torminibus cœliacis. Illinitur uero parotidum & carcinomatum malis. Teſtium ardoribus ex aqua, aliàs cum melle. Infantibus quoque utiliſsimum. Item ſedis uitijs & articularijs morbis, cũ melle & fico. Contra uenena etiam efficax potum. Medetur & ſuſpirioſis, Item fiſtulis, cum axungia ueteri, ita ne

ita ne intus addatur. Horminum ſemine (ut diximus) cumino ſimile eſt, cætero porro, dodrantali altitudine. Duorum generum alteri ſemen nigrius, & oblōgum. Hoc ad uenerem ſtimulandam, & ad oculorum argema & albugines. Alteri candidius ſemen & rotundius. Vtroq; tuſo extrahuntur aculei ex corpore: Per ſe illitum ex aqua, folia ex aceto impoſita, panos per ſe uel cum melle diſcutiunt: item furunculos, priuſquam capita faciant, omneſq́; acrimonias. Quin & ipſa frugum peſtes in aliquo ſunt uſu. Infelix dictum eſt à Virgilio lolium. Hoc tamen molitum, ex aceto coctum, impoſitumq́;, ſanat impetigines, celerius quo ſæpius mutatū eſt. Medetur & podagris, alijsq́; doloribus ex oxymelite. Curatio hæc à cæteris differt. Aceti ſextario uno dilui mellis uncias duas iuſſum eſt: ita tēperatus ſextarijs tribus, decocta farina lolij ſextarijs duobus, uſque ad craſſitudinem, calidumq́; ipſum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit oſſa fracta. Miliaria appellatur herba quæ necat milium. Hæc trita, & cornu cum uino infuſa, podagras iumentorum dicitur ſanare. Bromos ſemen eſt ſpicam ferentis herbæ, naſcitur inter uitia ſegetis auenæ genere, folio & ſtipula triticum imitatur. In cacuminibus dependentes, paruulas uelut locuſtas habet. Semen utile ad cataplaſmata, atq; hordeum & ſimilia. Prodeſt tuſſientibus ſuccus. Orobanchen appellauimus necantem eruum & legumina, alij cynomorion eam appellant, à ſimilitudine caninii genitalis: cauliculus eſt ſine folijs, pinguis, rubens. Eſtur & per ſe, in patinis cum tenera eſt decocta. Et leguminibus innaſcuntur beſtiolæ uenenatæ, quæ manus pungūt, & periculum uitæ afferunt, ſolifugarum generis. Aduerſus has omnia eadem medētur, quæ contra araneos & phalangia demonſtrantur. Et frugum quidem hæc ſunt in uſu medico. Ex iiſdem fiūt & potus, zythū in Aegypto, celia & ceria in Hiſpania, ceruiſia & plura genera in Gallia, alijſq́; prouincijs, quorū omniū ſpuma cutem fœminarū in facie nutrit. Nā quod ad potum ipſum attinet, præſtat ad uini trāſire mentionē, atq; à uite ordiri medicinas arborū.

C. PLINII SECVNDI

NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXIII.

*

PROOEMIVM.

PERACTA *cerealium in medēdo quoq; natura eſt, omniumq́; quæ ciborum aut florum odorūq; gratia proueniūt ſupina tellure. Non ceſſit his Pomona, parteſq́; medicas pendentibus quoq; dedit, non contenta protegere, arborumque alere umbra quæ diximus, imò uelut indignata plus auxilij ineſſe his quæ longius à cœlo abeſſent, quæq́; poſtea cœpiſſent. Primum enim homini cibū fuiſſe inde, & ſic inductos cœlum ſpectare, paſciq́; & nunc ex ſe poſſe ſine frugibus. Ergo Hercule artes in primis dedit uitibus, non contenta delicias etiam & odores atq; unguenta omphacio & œnanthe ac maſſari (quæ ſuis locis diximus) nobiliter inſtruxiſſe: plurimum, inquit, homini uoluptatis ex me eſt. Ego ſuccum uini, liquorē olei gigno. Ego palmas & poma, totq; uarietates: neq; (ut tellus) omnia per labores, aranda tauris, terenda areis, deinde ſaxis, ut quando quantóue opere cibi fiāt. At ex me parata omnia, nec curuo adoranda aratro, nec cura laboranda, ſed ſeſe porrigentia ultro: & ſi pigeat attingere, etiam cadentia. Certauit ipſa ſecum, pluſq́; utilitatis cauſa genuit etiam quàm uoluptatis. Folia uitium & pampini capitis dolores, inflammationeſq́; corporum mitigant cum polenta. Folia per ſe ardores ſtomachi ex aqua frigida: cum farina uero hordei, articularios morbos. Pampini triti & impoſiti, tumorem omnem ſiccant. Succus eorum dyſentericis infuſus medetur. Lacryma uitium, quæ uelut gummi eſt, lepras & lichenas, & pſoras nitro ante præparatas ſanat. Eadem cum oleo ſæpius pilis illitis, pſilothri effectum habet, maximeq́; aqua quam uirides accēſæ uites exudant, qua & uerrucæ tolliūtur. Pampini ſanguinem excreantibus, & mulierum à conceptu defectioni diluti potu proſunt. Cortex uitium & folia arida, uulnerum ſanguinem ſiſtunt, ipſumq́; uulnus conglutinant. Vitis albæ uiridis tuſa ſucco & thure impetigines tolluntur. Cinis ſarmentorum uitiumq́; & uinaceorum condylomatis & ſedis uitijs medetur ex aceto: item luxatis & ambuſtis, & lienis tumori, cum roſaceo & ruta & aceto. Item igni ſacro, ex uino citra oleum aſpergitur, & intertrigines & pilos abſumit. Dant & bibendum cinerem ſarmentorum ad lienis remedia aceto conſperſum, ita ut bini cyathi in tepida aqua bibantur, utq́; qui biberit, in lienem iaceat. Claiculæ ipſæ quibus repunt uites, tritæ, & ex aqua potæ ſiſtunt uomitionum cōſuetudinem. Cinis uitium cum axungia uetere contra tumores proficit, fiſtulas purgat, mox & perſanat, neruorum dolores frigore ortos, contractioneſq́;: contuſas uero partes cum oleo, carnes excreſcentes in oſſibus cum aceto & nitro, ſcorpionum & canum plagas cum oleo. Corticis per ſe cinis combuſtis pilos reddit. Omphacium qua fieret ratione incipientis uuæ pubertate, in unguentorum loco docuimus. Nunc ad medicinam de eo pertinentia indicabimus. Sanat ea quæ in humido ſunt ulcera, ut oris, tonſillarum, genitalium. Oculorum claritati plurimū confert. Scabricia genarum, ulceribuſq́; angulorum, nubeculis, ulceribus quacunq; in parte manantibus, cicatricibus marcidis, oſſibus purulente limoſis. Frangitur uehementia eius melle aut paſſo. Prodeſt & dyſentericis, ſanguinem excreantibus, anginis. Omphacio cohæret œnanthe, quam uites ſylueſtres ferunt, dicta à nobis in unguenti ratione. Laudatiſſima in Syria, maxime circa Antiochiæ & Laodiceæ montes, & ex alba uite refrigerat, aſtringit, uulneribus inſper-*

gitur, ſtomacho illinitur, utilis urinæ, iecineri, capitis doloribus, dyſentericis, cœliacis, cholericis. Contra faſtidia obolo ex aceto pota. Siccat manantes capitis eruptiones, efficaciſsima ad uitia quæ ſunt in humidis: ideoq; & oris ulceribus, & uerendis ac ſedi. Cum melle & croco aluum ſiſtit. Genarum ſcabiem emendat, oculorumq; lacrymationes: ex uino ſtomachi diſſolutionem: ex aqua frigida pota ſanguinis excreationem. Cinis eius ad collyria, & ad ulcera purganda, & paronychiæ, & pterygiæ probatur. Vritur in furno, donec panis percoquatur. Maſſaris odoribus tantum gignitur, omniaq; ea auiditas humani ingenij nobilitauit, rapere feſtinando.

De medicinis uuarum recentium, & ſarmentis uuarum, & uinaceis, & de uua theriace, & de uua paſſa, & aſtaphide, & aſtaphiſagria, pituitaria, & labruſca, & de uite alba, & nigra, & de muſtis, & uini generibus, & aceto. CAP. I.

MAtureſcentium autem uuæ uehementiores nigræ, ideoq; uinum ex his minus iucundum: ſuauiores albæ, quoniam è tranſlucido facilius accipitur aër. Recentes ſtomachum & ſpiritum inflãt, aluumq; turbant, itaq; in febri damnantur utiq; largiores. Grauedinem enim capiti, morbumq; lethargicum faciunt. Innocentiores, quæ decerptæ diu pepẽdere: qua uentilatione etiam utiles fiunt ſtomacho ægrisq;. Nam & refrigerant leuiter, & faſtidium auferunt. Quæ autem in uino dulci conditæ fuere, caput tentant. Proximæ ſunt penſilibus in palea ſeruatæ. Nam & uinaceis ſeruatæ, & caput & ueſicam & ſtomachum infeſtant. Siſtunt tamen aluum, ſanguinem excreantibus utiliſsimæ. Quæ uero in muſto fuere, peiorẽ uim etiámnum habent, quàm quæ in uinaceis. Sæpe quoque ſtomacho inutiles facit: ſaluberrimas putant medici in cœleſti aqua ſeruatas, etiamſi minime iucũdas: ſed uoluptatem earum in ſtomachi ardore ſentiri, & in amaritudine iecoris felliſq; uomitione in choleris, hydropicis, cum ardore febrium ægrotantibus. At in ollis ſeruatæ, & os & ſtomachum & auiditatem excitant. Paulo tamen grauiores exiſtimantur fieri uinaceorum halitu. Vuæ florem in cibis ſi edère gallinacei, uuas non attingunt. Sarmenta earum in quibus acini fuere, aſtringẽdi uim habent, efficaciora ex ollis. Nuclei acinorum eandem uim obtinent. Hi ſunt qui in uino capitis dolorem faciunt. Toſti tritiq; ſtomacho utiles ſunt. Inſpergitur farina eorum polentæ modo potionis dyſentericis, & cœliacis, & diſſolutis ſtomacho. Decocto etiam eorum fouere pſoras & pruritũ, utile eſt. Vinacei per ſe, minus capiti aut ueſicæ nocent quàm nuclei: Mammarum inflationi triti cum ſale utiles. Decoctũ eorum ueteres dyſentericos & cœliacos iuuat, & potione & fotu. Vua theriace, de qua ſuo loco diximus, contra ſerpentium ictus eſtur. Pampinos quoque eius edendos cenſent imponendoſq;, uinumq; & acetum ex his factum auxiliarem contra eadem uim habent.

Vua paſſa, quam aſtaphida uocant, ſtomachum, uentrem, interanea tentaret, niſi pro remedio in ipſis acinis nuclei eſſent: Iis exemptis, ueſicæ utilis habetur, & tuſsi alba utilior. Vtilis & arteriæ & renibus, ſicut ex his paſſum priuatim è ſerpentibus contra hæmorrhoida potens. Teſtium inflammationi cum farina cumini aut coriandri imponuntur: Item carbunculis, articularibus morbis, ſine nucleis tritæ cum ruta: fouere antè uino ulcera oportet. Sanant epinyctidas & dyſenteriam cum ſuis nucleis: Et in oleo coctæ gangrenis illinuntur cum cortice raphani & melle. Podagris & unguium mobilibus cum panace, & per ſe ad purgandum os caputque, cum pipere commanducantur. Aſtaphiſagria ſiue ſtaphis, quam uuam taminiam aliqui uocant falſo, ſuum enim genus habet, cauliculis nigris rectis, folijs labruſcæ, fert folliculos uerius quàm acinos, uirides, ſimiles ciceri: in his nucleum triangulum. Matureſcit cum uindemia nigreſcitq;, cum taminiæ rubentes norimus acinos: ſciamuſq; illam in apricis naſci, hanc non niſi in opacis. His nucleis ad purgationem uti non cenſuerim propter ancipitem ſtrangulationem, nec ad pituitam oris ſiccandam, fauces enim lædunt. Phthiriaſi caput & reliquum corpus liberant triti, facilius admixta ſandaracha: itẽ pruritu & pſoris. Ad dentium dolores decoquuntur in aceto: ad aurium uitia, rheumatiſmum cicatricum, ulcerum manãtia. Flos tritus in uino contra ſerpentes bibitur: ſemen enim abdicauerim, propter nimiam uim ardoris. Quidam eam pituitariam uocant, & plagis ſerpentium utiq; illinunt. Labruſca quoq; œnanthen fert, ſatis dictam, quæ à Græcis ampelos agria appellatur, ſpiſsis & candicãtibus folijs, geniculata, rimoſo cortice: fert uuas rubentes cocci modo, quæ cutem in facie mulierũ purgant, & uarijs coxendicum & lumborum uitijs tuſæ cum folijs & ſucco proſunt. Radix decocta in aqua, pota in uini Coi cyathis duobus, humorẽ alui ciet, ideo hydropicis datur. Hanc potius crediderim eſſe, quam uulgus uuam taminiam uocat. Vtuntur ea pro amuleto, & ad expuitionem ſanguinis quoq; adhibent, nõ ultra gargarizationes, & ne quid deuoretur, addito ſale, thymo, aceto mulſo. Ideo & purgationibus ancipitem putãt. Eſt huic ſimilis, ſed in ſalictis naſcens, ideo diſtinguitur nomine, cum eoſdem uſus habeat, & ſalicaſtrum uocatur. Scabiem & prurigines hominum quadrupedumq; aceto mulſo tritæ hæc efficacius tollit. Vitis alba eſt, quam Græci ampeloleucen, alij ophioſtaphylon, alij melothron, alij pſilothrũ, alij archezoſtin, alij cedroſtin, alij madon appellant. Huius ſarmẽta longis & exilibus internodijs geniculata ſcandunt. Folia pampinoſa ad magnitudinem ederæ, diuiduntur ut uitium. Radix alba, grandis, rhaphano ſimilis initio: ex ea caules aſparagi ſimilitudine exeunt. Hi decocti in cibo aluum & urinam cient. Folia & caules exulcerant corpus: utique ulcerum phagedænis, & gangrenis, tibiarumque tædio cum ſale illinuntur. Semen in uua raris acinis dependet, ſucco ruben

rubente, poſtea croci. Nouere id qui coria perficiunt, illo enim utuntur. Pſoris & lepris illinitur. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potumq;. Radix numeroſis utilitatibus nobilis, contra ſerpentiũ ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis in facie, uarosq; & lentigines, & ſugillata emendat, & cicatrices. Eademq; præſtat decocta in oleo. Decocta datur & comitialibus potui: item mente commotis, & uertigine laborantibus, drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipſa autem largior aliquanto, ſenſus purgat. Illa uis præclara, quòd oſſa infracta extrahit in aqua impoſita, ut bryonia: quare quidam hanc albam bryoniã uocant. Alia uero nigra efficacior in eodem uſu cũ melle & thure. Suppurationes incipientes diſcutit, ueteres maturat & purgat. Ciet menſes & urinam. Eclygma ex ea fit ſuſpirioſis, & contra lateris dolores, uulſis, ruptis. Splenem ternis obolis pota xxx. diebus conſumit. Illinitur eadem cum fico & pterygijs digitorũ. Ex uino ſecundas fœminarum appoſita trahit: & pituitam, drachma pota in aqua mulſa. Succus radicis colligi debet ante maturitatem ſeminis: qui illitus per ſe & cum eruo, lætiore quodam colore & cutis teneritate, mangonizat corpora: ſerpentes fugat. Tunditur ipſa radix cum pingui fico, erugatq; corpus ſi ſtatim bina ſtadia ambulentur: aliàs urit, niſi frigida abluatur. Iucundius hoc idem præſtat nigra uitis, quoniam alba pruritum affert. Eſt ergo & nigra quam proprie bryoniam uocant, alij chironiam, alij gynecanthen, aut aproniam, ſimilem priori, præterquam colore. Huius enim nigrũ eſſe diximus. Aſparagos eius Diocles prætulit ueris aſparagis in cibo urina cienda, lieniq; minuendo. In frutectis & harundinetis maxime naſcitur. Radix foris nigra, intus buxeo colore, oſſa infracta uel efficacius extrahit quàm ſupradicta. Cæterum eidem peculiare eſt, quòd iumentorum ceruicibus unice medetur. Aiunt ſi quis uillam ea tinxerit, fugere accipitres, tutasq; fieri uillaticas alites. Eadem in iumento homineq; phlegma aut ſanguinem qui ſe ad talos deiecerit circumligata ſanat. Et hactenus de uitium generibus. Muſta differentias habent naturales has, quòd ſunt candida aut nigra aut inter utrunq;, aliaq; ex quibus uinum fiat, alia ex quibus paſſum: cura differẽtias innumerabiles facit. In plenum ergo hæc dixiſſe conueniat: Muſtum omne ſtomacho inutile, uenis iucũdum. A balneis raptim & ſine interſpiratione potum, necat: Cantharidum naturæ aduerſatur: Item ſerpẽtibus, maxime hæmorrhoidi & ſalamãdræ. Capitis dolores facit, & gutturi inutile. Prodeſt renibus, iocineri, & interaneis ueſicæ: colleuat enim ea. Priuatim cõtra bupreſtin ualet. Contra meconium, lactis coagulationẽ, cicutam, toxica, dorycnium, ex oleo potum, redditũq; uomitionibus. Ad omnia infirmius album, iucundius paſſi muſtum, & quod minorem capitis dolorem afferat. Vini genera differentiasq; perquam multas expoſuimus, & ferè cuiuſq; proprietates. Neq; eſt ulla pars difficilior tractatu, aut numeroſior: quippe cum ſit tandũ dictu, pluribus proſit an noceat: præterea quàm ancipiti euentu potu ſtatim auxilium fit, aut uenenũ. Etenim de natura ad remedia tantum pertinente nunc loquimur. Vnum de dando eo uolumen Aſclepiades condidit, ab eo cognominatum: qui uero poſtea de uolumine illo diſſeruere, innumera. Nos iſta Romana grauitate, artiumq; liberalium appetentia, non ut medici, ſed ut iudices ſalutis humanæ, diligẽter diſtinguemus. De generibus ſingulis diſſerere immenſum & inexplicabile eſt, diſcordibus medicorum ſententijs. Surrentinũ ueteres maxime probauere, ſequens ætas Albanũ aut Falernum. Deinde alia alij, iniquiſſimo genere decreti, quod cuiq; gratiſſimum cæteris omnibus pronunciando. Quin ut conſtarent ſententia, quota portio tamen mortalium ijs generibus poſſet uti? Iam uero nec proceres uſquam ſynceris. Eò uenere mores, ut nomina modo cellarum ueneant, ſtatimq; in lacubus uindemiæ adulterentur. Ergo hercle, mirum dictu, innocentius iam eſt quodcunq; & ignobilius. Hæc tamen facere conſtantiſſime uidentur ſententia uictoriam, quorum mentionem fecimus, ſi quis hoc quoq; diſcrimen exigat. Falernum nec in nouitate, nec in nimia uetuſtate corpori ſalubre eſt. Media eius ætas à quintodecimo anno incipit. Hoc non rigido potu ſtomacho utile, non item in calido. Et in diutina tuſſi ſorbetur merum utiliter à ieiunis: Item in quartanis. Nullo æque uenæ excitantur. Aluũ ſiſtit, corpus alit. Creditum eſt obſcuritatem uiſus facere: nec prodeſſe neruis, aut ueſicæ. Albana neruis utiliora. Stomacho minus quæ ſunt dulcia, auſtera uel falerno utiliora. Concoctionem minus adiuuant, ſtomachum modice implens. At ſurrentina nullo modo, nec caput tentãt, ſtomachi & inteſtinorum rheumatiſmos cohibent. Cæcuba iam non gignuntur. At quæ ſuperſunt Setina, cibos concoqui cogunt. Virium plus Surrentino, auſteritatis Albano, uehementia minus Falerno. Ab his Statana non longo interuallo abfuerint. Aluo citæ Signinum maxime conducere indubitatum eſt. Reliqua in commune dicentur. Vino aluntur uires, ſanguis colosque hominum. Hoc quoque diſtat orbis medius, & mitior plaga à circumiectis: quantum illis feritas facit roboris, tantum nobis hic ſuccus. Lactis potus oſſa alit, frugũ neruos, aqua carnes. Ideo minus ruboris eſt in corporibus illis, & minus roboris, contraque labores patientiæ. Vino modico nerui iuuantur, copioſiore læduntur, ſic & oculi. Stomachus recreatur, appetentia ciborum inuitatur, triſtitiæ cura hebetatur, urina & algor expellitur, ſomnus conciliatur. Præterea uomitionem ſiſtit, collectiones extra lanis humidis impoſitis mitigat. Aſclepiades utilitatem uini æquari uix deorum potentia poſſe pronunciauit. Vetus copioſiore aqua miſcetur, magisq; urinam expellit: minus ſiti reſiſtit. Dulce minus inebriat, ſed ſtomacho innatat. Auſterum facilius concoquitur. Leuiſſimum eſt, quod celerrime inueteratur. Minus infeſtat neruos, quod uetuſtate dulceſſit. Stomacho minus utile eſt pingue, ni-

grum, ſed corpora magis alit. Tenue & auſterum minus alit, magis ſtomachum nutrit. Celerius per urinã tranſit, tantoq; magis capita tentat: hoc & in omni alio ſucco ſemel dictum ſit. Vinum ſi ſit fumo inueteratum, inſaluberrimum eſt. Mangones iſta in apothecis excogitauere. Iam & patresfamiliàs ætatem ademere his, quæ per ſe cariem traxere. Quo certe uocabulo ſatis conſilij dedere priſci, quoniam & in materijs cariẽ fumus erodit. At nos è diuerſo fumi amaritudine uetuſtatem indui perſuaſum habemus. Quæ ſunt admodũ exalbida, hæc uetuſtate ſalubria fiunt. Quo generoſius uinum eſt, hoc magis uetuſtate craſſeſcit, & in amaritudinem corpori minime utilem coit. Condire eo aliud minus annoſum, inſalubre eſt. Sua cuiq; uino ſaliua innocẽtiſsima, ſua cuiq; ætas gratiſsima, hoc eſt, media. Corpus augere uolentibus, aut mollire aluum, conducit inter cibos bibere. Contra minuentibus aluumq; cohibentibus, ſitire in edendo, poſtea parum bibere. Vinum ieiunos bibere nouitio inuento, inutiliſsimum eſt. Curas uigoremq; animi impedit, ad procinctum tendẽtibus: ſomno *uero ac ſecuritatibus iã dudum hoc fuit, quod Homerica illa Helena ante cibum miniſtrauit. Sic quoq; in prouerbium ceſsit, ſapientiam uino obumbrari. Vino debemus homines, quòd ſoli animalium non ſitientes bibimus. Aquæ potus interponere utiliſſimum. Itemq; iugi ſuperbibere ebrietati, quam quidẽ frigidæ potus extemplò diſcutit. Meracis potionibus per uiginti dies ante canis ortum totidemq; poſtea, ſuadet Heſiodus uti. Merum quidem remedio eſt contra cicutas, coriandrum, aconita, uiſcum, meconium, argẽtum uiuum, apes, ueſpas, crabrones, phalangia, ſerpentium ſcorpionumq; ictus, contraq; omnia quæ refrigerando nocent. Priuatim contra hæmorrhoidas, preſteras, fungos. Item contra inflationes roſionesq; præcordiorum, & quorum ſtomachus in uomitiones effunditur: & ſi uenter aut interanea rheumatiſmum ſentiant. Dyſentericis, ſudatoribus, in longa tuſsi, in epiphoris, meracum. At uero cardiacis, in mamma læua merum in ſpongia imponi prodeſt. Ad omnia autem maxime album inueteraſcens. Vtiliter etiam fouetur uino calido uirilitas tumentis, quo etiam infuſo cornu laſsitudinem auferri aiunt. Simias quadrupedesq; quibus digiti ſunt negant creſcere aſſuetas meri potu. Nũc circa ægritudines ſermo de uinis erit. Saluberrimum liberaliter genitis, Campania quodcunq; tenuiſsimum: uulgo uero, quod quenq; maxime iuuerit ualidum. Vtiliſsimũ omnibus ſacco uiribus fractis. Meminerimus ſuccum eſſe, qui feruendo uires à muſto ſibi fecerit. Miſceri plurima genera, omnib. inutile. Saluberrimũ, cui nihil in muſto additũ eſt: meliusq;, ſi nec uaſis pix affuit. Marmore enim & gypſo aut calce cõdita, quis nõ etiam ualidus expauerit? In primis igitur uinum marina aqua factum, inutile eſt ſtomacho, neruis, ueſicæ. Reſina condita, frigidis ſtomachis utilia exiſtimãtur. Non expedire uomitoribus, ſicut neq; muſtum, neque ſapa, neq; paſſum. Nouitium reſinatum nulli conducit,

*accommodatum ac ſec.

Capitis dolorem & uertigines facit, ab hoc dicta crapula eſt. Tuſsientibus & in rheumatiſmo nominata proſunt. Item cœliacis & dyſentericis, mulierum menſibus. In hoc genere rubrum nigrúmue magis conſtringit, magisq; calfacit. Innocentius pice ſola conditum. Sed & picẽ meminiſſe debemus, non aliud eſſe quàm combuſtæ reſinæ fluxum. Hoc genus uini excalfacit, concoquit, purgat: pectori, uentri utile. Item uuluarum dolori, ſi ſine febre ſint, ueteri rheumatiſmo, exulcerationi, ruptis, conuulſis, uomicis, neruorum infirmitati, inflationibus, tuſsi, anhelationibus, luxatis, in ſuccida lana impoſitum. Ad omnia hæc utilius id quod ſponte natura ſuæ picem reſipit, picatumq́ue appellatur. Heluennaco quoq; tamen nimio caput tentari cõuenit. Quod ad febrium ualetudines attinet, certum eſt non dandum in febre, niſi ueteribus ægris, uinum, nec niſi declinante morbo. In acutis uero periculis, nullis niſi qui manifeſtas remiſsiones habeant, & has noctu potius. dimidia enim pars periculi eſt, noctu, hoc eſt ſpe ſomni, bibentibus. nec à partu abortuue, nec à libidine ægrotãtibus, nec in capitis doloribus, nec quorum acceſsiones cum frigore extremitatum fiant, nec in febri tuſsientibus, nec in tremore neruorumq; doloribus uel faucium, aut ſi uis morbi circa illa intelligatur, nec in duritia præcordiorum, uenarũ uehementia, neq; in opiſthotono, tetano, nec ſingultientibus, nec ſi cũ febre dyſpnœa ſit. Minime uero oculis rigentibus, & genis ſtantibus, aut defectis grauibusq;: nec quorũ conniuentium perlucebunt oculi, neu palpebris non coeuntibus, uel ſi dormientibus hoc idem eueniet: aut ſi cruore ſuffunduntur oculi, uel ſi lema in oculis erunt. Minime lingua fungoſa, nec graui, & ſubinde imperfecta loquẽtibus: nec ſi urina difficile reddetur, neq; expaueſcentibus repente, nec ſpaſticis, aut rurſus torpẽtibus, nec ſi per ſomnos genitura effundetur. Cardiacorum morbo unicam ſpem in uino eſſe, certũ eſt. Sed id dandum quidam non niſi in acceſsione cenſent, alij non niſi in remiſsione. Illi ut ſudorem coërceant: hi quia tutius putant, minuente ſe morbo: quam plurium ſententiam eſſe uideo. Dari utique non niſi in cibo debet, nec à ſomno, nec præcedente alio potu, hoc eſt, utiq; ſitienti, nec niſi in deſperatione ſumma, & uiro facilius quàm fœminæ, ſeni quàm iuueni, iuueni quàm puero, hyeme quàm æſtate, aſſuetis potius quàm expertibus. Modus dandi pro uehementia uini: item mixtura. Atq; uulgo ſatis putant unum uini cyathum duobus aquæ miſceri. Si diſſolutio ſit ſtomachi, dandum: & ſi cibus non deſcendat. Inter uini genera quæ fingi docuimus, nec fieri iam arbitror, & ſuperuacaneum eorum uſum, cum ipſis rebus ex quibus finguntur doceamus uti. Et aliàs modum exceſſerat medicorum in his oſtentatio, ueluti è napis uinum utile eſſe ab armorum equitandiue laſsitudine præcipientium, atque ut reliqua omittamus, etiam è iunipero. Et quis ſatius cenſeat, abſinthite uino utendum potius quàm abſinthio ipſo? In reliquis

omit

omittatur & palmeum, capiti noxium, uentriq; tantum molliendo, & ſanguinem excreantibus non inutile. Triclinium non poteſt uideri, quod bion appellamus, cum ſit in eo ſola pro arte feſtinatio. Prodeſt ſtomacho diſſoluto, aut cibos non perficienti, prægnantibus, defectis, paralyticis, tremulis, uertiginoſis, torminibus, iſchiadicis. In peſtilentia quoq; ac peregrinationibus, uim magnam auxiliandi habere dicitur. Vini etiam uitium tranſit in remedia. Aceto ſumma uis eſt in refrigerando, non tamen minor in diſcutiendo: ita fit, ut infuſum terræ ſpumet. Dictum eſt ſæpius, diceturq;, quoties cum alijs proſit. Per ſe hauſtum faſtidia diſcutit, ſingultus cohibet, ſternutamenta olfactu. Vim in balineis æſtus arcet, ſi contineatur ore. Quin & cũ aqua bibitur. Multorum ſtomacho utiliter gargarizatur. Cum eadem conualeſcẽtium & à ſolis ardoribus. Oculis quoq; illo modo ſaluberrimum. Plurimum fotu medetur poſt uredines. Item lepris, furfuribus, ulceribus manantibus, canis morſibus, ſcorpionum ictibus, ſcolopendrarum, muris aranei: contraq; omnium aculeatorum uenena & pruritus. Item contra multipedæ morſum. Calidum in ſpongia appoſitum, adiecto ſulphuris ſextante ſextarijs tribus aceti, aut hyſſopi faſciculo, medetur ſedis uitijs. In ſanguinis fluxione poſt exciſos calculos, & omni alia, foris in ſpongia impoſitũ, intus potum cyathis binis quàm acerrimum. Conglobatum utiq; ſanguinem diſcutit. Cõtra lichenas & bibitur & imponitur. Siſtit aluos, & rheumatiſmos in teraneorum infuſum. Item procidentia ſedis uuluæq;. Tuſsim ueterem inhibet, & gutturis rheumatiſmos, orthopnœam, dentium labefactionẽ. Veſicæ nocet, neruorumq; infirmitatibus. Neſciere medici quantum cõtra aſpidas polleret. Nuper ab aſpide calcata percuſſus utrem aceti ferens, quoties depoſuiſſet ſentiebat ictũ, alias illæſo ſimilis. Intellectum ibi remediũ eſt, potuq; ſuccurſum. Neq; altero os colluunt uenena exugentes. In totum domitrix uis hæc non ciborum modo eſt, uerum & rerum plurimarũ. Saxa rumpit infuſum, quæ non ruperit ignis antecedens. Cibos quidem & ſapores non alius magis ſuccus commendat aut excitat: in quo uſu mitigatur toſto pane aut uino, uel accenditur pipere ac laſere: utique ſale compeſcitur. Non eſt prætereundum in eo exemplum ingens. Siquidem M. Agrippa ſupremis ſuis annis conflictatus graui morbo pedum, cum dolorem eum perpeti nequiret, unius medicorum portentoſa ſcientia, ignorante diuo Auguſto, tanti putauit uſu pedum ſenſuq; omni carere, dummodo & dolore illo careret, demerſis in acetum calidum cruribus in acerrimo impetu morbi.

De aceto ſcillino, & oxymelle, & ſapa, & fece uini, aceti, & ſapæ. CAP. II.

ACetum ſcillinum inueteratum magis probatur: prodeſt ſuper ea quæ diximus aceſcẽtibus cibis: guſtatum enim diſcutit pœnam eam. Et his qui ieiuni uomunt: callum enim faucium facit, ac ſtomachi: odorem oris tollit, gingiuas aſtringit, dentes firmat, colorem meliorem præſtat. Tarditatem quoq; aurium gargarizatione purgat, & tranſitum auditus aperit. Oculorum aciem obiter exacuit. Comitialibus, melancholicis, uertiginoſis, uuluarum ſtrangulationibus, percuſſis aut præcipitatis, & ob id ſanguine conglobato, neruis infirmis, renum uitijs perquam utile. Cauẽdũ exulceratis. Oxymeli antiqui (ut Dioches tradit) hoc modo temperabant: mellis minas decem, aceti ueteris heminas quinq;, ſalis marini pondo, thymbræ quadrantem, aquæ marinæ ſextarios quinq; pariter coquebãt, decies deferueſcente cortina, atq; ita diffundebant inueterabantq;. Suſtulit totũ id Aſclepiades, coarguitq;. Nam etiam in febribus dabant. Profuiſſe tamen fatentur contra ſerpentes quas ſepas uocant, & contra meconium, ac uiſcum, & anginas, calidum gargarizatũ; & auribus, & oris gutturiſq; deſiderijs, quæ nunc omnia oxalme contingunt: id ſale & aceto recente efficacius eſt. Vino cognata res ſapa eſt, muſto decocto donec tertia pars ſuperſit. Ex albo hoc melius. Vſus contra cantharidas, bupreſtin, pinorum erucas, quas pityocampas uocant, ſalamandras, & contra mordentia uenenata. Secundas partuſq; emortuos trahit cum bulbis potum. Fabianus autor eſt, uenenum eſſe ſi quis ieiunus à balineis id bibat. Conſequens horum eſt fex uini, ſui cuiuſq; generis. Ergo uini feci tanta uis eſt, ut deſcendentes in cupas enecet. Experimẽtũ demiſſa præbet lucerna, quandiu extinguatur periculum denuncians. Illota miſcetur medicamentis. Cum iridis uero pari põdere, eruptionibus pituitæ illinitur. Et ſicca uel madida contra phalangia, & teſtium mammarumq; inflammationes, uel in quacunq; parte corporis. Item cum hordeacea farina, & thuris polline in uino decocta crematur, & ſiccatur. Experimẽtum eſt legitime coctæ, ut refrigerata linguam tactu uideatur urere. Celerrime exanimatur loco non incluſo condita. Crematio ei multum uirium adijcit. Vtiliſsima eſt ad compeſcendas lichenas furfureſq; cum fico decocta. Sic & lepris & ulceribus manantibus imponitur. Fungorum naturæ contraria eſt pota, ſed magis cruda. Oculorum medicamentis cocta & lota miſcetur. Medetur illita & teſtibus & genitalibus. In uino autem aduerſus ſtrangurias bibitur. Cum expirauerit quoq;, lauandis corporibus & ueſtibus utilis, tuncq; uſum acaciæ habet. Fex aceti pro materia acrior ſit neceſſe eſt, multóque magis exulceret. Reſiſtit ſuppurationum incremẽtis, ſtomachũ, interanea, uentrẽ, illita adiuuat. Siſtit earũ partiũ rheumatiſmos, & mulierum menſes. Panos diſcutit nõdũ exulceratos, & anginas. Sacros ignes cũ cera. Mammas lactis ſui impatientes eadem extinguit. Vngues ſcabros aufert. È ſerpentibus contra ceraſtas ualidiſsima cũ polenta. Cum melanthio autem contra crocodili morſus, & canis. Et hæc cremata amplias uires. Tunc addito lentiſcino oleo, illita una nocte ruffat capillũ. Eadẽ ex aqua in linteo appoſita, uuluas purgat. Sapa fece ambuſta ſanantur, melius addita lanugine harundinis. Eadem fece decocta potaq;, tuſſes ueteres.

Decoquitur in patinis cum ſale & adipe ad tumorem quoq; maxillarum & ceruicum.

De oleis, & folijs oleæ, & flore, & cinere, & de oliua alba, & nigra, & de amurca. CAP. III.

OLearum proxima autoritas intelligitur. Folia earum uehementiſsime aſtringunt, purgant, ſiſtunt. Itaq; commanducata impoſita ulceribus medentur, & capitis doloribus illita cum oleo. Decoctum eorum cum melle his quæ medici uſſerint, gingiuarũ inflammationibus, paronychijs, ſordidisq; ulceribus excreſcentibus. Cũ melle profluuium ſanguinis è neruoſis partibus cohibet. Succus eorum carbunculantibus circa oculos ulceribus, & puſtulis, procidentiq; pupillæ efficax, quapropter in collyria additur. Nam & ueteres lacrymationes ſanat, & genarum eroſiones. Exprimitur autem ſuccus tuſis, affuſo uino & aqua cæleſti, ſiccatusq; in paſtillos digeritur. Siſtit menſes in lana admotus uuluæ. Vtilis & ſaniem emanantibus. Item condylomatis, ignibus ſacris, quæq; ſerpunt ulcera, epinyctidi. Eoſdem & flos earum habet effectus. Vruntur & cauliculi floreſcentes, ut ſpodij uicẽ cinis præſtet, uinoq; infuſo iterum uritur. Suppurationes & panos illinunt cinere eo, uel folijs tuſis cum melle, oculos uero cum polenta. Succus fruticis recentis accenſi diſtillans, ſanat lichenas, furfures, manantia ulcera. Nã & lacryma quæ ex arbore ipſa diſtillat, Aethiopicæ maxime oleæ, mirari ſatis nõ eſt repertos qui dentiũ dolores illinendos cenſerent, uenenum eſſe prædicãtes, atq; etiam in oleaſtro quærendam. E radice oleæ quàm tenerrime cortex deraſus, in melle crebro guſtatu medetur ſanguinem reijcientibus, & ſuppurata extuſsientibus. Ipſius oleæ cinis cum axungia tumores ſanat, extrahitq; fiſtulis uitia, & ipſas ſanat. Oliuæ albæ ſtomacho utiliores, uentri minus. Præclarum habent antequam condiantur uſum, recentes per ſe cibi modo deuoratæ. Medentur enim arenoſæ urinæ, item dẽtibus, aut attritis, aut conuulſis. Nigra oliua ſtomacho inutilior, uentri facilior, capiti & oculis non conuenit. Vtraq; ambuſtis prodeſt trita & illita. Sed nigra commanducatur, & protinus ex ore impoſita, puſtulas gigni prohibet. Colymbades ſordida ulcera purgant, inutiles difficultatibus urinæ. De amurca poteramus uideri ſatis dixiſſe, Catonem ſecuti, ſed reddẽda medicinæ quoq; eſt. Gingiuis & oris ulceribus, dentium ſtabilitati efficaciſsime ſubuenit. Item ignibus ſacris infuſa, & his quæ ſerpunt. Pernionibus nigræ oliuæ amurca utilior: Item infantibus fouendis. Albæ uero mulierũ uuluæ in lana admouetur. Multo autem omnis amurca decocta efficacior. Coquitur in cupreo uaſe ad craſsitudinem mellis. Vſus eius cum aceto, aut uino uetere, aut mulſo, ut quæq; cauſa exigat in curatione oris, dentium, aurium, ulcerum manantium, genitalium, rhagadum. Vulneribus in linteolis imponitur, luxatis in lana: ingens hic uſus, utiq; inueterato medicamento. Tale enim fiſtulas ſanat. Infunditur ſedis, genitalium, uuluæ exulcerationi. Illinitur uero podagris incipientibus. Item articularibus morbis. Si uero cum omphacio recoquatur ad mellis craſsitudinem, caſuros dentes extrahit. Item iumentorum ſcabiem, cum decocto lupinorum & chamæleonte herba, mire ſanat. Cruda amurca podagris foueri utiliſsimum.

De folijs oleaſtri, & œnanthino oleo, & cydonino, & amygdalino, & laurino, & myrteo, chamæmyrſino, & cupreſsino, & citreo, & caryino. CAP. IIII.

OLeaſtri foliorum eadem natura. Spodiumq; è cauliculis uehementius inhibet rheumatiſmos. Sedat & inflammationes oculorum, purgat ulcera, alienata explet, excreſcentia leniter erodit, ſiccat, & ad cicatricem perducit: cætera ut in oleis. Peculiare autem quòd folia decoquuntur ex melle, dãturq́; cochlearibus contra ſanguinis excreationes. Oleum tamen acrius atq; efficacius: & os quoq; colluitur illo ad dentium infirmitatem. Imponuntur folia & paronychijs, & carbunculis, & contra omnem collectionem cum uino: ijs uero quæ purganda ſunt, cum melle. Miſcentur oculorum medicamentis, & decoctum foliorum, & ſuccus oleaſtri. Vtiliter etiam auribus inſtillatur cum melle, uel ſi pus effluat. Flore oleaſtri condylomata illinuntur & epinyctides. Item cum farina hordeacea uenter, in rheumatiſmo cum oleo capitis dolores. Cutem in capite ab oſsibus recedentem cauliculi decocti, & cum melle impoſiti comprimunt. Ex oleaſtro maturi in cibo ſumpti ſiſtunt aluum. Toſti autem & cum melle triti, nomas repurgant, carbunculos rumpunt. Olei naturam cauſasq; abunde diximus. Ad medicinam ex olei generibus hæc pertinent. Vtiliſsimum eſt omphacinũ, proxime uiride. Præterea quàm maxime recens, niſi cum uetuſtiſsimum quæritur, tenue, odoratum, quodq; non mordeat, è diuerſo quàm in cibos eligitur. Omphacinum prodeſt gingiuis. Si contineatur in ore, colorem dentium cuſtodit magis quàm aliud: ſudores cohibet. Oenanthino idem eſt effectus qui roſaceo. Omni autem oleo mollitur corpus, uigorem & robur accipit. Stomacho contrarium. Auget ulcerum incrementa. Fauces exaſperat, & uenena omnia hebetat, præcipue pſimmythij & gypſi in aqua mulſa, aut ficorum ſiccarum decocto potum, contra meconium ex aqua, contra cantharidas, bupreſtin, ſalamandras, pityocampas per ſe potum, redditumq; uomitionibus, contra omnia ſupradicta laudatiſsimum. Et laſsitudinum perfrictionumq́ue refectio eſt: tormina calidum potum cyathis ſex, magisq́ue ruta ſimul decocta pellit. Item uentris animalia. Soluit aluum heminæ menſura, cum uino & calida aqua potum, aut ptiſanæ ſucco. Vulnerarijs emplaſtris utile. Faciem purgat. Bubus infuſum per nares donec ructent, inflationem ſedat. Vetus autem magis excalfacit corpora, magisq́ue diſcutit ſudores. Duritias magis diffundit. Lethargicis magis auxiliare, & inclinato morbo. Oculorum claritati confert aliquid, cum

pari

pari portione mellis acapni. Capitis doloribus remedium eſt. Item ardoribus in febri cum aqua: etſi uetuſti ſit occaſio, decoquitur, ut uetuſtatem repræſentet. Oleum cycinum bibitur ad purgationes uentris cum pari caldæ mẽſura. Priuatim dicitur purgare præcordia. Prodeſt & articulorum morbis, duritijs omnibus, uuluis, auribus, ambuſtis. Cum cinere uero muricum, ſedis inflammationibus, item pſoræ. Colorem cutis commendat, capillumque fertili natura euocat. Semen ex quo fit, nulla animans attingit. Ellychnia ex uua fiunt, claritatis præcipuæ. Ex oleo lumẽ obſcurum propter nimiam pinguedinem. Folia igni ſacro illinuntur ex aceto. Per ſe autem recentia manibus & epiphoris. Eadem decocta in uino inflammationibus cum polenta & croco: per ſe autem triduo impoſita faciem purgant. Oleum amygdalinum purgat, mollit corpora, cutem erugat, nitorem commendat, uaros cum melle tollit è facie. Prodeſt & auribus, cũ roſaceo & melle & mali punici germine decoctum, uermiculoſq; in his necat, & grauitatem auditus diſcutit, ſonos incertos & tinnitus, obiter capitis dolores & oculorum. Medetur furunculis, & à ſole uſtis cum cera. Vlcera manantia & furfures cum uino expurgat, condylomata cum meliloto. Per ſe uero capiti illitum, ſomnum allicit. Oleum laurinum utilius quo recentius, quoq; uiridius colore. Vis eius excalfactoria, & ideo paralyticis, ſpaſticis, iſchiadicis, ſugillatis, capitis doloribus, inueteratis diſtillationibus, auribus, in calyce punici calfactum illinitur. Similis & myrtei olei ratio, aſtringit, indurat, medetur gingiuis, dentium dolori, dyſenteriæ, uuluæ exulceratæ, ueſicis, ulceribus uetuſtis uel manantibus, cum ſquama æris & cera. Itẽ eruptionibus ambuſtionibus. Attrita ſanat & furfures, & rhagadas, cõdylomata, articulos luxatos, odorẽ grauẽ corporis. Aduerſatur cãtharidi, bupreſti, alijſq; malis medicamentis, quæ exulcerando nocent. Chamæmyrſinæ ſiue oxymyrſinæ eadem natura. Cupreſſinum oleũ eoſdem effectus habet quos myrteum. Item citreũ. È nuce uero iuglande quod caryinum appellauimus, alopecijs utile eſt, & tarditati aurium infuſum. Item capitis doloribus illitum. Cæterum iners & graue ſapore. Enimuero ſi quid in nucleo putridi fuerit, totus modus deperit. Ex gnidio grano factum, eandem uim habet quam cycinum. Ex lentiſco factum, utiliſſimum acopo eſt. Idemq; proficeret æque ut roſaceum, ni durius paulo intelligeretur. Vtuntur eo & contra nimios ſudores, papulaſq; ſudorum. Scabiem iumentorum efficaciſſime ſanat. Balaninum oleum repurgat uaros, furunculos, lentigines, gingiuas. Cypros qualis eſſet, & quemadmodum ex ea fieret oleum, docuimus. Natura eius excalfacit, mollit neruos. Folia ſtomacho illinũtur, & uuluæ concitatæ ſuccus quoq; eorum apponitur. Folia recentia commanducata, ulceribus in capite manantibus, item oris medentur, & collectionibus, condylomatis. Decoctum foliorum ambuſtis & luxatis prodeſt. Ipſa ruffant capillũ tuſa, adiecto ſtruthei mali ſucco. Flos capitis dolores ſedat cum aceto illitus. Idẽ combuſtus in cruda olla nomas ſanat, & putreſcentia ulcera per ſe, uel cum melle. Odor floris olet, qui ſomnum facit. Aſtringit gleucinum, & refrigerat, eadem ratione qua & œnanthinum. Balſaminum longe precioſiſſimum omnium, ut in unguentis diximus, contra omnes ſerpentes efficax. Oculorum claritati plurimum confert, caliginem diſcutit. Item dyſpnœas, collectiones omnes duritiaſq; lenit. Sanguinem denſari prohibet, ulcera purgat: auribus, capitis doloribus, tremulis, ſpaſticis, ruptis perquam utile. Aduerſatur aconito ex lacte potum. Febres cum horrore uenientes perunctis leuiores facit. Vtendum tamen modice, quoniam adurit, augetq; uitia non ſeruato temperamento. Malobathri quoq; naturam & genera expoſuimus. Vrinam ciet. Oculorum epiphoris uino expreſſum utiliſſime imponitur: Item frõtibus dormire uolentibus: Efficacius ſi & nares illinantur: aut ſi ex aqua bibatur. Oris & halitus ſuauitatem commendat linguæ ſubditum folium, ſicut & ueſtium odorem interpoſitũ. Hyoſchyaminum emolliendo utilius, neruis inutile. Potum quidem cerebri motus facit. Therminum è lupinis emollit, proximum roſaceo effectum habens. Narciſſinum dictum eſt cum ſuo flore. Raphaninum phthiriaſes longa ualetudine contractas tollit, ſcabritiaſq; cutis in facie emendat. Seſaminum aurium dolores ſanat, & ulcera quæ ſerpunt, & quæ cacoëthe uocant. Lirinon quod & phaſelinum & Syrium uocauimus, renibus utiliſſimum eſt, ſudoribuſq; euocandis, uuluæ molliendæ, concoquendoq; intus. Selgiticum neruis utile eſſe diximus, ſicut herbaceum quoq;, quod Engnini circa Flaminiam uiam uendunt. Elæomeli, quod in Syria ex ipſis oleis manare diximus, ſapore melleo non ſine nauſea, aluum emollit: bilem præcipue detrahit, duobus cyathis in hemina aquæ datis: qui bibêre torpeſcunt, excitanturq; crebro. Potores certaturi præſumunt ex eo cyathum unum. Piſſino oleo uſus & paſſim ad quadrupedum ſcabiem eſt. Vitibus oleiſq; proxima nobilitas palmis: Inebriant recentes, capitis dolorem afferunt minus ſicca, nec quantum uidetur utiles ſtomacho, tuſſim exaſperant, corpus augent. Succum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant ægris ad uires recreandas, ſitim ſedandam, in quem uſum præferebant Thebaicas. Sanguinem quoq; excreantibus utiles, in cibo maxime. Illinuntur caryotæ ſtomacho, ueſicæ, uentri, inteſtinis. Cum cotoneis, & cera, & croco ſugillata emendant. Nuclei palmarum cremati in fictili nouo, cinere loto ſpodij uicem efficiunt, miſcenturque collyrijs, & calliblephara faciunt addito nardo.

De mirobalano palma, & de palma elate. CAP. V.

Palma quæ fert myrobalanum, probatiſſima in Aegypto, oſſa non habet reliquarum modo in balanis. Aluum & menſes ſiſtit in uino auſtero, & uulnera conglutinat. Palma, ſiue elate, ſiue ſpathe, medi-

cina

cinæ confert germina,folia,corticem. Folia imponuntur præcordijs,ſtomacho,iocineri , ulceribus quæ ſerpunt cicatrici repugnantia. Pſoras cortex eius tener cum reſina & cera ſanat diebus xx. Decoquitur & ad teſtium uitia. Capillum denigrat ſuffitu,partus extrahit. Datur bibēdus renum uitijs & ueſicæ, & præcordiorum , & capiti & neruis tonicus. Vuluæ ac uentris fluxionem ſiſtit decoctum eius. Item cinis ad tormina potus in uino albo, in uluarum uitijs efficaciſſimus.

Medicinę ex ſingulorum generum flore,folijs, fructu,ramis,cortice, ligno,ſucco,radice,cinere. CAP. VI.

PRoxima uarietates generum medicinarūq;, quæ mala habent. Ex his uerna,acerba,ſtomacho inutilia ſunt:aluum,ueſicam circumagunt:neruos lædūt. Cocta meliora. Cotonea cocta ſuauiora. Cruda tamen duntaxat matura , proſunt ſanguinem excreantibus, ac dyſentericis,cholericis,cœliacis. Non idem poſſunt decocta, quoniam amittunt conſtringentem illā uim ſucci. Imponuntur & pectori in febris ardoribus : & tamen decoquuntur in aqua cœleſti,ad eadem quæ ſuprà ſcripta ſunt. Ad ſtomachi autem dolores cruda de coctáue cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos ſanat,cocta in uino, & illita cum cera. Alopecijs capillum reddunt. Quæ ex his cruda in melle cōdiuntur,aluum mouent. Mellis autem ſuauitati multū adijciunt,ſtomachoque utilius id faciunt. Quæ uero in melle condiuntur cocta,quidam ad ſtomachi uitia trita cum roſæ folijs decocta dant pro cibo. Succus crudorum lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodeſt : Item mammis,condylomatis,uaricibus. Flos & uiridis & ſiccus inflammationibus oculorum , excreationibus ſanguinis,menſibus mulierū. Fit & ſuccus ex his mitis,cum uino dulci tuſis,utilis & cœliacis & iocineri. Decocto quoq; eorum fouentur,ſi procidant uuluæ & interanea. Fit & oleum ex his, quod melinum uocauimus,quoties non fuerint in humidis nata. Ideo utiliſſima quæ ex Sicilia ueniūt. Minus utilia ſtruthia, quāuis cognata. Radix eorum circumſcripta terra manu ſiniſtra capitur , ita ut qui facit , dicat quæ capiat , & cuius cauſa : ſic adalligata ſtrumis medetur. Melimela & reliqua dulcia,ſtomachum & uentrē ſoluūt, ſiticuloſa,æſtuoſa,ſed neruos non lædunt . Orbiculata ſiſtunt aluum & uomitiones, urinas cient. Sylueſtria mala ſimilia ſunt uernis acerbis,aluūq; ſiſtunt. Sanè in hūc uſum immatura opus ſunt. Citrea contra uenenū in uino bibuntur,uel ipſa uel ſemen. Faciunt oris ſuauitatem,decocto eorum colluto,aut ſucco expreſſo. Horum ſemen edendum præcipiunt in malacia prægnantibus:ipſa uero contra infirmitatem ſtomachi,ſed non niſi ex aceto facillime manduntur. Punici mali nouem genera nunc iterare ſuperuacuum . Ex his dulcia,quæ apyrina alio nomine appellauimus, ſtomacho inutilia habentur, inflationes pariunt, dentes gingiuasque lædūt. Quæ uero ab his ſapore proxima uinoſa diximus, paruum nucleum habentia, utiliora paulo intelliguntur. Aluum ſiſtunt & ſtomacho proſunt , duntaxat pauca,citraq; ſatietatem. Sed hæc minime dāda quāquam omnino nulla in febri,nec carne acinorum utili nec ſucco. Cauentur aque uomitionibus,ac bilem reijcientibus. Vuam in his,ac ne muſtū quidem,ſed protinus uinum aperuit natura. Vtrunque uero aſperiore cortice. Hic ex acerbis in magno uſu. Vulgus coria maxime perficere illo nouit , ob id malicorium appellant medici. Vrinam cieri eodem monſtrant:mixtaq; galla in aceto decocto,mobiles dentes ſtabilire. Expetitur grauidarum malaciæ, quoniam guſtatu moueat infantem. Diuiditur malum,cœleſtiq; aqua madeſcit ternis ferè diebus. Hæc bibitur frigida cœliacis, & ſanguinē excreantibus. Ex acerbo fit medicamentum, quod ſtomatice uocatur,utiliſſimum oris uitijs,narium,auriū, oculorum caligini: pterygijs,genitalibus , & his quas nomas uocant, & quæ in ulceribus excreſcunt . Contra leporem marinum hoc modo, Acinis detracto cortice tuſis,ſuccoq; decocto ad tertias,cum croci, & aluminis ſciſſi,myrrhæ , mellis Attici ſelibris . Alij & hoc modo faciunt, Punica acida multa tunduntur, ſuccus in cacabo nouo coquitur mellis craſſitudine,ad uirilitatis & ſedis uitia, & omnia quæ lycio curantur, aures purulentas,epiphoras incipientes,rubras maculas. In manibus rami punicorum ſerpentes fugant. Cortice punici ex uino decocti & impoſiti,perniones ſanātur. Contuſum malū ex tribus heminis uini,decoctum ad heminam,tormina & tineas pellit. Punicum in olla noua,operculo indito,in furno toſtum & contritū, potūq; in uino,ſiſtit aluum,diſcutit tormina. Primus pomi huius partus florere incipientis,cytinus uocatur Græcis , miræ obſeruationis multorum experimento. Si quis unum ex his, ſolutus uinculo omni cinctus & calceatus,atq; etiam annuli, decerpſerit duobus digitis,pollice & quarto ſiniſtræ manus, atq; ita luſtratis leui tactu oculis,mox in os additum deuorauerit ne dente contigat,affirmatur nullam oculorum imbecillitatem paſſurum eo anno. Iidem cytini ſiccati tritiq́ue, carnes excreſcentes cohibent : gingiuis & dentibus medentur:uel ſi mobiles ſint decocto ſucco. Ipſa corpuſcula trita,ulceribus quæ ſerpunt putreſcūntue illinuntur. Item oculorum inflammationi inteſtinorumq;: & ferè ad omnia quæ cortices malorum . Aduerſantur ſcorpionibus. Non eſt ſatis mirari curam diligentiāq; priſcorum,qui omnia ſcrutati , nihil intentatum reliquere. In hoc ipſo cytino floſculi ſunt , antequam ſcilicet malum ipſum prodat erumpentes,quos balauſtium uocari diximus. Hos quoque ergo experti inuenerunt ſcorpionibus aduerſari. Siſtunt potu menſes fœminarum,ſanant oris ulcera,tonſillas,uuam,ſanguinis excreationes,uentris & ſtomachi ſolutiones , genitalia, ulcera quacunque in parte manantia . Siccauere etiam , ut ſic quoque experirentur , inueneruntque tuſorum farina dyſentericos à morte reuocari, aluum ſiſti. Quin & nucleos ipſos acinorum experiri non piguit.

guit. Toſti tuſiq; ſtomachum iuuant, cibo aut potioni inſperſi. Bibuntur ex aqua cœleſti, ad ſiſtẽdum aluũ. Radix decocta ſuccum emittit, qui tineas necat, uictoriati pondere. Eadem diſcocta in aqua, quas liciũ præſtat utilitates. Eſt & ſylueſtre punicum, à ſimilitudine appellatum. Eius radices rubro cortice denarij pondere ex uino potæ ſomnos faciunt. Semine poto, aqua quæ ſubierit cutem, ſiccatur. Mali punici corticis fumo culices fugantur.

De piris & eorum obſeruationibus, & de ficorum obſeruatione, & caprifico, & erineo, & aliorum generibus medicinæ. CAP. VII.

Pirorum omnium cibus etiam ualentibus oneroſus, ægris quoq; uini modo negatur. Decocta eadem mire ſalubria & grata, præcipue cruſtumina. Quæcunque uero cum melle decocta, ſtomachum adiuuant. Fiunt cataplaſmata è piris, ad diſcutienda corporum uitia: & decocto eorum ad duritias utuntur. Ipſa aduerſantur boletis atq; fungis, pelluntq; pondere & pugnante ſucco. Pirum ſylueſtre tardiſſime matureſcit. Conciditur, ſuſpenſumq; ſiccatur ad ſiſtendũ aluum, quod & decoctum eius potum præſtat. Decoquuntur & folia cum pomo ad eoſdem uſus. Pirorũ ligni cinis, contra fungos etiamnum efficacius proficit. Mala piraq; portatu iumẽtis mire grauia ſunt uel pauca. Remedio aiunt eſſe, ſi prius edenda dentur aliqua, aut utique oſtendantur. Fici ſuccus lacteus, aceti naturam habet. Itaq; coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatem pomi, & in umbra ſiccatur ad aperienda ulcera, cienda menſtrua, appoſito cum luteo oui, aut potu cum amylo. Podagris illinitur cum farina fœnigræci & aceto. Pilos quoq; detrahit, palpebrarumq; ſcabiẽ emendat. Item lichenas & pſoras. Aluũ ſoluit. Lactis ficulni natura aduerſatur crabronum, ueſparumq;, & ſimilium ueneuis, priuatim ſcorpionum. Idem cum axungia uerrucas tollit. Folia & quæ non maturuere fici ſtrumis illinuntur, omnibusq; quæ emoliẽda ſunt diſcutiendáue. Præſtant hæc & per ſe folia. Et alij uſus eorum tanquam in fricando lichene & alopecijs & quæcunque exulcerari opus ſit. Et aduerſus canis morſus, ramorũ teneri cauliculi cuti imponũtur. Iidem cum melle ulceribus quæ ceria uocantur, illinuntur. Extrahunt infracta oſſa cũ papaueris ſylueſtris folijs. Canum rabioſorum morſus, folio trito ex aceto reſtringunt. E nigra ficu candidi cauliculi illinuntur furunculis, muris aranei morſibus cum cera. Cinis earum è folijs gangrenis, conſumendiſque quæ excreſcunt. Fici maturæ urinam cient, aluum ſoluunt, ſudorem mouent, papulaſque. Ob id autumno inſalubres, quoniam ſudantia huius cibi opera corpora perfrigeſcunt. Nec ſtomacho utiles, ſed ad breue tempus, & uoci contrariæ intelliguntur. Nouiſſimæ ſalubriores quàm primæ, medicatæ uero nunquam. Iuuenum uires augent: ſenibus meliorem ualetudinem faciunt, minusq; rugarum. Sitim ſedant, calorem refrigerant. Ob id non negandæ in febribus conſtrictis, quas ſtegnas uocãt. Siccæ fici ſtomachum lędũt: gutturi & faucibus magnifice utiles. Naturæ his excalfaciẽdi. Sitim adſerũt. Aluũ molliunt, rheumatiſmis eius & ſtomacho contrariæ. Veſicæ ſemper utiles, & anhelatoribus, ac ſuſpirioſis. Item iocinerum, renum, lienum uitijs. Corpus & uires adiuuant, ob id antè athletæ hoc cibo paſcebantur: Pythagoras exercitator, primus ad carnes eos tranſtulit. Recolligentibus ſe à longa ualetudine utiliſſimæ. Item comitialibus & hydropicis omnibusq; quæ maturanda aut diſcutienda ſunt, imponuntur: efficacius calce aut nitro admixto. Coctæ cum hyſſopo pectus purgant, pituitam, tuſſim ueterem. Cum uino autem adſedem, & tumorem maxillarum, & furunculos, panos, parotidas decoctæ illinuntur. Vtile & decocto earum fouere fœminas. Decoctæ quoque eædem cum fœnograeco utiles ſunt pleuriticis, & peripneumonicis. Cum ruta coctæ torminibus proſunt. Tibiarum ulceribus cum æris flore. Pterygijs cum punico malo. Ambuſtis, pernionibus cum cera. Hydropicis coctæ in uino, & cum abſinthio & farina ordeacea, nitro addito. Aluum ſiſtunt manducatæ. Scorpionum ictibus cum ſale tritæ illinuntur. Carbunculos extrahunt in uino coctæ & impoſitæ. Carcinomati, ſi ſine ulcere eſt, quàm pinguiſſimam ficum imponi, penè ſingulare remedium eſt: item phagedænæ. Cinis non ex alia arbore aciem purgat acrior, conglutinat, replet, aſtringit. Bibitur & ad diſcutiendum ſanguinem cõcretum. Item percuſſis, præcipitatis, conuulſis, ruptis, cyathis ſingulis aquæ & olei. Datur tetanicis & ſpaſticis. Item potus uel infuſus cœliacis, dyſentericis. Et ſi quis eo cum oleo perungatur, excalfacit. Item cum cera & roſaceo ſubactus, ambuſtis cicatricem tenuiſſimam obducit. Luſcioſos ex oleo illitus emendat, dentiumq; uitia, crebro fricatu. Produnt etiam, ſi quis inclinata arbore, ſupino ore aliquem nodum eius morſu abſtulerit nullo uidente, atque in aluta illigatum licio è collo ſuſpenderit, ſtrumas & parotidas diſcuti. Cortex tritus cum oleo, uentris ulcera ſanat. Crudæ groſſi uerrucas & thymos nitro farinaq; additis tollunt. Spodij uicem exhibet fruticum à radice exeuntium cinis. Bis toſtus adiecto pſimmythio digeritur in paſtillos, ad ulcera oculorum & ſcabritium. Caprificus etiámnum multo efficacior fico. Lactis minus habet: ſurculo quoque eius lac coagulatur in caſeum. Exceptum id coactumq; in duritiam, ſuauitatem carnibus affert. Fricatur diluto ex aceto. Miſcetur exulceratorijs medicamentis. Aluum ſoluit, uuluam cum amylo aperit. Pota menſes ciet cum luteo oui. Podagris cum farina fœnigræci illinitur. Lepras, pſoras, lichenas, lentigines expurgat. Item uenenatorum ictus, & canis morſus: Dentium quoque dolori hic ſuccus appoſitus in lana prodeſt, aut in cauis eorum additus. Cauliculi & folia, admixto eruo, contra marinorum uenena proſunt. Adijciunt & uinum. Bubulas carnes additi caules magno ligni compendio percoquunt.

Groſsi illitæ ſtrumas, & omnium collectionem emolliunt & diſcutiunt: Aliquatenus & folia. Quæ molliſsima ſunt ex his, cum aceto ulcera manãtia & epinyctidas & ſurfures ſanant. Cum melle item & folijs, ceria ſanant, & canis morſus. Recentes cum uino, phagedænas. Cum papaueris folijs oſſa extrahunt. Groſsi caprifici inflammationes diſcutiũt ſuffitu. Reſiſtunt & ſanguini taurino poto, & pſimmythio, & lacti coagulato pota. Item aqua decoctæ atque illitæ parotidas ſanant. Cauliculi aut groſsi eius quàm minutiſsime, ad ſcorpionum ictus è uino bibuntur. Lac quoque inſtillatur plagæ & folia imponuntur. Item aduerſus murem araneum. Cauliculorum cinis uuam faucium ſedat. Arboris ipſius cinis ex melle, rhagadia. Radix deferuefacta in uino, dẽtium dolores. Hyberna caprificus in aceto cocta & trita, impetigines tollit. Illinuntur ramenta rami ſine cortice quàm minutiſsima ad ſcobis modum. Caprifico quoque medicinæ unius miraculum additur. Corticem eius impubeſcentẽ puer impubis ſi defracto ramo detrahat dentibus, medullam ipſam adalligatam ante ſolis ortum, prohibere ſtrumas. Caprificus tauros quamlibet feroces, collo eorum circundata, in tantum mirabili natura compeſcit, ut immobiles præſtet. Herba quoque quam Græci erineon uocant, reddenda in hoc loco propter gentilitatem. Palmum alta eſt, cauliculis quinis ferè, ocymi ſimilitudine, flos candidus, ſemen nigrum, paruum: tritum cum melle Attico, oculorum epiphoris medetur: utcunque autem decerpta manat lacte multo & dulci herba, perquàm utilis auriũ dolori, nitri exiguo addito. Folia reſiſtunt uenenis. Pruni folia decocta tonſillis, gingiuis, uuæ, proſunt in uino decocta, & ſubinde ore colluto. Ipſa pruna aluum molliunt, ſtomacho uero utiliſsima, ſed breui momento. Vtiliora perſica, ſuccuſque eorum, etiámnum in uino aut in aceto expreſſus. Nec eſt alius eis pomis innocẽtior cibus. Nuſquam minus odoris, ſucci plus, qui tamen ſitim ſtimulet. Folia eius trita illita, hæmorrhagiam ſiſtunt. Nuclei perſicorum in aceto & oleo, capitis doloribus illinuntur. Syluestrium quidem prunorum baccæ, uel è radice cortex, in uino auſtero ſi decoquantur, ita ut triens ex hemina ſuperſit, aluum & tormina ſiſtunt. Satis eſt ſingulos cyathos decocti ſumi. Et in ijs & ſatiuis prunis eſt limus arborum, quem Græci lichena appellant, rhagadijs & condylomatis mire utilis. Mora in Aegypto & Cypro ſui generis, ut diximus, largo ſucco abundant, ſummo cortice deſquamato: altiore plaga, ſiccãtur, mirabili natura. Succus aduerſatur uenenis ſerpentium, prodeſt dyſentericis, diſcutit panos omneſq́; collectiones: uulnera conglutinat, capitis dolores ſedat, item aurium: ſplenetici bibitur. Illinitur & contra perfrictiones. Celerrime teredinem ſentit. Nec apud nos ſucco uſus minor. Aduerſatur aconito & araneis, in uino potus. Aluum ſoluit, pituitaſque ac tineas & ſimilia uentris animalia extrahit: Hoc idem præſtat & cortex tritus. Folia tingunt capillum cum fici nigræ & uitis corticibus ſimul coctis in aqua cœleſti. Pomi ipſius ſuccus aluũ ſoluit protinus. Ipſa poma ad præſens ſtomacho utilia, refrigerant, ſitim faciunt: Si non ſuperueniat alius cibus, intumeſcunt. Ex immaturis ſuccus ſiſtit aluum: ueluti animalis alicuius, in hac arbore obſeruandis miraculis, quæ in natura eius diximus. Fit ex pomo panchreſtos ſtomatice, eadẽ arteriace appellata, hoc modo, Sextarij tres ſucci è pomo, leni uapore ad craſsitudinẽ mellis redigũtur. Pòſt additur omphacij aridi pondus x. duorum, aut myrrhæ x. unius, croci x. unius. Hæc ſimul trita miſcẽtur decocto. Neq; eſt aliud oris, arteriæ, uuæ, ſtomachi, iucundius remediũ. Fit & alio modo, Succi ſextarij duo, mellis Attici ſextarius, decoquũtur ut ſuprà diximus. Mira ſunt præterea quæ prodũtur. Mori germinatiõe prius quam in folia exeãt, ſiniſtra decerpi iubẽtur futura poma, ricinos Græci uocant. Hi terram ſi non attigere, ſanguinẽ ſiſtunt adalligati, ſiue ex uulnere fluat, ſiue ore, ſiue naribus, ſiue hæmorrhoidis: ad hoc ſeruantur repoſiti. Idem præſtare, & ramus dicitur, luna plena defractus, incipiens fructum habere. Si terram non attigerit, priuatim mulieribus adalligatus lacerto contra abundantiã menſiũ. Hoc & quocunq; tempore ab ipſis decerptũ ita ut terram non attingat, adalligatumq́; exiſtimant præſtare. Folia mori trita, aut arida decocta ſerpentiũ ictibus imponuntur. Ad idemq́; potu proficitur. Scorpionibus aduerſatur è radice corticis ſuccus, ex uino aut poſca potus. Reddenda eſt & antiquorum compoſitio, Succum expreſſum pomi maturi immaturiq́; mixtũ, coquebant in uaſe æreo ad mellis craſsitudinem. Aliqui myrrha adiecta & cupreſſo præduratũ uas ſole torrebant, permiſcẽtes ſpatha ter die. Hæc erat ſtomatice, quæ & uulnera ad cicatricẽ perducebat. Alia ratio: ſuccũ ſiccato exprimebant pomo, multũ ſapori obſoniorũ conferente. In medicina uero cõtra nomas & pectoris pituitas, & ubicunq; opus eſſet aſtringi uiſcera. Dentes quoq; colluebant eo. Tertiũ genus ſucci folijs & radice decoctis ad ambuſta ex oleo illinenda. Imponuntur & per ſe folia. Radix per meſſes inciſa ſuccũ dat aptiſsimum dentiũ dolori, collectionibuſq́;, & ſuppurationibus. Aluũ purgat. Folia mori in urina madefacta pilũ corijs detrahunt. Ceraſa aluũ molliunt, ſtomacho inutilia. Eadẽ ſiccata aluum ſiſtunt, urinam cient. Inuenio apud autores, ſi quis matutino roſcida cũ ſuis nucleis deuoret, in tantũ leuari aluum, ut pedes morbo liberentur. Meſpila exceptis ſetanijs quæ malo propiorem uim habent, reliqua aſtringunt ſtomachum, ſiſtuntq́; aluum. Item ſorba ſicca, nam recentia ſtomacho & aluo citæ proſunt.

De pineis & amygdalis, & nuce auellana, & de nuce iuglande, & de piſtacijs & caſtaneis, ſiliqua, cornu, & unedone, & lauro. CAP. VIII.

NVces pineæ, quæ reſinam habent, contuſæ leniter, additis in ſingulis ſextarijs aquæ ad dimidium

dium decocta, ſanguinis excreationi medentur, ita ut cyathi bini bibantur ex eo. Corticis è pino in uino decoctum contra tormina datur. Nuclei nucis pineæ ſitim ſedant & acrimoniam ſtomachi roſionesq́;, & contrarios humores conſiſtẽtes ibi, & infirmitatem uirium roborant, renibus & ueſicæ utiles. Fauces uidentur exaſperare & tuſsim. Bilem pellunt poti ex aqua, aut uino, aut paſſo, aut balanorum decocto. Miſcetur his cõtra uehementiores ſtomachi roſiones cucumeris ſemen & ſuccus portulacæ. Item ad ueſicæ ulcera & renum, quoniam & urinã cient. Amygdalæ amaræ radicũ decoctum cutem in facie corrigit, coloremq́; hilariorem facit. Nuces ipſæ ſomnum faciunt & auiditatem. Vrinam & menſes cient. Capitis dolori illinuntur, maximeq́ue in febri: ſi ab ebrietate, ex aceto & roſaceo & aquæ ſextario. Et ſanguinem ſiſtunt. Cũ amylo & menta lethargicis comitialibusq́; proſunt. Capite peruncto epinyctidas ſanant, è uino ueteri ulcera putreſcentia: Canum morſus cũ melle. Et furfures ex facie antè fotu præparata. Item iocineris & renũ dolores ex aqua pota: & ſæpe ex ecligmate cum reſina terebenthina. Calculoſis & difficili urinæ in paſſo, & ad purgandam cutim in aqua mulſa tritæ ſunt efficaces. Proſunt ecligmate iocineri, tuſsi & colo cũ eleliſphaco modice addito. In melle ſumitur nucis auellanæ magnitudo. Aiunt quinis ferè præſumptis ebrietatẽ non ſentire potores: Vulpesq́; ſi ederint eas, nec contingat è uicino aquam lambere, mori. Minus ualent in remedijs dulces, & hæ tamen purgant, & urinam cient. Recentes ſtomachum implent. Nucibus Græcis cum abſinthij ſemine ex aceto ſumptis, morbus regius ſanari dicitur. Item illitu per ſe uitia ſedis, & priuatim condylomata. Item tuſsi & ſanguinis reiectioni prodeſt. Nuces iuglandes Græci à capitis grauedine appellauere. Etenim arborũ ipſarum foliorumq́; uires, in cerebrum penetrant: hocq́; minore momento, ſed in cibis, nuclei faciunt. Sunt autẽ recentes iucũdiores, ſiccæ unguinoſiores, & ſtomacho inutiles, difficiles concoctu, dolorem capitis inferentes, tuſsientibus inimicæ, & uomituris ieiunis, aptæ in teneſmo ſolo, trahunt enim pituitam. Eædem præſumptæ uenena hebetant. Item anginam cum ruta & oleo. Item aduerſantur cepis, leniuntq́; earum ſaporem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. Item cum ruta mammis & luxatis. Cum cepa autem & ſale & melle, canis hominisq́; morſui. Putamine nucis iuglandis, dens cauus inuritur. Putamen cõbuſtum tritumq́; in oleo aut uino, infantium capite peruncto, nutrit capillum, & ad alopecias eo ſic utuntur. Quo plures quis nuces ederit, hoc facilius tineas pellit. Quæ perueteres ſunt nuces, gangrenis & carbunculis medentur. Item ſugillatis. Cortex iuglandiũ, lichenũ uitio & dyſentericis prodeſt. Folia trita cum aceto, aurium dolori. In ſanctuarijs Mithridatis maximi regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari cõmentario ipſius manu cõpoſitionẽ antidoti, è duabus nucibus ſiccis, item ficis totidem, & rutæ folijs uiginti ſimul tritis, addito ſalis grano: & qui hoc ieiunus ſumat, nullum uenenũ nociturum illo die. Cõtra rabioſi quoq; canis morſus, nuclei à ieiuno homine cõmanducati illitiq́; præſenti remedio eſſe dicuntur. Nuces auellanæ capitis dolorem faciunt, inflationem ſtomachi, & pinguedini corporis conferunt, plus quàm ſit ueriſimile. Toſtæ & diſtillationi medentur. Tuſsi quoq; ueteri tritæ, & in aqua mulſa potæ. Quidã adijciunt grana piperis, alij è paſſo bibunt. Piſtacia eoſdẽ uſus & effectus habent, quos pinei nuclei, præterq́; ad ſerpentiũ ictus, ſiue edantur, ſiue bibantur. Caſtaneæ uehementer ſiſtunt ſtomachi & uentris fluxiones, aluum cient, ſanguinem excreantibus proſunt, carnes alunt. Siliquæ recentes, ſtomacho inutiles, aluum ſoluunt. Eædem ſiccatæ ſiſtũt, ſtomachoq́; utiliores fiũt. Vrinam cient. Syriacas in dolore ſtomachi ternas in aquæ ſextarijs decoquunt quidã ad dimidiũ, eumq́ue ſuccum bibunt. Sudor uirgæ corni arboris lamina ferrea candente exceptus, non contingente ligno, illitaq́; inde ferrugo, incipientes lichenas ſanat. Arbutus ſiue unedo, fructum fert difficilem concoctioni, & ſtomacho inutilem. Laurus excalfactoriam naturã habet, & folijs, & cortice, & baccis. Itaq; decoctũ ex his, maxime è folijs, prodeſſe uuluis & ueſicis conuenit. Illita uero ueſparũ crabronumq́; & apium: item ſerpentiũ uenenis reſiſtunt, maxime ſepis, dipſadis & uiperæ. Proſunt & menſibus fœminarũ cum oleo cocta. Cum polenta autẽ quæ tenera ſunt trita, ad inflammationes oculorũ, cum ruta teſtium, cum roſaceo capitis dolores, aut cũ irino. Quin & cõmanducata atque deuorata per triduum terna, liberant à tuſsi. Eadem proſunt ſuſpirijs trita cũ melle. Cortex radicis cauendus grauidis. Ipſa radix calculos rũpit, iocineri prodeſt, tribus obolis in uino odorato pota. Folia pota uomitiones mouent. Baccæ menſes trahunt appoſitæ tritæ, uel potæ. Tuſsim ueterẽ & orthopnœam ſanant binæ, detracto cortice in uino potæ. Si & febris ſit, ex aqua aut ecligmate ex aqua mulſa, aut ex paſſo decoctæ. Proſunt & phthiſicis eodem modo, & omnibus thoracis rheumatiſmis. Nam & concoquunt pituitã, & extrahunt. Aduerſus ſcorpiones quaternæ ex uino bibuntur. Epinyctidas ex oleo illitæ & lentigines, & ulcera manantia, & ulcera oris, & furfures. Cutis pruriginẽ ſuccus baccarũ emẽdat, & phthiriaſin. Aurium dolori & grauitati inſtillatur, cũ uino ueteri & roſaceo. Perunctos eo fugiunt uenenata omnia: porodeſt contra ictus & potus, maxime autem eius laurus, quæ tenuiora habet folia. Baccæ cũ uino ſerpentibus, & ſcorpionibus, & araneis reſiſtunt. Ex oleo & aceto illinuntur, & lieni, & iocineri: gangrenis cũ melle. Et in fatigatione etiã aut perfrictione ſucco eo perungi, nitro adiecto prodeſt. Sunt qui celeritati partus multũ conferre putent radicẽ, acetabuli menſura in aqua potã, efficacius recentem quàm aridam. Quidam aduerſus ſcorpionũ ictus, decem baccas dari

iubent potui. Item & in remedio uua iacentis, quadrantem pondo baccarũ foliorumq́; decoqui in aqua ſextarijs tribus ad tertias, eamq́; calidã gargarizare. Et in capitis dolore, impari numero baccas cũ oleo cõterere, & calefacere. Laurus delphica folia trita olfactaq́; ſubinde, peſtilentiæ contagia prohibent, tanto magis ſi & urantur. Oleũ ex Delphica ad cerata acopumq́;, ad perfrictiones diſcutiendas, neruos laxãdos, lateris dolores, febresq́; frigidas utile eſt. Item ad aurium dolorem, in mali punici cortice tepefactum. Folia decocta ad tertias partes aquæ, uuam cohibent gargarizatiõe: potu alui dolores, inteſtinorumq́;. Tenerrima ex his trita in uino, papulas pruritusq́;, illita noctibus. Proxime ualent cætera lauri genera. Laurus Alexãdrina ſiue Idæa, partus celeres facit, radice pota trium denariorum pondere, in uini dulcis cyathis tribus. Secundas etiam pellit, menſesq́; eodem modo pota. Daphnoides (ſiue his nominibus quæ diximus) ſylueſtris laurus prodeſt, aluum ſoluit, recenti folio uel arido drachmis tribus cum ſale in hydromelite manducata. Pituitas extrahit folium & uomitus, ſtomacho inutile. Sic & baccæ quinæ denæ'ue, purgationis cauſa ſumuntur.

De myrto ſatiua, & myrtidano, & de myrto ſylueſtri. CAP. IX.

MYrtus ſatiua candida, minus utilis eſt medicinæ quàm nigra. Semen eius medetur ſanguinem excreantibus. Item contra fungos in uino potũ. Odorem oris cõmendat uel pridie comanducatum. Itẽ apud Menandrum ſynariſtuſæ hoc edunt. Datur & dyſentericis denarij pondere in uino. Vlcera difficilia in extremitatibus corporis ſanat, cũ uino ſubferuefactum. Imponitur lippitudini cũ polenta, & cardiacis in mãma ſiniſtra. Et contra ſcorpionis ictus in mero, & ad ueſicæ uitia, capitis dolores, & ægilopas antequam ſuppurent. Item tumoribus, exemptisq́; nucleis in uino uetere tritum eruptionibus pituitæ. Succus ſeminis aluum ſiſtit, urinã ciet. Ad eruptiones puſtularum pituitæq́; cũ cerato illinitur: & cõtra phalangia. Capillum denigrat. Lenius ſucco oleũ eſt ex eadẽ myrto, lenius & uinũ quo nunquam inebriatur. Inueteratum ſiſtit aluũ & ſtomachum, tormina ſanat, faſtidium abigit. Foliorũ arentium farina ſudores cohibet inſperſa, uel in febri. Vtilis & cœliacis & procidentiæ uuluarũ, ſedis uitijs, ulceribus manantibus, igni ſacro fotu, capillis fluentibus, furfuribus. Itẽ alijs eruptionibus, ambuſtis. Additur quoq; in medicamẽto quod liparas uocant, eadẽ de cauſa qua oleum ex his, efficaciſſimũ ad ea quæ in humore ſunt, tanquã in ore & uulua. Folia ipſa fungis aduerſantur trita ex uino, cum cera uero articularibus morbis & collectionibus. Eadem in uino decocta dyſentericis & hydropicis potui dantur. Siccantur in farinã quæ inſpergitur ulceribus, aut hæmorrhoidæ. Purgãt & lẽtigines, pterygia & paronychia & epinyctidas, condylomata, teſtes, tetra ulcera. Item ambuſta cũ cerato. Ad aures purulentas & folijs crematis utuntur & ſucco & decocto. Comburũtur & in antidota. Item cauliculi flore decerpti, in nouo fictili operto cremati in furno, dein triti ex uino. Et ambuſtis foliorum cinis medetur. Inguen ne intumeſcat ex ulcere, ſatis eſt ſurculũ tantum myrti habere ſecum, non ferro nec terra contactum. Myrtidanũ diximus quomodo fieret: Vuluæ prodeſt appoſitum fotu, & illitu. Multo efficacius & cortice & folio & ſemine. Exprimitur & folijs ſuccus molliſſimis in pila tuſis, affuſo paulatim uino auſtero, aliàs aqua cœleſti, atq; ita expreſſo utuntur ad oris ſedisq́; ulcera, uuluæ & uentris: capillorũ nigritiam, malarũ perfuſiones, purgationes lentiginũ, & ubi conſtringẽdum aliquid eſt. Myrthus ſylueſtris, ſiue oxymyrſine, ſiue chamæmyrſine, baccis rubentibus & breuitate à ſatiua diſtat. Radix eius in honore eſt, decocta uino, ad renũ dolores pota, & difficili urinæ, præcipueq́ue craſſæ, & grauiter olenti: Morbo regio, & uuluarum purgationi trita cũ uino. Cauliculi quoq; incipientes aſparagorũ modo in cibo ſumpti, & in cinere cocti: Semen cũ uino potum, aut oleo, aut aceto, calculos frãgit. Item in aceto & roſaceo tritum, capitis dolores ſedat: & potũ morbum regium. Caſtor oxymyrſinen myrti folijs acutis, ex qua fiunt ruri ſcopæ, ruſcum uocauit, ad eoſdem uſus. Et hactenus habent ſe medicinæ urbanarum arborum. Tranſeamus ad ſylueſtres.

C. PLINII SECVNDI

NATVRALIS HISTORIAE

LIBER XXIIII.

*

PROOEMIVM.

Medicinæ ex arboribus ſylueſtribus. CAP. I.

NE ſyluæ quidem, horridiorq́; naturæ facies, medicinis carent, ſacra illa parente rerum omnium, nuſquã non remedia diſponente homini, ut medicina fieret etiã ſolitudo ipſa, ſed ad ſingula illius diſcordiæ atque concordiæ miraculis occurſantibus. Quercus & olea tã pertinaci odio diſſident, ut altera in alterius ſcrobe depactæ moriãtur. Quercus uero & iuxta nucem iuglandem. Pernicialia & braſſicæ cum uite odia: ipſumq́; olus, quo uitis fugatur, aduerſum cyclamino & origano areſcit. Quin & annoſas iã, & quæ ſternãtur arbores, difficilius cædi, ac celerius mareſcere tradũt, ſi prius manu quàm ferro attingãtur. Pomorũ onera à iumentis ſtatim ſentiri: ac niſi prius oſtendãtur his, quãuis pauca portẽt, ſudare ilico. Ferulæ aſinis gratiſſimæ ſunt in pabulo, cæteris uero iumẽtis præſentaneo ueneno qua de cauſa id animal Libero patri aſſignatur, cui & ferula. Surdis etiam rerũ ſua cuiq; ſunt uenena, ac minimis quoq;. Philyra coci & pollinis nimiũ ſalem cibis eximunt. Prædulciũ faſtidiũ ſal tẽperat. Nitroſa aut amaræ aquæ, polenta addita mitig-

mitigantur, ut intra duas horas bibi poßint. Qua de cauſa & in ſaccos uinarios additur polenta. Similis uis Rhodiæ cretæ, & argillæ noſtratis. Concordia ualent cum pix oleo extrahitur, quãdo utrunq; pinguis naturæ eſt. Oleũ ſolum calci miſcetur, quando utrunq; aquas odit. Gummi aceto facilius eluitur, atramentũ aqua. Innumera præterea alia, quæ ſuis locis dicentur aſsiduè. Hinc nata medicina. Hæc ſola naturæ placuerat eſſe remedia parata uulgo, inuentu facilia, ac ſine impendio, ex quibus uiuimus. Poſtea fraudes hominũ & ingeniorũ capturæ officinas inuenere iſtas, in quibus ſua cuiq; homini uenalis promittitur uita. Statim cõpoſitiones & mixturæ inexplicabiles decantãtur. Arabia atq; India in medio æſtimantur, ulceriq; paruo medicina à rubro mari imputatur, cũ remedia uera quotidie pauperrimus quiſq; cœnet. Nam ſi ex horto petantur, aut herba uel frutex quæratur, nulla artium uilior fiat. Ita eſt profectò, magnitudo populi Romani perdidit ritus, uincendo uicti ſumus. Paremus externis, & una artium imperatoribus quoque imperat. Verum de his aliàs plura.

Lotos. CAP. II.

Loton herbam, itemq; Aegyptiã eodẽ nomine, aliàs & Syrticã arborẽ, diximus ſuis locis. Hæc lotos, quæ faba Græca appellatur à noſtris, aluũ baccis ſiſtit. Ramenta ligni decocta in uino proſunt dyſentericis, menſtruis, uertigini, comitialibus. Cohibent & capillũ. Mirũ, his ramẽtis nihil eſſe amarius, fructuq; dulcius. Fit & è ſcobe eius medicamẽtũ, ex aqua myrti, decocta, ſubacta, & diuiſa in paſtillos, dyſentericis utiliſsimũ, pondere uictoriati cũ aquæ cyathis tribus.

Glans. CAP. III.

Glans intrita duritias quas cacoethes uocant, cũ ſalſa axungia ſanat. Vehementiora ſunt ligna & in omnibus cortex ipſe, corticiq; tunica ſubiecta. Hæc decocta iuuat cœliacos. Dyſentericis etiã illinitur uel ipſa glans. Eademq; reſiſtit ſerpẽtium ictibus, rheumatiſmis, ſuppurationibus. Folia & baccæ, uel cortex, uel ſuccus decocti proſunt contra toxica. Cortex illinitur decoctus lacte uaccino, ſerpentis plagæ. Datur ex uino dyſentericis. Eadem & ilici uis.

De cocco ilicis, & galla, & uiſco, pilulis, glande, & de cerri radice, & ſubere. CAP. IIII.

Coccum autẽ ilicis, uulneribus ex aceto recentibus imponitur. Epiphoris ex aqua, & oculis ſuffuſis ſanguine inſtillatur. Eſt autem genus ex eo in Attica ferè & Aſia naſcens, celerrime in uermiculum ſe mutãs, quod ideo ſcolecion uocãt, improbantq;. Principalia eius genera diximus. Nec pauciora gallæ genera fecimus, ſolidã, perforatã. Itẽ albam, nigrã, maiorẽ minorẽ: uis omniũ ſimilis. Optima Comagena. Excreſcentia in corpore tollit. Proſunt gingiuis, uuæ, oris exulcerationi. Crematæ & in uino extinctæ, cœliacis. Dyſentericis illinuntur. Paronychijs ex melle, & unguibus ſcabris, pterygijs, ulceribus manãtibus, cõdylomatis, uulneribus quæ phagedænica uocantur. In uino autem decoctæ auribus inſtillantur, oculis illinuntur. Aduerſus eruptiones & panos cũ aceto. Nucleus cõmanducatus dentiũ dolorẽ ſedat. Item intertrigines, & ambuſta. Immaturæ ex his ex aceto potæ, lienem conſumunt. Eædem crematæ, & aceto ſalſo extinctæ, menſes ſiſtunt, uuluasq; procidentes fotu. Omnes capillos denigrant. Viſcum è robore præcipuum diximus haberi, & quo cõficeretur modo. Quidam contuſum in aqua decoquunt, donec innatet. Quidam cõmanducantes acinos, expuunt cortices. Optimũ eſt, quod ſine cortice eſt, quodq; leuiſsimum, extrà fuluũ, intus porraceum, quo nihil eſt glutinoſius. Emollit, diſcutit tumores, ſiccat ſtrumas. Cum reſina & cera panos mitigat omnis generis. Quidam & galbanum adijciunt, pari pondere ſingulorum, eoque modo & ad uulnera utuntur. Vnguium ſcabricias expolit, ſi ſeptenis diebus ſoluantur, nitroq; colluantur. Quidam id religione efficacius fieri putant, prima luna collectũ è robore ſine ferro. Si terram nõ attigit, comitialibus mederi. Conceptum fœminarũ adiuuare, ſi omnino ſecum habeant. Vlcera commanducato impoſitoq; efficaciſsime ſanari. Roboris pilula ex adipe urſino alopecias capillo replent. Cerri folia & cortex, & glans, ſiccat collectiones ſuppurationesq;: Fluxiones ſiſtit. Torpentes membrorũ partes corroborat decoctum eius fotu: cui & inſidere expedit, ſiccandis aſtringendiſue partibus. Radix cerri aduerſatur ſcorpionibus. Suberis cortex tritus, ex aqua calida potus, ſanguinem fluentẽ ex utralibet parte ſiſtit. Eiuſdem cinis ex uino calido, ſanguinem excreantibus magnopere laudatur.

De fago et cupreſſo, & cedro magna, & de cedride, galbano. CAP. V.

Fagi folia manducantur in gingiuarum labiorumq; uitijs. Calculis glandis fagineæ cinis illinitur. Item cũ melle alopecijs. Cupreſſi folia trita, ſerpentiũ ictibus imponuntur: & capiti cũ polenta, ſi à ſole doleat. Itẽ ramici, qua de cauſa & bibuntur. Teſtium quoq; tumori cũ cera illinuntur. Capillum denigrant ex aceto. Eadem trita cũ duabus partibus panis mollis, & è uino aminæo ſubacta, pedũ ac neruorum dolores ſedãt. Pilulæ aduerſus ſerpentiũ ictus bibũtur, aut ſi eijciatur ſanguis. Collectionibus illinuntur. Ramici quoq; teneræ tuſæ cũ axungia & lomento; proſunt. Bibuntur ex eadẽ cauſa. Parotidi & ſtrumæ cũ farina imponuntur. Exprimitur ſuccus tuſis cũ ſemine, qui mixtus oleo caliginẽ oculorũ aufert. Item uictoriati pondere in uino potus illitusq;, cum fico ſicca pingui, exemptis granis, uitia teſtiũ ſanat, tumores diſcutit, & cũ fermento ſtrumas. Radix cũ folijs trita potaq;, ueſicæ & ſtranguriæ medetur: & contra phalangia. Ramenta pota menſes cient, ſcorpionũ ictibus aduerſantur. Cedrus magna, quam cedrelatẽ uocãt, dat picem quæ cedria uocatur, dẽtium doloribus utiliſsimã. Frangit enim eos & extrahit: dolores ſedat. Cedri ſuccus ex ea quomodo fieret, diximus, magni ad lumina uſus, ni capitis dolorem inferret. Defuncta

corpora incorrupta æuis ſeruat, uiuentia corrumpit: mira differentia, cũ uitam auferat ſpirantibus, defunctis pro uita ſit. Veſtes quoq; corrumpit, & animalia necat. Ob hoc non cenſeam in anginis hoc remedio utendum, neq; in cruditatibus, quod ſuaſere aliqui, guſtu: dẽtes quoq; colluere ex aceto in dolore timuerim, uel grauitati aut uermibus auriũ inſtillare. Portẽtum eſt quod tradunt, abortiuum fieri in uenere antè perfuſa uirilitate. Phthiriaſes perungere eo non dubitauerim, itemq; porrigines. Suadent & contra uenenũ leporis marini bibere in paſſo. Facilius in elephãtiaſi illinatur. Et ulcera ſordida & excreſcẽtia in ijs autores quidam & oculorũ albugines, caligineſq; inunxere eo. Et contra pulmonis ulcera cyathum eius ſorbere iuſſerunt. Item aduerſus tineas. Fit ex eo & oleum, quod piſſelæon uocant, uehementioris ad omnia eadẽ uſus. Cedri ſcobe ſerpentes fugari certũ eſt. Item baccis tritis cum oleo, ſi qui perunguantur. Cedrides, hoc eſt fructus cedri, tuſſim ſanant, urinam cient, aluum ſiſtunt, utiles ruptis, conuulſis, ſpaſticis, ſtranguriæ, uuluis, admoti. Contra lepores marinos, eademq; quæ ſuprà, collectionibus inflammationibuſq;. De galbano diximus. Neq; humidum, neq; aridum probatur, ſed quale docuimus. Per ſe bibitur ad tuſſim ueterẽ, ſuſpiria, rupta, conuulſa. Imponitur iſchiadicis, lateris doloribus, panis, furũculis, corpori ab oſſibus recedẽti, ſtrumis, articulorũ nodis, dentiũ quoq; doloribus. Illinitur & cũ melle capitis ulceribus. Purulentis infunditur auribus cum roſaceo, aut nardo. Odore comitialibus ſubuenit, & uulua ſtrangulante & in ſtomachi defectu. Abortus nõ exeuntes trahit appoſitu uel ſuffitu. Item ramis ellebori circumlitum atque ſubiectum. Serpentes nidore urentium fugari diximus. Fugiunt & perunctos galbano. Medetur & à ſcorpione percuſſis. Bibitur & in difficili partu fabæ magnitudine in uini cyatho, uuluaſq; conuerſas corrigit. Cũ myrrha autem & in uino mortuos partus extrahit. Aduerſatur & uenenis, maxime toxicis, cum myrrha & in uino. Serpentes oleo & ſpondylio mixto tactu necat. Nocere urinæ exiſtimatur.

De ammoniaco, & ſtyrace, & ſpondylio, & ſphagno, & terebintho, & chamæpity, & pityuſa, & reſinis, & picea, & lentiſco. CAP. VI.

SImilis ammoniaci natura atq; lacrymæ probandæ ut diximus, mollit, calefacit, diſcutit, diſſoluit. Claritati uiſus in collyrijs conuenit. Pruritum, cicatrices, albugines oculorum tollit. Dentium dolores ſedat, efficacius accenſum. Prodeſt diſpnoicis, pleuriticis, pulmonibus, ueſicis, urinæ cruentæ, lieni, iſchiadicis potum. Sic & aluum ſoluit. Articulis & podagræ cum pari pondere picis aut ceræ & roſaceo coctum. Maturat panos, extrahit clauos cum melle. Sic & duritias emollit. Lieni cum aceto & cera cypria, uel roſaceo efficaciſſime imponitur. Laſsitudines perungi cum aceto & oleo exiguoq; nitro, utile eſt. Et ſtyracis naturam in peregrinis arboribus expoſuimus. Placet præter illa quæ diximus, maxime pinguis, purus, albicantibus fragmentis. Medetur tuſſi, faucibus, pectoris uitijs, uuluæ præcluſæ, duritiéue laboranti. Ciet menſes potu, appoſituue, aluum mollit. Inuenio potu modico triſtitiam animi reſolui, largiore contrahi. Sonitus aurium emendat infuſum, ſtrumas illitũ neruorumq; nodos. Aduerſatur uenenis, quæ frigore nocent, ideo & cicutæ. Spondylion unà demõſtratum, infunditur capitibus phreneticorum, & lethargicorum. Item capitis doloribus longis. Cum oleo uetere bibitur, & in iocinerum uitijs, morbo regio, comitialibus, orthopnoicis, uuluarum ſtrangulatione, quibus & ſuffitu prodeſt. Aluum mollit. Illinitur ulceribus ſerpentibus cum ruta. Flos auribus purulẽtis efficaciter infunditur. Sed ſuccus cum exprimitur integẽdus eſt, quoniã mire appetitur à muſcis & ſimilibus. Radix deraſa, & in fiſtulas cõiecta, callum earum erodit. Auribus quoq; inſtillatur cum ſucco. Datur & ipſa contra morbum regium, & in iocineris uitio & uuluarũ. Capillos criſpos facit perũcto capite. Sphagnos, ſiue ſphacos, ſiue bryõ, & in Gallia ut indicauimus naſcitur, uuluis decocto inſidentiũ utilis. Item genibus & fœminũ tumoribus, mixtus naſturcio, & aqua ſalſa tritus. Cum uino ac reſina ſicca potus, urinam pellit celerrime. Hydropicos inanit, cũ uino & iunipero tritus & potus. Terebinthi folia & radix collectionibus imponũtur. Decoctum eorum ſtomachum firmat. Semen in capitis dolore bibitur in uino, & contra difficultatẽ urinæ. Ventrem leniter emollit. Venerem excitat. Piceæ & laricis folia trita & in aceto decocta, dentiũ dolori proſunt. Cinis corticũ intertrigini & ambuſtis. Potus aluum ſiſtit, urinam mouet. Suffitu uuluas corrigit. Piceæ folia priuatim iocineri utilia ſunt, drachmæ pondere in aqua mulſa pota. Syluas, eas dũtaxat quæ picis reſinæq; gratia radãtur, utiliſsimas eſſe phthiſicis, aut qui longa ægritudine non recolligant uires, ſatis conſtat: & illum cœli aẽra plus ita quàm nauigationẽ Aegyptiam proficere, plus quàm lactis herbidos per montium æſtiua potus. Chamæpitys Latine abiga uocatur propter abortus, ab alijs thus terræ, cubitalibus ramis, flore pinus & odore. Altera breuior & incurua ſimilis. Tertia eodem odore, & ideo nomine quoq; paruulo cauliculo: craſsitudine digitali, folijs ſcabris, exilibus, albis, in petris naſcens. Omnes herbæ, ſed propter cognationem nominis non differendæ. Proſunt aduerſus ſcorpionum ictus. Item iocineri illitæ cum palmis aut cotoneis: Renibus & ueſicæ, decoctum earum cum farina hordeacea. Morbo quoq; regio, & urinæ difficultatibus, ex aqua decoctæ bibuntur. Nouiſsima contra ſerpentes ualet cum melle. Sic & appoſita uuluas purgat. Sanguinem denſatum extrahit pota. Sudores facit perunctu ea, peculiariter renibus utilis. Fiũt ex ea & hydropicis pilulæ, cum ficu aluum trahentes. Lumborum quoque dolorem uictoriati pondere in uino finit, & tuſſim recentem. Mortuos partus, ex

aceto

aceto cocta potaq; eijcere protinus dicitur. Cum honore & pityuſa ſimili de cauſa dicetur, quam quidam in tithymali genere numerant. Frutex eſt ſimilis piceæ: flore paruo purpureo. Bilem & pituitam per aluum detrahit radix, decocti hemina: aut ſeminis ligula in balanis. Folia in aceto decocta, furfures cutis emendant: mammas quoque mixto rutæ decocto & tormina, & ſerpentium ictus, & in totum collectiones incipientes. Reſinam è ſupradictis arboribus gigni docuimus, & genera eius & nationes in ratione uini, ac poſtea in arboribus. Summa ſpecies duæ, ſicca, & liquida. Sicca è pinu & picea fit, liquida è terebintho, larice, lentiſco, cupreſſo. Nam & ea ferunt in Aſia & Syria. Falluntur qui eandem putant eſſe è picea atque larice. Picea enim pinguem, & thuris modo ſuccoſam fundit: larix gracilem, ac mellei liquoris, uirus redolentem. Medici liquida raro utuntur, & in ouo ferè: è larice propter tuſſim ulceraque uiſcerum. Nec pinea magnopere in uſu: cæteris non niſi coctis. Et coquendi genera ſatis demõſtrauimus. In arborum differentia placet terebinthina, odoratiſſima atque leuiſſima: nationum Cypria & Syriaca, utraque mellis Attici colore, ſed Cypria carnoſior ſicciorq;. In ſicco genere quærunt ut ſit candida pura, perlucida. In omni autem, ut montana potius quàm campeſtris: item aquilonia potius quàm ab alio uento. Reſoluitur reſina ad uulnerum uſus & malagmata oleo, in potiones amygdalis amaris. Natura in medendo contrahere uulnera, purgare, diſcutere collectiones: Item pectoris uitia. Terebinthina illinitur: & eadem calida membrorum doloribus ſpaſticiſque illinitur in ſole, totiſque corporibus, mangonum maxime cura, ad gracilitatem emendandam, ſpatijs ita laxantium cutem per ſingula membra, capacioraque ciborum facienda corpora. Proximum locum obtinet è lentiſco. Ineſt ei uis aſtringendi. Mouet & ante cæteras urinam. Reliquæ uentrem emolliunt, cruda concoquunt, tuſſim ueterem ſedant, uuluæ onera extrahunt etiam ſuffitæ. Priuatim aduerſantur uiſco. Panos & ſimilia, cum ſeuo taurino & melle ſanant. Palpebras lentiſcina commodiſſime replicat. Fractis quoq; utiliſſima, & auribus purulentis: Item in pruritu genitalium. Pinea capitis uulneribus optime medetur.

De pice ſpiſſa & liquida: & palimpiſſa, & piſſaſphalto, & zopiſſa, & tæda, & lentiſco. CAP. VII.

PIx quoque unde & quibus conficeretur modis, indicauimus. Et eius duo genera, ſpiſſum, liquidumq;. Spiſſarũ utiliſſima medicinæ eſt brutia, quoniã pinguiſſima & reſinoſiſſima utraſq; præbet utilitates: ob id magis rutila quàm cætera. Id enim quod in hoc adijciunt, ex maſcula arbore meliorem eſſe, nõ arbitror poſſe intelligi. Picis natura excalfacit, explet. Aduerſatur priuatim ceraſtæ morſibus cum polenta: Item anginæ cum melle, diſtillationibus & ſternutamentis. Purulentis auribus infunditur cum roſaceo: Illinitur cum cera. Sanat lichenas, aluum ſoluit, excreationes pectoris adiuuat ecligmate, aut illita tõſillis cum melle. Sic et ulcera purgat: Explet cum uua paſſa & axungia. Carbunculos purgat, & putreſcentia ulcera. Quæ uero ſerpunt, cum pineo cortice aut ſulphure. Phthiſicis etiam cyathi menſura quidam dederunt, & contra ueterem tuſſim. Rhagadas ſedis & pedum, panoſque & ungues ſcabros emendat. Vuluæ duritias & conuerſiones, odore: Item lethargicos. Strumas item cum farina hordeacea, & pueri impubis urina decocta ad ſuppurationem perducit. Et ad alopecias ſicca pice utuntur. Ad mulierum mammas brutia, ex uino ſubferuefacta cum polline farraceo, quàm calidiſſimis impoſitis. Liquida pix, oleumq; quod piſſeleon uocant, quẽadmodum fieret, diximus. Quidam iterum decoquunt, & uocant palimpiſſam. Liquida anginæ perunguntur intus & uua. Ad aurium dolores, claritatem oculorum, oris circumlitiones, ſuſpirioſos, uuluas, tuſſim ueterem, & crebras excreationes pectoris, ſpaſmos, tremores, opiſthotonos, paralyſes, neruorum dolores. Præſtantiſſimum ad canum & iumentorum ſcabiẽ. Eſt & piſſaſphaltos, mixta bitumini pice, naturaliter ex Apolloniatarum agro. Quidam ipſi miſcent, præcipuum ad ſcabiem pecorum remedium, aut ſi fœtus mammas læſeris. Naturale optimum ex eo, quod cum feruet, innatat. Zopiſſam eradi nauibus diximus, cera marino ſale macerata. Optima hæc à tyrocinio nauium. Additur autem in malagmata ad diſcutiendas collectiones. Tædæ decoctæ in aceto, dentium dolores efficaciter colluunt. Lentiſci, & arbores, & ſemen, & cortex, & lacryma urinam cient, aluum ſiſtunt. Decoctum eorum ulcera quæ ſerpunt, fouet. Illinitur in humidis & igni ſacro, gingiuas colluit. Folia dentibus in dolore atteruntur, mobiles decocto colluuntur. Capillum tingunt. Lacryma ſedis uitijs prodeſt, cum quid ſiccari excalfieriue opus ſit. Decoctum & è lacryma ſtomacho utile, ructum & urinam mouens, quod & capitis dolori cum polenta illinitur. Folia uero tenera oculis inflammatis illinuntur. Item maſtiche lentiſci replicandis palpebris, & ad extendendam cutem in facie, & ſmegmata adhibetur, & ſanguinem reijcientibus, tuſſi ueteri: & ad omnia quæ ammoniaci uis. Medetur et attritis partibus ſiue oleo è ſemine eius facto ceraq; mixto, ſiue folijs ex oleo decoctis, ſiue cum aqua utilia foueantur. Scio Democraten medicum in ualetudine Conſidiæ M. Seruilij conſularis filiæ, omnem curationem auſteram recuſantis, diu efficaciter uſum lacte caprarum, quas lentiſco paſcebat.

De platano, & fraxino, & acere, & alba populo, & ulmo, & tilia, & ſambuco, & iunipero. CAP. VIII.

PLatani aduerſantur ueſpertilionibus. Pilulæ earum in uino potæ x. quatuor pondere, omnibus

ſerpentium & ſcorpionum uenenis medentur: Item ambuſtis. Tuſa autem cum aceto acri, magudq; ſcillite, ſanguinem omnem ſiſtunt. Et lētiginem & carcinomata, melanias quoq; ueteres, addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectionibus & ſuppurationibus, & decoctū eorum. Corticis autem in aceto dentium remedium eſt: Folia eorum tenerrima in uino albo decocta, oculorū. Lanugo foliorum, & auribus & oculis inutilis. Cinis pilularum ſanat ambuſta igni uel frigore. Cortex è uino ſcorpionum ictus reſtinguit. Fraxinus quam uim aduerſus ſerpentes haberet, indicauimus. Semen folijs eius ineſt, quo medentur iocineris & lateris doloribus in uino. Aquam quæ ſubit cutem, extrahunt. Corpus obeſum leuant onere, ſenſim ad maciem reducentes, iiſdem folijs cum uino tritis ad uirium portionem, ita ut puero quinq; folia tribus cyathis diluantur, robuſtioribus ſeptem folia quinq; cyathis uini. Non omittendū, ramenta eius & ſcobem quibuſdam cauenda prædici. Aceris radix cōtuſa iocineris doloribus efficaciſsime imponitur. Populi albæ uuarum in unguentis uſum expoſuimus. Cortex potus iſchiadicis & ſtranguriæ prodeſt. Foliorum ſuccus calidus aurium dolori. Virgam populi in manu tenentibus intertrigo nō metuatur. Populus nigra efficaciſsima habetur, quæ in Creta naſcitur. Comitialibus ſemen ex aceto utile. Fūdit illa & reſinam exiguam, qua utuntur ad malagmata. Folia podagris in aceto decocta imponuntur. Humor è cauis populi nigræ effluens, uerrucas papulasq; & attrita corporis tollit. Populi ferunt & folijs guttam, ex qua apes propolin faciunt. Gutta quoq; aqua propolis ex aqua remediū quàm efficax eſt. Vlmi & folia & cortex & rami uim habent ſpiſſandi, & uulnera contrahendi. Corticis utiq; interior tilia lepras ſedat, & folia ex aceto illita. Corticis denarij pondus potum in hemina aquæ frigidæ aluum purgat, pituitasque & aquas priuatim trahit. Imponitur & collectionibus lacryma, & uulneribus & ambuſtis quæ decocto fouere prodeſt. Humor in folliculis arboris huius naſcens, cuti nitorem inducit, faciemque gratiorem præſtat. Cauliculi foliorum primi uino decocti tumores ſanant, extrahuntque per fiſtulas. Idem præſtant & tiliæ cortices. Multi corticem commanducatum uulneribus utiliſsimum putant. Folia trita aqua aſperſa pedum tumori. Humor quoque è medulla, ut diximus, caſtratæ arboris effluens, capillum reddit capiti illitus, defluentesque continet. Arbor tilia leniter tuſa ad eadem ferè utilis eſt, atque oleaſter. Folia autem tantum in uſu, & ad infantium ulcera in ore commanducata, decocta urinam ciens, menſes ſiſtūt illita, ſanguinem pota detrahunt. Sambucus habet alterum genus magis ſylueſtre, quod Græci chamæaclen, alij helion uocant, multo humilius. Vtriuſq; decoctum in uino ueteri foliorū, uel ſeminis, uel radicis ad cyathos binos potum, ſtomacho inutile eſt, aluo detrahens aquā. Refrigerat etiam inflammationem, maxime recentis ambuſti: Et canis morſum cum polēta molliſsimis foliorum illitus. Succus cerebri collectiones, priuatimque membranæ quæ circa cerebrū eſt, lenit infuſus. Acini eius infirmiores quàm reliqua tingunt capillū. Poti acetabuli menſura, urinam mouent. Foliorū molliſsima ex oleo & ſale eduntur, ad pituitam bilemq; detrahendam. Ad omnia efficacior quæ minor. Radicis eius in uino decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniunt: uuluas emolliunt, has & foliorum decoctum inſidentiū. Caules teneri mitioris ſambuci, in patinis cocti, aluū ſoluunt. Reſiſtunt folia & ſerpentium ictibus in uino pota. Podagricis cum ſeuo hircino uehemēter proſunt cauliculi illiti. Iidemq; in aqua macerātur, ut ea ſparſa pulices necentur. Foliorum decocto ſi locus ſpargatur, muſcæ necantur. Boa appellatur morbus papularum cum rubent corpora, ſambuci ramo uerberatur. Cortex interior tritus, ex uino albo potus, aluum ſoluit. Iuniperus uel ante cætera omnia excalfacit, extenuat, cedro aſsimilis. Et eius duo genera: altera maior, altera minor. Vtraq; accenſa ſerpentes fugat. Semen ſtomachi, pectoris, lateris doloribus utile. Inflationes languoresq; diſcutit, tuſſes concoquit & duritias. Illitum tumores ſiſtit: item aluum, baccis ex uino nigro potis: Item uentris tumores illitis. Miſcetur & antidotis oxyporis. Vrinas ciet. Illinitur & oculis in epiphoris. Datur conuulſis, ruptis, torminibus, uuluis, iſchiadicis cum uino albo potum pilulis quaternis, aut decoctis uiginti in uino. Sunt qui & purgant corpus è ſemine eius in ſerpentium metu.

De ſalice, & amerina, & uitilibus, & erice. CAP. IX.

SAlicis fructus ante maturitatem in araneā abit. Sed ſi prius colligatur, ſanguinem reijcientibus prodeſt. Corticis è ramis primis cinis, clauum & callum aqua mixta ſanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admixto ſucco ſuo. Eſt autem hic trium generum. Vnum arbor ipſa exudat gummi modo. Alterum manat in plaga cum floret, exciſo cortice trium digitorum magnitudine. Hic ad purganda quæ obſtēt oculis: item ad ſpiſſanda quæ opus ſunt, ciendamque urinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius ſuccus eſt detruncatione ramorum à falce diſtillans. Ex his ergo aliquis cum roſaceo in calice punici calfactus, auribus infunditur: uel folia cocta, & cum cera trita imponuntur: Item podagricis. Cortice & folijs in uino decoctis foueri neruos utiliſsimum. Flos tritus cum folijs furfures purgat in facie. Folia contrita & pota intemperantiam libidinis coërcent, atque in totum auferunt uſum ſæpius ſumpta. Amerinæ nigræ ſemen cum ſpuma argenti pari pondere, à balneo illitum, pſilothrum eſt. Non multum à ſalice uitilium uſu diſtaret uitex, foliorum quoque aſpectu, niſi odore gratior eſſet. Græci lygon uocant, alij agnon: quoniam matronæ theſmophorijs Athenienſium caſtitatem cuſtodientes, his folijs

his folijs cubitus ſibi ſternunt. Duo genera eius. Maior in arborem ſalicis modo aſſurgit: minor ramoſa folijs candidioribus lanuginoſis. Prima album florem mittit cum purpureo, quæ & cādida uocatur: Nigra quæ tantum purpureum. Naſcuntur in paluſtribus campis. Semen potum uini quendam ſaporem habet, & dicitur febres ſoluere. Et cum unguantur oleo, admixtum ſudorem facere. Sic & laſſitudines diſſoluere. Vrinam cient & menſes. Caput tētant uini modo, nam & odor ſimilis eſt. Inflationes pellunt in inferiora. Aluum ſiſtunt, hydropicis & lienibus perquàm utiles. Lactis ubertatem faciunt. Aduerſantur uenenis ſerpentium, maxime quæ frigus inferūt. Minor efficacior ad ſerpentes, bibitur ſeminis drachma in uino uel poſca, aut duabus foliorum tenerrimorū. Et illinuntur utraq; aduerſus araneorum morſus: uel peruncti tantum, ſuffitu quoque aut ſubſtratu fugant uenenata. Ad uenerē impetus inhibent: eoq; maxime phalangijs aduerſantur, quorum morſus genitale excitat. Capitis dolorē ex ebrietate ſedant cum roſaceo flos tenerīq; cauliculi. Seminis decoctum uehemētiorem capitis dolorem diſſoluit fotu, & uuluam etiam ſuffitu uel appoſitu purgat, aluū cum pulegio & melle potum. Vomicas panoſq; difficile concoquentes, cum farina hordeacea mollit. Lichenas & lentigines cum aphronitro & aceto ſemen ſanat, & oris ulcera, & eruptiones cum melle: teſtium cum butyro & folijs uitium: rhagadas ſedis cum aqua illitum: Luxatis cum ſale & nitro, & cera. Et ſemen, & folium additur in malagmata neruorum & podagras. Semen inſtillatur in oleo decoctū capiti in lethargia & phreneſi. Virgam qui in manu habeant aut cinctu, negantur intertriginem ſentire. Ericen Græci uocant fruticem non multum à myrice differentē, colore roriſmarini, & penè folio. Hoc aduerſari ſerpentibus tradūt. Geniſta quoque uinculi uſum præſtat. Flores apibus gratiſsimi. Dubito an hæc ſit quā Græci autores ſparton appellauere, cum ex ea lina piſcatoria apud eos factitari docuerim: & nūquid hanc deſignauerit Homerus, cum dixit nauiū ſparta diſſoluta. Nondū enim fuiſſe Africanum uel Hiſpanum ſpartum in uſu certum eſt: & cum ſutiles fierent naues, lino tamen non ſparto unquam ſutas. Semen eius quod Græci eodem nomine appellant, in folliculis phaſeolorū modo naſcens, purgat ellebori uice, drachma & dimidia pota in aqua mulſæ cyathis quatuor ieiunis. Ramus ſimiliter cum frōde in aceto maceratis pluribus diebus, & tuſis, ſuccū dant iſchiadicis utilem, cyathi unius potu. Quidam marina aqua macerare maluēt, & infundere clyſtere. Perunguntur eodē ſucco iſchiadici addito oleo. Quidam ad ſtrāguriam utuntur ſemine. Geniſta tuſa cum axungia, genua dolentia ſanat. Myricen, quam & tamaricen uocat Lenæus, ſimilem ſcopis amerinis dicit. Sanari ea carcinomata in uino decocta tritaq; cum melle illita. Arbitrantur quidā hanc eſſe tamaricem: ſed ad lienem præcipua eſt, ſi ſuccus eius expreſſus in uino bibatur: Adeoq; mirabilē eius antipathiam contra ſolum hoc uiſcerum faciunt, ut affirment, ſi ex ea alueis factis bibant ſues, ſine liene inueniri. Et ideo homini quoq; ſplenetico cibum potumq; dant in uaſis ex ea factis. Grauis autor in medicina, uirgam ex ea defractā, ut neq; terrā neq; ferrum attingeret, ſedare uentris dolores aſſeuerauit impoſitam, ita ut tunica cinctuq; corpori apprimeretur. Vulgus infelicem arborē eam appellat, ut diximus, quoniā nihil ferat, nec ſeratur unquā. Corinthus, & quæ circà eſt regio, bryoniā uocat: Eiuſq; duo genera facit. Syluestrem planè ſterilem, alteram mitiorem. Hæc fert in Aegypto Syriaq; etiam abūdanter lignoſum fructū, maiorē galla, aſperum guſtu, quo medici utuntur uice gallæ, & in cōpoſitionibus quas antheras uocant. Et lignū autem & flos, & folia, & cortex in eoſdē uſus adhibētur, quanquā remiſsiora. Datur ſanguinem reijcientibus cortex tritus, & contra profluuia fœminarū, cœliacis quoq;. Idem tuſus impoſitusq; collectiones omnes inhibet. Folijs exprimitur ſuccus ad hæc eadē, & in uino decoquūtur: ipſa uero adiecto melle gangrenis illinuntur. Decoctum eorū in uino potum, uel impoſitū cum roſaceo & cera ſedat. Sic & epinyctidas ſanāt. Ad dētium dolorē auriūq;, decoctum eorū ſalutare eſt: radix ad eadem, ſimiliter & folia. Hæc amplius ad ea quæ ſerpunt, imponūtur cum polenta. Semen drachmæ pondere aduerſus phalangia & araneos bibitur. Cum aliſilium uero pingui furunculis imponitur. Efficax & contra ſerpentium ictus, præterquàm aſpidū. Necnō morbo regio, phthiriaſi, lendibuſq; decoctum infuſum prodeſt, abundantiamq; mulierū ſiſtit. Cinis arboris ad omnia eadem prodeſt. Aiunt, ſi bouis caſtrati ūrinæ immiſceatur, uel in potu uel in cibo, uenerem finiri. Carboq; ex eo genere urina ea reſtinctus, in umbra conditur: idem cum libeat accendere, reſoluitur. Magi & id ex ſpadonis urina fieri tradiderunt.

De uirga ſanguinea, & ſilere, & liguſtro, & alno, & edera, & ciſtho, & ciſſo, & erythrano, & chamæciſſo, & ſmilace, & de clematide. CAP. X.

NEc uirga ſanguinea felicior habetur. Cortex eius interior cicatrices, quæ præſanauere, aperit. Sileris folia illita fronti, capitis dolores ſedant. Eiuſdem ſemen tritū in oleo phthiriaſes coercet. Serpentes & hunc fruticem refugiunt, baculumq; ruſtici ob id ex eo gerunt. Liguſtrum eadem arbor eſt, quæ in oriente cypros. Suos in Europa uſus habet. Succus eius neruis, articulis, algoribus: folia ubiq; ueteri ulceri cum ſalis mica, & oris exulcerationibus proſunt. Acini contra phthiriaſin, item contra intertrigines, foliáue. Sanant & gallinaceorum pituitas acini. Folia alni ex feruenti aqua certiſsimo remedio ſunt tumori. Ederæ genera xx. demonſtrauimus. Natura omnium in medicina anceps. Mentē turbat, & caput purgat largius pota, Neruis intus nocet. Iiſdē neruis

adhibita foris prodeſt. Eadem natura quæ & aceto, ei eſt. Omnia genera eius refrigerant. Vrinã cient potu, capitis dolorem ſedant, præcipue cerebro continentiq; cerebrum membranæ utiliter mollibus impoſitis folijs, cum aceto & roſaceo tritis & decoctis, addito poſtea roſaceo oleo. Illinuntur autem fronti, & decocto eorũ fouetur os, caputq; perungitur. Lieni & pota & illita proſunt. Decoquuntur & contra horrores febrium eruptionesq; pituitæ, aut in uino teruntur. Corymbi quoq; poti uel illiti, lienem ſanant: iocinera autẽ illiti. Trahunt & menſes appoſiti. Succus ederæ tædia narium graueolentiamq; emendat, præcipue albæ ſatiuæ. Idem infuſus naribus caput purgat, efficacius addito nitro. Infunditur etiã purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoq; decorem facit. Ad lienes efficacior alba eſt, ferro calefactus: ſatisq; eſt acinos ſex in uini cyathis duobus ſumi. Acini quoq; ex eadem alba terni, in aceto mulſo poti, tineas pellunt: in qua curatione uentri quoq; impoſuiſſe eos utile eſt. Ederã quã chryſocarpon appellauimus, baccis aurei coloris uiginti, in uini ſextario tritis, ita ut terni cyathi potentur, aquam quæ cutem ſubierit, per urinam educit Eraſiſtratus: Eiuſdẽ acinos v. tritos in roſaceo oleo, calefactosq; in cortice punici, inſtillauit dentium dolori à cõtraria aure. Acini, qui croci ſuccum habent, præſumpti potu, à crapula tutos præſtãt: Item ſanguinem excreantes, aut torminibus laborantes. Ederæ nigræ cãdidiores corymbi poti, ſteriles etiã uiros faciunt. Illinitur decocta in uino omnium ulcerum generi, etiãſi cacoethe ſint. Lacryma ederæ pſilothrum eſt, phthiriaſinq; tollit. Flos cuiuſcunq; generis trium digitorum captu, dyſentericos & aluum citam emendat, in uino auſtero bis die potus. Et ambuſtis illinitur utiliter cum cera. Denigrant capillũ corymbi. Radicis ſuccus in aceto potus, cõtra phalangia prodeſt. Huius quoq; ligni uaſe ſpleneticos bibentes ſanari inuenio. Et acinos terunt, moxque comburunt, & ita illinunt ambuſta, prius perfuſa aqua calida: Sunt qui & incidant ſucci gratia, eoq; utantur ad dentes eroſos, frangiq; tradunt, proximis cera munitis ne lædantur. Gummi etiam in edera quærunt, quod ex aceto utiliſsimum dentibus promittunt. Græci uicino uocabulo ciſthon appellãt fruticem maiorem thymo, folijs ocymi. Duo eius genera. Flos maſculo roſaceus, fœminæ albus. Ambo proſunt dyſentericis & ſolutionibus uentris, in uino auſtero trinis digitis flore capto, & ſimiliter bis die poto. Vlceribus ueteribus & ambuſtis cum cera, & per ſe oris ulceribus. Sub his maxime naſcitur hypociſthis, quam inter ederas diximus. Ciſſos erythranos ab iiſdem appellatur ſimilis ederæ, coxendicibus utilis è uino potus: Item lumbis: Tantamq; uim accipiunt, ut ſanguinem urina detrahant. Item chamæciſſon appellant ederam, non attollentẽ ſe à terra. Et hæc contuſa in uino acetabuli menſura, lieni medetur. Folia ambuſtis cum axungia. Smilax quoque qui & nicephoros cognominatur, ſimilitudinẽ ederæ habet, tenuioribus folijs. Coronam ex eo factam impari foliorum numero, aiunt capitis doloribus mederi. Quidam duo genera ſmilacis dixere. Alterum immortalitati proximum, in cõuallibus opacis, ſcandentem arbores comantibus acinorum corymbis, contra uenenata omnia efficaciſsimus, in tantum, ut acinorũ ſucco infantibus ſæpe inſtillato, nulla poſtea uenena nocitura ſint. Alterum genus culta amare, & in his gigni, nullius effectus. Illam eſſe ſmilacem priorem, cuius lignũ ad aures ſonare diximus. Similem huic aliqui clematida appellauerunt, repentem per arbores, geniculatam & ipſam. Folia eius lepram purgant. Semen aluum ſoluit acetabuli menſura, in aqua hemina, aut aqua mulſa. Datur ex eadem cauſa & decoctum eius.

De harundine, & papyro, & ebeno, & rhododendro, de rhue erythro, & de erythrodano, alyſſo & radicula, & apocyno & rore marino, & canchry, & ſabina, & ſelagine, & ſamulo, & gummi medicinis. CAP. XI.

HArundinis genera xxix. demõſtrauimus, non aliter euidentiore illa natura, quam continuis his uoluminibus tractamus. Siquidẽ harundinis radix contrita & impoſita, filicis ſtirpẽ corpore extrahit, item harundinẽ filicis radix. Et quoniã plura genera fecimus, illa quæ in India Syriaq; naſcitur odorum unguentorumq; cauſa urinam mouet cũ gramine, aut apij ſemine decocta. Ciet menſtrua admota. Medetur conuulſis duobus obolis pota, iocineri, renibus, hydropi, tuſsi etiam ſuffitu, maxuque cum reſina. Furfuribus ulceribusq; manantibus cum myrrha decocta. Excipitur & ſuccus eius, fitq; elaterio ſimilis. Efficaciſsima autem in omni harundine, quæ proxima radici. Efficacia & genicula. Harundo Cypria, quæ donax uocatur, corticis cinere alopecias emẽdat. Itẽ putreſcẽtia ulcera. Folijs eius ad extrahendos aculeos utuntur. Efficacius & contra ignes ſacros collectionesq; omnes. Vulgaris harũdo extractoriam uim habet, & recens tuſa, non in radice tantum. Multum enim & ipſam harundinẽ ualere tradũt. Medetur et luxatis, & ſpinæ doloribus radix in aceto illita. Eadẽ recens trita & in uino pota, uenerẽ concitat. Harundinũ lanugo illata auribus, obtundit auditũ. Cognata in Aegypto res eſt harũdini papyrus, præcipua utilitatis cum inaruit, ad laxandas ſiccãdasq; fiſtulas, & intumeſcendo ad introitũ medicamentorum aperiẽdas. Charta quæ fit ex ea, cremata inter cauſtica eſt. Cinis eius ex uino potus ſomnũ facit. Ipſa ex aqua impoſita callum ſanat. Ne in Aegypto quidẽ naſcitur ebenus, ut docuimus: nec tractamus in medicina alienos orbes: non omittetur tamen propter miraculũ. Scobem eius oculis unice mederi dicunt: lignoq; ad cotem trito cũ paſſo, caliginẽ diſcutit. Ex aqua uero radice, albugines oculorũ. Item tuſsim pari modo draculi radicis adiecto cum melle. Ebenũ medici & inter erodentia aſſumũt. Rhododẽdros ne nomẽ quidem apud

nos inuenit Latinũ, rhododaphuen uocant, aut nериũ. Mirum, folia eius quadrupedum uenenũ eſſe, homini uero contra ſerpentes præſidiũ, ruta addita è uino pota. Pecus etiam & capræ, ſi aquam biberint, in qua folia ea maduerint, mori dicũtur. Nec rhus Latinum nomẽ habet, cũ in uſum pluribus modis ueniat. Nam & herba eſt ſylueſtris, folijs myrti, cauliculis breuibus, quæ uenena & tineas pellit: & frutex coriarius appellatur, ſubrutilus, cubitalis, craſſitudine digitali: cuius aridis folijs, ut malicorio coria perficiuntur. Medici autem rhoicis utuntur ad cõtuſa: item cœliacos & ſedis ulcera, aut quæ phagedænas uocant, trita cum melle, & illita cum aceto. Decoctum eorũ inſtillatur auribus purulẽtis. Fit & ſtomatice decoctis ramis ad eadẽ quæ ex moris, ſed efficacior admixto alumine. Illinunturq́; eadẽ hydropicorũ tumoribus. Rhus, quæ erythros appellatur, frutex eſt, & huius fruticis ſemen uim habet aſtringendi refrigerandiq́;. Aſpergitur pro ſale obſonijs. Aluos ſoluit, omnesq́; carnes cũ ſilphio ſuauiores facit. Vlceribus medetur manantibus cum melle: Aſperitati linguæ, percuſſis, liuidis, deſquamatis eodem modo. Capitis ulcera ad cicatricem celerrime perducit, & fœminarũ abundantiam ſiſtit cibo. Alia eſt erythrodanus, quam aliqui ereuthodanum uocant, nos rubiam, qua tinguntur lanæ, pellesq́; perficiuntur: in medicina urinã ciet, morbum regium ſanat ex aqua mulſa, & lichenas ex aceto illita: & iſchiadicos & paralyticos, ita ut bibentes lauentur quotidie. Radix ſemenq́; trahunt menſes, aluũ ſiſtunt, & collectiones diſcutiunt. Contra ſerpentes rami cũ folijs imponuntur. Folia & capillum tingũt. Inuenio apud quoſdam morbũ regium ſanari hoc frutice, etiamſi adalligatus ſpectetur tantum. Diſtat ab eo qui alyſſon uocatur, folijs tantum & ramis minoribus, nomen accepit, quod à cane commorſos rabiem ſentire non patitur, potus ex aceto adalligatusq́;. Mirum eſt quod additur, ſaniem conſpecto omnino frutice eo ſiccari. Tingentibus & radicula lanas præparat, quam ſtruthiõ à Græcis uocari diximus. Medetur morbo regio & ipſa decocti eius potu: item pectoris uitijs. Vrinam ciet, aluũ ſoluit, & uuluas purgat. Quamobrem aureum poculum medici uocant. Ea & ex melle prodeſt magnifice ad tuſſim, orthopnœæ cochlearis menſura. Cum polenta uero & aceto lepras tollit. Eadem cũ panace & capparis radice calculos frangit, pellitq́;. Panos diſcutit, cum farina hordeacea & uino decocta. Miſcetur & malagmatis & collyrijs, claritatis cauſa. Ad ſternutamẽta utilis inter pauca. Lieni quoq; ac iocineri. Eadem pota denarij unius põdere ex mulſa aqua, ſuſpirioſos ſanat. Sic & pleuriticos, & omnes lateris dolores, apocyni ſemen ex aqua. Frutex eſt, folio ederæ, molliore tamẽ, & minus longis uiticulis, ſemine acuto, diuiſo, lanuginoſo, graui odore. Canes & omnes quadrupedes necat in cibo datum. Eſt & roſmarinum. Duo genera eius. Alterum ſterile, alterum cui & caulis & ſemen reſinaceum, quod canchrys uocatur. Folijs odor thuris. Radix uulnera ſanat uiridis impoſita, & ſedis procidentia, condylomata & hæmorrhoidas. Succus & fruticis & radicis morbum regium, & ea quæ repurganda ſunt. Oculorum aciem exacuit. Semen ad uetera pectoris uitia datur potui. Et ad uuluas cũ uino & pipere. Mẽſes adiuuat. Podagris illinitur cum æruina farina. Purgat & lẽtigines, & quæ excalfacienda ſunt, aut cum ſudor quærendus, illitum: Item conuulſis. Auget & lac in uino potum: Itẽ radix. Ipſa herba ſtrumis cum aceto illinitur, ad tuſſim cum melle prodeſt. Canchrys multa genera habet, ut diximus. Sed hæc quæ ex rore ſupradicto naſcitur, ſi fricetur, reſinoſa eſt. Aduerſatur uenenis & uenenatis, præterquã anguibus. Sudorem mouet, tormina diſcutit, lactis ubertatẽ facit. Herba ſabina, brathy appellata à Græcis duorum generũ eſt: altera tamarici ſimilis folio, altera cupreſſo. Quare quidam Creticã cupreſſum dixerunt. A multis in ſuffitus pro thure aſſumitur. In medicamentis uero duplicato pondere eoſdem effectus habere quos cinnamum traditur. Collectiones minuit, & nomas compeſcit. Illita ulcera purgat. Partus emortuos appoſita extrahit & ſuffitu. Illinitur igni ſacro & carbũculis. Cum melle & uino pota, regio morbo medetur. Gallinacei generis pituitas fumo eius herba ſanari tradunt. Similis herbæ huic ſabinæ eſt ſelago appellata. Legitur ſine ferro dextra manu per tunicã, quæ ſiniſtra exuitur uelut à furante, candida ueſte ueſtito, pureq́; lotis nudis pedibus, ſacro facto prius quàm legatur, pane uinoq́;. Fertur in mappa noua. Hanc contra omnem perniciem habendam prodidere Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum uitia fumum eius prodeſſe. Iidem ſamolum herbam nominauere naſcentem in humidis: Et hanc ſiniſtra manu legi à ieiunis contra morbos ſuum boumq́;, nec reſpicere legentem, nec alibi quàm in canali deponere, ibiq́; conterere poturis. Gummiũ genera diximus. Ex his maiores effectus melioris cuiuſq; erunt. Dentibus inutiles ſunt. Sanguinem coagulant, & ideo reijcientibus ſanguinem proſunt. Item ambuſtis: arteriæ uitijs: inutilem urinam cient, amaritudines hebetãt aſtrictis cæteris. Quæ ex amygdala amara eſt, ſpiſſandiq́, uiribus efficacior, habet excalfactorias uires. Præponuntur autem prunorũ & ceraſorum ac uitium. Siccant illita & aſtringunt: ex aceto uero infantium lichenas ſanant. Proſunt & tuſſi ueteri, quatuor obolis in mixto potis. Creduntur & colorem gratiorem facere, ciborumq́; appetentiam, & calculoſis prodeſſe cum paſſo potæ. Oculorum & uulnerum utilitatibus maxime conueniunt è ſpina Aegyptia.

De ſpina Arabica, & ſpina alba, & acanthio, & acacia. CAP. XII.

SPinæ Arabicæ laudes in odorum loco diximus: & ipſa ſpiſſat ſtringitque diſtillationes omnes, & ſanguinis excreationes, menſiumq́; abundantiam, etiámnum radice ualentior. Spinæ albæ ſemẽ contra

ſcorpiones auxiliatur. Corona ex ea impoſita, capitis dolores minuit. Huic ſimilis eſt ſpina illa, quam Græci acanthion uocant, minoribus multo folijs, aculeatis per extremitates, & araneoſa lanugine obductis: qua collecta, etiam ueſtes quædam bombycinis ſimiles fiunt in oriente. Ipſa folia uel radices ad remedia opiſthotoni bibuntur. Eſt & acacia ſpina. Fit in Aegypto alba nigraque arbore: item uiridi, ſed longe melior è prioribus. Fit & in Galatia tenerrima ſpinoſiore arbore. Semen omnium lenticulæ ſimile, minore eſt tantum & grano & folliculo. Colligitur autumno, antè collectum nimio ualidius. Spiſſatur ſuccus ex folliculis aqua cœleſti perfuſis, mox in pila tuſis exprimitur organis, tunc denſatur in ſole mortarijs in paſtillos. Fit & ex folijs minus efficax. Ad coria perficienda ſemine pro galla utuntur. Foliorum ſuccus & Galatiacæ acaciæ nigerrimus improbatur: item qui ualde ruffus. Purpurea aut leucophæa, & quæ facillime diluitur, ut ſumma ad ſpiſſandum refrigerandumque eſt, oculorum medicamentis ante alias utiles. Lauantur in eos uſus paſtilli ab alijs, torrentur ab alijs. Capillum tingunt. Sanant ignem ſacrum, ulcera quæ ſerpunt, & humida uitia corporis, collectiones, articulos contuſos, perniones, pterygia. Abundantiam menſium fœminis ſiſtunt, uuluamq; & ſedem procidentes: Item oculos, oris uitia & genitalium.

De uulgari ſpina & ſylueſtri, & de eryſiſceptro, & de appendice ſpina, & pyxacantho, & paliuro, aquifolia, & taxo, & rubis medicinæ. CAP. XIII.

VVlgaris quoque hæc ſpina, ex qua cortina fulloniæ implentur, radicis uſus habet. Per Hiſpanias quidem multi, & inter odores, & ad unguenta utuntur illa, aſpalathum uocantes. Eſt ſine dubio hoc nomine ſpina ſylueſtris in oriente (ut diximus) candida magnitudine arboris iuſtæ. Sed & frutex humilior æque ſpinoſus in Niſyro & Rhodiorum inſulis, quem alij eryſiſceptrum, alij adipſateon, ſiue dipſacon, ſiue diacheton uocant. Optimus qui minime ferulaceus, rubens, & in purpuram uergens, detracto cortice, naſcitur pluribus locis, ſed non ubique odoratus. Quam uim haberet cœleſti arcu in eum innixo, diximus. Sanat tetra oris ulcera & ozænas, genitalia exulcerata aut carbunculantia, item rhagadia, inflationes potu. Diſcutit & ſtrangurias cortex. Sanguinem reddentibus medetur decoctum eius. Aluum ſiſtit cortex. Similia præſtare ſylueſtrem quoque putant. Spina eſt appendix appellata, quoniam baccæ puniceo colore in ea appendices uocantur. Hæ crudæ per ſe, & aridæ in uino decoctæ, aluum ſiſtunt, ac tormina compeſcunt. Pyxacanthi baccæ contra ſerpentium ictus bibuntur. Paliurus quoq; ſpinæ genus eſt. Semen eius Afrizuram uocant, contra ſcorpiones efficaciſſimum: item calculoſis & tuſſi. Folia aſtrictoriam uim habent. Radix diſcutit panos, collectiones, uomicas: urinas trahit pota. Decoctum eius potum in uino aluum ſiſtit. Serpentibus aduerſatur. Radix præcipue datur in uino. Aliqui folia contuſa addito ſale, articulorum morbis imponunt. Proſunt baccæ purgationi fœminarum, cœliacis, dyſentericis, ac cholericis. In uino potæ aluum ſiſtunt. Radix decocta & illita, extrahit infixa corpori. Vtiliſſima eſt & luxatis, tumoribuſque. Aquifolia arbor in domo aut uilla ſata, ueneficia arcet. Flore eius aquam glaciari Pythagoras tradit. Itemque baculum ex ea factum, in quoduis animal emiſſum, etiam ſi citrà ceciderit defectu mittẽtis, ipſum per ſeſe recubitu propius adlabi: tam præcipuam naturam ineſſe arbori. Taxi arboris fumus mures necat. Nec rubos ad maleficia tantum genuit natura, ideoq; ex eis mora uel hominibus cibos dedit. Vim habent ſiccandi, aſtringẽdiq;, gingiuis, tonſillis, genitalibus accommodatiſſimi. Aduerſantur ſerpentium ſceleratiſſimis hæmorrhoidi & preſteri flos aut mora. Scorpionum uulnera ſine collectionum periculo iungunt. Vrinam cient. Caules eorum tunduntur teneri, exprimiturq; ſuccus, mox ſole cogitur in craſſitudinem mellis, ſingulari remedio contra mala oris oculorumq;, ſanguinem excreantes, anginas, uuluas, ſedes, cœliacos potus aut illitus. Oris quidem uitijs etiam folia commanducata proſunt, & ulceribus manantibus, aut quibuſcunque in capite illinuntur: cardiacis uel ſic per ſe imponuntur à mamma ſiniſtra. Item ſtomachi doloribus, oculiſque procidentibus. Inſtillatur ſuccus eorum & auribus. Sanat condylomata cum roſaceo cerato. Cauliculorum ex uino decoctum, uel præſentaneum remedium eſt. Iidem per ſe in cibo ſumpti cymæ modo, aut decocti in uino auſtero, labantes dentes firmant. Aluum ſiſtunt & profluuia ſanguinis, dyſentericis proſunt. Siccantur in umbra, ut cinis crematorum uuam reprimat. Folia quoq; areſacta & contuſa, iumentorum ulceribus utilia traduntur. Mora quæ in his naſcũtur, uel efficaciorẽ ſtomaticen præbuerint quàm ſatiuæ moris. Eademque compoſitione, uel cum hypociſthide tantum & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta quæ ſtyptica uocant, nihil efficacius rubi mora ferentis radice decocta in uino ad tertias partes, ut colluantur eo oris ulcera, & ſedes foueantur: tantaque uis eſt, ut ſpongiæ ipſæ lapideſcant. Alterum genus rubi eſt, in quo roſa naſcitur. Gignit pilulam caſtaneæ ſimilem, præcipuo remedio calculoſis. Alia eſt cynorhoda, quam proximo dicemus uolumine.

De cynosbato, & Idæo rubo, & rhamno, & lycio, & ſarcocolla, & de oporice medicinæ. CAP. XIIII.

CYnosbaton, alij cynoſpaſton, alij neuroſpaſton uocant, folium habet ueſtigio hominis ſimile. Fert & uuam nigram, in cuius acino neruum habet, unde neuroſpaſtos dicitur. Alia eſt à cappari, quam medici cynosbaton appellauerunt. Huius thyrſus

ad re

ad remedia ſplenis & inflationes conditus ex aceto manditur. neruus eius cum maſtiche Chia commanducatus os purgat. Ruborũ roſa alopecias cum axũgia emendat. Mora capillum tingunt cũ omphacino oleo. Flos mori per meſſes colligitur. Candidus pleureticis præcipuus ex uino potus, item cœliacis. Radix ad tertias decocta, aluũ ſiſtit & ſanguinẽ: item dentes collutos decocto. Eodem ſucco fouentur ſedis atque genitalium ulcera. Cinis è radice deprimit uuam. Idæus rubus appellatus eſt, quoniam in Ida non aliàs naſcitur. Eſt autem tenerior ac minor, rarioribus calamis innocentioribusque, ſub arborum umbra naſcens. Huius flos cum melle epiphoris illinitur & ignibus ſacris, ſtomaticisque ex aqua bibendus datur. Cætera eadem præſtat quæ ſupradicta. Inter genera ruborum rhamnos appellatur à Græcis, candidior & fruticoſior. Is floret, ramos ſpargens rectis aculeis, non ut cæteri aduncis folijs maioribus. Alterum genus eſt ſylueſtre nigrius, & quadamtenus rubens. Fert ueluti folliculos. Huius radice decocta in aqua fit medicamentũ, quod uocatur lycium. Semen ſecundas trahit. Alterq; elle candidior aſtringit magis, refrigerat, collectionibus & uulneribus accommodatior. Folia utriuſq; & cruda & decocta illinũtur cum oleo. Lycium præſtantius è ſpina fieri tradunt, quã & pyxacanthon chironiam uocant, quales in Indicis arboribus diximus, quoniam longe præſtantiſſimum exiſtimatur Indicũ. Coquuntur in aqua tuſi rami, radicesq;, ſummæ amaritudinis, æreo uaſe ferè per triduum, iterumq; exempto ligno, donec mellis craſſitudo fiat. Adulteratur amaris ſuccis, etiam amurca ac felle bubulo. Spuma eius ac flos quidam oculorum medicamentis additur. Reliquo ſucco faciem purgat, & pſoras ſanat, eroſos angulos oculorum, ueteresq; fluxiones, aures purulentas, tonſillas, gingiuas, tuſſim, ſanguinis excreationes, fabæ magnitudine deuoratum. Aut ſi ex ulceribus fluat, illitũ, rhagadas, genitalium ulcera, attritus, ulcera recentia, & ſerpentia, ac putreſcentia. In naribus clauos, ſuppurationes. Bibitur et à mulieribus in lacte contra profluuia. Indici differentia, glebis extrinſecus nigris, intus ruffis: cum fregeris, cito nigreſcentibus. Aſtringit uehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia utile eſt, ſed præcipue ad genitalia. Sunt qui & ſarcocollã ſpinæ lacrymã putent, pollini thuris ſimilẽ, cum quadam acrimonia dulcem. Cum uino tuſa ſiſtit fluxiones. Illinitur infantibus. Vetuſtate & hæc maxime nigreſcit, melior quo candidior. Vnum etiámnum arborum medicinis debetur nobile medicamentum, quod oporicen uocant. Fit ad dyſentericos ſtomachique uitia, in congiis muſti albi, lento uapore decoctis malis cotoneis quinque cum ſuis ſeminibus, punicis totidem, ſorborum ſextario, & pari mẽſura eius quod rhus Syriacon uocant, croci ſemuncia. Coquitur uſque ad craſſitudinem mellis. His ſubtexemus ea, quæ Græci communicatione nominum in ambiguo fecere, ánne arborum eſſent.

De chamedrye, & chamedaphne, & chamelæa, & chamæſyce, & chamæciſſo, & chamæleuce, & chamæcypariſſo, & ampeloprafo, & ſtachye, & clinopodio, & centunculo, & clematide Aegyptia medicinæ. CAP. XV.

CHamedrus herba eſt, quæ Latine triſſago dicitur. Aliqui eam chamædropẽ, alij teucrion appellauere. Folia habet magnitudine mentæ, colore & diuiſura quercus. Alij ſerratã, et ab ea ſerrã inuentã eſſe dixere, flore penè purpureo. Carpitur prægnãs ſucco in petroſis, aduerſus ſerpẽtium uenena potu illituq; efficaciſſima: item ſtomacho, tuſſi uetuſta, pituitæ in gula cohæreſcenti, ruptis, conuulſis, lateris doloribus. Lienem conſumit, urinam & menſes ciet. Ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus ſcopis eius in tribus heminis aquæ decoctis uſq; ad tertias. Faciũt & paſtillos, terẽtes eã ex aqua. At ſupradicta ſanat & uomicas, & uetera ulcera, uel ſordida cum melle. Fit & uinum ex ea pectoris uitijs. Foliorum ſuccus cum oleo caliginem oculorũ diſcutit. Ad ſplenem ex aceto ſumitur. Excalfacit perunctione. Chamædaphne unico ramulo eſt cubitali ferè, folio tenui, lauri ſimilitudine. ſemen rubens admixtum folijs illinitur capitis doloribus recens. Ardores refrigerat: ad tormina cum uino bibitur. Mẽſes ſuccus eius, & urinam ciet potu, partusq; difficiles in lana appoſitus. Chamelæa ſimilitudinem foliorum oleæ habet: ſunt autem amara, odorata, in petroſis, palmum altitudine non excedente. Aluum purgat. Detrahit pituitam bilemque, folijs in duabus abſinthij partibus decoctis, ſuccoq; eo cũ mello poto. Folijs impoſitis & ulcera purgantur. Aiunt, ſi quis ante ſolis ortum eam capiat, dicatq; ad albugines oculorum ſe capere, adalligata diſcuti id uitium. Quoquo modo collectam iumentorum pecorumq; oculis ſalutarem eſſe. Chamæſyce lentis folia habet, nihil ſe attollentia, in aridis petroſisq; naſcẽs. Claritati oculorum, & contra ſuffuſiones utiliſſima, et cicatrices, caligines, nubeculas in uino cocta, inuncta. Vuluæ dolores ſedat appoſita in linteolo. Tollit & uerrucas omnium generum illita. Prodeſt & orthopnoicis. Chamæciſſos ſpicata eſt tritici modo, ramulis quinis ferè, folioſa: cum floret exiſtimari poteſt alba uiola, radice tenui, cuius bibũt iſchiadici folia tribus obolis, in uini cyathis duobus, vij. diebus, admodum amara potione. Chamæleucen apud nos farranũ ſiue farfugium uocãt. Naſcitur ſecundum fluuios, folio populi, ſed ampliore. Radix eius imponitur carbonibus cupreſſi, atq; is nidor per infundibulũ imbibitur in uetere tuſſi. Chamæpeuce laricis folijs ſimilis, lumborũ et ſpinæ doloribus propria eſt. Chamæcypariſſos herba ex uino pota contra uenena ſerpentiũ omniũ ſcorpionumq; pollet. Ampeloprafon in uinetis naſcitur, folijs porri, ructu grauis. Contra ſerpentium ictus efficax. Vrinã & mẽſes ciet, eruptiones ſanguinis per genitale inhibet potũ impoſitumq;. Datur & à partu mulieribus & cõtra ca-

nis morſum. Ea quoq; quæ ſtachys uocatur porri ſimilitudinem habet, longioribus folijs pluribuſq́;, & odoris iucundi, colorisq; in luteum inclinati. Pellit menſtrua. Clinopodion, alij cleonicion, alij zopyron, alij ocymoides appellant, ſerpyllo ſimilem, ſurculoſam, palmi altitudine: naſcitur in petroſis, orbiculato florũ ambitu, ſpeciem lecti pedum præbens. Bibitur ad conuulſa, rupta, ſtrangurias, ſerpentium ictus: Item decoctæ ſuccus. Nunc ſubtexemus herbas mirabiles quidem, ſed minus claras, nobilibus in ſequentia uolumina dilatis. Itali centunculum uocant roſtratis folijs, ad ſimilitudinẽ capitis penularum iacentẽ in aruis: Græci autem clematidem. Eſt eius egregius effectus ad ſiſtendam aluum in uino auſtero. Idem ſanguinem ſiſtit tritus cum oxymelite aut aquæ calidæ cyathis quinq; denarij unius pondere, ſic & ad ſecundas mulierũ efficax. Sed Græci clematidas & alias habent, unam quam aliqui echiten uocant, alij laginem, nonnulli tenuem ſcammoniam: & pedales, folioſos, non diſsimiles ſcammoniæ ramos habet, niſi quòd nigriora minoraque ſunt folia. Inuenitur in uineis aruiſque. Eſitur ut olus cũ oleo ac ſale. Aluum ciet. Eadẽ à dyſentericis cũ lini ſemine in uino auſtero ſorbetur. Folia epiphoris imponuntur cum polenta, ſuppoſito udo linteolo. Strumas impoſita ad ſuppurationẽ perducũt, deinde axungia adiecta percurant. Item hæmorrhoidas cum oleo uiridi, phthiſicos iuuant cum melle. Lactis quoq; ubertatẽ faciunt in cibis ſumpta. Et infantibus illita capillum alunt. Ex aceto dentium dolores ſedant. Venerem ſtimulant. Eſt & alia clematis Aegyptia cognomine, quæ ab alijs daphnoides, ab alijs polygonoides uocatur, folio lauri, longa tenuiſque, aduerſus ſerpentes ac priuatim aſpides ex aceto pota efficax. Aegyptus hanc maxime gignit.

De aro & dracunculo, & dracontio, & ari, & millefolio, & herba eiuſdẽ nominis, & pſeudobunio, & myrrhi, & onobrichi medicinę. CAP. XVI.

QVæ et aron, de qua inter bulbos diximus, magna cũ dracontio litis. Quidam enim eãdem eſſe dixerunt. Glaucias ſatu diſcreuit, dracontion ſylueſtrem arum pronunciando. Aliqui radicẽ aron appellauerũt, caulem uerò dracontium, in totum alium, ſi modo hic eſt, qui apud nos dracũculus uocatur. Namque aros radicem nigrã in latitudinẽ rotundam habet multoq́; maiorem, & quæ manus impleatur. Dracunculus ſubrutilam, & draconis conuoluti modo, unde ei & nomen. Quin & ipſi Græci immenſam poſuere differentiam, ſemen dracunculi feruens mordaxq́; tradendo: tantumq; ineſſe ei uirus, ut olfactum grauidis abortum inferat. Aron miris laudibus extulere, primum in cibis fœminã præferentes, quoniam mas durior eſſet, & in coquendo lentior. Pectoris uitia purgare, & aridum in potione inſperſum, aut eclegmate, urinam & menſes ciere. Sic & in oxymelite potum ſtomacho, interaneiſq; exulceratis ex lacte ouillo bibẽdum, ad tuſsim in cinere coctũ ex oleo dedere. Alij coxere in lacte, ut decoctum biberetur. Epiphoris elixum impoſuere. Item ſuggillatis, tonſillis. Ex oleo hæmorrhoidũ uitio infudere, lentigines ex melle illinentes. Laudauit Cleophantus & pro antidoto contra uenena: pleureticis, peripneumoniacis, quo tuſsientibus modo: ſemen intritũ cum oleo aut roſaceo infundens aurium dolori. Diuches tuſsiẽtibus aut ſuſpirioſis & orthopnoicis & purulenta excreantibus farina permixtũ in pane cocto dedit. Diodotus phthiſicis è melle eclegmate, & pulmonis uitijs, oſsibus etiam fractis impoſuit. Partus omnium animaliũ extrahit, naturæ circumlitum. Succus radicis cũ melle Attico, oculorũ caligines, ac ſtomachi uitia diſcutit, tuſsim decocti ius cum melle. Vlcera omnium generum, ſiue phagedænæ ſint, ſiue carcinomata, ſiue ſerpant, ſiue polypi in naribus, ſuccus mire ſanat. Folia ambuſtis proſunt ex uino & oleo cocta. Albũ maniũt ex ſale & aceto ſumpta. Etiã luxatis cocta cũ melle proſunt. Itẽ articulis podagricis cũ ſale, recentia uel ſicca. Hippocrates quaslibet ad collectiones cũ melle impoſuit: ad menſes trahẽdos ſeminis uel radicis drachmæ duæ in uini cyathis duobus ſufficiunt. Eadem potio ſi à partu non purgantur, & ſecundas trahit. Hippocrates & radicẽ ipſam impoſuit. Dicunt & in peſtilẽtia ſalutarem eſſe in cibis. Ebrietatẽ diſcutit. Serpẽtes nidore cum crematur, priuatimq; aſpides fugat, aut inebriat, ita ut torpẽtes inueniantur: perunctos quoq; aro è laureo oleo fugiunt. Ideo & contra ictus dari potu in uino nigro putant utile. In folijs ari caſeus optime ſeruari traditur. Dracunculus quem dixi, hordeo matureſcente effoditur luna creſcente. Omnino habentẽ ſerpentes fugiunt. Ideo percuſsis prodeſſe in potu aiunt maiorem: ut & menſes ſi ferro non attingatur, ſiſtat. Succus eius & aurium dolori prodeſt. Id autem quod Græci dracontion uocant, triplici effigie demonſtratũ mihi eſt: folijs betæ non ſine thyrſo, flore purpureo. Hoc eſt ſimile aro. Alij radice longa ueluti ſignata articuloſaq; monſtrauere tribus omnino cauliculis, folia eius ex aceto decoqui cõtra ſerpentiũ ictus iubentes. Tertia demonſtratio fuit folio maiore quàm cornus, radice harundinea, totidẽ ut affirmabant geniculata nodis, quot haberet annos, totidemq; eſſe folia. Hi ea ex uino uel aqua contra ſerpẽtes dabãt. Eſt et arū quæ in eadẽ Aegypto naſcitur, ſimilis aro, minor tantũ, minoribuſq; folijs, & utiq; radice, quæ tamen oliuæ grandis magnitudinem implet: alba geminũ caulẽ, altera unum tantũ emittẽs. Medetur utraq; ulceribus manãtibus. Item cõbuſtis ac fiſtulis. Collyrio immiſſo nomas ſiſtunt, decoctarũ in aqua, & poſtea tritarũ roſaceo addito. Sed unum miraculum ingens, contactu genitali cuiuſq; fœminini ſexus animal in perniciẽ agi. Myriophyllon: quod noſtri millefolium uocant, caulis eſt tener, ſimilis fœniculo, plurimis folijs, unde & nomen accepit. Naſcitur in paluſtribus, magnifici uſus ad uulnera. Cum aceto bibitur ad difficultates urinæ & ueſicæ, et ſuſpiria, præ-

cipita

capitatuſque ex alto. Efficaciſsima eadem ad dentium dolores. Hetruria hoc nomine appellat herbam in pratis tenuem, à lateribus capillamenti modo folioſam, eximij uſus ad uulnera: boum neruos abſciſos uomere ſolidari ea, rurſusque iungi addita axungia affirmans. Pſeudobunion napi folia habet, fruticans palmi altitudine. Laudatiſsima in Creta. Contra tormina atque ſtranguriam, laterũ præcordiorumq; dolores bibuntur rami eius quini ſeniue. Myrrhis quam alij ſmyrrhizam, alij myrrham uocant, ſimilima eſt cicutæ, caule folijsque & flore minor tantum & exilior, cibo non inſuauis. Ciet menſtrua & partus cum uino. Aiunt quoque eandem potam in peſtilentia ſalutarem eſſe. Subuenit & phthiſicis in ſorbitione. Auiditatem cibi facit. Phalangiorum morſus reſtringit. Vlcera quoque in facie aut capite ſuccus eius in aqua triduo macerata ſanat. Onobrychis folia habet lentis, longiora paulò, florem rubentem, radicem exiguam & gracilem. Naſcitur circa fontes. Siccata in farinæ modum & inſperſa uino albo, ſtrangurias finit. Aluum ſiſtit. Succus eius perunctis cum oleo ſudores mouet.

De coriaceſia, et callicia, & menaide, et alijs uigintitribus, & medicinis earum, quas quidã magicas eſſe dicunt, & de cõſidia, et de aproxi, & de recidiuis amorum. CAP. XVII.

IN promiſſo herbarum mirabilium, occurrit aliqua dicere & de magicis. Quæ enim mirabiliores ſunt? Primi eas in noſtro orbe celebrauere Pythagoras atq; Democritus, conſectati magos. Coriaceſia & callicia Pythagoras aquam glaciari tradit, quarum mentionem apud alios non reperio, nec apud eum alia de his. Idem menaidem appellat, & nomine alio corinthadem, cuius decocto in aqua ſucco, protinus ſanari ictus ſerpentium, ſi foueantur, dicit. Eundem effuſum in herba qui ueſtigio contigerint, aut fortè reſperſi fuerint, inſanabiles perire, monſtrifica prorſus natura ueneni, præterquam contra uenena. Ab eodem Pythagora aproxis appellatur herba, cuius radix è longinquo cõcipiat ignes, ut naphtha, de qua in terræ miraculis diximus. Idem tradit: ſi qui morbi humano corpori acciderint florente aproxi, quamuis ſanatos, admonitionem eorum ſentire quoties florere eam contigerit: & frumentum, & ſicutam, & uiolam ſimilem conditionem habere. Nec me fallit hoc uolumen eius à quibuſdam Cleemporo medico aſcribi: Pythagoræ pertinax fama antiquitasque uindicant. Et idipſum autoritatem uoluminibus affert, ſi quis alius curæ ſuæ opus, illo uiro dignum iudicauit: quod feciſſe Cleemporum, cum alia ſuo & nomine ederet, quis credat? Democriti certe chirocineta eſſe conſtat. At in his ille poſt Pythagoram magorum ſtudioſiſsimus, quãto portentoſiora tradit? Aglaophotin herbam, quæ admiratione hominum propter eximium colorem acceperit nomen, in marmoribus Arabiæ naſcentem Perſico latere. Qua de cauſa & marmaritin uocari. Magos utique ea uti, cum uelint deos euocare. Achæmenidon colore electri ſine folio, naſci in Tardaſtilis Indiæ, cuius radice in paſtillos digeſta, in dieque pota in uino, noxij per cruciatus nocte confiteantur omnia per uarias numinum imaginationes. Eandem hipophobada appellat, quoniam equæ præcipue caueant eam. Theombrotion xxx. ſcœnis à choaſpe naſci, pauonis picturis ſimilem, odore eximio. Hanc autem à regibus Perſarum comedi aut bibi contra omnia corporum incommoda, inſtabilitatemq; mẽtis: eandem ſemnion à potentiæ maieſtate appellari. Aliam deinde adamantida, Armeniæ Cappadociæque alumnam. Hac admota, leones reſupinari cum hiatu laxo. Nominis cauſam eſſe, quod conteri nequeat. Arianidem in Arianis gigni igneam colore, colligi cum ſol in leone ſit. Huius tactu peruncta oleo ligna accendi. Therionarcam in Cappadocia & Myſia naſcente, omnes feras torpeſcere, nec niſi hyenæ urinæ aſperſu recreari. Aethiopida in Meroë naſci. Ob id & meroidem appellari, folio lactucæ, hydropicis utiliſsimam è mulſo potam. Ophiuſam in Elephantine eiuſdem Aethiopiæ, liuidam, difficilemque aſpectu, qua pota terrorem minasque ſerpentium obuerſari, ita ut mortem ſibi eo metu conſciſcant, ob id cogi ſacrilegos illam bibere. Aduerſari autem ei palmeum uinum. Thalaſſeglen circa Indum amnem inueniri, quæ ob id nomine alio potamantis appellatur. hac pota lymphari homines, obuerſantibus miraculis. Theangelida in Libano Syriæ, Dicte Cretæ montibus, & Babylone, & Suſis Perſidis naſci, qua pota magi diuinent. Gelotophyllida in Bactris & circa Boryſthenem. Hæc ſi bibatur cum myrrha & uino, uarias obuerſari ſpecies, ridendique finem non fieri: ni potis nucleis pineæ nucis cum pipere & melle in uino palmeo. Siſsitieterida à conuictu in Perſide nominari, quoniam hilarentur illa. Eandem protomediam, quis primatum apud reges obtineant. Caſigneten, quoniam ſecum ipſa naſcatur, nec cum ullis alijs herbis. Eandem dionyſonymphadem, quoniam uino mire conueniat. Helianthen uocat in Themiſcyra regione & Ciliciæ montibus maritimis, folio myrti. Hac cum adipe leonino decocta, addito croco & palmeo uino, perungi magos & Perſarum reges, ut fiat corpus aſpectu iucundum. Ideo eandem heliocallidem nominari. Hermeſias ab eodem uocatur, ad liberos generandos pulchros bonosque: nõ herba, ſed compoſitio è nucleis pineæ nucis tritis cũ melle, myrrha. croco, uino palmeo, poſtea admixto theombrotio & lacte: bibere generaturos iubet, & à conceptu puerperas partum nutrientes. ita fieri excellentes animo & forma, atque bonos. Harum omnium magica quoque uocabula ponit. Adiecit his Apollodorus aſſectator eius herbam æſchynomenen, quoniam appropinquante manu folia contraheret. Aliam crocidem, cuius tactu phalangia morerentur. Crateuas œnotheridem, cuius aſperſu è uino, feritas omnium animalium mitigaretur. Anacapſerotem celeber arte

grammatica paulò antè, cuius omnino tactu redirent amores uel cum odio depoſiti. Et abunde ſit hactenus attigiſſe inſignia magorum in his uerbis, alio de his aptiore dicturi loco.

De eriphia, & lanaria, & ſtratioti medicinæ. CAP. XVIII.

ERiphiam multi prodidere. Scarabeũ hac in auena habet, ſurſum deorſum decurrentem cum ſono hædi, unde & nomẽ accepit. Hac ad uocem nihil praeſtãtius eſſe tradunt. Herba lanaria ouibus ieiunis data, lactis abundantiam facit. Aeque nota iactoris uulgo eſt, plena lactis, quod deguſtatũ uomitiones concitat. Eandem hanc aliqui eſſe dicũt, alij ſimilem illi, quam militarem uocant, quoniam uulnus ferro factũ, nullum non intra dies quinq; ſanat, ex oleo impoſita. Celebratur autẽ & à Græcis ſtratiotis, ſed ea in Aegypto tantum & inundatione Nili naſcitur, aizoo ſimilis, ni maiora haberet folia. Refrigerat mire, & uulnera ſanat ex aceto illita: Item ignes ſacros, ac ſuppurationes. Sanguinem quoque qui defluit à renibus, pota cum thure maſculo mirifice ſiſtit.

De herba quæ naſcitur in capite ſtatuæ, & de herba e fluminibus, & herba lingua, & cribro, & fimetis, & rhodora, & impia, & Veneris pectine, & nodia, & philanthropo, & canaria lappa, et tordile, & de gramine, & dactylo, & fœnogræco medicinæ. CAP. XIX.

HErba in capite ſtatuæ nata, collectaque alicuius in ueſtis pãno, & alligata in lino ruffo, capitis dolorem confeſtim ſedare traditur. Herba quæcunq; à riuis aut fluminibus ante ſolis ortum collecta, ita ut nemo colligentem uideat, contra tertianas adalligata læuo brachio, ita ut æger quid ſit illud ignoret, tertianas arcere traditur. Lingua herba naſcitur circa fontes. Radix eius combuſta & trita cum adipe ſuis, adijcitur ut nigra ſit & ſterilis, alopecias emendat ungentium in ſole. Cribro in limite abiecto herbæ intus extantes decerptæ adalligatæque grauidis, partus accelerant. Herba quæ gignitur ſupra fimeta ruris, contra anginas efficaciſſime pollet ex aqua pota. Herba iuxta quam canes urinam fundunt euulſa ne ferro attingatur, luxatis celerrime medetur. Rombotinum arborem demõſtrauimus inter arbuſta. Iuxta hanc uiduã uite naſcitur herba, quam Galli rhodorã uocant: caulem habet uirga ficulneæ modo geniculatum, folia urticæ in medio exalbida, eadem procedente tempore tota rubentia, florem argẽteum, præcipua contra tumores feruoresque & collectiones cum axungia ueteri tuſa, ita ut ferro nõ attingatur: qui perunctus eſt deſpuit ad ſuam dexteram ter. Efficacius remedium eſſe aiũt, ſi tres quoque trium nationum homines perungant dextrorſus. Herba impia uocatur, incana, roriſmarini aſpectu, thyrſi modo ueſtita atque capitata. Inde alij ramuli aſſurgunt ſua capitella gerentes: ob id impiam appellauere, quoniam liberi ſuper parẽtem excellant. Alij potius ita appellatam, quòd nullum animal eam attingat exiſtimauere. Hæc inter duos lapides trita feruet, præcipuo aduerſus anginas ſucco, lacte & uino admixto: mirumque traditur, nunquam ab eo morbo tentari qui guſtauerint. Itaque & ſuibus dari: quæq; medicamẽtum id noluerint haurire, eo morbo interimi. Sunt qui & in auium nidis inſeri aliquid ex ea putent, atque ita non ſtrangulari pullos auidiuſ deuorantes. Veneris pectinem appellant à ſimilitudine pectinum: cuius radix cum malua tuſa, omnia corpori infixa extrahit. Veternoſa curat, quæ exedum uocatur. Nodia herba coriariorum officinis nota, ea mularis dicitur, alijsque nominibus. Nomas curat, efficaciſſimamque aduerſus ſcorpiones eſſe potam in uino aut poſca reperio. Philanthropon herbam Græci appellant hirſutam, quoniam ueſtibus adhæreſcat. Ex hac corona impoſita capitis dolores ſedantur. Nam quæ canaria appellatur lappa, cum plantagine & millefolio trita ex uino carcinomata ſanat, ternis diebus ſoluta. Medetur & ſuibus hæc effoſſa ſine ferro, & addita in colluuiem poturis, uel ex lacte & uino. Quidã adijciunt & fodientem dicere oportere, hæc eſt herba argemon, quam Minerua reperit ſuibus his remedium, qui de illa guſtauerint. Tordilon alij ſemen ſilis eſſe dixerunt, alij herbam per ſe, quam & ſyreon uocauerunt. Neque aliud de ea proditum inuenio, quàm in montibus naſci. Combuſtam potu ciere menſes, & pectoris excreationes, efficaciore etiámnum radice. Succo eius ternis obolis hauſto renes ſanari. Addi radicem eius & in malagmata. Gramẽ ipſum eſt inter herbas uulgatiſſimum. Geniculatis ſerpit internodijs crebroque ab his, & ex cacumine nouas radices ſpargit. Folia eius in reliquo orbe in exilitatem faſtigantur. In Parnaſo tantum ederacia ſpecie denſius quàm uſquam fruticant, flore odorato candidoque. Iumentis herba non alia gratior, ſiue uiridis, ſiue in fœno ſiccata. Tunditur aſperſa aqua. Succum quoq; eius in Parnaſo excipi tradunt propter ubertatem. Dulcis hic eſt. In uicem eius in reliqua parte terrarum ſuccedit decoctum ad uulnera conglutinanda, quod & ipſa herba tuſa præſtat, tuetúrque ab inflammationibus plagas. Decocto adijcitur uinum ac mel: ab aliquibus & thuris, & piperis, myrrhæque tertiæ portiones. Rurſuſq; coquitur in æreo uaſe ad dentium dolores & epiphoras. Radix decocta in uino torminibus medetur & urinæ difficultatibus, ulceribus ueſicæ. Calculos frangit. Semen uehementius urinam impellit. Aluum uomitionesque ſiſtit. Priuatim autem draconum morſibus auxiliatur. Sunt qui genicula nouem uel unius, uel è duabus tribúsue herbis, ad hunc articulorum numerum inuolui lana ſuccida nigra iubeant, ad remedia ſtrumæ panorúmue. Ieiunum debere eſſe qui colligat. ita ire in domum abſentis cui medeatur, ſuperuenientique ter dicere, ieiuno ieiunum medicamentum dare, atque ita adalligare, triduoq; id facere. Quod è graminum genere ſeptem internodia habet, efficaciſſime capitis cõtra dolores adalligatur. Quidam propter ueſicæ

cruciatus decoctum ex uino gramen ad dimidias à balineis bibi iubent. Sunt qui & aculeatum gramen uocant trium generum: cum in cacumine aculei ſunt plurimum quini, dactylon uocant: hos conuolutos naribus inſerunt, extrahuntque ſanguinis ciendi gratia. Altero quod eſt Aizoo ſimile, ad paronychia & pterygia unguium, & cum caro unguibus increuit, utuntur cum axungia, ideo dactylon appellantes, quia digitis medeatur. Tertium genus dactyli, ſed tenuis, naſcitur in parietinis aut tegulis. Huic cauſtica uis eſt. Siſtit ulcera quæ ſerpunt. Gramen capiti circundatum, ſanguinis è naribus fluxiones ſiſtit. Camelos necare traditur in Babylonis regione id, quod iuxta uias naſcitur. Nec fœnogræco minor autoritas quod telin uocant, alij carphos, aliqui buceras, alij ægoceras, quoniam corniculis ſemen eſt ſimile, nos ſiliciam: quod quomodo ſereretur, ſuo loco docuimus. Vis eius ſiccare, mollire, diſſoluere. Succus decocti fœminarum pluribus malis ſubuenit, ſiue duritia, ſiue tumor, ſiue contractio ſit uuluæ, fouentur, inſident, infuſum quoque prodeſt. Furfures in facie extenuat. Splenis addito nitro decoctum & impoſitum medetur. Item ex aceto. Sic & iocineri decoctum. Diocles difficile parientibus ſemen eius dedit acetabuli menſura tritum in nouem cyathis ſapæ, ut cum tertias partes biberent, calida lauarentur: & in balneo ſudantibus dimidium ex relicto iterum dedit, mox à balneo reliquum, pro ſummo auxilio. Farinam fœnigræci cum hordeo aut lini ſemine decoctam aqua mulſa contra uuluæ cruciatus ſubiecit. Itemq; impoſuit imo uentri. Lepras, lentigines, ſulphuris pari portione mixta farina curauit, nitro antè præparata cute, ſæpius die illinens, perungique præcipiens. Theodorus fœnogræco miſcuit quartam partem purgati naſturtij acerrimo aceto ad lepras, Damion fœnigræci ſemen acetabuli dimidia menſura cum ſapa & aquæ nouem cyathis ad menſes ciendos dedit potui. Nec dubitatur quin decoctum eius utiliſſimum ſit uuluis interaneiſque exulceratis, ſicuti ſemen articulis atque præcordijs. Si uerò cum malua decoquatur, poſtea addito mulſo potus ante cætera uuluis interaneiſque laudatur. Quippe cum uapor quoque decocti plurimum proſit. Alarumque etiam graueolentiam decoctum fœnigræci ſemen emendat. Farina porrigines capitis furfureſque cum uino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta addita axungia, genitalibus medetur. Item parotidi, podagræ, chiragræ, articulis, carnibuſque quæ recedunt ab oſſibus. Aceto uerò ſubacta luxatis. Illinitur & lieni decocta in aceto & melle tantum. Carcinomata ſubacta ex uino purgat, mox addito melle perſanat. Sumitur & ſorbitio è farina ad pectus exulceratum, longamq; tuſſim. Diu decoquitur, donec amaritudo deſinat. Poſtea mel additur. Nunc ipſa claritas herbarum dicetur.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XXV.

*

PROOEMIVM.

Naturæ herbarũ ſponte naſcentium. CAP. I.

IPSA *quæ nunc dicetur herbarum claritas, medicinæ tantum gignẽte eas tellure, in admiratio nem curæ priſcorũ diligentiaque animum agit. Nihil ergo intentatum inexpertumque illis fuit: nihil deinde occultatum, quod non prodeſſe poſteris uellent. At nos elaborata ijs abſcondere atque ſupprimere cupimus & fraudare uitam etiam alienis bonis? Ita certè recondunt qui pauca aliqua nouere, inuidentes alijs: & neminem docere, in autoritatem ſcientiæ eſt. Tantum ab excogitandis nouis, ac iuuanda uita mores abſunt: ſummumque opus ingeniorum diu iam hoc fuit, ut intra unumquenque recte facta ueterum perirent. At hercule ſingula quoſdam inuenta deorum numero addidere, omnium utique uitam clariorem fecere cognominibus herbarum, tam benigne gratiam memoria referente. Non æque hæc cura eorum mira eſſet in his, quæ ſatu blandiuntur, aut cibo inuitant: ſed culmina quoque montium inuia & ſolitudines abditas omniſque terræ fibras ſcrutati inuenere, quid quæque radix polleret, ad quos uſus herbarum folia pertinerent, etiam quadrupedum pabulo intacta ad ſalutis uſus uertentes.*

Qui Latine uſus herbarũ ſcripſerint, & quãdo ad Romanos notitia earum peruenerit, & qui primi Græcorum de his compoſuerint, & de herbarum inuentione, & antiqua medicina, & quare minus exerceantur earum remedia, & de cynorhodo, & de dracunculo medicinæ. CAP. II.

M*Inus hoc quàm par erat, noſtri celebrauere, omnium utilitatum & uirtutum rapaciſſimi. Primuſque & diu ſolus idem ille M. Cato, omnium bonarum artium magiſter, paucis duntaxat attigit, boum etiam medicina non omiſſa. Poſt eum unus illuſtrium tentauit C. Valgius, eruditione ſpectatus, imperfecto uolumine ad diuum Auguſtũ, inchoata etiã præfatione religioſa, ut omnibus malis humanis illius principis potiſſimũ ſemper mediceretur maieſtas. Antea cõdiderat ſolus apud nos, quod equidẽ inueni, Põpeius Lenæus, Magni libertus, quo primũ tẽpore hãc ſcientiam ad noſtros perueniſſe animaduerto. Namq; Mithridates maximus ſua ætate regum, quem debellauit Pompeius, omnium ante ſe genitorũ diligentiſſimus uitæ fuiſſe argumentis præterquam fama intelligitur. Vni ei excogitatũ, quotidie uenenũ bibere, præſumptis remedijs, ut cõſuetudine ipſa innoxium fieret. Primo inuenta genera antidoti, ex quibus unum etiã nomen eius retinet. Illius inuentum autumant, ſangui*

nem anatum Ponticarum miſcere antidotis, quoniam ueneno uiuerent. Ad illum Aſclepiadis medendi arte clari, uolumina compoſita extant: cum ſolicitatus ex urbe Roma, præcepta pro ſe mitteret. Illum ſolum mortalium uigintiduabus linguis locutum certum eſt, nec de ſubiectis gentibus ullum hominem per interpretē appellatum ab eo annis lvi. quibus regnauit. Is ergo in reliqua ingenij magnitudine medicinæ peculiariter curioſus, ab hominibus ſubiectis, qui fuere pars magna terrarum, ſingula exquirēs ſcrinium cōmentationum harum & exemplaria, effectusq́; in arcanis ſuis reliquit. Pompeius autē omni regia præda potitus, transferre ea ſermone noſtro libertū ſuum Lenæum, grammaticæ artis doctiſsimum, iuſsit: uitaq́; ita profuit nō minus quàm reipublicæ uictoria illa. Præter hos Græci autores medicinæ prodidere, quos ſuis locis diximus. Ex his Euax rex Arabum, qui de ſimplicium effectibus ad Neronem ſcripſit: Crateuas, Dionyſius, Metrodorus, ratione blandiſsima, ſed qua nihil penè aliud quàm rei difficultas intelligatur. Pinxere nanque effigies herbarum, atq; ita ſubſcripſere effectus. Verū & pictura fallax eſt, & coloribus tam numeroſis, præſertim in æmulatione naturæ, multū degenerat tranſſcribentium ſors uaria. Præterea parū eſt ſingulas earum ætates pingi, cū quadripartitis uarietatibus anni faciem mutent. Quare cæteri ſermone eas tradidere: aliqui ne effigie quidem indicata, & nudis plerunque nominibus defuncti, quoniam ſatis uidebatur, poteſtates uimq́ue demonſtrare quærere uolentibus. Nec eſt difficile cognitu. Nobis certe exceptis admodum paucis, contigit reliquas cōtemplari ſcientia Antonij Caſtoris, cui ſumma autoritas erat in ea arte noſtro æuo, uiſendo hortulo eius in quo plurimas alebat, cēteſimū ætatis annū excedens, nullum corporis malum expertus, ac ne ætate quidem memoria aut uigore cōcuſsis. Nec aliud mirata magis antiquitas reperietur. Inuenta iampridē ratio eſt prænunciās horas, nō modo dies ac noctes, ſolis lunæq́; defectum. Durat tamen tradita perſuaſio in magna parte uulgi, ueneficijs & herbis id cogi, eāq́; unam fœminarū ſciētiā præualere. Certè quid non repleuere fabulis Colchis Medea, aliæq́;, in primis Itala Circe, dijs etiam adſcripta? unde arbitror natū, ut Aeſchylus è uetuſtiſsimis in poëtica refertam Italiam herbarum potentia proderet: multique Circeios, ubi habitauit illa, magno argumento etiamnum durante in Marſis à filio eius orta gente, quos eſſe domitores ſerpentium cōſtat. Homerus quidem primus doctrinarum & antiquitatis parens, multus aliàs in admiratione Circes, gloriam herbarum Aegypto tribuit, cum etiam quæ rigatur Aegyptus illa non eſſet, poſtea fluminis limo inuecta. Herbas certè Aegyptias à regis uxore traditas ſuæ Helenæ plurimas narrat, ac nobile illud Nepenthes, obliuionem triſtitiæ ueniamque afferens, & ab Helena utique omnibus mortalibus propinandum. Primus autem omnium quos memoria nouit, Orpheus de herbis curioſius aliqua prodidit. Poſt eum Muſæus & Heſiodus polion herbam in quantum mirati ſint, diximus. Orpheus & Heſiodus ſuffitiones commendauere. Homerus & alias nominatim herbas celebrat, quas ſuis locis dicemus. Ab eo Pythagoras clarus ſapientia, primus uolumē de earū effectu cōpoſuit, Apollini Aeſculapioq́; & in totū dijs immortalibus inuentione & origine aſsignata: cōpoſuit & Democritus, ambo peragratis Perſidis, Arabiæ, Aethiopiæ, Aegyptiq́; magis. Adeoq́ue ad hæc attonita antiquitas fuit, ut affirmaret etiā incredibilia dictu. Xanthus hiſtoriarū autor, in prima earum tradit, occiſum draconis catulum reuocatum ad uitam a parente herba, quam balin nominat: eademq́; Thylonem quē draco occiderat, reſtitutū ſaluti. Et Iuba in Arabia herba reuocatum ad uitā hominem tradit. Dixit Democritus, credidit Theophraſtus, eſſe herbā, cuius cōtactu illata ab alite quā retulimus, exiliret cuneus à paſtoribus arbori adactus: quæ etiamſi fide carent, admirationem tamen implent: coguntq́ue confiteri, multum eſſe quod uero ſuperſit. inde pleroſque ita uideo exiſtimare, nihil nō herbarum ui effici poſſe, ſed plurimarum uires eſſe incognitas: quorum in numero fuit Herophilus clarus medicina, à quo ferunt dictum, quaſdam fortaſsis etiam calcatas prodeſſe. obſeruatū certè eſt, inflamari uulnera ac morbos ſuperuentu eorū, qui pedibus iter confecerint. Hæc erat antiqua medicina, quæ tota migrabat in Græciæ linguas. Sed quare non plures noſcatur, cauſa eſt quòd eas agreſtes literarūq́; ignari experiuntur: ut qui ſoli inter illas uiuāt: præterea ſecuritas quærēdi: obuia medicorū turba. Multis etiam inuētis nomina deſunt, ſicut illi quam retulimus in frugum cura: ſcimusque defoſſam in angulis ſegetis præſtare, ne qua ales intret. Turpiſsima cauſa raritatis, quod etiam qui ſciūt demonſtrare nolunt, tanquam ipſis periturum ſit quod tradiderint alijs. Accedit ratio inuentionis anceps. Quippe etiam in repertis, alias inuenit caſus, alias (ut uere dixerim) deus. Inſanabilis ad hoſce annos fuit rabidi canis morſus, pauorem aquæ, potusque omnis afferens odium. Nuper cuiuſdam militantis in prætorio mater uidit in quiete, ut radicem ſyluestris roſæ, quam cynorhodon uocant, blanditam ſibi aſpectu pridie in frutecto, mitteret filio bibendam: in Lacetania res gerebatur, Hiſpaniæ proxima parte: caſu accidit, ut milite à morſu canis incipiente aquas expaueſcere, ſuperueniret epiſtola orantis ut pareret religioni: ſeruatusq́ue eſt ex inſperato, & poſtea quiſquis auxilium ſimile tentauit. Aliàs apud autores cynorhodi una medicina erat, ſpongiolæ quæ in medijs ſpinis eius naſcitur: cinere cum melle alopecias capitis expleri. In eadem prouincia cognoui in agro hoſpitis nuper ibi repertum dracūculum appellatū caulem, pollicari craſsitudine, uerſicoloribus uiperarū maculis, quem ferebāt cōtra omnium morſus eſſe remedium. Alius eſt quàm quos in priori uolumine eiuſdem nominis diximus, ſed huic alia figura, aliudq́; miraculum exerentis ſe terra

ad pri

ad primas ſerpentium uernationes bipedali ferè altitudine, rurſusq; cum yſdem in terram condentu: nec omnino occultato eo apparet ſerpens, uel hoc per ſe ſatis officioſo naturæ munere, ſi tantum præmoneret, tempusq; formidinis demonſtraret.

De quodam peſtifero fonte Germaniæ, & de britannica, & maximis morborum doloribus. CAP. III.

N*Ec beſtiarum ſolum ad nocendum ſcelera ſunt, ſed interim aquarũ quoque ac locorum. In Germania trans Rhenum caſtris à Germanico Cæſare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ, dulcis ſolus, qua pota intra bienniũ dẽtes deciderẽt, cõpagesq; in genibus ſoluerentur. Stomacacen medici uocabant, et ſceletyrben ea mala. Reperta auxilio eſt herba, quæ uocatur britannica, non neruis modo & oris malis ſalutaris, ſed contra anginas quoque & ſerpentes. Folia habet oblonga, nigra, radicẽ nigrã. Succus eius exprimitur & ex radice. Florẽ uibones uocãt: qui collectus prius quàm tonitrua audiãtur, & deuoratus, ſecuros in totum reddit. Friſij, quà caſtra erãt, noſtris demonſtrauere illam. Miror q; nominis cauſam, niſi fortè cõfines oceano Britanniæ uelut propinquæ dicauere. Nõ enim inde appallatam eam, quoniam ibi plurima naſceretur, certum eſt, etiam tum Britannia libera. Fuit quidem et hic quondam ambitus, nominibus ſuis eas adoptandi, ut docebimus feciſſe reges, ut res tanta debeatur, herbam inuenire, uitam iuuare, nunc fortaſsis aliquibus curam noſtram friuolam quoque exiſtimaturis: adeo delicijs ſordent etiam quæ ad ſalutem pertinent. Autores tamen quarum inueniuntur, in primis celebrare par eſt, effectu earum digeſto in genera morborum. Qua quidem in reputatione miſereri ſortis humanæ ſubit, præter fortuita caſusque, & nomina quæ omnis hora excogitat ad milia morborum, ſingulis mortalium timenda. Qui grauiſsimi ex his ſint, diſcernere ſtultitia propè uideri poteſt, cum ſuus cuique ad præſens quiſque atrociſsimus uideatur. Et de hoc tamen indicauere aui experimento, aſperrimos cruciatus eſſe calculorum à ſtillicidio ueſicæ. Proximum ſtomachi, tertium eorum quæ in capite doleant, non ob alios ferè morte conſcita. A Græcis & noxias herbas demonſtratas miror equidem. Nec ueneniorum tantum, quoniam ea uitæ conditio eſt, ut mori plerumque etiam optimi portus ſit: tradatque M. Varro, Seruium Clodium equitem Romanum magnitudine doloris in podagra coactum, ueneno crura perunxiſſe, & poſtea caruiſſe ſenſu omni æque quàm dolore in ea parte corporis. Sed quæ fuit uenia monſtrandi qua mentes ſoluerentur, partus eliderentur, multaque ſimilia? Ego nec abortiua dico, ac ne amatoria quidem, memor Lucullum imperatorem clariſsimum amatorio periſſe. Nec alia magica portenta, niſi ubi cauenda ſint aut coarguenda, in primis fide eorum damnata. Satis operæ fuit abundeque præſtitum uitæ, ſalutares dixiſſe, ac poſtea inuentas.*

De moly, & dodecatheo, et pæonia uel pentorobo, uel glycyſide, & panace, uel aſclepio, et heraclio, et panace chironio, et panace centaurio, uel pharnaceo, & heraclio ſiderio, & hyoſcyamo, uel apollinari, ſiue altercangeno. CAP. IIII.

L*Audatiſsima herbarum eſt Homero, quam uocari à dijs putat moly, & inuentionẽ eius Mercurio aſsignat, contraq; ſumma ueneficia demõſtrat. Naſci eam hodie circa Pheneum, & in Cyllene Arcadiæ tradunt, ſpecie illa Homerica, radice rotũda nigraq;: magnitudine cepæ, folio ſcyllæ: effodi autẽ difficulter. Græci autores florẽ eius luteũ pinxere, cũ Homerus candidum ſcripſerit. Inueni è peritis herbarum medicis qui & in Italia naſci eam diceret, afferrique Campania mihi aliquot diebus effoſſam inter difficultates ſaxeas, radicis xxx. pedes longæ, ac ne ſic quidẽ ſolidæ, ſed abruptæ. Ab ea maxima autoritas herbæ eſt, quam dodecatheon uocant, omnium deorum maieſtatẽ commendantes. In aqua potam omnibus morbis mederi tradunt. Folia eius ſeptem, lactucis ſimillima, exeunt à lutea radice. Vetuſtiſsima inuentu pæonia eſt, nomenque autoris retinet, quam quidam pentorobon appellant, alij glycyſiden. Hæc quoque difficultas eſt, quòd eadem aliter alibi nuncupantur. Naſcitur opacis montibus, caule inter folia digitorum quatuor, ferente in cacumine ueluti Græcas nuces quatuor aut quinque. Ineſt ijs ſemen copioſum, rubrum nigrumque. Hæc medetur & faunorum in quiete ludibrijs. Præcipiunt eruere noctu, quoniam ſi picus martius uideat, tuendo in oculos impetũ faciat. Panaces ipſo nomine omnium morborum remedia promittit, numeroſum & dijs inuẽtoribus aſcriptum. Vnum quippe aſclepion cognominatur, quoniam is filiam Panaciam appellauit. Succus eſt coactus ferulæ, qualem diximus, radice multi corticis et ſalſi. Hac euulſa ſcrobem repleri uario genere frugum religio eſt, ac terræ piamentum. Vbi, & quo fieret modo, & quale maxime probaretur, inter peregrina docuimus. Id quod è Macedonia affertur, bucolicon uocant, armentarijs ſponte erumpentem ſuccum excipientibus: hoc celerrime euaneſcit. Et in alijs autem generibus improbatur maxime nigrum ac molle. Id enim argumẽtum eſt ceræ adulterati. Alterum genus heraclion uocant, & ab Hercule inuentum tradunt, alij origanum heracleoticum ſylueſtre, quoniam eſt origano ſimile, radice inutili: de quo origano diximus. Tertiũ panaces chironeon cognominatur ab inuentore. Folium eius lapatho ſimile, maius tamẽ & hirſutius. Flos aureus, radix parua. Naſcitur pinguibus locis. Huius flos efficaciſsimus, eoque amplius quàm ſupradicta prodeſt. Quartum genus panaces ab eodem Chirone repertũ, centaurion cognominatur, ſed & pharnaceon, in controuerſiam inuentionis à Pharnace rege deductum. Seritur hoc longioribus quàm cætera folijs, & ſerratis. Radix odorata in umbra ſiccatur, uinoq; gratiam adijcit. Huius genera duo fecere, alterum leuioris fo-*

lij, alterum tenuioris. Heracleon ſiderion & ipſum ab Hercule inuentum eſt, caule tenui digitorum quatuor altitudine, flore puniceo, folijs coriandri. Iuxta lacus & amnes inuenitur, omniaque uulnera ferro illata efficaciſsime ſanat. Eſt Chironis inuentum ampelos, quæ uocatur chironia, de qua diximus inter uites; ſicuti de herba cuius inuentio aſsignatur Mineruæ. Herculi eam quoque aſcribunt, quã apollinarem, apud Arabas altercum ſiue altercangenon, apud Græcos uerò hyoſcyamus appellatur. Plura eius genera, unum nigro ſemine, floribus pene purpureis, ſpinoſum. Talis naſcitur in Galatia. Vulgare autem candidius eſt & fruticoſius, altius papauere. Tertij ſemen irionis ſemini ſimile, & omnia inſaniam gignentia, capitiſq; uertigines. Quartum genus molle, lanuginoſum, pinguius cæteris, candidi ſeminis, in maritimis naſcens, hoc recepere medici. Item ruffi ſeminis. Nonnunquam antè candidum ruffeſcit, ſi non ematurauit, improbaturque. Et alioqui nullum niſi cum inaruit, legitur. Natura uini, ideoque mentem caputque infeſtans. Vſus ſeminis & per ſe, & ſucco expreſſo. Exprimitur ſeparatim, & caulibus folijſque utuntur & radice, temeraria in totum (ut arbitror) medicina. Quippe etiam folijs conſtat mentem corrumpi, ſi plura quàm quatuor bibantur: etiã antiqui in uino febrem depelli arbitrabantur. Et oleum fit ex ſemine, ut diximus, quòd ipſum auribus infuſum tentat mentem. Mireq; ut contra uenenum remedia prodidere his qui id bibiſſent, & ipſum pro remedijs, adeo nullo omnia experiendi fine, ut cogerentur etiam uenena prodeſſe.

De linozoſte, parthenio, hermupoa, ſiue podeus mercuriali, et achilleo, et panace heracleo, ſideriti, millefolio, & de ſcopa regia, & hermio, teucrio, ſplenio, & melãpodio ſiue elleboro, quot'ue eorum genera, & de nigro elleboro & albo medicinæ, & quãdo detur, & quomodo ſumendum, & quibus nõ dandum, & quòd mures necet. CAP. V.

Linozoſtis ſiue parthenion Mercurij inuentum eſt, ideò apud Græcos hermupoan multi uocant eam, apud nos omnes Mercurialem. Duo eius genera, maſculus & fœmina, quæ efficacior, caule cubitali, interdum ramoſo in cacumine, ocymo anguſtioribus folijs, geniculis denſis, alarum cauis multis, ſemine in geniculis dependente fœminæ copioſo: mari iuxta genicula ſtante rariori ac breui contortoque, fœminæ ſoluto & candido. Folia maribus nigriora, fœminis candidiora, radix ſuperuacua, prætenuis. Naſcuntur in campeſtribus cultis. Mirum eſt quod de utroque eorum genere proditur: ut mares gignantur hunc facere, ut fœminæ, illam. Hoc contingere, ſi à conceptu ſuccus protinus bibatur in paſſo, edanturue folia decocta ex oleo & ſale, uel cruda ex aceto. Quidam decoquũt eam in nouo fictili cum heliotropio, & duabus aut tribus ſpicis, donec decoquatur. Decoctum dari iubent & herbam ipſam in cibo altero die purgationis mulieribus per triduum, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum uſu prædicauit has, ad hunc modum medicorum nemo nouit. Ille eas uului cum melle, uel roſaceo, uel irino, uel lirino admouit: item ad ciendos menſes ſecundaſq;. Hoc idem præſtare potu fotuque dixit. Inſtillant auribus *olidis ſuccum, inunxitq; cum uino uetere. Aluo folia impoſuit, epiphoris, ſtranguria, & ueſicæ. Decoctum eius dedit cum myrrha & thure. Aluo quidem ſoluendæ, uel in febri: decoquitur quantum manus capiat, in duobus ſextarijs aquæ ad dimidias, bibitur ſale & melle admixto, necnon cum ungula ſuis, aut gallinaceo decoctum ſalubrius. Purgationis cauſa putauere aliqui utranque dandam, ſiue cum malua decoctum. Thoracem purgãt, bilem detrahunt, ſed ſtomachum lædunt. Reliquos uſus dicemus ſuis locis. Inuenit & Achilles diſcipulus Chironis, qua uulneribus mederetur, quæ ob id Achilleos uocatur. Hac ſanaſſe Telephum dicitur. Alij primum, æruginẽ inueniſſe, utiliſsimam emplaſtris, ideoq; pingitur ex cuſpide decutiens eam gladio in uulnus Telephi. Alij utroque uſum medicamento uolunt. Aliqui & hanc panacen heracleon, alij ſideritim, & apud nos millefoliam uocant, cubitali ſcapo, ramoſam, minutioribus quàm fœniculi folijs ueſtitam ab imo. Alij fatentur quidem illam uulneribus utilem, ſed uerã achilleon eſſe ſcapo ceruleo pedali, ſine ramis, ex omni parte ſingulis folijs rotundis eleganter ueſtitã. Alij quadrato caule, capitibus marrubij, folio quercus. Hanc etiã præciſos neruos glutinare faciunt. Alij ſideritim in macerijs naſcẽtem, cũ teratur fœdi odoris. Etiãmnũ aliam ſimilẽ huic, ſed candidioribus folijs & pinguioribus, tenuioribus cauliculis, in uineis naſcentem. Aliam uerò binùm cubitorũ, ramulis exilibus, triangulis, folio filicis, pediculo longo, betæ ſemine, omnes uulneribus præcipuas. Noſtri eam quæ eſt latiſsimo folio, ſcopas regias uocant. Medetur anginis ſuum. Inuenit & Teucer eadem ætate teucrion, quam quidam hermion uocant, ſpargentem iuncos tenues, folia parua, aſperis locis naſcentem, auſtero ſapore, nunquam florẽtem: Neque ſemen gignit. Medetur lienibus. Conſtatq; ſic inuẽtam: Cum exta ſuper eam proiecta eſſent, adhæſiſſe lieni, eumque exinaniſſe. Ob id à quibuſdam ſplenion uocatur. Narrant ſues, qui radicem eius edunt, ſine ſplene inueniri. Quidam ramis hyſſopi ſurculoſam, folio fabæ, eodem nomine appellant, & colligi florentem adhuc iubent, adeo florere non dubitant, maximeque ex Cilicijs & Piſidiæ montibus laudant. Melampodis fama, diuinationis artibus nota eſt. Ab hoc appellatur unum ellebori genus melampodion. Aliqui paſtorem eodem nomine inueniſſe tradunt, capras purgari paſto illo animaduertẽtem, datoq; lacte earum ſanaſſe Prœtidas furentes. Quamobrem de omnibus eius generibus dici ſimul conuenit. Prima duo ſunt, candidum ac nigrum. Hoc radicibus tãtũ intelligi tradũt pleriq;. Alij folia nigri platani ſimilia, ſed minora nigrioraque, & pluribus

*ſurdis

ribus

ribus diuiſuris ſciſſa. Albi, beta incipientis. Hæc quoque nigriora, & canalium dorſo rubeſcentia. Vtraq; caule palmi ferulaceo, bulborum tunicis conuoluto, radice fibrata ceparum modo. Nigro equi, boues, ſues necantur: itaque cauent id, cum candido veſcantur. Tempeſtiuum eſſe tradunt meſſibus. Plurimum autem naſcitur in Oeta monte: & optimum uno eius loco circa Pyram. Nigrum ubique prouenit, ſed melius in Helicone, qui mons & alijs laudatur herbis. Candidum probatur Oetæum: ſecundum Ponticum: tertio loco Eleaticum, quod in uitibus naſci ferunt: quarto Parnaſium, quod adulteratur Aetolico ex uicino. Nigrum ex his melampodion uocãt, quo & domos ſuffiunt purgantque ſpargentes & pecora, cum precatione ſolenni: hoc & religioſius colligitur. Primum enim gladio circunſcribitur. Dein qui ſucciſurus eſt, ortum ſpectat: & precatur, ut id liceat ſibi concedentibus dijs facere, obſeruatque aquilæ uolatus: ferè enim ſecantibus intereſt. Et ſi propè aduolauit, moriturum illo anno qui ſuccidat, augurium eſt. Nec album facile colligitur, caput aggrauans, maximè niſi præſumatur allium: & ſubinde uinum ſorbeatur, celeriterque fodiatur. Nigrum alij entomon uocant, alij polyrrhizon: purgat per inferna. Candidum autem uomitione, cauſasque morborũ extrahit, quondam terribile, poſtea tam promiſcuum, ut pleriq; ſtudiorum gratia ad peruidenda acrius quæ commentabantur ſæpius ſumptitauerint. Carneadem reſponſurum Zenonis libris: Druſum quoque apud nos, tribunorum popularium clariſſimum, cui ante omnes plebs ſtans plauſit, optimates uerò bellum Marſicum imputauere, conſtat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra inſula. Ibi enim tutiſſime ſumitur, quoniam (ut diximus) ſeſamoides admiſcent. Italia ueratrum uocat. Farina eorum per ſe, & mixta radicula qua lanas diximus lauari, ſternutamenta facit. amboque ſomnum. Leguntur autem tenuiſſimæ radices breueſq;, ac uelut decurtatæ etiam hæ. Nam ſumma quæ eſt craſſiſſima, cepis ſimilis, canibus tantum datur purgationis cauſa. Antiqui radicem cortice quàm carnoſiſſimo ſeligebant, quo tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis ſpongijs opertam, turgeſcentemque acu in longitudinem findebant. Deinde fila in umbra ſiccabant, ijs utentes: Nunc ramulos ipſos ab radice quàm grauiſſimi corticis ita dant. Optimum quod acre guſtu feruenſque in frangendo puluerem emittit. Durare uim eius triginta annis ferunt. Nigrum medetur paralyticis, inſanientibus, hydropicis, dum citra febrim, podagris ueteribus, articularijs morbis. Trahit aluum & bilem, pituitaſque. Ex aqua datur ad leniter molliendam aluum, plurimum drachma, modice quatuor obolis. Miſcuere aliqui et ſcammoneam, ſed tutius ſalẽ. In dulcibus datum copioſius periculum infert, oculorum caliginem foris diſcutit: ob id quidam & inunxere trito, ſtrumas, ſuppurata, duritias cõcoquit, & purgat: Item fiſtulas, tertia die exemptum. Verrucas tollit cum ſquamis æris, & ſandaracha. Hydropicorum uentri imponitur cum farina hordeacea & uino. Pecorum & iumentorum pituitas ſanat, ſurculo per aurem traiecto, & poſtero die eadem hora exempto. Scabiem quadrupedum cum thure aut cera, ac pice, uel cum piſſelæo. Album optimum quod celerrime mouet ſternutamẽta, ſed multum terribilius nigro, præcipue ſi quis apparatum poturorum apud antiquos legat, cõtra horrores, ſtrangulatus, intempeſtiuas ſomni uires, ſingultus infinitos: aut ſternutamenta, ſtomachi diſſolutiones, tardiores uomitus aut lõgiores, exiguos aut nimios. Quippe alia dare ſoliti, quæ concitarent uomitiones, ipſumq; elleborum extraherent medicamentis, aut clyſteribus, ſæpe etiam ſanguine uenis emiſſo. Iam uerò & cum proſpere cedat, terribili uiſu uarijs coloribus uomitionum, et poſt uomitiones obſeruatione alui, balnearum diſpenſatione, totius corporis cura, antecedente omnia hæc magno terrore fama. Nanque tradunt abſumi carnem: ſi coquatur unà. Sed antiquorum uitium erat, quòd propter hos metus parcius dabant: cum celerius erumpat, quo largius ſumitur. Themiſon binas nõ amplius drachmas dabat, ſequentes & quaternas dedere, claro Herophili præconio, qui elleborum fortiſſimi ducis ſimilitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus, ipſum in primis exire. Præterea mirum inuentum eſt, quòd inciſum forficulis, ut diximus, cribrant: cortex remanet, hoc maniunt: medulla cadit, hæc in nimia purgatione data, uomitiones ſiſtit. Cauendum eſt felici quoque cura, ne nubilo die detur. quippe impatibiles cruciatus exiſtunt. Nam æſtate potius quàm hyeme dandum, non eſt in dubio. Corpus ſeptem diebus antè præparandum cibis acribus, abſtinentia uini, quartò & tertio die uomitionibus. Pridie cœnæ abſtinentia. Album & in dulci datur, aptiſſime uerò in lacte aut pulte. Nuper inuenere diſſectis raphanis inſerere elleborum, rurſuſque comprimere raphanos, ut tranſeat uis, atque eo lenimento dare. Reddi poſt quatuor ferè horas incipit. Totũ opus ſeptenis peragitur horis. Medetur ita morbis comitialibus, ut diximus, uertigini, melancholicis, inſanientibus, lymphaticis, elephantiæ albæ: lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis, incipientibuſque tympanicis, ſtomachicis, ſpaſticis, clinicis, iſchiadicis, quartanis quæ aliter nõ deſinant, tuſſi ueteri, inflammationibus, torminibus redeuntibus. Vetant dari ſenibus & pueris. Item mollis ac fœminei corporis animiue, exilibus aut teneris, & fœminis minus quàm uiris. Item timidis, aut ſi exulcerata ſint præcordia, uel tumeant, minimèue ſanguinem excreantibus, cauſarijs uel latere, uel faucibus. Medetur extra corporis eruptionibus pituitæ cum axungia ſalſa illitum: Item ſuppurationi ueteri. Mures polenta admixtum necat. Galli ſagittas in uenatu elleboro tingunt, circunciſoq; uulnere teneriorem ſentiri carnem affirmant. Muſcæ quoq; necantur albo trito, & cum lacte ſparſo. Eodem & phthiriaſis emendatur.

De mithrid

De mithridatio, & ſcordoti ſiue ſcordio, & polemonia, uel philetæria, uel chiliodynama, & eupatoria, & centaurea, ſiue chironia, et de lepto cẽtaureo libadio, felle terræ, & triorche medicinæ. CAP. VI.

IPſi Mithridati Crateuas aſcripſit unam, mithridation uocatam. Huic folia duo à radice acantho ſimilia. Caulis inter utraque ſuſtinens roſeum florem. Alteram Lenæus, ſcordotim ſiue ſcordion, ipſius manu aſcriptam, magnitudine cubitali, quadrangulo caule, ramoſam quernæ ſimilitudine, folijs lanuginoſis. Reperitur in Ponto campis pinguibus humidiſque, guſtus amari. Eſt & alterius generis, latioribus folijs, mentaſtro ſimilis plurimoſque utraque ad uſus per ſe & inter alia in antidotis. Polemoniam, alij philetæriam, à certamine regum inuentionis appellant. Cappadoces autem chiliodynamã, radice craſſa, exilibus ramis, quibus in ſummis corymbi dependent, nigro ſemine, cætero rutæ ſimilis, naſcitur in montoſis. Eupatoria quoq; regiam autoritatẽ habet, caulis lignoſi, nigricantis, hirſuti, cubitalis, & aliquãdo amplioris, folijs per interualla quinquefolij, aut cãnabis, per ambitum inciſis quinquepartito, nigris & ipſis plumoſiſque: radice ſuperuacua. Semen dyſentericis in uino potum auxiliatur unice. Centaurea curatus dicitur Chiron, cum Herculis excepti hoſpitio pertractanti arma, ſagitta excidiſſet in pedem, quare aliqui chironion uocãt. Folia ſunt lata, & oblonga, ſerrato ambitu, denſa ab radice, caules ternûm cubitorũ, geniculati. In his capita ceu papauerum. Radix uaſta, rubeſcens, tenera fragiliſque, ad bina cubita, madida ſucco, amara cum quadam dulcedine. Naſcitur in collibus pingui ſolo. Laudatiſsima in Arcadia, Elide, Meſſenia, Pholoe, & Lyceo, & in alpibus uero, plurimiſque alijs locis. Quidam & ex ea lycium faciunt. Vis in uulneribus tanta, ut cohæreſcere etiam carnes tradant, ſi coquantur ſimul. In uſu radix tantum, duabus drachmis bibenda, quibus dicetur, ſi febris ſit, in aqua trita, cæteris in uino. Medetur & oiuum morbis decocta ſuccus. Eſt alterum centaurion cognomine lepton, minutis folijs, quod aliqui libadion uocant, quoniam ſecundum fontes naſcitur, origano ſimile, anguſtioribus & longioribus folijs, anguloſo caule paululum alto fruticanti, flore lychnidis, radice tenui & ſuperuacua, ſucco efficax. Ipſa herba autumno legitur, ſuccus è fronde. Quidam caules conciſos madefaciunt diebus octodecim, atque ita exprimunt. Hoc centaurion noſtri fel terræ uocãt, propter amaritudinem ſummam: Galli exacon, quoniam omnia mala medicamenta potum è copore exigat per aluum. Tertia eſt centauris, cognomine triorches. Qui eam ſecat, rarum eſt ut non uulneret ſeſe. Hæc ſuccum ſanguineum mittit. Theophraſtus defendi eam, impugnariq; colligentes tradidit à triorche accipitrum genere, à quo & nomẽ accepit. Imperiti confundunt hæc omnia, & uni generi aſsignant.

De clymeno, & gentiana, & lyſimachia, et parthenide, & artemiſia, & ambroſia, & nymphæa, & heraclio, & euphorbia medicinæ. CAP. VII.

CLymenos à rege herba appellata eſt, ederæ folijs ramoſa, caule inani, articulis præcincta, odore graui, & ſemine ederæ, ſylueſtribus & montoſis naſcens. Quibus morbis pota medeatur, dicemus. Sed hic indicandum eſt, dum medeatur ſterilitatem pota etiã in uiris fieri. Græci plantagini ſimilem eſſe dixerunt, caule quadrato, folliculis cum ſemine inter ſe implexis, uelut in polyporum cirris. Et ſuccus autem in uſu, ut ſumma in refrigerando. Gentianam inuenit Gentius, rex Illyriorum, ubiq; naſcẽtem, in Illyrico tamẽ præſtantiſsimam, folio fraxini, ſed magnitudine lactucæ, caule tenero, pollicis craſsitudine, cauo et inani, ex interuallis foliato, trium aliquando cubitorum, radice lenta, ſubnigra, ſine odore, aquoſis montibus ſubalpinis plurima. Vſus in radice & ſucco. Radicis natura eſt excalfactoria, ſed prægnantibus non bibenda. Inuenit & Lyſimachus herbam lyſimachiam, quæ ab eo nomen retinet, celebrata Eraſiſtrato. Folia habet ſalicis uiridia, florem purpureum, fruticoſa, ramulis erectis, odore acri, gignitur in aquoſis. Vis eius tanta eſt, ut iumentis diſcordantibus iugo impoſita, aſperitatem cohibeat. Mulieres quoque hanc gloriam affectauere, in quibus Artemiſia uxor Mauſoli, adoptata herba, quæ antea parthenis uocabatur. Sunt qui ab Artemide Ilithyia cognominatam putent, quoniam priuatim medeatur fœminarum malis. Eſt autem abſinthij modo fruticoſa, maioribus folijs pinguibuſque. Ipſius duo genera. Altera latioribus folijs, altera tenera tenuioribus, & non niſi in maritimis naſcens. Sunt qui in mediterraneis eodem nomine appellent, ſimplici caule, minimis folijs, floris copioſi, erumpentis cum uua matureſcit, odore non iniucundo, quam quidam botryn, alij ambroſiam uocant. Talis in Cappadocia naſcitur. Nymphæa nata traditur, nympha zelotypia erga Herculem mortua. Quare heracleon uocãt aliqui, alij rhopalon, à radice clauæ ſimili. Ideoq; eos qui biberint eã duodecim diebus coitu genituraque priuari. Laudatiſſima in Orchomeno & Marathone. Bœoti madon uocant, qui & ſemen edunt. Naſcitur in aquoſis, folijs magnis, in ſumma aqua, & alijs ex radice prodeuntibus, flore lilio ſimili, & cũ defloruit, capitis papaueris. In caule ſecatur autũno. Radix nigra in ſole ſiccatur, aduerſaturq; aluinis. Eſt & alia nymphæa in Theſſalia, amne Peneo, radice alba, capite luteo, roſæ magnitudine. Inuenit et patrũ noſtrorũ ætate rex Iuba, quã appellauit euphorbiam, medici ſui nomine & fratris Muſæ, à quo diuũ Auguſtũ conſeruatũ indicauimus. Iidẽ fratres inſtituere à balineis frigida multa corpora aſtringi. Antea nõ erat mos niſi calida tantũ lauari, ſicut apud Homerũ etiã inuenimus. Sed Iubæ uolumen quoq; extat de ea herba, et clarũ præconiũ. Inuenit eã in mõte Atlante, ſpectatur folijs acãthinis. Vis tanta eſt, ut

eſt, ut è longinquo ſuccus excipiatur: inciſa conto ſubditur excipulus uentriculo hœdino: humor lactis uidetur effluere, ſiccatus cum coit, thuris effigiem habet. Qui colligunt, clarius uident. Contra ſerpentes medetur, quacunque parte percuſſa, uertice inciſo, & medicamento addito. Ibi Getuli qui legunt, hœdino lacte adulterãt, ſed diſcernitur igni. Id enim quod ſynceerũ non eſt, faſtidiendum odorem habet. Multum infra hunc ſuccum eſt qui in Gallia fit ex herba chamelæa granum cocci ferente. Fractus ammoniaco ſimilis eſt, etiam leui guſtu os accenſum diu detinens & magis ex interuallo, donec fauces quoque ſiccet.

De plantagine, & bugloſſo, & cynogloſſo, & buphthalmo, et ſcythica, et hippice, et iſchæmone, & uettonica, & cantabrica, & conſiligine, & hiberida, & chelidonia, & canaria, & elaphoboſco, & dictamo, & ariſtolochia, & quòd eius delectatione aduolant piſces, & ſtatim capiuntur, & medicinæ contra ſerpentium ictus ex herbis quas ſuperius nominauit. CAP. VIII.

Celebrauit & Themiſon medicus uulgarẽ herbam plantaginem, tanquam inuentor, uolumine de ea edito. Duo eius genera. Minor anguſtioribus folijs & nigrioribus, linguæ pecorum ſimilimis, caule anguloſo, in terrã inclinato, in pratis naſcens. Altera maior, folijs laterum modo incluſa, quæ quia ſeptena ſunt, quidam eam heptapleuron uocauere. Huius & caulis cubitalis eſt, & napi ſimilis. Naſcitur in humidis multo efficacior. Vis mira in ſiccando denſandoq; corpore, cauterij uicem obtinens. Nulla res æque ſiſtit fluxiones, quas Græci rheumatiſmos uocãt. Iungitur huic bugloſſos, boum linguæ ſimilis: cui præcipuũ, quod in uinum deiecta, animi uoluptates auget, & uocatur euphroſynum. Iungitur & cynogloſſos, caninas imitans linguas, topiarijs operibus gratiſſima. Aiuntque quæ tres thyrſos ſeminis emittat, eius radicem potam ex aqua ad tertianas prodeſſe: quæ quatuor, ad quartanas. Eſt alia ſimilis ei, & quæ ferat lappas minutas. Eius radix pota ex aqua, ranis & ſerpentibus aduerſatur. Eſt & buphthalmos ſimilis boum oculis, folio fœniculi, circa oppida naſcens, fruticoſa caulibus, qui & mãduntur decocti. Quidã cachlam uocãt. Hæc cũ cera ſciromata diſcutit. Inuenere herbas & uniuerſæ gentes. Scythia primam eam, quæ ſcythice uocatur, circa Bœotiam naſcens, prædulcis. Aliam utiliſſimam ad ea quæ ſpaſmata uocant. Magna & ea commendatio, quòd in ore eam habentes, famem ſitimque non ſentiunt. Idem præſtat apud eoſdem hippice dicta, quòd in equis quoque eundem effectum habeat. Traduntque his duabus herbis Scythas etiam in duodenos dies durare in fame ſitique. Iſchæmonem Thracia inuenit, quæ ferunt ſanguinem ſiſti, non aperta modo uena, ſed etiam præciſa. Serpit è terra milio ſimilis, folijs aſperis & lanuginoſis, farcitur in nares. Quæ in Italia naſcitur, & ſanguinem eadem adalligata ſiſtit. Vettones in Hiſpania eam quæ uettonica dicitur in Gallia, in Italia autem ſerratula, à Græcis ceſtron aut pſychotrophon, ante cunctas laudatiſſima. Exit anguloſo caule, cubitorum duûm, à radice ſpargens folia ferè lapathi, ſerrata, ſemine purpureo. Folia ſiccantur in farinam plurimos ad uſus. Fit uinum ex ea & acetum ſtomacho, & claritati oculorum. Tantumq; gloriæ habet, ut domus in qua ſata ſit, tuta exiſtimetur à piaculis omnibus. In eadem Hiſpania inuenta eſt cantabrica, per diui Auguſti tempora à Cantabris reperta. Naſcitur ubique caule iunceo pedali, in quo ſunt floſculi oblongi uelut calathi: in his ſemẽ perquàm minutum. Nec aliàs defuere Hiſpaniæ herbis exquirendis, ut in quibus etiámnum hodie in numeroſo & lautiore conuictu, potionem è centum herbis mulſo additis credidere ſaluberrimam ſuauiſſimamq;: nec quiſquam genera earum iam nouit aut multitudinem, numerus tamen conſtat in nomine. Noſtra ætas meminit herbam in Marſis repertam. Naſcitur & in Aequiculis circa uicum Neruesiæ, uocatur conſiligo. Prodeſt, ut demonſtrabimus ſuo loco, deploratis in phthiſi. Inuenit nuper & Seruilius Democrates è primis medentiũ, quam appellauit hiberida, quanquam ficto nomine inuentioni eius aſſignato carmine. Naſcitur maxime circa uetera monumenta parietinasq; & incultis itinerum. Floret ſemper folio naſturtij, caule cubitali, ſemine tam paruo, ut uix aſpici poſſit. Radici odor naſturtij. Vſus æſtate efficacior, & recẽtis tantũ. Tunditur difficulter. Coxẽdicibus & articulis omnibus cũ axungia modica utiliſſima, uiris plurimũ quaternis horis, fœminis minus dimidio adalligata, ut deinde in balineis deſcendatur in calidã, & poſtea oleo ac uino corpus perungatur, diebuſq; uicenis interpoſitis idem fiat, ſi qua admonitio doloris ſuperſit. Hoc modo rheumatiſmos omnes ſanat occultos. Imponitur nõ in ipſa inflãmatione, ſed imminuta. Animalia quoq; inuenere herbas, in primiſq; chelidoniam. Hac enim hirundines oculis pullorum in nido reſtituunt uiſum, ut quidam uolunt, etiam erutis oculis. Genera eius duo: Maior fruticoſa caule, folio paſtinacæ erraticæ ampliore, ipſa altitudine duûm cubitorum. Color albicans, flos luteus. Minori folia ederæ rotundiora, minus candida. Succus croci mordax, ſemen papaueris. Florent aduentu hirundinum, diſceſſu marceſcũt. Florentibus ſuccus exprimitur, & in æreo uaſe cum melle Attico leniter cinere feruenti decoquitur, ſingulari remedio cõtra caligines oculorũ. Vtuntur & per ſe ſucco in collyrijs, quæ chelidonia appellantur ab ea. Inuenerũt & canes canariã, qua faſtidium deducũt, eamq; in noſtro conſpectu mandunt, ſed ita ut nunquam intelligatur quæ ſit: etenim depaſta cernitur. Notata eſt hæc animalis huius malignitas in alia herba maior. Percuſſus enim à ſerpente mederi quadã ſibi dicitur, ſed illam homine inſpectante non decerpit. Simplicius ceruæ monſtrauere elaphoboſcon, de qua diximus. Item ſeſeli enixæ à partu. Dictamnum oſtendere (ut indicauimus) uulneratæ paſtæ, ſtatim decidentibus

dentibus

dentibus telis. Nō eſt alibi quàm in Creta, ramis prætenue, pulegio ſimile, feruens & acre guſtu: folijs tantum utuntur. Flos nullus ei, aut ſemen, aut caulis. Radix tenuis ac ſuperuacua. Et in Creta autem non ſpacioſe naſcitur, mireque capris expetitur. Pro eo eſt & pſeudodictamnum, multis in terris naſcens, folio ſimili, ramulis minoribus, à quibuſdam chondris uocatum. Minoris effectus ſtatim intelligitur. Dictamnum enim minima portione accendit os. Qui legēre eam, in ferula uel harūdine condunt, præliganitq;, ne potentia euaneſcat. Sunt qui dicant, utranque naſci multifariam, ſed deteriores in agris pinguibus, ueram quidem dictamnum non niſi in aſperis. Eſt & tertium genus dictamnum uocatum, ſed neq; facie, neq; effectu ſimile, folio ſiſymbrij, ramis maioribus: procedēte perſuaſione illa, quicquid in Creta naſcitur, infinito præſtare cæteris eiuſdem generis alibi genitis. Proxime quod in Parnaſo, alioquin herbiferum eſſe & Pelium montem in Theſſalia, & Telethrium in Eubœa, & totam Arcadiam ac Laconicā. Tradūt Arcadesquidem non medicaminibus uti, ſed lacte circa uer, quoniam tunc maxime ſuccis herbæ turgeāt, medicētur'q; ubera paſcuis. Bibunt autem uaccinum, quoniā boues omniuoræ ferè ſunt in herbis. Potētia earū per quadrupedes etiámnum duobus claris exemplis manifeſta fit. Circa Abderam, & limitem qui Diomedis uocatur, equi paſti inflammātur rabie, circa Potnias uerò aſini. Inter nobiliſſimas ariſtolochiæ nomen dediſſe grauidæ uidentur, quoniam eſſet ἀρίστη λοχείαις. Noſtri malum terræ uocant, & quatuor genera eius ſeruant. Vnum tuberibus radicum rotundis, folijs inter maluā & ederam nigrioribus mollioribusque. Alterum maſculæ, radice longa quatuor digitorum longitudine, baculi craſſitudine. Tertium longiſſimæ tenuitatis, uitis nouellæ, cui ſit præcipua uis, quæ clematis uocatur, ab alijs Cretica. Omnes colore buxeo, caulibus paruis, flore purpureo. Ferunt bacculas paruas ut capparis. Valent radice tantum. Eſt & quæ piſtolochia uocatur, quarti generis, tenuior quàm proxime dicta, denſis radicis capillamentis, iunci plenioris craſſitudine. Hanc quidam polyrrhizon cognominant. Odor omnium medicatus, ſed oblongæ radici tenuiorique gratior. Carnoſi enim eſt corticis, unguentis quoque nardinis conueniens. Naſcuntur pinguibus locis & campeſtribus. Effodere eas meſſibus tempeſtiuum, ita deſquamato terreno ſeruantur. Maxime tamen laudatur Pontica, & in quocunque genere ponderoſiſſima quæque medicinis aptior. Rotunda contra ſerpentes. Oblonga tamen in ſumma gloria eſt, ſi modo à conceptu admota uuluis in carne bubula, mares figurat, ut traditur. Piſcatores Campaniæ radicem eam quæ rotunda eſt, uenenum terræ uocant, coramque nobis contuſam immixta calce in mari ſparſere: aduolant piſces cupiditate mira, ſtatimque exanimati fluitant. Quæ polyrrhizos cognominatur conuulſis, contuſis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, utiliſſima eſſe traditur. Semine pleureticos & neruos confirmare, excalfacere. Eadem ſatyrion eſt. Verum et effectus earum uſusque dicendi ſunt: ordiendumq; à malorum omnium peſſimo, id eſt, ſerpentium ictu. Medentur ergo britannica herba, panacuque generum omnium radix è uino, chironij & flos & ſemen potum, illitumue ex uino & oleo: priuatimque quæ cunila bubula appellatur, polemonia uel philetæria radicis drachmis quatuor ex mero: teucria, ſideritis, ſcordotis, ex uino, priuatim ad angues, potæ et illitæ, ſiue ſucco, ſiue folio, ſiue decocto: centaurij maioris radix drachma in uini albi cyathis tribus: gentiana præcipue aduerſus angues duabus drachmis cum pipere & ruta, uini cyathis ſex, ſiue uiridis, ſiue ſicca. Et lyſimachiæ odorem fugiunt. Datur ex uino percuſſis Chelidonia. Morſibus imponitur uettonica præcipue, cui uis tanta perhibetur, ut incluſæ circulo eius ſerpentes, ipſæ ſeſe interimant flagellando. Datur ad ictus ſemen eius denarij pondere cum tribus cyathis uini, uel farina drachmis tribus ſextario aquæ imponitur. Cantabrica, dictamnum, ariſtolochia radicis drachma in uini hemina ſæpius bibenda: prodeſt & illita ex aceto: ſimiliter piſtolochia. Quin & omnino ſuſpenſa ſupra focum, fugat è domibus ſerpentes.

De argemonia, & agarico, & echio, & hyoſcyamo, & hierabotane, & blattaria, & lemonia, & quinquefolio, & dauco, & perſolata, & arcio, & cyclamino, & peucedano, omnia ad ſerpentium ictus. CAP. IX.

ARgemonia quoque radice eius denarij pondere in uini cyathis tribus potatur. Plura de ea conuenit dici, cæteriſque quæ primū nominabuntur: in eo autem genere medendi primum nominari quanque in quo maxime ualebit. Folia habet qualia anemone, diuiſa apij modo, caput in cauliculo papaueris ſylueſtris, item radicem. Succum croci colore acrem & acutum. Naſcitur & in aruis apud nos. Noſtri tria genera eius faciunt, & id demum probant, cuius radix thus redoleat. Agaricon ut fungus naſcitur in arboribus circa Boſphorum, colore candido. Datur obolis quatuor contritum cum binis cyathis aceti mulſi. Id quod in Gallia naſcitur, infirmius habetur. Præterea mas ſpiſſior, amariorque. Hic & capitis dolores facit. Fœmina ſolutior, initio guſtu dulcis, mox in amaritudinem tranſit. Echios utriuſque generis pulegio ſimilis, folijs coronata, drachmis duabus ex uini cyathis quatuor datur. Item altera quæ lanugine diſtinguitur ſpinoſa, cui & capitula uiperæ ſimilia ſunt: hæc ex uino & aceto. Quidam arcion perſonatam uocant, cuius folio nullum eſt latius, grandes lappas ferentem. Huius radicē decoctam ex aceto dant potui. Hyoſcyamum contuſum cum folijs ex uino datur peculiariter cōtra aſpidas. Nulla tamen Romanæ nobilitatis plus habet quàm hierabotane. Aliqui periſtereon, noſtri uerbenacam uocant. Hæc eſt quam legatos ferre ad hoſtes indicauimus. Hac Iouis menſa uerritur,

domus

domus purgătur, luſtranturq́;. Genera eius duo ſunt: Folioſa, quam fœminam putant: Mas rarioribus folijs. Ramuli utriuſq; plures, tenues, cubitales, anguloſi. Folia minora quàm quercus, anguſtioraq́;, diuiſuris maioribus, flos glaucus, radix longa, tenuis. Naſcitur ubiq; in planis aquoſis. Quidam non diſtinguunt, ſed unum omnino genus faciunt, quoniam utraq; eoſdem effectus habeat. Vtraq; ſortiuntur Galli, & præcinũt reſponſa. Sed magi utique circa hanc inſaniunt. Hac perũctos impetrare quæ uelint, febres abigere, amicitias conciliare, nulliq́; non morbo mederi. Colligi circa canis ortum debere, ita ut ne luna aut ſol cõſpiciat, fauis antè & melle terræ ad piamentum datis. Circumſcriptam ferro effodi ſiniſtra manu, & in ſublime tolli. Siccari in umbra, ſeparatim folia, caulem, radicẽ. Aiuntq́; ſi aqua ſpargatur triclinium, qua maduerit, lætiores conuictus fieri. Aduerſus ſerpentes conteritur ex uino. Eſt ſimilis uerbaſco herba, quæ ſæpe fallit pro ea capta, folijs minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Hæc abiecta blattas in ſe contrahit, ideoq́; Romæ blattariam uocant. Lemonium ſuccũ lacteum mittit, cõcreſcentem gummi modo humidis locis. Datur denarij pondus in uino. Quinquefolium nulli ignotum eſt, cum etiam fraga gignendo commendetur. Græci uocant pentapetes, ſiue chamæzelon, ſiue pentaphyllon. Cum effoditur, rubram habet radicem. Hæc mareſcens nigreſcit, & anguloſa fit. Nomen à numero foliorum habet. Et ipſa herba incipit & deſinit cum uite. Adhibetur & purgandis domibus. Aduerſus ſerpentes bibitur & eius radix, quæ ſparganion uocatur, ex uino albo. Dauci genera quatuor fecit Petronius Diodotus, quæ perſequi nihil attinet, cum ſint differentiæ duæ. Probatiſſima in Creta, mox in Achaia, & in ſiccis ubicunq; nati, fœniculi ſimilitudine, cãdidioribus folijs & minoribus hirſutisq́;. Caule pedali recto, radice ſuauiſſimi guſtus & odoris. Hoc in ſaxoſis naſcitur meridianis. Reliqua genera ubiq; naſcuntur terrenis collibus limitibusq́;, nec niſi pingui ſolo, folijs coriandri, caule cubitali, capitibus rotundis, ſæpe pluribus quàm ternis, radice lignoſa, ſed cum inaruit ſuperuacua. Semen huius cumino ſimile, prioris milio, album, acre, odoratum omnibus & feruens. Secũdum priore uehementius eſt, ideoq; parcè ſumi debet. Si iam maxime tertium genus facere libeat, eſt ſimile ſtaphylino, quod paſtinacam erraticam appellant, ſemine oblongo, radice dulci. Omnia hæc & hyeme et æſtate ſunt intacta quadrupedi, niſi poſt abortus. Ex alijs uſus ſeminis: ex Creta radicis dulcis, & magis ad ſerpentes eſt. Bibitur è uino drachma una. Datur & quadrupedibus percuſsis. Therionaca alia quàm magica, & in noſtro orbe naſcitur, fruticoſa, folijs ſubuiridibus, flore roſeo: ſerpentes necat, cuicunq; admota fera & hæc torporem affert. Perſolata, quam nemo ignorat, Græci uero arcion uocant, folia habet maiora etiam cucurbitis & hirſutiora, nigrioraq́; & craſſiora, radicem albam & grãdem. Hæc ex uino bibitur denariorum duûm pondere. Item cyclamini radix contra ſerpentes omnes. Folia habet minora quàm edera, nigrioraq́; & tenuiora, ſine angulis, in quibus albicant maculæ. Caule exiguo, inani, floribus purpureis, radice lata, ut rapum uideri poſsit, cortice nigro. Naſcitur in umbroſis, noſtris tuber terræ uocatur, in omnibus ſerenda domibus, ſi uerum eſt, ubi ſata ſit nihil nocere mala medicamenta: amuletum uocant: narrãtq́; & ebrietatem repræſentari, addita in uinũ. Radix ſiccata ſcillæ modo conciſa reponitur, decoquitur eadem ad craſsitudinem mellis. Suũ tamen uenenum ei eſt, traduntq́; ſi prægnans radicem tranſgrediatur, abortum fieri. Eſt & altera cyclaminos cognomine ciſſanthemos, geniculatis caulibus, ſuperuacuis, à priore diſtans, circa arbores ſe uoluẽs, acinis ederæ, ſed mollibus, flore candido, ſpecioſo, radice ſuperuacua. Acini tantum in uſu, guſtu acri, ſed lenti. Siccantur in umbra, tuſiq́; diuiduntur in paſtillos. Mihi & tertia cyclaminos demonſtrata eſt, cognomine chamæciſſos, uno omnino folio, radice ramoſa, qua piſces necantur. Sed inter primas celebratur peucedanum laudatiſsimum in Arcadia, mox Samothrace. Caulis eſt ei tenuis, longus, fœniculo ſimilis, iuxta terram folioſus, radice nigra, craſſa, graui odore, ſuccoſa. Gignitur in montibus opacis. Foditur exitu autumni. Placent tenerrimæ & altiſsimæ radices. Hæ conciduntur in quaternos digitos oſſeis cultellis, funduntq́; ſuccum in umbra, capite prius & naribus roſaceo perunctis, ne uertigo ſentiatur. Et alius ſuccus inuenitur caulibus adhærens, inciſisq́; manat. Probatur craſsitudine mellea, colore ruffo, odore ſuauiter graui, feruens guſtu. Et hic in uſu & radix, & decoctum eius pluribus medicamentis. Succo tamen efficaciſsimo, qui reſoluitur amaris amygdalis aut ruta, bibiturq́; contra ſerpentes, & ex oleo perunctos tuetur.

De ebuſo, & uerbaſco, & thelyphono, & contra ſcorpionum ictus, & rubetarum & canum morſus, & generaliter contra omne uenenum. CAP. X.

EBuli quoq;, quem nemo ignorat, fumo fugantur ſerpentes. Priuatim aduerſatur ſcorpionibus polemoniæ radix, uel alligata tantum: Item phalangio, ac cæteris minoribus uenenatis. Scorpionibus ariſtolochia: Agaricũ obolis quatuor in uini mixti cyathis totidem. Verbenaca & phalangio, cũ uino aut poſca: Item quinquefolium, daucum. Verbaſcũ Græci phlomon uocant. Genera habet prima duo. Album, in quo mas intelligitur: Alterum nigrũ, in quo fœmina. Tertium genus non niſi in ſyluis inuenitur. Sũt folia braſsicæ latiora, piloſa, caulis erectus, cubitali amplior. Semen nigrum inutile. Radix una craſsitudine digiti. Naſcuntur & in campeſtribus. Syluestri folia eleliſphaci, alta, ramis lignoſis. Sũt & phlomides duæ hirſutæ, rotundis folijs, humiles. Tertia lychnitis uocatur, ab alijs autem thryallis, folijs ternis, aut cum

plurimum quaternis, craſſis, pinguibusq́; ad lucernarum lumina aptis. Aiunt in folijs eius quam fœminã diximus, ficus omnino non putreſcere. Diſtingui genera hæc penè ſuperuacuum eſt, cum ſint omnia eiuſdem effectus. Contra ſcorpiones bibitur radix cum ruta ex aqua, magna amaritudine, ſed effectu pari. Thelyphonon herba ab alijs ſcorpiõ uocatur, propter ſimilitudinem radicis, cuius tactu moriuntur ſcorpiones. Itaq; contra eorum ictus bibitur. Scorpionẽ mortuum ſi quis elleboro candido linat, reuiuiſcere aiunt. Telyphonon omnem quadrupedẽ necat, impoſita uerendis radice: folio quidem, intra eundem diem, quod eſt ſimile cyclamino. Ipſa geniculata naſcitur in opacis. Scorpionibus aduerſatur & uettonicæ ſuccus, ac plantaginis. Sunt & ranis uenena, rubetis maxime: uidimusque Pſyllos in certamine patinis candefactas admittentes, ocyore etiam quàm aſpidum pernicie. Auxiliatur eis phrynion in uino pota. Aliqui neuradam appellant, alij poterion, floribus paruis, radicibus multis, neruoſis, bene olẽtibus: Item aliſma, quam alij damaſonion, alij lyron appellant. Folia ei plantaginis, niſi anguſtiora eſſent, & magis lacinioſa, conuexaq́; in terrã, aliâs etiam uenoſa ſimiliter, caule ſimplici & tenui, cubitali, capite thyrſi, radicibus dẽſis, tenuibus, ut ueratri nigri, acribus, odoratis, pinguibus. Naſcitur in aquoſis. Alterum genus eiuſdem in ſyluis, nigrius, maioribus folijs. Vſus in radice utriuſque, aduerſus ranas, & lepores marinos, drachmæ põdere in uini potu. Lepori marino aduerſatur & cyclaminos. Veneni uim canis quoq; rabidi morſus habent, contra quos erit cynorhodum, de quo diximus. Plantago ad omnes beſtiarum morſus pota atq; illita prodeſt: Vettonica ex mero ueteri. Periſtereos uocatur, caule alto, foliato, cacumine in alios caules ſe ſpargens, columbis admodum familiaris, unde & nomen. Hanc habentes negant latrari à canibus. Proxima ab his malis, uenena ſunt, quæ ſibimetipſi homines excogitant. Contra hæc omnia magicasq; artes, erit primum illud Homericum moly: dein mithridation, & ſcordotis: & centaurium. Potu omnia mala medicamenta exigit per aluum uettonicæ ſemen in mulſo aut paſſo, uel farinæ drachma in uini ueteris cyathis iiij. Vomere cogendi, atque iterum bibere. ijs qui quotidie guſtent eã, nulla nocitura mala medicamenta tradunt. Poto ueneno ariſtolochia ſubuenit eadem menſura qua contra ſerpentes. Quinquefolij ſuccus: Agaricum, poſtquàm uomuerint, denarij põdere ex aquæ mulſæ cyathis tribus. Antirrhinõ uocatur ſiue anarrhinon, ſiue lychnis agria, ſimilis lino, radice nulla, flore hyacinthi, ſemine uituli narium. Et hoc perunctos uenuſtiores fieri, nec ullo malo medicamento lædi poſſe, aut ueneno, ſi quis in brachiali habeat, arbitrantur magi. Similiter eã quam eupleam uocant, traduntq́; ea perunctos cõmendatiores eſſe famæ. Artemiſiam quoq; ſecũ habentibus negant nocẽre mala medicamenta beſtiámue ullam, ne ſolem quidem. Bibitur & hæc ex uino aduerſus opium. Alligata priuatim potens traditur, potáue aduerſus ranas. Pericarpum bulbi genus eſt. Duæ eius ſpecies: cortice rubro alterũ, alterum nigro papaueri ſimile. Sed uis maior quàm priori, utriq; autem excalfaciendi. Ideo contra cicutam dãtur, contra quam & thus & panaces & chironium præcipue. Hoc uero & cõtra fungos.

Remedia ad capitis uitia. CAP. XI.

V*Erum & generatim mẽbratimq́; ſingulis corporum morbis remedia ſubtexemus, orſi à capite. Alopecias emendat nymphæa & cicutæ radix, ſi unà trita illinãtur. Polytricha diſtat à callitricha, quod iuncos albos habet, & folia plura maioraque. Frutice quoq; maior eſt: defluentẽ capillum cõfirmat & denſat: Item lingulaca circa fontes naſcens, cuius radix admixta cõbuſta teritur cum adipe ſuis nigræ. Id quoq; excipitur, ut eius ſit ſuis quæ nunquam peperit. Sol ſubinde plurimũ confert illita. Similis uſus eſt cyclamini radicis. Porriginem ueratri radix tollit in oleo decocta, uel in aqua. Capitis dolori medetur panacis omnium generum radix, in oleo contrita: Ariſtolochia, & iberis adalligata hora uel diutius, ſi pati poſſit, comitante balinei uſu: Medetur & daucũ. Purgat autem cyclaminos cum melle in nares addita, & ulcera capitis ſanat illita. Medetur & periſtereos. Cacalia ſiue leontice uocatur, ſemen margaritis minutis ſimile, dependens inter folia grandia, in montibus ferè. Huius grana xv. in oleo macerãtur, atq; ita aduerſo capillo caput ungitur. Fit & ex callitriche ſternutamentũ. Folia ſunt lenticulæ ſimilia. Caules iunci tenuiſſimis, radice minima. Naſcitur in opacis & humidis, guſtatu feruens. Hyſſopũ in oleo contritũ phthiriaſi reſiſtit, & prurigini in capite. Eſt autem optimũ Cilicium è Tauro mõte, dein Pamphyliũ, & Smyrneum: ſtomacho contrarium. Purgat cum fico ſumptũ per inferna, cum melle uomitionibus. Putant & ſerpentium ictibus aduerſari, tritum cum melle & ſale, & cumino. Lonchitis non (ut pleriq; exiſtimauerũt) eadem eſt, quæ xyphiõ, aut phaſganion, quanquã cuſpidi ſimilis ſemine. Habet enim folia porri, rubentia ad radicem, & plura quàm in caule capitula, perſonis comicis ſimilia, paruam exerentibus linguam, radicibus prælongis. Naſcitur in ſitientibus. E diuerſo xyphion, & phaſganion in humidis, cum primũ exit, gladij præbet ſpeciem caule duûm cubitorum, radices ad nucis auellanæ figurã fimbriatæ, quam effodi ante meſſes oportet, ſiccari in umbra. Superior pars eius cum thure trita, æquo pondere admixto uino, oſſa fracta è capite extrahit, aut ſi quid in corpore ſuppurat, uel ſi calcata ſunt oſſa. Serpentis eadẽ contra uenena efficax. Caput in dolore ueratro in oleo uel roſaceo decocto tritoq́; ungi conuenit: Peucedano ex oleo uel roſaceo & aceto. Tepidũ hoc prodeſt & doloribus, qui plerunq; ex dimidia parte capitis ſentiuntur, & uertigini. Perungunt & radice eius ſudoris cauſa eliciendi, quoniam cauſtica uis ei eſt. Pſyllion alij cynoides, alij*

des, alij cryſtallion, alij ſicelion, alij cynomyian appel- °ſarmētoſum *lant, radice tenui, ſuperuacua, °fermētoſum, fabæ granis in cacuminibus, folijs canino capiti non diſsimilibus, ſemine autem pulici, unde & nomen: hoc in baccis, ipſa herba in uineis inuenitur. Vis ei ad refrigerandum & diſcutiendum ingens. Semen in uſu. Fronti imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & roſaceo, aut poſca. Ad cætera illinitur acetabuli menſura ſextario aquæ, denſat ac cõtrahit. Tunc terere, & craſsitudinẽ illinire oportet cuicunq; dolori, & collectioni, inflammationiq́;. Et uulneribus capitis medetur ariſtolochia, fracta extrahens oſſa, & in alia quidẽ parte corporis, ſed maxime è capite. Similiter pliſtolochia. Thyſſelium eſt non diſsimile apio. Huius radix commanducata purgat capitis pituitas.*

De centaureo, & chelidonia, & panace, & hyoſcyamo, & euphorbio, ad oculorum uitia. CAP. XII.

OCulorum aciem centaurio maiore putant adiuuari, ſi addita aqua foueãtur. Succo uero minoris cum melle culices, nubeculas, obſcuritatem diſcuti, cicatrices extenuari: Albugines quidem etiam iumentorũ ſiderite. Iam chelidonia ſupradictis omnibus mire medetur. Panacis radix cum polenta epiphoris imponitur. Hyoſcyami ſemen bibunt obolo, tantundem meconij adijcientes uinumq́;, ad epiphoras inhibendas. Adiungunt & gentianæ ſuccum, quem collyrijs acrioribus pro meconio miſcent. Facit claritatem & euphorbium inunctis. Inſtillatur plantaginis ſuccus lippitudini. Caligines ariſtolochia diſcutit. Iberis adalligata capiti cum quinquefolio, epiphoras, & ſi qua in oculis uitia ſunt, emendat. Verbaſcum epiphoris imponitur: Periſtereos ex roſaceo uel aceto. Ad hypochyſin & caliginem, cyclaminon in paſtillos diluunt. Peucedani ſuccum, ut diximus, ad claritatem & caligines, cum meconio & roſaceo. Pſyllion illitum fronti epiphoras ſuſpendit.

De anagallide ſiue corchoro, & mandragora ſiue circelo, & cicuta, & crethmo agrio, & molybdena, & capno, & acoro, & iride, & cotyledo, & aizoo, & andrachne, & erigero, & de ephemero, & de labro Veneris, & de ranunculo, ad oculorum, aurium, nariũ, dentium, oris'q; uitia medicinæ. CAP. XIII.

ANagallida aliqui corchoron uocant. Duo genera eius: Mas flore phœniceo, fœmina ceruleo, non altiores palmo, frutice tenero, folijs puſillis, rotundis, in terra iacentibus, naſcuntur in hortis & aquoſis. Prior floret cerulea. Vtriuſq; ſuccus oculorum caliginem diſcutit cum melle, & ex ictu cruorẽ & argema rubẽs, magis cum Attico melle inunctis. Pupillas dilatat: & ideo hoc inungũtur antè, quibus paracenteſis fit. Iumentorum quoq; oculis medentur. Succus caput purgat per nares infuſus, ita ut deinde uino colluatur. Bibitur & cõtra angues ſucci drachma in uino. Mirum, quòd fœminam pecora uitãt. At ſi decepta ſimilitudine (flore enim tantum diſtant) deguſtauere, ſtatim eã quæ aſyla uocatur, in remedio quærunt: Ea à noſtris ferus oculus nuncupatur. Præcipiũt aliqui effoſſuris, ante ſolis ortum, priuſquã quicquam aliud loquantur, ter ſalutare eam, tunc ſublatam exprimere: ita præcipuas eſſe uires. De euphorbio ſatis dictũ eſt, cuius ſuccus lippitudini ſi tumor erit, item abſinthium cum melle tritum, itemq́; uettonicæ farina conueniet. Aegilopas ſanat herba eodem nomine, quæ in hordeo naſcitur, tritici folio, ſemine contrito cum farina permixta impoſitaq́;, uel ſucco. Exprimitur hic è caule folijsq́; prægnãtibus, dempta ſpica, & in trimeſtri farina digeritur in paſtillos. Aliqui & mandragoræ utebantur, poſtea abdicatus in hac curatione eſt. Epiphoris (quod certum eſt) medetur & oculorum dolori, radix tuſa cum roſaceo & uino. Nam ſuccus multis oculorum medicamẽtis miſcetur. Mandragoram alij circeium uocãt. Duo eius genera: Candidus qui & mas, niger quæ fœmina exiſtimatur, anguſtioribus folijs quàm lactucæ, hirſutis & caulibus, radicibus binis terníſue rufulis, intus albis, carnoſis teneriſq́;, penè cubitalibus. Ferunt mala auellanarum nucum magnitudine, & ijs ſemen ceu pirorum. Album hoc alij arſen, alij morion, alij hypophlomon uocant. Huius folia alba quàm alterius latiora, ut lapathi ſatiuæ. Cauent effoſſuri contrarium uẽtum, & tribus circulis antè gladio circumſcribunt, poſtea fodiunt ad occaſum ſpectantes. Succus fit & è malis & caule, deciſo cacumine, & radice punctis aperta aut decocta: utilis hæc uel ſurculo. Conciſa quoque in orbiculos ſeruatur in uino. Succus non ubiq; inuenitur, ſed ubi poteſt, circa uindemias quæritur. Odor grauis eius, ſed radicis & mali grauior. Ex albo mala matura in umbra ſiccantur. Succus ex ijs ſole denſatur: Item radicis tuſæ, uel in uino nigro ad tertias decocta. Folia ſeruantur in murijs efficacius, aliàs recentium ſuccus peſtis eſt: ſic quoq; noxiæ uires. Grauedinem afferunt etiam olfactu, quanquam mala in aliquibus terris mandantur, nimio tamen odore obmuteſcunt ignari. Potu quidem largiore etiã moriuntur. Vis ſomnifica pro uiribus bibentium. Media potio cyathi unius. Bibitur & contra ſerpẽtes, & ante ſectiones punctioneſque, ne ſentiantur: Ob hæc ſatis eſt aliquibus ſomnum odore quæſiſſe. Bibitur & pro elleboro duobus obolis in mulſo. Efficacius elleborũ, ad uomitiones & ad bilem nigram extrahẽdam. Cicuta quoque uenenum eſt, publica Athenienſium pœna inuiſa, ad multa tamen uſus non omittendi. Semen habet noxium. Caulis autem & uiridis eſtur à pleriſq; & in patinis. Leuis hic & geniculatus ut calami nigricans, altior ſæpe binis cubitis, in cacuminibus ramoſus: folia coriandri teneriora, graui odoratu: ſemen aniſo craſsius, radix concaua, nullius uſus. Semini & folijs refrigeratoria uis, quæ ſi enecat, incipiunt algere ab extremitatibus corporis. Remedio eſt, priuſquam perueniatur ad uitalia, uini natura excalfactoria. Sed in uino pota, irremediabilis exiſtimatur. Suc-

cus exprimitur folijs floribuſq́ue, tunc enim maxime tempeſtiuus eſt. Semine trito expreſſus, & ſole denſatus in paſtillos, necat ſanguine ſpiſſando. Hæc alteraius. Et ideo ſic necatorum maculæ in corporibus apparent. Ad diſſoluenda medicamenta utuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandum ſtomachum malagma. Præcipuum tamen eſt ad cohibendas epiphoras æſtiuas, oculorumq́ue dolores ſedandos circunlitus. Miſcetur collyrijs, & alios omnes rheumatiſmos cohibet. Folia quoq; tumorem omnẽ doloremq; & epiphoras ſedant. Anaxilaus autor eſt, mãmas à uirginitate illitas, ſemper ſtaturas. Quod certũ eſt, lac puerperarum mammis impoſita extinguit, ueneremq́ue teſtibus circa pubertatem illita. Remedia liberationi quibus bibenda cenſentur, non equidem præceperimus. Maxima uis nata Suſis Parthorum, mox Laconicæ, Creticæ, Aſiaticæ. In Græcia uero Megaricæ, deinde Atticæ. Crethmos agrios gramias tollit oculorum impoſitus, tumorem quoq; polẽta addita. Naſcitur uulgo molybdena, id eſt, plumbago, etiã in aruo, folio lapathi, craſſa radice, hiſpida. Hæc commanducata ſi oculus ſubinde liniatur, plumbum quod eſt genus uitij, ex oculo tollitur. Capnos prima, quam pedes gallinaceos uocant, naſcens in parietinis, & ſepibus, ramis tenuiſſimis, ſparſiſq́;, flore purpureo, uiridis, ſucco caliginem diſcutit, itaq; in medicamenta oculorum additur. Similis & nomine & effectu, ſed alia eſt capnos, fruticoſa, prætenera, folijs coriãdri, cineracei coloris, flore purpureo. Naſcitur in hortis & ſegetibus hordeaceis. Claritatem facit inunctis oculis, delacrymationemq́ue ceu fumus: unde nomen. Eadem euulſas palpebras renaſci prohibet. Acoros iridis folia habet, anguſtiora tamen & longiore pediculo, radices nigras, minuſq́ue uenoſas, cætero & has ſimiles iridis, guſtu acres, odore non ingratas, ructu faciles. Optima Pontica, dein Galatica, mox Cretica. Sed prima in Colchide iuxta Phaſin amnẽ, & ubicunq; in aquoſis. Recẽtibus uiris maius quàm uetuſtis. Cretica candidiores Ponticis. Siccantur utribus in umbra digitalibus fruſtis. Necnon inueniuntur qui oxymyrſinæ radicem acaron uocant, ideoq́; quidam hanc acaron agrium uocare malunt. Vis ei ad calfaciẽdum extenuandumq́; efficax, contra ſuffuſiones & caligines oculorum ſucco eiuſdem poto, contraq́; ſerpentes. Cotyledõ paruula herba, cauliculo tenero, puſillo, pingui folio, & concauo ut coxendices, naſcitur in maritimis petroſiſq́ue, uiridis, radice oliuæ modo rotunda. Oculis medetur ſucco. Eſt aliud genus eiuſdem, ſordidis folijs, latioribus, denſioribuſq́; circa radicem uelut oculum cingentibus, aſperrimi guſtus, longiore caule, ſed pergracili. Vſus eius ad eadẽ quæ iris. Aizoi duo genera: Maius in fictilibus uaſculis ſeritur, quod aliqui buphthalmon uocant, alij zoophthalmõ, alij ſtergetron, quod amatorijs conueniat, alij hypogeſon, quoniam in ſubgrundijs ferè naſcitur. Sunt qui ambroſiam potius uocant, & qui amerimnon: Itali ſedum magnum, aut oculum aut digitellum. Alterum minuſculum quod erithales uocãt, alij trithales, quia ter floreat, alij chryſothales, aliqui iſoëtes, ſed aizoum utrunq;, quoniam uiret ſemper: aliqui ſempervivum. Maius cubiti altitudinem excedit, craſſitudine pluſquam pollicari. Folia cacumine linguæ ſimilia, carnoſa, pinguia, largo ſucco, latitudine pollicari, alia in terram conuexa, alia ſtantia, ita ut ambitu effigiem imitẽtur oculi. Quod minus eſt, in muris parietinisq́; naſcitur & tegulis, fruticoſum à radice, & ſurſum uſque ad cacumen: folijs anguſtis, mucronatis, ſuccoſis, palmo alto caule: radix inutilis. Huic ſimilis eſt, quam Græci andrachnen agriam uocant, Itali illecebram, puſillis latioribus folijs, breuiori cacumine. Naſcitur in petris, & colligitur cibi cauſa. Omniũ harum uis eadem, perfrigerare & aſtringere. Medentur epiphoris folia impoſita, uel ſuccus inunctus. Purgat enim ulcera oculorum, expletq́;, & ad cicatricem perducit, palpebras deglutinat. Eadem capitis doloribus medentur, ſucco uel folio temporibus illitis. Aduerſantur phalangiorum ictibus: Aconito uero maius aizoum præcipue. A ſcorpionibus quoq; habentem id feriri negant. Medentur & aurium dolori: Item ſuccus inunctus hyoſcyami modice: Item achillea, & minoris centaurea, & plantaginis, peucedani cum roſaceo & meconio: Acori ſuccus cum roſa. Omnis autem ſtrigili calefactus infunditur. Cotyledon etiam purulentis, & cum medulla ceruina calefacta. Ebuli radicis trita ſuccus linteolo colatus, mox in ſole dẽſatus, cum opus eſt roſaceo dilutus & calefactus, parotidas ſanat. Verbenaca quoque: Item plantago: Item ſideritis cum axungia ueteri. Narium ozænas emendat ariſtolochia cum cypero. Dentibus remedio ſunt, panacis radix commãducata, præcipue chironiæ, item ſuccus collutis: radix hyoſcyami ex aceto manducata. Item polemoniæ commanducantur & plantaginis radices aut colluuntur in aceto decocta ſucco. Et folia ſunt utilia, uel ſi ſanguine gingiuæ putreſcãt, uel ſanguinis ſit reiectio. Semen eiuſdem apoſtemata, & collectiones gingiuarũ ſanat. Et ariſtolochia gingiuas dentéſue confirmat. Verbenaca cum radice mãducata, & decocta ex uino aut aceto ſuccus collutus: Itẽ quinquefolij radices, decocta ad tertias uino aut aceto. Prius uero quàm decoquantur, aqua marina aut ſalſa lauantur. Decoctum diu tenendum in ore. Quidam cinere quinquefolij fricare malunt. Et uerbaſci radix decoquitur in uino ad colluẽdos dentes. Et hyſſopo colluũtur, & peucedani ſucco cum meconio: uel radicũ anagallidis magis fœminæ ſucco, ab altera nare quàm doleat infuſo. Erigeron à noſtris uocatur ſenecio. Hanc ſi ferro circumſcriptã effodiat aliquis, tangatq́; ea dentem, & alternis ter deſpuat, ac reponat in eundem locum, ita ut uiuat herba, aiunt dentem eum poſtea non doliturum. Herba eſt trixaginis ſpecie & mollitia, cauliculis ſubrubicundis, naſcitur & in tegulis, & in muris. Nomẽ hoc Græci dederũt, quia uere caneſcit.

Caput

Caput eius numeroſa diuiditur lanugine (qualis eſt ſpinæ) inter diuiſuras exeunte. Quare eã Callimachus acanthida appellat, alij pappum. Nec deinde Græcis de ea conſtat. Alij erucæ folijs eſſe dixerunt, alij roboris, ſed minoribus multo. Radice alij ſuperuacua, alij neruis utili, alij potu ſtrangulante. E diuerſo quidam regio morbo cũ uino dederunt, & contra omnia ueſicæ uitia. Item cordis & iocineris. Renibus extrahere harenam dixere, Iſchiadicis drachmam cum oximelite ab ambulatione propinauere: torminibus quoque in paſſo utiliſsimã, præcordijs etiã cibo ex aceto eam prædicãtes, ſerentesq́; in hortis. Nec defuere qui & alterum genus facerent. Nec quale eſſet demõſtrarunt, contra ſerpentes in aqua bibendã, edendamq́; comitialibus dantes: Nos eã Romanis experimentis per uſus digeremus. Lanugo eius cum croco & exiguo aquæ frigidæ tritæ illinitur epiphoris. Toſta cum mica ſalis ſtrumis. Ephemerõ folia habet lilij, ſed minora, caulem parem, florem ceruleum, ſemen ſuperuacuum, radicem unam digitali craſsitudine, dentibus præcipuam conciſam in aceto, decoctãq́; ut tepido colluantur. Et ipſa etiam radix mobiles ſiſtit. Cauis & exeſis imprimitur. Chelidoniæ radix ex aceto trita continetur ore. Eroſis ueratrum nigrum imponitur. Mobiles utralibet decocta in aceto firmantur. Labrum uenereum uocant in flumine naſcentem. Eſt ei uermiculus qui circa dentes ligatur, aut cauis dentium cera includitur. Cauendum ne auulſa herba terram tangat. Ranunculum uocamus, quẽ Græci batrachion. Genera eius quatuor. Vnum pinguioribus quàm coriandri folijs, & ad latitudinem maluæ accedentibus, colore liuido, caule albo, gracili, & radice alba. Naſcitur in limitibus humidis & opacis. Alterum folioſius, pluribus foliorũ inciſuris, altis caulibus. Tertium minimũ eſt, graui odore, flore aureo. Quartũ ſimile huic, flore luteo. Omnibus uis cauſtica, ſi cruda folia imponantur, puſtulasq́; ut ignis faciunt. Ideo ad lepras & pſoras eis utuntur, & ad tollẽda ſtigmata, cauſticisq́; omnibus miſcent. Alopecijs imponũt, celeriter remouentes. Radix in dolore cõmanducata diutius, rumpit dentes. Eadem ſicca conciſa, ſternutamẽtum eſt. Noſtri herbarij ſtrumeam uocant, quoniã medetur ſtrumis & panis, parte in fumo ſuſpẽſa. Creduntq́; ea rurſus ſata rebellare quæ curauerint uitia: quo ſcelere & plantagine utuntur. Oris ulcera intus ſuccus plantaginis emendat, & folia radixq́; cõmanducata, uel ſi rheumatiſmo laboret os. Vlcera fœtoremq́; quinquefolium. Vlcera pſyllium. Compoſita quoq; ad fœtorẽ, uel maxime pudendum uitium, trademus. Ergo folia myrti & lentiſci pari pondere, gallæ Syriacæ dimidiũ pondus, ſimul terere & uino uetuſto ſparſa mandere matutino, optimum eſt. Vel ederæ baccas cum caſia & myrrha, pari pondere ex uino. Naribus utiliſsimum eſt draconti ſemen contritum ex melle, etiamſi carcinomata in his ſint. Sugillata hyſſopo emendantur. Stigmata in facie, mandragora illita delet.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XXVI.

*

PROOEMIVM.

Reliquæ per membrorum genera medicinæ, & de nouis morbis, & de lichene quid ſit, & quãdo primum in Italia cœperint, & de carbunculo, & de elephãtiaſi, & colo. CAP. I.

SENSIT & facies hominũ nouos, omniq́; æuo priore incognitos, non Italiæ modo, uerũetiam uniuerſæ propè Europæ, morbos: tunc quoq; nec tota Italia, nec per Illyricum Galliáſue aut Hiſpanias magnopere uagatos, aut alibi, quàm Romæ circaq́; ſine dolore quidem illos, ac ſine pernicie uitæ: ſed tanta fœditate, ut quæcunq; mors præferenda eſſet. Grauiſsimum ex his lichenas appellauere, Græco nomine, Latine, quoniam à mento ferè oriebatur, ioculari primum laſciuia (ut eſt procax natura multorum in alienis miſerijs) mox & uſurpato uocabulo mentagram, occupantem in multis totos utiq; uultus, oculis tantum immunibus, deſcendentem uero & in colla pectusq́; ac manus, fœdo cutis furfure. Non fuerat hæc lues apud maiores patresq́; noſtros. Et primũ Tiberij Claudij Cæſaris principatu medio irrepſit in Italia, quodam Peruſino equite Romano quæſtorio ſcriba, cum in Aſia apparuiſſet, inde contagionẽ eius importante. Nec ſenſere id malum fœminæ, aut ſeruitia, plebesq́ue humilis, aut media, ſed proceres ueloci tranſitu oſculi maxime, fœdiore multorum, qui perpeti medicinam tolerauerant, cicatrice quàm morbo. Cauſticis nanq; curabatur, ni uſq; in oſſa corpus exuſtum eſſet, rebellante tædio. Adueneruntq́; ex Aegypto genitrice talium uitiorum medici, hãc ſolam operam afferentes, magna ſua præda. Siquidem certũ eſt, Manilium Cornutum ex prætorijs legatum Aquitanicæ prouinciæ, HS cc. elocaſſe in eo morbo curãdum ſeſe. Acciditq́; ſæpius, ut noua contra genera morborum gregatim ſentirẽtur: Quo mirabilius quid poteſt reperiri? aliqua gigni repente uitia terrarum in parte certa, membrisq́; hominũ certis, uel ætatibus, aut etiã fortunis, tanquam malo eligente, hæc in pueris graſſari, illa in adultis, hæc proceres ſentire, illa pauperes? L. Paulo, Q. Martio cẽſoribus, primum in Italiam carbunculum ueniſſe, annalibus cõſcriptum eſt, peculiare Narbonenſis prouinciæ malum: quo duo conſulares obiere condentibus hæc nobis eodem anno, Iulius Rufus, & Q. Lecanius Baſſus, ille medicorum inſcitia ſectus, hic uero pollice leuæ manus euulſo acu ab ſemetipſo, tam paruo uulnere ut uix cerni poſſet. Naſcitur in occultiſsimis corporum partibus, & plerũq; ſub lingua, duritia rubens uaricis modo, ſed nigricãs capite, aliâs liuida, corpus intendens, neq; intumeſcẽs, ſine dolore, ſine prurita, ſine alio quàm ſomni indicio,

quo grauatos in triduo aufert, aliquando & horrorē afferens, circaq; puſtulas paruas, rarius febrem, ſtomachum fauceſq; cum inuaſit ocyßime exanimans. Diximus elephātiaſin ante Pompei Magni ætatem non accidiſſe in Italia, & ipſam à facie ſæpius incipientē, in nare prima ueluti lenticula: mox inualeſcente per totum corpus, maculoſa, uarijs coloribus, & inæquali cute, alibi craſſa, alibi tenui, dura, ceu ſcabie aſpera: ad poſtremum uero nigreſcēte, & ad oſſa carnes apprimente, intumeſcentibus digitis in pedibus manibuſq;. Aegypti peculiare hoc malum: & cum in reges incidiſſet, populis funebre. Quippe in balineis ſolia temperabantur humano ſanguine ad medicinam eam. Et hic quidem morbus celeriter in Italia reſtinctus eſt: ſicut & ille quē gemurſam appellauere priſci inter digitos pedum naſcētem, etiam nomine obliterato. Idipſum mirabile, alios deſinere in nobis, alios durare, ſicuti colum. Tiberij Cæſaris principatu irrepſit id malum. Nec quiſquam prior imperatore ipſo ſenſit, magna ciuitatis ambage, cum edicto eius excuſantis ualetudinem, legeret nomen incognitum. Quid hoc eſſe dicamus, aut quas deorū iras? Parū enim erāt homini certa morborū genera, cum ſupra ccc. eſſent, niſi etiam noua timerētur? Neq; ipſi autem homines pauciora ſibi opera ſua negocia important. Hæc apud priſcos erant quæ memoramus remedia, medicinam ipſa quodā modo rerum natura faciēte, & diu fuere.

Laus Hippocratis. CAP. II.

Hippocratis certe, qui primus medendi præcepta clariſsime condidit, referta herbarū mentione inuenimus uolumina. Nec minus Dioclis Caryſtij, qui ſecundus ætate famaque extitit: Item Praxagoræ & Chryſippi, ac deinde Eraſiſtrati. Herophilo quidem, quanquam ſubtilioris ſectæ conditori, ante omnes celebratam rationē eam, paulatim uſu, efficaciſsimo rerum omniū magiſtro, peculiariter utiq; medicinæ, ad uerba garrulitatemq; deſcēdente. Sedere nanq; in his ſcholis auditioni operatos gratius erat, quàm ire per ſolitudines, et quærere herbas alias alijs diebus anni.

De noua medicina, & Aſclepiade medico, & qua ratione ueterem medicinam mutauerit. CAP. III.

Durabat tamen antiquitas firma, magnaeq; cōfeſſæ rei uindicabat reliquias, donec Aſclepiades ætate Magni Pompei orādi magiſter, nec ſatis in arte ea quæſtuoſus, ut ad alia ſagacis ingenij, huc ſe repentè cōuertit: atq; (ut neceſſe erat hominis qui nec id egiſſet, nec remedia noſſet, oculis uſuq, percipienda) torrēs ac meditata quotidie oratione blādiens omnia abdicauit: totamq; medicinam ad cauſam reuocando, coniecturam fecit, quinq; res maxime cōmunium auxiliorū profeſſus, abſtinentiā cibi, aliâs uini, fricationem corporis, ambulationē, geſtationes: quæ cū unuſquiſq; ſemetipſum ſibi præſtare poſſe intelligeret, fauentibus cunctis ut eſſent uera quæ facillima erāt, uniuerſum propè humanū genus circūegit in ſe, non alio modo quàm ſi cœlo emiſſus aduenisſet. Trahebat præterea mentes artificio mirabili, uinum promittendo ægris, dandoq; tēpeſtiue, tum frigidā aquam. Et quoniam cauſas morborū ſcrutari prior Herophilus inſtituerat, uini rationem illuſtrauerat Cleophantus apud priſcos, ipſe cognominari ſe frigida danda præferens, ut autor eſt M. Varro, alia quoq; blandimenta excogitabat, iam ſuſpendēdo lectulos, quorum iactatu aut morbos extenuaret, aut ſomnos alliceret, iam balineas auidißima hominū cupidine inſtituendo, & alia multa dictu grata atq; iucūda: magna autoritate, nec minore fama, cum occurriſſet ignoto funeri, relato homine ab rogo atq; ſeruato, ne quis leuibus momentis tantā conuerſionem factam exiſtimet. Id ſolū poſſumus indignari, unum hominē è leuißima gente, ſine opibus ullis orſum, uectigalis ſui cauſa, repentè leges ſalutis humano generi dediſſe, quas tamen poſtea abrogauere multi. Aſclepiaden adiuuere multa, quorum cura nimis anxia & rudis, ut obruēdi agros ueſte, ſudoreſq; omni modo ciēdi, nūc corpora ad ignes torrendi ſolēque aſsiduo quærendi, in urbe umbroſa, imò uero tota Italia imperatrice, tum primum pēſili balnearum uſu ad infinitū blandientem. Præterea in quibuſdam morbis medendi cruciatus detraxit, ut in anginis, quas curabant in fauces organo demiſſo. Damnauit merito & uomitiones, tunc ſupra modū frequentes. Arguit & medicamentorum potus ſtomacho inimicos, quod eſt magna ex parte uerum. Itaq; nos in primis quæ ſunt ſtomacho utilia ſignamus.

Irriſio magicæ artis, & de lichene, eiuſq; remedio, & faucium. CAP. IIII.

Super omnia adiuuere eum magicæ uanitates, in tantum euectæ, ut abrogare herbis fidem cunctis poſſent. Aethiopide herba amnes ac ſtagna ſiccari cōiectu, tactu clauſa omnia aperiri. Achimenide coniecta in aciem hoſtium, trepidare agmina, ac terga uertere. Latacen dari ſolitam à Perſarum rege legatis, ut quocunq; ueniſſent, omnium rerum copia abundarent, ac multa ſimilia. Vbinam iſtæ fuere, cū Cimbri Teutoniq; terribili Marte ulularēt, aut cum Lucullus tot reges magorum paucis legionibus ſterneret? Cúrue Romani duces primam ſemper in bellis cōmerciorum habuere curā? Cur hercule Cæſaris miles ad Pharſaliam famem ſenſit, ſi abundātia omnis contingere unius herbæ felicitate poterat? Non ſatius fuit Aemilianū Scipionē Carthaginis portas herba patefacere, quàm machinis clauſtra per tot annos quatere? Siccentur hodie æthiopide Pontinæ paludes, tātumq; agri ſuburbani reddatur Italiæ. Nam quæ apud eundem Democritum inuenitur cōpoſitio medicamenti, quo pulchri boniq; & fortunati gignātur liberi, cur nūquàm Perſarum regi tales dedit? Mirum eſſet profecto, hucuſq; prouectā credulitatem antiquorū, ſaluberrimis ortā initijs, ſi in ulla re modū humana ingenia nouiſſent, atq; nō hanc ipſam medicinā ab Aſclepiade repertā, ſuo loco probaturi eßemus euectā

ultra

ulera magos etiam. Sed hæc eſt omni in re animorum conditio, ut à neceſſarijs orſa primũ, cuncta uenerint ad nimium. Igitur demonſtratarũ priore libro herbarum reliquos effectus reddemus: adijciemus ut quaſq; ratio dictauerit. Sed in lichenis remedijs, atq; tam fœdo malo, plura undique aceruabimus, quanquam non paucis iam demõſtratis. Medetur ergo plãtago trita, quinquefolium, radix albuci ex aceto, ficulnei caules aceto decocti, hibiſci radix cũ glutino & aceto acri decocta ad quartas. Defricantur etiam pumice, ut rumicis radix trita ex aceto illinatur, & flos uiſci cum calce ſubactus. Laudatur & tithymalum cum reſina decoctum. Lichen uero herba omnibus his præfertur, inde nomine inuento. Naſcitur in ſaxõſis, folio uno ad radicem lato, caule uno, paruo, longis folijs dependentibus. Hæc delet & ſtigmata. Teritur cum melle. Eſt aliud genus lichenis, petris totũ adhærens ut muſcus, qui & ipſe illinitur. Hic & ſanguinẽ ſiſtit uulneribus inſtillatus, & collectiones illitus. Morbum quoq; regium cũ melle ſanat ore illito & lingua. Qui ita curantur, aqua ſalſa lauari iubẽtur, ungi oleo amygdalino, hortenſijs abſtinere. Ad lichenas & thapſiæ radice utũtur trita cũ melle. Anginæ argemonia medetur, ſumpta ex uino, Hyſſopum cum uino decoctum & gargarizatum, Peucedanũ cum coagulo uituli marini æquis partibus, Proſerpinaca cum muria ex menis & oleo trita uel ſub lingua habita. Item ſuccus de quinquefolio, potus cyathis tribus. Hic & omnibus faucium uitijs medetur gargarizatus. Verbaſcum priuatim tonſillis in aqua potum.

Ad ſtrumas, & ad digitos, & ad pectus, & ad tuſsim medicinæ. CAP. V.

STrumis plantago, Chelidonia cũ melle & axungia: Quinquefolium: radix perſolata item cũ axungia, operitur folio ſuo impoſita. Itẽ artemiſia: Radix mandragoræ ex aqua. Sideritis lata folia, clauo ſiniſtra manu circumfoſſa adalligantur, cuſtodienda ſanatis, ne rurſus ſata diro herbariorũ ſcelere (ut in quibuſdam) rebellet: quod & in his quos artemiſia ſanauerit, prædici reperio: item in his quos plãtago. Damaſoniõ quæ & alcea uocatur, ſub ſolſtitio collecta, imponitur ex aqua cœleſti, folium tritum, uel radix cum axũgia tuſa, ita ut impoſita folio ſuo operiatur. Sic & ad omnes ceruicis dolores, tumoresq; quacũq; in parte. Bellis in pratis naſcitur, flore albo, aliquatenus rubente. Hanc cum artemiſia illatam, efficaciorem eſſe produnt. Condurdum herba ſolſtitialis, flore rubro, ſuſpenſa in collo, comprimere dicitur ſtrumas: itẽ uerbenaca cũ plantagine. Digitorum uitijs omnibus, & priuatim pterygijs, quinquefoliũ medetur. In pectoris uitijs uel grauiſsimum eſt tuſsis, huic medetur panacis radix in uino dulci. Succus hyoſcyami etiam ſanguinẽ excreantibus: Nidor quoq; accenſi tuſsiẽtibus. Itẽ ſcordotis mixto naſturtio & reſina, cũ melle tuſa arida. Facit & per ſe faciles excreationes. Item centaurũ maius, uel ſanguinem reijcientibus, cui uitio & plãtaginis ſuccus medetur. Et uettonica obolis tribus in aqua, contra purulentas, contraq; cruentas excreationes: Perſolatæ radix drachmæ ponderis, cũ pineis nucleis undecim. Peucedani ſuccus, pectoris doloribus, & acorum ſubuenit, & ideo antidotis miſcetur. Tuſsi daucum. Item ſcythica herba. Ea demum omnibus pectoris uitijs, tuſsi & purulenta excreantibus, obolis tribus in paſſo.

De uerbaſco, & cacalia uel tuſsilagine, & bechio, & ſaluia ad tuſsim. CAP VI.

TOtidem uerbaſcũ, cuius flos aureus. Tãta huic uis eſt, ut iumentis etiã non tuſsientibus modo, ſed ilia quoq; trahẽtibus, auxilietur potu, quod & de gentiana reperio. Radix cacaliæ cõmanducata, & in uino madefacta, nõ tuſsi tantum, ſed & faucibus prodeſt. Hyſſopi quoq; quinq; rami cũ duobus rutæ & ficis tribus decocti thoracẽ purgant. Tuſsim ſedat bechion, quæ & tuſsilago dicitur. Duo eius genera. Syluestris ubi naſcitur, ſubeſſe aquas credunt, & hoc habent ſignũ aquileges. Folia ſunt maiuſcula quàm hederæ, quinq; aut ſeptẽ, ſubalbida à terra, ſuperne pallida, ſine caule, ſine flore, ſine ſemine, radice tenui. Quidã eandẽ eſſe bechion, & alio nomine chameleucen putant. Huius arida cũ radice fumus per arundinẽ hauſtus & deuoratus, ueterẽ ſanare dicitur tuſsim: ſed in ſingulos hauſtus paſſum guſtandum eſt. Altera à quibuſdam ſaluia appellatur, ſimilis uerbaſco: conteritur ea, & colata calefit, atq; ita ad tuſsim laterisq; dolores bibitur: contra ſcorpiones eadẽ & dracones marinos efficax. Contra ſerpentes quoq; ex oleo perungi ea prodeſt. Hyſſopi faſciculus cũ quadrante mellis decoquitur ad tuſsim.

Ad lateris dolores & pectoris, ad orthopnœas, ad iocineris dolorẽ, cordis dolori, pulmoni, urinę, tuſsi, pectori, ulceribus, renibus, hepaticis, ad uomitiones, & ad ſingultus, pleureticis, lateri. CAP. VII.

LAteris & pectoris dolores uerbaſcũ cũ ruta ex aqua, uettonicæ farina bibitur ex aqua calida. Stomachũ corroborat ſcordotis ſuccus, centauriũ, gẽtiana, ex aqua pota. Plãtago aut per ſe ſumpta in cibo, aut cũ lẽte alicáue ſorbitione. Vettonica aliàs grauis ſtomacho, uitia tamẽ ſanat pota, uel folijs cõmanducata. Itẽ ariſtolochia pota, Agaricũ manducatũ ſiccũ, ut ex interuallo merũ ſorbeatur, Nymphæa heraclia illita, Peucedani ſuccus. Pſylliõ ardoribus imponitur, uel cotyledon trita cũ polẽta, uel arzgũ. Molon ſcapo eſt ſtriato, folijs mollibus paruis, radice iiij. digitorũ, in qua extrema allij caput eſt: uocatur à quibuſdã ſyron: ex uino ſtomacho, & dyſpnœæ medetur, Centauriũ maius eclegmate, Plãtago ſucco uel cibo, Vettonicæ tuſæ põdo libra mellis Attici ſemũcia ex aqua calida quotidie bibẽtibus. Ariſtolochia uel agaricõ, obolis ternis ex aqua calida, aut lacte aſini pota. Ciſsãthemos ad orthopnœas bibitur. Itẽ hyſſopũ & aſthmaticis. Peucedani ſuccus in iocineris dolorib. & pectoris laterisq; ſi febres nõ ſint. Sanguinẽ quoq; expuẽtibus

ſubuenit agaricum, uictoriati pondere, tritum, & in mulſi v. cyathis datum. Idē & amomū facit. Iocineri priuatim teucria bibitur recens, drachmis iiij. in poſcæ hemina. Vettonicæ drachma una in aqua calida cyathis iij. ad cordis uitia, in frigida cyathis ij. Quinquefolij ſuccus iocineris & pulmonis uitijs, ſanguinēq; reijcientibus, & cuicunq; ſanguinis uitio intus occurrit. Iocineri anagallides mire proſunt. Capnon herbam qui edêre, bilem per urinam reddunt. Acaron iocineri medetur, thoraci quoq; & præcordijs. Caucon quæ et ephedra, ab alijs anabaſis uocata, naſcitur uentoſo ferè tractu, ſcandens arborem, & ex ramis propendens, folio nullo, cirris numeroſa, qui ſunt iunci geniculati, radice pallida. Datur ex uino nigro auſtero trita ad tuſsim, ſuſpiria, tormina, & ſorbitione facta, in quam uinum addi conuenit. Item gentiana madefacta pridie contrita denarij pondere in uini cyathis tribus. Geum radiculas tenues habet, nigras, bene olentes. Medetur non modo pectoris doloribus aut lateris, ſed & cruditates diſcutit iucundo ſapore. Verbenaca uero omnibus uiſceribus medetur, lateribus, pulmonibus, iocineribus, thoraci. Peculiariter autem pulmonibus, & quos ab his phthiſis tentat. Radix herbæ conſiliginis, quam nuper inuentā diximus, ſuum quidem & pecoris omnis remedium præſens eſt pulmonum uitio, uel traiecta tantum in auricula. Bibi debet ex aqua, haberiq; in ore aſsidue ſub lingua. Superficies eius herbæ an ſit in aliquo uſu, adhuc incertum eſt. Renibus prodeſt plantaginis cibus, uettonicæ potus, agaricum potum, ut in tuſsi. Tripolium in maritimis naſcitur ſaxis, ubi alludit unda, neq; in mari, neque in ſicco, folio iſatis craſsiore, palmo alto, in mucrone diuiſo, radice alba, odorata, craſſa, calidi guſtus. Datur epaticis in farre decocta. Hæc herba eadem uidetur quibuſdam quæ poliū, de qua ſuo loco diximus. Symphonia, uel gromphena, alternis uiridibus roſeisq; per caulem folijs: in poſca ſanguinem reijcientibus medetur. Iocineri autem herba melādryum, naſcēs in ſegete ac pratis, flore albo odorata. Eius cauliculus conteritur ex uino uetere. Item herba chalcetum è uineis contrita imponitur. Faciles præſtat uomitiones radix uettonicæ, ellebori modo iiij. drachmis in paſſo aut mulſo: Hyſſopum tritum cum melle utilius præſumpto naſturtio aut irione: Molemoniū denarij pōdere. Eſt & pſillibus lacteus ſuccus, qui denſatus in gummi, ſumitur cum melle ſupradicto pondere: præcipueq; bilem trahit. Rurſus ſiſtūt uomitionem cuminum ſylueſtre, uettonicæ farina, ſumuntur ex aqua: abſtergent faſtidia, cruditatesq; digerunt, daucū, uettonicæ farina, ex aqua mulſa, plātago decocta caulium modo. Singultus hermionium ſedat. Item ariſtolochia. Suſpiria clymenos. Pleureticis & peripneumonicis centaurium maius: item hyſſopum bibitur. Pleureticis peucedani ſuccus. Habes autem quam Galli ſic uocant, Veneti cotoneum, medetur lateri. Item renibus conuulſisq; & ruptis. Similis eſt cunilæ bubulæ, cacuminibus thymo, dulcis, & ſitim ſedans, raræ radicis, alibi albæ, alibi nigræ. Eoſdem effectus lateris doloribus habet chamerops, myrteis circa caulem geminis folijs, capitibus Græculæ roſæ, ex uino pota. Iſchiadicos dolores & ſpinæ leuat agaricum potum, ut in tuſsi. Item ſtœchadis, aut uettonicæ farina ex aqua mulſa.

De omnibus uitijs uentris & reme dijs, & eorum quæ circà uel intrà ſunt, & de aluo ſiſtenda, uel ſoluenda CAP. VIII.

PLurimum tamen homini negocij aluus exhibet, cuius cauſa maior pars mortalium uiuit. Aliâs enim cibos nō tranſmittit, aliâs non continet, aliâs nō capit, aliâs nōn cōficit. Eoque mores uenere, ut homo maxime cibo pereat. Peſsimum corporū uas inſtat ut creditor, & ſæpius die appellat. Huius gratia præcipue auaritia expetitur, huic luxuria cōditur, huic nauigatur ad Phaſin, huic profundi uada exquiruntur: Et nemo uilitatem eius æſtimat, conſummationis fœditate. Ergo numeroſiſsima eſt circa hanc medicinæ opera. Siſtit eā ſcordotis recentis drachma cum uino trita, uel decocta potu. Polemonia quoq; & dyſentericis ex uino datur: Verbaſci radix pota ex aqua duorum digitorū magnitudine: Nymphææ heracliæ ſemē cum uino potū: Radix ſuperior è xiphio, drachmæ pondere ex aceto: Semen plantaginis in uino tritum, uel ipſa ex aceto cocta, aut alica ex ſucco eius ſumpta. Itē cum lenticula cocta, uel aridæ farina inſparſa potioni cū papauere toſto & trito, uel ſuccus infuſus, aut ſuccus uettonicæ, in uino ferro calefacto. Eadem cœliacis in uino auſtero datur: his & iberis imponitur, ut dictum eſt. Tenaſmo radix nymphææ heracliæ è uino bibitur: Pſylliū in aqua: Acori radicis decoctū. Arzoi ſuccus aluum ſiſtit & dyſenterias, & tineas rotundas pellit. Symphyti radix dyſenteriā ſiſtit. Itē dauci. Aizoum folijs cōtritis ex uino torminibus reſiſtit. Alceæ ſiccæ farina torminibus pota cū uino. Aſtragalus folia habet longa inciſuris multis, obliqua circa radices, caules iij. aut iiij. foliorū plenos, florem hyacinthi, radices uilloſas, implicatas, rubras, praeduras. Naſcitur in petroſis, apricis, & iiſdem niualibus, ſicut Pheneo Arcadiæ. Vis ei ad ſpiſſanda corpora. Aluū ſiſtit radix in uino pota: quo fit ut moueat urinam repercuſſo liquore, ſicut pleraq; quæ aluū ſiſtunt. Sanat & dyſentericos in uino rubro tuſa. Difficile autē tunditur. Eadem gingiuarū ſuppurationi utiliſsima eſt fotu. Colligitur exitu autumni cum folia amiſit, ſiccatur in umbra. Et ladano ſiſtitur aluus utroq;, quod in ſegetibus naſcitur contuſo & cribrato: bibitur ex aqua mulſa. Itē nobilis, è uino. Lada appellatur herba ex qua ladanū fit in Cypro, barbis caprarū adhæreſcens. Nobilius in Arabia. Fit iā & in Syria atq; Africa, quod toxicon uocāt. Neruos enim in arcus circūdatos lanis trahunt, adhæreſcēte roſcida lanugine. Plura de eo diximus inter unguenta. Hoc grauiſsimū onere eſt, duriſſimūq; tactu. Plurimū enim terræ colligit, cū probetur

maxime

maxime purum, odoratum, molle, uiride, reſinoſum. Naturæ ei, molliendi, ſiccandi, concoquendi, ſomnum alliciendi. Capillum fluentē cohibet, nigritiamq́; cuſtodit. Auribus cū hydromelite aut roſaceo infunditur. Furfures cutis & manantia ulcera ſale addito ſanat: Tuſſim ueterem cū ſtorace ſumptum. Efficaciſſimum ad ructus. Aluum ſiſtit & chondris, ſiue pſeudodictamnum: hypociſthis, orobathion quibuſdam dicta, malogranato immaturo ſimilis. Naſcitur, ut diximus, ſub ciſtho, unde nomen, hæc areſacta in umbra ſiſtit aluum ex uino auſtero nigroq́; utraq;. Duo enim genera eius, candida, & ruffa. Vſus in ſucco, ſpiſſat, ſiccat. Et ruffa magis ſtomachi rheumatiſmos emendat. Pota tribus obolis, ſanguinis excreationes. Cum amylo dyſenterias pota & infuſa. Item uerbenaca ex aqua data, aut carentibus febre ex uino aminæo: cochlearibus quinq; additis in cyathos tres uini. Lauer quoq; naſcens in riuis cōdita & cocta torminibus medetur. Potamogeton uero ex uino dyſentericis etiam & cœliacis, ſimilis betæ folijs, minoribus tantum hirſutioribuſq́;, paulatim ſupereminēs extra aquā, peculiariter refrigerat, ſpiſſat. Vſus in folijs, cruribus uitioſis utilis, & cōtra ulcerū nomas, cū melle uel aceto. Caſtor hāc aliter nouerat, tenui folio uelut equinis ſetis, thyrſo longo & leui, in aquoſis naſcentem. Radice ſanabat ſtrumas & duritias. Potamogetō aduerſatur & crocodilis, itaq; ſecū habent eam qui uenantur illos. Aluum ſiſtit & achillea. Eoſdē effectus præſtat & ſtatice vij. caulibus, ueluti roſæ capita ſuſtinens. Ceratia uno folio, radice nodoſa & magna, in cibo cœliacis & dyſentericis medetur. Leontopodion, alij leuceorō, alij doripetron, alij thorybetron uocant, cuius radix aluū ſiſtit, purgatq́; bilē, in aquā mulſam addito pondere denariorū duūm. Naſcitur in campeſtri & gracili ſolo. Semen eius potū, lymphatica ſomnia facere dicitur. Lagopus ſiſtit aluū è uino pota, aut in febri ex aqua. Eadē inguini adalligatur in tumore. Naſcitur in ſegetibus. Multi ſuper omnia laudant ad deploratos dyſentericos quinquefoliū, decoctis in lacte radicibus potis: & ariſtolochiā uictoriati ponde in cyathis uini tribus. Quæ ex ſupradictis calida ſumentur, hæc cādente ferro tēperari aptius erit. E diuerſo purgat aluum ſuccus centaurij minoris, drachma in hemina aquæ cū exiguo ſalis & aceti, bilēq́; detrahit. Maiore tormina diſcutiūtur. Vettonica aluū ſoluit drachmis quatuor, in hydromelitis cyathis nouē. Item euphorbium uel agaricū, drachmis duabus cum ſale modico potum ex aqua, aut in mulſo obolis tribus. Soluit & cyclaminos ex aqua pota, aut balanis ſubditis. Itē chamæciſſi balanus. Hyſſopi manipulus decoctus ad tertias cū ſale, pituitas trahit illitus, uel cōtritus cū oxymelite & ſale: pellitq́; uentris animalia: Pituitam & bilē detrahit peucedani radix. Aluū purgat anagallis ex aqua mulſa. Item epithymō qui eſt flos è thymo, ſatureiæ ſimili. Differētia, quòd hic herbaceus eſt, alterius thymi albus: quidam hyppopheon uocant: ſtomacho minus utilis, uomitiones minus mouet, ſed tormina & inflationes diſcutit. Sumitur & eclegmate ad pectoris uitia cū melle, & aliquando iride. Aluū ſoluit, à quatuor drachmis ad ſex, cū mellis exiguo ſaliſq́; & aceti. Quidam aliter epithymū tradunt, ſine radice naſci tenui ſimilitudine pallioli, rubens: ſiccari in umbra, bibi ex aqua acetabuli parte dimidia, detrahere pituitā bilemq́;. Aluum leniter ſoluit & nymphea in uino auſtero. Soluit & pycnocomō, erucæ folijs craſſioribus & uarioribus, radice rotunda, lutei coloris, terrā olente, caule quadrāgulo, modico, tenui, flore ocymi. Inuenitur in ſaxoſis locis. Radix eius in aqua mulſa xij. pondere, & aluū, & bilem, & pituitā exinanit. Semen ſomnia tumultuoſa facit, una drachma in uino potū. Et capnos ſtrumā diſcutit. Detrahit bilē polypodion, quā noſtri filiculā uocant: ſimilis enim eſt filici. Radix in uſu, piloſa, coloris intus herbacei, craſſitudine digiti minimi, acetabulis cauernoſa ceu polyporū cirri, ſubdulcis, & in petris naſcens, aut ſub arboribus uetuſtis. Exprimitur ſuccus aqua madefacta, & ipſa conciſa inſpergitur oleri, uel betæ, uel maluæ, uel ſalſamento, uel cū pulticula coquitur ad aluum uel in febri leniter ſoluendā. Detrahit bilem & pituitā, ſtomachum offendit. Arida farina indita naribus polypū conſumit. Floret, & ſemen nō fert. Scāmonium quoq; diſſolutionem ſtomachi facit, bilē detrahit, aluum ſoluit, præterquàm ſi adijciantur aloës drachmæ duæ obolis eius duobus. Eſt autē ſuccus herbæ ab radice ramoſæ, pinguibus folijs, triangulis, albis, radice craſſa, madida, nauſeoſa. Naſcitur pingui & albo ſolo. Radix circa canis ortū excauatur, ut in ipſa confluat ſuccus: qui ſole ſiccatus, digeritur in paſtillos. Siccatur & ipſa uel cortex. Laudatur natione Colophoniū, Myſium, Prienenſe: ſpecie autem nitidum & quàm ſimillimū taurino glutini, fungoſum tenuiſſimis fiſtulis, cito liqueſcens, uirus redolēs, gummoſum, linguæ tactu lacteſcens, quàm leuiſſimum, cū diluitur albeſcens. Hoc euenit & adulterino, quod fit erui farina & tithymali marini ſucco, in Iudæa ferè, quod etiam ſtrangulat ſumptum. Deprachēditur guſtu. Tithymalus enim linguā excalfacit bulbi more, nec antè, nec poſtea utile. Dedere, & per ſe ex aqua mulſa & ſale quaternis obolis. Sed utiliſſime cum aloë, ita ut incipiente purgatione mulſum bibatur. Fit & decoctum radicis in aceto ad craſſitudinem mellis, quo lepræ illinuntur. Et caput ungitur in dolore cum oleo. Tithymalum noſtri herbam lactariam uocant, alij lactucam caprinam. Narrantq́; lacte eius inſcripto corpore cum inaruerit, ſi cinis inſpergatur apparere literas, et ita quidam adulteras alloqui maluere quàm codicillis. Genera eius multa. Primus cognominatur characias, qui & maſculus exiſtimatur, ramis digitali craſſitudine, rubris, rugoſis, quinq; aut ſex, cubitali longitudine, à radice folijs pēdulis, in cacuminibus coma iunci. Naſcitur in aſperis maritimis. Legitur ſemen autūno cū coma, ſiccatū ſole tūditur et reponitur.

Succus uero incipiente pomorum lanugine defractis ramulis excipitur farina erui, aut ficis, ut cum iis areſcat. Quinas autem guttas ſingulis excipi ſatis eſt. Traduntq; etiam toties purgari hydropicos fico ſumpta, quot guttas lactis exceperit. Succus cum colligitur, ne attingat oculos cauẽdum eſt. Fit & è folijs tuſis priore minus efficax. Fit & decoctum è ramis. Eſt & ſemen in uſu cum melle decoctum ad catapotia ſoluendæ alui gratia. Semen & dentium cauis cera includitur, colluuntur & radicis decocto è uino aut oleo. Illinunt & lichenas ſucco, bibuntq; eum ut purgent uomitione, & aluo ſoluta, aliâs ſtomacho inutilẽ. Trahit pituitatem ſale adiecto in potu, bilem aphronitro. Si per aluum purgari libeat, in poſca: ſi uomitione, in paſſo aut aqua mulſa. Media potio tribus obolis datur. Ficos à cibo ſumpſiſſe melius eſt. Fauces urit leniter. Eſt enim tã feruentis naturæ, ut per ſe extrà corpori impoſitum, puſtulas igniũ modo faciat, & pro cauſtico in uſu ſit. Alterum genus tithymali myrſinitem uocant, alij caryitem, folijs myrti acutis & pungentibus, ſed mollioribus, & ipſum in aſperis naſcẽs. Colliguntur comæ eius hordeo turgeſcente, ſiccatæque in umbra diebus ix. in ſole inareſcunt. Fructus non pariter matureſcit, ſed pars anno ſequente, & nux uocatur. Inde cognomen Græci dedere. Demetitur cũ meſſium maturitate, lauaturq;, dein ſiccatur, & datur cũ papaueris nigri duabus partibus, ita ut ſit totũ acetabuli modus: minus hic uomitionibus quàm ſuperior, cæteri item. Aliqui ſic & folium eius dedere, nucem uero ipſam in mulſo aut paſſo, uel cũ ſeſama. Trahit bilem & pituitã per aluum. Oris ulcera ſanat. Ad nomas oris foliũ cum melle eſtur. Tertium genus tithymali, paralius uocatur ſiue tithymalis, folio rotundo, caule palmũ alto, ramis rubentibus, ſemine albo, quod colligitur incipiẽte uua, & ſiccatũ teritur, ſumiturq; acetabuli menſura ad purgationes. Quartũ genus helioſcopion appellãt, folijs portulacæ, ramulis ſtantibus à radice quatuor aut quinq;, rubentibus, ſemipedali altitudine, ſucci plenis. Hoc circa oppida naſcitur, ſemine albo, columbis gratiſsimo, quod colligitur incipiente uua. Nomen accipit, quoniã capita cũ ſole circumagit. Trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo, cæteri uſus qui characiæ. Quintũ cypariſsian uocant propter foliorum ſimilitudinẽ, caule gemino aut triplici naſcentẽ in campeſtribus, cui eadẽ uis qua helioſcopio aut characiæ. Sextũ platyphyllon uocant: alij corymbitem, alij amygdalitem à ſimilitudine. Nec ullius latiora ſunt folia. Piſces necat, aluum ſoluit, radice, uel folijs, uel ſucco in mulſo aut aqua mulſa drachmis quatuor. Detrahit priuatim aquas. Septimũ dendroides cognominant, alij cobion, alij leptophyllon, in petris naſcẽs, comoſiſsimũ ex omnibus maxime cauliculis rubentibus, & ſemine copioſiſsimum, eiuſdẽ effectus cuius characias. Apios, iſchas, ſiue rhaphanoſagria, iuncos duos, ſiue tres ſpargit in terra rubẽtes, folijs rutæ: radix cepæ, ſed amplior: quare quidam raphanum ſyluestrem uocant. Intus habet mammã candidam, extra cortices nigros. Naſcitur in montoſis, aſperis, aliquãdo & in herboſis. Effoditur uere, tuſaq; in fictili mergitur: deiectoq; quod ſupernatat, reliquus ſuccus purgat utraq; parte, ſeſquiobolo in aqua mulſa. Sic & hydropicis datur acetabuli menſura. Inſpergitur & aridæ radicis farina potioni, aiũtq; ſuperiorem partẽ eius uomitione biles extrahere, inferiorẽ per aluũ. Tormina diſcutit quodcunq; panaces & uettonica, præterquam à cruditate: Peucedani ſuccus & inflationes, ructus gignens: Acori radix daucúmue, ſi lactucæ modo ſumatur. Ladanũ Cypriũ potum interaneorũ uitijs occurrit. Itẽ gentianæ farina, ex aqua tepida fabæ magnitudine: Plãtago mane ſumpta duabus linguis, & tertia papaueris in uini nõ ueteris cyathis iiij. datur & in ſomnũ euntibus addito nitro uel polenta, ſi multo poſt cibũ detur. Colo infunditur hemina ſucci, uel in febri. Agaricum potũ obolis tribus in uini ueteris cyatho uno, lieni medetur: & panacis omniũ generũ radix in mulſo. Sed teucria præcipue, pota arida & decocta quantũ manus capiat, in aceti heminis tribus. Ad uulnus illinitur eadem cum aceto: aut ſi tolerari non poſsit, ex ficu uel aqua: Polemonia bibitur ex uino: Vettonica drachma in oxymelitis cyathis tribus. Ariſtolochia ut cõtra ſerpẽtes. Argemonia vij. diebus in cibo ſumpta, lienẽ cõſumere dicitur: Agaricũ in aceto mulſo obolis duobus. Nymphæa heracliæ radix è uino pota, & ipſa conſumit. Ciſſanthemus, drachma bis die ſumpta, in uini albi cyathis ij. per dies xl. lienẽ dicitur paulatim emittere per urinã. Prodeſt & hyſſopum cũ fico decoctũ: Lonchitidis radix decocta priuſquã ſemẽ emittat. Peucedani quoq; radix decocta, & lieni & renibus. Lien acori potu cõſumitur. Præcordijs & ilibus utiliſsimæ radices. Clymeni ſemen potũ diebus xxx. pondere denarij in uino albo: Vettonicæ farina ex melle & aceto ſcillite pota: Radix lonchitidis in aqua, & teucriũ illinitur. Item ſcordium cũ cera, agaricum cum farina fœnigræci, ueſicæ malis, contraq; calculos grauiſsimis cruciatibus, ut diximus, auxilio eſt: Polemonia ex uino pota. Item agaricum: Plantago radice uel folijs potis ex paſſo. Et uettonica, ut in iocinere diximus. Item ramici, pota atq; illita. Eadem ad ſtrangurias efficaciſsima. Ad calculos quidam uettonicam & uerbenacam & millefoliũ æquis portionibus ex aqua, pro ſingulari remedio bibere ſuadent. Strangurias diſcuti & dictamo certũ eſt. Itẽ quinquefolio decocto ad tertias in uino, hoc & enterocelicis dari atq; illini, utiliſsimũ eſt. Xiphij quoq; radix ſuperior, urinã ciet infantibus. Enterocelicis datur ex aqua, & illinitur ueſicæ uitijs. Peucedani ſuccus infantiũ ramici, & umbilicis eminẽtibus pſylliõ illinitur. Vrinã ciẽt anagallides, acoriq; radicis decoctũ, uel ipſa trita potaq;, & omnia ueſicæ uitia ſanat. Et calculos herba & radix cotyledonis. Itẽq; genitaliũ inflãmationẽ omnẽ, pari põdere caulis, & ſeminis, & myrrhæ. Ebulũ teneris cũ

folijs

folijs tritum, ex uino potum, calculos pellit: impoſitũ teſtes ſanat. Erigeron quoq; cum farina thuris & uino dulci, teſtiũ inflammationes ſanat. Symphyti radix illita enterocelas cohibet, genitalium nomas hypociſthis alba. Artemiſia quoq; datur cõtra calculos ex uino dulci, & ad ſtrãguriam. Dolores ueſicæ ſedat ex uino nymphææ heracliæ radix. Eadem ui crethmos, ab Hippocrate admodũ laudata. Eſt autem inter eas quæ eduntur ſylueſtrium herbarum. Hãc certe apud Callimachum apponit ruſtica illa Hecale, ſpecieſque eſt batis hortenſis. Caulis unus palmum altus, ſemen feruens, odoratum ceu libanotidis rotundum, ſiccatum rumpitur: habet intus nucleum candidum, quem aliqui cachryn uocant. Folia pinguia, albicant ueluti oliuæ, craſſiora, & ſalſo guſtu: radices digiti craſſitudine tres aut quatuor. Naſcitur in maritimis petroſis. Eſtur crudum coctúmue cũ olere, odorati ſaporis & iucundi. Seruatur etiam in muria: præcipui uſus ad ſtranguriam, folio, uel caule, uel radice ex uino. Colõrem quoq; corporis gratiorẽ facit, uerum æquo largior inflationes. Aluum ſoluit decoctò urinamq́;, & à renibus humorem trahit. Sic & althææ ſiccæ farina in uino pota, ſtranguriam tollit, efficacius addito dauco. Lieni quoq; utilis. Aduerſus ſerpentes bibitur. Iumẽtis quoque in pituita, aut ſtranguria hordeo inſperſa ſuccurrit. Anthyllion eſt lenti ſimillima, quæ in uino pota, ueſicas uitijs liberat, ſanguinem ſiſtit. Altera eſt anthyllis, chamæpityos ſimilis, flore purpureo, odore graui, radice intubi. Vel magis cepææ, ſimilis portulacæ, nigriore radice, ſed inutili, naſcens in littoribus harenoſis, guſtu amara. In uino cum aſparagi radice ueſicæ plurimũ prodeſt. Eadem præſtat hypericõ, quam alij chamæpityn, alij corion appellant, oleraceo frutice, tenui, cubitali, rubente, folio rutæ, odore acri, ſemine in ſiliqua nigro, matureſcente cum hordeo: natura ſemini ſpiſſandi, aluũ ſiſtit. Vrinã ciet. Ad calculos ueſicæ cũ uino bibitur. Eſt aliud hypericon, quod alij corin appellãt, folio tamaricis, & ſub ea naſcitur, ſed pinguioribus folijs, & minoribus ac rubentibus, odoratum, palmo altius, leniter ſuaue, aculeatum. Vis ſemini excalefactoria, & ideo inflationem facit anterocelis, ſed ſtomacho non inutile, præcipuũ ad ſtranguriam, ſi exulcerata nõ ſit ueſica. Medetur & pleureticis ex uino potum. Veſicæ autem callitrichon trita ſimul cũ cumino, & data ex uino albo. Verbenaca quoq; folijs decocta ad tertias, uel radix eius è mulſo calido calculos eijcit. Item perpreſſa, quæ Aretij & in Illyrico naſcitur, in aqua decocta è tribus heminis ad unam, & pota. Trifolium ex uino ſumptum, & chryſanthemum primum. Anthemũ quoq; calculos eijcit, paruus à radice folijs quinis, caulibus longis duobus, flore roſeo, radices tritæ per ſe, ſeu lauer crudum. Silaus naſcitur glareoſis & perennibus riuis, cubitalis, apij ſimilitudine. Coquitur ut olus acidum, magna utilitate ueſicæ: quæ ſi ſcabiẽ ſentiat, panacis radice ſanatur, aliter inutile ueſicis. Calculos pellit malũ erraticum, radicis libra in uini cõgio decocta ad dimidias: inde heminæ ſumuntur per triduũ. Reliquum ex uino cum ſio, & urtica marina, & daucum, & plantaginis ſemen ex uino. Et herba fuluiana trita ex uino: & hæc nomen inuẽtoris habet, nota tractantibus, urinas ciet. Scordion teſtiũ tumores ſedat. Hyoſcyamum genitalibus medetur. Peucedani ſuccus ex melle, & ſemen ſtranguriæ, Agaricum obolis tribus in uini ueteris cyatho uno, Trifolij radix drachmis duabus in uino, dauci una drachma uel ſeminis. Iſchiadici & ſemine & folijs erythrodani tritu ſanãtur, panace pota: & infricata polemonia, ariſtolochia decocto folij. Agarico quidẽ & neruus qui platys appellatur, & humerorũ dolor ſanatur, obolis tribus in uini ueteris cyatho uno poto. Quinquefoliũ iſchiadicis & bibitur & imponitur. Itẽ ſcammonia decocta cũ hordei farina. Semen hyperici utriuſq; bibitur ex uino. Sedis uitia & attritus celerrime ſanat plãtago. Cõdylomata quinquefoliũ. Sedem cõuerſam cyclamini radix ex aceto: Anagallis cerulea procidẽtia ſedis retro agit: è diuerſo rubens proritat. Cotyledon cõdylomata, & hæmorrhoidas mire curat. Teſtiũ tumores acori radix decocta in uino, tritaq́; & illita. Intertrigines negat fieri Cato, abſinthium Ponticum ſecum habentibus.

De pulegio & argemone. CAP. IX.

ALij adijciunt & pulegium: quod ieiunus qui legerit, ſi poſt ſe alliget, inguinis dolores prohibet, aut ſedat coeptos. Inguinaria (quã quidã argemonen uocant) paſſim in uepribus naſcens, ut proſit inguinibus in manu tantũ habenda eſt. Panos ſanat panaces cum melle, plantago cum ſale: quinquefolium: perſolatæ radix, ut in ſtrumis: item damaſonium: uerbaſcum cum ſua radice tuſum, uino aſperſum, folioq́; inuolutum, & ita in cinere calfactũ, ut imponatur calidum. Experti affirmauere, plurimum referre ſi uirgo imponat nuda, ieiuna ieiuno, & manu ſupina tangens dicat, Negat Apollo peſtẽ poſſe creſcere, quam nuda uirgo reſtinguat: atq; ita retroſa manu ter dicat, totieſq; deſpuant ambo. Medetur & radix mandragoræ ex aqua: radicis ſcammoniæ decoctum cũ melle: ſideritis cum adipe ueteri: uel chryſippea cum ficus pinguibus. & hæc ab inuentore habet nomen.

De nymphæa, & abſtinentia, & appetentia ueneris, & de ſatyrio erythrococco, & cratægi, & ſideriti. CAP. X.

VEnerem in totũ adimit, ut diximus, nymphæa heraclia, eadem ſemel pota, in xl. dies. Inſomnia quoq; ueneris à ieiuna pota, & in cibo ſumpta. Illita quoq; radix genitalibus, inhibet non ſolum uenerem, ſed effluentiã genituræ: ob id corpus alere nocemq́; dicitur. Appetẽtiã ueneris facit radix è xiphio ſuperior, data potu in uino. Item quã crethmon agriõ appellant, & orminos agrios, cum polenta contritis. Sed inter pauca mirabilis eſt orchis herba ſiue ſerapias, folijs porri, caule palmeo, flore purpureo, gemina radice, teſticulis ſimili, ita ut maior, ſiue (ut aliqui dicunt

dicunt) durior, ex aqua pota excitet libidinẽ: minor ſiue mollior, è lacte caprino inhibeat. Quidam folio ſcillæ eſſe dicũt leuiori ac minori, caule ſpinoſo. Eiúſque radices ſanant oris ulcera, thoracis pituitas, aluũ ſiſtunt è uino pota. Concitatricem uim habet ſatyrion. Duo eius genera: una longioribus folijs quàm oleæ, caule quatuor digitorũ, flore purpureo, radice gemina ad formã hominis teſtiũ, alternis annis intumeſcente ac reſidente. Altera ſatyrion orchys cognominatur, & fœmina eſſe creditur. Diſtinguitur internodijs & ramoſiore frutice, radice faſcinis utili. Naſcitur ferè iuxta mare. Hæc tumores, & uitia partium earũ erumpentia, cum polenta illita ſedat, uel per ſe trita. Superioris radix in lacte ouis colonicæ data, neruos intendit: eadem ex aqua remittit. Græci ſatyrion, folijs lilij rubri minoribus, & tribus non amplius è terra exeuntibus tradunt, caule leui, cubitali, nudo, radice gemina, cuius inferior pars & maior mares gignat, ſuperior ac minor fœminas. Et aliud genus ſatyrij (erythraicon appellant) ſemine uiticis maiore, leui: dura radicis, cortice rubro intus albũ includi, ſapore ſubdulce: ferè in montoſis inueniri. Venerẽ, etiam ſi omnino manu teneatur radix, ſtimulari, adeo ſi bibatur in uino auſtero. Arietibus quoq; & hircis ſegnioribus in potu dari. Et à Sarmatis equis, ob aſsiduũ laborem pigrioribus in coitu, quod uitiũ proſedamum uocant. Vim eius reſtinguit aqua mulſa, aut lactuca ſumpta. In totum quidẽ Græci, cum concitationẽ hãc uolunt ſignificare, ſatyrion appellant, ſic & crategin cognominantes & thelygonon, quarũ ſemen teſtium ſimile eſt. Tithymali quoq; ramorũ medullam habentes, ad Venerẽ proniores fieri dicũtur. Prodigioſa ſunt quæ circa hoc tradidit Theophraſtus, autor alioqui grauis, ſeptuageno coitu duraſſe libidinẽ cõtactu herbæ cuiuſdam, cuius nomen ſpeciemq; nõ poſuit. Sideritis adalligata uarices minuit, & ſine dolore præſtat. Podagræ morbus rarior ſolebat eſſe, nõ modo patrum auorumq; memoria, uerũ etiam noſtra, peregrinus & ipſe. Nam ſi Italiæ fuiſſet antiquitus, Latinum nomen inueniſſet. Inſanabilis nõ eſt credẽdus: quippe quoniã & ſponte deſijt, & in pluribus cura. Medentur panacis radices cũ uua paſſa, ſuccus hyoſcyami cũ farina uel ſemen: ſcordion ex aceto, iberis uti dictũ eſt. Verbenaca cũ axungia trita, cyclamini radix, cuius decoctũ & pernionibus prodeſt. Podagras refrigerat radix è xiphio, ſemen è pſyllio, cicuta cum lithargyrio aut axungia, aizoum in primo impetu podagræ rubentis, hoc eſt, calidæ. Vtrilibet uero cõuenit erigeron cũ axungia, plantaginis folia trita addito ſale modico, argemonia tuſa ex melle. Medetur & uerbenaca illita, aut ſi pedes macerẽtur in eius decocto. Et lappago, ſimilis anagallidi, niſi eſſet ramoſior ac pluribus folijs aſpera, rugoſa, aſperioris ſucci, grauis odoris: quæ talis eſt, mollugo uocatur: ſimilis, ſed aſperioribus folijs, aſperugo. Superioris ſuccus expreſſus pondere xi. denariorum in uini cyathis duobus quotidie ſumitur. Præcipue uero liberat eo malo phycos thalaſsion: id eſt, fucus marinus, lactucæ ſimilis, qui conchylijs ſubſternitur: non podagræ modo, ſed omnibus articulorum morbis impoſitus, prius quàm exareſcat. Tria autem genera eius: latum, & alterum lõgius, quadantenus rubens: tertium criſpis folijs, quo in Creta ueſtes tinguntur, omnia eiuſdem uſus. Nicander ea & aduerſus ſerpentes in uino dedit. Salutare eſt & ſemen eius herbæ, quam pſyllion appellauimus, madefactum aqua, admixtis in heminam ſeminis, reſinæ colophoniæ cochlearibus duobus, thuris uno. Laudantur & mandragoræ folia cum polenta tuſa.

Medicinæ generales de pedibus, talis, articulis, neruis, & remedia contra morbos qui totũ corpus occupant, & de merthryda, & uigilijs, & paralyſi, & de febribus frigidis, & febre lumētorum, & phreneticis, & chamææcta, & alzoo, & igne ſacro. CAP. XI.

Talis uero tumẽtibus, limus aquaticus cum oleo ſubactus, mire prodeſt. Articulis ſuccus è centaurio minore. Idem neruis utiliſsimus. Item centauris. Vettonica neruis diſcurrentibus per ſcapulas, humeris, ſpinæ, lumbis pota, ut in iocinere. Articulis quinquefolium impoſitũ. Mandragoræ folia cum polenta, uel radix rectẽs tuſa cum cucumere ſylueſtri, uel decocta in aqua. Cubitorum ac pedum rimis polypodij radix. Articulis ſuccus hyoſcyami cum axungia. Amomi ſuccus cũ decocto. Item centũculus decocta, uel muſcus recens ex aqua obligatur donec inareſcat. Item lappæ boariæ radix è uino pota. Cyclaminos decocta in aqua perniunculos curat, omniaq; alia frigoris uitia. Perniunculos curat & cotiledon cũ axũgia. Folia ex batrachio, Epithymi ſuccus. Clauos pedum extrahit ladanum cum caſtoreo: uerbenaca ex uino. Nunc peractis malis quæ membratim ſentiuntur, dicemus de his quæ totis corporibus graſſantur. Remedia autem hæc cõmunia inuenio. Ante omnes potam dodecatheum, de qua diximus. Deinde panacis omnium generum radices, peculiariter longinquis morbis, & ſemen interaneorum uitijs. Ad omnes uero corporis dolores ſuccum è ſcordio. Item uettonicæ, quæ pota colorem plumbeum corporis priuatim emendat, gratioremq; reducit. Geranion aliqui myrrhin, alij merthryda appellãt. Similis eſt cicutæ, folijs minutioribus, & caule breuiori, rotundo, ſaporis & odoris iucundi. Noſtri ſic eam tradunt. Græci folijs candidioribus paulò quàm maluæ, caulibus tenuibus, piloſis, ramoſam ex interuallis binûm palmorũ, & in his folijs, inter quæ in cacuminibus capitula ſint gruum. Alterum genus folijs anemones, diuiſuris longioribus, radice mali modo rotunda, dulci, reficientibus ſe ab imbecillitate utiliſsima, & ferè talis uera eſt. Bibitur contra phthiſin drachma in uini cyathis tribus bis die. Item contra inflationes, & cruda idem præſtat. Succus radicis auribus medetur. Opiſthotonicis ſemen drachmis quatuor cum pipere & myrrha potum. Phthiſin ſanat, &

nat, & plantaginis ſuccus ſi bibatur, & ipſa decocta. In cibo cum ſale & oleo, à ſomno matutino refrigerat. Eadem datur his, quos atrophos uocant, interpoſitis diebus. Vettonica phthiſicis eclígmate cum melle fabæ magnitudine: Agaricum potum duobus obolis in paſſo, uel daucon cum centaureo maiore in uino. Phagedænis, quod nomẽ ſine modo exedentiũ eſt, & aliàs ulcerum, tithymali medentur cum ſeſamis ſumpti. Inter mala uniuerſi corporis uigiliæ ſunt pleriſq;. Harũ remedio monſtratur panaces, clymenos, ariſtolochia, & odore, & peruncto capite. Aizoum ſiue ſedum, ſi inuolutum panno nigro, ignorantis puluino ſubijciatur: & œnothera ſiue onuris hilaritatem afferens in uino, amygdalaceo folio, flore roſaceo, fruticoſa, longa radice, & cum ſiccata eſt uinum olente. Hæc in potu data feras quoq; mitigat. Cruditates quæ nauſeam faciunt, digerit uettonica. Eadem pota à cœna concoctionem facit, in oxymelitis cyathis tribus drachmæ pondere, & crapulam diſcutit. Item agaricum poſt cibos in aqua calida potum. Paralyſin uettonica ſanare dicitur. Item iberis, ut dictum eſt. Eadem & torpentibus membris prodeſt. Item argemonia, omnia quæ pericli tentur ſecari diſcutiendo. Comitiales ſanant panacis, quam heracliam diximus, radices pota cum coagulo uituli marini, ita ut ſint panacis tres partes: plantago pota: uettonica in oxymelite drachma, uel agaricum obolis tribus: folia quinquefolij ex aqua. Sanat & archezoſtis, ſed cum ammæo pota. Sanat & baccaris radix arida in puluerem contrita, cyathis tribus cum coriandro in aqua calida. Et centunculus trita in aceto, aut melle, aut in aqua calida: uerbenaca ex uino pota, hyſſopi baccæ ternæ contritæ, & in aqua potæ diebus ſedecim: peucedanum cum coagulo uituli marini æquis portionibus potum: quinquefolij contrita folia ex uino pota diebus xxxi. uettonicæ farina pondere xiij. cum aceti ſcillitici cyatho, mellis Attici uncia: ſcammoniũ obolis duobus cum caſtorei drachmis quatuor. Febres frigidas leuiores facit agaricum, potum in calida aqua: tertianas ſideritis cum oleo. Item ladanum, quod in ſegetibus naſcitur, contuſum. Plantago ex aqua mulſa, duabus horis ante acceſſionẽ pota binis drachmis: uel ſuccus radicis madefactæ uel tuſæ: uel ipſa radix trita in aqua ferro calefacta. Quidam ternas radices in tribus cyathis aquæ dedere. Iidem in quartanis quaternas fecerunt. Bugloſſo inareſcente, ſi quis medullam è caule eximat, dicatq; ad quem liberandum febre id faciat, & alliget ei ſeptem folia ante acceſſionem, aiunt à febre liberari. Itemq; uettonicæ drachmam, in aquæ mulſæ cyathis tribus, uel agaricum, maxime in his febribus, quæ cum horrore ueniunt. Quinquefolij folia quidam terna tertianis dedere, quaterna quartanis, plura cæteris, alij omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mulſa. Verbenaca quidem & iumentorum febribus in uino medetur: ſed in tertianis à tertio geniculo inciſa, quartanis à quarto. bibitur & ſemen hyperici utriuſq; in quartanis, & horroribus uettonicæ farina, quæ omnes horrores coërcet: Item panaces, adeo excalfactoria natura, ut per niuem ituris bibere id, ac perungi eo præcipiant. Et ariſtolochia perfrictionibus reſiſtit. Phreneticos ſomnus ſanat, qui contingit peucedano ex aceto capiti infuſo, anagallidum ſucco. È diuerſo lethargicos excitari labor eſt, hoc præſtante (ut perhibent) ex aceto naribus tactu peucedani ſucco. Cõtra inſanias uettonica bibitur. Carbunculos rumpit panaces. Sanat uettonica farina ex aqua, aut braſſica cũ thure, frequenti potu calida: uel è carbone in conſpectu extincto fauilla, digito ſublata & illita, uel plantago tuſa. Tithymalus characites hydropicos ſanat. Panaces, plantago in cibo, cum prius panem ſiccum ederint ſine potu: uettonica drachmis duabus in duobus cyathis uini aut mulſi: uel agaricum, uel ſemen lonchitidis, duabus lingulis ex aqua potum: pſyllium ex uino: anagallidum ſuccus: cotyledonis radix è mulſo: ebuli recentis radix, excuſſa tantum, nec colluta, quantum duo digiti comprehendant, ex uini ueteris calidi hemina: trifolij radix drachmis duabus in uino: tithymalũ, platyphillon cognomine, ſemen hyperici, quod corin appellatur: acte, quam quidam eſſe ebulum putant, radice contrita in uini cyathis tribus, ſi febris abſit, uel ſemine ex uino nigro: Item uerbenaca, faſciculo manus plenæ decocta in aqua ad dimidias. Præcipue tamen chamæacte ſuccus aptiſſimus creditur. Eruptiones pituitæ emendant, plantago, cyclamini radix cum melle: ebuli folia contrita, & è uetere uino impoſita etiam boam ſanant, id eſt, rubentes papulas. Pruriginem ſuccus ſtrychni illitus. Igni ſacro medetur aizoum: folia trita cicutæ: mandragoræ radix. Siccatur in aere ut cucumis, primoq; ſuper muſtum ſuſpenditur, mox in fumo, dein tunditur in uino aut aceto. Prodeſt & uino myrteo fouere: mentæ ſextans, uini ſulphuris uncia, ex aceto ſimul trita: fuligo ex aceto. Ignis ſacri plura ſunt genera, inter quæ medium hominem ambiens, qui zoſter appellatur, & enecat ſi cinxerit. Medetur plantago cum creta cimolia, & periſtereos per ſe: radix perſolatæ. Alijs quæ ſerpunt, cotyledonis radix cum mulſo: aizoum: ſuccus linozoſtis ex aceto.

Ad luxata membra, & contra morbum regium, & contra furunculos, & fiſtulas, & inflationes, & ambuſtionem, & contra alios morbos, ad neruos, ad ſanguinem. CAP. XII.

Radix polypodij illita, luxatis medetur. Doloremque & tumores tollunt ſemen pſyllij, folia plantaginis tuſa, ſale modico addito: uerbaſci ſemen ex uino decoctum & contritum: cicuta cũ axungia. Folia ephemeri tuberibus atq; tumoribus illinuntur, quæ etiámdum diſcuti poſſunt. Morbum regium in oculis præcipue mirari eſt, tenuitatem illam denſitatemq; tunicularum felle ſubeunte. Hippocrates à ſeptimo die in febre, mortiferum ſignum eſſe docuit. Nos ſcimus uixiſſe aliquos etiam ab hac deſperatione. Fit uero & citra febres, impugnaturq; centaurio maiore (ut diximus)

poto, uettonica, agarici obolis tribus ex uini ueteris cyatho: Item uerbenaca folio, obolis tribus ex uini calidi hemina quatriduo. Sed celerrime quinquefolij ſuccus medetur tribus cyathis potus cum ſale & melle. Cyclamini radix drachmis tribus bibitur in loco calido, & à perfrictionibus tuto, ſudores enim felleos mouet: Folia tuſsilaginis ex aqua: Semen linozoſtis utriuſq; inſperſum potioni, uel cum abſinthio, aut cicere decoctum: hyſſopi bacca cum aqua potæ: Lichen herba ſi cum ſumitur cætero olere abſtineatur: Polytrix in uino data, ſtruthion in mulſo. Paſsim & in quacunque parte ac maximo incommodo naſcuntur, qui furunculi uocantur, mortiferum aliquando malum confectis corporibus. Remedio ſunt pycnocomi folia trita cum polenta, ſi nondum caput fecerint. Diſcutiunt & folia ephedri illita. Fiſtula quoq; in omni parte ſerpunt, medicorum uitio male ſectis corporibus. Auxilio eſt centaurium minus collyrijs cum melle decocto additis: plantaginis ſuccus infuſus: quinquefolium cum ſale & melle: ladanum cum caſtoreo: cotyledon cum medulla ceruina calefacta, impoſita: uerbaſci radicis medullæ collyrij tenuitate in fiſtulam additur: uel ariſtolochiæ radix, uel ſuccus tithymali. Collectiones inflammationesq; ſanant argemoniæ folia illita. Duritias & collectiones omnes uerbenaca, uel quinquefolium, decoctum in aceto: uerbaſci foliæ uel radix: hyſſopum è uino impoſitum: acori radix, decocto eius herbæ fouentibus: aizoum. Item quæ contuſa ſint, duritiasq; & ſinus corporis. Tela omnia infixa corpori extrahunt folia tuſsilaginis, daucum, ſemen leontopody tritum in aqua cum polenta. Suppurationibus imponuntur pycnocomi folia trita cum polenta, uel ſemen: itē orchis. Vitia quæ ſint in oſsibus, ſatyrij radice impoſita, efficacißime ſanari dicūtur. Nomæ & collectiones omnes, fuco maris priuſquam inareſcat, & alceæ radix collectiones diſcutit. Ambuſta ſanantur plantagine, arcio ita ut cicatrix fallat. Foliæ eius in aqua decocta & cōtrita illinuntur: radices cyclamini cum aizoo: herba ipſa hyperici, quod corion appellauimus. Neruis & articulis conuenit plantago trita cum ſale. Argemonia tuſa ex melle. Peucedani ſucco perunguntur ſpaſtici, tetanici. Neruorum duritiæ ægylopis ſucco. Doloribus erigeron ex aceto illinitur. Epithymo ſpaſticis opiſthotonicis perungi ſemine hyperici, quod coris uocatur, idemq; bibere prodeſt. Phrynion dicitur etiam abſciſſos ſanare neruos, ſi confeſtim imponatur trita uel mā ſa. Spaſticis, tremulis, opiſthotonicis alcea radix bibitur ex aqua mulſa. Sic & rigores excalfacit. Sanguinis profluuium ſiſtit herbæ pæonia ſemen rubrum. Eadem & in radice uis. Cyclaminos uero, ſi ore ſanguis reijciatur, ſiue è naribus, ſiue aluo fluat, ſiue fœminarum utero: item lyſimachia pota uel illita, uel naribus indita: item plantaginis ſemen: Quinquefolium potum & illitum. Cicutæ ſemen in nares, ſi inde fluat, tritum ex aqua inditum: Aizoum, aſtragali radix: ſiſtit & iſchæmon, & achillea.

De herba equiſeto, nymphæa, peucedano, ſideritæ, alijsq; pluribus ad ſanguinem ſiſtendum utilibus, & ſtephanomeli, & eriſithale, & contra uermes. CAP. XIII.

EQuiſetum hippuris à Græcis dicta, & pratis uituperata nobis: eſt autem pilus terræ, equinæ ſetæ ſimilis: lienem curſorum extinguit decocta fictili nouo ad tertias, quantum uas capiat, & per triduum hemina pota. Vnctis eſculentis ante diem unum interdicitur. Græcorum uaria circa hanc opinio. Alij pini folijs ſimilem, nigricantem, eodem nomine appellant, uim eius admirabilem tradentes, quod etiam ſanguinis profluuia uel tacto eo tantum homine ſiſtat. Alij hippurin, alij ephedron, alij anabaſin uocant. Traduntque iuxta arbores naſci, & ſcandentem eas dependere comis iunceis multis nigris, ut eſt equorum cauda, geniculatis ramulis folia habere pauca, tenuia, exigua. Semen rotundum, ſimile coriandro, radice lignoſa, naſci in arbuſtis maxime. Vis eius ſpiſſare corpora. Succus ſanguinem è naribus fluentem incluſus ſiſtit: item aluum. Medetur dyſentericis in uino dulci potus cyathis tribus. Vrinam ciet: tuſsim orthopnœam ſanat: item rupta, & quæ ſerpunt. Inteſtinis & ueſicæ folia bibuntur. Enterocelen cohibet. Faciunt & aliam hippurin, breuioribus & mollioribus comis candidioribusq;, perquam utilem iſchiadicis, & uulneribus ex aceto impoſitam, propter ſanguinem ſiſtēdum. Et nymphea trita plagis imponitur. Peucedanum cū ſemine cupreßi bibitur, ſi ſanguis per os redditus eſt, fluxitq; ab infernis. Sideritis tātam uim habet, ut quāuis recēti gladiatoris uulneri illigata, ſanguinem claudat: quod facit & ferulæ cinis, uel carbo: fungus uero etiā efficacius, qui ſecundum radicem eius naſcitur. Per nares autem fluenti, & cicutæ ſemen tritum ex aqua inditumque, efficax habetur: item ſtephanomelis ex aqua. Vettonica farina è lacte caprino pota, ſiſtit ex hubere fluentem: plantagoque contuſa. Eiuſdem ſuccus uomentibus ſanguinem datur. Ad erraticum autem radix perſolata cum axungia uetere illita probatur: Ruptis conuulſisque ex alto deiectis centaurium maius, gentianæ radix trita uel decocta, uel ſuccus uettonicæ, & hoc amplius à uocis aut lateris contentionibus: panaces, ſcordion, ariſtolochia, pota: agaricum. Item contuſis & euerſis potum duobus obolis in mulſi cyathis tribus, aut ſi febris ſit, in aqua mulſa: uerbaſcum cuius flos ſimilis auro eſt, acori radix, aizoum omne, ſed è maiori ſuccus efficacißime: item ſymphyti uel radicis decoctum: daucum crudum. Eriſithales eſt flore luteo, folijs acanthi: bibitur è uino: item chamærops: & in ſorbitione trio, uel plantago omnibus modis. Item phthiriaſi, qua Sylla dictator conſumptus eſt; naſcunturque in ſanguine ipſo hominis animalia exeſura corpus. Reſiſtitur uuæ taminiæ ſucco, aut ueratri, cum oleo perunctis corporibus. Taminia quidem in aceto decocta, etiam ueſtes eo tædio liberat.

Ad

Ad ulcera & plagas, & ad uerrucas tollendas, & de polycnemo. CAP. XIIII.

Vlcera multorum ſunt generum, ac multis modis curantur. Panacis omnium generum radix, ex uino calido illinitur manantibus. Siccat priuatim quam chironiam diximus. Cum melle trita tubera aperit: ulceribusq́;, quæ ſerpunt, deploratis auxilio eſt cũ æris flore, uino temperata omnibus modis, uel flore uel ſemine, uel radice. Eadem cum polenta uetuſtis uulneribus prodeſt. Heracliō quoq; ſiderion, apollinaris, pſyllium, tragacantha, ſcordotis cum melle purgat. Farina eius carnes excreſcentes per ſe inſparſa conſumit. Polemonia ulcera, quæ cacoethe uocant, ſanat: centaurium maius inſparſum uel illitum: item minoris coma decocta uel trita, uetera quoq; ulcera purgat & perſanat. Folliculi clymeni recentibus plagis imponuntur. Illinitur autem gentiana ulceribus quæ ſerpunt, radice tuſa, uel decocta in aqua ad mellis craſsitudinem, uel ſucco: uulneribus, ex ea factum lycium. Lyſimachia recentibus plagis medetur. Plantago omnium generum ulceribus, peculiariter fœminarum, ſenum, & infantium. Igne mollita melior, & cum ceroto craſſa ulcerum labra purgat, nomas ſiſtit: tritam ſuis folijs integere oportet: Suppurationes, collectiones, ſinus ulcerum chelidonia quoq; ſiccantur, uulnera adeo ut etiam pro ſpodio utantur. Eadem iã deſperatis cum axungia imponitur. Dictamnum pota ſagittas pellit, & alia tela extrahit illita. Bibitur ex aquæ cyatho foliorum obolo. Proxime pſeudodictamnũ. Vtraq; etiam ſuppurationes diſcutit. Ariſtolochia quoq; putria ulcera exeſt: ſordida expurgat cum mellè, uermesq́; extrahit: item clauos in ulceribus natos: & infixa corpori omnia, præcipue ſagittas, & oſſa fracta, cum reſina. Caua uero ulcera explet per ſe. Et cum iride, recentia uulnera ex aceto. Vetera ulcera uerbenaca, quinquefolium cũ ſale & melle. Radices perſolatæ, uulneribus ferro illatis recẽtibus imponuntur: folia ueteribus. Cum axungia utrũq;, & ſuo folio operitur. Damaſonium ut in ſtruma: folia uerbaſci ex aceto aut uino. Periſtereos ad omnia genera, uel calloſorum putreſcentiumq́; ulcerum facit. Manantia nymphææ heracliæ radix ſanat. Item cyclamini radix uel per ſe, uel ex aceto, uel cum melle. Eadem & contra ſteatomata efficax, ſicut ad ulcera manãtia hyſſopum, item peucedanum, cui ad recentia uulnera uis tanta eſt, ut ſaniem oſsibus extrahat. Præſtãt hoc & anagallides, cohibentq́; quas uocant nomas, & rheumatiſmos. Vtiles & recentibus plagis, ſed præcipue ſenum corpori. Cum ceroto apoſtemata & ulcera tetra, folia mandagoræ recentia, radix uulnera cũ melle aut oleo: cicuta cum ſiligine mixta mero: aïzoion herpetas quoq; & nomas, ac putreſcentia: ſicut erigeron uerminoſa: recentia autem uulnera aſtragali radix, & uetera quoq; ulcera purgat hypociſthis utraq;. Leontopodij ſemen tritum in aqua, & cum polenta illitum, ſpicula ſagittarum extrahit: item pycnocomi ſemen. Tithymalus, characias ſucco gangrenas, phagedænas, putria, uel decocto ramorum cum polenta & oleo: orchis radices, hoc amplius & cacoëthe ex aceto cũ melle ſiccæ & recentes: per ſe onothera efferentia ſeſe ulcera ſanat. Scythica uulnera curant. Ad carcinomata, argemonia ex melle efficaciſsima eſt. Vulneribus præſanatis aſphodeli radix decocta, ut diximus, trita cum polenta & illita, quibuſcunq; uero apollinaris. Aſtragali radix in puluerem trita, humidis ulceribus prodeſt: item callitrix decocta in aqua. Priuatim uero ijs quæ calciamento facta ſint uerbenaca, necnon & lyſimachia contrita, ac nymphæa arida infriata. Politrix inueteratis iiſdem utilior. Polycnemon cunilæ bubulæ ſimilis eſt, ſemine pulegij, ſurculoſa, multis geniculis, corymbo odorato, acri & dulci odore, quæ ferro factis uulneribus cõmanducata imponitur, quinto die ſoluitur. Symphyton ad cicatricẽ celerrime perducit: item ſideritis. Hæc imponitur ex melle. Verbaſci ſemine ac folijs ex uino decoctis ac tritis omnia corpori infixa extrahuntur: item mandragoræ folijs cum polenta: cyclamini radicibus cum melle. Triſſaginis folia in oleo contrita, ijs maxime adhibentur ulceribus, quæ ſerpunt: & alga in melle trita. Vettonica ad carcinomata, & melanias ueteres addito ſale. Verrucas tollit argemonia ex aceto, uel batrachij radix, quæ & ungues ſcabros aufert. Linozoſtidis utriuſq; folia uel ſuccus illitus. Tithymali omnes, genera uerrucarum omnium: item omnia pterygia, uarosq́; tollunt. Cicatrices cum elegantia ad colorem reducit ladanum.

De pluribus experimentis ad mulierum menſes & uuluæ morbos, & partus eijciendos, & continendos, & cutis in facie uitia, & capillum tingendum, & tollendum, & quadrupedum ſcabiem. CAP. XV.

Artemiſiam & elelisphacum alligatas qui habeat uiator, negatur laſsitudinem ſentire. Muliebribus morbis medetur maxime in uniuerſum pæoniæ herbæ ſemen nigrum ex aqua mulſa. Eadem & in radice uis menſes ciet. Panacis ſemen cum abſinthio menſes & ſudores. Scordotis potu & illitu. Vettonica drachma in uini cyathis tribus bibitur cõtra omnia uuluarum uitia, aut quæ à partu fiunt. Menſes nimios ſiſtit achillea impoſita, & decoctum eius inſidẽtibus. Mammis imponitur hyoſcyami ſemen ex uino: locis radix è cataplaſmate. Et mammis etiam chelidonia. Secundas morantes, uel partus emortuos, radices panacis appoſitæ extrahunt. Ipſum panaces in uino potum uuluas purgat, appoſitumq́; cum melle. Polemonia pota ex uino, ſecundas pellit: odore purgat uuluas. Centaurij minoris ſuccus potu, fotuq; menſes ciet. Item maioris radix, in uuluæ doloribus iiſdem modis prodeſt. Deraſa uero & appoſita, extrahit partus emortuos. Plantago apponitur in lana in dolore uuluæ: in ſtrangulatu bibitur. Sed præcipua dictamno uis eſt. Menſes ciet, partus emortuos uel tranſuerſos eijcit: bibitur ex aqua foliorum obolo, adeo ad hæc efficax ut ne in cubiculum quidem prægnantium inferatur. Nec potu tã-

tum, ſed & illitu & ſuffitu ualet. Proxime pſeudodiclamnum. Sed menſes ciet cum mero decoctum pondere denarij. Plurimus tamen modus ariſtolochia prodeſt, nam & menſes & ſecundas ciet & emortuos partus extrahit, myrrha & pipere additis, pota uel ſubdita. Vuluas quoq; procidentes inhibet fotu uel ſuffitu, uel ſubiectu, maxime tenuis. Strangulatum abhis, menſiumq; difficultatem agaricum, tribus obolis in uini ueteris cyatho potum, emendat: periſtereos appoſita in adipe ſuillo recenti: antirrhinō cum roſaceo & melle. Item appoſita nymphææ theſſalæ radix, dolori medetur. In uino pota nigro profluuia inhibet. È diuerſo ciet cyclamini radix pota & appoſita. Et ueſicæ inſidentium decocto medetur. Secundas pota ciſſanthemos pellit, uuluam ſanat. Et xiphy radix ſuperior menſes ciet, drachma ex aceto pota. Peucedanum ſtrangulatus uuluæ nidore uſtum recreat. Menſes aluosq; præcipue pſyllium, drachma in cyathis tribus aquæ mulſæ ciet, ſemen mandragoræ potum uuluam purgat. Menſes ciet ſuccus appoſitus, & emortuos partus. Nimia rurſus profluuia ſiſtit ſemen cum uino & ſulphure. Albi profluuia ſiſtit & contrahit batrachion potu uel cibo, ardens aliâs (ut diximus) cruda. Sed cocta cōmendatur ſale & oleo, & cumino. Daucum & menſes & ſecundas potu faciliime pellit. Ladanum ſuffitu corrigit uuluas: dolori earum exulceratisq; imponitur. Emortua ſcammonium pellit, potum uel appoſitum. Menſes ciet hypericum utrunq;, appoſitum. Ante alia uero (ut Hippocrati uidetur) crethmos è uino ſemine uel radice: cortice trahit & ſecundas, ſuccurrit & ſtrangulationibus ex aqua pota: item radix è geranio, peculiariter ſecundis inflammationibusque uuluarum conueniens. Purgat hippuris pota & appoſita uuluas. Polygonus pota menſes ciet & althea radix. Folia plātaginis pellunt, item agaricum ex aqua mulſa. Artemiſia uuluæ medetur trita, ex oleo irino aut fico, aut cum myrrha appoſita. Eiuſdem radix pota intantum purgat, ut partus enectos extrahat. Menſes & ſecundas ciet ramorum decoctum inſidētibus: item folia pota drachma. Ad eadem omnia proſunt uel impoſita uētri: imo cum farina hordeacea. Acoron quoq; utile eſt interioribus fœminarum morbis, & coniza utraq;, & crethmos. Et anthyllides duæ uuluis utiliſſimæ, torminibusq;, & ſecundarum mora, in uino potæ. Callitrix fotu locis medetur, albugines in capite tollit, capillos inficit oleo trita. Geranion in uino albo potum, hypociſthis in rubro, profluuium ſiſtunt. Hyſſopum ſuffocationes laxat. Radix uerbenacæ pota ex aqua, ad omnia in partu aut ex partu mala, præſtantiſſima eſt. Peucedano quidam miſcent in uino nigro ſemen cupreſſi contritum, Nam ſemen pſyllij deferuefactum in aqua, cum intepuit, epiphoras omnes uteri lenit. Symphyton tritum in uino nigro euocat mēſes. Partus accelerat ſcordotis pota, drachma ſucci in aqua mulſa cyathis quatuor, dictami folia præclare dantur ex aqua. Cōſtat, uinis oboli pondere, uel ſi mortui ſint in utero infantes, protinus reddi ſine uexatione puerperæ. Similiter prodeſt pſeudodictamnum, ſed tardius, cyclaminos adalligata, ciſſanthemos pota, uettonicæ farina ex aqua mulſa. Arſenogonon & thelygonon herbæ ſunt habentes uuas floribus oleæ ſimiles, pallidiores tamē, ſemen album papaueris modo, Thelygoni potu fœminam concipi narrant. Arſenogonō ab ea ſemine oleæ, nec alio diſtat. Huius potu mares generari perhibentur, ſi credimus. Alij utranq; ocymo ſimilem tradunt. Arſenogoni autem ſemen geminum eſſe teſtibus ſimile. Mammarum uitijs aizoum, quod digitellū appellamus, unice medetur. Erigeron ex paſſo mammas uberiores facit: Sonchum in farre coctum. Quæ uero maſtos uocatur, indita, pilos mammarum è partu naſcentium aufert, & tineas in facie, aliaq; cutis uitia emendat. Gentiana, nymphea heraclia illita, cyclamini radix, maculas omnes. Cacalıæ grana mixta cera liquida, extendunt cutem in facie, erugantque: uitia omnia acori radix emendat. Capillum lyſimachia flauum facit: denigrat hypericon, quod & corion uocatur: item ophrys herba denticulato oleri ſimilis, folijs duobus. Nigritiam dat & polemonia, in oleo decocta. Pſilothrum nos quidem in muliebribus medicamentis tractamus, uerum iam & uiris eſt in uſu. Efficaciſſimum autem habetur archezoſtis. Item tithymali ſucco, uel in ſole, cum oleo illito crebro, uel euulſis pilis. Quadrupedum ſcabiem ſanat hyſſopum ex oleo, ſuum anginas peculiariter ſideritis. Verum & reliqua genera herbarum reddamus.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXVII.

*

PROOEMIVM.

Reliqua herbarum genera. CAP. I.

CRESCIT *profecto apud me certe, tractatu ipſo admiratio antiquitatis: quantoq; maior copia herbarum dicenda reſtat, tanto magis adorare priſcorum in inueniendo curam, in tradendo benignitatem ſubit. Nec dubie ſuperata hoc modo poſſet uideri etiam rerum natura ipſius munificentia, ſi humani operis eſſet inuentio. Nunc uero deorum fuiſſe eam apparet, aut certe diuinam etiam cum homo inueniret: eandemq; omnium parentem & genuiſſe hæc & oſtendiſſe, nullo uitæ miraculo maiore, ſi uerum fateri uolumus. Scythicam herbā à Mæotidis paludibus, & euphorbiam è monte Atlante, ultraq; Herculis columnas, & ipſo rerum naturæ defectu, parte alia britannicam ex oceani inſulis extra terras poſitis: itemq; æthiopidem ab exuſto ſideribus axe, alias præterea aliunde ultro citroq; humanæ ſaluti in toto orbe portari, immenſa Romanæ pacis maieſtate, non homines*

modo

modo diuerſis inter ſe terris gentibuſq́;, uerum etiam montes, & excedentia in nubes iuga, partuſq́; eorum & herbas quoq; inuicem oſtentante. Aeternum quæſo deorum ſit munus iſtud. Adeo Romanos, uelut alteram lucem, dediſſe rebus humanis uidentur.

De aconito, & panthera, quæ extinguitur aconito. CAP. II.

SEd antiquorum curã diligẽtiamq́; quis poßit ſatis uenerari, cum cõſtet omniũ uenenorũ ocyßimum eſſe aconitũ: & tactus quoq; genitalibus fœminini ſexus animalium, eodem die inferre mortem? Hoc fuit uenenum, quo interemptas dormientes à Calſurnio Beſtia uxores M. Caecilius accuſator obiecit. Hinc illa atrox peroratio, eius in digito mortuas. Fabulæ narrauere è ſpumis Cerberi canis, extrahente ab inferis Hercule, ideoq́; apud Heracleam Ponticam, ubi monſtratur is ad inferos aditus, gigni. Hoc quoq; tamen in uſus humanæ ſalutis uertere, ſcorpionum ictibus aduerſari experiendo datum in uino calido. Ea eſt natura ut hominem occidat, niſi inuenerit quod in homine perimat. Cum eo ſolo colluctatur, uelut pari intus inuento. Sola hæc pugna eſt, cum uenenum in uiſceribus reperit: mirumq́;, exitialia per ſe ambo cum ſint, duo uenena in homine commoriuntur, ut homo ſuperſit. Imò uero etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demõſtrando quomodo uenenata quoq; ipſa ſanarẽtur. Torpeſcunt ſcorpiones aconiti tactu, ſtupentq́; pallentes, & uinci ſe confitentur. Auxiliatur eis elleborum album, tactu reſoluente: ceditq́; aconitum duobus malis, ſuo & omnium. Quòd ſi quis illa forte ab homine excogitari potuiſſe credit, ingrate deorum munera intelligit. Tangunt carnes aconito, necantq́; guſtatu earum pantheras, niſi hoc fieret, repleturas illos ſitus. Ob id quidam pardalianches appellauere. At illas ſtatim liberari morte, excrementorum hominis guſtu, demonſtratum. Quod certe caſu repertum quis dubitet? & quoties fiat etiam nunc ut nouum naſci, quoniam feris ratio & uſus inter ſe tradi non poßit.

Quòd omnium creaturarum conditor ſit deus. CAP. III.

HIc ergo caſus, hic eſt ille, qui plurima in uita inuenit deus. Hoc habet nomen, per quem intelligitur eadem & parens rerum omnium & magiſtra natura, utraq; coniectura pari, ſiue iſta quotidie feras inuenire, ſiue ſemper ſcire iudicemus. Pudẽdumq́; rurſus, omnia animalia quæ ſint ſalutaria ipſis noſſe, præter hominem. Sed maiores, oculorum quoq; medicamentis aconitum miſceri, ſaluberrime promulgauere, aperta profeßione, malum quidem nullum eſſe ſine aliquo bono. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus uenena, monſtrare quale ſit aconitum, uel deprahendendi gratia. Folia habet cyclamini aut cucumeris, non plura quatuor, ab radice leniter hirſuta. Radicem modicam cammaro ſimilem marino. Quare quidam cammaron appellauere, alij thelyphonon, ex qua diximus cauſa. Radix incuruatur paulum ſcorpionũ modo, quare & ſcorpion aliqui appellauere. Nec defuere qui myoctonon appellare mallent, quoniam procul & è longinquo odore mures necat. Naſcitur in nudis cautibus, quas aconas nominant. Et ideo aconitum aliqui dixere, nullo iuxtà, ne puluere quidem, nutriente. Hanc aliqui rationem nominis attulere. Alij, quoniam uis eadem in morte eſſet, quæ cotibus ad ferri aciem deterendam, ſtatimq́; admota uelocitas ſentiretur.

De æthiopide, & agerato, & aloë, & alcea, & alypo, & alſina, & androſace, & androſæmo, & ambroſia, & anoni, & anagyro, & anonymo. CAP. IIII.

AEthiopis folia habet phlomo ſimilia, magna & multa, & hirſuta ab radice. Caulem quadrãgulum, ſcabrum, ſimilem arcio, multis concauum alis, ſemen eruo ſimile, candidum, geminum, radices numeroſas, longas, plenas, molles, glutinoſas guſtu. Siccæ nigreſcunt, duranturq́; ut cornua uideri poßint. Præter Aethiopiam naſcuntur, & in Ida monte Troadis, & in Meſſenia. Colliguntur autumno, ſiccãtur in ſole aliquot diebus, ne ſitum ſentiant. Medentur uuluis, potæ in uino albo, iſchiadicis, pleureticis, faucibus, ſcabris, decoctæ potu dantur. Sed quæ ex Aethiopia uenit eximia eſt atq; illico prodeſt. Ageratõ ferulacea eſt, duorum palmorum altitudine, origano ſimilis, flore bullis aureis. Huius uſtæ nidor urinam ciet, uuluamq́; purgat, tanto magis inſidentibus. Cauſa nominis nõ hæc, ſed quoniam diutißime nõ marceſcit. Aloe ſcillæ ſimilitudinem habet, maior, & pinguioribus folijs ex obliquo ſtriata. Caulis eius tener eſt, rubens medius, non dißimilis antherico: radice una, ceu palo in terram demiſſa, graui odore, guſtu amara. Laudatißima ex India affertur, ſed naſcitur & in Aſia, non tamen ea utuntur, niſi ad uulnera recentibus folijs, mirifice enim conglutinat, uel ſucco. Ob id in turbinibus cadorum eam ſerunt, ut aizoum maius. Quidam & caulem ante maturitatem ſeminis incidũt ſucci gratia, aliqui & folia. Inuenitur & per ſe lacryma adhærens. Ergo pauimentandum ubi ſata ſit, cenſent, ut lacryma non abſorbeatur. Fuere, qui traderent in Iudæa ſuper Hieroſolymam metallicam eius naturã, ſed nulla magis improba eſt, neq; alia nigrior eſt, aut humidior. Erit ergo optima pinguis ac nitida, ruffi coloris, friabilis, ac iocineris modo coacta, facile liqueſcens. Improbanda nigra & dura, harenoſa quoq; quæ et guſtu intelligitur. Gummi adulteratur & acacia. Natura eius ſpiſſare, denſare, & leuiter calfacere. Vſus in multis, ſed principalis aluum ſoluere, cum penè ſola medicamentorum quæ id præſtant, confirmet etiam ſtomachum, adeo non infeſtet ulla ui contraria. Bibitur drachma. Ad ſtomachi uero diſſolutionẽ, in duobus cyathis aquæ tepidæ uel frigidæ, cochlearis menſura, bis térue in die ex interuallis, ut res exigit. Purgationis etiam cauſa plurimum tribus drachmis. Efficacior, ſi pota ea ſumatur cibus. Capillum fluentem continet cum uino auſtero, capite in ſole contra capillum perunctio. Delo

rem capitis ſedat temporibus & fronti impoſita ex aceto & roſaceo, dilutiorq́; infuſa. Oculorum uitia omnia ſanari ea conuenit, priuatim prurigines & ſcabiem genarum: item inſignita ac liuida, illita cum melle, maxime Pontico. Tonſillas, gingiuas, & omnia oris ulcera. Sanguinis excreationes, ſi modicæ ſint, drachmæ pondere ex aqua: ſi minus, ex aceto pota. Vulnerum quoq; ſanguinem, & undecunq; fluentem ſiſtit per ſe, uel ex aceto. Aliâs etiam eſt uulneribus utiliſſima, ad cicatricem perducens. Eadem inſpergitur exulceratis genitalibus uirorum, condylomatis, rimisq; ſedis alias ex uino, aliâs ex paſſo, aliâs ſicca per ſe, ut exigit mitiganda curatio, aut coercẽda. Hæmorrhoidum quoq; abundantiam leniter ſiſtit. Dyſenteriæ infunditur. Et ſi difficilius concoquantur cibi, bibitur à cœna modico interuallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuorantur pilulæ cũ mellis decocto, aut reſina terebinthina, ad purganda interiora. Digitorum pterygia tollit. Oculorum medicamentis lauatur, ut quod ſit harenoſiſſimũ ſubſidat. Aut torretur in teſta, pennaq́; ſubinde uerſatur, ut poſſit æqualiter torreri. Alcea folia habet ſimilia uerbenacæ, quæ & periſtereon cognominatur, caules tres aut quatuor, foliorum plenos, florẽ roſæ, radices albas, cum plurimum ſex, cubitales, obliquas. Naſcitur in pingui ſolo, nec ſicco. Vſus radicis ex uino uel ex aqua dyſentericis, aluo citæ, & ruptis, conuulſis. Alypon cauliculus eſt molli capite, non diſſimilis betæ, acre guſtatu ac lentum, mordenſq́; uehementer & accẽdens. Aluum ſoluit in aqua mulſa, addito ſale modico. Minima potio duarum drachmarum, media quatuor, maxima ſex, ea purgatione quibus datur è gallinaceo iure. Alſine, quam quidam myoſoton appellant, naſcitur in lucis, unde & alſine dicta eſt. Incipit à media hyeme, areſcit æſtate media: cum prorepit, muſculorum aures imitatur folijs. Sed aliã docebimus eſſe quæ iuſtius myoſotis uocetur. Hæc eadem erat quæ helxine, niſi minor minusq́; hirſuta eſſet. Naſcitur in hortis, & maxime in parietibus. Cum teritur, odorem cucumeris reddit. Vſus eius ad collectiones inflammationesq́;: & in eadem omnia quæ helxine, ſed infirmius. Epiphoris peculiariter imponitur: item uerendis ulceribusq́;, cum farina hordeacea. Succus auribus eius infunditur. Androſaces herba eſt alba, amara, ſine folijs, folliculos in cirris habens, & in his ſemen: naſcitur in maritimis Syriæ maxime. Datur hydropicis drachmis duabus tuſa aut decocta in aqua, uel aceto, uel uino. Vehementer enim urinas ciet. Datur & podagricis illiniturq́;. Idem effectus eſt & ſemini. Androſæmon, ſiue (ut alij appellauere) aſcyron, non abſimile eſt hyperico, de qua diximus, cauliculis maioribus, dẽſioribusq́;, & magis rubentibus. Folia alba rutæ figura. Semẽ papaueris nigri. Comæ tritæ ſanguineo ſucco manãt. Odor ei reſinoſus. Gignitur in uineis. Ferè medio autũno effoditur, ſuſpenditurq́;. Vſus ad purgandã aluum tuſæ cum ſemine, potæq́; matutino, uel à cœna duabus drachmis, in aqua mulſa, uel uino, uel aqua pura, totius potionis ſextario. Trahit bilẽ: prodeſt iſchiadicis maxime. Sed poſtera die, capparis radicem reſinæ permixtam deuorare oportet drachmæ pondere, iterumq́; quatridui interuallo eadẽ facere. À purgatione autem ipſa robuſtiores uinum bibere, infirmiores aquam. Imponitur & podagris & ambuſtis, & uulneribus, cohibẽs ſanguinem. Ambroſia uagi nominis eſt, & circa alias herbas fluctuat: fruticem unum habet denſum, ramoſum, tenuem, trium ferè palmorum, tertia parte radice breuiorem, folijs rutæ. Circa imum caulem in ramulis ſemen eſt uuis dependentibus, odore uinoſo: qua de cauſa botrys à quibuſdam uocatur, ab alijs artemiſia. Coronantur illa Cappadoces. Vſus eius ad ea quæ diſcuti opus ſit. Anonin quidam ononida malunt uocare, ramoſam, ſimilem fœnogræco, niſi fruticoſior hirſutiorq́; eſſet, odore iucundo, poſt uer ſpinoſa. Eſtur etiam muria condita. Recens uero margines ulcerum erodit. Radix decoquitur in poſca dolori dentium. Eadem cum melle pota, calculos pellit. Comitialibus datur in oxymelite, decocta ad dimidias. Anagyros quam aliqui acopon uocant, fruticoſa eſt, grauis odore, flore oleris: ſemen in corniculis non breuibus gignit, ſimile renibus, quod dureſcit per meſſes. Folia collectionibus imponuntur, difficulterq́; parientibus adalligantur, ita ut à partu ſtatim auferantur. Quòd ſi emortuus hæreat, & ſecundæ menſeſq́; morentur, drachmæ pondere bibuntur in paſſo folia. Sic & ſuſpirioſis dãtur: & in uino uetere ad phalangiorum morſus. Radix diſcutiendis concoquendisq́; adhibetur. Semen commanducatum uomitiones facit. Anonymos non inueniendo nomen inuenit. Affertur è Scythia, celebrata Hiceſio, non paruæ autoritatis medico, item Ariſtogitoni, in uulneribus præclara, èx aqua tuſa & impoſita: pota uero, mammis præcordijsque percuſſis: item ſanguinem excreantibus. Putauerunt & bibendam uulneratis. Fabuloſa arbitror quæ adijciuntur: recente ea ſi uratur, ferrum aut æs ferruminari.

De aparine, & arctio, & aſpleno, & aſclepiade, & aſtere uel bubonio, & aſcyro uel aſcyroide, & aphace, & de alcibio, & alectorolopho. CAP. V.

AParinen aliqui omphacocarpon, alij philãthropon uocant, ramoſam, hirſutam, quinis ſeniſue in orbem circa ramos folijs per interualla: Semen rotundum, durum, concauum, ſubdulce. Naſcitur in frumentario agro, aut hortis pratiſue, aſperitate etiam ueſtium tenaci. Efficax contra ſerpentes, ſemine poto ex uino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex uulneribus reprimunt folia impoſita, ſuccus auribus infunditur. Arction aliqui arcturum uocant: ſimilis eſt uerbaſco folijs, niſi quòd hirſutiora ſint, caule longo, molli, ſemine cumini. Naſcitur in petroſis, radice tenera, alba, dulciq́;. Decoquitur in uino ad dentium dolorem, ita ut contineatur ore decoctum. Bibitur propter iſchiada & ſtrãguriam è uino,

aut

ambuſtis imponitur & pernionibus. Fouentur eadem cum radice ſemine trito in uino. Aſplenum ſunt qui hemionion uocant, folijs trientalibus multis, radice limoſa, cauernoſa, ſicut filicis candida, hirſuta: nec caulem, nec florem, nec ſemẽ habet. Naſcitur in petris, parietibus opacis, humidis, laudatiſsima in Creta. Huius foliorum iure in aceto decocto, per dies xl. poto lienem abſumi aiunt: & illinuntur autem eadem ſedante ſingultus. Non danda fœminis, quoniam ſterilitatem facit. Aſclepias folia ederæ habet, ramos longos, radices numeroſas, tenues, odoratas: floris uirus graue: ſemen ſecuridacæ. Naſcitur in montibus. Radices torminibus medentur, & contra ſerpentium ictus, non ſolum potu, ſed etiam illitu. Aſter ab aliquibus bubonion appellatur, quoniam inguinum præſentaneum remedium eſt. Cauliculus folijs oblongis duobus aut tribus, in cacumine capitula ſtellæ modo radiata. Bibitur aduerſus ſerpentes. Sed ad inguinum medicinam, ſiniſtra manu decerpi iubent, & iuxta cinctus alligari. Prodeſt & coxendicis dolori adalligata. Aſcyron & aſcyroides, ſimilia ſunt inter ſe & hyperico: maiores habet ramos quod aſcyroides uocatur, ferulaceos, omnino rubentes, capitulis paruis, luteis. Semen in caliculis puſillum, nigrum, reſinoſum. Coma trita uelut cruentant. Qua de cauſa quidam hanc androſæmon uocauere. Vſus ſeminis ad iſchiadicos, poti duabus drachmis in hydromelitis ſextario. Aluum ſoluit, bilem detrahit. Illinitur & ambuſtis. Aphace tenuia admodum folia habet, puſillo altior lenticula eſt. Siliquas maiores fert, in quibus terna aut quaterna ſemina ſunt nigriora, & madidiora & minora lenticula. Naſcitur in aruis. Natura ei ad ſpiſſandum efficacior quàm lenti: reliquo uſu eoſdem effectus habet. Stomachi aluiq; fluxiones ſiſtit ſemen decoctum. Alcibion qualis eſſet herba, apud autores non reperi. Sed radicem eius & folia trita, ad ſerpentis morſum imponi & bibi iubent: folia quantum manus capiat trita cum uini meri cyathis tribus, aut radicem drachmarum trium pondere cum uini eadem menſura. Alectorolophos, quæ apud nos criſta dicitur, folia habet ſimilia gallinacei criſtæ, plura, caulem tenuem, ſemẽ nigrum in ſiliquis. Vtilis tuſsientibus cocta cum faba freſſa, melle addito, & caligini oculorum. Solidum ſemen cõijcitur in oculum, nec turbat, ſed in ſe caliginem contrahit. Mutat colorem, ſed ex nigro albicare incipit, & intumeſcit, ac per ſe exit.

De alo. CAP. VI.

ALum nos uocamus, Græci ſymphytõ petræum, ſimile cunilæ bubulæ, folijs paruis, ramis tribus aut quatuor à radice, cacuminibus thymi, ſurculoſum, odoratum, guſtu dulce, ſaliuam ciens, radice longa rutila. Naſcitur in petris, ideo petræum cognominatum: utiliſsimum lateribus, lienibus, renibus, torminibus pectoris, pulmonibus ſanguinem reijcientibus, faucibus aſperis. Bibitur radix trita, & in uino decocta, & aliquando ſuperlinitur. Quin & commanducata ſitim ſedat, præcipueque pulmonem refrigerat. Luxatis quoque imponitur & conuulſis, lieni, interaneis. Aluum ſiſtit cocta in cinere: detractiſque folliculis trita cum piperis nouem granis, & ex aqua pota. Vulneribus ſanandis tanta præſtantia eſt, ut carnes quoque cum coquuntur, conglutinet addita: unde & Græci nomen impoſuere. Oſsibus quoque fractis medetur.

De alga, & actea, & de ampelo agria, & abſinthio. CAP. VII.

ALga ruffa & ſcorpionum ictibus. Actea grauis foliorum odore, caulibus aſperis geniculatis, ſemine nigro ut ederæ, baccis mollibus, naſcitur in opacis & aſperis, aquoſiſque. Datur acetabulo pleno interioribus fœminarum morbis. Ampelos agria uocatur herba, folijs duris ciner acei coloris, qualem in ſatis diximus, uiticulis longis, calloſis, rubentibus, qualiter flos quem Iouis flammam appellauimus in uiolis, fert ſemen punici mali ſimile acinis. Radix eius decocta in aquæ cyathis ternis, additis uini Coi cyathis duobus, aluum ſoluit leniter: ideoque hydropicis datur. Vuluæ uitia & cutis in facie mulierum emendat. Iſchiadicos quoque uti hac herba prodeſt, tuſa cum folijs, & illita cum ſucco ſuo. Abſinthij genera ſunt plura: ſantonicum appellatur à Galliæ ciuitate: Ponticum à Ponto, ubi pecora pingueſcunt illo, & ob id ſine felle reperiuntur, neque aliud præſtantius, multóque Italico amarius, ſed medulla Pontici dulcis. De uſu eius conuenit herbæ facilimæ, atque inter paucas utiliſsimæ, præterea ſacris populi Romani celebrata peculiariter. Siquidem Latinarum ferijs quadriga certant in Capitolio, uictórque abſinthium bibit: credo ſanitatem præmio dari honorifice arbitratis maioribus. Stomachum corroborat, & ob hoc ſapor eius in uina transfertur, ut diximus. Bibitur & decoctum aqua, poſtea nocte & die refrigeratum ſub diuo, decoctis ſex drachmis foliorum cum ramis ſuis in cœleſtis aquæ ſextarijs tribus: oportet & ſalem addi. Vetuſtiſsime in uſu eſt. Bibitur & madefacti dilutum: Ita enim appellatur hoc genus. Diluti ratio, ut (quiſquis fuerit modus aquæ) tegatur per triduum. Tritum raro in uſu eſt, ſicut & ſuccus expreſsi. Exprimitur autem cum primum ſemen turgeſcit, madefactum aqua triduo, recens, aut ſiccum ſeptem diebus. Deinde coctum in æneo uaſe ad tertias x. heminis in aquæ ſextarijs xlv. iterumq́ue percolatum herba lente coquitur ad craſsitudinem mellis, qualiter ex minore centaurio quæritur ſuccus. Sed hic abſinthij, inutilis ſtomacho capitiq́ue eſt, cum ſit ille decoctus ſaluberrimus. Nanque aſtringit ſtomachum, bilemq́ue detrahit, urinam ciet, aluum emollit, & in dolore ſanat: uentris animalia pellit, malaciam ſtomachi, & inflationes diſcutit cum ſili & nardo Gallico, aceto exiguo addito. Faſtidia abſterget, concoctiones adiuuat.

Cruditates detrahit cum ruta, & pipere & ſale. Antiqui purgationis cauſa dabant, cum marinæ aquæ ueteris ſextario, ſeminis ſex drachmis, cũ tribus ſalis, & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato ſale. Diligẽter autem teri debet, propter difficultatem. Quidã & in polenta dedere ſupradictum pondus, addito pulegio, alij contra paralyſin, alij pueris folia in fico, ſic ut amaritudinem fallerent. Thoracem purgat cum iride ſumptum. In regio morbo crudum bibitur cum opio, aut adianto. Aduerſus inflationes calidum paulatim ſorbetur ex aqua: iocineris cauſa cum Gallico nardo, lienis cum aceto, aut pulte, aut fico ſumitur. Aduerſatur fungis ex aceto: item uiſco: Cicutæ ex uino & muris aranei morſibus, draconi marino, ſcorpionibus. Oculorum claritati multum confert. Epiphoris cum paſſo imponitur: ſugillatis cum melle. Aures decoctum eius uaporis ſuffitu ſanat: aut ſi manat ſanies, cum melle tritum. Vrinam ac menſes cient tres quatuórue ramuli, cum Gallici nardi radice una, cyathis aquæ vi. Menſes priuatim cum melle ſumptũ, & in uellere appoſitum. Anginis ſubuenit cum melle & nitro. Epinyctidas ex aqua ſanat: uulnera recentia, priuſquam aqua tangantur impoſitum: præterea capitis ulcera. Peculiariter ilibus imponitur, cum cypria cera, aut cum fico. Sanat & pruritus. Non eſt dandum in febri. Nauſeas maris arcet in nauigationibus potum: inguinum tumorem in uentrali habitum. Somnos allicit olfactum, aut inſcio ſub capite poſitum. Veſtibus inſertum tineas arcet. Culices ex oleo perunctis abigit, & fumo ſi uratur. Atramentum librarium ex diluto eius temperatum, literas à muſculis tuetur: capillum denigrat abſinthij cinis, unguento roſaceoq́; permixtus. Eſt & abſinthium marinum, quod quidam ſeriphium uocant, probatiſſimum in Tapoſiri Aegypti: huius ramum Iſiaci præferre ſolenne habent: anguſtius priore, minuſque amarum, ſtomacho inimicum, aluum mollit, pellitq; animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & ſale, aut in farinæ trimeſtris ſorbitione dilutum. Coquitur quantum manus capiat, in aquæ ſextario ad dimidias.

De ballote, & botrye fruticoſa, & brabylla, & bryo, & bupleuro, & catanance, & calla, & circea, & cirſio, & cratęgono, & thelygono, & crocodilio, & cynoſorchi, & chryſolachano, & cucubalo, & conferua. CAP. VIII.

BAllotem alio nomine melampraſion Græci uocant, herbam fruticoſam, anguloſis caulibus nigris, hirſutis, folijs ueſtientibus maioribus quàm* porri, & nigrioribus, graue olẽtibus. Vis eius efficax aduerſus canis morſus, ex ſale folijs tritis impoſita: item ad condylomata, coctis cinere, in folio oleris. Purgat & ſordida ulcera cum melle. Botrys fruticoſa herba eſt, luteis ramulis. Semen circa totam naſcitur, folia cichorio ſimilia. Inuenitur in torrentium ripis. Medetur orthopnoicis: hoc Cappadoces ambroſiam uocant, alij artemiſiam. Brabylla ſpiſſandi uim habet cotonei mali modo, nec amplius de ea tradunt autores. Bryon marina herba ſine dubitatione eſt, lactucæ folijs ſimilis, rugoſa ueluti contracta, ſine caule, ab ima radice exeuntibus folijs. Naſcitur in ſcopulis maxime, teſtiſque terra comprahenſis. Præcipua ſiccandi et ſpiſſandique uis, & collectiones omnes inflammationesq; cohibendi, præcipue podagræ, & quicquid refrigerare opus ſit. Bupleuri ſemen ad ictus ſerpentium dari reperio, ſoueriq; plagas decocta ea herba, adiectis folijs mori aut origani. Catanancen Theſſalam herbam qualis ſit, à nobis deſcribi ſuperuacuum eſt, cum ſit uſus eius ad amatoria tantum. Illud non ab re eſt dixiſſe ad detegendas magicas uanitates, electam ad hunc uſum coniectura, quoniam areſcens contraheret ſe ad ſpeciem unguium milui exanimati. Eadem ex cauſa & cemos ſilebitur à nobis. Calla duorum generum eſt. Vna ſimilis aro. Naſcitur in arationibus. Colligitur antequam inareſcat, uſuſque eoſdem habet quos arum. Bibitur quoq; radix huius ad exinaniendas aluos, menſeſque mulierum: item caules cum folijs in leguminibus decocti, ſanant teneſmon. Alterum genus eius quidam anchuſam uocant, alij rhinocliſiam. Folia lactucæ longiora, plumoſa, radice rubra, quæ ignes ſacros cum flore polentæ ſanat impoſita: iocineris autem uitia, in uino albo pota. Circea ſtrichno ſatiuo ſimilis eſt, flore nigro, puſillo, paruo ſemine ut milij, naſcente in quibuſdam corniculis, radice ſemipedali, triplici ferme aut quadruplici, alba, odorata, guſtus calidi. Naſcitur in apricis ſaxis. Diluitur in uino, bibiturq; ad dolorem uuluæ & uitia. Macerari oportet in ſextarijs tribus quadrantem radicis tuſæ, noctem & diem. Trahit eadem potio & ſecundas, ſemine lac minuitur, in uino aut mulſa aqua poto. Cirſion cauliculus eſt tener duũ cubitorum, triangulo ſimilis, folijs ſpinoſis circundatus. Spinæ molles ſunt. Folia bouis linguæ ſimilia, minora, ſubcandida, & in cacumine capitula purpurea, quæ ſoluuntur in lanugines. Hanc herbam radicémue eius adalligatam, dolores uaricum ſanare tradunt. Cratægonon ſpicæ tritici ſimile eſt, multis calamis ex una radice emicantibus, multorumque geniculorum. Naſcitur in opacis, ſemine milij, uehementer aſpero guſtu: quod ſi bibant ex uino ante cœnam, tribus obolis in cyathis aquæ totidem, mulier ac uir, ante conceptum diebus xl. uirilis ſexus partum futurum aiunt. Eſt & alia cratægonos, quæ thelygonos uocatur. Differentia intelligitur lenitate guſtus. Sunt qui florem cratægoni bibentes mulieres, intra xl. diem concipere tradant. Eadem ſanant ulcera uetera nigra cum melle: explent ſinus ulcerum, & atropha carnoſiora faciunt, purulenta expurgant, panos diſcutiunt, podagras, collectioneſque omnes leniunt, peculiariter mammarum. Theophraſtus arboris genus intelligi uoluit crategonon ſiue crategona, quam Itali aquifolium uocant. Crocodilion chamæleontis herbæ nigræ figuram habet, radice longa, æqualiter craſſa, odoris aſperi. Naſcitur in ſabuletis. Pota ſanguinem per nares pel

*marrubij

res pellit copioſum craſſumq́; ,atq; ita lienem conſumere dicitur. Cynoſorchin aliqui orchin uocant, folijs oleæ, mollibus, ternis, per ſemipedem longitudinis in terra ſtratis, radice bulboſa, oblonga, duplici ordine, ſuperiore quæ durior eſt, & inferiore quæ mollior. Eduntur ut bulbi cocti, in uineis ferè inuenti. Ex his radicibus ſi maiorem edant uiri, mares generari dicũt: ſi minorem fœminæ, alterum ſexum. In Theſſalia molliorẽ in lacte caprino uiri bibunt ad ſtimulandos coitus, duriorem uero, ad inhibendos. Aduerſatur alter alteri. Chryſolachanum in pineto, lactucæ ſimile naſcitur. Sanat neruos inciſos, ſi confeſtim imponatur. Et aliud genus chryſolachani traditur, flore aureo, folijs oleris. Coctum eſtur, ut olus molle. Herba hæc adalligata morbum regium habentibus, ita ut ſpectari ab his poßit, ſanari id malum traditur. De chryſolachano nec ſatis dici ſcio, nec plura reperio. Nãq; & hoc uitio laborauere proximi utiq; herbarij noſtri, quod ipſis notas uelut uulgares ſtrictim & nominibus tantum indicauere, tanquam coagulo terræ aluum ſiſti, ſtranguriam diſſolui, ſi bibatur ex uino aut aqua. Cucubali folia trita cum aceto, ſerpentium ictibus & ſcorpionum mederi. Quidam hãc alio nomine ſtrumum appellant, alij Græce ſtrychnõ: Acinos habet nigros. Ex his cyathus ſucci cum mulſi duobus, medetur lumbis: item capitis doloribus cum roſaceo infuſus. Ipſa ſtrumis illita. Peculiaris eſt alpinis maxime fluminibus conferua, appellata à conferruminãdo, ſpõgia aquarum dulcium uerius quàm muſcus aut herba, uilloſæ denſitatis atq; fiſtuloſæ. Curatum ea ſcio, omnibus ferè oßibus confractis, prolapſum ex arbore alta putatorem circundata uniuerſo corpori, aquam ſuam inſpergentibus quoties inareſceret, raroq́; nec niſi deficientem herbam mutationis cauſa reſoluentibus, conualuiſſe uix credibili celeritate.

De cocco gnidio, & dipſaco, & dryopteri, & dryophono, & elatine, & empetro ſiue calcifraga, & epicacti ſiue elleborine, & epimedio, & enneaphyllo, & filice, & de femore bubulo, & galeopſide ſiue galeobdolo, & glauce ſiue eugalacto. CAP. IX.

COcco gnidio color cocci, magnitudo grano piperis maior, uis ardens. Itaq; in pane deuoratur, ne adurat cum gulam tranſit. Huic uis præſentanea cõtra cicutam. Siſtit aluum. Dipſacos folia habet lactucæ, bullaſq́; ſpinoſas in dorſi medio, caulem duorũ cubitorum, iiſdem ſpinis horridum, genicula eius binis folijs amplectentibus, concauo alarum ſinu, in quo ſubſiſtit ros ſalſus. In cacumine capitula ſunt echinata ſpinis. Naſcitur in aquoſis. Sanat rimas ſedis. Item fiſtulas decocta in uino radice, uſq; dum ſit craßitudo ceræ, ut poßit in fiſtula collyrium mitti. Item uerrucas omnium generum. Quidam & alarum quas ſuprà diximus ſuccum illinunt his. Dryopteris filici ſimilis, in arboribus naſcitur, tenui foliorum ſubdulcium inciſura, radice hirſuta. Vis ei cauſtica eſt. Ideo pſilothrum eſt radix tuſa. Illinitur enim uſq; dũ ſudores euocet. Iterumq; & tertio, ita ne ſudor abluatur. Dryophonon ſimilis herba eſt, cauliculis tenuibus, cubitalibus, circũdatis utrinq; folijs, pollicari amplitudine, qualia oxymyrſines, ſed candidioribus mollioribuſq;, flore candido ſambuci. Edunt cauliculos decoctos. Semine uero eius pro pipere utuntur. Elatine folia habet helxinæ, puſilla, piloſa, rotunda, ſemipedalibus ramulis quinis ſeniſue, à radice ſtatim folioſis. Naſcitur in ſegetibus. Acerba guſtu, & ideo oculorum fluctionibus efficax, folijs cum polenta tritis & impoſitis ſubdito linteolo. Eadem cum lini ſemine cocta, ſorbitionis uſu dyſenteria liberat. Empetron, quam noſtri calcifragam uocant, naſcitur in montibus maritimis, ferè in ſaxo: quo propius mari fuit minus ſalſa eſt, potaq́; bilem trahit ac pituitas: quo longius magiſq́; terrena, amarior ſentitur. Trahit aquam. Sumitur autẽ in iure aliquo, aut in hydromelite. Vetuſtate uires perdit. Recens urinas ciet: Decoctum in aqua uel tritum calculos frãgit. Qui fidem promiſſo huic quærunt, affirmant lapillos, qui ſubferueſiant unà, rumpi. Epicactis, ab alijs elleborine uocatur, parua herba, exiguis folijs, iocineris uitijs utilißima, & contra uenena pota. Epimenidion caulis eſt non magnus, ederæ folijs denis atq; duodenis, nũquam florens, radice tenui, nigra, ſubgraui odore. Naſcitur in humidis, & huic ſpiſſandi refrigerandiq́; natura, fœminis cauenda. Folia in uino trita uirginũ mãmas cohibent. Enneaphyllon, longa folia nouena habet cauſticæ naturæ. Imponitur lana circundatum, ne urat latus, continuo enim puſtulas excitat, lumborum doloribus & coxendicum utilißimum. Filicis duo genera nec florem habent, nec ſemen. Pterin Græci uocant, alij blechnon, cuius ex una radice complures exeũt filices, bina etiam cubita excedentes longitudine, non graues odore. Hanc marẽ exiſtimãt. Alterum genus thelypterin Græci uocãt, alij nymphæã pterin. Eſt autẽ ſingularis atq; nõ fruticoſa, breuior, molliorq́; & denſior, folijs ad radicẽ canaliculata. Vtriuſq; radice ſues pingueſcunt. Folia utriſq; lateribus pinnata, unde nomen Græci impoſuere. Radices utriq; longæ in obliquũ, nigræ, præcipue cũ inaruere. Siccari autem eas ſole oportet. Naſcũtur ubiq;, ſed maxime frigido ſolo. Effodi debẽt uergilijs occidentibus. Vſus radicis in trimatu tantũ, neq; ante neq; poſtea. Pellunt interaneorum animalia: ex his tænias cum melle: cætera ex uino dulci triduo pota. Vtraq; ſtomacho inutilißima. Aluum ſoluit, primo bilem trahẽs, mox aquam: melius tænias cũ ſcammonij pari pondere. Radix eius duûm obolorũ pondere ex aqua, poſt unius diei abſtinẽtiam bibitur, melle prægustato contra rheumatiſmos. Neutra danda fœminis, quoniam grauidis abortum, cæteris ſterilitatẽ facit. Farina earum ulceribus tetris inſpergitur: iumentorum quoq; ceruicibus. Folia cimicem necant, ſerpentem non recipiunt. Ideo ſubſterni utile eſt in locis ſuſpectis: uſtæ etiam fugant nidore. Fecere medici huius quoque herbæ diſcrimen. Optima Macedonica eſt,

ſecun

ſecũda Caſsiopica. Femur bubulum appellatur herba, neruis & ipſa utilis, recens in aceto ac ſale trita. Galeopſis, aut, ut alij, galeobdolon uel galiõ, caulem & folia habet urticæ leuiora, & quæ grauem odorem trita reddant: flore purpureo. Naſcitur circa ſepes ac ſemitas ubiq;. Folia caulesq; duritias & carcinomata ſanant ex aceto trita & impoſita: itẽ ſtrumas. Panos & parotidas diſcutiunt. Ex uſu eſt & decocto ſucco fouere. Putreſcentia quoq; & gangrenas ſanat cũ ſale. Glaux antiquitus eugalacton uocabatur cytiſo & lenticulæ folijs ſimilis: auerſa candidiora. Rami in terram ſerpũt quini ſeniue, admodum tenues ab radice. Floſculi purpurei exeunt. Inuenitur iuxta mare. Coquitur in ſorbitione ſimilaginis, ad excitandum ubertatem lactis, eamq; qui hauſerint, balineis uti conuenit.

De glaucio, & glycyſide, & gnaphalio ſiue chamæzelo, & galedrago, & holco, & hyoſiri, & holoſteo, & hypophæſto. CAP. X.

GLaucion in Syria & Parthia naſcitur, humilis herba, denſis folijs, ferè papaueris, minoribus tamen ſordidioribusq;, odoris tetri, guſtus amari cum aſtrictione. Granum habet crocei coloris. Hoc in olla fictili luto circumlitum, in clibanis calefaciunt, deinde exempto ſuccum exprimunt eiuſdem nominis. Vſus eſt & ſucci & foliorum, ſi terantur, aduerſus epiphoras, quæ uniuerſæ uno impetu cadunt. Hinc tẽperatur collyrium, quod medici diaglaucion uocant. Lactis quoq; ubertas intermiſſa reſtituitur. Sumitur eius rei cauſa ex aqua, Glycyſide, quam aliqui pæoniam, aut pentorobon uocãt, caulem habet duûm cubitorum, comitãtibus duobus aut tribus, ſubrutilũ, cute lauri, folia qualia iſatis, pinguiora rotundioraq;, & minora. Semẽ in ſiliquis aliud grano rubente, aliud nigro. Duo autem genera ſunt. Fœmina exiſtimatur, cuius radicibus ceu balani longiores, circiter octo aut ſex adhærent. Mas plures habet, quoniam non una radice nixus eſt, palmi altitudine, candidaq;. Ea guſtu aſtringit. Fœminæ folia myrrham redolent, & denſiora ſunt. Naſcuntur in ſyluis. Tradunt noctu effodiendas, quoniam pico martio impetum in oculos faciente, interdiu periculoſum ſit. Radix uero cum effodiatur, periculum eſſe ne ſedes procidat. Magna id uanitate ad oſtẽtationẽ rei fictum arbitror. Vſus in his diuerſus. Rubra enim grana rubentis menſes ſiſtunt xv. ferè pota in uino nigro. Nigra grana uuluis medentur, ex paſſo aut uino totidẽ pota. Radix omnes uẽtris dolores ſedat in uino, aluũq; purgat: ſanat opiſthotonum, morbum regium, renes, ueſicam: matricem autem & ſtomachum decocta in uino: aluumq; ſiſtit: eſtur etiam contra malum mẽtis, ſed in medendo quatuor drachmæ ſatis ſunt. Grana nigra auxiliantur & ſuppreſsionibus nocturnis, in uino pota quo dictum eſt numero. Stomacho uero & roſionibus, & eſſe ea & illinire prodeſt. Suppurationes quoq; diſcutiuntur: recentes nigro ſemine, ueteres rubro. Vtrunq; auxiliatur à ſerpente percuſsis: Et pueris contra calculos, incipiente ſtranguria. Gnaphalion alij chamæzelon uocant, cuius folijs albis mollibusque pro tomento utuntur: ſanè & ſimilia ſunt. Datur in uino auſtero ad dyſenteriam, uentris ſolutiones, mẽſesq; mulierum ſiſtit. Infunditur autem teneſmo. Illinitur & putreſcentibus ulcerum. Galedragon uocat Xenocrates leucacantho ſimilem, paluſtrem & ſpinoſam, caule ferulaceo, alto, cui ſummo capite inhæreret ſimile ouo. In hoc creſcente æstate uermiculos naſci tradunt, quos pyxide conditos adalligari cum pane brachio ad eam partem qua dens doleat, mireq; ilico dolorem tolli. Valere non diutius anno, & ita ſi terram non attigerit. Holcus in ſaxis naſcitur ſiccis. Ariſtas habet in cacumine tenues, culmo quale ordeum reſtibile. Hæc circa caput alligata, uel circa lacertum, educit è corpore ariſtas. Quidam ob id ariſtidam uocant. Hyoſiris intubo ſimilis, ſed minor, & tactu aſperior: uulneribus contuſa præclare medetur. Holoſteon ſine duritia eſt herba, ex aduerſo appellata à Græcis, ſicut fel dulce, tenuis uſq; in capillamenti ſpeciem, longitudine quatuor digitorum ceu gramen, folijs anguſtis, aſtringens guſtu. Naſcitur in collibus terrenis. Vſus eius ad conuulſa, rupta in uino pota. Vulnera quoq; conglutinat. Nam & carnes coguntur, addita. Hypophæſton naſcitur in ſpinis, ex quibus fiunt ænea fullonia, ſine cauliculo, ſine flore, capitulis tantum inanibus, & folijs paruis, multis, herbacei coloris, radiculas habens albas, molles. Succus earum exprimitur æſtate, ad ſoluendam aluum, tribus obolis, maxime in comitialibus morbis, & tremulis hidropicis. Contra uertigines, orthopnœas, paralyſeis incipientes.*

*palmorum

De hypogloſſa, & hypicoo, idæa, iſopyro, lathyri, leontopetalo, lycopſide, lithoſpermo, lapide uulgari, de limeo, leuce, & leucographi. CAP. XI.

HYpogloſſa folia habet figura ſylueſtris myrti, cõcaua, ſpinoſa, & in his ceu linguas folio paruo exeunte de folijs. Capitis dolorem corona ex his impoſita minuit. Hypicoon in ſegetibus naſcitur, folijs rutæ. Natura eius eadem quæ papaueris ſucco. Idææ herbæ folia ſunt quæ oxymyrſines: adhærent his uelut pampini, in quibus flos. Aluum menſesq;, & omnem abundantiam ſanguinis ſiſtit. Spiſſandi cohibendiq; naturã habet. Iſopyron aliqui phaſelion uocant, quoniam foliũ quod eſt aniſo ſimile, in pampinos torquetur. Capitula ſunt in ſummo caule tenuia, plena ſeminis melanthij. Contra tuſsim & cætera pectoris uitia, ex melle aut aqua mulſa: item iocineri utiliſsima. Lathyris folia habet multa, lactucæ ſimilia, tenuiora, germina multa, in quibus ſemen tuniculis continetur ut capparis: quæ cum inaruere, eximuntur grana piperis magnitudine, candida, dulcia, facilia purgatu. Hæc uicena in aqua pura aut mulſa pota, hydropicos ſanant. Trahunt & bilem. Qui uehementius purgari uolunt, cum folliculis ipſis ſumunt ea: nam ſtomachum lædunt. Itaq; inuentum eſt, ut cum piſce aut iure gallinacei ſumerentur. Leontopetalon alij rhapeion uocant, folio braſsicæ, cau

ce, caule ſemipedali: alæ multæ, ſemen in cacumine in ſiliquis ciceris modo: radix rapo ſimilis, grandis, nigra. Naſcitur in aruis. Radix aduerſatur omniũ ſerpẽtium generibus ex uino pota, nec alia res celerius proficit. Datur & iſchiadicis. Lycopſis longioribus quàm lactuca eſt folijs, craßioribusq;. Caule lõgo, hirſuto, adnatis multis cubitalibus, flore paruo, purpureo. Naſcitur in cãpeſtribus. Illinitur cũ farina hordeacea igni ſacro. Sudorẽ in febribus mouet, ſucco aquæ calidæ admixto. Inter omnes herbas lithoſpermo nihil eſt mirabilius. Aliqui ægonichon uocant, alij dios pyron, alij heracleos. Herba quincuncialis ferè, folijs duplo maioribus quàm rutæ, ramulis ſurculoſis, craßitudine iũci, gerit iuxta folia ſingulas ueluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos candore & rotunditate margaritarũ, magnitudine ciceris, duritia uero lapidea. Ipſi quà pediculis adhæreãt, cauernulas habẽt, & intus ſemen. Naſcitur & in Italia, ſed laudatißimũ in Creta. Nec quicquã inter herbas maiore quidẽ miraculo aſpexi. Tantus eſt decor, uelut aurificũ arte alternis inter folia cãdicãtibus margaritis, tã exquiſita difficultas lapidis ex herba naſcentis. Iacere atq; humi ſerpere autores tradũt. Ego uulſam nõ hærentẽ uidi. Iis lapillis drachmæ pondere potis in uino albo calculos frãgi, pelliq; conſtat, & ſtranguriã diſcuti. Neq; in alia herbarũ fides eſt uiſus ſtatim, ad quam medicinã nata ſit. Eſt autẽ eius ſpecies, ut etiã ſine autore uiſu ſtatim noſci poſſit. Lapis uulgaris iuxta flumina fert muſcũ ſiccum, canũ. Hic fricatur altero lapide addita hominis ſaliua, illo lapide tangitur impetigo. Qui tangit dicit, [illegible]. Limeũ herba appellatur à Gallis, qua ſagittas in uenatu tingũt medicamento, quod uenenũ ceruariũ uocant. Ex hac in tres modios ſaliuati additur, quantum in una ſagitta addi ſolet, ita offa demittitur boum faucibus in morbis. Alligari poſtea ad præſepia oportet, donec purgẽtur. Inſanire enim ſolent. Si ſudor inſequitur, aqua frigida perfundi. Leuce mercuriali ſimilis, nomen ex cauſa accepit, per medium folium candida linea tranſcurrente: quare meſoleucon quidam uocant. Succus eius fiſtulas ſanat: ipſa contrita, carcinomata. Fortaßis eadem ſit quæ leucas appellatur, contra omnia marina uenena efficax. Speciem eius autores nõ tradunt, nec aliud quàm ſylueſtrem latioribus folijs eſſe efficaciorem, hanc ſemine acriorem. Leucographis qualis eſſet ſcriptum nõ reperi: quod eo magis miror, quoniam utilis proditur ſanguinem excreantibus, tribus obolis cum croco: Item cœliacis, trita ex aqua & appoſita: Profluuio fœminarum, oculorum quoq; medicamentis, & explendis ulceribus, quæ fiunt in teneris partibus corporis.

De medio, & myoſota, & myagro, & natrice, & othone, & onoſma, & onopordo, & oſyri, & oxye, & batrachio, & polygono, & leucantemo, & phytema, & phyllo, & phellandrio, & phalari, & polyrrhizo, & proſerpinaca, & de rhacoma, de reſeda, & ſtœchade. CAP. XII.

MEdion folia habet iridis ſatiuæ, caulem tripedalem, & in eo florem grandem, purpureum, rotundum, ſemine minuto, radicem ſemipedalem. In ſaxis opacis naſcitur. Radix drachmis duabus cum melle menſes fœminarum ſiſtit ecligmate per aliquot dies ſumpto. Semen quoq; in uino tritum, contra abundantiam fœminarum datur. Myoſota ſiue myoſotis, leuis herba, caulibus pluribus ab una radice, aliquatenus rubentibus concauis, ab imo folijs anguſtis, oblongis, dorſo acuto, nigris, per interualla aßidue geminatis, tenuibus cauliculis ex alis prodeuntibus, flore ceruleo. Radix digitali craßitudine, multis capillamentis fibrata. Vis ei ſeptica & exulceratrix, ideoq; ægilopas ſanat. Tradunt Aegyptij, menſis quem Thiatin uocant die xxvij. ferè in Auguſtum menſem incurrente, ſi quis huius herbæ ſucco inũgatur mane priuſquã loquatur, non lippiturũ eo anno. Myagros herba ferulacea eſt, folijs ſimilis rubiæ, tripedanea. Semẽ oleoſum, quod et fit ex eo. Medetur oris ulceribus perũctis hoc ſucco. Herba quæ uocatur nigina, tribus folijs lũgis in tubaceis illita cicatrices ad colorem reducit. Natrix uocatur herba, cuius radix euulſa uirus hirci redolet. Hac in piceno à fœminis abigunt, quos mira perſuaſione fatuos uocant: ego ſpecies lymphantium hoc modo animorũ eſſe crediderim, qui tali medicamento iuuentur. Odontitis inter fœni genera eſt, cauliculis denſis ab eadem radice, geniculatis, triangulis, nigris: in geniculis folia parua habet, longiora tamen quàm polygonon. Semen in alis hordeo ſimile, florem purpureum, puſillum. Naſcitur in pratis. Decoctum cauliculorum eius in uino auſtero quantum manus capiat, dentiũ dolori medetur, ita ut cõtineatur ore. Othone in Syria naſcitur, ſimilis erucæ, perforatis crebro folijs, flore croci, quare quidã anemonen uocauerunt. Succus eius oculorũ medicamẽtis cõuenit. Mordet enim leuiter & excalfacit, aſtringitq; ſiccãdo. Purgat cicatrices & nubeculas, & quicquid obſtat. Quidam tradunt lauari, atq; ita ſiccatam digeri in paſtillos. Onoſma lõga folia habet ferè ad tres digitos in terra iacentia, tria, ad ſimilitudinem anchuſæ inciſa, ſine caule, ſine flore, ſine ſemine. Prægnans ſi edat eam, aut ſupergradiatur, abortum facere dicitur. Onopordon ſi comederint aſini, crepitus reddere dicũtur. Trahit urinas & menſes, aluum ſiſtit, ſuppurationes & collectiões diſcutit. Oſyris ramulos fert nigros, tenues, lentos, & in ijs folia nigra ceu lini: ſemenq; in ramulis nigrum initio, dein colore mutato rubeſcens. Smegmata mulieribus faciunt ex his. Radicum decoctum potum, ſanat arquatos. Eædem priuſquam maturescat ſemen, conciſæ, & ſole ſiccatæ, aluum ſiſtunt. Poſt maturitatem uero collectæ, & in ſorbitione decoctæ, rheumatiſmis uentris medentur, & per ſe tritæ ex aqua cœleſti bibuntur. Oxys folia terna habet. Datur ad ſtomachum diſſolutum. Edunt & qui exterocelen habent. Polyanthemum, quam quidam batrachion appellant, cauſtica ui exulcerat cicatrices, & ad colorem reducit: Eademque uitiligines concorporat.

Polyg

Polygonon Græci uocant, quam nos ſanguinariam: nõ attollitur à terra, folijs rutæ, ſemine graminis. Succus eius infuſus naribus ſupprimit ſanguinem, & potus cum uino, cuiuslibet partis profluuium excreationesq́; cruentas inhibet. Qui plura genera polygoni faciunt, hanc marem intelligi uolunt, appellariq́; à multitudine ſeminis, aut denſitate fruticis calligonon. Alij polygonaton à frequentia geniculorum, alij theuthalida, alij carcinethrõ, alij clema, multi myrtopetalõ. Necnon inueniuntur qui hanc fœminam eſſe dicant: marẽ autem maiorem, minusq́; nigram, & geniculis denſiorem, ſemine ſub omnibus folijs turgeſcentem. Quocunque hæc modo ſe habeant, uis earum eſt ſpiſſare ac refrigerare. Semina aluum ſoluunt largius ſumpta, urinã cient, rheumatiſmos cohibent: qui ſi non fuere, nõ proſunt. Stomachi feruori folia imponuntur: ueſicæ dolori illinuntur, & ignibus ſacris. Succus & auribus purulentis inſtillatur & oculorum dolori per ſe. Dabatur & in febribus ante acceſſiones duobus cyathis in tertianis, quartanisue præcipue: Item cholericis, dyſentericis, & in ſolutione ſtomachi. Tertium genus oreon uocatur in mõtibus naſcens harundini teneræ ſimile, uno caule, dẽſis geniculis, & in ſe fractis, folijs autẽ piceæ, radicis ſuperuacua, inefficacius quàm ſuperiora. Peculiare iſchiadicis. Quartũ genus ſylueſtre appellatur, penè arboris modo frutex, radice lignoſa, ſtirpe cedri rubicũdo: ramis ſparti, binûm palmorũ, nigris geniculorum ternis quaternisue articulis. Huic quoq; ſpiſſandi natura, ſapor mali cotonei. Decoquitur in aqua ad tertias, aut aridi farina inſpergitur & oris ulceribus, & attritis partibus. Propter gingiuarũ uero uitia ipſa commãducatur. Nomas ſiſtit, omniaq́; quæ ſerpũt, aut difficilem cicatricem habent. Priuatim uero ſanat à niue facta ulcera. Herbarij & ad anginas utuntur illa: & in capitis dolore coronam ex ea imponunt: & contra epiphoras collo circumdant. In tertianis quidã ſiniſtra manu euulſam adalligant: adeo contra profluuia ſanguinis, nec ullam magis aridam quàm polygonum ſeruant. Pancration aliqui ſcillam puſillam appellare malunt, folijs albi lilij longioribus craſſioribusq́;, radice bulbi magni, colore ruffo. Aluũ ſoluit, ſucco cũ farina erui ſumpto: ulcera purgat. Hydropicis ſpleneticisq́; cum melle datur. Alij decoquunt eam, donec aqua dulcis fiat. Eaq́; effuſa, radicem terentes digerunt in paſtillos ſole ſiccatos, & poſtea utuntur ad capitis ulcera, & cætera quæ repurganda ſunt: Item ad tusſim quãtum tribus digitis apprehenderint, in uino dãtes, & ad lateris dolores, aut peripneumonicis eclegmate. Propter iſchiada in uino bibendum, & propter tormina menſesq́; ciendos. Peplos, quam aliqui ſycen, alij meconion aphrodes uocant, ex una radice tenui fruticat, folijs rutæ paulo latioribus, ſemine ſub folijs rotundo, minore quàm cãdidi papaueris. Inter uites ferè colligitur meſſibus: ſiccaturq́; cum fructu ſuo, ſubiectis aquis in quas excidat. Hoc poto aluus ſoluitur, bilis ac pituita detrahitur. Media potio eſt acetabuli mẽſura, in aqua mulſæ heminis tribus. Et cibis inſpergitur obſonijsq́; ad molliendam aluum. Periclymenos fruticat & ipſa, ex interuallo duo folia habens, ſubcandida, mollia. In cacumine autem ſemen inter folia durũ, & quod difficile euellatur. Naſcitur in aruis ac ſepibus, cõuoluens ſe adminiculis quibuſcunq;. Semen eius in umbra ſiccatum tunditur, & in paſtillos digeritur. Hi reſoluti dantur in uini albi cyathis tribus, tricenis diebus, ad lienẽ: eumq́; urina cruenta, aut per aluum abſumit, quod intelligitur à decimo ſtatim die. Vrinam cient & folia decocta, quæ & orthopnoicis proſunt. Partum quoq; adiuuant, ſecundasq́; pellunt potæ ſimili modo. Pelecinum in ſegetibus diximus naſci, fruticoſam cauliculis, folijs ciceris. Semen in ſiliquis fert, corniculorum modo aduncis, ternis quaternisue, quale gith nouimus, amarum, ſtomacho utile. Additur in antidotis. Polygala palmi altitudinem petit, in caule ſummo folijs lenticulæ, guſtu aſtricto, quæ pota lactis abũdantiam facit. Poterion, aut (ut alij uocant) phrynion, uel neurada, large fruticat, ſpinis retorrida, lanugine ſpiſſa, folijs paruis, rotundis, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, flore longo, herbacei coloris: ſeminis nulli uſus, ſed guſtu acuto & odorato. Inuenitur in aquoſis collibus. Radices habet duas aut tres, binûm cubitorum in altitudine, neruoſas, candidas, firmas. Circumfoditur autumno, & præciſo frutice dat ſuccum gummi ſimilem. Radix mira uulneribus ſanandis traditur, præcipueq́; neruis uel præciſis illita. Decoctum quoq; eius cum melle potum diſſolutiones neruorũ, & infirmitates, & inciſuras iuuat. Phalangites, à quibuſdã phalangion uocatur, ab alijs leucanthemon, uel (ut in quibuſdam exemplaribus inuenio) leucacantha. Ramuli ſunt ei nunquam pauciores duobus, in diuerſa tendentes: flos candidus, lilio rubro ſimilis, ſemine nigro, lato, ad lenticulæ dimidiæ figuram, multo tenuiore, radice herbacei coloris. Huius folio uel flore uel ſemine auxiliantur contra ſcorpionum phalangiorũq́; & ſerpentiũ ictus: Item contra tormina. Phyteuma qualis ſit, deſcribere ſuperuacuũ habeo, cũ ſit uſus eius tantũ ad amatoria. Phyllon à Græcis uocatur herba in ſaxoſis montibus, fœmina magis herbacei coloris, caule tenui, radice parua, ſemine rotundo, papaueri ſimili: Hæc ſui ſexus facit partus. Mares autẽ ſemine tantũ differens, quod eſt incipientis oliuæ. Vtrunq; bibitur in uino. Phellandrion naſcitur in paluſtribus, folio apij. Bibitur ſemẽ eius propter calculos & ueſicæ incõmoda. Phalaris thyrſum habet longum, tenuem, ceu calamum, in ſummo florem inclinatum: ſemen ſimile ſeſamæ. Et hoc calculos frangit, potum ex uino uel aceto uel cum melle & lacte: Idem & uitia ueſicæ ſanat. Polyrrhizon folia habet myrti, radices multas: Hæ tuſæ dantur in uino contra ſerpentes: Proſunt & quadrupedibus. Proſerpinaca herba uulgaris eſt, eximij aduerſus ſcorpiones remedij. Eadem contrita, addita muria & oleo anginam eximie curari tradunt. Præterea in quantalibet laſſitudine recreari defeſſos,

ſeſſos, etiam cum obmutuerint, ſi ſubijciatur linguæ. Si deuoretur, uomitionem ſequi ſalutarem. Rhacoma affertur ex his quæ ſupra Pōtum ſunt regionibus. Radix coſto nigro ſimilis, minor & ruffior paulò, ſine odore, calfaciens guſtu & aſtringens. Eadem trita uini colorem reddit, ad crocum inclinãtem. Illita collectiones inflãmationesq́; ſedat, uulnera ſanat, epiphoras oculorum ſedat ex paſſo illita. Iuſignita cũ melle, & alia liuentia ex aceto. Farina eius inſpergitur cõtra cacoethe, & ſanguinẽ reijcientibus drachma pondere in aqua. Dyſentericis etiam & cœliacis, ſi febri carent, in uino: ſin aliter, ex aqua. Facilius teritur, nocte antecedente madefacta. Datur & decoctum eius bibendũ duplici menſura ad rupta, conuulſa, contuſis, ex ſublimi deuolutis. Si pectoris ſint dolores, additur piperis aliquid & myrrhæ: ſi diſſolutio ſtomachi, ex frigida aqua ſumitur, ſiue intus ſiue extra purulentis excreationibus: item hepaticis, ſpleneticis, iſchiadicis: ad renum uitia, ſuſpiria, orthopnœas. Arteriæ ſcabritias ſanat ex paſſo, tribus obolis potis trita, aut decoctum eius. Lichenas quoq; ex aceto impoſita purgat. Bibitur contra inflationes & perfrictiones, febres frigidas, ſingultus, tormina, aſperitates, capitis grauitates, melancholicas uertigines, laſſitudinũ dolores & cõuulſiones. Circa Ariminũ nota eſt herba, quam reſedam uocant. Diſcutit collectiones inflãmationesque omnes. Qui curant ea, addunt hæc uerba, Reſeda morbos reſeda ſciſne ſciſne quis hic pullos egerit? radices nec caput, nec pedes habeant. Hæc ter dicunt, totiesq́; deſpuunt. Stœchas in inſulis tantum eiuſdem nominis gignitur, odorata herba, coma hyſſopi, amara guſtu. Menſes ciet potu, pectoris dolores leuat. Antidotis quoque miſcetur.

De ſolano, & ſmyrnio, & telephio, & trichomane, & thalietro, & thlaſpe, & tragonia, & tragoni, & trago, & tragopogo, & ſpondylii. Et quòd quidam morbi in quibuſdã non ſunt gentibus. CAP. XIII.

SOlanum Græci ſtrychnon uocant, ut tradit Cornelius Celſus. Huic uis reprimendi refrigerãdiq́;. Smyrnion caulẽ habet apij, folia latiora, & maxime circa ſtolones multos, quorum à ſinu exiliunt pinguia, ad terram infracta, odore medicato, & cum quadam acrimonia iucundo, colore in luteum langueſcente, capitibus cauliũ orbiculatis, ut anethi ſemine rotundo, nigro, quod areſcit incipiẽte æſtate. Radix quoq; odorata, guſtu acri mordet, ſuccoſa, mollis. Cortex eius foris niger, intus pallidus. Odor myrrhæ habet qualitatem, unde & nomẽ. Naſcitur & in ſaxoſis collibus, & in terrenis. Vſus eius excalfacere, extenuare. Vrinam & menſes cient folia & radix. Semen aluum ſiſtit. Radix collectiones & ſuppurationes nõ ueteres, item duritias diſcutit illita. Prodeſt & cõtra phalangia ac ſerpẽtes, admixto cachri aut polio, aut meliſſophyllo, in uino pota, ſed particulatim, quoniam uniuerſa uomitionem mouet. Qua de cauſa aliquando cum ruta datur. Medetur tuſsi & orthopnϾ ſemen, uel radix. Item thoracis, aut lienis, aut renum, aut ueſicæ uitijs. Radix autem ruptis, conuulſis. Partus quoq; adiuuat, & ſecundas pellit. Datur & iſchiadicis cum crethmo in uino. Sudores ciet & ructus, ideo inflationem ſtomachi diſcutit. Vulnera ad cicatricem perducit. Exprimitur & ſuccus radici, utilis fœminis & thoracis præcordiorũq́; deſiderijs: calfacit enim & concoquit, & purgat. Semen peculiariter hydropicis datur potu, quibus & ſuccus illinitur, & malagmate è cortice arido. Et ad obſonia utuntur cũ mulſo & oleo, & garo, maxime in elixis carnibus ſimul, cõcoctiões facit, ſapore ſimilima piperi. Eadẽ in dolore ſtomacho efficax. Telephion portulacæ ſimilis eſt & caule & folijs. Rami à radice ſepteni octoniue fruticant, folijs craſsis, carnoſis. Naſcitur in cultis, & maxime inter uites. Illinitur lentigini, & cũ inaruit teritur. Illinitur & uitiligini, ternis ferè menſibus, ſenis horis noctis aut diei, poſtea farina hordeacea illinitur. Medetur & uulneribus & fiſtulis. Trichomanes adianto ſimilis eſt, exilius modo, nigriusq́;, folijs lenticulæ denſis, amaris, aduerſis inter ſe. Decoctum eius ſtrangurias ſanat in uino albo potum, addito cumino ruſtico. Succus cohibet capillos defluentes, aut ſi effluxerint reparat. Alopeciasq́; denſat tritum, & in oleo illitum. Sternutamenta quoq; guſtatu mouet. Thalietrum folia coriandri habet, pinguiora paulò, caulem papaueris. Naſcitur ubiq;, præcipue in campeſtribus. Medẽtur ulceribus folia cum melle. Thlaſpe duorum generum eſt, anguſtis folijs digitali longitudine, & latitudine in terrã uerſis, in cacumine diuiſis, cauliculo ſemipedali, non ſine ramis, peltarũ ſpecie, ſemine incluſo lẽticulæ effigie, niſi quòd infringitur, unde nomẽ. Flos albicat. Naſcitur in ſemitis & ſepibus. Semen aſperi guſtus, bilem & pituitam utrinq; extrahit. Modus ſumendi, acetabuli menſura. Prodeſt & iſchiadicis infuſum, donec ſanguinẽ trahat. Menſes quoq; ciet, ſed partus necat. Alterum thlaſpe, aliqui Perſicũ napi uocãt, latis folijs, radicibus magnis, & ipſum utile iſchiadicorũ infuſioni. Prodeſt & inguinibus utrunq;. Præcipitur, ut qui colligit, dicat ſumere ſe contra inguina & cõtra omnes collectiones, & contra uulnera, unaq́; manu tollat. Tragonia herba qualis ſit, non traditur. Credo & falſum eſſe promiſſum Democriti. Portentoſum enim eſt, adalligatã triduo abſumere lienes. Tragonis, ſiue tragion, naſcitur in Creta tantũ inſulæ maritimis, iunipero ſimilis, & ſemine & folio & ramis. Succus eius lacteus in gummi ſpiſſatus, uel ſemen, impoſitione ſpicula è corpore eijcit. Tunditur recens, & cũ uino illinitur, aut ſiccæ farina cũ melle. Eadem lactis abundantiã facit, mammisq́; unice medetur. Eſt & alia herba tragos, quam aliqui ſcorpion uocant, ſemipedẽ alta, fruticoſa, ſine folijs, puſillis racemis rubẽtibus, grano tritici acuto acumine, & ipſa in maritimis naſcẽs. Huius ramorum x. aut xij. cacumina trita ex uino pota cœliacis,

dyſentericis, ſanguinem excreãtibus, menſiumq; abũdantiæ auxiliãtur. Eſt & tragopogon, quẽ alij comẽ uocant, caule paruo, folijs croci, radice longa, dulci, ſuper caulem calyce lato, nigro. Naſcitur in aſperis, ſine uſu. Et de herbis quidẽ memoria digna hactenus aut accepimus, aut comperimus. In fine earum admonere non ab re iudicamus alijs alias uirium ætates eſſe. Longiſsimo tempore durat elateriũ, ut diximus: Chamæleon niger xl. annis. Centaurium non ultra xij. Peucedanum & ariſtolochia ac uitis ſylueſtris anno in umbra ſeruantur. Et animalium quidem cæterorum nullum aliud radices à nobis dictas attingit, excepta ſphõdyli, quæ omnes perſequitur. Genus id ſerpẽtis eſt. Ne illud quidem dubitatur, omnium radicum uim effectusq; minui, ſi fructus prius matureſcant: item ſeminum, antè radice propter ſuccum inciſa. Reſoluitur autem omnium uis conſuetudine: & deſinunt prodeſſe cum opus eſt, quæ quotidie in uſu fuere, æque quàm nocere. Omnes uero herbæ uehementiores effectu uiribusq; ſunt in frigidis locis, & in aquilonijs, item ſiccis. Sunt & gentium differentiæ nõ mediocres. Sicut accepimus de tineis lumbricisq;, ineſſe Aegypti, Arabiæ, Syriæ, Ciliciæ populis: è diuerſo Græciæ, Phrygiæ omnino non innaſci. Minus id mirum, quàm quod in confinio Atticæ Bœotiæq; Thebanis innaſcuntur, cũ abſint Athenienſibus. Quæ contemplatio aufert rurſus nos ad ipſorum animalium naturas, ingenitasq; ijs uel certiores morborum omnium medicinas. Enimuero rerum omnium parens, nullum animal ad hoc tantũ ut paſceretur, aut alia ſatiaret, naſci uoluit, arteſque ſalutares inſeruit & uiſceribus, quippe cũ ſurdis etiã rebus inſeruerit. Tum uero illa animæ auxilia præſtãtiſsima ex anima alia eſſe uoluit, contemplatione ante cuncta mirabili.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXVIII.

*

PROOEMIVM.

De medicinis ex animalibus. CAP. I.

DICTAE erant omnium rerum naturæ, inter cœlum ac terram naſcentium, reſtabantq; quæ ex ipſa tellure fodiuntur, ſi nõ herbarum ac fruticum tractata remedia auferrent tranſuerſos, ex ipſis animalibus quæ ſanantur, reperta maiore medicina. Qui ergo dixerimus herbas & florũ imagines, ac pleraq; inuentu rara ac difficilia, ijdem tacebimus quid in ipſo homine proſit homini, cæteraque genera remediorum inter nos uiuentia? cum præſertim, niſi carenti doloribus morbisq;, uita ipſa pœna fiat. Minime uero. Quin omnem inſumemus operam, licet faſtidij periculum urgeat: quando ita decretum eſt, minorem gratiæ quàm utilitatum uitæ reſpectum habere. Quinimo externa quoq;, & barbaros etiam ritus indagabimus. Fides tantum autores appellet. Quãquam & ipſi conſenſu propè iudicata eligere laborauimus, potiusq; curæ rerũ, quàm copiæ inſtitimus. Illud admonuiſſe perquàm neceſſarium eſt, dictas iam à nobis naturas animaliũ, & quæ cuiuſq; eſſent inuenta. Neque enim minus profuere medicinas reperiendo, quàm proſunt præbendo. Nunc quæ in ipſis auxilientur indicari, neq; illic in totum omiſſa. Itaq; hæc eſſe quidem alia, illis tamen connexa. Incipiemus autem ab homine, ipſum ſibi exquirentes, immenſa ſtatim difficultate obuia. Sanguinem quoq; gladiatorum bibunt, ut uiuentibus poculis, comitiales morbi: quod ſpectare facientes eadem harena feras quoq; horror eſt. At hercule illi ex homine ipſo ſorberi efficaciſsimum putant calidum ſpirantemq;, & unà ipſam animam ex oſculo uulnerum, cum plagis ne ferarum quidem admoueri ora fas ſit humana. Alij medullas crurum quærũt, & cerebrum infantium. Nec pauci apud Græcos, ſingulorum uiſcerum membrorumq; etiam ſapores dixere, omnia perſecuti uſq; ad reſegmina unguium: quaſi uero ſanitas uideri poſsit, feram ex homine fieri, morboq; dignũ in ipſa medicina, egregia hercule fruſtratione ſi non proſit. Aſpici humana exta nefas habetur, quid mandi? Quis iſta inuenit oſtenta? Tecum enim res erit euerſor iuris humani, monſtrorumq; artifex, qui primus ea condidiſti, credo ne uita tui obliuiſceretur. Quis inuenit ſingula membra humana mãdere? qua coniectura inductus? Quam poteſt medicina iſta originẽ habuiſſe? Quis ueneficia innocẽtiora effecit quàm remedia? Eſto barbari externiq; ritus inuenerint, etiámne Græci ſuas fecere has artes? Extant commentationes Democriti, ad alia noxij hominis è capite oſſa plus prodeſſe: ad alia, amici & hoſpitis. Iam uero ui interempti dente gingiuas in dolore ſcarificari, Apollonius efficaciſsimum ſcripſit: Miletus, oculorum ſuffuſiones felle hominis ſanari. Artemon caluaria interfecti, neque cremati, propinauit aquam è fonte noctu comitialibus morbis. Ex eadem ſuſpendio interempti catapotia fecit, contra canis rabioſi morſus Antheus. Atq; etiam quadrupedes homines ſanauere, contra inflationes boum, perforatis cornibus inſerentes oſſa humana: ubi homo occiſus eſſet, aut crematus, ſiliginem quæ pernoctaſſet, ſuum morbis dando. Procul à nobis noſtriſque literis abſint iſta. Nos auxilia dicemus, non piacula: ſicubi lactis puerperarũ uſus mederi poterit, ſicubi ſaliua tactúsue corporis, cæteraque ſimilia. Vitam quidem non adeo expetendam cenſemus, ut quoquo modo trahenda ſit. Quiſquis es talis, æque moriere, etiam cum obſcœnus uixeris aut nefandus. Quapropter hoc primum quiſq; in remedijs animi ſui habeat: ex omnibus bonis quæ homini tribuit natura, nullum melius eſſe tempeſtiua morte: in eaque id optimum, quod illam ſibi quiſque præſtare poterit.

An

An ſit in medendo uerborum aliqua uis, oſtenta & ſanari & depelli. CAP. II.

Ex homine remediorum primum maxime quæſtionis, & ſemper incerta eſt, ualeántne aliquid uerba & incantamenta carminũ. Quod ſi uerum eſt, homini acceptũ ferri oportere conueniet. Sed uiritim ſapientiſsimi cuiuſq; reſpuit fides. In uniuerſum uero omnibus horis hominus credit uita, nec ſentit. Quippe uictimas cædi ſine precatione non uidetur referre, nec deos rite conſuli. Præterea alia ſunt uerba impetrãtis, alia depulſoris, alia commentationis. Vidimus certis precationibus obſecraſſe ſummos magiſtratus. Et ne quid uerborum prætereatur, aut præpoſterum dicatur, de ſcripto præire aliquem, rurſusq; alium cuſtodẽ dari qui attendat, alium uero præponi qui fauere linguis iubeat: tibicinem canere, ne quid aliud exaudiatur: utraq; memoria inſigni, quoties ipſæ diræ obſtrepentes nocuerint, quotieſue precatio errauerit: ſic repentẽ extis adimi capita, uel corda, aut geminari uictima ſtante. Durataq; immenſo exemplo Deciorum, patris filijq́; quo ſe deuouere, carmen. Extat Tucciæ Veſtalis inceſtæ precatio, qua uſa aquam in cribro tulit, anno urbis dcix. Boario uero in foro Græcum Græcamq́ue defoſſos, aut aliarum gentium, cum quibus tũ res eſſet, etiam noſtra ætas uidit. Cuius ſacri precationem, quam ſolet præire quindecemuirũ collegij magiſter, ſi quis legat, profecto uim carminum fateatur, ea omnia approbantibus octingentorum triginta annorum euentibus. Veſtales noſtras hodie credimus nondum egreſſa urbe mancipia fugitiua retinere in loco precatione: cum ſi ſemel recipiatur ea ratio, & deos preces aliquas exaudire, aut ullis moueri uerbis, confitendum ſit de tota coniectatione. Priſci quidem noſtri perpetuo talia prodidere: difficilimumq; ex his etiam fulmina elici, ut ſuo loco docuimus. L. Piſo primo annalium autor eſt, Tullum Hoſtilium regem ex Numæ libris eodem quo illum ſacrificio Iouem cœlo deuocare conatum, quoniam parum rite quædam feciſſet, fulmine ictum. Multi uero magnarum rerum fata & oſtenta uerbis permutari. Cum in Tarpeio fodientes delubro fundamenta, caput humanum inueniſſent, miſsis ob id à ſenatu legatis, Hetruriæ celeberrimus uates Olenus Calenus præclarum id fortunatumq́ue cernens, interrogatione in ſuam gentem trãſferre tentauit, ſcipione prius determinata templi imagine in ſolo ante ſe: Hoc ergo dicitis Romani, hic templum Iouis optimi maximi futurum eſt? hic caput inuenimus? cõſtantiſsima annaliũ affirmatione tranſiturum fuiſſe fatum in Hetruriam, ni præmoniti à filio uatis legati Romani reſpondiſſent: non planè hic, ſed Romæ inuentum caput dicimus. Iterum id acciſſe tradunt, cum in faſtigium eiuſdem delubri præparatæ quadrigæ fictiles in fornace creuiſſent: & iterum ſimili modo retentum augurium. Hæc ſatis ſint, exemplis ut appareat, oſtentorum uires & in noſtra poteſtate eſſe: ac prout quæque accepta ſint, ita ualere. In augurum certe diſciplina conſtat, neque diras, neq; ulla auſpicia pertinere ad eos, qui quamque rem ingredientes, obſeruare ſe ea negauerint: quo munere diuinæ indulgentiæ maius nullum eſt. Quid? non & legum ipſarum in duodecim tabulis uerba ſunt, Qui fruges excantaſſet. Et alibi, Qui malum carmen incantaſſet. Verrius Flaccus autores ponit quibus credat, in oppugnationibus ante omnia ſolitum à Romanis ſacerdotibus euocari deum, cuius in tutela id oppidum eſſet: promittiq́ue illi eundem, aut ampliorem locum apud Romanos, cultúmue. Durat in pontificum diſciplina id ſacrum. Conſtatq́ue ideo occultatum, in cuius dei tutela Roma eſſet, ne qui hoſtium ſimili modo agerent. Defigi quidem diris deprecationibus nemo non metuit. Huc pertinet ouorum, ut exorbuerit quiſque, calyces cochlearumq́ue protinus frangi, aut eoſdem cochlearibus perforari. Hinc Theocriti apud Græcos, Catulli apud nos, proximeq́ue Vergilij incantamentorum amatoria imitatio. Figlinarum opera multi rumpi credunt tali modo: nõ pauci etiam ſerpentes ipſas incantari: & hunc unum illis eſſe intellectum, contrahiq́ue Marſorum cantu, etiam in nocturna quiete. Etiam parietes incendiorum deprecationibus conſcribuntur. Neque eſt facile dictu, externa uerba atque ineffabilia derogent fidem ualidius, an Latina inopinata, & quæ ridicula uideri cogit animus, ſemper aliquid immenſum expectãs, ac dignum deo mouendo, imò uero quod numini imperet. Dixit Homerus, profluuium ſanguinis uulnerato femine Vlyxem inhibuiſſe carmine: Theophraſtus iſchiadicos ſanari. Cato prodidit luxatis membris carmen auxiliari, M. Varro podagris. Cæſarem dictatorem poſt unum ancipitem uehiculi caſum, ferunt ſemper ut primum conſediſſet, id quod pleroſque nunc facere ſcimus, carmine ter repetito ſecuritatem itinerum aucupari ſolitum. Licet hanc in partem ſingulorum quoque conſcientiam coarguere. Cur enim primum anni incipientis diem lætis precationibus inuicem fauſtum ominamur? Cur publicis luſtris etiam nomina uictimas ducentium proſpera legimus? Cur & faſcinationibus adoratione peculiari occurrimus? alij Græcam Nemeſin inuocantes? cuius ob id Romæ ſimulacrum in Capitolio eſt, quamuis Latinum nomen non ſit. Cur ad mentionem defunctorum, teſtamur memoriam eorum à nobis non ſolicitari? Cur impares numeros ad omnia uehementiores credimus? idq́ue in febribus dierum obſeruatione intelligitur. Cur ad primitias pomorum, hæc uetera eſſe dicimus, alia noua optamus? Cur ſternutamentis ſalutamur? quod etiam Tiberium Cæſarem, triſtiſsimum (ut conſtat) hominum, in uehiculo exegiſſe tradunt. Et aliqui nomine quoque conſalutare, religioſius putant. Quin & abſentes tinnitu aurium præſentire ſermones de ſe, receptũ eſt. Attalus affirmat ſcorpione uiſo, ſi quis dicat duo, cohiberi nec uibrare ictus. Et quoniam ſcorpio admonuit, in Africa nemo deſtinat aliquid,

quid, niſi præfatus Africam. In cæteris uero gẽtibus, deos antè obteſtatur ut uelint. Nam ſi menſa adſit, nullum ponere, translatitium uidemus etiam, quoniã multas religiones pollere manifeſtũ eſt. Alius ſaliua poſt aurem digito relata, ſolicitudinem animi propitiat. Pollices, cum faueamus, premere etiam prouerbio iubemur. In adorãdo dexteram ad oſculum referimus, totumq́; corpus circumagimus: quod in leuũ feciſſe, Galliæ religioſius credunt. Fulgetras popyſmis adorare conſenſus gentium eſt. Incendia inter epulas nominata, aquis ſub menſas profuſis abominamur. recedente aliquo ab epulis, ſimul uerri ſolum: aut bibente conuiua, menſam uel repoſitorium tolli, inauſpicatiſſimum iudicatur. Seruij Sulpitij principis uiri commentatio eſt, quamobrem menſa linquenda non ſit. Nondum enim plures quàm conuiuæ numerabantur. Nam ſternutamento reuocari ferculum menſámue, ſi non poſtea guſtetur aliquid, inter diras habetur, aut omnino non eſſe. Hæc inſtituêre illi, qui omnibus negotijs horiſq́; intereſſe credebant deos: & ideo placatos etiam uitijs noſtris reliquerunt. Quin & repente conticeſcere conuiuium adnotatum eſt, nõ niſi in pari præſentium numero: qua in re famæ labor eſt, ad quẽcunque eorum pertinens. Cibus etiam è manu prolapſus reddebatur, utique per menſas, uetabantq́; munditiarum cauſa deflare. Et ſunt condita auguria, quid loquenti cogitantiue id acciderit, inter execratiſſima. Si pontifici accidat ditis cauſa epulanti, in mẽſa utiq; id reponi adolerióq; ad larem, piatio eſt. Medicamenta, priuſquã adhibeantur, in menſa forte depoſita negãtur prodeſſe. Vngues reſecari nundinis Romanis tacẽti atq; à digito indice, multorũ pecuniæ religioſum eſt. Capillum uero contrectari, contra defluuia ac dolores capitis xvij. luna atque xxix. Pagana lege in pleriſque Italiæ prædijs cauetur, ne mulieres per itinera ambulantes torqueãt fuſos, aut omnino detectos ferãt, quoniam aduerſetur id omnium ſpei, præcipueq́; frugum. M. Seruilius Nonianus princeps ciuitatis, non pridẽ in metu lippitudinis, priuſquam ipſe eam nominaret, aliúſue ei prædiceret, duabus literis Græcis, ρ & α, chartam inſcriptam, circũligatam lino, ſubnectebat collo: Mutianus ter conſul, eadem obſeruatione uiuentem muſcam in linteolo albo, his remedijs carere ipſos lippitudine prædicantes. Carmina quædã extant contra grandines, cõtraq; morborũ genera, contraq́; ambuſta, quædam etiam experta: ſed prodẽdo obſtat ingens uerecundia, in tanta animorum uarietate. Quapropter de his ut libitum cuique fuerit opinetur.

Remedia ex homine contra magos. CAP. III.

H*Ominum monſtrificas naturas & ueneficos aſpectus, diximus in portentis gentiũ, & multas animaliũ proprietates, quas repeti ſuperuacuũ eſt. Quorundam hominũ tota corpora proſunt, ut ex his familijs quæ ſunt terrori ſerpentibus, tactu ipſo leuant percuſſos, ſuctúue modico. Quorũ è genere ſunt Pſylli Marſiq́; & qui ophiogenes uocãtur in inſula Cypro: ex qua familia legatus Hexagon nomine, à cõſulibus Romæ in dolium ſerpẽtium coniectus experimenti cauſa, circummulcentibus linguis miraculum præbuit. Signum eius familiæ eſt, ſi modo adhuc durat, uernis tẽporibus odoris uirus: atq; eorum ſudor quoq; medebatur, non modo ſaliua. Nam in inſula Nili Tentyri naſcentes tanto ſunt crocodilis terrori, ut uocẽ quoque eorum fugiant. Horum omniũ generum in ſua repugnãtia interuentũ quoq; mederi conſtat: ſicuti aggrauari uulnera introitu eorũ, qui unquam fuerint ſerpentium caníſue dente læſi. Iidem gallinarum incubitus, pecorum fœtus abortu uitiant. Tantũ remanet uirus excepto ſemel malo, ut uenefici fiant uenena paſſi. Remedio eſt, ablui prius manus eorum, aquaque illa eos quibus medearis inſpergi. Rurſus à ſcorpione aliquando percuſſi, nunquam poſtea à crabronibus, ueſpis, apibúſue feriuntur. Minus miretur hoc qui ſciat, ueſtẽ à tineis non attingi, quæ fuerit in funere: ſerpẽtes ægre, præterquam læua manu extrahi.*

De quibuſdam ſortilegijs & ſaliua hominis. CAP. IIII.

P*Ythagoræ inuentũ non temere fallere, impoſitiuorum nominum imparem uocalium numerum, claudicates, oculorúmue orbitatem, ac ſimiles caſus dextris aſsignare partibus, parẽ læuis. Ferunt difficiles partus ſtatim ſolui, cum quis tectũ in quo ſit grauida, tranſmiſerit lapide, uel miſſili ex his, quæ tria animalia ſingulis ictibus interfecerint, hominẽ, aprum, urſum. Probabilius id facit haſta uelitaris, euulſa à corpore hominis, ſi terram nõ attigerit. Eoſdem enim illata effectus habet. Sic & ſagittas corpore eductas, ſi terram non attigerint, ſubiectas cubãtibus, amatorium eſſe, Orpheus & Archelaus ſcribunt. Quin & comitialem morbũ ſanari cibo è carne feræ occiſa eodem ferro, quo homo interfectus ſit. Quorundam partes medicæ ſunt, ſicuti diximus de Pyrrhi regis pollice. Et Elide ſolebat oſtendi Pelopis coſta, quam eburneam affirmabant. Næuos in facie tõdere, religioſum habẽt etiam nũc multi. Hominum uero in primis ieiunam ſaliuam, contra ſerpentes præſidio eſſe, docuimus. Sed & alios efficaces eius uſus recognoſcat uita. Deſpuimus comitiales morbos, hoc eſt, cõtagia regerimus. Simili modo & faſcinationes repercutimus, dextræq́; claudicatis occurſum. Veniam quoque à deis ſpei alicuius audacioris petimus, in ſinũ ſpuendo etiã. Eadem ratione terna deſpuere deprecatione, in omni medicina mos eſt, atque effectus adiuuare: Incipientes furunculos ter præſignare ieiuna ſaliua. Mirum dicemus, ſed experimento facile: Si quem pœniteat ictus eminus cominúſue illati, & ſtatim expuat mediam in manum qua percuſſit, leuatur ilico percuſſus à pœna. Hoc ſæpe delumbata quadrupede approbatur, ſtatim à tali remedio correcto animalis ingreſſu. Quidã uero aggrauant ictus, ante conatum ſimili modo ſaliua in manu ingeſta. Credamus ergo lichenas lepraſq́; ieiunæ illitu aſsiduo arceri: item lippitudines, matuti-*

na

na quotidie uelut inunctione: carcinomata, malo terræ ſubacto, ceruicis dolorem, ſaliua ieiuni dextra manu ad dextrum poplitem relata, læua ad ſiniſtrum: ſi quod animal aurem intrauerit, & inſpuatur, exire. Inter amuleta eſt, edita quemq; urina expuere: ſimiliter in calciamentum dextri pedis antequam induatur. Item cum quis tranſeat locum in quo aliquod periculum adierit. Marcion Smyrnæus qui de ſimplicibus effectibus ſcripſit, rumpi ſcolopēdras marinas ſputo tradit: item rubetas aliasq; ranas. Ophiluſ, ſerpentes, ſi quis in hiatum earum expuat. Salpe, torporem ſedari quocunque membro inſtupente, ſi quis in ſinum expuat: aut ſi ſuperior palpebra ſaliua tangatur. Nos, ſi hæc & illa credamus rite fieri: extranei interuentu, aut ſi dormiens ſpectetur infans, à nutrice terna adſpui, quanquā religione mutatur & Faſcinus, Imperatorum quoq; non ſolū infantium cuſtos, qui deus inter ſacra Romana à Veſtalibus colitur, & currus triumphantium ſub his pendens defendit medicus inuidiæ, iubetq; eoſdem recipere. Similis medicina linguæ, ut ſit exorata à tergo fortuna, gloria carnifex. Morſus hominis inter aſperrimos quoq; numeratur. Medentur ſordes ex auribus. Ac ne quis miretur, etiā ſcorpionū ictibus ſerpentiumq; ſtatim impoſitæ. Melius è percuſsi auribus proſunt. Ita & reduuias ſanari. Serpentium uero ictum, contuſi dentis humani farina. Capillus puerorum qui primum deciſus eſt, podagræ impetus dicitur leuare circūligatus: & in totū impubium impoſitus. Virorum quoq; capillus, canis morſibus medetur ex aceto. Et capitum uulneribus ex oleo aut uino. Si credimus, à reuulſo cruci quartanis. Conbuſtus æque capillus, carcinomati. Pueri qui primus ceciderit dens, ut terram nō attingat, incluſus in armillā, & aſsidue in brachio habitus, muliebriū locorum dolores prohibet. Pollex in pede præligatus proximo digito, tumores inguinū ſedat. In manu dextra duo medij lino leuiter colligati, diſtillatiões atq; lippitudines arcent. Quin & eiectus lapillus calculoſo, alligatus ſupra pubem leuare cæteros dicitur, ac iocineris etiā dolores: ac celeritatem partus facere. Addidit Granius, efficaciorem ad hoc eſſe ferro exemptum. Partus accelerat uicinos, ex quo quaq; conceperit, ſi cinctu ſuo ſoluto fœminam cinxerit, dein ſoluerit, adiecta precatione, ſe uinxiſſe, eandem & ſoluturum, atq; abierit. Sanguine ipſius hominis, ex quacunque parte emiſſo, efficaciſsime anginam illini tradunt Orpheus & Archelaus. Item ora, comitiali morbo lapſorum: exurgere enim protinus. Quidam ſi pollices pedum pungantur, exq; his guttæ referantur in faciem: aut ſi uirgo dextro pollice attingat: hac coniectura cenſentes uirgines carnes edendas. Aeſchines Athenienſis ex crematorum cinere anginis medebatur & tōſillis, uuisq;, & carcinomatis. Hoc medicamentum uocabat botryon. Multa genera morborum primo coitu ſoluūtur, primoq; fœminarū menſe. Aut ſi non id cōtigat, longinqua fiunt, maximeq; comitiales. Quin & à ſerpente ac ſcorpione percuſſos, coitu leuari produnt: uerū fœminas uenere ea lædi. Oculorum uitia fieri negant, nec lippire eos, qui cū pedes lauant, aqua inde ter oculos tangant. Immatura morte raptorū manu, ſtrumas, parotidas, guttura tactu ſanari affirmant. Quidam uero cuiuſque defuncti, duntaxat ſui ſexus, læua manu auerſa. Et è ligno fulgure icto, reiectis poſt terga manibus, demorderi aliquid, & ad dentē qui doleat admoueri, remedio eſſe produnt. Sunt qui præcipiant dentē ſuffiri dente hominis ſui ſexus: & eū qui caninus uocetur, inſepulto exemptum adalligari. Terram ex caluaria, pſilothrum eſſe palpebrarum tradunt. Herba uero ſi qua ibi genita ſit, cōmanducata, dētes cadere. Vlcera nō ſerpere oſſe hominis circūſcripta. Alij è tribus puteis pari menſura aquas miſcent, & prolibant nouo fictili: reliquū dant in tertianis acceſſu febriū bibendum. Item in quartanis fragmentū claui à cruce, inuolutū lana, collo ſubnectunt: aut ſpartum è cruce: liberatoq; condunt cauerna quam ſol nō attingat. Magorum hæc commenta ſunt: Vt cotem qua ferramenta ſæpe exacuta ſint, ſubiectā ignari ceruicalibus, de ueneficio deficientis, euocare indicium, ut ipſe dicat quid ſibi datum ſit, & ubi, & quo tempore: autorem tamen non nominare. Fulmine utiq; percuſſo, circūactum in uulnus hominem, loqui protinus conſtat. Inguinibus medentur aliqui, licium telæ detractum alligantes nouenis ſeptenisue nodis, ad ſingulos nominantes uiduā aliquam, atq; ita inguina alligantes licio. Et clauū aliúdue quod quis calcauerit, alligatum ipſos iubēt gerere, ne ſit dolori uulnus. Verrucas auellunt à uiceſima luna, in limitibus ſupini ipſam intuentes, ultra caput manibus porrectis, & quicquid cōprehendere eo fricantes. Clauū corporis, cum cadat ſtella, ſi quis diſtringat, uel cito ſanari aiūt. Cardinibus oſtiorū aceto affuſo, lutum fronti illitū, capitis dolorē ſedare. Item laqueū ſuſpendioſi circūdatum temporibus. Si quid è piſce hæſerit faucibus, in aquā demiſsis frigidā pedibus, cadere. Si uero ex alijs oſsibus, impoſitis capiti ex eodē oſſe oſsiculis. Si panis hæreat, ex eodē in utranque aurem addito pane. Quin & ſordes hominis in magnis fecere remedijs quæſtuoſorum gymnaſia Græcorū, quippe ea ſtrigmenta molliunt, calfaciunt, diſcutiunt, complent, ſudore & oleo medicinam facientibus: Vuluis inflammatis contractisq; admouentur: Sic & menſes cient: ſedis inflammationes & cōdilomata leniunt: item neruorū dolores, luxata, articulorū nodos. Efficaciora ad eadem, ſtrigmenta à balineis, & ideo miſcētur ſuppuratorijs medicamētis. Nam illa quæ ſunt è ceromate permixta cœno, articulos tantum molliunt, calefaciunt, diſcutiunt efficacius, ſed ad cætera minus ualent. Excedit fidem impudens cura, qua ſordes uirilitatis cōtra ſcorpionum ictus ſingularis remedij celeberrimi autores clamant. Rurſus in fœminis, quas infantiū aluo editas in utero ipſo cōtra ſterilitatē ſubdi cenſent, meconium uocant. Imò etiam ipſos gymnaſiorū raſere parietes:

& illæ quoq; ſordes excalfactoriam uim habere dicuntur: panos diſcutiunt. Vlceribus ſenum puerorumq́;, & deſquamatis ambuſtiſue illinuntur. Eo minus omitti conuenit ab animo hominis pendentes medicinas. Abſtinere cibo omni, aut potu, aliâs uino tãtum aut carne, aliâs balineis, cum quid eorum poſtulet ualetudo, in præſentiſsimis remedijs habetur. His remedijs adnumeratur exercitatio, intentio uocis, unguẽ fricari cum ratione. Vehemens enim fricatio ſpiſſat, lenis mollit: Multa adimit corpus, auget modica. In primis uero prodeſt ambulatio, geſtatio, et ea pluribus modis. Equitatio ſtomacho et coxis utiliſsima. Phthiſi nauigatio: Longis morbis locorum mutatio. Item ſomno mederi ſibi, aut lectulo, aut rara uomitione. Supini cubitus oculis conducunt, at proni tuſsibus in latera aduerſum diſtillationes. Ariſtoteles et Fabianus plurimum ſomniari circa uernum & autumnum tradũt, magisq́; ſupino cubitu, at prono nihil. Theophraſtus celerius concoqui dextri lateris incubitu, difficilius à ſupinis. Solum quoque remediorum maximum ab ipſo ſibi præſtari poteſt, ſicut linteorũ ſtrigiliumq́; uehementia: perfundere caput aqua calida ante balinearum uaporationẽ, & poſtea frigida, ſaluberrimũ intelligitur. Item præſumere cibis, & interponere frigidã, eiuſdẽq́; potu ſomnos antecedere, & ſi libeat interrumpere. Notandum, nullum aliud animal calidos potus ſequi, ideoq́; non eſſe naturales. Mero ante ſomnos colluere ora, propter halitus: frigida matutinis impari numero ad cauendũ dẽtium dolores: itẽ poſca oculos contra lippitudines, certa experimenta ſunt.

De obſeruatione uictus. CAP. V.

Sicut totius corporis ualetudini uarietate uictus inobſeruata. Hippocrates tradit non prandentium exta celerius ſeneſcere. Verum id remedijs cecinit, non epulis: quippe multo utiliſsima eſt temperantia in cibis. L. Lucullus hanc de ſe præfecturam ſeruo dederat: ultimoq́ue probro manus in cibo triumphali ſenis deducebatur, uel in capitolio epulanti, pudẽda re, ſeruo ſuo facilius parere quàm ſibi.

De ſternutamento, & uenere, & cæteris remedijs. CAP. VI.

Sternutamenta pinna grauedinẽ emendant, & ſi quis muris nares, ut tradunt, oſculo attingat. Sternutamẽta & ſingultũ. Ob hoc Varro ſuadet palmam alterna manu ſcalpere. Pleriq; anulum è ſiniſtra in longiſsimũ dextera digitum trãsferre, aut in aquã feruentem manus immergere. Theophraſtus ſenes laborioſius ſternuere dicit. Venerem damnauit Democritus, ut in qua homo alius exiliret ex homine. Eſt hercule raritas eius utilior. Athletæ tamen torpentes reſtituũtur uenere, uox reuocatur, cum è candida declinat in fuſcam. Medetur & lumborũ dolori, oculorum hebetationi, mente captis ac melancholicis. Adſidere grauidis, uel cũ remedium alicui adhibeatur, digitis pectinatim inter ſe implexis, ueneficiũ eſt: idq́ue compertum tradunt, Alcmena Herculem pariente. Peius ſi circa unũ ambóue genua. Item poplites alternis genibus imponi. Ideo hæc in concilijs ducũ poteſtatúmue fieri uetuere maiores, uelut omnẽ actum impedientia. Vetuere & ſacris uotíſue ſimili modo intereſſe. Capita autem aperiri aſpectu magiſtratuũ, non uenerationis cauſa iuſſere, ſed (ut Varro autor eſt) ualetudinis, quo firmiora conſuetudine ea fierent. Cum quid oculo inciderit, alterũ comprimi prodeſt. Cum aqua dextra auriculæ, ſiniſtro pede exultare, capite in dextrum humerũ deuexo, inuicem è diuerſa aure. Si tuſsis concitet, ſaliuam in fronte ab alio afflari. Si iaceat uua, à uertice morſu alterius ſuſpendi. In ceruicis dolore poplites fricare, aut ceruicẽ in poplitum. Pedes in humo deponi, ſi nerui in his cruribusue tendantur in lectulo. At ſi in læua parte id accidat, ſiniſtra plantæ pollicẽ dextra manu apprehendi. Itẽ è diuerſo. Extremitates corporis uel auriũ perſtringi contra horrores corporis, ſanguinémue nariũ immodicum. Lino uel papyro principia genitaliũ: femur medium, ad cohibenda urina profluuia. In ſtomachi ſolutione pedes preſſare, aut manus in feruẽtem aquã demittere. Iam & ſermoni parci multis de cauſis ſalutare eſt. Triennio Mecœnatem Meſsium accepimus ſilentiũ ſibi imperauiſſe, à conuulſione reddito ſanguine. Nã euerſos ſcandentesq́; ac iacentes, ſi quid ingruat, contraq́; ictus ſpiritũ cohibere ſingularis præſidij eſt: quod inuẽtum eſſe animalis docuimus. Clauũ ferreum defigere, in quo loco primũ caput defixerit corruens morbo comitiali, abſolutoriũ eius mali dicitur. Contra renum & lumborum ueſicæq́; cruciatus, in balinearum ſolijs pronos urinã reddere, mitigatorium habetur. Vulnera nodo Herculis præligare, mirũ quãtum ocyor medicina eſt. Atq; etiã quotidiani cinctus tali nodo, uim quandã habere utilem dicuntur, quippe cũ Hercules eũ prodiderit. Numerum quoq; quaternariũ Demetrius condito uolumine, & quare quaterni cyathi ſextarij'ue non eſſent potandi. Contra lippitudines retro aures fricare prodeſt, & lacrymoſis oculis frõtem. Augurium ex homine ipſo eſt nõ timendi mortem in ægritudine, quãdiu oculorũ pupillæ imaginem reddant. Magna & urinæ nõ ratio ſolum, ſed etiã religio apud autores inuenitur, digeſta in genera. Spadonum quoq; ad fœcũditatis beneficia. Verũ ex his quæ referre fas ſit, impubium puerorũ contra ſaliuas aſpidum, quas ptyadas uocãt, quoniã uenena in oculos hominũ expuant: contra oculorũ albugines, obſcuritates, cicatrices, argema, palpebras, & cum erui farina contra aduſtiones, contra aurium pura, uermiculosq́ue, ſi decoquatur ad dimidias partes, cum porro capitato, nouo fictili. Vaporatio quoq; ea menſes fœminarum ciet. Salpe fouet illa oculos firmitatis cauſa: illinit ſole uſta, cũ oui albumine, efficacius ſtruthiocameli, binis horis. Hac & atramẽti lituræ abluũtur. Virilis podagris medetur, argumento fullonũ, quos ideo tentari eo morbo negant. Veteri miſcetur cinis oſtreorũ, aduerſus eruptiones in corpore infantium, & omnia ulcera manantia,

manantia. Ea exceſis, ambuſtis, ſedis uitijs, rhagadijs, & ſcorpionum ictibus illinitur. Obſtetricũ nobilitas non alio ſucco efficacius curari pronunciauit corporũ pruritus nitro addito, ulcera capitum, porrigines, uomas, præcipue genitalium. Sua cuiq; autem (quod fas ſit dixiſſe), maxime prodeſt, confeſtim perfuſo canis morſu, echinorumq; ſpinis inhærentibus, & in ſpongia laniſue impoſita: aut aduerſus canis rabidi morſus, cinere ex ea ſubacto: contraq; ſerpentium ictus. Nam contra ſcolopendras mirũ proditur, uertice tacto urinæ ſuæ gutta, liberari protinus læſos. Auguria ualetudinis ex ea traduntur. Si mane candida, dein ruffa ſit, illo modo concoquere, hoc concoxiſſe ſignificatur. Mala ſigna rubræ, peſſima nigræ: mala bullantis & craſſæ: in qua quod ſubſidit ſi album eſt, ſignificat circa articulos aut uiſcera dolorem imminere. Eadem uiridis morbum uiſcerũ, pallida bilis, rubens ſanguinis. Mala & in qua ueluti furfures atq; nubeculæ apparẽt. Diluta quoq; alba uitioſa eſt: mortifera uero craſſa, graui odore, & in pueris tenuis ac diluta. Magi uetãt eius cauſa contra ſolẽ lunãq; nudari, aut umbrã cuiuſquam ab ipſa reſpergi. Heſiodus iuxta obſtãtia reddi ſuadet, ne deũ aliquẽ nudatio offendat. Hoſthanes contra mala medicamenta omnia promiſit auxiliari, matutinis horis ſuã cuiq; inſtillatam in pedẽ.

De remedijs muliebribus. CAP. VII.

QVæ ex mulierum corporibus traduntur, ad portentorum miracula accedũt, ut ſileamus diuiſos membratim in ſcelera abortus, menſiũ piacula, quæq; alia nõ obſtetrices modo, uerumetiã ipſæ meretrices prodidere. Capilli ſi crementur, odore ſerpentes fugari. Eodem odore uuluæ morbo ſtrãgulatas reſpirare. Cinere eo quidem, ſi in teſta ſunt cremati, uel cum ſpuma argenti, ſcabricias oculorum ac prurigines emendari. Item uerrucas, & infantiũ ulcera cum melle. Capitis quoq; uulnera, & omnium ulcerum ſinus, addito melle ac thure. Panos, podagras, cũ adipe ſuillo ſacrum ignem, ſanguinemq; ſiſti ilico, & formicationes corporũ. De lactis uſu conuenit dulciſſimum eſſe molliſſimumq;, & in longa febre cæliacisq; utiliſſimum, maxime eius quæ iam infantem remouerit. Et in malacia ſtomachi, in febribus, torſionibus efficaciſſimum experiũtur. Item mammarum collectionibus cum thure, oculo ab ictu cruore ſuffuſo. & in dolore aut epiphoris ſi immulgeatur, plurimum prodeſt: magisq; cum melle & narciſſi ſucco, aut thuris polline. Semperq; in omni uſu efficacius eius quæ marem enixa ſit: multoq; efficaciſſimum eius quæ geminos peperit mares, & ſi uino ipſa cibisq; acrioribus abſtineat. Mixto præterea ouorum candido liquore, madidaq; lana frontibus impoſitum, fluxiones oculorum ſuſpendit. Nam ſi rana ſaliua ſua oculum aſperſerit, præcipuum eſt remedium. Et cõtra morſum euſdem bibitur, ſtillaturq;. Qui ſimul matris filiæq; lacte inunctus ſit, liberari oculorum metu in totam uitam affirmant. Aurium quoq; uitijs medetur, modice admixto oleo: aut ſi ab ictu dolent, anſerino adipe tepefactum. Si odor grauior ſit, ut plerunq; fit longis uitijs, diluto melle lana includitur. Et contra morbũ regium in oculis relictum, inſtillatur cum elaterio. Peculiariter ualet potũ contra uenena, quæ data ſunt è marino lepore bupreſtiq;, ut Ariſtoteles tradit, dorycnion. Et contra inſaniam, quæ facta ſit hyoſcyami potu. Podagris quoq; iubent illini cum cicuta. Alij cum œſipo & adipe anſerino, qualiter etiam uuluarũ doloribus imponitur. Aluum etiam ſiſtit potum, ut Rabirius ſcribit. Et menſes ciet. Eius uero quæ fœminam enixa ſit, ad uitia tantum in facie ſanãda præualet. Pulmonum quoq; incommoda lacte mulieris ſanantur, cui ſi admiſceatur impubis pueri urina uel mel Atticum, omnia ſingulorum cochlearium menſura, murmura quoq; aurium eijci inuenio. Eius quæ marem peperit, lacte guſtato, canes rabioſos fieri negant. Mulieris ſaliuam quoq; ieiunæ potentem dijudicant oculis cruentatis. Et ſi contra epiphoras, feruentes anguli oculorũ ſubinde madefiant: efficacius, ſi cibo uinoq; ſe pridie ea abſtinuerit. Inuenio & faſcia mulieris alligato capite, dolores minui. Poſt hæc nullus eſt modus. Iã primum abigi grandines turbinesq;, contra fulgura ipſa in menſe conudata, ſic auerti uiolentiam cœli. In nauigando quidem tempeſtates, etiam ſine mẽſtruis. Ex ipſis uero menſibus monſtrificis alias ui ſuo loco indicauimus, dira & infanda uaticinantur: è quibus dixiſſe non pudeat, ſi in defectu lunæ ſolisue congruat uis illa, irremediabilem fieri: non ſegnius & ſilente luna, coituſq; tum maribus exitiales eſſe atq; peſtiferos. Purpuram quoq; ab his eo tempore pollui. Tãto uim eſſe maiorem. Quocunq; autem alio menſtruo, ſi nudatæ ſegetem ambiant, erucas ac uermiculos ſcarabeosq; ac noxia alia decidere. Metrodorus Sceptius in Cappadocia inuentum prodit, ob multitudinem cantharidum. Ire ergo per media arua, retectis ſuper clunes ueſtibus. Alibi ſeruatur, ut nudis pedibus eant, capillo cinctuq; diſſoluto. Cauendũ ne id oriente ſole faciant, ſementẽ enim areſcere. Item nouellas uites eius tactu in perpetuum lædi: rutam & ederas res medicatiſſimas ilico mori. Multa diximus de hac uiolentia. Sed præter illa certum eſt, apes tactis aluearijs fugere, linaq; cum coquantur nigreſcere, aciem in cultris tonſorum hebeteſcere, æs contactum graue uirus accipere & æruginem, magis ſi decreſcente luna id accidat: equas, ſi ſint grauidæ, tactas, abortũ pati: Quin & aſpectu omnino, quamuis procul uiſas, ſi purgatio illa poſt uirginitatẽ prima ſit, aut in uirginea ætate ſpontanea. Nam bitumen in Iudæa naſcens, ſola hac ui ſuperari, filo ueſtis contactæ, docuimus. Ne igne quidem uincitur quo cuncta, cinisque etiam ille, ſi quis aſpergat lauandis ueſtibus, purpuras mutat, florem coloribus adimit, ne ipſis quidem fœminis malo ſuo inter ſe immunibus. Abortum facit illitus, aut ſi omnino prægnans ſupergrediatur. Quæ Lais & Elephãtis inter ſe contraria prodidere de abortiuis, carbone è radice braſſicæ uel myrti uel tamaricis in eo ſanguine extincto: item aſinas non concipere tot annis, quot grana

hordei contacta ederint: quæq; alia nuncupauere monſtrifica, aut inter ipſas pugnantia, cum hæc fœcunditatem fieri iiſdem modis quibus illa ſterilitatem pronũciaret, melius eſt nõ credere. Bythus Dyrrachinus hebetata aſpectu ſpecula recipere nitorem tradit, iiſdem auerſa rurſus contuentibus: omnemq; uim talem reſolui, ſi mullum piſcem ſecum habeãt. Multi uero ineſſe etiam remedia tanto malo aiunt. Podagras illini, ſtrumas, & parotidas, panos, ſacros ignes, furunculos, epiphoras tractatu earum mulierum leuari. Lais & Salpe canum rabioſorum morſus, & tertianas quartanasq; febres, menſtruo in lana arietis nigri, argenteo brachiali incluſo. Diotimus Thebanus, ueſtis omnino ita infectæ portiuncula, ac uel licio, brachiali inſerta. Sotira obſtetrix, tertianis quartanisq; efficaciſſimum dixit plantas ægri ſubterlini: multoq; efficacius, ab ipſa muliere, & ignoranti. Sic & comitiales excitari. Icetidas medicus quartanas coitu finiri, incipientibus duntaxat menſtruis, ſpopondit. Inter omnes uero conuenit, ſi aqua potuſque formidetur à morſu canis, ſuppoſita tantum calici lacinia tali, ſtatim metum eum diſcuti: uidelicet præualente ſympathia illa Græcorum, cum rabiem canum eius ſanguinis guſtatu incipere dixerimus. Cinere eo iumentorum omnium ulcera ſanari certum eſt, addita caminorum farina & cera. Maculas autem è ueſte eas, non niſi eiuſdẽ urina elui. Cinerem per ſe roſaceo mixtũ, fœminarum præcipue, capitis ſedare dolores illitum fronti. Aſperrimamq; uim profluuii eius eſſe primis annis uirginitate reſoluta. Id quoq; conuenit, quo nihil equidem libentius crediderim, tactis omnino mẽſtruo poſtibus, irritas fieri magorum artes, generis uaniſſimi, ut æſtimare licet. Ponam enim uel modeſtiſſimum è promiſſis eorum: ex homine ſiquidem reſegmina unguiũ è pedibus manibusq; cera permixta, ita ut dicatur tertianæ, uel quotidianæ, uel quartanæ febri remedium quæri, ante ſolis ortum alienæ ianuæ affigi iubent, ad remedia in iis morbis: quanta uanitate ſi falſum eſt, quantáue noxa, ſi transferunt morbos ad innocentiores? Ex his omnium digitorum reſegmina unguium, ad cauernas formicarum abiici iubent, eamque quæ prima cœperit trahere, correptam ſubnecti collo, ita diſcuti morbum.

Medicinæ ex animalibus peregrinis, de elephãto, & leone, & camelo, & hyæna, & crocodilo, & chamæleonte, & ſcinco, & hippopotamo, & lyncibus. CAP. VIII.

HAec ſunt quæ retuliſſe fas ſit, ac pleraq; ex iis non niſi honore dicto. Reliqua inteſtabilia & infanda, ut feſtinet oratio ab homine fugere. In cæteris claritates animalium aut operum ſequemur. Elephanti ſanguis præcipue maris fluxiones omnes, quas rheumatiſmos uocant, ſiſtit. Ramentis eboris cũ melle Attico (ut aiunt) nubeculæ in facie, ſcobe paronychia tolluntur. Proboſcidis tactu capitis dolor leuatur, efficacius ſi & ſternuat. Dextra pars proboſcidis cum Lemnia rubrica adalligata, impetus libidinũ ſtimulat. Sanguis & ſyntecticis prodeſt, iecurq; comitialibus morbis. Leonis adipes cũ roſaceo cutẽ in facie cuſtodiunt à uitiis, candorẽq; ſeruant, & ſanant aduſta niuibus, articulorũq; tumores. Magorũ uanitas peruncto eo adipe, faciliorẽ gratiam apud reges populóſue promittit: præcipue tamẽ eo pingui quod ſit inter ſupercilia, ubi eſſe nullũ poteſt. Similia dẽtis, maxime à dextra parte uilliq; è roſtro inferiori, promiſſa ſunt. Fel aqua addita, claritatẽ oculis inũctu facit. Et cum adipe eiuſdẽ, comitiales morbos diſcutit, leui guſtu, et ut protinus qui ſumpſere curſu id digerãt. Cor in cibo ſumptũ, quartanis medetur: adeps cũ roſaceo quotidianis febribus. Perunctos eo beſtiæ fugiũt. Reſiſtere etiã inſidiis uidetur. Cameli cerebrũ areſactũ, potumq; ex aceto, comitialibus morbis aiũt mederi: item fel cum melle potum: hoc & anginæ. Cauda areſacta ſoluit aluum. Fimi cinere criſpari capillũ cum oleo. Et dyſentericis prodeſt illitus cinis, potusq; quantũ trinis digitis capitur, & comitialibus morbis. Vrinam fullonibus utiliſſimã eſſe tradunt: itemq; ulceribus manantibus. Barbaros conſtat eam ſeruare quinquennio, & heminis pota ciere aluum. Setas è cauda contortas, & ſiniſtro brachio adalligatas, quartanis mederi. Hyænam magi ex omnibus animalibus in maxima admiratione poſuerũt, utpote cui & ipſi magicas artes dederint, uimq;, qua alliciat ad ſe homines mẽte alienatos. De permutatione ſexus annua uice diximus, cæteraq; de mõſtrifica natura eius: nũc perſequemur quæcunq; medicinis prodũtur. Præcipue pantheris terrori eſſe tradũtur, ut ne conẽtur quidẽ reſiſtere: & aliquid de corio earũ habentẽ non appeti. Mirũq; dictu, ſi pelles utriuſq; contrariæ ſuſpendãtur, decidere pilos pantheræ. Cum fugiant uenãtem, declinare ad dextram, ut prægreſſi hominis ueſtigia occupent. Quod ſi ſucceſſerit, alienari mente, ac uel ex equo hominem decidere. At ſi in læuam detorſerit, deficientis argumentum eſſe, celeremq; capturã. Facilius autem capi, ſi cinctus ſuos uenator, flagellumq; imperitans equo ſeptenis alligauerit nodis. Mox, ut eſt ſolers ambagibus uanitas magorum, capi iubent geminorum ſignum tranſeunte luna, ſingulosq; propè pilos ſeruari. Capitis dolori alligatam cutem prodeſſe quæ fuerit in capite eius. Lippitudini fel illitum frontibus, aut ne omnino lippiatur, decoctum cum mellis Attici cyathis tribus & croci uncia, inũctum: ſic & caligines diſcuti & ſuffuſiones. Claritatem excitari melius inueterato medicamento. Aſſeruari autem in Cypria pyxide. Eodem ſanari argema, ſcabritias, excreſcẽtia in oculis: itẽ cicatrices. Glaucomata uero iocineris recẽtis in aſſati ſanie, cum deſpumato melle inunctis. Dentes eius dẽtium doloribus tactu prodeſſe, uel adalligatos ordine, humeros humerorũ & lacertorum doloribus. Eiuſdẽ dentes ſi de ſiniſtra parte roſtri eruti ſint, illigatos pecoris aut capri pelle, ſtomachi cruciatibus. Pulmones in cibo ſumptos cœliacis. Vẽtriculus, cinerẽ cum oleo illitum. Neruis, medullas è dorſo cũ oleo uetere ac felle. Febribus quartanis, iecur deguſtatum ter ante acceſſiones.

Podagris,

Podagris, ſpinæ cinerem cum lingua & dextro pede uituli marini, addito felle taurino, omnia pariter cocta atq; illita hyænæ pelle. In eodem morbo prodeſſe & fel cum lapide aſio. Tremulis, ſpaſticis, exilientibus, & quibus cor palpitet, aliquid ex corde mandẽdum, ita ut reliquæ partis eius cum cerebro hyænæ illinatur. Pilos etiam auferri hac compoſitione illita, aut per ſe felle, euulſis prius quos renaſci non libeat. Sic & palpebris inutiles tolli. Lumborum doloribus carnes è lumbis edendas illinendasq; cũ oleo. Sterilitatem mulierum emendari, oculo cum glycyrrhiza & anetho ſumpto in cibo, promiſſo intra triduũ conceptu. Cõtra nocturnos pauores umbrarumq; terrorem unus è magnis dentibus lino alligatus ſuccurrere narratur. Furentes ſuffiri eodem, & circũligari ante pectus cum adipe renũ, aut iocinere, aut pelle præcipiũt. Mulieri candida à pectore hyænæ caro, & pili ſeptẽ, & genitale cerui ſi illigentur dorcadis pelle, collo ſuſpenſa continere partus promittunt. Venerem ſtimulari, genitali ad ſexus ſuos in melle ſumpto, etiã ſi uiri mulierum coitus oderint. Quinimo totius domus concordiã, eodem genitali & articulo ſpinæ cum adhærente corio adſeruatis, cõſtare: quem ſpinæ articulum ſiue nodum atlantion uocant. Eſt autem primus. In comitialium quoque remedijs habent eum. Adipe accenſo, ſerpentes fugari dicunt. Maxillæ parte cõminuta in aniſo, & in cibo ſumpta, horrores ſedari. Eodem ſuffitu mulierum menſes euocari. Tantumq; eſt uanitatis, ut ſi ad brachium adalligetur ſuperioris roſtri dexteræ partis dens, iaculãtium ictus deerraturos negent. Palato eiuſdem areſacto, & cũ alumine Aegyptio caleſacto, ac ter in ore permutato, fœtores & ulcera oris emendari. Eos uero, qui linguam in calceamento ſub pede habeant, non latrari à canibus. Siniſtra parte cerebri naribus illita, morbos pernicioſos mitigari, ſiue hominum, ſiue quadrupedũ. Frontis corium faſcinationibus reſiſtere. Ceruicis carnes ſiue mandantur, ſiue bibantur, areſactæ, lumborũ doloribus. Neruis à dorſo armisq; ſuffiendos neruorũ dolores. Pilos roſtri admotos mulierum labris, amatoriũ eſſe. Iecur potũ, torminibus & calculis mederi. Iam cor in cibo potúue ſumptum, omnibus doloribus corporum auxiliari: Lienem lienibus. Omẽtum, ulcerum inflammationibus cum oleo. Medullas, doloribus ſpinæ & neruorum, laſſitudini reuum. Neruos potos in uino cum thure, fœcunditatem reſtituere ademptam ueneficio. Vuluam cum mali punici dulcis cortice in potu datã prodeſſe mulierum uuluæ. Adipe è lumbis ſuffiri difficulter parientes, & ſtatim parere. E dorſo medullam adalligatã contra uanas ſpecies opitulari. Spaſticis, genitale è maribus ſuffitu. Item lippiẽtibus, ruptis, & contra inflationes, ſeruatos pedes, tactu: læuos dexteris partibus, dextros læuis. Siniſtrum pedem ſuperlatum parturienti, letalem eſſe: dextro illato, facile eniti. Membranam quæ fel contineat, cardiacis potam in uino, uel in cibo ſumptam, ſuccurrere. Veſicam in uino potam, contra urinæ incontinentiã. Quæ autem in ueſica inuenta ſit urina, additis oleo ex ſeſamo, & melle, hauſtã prodeſſe ægrimoniæ ueteri. Coſtarum primam & octauam, ſuffitu ruptis ſalutarem eſſe. Ex ſpina uero parturientibus oſſa. Sanguinẽ cum polenta ſumptum, torminibus. Eodem tactis poſtibus, ubicunq; magorum infeſtari artes, non elici deos, nec colloqui, ſiue lucernis, ſiue pelui, ſiue aqua, ſiue pila, ſiue quo alio genere tententur. Carnes ſi edantur, contra canis rabidi morſus efficaces eſſe: etiámnum iecur efficacius. Carnes uel oſſa hominis, ſi quæ in uentriculo occiſæ inueniantur, ſuffitu podagricis auxiliari. Si ungues inueniantur in his, mortẽ alicuius capientium ſignificari. Excrementa ſiue oſſa reddita cum interimitur, contra magicas inſidias pollere. Fimum quod inteſtinis inuentum ſit, areſactum, ad dyſentericos ualere potum: illitumq; cum adipe anſerino opitulari toto corpore læſis malo medicamento: à cane uero morſis adipem illitum, & corium ſubſtratũ. Rurſus tali ſiniſtri cinere decocto cũ ſanguine muſtelæ, perunctos omnibus odio uenire: idem fieri oculo decocto. Super omnia eſt, quod extremam fiſtulam inteſtini contra ducum, ac poteſtatum iniquitates commonſtrant, & ad ſucceſſus petitionum, iudiciorumq; ac litium euentus, ſi omnino tantum aliquis ſecum habeat. Eiuſdem cauerna ſiniſtro lacerto alligata, ſi quis mulierem reſpiciat, amatorium eſſe tam præſens, ut ilico ſequatur. Eiuſdem loci pilorum cinerem ex oleo illitum uiris, qui ſint probroſæ molliciei, non modo pudicos, ſed & ſeueros mores induere. Proxime fabuloſus eſt crocodilus, ingenio quoq; illo, cui uita in aqua terraq; communis. Duo enim genera eorũ: illius è dextra maxilla dentes adalligati dextro lacerto, coitus (ſi credimus) ſtimulant. Canini eius dentes febres ſtatas arcent thure repleti, ſunt enim caui, ita ut diebus quinque ab ægro cernatur qui adalligauerit. Idem pollere & uentre exemptos lapillos, aduerſus febrium horrores uenientes tradunt. Eadem de cauſa Aegyptij perungũt & adipe ægros ſuos. Alter illi ſimilis, multum infra magnitudinẽ, in terra tantum, odoratiſſimisq; floribus uiuit. Ob id inteſtina eius diligenter exquiruntur iucundo nidore farcta: crocodileam uocãt, oculorum uitijs utiliſſimam, cum porri ſucco inunctis, & cõtra ſuffuſiones uel caligines. Illita quoq; ex oleo cyprino, moleſtias in facie enaſcentes tollit, ex aqua uero morbos omnes, quorum natura ſerpit in facie, nitoremque reddit. Lẽtigines tollit ac uaros, omnesq; maculas, & contra comitiales morbos bibitur ex aceto mulſo binis obolis. Appoſita menſes ciet. Optimaq; eſt quæ cãdidiſſima & friabilis, minimeq; ponderoſa: cum teratur inter digitos fermenteſcens. Lauatur ut ceruſa. Adulterant amylo, aut cimolia, ſed maxime, qui captos oryza tantum paſcunt. Felle inunctis oculis ex melle contra ſuffuſiones nihil utilius prædicant. Inteſtinis & reliquo corpore eius ſuffiri uulua laborantes ſalutare tradunt. Item uelleribus circundari

uapore

uapore eius infectis. Corij utriuſq; cinis ex aceto illitus his partibus quas ſecari opus ſit, aut nidor cremati, ſenſum omnem ſcalpelli aufert. Sanguis utriuſq; claritatem uiſus inunctus donat, & cicatrices oculorum emendat. Corpus ipſum excepto capite pedibusq́; elixum manditur iſchiadicis: tuſsimq́; ueterẽ ſanat, præcipue in pueris: item lumborum dolores. Habent & adipem, quo tactus pilus defluit. Hic perunctos à crocodilis tuetur, inſtillaturq́; morſibus. Cor annexũ in lana ouis nigræ, cui nullus alius color incurſauerit, & primo partu genita, quartanas abigere dicitur. Iungemus illis ſimilima & peregrina æque animalia, primumq́; chamæleontem, peculiari uolumine dignum exiſtimatum Democrito, ac per ſingula mẽbra deſecratum, nõ ſine magna uoluptate noſtra, cognitis proditisq́; mendacijs Græcæ uanitatis. Similis & magnitudine eſt ſupradicto crocodilo, ſpinæ tantum acutiore curuatura, & caudæ amplitudine diſtans. Nullũ animal pauidius exiſtimatur, & ideo uerſicoloris eſſe mutationis. Vis eius maxima contra accipitrum genus. Detrahere enim ſuprà uolantem ad ſe traditur, & uoluntarium præbere lacerãdum cæteris animalibus. Caput eius & guttur ſi roboreis lignis accendantur, imbrium & tonitruum concurſus facere Democritus narrat: item iecur in tegulis uſtum. Reliqua ad ueneficia pertinentia quæ dicit, quanquã falſa exiſtimantes, omittemus, præterquã ubi irriſu coarguendum. Dextro oculo, ſi uiuenti eruatur, albugines oculorum cum lacte caprino tolli: lingua adalligata, pericula puerperij. Eundem ſalutarem eſſe parturientibus ſi ſit domi: ſi uero inferatur, pernicioſiſsimũ. Linguã, ſi uiuenti exempta ſit, ad iudiciorum euentus pollere. Cor aduerſus quartanas illigatum nigra lana primæ tonſuræ. Pedem è prioribus dextrum, hyænæ pelle adalligatũ ſiniſtro brachio, contra latrocinia terroresq́; nocturnos pollere. Item dextram mammillam cõtra formidines pauoresq́. Siniſtrum uero pedem torreri in furno cum herba quæ etiam chamæleon uocetur, additoq́; unguẽto in paſtillos digeri: eos in ligneo uaſe conditos, præſtare (ſi credimus) ne cernatur ab alijs qui habeat. Armum dextrum ad uincẽdos aduerſarios uel hoſtes ualere, utiq; ſi abiectos eiuſdem neruos calcauerint. Siniſtrum humerum quibus monſtris cõſecret, qualiter ſomnia quæ uelit & quibus uelit mittantur, pudet referre. Omnia ea dextro pede reſolui: ſicut ſiniſtro latere lethargos, quos fecerit dextrum. Capitis dolores, inſperſo uino, in quo latus alterutrũ maceratũ ſit, ſanari. Fœminis ſiniſtri uel pedis cineri ſi miſceatur lac ſuillũ, podagricos fieri illitis pedibus. Felle glaucomata & ſuffuſiones corrigi propè creditur, tridui inunctione: ſerpentes fugari ignibus inſtillato: Muſtelas contrahi in aquam coniecto. Corpore uero illito, detrahi pilos. Idem præſtare narrãt iecur, cum ranæ rubetæ pulmone illitum. Præterea iocinere amatoria diſſolui. Melancholicos autem ſanari, ſi ex corio chamæleontis herbæ ſuccus bibatur. Inteſtina & fimum eorum, cũ id animal nullo cibo uiuat, cum ſimiarum urina illita inimicorũ ianuæ, odiũ omnium hominum his cõciliare. Cauda, flumina & aquarum impetus ſiſti, ſerpentes ſoporari. Eadem medicata cedro & myrrha, illigataq́; gemino ramo palmæ, percuſſam aquam diſcuti, ut quæ intus ſint omnia appareant: utinamq́; eo ramo contactus eſſet Democritus, quoniã illa loquacitates immodicas promiſit inhiberi. Palamq́; eſt, uirũ aliâs ſagacem & uitæ utiliſſimum, nimio iuuandi mortales ſtudio prolapſum. Ex eadem ſimilitudine eſt ſcincus, quẽ quidã terreſtrem crocodilum eſſe dixerunt, candidiore antẽ & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dignoſcitur à crocodilo, ſquamarũ ſeta à cauda ad caput uerſa. Maximus Indicus, deinde Arabicus. Afferuntur ſalſi. Roſtrum eius & pedes in uino albo poti, cupiditates ueneris accendunt: utiq; cum ſatyrio & erucæ ſemine, ſingulis drachmis omnium, ac piperis duabus admixtis, ita ut paſtilli ſingularum drachmarum bibãtur: per ſe laterũ carnes obolis binis cum myrrha & pipere pari modo potæ, efficaciores ad idem creduntur. Prodeſt & contra ſagittarũ uenena, ut Apelles tradit, antè poſteaq́; ſumptus. In antidota quoq; nobilia additur. Seſtius, plus quàm drachmæ pondere in uini hemina potum, perniciẽ afferre tradit. Præterea eiuſdem decocti ius cum melle ſumptũ, uenerẽ inhibere. Eſt crocodilo cognatio quædam amnis eiuſdem geminiq́; uictus cum hippopotamo, repertore detrahendi ſanguinis, ut diximus. Plurimi autem ſuper Saiticam præfecturam. Huius corij cinis cum aqua illitus, panos ſanat: adeps frigidas febres: item fimum ſuffitu. Dentes è parte læua dolores dentium, ſcarificatis gingiuis. Pellis eius è ſiniſtra parte frontis in inguina adalligata, uenerem inhibet. Eiuſdẽ cinis alopecias explet. Teſticuli drachma ex aqua contra ſerpentes bibitur. Sanguine pictores utuntur. Peregrinæ ſunt & lynces, quæ clariſsime omnium quadrupedũ cernunt. Vngues earum omnes cum corio exuri efficaciſsime in Carpatho inſula tradunt. Hoc cinere poto, propudia uirorum: eiuſdem aſperſu fœminarum libidines inhiberi: item pruritus corporum, urinæ ſtillicidia ueſicæ. Itaque eam protinus terra pedibus aggeſta obruere traditur. Eadem autem & iugulorum dolori monſtratur in remedio. Hactenus de externis. Nunc reuertemur ad noſtrum orbem: primumq́; cõmunia animalium remedia, atque eximia dicemus.

Medicinæ communes ex feris animalibus, aut eiuſdẽ generis placidis. Lactis uſus, & obſeruatiões, & de caſeis, butyro, & adipe. CAP. IX.

Sicuti de lactis uſu. Vtiliſsimum cuiq; maternũ. Concipere nutrices exitioſum eſt: hi ſunt enim infantes qui coloſtrati appellantur, denſato lacte in caſei ſpeciem. Eſt autem coloſtra, prima à partu ſpongioſa denſitas lactis. Maxime autem alit quodcunque humanum, mox caprinum: unde fortaſsis fabulæ Iouem ita nutritum dixere. Dulciſsimum ab humano

cameli

camelinum, efficaciſſimum ex aſinis. Magnorum animalium & corporũ, facilius redditur. Stomacho accommodatiſſimum caprinum, quoniam fronde magis quàm herba ueſcuntur. Bubulũ medicatius. Ouillum dulcius & magis alit, ſtomacho minus utile, quoniã eſt pinguius. Omne autem uernum aquatius æſtiuo, & de nouellis: probatiſſimũ uero quod in ungue hæret, nec defluit. Innocẽtius decoctũ, præcipue cum calculis marinis. Aluus maxime ſoluitur bubulo. Minus inflat quodcũq; decoctum. Vſus lactis ad omnia intus exulcerata, maxime renes, ueſicam, interanea, fauces, pulmones. Foris pruritum cutis, eruptiones pituitæ, poſt abſtinentiã. Nam ut in Arcadia bubulum biberent phthiſici ſyntecticiq; & cachectæ, diximus in ratione herbarum. Sunt inter exempla, qui aſininum bibendo liberati ſint podagra chiragráue. Medici ſpeciem unã addidere lactis generibus, quod ſchiſton appellauere. Id fit hoc modo: fictili nouo feruet caprinum maxime, ramuſq; ficulneis recẽtibus miſcetur, additis totidẽ cyathis mulſi quot ſint heminæ lactis. Cum feruet ne circumfundatur præſtat cyathus argẽteus cum frigida aqua demiſſus, ita ne quid fundat: ablatum deinde igni refrigeratione diuiditur, & diſcedit ſerum à lacte. Quidam & ipſum ſerum iam multo potentiſſimum, decoquũt ad tertias partes, & ſub dio refrigerant. Bibitur autem efficaciſſime heminis per interualla ſingulis diebus quinis: melius à potu geſtari. Datur comitialibus, melancholicis, paralyticis, in lepris, elephantiaſi, articularibus morbis. Infunditur quoq; lac contra roſiones à medicamẽtis factas. Et ſi uratur dyſenteria, decoctum cum marinis lapillis, aut cum ptiſana hordeacea. Item ad roſiones inteſtinorum, bubulum aut ouillum utilius. Recens quoq; dyſentericis infunditur: ad colum autem crudũ: item uuluæ, & contra ſerpentium ictus: phthiſicis, cantharidum, aut ſalamandræ, aut bupreſtis, aut pityocampes uenenis. Priuatim bubulum his qui colchicon biberint, aut cicutam, aut dorycnium, aut leporem marinum: ſicut aſininum cõtra gypſum, & ceruſam, & ſulphur, & argentum uiuum: item duræ aluo in febri. Gargarizatur quoq; faucibus exulceratis utiliſſime. Et bibitur ab imbecillitate uires recolligentibus, quos atrophos uocant: in febri etiam quæ careat dolore capitis. Pueris ante cibum, lactis aſinini heminam dari, aut ſi in exitu cibi roſiones ſentirent, antiqui in arcanis habuerunt: ſi hoc non eſſet, habuerunt è caprino. Bubuli ſerum orthopnoicis prodeſt ante cætera, addito naſturtio. Inunguntur etiam oculi, in lactis heminis ſeſamæ additis drachmis quatuor tritis in lippitudine. Caprino lienes ſanãtur, poſt bidui inediam tertia die edera paſtis capris, per triduum poto ſine alio cibo. Lactis uſus aliàs contrarius capitis doloribus, hepaticis, ſpleneticis, neruorum uitio, febres habentibus, uertiginis præterquàm purgationis gratia, grauedini, tuſſientibus, lippis. Suillum utiliſſimum tenaſmo, dyſenteriæ, necnon phthiſicis. Hoc & mulieri ſaluberrimum qui dicerent fuerunt. De generibus caſeorum diximus, cum de uberibus ſingulisq; animalium mẽbris diceremus. Sextius eoſdem effectus equino quos bubulo tradit. Hunc uocãt hippacen. Stomacho utiles, qui non ſint ſalſi, id eſt recentes. Veteres aluũ ſiſtunt, corpusq; minuunt, ſtomacho utiliores: & in totum ſalſa minuunt corpus, alunt mollia. Caſeus recẽs cum melle, ſugillata emendat, mollis aluũ ſiſtit. Sedat tormina paſtillis in uino auſtero decoctis, rurſusq; in patina toſtis cum melle. Sapron uocant, qui cum ſale & ſorbis ſiccis è uino tritus potusq; medetur cœliacis. Genitaliũ carbunculis caprinus tritus & impoſitus: item acidus cũ oxymelite. Maculis in balineo illitus oleo interlinitur. E lacte fit & butyrum, barbararum gentium laudatiſſimus cibus, & qui diuites à plebe diſcernat. Plurimum è bubulo, & inde nomen: pinguiſſimũ ex ouibus. Fit & ex caprino, ſed hyeme calefacto lacte, æſtate expreſſo tãtum, crebro iactatu in longis uaſis, anguſto foramine ſpiritum accipiẽtibus ſub ipſo ore, aliàs præligato. Additur paulũ aquæ ut aceſcat. Quod eſt maxime coactum, in ſummo fluitat: id exemptum addito ſale, oxygala appellant. Reliqua decoquunt in ollis: ibi quod ſupernatat, butyrũ eſt, oleoſum natura. Quo magis uirus reſipit, hoc præſtantius iudicatur. Pluribus cõpoſitionibus miſcetur inueteratũ. Natura eius aſtringere, mollire, replere, purgare. Oxygala fit & alio modo, acido lacte addito in recens quod uelis aceſcere, utiliſſimũ ſtomacho. Effectus dicemus ſuis locis. Proxima in communibus adipis laus eſt, ſed maxime ſuilli, apud antiquos etiam religioſi. Certe nouæ nuptæ intrantes, etiámnum ſolenne habent poſtes eo attingere. Inueteratur duobus modis, aut cum ſale, aut ſyncerus: tanto utilior, quanto ſit uetuſtior. Axungiam etiam Græci appellauere in uoluminibus ſuis. Neque eſt occulta uirium cauſa, quoniam id animal herbarum radicibus ueſcitur. Itaque etiam fimo innumeri uſus. Quamobrem non de alia loquimur ſue, multo efficaciore fœmina, & quæ non peperit. Multo uero præſtantior in apris eſt. Vſus igitur axungiæ eſt ad mollienda, excalfacienda, diſcutienda, purgandaq́ue. Medicorum aliqui admixto anſeris adipe, taurorumq́ue ſeuo & œſipo, ad podagras uti iubent. Si uero permaneat dolor, cum cera, myrto, reſina, pice. Syncera axungia medetur ambuſtis uel niue. Pernionibus autem cum hordei cinere & galla pari modo. Prodeſt & confricatis membris: itinerumq́ue laſſitudines & fatigationes leuat. Ad tuſſim ueterem recens decoquitur quadrantis pondere in uini cyathis tribus addito melle. Vetus etiam phthiſin in pilulis ſumpta ſanat, quæ ſine ſale inueterata eſt. Omnino enim non niſi ad ea quæ purganda ſint, aut quæ non ſint exulcerata, ſalſa petitur. Quidã quadrantes axungiæ & mulſi in uini cyathis tribus decoquunt contra phthiſes, quintoq; die picem liquidam in ouo ſumi iubent, circumligatis lateribus, & pectoribus, & ſcapulis eorum qui phthiſin ſentiunt.

Tantaq́; eſt ui,ut genibus etiam adalligata,redeat in os ſapor,eamq́; expuere uideantur. Eſue quæ non peperit,aptiſsime utuntur ad cutem mulieres. Contra ſcabiem uero quiuis, admixto iumentorum ſeuo, pro parte tertia, & pice,pariterq́;ſubferuefactis. Syncera partus in abortum uergẽtes nutrit,collyrij modo ſubdita. Cicatrices concolores facit ceruſa admixta,uel argenti ſpuma. At cum ſulphure,unguium ſcabricias emendat. Medetur & capillo fluẽti: & ulceribus in capite mulierũ cum gallæ parte quarta: & inſumata pilis oculorũ. Datur & phthiſicis unciatim,cum uini ueteris hemina decocta, donec tres unciæ è toto reſidant. Alij & mellis exiguũ adijciunt. Panis illinitur cum calce,item furũculis duritiæq́; mãmarum. Rupta & cõuulſa, & ſpaſmata, & luxata ſanat. Clauos & rimas calliq́; uitia,cum elleboro albo:parotidas admixta farina ſalſamẽtariæ teſtæ: quo genere proficit & ad ſtrumas. Pruritus & papulas in balineo peruncta tollit, alioq́; etiámnũ modo podagricis prodeſt mixto oleo uetere,contrito unà ſarcophago lapide, & quinquefolio tuſo in uino,uel cum calce,uel cum cinere. Facit & peculiare emplaſtrum lxxxv. pondo, centum ſpumæ argenteæ mixtis,utiliſsimũ contra inflammationes ulcerum. Adipe uerrino & inungi putãt utile, quæq́; ſerpant illinire cum reſina. Antiqui maxime axibus uehiculorum perũgendis,ad faciliorem circũactum rotarum utebantur:unde nomẽ:ſic quoq; utili medicina cum illa ferrugine rotarũ ad ſedis uitia uriliatisq́;. Et per ſe axungiam medici antiqui maxime probabant renibus detractam, & exemptis uenis aqua cœleſti fricabant crebro, decoquebantque fictili nouo ſæpius,tum demũ aſſeruantes. Conuenit ſalſam magis emollire, excalfacere, diſcutere, utilioremq́; eſſe uino lotam. Maſſurius palmã lupino adipi dediſſe antiquos tradit. Ideo nouas nuptas illo perungere poſtes ſolitas,ne quid mali medicamenti inferretur. Quæ ratio adipis, eadẽ in his quæ ruminant ſeui eſt, alijs modis non minoris potentiæ. Perficitur omne, exemptis uenis aqua marina uel ſalſa lotum,mox in pila tuſum, aſperſum marina. Crebro poſtea coquitur,donec odor omnis aboleatur. Mox aſsiduo ſole ad candorem reducitur. A renibus autẽ omne laudatiſsimum eſt. Si uero uetus reuocetur ad curam, liquefieri prius iubent:mox frigida aqua lauari ſæpius,dein liquefacere affuſo uino quàm odoratiſsimo, eodẽq́; modo iterũ ac ſæpius coquũt,donec uirus euaneſcat. Multi priuatim ſic taurorũ,leonũq́;,ac pantherarũ, & camelorũ pinguia curari iubẽt. Vſus dicetur ſuis locis. Cõmunis & ratio medullarũ eſt. Omnes molliunt,explent,ſiccãt, excalfaciũt. Laudatiſsima ceruina,mox uitulina,dein hircina & caprina. Curantur ante autumnũ recẽtes lotæ,ſiccatæq́; in umbra per cribrũ. Dein liquatæ per lintea exprimũtur,ac reponuntur in fictili locis frigidis. Inter omnia autẽ cõmunia animalium uel præſtantiſsimi effectus fel eſt. Vis eius excalfacere,mordere, ſcindere,extrahere,diſcutere. Minorũ animaliũ ſubtilius intelligitur, & ideo ad oculorum medicamẽta utilius exiſtimatur. Taurino præcipua potentia,etiã in ære pellibusq́; colore aureo ducendis. Omne autem curatur recens præligato ore lino craſſo,demiſsum in feruẽtem aquam ſemihora, mox ſiccatũ ſine ſole,atq; in melle conditum. Damnatur equinũ tantum inter uenena, ideo flamini ſacrorũ equum tangere nõ licet, cũ Romæ publicis ſacris equus etiã immoletur. Quin & ſanguis eorum ſepticã uim habet. Item equarum præterquàm uirginum erodit,emarginat ulcera. Taurinus quidẽ recens inter uenena eſt,excepta Aegira. Ibi enim ſacerdos Terræ uaticinatura, tauri ſanguinem bibit priuſquam in ſpecũ deſcendat. Tantum poteſt ſympathia illa de qua loquimur,ut aliquãdo religione aut loco fiat. Druſus tribunus plebis traditur caprinum bibiſſe,cũ pallore & inuidia ueneni ſibi dati inſimulare Q. Cepionem inimicũ uellet. Hircorũ ſanguinis tanta uis eſt,ut ferramentorũ ſubtilitas non aliter acrius induretur, ſcabritia tollatur uehementius quàm lima. Non igitur & ſanguis animalium inter cõmunia dici poteſt, & ideo quiſq; ſuis dicetur effectibus. Digeremus enim in animalia ſingula uſus,plurimumq́; contra ſerpẽtes. Exitio his eſſe ceruos nemo ignorat, ut ſi quæ ſunt,extractas cauernis mãdentes. Nec uero ipſi ſpirãtesq́; tantum aduerſantur,ſed mẽbratim quoq;. Fugari eas nidore cornus ſi uratur, dictum eſt:at è ſummo gutture uſtis oſsibus,congregari dicuntur. Pelles eiuſdem animalis ſubſtratæ,ſecuros præſtant ab eo metu ſomnos. Coagulũ quoq; ex aceto potum ab ictu: & ſi omnino tractatum ſit,eo die non ferit ſerpens. Teſtes quoq; eius inueterati,uel genitale maris, ſalutariter dantur in uino:item uentres qui centipelliones uocantur. Fugiunt & omnino dentem cerui habentes,aut medulla perũctos ſeuóue cerui aut hinuli. Summis autem remedijs præfertur hinulei coagulum,matris utero execti,ut indicauimus. Sanguine quoq; ceruino ſi unà urantur dracontion & cunilago & anchuſa lentiſci ligno,contrahi ſerpentes dicũt. Diſsipari deinde,ſi ſanguine detracto adijciatur pyrethrũ. Inuenio apud autores Græcos animal ceruo minus, & pilo demum ſimile, quod ophion uocatur. Sardiniam id tantum ferre ſolitam. Hoc interiſſe arbitror, & ideo medicinas ex eo omitto.

Medicinæ de apro, & capris, & equis feris, & remedia ex beſtijs contra oẽs morbos. CAP. X.

APri quoq; cerebrum contra eas laudatur cum ſanguine. Iecur etiã inueteratum cum ruta potum ex uino. Item adeps cũ melle reſinaq́;. Simili modo uerrinum iecur, exemptis duntaxat fibris, quatuor obolorum pondere,uel cerebrum in uino potum. Caprarũ cornu uel pilis accenſis,fugari ſerpentes dicunt, cineremq́; eorum potum uel illitũ contra ictus ualere: item lactis hauſtus cum uua taminia, uel urinæ cum aceto ſcillitico: caſeum caprinum cum origano impoſitum,uel ſeuum cũ cera. Milia præterea remediorum ex eo animali demonſtrantur: ſicut apparebit: quod

equidem

equidem miror, cũ febri negetur carere. Amplior potentia feris eiuſdem generis, quod numeroſiſsimũ eſſe diximus. Alia uero & hircis. Democritus etiámnũ effectus auget eius, qui ſingularis natus ſit. Fimo quoque caprarum in aceto decocto illini ictus ſerpentium placet, & recentis cinere in uino: atque in totum difficilius ſe recolligentes à ſerpentium ictu, in caprilibus optime conualeſcunt. Qui efficacius uolunt mederi, occiſa capra aluum diſſectam cum fimo intus reperto ſtatim illigant. Alij carnem recentem hœdorum pilo ſuffiunt, eodemq; nidore fugant ſerpẽtes. Vtuntur & pelle eorum recente ad plagas, carne & fimo equi in agro paſti, coagulo leporis ex aceto, contraq; ſcorpionem & murem araneum. Aiunt autem nõ feriri leporis coagulo perunctos. A ſcorpione percuſſis, fimum capræ efficacius cum aceto decoctũ auxiliatur. Lardum iusq; decocti potũ his, qui bupreſtim hauſerint. Quinetiam ſi quis aſino in aurem percuſſum à ſcorpione ſe dicat, tranſire malum protinus tradunt: uenenataque omnia accenſo eius pulmone fugere. Et fimo uituli ſuffiri percuſſos à ſcorpione prodeſt. Canis rabidi morſu facta uulnera circuncidunt ad uiuas uſque partes quidã, carnemq́ue uituli admouent, & ius ex eodem carnis decoctæ dant potui, aut axungiam cum calce tuſam. Laudant hirci iecur, quo impoſito, ne tentari quidem aquæ metu affirmant. Laudant & capræ fimum ex uino illitum, aut melle: melis, & cuculi, et hirundinis decoctum & potũ. Ad reliquos beſtiarũ morſus, caprinum caſeum ſiccũ cum origano imponunt, & bibi iubent: ad hominis morſus carnẽ bubulam coctã. Efficacius uituli, ſi non ante quintum diem ſoluant. Veneficijs roſtrũ lupi reſiſtere inueteratũ aiunt, ob idq; uillarũ portis præfigunt. Hoc idem præſtare & pellis è ceruice ſolida exiſtimatur: quippe tanta uis eſt animalis, præter ea quæ retulimus, ut ueſtigia eius calcata equis afferant torporem. Iis qui argentum uiuum biberint, lardum remedio eſt. Aſinino lacte poto uenena reſtinguuntur, peculiariter ſi hyoſcyamum potum ſit, aut uiſcum, aut cicuta, aut lepus marinus, aut opocarpathum, aut pharicon, aut dorycniũ, & ſi coagulum alicui nocuerit: nam id quoq; uenenum eſt in prima lactis coagulatione. Multos eius & alios uſus dicemus. Sed meminiſſe oportebit recenti utendum, aut nõ multo poſtea tepefacto. Nullum enim celerius euaneſcit. Oſſa quoq; aſini confracta & decocta, contra leporis marini uenenum dantur. Omnia eadem onagris efficaciora. De equiferis non ſcripſerunt Græci, quonia terræ illæ non gignebant. Veruntamẽ fortiora omnia eadem quàm in equis intelligi debẽt. Lacte equino uenena leporis marini & toxica expugnantur. Nec uros aut biſontes habuerunt Græci in experimẽtis, quanquàm boue fero refertæ Indiæ ſyluæ, portione tamen eadẽ efficaciora omnia ex his credi par eſt. Sic quoque lacte bubulo cuncta uenena expugnari tradunt, maxime ſupradicta, & ſi ephemerum impactum ſit, aut ſi cantharides datæ, uomitione omnia egeri: ſic & caprino iure cantharides. Contra ea uerò quæ exulceratione enecant, ſeuum uitulinum ſeũ bubulum auxiliatur. Nam contra ſanguiſugas potas butyrum remedio eſt, cũ aceto ferro calefacto: quod & per ſe prodeſt contra uenena. Nam ſi oleum non ſit, uicem eius repræſentat. Multipedũ morſus cum melle ſanat. Omaſi quoq; iure poto uenena ſupradicta expugnari putant, priuatim uerò aconita & cicutas: itemque uitulino ſeuo. Caprinus caſeus recens, his qui uiſcum biberint: lac uerò contra cantharidas remedio eſt, & contra ephemerum potum cum tamnia uua. Sanguis caprinus decoctus cum medulla contra toxica uenena ſumitur: hœdinus contra reliqua. Coagulum hœdi cõtra uiſcum, & chamæleontem album, ſanguinemq́ue taurinum, contra quẽ & leporis coagulũ ex aceto. Contra paſtinacam uerò & omnium marinorum ictus uel morſus, coagulum leporis, uel hœdi, uel agni, drachmæ pondere ex uino. Leporis coagulum & contra uenena additur antidotis. Papilio quoque lucernarum luminibus aduolans, inter mala medicamenta numeratur. Huic contrarium eſt iecur caprinum, ſicut fel ueneficijs ex muſtela ruſtica factum.

De remedijs ad morborum multa genera ex animalibus. CAP. XI.

HInc deinde reuertemur ad genera morborum. Capilli defluuia urſinus adeps admixto ladano & adianto continet, alopeciaſq́ue emendat, & raritatem ſuperciliorum cum fungis lucernarum, ac fuligine quæ eſt in roſtris earum. Porriginis cum uino prodeſt. Ad hanc & cornus ceruini cinis è uino, utq; nõ tadis animalium capillis increſcant. Item fel caprinũ cum creta cimolia & aceto, ſic ut paululum capilli mareſcant: item fel hircinum cum urina tauri. Si uerò uetus ſit, etiam furfures adiecto ſulphure emendat. Cinere genitalis aſinini, ſpiſſari capillũ putant, & è canicie uindicari ſi raſis illinatur, plumboq; tritus cum oleo. Denſari & aſinini pulli cum urina, admiſcentq; nardum faſtidij gratia. Alopecias felle taurino cum Aegyptio alumine tepefactis illinunt. Capitis ulcera manantia, urina tauri efficaciter ſanat: item hominis uetus: ſi cyclaminũ adijciatur & ſulphur. Efficacius tamen & uitulinum fel: quo cum aceto calefacto, & lendes tolluntur. Seuum uitulinum cum ſale tritum, capitis ulceribus utiliſsimum. Laudatur & uulpium adeps, ſed præcipue fel, & fimum cum ſinapi, pari modo illitũ. Caprini cornus farina uel cinis, magisq; hircini addito nitro & tamaricis ſemine, & butyro oleoq́ue, prius capite raſo: mire cõtinent ita fluentem capillũ. Sicut & canis cinere ex oleo illito ſupercilia nigreſcunt. Lacte caprino lendes tolli tradunt, fimo cum melle alopecias expleri: item ungularum cinere cum pice, fluentem capillum contineri. Leporinus cinis cũ oleo myrteo, capitis dolores ſedat: item aqua pota, quæ è bouis aut aſini potu relicta eſt: & ſi credimus, uulpis maſculæ genitale circumligatum: cornus ceruini cinis illitus ex aceto uel roſaceo, aut ex irino. Oculorum

epiphoras bubulo ſeuo cum oleo cocto illinunt: Ceruini cornus cinere ſcabricies eorum unguit, mucrones autem ipſos efficaciores putant. Lupi excrementis circumlini ſuffuſiones prodeſt. Cinere eorum cum Attico melle inungi obſcuritates: item felle urſino. Epinyctidas, adipe aprino cum roſaceo. Vngulæ aſininæ cinis inunctus è ſuo lacte, cicatrices oculorũ, & albugines tollit. Medulla bubula ex dextro crure priore trita cũ fuligine, pilis & palpebrarum uitijs angulorumque occurrit: callibleparáq; modo fuligo in hoc uſu temperatur: optime ellychnio papyraceo oleoq; ſeſamino, fuligne in nouo uaſe pennis deterſa. Efficaciſsime tamen euulſos ibi pilos coërcet. Felle tauri cum oui albo, collyria fiunt, aquaque diſsoluta inunguntur per quatriduum. Seuum uituli cum anſeris adipe & ocymi ſucco, genarum uitijs aptiſsimum eſt. Eiuſdem medullæ cum pari pondere ceræ & olei uel roſacei, addito ouo, duritiæ genarum illinuntur. Caſeo molli caprino impoſito ex aqua calida epiphoræ ſedantur: ſi tumor ſit, ex melle. Vtrunque uerò ſero calido fouendum. Sicca lippitudo, lumbulis ſuum toſtis atque contritis & impoſitis tollitur. Capras negant lippire, quoniam eæ quaſdam herbas edant: item dorcades. Et ob id fimum earum cera circundatum noua luna deuorare iubent, & quoniam noctu æque quoque cernant, ſanguine hircino ſanari luſcioſos putant: nyctalopas à Græcis dictos: capræ uerò iocinere, in uino auſtero decocto. Quidam inaſſati iocineris ſanie inungunt, aut felle capræ, carneſque eas ueſci: & dum coquantur, oculos uaporari præcipiunt. Id quoque referre arbitrantur, ſi rutili coloris fuerint. Volunt & oculos ſuffiri, iocinere in ollis decocto: quidam inaſſato. Fel quidem caprinum pluribus modis aſſumunt: cum melle contra caligines: cum ueratri candidi tertia parte, contra glaucomata: cum uino, contra cicatrices, & albugines, & caligines, & pterygia, & argema: ad palpebras uerò euulſo prius pilo, cum ſucco oleris, ita ut inunctio mareſcat. Contra ruptas tuniculas, cum lacte mulieris. Ad omnia autem inueterata, fel efficacius putant. Nec abdicant fimum ex melle illitum, epiphoris contraque dolores medullam: item pulmonem leporis. Sedat caliginem fel cum paſſo aut melle. Lupino quoque adipe, uel medulla ſuum, fricari oculos contra lippitudines præcipiunt. Nam uulpinam linguam habentes in armilla, lippituros negãt. Aurium dolori & uitijs medetur urina apri in uitro ſeruata: fel apri uel ſuis, uel bubulum, cum oleo cycino & roſaceo æquis portionibus. Præcipue uerò taurinũ, cum porri ſucco tepidum, uel cum melle ſi ſuppurent. Contraque odorem grauem per ſe tepefactum in malicorio. In ea parte rupta cum lacte mulierum efficaciter ſanat. Quidam etiam in grauitate aures ſic perluendas putant. Alij cum ſenecta ſerpentium & aceto includunt lanis, antè aqua calida collutas, aut ſi maior ſit grauitas aurium, fel cum myrrha & ruta in malicorio excalfactum infundunt: lardum quoque pingue: item fimum aſini recens cum roſaceo inſtillatur: omniaque ea tepefacta. Vtilior equi ſpuma, uel equini fimi recentis cinis cum roſaceo. Seuum bubulum cum adipe anſerino: butyrum recens. Vrina capri uel tauri, uel fullonia uetus calfacta, uapore per lagenæ collum ſubeunte. Admiſcent & aceti tertiam partem. Et aliquid urinæ uituli qui nondum herbam guſtauerit. Fimum etiam mixto felle eiuſdem. Et cutem quam relinquunt angues, excalfactis prius auribus. Lana autem medicamina ea includuntur. Prodeſt & ſeuum uituli cum anſeris adipe, & ocymi ſucco: eiuſdem medulla admixto cumino trito infuſa. Virus uerrinum è ſcropha exceptum priuſquam terrã attingat, contra dolores. Auribus fractis glutinum è naturis uitulorum factum, & in aqua liquatum. Alijs uitijs adeps uulpium. Item fel caprinum cum roſaceo tepido, aut porri ſucco: aut ſi ſint rupta ibi aliqua, è lacte mulieris. Si grauitas ſit audiendi, fel bubulum cum urina capræ, uel hirci: uel ſi pus ſit. In quocunque autem uſu putant hæc efficaciora in cornu caprino per dies uiginti infumata. Laudant & coagulum leporis tertia denarij parte, dimidiaque ſagapeni in aminæo uino. Parotidas urſinus adeps comprimit, pari pondere ceræ & taurini ſeui: addunt quidam hypociſthidem: & per ſe butyrum illitum, ſi prius foueantur fœnigræci decocti ſucco. Efficacius cum ſtrychno. Proſunt & uulpium teſtes, & taurinus ſanguis aridus tritus. Vrina capræ calefacta inſtillata auribus: fimumque eiuſdem cum axungia illitum. Dentes mobiles confirmat ceruini cornus cinis, doloreſq; eorum mitigat, ſiue infricentur, ſiue colluantur. Quidam efficaciorem ad omnes eoſdem uſus crudi cornus farinam arbitrantur. Dentifricia utroque modo fiunt. Magnum remedium eſt & in luporum capitis cinere. Certumque eſt in excrementis eorum plerunque inueniri oſſa. Hæc adalligata eundem effectum habent. Item leporina coagula per aurem infuſa contra dolores, & capitis eorũ cinis dentifricium eſt: adiectoque nardo mulcet grauеolentiam oris. Aliqui murinorum capitum cinerem miſcuiſſe malunt. Reperitur in latere leporis acui os ſimile, hoc ſcarificari dentes in dolore ſuadent. Talus bubulus accenſus eos qui labant cum dolore admotus confirmat. Eiuſdem cinis cum myrrha, dentifricium eſt. Oſſa quoque ex ungulis ſuum combuſta, eundem uſum præbent, item oſſa ex acetabulis pernarum circa quæ coxendices uertuntur. Iiſdem ſanari dimiſsis in fauces, iumentorum uerminationes notum eſt: ſed & combuſtis dentes confirmari. Aſinino quoque lacte percuſſu uexatos, aut dentiũ eiuſdẽ cinere: lichene itẽ equi cũ oleo infuſo per aurem. Eſt autẽ hoc non hippomanes, quod alioqui noxiũ omitto, ſed in equorũ genibus, ac ſuper ungulis. Præterea in corde equorũ inuenitur os, dentibus caninis maxime ſimile: hoc ſcarificari dolorem, aut exempto dente emortui equi maxillis ad numerum eius qui doleat demonſtrant. Equarum uirus à coitu in ellychnijs accenſum, Anaxilaus prodidit, equinor

dit, equinorum capitum uiſus repræſentare monſtrifice: ſimiliter ex aſinis. Nam hippomanes tãtas in ueneficio uires habet, ut affuſum æris mixturæ in effigiem equæ Olympiæ: admotos mares equos ad rabiẽ coitus agat. Medetur dentibus & fabrile glutinum, in aqua decoctũ illitumq́;, & mox paulò detractum, ita ut cõfeſtim colluãtur uino, in quo decocti ſunt cortices mali punici dulcis. Efficax habetur & caprino lacte colluti dentes, uel felle taurino. Talorum capræ recentium cinis dentifricio placet, & omnium ferè uillaticarum quadrupedum, ne ſæpius eadem dicantur.

Ad faciei uitia, ceruicis & pectoris morbos. CAP. XII.

CVtem in facie erugari & tenereſcere, & candorem cuſtodire lacte aſinino putãt. Notumq́; eſt quaſdam quotidie D. cuſtodito numero fouere: Poppea hoc Neronis principis inſtituit, balinearum quoq; ſic ſolio temperato, aſinarum gregibus ob hoc eam comitantibus. Impetus pituitæ in facie, butyro illito tolluntur: efficacius cũ ceruſa. Syncero uerò ea uitia quæ ſerpunt, inſuper impoſita farina hordeacea. Vlcera in facie membrana è partu bouis madida. Friuolum uideatur, non tamen omittendum, propter deſideria mulierum: Talum candidi iuuenci, quadraginta diebus noctibusq́;, donec reſoluatur in liquorem decoctum, & illitum linteolo, candorem cutisq́; erugationẽ præſtare. Fimo taurino malas rubeſcere aiunt, nõ crocodileam illini melius, ſed foueri frigida & antè & poſtea iubent. Aeſtates, & quæ decolorem faciũt cutem, fimum uituli cũ oleo & gummi manu ſubactũ emendat. Vlcera oris ac rimas, ſeuum uituli uel bouis cum adipe anſeris, & ocymi ſucco. Eſt & alia mixtura, ſeuo uituli cũ medulla cerui, & albæ ſpinæ folijs unà tritis. Idẽ præſtat et medulla cũ reſina, uel ſi uaccina ſit, iusq́ue è carne uaccina. Lichenas oris præſtantiſsime uincit glutinũ, factũ è genitalibus uitulorũ, liquatum aceto cũ ſulphure uiuo, ramo ficulneo permixtũ, ita ut bis die recens illinatur. Item lepras ex melle & aceto decoctũ, quas & iecur hirci calidum illitũ tollit: ſicut elephãtiaſin fel caprinũ: etiámnum lepras ac furfures, tauri, uel addito nitro. Vrina aſini circa canis ortum, maculas in facie: fel utriuſq; per ſeſe aqua infractum, emitatq́; ſolibus ac uentis poſt detractã cutem. Similis effectus in taurino ſeuo uitulinóue felle, cum ſemine cumile, ac cinere è cornu ceruino, ſi canicula exoriente comburatur. Aſinino ſeuo cicatricibus ac licheni lepriq́; maxime color redditur. Hirci fel & lentigines tollit, admixto caſeo ac uiuo ſulphure ſpongiæq́; cinere, ut mellis ſit craſsitudo. Aliqui inueterato felle uti maluere, mixtis calidis furfuribus põdere oboli unius, quatuorq́; mellis, prius defricatis maculis. Efficax eiuſdem & ſeuum cum melãthio, & ſulphure, & iride. Labrorum fiſſuris cum adipe anſerino, ac medulla ceruina reſinaque et calce. Inuenio apud autores, his qui lentiginem habeant negari magicæ ſacrificiorũ uſum. Lacte bubulo aut caprino tonſillæ & arteriæ exulceratæ leuantur. Gargarizatur tepidum, ut eſt expreſſum, aut calefactum. Caprinum utilius, cũ malua decoctum & ſale exiguo. Linguæ exulcerationi et arteriarum prodeſt ius omaſi gargarizatu. Tonſillis autẽ priuatim renes uulpium aridi, cum melle triti illitiq́;. Anginæ fel taurinum uel caprinum cum melle. Iecur mellis ex aqua oris grauitatem, ulceraq́; butyrũ emendat. Spinam aliudue quid faucibus adhærens, felis extrinſecus fimo perfricatis, aut reddi, aut delabi tradũt. Strumas diſcutit fel aprinum, uel bubulum tepidum illitum. Nam coagulum leporis è uino in linteolo exulceratis duntaxat imponitur. Diſcutit & ungulæ aſini uel equi cinis, ex oleo aqua illitus, & urina calefacta: & bouis ungulæ cinis ex aqua, fimum quoq; feruens ex aceto. Item ſeuum caprinum cum calce, aut fimum ex aceto decoctum, teſteſque uulpini: prodeſt & ſapo: Gallorum hoc inuentũ rutilandis capillis, ex ſeuo & cinere. Optimus fagino & caprino, duobus modis, ſpiſſus ac liquidus: uterq; apud Germanos maiore in uſu uiris quàm fœminis. Ceruicum dolores butyro aut adipe urſino perfricantur. Rigores bubulo ſeuo, quod & ſtrumis prodeſt cum oleo. Dolorem inflexibilem (opiſthotonon uocant) leuat urina capræ auribus infuſa, aut fimum cum bulbis illitum. Vngues contuſos fel cuiuſcunq; animalis circumligatum. Pterygia digitorum fel taurinum, aqua calida diſſolutum. Quidam adijciunt ſulphur & alumen, pari pondere omnium. Tuſsim iecur lupi ex uino tepido ſanat: urſinumq́; fel admixto melle, aut ex cornu bubuli ſummis partibus cinis: uel ſaliua equi, triduo potu eam mori tradũt: pulmo ceruinus cum gula ſua areſactus in fumo, dein tuſus ex melle quotidiano eclígmate. Efficacior eſt ad id ſubulo ceruorum generis. Sanguinem expuẽtes, ceruini cornus cinis: coagulum leporis tertia parte denarij cum terra Samia & uino myrteo potum ſanat. Euſdẽ fimi cinis in uino ueſperi potus, nocturnas tuſſes: pili quoq; leporis ſuffiti, extrahunt pulmonibus difficiles excreationes. Purulentas autem exulcerationes pectoris pulmonisq́;, & à pulmone graueolentiam halitus, butyrum efficaciſsime iuuat, cum pari modo mellis Attici decoctũ donec ruffeſcat, & matutinis ſumptum ad menſuram ligulæ. Quidam pro melle, laricis reſinam addere maluerunt. Si ſanguis reijciatur, efficacem tradunt bubulum ſanguinem, modice et cum aceto ſumptum: nam de taurino credere, temerarium eſt. Sed glutinum taurinum tribus obolis cum calida aqua bibitur in uetere ſanguinis excreatione.

Ad ſtomachi & lumborum dolores et renum uitia. CAP. XIII.

STomachum exulceratum lactis aſinini potus reficit: item bubuli. Roſiones eius caro bubula admixto aceto & uino cocta. Rheumatiſmos cornus ceruini cinis. Sanguinis excreationes hœdinus ſanguis recens, ad cyathos ternos, cum aceto acri pari modo feruens potus: coagulum tertia parte ex aceto potum. Iocineris dolores, lupi iecur aridum ex mulſo: aſininũ

iecur aridum cum petroſelini partibus duabus, ac nucibus tribus, ac melle tritum, & in cibo ſumptũ: ſanguis hircinus cibo aptatus. Suſpirioſis ante omnia efficax eſt potus equiferorum ſanguinis. Proxime lactis aſinini tepidi cum bulbis decocti, ita ut ſerum ex eo bibatur, addito in tres heminas cyatho naſturtij albi, perfuſi aqua, deinde melle diluti. Iecur quoq; uulpinũ, aut pulmo in uino nigro, aut fel urſinum in aqua, laxat meatus ſpirandi. Lumborum dolores & quæcunque alia mollire opus ſit, urſino adipe perfricari conuenit: cinerem aprini aut ſuilli fimi inueterati, aſpergi potione uini. Aſſerunt & magi ſua commenta. Primum omnium rabiem hircorum, ſi mulceatur barba, mitigari: eadem præciſa, non abire eos in alienum gregem. huic admiſcent fimum caprinum, & ſubdito linteolo uncto caua manu, quantum pati poſſit feruens, ſuſtineri iubent: ita ut ſi læua pars doleat, hæc medicina in dextra manu fiat, aut è contrario. Fimum quoq; ad eum uſum acus æreæ punctis tolli iubẽt. Modus curationis eſt, donec uapor ad lumbos ſentiatur peruenire. Poſtea uerò manum porro tuſo illinunt, item lumbos ipſo fimo cum melle, ſuadetq; in eodem dolore & teſtes leporis deuorare. Iſchiadicis fimũ bubulum imponunt, calfactum in folijs cinere feruenti. In renumq; dolore leporis renes crudos deuorari iubent, aut certe coctos, ita ne dente cõtingantur. Ventris quidẽ dolore tentari negant talum leporis habentes. Lienem ſedat fel apri uel ſuis potum, uel ceruini cornus cinis in aceto. Efficaciſſime tamen inueteratus lien aſini, ita ut in triduo ſentiatur utilitas. Aſinini pulli fimum, quod primum edidit, polean uocant Syri: dant in aceto mulſo. Datur & equi lingua inueterata ex uino, præſentaneo medicamento, ut didiciſſe ſe ex barbaris Cæcilius Bion tradidit. Et lien bubulus ſimili modo. Recens autem aſſus uel elixus, in cibo. In ueſica quoque bouis allij capita uiginti tuſa, cum aceti ſextario, imponuntur ad lienis dolorem. Eadem ex cauſa emi lienem uituli quanti indicatus ſit, iubent magi, nulla pretij contatione, quoniam hoc quoque religioſe pertineat: diuiſumq; per longitudinẽ annecti tunicæ utrinque, & induentem pati decidere ad pedes: dein collectum in umbra areſacere, cum hoc fiat, ſimul reſidere lienem ægri uitiatum, liberarique eum morbo dicitur. Prodeſt & pulmo uulpium cinere ſiccatus, atque in aqua potus. Item hædorum lien impoſitus.

Ad aluum ſiſtendam, cœliacos, dyſentericos, inflationes alui, rupta, tenaſmon, & tineas, & colum. CAP. XIIII.

ALuum ſiſtit ceruinus ſanguis, item cornus cinis: iecur aprinum ex uino potum citra ſalem, recenſque: item aſſum ſuillum, uel hircinum decoctum in uini hemina. Coagulum leporis in uino ciceris magnitudine: aut ſi febris ſit, ex aqua. Aliqui & gallam adijciunt, alij per ſe leporis ſanguine contenti ſunt lacte cocto. Equini fimi cinis in aqua potus. Taurini cornus ueteris ex parte ima cinis, inſperſus potioni aquæ. Sanguis hircinus in carbone decoctus: Corium caprinum cum ſuo pilo decoctum ſucco epoto. Coagulum equi, & ſanguis caprinus, uel medulla, uel iecur aluũ ſoluit: Fel lupi cum elaterio umbilico illigatum. Vel lactis equini potus: item caprini cum ſale & melle: Capræ fel cum cyclamini ſucco & aluminis modico. Aliqui & nitrum & aquam adieciſſe malunt. Fel tauri cum abſinthio tritum ac ſubditum paſtillo. Butyrum largius ſumptum, cœliacis & dyſentericis medetur, iecur uaccinum: Cornus ceruini cinis, tribus digitis captus in potione aquæ: Coagulum leporis ſubactum in pane: Si uerò ſanguinem detrahunt, in polenta: Aprini, uel ſuilli, uel leporini fimi cinis, inſperſus potioni tepidæ uini. Vituli quoque ius uulgariter datum, inter auxilia cœliacorum & dyſentericorum tradunt. Lactis aſinini potus utilior, addito melle. Nec minus efficax fimi cinis ex uino: utrique uitio. Item polea ſupradicta. Equi coagulum, quod aliqui hippacen uocant, etiam ſi ſanguinẽ detrahant: uel fimi cinis, dentiumq; eiuſdem tuſorum farina, ſalutaris dicitur: & bubuli lactis decocti potus. Dyſentericis addi mellis exiguum præcipiunt: & ſi tormina ſint, cornus ceruini cinerem, aut fel taurinum cumino mixtum, & cucurbitæ carnes umbilico imponere. Caſeus recens uaccinus immittitur ad utrunque uitium. Item butyrum heminis quatuor, cum reſinæ terebinthinæ ſextante, aut cum malua decocta, aut roſaceo. Datur & ſeuum uitulinum, aut bubulum. Item medullæ excoquuntur cum farina & cera exiguoque oleo, ut ſorberi poſſint. Medulla & in pane ſubigitur: Lac caprinum ad dimidias partes decoctum. Si ſint & tormina, additur protropum. Torminibus ſatis eſſe remedij in leporis coagulo poto è uino tepido, uel ſemel, arbitrantur aliqui. Cautiores & ſanguine caprino cum farina hordeacea & reſina, uentrem illinũt. Ad omnes epiphoras uentris illini caſeum mollem ſuadent: Veterem autem in farina tritum, cœliacis et dyſentericis dari, cyatho caſei in cyathis uini tribus. Sanguis caprinus decoctus cum medulla dyſentericis: Iecur aſſum capræ, cœliacis ſubuenit, magiſq; etiam hirci, in uino auſtero decoctum potumq́ue, uel ex oleo myrteo umbilico impoſitum. Quidam decoquunt à tribus ſextarijs aquæ ad heminam, addita ruta. Vtũtur & liene aſſo capræ hircinę, & ſeuo hirci in pane qui cinere coctus ſit, capræ à renibus maxime, ut per ſe hauriatur, protinuſq́ue modice frigidam ſorberi iubent. Aliqui & in aqua decoctum ſeuum admixta polenta, & cumino, & anetho, acetoq́ue. illinunt & uentrem cœliacis, fimo cum melle decocto. Vtuntur ad utrunque uitium & coagulo hœdi in uino myrtite, magnitudine fabæ poto: & ſanguine eiuſdem in cibum formato, quem ſanguiculum uocant. Infundunt dyſentericis & glutinum taurinum, aqua calida reſolutum. Inflationes autem diſcutit uitulinum fimum in uino decoctum. Inteſtinorum uitijs magnopere prodeſt coagulum ceruorum, decoctum cum lente betaq́ue, atque ita in cibo ſumptum:

prum: Leporis pilorũ cinis cum melle decoctus: Lactis caprini potus decoctus cum malua, exiguo ſale addito. Et ſi coagulum addatur, maioribus emolumentis fiat. Eadem uis eſt & in ſeuo caprino in ſorbitione aliqua, uti protinus hauriatur frigida aqua. Item feminis hœdi cinis rupta inteſtina ſarcire mire traditur: Fimum leporis cum melle decoctum, & quotidie ſabæ magnitudine ſumptum, ita ut deploratos ſanauerint. Laudãt & caprini capitis cum ſuis pilis decocti ſuccum. Teneſmos, id eſt, crebra & inanis uoluntas egerendi, tollitur poto lacte aſinino: Item bubulo. Tinearum genera pellit ceruini cornus cinis potus. Quæ in excrementis lupi diximus inueniri oſſa, ſi terram nõ attigerint, colo medentur adalligata brachio: Polea quoq; ſupradicta magnopere prodeſt in ſapa decocta. Itẽ ſuilli ſimi farina addito cumino in aqua ruta decocta: Cornus ceruini teneri cinis, cochleis africanis cum teſta ſua tuſis mixtus, in uini potione.

Ad ueſicæ cruciatus & calculos: de genitalium & ſedis uitijs, & inguinum remedijs. CAP. XV.

VEſicæ calculorumq́; cruciatibus auxiliatur urina apri, & ipſa ueſica pro cibo ſumpta: efficacius, ſi prius fumo maceretur utrunq;. Veſicã elixam mandi oportet, & à muliere fœminæ ſuis. Inueniũtur & in iocineribus eorũ lapilli, aut duritie lapillis ſimiles, candidi ſicuti in uulgari ſue: quibus cõtritis atq; potis in uino, pelli calculos aiunt. Ipſi apro tam grauis ſua urina eſt, ut niſi egeſta fugæ non ſufficiat, ac uelut deuinctus opprimatur. Exuri illa tradunt eos. Leporis renes inueterati, in uino poti, calculos pellunt. In perna ſuis articulos eſſe diximus, quorum decoctum ius facit urinæ utile. Aſinini renes inueterati tritiq́ue, & in uino mero dati, ueſicæ medentur. Calculos expellunt lichenes equini ex uino aut mulſa poti diebus quadraginta. Prodeſt & ungulæ equinæ cinis, in uino, aut aqua. Item fimũ caprarũ in mulſo, efficacius ſylueſtriũ: Pili quoq; caprini cinis. Verendorum carbunculis, cerebrum apri uel ſuis, ſanguisq́;. Vitia uerò quæ in eadẽ parte ſerpunt, iecur eorum combuſtũ, maxime iunipero ligno cum charta & arrenico ſanat: Fimi cinis, fel bubulum, cum alumine Aegyptio ac muria ad craſſitudinem mellis ſubactum, inſuper beta ex uino cocta impoſita: caro quoq;. Manantia uerò ulcera, ſeuum cũ medulla uituli in uino decoctum, uel caprinum cũ melle rubiq́ue ſucco: uel ſi ſerpant, fimum etiam prodeſſe cum melle dicunt aut cum aceto, & per ſe butyrum. Teſtium tumor, cum ſeuo uituli, addito nitro cohibetur: uel fimo eiuſdem ex aceto decocto. Vrinæ incontinentiam cohibet ueſica aprina, ſi aſſa mandatur: Vngularum apri uel ſuis cinis potioni inſperſus: Veſica fœminæ ſuis combuſta ac pota. Item hœdi, uel pulmo: Cerebrum leporis in uino: Eiuſdem teſticuli toſti, uel coagulum cũ anſerino adipe in polenta: Renes aſinini in mero triti potiq́ue. Magi uerrini genitalis cinere poto ex uino dulci demonſtrant urinam facere in canis cubili, ac uerba adijcere, ne ipſe urinam faciat ut canis in ſuo cubili. Rurſus ciet urinam ueſica ſuis, ſi terram non attigerit, impoſita pubi. Sedis uitijs præclare prodeſt fel urſinum cum adipe: Quidam adijciunt ſpumã argenti ac thus. Prodeſt & butyrum cum adipe anſerino ac roſaceo. modum ipſæ res ſtatuunt, ut ſint illitu faciles. Præclare medetur & taurinum fel, in linteolis conceptum: rimaſque perducit ad cicatricem. Inflationibus in ea parte, ſeuum uituli, maxime ab inguinibus cum ruta: Cæteris uitijs medetur ſanguis caprinus cum polenta. Item fel caprinum condylomatis per ſe. Item fel lupinum ex uino. Panos & apoſtemata in quacunque parte, ſanguis urſinus diſcutit: Item taurinus aridus tritus. Præcipuum tamen remedium traditur in calculo onagri: quem dicitur cum interficiatur reddere urinam, liquidiorẽ initio, ſed in terra ſpiſſantem ſe. Hic adalligatus femini, omnes impetus diſcutit, omnique ſuppuratione liberat. Eſt autem rarus inuẽtu, nec ex omni onagro, ſed celebri remedio. Prodeſt & urina aſini cum melanthio. Et ungulæ equinæ cinis cum oleo & aqua illitus: Sanguis equi, præcipue admiſſarij: Et ſanguis bubulus: item fel. Caro quoque eoſdem effectus habet calida impoſita: & ungulæ cinis ex aqua aut melle: urina caprarum, hircorumq́ue carnes in aqua decocta: aut fimum ex his cum melle decoctum: fel urſinum ſiue uerrinum: urina ſuum in lana impoſita. Femina atteri adurique equitatu notum eſt. Vtiliſſimum eſt ad omnes inde cauſas, ſpumã equi ex ore inguinibuſque illinire. Inguina & ex ulcerum cauſa intumeſcunt. Remedio ſunt equi ſetæ tres, totidẽ nodis alligatæ intra ulcus.

Ad podagras, ad morbum comitialem, ad ſideratos, morbumq́; regium, oſſaq́; fracta, remedia. CAP. XVI.

POdagris medetur urſinus adeps, taurinumq́; ſeuum, pari pondere & ceræ. Addunt quidam hypociſthida & gallam. Alij hircinũ præferunt ſeuum cum fimo capræ, & croco ſinapiue, uel caulibus ederæ tritis, ac perdicio uel flore cucumeris ſylueſtris: Itẽ bouis fimum cũ aceti fece. Magnificãt & uituli, qui nõdum herbam guſtauerit, fimũ, aut per ſe ſanguinẽ tauri: Vulpem decoctã uiuam, donec oſſa tantũ reſtent: lupúmue uiuum oleo cerati modo incoctũ: Seuum hircinum, cum helxines parte æqua, ſinapis tertia: Fimi caprini cinerem cum axungia. Quin & iſchiadicos uri ſub pollicibus pedum eo fimo feruente, utiliſſime tradũt. Articulorumq́; uitijs fel urſinũ utiliſſimũ eſſe, & leporis pedes adalligatos. Podagras quidã mitigari pede leporis uiuentis abſciſſo, ſi quis ſecum aſſidue habeat. Perniones urſinus adeps, rimaſq́; pedum omnes ſarcit: Efficacius alumine addito: Seuum caprinum: Dentium equi farina: Aprinum uel ſuillum fel, cum adipe pulmo impoſitus: & ſi ſubtriti ſint contuſiue offenſatione. Si uerò aduſti frigore, leporini pili cinis: Eiuſdem pulmo contuſis diſſectus, aut pulmonis cinis. Sole aduſta, ſeuo aſinino aptiſſime curantur. Item

bubulo cum roſaceo. Clauos & rimas callique uitia, fimum apri uel ſuis recẽs illitum, ac tertio die ſolutum ſanat. Talorum cinis, pulmo aprinus, aut ſuillus, aut ceruinus. Attritus calciamentorum, urina aſini cum luto ſuo illita. Clauos ſeuum bubulum cum thuris polline. Perniones uerò corium combuſtum, melius ex uetere calceamento. Iniurias è calceatu, ex oleo corij caprini cinis. Varicũ dolores ſedat fimi uitulini cinis, cum lilij bulbis decoctis, addito melle modico. Itemq; omnia inflãmata & ſuppurationes minantia. Eadem res & podagris prodeſt, & articularijs morbis, è maribus præcipue uitulis. Articulorum attritus, fel aprorum uel ſuum, linteo calefacto impoſitum: uituliq; qui nondum herbam guſtauerit, fimum: Item caprinum cum melle in aceto decoctum. Vngues ſcabros ſeuum uituli emendat: Itẽ caprinũ admixta ſandaracha. Verrucas uerò aufert uitulini fimi cinis ex aceto: aſini urinæ lutũ. Comitiali morbo teſtes urſinos ediſſe prodeſt, uel aprinos bibiſſe ex lacte equino, aut ex aqua: Item aprinam urinã ex aceto mulſo: efficacius, quæ inaruerit in ueſica ſua. Dantur & ſuum teſticuli inueterati tritique in ſuis lacte, præcedente uini abſtinentia, & ſequente continuis diebus. Dantur & leporis ſale cuſtoditi pulmones, cum thuris tertia parte, in uino albo, per dies triginta. Item coagula eiuſdem. Aſini cerebrũ ex aqua mulſa, infumatum prius in folijs, ſemũcia per dies: uel ungularum eius cinis cochlearibus eius binis toto menſe potus: Item teſtes ſale aſſeruati, & aſperſi potioni, in aſinarũ maxime lacte uel ex aqua. Membrana partus earum, præcipue ſi marem pepererint, olfactata accedente morbo comitialium reſiſtit. Sunt qui è mare nigroque cor edendum cum pane ſub dio prima aut ſecunda luna præcipiant. Alij carnem, aliqui ſanguinem aceto dilutum per dies quadraginta bibendum. Quidam urinam equi aquæ ferrariæ ex officinis miſcent, eademque potione & lymphaticis medentur. Comitialibus datur & lactis equini potus, lichenque in aceto mulſo bibendus. Dantur & carnes caprinæ in rogo hominis toſtæ, ut uolunt magi. Seuum earum cum felle taurino pari põdere decoctũ, & in folliculo fellis recõditum, ita ne terrã attingat, potum uerò ſub limine ex aqua. Morbũ ipſum deprahendit caprini cornus, uel ceruini uſti nidor. Sideratis urina pulli aſinini nardo admixto perunctione prodeſſe dicitur. Regio morbo cornus ceruini cinis: Sanguis aſininus pulli ex uino. Item fimum aſinini pulli, quod primum edidit à partu, datum fabæ magnitudine è uino medetur intra diem tertium. Eadem & ex equino pullo ſimiliterque uis eſt. Fractis oſſibus præſentaneus maxillarum apri cinis uel ſuis. Item lardum elixũ atq; circumligatũ mira celeritate ſolidat. Coſtis quidem fractis laudatur unice caprinum fimũ ex uino uetere, aperit, extrahit, perſanat. Febres arcet ceruorũ caro, ut diximus. Eas quidem quæ certo dierum numero redeunt, oculus lupi dexter ſalſus adalligatusque, ſi credimus magis. Eſt genus febrium, quod amphimerinon uocant. Hoc liberari tradunt, ſi quis è uena auris aſini tres guttas ſanguinis in duabus heminis aquæ hauſerit. Quartanis magi excrementa felis cum digito bubonis adalligari iubent, & ne recidant, non remoueri ſepteno circuitu. Quis hoc quæſo inuenire potuit? quæue eſt iſta mixtura? cur digitus potiſſimum bubonis electus eſt? Modeſtiores iecur felis decreſcente luna occiſæ inueteratum ſale, ex uino bibendum ante acceſſiones quartanæ dixere. Iidem magi fimi bubuli cinere conſperſo puerorum urina illinunt digitos pedum, manibusq; leporis cor adalligant. Coagulum ante acceſſionem propinant. Datur & caſeus caprinus recens cum melle diligenter ſero expreſſo.

Ad melancholicos, lethargicos, hydropicos: ad ignem ſacrum, & ad dolores neruorum remedia. CAP. XVII.

MElancholicis fimum uituli in uino decoctum remedio eſt. Lethargicos excitat aſini lichen, naribus illitus ex aceto: Caprini cornus nidor aut pilorum: iecur aprinum. Itaque & ueternoſis datur. Phthiſicis medentur, iecur lupi ex uino, macræ ſuis fœminæ herbis paſtæ lardum, carnes aſininæ ex iure ſumptæ. Hoc genere maxime in Achaia curant id malum. Fimi quoque aridi, ſed pabulo uiridi paſti bouis, fumum harundine hauſtum prodeſſe tradunt: Bubuli quoque cornus mucronem exuſtum, duorum cochleariorum menſura, addito melle pilulis deuoratis. Capræ ſeuo in pulte ex alica & phthiſin & tuſſim ſanari, uel recenti cum mulſo liquefacto: ita ut uncia in cyathum addatur, rutæque ramo permiſceatur, non pauci tradunt. Rupicapræ ſeui cyatho, & lactis pari menſura, deploratum phthiſicum conualuiſſe certus autor affirmat. Sunt & qui ſuum fimi cinerem profuiſſe ſcripſerint in paſſo: & cerui pulmonem, maxime ſubulonis, ſiccatum in fumo tritumque in uino. Hydropicis auxiliatur urina ueſicæ apri paulatim data in potus: Efficacius quæ inaruerit cum ueſica ſua: Fimi ceruini maxime ſubulonis, ſed & bubuli, de armentinis loquor (quod bolbiton uocant) cinis cochleariorum trium in mulſi hemina, bouis fœminæ in mulieribus, & ex altero ſexu in uiris, quod ueluti myſterium occultarunt magi: Fimum uituli maſculi illitum: Fimi uituli cinis cum ſemine ſtaphylini, æqua portione ex uino: Sanguis caprinus cum medulla. Efficaciorem putant hircorum, utique ſi lentiſco paſcantur. Igni ſacro urſinus adeps illinitur, maxime qui eſt ad renes: Vitulinum fimum recens, uel bubulum: Caſeus caprinus ſiccus cum porro: Ramenta pellis ceruinæ deiecta pumice, ex aceto trita. Rubori cum prurigine, equi ſpuma aut ungulæ cinis. Eruptionibus pituitæ aſinini fimi cinis cum butyro. Papulis nigris, caſeus caprinus ſiccus ex melle & aceto in balineis, oleo remoto. Puſtulis ſuilli fimi cinis aqua illitus, uel cornus ceruini cinis. Luxatis recens fimum aprinum uel ſuillum: Item uitulinum: Verris ſpuma recens cum aceto, fimum caprinum cum melle: Bubula caro

la caro impoſita tumorē ſanat. Fimum ſuillum in teſta calefactum tritumque cum oleo, duritias corporum omnes tollit optime. Adeps è lupis illitus, in his quæ rumpere opus eſt, plurimum proficit: Fimum bubulum in cinere calefactum, aut caprinum in uino uel aceto decoctum. In furunculis ſeuum bubulũ cum ſale aut ſi dolor eſt, inunctũ oleo, liquefactum ſine ſale, ſimilique modo caprinum. In ambuſtis urſinus adeps cum lilij radicibus: Aprinum aut ſuillum fimum inueteratum: Setarum ex his è penicillis tectorijs cinis cum adipe tritus. Tali bubuli cinis, cum cera & medulla ceruina: Fel tauri: Fimum leporis. Sed caprarum fimus ſine cicatrice ſanare dicitur. Glutinum præſtantiſsimum fit ex auribus taurorum & genitalibus: Nec quicquam efficacius prodeſt ambuſtis. Sed adulteratur nihil æque, quibuſuis pellibus inueteratis, calceamentisq; etiam decoctis. Rhodiacum fideliſsimum: eoq; pictores & medici utuntur: Id quoq; quò candidius, eò probatius. Nigrum & lignoſum damnatur. Neruorum doloribus, fimum caprinum decoctum in aceto cum melle, utiliſsimum putant, uel putreſcente neruo. Spaſmata & percuſſu uitiata, fimo aprino curant, uere collecto & areſacto. Sic & quadrigis agendis tractos, rotáue uulneratos: & quoquo modo ſanguine contuſo, uel ſi recens illinatur. Sunt qui incoxiſſe aceto, utilius putent. Quin & in potu farinam eam ruptis conuulneratisq; & euerſis ex aceto ſalutarem promittunt. Reuerētiores cinerē eius ex aqua bibunt. Feruntq; & Neronem principem hac potione recreari ſolitum, cũ ſic quoque ſe trigario approbare uellet. Proximam ſuillo fimo uim putant.

Ad ſanguinem ſiſtendum: & contra ulcera & carcinomata, ad ſcabiem remedia: & quę infixa corpori extrahunt, & quæ cicatricibus proſunt. CAP. XVIII.

SAnguinem ſiſtit coagulum ceruinum ex aceto: Item leporis. Huius quidem & pilorum cinis: Item ex fimo aſinino cinis: & pilorum quidem cinis illitus. Efficacior uis è maribus aceto admixto, & in lana ad omne profluuium impoſito. Similiter ex equino capite & femine: aut fimi uitulorum cinis illitus ex aceto. Item caprini cornus uel fimi ex aceto. Hircini uerò iocineris diſſecti ſanies efficacior: Et cinis utriuſque ex uino potus, uel naribus ex aceto illitus. Hircini quoque utris uinarij duntaxat cinis, cum pari pondere reſinæ, quo genere & ſiſtitur ſanguis, & uulnus glutinatur. Hædinũ quoque coagulum ex aceto, & fimum eius combuſtorum cinis, ſimiliter pollere traduntur. Vlcera ſanat in tibijs cruribusque adeps urſinus, admixta rubrica. Quæ uerò ſerpunt, fel aprinum cum reſina et ceruſa: Maxillarum apri uel ſuum cinis: Fimum ſuum illitum ſiccum: Item caprinum ex aceto ſubferuefactum. Cætera purgantur & explentur butyro: Cornus ceruini cinere, uel medulla ceruæ: Felle taurino cum cyprino oleo, aut fimo caprino, aut hircino. Fimum recens ſuum, uel inueterati farina illinitur uulneribus ferro factis. Phagedænis & fiſtulis immittitur fel tauri, cũ ſucco porri, aut lacte mulierũ, uel ſanguis aridus cum cotyledone herba. Carcinomata curat coagulum leporis, cum pari podere capparis aſperſum uino. Gangrenas urſinũ fel penna illitum. Aſini ungularum cinis ea quæ ſerpunt ulcera inſperſus. Sanguis equi arrodit carnes ſeptica ui: Item fimi equini inueterati fauilla. Ea uerò quæ phagedænas uocant in ulcerũ genere, corij bubuli cinis cum melle. Caro uituli recentia uulnera non patitur intumeſcere: Fimum bubulum cum melle. Feminum uituli cinis ſordida ulcera, & quæ cacoethe uocant è lacte mulieris ſanat. Recentes uerò plagas ferro illatas, glutinum taurinum liquefactum, tertio die ſolutũ. Caſeus caprinus ſiccus ex aceto & melle, purgat ulcera. Quæ uerò ſerpant, cohibet ſeuum cũ cera: Item addita pice ac ſulphure percurat. Similiter proficit ad cacoethe, hœdi feminum cinis è lacte mulieris. Et aduerſus carbunculos, ſuis fœminæ cerebrũ toſtum illitumq;. Scabiem hominis, aſininæ medulla maxime abolēt. Vrinæ eiuſdem cum ſuo luto illitæ: Butyrum etiã quod in iumētis proficit cũ reſina calida: Glutinum taurinũ in aceto liquefactũ, addita calce: Fel caprinum cum aluminis cinere: Boas fimum bubulum, unde & nomen traxere: Canum ſcabies ſanantur bubulo ſanguine recenti: iterumque cum inareſcat illito, & poſtero die abluto cinere lixiuio. Spina ac ſimilia corpori extrahuntur felis excrementis: item capræ ex uino coagulo quocunque, ſed maxime leporis, cum thuris polline & oleo, aut cum uiſci pari pondere, aut cum propoli. Cicatrices nigras ſeuum aſininum reducit ad colorem. Fel uituli extenuat calefactum. Medici adijciunt myrrham, & mel, & crocum, æreaque pyxide condunt. Aliqui & florem æris admiſcent.

Ad muliebria mala medicinę, & ad infantium morbos, & ueneris remedia. CAP. XIX.

MVlierum purgationes adiuuat fel taurinum lana ſuccida appoſitũ. Olympias Thebana addidit hyſſopũ & nitrum: Cornus ceruini cinis potus. Item uuluas laborantes, illitu quoq;: & fel taurinum cum oppio appoſitum obolis binis. Vuluas & pilo ceruino ſuffire prodeſt. Tradunt, ceruas cum ſenſerint ſe grauidas, lapillum deuorare: quem in excrementis repertum, aut in uulua (nam & ibi inuenitur) cuſtodire partus adalligatum. Inueniuntur & oſsicula in corde & in uulua, perquàm utilia grauidis parturientibusq;. Nam de pumice, qui in uaccarum utero ſimili modo inuenitur, diximus in natura boum. Lupi adeps illitus uuluas mollit, dolores earum iecur. Carnes lupi ediſſe parturis prodeſt: aut ſi incipiētibus parturire ſit iuxtà qui ederit, adeo ut etiam cōtra illatas noxias ualeat. Eundem ſuperuenire, pernicioſum eſt. Magnus & leporis uſus mulieribus. Vuluã adiuuat pulmo aridus potus. Profluuia iecur cum Samia terra ex aqua potum: Secũdas coagulum: cauētur pridiana balinea. Illitum quoque cum croco & porri ſucco,

uellere appoſitum abortus mortuo expellit. Si uuluæ leporum in cibis ſumãtur, mares concipi putant. Hoc & teſticulis eorum & coagulo profici. Conceptum leporis utero exemptum his, quæ parere deſierint, reſtibilem fœcunditatem afferre. Sed pro conceptu, leporis ſaniem & uiro magi propinant. Item uirgini nouem grana fimi, ut ſtent perpetuo mammæ: coagulum quoque ob id cum melle illinunt: ſanguinem, ubi euulſos pilos renaſci nolunt. Inflationi uuluæ, fimum aprugnum ſuillúmue cum oleo illini prodeſt. Efficacius ſi ſit farina aridi, ut aſpergatur potioni, uel ſi grauidæ aut puerperæ torqueantur. Lacte ſuis poto cum mulſo adiuuantur partus mulierũ. Per ſe uerò potum, deficientia ubera puerperarum replet. Eadem circumlita ſanguine fœminæ ſuis, minus creſcent. Si dolent, lactis aſinini potu mulcentur: quod addito melle ſumptum, & purgationes earum adiuuat. Sanat & uuluarum exulcerationes eiuſdem animalis ſeuum inueteratum, & in uellere appoſitum duritiem uuluarum emollit. Per ſe uerò recens uel inueteratũ, ex aqua illitum, pſilotri uim obtinet. Eiuſdem animalis lien inueteratus, ex aqua illitus mammis, abundantiam facit. Vuluas ſuffitu corrigit. Vngulæ aſininæ ſuffitæ partum maturant, ut uel abortus euocetur: nec aliter adhibentur, quoniam uiuentem partum necant. Eiuſdẽ animalis fimum ſi recens imponatur, profluuia ſanguinis mire ſedare dicitur. Necnon & cinis eiuſdem fimi, qui & uuluæ prodeſt impoſitus. Equi ſpuma illita per dies uiginti priuſquam primum naſcantur pili reſtinguntur. Item cornus ceruini decocto: melius, ſi recentia ſint cornua. Lacte equino iuuantur uuluæ collutæ. Quòd ſi mortuus partus ſentiatur, lichen ex aqua dulci potus eycit. Item ungulæ ſuffitu, aut fimum aridum. Vuluas procidentes butyrum infuſum ſiſtit. Induratam uuluam aperit fel bubulum roſaceo admixto, foris uellere cum reſina terebinthina impoſito. Aiunt & ſuffitu fimi è mare boue, procidentes uuluas reprimi, partus adiuuari. Conceptus uerò uaccinis lactis potu. Sterilitatem ob partus uexationem fieri, certum eſt. Hanc emendari Olympias Thebana affirmat felle taurino, & adipe ſerpentium, & ærugine, addito melle, medicatis locis ante coitus. Vitulinum quoque fel, ſi in purgationibus fuerit ſub coitu aſperſum uuluæ, etiam duritiam uentris emollit, & profluuium minuit umbilico peruncto, atq; in totum uuluæ prodeſt. Modũ ſtatuunt fellis pódere denarij ad apij tertiam, admixto amygdalino oleo, quantũ eſſe ſatis appareat: hoc in uellere imponũt. Maſculi fel uituli, cum mellis dimidio tritũ, ſeruatur ad uuluas. Carnem uituli ſi cũ ariſtolochia maſſatã edant circa conceptũ, mares parituras promittunt. Medulla uituli in uino ex aqua decocta cũ ſeuo, exulcerationibus uuluarũ impoſita prodeſt. Itẽ adeps uulpiũ, excremẽtumq́ue feliũ: hoc cum reſina & roſaceo impoſitum. Caprino cornu ſuffiri uuluam, utiliſſimum putant. Sylueſtrium caprarum ſanguis cum palma marina pilos detrahit. Cæterarum uerò fel, callum uuluarum emollit inſperſum, & à purgatione conceptus facit. Sic quoque pſilothri uis efficitur, ſi euulſis pilis triduo ſeruetur illitum. Profluuium quamuis immenſum, urina capræ pota ſiſti, obſtetrices promittunt, & ſi fimum illinatur. Membrana caprarũ in qua partus editus, inueterata potuq; ſumpta in uino, ſecundas pellit. Hœdorum pilis ſuffiri uuluas, utile putant, & in profluuio ſanguinis coagulũ bibi, aut hyoſcyami ſemen imponi. E boue ſylueſtri nigro ſi ſanguine ricini lumbi perungantur mulieri, tædium Veneris fieri dicit Oſthanes. Idem amoris, pota hirci urina, admixta propter faſtidium nardo. Infantibus nihil butyro utilius, per ſe & cũ melle: priuatim & in dentitione & ad gingiuas, & ad oris ulcera. Dens lupi adalligatus, infantiũ pauores prohibet, dentientiq; morbos, quod et pellis lupina præſtat. Dentes quidem eorum maximi, equis quoque adalligati, infatigabilem curſum præſtare dicuntur. Leporum coagulo illito ubere, ſiſtitur infantium aluus. Iecur aſini admixta modice panace, inſtillatũ in os, à comitialibus morbis et alijs infantes tuetur: hoc xl. diebus fieri præcipiunt. Et pellis aſinina iniecta, impauidos infantes facit. Dentes qui equis primum cadunt, facilem dentitionem præſtat infantibus adalligati, efficacius ſi terram nõ attigere. Lien bubulus in melle editur: & illinitur ad lienis dolores. Ad ulcera manãtia cum melle. lien uituli in uino decoctus, tritusq́; et illitus, ulcuſcula oris. Cerebrum capræ magi per anulum aureum traiectum, priuſquam lac detur, infantibus inſtillant contra comitiales, cæteroſque infantium morbos. Caprinũ fimum inquietos infantes adalligatum pãno cohibet, maxime puellas. Lacte caprino, uel cerebro leporum peruncta gingiuæ, faciles dentitiones faciũt. Somnos fieri lepore ſumpto in cibis Cato arbitratur: Vulgus & gratiam corpori in ſeptem dies, friuolo quidem ioco, cui tamen aliqua debeat ſubeſſe cauſa in tanta perſuaſione. Magi felle capræ, ſcarificatæ duntaxat, illito oculis, uel ſub puluino poſito, ſomnum allici dicunt. Sudores inhibet cornus caprini cinis è myrteo oleo perunctis. Coitus ſtimulat fel aprugnum illitũ: Item medulla ſuum hauſtæ: Seuum aſininũ, anſeris maſculi adipe permixto illitum: Item à coitu equi Vergilio quoq; deſcriptum uirus, & teſticuli equini aridi, ut potioni interi poſſint, dextérue aſini teſtis in uino potus pro portione, uel adalligatus brachiali. Eiuſdem à coitu ſpuma collecta roſeo pãno, & incluſa argento, ut Oſthanes tradit. Salpe genitale in oleum feruens mergi iubet ſepties, eoq; perungi pertinentes partes. Bialcon cinerem ex eodem bibi, uel tauri à coitu urinam, lutoq́ue ipſo illini pubem. At è diuerſo muris fimo illito, cohibetur uirorum uenus. Ebrietatem arcet pulmo apri aut ſuis aſſus, ieiuni cibo ſumptus eo die: Item hœdinus.

Mira de animalibus. CAP. XX.

Mira præterea traduntur in eiſdem animalibus. Veſtigium equi excuſſum ungula (ut ſolet plerunq;

runque) ſi quis collectum reponat, ſingultus remediũ eſſe, recordantibus quonam loco id repoſuerint. Iecur luporum equinæ ungulæ ſimile eſſe, & rumpi equos: qui ueſtigia luporum ſub equite ſequantur. Talis ſuum diſcordiæ uim quandam ineſſe. In incendijs ſi fimi aliquid egeratur è ſtabulis, facilius extrahi, nec recurrere oues bouesque. Hircorum carnes uirus nõ reſipere, ſi panem hordeaceum eo die quo interficiantur ederint, laſérue dilutum biberint. Nullas uerò teredinem ſentire, luna decreſcente induratas ſale. Adeoq; nihil omiſſum, ut leporem ſurdum celerius pingueſcere reperiamus. Animalium uerò medicinas: Si ſanguis profluat iumentis, ſuillum fimum ex uino infundendum. Boum autem morbis ſeuum, ſulphur uiuum, allium ſylueſtre, ouum coctum: omnia hæc trita in uino danda, aut uulpis adipem. Carnem caballinam diſcoctam potu ſuum morbis mederi. Omnium uerò quadrupedũ morbis, capram ſolidam cum corio, & ranam rubetam diſcoctas. Gallinaceos non attingi à uulpibus, qui iecur animalis eius aridũ ederint: uel ſi pellicula ex ea collo inducta, galli inierint: Similia in felle muſtelæ. Boues in Cypro contra tormina hominum excrementis ſibi mederi. Non ſubteri pedes boum. Si prius cornua pice liquida perungantur. Lupos in agrum non accedere, ſi capti unius pedibus infractis, cultroque adacto, paulatim ſanguis circa fines agri ſpargatur: atque ipſe defodiatur in eo loco ex quo cœperit trahi: Aut ſi uomerem, quo primus ſulcus eo anno in agro ductus ſit, excuſſum aratro, focus larium, quo familia cõuenit, abſumat: ac lupũ nulli animalium nociturũ in eo agro quãdiu id fiat. Hinc deinde reuertemur ad animalia ſui generis, quæ aut placida non ſunt, aut fera.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXIX.

*

PROOEMIVM.

De origine medicinæ, & quando primum clinice, & quando primum iatraleptice, & de Chryſippo & Eraſiſtrato, et empirice, & Herophilo, & reliquis illuſtribus medicis, & quoties ratio medicinę mutata ſit, & qui primus Romæ medicus, & quando, & quid de medicis antiqui Romani iudicauerint, & uitia medicinæ. CAP. I.

NATVRA remediorum, atque multitudo inſtantium ac præteritorum, plura de ipſa medendi arte cogunt dicere: quanquam non ignarus ſim nullis ante hæc Latino ſermone condita, ancepsque lubricum eſſe rerum omnium nouarũ, talium utique quàm ſteriles gratia difficultates in promendo: ſed quoniam occurrere uериſimile eſt omnium qui hæc cognoſcant cogitationi, quonam modo exoluerint in medicinæ uſu, quæ tam parata atq; pertinentia erant, mirumq; & indignum protinus ſubit, nullam artium inconſtantiorem fuiſſe: & etiamnum ſæpius mutari, cum ſit fructuoſior nulla. Dijs primum inuẽtores ſuos aſſignauit, & cœlo dicauit. Necnon & hodie multifariam ab oraculis medicina petitur. Auxit deinde famam etia crimine, ictum fulmine Aeſculapium fabulata, quoniam Tyndaridem reuocauiſſet ad uitam: Nec tamen ceſſauit narrare alios reuixiſſe opera ſua, clara Troianis temporibus, quibus fama certior, uulnerum tamẽ duntaxat remedijs: Sequentia eius (mirũ dictu) in nocte denſiſſima latuere uſq; ad Peloponneſiacum bellum: tunc eam reuocauit in lucẽ Hippocrates, genitus in inſula Coo: in primis clara ac ualida, & Aeſculapio dicata. Is cum fuiſſet mos, liberatos morbis ſcribere in templo eius dei quid auxiliatũ eſſet, ut poſtea ſimilitudo proficeret, exſcripſiſſe ea traditur, atq; (ut Varro apud nos credit) iam templo cremato, inſtituiſſe medicinam hanc quæ clinice uocatur. Nec fuit poſtea quæſtus modus, quoniam Prodicus Selymbriæ natus: diſcipulus eius inſtituens quam uocãt iatralepticen, reũctoribus quoq; medicorũ ac mediaſtinis uectigal inuenit. Horũ placita Chryſippus ingenti garrulitate mutauit, plurimũq; etiã ex Chryſippo diſcipulus eius Eraſiſtratus, Ariſtotelis filia genitus. Hic Antiocho rege ſanato, c. talentis donatus eſt à rege Ptolemæo filio eius, ut incipiamus & præmia artis oſtendere. Alia factio ab experimẽtis ſe cognominãs, empiricẽ cœpit in Sicilia, Acrone Agrigẽtino Empedoclis phyſici autoritate cõmendato. Diſſederuntq; eæ ſcholæ, & omnes eas damnauit Herophilus, in muſicos pedes uenarum pulſu deſcripto per ætatum gradus. Deſerta deinde & hæc ſecta eſt, quoniam neceſſe erat in ea literas ſcire. Mutata & quam poſtea Aſclepiades (ut retulimus) inuenerat. Auditor eius Themiſon fuit, qui quæ inter initia ſcripſit, illo mox recedente à uita, ad ſua placita mutauit. Sed et illa Antonius Muſa eiuſdẽ autoritate diui Auguſti, quẽ contraria medicina graui periculo exemerat. Multos prætereo medicos, celeberrimosq; ex ijs Caſſios, Carpitanos, Aruntios, Albutios, Rubrios. ccl. HS. annua mercede ijs fuere apud principes. Q. uerò Stertinius imputauit principibus, quòd HS. quingenis annuis contentus eſſet: ſexcena enim ſibi quæſtu urbis fuiſſe numeratis domibus oſtendebat. Par & fratri eius merces à Claudio Cæſare infuſa eſt: cenſusque quanquam exhauſti operibus Neapoli exornata, hæredi HS. ccc. reliquere, quantum ad eam ætatem Aruntius ſolus. Exortus deinde eſt Vectius Valens, adulterio Meſſalinæ Claudij Cæſaris nobilitatus, pariterque eloquentia aſſectator. Is eam potentiã nactus, nouam inſtituit ſectã. Eadem ætas Neronis principatu ad Theſſalũ tranſiliuit, delentem cuncta maiorum placita, & rabie quadam in omnis æui medicos perorantem: quali prudentia ingenioque, æſtimari uel uno argumento abunde poteſt, cũ monumento ſuo (quod eſt Appia uia) iatronicen ſe inſcripſerit. Nullius hiſtrionum equarumque

trigarij comitatior egreſſus in publico erat: cum Crinas Maßilienſis arte geminata, ut cautior religioſiorque, ad ſyderum motus ex ephemeride mathematicæ cibos dando, horasq; obſeruando, autoritate eum præceßit. Nuperque centies H-S. reliquit muris patriæ, mœnibus quoque alijs penè non minori ſumma extructis. Hi regebant fata, cum repente ciuitatem Charmis ex eadem Maßilia inuaſit, damnatis non ſolum prioribus medicis, uerum & balineis: frigidaq; etiam hybernis algoribus lauari perſuaſit, merſit ægros in lacus. Videbamus ſenes conſulares uſque in oſtentationem rigentes. Qua da re extat etiam Annæi Senecæ aſtipulatio. Nec dubium eſt, omnes iſtos famam nouitate aliqua aucupantes, animas ſtatim noſtras negociari. Hinc illæ circa ægros miſeræ ſententiarum concertationes, nullo idem cenſente, ne uideatur acceßio alterius. hinc illa infelicis monumẽti inſcriptio, turba ſe medicorum periſſe. Mutatur ars quotidie toties interpollis, & ingeniorum Græciæ flatu impellimur. Palamque eſt, ut quiſque inter iſtos loquendo polleat imperatorem ilico uitæ noſtræ necisque fieri: ceu uerò non milia gentium ſine medicis degant: nec tamen ſine medicina: ſicut populus Rom. ultra ſexcenteſimum annum, neque ipſe in accipiendis artibus lentus, medicinæ uerò etiam auidus, donec expertam damnauit. Etenim percenſere inſignia priſcorum in his moribus conuenit. Caßius Hemina ex antiquis autor eſt, primum è medicis ueniſſe Romam Peloponneſo Archagathum Lyſaniæ filium, L. Aemilio, M. Liuio COSS. anno urbis d.xxxv. eiq; ius Quiritium datũ, & tabernam in cõpito Acilio emptã ob id publicè. Vulnerarium eum tradunt fuiſſe uocatum, mireq; gratum aduentum eius initio: mox à ſæuitia ſecandi urendique, tranſiſſe nomẽ in carnificem, & in tædium artem omnesque medicos: quod clarißime intelligi poteſt ex M. Catone, cuius autoritati triumphus atque cenſura minimũ conferũt: tanto plus in ipſo eſt. Quamobrẽ uerba eius ipſa ponemus. Dicam de iſtis Græcis ſuo loco Marce fili quid Athenis exquiſitũ habeam, & quòd bonum ſit eorũ literas inſpicere non perdiſcere. Vincã nequißimum & indocile genus illorum, & hoc putato uatem dixiſſe. Quandocunq; iſta gens ſuas literas dabit, omnia corrũpet. Tum etiam magis ſi medicos ſuos huc mittet. Iurarunt inter ſe barbaros necare omnes medicina. Sed hoc ipſum mercede faciunt, ut fides ijs ſit, & facile diſperdãt. Nos quoq; dictitãt barbaros, & ſpurcius nos quàm alios opicos appellatiõe fœdãt. Interdixi tibi de medicis. Atq; hic Cato dcv. anno urbis noſtræ obijt, lxxxv. ſuo, ne quis illi defuiſſe publicè tempora, aut priuatim uitæ ſpatia ad experiendũ arbitretur. Quid ergo? damnatam ab eo rem utilißimã credimus? Minimè hercule. Subijcit enim qua medicina & ſe & coniugem uſq; ad longam ſenectam perduxerit, ijs ipſis ſcilicet quæ nunc nos tractamus. Profiteturq; eſſe cõmentarium ſibi quo medeatur filio, ſeruis, familiaribus, quem nos per genera uſus ſui differimus.

Non rem antiqui damnabant, ſed artẽ. Maximè uerò quæſtum eſſe immani pretio uitæ recuſabãt. Ideo templum Aeſculapij, etiã cum reciperetur is deus, extra urbẽ feciſſe, iterumq; in inſula, traduntur. Et cũ Græcos Italia pellerent, diu etiam poſt Catonem excepiſſe medicos. Augebo prouidentiam illorum. Solam hanc artium Græcarũ nondum exercet Romana grauitas in tanto fructu, paucißimi Quiritium attigere, et ipſi ſtatim ad Græcos trãsfugæ. Imò uerò autoritas aliter quàm Græce eam tractantibus, etiã apud imperitos expertesq; linguæ, non eſt. Ac minus credũt, quæ ad ſalutẽ ſuam pertinent, ſi intelligunt. Itaque hercule in hac artium ſola euenit, ut cuicunq; medicũ ſe profeſſo ſtatim credatur, cum ſit periculum in nullo mendacio maius. Non tamen illud intuemur: Adeo blanda eſt ſperandi pro ſe cuiq; dulcedo. Nulla præterea lex quæ puniat inſcitiam capitalem, nullum exemplum uindictæ. Diſcunt periculis noſtris, & experimẽta per mortes agunt: medicoq; tantum hominem occidiſſe impunitas ſumma eſt. Quinimo tranſit cõuitium, & intemperantia culpatur, ultroque qui periere arguuntur. Sed decuriæ pro more cenſuris principum examinantur, inquiſitio per parietes agitur, & qui de nummo iudicet, à Gadibus columnisq; Herculis accerſitur: de exilio uerò non niſi die quadrageſima, quinq; electis uiris datur tabella. At de iudice ipſo quales in conſiliũ eũt, ſtatim occiſuri? Merito dum nemini noſtrum libet ſcire quid ſaluti ſuæ opus ſit. Alienis pedibus ambulamus, alienis oculis agnoſcimus, aliena memoria ſalutamus, aliena uiuimus opera. Perieruntq; rerũ naturæ pretia, & uitæ argumenta. Nihil aliud pro noſtro habemus quàm delicias. Non deſerã Catonẽ tam ambitioſæ artis inuidiæ à me obiectum, aut ſenatum illum qui ita cenſebat, idque non criminibus artis arreptis, ut aliquis expectauerit. Quid enim uenenorum fertilius, aut unde plures teſtamentorum inſidiæ? Iam uerò & adulteria etiam in principum domibus, ut Eudemi in Liuia Druſi Cæſaris: item Valentis in qua dictum eſt regina. Non ſunt artis iſta, ſed hominum. Non magis hæc urbi timuit Cato, ut equidẽ credo, quàm reginas. Nõ auaritiã quidẽ arguam, rapacesque nundinas pendentibus fatis, & dolorũ indicaturã, ac mortis arram aut arcana præcepta: Squamã in oculis emouendã potius quàm extrahendam: per quæ effectũ eſt, ut nihil magis prodeſſe uideretur, quàm multitudo graſſantiũ. Neque enim pudor, ſed æmuli pretia ſummittunt. Notum eſt ab eodem Charmide unum ægrum ex prouincialibus H-S. ducentis conductũ: Alconti uulnerũ medico H-S. centum damnato ademiſſe Claudium principem. Eidemque in Gallia exulanti, & deinde reſtituto acquiſitum nõ minus intra paucos annos. Et hæc perſonis imputẽtur. Ne fecem quidem aut inſcitiã eius turbæ arguamus, ipſorumq; intemperantiam in morbis, aquarum calidarum diuerticulis: imperioſam inediã, & ab ijſdem deficientibus cibos ſæpius die ingeſtos, mille præterea pœnitẽtiæ modis, culinarũ etiã

præceptis & unguentorum mixturis, quando nullas omiſere uitæ illecebras. Inuehi peregrinas merces, cōciliarique externa pretia, diſplicuiſſe maioribus crediderim equidem: non tamē hoc Catonem prouidiſſe, cum damnaret artem. Theriace uocatur excogitata compoſitio luxuriæ. Fit ex rebus externis, cum tot remedia dederit natura, quæ ſingula ſufficerent. Mithridaticum antidotū ex rebus liiij. componitur, interim nullo pondere æquali, & quarundam rerum ſexageſima denarij unius imperata. Quo deorum perfidiam iſtam monſtrante? Hominum enim ſubtilitas tanta eſſe nō potuit. Oſtentatio artis & portentoſa ſcientiæ uenditatio manifeſta eſt. Ac ne ipſi quidem illam nouere. Comperiq; uulgo pro cinnabari Indica in medicamenta minium addi, inſcitia nominis, quod eſſe uenenum docebimus inter pigmēta. Verum hæc ad ſingulorum ſalutem pertinent. Illa autem quæ timuit Cato, atque prouidit, innocentiora multo & parua opinatu, quæ proceres artis eiuſdem in ſemetipſis fatentur. Illa perdidere imperij mores, illa quæ ſani patimur, luctatus ceromata ceu ualetudinis cauſa inſtituta, balineæ ardentes, quibus perſuaſere in corporibus cibos coqui, ut nemo non minus ualidus exiret, obedientiſſimi uerò efferrentur. Potus deinde ieiunorum ac uomitiones & rurſus perpotationes, ac pilorum euiratio inſtituta reſinis eorum: Itemque pectines in fœminis quidem publicati. Ita eſt profecto, lues morum, nec aliunde maior, quàm è medicina, uatem prorſus quotidie facit Catonem, & oraculum ſatis eſſe ingenia Græcorum inſpicere, non perdiſcere. Hæc fuerint dicenda pro ſenatu illo ſexcentiſque populi Romani annis aduerſus artem, in qua conditione inſidioſiſſima autoritatem peſſimis boni faciunt, ſimul contra attonitas quorundam perſuaſiones, qui prodeſſe niſi precioſa non putant. Neque enim dubitauerim aliquibus faſtidio futura quæ dicuntur animalia: at non Vergilio fuit, nominare formicas nulla neceſſitate, & gurguliones, ac lucifugis congeſta cubilia blattis: non Homero inter prælia deorum improbitatem muſcæ deſcribere: nō naturæ gignere iſta, cum gignat hominem. Proinde cauſas quiſq; & effectus non res æſtimet. Ordiemur autē à confeſſis, hoc eſt, lanis ouiſq;, ut obiter rebus præcipuis honos in primis perhibeatur. Quædam etiam ſi alienis locis, tamen obiter dici neceſſe erit. Nec deerat materiæ pompa, ſi quicquā aliud intueri liberet, quàm fidem operis: Quippe inter prima proditis etiā ex cinere phœnicis nidoque medicinis, ceu uerò id certum eſſet, atque non fabuloſum. Irridere eſt, uitæ remedia poſt milleſimum annum reditura monſtrare.

De medicinis lanarum. CAP. II.

LAnis autoritatem ueteres Romani etiam religioſam habuere, poſtes à nubentibus attingi iubentes. Præterque cultum & tutelam contra frigora, ſuccidæ plurima præſtant remedia ex oleo uinoq; aut aceto, prout quæque mulceri morderiue opus ſit, & aſtringi laxariue, luxatis membris, dolentibuſque neruis impoſita, & crebro ſuffuſa. Quidam etiam ſalem admiſcent luxatis. Alij cum lana rutam tritam adipemq; imponunt. Item contuſis tumentibuſq;. Halitus quoque oris gratiores facere traditur, confricatis dētibus atq; gingiuis admixto melle. Prodeſt & phreneticis ſuffitu. Sanguinē in naribus ſiſtit cum oleo roſaceo, & alio modo indita auribus obturatis ſpiſſius. Quin & ulceribus uetuſtis imponitur cū melle. Vulnera ex uino, uel aceto, uel aqua frigida & oleo expreſſa ſanat. Arietis uellera lota frigida ex oleo madefacta, in muliebribus malis inflammationes uuluæ ſedant. Et ſi procidāt, ſuffitu reprimūt. Succida lana impoſita ſubditaque mortuos partus euocat. Siſtit etiam profluuia earum. At canis rabioſi morſibus inculcata poſt diem ſeptimū ſoluitur. Reduuias ſanat ex aqua frigida. Eadem nitro, ſulphure, oleo, aceto, pice liquida feruentibus tincta, quàm calidiſſima impoſita bis die, lumborū dolores ſedat. Sanguinēq; ſiſtit ex ariete ſuccida, articulos extremitatum præligans. Laudatiſſima omnis è collo, natione uerò Galatica, Tarētina, Attica, Mileſia. Succidam imponunt & deſquamatis, percuſſis, liuidis, incuſſis, colliſis, contritis, deiectis, capitis & alijs doloribus, ſtomachi inflationi ex aceto & roſaceo. Cinis eius illinitur attritis, uulneratis, ambuſtis. Et in oculorum medicamenta additur. Item in fiſtulas aureſq; ſuppuratas. Ad hæc detonſam eā, alij uerò euulſam deciſis ſummis partibus ſiccāt, carpūtq;: & in fictili crudo componunt, ac melle perfundunt utrunq;. Alij aſtulis tedæ ſubiectis & ſubinde interſtratis, oleo aſperſam accendunt, cineremq; in labellis aqua addita confricāt manu, & conſidere patiuntur, idq; ſæpius mutātes aquā donec linguam aſtringat leniter, nec mordeat. Tum cinerē reponunt. Vis eius ſeptica eſt: efficaciſſimeq; genas purgat. Quin ipſæ ſordes pecudum ſudorque feminum & alarum adhærentes lanis (œſipum uocant) innumeros propè uſus habent. In Atticis ouibus genito palma. Fit pluribus modis, ſed probatiſſimum, lana ab his partibus recenti concerpta, aut quibuſcunque ſordibus ſuccidis primum collectis ac lento igni in æneo uaſe ſubferuefactis & refrigeratis, pinguique quod ſupernatet, collecto in fictili uaſe, iterumque decocta priori materia: qua pinguitudo utraq; frigida aqua lauatur, & in linteo ſiccatur, ac ſole torretur, donec candida fiat ac tranſlucida. Tum in ſtannea pyxide conditur. Probatio autē ut ſordiū uirus oleat, & manu fricante ex aqua nō liquetur, ſed albeſcat ut ceruſa. Oculis utiliſſimū contra inflāmationes genarumq; callum. Quidam in teſta torrent, donec pinguedinem amittat, utilius tale exiſtimantes eroſis & duris genis, angulis ſcabioſis & lacrymantibus. Vlcera non oculorum modo ſanat, ſed oris etiā & genitalium cum anſerino adipe. Medetur & uuluæ inflammationibus, & ſedis rhagadijs, & condylomatis cum meliloto ac butyro. Reliquos uſus eius ſuo loco digeremus. Sordes quoq; caudarū concretæ in pilulas, ac ſiccatæ per ſe tuſæq; in farinā & illitæ dentib

tæ dentib

te dentibus mire proſunt, etiã labantibus, gingiuiſque ſi carcinoma ſerpat. Iam uero pura uellera aut per ſe impoſita cæcis doloribus: aut accepto ſulphure, & cinis eorum genitalium uitijs. Tantumque pollent, ut medicamentis quoque ſuperponantur. Medentur ante omnia & pecori ipſi, ſi faſtidio non paſcatur. Cauda enim quàm arctiſſime præligata, euulſa inde lana, ſtatim ueſcuntur. Traduntque quod extra nodum ſit è cauda præmori.

De ouorum natura. CAP. III.

LAnæ habent & cum ouis ſocietatẽ ſimul fronti impoſitæ cõtra epiphoras. Non opus eſt eas in hoc uſu radicula eſſe curatas: neque aliud quàm candidum ex ouo infundi ac pollinẽ thuris. Oua per ſe infuſo candido oculis epiphoras cohibent, urenteſq; refrigerant. Quidam cũ croco præferunt, & pro aqua miſcent collyrijs. Infantibus uerò contra lippitudines uix aliud remedium eſt, butyro admixto recenti: Eadem cum oleo trita ignes ſacros leniunt, betæ folijs ſuperilligatis. Candido ouorum in oculis & pili reclinantur ammoniaco trito admixtoque. Et uari in facie cum pinei nucleis, ac melle modico. Ipſa facies illita ſole non aduritur. Ambuſta aquis ſi ſtatim ouo occupentur, puſtulas non ſentiunt. Quidam admiſcent farinam hordeaceam, & ſalis parum. Vlceribus uerò ex ambuſto cum candido ouorum toſtũ hordeo & ſuillo adipe mire prodeſt. Eadem curatione ad ſedis uitia utuntur: infantibus quidem etiam ſi quid ibi procidat. Ad pedũ rimas ouorum candido decocto cum ceruſſæ denariorũ duûm pondere, pari ſpuma argenti, myrrhæ, exiguo deinde uino. Ad ignem ſacrum candido ouorum trito cum amylo. Aiunt & uulnera candido glutinari, calculoſque pelli. Lutea ouorum cocta ut indureſcant, admixto croco modice, item melle & lacte mulieris illita, dolores oculorum mitigant. Vel cum roſaceo & mulſo lana oculis impoſita, uel cum trito apij ſemine ac polenta in mulſo illita. Prodeſt & tuſſientibus per ſe luteum deuoratum liquidum, ita ut dentibus non attingatur. Thoracis diſtillationibus, faucium ſcabriciæ. Priuatim contra hæmorrhoidum morſum illinitur, ſorbeturq; crudũ. Prodeſt & renibus, ueſicæ roſionibus, exulcerationibuſq;, et cruenta excreãtibus. Quinq; ouorum lutea in uini hemina cruda ſorbentur dyſentericis, cum iure putaminis ſui & papaueris ſucco, ac uino. Dãtur cœliacis cum uuæ paſſæ pinguis pari pondere et malicorio, per triduum æquis portionibus. Et alio modo lutea ouorũ trium lardi ueteris & mellis quadrãtibus, uini ueteris cyathis tribus trita ad craſſitudinem mellis, & cum opus ſit auellanæ nucis magnitudine ex aqua pota. Itẽ ex oleo fricta terna, totis ouis pridie maceratis in aceto. Sic et lienicis. Sanguinẽ autem reijcientibus cũ tribus cyathis muſti. Vtuntur ijſdem ad lienteria, ſi uetuſtiora ſint, cũ bulbis ac melle. Siſtunt & menſes mulierum cocta, & ex uino pota: inflationes quoq; uuluæ cruda cũ oleo ac uino illita. Vtilia ſunt & ceruicis doloribus cum anſerino adipe & roſaceo. Sedis etiam uitijs durata igni, ut calore quoq; proſint. Et condylomatis cũ roſaceo. Item ambuſtis durata in aqua, mox in pruna putaminibus exuſtis, tum lutea ex roſaceo illinuntur. Fiunt & tota lutea, quæ uocant ſchiſta: cum triduo incubata tolluntur. Stomachum diſſolutum confirmant pulli ouorum cum galla dimidio, ita ne ante duas horas alius cibus ſumatur. Dant & dyſentericis pullos in ipſo ouo decoctos, admixta uini auſteri hemina: & pari modo olei polentæque. Membrana putaminis detracta ſiue crudo, ſiue cocto, labiorum fiſſuris medetur. Putaminis cinis in uino potus, ſanguinis eruptionibus. Comburi ſine membrana oportet, ſic fit & dentifricium. Idem cinis & mulierum menſes cum myrrha illitus ſiſtit. Firmitas putaminum tanta eſt, ut recta nec ui nec pondere ullo frangãtur, nec niſi paululum inflexa rotunditate. Tota oua adiuuant partum, cum ruta & anetho & cumino pota ex uino. Scabiem corporũ ac pruritum oleo & cedria mixta tollunt. Vlcera quoque humida in capite cyclamino admixta. Ad puris & ſanguinis excreationes ouum crudum cum porri ſectiui ſucco, parique mẽſura mellis Græci calefactum hauritur. Dantur & tuſſiẽtibus cocta & trita cum melle, & cruda cum paſſo oleiq; pari modo. Infunduntur & uirilitatis uitijs ſingula cum ternis paſſi cyathis amylique ſemuncia à balineis. Aduerſus ictus ſerpentium cocta tritaque adiecto naſturtio illinuntur. Cibo quot modis iuuent notum eſt, cum tranſmeent faucium tumorem, calfactuq; obiter foueãt. Nullus eſt alius cibus qui in ægritudine alat neque oneret, ſimulq; uim potus & cibi habeat. Maceratorum in aceto molliri diximus putamen. Talibus cũ farina in pane ſubactis cœliaci recreantur. Quidam ita reſoluta in patinis torreri utilius putant. Quo genere non aluos tantũ, ſed & menſes fœminarum ſiſtunt: aut ſi maior ſit impetus, cruda cum farina ex aqua hauriuntur. Et per ſe lutea ex iis decocta in aceto donec indureſcant: iterũq; cum trito pipere torrẽtur ad cohibendos aluos. Fit & dyſentericis remedium ſingulare, ouo effuſo in fictili nouo, euiſdemque oui menſura, ut paria ſint omnia, melle, mox aceto, itẽ oleo, cõfuſis crebroq; permixtis. Quo fuerint ea excellentiora, hoc præſentius remediũ erit. Alij eadem menſura pro oleo & aceto reſinam adijciunt rubentem, uinumq;: & alio modo tẽperant, olei tantũ menſura pari, pineiq; corticis duabus ſexageſimis denariorũ, una eius quod rhus diximus, mellis obolis quinq; ſimul decoctis, ita ut cibus alius poſt quatuor horas ſumatur. Torminibus quoq; multi medentur, oua bina cũ alijs piſcis quatuor unà atterendo, uiniq; hemina calefaciendo, atq; ita potui dando. Et ne quid deſit ouorũ gratiæ, candidum ex his admixtum calci uiuæ glutinat uitri fragmẽta. Vis uerò tanta eſt, ut lignũ perfuſum ouo nõ ardeat, ac ne ueſtis quidem contacta aduratur. De gallinarũ autẽ ouis tantũ locuti ſumus, cũ & reliquarũ alitũ reſtẽt magnæ utilitates, ſicut ſuis locis dicemus. Præterea eſt ouorum genus in

magna

magna Galliarum fama, omiſſum Græcis. Angues innumeri æſtate conuoluti, ſaliuis faucium corporumq́; ſpumis artifici complexu glomerãtur, anguinum appellatur. Druidæ ſibilis id dicũt in ſublime iactari, ſagoq́; oportere intercipi, ne tellurem attingat. Profugere raptorem equo, ſerpentes enim inſequi, donec arceantur amnis alicuius interuentu. Experimentũ eius eſſe, ſi contra aquas fluitet uel auro uinctum. Atq;, ut eſt magorũ ſolertia occultandis fraudibus ſagax, certa luna capiendum cenſent, tanquam congruere operationem eam ſerpentium humani ſit arbitrij. Vidi equidem id ouum mali orbiculati modici magnitudine, cruſta cartilaginis uelut acetabulis brachiorũ polypi crebris, inſigne Druidis. Ad uictorias litium ac regũ aditus mire laudatur: tantæ uanitatis, ut habentem id in lite in ſinu equitem Romanum è Vocontijs, à diuo Claudio principe interemptum non ob aliud ſciam. Hic tamen complexus anguiũ & efferatorum concordia, cauſa uidetur eſſe, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis circundata effigie anguiũ fecerint. Neq; enim criſtatos eſſe in caduceo mos eſt. De anſerũ ouis magna utilitatis, ipſoq; anſere dicturi hoc in uolumine, debemus honorem & Comagenorum clariſsimæ rei. Fit ex adipe anſerum, alioquin celeberrimi uſus eſt, ad hoc in comagene Syriæ parte cũ cinamo, caſia, pipere albo, herba quæ comagene uocatur, obrutus niue uaſis, odore iucundo, utiliſsimum ad perfrictiones, conuulſiones, cæcos ac ſubitos dolores, omniaq́; quæ acopis curantur. unguẽtumq́; pariter & medicamentum eſt. Fit & in Syria alio modo, adipe auium curato, ut diximus, additis eryſiſceptro, xylobalſamo, phœnice elate, item calamo, ſingulorum pondere qui ſit adipis, cum uino bis aut ter ſubferuefactis. Fit autem hyeme, quoniam æſtate nõ glaciat niſi accepta cera. Multa præterea remedia ſunt ex anſere, quod miror æque quàm capris. Nanq; anſer coruusq́; ab æſtate in autumnum morbo conflictari dicuntur. De anſerum honore, quem meruere Gallorum in Capitolium aſcenſu deprehenſo, diximus.

Remedia de cane, & ex animalibus quæ placida non ſunt, ſed fera, & ex uolucribus, & cõtra morſus phalangiorum. CAP. IIII.

EAdem de cauſa ſupplicia annua canes pendunt inter ædem Iuuẽtutis & Summani, uiui in furca ſambucea arbore fixi. Sed plura de hoc animali dici cogunt priſcorum mores. Catulos lactentes adeo puros exiſtimabant ad cibum, ut etiam placandis numinibus hoſtiarum uice uterentur his. Genito mane catulo res diuina fit, & in cœnis deûm etiámnũ ponitur catulina. Aditialibus quidem epulis celebrẽ fuiſſe, Plauti fabulæ iudicio ſunt. Sanguine canino contra toxica nihil præſtantius putatur. Vomitiones quoq; hoc animal monſtraſſe homini uidetur. Et alios uſus ex eo mire laudatos referemus ſuis locis. Nunc ad ſtatutum ordinem pergemus. Aduerſus ſerpentiũ ictus efficacia habentur, fimum pecudis recens in uino decoctum illitumq́;: mures diſſecti & impoſiti, quorum natura non eſt ſpernẽda, præcipue in aſſenſu ſiderum (ut diximus) cum lumine lunæ fibrarũ numero creſcente ac decreſcente. Tradunt magi iocinere muris dato porcis in fico, ſequi dãtem id animal. In homine quoque ſimiliter ualere, ſed reſolui cyatho olei poto. Muſtelarum duo genera: alterum ſylueſtre. Diſtant magnitudine. Græci uocant ictidas. Harum fel cõtra aſpides dicitur efficax, cætero uenenum: hæc autẽ quæ in domibus noſtris oberrat, & catulos ſuos (ut autor eſt Cicero) quotidie transfert, mutatq́; ſedem, ſerpentes perſequitur. Ex ea inueterata ſale denarij pondus in cyathis tribus datur percuſsis, aut uentriculus coriandro fartus inueteratusq́; & in uino potus. Et catulus muſtelæ etiam efficacius. Quædam pudenda dictu tanta autorum aſſeueratione commendantur, ut præterire fas non ſit. Siquidem illa concordia rerum, aut repugnantia, medicinæ gignuntur: ueluti cimicum animalis fœtidiſsimi, & dictu quoq; faſtidiẽdi natura, contra ſerpentiũ morſus, & præcipue aſpidum ualere dicitur. Item contra uenena omnia: argumento quòd dicunt gallinas quo die id ederint, non interfici ab aſpide: carnes quoq; earum percuſsis plurimũ prodeſſe. Ex his quæ tradunt, humaniſsimum eſt illinire morſibus cum ſanguine teſtudinis. Item ſuffitu eorum abigere. Sanguiſugas adhærẽtes, hauſtasq́; ab animalibus reſtinguere in potu datos. Quanquã & oculos quidam ijs inungũt tritis cum ſale & lacte mulierũ, aureſq́; cum melle & roſaceo admixtis. Eos qui agreſtes ſint, & in malua naſcantur, crematos cinere permixto roſaceo infundunt auribus. Cætera quæ de ijs tradũt, uomicæ & quartanarum remedia aliorumq́; morborũ, quanquam ouo aut cera aut faba incluſos cenſeant deuorandos, falſa nec referẽda arbitror. Lethargi tamen medicinæ cũ argumento adhibẽt, quoniam uincatur aſpidum ſomnifica uis, ſeptenos in cyatho aquæ dantes, puerilibus annis quaternos. Et ſtranguria fiſtulæq́; impoſuere. Adeo nihil parens illa rerũ omnium ſine ingentibus cauſis genuit. Quin & adalligatos læuo brachio binos lana ſubrepta paſtoribus, reſiſtere nocturnis febribus prodiderũt, diurnis in roſaceo panno. Rurſus ijs aduerſatur ſcolopendra, ſuffituq́; necat. Aſpides percuſsos torpore & ſomno necant, omnium ſerpentium minime ſanabiles. Sed & uenenum earum ſi ſanguinem attingit, aut recẽs uulnus, ſtatim interimit: inueteratum ulcus tardius. De cætero potum quantalibet copia, non nocet. Non enim eſt tabifica uis: itaq; occiſa morſu earum animalia, cibis innoxia ſunt. Cunctarer in proferendo ex his remedio, niſi M. Varronem ſcirem lxxxviij. uitæ anno prodidiſſe, aſpidum ictus efficaciſsime curari, hauſta à percuſsis ipſorum urina. Baſiliſci, quem etiam ſerpẽtes ipſi fugiunt, alios olfactu necantem, qui hominem uel ſi aſpiciat tantum dicitur interimere, ſanguinem magi miris laudibus celebrant, coeuntem picis modo & colore, dilutũ cinnabari clariorem fieri. Tribuum

ei & ſucceſſus petitionum à poteſtatibus, & à dijs etiam precum, morborum remedia, ueneficiorum amuleta. Quidam id Saturni ſanguinem appellãt. Draco nõ habet uenena. Caput eius limini ianuarum ſubditum, propitiatis adoratione dijs, fortunatã domum facere promittunt. Oculis eius inueteratis, & cũ melle tritis, inunctos non pauescere ad nocturnas imagines, etiam pauidos. Cordis pingue in pelle dorcadum neruis ceruinis adalligatum in lacerto, conferre iudiciorum uictoriæ. Primum ſpondylum aditus poteſtatum mulcere. Dẽtes eius illigatos pellibus caprearum ceruinis neruis, mites præſtare dominos, poteſtatesq́; exorabiles. Sed ſuper omnia eſt compoſitio, qua inuictos faciunt magorum mendacia. Cauda draconis & capite, pilis leonis è fronte & medulla eiuſdem, equi uictoris ſpuma, canis unguibus adalligatis ceruino corio, neruisq́; cerui alternatis & dorcadis: quæ arguiſſe non minus refert, quàm contra ſerpentes remedia demonſtraſſe, quoniam hæc morborum ueneficia ſunt. Draconum adipẽ uenenata fugiũt: item uiuus ichneumonum, & cutis cinere in aceto perunctos. Viperæ caput impoſitum, uel alterius quàm quæ percuſſerit, ſine fine prodeſt. Item ſi quis eam ipſam in uapore baculo ſuſtineat, aiunt enim præcauere: item ſi quis exuſtæ eius cinerem illinat. Reuerti autem ad percuſſum ſerpẽtes neceſſitate naturæ, Nigidius autor eſt. Caput quidem diſſecant Scythæ inter aures ad eximendum lapillum, quem aiunt ab ea deuorari territa. Alij ipſo toto capite utuntur. Fiunt ex uipera paſtilli, qui theriaci uocantur à Græcis, quaternis digitis utrinq; amputatis, exemptisq́; interaneis & liuore ſpinæ adhærente, reliquo corpore in patina ex aqua & anetho diſcocto, ſpinisq́; exemptis, & addita ſimilagine, atq; ita in umbra ſiccatis paſtillis, quibus ad multa medicamenta utuntur. Significandum uidetur è uipera tantum hoc fieri. Quidam purgatæ, ut ſuprà dictum eſt, adipem cum olei ſextario decoquunt ad dimidias. Ex eo cum opus ſit ternis ſtillis additis in oleum perungũtur, ut omnes beſtiæ fugiant eos. Præterea conſtat, contra omnium ſerpentium ictus, quamuis inſanabiles, ipſarum ſerpentiũ exta impoſita auxiliari. Eosq́; qui aliquando uiperæ iecur coctum hauſerint, nunquam poſtea feriri à ſerpẽte. Neq; anguis uenenatus eſt, niſi per menſem lunæ inſtigatus. Sed prodeſt uiuus cõprehenſus, & in aqua contuſus, ſi foueatur ita morſus. Quin & ineſſe ei remedia multa creduntur, ut dicemus, & ideo Aeſculapio dicatur. Democritus quidẽ monſtra quædam ex his cõficit, ut poſſint auium ſermones intelligi. Atqui anguis Aeſculapius Epidauro Romã aduectus eſt, uulgoq; paſcitur & in domibus. Ac niſi incendijs ſemina exurerentur, non eſſet fœcunditati eorum reſiſtere. In orbe terrarum pulcherrimum anguium genus eſt, quod in aqua uiuit, hydri uocantur, nullis ſerpentiũ inferiores ueneno. Horum iecur ſeruatũ aduerſus percuſſos ab his auxilium eſt. Scorpio tritus ſtellionũ ueneno aduerſatur. Fit enim & è ſtellionibus malum medicamentũ. Nam cũ immortuus eſt uino, faciem eorũ qui biberint, lentigine obducit. Ob hoc in unguento necant eum inſidiantes pellicum formæ. Remedium eſt oui luteum, & mel ac nitrum. Fel ſtellionũ tritum in aqua muſtelas congregare dicitur. Inter omnia uenenata ſalamãdræ ſcelus maximum eſt. Cætera enim ſingulos feriunt, nec plures pariter interimunt: ut omittã, quòd perire cõſcientia dicuntur homine percuſſo, neq; amplius admitti ad terras: ſalamandra populos pariter necare improuidos poteſt. Nam ſi arbori irrepſit, omnia poma inficit ueneno, & eos qui ederint necat frigida ui, nihil aconito diſtans. Quinimo ſi cõtacto ab ea ligno uel pede cruſta panis incoquatur, idem ueneficium eſt, uel ſi in puteũ cadat. Quippe cũ ſaliua eius quacunq; parte corporis, uel in pede imo reſperſa, omnis in toto corpore defluat pilus. Tamẽ talis ac tanta uis ueneni à quibuſdam animaliũ ut ſuibus manditur, domãte eadem illa rerum diſſidentia. Venenũ eius extingui primum omnium ab his quæ ueſcantur illa, ueriſimile eſt. Quæ prodantur, cantharidũ potu, aut lacerta in cibo ſumpta: cætera aduerſantia diximus dicemusq́; ſuis locis. Ex ipſis quæ magi tradunt contra incendia, quoniam ignes ſola animalium extinguat, ſi forent uera, iam eſſet experta Roma. Sextius uenerẽ accendi cibo earum, ſi detractis interaneis, & pedibus, & capite, in melle ſeruentur tradit, negatq́; reſtingui ignem ab ijs. Ex uolucribus in auxilio contra ſerpentes primũ uultur eſt. Annotatum quoq;, minus uirium eſſe nigris. Pennarum ex his nidore, ſi urantur, fugari eas dicũt. Item cor eius alitis habẽtes, tutos eſſe ab impetu non ſolum ſerpentium, ſed etiam ferarum latronumq́;, & regum ira. Carnibus gallinaceorũ, ita ut tepeant auulſæ, appoſitis, uenena ſerpentium domantur: item cerebro in uino poto. Parthi gallinæ malunt cerebrũ plagis imponere. Ius quoq; ex his potum præclare medetur, & in multis alijs uſibus mirabile. Pantheræ leonesq́; non attingunt perunctos eo, præcipue ſi & allium fuerit incoctum. Alnũ ſoluit. Validius è uetere gallinaceo. Prodeſt & contra longinquas febres, & torpentibus membris tremulisq́;, & articularijs morbis, & capitis doloribus, epiphoris, inflationibus, faſtidijs, incipiẽti teneſmo, iocineri, renibus, ueſicæ: contra cruditates, ſuſpiria. Itaq; etiam faciendi eius extant præcepta. Efficacius enim coctis cum olere marino, aut cybio, aut cappari, aut apio, aut herba mercuriali, aut polypodio, aut anetho: utiliſſime autẽ in congijs tribus aquæ ad tres heminas cum ſupradictis herbis, & refrigeratum ſub diuo dari tẽpeſtiuus antecedente uomitione. Non præteribo miraculum, quanquàm ad medicinã non pertinens: ſi auro liqueſcenti gallinarum membra miſceantur, conſumunt id in ſe. Ita hoc uenenum auri eſt. At gallinacei ipſis circulo è ſarmentis addito collo, non canunt. Auxiliatur cõtra ſerpentes & columbarum caro recens concerpta, & hirundinum: bubonis pedes uſti cum plumbagine herba.

herba. Nec omittam in hac quoque alite exemplum magicę uanitatis. Quippe pręter reliqua portentoſa mendacia, cor eius impoſitum mammę mulieris dormientis ſiniſtrę, tradũt efficere ut omnia ſecreta pronunciet. Pręterea in pugnam ferentes idem, fortiores fieri. Eiuſdem ouo ad capillos remedia demonſtrant. Quis autem quęſo ouum bubonis unquam uidere potuit, cum ipſam auem uidiſſe prodigium ſit? quis utiq; experiri, & pręcipue in capillo? Sãguine quidem pulli bubonis etiam criſpari capillum promittunt. Cuius generis propè uideri poſsint quę tradũt & de ueſpertilione, ſi ter circunlatus domui uiuus, per feneſtram inuerſo capite infigatur, amuletũ eſſe: priuatimq́; ouilibus circunlatum toties, & pedibus ſuſpenſum ſurſum in ſuperliminari. Sanguinẽ quoq; eius cum carduo, contra ſerpentium ictus inter pręcipua laudant. Phalangium eſt Italię ignotum, & pluriũ generum. Vnum ſimile formicę, ſed multo maius, ruffo capite, reliqua parte corporis nigra, albis incurſantibus reſperſum guttis. Acerbior huius quàm ueſpę ictus. Viuit maxime circa furnos & molas. In remedio eſt, ſi quis eiuſdem generis alterum percuſſo oſtendat. Et ad hoc ſeruantur cum mortui inueniuntur. Et cortices eorũ contriti & poti medentur, & muſtelę catuli, ut diximus ſuprà. Aeque phalangion Gręci uocant inter genera araneorum, ſed diſtingunt lupi nomine. Tertium genus eſt eodem phalangij nomine araneus lanuginoſus, grãdiſsimo capite. Quo diſſecto inueniri dicuntur intus uermiculi duo, adalligatiq́; mulieribus ceruina pelle ante ſolis ortum, pręſtare ne concipiãt, ut Cęcilius in cõmentarijs reliquit. Vis ea annua eſt, quam ſolam ex omni atocio dixiſſe fas ſit, quoniam aliquarum fœcunditas plena liberis tali uenia indiget. Vocatur & rhagion acino nigro ſimilis, ore minimo ſub aluo, pedibus breuiſsimis tanquam imperfectis. Dolor à morſu eius qualis à ſcorpione. Vrina ſimilis araneis textis. Idem erat aſterion, niſi diſtingueretur uirgulis albis. Huius morſu genua labefactãtur. Peior utroq; eſt ceruleus lanugine nigra, caliginẽ concitans, & uomitus araneoſos: etiámnũ deterior, à crabrone penna tãtum differens. Hic & ad maciem perducit. Myrmecion formicę ſimilis capite, aluo nigra, guttis albis diſtinguentibus, ueſparum dolore torquet. Tetragnathij duo genera habẽt, peior medium caput diſtinguente linea alba, & tranſuerſa altera. Hic oris tumorem facit. At cinereus poſteriori parte candicãs, lentior. minime autem noxius eodem colore qui telas muſcis in parietibus latiſsime pandit. Cõtra omnium morſus remedium eſt gallinaceum cerebrum cum piperis exiguo potũ in poſca. Item formicę quinq; potę: pecudum fimi cinis illitus ex aceto: & ipſi aranei quicũq; in oleo putrefacti. Muris aranei morſus ſanatur coagulo agnino in uino poto: ungula arietina cinere cum melle. muſtela catulo, ut in ſerpentibus dictum eſt. Si iumenta momorderit, mus recens cum ſale imponitur, aut fel ueſpertilionis ex aceto. Et ipſe mus araneus contra ſe remedio eſt, diuulſus & impoſitus. Nam ſi pręgnãs momordit, protinus diſsilit. Optimũ ſi imponatur qui momorderit. Sed & alios ad hunc uſum ſeruant in oleo, aut luto circumlitos. Eſt & contra morſum eius remedio terra ex orbita. Ferũt enim non tranſiri ab eo orbitam torpore quodam naturę. Scorpionibus contrarius maxime inuicẽ ſtellio traditur, ut uiſu quoq; pauorem ijs afferat, & torporẽ frigidi ſudoris. Itaq; in oleo putrefaciunt eum, & ita ea uulnera perungunt. Quidã oleo illo ſpumã argenteam decoquunt ad emplaſtri genus, atq; ita illinunt. Hũc Gręci coloten uocant, & aſcalabotẽ, & galeoten. In Italia non naſcitur. Eſt enim hic plenus lẽtigine, ſtridoris acerbi, & ueſcitur, quę omnia à noſtris ſtellionibus aliena ſunt. Prodeſt & gallinarum fimi cinis illitus, draconis iecur, lacerta diuulſa, mus diuulſus, ſcorpio ipſe ſuę plagę impoſitus, aut aſſus in cibo ſumptus, aut potus, in meri cyathis duobus. Proprium eſt ſcorpionum, quòd manus palmã non feriunt, nec niſi pilos attigere. Lapillus qualiſcunq; ab ea parte qua in terra erat appoſitus plagę, leuat dolorẽ. Itẽ teſta terra operta ex aliqua parte ſicut erat impoſita, liberare dicitur. Non debent reſpicere qui imponunt, & cauere ne ſol aſpiciat. Vermes terreni triti impoſiti proſunt. Multa & alia ex his remedia ſunt, propter quę in melle ſeruantur. Noctua apibus contraria, & ueſpis crabronibusq́; & ſanguiſugis: pici quoq; martij roſtrũ ſecũ habentes non feriuntur ab ijs. Aduerſantur & locuſtarum minimę ſine pennis, quos attelabos uocant. Eſt & formicarum genus uenenatũ: non ferè in Italia. Solipugas Cicero appellat, ſalpugas Bętica. Iis cor ueſpertilionis cõtrarium, omnibusq́; formicis: ſalamandris cantharides, ut diximus. Sed in ijs magna quęſtio, quoniã ipſa uenena ſunt pota ueſicę cum cruciatu pręcipuo. Coſsinũ equitem Romanum, amicitia Neronis principis notũ, cum is lichene correptus eſſet, uocatus ex Aegypto medicus ob hãc ualetudinẽ eius à Cęſare, cum cãtharidũ potum pręparare uoluiſſet, interemit. Verum illitas prodeſſe non dubiũ eſt, cum ſucco taminię uuę, & ſeuo ouis uel caprę. Ipſarũ cantharidum uenenũ in qua parte ſit, non conſtat inter autores. Alij in pedibus & capite exiſtimãt eſſe, alij negant. Cõuenit tamen pennas earũ auxiliari, in quacunq; parte ſit uenenũ. Ipſę naſcuntur ex uermiculo, in ſpongia maxime cynorrhodi quę fit in caule, ſed fœcundiſsime in fraxino: cętera in alba roſa, minus efficaces. Potẽtiſsimę inter omnes uaria, luteis lineis, quas in pẽnis tranſuerſas habent, multũ pingues: inertiores minutę, latę, piloſę: inutiliſsimę uero, unius coloris macręq́;. Conduntur in calice fictili non picato, & linteo colligato, congeſtę roſa matura, & ſuſpenduntur ſuper acetum cũ ſale feruẽs, donec per linteum uaporentur, poſtea reponũtur. Vis earum adurere corpus, cruſtas obducere. Eadem pityocãpis, in picea naſcentibus, eadẽ bupreſti, ſimiliterq́; pręparantur. Efficaciſsimę omnes ad lepras lichenasq́;, dicũtur

menſes ciere & urinam. Ideo Hippocrates & hydropicis dabat. Cătharides obiectæ ſunt Catoni Vticenſi, ceu uenenum uĕdidiſſet in auctione regia, quoniam eas ſeſtertijs lx. addixerat.

De ſeuo ſtruthiocamelino, & cane rabido, & lacerta, & anſeribus, & columbis, & muſtelis remedia. CAP. V.

ET ſeuum autem ſtruthiocamelinum tŭc ueniſſe ſeſtertijs lxxx. obiter dictum ſit, efficacioris ad omnia uſus quàm eſt adeps anſerinus. Diximus & mellis uenenati genera, contra quod utuntur melle in quo apes ſint mortuæ. Idem potum in uino, remedium eſt uitiorum quæ cibo piſcium gignuntur: in canis rabidi morſu tuetur à pauore aquæ capitis canini cinis illitus uulneri. Oportet autem comburi omnia eodem modo, ut ſemel dicamus, in uaſe fictili nouo, argilla circŭlito, atq; ita in furnum indito. Idem & in potione proficit. Quidam ob id edendŭ dederunt. Aliqui & uermem è cadauere canino adalligauere. Menſtruáue in panno ſubdidere calici, aut intus ipſius caudæ pilos combuſtos inſuere uulneri. Cor caninum habentĕ fugiunt canes. Non latrăt uero, lingua canina in calceamĕto ſubdita pollici: aut caudă muſtelæ, quæ abſciſſa dimiſſa ſit, habĕtes. Eſt limus ſaliuæ ſub lingua rabioſi canis, qui datus in potu, fieri hydrophobos nŏ patitur. Multo tamen utiliſſime iecur eius, qui in rabie momorderit, datur, ſi poſſit fieri, crudum mandendŭ: ſi minus, quoquo modo coctŭ, aut ius incoctis carnibus. Eſt uermiculus in lingua canum, qui uocatur à Græcis lytta, quo exempto infantibus catulis, nec rabidi fiunt, nec faſtidium ſentiŭt. Idem ter igni circŭlatus, datur morſis à rabioſo, ne rabidi fiant. Et cerebello gallinaceo occurritur. Sed id deuoratum anno tantum eo prodeſt. Aiunt & criſtă contritam efficaciter imponi, & anſeris adipem cum melle. Saliuntur & carnes eorŭ, qui rabidi fuerŭt, ad eadem remedia in cibo dădæ. Quin & necătur catuli ſtatim in aqua, ad ſexum eius qui momorderit, ut iecur crudŭ deuoretur ex ijs. Prodeſt & fimum gallinaceum, duntaxat rufum, ex aceto impoſitum: & muris aranei caudæ cinis, ita ut ipſe cui abſciſſa ſit, uiuus dimittatur: Glebula ex hirundinum nido illita ex aceto, uel pulli hirundinis cŏbuſti. Membrana ſiue ſenectus anguium, uernatione exuta, cŭ cancro maſculo trita. Nă etiam per ſe repoſita in arcis armarijsq́; tineas necat. Tanta uis mali eſt, ut urina quoque calcata rabioſi canis noceat, maxime ulcus habĕtibus. Remedium eſt fimum caballinum aſperſum aceto, & calfactum in fico impoſitum. Minus hoc miretur, qui cogitet, lapidĕ à cane morſum, uſq; in prouerbium diſcordiæ ueniſſe. Qui in urinam canis ſuam egeſſerit, torporem lumborum dicitur ſentire. Lacerta, quam hi ſepa, alij chalcidicen uocant, in uino pota, morſus ſuos ſanat. Veneficijs ex muſtela ſylueſtri factis, contrarium eſt ius gallinacei ueteris large hauſtum, peculiariter contra aconitum, addi parum ſalis oportet. Gallinarum fimum duntaxat cădidum, in hyſſopo decoctum aut mulſo, uenena fungorum boletorumq́; aſtringit: item inflămationes ac ſtrangulationes: quod miremur, cŭ, ſi aliud animal guſtauerit id fimŭ, torminibus & inflationibus afficiatur. Sanguis anſerinus contra lepores marinos ualet, cum olei æqua portione. Item contra mala medicamenta omnia aſſeruatur cum Lemnia rubrica & ſpinæ albæ ſucco, paſtillorŭ drachmis quinq;, qui in cyathis ternis aquæ bibantur: item muſtelæ catulus, ut ſuprà diximus præparatus. Coagulum quoq; agninum aduerſus omnia mala medicamenta pollet: item ſanguis anatum Pŏticarum. Itaq; & ſpiſſatus ſeruatur, uinoq́; diluitur. Quidam fœminæ anatis efficaciorem putant. Simili modo contra uenena omnia, ciconiarŭ uĕtriculus ualet, coagulum pecoris. Caulis ius ex carne arietum, priuatim aduerſus cantharidas: item lac ouium calidum, præterquam ijs qui bupreſtin aut aconitum biberint. Columbarum ſylueſtriŭ fimum priuatim contra argenti uiui potum. Contra toxica, muſtela uulgaris inueterata, binis drachmis pota.

Ad alopecias tollendas, & ad pilos redděndos, & ad lendes tollendos, & ad palpebras, & ad glaucomata, & ad oculos, & ad parotidas remedia. CAP. VI.

ALopecias replet fimi pecudum cinis cum oleo cyprino & melle: item ungularŭ muli uel mulæ ex oleo myrteo. Præterea (ut Varro noſter tradit) murinum fimŭ, quod item muſcerdas appellat. Et muſcarum capita recentia, prius folio ficulneo aſperatas. Alij ſanguine muſcarum utŭtur. Alij x. diebus cinerem earum illinŭt cum cinere chartæ, uel nucum, ita ut ſit tertia pars è muſcis. Alij lacte mulierŭ cŭ braſſica cinerem muſcarum ſubigunt, quidă melle tantum. Nullum animal minus docile exiſtimatur minorisue intellectus: eo mirabilius eſt, Olympiæ ſacro certamine, nubes earŭ immolato tauro deo, quem Myiodĕ uocăt, extra territorium id abire. Alopecias cinis è murиŭ capitibus caudisq́; & totius muris emendat: præcipue ſi ueneficio acciderit hæc iniuria. Itĕ herinacei cinis cum melle, aut corium cŏbuſtum cum pice liquida. Caput quidem eius uſtŭ per ſe, etiam cicatricibus pilos reddit. Alopecias autem in ea curatione præparari oportet nouacula & ſinapi, quidam ex aceto uti maluerunt. quæ de herinaceis dicuntur omnia tanto magis ualebunt in hyſtrice. Lacertæ quoq;, ut docuimus, cŏbuſtæ cum radice recentis harundinis, quæ ut unà cremari poſſit, minutim findenda eſt: ita myrteo oleo permixto cineres capillorŭ defluuia cŏtinent. Efficacius uirides lacertæ omnia eadĕ præſtant. Etiámnum utilius admixto ſale, & adipe urſino, & cepa tuſa. Quidam denas uirides in x. ſextarijs olei ueteris diſcoquunt, contenti ſemel in menſe ungere. Pellium uiperinarum cinis, alopecias celerrime explet: itĕ gallinarum fimum recens illitŭ. Corui ouum in æreo uaſe permixtum illitumq́; deraſo capite nigritiam capillis affert: ſed donec inareſcat, oleum in ore habendum eſt,

dum eſt, ne dentes ſimul nigreſcant. Idq́; in umbra faciendũ, neq; ante quatriduũ abluẽdum. Alij ſanguine & cerebro eius utuntur cũ uino nigro. Alij exoquũt ipſum, & nocte cõcubia in plumbeũ uas condũt. Aliqui alopecias cantharide trita illinũt cũ pice liquida, nitro præparata cute. Cauſtica uis earum, cauẽdumq́; ne exulcerent alte. Poſtea ad ulcera ita facta, capita murium, & fel murium, & fimum cum elleboro & pipere illini iubent. Lendes tollũtur adipe canino, uel anguibus in cibo ſumptis anguillarum modo, aut uernatione eorũ quam exuũt pota. Porrigines felle ouillo cum creta cimolia, illita capiti donec inareſcat. Capitis doloribus remedio ſunt cochlearum, quæ nudæ inueniuntur nondum peracta, ablata capita ex his lapidea duritia exempta (eſt autem calculi latitudine) quæ alligantur: & minuta fronti illinuntur trita. Itẽ Aegyptij oſſa è capite aut uulturis adalligata, aut cerebrum, cum oleo cedrino perũcto capite & intus naribus illitis. Cornicis cerebrum coctũ, in cibo ſumptum, uel noctuæ, idem præſtat: gallinaceusq́; ſi incluſus abſtineatur die ac nocte, pari inedia eius qui doleat, euulſis collo plumis circũligatisq́;, uel criſtis: muſtelæ cinis illitus: ſurculus ex nido milui puluino ſubiectus: murina pellis cremata ex aceto illito cinere. Limacis inter duas orbitas inuenta oſsiculum per aurem cum ebore traiectum, uel in pellicula canina adalligatum, quod remedium pluribus ſemperq́ue prodeſt. Fracto capiti aranei tela ex oleo & aceto impoſita, non niſi uulnere ſanato, abſcedit. Hæc & uulneribus tonſtrinarum ſanguinem ſiſtit. A cerebro uero profluentem, anſeris ſanguis, aut anatis infuſus: adepsq́ue earundem alitum cum roſaceo coctus. Matutino paſcentis hirũdinis caput præciſum, maxime luna plena, lineo panno adalligant capitis doloribus licio: aut cera alba fronti illinunt, & pilos caninos pãno adalligãt. Cerebrum cornicis in cibo ſumptũ, palpebras gignere dicitur: æſypum cum myrrha calidum penicillo illitum. Idem præſtare muſcarũ, fimiq́; murini cinerem æquis portionibus, ut efficiatur dimidium pondus denarij promittunt, additis duabus ſextis denarij è ſtibi ut omnia æſypo illinantur: item murini catuli triti in uino uetere ad craßitudinem acopi. Pilos in his incõmodos, euulſos renaſci non patitur fel herinacei: ouorum ſtellionis liquor: ſalamandræ cinis: lacertæ uiridis fel in uino albo ſole coactum ad craßitudinem mellis in æreo uaſe: hirundinis pullorum cinis cum lacte tithymali, ſpumaq́; cochlearũ. Glaucomata dicunt magi cerebro catuli vij. dierum emẽdari, ſpecillo dimiſſo in dextram partem, ſi dexter oculus curetur: in ſiniſtram, ſi ſiniſter: aut felle recenti aſionis. Noctuarũ eſt id genus maximũ, quibus pluma aurium modo emicat. Suffuſionẽ oculorum canino felle malebat quàm hyenæ curari Apollonius Pitanæus cum melle: item albugines oculorum. Murium capitũ caudarumq́; cinere ex melle inunctis, claritatem uiſus reſtitui dicũt: multoque magis gliris aut muris ſylueſtris cinere, aut aquilæ cerebro uel felle. Cum Aſtico melle cinis & adeps ſoricis cõbuſti tritus lacrymoſis oculis plurimũ confert: ſtibi, quod quid ſit dicemus in metallis. Muſtelæ cinis ſuffuſionibus: item lacertæ hirundiniſue cerebrum: quæ etiã tritæ coctæue fronti illitæ, epiphoras ſedant, ſiue per ſe, ſiue cum polline, ſiue cũ thure. Sic & ſolatu proſunt. Viuas quoque cremare, & cinere earum cũ melle Cretico inungi caligines, utiliſsimum eſt. Iumentorũ oculis membrana aſpidis quã exuerit, cum adipe eiuſdẽ claritatem inunctis facit. Viperam uiuam in fictili nouo cõburere, addito fœniculi ſucco ad cyathũ unũ, & thuris manna una, atq; ita ſuffuſiones oculorũ & caligines inũgere utiliſsimũ eſt. Medicamentũ id echion uocatur. Fit & collyriũ è uipera, in olla putrefacta, uermiculiſq; enatis cũ croco tritis. Exuritur in olla cum ſale, quẽ lingendo claritatẽ oculorum cõſequuntur, & ſtomachi totiusq́; corporis tẽpeſtiuitates. Hic ſal & pecori datur ſalubritatis cauſa, & in antidotũ contra ſerpentes additur. Quidam & uiperis utuntur in cibis. Primũ omnium occiſæ ſtatim ſalem in os addi iubent, donec liqueſcat humor, quatuor digitorũ menſura utrinq; præciſa, exẽptisq́ue interaneis diſcoquũt in aqua, aut oleo, ſale, anetho, & omnibus aut ſtatim ueſcuntur, aut pane colligunt ut ſæpius utantur. Ius præter ſupradicta pediculos è toto corpore expellit, pruritusq́; etiã ſummæ cutis. Effectũ oſtendit & per ſe capitis uiperini cinis. Vtiliſsime oculos inungunt. Itemq́; adeps uiperinus. De felle non audacter ſuaſerim quæ præcipiunt, quoniã (ut ſuo loco docuimus) non aliud eſt ſerpentium uenenũ. Anguiũ adeps ærugini mixtus, ruptas oculorũ partes ſanat, & mẽbrana ſiue ſenectus uernatione eorũ exuta, ſi adfricetur, claritatẽ facit. Vlulæ quoq; fel prædicatur ad albugines, ſuffuſiones, caligines: adeps ſimiliter ad claritatẽ. Aquilæ, quã diximus pullos ad contuendum ſolẽ experiri, mixto felle cum melle Attico inunguntur nubeculæ & caligationes ſuffuſionesq́ue oculorum. Eadẽ uis & in uulturino felle eſt cum porri ſucco, & melle exiguo. Itẽ in gallinacei felle alligato ad argema, & ad albugines ex aqua diluto: item ad ſuffuſiones oculorũ, maxime candidi gallinacei. Fimũ quoq; gallinaceorũ, duntaxat rubrũ, luſcioſis illinendum monſtrant. Laudãt & gallinæ fel, ſed præcipue adipẽ, contra puſtulas in pupillis. Has ſcilicet eius rei gratia ſaginant. Adiuuat mirifice, & ruptas oculorũ tuniculas admixtus ſchiſto & hæmatite lapidibus. Fimũ quoq; earũ, duntaxat candidum, oleo in uetere corneisq́; pyxidibus adſeruãt, ad pupillarũ albugines. Qua in mẽtione ſignificandũ eſt, pauones fimũ ſuum reſorbere tradi, inuidentes hominũ utilitatibus. Accipiter decoctus in roſaceo efficaciſsimus ad inũctiones omnium uitiorũ putatur: item fimi eius cinis cum Attico melle. Laudatur & milui iecur. Fimum columbarũ ex aceto ad ægilopas. Similiter ad albugines & cicatrices. Fel anſerinũ, ſanguis anatum contuſis oculis, ita ut poſtea hyſſopo & melle inungantur. Fel

perdicum cum mellis æquo pondere, per ſe uero ad claritatem dorcados. Hippocratis (ut putant) autoritate adycitur, quòd in argentea pyxide id ſeruari iubent. Oua perdicum in uaſe æreo decocta cum melle, ulceribus oculorum & glaucomatis medentur: columbarũ, turturũ, palumbium, perdicum ſanguis, oculis cruore ſuffuſis eximie prodeſt. In columbis maſculæ efficaciorem putant. Vena autem ſub ala ad hunc uſum inciditur, quoniã ſuo calore utilior eſt. Superimponi oportet ſpleniũ è melle decoctum, lanãq; ſuccidam ex oleo aut uino. Earundem auium ſanguis nyctalopas ſanat: & iecur ouiũ, atq; (ut in capris diximus) efficacius fuluæ. Decocto quoq; eius oculos abluere ſuadẽt, & medulla dolores tumoresq; illinũt. Bubonis oculorũ cinis collyrio mixtus claritatem oculis facere promittitur. Turturis fimũ albugines extenuat: item cochlearum cinis: fimum cenchridis, accipitrũ generis hanc Græci faciunt. Argema ex melle omnibus quæ ſupraſcripta ſunt ſanantur. Mel utiliſsimũ oculis, in quo ſunt apes immortuæ. Ciconiæ pullum qui ederit, negatur annis continuis lippiturus: item qui draconis caput habeat. Huius adipe & melle cum oleo uetere, incipiẽtes caligines diſcuti tradũt. Hirundinum pullos plena luna excæcant, reſtitutaq; eorum acie capita cõburuntur: hoc cinere cum melle utũtur ad claritatẽ & dolores, ac lippitudines & ictus. Lacertas quoq; pluribus modis ad oculorum remedia aſſumunt. Alij uiridẽ includunt nouo fictili: ac lapillos, qui uocãtur cinædia quæ & inguinum tumoribus adalligari ſolent, nouẽ ſingulos ſignis ſignantes, & ſingulos detrahunt per dies. Nono emittunt lacertã, lapillos ſeruant ad oculorum dolores. Alij terrã ſubſternũt lacertæ uiridi excæcatæ, & unà in uitreo uaſe annulos includũt è ferro ſolido uel auro: cum recepiſſe uiſum lacertã apparuerit per uitrum, emiſſa ea, annulis contra lippitudinẽ utũtur. Alij capitis cinere pro ſtibio ad ſcabritias. Quidã uiridem longo collo in ſabuloſis naſcentem cõburunt, & incipientem epiphorã inungunt: item glaucomata. Muſtelæ etiã oculis punctu erutis, aiunt uiſum reuerti, eademq; quæ in lacertis & annulis faciũt. Serpentis oculum dextrum adalligatum cõtra epiphoras prodeſſe, ſi ſerpens uiua dimittatur. Lacrymantibus ſine pure oculis, cinis ſtellionis capitis cũ ſtibio eximie medetur. Aranei muſcarij tela, & præcipue ſpelunca ipſa impoſita per frõtem ad duo tẽpora, ita ut à puero impube & capiatur & imponatur, nec is triduo ſe oſtẽdat ei cui medeatur, néue alteruter nudis pedibus terram attingat his diebus, mirabiliter epiphoris mederi dicuntur. Albugines quoq; dicitur tollere iunctione araneus candidus, longiſsimis ac tenuiſsimis pedibus, cõtritus in oleo uetere. Sed is etiã cui craſsiſſimum textũ eſt, in contignationibus fere, adalligatus panno epiphoras ſanare traditur. Scarabæi uiridis natura cõtuentiũ uiſum exacuit. Itaq; gemmarũ ſculptores contuitu eorũ acquieſcunt. Aures purgat fel pecudis cum melle, canini lactis inſtillatio ſedat dolorem.

Grauitatem adeps cũ abſinthio & oleo uetere, item adeps anſerinus. Quidã adyciunt ſuccũ cepæ & allij pari modo. Vtuntur & per ſe ouis formicarum. Nãq; & huic animali eſt medicina, conſtatq; urſos ægros hoc cibo ſanari. Anſerum quoq; & omnium auium adeps præparatur, exẽptiſq; uenis omnibus patina nouo fictili operta in ſole, ſubdita aqua feruẽti liquatur. Saccatusq; lineis ſaccis & in fictili nouo repoſitus loco frigido, minus putreſcit addito melle. Muriũ cinis cum melle inſtillatus, aut cũ roſaceo decoctus auriũ dolores ſedat. Si aliquod animal intrauerit, præcipuũ remedium eſt muriũ fel aceto dilutũ. Si aqua intrauerit, adeps anſerinus cum cepæ ſucco. Gliris detracta pelle, inteſtinis exẽptis diſcoquitur melle in uaſe nouo: ſed medici malũt è nardo decoqui uſq; ad tertias, atq; ita aſſeruari, deinde cũ opus ſit ſtrigili tepefacta infundere. Conſtat deplorata aurium uitia eo remedio ſanari: aut ſi terreni uermes adipe anſeris decocti infundantur. Item ex arboribus rubri cũ oleo triti exulceratis & rupis auribus præclare medentur. Lacerti inueterati in os pendentium addito ſale contuſi & ab ictu læſas aures ſanant, efficaciſsime autẽ ferrugineas maculas habentes, lineis etiam per eandem diſtincti. Millepeda, ab alijs cẽtipeda aut multipeda dicta, animal eſt è uermibus terræ piloſum, multis pedibus arcuatim repens, tactuq; contrahens ſe: oniſcon Græci uocant, alij tilon: efficaciter ſanat aurium dolores, in cortice punici mali decoctum & porri ſucco. Addũt & roſaceũ, & in alterã aurem infundunt. Illã autem quæ nõ arcuatur, ſepa Græci uocant, alij ſcolopendrã, minorẽ pernicioſamq;. Cochleæ quæ ſunt in uſu cibi, cum myrrha aut thuris polline appoſitæ, item minutæ & latæ fracturis auriũ illinuntur cũ melle. Senectus ſerpentiũ feruẽte teſta uſta inſtillatur roſaceo admixto, contra omnia quidẽ uitia efficax, ſed contra graueolentiã præcipue, aut ſi purulenta ſunt ex aceto, melius cum felle caprino, uel bubulo, aut teſtudinis marinæ. Vetuſtior anno eadẽ mẽbrana nõ prodeſt, nec imbre perfuſa, ut aliqui putant. Itẽ aranei ſanies cũ roſaceo, aut per ſe in lana, uel cum croco, auribus prodeſt: gryllus cũ ſua terra effoſſus & illitus. Magnã autoritatem huic animali perhibet Nigidius, maiorẽ magi, quoniã retro ambulet, terrãq; terebret, ſtridat noctibus. Venantur cũ formica circũligato capillo in cauernã eius coniecta, efflato prius puluere ne ſeſe condat: ita formicæ cõplexu extrahitur. Ventris gallinaceorũ mẽbrana quæ abyci ſolet, inueterata & in uino trita, auribus purulentis calida infunditur, gallinarũ quoq; adeps. Eſt & quædã pinguedo blattæ, ſi caput auellatur, hãc tritã unà cũ roſaceo auribus mire prodeſſe dicũt, ſed lanã qua incluſerint poſt paulũ extrahendã. Celerrime enim id pingue tranſire in animal, fieríue uermiculum. Alij binas ternáſue in oleo decoctas efficaciſsime auribus mederi ſcribũt, & tritas in linteolo imponi cõtuſis. Hoc quoq; animal inter pudenda eſt: ſed propter admirationẽ naturæ, priſcorũq; curæ,

curæ, totum in hoc loco explicandū. Plura earum genera fecerunt. Molles, quas in oleo decoctas, uerrucis efficaciter illini experti ſunt. Alterum genus mylæcon appellauere, circa molas ferè naſcens. Has capite detracto attritas, lepras ſanaſſe, Muſa & Picton in exemplis reliquerūt. Tertium genus & odoris tædio inuiſum, exacuta clune, cū piſſelæo ſanare ulcera aliâs inſanabilia. Strumas, pauos diebus xxi. impoſitas, percuſſa, contuſa, cacoëthe, ſcabiem, furunculosq́; detractis pedibus & pennis. Nos hæc etiā audita faſtidimus. At hercule Diodorus & in morbo regio & orthopnoicis ſe id dediſſe tradit cū reſina & melle. Tātum poteſtatis habet ars ea pro medicamento dandi quicquid uelit. Humaniſsimi eorū cinerem crematarum ſeruandū ad hos uſus in cornea pyxide cenſuere, aut tritas clyſteribus infundendas orthopnoicis, aut rheumaticis. Infixa utiq; corpori illitas extrahere cōſtat. Mel utiliſsimum auribus quoque eſt, in quo apes emortuæ ſunt. Parotidas cōprimit columbinum ſtercus uel per ſe, uel cum farina hordeacea aut auenacea. Noctuæq́; cerebrum uel iecur cum oleo infuſum auriculæ aut parotidæ: multipeda cum reſinæ tertia parte illita: Grylli ſiue illiti, ſiue adalligati. At reliqua morborum genera medicinasq́; ex iiſdem animalibus, aut eiuſdem generis, ſequenti dicemus uolumine.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXX.

*

PROOEMIVM.

De origine magicæ artis, quando, & à quibus cœperit, & à quibus celebrata fuerit, & reliquæ ex animalibus medicinæ. CAP. I.

MAGICAS uanitates ſæpius quidem antecedētis operis parte, ubicunq; cauſa locusq́; poſcebāt, coarguimus, detegemusq́; etiámnum: in paucis tamen digna res eſt de qua plura dicātur, uel eo ipſo quòd fraudulentiſsima artium plurimum in toto terrarum orbe, plurimisq́; ſeculis ualuit. Autoritatē ei maximā fuiſſe nemo miretur, quandoquidē ſola artiū tres alias imperioſiſsimas humanæ mentis complexa in unā ſe redegit. Natā primū è medicina nemo dubitat, ac ſpecie ſalutari irrepſiſſe uelut altiorē ſanctioremq́; quàm medicinā: ita blādiſsimis deſideratiſsimisq́; promiſsis addidiſſe uires religionis, ad quas maxime etiámnū caligat humanū genus. Atq; ut hoc quoq; ſuggeſſerit miſcuiſſe artes mathematicas, nullo non auido futura de ſeſe ſciēdi, atq; ea è cœlo uerißime peti credēte. Ita poſſeſsis hominū ſenſibus triplici uinculo, in tantū faſtigij adoleuit, ut hodieq; etiā in magna parte gentiū præualeat, & in oriente regum regibus imperet. Sine dubio illic orta in Perſide à Zoroaſtre, ut inter autores conuenit. Sed unus hic fuerit, an poſtea & alius, non ſatis conſtat. Eudoxus qui inter ſapientiæ ſectas clariſsimam, utiliſsimamq́; eā intelligi uoluit, Zoroaſtrē hunc ſex milibus annorū antè Platonis mortem fuiſſe prodidit. Sic & Ariſtoteles. Hermippus qui de tota ea arte diligentiſsime ſcripſit, & uicies centum milia uerſuum à Zoroaſtre condita, indicibus quoque uoluminū eius poſitis explanauit, præceptorem à quo inſtitutum diceret, tradidit Azonacem. ipſum uero v. milibus annorum ante Troianum bellū fuiſſe. Mirum hoc in primis, duraſſe memoriā artemq́; tam longo æuo cōmentarijs non intercidentibus, præterea nec claris, nec continuis ſucceſsionibus cuſtoditam. Quotus enim quiſq; auditu ſaltem cognitos habet, qui ſoli cognominantur, Apuſcorum & Zaratum Medos, Babyloniumq́; Marmaridium, & Arabem Hippocum, Aſsyrium uero Zarmoceuidam, quorum nulla extant monumenta. Maxime tamen mirum eſt, in bello Troiano tantum de arte ea ſilentium fuiſſe Homero, tātumq́; operis ex eadē in Vlyxis erroribus, adeo ut totum opus non aliunde conſtet. Siquidem Protea & Sirenum cantus apud eum non aliter intelligi uolunt: Circe utique & inferorum euocatione hoc ſolū agi. Nec poſtea quiſquam dixit, quónam modo ueniſſet Telmeſſum religioſiſsimam urbē, quando tranſiſſet ad Theſſalas urbes, quarum cognomen diu obtinuit in noſtro orbe alienæ gentis. Troianis itaq; temporibus Chironis medicinis contenta & ſolo marte fulminante, miror equidem Achillis populis famam eius in tantum adhæſiſſe, ut Menander quoque literarum ſubtilitati ſine æmulo genitus, Theſſalam cognominarit fabulam, complexam ambages fœminarum detrahentium lunam. Orphea putarem è propinquo primum intuliſſe, ad uicinas uſque ſuperſtitiones ac medicinæ profectum, ſi nō expers ſedes eius tota Thrace magices fuiſſet. Primus extat (ut equidem inuenio) commētatus de ea Oſthanes, Xerxem regem Perſarum bello, quod is Græciæ intulit comitatus: ac uelut ſemina artis portentoſæ ſparſiſſe obiter infecto quacunque commeauerat mundo. Diligentiores paulo ante hunc ponunt Zoroaſtrem alium Proconneſium. Quod certum eſt, hic maxime Oſthanes ad rabiem, non auiditatem modo ſcientiæ eius, Græcorum populos egit. Quanquam animaduerto ſummam literarum claritatem gloriamq́ue ex ea ſcientia antiquitus & penè ſemper petitam. Certe Pythagoras, Empedocles, Democritus, Plato ad hanc diſcendam nauigauere, exilijs uerius quàm peregrinationibus ſuſceptis. Hanc reuerſi prædicauere, hanc in arcanis habuere. Democritus Apollonicem Capridenem & Dardanum è Phœnice illuſtrauit, uoluminibus Dardani in ſepulchrum eius petitis, ſuis uero ex diſciplina eorum editis: quæ recepta ab alijs hominum atque tranſiſſe per memoriam, æque ac nihil in uita mirandum eſt. In tantum fides iſtis faſq́ue omne deeſt, adeo, ut ij qui cætera in uiro illo probant,

hæc eius opera eſſe inficiētur. Sed fruſtra. Hunc enim maxime affixiſſe animis eam dulcedinem cõſtat. Plenumq; miraculi & hoc, pariter utraſque artes effloruiſſe, medicinam dico magicenq;, eadem ætate illam Hippocrate, hanc Democrito illuſtrantibus, circa Peloponneſiacum Græciæ bellum, quod geſtum eſt à ccc. urbis noſtræ anno. Eſt & alia magices factio, à Moyſe & Iamne & Iotape Iudæis pendens, ſed multis millibus annorum poſt Zoroaſtrem. Tanto recentior eſt Cypria. Non leuem & Alexandri Magni tēporibus autoritatē addit profeßioni ſecundus Oſthanes, comitatu eius exornatus, planeq; quod nemo dubitet orbem terrarum peragrauit. Extant itaq; & apud Italas gentes ueſtigia eius in duodecim tabulis noſtris, alijſq; argumentis, quæ priori uolumine expoſui. dclvij. demum anno urbis, Cn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Craſſo COSS. ſenatuſconſultum factū eſt, ne homo immolaretur, palamq; in tēpus illud ſacra prodigioſa celebrata. Gallias utiq; poſſedit, & quidē ad noſtram memoriam. Nanq; Tiberij Cæſaris principatus ſuſtulit Druidas eorū, & hoc genus uatum medicorumq;. Sed quid ego hæc commemorē in arte oceanum quoq; tranſgreſſa, & ad naturæ inane peruecta? Britannia hodieq; eam attonite celebrat tantis ceremonijs, ut dediſſe Perſis uideri poßit. Adeo iſta toto mundo cõſenſere, quanquam diſcordi & ſibi ignoto. Non ſatis æſtimari poteſt quantū Romanis debeatur, qui ſuſtulere monſtra, in quibus hominem occidere religioſißimum erat, mandi uero etiam ſaluberrimū.

De ſpeciebus magiæ, Neroniſq; & magorum deteſtatio. CAP. II.

VT narrauit Oſthanes, ſpecies eius plures ſunt. Nāq; & ex aqua, & è ſphæris, & ex aere, & ſtellis, & lucernis, ac peluibus, ſecuribuſq;, & multis alijs modis diuina promittit, præterea umbrarum, inferorūq; colloquia: quæ omnia ætate noſtra princeps Nero uana falſaq; cõperit: quippe non citharæ tragiciq; cantus libido illi maior fuit fortuna rerum humanarum ſumma geſtiente in profundis animi uitijs. Primumq; imperare dijs concupiuit, nec quicquam generoſius uoluit. Nemo unquam ulli artium ualidius fauit. Ad hæc non opes ei defuere, non uires, non diſcendi ingeniū, aliaq;, non patiente mundo. Immenſum & indubitatum exemplū eſt falſæ artis, quam dereliquit Nero: utinamq; inferos potius & quoſcunq; de ſuſpicionibus ſuis deos conſuluiſſet, quàm lupanaribus atq; proſtitutis mandaſſet inquiſitiones eas: nulla profecto ſacra, barbari licet feriq; ritus, non mitiora quàm cogitationes eius fuiſſent. Sæuius ſic nos repleuit umbris. Sunt quedā magis perfugia, ueluti lentiginem habentibus non obſequi numina, ut cerni non poßint. Forte hoc in illo. Nihil membris defuit: Nam dies eligere certos liberum erat: pecudes uero quibus non niſi ater colos eſſet, facile. Nam hominem immolare etiam gratißimum. Magos ad eum Tyridates uenerat, Armeniacum de ſe triumphum afferens, & ideo prouincijs grauis. Nauigare noluerat, quoniam expuere in maria, alijſq; mortalium neceßitatibus uiolare naturam eam fas non putant. Magos ſecum adduxerat. Magicis etiam cœnis eum initiauerat. Non tamē cum regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem ualuit. Proinde ita perſuaſum ſit, inteſtabilem, irritam, inanem eſſe, habentem tamē quaſdam ueritatis umbras, ſed in his ueneficas artes pollere, non magicas. Quærat aliquis quæ ſint mentiti ueteres magi, cum adoleſcentibus nobis uiſus Apion, grammaticæ artis, prodiderit cynocephaliam herbam, quæ in Aegypto uocaretur oſirites, diuinam, & contra omnia ueneficia: ſed ſi ea erueretur, ſtatim eum qui eruiſſet mori. Seq; euocaſſe umbras ad percontandum Homerum, qua patria quibuſq; parentibus genitus eſſet: non tamen auſus profiteri, quid ſibi reſpondiſſe diceret.

De talpis, & reliquæ medicinæ per morbos digeſtæ in animalibus, quorum genera placida ſunt, aut fera. CAP. III.

PEculiare uanitatis ſit argumētum, quod animalium cunctorum talpas maxime mirantur, tot modis à rerum natura damnatas, cæcitate perpetua, tenebris etiámnum alijs, defoßas ſepultiſque ſimiles. Nullis æque credunt extis, nullum religionis capacius indicant animal: ut ſi quis cor eius recens palpitanſq; deuorarit, diuinationis & rerum efficiendarum euentus promittant. Dente talpæ uiuæ exempto, ſanari dentium dolores adalligato affirmant. Cætera ex eo animali placita eorum, ſuis reddemus locis. Nec quicquam probabilius inuenietur, quàm muris aranei morſibus aduerſari eos, quoniam & terra orbitis (ut diximus) depreſſa aduerſatur. Cæterum dentium doloribus (ut ijdem narrant) medetur canum qui rabie perierunt, capitum cinis crematorum ſine carnibus, inſtillatus ex oleo cyprio per aurem cuius è parte doleant. Caninus dens ſiniſter maximus, circumſcarificato eo qui doleat, aut draconis os è ſpina: item enhydridis. Eſt autem ſerpens maſculus & albus. Huius maximo dente circunſcarificant. At in ſuperiorum dolore duos ſuperiores adalligant, è diuerſo inferiores. Huius adipe perunguntur qui crocodilum captant. Dentes ſcarificāt & oßibus lacertæ è fronte lunæ plena exemptis, ita ne terram attingant. Colluunt caninis dentibus decoctis in uino ad dimidias partes. Cinis eorum pueros tarde dentientes adiuuat cum melle. Fit eodem modo & dentifricium. Cauis dentibus cinis è murino fimo inditur, uel iecur lacertarum aridum. Anguinum cor ſi mordeatur aut alligetur, efficax habetur. Sunt inter eos, qui murem bis in menſe iubeant mandi, doloreſque ita caueri. Vermes terreni decocti in oleo, infuſique auriculæ cuius è parte doleant, præſtant leuamentum. Eorundem cinis exeſis dentibus coniectus, ex facili cadere eos cogit: integros dolentes illitus iuuat. Comburi autem oportet in teſta. Proſunt & cū mori radice in aceto ſcillite decocti, ita ut colluantur dentes.

Is

Is quoque uermiculus, qui in herba ueneris labro appellata inuenitur, cauis dentium inditus mire prodeſt. Nam erucæ braſsicæ eius cõtactu cadunt. Et è malua cimices infunduntur auribus cum roſaceo. Harenulæ quæ inueniuntur in cornibus cochlearum, cauis dentium inditæ ſtatim liberant dolore. Cochlearum inanium cinis cum myrrha gingiuis prodeſt: ſerpentis cũ ſale in olla excuſtæ cinis, cum roſaceo in contrariam aurem infuſus. Anguinæ uernationis membrana cum oleo tedaq; reſina calefacta, & auri alterutri infuſa: adijciunt aliqui thus & roſaceum: eadem cauis indita, ut ſine moleſtia cadant, præſtat. Vanum arbitror eſſe, canis ortu angues candidos membranam exuere, quoniã nec in Italia uiſum eſt, multoq; minus credibile in tepidis regionibus tam ſero exui. Hãc autem uel inueteratam cum cera celerrime dentes euellere tradunt. Et dens anguium alligatus, dolores minuit. Sunt qui & araneum animal ipſum ſiniſtra manu captum tritumque in roſaceo, & in aurem infuſum cuius à parte doleat, prodeſſe arbitrentur. Oſsiculus gallinarum in pariete ſeruatus, fiſtula ſalua, adacto dente uel gingiua ſcarificata, proiectoq; oſsiculo, ſtatim dolorem abire tradunt. Item fimo corui lana adalligato, uel paſſerum cum oleo calefacto, & proximæ auriculæ infuſo, pruritum quidem intolerabilẽ facit: & ideo tolerabilius eſt paſseris pullorum ſarmentis crematorum cinerem ex aceto infricare.

Quomodo commendetur os, & contra maculas faciei, & ad faucium uitia. CAP. IIII.

ORis ſaporem commendari affirmant murino cinere cum melle ſi fricentur dentes. Admiſcent quidam marathri radices. Penna uulturis ſi ſcalpantur dentes, acidum halitum faciũt. Hoc idem hyſtricis ſpina feciſſe, ad firmitatem pertinet. Linguæ ul cera & labrorum hirundines in mulſo decoctæ ſanãt. Adeps anſeris aut gallinæ rimas. Oeſypum cum galla, araneorum telæ candidæ, & quæ in trabibus paruæ texuntur. Si feruentia os intus exuſſerint, lacte canino ſtatim ſanabitur. Maculas in facie, œſypum cum melle Corſico, quod aſperrimum habetur, extenuat. Item ſcobem cutis in facie cũ roſaceo impoſitum uellere. Quidam & butyrum addunt. Si uero uitiligines ſint, fel caninum prius acu cõpunctas. Liuentia & ſugillata pulmones arietum pecudumq; in tenues conſecti membranas calidi impoſiti, uel columbinũ fimum. Cutem in facie adeps anſeris, uel gallinæ cuſtodit. Lichenas & murino fimo ex aceto illinunt, & cinere herinacei ex oleo. In hac curatione prius nitro ex aceto faciẽ foueri præcipiunt. Tollit ex facie uitia & cochlearũ, quæ latæ & minutæ paſsim inueniũtur, cũ melle cinis. Omnium quidem cohlearum cinis ſpiſſat, calfacit ſmectica ui. Et ideo cauſticis cõmiſcetur, pſoriſq; & lepris & lentigini illinitur. Inuenio & formicas herculaneas appellatas, quibus tritis adiecto ſale exiguo talia uitia ſanctur. Bupreſtis animal eſt rarum in Italia ſimilimũ ſcarabeo lõgipedi. Fallit inter herbas bouẽ maxime, unde & nomen inuenit: deuoratumq; tacto felle ita inflammat, ut rumpat. Hæc cũ hircino ſeuo illita lichenas ex facie tollit ſeptica ui, ut ſuprà dictũ eſt. Vulturinus ſanguis cum chamæleontis albæ (quam herbam eſſe diximus) radice & cedria tritus, cõtectusq; braſsica lepras ſanat: item pedes locuſtarum cum ſeuo hircino triti. Varos adeps gallinaceus cum cepa tritus & ſubactus. Vtiliſsimum & in facie mel in quo apes ſint immortuæ. Præcipue tamen faciem purgat atque erugat cygni adeps. Stigmata delentur columbino fimo ex aceto. Grauedinem inuenio finiri, ſi quis nares murinas oſculetur. Vua & faucium dolor mitigatur fimo agnorũ, priuſquam herbã guſtauerint in umbra areſacto. Vua ſucco cochleæ acu trãsfoſſæ illita, ut cochlea ipſa in fumo ſuſpẽdatur. Hirundinũ cinere cum melle: Sic & tonſillis ſuccurritur. Tonſillas & fauces lactis ouilli gargarizatio adiuuat. Multipeda trita, fimũ columbinũ cum paſſo gargarizatũ, etiam cũ fico arida ac nitro impoſitũ extrà. Aſperitatẽ faucium & diſtillationes leniunt cochleæ: coqui debẽt in lacte, demptoq; tantum terreno cõteri, & in paſſo dari potui. Sunt qui aſtypaleicas efficaciſsimas putant, & in ijs ſmegma earũ. Lenit & grillus infricatus. Aut ſi quis manibus quibus eũ contriuerit, tonſillas attingat. Anginis felle anſerino cum elaterio & melle citiſsime ſuccurritur: Cerebro noctuæ, cinere hirundinis, ex aqua calida poto. Huius medicinæ autor eſt Ouidius poëta. Sed efficaciores ad omnia quæ ex hirundinibus monſtrantur, pulli ſylueſtrium. Figura nidorũ eas deprehendit. Multo tamen efficaciſsimi ripariarum pulli. Ita uocant in riparum cauis nidificantes. Sunt qui cuiuſcunq; hirũdinis pullum edendum cenſent, ne toto anno metuatur id malum. Strãgulatos cum ſanguine cõcurrunt in uaſe, & cinerem cum pane aut potu dant. Quidam & muſtelæ cineres pari modo admiſcent. Sic & ad ſtrumæ remedia dant, & comitialibus quotidie potu. In ſale quoque ſeruatæ hirundines ad anginã una drachma bibuntur. Cui malo & nidus earum mederi dicitur potus. Millepedam illini anginis efficaciſsimum putant. Alij xxi. tritas in aquæ mulſæ hemina dari per harundinem, quoniam dentibus tactus nihil proſint. Tradunt & murem cum uerbenaca excoctum, ſi bibatur is liquor remedio eſſe. Et corrigiam caninam ter collo circundatam: Fimum columbinum uino & oleo permixtum. Ceruicis neruis & opiſthotono ex milui nido ſurculus uitis adalligatus auxiliari dicitur.

Ad ſtrumas exulceratas, ad humerorum & præcordiorum dolores. CAP. V.

STrumis exulceratis muſtelæ ſanguis: ipſa decocta in uino, non tamen ſectis admouetur. Aiunt & in cibo ſumptam idem efficere. Vel cineri eius ſarmentis combuſtæ miſcetur axungia. Lacertus uiridis adalligatur: poſt dies xxx. oportet alium adalligari. Quidã cor eius in argẽteo uaſculo ſeruãt. Ad fœminarũ ſtrumas ueteres cochleæ cũ teſta ſua tuſæ illinũtur,

maxime

maxime quæ frutectis adhærent. Item cinis aſpidum cum ſeuo taurino imponitur. Anguinus adeps mixtus oleo. Item anguium cinis ex oleo illitus, uel cum cera. Ediſſe quoque eos medios abſciſis utrinque extremis artubus aduerſus ſtrumas prodeſt: uel cinerem bibiſſe in nouo fictili ita crematorum: efficacius multo inter duas orbitas occiſorum. Et gryllum illinire cum ſua terra effoſſum ſuadent. Item fimum columbarum per ſe, uel cũ farina hordeacea auenaceáue ex aceto. Talpæ cinerem ex melle illinire. Alij iecur eiuſdem contritum inter manus illinunt, & triduo non abluunt. Dextrum quoq; pedem eius remedio eſſe ſtrumis affirmant. Alij præcidũt caput, & cum terra à talpis excitata tuſum digerunt in paſtillos pyxide ſtannea, & utuntur ad omnia quæ intumeſcunt, & quæ apoſtemata uocant, quæq; in ceruice ſunt: neſciq; ſuilla tunc uetant. Tauri uocantur ſcarabei terreſtres ricino ſimiles, nomen cornicula dedere. Alij pediculos terræ uocant. Ab his quoque terram egeſtam illinunt ſtrumis & ſimilibus uitijs & podagris. Triduo non abluunt, prodeſtq; hæc medicina in annum. Omniaq; his aſcribunt, quæ nos in grillis retulimus. Quidam & à formicis terra egeſta ſic utuntur. Alij uermes terrenos totidem quot ſint ſtrumæ adalligãt, pariterq; cum his areſcunt. Alij uiperam circa canis ortum circumcidunt, ut diximus: Dein mediam comburunt, dein cinerem eum dant bibendum ter ſeptenis diebus quantum prehenditur ternis digitis, ſic ſtrumis medentur. Aliqui uero circumligant eas lino, quo præligata infra caput uipera pependerit, donec exanimaretur. Et millepedis utuntur addita reſinæ terebinthinæ parte quarta, quo medicamento omnia apoſtemata curari iubent. Humeri doloribus muſtelæ cinis cũ cera medetur. Ne ſint malæ hirſutæ, formicarũ oua pueris infricata præſtant. Item mangonibus, ut lanugo tardior ſit pubeſcentium, ſanguis è teſticulis agnorum qui caſtrantur: qui euulſis pilis illitus & contra uirus proficit. Præcordia uocamus uno nomine exta in homine, quorum in dolore cuiuſcunq; partis ſi catulus lactens admoueatur, apprimaturque his partibus, tranſire in eum morbus dicitur. Idque in exenterato perfuſoque uino deprehendi, uitiato uiſcere illo quod doluerit hominis: & obrui tales religio eſt. Hi quoque quos melitæos uocamus, ſtomachi dolorem ſedãt applicati ſæpius. Tranſireq; morbos ægritudine eorum intelligitur, plerunque & morte.

De pulmonum uitijs, iecoris, & ſanguinis reiectionibus. CAP. VI.

PVlmonum uitijs medentur & mures, maxime Africani, detracta cute in oleo & ſale decocti, atq; in cibo ſumpti. Eadem res & purulẽtis uel cruẽtis excreationibus medetur. Præcipue uero cochlearum cibus ſtomacho. In aqua eas ſubferuefieri intacto corpore earum oportet, mox in pruna torreri nihilo addito: atque ita è uino garoque ſumi, præcipue Africanas. Nuper hoc compertum plurimis prodeſſe. Id quoq; obſeruant, ut numero impari ſumant. Virus tamen earum grauitatem halitus facit. Proſunt & ſanguinem excreantibus dempta teſta tritæ in aqua potu. Laudatiſsimæ autem ſunt Africanæ, ex his ſolitanæ. Aſtypaleicæ, Siculæ modicæ, quoniam magnitudo duras facit, & ſine ſucco. Balearicæ quas caueaticas uocant, quoniam in ſpeluncis naſcuntur. Laudatæ & ex inſulis Caprearum. Nullæ autem cibis gratæ, neque ueteres, neque recentes. Fluuiatiles & albæ uirus habent, necnon ſylueſtres, ſtomacho inutiles, aluum ſoluunt. Item omnes minutæ. Contra marinæ ſtomacho utiliores. Efficaciſsimæ tamen in dolore ſtomachi. Laudatiores traduntur quæcunque uiuæ cum aceto deuoratæ. Præterea ſunt quæ acernatæ uocantur, latæ multifariamque naſcentes, de quarum uſu ſuis dicemus locis. Gallinaceorum uentris membrana inueterata & inſperſa potioni, diſtillationes pectoris & humidam tuſsim, uel recens toſta lenit. Cochleæ crudæ tritæ cum aqua tepida cyathis tribus ſi ſorbeantur, tuſsim ſedant. Diſtillationes ſedat & canina cutis cuilibet digito circundata. Iure perdicum ſtomachus recreatur. Iocinerum doloribus medetur muſtela ſylueſtris in cibo ſumpta, uel iocinera eius. Item uiuerra porcelli modo inaſſata. Suſpirioſis multipedæ, ita ut ter ſeptenæ in Attico melle diluantur, & per harundinem bibantur. Omne enim uas earum nigreſcit contactu. Quidam torrent ex his ſextarium in patina, donec candidæ fiant: tunc melle miſcent. Alij centipedam uocant, & ex aqua calda dari iubent. Cochleæ in cibos his quos linquit animus, aut quorum alienatur mens, aut quibus uertigines fiunt, ex paſſi cyathis tribus ſingulæ contritæ cum ſua teſta & calefactæ, in potu datæ diebus plurimum nouem. Aliqui ſingulas primo die dedere, ſequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto unam. Sic & ſuſpiria emendant & uomicas. Eſt animal locuſtæ ſimile ſine pennis, quod tryxalis Græce uocatur, Latinum nomen non habet, ut aliqui arbitrantur: nec pauciores, hoc eſſe quod grillus uocetur. Ex his uiginti torreri iubent, ac bibi è mulſo cõtra orthopnœas, ſanguinemque expuentibus. Eſt qui cochleis illotis protropum infundat, uel marinam aquam, ita decoquat, & in cibo ſumat: aut ſi tritæ cum teſtis ſuis ſumantur cum protropo, ſic & tuſsi medentur. Vomicas priuatim ſanat mel in quo apes ſint emortuæ. Sanguinem reijcientibus pulmo uulturinus uitigineis lignis combuſtus adiecto flore mali punici ex parte dimidia, item cotoneorum liliorũque ijſdem portionibus potus mane atque ueſperi in uino ſi febris abſit. Si minus ex aqua in qua cotonea decocta ſint. Pecudis lien recẽs magicis præceptis ſuper dolentem lienem extenditur, dicente eo qui medeatur, lieni ſe remedium facere. Poſt hæc iubent eum in pariete dormitorij eius tectóue includi, & obſignari annulo, terq; nouies carmen dici. Caninus ſi uiuẽti eximatur, & in cibo ſumatur, liberat eo uitio.

Quidam

Quidam recentem ſuperalligant. Alij duorum dierũ catuli ex aceto ſcillitico dant ignoranti, uel herinacei lienem. Item coclearum cinerem cum ſemine lini & urtice addito melle donec perſanet. Eo liberat & lacerta uiridis, uiua in olla ante cubiculum dormitoriũ eius cui medetur ſuſpenſa, ut egrediens reuertensq́; attingat manu: Cinis è capite bubonis cum unguento: Mel in quo apes ſunt emortuæ: Araneus & maxime qui lycos uocatur. Vpupa cor in lateris doloribus laudatur, & cochlearum cinis in ptiſana decoctarũ, quæ & per ſe illinuntur. Canis rabioſi caluaria cinis potioni inſpergitur. Lumborum dolori ſtellio tranſmarinus, capite ablato & inteſtinis, decoctus in uino cum papaueris nigri denarij pondere dimidio eo ſucco bibitur. Lacerta uirides deciſis pedibus & capite in cibo ſumuntur. Cochleæ tres contritæ cum teſtis ſuis, atq; in uino decocta cum piperis granis xv. Aquilæ pedes euellunt in aduerſum à ſuffragine, ita ut dexter dexteræ partis doloribus adalligetur, ſiniſter læuæ. Multipeda quoq; quam oniſcon appellauimus, medetur, denarij pondere ex uino cyathis duobus pota. Vermem terrenum catillo ligneo antè fiſſo & ferro uincto impoſitum, aqua excepta perfundere, & defodere unde effoderis magi iubent, mox aquam bibere catillo, mire id prodeſſe iſchiadicis affirmantes.

Ad dyſentericos & uentris mala, remedia. CAP. VII.

DYſentericos recreãt ſemina pecudum decocta cum lini ſemine aqua pota. Caſeus ouillus uetus, Seuum ouium decoctum in uino auſtero. Hoc & ileo medetur, & tuſſi ueteri. Dyſentericis ſtellio trãſmarinus ablatis inteſtinis & capite, pedibusq́; ac cute, decoctusq́;, & in cibo ſumptus. Cochleæ duæ cum ouo utraq; cum putamine contrita, atq; in uaſe nouo addito ſale & paſſi cyathis duobus, aut palmarũ ſucco & aquæ cyathis tribus ſubferuefacta & in potu datis. Proſunt & combuſtæ, ut cinis earum bibatur in uino, addito reſinæ momẽto. Cochleæ nudæ, de quibus diximus, in Africa maxime inueniuntur, utiliſſimæ dyſentericis, quinæ combuſtæ cum denarij pondere dimidij acaciæ, exq́; eo cinere dantur cochlearia bina in uino myrtite, aut quolibet auſtero cum pari modo calidæ. Quidam omnibus Africanis ita utuntur. Alij totidem Africanas, uel latas infundunt potius. Et ſi maior fluxio ſit, addunt acaciam fabæ magnitudine. Senectus anguium dyſentericis & teneſmis in ſtanneo uaſe decoquitur cum roſaceo. Vel ſi in alio, cũ ſtanno illinitur. Ius è gallinaceo iiſdem medetur, ſed ueteris gallinacei uehementius. Salſum ius aluum ciet. Membrana gallinarum toſta & data in oleo ac ſale, cœliacorum dolores mulcet. Abſtinere autem à frugibus antè & gallinam & hominem oportet. Fimum columbinum toſtum potumq́;. Caro palumbi in aceto decocta dyſentericis & cœliacis medetur. Turdus inaſſatus cum myrti baccis dyſentericis. Item merulæ. Mel in quo ſint immortuæ apes decoctum. Grauiſſimum uitium ileos appellatur. Huic reſiſti aiũt diſcerpti ueſpertilionis ſanguine, etiam illito uentre ſubuenire. Siſtit aluum & cochlea ſicut diximus in ſuſpirioſis temperata. Item cinis earum quæ uiuæ crematæ ſint, potus ex uino auſtero. Gallinaceorũ iecur aſſum cum uẽtriculi membrana, quæ abijci ſolet, inueterata, admixto papaueris ſucco. Alij recentem torrent ex uino bibendam. Ius perdicum, & per ſe uentriculus contritus ex uino nigro. Item palumbus ferus, è poſca decoctus. Lien pecudis toſtus, & in uino tritus. Fimum columbinum cum melle illitum. Oſſifragi uenter arefactus & potus iis qui cibos non conficiunt utiliſſimus, uel ſi manu tantum teneant capientes cibũ. Quidam adalligant ex hac cauſa, ſed continuare non debent: maciem enim facit. Siſtit & anatum maſcularum ſanguis. Inflationem diſcutit cochlearum cibus. Tormina ſanat lien ouium toſtus, atque è uino potus. Palumbus ferus ex poſca decoctus: Apodes ex uino. Cinis ibidis ſine pẽnis crematæ potus. Quod præterea traditur in torminibus mirum eſt. anate appoſita uentri tranſire morbum, anatemq́; emori. Tormina & melle curantur, in quo ſunt apes immortuæ decocto. Coli uitium efficaciſſime ſanatur aue galerita aſſa in cibo ſumpta. Quidam in uaſe nouo cum plumis exuri iubent, conteriq́; in cinerem, bibiq́; ex aqua cochlearibus ternis per quatriduum. Quidam cor eius adalligari femini. Alij recens tepensq́ue adhuc deuorari. Conſularis Aſprenatum domus eſt, in qua alter è fratribus colo liberatus eſt, aue hac in cibo ſumpta, & corde eius armilla aurea incluſo: alter ſacrificio quodã facto crudis laterculis ad formã camini, atque ut ſacrum peractum erat obſtructo ſacello. Vnum eſt oſſifrago inteſtinum mirabili natura, omnia deuorata conficienti. Huius partem extremam adalligatam prodeſſe contra colum conſtat. Sunt occulti interaneorum morbi, de quibus mirum proditur. Si catuli priuſquam uideant appricentur triduo ſtomacho maxime ac pectori, & ex ore ægri ſuctum lactis accipiant, tranſire uim morbi, poſtremo exanimari, diſſectisq́; palàm fieri ægri cauſas. Mori & humari debere eos obrutos terra. Magi quidem ueſpertilionis ſanguine cõtacto uentre, in totum annum caueri dolorem tradunt. Aut per dolorem ſi quis aquã per pedes fluentem haurire ſuſtineat.

Ad calculos & ueſicæ dolores, teſtiúmque & inguinũ tumores, & ad panos. CAP. VIII

MVrino fimo contra calculos illinire uentrem prodeſt. Herinacei carnẽ iucundã eſſe aiunt, ſi capite percuſſo uno ictu interficiatur, priuſquã in ſe urinã reddãt, eos qui carnẽ ederint, ſtranguriæ morbum cõtrahere minime poſſe. Hæc caro ad hunc modum occiſi, ſtillicidia ueſicæ emendat. Item ſuffitus ex eodẽ. Quòd ſi urinã in ſe reddiderit, eos qui carnẽ ederint, ſtranguriæ morbũ contrahere traditur. Iubent & uermes terrenos bibi ex uino aut paſſo ad comminuẽdos calculos, uel cochleas decoctas uti ſuſpirioſis.

Eaſdem

Eaſdem exemptas teſtis tritaſque, tres in uini cyatho bibi, ſequenti die duas, tertia die unã, ut ſtillicidia urinæ emendent. Teſtarum uero inaniũ cinerem ad calculos pellendos. Item Hydri iecur bibi, uel cinerẽ ſcorpionum in pane ſumi, uel ſi quis cũ locuſta edit. Lapillos, qui in gallinaceorũ ueſica, aut in palumbium uentriculo inueniantur, conteri, & potioni inſpergi. Item membranã è uentriculo gallinacei aridam: uel ſi recẽs ſit, toſtam. Fimum quoq; palumbinũ in faba ſumi cõtra calculos, & alias difficultates ueſicæ. Similiter plumarum cinerẽ palumbium ferorũ ex aceto mulſo. Et inteſtinorum ex his cinerẽ coclearibus tribus è nigro hirundinũ. Grillum dilutũ aqua calida. Oſſifragi uentrem areſactum. Turturis fimũ in mulſo decoctũ, uel ipſius decoctæ ius. Turdos quoq; ediſſe cũ baccis myrti prodeſt urinæ. Cicadas toſtas in patellis. Millepedã oniſcõ bibiſſe. Et in ueſicæ doloribus decoctum agninorum pedum. Aluum ciet gallinaceorũ diſcoctorum ius, & acria mollit. Cies & hirundinum fimum adiecto melle ſubditũ. Sedis uitijs efficaciſſima ſunt, œſypum (quidam adijciunt pompholygem, & roſaceum) canini capitis cinis, ſenecta ſerpentis ex aceto ſi rhagades ſint, cinis fimi canini candidi cũ roſaceo: aiũtq; inuentum Aeſculapij eſſe, & eodem uerrucas efficaciſſime tolli: murini fimi cinis, adeps cygni, ſeuum bouis. Procidentia alui ſuccus cochlearum punctis euocatus illita depellit. Attritis medetur cinis muris ſyluatici cum melle: uel herinacei, cum ueſpertilionis cerebro, & alumine, & œſypo. Fimum columbinũ cũ melle. Condylomatis priuatim araneus dempto capite pedibusq; infricatur. Ne acria perurant, adeps anſerinus, cum cera punica, ceruſa, roſaceo: Adeps cygni. Hæc & hæmorrhoidas ſanare dicuntur. Iſchiadicis cochleas crudas tritas cũ uino aminæo & pipere, potu prodeſſe dicunt. Lacertam uiridem in cibo ablatis pedibus, interaneis, capite. Sic & ſtellionem, adiectis huic papaueris nigri obolis tribus. Ruptis, conuulſis fel ouium cũ lactę mulierum. Verendorum formicationibus uerrucisq; medetur arietini pulmonis inaſſati ſanies. Cæteris uitijs uellerum eius uel ſordidorum cinis ex aqua. Seuũ ex omento pecudis, præcipue à renibus, admixto cinere pumicis & ſale. Lana ſuccida ex aqua frigida. Carnes pecudis combuſtæ ex aqua. Mulæ ungularum cinis. Dentis caballini contuſi farina inſperſa. Teſtibus uero farina ex oſſibus canini capitis ſine carne tuſis. Si decidat teſtiũ alter, ſpumã cochlearum illitam remedio eſſe tradunt. Tetris ibi ulceribus & manantibus auxiliantur canini capitis recentis cineres. Cochleæ latæ paruæ contritæ ex aceto, uel cinis eius. Mel in quo apes ſunt emortuæ cum reſina. Cochleæ nudæ quas in Africa gigni diximus, tritæ cum thuris polline & ouorũ albo, triceſimoq; die reſoluũt. Aliqui pro thure bulbũ admiſcent. Hydrocelicis ſtelliones mire prodeſſe tradunt, capite, pedibus, interraneisq; demptis, reliquũ corpus inaſſatũ. In cibo id ſæpius datur, ſicut ad urinæ incontinentiam. Caninum adipem cũ alumine ſciſſo fabæ magnitudine. Cochleas Africanas cũ ſua carne & teſta crematas poto cinere. Anſerũ trium linguas inaſſatas in cibo: huius rei autor eſt Anaxilaus. Panos aperit ſeuum pecudum cum ſale toſto. Murinũ fimum admixto thuris polline, & ſandaracha diſcutit. Lacertæ cinis, & ipſa diuiſa impoſita. Item multipeda cõtrita admixta reſina terebinthina ex parte tertia. Quidam & ſinopidem admiſcent cochleæ contuſæ: & per ſe cinis inanium cochlearum ceræ mixtus, diſcuſſoriam uim habet. Fimum columbarum per ſeſe, uel cum farina hordeacea, aut auenacea illitum. Cantharides mixta calce panos ſcalpelli uice aperiunt. Inguinum tumorem cochleæ minutæ cum melle illitæ leniunt. Varices ne naſcãtur; lacertæ ſanguine pueris crura ieiunis à ieiuno illinuntur.

Ad podagras & articulorũ dolores. CAP. IX.

Podagras lenit œſypum cũ lacte mulieris & ceruſa. Fimum pecudũ quod liquidũ reddunt. Pulmones pecudũ. Fel arietis cũ ſeuo. Mures diſſecti impoſiti. Sanguis muſtelæ cum plantagine illitus, & uiuæ combuſtæ cinis ex aceto & roſaceo, ſi penna illinatur, uel ſi cera & roſaceũ admiſceatur: Fel caninũ, ita ne manu attingatur, ſed penna illinatur. Fimũ gallinarum, uermium terrenorũ cinis cum melle, ita ut tertio die ſoluãtur. Alij ex aqua illinire malunt. Alij ipſos aceto menſura cũ mellis cyathis tribus, pedibus antè roſaceo perunctis. Cochleæ latæ potæ tollere dicũtur pedũ & articulorum dolores. Bibuntur antẽ binæ in uino tritæ. Eædem illinũtur cũ helxines herbæ ſucco. Quidam ex aceto intriuiſſe cõtenti ſunt. Quidã ſalè cum uipera cremato in olla noua, & ſæpius ſumpto, aiunt podagra liberari. Vtile eſſe & adipe uiperino pedes perungi. Et de miluo affirmãt, ſi inueterato tritoq; quantũ tres digiti capiant bibatur ex aqua. Aut ſi pedes ſanguinent cũ urtica: uel pennis eorũ (cum primum naſcẽtur) tritis cũ urtica. Quin & fimus eorum articulorũ doloribus illinitur. Itẽ cinis muſtelæ aut cochlearum, & cũ amylo uel tragacantho. Incuſſos articulos aranei telæ cõmodiſſime curant. Sunt qui cinere earũ uti malint, ſicut fimi columbini cinere, cũ polenta & uino albo. Articulis luxatis præſentaneũ eſt & ſeuum pecudis cũ cinere è capillo mulierũ. Pernionibus quoq; imponitur ſeuũ pecudum cũ alumine. Canini capitis cinis, aut fimi murini. Quod ſi putrida ſint ulcera, cera addita ad cicatricẽ perducunt, uel grillorum crematorũ fauilla ex oleo. Item muris ſyluatici cũ melle. Vermiũ quoq; terrenorum cum oleo uetere. Et cochleæ quæ nudæ inueniuntur. Vlcera omnia pedum ſanat cinis earũ, quæ uiuæ combuſtæ ſint. Fimiq; gallinacei cinis exulcerationes, colũbini fimi cinis ex oleo. Attritus etiã calciamentorũ ueteris ſoleæ crematæ cinis, agninus pulmo & arietis ſanat. Dentis caballini contuſi farina priuatim ſubluuiẽ. Lacertæ uiridis ſanguis ſubtritus, & hominũ & iumẽtorum pedes ſubluuies ſanat. Clauos pedũ urina muli mulæ'ue cum luto

ſuo illita. Fimum ouium. Iecur lacertæ uiridis, uel ſanguis flocco impoſitus. Vermes terreni ex oleo. Stellionis caput cum uiticis pari modo tritum ex oleo. Fimum columbinum decoctum ex aceto. Verrucas uero omnium generum urina canis recens cum ſuo luto illita. Fimi canini cinis cum cera. Fimum ouium. Sanguis recens murinus illitus, uel ipſe mus diuulſus. Herinacei fel. Caput lacertæ uel ſanguis, uel cinis totius. Membrana ſenectutis anguium. Fimum gallinaceum cum oleo & nitro. Cantharides cum uua taminia intritæ exedunt: ſed ita eroſas alijs quæ ad perſananda ulcera monſtrauimus curari oportet.

Remedia aduerſus morbos toti copori. CAP. X.

NVnc reuertemur ad ea quæ totis corporibus medenda ſunt. Fel canis nigri maſculi amuletum eſſe magi dicunt domus totius, ſuffita eo purificatæue contra omnia mala medicamenta. Item ſanguine canis reſperſis parietibus, genitaliq; eius ſub limine ianuæ defoſſo. Minus mirentur hoc, qui ſciunt fœdiſſimum animalium in quantum magnificent ricinum, quoniã uni nullus ſit exitus ſaginæ, nec finis alia quàm morte, diutius in fame uiuenti. Septenis ita diebus durasse tradunt: at in ſatietate paucioribus dehiſcere: hũc ex aure ſiniſtra canis omnes dolores ſedare adalligatum. Eundem in augurio uitalium habent. Nam ſi æger ei reſpondeat qui intulerit, à pedibus ſtanti interrogantiq; de morbo, ſpem uitæ certam eſſe: moriturũ nihil reſpondere. Adijciunt ut euellatur ex aure læua canis, cui non ſit alius quàm niger color. Nigidius fugere tota die canes conſpectum eius qui è ſue id animal euellerit, ſcriptum reliquit. Rurſus magi tradunt, lymphatos ſanguinis talpæ aſperſu reſipiſcere. Eos uero qui à nocturnis dijs Faunisq; agitẽtur, draconis lingua & oculis, & felle, inteſtinisq; in uino & oleo decoctis, ac ſub diuo noctu refrigeratis, perunctos matutinis ueſpertinisq; liberari. Perfrictionibus remedio eſſe tradit Nicander amphisbenam mortuam adalligatam, uel pellem tantum eius. Quinimo arbori quæ cædatur adalligata non algere cædentes, faciliusq; ſuccidere. Itaq; ſola ſerpentium frigori ſe committit, prima omnium procedens & ante cuculi cantum. Aliud eſt cuculo miraculum, quo quis loco primo audiat alitem illam, ſi dexter pes circũſcribatur, ac ueſtigium id effodiatur, non gigni pulices ubicunq; ſpargatur. Paralyſin cauentibus pinguia glirium decoctorum & ſoricũ utiliſſima tradunt eſſe. Millepedas ut in anginis diximus potas phthiſin ſentientibus, lacertam uiridem decoctam in uini ſextarijs tribus ad cyathum unum, ſingulis cochlearibus ſumptis per dies donec conualeſcãt. Cochlearum cinerem potũ in uino. Comitialibus morbis œſipum cum myrrha momento, & uini cyathis duobus, dilutum magnitudine nucis auellanæ à balineo potum. Teſticulos arietinos inueteratos tritosq; dimidio denarij pondere in aqua uel lactis aſinini hemina. Interdicitur uini potus quinis diebus antè & poſtea. Magnifice laudatur & ſanguis pecudum potus. Itẽ fel cum melle præcipue agninum. Catulus lactẽs ſumptus abſciſſo capite pedibusq; ex uino & myrrha. Lichẽ mulæ potus in oxymelite cyathis tribus. Stellionis trãſmarini cinis potus in aceto. Tunicula ſtellionis, quã eodẽ modo ut anguis exuit, pota. Quidã & ipſum harũdine exẽteratum inueteratumq; bibendũ dedere. Alij in cibo in ligneis uerubus maſſatum. Operæprecium eſt ſcire quomodo præripiatur, cum exuitur membrana hyberna, aliàs deuoranti eam, quoniam nullum animal fraudulentius inuidere homini tradunt. Inde ſtellionum nomen aiunt in maledictum translatum. Obſeruant cubile eius æſtatibus. Eſt autem in locis hoſtiorum feneſtrarumque, aut cameris ſepulchrisue: Ibi uere incipiente fiſſis harundinibus textas opponunt caſas, quarum anguſtijs etiã gaudet, eo facilius exuẽs circundatum torporem. Sed eo derelicto non poteſt remeare. Nihil ei remedio in comitialibus morbis præfertur. Prodeſt & cerebrum muſtelæ inueteratum potumq;, & iecur eius: Teſticuli uuluæq; aut uentriculus inueteratus cum coriandro, ut diximus: Item cinis, ſylueſtris uero tota in cibo ſumpta. Eadem omnia prædicantur ex uiuerra. Lacerta uiridis cum condimentis quæ faſtidium abſtergeant, ablatis pedibus & capite: Cochlearum cinis addito ſemine lini & urticæ cũ melle inunctos ſanat. Magis placet draconis cauda in pelle dorcadis adalligata ceruinis neruis. uel lapilli è uentre pullorum hirundinum ſiniſtro lacerto annexi. dicuntur enim excluſo pullo lapillum dare. Quòd ſi pullus is detur incipienti in cibo quem primum pepererit, cum quis primum tentatus ſit, liberatur eo malo. Poſtea medetur hirundinum ſanguis cum thure uel cor recẽs deuoratum. Quin & è nido earum lapillus impoſitus recreare dicitur confeſtim, & adalligatus perpetuo tueri. Prædicatur & iecur milui deuoratum, & ſenectus ſerpentium. Iecur uulturis tritum cum ſuo ſanguine ter ſeptenis diebus potum. Cor pulli uulturini adalligatũ. Sed & ipſum uulturem in cibo dari iubent, & quidem ſatiatum humano cadauere. Quidam pectus eius bibẽdum cenſent, & in cerrino calice. Aut teſtes gallinacei ex aqua & lacte, antecedente quinq; dierum abſtinentia uini, ob id inueteratos. Fuere & qui uiginti unam muſcas ruffas, & quidem emortuas in potu darent, infirmioribus pauciores.

Contra morbum regium, & phreneticos, & contra ſebres & hydropicos. CAP. XI.

MOrbo regio reſiſtunt ſordes aurium, aut mammarum pecudis denarij pondere cum myrrhæ momento, & uini cyathis duobus. Canini capitis cinis in mulſo. Multipeda in uini hemina. Vermes terreni in aceto mulſo cum myrrha. Gallina ſi ſit luteis pedibus prius aqua purificatis, dein collutis uino, quod bibatur. Cerebrum perdicis aut aquilæ in uini cyathis tribus. Cinis plumarum aut interaneorũ palumbis in mulſo ad cochlearia tria. Paſſerum cinis ſarmentis crematorum cochlearibus duobus in aqua mulſa. Auis icterus uocatur à colore, quæ ſi ſpectetur, ſanari id malum

tradunt, & auem mori. Hanc puto Latine uocari galgulum. Phreneticis prodeſſe uidetur pulmo pecudũ calidus circa caput alligatus. Nam non modo muris cerebrum dare potui ex aqua, aut cinerem muſtelæ, uerũ etiam inueteratas herinacei carnes quis poßit furenti, etiamſi certa ſit medicina? Bubonis certe oculorum cinerem inter ea quibus prodigioſe uitã ludificantur, acceperim. Præcipueq́; febrium medicina placitis eorum renunciat. Nanq; & in xij. ſigna digeſſere eã ſole trãſmeante, iterumq; luna, quod totum abdicandum paucis exemplaribus docebo. Siquidem cremati, tritiq́; cum oleo perungi iubent ægros cũ geminos tranſit ſol, criſtis, & auribus, & unguibus gallinaceorum. Si luna, radijs barbisq; eorum. Si uirginem alteruter, hordei granis. Si ſagittarium, ueſpertilionis alis. Si leonem luna, tamaricis fronde, & adijciũt ſatiuæ. Si aquariũ, è buxo carbonibus tritis. Ex iſtis confeſſa, aut certe ueriſimilia ponemus, ſicut & lethargum olfactorijs excitari: Inter ea fortaßis muſtelæ teſticulis inueteratis, aut iocinere uſto. His quoq; pulmonem pecudis calidũ circa caput adalligari putant utile. In quartanis medicina clinice propemodũ nihil pollet. Quamobrem plura eorum remedia ponemus, primumq́; ea quæ adalligari iubent: Puluerem in quo ſe accipiter uolutauerit, lino rutilo in linteolo: Canis nigri dentem longißimũ. Pſeudoſphecem uocant ueſpã, quæ ſingularis uolitat: hanc ſiniſtra manu apprahenſam ſubnectunt, alij uero quam quis eo anno uiderit primã. Viperæ caput abſciſſum linteolo, uel cor uiuentis exemptum. Muris roſtellum auriculasq́; ſummas roſeo panno, ipſumq́; dimittũt. Lacertæ uiridis uiuæ dextrũ oculum effoſſum, mox cum capite ſuo deciſo, in pellicula caprina. Scarabeum qui pilulas uoluit. Propter hunc Aegypti magna pars ſcarabeos inter numina colit, curioſa Apionis interpretatione, qua colligat ſolis operum ſimilitudinem huic animali eſſe, ad excuſandos gentis ſuæ ritus. Sed & alium adalligant magi, cui ſunt cornicula reflexa, ſiniſtra manu collectum. Tertium qui uocatur fullo, albis guttis, diſſectum utriq; lacerto adalligant. Cætera ſiniſtro. Cor anguinum ſiniſtra manu exemptũ uiuentibus. Scorpionis caudæ quatuor articulos cum aculeo panno nigro, ita ut nec ſcorpionem dimiſſum, nec eum qui alligauerit, uideat æger triduo. Poſt tertium circuitum id condat. Erucam in linteolo ter lino circundant totidem nodis, ad ſingulos dicẽtes, quare faciat qui medebitur. Limacem in pellicula, uel quatuor limacum capita præciſa harundine. Multipedam lana inuolutam. Vermiculos ex quibus tabani fiunt, antequam pennas germinent. Alios è ſpinoſis fruteCtis lanuginoſos. Quidam ex illis quaternos incluſos iuglandis nucis putamine adalligant. Cochleasq́; quæ nudæ inueniuntur. Stellionem incluſum capſulis ſubijciunt capiti, & ſub deceſſu febris emittunt. Deuorari autem iubent cor mergi marini ſine ferro exemptum inueteratumq́; cõteri, & in calida aqua bibi. Corda hirundinum cum melle. Alij fimum drachma una in lactis caprini & ouilli, uel paßi cyathis tribus antè acceßiones. Sunt qui totas cenſeant deuorãdas. Aſpidis cutem pondere ſexta parte denarij cum piperis pari modo, Parthorum gẽtes in remediũ quartanæ bibunt. Chryſippus philoſophus tradidit phryganion adalligatum remedio eſſe quartanis. Quod eſſet animal, neq; ille deſcripſit, nec nos inuenimus qui nouiſſet. Demonſtrandum tamen fuit à tam graui autore dictum, ſi cuiuſquam cura efficacior eſſet ad inquirendum. Cornicis carnes eſſe, & nidum illinire in longißimis morbis utilißimum putãt. Et in tertianis fiat poteſtas experiendi, quoniã miſeria ſpei delectat, ánne aranei quem lycon uocant, tela cum ipſo ſpecu toto reſina ceraq́; impoſita utriſq; temporibus & fronti proſit: aut ipſe calamo adalligatus, qualiter & alijs febribus prodeſſe traditur: Item lacerta uiridis adalligata uiua in eo uaſe quod capiat. Quo genere & recidiuas frequenter abigi affirmant. Hydropicis œſypũ ex uino addita myrrha modice potui datur, nucis auellanæ magnitudine. Aliqui addunt & anſerinum adipem, & oleum myrteum. Sordes ab uberibus ouium eundem effectum habent. Item carnes inueteratæ herinacei ſumptæ. Vomitus quoq; canum illitus uentri, aquam trahere promittitur.

Ad ignem ſacrum, ad carbunculos, furunculos, ambuſta, neruorúmque contractiones. CAP. XII.

IGni ſacro medetur œſypum cum pompholyge & roſaceo, ricini ſanguis, uermes terreni ex aceto illiti, grillus contritus in manibus. Quo genere præſtat, ut qui id fecerit antequam incipiat uitium, toto eo anno careat. Oportet autem eum ferro cum terra cauernæ ſuæ tolli; Adeps anſeris. Viperæ caput aridum aſſeruatum & combuſtum, dein ex aceto impoſitũ. Senectus ſerpentium ex aqua illita à balneo cum bitumine & ſeuo agnino. Carbunculus fimo columbino aboletur per ſe illito, uel cum lini ſemine ex aceto mulſo. Item apibus quæ in melle ſunt immortuæ impoſitis. Polentaq́; impoſita inſperſa. Si in uerendis ſit, cæteruq́ue ibi ulceribus occurrit è melle œſypum cum plũbi ſquamis. Item fimum pecudum incipientibus carbunculis. Tubera & quæcũq; molliri opus ſit, efficacißime anſerino adipe curantur. Idem præſtat & gruum adeps. Furunculis mederi dicitur araneus, priuſquam nominetur impoſitus, & tertia die ſolutus. Mus araneus pendens enecatus, ſic ut terram nec poſtea attingat: ter circundatus furunculo, toties expuentibus medente & eo cui medebitur. Ex gallinaceo fimo quod eſt ruffum maxime recens illitum ex aceto. Ventriculus ciconiæ ex uino decoctus. Muſcæ impari numero infricatæ digito medico. Sordes ex pecudum auriculis. Seuũ ouium uetus cum cinere è capillis mulierum. Seuum arietis cum cinere pumicis & ſalis pari põdere. Ambuſtis canini capitis cinis medetur. Item glirium cũ oleo. Fimum ouium cũ cera commixtum. Muriũ cinis & cochlearum, idq́; ſic, ut ne cicatrix quidem appareat. Item adeps uiperinus. Fimi columbini cinis ex oleo illitus.

litus. Neruorum nodis medetur capitis uiperini cinis ex oleo cyprino illitus. Terreni uermes cum melle illiti. Dolores tollit eorum amphisbæna mortua adalligata. Adeps uulturinus cũ uentre areſactus, contritusq; cum adipe ſuillo inueterato. Cinis è capite bubonis in mulſo potus cum lilij radice, ſi magis credimus. In contractione neruorum caro palumbina in cibis prodeſt & inueterata. Herinacei ſpaſticis. Item muſtelæ cinis. Serpentiũ ſenectus in pelle taurina adalligata ſpaſmos fieri prohibet. Opiſthotonos milui iecur aridum tribus obolis in aquæ mulſæ cyathis tribus potum. Reduuias & quæ in digitis naſcũtur pterygia, tollunt, canini capitis cinis, aut uulua decocta in oleo, ſuperillito butyro ouillo cum melle. Item folliculus cuiuslibet animalis fellis. Vnguium ſcabritiam cantharides cum pice tertio die ſolutæ, aut locuſta fricta cum ſeuo hircino: Pecudum ſeuum. Aliqui miſcent uiſcum & portulacam, alij æris florem & uiſcum, ita ut tertio die ſoluant.

Ad ſanguinem ſiſtendum & tumores uulnerum, ulcera, uulnera, & alia mala, ex animalibus remedia. CAP. XIII.

SAnguinem ſiſtit in naribus ſeuum ex omento pecudum inditum. Item coagulum ex aqua maxime agninum ſubductum uel infuſum, etiamſi alia nõ proſint. Adeps anſerinus cum butyro pari pondere paſtillis ingeſtus. Cochlearum terrenæ. Sed & ipſa extracta teſtis. E naribus fluentem ſiſtunt cochleæ contritæ fronti illitæ. Aranei telæ ſuppoſitæ. Gallinacei cerebellum, uel ſanguinis profluuia ex cerebro. Item columbinus ſanguis ob id ſeruatus cõcretusq;. Si uero ex uulnere immodice fluat, fimi caballini cum putaminibus ouorum cremati cinis impoſitus mire ſiſtit. Vulneribus medetur œſypum cum hordei cinere & ærugine æquis partibus. Ad carcinomata quoq; ac ſerpẽtia ualet. Erodit & ulcerum margines: carnesq; excreſcẽtes ad æqualitatem redigit. Explet quoq;, & ad cicatricem perducit. Magna uis & in cinere pecudum fimi & ad carcinomata, addito nitro aut cinere ex oſſibus fœminum agninorum, præcipue in his ulceribus quæ cicatricem non trahãt. Magna & pulmonibus quoq; arietum. Excreſcentes carnes in ulceribus ad æqualitatem efficaciſſime reducunt. Fimo quoque ipſo ouium ſub teſta calefacto & ſubacto, tumor uulnerum ſedatur. Fiſtulæ purgantur ſanantúrque. Item epinyctides. Summa uero uis in canini capitis cinere: excreſcentia omnia ſpodij uice erodit ac perſanat. Et murino fimo eroduntur. Item muſtelæ fimi cinere. Duritias etiam in alto ulcerum & carcinomata perſequitur multipeda trita, admixta reſina terebinthina & ſinopide. Eademq; utiliſſima ſunt in his ulceribus, quæ uermibus periclitantur. Quin & uermium ipſorum genera mirandos uſus habent. Coſſer qui in ligno naſcuntur, ſanant ulcera omnia. Nomas uero, combuſti cum pari pondere aniſi, & ex oleo illiti. Vulnera recentia conglutinant terreni, adeo ut neruos quoq; abſciſos illitis ſolidari infra ſeptimũ diem perſuaſum ſit: itaq; in melle ſeruandos cenſent. Cinis eorum margines ulcerum duriores abſumit, cũ pice liquida uel ſimblio melle. Quidam areſactos in ſole ad uulnera ex aceto illinunt, nec ſoluũt niſi biduo intermiſſo. Eadem ratione & cochlearum terrenæ proſunt: totæq; exemptæ tuſæ & impoſitæ, recentia uulnera conglutinant, & nomas ſiſtunt. Herpes quoq; animal à Græcis uocatur, quo præcipue ſanantur quæcunq; ſerpũt. Cochleæ proſunt eis cum teſtis ſuis tuſæ: cum myrrha quidẽ & thure, etiam præciſos neruos ſanare dicuntur. Draconum quoq; adeps ſiccatus ſole magnopere prodeſt: Itẽ gallinacei cerebrum recentibus plagis, ſale uiperino in cibo ſumpto. Tradunt & ulcera tractabiliora fieri, & ſanari celerius. Antonius Muſa medicus cum incidiſſet in ſanabilia ulcera, uiperas edendas dabat, miraq; celeritate perſanabat. Tryxalidum cinis margines ulcerũ duros aufert cum melle. Item fimi columbini cinis cũ arſenico & melle ea quæ erodenda ſunt. Bubonis cerebrum cum adipe anſerino mire uulnera dicitur glutinare: quæ uero uocantur cacoethe, cinis fœminum arietis cum lacte muliebri, diligenter prius elutis linteolis. Vlula auis cocta in oleo, cui liquato miſcetur butyrum ouillum & mel. Vlcerum labra duriora apes in melle mortuæ emolliunt. Vt elephantiaſin ſanguis & cinis muſtelæ. Verberum uulnera atq; uibices pellibus ouiũ recentibus impoſitis obliterantur. Articulorum fracturis cinis fœminum pecudis peculiariter medetur. Efficacius cum cera. Idem medicamentum fit ex maxillis ſimul uſtis, cornuq; ceruino & cera mollita roſaceo. Oſſibus fractis caninum cerebrum linteolo illitum, ſuperpoſitis lanis quæ ſubinde ſuffundantur, ferè xiiij. diebus ſolidat: nec tardius cinis ſylueſtris muris cũ melle, aut cum uermium terrenorum cinere, qui etiam oſſa extrahit. Cicatricem ad colorem reducit pecudũ pulmo, præcipue ex ariete, ſeuum ex nitro: Lacertæ uiridis cinis: Vernatio anguium ex uino decocta: Fimum columbinum ex melle. Itẽ uitiligines albas ex uino. Ad uitiliginem & cantharides cum rutæ foliorum duabus partibus in ſole, donec formicet cutis, tolerandæ ſunt. Poſtea fouere, oleoq; perungere, neceſſarium, iterumq; illinire, idque diebus pluribus facere, cauentes exulcerationem multam. Ad eaſdem uitiligines, & muſcas illini iubent cum radice lapathorum: gallinarum fimum candidum, ſeruatum in oleo uetere cornea pyxide, ueſpertilionum ſanguinem: fel herinacei ex aqua. Scabiem uero, bubonis cerebrum cum aphronitro: ſed ante omnia ſanguis caninus ſedant: pruritum cochleæ minutæ, latæ, contritæ, illitæ. Harundines, & tela, quæq; alia extrahenda ſunt corpori, euocat mus diſſectus impoſitus. Præcipue uero lacerta diſſecta, & uel caput eius tantum contuſum cum ſale impoſitum: Cochleæ ex his quæ gregatim folia ſectantur, contuſæ impoſitæque cum teſtis, & eæ quæ mandantur exemptæ teſtis: ſed cum leporis coagulo efficaciſſimæ. Oſſa anguium eundem cum coagulo cuiuſcunque

trigarij comitatior egreſſus in publico erat: cum Crinas Maßilienſis arte geminata, ut cautior religioſiorque, ad ſyderum motus ex ephemeride mathematica cibos dando, horaſq; obſeruando, autoritate eum præceßit. Nuperque centies HS. reliquit muris patriæ, mœnibus quoque alijs penè non minori ſumma extructis. Hi regebant fata, cum repente ciuitatem Charmis ex eadem Maßilia inuaſit, damnatis non ſolum prioribus medicis, uerum & balineis: frigidaq; etiam hybernis algoribus lauari perſuaſit, merſit ægros in lacus. Videbamus ſenes conſulares uſque in oſtentationem rigentes. Qua de re extat etiam Annæi Senecæ aſtipulatio. Nec dubium eſt, omnes iſtos famam nouitate aliqua aucupantes, animas ſtatim noſtras negociari. Hinc illæ circa ægros miſeræ ſententiarum concertationes, nullo idem cenſente, ne uideatur acceßio alterius. hinc illa infelicis monumẽti inſcriptio, turba ſe medicorum periſſe. Mutatur ars quotidie toties interpolis, & ingeniorum Græciæ flatu impellimur. Palamque eſt, ut quiſque inter iſtos loquendo polleat imperatorem ilico uitæ noſtræ neciſque fieri: ceu uerò non millia gentium ſine medicis degant: nec tamen ſine medicina: ſicut populus Rom. ultra ſexcenteſimum annum, neque ipſe in accipiendis artibus lentus, medicinæ uerò etiam auidus, donec expertam damnauit. Etenim percenſere inſignia priſcorum in his moribus conuenit. Caßius Hemina ex antiquis autor eſt, primum è medicis ueniſſe Romam Peloponneſo Archagathum Lyſaniæ filium, L. Aemilio, M. Liuio COSS. anno urbis d.xxxv. eiq; ius Quiritium datũ, & tabernam in cõpito Acilio emptã ob id publice. Vulnerarium eum tradunt fuiſſe uocatum, mireq; gratum aduentum eius initio: mox à ſæuitia ſecandi urendique, tranſiſſe nomẽ in carnificem, & in tædium artem omneſque medicos: quod clarißime intelligi poteſt ex M. Catone, cuius autoritati triumphus atque cenſura minimũ conferũt: tanto plus in ipſo eſt. Quamobrẽ uerba eius ipſa ponemus. Dicam de iſtis Græcis ſuo loco Marce fili quid Athenis exquiſitũ habeam, & quòd bonum ſit eorũ literas inſpicere non perdiſcere. Vincã nequißimum & indocile genus illorum, & hoc puta uatem dixiſſe. Quandocunq; iſta gens ſuas literas dabit, omnia corrũpet. Tum etiam magis ſi medicos ſuos huc mittet. Iurarunt inter ſe barbaros necare omnes medicina. Sed hoc ipſum mercede faciunt, ut fides ijs ſit, & facile diſperdãt. Nos quoq; dictitãt barbaros, & ſpurcius nos quàm alios opicos appellatiõe fœdãt. Interdixi tibi de medicis. Atq; hic Cato dcv. anno urbis noſtræ obijt, lxxxv. ſuo, ne quis illi defuiſſe publice tempora, aut priuatim uitæ ſpatia ad experiendũ arbitretur. Quid ergo? damnatam ab eo rem utilißimã credimus? Minime hercule. Subijcit enim qua medicina & ſe & coniugem uſq; ad longam ſenectam perduxerit, ijs ipſis ſcilicet quæ nunc nos tractamus. Profiteturq; eſſe cõmentarium ſibi quo medeatur filio, ſeruis, familiaribus, quem nos per genera uſus ſui differimus.

Non rem antiqui damnabant, ſed artẽ. Maxime uerò quæſtum eſſe immani pretio uitæ recuſabãt. Ideo templum Aeſculapij, etiã cum reciperetur is deus, extra urbẽ feciſſe, iterumq; in inſula, traduntur. Et cũ Græcos Italia pellerent, diu etiam poſt Catonem excepiſſe medicos. Augebo prouidentiam illorum. Solam hanc artium Græcarũ nondum exercet Romana grauitas in tanto fructu, paucißimi Quiritium attigere, et ipſi ſtatim ad Græcos trãsfugæ. Imò uerò autoritas aliter quàm Græce eam tractantibus, etiã apud imperitos expertesq; linguæ, non eſt. Ac minus credũt, quæ ad ſalutẽ ſuam pertinent, ſi intelligunt. Itaque hercule in hac artium ſola euenit, ut cuicunq; medicũ ſe profeſſo ſtatim credatur, cum ſit periculum in nullo mendacio maius. Non tamen illud intuemur: Adeo blanda eſt ſperandi pro ſe cuiq; dulcedo. Nulla præterea lex quæ puniat inſcitiam capitalem, nullum exemplum uindictæ. Diſcunt periculis noſtris, & experimẽta per mortes agunt: medicoq; tantum hominem occidiſſe impunitas ſumma eſt. Quinimo tranſit cõuitium, & intemperantia culpatur, ultroque qui periere arguuntur. Sed decuriæ pro more cenſuris principum examinantur, inquiſitio per parietes agitur, & qui de nummo iudicet, à Gadibus columniſq; Herculis accerſitur: de exilio uerò non niſi die quadrageſima, quinq; electis uiris datur tabella. At de iudice ipſo quales in conſiliũ eũt, ſtatim occiſuri? Merito dum nemini noſtrum libet ſcire quid ſaluti ſuæ opus ſit. Alienis pedibus ambulamus, alienis oculis agnoſcimus, aliena memoria ſalutamus, aliena uiuimus opera. Perieruntq; rerũ naturæ pretia, & uitæ argumenta. Nihil aliud pro noſtro habemus quàm delicias. Non deſerã Catonẽ tam ambitioſæ artis inuidiæ à me obiectum, aut ſenatum illum qui ita cenſebat, idque non criminibus artis arreptis, ut aliquis expectauerit. Quid enim uenenorum fertilius, aut unde plures teſtamentorum inſidiæ? Iam uerò & adulteria etiam in principum domibus, ut Eudemi in Liuia Druſi Cæſaris: item Valentis in qua dictum eſt regina. Non ſunt artis iſta, ſed hominum. Non magis hæc urbi timuit Cato, ut equidẽ credo, quàm reginas. Nõ auaritiã quidẽ arguam, rapaceſque nundinas pendentibus fatis, & dolorũ indicaturã, ac mortis arram aut arcana præcepta: Squamã in oculis emouendã potius quàm extrahendam: per quæ effectũ eſt, ut nihil magis prodeſſe uideretur, quàm multitudo graſſantiũ. Neque enim pudor, ſed æmuli pretia ſummittunt. Notum eſt ab eodem Charmide unum ægrum ex prouincialibus HS. ducentis conductũ: Alconti uulnerũ medico HS. centum damnato ademiſſe Claudium principem. Eidemque in Gallia exulanti, & deinde reſtituto acquiſitum nõ minus intra paucos annos. Et hæc perſonis imputẽtur. Ne fecem quidem aut inſcitiã eius turbæ arguamus, ipſorumq; intemperantiam in morbis, aquarum calidarum diuerticulis: imperioſam inediã, & ab ijſdem deficientibus cibos ſæpius die ingeſtos, mille præterea pœnitẽtiæ modis, culinarũ etiã

præceptis

præceptis & unguentorum mixturis, quando nullas omiſere uitæ illecebras. Inuehi peregrinas merces, cõciliarique externa pretia, diſplicuiſſe maioribus crediderim equidem: non tamẽ hoc Catonem prouidiſſe, cum damnaret artem. Theriace uocatur excogitata compoſitio luxuriæ. Fit ex rebus externis, cum tot remedia dederit natura, quæ ſingula ſufficerent. Mithridaticum antidotũ ex rebus liiij. componitur, interim nullo pondere æquali, & quarundam rerum ſexageſima denarij unius imperata. Quo deorum perfidiam iſtam monſtrante? Hominum enim ſubtilitas tanta eſſe nõ potuit. Oſtentatio artis & portentoſa ſcientiæ uenditatio manifeſta eſt. Ac ne ipſi quidem illam nouere. Comperiq; uulgo pro cinnabari Indica in medicamenta minium addi, inſcitia nominis, quod eſſe uenenum docebimus inter pigmẽta. Verum hæc ad ſingulorum ſalutem pertinent. Illa autem quæ timuit Cato, atque prouidit, innocentiora multo & parua opinatu, quæ proceres artis eiuſdem in ſemetipſis fatentur. Illa perdidere imperij mores, illa quæ ſani patimur, luctatus ceromata ceu ualetudinis cauſa inſtituta, balinea ardentes, quibus perſuaſere in corporibus cibos coqui, ut nemo non minus ualidus exiret, obedientiſſimi uerò efferrentur. Potus deinde ieiunorum ac uomitiones & rurſus perpotationes, ac pilorum euiratio inſtituta reſinis eorum: Itemque pectines in fœminis quidem publicati. Ita eſt profectò, lues morum, nec aliunde maior, quàm è medicina, uatem prorſus quotidie facit Catonem, & oraculum ſatis eſſe ingenia Græcorum inſpicere, non perdiſcere. Hæc fuerint dicenda pro ſenatu illo ſexcentiſque populi Romani annis aduerſus artem, in qua conditione inſidioſiſſima autoritatem peſſimis boni faciunt, ſimul contra attonitas quorundam perſuaſiones, qui prodeſſe niſi precioſa non putant. Neque enim dubitauerim aliquibus faſtidio futura quæ dicuntur animalia: at non Vergilio fuit, nominare formicas nulla neceſſitate, & gurguliones, ac lucifugis congeſta cubilia blattis: non Homero inter prælia deorum improbitatem muſcæ deſcribere: nõ naturæ gignere iſta, cum gignat hominem. Proinde cauſas quiſq; & effectus non res æſtimet. Ordiemur autẽ à confeſſis, hoc eſt, lanis ouiſq;, ut obiter rebus præcipuis honos in primis perhibeatur. Quædam etiam ſi alienis locis, tamen obiter dici neceſſe erit. Nec deerat materiæ pompa, ſi quicquã aliud intueri liberet, quàm fidem operis: Quippe inter prima proditis etiã ex cinere phœnicis nidoque medicinis, ceu uerò id certum eſſet, atque non fabuloſum. Irridere eſt, uita remedia poſt milleſimum annum reditura monſtrare.

De medicinis lanarum. CAP. II.

LAnis autoritatem ueteres Romani etiam religioſam habuere, poſtes à nubentibus attingi iubentes. Præterque cultum & tutelam contra frigora, ſuccidæ plurima præſtant remedia ex oleo uinoq; aut aceto, prout quæque mulceri morderiue opus ſit, & aſtringi laxariue, luxatis membris, dolentibuſque neruis impoſita, & crebro ſuffuſæ. Quidam etiam ſalem admiſcent luxatis. Alij cum lana rutam tritam adipemq; imponunt. Item contuſis tumentibuſq;. Halitus quoque oris gratiores facere traditur, confricatis dẽtibus atq; gingiuis admixto melle. Prodeſt & phreneticis ſuffitu. Sanguinẽ in naribus ſiſtit cum oleo roſaceo, & alio modo indita auribus obturatis ſpiſſius. Quin & ulceribus uetuſtis imponitur cũ melle. Vulnera ex uino, uel aceto, uel aqua frigida & oleo expreſſa ſanat. Arietis uellera lota frigida ex oleo madefacta, in muliebribus malis inflammationes uuluæ ſedant. Et ſi procidãt, ſuffitu reprimũt. Succida lana impoſita ſubditaque mortuos partus euocat. Siſtit etiam profluuia earum. At canis rabioſi morſibus inculcata poſt diem ſeptimũ ſoluitur. Reduuias ſanat ex aqua frigida. Eadem nitro, ſulphure, oleo, aceto, pice liquida feruentibus tincta, quàm calidiſſima impoſita bis die, lumborũ dolores ſedat. Sanguinẽq; ſiſtit ex ariete ſuccida, articulos extremitatum præligans. Laudatiſſima omnis è collo, natione uerò Galatica, Tarẽtina, Attica, Mileſia. Succidam imponunt & deſquamatis, percuſſis, liuidis, incuſſis, colliſis, contritis, deiectis, capitis & alijs doloribus, ſtomachi inflationi ex aceto & roſaceo. Cinis eius illinitur attritis, uulneratis, ambuſtis. Et in oculorum medicamenta additur. Item in fiſtulas aureſq; ſuppuratas. Ad hæc detonſam eã, alij uerò euulſam deciſis ſummis partibus ſiccãt, carpũtq;: & in fictili crudo componunt, ac melle perfundunt utrunq;. Alij aſtulis tædæ ſubiectis & ſubinde interſtratis, oleo aſperſam accendunt, cineremq; in labellis aqua addita confricãt manu, & conſidere patiuntur, idq; ſæpius mutãtes aquã donec linguam aſtringat leniter, nec mordeat. Tum cinerẽ reponunt. Vis eius ſeptica eſt: efficaciſſimeq; genas purgat. Quin ipſæ ſordes pecudum ſudorque feminum & alarum adhærentes lanis (œſipum uocant) innumeros propè uſus habent. In Atticis ouibus genito palma. Fit pluribus modis, ſed probatiſſimum, lana ab his partibus recenti concerpta, aut quibuſcunque ſordibus ſuccidis primum collectis ac lento igni in æneo uaſe ſubferuefactis & refrigeratis, pinguique quod ſupernatet, collecto in fictili uaſe, iterumque decocta priori materia: quæ pinguitudo utraq; frigida aqua lauatur, & in linteo ſiccatur, ac ſole torretur, donec candida fiat ac tranſlucida. Tum in ſtannea pyxide conditur. Probatio autẽ ut ſordiũ uirus oleat, & manu fricante ex aqua nõ liquetur, ſed albeſcat ut ceruſa. Oculis utiliſſimũ contra inflãmationes genarumq; callum. Quidam in teſta torrent, donec pinguedinem amittat, utilius tale exiſtimantes eroſis & duris genis, angulis ſcabioſis & lacrymantibus. Vlcera non oculorum modo ſanat, ſed oris etiã & genitalium cum anſerino adipe. Medetur & uuluæ inflammationibus, & ſedis rhagadijs, & condylomatis cum meliloto ac butyro. Reliquos uſus eius ſuo loco digeremus. Sordes quoq; caudarũ concretæ in pilulas, ac ſiccatæ per ſe tuſæq; in farinã & illitæ

dentib

ta dentibus mire proſunt, etiã labantibus, gingiuæque ſi carcinoma ſerpat. Iam uero pura uellera aut per ſe impoſita cacis doloribus: aut accepto ſulphure, & cinis eorum genitalium uitijs. Tantumque pollent, ut medicamentis quoque ſuperponantur. Medentur ante omnia & pecori ipſi, ſi faſtidio non paſcatur. Cauda enim quàm arctiſsime prӕligata, euulſa inde lana, ſtatim ueſcuntur. Traduntque quod extra nodum ſit è cauda præmori.

De ouorum natura. CAP. III.

L*Anæ habent & cum ouis ſocietatẽ ſimul fronti impoſita cõtra epiphoras. Non opus eſt eas in hoc uſu radicula eſſe curatas: neque aliud quàm candidum ex ouo infundi ac pollinẽ thuris. Oua per ſe infuſo candido oculis epiphoras cohibent, urenteſq; refrigerant. Quidam cũ croco præferunt, & pro aqua miſcent collyrijs. Infantibus uerò contra lippitudines uix aliud remedium eſt, butyro admixto recenti: Eadem cum oleo trita ignes ſacros leniunt, betæ folijs ſuperilligatis. Candido ouorum in oculis & pili reclinantur ammoniaco trito admixtoque. Et uari in facie cum pineis nucleis, ac melle modico. Ipſa facies illita ſole non aduritur. Ambuſta aquis ſi ſtatim ouo occupentur, puſtulas non ſentiunt. Quidam admiſcent farinam hordeaceam, & ſalis parum. Vlceribus uerò ex ambuſto cum candido ouorum toſtũ hordeo & ſuillo adipe mire prodeſt. Eadem curatione ad ſedis uitia utuntur: infantibus quidem etiam ſi quid ibi procidat. Ad pedũ rimas ouorum candido decocto cum ceruſæ denariorũ duûm pondere, pari ſpuma argenti, myrrhæ, exiguo deinde uino. Ad ignem ſacrum candido ouorum trito cum amylo. Aiunt & uulnera candido glutinari, calculoſque pelli. Lutea ouorum cocta ut indureſcant, admixto croco modice, item melle & lacte mulieris illita, dolores oculorum mitigant. Vel cum roſaceo & mulſo lana oculis impoſita, uel cum trito apij ſemine ac polenta in mulſo illita. Prodeſt & tuſsientibus per ſe luteum deuoratum liquidum, ita ut dentibus non attingatur. Thoracis diſtillationibus, faucium ſcabriciæ. Priuatim contra hæmorrhoidum morſum illinitur, ſorbeturq; crudũ. Prodeſt & renibus, ueſicæ roſionibus, exulcerationibusq;, et cruenta excreãtibus. Quinq; ouorum lutea in uini hemina cruda ſorbentur dyſentericis, cum iure putaminis ſui & papaueris ſucco, ac uino. Dãtur cœliacis cum uua paſſa pinguis pari pondere et malicorio, per triduum æquis portionibus. Et alio modo lutea ouorũ trium lardi ueteris & mellis quadrãtibus, uini ueteris cyathis tribus trita ad craſſitudinem mellis, & cum opus ſit auellanæ nucis magnitudine ex aqua pota. Itẽ ex oleo fricta terna, totis ouis pridie maceratis in aceto. Sic et lienicis. Sanguinẽ autem reijcientibus cũ tribus cyathis muſti. Vtuntur ijſdem ad lienteria, ſi uetuſtiora ſint, cũ bulbis ac melle. Siſtunt & menſes mulierum cocta, & ex uino pota: inflationes quoq; uuluæ cruda cũ oleo ac uino illita. Vtilia ſunt & ceruicis doloribus cum anſerino adipe & roſaceo. Sedis etiam uitijs durata igni, ut calore quoq; proſint. Et condylomatis cũ roſaceo. Item ambuſtis durata in aqua, mox in pruna putaminibus exuſtis, tum lutea ex roſaceo illinuntur. Fiunt & tota lutea, quæ uocant ſchiſta: cum triduo incubata tolluntur. Stomachum diſſolutum confirmant pulli ouorum cum galla dimidio, ita ne ante duas horas alius cibus ſumatur. Dant & dyſentericis pullos in ipſo ouo decoctos, admixta uini auſteri hemina: & pari modo olei polentæque. Membrana putaminis detracta ſiue crudo, ſiue cocto, labiorum fiſſuris medetur. Putaminis cinis in uino potus, ſanguinis eruptionibus. Comburi ſine membrana oportet, ſic fit & dentifricium. Idem cinis & mulierum menſes cum myrrha illitus ſiſtit. Firmitas putaminum tanta eſt, ut recta nec ui nec pondere ullo frangãtur, nec niſi paululum inflexa rotunditate. Tota oua adiuuant partum, cum ruthæ & anetho & cumino pota ex uino. Scabiem corporũ ac pruritum oleo & cedria mixta tollunt. Vlcera quoque humida in capite cyclamino admixta. Ad puris & ſanguinis excreationes ouum crudum cum porri ſectiui ſucco, parique mẽſura mellis Græci calefactum hauritur. Dantur & tuſsiẽtibus cocta & trita cum melle, & cruda cum paſſo oleoq; pari modo. Infunduntur & uirilitatis uitijs ſingula cum ternis paſsi cyathis amylique ſemuncia à balineis. Aduerſus ictus ſerpentium cocta tritaque adiecto naſturtio illinuntur. Cibo quot modis utilia ſint notum eſt, cum tranſmeent faucium tumorem, calfactuq; obiter foueãt. Nullus eſt alius cibus qui in ægritudine alat neque oneret, ſimulq; uim potus & cibi habeat. Maceratorum in aceto molliri diximus putamen. Talibus cũ farina in pane ſubactis cœliaci recreantur. Quidam ita reſoluta in patinis torreri utilius putant. Quo genere non aluos tantũ, ſed & menſes fœminarum ſiſtunt: aut ſi maior ſit impetus, cruda cum farina ex aqua hauriuntur. Et per ſe lutea ex ijs decocta in aceto donec indureſcant: iterũq; cum trito pipere torrẽtur ad cohibendos aluos. Fit & dyſentericis remedium ſingulare, ouo effuſo in fictili nouo, eiuſdemque oui menſura, ut paria ſint omnia, melle, mox aceto, itẽ oleo, cõfuſis crebroq; permixtis. Quo fuerint ea excellentiora, hoc præſentius remediũ erit. Alij eadem menſura pro oleo & aceto reſinam adijciunt rubentem, uinumq;: & alio modo tẽperant, olei tantũ menſura pari, pineiq; corticis duabus ſexageſimis denariorũ, una eius quod rus diximus, mellis obolis quinq; ſimul decoctis, ita ut cibus alius poſt quatuor horas ſumatur. Torminibus quoq; multi medentur, oua bina cũ alijs piſcis quatuor unà atterendo, uiniq; hemina calefaciendo, atq; ita potui dando. Et ne quid deſit ouorũ gratiæ, candidum ex his admixtum calci uiua glutinat uitri fragmẽta. Vis uerò tanta eſt, ut lignũ perfuſum ouo nõ ardeat, ac ne ueſtis quidem contacta aduratur. De gallinarũ autẽ ouis tantũ locuti ſumus, cũ & reliquarũ aliũ reſtẽt magnæ utilitates, ſicut ſuis locis dicemus. Præterea eſt ouorum genus in*

magna

magna Galliarum fama, omiſſum Græcis. Angues innumeri æſtate conuoluti, ſaliuis faucium corporumq́; ſpumis artifici complexu glomerãtur, anguinum appellatur. Druidæ ſibilis id dicũt in ſublime iactari, ſagoq́; oportere intercipi, ne tellurem attingat. Profugere raptorem equo, ſerpentes enim inſequi, donec arceantur amnis alicuius interuentu. Experimentũ eius eſſe, ſi contra aquas fluitet uel auro uinctum. Atq;, ut eſt magorũ ſolertia occultandis fraudibus ſagax, certa luna capiendum cenſent, tanquam congruere operationem eam ſerpentium humani ſit arbitrij. Vidi equidem id ouum mali orbiculati modici magnitudine, cruſta cartilaginis uelut acetabulis brachiorũ polypi crebris, inſigne Druidis. Ad uictorias litium ac regũ aditus mire laudatur: tantæ uanitatis, ut habentem id in lite in ſinu equitem Romanum è Vocontijs, à diuo Claudio principe interemptum non ob aliud ſciam. Hic tamen complexus anguiũ & efferatorum concordia, cauſa uidetur eſſe, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis circundata effigie anguiũ fecerint. Neq; enim criſtatos eſſe in caduceo mos eſt. De anſerũ ouis magnæ utilitatis, ipſoq́; anſere dicturi hoc in uolumine, debemus honorem & Comagenorum clariſsimæ rei. Fit ex adipe anſerum, alioquin celeberrimi uſus eſt, ad hoc in comagene Syriæ parte cũ cinamo, caſia, pipere albo, herba quæ comagene uocatur, obrutus niue uaſis, odore iucundo, utiliſsimum ad perfrictiones, conuulſiones, cæcos ac ſubitos dolores, omniaq́; quæ acopis curantur. unguẽtumq́; pariter & medicamentum eſt. Fit & in Syria alio modo, adipe auium curato, ut diximus, additis eryſiſceptro, xylobalſamo, phœnice elate, item calamo, ſingulorum pondere qui ſit adipis, cum uino bis aut ter ſubferuefactis. Fit autem hyeme, quoniam æſtate nõ glaciat niſi accepta cera. Multa præterea remedia ſunt ex anſere, quod miror æque quàm capris. Nanq; anſer coruusq́; ab æſtate in autumnum morbo conflictari dicuntur. De anſerum honore, quem meruere Gallorum in Capitolium aſcenſu deprehenſo, diximus.

Remedia de cane, & ex animalibus quæ placida non ſunt, ſed fera, & ex uolucribus, & cõtra morſus phalangiorum. CAP. IIII.

EAdem de cauſa ſupplicia annua canes pendunt inter ædem Iuuẽtutis & Summani, uiui in furcas ſambucea arbore fixi. Sed plura de hoc animali dici cogunt priſcorum mores. Catulos lactentes adeo puros exiſtimabant ad cibum, ut etiam placandis numinibus hoſtiarum uice uterentur his. Genito mane catulo res diuina fit, & in cœnis deûm etiámnũ ponitur catulina. Aditialibus quidem epulis celebrẽ fuiſſe, Plauti fabulæ iudicio ſunt. Sanguine canino contra toxica nihil præſtantius putatur. Vomitiones quoq; hoc animal monſtraſſe homini uidetur. Et alios uſus ex eo mire laudatos referemus ſuis locis. Nunc ad ſtatutum ordinem pergemus. Aduerſus ſerpentiũ ictus efficacia habentur, fimum pecudis recens in uino decoctum illitumq́;: mures diſſecti & impoſiti, quorum natura non eſt ſpernẽda, præcipue in aſſenſu ſiderum (ut diximus) cum lumine lunæ fibrarũ numero creſcente ac decreſcente. Tradunt magi iocinere muris dato porcis in fico, ſequi dãtem id animal. In homine quoque ſimiliter ualere, ſed reſolui cyatho olei poto. Muſtelarum duo genera: alterum ſylueſtre. Diſtant magnitudine. Græci uocant ictidas. Harum fel cõtra aſpides dicitur efficax, cætero uenenum: hæc autẽ quæ in domibus noſtris oberrat, & catulos ſuos (ut autor eſt Cicero) quotidie transfert, mutatq́; ſedem, ſerpentes perſequitur. Ex ea inueterata ſale denarij pondus in cyathis tribus datur percuſsis, aut uentriculus coriandro fartus inueteratusq́; & in uino potus. Et catulus muſtelæ etiam efficacius. Quædam pudenda dictu tanta autorum aſſeueratione commendantur, ut præterire fas non ſit. Siquidem illa concordia rerum, aut repugnantia, medicinæ gignuntur: ueluti cimicum animalis fœtidiſsimi, & dictu quoq; faſtidiẽdi natura, contra ſerpentiũ morſus, & præcipue aſpidum ualere dicitur. Item contra uenena omnia: argumento quòd dicunt gallinas quo die id ederint, non interfici ab aſpide: carnes quoq; earum percuſsis plurimũ prodeſſe. Ex his quæ tradunt, humaniſsimum eſt illinire morſibus cum ſanguine teſtudinis. Item ſuffitu eorum abigere. Sanguiſugas adhærẽtes, hauſtasq́; ab animalibus reſtinguere in potu datos. Quanquã & oculos quidam ijs inungũt tritis cum ſale & lacte mulierũ, auresq́; cum melle & roſaceo admixtis. Eos qui agreſtes ſint, & in malua naſcantur, crematos cinere permixto roſaceo infundunt auribus. Cætera quæ de ijs tradũt, uomicæ & quartanarum remedia aliorumq́; morborũ, quanquam ouo aut cera aut faba incluſos cenſeant deuorandos, falſa nec referẽda arbitror. Lethargi tamen medicinæ cũ argumento adhibẽt, quoniam uincatur aſpidum ſomnifica uis, ſeptenos in cyatho aquæ dantes, puerilibus annis quaternos. Et ſtranguriæ fiſtulæq́; impoſuere. Adeo nihil parens illa rerũ omnium ſine ingentibus cauſis genuit. Quin & adalligatos læuo brachio binos lana ſubrepta paſtoribus, reſiſtere nocturnis febribus prodiderũt, diurnis in roſaceo panno. Rurſus ijs aduerſatur ſcolopendra, ſuffituq́; necat. Aſpides percuſsos torpore & ſomno necant, omnium ſerpentium minime ſanabiles. Sed & uenenum earum ſi ſanguinem attingit, aut recẽs uulnus, ſtatim interimit: inueteratum ulcus tardius. De cætero potum quantalibet copia, non nocet. Non enim eſt tabifica uis: itaq; occiſa morſu earum animalia, cibis innoxia ſunt. Cunctarer in proferendo ex his remedio, niſi M. Varronem ſcirem lxxxviij. uitæ anno prodidiſſe, aſpidum ictus efficaciſsime curari, hauſta à percuſsis ipſorum urina. Baſiliſci, quem etiam ſerpẽtes ipſi fugiunt, alios olfactu necantem, qui hominem uel ſi aſpiciat tantum dicitur interimere, ſanguinem magi miris laudibus celebrant, coeuntem picis modo & colore, dilutũ cinnabari clariorem fieri. Tribuunt

ei & ſucceſſus petitionum à poteſtatibus, & à dijs etiam precum, morborum remedia, ueneficiorum amuleta. Quidam id Saturni ſanguinem appellãt. Draco nõ habet uenena. Caput eius limini ianuarum ſubditum, propitiatis adoratione dijs, fortunatã domum facere promittunt. Oculis eius inueteratis, & cũ melle tritis, inunctos non pauefcere ad nocturnas imagines, etiam pauidos. Cordis pingue in pelle dorcadum neruis ceruinis adalligatum in lacerto, conferre iudiciorum uictoriæ. Primum ſpondylum aditus poteſtatum mulcere. Dẽtes eius illigatos pellibus caprearum ceruinis neruis, mites præſtare dominos, poteſtatesq́; exorabiles. Sed ſuper omnia eſt compoſitio, qua inuictos faciunt magorum mendacia. Cauda draconis & capite, pilis leonis è fronte & medulla eiuſdem, equi uictoris ſpuma, canis unguibus adalligatis ceruino corio, neruisq́; cerui alternatis & dorcadis: quæ arguiſſe non minus refert, quàm contra ſerpentes remedia demonſtraſſe, quoniam hæc morborum ueneficia ſunt. Draconum adipẽ uenenata fugiũt: item uirus ichneumonum, & cutis cinere in aceto perunctos. Viperæ caput impoſitum, uel alterius quàm quæ percuſſerit, ſine fine prodeſt. Item ſi quis eam ipſam in uapore baculo ſuſtineat, aiunt enim præcauere: item ſi quis exuſtæ eius cinerem illinat. Reuerti autem ad percuſſum ſerpẽtes neceſſitate naturæ, Nigidius autor eſt. Caput quidem diſſecant Scythæ inter aures ad eximendum lapillum, quem aiunt ab ea deuorari territa. Alij ipſo toto capite utuntur. Fiunt ex uipera paſtilli, qui theriaci uocantur à Græcis, quaternis digitis utrinq; amputatis, exemptisq́; interaneis & liuore ſpinæ adhærente, reliquo corpore in patina ex aqua & anetho diſcocto, ſpinisq́; exemptis, & addita ſimilagine, atq; ita in umbra ſiccatis paſtillis, quibus ad multa medicamenta utuntur. Significandum uidetur è uipera tantum hoc fieri. Quidam purgatæ, ut ſuprà dictum eſt, adipem cum olei ſextario decoquunt ad dimidias. Ex eo cum opus ſit ternis ſtillis additis in oleum perungũtur, ut omnes beſtiæ fugiant eos. Præterea conſtat, contra omnium ſerpentium ictus, quamuis inſanabiles, ipſarum ſerpentiũ exta impoſita auxiliari. Eosq́; qui aliquando uiperæ iecur coctum hauſerint, nunquam poſtea feriri à ſerpẽte. Neq; anguis uenenatus eſt, niſi per menſem luna inſtigatus. Sed prodeſt uiuus cõprehenſus, & in aqua contuſus, ſi foueatur ita morſus. Quin & ineſſe ei remedia multa creduntur, ut dicemus, & ideo Aeſculapio dicatur. Democritus quidẽ monſtra quædam ex his cõficit, ut poſſint auium ſermones intelligi. Atqui anguis Aeſculapius Epidauro Romã aduectus eſt, uulgoq; paſcitur & in domibus. Ac niſi incendijs ſemina exurerentur, non eſſet fœcunditati eorum reſiſtere. In orbe terrarum pulcherrimum anguium genus eſt, quod in aqua uiuit, hydri uocantur, nullis ſerpentiũ inferiores ueneno. Horum iecur ſeruatũ aduerſus percuſſos ab his auxilium eſt. Scorpio tritus ſtellionũ ueneno aduerſatur. Fit enim & è ſtellionibus malum medicamentũ. Nam cũ immortuus eſt uino, faciem eorũ qui biberint, lentigine obducit. Ob hoc in unguento necant eum inſidiantes pellicum formæ. Remedium eſt oui luteum, & mel ac nitrum. Fel ſtellionũ tritum in aqua muſtelas congregare dicitur. Inter omnia uenenata ſalamãdræ ſcelus maximum eſt. Cætera enim ſingulos feriunt, nec plures pariter interimunt: ut omittã, quòd perire cõſcientia dicuntur homine percuſſo, neq; amplius admitti ad terras: ſalamandra populos pariter necare improuidos poteſt. Nam ſi arbori irrepſit, omnia poma inficit ueneno, & eos qui ederint necat frigida ui, nihil aconito diſtans. Quinimo ſi cõtacto ab ea ligno uel pede cruſta panis incoquatur, idem ueneficium eſt, uel ſi in puteũ cadat. Quippe cũ ſaliua eius quacunq; parte corporis, uel in pede imo reſperſa, omnis in toto corpore defluat pilus. Tamẽ talis ac tanta uis ueneni à quibuſdam animaliũ ut ſuibus manditur, domãte eadem illa rerum diſſidentia. Venenũ eius extingui primum omnium ab his quæ ueſcantur illa, uериſimile eſt. Quæ prodantur, canthariditũ potu, aut lacerta in cibo ſumpta: cætera aduerſantia diximus dicemusq́; ſuis locis. Ex ipſis quæ magi tradunt contra incendia, quoniam ignes ſola animalium extinguat, ſi forent uera, iam eſſet experta Roma. Sextius uenerẽ accendi cibo earum, ſi detractis interaneis, & pedibus, & capite, in melle ſeruentur tradit, negatq́; reſtingui ignem ab ijs. Ex uolucribus in auxilio contra ſerpentes primũ uultur eſt. Annotatum quoq;, minus uirium eſſe nigris. Pennarum ex his nidore ſi urantur, fugari eas dicũt. Item cor eius alitis habẽtes, tutos eſſe ab impetu non ſolum ſerpentium, ſed etiam ferarum latronumq́;, & regum ira. Carnibus gallinaceorũ, ita ut tepeant auulſæ, appoſitis, uenena ſerpentium domantur: item cerebro in uino poto. Parthi gallinæ malunt cerebrũ plagis imponere. Ius quoq; ex his potum præclare medetur, & in multis alijs uſibus mirabile. Pantheræ leonesq́; non attingunt perunctos eo, præcipue ſi & allium fuerit incoctum. Aluũ ſoluit. Validius è uetere gallinaceo. Prodeſt & contra longinquas febres, & torpentibus membris tremulisq́;, & articularijs morbis, & capitis doloribus, epiphoris, inflationibus, faſtidijs, incipiẽti teneſmo, iocineri, renibus, ueſicæ: contra cruditates, ſuſpiria. Itaq; etiam faciendi eius extant præcepta. Efficacius enim cocti cum olere marino, aut cybio, aut cappari, aut apio, aut herba mercuriali, aut polypodio, aut anetho: utiliſſime autẽ in congijs tribus aquæ ad tres heminas cum ſupradictis herbis, & refrigeratum ſub diuo dari tẽpeſtiuus antecedente uomitione. Non præteribo miraculum, quanquàm ad medicinã non pertinens: ſi auro liqueſcenti gallinarum membra miſceantur, conſumunt id in ſe. Ita hoc uenenum auri eſt. At gallinacei ipſis circulo è ſarmentis addito collo, non canunt. Auxiliatur cõtra ſerpentes & columbarum caro recens concerpta, & hirundinum: bubonis pedes uſti cum plumbagine herba.

herba. Nec omittam in hac quoque alite exemplum magicæ uanitatis. Quippe præter reliqua portentoſa mendacia, cor eius impoſitum mammæ mulieris dormientis ſiniſtræ, tradũt efficere ut omnia ſecreta pronunciet. Præterea in pugnam ferentes idem, fortiores fieri. Eiuſdem ouo ad capillos remedia demonſtrant. Quis autem quæſo ouum bubonis unquam uidere potuit, cum ipſam auem uidiſſe prodigium ſit? quis utiq; experiri, & præcipue in capillo? Sãguine quidem pulli bubonis etiam criſpari capillum promittunt. Cuius generis propè uideri poßint quæ tradũt & de ueſpertilione, ſi ter circunlatus domui uiuus, per feneſtram inuerſo capite infigatur, amuletũ eſſe: priuatimq; ouilibus circunlatum toties, & pedibus ſuſpenſum surſum in ſuperliminari. Sanguinẽ quoq; eius cum carduo, contra ſerpentium ictus inter præcipua laudant. Phalangium eſt Italiæ ignotum, & pluriũ generum. Vnum ſimile formicæ, ſed multo maius, ruffo capite, reliqua parte corporis nigra, albis incurſantibus reſperſum guttis. Acerbior huius quàm ueſpæ ictus. Viuit maxime circa furnos & molas. In remedio eſt, ſi quis eiuſdem generis alterum percuſſo oſtendat. Et ad hoc ſeruantur cum mortui inueniuntur. Et cortices eorũ contriti & poti medentur, & muſtelæ catuli, ut diximus ſuprà. Aeque phalangion Græci uocant inter genera araneorum, ſed diſtinguunt lupi nomine. Tertium genus eſt eodem phalangij nomine araneus lanuginoſus, grãdißimo capite. Quo diſſecto inueniri dicuntur intus uermiculi duo, adalligatiq; mulieribus ceruina pelle ante ſolis ortum, præſtare ne concipiãt, ut Cæcilius in cõmentarijs reliquit. Vis ea annua eſt, quam ſolam ex omni atocio dixiſſe fas ſit, quoniam aliquarum fœcunditas plena liberis tali uenia indiget. Vocatur & rhagion acino nigro ſimilis, ore minimo ſub aluo, pedibus breuißimis tanquam imperfectis. Dolor à morſu eius qualis à ſcorpione. Vrina ſimilis araneis textis. Idem erat aſterion, niſi diſtingueretur uirgulis albis. Huius morſu genua labefactãtur. Peior utroq; eſt ceruleus lanugine nigra, caliginẽ concitans, & uomitus araneoſos: etiámnũ deterior, à crabrone penna tãtum differens. Hic & ad maciem perducit. Myrmecion formicæ ſimilis capite, aluo nigra, guttis albis diſtinguentibus, ueſparum dolore torquet. Tetragnathij duo genera habẽt, peior medium caput diſtinguente linea alba, & tranſuerſa altera. Hic oris tumorem facit. At cinereus poſteriori parte candicãs, lentior. minime autem noxius eodem colore qui telas muſcis in parietibus latißime pandit. Cõtra omnium morſus remedium eſt gallinaceum cerebrum cum piperis exiguo potũ in poſca. Item formicæ quinq; potæ: pecudum fimi cinis illitus ex aceto: & ipſi aranei quicũq; in oleo putrefacti. Muris aranei morſus ſanatur coagulo agnino in uino poto: ungulæ arietinæ cinere cum melle, muſtelæ catulo, ut in ſerpentibus dictum eſt. Si iumenta momorderit, mus recens cum ſale imponitur, aut fel ueſpertilionis ex aceto. Et ipſe mus araneus contra ſe remedio eſt, diuulſus & impoſitus. Nam ſi prægnãs momordit, protinus dißilit. Optimũ ſi imponatur qui momorderit. Sed & alios ad hunc uſum ſeruant in oleo, aut luto circumlitos. Eſt & contra morſum eius remedio terra ex orbita. Ferũt enim non tranſiri ab eo orbitam torpore quodam naturæ. Scorpionibus contrarius maxime inuicẽ ſtellio traditur, ut uiſu quoq; pauorem ijs afferat, & torporẽ frigidi ſudoris. Itaq; in oleo putrefaciunt eum, & ita ea uulnera perungunt. Quidã oleo illo ſpumã argenteam decoquunt ad emplaſtri genus, atq; ita illinunt. Hũc Græci coloten uocant, & aſcalabotẽ, & galeoten. In Italia non naſcitur. Eſt enim hic plenus lẽtigine, ſtridoris acerbi, & ueſcitur, quæ omnia à noſtris ſtellionibus aliena ſunt. Prodeſt & gallinarum fimi cinis illitus, draconis iecur, lacerta diuulſa, mus diuulſus, ſcorpio ipſe ſuæ plagæ impoſitus, aut aſſus in cibo ſumptus, aut potus, in meri cyathis duobus. Proprium eſt ſcorpionum, quòd manus palmã non feriunt, nec niſi pilos attigere. Lapillus qualiſcunq; ab ea parte qua in terra erat appoſitus plagæ, leuat dolorẽ. Itẽ teſta terra operta ex aliqua parte ſicubi erat impoſita, liberare dicitur. Non debent reſpicere qui imponunt, & cauere ne ſol aſpiciat. Vermes terreni triti impoſiti proſunt. Multa & alia ex his remedia ſunt, propter quæ in melle ſeruantur. Noctua apibus contraria, & ueſpis crabronibusq; & ſanguiſugis: pici quoq; martij roſtrũ ſecũ habentes non feriuntur ab ijs. Aduerſantur & locuſtarum minimæ ſine pennis, quos attelabos uocant. Eſt & formicarum genus uenenatũ: non ferè in Italia. Solipugas Cicero appellat, ſalpugas Bætica. Iis cor ueſpertilionis cõtrarium, omnibusq; formicis: ſalamandris cantharides, ut diximus. Sed in ijs magna quæſtio, quoniã ipſæ uenena ſunt potæ ueſicæ cum cruciatu præcipuo. Coßinũ equitem Romanum, amicitia Neronis principis notũ, cum is lichene correptus eſſet, uocatus ex Aegypto medicus ob hãc ualetudinẽ eius à Cæſare, cum cãtharidũ potum præparare uoluiſſet, interemit. Verum illitas prodeſſe non dubiũ eſt, cum ſucco taminiæ uuæ, & ſeuo ouis uel capræ. Ipſarũ cantharidum uenenũ in qua parte ſit, non conſtat inter autores. Alij in pedibus & capite exiſtimãt eſſe, alij negant. Cõuenit tamen pennas earũ auxiliari, in quacunq; parte ſit uenenũ. Ipſæ naſcuntur ex uermiculo, in ſpongia maxime cynorrhodi quæ fit in caule, ſed fœcundißime in fraxino: cæteræ in alba roſa, minus efficaces. Potẽtißimæ inter omnes uariæ, luteis lineis, quas in pẽnis tranſuerſas habent, multũ pingues: inertiores minutæ, latæ, piloſæ: inutilißimæ uero, unius coloris macræq;. Conduntur in calice fictili non picato, & linteo colligato, congeſtæ roſa matura, & ſuſpenduntur ſuper acetum cũ ſale feruẽs, donec per linteolum uaporentur, poſtea reponũtur. Vis earum adurere corpus, cruſtas obducere. Eadem pityocãpis, in picea naſcentibus, eadẽ bupreſti, ſimiliterq; præparantur. Efficacißimæ omnes ad lepras lichenasq;, dicũtur

menſes ciere & urinam. Ideo Hippocrates & hydropicis dabat. Cãtharides obiectæ ſunt Catoni Vticenſi, ceu uenenum uẽdidiſſet in auctione regia, quoniam eas ſeſtertijs lx. addixerat.

De ſeuo ſtruthiocamelino, & cane rabido, & lacerta, & anſeribus, & columbis, & muſtelis remedia. CAP. V.

ET ſeuum autem ſtruthiocamelinum tũc ueniſſe ſeſtertijs lxxx. obiter dictum ſit, efficacioris ad omnia uſus quàm eſt adeps anſerinus. Diximus & mellis ueneniati genera, contra quod utuntur melle in quo apes ſint mortuæ. Idem potum in uino, remedium eſt uitiorum quæ cibo piſcium gignuntur: in canis rabidi morſu tuetur à pauore aquæ capitis canini cinis illitus uulneri. Oportet autem comburi omnia eodem modo, ut ſemel dicamus, in uaſe fictili nouo, argilla circũlito, atq; ita in furnum indito. Idem & in potione proficit. Quidam ob id edendũ dederunt. Aliqui & uermem è cadauere canino adalligauere. Menſtruáue in panno ſubdidere calici, aut intus ipſius caudæ pilos combuſtos inſuère uulneri. Cor caninum habentẽ fugiunt canes. Non latrãt uero, lingua canina in calceamẽto ſubdita pollici: aut caudã muſtelæ, quæ abſciſſa dimiſſa ſit, habẽtes. Eſt limus ſalinæ ſub lingua rabioſi canis, qui datus in potu, fieri hydrophobos nõ patitur. Multo tamen utiliſſime iecur eius, qui in rabie momorderit, datur, ſi poſſit fieri, crudum mandendũ: ſi minus, quoquo modo coctũ, aut ius incoctis carnibus. Eſt uermiculus in lingua canum, qui uocatur à Græcis lytta, quo exempto infantibus catulis, nec rabidi fiunt, nec faſtidium ſentiũt. Idem ter igni circũlatus, datur morſis à rabioſo, ne rabidi fiant. Et cerebello gallinaceo occurritur. Sed id deuoratum anno tantum eo prodeſt. Aiunt & criſtã contritam efficaciter imponi, & anſeris adipem cum melle. Saliuntur & carnes eorũ, qui rabidi fuerũt, ad eadem remedia in cibo dãda. Quin & necãtur catuli ſtatim in aqua, ad ſexum eius qui momorderit, ut iecur crudũ deuoretur ex ijs. Prodeſt & fimum gallinaceum, duntaxat rufum, ex aceto impoſitum: & muris aranei caudæ cinis, ita ut ipſe cui abſciſſa ſit, uiuus dimittatur: Glebula ex hirundinum nido illita ex aceto, uel pulli hirundinis cõbuſti. Membrana ſiue ſenectus anguium, uernatione exuta, cũ cancro maſculo trita. Nã etiam per ſe repoſita in arcis armarijsq; tineas necat. Tanta uis mali eſt, ut urina quoque calcata rabioſi canis noceat, maxime ulcus habẽtibus. Remedium eſt fimum caballinum aſperſum aceto, & calfactum in fico impoſitum. Minus hoc miretur, qui cogitet, lapidẽ à cane morſum, uſq; in prouerbium diſcordiæ ueniſſe. Qui in urinam canis ſuam egeſſerit, torporem lumborum dicitur ſentire. Lacerta, quam hi ſepa, alij chalcidicen uocant, in uino pota, morſus ſuos ſanat. Veneficijs ex muſtela ſyluestri factis, contrarium eſt ius gallinacei ueteris large hauſtum, peculiariter contra aconitum, addi parum ſalis oportet. Gallinarum fimum duntaxat cãdidum, in hyſſopo decoctum aut mulſo, uenena fungorum boletorumq; aſtringit: item inflãmationes ac ſtrangulationes: quod miremur, cũ ſi aliud animal guſtauerit id fimũ, torminibus & inflationibus afficiatur. Sanguis anſerinus contra lepores marinos ualet, cum olei æqua portione. Item contra mala medicamenta omnia aſſeruatur cum Lemnia rubrica & ſpinæ albæ ſucco, paſtillorũ drachmis quinq;, qui in cyathis ternis aquæ bibantur: item muſtelæ catulus, ut ſuprà diximus præparatus. Coagulum quoq; agninum aduerſus omnia mala medicamenta pollet: item ſanguis anatum Põticarum. Itaq; & ſpiſſatus ſeruatur, uinoq; diluitur. Quidam fœminæ anatis efficaciorem putant. Simili modo contra uenena omnia, ciconiarũ uẽtriculus ualet, coagulum pecoris. Caulis ius ex carne arietum, priuatim aduerſus cantharidas: item lac ouium calidum, præterquam ijs qui bupreſtin aut aconitum biberint. Columbarum ſyluestriũ fimum priuatim contra argenti uiui potum. Contra toxica, muſtela uulgaris inueterata, binis drachmis pota.

Ad alopecias tollendas, & ad pilos reddẽdos, & ad lendes tollendos, & ad palpebras, & ad glaucomata, & ad oculos, & ad parotidas remedia. CAP. VI.

ALopecias replet fimi pecudum cinis cum oleo cyprino & melle: item ungularũ muli uel mulæ ex oleo myrteo. Præterea (ut Varro noſter tradit) murinum fimũ, quod item muſcerdas appellat. Et muſcarum capita recentia, prius folio ficulneo aſperatas. Alij ſanguine muſcarum utũtur. Alij x. diebus cinerem earum illinũt cum cinere chartæ, uel nucum, ita ut ſit tertia pars è muſcis. Alij lacte mulierũ cũ braſſica cinerem muſcarum ſubigunt, quidã melle tantum. Nullum animal minus docile exiſtimatur minoriſue intellectus: eo mirabilius eſt, Olympiæ ſacro certamine, nubes earũ immolato tauro deo, quem Myiodẽ uocãt, extra territorium id abire. Alopecias cinis è muriũ capitibus caudisq; & totius muris emendat: præcipue ſi ueneficio acciderit hæc iniuria. Itẽ herinacei cinis cum melle, aut corium cõbuſtum cum pice liquida. Caput quidem eius uſtũ per ſe, etiam cicatricibus pilos reddit. Alopecias autem in ea curatione præparari oportet nouacula & ſinapi, quidam ex aceto uti maluerunt. quæ de herinaceis dicuntur omnia tanto magis ualebunt in hyſtrice. Lacertæ quoq;, ut docuimus, cõbuſtæ cum radice recentis harundinis, quæ ut unà cremari poſſit, minutim findenda eſt: ita myrteo oleo permixto cineres capillorũ defluuia cõtinent. Efficacius uirides lacertæ omnia eadẽ præſtant. Etiãnum utilius admixto ſale, & adipe urſino, & cepa tuſa. Quidam denas uirides in x. ſextarijs olei ueteris diſcoquunt, contenti ſemel in menſe ungere. Pellium uiperinarum cinis, alopecias celerrime explet: itẽ gallinarum fimum recens illitũ. Coruus ouum in æreo uaſe permixtum illitumq; deraſo capite nigritiam capillis affert: ſed donec inareſcat, oleum in ore habendum eſt,

dum eſt, ne dentes ſimul nigreſcant. Idq; in umbra faciendū, neq; ante quatriduū abluēdum. Alij ſanguine & cerebro eius utuntur cū uino nigro. Alij exoquūt ipſum, & nocte cōcubia in plumbeū uas condūt. Aliqui alopecias cantharide trita illinūt cū pice liquida, nitro præparata cute. Cauſtica uis earum, cauēdumq; ne exulcerent alte. Poſtea ad ulcera ita facta, capita murium, & fel murium, & fimum cum elleboro & pipere illini iubent. Lendes tollūtur adipe canino, uel anguibus in cibo ſumptis anguillarum modo, aut uernatione eorū quam exuūt pota. Porrigines felle ouillo cum creta cimolia, illita capiti donec inareſcat. Capitis doloribus remedio ſunt cochlearum, quæ nudæ inueniuntur nondum peractæ, ablata capita ex his lapidea duritia exempta (eſt autem calculi latitudine) quæ alligantur: & minuta fronti illinuntur trita. Itē Aegyptij oſſa è capite aut uulturis adalligata, aut cerebrum, cum oleo cedrino perūcto capite & intus naribus illitis. Cornicis cerebrum coctū, in cibo ſumptum, uel noctuæ, idem præſtat: gallinaceusq; ſi incluſus abſtineatur die ac nocte, pari inedia eius qui doleat, euulſis collo plumis circūligatisq;, uel criſtis: muſtelæ cinis illitus: ſurculus ex nido milui puluino ſubiectus: murina pellis cremata ex aceto illito cinere. Limacis inter duas orbitas inuentæ oſsiculum per aurem cum ebore traiectum, uel in pellicula canina adalligatum, quod remedium pluribus ſemperque prodeſt. Fracto capiti aranei tela ex oleo & aceto impoſita, non niſi uulnere ſanato, abſcedit. Hæc & uulneribus tonſtrinarum ſanguinem ſiſtit. A cerebro uero profluentem, anſeris ſanguis, aut anatis infuſus: adepsque earundem alitum cum roſaceo coctus. Matutino paſcentis hirūdinis caput præciſum, maxime luna plena, lineo panno adalligans capitis doloribus licio: aut cera alba fronti illinunt, & pilos caninos pāno adalligāt. Cerebrum cornicis in cibo ſumptū, palpebras gignere dicitur: œſypum cum myrrha calidum penicillo illitum. Idem præſtare muſcarū, fimiq; murini cinerem æquis portionibus, ut efficiatur dimidium pondus denarij promittunt, additis duabus ſextis denarij è ſtibi ut omnia œſypo illinantur: item murini catuli triti in uino uetere ad craſsitudinem acopi. Pilos in his incōmodos, euulſos renaſci non patitur fel herinacei: ouorum ſtellionis liquor: ſalamandræ cinis: lacertæ uiridis fel in uino albo ſole coactum ad craſsitudinem mellis in æreo uaſe: hirundinis pullorum cinis cum lacte tithymali, ſpumaq; cochlearū. Glaucomata dicunt magi cerebro catuli vij. dierum emēdari, ſpecillo dimiſſo in dextram partem, ſi dexter oculus curetur: in ſiniſtram, ſi ſiniſter: aut felle recenti aſionis. Noctuarū eſt id genus maximū, quibus pluma aurium modo emicat. Suffuſionē oculorum canino felle malebat quàm hyenæ curari Apollonius Pitanæus cum melle: item albugines oculorum. Murium capitū caudarumq; cinere ex melle inunctis, claritatem uiſus reſtitui dicūt: multoque magis gliris aut muris ſylueſtris cinere, aut aquilæ cerebro uel felle. Cum Attico melle cinis & adeps ſoricis cōbuſti tritus lacrymoſis oculis plurimū confert: ſtibi, quod quid ſit dicemus in metallis. Muſtelæ cinis ſuffuſionibus: item lacertæ hirundiniſue cerebrum: quæ etiā tritæ coctæue fronti illitæ, epiphoras ſedant, ſiue per ſe, ſiue cum polline, ſiue cū thure. Sic & ſolatis proſunt. Viuas quoque cremare, & cinere earum cū melle Cretico inungi caligines, utiliſsimum eſt. Iumentorū oculis membrana aſpidis quā exuerit, cum adipe eiuſdē claritatem inunctis facit. Viperam uiuam in fictili nouo cōburere, addito fœniculi ſucco ad cyathū unū, & thuris manna una, atq; ita ſuffuſiones oculorū & caligines inūgere utiliſsimū eſt. Medicamentū id echion uocatur. Fit & collyriū è uipera, in olla putrefacta, uermiculisq; enatis cū croco tritis. Exuritur in olla cum ſale, quē lingendo claritatē oculorum cōſequuntur, & ſtomachi totiusq; corporis tēpeſtiuitates. Hic ſal & pecori datur ſalubritatis cauſa, & in antidotū contra ſerpentes additur. Quidam & uiperis utuntur in cibis. Primū omnium occiſæ ſtatim ſalem in os addi iubent, donec liqueſcat humor, quatuor digitorū menſura utrinq; præciſa, exēptisque interaneis diſcoquūt in aqua, aut oleo, ſale, anetho, & omnibus aut ſtatim ueſcuntur, aut pane colligunt ut ſæpius utantur. Ius præter ſupradicta pediculos è toto corpore expellit, prurituſq; etiā ſummæ cutis. Effectū oſtendit & per ſe capitis uiperini cinis. Utiliſsime oculos inungunt. Itemq; adeps uiperinus. De felle non audacter ſuaſerim quæ præcipiunt, quoniā (ut ſuo loco docuimus) non aliud eſt ſerpentium uenenū. Anguiū adeps æruginimixtus, ruptas oculorū partes ſanat, & mēbrana ſiue ſenectus uernatione eorū exuta, ſi adfricetur, claritatē facit. Ululæ quoq; fel prædicatur ad albugines, ſuffuſiones, caligines: adeps ſimiliter ad claritatē. Aquilæ, quā diximus pullos ad contuendum ſolē experiri, mixto felle cum melle Attico inunguntur nubeculæ & caligationes ſuffuſioneſque oculorum. Eadē uis & in uulturino felle eſt cum porri ſucco, & melle exiguo. Itē in gallinacei felle alligato ad argema, & ad albugines ex aqua diluto: item ad ſuffuſiones oculorū, maxime candidi gallinacei. Fimū quoq; gallinaceorū, duntaxat rubrū, luſcioſis illinendum monſtrant. Laudāt & gallinæ fel, ſed præcipue adipē, contra puſtulas in pupillis. Has ſcilicet eius rei gratia ſaginant. Adiuuat mirifice, & ruptas oculorū tuniculas admixtis ſchiſto & hæmatite lapidibus. Fimū quoq; earū, duntaxat candidum, oleo in uetere corneisq; pyxidibus adſeruāt, ad pupillarū albugines. Qua in mētione ſignificandū eſt, pauones fimū ſuum reſorbere tradi, inuidentes hominū utilitatibus. Accipiter decoctus in roſaceo efficaciſsimus ad inūctiones omnium uitiorū putatur: item fimi eius cinis cum Attico melle. Laudatur & milui iecur. Fimum columbarū ex aceto ad ægilopas. Similiter ad albugines & cicatrices. Fel anſerinū, ſanguis anatum contuſis oculis, ita ut poſtea hyſſopo & melle inungantur. Fel

perdicum cum mellis æquo pondere, per ſe uero ad claritatem dorcados. Hippocratis (ut putant) autoritate adÿcitur, quòd in argentea pyxide id ſeruari iubent. Oua perdicum in uaſe æreo decocta cum melle, ulceribus oculorum & glaucomatis medentur: columbarũ, turturũ, palumbium, perdicum ſanguis, oculis cruore ſuffuſis eximie prodeſt. In colũbis maſculæ efficaciorem putant. Vena autem ſub ala ad hunc uſum inciditur, quoniã ſuo calore utilior eſt. Superimponi oportet ſpleniũ è melle decoctum, lanãq; ſuccidam ex oleo aut uino. Earundem auium ſanguis nyctalopas ſanat: & iecur ouiũ, atq; (ut in capris diximus) efficacius fuluæ. Decocto quoq; eius oculos abluere ſuadẽt, & medulla dolores tumoreſq; illinũt. Bubonis oculorũ cinis collyrio mixtus claritatem oculis facere promittitur. Turturis fimũ albugines extenuat: item cochlearum cinis: fimum cenchridis, accipitrũ generis hanc Græci faciunt. Argema ex melle omnibus quæ ſupraſcripta ſunt ſanantur. Mel utiliſsimũ oculis, in quo ſunt apes immortuæ. Ciconiæ pullum qui ederit, negatur annis continuis lippiturus: item qui draconis caput habeat. Huius adipe & melle cum oleo uetere, incipiẽtes caligines diſcuti tradũt. Hirundinum pullos plena luna excæcant, reſtitutaq; eorum acie capita cõburuntur: hoc cinere cum melle utũtur ad claritatẽ & dolores, ac lippitudines & ictus. Lacertas quoq; pluribus modis ad oculorum remedia aſſumunt. Alÿ uiridẽ includunt nouo fictili: ac lapillos, qui uocãtur cinædia quæ & inguinum tumoribus adalligari ſolent, nouẽ ſingulos ſignis ſignantes, & ſingulos detrahunt per dies. Nono emittunt lacertã, lapillos ſeruant ad oculorum dolores. Alÿ terrã ſubſternũt lacertæ uiridi excæcatæ, & unà in uitreo uaſe annulos includũt è ferro ſolido uel auro: cum recepiſſe uiſum lacertã apparuerit per uitrum, emiſſa ea, annulis contra lippitudinẽ utũtur. Alÿ capitis cinere pro ſtibio ad ſcabritias. Quidã uiridem longo collo in ſabuloſis naſcentem cõburunt, & incipientem epiphorã inungunt: item glaucomata. Muſtelæ etiã oculis punctu erutis, aiunt uiſum reuerti, eademq; quæ in lacertis & annulis faciũt. Serpentis oculum dextrum adalligatum cõtra epiphoras prodeſſe, ſi ſerpens uiua dimittatur. Lacrymantibus ſine fine oculis, cinis ſtellionis capitis cũ ſtibio eximie medetur. Aranei muſcarÿ tela, & præcipue ſpelunca ipſa impoſita per frõtem ad duo tẽpora, ita ut à puero impube & capiatur & imponatur, nec is triduo ſe oſtẽdat ei cui medeatur, néue alteruter nudis pedibus terram attingat his diebus, mirabiliter epiphoris mederi dicuntur. Albugines quoq; dicitur tollere inunctione araneus candidus, longiſsimis ac tenuiſsimis pedibus, cõtritus in oleo uetere. Sed is etiã cuius craſsiſſimum textũ eſt, in contignationibus fere, adalligatus panno epiphoras ſanare traditur. Scarabei uiridis natura cõtuentiũ uiſum exacuit. Itaq; gemmarũ ſculptores contuitu eorũ acquieſcunt. Aures purgat fel pecudis cum melle, canini lactis inſtillatio ſedat dolorem.

Grauitatem adeps cũ abſinthio & oleo uetere, item adeps anſerinus. Quidã adÿciunt ſuccũ cepæ & allÿ pari modo. Vtuntur & per ſe ouis formicarum. Nãq; & huic animali eſt medicina, conſtatq; urſos ægros hoc cibo ſanari. Anſerum quoq; & omnium auium adeps præparatur, exẽptiſq; uenis omnibus patina nouo fictili operta in ſole, ſubdita aqua feruẽti liquatur. Saccatuſq; lineis ſaccis & in fictili nouo repoſitus loco frigido, minus putreſcit addito melle. Muriũ cinis cum melle inſtillatus, aut cũ roſaceo decoctus auriũ dolores ſedat. Si aliquod animal intrauerit, præcipuũ remedium eſt muriũ fel aceto dilutũ. Si aqua intrauerit, adeps anſerinus cum cepæ ſucco. Gliris detracta pelle, inteſtinis exẽptis diſcoquitur melle in uaſe nouo: ſed medici maliũt è nardo decoqui uſq; ad tertias, atq; ita aſſeruari, deinde cũ opus ſit ſtrigili tepefacta infundere. Conſtat deplorata aurium uitia eo remedio ſanari: aut ſi terreni uermes adipe anſeris decocti infundantur. Item ex arboribus rubri cũ oleo triti exulceratis & ruptis auribus præclare medentur. Lacerti inueterati in os pendentium addito ſale contuſi & ab ictu læſas aures ſanant, efficaciſsime autẽ ferrugineas maculas habentes, lineis etiam per eandem diſtincti. Millepeda, ab alÿs cẽtipeda aut multipeda dicta, animal eſt è uermibus terræ piloſum, multis pedibus arcuatim repens, tactuq; contrahens ſe: oniſcon Græci uocant, alÿ tilon: efficaciter ſanat aurium dolores, in cortice punici mali decoctum & porri ſucco. Addũt & roſaceũ, & in alterã aurem infundunt. Illã autem quæ nõ arcuatur, ſepa Græci uocant, alÿ ſcolopendrã, minorẽ pernicioſamq;. Cochleæ quæ ſunt in uſu cibi, cum myrrha aut thuris polline appoſitæ, item minutæ & latæ fracturis auriũ illinuntur cũ melle. Senectus ſerpentiũ feruẽte teſta uſta inſtillatur roſaceo admixto, contra omnia quidẽ uitia efficax, ſed contra graueolentiã præcipue, aut ſi purulenta ſunt ex aceto, melius cum felle caprino, uel bubulo, aut teſtudinis marinæ. Vetuſtior anno eadẽ mẽbrana nõ prodeſt, nec imbre perfuſa, ut aliqui putant. Itẽ aranei ſanies cũ roſaceo, aut per ſe in lana, uel cum croco, auribus prodeſt: gryllus cũ ſua terra effoſſus & illitus. Magnã autoritatem huic animali perhibet Nigidius, maiorẽ magi, quoniã retro ambulet, terrãq; terebret, ſtridat noctibus. Venantur cũ formica circũligato capillo in cauernã eius coniecta, efflato prius puluere ne ſeſe condat: ita formica cõplexu extrahitur. Ventris gallinaceorũ mẽbrana quæ abÿci ſolet, inueterata & in uino trita, auribus purulentis calida infunditur, gallinarũ quoq; adeps. Eſt & quædã pinguedo blattæ, ſi caput auellatur, hãc tritã unà cũ roſaceo auribus mire prodeſſe dicũt, ſed lanã qua incluſerint poſt paulũ extrahendã. Celerrime enim id pingue tranſire in animal, fierint uermiculum. Alÿ binas ternáſue in oleo decoctas efficaciſsime auribus mederi ſcribũt, & tritas in linteolo imponi cõtuſis. Hoc quoq; animal inter pudenda eſt: ſed propter admirationẽ naturæ, priſcorũq; cura,

cura,

cura, totum in hoc loco explicandũ. Plura earum genera fecerunt. Molles, quas in oleo decoctas, uerrucis efficaciter illini experti ſunt. Alterum genus mylæcon appellauere, circa molas ferè naſcens. Has capite detracto attritas, lepras ſanaſſe, Muſa & Picton in exemplis reliquerũt. Tertium genus & odoris tædio inuiſum, exacuta clune, cũ piſſelæo ſanare ulcera aliâs inſanabilia. Strumas, panos diebus xxi. impoſitas, percuſſa, contuſa, cacoëthe, ſcabiem, furunculosq́;, detractis pedibus & pennis. Nos hæc etiã audita faſtidimus. At hercule Diodorus & in morbo regio & orthopnoicis ſe id dediſſe tradit cũ reſina & melle. Tãtum poteſtatis habet ars ea pro medicamento dandi quicquid uelit. Humaniſsimi eorũ cinerem crematarum ſeruandũ ad hos uſus in cornea pyxide cenſuere, aut tritas clyſteribus infundendas orthopnoicis, aut rheumaticis. Infixa utiq; corpori illitas extrahere cõſtat. Mel utiliſsimum auribus quoque eſt, in quo apes emortuæ ſunt. Parotidas cõprimit columbinum ſtercus uel per ſe, uel cum farina hordeacea aut auenacea. Noctuæq́; cerebrum uel iecur cum oleo infuſum auriculæ aut parotidæ: multipeda cum reſinæ tertia parte illita: Grylli ſiue illiti, ſiue adalligati. At reliqua morborum genera medicinasq́; ex iiſdem animalibus, aut eiuſdem generis, ſequenti dicemus uolumine.

C. PLINII SECVNDI

NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXX.

PROOEMIVM.

De origine magicæ artis, quando, & à quibus cœperit, & à quibus celebrata fuerit, & reliquæ ex animalibus medicinæ. CAP. I.

MAGICAS *uanitates ſæpius quidem antecedẽtis operis parte, ubicunq; cauſa locusq́; poſcebãt, coarguimus, detegemusq́; etiámnum: in paucis tamen digna res eſt de qua plura dicãtur, uel eo ipſo quòd fraudulentiſsima artium plurimum in toto terrarum orbe, plurimisq́; ſeculis ualuit. Autoritatẽ ei maximã fuiſſe nemo miretur, quandoquidẽ ſola artiũ tres alias imperioſiſsimas humanæ mentis complexa in unã ſe redegit. Natã primũ è medicina nemo dubitat, ac ſpecie ſalutari irrepſiſſe uelut altiorẽ ſanctioremq́; quàm medicinã: ita blãdiſsimis deſideratiſsimisq́; promiſsis addidiſſe uires religionis, ad quas maxime etiámnũ caligat humanũ genus. Atq; ut hoc quoq; ſuggeſſerit miſcuiſſe artes mathematicas, nullo non auido futura de ſeſe ſciẽdi, atq; ea è cœlo uerisſime peti credẽte. Ita poſſeſſis hominũ ſenſibus triplici uinculo, in tantũ faſtigii adoleuit, ut hodieq; etiã in magna parte gentiũ præualeat, & in oriente regum regibus imperet. Sine dubio illic orta in Perſide à Zoroaſtre, ut inter autores conuenit. Sed unus hic fuerit, an poſtea & alius, non ſatis conſtat. Eudoxus qui inter ſapientiæ ſectas clariſsimam, utiliſsimamq́; eã intelligi uoluit, Zoroaſtrẽ hunc ſex milibus annorũ antè Platonis mortem fuiſſe prodidit. Sic & Ariſtoteles. Hermippus qui de tota ea arte diligentiſsime ſcripſit, & uicies centum milia uerſuum à Zoroaſtre condita, indicibus quoque uoluminũ eius poſitis explanauit, præceptorem à quo inſtitutum diceret, tradidit Azonacem. ipſum uero v. milibus annorum ante Troianum bellũ fuiſſe. Mirum hoc in primis, duraſſe memoriã artemq́; tam longo æuo cõmentariis non intercidentibus, præterea nec claris, nec continuis ſucceſsionibus cuſtoditam. Quotus enim quiſq; auditu ſaltem cognitos habet, qui ſoli cognominantur, Apuſcorum & Zaratum Medos, Babyloniumq́; Marmaridium, & Arabem Hippocum, Aſsyrium uero Zarmocenidam, quorum nulla extant monumenta. Maxime tamen mirum eſt, in bello Troiano tantum de arte ea ſilentium fuiſſe Homero, tãtumq́; operis ex eadẽ in Vlyxis erroribus, adeo ut totum opus non aliunde conſtet. Siquidem Protea & Sirenum cantus apud eum non aliter intelligi uolunt: Circe utique & inferorum euocatione hoc ſolũ agi. Nec poſtea quiſquam dixit, quónam modo ueniſſet Telmeſſum religioſiſsimam urbẽ, quando tranſiſſet ad Theſſalas urbes, quarum cognomen diu obtinuit in noſtro orbe alienæ gentis. Troianis itaq; temporibus Chironis medicinis contenta & ſolo marte fulminante, miror equidem Achillis populis famam eius in tantum adhæſiſſe, ut Menander quoque literarum ſubtilitati ſine æmulo genitus, Theſſalam cognominarit fabulam, complexam ambages fœminarum detrahentium lunam. Orphea putarem è propinquo primum intuliſſe, ad uicinas uſque ſuperſtitiones ac medicinæ profectum, ſi nõ expers ſedes eius tota Thrace magices fuiſſet. Primus extat (ut equidem inuenio) commẽtatus de ea Oſthanes, Xerxem regem Perſarum bello, quod is Græciæ intulit comitatus: ac uelut ſemina artis portentoſæ ſparſiſſe obiter infecto quacunque commeauerat mundo. Diligentiores paulo ante hunc ponunt Zoroaſtrem alium Proconneſium. Quod certum eſt, hic maxime Oſthanes ad rabiem, non auiditatem modo ſcientiæ eius, Græcorum populos egit. Quanquam animaduerto ſummam literarum claritatem gloriamq́ue ex ea ſcientia antiquitus & penè ſemper petitam. Certe Pythagoras, Empedocles, Democritus, Plato ad hanc diſcendam nauigauere, exiliis uerius quàm peregrinationibus ſuſceptis. Hanc reuerſi prædicauere, hanc in arcanis habuere. Democritus Apollonicem Capridenem & Dardanum è Phœnice illuſtrauit, uoluminibus Dardani in ſepulchrum eius petitis, ſuis uero ex diſciplina eorum editis: quæ recepta ab aliis hominum atque tranſiſſe per memoriam, æque ac nihil in uita mirandum eſt. In tantum fides iſtis faſq́ue omne deeſt, adeo, ut ii qui cætera in uiro illo probant,*

hæc eius opera eſſe inficietur. Sed fruſtra. Hunc enim maxime affixiſſe animis eam dulcedinem cõſtat. Plenumq́; miraculi & hoc, pariter utraſque artes effloruiſſe, medicinam dico magicenq́;, eadem ætate illam Hippocrate, hanc Democrito illuſtrantibus, circa Peloponneſiacum Græciæ bellum, quod geſtum eſt à ccc. urbis noſtræ anno. Eſt & alia magices factio, à Moyſe & Iamne & Iotape Iudæis pendens, ſed multis milibus annorum poſt Zoroaſtrem. Tanto recentior eſt Cypria. Non leuem & Alexandri Magni tẽporibus autoritatẽ addit profeſſioni ſecundus Oſthanes, comitatu eius exornatus, planeq; quod nemo dubitet orbem terrarum peragrauit. Extant itaq; & apud Italas gentes ueſtigia eius in duodecim tabulis noſtris, alijsq; argumentis, quæ priori uolumine expoſui. dclvij. demum anno urbis, Cn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Craſſo COSS. *ſenatuſconſultum factũ eſt, ne homo immolaretur, palamq́; in tẽpus illud ſacra prodigioſa celebrata. Gallias utiq; poſſedit, & quidẽ ad noſtram memoram. Nanq; Tiberij Cæſaris principatus ſuſtulit Druidas eorũ, & hoc genus uatum medicorumq́;. Sed quid ego hæc commemorẽ in arte oceanum quoq; tranſgreſſa, & ad naturæ inane peruecta? Britannia hodieq; eam attonite celebrat tantis ceremonijs, ut dediſſe Perſis uideri poſsit. Adeo iſta toto mundo cõſenſere, quanquam diſcordi & ſibi ignoto. Non ſatis æſtimari poteſt quantũ Romanis debeatur, qui ſuſtulere monſtra, in quibus hominem occidere religioſiſsimum erat, mandi uero etiam ſaluberrimũ.*

De ſpeciebus magiæ, Neronisq; & magorum deteſtatio. CAP. II.

V*T narrauit Oſthanes, ſpecies eius plures ſunt. Nãq; & ex aqua, & è ſphæris, & ex aere, & ſtellis, & lucernis, ac peluibus, ſecuribusq́;, & multis alijs modis diuina promittit, præterea umbrarum, inferorũq; colloquia: quæ omnia ætate noſtra princeps Nero uana falſaq; cõperit: quippe non citharæ tragiciq; cantus libido illi maior fuit, fortuna rerum humanarum ſumma geſtiente in profundis animi uitijs. Primumq́; imperare dijs concupiuit, nec quicquam generoſius uoluit. Nemo unquam ulli artium ualidius fauit. Ad hæc non opes ei defuere, non uires, non diſcendi ingeniũ, aliaq;, non patiente mundo. Immenſum & indubitatum exemplũ eſt falſæ artis, quam dereliquit Nero: utinamq́; inferos potius & quoſcunq; de ſuſpicionibus ſuis deos conſuluiſſet, quàm lupanaribus atq; proſtitutis mandaſſet inquiſitiones eas: nulla profecto ſacra, barbari licet ferìq; ritus, non mitiora quàm cogitationes eius fuiſſent. Sæuius ſic nos repleuit umbris. Sunt quedã magis perfugia, ueluti lentiginem habentibus non obſequi numina, ut cerni non poſsint. Forte hoc in illo. Nihil membris defuit: Nam dies eligere certos liberum erat: pecudes uero quibus non niſi ater color eſſet, facile. Nam hominem immolare etiam gratiſsimum. Magus ad eum Tyridates uenerat, Armeniacum de ſe triumphum afferens, & ideo prouincijs grauis. Nauigare noluerat, quoniam expuere in maria, alijsq́; mortalium neceſsitatibus uiolare naturam eam fas non putant. Magos ſecum adduxerat. Magicis etiam cœnis eum initiauerat. Non tamẽ cum regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem ualuit. Proinde ita perſuaſum ſit, inteſtabilem, irritam, inanem eſſe, habentem tamẽ quaſdam ueritatis umbras, ſed in his ueneficas artes pollere, non magicas. Quærat aliquis quæ ſint mentiti ueteres magi, cum adoleſcentibus nobis uiſus Apion, grammaticæ artis, prodiderit cynocephaliam herbam, quæ in Aegypto uocaretur oſirites, diuinam, & contra omnia ueneficia: ſed ſi ea erueretur, ſtatim eum qui eruiſſet mori. Seq́; euocaſſe umbras ad percontandum Homerum, qua patria quibusq; parentibus genitus eſſet: non tamen auſus profiteri, quid ſibi reſpondiſſe diceret.*

De talpis, & reliquæ medicinæ per morbos digeſtæ in animalibus, quorum genera placida ſunt, aut fera. CAP. III.

P*Eculiare uanitatis ſit argumẽtum, quod animalium cunctorum talpas maxime mirantur, tot modis à rerum natura damnatas, cæcitate perpetua, tenebris etiámnum alijs, defoſsas ſepultisque ſimiles. Nullis æque credunt extis, nullum religionis capacius iudicant animal: ut ſi quis cor eius recens palpitansq́; deuorarit, diuinationis & rerum efficiendarum euentus promittant. Dente talpæ uiuæ exempto, ſanari dentium dolores adalligato affirmant. Cætera ex eo animali placita eorum, ſuis reddemus locis. Nec quicquam probabilius inuenietur, quàm muris aranei morſibus aduerſari eos, quoniam & terra orbitis (ut diximus) depreſſa aduerſatur. Cæterum dentium doloribus (ut ijdem narrant) medetur canum qui rabie perierunt, capitum cinis crematorum ſine carnibus, inſtillatus ex oleo cyprio per aurem cuius è parte doleant. Caninus dens ſiniſter maximus, circumſcarificato eo qui doleat, aut draconis os è ſpina: item enhydridis. Eſt autem ſerpens maſculus & albus. Huius maximo dente circunſcarificant. At in ſuperiorum dolore duos ſuperiores adalligant, è diuerſo inferiores. Huius adipe perunguntur qui crocodilum captant. Dentes ſcarificãt & oſsibus lacertæ è fronte luna plena exemptis, ita ne terram attingant. Colluunt caninis dentibus decoctis in uino ad dimidias partes. Cinis eorum pueros tarde dentientes adiuuat cum melle. Fit eodem modo & dentifricium. Cauis dentibus cinis è murino fimo inditur, uel iecur lacertarum aridum. Anguinum cor ſi mordeatur aut alligetur, efficax habetur. Sunt inter eos, qui murem bis in menſe iubeant mandi, doloresque ita caueri. Vermes terreni decocti in oleo, infuſique auriculæ cuius è parte doleant, præſtant leuamentum. Eorundem cinis exeſis dentibus coniectus, ex facili cadere eos cogit: integros dolentes illitus iuuat. Comburi autem oportet in teſta. Proſunt & cũ mori radice in aceto ſcillite decocti, ita ut colluantur dentes.*

Is

Is quoque uermiculus, qui in herba ueneris labro appellata inuenitur, cauis dentium inditus mire prodeſt. Nam erucæ braſsicæ eius cõtactu cadunt. Et è malua cimices infunduntur auribus cum roſaceo. Harenulæ quæ inueniuntur in cornibus cochlearum, cauis dentium indita ſtatim liberant dolore. Cochlearum inanium cinis cum myrrha gingiuis prodeſt: ſerpentis cũ ſale in olla exuſtæ cinis, cum roſaceo in contrariam aurem infuſus. Anguinæ uernationis membrana cum oleo tedaq; reſina calefacta, & auri alterutri infuſa: adijciunt aliqui thus & roſaceum: eadem cauis indita, ut ſine moleſtia cadant, præſtat. Vanum arbitror eſſe, canis ortu angues candidos membranam exuere, quoniã nec in Italia uiſum eſt, multoq; minus credibile in tepidis regionibus tam ſero exui. Hãc autem uel inueteratam cum cera celerrime dentes euellere tradunt. Et dens anguium alligatus, dolores minuit. Sunt qui & araneum animal ipſum ſiniſtra manu captum tritumque in roſaceo, & in aurem infuſum cuius à parte doleat, prodeſſe arbitrentur. Oſsiculis gallinarum in pariete ſeruatis, fiſtula ſalua, adacto dente uel gingiua ſcarificata, proiectoq; oſsiculo, ſtatim dolorem abire tradunt. Item fimo corui lana adalligato, uel paſſerum cum oleo calefacto, & proximæ auriculæ infuſo, pruritum quidem intolerabilẽ facit: & ideo tolerabilius eſt paſseris pullorum ſarmentis crematorum cinerem ex aceto infricare.

Quomodo commendetur os, & contra maculas faciei, & ad faucium uitia. CAP. IIII.

ORis ſaporem commendari affirmant murino cinere cum melle ſi fricentur dentes. Admiſcent quidam marathri radices. Penna ulturis ſi ſcalpantur dentes, acidum halitum faciũt. Hoc idem hyſtricis ſpina feciſſe, ad firmitatem pertinet. Linguæ ul cera & labrorum hirundines in mulſo decoctæ ſanãt. Adeps anſeris aut gallinæ rimas. Oeſypum cum galla, araneorum telæ candidæ, & quæ in trabibus parua texuntur. Si feruentia os intus exuſſerint, lacte canino ſtatim ſanabitur. Maculas in facie, œſypum cum melle Corſico, quod aſperrimum habetur, extenuat. Item ſcobem cutis in facie cũ roſaceo impoſitum uellere. Quidam & butyrum addunt. Si uero uitiligines ſint, fel caninum prius acu cõpunctas. Liuentia & ſugillata pulmones arietum pecudumq; in tenues conſecti membranas calidi impoſiti, uel columbinũ fimum. Cutem in facie adeps anſeris, uel gallinæ cuſtodit. Lichenas & murino fimo ex aceto illinunt, & cinere herinacei ex oleo. In hac curatione prius nitro ex aceto faciẽ foueri præcipiunt. Tollit ex facie uitia & cochlearũ, quæ lata & minuta paſsim inueniũtur, cũ melle cinis. Omnium quidem cohlearum cinis ſpiſſat, calfacit ſmectica ui. Et ideo cauſticis cõmiſcetur, pſoriſq; & lepris & lentigini illinitur. Inuenio & formicas herculaneas appellatas, quibus tritis adiecto ſale exiguo talia uitia ſanẽtur. Bupreſtis animal eſt rarum in Italia ſimilimũ ſcarabeo lõgipedi. Fallit inter herbas bouẽ maxime, unde & nomen inuenit: deuoratumq; tacto felle ita inflammat, ut rumpat. Hac cũ hircino ſeuo illita lichenas ex facie tollit ſeptica ui, ut ſuprà dictũ eſt. Vulturinus ſanguis cum chamæleontis albæ (quam herbam eſſe diximus) radice & cedria tritus, cõtectusq; braſsica lepras ſanat: item pedes locuſtarum cum ſeuo hircino triti. Varos adeps gallinaceus cum cepa tritus & ſubactus. Vtiliſsimum & in facie mel in quo apes ſint immortuæ. Præcipue tamen faciem purgat atque erugat cygni adeps. Stigmata delentur columbino fimo ex aceto. Grauedinem inuenio finiri, ſi quis nares murinas oſculetur. Vua & faucium dolor mitigatur fimo agnorũ, priuſquam herbã guſtauerint in umbra areſacto. Vua ſucco cochleæ acu trãſfoſſa illita, ut cochlea ipſa in fumo ſuſpẽdatur. Hirundinũ cinere cum melle: Sic & tonſillis ſuccurritur. Tonſillas & fauces lactis ouilli gargarizatio adiuuat. Multipeda trita, fimũ columbinũ cum paſſo gargarizatũ, etiam cũ fico arida ac nitro impoſitũ extrà. Aſperitatẽ faucium & diſtillationes leniunt cochleæ: coqui debẽt in lacte, demptoq; tantum terreno cõteri, & in paſſo dari potui. Sunt qui aſtypaleicas efficaciſsimas putant, & in ijs ſmegma earũ. Lenit & grillus infricatus. Aut ſi quis manibus quibus eũ contriuerit, tonſillas attingat. Anginis felle anſerino cum elaterio & melle citiſsime ſuccurritur: Cerebro noctuæ, cinere hirundinis, ex aqua calida poto. Huius medicinæ autor eſt Ouidius poëta. Sed efficaciores ad omnia quæ ex hirundinibus monſtrantur, pulli ſyluestrium. Figura nidorũ eas deprehendit. Multo tamen efficaciſsimi ripariarum pulli. Ita uocant in riparum cauis nidificantes. Sunt qui cuiuſcunq; hirũdinis pullum edendum cenſent, ne toto anno metuatur id malum. Strãgulatos cum ſanguine cõcurrunt in uaſe, & cinerem cum pane aut potu dant. Quidam & muſtelæ cineres pari modo admiſcent. Sic & ad ſtrumæ remedia dant, & comitialibus quotidie potu. In ſale quoque ſeruatæ hirundines ad anginã una drachma bibuntur. Cui malo & nidus earum mederi dicitur potus. Millepedam illini anginis efficaciſsimum putant. Alij xxi. tritas in aquæ mulſæ hemina dari per harundinem, quoniam dentibus tactus nihil proſint. Tradunt & murem cum uerbenaca excoctum, ſi bibatur is liquor remedio eſſe. Et corrigiam caninam ter collo circundatam: Fimum columbinum uino & oleo permixtum. Ceruicis neruis & opiſthotono ex milui nido ſurculus uitis adalligatus auxiliari dicitur.

Ad ſtrumas exulceratas, ad humerorum & præcordiorum dolores. CAP. V.

STrumis exulceratis muſtelæ ſanguis: ipſa decocta in uino, non tamen ſectis admouetur. Aiunt & in cibo ſumptam idem efficere. Vel cineri eius ſarmentis combuſtæ miſcetur axungia. Lacertus uiridis adalligatur: poſt dies xxx. oportet alium adalligari. Quidã cor eius in argẽteo uaſculo ſeruãt. Ad fœminarũ ſtrumas ueteres cochleæ cũ teſta ſua tuſa illinũtur,

maxime

uellere appoſitum abortus mortuo expellit. Si uuluæ leporum in cibis ſumãtur, mares concipi putant. Hoc & teſticulis eorum & coagulo profici. Conceptum leporis utero exemptum his, quæ parere deſierint, reſtibilem fœcunditatem afferre. Sed pro conceptu, leporis ſaniem & uiro magi propinant. Item uirgini nouem grana fimi, ut ſtent perpetuo mammæ: coagulum quoque ob id cum melle illinunt: ſanguinem, ubi euulſos pilos renaſci nolunt. Inflationi uuluæ, fimum aprugnum ſuillúmue cum oleo illini prodeſt. Efficacius ſiſtit farina aridi, ut aſpergatur potioni, uel ſi grauidæ aut puerperæ torqueantur. Lacte ſuis poto cum mulſo adiuuantur partus mulierũ. Per ſe uerò potum, deficientia ubera puerperarum replet. Eadem circumlita ſanguine fœminæ ſuis, minus creſcent. Si dolent, lactis aſinini potu mulcentur: quod addito melle ſumptum, & purgationes earum adiuuat. Sanat & uuluarum exulcerationes eiuſdem animalis ſeuum inueteratum, & in uellere appoſitum duritiem uuluarum emollit. Per ſe uerò recens uel inueteratũ, ex aqua illitum, pſilotri uim obtinet. Eiuſdem animalis lien inueteratus, ex aqua illitus mammis, abundantiam facit. Vuluas ſuffitu corrigit. Vngulæ aſininæ ſuffitæ partum maturant, ut uel abortus euocetur: nec aliter adhibentur, quoniam uiuentem partum necant. Eiuſdẽ animalis fimum ſi recens imponatur, profluuia ſanguinis mire ſedare dicitur. Necnon & cinis eiuſdem fimi, qui & uuluæ prodeſt impoſitus. Equi ſpuma illita per dies uiginti priuſquam primum naſcantur pili reſtinguuntur. Item cornus ceruini decocto: melius, ſi recentia ſint cornua. Lacte equino iuuantur uuluæ collutæ. Quòd ſi mortuus partus ſentiatur, lichen ex aqua dulci potus eycit. Item ungulæ ſuffitu, aut fimum aridum. Vuluas procidentes butyrum infuſum ſiſtit. Induratam uuluam aperit fel bubulum roſaceo admixto, foris uellere cum reſina terebinthina impoſito. Aiunt & ſuffitu fimi è mare boue, procidentes uuluas reprimi, partus adiuuari. Conceptus uerò uaccini lactis potu. Sterilitatem ob partus uexationem fieri, certum eſt. Hanc emendari Olympias Thebana affirmat felle taurino, & adipe ſerpentium, & ærugine, addito melle, medicatis locis ante coitus. Vitulinum quoque fel, ſi in purgationibus fuerit ſub coitu aſperſum uuluæ, etiam duritiam uentris emollit, & profluuium minuit umbilico peruncto, atq; in totum uuluæ prodeſt. Modũ ſtatuunt fellis põdere denarij ad apij tertiam, admixto amygdalino oleo, quantũ eſſe ſatis appareat: hoc in uellere imponũt. Maſculi fel uituli, cum mellis dimidio tritũ, ſeruatur ad uuluas. Carnem uituli ſi cũ ariſtolochia inaſſatã edant circa conceptũ, mares parituras promittunt. Medulla uituli in uino ex aqua decocta cũ ſeuo, exulcerationibus uuluarũ impoſita prodeſt. Itẽ adeps uulpiũ, excremẽtumq́ue feliũ: hoc cum reſina & roſaceo impoſitum. Caprino cornu ſuffiri uuluam, utiliſsimum putant. Sylueſtrium caprarum ſanguis cum palma marina pilos detrahit. Cæterarum uerò fel, callum uuluarum emollit inſperſum, & à purgatione conceptus facit. Sic quoque pſilothri uis efficitur, ſi euulſis pilis triduo ſeruetur illitum. Profluuium quamuis immenſum, urina capræ pota ſiſti, obſtetrices promittunt, & ſi fimum illinatur. Membrana caprarũ in qua partus editus, inueterata potuq; ſumpta in uino, ſecundas pellit. Hœdorum pilis ſuffiri uuluas, utile putant, & in profluuio ſanguinis coagulũ bibi, aut hyoſcyami ſemen imponi. E boue ſylueſtri nigro ſi ſanguine ricini lumbi perunganiur mulieri, tædium Veneris fieri dicit Oſthanes. Idem amoris, pota hirci urina, admixta propter faſtidium nardo. Infantibus nihil butyro utilius, per ſe & cũ melle: priuatim & in dentitione & ad gingiuas, & ad oris ulcera. Dens lupi adalligatus, infantiũ pauores prohibet, dentientiũ; morbos, quod et pellis lupina præſtat. Dentes quidem eorum maximi, equis quoque adalligati, infatigabilem curſum præſtare dicuntur. Leporum coagulo illito ubere, ſiſtitur infantium aluus. Iecur aſini admixta modice panace, inſtillatũ in os, à comitialibus morbis et alijs infantes tuetur: hoc xl. diebus fieri præcipiunt. Et pellis aſinina iniecta, impauidos infantes facit. Dentes qui equis primum cadunt, facilem dentitionem præſtat infantibus adalligati, efficacius ſi terram nõ attigere. Lien bubulus in melle editur: & illinitur ad lienis dolores. Ad ulcera manãtia cum melle. lien uituli in uino decoctus, tritusq; et illitus, ulcuſcula oris. Cerebrum capræ magi per anulum aureum traiectum, priuſquam lac detur, infantibus inſtillant contra comitiales, cæteroſque infantium morbos. Caprinũ fimum inquietos infantes adalligatum pãno cohibet, maxime puellas. Lacte caprino, uel cerebro leporum perunctæ gingiuæ, faciles dentitiones faciũt. Somnos fieri lepore ſumpto in cibis Cato arbitratur: Vulgus & gratiam corpori in ſeptem dies, friuolo quidem ioco, cui tamen aliqua debeat ſubeſſe cauſa in tanta perſuaſione. Magi felle capræ, ſcarificatæ duntaxat, illito oculis, uel ſub puluino poſito, ſomnum allici dicunt. Sudores inhibet cornus caprini cinis è myrteo oleo perunctis. Coitus ſtimulat fel aprugnum illitũ: Item medullæ ſuum hauſtæ: Seuum aſininũ, anſeris maſculi adipe permixto illitum: Item à coitu equi Vergilio quoq; deſcriptum uirus, & teſticuli equini aridi, ut potioni inceri poſsint, dextérue aſini teſtis in uino potus pro portione, uel adalligatus brachiali. Eiuſdem à coitu ſpuma collecta roſeo pãno, & incluſa argenteo, ut Oſthanes tradit. Salpe genitale in oleum feruens mergi iubet ſepties, eoq; perungi pertinentes partes. Bialcon cinerem ex eodem bibi, uel tauri à coitu urinam, lutoq́ue ipſo illini pubem. At è diuerſo muris fimo illito, cohibetur uirorum uenus. Ebrietatem arcet pulmo apri aut ſuis aſſus, ieiuni cibo ſumptus eo die: Item hœdinus.

Mira de animalibus. CAP. XX.

Mira præterea traduntur in eiſdem animalibus. Veſtigium equi excuſſum ungula (ut ſolet plerunq;

runque) ſi quis collectum reponat, ſingultus remediũ eſſe, recordantibus quonam loco id repoſuerint. Iecur luporum equinæ ungulæ ſimile eſſe, & rumpi equos: qui ueſtigia luporum ſub equite ſequantur. Talis ſuum diſcordiæ uim quandam ineſſe. In incendijs ſi fimi aliquid egeratur è ſtabulis, facilius extrahi, nec recurrere oues boueſq́ue. Hircorum carnes uirus nõ reſipere, ſi panem hordeaceum eo die quo interficiantur ederint, laſérue dilutum biberint. Nullas uerò teredinem ſentire, luna decreſcente induratas ſale. Adeoq; nihil omiſſum, ut leporem ſurdum celerius pingueſcere reperiamus. Animalium uerò medicinas: Si ſanguis profluat iumentis, ſuillum fimum ex uino infundendum. Boum autem morbis ſeuum, ſulphur uiuum, allium ſylueſtre, ouum coctum: omnia hæc trita in uino danda, aut uulpis adipem. Carnem caballinam diſcoctam potu ſuum morbis mederi. Omnium uerò quadrupedũ morbis, capram ſolidam cum corio, & ranam rubetam diſcoctas. Gallinaceos non attingi à uulpibus, qui iecur animalis eius aridũ ederint: uel ſi pellicula ex ea collo inducta, galli inierint: Similia in felle muſtelæ. Boues in Cypro contra tormina hominum excrementis ſibi mederi. Non ſubteri pedes boum. Si prius cornua pice liquida perunguntur. Lupos in agrum non accedere, ſi capti unius pedibus infractis, cultroque adacto, paulatim ſanguis circa fines agri ſpargatur: atque ipſe defodiatur in eo loco ex quo cœperit trahi: Aut ſi uomerem, quo primus ſulcus eo anno in agro ductus ſit, excuſſum aratro, focus larium, quo familia cõuenit, abſumat: ac lupũ nulli animalium nociturũ in eo agro quãdiu id fiat. Hinc deinde reuertemur ad animalia ſui generis, quæ aut placida non ſunt, aut fera.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XXIX.

*

PROOEMIVM.

De origine medicinæ, & quando primum clinice, & quando primum iatraleptice, & de Chryſippo & Eraſiſtrato, et empirice, & Herophilo, & reliquis illuſtribus medicis, & quoties ratio medicinę mutata ſit, & qui primus Romæ medicus, & quando, & quid de medicis antiqui Romani iudicauerint, & uitia medicinæ. CAP. I.

NATVRA remediorum, atque multitudo inſtantium ac præteritorum, plura de ipſa medendi arte cogunt dicere: quanquam non ignarus ſim nullis ante hæc Latino ſermone condita, ancepsq́ue lubricum eſſe rerum omnium nouarũ, talium utique quàm ſteriles gratiæ difficultates in promendo: ſed quoniam occurrere ueriſimile eſt omnium qui hæc cognoſcant cogitationi, quonam modo exoluerint in medicinæ uſu, quæ tam parata atq; pertinentia erant, mirumq; & indignum protinus ſubit, nullam artium inconſtantiorem fuiſſe: & etiamnum ſæpius mutari, cum ſit fructuoſior nulla. Dijs primum inuẽtores ſuos aſſignauit, & cœlo dicauit. Necnon & hodie multifariam ab oraculis medicina petitur. Auxit deinde famam etiã crimine, ictum fulmine Aeſculapium fabulata, quoniam Tyndaridem reuocauiſſet ad uitam: Nec tamen ceſſauit narrare alios reuixiſſe opera ſua, clara Troianis temporibus, quibus fama certior, uulnerum tamẽ duntaxat remedijs: Sequentia eius (mirũ dictu) in nocte denſiſſima latuere uſq; ad Peloponneſiacum bellum: tunc eam reuocauit in lucẽ Hippocrates, genitus in inſula Coo: in primis clara ac ualida, & Aeſculapio dicata. Is cum fuiſſet mos, liberatos morbis ſcribere in templo eius dei quid auxiliatũ eſſet, ut poſtea ſimilitudo proficeret, exſcripſiſſe ea traditur, atq; (ut Varro apud nos credit) iam templo cremato, inſtituiſſe medicinam hanc quæ clinice uocatur. Nec fuit poſtea quæſtus modus, quoniam Prodicus Selymbriæ natus: diſcipulus eius inſtituens quam uocãt iatralepticen, reũctoribus quoq; medicorũ ac mediaſtinis uectigal inuenit. Horũ placita Chryſippus ingenti garrulitate mutauit, plurimũq; etiã ex Chryſippo diſcipulus eius Eraſiſtratus, Ariſtotelis filia genitus. Hic Antiocho rege ſanato, c. talentis donatus eſt à rege Ptolemæo filio eius, ut incipiamus & præmia artis oſtendere. Alia factio ab experimẽtis ſe cognominãs, empiricẽ cœpit in Sicilia, Acrone Agrigẽtino Empedoclis phyſici autoritate cõmendato. Diſſederuntq; eæ ſcholæ, & omnes eas damnauit Herophilus, in muſicos pedes uenarum pulſu deſcripto per ætatum gradus. Deſerta deinde & hæc ſecta eſt, quoniam neceſſe erat in ea literas ſcire. Mutata & quam poſtea Aſclepiades (ut retulimus) inuenerat. Auditor eius Themiſon fuit, qui quæ inter initia ſcripſit, illo mox recedente à uita, ad ſua placita mutauit. Sed et illa Antonius Muſa eiuſdẽ autoritate diui Auguſti, quẽ contraria medicina graui periculo exemerat. Multos prætereo medicos, celeberrimosq́; ex ijs Caſſios, Carpitanos, Aruntios, Albutios, Rubrios. ccl. HS. annua mercede ijs fuere apud principes. Q. uerò Stertinius imputauit principibus, quòd HS. quingenis annuis contentus eſſet: ſexcena enim ſibi quæſtu urbis fuiſſe numeratis domibus oſtendebat. Par & fratri eius merces à Claudio Cæſare infuſa eſt: cenſusq́ue quanquam exhauſti operibus Neapoli exornata, hæredi HS. ccc. reliquere, quantum ad eam ætatem Aruntius ſolus. Exortus deinde eſt Vectius Valens, adulterio Meſſalinæ Claudij Cæſaris nobilitatus, pariterq́ue eloquentiæ aſſectator. Is eam potentiã nactus, nouam inſtituit ſectã. Eadem ætas Neronis principatu ad Theſſalũ tranſiliuit, delentem cuncta maiorum placita, & rabie quadam in omnis æui medicos perorantem: quali prudentia ingenioque, æſtimari uel uno argumento abunde poteſt, cũ monumento ſuo (quod eſt Appia uia) iatronicen ſe inſcripſerit. Nullius hiſtrionum equarumq́ue

trigarij

trigarij comitatior egreſſus in publico erat: cum Crinas Maſſilienſis arte geminata, ut cautior religioſiorque, ad ſyderum motus ex ephemeride mathematica cibos dando, horasq; obſeruando, autoritate eum præceſſit. Nuperque centies HS. reliquit muris patriæ, mœnibus quoque alijs penè non minori ſumma extructis. Hi regebant fata, cum repente ciuitatem Charmis ex eadem Maſſilia inuaſit, damnatis non ſolum prioribus medicis, uerum & balineis: frigidaq; etiam hybernis algoribus lauari perſuaſit, merſit ægros in lacus. Videbamus ſenes conſulares uſque in oſtentationem rigentes. Qua da re extat etiam Annæi Senecæ aſtipulatio. Nec dubium eſt, omnes iſtos famam nouitate aliqua aucupantes, animas ſtatim noſtras negociari. Hinc illæ circa ægros miſeræ ſententiarum concertationes, nullo idem cenſente, ne uideatur acceſſio alterius. hinc illa infelicis monumẽti inſcriptio, turba ſe medicorum periſſe. Mutatur ars quotidie toties interpollis, & ingeniorum Græciæ flatu impellimur. Palamque eſt, ut quiſque inter iſtos loquendo polleat imperatorem ilico uitæ noſtræ necisque fieri: ceu uerò non milia gentium ſine medicis degant: nec tamen ſine medicina: ſicut populus Rom. ultra ſexcenteſimum annum, neque ipſe in accipiendis artibus lentus, medicinæ uerò etiam auidus, donec expertam damnauit. Etenim percenſere inſignia priſcorum in his moribus conuenit. Caſſius Hemina ex antiquis autor eſt, primum è medicis ueniſſe Romam Peloponneſo Archagathum Lyſaniæ filium, L. Aemilio, M. Liuio COSS. anno urbis DXXXV. eiq; ius Quiritum datũ, & tabernam in cõpito Acilio emptã ob id publice. Vulnerarium eum tradunt fuiſſe uocatum, mireq; gratum aduentum eius initio: mox à ſæuitia ſecandi urendique, tranſiſſe nomẽ in carnificem, & in tædium artem omnesque medicos: quod clariſſime intelligi poteſt ex M. Catone, cuius autoritati triumphus atque cenſura minimũ contulerũt: tanto plus in ipſo eſt. Quamobrẽ uerba eius ipſa ponemus. Dicam de iſtis Græcis ſuo loco Marce fili quid Athenis exquiſitũ habeam, & quòd bonum ſit eorũ literas inſpicere non perdiſcere. Vincã nequiſſimum & indocile genus illorum, & hoc puta uatem dixiſſe. Quandocunq; iſta gens ſuas literas dabit, omnia corrũpet. Tum etiam magis ſi medicos ſuos huc mittet. Iurarunt inter ſe barbaros necare omnes medicina. Sed hoc ipſum mercede faciunt, ut fides ijs ſit, & facile diſperdãt. Nos quoq; dictitãt barbaros, & ſpurcius nos quàm alios opicos appellatiõe fœdãt. Interdixi tibi de medicis. Atq; hic Cato DCV. anno urbis noſtræ obijt, LXXXV. ſuo, ne quis illi defuiſſe publice tempora, aut priuatim uitæ ſpatia ad experiendũ arbitretur. Quid ergo? damnatam ab eo rem utiliſſimã credimus? Minime hercule. Subijcit enim qua medicina & ſe & coniugem uſq; ad longam ſenectam perduxerit, ijs ipſis ſcilicet quæ nunc nos tractamus. Profiteturq; eſſe cõmentarium ſibi quo medeatur filio, ſeruis, familiaribus, quem nos per genera uſus ſui differimus.

Non rem antiqui damnabant, ſed artẽ. Maxime uerò quæſtum eſſe immani pretio uitæ recuſabãt. Ideo templum Aeſculapij, etiã cum reciperetur is deus, extra urbẽ feciſſe, iterumq; in inſula, traduntur. Et cũ Græcos Italia pellerent, diu etiam poſt Catonem excepiſſe medicos. Augebo prouidentiam illorum. Solam hanc artium Græcarũ nondum exercet Romana grauitas in tanto fructu, pauciſſimi Quiritium attigere, et ipſi ſtatim ad Græcos trãsfugæ. Imò uerò autoritas aliter quàm Græce eam tractantibus, etiã apud imperitos expertesq; linguæ, non eſt. Ac minus credunt, quæ ad ſalutẽ ſuam pertinent, ſi intelligunt. Itaque hercule in hac artium ſola euenit, ut cuicunq; medicũ ſe profeſſo ſtatim credatur, cum ſit periculum in nullo mendacio maius. Non tamen illud intuemur: Adeo blanda eſt ſperandi pro ſe cuiq; dulcedo. Nulla præterea lex quæ puniat inſcitiam capitalem, nullum exemplum uindictæ. Diſcunt periculis noſtris, & experimẽta per mortes agunt: medicoq; tantum hominem occidiſſe impunitas ſumma eſt. Quinimo tranſit cõuitium, & intemperantia culpatur, ultroque qui periere arguuntur. Sed decuria pro more cenſuris principum examinantur, inquiſitio per parietes agitur, & qui de nummo iudicet, à Gadibus columnisq; Herculis accerſitur: de exilio uerò non niſi die quadrageſima, quinq; electis uiris datur tabella. At de iudice ipſo quales in conſiliũ eũt, ſtatim occiſuri? Merito dum nemini noſtrum libet ſcire quid ſaluti ſuæ opus ſit. Alienis pedibus ambulamus, alienis oculis agnoſcimus, aliena memoria ſalutamus, aliena uiuimus opera. Perieruntq; rerũ naturæ pretia, & uitæ argumenta. Nihil aliud pro noſtro habemus quàm delicias. Non deſerã Catonẽ tam ambitioſæ artis inuidiæ à me obiectum, aut ſenatum illum qui ita cenſebat, idque non criminibus artis arreptis, ut aliquis expectauerit. Quid enim uenenorum fertilius, aut unde plures teſtamentorum inſidiæ? Iam uerò & adulteria etiam in principum domibus, ut Eudemi in Liuia Druſi Cæſaris: item Valentis in qua dictum eſt regina. Non ſint artis iſta, ſed hominum. Non magis hæc urbi timuit Cato, ut equidẽ credo, quàm reginas. Nõ auaritiã quidẽ arguam, rapacesque nundinas pendentibus fatis, & dolorũ indicaturã, ac mortis arram aut arcana præcepta: Squamã in oculis emouendã potius quàm extrahendam: per quæ effectũ eſt, ut nihil magis prodeſſe uideretur, quàm multitudo graſſantiũ. Neque enim pudor, ſed æmuli pretia ſummittunt. Notum eſt ab eodem Charmide unum ægrum ex prouincialibus HS. ducentis conductũ: Alconti uulnerũ medico HS. centum damnato ademiſſe Claudium principem. Eidemque in Gallia exulanti, & deinde reſtituto acquiſitum nõ minus intra paucos annos. Et hæc perſonis imputẽtur. Ne fecem quidem aut inſcitiã eius turbæ arguamus, ipſorumq; intemperantiam in morbis, aquarum calidarum diuerticulis: imperioſam inediã, & ab ijſdem deficientibus cibos ſæpius die ingeſtos, mille præterea pœnitẽtiæ modis, culinarũ etiã

præceptis

præceptis & unguentorum mixturis, quando nullas omiſere uitæ illecebras. Inuehi peregrinas merces, cōciliarique externa pretia, diſplicuiſſe maioribus crediderim equidem: non tamē hoc Catonem prouidiſſe, cum damnaret artem. Theriace uocatur excogitata compoſitio luxuriæ. Fit ex rebus externis, cum tot remedia dederit natura, quæ ſingula ſufficerent. Mithridaticum antidotū ex rebus liiij. componitur, interim nullo pondere æquali, & quarundam rerum ſexageſima denarij unius imperata. Quo deorum perfidiam iſtam monſtrante? Hominum enim ſubtilitas tanta eſſe nō potuit. Oſtentatio artis & portentoſa ſcientiæ uenditatio manifeſta eſt. Ac ne ipſi quidem illam nouere. Comperiq; uulgo pro cinnabari Indica in medicamenta minium addi, inſcitia nominis, quod eſſe uenenum docebimus inter pigmēta. Verum hæc ad ſingulorum ſalutem pertinent. Illa autem quæ timuit Cato, atque prouidit, innocentiora multo & parua opinatu, quæ proceres artis eiuſdem in ſemetipſis fatentur. Illa perdidere imperij mores, illa quæ ſani patimur, luctatus ceromata ceu ualetudinis cauſa inſtituta, balineæ ardentes, quibus perſuaſere in corporibus cibos coqui, ut nemo non minus ualidus exiret, obedientiſſimi uerò efferrentur. Potus deinde ieiunorum ac uomitiones & rurſus perpotationes, ac pilorum euiratio inſtituta reſinis eorum: Itemque pectines in fœminis quidem publicati. Ita eſt profecto, lues morum, nec aliunde maior, quàm è medicina, uatem prorſus quotidie facit Catonem, & oraculum ſatis eſſe ingenia Græcorum inſpicere, non perdiſcere. Hæc fuerint dicenda pro ſenatu illo ſexcentiſque populi Romani annis aduerſus artem, in qua conditione inſidioſiſſima autoritatem peſſimis boni faciunt, ſimul contra attonitas quorundam perſuaſiones, qui prodeſſe niſi precioſa non putant. Neque enim dubitauerim aliquibus faſtidio futura quæ dicuntur animalia: at non Vergilio fuit, nominare formicas nulla neceſſitate, & gurguliones, ac lucifuga congeſta cubilia blattis: non Homero inter prælia deorum improbitatem muſcæ deſcribere: nō naturæ gignere iſta, cum gignat hominem. Proinde cauſas quiſq; & effectus non res æſtimet. Ordiemur autē à confeſſis, hoc eſt, lanis ouiſq;, ut obiter rebus præcipuis honos in primis perhibeatur. Quædam etiam ſi alienis locis, tamen obiter dici neceſſe erit. Nec deerat materiæ pompa, ſi quicquā aliud intueri liberet, quàm fidem operis: Quippe inter prima proditis etiā ex cinere phœnicis nidoque medicinis, ceu uerò id certum eſſet, atque non fabuloſum. Irridere eſt, uitæ remedia poſt milleſimum annum reditura monſtrare.

De medicinis lanarum. CAP. II.

LAnis autoritatem ueteres Romani etiam religioſam habuere, poſtes à nubentibus attingi iubentes. Præterque cultum & tutelam contra frigora, ſuccidæ plurima præſtant remedia ex oleo uinoq; aut aceto, prout quæque mulceri morderiue opus ſit, & aſtringi laxariue, luxatis membris, dolentibuſque neruis impoſita, & crebro ſuffuſa. Quidam etiam ſalem admiſcent luxatis. Alij cum lana rutam tritam adipemq; imponunt. Item contuſis tumentibuſq;. Halitus quoque oris gratiores facere traditur, confricatis dētibus atq; gingiuis admixto melle. Prodeſt & phreneticis ſuffitu. Sanguinē in naribus ſiſtit cum oleo roſaceo, & alio modo indita auribus obturatis ſpiſſime. Quin & ulceribus uetuſtis imponitur cū melle. Vulnera ex uino, uel aceto, uel aqua frigida & oleo expreſſa ſanat. Arietis uellera lota frigida ex oleo madefacta, in muliebribus malis inflammationes uuluæ ſedant. Et ſi procidāt, ſuffitu reprimūt. Succida lana impoſita ſubditaque mortuos partus euocat. Siſtit etiam profluuia earum. At canis rabioſi morſibus inculcata poſt diem ſeptimū ſoluitur. Reduuias ſanat ex aqua frigida. Eadem nitro, ſulphure, oleo, aceto, pice liquida feruentibus tincta, quàm calidiſſima impoſita bis die, lumborū dolores ſedat. Sanguinēq; ſiſtit ex ariete ſuccida, articulos extremitatum præligans. Laudatiſſima omnis è collo, natione uerò Galatica, Tarētina, Attica, Mileſia. Succidam imponunt & deſquamatis, percuſſis, liuidis, incuſſis, colliſis, contritis, deiectis, capitis & alijs doloribus, ſtomachi inflationi ex aceto & roſaceo. Cinis eius illinitur attritis, uulneratis, ambuſtis. Et in oculorum medicamenta additur. Item in fiſtulas aureſq; ſuppuratas. Ad hæc detonſam eā, alij uerò euulſam deciſis ſummis partibus ſiccāt, carpūtq; & in fictili crudo componunt, ac melle perfundunt utrunq;. Alij aſtulis tædæ ſubiectis & ſubinde interſtratis, oleo aſperſam accendunt, cineremq; in labellis aqua addita confricāt manu, & conſidere patiuntur, idq; ſæpius mutātes aquā donec linguam aſtringat leniter, nec mordeat. Tum cinerē reponunt. Vis eius ſeptica eſt: efficaciſſimeq; genas purgat. Quin ipſæ ſordes pecudum ſudorque feminum & alarum adhærentes lanis (œſipum uocant) innumeros propè uſus habent. In Atticis ouibus genito palma. Fit pluribus modis, ſed probatiſſimum, lana ab his partibus recenti concerpta, aut quibuſcunque ſordibus ſuccidis primum collectis ac lento igni in æneo uaſe ſubferuefactis & refrigeratis, pinguique quod ſupernatet, collecto in fictili uaſe, iterumque decocta priori materia: quæ pinguitudo utraq; frigida aqua lauatur, & in linteo ſiccatur, ac ſole torretur, donec candida fiat ac translucida. Tum in ſtannea pyxide conditur. Probatio autē ut ſordiū uirus oleat, & manu fricante ex aqua nō liquetur, ſed albeſcat ut ceruſa. Oculis utiliſſimū contra inflāmationes genarumq; callum. Quidam in teſta torrent, donec pinguedinem amittat, utilius tale exiſtimantes eroſis & duris genis, angulis ſcabioſis & lacrymantibus. Vlcera non oculorum modo ſanat, ſed oris etiā & genitalium cum anſerino adipe. Medetur & uuluæ inflammationibus, & ſedis rhagadijs, & condylomatis cum meliloto ac butyro. Reliquos uſus eius ſuo loco digeremus. Sordes quoq; caudarū concretæ in pilulas, ac ſiccatæ per ſe tuſæq; in farinā & illitæ dentib

ta dentibus mire proſunt, etiã labantibus, gingiuuque ſi carcinoma ſerpat. Iam uero pura uellera aut per ſe impoſita cacis doloribus: aut accepto ſulphure, & cinis eorum genitalium uitijs. Tantumque pollent, ut medicamentis quoque ſuperponantur. Medentur ante omnia & pecori ipſi, ſi faſtidio non paſcatur. Cauda enim quàm arctiſſime præligata, euulſa inde lana, ſtatim ueſcuntur. Traduntque quod extra nodum ſit è cauda præmori.

De ouorum natura. CAP. III.

LAnæ habent & cum ouis ſocietatẽ ſimul fronti impoſitæ cõtra epiphoras. Non opus eſt eas in hoc uſu radicula eſſe curatas: neque aliud quàm candidum ex ouo infundi ac pollinẽ thuris. Oua per ſe infuſo candido oculis epiphoras cohibent, urentesq; refrigerant. Quidam cũ croco præferunt, & pro aqua miſcent collyrijs. Infantibus uerò contra lippitudines uix aliud remedium eſt, butyro admixto recenti: Eadem cum oleo trita ignes ſacros leniunt, betæ folijs ſuperilligatis. Candido ouorum in oculis & pili reclinantur ammoniaco trito admixtoque. Et uari in facie cum pineis nucleis, ac melle modico. Ipſa facies illita ſole non aduritur. Ambuſta aquis ſi ſtatim ouo occupentur, puſtulas non ſentiunt. Quidam admiſcent farinam hordeaceam, & ſalis parum. Vlceribus uerò ex ambuſto cum candido ouorum toſtũ hordeo & ſuillo adipe mire prodeſt. Eadem curatione ad ſedis uitia utuntur: infantibus quidem etiam ſi quid ibi procidat. Ad pedũ rimas ouorum candido decocto cum ceruſæ denariorũ duûm pondere, pari ſpumæ argenti, myrrhæ, exiguo deinde uino. Ad ignem ſacrum candido ouorum trito cum amylo. Aiunt & uulnera candido glutinari, calculosque pelli. Lutea ouorum cocta ut indureſcant, admixto croco modice, item melle & lacte mulieris illita, dolores oculorum mitigant. Vel cum roſaceo & mulſo lana oculis impoſita, uel cum trito apij ſemine ac polenta in mulſo illita. Prodeſt & tuſſientibus per ſe luteum deuoratum liquidum, ita ut dentibus non attingatur. Thoracis diſtillationibus, faucium ſcabriciæ. Priuatim contra hæmorrhoidum morſum illinitur, ſorbeturq; crudũ. Prodeſt & renibus, ueſicæ roſionibus, exulcerationibusq;, et cruenta excreãtibus. Quinq; ouorum lutea in uini hemina cruda ſorbentur dyſentericis, cum iure putaminis ſui & papaueris ſucco, ac uino. Dãtur cœliacis cum uuæ paſſæ pinguis pari pondere et malicorio, per triduum æquis portionibus. Et alio modo lutea ouorũ trium lardi ueteris & mellis quadrãtibus, uini ueteris cyathis tribus trita ad craſſitudinem mellis, & cum opus ſit auellanæ nucis magnitudine ex aqua pota. Itẽ ex oleo fricta terna, totis ouis pridie maceratis in aceto. Sic et lienicis. Sanguinẽ autem reijcientibus cũ tribus cyathis muſti. Vtuntur iiſdem ad liuentia, ſi uetuſtiora ſint, cũ bulbis ac melle. Siſtunt & menſes mulierum cocta, & ex uino pota: inflationes quoq; uuluæ cruda cũ oleo ac uino illita. Vtilia ſunt & ceruicis doloribus cum anſerino adipe & roſaceo. Sedis etiam uitijs durata igni, ut calore quoq; proſint. Et condylomatis cũ roſaceo. Item ambuſtis durata in aqua, mox in pruna putaminibus exuſtis, tum lutea ex roſaceo illinuntur. Fiunt & tota lutea, quæ uocant ſchiſta: cum triduo incubata tolluntur. Stomachum diſſolutum confirmant pulli ouorum cum gallæ dimidio, ita ne ante duas horas alius cibus ſumatur. Dant & dyſentericis pullos in ipſo ouo decoctos, admixta uini auſteri hemina: & pari modo olei polentæque. Membrana putaminis detracta ſiue crudo, ſiue cocto, labiorum fiſſuris medetur. Putaminis cinis in uino potus, ſanguinis eruptionibus. Comburi ſine membrana oportet, ſic fit & dentifricium. Idem cinis & mulierum menſes cum myrrha illitus ſiſtit. Firmitas putaminum tanta eſt, ut recta nec ui nec pondere ullo frangãtur, nec niſi paululum inflexa rotunditate. Tota oua adiuuant partum, cum rutha & anetho & cumino pota ex uino. Scabiem corporũ ac pruritum oleo & cedria mixta tollunt. Vlcera quoque humida in capite cyclamino admixta. Ad puris & ſanguinis excreationes ouum crudum cum porri ſectiui ſucco, parique mẽſura mellis Græci calefactum hauritur. Dantur & tuſſiẽtibus cocta & trita cum melle, & cruda cum paſſo oleiq; pari modo. Infunduntur & uirilitatis uitijs ſingula cum ternis paſſi cyathis amylique ſemuncia à balineis. Aduerſus ictus ſerpentium cocta tritaque adiecto naſturtio illinuntur. Cibo quot modis iuuent notum eſt, cum tranſmeent faucium tumorem, calfactuq; obiter foueãt. Nullus eſt alius cibus qui in ægritudine alat neque oneret, ſimulq; uim potus & cibi habeat. Maceratorum in aceto molliri diximus putamen. Talibus cũ farina in pane ſubactis cœliaci recreantur. Quidam ita reſoluta in patinis torreri utilius putant. Quo genere non aluos tantũ, ſed & menſes fœminarum ſiſtunt: aut ſi maior ſit impetus, cruda cum farina ex aqua hauriuntur. Et per ſe lutea ex iis decocta in aceto donec indureſcant: iterũq; cum trito pipere torrẽtur ad cohibendos aluos. Fit & dyſentericis remedium ſingulare, ouo effuſo in fictili nouo, eiuſdemque oui menſura, ut paria ſint omnia, melle, mox aceto, itẽ oleo, cõfuſis crebroq; permixtis. Quo fuerint ea excellentiora, hoc præſentius remediũ erit. Alij eadem menſura pro oleo & aceto reſinam adijciunt rubentem, uinumq;: & alio modo tẽperant, olei tantũ menſura pari, pineiq; corticis duabus ſexageſimis denariorũ, una eius quod rhus diximus, mellis obolis quinq; ſimul decoctis, ita ut cibus alius poſt quatuor horas ſumatur. Torminibus quoq; multi medentur, oua bina cũ alijs piſcis quatuor unà atterendo, uiniq; hemina calefaciendo, atq; ita potui dando. Et ne quid deſit ouorũ gratiæ, candidum ex his admixtum calci uiuæ glutinat uitri fragmẽta. Vis uerò tanta eſt, ut lignũ perfuſum ouo nõ ardeat, ac ne ueſtis quidem contacta aduratur. De gallinarũ autẽ ouis tantũ locuti ſumus, cũ & reliquarũ alitũ reſtẽt magnæ utilitates, ſicut ſuis locis dicemus. Præterea eſt ouorum genus in

magna

magna Galliarum fama, omiſſum Græcis. Angues innumeri æſtate conuoluti, ſaliuis faucium corporumq́; ſpumis artifici complexu glomerãtur, anguinum appellatur. Druidæ ſibilis id dicũt in ſublime iactari, ſagoq́; oportere intercipi, ne tellurem attingat. Profugere raptorem equo, ſerpentes enim inſequi, donec arceantur amnis alicuius interuentu. Experimentũ eius eſſe, ſi contra aquas fluitet uel auro uinctum. Atq;, ut eſt magorũ ſolertia occultandis fraudibus ſagax, certa luna capiendum cenſent, tanquam congruere operationem eam ſerpentium humani ſit arbitrij. Vidi equidem id ouum mali orbiculati modici magnitudine, cruſta cartilaginis uelut acetabulis brachiorũ polypi crebris, inſigne Druidis. Ad uictorias litium ac regũ aditus mire laudatur: tantæ uanitatis, ut habentem id in lite in ſinu equitem Romanum è Voconijs, à diuo Claudio principe interemptum non ob aliud ſciam. Hic tamen complexus anguiũ & efferatorum concordia, cauſa uidetur eſſe, quare exteræ gentes caduceum in pacis argumentis circundata effigie anguiũ fecerint. Neq; enim criſtatos eſſe in caduceo mos eſt. De anſerũ ouis magnæ utilitatis, ipſoq́; anſere dicturi hoc in uolumine, debemus honorem & Comagenorum clariſſimæ rei. Fit ex adipe anſerum, alioquin celeberrimi uſus eſt, ad hoc in comagene Syriæ parte cũ cinamo, caſia, pipere albo, herba quæ comagene uocatur, obrutus niue uaſis, odore iucundo, utiliſſimum ad perfrictiones, conuulſiones, cæcos ac ſubitos dolores, omniaq́; quæ acopis curantur, unguẽtumq́; pariter & medicamentum eſt. Fit & in Syria alio modo, adipe auium curato, ut diximus, additis eryſiſceptro, xylobalſamo, phœnice elate, item calamo, ſingulorum pondere qui ſit adipis, cum uino bis aut ter ſubferuefactis. Fit autem hyeme, quoniam æſtate nõ glaciat niſi accepta cera. Multa præterea remedia ſunt ex anſere, quod miror æque quàm capris. Nanq; anſer coruusq́; ab æſtate in autumnum morbo conflictari dicuntur. De anſerum honore, quem meruere Gallorum in Capitolium aſcenſu deprehenſo, diximus.

Remedia de cane, & ex animalibus quæ placida non ſunt, ſed fera, & ex uolucribus, & cõtra morſus phalangiorum. CAP. IIII.

E*Adem de cauſa ſupplicia annua canes pendunt inter ædem Iuuẽtutis & Summani, uiui in furcas ſambucea arbore fixi. Sed plura de hoc animali dici cogunt priſcorum mores. Catulos lactentes adeo puros exiſtimabant ad cibum, ut etiam placandis numinibus hoſtiarum uice uterentur his. Genito mane catulo res diuina fit, & in cœnis deûm etiámnũ ponitur catulina. Aditialibus quidem epulis celebrẽ fuiſſe, Plauti fabulæ indicio ſunt. Sanguine canino contra toxica nihil præſtantius putatur. Vomitiones quoq; hoc animal monſtraſſe homini uidetur. Et alios uſus ex eo mire laudatos referemus ſuis locis, Nunc ad ſtatutum ordinem pergemus, Aduerſus ſerpentiũ ictus efficacia habentur, fimum pecudis recens in uino decoctum illitumq́;: mures diſſecti & impoſiti, quorum natura non eſt ſpernẽda, præcipue in aſſenſu ſiderum (ut diximus) cum lumine lunæ fibrarũ numero creſcente ac decreſcente. Tradunt magi iocinere muris dato porcis in fico, ſequi dãtem id animal. In homine quoque ſimiliter ualere, ſed reſolui cyatho olei poto. Muſtelarum duo genera: alterum ſylueſtre. Diſtant magnitudine. Græci uocant ictidas. Harum fel cõtra aſpides dicitur efficax, cætero uenenum: hæc autẽ quæ in domibus noſtris oberrat, & catulos ſuos (ut autor eſt Cicero) quotidie transfert, mutatq́; ſedem, ſerpentes perſequitur. Ex ea inueterata ſale denarij pondus in cyathis tribus datur percuſſis, aut uentriculus coriandro fartus inueteratusq́; & in uino potus. Et catulus muſtelæ etiam efficacius. Quædam pudenda dictu tanta autorum aſſeueratione commẽdantur, ut præterire fas non ſit. Siquidem illa concordia rerum, aut repugnantia, medicinæ gignuntur: ueluti cimicum animalis fœtidiſſimi, & dictu quoq; faſtidiẽdi natura, contra ſerpentiũ morſus, & præcipue aſpidum ualere dicitur. Item contra uenena omnia: argumento quòd dicunt gallinas quo die id ederint, non interfici ab aſpide: carnes quoq; earum percuſſis plurimũ prodeſſe. Ex his quæ tradunt, humaniſſimum eſt illinire morſibus cum ſanguine teſtudinis. Item ſuffitu eorum abigere. Sanguiſugas adhærẽtes, hauſtasq́; ab animalibus reſtinguere in potu datos. Quanquã & oculos quidam ijs inungũt tritis cum ſale & lacte mulierũ, aureſq́; cum melle & roſaceo admixtis. Eos qui agreſtes ſint, & in malua naſcantur, crematos cinere permixto roſaceo infundunt auribus. Cætera quæ de ijs tradũt, uomicæ & quartanarum remedia aliorumq́; morborũ, quanquam ouo aut cera aut faba incluſos cenſeant deuorandos, falſa nec referẽda arbitror. Lethargi tamen medicinæ cũ argumento adhibẽt, quoniam uincatur aſpidum ſomnifica uis, ſeptenos in cyatho aquæ dantes, puerilibus annis quaternos. Et ſtranguriæ fiſtulæq́; impoſuere. Adeo nihil pareus illa rerũ omnium ſine ingentibus cauſis genuit. Quin & adalligatos læuo brachio binos lana ſubrepta paſtoribus, reſiſtere nocturnis febribus prodiderũt, diurnis in roſaceo panno. Rurſus ijs aduerſatur ſcolopendra, ſuffituq́; necat. Aſpides percuſſos torpore & ſomno necant, omnium ſerpentium minime ſanabiles. Sed & uenenum earum ſi ſanguinem attingit, aut recẽs uulnus, ſtatim interimit: inueteratum ulcus tardius. De cætero potum quantalibet copia, non nocet. Non enim eſt tabifica uis: itaq; occiſa morſu earum animalia, cibis innoxia ſunt. Cunctarer in proferendo ex his remedio, niſi M. Varronem ſcirem lxxxviij. uitæ anno prodidiſſe, aſpidum ictus efficaciſſime curari, hauſta à percuſſis ipſorum urina. Baſiliſci, quem etiam ſerpẽtes ipſi fugiunt, alios olfactu necantem, qui hominem uel ſi aſpiciat tantum dicitur interimere, ſanguinem magi miris laudibus celebrant, coeuntem picis modo & colore, dilutũ cinnabari clariorem fieri. Tribuunt*

gi & ſucceſſus petitionum à poteſtatibus, & à dijs etiam precum, morborum remedia, ueneficiorum amuleta. Quidam id Saturni ſanguinem appellãt. Draco nõ habet uenena. Caput eius limini ianuarum ſubditum, propitiatis adoratione dijs, fortunatã domum facere promittunt. Oculis eius inueteratis, & cũ melle tritis, inunctos non paueſcere ad nocturnas imagines, etiam pauidos. Cordis pingue in pelle dorcadum neruis ceruinis adalligatum in lacerto, conferre iudiciorum uictoriæ. Primum ſpondylum aditus poteſtatum mulcere. Dẽtes eius illigatos pellibus caprearum ceruinis neruis, mites præſtare dominos, poteſtatesq́; exorabiles. Sed ſuper omnia eſt compoſitio, qua inuictos faciunt magorum mendacia. Cauda draconis & capite, pilis leonis è fronte & medulla eiuſdem, equi uictoris ſpuma, canis unguibus adalligatis ceruino corio, neruisq́; cerui alternatis & dorcadis: quæ arguiſſe non minus refert, quàm contra ſerpentes remedia demonſtraſſe, quoniam hæc morborum ueneficia ſunt. Draconum adipẽ uenenata fugiũt: item uirus ichneumonum, & cutis cinere in aceto perunctos. Viperæ caput impoſitum, uel alterius quàm quæ percuſſerit, ſine fine prodeſt. Item ſi quis eam ipſam in uapore baculo ſuſtineat, aiunt enim præcauere: item ſi quis exuſtæ eius cinerem illinat. Reuerti autem ad percuſſum ſerpẽtes neceſſitate naturæ, Nigidius autor eſt. Caput quidem diſſecant Scythæ inter aures ad eximendum lapillum, quem aiunt ab ea deuorari territa. Alij ipſo toto capite utuntur. Fiunt ex uipera paſtilli, qui theriaci uocantur à Græcis, quaternis digitis utrinq; amputatis, exemptisq́; interaneis & liuore ſpinæ adhærente, reliquo corpore in patina ex aqua & anetho diſcocto, ſpinisq́; exemptis, & addita ſimilagine, atq; ita in umbra ſiccatis paſtillis, quibus ad multa medicamenta utuntur. Significandum uidetur è uipera tantum hoc fieri. Quidam purgatæ, ut ſuprà dictum eſt, adipem cum olei ſextario decoquunt ad dimidias. Ex eo cum opus ſit ternis ſtillis additis in oleum perungũtur, ut omnes beſtiæ fugiant eos. Præterea conſtat, contra omnium ſerpentium ictus, quamuis inſanabiles, ipſarum ſerpentiũ exta impoſita auxiliari. Eosq; qui aliquando uiperæ iecur coctum hauſerint, nunquam poſtea feriri à ſerpẽte. Neq; anguis uenenatus eſt, niſi per menſem lunæ inſtigatus. Sed prodeſt uiuus cõprehenſus, & in aqua contuſus, ſi foueatur ita morſus. Quin & ineſſe ei remedia multa creduntur, ut dicemus. & ideo Aeſculapio dicatur, Democritus quidẽ monſtra quædam ex his cõficit, ut poſſint auium ſermones intelligi. At qui anguis Aeſculapius Epidauro Romã aduectus eſt, uulgoq; paſcitur & in domibus. Ac niſi incendijs ſemina exurerentur, non eſſet fœcunditati eorum reſiſtere. In orbe terrarum pulcherrimum anguium genus eſt, quod in aqua uiuit, hydri uocantur, nullis ſerpentiũ inferiores ueneno. Horum iecur ſeruatũ aduerſus percuſſos ab his auxilium eſt. Scorpio tritus ſtellionũ ueneno aduerſatur. Fit enim & è ſtellionibus malum medicamentũ. Nam cũ immortuus eſt uino, faciem eorũ qui biberint, lentigine obducit. Ob hoc in unguento necant eum inſidiantes pellicum formæ. Remedium eſt oui luteum, & mel ac nitrum. Fel ſtellionũ tritum in aqua muſtelas congregare dicitur. Inter omnia uenenata ſalamãdra ſcelus maximum eſt. Cætera enim ſingulos feriunt, nec plures pariter interimunt: ut omittã, quòd perire cõſcientia dicuntur homine percuſſo, neq; amplius admitti ad terras: ſalamandra populos pariter necare improuidos poteſt. Nam ſi arbori irrepſit, omnia poma inficit ueneno, & eos qui ederint necat frigida ui, nihil aconito diſtans. Quinimo ſi cõtacto ab ea ligno uel pede cruſta panis incoquatur, idem ueneficium eſt, uel ſi in puteũ cadat. Quippe cũ ſaliua eius quacunq; parte corporis, uel in pede imo reſperſa, omnis in toto corpore defluat pilus. Tamẽ talis ac tanta uis ueneni à quibuſdam animaliũ ut ſuibus manditur, domãte eadem illa rerum diſſidentia. Venenũ eius extingui primum omnium ab his quæ ueſcantur illa, ueriſimile eſt. Quæ prodantur, cantharidũ potu, aut lacerta in cibo ſumpta: cætera aduerſantia diximus dicemusq́; ſuis locis. Ex ipſis quæ magi tradunt contra incendia, quoniam ignes ſola animalium extinguat, ſi forent uera, iam eſſet experta Roma. Sextius uenerẽ accendi cibo earum, ſi detractis interaneis, & pedibus, & capite, in melle ſeruentur tradit, negatq́; reſtingui ignem ab ijs. Ex uolucribus in auxilio contra ſerpentes primũ uultur eſt. Annotatum quoq;, minus uirium eſſe nigris. Pennarum ex his nidore, ſi urantur, fugari eas dicũt. Item cor eius alitis habẽtes, tutos eſſe ab impetu non ſolum ſerpentium, ſed etiam ferarum latronumq́;, & regum ira. Carnibus gallinaceorũ, ita ut tepeant auulſa, appoſitis, uenena ſerpentium domantur: item cerebro in uino poto. Parthi gallinæ malunt cerebrũ plagis imponere. Ius quoq; ex his potum præclare medetur, & in multis alijs uſibus mirabile. Pantheræ leonesq́; non attingunt perunctos eo, præcipue ſi & allium fuerit incoctum. Aluũ ſoluit. Validius è uetere gallinaceo. Prodeſt & contra longinquas febres, & torpentibus membris tremulisq́;, & articularijs morbis, & capitis doloribus, epiphoris, inflationibus, faſtidijs, incipiẽti teneſmo, iocineri, renibus, ueſicæ: contra cruditates, ſuſpiria. Itaq; etiam faciendi eius extant præcepta. Efficacius enim cocti cum olere marino, aut cybio, aut cappari, aut apio, aut herba mercuriali, aut polypodio, aut anetho: utiliſſime autẽ in congij. tribus aquæ ad tres heminas cum ſupradictis herbis, & refrigeratum ſub diuo dari tẽpeſtiuus antecedente uomitione. Non prætereo miraculum, quanquàm ad medicinã non pertinens: ſi auro liqueſcenti gallinarum membra miſceantur, conſumunt id in ſe. Ita hoc uenenum auri eſt. At gallinacei ipſis circulo è ſarmentis addito collo, non canunt. Auxiliatur cõtra ſerpentes & columbarum caro recens concerpta, & hirundinum: bubonis pedes uſti cum plumbagine herba.

herba. Nec omittam in hac quoque alite exemplum magicæ uanitatis. Quippe præter reliqua portentoſa mendacia, cor eius impoſitum mammæ mulieris dormientis ſiniſtræ, tradũt efficere ut omnia ſecreta pronunciet. Præterea in pugnam ferentes idem, fortiores fieri. Eiuſdem ouo ad capillos remedia demonſtrant. Quis autem quæſo ouum bubonis unquam uidere potuit, cum ipſam auem uidiſſe prodigium ſit? quis utiq; experiri, & præcipue in capillo? Sãguine quidem pulli bubonis etiam criſpari capillum promittunt. Cuius generis propè uideri poßint quæ tradũt & de ueſpertilione, ſi ter circumlatus domui uiuus, per feneſtram inuerſo capite infigatur, amuletũ eſſe: priuatimq; ouilibus circumlatum toties, & pedibus ſuſpenſum ſurſum in ſuperliminari. Sanguinẽ quoq; eius cum carduo, contra ſerpentium ictus inter præcipua laudant. Phalangium eſt Italiæ ignotum, & pluriũ generum. Vnum ſimile formicæ, ſed multo maius, ruffo capite, reliqua parte corporis nigra, albis incurſantibus reſperſum guttis. Acerbior huius quàm ueſpæ ictus. Viuit maxime circa furnos & molas. In remedio eſt, ſi quis eiuſdem generis alterum percuſſo oſtendat. Et ad hoc ſeruantur cum mortui inueniuntur. Et cortices eorũ contriti & poti medentur, & muſtelæ catuli, ut diximus ſuprà. Aeque phalangion Græci uocant inter genera araneorum, ſed diſtinguunt lupi nomine. Tertium genus eſt eodem phalangij nomine araneus lanuginoſus, grãdißimo capite. Quo diſſecto inueniri dicuntur intus uermiculi duo, adalligatiq; mulieribus ceruina pelle ante ſolis ortum, præſtare ne concipiãt, ut Cæcilius in cõmentarijs reliquit. Vis ea annua eſt, quam ſolam ex omni atocio dixiſſe fas ſit, quoniam aliquarum fœcunditas plena liberis tali uenia indiget. Vocatur & rhagion acino nigro ſimilis, ore minimo ſub aluo, pedibus breuißimis tanquam imperfectis. Dolor à morſu eius qualis à ſcorpione. Vrina ſimilis araneis textis. Idem erat aſterion, niſi diſtingueretur uirgulis albis. Huius morſu genua labefactãtur. Peior utroq; eſt ceruleus lanugine nigra, caliginẽ concitans, & uomitus araneoſos: etiámnũ deterior, à crabrone penna tãtum differens. Hic & ad maciem perducit. Myrmecion formicæ ſimilis capite, aluo nigra, guttis albis diſtinguentibus, ueſparum dolore torquet. Tetragnathij duo genera habẽt, peior medium caput diſtinguente linea alba, & tranſuerſa altera. Hic oris tumorem facit. At cinereus poſteriori parte candicãs, lentior. minime autem noxius eodem colore qui telas muſcis in parietibus latißime pandit. Cõtra omnium morſus remedium eſt gallinaceum cerebrum cum piperis exiguo potũ in poſca. Item formicæ quinq; potæ: pecudum fimi cinis illitus ex aceto: & ipſi aranei quicũq; in oleo putrefacti. Muris aranei morſus ſanatur coagulo agnino in uino poto: ungulæ arietinæ cinere cum melle. muſtelæ catulo, ut in ſerpentibus dictum eſt. Si iumenta momorderit, mus recens cum ſale imponitur, aut fel ueſpertilionis ex aceto. Et ipſe mus araneus contra ſe remedio eſt, diuulſus & impoſitus. Nam ſi prægnãs momordit, protinus diſsilit. Optimũ ſi imponatur qui momorderit. Sed & alios ad hunc uſum ſeruant in oleo, aut luto circumlitos. Eſt & contra morſum eius remedio terra ex orbita. Ferũt enim non tranſiri ab eo orbitam torpore quodam naturæ. Scorpionibus contrarius maxime inuicẽ ſtellio traditur, ut uiſu quoq; pauorem ijs afferat, & torporẽ frigidi ſudoris. Itaq; in oleo putrefaciunt eum, & ita ea uulnera perungunt. Quidã oleo illo ſpumã argenteam decoquunt ad emplaſtri genus, atq; ita illinunt. Hũc Græci coloten uocant, & aſcalabotẽ, & galeoten. In Italia non naſcitur. Eſt enim hic plenus lẽtigine, ſtridoris acerbi, & ueſcitur, quæ omnia à noſtris ſtellionibus aliena ſunt. Prodeſt & gallinarum fimi cinis illitus, draconis iecur, lacerta diuulſa, mus diuulſus, ſcorpio ipſe ſuæ plagæ impoſitus, aut aſſus in cibo ſumptus, aut potus, in meri cyathis duobus. Proprium eſt ſcorpionum, quòd manus palmã non feriunt, nec niſi pilos attigere. Lapillus qualiſcunq; ab ea parte qua in terra erat appoſitus plagæ, leuat dolorẽ. Itẽ teſta terra operta ex aliqua parte ſicut erat impoſita, liberare dicitur. Non debent reſpicere qui imponunt, & cauere ne ſol aſpiciat. Vermes terreni triti impoſiti proſunt. Multa & alia ex his remedia ſunt, propter quæ in melle ſeruantur. Noctua apibus contraria, & ueſpis crabronibusq; & ſanguiſugis: pici quoq; martij roſtrũ ſecũ habentes non feriuntur ab ijs. Aduerſantur & locuſtarum minima ſine pennis, quos attelabos uocant. Eſt & formicarum genus uenenatũ: non ferè in Italia. Solipugas Cicero appellat, ſalpugas Bætica. Iis cor ueſpertilionis cõtrarium, omnibusq; formicis: ſalamandris cantharides, ut diximus. Sed in ijs magna quæſtio, quoniã ipſa uenena ſunt potæ ueſicæ cum cruciatu præcipuo. Coßinũ equitem Romanum, amicitia Neronis principis notũ, cum is lichene correptus eſſet, uocatus ex Aegypto medicus ob hãc ualetudinẽ eius à Cæſare, cum cãtharidũ potum præparare uoluiſſet, interemit. Verum illitas prodeſſe non dubiũ eſt, cum ſucco taminiæ uuæ, & ſeuo ouis uel capræ. Ipſarũ cantharidum uenenũ in qua parte ſit, non conſtat inter autores. Alij in pedibus & capite exiſtimãt eſſe, alij negant. Cõuenit tamen pennas earũ auxiliari, in quacunq; parte ſit uenenũ. Ipſæ naſcuntur ex uermiculo, in ſpongia maxime cynorrhodi quæ fit in caule, ſed fœcundißime in fraxino: cæteræ in alba roſa, minus efficaces. Potẽtißimæ inter omnes uariæ, luteis lineis, quas in pẽnis tranſuerſas habent, multũ pingues: inertiores minutæ, latæ, piloſæ: inutilißimæ uero, unius coloris macræq;. Conduntur in calice fictili non picato, & linteo colligato, congeſtæ roſa matura, & ſuſpenduntur ſuper acetum cũ ſale feruẽs, donec per linteolum uaporentur, poſtea reponũtur. Vis earum adurere corpus, cruſtas obducere. Eadem pityocãpis, in picea naſcentibus, eadẽ bupreſti, ſimiliterq; præparantur. Efficacißimæ omnes ad lepras lichenasq;, dicũtur

menſes ciere & urinam. Ideo Hippocrates & hydropicis dabat. Cãtharides obiectæ ſunt Catoni Vticenſi, ceu uenenum uẽdidiſſet in auctione regia, quoniam eas ſeſtertijs lx. addixerat.

De ſeuo ſtruthiocamelino, & cane rabido, & lacerta, & anſeribus, & columbis, & muſtelis remedia. CAP. V.

ET ſeuum autem ſtruthiocamelinum tũc ueniſſe ſeſtertijs lxxx. obiter dictum ſit, efficaciorus ad omnia uſus quàm eſt adeps anſerinus. Diximus & mellis uenenati genera, contra quod utuntur melle in quo apes ſint mortuæ. Idem potum in uino, remedium eſt uitiorum quæ cibo piſcium gignuntur: in canis rabidi morſu tuetur à pauore aquæ capitis canini cinis illitus uulneri. Oportet autem comburi omnia eodem modo, ut ſemel dicamus, in uaſe fictili nouo, argilla circũlito, atq; ita in furnum indito. Idem & in potione proficit. Quidam ob id edendũ dederunt. Aliqui & uermem è cadauere canino adalligauere. Menſtruáue in panno ſubdidere calici, aut intus ipſius caudæ pilos combuſtos inſuère uulneri. Cor caninum habentẽ fugiunt canes, Non latrãt uero, lingua canina in calceamẽto ſubdita pollici: aut caudã muſtelæ, quæ abſciſſa dimiſſa ſit, habẽtes. Eſt limus ſaliuæ ſub lingua rabioſi canis, qui datus in potu, fieri hydrophobos nõ patitur. Multo tamen utiliſſime iecur eius, qui in rabie momorderit, datur, ſi poſſit fieri, crudum mandendũ: ſi minus, quoquo modo coctũ, aut ius incoctis carnibus. Eſt uermiculus in lingua canum, qui uocatur à Græcis lytta, quo exempto infantibus catulis, nec rabidi fiunt, nec faſtidium ſentiũt. Idem ter igni circũlatus, datur morſis à rabioſo, ne rabidi fiant. Et cerebello gallinaceo occurritur. Sed id deuoratum anno tantum eo prodeſt. Aiunt & criſtã contritam efficaciter imponi, & anſeris adipem cum melle. Saliuntur & carnes eorũ, qui rabidi fuerũt, ad eadem remedia in cibo dãdæ. Quin & necãtur catuli ſtatim in aqua, ad ſexum eius qui momorderit, ut iecur crudũ deuoretur ex ijs. Prodeſt & fimum gallinaceum, duntaxat rufum, ex aceto impoſitum: & muris aranei caudæ cinis, ita ut ipſe cui abſciſſa ſit, uiuus dimittatur: Glebula ex hirundinum nido illita ex aceto, uel pulli hirundinis cõbuſti. Membrana ſiue ſenectus anguium, uernatione exuta, cũ cancro maſculo trita. Nã etiam per ſe repoſita in arcis armarijsq́; tineas necat. Tanta uis mali eſt, ut urina quoque calcata rabioſi canis noceat, maxime ulcus habẽtibus. Remedium eſt fimum caballinum aſperſum aceto, & calfactum in fico impoſitum. Minus hoc miretur, qui cogitet, lapidẽ à cane morſum, uſq; in prouerbium diſcordiæ ueniſſe. Qui in urinam canis ſuam egeſſerit, torporem lumborum dicitur ſentire. Lacerta, quam hi ſepa, alij chalcidicen uocant, in uino pota, morſus ſuos ſanat. Veneficijs ex muſtela ſyluestri factus, contrarium eſt ius gallinacei ueteris large hauſtum, peculiariter contra aconitum, addi parum ſalis oportet. Gallinarum fimum duntaxat cãdidum, in hyſſopo decoctum aut mulſo, uenena fungorum boletorumq́; aſtringit: item inflãmationes ac ſtrangulationes: quod miremur, cũ, ſi aliud animal guſtauerit id fimũ, torminibus & inflationibus afficiatur. Sanguis anſerinus contra lepores marinos ualet, cum olei æqua portione. Item contra mala medicamenta omnia aſſeruatur cum Lemnia rubrica & ſpinæ albæ ſucco, paſtillorũ drachmis quinq;, qui in cyathis ternis aquæ bibantur: item muſtelæ catulus, ut ſuprà diximus præparatus. Coagulum quoq; agninum aduerſus omnia mala medicamenta pollet: item ſanguis anatum Põticarum. Itaq; & ſpiſſatus ſeruatur, uinoq́; diluitur. Quidam fœminæ anatis efficaciorem putant. Simili modo contra uenena omnia, ciconiarũ uẽtriculus ualet, coagulum pecoris. Caulis ius ex carne arietum, priuatim aduerſus cantharidas: item lac ouium calidum, præterquam ijs qui bupreſtin aut aconitum biberint. Columbarum ſyluestriũ fimum priuatim contra argenti uiui potum. Contra toxica, muſtela uulgaris inueterata, binis drachmis pota.

Ad alopecias tollendas, & ad pilos reddẽdos, & ad lendes tollendos, & ad palpebras, & ad glaucomata, & ad oculos, & ad parotidas remedia. CAP. VI.

ALopecias replet fimi pecudum cinis cum oleo cyprino & melle: item ungularũ muli uel mulæ ex oleo myrteo. Præterea (ut Varro noſter tradit) murinum fimũ, quod item muſcerdas appellat. Et muſcarum capita recentia, prius folio ficulneo aſperatas. Alij ſanguine muſcarum utũtur. Alij x. diebus cinerem earum illinũt cum cinere chartæ, uel nucum, ita ut ſit tertia pars è muſcis. Alij lacte mulierũ cũ braſſica cinerem muſcarum ſubigunt, quidã melle tantum. Nullum animal minus docile exiſtimatur minorisue intellectus: eo mirabilius eſt, Olympiæ ſacro certamine, nubes earũ immolato tauro deo, quem Myiodẽ uocãt, extra territorium id abire. Alopecias cinis è murinũ capitibus caudisq́; & totius muris emendat: præcipue ſi ueneficio acciderit hæc iniuria. Itẽ herinacei cinis cum melle, aut corium cõbuſtum cum pice liquida. Caput quidem eius uſtũ per ſe, etiam cicatricibus pilos reddit. Alopecias autem in ea curatione præparari oportet nouacula & ſinapi, quidam ex aceto uti maluerunt. quæ de herinaceis dicuntur omnia tanto magis ualebunt in hyſtrice. Lacertæ quoq;, ut docuimus, cõbuſtæ cum radice recentis harundinis, quæ ut unà cremari poſſit, minutim findenda eſt: ita myrteo oleo permixto cineres capillorũ defluuia cõtinent. Efficacius uirides lacertæ omnia eadẽ præſtant. Etiámnum utilius admixto ſale, & adipe urſino, & cepa tuſa. Quidam denas uirides in x. ſextarijs olei ueteris diſcoquunt, contenti ſemel in menſe ungere. Pellium uiperinarum cinis, alopecias celerrime explet: itẽ gallinarum fimum recens illitũ. Corui ouum in æreo uaſe permixtum illitumq́; deraſo capite nigritiam capillis affert: ſed donec inareſcat, oleum in ore habendum eſt,

dum eſt, ne dentes ſimul nigreſcant. Idq́; in umbra faciendũ, neq; ante quatriduũ abluẽdum. Alij ſanguine & cerebro eius utuntur cũ uino nigro. Aly exoquũt ipſum, & nocte cõcubia in plumbeũ uas condũt. Aliqui alopecias cantharide trita illinũt cũ pice liquida, nitro præparata cute. Cauſtica uis earum, cauẽdumq́; ne exulcerent alte. Poſtea ad ulcera ita facta, capita murium, & fel murium, & fimum cum elleboro & pipere illini iubent. Lendes tollũtur adipe canino, uel anguibus in cibo ſumptis anguillarum modo, aut uernatione eorũ quam exuũt pota. Porrigines felle ouillo cum creta cimolia, illita capiti donec inareſcat. Capitis doloribus remedio ſunt cochlearum, quæ nudæ inueniuntur nondum peracta, ablata capita ex his lapidea duritia exempta (eſt autem calculi latitudine) quæ alligantur: & minuta fronti illinuntur trita. Itẽ Aegyptij oſſa è capite aut uulturis adalligata, aut cerebrum, cum oleo cedrino perũcto capite & intus naribus illitis. Cornicis cerebrum coctũ, in cibo ſumptum, uel noctuæ, idem præſtat: gallinaceusq́; ſi incluſus abſtineatur die ac nocte, pari inedia eius qui doleat, euulſis collo plumis circũligatisq́; uel criſta: muſtelæ cinis illitus: ſurculus ex nido milui puluino ſubiectus: murina pellis cremata ex aceto illito cinere. Limacis inter duas orbitas inuenta oſsiculum per aurem cum ebore traiectum, uel in pellicula canina adalligatum, quod remedium pluribus ſemperq́ue prodeſt. Fracto capiti aranei tela ex oleo & aceto impoſita, non niſi uulnere ſanato, abſcedit. Hæc & uulneribus tonſtrinarum ſanguinem ſiſtit. A cerebro uero profluentem, anſeris ſanguis, aut anatis infuſus: adepsq́ue earundem alitum cum roſaceo coctus. Matutino paſcentis hirũdinis caput præciſum, maxime luna plena, lineo panno adalligant capitis doloribus licio: aut cera alba fronti illinunt, & pilos caninos pãno adalligãt. Cerebrum cornicis in cibo ſumptũ, palpebras gignere dicitur: œſypum cum myrrha calidum penicillo illitum. Idem præſtare muſcarũ, fimiq́; murini cinerem æquis portionibus, ut efficiatur dimidium pondus denarij promittunt, additis duabus ſextis denary è ſtibi ut omnia œſypo illinantur: item murini catuli triti in uino uetere ad craſsitudinem acopi. Pilos in his incõmodos, euulſos renaſci non patitur fel herinacei: ouorum ſtellionis liquor; ſalamandræ cinis: lacertæ uiridis fel in uino albo ſole coactum ad craſsitudinem mellis in æreo uaſe: hirundinis pullorum cinis cum lacte tithymali, ſpumaq́; cochlearũ. Glaucomata dicunt magi cerebro catuli vij. dierum emẽdari, ſpecillo dimiſſo in dextram partem, ſi dexter oculus curetur: in ſiniſtram, ſi ſiniſter: aut felle recenti aſionis. Noctuarũ eſt id genus maximũ, quibus pluma aurium modo eminet. Suffuſionẽ oculorum canino felle malebat quàm hyænæ curari Apollonius Pitanæus cum melle: item albugines oculorum. Murium capitũ caudarumq́; cinere ex melle inunctis, claritatem uſus reſtitui dicũt: multoque magis gliris aut muris ſylueſtris cinere, aut aquilæ cerebro uel felle. Cum Attico melle cinis & adeps ſoricis cõbuſti tritus lacrymoſis oculis plurimũ confert: ſtibi, quod quid ſit dicemus in metallis. Muſtelæ cinis ſuffuſionibus: item lacertæ hirundinisue cerebrum: quæ etiã trita coctaue fronti illita, epiphoras ſedant, ſiue per ſe, ſiue cum polline, ſiue cũ thure. Sic & ſolatis proſunt. Viuas quoque cremare, & cinere earum cũ melle Cretico inungi caligines, utiliſsimum eſt. Iumentorũ oculis membrana aſpidis quã exuerit, cum adipe eiuſdẽ claritatem inunctis facit. Viperam uiuam in fictili nouo cõburere, addito fœniculi ſucco ad cyathũ unũ, & thuris manna una, atq; ita ſuffuſiones oculorũ & caligines inũgere utiliſsimũ eſt. Medicamentũ id echion uocatur. Fit & collyriũ è uipera, in olla putrefacta, uermiculisq́; enatis cũ croco tritis. Exuritur in olla cum ſale, quẽ lingendo claritatẽ oculorum cõſequuntur, & ſtomachi totiusq́; corporis tẽpeſtiuitates. Hic ſal & pecori datur ſalubritatis cauſa, & in antidotũ contra ſerpentes additur. Quidam & uiperis utuntur in cibis. Primũ omnium occiſæ ſtatim ſalem in os addi iubent, donec liqueſcat humor, quatuor digitorũ menſura utrinq; præciſa, exẽptisq́ue interaneis diſcoquũt in aqua, aut oleo, ſale, anetho, & omnibus aut ſtatim ueſcuntur, aut pane colligunt ut ſæpius utantur. Ius præter ſupradicta pediculos è toto corpore expellit, pruritusq́; etiã ſummæ cutis. Effectũ oſtendit & per ſe capitis uiperini cinis. Vtiliſsime oculos inungunt. Itemq́; adeps uiperinus. De felle non audacter ſuaſerim quæ præcipiunt, quoniã (ut ſuo loco docuimus) non aliud eſt ſerpentium uenenũ. Anguiũ adeps æruginimixtus, ruptas oculorũ partes ſanat, & mẽbrana ſiue ſenectus uernatione eorũ exuta, ſi adfricetur, claritatẽ facit. Vlulæ quoq; fel prædicatur ad albugines, ſuffuſiones, caligines: adeps ſimiliter ad claritatẽ. Aquilæ, quã diximus pullos ad contuendum ſolẽ experiri, mixto felle cum melle Attico inunguntur nubeculæ & caligationes ſuffuſionesq́ue oculorum. Eadẽ uis & in uulturino felle eſt cum porri ſucco, & melle exiguo. Itẽ in gallinacei felle alligato ad argema, & ad albugines ex aqua diluto: item ad ſuffuſiones oculorũ, maxime candidi gallinacei. Fimũ quoq; gallinaceorũ, duntaxat rubrũ, luſcioſis illiniendum monſtrant. Laudãt & gallinæ fel, ſed præcipue adipẽ, contra puſtulas in pupillis. Has ſcilicet eius rei gratia ſaginant. Adiuuat mirifice, & ruptas oculorũ tuniculas admixtis ſchiſto & hæmatite lapidibus. Fimũ quoq; earũ, duntaxat candidum, oleo in uetere corneisq́; pyxidibus adſeruãt, ad pupillarũ albugines. Qua in mẽtione ſignificandũ eſt, pauones fimũ ſuum reſorbere tradi, inuidentes hominũ utilitatibus. Accipiter decoctus in roſaceo efficaciſsimus ad inũctiones omnium uitiorũ putatur: item fimi eius cinis cum Attico melle. Laudatur & milui iecur. Fimum columbarũ ex aceto ad ægilopas. Similiter ad albugines & cicatrices. Fel anſerinũ, ſanguis anatum contuſis oculis, ita ut poſtea hyſſopo & melle inungantur. Fel

perdicum cum mellis æquo pondere, per ſe uero ad claritatem dorcados. Hippocratis (ut putant) autoritate adijcitur, quòd in argentea pyxide id ſeruari iubent. Oua perdicum in uaſe æreo decocta cum melle, ulceribus oculorum & glaucomatis medentur: columbarũ, turturũ, palumbium, perdicum ſanguis, oculis cruore ſuffuſis eximie prodeſt. In columbis maſculæ efficaciorem putant. Vena autem ſub ala ad hunc uſum inciditur, quoniã ſuo calore utilior eſt. Superimponi oportet ſpleniũ è melle decoctum, lanãq; ſuccidam ex oleo aut uino. Earundem auium ſanguis nyctalopas ſanat: & iecur ouiũ, atq; (ut in capris diximus) efficacius fuluæ. Decocto quoq; eius oculos abluere ſuadẽt, & medulla dolores tumoresq; illinũt. Bubonis oculorũ cinis collyrio mixtus claritatem oculis facere promittitur. Turturis fimũ albugines extenuat: item cochlearum cinis: fimum cenchridis, accipitrũ generis hanc Græci faciunt. Argema ex melle omnibus quæ ſupraſcripta ſunt ſanantur. Mel utiliſſimũ oculis, in quo ſunt apes immortuæ. Ciconiæ pullum qui ederit, negatur annis continuis lippiturus: item qui draconis caput habeat. Huius adipe & melle cum oleo uetere, incipiẽtes caligines diſcuti tradũt. Hirundinum pullos plena luna excæcant, reſtitutaq; eorum acie capita cõburuntur: hoc cinere cum melle utũtur ad claritatẽ & dolores, ac lippitudines & ictus. Lacertas quoq; pluribus modis ad oculorum remedia aſſumunt. Alij uiridẽ includunt nouo fictili: ac lapillos, qui uocãtur cinædia quæ & inguinum tumoribus adalligari ſolent, nouẽ ſingulos ſignis ſignantes, & ſingulos detrahunt per dies. Nono emittunt lacertã, lapillos ſeruant ad oculorum dolores. Alij terrã ſubſternũt lacertæ uiridi excæcatæ, & unà in uitreo uaſe annulos includũt è ferro ſolido uel auro: cum recepiſſe uiſum lacertã apparuerit per uitrum, emiſſa ea, annulis contra lippitudinẽ utũtur. Alij capitis cinere pro ſtibio ad ſcabritias. Quidã uiridem longo collo in ſabuloſis naſcentem cõburunt, & incipientem epiphorã inungunt: item glaucomata. Muſtelæ etiã oculis punctu erutis, aiunt uiſum reuerti, eademq; quæ in lacertis & annulis faciũt. Serpentis oculum dextrum adalligatum cõtra epiphoras prodeſſe, ſi ſerpens uiua dimittatur. Lacrymantibus ſine fine oculis, cinis ſtellionis capitis cũ ſtibio eximie medetur. Aranei muſcarij tela, & præcipue ſpelunca ipſa impoſita per frõtem ad duo tẽpora, ita ut à puero impube & capiatur & imponatur, nec is triduo ſe oſtẽdat ei cui medeatur, néue alteruter nudis pedibus terram attingat his diebus, mirabiliter epiphoris mederi dicuntur. Albugines quoq; dicitur tollere inunctione araneus candidus, longiſſimis ac tenuiſſimis pedibus, cõtritus in oleo uetere. Sed is etiã cui craſſiſſimum textũ eſt, in contignationibus fere, adalligatus panno epiphoras ſanare traditur. Scarabei uiridis natura cõtuentiũ uiſum exacuit. Itaq; gemmarũ ſculptores contuitu eorũ acquieſcunt. Aures purgat fel pecudis cum melle, caninis lactis inſtillatio ſedat dolorem.

Grauitatem adeps cũ abſinthio & oleo uetere, item adeps anſerinus. Quidã adijciunt ſuccũ cepæ & allij pari modo. Vtuntur & per ſe ouis formicarum. Nãq; & huic animali eſt medicina, conſtatq; urſos ægros hoc cibo ſanari. Anſerum quoq; & omnium auium adeps præparatur, exẽptiſq; uenis omnibus patina nouo fictili operta in ſole, ſubdita aqua feruẽti liquatur. Saccatusq; lineis ſaccis & in fictili nouo repoſitus loco frigido, minus putreſcit addito melle. Muriũ cinis cum melle inſtillatus, aut cũ roſaceo decoctus auriũ dolores ſedat. Si aliquod animal intrauerit, præcipuũ remedium eſt muriũ fel aceto dilutũ. Si aqua intrauerit, adeps anſerinus cum cepæ ſucco. Gliris detracta pelle, inteſtinis exẽptis diſcoquitur melle in uaſe nouo: ſed medici malũt è nardo decoqui uſq; ad tertias, atq; ita aſſeruari, deinde cũ opus ſit ſtrigili tepefacta infundere. Conſtat deplorata aurium uitia eo remedio ſanari: aut ſi terreni uermes adipe anſeris decocti infundantur. Item ex arboribus rubri cũ oleo triti exulceratis & ruptis auribus præclare medentur. Lacerti inueterati in os pendentium addito ſale contuſi & ab ictu læſas aures ſanant, efficaciſſime autẽ ferrugineas maculas habentes, lineis etiam per eandem diſtincti. Millepeda, ab alijs cẽtipeda aut multipeda dicta, animal eſt è uermibus terræ piloſum, multis pedibus arcuatim repens, tactuq; contrahens ſe: oniſcon Græci uocant, alij tilon: efficaciter ſanat aurium dolores, in cortice punici mali decoctum & porri ſucco. Addũt & roſaceũ, & in alterã aurem infundunt. Illã autem quæ nõ arcuatur, ſepa Græci uocant, alij ſcolopendrã, minorẽ pernicioſamq;. Cochleæ quæ ſunt in uſu cibi, cum myrrha aut thuris polline appoſita, item minutæ & latæ fracturis auriũ illinuntur cũ melle. Senectus ſerpentiũ feruẽte teſta uſta inſtillatur roſaceo admixto, contra omnia quidẽ uitia efficax, ſed contra graueolentiã præcipue, aut ſi purulentæ ſunt ex aceto, melius cum felle caprino, uel bubulo, aut teſtudinis marinæ. Vetuſtior anno eadẽ mẽbrana nõ prodeſt, nec imbre perfuſa, ut aliqui putant. Itẽ aranei ſanies cũ roſaceo, aut per ſe in lana, uel cum croco, auribus prodeſt: gryllus cũ ſua terra effoſſus & illitus. Magnã autoritatem huic animali perhibet Nigidius, maiorẽ magi, quoniã retro ambulet, terrãq; terebret, ſtridat noctibus. Venantur cũ formica circũligato capillo in cauernã eius coniecta, efflato prius puluere ne ſeſe condat: ita formicæ cõplexu extrahitur. Ventris gallinaceorũ mẽbrana quæ abijci ſolet, inueterata & in uino trita, auribus purulentis calida infunditur, gallinarũ quoq; adeps. Eſt & quedã pinguedo blattæ, ſi caput auellatur, hãc tritã unà cũ roſaceo auribus mire prodeſſe dicũt, ſed lanã qua incluſerint poſt paulũ extrahendã. Celerrime enim id pingue tranſire in animal, fieríue uermiculum. Alij binas ternáſue in oleo decoctas efficaciſſime auribus mederi ſcribũt, & tritas in linteolo imponi cõtuſis. Hoc quoq; animal inter pudenda eſt: ſed propter admirationẽ naturæ, priſcorũq;

cura,

curæ, totum in hoc loco explicandũ. Plura earum genera fecerunt. Molles, quas in oleo decoctas, uerrucis efficaciter illini experti ſunt. Alterum genus mylæcon appellauere, circa molas ferè naſcens. Has capite detracto attritas, lepras ſanaſſe, Muſa & Pictou in exemplis reliquerũt. Tertium genus & odoris tædio inuiſum, exacuta clune, cũ piſſelæo ſanare ulcera aliâs inſanabilia. Strumas, panos diebus xxi. impoſitas, percuſſa, contuſa, cacoëthe, ſcabiem, furunculoſq́; detractis pedibus & pennis. Nos hæc etiã audita faſtidimus. At hercule Diodorus & in morbo regio & orthopnoicis ſe id dediſſe tradit cũ reſina & melle. Tãtum poteſtatis habet ars ea pro medicamento dandi quicquid uelit. Humaniſsimi eorũ cinerem crematarum ſeruandũ ad hos uſus in cornea pyxide cenſuere, aut tritas clyſteribus infundendas orthopnoicis, aut rheumaticis. Infixa utiq; corpori illitas extrahere cõſtat. Mel utiliſsimum auribus quoque eſt, in quo apes emortuæ ſunt. Parotidas cõprimit columbinum ſtercus uel per ſe, uel cum farina hordeacea aut auenacea. Noctuæq́; cerebrum uel iecur cum oleo infuſum auriculæ aut parotidæ: multipeda cum reſina tertia parte illita: Grylli ſiue illiti, ſiue adalligati. At reliqua morborum genera medicinaſq́; ex iiſdem animalibus, aut einſdem generis, ſequenti dicemus uolumine.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXX.

PROOEMIVM.

De origine magicæ artis, quando, & à quibus cœperit, & à quibus celebrata fuerit, & reliquæ ex animalibus medicinæ. CAP. I.

MAGICAS *uanitates ſæpius quidem antecedẽtis operis parte, ubicunq; cauſæ locusq́; poſcebãt, coarguimus, detegemusq́; etiámnum: in paucis tamen digna res eſt de qua plura dicãtur, uel eo ipſo quòd fraudulentiſsima artium plurimum in toto terrarum orbe, plurimisq́; ſeculis ualuit. Autoritatẽ ei maximã fuiſſe nemo miretur, quandoquidẽ ſola artiũ tres alias imperioſiſsimas humanæ mentis complexa in unã ſe redegit. Natã primũ è medicina nemo dubitat, ac ſpecie ſalutari irrepſiſſe uelut altiorẽ ſanctioremq́; quàm medicinã: ita blãdiſsimis deſideratiſsimisq́; promiſsis addidiſſe uires religionis, ad quas maxime etiámnũ caligat humanũ genus. Atq; ut hoc quoq; ſuggeſſerit miſcuiſſe artes mathematicas, nullo non auido futura de ſeſe ſcirẽdi, atq; ea è cælo uериſsime peti credẽte. Ita poſſeſsis hominũ ſenſibus triplici uinculo, in tantũ faſtigij adoleuit, ut hodieq́; etiã in magna parte gentiũ præualeat, & in oriente regum regibus imperet. Sine dubio illic orta in Perſide à Zoroaſtre, ut inter autores conuenit. Sed unus hic fuerit, an poſtea & alius, non ſatis conſtat. Eudoxus qui inter ſapientiæ ſectas clariſsimam, utiliſsimamq́; eã intelligi uoluit, Zoroaſtrẽ hunc ſex milibus annorũ antè Platonis mortem fuiſſe prodidit. Sic & Ariſtoteles. Hermippus qui de tota ea arte diligentiſsime ſcripſit, & uicies centum milia uerſuum à Zoroaſtre condita, indicibus quoque uoluminũ eius poſitis explanauit, præceptorem à quo inſtitutum diceret, tradidit Azonacem. ipſum uero v. milibus annorum ante Troianum bellũ fuiſſe. Mirum hoc in primis, duraſſe memoriã artemq́; tam longo æuo cõmentarijs non intercidentibus, præterea nec claris, nec continuis ſucceſsionibus cuſtoditam. Quotus enim quiſq; auditu ſaltem cognitos habet, qui ſoli cognominantur, Apuſcorum & Zaratum Medos, Babyloniumq́; Marmaridum, & Arabem Hippocum, Aſsyrium uero Zarmoceuidam, quorum nulla extant monumenta. Maxime tamen mirum eſt, in bello Troiano tantum de arte ea ſilentium fuiſſe Homero, tãtumq́; operis ex eadẽ in Vlyxis erroribus, adeo ut totum opus non aliunde conſtet. Siquidem Protea & Sirenum cantus apud eum non aliter intelligi uolunt: Circe utique & inferorum euocatione hoc ſolũ agi. Nec poſtea quiſquam dixit, quónam modo ueniſſet Telmeſſum religioſiſsimam urbẽ, quando tranſiſſet ad Theſſalas urbes, quarum cognomen diu obtinuit in noſtro orbe alienæ gentis. Troianis itaq; temporibus Chironis medicinis contenta & ſolo marte fulminante, miror equidem Achillis populis famam eius in tantum adhæſiſſe, ut Menander quoque literarum ſubtilitati ſine æmulo genitus, Theſſalam cognominarit fabulam, complexam ambages fœminarum detrahentium lunam. Orphea putarem è propinquo primum intuliſſe, ad uicinas uſque ſuperſtitiones ac medicinæ profectum, ſi nõ expers ſedes eius tota Thrace magices fuiſſet. Primus extat (ut equidem inuenio) commẽtatus de ea Oſthanes, Xerxem regem Perſarum bello, quod is Græciæ intulit comitatus: ac uelut ſemina artis portentoſæ ſparſiſſe obiter infecto quacunque commeauerat mundo. Diligentiores paulo ante hunc ponunt Zoroaſtrem alium Proconneſium. Quod certum eſt, hic maxime Oſthanes ad rabiem, non auiditatem modo ſcientiæ eius, Græcorum populos egit. Quanquam animaduerto ſummam literarum claritatem gloriamque ex ea ſcientia antiquitus & penè ſemper petitam. Certe Pythagoras, Empedocles, Democritus, Plato ad hanc diſcendam nauigauere, exilijs uerius quàm peregrinationibus ſuſceptis. Hanc reuerſi prædicauere, hanc in arcanis habuere. Democritus Apollonicem Capridenem & Dardanum è Phœnice illuſtrauit, uoluminibus Dardani in ſepulchrum eius petitis, ſuis uero ex diſciplina eorum editis: quæ recepta ab alijs hominum atque tranſiſſe per memoriam, æque ac nihil in uita mirandum eſt. In tantum fides iſtis faſque omne deeſt, adeo, ut ij qui cætera in uiro illo probant,*

hac eius opera eſſe inficiētur. Sed fruſtra. Hunc enim maxime affixiſſe animis eam dulcedinem cōſtat. Plerumq́; miraculi & hoc, pariter utraſque artes effloruiſſe, medicinam dico magicenq́;, eadem ætate illam Hippocrate, hanc Democrito illuſtrantibus, circa Peloponneſiacum Græciæ bellum, quod geſtum eſt à ccc. urbis noſtræ anno. Eſt & alia magices factio, à Moyſe & Iamne & Iotape Iudæis pendens, ſed multis millibus annorum poſt Zoroaſtrem. Tanto recentior eſt Cypria. Non leuem & Alexandri Magni tēporibus autoritatē addit profeßioni ſecundus Oſthanes, comitatu eius exornatus, planeq́; quod nemo dubitet orbem terrarum peragrauit. Extant itaq; & apud Italas gentes ueſtigia eius in duodecim tabulis noſtris, alijsq́; argumentis, quæ priori uolumine expoſui. dclvij. demum anno urbis, Cn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Craſſo COSS. *ſenatuſconſultum factū eſt, ne homo immolaretur, palamq́; in tēpus illud ſacra prodigioſa celebrata. Gallias utiq; poſſedit, & quidē ad noſtram memoriam. Nanq; Tiberij Cæſaris principatus ſuſtulit Druidas eorū, & hoc genus uatum medicorumq́;. Sed quid ego hæc commemorē in arte oceanum quoq; tranſgreſſa, & ad naturæ inane peruecta? Britannia hodieq; eam attonite celebrat tantis ceremonijs, ut dediſſe Perſis uideri poßit. Adeo iſta toto mundo cōſenſere, quanquam diſcordi & ſibi ignoto. Non ſatis æſtimari poteſt quantū Romanis debeatur, qui ſuſtulere monſtra, in quibus hominem occidere religioſißimum erat, mandi uero etiam ſaluberrimū.*

De ſpeciebus magiæ, Neroniſq; & magorum deteſtatio. CAP. II.

V*T narrauit Oſthanes, ſpecies eius plures ſunt. Nāq; & ex aqua, & è ſphæris, & ex aere, & ſtellis, & lucernis, ac peluibus, ſecuribusq́;, & multis alijs modis diuina promittit, præterea umbrarum, inferorūq; colloquia: quæ omnia ætate noſtra princeps Nero uana falſaq; cōperit: quippe non citharæ tragicíq; cantus libido illi maior fuit, fortuna rerum humanarum ſumma geſtiente in profundis animi uitijs. Primumq́; imperare dijs concupiuit, nec quicquam generoſius uoluit. Nemo unquam ulli artium ualidius fauit. Ad hæc non opes ei defuere, non uires, non diſcendi ingeniū, aliaq;, non patiente mundo. Immenſum & indubitatum exemplū eſt falſæ artis, quam dereliquit Nero: utinamq́; inferos potius & quoſcunq; de ſuſpicionibus ſuis deos conſuluiſſet, quàm lupanaribus atq; proſtitutis mandaſſet inquiſitiones eas: nulla profecto ſacra, barbari licet feriq; ritus, non mitiora quàm cogitationes eius fuiſſent. Sæuius ſic nos repleuit umbris. Sunt quedā magis perfugia, ueluti lentiginem habentibus non obſequi numina, ut cerni non poßint. Forte hoc in illo. Nihil membris defuit: Nam dies eligere certos liberum erat: pecudes uero quibus non niſi atri coloris eſſet, facile. Nam hominem immolare etiam gratißimum. Magus ad eum Tyridates uenerat, Armeniacum de ſe triumphum afferens, & ideo prouincijs grauis. Nauigare noluerat, quoniam expuere in maria, alijsq́; mortalium neceßitatibus uiolare naturam eam fas non putant. Magos ſecum adduxerat. Magicis etiam cœnis eum initiauerat. Non tamē cum regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem ualuit. Proinde ita perſuaſum ſit, inteſtabilem, irritam, inanem eſſe, habentem tamē quaſdam ueritatis umbras, ſed in his ueneficas artes pollere, non magicas. Quærat aliquis quæ ſint mentiti ueteres magi, cum adoleſcentibus nobis uiſus Apion, grammaticæ artis, prodiderit cynocephaliam herbam, quæ in Aegypto uocaretur oſirites, diuinam, & contra omnia ueneficia: ſed ſi ea erueretur, ſtatim eum qui eruiſſet mori. Seq́; euocaſſe umbras ad percontandum Homerum, qua patria quibusq́; parentibus genitus eſſet: non tamen auſus profiteri, quid ſibi reſpondiſſe diceret.*

De talpis, & reliquæ medicinæ per morbos digeſtæ in animalibus, quorum genera placida ſunt, aut fera. CAP. III.

P*Eculiare uanitatis ſit argumētum, quod animalium cunctorum talpas maxime mirantur, tot modis à rerum natura damnatas, cæcitate perpetua, tenebris etiámnum alijs, defoßas ſepultisque ſimiles. Nullis æque credunt extis, nullum religionis capacius indicant animal: ut ſi quis cor eius recens palpitansq́; deuorarit, diuinationis & rerum efficiendarum euentus promittant. Dente talpæ uiuæ exempto, ſanari dentium dolores adalligato affirmant. Cætera ex eo animali placita eorum, ſuis reddemus locis. Nec quicquam probabilius inuenietur, quàm muris aranei morſibus aduerſari eos, quoniam & terra orbitis (ut diximus) depreſſa aduerſatur. Cæterum dentium doloribus (ut ijdem narrant) medetur canum qui rabie perierunt, capitum cinis crematorum ſine carnibus, inſtillatus ex oleo cyprio per aurem cuius è parte doleant. Caninus dens ſiniſter maximus, circunſcarificato eo qui doleat, aut draconis os è ſpina: item enhydridis. Eſt autem ſerpens maſculus & albus. Huius maximo dente circunſcarificant. At in ſuperiorum dolore duos ſuperiores adalligant, è diuerſo inferiores. Huius adipe perunguntur qui crocodilum captant. Dentes ſcarificāt & oßibus lacertæ è fronte luna plena exemptis, ita ne terram attingant. Colluunt caninis dentibus decoctis in uino ad dimidias partes. Cinis eorum pueros tarde dentientes adiuuat cum melle. Fit eodem modo & dentifricium. Cauis dentibus cinis è murino fimo inditur, uel iecur lacertarum aridum. Anguinum cor ſi mordeatur aut alligetur, efficax habetur. Sunt inter eos, qui murem bis in menſe iubeant mandi, doloresque ita caueri. Vermes terreni decocti in oleo, infuſique auriculæ cuius è parte doleant, præſtant leuamentum. Eorundem cinis exeſis dentibus coniectus, ex facili cadere eos cogit: integros dolentes illitus iuuat. Comburi autem oportet in teſta. Proſunt & cū mori radice in aceto ſcillite decocti, ita ut colluantur dentes.*

Is

Is quoque uermiculus, qui in herba ueneris labro appellata inuenitur, cauis dentium inditus mire prodeſt. Nam erucæ braſsicæ eius cōtactu cadunt. Et è malua cimices infunduntur auribus cum roſaceo. Harenulæ quæ inueniuntur in cornibus cochlearum, cauis dentium inditæ ſtatim liberant dolore. Cochlearum inanium cinis cum myrrha gingiuis prodeſt: ſerpentis cū ſale in olla exuſtæ cinis, cum roſaceo in contrariam aurem infuſus. Anguinæ uernationis membrana cum oleo tedæq; reſina calefacta, & auri alterutri infuſa: adijciunt aliqui thus & roſaceum: eadem cauis indita, ut ſine moleſtia cadant, præſtat. Vanum arbitror eſſe, canis ortu angues candidos membranam exuere, quoniā nec in Italia uiſum eſt, multoq; minus credibile in tepidis regionibus tam ſero exui. Hāc autem uel inueteratam cum cera celerrime dentes euellere tradunt. Et dens anguium alligatus, dolores minuit. Sunt qui & araneum animal ipſum ſiniſtra manu captum tritumq́ue in roſaceo, & in aurem infuſum cuius à parte doleat, prodeſſe arbitrentur. Oſsiculu gallinarum in pariete ſeruatis, fiſtula ſalua, adacto dente uel gingiua ſcarificata, proiectoq; oſsiculo, ſtatim dolorem abire tradunt. Item fimo corui lana adalligato, uel paſſerum cum oleo calefacto, & proximæ auriculæ infuſo, pruritum quidem intolerabilē facit: & ideo tolerabilius eſt paſseris pullorum ſarmentis crematorum cinerem ex aceto infricare.

Quomodo commendetur os, & contra maculas faciei, & ad faucium uitia. CAP. IIII.

ORis ſaporem commendari affirmant murino cinere cum melle ſi fricentur dentes. Admiſcent quidam marathri radices. Penna ulturis ſi ſcalpantur dentes, acidum halitum faciūt. Hoc idem hyſtricis ſpina feciſſe, ad firmitatem pertinet. Linguæ ul cera & labrorum hirundines in mulſo decoctæ ſanāt. Adeps anſeris aut gallinæ rimas. Oeſypum cum galla, araneorum telæ candidæ, & quæ in trabibus paruæ texuntur. Si feruentia os intus excuſſerint, lacte canino ſtatim ſanabitur. Maculas in facie, œſypum cum melle Corſico, quod aſperrimum habetur, extenuat. Item ſcobem cutis in facie cū roſaceo impoſitum uellere. Quidam & butyrum addunt. Si uero uitiligines ſint, fel caninum prius acu cōpunctas. Liuentia & ſugillata pulmones arietum pecudumq; in tenues conſecti membranas calidi impoſiti, uel columbinū fimum. Cutem in facie adeps anſeris, uel gallinæ cuſtodit. Lichenas & murino fimo ex aceto illinunt, & cinere herinacei ex oleo. In hac curatione prius nitro ex aceto faciē foueri præcipiunt. Tollit ex facie uitia & cochlearū, quæ latæ & minutæ paſsim inueniūtur, cū melle cinis. Omnium quidem cohlearum cinis ſpiſſat, calfacit ſmectica ui. Et ideo cauſticis cōmiſcetur, pſoriſq; & lepris & lentigini illinitur. Inuenio & formicas herculaneas appellatas, quibus tritis adiecto ſale exiguo talia uitia ſanētur. Bupreſtis animal eſt rarum in Italia ſimilimū ſcarabeo lōgipedi. Fallit inter herbas bouē maxime, unde & nomen inuenit: deuoratumq; tacto felle ita inflammat, ut rumpat. Hæc cū hircino ſeuo illita lichenas ex facie tollit ſeptica ui, ut ſuprà dictū eſt. Vulturinus ſanguis cum chamæleontis albæ (quam herbam eſſe diximus) radice & cedria tritus, cōtectusq; braſsica lepras ſanat: item pedes locuſtarum cum ſeuo hircino triti. Varos adeps gallinaceus cum cepa tritus & ſubactus. Vtiliſsimum & in facie mel in quo apes ſint immortuæ. Præcipue tamen faciem purgat atque erugat cygni adeps. Stigmata delentur columbino fimo ex aceto. Grauedinem inuenio finiri, ſi quis nares murinas oſculetur. Vua & faucium dolor mitigatur fimo agnorū, priuſquam herbā guſtauerint in umbra areſacto. Vua ſucco cochleæ acu trāsfoſſæ illita, ut cochlea ipſa in fumo ſuſpēdatur. Hirundinū cinere cum melle: Sic & tonſillis ſuccurritur. Tonſillas & fauces lactis ouilli gargarizatio adiuuat. Multipeda trita, fimū columbinū cum paſſo gargarizatū, etiam cū fico arida ac nitro impoſitū extrà. Aſperitatē faucium & diſtillationes leniunt cochleæ: coqui debēt in lacte, demptoq; tantum terreno cōteri, & in paſſo dari potui. Sunt qui aſtypaleicas efficaciſsimas putant, & in ijs ſmegma earū. Lenit & grillus infricatus. Aut ſi quis manibus quibus eū contriuerit, tonſillas attingat. Anginis felle anſerino cum elaterio & melle citiſsime ſuccurritur: Cerebro noctuæ, cinere hirundinis, ex aqua calida poto. Huius medicinæ autor eſt Ouidius poëta. Sed efficaciores ad omnia quæ ex hirundinibus monſtrantur, pulli ſyluestrium. Figura nidorū eas deprehendit. Multo tamen efficaciſsimi ripariarum pulli. Ita uocant in riparum cauis nidificantes. Sunt qui cuiuſcunq; hirūdinis pullum edendum cenſent, ne toto anno metuatur id malum. Strāgulatos cum ſanguine cōcurrunt in uaſe, & cinerem cum pane aut potu dant. Quidam & muſtelæ cineres pari modo admiſcent. Sic & ad ſtrumæ remedia dant, & comitialibus quotidie potu. In ſalo quoque ſeruatæ hirundines ad anginā una drachma bibuntur. Cui malo & nidus earum mederi dicitur potus. Millepedam illini anginis efficaciſsimum putant. Alij xxi. tritas in aqua mulſæ hemina dari per harundinem, quoniam dentibus eactis nihil proſint. Tradunt & murem cum uerbenaca excoctum, ſi bibatur is liquor remedio eſſe. Et corrigiam caninam ter collo circumdatam: Fimum columbinum uino & oleo permixtum. Ceruicis neruis & opiſthotono ex milui nido ſurculus ueteris adalligatus auxiliari dicitur.

Ad ſtrumas exulceratas, ad humerorum & præcordiorum dolores. CAP. V.

STrumis exulceratis muſtelæ ſanguis: ipſa decocta in uino, non tamen ſectis admouetur. Aiunt & in cibo ſumptam idem efficere. Vel cineri eius ſarmentis combuſtæ miſcetur axungia. Lacertus uiridis adalligatur: poſt dies xxx. oportet alium adalligari. Quidā cor eius in argēteo uaſculo ſeruāt. Ad fœminarū ſtrumas ueteres cochleæ cū teſta ſua tuſa illinūtur,

maxime

maxime quæ frutectis adhærent. Item cinis aſpidum cum ſeuo taurino imponitur. Anguinus adeps mixtus oleo. Item anguium cinis ex oleo illitus, uel cum cera. Ediſſe quoque eos medios abſciſis utrinque extremis artubus aduerſus ſtrumas prodeſt: uel cinerem bibiſſe in nouo fictili ita crematorum: efficacius multo inter duas orbitas occiſorum. Et gryllum illinire cum ſua terra effoſſum ſuadent. Item fimum columbarum per ſe, uel cũ farina hordeacea auenaceáue ex aceto. Talpæ cinerem ex melle illinire. Alij iecur eiuſdem contritum inter manus illinunt, & triduo non abluunt. Dextrum quoq; pedem eius remedio eſſe ſtrumis affirmant. Alij præcidũt caput, & cum terra à talpis excitata tuſum digerunt in paſtillos pyxide ſtannea, & utuntur ad omnia quæ intumeſcunt, & quæ apoſtemata uocant, quæq; in ceruice ſint: neſciq; ſuilla tunc uetant. Tauri uocantur ſcarabei terreſtres ricino ſimiles, nomen cornicula dedere. Alij pediculos terræ uocant. Ab his quoque terram egeſtam illinunt ſtrumis & ſimilibus uitijs & podagris. Triduo non abluunt, prodeſtq; hæc medicina in annum. Omniaq; his aſcribunt, quæ nos in grillis retulimus. Quidam & à formicis terra egeſta ſic utuntur. Alij uermes terrenos totidem quot ſint ſtrumæ adalligãt, pariterq; cum his areſcunt. Alij uiperam circa canis ortum circumcidunt, ut diximus: Dein mediam comburunt, dein cinerem eum dant bibendum ter ſeptenis diebus quantum prehenditur ternis digitis, ſic ſtrumis medentur. Aliqui uero circumligant eas lino, quo præligata infra caput uipera pependerit, donec exanimaretur. Et millepedis utuntur addita reſinæ terebinthinæ parte quarta, quo medicamento omnia apoſtemata curari iubent. Humeri doloribus muſtelæ cinis cũ cera medetur. Ne ſint malæ hirſutæ, formicarũ oua pueris infricata præſtant. Item mangonibus, ut lanugo tardior ſit pubeſcentium, ſanguis è teſticulis agnorum qui caſtrantur: qui euulſis pilis illitus & contra uirus proficit. Præcordia uocamus uno nomine exta in homine, quorum in dolore cuiuſcunq; partis ſi catulus lactens admoueatur, apprimaturque his partibus, tranſire in eum morbus dicitur. Idque in exenterato perfuſoque uino deprehendi, uitiato uiſcere illo quod doluerit hominis: & obrui tales religio eſt. Hi quoque quos melitæos uocamus, ſtomachi dolorem ſedãt applicati ſæpius. Tranſireq; morbos ægritudine eorum intelligitur, plerunque & morte.

De pulmonum uitijs, iecoris, & ſanguinis reiectionibus. CAP. VI.

PVlmonum uitijs medentur & mures, maxime Africani, detracta cute in oleo & ſale decocti, atq; in cibo ſumpti. Eadem res & purulẽtis uel cruẽtis excreationibus medetur. Præcipue uero cochlearum cibus ſtomacho. In aqua eas ſubferuefieri intacto corpore earum oportet, mox in pruna torreri nihilo addito: atque ita è uino garoque ſumi, præcipue Africanas. Nuper hoc compertum plurimis prodeſſe. Id quoq; obſeruant, ut numero impari ſumant. Virus tamen earum grauitatem halitus facit. Proſunt & ſanguinem excreantibus dempta teſta tritæ in aqua potu. Laudatiſſimæ autem ſunt Africanæ, ex his ſolitanæ. Aſtypaleicæ, Siculæ modicæ, quoniam magnitudo duras facit, & ſine ſucco. Balearicæ quas cauaticas uocant, quoniam in ſpeluncis naſcuntur. Laudatæ & ex inſulis Caprearum. Nullæ autem cibis gratæ, neque ueteres, neque recentes. Fluuiatiles & albæ uirus habent, necnon ſylueſtres, ſtomacho inutiles, aluum ſoluunt. Item omnes minutæ. Contra marinæ ſtomacho utiliores. Efficaciſſimæ tamen in dolore ſtomachi. Laudatiores traduntur quæcunque uiuæ cum aceto deuoratæ. Præterea ſunt quæ aceratæ uocantur, latæ multifariamque naſcentes, de quarum uſu ſuis dicemus locis. Gallinaceorum uentris membrana inueterata & inſperſa potioni, diſtillationes pectoris & humidam tuſſim, uel recens toſta lenit. Cochleæ crudæ tritæ cum aqua tepida cyathis tribus ſi ſorbeantur, tuſſim ſedant. Diſtillationes ſedat & canina cutis cuilibet digito circundata. Iure perdicum ſtomachus recreatur. Iocinerum doloribus medetur muſtela ſylueſtris in cibo ſumpta, uel iocinera eius. Item uiuerra porcelli modo inaſſata. Suſpirioſis multipedæ, ita ut ter ſeptenæ in Attico melle diluantur, & per harundinem bibantur. Omne enim uas earum nigreſſit contactu. Quidam torrent ex his ſextarium in patina, donec candidæ fiant: tunc melle miſcent. Alij centipedam uocant, & ex aqua calda dari iubent. Cochleæ in cibos his quos linquit animus, aut quorum alienatur mens, aut quibus uertigines fiunt, ex paſſi cyathis tribus ſingulæ contritæ cum ſua teſta & calefactæ, in potu datæ diebus plurimum nouem. Aliqui ſingulas primo die dedere, ſequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto unam. Sic & ſuſpiria emendant & uomicas. Eſt animal locuſtæ ſimile ſine pennis, quod tryxalis Græce uocatur, Latinum nomen non habet, ut aliqui arbitrantur: nec pauciores, hoc eſſe quod grillus uocetur. Ex his uiginti torreri iubent, ac bibi è mulſo cõtra orthopnœas, ſanguinemque expuentibus. Eſt qui cochleis illotis protropum infundat, uel marinam aquam, ita decoquat, & in cibo ſumat: aut ſi tritæ cum teſtis ſuis ſumantur cum protropo, ſic & tuſſi medentur. Vomicas priuatim ſanat mel in quo apes ſint emortuæ. Sanguinem reijcientibus pulmo uulturinus uitigineis lignis combuſtus adiecto flore mali punici ex parte dimidia, item cotoneorum liliorúmque iiſdem portionibus potus mane atque ueſperi in uino ſi febris abſit. Si minus ex aqua in qua cotonea decocta ſunt. Pecudis lien recẽs magicis præceptis ſuper dolentem lienem extenditur, dicente eo qui medeatur, lieni ſe remedium facere. Poſt hæc iubent eum in pariete dormitorij eius tectóue includi, & obſignari annulo, terq; nouies carmen dici. Caninus ſi uiuẽti eximatur, & in cibo ſumatur, liberat eo uitio.

Quidam

Quidam recentem ſuperalligant. Alij duorum dierũ catuli ex aceto ſcillitico dant ignoranti, uel herinacei lienem. Item coclearum cinerem cum ſemine lini & urtice addito melle donec perſanet. Eo liberat & lacerta uiridis, uiua in olla ante cubiculum dormitoriũ eius cui medetur ſuſpenſa, ut egrediens reuertensq́; attingat manu: Cinis è capite bubonis cum unguento: Mel in quo apes ſunt emortuæ: Araneus & maxime qui lycos uocatur. Vpupæ cor in lateris doloribus laudatur, & cochlearum cinis in ptiſana decoctarũ, quæ & per ſe illinuntur. Canis rabioſi caluariæ cinis potioni inſpergitur. Lumborum dolori ſtellio tranſmarinus, capite ablato & inteſtinis, decoctus in uino cum papaueris nigri denarij pondere dimidio eo ſucco bibitur. Lacertæ uirides deciſis pedibus & capite in cibo ſumuntur. Cochleæ tres contritæ cum teſtis ſuis, atq; in uino decoctæ cum piperis granis xv. Aquilæ pedes euellunt in aduerſum à ſuffragine, ita ut dexter dexteræ partis doloribus adalligetur, ſiniſter leuæ. Multipeda quoq; quam oniſcon appellauimus, medetur, denarij pondere ex uino cyathis duobus pota. Vermem terrenum catillo ligneo antè fiſſo & ferro uinctô impoſitum, aqua excepta perfundere, & defodere unde effoderis magi iubent, mox aquam bibere catillo, mire id prodeſſe iſchiadicis affirmantes.

Ad dyſentericos & uentris mala, remedia. CAP. VII.

DYſentericos recreãt ſemina pecudum decocta cum lini ſemine aqua pota. Caſeus ouillus uetus, Seuum ouium decoctum in uino auſtero. Hoc & ileo medetur, & tuſſi ueteri. Dyſentericis ſtellio trãſmarinus ablatis inteſtinis & capite, pedibusq́; ac cute, decoctusq́;, & in cibo ſumptus. Cochleæ duæ cum ouo utraq; cum putamine contrita, atq; in uaſe nouo addito ſale & paſſi cyathis duobus, aut palmarũ ſucco & aquæ cyathis tribus ſubferuefactis & in potu datis. Proſunt & combuſtæ, ut cinis earum bibatur in uino, addito reſinæ momẽto. Cochleæ nudæ, de quibus diximus, in Africa maxime inueniuntur, utiliſſimæ dyſentericis, quinæ combuſtæ cum denarij pondere dimidij acaciæ, exq́; eo cinere dantur cochlearia bina in uino myrtite, aut quolibet auſtero cum pari modo calidæ. Quidam omnibus Africanis ita utuntur. Alij totidem Africanas, uel latas infundunt potius. Et ſi maior fluxio ſit, addunt acaciam fabæ magnitudine. Senectus anguium dyſentericis & teneſmis in ſtanneo uaſe decoquitur cum roſaceo. Vel ſi in alio, cũ ſtanno illinitur. Ius è gallinaceo iiſdem medetur, ſed ueteris gallinacei uehementius. Salſum ius aluum ciet. Membrana gallinarum toſta & data in oleo ac ſale, cœliacorum dolores mulcet. Abſtinere autem à frugibus antè & gallinam & hominem oportet. Fimum columbinum toſtum potumq́;. Caro palumbi in aceto decocta dyſentericis & cœliacis medetur. Turdus inaſſatus cum myrti baccis dyſentericis. Item merula. Mel in quo ſint immortuæ apes decoctum. Grauiſſimum uitium ileos appellatur. Huic reſiſti aiũt diſcerpti ueſpertilionis ſanguine, etiam illito uentre ſubuenire. Siſtit aluum & cochlea ſicut diximus in ſuſpirioſis temperata. Item cinis earum quæ uiuæ crematæ ſint, potus ex uino auſtero. Gallinaceorũ iecur aſſum cum uẽtriculi membrana, quæ abijci ſolet, inueterata, admixto papaueris ſucco. Alij recentem torrent ex uino bibendam. Ius perdicum, & per ſe uentriculus contritus ex uino nigro. Item palumbus ferus, è poſca decoctus. Lien pecudis toſtus, & in uino tritus. Fimum columbinum cum melle illitum. Oſſifragi uenter areſactus & potus iis qui cibos non conficiunt utiliſſimus, uel ſi manu tantum teneant capientes cibũ. Quidam adalligant ex hac cauſa, ſed continuare non debent: maciem enim facit. Siſtit & anatum maſculorum ſanguis. Inflationem diſcutit cochlearum cibus. Tormina ſanat lien ouium toſtus, atque è uino potus. Palumbus ferus ex poſca decoctus: Apodes ex uino. Cinis ibidis ſine pẽnis crematæ potus. Quod præterea traditur in torminibus mirum eſt. anate appoſita uentri tranſire morbum, anatemq́; emori. Tormina & melle curantur, in quo ſunt apes immortuæ decocto. Coli uitium efficaciſſime ſanatur aue galerita aſſa in cibo ſumpta. Quidam in uaſe nouo cum plumis exuri iubent, conteriq́; in cinerem, bibiq́; ex aqua cochlearibus ternis per quatriduum. Quidam cor eius adalligari femini. Alij recens tepensq́ue adhuc deuorari. Conſularis Aſprenatum domus eſt, in qua alter è fratribus colo liberatus eſt, aue hac in cibo ſumpta, & corde eius armilla aurea incluſo: alter ſacrificio quodã facto crudis laterculis ad formã camini, atque ut ſacrum peractum erat obſtructo ſacello. Vnum eſt oſſifrago inteſtinum mirabili natura, omnia deuorata conficienti. Huius partem extremam adalligatam prodeſſe contra colum conſtat. Sunt occulti interaneorum morbi, de quibus mirum proditur. Si catuli priuſquam uideant appricentur triduo ſtomacho maxime ac pectori, & ex ore ægri ſuctum lactis accipiant, tranſire uim morbi, poſtremo exanimari, diſſectisq́; palàm fieri ægri cauſas. Mori & humari debere eos obrutos terra. Magi quidem ueſpertilionis ſanguine cõtacto uentre, in totum annum caueri dolorem tradunt. Aut per dolorem ſi quis aquã per pedes fluentem haurire ſuſtineat.

Ad calculos & ueſicæ dolores, teſtiúmque & inguinũ tumores, & ad panos. CAP. VIII

MVrino fimo contra calculos illinire uentrem prodeſt. Herinacei carnẽ iucundã eſſe aiunt, ſi capite percuſſo uno ictu interficiatur, priuſquã in ſe urinã reddãt, eos qui carnẽ ederint, ſtranguriæ morbum cõtrahere minime poſſe. Hæc caro ad hunc modum occiſi, ſtillicidia ueſicæ emendat. Item ſuffitus ex eodẽ. Quòd ſi urinã in ſe reddiderit, eos qui carnẽ ederint, ſtranguriæ morbũ contrahere traditur. Iubent & uermes terrenos bibi ex uino aut paſſo ad comminuẽdos calculos, uel cochleas decoctas uti ſuſpirioſis.

Eaſdem

Eaſdem exemptas teſtis tritaſque, tres in uini cyatho bibi, ſequenti die duas, tertia die unã, ut ſtillicidia urinæ emendent. Teſtarum uero inaniũ cinerem ad calculos pellendos. Item Hydri iecur bibi, uel cinerẽ ſcorpionum in pane ſumi, uel ſi quis cũ locuſta edit. Lapillos, qui in gallinaceorũ ueſica, aut in palumbium uentriculo inueniantur, conteri, & potioni inſpergi. Item membranã è uentriculo gallinacei aridam: uel ſi recẽs ſit, toſtam. Fimum quoq; palumbinũ in faba ſumi cõtra calculos, & alias difficultates ueſicæ. Similiter plumarum cinerẽ palumbium fero rũ ex aceto mulſo. Et inteſtinorum ex his cinerẽ coclearibus tribus è nigro hirundinũ. Grillum dilutũ aqua calida. Oſſifragi uentrem areſactum. Turturis fimũ in mulſo decoctũ, uel ipſius decoctæ ius. Turdos quoq; ediſſe cũ baccis myrti prodeſt urinæ. Cicadas toſtas in patellis. Millepedã oniſcõ bibiſſe. Et in ueſicæ doloribus decoctum agninorum pedum. Aluum ciet gallinaceorũ diſcoctorum ius, & acria mollit. Ciet & hirundinum fimum adiecto melle ſubditũ. Sedis uitijs efficaciſſima ſunt, œſypum (quidam adijciunt pompholygem, & roſaceum) canini capitis cinis, ſenecta ſerpentis ex aceto ſi rhagades ſint, cinis fimi canini candidi cũ roſaceo: aiũtq; inuentum Aeſculapij eſſe, & eodem uerrucas efficaciſſime tolli: murini fimi cinis, adeps cygni, ſeuum bouis. Procidentia alui ſuccus cochlearum punctis euocatus illita depellit. Attritis medetur cinis muris ſyluatici cum melle: uel herinacei, cum ueſpertilionis cerebro, & alumine, & œſypo. Fimum columbinũ cũ melle. Condylomatis priuatim araneus dempto capite pedibusq; infricatur. Ne acria perurant, adeps anſerinus, cum cera punica, ceruſa, roſaceo: Adeps cygni. Hæc & hæmorrhoidas ſanare dicuntur. Iſchiadicis cochleas crudas tritas cũ uino aminæo & pipere, potu prodeſſe dicunt. Lacertam uiridem in cibo ablatis pedibus, interaneis, capite. Sic & ſtellionem, adiectis huic papaueris nigri obolis tribus. Ruptis, conuulſis fel ouium cũ lacte mulierum. Verendorum formicationibus uerrucisq; medetur arietini pulmonis inaſſati ſanies. Cæteris uitijs uellerum eius uel ſordidorum cinis ex aqua. Seuũ ex omento pecudis, præcipue à renibus, admixto cinere pumicis & ſale. Lana ſuccida ex aqua frigida. Carnes pecudis combuſtæ ex aqua. Mulæ ungularum cinis. Dentis caballini contuſi farina inſperſa. Teſtibus uero farina ex oſſibus canini capitis ſine carne tuſis. Si decidat teſtiũ alter, ſpumã cochlearum illitam remedio eſſe tradunt. Tetris ibi ulceribus & manantibus auxiliantur canini capitis recentis cineres. Cochleæ latæ paruæ contritæ ex aceto, uel cinis eius. Mel in quo apes ſunt emortuæ cum reſina. Cochleæ nudæ quas in Africa gigni diximus, trita cum thuris polline & ouorũ albo, triceſimoq; die reſoluũt. Aliqui pro thure bulbũ admiſcent. Hydrocelicis ſtelliones mire prodeſſe tradunt, capite, pedibus, interraneisq; demptis, reliquũ corpus inaſſatũ. In cibo id ſæpius datur, ſicut ad urinæ incontinentiam. Caninum adipem cũ alumine ſciſſo fabæ magnitudine. Cochleas Africanas cũ ſua carne & teſta crematas poto cinere. Anſerũ trium linguas inaſſatas in cibo: huius rei autor eſt Anaxilaus. Panos aperit ſeuum pecudum cum ſale toſto. Murinũ fimum admixto thuris polline, & ſandaracha diſcutit. Lacertæ cinis, & ipſa diuiſa impoſita. Item multipeda cõtrita admixta reſina terebinthina ex parte tertia. Quidam & ſinopidem admiſcent cochleæ contuſæ: & per ſe cinis inanium cochlearum cera mixtus, diſcuſſoriam uim habet. Fimum columbarum per ſeſe, uel cum farina hordeacea, aut auenacea illitum. Cantharides mixta calce panos ſcalpelli uice aperiunt. Inguinum tumorem cochleæ minutæ cum melle illitæ leniunt. Varices ne naſcãtur, lacertæ ſanguine pueris crura ieiunis à ieiuno illinuntur.

Ad podagras & articulorũ dolores. CAP. IX.

Podagras lenit œſypum cũ lacte mulieris & ceruſa. Fimum pecudũ quod liquidũ reddunt. Pulmones pecudũ. Fel arietis cũ ſeuo. Mures diſſecti impoſiti. Sanguis muſtelæ cum plantagine illitus, & uiuæ combuſtæ cinis ex aceto & roſaceo, ſi penna illinatur, uel ſi cera & roſaceũ admiſceatur: Fel caninũ, ita ne manu attingatur, ſed penna illinatur. Fimũ gallinarum, uermium terrenorũ cinis cum melle, ita ut tertio die ſoluãtur. Alij ex aqua illinire malunt. Alij ipſos aceto menſura cũ mellis cyathis tribus, pedibus antè roſaceo perunctis. Cochleæ latæ potæ tollere dicũtur pedũ & articulorum dolores. Bibuntur autẽ binæ in uino tritæ. Eædem illinũtur cũ helxines herbæ ſucco. Quidam ex aceto intriuiſſe cõtenti ſunt. Quidã ſalè cum uipera cremato in olla noua, & ſæpius ſumpto, aiunt podagra liberari. Utile eſſe & adipe uiperino pedes perungi. Et de miluo affirmãt, ſi inueterato tritoq; quantũ tres digiti capiant bibatur ex aqua. Aut ſi pedes ſanguinent cũ urtica: uel pennis eorũ (cum primum naſcẽtur) tritis cũ urtica. Quin & fimus eorum articulorũ doloribus illinitur. Itẽ cinis muſtelæ aut cochlearum, & cũ amylo uel tragacantho. Incuſſos articulos aranei telæ cõmodiſſime curant. Sunt qui cinere earũ uti malint, ſicut fimi columbini cinere, cũ polenta & uino albo. Articulis luxatis præſentaneũ eſt & ſeuum pecudis cũ cinere è capillo mulierũ. Pernionibus quoq; imponitur ſeuũ pecudum cũ alumine. Canini capitis cinis, aut fimi murini. Quod ſi putrida ſint ulcera, cera addita ad cicatricẽ perducunt, uel grillorum crematorũ fauilla ex oleo. Item muris ſyluatici cũ melle. Vermiũ quoq; terrenorum cum oleo uetere. Et cochleæ quæ nudæ inueniuntur. Ulcera omnia pedum ſanat cinis earũ, quæ uiuæ combuſtæ ſint. Fimiq; gallinacei cinis exulcerationes, colũbini fimi cinis ex oleo. Attritus etiã calciamentorũ ueteris ſolea crematæ cinis, agninus pulmo & arietis ſanat. Dentis caballini contuſi farina priuatim ſubleuiẽ. Lacertæ uiridis ſanguis ſubtritus, & hominũ & iumẽtorum pedes ſublitus ſanat. Clauos pedũ urina muli mulæ'ue cum luto

ſuo

ſuo illita. Fimum ouium. Iecur lacertæ uiridis, uel ſanguis flocco impoſitus. Vermes terreni ex oleo. Stellionis caput cum uiticis pari modo tritum ex oleo. Fimum columbinum decoctum ex aceto. Verrucas uero omnium generum urina canis recens cum ſuo luto illita. Fimi canini cinis cum cera. Fimum ouium. Sanguis recens murinus illitus, uel ipſe mus diuulſus. Herinacei fel. Caput lacertæ uel ſanguis, uel cinis totius. Membrana ſenectutis anguium. Fimum gallinaceum cum oleo & nitro. Cantharides cum uua taminia intritæ excedunt: ſed ita eroſas alijs quæ ad perſananda ulcera monſtrauimus curari oportet.

Remedia aduerſus morbos toti copori. CAP. X.

NVnc reuertemur ad ea quæ totis corporibus metuenda ſunt. Fel canis nigri maſculi amuletum eſſe magi dicunt domus totius, ſuffitæ eo purificatæue contra omnia mala medicamenta. Item ſanguine canis reſperſis parietibus, genitaliq; eius ſub limine ianuæ defoſſo. Minus mirentur hoc, qui ſciunt fœdiſſimum animalium in quantum magnificent ricinum, quoniã uni nullus ſit exitus ſaginæ, nec finis alia quàm morte, diutius in fame uiuenti. Septenis ita diebus durasſe tradunt: at in ſatietate paucioribus dehiſcere: hũc ex aure ſiniſtra canis omnes dolores ſedare adalligatum. Eundem in augurio uitalium habent. Nam ſi æger ei reſpondeat qui intulerit, à pedibus ſtanti interrogantiq; de morbo, ſpem uitæ certam eſſe: moriturũ nihil reſpondere. Adijciunt ut euellatur ex aure læua canis, cui non ſit alius quàm niger color. Nigidius fugere tota die canes conſpectum eius qui è ſue id animal euellerit, ſcriptum reliquit. Rurſus magi tradunt, lymphatos ſanguinis talpæ aſperſu reſipiſcere. Eos uero qui à nocturnis dijs Faunisq; agitẽtur, draconis lingua & oculis, & felle, inteſtinisq; in uino & oleo decoctis, ac ſub diuo noctu refrigeratis, perunctos matutinis ueſpertinisq; liberari. Perfrictionibus remedio eſſe tradit Nicander amphisbenam mortuam adalligatam, uel pellem tantum eius. Quinimo arbori quæ cædatur adalligata non algere cadentes, faciliusq; ſuccidere. Itaq; ſola ſerpentium frigori ſe committit, prima omnium procedens & ante cuculi cantum. Aliud eſt cuculo miraculum, quo quis loco primo audiat alitem illam, ſi dexter pes circũſcribatur, ac ueſtigium id effodiatur, non gigni pulices ubicunq; ſpargatur. Paralyſin cauentibus pinguia glirium decoctorum & foricũ utiliſſima tradunt eſſe: Millepedas ut in anginis diximus potas phthiſin ſentientibus, lacertam uiridem decoctam in uini ſextarijs tribus ad cyathum unum, ſingulis cochlearibus ſumptis per dies donec conualeſcãt. Cochlearum cinerem potũ in uino. Comitialibus morbis œſipum cum myrrhæ momento, & uini cyathis duobus, dilutum magnitudine nucis auellanæ à balineo potum. Teſticulos arietinos inueteratos tritosq; dimidio denarij pondere in aqua uel lactis aſinini hemina. Interdicitur uini potus quinis diebus antè & poſtea. Magnifice laudatur & ſanguis pecudum potus. Itẽ fel cum melle præcipue agninum. Catulus lactẽs ſumptus abſciſſo capite pedibusq; ex uino & myrrha. Lichẽ mulæ potus in oxymelite cyathis tribus. Stellionis trãſmarini cinis potus in aceto. Tunicula ſtellionis, quã eodẽ modo ut anguis exuit, pota. Quidã & ipſum harũdine exẽteratum inueteratumq; bibendũ dedere. Alij in cibo in ligneis ueribus inaſſatum. Operæpretium eſt ſcire quomodo præripiatur, cum exuitur membrana hyberna, aliâs deuoranti eam, quoniam nullum animal fraudulentius inuidere homini tradunt. Inde ſtellionum nomen aiunt in maledictum translatum. Obſeruant cubile eius æſtatibus. Eſt autem in locis hoſtiorum feneſtrarumque, aut cameris ſepulchrisue: Ibi uere incipiente fiſſis harundinibus textas opponunt caſas, quarum anguſtijs etiã gaudet, eo facilius exuẽs circundatum torporem. Sed eo derelicto non poteſt remeare. Nihil ei remedio in comitialibus morbis præfertur. Prodeſt & cerebrum muſtelæ inueteratum potumq;, & iecur eius: Teſticuli uuluæq; aut uentriculus inueteratus cum coriandro, ut diximus: Item cinis, ſylueſtris uero tota in cibo ſumpta. Eadem omnia prædicantur ex uiuerra. Lacerta uiridis cum condimentis quæ faſtidium abſtergeant, ablatis pedibus & capite: Cochlearum cinis addito ſemine lini & urticæ cũ melle munctos ſanat. Magis placet draconis cauda in pelle dorcadis adalligata ceruinis neruis. uel lapilli è uentre pullorum hirundinum ſiniſtro lacerto annexi. dicuntur enim excluſo pullo lapillum dare. Quòd ſi pullus is detur incipienti in cibo quem primum pepererit, cum quis primum tentatus ſit, liberatur eo malo. Poſtea medetur hirundinum ſanguis cum thure uel cor recẽs deuoratum. Quin & è nido earum lapillus impoſitus recreare dicitur confeſtim, & adalligatus perpetuo tueri. Prædicatur & iecur milui deuoratum, & ſenectus ſerpentium. Iecur ulturis tritum cum ſuo ſanguine ter ſeptenis diebus potum. Cor pulli ulturini adalligatũ. Sed & ipſum ulturem in cibo dari iubent, & quidem ſatiatum humano cadauere. Quidam pectus eius bibẽdum cenſent, & in cerrino calice. Aut teſtes gallinacei ex aqua & lacte, antecedente quinq; dierum abſtinentia uini, ob id inueteratos. Fuere & qui uiginti unam muſcas ruffas, & quidem emortuas in potu darent, infirmioribus pauciores.

Contra morbum regium, & phreneticos, & contra febres & hydropicos. CAP. XI.

MOrbo regio reſiſtunt ſordes aurium, aut mammarum pecudis denarij pondere cum myrrhæ momento, & uini cyathis duobus. Canini capitis cinis in mulſo. Multipeda in uini hemina. Vermes terreni in aceto mulſo cum myrrha. Gallina ſi ſit luteis pedibus prius aqua purificatis, dein collutis uino, quod bibatur. Cerebrum perdicis aut aquilæ in uini cyathis tribus. Cinis plumarum aut interaneorũ palumbis in mulſo ad cochlearia tria. Paſſerum cinis ſarmentis crematorum cochlearibus duobus in aqua mulſa. Auis icterus uocatur à colore, quæ ſi ſpectetur, ſanari id malum

litus. Neruorum nodis medetur capitis uiperini cinis ex oleo cyprino illitus. Terreni uermes cum melle illiti. Dolores tollit eorum amphisbæna mortua adalligata. Adeps uulturinus cũ uentre areſactus, contritusq́; cum adipe ſuillo inueterato. Cinis è capite bubonis in mulſo potus cum lilij radice, ſi magis credimus. In contractione neruorum caro palumbina in cibis prodeſt & inueterata. Herinacei ſpaſticis. Item muſtela cinis. Serpentiũ ſenectus in pelle taurina adalligata ſpaſmos fieri prohibet. Opiſthotonos milui iecur aridum tribus obolis in aquæ mulſæ cyathis tribus potum. Reduuias & quæ in digitis naſcũtur pterygia, tollunt, canini capitis cinis, aut uulua decocta in oleo, ſuperillito butyro ouillo cum melle. Item folliculus cuiuslibet animalis fellis. Vnguium ſcabritiam cantharides cum pice tertio die ſoluta, aut locuſtæ frictæ cum ſeuo hircino: Pecudum ſeuum. Aliqui miſcent uiſcum & portulacam, alij æris florem & uiſcum, ita ut tertio die ſoluant.

Ad ſanguinem ſiſtendum & tumores uulnerum, ulcera, uulnera, & alia mala, ex animalibus remedia. CAP. XIII.

SAnguinem ſiſtit in naribus ſeuum ex omento pecudum inditum. Item coagulum ex aqua maxime agninum ſubductum uel infuſum, etiamſi alia nõ proſint. Adeps anſerinus cum butyro pari pondere paſtillis ingeſtus. Cochlearum terrena. Sed & ipſæ extractæ teſtis. E naribus fluentem ſiſtunt cochleæ contritæ fronti illitæ. Aranei telæ ſuppoſitæ. Gallinacei cerebellum, uel ſanguinis profluuia ex cerebro. Item columbinus ſanguis ob id ſeruatus cõcretusq́;. Si uero ex uulnere immodice fluat, fimi caballini cum putaminibus ouorum cremati cinis impoſitus mire ſiſtit. Vulneribus medetur œſypum cum hordei cinere & ærugine æquis partibus. Ad carcinomata quoq; ac ſerpẽtia ualet. Erodit & ulcerum margines: carnesq́; excreſcẽtes ad æqualitatem redigit. Explet quoq;, & ad cicatricem perducit. Magna uis & in cinere pecudum fimi & ad carcinomata, addito nitro aut cinere ex oſsibus fœminum agninorum, præcipue in his ulceribus quæ cicatricem non trahãt. Magna & pulmonibus quoq; arietum. Excreſcentes carnes in ulceribus ad æqualitatem efficaciſsime reducunt. Fimo quoque ipſo ouium ſub teſta calefacto & ſubacto, tumor uulnerum ſedatur. Fiſtulæ purgantur ſanantúrque. Item epinyctides. Summa uero uis in canini capitis cinere: excreſcentia omnia ſpodij uice erodit ac perſanat. Et murino fimo eroduntur. Item muſtelæ fimi cinere. Duritias etiam in alto ulcerum & carcinomata perſequitur multipeda trita, admixta reſina terebinthina & ſinopide. Eademq́; utiliſsima ſunt in his ulceribus, quæ uermibus periclitantur. Quin & uermium ipſorum genera mirandos uſus habent. Coſſes qui in ligno naſcuntur, ſanant ulcera omnia. Nomas uero, combuſti cum pari pondere aniſi, & ex oleo illiti. Vulnera recentia conglutinant terreni, adeo ut neruos quoq; abſciſos illitis ſolidari infra ſeptimũ diem perſuaſum ſit: itaq; in melle ſeruandos cenſent. Cinis eorum margines ulcerum duriores abſumit, cũ pice liquida uel ſimblio melle. Quidam areſactis in ſole ad uulnera ex aceto utuntur, nec ſoluunt niſi biduo intermiſſo. Eadem ratione & cochlearum terrena proſunt: totæq; exemptæ tuſæ & impoſitæ, recentia uulnera conglutinant, & nomas ſiſtũt. Herpes quoq; animal à Græcis uocatur, quo præcipue ſanantur quæcunq; ſerpũt. Cochleæ proſunt eis cum teſtis ſuis tuſæ: cum myrrha quidẽ & thure, etiam præciſos neruos ſanare dicuntur. Draconum quoq; adeps ſiccatus ſole magnopere prodeſt: Itẽ gallinacei cerebrum recentibus plagis, ſale uiperino in cibo ſumpto. Tradunt & ulcera tractabiliora fieri, & ſanari celerius. Antonius Muſa medicus cum incidiſſet in ſanabilia ulcera, uiperas edendas dabat, miraq; celeritate perſanabat. Tryxalidum cinis margines ulcerũ duros aufert cum melle. Item fimi columbini cinis cũ arſenico & melle ea quæ erodenda ſunt. Bubonis cerebrum cum adipe anſerino mire uulnera dicitur glutinare: quæ uero uocantur cacoethe, cinis feminum arietis cum lacte muliebri, diligenter prius elutis linteolis. Vlula auis cocta in oleo, cui liquato miſcetur butyrum ouillum & mel. Vlcerum labra duriora apes in melle mortuæ emolliunt. Vt elephantiaſin ſanguis & cinis muſtelæ. Verberum uulnera atq; uibices pellibus ouiũ recentibus impoſitis obliterantur. Articulorum fracturis cinis fœminum pecudis peculiariter medetur. Efficacius cum cera. Idem medicamentum fit ex maxillis ſimul uſtis, cornuq; ceruino & cera mollita roſaceo. Oſsibus fractis caninum cerebrum linteolo illito, ſuperpoſitis lanis quæ ſubinde ſuffundantur, ferè xiiij. diebus ſolidat: nec tardius cinis ſylueſtris muris cũ melle, aut cum uermium terrenorum cinere, qui etiam oſſa extrahit. Cicatricem ad colorem reducit pecudũ pulmo, præcipue ex ariete, ſeuum ex nitro: Lacertæ uiridis cinis: Vernatio anguium ex uino decocta: Fimum columbinum ex melle. Itẽ uitiligines albas ex uino. Ad uitiliginem & cantharides cum rutæ foliorum duabus partibus in ſole, donec formicet cutis, tolerandæ ſunt. Poſtea fouere, oleoq; perungere, neceſſarium, iterumq; illinire, idque diebus pluribus facere, cauentes exulcerationem multam. Ad eaſdem uitiligines, & muſcas illini iubent cum radice lapathorum: gallinarum fimum candidum, ſeruatum in oleo uetere cornea pyxide, ueſpertilionum ſanguinem: fel herinacei ex aqua. Scabiem uero, bubonis cerebrum cum aphronitro: ſed ante omnia ſanguis caninus ſedant: pruritum cochleæ minutæ, latæ, contritæ, illitæ. Harundines, & tela, quæq; alia extrahenda ſunt corpori, euocat mus diſſectus impoſitus. Præcipue uero lacerta diſſecta, & uel caput eius tantum contuſum cum ſale impoſitum: Cochleæ ex his quæ gregatim folia ſectantur, contuſæ impoſitæque cum teſtis, & eæ quæ mandũtur exemptæ teſtis: ſed cum leporis coagulo efficaciſsimæ. Oſſa anguium eundem cum coagulo cuiuſcunque

iuuat. Ad idem ualent & grandiſſimi dentes ſerpentium. Fimum corui lana adalligatum infantium tuſſi medetur. Vix eſt ſerio complecti quædam, non omittenda tamen, quia ſunt prodita. Ramici infantium lacerta mederi iubent. Marem hanc prehendi: Id intelligi & quòd ſub cauda unam cauernã habeat. Id agendum ut per aurum aut argentum, aut oſtrum mordeat uitium. Tum in calice nouo illigatur, & in fumo ponitur. Vrina infantium cohibetur muribus elixis in cibo datis. Scarabeorum cornua grandia denticulata, adalligata his amuleti naturam obtinent. Bouis capiti lapillum ineſſe tradunt, quem ab eo expui ſi necem timeat: in opinantis præciſo capite exemptum, adalligatumq́;, mire prodeſſe dẽtitioni. Item cerebrum eiuſdem ad eundem uſum adalligari iubent. Et limacis lapillum ſine oſſiculũ quod inuenitur in dorſo: Magnifice iuuat & ouis cerebrum gingiuis illitum. Sicut aures adeps anſerinus cum ocymi ſucco impoſitus. Sunt uermiculi in ſpinoſis herbis aſperi, lanuginoſi, hos adalligatos protinus mederi tradunt infantibus, ſi quid ex cibo hæreat. Somnos allicit œſypum cum myrrhæ momẽto in uini cyathis duobus dilutum, uel cum adipe anſerino & uino myrtite: Auis cuculus leporina pelle adalligatus: Ardeolæ roſtrum in pelle aſinina fronti adalligatum. Putant & per ſe roſtrum eiuſdem effectus eſſe uino collutum. E diuerſo ſomnũ arcet ueſpertilionis caput aridum adalligatum. In urina uirili lacerta necata, uenerem eius qui fecerit, cohibet. Nam inter amatoria eſſe magi dicunt. Inhibet & fimum cochleæ & columbinũ cum oleo & uino potum. Pulmonis uulturini dextræ partes uenerem concitant uiris adalligatæ gruis pelle: Item ſi lutea ex ouis quinq; columbarum, admixto adipis ſuilli denarij pondere, ex melle ſorbeantur: Paſſeres in cibo uel oua eorum. Gallinacei dexter teſtis arietina pelle adalligatus. Ibium cineres cum adipe anſeris & irino peruncti ſi conceptus ſit, partus continere. Contrà inhiberi uenerem pugnatoris galli teſticulis anſerino adipe illitis adalligatisq; pelle arietina tradunt. Item cuiuſcunq; galli gallinacei, ſi cum ſanguine gallinacei, lecto ſubijciantur. Cogunt cõcipere inuitas ſetæ ex cauda mulæ, ſi iunctis euellantur, inter ſe colligatæ in coitu. Qui in urinam canis ſuam ingeſſerit, dicitur ad uenerem pigrior fieri. Mirũ & de ſtellionis cinere (ſi uerum eſt) linamento inuolutum in ſiniſtra manu uenerem ſtimulare: ſi transferatur in dextram, inhibere. Item ueſpertilionis ſanguinem collectum flocco, ſuppoſitumq́; capiti mulierum, libidinẽ mouere: aut anſeris linguam in cibo uel potione ſumptam. Phthiriaſin à toto corpore pota membrana ſenectutis anguium triduo inhibet: Ac ſerum exempto caſeo potum cum exiguo ſale. Caſeos ſi cerebrum muſtelæ coagulo addatur, negãt corrumpi uetuſtate, aut à muribus attingi. Eiuſdem muſtelæ cinis ſi detur in offa gallinaceis pullis & columbinis, tutos eſſe à muſtelis. Iumentorum urinæ tormina ueſpertilione adalligato finiuntur: Verminatio ter circumlato uerendis palumbo: mirum dictu, palumbus emiſſus moritur, iumentum liberatur confeſtim. Ebrioſis oua noctuæ per triduum data in uino, tædium eius adducũt. Ebrietatem arcet pecudum aſſus pulmo præſumptus. Hirundinis roſtri cinis cum myrrha tritus, & in uino quod bibetur inſperſus, ſecurot præſtabit à temulentia: Inuenit hoc Horus Aſſyriorum rex. Præter hæc ſunt notabilia animalium ad hoc uolumen pertinentium. Gromphenam auem in Sardinia narrant grui ſimilem, ignotam iam etiam Sardis, ut exiſtimo. In eadem prouincia eſt ophion ceruis tãtum pilo ſimilis, nec alibi naſcens. Iidem autores nominauere ſirulugum, quod nec quale eſſet animal, nec ubi naſceretur tradiderunt. Fuiſſe quidem non dubito, cum & medicinæ ex eo ſint demonſtratæ. M. Cicero tradit animalia byturos uocari, qui uites in Cãpania erodant.

De miraculis quarundã beſtiarum. CAP. XVI.

Reliqua mirabilia ex his quæ diximus. Non latrari à cane membranam ex ſecundis canis habentem, aut leporis fimum uel pilos tenentem. In culicũ genere muliones non amplius quàm uno die uiuere. Eoſq; qui arborarij picæ roſtrum habeãt, & mella eximant, ab apibus nõ attingi. Porcos ſequi eos à quibus cerebrum corui acceperint in offa. Puluerẽ in quo ſe mula uolutauerit, corpori inſperſum mitigare ardores amoris. Sorices fugari, ſi unus caſtratus emittatur. Anguina pelle, & ſale, & farre cũ ſerpillo contritis uno die, deiectuq; cũ uino in fauces boum uua matureſcente, toto anno eos ualere. Vel ſi hirundinum pulli tres tribus offis dentur. Puluere è ueſtigio anguiũ collecto, ſparſas apes in aluearia reuerti. Arietis dextro teſte præligato oues tantũ gigni. Non laſſeſcere in ullo labore, qui neruos ex alis & cruribus gruis habeant. Mulas non calcitrare cum uinum biberint. Vngulas tantum mularũ repertas, neq; aliam ullam materiam quæ non perroderetur à ueneno ſtygis aquæ, cũ id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, memoria dignum eſt, magna Ariſtotelis infamia excogitatum. Nunc ad aquatilia reuertemur.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXI.

*

PROOEMIVM.

Medicinæ ex aquatilibus. Aquarum mirabilia. CAP. I.

AQVATILIVM ſequũtur in medicina beneficia, opifice natura ne in illis quidẽ ceſſante, & per undas fluctusq; ac reciprocos æſtus amniumq; rapidos curſus improbas exercente uires: nuſquã potentia maiore, ſi uerum fateri uolumus. Quippe hoc elementum cæteris omnibus imperat: terras deuorant aquæ, flammas necant, ſcandunt in ſublime, & cœlum

lum quoque ſibi uindicant, ac nubium obtentu uitalem ſpiritum ſtrangulant: Quæ cauſa fulmina elidit, ipſo ſecum diſcordante mundo. Quid eſſe mirabilius poteſt aquis in cœlo ſtantibus? At illæ ceu parum ſit in tantam peruenire altitudinem, rapiunt eò ſecum piſcium examina. Sæpe etiam lapides ſubuehũt, portantes aliena pondera. Eædem cadẽtes omnium terra naſcentium cauſa fiunt, prorſus mirabili natura, ſi quis uelit reputare, ut fruges gignantur, arbores fruticesq́; uiuant, in cœlum migrare aquas, animamq́ue etiam herbis uitalem inde deferre: iuſta confeßione, omnes terræ quoque uires aquarum eſſe beneficij. Quapropter ante omnia ipſarum potentiæ exempla ponemus. Cunctas enim quis mortalium enumerare queat?

De differentia aquarum, medicinis & obſeruationibus CCLXVI. CAP. II.

Emicant benigne paßimq́; in plurimis terris, alibi frigidæ, alibi calidæ, alibi iunctæ, ſicut in Tarbellis Aquitanica gente, & in Pyrenæis montibus, tenui interuallo diſcernente. Alibi tepidæ egelidæque auxilia morborum conferentes, & è cunctis animalibus hominum tantum cauſa erumpentes. Augent numerum deorum nominibus uarijs, urbesq́ue condũt, ſicut Puteolos in Campania, Statiellas in Liguria, Sextias in Narbonenſi prouincia. Nuſquam tamen largius quàm in Baiano ſinu, nec pluribus auxiliandi generibus, alia ſulphuris, alia aluminis, alia ſalis, aliæ nitri, aliæ bituminis, nõnullæ etiam acida ſalſáue mixtura. Vapore quoque ipſo aliquæ proſunt. Tantaque eis eſt uis, ut balineas calefaciant, ac frigidam etiam in ſolijs feruere cogant, quæ in Baiano Poſidianæ uocantur, nomine accepto à Claudij Cæſaris liberto. Obſonia quoque percoquunt. Vaporant & in mari ipſo quæ Licinij Craßi fuere: mediosq́ue inter fluctus exiſtit aliquid ualetudini ſalutare. Iam generatim neruis proſunt pedibúsue aut coxendicibus, aliæ luxatis, fractisúe. Inaniunt aluos. Sanant ulcera. Capiti auribusq́ue priuatim medentur. Oculis uero Ciceronianæ. Digna memoratu uilla eſt ab Auerno lacu Puteolos tendentibus impoſita littori, celebrata porticu ac nemore, quã & uocabat M. Cicero Academiam, ab exemplo Athenarum, ibi compoſitis uoluminibus eiuſdem nominis, in qua & monumentum ſibi inſtaurauerat, ceu uero non & in toto terrarũ orbe feciſſet. Huius in parte prima exiguo poſt obitum ipſius Antiſtio Vetere poßidente, eruperunt fontes calidi perquàm ſalubres oculis, celebrati carmine Laureæ Tullij, qui fuit è libertis eius, ut protinus noſcatur etiã miniſterium eius ex illa maieſtate: ponã enim ipſum carmen, dignum ubique, & non ibi tantum legi.

Quo tua Romanæ uindex clarißime linguæ
Sylua loco melius ſurgere iuſſa uiret:
Atque academiæ celebratam nomine uillam,
Nunc reparat cultu ſub potiore Vetus:
Hic etiam apparent lymphæ non antè repertæ,
Languida quæ infuſo lumina rore leuant.
Nimirum locus ipſe ſui Ciceronis honori
Hoc dedit, hac fontes cum patefecit ope.
Vt, quoniam totum legitur ſine fine per orbem,
Sint plures oculis quæ medeantur aquæ.

In eadem Campaniæ regione Sinueſſanæ aquæ ſterilitatem fœminarum, & uirorum inſaniam abolere produntur. In Aenaria inſula calculoſis mederi. Et quæ uocatur Acidula, ab Teano Sidicino quatuor M. p. hæc frigida. Item in Stabiano, quæ dimidia uocatur, & in Venafrano ex fonte Acidulo. Idem contingit in Velino lacu potantibus. Item in Syriæ fonte iuxta Taurum montem. autor eſt M. Varro: & in Phrygia Gallo flumine Callimachus. Sed ibi in potando neceſſarius modus, ne lymphatos agat, quod in Aethiopia accidere his qui fonte rubro biberint Cteſias ſcribit. Iuxta Romã albulæ aquæ uulneribus medentur: egelidæ hæ, ſed Cutiliæ in Sabinis gelidißimæ, ſuctu quodã corpora inuadunt, ut propè morſus uideri poßit, aptißimæ ſtomacho, neruis, uniuerſo corpori. Theſpiarum fons conceptus mulieribus repræſentat. Item in Arcadia flumen Elatũ. Cuſtodit antẽ partum Linus fons in eadem Arcadia, abortusq́; fieri nõ patitur. E diuerſo in Pyrrhea flumẽ, quod Aphrodiſium uocatur, ſteriles facit. Lacus Alphion uitiligines tollit. Varro autor eſt, Titium quendam prætura functum, marmorei ſigni faciẽ habuiſſe propter id uitiũ. Cydnus Ciliciæ amnis podagricis medetur, ſicut apparet in epiſtola Caßij Parmenſis ad M. Antonium. Contrà, aquarum culpa in Trœzene omnium pedes uitia ſentiunt. Tungri ciuitas Galliæ fontem habet inſignem, plurimis bullis ſtellantẽ, ferruginei ſaporis, quod ipſum non niſi in fine potus intelligitur: purgat hic corpora, tertianas febres diſcutit, calculorumq́ue uitia. Eadem aqua igne admoto turbida fit, ad poſtremum rubeſcit. Leucogæi fontes inter Puteolos & Neapolim oculis & uulneribus medentur. Cicero in admirandis poſuit, Reatinis tantum paludibus ungulas iumentorum indurari. Eudicus in Heſtiæotide fontes duos tradit eſſe, Ceronem, ex quo bibentes oues nigras fieri: Melan, ex quo albas, ex utroq; autem uarias. Theophraſtus in Thurijs Cratim candorem facere, Sybarim nigriciam bobus ac pecori. Quin & homines ſentire differentiam eam. Nam qui Sybarim bibant, nigriores eſſe, durioresque & criſpo capillo. Qui ex Cratide candidos, molliorésque, ac porrecta coma. Item in Macedonia qui uelint ſibi cãdida naſci, ad Aliacmonem ducere: qui nigra aut fuſca ad Axium. Idem omnia fuſca quibuſdam in locis tradit naſci, & fruges quoque, ſicut in Meſſapijs. At Luſis Arcadiæ quodam fonte mures terreſtres uiuere & conuerſari. Erythris Aleos amnis pilos gignit in corporibus. In Bœotia ad Trophonium deum iuxta flumen Orchomenon duo ſunt fontes, quorum alter memoriam, alter obliuionem affert, inde numinibus inuentis. In Cilicia apud oppidũ Ceſcum riuus fluit Nus, ex quo bibentiũ ſubtiliores ſenſus fieri Varro tradit. At in Cea

insula

inſula fontem eſſe quo hebetes fiant: Zama in Africa quo canoræ uoces. Vinum tædio uenire his qui ex Clitorio lacu biberint. At Eudoxus & Theopõpus inebriari fontibus ijs quos diximus. Mutianus Andri è fonte Liberi patris, ſtatis diebus ſeptenis eius dei uinum fluere, ſi auferatur à conſpectu templi, ſapore in aquam trãſeunte. Polyclytus explere olei uicem iuxta Solos Ciliciæ fontem. Theophraſtus hoc idem fieri in Aethiopia eiuſdem uirtutis fonte. Lycos, in India terris fontem eſſe, cuius aqua lucernæ ardeant. Idem Ecbatanis traditur. Theopompus in Scotuſſæ lacum eſſe dicit, qui uulneribus medetur. Iuba in Troglodytis lacum, inſanum malefica ui appellatum, ter die fieri amarum ſalſumq́;, ac deinde dulcem, totieſq́ue etiam noctu, ſcatentem albis ſerpentibus uicenûm cubitorum. Idem in Arabia fontem exilire tanta ui, ut nullum non pondus impactum reſpuat. Theophraſtus Marſyæ fontem in Phrygia ad Celenarum oppidum ſaxa egerere. Non procul ab eo duo ſunt fontes, Claeon & Gelon, ab effectu Græcorum nominum dicti. Cyzici fons Cupidinis uocatur, ex quo potantes amorem deponere Mutianus credit. Cranone eſt fons calidus citra ſummum feruorem, qui in uinum additus, triduo calorem potionis cuſtodit in uaſis. Sunt & Mattiaci in Germania fontes calidi trans Rhenum, quorũ hauſtus triduo feruet. Circa margines uero pumicẽ faciunt aquæ. Quod ſi quis fide carere ex his aliqua arbitratur, diſcat in nulla parte naturæ maiora eſſe miracula: quãquam inter initia operis abunde multa retulimus. Cteſias tradit, Siden uocari ſtagnum in Indis, in quo nihil innatet, omnia mergantur. Cælius apud nos in Auerno ait etiam folia ſubſidere: Varro, aues quæ aduolauerint emori. Contrà in Africæ lacu Apuſcidamo omnia fluitant, nihil mergitur: item in Siciliæ fonte Pythia, ut Apion tradit. Et in Medorum lacu puteoq́; Saturni. Fons Limyræ tranſire ſolet in loca uicina, portendens aliquid: mirumq́; quòd cum piſcibus tranſit. Reſponſa ab his petunt incolæ cibo, quem rapiunt annuentes: ſi uero euentum negent, caudis abigunt. Amnis Olachas in Bithynia Briazum alluit, hoc eſt & templo & deo nomen, cuius gurgite periuri notantur pati uelut flammam urentem. Et in Cantabria fontes Tamarici in augurio habẽtur. Tres ſunt octonis pedibus diſtãtes. In unum alueum coëunt uaſto amne. Singuli ſiccantur duodecies diebus, aliquando uicies, citra ſuſpicionem ullam aquæ, cũ ſit uicinus illis fons ſine intermiſsione largus. Dirũ eſt non profluere eos aſpicere uolentibus, ſicut proxime Lartio Licinio legato poſt præturã poſt ſeptẽ dies accidit. In Iudæa riuus ſabbatis omnibus ſiccatur. E diuerſo miracula alia dira. Cteſias in Armenia ſcribit eſſe fontem, ex quo nigros piſces ilico mortẽ afferre in cibis: quod & circa Danubij exortum audiui, donec ueniatur ad fontem alueo appoſitum, ubi finitur id genus piſcium. Ideoq́; ibi caput eius amnis intelligitur fama. Hoc idem & in Lydia in ſtagno nympharũ tradunt.

In Arcadia ad Pheneũ aqua profluit è ſaxis, ſtyx appellata, quæ ilico necat, ut diximus. Sed eſſe piſces paruos in ea tradit Theophraſtus, letales & ipſos, quod non in alio genere mortiferorum fontium. Necare aquas Theopompus & in Thracia apud Cychros dicit: Lycus in Leontinis tertio die, ſi quiſquam biberit. Varro ad Soractem in fonte, cuius ſit latitudo quatuor pedum: ſole oriente eum exundare feruenti ſimilem, auesque quæ guſtauerint, iuxtà mortuas iacere. Nanque & hæc inſidioſa conditio eſt, quòd quædam etiam blandiuntur aſpectu, ut ad Nonacrin Arcadiæ. Omnino enim nulla deterrent qualitate: hanc putant nimio frigore eſſe noxiam, utpote cum profluens ipſa lapideſcat. Aliter circa Theſſalica Tempe, quoniam uiſus omnibus terrori eſt, traduntq́; etiam æs ac ferrum erodi illa aqua. Profluit (ut indicauimus) breui ſpatio: mirumq́;, ſiliqua ſylueſtris amplecti radicibus fontem eum dicitur, ſemper florẽs purpura. Et quædam ſui generis herba in labris fontis uiret. In Macedonia, non procul Euripidis poetæ ſepulchro, duo riui confluunt, alter ſaluberrimi potus, alter mortiferi. In Perparenis fons eſt, qui quacũq́; rigat, lapideam facit terram: item calidæ aquæ in Eubœa Delio. nam qua alluit riuus, ſaxa in altitudinem creſcunt. In Eurymenis deiectæ coronæ in fontem, lapides fiunt. In coloſsis flumen eſt, in quo lateres coniecti, lapides extrahũtur. In ſcyretico metallo arbores quæcunq́; flumine alluuntur, ſaxa fiunt cum ramis. Diſtillantes quoque guttæ in lapides dureſcunt in antris Corycijs: nam Miezæ in Macedoniæ, etiam pendentes in ipſis cameris: at in Corintho cum decidère. In quibuſdam ſpeluncis utroque modo, columnaſq́ue faciunt, ut in Pauſiæ Cherſoneſi Rhodiorum in antro magno, etiam diſcolori aſpectu. Et hactenus contenti ſimus exemplis.

De qualitate aquarum, inſalubritate uel commoditate earum. CAP. III.

QVaritur inter medicos, cuius generis aquæ ſint utiliſsimæ. Stagnantes pigrasq́; meritò damnant, utiliores quæ profluunt exiſtimantes: curſu enim percuſſuq́; ipſo extenuari atque proficere, eoq́; miror ciſternarum ab aliquibus maxime probari. Sed hi rationem afferunt, quoniam leuiſsima ſit imbrium aqua, ut quæ ſubire potuerit ac pendère in aere. Ideo & niues præferunt imbribus, niuibusq́ue etiam glaciem, uelut ad infinitum coacta ſubtilitate. Leuiora enim hæc eſſe, & glaciem multo leuiorem aqua. Horum ſententiam refellere intereſt uitæ. In primis enim leuitas illa deprahẽdi aliter quàm ſenſu uix poteſt, nullo penè momento ponderis aquis inter ſe diſtantibus. Nec leuitatis in pluuiæ aqua argumentum eſt ſubiſſe eam in cœlum, cum etiam lapides ſubire appareat, cadensq́ue inficiatur halitu terræ. Quo fit ut pluuiæ aquæ ſordium ineſſe plurimum ſentiatur, citiſsimè que ideo calefiat aqua pluuia. Niuem quidem glaciemq́ue ſubtiliſsimum elementi eius uideri miror,

appoſito grandinum argumento, è quibus peſtilētiſſimum potum eſſe conuenit. Nec uero pauci inter ipſos è contrario ex gelu ac niuibus inſaluberrimos potus prædicant, quoniam exactum ſit inde quod tenuiſſimum fuerit. Minui certe liquorem omnem cōgelatione deprehenditur, & rore nimio ſcabiem fieri, pruinæ uredinē, cognatis & niuis cauſis. Pluuias quidem aquas celerrime putreſcere conuenit, minimeq́; durare in nauigatione. Epigenes autem, aquam quæ ſepties putrefacta purgata ſit, perhibet amplius non putreſcere. Nam ciſternas etiam medici confitentur inutiles, aluo duritias facientes, faucibusq́;, etiam limi non alijs ineſſe plus, aut animalium quæ faciunt tædium, cōfitendum habent. Nec ſtatim amniū utiliſſimas eſſe, ſicuti nec torrentiū ullius, lacusq́; plurimos ſalubres maxime. Quędam igitur & huius generis aptiſſimæ aliæ alibi. Parthorum reges ex Coaſpe & Euleo tantū bibunt, & eæ quāuis in longinqua comitantur illos. Et horum placere potum, non quia ſint amnes apparet, quoniam nec è Tigri, nec Euphrate, nec è multis alijs bibunt. Limus aquarum uitium eſt: ſi tamen idē amnis anguillis ſcateat, ſalubritatis indicium habetur: ſicuti frigoris, tineas in fonte gigni. Ante omnia autem damnantur amaræ, & quæ ſcrobē ſtatim implent, quod euenit Trœzene. Nam nitroſas atq; ſalmacidas in deſertis rubrum mare petentes, addita polenta, utiles intra duas horas faciunt, ipſaq́; ueſcuntur polenta. Damnantur in primis fontes, qui cœnū faciūt, quiq́; malum colorem bibentibus: refert & ſi uaſa ære inficiūt; aut ſi legumina tarde percoquunt, ſi liquatæ leniter terram relinquūt, decoctæq́; craſſis obducūt uaſa cruſtis. Eſt etiamnum uitium non fœtidæ modo, uerum omnino quicquā reſipientis, iucundum ſit illud licet gratumque, & ut ſæpe ad uiciniam lactis accedens. Aquam ſalubrem aeri quàm ſimillimam eſſe oportet. Vnus in toto orbe traditur fons aquæ iucundæ olentis in Meſopotamia Cabiræ. Fabulæ rationem afferunt, quoniam eo Iuno perfuſa ſit. De cætero aquarum ſalubrium ſapor odórue nullus eſſe debet. Quidam ſtatera iudicant de ſalubritate, fruſtrante diligētia, quando perrarū eſt ut leuior ſit aliqua. Certior ſubtilitas, inter pares meliorē eſſe, quæ calefiat refrigereturq́; celerius. Quin exhauſtam uaſis ne manus pendeāt, depóſitiſq́; in humum tepeſcere affirmāt. Ex quónam ergo genere maxime probabilis continget? Puteis nimirum, ut in oppidis conſtare uideo: ſed his quibus exercitationis ratio crebro hauſtu contingit, & illa tenuitas colante terra. Salubritati hæc ſatis ſunt. Frigori & opacitas neceſſaria, utq́; cœlum uideant. Super omnia obſeruatio una, eadem & ad perennitatem pertinet, ut illa uado exiliat uena, non è lateribus. Nam ut tactu gelida ſit, etiam arte contingit, ſi etiam expreſſam altum, aut è ſublimi deiecta, uerberatu corripiat aëra. In natando quidem ſpiritum continentibus frigidior ſentitur eadem. Neronis pincipis inuentum eſt, decoquere aquam, uitroq́; demiſſam in niues refrigerare. Ita uoluptas frigoris cōtingit ſine uitijs niuis. Omnem utiq; decoctam utiliorem eſſe conuenit: item calefactam magis refrigerari ſubtiliſſimo inuento. Vitioſæ aquæ remedium eſt, ſi decoquatur ad dimidias partes. Aqua frigida iniecta ſiſtitur ſanguis. Aeſtus in balneis arcetur, ſi quis ore teneat. Quæ ſunt hauſtu frigidiſſima, nō perinde & tactu eſſe, alternante hoc bono, multi familiari exēplo colligunt. Clariſſima aquarum omnium in toto orbe, frigoris ſalubritatiſq; palma, præconio urbis. Marcia eſt, inter reliqua deûm munere urbi tributa. Vocabatur hæc quondam Aufeia, fons autem ipſe Piconia. Oritur in ultimis montibus Pelignorum, tranſit Marſos & Fucinum lacum, Romam non dubie petens. Mox ſpecu merſa, in Tiburtina ſe aperit IX. M. P. fornicibus ſtructis perducta. Primus eam in urbem ducere auſpicatus eſt Ancus Marcius, unus è regibus. Poſtea Q. Marcius rex in pratura. Rurſusq́; reſtituit Marcus Agrippa. Idem & uirginem adduxit ab octaui lapidis diuerticulo ij. M. P. Præneſtina uia. Iuxtà eſt Herculaneus riuus, quem refugiens Virginis nomen obtinuit. Horum omnium cōparatione differentia ſupradicta deprahenditur, cum quantum Virgo tactu, tantum præſtet Marcia hauſtu. Quanquam utriuſq; iampridem urbi perijt uoluptas, ambitione auaritiaq; in uillas ac ſuburbana decoquentibus publicam ſalutem. Non ab re ſit, quærendi aquas iunxiſſe rationem. Reperiuntur in conuallibus maxime, & quodam conuexitatis cardine, aut montiū radicibus. Multi ſeptentrionales ubiq; partes aquoſas exiſtimauere. Qua in re uarietatē naturæ aperuiſſe conueniat. In Hyrcanis mōtibus à meridiano latere non pluit. Ideo ſyluigeri ab aquilonis tantū parte ſunt. At Olympus, Oſſa, Parnaſus, Apēninus, Alpes undiq; ueſtiuntur, amnibusq́; perfunduntur. Aliqui ab auſtro, ſicut in Creta Albi mōtes. Nihil ergo in his perpetuæ obſeruationis iudicabitur. Aquarum ſunt notæ iuncus aut harundo, aut herba de qua dictum eſt: multumq́; alicui loco pectore incubans rana. Salix enim erratica, & alnus, aut uitex, aut edera ſpōte proueniunt, & corriuatione aquæ pluuiæ in locū humiliorem è ſuperioribus defluētis, augurio fallaci. Certior multo nebuloſa exhalatio eſt, ante ortum ſolis longius intuētibus, quod ex edito quidam ſpeculantur, proni terrā mento attingente. Eſt & peculiaris æſtimatio peritis tantū nota, quam feruentiſſimo æſtu ſequuntur, dieiq́; horis ardentiſſimus, qualis ex quoq; loco repercuſſus ſplendeat: Nam ſi terra ſitiente humidior eſt ille, indubitata ſpes promittitur. Sed tāta intentione oculorum opus eſt, ut indoleſcant: quod fugientes, ad alia experimenta decurrunt, loco in altitudinem pedum quinq; defoſſo, olliſque è figlino opere crudis, aut peruncta pelui ærea cooperto, lucernaq; ardente concamerata frondibus, dein terra. Si figlinum humidum ruptúmue, aut in ære ſudor, uel lucerna ſine defectu olei reſtincta, aut etiā uellus lanæ madidū reperiatur, non dubie promittunt aquas.

Quidam

Quidam & igne prius excoquunt locum, tanto efficaciore uaſorum argumento. Terra uero ipſa promittit candicantibus maculis, aut tota glauci coloris. In nigra enim ſcaturigines non ferè ſunt perennes. Figulari creta ſemper adimitur ſpes. Nec amplius puteum fodiũt, coria terræ obſeruantes, ut à nigra deſcendat ordo ſupradictus. Aqua ſemper dulcis in argilloſa terra, frigidior in topho. Naq; & hic probatur. Dulces enim leuesq; facit, & colando continet ſordes. Sabulum exiles limoſasq; promittit. Glarea incertas uenas, ſed boni ſaporis. Sabulum maſculum & harena carbunculoſa, certas, ſtabilesq;, & ſalubres. Rubra ſaxa optimas, ſpeiq; certiſſimæ. Radices montium ſaxoſæ, & ſilex, hoc amplius rigentes. Oportet autem fodientibus humidiores aſſidue reſpondere glebas, faciliusq; ferramẽta deſcendere. Depreſſis puteis ſulphurata uel aluminoſa occurrentia putearios necant. Experimentum huius periculi eſt, demiſſa ardens lucerna, ſi extinguatur. Tunc ſecundum puteum dextra ac ſiniſtra fodiuntur æſtuaria, quæ grauiorem illum halitum recipiant. Fit & ſine his uitijs altitudine ipſa grauior aer, quem emendant aſſiduo linteorum iactatu euentilando: cum ad aquam uentum eſt, ſine harena opus ſurgit, ne uenæ obſtruãtur. Quædam aquæ uere ſtatim incipiẽte frigidiores ſunt, quarũ non in alto origo eſt, hybernis enim conſtant imbribus: quædam canis ortu, ſicut in Macedoniæ Pella utrunq;. Ante oppidum enim incipiente æſtate, frigida eſt paluſtris: dein maximo æſtu in excelſioribus oppidi riget. Hoc & in Chio euenit, ſimili ratione portus & oppidi. Athenis Enneacrunos nimboſa æſtate frigidior eſt, quàm puteus in Iouis horto. At ille ſiccitatibus riget.

Aquarum ſubito naſcentium, aut deſinentium ratio. CAP. IIII.

Maxime autem putei circa arcturũ. Nam ipſa æſtate deficiunt, omnesq; quatriduo eo ſubſidunt. Iam uero multi hyeme tota, ut circa Olympum, uere primum aquis redeuntibus. In Sicilia quidem circa Meſſanam & Mylas hyeme in totum areſcunt fontes: æſtate exundant amnemq; faciunt. Apollonia in Ponto fons iuxta mare æſtate tantum ſuperfluit, & maxime canis ortu, parcius ſi frigidior ſit æſtas. Quædam terræ imbribus ſicciores fiunt, uelut in Narnienſi agro; quod admirandis ſuis inſeruit M. Cicero, ſiccitate lutum fieri prodens, imbre puluerẽ. Omnis aqua hyeme dulcior, æſtate autem minus, autumno minime, minusq; per ſiccitates. Neq; æqualis amnium plerũq; guſtus eſt, magna aluei differentia. Quippe tales ſunt aquæ, qualis terra per quam fluunt, qualesq; herbarum quas lauant ſucci: ergo ijdem amnes parte aliqua reperiuntur inſalubres. Mutant ſaporem & influentes riui, ut Boryſthenem, uictiq; diluuntur. Aliqui uero & imbre mutantur. Ter accidit in Boſphoro, ut ſalſi deciderent, necarẽtq; frumenta. Toties & Nili rigua pluuiæ amara fecere, magna peſtilentia Aegypti. Naſcuntur fontes deciſis plerunq; ſyluis, quos arborum alimenta conſumebant: ſicut in Hæmo obſidente Gallos Caſſandro, cum ualli gratia ſyluas cecidiſſent. Plerunq; uero damnoſi torrentes corriuantur detracta collibus ſylua, continere nimbos ac digerere conſueta. Et coli mouerique terram callumq; ſumma cutis ſolui aquarum intereſt. Proditur certe in Creta expugnato oppido, quod uocabatur Arcadia, ceſſaſſe fontes, amnesq; qui in eo ſitu multi erant. Rurſus condito poſt ſex annos emerſiſſe, ut quæq; cœpiſſent partes coli.

Obſeruatio hiſtorica. CAP. V.

Terræ quoq; motus profundũt, ſorbentq; aquas, ſicut circa Pheneum Arcadiæ quinquies accidiſſe conſtat. Sic & in Corico monte amnis erupit, poſteaquam cœptus eſt coli. Illa mutatio mira, ubi cauſa nulla euidens apparet, ſicut in Magneſia calidas factas frigidas, aliàs non mutato ſapore. Et in Caria, ubi Neptuni tẽplum eſt, amnis qui fuerat antè dulcis, mutatus in ſalẽ eſt. Et illa miraculi plena, Arethuſam Syracuſis fimum redolere per olympia: ueriq; ſimile, quoniã Alpheus in ea inſula ſub ima maria permeet. Rhodiorum fons in Cherroneſo nono anno purgamenta egerit. Mutatur & colores aquarũ, ſicut Babyloniæ lacus æſtate rubras habet diebus xi. Et Boryſthenes æſtatis temporibus cæruleus fertur, quãquam omnium aquarum tenuiſſimus: ideoq; innatans Hypani. In quo & illud mirabile, Auſtris flantibus ſuperiorem Hypanim fieri. Sed tenuitatis argumentum & aliud eſt, quod nullum halitum non modo nebulam emittit. Qui uolunt diligentes circa hoc uideri, dicunt aquas grauiores poſt brumam fieri.

Ratio aquæ ducendæ, & quomodo medicatis utendum, & quid proſit nauigatio, & medicinæ aquæ marinæ. CAP. VI.

Cæterum à fonte duci fictilibus tubis utiliſſimum eſt, craſſitudine binum digitorum, commiſſuris pyxidatis, ita ut ſuperior intret, calce uiua ex oleo leuigatis. Libramentum aquæ in centenos pedes ſurſum elici, minimum erit: ſi uno cuniculo ueniet, in binos actus: lumina eſſe debebunt, per quas ſurgere in ſublime opus fuerit, è plumbo. Subit altitudinem exortus ſui: ſi longiore tractu ueniet, ſubeat crebro deſcendatq;, ne libramenta pereant. Fiſtulas denũm pedum longitudinis eſſe, legitimum eſt. Et ſi quinariæ erunt, ſexagena pondo pendere: ſi octonariæ, centena: ſi denariæ, centena uicena, ac deinde ad has portiones. Denaria appellatur, cuius laminæ latitudo antequam curuetur digitorum decem eſt, dimidioque eius quinaria. In omni anfractu collis quinariam fieri, ubi domitur impetus, neceſſarium eſt: item caſtella, prout res exiget. Homerum calidorum fontium mentionem non feciſſe demiror, cum alioquin lauari calida frequenter induceret, uidelicet quia medicina tunc non erat hæc, quæ nunc aquarum perfugio utitur. Eſt autem utilis ſulphurata neruis, aluminata paralyticis, aut ſimili morbo ſolutis. Bituminata aut nitroſa qualis

qualis Cutilia, utilis eſt bibẽdo atq; purgationibus. Pleriq; in gloria ducunt, plurimis horis perpeti calorẽ earum, quod eſt inimiciſsimũ. Nãq; paulo diutius quàm balineis uti oportet, ac poſtea frigida dulci nec ſine oleo diſcedentes, quod uulgus alienum arbitratur, idcirco non alibi corporibus magis obnoxijs. Quippe & uaſtitate odoris capita replentur, & frigore infeſtantur ſudantia, reliqua corporum parte merſa. Similis error quo quidam plurimo potu gloriantur. Vidiq; iam turgidos bibendo, in tantum ut anuli integerentur cute, cum reddi non poſſet hauſta multitudo aquæ. Nec hoc ergo fieri conuenit ſine crebro ſalis guſtu. Vtuntur & cæno fontium ipſorũ utiliter, ſed ita ſi illitum ſole inareſcat. Nec uero omnes quæ ſint calidæ, medicatas eſſe credendum, ſicut in Egeſta Sicilia, Lariſſa, Troade, Magneſia, Melo, Lipara. Nec decolor ſpecies æris, argentiue (ut multi exiſtimauere) medicaminum argumentum eſt, quãdo nihil eorum in Patauinis fontibus ne odoris quidem differentia aliqua deprahẽditur. Medendi modus idem & in marinis erit, quæ calefiũt ad neruorum dolores, ferruminandis & fracturas oſſaq; cõtuſa. Item corpora ſiccant, qua de cauſa & frigido mari utuntur. Præterea eſt alius uſus multiplex, principalis uero nauigandi phthiſi affectis, ut diximus, aut ſanguinem egerentibus, ſicuti proxime Anneum Gallionem feciſſe poſt conſulatum meminimus. Neq; enim Aegyptus propter ſe petitur, ſed propter longinquitatem nauigandi. Quin & uomitiones ipſa inſtabili uolutatione commota plurimis morbis capitis, oculorũ, pectoris medentur, omnibusq; propter quæ elleborum bibitur. Aquam uero maris per ſe efficaciorem diſcutiendis tumoribus putãt medici: ſi illa decoquatur hordeacea farina, ad parotidas. Emplaſtris etiam maxime albis & malagmatis miſcent. Prodeſt & infuſa crebro ictu. Bibitur quoq; quamuis non ſine iniuria ſtomachi ad purganda corpora, bilemq; atram, aut ſanguinem concretum reddendum alterutra parte. Quidã & in quartanis dedere eam bibendã; & in teneſmis articularibusq; morbis aſſeruatam, & in hoc uetuſtate uirus deponentem. Aliqui decoctam, omnes ex alto hauſtam, nullaq; dulcium mixtura corruptam, in quo uſu præcedere uomitum uolunt. Tunc quoq; acetũ aut uinum aquæ miſcent. Qui parum dedere, rhaphanos ſupermandi ex mulſo aceto iubent, ut ad uomitiones reuocent. Cliſteribus quoq; marinam infundunt tepefactam. Teſtium quidem tumori fouendo non aliud præferunt. Item pernionum uitio ante ulcera: ſimili modo pruritibus, pſoris, & lichenum curationi. Lẽdes quoq; & tetra capitis animalia hac curantur, & liuentia reducit eadem ad colorem. In quibus curationibus poſt marinam aceto calido fouere plurimum prodeſt. Quin & ad ictus uenenatos ſalutaris intelligitur, ut phalangiorum & ſcorpionum, & ptyade aſpide reſperſis. Calida autem in his aſſumitur. Suffitur eadem cum aceto capitis doloribus. Tormina quoq; & choleram calida infuſa clyſteribus ſedat. Difficilius perfrigeſcunt marina calefacti. Mammas ſororientes, præcordia, maciemq; corporis piſcinæ maris corrigunt. Aurium grauitatem, capitis dolores, cum aceto feruentium uapor. Rubiginẽ ferro marinæ celerrime exterunt. Pecorum quoq; ſcabiem ſanant, lanasq; emolliunt. Nec ignoro hæc mediterraneis ſuperuacanea uideri poſſe. Verum & hoc cura prouidit, inuenta ratione qua ſibi quiſq; aquam maris faceret. Illud in ea ratione mirum, ſi pluſquam ſextarius ſalis cum quatuor aquæ ſextarijs, mergatur, uinci aquam, ſalemq; non liquari. Cætero ſextarius ſalis cum quatuor aquæ ſextarijs, ſalſiſsimi maris uim & naturam implet. Moderatiſsimum autem putant, ſupradictam aquæ menſuram octonis cyathis ſalis temperari, quoniam ita & neruos calefaciat, & corpus non exaſperet. Inueteratur quod uocatur thalaſſomeli, æquis portionibus maris, mellis, imbris: ex alto & ad hunc uſum aduehunt, fictiliq; uaſe & picato condunt. Prodeſt ad purgationes maxime ſine ſtomachi uexatione, & ſapore grato et odore. Hydromeli quoque ex imbre puro cum melle temperabatur quondã, quod daretur appetentibus uinum ægris, ueluti innocẽtiore potu. Damnatum iam multis annis ijſdem uitijs quibus uinum, nec ijſdem utilitatibus. Quia ſæpe nauigantes defectu aquæ dulcis laborant, hæc quoq; ſubſidia demonſtrabimus. Expaſa circa nauim uellera madeſcunt accepto halitu maris, quibus humor dulcis exprimitur. Item demiſſæ reticulis in mari concauæ è cera pilæ, uel uaſa inania obturata, dulcem intra ſe colligunt humorem. Nam in terra marina aqua argilla percolata dulceſcit. Luxata hominũ corpora & quadrupedum natando in cuiuslibet generis aqua faciliime in artus redeunt. Eſt & in metu peregrinantium, ut tentẽt ualetudinem aquæ ignotæ: hoc cauent è balineis egreſſi ſtatim frigidam ſuſpectam hauriendo. Muſcus qui in aqua fuerit podagris illitus prodeſt, item oleo admixto, talorũ dolori tumoriq;. Spuma aquæ affrictu uerrucas tollit. Nec non harena littorum maris, præcipue tenuis & ſolibus candens, in medicina eſt ſiccãdis corporibus coopertis hydropicorum aut rheumatiſmos ſentientium. Et hactenus de aquis: nũc de aquatilibus. ordiemur autem, ut in reliquis, à principalibus eorum, quæ ſunt ſal & ſpongia.

De generibus ſalis, & confecturis, & medicinis, & obſeruationibus. CAP. VII.

SAl omnis aut fit, aut gignitur: utrunq; pluribus modis, ſed cauſa gemina, coacto humore, aut ſiccato. Siccatur in lacu Tarentino æſtiuis ſolibus, totumq; ſtagnum in ſalem abit, modicum alioquin, altitudine genua non excedens. Itẽ in Sicilia in lacu qui Cocanicus uocatur, & alio iuxta Gelam: horum extremitates tantũ inareſcũt, ſicut in Phrygia, Cappadocia. Aſpendi, ubi largius coquitur, & uſq; ad medium lacũ. Aliud etiã in eo mirabile, quod tantũdẽ noctu ſubuenit, quãtũ die auferas. Omnis eſt talis ſal minutus, atq; nõ gleba eſt. Aliud genus ex aquis maris ſpõte gignitur, ſpuma in extremis littorib. ac ſcopulis relicta. Hic

omnis

omnis rore denſatur, & eſt acrior qui in ſcopulis inuenitur. Sunt etiámnũ naturales differentiæ tres. Nanq; in Bactris duo lacus uaſti, alter ad Scythas uerſus, alter ad Arios, ſale æſtuant. Sicut ad Citium in Cypro, & circa Memphin, extrahunt lacu, dein ſole ſiccant. Sed & ſumma fluminum denſantur in ſalem, amne reliquo ueluti ſub gelu fluente, ut apud Caſpias portas, quæ ſalis flumina appellantur. Item circa Mardos & Armenios. Præterea apud Bactros amnis Ochus & Oxus, ex appoſitis montibus deferunt ſalis ramenta. Sunt & in Africa lacus, & quidem turbidi, ſalem ferentes. Ferunt quidem & calidi fontes, ſicut Pagaſæi. Et hactenus habẽt ſe genera ex aquis ſpõte prouenientia. Sunt & montes natiui ſalis, ut in Indis Oromenus, in quo lapidicinarum modo cæditur renaſcens, maiusq; regum uectigal ex eo eſt, quàm ex auro atq; margaritis. Effoditur & è terra, ut palàm eſt humore dẽſato, in Cappadocia. Ibi quidẽ cæditur ſpecularium lapidũ modo. Pondus magnum glebis, quas micas uulgus appellat. Carrhis Arabiæ oppido muros domosq; maſſis ſalis faciunt, aqua ferruminãtes. Inuenit & iuxta Peluſiũ Ptolemæus rex, cum caſtra faceret. Quo exemplo poſtea inter Aegyptũ & Arabiã, etiã ſqualẽtibus locis, cœptus eſt inueniri detractis harenis: qualiter & per Africæ ſitiẽtia uſq; ad Ammonis oraculũ. Is quidem creſcens cum luna noctibus. Nam Cyrenaici tractus nobilitantur ammoniaco, & ipſo quia ſub harenis inueniatur appellato. Similis eſt colore aluminis, quod ſchiſtõ uocãt, longis glebis, neq; perlucidis, ingratus ſapore, ſed medicinæ utilis. Probatur quàm maxime perſpicuus, rectis ſciſſuris. Inſigne de eo proditur, quod leuiſſimus intra ſpecus ſuos, in lucẽ uniuerſam prolatus, uix credibili pondere ingraueſcat. Cauſa euidens, cuniculorum ſpiritu madido ſic adiuuante molientes, ut adiuuant aquæ. Adulteratur Siculo, quẽ cocanicũ appellauimus, necnon & Cyprio mire ſimili. In Hiſpania quoq; citeriore Egelaſtæ cæditur, glebis penè translucentibus, cui iãpridẽ palma à pleriſq; medicis inter omnia ſalis genera perhibetur. Omnis locus in quo reperitur ſal, ſterilis eſt, nihilq; gignit: & in totũ ſponte naſcens inter hæc eſt. Factitij uaria genera. Vulgaris plurimusq; in ſalinis, mari adfuſo, nõ ſine aquæ dulcis riguis, ſed imbre maxime iuuante, ac ſuper omnia ſole multo, non aliter inareſcens. Africa circa Vticam conſtruit aceruos ſalis ad collium ſpeciem: qui ubi ſole lunaq; induruere, nullo humore liqueſcunt, uixq; etiã ferro cæduntur. Fit tamen & in Creta ſine riguis, in ſalinas mare infundentibus: Et circa Aegyptũ, ipſo mari influente in ſolum (ut credo) Nilo ſuccoſum. Fit & è puteis in ſalinas ingeſtis. Prima denſatio Babylone in bitumẽ liquidum cogitur, oleo ſimile, quo et in lucernis utũtur: hoc detracto ſubeſt ſal. Et in Cappadocia è puteis ac fonte aquam in ſalinas ingerunt. In Chaonia excoquunt aquã ex fonte, refrigerandoq; ſalẽ faciunt inertẽ, nec candidũ. Gallia, Germaniaq; ardentibus lignis aquã ſalſam infundunt. Hiſpania quadã ſui parte è puteis hauriunt, muriam appellãt: & illi quidẽ etiam lignum referre arbitrantur. Quercus optima, ut quæ per ſe cinere ſyncero uim ſalis reddat: alibi corylus laudatur: ita infuſo liquore ſalſo, carbo etiã in ſalẽ uertitur. Quicũq; ligno confit ſal, niger eſt. Apud Theophraſtũ inuenio Imbrios harundinis & iunci cinerẽ decoquere aqua ſolitos, donec exiguum ſupereſſet humoris. Qum & è muria ſalſamentorũ recoquitur, iterũq; conſumpto liquore ad naturã ſuam redit: uulgo è menis iucundiſſimus. Marinorum maxime laudatur Cyprius à Salamine: at è ſtagnis Tarentinus, ac Phrygius, qui Tattæus uocatur. Hi duo oculis utiles. À Cappadocia uero qui in laterculis affertur, cutis nitorẽ dicitur facere. Magis tamen extendit is, quẽ Cittieũ appellauimus. Itaq; à partu uentrẽ eo cũ melanthio illinũt. Salſiſſimus ſal ſicciſſimus: ſuauiſſimus omniũ Tarentinus, atq; candidiſſimus. Et de cætero fragilis qui maxime cãdidus. Pluuia dulceſcit omnis. Suauiorẽ tamen rores faciũt. Sed copioſum aquilonis flatus. Auſtro nõ naſcitur. Flos ſalis non fit, niſi aquilonibus. In igne nec crepitat, nec exilit Tragaſæus, neq; Acanthius ab oppido appellatus: nec ullius ſpuma, aut ramentum, aut tenuis. Agrigentinus igniũ patiens, ex aqua exilit. Sũt & colorũ differentia. Rubet Memphi, ruffus eſt circa Oxũ, Centuripis purpureus. Circa Gelã in eadem Sicilia tanti ſplẽdoris, ut imaginẽ recipiat. In Cappadocia croceus effoditur, translucidus & odoratiſſimus. Ad medicinæ uſus, antiqui Tarentinũ maxime laudabãt. Ab hoc quẽcunq; è marinis, ex eo genere ſpumeũ præcipue. Iumentorũ uero & boum oculis, Tragaſæũ & Bæticum. Ad obſonium & cibũ utilior quiſquis facile liqueſcit: itẽ humidior, minorẽ enim amaritudinem habent, ut Atticus & Euboicus. Seruandis carnibus aptior acer & ſiccus, ut Megaricus. Conditur etiã odoribus additis, & pulmẽtarij uicẽ implet, excitãs auiditatẽ, inuitansq; in omnibus cibis, ita ut ſit peculiaris ex eo intellectus inter innumera cõdimẽta. Ita eſt in mãdẽdo quæſitus garo. Quin & pecudes armẽtaq; & iumẽta, ſale maxime ſolicitantur ad paſtũ, multo largiore lacte, multoq; gratiore etiã in caſeo dote. Ergo hercule uita humanior ſine ſale nequit degere: adeoq; neceſſarium elementũ eſt, ut tranſierit intellectus ad uoluptates animi quoq;. Nã ita ſales appellãtur: omnisq; uitæ lepos & ſumma hilaritas, laborũq; requies nõ alio magis uocabulo cõſtat. Honoribus etiã militiaq; interponitur, ſalarijs inde dictis, magna apud antiquos autoritate, ſicut apparet ex nomine Salaria uia: quoniã illa ſal in Sabinos portari cõſuerat. Ancus Martius rex, ſalis modia ſex millia in cõgiario dedit populo, & ſalinas primus inſtituit. Varro etiã pulmẽtarij uice uſos ueteres, autor eſt: Eſitaſſe enim ſalẽ cũ pane & caſeo, ut prouerbio apparet. Maxime tamẽ in ſacris intelligitur autoritas, quãdo nulla cõficiuntur ſine mola ſalſa. Salinarum ſynceritas ſummam fecit ſuam differentiam quadam fauilla ſalis, quæ leuiſſima ex eo eſt & candidiſſima: appellatur & flos ſalis, in totum diuer-

ſa res,

ſa res, humidioriſq; naturæ, & crocei coloris, aut ruffi, uelut rubigo ſalis: odore quoq; ingrato ceu gari, diſſentiens à ſale non modo à ſpuma. Aegyptus inuenit, uideturq; Nilo deferri. Et fontibus tamen quibuſdam innatat. Optimum ex eo quod olei quandam pinguitudinem reddit. Eſt enim etiam in ſale pinguitudo, quod miremur. Adulteratur autem tingiturq; rubrica, aut plerunq; teſta trita: qui fucus aqua deprehenditur, diluente factitiũ colorem, cum uerus ille non niſi oleo reſoluatur, & unguentarij propter colorem eo maxime utantur. Canicia in uaſis ſumma eſt: media uero pars humidior, ut diximus. Floris natura aſpera, excalfactoria, ſtomacho inutilis. Sudorem ciet, aluum ſoluit in uino & aqua, acopicis & ſmegmaticis utilis. Detrahit & ex palpebris pilos efficaciſsime. Feces imæ concutiuntur, ut color croci redeat. Præter hæc etiámnum appellatur in ſalinis ſalſugo, ab alijs ſalſilago, tota liquida, marina aqua ſalſior, ui diſtans. Aliud etiámnum liquoris exquiſiti genus, quod garon uocauere, inteſtinis piſcium cæteriſque quæ abycienda eſſent, ſale maceratis, ut ſit illa putreſcentium ſanies. Hoc olim conficiebatur ex piſce, quem Græci garon uocabant. Capite eius uſto, ſuffitu extrahi ſecundas morantes.

De ſcõbro piſce, & muria, & alece. CAP. VIII.

NVnc è ſcombro piſce laudatiſsimum in Carthaginis ſpartariæ cetarijs: ſociorum id appellatur, ſingulis milibus nummûm permutantibus congios penè binos, Nec liquor ullus penè præter unguenta maiore in pretio eſſe cœpit, nobilitatis etiam gentibus. Scombros quidem & Mauritania, Bæticaq;, & Carteia ex oceano intrantes capiunt, ad nihil aliud utiles. Laudantur & Clazomenæ garo, Pompeijque & Leptis, ſicut muria Antipolis ac Thurij, iam uero & Dalmatiæ. Vitium huius eſt alex, imperfecta nec colata fex. Cœpit tamen & priuatim ex inutili piſciculo minimoq; confici. Apuam noſtri, aphyen Græci uocant, quoniam is piſciculus è pluuia naſcitur. Foroiulienſes piſcem ex quo faciunt, lupum appellant. Tranſit deinde in luxuriam, creueruntq; genera ad infinitum: ſicuti garum ad colorem mulſi ueteris, adeoq; dilutam ſuauitatem ut bibi poſsit. Aliud uerò ad caſtimoniarum ſuperſtitionem, etiam ſacris Iudæis dicatũ, quòd fit è piſcibus ſquama carentibus. Sic alex peruenit ad oſtreas, echinos, urticas, cammaros, mullorum iocinera. Innumeriſq; generibus ad ſaporem gulæ cœpit ſal tabeſcere. Hæc obiter indicata ſint deſiderijs uitæ, & ipſa tamen nonnulli uſus in medendo. Nanque & alece ſcabies pecoris ſanatur, infuſa per cutem inciſam: & contra canis morſus draconiſq; marini prodeſt. In linteolis autem concerptis imponitur. Et garo ambuſta recentia ſanantur, ſi quis infundat ac non nominet garum. Contra canum quoq; morſus prodeſt, maximeq; crocodili, & ulceribus quæ ſerpunt, aut ſordidis. Oris quoque & aurium ulceribus aut doloribus mirifice prodeſt. Muria quoq;, ſiue illa ſalſugo, ſpiſſat, mordet, extenuat, ſiccat. Dyſentericis utilis eſt, etiam ſi nome inteſtina corripit. Iſchiadicis, cœliacis ueteribus infunditur. Fotu quoque apud mediterraneos aquæ marinæ uicem penſat.

De natura ſalis, & eius medicinis. CAP. IX.

SAlis natura eſt per ſe ignea, & inimica ignibus, fugiens eos, omnia erodens. Corpora uero aſtringens, ſiccans, alligans: defuncta etiam à putreſcendo uendicans, ut durent ita per ſecula. In medendo uero mordens, adurens, repurgans, extenuans, diſſoluens. Stomacho tantum inutilis, præterquam ad excitandã auiditatem. Aduerſus ſerpentium morſus cum origano, melle, hyſſopo. Contra ceraſten cum origano, aut cedria, aut pice, aut melle. Auxiliatur contra ſcolopendras ex aceto potus. Aduerſus ſcorpionum ictus, cum quarta parte lini ſeminis ex oleo uel aceto illitus. Aduerſus crabrones uero uel ueſpas, ſimiliaque, ex aceto. Ad heterocraneas, capitiſq; ulcera, & puſtulas, papulaſue, & incipientes uerrucas, cum ſeuo uitulino: item oculorum remedijs, & ad excreſcentes ibi carnes totiuſq; corporis pterygia: ſed in oculis peculiariter, ob id collyrijs emplaſtriſq; additur. Ad hoc maxime probatur Tattæus, aut Caunites. Ex ictu uero ſuffuſis cruore oculis ſugillatiſq;, cum myrrhæ pari pondere ac melle, aut cum hyſſopo ex aqua calida, utq; foueantur ſalſugine. Ad hæc Hiſpanienſis eligitur, contraq; ſuffuſiones oculorum cum lacte in coticulis teritur. Priuatim ſugillationibus in linteolo inuolutus, crebroq́ue ex aqua feruenti impoſitus. Vlceribus oris manantibus in linteolo concerpto. Gingiuarum tumori infricatus. Et contra ſcabriciem linguæ frictus comminutuſq;. Aiunt dentes non erodi neq; putreſcere, ſi quis quotidie mane ieiunus ſalem contineat ſub lingua, donec liqueſcat. Lepras idem, & furunculos, & lichenas, & pſoras emendat cum paſſa uua exempto eius ligno, & ſeuo bubulo atq; origano ac fermento uel pane, maxime Thebaicus. Hic & ad pruritus eligitur. Tonſillis & uuis cum melle prodeſt. Quicunq; ad anginas, hoc amplius cũ oleo & aceto, eodẽ tẽpore extra fauces illitus cum pice liquida. Emollit & aluũ in uino mixtus. Idẽ noxia, & tinearũ genera pellit in uino potus. Aeſtus balinearum conualeſcentes ut tolerare poſsint, linguæ ſubditus præſtat. Neruorũ dolorem, maxime uſurpãda obſeruatione circa humeros & renes, in ſaccis aqua feruenti crebro madefactus leuat. Colũ torminaq; & coxarum dolores potus, & in iiſdem ſaccis impoſitus candens. Podagras cum farina ex melle & oleo tritus, ibi maxime obſeruanda uſurpatione, qua quidem totis corporibus nihil eſſe utilius ſale & ſole dicunt. Itaque cornea uidemus corpora piſcatorum. Sed hoc præcipuum dicatur in podagris. Tollit & clauos pedum: itẽ perniones. Ambuſtis ex oleo imponitur, aut commanducatus, puſtulaſq; reprimit. Ignibus uero ſacris ulceribuſq; quæ ſerpunt ex aceto aut hyſſopo. Carcinomatis cum uua taminia. Phagedænis ulcerum, tritus cum farina hordei, ſuperimpoſito linteolo madente uino.

Morbo regio laborantes donec ſudent ad ignem, contra pruritus quos ſentiunt ex oleo & aceto infricatus iuuat: & fatigatos ex oleo. Multi & hydropicos ſale curauere, feruoresq; febrium cum oleo perunxere, & tuſsim ueterem linctu eius diſcuſſere. Clyſteribus infudere iſchiadicis. Vlceribus excreſcentibus uel putreſcentibus impoſuere. Crocodilorum morſibus ex aceto in linteolo, ita ut batuerentur antehac ulcera. Bibitur & contra opium ex aceto mulſo. Luxatis imponitur cũ farina & melle. Item extuberationibus. Dentium dolori cum aceto fotu, & illitus cum reſina prodeſt. Ad omnia autem ſpuma ſalis iucundior utiliorq;. Sed quicunq; ſal acopis additur ad excalfactiones: item ſmegmaticis ad extendendam cutem leuandamq;. Pecorum quoque ſcabiem & boum illitus tollit. Daturque lingẽdus, & oculis iumentorum inſpuitur. Hæc & de ſale dicta ſint.

De nitri generibus, & coniecturis, & medicinis, & obſeruationibus. CAP. X.

NOn eſt differenda & nitri natura, non multũ à ſale diſtans, & eo diligentius dicẽda, quia palàm eſt & medicos qui de eo ſcripſere, ignoraſſe naturam, nec quenquam Theophraſto diligentius tradidiſſe. Exiguũ fit apud Medos, caneſcentibus ſiccitate cõuallibus, quod uocant halmirhaga. Minus etiam in Thracia iuxta Philippos, ſordidum terra, quod appellat agrium. Nam quercu cremata nunquã multum factitatum eſt, & iampridem in totum omiſſum. Aquæ uero nitroſæ pluribus locis reperiuntur, ſed ſine uiribus denſandi. Optimũ copioſumq; in Clytu Macedoniæ, quod uocãt chalaſtricum, candidũ, purumq;, proximũ ſali. Lacus eſt nitroſus, exiliente è medio dulci fonticulo. Ibi fit nitrum circa canis ortum nouenis diebus, totidemq; ceſſat, ac rurſus innatat, & deinde ceſſat. Quo apparet ſoli naturam eſſe quæ gignat, quoniam compertũ eſt nec ſoles proficere quicquam cum ceſſet, nec imbres. Mirum eſt & illud, ſcatebra fonticuli ſemper emicante, lacum nec augeri nec effluere. Iis autẽ diebus quibus gignitur, ſi fuere imbres, ſalſius nitrum faciunt, aquilones deterius, quia ualidius cõmouẽt limum. Et hoc quidem naſcitur: in Aegypto autem conficitur multo abundantius, ſed deterius. Nam fuſcum lapidoſumq; eſt. Fit penè eodẽ modo quo ſal, niſi quòd ſalinis mare infundunt, Nilum autem nitrarijs. Excedente Nilo ſiccantur, decedente madent ſucco nitri xl. diebus continuis, non (ut in Macedonia) ſtatis. Si etiam imbres affuerint, minus de flumine addunt: ſtatimq; ut denſari eſt cœptum, rapitur ne reſoluatur in nitrarijs. Sic quoque olei natura interuenit, ad ſcabiem animalium utilis. Ipſum autem conditum in aceruis durat. Mirum, in lacu Aſcanio, & quibuſdã circa Chalcida fontibus, ſummas aquas dulces eſſe potariq;, inferiores nitroſas. In nitro optimum quod tenuiſsimum, & ideo ſpuma melior. Ad aliqua tamen ſordidum, tanquam ad inficiendas purpuras tincturasq; omnes. Magnus & nitro uſus, qui dicetur ſuo loco. Nitrariæ egregiæ Aegyptijs. Nam circa Naucratim & Memphin tantum ſolebant eſſe, circa Memphim deteriores. Nam & lapideſcit ibi in aceruis, multiq; ſunt tumuli ea de cauſa ſaxei. Faciunt ex his uaſa. Necnon frequenter liquatum cum ſulphure coquentes in carbonibus. Ad ea quoque quæ inueterari uolunt, illo nitro utũtur. Sunt ibi nitrariæ, in quibus & ruffum exit à colore terræ. Spumam nitri quæ maxime laudatur, antiqui negabant fieri, niſi cũ ros cecidiſſet, prægnantibus nitrarijs, ſed nondũ parientibus. Itaq; non fieri incitatis etiã ſi caderet. Alij operimentorum fermento gigni exiſtimauere. Proxima ætas medicorum aphronitrũ tradidit in Aſia colligi, in ſpeluncis molibus diſtillans. Specus eos colycas uocant, dein ſiccant ſole. Optimũ putant Lydium. Probatio, ut ſit minime ponderoſum, & maxime friabile, colore penè purpureo. Hoc in paſtillis affertur. Aegyptium in uaſis picatis, ne liqueſcat. Vaſa quoq; ea ſole inareſcentia perficiũtur. Nitri probatio, ut ſit tenuiſsimũ & quàm maxime ſpõgioſum fiſtuloſumq;. Adulteratur in Aegypto calce. Deprahẽditur guſtu. Syncerum enim facile reſoluitur: adulteratũ pungit. Calce aſperſum reddit odorem uehemẽtem. Vritur in teſta opertum ne exultet: aliàs igni non exilit nitrũ: nihilq; gignit aut alit, cum in ſalinis herbæ gignantur, & in mari tot animalia, tantum algæ. Sed maiorẽ eſſe acrimoniam nitro apparet, non hoc tantum argumento, ſed in illo quod nitrariæ calciamenta protinus conſumunt, aliàs ſalubres, oculorumq; claritati utiles. In nitrarijs non lippiunt. Vlcera allata eò celerrime ſanantur: ibi facta, tarde. Ciet & ſudorem cum oleo perũctis, corpusq; emollit. In pane ſalis uice utuntur chalaſtræo: ad rhaphanos Aegyptio: teneriores eos facit, ſed obſonia alba & deteriora, olera uiridiora. In medicina autẽ calfacit, extenuat, mordet, ſpiſſat, ſiccat, exulcerat. Vtile his quæ euocanda ſint aut diſcutiẽda, & lenius mordenda atq; extenuanda, ſicut in papulis puſtulisq;. Quidã in hoc uſu accenſum uino auſtero reſtinguũt, atq; ita trito in balineis utuntur ſine oleo. Sudores nimios inhibet cũ arida iride, adiecta oleo uiridi. Extenuat & cicatrices oculorum & ſcabritias genarum cum fico illitũ, aut decoctum in paſſo ad dimidias partes: item contra argema oculorũ. Vngues decoctum cum paſſo in mali punici calice adiuuat nitrum: claritatemq; uiſus cũ melle inunctũ. Prodeſt dentium dolori ex uino, ſi cũ pipere colluantur. Item cum porro decoctum. Nigreſcentes dentes crematum dentifricio ad colorẽ reducit. Capitis animalia, & lendes necat, cum Samia terra illitum ex oleo. Auribus purulẽtis uino liquatum infunditur. Sordes eiuſdẽ partis erodit ex aceto. Sonitus & tinnitus diſcutit ſiccũ additum. Vitiligines albas cũ cimolia creta, æquo pondere ex aceto, in ſole illitum emendat. Furunculos admixtum reſinæ extrahit, aut cum uua alba paſſa, nucleis eius ſimul tritis. Teſtium inflammationi occurrit: item eruptionibus pituitæ in toto cor-

M pore,

pore, cum axungia. Contraque canis morſus, addita reſina, initijs cum aceto illinitur. Sic & ſerpentium morſibus, phagedænis, & ulceribus quæ ſerpunt, aut putreſcunt, cum calce ex aceto. Hydropicis cum fico euſum datur illiniturq́;. Diſcutit & tormina, ſi decoctum bibatur pondere drachmæ cum ruta, uel anetho, uel cumino. Reficit laſsitudines cũ oleo ex aceto peruñctorum. Et contra algores horroreſque prodeſt, manibus pedibusque confricatis cum oleo. Comprimit & pruritus ſuffuſorum felle, maxime cum aceto datum. Succurrit & uenenis fungorum ex poſca potum: aut ſi bupreſtis paſta ſit, ex aqua: uomitionesq́; euocat. His qui ſanguinem tauri biberint cum laſere datur. In facie quoque exulcerationes ſanat cum melle & lacte bubulo. Ambuſtis toſtum donec nigreſcat tritumque illinitur. Infunditur uentris & renum doloribus, aut rigori corporum, neruorumque doloribus. Paralyſi in lingua cum pane imponitur. Suſpirioſis in ptiſana ſumitur. Tuſsim ueterem ſanat, flore mixto galbano, reſinæ terebinthinæ, pari pondere omnium, ita ut fabæ magnitudo deuoretur. Coquitur, dilutumq́; poſtea cum pice liquida ſorbendum in angina datur. Flos eius cum oleo Cyprio articulorum doloribus in ſole iucundus eſt. Regium quoque morbum in uino exterminat potum. Et inflationes diſcutit, ſanguinis profluuium è naribus ſiſtit ex feruẽti aqua uapore naribus rapto. Pruriginem alumine permixto tollit. Alarum uirus ex aqua quotidiano fotu. Vlcera ex pituita nata cera permixtum: quo genere neruis quoque prodeſt. Cœliacis infunditur. Perungi ante acceſsiones frigidas nitro & oleo multi præcepere. Sic & aduerſus lepras, lentigines. Podagricis in balineis uti ſolio nitri prodeſt, atrophis, opiſthotonis, tetanis. Sal nitrum ſulphuri concoctum in lapidem uertitur.

De ſpongiarum natura. CAP. XI.

SPongiarum genera diximus in naturis aquatiliũ marinorum. Quidam eas ita diſtinguunt. Alias ex his mares exiſtimauere, tenui fiſtula ſpiſsioresq́;, perſorbentes, & quæ tinguntur in delicijs, aliquando & purpura. Alias fœminas, maioribus fiſtulis ac perpetuis. E maribus duriores alias, quas appellant tragos, tenuiſsimis fiſtulis atque denſiſsimis. Candidæ cura fiunt: è molliſsimis recentes per æſtatem tinctæ ſalis ſpuma, ad lunam & pruinas ſternuntur inuerſæ, hoc eſt, qua parte adhæſere, ut candorẽ bibant. Animal eſſe docuimus, etiam cruore inhærente. Aliqui narrant & auditu regi eas, contrahiq́; ad ſonum, exprimentes abundantiã humorũ, nec auelli petris poſſe, ideo abſcindi & ſaniem emittere. Quin & eas quæ ab aquilone ſint genitæ, præferunt cæteris. Nec uſquã diutius durare ſpiritum medici affirmãt. Sic & prodeſſe corporibus, quia noſtro ſuum miſceant, & ideo magis recentes, magisq́; humidas: ſed minus in calida aqua minusq́; unctas, aut unctis corporibus impoſitas. Et ſpiſſas minus adhæreſcere. Molliſsimum genus earum penicilli, oculorum tumores leuant ex mulſo impoſiti. Iidem abſtergendæ lippitudini utiliſsimi, eosq́; tenuiſſimos & molliſsimos eſſe oportet. Imponũtur ſpõgiæ ipſæ epiphoris ex poſca: ex aceto calido ad capitis dolores. De cætero recentes diſcutiũt, molliũt, mitigant. Veteres conglutinant uulnera. Vſus earum ad abſtergenda, fouenda, operienda à fotu dum aliud imponatur. Vlcera quoque humida & ſenilia impoſitæ ſiccant: fracturæ & uulnera ſpongijs utiliſsime fouentur. Sanguis rapitur in ſecando, ut curatio perſpici poſsit. Et ipſæ uulnerum inflammationibus imponuntur, nunc ſiccæ, nunc ex aceto inſperſæ, nunc è uino, nunc ex aqua frigida. Ex aqua uero cœleſti impoſitæ, ſecta recentia non patiũtur intumeſcere. Imponuntur & integris partibus, ſed fluctuatione occulta laborantibus, quæ diſcutienda ſit, & ijs quæ apoſtemata uocant, melle decocto peruñctis. Item articulis aliàs aceto ſalſo madidæ, aliâs è poſca. Si ferueat impetus, ex aqua. Eadem & callo ſalſa madida: at contra ſcorpionum ictus ex aceto. In uulnerum curatione & ſuccidæ lanæ uicem implent, nunc ex uino & oleo, nũc ex eadem. Differentia hæc, quòd lanæ emolliunt, ſpongiæ coërcent, rapiuntque uitia ulcerum. Circumligantur & hydropicis ſiccæ, uel ex aqua tepida poſcáue, utcunque blandioribus opus eſt, opeririue aut ſiccari cutem. Imponuntur & his morbis, quos uaporari oporteat, feruenti aqua perfuſæ expreſsæque inter duas tabulas. Sic & impoſitæ ſtomacho proſunt, & in febri cõtra nimios ardores. Sed ſpleneticis è poſca, ignibus ſacris ex aceto, efficaciores quàm aliud. Imponi oportet ſic, ut ſanas quoque partes ſpatioſe operiant. Sanguinis profluuium ſiſtunt ex aceto, aut frigida. Liuorem ab ictu recentem, ex aqua ſalſa calida ſæpius mutata tollunt, teſtium tumorem dolorémque ex poſca. Ad canum morſus utiliter conciſæ imponuntur, ex aceto, aut frigida, aut melle, abunde ſubinde humectandæ. Africanæ cinis cum porri ſectiui ſucco, ſanguinem reijcientibus hauſtu ſalis ex frigida prodeſt. Idem cinis cum oleo uel aceto fronti illitus, tertianas tollit. Priuatim Africanæ ex poſca tumorem diſcutiunt. Omnium autem cinis cum pice crematarum, ſanguinem ſiſtit uulnerum. Aliqui raras tantum, ad hoc cum pice urunt. Et oculorum cauſa comburuntur in cruda olla figulini operis, plurimum proficiente eo cinere contra ſcabritias genarum excreſcentesq́; carnes, & quicquid opus ſit ibi deſtringere, ſpiſſare, explere. Vtilius in eo uſu lauare cinerem. Præſtant & ſtrigilium uicem linteolorumq́; affectis corporibus. Et contra ſolẽ apte protegunt capita. Medici inſcitia ad duo nomina eas redegere, Africanas, quarum firmius ſit robur, Rhodiacaſque, ad fouendũ molliores. Nunc autem molliſsimæ circa muros Antipheli urbis reperiuntur. Trogus autor eſt, circa Lyciam penicillos molliſsimos naſci in alto, unde ablatæ ſint ſpongiæ. Polybius ſuper ægrum ſuſpenſos quietiores facere noctes. Nunc reuertemur ad marina animalia & aquatilia.

C. PLINII SECVNDI

NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXII.

*

PROOEMIVM.

Medicinæ ex aquatilibus.

VENTVM eſt ad ſumma naturæ exemplorumq́; , per rerum ordinem, & ipſum ſua ſponte occurrit immenſum potentiæ occultæ documentum, ut prorſus nec aliud ultrà quæri debeat, nec par aut ſimile poßit inuenire, ipſa ſe uincente natura, & quidem numeroſis modis. Quid enim uiolentius mari uentiſue, & turbinibus ac procellis, quo maiore hominum ingenio in ulla ſui parte adiuta eſt quàm uelis remisq́;? Addatur his & reciproci æſtus inenarrabilis uis, uerſumq́; totum mare in flumen.

De echeneide piſce, & mirabili eius proprietate, & torpedine, & marino lepore, & mirabilia rubri maris. CAP. I.

TAmeu omnia hæc pariterq́; eodẽ impellentia, unus ac paruus admodum piſciculus, echeneis appellatus, in ſe tenet. Ruant uenti licet, & ſæuiant procellæ, imperat furori, uiresq́; tantas compeſcit, & cogit ſtare nauigia: quod nõ uincula ulla, non ancoræ pondere irreuocabili iactæ. Infrenat impetus, & domat mundi rabiẽ nullo ſuo labore, non retinendo, aut alio modo quàm adhærendo. Hæc tantilla eſt ſatis cõtra tot impetus, ut uetet ire nauigia. Sed armatæ claſſes imponunt ſibi turrium propugnacula, ut in mari quoq; pugnetur uelut è muris. Heu uanitas humana, cum roſtra illa ære ferroq́; ad ictus armata, ſemipedalis inhibere poßit, ac tenere deuincta piſciculus. Fertur Actiaco Marte tenuiſſe prætoriam nauim Antonij, properantis circumire & exhortari ſuos, donec tranſiret in aliã. Ideoq́; Cæſariana claßis impetu maiore protinus uenit. Tenuit & noſtra memoria Caij principis ab Aſtura Antium remigantis, ut res eſt etiã auſpicalis piſciculus. Siquidẽ nouißime tũ in urbẽ reuerſus ille imperator, ſuis telis cõfoſſus eſt. Nec longa fuit illius moræ admiratio, ſtatim cauſa intellecta, cum è tota claſſe quinqueremis ſola nõ proficeret, exilientibus protinus qui id quærerent circa nauim, inuenere adhærentem gubernaculo, oſtenderuntq́; Caio, indignanti hoc fuiſſe quod ſe reuocaret, quadringentorumq́; remigũ obſequio contra ſe intercederet. Conſtabat peculiariter miratum quomodo adhærens tenuiſſet, nec idem polleret in nauigium receptus. Qui tunc poſteaq́; uidere, eum limaci magnæ ſimilem eſſe dicũt. Nos plurĩũ opiniones poſuimus in natura aquatilium, cum de eo diceremus. Nec dubitamus idem ualere omnia genera, cũ celebri & conſecrato etiam exemplo apud Gnidiam Venerẽ, conchas quoq; eiuſdem potentiæ credi neceſſe ſit. E noſtris quidã Latinus remoram appellauere eũ. Mirumq́;, è Græcis alij lubricos partus atq; procidentes contineri ad maturitatem alligato eo (ut diximus) prodiderũt: alij ſale adſeruatũ adalligatumq́; grauidis partus ſoluere, ob id alio nomine odinolyontem appellari. Quacunq; modo iſta ſe habeant, quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de ulla potentia naturæ atq; effectu, in remedijs ſponte naſcentium rerum dubitet? Quin & ſine hoc exemplo per ſe ſatis eſſet ex eodem mari torpedo: etiã procul & è longinquo, uel ſi haſta uirgaue attingatur, quamuis præualidos lacertos torpeſcere, quamlibet ad curſum ueloces alligari pedes. Quod ſi neceſſe habemus fateri hoc exemplo eſſe uim aliquam, quæ odore tantum & quadã aura ſui corporis afficiat membra, quid non de remediorũ omniũ momentis ſperandum eſt? Non ſunt minus mira quæ de lepore marino traduntur. Venenum eſt alijs in potu, aut in cibo datus, alijs etiã uiſus. Siquidem grauidæ ſi omnino aſpexerint, fœminam ex eo genere duntaxat, ſtatim nauſea & redundatione ſtomachi uitiũ fatentur, ac deinde abortũ faciunt. Remedio eſt mas, ob id induratus ſale, ut in brachialibus habeant. Eadẽ res in mari & tactu quidẽ nocet. Veſcitur eo unum tantũ animalium ut non intereat, mullus piſcis, & tenereſcit tantũ, & ingratior uiliorque fit. Homines quibus impactus eſt, piſcem olent, hoc primo argumento ueneficium id deprehenditur. Cætero moriuntur totidẽ diebus, quot uixerit lepus. Incertiq́; temporis ueneficium id eſſe, autor eſt Licinius Macer. In India affirmant non capi uiuentem, inuicemq́; ibi hominem illi pro ueneno eſſe, ac uel digito omnino in mari tactum mori. Eſſe autem ampliorem multo, ſicut reliqua animalia. Iuba in his uoluminibus quæ ſcripſit ad C. Cæſarem Auguſti filium de Arabia, tradit mitulos ternas heminas capere. Cetos ſexcentorum pedum longitudinis, & trecentorum ſexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intraſſe, pinguiq́; eius negotiatores & omnium piſcium adipe camelos perungere in eo ſitu, ut aſilos ab his fugent odore.

De ingenijs & manſuetudine quorundam piſcium, & ubi ex manu edant, & ubi reſponſa dantur ex piſcibus. CAP. II.

MIhi uidentur mira & quæ Ouidius prodidit piſcium ingenia, in eo uolumine quod halieuticon inſcribitur. Scarũ incluſum naßis nõ fronte erũpere, nec infeſtis uiminibus caput inſerere, ſed auerſum caudæ ictibus crebris laxare fores, atque ita retrorſum erũpere. Quem luctatũ eius ſi forte alius ſcarus extrinſecus uideat, appræhenſa mordicus cauda adiuuare nixus erũpentis. Lupum rete circundatũ harenas arare cauda, atq; ita conditũ tranſire rete. Murenam maculas appetere ipſas, conſciã teretis ac lubrici tergi, tum multiplici flexu laxare, donec euadat. Polypum hamos appetere, brachijsq́; cõplecti nõ morſu, nec prius dimittere quàm eſcam circũroſerit, aut harundine leuatũ extra aquã. Scit & mugil eſſe in eſca hamũ, inſidiasq́; non ignorat: auiditas tamẽ tanta eſt,

ut cauda uerberando excutiat cibos. Minus in prouidendo lupus ſolertiæ habet, ſed magnum robur in pœnitendo. Nam ut hæſit in hamo, tumultuoſo diſcurſu laxat uulnera, donec excidāt inſidiæ. Murenæ amplius deuorant quàm hamum, admouentq́; dentibus lineas, atq; ita erodūt. Pytheas id tradit. Idem infixam hamo inuertere ſe, quoniam ſit dorſo cultellato, ſpinaq́; lineā præſecare. Licinius Macer murenas tantū fœminini ſexus eſſe tradit, & concipere è ſerpentibus, ut diximus, ob id ſibilo à piſcatoribus tanquam ſerpentibus euocari & capi: pingueſcere iactatu, fuſte non interimi, eaſdem ferula protinus. Animam in cauda habere certū eſt, eaq́; icta celerrime exanimari, at capitis ictu difficulter. Nouacula piſce quæ tacta ſunt, ferrum olent. Duriſſimum eſſe piſciū conſtat qui orchis uocetur: rotundus eſt, & ſine ſquamis, totusq́; capite conſtat. Miluago quoties cernatur extra aquā uolitans, tēpeſtates mutari, Trebius Niger autor eſt. Xiphiā, id eſt gladium, roſtro mucronato eſſe, ab hoc naues perfoſſas mergi in oceano ad locum Mauritaniæ qui Cotta uocetur, non procul Lixo flumine. Idem loligines euolare ex aqua tradit, tanta multitudine ut nauigia demergant. E manu ueſcuntur piſces in pluribus quidem Cæſaris uillis: ſed quæ ueteres prodidere, in ſtagnis non piſcinis admirati, in Eloro Siciliæ caſtello nō procul Syracuſis: item in Labradij Iouis fonte anguillas: hæ & inaures additas gerunt. Similiter in Chio iuxta ſenum delubrum: in Meſopotamiæ quoq; fonte Cabura, de quo diximus. Nā in Lyciæ Myris in fonte Apollinis, quem Curium appellant, ter fiſtula euocati ueniunt ad augurīū. Diripere eos carnes obiectas lætū eſt conſultātibus, caudis abigere dirum. Hierapoli Syriæ in lacu Veneris æadituorum uocibus parēt uocati, exornati auro ueniunt, adulantes ſcalpuntur, ora hiantia manibus inferendis præbent. In Stabiano Campaniæ ad Herculis petram, melanuri in mari panem abiectum rapiunt, ijdemq́; ad nullum cibum, in quo hamus ſit, accedunt. Nec illa iu nouiſſimus mira, amaros eſſe piſces ad Pelen inſulam, & ad Clazomenas. Contrà, ad ſcopulū Siciliæ ac Leptin Africæ & Eubœam & Dyrrhachiū. Rurſus ita ſalſos, ut poſſint ſalſamenta exiſtimari, circa Cephaleniā & Ampelō & Paron, & Deli petras: in portu eiuſdem inſulæ, dulces. Quam differentiam pabulo conſtare non eſt dubium. Apion maximum piſciū eſſe tradit porcum, quem Lacedæmonij orthragoriſcū uocant. Grunire eū cum capiatur. Eſſe uero illam naturæ accidentiam, quod magis miremur, etiam in locis quibuſdam, appoſito occurrit exemplo. Siquidem ſalſamenta omnium generū in Italia Beneuenti recentia effici cōſtat. Piſces marinos in uſu fuiſſe protinus à cōdita Roma, autor eſt Caſſius Hemina, cuius uerba de ea re hic ſubijciam: Numa conſtituit ut piſces qui ſquamoſi nō eſſent ni pollucerent patrimonia, commentus ut conuiuia publica & priuata, cœnæq́; ad puluinaria facilius cōpararentur, ni qui ad polluctum emerēt, precio minus parcerent, eaq́; præmercarētur. Quantum apud nos Indicis margaritis pretium eſt, de quibus ſuo loco ſatis diximus, tantum apud Indos in curalio. Nanq; iſta perſuaſione gentiū conſtant. Gignitur quidem & in rubro mari, ſed nigrius: item in Perſico uocatur Iace, laudatiſſimum in Gallico ſinu circa Stœchadas inſulas, & in Siculo circa Heliam ac Drepanū. Naſcitur & apud Grauiſcas, & ante Neapolin Campaniæ: maximeq́; rubens, ſed molle, & ideo uiliſſimū Erythru. Forma eſt ei fruticis, color uiridis. Baccæ eius candidæ ſub aqua ac molles, exemptæ confeſtim durantur & rubeſcunt, quaſi corna ſatiua ſpecie atque magnitudine. Aiunt tactu protinus lapideſcere, ſi uiuat. Itaq; occupari, euelliq́; retibus, aut acri ferramēto præcidi. Hac de cauſa curalium uocitatū interpretantur. Probatiſſimum quàm maxime rubēs, & quàm ramoſiſſimum, nec ſcabroſum, aut lapideū, uel rurſus inane, aut concauum. Autoritas baccarū eius non minus Indorum uiris quoq; precioſa eſt, quàm fœminis noſtris uniones Indici. Aruſpices eorum uateſq́; iu primis religioſum id geſtamen amoliēdis periculis arbitrantur. Itaq; & decore & religione gaudent. Prius quàm hoc noteſceret, Galli gladios, ſcuta, galeas adornabant eo. Nunc tāta penuria eſt uendibili merce, ut perquàm raro cernatur in ſuo orbe. Surculi infantiæ adalligati, tutelam habere creduntur. Cōtraq́; torminū ac ueſicæ & calculorū mala in puluerem igne redacti, potiq́; cū aqua auxiliantur. Simili modo ex uino poti, aut ſi febris ſit, ex aqua ſomnum afferunt: Ignibus diu repugnant. Sed eodē medicamine ſæpius poto tradunt lienem quoque abſumi. Sanguinē reijcientibus excreantibúſue medentur. Cinis eorum miſcetur oculorum medicamentis: Spiſſat enim ac refrigerat. Vlcerum caua explet. Cicatrices extenuat. Quod ad repugnantiā rerum attinet, quam Græci antipathiam uocāt, nihil eſt uſquā uenenatius quam in mari paſtinaca, utpote cum radio eius arbores necari dixerimus. Hanc tamen perſequitur galeos. Idem & alios quidem piſces, ſed paſtinacas præcipue, ſicut in terra ſerpentes muſtela. Tanta eſt auiditas ipſius ueneni. Percuſſis uero ab ea medetur & hic quidem, ſed & mullus ac laſer.

De his quibus in terris & in aquis uictus eſt, & de caſtoreis medicinæ, & obſeruationes. CAP. I'II.

SPectabilis naturæ potentia in his quoque, quibus & in terris & in aqua uictus eſt, ſicut & fibris, quos caſtores uocant, & caſtorea teſtes eorum. amputari hos ab ipſis cū capiantur negat Sextius diligentiſſimus medicinæ. Quinimo paruos eſſe ſubſtrictosq́;, & adhærentes ſpinæ, nec adimi ſine uita animalis poſſe. Adulterari autem renibus eiuſdem qui ſint grandes, cum ueri teſtes parui admodum reperiātur. Præterea ne ueſicas quidem eſſe, cum ſint geminæ, quod nulli animalium. In his folliculis inueniri liquorem, & aſſeruari ſale. Itaq; inter probationes falſi eſſe folliculos geminos ex uno nexu dependentes,

quod

quod ipſum corrumpi fraude, conijcientibus gummi cum ſale ammoniaco: quoniā ammoniaci coloris eſſe debeant, tunicis circūdati liquore uelut mellis ceroſi, odoris grauis, guſtu amaro et acri, friabiles. Efficaciſſimi è Ponto Galatiæ, mox Africæ. Sternutamenta olfactu mouent. Somnum conciliant, cum roſaceo & peucedano perunctlo capite: & per ſe poti in aqua: ob id phreneticis utiles. Item lethargicos odoris ſuffitu excitant. Vuluarumq́; exanimationes uel ſubditi, & menſes ac ſecundas cient, duabus drachmis ex aqua cū pulegio poti. Medētur & uertigini, opiſthotonis, tremulis, ſpaſticis, neruorum uitijs, iſchiadicis, ſtomachicis, paralyticis, perunctis omnibus: Vel triti ad craſsitudinem mellis cum ſemine uiticis, ex aceto aut roſaceo. Sic & contra comitiales ſumpti: poti uero contra inflationes, tormina, uenena. Differentia tantum contra genera eſt mixturæ. Quippe aduerſus ſcorpiones, ex uino bibuntur: aduerſus phalangia & araneos, ex mulſo, ita ut uomitione reddantur, aut ut retineantur cum ruta. Aduerſus chalcidas, cum myrtite. Aduerſus ceraſten & preſteras, cum panace, aut ruta ex uino. Aduerſus cæteras ſerpentes, cum uino. Dari binas drachmas ſatis eſt, eorum quæ adijciantur ſingulas. Auxiliantur priuatim contra uiſcum ex aceto. Aduerſus aconitū ex lacte, aut aqua. Aduerſum elleborum album ex aqua mulſa nitroque. Medentur & dentibus infuſi cum oleo triti in aurem à cuius parte doleant. Aurium doloribus melius ſi cum meconio. Claritatem uiſus faciunt cum melle Attico inuncti. Cohibent ſingultus ex aceto. Vrina quoq; fibri reſiſtit uenenis, & ob id in antidota additur. Adſeruatur autem optime in ſua ueſica, ut aliqui exiſtimant.

De teſtudine, & multorum piſcium medicinæ, & obſeruationes. CAP. IIII.

GEminus ſimiliter uictus in aquis terraque, & teſtudinum, effectus quoq; pari honore habendi, uel propter excellens in uſu precium, naturæq; proprietatem. Sunt ergo teſtudinum genera, terreſtres, marinæ, lutariæ, & quæ in dulci aqua uiuūt. Has quidam è Græcis emidas appellant. Terreſtrium carnes ſuffuſionibus propriè, magicisq́; artibus refutādis, & contra uenena ſalutares produntur. Plurimæ in Africa. Hæ ibi amputato capite pedibusq́; pro antidoto dari dicuntur, & ex iure in cibo ſumptæ, ſtrumas diſcutere, ac lienes tollere. Item comitiales morbos. Sanguis earum claritatem uiſus facit, ſuffuſionesq́; oculorum tollit. Et contra ſerpētium omnium & araneorum & ſimiliū, & ranarū uenena auxiliatur, ſeruato ſanguine in farina pilulis factis, & cum opus ſit in uino datis. Felle teſtudinū cum Attico melle glaucomata inungi prodeſt: & ſcorpionum plagæ inſtillari. Tegumenti cinis uino & oleo ſubactus pedum rimas ulceraq́; ſanat. Squama è ſumma parte deraſa, & in potu data, uenerem cohibēt. Eo magis hoc mirū, quoniam totius tegumenti farina accēdere traditur libidinem. Vrinam earum aliter quàm in ueſica diſſectarum, inueniri poſſe non arbitror: & inter ea quoque eſſe, quæ portentoſa magi demonſtrent: aduerſus aſpidum ictus ſingulare, efficaciore tamen, ut aiunt, cimicibus admixtis. Oua durata illinuntur ſtrumis, & ulceribus frigore aut aduſtione factis. Sorbentur in ſtomachi doloribus. Marinarum carnes admixtæ ranarum carnibus contra ſalamandras præclare auxiliantur. Neque eſt teſtudine aliud ſalamandræ aduerſius. Sanguine alopeciarum inanitas & porrigo, omniaq́; capitis ulcera curantur. Inareſcere autem eū oportet, lenteque ablui. Inſtillatur & dolori aurium cum lacte mulierum. Aduerſus comitiales morbos manditur cum polline frumenti. Miſcetur autem ſanguis heminis tribus aceti, hemina uini addita his, & cum hordeacea farina, aceto quoque admixto, ut ſit quod deuoretur fabæ magnitudine. Hæc ſingula & matutina & ueſpertina dantur, dein poſt aliquot dies ueſpera. Comitialibus inſtillatur ore diducto, his qui modice corripiantur. Spaſmo cum caſtoreo clyſtere infunditur. Quod ſi dentes per annum colluātur teſtudinū ſanguine, immunes à dolore fiunt. Et anhelitus diſcutit, quáſque orthopnœas uocant: ad has in polenta datur. Fel teſtudinum claritatem oculorum facit, cicatrices extenuat, tonſillas ſedat & anginas, & omnia oris uitia. Priuatim nomas ibi: item ardentium teſtium. Naribus illitum comitiales erigit, attollitque. Idem cum uernatione anguium aceto admixto, unice purulentis auribus prodeſt. Quidam bubulum fel admiſcent, decoctarumq́ue carnium teſtudinis ſuccum, addita aque uernatione anguium. Sed diu in uino teſtudinem excoquunt. Oculorum quoque uitia omnia fel inunctum cum melle emēdat, ſuffuſiones etiam marinæ fel cum fluuiatilis ſanguine & lacte mulierum. Capillus inficitur felle. Contra ſalamandras uel ſuccum decoctum bibiſſe ſatis eſt. Teſtudinum eſt tertium genus in cœno & paludibus uiuētium. Latitudo his in dorſo pectori ſimilis, nec conuexo incurua calice, ingrata uiſu. Ex hac quoque tamen aliqua cōtingunt auxilia. Tres namq; in ſuccenſa ſarmenta coiectæ, diuidentibus ſe tegumentis rapiuntur: tum euulſæ carnes earum coquuntur in aqua congio ſale modice addito: ita decoctarum, ad tertias partes ſuccus, paralyſin & articularios morbos ſentientibus bibitur. Detrahit idē fel pituitas, ſanguinemq́; uitiatū. Siſtitur ab eo remedio aluus aquæ frigidæ potu. Ex quarto genere teſtudinum, quæ ſunt in amnibus, diuulſarum pingui cum aizoo herba tuſo, admixto unguento & ſemine lilij, ante acceſsiones ſi perūgantur ægri, præter caput, mox conuoluti, calidam aquam bibant, quartanis liberari dicuntur. Hanc teſtudinē quintadecima luna capi oportere, ut plus pinguiū reperiatur. Verum ægrum ſextadecima luna perungi tradūt. Ex eodem genere teſtudinū ſanguis inſtillatus crebros capitis dolores ſedat. Item ſtrumas. Sunt qui teſtudinum ſanguinem cultro æreo ſupinarum capitibus præciſis, excipi nouo fictili iubeant. Ignem ſacrum, cuiuſcunq;

generis ſanguine illini. Item capitis ulcera manantia, & uerrucas. Iidem promittunt teſtudinum omnium fimo panos diſcuti. Et licet incredibile dictu ſit, aliqui tradunt, tardius ire nauigia, teſtudinis pedem dextrũ uehentia. Hinc deinde in morbos digeremus aquatilia, non quia ignoremus gratiorem eſſe uniuerſitatem animalium, maiorisq́; miraculi: ſed hoc utilius eſt uitæ, contributa habere remedia, cum aliud alij proſit, aliud alibi facilius inueniatur.

De aquatilibus, remedia in morbos digeſta. Et primũ cõtra uenena & uenenata aĩalia. CA. V.

VEnenatum mel diximus ubi naſceretur. Auxilio eſt piſcis aurata in cibo. Vel ſi ex melle ſyncero faſtidium cruditáſue quæ ſit grauiſſima incidat: teſtudinem circũciſis pedibus, capite, cauda, decoctã, antidotum eſſe, autor eſt Pelops, ſcincumq́; Apelles. Qui eſſet ſcincus, diximus. Sepius uero quantum ueneficium menſtruis mulierum. Contra omnia ea auxiliatur, ut diximus, mullus. Item contra paſtinacam & ſcorpiones terreſtres marinosq́;, & dracones, & phalangia illitus ſumptúsue in cibo. Eiuſdem recentis è capite cinis cõtra omnia uenena, priuatim contra fungos. Mala medicamenta inferri negant poſſe, aut certe nocere, ſtella marina uulpino ſanguine illita, & affixa limini ſuperiori, aut clauo æreo ianuæ. Draconis marini ſcorpionumq́; ictus, carnibus eorũ impoſitis: item araneorum morſus ſanantur. In ſumma contra omnia uenena, uel potu, uel ictu, uel morſu noxia, ſuccus earum ex iure decoctarũ, efficaciſſimus habetur. Sunt & ſeruatis piſcibus medicinæ, ſalſamentorumq́; cibus prodeſt à ſerpente percuſſis, & contra beſtiarũ ictus, mero ſubinde hauſto, ita ut ad ueſperam cibus uomitione reddatur. Peculiariter à chalcide, ceraſte, aut quas ſepas uocant, aut elape dipſadéue percuſſis. Contra ſcorpiones largius ſumi, ſed non euomi ſalſamenta prodeſt, ita ut ſitis toleretur, & imponere eadem plagis conuenit. Contra crocodilorum quidẽ morſus nõ aliud præſentius habetur. Priuatim cõtra preſteris morſum ſarda prodeſt. Imponuntur ſalſamenta & contra canis rabioſi: uel ſi non ſint ferro uſta plagæ, corporaq́; clyſteribus exinanita, hoc per ſe ſufficit. Et contra draconem marinum ex aceto imponuntur. Idem & cybij profectus. Draco quidem marinus ad ſpinæ ſuæ, qua ferit, uenenum ipſe impoſitus, uel cerebro toto prodeſt. Ranarum marinarum ex uino & aceto decoctarum ſuccus contra uenena bibitur, & contra ranæ rubetæ uenenum, & contra ſalamandras. Fluuiatiles, ſi carnes edantur iúsue decoctarum ſorbeatur, proſunt, & contra leporem marinum, & contra ſerpentes ſupradictas. Contra ſcorpiones ex uino. Democritus quidem tradit, ſi quis extrahat ranæ uiuenti linguam, nulla alia corporis parte adhærente, ipſaq́; dimiſſa in aquam, imponat ſupra cordis palpitationem mulieri dormienti, quæcunque interrogauerit, uera reſponſuram. Addunt etiamnum alia magi, quæ ſi uera ſunt, multo utiliores uitæ exiſtimẽtur ranæ quàm leges. Nanq; harũdine transfixa natura per os, ſi ſurculus in menſtruis defigatur à marito, adulteriorum tædium fieri. Carnibus earum uel hamo additis, præcipue purpuræ certum eſt allici. Iecur ranæ geminum eſſe dicunt, obijciq́; formicis oportere, eam partem quam appetant, contra omnia uenena eſſe pro antidoto. Sunt quæ in uepribus tantum uiuunt, ob id rubetarum nomine, ut diximus, quas Græci phrynos uocant, grandiſſimæ cunctarum, geminis ueluti cornibus plenæ ueneficiorum. Mira de his certatim tradũt autores. Illatis in populum ſilentium fieri. Oſſiculo quod ſit in dextro latere in aquam feruẽtem deiecto, refrigerari uas, nec poſtea feruere niſi exempto. Id inueniri obiecta rana formicis, carnibusq́; eroſis, ſingula in ſolium addi. Et aliud eſſe in ſiniſtro latere, quo deiecto feruere uideatur, apocynõ uocari. Canum impetus eo cohiberi, amorem concitari, & iurgia addito in potionem. Venerem adalligatum ſtimulare. Rurſus à dextro latere refrigerari feruẽtia. Hoc & quartanas ſanari adalligato in pellicula agnina recenti, aliáſque febres. Amorem inhiberi eo. Item ex his ranis lien contra uenena, quæ fiant ex ipſis, auxiliatur. Cor uero etiam efficacius eſt. Coluber eſt in aqua uiuens, huius adipem & fel habẽtes qui crocodilos uenentur, mire adiuuari produntur, nihil contrà belua audente. Efficacius etiámnum ſi herba potamogiton miſceatur. Cancri fluuiatiles triti potiq́; ex aqua recentes, ſeu cinere adſeruato, cõtra uenena omnia proſunt, priuatim cõtra ſcorpionum ictus cum lacte aſinino: uel ſi non ſit, caprino uel quocunq;. Addi & uinum oportet. Necãt eos triti cum ocymo admoti. Eadem uis contra uenenatorum omnium morſus, priuatim ſcytalen, & angues, & cõtra leporem marinum, ac ranam rubetam. Cinis eorum ſeruatus prodeſt pauore potus periclitantibus ex canis rabioſi morſibus. Quidam adijciunt gentianam, & dant in uino. Nam ſi iam pauor occupauerit, paſtillos uino ſubactos deuorandos ita præcipiunt. Decem uero cancris cum ocymi manipulo adalligatis, omnes qui ibi ſint ſcorpiones ad eum locum coituros magi dicunt: & cum ocymo ipſos cineréme eorum percuſſis imponunt. Minus in omnibus his marini proſunt, ut Thraſillus autor eſt. Nihil autem æque aduerſari ſerpentibus quàm cancros, ſuesq́; percuſſas hoc pabulo ſibi mederi. Cum ſol ſit in cancro, torqueri ſerpentes. Ictibus ſcorpionũ & carnes fluuiatilium cochlearum reſiſtunt crudæ uel coctæ. Quidam ob id ſalſas quoq; adſeruant: Imponunt & ipſis plagis. Coracini piſces Nilo quidem peculiares ſunt: ſed nos hæc omnibus terris demonſtramus. Carnes eorum aduerſus ſcorpiones ualent impoſitæ. Inter uenena ſunt piſcium porci marini ſpinæ in dorſo, cruciatu magno læſorum, remedio eſt limus ex reliquo piſcium eorũ corpore. Canis rabidi morſu potum expaueſcentibus faciem perungunt adipe uituli marini. Efficacius ſi medulla hyænæ & oleum è lentiſco & cera miſceatur. Murenæ morſus ipſarũ capitis

cinere

cinere ſanantur. Et paſtinaca contra ſuum ictum remedio eſt, cinere ſuo ex aceto illito, uel alterius. Cibi cauſa extrahi debet è dorſo eius quicquid ſimile eſt croco, caputq; totum. Et hanc autem & omnia teſtacea modice collui in cibis, quia ſaporis gratia perit. E' lepore marino ueneficium reſtinguunt poti hippocampi. Contra dorycnium echini maxime proſunt. Et ijs qui ſuccum carpathi biberint, præcipue eius iure ſumpto. Et cancri marini decocti ius contra dorycnium efficax habetur.

De oſtreis & purpuris, alga, & eorum remedia. CAP. VI.

PEculiariter uero cōtra leporis marini uenena & oſtrea aduerſantur. Idē uidetur, nec poteſt uideri ſatis dictum eſſe de his, cū palma menſarū diu iam tribuatur illis. Gaudent dulcibus aquis, & ubi plurimi influunt amnes, ideo pelagia parua & rara ſunt. Gignuntur tamen in petroſis, carentibusq; aquarum dulcium aduētu, ſicut circa Grynium & Myrinam. Grandeſcunt ſideris quidē ratione maxime, ut in natura aquatiliū diximus: ſed priuatim circa initia æſtatis multo lacte prægnātia, atq; ubi ſol penetret in uada. Hæc uidetur cauſa quare minora in alijs locis reperiantur. Opacitas enim prohibet incrementum, & triſtitia minus appetūt cibos. Variāt coloribus, ruffa in Hiſpania, fuſca in Illyrico, nigra & carne & teſta Circeijs. Præcipua uero habentur, in quacunq; gēte ſpiſſa, nec ſaliua ſua lubrica, craßitudine potius ſpectanda quàm latitudine. Neq; in luto capta, neq; in harenoſis, ſed ſolido uado, ſpondylo breui atque non carnoſo, nec fibris lacinioſo, ac tota in aluo. Addunt peritiores notā, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generoſa interpretantur calliblephara appellantes. Gaudent & peregrinatione, trāsferriq; in ignotas aquas. Sic Brundiſina in Auerno cōpaſta & ſuū retinere ſuccū, & à Lucrino adoptare creduntur. Hæc ſunt dicta de corpore. Dicemus et denationibus, ne fraudentur gloria ſua littora, ſed dicemus aliena lingua, quæq; peritißima huius cenſuræ in noſtro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani uerba quæ ſubijciā: Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, ſuauiora Edulis, acriora Lepticis, pleniora Lucēſibus, ſicciora Coryphantenis, teneriora Iſtricis, candidiora Circeiēſibus. Sed his neq; dulciora, neq; teneriora eſſe ulla cōpertum eſt. In Indico mari Alexandri rerū autores pedalia inueniri prodidere. Necnon inter nos nepotis cuiuſdam nomenclator tridacna appellauit: tātæ amplitudinis intelligi cupiēs, ut ter mordēda eſſent. Dos eorū in medicina hoc in loco tota dicetur. Stomachū unice reficiunt. Faſtidijs medētur. Addiditq; luxuria frigus obrutis niue, ſumma montium & maris ima miſcēs. Molliunt aluum leniter. Eadem cocta cū mulſo, teneſmo qui ſine exulceratione ſit, liberant. Veſicarum ulcera quoq; repurgāt. In conchis ſuis uti clauſa uenerint, mire diſtillationibus proſunt. Teſtæ oſtreorum cinis uuam ſedat, & tōſillas admixto melle. Eodem modo parotidas, panos, mămarumq; duricias, capitum ulcera ex aqua, cutemq; mulierū extendit. Inſpergitur & ambuſtis. Et dentifricio placet. Pruritibus quoq; et eruptionibus pituitæ ex aceto medetur. Crudæ ſi tundantur, ſtrumas ſanāt & perniones pedū. Purpuræ quoq; cōtra uenena proſunt. Et algā maris theriacen eſſe, Nicāder tradit. Plura eius genera, uti diximus. Lōgo folio & latiore, rubēte, aliáue criſpo. Laudatißima quæ in Creta inſula iuxta terrā in petris naſcitur: tingendis etiam lanis ita colorem alligans, ut elui poſtea non poßit. E' uino iubet eam dari.

Ad alopecias, & capillos, & oculorum, & aurium, & dentium, & faciei uitia. CAP. VII.

ALopecias replet hippocampinus cinis nitro & adipe ſuillo mixtus, aut ſyncerus ex aceto. Præparat cutem ſepiarū cruſtæ farina medicamentis. Cutem replet & muris marini cinis cū oleo. Item echini cum carnibus ſuis cremati. Fel ſcorpionis marini. Ranarum quoq; trium, ſi uiuæ in olla concrementur, cinis cum melle. Melius cum pice liquida. Capillum denigrant ſanguiſugæ, quæ in nigro uino diebus lx. computruere. Alij in aceti ſextarijs duobus ſanguiſugarum ſextarium in uaſe plumbeo iubent putreſcere totidē diebus, mox illini in ſole. Sornatius tantam uim habere tradit, ut niſi oleum ore contineant qui tingunt, dentes quoq; eorum denigrare dicat. Capitis ulceribus, muricum uel purpurarum teſtæ cinis, cum melle utiliter illinitur: conchyliorum, uel ſi non urantur, farina ex aqua doloribus. Caſtoreum cum peucedano & roſaceo. Omnium piſcium fluuiatilium marinorumq; adeps liquefactus oleo admixto melle, oculorum claritati plurimum confert. Item caſtoreū cum melle. Callionymi fel cicatrices ſanat, & carnes oculorum ſuperuacuas cōſumit. Nulli hoc piſcium copioſius, ut exiſtimauit Menander quoque in comœdijs. Idem piſcis & uranoſcopos uocatur, ab oculo quem in capite habet. Et coracini fel excitat uiſum. Et marini ſcorpionis ruffi cum oleo uetere aut melle Attico incipientes ſuffuſiones diſcutit: inungi ter oportet intermißis diebus. Eadem ratio albugines oculorum tollit. Mullorum cibo aciem oculorum hebetari tradunt. Lepus marinus ipſe quidem uenenatus eſt, ſed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulſos cohibet. Et ad hunc uſum utilißimi minimi. Item pectunculi ſalſi triti cum cedria. Ranæ quas diopetes & calamitas uocant, ſanguis earum cum lacryma uitis ſi euulſo pilo palpebris illinatur. Oculorum tumorem ruboremque ſepiæ cortex cum lacte mulieris illitus ſedat, & per ſe ſcabricias emendat. Inuertunt itaq; genas id agentes, & medicamentum auferunt poſt paulum, roſaceoque inungunt, & pane impoſito mitigant nocte. Eadem cortice & nyctalopes curantur in farinā trita & ex aceto illita. Extrahit & ſquamas eius cinis. Cicatrices oculorū cum melle ſanat, pterygia cum ſale & cadmia ſingulis drachmis. Emendat & albugines oculorum iumentorum. Adijciunt & oßiculis eius

ſpiſſum, odoris aſperi: alterum molle, lenius, odore ferè algæ: tertium cãdidioris uermiculi: quartum pumicoſius, ſpongiſq́; putri ſimile, penè purpureum, quod optimum: hoc & mileſium uocatur. Quo candidius autem, hoc minus probabile eſt. Vſus eorum, ut exulcerent, purgent. Vſus toſtis & ſine oleo: mire lepras, lichenas, lentigines tollunt cũ lupino, & ſulphuris duobus obolis. Halcyoneo utuntur & ad oculorum cicatrices. Andreas ad lepras cancri cinere cum oleo uſus eſt. Attalus thynni recentioris adipe ad ulcera. Murenarum muria & capitum cinis cũ melle ſanat ſtrumas. Pungi piſcis eius qui rana in mari appellatur, oſſiculo de cauda, ita ut non uulneret, prodeſt. Id faciendum quotidie, donec percurentur. Eadẽ uis & paſtinacæ radio, & lepore marino impoſito, ita ut celeriter remoueantur. Echini teſtis contuſis & ex aceto illitis. Item ſcolopendra marina è melle: cãcro fluuiatili contrito uel combuſto ex melle. Mirifice proſunt & ſepiæ oſſa cum axungia uetere contuſa & illita. Sic & ad parotidas utuntur, & ſcari piſcis marini iocineribus. Quin & teſtis cadi ſalſamentarij tuſis cũ axungia uetere, muricumq́; cinere ex oleo ad parotidas ſtrumaſq́;. Rigor ceruicis mollitur cũ marinis, qui pedunculi uocantur, drachma pota. Caſtoreo poto cũ pipere ex mulſo mixto ranis decoctis ex oleo & ſale, ut ſorbeatur ſuccus. Sic & opiſthotono medẽtur, tetano, ſpaſticis uero pipere adiecto. Anginas menarũ ſalſarum ex capitibus cinis ex melle illitus abolet, ranarum decoctarũ ex aceto ſuccus: hic & contra tonſillas prodeſt. Cancri fluuiatiles triti ſinguli in heminam aquæ anginis medentur gargarizati, aut è uino, aut calida aqua poti. Vuæ medetur garum cochlearibus ſubditum. Vocem ſiluri recentes, ſalsiue in cibo ſumpti adiuuant. Vomitiones mulli inueterati tritiq́; in potione concitant. Suſpirioſis caſtoreum cum ammoniaci exigua portione ex aceto mulſo ieiunis utiliſſime potatur. Eadem potio ſpaſmos ſtomachi ſedat ex aceto mulſo calido. Tuſſim ſanare dicuntur piſciũ modo è iure decocta in patinis ranæ. Suſpenſæ autem pedibus, cum diſtillauerit in patinam ſaliua earum, exenterari iubentur, abiectiſq́; interaneis cõdiri. Eſt rana parua arborem ſcandens, & ex ea uociferans. In huius os ſi quis expuat ipſamq́; dimittat, tuſſi liberari dicitur. Præcipiunt & cochleæ crudæ carnẽ tritam bibere ex aqua calida in tuſſi cruenta.

Ad Iocineris uitia lateruḿq́;, ad ſtomachi, alui, & aliæ promiſcuæ medicinæ. CAP. IX.

IOcineris doloribus ſcorpio marinus in uino necatur, ut deinde bibatur. Concha longa carnes ex mulſo pota cum aqua pari modo, aut ſi febres ſint ex aqua mulſa. Lateris dolores leniunt hippocampi toſti ſumpti, tetheæq́; ſimiles oſtreæ in cibo ſumptæ: iſchiadicorũ muria ſiluri clyſtere infuſa. Dantur autẽ conchæ ternis obolis dilutæ in uini ſextarijs duobus per dies quindecim. Aluum emollit ſilurus è iure, & torpedo in cibo. Et olus marinũ ſimile ſatino, ſtomacho inimicum, aluum facilime purgat. Sed propter acrimoniam cum pingui carne coquitur. Et omnium piſcium ius. Idem & urinas ciet è uino maxime. Optimum è ſcorpionibus & iulide, & ſaxatilibus, nec uirus reſipientibus. Coqui debent cum anetho, apio, coriandro, porro, additis oleo & ſale. Purgant & cybia uetera, priuatimq́; cruditates, pituitas bilẽq́; trahunt. Purgant & myaces, quorum natura tota in hoc loco dicetur. Aceruantur muricum modo, uiuũtq́; in algoſis, gratiſſimi autũno, & ubi multa dulcis aqua miſcetur mari, ob id in Aegypto laudatiſſimi. Procedente hyeme, amaritudinem trahunt, colorẽq́; rubrum. Horum ius traditur aluum & ueſicas exinanire, interanea diſtringere, omnia adaperire, renes purgare, ſanguinem adipemq́; minuere: itaq; utiliſſimi ſunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus. Item prodeſſe felli pituitæq́; pulmonis, iocineris, ſplenis uitijs, rheumatiſmis. Fauces tantum uexant, uocemq́; obtundunt. Vlcera quæ ſerpãt, aut ſint purganda, ſanãt. Item carcinomata. Cremati autem ut murices & morſus canũ hominumq́; cum melle, lepras, lentigines. Cinis eorũ potus emendat caligines, gingiuarum & dentium uitia, eruptiones pituitæ, & contra dorycniũ aut opocarpathon antidoti uicem obtinent. Degenerant in duas ſpecies, in mitulos, qui ſalem utriuſq́; reſipiunt: Myiſcas, quæ rotũditate differunt, minores aliquãto atq; hirtæ, tenuioribus teſtis, carne duriores. Mituli quoq; ut murices cinere cauſticam uim habent, & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoq; plumbi modo ad genarũ craſſitudines, & oculorũ albugines, caliginesq́;, atque in alijs partibus ſordida ulcera, capitisq́; puſtulas. Carnes uero eorum ad canis morſus imponuntur. Et pelorides emolliunt aluum. Item caſtorea ex aqua mulſa drachmis binis. Qui uehementius uolunt uti, addũt cucumeris ſatiui radicis ſiccæ drachmam, & aphronitri duas. Tethea torminibus & inflationibus occurrũt: inueniuntur hæ in folijs marinis ſugentes, fungorum uerius generis quàm piſcium. Eadem & tenaſmum diſſoluũt, renumq́; uitia. Naſcitur & in mari abſinthiũ quod aliqui ſeriphũ uocant, circa Taposirin maxime Aegypti, exilius terreſtri. Aluũ ſoluit, & noxijs animalibus inteſtina liberat. Soluũt & ſepiæ. In cibo dantur cũ oleo, & ſale, & farina decocta. Menæ ſalſæ cũ felle taurino illitæ umbilico, aluũ ſoluunt. Ius piſciũ in patina coctorũ cum lactucis tenaſmum diſcutit. Cancri fluuiatiles triti ex aqua poti, aluum ſiſtunt, urinam cient, in uino aluũ. Adẽpti brachys calculos pellunt tribus obolis cũ myrrha triti, ſingulis eorum drachmis. Ileos & inflationes caſtoreum cum dauci ſemine & petroſelini quãtũ ternis digitis ſumatur, ex mulſi calidi cyathis quatuor: Tormina uero cũ aceto uino mixto. Erythini in cibo ſumpti ſiſtũt aluũ. Dyſentericis medẽtur ranæ cũ ſcilla decoctæ, ita ut paſtilli fiant: Fel ſiue cor earũ cum melle tritũ, ut tradit Niceratus. Morbo regio ſalſamẽtum cũ pipere, ita ut

reliqua

reliquus carne abſtineatur. Lieni medetur ſolea piſcis impoſitus: Item torpedo: Item rhombus uiuus, dein remittitur in mare. Scorpius marinus necatus in uino, ueſicæ uitia & calculos ſanat. Lapis qui inuenitur in ſcorpionis marini cauda pondere oboli potus. Enhydridis iecur: Blenniorum cinis cum ruta. Inueniuntur & in banchi piſcis capite ceu lapilli. Hi poti ex aqua calculoſis præclare medentur. Aiuntq; & urticam marinam in uino potam prodeſſe. Item pulmonē marinum decoctum in aqua. Oua ſepiæ urinam mouēt, renumq; pituitas extrahunt. Rupta conuulſa cancri fluuiatiles triti in aſinino lacte maxime ſanant: Echini uero cum ſpinis ſuis cōtuſi in uino poti calculos. Modus ſingulis hemina, bibitur donec proſit, & aliàs in cibis ad hoc proficiūt. Purgatur ueſica & pectinū cibo. Ex his mares alij donacas, alij aulos uocant: fœminas onychas. Vrinam mares mouent. Dulciores fœminæ ſunt & unicolores. Sepiæ quoq; oua urinā mouens, renes purgant. Enterocelæ lepus illinitur tritus cum melle: Iecur quoq; aquatici colubri: Item hydri tritum potumq; calculoſis prodeſt. Iſchiadicos autem liberant ſalſamenta ex ſiluro infuſa clyſtere, euacuata prius aluo. Sed ſedis attritus cinis è capite mugilū mullorumq;. Comburūtur autem in fictili uaſe. Illini cum melle debent. Item capitis menarū cinis ad rhagadas, & ad condylomata utilis, ſicut pelamidum ſalſarum capitum cinis, uel cybiorum cum melle. Torpedo appoſita procidentis interanei morbum ibi coërcet. Cancrorum fluuiatilium cinis ex oleo & cera, rimas in eadem parte emendat. Item & marini cancri polline, Panos ſalſamenta coracini diſcutiunt: Sciænæ interanea & ſquamæ combuſtæ: Scorpio in uino decoctus, ita ut foueantur ex illo. At echinorum teſtæ contuſæ & aqua illita, incipientibus panis reſiſtūt. Muricum uel purpurarum cinis utroq; modo, ſiue diſcutere opus ſit incipientes, ſiue concoctos emittere. Quidam ita componunt medicamētum, ceræ & thuris drachmas xx. ſpumæ argenti xl. cineris muricum x. olei ueteris heminam. Proſunt per ſe ſalſamenta cocta. Cācri fluuiatiles triti uerendorum puſtulas diſcutiunt. Cinis ex capite menarum. Item carnes decoctæ, & impoſitæ. Similiter percæ ſalſæ è capite cinis melle addito. Pelamidum capitis cinis, aut ſquatinæ piſcis cutis combuſta. Hac eſt qua diximus lignum poliri, quia & è mari fabriles uſus exeunt. Proſunt & ſmarides illitæ. Itē muricum uel purpurarum teſtæ cinis cum melle. Efficacius crematarum cū carnibus ſuis. Carbunculos uerendorum priuatim ſalſamēta cocta cum melle reſtinguunt. At teſtem, ſi deſcenderis, cochlearum ſpuma illini uolunt. Vrinæ incontinentiam hippocampi toſti & in cibo ſæpius ſumpti emendant. Item ophidion piſciculus cōgro ſimilis cū lilij radice. Piſciculi minuti, ex uentre eius qui deuorauerit exēpti, & cremati, ita ut cinis eorum bibatur ex aqua. Iubent & cochleas Africanas cū ſua carne cōburi, cineremq; ex uino ſignino dari. Podagris articularibuſq; morbis utile eſt oleum, in quo decocta eſt rana, & ipſius inteſtina, & rubetæ cinis cū adipe uetere. Quidam & hordei cinerem adijciunt, trium rerum æquo pondere. Iubent & lepore marino recenti podagrā fricari. Fibrinis quoq; pellibus calciari, maxime pōtici fibri. Item uituli marini, cuius & adeps prodeſt. Itē & bryon, de quo diximus, lactucæ ſimile, rugoſioribus folijs, ſine caule. Natura eſt ei ſtyptica. Impoſitum lenit impetus podagræ. Item alga, de qua ſuprà dictum eſt: obſeruaturq; in ea ne arida imponatur. Perniones emendat pulmo marinus, cancriq; marini cinis ex oleo: item fluuiatiles triti ſicq; cinere & oleo ſubacti, & ſiluri adeps. Et in articulis morborum impetus ſedant ranæ ſubinde recentes impoſitæ, quas quidam diſſectas iubent imponi. Corpus auget ius mitulorum, & concharum. Comitiales, ut diximus, coagulum uituli marini bibunt cum lacte equino, aſininóue, aut cum punici ſucco. Quidam ex aceto mulſo. Nec non aliqui per ſe pilulas deuorant. Caſtoreum in aceti mulſi cyathis tribus ieiunis datur. His uero qui ſæpius corripiuntur, clyſtere infuſum mirifice prodeſt. Caſtorei drachmæ duæ eſſe debebunt, mellis & olei ſextarius, & aquæ tantundem. Ad præſens uero correptis olfactu ſubuenit cum aceto. Datur & muſtelæ marinæ iecur. Item muris uel teſtudinum ſanguis.

Ad febres omnium generum, & contra diuerſas infirmitates. CAP. X.

FEbrium circuitus tollit iecur delphini guſtatum ante acceſſiones. Hippocampi necantur in roſaceo, ut perungātur ægri in frigidis febribus. Et ipſi adalligantur ægris. Itē ex aſello piſce lapilli qui plena luna inueniuntur in capite, alligantur in linteolo. Pagri fluuiatilis longiſſimus dens capillo adalligatus, ita ut quinq; diebus eum qui alligauerit, nō cernat æger. Ranæ uero in triuio decoctæ oleo abiectis carnibus, perūctos liberant quartanis. Sunt qui ſtrangulatas in oleo ipſas clàm adalligent, oleoq; eo perungāt. Cor earum adalligatum frigora febrium minuit. Et oleum in quo inteſtina decocta ſint. Maxime autem quartanis liberant, ablatis unguibus ranæ adalligatæ, & rubetæ. Iecur eius uel cor adalligatur in panno leucophæo. Cancri fluuiatiles triti in oleo & aqua perunctis ante acceſſiones in febribus proſunt. Aliqui & piper addunt. Alij decoctos ad quartas in uino è balineo egreſſis bibere ſuadēt in quartanis. Aliqui uero ſiniſtrum oculum deuorari iubent. Magi quoq; oculis earū ante ſolis ortum adalligatis ægro, ita ut cæcas dimittant in aquam, tertianas abigi promittunt. Eoſdemq; oculos cū carnibus luſciniæ in pelle ceruina adalligatos, præſtare uigiliā ſomno fugato tradūt. In lethargumq; uergentibus coagulo balenæ, aut uituli marini ad olfactū utuntur. Aliqui ſanguinem teſtudinum lethargicis illinūt. Tertianis mederi dicitur, & ſpōdylus per ſe adalligatus. Quartanis cochleæ fluuiatiles in cibo recentes. Quidam ob id aſſeruāt ſale, ut dent tritas in potu. Strōbi in aceto putrefacti, lethargicos excitāt odore.

Proſunt

Proſunt & cardiacis. Cachectis, quorũ corpus macie conficitur, tetheæ utiles ſunt cum ruta ac melle. Hydropicis medetur adeps delphini liquatus, & cũ uino potus. Grauitati ſoporis occurritur tactis naribus unguẽto, aut odoribus, uel quoquo modo obturatis. Strõbi quoq; carnes tritæ, & in mulſi tribus heminis pari modo aquæ, aut ſi febres ſint, ex aqua mulſa data proficiunt. Item ſuccus cancrorum fluuiatilium cũ melle. Rana quoq; aquatica in uino uetere et farre decocta ac pro cibo ſumpta, ita ut bibatur ex eodẽ uaſe. Vel teſtudo deciſis pedibus, cauda, capite, & inteſtinis exẽptis reliqua carne ita condita, ut citra faſtidium ſumi poßit. Cãcri fluuiatiles ex iure ſumpti, & phthiſicis prodeſſe tradũtur. Aduſta ſanãtur cancri marini uel fluuiatilis cinere: Et ea quæ feruẽti aqua cõbuſta ſunt. Hæc curatio etiã pilos reſtituit cum cancrorũ fluuiatilium cinere. Putantq; utendum cum cera & adipe urſino. Prodeſt & febri ranarum fellis cinis. Ignes ſacros reſtinguunt ranarũ uiuentium uentres impoſiti, pedibusq; poſterioribus prouas adalligari iubent, ut crebriore anhelitu proſint. Vtuntur & ſilurorũ capitum cinere ſalſamentorum ex aceto. Pruritum ſcabiemq; non hominũ modo, ſed & quadrupedũ efficacißime ſedat iecur paſtinacæ decoctũ in oleo. Neruos uel præciſos purpurarũ callum quo ſe operiunt, tuſum glutinat. Lethargicos coagulum uituli adiuuat in uino potum oboli pondere. Itẽ ichthyocolla. Tremulos iuuat caſtoreum, ſi ex oleo perungantur. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio. Sanguinem fieri piſcium cibo putant, ſiſti polypo tuſo illitoq;. De quo & hæc traduntur, muriam ipſum ex ſeſe emittere, & ideo non debere addi in coquendo: ſecari harũdine: ferro enim infici, uitiumq; trahere natura deſinente. Ad ſanguinem ſiſtendum & ranarũ illinunt cinerẽ, uel ſanguinem inareſactum. Quidã ex ea rana quam Græci calamiten uocant, quoniam inter harundines fruticesq; uiuat, minima omniũ & uiridißima, cinerem fieri iubent. Aliqui & naſcentiũ ranarum in aqua, quibus adhuc cauda eſt, in calice nouo cõbuſtarum cinerem, ſi per nares fluat, inijciendũ. Diuerſus hirudinũ, quas ſanguiſugas uocant, ad extrahendum ſanguinem uſus eſt. Quippe eadem ratio earum quæ cucurbitarũ medicinalium, ad corpora leuãda ſanguine, ſpiramenta laxanda, iudicatur. Sed uitiũ quod admiſſæ ſemel deſiderium faciũt circa eadẽ tempora anni ſemper eiuſdẽ medicinæ. Multi podagris quoq; admittendas cenſuere. Decidunt ſatietate, & pondere ipſo ſanguinis detractæ, aut ſale aſperſæ. Aliquando tamen affixa relinquũt capita, quæ cauſa uulnera inſanabilia facit, & multos interimit, ſicut Meſſalinum è cõſularibus patricijs, cum ad genua admiſiſſet. Inuehunt uirus remedio uerſo, maximeq; ruffæ ita formidãtur. Ergo ſugentia ora forficibus præcidunt, ac ueluti ſiphonibus defluit ſanguis, paulatimq; morientium capita ſe contrahunt, nec relinquuntur. Natura earum aduerſatur cimicibus, & ſuffitu necat eos. Fibrinarũ pelliũ cum pice liquida combuſtarum cinis, narium profluuia ſiſtit, ſucco porri mollitus. Extrahit tela corpori inhærentia: Sepiarum teſta ex aqua, ſalſamentorũ carnes, cancri fluuiatiles triti: ſiluri fluuiatilis, qui & alibi quàm in Nilo naſcitur, carnes impoſitæ recentes ſiue ſalſæ. Eiuſdẽ cinis extrahit & adeps: & cinis ſpinæ eius uicem ſpodij præbet. Vlcera quæ ſerpũt, & quæ ex ijs excreſcunt, ex capite menarum cinis uel ſiluri coërcet. Carcinomata percarum capita ſalſarũ, efficacius ſi cineri earũ miſceatur ſal, & cunila capitata, oleoq; ſubigantur. Cancri marini cinis uſti cum plũbo, carcinomata cõpeſcit. Ad hoc & fluuiatilis ſufficit cum melle lineaq; lanugine. Sed aliqui malunt alumen melq; miſcere cineri. Phagedenæ ſiluro inueterato, & cum ſandaracha trito: cacoëthe & nomæ & putreſcentia cybio uetere ſanantur. Vermes uero innati ranarũ felle tolluntur: fiſtulæ aperiuntur, ſiccanturq; ſalſamentis cũ linteolo immißis. Intraq; alterum diem callum omnẽ auferunt, & putreſcẽtia ulcerum quæq; ſerpũt, emplaſtri modo ſubacta & illita. Et ſalpe expurgat ulcera in linteolis cõcerptis. Item echinorum teſtæ cinis. Carbunculos coracinorũ ſalſamenta illita diſcutiunt. Item mullorũ ſalſamenti cinis. Quidã capite tantum utũtur cum melle, uel coracinorũ carne. Muricum cinis cum oleo tumorẽ tollit. Cicatrices fel ſcorpionis marini: Verrucas tollit glani iecur illitũ. Capitis menarum cinis cũ allio tritus, ad thymia crudis utuntur: fel ſcorpionis marini ruffi: ſmarides tritæ illitæ. Alex deferueſacta unguium ſcabriciam, cinisq; è capite menarum extenuat. Mulieribus lactis copiã facit glauciſcus è iure ſumptus, & ſmarides cum ptiſana ſumptæ, uel cum fœniculo decoctæ. Mãmas ipſas muricum uel purpuræ teſtarum cinis cum melle efficaciter ſanat. Cancri fluuiatiles illiti uel marini pilos in mamma, uel muricum carnes appoſitæ tollunt. Squatinæ illita creſcere mammas non patiuntur. Delphini adipe linamẽta accenſa excitant uuluæ ſtrãgulatu oppreſſas. Itẽ ſcombri in aceto putrefacti. Percarum uel menarũ capitis cinis admixto ſale & cunila oleoq;, uuluæ medetur: ſuffitione quoque ſecundas extrahit. Item uituli marini adeps inſtillatur igni naribus intermortuarũ uuluæ uitio, & cũ coagulo eiuſdẽ in uellere imponitur. Pulmonis marini cinis adalligatus, egregie profluuia purgat. Echini uiuentes tuſi & in uino dulci poti. Siſtunt & cancri fluuiatiles triti in uino potiq;. Itẽ ſiluri ſuffitu, præcipue Africi, faciliores partus fieri dicuntur. Cancri ex aqua poti profluuia ſiſtere: ex hyſſopo purgare. Et ſi partus ſtranguletur, ſimiliter poti auxiliãtur. Eoſdẽ recẽtes uel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad purgationes mortuoſq; partus utitur illis, cum quinis lapathi radicibus, cũ ruta & fuligine tritis, & in mulſo datis potui. Itẽ in iure cocti cũ lapatho & apio, mẽſtruas purgationes expediũt, lactisq; ubertatẽ faciũt. Itẽ in febri quæ ſit cũ capitis doloribus & oculorum palpitatione, mulieribus in uino auſtero poti prodeſſe dicun

ſe dicuntur. Caſtoreum ex mulſo potum purgationibus prodeſt. Cōtraq; uuluam olfactum cum aceto & pice, aut ſubditum paſtillis. Ad ſecundas etiam uti eodem prodeſt cum panace in iiij. cyathis uini. Et à frigore laborantibus ternis obolis. Sed ſi caſtoreum fibrúmue ſupergrediatur grauida, abortum facere dicitur, & periclitari partus ſi ſuperferatur. Mirum & quod de torpedine inuenio: ſi capiatur cum luna in libra fuerit, triduoq́; aſſeruetur ſub dio, faciles partus facere poſtea quoties inferatur. Adiuuare & paſtinacæ radius adalligatus umbilico exiſtimatur, ſi uiuenti ablatus ſit, ipſaq́; denuo in mare dimiſſa. Inuenio apud quoſdā oſtracium uocari, quod aliqui onychem uocant: hoc ſuffitū uuluæ pœnis mire reſiſtere. Odorem eſſe caſtorei, meliusq́; cum eo uſtum proficere. Vetera quoq; ulcera & cacoethe eiuſdem cinere ſanari. Nam carbunculos & carcinomata in mulierum parte præſentiſsimo remedio ſanari tradunt cancro fœmina, cum ſalis flore contuſo poſt plenam lunam, & ex aqua illito. Pſilothrum eſt thynni ſanguis, fel, iecur, ſiue recentia, ſiue ſeruata. Iecur etiam tritum, mixtaq́; cedria plumbea pyxide aſſeruatum. Ita pueros mangonizauit Salpe obſtetrix. Eadem uis eſt pulmonis marini: leporis marini ſanguine & felle, uel ſi in oleo lepus hic necetur: cancri ſcolopēdræ marini cinis cum oleo: urtica marina trita ex aceto ſcillite: torpedinis cerebrum cum alumine illitum xvi. luna. Ranæ paruæ quam in oculorum curatione deſcripſimus, ſanies efficaciſsime pſilothrum eſt, ſi recens illinatur: et ipſa areſacta ac tuſa, mox decocta tribus heminis ad tertias, uel in oleo decocta æreis uaſis. Eadem menſura alij ex quindecim ranis conficiunt pſilothrum, ſicut in oculis diximus. Sanguiſugæ quoque toſtæ in uaſe fictili, & ex aceto illitæ, eundem contra pilos habent effectum. Et ſuffitus urentium eas necat cimices inuectas. Caſtoreo quoq; cum melle pro pſilothro uſi pluribus diebus reperiuntur. In omni autem pſilothro uellendi prius ſunt pili. Infantium gingiuis dentitionibusque multum confert delphini cum melle dentium cinis, & ſi ipſo dente gingiuæ tangantur. Adalligatusque idem pauores repentinos tollit. Idem effectus & caniculæ dentis. Vlcera uero quæ in auribus, aut ulla corporis parte fiant, cancrorum fluuiatilium ſuccus cū farina hordeacea ſanat. Et ad reliquos morbos triti in oleo peruncti proſunt. Siriaſeisq; infantium ſpōgia frigida crebro humefacta rana inuerſa adalligata efficaciſsime ſanat, quam aridā inueniri affirmant. Mullus in uino necatus, uel piſcis rubellio, uel anguillæ duæ, itē una marina in uino putrefacta, ijs qui inde biberint, tædiū uini affert. Venerē inhibet echeneis & hippopotami frontis è ſiniſtra parte pellis in linteolo adalligata, ſelue torpedinis uiuæ genitalibus illitū. Concitāt cochlearū fluuiatilium carnes ſale adſeruatæ, & in potu ex uino datæ: erythini in cibo ſumpti: iecur ranæ diopetis uel calamitæ in pellicula gruis alligatū, uel dens crocodili maxillaris annexus brachio, uel hippocampus, uel nerui rubetæ dextro lacerto adalligati. Amorē finit in pecoris recenti corio rubeta alligata. Equorū ſcabiem ranæ decoctæ in aqua extenuant, donec illini poſsit. Aiuntq́ ita curatos nō repeti poſtea. Et Salpe negat canes latrare, quibus in offa rana uiua data ſit. Inter aquatilia dici debet et calamochnus, Latine adarca appellata. Naſcitur circa harūdines tenues è ſpuma aquæ dulcis ac marinæ, ubi ſe miſcent. Vim habet cauſticam, ideo acopis additur cōtra perfrictionum uitia. Tollit & mulierum lentigines in facie. Et calami ſimul dici debent. Phragmitis radix recens tuſa luxatis medetur, & ſpinæ doloribus ex aceto illita. Cyprij uero, qui & donax uocatur, cortex alopecijs medetur uſtus, & ulceribus ueteratis. Folia extrahēdis quæ infixa ſint corpori, & igni ſacro. Paniculæ flos ſi aures intrauerit, exurdat. Sepiæ atramento tanta uis eſt, ut in lucerna addito Aethiopas uideri ablato priore lumine, Anaxilaus tradat. Rubeta decocta, & in aqua potu data, ſuum morbis medetur, uel cuiuſcunque ranæ cinis. Pulmone marino ſi confricetur lignum, ardere uidetur, adeo ut baculum ita præluceat.

Animalium omnium in mari uiuentium, centum ſeptuaginta ſex genera eſſe. CAP. XI.

PEracta aquatilium dote, non alienū uidetur indicare per tot maria, tam uaſta, & tot milibus paſſuum terræ infuſa, extraq́; circūdata menſura penè ipſius mundi, quæ intelligantur animalia centū ſeptuaginta ſex omnino generū eſſe, eaq́; nominatim cōplecti. Quod in terreſtribus uolucribusq́; fieri non quit. Neq; enim omnis Indiæ Aethiopiæq́; aut Scythiæ deſertorúmue nouimus feras aut uolucres, cū hominum ipſorum multo plurimæ ſint differentiæ, quas inuenire potuimus. Accedat his Taprobana, inſulæq́; aliæ oceani fabuloſe narratæ. Profecto conueniet non poſſe omnia genera in cōtemplationem uniuerſam uocari. At hercule in tanto mari oceano quæcunq; naſcūtur certa ſunt, notioraq́, quod miremur quæ profundo natura merſit. Vt à beluis ordiamur, arbores, phyſeteres, balenæ, priſtes, tritones, nereides, elephanti, homines qui marini uocantur, rotæ, orcæ, arietes, muſculi, & alij piſcium forma arietes, delphini, celebresq́ue Homero uituli. Luxuriæ uero teſtudines, & medicis fibri, quorum è genere lutras nuſquā mari accepimus mergi, tantum marina dicētes. Iam caniculæ, dromones, cornutæ, gladij, ſerræ: communesq́ue mari, terræ, amni, hippopotami, crocodili. Et amni tantū ac mari thynni, thynnides, ſiluri, coracini, percæ. Peculiaris autem maris acipēſer, aurata, aſellus, acarne, aphya, alopecias, anguilla, araneus, box, batis, banchus, batrachus, belonæ, quos aculeatos uocamus, balanus, coruus, cytharus. Chromborū genera, cyprinus, chalcis, cobio. Callarias aſellorū generis, ni minor eſſet. Colias ſiue parianus, ſiue ſaxitanus à patria Bætica, lacertorū minima: Ab ijs Mæotici, cybium. Ita uocatur cōciſa pelamis, quæ poſt xl. dies à Ponto in Mæotim reuertitur.

uertitur. Cordyla & hæc pelamus puſilla, cum in Pontum è Mæotide exit, hoc nomẽ habet: cantharus, callionymus, ſiue uranoſcopus, cinædi ſoli piſcium lutei: Cnide, quam nos urticam uocamus. Cancrorum genera, chametrachea, chameleos, chamæpelorides generis uarietate diſtantes & rotunditate, chamæglycimerides: quæ ſunt maiores quàm pelorides, colycia ſiue corophia. Concharum genera, inter quæ & margaritiferæ cochleæ, quarum generis pẽtadactyles: melicembales, echinophoræ dicuntur quibus cantant. Extra has ſunt rotundæ in oleario uſu cochleæ, cucumis, cynopus, cammarus, cynoſdexia, draco. Quidam aliud uolunt eſſe dracunculum. Eſt autem gracculo ſimilis. Aculeos in branchijs habet ad caudam ſpectatis. Sic & ſcorpio lædit dum manu tollitur: erythinus, echeneis, echinus. Elephanti locuſtarum generis nigri, pedibus quaternis, biſulcis, præterea brachia duo binis articulis, ſingulisque forficulis denticulatis. Faber ſiue zeus, glauciſci, glanis, gonger, gerres, galeos, garus, hippus, hippuros, hirudo, halipleumon, hippocampos, hepar, helacatenes. Sunt lacertorum genera, loligo, uolitans, locuſtæ, lucernæ, liparis, lamyrus, lepus, leones, quorum brachia cancris ſimilia ſunt, reliqua pars locuſtæ, mullus, merula inter ſaxatiles laudata, mugil, melanurus, mena, meryx, murena, mys, mitulus, myſcus, murex, oculata, ophidion, oſtrea, otia, orcinus. Hic eſt pelamidũ generis maximus, neque redit in Mæotin, ſimilis tritoni, uetuſtate melior. Orphus, orthragoriſcus, phager, phycis ſaxatilium, pelamis earũ generis maxima apolectus uocatur, durior tritone, phorcus, phitharus, paſſer, paſtinaca. Polyporum genera, pectines maximi & nigerrimi æſtate, laudatiſsimi Mitylenis, Tindaridæ, Salonis, Altini, Antij, in inſula Alexandriæ in Aegypto, pectunculi, purpuræ, percides, pinna, pinnotheræ, rhina, quem ſquatũ uocamus. Rhombus, ſcarus principalis hodie. Solea, ſargus, ſcylla, ſarda. Ita uocatur pelamis longa, ex oceano ueniẽs. Scomber, ſalpa, ſparus, ſcorpæna, ſcorpios, ſciadeus, ſciæna, ſcolopendra, ſmyris, ſcepini, ſtrombus, ſolen, ſiue aulos, ſiue donax, ſiue onyx, ſiue dactylus, ſpondilus, ſmarides, ſtella, ſpõgia. Turdus inter ſaxatiles nobilis. Tomus thurianus, quẽ alij xiphiã uocant. Theſſa, torpedo, tethea. Triton pelamidon generis magni, ex eo uræ cybia fiunt. Vrenæ, uua, xiphiæ. His adijciemus apud Ouidium poſita nomina, quæ apud neminem alium reperiuntur: ſed fortaſsis in Ponto naſcuntur, ubi id uolumen ſupremis ſuis temporibus inchoauit: Bobgyrum in ſcopulis uiuentem, orphum rubentẽ, rhacinumq; pullum: pictas mormyras, aureiq; coloris chryſon. Præterea paruum teragum, & placentẽ cauda labrum: epodas lati generis. Præter hæc inſignia piſcium tradit channẽ ex ſeipſa concipere, glaucũ æſtate nunquam apparere: Pompilum qui ſemper comitetur nauigiorum curſus, chromin qui nidificet in aquis: Helopem quoque dicit eſſe noſtris incognitum undis: ex quo apparet falli eos. qui eundem acipenſerẽ exiſtimauerunt. Helopi palmam ſaporis inter piſces multi dedere. Sunt præterea à nullo autore nominati, ſudis Latine appellata, à Græcis ſphyræna roſtro ſimilis nomine, magnitudine inter ampliſsimos, rarus, ſed tamen non degener, appellantur & pernæ concharũ generis, circa Pontias inſulas frequentiſsimæ. Stant uelut ſuillo crure longo in arena defixæ, hianteſque quà limpitudo eſt pedali nõ minus ſpatio. Cibũ uenantur. Dentes in circuitu marginum habẽt pectinatim ſpiſſatos. Intus pro ſpondylo grandis caro eſt. Et hienam piſcem uidi in Aenaria inſula captum, caput exerentem. Præter hæc purgamenta aliqua relatu indigna, & algis potius annumeranda quàm animalibus.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE
LIBER XXXIII.

*

PROOEMIVM.

Metallorum naturæ.

METALLA *nunc, ipſæque opes, & rerum pretia dicentur, tellurem intus inquirente cura multiplici modo: quippe alibi diuitijs foditur, quærente uita aurũ, argentum, electrum, æs: alibi delicijs gemmas, & parietum digitorumque pigmenta, alibi temeritati ferrum, auro etiam gratius inter bella cædesq;. Perſequimur omnes eius fibras, uiuimusque ſuper excauatam, mirantes dehiſcere aliquando, aut intremiſcere illam, ceu uerò non hoc etiam indignatione ſacræ parentis exprimi poſsit. Imus in uiſcera eius, & in ſede manium opes quærimus, tanquam parum benigna fertilique quaquà calcatur. Inter hæc minimum remediorum gratia ſcrutamur. Quoto enim cuique fodiendi cauſa medicina eſt? Quanquam & hæc ſumma ſui parte tribuit, ut minime parca, faciliſque in omnibus quæ proſunt. Illa nos premunt, illa nos ad inferos agunt, quæ occultauit atq; demerſit, illa quæ nõ naſcuntur: ut repẽte mens ad inane euolans reputet, quæ deinde futura ſit finis, ſeculis omnibus exhauriẽdi eã, quouſq; penetret auaritia. Quàm innocens, quàm beata, imò uerò & delicata eſſet uita, ſi nihil aliud quàm ſupra terras concupiſceret, breuiterq; niſi quod ſecum eſt? Eruitur aurum & chryſocolla iuxtà, ut pretioſior uideatur nomen ex auro cuſtodiens. Parum enim erat unam uitæ inueniſſe peſtẽ, niſi in pretio eſſet auri etiã ſanies. Quærebat argentũ auaritia, boni conſuluit interim inueniſſe minium, rubentiſque terræ excogitauit uſum. Heu prodigioſa ingenia, quot modis auximus pretia rerum? Acceſsit ars picturæ, & aurum argentumq; cælando carius fecimus. Didicit homo naturã prouocare. Auxere & artem uitiorum irritamenta. In poculis libidines cælare iuuit, ac per obſcœnitates bibere. Abiecta deinde ſunt hæc & ſordere cœpere, & auri argentique nimium fuit. Murrina & cryſtallina*

ex eadem terra effodimus, quibus pretium faceret ipſa fragilitas. Hoc argumentum opum, hæc uera luxuriæ gloria exiſtimata eſt, habere quod poſſet ſtatim totum perire. Nec hoc fuit ſatis, turba gemmarum potamus, & ſmaragdis teximus calices, ac temulentiæ cauſa tenere Indiam iuuat, & aurum iam acceſſio eſt.

Quæ prima commendatio metallorum auri, & de origine anulorum aureorũ, & modo auri apud antiquos, & equeſtri ordine, & de iure anulorum aureorum. CAP. I.

VTinamq; poſſet è uita in totum abdicari aurũ, ſacra fames, ut celeberrimi autores dixere, proſciſſum conuitijs ab optimis quibuſque, & ad perniciem uitæ repertũ: quãtum feliciore æuo, cum res ipſa permutabantur inter ſe, ſicut & Troianis temporibus factitatum, Homerò credi conuenit. Ita enim (ut opinor) commercia uictus gratia inuenta, alios corijs boum, alios ferro captiuisque rebus emptitaſſe tradit: quanquam & ipſe miratus aurum, æſtimationes rerum ita fecit, ut centum boum arma aurea permutaſſe Glaucum diceret cum Diomedis armis nouem boum. Ex qua conſuetudine mulcta legum antiquarum pecore conſtat, etiam Romæ. Peßimũ uitæ ſcelus fecit, qui anulum primus induit digitis. Nec hoc quis fecerit traditur. Nam de Prometheo omnia fabuloſa arbitror, quanquam illi quoque ferreum anulum dederit antiquitas: uinculumque id, non geſtamen intelligi uoluerit. Midæ quidem anulum, quo circumacto habentem nemo cerneret, quis non etiam fabuloſiorem fateatur? Manus & prorſus ſiniſtræ maximam autoritatem conciliauere auro, non quidem Romanæ, quorũ more ferreum id erat & bellicæ uirtutis inſigne. De regibus Romanis non facile dixerim. Nullum habet Romuli in Capitolio ſtatua, nec præter Numæ Seruijq; Tullij alia, ac ne L. quidem Bruti. Hoc in Tarquinijs maxime miror, quorum è Græcia fuit origo, unde hic anulorum uſus uenit, quãquam etiam nunc Lacedæmone ferreo utantur. Sed à Priſco Tarquinio omnium primo filium, cũ in prætextæ annis occidiſſet hoſtẽ, bulla aurea donatum conſtat: unde mos bullæ durauit, ut eorum qui equo meruiſſent filij, inſigne id haberent, cæteri lorum. Et ideo miror Tarquinij eius ſtatuam ſine anulo eſſe. Quanquam & de nomine ipſo ambigi uideo: Græci à digitis appellauere, apud nos priſci ungulum uocabant, poſtea & Græci & noſtri ſymbolum. Longo certe tempore, ne ſenatum quidem Romanum habuiſſe aureos, manifeſtum eſt. Siquidem his tantum qui legati ad exteras gentes ituri eſſent, anuli publice dabantur, credo quoniam ita exterorum honoratißimi intelligebatur. Neq; alijs uti mos fuit, quàm qui ex ea cauſa publice accepiſſent, uulgoq; ſic triumphabãt. Et cũ corona ex auro Hetruſca ſuſtineretur à tergo, anulus tamen in digito ferreus erat, æque triumphantis & ſerui fortaſſe coronã ſuſtinẽtis. Sic triumphauit de Iugurtha C. Marius: aureumq; non ante tertium conſulatum ſumpſiſſe traditur. Hi quoque qui ob legationem acceperant aureos, in publico tantum utebantur eis, intra domos uerò ferreis. Quo argumento etiam nunc ſponſæ anulus ferreus mittitur, isque ſine gemma: nec Iliacis temporibus ullos fuiſſe anulos uideo, nuſquam certe Homerus dicit, cum & codicillos mißitaros epiſtolarum gratia indicet, & conditas arcis ueſtes, ac uaſa aurea argenteaque, & ea colligata nodi, non anuli nota. Sortiri quoque contra prouocationem duces non anulis tradit. Fabricam etiam deum fibulas & alia muliebris cultus, ſicut inaures, in primordio factitaſſe ſine mentione anulorum. Et quiſquis primus inſtituit, cunctanter id fecit, læuisq; manibus ac latentibus induit, cum ſi honos ſecurus fuiſſet, dextra fuerit oſtentandus. Quòd ſi impedimentum potuit in eo aliquod intelligi etiam conſertoris uſu, argumentum eſt, maius in læua fuiſſe, qua ſcutum capitur. Eſt quidem apud eũdem Homerum uirorum crinibus aurum implexum: ideo neſcio an prior uſus à fœminis cœperit. Romæ quidem nõ fuit aurum, niſi admodum exiguum, longo tempore. Certè cum à Gallis capta urbe pax emeretur, non plus quàm mille pondo effici potuere. Nec ignoro duo milia pondo auri periſſe, Pompeij tertio conſulatu, è Capitolini Iouis ſolio, à Camillo ibi condita, & ideo à pleriſque exiſtimari duo milia pondo collata. Sed quod acceßit, Gallorum præda fuit, detractumq; ab his in parte captæ urbis delubris. Gallos autem cum auro pugnare ſolitos, Torquatus indicio eſt. Apparet ergo Gallorum templorumque tantundem, nec amplius fuiſſe: quod quidem in augurio intellectum eſt, cũ Capitolinus duplum reddidiſſet. Illud quoque obiter indicari cõuenit, quoniã de anulis ſermonem repetimus, æditumum cuſtodiæ eius comprehenſum, fracta in ore anuli gemma, ſtatim expiraſſe, & indicium ita extinctũ. Ergo ut maxime duo tantũ milia pondo, cum capta eſt Roma anno trecenteſimo ſexageſimoquarto, fuere, cum iam capitum liberorum cenſa eßent clij. milia quingenti octoginta. In eadem poſt annos trecentos ſeptem: quod ex Capitolinæ ædis incendio cæteriſq; omnibus delubris C. Marius filius Præneſte detulerat, tredecim milia pondo: quæ ſub eo titulo in triumpho tranſtulit Sylla, & argenti ſeptem milia. Idem ex reliqua omni uictoria pridie tranſtulerat auri pondo quindecim milia, argẽti pondo centum quindecim milia. Frequentior autem uſus anulorum non ante Cn. Flauium Annij filium deprahenditur. Hic nanque publicatis diebus faſtis quos populus à paucis principum quotidie petebat, tantam gratiã plebis adeptus eſt, alioquin libertino patre genitus, & ipſe Appij Cæci ſcriba, cuius hortatu exceperat eos dies, conſultando aßidue ſagaci ingenio, promulgaueratque, ut ædilis curulis crearetur cũ Q. Anitio Præneſtino, qui paucis ante annis hoſtis fuiſſet, præteritis C. Petilio & Domitio, quorũ patres conſules fuerant: additũ Flauio, ut ſimul & tribunus plebis eſſet. Quo facto tãta ſenatus indignatiõe exarſit, ut anulos ab eo abiectos fuiſſe, in antiquißimis reperiatur annalibus.

Fallit

Fallit pleroſque qui tum & equeſtrem ordinem id feciſſe arbitrantur. Eſt enim adiectum hoc quoque: ſed & phaleræ poſitæ, propter quæ nomen equitum adiectum eſt. Anulos quoque depoſitos à nobilitate, in annales relatum eſt, nõ à ſenatu uniuerſo. Hoc actum P. Sempronio Longo, L. Sulpitio COSS. Flauius uouit ædem Concordiæ, ſi populo reconciliaſſet ordines. Et cum ad id pecunia publica non decerneretur, ex mulctatitia fœneratoribus condemnatis ædiculam æream fecit in græcoſtaſi, quæ tunc ſupra comitium erat. Inciditq; in tabula ærea eam ædem c. quatuor annis poſt Capitolinam dedicatam. Ita cccclxuiij. à condita urbe geſtum eſt, & primum anulorum ueſtigium extat. Promiſcui autem uſus alterum ſecundo Punico bello: neque enim aliter potuiſſent trimodia illa anulorum Carthaginem ab Annibale mitti. Inter Cepionem quoque & Druſum ex anulo in auctione uenali, inimicitias cœpere, unde origo ſocialis belli, & exitia rerum. Ne tum quidem omnes ſenatores habuerunt: utpote cum memoria auorum multi prætura quoque functi in ferro conſenuerint, ſicut Calphurnium & Manilium, qui legatus C. Marij fuerit Iugurthino bello, Feneſtella tradit: & multi L. Fuſidium illum, ad quẽ Scaurus de uita ſua ſcripſit: in Quintiorum uerò familia, aurum ne fœminas quidem habere mos fuit: nulloſq; omnino anulos maior pars gentium hominumq; etiam qui ſub noſtro imperio degunt, hodieq; habeat. Non ſignat oriens aut Aegyptus etiam nunc literis contenta ſolis. Multis hoc modis, ut cætera omnia, luxuria uariauit, gemmas addendo exquiſiti fulgoris, cenſuque opimo digitos onerando, ſicut dicemus in gemmarum uolumine, mox & effigies uarias cælando: ut alibi ars, alibi materia eſſet in pretio. Alias deinde gemmas uiolari nefas putauit: ac ne quis ſignandi cauſam in anulis eſſe intelligeret, ſolidas induit. Quaſdam uerò neque ab ea parte qua digito occultatur, auro cluſit, aurumq; millibus lapillorum uilius fecit. Contrà uerò multi nullas admittũt gemmas, auroque ipſo ſignant, ut Claudij Cæſaris principatu repertum. Nec non & ſeruitia iam ferrum auro cingunt, alia per ſeſe mero auro decorant, cuius licentiæ origo nomine ipſo in Samothrace id inſtitutum declarat. Singulis primo digitis geri mos fuerat, qui ſunt minimis proximi, ſic in Numæ & Seruij Tullij ſtatuis uidemus. Poſtea pollici proximo induere, etiam deorũ ſimulacris: deinde iuuit & minimo dare. Galliæ Britanniæque in medio dicuntur uſæ. Hic nunc ſolus excipitur, cæteri omnes onerantur, atque etiam priuatim articuli minoribus alijs. Sunt qui tres uni minimo congerant: alij uerò & huic unum tantum, quo ſignantem ſignent. Conditus ille ut res rara, & iniuria uſus indigna, uelut è ſacrario promitur: & unum in minimo digito habuiſſe, precioſioris in recodito ſupellectilis oſtẽtatio eſt. Iam alij pondera eorum oſtentant. Alijs plures quàm unum geſtare labor eſt. Alij bracteas infarcire leuiore materia propter caſum tutius gemmarum ſolicitudini putant. Alij ſub gẽmis uenena cludunt, ſicut Demoſthenes ſummus oratorũ Græciæ, anuloſq; mortis gratia habent. Denique ut plurimum opum ſcelera anulis fiunt. Quæ fuit illa priſcorum uita, qualis innocẽtia, in qua nihil ſignabatur? At nunc cibi quoque ac potus anulo uindicantur à rapina. Hoc profecere mancipiorum legiones, & in domo turba externa, ac ſeruorum quoque cauſa nomenclator adhibendus: aliter apud antiquos, ſinguli Marcipores Luciporésue dominorum gentiles, omnem uictum in promiſcuo habebant, nec ulla domus cuſtodia à domeſticis opus erat. Nunc rapiendæ comparantur epulæ, pariterque qui rapiant eas, & claues quoque ipſas ſignaſſe non eſt ſatis: grauatis ſomno aut morientibus anuli detrahuntur: maiorque uitæ ratio circa hoc inſtrumentum eſſe cœpit, incertum à quo tempore. Videmur tamen poſſe in externis autoritatem eius rei intelligere circa Polycratem Samii tyrannum, cui dilectus ille anulus in mare abiectus, capto relatus eſt piſce, ipſo circiter ccxxx. annum urbis noſtræ interfecto. Celebratior quidem uſus cum fœnore cœpiſſe debet: argumento eſt conſuetudo uulgi, ad ſponſiones etiámnum anulo exiliente, tracta ab eo tempore quo nondum erat arra uelocior: ut planè affirmare poſſimus, nummos antè apud nos, mox cœpiſſe anulos. De nummis paulò pòſt dicetur. Anuli diſtinxere alterum ordinem à plebe, ut ſemel cœperant eſſe celebres: ſicut tunica ab anulis ſenatum tantum, quanquam & hoc ſerò, uulgoque purpura latiore tunicæ uſos inuenimus etiã præcones, ſicut patrem L. Aelij Stilonis Præconinus ob id cognominati. Sed anuli planè medium ordinem, tertiumque plebi & patribus inſeruere: ac quod antea militares equi nomen dederant, hoc nunc pecuniæ iudices tribuunt. Nec pridem id factum: Diuo Auguſto decurias ordinante, maior pars iudicum in ferreo anulo fuit: ijque non equites, ſed iudices uocabantur. Equitum nomen ſubſiſtebat in turmis equorum publicorum. Iudicum quoque non niſi quatuor decuriæ fuere primo: uixque ſingula milia in decurijs inuenta ſunt, nondum prouincijs ad hoc munus admiſſis: ſeruatumque in hodiernum eſt, ne quis è nouis ciuibus in ijs iudicaret.

De decurijs iudicum, & quoties nomina equeſtris ordinis immutata, et donis militaribus, & quando primum corona aurea. CAP. II.

DEcuriæ quoque ipſæ pluribus diſcretæ nominibus fuere. Tribunorum æris, & Selectorum, & Iudicum: præter hoc etiámnum Nongenti uocabantur ex omnibus electi, ad cuſtodiendas ciſtas ſuffragiorum in comitijs. Et diuiſus hic quoque ordo erat ſuperba uſurpatione nominum, cum alius ſe Nongentum, alius Selectum, alius Tribunum appellaret. Tiberij demum principatus nono anno in unitatem uenit equeſter ordo, anulorumque autoritati forma conſtituta eſt. C. Aſinio Pollione, C. Antiſtio Vetere COSS. anno urbis conditæ dcc. ſeptuageſimo

quinto, quod miremur, futili penè de cauſa, cum C. Sulpitius Galba, dum iuuenalem famam apud principem popinarum pœnis aucupatur, queſtus eſſet in ſenatu, uulgo inſtitores eius culpæ defendi annulis. Hac de cauſa conſtitutũ ne cui ius id eſſet, niſi cui ingenuo ipſi, patri auoque paterno ſeſtertia cccc. cenſus fuiſſet, & lege Iulia theatrali in xiiij. ordinibus ſedendi. Poſtea gregatim inſigne id appeti cœptum. Propterque hæc diſcrimina Caius princeps decuriã quintam adiecit, tantumq; natum eſt faſtus, ut quæ ſub diuo Auguſto impleri non potuerant decuria, non capiant eum ordinem, paßimque ad ornamenta ea etiam ſeruitute liberati tranſiliant, quod antè nunquam erat factum, quoniam in ferreo anulo equites iudicesque intelligebantur: adeoque promiſcuum id eſſe cœpit, ut apud Claudium Cæſarem in cenſura eius unus ex equitibus Flauius Proculus cccc. ex ea cauſa reos poſtularet. Ita dum ſeparatur ordo ab ingenuis, cõmunicatus eſt cum ſeruitijs. Iudicum autem appellatione ſeparari eum ordinem primi omnium inſtituere Gracchi, diſcordi popularitate in contumeliam ſenatus: mox ea debellata, autoritas nominis uario ſeditionum euentu circa publicanos ſubſtitit, & aliquandiu tertia uires publicani fuere. M. Cicero demum ſtabiliuit equeſtre nomen in conſulatu ſuo, ei ſenatũ concilians, ex eo ſe ordine profectum eſſe celebrans, & eius uires peculiari popularitate quærẽs. Ab illo tempore planè hoc tertium corpus in republica factum eſt, cœptique adijci ſenatui populoque Romano equeſter ordo. Qua de cauſa & nũc poſt populum ſcribitur, quia nouiſsime cœptus eſt adijci. Quinetiam ipſum equitum nomen ſæpe uariatum eſt, in his quoque qui ad equitatum trahebantur. Celeres ſub Romulo regibusque appellati ſunt, deinde flexumines, poſtea troſſuli, cum oppidum in Thuſcis citra Volſinios paſſuum nouem millia ſine ullo peditum adiumento cepiſſent eius uocabuli: idque durauit ultra C. Gracchũ. Iunius certè, qui ab amicitia eius Gracchanus appellatus eſt, ſcriptum reliquit his uerbis: Quod ad equeſtrem ordinem attinet, antea troſſulos uocabant, nunc equites uocant: ideo quia non intelligunt troſſulos nomen quid ualeat, multos pudet eo nomine appellari: & cauſam quæ ſuprà indicata eſt exponit, inuitosq; etiãmnũ tamen troſſulos uocari. Sunt adhuc aliqua non omittendæ in auro differentiæ. Auxiliares quippe & externos torquibus aureis donauere, at ciues non niſi argenteis. Præterque armillas ciuibus dedere, quas non habent externi. Iidem (quod magis miremur) coronas ex auro dedere ciuibus. Quis primus donatus ſit ea, non inueni, ſed quis primum donauerit à L. Piſone traditur. A. Poſthumius dictator apud lacum Regillum caſtris Latinorũ expugnatis, et cuius maxime opera capta eſſent, hanc coronã ex præda dedit. Item L. Lentulus COS. Serg. Cornelio Merendæ, Samnitium oppido capto. Sed quinque librarum coronam Piſo Frugi filium ex priuata pecunia donauit: eamq; coronam teſtamento reipublicæ legauit.

De reliquo uſu auri in uiris & mulieribus, & de nummo aureo: & quãdo primum ſignatum eſt æs, argentũ, & aurum, & antequam ſignaretur qui mos in ære, & quæ maxima pecunia primo cenſu, & quoties, & quibus temporibus autoritas auri. CAP. III.

DEorum uerò honori in ſacris nihil aliud excogitatum eſt, quàm ut auratis cornibus hoſtiæ maiores duntaxat, immolarentur. Sed in militia quoque intantum adoleuit hæc luxuria, ut M. Bruti in Philippicis campis epiſtolæ reperiantur frementes, fibulas tribunitias ex auro geri. At Hercules idem tu Brute mulierum pedibus aurum geſtari tacuiſti: cuius ſceleris nos coarguimus illum primum, qui auro dignitatem per anulos fecit, ut habeant in lacertis iampridem & uiri, quod è Dardanis uenit, itaq; & Dardanium uocabatur. Viriæ celticæ dicuntur: uiriles celtibericæ. Habeant fœminæ in armillis, digitisque totis, collo, auribus, ſpiris: Diſcurrant catenæ circa latera, & incerta margaritarum pondera è collo dominarum auro pendeant, ut in ſomno quoque unionum conſcientia adſit: etiámne pedibus induitur, atque inter ſtolam plebemque hunc medium fœminarum equeſtrem ordinem facit? honeſtius uiri pædagogijs id damus, balneaſq; diues puerorum forma conuertit. Iam uerò etiam Harpocratem, ſtatuaſque Aegyptiorum numinum, in digitis uiri quoq; portare incipiunt. Fuit & alia Claudij principatu differentia, in ſolis his quibus admiſsionẽ liberti eius dediſſent imaginem principis in anulo ex auro gerendi: magna criminum occaſione: quæ omnia ſalutaris exortus Veſpaſiani principis aboleuit, æqualiter publicando principem. De anulis aureis eorumque uſu hactenus dictum ſit. Proximum ſcelus fecit, qui primus ex auro denarium ſignauit, quod & ipſum latet autore incerto. Populus Romanus ne argento quidem ſignato ante Pyrrhum regem deuictum uſus eſt. Librales unde etiã nunc libella dicitur, & dipondius appendebatur aßis. Quare æris grauis pœna dicta, & adhuc expenſa in rationibus dicuntur: item impendia & dependere. Quin & militum ſtipendiorum, hoc eſt ſtipis ponderandæ penſatores, libripendes dicuntur: qua conſuetudine in his emptionibus quæ mancipij ſunt, etiã nunc libra interponitur. Seruius rex primus ſignauit æs. Antea rudi uſos Romæ Remeus tradit. Signatum eſt nota pecudũ, unde & pecunia appellata. Maximus cenſus cx. millia aßium fuit illo rege: & ideo hæc prima claßis. Argentum ſignatum eſt anno urbis dlxxxv. Q. Fabio COS. quinque annis ante primum bellum Punicum. Et placuit denarius pro decem libris æris, quinarius pro quinq;, ſeſtertium pro dipondio ac ſemiſſe. Libra autem pondus æris imminutum bello Punico primo, cum impenſis reſp. non ſufficeret, conſtitutumque ut aſſes ſextantario pondere ferirentur. Ita quinq; partes factæ lucri, diſſolutumq; æs alienum. Nota æris fuit ex altera parte Ianus geminus, ex altera roſtrum nauis. In triente uerò et quadrãte rates. Quadrans antea

triuncis

triuncis uocatus à tribus uncijs. Poſtea Annibale urgente, Q. Fabio Maximo dictatore, aſſes unciales facti: placuitq; denarium xvi. aſſibus permutari, quinarium octonis, ſeſtertiũ quaternis. Ita reſp. dimidium lucrata eſt. In militari tamen ſtipendio ſemper denarius pro decẽ aſſibus datus. Nota argenti fuere bigæ atque quadrigæ, & inde bigati quadrigatiq; dicti. Mox lege Papyriana ſemũciales aſſes facti. Liuius Druſus in tribunatu plebis octauã partẽ æris argẽto miſcuit. Qui nunc uictoriatus appellatur, lege Clodia percuſſus eſt. Antea enim hic nũmus ex Illyrico aduectus, mercis loco habebatur. Eſt autem ſignatus uictoria, & inde nomen. Aureus nummus poſt annum lxij. percuſſus eſt quàm argenteus, ita ut ſcrupulum ualeret ſeſtertijs uicenis, quod efficit in libras ratione ſeſtertiorum, qui tunc erant ſeſtertios dcccc. Poſt hæc placuit quadraginta milia ſignari ex auri libris, paulatimque principes imminuere pondus: minutiſsimus uerò ad xlv. milia. Sed à nummo prima eſt origo auaritiæ excogitata, fœnore quæſtuoſa ſegnitia. Hæc paulatim exarſit rabie quadam, non iam auaritia, ſed fames auri: utpote cum Septimuleius C. Gracchi familiaris auro repenſum caput eius exciſum ad Opimiũ tulerit, plumboque in os addito parricidio ſuo rempublicã etiam circumſcripſerit: nec iam Quiritiũ aliquo, ſed uniuerſo nomine Romano infamis, rex Mithridates Aquilio duci capto aurum in os infudit: hæc parit habendi cupido. Pudet intuẽtem tantum nomina iſta, quæ ſubinde noua Græco ſermone excogitãtur, expreſſo argenteis uaſis auro, aut incluſo, quibus delicijs ueneunt iam aurea quàm aurata, cum ſciamus interdixiſſe caſtris ſuis, Spartacum ne quis aurum haberet aut argẽtum. Tanto fuit plus animi fugitiuis noſtris. Meſſala orator prodidit Antonium triumuirum aureis uſum in omnibus obſcœnis deſiderijs, pudẽdo crimine etiam Cleopatræ. Summæ apud exteros licẽtia fuerat, poculo aureo puluino ſubdito, Philippum regem dormire ſolitũ: Agnonem Teium Alexandri magni præfectum aureis clauis ſuffigere crepidas. Antonius in contumeliam naturæ uilitatem auro fecit, opus proſcriptione dignum. Sed præter alia equidem miror populum Rom. uictis gentibus in tributo ſemper argentum imperitaſſe, non aurum: ſicut Carthagini cum Annibale uictæ argenti pondo annua in quinquaginta annos, nihil auri. Nec poteſt uideri penuria mundi id ueniſſe. Nam Midas & Crœſus in infinitum poſſederant. Iam Cyrus deuicta Aſia pondo triginta quatuor milia inuenerat, præter uaſa aurea aurumque factum, & in eo folia ac platanum uitemque. Qua uictoria argenti quingenta milia talentorum reportauit, & craterem Semiramidis, cuius pondus quindecim talenta colligebat. Talentum autem Aegyptium pondo lxxx. capere Varro tradit. Iam regnauerat in Colchis Salauces et Eſubopes, qui terram uirginem nactus, plurimum argenti aurique eruiſſe dicitur in Sannorum gente, & alioquin uelleribus aureis inclyto regno. Sed & illius aureæ cameræ, & argenteæ trabes narrantur, & columnæ atque paraſtatæ, uicto Seſoſtre Aegypti rege, tam ſuperbo, ut prodatur annis quibuſque ſorte reges ſingulos è ſubiectis iungere ad currum ſolitus, ſicque triumphare. Et nos fecimus quæ poſteri fabuloſa arbitrentur. Cæſar qui poſtea dictator fuit, primus in ædilitate munere patris funebri, omni apparatu harenæ argenteo uſus eſt, ferasq; argenteis uaſis inceſſere tum primum uiſum. Mox, quod etiam in municipijs æmulantur: C. Antonius ludos ſcena argentea fecit. Item L. Murena & Caius princeps in circo pegma duxit, in quo fuere argenti pondo cxxiij. Claudius ſucceſſor eius, cum de Britannia triumpharet, inter coronas aureas unam vij. pondo habuit, quam contuliſſet Hiſpania citerior, alteram ix. quam Gallia comata, ſicut tituli indicauit. Huius deinde ſucceſſor Nero, Pompeij theatrũ operuit auro in unum diem, quod Tyridati regi Armeniæ oſtenderat. Et quota pars ea apparatus fuit aurea domus ambientis urbem? Auri in ærario populi Romani fuere, Sex. Iulio, L. Aurelio COSS. ſeptem annis ante bellum Punicum tertium pondo dccxxvij. argenti nonagintaduo milia, & extra numerum ccc. & lxxxv. milia. Item Sex. Iulio, L. Marcio COSS. hoc eſt, belli ſocialis initio, dcccxlvi. auri pondo. C. Cæſar primo introitu urbis in ciuili bello ſuo ex ærario protulit laterum aureorum xxvi. milia, & in numerato pondo ccc. Nec fuit alijs temporibus reſpub. locupletior. Intulit & Aemilius Paulus, Perſeo rege Macedonico deuicto, prædam põdo trium milium: à quo tempore populus Romanus tributum pendere deſijt. Laquearia, quæ nunc & in priuatis domibus auro teguntur, poſt Carthaginem euerſam primo inaurata ſunt in Capitolio, Cenſura L. Mummij. Inde tranſiere in cameras. In parietes quoque, qui iam & ipſi tanquam uaſa inaurantur: cum ſua ætas uaria de Catulo exiſtimauerit, quòd tegulas æreas Capitolij inauraſſet primus. Inuentores auri, ſicut metallorum ferè omnium ſeptimo uolumine diximus. Præcipuam gratiam huic materiæ fuiſſe arbitror, non colore qui in argento clarior eſt, magiſque diei ſimilis, & ideo militaribus ſignis familiarior, quoniam is longius fulget: manifeſto errore eorum qui colorem ſiderum placuiſſe in auro arbitrantur, cum in gemmis alijſque rebus non ſit præcipuus. Nec pondere aut facilitate materiæ prælatũ eſt cæteris metallis, cũ cedat per utrunq; plumbo. Sed quia rerum uni nihil igne deperit, tuto etiam in incendijs rogisq; durante materia. Quinimo quo ſæpius arſit, proficit ad bonitatem. Aurique experimento ignis eſt, ut ſimili colore rubeat quo ignis: atque ipſum obryzum uocant. Primum autem bonitatis argumentum eſt, quam difficilime accendi. Præterea mirum, prunæ uiolentiſsimæ igni indomitum, palea citiſsime ardeſcere: atque ut purgetur, cum plumbo coqui. Altera cauſa pretij maior, quàm minimum uſus deterit, cũ argento, ære, plumbo, lineæ producantur, manuſque ſordeſcant decidua materia. Nec aliud

laxius dilatatur, aut numeroſius diuiditur, utpote cum ex uncia in ſeptuagenas, & quinquagenas pluresque bracteas, quaternum utroque digitorum ſparguntur. Craſsiſſimæ ex his [illegible]næ uocantur, etiamnum retinentes nomen, Fortunæ inaurato ibi fideliſſime ſimulacro. Proxima bractea quæſtoria appellatur. Hiſpania ſtrigiles uocat auri paruulas maſſas, quod ſuper omnia ſolum in maſſa aut ramento capitur, cũ cætera metallis reperta igni perficiantur. Hoc ſtatim aurum eſt, conſummatamq; materiam protinus habet, cum ita inuenitur. Hæc enim inuentio eius naturalis eſt: alia quam dicemus, coacta. Super cætera non rubigo ulla, non ærugo, nõ aliud ex ipſo quod conſumat bonitatẽ, minuatue pondus. Iam contra ſalis & aceti ſuccos domitores rerũ conſtantiæ, ſuperq; omnia netur, ac texitur lanæ modo, & ſine lana. Tunica aurea triũphaſſe Tarquinium Priſcum Verrius tradit. Nos uidimus Agrippina Claudij principis, edente eo naualis prælij ſpectaculum, aſſidentẽ ei, indutã paludamẽto, auro textili ſine alia materie. Attalicu uerò iampridẽ intexitur, inuento regũ Aſiæ. Marmori & ijs quæ candefieri non poſſunt, oui candido illinitur: ligno glutini ratione compoſitã, leucophoron uocant. Quid ſit hoc, aut quemadmodum fiat, ſuo loco docebimus. Aes inaurari argento uiuo, aut certè hydrargyro, legitimum erat: de quibus ut dicemus illorum naturam reddentes, excogitata fraus eſt. Nanque æs cruciatur in primis, accenſumq; reſtinguitur ſale, aceto, alumine. Poſtea exarenatur, an ſatis recoctũ ſit ſplendore deprehẽdente, iterumque exhalatur igni, ut poſsit edomitum, mixtis pumice, alumine, argento uiuo, inductas accipere bracteas. Alumen in purgando uim habet talem, qualem eſſe diximus plumbo.

Ratio naturalis inueniendi auri, & quando primum aurea ſtatua, & medicinæ ex auro. CAP. IIII.

AVrum inuenitur in noſtro orbe, ut omittamus Indicum, atque à formicis, aut gryphibus apud Scythas erutum. Apud nos tribus modis, fluminũ ramentis, ut in Tago Hiſpaniæ, Pado Italiæ, Hebro Thraciæ, Pactolo Aſiæ, Gange Indiæ. Nec ullũ abſolutius aurũ eſt, curſu ipſo trituq; perpolitum. Alio modo puteorũ ſcrobibus effoditur, aut in ruina montium. Quare utraque ratio dicetur. Aurũ qui quærunt, ante omnia ſegullum tollunt, ita uocatur indicium: alueus ubi id eſt, arenæq; lauantur, atq; ex eo quod reſedit cõiectura capitur, ut inueniatur aliquando in ſumma tellure protinus rara felicitate: ut nuper in Dalmatia principatu Neronis, ſingulis diebus etiam quinquagenas libras fundens, cum iam inuẽtum in ſummo ceſpite. Alutationẽ uocant, ſi & auro ea tellus ſubeſt. Cæterum montes Hiſpaniæ aridi ſterileſq;, & in quibus nihil aliud gignatur, huic bono coguntur fertiles eſſe. Quod puteis foditur, canalicium uocant, alij canalienſe, marmoris glareæ inhærens, non illo modo quo in oriente ſapphiro atq; thebaico, alijsq; in gẽmis ſcintillat, ſed micas amplexum marmoris. Hi uenarum canales per marmor uagantur & latera puteorũ, et huc illuc, inde nomine inuento, tellusq; ligneis columnis ſuſpenditur. Quod effoſſum eſt tunditur, lauatur, uritur, molitur in farinam. Nam quod ad pilas cudunt, apilaſcudem uocant. argentum quod exit à fornacis ſudore. Quæ è catino iactatur ſpurcitia, in omni metallo uocatur ſcoria. Hæc in auro coquitur iterum & tunditur. Catini fiunt ex taſconio. Hæc eſt terra alba ſimilis argillæ. Neq; enim alia afflatum ignemq; & ardẽtem materiam tolerat. Tertia ratio opera uicerit gigãtum: cuniculis per magna ſpatia actis, cauantur montes ad lucernarum lumina. Eadem menſura uigiliarum eſt, multisq; menſibus non cernitur dies. Arrugias id genus uocant, ſiduntq; rimæ ſubito, & opprimunt operarios, ut iam minus temerarium uideatur è profundo maris petere margaritas: tanto nocẽtiores fecimus terras. Relinquuntur itaque fornices crebri montibus ſuſtinendis. Occurſant in utroq; genere ſilices. Hos igni & aceto rumpunt. Sæpius uerò, quoniam in cuniculis uapor & fumus ſtrangulat, cadunt fractoris cl. libras ferri terram agentibus: egeruntq; humeris noctibus ac diebus per tenebras proximis tradẽtes: Lucem nouiſsimi cernunt. Si longior uidetur ſilex, latus ſequitur. Foſſam ambit quiete. Tamen in ſilice facilius exiſtimatur opera. Eſt nanque terra ex quodam argillæ genere glareæ mixta (candidam uocant) propè inexpugnabilis. Cuneis eam ferreis aggrediuntur, & iiſdem malleis: nihilq; durius putant, niſi quòd inter omnia auri fames duriſsima eſt. Peracto opere, ceruices fornicũ ab ultimo cadunt, dantq; ſignũ ruinæ, eamq; ſolus intelligit in cacumine montis eius peruigil. Hic uoce ictúue repente operarios reuocari iubet, pariterq; ipſe deuolat. Mons fractus cadit à ſeſe longo fragore, qui concipi humana mẽte non poſsit, & flatu incredibili. Spectant uictores ruinam naturæ. Nec tamen adhuc aurum eſt: nec ſciere eſſe cum foderẽ. Tantaq; ad pericula eunndi cauſa fuit ſatis cauſa, ſperare quod cuperent. Alius par eſt labor, uel hoc maioris impendij, flumina ad lauandam hanc ruinam iugis montiũ ducere obiter à centeſimo plerunq; lapide. Corrugos uocant, à corriuatione credo, nimirum & hic labor eſt. Præcepiſſe libramento oportet, ut fruatis quando influat: itaque altiſsimis partibus ducitur. Conuallis et interualla ſubſtructis canalibus iungũtur. Alibi rupes inuiæ cæduntur, ſedemq; trabibus cauatis præbere coguntur. Is qui cædit funibus pendet, ut procul intuẽtibus ſpecies neſaria quidẽ, ſed halitũ fiat. Pendentes maiore ex parte librant, & lineas itineri præfigunt. Itaq; inſiſtẽtis ueſtigijs hominis locus non eſt. Manes trahuntur ad homines, ut uitium importent. Id genus terræ urion uocant. Ergo per ſilices calculóſue ducuntur, & urium euitant. Ad capita deiectus in ſupercilijs montium piſcinæ cauantur, ducenos pedes in quaſq; partes, & in altitudinẽ denos. Emiſſaria in his quina pedum quadratorum ternûm ferè linquuntur, & repleto ſtagno

excuſsis

excuſsis obturamentis erumpit torrens tanta ui, ut ſaxa peruoluat. Alius etiámnum in plano labor. Foſſa in quas profluat cauantur, agogas uocat, ea ſternuntur gradatim. Frutex eſt ulex roris marini ſimilis, aſper aurumq; retinẽs. Latera cluduntur tabulis, ac per prærupta ſuſpenduntur, canalis ita profluẽte de terra in mare. His de cauſis iam promouit Hiſpania in priore genere, quæ exhauriuntur immenſo labore, ne occupent puteos, in hoc rigantur. Aurum arrugia quæſitum nõ coquitur, ſed ſtatim ſuum eſt. Inueniuntur ita maſſa. Necnon in puteis etiam denas excedẽtes libras. Palacras Hiſpani, alij palacranas: ijdem quod minutũ eſt, balucẽ uocant. Vlex ſiccatus uritur, & cinis eius lauatur ſubſtrato ceſpite herboſo, ut ſidat aurum. Vicena milia pondo ad hunc modum annis ſingulis Aſturiam atq; Gallæciam & Luſitaniam præſtare quidã tradiderunt. Ita ut plurimum Aſturia gignat. Neque in alia parte terrarum tot ſeculis hæc fertilitas. Italiæ parcitum eſt uetere interdicto patrum, ut diximus, alioquin nulla fœcundior metallorum quoque erat tellus. Extat lex cenſoria Ictimulorum aurifodinæ, qua in Vercellenſi agro cauebatur, ne plus quinque milia hominũ in opere publicani haberent. Aurum faciendi eſt etiam una ratio ex auripigmento, quod in Syria fõditur pictoribus in ſumma tellure, auri colore, ſed fragili lapidum ſpecularium modo. Inuitauerat que ſpes Caium principem auidiſsimum auri, quamobrem iuſsit excoqui magnum pondus: & planè fecit aurum excellens, ſed ita parui ponderis, ut detrimentum ſentiret, illud propter auaritiam expertus, quanquam auri pigmenti libræ xiiij. permutarentur, nec poſtea tentatum ab ullo eſt. Omni auro ineſt argentum uario pondere, alibi dena, alibi nona, alibi octaua parte. In uno tantũ Galliæ metallo, quod uocãt albicrarẽſe xxxvi. portio inuenitur, ideo cæteris præeſt. Vbicumque quinta argenti portio eſt, electrum uocatur. Scrobes ea reperiuntur in Canalienſi. Fit & cura electrum argẽto addito. Quod ſi quintam portionem exceſsit, incudibus non reſiſtit. Et electro autoritas, Homero teſte, qui Menelai regiam auro, electro, argento, ebore fulgere tradit. Mineruæ tẽplũ habet Lindos inſulæ Rhodiorũ, in quo Helena ſacrauit calicẽ ex electro. Adijcit hiſtoria, mammæ ſuæ menſura. Electri natura eſt, ad lucernarum lumina clarius argẽto ſplendere. Quod eſt natiuum, & uenena deprehendit: nanq; diſcurrũt in calicibus arquus cæleſtibus ſimiles cũ igneo ſtridore. & gemina ratione prædicunt. Aurea ſtatua prima omniũ nulla inanitate, & antequã ex ære aliqua illo modo fieret, quã uocant holoſphyraton, in templo Anaitidis poſita dicitur, quòd in ſitu terrarum nomine hoc ſignificauimus, numine gentibus illis ſacratiſsimo. Direpta eſt Antonij Parthicis rebus. Scitumque narratur dictum unius ueteranorum Bononiæ, hoſpitali diui Auguſti cœna, cum interrogaretur, eſsetne uerum, eum qui primus uiolaſſet hoc numen, oculis membriſque captum expiraſſe. Reſpondit enim, tum maxime Auguſtum de crure eius cœnare, ſeque illum eſſe, totumque ſibi cenſum ex ea rapina eſſe. Hominũ primus, & auream ſtatuam & ſolidam Gorgias Leontinus Delphis in templo ſibi poſuit lxx. circiter olympiade. Tantus erat docendæ oratoriæ artis quæſtus. Aurum plurimis modis pollet in remedijs. Vulneratisq; & infantibus applicatur, ut minus noceant quæ inferantur ueneficia. Eſt & ipſi ſuperlato uis malefica, gallinarum quoq; & pecorum fœturis. Remedium eſt abluere illatum, & ſpargere eos quibus mederi uelis. Torretur & cum ſalis grumo, pondere triplici miſſo, & rurſum cum duabus ſalis portionibus, & una lapidis, quem ſchiſton uocant: ita uirus tradit rebus unà crematis in fictili uaſe, ipſum purum et incorruptũ. Reliquus cinis ſeruatus in fictili & ex aqua illitus, lichenas in facie ſanat. Lomento eum conuenit ablui. Fiſtulas etiam ſanat, & quæ uocantur hæmorrhoides. Quod ſi trito ſpuma adijciatur, putria ulcera & tetri odoris emẽdat. Ex melle uerò decoctum cum melanthio, & illitum umbilico, leuiter ſoluit aluum. Verrucas curari eo M. Varro eſt autor.

De chryſocolla, & medicinę ex chryſocolla ſex, & mirabilis natura eius glutinandis inter ſe perficiẽdisq; metallis. CAP. V.

CHryſocolla humor eſt in puteis quos diximus, per uenam auri defluens craſſeſcente limo rigoribus hybernis uſque in duritiam pumicis. Laudatiorem eandem in ærarijs metallis, & proximam in argentarijs fieri compertum eſt. Inuenitur & in plumbarijs uilior etiam auraria. In omnibus autem ijs metallis fit & cura multum infra naturalem illam: immiſsis in uenam aquis leniter hyeme tota uſque in Iunium menſem, dein ſiccatis in Iunio & Iulio, ut planè intelligatur nihil aliud chryſocolla quàm uena putris. Natiua duritia maxime diſtat, luteam uocant. Et tamen illa quoq; herba, quam luteam appellant, tingitur. Natura eſt quæ lino lanæue, ad ſuccum bibẽdum. Tunditur in pila, deinde tenui cribro ſecernitur, poſtea molitur, ac deinde tenuius ſic cribratur. Quicquid non tranſmeat, repetitur in pila, dein molitur. Puluis ſemper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, ut omnis duritia ſoluatur. Ac rurſus tunditur, dein lauatur in conchis, ſiccaturque. Tunc tingitur alumine ſchiſto & herba ſupradicta, pingiturq; antequam pingat. Refert quàm bibula docilisque ſit. Nam niſi rapuit colorem, adduntur & ſchytanum atque turbyſtum, ita uocant medicamenta ſorbere cogentia. Cum tinxere pictores, orobitin uocant, eiusque duo genera faciunt: luteam quæ ſeruatur in lomenta, & liquidam globulis ſudore reſolutis. Hæc utraque genera in Cypro fiunt. Laudatiſsima in Armenia. Secũda in Macedonia: largiſsima in Hiſpania. Summa commendationis eſt, ut colorem herbæ ſegetis læte uirentis quàm ſimillime reddat. Viſumque iam eſt Neronis principis ſpectaculis harenam circi chryſocolla ſterni, cum ipſe concolori panno aurigaturus eſſet, intro-

ducta opificum turba. Tribus eam generibus distinguunt. Aſperam, quæ taxatur in libras ſeptem: Mediam, quæ denarijs quinis: Attritam, quam & herbaceam uocãt, quæ xiij. Sublinunt autem harenoſam, priuſquam inducant, atramento & paratonio. Hæc ſunt tenacia eius & colori blanda. Paratonium quoniam eſt natura pinguiſsimum, & propter leuorem tenaciſsimũ, atramento aſpergitur, ne paratonij candor pallorem chryſocollæ afferat. Luteam putant à lutea herba dictam, quam ipſam ceruleo ſubtritam, pro chryſocolla inducunt, uiliſsimo genere atq; fallaciſsimo. Vſus chryſocollæ & in medicina eſt ad purganda uulnera cũ cera & oleo. Eadem per ſe arida ſiccat & cõtrahit. Datur & in angina, orthopnœáue, miſcẽda cum melle. Concitat uomitiones, miſcetur & collyrijs ad cicatrices oculorum: ac uiridibus emplaſtris, ad dolores mitigãdos, & cicatrices trahendas. Hanc chryſocollam medici aceſin appellant, quæ non eſt orobitis. Chryſocollam & aurifices ſibi uendicant agglutinando auro, & inde omnes appellatam ſimiliter utentes dicunt. Tẽperatur autẽ ea Cypria ærugine, & pueri impubis urina, addito nitro. Teritur Cyprio ære in Cyprijs mortarijs, ſanternã uocant noſtri. Ita ferruminatur aurum, quod argentoſum uocant. Signumq; eſt, ſi addita ſanterna niteſcit. E diuerſo æroſum contrahit ſe, hebetaturque, & difficulter ferruminatur. Ad id glutinum fit, auro, & ſeptima parte argenti ad ſupradicta additis, unaq; contritis. Contexi par eſt reliqua circa hoc, ut uniuerſa naturæ cõtingat admiratio. Auri glutinũ eſt tale. Argilla ferro, cadmia æris maſsis, alumen laminis, reſina plumbo & marmori, ſed plumbum nigrũ albo iũgitur, ipſumq; album ſibi oleo. Item ſtannũ æramẽtis, ſtanno argentũ. Pineis optime lignis æs ferrumq; funditur, ſed & Aegyptia papyro, paleis aurum. Calx aqua accenditur, & Thracius lapis, idemque oleo reſtinguitur. Ignis autem aceto maxime & uiſco & ouo. Terra minime flagrat. Carboni maior uis exuſto, iterumq; flagranti.

De argento, & argento uiuo, & ſtibio ſiue alabaſtro, & ſcoria argenti, & de ſpuma argenti. CAP. VI.

AB his argenti metalla dicãtur, quæ ſequens inſania eſt. Non niſi in puteis reperitur, nullaq; ſui ſpe naſcitur, nullis ut in auro lucentibus ſcintillis. Terra eſt alia ruffa, alia cineracea. Excoqui nõ poteſt niſi cũ plumbo nigro, aut cũ uena plumbi. Galenã uocant, quæ iuxta argenti uenas plerunque reperitur. Et eodem opere ignium deſcendit pars in plumbum, argentum autem ſuperne innatat, ut oleum aquis. Reperitur in omnibus penè prouincijs, ſed in Hiſpania pulcherrimum. Id quoque in ſterili ſolo atque etiam in montibus. Et ubicunq; una inuenta uena eſt, non procul inuenitur alia. Hoc quidem & in omni fere materia, unde metalla Græci uidentur dixiſſe. Mirum adhuc per Hiſpanias ab Annibale olim inchoatos puteos durare, ſua ab inuentoribus nomina habentes. Ex quis bebelo appellatur hodieq;, qui ccc. põdo Annibali ſubminiſtrauit in dies, ad mille quingentos iam paſſus cauato monte, per quod ſpatium Aquitani ſtantes diebus noctibusque egerunt aquas lucernarum menſura, amnemq; faciunt. Argenti uena quæ in ſummo reperta eſt, crudaria appellatur. Finis antiquis fodiendi ſolebat eſſe alumen inuentum, ultrà nihil quærebatur. Nuper inuẽta æris uena infra alumen alba, nullum finem ſpei fecit. Odor ex argentifodinis inimicus omnibus animalibus, ſed maxime canibus. Aurũ argentumq; quo mollius, eo pulchrius. Lineas ex argento nigras produci pleriq; mirantur. Eſt & lapis in his uenis, cuius uomica liquoris æterni argẽtum uiuum appellatur, uenenum rerum omnium. Exeſt ac perrumpit uaſa permanans tabe dira. Omnia ei innatant præter aurum, id unum ad ſe trahit. Ideo & optime purgat, cæteras eius ſordes expuens crebro iactatu fictilibus in uaſis, ita uitijs abiectis, ut & ipſum ab auro diſcedat. In pelles ſubactas effunditur, perq; eas ſudoris uice defluens, purum relinquit aurum. Ergo & cũ æra inaurantur, ſublitum bracteis pertinaciſsime retinet. Verũ pallore detegit ſimplices aut prætenues bracteas. Quapropter id furtum quærentes, oui liquore candido uſum eum adulterauere, mox & hydrargyro, de quo ſuo dicemus loco. Et aliàs argentum uiuum nõ largum inuentum eſt. In ijſdem argenti metallis inuenitur, ut proprie dicamus, ſpumæ lapis candidæ nitentiſque nõ tamen tranſlucentis, ſtimmi appellant, alij ſtibium, alij alabaſtrum, alij larbaſon. Duo eius genera, mas & fœmina: magis probant fœminam. horridior eſt mas, ſcabriorq;, et minus poderoſus, minuſq; radians, & harenoſior: fœmina cõtrà nitet, friabilis, fiſſurisq; nõ globis dehiſcens. Vis eius adſtringere ac refrigerare, principalis autem circa oculos: Nanq; ideo etiã plerique platyophthalmon id appellauere, quoniã in calliblepharis mulierum dilatet oculos. Et fluxiones inhibet oculorum exulcerationesq́; farina eius & thuris gummi admixto: ſiſtit & ſanguinẽ è cerebro defluentem. Efficacior & contra recentia uulnera, & contra ueteres canũ morſus inſperſa farina, & contra ambuſta igni, cum adipe ac ſpuma argẽti ceruſaq; & cera. Vritur autẽ offis bubuli fimi circumlitum in clibanis. Dein reſtinguitur mulierum lacte, teriturq; in mortarijs, admixta aqua pluuiali. Ac ſubinde turbidũ trãſfunditur in æreum uas, & mundatur nitro. Fex eius intelligitur plumboſiſsima, quæq; ſubſidit in mortario abijciturque. Dein uas in quo turbida tranſfuſa ſunt, opertum linteo per noctem relinquitur, et poſtero die quicquid innatat effunditur ſpongiaq; tollitur. Quod ibi ſubſidit, flos intelligitur, ac linteolo interpoſito in ſole ſiccatur, nõ ut perareſcat. Iterũq; in mortario teritur, & paſtillos diuiditur. Ante omnia autẽ urendi modus neceſſarius eſt, ne plumbum fiat. Quidam non fimo utuntur coquẽtes, ſed adipe: Alij tritum in aqua triplici linteo ſaccant, fecemque abijciunt, idque quod defluxit transfundunt, quicquid ſubſidat colligentes:

empla

emplaſtris quoque et collyrijs miſcent. Scoriam in argento Græci uocant helcyſma. Vis eius adſtringere & refrigerare corpora. Additur emplastris ut molybdena, de qua dicemus in plumbo, cicatricibus maxime glutinandis, & contra teneſmos, dyſenteriaſq́; infuſa clyſteribus cum myrteo oleo. Addunt & in medicamenta quæ uocant liparas, ad excreſcentia ulcerum, aut ex attritu facta, aut in capite manantia. Fit in iiſdem metallis & quæ uocatur ſpuma argenti. Genera eius tria: Optima quam chryſitin uocant: Secunda quam argyritin: Tertia quam molybditin. Et plerunque omnes hi colores in eiuſdem tubulis inueniuntur. Probatiſſima eſt Attica, proxima Hiſpanienſis: Chryſitis ex uena ipſa fit, argyritis ex argento, molybditis plumbi ipſius fuſura, quæ fit Puteolis, & inde habet nomen. Omnis autem fit excocta ſua materia ex ſuperiori catino defluēs in inferiorem, & ex eo ſublata ueruculis ferreis, atque in ipſa flamma conuoluta ueruculo, ut ſit modici ponderis. Eſt autem, ut ex nomine ipſo intelligi poteſt, feruefcētis et futuræ materiæ ſpuma. Diſtat à ſcoria, quo poteſt ſpuma à fæce diſtare. Alterum purgantis ſe materiæ, alterum purgatæ uitium eſt. Quidā duo genera faciunt ſpumæ, quæ uocāt ſterelytida & peumenem, tertiū molybdenam, in plumbo dicendā. Spuma ut ſit utilis, iterū coquitur, confractis tubulis ad magnitudinē anulorū, ita accenſa follibus, ad ſeparandos carbones cineremq́ue abluitur aceto aut uino, ſimulq́; reſtinguitur. Quod ſi ſit argyritis, ut candor ei detur, magnitudine fabæ confracta, in fictili coqui iubetur ex aqua addito in linteolis tritico & hordeo nouis, donec ea purgētur. Poſtea ſex diebus terūt in mortarijs, ter die abluētes aqua frigida: Et cū deſinant, calida, addito ſale foſſili, in librā ſpumæ obolo. Nouiſſimo die condunt in plumbeo uaſe. Alij cū faba cādida & ptiſana coquūt, & in ſole ſiccant. Alij in lana candida cū faba, donec lanā nō denigrent. Tunc ſalem foſſilē adijciūt, ſubinde aqua mutata, ſiccantq́; diebus xl. calidiſſimis æſtatis. Necnon in uentre ſuillo in aqua coquunt, exēptamq́; nitro fricant, & ut ſuprà terunt in mortarijs cū ſale. Sunt qui nō coquant, ſed cū ſale terāt, et adiecta aqua abluant. Vſus eius ad collyria, & litu ad muliebriū cicatricum fœditates tollendas maculaſq́;, & abluendū capillum. Vis autem ſiccare, mollire, refrigerare, temperare, purgare, explere ulcera, tumores lenire. Talibusq́; emplaſtris ſuprà dictis ignes etiā ſacros tollit cum ruta myrtoq́; & aceto. Itemq́; perniones cum myrtu & cera.

De minio, quantæ autoritatis fuerit apud Ro. ac inuentione eius, & cinnabaris ratione in picturis & medicina, de generibus minij, & ratione eius in picturis. CAP. VII.

INuenitur in argentarijs metallis minium quoque & nunc inter pigmēta magnæ autoritatis, et quondam apud Romanos non ſolum maxima, ſed etiam ſacra. Enumerat autores Verrius, quibus credere ſit neceſſe, Iouis ipſius ſimulacri faciem diebus feſtis minio illini ſolitam, triumphantiumq́; corpora: ſic Camillum triumphaſſe. Hac religione etiā nunc addi in unguenta cœnæ triumphalis, & à cenſoribus in primis Iouem miniandum locari. Cuius rei equidem cauſam miror, quanquam & hodie id expeti conſtat Aethiopū populis, totoſq́; eo tingi proceres, huncque ibi deorum ſimulacris colorem eſſe. Quapropter diligentius perſequemur omnia de eo. Theophraſtus xc. annis ante Praxibulum Athenienſium magiſtratum, quod tempus exit in urbis noſtræ ccxlix. annum, tradit inuentum minium à Callia Athenienſe: initio ſperante aurum poſſe excoqui harena rubēte in metallis argenti: hanc fuiſſe originem eius. Reperiri autem iam tum in Hiſpanijs, ſed durum & harenoſum: Item apud Colchos in rupe quadam inacceſſa, ex qua iaculantes decuterent, id eſſe adulterū. Optimum uerò ſupra Epheſum Cilbianis agris: Harenam cocci colorem habere, hanc teri, dein lauari farinam, & quod ſubſidat, iterum lauari. Differentiam artis eſſe, quod alij minium faciūt prima lotura: apud alios id eſſe dilutius, ſequentis autem loturæ optimum. Autoritatē colori fuiſſe nō miror: Iam enim Troianis temporibus rubrica in honore erat, Homero teſte, qui naueis ea commendat, aliàs circa picturas pigmentaq́; rarus. Milton uocant Græci minium, quidam cinabari. Vnde natus error Indico cinnabaris nomine. Sic enim appellant illi ſaniem draconis eliſi elephantorum morientium pondere, permixto utriuſque animalis ſanguine, ut diximus. Neque alius eſt color qui in picturis proprie ſanguinem reddat. Illa cinnabaris antidotis medicamentiſq́; utiliſſima eſt. At hercule medici quia cinnabarim uocant, pro ea utuntur hoc minio: quod uenenū eſſe paulò mox docebimus. Cinnabari ueteres, quæ etiam nūc uocant monochromata, pingebant. Pinxerunt & Epheſio minio, quod derelictum eſt, quia curatio magni operis erat, præterea utrunq; nimis acre exiſtimatur. Ideoq́; trāſiere ad rubricā, & ſinopidem, de quibus ſuis locis dicam. Cinnabaris adulteratur ſanguine caprino, aut ſorbis tritis. Pretiū ſynceræ nummi quinquaginta. Iuba minium naſci & in Carmania tradit. Hermogenes et in Aethiopia. Sed neutro ex loco inuehitur ad nos, nec ferè aliunde quàm ex Hiſpania. Celeberrimū ex Siſaponenſi regione in Bætica, miniario metallo uectigalibus pop. Romani, nullius rei diligentiore cuſtodia. Nō licet id ibi perficere excoquiq́;. Romā perfertur uena ſignata, ad dena millia ferè pondo annua. Romæ autem lauatur, in uendendo pretio ſtatuta lege ne modum excederet lxx. in libras. Sed adulteratur multis modis, unde præda ſocietati. Namque eſt alterum genus in omnibus ferè argentarijs: itemque plumbarijs metallis, quod fit exuſto lapide uenis permixto, non ex illo, cuius uomicam argentum uiuum appellauimus (is enim & ipſe in argentum excoquitur) ſed ex alijs ſimul repertis. Steriles etiā plumbi deprahēduntur ſuo colore, nec niſi in fornacibus rubeſcentes, exuſtique tunduntur in farinam. Et hoc eſt

ſecund

ſecundarum minium, perquàm paucis notũ, multum infra naturales illas harenas. Hoc ergo adulteratur in officinis ſociorum: Item ſyrico. Quonam modo ſyricum fiat, ſuo loco dicemus. Sublini autem ſyrico minium compendij ratio demonſtrat. Et alio modo pingentium furto opportunum eſt, plenos ſubinde abluentium penicillos. Sidit autem in aqua, conſtatq; furantibus. Syncero cocci nitor eſſe debet. Secundarij autem ſplendor in parietibus ſentit uliginem. Quãquam hoc rubigo quædam metalli eſt. Siſaponenſibus autem miniarijs ſua uena harena ſine argẽto excoquitur. Auri modo probatur. Auro candente fucatum nigreſcit: ſyncerum retinet colorem. Inuenio & calce adulterari. Ac ſimili ratione ferri candentis lamina, ſi non ſit aurum, deprehendi ilico. Solis atq; lunæ contactus inimicus: remediũ, ut parieti ſiccato cera punica cũ oleo liquefacta candens ſetis inducatur, iterumq; admotis gallæ carbonibus aduratur ad ſudorẽ uſq;. Poſtea candelis ſubigatur: ac deinde linteis puris, ſicut & marmora niteſcũt. Qui minium in officinis poliunt, faciem laxis ueſicis illigant, ne in reſpirando pernicialẽ puluerem trahãt, & tamẽ ut per illas ſpectẽt. Miniũ in uoluminibus quoq; ſcriptura uſurpatur, clarioresq; literas, uel in auro, uel ĩ marmore, etiã in ſepulchris facit.

De hydrargyro, de argento inaurando, de coticulis in argenti generibus, & experimentis. CAP. VIII.

EX ſecũdario inuenit uita & hydrargyrũ in uicem argenti uiui, paulò antè dilatum. Fit autem duobus modis, æreis mortarijs piſtilliſque trito minio ex aceto, aut patinis fictilibus impoſitum ferrea concha, calyce coopertum, argilla ſuperillita. Dein ſub patinis accenſum follibus cotinuo igni, atq; ita calycis ſudore deterſo, qui fit argenti colore, & aquæ liquore. Idem guttis diuidi facilis, & lubrico humore confluere. Quod cum uenenũ eſſe conueniat, omnia quæ de minio in medicinæ uſu tradũtur, temeraria arbitror: præterquam fortaſſe quòd illitũ capiti uentrique ſanguinẽ ſiſtit, dum ne quid penetret in uiſcera, ac uulnus attingat: aliter utendũ non equidem cenſeam. Hydrargyro argentum inauratur ſolum nunc propè, cũ & in æra ſimili modo duci debeat. Sed eadẽ fraus, quæ in omni uitæ parte ingenioſiſsima eſt, uiliorem excogitauit materiam, ut docuimus. Auri argẽtiq; mentionẽ comitatur lapis, quem coticulam appellant, quondam non ſolitus inueniri, niſi in flumine Tmolo, ut autor eſt Theophraſtus: nunc uerò paſsim, quem alij Heraclium, alij Lydium uocant. Sunt autem modici, quaternas uncias longitudinis, binasq; latitudinis non excedentes. Quod à ſole fuit in his, melius quàm quod à terra. His coticulis periti, cum è uena ut lima rapuerint experimentum, protinus dicunt quantum auri ſit in ea, quantum argẽti uel æris, ſcrupulari differentia, mirabili ratione, non fallente. Argenti duæ differentiæ. Batillis ferreis candentibus ramento impoſito, quod candidum permaneat, probatur. Proxima bonitas ruffo, nulla nigro. Sed experimento quoque fraus interuenit: ſeruatum uirorum urina batillis, inficitur ita ramentum obiter dum uritur, candoremq; mentitur. Eſt aliud experimentum politi, & in halitu hominis, ſi ſudet protinus, nubemq; diſcutiat.

De ſpeculis & Aegyptio argento. CAP. IX.

LAminas duci, et ſpecula fieri nõ niſi ex optimo poſſe creditum fuerat. Id quoq; iam fraude corrumpitur. Sed natura mira eſt imagines reddẽdi, quod repercuſſo aere, atq; in oculos regeſto fieri conuenit. Eadẽ ui in ſpeculis uſu polita craſsitudine, paulũq; propulſa dilatatur in immẽſum magnitudo imaginũ. Tantum intereſt, repercuſſum illum reſpuat, an excipiat. Quinetiam pocula ita figurãtur, expulſis intus crebris ceu ſpeculis, ut uel uno intuente, populus totidem imaginum fiat. Excogitãtur & monſtrifica, ut in templo Smyrnæ dicata. Id euenit figura materiæ. Plurimũq; refert concaua ſint & poculi modo, an parmæ threcidicæ, media depreſſa an elata, tranuerſa an obliqua, ſupina an recta, qualitate excipientis figuræ torquente uenientes umbras. Nec enim eſt aliud illa imago, quàm digeſta claritas materiæ excipiẽtis umbram. Atq; ut omnia de ſpeculis peragantur hoc loco, optima apud maiores fuerant Brundiſina, ſtanno & ære mixtis. Prælata ſunt argentea. Primus fecit Praxiteles Mag. Pompeij ætate. Nuper credi cœptũ, certiorem imaginẽ reddi, auro appoſito auerſis. Tingit & Aegyptus argentũ, ut in uaſis Anubem ſuum ſpectet, pingitq; non cælat argentum. Tranſit inde materia & ad triumphales ſtatuas, mirumq; creſcit pretium fulgoris excæcati. Id autem fit hoc modo. Miſcentur argento, tertia pars æris Cyprij tenuiſsimi, quod coronarium uocant, & ſulphuris uiui quantum argenti. Conflantur ita in fictili circumlito argilla. Modus coquẽdi donec ſeipſa opercula aperiant. Nigreſcit & oui indurati luteo, ut tamen aceto & creta deteratur. Miſcuit denario triumuir Antonius ferrum. Miſcuit æri falſæ monetæ. Alij è pondere ſubtrahunt, cum ſit iuſtum lxxxiiij. è libris ſignari. Igitur ars facta denarios probare, tam iucunda lege plebi, ut Mario Gratidiano uicatim totas ſtatuas dicauerit. Mirumq;, in hac artium ſola uitia diſcũtur, & falſis denarij ſpectatur exẽplar, pluribusque ueris denarijs adulterinus emitur.

De immodica pecunia, & quorum maximæ opes fuerint, & quando primum populus Rom. ſtipem ſparſerit. CAP. X.

NOn erat apud antiquos numerus ultra centum milia, itaq; & hodie multiplicantur hæc, ut decies centena milia, aut ſæpius dicantur. Fœnus hoc fecit nummusque percuſſus, & ſic quoque æs alienum etiámnũ appellatur. Poſtea diuites cognominati, dummodo notum ſit, eum qui primus acceperit hoc cognomen, decoxiſſe creditoribus ſuis. Ex eadem gente M. Craſſus negabat locupletẽ eſſe, niſi qui reditu annuo legionẽ tueri poſſet. In agris ſuis ſeſtertiũ MM. poſſedit, Quiritium poſt Syllam ditiſsimus. Nec fuit ſatis, niſi to

niſi totum Parthorum eſuriſſet aurum: atq; ut nomen quidem opum occupauerit (iuuat enim inſectari inexplebilem iſtam habendi cupidinem) multos poſtea cognouimus ſeruitute liberatos opulentiores, pariterque tres Claudij principatu, Pallantẽ, Calliſtum, & Narciſſum. Atque ut hi omittantur, tanquam adhuc rerũ potiatur, C. Aſinio Gallo, C. Marcio Cẽſorino COSS. ad vi. Kalen. Feb. C. Cæcilius Claudius Iſidorus teſtamento ſuo edixit, quamuis multa ciuili bello perdidiſſet, tamen relinquere ſeruorum quatuor milia centum xvi. iuga boum tria milia ſexcenta, reliqui pecoris cc. quinquaginta ſeptẽ milia, in numerato HS. dc. Funerari ſe iuſſit HS. xi. Congerant excedentes numerũ opes, quota tamen portio erunt Ptolemæi? quem Varro tradit Pompeio res gerente circa Iudæam, octona milia equitum ſua pecunia tolerauiſſe: mille conuiuas, totidem aureis potorijs, mutantem uaſa cum ferculis, ſaginaſſe. Quota uerò ille ipſe (neque enim de regibus loquor) portio fuit Pythij Bithyni, qui platanum auream, uitemque nobilem illam Dario regi donauit: Xerxis copias, hoc eſt ſepties centena lxxxviij. milia hominum excepit epulo, ſtipendium quinque menſium frumentumque pollicitus, ut è quinque liberis ſenectuti ſuæ in delectu unus ſaltem concederetur. Hunc quoque ipſum aliquis compararet Crœſo regi. Quæ (malum) amentia eſt id in uita cupere, quod aut etiã ſeruis contigerit, aut ne in regibus quidem inuenerit finem? populus Ro. ſtipem ſpargere cœpit. Sp. Poſthumio, Q. Marcio COSS. tanta abundantia pecuniæ erat, ut eam conferret L. Scipioni, ex qua is ludos fecit. Nam quòd Agrippæ Menenio ſextantes æris in funus contulit, honoris id neceſſitatisq; propter paupertatem Agrippæ, non largitionis eſſe dixerim.

De luxuria & frugalitate in uaſis, & lectis argenteis, & quando lances immodicæ factæ. CAP. XI.

Vaſa ex argento mira inconſtãtia humani ingenij uariat, nullum genus officinæ diu probãdo, nunc furniana, nunc clodiana, nunc gratiana (etenim tabernas mẽſis adoptauimus) nunc anaglypta, in aſperitatemque exciſa, circa linearum picturas quærimus. Iam uerò & menſas repoſitorijs imponimus, & ad ſuſtinenda obſonia interradimus latera, & intereſt quamplurimum lima perdiderit. Vaſa coquinaria ex argento Caluus orator fieri queritur: At nos carrucas ex argento cælare inuenimus. Noſtraq; ætate Poppea coniunx Neronis principis delicatioribus iumẽtis ſuis ſoleas ex auro quoq; induere ſolebat. Libras xxxij. argenti Africanus ſequens hæredi reliquit. Idemque cũ de Pœnis triumpharet, quater milies cccc. lxx. M. pondo tranſtulit. Hoc argenti tota Carthago habuit, illa terrarum æmula, quod nunc in menſarum eſt apparatu. Poſtea uicta Numantia & deleta, idem Africanus in triumpho militibus xvij. milia pondo dedit. O uiros illo imperatore dignos, quibus hoc ſatis fuit. Frater eius Allobrogicus primus omnium mille pondo habuit. At Liuius Druſus in tribunatu plebis xi. milia. Nam propter quinque pondo notatum à cenſoribus triumphalẽ ſenem, fabuloſum iam uidetur. Item Catum Aelium cũ legati Aetolorũ in conſulatu prandentem in fictilibus adiſſent, miſſa ab his uaſa argentea non accepiſſe, neq; aliud habuiſſe argenti ad ſupremum uitæ diem quàm duo pocula, quæ L. Paulus ſocer ei ob uirtutẽ deuicto Perſeo rege donaſſet. Inuenimus legatos Carthaginiẽſium dixiſſe, nullos hominũ inter ſeſe benignius uiuere quàm Romanos. Eodem enim argẽto apud omnes cœnitauiſſe ipſos. At Hercules Pompeium Paulinum Arelatenſis equitis Rom. filium, paterna quoq; gente pulſum, quòd xij. pondo argenti habuiſſet apud exercitum, ferociſſimis gentibus oppoſitũ ſcimus. Lectos uerò mulierũ iam pridem totos operiri argento, & triclinia quædam, quibus argentum addidiſſe primus traditur Carulius Pollio eques Ro. non ut operiret, aut Deliaca ſpecie faceret, ſed Punica. Idẽ & aureos fecit. Nec multo pòſt argentei Deliacos imitati ſunt: quæ omnia expiauit bellum ciuile Syllanum. Paulò enim antè hæc facta ſunt, lanceſque è centenis libris argenti, quas tunc ſuper quingentas numero Romæ fuiſſe conſtat, multoſque ob eas proſcriptos dolo concupiſcentium. Erubeſcant annales, qui bellum ciuile illud talibus uitijs imputauere. Noſtra ætas fortior fuit Claudij principatu, ſeruus eius Druſillanus nomine Rotundus, diſpenſator Hiſpaniæ citerioris quingenariã lancem habuit, cui fabricandæ officina prius exædificata fuerat: & comites eius octo quinquaginta librarum: quæſo ut quàm multi eas conſerui eius inferrent, aut quibus cœnantibus? Cornelius Nepos tradit ante Syllæ uictoriam duo tantum triclinia Romæ fuiſſe argentea. Repoſitorijs argentum addi ſua memoria cœptum Feneſtella dicit, qui obijt nouiſſimo Tiberij Cæſaris principatu. Sed & teſtudineatum in uſum ueniſſe. Ante ſe autẽ paulò lignea rotunda, ſolida, nec multo maiora quàm menſas fuiſſe. Se quidem puero, quadrata & compacta, aut acere operta, aut citro cœpiſſe. Mox additum argentum in angulis lineaſq; per commiſſuras. Tympana uerò ſe iuuene appellata ſtateras, & lances quas antiqui magidas appellauerant. Nec copia tantum argenti fuerat uitæ, ſed ualidius penè manupretium, idque iam pridẽ, ut ignoſcamus nobis. Delphinos quinis milibus ſeſtertijs in libras emptos C. Gracchus habuit. L. uerò Craſſus orator duos ſcyphos Mentoris artificis manu cælatos ſeſtertijs c. Confeſſus tamen eſt nunquam ſe his uti propter uerecundiam auſum: Conſtat eundem ſex milibus ſeſtertijs in ſingulas libras uaſa empta habuiſſe. Aſia primum deuicta luxuriam miſit in Italiam. Siquidem L. Scipio tranſtulit in triumpho argenti cælati pondo milia quadringẽta quinquaginta. Et uaſorũ aureorũ pondo c. milia, anno cõditæ urbis quingẽteſimo ſexageſimo quinto. Eadem Aſia donata multo etiã grauius afflixit mores, inutiliorq; uictoria illa hæreditas Attalo rege mortuo fuit. Tũ enim hæc emẽdi

Romæ

Romæ in auctionibus regijs uerecundia exempta eſt, urbis anno dcxxvi. medijs lvi. annis erudita ciuitate amare etiam, non ſolum admirari opulentiam externam: immenſo & Achaicæ uictoriæ momento ad impellendos mores, quæ & ipſa hoc interuallo, anno urbis dcviij. parta, ſigna & tabulas pictas inuexit, ne quid deeſſet. Pariterq; luxuria nata eſt, & Carthago ſublata, ita congruentibus fatis, ut liberet amplecti uitia, & liceret peccare, & dignatione hinc alicui ueterum. C. Marius poſt uictoriam Cimbricam cantharis potaſſe Liberi patris exemplo traditur, ille arator Arpinas, & manipularis imperator.

De ſtatuis argenteis, & cælatura argenti, & ceteris quibuſdam. CAP. XII.

ARgenti uſum in ſtatuas primum ad honorem diui Auguſti in adulationem temporum trãſiſſe falsò exiſtimatur. Iam enim triũpho magni Pompeij reperimus trãslatam Pharnacis, qui primus regnauit in Ponto, argenteam ſtatuam. Item Mithridatis Eupatoris & currus aureos argenteosq;. Argentum ſuccedit ex re aliquando & auro, luxu fœminarum plebis cõpedes ſibi ex eo faciẽtium: quas induere aureas mos triſtior uetat. Vidimus & ipſi Arellium Fuſcũ motum equeſtri ordine ob inſignem calumniam, cũ celebritate aſſectarentur adoleſcentiũ ſcholæ, ex argento anulos habẽtẽ. Et quid hæc attinet colligere, cũ capuli militum ebore etiam faſtidito, calentur argento, uaginæ batillis, balthei laminis crepitẽt? Iam uerò pædagogia ad tranſitum uirilitatis cuſtodiantur argento, fœminæ lauentur, & niſi argentea ſolia faſtidiant, eadẽ materia & cibis & probris ſeruiat. Videret hæc Fabricius, & ſtratas argento mulierũ balneas, ita ut ueſtigio locus non ſit, cu uiris lauantiũ: Fabricius inquã, qui bellicoſos imperatores plus quàm paterã & ſalinum ex argẽto habere uetabat. Videret hinc dona fortium fieri, aut in hæc frangi. Heu mores, Fabritij nos pudet. Mirũ in auro cælando inclaruiſſe neminẽ, argẽto multos. Maxime tamẽ laudatus eſt Mentor, de quo ſuprà diximus. Quatuor paria deniq; ab eo omnino facta ſunt: ac iam nullum extare dicitur. Epheſiæ Dianæ templũ iacet: Capitolium incẽdijs. Varro & æreũ ſignum eius habuiſſe ſcripſit. Proximi ab eo in admiratione Acragas, & Boëthus, & Mys fuere. Extant hodie omnium opera in inſula Rhodiorũ: Boëthi apud Lyndiam Mineruam, Acragantis in templo Liberi patris in ipſa Rhodo, Bacchæ Centauriq; cælati in ſcyphis: Myos in eadẽ æde & Silenus, & Cupido. Acragantis & uenatio in ſcyphis magnam famam habuit. poſt hos celebratus eſt Calamis & Antipater, quiq; ſatyrum in phiala grauatum ſomno collocauiſſe uerius quàm cælaſſe dictus eſt Stratonicus. Mox Cyzicenus Tauriſcus. Item Ariſton & Eunicus Mitylenei laudantur. Et Hecatæus, et circa magni Pompeij ætatem Praxiteles, Poſidonius Epheſius, Ledus Stratiates, qui prælia armatosque cælauit. Zopyrus qui Areopagitas & iudicium Oreſtis in duobus ſcyphis HS. xij. æſtimatis. Fuit dein Pytheas, cuius binæ unciæ uiginti uenierunt. Vlyxes & Diomedes erant in phialæ emblemate, Palladium ſurripientes. Fecit idem & cocos magiriſcia appellatos, paruulis potorijs, ſed è quibus ne exemplaria quidem liceret exprimere, tam opportunæ iniuriæ ſubtilitas erat. Habuit & Teucer cruſtarius famam. Subitoq; ars hæc ita exoleuit, ut ſola iam uetuſtate cẽſeatur, uſq; adeo attritis cælaturis, ne figura diſcerni poßit, autoritas conſtet. Argentum medicatis aquis inficitur, atque etiam afflatu ſalſo, ſicut in mediterraneis Hiſpaniæ. In argenti & auri metallis naſcuntur etiámnum pigmenta, ſil & ceruleum. Sil proprie limus eſt. Optimum ex eo quod Atticum uocatur. Pretium in libras xxxij. Proximum marmoroſum ſub dimidio Attici pretio. Tertiũ genus eſt preſſum, quod alij ſcyricũ uocant ex inſula Scyro. Iam quidem & ex Achaia, quo utuntur ad picturæ umbras. Pretium in libras huius HS. bini. Dipondijs uerò detractis, quod lucidum uocant, è Gallia ueniens. Hoc autẽ & Attico ad lumina utuntur. Ad abacos non niſi marmoroſo, quoniam marmor in eo reſiſtit amaritudini calcis. Effoditur & ad xx. ab urbe lapidẽ in montibus. Poſtea uritur, preſſum appellãtibus qui adulterant. Sed eſſe falſum aduſtumque amaritudine apparet, quoniam reſolutum in puluerem eſt.

De ſile, & ceruleo, & neſtoriano, & cilono, & quod non omni anno æqualiter ſpecies uendantur. CAP. XIII.

SIle pingere inſtituere primi Polygnotus & Mycon, Attico duntaxat. Hoc ſecuta ætas ad lumina uſa eſt. Ad umbras autem Scyrico & Lydio. Lydium Sardibus emebatur, quod nunc obmutuit. Ceruleum harena eſt. Huius genera tria fuere antiquitus: Aegyptiũ quod maxime probatur: Scythicũ, hoc diluitur facile: cumq; teritur, in iiij. colores mutatur, candidiorẽ nigrioréme, craßiorẽ tenuioréme. Præfertur huic etiamnum Cyprium. Acceßit his Puteolanũ & Hiſpanienſe, harena ibi confici cœpta. Tinguitur autem omne: & in ſua coquitur herba, bibitq; ſuccũ. Reliqua confectura eadem quæ chryſocollæ. Ex ceruleo fit quod uocatur lomentũ: perficitur id lauando terendóne, & hoc eſt ceruleo cãdidius. pretia eius, xxiij. in libras, cerulei xviij. Vſus in Creta calcis impatiẽs. Nuper acceßit & Neſtorianum ab autore appellatum. Fit ex Aegyptij leuißima parte, pretium eius xl. in libras. Idem & Puteolani uſus, præterquam ad feneſtras: Vocant cœlon. Non pridẽ apportari & Indicũ eſt cœptum, cuius pretium xvij. in libras. Ratio in pictura ad inciſuras, hoc eſt, umbras diuidendas ab lumine. Eſt & uilißimum genus lomenti, quidam tritũ uocant, quinis aßibus æſtimatũ. Cerulei ſynceri experimentum in carbone ut flaret: Fraus uiola arida decocta in aqua, ſuccoq; per linteũ expreſſo in cretam Eretriam. Vis eius in medicina ut purget ulcera. Itaque & emplaſtris adijciunt: Item cauſticis. Teritur difficillime ſil. In medendo leuiter mordet, aſtringitq; &

explet

explet ulcera. Vritur in fictilibus ut proſit. Pretia rerum quæ uſquam poſuimus, non ignoramus alia in alijs locis eſſe, & omnibus penè annis mutari, prout nauigationes conſliterint, aut ut quiſq; mercatus ſit, aut aliquis præualens manceps annonam flagellet, non obliti Demetrium à tota Seplaſia Neronis principatu accuſatum apud conſulem: poni tamē neceſſarium fuit, quæ plerunque erant Romæ, ut exprimeretur autoritas rerum.

C. PLINII SECVNDI
NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXIIII.

*

PROOEMIVM.

Aeris metalla. CAP. I.

PROXIME dicantur æris metalla, cui & in uſu proximū eſt pretium, imò uero ante argētum ac penè etiam ante aurum, Corinthio. Stipis quoque autoritas, ut diximus. Hinc æra militum, tribuni ærarij, & ærarium, & obærati ab ære dicti. Docuimus quandiu po. Rom. ære tantum ſignato uſus eſſet, & alia, quæ uetuſtas tradidit, cum æqualem urbi autoritatem eius declararet, à rege Numa collegio tertio ærariorum fabrûm inſtituto. Vena quo dictum eſt modo effoditur, ignique perficitur. Fit & è lapide æroſo, quem uocant Cadmiam: celebritas in Aſia, & quondam in Campania, nunc in Bergomatium agro, extrema parte Italiæ. Feruntque nuper etiam in Germania prouincia repertum.

Genera æris, quæ Corinthia, quæ Deliaca, quæ Aeginetica. CAP. II.

FIt & ex alio lapide, quem chalciten uocant in Cypro, ubi prima fuit æris inuentio. Mox uilitas præcipua, reperto in alijs terris præſtātiore, maxime aurichalco, quod præcipuā bonitatem admirationēq; diu obtinuit. Nec reperitur lōgo iam tempore effœta tellure. Proximum bonitate fuit Salluſtianū in Ceutronū alpino tractu, non longi & ipſum æui. Succeſſitq; ei Liuianum in Gallia. Vtrūq; à metallorum dominis appellatum, illud ab amico diui Auguſti, hoc à coniuge, uelocis defectus. Liuianū quoq; certe admodum exiguum inuenitur. Summa gloria nunc in Marianum conuerſa, quod & Cordubenſe dicitur. Hoc à Liuiano cadmiā maxime ſorbet, & aurichalci bonitatem imitatur in ſeſtertijs dupondiarijsq;, Cyprio ſuo aſſibus cōtentis. Et hactenus nobilitas in ære naturalis ſe habet. Reliqua genera artificio conſtāt, quæ ſuis locis reddentur, ſumma claritate ante omnia indicata. Quoniā æs confuſum auro argentoq; miſcebatur, & tamē ars pretioſior erat: nūc incertū eſt peior hæc ſit, an materia. Mirumq;, cū ad infinitū operum pretia creuerint, autoritas artis extincta eſt. Quæſtus cauſa enim (ut omnia) exerceri cœpta eſt, quæ gloriæ ſolebat. Ideo etiā deorū adſcripta operi, cum proceres gentium claritatē de hac uia quærerent: adeoq; exoleuit fundendi æris pretioſi ratio, ut iam diu ne fortuna quidē in ære ius artis habeat. Ex illa autē antiqua gloria Corinthium maxime laudatur: hoc caſus miſcuit, Corintho cū caperetur incenſa: mireq; circa id multorum affectatio fuit. Quippe cum tradatur non alia de cauſa Verrē, quem Cicero dānauerat, proſcriptū cum eo ab Antonio, quàm quod Corinthijs ſe ei ceſſurum negauiſſet. At mihi maior pars eorū ſimulare eā ſciētiam uidetur, ad ſegregandos ſe à cæteris, magis quàm intelligere aliquid ibi ſubtilius: & hoc paucis docebo. Corinthus capta eſt Olympiadis clvi. anno tertio, noſtræ urbis dcviij. cum ante ſeculo fictores nobiles eſſe deſiſſent, quorū iſti omnia ſigna hodie Corinthia appellant. Quapropter ad coarguendos eos, ponemus artificum ætates. Nā urbis noſtræ annos ex ſupradicta cōparatione olympiadū, colligere facile erit. Sunt ergo uaſa tantum Corinthia, quæ iſti elegātiores modo in eſculēta transferunt, modo in lucernas * aut trulleos, (* modo in trullas) nullo munditiarū reſpectu. Eius tria genera: Cādidū, argento nitore quàm proxime accedēs, in quo illa mixtura præualuit. Alterum, in quo auri fulua natura: Tertiū in quo æqualis omniū temperies fuit. Præter hæc eſt, cuius ratio non poteſt reddi, quanquā hominis manu facta dederit fortuna tēperamentum ſimulacro ſignisq;, illud ſuo colore pretioſum ad iocineris imaginē uergens, quod ideo hepatizon appellant procul à Corinthio: longe tamen ante Aegineticum atq; Deliacū, quæ diu obtinuere principatū. Antiquiſſima æris gloria Deliaco fuit, mercatus in Delo concelebrante toto orbe, & ideo cura officinis tricliniorum pedibus fulcrisque. Ibi prima nobilitas æris. Peruenit deinde ad deûm ſimulacra, effigiemq; hominum, & aliorum animaliū. Proxima laus Aeginetico fuit. Inſula & ipſa, nec æs gignēs, ſed officinarum tēperatura nobilitata. Bos æreus inde captus in foro boario eſt Romæ. Hic eſt exemplar Aeginetici æris. Deliaci autem Iupiter in Capitolio in Iouis tonantis æde: illoque ære Myron uſus eſt, hoc Polycletus, æquales atq; condiſcipuli. Aemulatio autem & in materia fuit.

De candelabris, & tēplorū ornamētis. CAP. III.

PRiuatim Aegina candelabrorum ſuperficiē dūtaxat elaborauit, ſicut Tarentum ſcapos, in his ergo iuncta commendatio officinarum eſt. Nec pudet tribunorum militariū ſalarijs emere, cū ipſum nomen à candelarum lumine impoſitum appareat. Acceſſio cādelabri talis fuit. Theonis iuſſu præconis Cleſippus fullo, gibbere præterea & alio fœdus aſpectu, emente id Gegania ſeſtertijs l. eademq; oſtentante cōuiuio emptum ludibrij cauſa nudatus, atq; impotentia libidinis receptus in thorum, mox in teſtamentum, prædiues numinum uice illud candelabrū coluit, & hanc Corinthijs fabulam adiecit: uindicatis tamen moribus nobili ſepulchro, per quod æterna ſupra terras

Geganiæ dedecoris memoria duraret. Sed cum eſſe nulla Corinthia candelabra conſtet, nomen id præcipue in his celebratur, quoniam Mummij uictoria Corinthum quidem diruit, ſed cõpluribus Achaiæ oppidis ſimul æra diſperſit. Priſci limina etiam ac ualuas ex ære in templis factitauere. Inuenio & à Cn. Octauio, qui de Perſeo rege naualem triũphum egit, factã porticum duplicem ad circum Flaminiũ, quæ Corinthia ſit appellata à capitulis æreis columnarum. Veſtæ quoq; ædem ipſam Syracuſana ſuperficie tegi placuiſſe. Syracuſana ſunt in Pantheo capita columnarum à M. Agrippa poſita. Quinetiam priuata opulentia eo modo uſurpata eſt. Camillo inter crimina obiecit Sp. Caruilius quæſtor, quòd ærata oſtia haberet in domo. Nam triclinia ærata abacosq́ue & monopodia Cn. Manlium Aſia deuicta primum inuexiſſe triumpho ſuo, quem duxit urbis anno dlxvij. L. Piſo autor eſt. Antias quidem L. Craſſum hæredem L. Craßi oratoris, multa etiam triclinia ærata uendidiſſe. Ex ære factitauere & cortinas tripodum nomine Delphicas, quoniam donis maxime Apollinis Delphici dicabantur. Placuere & lychnuchi penſiles in delubris, aut arborum modo mala ferentium lucentes. Quale eſt in templo Apollinis Palatini, quod Alexander magnus Thebarum expugnatione captum in Cyme dicauerat eidem deo. Tranſijt deinde ars ubique uulgo ad effigies deorum.

Quando primum ſimulacrum Romæ factũ, & de origine ſtatuarum, & honore ſtatuarum, & generibus, & figuris. CAP. IIII.

Romæ ſimulacrum ex ære factum Cereri primum reperio ex peculio Sp. Caßij, quẽ regnum affectatem pater ipſius interemerat. Tranſijt & ab dijs ad hominum ſtatuas atq; imagines multis modis. Antiqui pingebant eas bitumine, quo magis mirum eſt placuiſſe auro integere. Hoc neſcio an Romanum fuit inuentum: certe etiam Romæ non habet uetuſtatem. Effigies hominum nõ ſolebant exprimi, niſi aliqua illuſtri cauſa perpetuitatem merẽtium, primo ſacrorum certaminum uictoria, maximeq́ue Olympiæ ubi omnium qui uiciſſent, ſtatuas dicari mos erat. Eorum uero qui ter ibi ſuperauiſſent, ex membris ipſorũ ſimilitudine expreſſa, quas iconicas uocant. Athenienſes neſcio an primi omnium Harmodio & Ariſtogitoni tyrannicidis publice poſuerint ſtatuas. Hoc actum eſt eodem anno, quo & reges Romæ pulſi. Excepta deinde res eſt à toto orbe terrarum humaniſſima ambitione. Et iam omnium municipiorum foris ſtatuæ ornamentum eſſe cœpere, prorogariq; memoria hominum, & honores legendi æuo baſibus inſcribi, ne in ſepulchris tantum legerẽtur. Mox forum & in domibus priuatis factum atque in atrijs. Honos clientum inſtituit ſic colere patronos.

De ſtatuis togatis, & quibuſdã alijs, & quibus primum in columna, & quando primũ publice, & quæ primũ ſtatuæ Romæ. CAP. V.

Togatæ effigies antiquitus ita dicabantur. Placuere & nudæ tenentes haſtã, ab epheborum è gymnaſijs exẽplaribus, quas achilleas uocant. Græca res eſt, nihil uelare. At contrà Romana ac militaris, thoracas addere. Cæſar quidẽ dictator loricatam ſibi dicari in foro ſuo paſſus eſt. Nam Lupercorũ habitu factæ, tã nouitiæ ſunt, quàm quæ nuper prodiere penulis indutæ. Mancinus eodem habitu ſibi ſtatuit, quo deditus eſt. Notatũ ab autoribus, & L. Actium poetam in Camœnarum æde maxima forma ſtatuam ſibi poſuiſſe, cum breuis admodum fuiſſet. Equeſtres utiq; ſtatuæ Romanã celebrationem habent, orto ſine dubio à Græcis exẽplo. Sed illi celetas tantũ dicabant in ſacris uictores. Poſtea uero & qui bigis uel quadrigis uiciſſent. Vnde & noſtris currus in his qui triũphauiſſent. Serum hoc, & in his non niſi à diuo Auguſto ſeiuges, ſicut & elephãti. Non uetus & bigarũ celebratio in his qui prætura functi curru uecti eſſent per circũ. Antiquior columnarũ, ſicut C. Menio, qui deuicerat priſcos Latinos, quibus ex fœdere tertias prædæ po. Ro. præſtabat, eodemq; in conſulatu in ſuggeſtu roſtra deuictis Antiatibus fixerat, anno urbis cccCxvi. Item C. Duellio, qui primus naualẽ triumphum egit de Pœnis, quæ eſt etiam nũc in foro. Item P. Minucio præfecto annonæ extra portã trigeminam unciaria ſtipe collata, neſcio an primo honore tali à populo, antea enim à ſenatu erat: præclara res, niſi friuolis cœpiſſet initijs. Nanque & Actij Nauij ſtatua fuit ante curiã, cuius baſis conflagrauit curia incenſa P. Clodij funere. Fuit & Hermodori Epheſij in comitio, legum, quas decemuiri ſcribebant, interpretis, publice dicata. Alia cauſa & alia autoritas maior in Oratij Coclitis ſtatua, quæ durat hodieq;, cũ hoſtes à ponte Sublicio ſolus arcuiſſet. Equidem & Sibyllæ iuxta roſtra eſſe non miror, tres ſint licet. Vna, quam Sex. Pacuuius Taurus ædilis plebis reſtituit: Duæ, quas M. Meſſala. Primas putarem has, & Actij Nauij, poſitas ætate Tarquinij Priſci, niſi regum antecedentium eſſent in Capitolio.

De ſtatuis ſine tunicis, & quibuſdam alijs, & quæ prima Romæ ſtatua equeſtris: & quando omnes ſtatuæ priuatim & publice ſublatæ, & quibus Romæ mulieribus, quæ primæ ab exteris publice poſitæ. CAP. VI.

Ex his Romuli eſt ſine tunica, ſicut & Camilli in Roſtris, & ante ædem Caſtorũ fuit Q. Marcij Tremuli equeſtris togata, qui Samnites bis deuicerat, captaq; Anagnia, populum ſtipendio liberauerat. Inter antiquiſsimas ſunt et Tulli Cœlij, L. Roſcij, Sp. Nautij, C. Fulcinij in roſtris, à Fidenatibus in legatione interfectorum. Hoc à Ro. populo tribui ſolebat iniuria cæſis, ſicut & P. Iunio & T. Coruncano, qui ab Teuca Illyriorum regina interfecti erant. Non omittendum uidetur quod annales annotauere, tripedaneas his ſtatuas in foro ſtatutas. Hæc uidelicet menſura honorata tunc erat. Nõ præteribo C. Octauium

uium ob unũ uerbũ: hic regem Antiochum, daturum ſe reſponſum dicentẽ, uirga quam tenebat forte circũſcripſit, & prius quàm egrederetur circulo illo, reſpõſum dare coegit. In qua legatione interfecto, ſenatus ſtatuam poni iuſsit quàm oculatiſsimo loco in Roſtris. Inuenitur ſtatua decreta & Taraciæ Caiæ ſiue Suffetiæ uirgini Veſtali, ut poneretur ubi uellet: quod adiectum non minus honoris habet, quàm fœminæ eſſe decretã. Meritum eius in ipſis ponam annalium uerbis: Quòd campum Tiberinum gratificata eſſet ea populo. Inuenio & Pythagoræ & Alcibiadi in cornibus comitij poſitas, cum bello Samniti Apollo Pythius fortiſsimo Græcorum gentis iuſsiſſet, & alteri ſapiẽtiſsimo, ſimulacra celebri loco dicari, donec Sylla dictator ibi curiã faceret. Mirumq́; eſt illos patres, Socrati cunctis ab eodẽ deo ſapientia prælato Pythagoram prætuliſſe, aut tot alijs uirtute Alcibiadẽ, aut quenquam utroque Themiſtocli. Columnarum ratio erat, attolli ſupra cæteros mortales, quod & arcus ſignificãt nouitio inuento. Primus tamẽ honos cœpit à Græcis. Nulliq́; arbitror plures ſtatuas dicatas quàm Phalereo Demetrio Athenis. Siquidem ccclx. ſtatuere, quas mox lacerauerunt, nondum anno hunc numerum dierum excedente. Statuerant Romæ etiam in omnibus uicis C. Mario Gratidiano tribus, ut diximũs, eaſdemq́; ſubuertêre Syllæ introitu. Pedeſtres ſine dubio Romæ fuere in autoritate longo tempore. Equeſtrium tamen origo perquàm uetus eſt, cum fœminis etiam honore cõmunicato. Clœliæ enim ſtatua eſt equeſtris, ceu parum eſſet toga eam cingi: cum nec Lucretiæ, nec Bruto qui expulerãt reges, propter quos Clœlia inter obſides fuerat, decernerentur. Hãc primam & Oratij Coclitis publice dicatã crediderim: antè enim ſibi ac Sibyllæ Tarquinium, & reges ſibi ipſos poſuiſſe uerisimile eſt: niſi Clœliæ Piſo traderet ab his poſitã qui unà obſides fuerant, redditis à Porſena in honorẽ eius. E diuerſo Annius Fœcialis, equeſtrem quæ fuerit contra Iouis Statoris ædem in ueſtibulo. Superbi domus, Valeriæ fuiſſe Publicolæ conſulis filiæ: eamq́; ſolam refugiſſe, Tiberimq́; tranauiſſe, cæteris obſidibus, quæ Porſenæ mittebãtur, interemptis Tarquinij inſidijs. L. Piſo prodidit, M. Aemilio C. Popilio ij. COSS. à cenſoribus P. Cornelio Scipione, M. Popilio, ſtatuas circa forum eorũ qui magiſtratum geſſerunt, ſublatas omnes, præter eas quæ populi aut ſenatus ſententia ſtatutæ eſſent. Eam uero, quam apud ædem Telluris ſtatuiſſet ſibi Sp. Caſsius qui regnum affectauerat, etiam conflatam à cẽſoribus. Nimirum in ea quoq; re ambitioni prouidebant illi uiri. Extant Catonis in cẽſura uociferationes, mulieribus Romanis in prouincijs ſtatuas poni. Nec tamẽ potuit inhibere quo minus Romæ quoque ponerentur, ſicuti Corneliæ Gracchorũ matri, quæ fuit Africani prioris filia. Sedens huic poſita, ſoleisq́; ſine amento inſignis in Metelli publica porticu, quæ ſtatua nunc eſt in Octauiæ operibus. Publice autem ab exteris poſita eſt Romæ C. Aelio tribuno plebis, lege perlata in Stẽnium Statilium Lucanum, qui Thurinos bis infeſtauerat, ob id Aelium Thurini ſtatua & corona aurea donauerunt. Iidem poſtea Fabricium donauere ſtatua, liberati obſidione. Paſsimq́; clientes in clientelas ita recepti: & adeo diſcrimẽ omne ſublatum, ut Annibalis etiam ſtatuæ tribus locis uiſantur in urbe, cuius intra muros ſolus hoſtium emiſit haſtam.

De antiquis ſtatuarijs, & pretijs ſignorũ immodicis, & coloſsis in urbe celeberrimis. CAP. VII.

FVIſſe autem ſtatuariam artem familiarem Italiæ quoque & uetuſtam, indicant, Hercules ab Euandro ſacratus, ut ferũt, in foro boario, qui triumphalis uocatur, atque per triumphos ueſtitur habitu triumphali: præterea Ianus geminus à Numa rege dicatus, qui pacis belliq́ue argumento colitur, digitis ita figuratis, ut trecentorũ ſexagintaquinq; dierum nota, per ſignificationem anni, temporis & æui ſe deũ indicaret. Signa quoq; Thuſcanica per terras diſperſa, quæ in Hetruria factitata non eſt dubium. Deorum tantum putarẽ ea fuiſſe, ni Metrodorus Scepſius, cui cognomen à Romani nominis odio inditũ eſt, propter duo milia ſtatuarum Vulſinios expugnatos obijceret. Mirumq́; mihi uidetur, cũ ſtatuarum origo tam uetus in Italia ſit, lignea potius aut fictilia deorũ ſimulacra in delubris dicata, uſq; ad deuictam Aſiam, unde luxuria. Similitudines exprimẽdi quæ prima fuerit origo, in ea quam plaſticen Græci uocant, dici conueniẽtius erit: etenim prior quàm ſtatuaria fuit. Sed hæc ad infinitum effloruit multorum uoluminum opere, ſi quis plura perſequi uelit: omnia enim quis poſsit? In M. Scauri ædilitate tria milia ſignorũ in ſcena tãtum fuere temporario theatro. Mũmius deuicta Achaia repleuit urbem: ipſe exceſsit non relicturus filiæ dotẽ. Cur enim non cum excuſatione ponatur? Multa & Luculli inuexere. Rhodi etiámnum iij. milia ſignorũ eſſe, Mutianus ter cõſul prodidit, nec pauciora Athenis, Olympiæ, Delphis ſupereſſe creduntur. Quis iſta mortalium perſequi poſsit? aut quis uſus noſcendi intelligatur? Inſignia tamen maxime & aliqua de cauſa notata, uoluptarium ſit attigiſſe, artificesq́; celebratos nominauiſſe, ſingulorũ quoq; inexplicabili multitudine, cum Lyſippus ad ſexcẽta x. opera feciſſe prodatur, tantæ omnia artis, ut claritatem poſſẽt dare uel ſingula. Numerum apparuiſſe defuncto eo, cum theſaurũ effregiſſet hæres: ſolitum enim ex manipretio cuiuſq; ſigni denarios deponere aureos ſingulos. Euecta ſupra humanam fidẽ ars eſt ſucceſsu, mox & audacia. In argumentum ſucceſsus unum exemplũ afferam, nec deorum nec hominum ſimilitudinis expreſſæ. Aetas noſtra uidit in Capitolio, prius quàm id nouiſsime conflagrauit à Vitellianis incenſum, in cella Iunonis, canem ex ære, uulnus ſuum lambẽtem: cuius eximium miraculum & indiſcreta ueri ſimilitudo, non eo ſolum intelligitur, quòd ibi dicata fuerat, uerũ & noua ſatiſdatione: nã ſumma nulla par uidebatur.

capite tutelarios cauere pro ea inſtituti publici fuit. Audaciæ innumera ſunt exempla. Moles quippe excogitatas uidemus ſtatuarũ, quas coloſſos uocant, turribus pares. Talis eſt in Capitolio Apollo, translatus à M. Lucullo ex Apollonia Ponti urbe xxx. cubitorum, cl. talentis factus: Talis in campo Martio Iupiter, à Claudio Cæſare dicatus, qui uocatur Pompeianus, à uicinitate theatri. Talis & Tarenti factus à Lyſippo xl. cubitorum. Mirum in eo, quòd manu ut ferunt mobilis, ea ratio libramenti eſt, nullis conuellatur procellis. Id quidem prouidiſſe & artifex dicitur, modico interuallo, unde maxime flatũ opus erat frangi, oppoſita columna. Itaq; propter magnitudinẽ difficultatemq́; moliendi, non attigit eum Fabius Verrucoſus, cum Herculẽ qui eſt in Capitolio, inde trãſferret. Ante omnes autem in admiratione fuit Solis coloſſus Rhodi, quẽ fecerat Chares Lyndius, Lyſippi ſupradicti diſcipulus. Septuaginta cubitorum altitudinis fuit. Hoc ſimulacrũ poſt quinquageſimumſextum annum terræmotu proſtratum, ſed iacens quoq; miraculo eſt. Pauci pollicem eius amplectuntur. Maiores ſunt digiti quàm pleræque ſtatuæ. Vaſti ſpecus hiant de fractis membris. Spectantur intus magnæ molis ſaxa, quorum pondere ſtabiliuerat conſtituens. Duodecim annis tradunt effectum ccc. talentis, quæ contulerant ex apparatu regis Demetrij, relicto moræ tædio. Sunt alij minores hoc in eadem urbe coloſſi centum numero, ſed ubicunq; ſinguli fuiſſent nobilitaturi locum. Prætereq́; hos deorum quinq;, quos fecit Bryaxis. Factitauit coloſſos & Italia, uidemus certe Apollinem in bibliotheca templi Auguſti Thuſcanicum l. pedum à pollice, dubium ære mirabiliorẽ an pulchritudine. Fecit & Sp. Caruilius Iouem qui eſt in Capitolio, uictis Samnitibus ſacrata lege pugnantibus, è pectoralibus eorum ocreisq; & galeis. Amplitudo tanta eſt, ut conſpiciatur à Latiario Ioue. Reliquijs limæ ſuam ſtatuam fecit, quæ eſt ante pedes ſimulacri eius. Habent in eodem Capitolio admirationem & capita duo, quæ P. Lentulus conſul dicauit: alterum à Charete ſupradicto factum: alterum fecit Decius, comparatione in tãtum uictus, ut artificum minime probabilis artifici uideatur. Verum omnem amplitudinem ſtatuarum eius generis uicit ætate noſtra Zenodorus, Mercurio facto in ciuitate Galliæ Aruernis, per annos decẽ, HS. cccc. manipretio, poſtquam ſatis ibi artem approbauerat, Romã accitus eſt à Nerone, ubi deſtinatũ illius principis ſimulacrum coloſſum fecit c.x. pedum longitudine, qui dicatus Solis uenerationi eſt, dãnatis ſceleribus illius principis. Mirabamur in officina non modo ex argilla ſimilitudinem inſignem, uerum & ex paruis admodũ ſurculis, quod primum operis inſtar fuit. Ea ſtatua indicauit interiſſe fundendi æris ſcientiam, cum & Nero largiri aurum argentumq́; paratus eſſet, & Zenodorus ſcientia fingendi cælandiq; nulli ueterum poſtponeretur. Statuam Aruernorum cum faceret, prouinciæ Vibio Auito præſidente, duo pocula Calamidis manu cælata, quæ Caſſio Syllano auunculo eius præceptori ſuo Germanicus Cæſar adamata donauerat, æmulatus eſt, ut uix ulla differentia eſſet artis. Quantoq; maior in Zenodoro præſtantia fuit, tanto magis deprehendi æris obliteratio poteſt.

Nobilitates ex ære operum & artificum cccclxvi. CAP. VIII.

SIgnis quæ uocant Corinthia, pleriq; in tantũ capiuntur, ut ſecum circumferant, ſicut Hortenſius orator ſphingem Verri reo ablatam. Propter quam Cicero illo iudicio in altercatione neganti ei ſe ænigmata intelligere, reſpondit debere, quoniã ſphingem domi haberet. Circumtulit & Nero princeps Amazonem, de qua dicemus: Et paulo antè C. Ceſtius conſularis ſignũ, quod ſecum etiã in prælio habuit. Alexandri quoq; Magni tabernaculũ ſuſtinere tradũtur ſolitæ ſtatuæ, ex quibus ij. ante Martis ultoris ædem dicatæ ſunt, totidem ante regiam. Minoribus ſimulacris ſignisq; innumera propè artificũ multitudo nobilitata eſt. Ante omnes tamen Phidias Athenienſis, Ioue Olympiæ facto, ex ebore quidem: ſed & ex ære ſigna fecit. Floruit autem Olympiade lxxxiij. circiter ccc. noſtræ urbis anno. Quo eodem tẽpore æmuli eius fuere Alcamenes, Critias, Neſtocles, Hegeas. Et deinde olympiade lxxxvij. Agelades, Callon, Polycletus, Phragmon, Gorgias, Lacon, Mycõ, Pythagoras, Scopas, Perelius. Ex his Polycletus, diſcipulos habuit Argium, Aſopodorũ, Alexim, Ariſtidem, Phrynonem, Dinonem, Athenodorũ, Dameam Clitorium, Myronem Lyciũ. Nonageſimaquinta olympiade floruere Naucydes, Dinomedes, Canachus, Patrocles. Centeſima ſecunda Polycles, Cephiſodotus, Leochares, Hypatodorus. Centeſima quarta Praxiteles, Euphranor. Centeſimaſeptima Echion, Therimachus. Centeſima quartadecima Lyſippus fuit, & cũ eo Alexander Magnus. Itẽ Lyſiſtratus & frater eius Sthenis, Euphronides, Soſtratus, Ion, Silanion. In hoc mirabile, quòd nullo doctore nobilis fuit ipſe. Diſcipulos habuit Zeuxim & Iadem. Centeſima uiceſima Eutychides, Euthycrates, Lahippus, Cephiſodotus, Timarchus, Pyromachus. Ceſſauit deinde ars, ac rurſus olympiade centeſimaquinquageſima quinta reuixit, cum fuere longe quidẽ infra prædictos, probati tamẽ, Antheus, Calliſtratus, Polycles, Athenæus, Callixenus, Pythocles, Pythias, Timocles. Ita diſtinctis celeberrimorũ ætatibus inſignes raptim tranſcurrã, reliqua multitudine paſſim diſperſa. Venere autẽ & in certamen laudatiſſimi, quanquam diuerſis ætatibus geniti, quoniã fecerant Amazonas: quæ cum in templo Epheſiæ Dianæ dicarentur, placuit eligi probatiſſimam ipſorum artificum qui præſentes erant iudicio, cum apparuit eam eſſe, quam omnes ſecundam à ſua quiſq; iudicaſſent. Hæc eſt Polycleti, proxima ab ea Phidiæ, tertia Cteſilæ, quarta Cydonis, quinta Phragmonis. Phidias, præter Iouem Olympium, quẽ nemo æmulatur,

æmulatur, fecit & ex ebore æque Mineruam Athenis, quæ eſt in Parthenone aſtãs. Ex ære uero, præter Amazonem ſupradictam, Mineruã tam eximiæ pulchritudinis, ut à forma cognomen acceperit. Fecit & Cliduchum & aliam Mineruã, quam Romæ Aemilius Paulus ad ædẽ Fortunæ dedicauit. Item duo ſigna quæ Catulus in eadem æde poſuit palliata. Et alterum coloſsicon nudũ, primusq; artem toreuticen aperuiſſe atq; demõſtraſſe merito iudicatur. Polycletus Sicyonius Ageladis diſcipulus, Diadumenũ fecit molliter iuuenem c. talentis nobilitatũ. Idem & Doryphorum uiriliter puerum. Fecit & quẽ canona artifices uocãt, lineamenta artis ex eo petentes uelut à lege quadã: ſolusq; hominum artẽ ipſe feciſſe, artis opere iudicatur. Fecit & diſtringentẽ ſe, & nudũ talo inceſſentem. Duosq; pueros, itẽ talis nudos ludentes, qui uocantur Aſtragalizontes, & ſunt in Titi imperatoris atrio, quo opere nullũ abſolutius pleriq; iudicant. Itẽ Mercuriũ qui fuit Lyſimachiæ: Herculẽ qui Romæ, Anteũ à terra ſuſtinẽtem. Artemona, qui Periphoretos appellatus eſt. Hic cõſummaſſe hanc ſciẽtiam iudicatur, & toreuticen ſic erudiſſe, ut Phidias aperuiſſe. Proprium eiuſdẽ, ut uno crure inſiſterent ſigna, excogitaſſe: quadrata tamen ea eſſe tradit Varro, & penè ad unũ exemplũ. Myronẽ Eleutheris natũ, & ipſum Ageladis diſcipulũ, bucula maxime nobilitauit, celebratis uerſibus laudata, quãdo alieno pleriq; ingenio magis quàm ſuo commendantur. Fecit & canem, & diſcobolon, & Perſea, & Priſtas, & Satyrũ admirantem tibias, & Mineruam, Delphicos pentathlos, Pancratiaſtas, Herculem etiã, qui eſt apud circũ maximum in æde Põpeij Magni. Feciſſe & cicadæ monumẽtum ac locuſtæ, carminibus ſuis Erinna ſignificat. Fecit & Apollinẽ, quem à triumuiro Antonio ſublatũ reſtituit Epheſijs diuus Auguſtus, admonitus in quiete. Primus hic multiplicaſſe uarietatem uidetur, numeroſior in arte quàm Polycletus, & ſymmetria diligentior: & ipſe tamẽ corporum tenus curioſus animi ſenſus nõ expreſsiſſe, capillum quoq; & pubem nõ emendatius feciſſe, quàm rudis antiquitas inſtituiſſet. Vicit eũ Pythagoras Rheginus ex Italia, Pãcratiaſte Delphis poſito. Eundẽ uicit & Leontius, qui fecit ſtadiodromon Aſtylon, qui Olympiæ oſtenditur, & Libyn puerũ tenentem tabellã eodẽ loco, & mala ferentẽ nudũ. Syracuſis autem claudicãtem, cuius ulceris dolorem ſentire etiã ſpectantes uidentur. Item Apollinem citharœdũ, ſerpentemq; eius ſagittis confici, qui Dicæus appellatus eſt, quod cũ Thebæ ab Alexandro caperentur, aurũ à fugiente cõditum, ſinu eius celatum eſſet. Hic primus neruos & uenas expreſsit, capillumq; diligẽtius. Fuit & alius Pythagoras Samius, initio pictor, cuius ſigna ad ædẽ Fortunæ huiuſce deæ ſeptẽ nuda, & ſenis unũ, laudata ſunt. Hic ſupradicto facie quoque indiſcreta ſimilis fuiſſe traditur: Rhegini autẽ diſcipulus et filius ſororis fuiſſe Soſtratus. Lyſippum Sicyoniũ Duris negat, Tullius fuiſſe diſcipulum affirmat, ſed primo ærarium fabrũ, audendi rationẽ cœpiſſe pictoris Eupompi reſponſo. Eum enim interrogatum, quẽ ſequeretur antecedentium, dixiſſe demonſtrata hominũ multitudine, naturam ipſam imitandã eſſe, nõ artificem. Plurima ex omnibus ſigna fecit, ut diximus fœcundiſsimæ artis, inter quæ diſtringentẽ ſe, quẽ M. Agrippa ante thermas ſuas dicauit, mire gratũ Tiberio principi: qui nõ quiuit temperare ſibi in eo, quanquam imperioſus ſui inter initia principatus, tranſtulitq; in cubiculũ, alio ibi ſigno ſubſtituto: cum quidem tanta pop. Romani contumacia fuit, ut magnis theatri clamoribus reponi Apoxyomenon flagitauerit, princepsq; quanquam adamatũ repoſuerit. Nobilitatur Lyſippus & temulenta tibicina, & canibus ac uenatione. In primis uero quadriga cum ſole Rhodiorum. Fecit & Alexandrum Magnũ multis operibus, à pueritia eius orſus. Quam ſtatuã inaurari iuſsit Nero princeps, delectatus admodũ illa. Dein cum pretio periſſet gratia artis, detractum eſt aurũ: pretioſiorq; talis exiſtimatur, etiam cicatricibus operis atq; conciſuris, in quibus aurum hæſerat, remanentibus. Idẽ fecit Hephæſtionem Alexandri Magni amicũ, quem quidam Polycleto aſcribunt, cum is centũ propè annis antè fuerit. Idem Alexandri uenationẽ, quæ Delphis ſacrata eſt, Athenis Satyrorum turmã. Alexandrum amicorũq; eius imagines ſumma omniũ ſimilitudine expreſsit. Has Metellus Macedonia ſubacta tranſtulit Romã. Fecit & quadrigas multorũ generum. Statuariæ arti plurimũ traditur contuliſſe, capillum exprimẽdo, capita minora faciẽdo quàm antiqui, corpora graciliora ſiccioraq;, per quæ proceritas ſignorũ maior uidetur. Non habet Latinũ nomen ſymmetria, quam diligentiſsime cuſtodiuit, noua intactaq; ratione quadratas ueterum ſtaturas permutãdo: uulgoq; dicebat, ab illis factos quales eſſent homines, à ſe quales uiderentur eſſe. Propriæ huius uidẽtur eſſe argutiæ operũ, cuſtoditæ in minimis quoq; rebus. Filios & diſcipulos reliquit laudatos artifices, Lahippum & Bedã, ſed ante omnes Euthycratem: quanquã is conſtantiam patris potius æmulatus quàm elegantiã, auſtero maluit genere quàm iucũdo placere. Itaq; optime expreſsit Herculem Delphis & Alexandrũ, Theſpin uenatorem & Theſpiadas: prælium equeſtre, ad Trophonij oraculum. Quadrigas Medeæ cõplures. Equum cum fiſcinis. Canes uenantiũ. Huius porrò diſcipulus fuit Thyſicrates, & ipſe Sicyonius, ſed Lyſippi ſectæ propior, ut uix diſcernantur cõplura ſigna, ceu ſenex Thebanus, Demetrius rex, Peuceſtes Alexãdri Magni ſeruator, dignus tanta gloria. Artifices qui cõpoſitis uoluminibus condidere hæc, miris laudibus celebrãt & Telephanem Phoceum, ignotum aliàs, quoniam in Theſſalia ubi habitauerat, latuerint opera eius: alioquin ſuffragijs ipſorum æquatur Polycleto, Myroni, Pythagoræ. Laudant eius Lariſſam, & Spinarũ pentathlon, & Apollinem. Alij non hanc ignobilitatis

fuiſſe cauſam, ſed quoniam ſe regum Xerxis atq; Darei officinis dediderit, exiſtimant. Praxiteles quoque marmore felicior: ideo & clarior fuit. Fecit tamẽ ex ære pulcherrima opera: Proſerpinæ raptũ. Item Cataguſam & Ebrietatem, & Liberũ patrem, nobilemq́; unà Satyrum, quem Græci periboeton cognominant. Signa etiã quæ ante Felicitatis ædem fuere, Venerẽq́; quæ cum ipſa æde incendio cremata eſt Claudij principatu, marmoreæ illi ſuæ per terras inclytæ parẽ. Item Stephuſam, Spilumenem, Oenophorũ, Harmodium & Ariſtogitonem tyrannicidas, quos à Xerxe Perſarum rege captos uicta Perſide Athenienſibus remiſit Magnus Alexander. Fecit & puberẽ ſubrepenti lacertæ cominus ſagitta inſidiantem, quem Sauroctonon uocant. Spectatur & duo ſigna eius diuerſos affectus exprimẽtia, flentis matronæ & meretricis gaudentis. Hanc putant Phrynen fuiſſe, deprehenduntq́; in ea amorem artificis, & mercedem in uultu meretricis. Habet ſimulacrũ & benignitas eius. Calamidis enim quadrigæ aurigam ſuum impoſuit, ne melior in equorũ effigie defeciſſe in homine crederetur. Ipſe Calamis & alias quadrigas bigasq; fecit, equis ſemper ſine æmulo expreſſis. Sed ne uideatur in hominum effigie inferior, Alcmena nullius eſt nobilior. Alcamenes Phidiæ diſcipulus & marmorea fecit, & æreum pentathlon, qui uocatur encrinomenos. At Polycleti diſcipulus Ariſtides quadrigas bigasq́;. Et Iphicratis leæna laudatur. Scortum hæc lyræ cantu familiare Harmodio & Ariſtogitoni, conſilia eorũ de tyrannicidio, uſq; ad mortẽ excruciata, tyrannis non prodidit. Quamobrem Athenienſes & honorẽ habere ei uolentes, nec tamẽ ſcortum celebraſſe, animal nominis eius fecere: atq; ut intelligeretur cauſa honoris, in opere linguam addi ab artifice uetuerunt. Briaxis Aeſculapium & Seleucum fecit. Bedas adorantem Batton Apollinem, & Iunonem, qui ſunt Romæ in Concordiæ templo. Creſilas uulneratum deficientem, in quo poſſit intelligi quantũ reſtet animæ: & Olympium Periclem dignum cognomine. Mirumq́; in hac arte eſt, quòd nobiles uiros nobiliores fecit. Cephiſodorus Mineruam mirabilem in portu Athenienſium, & aram ad templum Iouis Seruatoris in eodẽ portu, cui pauca comparantur. Canachus Apollinem nudũ, qui Phileſius cognominatur in didymæo Æginetica æris temperatura. Ceruumq́; unà ita ueſtigijs ſuſpendit, ut linum ſubter pedes trahatur, alterno morſu digitis calceq́; retinentibus ſolum, ita uertebrato dente utriſq; in partibus, ut à repulſu per uices reſiliat. Idem Celetizontas pueros fecit. Chæreas Alexandrũ Magnum & Philippum patrem eius fecit. Cteſilaus doryphoron, & Amazonem uulneratam. Demetrius Lyſimachen, quæ ſacerdos Mineruæ fuit annis lxiiij. Idem & Mineruã quæ muſica appellatur, quoniam dracones in Gorgone eius ad ictus citharæ tinnitu reſonant. Idem equitẽ Sarmenẽ qui primus de equitatu ſcripſit. Dædalus & ipſe inter fictores laudatus, pueres duos diſtringentes ſe fecit. Dinomenes Proteſilaũ & Pythodemum luctatorem. Euphranoris Alexãder Paris eſt, in quo laudatur, quòd omnia ſimul intelligantur, iudex dearum, amator Helenæ, & tamen Achillis interfector. Huius eſt Minerua Romæ, quæ dicitur Catuliana, infra Capitoliũ à Q. Luctatio Catulo dicata: & ſimulacrũ Boni euentus, dextra pateram, ſiniſtra ſpicam ac papauer tenens. Item Latona puerpera Apollinẽ & Dianam infantes ſuſtinens in æde Cõcordiæ. Fecit & quadrigas bigasq́;, & Cliduchon eximia forma: & uirtutem & Græciã, utraſq; coloſſeas: mulierẽ miniſtrantem & adorantem. Item Alexandrum & Philippũ in quadrigis. Eutychides Eurotã, in quo artem ipſo amne liquidiorem plurimi dixere. Hegiæ Minerua, Pyrrhusq́; rex laudatur, & celetizontes pueri, & Caſtor ac Pollux ante ædẽ Iouis tonãtis. In Pario colonia Hercules Iſidori. Buthyreus Lycius Myronis diſcipulus fuit, qui fecit dignum præceptore puerum ſufflantẽ languidos ignes, & argonautas. Leochares aquilam, ſentientem quid rapiat in Ganymede & cui ferat, parcẽtem unguibus etiã per ueſtem. Puerũ Autolycon pancratio uictorẽ, propter quem Xenophon Sympoſium ſcripſit: Iouẽq́; illũ tonantem in Capitolio ante cuncta laudabilẽ. Itẽ Apollinem diadematum. Lyciſcus Lagonem puerũ ſubdolæ ac fucatæ uernilitatis. Lycus & ipſe puerũ ſuffitorem. Menæchmi uitulus genu premitur, replicata ceruice: ipſeq́; Menæchmus ſcripſit de ſua arte. Naucydes Mercurio & Diſcobolo & immolante arietem cenſetur. Naucerus luctatorem anhelantẽ fecit. Niceratus Aeſculapium & Hygiã, qui ſunt in Cõcordiæ templo Romæ. Phyromachi quadriga regitur ab Alcibiade. Polycles Hermaphroditum nobilẽ fecit. Pyrrhus Hygiam & Mineruã, Phœnix Lyſippi diſcipulus Epitherſen. Stipax Cyprius uno celebratur ſigno, Splanchnopte: Periclis olympij uernula hic fuit, exta torrens, ignem oris pleni ſpiritu accendens. Sillanion Apollodorum fecit, fictorem & ipſum, ſed inter cũctos diligentiſſimum artis, & inimicum ſui iudicem, crebro perfecta ſigna frangentem, dum ſatiare cupiditatem nequit artis, & ideo inſanum cognominatum. Hoc in eo expreſſit, nec hominem ex ære fecit, ſed iracundiam: & Achillem nobilem. Item Epiſtatem exercentem athletas. Strongylion Amazonem, quam ab excellentia crurum Eucnemon appellant, ob id in comitatu Neronis principis circumlatã. Item fecit puerum, quem amando Brutus Philippẽſis cognomine ſuo illuſtrauit. Theodorus qui labyrinthum fecit Sami, ipſe ſe ex ære fudit, præter ſimilitudinem mirabilem fama magnæ ſubtilitatis celebratus. Dextra limã tenet, læua tribus digitis quadrigulam tenuit translatam Præneſte, tantæ paruitatis, ut totam eam currumque & aurigam integeret alis ſimul facta muſca. Xenocrates Tiſicratis diſcipulus, aut, ut alij, Euthycratis, uicit utroſq; copia ſignorũ, & de ſua arte cõpoſuit uolumina. Plures artifices

fecere

fecere Attali & Eumenis aduerſus Gallos prelia, Iſigonus, Phyromachus, Stratonicus, Antigonus, qui condidit uolumina de ſua arte. Boeti, quanquã argento melioris, infans eximie anſerem ſtrangulat. Atq; ex omnibus quæ retuli, clariſſima quæq; in urbe iam ſunt dicata à Veſpaſiano principe in templo Pacis, alijsq; eius operibus, uiolentia Neronis in urbem conuecta, & in ſellarijs domus aureæ diſpoſita. Præterea ſunt æqualitate celebrati artifices, ſed nullis operum ſuorũ præcipui. Ariſton qui & argentũ cælare ſolitus eſt, Callias, Cteſias, Cantharus Sicyonius, Dionyſodorus Critiæ diſcipulus, Deliades, Euphorion, Eunicus, & Hecatæus. Argẽti cælatores, Lesbocles, Prodorus, Pythodicus, Polygnotus. Iidẽ pictores nobiliſſimi. Item ex cælatoribus Stratonicus, Scymnus qui fuit Critiæ diſcipulus. Nũc percẽſebo eos qui eiuſdẽ generis opera fecerunt, ut Apollodorus, Androbulus, Aſclepiodorus, Aleuas philoſophos: Apellas & adorãtes fœminas Antigonus & Perixyomenõ tyrãnicidasq; ſupradictos. Antimachus, Athenodorus fœminas nobiles: Ariſtodemus & luctatores bigasq; cum auriga, philoſophos, anus, Seleucum regem. Habet gratiam ſuam huius quoque Doryphorus. Cephiſodori duo fuere: Prioris eſt Mercurius, Liberum patrem in infantia nutriens. Fecit & concionantem manu elata: perſona in incerto eſt. Sequens philoſophos fecit. Colotas, qui cum Phidia Iouem olympium fecerat, philoſophos. Itẽ Cleon & Cenchramis, & Callicles, & Cephis: Chalcoſthenes & comœdos & athletas. Dahippus Perixyomenon. Daiphron, & Democritus, & Dæmon philoſophos. Epigonus omnia ferè prædicta imitatus præceſſit in tubicine, & matri interfectæ infante miſerabiliter blandiẽte. Eubolidis digitis computans, Mycon athletis ſpectatus, Menogenes quadrigis. Nec minus Niceratus omnia quæ cæteri aggreſſus, repræſentauit Alcibiadẽ, lampadeque accenſa matrem eius Demaraten ſacrificantem. Piſicrates bigæ Pitho mulierẽ impoſuit. Idemq; fecit Martem & Mercurium qui ſunt in Concordiæ templo Romæ. Perillum nemo laudat ſæuiorem Phalaride tyranno, cui taurum fecit, mugitus hominis pollicitus igne ſubdito, & primus eum expertus cruciatum iuſtiore ſæuitia. In hoc à ſimulacris deûm hominumq; deuocauerat humaniſſimam artem. Ideóne tot conditóres eius elaborauerant, ut ex ea tormenta fierent? Itaque una de cauſa ſeruantur opera eius, ut quiſquis illa uideat, oderit manus. Sthenis Cererem, Iouem, Mineruam fecit, qui ſunt Romæ in Concordiæ templo. Idem flentes matronas, & adorantes ſacrificãtesq;. Simon canem & ſagittariũ fecit. Stratonicus cælator ille philoſophos, Scopas uterq;. Athletas autem & armatos, & uenatores, ſacrificanteſque Battõ, Euchir, Glaucides, Heliodorus, Hicanus, Lophon, Lyſon, Leon, Menodorus, Myagrus, Polycrates, Polydorus, Pythocritus, Protogenes idem pictura clariſſimus, ut dicemus, Patrocles, Polis, Poſidonius, qui & argentum cælauit nobiliter natione Epheſius, Periclymenus, Philon, Simenus, Timotheus, Theomneſtus, Timarchides, Timon, Tiſias, Thraſon. Ex omnibus autẽ maxime cognomine inſignis eſt Callimachus, ſemper calumniator ſui, nec finem habens diligentiæ, ob id Cacizotechnos appellatus, memorabilis exemplo adhibendi curæ modum. Huius ſunt ſaltantes Lacænæ, emendatum opus, ſed in quo gratiam omnem diligentia abſtulerit. Hunc quidam & pictorem fuiſſe tradunt. Non ære captus nec arte unam ſolummodo Zenonis ſtatuam Cypria in expeditione nõ uendidit Cato, ſed quia philoſophi erat, ut obiter hoc quoq; noſcatur tam inane exemplum. In mẽtione ſtatuarum eſt & una non prætereunda, licet autoris incerti, iuxta roſtra Herculis tunicati, eleo habitu Romæ, torua facie ſentienteq; ſuprema in tunica. In hac tres ſunt tituli. L. Luculli imperatoris, de manubijs: alter, pupillum Luculli filium ex S. C. dedicaſſe: tertius, T. Septimium Sabinũ ædilem curulem ex priuato in publicum reſtituiſſe. Tot certaminum tãtæq; dignationis ſimulacrum id fuit. Nunc reuertemur ad differentias æris & mixturas. In Cyprio coronarium & regulare eſt, utrunq; ductile. Coronarium tenuatur in laminas, taurorumq; felle tinctum, ſpeciem auri in coronis hiſtrionum præbet. Idemq; in uncias additis auri ſcrupulis ſenis, prætenui pyropi bractea igneſcit. Regulare & in alijs fit metallis, itemq; caldariũ. Differentia, quod caldarium funditur tãtum, malleis fragile, quibus regulare obſequitur, ab alijs ductile appellatum, quale omne Cyprium eſt. Sed & in cæteris metallis, cura diſtat à caldario. Omne enim purgatis diligentius igni uitijs, excoctisq;, regulare eſt. In reliquis generibus palma Campano. Simile in multis partibus Italiæ prouincijsque. Sed octonas plumbi libras addunt, & leue recoquunt propter inopiã ligni. Quantum ea res differentiæ afferat, in Gallia maxime ſentitur, ubi inter lapides candefactos funditur. Exurente enim coctura, nigrum atque fragile conficitur. Præterea ſemel recoquunt, quod ſæpius feciſſe, bonitati plurimum confert.

Differentiæ æris & mixturæ, & de ſeruando ære. CAP. IX.

ID quoque notaſſe non ab re eſt, æs omne frigore magno melius fundi. Sequens temperatura ſtatuaria eſt, eademque tabularis, hoc modo. Maſſa proflatur in primis, mox in proflatum additur tertia portio æris collectanei, hoc eſt, ex uſu coempti. Peculiare in eo condimentum attritu domiti, & conſuetudine nitoris ueluti manſuefacti. Miſcentur & plumbi argentarij pondo duodena ac ſelibra, centenis proflati. Appellatur etiamnũ & formalis temperatura æris tenerrimi, quoniam nigri plumbi decima portio additur, & argentarij uigeſima, maximeq; ita colorẽ bibit, quẽ Græcanicum uocãt. Nouiſſima eſt quæ uocatur ollaria, uaſe nomẽ hoc dante, ternis aut quaternis libris plumbi argẽtarij in centenas æris additis. Cyprio ſi addatur plumbum, color purpuræ fit in ſtatuarum prætextis. Aera exterſa rubiginẽ celerius trahũt

quàm neglecta, niſi oleo perunguntur. Seruari ea optime in liquida pice tradunt. Vſus æris ac perpetuitatē monumentorū iam pridem translatus eſt, tabulis æreis, in quibus publicæ conſtitutiones inciduntur.

De cadmia medicinæ. CAP. X.

M*Etalla æris multis modis inſtruunt medicinā: utpote cū ulcera omnia ibi ocyſsime ſanentur. Maxime tamē prodeſt cadmia. Fit ſine dubio hæc & in argenti fornacibus, candidior ac minus pōderoſa, ſed nequaquam comparanda æraria. Plura autem genera ſunt. Nāq; ipſe lapis, ex quo fit æs, cadmia uocatur, fuſuris neceſſarius, medicinæ inutilis. hic rurſus in fornacibus exiſtit, aliamq; nominis ſui originē recipit. Fit autē egeſta flāmis atq; flatu tenuiſsima parte materiæ, & cameris lateribusue fornaciū pro quantitate leuitatis applicata. Tenuiſsima eſt in ipſo fornaciū ore, qua flammæ eluctātur, appellata capnitis, exuſta, & nimia leuitate ſimilis fauillæ. Interior optima cameris dependēs, & ab eo argumēto botrytis cognominata: pōderoſior hac priore, leuior porrò ſecuturis. Duo eius colores: deterior cinereus, puniceus melior, friabilis, oculorumq; medicamentis utiliſsima. Tertia eſt in lateribus fornaciū, quæ propter grauitatē ad cameras peruenire non potuit. Hæc dicitur placitis, & ipſa ab argumento, cruſta uerius quàm pumex, intus uaria, ad pſoras utilior, & ad cicatrices trahendas. Fluūt & ex ea duo alia genera: onychitis extrà penè cerula, intus onychis maculis ſimilis. Oſtracitis tota nigra, & cæterarū ſordidiſsima, uulneribus maxime utilis. Omnis autē cadmia in Cypri fornacibus optima, iterūq; à medicis coquitur carbone puro, atq; ubi in cinerē redijt, extinguitur uino aminæo, quæ ad emplaſtra præparatur, quæ uero ad pſoras, aceto. Quidā in ollis fictilibus tuſam urunt, ac lauāt in mortarijs, poſtea ſiccant. Nymphodorus lapidē ipſum quàm grauiſsimū ſpiſsiſsimumq; urit pruna, & exuſtū Chio uino reſtinguit tūditq;, mox linteo cribrat, atq; in mortario terit, mox aqua pluuia macerat, iterūq; terit quod ſubſidit, donec ceruſſæ ſimilis fiat nulla dentiū offenſa. Eadem Iollæ actio, ſed quàm puriſsimū lapidem eligit. Cadmiæ effectus, ſiccare, perſanare, ſiſtere fluxiones, pterygia et ſordes oculorū purgare, ſcabreciē extenuare, & quicquid in plūbi effectu dicemus. Et æs ipſum ad omnia eadē uritur, præterq; albugines oculorū & cicatrices. Vlcera quoq; oculorū cum lacte ſanat, idq; Aegyptij collyrij modo terunt in coticulis. Facit & uomitiones è melle ſumptū. Vritur autem Cypriū in fictilibus crudis cū ſulphuris pari pondere, circumlito ſpiramento in caminis donec uaſa ipſa percoquantur. Quidam & ſalem addunt, alij alumen pro ſulphure, alij nihil: ſed aceto tantum aſpergunt. Vſtum teritur mortario Thebaico, aqua pluuia lauatur, minore effectu, iterumq; adiecta largiore teritur, & dum conſidat relinquitur: hoc ſæpius, donec ad ſpeciē minij redeat. Tunc ſiccatum in ſole, in ærea pyxide ſeruatur.*

De ſcoria, & flore, & ſquama æris, & ſtomomate, & ærugine, & hieracio. CAP. XI.

E*T ſcoria æris ſimili modo lauatur, minore effectu quàm æs ipſum. Sed & æris flos medicinæ utilis eſt. Fit ære fuſo, & in alias fornaces translato: ibi flatu crebriore excutiuntur uelut milij ſquamæ, quas uocant florem. Cadunt autē, cum panes æris aqua refrigerantur rubentq;. Similiter ex eis fit, quā uocant lepida, & ſic adulteratur flos, ut ſquama ueniat pro eo. Eſt autē ſquama hæc decuſſa ui clauis, per quos panes ærei ferruminantur. In Cyprijs maxime officinis omnia. Differentia hæc eſt, quòd ſquama excutitur ictibus iiſdem panibus, flos cadit ſponte. Squamæ eſt alterū genus ſubtilius, ex ſumma ſcilicet lanugine decuſſum, quod uocant ſtomoma. Atq; hæc omnia medici, quod pace eorum dixiſſe liceat, ignorāt, pars maior & nominibus, in tantū à cōficiēdis his medicaminibus abſunt, quod eſſe propriū medicinæ ſolebat. Nūc quoties incidère in libellos, componere ex his uolentes aliqua, hoc eſt, impendio miſerorū experiri commentaria, credunt ſeplaſiæ, ea omnibus quidem fraudibus corrūpenti, factaq; iampridem emplaſtra & collyria mercātur, tabesq; merciū. Fraus ſeplaſiæ ſic exteritur. Et ſquama autē & flos urūtur in patinis fictilib. aut æreis, deinde lauātur, ut ſuprà, ad euſdem uſus. Et amplius ad nariū carnoſa uitia, itēq; ſedis, & grauitates auriū, per fiſtulas in eas flatu impulſa, & ulcera oris farina admota. Tollit & tonſillas cū melle. Fit & ex candido ære ſquama: Cypria longe efficacior. Necnon urina pueri prius macerāt clauos paneſq;. Quida uero excuſſam ſquamā terunt, & aqua pluuia lauat. Dant & hydropicis eā duabus drachmis in mulſi hemina, & illinūt cū polline. Aeruginis quoq; magnus uſus. Sed pluribus fit ea modis. Nāq; & è lapide ex quo coquitur æs deraditur, & ære candido perforato, atq; in cadis ſuper acetū ſuſpēſo, æreo obturatis operculo, multo probatiore quàm ſi hoc idē ſquamis fiat. Quidā uaſa ipſa cādidi æris fictilibus cōdunt in aceto, raduntq; x. die. Alij uinaceis cōtegunt, totidemq; poſt dies radunt. Alij delimatā æris ſcobē aceto ſpargūt, uerſantq; ſpathis ſæpius die, donec abſumatur. Eandemq; ſcobē alij terere in mortarijs æreis ex aceto malunt. Ocyſsime uero contrahit coronariū æruginem, reciſamentis in acetū additis. Adulterant marmore trito maxime Rhodiam æruginē. Alij pumice aut gummi. Præcipue autē fallit atramento ſutorio adulterata. Cætera enim dente deprahendūtur, ſtridentia in frendēdo. Experimentum in batillo ferreo. Nam quæ ſyncera eſt, ſuum colorem retinet: quæ mixta atramento, rubeſcit. Deprahenditur & papyro, galla prius macerato: nigreſcit enim ſtatim ærugine illita. Deprahenditur & uiſu, maligne uirēs. Sed ſiue ſyncerā ſiue adulteratam, aptiſsimū eſt ſiccatā in patina noua uri & uerſari, donec fauilla fiat: poſtea teritur & reconditur. Aliqui in crudis fictilibus urūt, donec figlinum percoquatur. Nonnulli & thus maſculū admiſcent. Lauatur autē ærugo ſicut cadmia. Vis eius collyrijs oculorū aptiſsima, delacrymationibus mordendo proficiēs. Sed ablui neceſſariū penicillis calidis, donec rodere deſinat.*

Hieracium

Hieracium uocatur collyrium, quod ita maxime conſtat: temperatur autem id ammoniaci uncijs quatuor, æruginis Cypriæ duabus, atramẽti ſutorij, quod chalcanthum uocant, totidem, miſyos uero una, croci ſex. Hæc omnia trita aceto Thaſio colliguntur in pilulas, excellentis remedij contra initia glaucomatũ & ſuffuſionum, cõtra caligines & ſcabritias & albugines, ac genarum uitia. Cruda autẽ ærugo uulnerarijs emplaſtris miſcetur. Oris etiã gingiuarumq; ulcerationẽ mirifice emendat, & labiorum ulcera cũ oleo. Quod ſi & cera addatur purgat, & ad cicatricẽ perducit. Aerugo & callum fiſtularum erodit, uitiorumq; quæ circa ſedem, ſiue per ſe, ſiue cum ammoniaco illita, uel collyrij modo in fiſtulas adacta. Eademq; cum reſina terebinthinæ tertia parte ſubacta, lepras tollit.

De ſcolecia, & chalciti, & miſy, & ſory, & chalcantho. CAP. XII.

Eſt & alterum genus æruginis, quam uocant ſcoleciam, in Cyprio ære, hoc trito alumine & ſale aut nitro pari pondere cũ aceto albo quàm acerrimo. Non fit hoc niſi æſtuoſiſsimis diebus circa canis ortũ. Teritur autem donec uiride fiat, cõtrahatq; ſe in uermiculorum ſpeciem, unde & nomen. Quod uitium ut emendetur, duæ partes quæ fuere aceti, miſcentur urinæ pueri impubis. Idem autẽ in medicamentis & ſanterna efficit, qua diximus aurum ferruminari, uſusq; utriuſq; qui æruginis. Scolecia fit & per ſe raſa ab ærario lapide, de quo nunc dicemus. Chalcitim uocant lapidem ex quo & ipſum æs coquitur. Diſtat à cadmia, quòd illa ſuper terram ex ſubdialibus petris cæditur, hæc ex obrutis. Itẽ, quòd chalcitis friat ſe ſtatim mollis natura, ut uideatur lanugo concreta. Eſt & alia diſtinctio, quod chalcitis tria genera continet, æris, & miſyos, & ſoryos, de quibus ſingulis dicemus ſuis locis. Habet autem æris uenas oblongas. Probatur mellei coloris, gracili uenarum diſcurſu, friabilis, nec lapidoſa. Putant & recẽtem utiliorem eſſe, quoniam inueterata ſory fiat. Vis eius ad excreſcentia in ulceribus, ſanguinem ſiſtere, gingiuas, uuam, tonſillas farina compeſcere. Vuluæ quoq; uitijs in uellere imponitur. Cum ſucco uero porri, uerendorum additur emplaſtris. Maceratur autẽ in fictili ex aceto circunlito fimo diebus xl. & colorem croci trahit. Tunc admixto cadmiæ pari pondere, medicamentum efficit, pſoricon dictum. Quòd ſi duæ partes chalcitidis tertia cadmiæ temperentur, acrius hoc idem fiet. Acrius etiámnum & uehementius, ſi aceto quàm uino temperẽtur. Toſta uero efficacior fit ad eadem omnia. Sory Aegyptium maxime laudatur, multum ſuperato Cyprio, Hiſpanienſi & Africo, quanquã oculorum quoque curationi quidam utilius Cyprium putant, ſed in quacũq; natione optimũ, cui maximum uirus olfactu, trituq; pinguiter nigreſcens, & ſpongioſum. Stomacho res contraria in tantum, ut quibuſdã olfactu modo uomitiones moueat, & Aegyptiũ quidem tale. Alterius nationis contritũ ſplẽdeſcit. Et miſy eſt lapidoſius. Prodeſt autem & dentiũ dolori, ſi contineatur atq; colluat: & oris ulceribus grauibus, quæq; ſerpũt. Vritur carbonibus, ut chalcitis. Miſy aliqui tradiderunt fieri exuſto lapide in ſcrobibus, flore eius luteo miſcente ſe ligni pinei fauilla. Reuera autem è ſupradicto fit lapide, concretum natura diſcretumq;, & optimum in Cypriorũ officinis: cuius notæ ſunt friati aureæ ſcintilla, & cũ teratur harenoſa natura, ſiue terra chalcitidi ſimilis. Hoc admiſcent qui aurum purgant. Vtilitas autẽ eius infuſi cum roſaceo auribus purulentis, & lana impoſiti capitis ulceribus. Extenuat etiã ſcabritias oculorum inueteratas. Præcipue utile tonſillis, contraq; anginas & ſuppurata. Ratio, ut xvi. drachmæ in hemina aceti coquantur addito melle, donec lenteſcat. Sic ad ſupradicta utile eſt. Quoties opus ſit molliri uim eius, mel aſpergitur. Erodit & callũ fiſtularum ex aceto fouentium, & collyrijs additur. Siſtit & ſanguinẽ, ulceraq; quæ ſerpant, quæ'ue putreſcant. Abſumit & excreſcentes carnes. Peculiariter uirilitatis uitijs utile, & fœminarũ profluuium ſiſtit. Græci cognationem æris nomine fecerunt & atramento ſutorio. Appellant enim chalcanthum. Nec ullius æque mira natura eſt. Fit & in Hiſpania è puteis ſtagnísue, id genus aquæ habentibus. Decoquitur ea, admixta dulci pari menſura, & in piſcinas ligneas funditur. Immobilibus ſuper has tranſtris dependent reſtes lapillis extenta, quibus adhæreſcens limus uitreis acinis imaginẽ quandam uuæ reddit. Exemptũ ita ſiccatur diebus xxx. Color eſt ceruleus perquàm ſpectabili nitore, uitrumq; eſſe creditur: diluendo fit attramentũ tinguendis corijs. Fit & pluribus modis, genere eo in ſcrobes cauato: quarũ è lateribus diſtillantes hyberno gelu ſtirias, ſtalagmias uocant, neq; eſt purius aliud. Sed ex eo candidũ colorem ſentientem uiolam, leucoion appellant. Fit & in ſaxorũ catinis, pluuia aqua corriuato limo gelãte. Fit & ſalis modo, flagrantiſsimo ſole admiſſas dulces aquas cogente. Ideo duplici quidam differentia, foßile aut factitium appellant. hoc pallidius: & quantum colore, tantum bonitate deterius. Probãt maxime Cyprium in medicinæ uſu. Sumitur ad depellenda uentris animalia drachma põdere cum melle. Purgat & caput dilutum, ac naribus inſtillatum. Item ſtomachum, cũ melle aut aqua mulſa ſumptum. Medetur & oculorum ſcabriciei doloriq;, necnon & caligini, & oris ulceribus. Siſtit & ſanguinem narium. Item hæmorrhoidum. Extrahit oſſa fracta cũ ſemine hyoſcyami. Suſpẽdit epiphoras, penicillo fronti impoſitum. Efficax & in emplaſtris ad purganda uulnera, & excreſcentia ulcerũ. Tollit & uuas, uel ſi decocto tangantur. Cũ lini quoq; ſemine ſuperponitur emplaſtris ad dolores tollẽdos: quodq; ex eo cãdicat, in eo uſu præfertur uiolaceis, & grauitati aurium per fiſtulas inſpiratur. Vulnera etiam per ſe illitum ſanat, ſed ſtringit cicatrices. Nuperq; inuentum, urſorũ in harena & leonum ora aſpergere illo: tantaq; eſt uis in aſtringendo, ut non queãt mordere.

De pom

De pompholyge, & ſpodo, & antiſpodo, & diphryge, & triente Seruilio. CAP. XIII.

ETiamnum in ærarijs reperiuntur quem uocant pompholygē & ſpodon. Differentia, quòd pōpholyx lotura paratur, ſpodos illota eſt. Aliqui id quod ſit candidum leuiſsimumq; pompholygem dixere, & eſſe æris & cadmiæ fauillam. Spodon nigriorē ponderoſioremq; eſſe, deraſam parietibus fornacium, mixtis ſcintillis, aliquando & carbonibus. Hæc aceto accepto odorem æris præſtat, & ſi tāgatur lingua, ſaporem horridum. Conuenitq; oculorū medicamētis, quibuſcunq; uitijs occurrēs, & ad omnia quæ ſpodos: hoc ſolum diſtat, quòd huius elutior uis eſt. Additur & in emplaſtra, quibus lenis quæritur refrigeratio & ſiccatio. Vtilior ad omnia quæ uino lota eſt. Spodos Cypria optima. Fit autem liqueſcentibus cadmia & ærario lapide. Leuiſsime hæc efflatur & ocyus, euolatq; è fornacibus & tectis adhæreſcit, à fuligine diſtans candore. Quod minus candidum ex ea, immaturæ fornacis argumentū eſt, hoc quidam pompholygem uocāt. Quod uero rubicundius ex ijs inuenitur, acriorem uim habet, exulceratq; adeo, ut cum lauatur ſi oculos attingat, excæcet. Eſt & mellei coloris ſpodos, in qua plurimū æris intelligitur. Sed quodcunq; genus lauando fit utilius. Purgatur antè pinna, dein craſsiore lotura. Digitis ſcabritiem exterunt. Media uis eius eſt, quæ uino lauatur. Eſt aliqua & in genere uini differentia. Leni enim lota collyrijs oculorū nimiū uigilijs fatigatorum apta putatur. Eadem efficacior ulceribus quæ manāt, uel oris quæ madēt, & omnibus medicamentis quæ parantur contra gangrenas. Fit & in argenti fornacibus ſpodos, quā uocant lauriotin. Vtiliſsima autem oculis affirmatur, quæ fiat in aurarijs, nec in alia parte magis eſt uitæ ingenia mirari. Quippe ne inquirenda eſſent metalla, uiliſsimis rebus utilitates eaſdem excogitauit. Antiſpodon uocant cinerem fici arboris uel caprifici, uel myrti foliorū cum tenerrimis ramorū partibus, uel oleaſtri uel cydonij mali uel lentiſci. Itē ex moris immaturis, id eſt candidis, in ſole areſactis: uel è buxi coma, uel pſeudocyperi, aut rubi, aut terebinthi, uel œnanthes. Taurini quoq; glutinis, aut linteorū cinerem, ſimiliter pollere inuentū eſt. Vrūtur omnia ea crudo fictili in fornacibus, donec figlina percoquātur. In ærarijs officinis & pſegma fit, iā liquato ære atq; percocto, additis etiámnū carbonibus, paulatimq; accenſis, ac repente uehementiori flatu expuitur æris palea quædam. Solum quo excipiatur ſtratū eſſe debet. Facile ab ea diſcernitur quam in iiſdem officinis diphrygē uocant Græci, ab eo quòd bis torreatur. Cuius origo triplex. Fieri enim traditur ex lapide pyrite cremato in caminis, donec excoquatur in rubricam. Fit & in Cypro ex luto cuiuſdam ſpecus areſacto prius, mox paulatim circundatis ſarmentis. Tertio fit modo in fornacibus æris fece ſubſidente. Differentia eſt quidē, quòd æs ipſum in catino defluit, ſcoria extra fornaces, flos ſupernatat, diphryges remanet. Quidam tradunt in fornacibus globos lapidis qui coquātur, ferruminari, circa hūc æs feruere, ipſum uero non percoqui, niſi translatum in alias fornaces, & eſſe nodū quendam materiæ. Id quod excocto ſuperſit, diphrygē uocari. Ratio eius in medicina ſimilis ſupradictis, ſiccare & excreſcētia cōſumere, & perpurgare: probatur lingua, ut eā ſiccet tactu ſtatim, ſaporemq; æris reddat. Vnum etiámnū æris miraculum non omittemus. Seruilia familia illuſtris in faſtis, triētem æreum paſcit auro & argento, conſumentem utrunque. Origo atq; natura eius incomperta eſt mihi. Verba ipſa de ea re Meſſalæ ſenis ponam. Seruiliorum familia habet trientem ſacrum, cui ſumma cum cura magnificentiaq; ſacra quotannis faciunt: quem ferunt alias creuiſſe, aliâs decreuiſſe uideri, & ex eo aut honorem aut diminutionem familiæ ſignificari.

De ferro & ferreis metallis, & differentiæ ferri. CAP. XIIII.

PRoxime indicari debent metalla ferri, optimo peſsimoq; uitæ inſtrumento. Siquidem hoc tellurem ſcindimus, ſerimus arbuſta, ponimus pomaria, uites ſqualore deciſo annis omnibus cogimus iuueneſcere. Hoc extruimus tecta, cædimus ſaxa, omneſque ad alios uſus ferro utimur. Sed eodem ad bella, cædes, latrocinia, non cominus ſolum, ſed etiam miſsili uolucriq;, nunc tormentis excuſſo, nunc lacertis, nunc uero pennato, quam ſceleratiſsimā humani ingenij fraudem arbitror. Siquidem, ut ocyus mors perueniret ad hominem, alitem illam fecimus, pennasq; ferro dedimus. Quamobrem culpa eius non naturæ fiat accepta. Aliquot experimentis probatū eſt, poſſe innocens eſſe ferrum. In fœdere quod expulſis regibus populo Ro. dedit Porſena, nominatim cōprahenſum inuenimus, ne ferro niſi in agricultura uterētur. Et ſtylo ſcribere intutum eſt, ut uetuſtiſsimi autores prodiderunt. Magni Pompeij in tertio conſulatu extat edictum, in tumultu necis Clodianæ, prohibentis ullum telum eſſe in urbe. Et tamen uita ipſa non deſijt honorem mitiorem habere ferro quoque: Ariſtonidas artifex cum exprimere uellet Athamantis furorem Learcho filio præcipitato reſidentem, pœnitentiamq;, ferrum & æs miſcuit: ut rubigine eius per nitorem æris relucente, exprimeretur uerecundiæ rubor. Hoc ſignum extat Thebis hodie. Eſt in eadem urbe & ferreus Hercules, quem fecit Alcon, laborum dei patientia inductus. Videmus & Romæ ſcyphos è ferro dicatos in templo Martis Vltoris. Obſiſtit eadem naturæ benignitas, exigentis à ferro ipſo pœnas rubigine, eademque prouidentia nihil in rebus mortalibus facientе quàm quod infeſtiſsimum mortalitati. Ferri metalla ubique propemodum reperiuntur, quippe inſula etiam Italiæ Ilua gignente, minimaque difficultate cognoſcuntur ipſo colore terræ manifeſto. Sed ratio eadem excoquendis uenis. In Cappadocia tantum quæſtio eſt, aquæ an terræ fiat acceptum, quoniam perfuſa certo fluuio terra, neque aliter ferrum

è forna

è fornacibus reddit. Differentia ferri numeroſa. Prima in genere terræ cœliue. Alia molle tantum, plumboq́ue uicinius ſubminiſtrant: alia fragile & æroſum, rotarumq; uſibus & clauis maxime fugiendum, cui prior ratio cõuenit: aliud breuitate ſola placet, clauisq; caligarijs: aliud rubiginem celerius ſentit: ſtricturæq; uocatur eæ omnes, quod nõ in alijs metallis, à ſtringenda acie uocabulo impoſito. Et fornacium maxima differentia eſt. In ijs quidem nucleus ferri excoquitur ad indurandam aciem, alioq́ue modo ad denſandas incudes malleorúmue roſtra. Summa autem differentia in aqua eſt, cui ſubinde candens immergitur. Hæc alibi atque alibi utilior nobilitauit loca gloria ferri, ſicuti Bilbilin in Hiſpania & Turiaſſonem, Comum in Italia, cum ferraria metalla in his locis non ſint. Ex omnibus autem generibus palma Serico ferro eſt: Seres hoc cum ueſtibus ſuis pellibusq́ue mittunt. Secunda Parthico: neque alia genera ferri ex mera acie temperantur, cæteris enim admiſcetur. Mollior complexus in noſtro orbe. Alicubi uena bonitatem hanc præſtat, ut in Noricis: alibi factura, ut Sulmone aqua, uti diximus. Quippe cum in exacuando oleares cotes aquariæq́ue differant, & oleo delicacior fiat acies. Mirumq́ue, cum excoquatur uena, aquæ modo liquari ferrum, poſtea in ſpongias frãgi. Tenuiora ferramenta oleo reſtingui mos eſt, ne aqua in fragilitatem durentur. A ferro ſanguis humanus ſe ulciſcitur. Contactum namq; eo celerius ſubinde rubiginẽ trahit. De magnete lapide ſuo loco dicemus, concordiaq; quã cum ferro habet. Sola hæc materia uires ab eo lapide accipit, retinetq; longo tempore, aliud apprehendens ferrum, ut anulorũ catena ſpectetur interdum: quod imperitum uulgus appellat ferrum uiuum, uulneraq; tali aſperiora fiunt. Lapis hic & in Cantabria naſcitur, non ille magnes uerus caute continua, ſed ſparſa bubbatione, ita appellãt, neſcio an uitro fundendo perinde utilis, nondum enim expertus eſt quiſquam: ferri utique inficit aciem, ut magnes. Eodem lapide Dinocrates architectus Alexandriæ Arſinoës templum concamerare inchoauerat, ut in eo ſimulacrum eius è ferro pendere in aëre uideretur. Interceſsit mors & ipſius & Ptolemæi, qui id ſorori ſuæ iuſſerat fieri. Metallorum omnium uena ferri largiſsima eſt. Cantabriæ maritimæ parte, quam oceanus alluit, mons prærupte altus, incredibile dictu, totus ex ea materie eſt, ut in ambitu oceani diximus.

De temperatura ferri, & medicinæ ex ferro, & ærugine, & rubigine, & ſquama ferri, & hygremplaſtro. CAP. XV.

FErrum accenſum igni, niſi duretur ictibus, corrũpitur. Rubens non eſt habile tundendo, neq; antequam albeſcere incipiat. Aceto aut alumine illitum fit æri ſimile. A rubigine uindicatur ceruſſa et gypſo, & liquida pice. Hæc eſt temperatura à Græcis antipathia dicta. Ferunt quidam & religione quadam id fieri. Et extare ferreã catenã apud Euphraten amnẽ, in urbe quæ Zeugma appellatur, qua Alexander magnus ibi uinxerat põtem, cuius anulos qui refecti ſunt rubigine infeſtari, carentibus ea prioribus. Medicina è ferro eſt & alia quàm ſecãdi. Namq; circũſcribi circulo, térue circumlato mucrone, & adultis & infantibus prodeſt contra noxia medicamenta: & præfixiſſe in limine è ſepulchro euulſos clauos aduerſus nocturnas lymphationes. Pungiq́ue leuiter mucrone quo percuſſus homo ſit, cõtra dolores laterum pectorumq; ſubitos qui punctionem afferant. Quædam uſtione ſanãtur: priuatim uero canis rabidi morſus. Quippe etiã præualente morbo, expaueſcentesq; potum, uſta plaga ilico liberantur. Calefit etiam ferro candente aqua, in multis uitijs, priuatimq́ue dyſentericis. Eſt & rubigo ipſa in remedijs, & ſic Telephum proditur ſanaſſe Achilles, ſiue id ærea, ſiue ferrea cuſpide fecit. Ita certe depingitur eã decutiens gladio. Sed rubigo ferri detrahitur humido ferro clauis ueteribus. Vis eius ligare, ſiccare, reſtringere. Emendat alopecias illita. Vtuntur & ad ſcabritias genarum puſtulasq́ue totius corporis, cum cera & oleo myrteo. Ad ignes uero ſacros ex aceto. Item ad ſcabiẽ: paronychia digitorũ & pterygia in linteolis. Siſtit & fœminarũ profluuia impoſita uelleribus. Plagis quoq; recẽtibus uino diluta, & cũ myrrha ſubacta. Et cõdylomatis ex aceto prodeſt. Podagras quoq; illita lenit. Squama quoq; ferri in uſu eſt ex acie aut mucronibus, maxime ſimili, ſed acriore quàm rubigo, quamobrẽ & contra epiphoras oculorũ aſſumitur. Sanguinẽq; ſiſtit, cũ uulnera maxime ferro fiant. Siſtit & fœminarũ profluuia. Imponitur & cõtra lienũ uitia. Hæmorrhoidas cõpeſcit, ulcerumq; ſerpentia. Et genus prodeſt, farinæ modo aſperſa paulisper: præcipua tamen commendatio eius in hygremplaſtro ad purganda uulnera fiſtulasq́ue, & omnem callum erodendum, & raſis oſsibus carnes recreandas. Componitur hoc modo: obolis ex cymolia creta duobus, drachmis ſex ex ære, totidem ex ſquama ferri, totidem ceræ, ex olei ſextario. His adijcitur, cum ſunt repurganda uulnera aut replenda, ceratum.

De plumbi metallis, & albo plumbo & nigro. CAP. XVI.

SEquitur natura plumbi. Cuius duo genera, nigrũ atque candidũ. Pretioſiſsimũ candidum à Græcis appellatũ caſsiteron, fabuloſeq; narratum in inſulas Atlantici maris peti, uitilibusq; nauigijs circũſutis corio aduehi. Nunc certũ eſt in Luſitania gigni & in Gallecia, ſumma tellure harenoſa, & coloris nigri: pondere tantum ea deprehenditur. Interueniunt & minuti calculi, maxime torrentibus ſiccatis. Lauant eas harenas metallici, & quod ſubſidit coquunt in fornacibus. Inuenitur & in aurarijs metallis (quæ elutia uocãt) aqua immiſſa eluẽte calculos nigros paulũ candore uariatos, quibus eadẽ grauitas quæ auro. Et ideo in calathis in quibus aurũ colligitur, remanent cũ eo. Poſtea caminis ſeparantur, conflatiq; in album plumbum reſoluuntur. Non fit in Gallecia nigrũ, cũ uicina

Cantabria nigro tantum abundet. Nec ex albo argentum, cum fiat ex nigro. Iungi inter ſe plumbũ nigrum ſine albo non poteſt, nec hoc ei ſine oleo. Ac ne album quidẽ ſecum ſine nigro. Album habuit autoritatẽ & Iliacis tẽporibus, teſte Homero, caſſiteron ab illo dictũ. Plumbi nigri origo duplex eſt: aut enim ſua prouenit uena, nec quicquam aliud ex ſe parit: aut cum argento naſcitur, mixtisq; uenis cõflatur. Eius qui primus fuit in fornacibus liquor, ſtannum appellatur: qui ſecundus argentum, quod remanſit in fornacibus, galena, quæ portio eſt tertia addita uenæ. Hæc rurſus conflata, dat nigrũ plumbũ, deductis partibus duabus.

De ſtanno, plumbo argentario, & quibuſdam alijs. CAP. XVII.

STannum illitum æneis uaſis, ſaporem gratiorem facit, & compeſcit æruginis uirus, mirumq; pondus non auget. Specula quoq; ex eo laudatiſſima, ut diximus, Brundiſij temperabantur, donec argenteis uti cœpere & ancillæ. Nunc adulteratur ſtannum addita æris tertia portione candidi in plumbum album. Fit & alio modo mixtis albi plumbi nigriq; libris. Hoc nunc aliqui argentariũ appellant. Idem & tertiarium uocãt, in quo duæ nigri portiones ſunt, & tertia albi. Pretium eius in libras xxx. Et hoc fiſtulæ ſolidantur. Improbiores ad tertiariũ addito æquis partibus albi, argentarium uocãt, & eo quæ uolunt incoquunt. Pretia huius faciunt in pondo cxxx. In libras, albo per ſe ſyncero pretia ſunt xxx. nigro xvi. Albi natura plus aridi habet. Contraq; nigri tota humida eſt. Ideo album nulli rei ſine mixtura utile eſt. Neq; argentum ex eo plumbatur, quoniam prius liqueſcit argẽtum. Album incoquitur æreis operibus Galliarum inuẽto, ita ut uix diſcerni queat ab argento, eaq; incoctilia uocãt. Deinde & argentum incoquere ſimili modo cœpere, equorum maxime ornamentis, iumentorumq; iugis in Alexia oppido, reliqua gloria Biturigũ fuit. Cœpere deinde & eſſeda, & uehicula, & petorita exornare. Similiq; modo ad aurea quoq; non modo argẽtea ſtaticula inanis luxuria peruenit: quæq; in ſcyphis cerni prodigiũ erat, hæc in uehiculis atteri, cultus uocatur. Plumbi albi experimentum in charta eſt, ut liquefactum pondere uideatur non calore rupiſſe. India neq; æs, neque plumbum habet, gemmisq; ſuis ac margaritis hæc permutat. Nigro plumbo ad fiſtulas laminasq; utimur, laborioſius in Hiſpania eruto, totasque per Gallias: ſed in Britannia ſummo terræ corio adeo large, ut lex ultro dicatur, ne plus certo modo fiat. Nigri generibus hæc ſunt nomina: Iouetanum, Caprarienſe, Oleaſtrenſe. Nec differẽtia ulla ſcoriæ, modo ſit excocta diligenter. Mirumque in his ſolis metallis, quòd derelicta fertilius reuiuiſcunt. Hoc uidetur facere relaxatis ſpiramentis ad ſatietatem infuſus aer, æque ut fœminas quaſdam fœcundiores abortus facere. Nuper id compertum in Bætica Santarenſi metallo, quod locari ſolitum x. libris per cc. antè annos, poſtquam obliteratum erat lv. locatum eſt. Simili modo Antonianum in eadem prouincia pari locatione peruenit ad pondo cccc. uectigalis. Et mirum, aqua addita non liqueſcere uaſa è plumbo conſtat: eadem in aqua calculus æreúsue quadrans ſi addatur, uas peruri.

Medicinæ de plumbo, & ſcoria plumbi, de molybdena ſiue galena, de pſimmythio, & ſandaracha. CAP. XVIII.

IN medicina per ſe plumbi uſus eſt cicatrices reprimere: adalligatisq; lumborum & renum parti laminis frigidiore natura inhibere impetus ueneris. Viſaque in quiete uenerea ſponte naturæ erumpẽtia uſq; in morbi genus, his laminis Caluus orator cohibuiſſe traditur, uiresq; corporis ſtudiorum labori cuſtodiſſe. Nero (quoniam ita dijs placuit) princeps lamina pectori impoſita ſub ea cantica exclamans, alendis uocibus demonſtrauit rationem. Coquitur ad medicinæ uſus patinis fictilibus ſubſtrato ſulphure minuto, laminis impoſitis tenuibus, opertisque ſulphure & ferro mixtis. Cum coquitur, muniẽda in eo opere foramina ſpiritus conuenit, alioquin plumbi è fornacibus halitus noxius ſentitur & peſtilẽs, & canibus ocyſſime: omnium uero metallorum, muſcis & culicibus. Quamobrem non ſunt ea tædia in metallis. Quidam in coquendo ſcobem plumbi lima quæſitam ſulphuri miſcent. Alij ceruſam potius quàm ſulphur. Fit & lotura plurimi uſus in medicina, cũ ſe ipſo teritur in mortarijs plumbeis addita aqua cœleſti, donec craſſeſcat. Poſtea ſupernatans aqua tollitur ſpongijs: quod craſſiſſimum fuit, ſiccatum diuiditur in paſtillos. Quidam limatum plumbum ſic terũt. Quidam etiam plumbaginem admiſcent. Alij uero acetũ, alij uinum, alij adipem, alij roſam. Quidam in mortario lapideo, & maxime Thebaico, plumbeo piſtillo terere malunt, candidiusq; fit ita medicamentum. Id autem quod uſtũ eſt plumbũ, lauatur, ut ſtibi & cadmia. Poteſt aſtringere, ſiſtere, contrahere cicatrices. Vſus enim ex eodem & in oculorum medicamentis, & maxime contra procidentiam eorum & inanitatem, & ulcerum excreſcentia, rimasq; ſedis aut hæmorrhoidas aut cõdylomata. Ad hæc maxime lotura plumbi facit. Cinis autem uſti ad ulcera ſerpentia aut ſordida. Eademque quæ chartis ratio profectus. Vritur autem in patinis per laminas minutas cum ſulphure uerſatum rudibus ferreis aut ferulaceis, donec liquor mutetur in cinerẽ. Dein refrigeratum teritur in farinam. Alij elimatam ſcobem in fictili crudo coquũt in caminis, donec percoquatur figlinum. Aliqui ceruſam miſcent pari mẽſura, aut hordeum, teruntque ut in crudo dictum eſt, & præferunt ſic tritum plumbum ſpodio Cyprio. Scoria quoque plumbi in uſu eſt, optimaq; quæ ad luteum maxime colorem accedit ſine plumbi reliquijs aut ſulphuris ſpecie & terra carens. Lauatur hæc in mortarijs minutim fracta, donec aqua luteum colorem trahat, & transfunditur in uas purum, idque ſæpius uſque dum ſubſidat, quod utiliſſimum eſt: eoſdemque effectus habet quos plumbum, ſed acriores. Mirari

succurrit

ſuccurrit experientiam uitæ, ne fece quidem rerũ excrementorumq́; fœditate intentata tot modis. Fit & ſpodium ex plumbo eodem modo, quo ex Cyprio ære diximus. Lauatur in linteis raris in aqua cœleſti, ſeparaturq́; terrenum trãſfuſione, cribratũq́; teritur. Quidam puluerẽ pennis detergere malunt, ac terere in uino odorato. Eſt & molybdena, quã alibi galenã uocauimus, plumbi & argenti uena cõmunis. Melior hæc, quanto magis aurei coloris, quantoq́; minus plumboſa, friabilis & modice grauis. Cocta cum oleo, iocineris colorẽ trahit. Adhæreſcit & auri & argenti fornacibus. Et hanc metallicã uocant. Laudatiſſima quæ in Zephyrio fiat. Probantur minime terrenæ, minimeq́; lapidoſæ, coquũtur lauãturq́; ſcoriæ modo. Vſus in liparas ad lenienda refrigerandaq́; ulcera. Emplaſtriſq́; quæ non alligãtur, ſed illita ad cicatricem perducunt, in teneris corporibus molliſſimiſq́; partibus. Compoſitio eius eſt libris tribus, & ceræ libra una, olei tribus heminis: quod in ſenili corpore cum fracibus additur. Temperatur & cũ ſpuma argenti, & ſcoria plũbi, ad dyſenteriã & teneſmũ fouendo calida. Pſimmythium quoq́;, hoc eſt ceruſſam, plũbariæ dant officinæ. Laudatiſſimũ in Rhodo. Fit autẽ ramentis plũbi tenuiſſimis ſuper uas aceti aſperrimi impoſitis, atq́; ita diſtillãtibus. Quod ex eo cecidit in ipſum acetum, areſactũ molitur & cribratur, iterũq́; aceto mixto in paſtillos diuiditur, & in ſole ſiccatur æſtate. Fit & alio modo, addito in urceos aceto, plũbo obturatos per dies x. deraſoq́; ceu ſitu, ac rurſus deiecto donec deficiat materia. Quod deraſum eſt teritur & cribratur, & coquitur in patinis, miſceturq́; rudiculis, donec ruffeſcat, & ſimile ſandarachæ fiat. Dein lauatur dulci aqua donec nubeculæ omnes eluantur. Siccatur ſimiliter poſtea, & in paſtillos diuiditur. Vis eius eadẽ quæ ſupradictis, leuiſſima tantum ex omnibus: præterq́; ad candorẽ fœminarũ. Eſt autẽ letalis potus, ſicut ſpuma argẽti. Poſtea ceruſſa ipſa ſi coquatur ruffeſcit. Sandarachæ quoq́; propemodũ dicta natura eſt. Inuenitur autẽ & in aurarijs & in argẽtarijs metallis, melior quo magis ruffa, quoq́; magis uirus redolẽs, ac pura friabiliſq́;. Valet purgare, ſiſtere, excalfacere, perrodere. Summa eius dos ſeptica. Explet alopecias ex aceto illita. Additur oculorũ medicamẽtis. Fauces purgat cũ melle ſumpta. Vocem lympidã ac canorã facit. Suſpirioſis tuſſientibuſq́; iucunde medetur, cũ reſina terebinthina in cibo ſumpta. Suffita quoq́; cũ cedro, ipſo nidore itidẽ medetur. Et arſenicũ ex eadẽ eſt materia. Quod optimum, coloris etiã in auro, excellentius. Quod uero pallidius aut ſandarachæ ſimilius eſt, deterius exiſtimatur. Eſt & tertiũ genus, quo miſcetur aureus color ſandarachæ. Vtraq́; hæc ſquamoſa. Illud uero ſiccum purũq́; gracili uenarũ diſcurſu fiſſile. Vis eadẽ quæ ſuprà, ſed acrior. Itaq́; & cauſticis additur, & pſilothris. Tollit & pterygia digitorum, carneſq́; narium, & condylomata, & quicquid excreſcit. Torretur ut ualidius proſit in noua teſta, donec mutet colorem.

C. PLINII SECVNDI

NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXV.

*

PROOEMIVM.

METALLORVM *quibus opes conſtant, adnaſcentium quoq́; eis natura indicata propemodum eſt, ita cõnexis rebus ut immenſa medicinæ ſylua, & officinarum tenebræ, & moroſa cæladi pingendiq́; ac tingendi ſubtilitas ſimul dicerentur. Reſtant terræ ipſius genera lapidumq́;, uel numeroſiore ſerie, plurimis ſingula à Græcis præcipue uoluminibus tractata. Nos in ijs breuitatem ſequemur utilem inſtituti modo, nihil neceſſarium aut naturale omittentes.*

Honos picturæ. CAP. I.

P*Rimumq́; dicemus quæ reſtant de pictura, arte quondam nobili, tunc cum expeteretur à regibus populiſq́;, & illos nobilitante, quos eſſet dignata poſteris tradere: nunc uero in totum marmoribus pulſa, iam quidem & auro, nec tantum ut parietes toti operiantur, uerum & interraſo marmore, uermiculatiſq́; ad effigies rerum & animalium cruſtis. Non placent iam abaci, nec ſpatia montis in cubiculo delitentia: Cœpimus & lapidem pingere. Hoc Claudij principatu inuentum. Neronis uero, maculas, quæ no eſſent, in cruſtis inſerendo unitatem uariare, ut ouatus eſſet Numidicus, ut purpura diſtingueretur Sinnadicus, qualiter illos naſci optarẽt deliciæ. Montium hæc ſubſidia deficiẽtium: nec ceſſat luxuria id agere, ut quàm plurimum incendijs perdat.*

Honos imaginum. CAP. II.

I*Maginum quidẽ pictura, quàm maxime ſimiles in æuum propagabãtur figuræ, quod in totũ exoleuit. Aerei ponũtur clypei, argẽteæ facies ſurdo figurarum diſcrimine, ſtatuarũ capita permutãtur, uulgatis iampridem ſalibus etiam carminũ. Adeo materiã malunt cõſpici omnes quàm ſe noſci. Et inter hæc pinacothecas ueteribus tabulis conſuunt, alienaſq́; effigies colũt, ipſi honorẽ non niſi pretio ducentes, ut frangat hæres, furis detrahat laqueus. Itaq́; nullius effigie uiuẽte, imagines pecuniæ non ſuas relinquunt. Idem palæſtras athletarũ imaginibus, & ceromata ſua exornant, & uultus Epicuri per cubicula geſtant, ac circũferunt ſecum. Natali eius uiceſima luna ſacrificant, feriaſq́; omni menſe cuſtodiunt, quas icadas uocant, hi maxime qui ſe ne uiuẽtes quidẽ noſci nolũt. Ita eſt profecto, artes deſidia perdidit: & quoniã animorũ imagines non ſunt, negliguntur etiã corporũ. Aliter apud maiores in atrijs hæ erãt quæ ſpectarẽtur, non ſigna externorum artificum, nec æra aut marmora. Expreſſi cera uultus ſingulis diſponebantur armarijs, ut eſſent imagines, quæ comitarentur gẽtilitia funera: ſemperq́; defuncto aliquo, totus aderat familiæ eius qui unquam fuerat*

populus. Stemmata uero lineis diſcurrebant ad imagines pictas. Tablina codicibus implebātur, & monumentis rerum in magiſtratu geſtarum. Aliæ foris & circa limina animorum ingentium imagines erant, affixis hoſtium ſpolijs, quæ nec emptori refringere liceret, triumphabantque etiam dominis mutatis ipſæ domus: & erat hæc ſtimulatio ingens, exprobrātibus tectis, quotidie imbellem dominum intrare in alienum triumphum. Extat Meſſalæ oratoris indignatio, quæ prohibuit inſeri genti ſuæ Leuinorum alienam imaginem. Similis cauſa Meſſalæ ſeni expreßit uolumina illa quæ de familijs condidit, cum Scipionis Africani tranſiſſet atrium, uidiſſetq; adoptione teſtamentaria Salutionis, hoc enim ei fuerat cognomen, Africanorum dedecore notam irrepentem Scipionum nomini. Sed pace Meſſalarum dixiſſe liceat, etiam mētiri clarorum imagines, erat aliquis uirtutū amor: multoq; honeſtius quàm mereri, ne quis ſuas expeteret. Non eſt prætereundū & nouitium inuentum. Siquidem non ſolū ex auro argentóue, aut certe ex ære in bibliothecis dicantur illi, quorum immortales animæ in ijſdem locis ibi loquuntur, quinimo etiam quæ non ſunt finguntur, pariuntq; deſideria nō traditi uultus, ſicut in Homero euenit: Quo maius (ut equidē arbitror) nullum eſt felicitatis ſpecimen, quàm ſemper omnes ſcire cupere qualis fuerit aliquis. Aſinij Pollionis hoc Romæ inuentum, qui primus bibliothecā dicando, ingenia hominum rem publicā fecit. An priores cœperint Alexandriæ & Pergami reges qui bibliothecas magno certamine inſtituere, non facile dixerim. Imaginum amorem flagraſſe quondā teſtes ſunt, & Atticus ille Ciceronis, edito de his uolumine, & M. Varro benigniſſimo inuēto inſertis uoluminū ſuorum fœcunditati, non nominibus tantū ſeptingentorum illuſtrium, ſed & aliquo modo imaginibus, nō paſſus intercidere figuras, aut uetuſtatē æui cōtra homines ualere, inuētione muneris etiam dijs inuidioſus, quando immortalitatem non ſolū dedit, uerumetiam in omnes terras miſit, ut præſentes eſſe ubiq; & claudi poſſent.

Quando primum clypei imaginum publice, quādo in domibus poſiti, & de picturæ initijs, & monochromato, & primis pictorib. & antiquitate picturarū in Italia. CAP. III.

ET hoc quidem alienis ille præſtitit. Suorum uero clypeos in ſacro uel publico priuatim dicare primus inſtituit (ut reperio) Ap. Claudius, qui conſul cum Seruilio fuit anno urbis cclix. Poſuit enim in Bellonæ æde maiores ſuos, placuitq; in excelſo ſpectari, & titulos honorū legi. Decora res, utiq; ſi liberorum turba paruulis imaginibus ceu nidum aliquem ſobolis pariter oſtendat: quales clypeos nemo non gaudens fauensq; aſpicit. Poſt eum M. Aemilius, collega in conſulatu Q. Luctatij, non in baſilica modo Aemilia, uerum & domi ſuæ poſuit, id quoque Martio exemplo. Scutis enim, qualibus apud Troiam pugnatum eſt, continebantur imagines: Vnde & nomen habuere clypeorum, non ut peruerſa grammaticorum ſubtilitas uoluit, à cluendo. Origo plena uirtutis, faciem reddi in ſcuto cuiuſq; qui fuerit uſus illo. Pœni ex auro factitauere & clypeos & imagines, ſecumque in caſtris tulere. Certe captis eis talem Haſdrubalis inuenit Q. Martius, Scipionum in Hiſpania ultor: isque clypeus ſupra fores Capitolinæ ædis uſque ad incendium primum fuit. Maiorum quidem noſtrorum tanta ſecuritas in ea re annotatur, ut L. Manlio, Q. Fuluio coss. anno urbis quingenteſimo lxxv. M. Aufidius tutelæ Capitolij redemptor, docuerit patres argenteos eſſe clypeos, qui pro æreis per aliquot iam luſtra aßignabantur. De pictura initijs incerta, nec inſtituti operis quæſtio eſt. Aegyptij ſex millibus annorum apud ipſos inuentam, priuſquam in Græciam tranſiret, affirmant, uana prædicatione, ut palàm eſt. Græci autem alij Sicyone, alij apud Corinthios repertā, omnes umbra hominis lineis circumducta. Itaque talem primam fuiſſe: ſecundam ſingulis coloribus & monochromaton dictam, poſtquam operoſior inuenta erat: duratque talis etiam nunc. Inuentam linearem dicunt à Philocle Aegyptio, uel Cleanthe Corinthio. Primi exercuere Ardices Corinthius & Telephanes Sicyonius, ſine ullo etiamnum colore, iam tamen ſpargentes lineas intus. Ideo & quos pingerent aſcribere inſtitutum. Primus inuenit eas colorare, teſta (ut ferunt) trita, Cleophātus Corinthius. Hunc aut eodem nomine alium fuiſſe, quem tradit Cornelius Nepos ſecutum in Italiam Demaratum, Tarquinij Priſci Romani regis patrem, fugiētem à Corintho iniurias Cypſelli tyrāni, mox docebimus. Iam enim abſoluta erat pictura etiam in Italia. Extant certe hodieque antiquiores urbe picturæ Ardeæ in ædibus ſacris, quibus equidem nullas æque demiror, tam longo æuo durantes in orbitate tecti, ueluti recentes. Similiter Lanuuij, ubi Atalanta & Helena comminus pictæ ſunt nudæ ab eodem artifice, utraq; excellentißima forma, ſed altera ut uirgo, ne ruinis quidem templi cōcuſſæ. Pontius legatus Caij principis eas tollere conatus eſt libidine accenſus, ſi tectorij natura permiſiſſet. Durāt & Cære, antiquiores & ipſæ. Fatebiturq; quiſquis eas diligenter æſtimauerit, nullam artium celerius cōſummatam, cum Iliacis tēporibus non fuiſſe eā appareat.

De pictoribus Romanis, & quando primum dignitas picturę, & qui uictorias ſuas picturæ propoſuerunt, & quando externis picturis dignitas Romæ. CAP. IIII.

APud Romanos quoque honos maturè huic arti contigit. Siquidem cognomina ex ea Pictorum traxerunt Fabij clarißimæ gentis principeſque eius cognominis ipſe ædem Salutis pinxit anno urbis conditæ ccccl. quæ pictura durauit ad noſtram memoriam, æde Claudij principatu exuſta. Proxime celebrata eſt in foro boario æde Herculis Pacuuij poetæ pictura. Ennij ſorore genitus hic fuit: clarioremque eam artem Romæ fecit gloria ſcenæ: Poſtea non eſt

ſpectata

ſpectata honeſtis manibus, niſi forte quis Turpilium equitem Romanum è Venetia noſtra ætatis uelit referre, hodieque pulchris eius operibus Veronæ extantibus. Læua is manu pinxit, quod de nullo antè memoratur. Paruis gloriabatur tabellis, extinctus nuper in longa ſenecta, Aterius Labeo prætorius, etiam proconſulatu prouinciæ Narbonenſis functus. Sed ea res in riſu & iam cõtumelia erat. Fuit & principum uirorum non omittendum de pictura celebre conſilium. Q. Pedius, nepos Q. Pedij conſularis triumphaliſq́; , à Cæſare dictatore cohæredis Auguſto dati, cum natura mutus eſſet, eum Meſſala orator, ex cuius familia pueri auia erat, picturam docendum cenſuit, idq́ue etiam diuus Auguſtus comprobauit. Puer magni profectus in ea arte obijt. Dignatio autem præcipua Romæ increuit (ut exiſtimo) à M. Valerio Max. Meſſala, qui princeps tabulam picturæ prælij, quo Carthaginienſes & Hieronem in Sicilia deuicerat, propoſuit in latere curiæ Hoſtiliæ, anno ab urbe condita quadringenteſimononageſimo. Fecit hoc quidem & L. Scipio, tabulamq́ue uictoriæ ſuæ Aſiaticæ in Capitolio poſuit. Idq́ue ægre tuliſſe fratrem Africanum tradunt, iratum haud immerito, quoniam filius eius in illo prælio captus fuerat. Non diſsimilem offenſionem & Æmiliani ſubijt L. Hoſtilius Mancinus, qui primus Carthaginem irruperat, ſitum eius expugnationesq́ue depictas proponendo in foro, & ipſe aſsiſtens populo ſpectanti ſingula enarrando: qua comitate proximis comitijs conſulatum adeptus eſt. Habuit & ſcena ludis Claudij Pulchri magnam admirationem picturæ, cum ad tegularum ſimilitudinem corui decepti imagine aduolarent. Tabulis autem externis autoritatem Romæ publice fecit primus omnium L. Mummius, cui cognomen Achaici uictoria dedit. Namq; cum in præda uendenda rex Attalus VI. M. ſeſtertium emiſſet Ariſtidis tabulã, Liberum patrem continentem, pretium miratus, ſuſpicatusq́ue aliquid in ea uirtutis quod ipſe neſciret, reuocauit tabulam Attalo multum querente, & in Cereris delubro poſuit, quam primam arbitror picturam externam Romæ publicatam. Deinde uideo & in foro poſitas uulgo. Hinc enim ille Craſsi oratoris lepos agẽtis ſub ueteribus, cum teſtis compellatus inſtaret: Dic ergo Craſſe qualem me reris? Talem, inquit, oſtẽdens in tabula pictum inficetiſsime Gallum exerẽtem linguam. In foro fuit & illa paſtoris ſenis cum baculo, de qua Teutonorum legatus interrogatus, quanti eum æſtimaret, reſpondit, ſibi donari nolle talem uiuum uerumq́ue. Sed præcipuam autoritatem fecit publice tabulis Cæſar dictator, Aiace & Medea ante Veneris genitricis ædem dicatis. Poſt eum M. Agrippa uir ruſticitati propior quàm delicijs. Extat certe eius oratio magnifica, & maximo ciuium digna de tabulis omnibus ſigniſque publicandis: quod fieri ſatius fuiſſet, quàm in uillarum exilia pelli. Verum eadem illa toruitas tabulas duas Aiacis & Veneris mercata eſt à Cyzicenis HS. xij. M. In thermarum quoque calidiſsima parte marmoribus incluſerat paruas tabellas, paulo antè cum reficerentur ſublatas. Super omnes diuus Auguſtus in foro ſuo celeberrima in parte poſuit tabulas duas, quæ belli pictam faciem habent & triumphum. Idem Caſtores ac uictoriam poſuit, & quas dicemus ſub artificum mẽtione in templo Cæſaris patris. Idem in curia quoque, quam in comitio conſecrabat duas tabulas impreſsit parieti: Nemeam ſedentem ſupra leonem, palmigeram ipſam, aſtante cum baculo ſene, cuius ſupra caput tabula bigæ dependet: Niceas ſcripſit ſe inuſsiſſe, tali enim uſus eſt uerbo. Alterius tabulæ admiratio eſt, puberem filium ſeni patri ſimilem eſſe, ſalua ætatis differentia, ſuperuolante aquila draconem complexa. Philochares hoc ſuum opus eſſe teſtatus eſt. Immenſa, uel unam ſi quis tantum hanc tabulam æſtimet, potentia artis, cum propter Philocharem ignobiliſsimos alioquin Glaucionem filiumq́ue eius Ariſtippum, ſenatus populusq́ue Romanus tot ſeculis ſpectet. Poſuit & Tiberius Cæſar minime comis imperator, in templo ipſius Auguſti, quas mox indicabimus.

Ratio pingendi, de pigmentis. CAP. V.

HActenus dictum ſit de dignitate artis morientis. Quibus coloribus ſingulis primi pinxiſſent, diximus, cum de pigmentis traderemus in metallis. Qui monochromatea genera picturæ uocauerint, qui deinde, & quæ & quibus temporibus inuenerint, dicemus in mentione artificum, quoniam indicare naturas colorũ, cauſa inſtituti operis, prior eſt. Tandem ſe ars ipſa diſtinxit, & inuenit lumen atq; umbras, differẽtia colorũ alterna uice ſeſe excitante. Deinde adiectus eſt ſplendor, alius hic quàm lumẽ: quem quia inter hoc & umbrã eſſet, appellauerunt tonon: commiſſuras uero colorum & tranſitus, armogen.

De coloribus natiuis, & factitijs. CAP. VI.

SVnt autem colores auſteri aut floridi. Vtrunque natura aut mixtura euenit. Floridi ſunt quos dominus pingenti præſtat, minium, armenium, cinnabaris, chryſocolla, Indicum, purpuriſſum. Cæteri auſteri. Ex omnibus alij naſcuntur, alij fiunt. Naſcuntur ſinopis, rubrica, parætonium, melinum, eretria, auripigmentum. Cæteri finguntur, primumq́; quos in metallis diximus. Præterea è uilioribus ochra, ceruſſa uſta, ſandaracha, ſandix, ſyricum, atramentum. Sinopis inuenta eſt primum in Ponto, inde nomen, à Sinope urbe. Naſcitur & in Aegypto, Balearibus, Africa: ſed optima in Lemno & in Cappadocia, effoſſa è ſpeluncis. Quæ ſaxis adhæſit, excellit. Glebis ſuus colos, extrà maculoſus. Hacq́; uſi ſunt ueteres ad ſplendorem. Species ſinopidis tres, rubra, & minus rubẽs, & inter has media. Pretium optimæ in libras xiij. denarij. Vſus ad penicillum, aut ſi lignũ colorare libeat. Eius quæ ex Africa uenit, octoni aſſes: cicerculũ appellant. Quæ magis cæteris rubet, utilior abacis. Idem pretium eius, quæ preſsior uocatur, & eſt maxime

fuſca. Vſus eius ad baſes abacorum. In medicina uero blandus, emplaſtriſq; & malagmatis ſiue ſicca cōpoſitione eius, ſiue liquida facilis, cōtra ulcera in humore ſita, ueluti oris, ſedis. Aluū ſiſtit infuſa: Fœminarū profluuia, pota denarij pōdere. Eadē aduſta, ſiccat ſcabricias oculorum, è uino maxime. Rubricæ genus in ea uoluere intelligi quidā ſecūdæ autoritatis. Palmā enim lemniæ dabant, minio proximā. Hæc eſt multū antiquis celebrata, cum inſula in qua naſcitur. Nec niſi ſignata uenūdabatur, unde & ſphragidē appellauere. Hac miniū ſublinunt, adulterantq;. In medicina præclara res habetur: Epiphoras enim oculorum mitigat, & dolores circūlita. Aegilopas manare prohibet. Sanguinē reijcientibus ex aceto datur bibēda. Bibitur & contra lienū reniūq; uitia, & purgationes fœminarū. Item & cōtra uenena, & ſerpentiū ictus terreſtrium marinorūq;, omnibus ideo antidotis familiaris. Ex reliquis rubricæ generibus, fabris utiliſſima Aegyptia & Africana, quoniā maxime ſorbētur. Picturis autē apta naſcitur & in ferrarijs metallis. Ex ea fit ochra, exuſta rubrica in ollis nouis luto circūlitis. Quo magis arſit in caminis, hoc melior. Omnis autē rubrica ſiccat, ideoq; & emplaſtris conuenit, igni etiā ſacro. Sinopidis Ponticæ ſelibra, ſilis lucidi libris x. & melini græcienſis duabus mixtis, tritiſq; unà per dies xij, leucophorum fit, hoc eſt, glutinū auri, cū inducitur ligno. Paratonion nomē loci habet ex Aegypto, ſpumā maris eſſe dicūt ſolidatā cū limo, & ideo conchæ minutæ inueniūtur in eo. Fit & in Creta inſula atq; Cyrenis. Adulteratur Romæ creta cimolia decocta conſpiſſataq;. Pretiū optimo in pondo ſex. x. E cādidis coloribus pinguiſſimū, & tectorijs tenaciſſimū propter læuorē. Melinū candidū & ipſum eſt, optimū in Melo inſula. In Samo quoq; naſcitur, ſed eo non utuntur pictores propter nimiā pinguedinē. Accubantes effodiunt ibi inter ſaxa uenas ſcrutantes. In medicina eundē uſum habet quē eretria creta. Præterea linguā tactu ſiccat. Pilos detrahit & mitigat. Precium in libras ſeſtertij ſinguli. Eſt & colos tertius è candidis ceruſſa, cuius rationē in plūbi metallis diximus. Fuit & terra per ſe in Theodoti fundo inuēta Smyrnæ, qua ueteres ad nauium picturas utebantur. Nunc omnis ex plūbo & aceto fit, ut diximus. Vſta caſu reperta incendio Piræi, ceruſſa in orcis cremata. Hac primus uſus eſt Nicias ſupradictus. Optima nunc Aſiatica habetur, quæ & purpurea appellatur. Pretiū eius in libras æris v. Fit et Romæ cremato ſile marmoroſo & reſtincto aceto: Sine uſta nō fiunt umbræ. Eretria terræ ſuæ habet nomen. Hac Nicomachus & Paraſius uſi. Refrigerat emollitq;. Explet uulnera ſi coquatur, ad ſiccāda præcipue utilis, & capitis doloribus, & ad deprehēdenda pura. ſubeſſe enim ea intelligitur, ſi ex aqua illita non areſcat. Sandarachā & Ochram Iuba tradit in inſula rubri maris Topazo naſci, ſed inde nō peruehūtur ad nos. Sandaracha quomodo fieret diximus. Fit adulterina et ex ceruſſa nō in fornace cocta. Colos eſſe debet flāmeus. Pretiū in libras aſſes quini. Hæc ſi torreatur, æqua parte rubrica admixta ſandycem facit. Quanquam animaduerto Virgilium exiſtimaſſe herbam id eſſe, illo uerſu,

Sponte ſua ſandyx paſcentes ueſtiet agnos.

Pretium in libras dimidiū eius quod ſandaracha. Nec ſunt alij colores maioris pōderis. Inter factitios eſt & ſyricū, quo miniū ſublini diximus. Fit autē ſinopide & ſandyce mixtis. Atramentū quoq; inter factitios erit, quanquā eſt & terra geminæ originis. Aut enim ſalſuginis modo emanat, aut terra ipſa ſulphurei coloris ad hoc probatur. Inuenti ſunt pictores, qui è ſepulchris carbones infectos effoderent. Sed importuna hæc omnia ac nouitia. Fit enim & fuligine pluribus modis, reſina uel pice exuſtis. Propter quod officinas etiam ædificauere, fumū eum nō emittētes. Laudatiſſimū eodem modo fit è tædis. Adulteratur fornaciū balnearūq; fuligine, quo ad uolumina ſcribēda utuntur. Sunt qui & uini fecē ſiccatā excoquant: affirmantq;, ſi ex bono uino fex fuerit, Indici ſpeciē id atramentū præbere. Polygnotus & Mycon celeberrimi pictores Athenis, è uinaceis fecere, trygmon appellant. Apelles cōmentus eſt ex ebore cōbuſto facere, quod elephantinum uocāt. Apportatur & Indicū ex India, inexploratæ adhuc inuentionis mihi. Fit etiā apud infectores ex flore nigro, qui adhæreſcit æreis cortinis. Fit & è tædis ligno cōbuſto, tritiſq; in mortario carbonibus. Mira in hoc ſepiarum natura, ſed ex his nō fit. Omne autē atramentū ſole perficitur, librariū gummi, tectoriū glutino admixto. Quod autē aceto liquefactū eſt, ægre eluitur. E reliquis coloribus quos à dominis dari diximus propter magnitudinem pretij, ante omnes eſt purpuriſſum è creta argētaria: cū purpuris pariter tinguitur, bibitq; eum colorē celerius lanis. Præcipuū eſt primū, feruētis aheno rudibus medicamētis inebriatū. Proximū egeſto eo addita creta in ius idē. Et quoties id factū eſt, leuatur bonitas pro numero dilutiore ſanie. Quare Puteolanū potius laudatur quàm Tyriū aut Getulicum, uel Laconicū, unde precioſiſſimæ purpuræ. Cauſa eſt, quod hyſgino maxime inficitur, rubiāq; cogitur ſorbere. Viliſſimū à Canuſio. Pretiū huic à ſingulis denarijs in libras ad xxx. Pingētes ſandyce ſublita mox ouo inducentes purpuriſſum, fulgorē minij faciunt. Si purpurā facere malunt, ceruleū ſublinūt, mox purpuriſſum ex ouo inducunt. Ab hoc maxima autoritas Indico. Ex India uenit harundinū ſpumæ adhæreſcente limo, cū teritur nigrū. At in diluendo mixturam purpuræ ceruleiq; mirabilē reddit. Alterum genus eius eſt in purpurarijs officinis innatans cortinis, & eſt purpuræ ſpuma. Qui adulterāt, uero Indico ſtercora columbina aut cretā Selinuſiā, uel anulariā ultro inficiunt. Probatur carbone. Reddit enim quod ſincerum & flammā excellentis purpuræ, & dū fumat odorē maris olet. Ob id quidā è ſcopulis id colligi putāt. Pretium Indico denarij uiginti in libras. In medicina Indicum rigores & impetus ſedat, Siccat oris ulcera.

Armenia mittit quod eius nomine appellatur. Lapis eſt hic quoq; chryſocollæ modo infectus. Optimũq; eſt quod maxime uiride eſt, cõmunicato colore cũ ceruleo. Solebãt libræ eius trecenis nũmis taxari. Inuenta per Hiſpanias harena eſt, ſimilẽ curã recipiens. Itaq; ad denarios ſenos uilitas rediјt. Diſtat à ceruleo candore modico, qui teneriorẽ hunc efficit colorẽ. Vſum in medicina ad pilos tantũ alendos habet, maximeq́; in palpebris. Sunt etiamnũ nouitij duo colores è uiliſſimis, uiride quod Appianũ uocatur, & quod chryſocollam luteam mentitur, ceu parũ multa ſint mendacia eius. Fit ex creta uiridi æſtimatũ ſeſtertijs in libras. Anulare quod uocãt, candidum eſt, quo muliebres picturæ illuminantur. Fit & ipſum ex creta admixtis uitreis gemmis ex uulgi anulis, unde & anulare dictum.

Qui colores udo nõ inducantur, & quibus coloribus antiqui pinxerunt, & quãdo primũ gladiatorũ pugnæ propoſitæ ſunt. CAP. VII.

EX omnibus coloribus cretulã amare, udoq́; illini recuſant, purpuriſſum, Indicũ ceruleum, melinum, auripigmentũ, appianũ, ceruſſa. Cera tinguntur iјſdem his coloribus ad eas picturas quæ inuruntur, alieno parietibus genere, ſed claſſibus familiari, iam uero & onerarijs nauibus: quoniã & pericula expingimus, ne quis miretur & rogos pingi. Iuuatq́; pugnaturos ad mortẽ, aut certe cædẽ, ſpecioſe uehi. Qua contẽplatione tot colorũ tãta uarietate ſubit antiquitatem mirari. Quatuor coloribus ſolis immortalia illa opera fecere, ex albis melino, ex ſilaceis Attico, ex rubris ſinopide Pontica, ex nigris atramẽto, Apelles, Echion, Melãtius, Nicomachus, clariſſimi pictores, cũ tabulæ eorũ ſingulæ oppidorũ uenirẽt opibus. Nunc & purpuris in parietes migrãtibus, & India cõferẽte fluminũ ſuorũ limũ, & draconũ & elephãtorũ ſaniẽ, nulla nobilis pictura eſt. Omnia ergo meliora tunc fuere, cum minor copia. Ita eſt, quoniã, ut ſuprà diximus, rerũ nõ animi pretijs excubatur. Et noſtræ ætatis inſaniã ex pictura nõ omittã. Nero princeps iuſſerat coloſſeum ſe pingi cxx. pedũ in linteo, incognitũ ad hoc tempus. Ea pictura cũ peracta eſſet in Marianis hortis accẽſa fulmine cũ optima hortorũ parte conflagrauit. Libertus eius cũ daret Antij munus gladiatorũ, publicas porticus inueſtiuit pictura, ut conſtat, gladiatorum miniſtrorumq́; omniũ ueris imaginibus redditis. Hic multis iam ſeculis ſummus animus in pictura. Pingi autem gladiatoria munera atq; in publico exponi cœpta à C. Terentio Lucano. Is auo ſuo à quo adoptatus fuerat, triginta paria in foro per triduum dedit, tabulamq́; pictam in nemore Dianæ poſuit.

De ætate picturæ, operum & artificum indicatura nobilitates CCCV. CAP. VIII.

NVnc celebres in ea arte quàm maxima breuitate percurrã, neq; enim inſtituti operis eſt talis executio. Itaq; quoſdã uel in tranſcurſu, & in aliorum mentione obiter nominaſſe ſatis erit, exceptis operum claritatibus, quæ & ipſa conueniet attingi, ſiue extant, ſiue intercidẽre. Non conſtat ſibi in hac parte Græcorũ diligentia, tam multas poſt olympiadas celebrando pictores quàm ſtatuarios autores. Primũq; olympiade nonageſima, cũ & Phidiã ipſum initio pictorẽ fuiſſe tradatur, clypeũq; Athenis ab eo pictum. Præterea in cõfeſſo ſit, octogeſimatertia fuiſſe Panæum fratrẽ eius, qui clypeũ intus pinxit in Aegide Mineruæ quã fecerat Colotes Phidiæ diſcipulus, & in faciendo Ioue Olympio adiutor. Quid? quòd in confeſſo perinde eſt, Bularchi pictoris tabulã, in qua erat Magnetum præliũ, à Candaule rege Lydiæ Heraclidarũ nouiſſimo, qui & Myrſilus uocitatus eſt, repenſam auro. Tanta iã dignatio picturæ erat. Id circa ætatem Romuli acciderit neceſſe eſt: duo enim deuiceſima olympiade interiјt Candaules, aut (ut quidam tradunt) eodẽ anno quo Romulus, niſi fallor, manifeſta iã tum claritate artis atq; abſolutione. Quod ſi recipi neceſſe eſt, ſimul apparet multo uetuſtiora principia eſſe, eoſq́; qui monochromatis pinxerint, quorũ ætas non traditur aliquanto antè fuiſſe, Hygianontẽ, Diniã, Charman, & qui primus in pictura marẽ fœminãq́; diſcreuit, Eumarũ Athenienſem figuras omnes imitari auſum, quiq́; inuẽta eius excoluerit, Cimonẽ Cleoneum. Hic catagrapha inuenit, hoc eſt obliquas imagines et uarie formare uultus, reſpiciẽtes, ſuſpiciẽteſue & deſpicientes. Articulis etiã mẽbra diſtinxit. Venas protulit, præterq́; in ueſte & rugas & ſinus inuenit. Panæus quidem frater Phidiæ, etiam præliũ Athenienſium aduerſus Perſas apud Marathonem factum pinxit. Adeo iam colorũ uſus percrebruerat, adeoq́; ars perfecta erat, ut in eo prælio iconicos duces pinxiſſe tradatur, Atheniẽſium, Milciadem, Callimachum, Cynegyrum, Barbarorum Darium, Tiſſaphernem.

Primum picturæ certamen, & qui primi penicillo pinxerunt. CAP. IX.

QVinimo certamen picturæ etiã florente eo inſtitutum eſt Corinthi ac Delphis: primuſq́; omnium certauit cũ Timagora Chalcidenſe, ſuperatus ab eo Pythijs, quod & ipſius Timagoræ carmine uetuſto apparet chronicorum errore non dubio. Alij quoq; poſt hos clari fuere ante nonageſimã olympiadem, ſicut Polygnotus Thaſius, qui primus mulieres lucida ueſte pinxit, capita earũ mitris uerſicoloribus operuit, plurimũq; picturæ primus cõtulit. Siquidẽ inſtituit os adaperire, dentes oſtẽdere, uultũ ab antiquo rigore uariare. Huius eſt tabula in porticu Pompeij, quæ ante curiã eius fuerat: in qua dubitatur, aſcendentem cũ clypeo pinxerit, an deſcendentẽ. Hic Delphis ædem pinxit. Hic & Athenis porticum quæ Pœcile uocatur, gratuito, cũ partẽ eius Mycon mercede pingeret, unde maior huic autoritas. Siquidem Amphictyones, quod eſt publicũ Græciæ conciliũ, hoſpitia ei gratuita decreuere. Fuit & alius Mycon, qui minoris cognomine diſtinguitur, cuius filia Timarete & ipſa pinxit. Nonageſima autem olympiade fuere Aglaophon, Cephiſodorus, Phrylus, Euenor pater Paraſij & præceptor maximi pictoris, de quo ſuis annis dice-

mus: omnes iam illuſtres, non tamen in quibus hærere expoſitio debeat, feſtinans ad lumina artis in quibus primus refulſit Apollodorus Athenienſis nonageſimatertia olympiade. Hic primus ſpecies exprimere inſtituit, primusq́; gloriam penicillo iure contulit. Eius eſt ſacerdos adorãs, & Aiax fulmine incenſus, qui Pergami ſpectatur hodie: Neq; ante eum tabula ullius oſtenditur, quæ teneat oculos. Ab hoc artis fores apertas Zeuxis Heracleotes intrauit, olympiadis nonageſimæquintæ anno quarto, audentemq́ue iam aliquid penicillum (de hoc enim adhuc loquimur) ad magnam gloriã perduxit, à quibuſdam falſo in octogeſimanona olympiade poſitus, cum fuiſſe neceſſe eſt Demophilum Himeræum, & Neſeam Thaſium, quoniam utrius eorum diſcipulus fuerit ambigitur. In eum Apollodorus ſupradictus uerſus fecit, artem ipſis ablatam Zeuxin ferre ſecum. Opes quoq; tantas acquiſiuit, ut in oſtentatione earum, Olympiæ aureis literis in palliorum teſſeris intextũ nomen ſuum oſtentarit. Poſtea donare opera ſua inſtituit, quod ea nullo ſatis digno pretio permutari poſſe diceret, ſicuti Alcmenam Agrigẽtinis, Pana Archelao. Fecit & Penelopen, in qua pinxiſſe mores uidetur, & athletam. Adeoq́; ſibi in illo placuit, ut uerſum ſubſcriberet, celebrem ex eo, inuiſurũ aliquẽ facilius quàm imitaturũ. Magnificus eſt Iupiter eius in throno aſtantibus dijs: Et Hercules infans dracones ſtrangulans, Alcmena matre coràm pauẽte & Amphitryone. Deprehenditur tamẽ Zeuxis grandior in capitibus articuliſq;: alioquin tantus diligẽtia, ut Agrigẽtinis facturus tabulã, quã in tẽplo Iunonis Laciniæ publice dicarẽt, inſpexerit uirgines eorũ nudas, & quinq; elegerit, ut quod in quaq; laudatiſſimũ eſſet pictura redderet. Pinxit et monochromata ex albo. Aequales eius & æmuli fuere Timanthes, Androcydes, Eupompus, Paraſius.

De auibus per picturam deceptis, & quid difficilimum in pictura. CAP. X.

DEſcendiſſe hic in certamen cum Zeuxide traditur. Et cũ ille detuliſſet uuas pictas tanto ſucceſſu, ut in ſcenam aues aduolarent, ipſe detuliſſe linteũ pictũ traditur, ita ueritate repræſentata, ut Zeuxis alitum iudicio tumẽs, flagitaret tandẽ remoto linteo oſtendi picturam, atq; intellecto errore cõcederet palmam ingenuo pudore, quoniã ipſe uolucres fefelliſſet, Paraſius autẽ ſe artificẽ. Fertur & poſtea Zeuxis pinxiſſe puerũ uuas ferentem, ad quas cum aduolaſſet auis, eadem ingenuitate proceſſit iratus operi, & dixit, uuas melius pinxi quàm puerum. nam ſi & hoc conſummaſſem, aues timere debuerat. Fecit & figlina opera, quæ ſola in Ambracia relicta ſunt, cũ inde muſas Fuluius Nobilior Romã transferret. Zeuxidis manu Romæ Helena eſt in Philippi porticibus: Et in Concordiæ delubro Marſyas religatus. Paraſius Epheſi natus, & ipſe multa conſtituit. Primus ſymmetriam picturæ dedit, primus argutias uultus, elegantiam capilli, uenuſtatem oris, confeſſione artificum in lineis extremis palmam adeptus. Hæc eſt in pictura ſumma ſubtilitas. Corpora enim pingere & media rerum, eſt quidem magni operis, ſed in quo multi gloriã tulerunt. Extrema corporum facere, & deſinentis picturæ modum includere, rarũ in ſucceſſu artis inuenitur. Ambire enim debet ſe extremitas ipſa, & ſic deſinere, ut promittat alia poſt ſe, oſtendatq́; etiam quæ occultat. Hãc ei gloriã conceſſere Antigonus & Xenocrates, qui de pictura ſcripſere, prædicantes quoq; non ſolum confitẽtes. Alia multa graphidis ueſtigia extant in tabulis ac membranis eius, ex quibus proficere dicuntur artifices. Minor tamen uidetur ſibi cõparatus in medijs corporibus exprimendis. Pinxit & Demon Athenienſiũ, argumento quoq; ingenioſo. Volebat nãq; uarium, iracundum, iniuſtum, inconſtantem: eundem exorabilem, clementem, miſericordem, excelſum; glorioſum, humilem, ferocem, fugacemq́;, & omnia pariter oſtendere. Idem pinxit & Theſea qui Romæ in Capitolio fuit: & Nauarchum thoracatum. Et in una tabula quæ eſt Rhodi, Meleagrũ, Herculem, Perſea: Hæc ibi ter fulmine ambuſta, neq; obliterata, hoc ipſo miraculum auget. Pinxit & Archigallũ, quam picturam amauit Tiberius princeps: atq; ut autor eſt Decius Eculeo lx. ſeſtertijs æſtimatam, cubiculo ſuo incluſit. Pinxit & Creſſam nutricem, infantemq́; in manibus eius. Et Philiſcum & Liberum patrẽ aſtante Virtute, & pueros duos, in quibus ſpectatur ſecuritas & ſimplicitas ætatis: Item ſacerdotẽ aſtãte puero cũ acerra & corona. Sunt & duæ picturæ eius nobiliſſimæ, Hoplitides: alter in certamine ita decurrẽs, ut ſudare uideatur: alter arma deponens, ut anhelare ſentiatur. Laudãtur & Aeneas Caſtorq́; ac Pollux in eadem tabula: Item Telephus, Achilles, Agamemnõ, Vlyxes. Fœcundus artifex, ſed quo nemo inſolentius & arrogantius ſit uſus gloria artis. Namq; & cognomina uſurpauit, Abrodiætũ ſe appellando, alijsq́; uerbis principem artis, & eã ab ſe conſummatam. Super omnia Apollinis ſe radice ortũ: & Herculem, qui eſt Lyndi, talem à ſe pictũ, qualem ſæpe in quiete uidiſſet. Ergo magnis ſuffragijs ſuperatus à Timanthe Sami in Aiace armorũq; iudicio, herois nomine ſe moleſte ferre dicebat, quòd iterum ab indigno uictus eſſet. Pinxit & minoribus tabellis libidines, eo genere petulantis ioci ſe reficiens. Nam Timanthi uel plurimum affuit ingenij. Eius enim eſt Iphigenia, oratorum laudibus celebrata, qua ſtante ad aras peritura, cum mœſtos pinxiſſet omnes præcipue patruum, cum triſtitiæ omnem imaginem cõſumpſiſſet, patris ipſius uultum uelauit, quem digne non poterat oſtendere. Sunt & alia ingenij eius exemplaria, ueluti Cyclops dormiens in paruula tabella: cuius & ſic magnitudinem exprimere cupiens, pinxit iuxtà Satyros, Thyrſo pollicem eius metientes: atq; in omnibus eius operibus intelligitur plus ſemper quàm pingitur, & cum ars ſumma ſit, ingenium tamen ultra artem eſt. Pinxit & Heroa abſolutiſſimi operis, artem ipſam complexus

plexus uiros pingendi, quod opus nunc Romæ in templo Pacis eſt. Euxenidas hac ætate docuit Ariſtidem præclarũ artificem, Eupompus Pamphilum Apellis præceptorẽ. Eſt Eupõpi uictor certamine gymnico palmam tenens. Ipſius autoritas tanta fuit, ut diuiſerit picturam in genera tria, quæ ante eũ duo fuere, Helladicũ, & quod Aſiaticũ appellabãt. Propter hunc qui erat Sicyonius, diuiſo Helladico tria facta ſunt, Ionicum, Sicyoniũ, Atticũ. Pamphili pictura eſt cognatio, & præliũ ad Phliuntẽ, & uictoria Athenienſiũ. Item Vlyxes in rate. Ipſe Macedo natione, ſed primus in pictura omnibus literis eruditus, præcipue Arithmetice & Geometrice, ſine quibus negabat artem perfici poſſe: docuit neminẽ minoris talento annis decẽ, quam mercedẽ & Apelles & Melãthius ei dedere. Et huius autoritate effectũ eſt, Sicyone primũ, deinde & in tota Græcia, ut pueri ingenui ante omnia diagraphicẽ, hoc eſt picturã in buxo docerẽtur, reciperenturq́; ars ea in primũ gradũ liberaliũ. Semper quidẽ honos ei fuit, ut ingenui eã exercerẽt, mox ut honeſti, perpetuo interdicto ne ſeruitia docerẽtur. Ideo neq; in hac, neq; in toreutice, ullius qui ſeruierit opera celebrãtur. Clari etiã cvij. olypiade extitere, Echion & Therimachus: Echionis ſunt nobiles picturæ Liber pater, itẽ Tragœdia & Comœdia, Semiramis ex ancilla adipiſcẽs regnum, anus lampadas præferens, & noua nupta uerecũdia notabilis. Verũ omnes prius genitos futuroſq́; poſtea ſuperauit Apelles, eouſq; olympiade cxij. in pictura prouectus, ut plura ſolus propè quàm cæteri omnes cõtulerit, uoluminibus etiam editis quæ doctrinam eã continent. Præcipue eius in arte uenuſtas fuit, cum eadem ætate maximi pictores eſſent: quorũ opera cũ admiraretur, collaudatis omnibus, deeſſe ijs unam illam Venerem dicebat, quam Græci charita uocant, cætera omnia contigiſſe, ſed hac ſoli ſibi neminem parem. Et aliam gloriam uſurpauit, cũ Protogenis opus immẽſi laboris ac curæ ſupra modũ anxiæ miraretur. Dixit enim omnia ſibi cũ illo paria eſſe, aut illi meliora, ſed uno ſe præſtare, quòd manũ ille de tabula neſciret tollere: memorabili præcepto, nocere ſæpe nimiã diligentiam. Fuit autẽ non minoris ſimplicitatis q. àm artis. Nam cedebat Amphioni de diſpoſitione, Aſclepiodoro de mẽſuris, hoc eſt, quanto quid à quo diſtare deberet. Scitũ eſt, inter Protogenẽ & eũ quod accidit. Ille Rhodi uiuebat: quò cũ Apelles adnauigaſſet, auidus cognoſcendi opera eius, fama tantum ſibi cogniti, cõtinuo officinã petijt. Aberat ipſe, ſed tabulã magnæ amplitudinis in machina aptatã pictura, anus una cuſtodiebat. Hæc Protogenem foris eſſe reſpondit, interrogauitq́; à quo quæſitũ diceret: Ab hoc inquit Apelles: arreptoq́; penicillo lineam ex colore duxit ſummæ tenuitatis per tabulã. Reuerſo Protogeni quæ geſta erãt anus indicauit. Ferunt artificẽ protinus contẽplatum ſubtilitatẽ, dixiſſe Apellẽ ueniſſe: non enim cadere in alium tam abſolutum opus. Ipſum tunc alio colore tenuiorem lineã in ipſa illa duxiſſe, præcepiſſeq; abeuntem, ſi rediſſet ille, oſtenderet, adijceretque hunc eſſe quem quæreret, atq; ita euenit. Reuertitur enim Apelles, ſed uinci erubeſcens, tertio colore lineas ſecuit, nullum relinquens amplius ſubtilitati locũ. At Protogenes uictum ſe confeſſus in portum deuolauit, hoſpitem quærens. Placuitq; ſic eam tabulam poſteris tradi, omnium quidem, ſed artificũ præcipuo miraculo. Conſumptam eam conſtat priore incendio domus Cæſaris in palatio, auide antè à nobis ſpectatam, ſpatioſiore amplitudine nihil aliud continentem quàm lineas uiſum effugientes, inter egregia multorum opera inani ſimilem, & eo ipſo allicientem, omniq́; opere nobiliorem. Apelli fuit alioquin perpetua conſuetudo, nunquam tam occupatam diem agendi, ut nõ lineam ducendo exerceret artem, quod ab eo in prouerbium uenit. Idem perfecta opera proponebat in pergula tranſeuntibus, atq; poſt ipſam tabulam latens, uitia quæ notarentur auſcultabat, uulgum diligẽtiorem iudicem quàm ſe præferens. Feruntq; à ſutore reprehenſum, quòd in crepidis una intus pauciores feciſſet anſas; eodem poſtero die ſuperbo emendatione priſtinæ admonitionis cauillante circa crus, indignatum proſpexiſſe denuncianiem ne ſupra crepidam ſutor iudicaret: quod & ipſum in prouerbiũ uenit. Fuit enim & comitas illi, propter quã gratior Alexandro Magno erat, frequenter in officinam uentitanti: nam ut diximus, ab alio pingi ſe uetuit edicto. Sed & in officina imperite multa diſſerẽti ſilentiũ comiter ſuadebat, rideri eum dicens à pueris qui colores tererent. Tantum erat autoritati iuris in regẽ, alioquin iracundũ: quanquam Alexãder ei honorẽ clariſſimo præbuit exemplo. Namq; cum dilectã ſibi ex pallacis ſuis præcipue nomine Campaſpẽ nudam pingi ob admirationẽ formæ ab Apelle iuſſiſſet, eumq; tum pari captũ amore ſenſiſſet, dono dedit eam. Magnus animo, maior imperio ſui, nec minor hoc facto quàm uictoria aliqua. Quippe ſe uicit, nec thorum tantum ſuum, ſed etiam affectum donauit artifici: ne dilectæ quidem reſpectu motus, ut quæ modo regis fuiſſet, modo pictoris eſſet. Sunt qui Venerem Anadyomenen illo pictam exemplari putant. Apelles & in æmulis benignus, Protogeni dignationem primus Rhodi conſtituit. Sordebat ille ſuis, ut plerũq; domeſtica: percontantiq́; quanti licitaretur opera effecta, paruum neſcio quid dixerat: at ille quinquagenis talentis popoſcit, famamq́; diſperſit ſe emere, ut pro ſuis uenderet. Ea res concitauit Rhodios ad intelligendũ artificẽ, nec niſi augentibus pretiũ ceſſit. Imagines adeo ſimilitudinis indiſcretæ pinxit, ut incredibile dictu Apion grammaticus ſcriptũ reliquerit, quendã ex facie hominũ addiuinantem (quos metopoſcopos uocant) ex ijs dixiſſe aut futuræ mortis annos aut præteritæ. Non fuerat ei gratia in comitatu Alexandri cum Ptolemæo, quo regnante Alexandriam ui tẽpeſtatis expulſus, ſubornato fraude æmulorũ plano regio inuitatus, ad regis cœnã uenit. Indignantiq́; Ptolemæo, & uocatores ſuos oſtendenti,

ut diceret à quo eorũ inuitatus eſſet, arrepto carbone extincto è foculo, imaginẽ in pariete delineauit, agnoſcente uultum plani rege ex inchoato protinus. Pinxit & Antigoni regis imaginẽ altero lumine orbam, primus excogitata ratione uitia cõdendi: obliquam nanq; fecit, ut quod corpori deerat, picturæ potius deeſſe uideretur: tantũq; eã partẽ è facie oſtendit, quã totã poterat oſtendere. Sunt inter opera eius & expirãtium imagines. Quæ autẽ nobiliſſima ſint, non eſt facile dictu. Venerẽ exeuntẽ è mari diuus Auguſtus dicauit in delubro patris Cæſaris, quæ Anadyomene uocatur, uerſibus Græcis tali opere, dum laudatur, uicto, ſed illuſtrato: Cuius inferiorẽ partẽ corruptã qui reficeret, non potuit reperiri. Verũ ipſa iniuria ceſſit in gloriam artificis. Conſenuit hæc tabula carie, aliãq; pro ea Nero principatu ſubſtituit ſuo Dorothei manu. Apelles inchoauerat aliã Venerẽ Cois, ſuperaturus etiã ſuam illam priorẽ. Inuidit mors peracta parte, nec qui ſuccederet operi ad præſcripta lineamenta inuentus eſt. Pinxit & Alexandrũ Magnũ, fulmẽ tenentẽ in templo Epheſiæ Dianæ xx. talẽtis auri. Digiti eminere uidentur, & fulmen extra tabulã eſſe. Sed legentes meminerint, omnia ea quatuor coloribus facta: manipretium eius tabulæ in nũmo aureo mẽſura accepit nõ numero. Pinxit & Megabyzi ſacerdotis Dianæ Epheſiæ pompã, Clytum equo ad bellũ feſtinantẽ, & ei galeam poſcenti armigerũ porrigentẽ. Alexandrum & Philippũ quoties pinxerit, enumerare ſuperuacuũ eſt. Mirantur eius Abronem Samij, & Menandrũ regem Cariæ Rhodij. Item Anceum: Alexãdria Gorgoſthenem tragœdum: Romæ Caſtorẽ & Pollucem cum uictoria & Alexandro Magno. Item belli imaginem, reſtrictis à tergo manibus, Alexandro in curru triumphante: Quas utraſque tabulas diuus Auguſtus in fori ſui partibus celeberrimis dicauerat ſimplicitate moderata. Diuus Claudius pluris exiſtimauit, in utriſq; exciſa facie Alexandri diui Auguſti imaginem ſubdere. Eiuſdem arbitrantur manu eſſe & in Antonia tẽplo Herculẽ auerſum, ut (quod eſt difficillimũ) faciẽ eius oſtendat uerius pictura quàm promittat. Pinxit & heroa nudũ, eaq; pictura naturã ipſam prouocauit. Eſt & equus eius, ſiue fuit, pictus in certamine, quod iudiciũ ad mutas quadrupedes prouocauit ab hominibus. Nanq; ambitu æmulos præualere ſentiens, ſingulorum picturas inductis equis oſtendit: Apellis tantum equo abhinniuere, idq; poſtea ſemper illius experimentũ artis oſtentatur. Fecit & Neoptolemum ex equo aduerſus Perſas, Archelaum cũ uxore & filia, Antigonum thoracatum cum equo incedentem. Peritiores artis præferunt omnibus eius operibus eundẽ regem ſedentẽ in equo: Dianã ſacrificantium uirginum choro mixtam, quibus uiciſſe Homeri uerſus uidetur idipſum deſcribentis. Pinxit & quæ pingi non poſſunt, tonitrua, fulgetra, fulguraq;: Bronten, Aſtrapen, Ceraunobolon appellant. Inuenta eius & cæteris profuere in arte. Vnũ imitari nemo potuit, quòd abſoluta opera atramento illinebat ita tenui, ut idipſum repercuſſu claritates colorũ excitaret, cuſtodiretq; à puluere & ſordibus, ad manum intuenti demum appareret. Sed & tum ratione magna, ne colorum claritas oculorum aciẽ offenderet, ueluti per lapidem ſpecularẽ intuentibus è longinquo: & eadem res nimis floridis coloribus auſteritatẽ occulte daret. Aequalis eius fuit Ariſtides Thebanus: Is omniũ primus animũ pinxit, & ſenſus omnes expreſſit, quos uocant Græci ethe: Item perturbationes, durior paulo in coloribus. Huius pictura eſt oppido capto ad matris morientis ex uulnere mammã adrepens infans: intelligiturq; ſentire mater, & timere ne emortuo lacte ſanguinẽ infans lambat: Quam tabulã Alexander Magnus tranſtulerat Pellam in patriã ſuã. Idem pinxit prælium cũ Perſis, c. homines ea tabula cõplexus, pactusq; in ſingulos mnas denas à tyranno Elatenſium Mnaſone. Pinxit & currentes quadrigas, & ſupplicantẽ penè cũ uoce. Et uenatores cũ captura. Et Leontionem pictorẽ. Et Anapauomenen propter fratris amorem morientẽ. Item liberũ patrem & Ariadnen, ſpectatos Romæ in æde Cereris: Tragœdũ & puerũ, in Apollinis, cuius tabulæ gratia interijt pictoris inſcitia, cui tergenda eam mandauerat M. Iunius prætor ſub die ludorũ Apollinariũ. Spectata eſt in æde Fidei in Capitolio imago ſenis cum lyra puerũ docentis. Pinxit & ægrũ ſine fine laudatũ. Qua in arte tantum ualuit, ut Attalus rex unam tabula eius c. talentis emiſſe tradatur. Simul, ut dictũ eſt, & Protogenes floruit: patria ei Caunus, gẽtis Rhodijs ſubiectæ. Summa eius paupertas initio, artiſq; ſumma intentio, & ideo minor fertilitas. Quis eum docuerit, non putant conſtare. Quidam & naues pinxiſſe uſq; ad annum l. argumentum eſſe, quòd cum Athenis celeberrimo loco Mineruæ delubro propylæon pingeret, ubi fecit nobilem Paralum & Hemionida, quam quidam Nauſicam uocant, adiecerit paruulas naues longas in ijs quæ pictores parerga appellant, ut appareret à quibus initijs ad arcem oſtentationis opera ſua perueniſſent. Palmam habet tabularum eius Ialyſus, qui eſt Romæ, dicatus in templo Pacis, quem cum pingeret, traditur madidis lupinis uixiſſe, quoniam ſimul famem ſuſtinerent & ſitim, ne ſenſus nimia dulcedine obſtrueret. Huic picturæ quater colorem induxit ſubſidio iniuriæ & uetuſtatis, ut decedẽte ſuperiore inferior ſuccederet. Eſt in ea canis mire factus, ut quem pariter caſus & ars pinxerit. Non iudicabat ſe exprimere in eo ſpumam anhelantis poſſe, cum in reliqua omni parte (quod difficillimum erat) ſibi ipſe ſatis feciſſet. Diſplicebat autem ars ipſa, nec minui poterat, & uidebatur nimia ac longius à ueritate diſcedere, ſpumaque illa pingi non ex ore naſci, anxio animi cruciatu, cum in pictura uerum eſſe non ueriſimile uellet, abſterſerat ſæpius mutaueratq; penicillũ, nullo modo ſibi approbans. Poſtremo iratus arti quòd intelligeretur, ſpõgiam eã impegit inuiſo loco tabulæ, & illa repoſuit

posuit

poſuit ablatos colores, qualiter cura optabat: fecitque in pictura fortuna naturam. Hoc exemplo ſimilis & Nealcem ſucceſſus in ſpuma equi ſimiliter ſpongia impacta ſecutus dicitur, cum pingeret popyzonta retinentem equum. Canem ita Protogenes monſtrauit & fortuna. Propter hunc Ialyſum, ne cremaret tabulas Demetrius rex, cum ab ea parte ſola poſſet Rhodum capere, non incendit, parcentemque picturæ fugit occaſio uictoriæ. Erat tunc Protogenes in ſuburbano hortulo ſuo, hoc eſt Demetrij caſtris. Neque interpellatus prælijs inchoata opera intermiſit omnino, ſed accitus à rege interrogatusque, qua fiducia extra muros ageret, reſpondit, ſcire ſe illi cum Rhodijs bellum eſſe, non cum artibus. Diſpoſuit ergo rex in tutelam eius ſtationes, gaudens quòd poſſet manus ſeruare quibus iam pepercerat: & ne ſæpius auocaret, ultro ad eum uenit hoſtis: relictisque uictoriæ ſuæ uotis, inter arma & murorum ictus ſpectauit artificem. Sequiturque tabulam eius temporis hæc fama, quòd eam Protogenes ſub gladio pinxerit. Satyrus hic eſt, quem Anapauomenon uocant, ne quid deſit temporis eius ſecuritati, tibias tenẽs. Fecit & Cydippen, Tlepolemon, Philiſcum tragœdiarum ſcriptorẽ meditantem, & athletam, & Antigonũ regem, & imaginẽ matris Ariſtotelis philoſophi: qui etiam ſuadebat, ut Alexandri Magni opera pingeret, propter æternitatem rerum. Impetus animi & quædam artis libido in hæc potius eum tulere. Nouiſſime pinxit Alexandrum ac Pana. Fecit & ſigna ex ære, ut diximus. Eadem ætate fuit Aſclepiodorus, quem in ſymmetria mirabatur Apelles. Huic Mnaſon tyrannus pro duodecim dijs dedit in ſingulos mnas trecenas: Idemq; Theomneſto in ſingulos heroas mnas centenas. His annumerari debet Nicomachus, Ariſtodemi filius ac diſcipulus. Pinxit hic raptum Proſerpinæ: quæ tabula fuit in Capitolio in Mineruæ delubro ſupra ædiculam Iuuentutis. Et in eodem Capitolio alia quam Plancus imperator poſuerat, Victoria quadrigam in ſublime rapiens. Hic primus Vlyxi addidit pileum. Pinxit & Apollinem & Dianam, deumque matrem in leone ſedentem: item nobiles Bacchas arreptãtibus Satyris, Scyllamque quæ nunc eſt Romæ in templo Pacis. Nec fuit alius in ea arte uelocior. Tradunt nanque conduxiſſe pingendum ab Ariſtrato Sicyoniorum tyranno quod is faciebat Teleſti poëtæ monumentum, præfinito die intra quem perageretur, nec multo antè ueniſſe, tyranno in pœnam accenſo: paucisque diebus abſoluiſſe celeritate & arte mira. Diſcipulos habuit Ariſtidem fratrem; & Ariſtoclem filium, & Philoxenum Eretrium; cuius tabula nullis poſtferenda Caſſandro regi picta, continuit Alexandri prælium cum Dario. Idem pinxit & Laſciuiam, in qua tres Sileni comeſſantur. Hic celeritatem præceptoris ſecutus, breuiores etiámnum quaſdam picturæ uias & compendiarias inuenit. Annumeratur his & Nicophanes elegans & concinnus, ita ut uetuſta opera pingeret propter æternitatem rerũ, impetuoſi animi, & cui pauci comparentur. Cothurnus ei & grauitas artis. Multum à Zeuxide & Apelle abeſt Apellis diſcipulus Perſeus, ad quẽ de hac arte ſcripſit, qui huius fuit ætatis. Ariſtidis Thebani diſcipuli fuerunt & filij, Niceros & Ariſtippus, cuius eſt Satyrus cum ſcypho coronatus. Diſcipuli eius fuerunt Antorides & Euphranor, de quibus mox dicemus. Nanq; ſubtexi par eſt minoris picturæ celebres in penicillo, è quibus fuit Pyreicus arte paucis poſtferendus: propoſito neſcio an deſtrauerit ſe, quoniã humilia quidẽ ſecutus, humilitatis tamen ſummã adeptus eſt gloriã. Tonſtrinas ſutrinaſq; pinxit, & aſellos & obſonia ac ſimilia, ob hoc cognominatus Rhyparographos, in ijs cõſummatæ uoluptatis. Quippe eæ pluris ueniere, quàm maximæ multorũ. E diuerſo meniana, inquit Varro, omnia operiebat Serapionis tabula ſub ueteribus. Hic ſcenas optime pinxit, ſed hominẽ pingere non potuit. Contrà Dionyſius nihil aliud quàm homines pinxit, ob hoc Anthropographus cognominatus. Parua & Callicles fecit. Item Calaces comicis tabellis. Vtraq; Antiphilus. Nam & Heſionam nobilẽ pinxit, & Alexandrum ac Philippum cum Minerua, qui ſunt in ſchola in Octauiæ porticibus: & in Philippi Liberum patrem, Alexandrum puerũ, Hippolytũ tauro emiſſo expaueſcentem: In Pompeia uero Cadmũ & Europen. Idem iocoſo nomine Gryllum ridiculi habitus pinxit. Vnde hoc genus picturæ grylli uocãtur. Ipſe in Aegypto natus didicit à Cteſidemo. Decet nõ ſileri & Ardeatis templi pictorem, præſertim ciuitate donatum ibi & carmine, quod eſt in ipſa pictura his uerſibus,

Dignis digna loca picturis condecorauit,
Reginæ Iunonis ſupremæ coniugis templum,
Marcus Ludius Elotas Aetolia oriundus,
Quem nunc & pòſt ſemper ob artem hanc Ardea laudat.

Ea ſunt ſcripta antiquis literis Latinis: non fraudando & Ludio diui Auguſti ætate, qui primus inſtituit amœniſſimam parietum picturam, uillas, & porticus, ac topiaria opera, lucos, nemora, colles, piſcinas, euripos, amnes, litora, qualia quis optarat, uarias ibi obambulantium ſpecies, aut nauigantium, terráque uillas adeuntium aſellis aut uehiculis. Iam piſcantes, aucupantesque, aut uenantes, aut etiam uindemiãtes. Sunt in eius exẽplaribus nobiles paluſtri acceſſu uillæ, ſuccollantium ſpecie mulieres labẽtes trepidæq; feruntur: plurimæ præterea tales argutiæ, facetiſſimi ſales. Idẽq; ſubdialib. maritimas urbes pingere inſtituit, blandiſſimo aſpectu minimoq; impẽdio. Sed nulla gloria artificũ eſt, niſi eorũ qui tabulas pinxere, eoq; uenerabilior apparet antiquitas. Nõ enim parietes excolebãt dominis tantũ, nec domos uno in loco mãſuras, quæ ex incendijs rapi non poſſent. Caſula Protogenes contentus erat in hortulo ſuo. Nulla in Apellis tectorijs pictura erat. Nondum libebat parietes totos pingere. Omnis eorum ars urbibus excubabat, pictorque

res

res communis terrarum erat. Fuit & Arellius Romę celeber, paulo ante diuum Auguſtum, niſi flagitio inſigni corrupiſſet artem, ſemper alicuius fœminę amore flagrans, & ob id Deas pingens, ſed dilectarū imagine. Itaque in pictura eius ſcorta numerabantur. Fuit & nuper grauis ac ſeuerus, idemque floridus, humilis rei pictor Amulius. Huius erat Minerua ſpectantem aſpectans quacunq; aſpiceretur. Paucis diei horis pingebat, id quoq; cum grauitate, quod ſemper togatus quanquam in machinis. Carcer eius artis domus aurea fuit, & ideo non extant exempla alia magnopere. Poſt eum fuere in autoritate Cornelius Pinus & Actius Priſcus, qui Honoris & Virtutis ędes imperatori Veſpaſiano Auguſto reſtituenti pinxerunt: ſed Priſcus antiquis ſimilior.

De auium cantu compeſcendo, & quis encauſto & penicillo primus lacunaria & cameras pinxerit, ſparſimq; precia mirabilia picturarum. CAP. XI.

NOn eſt omittenda in picturę mentione celebris circa Lepidum fabula. Siquidem in triumuiratu quodam loco deductus à magiſtratibus in nemoroſum hoſpitium, minaciter cum iis poſtero die expoſtulauit, ſomnum ademptum ſibi uolucrum concentu. At illi draconem in longiſſima membrana depictum circūdedere loco. Eoque terrore aues tum ſiluiſſe narratur, & poſtea cognitum eſt ita poſſe compeſci. Ceris pingere ac picturam inurere quis primus excogitauerit, non conſtat. Quidam Ariſtidis inuentum putant, poſtea conſummatum à Praxitele. Sed aliquanto uetuſtiores encauſticę picturę extitere, ut Polygnoti & Nicanoris & Archeſilai Pariorum. Lyſippus quoq; Aeginę picturę ſuę inſcripſit ἐνέκαεν, quod profecto non feciſſet, niſi encauſtica inuenta. Pamphilus quoq; Apellis præceptor non pinxiſſe tantum encauſtica, ſed etiam docuiſſe traditur Pauſiam Sicyonium primum in hoc genere nobilem: Brietis filius hic fuit, eiuſdemque primo diſcipulus. Pinxit & ipſe penicillo parietes Theſpiis cum reficerentur quondam à Polygnoto picti, multumq; comparatione ſuperatus exiſtimabatur, quoniā nō ſuo genere certaſſet. Idem & lacunaria primus pingere inſtituit, nec cameras ante eum taliter adornari mos fuit. Paruas pingebat tabellas, maximeq; pueros: hoc ęmuli eum interpretabantur facere, quoniā tarda picturę ratio eſſet illa. Quamobrem arti daturus & celeritatis famā, abſoluit una die tabellā, quę uocata eſt hemereſios, puero picto. Amauit in iuuenta Glycerā municipem ſuā, inuentricem coronarū, certandoq; imitatione eius ad numeroſiſſimam florū uarietatē perduxit artē illā: poſtremo pinxit illam ſedentē cū corona, quę è nobiliſſimis eius tabula appellata eſt ſtephanoplocos, ab aliis ſtephanopolis, quoniā Glycera uenditando coronas ſuſtentauerat paupertatem. Huius tabulę exemplar, quod apographon uocant, L. Lucullus duobus talentis emit à Dionyſio Athenis. Pauſias autē fecit & grandes tabulas, ſicut ſpectatam in Pompeii porticibus boum immolationem. Eam enim picturā primus inuenit, quā poſtea imitati ſunt multi, ęquauit nemo. Ante omnia cum longitudinem bouis oſtendere uellet, aduerſum eū pinxit, non tranſuerſum, unde & abūde intelligitur amplitudo. Dein cum omnes, quę uolunt eminentia uideri, candicantia faciant coloremq; condiant nigro: hic totum bouem atri coloris fecit, umbręq; corpus ex ipſa dedit, magna prorſus arte in ęquo extātia oſtendens, & in confracto ſolida omnia. Sicyone & hic uitam egit, diuque fuit illa patria picturę. Tabulas enim omnes ex publico propter ęs alienū ciuitatis addictas, Scauri ędilitas Romam tranſtulit. Poſt eum eminuit longe ante omnes Euphranor Iſthmius, olympiade ciiii. idem qui inter fictores dictus eſt à nobis. Fecit & coloſſos & marmora ac ſcyphos ſcalpſit: docilis ac laborioſus ante omnes, & in quocūq; genere excellens ac ſibi ęqualis. Hic primus uidetur expreſſiſſe dignitates heroum, & uſurpaſſe ſymmetriam. Sed fuit uniuerſitate corporum exilior, capitibus articuliſq; grandior. Volumina quoq; compoſuit de ſymmetria & coloribus. Opera eius ſunt, equeſtre prœliū, xii. dii. Theſeus, in quo dixit, eūdem apud Parraſium roſa paſtum eſſe, ſuum uero carne. Nobiles eius tabulę Epheſi, Vlyxes ſimulata ueſania bouem cum equo iungens, & palliati cogitātes, dux gladium condens. Eodem tempore fuit & Cydias, cuius tabulam Argonautas HS. cxliiii Hortenſius orator mercatus eſt, eique ędem fecit in Tuſculano ſuo. Euphranoris autē diſcipulus fuit Antidotus. Huius eſt clypeo dimicans Athenis, & luctator, tibicenq; inter pauca laudatus. Ipſe diligentior quàm numeroſior, & in coloribus ſeuerus, maxime inclaruit diſcipulo Nicea Athenienſi, qui diligentiſſime mulieres pinxit. Lumē & umbras cuſtodiuit, atq; ut eminerent è tabulis picturę maximè curauit. Opera eius, Nemea aduecta ex Aſia Romam à Syllano, quam in curia diximus poſitam: item Liber pater in ęde Concordię, Hyacinthus, quē Cęſar Auguſtus delectatus eò ſecum deportauit Alexādria capta, & ob id Tiberius Cęſar in templo eius dicauit hāc tabulam: & Dianā. Epheſi uero eſt Megabyzi ſacerdotis Epheſię Dianę ſepulchrum. Athenis necromantia Homeri. Hanc uendere noluit Attalo regi talētis lx. potiuſq; patrię ſuę donauit, abundās opibus. Fecit & grandes picturas, in quibus ſunt Calypſo & Io, & Andromeda, Alexander quoq; in Pompeii porticibus præcellens, & Calypſo ſedēs. Huic quidem aſcribuntur quadrupedes. Proſperrime canes expreſſit. Hic eſt Niceas, de quo dicebat Praxiteles interrogatus quę maxime opera ſua probaret in marmoribus, quibus Niceas manum admouiſſet: tantum circumlitioni eius tribuebat. Non ſatis diſcernitur alium eodem nomine, an hunc eundē quidā faciunt olympiade centeſima xii. Nicea comparatur, & aliquanto præfertur Atheniō Maronites Glauconis Corinthii diſcipulus, & auſterior colore, & in auſteritate iucundior.

cundior, ut in ipſa pictura eruditio eluceat. Pinxit in templo Eleuſine Phylarchum, Athenis frequentiam quam uocauere polygynæcon. Item Achillem uirginis habitu occultatum Vlyxe deprehendente. Et in una tabula, quaque maxime inclaruit, agaſonem cum equo. Quod niſi in iuuenta obijſſet, nemo ei compararetur. Eſt nomen & Heraclidi Macedoni. Initio naues pinxit: captoque rege Perſeo Athenas commigrauit, ubi eodem tempore erat Metrodorus pictor idemque philoſophus, magnæ in utraq; ſcientia autoritatis. Itaq; cum L. Paulus deuicto Perſeo petiſſet ab Athenienſibus ut ſibi quàm probatiſſimum philoſophum mitterent ad erudiendos liberos, itemque pictorem ad triumphum excolendum, Athenienſes Metrodorum elegerunt, profeſſi eundem in utroq; deſiderio præſtantiſſimum, quod edicto quoque Paulus indicauit. Timomachus Byzantius Cæſaris dictatoris ætate Aiacem ei pinxit & Medeam, ab eo in Veneris genetricis æde poſitas, octoginta talentis uenundatas. Talentum Atticum xvi. taxat M. Varro. Timomachi æque laudantur Oreſtes, Iphigenia in Tauris, Lecythion agilitatis exercitator, cognatio nobilium, palliati, quos dicturos pinxit, alterum ſtantem, alterum ſedentem: præcipue tamen ars ei fauiſſe in Gorgone uiſa eſt. Pauſiæ filius & diſcipulus Ariſtolaus è ſeueriſſimis pictoribus fuit, cuius ſunt Epaminondas, Pericles, Medea, Virtus, Theſeus: imago Atticæ plebis, boum immolatio. Sunt quibus & Mechopanes eiuſdem Pauſiæ diſcipulus placeat diligẽtia, quam intelligant ſoli artifices, aliâs durus in coloribus, ſed & multus. Nam Socrates iure omnibus placet. Taleſque ſunt eius picturæ: cum Aeſculapio filiæ Hygia, Aegle, Panacea, Iaſo, & piger qui appellatur Ocnos ſpartum torquens, quod aſellus arrodit. Hactenus indicatis in genere utroq; proceribus, non ſilebuntur & primis proximi. Ariſtoclides, qui pinxit ædem Apollinis Delphis. Antiphilus puero ignem conflante laudatur, ac pulchra aliâs domo ſplendeſcente, ipſiuſque pueri ore. Item lanificio, in quo properant omniũ mulierum penſa. Ptolemæo uenante. Sed & nobiliſſimo Satyro cum pelle pantherina, quem Apoſcoponta appellant. Ariſtophon Ancæo uulnerato ab apro cum ſocia doloris Aſtipale: numeroſaq; tabula, in qua ſunt Priamus, Helena, Credulitas, Vlyxes, Deiphobus, Dolon. Androbius pinxit Scyllin anchoras Perſicæ claſſis præcidentem, Artemon Danaën mirantibus eam prædonibus, reginã Stratonicẽ, Herculẽ & Deianiram. Nobiliſſimas autẽ quæ ſunt in porticibus, Octauiæ operibus. Herculẽ ab Oeta mõte Doridos exuta mortalitate conſenſu deorum in cœlũ euntẽ, Laomedontis circa Herculẽ & Neptunũ hiſtoriam. Alcimachus Dioxippũ, qui pancratio Olympia citra pulueris iactum (quod uocant aconiti) uicit: coniti Nemea. Cteſilochus Apellis diſcipulus petulanti pictura innotuit, Ioue Liberum parturiente depicto mitrato, & muliebriter ingemiſcẽte inter obſtetricia dearum,

Cleon Admeto. Cteſidemus Oechaliæ expugnatione & Laodamia. Cleſides reginæ Stratonices iniuria. Nullo enim honore exceptus ab ea, pinxit uolutantem cum piſcatore, quem reginã amare ſermo erat. Eamq; tabulam in portu Epheſi propoſuit, ipſe uelis raptus eſt. Regina tolli uetuit, utriuſq; ſimilitudine mire expreſſa. Cratenus comœdos Athenis in Pompio pinxit. Eutychides bigam: regit Victoria. Eudorus ſcena ſpectatur, idem & ex ære ſigna fecit. Iphis Neptuno & Victoria. Habron amicitiam & concordiam pinxit, & deorum ſimulacra. Leontiſcus Aratum uictorem cum trophæo, pſaltriam. Leon Sappho. Nicearchus Venerem inter Gratias & Cupidines, Herculem triſtem inſaniæ pœnitentia. Nealces Venerem, ingenioſus & ſolers in arte. Siquidem cum prælium naualẽ Aegyptiorum & Perſarum pinxiſſet, quod in Nilo, cuius aqua eſt mari ſimilis, factum uolebat intelligi, argumento declarauit, quod arte non poterat. Aſellum enim in littore bibentem pinxit, & crocodilum inſidiantem ei. Oenias Syngenicon. Philiſcus officinam pictoris, ignem conflante puero. Phalerion Scyllam, Simonides Agatharchum & Mnemoſynen. Simus iuuenem requieſcentem in officina fullonis, quinquatrus celebrantem, idemque Nemeſin egregiam. Theodorus uero emungentem: idem ab Oreſte matrem & Aegiſtum interfici, bellumque Iliacum pluribus tabulis, quod eſt Romæ in Philippi porticibus, & Caſſandram quæ eſt in Concordiæ delubro: Leontium Epicuri cogitantem, Demetrium regem. Theon Oreſtis inſaniam, Thamiram citharœdum. Tauriſcus Diſcobolum, Clytemneſtram, Paniſcum, Polynicen regnum repetentem, & Capanea. Non omittetur inter hos inſigne exemplum. Nanque Erigonus tritor colorum Nealcæ pictoris in tantum ipſe profecit, ut celebrem etiam diſcipulum reliquerit Paſiam fratrem Aeginetæ fictoris. Illud uero perquàm rarum ac memoria dignum, etiam ſuprema opera artificum imperfectaſq; tabulas, ſicut Irin Ariſtidis, Tyndaridas Nicomachi, Medeam Timomachi, & quam diximus Venerem Apellis, in maiori admiratione eſſe quàm perfecta. Quippe in iis lineamenta reliqua, ipſæque cogitationes artificum ſpectantur, atq; in lenocinio commendationis dolor eſt. manus cum id agerent extinctæ deſiderãtur. Sunt etiamnũ non ignobiles quidẽ, in trãſcurſu tamẽ dicendi, Ariſtonides Anaxãder, Ariſtobulus Syrus, Archeſilas Tiſicratis filius. Corybas Nicomachi diſcipulus, Carmanides Euphranoris, Diconyſodorus Colophonius, Diogenes qui cum Demetrio rege uixit, Euthymedes, Heraclides Macedo. Mydon Soleus Pyromachi ſtatuarij diſcipulus. Mnaſitheus Sicyonius, Mnaſitimus Ariſtonidis filius & diſcipulus, Neſſus Habronis filius, Polemon Alexãdrinus, Theodorus Samius & Stadius Nicoſthenis diſcipuli, Xenon Neoclis diſcipulus Sicyonius. Pinxere et mulieres, Timarete Niconis filia Dianam in tabula,

in tabula, quæ Epheſi eſt antiquiſſimæ picturæ. Irene Cratini pictoris filia & diſcipula puellam quæ eſt Eleuſine. Calypſo ſenem & præſtigiatorem Theodorum. Alciſthene ſaltatorem. Ariſtarete Nearchi filia & diſcipula Aeſculapium. Lala Cyzicena perpetua uirgo M. Varronis iuuenta Romæ & penicillo pinxit, & ceſtro in ebore imagines mulierum maxime, & Neapolitanum in grandi tabula, ſuam quoq; imaginem ad ſpeculum. Nec ullius uelocior in pictura manus fuit: artis uero tantum, ut multum manipretio antecederet celeberrimos eadem ætate imaginum pictores Sopylon & Dionyſium, quorum tabulæ pinacothecas implent. Pinxit & quædam Olympias, de qua hoc ſolum memoratur, diſcipulum eius fuiſſe Autobulum. Encauſto pingendi duo fuiſſe antiquitus genera conſtat, cera, & in ebore ceſtro°, id eſt uiriculo, donec claſſes pingi cœpere. Hoc tertium acceſsit, reſolutis igni ceris penicillo utendi, quæ pictura in nauibus, nec ſole nec ſale uentisque corrumpitur. Pingunt & ueſtes in Aegypto inter pauca mirabili genere, candida uela poſtquàm attriuere illinentes non coloribus, ſed colorem ſorbentibus medicamentis. Hoc cum fecere non apparet in uelis, ſed in cortinam pigmenti feruentis merſa, poſt momentum extrahuntur picta. Mirumq;, cum ſit unus in cortina color, ex illo alius atq; alius fit in ueſte, accipientis medicamenti qualitate mutatus. Nec poſtea ablui poteſt, ita cortina non dubie confuſura colores, ſi pictos acciperet. Digerit eos ex uino, pingitq; dum coquit. Et aduſtæ ueſtes firmiores fiunt, quàm ſi non uerterentur.

Plaſtices primi inuentores, de ſimulacris, & uaſis fictilibus, & pretio eorum. CAP. XII.

DE pictura ſatis ſuperq;, contexuiſſe his & plaſticen conueniat. Eiuſdem opere terræ fingere ex argilla ſimilitudines, Dibutades Sicyonius figulus primus inuenit Corinthi filiæ opera. quæ capta amore iuuenis, illo abeunte peregrè, umbram ex facie eius ad lucernam in pariete lineis circumſcripſit. quibus pater eius impreſſa argilla typum fecit, & cum cæteris fictilibus induratum igni propoſuit, eumq; ſeruatum in nymphæo donec Corinthum Mummius euerteret tradunt. Sunt qui in Samo primos omnium plaſticen inueniſſe Rhœcum & Theodorum tradat, multo ante Battiadas Corintho pulſos. Demaratū uero ex eadem urbe profugum, qui in Hetruria Tarquiniū Priſcum regem populi Romani genuit, comitatos fictores Euchira & Eugrammum; ab ijs Italiæ traditam plaſticen. Dibutadis inuentum eſt, rubricam addere, aut ex rubrica cretam fingere. Primusq; perſonas tegularum extremis imbricibus impoſuit, quæ inter initia protypa uocant. Poſtea idem ectypa fecit. Hinc & faſtigia templorum orta, propter hunc plaſtæ appellati. Hominis autem imaginem gypſo è facie ipſa primus omnium expreſsit, ceraque in eam formam gypſi infuſa emendare inſtituit Lyſiſtratus Sycionius frater Lyſippi, de quo diximus. Hic & ſimilitudinem reddere inſtituit, ante eum quàm pulcherrimas facere ſtudebant. Idem & de ſignis effigiem exprimere inuenit. Creuitque res in tantum, ut nulla ſigna ſtatuæúe ſine argilla fierent. Quo apparet antiquiorem hanc fuiſſe ſcientiam, quàm fundendi æris. Plaſtæ laudatiſsimi fuere Damophilus & Gorgaſus, ijdemque pictores: qui Cereris ædem Romæ ad circum maximum utroq; genere artis ſuæ excoluerunt, uerſibus inſcriptis Græce, quibus ſignificarunt, à dextra opera Damophili eſſe, à parte læua Gorgaſi. Ante hanc ædem Thuſcanica omnia in ædibus fuiſſe, autor eſt M. Varro. Ex hac cum reficeretur, cruſtas parietum exciſas tabulis marginatis incluſas eſſe. Item ſigna ex faſtigijs diſperſa. Fecit & Chalcoſthenes cruda opera Athenis, qui locus ab officina eius Ceramicos appellatur. M. Varro tradit ſibi cognitum Romæ Poſim nomine, à quo factas Romæ uuas, item piſces, ita ut non ſit aſpectu diſcernere à ueris. Idem magnificat Archeſilaum L. Luculli familiarem, cuius proplaſmata pluris uenire ſolita artificibus ipſis, quàm aliorum opera. Ab hoc factam Venerem genetricem in foro Cæſaris, & priuſquàm abſolueretur, feſtinatione dedicandi poſitam. Deinde eidem à Lucullo HS .lx. ſignum Felicitatis locatum, cui mors utriuſq; inuiderit. Octauio equiti Romano cratera facere uolenti, exemplar è gypſo factum talento. Laudat & Paſitelem, qui plaſticen matrem ſtatuariæ ſcalpturæq; & cælaturæ eſſe dixit, & cum eſſet in omnibus his ſummus, nihil unquam fecit antequam finxit. Præterea elaboratam hanc artem Italiæ & maxime Hetruriæ: Turianumque à Fregellis accitum, cui locaret Tarquinius Priſcus effigiem Iouis in Capitolio dicandam. Fictilem eum fuiſſe, & ideo miniari ſolitum. Fictiles in faſtigio templi eius quadrigas, de quibus ſæpe diximus. Ab hoc eodem factum Herculem, qui hodieque materiæ nomen in urbe retinet. Hæ enim tum effigies deûm erant laudatiſſimæ. Nec pœnitet nos illorum qui tales coluere. Aurum enim & argentum ne dijs quidem conficiebant. Durant etiam nunc pleriſq; in locis talia ſimulacra. Faſtigia quidem templorum etiam in urbe crebra & municipijs mira cælatura, & arte æuiq; firmitate certiora auro, certe innocentiora. In ſacris quidem etiam inter has opes non murrhinis cryſtallinisue, ſed fictilibus prolibatur ſimpuuijs: inenarrabili terræ benignitate, ſi quis ſingula æſtimet, etiam ut omittantur in frugum, uini, pomorum, herbarum, fruticum, medicamentorum, metallorū generibus, beneficia eius quæq; adhuc diximus, uel quæ aſsiduitate ſatians figlinarum opera imbricibus, tubulis, tegulisque ad balineas hamatis, uel ad tecta coctilibus laterculis frontatisq;, aut quæ rota fiunt, etiam fictilibus dolijs ad uina excogitatis, & ad aquas. Propter quæ Numa rex ſeptimum collegium figulorum inſtituit. Quin & defunctos ſeſe multi fictilibus dolijs condi maluere, ſicut M. Varro. Pythagorico modo in myrti & oleæ atque populi nigræ folijs. Maior quoq; pars hominum terrenis utitur uaſis.

uaſis. Samia etiamnũ in eſculentis laudantur. Retinet hanc nobilitatem & Arretium in Italia: & calicum tantum Surrentum, Aſta, Pollentia: in Hiſpania Saguntum, in Aſia Pergamum. Habent & Tralleis opera ſua, & Mutina in Italia, quoniam & ſic gentes notabilitãtur. Hæc quoq; per maria terraſq; ultro citroq; portantur, inſignibus rotæ officinis Erythris. Hodieq; in templo oſtenduntur amphoræ duæ propter tenuitatem conſecratæ, diſcipuli magiſtriq; certamine, uter tenuiorem humum duceret. Cois laus maxima, Hadrianis firmitas, nonnullis circa hoc ſeueritatis quoq; exemplũ: Q. Coponium inuenimus ambitus damnatum, quia uini amphoram dediſſet dono ei cuius ſuffragij latio erat. Atque ut luxu quoque aliqua contingat autoritas figlinis, tripatinum, inquit Feneſtella, appellabatur ſumma cœnarum lautitia. Vna erat murenarum, altera luporũ, tertia myxonis piſcis, inclinatis iam ſcilicet moribus, ut tamen eos præferre Græciæ etiam philoſophis poſſimus. Siquidem in Ariſtotelis hæredum auctione lx. patinas ueniſſe traditur. Nam nos cum unã Aeſopi tragœdiarum hiſtrionis in natura auium diceremus ſeſtertijs dc. ſtetiſſe, nõ dubito indignatos legentes. At Hercules, Vitellius in principatu ſuo cc. ſeſtertijs condidit patinam, cui faciendæ fornax in cãpis exædificata erat: quoniam eò peruenit luxuria, ut etiã fictilia pluris conſtent, quàm murrhina. Propter hanc Mutianus altero cõſulatu ſuo in cõquiſitione exprobrauit patinarum paludes Vitellij memoria, non illa fœdiore, cuius ueneno Aſprenati reo Caſſius Seuerus accuſator obijciebat interiſſe cxxx. conuiuas. Nobilitantur ijs oppida quoque, ut Rhegium, & Cumæ. Samia teſta matris deum ſacerdotes qui galli uocantur, uirilitatem amputãt, nec aliter citra perniciem, ſi M. Cælio credamus, qui linguã ſic amputandam obiecit graui probro, tanquã & ipſe iam tunc eidem Vitellio malediceret. Quid non excogitauit ars? fractis etiam teſtis utẽdo ſic, ut firmius durent tuſis calce addita, quæ uocant ſignina. Quo genere etiam pauimenta excogitauit.

Terræ uarietates, & de puluere Puteolano, & alijs terræ generibus quæ in lapidem uertuntur. CAP. XIII.

VErum & ipſius terræ ſunt alia ſegmenta. Quis enim ſatis miretur peſſimam eius partem, ideóque puluerem appellatum in Puteolanis collibus, opponi maris fluctibus, merſumq; protinus fieri lapidem unum inexpugnabilem undis, & fortiorem quotidie utique ſi Cumano miſceatur cæmento? Eadem eſt terræ natura & in Cyzicena regione, ſed ibi non puluis, uerum ipſa terra qualibet magnitudine exciſa & demerſa in mare lapidea extrahitur. Hoc idẽ circa Caſſandriam produnt fieri. Et in fonte Cnidio dulci intra octo menſes terram lapideſcere. Ab Oropo quidẽ Aulidem uſq; quicquid terræ attingitur mari mutatur in ſaxa. Non multum à puluere Puteolano diſtat è Nilo harena tenuiſſima ſui parte, non ad ſuſtinenda maria fluctuſq; frãgendos, ſed ad debellãda corpora paleſtræ ſtudijs. Inde certe Patrobio, Neronis principis liberto, aduehebatur. Quin & Leonnato & Cratero ac Meleagro Alexandri Magni ducibus ſabulũ hoc portari cũ reliquis militaribus commercijs reperio. Plura de hac parte non ſum dicturus, nõ Hercules magis quàm de terræ uſu in ceromatis, quibus exercendo iuuentus noſtra corpora, uires animorum perdidit.

De parietibus formaceis, & lateritijs, & eorum ratione. CAP. XIIII.

QVid? non in Africa Hiſpaniaq; ex terra parietes, quos appellant formaceos, quoniã in forma circundatis utrinque duabus tabulis inferciuntur uerius quàm inſtruuntur, æuis durant incorrupti imbribus, uentis, ignibus, omniq; cæmento firmiores? Spectat etiam nunc ſpeculas Annibalis Hiſpania, terrenaſq; turres iugis montium impoſitas. Hinc & ceſpitum natura, caſtrorum uallis accõmodata, contra fluminum impetus aggeribus. Illini quidem crates parietum luto, & lateribus crudis extrui quis ignorat? Lateres non ſunt è ſabuloſo, neq; harenoſo multoq; minus calculoſo ducendi ſolo, ſed è cretoſo & albicante, aut ex rubrica, uel ſi iam ex ſabuloſo, è maſculo certe. Finguntur optime uere: nam ſolſtitio rimoſi fiũt. Aedificijs non niſi bimos probãt. Quin & intritã ipſam eorum prius quàm fingantur, macerari oportet. Genera eorum tria, Didoron quo utimur, longum ſeſquipede, latum pede, alterum tetradoron. Tertium pentadoron. Græci enim antiqui doron palmum uocabant, & ideo dora munera, quia manu darẽtur. Ergo à quatuor & quinque palmis, prout ſunt, nominantur. Eadem eſt latitudo. Minore in priuatis operibus, maiore in publicis utuntur in Græcia. Pitanæ in Aſia, & in ulterioris Hiſpaniæ ciuitatibus Maſſia & Calento fiunt lateres, qui ſiccati non merguntur in aqua. Sunt enim è terra pumicoſa, cum ſubigi poteſt utiliſſima. Græci, præterquàm ubi è ſilice fieri poterat ſtructura, parietes lateritios prætulere. Sunt enim æterni, ſi ad perpendiculum fiant, ideo & ad publica opera & regias domos adduntur. Sic extruxere murum Athenis, qui ad montem Hymettum ſpectat: ſic Patris ædes Iouis & Herculis, quamuis lapideas columnas & epiſtylia circundarent: domũ Trallibus regiam Attali: item Sardibus Crœſi, quam geruſiam fecere: Halicarnaſſi Mauſoli: quæ etiam nunc durant. Lacedæmone quidem exciſum lateritijs parietibus opus tectorium propter excellentiam picturæ ligneis formis incluſum, Romam deportauere in ædilitate ad comitium exornandum Murena & Varro. Quod opus cum per ſe mirum eſſet, tranſlatum tamen magis mirabantur. In Italia quoque lateritius murus Aretij & Meuaniæ eſt. Romæ non fiunt talia ædificia, quia ſeſquipedalis paries non plus quàm unam contignationem tolerat. Cautumq; eſt ne communis craſſior fiat, nec intergeriuorum ratio patitur.

De ſulphure, alumine, & generibus eorum, & medicinæ. CAP. XV.

Hæc ſint dicta de lateribus. In terra autẽ reliquis generibus, uel maxime mira natura eſt ſulphuris, quo plurima domantur. Naſcitur in inſulis Aeolijs inter Siciliã & Italiã, quas ardere diximus. Sed nobiliſsimũ in Melo inſula. In Italia quoq; inuenitur in Neapolitano Campanoq; agro, collibus qui uocantur leucogæi: quod eſt cuniculis effoſſum perficitur igni. Genera quatuor: uiuum quod Græci apyron uocãt, naſcitur ſolidum, hoc gleboſum. Eo ſolo ex omnibus generibus medici utuntur. Cætera enim liquore conſtant, & conficiuntur oleo incocta. Viuum autẽ effoditur, tranſlucetq;, & uiret. Alterũ genus appellant glebam, fullonum tantũ officinis familiare. Tertio quoq; generi unus tantũ eſt uſus ad ſuffiendas lanas, quoniam candorem tantum mollitiemq; confert. Egula uocatur hoc genus. Quarto autem ad ellychnia maxime conficienda. Cætero tanta uis eſt, ut morbos comitiales deprehendat nidore, impoſitum igni. Luſit & Anaxilaus eo, cadens in calice nouo, prunaq; ſubdita circunferens, exardeſcentis repercuſſu pallorẽ dirum uelut defunctorum, offundente conuiuijs. Natura eius calfacit, concoquit, ſed & diſcutit collectiões corporum ob hoc talibus emplaſtris malagmatibusq; miſcetur. Renibus quoq; & lumbis in dolore cum adipe, mire prodeſt impoſitũ. Aufert & lichenas à facie cũ terebinthi reſina, & lepras. Harpacticõ uocatur à celeritate auellendi, auelli enim ſubinde debet. Prodeſt & ſuſpirioſis linctum. Purulenta quoq; extuſsientibus, & contra ſcorpionũ ictus. Vitiligines uiuum nitro mixtum, atq; ex aceto tritum & illitum tollit. Itẽ lendes in palpebris, aceto ſandarachato admixto. Habet & in religionibus locum ad expiãdas ſuffitu domos. Sentitur uis eius & in aquis feruentibus. Neque alia res facilius accenditur, quo apparet ignium uim magnam etiã ei ineſſe. Fulmina & fulgura quoq; ſulphuris odorem habent, ac lux ipſa eorum ſulphurea eſt. Et bituminis uicina eſt natura, alibi limus, alibi terra. Limus è Iudæa lacu, ut diximus, emergens: terra in Syria circa Sidonem oppidũ maritimum. Spiſſantur hæc utraq;, & in denſitatẽ coeunt. Eſt uero liquidum bitumen, ſicut Zacynthium, & quod à Babylone inuehitur. Ibi quidẽ & candidũ gignitur. Liquidum eſt & apolloniaticum, quæ omnia Græci piſſaſphalton appellant ex argumẽto picis & bituminis. Gignitur & pingue liquoriſq; oleacei in Sicilia, Agragantino fonte inficiens riuũ. Incolæ id harundinum paniculis colligunt, citiſsime ſic adhæreſcens. Vtuntur eo ad lucernarũ lumina olei uice: itẽ ad ſcabiem iumentorũ. Sunt qui & naphthã, de qua in ſecũdo diximus uolumine, bituminis generi aſſcribant. Verum ardens eius uis ignium naturæ cognata, procul ab omni uſu abeſt. Bituminis probatio, ut quam maxime ſplendeat, ſitque ponderoſum ac graue. Leue autem modice, quoniam adulteratur pice. Vis quæ ſulphuris, ſiſtit, diſcutit, contrahit, glutinat. Serpentes nidore fugat accẽſum. Ad ſuffuſiones oculorum & albugines Babylonium efficax traditur, itẽ ad lepras, lichenas, prurituſq; corporũ. Illinitur & podagris. Omnia autẽ eius genera incommodos oculorũ pilos replicant. Dentiũ doloribus medentur ſimul cũ nitro illita. Tuſsim ueterem & anhelitus cum uino potum emendat. Dyſentericis etiã datur eodem modo, ſiſtitq; aluum. Cum aceto uero potum diſcutit concretum ſanguinem & detrahit. Mitigat lumborũ dolores, item articulorũ. Cum farina hordeacea impoſitum, emplaſtrum peculiare facit ſui nominis. Sanguinẽ ſiſtit. Vulnera colligat. Glutinat neruos. Vtuntur etiam ad quartanas bituminis drachma, & hedyoſmi pari pondere cũ myrrhæ obolo ſubacti. Comitiales morbos uſtum deprehendit. Vuluarũ ſtrãgulationes olfactum diſcutit cũ uino & caſtoreo. Procidentia ſedis ſuffitu reprimit. Purgationes fœminarũ in uino potũ elicit. In reliquo uſu æramentis illinitur firmatq; ea contra ignes. Diximus & tingi ſolitas ex eo ſtatuas & illini. Calcis quoq; uſum præbuit, ita ferruminatis Babylonis muris. Placet & ferrarijs fabrorum officinis tingẽdo ferro, clauorumq; capitibus, & multis alijs uſibus. Nec minor aut ab eo diſsimilis eſt aluminis opera, quod intelligitur ſalſugo terræ. Plura & eius genera. In Cypro candidum & nigrum, exigua coloris differentia, cũ ſit uſus magna: quoniam inficiendis claro colore lanis candidum liquidumq; utiliſsimum eſt, contraque fuſcis aut obſcuris nigrum. Et aurum nigro purgatur. Fit autem omne ex aqua lẽmoq;, hoc eſt terræ exudantis natura corriuatum hyeme æſtiuis ſolibus maturatur. Quod fuerit ex eo præcox candidum fit: gignitur autem in Hiſpania, Aegypto, Armenia, Macedonia, Poio, Africa: inſulis Sardinia, Melo, Lipara, Strõgyle. Laudatiſsimũ in Aegypto, proximum in Melo. Huius quoq; duæ ſpecies liquidũ ſpiſſumq;. Liquidi probatio, ut ſit lympidum lacteumq;, ſine offenſis fricantium, cum quodam igniculo caloris. Hoc phorimon uocant. An ſit adulteratum deprahẽditur ſucco punici mali. Syncerum enim mixtura ea nigreſcit. Alterum genus eſt pallide & ſcabra naturæ, & quod inficitur galla. Ideoq; hoc uocãt paraphoron. Vis liquidi aluminis aſtringere, indurare, rodere. Melle admixto ſanat oris ulcera, papulas, prurituſq;. Hæc curatio fit in balineis duabus mellis partibus, tertia aluminis. Virus alarum ſudoreſq; ſedat. Sumitur pilulis contra lienis uitia, pellẽdumq; pruritum ac per urinam ſanguinem. Emendat & ſcabiem nitro ac melanthio admixtis. Concreti aluminis unum genus ſchiſton appellãt Græci, in capillamenta quædam caneſcẽtia dehiſcens. Vnde quidam trichitin potius appellauere. Hoc fit è lapide, ex quo & chalcitin uocãt, ut ſit ſudor quidam eius lapidis in ſpumã coagulatus. Hoc genus aluminis ſiccat, minuſq; ſiſtit humorem inutilem corporibus. Sed auribus magnopere prodeſt infuſum, uel illitum, uel oris ulceribus, dentibusque, ſi ſaliua cum eo contineatur. Et oculorum medicamẽtis inſeri-

ſeritur apte, uerendaq; utriuſque ſexus. Coquitur in patinis, donec liquari deſinat. Inertioris eſt alterum generis, quod ſtrongylen uocant. Duæ eius ſpecies, fungoſum atque omni humore dilui facile, quod in totum damnatur. Melius pumicoſum, & foraminum fiſtulis ſpongiæ ſimile, rotundumq; natura, candido propius cum quadam pinguedine ſine harenis friabile, nec inficiens nigritia. Hoc coquitur per ſe carbonibus puris, donec cinis fiat. Optimum ex omnibus quod melinum uocant, ab inſula Melo, ut diximus. Nulli uis maior neque aſtringendi, neque denigrandi, neque indurandi. Nullum ſpiſsius. Oculorum ſcabritias extenuat, cõbuſtum utilius epiphoris inhibendis. Sic & ad pruritus corporis. Sanguinem quoque ſiſtit in totum foris illitum. Vulſis pilis ex aceto illitum, renaſcentem mollis lanuginem ſummam. Omnium generũ uis in aſtringendo. Vnde nomen Græcis. Ob id oculorum uitijs aptiſsima ſunt. Sanguinis fluxiones inhibet cum adipe. Sic & infantium ulcera. Putreſcentia ulcerum cõpeſcit cũ adipe, & hydropicorum eruptiones ſiccat. Et aurium uitia cum ſucco punici mali. Et unguium ſcabritias, cicatricumq; duritias & pterygia, perniones. Phagedænas ulcerum ex aceto, aut cum galla pari pondere cremata. Lepras cum ſucco olerum. Cum ſalis uero duabus partibus uitia quæ ſerpunt. Lendes & alia capillorum animalia permixtum aquæ. Sic & ambuſtis prodeſt, & furfuribus corporum cum ſero & pice. Infunditur & dyſentericis. Vuam quoque in ore comprimit, ac tonſillas. Ad omnia quæ in ceteris generibus diximus, efficacius intelligitur ex Melo aduectum. Nam ad reliquos uſus uitæ in corijs laniſq; perficiendis, quanti ſit momenti, ſignificatum eſt. Ab his per ſe omnia ad medicinas pertinentia terræ genera tractabimus.

De terra Samia, & Eretria, & Chia, & Selinuſia & Pignid, & Ampelitid medicinæ. CAP. XVI.

SAmiæ duæ ſunt, quæ ſyropicon, & quæ aſter appellantur. Prioris laus, ut recens ſit & leuis, linguæq; glutinoſa. Altera gleboſior, candida. Vtraque uritur, ac lauatur. Sunt qui præferant priorẽ. Proſunt ſanguinem expuentibus. Emplaſtriſq; quæ ſiccãdi cauſa cõponuntur. oculorũ quoq; medicamẽtis miſcentur. Eretria totidem differentias habet. Nanque & alba eſt, & cinerea, quæ præfertur in medicina. Probatur mollitie, & quod ſi æra preducãtur uiolaceum reddit colorem. Vis & ratio eius in medẽdo dicta eſt inter pigmenta. Lauatur omnis terra (in hoc enim loco dicemus) perfuſa aqua ſiccataq; ſolibus, iterum ex aqua trita ac repoſita, donec conſidat, & digeri poſsit in paſtillos. Coquitur in calicibus crebro cõcuſſu. Eſt in medicaminibus & Chia terra candicans, effectus eius qui Samiæ. Vſus ad mulierum maxime cutem. Idem & Selinuſia. Lactei coloris eſt hæc & aqua dilui celerrima. Eademq; lacte diluta, & tectoriorum albaria interpolantur. Pignitis Eretriæ ſimilima eſt grãdioribus tantum glebis & glutinoſa, cui effectus idem qui cimoliæ, infirmior tamen. Bitumini ſimilima eſt ampelitis. Experimentũ eius, ſi ceræ modo accepto oleo liqueſcat, & ſi nigricans colos maneat toſtæ. Vſus ad molliendum diſcutiendumq;. Ad hæc medicamentis additur, præcipueq; in calliblepharis & inficiendis capillis.

Cretæ genera ad ueſtium uſus, cimolia, Sarda, Vmbrica, ſaxum, argentaria. CAP. XVII.

CRetæ plura genera. Ex ijs cimoliæ duo ad medicos pertinentia, candidum & ad purpuriſſum inclinans. Vis utrique ad diſcutiendos tumores, & ſiſtẽdas fluctiones aceto aſſumpto. Panos quoq; & parotidas cohibet. Et lichenas illita, puſtulaſq;. Si uero aphronitrum & nitrum adijciatur: & acetum, pedũ tumores ſanat, ita ut in ſole curatio hæc fiat, & poſt ſex horas aqua ſalſa abluatur. Teſtium tumoribus Cypria cera addita prodeſt. Et refrigerandi quoq; natura cretæ eſt, ſudoreſq; immodicos ſiſtit illita. Atq; ita papulas cohibet ex uino ſumpta in balineis. Laudatur maxime Theſſalica. Naſcitur & in Lycia circa Bubonẽ. Eſt & alius cimoliæ uſus in ueſtibus. Nam Sarda quæ affertur è Sardinia, candidis tantum aſſumitur, inutilis uerſicoloribus, & eſt uiliſsima omniũ cimoliæ generum: precioſior Vmbrica, & quam uocãt ſaxum. Proprietaſq; ſaxi, quod creſcit in macerando, atque pondere emitur, illa menſura. Vmbrica non niſi poliendis ueſtibus aſſumitur. Neque enim pigebit hanc quoque partem attingere, cum lex Metella extet fullonibus dicta, quã C. Flaminius & L. Aemilius cenſores dedere ad populum ferendam. Adeo omnia maioribus curæ fuere. Ergo ordo hic eſt: primũ abluitur ueſtis Sarda, dein ſulphure ſuffitur, mox deſquamatur cimolia, quæ eſt coloris ueri. Fucatus enim deprehenditur, nigreſcitq;, & effunditur ſulphure. Veros autem & pretioſos colores emollit cimolia, & quodam nitore exhilarat contriſtatos ſulphure: candidis ueſtibus ſaxum utilius à ſulphure, inimicum coloribus. Græcia pro cimolia tymphaico utitur gypſo. Alia creta argentaria appellatur, nitorem argento reddens. Eſt & uiliſsima qua circum preducere ad uictoriæ notam, pedeſq; uenalium trans mare aductorum denotare inſtituerunt maiores. Talemq; Plotiũ mimicæ ſcenæ conditorem, & aſtrologiæ conſobrinũ eius Manlium Antiochũ, item grammaticæ Taberiũ Erotem, eadem naue aductos uidere proaui.

Qui & quorũ liberti præpotẽtes. CAP. XVIII.

SEd quid hos refero aliquo literarum honore commendatos? Talem in cataſta uidere Chryſogonũ Syllæ, Amphionem Q. Catuli, Heronem L. Luculli, Demetrium Pompeij, Augenq; Demetrij, quanquàm & ipſa Pompeij credita eſt: Hipparchum M. Antonij, Menam & Menecratem Sex. Pompeij, alioſq; deinceps, quos enumerare iam non eſt, è ſanguine Quiritium & proſcriptionum licentia ditatos. Hoc eſt inſigne uenalitijs gregibus, opprobriumq;

populus. Stemmata uero lineis diſcurrebant ad imagines pictas. Tablina codicibus implebãtur, & monumentis rerum in magiſtratu geſtarum. Aliæ foris & circa limina animorum ingentium imagines erant, affixis hoſtium ſpolijs, quæ nec emptori refringere liceret, triumphabantque etiam dominis mutatis ipſæ domus: & erat hæc ſtimulatio ingens, exprobrãtibus tectis, quotidie imbellem dominum intrare in alienum triumphum. Extat Meſſalæ oratoris indignatio, qua prohibuit inſeri genti ſuæ Leuinorum alienam imaginem. Similis cauſa Meſſalæ ſeni expreſsit uolumina illa quæ de familijs condidit, cum Scipionis Africani tranſiſſet atrium, uidiſſetq; adoptione teſtamentaria Salutionis, hoc enim ei fuerat cognomen, Africanorum dedecore notam irrepentem Scipionum nomini. Sed pace Meſſalarum dixiſſe liceat, etiam mẽtiri clarorum imagines, erat aliquis uirtutũ amor: multoq; honeſtius quàm mereri, ne quis ſuas expeteret. Non eſt prætereundũ & nouitium inuentum. Siquidem non ſolũ ex auro argentóue, aut certe ex ære in bibliothecis dicantur illi, quorum immortales animæ in ijſdem locis ibi loquuntur, quinimo etiam quæ non ſunt finguntur, pariuntq; deſideria nõ traditi uultus, ſicut in Homero euenit: Quo maius (ut equidẽ arbitror) nullum eſt felicitatis ſpecimen, quàm ſemper omnes ſcire cupere qualis fuerit aliquis. Aſinij Pollionis hoc Romæ inuentum, qui primus bibliothecã dicando, ingenia hominum rem publicã fecit. An priores cœperint Alexandriæ & Pergami reges qui bibliothecas magno certamine inſtituere, non facile dixerim. Imaginum amorem flagraſſe quondã teſtes ſunt, & Atticus ille Ciceronis, edito de his uolumine, & M. Varro benigniſsimo inuẽto inſertis uoluminũ ſuorum fœcunditati, non nominibus tantũ ſeptingentorum illuſtrium, ſed & aliquo modo imaginibus, nõ paſſus intercidere figuras, aut uetuſtatẽ æui cõtra homines ualere, inuẽtione muneris etiam dijs inuidioſi, quando immortalitatem non ſolũ dedit, uerumetiam in omnes terras miſit, ut præſentes eſſe ubiq; & claudi poſſent.

Quando primum clypei imaginum publice, quãdo in domibus poſiti, & de picturæ initijs, & monochromato, & primis pictorib. & antiquitate picturarũ in Italia. CAP. III.

ET hoc quidem alienus ille præſtitit. Suorum uero clypeos in ſacro uel publico priuatim dicare primus inſtituit (ut reperio) Ap. Claudius, qui conſul cum Seruilio fuit anno urbis cclix. Poſuit enim in Bellonæ æde maiores ſuos, placuitq; in excelſo ſpectari, & titulos honorũ legi. Decora res, utiq; ſi liberorum turba paruulis imaginibus ceu nidum aliquem ſobolis pariter oſtendat: quales clypeos nemo non gaudens fauensq; aſpicit. Poſt eum M. Aemilius, collega in conſulatu Q. Luctatij, non in baſilica modo Aemilia, uerum & domi ſuæ poſuit, id quoque Martio exemplo. Scutis enim, qualibus apud Troiam pugnatum eſt, continebantur imagines: Vnde & nomen habuere clypeorum, non ut peruerſa grammaticorum ſubtilitas uoluit, à cluendo. Origo plena uirtutis, faciem reddi in ſcuto cuiuſq; qui fuerit uſus illo. Pœni ex auro factitauere & clypeos & imagines, ſecumque in caſtris tulere. Certe captum eis talem Haſdrubalis inuenit Q. Martius, Scipionum in Hiſpania ultor: iſque clypeus ſupra fores Capitolinæ ædis uſque ad incendium primum fuit. Maiorum quidem noſtrorum tanta ſecuritas in ea re annotatur, ut L. Manlio, Q. Fuluio coss. anno urbis quingenteſimo lxxv. M. Aufidius tutelæ Capitolij redemptor, docuerit patres argenteos eſſe clypeos, qui pro æreis per aliquot iam luſtra aſsignabantur. De picturæ initijs incerta, nec inſtituti operis quæſtio eſt. Aegyptij ſex milibus annorum apud ipſos inuentam, priuſquam in Græciam tranſiret, affirmant, uana prædicatione, ut palàm eſt. Græci autem alij Sicyone, alij apud Corinthios repertã, omnes umbra hominis lineis circunducta. Itaque talem primam fuiſſe: ſecundam ſingulis coloribus & monochromaton dictam, poſtquam operoſior inuenta erat: duratque talis etiam nunc. Inuentam linearem dicunt à Philocle Aegyptio, uel Cleanthe Corinthio. Primi exercuere Ardices Corinthius & Telephanes Sicyonius, ſine ullo etiamnum colore, iam tamen ſpargentes lineas intus. Ideo & quos pingerent aſcribere inſtitutum. Primus inuenit eas colorare, teſta (ut ferunt) trita, Cleophãtus Corinthius. Hunc aut eodem nomine alium fuiſſe, quem tradit Cornelius Nepos ſecutum in Italiam Demaratum, Tarquinij Priſci Romani regis patrem, fugiẽtem à Corintho iniurias Cypſelli tyrãni, mox docebimus. Iam enim abſoluta erat pictura etiam in Italia. Extant certe hodieque antiquiores urbe picturæ Ardeæ in ædibus ſacris, quibus equidem nullas æque demiror, tam longo æuo durantes in orbitate tecti, ueluti recentes. Similiter Lanuuij, ubi Atalanta & Helena comminus pictæ ſunt nudæ ab eodem artifice, utraq; excellentiſsima forma, ſed altera ut uirgo, ne ruinis quidem templi cõcuſſa. Pontius legatus Caij principis eas tollere conatus eſt libidine accenſus, ſi tectorij natura permiſiſſet. Durãt & Cære, antiquiores & ipſæ. Fatebiturq; quiſquis eas diligenter æſtimauerit, nullam artium celerius cõſummatam, cum Iliacis tẽporibus non fuiſſe eã appareat.

De pictoribus Romanis, & quando primum dignitas picturę, & qui uictorias ſuas pictura propoſuerunt, & quando externis picturis dignitas Romæ. CAP. IIII.

APud Romanos quoque honos mature huic arti contigit. Siquidem cognomina ex ea Pictorum traxerunt Fabij clariſsima gentis princepsque eius cognominis ipſe ædem Salutis pinxit anno urbis conditę ccccl. qua pictura durauit ad noſtram memoriam, æde Claudij principatu exuſta. Proxime celebrata eſt in foro boario æde Herculis Pacuuij poëtæ pictura. Ennij ſorore genitus hic fuit: clarioremque eam artem Romæ fecit gloria ſcenæ: Poſtea non eſt

ſpectata

ſpectata honeſtis manibus, niſi forte quis Turpilium equitem Romanum è Venetia noſtræ ætatis uelit referre, hodieque pulchris eius operibus Veronæ extantibus. Læua is manu pinxit, quod de nullo antè memoratur. Paruis gloriabatur tabellis, extinctus nuper in longa ſenecta, Aterius Labeo prætorius, etiam proconſulatu prouinciæ Narbonenſis functus. Sed ea res in riſu & iam cōtumelia erat. Fuit & principum uirorum non omittendum de pictura celebre conſilium. Q. Pedius, nepos Q. Pedij conſularis triumphalisq́; , à Cæſare dictatore cohæredis Auguſto dati, cum natura mutus eſſet, eum Meſſala orator, ex cuius familia pueri auia erat, picturam docendum cenſuit, idque etiam diuus Auguſtus comprobauit. Puer magni profectus in ea arte obijt. Dignatio autem præcipua Romæ increuit (ut exiſtimo) à M. Valerio Max. Meſſala, qui princeps tabulam picturæ prælij, quo Carthaginienſes & Hieronem in Sicilia deuicerat, propoſuit in latere curiæ Hoſtiliæ, anno ab urbe condita quadringenteſimononageſimo. Fecit hoc quidem & L. Scipio, tabulamque uictoriæ ſuæ Aſiaticæ in Capitolio poſuit. Idque ægre tuliſſe fratrem Africanum tradunt, iratum haud immerito, quoniam filius eius in illo prælio captus fuerat. Non diſsimilem offenſionem & Aemiliani ſubijt L. Hoſtilius Mancinus, qui primus Carthaginem irruperat, ſitum eius expugnationesque depictas proponendo in foro, & ipſe aſsiſtens populo ſpectanti ſingula enarrando: qua comitate proximis comitijs conſulatum adeptus eſt. Habuit & ſcena ludis Claudij Pulchri magnam admirationem picturæ, cum ad tegularum ſimilitudinem corui decepti imagine aduolarent. Tabulis autem externis autoritatem Romæ publice fecit primus omnium L. Mummius, cui cognomen Achaici uictoria dedit. Namq; cum in præda uendenda rex Attalus VI. M. ſeſtertium emiſſet Ariſtidis tabulā, Liberum patrem continentem, pretium miratus, ſuſpicatusque aliquid in ea uirtutis quod ipſe neſciret, reuocauit tabulam Attalo multum querente, & in Cereris delubro poſuit, quam primam arbitror picturam externam Romæ publicatam. Deinde uideo & in foro poſitas uulgo. Hinc enim ille Craſsi oratoris lepos agētis ſub ueteribus, cum teſtis compellatus inſtaret: Dic ergo Craſſe qualem me reris? Talem, inquit, oſtēdens in tabula pictum inficetiſsime Gallum exerētem linguam. In foro fuit & illa paſtoris ſenis cum baculo, de qua Teutonorum legatus interrogatus, quanti eum æſtimaret, reſpondit, ſibi donari nolle talem uiuum uerumque. Sed præcipuam autoritatem fecit publice tabulis Cæſar dictator, Aiace & Medea ante Veneris genitricis ædem dicatis. Poſt eum M. Agrippa uir ruſticitati propior quàm delicijs. Extat certe eius oratio magnifica, & maximo ciuium digna de tabulis omnibus ſignisque publicandis: quod fieri ſatius fuiſſet, quàm in uillarum exilia pelli. Verum eadem illa toruitas tabulas duas Aiacis & Veneris mercata eſt à Cyzicenis HS. XIJ. M. In thermarum quoque calidiſsima parte marmoribus incluſerat paruas tabellas, paulo antè cum reficerentur ſublatas. Super omnes diuus Auguſtus in foro ſuo celeberrima in parte poſuit tabulas duas, quæ belli pictam faciem habent & triumphum. Idem Caſtores ac uictoriam poſuit, & quas dicemus ſub artificum mētione in templo Cæſaris patris. Idem in curia quoque, quam in comitio conſecrabat duas tabulas impreſsit parieti: Nemeam ſedentem ſupra leonem, palmigeram ipſam, aſtante cum baculo ſene, cuius ſupra caput tabula bigæ dependet: Niceas ſcripſit ſe inuſsiſſe, tali enim uſus eſt uerbo. Alterius tabulæ admiratio eſt, puberem filium ſeni patri ſimilem eſſe, ſalua ætatis differentia, ſuperuolante aquila draconem complexa. Philochares hoc ſuum opus eſſe teſtatus eſt. Immenſa, uel unam ſi quis tantum hanc tabulam æſtimet, potentia artis, cum propter Philocharem ignobiliſsimos alioquin Glaucionem filiumque eius Ariſtippum, ſenatus populusque Romanus tot ſeculis ſpectet. Poſuit & Tiberius Cæſar minime comis imperator, in templo ipſius Auguſti, quas mox indicabimus.

Ratio pingendi, de pigmentis. CAP. V.

HActenus dictum ſit de dignitate artis morientis. Quibus coloribus ſingulis primi pinxiſſent, diximus, cum de pigmentis traderemus in metallis. Qui monochromatea genera picturæ uocauerint, qui deinde, & quæ & quibus temporibus inuenerint, dicemus in mentione artificum, quoniam indicare naturas colorū, cauſa inſtituti operis, prior eſt. Tandem ſe ars ipſa diſtinxit, & inuenit lumen atq; umbras, differētia colorū alterna uice ſeſe excitante. Deinde adiectus eſt ſplendor, alius hic quàm lumē: quem quia inter hoc & umbrā eſſet, appellauerunt tonon: commiſſuras uero colorum & tranſitus, armogen.

De coloribus natiuis, & factitijs. CAP. VI.

SVnt autem colores auſteri aut floridi. Vtrunque natura aut mixtura euenit. Floridi ſunt quos dominus pingenti præſtat, minium, armenium, cinnabaris, chryſocolla, Indicum, purpuriſſum. Cæteri auſteri. Ex omnibus alij naſcuntur, alij fiunt. Naſcuntur ſinopis, rubrica, parætonium, melinum, eretria, auripigmentum. Cæteri finguntur, primumq́; quos in metallis diximus. Præterea è uilioribus ochra, ceruſſa uſta, ſandaracha, ſandix, ſyricum, atramentum. Sinopis inuenta eſt primum in Ponto, inde nomen, à Sinope urbe. Naſcitur & in Aegypto, Balearibus, Africa: ſed optima in Lemno & in Cappadocia, effoſſa è ſpeluncis. Quæ ſaxis adhæſit, excellit. Glebis ſuus colos, extrà maculoſus. Hac q́; uſi ſunt ueteres ad ſplendorem. Species ſinopidis tres, rubra, & minus rubēs, & inter has media. Pretium optimæ in libras XIIJ. denarij. Vſus ad penicillum, aut ſi lignū colorare libeat. Eius quæ ex Africa uenit, octoni aſſes: cicerculū appellant. Quæ magis cæteris rubet, utilior abacis. Idem pretium eius, quæ preſsior uocatur, & eſt maxime

P ij fuſca.

fuſca. Vſus eius ad baſes abacorum. In medicina uero blandus, emplaſtriſq; & malagmatis ſiue ſicca compoſitione eius, ſiue liquida facilis, cõtra ulcera in humore ſita, uelut oris, ſedis. Aluũ ſiſtit infuſa: Fœminarũ profluuia, pota denarij pondere. Eadẽ aduſta, ſiccat ſcabricias oculorum, è uino maxime. Rubricæ genus in ea uoluere intelligi quidã ſecũdæ autoritatis. Palmã enim lemniæ dabant, minio proximã. Hæc eſt multũ antiquis celebrata, cum inſula in qua naſcitur. Nec niſi ſignata uenũdabatur, unde & ſphragidẽ appellauere. Hac minium ſublinunt, adulterantq;. In medicina præclara res habetur: Epiphoras enim oculorum mitigat, & dolores circũlita. Aegilopas manare prohibet. Sanguinẽ reijcientibus ex aceto datur bibẽda. Bibitur & contra lienũ renũq; uitia, & purgationes fœminarũ. Item & cõtra uenena, & ſerpentiũ ictus terreſtrium marinorũq;, omnibus ideo antidotis familiaris. Ex reliquis rubricæ generibus, fabris utiliſſima Aegyptia & Africana, quoniã maxime ſorbẽtur. Picturis autẽ apta naſcitur & in ferrarijs metallis. Ex ea fit ochra, exuſta rubrica in ollis nouis luto circũlitis. Quo magis arſit in caminis, hoc melior. Omnis autẽ rubrica ſiccat, ideoq; & emplaſtris conuenit, igni etiã ſacro. Sinopidis Ponticæ ſelibra, ſilis lucidi libris x. & melini græcienſis duabus mixtis, tritiſq; unà per dies xij. leucophorum fit, hoc eſt, glutinũ auri, cũ inducitur ligno. Paratonion nomẽ loci habet ex Aegypto, ſpumã maris eſſe dicũt ſolidatã cũ limo, & ideo conchæ minutæ inueniũtur in eo. Fit & in Creta inſula atq; Cyrenis. Adulteratur Romæ creta cimolia decocta conſpiſſataq;. Pretiũ optimo in pondo ſex. x. E cãdidis coloribus pinguiſſimũ, & tectorijs tenaciſſimũ propter læuorẽ. Melinũ candidũ & ipſum eſt, optimũ in Melo inſula. In Samo quoq; naſcitur, ſed eo non utuntur pictores propter nimiã pinguedinẽ. Accubantes effodiunt ibi inter ſaxa uenas ſcrutantes. In medicina eundẽ uſum habet quẽ eretria creta. Præterea linguã tactu ſiccat. Pilos detrahit & mitigat. Precium in libras ſeſtertij ſinguli. Eſt & colos tertius è candidis ceruſſæ, cuius rationẽ in plũbi metallis diximus. Fuit & terra per ſe in Theodoti fundo inuẽta Smyrnæ, qua ueteres ad nauium picturas utebantur. Nunc omnis ex plũbo & aceto fit, ut diximus. Vſta caſu reperta incendio Piræi, ceruſſa in orcis cremata. Hac primus uſus eſt Nicias ſupradictus. Optima nunc Aſiatica habetur, quæ & purpurea appellatur. Pretiũ eius in libras æris v. Fit et Romæ cremato ſile marmoroſo & reſtincto aceto. Sine uſta nõ fiunt umbræ. Eretria terræ ſuæ habet nomen. Hac Nicomachus & Paraſius uſi. Refrigerat emollitq;. Explet uulnera ſi coquatur, ad ſiccãda præcipue utilis, & capitis doloribus, & ad deprehẽdenda pura. ſubeſſe enim ea intelligitur, ſi ex aqua illita non areſcat. Sandarachã & Ochram Iuba tradit in inſula rubri maris Topazo naſci, ſed inde nõ peruehũtur ad nos. Sandaracha quomodo fieret diximus. Fit adulterina et ex ceruſſa nõ in fornace cocta. Colos eſſe debet flãmeus. Pretiũ in libras aſſes quini. Hæc ſi torreatur, æqua parte rubrica admixta ſandycem facit. Quanquam animaduerto Virgilium exiſtimaſſe herbam id eſſe, illo uerſu,

Sponte ſua ſandyx paſcentes ueſtiet agnos.

Pretium in libras dimidiũ eius quod ſandaracha. Nec ſunt alij colores maioris põderis. Inter factitios eſt & ſyricũ, quo miniũ ſublini diximus. Fit autẽ ſinopide & ſandyce mixtis. Atramentũ quoq; inter factitios erit, quanquã eſt & terræ geminæ originis. Aut enim ſalſuginis modo emanat, aut terra ipſa ſulphurei coloris ad hoc probatur. Inuenti ſunt pictores, qui è ſepulchris carbones infectos effoderent. Sed importuna hæc omnia ac nouitia. Fit enim & fuligine pluribus modis, reſina uel pice exuſtis. Propter quod officinas etiam ædificauere, fumũ eum nõ emittẽtes. Laudatiſſimũ eodem modo fit è tædis. Adulteratur fornaciũ balinearũq; fuligine, quo ad uolumina ſcribẽda utuntur. Sunt qui & uini fecẽ ſiccatã excoquant: affirmantq;, ſi ex bono uino fex fuerit, Indici ſpeciẽ id atramentũ præbere. Polygnotus & Mycon celeberrimi pictores Athenis, è uinaceis fecere, tryginon appellant. Apelles cõmentus eſt ex ebore cõbuſto facere, quod elephantinum uocãt. Apportatur & Indicũ ex India, inexploratæ adhuc inuentionis mihi. Fit etiã apud infectores ex flore nigro, qui adhæreſcit æreis cortinis. Fit & è tædis ligno cõbuſto, tritiſq; in mortario carbonibus. Mira in hoc ſepiarum natura, ſed ex his nõ fit. Omne autẽ atramentũ ſole perficitur, librariũ gummi, tectoriũ glutino admixto. Quod autẽ aceto liquefactũ eſt, ægre eluitur. E reliquis coloribus quos à dominis dari diximus propter magnitudinem pretij, ante omnes eſt purpuriſſum è creta argẽtaria: cũ purpuris pariter tingitur, bibitq; eum colorẽ celerius lanis. Præcipuũ eſt primũ, feruẽtis aheno rudibus medicamẽtis inebriatũ. Proximũ egeſto eo addita creta in ius idẽ. Et quoties id factũ eſt, leuatur bonitas pro numero dilutiore ſanie. Quare Puteolanũ potius laudatur quàm Tyriũ aut Getulicum, uel Laconicũ, unde precioſiſſimæ purpuræ. Cauſa eſt, quod hyſgino maxime inficitur, rubiãq; cogitur ſorbere. Viliſſimũ à Canuſio. Pretiũ huic à ſingulis denarijs in libras ad xxx. Pingẽtes ſandyce ſublita mox ouo inducentes purpuriſſum, fulgorẽ minij faciunt. Si purpurã facere malunt, cæruleũ ſublinũt, mox purpuriſſum ex ouo inducunt. Ab hoc maxima autoritas Indico. Ex India uenit harundinũ ſpumæ adhæreſcente limo, cũ teritur nigrũ. At in diluendo mixturam purpuræ cæruleiq; mirabilẽ reddit. Alterum genus eius eſt in purpurarijs officinis innatans cortinis, & eſt purpuræ ſpuma. Qui adulterãt, uero Indico ſtercora columbina aut cretã Selinuſiã, uel anulariã ultro inficiunt. Probatur carbone. Reddit enim quod ſincerum & flammã excellentis purpuræ, & dũ fumat odorẽ maris olet. Ob id quidã è ſcopulis id colligi putãt. Pretium Indico denarij uiginti in libras. In medicina Indicum rigores & impetus ſedat, Siccat oris ulcera.

Armenia mittit quod eius nomine appellatur. Lapis eſt hic quoq; chryſocollæ modo infectus. Optimũq; eſt quod maxime uiride eſt, cõmunicato colore cũ ceruleo. Solebãt libræ eius treceni nũmi taxari. Inuenta per Hiſpanias harena eſt, ſimilẽ curã recipiens. Itaq; ad denarios ſenos uilitas rediјt. Diſtat à ceruleo candore modico, qui teneriorẽ hunc efficit colorẽ. Vſum in medicina ad pilos tantũ alendos habet, maximeq; in palpebris. Sunt etiamnũ nouitij duo colores è uiliſsimis, uiride quod Appianũ uocatur, & quod chryſocollam luteam mentitur, ceu parũ multa ſint mendacia eius. Fit ex creta uiridi æſtimatũ ſeſtertijs in libras. Anulare quod uocãt, candidum eſt, quo muliebres picturæ illuminantur. Fit & ipſum ex creta admixtis uitreis gemmis ex uulgi anulis, unde & anulare dictum.

Qui colores udo nõ inducantur, & quibus coloribus antiqui pinxerunt, & quãdo primũ gladiatorũ pugnæ propoſitæ ſunt. CAP. VII.

EX omnibus coloribus cretulã amare, udoq; illini recuſant, purpuriſſum, Indicũ ceruleum, melinum, auripigmentũ, appianũ, ceruſſa. Ceræ tinguntur ijſdem his coloribus ad eas picturas quæ inuruntur, alieno parietibus genere, ſed claſsibus familiari, iam uero & onerarijs nauibus: quoniã & pericula expingimus, ne quis miretur & rogos pingi. Iuuatq; pugnaturos ad mortẽ, aut certe cædẽ, ſpecioſe uehi. Qua contẽplatione tot colorũ tãta uarietate ſubit antiquitatem mirari. Quatuor coloribus ſolis immortalia illa opera fecere, ex albis melino, ex ſilaceis Attico, ex rubris ſinopide Pontica, ex nigris atramẽto, Apelles, Echion, Melãtius, Nicomachus, clariſsimi pictores, cũ tabulæ eorũ ſingulæ oppidorũ uenirẽt opibus. Nunc & purpuris in parietes migrãtibus, & India cõferẽte fluminũ ſuorũ limũ, & draconũ & elephãtorũ ſaniẽ, nulla nobilis pictura eſt. Omnia ergo meliora tunc fuere, cum minor copia. Ita eſt, quoniã, ut ſuprà diximus, rerũ nõ animi pretijs excubatur. Et noſtræ ætatis inſaniã ex pictura nõ omittã. Nero princeps iuſſerat coloſſeum ſe pingi cxx. pedũ in linteo, incognitũ ad hoc tempus. Ea pictura cũ peracta eſſet in Marianis hortis accẽſa fulmine cũ optima hortorũ parte conflagrauit. Libertus eius cũ daret Antij munus gladiatorũ, publicas porticus inueſtiuit pictura, ut conſtat, gladiatorum miniſtrorumq; omniũ ueris imaginibus redditis. Hic multis iam ſeculis ſummus animus in pictura. Pingi autem gladiatoria munera atq; in publico exponi cœpta à C. Terentio Lucano. Is auo ſuo à quo adoptatus fuerat, triginta paria in foro per triduum dedit, tabulamq; pictam in nemore Dianæ poſuit.

De ætate picturæ, operum & artificum indicatura nobilitates CCCV. CAP. VIII.

NVnc celebres in ea arte quàm maxima breuitate percurrã, neq; enim inſtituti operis eſt talis executio. Itaq; quoſdã uel in tranſcurſu, & in aliorum mentione obiter nominaſſe ſatis erit, exceptis operum claritatibus, quæ & ipſa conueniet attingi, ſiue extant, ſiue intercidẽre. Non conſtat ſibi in hac parte ut-

Græcorũ diligentia, tam multas poſt olympiadas celebrando pictores quàm ſtatuarios autores. Primũq; olympiade nonageſima, cũ & Phidiã ipſum initio pictorẽ fuiſſe tradatur, clypeũq; Athenis ab eo pictum. Præterea in cõfeſſo ſit, octogeſima tertia fuiſſe Panænum fratrẽ eius, qui clypeũ intus pinxit in Aegide Mineruæ quã fecerat Colotes Phidiæ diſcipulus, & in faciendo Ioue Olympio adiutor. Quid? quòd in confeſſo perinde eſt, Bularchi pictoris tabulã, in qua erat Magnetum præliũ, à Candaule rege Lydiæ Heraclidarũ nouiſsimo, qui & Myrſilus uocitatus eſt, repenſam auro. Tanta iã dignatio picturæ erat. Id circa ætatem Romuli acciderit neceſſe eſt: duo enim deuiceſima olympiade interijt Candaules, aut (ut quidam tradunt) eodẽ anno quo Romulus, niſi fallor, manifeſta iã tum claritate artis atq; abſolutione. Quod ſi recipi neceſſe eſt, ſimul apparet multo uetuſtiora principia eſſe, eosq; qui monochromatis pinxerint, quorũ ætas non traditur aliquanto antè fuiſſe, Hygianontẽ, Diniã, Charman, & qui primus in pictura marẽ fœminãq; diſcreuit, Eumarũ Athenienſem figuras omnes imitari auſum, quiq; inuẽta eius excoluerit, Cimonẽ Cleonæum. Hic catagrapha inuenit, hoc eſt obliquas imagines et uarie formare uultus, reſpiciẽtes, ſuſpiciẽteſue & deſpicientes. Articulis etiã mẽbra diſtinxit. Venas protulit, præterq; in ueſte & rugas & ſinus inuenit. Panænus quidem frater Phidiæ, etiam præliũ Athenienſium aduerſus Perſas apud Marathonem factum pinxit. Adeo iam colorũ uſus percrebruerat, adeoq; ars perfecta erat, ut in eo prælio iconicos duces pinxiſſe tradatur, Athenienſium, Miltiadem, Callimachum, Cynegyrum, Barbarorum Darium, Tiſſaphernem.

Primum picturæ certamen, & qui primi penicillo pinxerunt. CAP. IX.

QVinimo certamen pictura etiã florente eo inſtitutum eſt Corinthi ac Delphis: primusq; omnium certauit cũ Timagora Chalcidenſe, ſuperatus ab eo Pythijs, quod & ipſius Timagoræ carmine uetuſto apparet chronicorum errore non dubio. Alij quoq; poſt hos clari fuere ante nonageſimã olympiadem, ſicut Polygnotus Thaſius, qui primus mulieres lucida ueſte pinxit, capita earũ mitris uerſicoloribus operuit, plurimũq; picturæ primus cõtulit. Siquidẽ inſtituit os adaperire, dentes oſtẽdere, uultũ ab antiquo rigore uariare. Huius eſt tabula in porticu Pompeij, quæ ante curiã eius fuerat: in qua dubitatur, aſcendentem cũ clypeo pinxerit, an deſcendentẽ. Hic Delphis ædem pinxit. Hic & Athenis porticum quæ Pœcile uocatur, gratuito, cũ partẽ eius Mycon mercede pingeret, unde maior huic autoritas. Siquidem Amphictyones, quod eſt publicũ Græciæ conciliũ, hoſpitia ei gratuita decreuere. Fuit & alius Mycon, qui minoris cognomine diſtinguitur, cuius filia Timarete & ipſa pinxit. Nonageſima autem olympiade fuere Aglaophon, Cephiſodorus, Phrylus, Euenor pater Parrhaſij & præceptor maximi pictoris, de quo ſuis annis dice-

mus: omnes iam illuſtres, non tamen in quibus hærere expoſitio debeat, feſtinans ad lumina artis in quibus primus refulſit Apollodorus Athenienſis nonageſimatertia olympiade. Hic primus ſpecies exprimere inſtituit, primusq; gloriam penicillo iure contulit. Eius eſt ſacerdos adorãs, & Aiax fulmine incenſus, qui Pergami ſpectatur hodie: Neq; ante eum tabula ullius oſtenditur, quæ teneat oculos. Ab hoc artis fores apertas Zeuxis Heracleotes intrauit, olympiadis nonageſimæquintæ anno quarto, audentemque iam aliquid penicillum (de hoc enim adhuc loquimur) ad magnam gloriã perduxit, à quibuſdam falſo in octogeſimanona olympiade poſitus, cum fuiſſe neceſſe eſt Demophilum Himeræum, & Neſeam Thaſium, quoniam utrius eorum diſcipulus fuerit ambigitur. In eum Apollodorus ſupradictus uerſum fecit, artem ipſis ablatam Zeuxin ferre ſecum. Opes quoq; tantas acquiſiuit, ut in oſtentatione earum, Olympiæ aureis literis in palliorum teſſeris intextũ nomen ſuum oſtentarit. Poſtea donare opera ſua inſtituit, quod ea nullo ſatis digno pretio permutari poſſe diceret, ſicuti Alcmenam Agrigẽtinis, Pana Archelao. Fecit & Penelopen, in qua pinxiſſe mores uidetur, & athletam. Adeoq; ſibi in illo placuit, ut uerſum ſubſcriberet, celebrem ex eo, inuiſurũ aliquẽ facilius quàm imitaturũ. Magnificus eſt Iupiter eius in throno aſtantibus dijs: Et Hercules infans dracones ſtrangulans, Alcmena matre coràm pauẽte & Amphitryone. Deprehenditur tamẽ Zeuxis grandior in capitibus articulisq;: alioquin tantus diligẽtia, ut Agrigẽtinis facturus tabulã, quã in tẽplo Iunonis Laciniæ publice dicarẽt, inſpexerit uirgines eorũ nudas, & quinq; elegerit, ut quod in quaq; laudatiſsimũ eſſet pictura redderet. Pinxit et monochromata ex albo. Aequales eius & æmuli fuere Timanthes, Androcydes, Eupompus, Paraſius.

De auibus per picturam deceptis, & quid difficilimum in pictura. CAP. X.

DEſcendiſſe hic in certamen cum Zeuxide traditur. Et cũ ille detuliſſet uuas pictas tanto ſucceſſu, ut in ſcenam aues aduolarent, ipſe detuliſſe linteũ pictũ traditur, ita ueritate repræſentata, ut Zeuxis alitum iudicio tumẽs, flagitaret tandẽ remoto linteo oſtendi picturam, atq; intellecto errore cõcederet palmam ingenuo pudore, quoniã ipſe uolucres feſelliſſet, Paraſius autẽ ſe artificẽ. Fertur & poſtea Zeuxis pinxiſſe puerũ uuas ferentem, ad quas cum aduolaſſet auis, eadem ingenuitate proceſsit iratus operi, & dixit, uuas melius pinxi quàm puerum. nam ſi & hoc conſummaſſem, auis timere debuerat. Fecit & figlina opera, quæ ſola in Ambracia relicta ſunt, cũ inde muſas Fuluius Nobilior Romã transferret. Zeuxidis manu Romæ Helena eſt in Philippi porticibus: Et in Concordiæ delubro Marſyas religatus. Paraſius Epheſi natus, & ipſe multa conſtituit. Primus ſymmetriam picturæ dedit, primus argutias uultus, elegantiam capilli, uenuſtatem oris, confeſsione artificum in lineis extremis palmam adeptus. Hæc eſt in pictura ſumma ſubtilitas. Corpora enim pingere & media rerum, eſt quidem magni operis, ſed in quo multi gloriã tulerunt. Extrema corporum facere, & deſinentis picturæ modum includere, rarũ in ſucceſſu artis inuenitur. Ambire enim debet ſe extremitas ipſa, & ſic deſinere, ut promittat alia poſt ſe, oſtendatq; etiam quæ occultat. Hãc ei gloriã conceſſere Antigonus & Xenocrates, qui de pictura ſcripſere, prædicantes quoq; non ſolum confitẽtes. Alia multa graphidis ueſtigia extant in tabulis ac membranis eius, ex quibus proficere dicuntur artifices. Minor tamen uidetur ſibi cõparatus in medijs corporibus exprimendis. Pinxit & Demon Athenienſiũ, argumento quoq; ingenioſo. Volebat nãq; uarium, iracundum, iniuſtum, inconſtantem: eundem exorabilem, clementem, miſericordem, excelſum, glorioſum, humilem, ferocem, fugacemq;, & omnia pariter oſtendere. Idem pinxit & Theſea qui Romæ in Capitolio fuit: & Nauarchum thoracatum. Et in una tabula quæ eſt Rhodi, Meleagrũ, Herculem, Perſea: Hæc ibi ter fulmine ambuſta, neq; obliterata, hoc ipſo miraculum auget. Pinxit & Archigallũ, quam picturam amauit Tiberius princeps: atq; ut autor eſt Decius Eculeo lx. ſeſtertijs æſtimatam, cubiculo ſuo incluſit. Pinxit & Creſſam nutricem, infantemq; in manibus eius. Et Philiſcum & Liberum patrẽ aſtante Virtute, & pueros duos, in quibus ſpectatur ſecuritas & ſimplicitas ætatis: Item ſacerdotẽ aſtãte puero cũ acerra & corona. Sunt & duæ picturæ eius nobiliſsimæ, Hoplitides: alter in certamine ita decurrẽs, ut ſudare uideatur: alter arma deponens, ut anhelare ſentiatur. Laudãtur & Aeneas Caſtorq; ac Pollux in eadem tabula: Item Telephus, Achilles, Agamemnõ, Vlyxes. Fœcundus artifex, ſed quo nemo inſolentius & arrogantius ſit uſus gloria artis. Nanq; & cognomina uſurpauit, Abrodiatũ ſe appellando, alijsq; uerbis principem artis, & eã ab ſe conſummatam. Super omnia Apollinis ſe radice ortũ: & Herculem, qui eſt Lyndi, talem à ſe pictũ, qualem ſæpe in quiete uidiſſet. Ergo magnis ſuffragijs ſuperatus à Timanthe Sami in Aiace armorũq; iudicio, herois nomine ſe moleſte ferre dicebat, quòd iterum ab indigno uictus eſſet. Pinxit & minoribus tabellis libidines, eo genere petulantis ioci ſe reficiens. Nam Timanthi uel plurimum affuit ingenij. Eius enim eſt Iphigenia, oratorum laudibus celebrata, quæ ſtante ad aras peritura, cum mœſtos pinxiſſet omnes præcipue patruum, cum triſtitiæ omnem imaginem cõſumpſiſſet, patris ipſius uultum uelauit, quem digne non poterat oſtendere. Sunt & alia ingenij eius exemplaria, ueluti Cyclops dormiens in paruula tabella: cuius & ſic magnitudinem exprimere cupiens, pinxit iuxtà Satyros, Thyrſo pollicem eius metientes: atq; in omnibus eius operibus intelligitur plus ſemper quàm pingitur, & cum ars ſumma ſit, ingenium tamen ultra artem eſt. Pinxit & Heroa abſolutiſsimi operis, artem ipſam complexus

plexus uiros pingendi, quod opus nunc Romæ in templo Pacis eſt. Euxenidas hac ætate docuit Ariſtidem præclarũ artificem, Eupompus Pamphilum Apellis præceptorẽ. Eſt Eupõpi uictor certamine gymnico palmam tenens. Ipſius autoritas tanta fuit, ut diuiſerit picturam in genera tria, quæ ante eũ duo fuere, Helladicũ, & quod Aſiaticũ appellabãt. Propter hunc qui erat Sicyonius, diuiſo Helladico tria facta ſunt, Ionicum, Sicyoniũ, Atticũ. Pamphili pictura eſt cognatio, & prœliũ ad Phliuntẽ, & uictoria Atheniẽſiũ. Item Vlyxes in rate. Ipſe Macedo natione, ſed primus in pictura omnibus literis eruditus, præcipue Arithmetice & Geometrice, ſine quibus negabat artem perfici poſſe: docuit neminẽ minoris talento annis decẽ, quam mercedẽ & Apelles & Melãthius ei dedere. Et huius autoritate effectũ eſt, Sicyone primũ, deinde & in tota Græcia, ut pueri ingenui ante omnia diagraphicẽ, hoc eſt picturã in buxo docerẽtur, reciperetur q́; ars ea in primũ gradũ liberaliũ. Semper quidẽ honos ei fuit, ut ingenui eã exercerẽt, mox ut honeſti, perpetuo interdicto ne ſeruitia docerẽtur. Ideo neq; in hac, neq; in toreutice, ullius qui ſeruierit opera celebrãtur. Clari etiã cvij. olypiade extitere, Echion & Therimachus: Echionis ſunt nobiles pictura Liber pater, itẽ Tragœdia & Comœdia, Semiramis ex ancilla adipiſcẽs regnum, anus lampadas præferens, & noua nupta uerecũdia notabilis. Verũ omnes prius genitos futurosq́; poſtea ſuperauit Apelles, eouſq; olympiade cxij. in pictura prouectus, ut plura ſolus propè quàm cæteri omnes cõtulerit, uoluminibus etiam editis quæ doctrinam eã continent. Præcipue eius in arte uenuſtas fuit, cum eadem ætate maximi pictores eſſent: quorũ opera cũ admiraretur, collaudatis omnibus, deeſſe ijs unam illam Venerem dicebat, quam Græci charita uocant, cætera omnia contigiſſe, ſed hac ſoli ſibi neminem parem. Et aliam gloriam uſurpauit, cũ Protogenis opus immẽſi laboris ac curæ ſupra modũ anxiæ miraretur. Dixit enim omnia ſibi cũ illo paria eſſe, aut illi meliora, ſed uno ſe præſtare, quòd manũ ille de tabula neſciret tollere: memorabili præcepto, nocere ſæpe nimiã diligentiam. Fuit autẽ non minoris ſimplicitatis q. àm artis. Nam cedebat Amphioni de diſpoſitione, Aſclepiodoro de mẽſuris, hoc eſt, quanto quid à quo diſtare deberet. Scitũ eſt, inter Protogenẽ & eũ quod accidite Ille Rhodi uiuebat: quò cũ Apelles adnauigaſſet, auidus cognoſcendi opera eius, fama tantum ſibi cogniti, cõtinuo officinã petijt. Aberat ipſe, ſed tabulã magnæ amplitudinis in machina aptatã picturæ, anus una cuſtodiebat. Hæc Protogenem foris eſſe reſpondit, interrogauitq́; à quo quæſitũ diceret: Ab hoc inquit Apelles: arreptoq́; penicillo lineam ex colore duxit ſummæ tenuitatis per tabulã. Reuerſo Protogeni quæ geſta erãt anus indicauit. Ferunt artificẽ protinus contẽplatum ſubtilitatẽ, dixiſſe Apellẽ ueniſſe: non enim cadere in alium tam abſolutum opus. Ipſum tunc alio colore tenuiorem lineã in ipſa illa duxiſſe, præcepiſſeq́; abeuntem, ſi rediſſet ille, oſtenderet, adijceretq́ue hunc eſſe quem quæreret, atq; ita euenit. Reuertitur enim Apelles, ſed uinci erubeſcens, tertio colore lineas ſecuit, nullum relinquens amplius ſubtilitati locũ. At Protogenes uictum ſe confeſſus in portum deuolauit, hoſpitem quærens. Placuitq; ſic eam tabulam poſteris tradi, omnium quidem, ſed artificũ præcipuo miraculo. Conſumptam eam conſtat priore incendio domus Cæſaris in palatio, audide antè à nobis ſpectatam, ſpatioſiore amplitudine nihil aliud continentem quàm lineas uiſum effugientes, inter egregia multorum opera inani ſimilem, & eo ipſo allicientem, omniq; opere nobiliorem. Apelli fuit alioquin perpetua conſuetudo, nunquam tam occupatam diem agendi, ut nõ lineam ducendo exerceret artem, quod ab eo in prouerbium uenit. Idem perfecta opera proponebat in pergula tranſeuntibus, atq; poſt ipſam tabulam latens, uitia quæ notarentur auſcultabat, uulgum diligẽtiorem iudicem quàm ſe præferens. Feruntq; à ſutore reprehenſum, quòd in crepidis una intus pauciores feciſſet anſas, eodem poſtero die ſuperbo emendatione priſtinæ admonitionis cauillante circa crus, indignatum proſpexiſſe denunciantem ne ſupra crepidam ſutor iudicaret: quod & ipſum in prouerbiũ uenit. Fuit enim & comitas illi, propter quã gratior Alexandro Magno erat, frequenter in officinam uentitanti: nam ut diximus, ab alio pingi ſe uetuit edicto. Sed & in officina imperite multa diſſerẽti ſilentiũ comiter ſuadebat, rideri eum dicens à pueris qui colores tererent. Tantum erat autoritati iuris in regẽ, alioquin iracundũ: quanquam Alexãder ei honorẽ clariſſimo præbuit exemplo. Namq; cum dilectã ſibi ex pallacis ſuis præcipue nomine Campaſpẽ nudam pingi ob admirationẽ formæ ab Apelle iuſſiſſet, eumq; tum pari captũ amore ſenſiſſet, dono dedit eam. Magnus animo, maior imperio ſui, nec minor hoc facto quàm uictoria aliqua. Quippe ſe uicit, nec thorum tantum ſuum, ſed etiam affectum donauit artifici: ne dilecta quidem reſpectu motus, ut quæ modo regis fuiſſet, modo pictoris eſſet. Sunt qui Venerem Anadyomenen illo pictam exemplari putant. Apelles & in æmulis benignus, Protogeni dignationem primus Rhodi conſtituit. Sordebat ille ſuis, ut plerũq; domeſtica: percontantiq; quanti licitaretur opera effecta, paruum neſcio quid dixerat: at ille quinquagenis talentis popoſcit, famamq́; diſperſit ſe emere, ut pro ſuis uenderet. Ea res concitauit Rhodios ad intelligendũ artificẽ, nec niſi augẽtibus pretiũ ceſſit. Imagines adeo ſimilitudinis indiſcretæ pinxit, ut incredibile dictu Apion grammaticus ſcriptũ reliquerit, quendã ex facie hominũ addiuinantem (quos metopoſcopos uocant) ex ijs dixiſſe aut futuræ mortis annos aut præterita. Non fuerat ei gratia in comitatu Alexandri cum Ptolemæo, quo regnante Alexandriam ui tẽpeſtatis expulſus, ſubornato fraude æmulorũ plano regio inuitatus, ad regis cœnã uenit. Indignantiq; Ptolemæo, & uocatores ſuos oſtendenti,

ut diceret à quo eorũ inuitatus eſſet, arrepto carbone extincto è foculo, imaginẽ in pariete delineauit, agnoſcente uultum plani rege ex inchoato protinus. Pinxit & Antigoni regis imaginẽ altero lumine orbam, primus excogitata ratione uitia cõdendi: obliquam nãq; fecit, ut quod corpori deerat, pictura potius deeſſe uideretur: tantũq; eã partẽ è facie oſtendit, quã totã poterat oſtendere. Sunt inter opera eius & expirantium imagines. Quæ autẽ nobiliſſima ſint, non eſt facile dictu. Venerẽ exeuntẽ è mari diuus Auguſtus dicauit in delubro patris Cæſaris, quæ Anadyomene uocatur, uerſibus Græcis tali opere, dum laudatur, uicto, ſed illuſtrato: Cuius inferiorẽ partẽ corruptã qui reficeret, non potuit reperiri. Verũ ipſa iniuria ceſsit in gloriam artificis. Conſenuit hæc tabula carie, aliãq; pro ea Nero principatu ſubſtituit ſuo Dorothei manu. Apelles inchoauerat aliã Venerẽ Cois, ſuperaturus etiã ſuam illam priorẽ. Inuidit mors peracta parte, nec qui ſuccederet operi ad præſcripta lineamenta inuentus eſt. Pinxit & Alexandrũ Magnũ, fulmẽ tenentẽ in templo Epheſiæ Dianæ xx. talẽtis auri. Digiti eminere uidentur, & fulmen extra tabulã eſſe. Sed legentes meminerint, omnia ea quatuor coloribus facta: manipretium eius tabulæ in nũmo aureo mẽſura accepit nõ numero. Pinxit & Megabyzi ſacerdotis Dianæ Epheſiæ pompã, Clytum equo ad bellũ feſtinantẽ, & ei galeam poſcenti armigerũ porrigentẽ. Alexandrum & Philippũ quoties pinxerit, enumerare ſuperuacuũ eſt. Mirantur eius Abronem Samij, & Menandrũ regem Cariæ Rhodij. Item Anceum: Alexãdriæ Gorgoſthenem tragœdum: Romæ Caſtorẽ & Pollucem cum uictoria & Alexandro Magno. Item belli imaginem, reſtrictis à tergo manibus, Alexandro in curru triumphante: Quas utraſque tabulas diuus Auguſtus in fori ſui partibus celeberrimis dicauerat ſimplicitate moderata. Diuus Claudius pluris exiſtimauit, in utriſq; exciſa facie Alexandri diui Auguſti imaginem ſubdere. Eiuſdem arbitrantur manu eſſe & in Antoniæ tẽplo Herculẽ auerſum, ut (quod eſt difficillimũ) faciẽ eius oſtendat uerius pictura quàm promittat. Pinxit & heroa nudũ, eaq; pictura naturã ipſam prouocauit. Eſt & equus eius, ſiue fuit, pictus in certamine, quod iudiciũ ad mutas quadrupedes prouocauit ab hominibus. Namq; ambitu æmulos præualere ſentiens, ſingulorum picturas inductis equis oſtendit: Apellis tantum equo abhinniuere, idq; poſtea ſemper illius experimentũ artis oſtentatur. Fecit & Neoptolemum ex equo aduerſus Perſas, Archelaum cũ uxore & filia, Antigonum thoracatum cum equo incedentem. Peritiores artis præferunt omnibus eius operibus eundẽ regem ſedentẽ in equo: Dianã ſacrificantium uirginum choro mixtam, quibus uiciſſe Homeri uerſus uidetur idipſum deſcribentis. Pinxit & quæ pingi non poſſunt, tonitrua, fulgetra, fulguraq;: Bronten, Aſtrapen, Ceraunobolon appellant. Inuenta eius & cæteris profuere in arte. Vnũ imitari nemo potuit, quòd abſoluta opera atramento illinebat ita tenui, ut idipſum repercuſſu claritates colorum excitaret, cuſtodiretq; à puluere & ſordibus, ad manum intuenti demum appareret. Sed & tum ratione magna, ne colorum claritas oculorum aciẽ offenderet, ueluti per lapidem ſpecularẽ intuentibus è longinquo: & eadem res nimis floridis coloribus auſteritatẽ occulte daret. Aequalis eius fuit Ariſtides Thebanus: Is omniũ primus animũ pinxit, & ſenſus omnes expreſsit, quos uocant Græci ethe: Item perturbationes, durior paulo in coloribus. Huius pictura eſt oppido capto ad matris morientis ex uulnere mammã adrepens infans: intelligiturq; ſentire mater, & timere ne emortuo lacte ſanguinẽ infans lambat: Quam tabulã Alexander Magnus tranſtulerat Pellam in patriã ſuã. Idem pinxit prælium cũ Perſis, c. homines ea tabula cõplexus, pactusq; in ſingulos mnas denas à tyranno Elatenſium Mnaſone. Pinxit & currentes quadrigas, & ſupplicantẽ penè cũ uoce. Et uenatores cũ captura. Et Leontionem pictorẽ. Et Anapauomenen propter fratris amorem morientẽ. Item liberũ patrem & Ariadnen, ſpectatos Romæ in æde Cereris: Tragœdũ & puerũ, in Apollinis, cuius tabulæ gratia interijt pictoris inſcitia, cui tergenda eam mandauerat M. Iunius prætor ſub die ludorũ Apollinariũ. Spectata eſt in æde Fidei in Capitolio imago ſenis cum lyra puerũ docentis. Pinxit & ægrũ ſine fine laudatũ. Qua in arte tantum ualuit, ut Attalus rex unam tabulã eius c. talentis emiſſe tradatur. Simul, ut dictũ eſt, & Protogenes floruit: patria ei Caunus, gẽtis Rhodijs ſubiectæ. Summa eius paupertas initio, artisq; ſumma intentio, & ideo minor fertilitas. Quis eum docuerit, non putant conſtare. Quidam & naues pinxiſſe uſq; ad annum L. argumentum eſſe, quòd cum Athenis celeberrimo loco Mineruæ delubro propylæon pingeret, ubi fecit nobilem Paralum & Hemionida, quam quidam Nauſicam uocant, adiecerit paruulas naues longas in ijs quæ pictores parerga appellant, ut appareret à quibus initijs ad arcem oſtentationis opera ſua perueniſſent. Palmam habet tabularum eius Ialyſus, qui eſt Romæ, dicatus in templo Pacis, quem cum pingeret, traditur madidis lupinis uixiſſe, quoniam ſimul famem ſuſtinerent & ſitim, ne ſenſus nimia dulcedine obſtrueret. Huic picturæ quater colorem induxit ſubſidio iniuria & uetuſtatis, ut decedẽte ſuperiore inferior ſuccederet. Eſt in ea canis mire factus, ut quem pariter caſus & ars pinxerit. Non iudicabat ſe exprimere in eo ſpumam anhelantis poſſe, cum in reliqua omni parte (quod difficillimum erat) ſibi ipſe ſatis feciſſet. Diſplicebat autem ars ipſa, nec minui poterat, & uidebatur nimia ac longius à ueritate diſcedere, ſpumaque illa pingi non ex ore naſci, anxio animi cruciatu, cum in pictura uerum eſſe non uerisimile uellet, abſterſerat ſæpius mutaueratq; penicillũ, nullo modo ſibi approbans. Poſtremo iratus arti quòd intelligeretur, ſpõgiam eã impegit inuiſo loco tabulæ, & illa repoſuit

poſuit ablatos colores, qualiter cura optabat: fecitque in pictura fortuna naturam. Hoc exemplo ſimilis & Nealcem ſucceſſus in ſpuma equi ſimiliter ſpongia impacta ſecutus dicitur, cum pingeret popyzonta retinentem equum. Canem ita Protogenes monſtrauit & fortuna. Propter hunc Ialyſum, ne cremaret tabulas Demetrius rex, cum ab ea parte ſola poſſet Rhodum capere, non incendit, parcentemque picturæ fugit occaſio uictoriæ. Erat tunc Protogenes in ſuburbano hortulo ſuo, hoc eſt Demetrij caſtris. Neque interpellatus prælijs inchoata opera intermiſit omnino, ſed accitus à rege interrogatusque, qua fiducia extra muros ageret, reſpondit, ſcire ſe illi cum Rhodijs bellum eſſe, non cum artibus. Diſpoſuit ergo rex in tutelam eius ſtationes, gaudens quòd poſſet manus ſeruare quibus iam pepercerat: & ne ſæpius auocaret, ultro ad eum uenit hoſtis: relictisque uictoriæ ſuæ uotis, inter arma & murorum ictus ſpectauit artificem. Sequiturque tabulam eius temporis hæc fama, quòd eam Protogenes ſub gladio pinxerit. Satyrus hic eſt, quem Anapauomenon uocant, ne quid deſit temporis eius ſecuritati, tibias tenẽs. Fecit & Cydippen, Tlepolemon, Philiſcum tragœdiarum ſcriptorẽ meditantem, & athletam, & Antigonũ regem, & imaginẽ matris Ariſtotelis philoſophi: qui etiam ſuadebat, ut Alexandri Magni opera pingeret, propter æternitatem rerum. Impetus animi & quædam artis libido in hæc potius eum tulere. Nouiſſime pinxit Alexandrum ac Pana. Fecit & ſigna ex ære, ut diximus. Eadem ætate fuit Aſclepiodorus, quem in ſymmetria mirabatur Apelles. Huic Mnaſon tyrannus pro duodecim dijs dedit in ſingulos mnas trecenas: Idemq; Theomneſto in ſingulos heroas mnas centenas. His annumerari debet Nicomachus, Ariſtodemi filius ac diſcipulus. Pinxit hic raptum Proſerpinæ: quæ tabula fuit in Capitolio in Mineruæ delubro ſupra ædiculam Iuuentutis. Et in eodem Capitolio aliæ quam Plancus imperator poſuerat, Victoria quadrigam in ſublime rapiens. Hic primus Vlyxi addidit pileum. Pinxit & Apollinem & Dianam, deumque matrem in leone ſedentem: item nobiles Bacchas arreptãtibus Satyris, Scyllamque quæ nunc eſt Romæ in templo Pacis. Nec fuit alius in ea arte uelocior. Tradunt namque conduxiſſe pingendum ab Ariſtrato Sicyoniorum tyranno quod is faciebat Teleſti poetæ monumentum, præfinito die intra quem perageretur, nec multo antè ueniſſe, tyranno in pœnam accenſo: paucisque diebus abſoluiſſe celeritate & arte mira. Diſcipulos habuit Ariſtidem fratrem; & Ariſtoclem filium, & Philoxenum Eretrium; cuius tabula nullis poſtferenda Caſſandro regi picta, continuit Alexandri prælium cum Dario. Idem pinxit & Laſciuiam, in qua tres Sileni comeſſantur. Hic celeritatem præceptoris ſecutus, breuiores etiámnum quaſdam picturæ uias & compendiarias inuenit. Annumeratur his & Nicophanes elegans & concinnus, ita ut uetuſta opera pingeret propter æternitatem rerũ, impetuoſi animi, & cui pauci comparentur. Cothurnus ei & grauitas artis. Multum à Zeuxide & Apelle abeſt Apellis diſcipulus Perſeus, ad quẽ de hac arte ſcripſit, qui huius fuit ætatis. Ariſtidis Thebani diſcipuli fuerunt & filij, Niceros & Ariſtippus, cuius eſt Satyrus cum ſcypho coronatus. Diſcipuli eius fuerunt Antorides & Euphranor, de quibus mox dicemus. Nanq; ſubtexi par eſt minoris picturæ celebres in penicillo, è quibus fuit Pyreicus arte paucis poſtferendus: propoſito neſcio an deſtruxerit ſe, quoniã humilia quidẽ ſecutus, humilitatis tamen ſummã adeptus eſt gloriã. Tonſtrinas ſutrinasq; pinxit, & aſellos & obſonia ac ſimilia, ob hoc cognominatus Rhyparographos, in ijs cõſummatæ uoluptatis. Quippe eæ pluris uenere quàm maximæ multorũ. E diuerſo meniana, inquit Varro, omnia operiebat Serapionis tabula ſub ueteribus. Hic ſcenas optime pinxit, ſed hominẽ pingere non potuit. Contrà Dionyſius nihil aliud quàm homines pinxit, ob hoc Anthropographus cognominatus. Parua & Callicles fecit. Item Calaces comicis tabellis. Vtraq; Antiphilus. Nam & Heſionam nobilẽ pinxit, & Alexandrum ac Philippum cum Minerua, qui ſunt in ſchola in Octauiæ porticibus: & in Philippi Liberum patrem, Alexandrum puerũ, Hippolytũ tauro emiſſo expaueſcentem: In Pompeia uero Cadmũ & Europen. Idem iocoſo nomine Gryllum ridiculi habitus pinxit. Vnde hoc genus picturæ grylli uocãtur. Ipſe in Aegypto natus didicit à Cteſidemo. Decet nõ ſileri & Ardeatis templi pictorem, præſertim ciuitate donatum ibi & carmine, quod eſt in ipſa pictura his uerſibus,

Dignis digna loca picturis condecorauit,
Reginæ Iunonis ſupremæ coniugis templum,
Marcus Ludius Elotas Aetolia oriundus,
Quem nunc & pòſt ſemper ob artem hanc Ardea laudat.

Ea ſunt ſcripta antiquis literis Latinis: non fraudando & Ludio diui Auguſti ætate, qui primus inſtituit amœniſſimam parietum picturam, uillas, & porticus, ac topiaria opera, lucos, nemora, colles, piſcinas, euripos, amnes, littora, qualia quis optaret, uarias ibi obambulantium ſpecies, aut nauigantium, terráque uillas adeuntium aſellis aut uehiculis. Iam piſcantes, aucupantesque, aut uenantes, aut etiam uindemiãtes. Sunt in eius exẽplaribus nobiles paluſtri acceſſu uillæ, ſuccollantium ſpecie mulieres labẽtes trepidæq; feruntur: plurimæ præterea tales argutiæ, facetiſſimi ſales. Idẽq; ſubdialib. maritimas urbes pingere inſtituit, blandiſſimo aſpectu minimoq; impẽdio. Sed nulla gloria artificũ eſt, niſi eorũ qui tabulas pinxere, eoq; uenerabilior apparet antiquitas. Nõ enim parietes excolebãt dominis tantũ, nec domos uno in loco mãſuras, quæ ex incendijs rapi non poſſent. Caſula Protogenes contentus erat in hortulo ſuo. Nulla in Apellis tectorijs pictura erat. Nondum libebat parietes totos pingere. Omnis eorum ars urbibus excubabat, pictorque

res

res communis terrarum erat. Fuit & Arellius Romæ celeber, paulo ante diuum Auguſtum, niſi flagitio inſigni corrupiſſet artem, ſemper alicuius fœminæ amore flagrans, & ob id Deas pingens, ſed dilectarũ imagine. Itaque in pictura eius ſcorta numerabantur. Fuit & nuper grauis ac ſeuerus, idemq́ue floridus, humilis rei pictor Amulius. Huius erat Minerua ſpectantem aſpectans quacunq; aſpiceretur. Paucis diei horis pingebat, id quoq; cum grauitate, quod ſemper togatus quanquam in machinis. Carcer eius artis domus aurea fuit, & ideo non extant exempla alia magnopere. Poſt eum fuere in autoritate Cornelius Pinus & Actius Priſcus, qui Honoris & Virtutis ædes imperatori Veſpaſiano Auguſto reſtituenti pinxerunt: ſed Priſcus antiquis ſimilior.

De auium cantu compeſcendo, & quis encauſto & penicillo primus lacunaria & cameras pinxerit, ſparſimq́; precia mirabilia picturarum. CAP. XI.

NOn eſt omittenda in picturæ mentione celebris circa Lepidum fabula. Siquidem in triumuiratu quodam loco deductus à magiſtratibus in nemoroſum hoſpitium, minaciter cum ijs poſtero die expoſtulauit, ſomnum ademptum ſibi uolucrum concentu. At illi draconem in longiſſima membrana depictum circũdedere loco, Eoq́ue terrore aues tum ſiluiſſe narratur, & poſtea cognitum eſt ita poſſe compeſci. Ceris pingere ac picturam inurere quis primus excogitauerit, non conſtat. Quidam Ariſtidis inuentum putant, poſtea conſummatum à Praxitele. Sed aliquanto uetuſtiores encauſticæ picturæ extitere, ut Polygnoti & Nicanoris & Archeſilai Pariorum. Lyſippus quoq; Æginæ picturæ ſuæ inſcripſit ἐνέκαεν, quod profecto non feciſſet, niſi encauſtica inuenta. Pamphilus quoq; Apellis præceptor non pinxiſſe tantum encauſtica, ſed etiam docuiſſe traditur Pauſiam Sicyonium primum in hoc genere nobilem: Brietis filius hic fuit, eiuſdemq́ue primo diſcipulus. Pinxit & ipſe penicillo parietes Theſpijs cum reficerentur quondam à Polygnoto picti, multumq́; comparatione ſuperatus exiſtimabatur, quoniã nõ ſuo genere certaſſet. Idem & lacunaria primus pingere inſtituit, nec cameras ante eum taliter adornari mos fuit. Paruas pingebat tabellas, maximeq́; pueros: hoc æmuli eum interpretabantur facere, quoniã tarda picturæ ratio eſſet illa. Quamobrem arti daturus & celeritatis famã, abſoluit una die tabellã, quæ uocata eſt hemereſios, puero picto. Amauit in iuuẽta Glycerã municipem ſuã, inuentricem coronarũ certandoq́; imitatione eius: ad numeroſiſſimam florũ uarietatẽ perduxit artẽ illã: poſtremo pinxit illam ſedentẽ cũ corona, quæ è nobiliſſimis eius tabula appellata eſt ſtephanoploces, ab alijs ſtephanopolis, quoniã Glycera uenditando coronas ſuſtentauerat paupertatem. Huius tabulæ exemplar, quod apographon uocant, L. Lucullus duobus talentis emit à Dionyſio Athenis. Pauſias autẽ fecit & grandes tabulas, ſicut ſpectatam in Pompeij porticibus boum immolationem. Eam enim picturã primus inuenit, quã poſtea imitati ſunt multi, æquauit nemo. Ante omnia cum longitudinem bouis oſtendere uellet, aduerſum eũ pinxit, non tranſuerſum, unde & abũde intelligitur amplitudo. Dein cum omnes, quæ uolunt eminentia uideri, candicantia faciant coloremq́; condiant nigro: hic totum bouem atri coloris fecit, umbræq́; corpus ex ipſa dedit, magna prorſus arte in æquo extãtia oſtendens, & in confracto ſolida omnia. Sicyone & hic uitam egit, diuq́ue fuit illa patria picturæ. Tabulas enim omnes ex publico propter æs alienũ ciuitatis addictas, Scauri ædilitas Romam transtulit. Poſt eum eminuit longe ante omnes Euphranor Iſthmius, olympiade ciiij. idem qui inter fictores dictus eſt à nobis. Fecit & coloſſos & marmora ac ſcyphos ſcalpſit: docilis ac laborioſus ante omnes, & in quocũq; genere excellens ac ſibi æqualis. Hic primus uidetur expreſſiſſe dignitates heroum, & uſurpaſſe ſymmetriam. Sed fuit uniuerſitate corporum exilior, capitibus articuliſq́; grandior. Volumina quoq; compoſuit de ſymmetria & coloribus. Opera eius ſunt, equeſtre præliũ, xij. dij. Theſeus, in quo dixit, eũdem apud Parraſium roſa paſtum eſſe, ſuum uero carne. Nobiles eius tabulæ Epheſi, Vlyxes ſimulata ueſania bouem cum equo iungens, & palliati cogitãtes, dux gladium condens. Eodem tempore fuit & Cydias, cuius tabulam Argonautas H-S. cxliiij Hortenſius orator mercatus eſt, eiq́ue ædem fecit in Tuſculano ſuo. Euphranoris autẽ diſcipulus fuit Antidotus. Huius eſt clypeo dimicans Athenis, & luctator, tibicenq́; inter pauca laudatus. Ipſe diligentior quàm numeroſior, & in coloribus ſeuerus, maxime inclaruit diſcipulo Nicea Athenienſi, qui diligentiſſime mulieres pinxit. Lumẽ & umbras cuſtodiuit, atq; ut eminerent è tabulis picturæ maximè curauit. Opera eius, Nemea aduecta ex Aſia Romam à Syllano, quam in curia diximus poſitam: item Liber pater in æde Concordiæ, Hyacinthus, quẽ Cæſar Auguſtus delectatus eò ſecum deportauit Alexãdria capta, & ob id Tiberius Cæſar in templo eius dicauit hãc tabulam: & Diana. Epheſi uero eſt Megabyzi ſacerdotis Epheſiæ Dianæ ſepulchrum. Athenis necromantia Homeri. Hanc uendere noluit Attalo regi talẽtis lx. potiusq́; patriæ ſuæ donauit, abũdãs opibus. Fecit & grandes picturas, in quibus ſunt Calypſo & Io, & Andromeda, Alexander quoq; in Pompeij porticibus præcellens, & Calypſo ſedẽs. Huic quidem aſcribuntur quadrupedes. Proſperrime canes expreſſit. Hic eſt Niceas, de quo dicebat Praxiteles interrogatus quæ maxime opera ſua probaret in marmoribus, quibus Niceas manum admouiſſet: tantum circumlitioni eius tribuebat. Non ſatis diſcernitur alium eodem nomine, an hunc eundẽ quidã faciunt olympiade centeſima xij. Niceæ comparatur, & aliquanto præfertur Atheniõ Maronites Glauconis Corinthij diſcipulus, & auſterior colore, & in auſteritate iucundior.

cundior, ut in ipſa pictura eruditio eluceat. Pinxit in templo Eleuſine Phylarchum, Athenis frequentiam quam uocauere polygynæcon. Item Achillem uirginis habitu occultatum Vlyxe deprehendente. Et in una tabula, quaque maxime inclaruit, agaſonem cum equo. Quod niſi in iuuenta obijſſet, nemo ei compararetur. Eſt nomen & Heraclidi Macedoni. Initio naues pinxit: captoque rege Perſeo Athenas commigrauit, ubi eodem tempore erat Metrodorus pictor idemque philoſophus, magnæ in utraq; ſcientia autoritatis. Itaq; cum L. Paulus deuicto Perſeo petiſſet ab Athenienſibus ut ſibi quàm probatiſſimum philoſophum mitterent ad erudiendos liberos, itemque pictorem ad triumphum excolendum, Athenienſes Metrodorum elegerunt, profeſſi eundem in utroq; deſiderio præſtantiſſimum, quod edicto quoque Paulus indicauit. Timomachus Byzantius Cæſaris dictatoris ætate Aiacem ei pinxit & Medeam, ab eo in Veneris genetricis æde poſitas, octoginta talentis uenundatas. Talentum Atticum xvi. taxat M. Varro. Timomachi æque laudantur Oreſtes, Iphigenia in Tauris, Lecythion agilitatis exercitator, cognatio nobilium, palliati, quòs dicturos pinxit, alterum ſtantem, alterum ſedentem: præcipue tamen ars ei fauiſſe in Gorgone uiſa eſt. Pauſiæ filius & diſcipulus Ariſtolaus è ſeueriſſimis pictoribus fuit, cuius ſunt Epaminondas, Pericles, Medea, Virtus, Theſeus: imago Atticæ plebis, boum immolatio. Sunt quibus & Mechopanes eiuſdem Pauſiæ diſcipulus placeat diligētia, quam intelligant ſoli artifices, aliâs durus in coloribus, ſed & multus. Nam Socrates iure omnibus placet. Taleſque ſunt eius picturæ: cum Aeſculapio filiæ Hygia, Aegle, Panacea, Iaſo, & piger qui appellatur Ocnos ſpartum torquens, quod aſellus arrodit. Hactenus indicatis in genere utroq; proceribus, non ſilebuntur & primis proximi. Ariſtoclides, qui pinxit ædem Apollinis Delphis. Antiphilus puero ignem conflante laudatur, ac pulchra aliâs domo ſplendeſcente, ipſiusque pueri ore. Item lanificio, in quo properant omniū mulierum penſa. Ptolemæo uenante. Sed & nobiliſſimo Satyro cum pelle pantherina, quem Apoſcoponta appellant. Ariſtophon Ancæo uulnerato ab apro cum ſocia doloris Aſtipale: numeroſaq; tabula, in qua ſunt Priamus, Helena, Credulitas, Vlyxes, Deiphobus, Dolon. Androbius pinxit Scyllin ancoras Perſicæ claſſis præcidentem, Artemon Danaën mirantibus eam prædonibus, reginā Stratonicē, Herculē & Deianiram. Nobiliſſimas autē quæ ſunt in porticibus, Octauiæ operibus. Herculē ab Oeta mōte Doridos exuta mortalitate conſenſu deorum in cœlū euntē, Laomedontis circa Herculē & Neptunū hiſtoriam. Alcimachus Dioxippū, qui pancratio Olympia citra pulueris iactum (quod uocant aconiti) uicit: coniti Nemea. Cteſilochus Apellis diſcipulus petulanti pictura innotuit, Ioue Liberum parturiente depicto mitrato, & muliebriter ingemiſcēte inter obſtetricia dearum.

Cleon Admeto. Cteſidemus Oechaliæ expugnatione & Laodamia. Cleſides reginæ Stratonices iniuria. Nullo enim honore exceptus ab ea, pinxit uolutantem cum piſcatore, quem reginā amare ſermo erat. Eamq; tabulam in portu Epheſi propoſuit, ipſe uelis raptus eſt. Regina tolli uetuit, utriuſq; ſimilitudine mire expreſſa. Cratenus comœdos Athenis in Pompio pinxit. Eutychides bigam: regit Victoria. Eudorus ſcena ſpectatur, idem & ex ære ſigna fecit. Iphis Neptuno & Victoria. Habron amicitiam & concordiam pinxit, & deorum ſimulacra. Leontiſcus Aratum uictorem cum trophæo, pſaltriam. Leon Sappho. Nicearchus Venerem inter Gratias & Cupidines, Herculem triſtem inſaniæ pœnitentia. Nealces Venerem, ingenioſus & ſolers in arte. Siquidem cum prælium naualē Aegyptiorum & Perſarum pinxiſſet, quod in Nilo, cuius aqua eſt mari ſimilis, factum uolebat intelligi, argumento declarauit, quod arte non poterat. Aſellum enim in littore bibentem pinxit, & crocodilum inſidiantem ei. Oenias Syngenicon. Philiſcus officinam pictoris, ignem conflante puero. Phalerion Scyllam, Simonides Agatharchum & Mnemoſynen. Simus iuuenem requieſcentem in officina fullonis, quinquatrus celebrantem, idemque Nemeſin egregiam. Theodorus uero emungentem: idem ab Oreſte matrem & Aegiſtum interfici, bellumque Iliacum pluribus tabulis, quod eſt Romæ in Philippi porticibus, & Caſſandram quæ eſt in Concordiæ delubro: Leontium Epicuri cogitantem, Demetrium regem. Theon Oreſtis inſaniam, Thamiram citharœdum. Tauriſcus Diſcobolum, Clytemneſtram, Paniſcum, Polynicen regnum repetentem, & Capanea. Non omittetur inter hos inſigne exemplum. Nanque Erigonus tritor colorum Nealcæ pictoris in tantum ipſe profecit, ut celebrem etiam diſcipulum reliquerit Paſiam fratrem Aeginetæ fictoris. Illud uero perquàm rarum ac memoria dignum, etiam ſuprema opera artificum imperfectaſq; tabulas, ſicut Irin Ariſtidis, Tyndaridas Nicomachi, Medeam Timomachi, & quam diximus Venerem Apellis, in maiori admiratione eſſe quàm perfecta. Quippe in ijs liniamenta reliqua, ipſæque cogitationes artificum ſpectantur, atq; in lenocinio commendationis dolor eſt. manus cum id agerent extinctæ deſiderātur. Sunt etiamnū non ignobiles quidē, in trāſcurſu tamē dicendi, Ariſtonides Anaxāder, Ariſtobulus Syrus, Archeſilas Tiſicratis filius, Coribas Nicomachi diſcipulus, Carmanides Euphranoris, Diconyſodorus Colophonius, Diogenes qui cum Demetrio rege uixit, Euthymedes, Heraclides Macedo. Mydon Soleus Pyromachi ſtatuarij diſcipulus. Mnaſitheus Sicyonius, Mnaſitimus Ariſtonidis filius & diſcipulus, Neſſus Habronis filius, Polemon Alexādrinus, Theodorus Samius & Stadius Nicoſthenis diſcipuli, Xenon Neoclis diſcipulus Sicyonius. Pinxere et mulieres, Timarete Niconis filia Dianam in tabula,

in tabula, quæ Epheſi eſt antiquiſſimæ picturæ. Irene Cratini pictoris filia & diſcipula puellam quæ eſt Eleuſine. Calypſo ſenem & præſtigiatorem Theodorum. Alciſthene ſaltatorem. Ariſtarete Nearchi filia & diſcipula Aeſculapium. Lala Cyzicena perpetua uirgo M. Varronis iuuenta Romæ & penicillo pinxit, & ceſtro in ebore imagines mulierum maxime, & Neapolitanam in grandi tabula, ſuam quoq; imaginem ad ſpeculum. Nec ullius uelocior in pictura manus fuit: artis uero tantum, ut multum manipretio antecederet celeberrimos eadem ætate imaginum pictores Sopylon & Dionyſium, quorum tabulæ pinacothecas implent. Pinxit & quædam Olympias, de qua hoc ſolum memoratur, diſcipulum eius fuiſſe Autobulum. Encauſto pingendi duo fuiſſe antiquitus genera conſtat, cera, & in ebore ceſtro°, id eſt uiriculo, donec claſſes pingi cœpere. Hoc tertium acceſsit, reſolutis igni ceris penicillo utendi, quæ pictura in nauibus, nec ſole nec ſale uentisque corrumpitur. Pingunt & ueſtes in Aegypto inter pauca mirabili genere, candida uela poſtquàm attriuere illinentes no coloribus, ſed colorem ſorbentibus medicamentis. Hoc cum fecere non apparet in uelis, ſed in cortinam pigmenti feruentis merſa, poſt momentum extrahuntur picta. Mirumq;, cum ſit unus in cortina color, ex illo alius atq; alius fit in ueſte, accipientis medicamenti qualitate mutatus. Nec poſtea ablui poteſt, ita cortina non dubie confuſura colores, ſi pictos acciperet. Digerit eos ex uino, pingitq; dum coquit. Et aduſtæ ueſtes firmiores fiunt, quàm ſi non urerentur.

Plaſtices primi inuentores, de ſimulacris, & uaſis fictilibus, & pretio eorum. CAP. XII.

DE pictura ſatis ſuperq;, contexuiſſe his & plaſticen conueniat. Eiuſdem opere terræ fingere ex argilla ſimilitudines, Dibutades Sicyonius figulus primus inuenit Corinthi filia opera. quæ capta amore iuuenis, illo abeunte peregre, umbram ex facie eius ad lucernam in pariete lineis circunſcripſit. quibus pater eius impreſſa argilla typum fecit, & cum cæteris fictilibus induratum igni propoſuit, eumq; ſeruatum in nymphæo donec Corinthum Mummius euerteret tradunt. Sunt qui in Samo primos omnium plaſticen inueniſſe Rhœcum & Theodorum tradat, multo ante Battiadas Corintho pulſos. Demaratū uero ex eadem urbe profugum, qui in Hetruria Tarquiniū Priſcum regem populi Romani genuit, comitatos fictores Euchira & Eugrammum; ab ijs Italiæ traditam plaſticen. Dibutadis inuentum eſt, rubricam addere, aut ex rubrica cretam fingere. Primusq; perſonas tegularum extremis imbricibus impoſuit, quæ inter initia protypa uocauit. Poſtea idem ectypa fecit. Hinc & faſtigia templorum orta, propter hunc plaſtæ appellati. Hominis autem imaginem gypſo è facie ipſa primus omnium expreſsit, ceraque in eam formam gypſi infuſa emendare inſtituit Lyſiſtratus Sycionius frater Lyſippi, de quo diximus. Hic & ſimilitudinem reddere inſtituit, ante eum quàm pulcherrimas facere ſtudebant. Idem & de ſignis effigiem exprimere inuenit. Creuitque res in tantum, ut nulla ſigna ſtatuæúe ſine argilla fierent. Quo apparet antiquiorem hanc fuiſſe ſcientiam, quàm fundendi æris. Plaſtæ laudatiſsimi fuere Damophilus & Gorgaſus, iidemque pictores: qui Cereris ædem Romæ ad circum maximum utroq; genere artis ſuæ excoluerunt, uerſibus inſcriptis Græce, quibus ſignificarunt, à dextra opera Damophili eſſe, à parte læua Gorgaſi. Ante hanc ædem Thuſcanica omnia in ædibus fuiſſe, autor eſt M. Varro. Ex hac cum reficeretur, cruſtas parietum exciſas tabulis marginatis incluſas eſſe. Item ſigna ex faſtigijs diſperſa. Fecit & Chalcoſthenes cruda opera Athenis, qui locus ab officina eius Ceramicos appellatur. M. Varro tradit ſibi cognitum Romæ Poſim nomine, à quo facta Romæ uuas, item piſces, ita ut non ſit aſpectu diſcernere à ueris. Idem magnificat Archeſilaum L. Luculli familiarem, cuius proplaſmata pluris uenire ſolita artificibus ipſis, quàm aliorum opera. Ab hoc factam Venerem genetricem in foro Cæſaris, & priuſquàm abſolueretur, feſtinatione dedicandi poſitam. Deinde eidem à Lucullo HS .lx. ſignum Felicitatis locatum, cui mors utriuſq; inuiderit. Octauio equiti Romano cratera facere uolenti, exemplar è gypſo factum talento. Laudat & Paſitelem, qui plaſticen matrem ſtatuariæ ſcalpturæq; & cælaturæ eſſe dixit, & cum eſſet in omnibus his ſummus, nihil unquam fecit antequam finxit. Præterea elaboratam hanc artem Italiæ & maxime Hetruriæ: Turianumque à Fregellis accitum, cui locaret Tarquinius Priſcus effigiem Iouis in Capitolio dicandam. Fictilem eum fuiſſe, & ideo miniari ſolitum. Fictiles in faſtigio templi eius quadrigas, de quibus ſæpe diximus. Ab hoc eodem factum Herculem, qui hodieque materiæ nomen in urbe retinet. Hæ enim tum effigies deûm erant laudatiſſimæ. Nec pœnitet nos illorum qui tales coluere. Aurum enim & argentum ne dijs quidem conficiebant. Durant etiam nunc pleriſq; in locis talia ſimulacra. Faſtigia quidem templorum etiam in urbe crebra & municipijs mira cælatura, & arte æuiq; firmitate certiora auro, certe innocentiora. In ſacris quidem etiam inter has opes non murrhinis cryſtallinisue, ſed fictilibus prolibatur ſimpuuijs: inenarrabili terra benignitate, ſi quis ſingula æſtimet, etiam ut omittantur in frugum, uini, pomorum, herbarum, fruticum, medicamentorum, metallorū generibus, beneficia eius quæq; adhuc diximus, uel quæ aſsiduitate ſatiant figlinarum opera imbricibus, tubulis, tegulisque ad balineas hamatis, uel ad tecta coctilibus laterculis frontatisq;, aut quæ rota fiunt, etiam fictilibus dolijs ad uina excogitatis, & ad aquas. Propter quæ Numa rex ſeptimum collegium figulorum inſtituit. Quin & defunctos ſeſe multi fictilibus dolijs condi maluere, ſicut M. Varro. Pythagorico modo in myrti & oleæ atque populi nigræ folijs. Maior quoq; pars hominum terrenis utitur uaſis.

uaſis. Samia etiamnũ in eſculentis laudantur. Retinet hanc nobilitatem & Arretium in Italia: & calicum tantum Surrentum, Aſta, Pollentia: in Hiſpania Saguntum, in Aſia Pergamum. Habent & Tralleis opera ſua, & Mutina in Italia, quoniam & ſic gentes nobilitãtur. Hæc quoq; per maria terrasq; ultro citroq; portantur, inſignibus rotæ officinis Erythris. Hodieq; in templo oſtenduntur amphoræ duæ propter tenuitatem conſecratæ, diſcipuli magiſtriq; certamine, uter tenuiorem humum duceret. Cois laus maxima, Hadrianis firmitas, nonnullis circa hoc ſeueritatis quoq; exemplis: Q. Coponium inuenimus ambitus damnatum, quia uini amphoram dediſſet dono ei cuius ſuffragij latio erat. Atque ut luxu quoque aliqua contingat autoritas figlinis, tripatinum, inquit Feneſtella, appellabatur ſumma cœnarum lautitia. Vna erat murenarum, altera luporũ, tertia myxonis piſcis, inclinatis iam ſcilicet moribus, ut tamen eos præferre Græciæ etiam philoſophis poßimus. Siquidem in Ariſtotelis hæredum auctione lx. patinas ueniſſe traditur. Nam nos cum unã Aeſopi tragœdiarum hiſtrionis in natura auium diceremus ſeſtertijs dc. ſtetiſſe, nõ dubito indignatos legentes. At Hercules, Vitellius in principatu ſuo cc. ſeſtertijs condidit patinam, cui faciendæ fornax in cãpis exædificata erat: quoniam eò peruenit luxuria, ut etiã fictilia pluris conſtent, quàm murrhina. Propter hanc Mutianus altero cõſulatu ſuo in cõquiſitione exprobrauit patinarum paludes Vitellij memoriæ, non illa fœdiore, cuius ueneno Aſprenæ ei reo Caßius Seuerus accuſator obijciebat interiſſe cxxx. conuiuas. Nobilitantur ijs oppida quoque, ut Rhegium, & Cumæ. Samia teſta matris deũm ſacerdotes qui galli uocãtur, uirilitatem amputãt, nec aliter citra perniciem, ſi M. Cælio credamus, qui linguã ſic amputandam obiecit graui probro, tanquã & ipſe iam tunc eidem Vitellio malediceret. Quid non excogitauit ars? fractis etiam teſtis utẽdo ſic, ut firmius durent tuſis calce addita, quæ uocant ſignina. Quo genere etiam pauimenta excogitauit.

Terræ uarietates, & de puluere Puteolano, & alijs terræ generibus quæ in lapidem uertuntur. CAP. XIII.

VErum & ipſius terræ ſunt alia ſegmenta. Quis enim ſatis miretur peßimam eius partem, ideóque puluerem appellatum in Puteolanis collibus, opponi maris fluctibus, merſumq; protinus fieri lapidem unum inexpugnabilem undis, & fortiorem quotidie utique ſi Cumano miſceatur cæmento? Eadem eſt terræ natura & in Cyzicena regione, ſed ibi non puluis, uerum ipſa terra qualibet magnitudine exciſa & demerſa in mare lapidea extrahitur. Hoc idẽ circa Caſſandriam produnt fieri. Et in fonte Cnidio dulci intra octo menſes terram lapideſcere. Ab Oropo quidẽ Aulidem uſq; quicquid terræ attingitur mari mutatur in ſaxa. Non multum à puluere Puteolano diſtat è Nilo harena tenuißima ſui parte, non ad ſuſtinenda maria fluctusq; frãgendos, ſed ad debellãda corpora palæſtræ ſtudijs. Inde certe Patrobio, Neronis principis liberto, aduehebatur. Quin & Leonnato & Cratero ac Meleagro Alexandri Magni ducibus ſabulũ hoc portari cũ reliquis militaribus commercijs reperio. Plura de hac parte non ſum dicturus, nõ Hercules magis quàm de terræ uſu in ceromatis, quibus exercendo iuuentus noſtra corpora, uires animorum perdidit.

De parietibus formaceis, & lateritijs, & eorum ratione. CAP. XIIII.

QVid? non in Africa Hiſpaniaq; ex terra parietes, quos appellant formaceos, quoniã in forma circundatis utrinque duabus tabulis inferciuntur uerius quàm inſtruuntur, æuis durant incorrupti imbribus, uentis, ignibus, omniq; cæmento firmiores? Spectat etiam nunc ſpeculas Annibalis Hiſpania, terrenasq; turres iugis montium impoſitas. Hinc & ceſpitum natura, caſtrorum uallis accõmodata, contra fluminum impetus aggeribus. Illini quidem crates parietum luto, & lateribus crudis extrui quis ignorat? Lateres non ſunt è ſabuloſo, neq; harenoſo multoq; minus calculoſo ducendi ſolo, ſed è cretoſo & albicante, aut ex rubrica, uel ſi iam ex ſabuloſo, è maſculo certe. Finguntur optime uere: nam ſolſtitio rimoſi fiũt. Aedificijs non niſi bimos probãt. Quin & intritã ipſam eorum prius quàm fingantur, marcerari oportet. Genera eorum tria, Didoron quo utimur, longum ſeſquipede, latum pede, alterum tetradoron. Tertium pentadoron. Græci enim antiqui doron palmum uocabant, & ideo dora munera, quia manu darẽtur. Ergo à quatuor & quinque palmis, prout ſunt, nominantur. Eadem eſt latitudo. Minore in priuatis operibus, maiore in publicis utuntur in Græcia. Pitanæ in Aſia, & in ulterioris Hiſpaniæ ciuitatibus Maßia & Calento fiunt lateres, qui ſiccati non merguntur in aqua. Sunt enim è terra pumicoſa, cum ſubigi poteſt utiliſſima. Græci, præterquàm ubi è ſilice fieri poterat ſtructura, parietes lateritios prætulere. Sunt enim æterni, ſi ad perpendiculum fiant, ideo & ad publica opera & regias domos adduntur. Sic extruxere murum Athenis, qui ad montem Hymettum ſpectat: ſic Patris ædes Iouis & Herculis, quamuis lapideas columnas & epiſtylia circundarent: domũ Trallibus regiam Attali: item Sardibus Crœſi, quam geruſian fecere: Halicarnaßi Mauſoli: quæ etiam nunc durant. Lacedæmone quidem exciſum lateritijs parietibus opus tectorium propter excellentiam picturæ ligneis formis incluſum, Romam deportauere in ædilitate ad comitium exornandum Murena & Varro. Quod opus cum per ſe mirum eſſet, translatum tamen magis mirabantur. In Italia quoque lateritius murus Aretij & Meuaniæ eſt. Romæ non fiunt talia ædificia, quia ſeſquipedalis paries non plus quàm unam contignationem tolerat. Cautumq; eſt ne communis craßior fiat, nec intergerinorum ratio patitur.

ſeritur apte, uerendisq; utriuſque ſexus. Coquitur in patinis, donec liquari deſinat. Inertioris eſt alterum generis, quod ſtrongylen uocant. Duæ eius ſpecies, fungoſum atque omni humore dilui facile, quod in totum damnatur. Melius pumicoſum, & foraminum fiſtulis ſpongiæ ſimile, rotundumq; natura, candido propius cum quadam pinguedine ſine harenis friabile, nec inficiens nigritia. Hoc coquitur per ſe carbonibus puris, donec cinis fiat. Optimum ex omnibus quod melinum uocant, ab inſula Melo, ut diximus. Nulli uis maior neque aſtringendi, neque denigrandi, neque indurandi. Nullum ſpiſſius. Oculorum ſcabritias extenuat, cõbuſtum utilius epiphoris inhibendis. Sic & ad pruritus corporis. Sanguinem quoque ſiſtit in totum foris illitum. Vulſis pilis ex aceto illitum, renaſcentem mollit lanuginem ſummam. Omnium generũ uis in aſtringendo. Vnde nomen Græcis. Ob id oculorum uitijs aptiſſima ſunt. Sanguinis fluxiones inhibet cum adipe. Sic & infantium ulcera. Putreſcentia ulcerum cõpeſcit cũ adipe, & hydropicorum eruptiones ſiccat. Et aurium uitia cum ſucco punici mali. Et unguium ſcabritias, cicatricumq; duritias & pterygia, perniones. Phagedænas ulcerum ex aceto, aut cum galla pari pondere cremata. Lepras cum ſucco olerum. Cum ſalis uero duabus partibus uitia quæ ſerpunt. Lendes & alia capillorum animalia permixtum aquæ. Sic & ambuſtis prodeſt, & furfuribus corporum cum ſero & pice. Infunditur & dyſentericis. Vuam quoque in ore comprimit, ac tonſillas. Ad omnia quæ in cæterarum generibus diximus, efficacius intelligitur ex Melo aduectum. Nam ad reliquos uſus uitæ in corijs laniſq; perficiendis, quanti ſit momenti, ſignificatum eſt. Ab his per ſe omnia ad medicinas pertinentia terræ genera tractabimus.

De terra Samia, & Eretria, & Chia, & Selinuſia & Pignidi, & Ampelitti medicinæ. CAP. XVI.

SAmiæ duæ ſunt, quæ ſyropicon, & quæ aſter appellantur. Prioris laus, ut recens ſit & leuis, linguæque glutinoſa. Altera gleboſior, candida. Vtraque uritur, ac lauatur. Sunt qui præferant priorẽ. Proſunt ſanguinem expuentibus. Emplaſtriſq; quæ ſiccãdi cauſa cõponuntur. oculorũ quoq; medicamẽtis miſcentur. Eretria totidem differentias habet. Nanque & alba eſt, & cinerea, quæ præfertur in medicina. Probatur mollitie, & quod ſi æra præducãtur uiolaceum reddit colorem. Vis & ratio eius in medẽdo dicta eſt inter pigmenta. Lauatur omnis terra (in hoc enim loco dicemus) perfuſa aqua ſiccataq; ſolibus, iterum ex aqua trita ac repoſita, donec conſidat, & digeri poſſit in paſtillos. Coquitur in calicibus crebro cõcuſſu. Eſt in medicaminibus & Chia terra candicans, effectus eius qui Samiæ. Vſus ad mulierum maxime cutem. Idem & Selinuſia. Lactei coloris eſt hæc & aqua dilui celerrima. Eademque lacte diluta, & tectoriorum albaria interpolantur. Pignitis Eretriæ ſimilima eſt grãdioribus tantum glebis & glutinoſa, cui effectus idem qui cimoliæ, infirmior tamen. Bitumini ſimilima eſt ampelitis. Experimentũ eius, ſi ceræ modo accepto oleo liqueſcat, & ſi nigricans colos maneat toſtæ. Vſus ad molliendum diſcutiendumque. Ad hæc medicamentis additur, præcipueque in calliblepharis & inficiendis capillis.

Cretæ genera ad ueſtium uſus, cimolia, Sarda, Vmbrica, ſaxum, argentaria. CAP. XVII.

CRetæ plura genera. Ex ijs cimoliæ duo ad medicos pertinentia, candidum & ad purpuriſſum inclinans. Vis utrique ad diſcutiendos tumores, & ſiſtẽdas fluctiones aceto aſſumpto. Panos quoq; & parotidas cohibet. Et lichenas illita, puſtulasque. Si uero aphronitrum & nitrum adijciatur. & acetum, pedũ tumores ſanat, ita ut in ſole curatio hæc fiat, & poſt ſex horas aqua ſalſa abluatur. Teſtium tumoribus Cypria cera addita prodeſt. Et refrigerandi quoq; natura cretæ eſt, ſudoresq; immodicos ſiſtit illita. Atq; ita papulas cohibet ex uino ſumpta in balineis. Laudatur maxime Theſſalica. Naſcitur & in Lycia circa Bubonẽ. Eſt & alius cimoliæ uſus in ueſtibus. Nam Sarda quæ affertur è Sardinia, candidis tantum aſſumitur, inutilis uerſicoloribus, & eſt uiliſſima omniũ cimoliæ generum: precioſior Vmbrica, & quam uocãt ſaxum. Proprietasque ſaxi, quod creſcit in macerando, atque pondere emitur, illa menſura. Vmbrica non niſi poliendis ueſtibus aſſumitur. Neque enim pigebit hanc quoque partem attingere, cum lex Metella extet fullonibus dicta, quã C. Flaminius & L. Aemilius cenſores dedere ad populum ferendam. Adeo omnia maioribus curæ fuere. Ergo ordo hic eſt: primũ abluitur ueſtis Sarda, dein ſulphure ſuffitur, mox deſquamatur cimolia, quæ eſt coloris ueri. Fucatus enim deprehenditur, nigreſcitq;, & effunditur ſulphure. Veros autem & pretioſos colores emollit cimolia, & quodam nitore exhilarat contriſtatos ſulphure: candidis ueſtibus ſaxum utilius à ſulphure, inimicum coloribus. Græcia pro cimolia tymphaico utitur gypſo. Alia creta argentaria appellatur, nitorem argento reddens. Eſt & uiliſſima qua circum præducere ad uictoriæ notam, pedesq; uenalium trans mare aductorum denotare inſtituerunt maiores. Talemque Publiũ mimicæ ſcenæ conditorem, & aſtrologiæ conſobrinũ eius Manlium Antiochũ, item grammaticæ Taberiũ Erotem, eadem naue aductos uidere proaui.

Qui & quorũ liberti præpotẽtes. CAP. XVIII.

SEd quid hos refero aliquo literarum honore commendatos? Talem in cataſta uidere Chryſogonũ Syllæ, Amphionem Q. Catuli, Heronem L. Luculli. Demetrium Pompeij, Augenque Demetrij, quanquàm & ipſa Pompeij credita eſt: Hipparchum M. Antonij, Menam & Menecratem Sex. Pompeij, aliosque deinceps, quos enumerare iam non eſt, è ſanguine Quiritium & proſcriptionum licentia ditatos. Hoc eſt inſigne uenalitijs gregibus, opprobriumque

inueniet artis eius originẽ cum olympiadũ origine cœpiſſe. Hipponactis notabilis fœditas uultus erat, quamobrem imaginẽ eius laſciuia iocorum ij propoſuere ridentium circulis. Quod Hipponax indignatus amaritudinem carminũ diſtrinxit in tantum, ut credatur aliquibus ad laqueũ eos cõpuliſſe, quod falſum eſt. Cõplura enim in finitimis inſulis ſimulacra poſtea fecere, ſicut in Delo, quibus ſubiecerunt carmen, non uitibus tantum cenſeri Chium, ſed & operibus Anthermi filiorum. Oſtendunt & Iaſij Dianam manibus eorũ factam. Et in ipſa Chio narrata eſt operis eorum Dianæ facies in ſublimi poſita, cuius uultum intrãtes triſtẽ, exeuntes exhilaratum putãt. Romæ ſigna eorũ ſunt in Palatina æde Apollinis in faſtigio, & in omnibus ferè quæ diuus Auguſtus fecit. Patris quoque eorũ & Deli fuere opera, & in Lesbo inſula. Dipœni quidem Ambracia, Argos, Cleone, operibus refertæ fuere. Omnes autẽ tantum candido marmore uſi ſunt è Paro inſula, quẽ lapidem cœpere lychnitem appellare, quoniã ad lucernas in cuniculis cæderetur, ut autor eſt Varro, multis poſtea candidioribus repertis, nuper etiam in Lunenſiũ lapidicinis. Sed in Pariorum mirabile proditur, gleba lapidis unius cuneis diuidentium ſoluta imaginẽ Sileni intus extitiſſe. Non omittendũ hanc artẽ tanto uetuſtiorem fuiſſe quàm picturã aut ſtatuariam, quarũ utraq; cum Phidia cœpit lxxxiij. olympiade, poſt annos circiter cccxxxij. Et ipſum Phidiam tradũt ſcalpſiſſe marmora, Veneremq; eius eſſe Romæ in Octauiæ operibus eximiæ pulchritudinis.

Alcamenem Athenienſem (quod certũ eſt) docuit in primis nobilem, cuius ſunt opera Athenis cõplura in ædibus ſacris, præclaraq; Venus extra muros, quæ appellatur Aphrodite ἐν κήποις. Huic ſummam manum ipſe Phidias impoſuiſſe dicitur. Eiuſdẽ diſcipulus fuit Agoracritus Parius, et ætate gratus. Itaq; è ſuis operibus pleraque nomini eius donaſſe fertur. Certauere autem inter ſe ambo diſcipuli in Venere facienda. Vicitq; Alcamenes non opere, ſed ciuitatis ſuffragijs, cõtra peregrinum ſuo fauentis. Quare Agoracritus ea lege ſignum ſuũ uendidiſſe traditur, ne Athenis eſſet, & appellaſſe Nemeſim. Id poſitum eſt Rhamnunte pago Atticæ, quod M. Varro omnibus ſignis prætulit. Eſt & in matris magnæ delubro in eadẽ ciuitate Agoracriti opus. Phidiã clariſſimum eſſe per omnes gentes quæ Iouis olympij famã intelligunt, nemo dubitat: ſed ut merito laudari ſciant etiã qui opera eius nõ uiderunt, proferemus argumenta parua & ingenij tantũ. Neq; ad hoc Iouis Olympij pulchritudine utemur, non Mineruæ Athenis factæ amplitudine, cum ſit ea cubitorum xxvi. ebore hæc & auro conſtat: ſed ſcuto eius in quo Amazonũ prælium cælauit intumeſcente ambitu parmæ, eiuſdem concaua parte deorum & gigantũ dimicationem, in ſoleis uero Lapitharum & Centaurorum: adeo momenta omnia cõpacta artis illius fuere. In baſe autẽ quod cælatum eſt, Pandoras geneſin appellauit. Ibi dij ſunt xxx. numero naſcẽtes, Victoria præcipue mirabili. Periti mirantur & ſerpentem, & ſub ipſa cuſpide æream ſphingem. Hæc ſint obiter dicta de artifice nunquam ſatis laudato, ſimul ut noſcatur illã magnificentiam æqualem fuiſſe & in paruis. Praxitelis ætatem inter ſtatuarios diximus, qui marmoris gloria ſuperauit etiã ſemet. Opera eius ſunt Athenis in Ceramico, ſed ante omnia, et non ſolum Praxitelis, uerũ & in toto orbe terrarum Venus, quam ut uiderẽt multi, nauigauerunt Gnidũ. duas fecerat, ſimulq; uendebat, alteram uelata ſpecie, quam ob id quidem prætulerunt optione, quorum cõditio erat Coi, cum alterã etiam eodem pretio detuliſſet, ſeuerum id ac pudicum arbitrãtes: reiectam Gnidij emerunt, immenſa differentia famæ. Voluit eam poſtea à Gnidijs mercari rex Nicomedes, totum æs ciuitatis alienum, quod erat ingens, diſſoluturum repromittens. Omnia perpeti maluere, nec immerito. Illo enim ſigno Praxiteles nobilitauit Gnidum. Aedicula eius tota aperitur, ut cõſpici poſſit undiq; effigies deæ, fauente ipſa, ut creditur, facto. Nec minor ex quacũq; parte admiratio eſt. Ferunt amore captum quendam cum delituiſſet noctu ſimulacro cohæſiſſe, eiuſq; cupiditatis eſſe indicem maculam. Sunt in Gnido & alia ſigna marmorea illuſtriũ artificũ, Liber pater Bryaxidis, & alter Scopæ & Minerua: nec maius aliud Veneris Praxitelicæ ſpecimen, quàm quòd inter hæc ſola memoratur. Eiuſdẽ eſt Cupido obiectus à Cicerone Verri, ille propter quẽ Theſpiæ uiſebantur, nunc in Octauiæ ſcholis poſitus. Eiuſdem & alter nudus in Pario colonia Propontidis, par Veneri Gnidiæ nobilitate & iniuria. Adamauit enim eum Alchidas Rhodius, atq; in eo quoq; ſimile amoris ueſtigiũ reliquit. Romæ Praxitelis opera ſunt, Flora, Triptolemus, Ceres in hortis Seruilianis, boni Euentus & bonæ Fortunæ ſimulacra in Capitolio: item & Mænades, & quas Thyadas uocant, & Caryatidas, & Sileni in Aſinij Pollionis monumentis, & Apollo & Neptunus. Praxitelis filius Cephiſodorus rei & artis hæres fuit. Cuius laudatũ eſt Pergami ſymplegma, ſignũ nobile, digitis corpori uerius quàm marmori impreſſis. Romæ eius opera ſunt Latona in palatij delubro. Venus in Aſinij Pollionis monumẽtis, & intra Octauiæ porticus in Iunonis æde Aeſculapius ac Diana. Scopæ laus cũ his certat. Is fecit Venerẽ & Pothon & Phaethontẽ, qui Samothracia ſanctiſſimis ceremonijs coluntur. Item Apollinẽ Palatinum, Veſtam ſedentem laudatam in Seruilianis hortis, duasq; chameteras circa eã, quarum pares in Aſinij monumentis ſunt, ubi & Canephorus eiuſdem. Sed in maxima dignatione Cn. Domitij delubro in circo Flaminio Neptunus ipſe & Thetis atq; Achilles, Nereides ſupra Delphinos & cete & hippocampos ſedentes. Item Tritones, chorusq; Phorci & priſtes, ac multã alia marina, omnia eiuſdem manus, præclarum opus etiam ſi totius uitæ fuiſſet. nunc uero præter ſupradicta, quæq; neſcimus, Mars eſt etiámnum ſedẽs coloſ-

ſcus eiuſdem in templo Bruti Callaici apud Circum eũdem ad Lauicanam portam eunti. præterea Venus in eodem loco nuda Praxitelicam illam Gnidiam antecedens, & quemcunque alium locum nobilitatura. Romæ quidem magnitudo operum eã obliterat, ac magni officiorũ negociorumq; acerui omnes à contemplatione taliũ abducunt, quoniã ocioſorum, & in magno loci ſilentio apta admiratio talis eſt. Qua de cauſa ignoratur artifex eius quoque Veneris, quam Veſpaſianus imperator in operibus Pacis ſuæ dicauit, antiquorum dignam fama. Par hæſitatio eſt in templo Apollinis Soſiani, Nioben cum liberis morientem Scopas an Praxiteles fecerit: item Ianus pater in ſuo templo dicatus ab Auguſto ex Aegypto aduectus, utrius manus ſit, iam quidem & auro occultatus: ſimiliter in curia Octauiæ quæritur de Cupidine fulmen tenente. Id demum affirmatur, Alcibiadem eſſe principẽ forma in ea ætate. Multa in eadem ſchola ſine autoribus placent. Satyri quatuor, ex quibus unus Liberum patrem palla uelatus humeris præfert: alter liberum ſimiliter, tertius ploratum infantis cohibet: quartus cratere alterius ſitim ſedat: duæque nymphæ uelificantes ſua ueſte. Nec minor quæſtio eſt in ſeptis, Olympum & Pana Chironemque cum Achille qui fecerint, præſertim cum capitali ſatiſdatione fama iudicet dignos. Scopas habuit æmulos eadem ætate Bryaxin & Timotheum, & Leocharẽ, de quibus ſimul dicendum eſt, quoniam pariter cælauêre Mauſoleum. ſepulchrum hoc eſt ab uxore Artemiſia factum Mauſolo Cariæ regulo, qui obijt olympiadis centeſimæ anno ij. Opus id ut eſſet inter vij. miracula ij maxime artifices fecere: patet ab auſtro & ſeptentrione ſexagenos ternos pedes, breuius à frontibus, toto circuitu pedes quadringentos xi. attollitur in altitudinem xxv. cubitis: cingitur columnis xxxvi. Ab oriente cælauit Scopas, à ſeptentrione Bryaxis, à meridie Timotheus, ab occaſu Leochares. Priuſque quàm peragerent, regina Artemiſia, quæ mariti memoriæ id opus extrui iuſſerat, obijt. Non tamen receſſerunt, niſi abſoluto iam, id gloriæ ipſorum artiſq; monumentum iudicantes, hodieq; certant manus. Acceſſit & quintus artifex. Nanque ſupra pteron pyramis altitudine inferiorem æquauit. xxiiij. gradibus in metæ cacumen ſe contrahens. In ſummo eſt quadriga marmorea, quam fecit Pythis. Hæc adiecta cxl. pedum altitudine totum opus includit. Timothei manu Diana Romæ eſt in palatio Apollinis delubro, cui ſigno caput repoſuit Aulanius Euander. In magna admiratione eſt & Hercules Meneſtrati: & Hecate Epheſi in templo Dianæ poſt ædem, in cuius contemplatione admonent æditui parcere oculis, tanta marmoris radiatio eſt. Non poſtferuntur & Charites in propylæis Athenienſium, quas Socrates fecit, alius ille quàm pictor, idem ut aliqui putant. Na Myronis illius, qui in ære laudatur, anus ebria eſt Smyrnæ in primis inclyta. Pollio Aſinius ut fuit acris uehementia, ſic quoque ſpectari monumenta ſua uoluit. In ijs ſunt centauri nymphas gerentes Archeſitæ, Theſpiades Cleomenis, Oceanus & Iupiter Entochi, Hippiades Stephani, Hermerotes Taurisci non cælatoris illius, ſed Tralliani. Iupiter hoſpitalis Pamphili Praxitelis diſcipuli. Zetus & Amphion & Dirce & taurus, uinculumq; ex eodem lapide, à Rhodo aduecta opera Apollonij & Tauriſci. Parentum ij certamen de ſe fecere, Menecratem uideri profeſſi, ſed eſſe naturalem Artemidorum. Eodem loco Liber pater Eutychidis laudatur, ad Octauiæ uero porticum Apollo Philiſci Rhodij in delubro ſuo. Item Latona & Diana, & muſæ nouem, & alter Apollo nudus. Eũ qui citharã in eodẽ tẽplo tenet, Timarchides fecit. Intra Octauiæ uero porticus in æde Iunonis ipſam deam Dionyſius & Polycles: aliã Venerem eodẽ loco Philiſcus. Cætera ſigna Praxiteles. Item Polycles & Dionyſius Timarchidis filij Iouem, qui eſt in proxima æde, fecerunt. Pana & Olympum luctantes, eodem loco Heliodorus, quod eſt alterum in terris ſymplegma nobile, Venerem lauantem ſeſe. Dædalum ſtantem Polycharmus. Ex honore apparet in magna autoritate habitum Lyſiæ opus, quod in palatio ſuper arcum diuus Auguſtus honori Octauij patris ſui dicauit in ædicula columis adornata. Id eſt quadriga curruſque, & Apollo ac Diana ex uno lapide. In hortis Seruilianis reperio laudatos, Calamidis Apollinem illius cælatoris, Dactylidis Pythias, Amphiſtrati Calliſthenẽ hiſtoriarũ ſcriptorem. Deinde multorũ obſcurior fama eſt, quorunda claritati in operibus eximijs obſtante numero artificũ, quoniam nec unus occupat gloriã, nec plures pariter nuncupari poſſunt, ſicut in Laocoonte qui eſt in Titi imperatoris domo, opus omnibus & picturæ & ſtatuariæ artis præferendum. ex uno lapide eum & liberos draconumq; mirabiles nexus de cõſilij ſententia fecere ſummi artifices Ageſander & Polydorus & Athenodorus Rhodij. Similiter palatinas domos Cæſarũ repleuere probatiſſimis ſignis Craterus cũ Pythodoro, Polydectes cum Hermolao, Pythodorus alius cũ Artemone, & ſingularis Aphrodiſius Trallianus Agrippæ Pantheũ decorauit Diogenes Athenienſis, & Caryatides in colũnis templi eius probantur inter pauca operũ: ſicut in faſtigio poſita ſigna, ſed propter altitudinẽ loci minus celebrata. Inhonorus eſt nec in templo ullo Hercules, ad quẽ Pœni omnibus annis humana ſacrificauerunt uictima, humi ſtans, ante aditũ porticus ad nationes ſita. Fuere & Theſpiades ad ædem Felicitatis, quarum unam adamauit eques Romanus Iunius Piſciculus, ut tradit Varro: admiratur & Paſiteles, qui & quinq; uolumina ſcripſit nobilium operum in toto orbe. Natus hic in Græciæ Italiæ ora, & ciuitate Romana donatus cum ijs oppidis, Iouem fecit eburneum in Metelli æde, quà campus petitur. Accidit et cum in naualibus ubi feræ Africanæ erant, per caueam intuens leonem cælaret, ut ex alia caueã panthera erumperet

non leui periculo diligentiſsimi artificis. Feciſſe opere complura dicitur, ſed quæ fecerit nominatim non refertur. Archelaum quoq; magnificat Varro, cuius ſe marmoream habuiſſe leænam tradit, aligeroſq; ludentes cum ea Cupidines, quorum alij religatam tenerent, alij è cornu cogerent bibere, alij calciarẽt ſoccis, omnes ex uno lapide. Idem & à Coponio xiiij. nationes, quæ ſunt circa Pompeij, factas autor eſt. Inuenio & Canachum laudatum inter ſtatuarios, feciſſe marmorea. Nec Sauron atq; Batrachũ obliterari cõuenit, qui fecere templa Octauiæ porticibus incluſa, natione & ipſi Lacones. Quidam & opibus præpotentes fuiſſe eos putant, ac ſua impenſa conſtruxiſſe, inſcriptionem ſperantes. Qua negata, hoc tamen alio loco & modo uſurpaſſe. Sunt certe etiámnum in columnarum ſpiris inſcalpta nominum eorum argumẽto, rana atq; lacerta. In Iouis æde extitiſſe picturam cultuſque reliquos omnes fœmineis argumentis conſtat. Etenim facta Iunonis æde cum inferrentur ſigna, permutaſſe geruli traduntur, & id religione cuſtoditum, uelut ipſis dijs ſedem ita partitis. Ergo & in Iunonis æde cultus eſt, qui Iouis eſſe debuit. Sunt & in paruis marmoreis famam conſecuti, Myrmecides, cuius quadrigam cum agitatore cooperuit alis muſca, & Callicrates cuius formicarum pedes atque alia membra peruidere non eſt.

Quando primum marmorũ in ædificijs uſus, & quis primus Romæ cruſtauerit parietes, & quibus ætatibus quæque marmora in uſum uenerint, & quis primus marmora ſecuerit, & ratio ſecandi: de harena. CAP. VI.

HAec ſint dicta de marmorũ ſcalptoribus, ſummaq; claritate artificum, quo in tractatu ſubit mentem nõ fuiſſe tum autoritatem maculoſo marmori: fecere è Thaſio, Cycladum inſularum, æque & è Lesbio: liuidius hoc paulo. Verſicolores quidẽ maculas, & in totum marmorum apparatum Menander etiã diligentiſsimus luxuriæ interpres primus & raro attigit. Columnis demum utebantur in templis, nec lautitiæ cauſa (nondum enim iſta intelligebantur) ſed quia firmiores aliter ſtatui non poterant. Sic eſt inchoatum Athenis templũ Iouis Olympij, ex quo Sylla capitolinis ædibus aduexerat columnas. Fuit tamen inter lapidem atq; marmor differentia iam & apud Homerum, dicit enim Paridis os marmore ſaxo percuſſum, ſed hactenus regias quoq; domos cum laudatiſsime præter æs, aurum, electrum, argentum, ebore tantum adornans. Primum (ut arbitror) uerſicolores iſtas maculas Chiorum lapidicinæ oſtenderunt, cum extruerẽt muros, faceto in id M. Ciceronis ſale, omnibus enim oſtentabant ut magnificum. Multo, inquit, magis mirarer, ſi Tiburtino lapide feciſſetis. Et Hercules non fuiſſet picturæ honos ullus, non modo tãtus, in aliqua marmorum autoritate. Secandi marmor in cruſtas neſcio an Caria fuerit inuentum. Antiquiſsima, quod equidem inueniam, Halicarnaſsi Mauſoli domus Proconneſio marmore exculta eſt, lateritijs parietibus. Is obijt olympiadis c. anno ij. urbis Romæ anno cccij. Primum Romæ parietes cruſta marmoris operuiſſe totius domus ſuæ in Cælio monte Cornelius Nepos tradidit Mamurram Formijs natum, equitem Romanum, præfectum fabrorũ C. Cæſaris in Gallia. Neq; indignatio ſit tali autore inuenta re. Hic nanq; eſt Marmurra Catulli Verronẽſis carminibus proſciſſus, quẽ ut res eſt, domus ipſius clarius quàm Catullus dixit habere, quicquid habuiſset comata Gallia. Nanq; adiecit idem Nepos, eum primum totis ædibus nullam niſi è marmore columnam habuiſse, omnes ſolidas è Caryſtio aut Lunenſi. Deniq; M. Lepidus Catuli in conſulatu collega, primus omniũ limina ex Numidico marmore in domo poſuit magna reprehẽſione. Is fuit conſul anno urbis dclxvi. hoc primũ inuecti Numidici marmoris ueſtigium inuenio, non in columnis tantum cruſtísue, ut Mamurra caryſtium poſuit, ſed in maſsa & uiliſsimo liminum uſu. Poſt hũc Lepidum ferme quadriennio L. Lucullus conſul fuit, qui nomẽ (ut apparet ex re) Lucullco marmori dedit, admodum delectatus illo, primuſq; Romam inuexit, atrum alioqui, cum cætera maculis aut coloribus cõmendẽtur. Naſcitur autem in Nili inſula, ſolumq; penè horum marmorum ab amatore nomen accepit. Inter hos primum (ut arbitror) marmoreos parietes habuit ſcena M. Scauri, non facile dixerim ſectos an ſolidis glebis poſitos, ſicuti eſt hodie Iouis tonantis ædes in Capitolio. Nondum enim ſecti marmoris ueſtigia inuenerat Italia. Sed quiſquis primum inuenit ſecare luxuriamq; diuidere, importuni ingenij fuit. Harena hoc fit, & ferro uidetur fieri, ſerra in prætenui linea premente harenas uerſando, tractuq; ipſo ſecãte. Aethiopica hæc maxime probatur. Nam id quoq; acceſſit, ut ad Aethiopas uſq; peteretur quod faceret marmora, imò uero etiam in Indos, unde margaritas quoque peti ſeueris moribus indignum erat: hæc proxime laudatur. Mollior tamen quæ ex Aethiopia. Illa nulla ſcabricie ſecat. Indica non æque leuigat, ſed ea combuſta polientes marmora fricare iubentur. Simile & Naxiæ uitium eſt & coptidi, quæ uocatur Aegyptia. Hæc fuere antiqua genera marmoribus ſecãdis. Poſtea reperta eſt harena non minus probanda, ex quodã Adriatici maris uado, æſtu nudate obſeruatione non facili. Iã quidẽ quacunq; harena ſecare è fluuijs omnibus fraus artificum auſa eſt, quod diſpẽdium admodum pauci intelligunt. Craſsior enim harena laxioribus ſegmentis terit, & plus erodit marmoris, maiuſq; opus ſcabricia polituræ relinquit. Ita ſectæ attenuantur cruſtæ. Rurſuſq; Thebaica polituris accommodatur, & quæ fit è poro lapide aut è pumice.

De Naxio, & Armenio, & de generibus marmorum. CAP. VII.

SIgnis è marmore poliendis, gemmiſq; etiam ſcalpendis atque limandis Naxium diu placuit ante alia, ita uocantur cotes in inſula Cypro genitæ. Vi-

ſubirent obeliſcum pendentem extremitatibus ſuis in ripis utrinq; : poſtea egeſtis laterculis alleuatas naues excepiſſe onus ſtatutum. Exciſos autem ſex tales in monte eodem, & artificem donatum talẽtis quinquaginta. Hic autẽ obeliſcus fuit in Arſinoë poſitus a rege ſupradicto, munus amoris in coniuge, eademq; ſorore Arſinoë. Inde eũ naualibus incommodũ Maximus quidam præfectus Aegypti tranſtulit in forũ, reciſo cacumine, dum uult faſtigium addere auratũ, quod poſtea omiſit. Et alij duo ſunt Alexandriæ in portu ad Cæſaris templũ, quos excidit Meſphees rex quadragenûm binûm cubitorum. Super omnia acceſſit difficultas mari Romam deuehendi, ſpectatis admodum nauibus. Diuus Auguſtus priorẽ aduexerat, miraculiq; gratia Puteolis naualibus perpetuis dicauerat, ſed incendio conſumpta eſt. Diuus Claudius aliquot per annos aſſeruatam, qua Caius Cæſar importauerat, omnibus quæ unquam in mari uiſa ſunt mirabiliorem, turribus Puteolano ex puluere ædificatis perductam Oſtiam, portus gratia merſit, alia ex hoc cura nauium quæ Tiberi ſubuehant. Quo experimẽto patuit, non minus aquarum huic amni eſſe quàm Nilo. Is autem obeliſcus, quem diuus Auguſtus in circo magno ſtatuit, exciſus eſt à rege Semneſerteo, quo regnante Pythagoras in Aegypto fuit, centum uigintiquinque pedum, & dodrantis, præter baſim eiuſdem lapidis: is uero qui eſt in campo Martio, nouem ped. minor, à Seſoſtride. Inſcripti ambo rerum naturæ interpretationem Aegyptiorum opera philoſophiæ continent.

De illo qui eſt in campo Martio pro gnomone. CAP. X.

Et qui eſt in campo, diuus Auguſtus addidit mirabilem uſum ad deprehendendas ſolis umbras, dierumque ac noctium magnitudines, ſtrato lapide ad obeliſci magnitudinem, cui par fieret umbra Romæ confecto die ſexta hora, paulatimque per regulas (quæ ſunt ex ære incluſæ) ſingulis diebus decreſceret, ac rurſus augeſceret, digna cognitu res & ingenio fœcundo. Manlius mathematicus apici auratam pilam addidit, cuius uertice umbra colligeretur in ſemetipſam, alia atque alia incrementa iaculantem apice, ratione (ut ferunt) à capite hominis intellecta. Hæc obſeruatio triginta iã ferè annis non congruit, ſiue ſolis ipſius diſſono curſu, & cœli aliqua ratione mutato, ſiue uniuerſa tellure aliquid à centro ſuo dimota, ut deprehendi, & in alijs locis accipio, ſiue urbis tremoribus, ibi tantum gnomone intorto, ſiue inundationibus Tiberis ſedimento molis facto: quanquam ad altitudinem impoſitæ rei, in terram quoque dicantur iacta fundamenta.

De tertio obeliſco Romæ in Vaticano. CAP. XI.

Tertius Romæ in Vaticano, Caij & Neronis principum circo, ex omnibus unus omnino fractus eſt in molitione, quẽ fecerat Seſoſtridis filius Nũcoreus. Eiuſdem remanet & alius c. cubitorũ, quem poſt cæcitatem uiſu reddito ex oraculo Soli ſacrauit.

De pyramidibus Aegyptijs & ſphinge. CAP. XII.

Dicantur obiter & pyramides in eadẽ Aegypto, regum pecuniæ otioſa ac ſtulta oſtẽtatio. Quippe cum faciendi eas cauſa à pleriſq; traditur, ne pecuniam ſucceſſoribus aut æmulis inſidiãtibus præberẽt, aut ne plebs eſſet ocioſa. Multa circa hoc uanitas illorum hominum fuit, ueſtigiaq; complurium inchoatarum extant. Vna eſt in Arſinoite nomo: duæ in Memphite, non procul labyrintho, de quo & ipſo dicemus. Totidẽ ubi fuit Mœridis lacus, hoc eſt foſſa grandis. Sed Aegyptus inter mira ac memoranda narrat harum cacumina extrema, quæ eminere dicũtur. Reliquæ tres, quæ orbem terrarum impleuere fama, ſanè conſpicuæ undiq; annauigantibus, ſitæ ſunt in parte Africæ monte ſaxeo ſterilique inter Memphim oppidum, & quod appellari diximus Delta, à Nilo minus quatuor milia paſſuum, à Memphi ſex, uico appoſito quem uocant Buſirin, in quo ſunt aſſueti ſcandere illas. Ante has eſt ſphinx, uel magis miranda, quaſi ſylueſtre numen accolentium. Amaſin regem putant in ea conditum, & uolunt inuectã uideri. Eſt autem ſaxo naturali elaborata, & lubrica. Capitis monſtri ambitus per frontem centum duo pedes colligit, longitudo pedum cxliij. eſt, altitudo à uentre ad ſummum apicem in capite lxij. Sed pyramis ampliſſima ex Arabicis lapidicinis conſtat. Trecenta lx. hominum milia annis xx. eã conſtruxiſſe produntur. Tres uero factæ annis lxxviij. & menſibus iiij. Qui de ijs ſcripſerint ſunt Herodotus, Euhemerus, Duris Samius, Ariſtagoras, Dionyſius, Artemidorus, Alexander Polyhiſtor, Butoridet, Antiſthenes, Demetrius, Demoteles, Apion. Inter omnes eos non conſtat à quibus factæ ſint, iuſtiſſimo caſu obliteratis tantæ uanitatis autoribus. Aliqui ex his prodiderunt, in rhaphanos, & allium ac cepas mil'e octingenta talenta erogata. Ampliſſima octo iugera obtinet ſoli, quatuor angulorum paribus interuallis, per octingentos octogintatres pedes ſingulorum laterum, altitudo à cacumine pedes xxv. Alterius interualla ſingula per quatuor angulos pares dccxxxvij. comprahendunt. Tertia minor prædictis, ſed multo ſpectatior, Aethiopicis lapidibus aſſurgit ccclxiij. pedibus inter angulos. Veſtigia ædificationũ nulla extãt. Harena late pura circũ, lentis ſimilitudine, qualis in maiori parte Africæ. Quæſtionũ ſumma eſt, quánã ratione in tantam altitudinem ſubuecta ſint cæmẽta. Alij enim nitro ac ſale adaggeratis cum creſcente opere, ac peracto fluminis irrigatione dilutis: alij lateribus è luto factis extructos pontes, peracto opere in priuatas domos diſtributos: Nilum enim non putant rigare potuiſſe multo humiliorem. In pyramide maxima eſt intus puteus octogintaſex cubitorum, flumen illò admiſſum arbitrantur. Menſurã altitudinis earũ omniumq; ſimiliũ deprahẽdere, inuenit Thales Mileſius umbrã metiẽdo, qua hora par eſſe corpori ſolet.

Hæc

Hæc ſunt pyramidum miracula: ſupremumq́; illud, ne quis regum opes miretur, minimam ex his, ſed laudatiſsimam, à Rhodope meretricula factam. Aeſopi fabularum philoſophi conſerua quondam & contubernalis hæc fuit, maiore miraculo tantas opes meretricio eſſe conquiſitas quæſtu. Magnificatur & alia turris, à rege facta in inſula Pharo, portum obtinente Alexandriæ, quàm conſtitiſſe dccc. talentis tradũt: magno animo, ne quid omittamus, Ptolemæi regis, quod in ea permiſerit Soſtrati Gnidij architecti ſtructuræ ipſius nomẽ inſcribi. Vſus eius, nocturno nauiũ curſui ignes oſtendere, ad prænuncianda uada, portusq́; introitum: ſicut iam tales compluribus locis flagrant, ut Puteolis ac Rauennæ. Periculum in continuatione ignium ne ſidus exiſtimetur, quoniam è longinquo ſimilis flammarum aſpectus eſt. Hic idem architectus primus omnium penſilem ambulationem Gnidi feciſſe traditur.

De labyrinthis, Aegyptio, Lemnio, Italico. CAP. XIII.

Dicamus & labyrinthos, uel portentoſiſsimũ humani ingenij opus, ſed nõ (ut exiſtimari poteſt) falſum. Durat etiã nunc in Aegypto in Heracleopolite nomo qui primus factus eſt ante annos, ut tradũt, iij. M. dc. à Petesuco rege, ſiue Tithoë. Quanquam Herodotus totum opus regum eſſe dicit, nouiſsimeq́; Pſammetichi. Cauſam faciendi uarie interpretantur. Demoteles regiam Motherudis fuiſſe, Lycias ſepulchrum Mœridis, plures ſoli ſacrum id extructum, quod maxime creditur. Hinc utiq; ſumpſiſſe Dædalũ exemplar eius labyrinthi, quem fecit in Creta, non eſt dubium, ſed centeſimã tantum portionem eius imitatum, quæ itinerũ ambages occurſusq́; ac recurſus inexplicabiles cõtinet: non (ut in pauimentis puerorũmue ludicris campeſtribus uidemus) breui lacinia milia paſſ. plura ambulationis cõtinentem, ſed crebris foribus inditis ad fallendos occurſus, redeundumq́; in errores eoſdem. Secundus hic fuit ab Aegyptio labyrinthus: tertius in Lemno: quartus in Italia. Omnes lapide polito fornicibus tecti. Aegyptius, quod miror equidem, introitu columnisq́; reliquis è molibus compoſitis, quas diſſoluere ne ſecula quidem poſsint, adiuuantibus Heracleopolitis, qui id opus inuiſum mire infeſtauere. Poſitionem operis eius ſingulasq́; partes enarrare non eſt, quum ſit in regiones diuiſum atque in præfecturas (quas uocant nomos) ſedecim, nominibus earum totidem uaſtis domibus attributis: præterea templa omnium Aegypti deorum contineat, ſuperq́; Nemeſes quindecim ædiculis incluſerit pyramides complures quadragenarum ulnarũ, ſenos radice muros obtinentes. Feſsi iam eundo perueniunt ad uiarum illum inexplicabilẽ errorem. Quin et cœnacula prius excelſa, porticusq́; aſcẽdũtur nonagenis gradibus omnes: intus columnæ de porphyrite lapide, deorum ſimulacra, regum ſtatuæ, monſtrifica effigies. Quarundam autem domorum talis eſt ſitus, ut adaperientibus fores, tonitruum intus terribile exiſtat. Maiore autem in parte trãſitus eſt per tenebras. aliæq́; rurſus extra murum labyrinthi ædificiorũ moles, pteron appellant. Inde aliæ perfoſsis cuniculis ſubterraneæ domus. Refecit unus omnino pauca ibi Circammon ſpado Nectabis regis, ante Alexandrũ Magnum annis quingẽtis. Id quoq; traditur, fulſiſſe trabibus ſpinæ oleo incoctæ, dum fornices quadrati lapidis aſſurgerent. De Aegyptio & Cretico labyrinthis, ſatis dictum eſt. Lemnius ſimilis illis, columnis tantum centum quadraginta mirabilior fuit: quarum in officina turbines ita librati pependerunt, ut puero circumagente tornarentur. Architecti illum fecere Zmilus, & Rholus, & Theodorus indigena. Extãtq́; adhuc reliquiæ eius, cum Cretici Italiciq́; nulla ueſtigia extent. Namq; & Italicũ dici cõuenit, quem fecit ſibi Porſena rex Hetruriæ ſepulchri cauſa, ſimul ut externorum regũ uanitas quoq; ab Italis ſuperaretur. Sed cũ excedat omnia fabuloſitas, utemur ipſius M. Varronis in expoſitione eius uerbis: Sepultus eſt, inquit, ſub urbe Cluſio, in quo loco monimentum reliquit lapide quadrato: ſingula latera pedum lata tricenum, alta quinquagenûm: inq́; baſi quadrata intus labyrinthum inextricabilem: quò ſi quis improperet ſine glomere lini, exitũ inuenire nequeat. Supra id quadratũ pyramides ſtant quinq;, quatuor in angulis, in medio una, in imo latæ pedum ſeptuagenumquinum, altæ cẽtumquinquagenûm: ita faſtigiatæ, ut in ſummo orbis æneus & petaſus unus omnibus ſit impoſitus, ex quo pendeant excepta catenis tintinnabula, quæ uento agitata, longe ſonitus referant, ut Dodonæ olim factũ. Supra quem orbem quatuor pyramides inſuper ſingulæ extant altæ pedum centenûm. Supra quas uno ſolo quinq; pyramides, quarũ altitudinem Varronem puduit adijcere. Fabulæ Hetruſcæ tradunt, eandem fuiſſe quam totius operis: adeo ueſana dementia quæſiſſe gloriam, impendio nulli profuturo. Præterea fatigaſſe regni uires, ut tamen laus maior artificis eſſet.

De penſili horto & oppido, & templo Dianæ Epheſiæ. CAP. XIIII.

Legitur & penſilis hortus, imò uero totum oppidum Aegyptiæ Thebæ, exercitus armatos ſubter educere ſolitis regibus, nullo oppidanorum ſentiẽte. Etiamnum hoc minus mirum, quàm quòd flumine medium oppidum interfluente. Quæ ſi fuiſſent, non dubium eſt Homerum dicturum fuiſſe, cum centum portas ibi prædicaret. Magnificentiæ uera admiratio extat templum Epheſiæ Dianæ ducentis uiginti annis factum à tota Aſia. In ſolo id paluſtri fecere, ne terræ motus ſentiret, aut hiatus timeret. Rurſus ne in lubrico atque inſtabili fundamenta tantæ molis locarentur, calcatis ea ſubſtrauere carbonibus, dein uelleribus lanæ. Vniuerſo templo longitudo eſt cccxxv. pedum, latitudo ducentorum uiginti, columnæ centum uiginti ſeptẽ à ſingulis regibus factæ, lx. pedum altitudine: ex ijs xxxvi. cælatæ, una à Scopa. Operi præfuit

Cteſiphon

Cteſiphon architectus. Summa miracula, epiſtylia tanta molis attolli potuiſſe. Id conſecutus eſt ille peronibus harena plenis, molli puluino ſuper capita columnarum exaggerato, paulatim exinaniens ab imo, ut ſenſim totū inſideret. Difficilimeq; hoc contigit in limine ipſo, quod foribus imponebat. Etenim ea maxima moles fuit, nec ſedit in cubili, anxio artifice mortis deſtinatione ſuprema. Traduntq; in ea cogitatione feſſum nocturno tēpore in quiete uidiſſe præſentem deam, cui templum fiebat, hortantem ut uiueret: ſe compoſuiſſe lapidem, atq; ita poſtero die apparuit, pondereq; ipſo correctus uidebatur. Cætera eius operis ornamenta plurium librorum inſtar obtinent, nihil ad ſpecimen naturæ pertinentia.*

*to tum incu bili ſideret.

De delubro Cyzici, & lapide fugitiuo, & de echo ſepties reſonāte, & de ædificio ſine clauo, & mirabilia ędificiorū Romæ. CAP. XV.

DVrat & Cyzici delubrum, in quo filum aureum cōmiſſuris omnibus politi lapidis ſubiecit artifex, eburneum Iouē dicaturus intus, coronante eum marmoreo Apolline. Tralucent ergo iuncturæ tenuiſſimis capillamentis, leniq; afflatu ſimulacra refouēte, præter ingeniū artificis ipſa materia quamuis occulta in precio operis intelligitur. Eodem in oppido eſt lapis, fugitiuus appellatus: Argonautæ eo pro ancora uſi, ibi reliquerāt. Hunc è Prytaneo (ita uocatur locus) ſæpe profugum fixere plumbo. Eadem in urbe iuxta portam quæ Thracia uocatur, turres vij. acceptas uoces numeroſiore repercuſſu multiplicant: nomenq; huic miraculo Echo eſt à Græcis datū. Et hoc quidem natura locorū euenit, & plerunq; cōuallium, ibi caſu accidit. Olympiæ autem arte, mirabili modo, in porticu quā oppidani heptaphonon appellant, quoniam ſepties eadem uox redditur. Cyzici & buleuterion uocant ædificium amplum, ſine ferreo clauo, ita diſpoſita contignatione, ut eximātur trabes ſine fulturis, ac reponātur. Quod item Romæ in ponte ſublicio religioſum eſt, poſteaquàm Coclite Horatio defendente ægre reuulſus eſt. Verū & ad urbis noſtræ miracula tranſire conueniat, nongētorumq; annorū dociles ſcrutari uires, & ſic quoque terrarum orbem uictum oſtendere: quod accidiſſe toties penè, quot referentur miracula, apparebit. uniuerſitate uero aceruata, & in quendam unum cumulum coniecta, nō alia magnitudo exurget, quàm ſi mundus alius quidam in uno loco narretur. Nam ut circum maximū à Cæſare dictatore extructū longitudine ſtadiorum trium, latitudine unius, ſed cum ædificijs iugerū quaternûm, ad ſedem cclx. millium inter magna opera dicamus, nōne inter magnifica baſilicam Pauli columnis è Phrygibus mirabilem, forumq; diui Auguſti, templū Pacis diui Veſpaſiani imperatoris Auguſti, pulcherrima operum quæ unquam: Pantheon Ioui ultori ab Agrippa factum, cum theatrum ante texerit Romæ Valerius Oſtiēſis architectus ludis Libonis? Pyramidas regū miramur opera, cum ſolum tantum foro extruendo HS. millies Cæſar dictator emerit. Et ſi quidem impenſæ mouent captos auaritia animos, P. Clodius quem Milo occidit, ſeſtertiū centies & quadragies octies domo empta habitauerit: quod equidē non ſecus ac regum inſaniam miror. Itaq; & ipſum Milonem ſeſtertiûm ſeptingēties æris alieni debuiſſe inter prodigia animi humani duco. Sed tūc ſenes aggeris uaſtum ſpatium, & ſubſtructiones inſanas Capitolij mirabantur: præterea cloacas, operū omnium dictu maximum ſuffoſſis montibus, atq; (ut paulo antè retulimus) urbe pēſili, ſubterq; nauigata. à M. Agrippa in ædilitate poſt conſulatum, per meatus corriuati vij. amnes, curſuq; præcipiti torrentium modo rapere atq; auferre omnia coacti, inſuper mole imbrium concitati, uada ac latera quatiunt: aliquando Tiberis retro infuſi recipiunt fluctus, pugnātq; diuerſi aquarum impetus intus, & tamē obnixa firmitas reſiſtit. trahuntur moles interna tantæ, non ſuccūbentibus cauſis operis: pulſant ruinæ ſpōte præcipites, aut impactæ incendijs, quatitur ſolum terræmotibus: durāt tamen à Tarquinio Priſco annis dccc. propè inexpugnabiles: non omittendo memorabili exēplo, uel eo magis, quoniam celeberrimis rerum conditoribus omiſſum eſt. cum id opus Tarquinius Priſcus plebis manibus faceret, eſſetq; labor incertum longior an periculoſior, paſſim conſcita nece Quiritibus tædium fugiētibus, nouum & inexcogitatum antea poſteaq; remedium inuenit ille rex, ut omnium ita defunctorum figeret crucibus corpora ſpectāda ciuibus, ſimul & feris uolucribusq; laceranda. quamobrem pudor Ro. nominis proprius, qui ſæpe res perditas ſeruauit in prælijs, tunc quoq; ſubuenit, ſed illo tempore impoſuit, tum erubeſcens cum puderet uiuos, tanquam puditurum eſſet extinctos. Amplitudinem cauis eam feciſſe proditur, ut uehem fœni large onuſtā tranſmitteret. Parua ſunt cuncta quæ diximus, & omnia uni comparāda miraculo, antequàm noua attingam. M. Lepido, Q. Catulo conſulibus, ut conſtat inter diligentiſſimos autores, domus pulchrior non fuit Romæ, quàm Lepidi ipſius. At hercule intra annos xxxv. eadem centeſimum locum non obtinuit. Computet in hac æſtimatione qui uolet marmorum molem, opera pictorū, impendia regalia, & cum pulcherrima laudatiſſimaq; certantes centum domos, poſteaq; eas ab innumerabilibus alijs in hunc diem uictas. Profecto incendia puniunt luxum: nec tamen effici poteſt, ut mores aliquid ipſo homine mortalius intelligāt. Sed eas omnes duæ domus uicerunt. Bis uidimus urbem totam cingi domibus principū, Caij & Neronis, & huius quidem (ne quid deeſſet) aurea. Nimirum ſic habitarunt illi qui hoc imperium fecere, tātas ad uincendas gentes, triumphosq; referendos ab aratro aut foco exeūtes, quorum agri quoque minorem modum obtinuere quàm cellaria iſtorum. Subit uero cogitatio, quota portio harum fuerint areæ illæ, quas inuictis imperatoribus decernebant publice ad exædificādas domos:

ſummusq;

ſummusq́; illarum honos erat, ſicut in L. Valerio Publicola, qui primus conſul fuit cum L. Bruto, poſt tot merita, & fratre eius qui bis in eodem magiſtratu Sabinos deuicerat, adijci decreto, ut domus eorum fores extrà aperirentur, & ianua in publicum reijceretur. Hoc erat clariſsimum inſigne inter triumphales quoq; domos. Nõ patiemur duos Caios, uel duos Nerones ne hac quidem gloria famæ frui, docebimusq́; etiam inſaniam eorum uictam priuatis operibus M. Scauri, cuius neſcio an ædilitas maxime proſtrauerit mores ciuiles, maiusq́; ſit Syllæ malum tanta priuigni potentia, quàm proſcriptio tot millium. Hic fecit in ædilitate ſua opus maximum omnium, quæ unquam fuere humana manu facta, non temporaria mora, uerum etiam æternitatis deſtinatione: Theatrum hoc fuit. Scena ei triplex altitudine ccclx. colũnarum, in ea ciuitate quæ ſex hymettias non tulerat ſine probro ciuis ampliſsimi. Ima pars ſcenæ è marmore fuit, media è uitro, inaudito etiam poſtea genere luxuriæ. Sũmæ tabulis inauratis columnæ, ut diximus: imæ duodequadragenûm pedum. Signa ærea inter columnas, ut indicauimus, fuerũt tria milia numero. Cauea ipſa cepit hominum lxxx. milia, cum Põpeij amphitheatri toties multiplicata urbe tantoq́ue maiore populo. ſufficiat large xl. M. Sed & reliquus apparatus tãtus Attalica ueſte, tabulis pictis, cæteroq́; choragio fuit, ut in Tuſculanam uillam reportatis quæ ſuperfuerant quotidiani uſus delicijs, incenſa uilla ab iratis ſeruis, concremaretur ad HS. M. Aufert animum, & à deſtinato itinere digredi cogit contẽplatio tam prodigæ mentis, aliamq́; connectit maiorem inſaniam è ligno. C. Curio, qui bello ciuili in Cæſarianis partibus obijt, funebri patris munere, cũ opibus apparatuq́; non poſſet ſuperare Scaurũ: unde enim illi uitricus Sylla, & Metella mater proſcriptionum ſectrix? unde M. Scaurus pater, toties princeps ciuitatis, & Marianus ſodalitij rapinarum prouincialium ſinus? cũ iam ne ipſe quidem Scaurus comparari ſibi poſſet, quando hoc certe incendij illius præmiũ habuit, conuectis ex orbe terrarum rebus, ut nemo poſtea par eſſet inſaniæ illi: ingenio ergo utendum fuit: operæpretiũ eſt ſcire quid inuenerit, & gaudere moribus noſtris, ac noſtro modo nos uocare maiores, theatra duo iuxtà fecit ampliſsima è ligno, cardinũ ſingulorum uerſatili ſuſpenſa libramẽto: in quibus utriſq; antemeridiano ludorum ſpectaculo edito inter ſeſe auerſis, ne inuicem obſtreperent ſcenæ, & repente circumactis ut contrà ſtarent, poſtremo iã die deſcendentibus tabulis, & cornibus inter ſe coẽuntibus, faciebat amphitheatrũ, & gladiatorum ſpectacula edebat, ipſum magis autoratum populum Romanum circumferens. Quid enim miretur quiſque in hoc primum? inuentorem an inuentum? artificem an autorem? auſum aliquem hoc excogitare an ſuſcipere? parère an iubere? Super omnia erit populi furor, ſedere auſi iã infida inſtabiliq́; ſede. En hic eſt ille terrarum uictor, & totius domitor orbis, qui gentes & regna diribet, iura exteris mittit, deorum quædam immortalium generi humano portio, in machina pendens, & ad periculum ſuum plaudens. Quæ uilitas animarum iſta? aut quæ querela de Cannis? quantum mali potuit accidere? Hauriri urbes terræ hiatibus, publicus mortalium dolor eſt. Ecce populus Romanus uniuerſus uelut duobus nauigijs impoſitus, binis cardinibus ſuſtinetur, & ſeipſum depugnantem ſpectat, periturus momento aliquo luxatis machinis: & per hoc quæritur tribunitijs concionibus gratia, ut penſiles tribus faceret. Qualis hic in roſtris? Quid non auſurus apud eos, quibus hoc perſuaſerit? Vera nanq; confitentibus populus Romanus funebri munere ad tumulum patris eius depugnauit uniuerſus. Variauit hanc ſuam magnificentiam feſsis turbatiſq́; cardinibus, & amphitheatri forma cuſtodita, nouiſsimo die duabus per medium ſcenis athletas edidit, raptiſq́ue è contrario repente pulpitis eodem die uictores è gladiatoribus ſuis produxit. Nec fuit rex Curio aut gentium imperator, non opibus inſignis, ut qui nihil in cenſu habuerit præter diſcordiam principum. Sed dicãtur uera æſtimatione inuicta miracula, quæ Q. Marcius Rex fecit. Is iuſſus à ſenatu aquarum, Appiæ, Anienis, Tepulæ, ductus reficere, nouam à nomine ſuo appellatam cuniculis per mõtes actis intra præturæ ſuæ tempus adduxit. Agrippa uero in ædilitate ſua, adiecta Virgine aqua, cæteris corriuatis atq; emẽdatis, lacus dcc. fecit: præterea ſalientes cv. caſtella cxxx. complura etiam cultu magnifica: operibus iis ſigna ccc. ærea aut marmorea impoſuit, columnas ex marmore cccc. eaſque omnia annuo ſpatio. Adijcit ipſe in ædilitatis ſuæ commemoratione, & ludos undeſexaginta diebus factos, & gratuita præbita balinea clxx. quæ nunc Romæ ad infinitum auxere numerum. Vicit antecedentes aquarum ductus nouiſsimum impendium operis inchoati à C. Cæſare, & peracti à Claudio. quippe à lapide quadrageſimo ad eam excelſitatem, ut in omnes urbis montes leuarentur, influxere Curtius atque Ceruleus fontes. Erogatum in id opus ſeſtertiûm ter milies. Quod ſi quis diligentius æſtimauerit aquarum abundantiam in publico, balineis, piſcinis, domibus, euripis, hortis, ſuburbanis, uillis, ſpatioq́ue aduenientis extructos arcus, montes perfoſſos, conualles æquatas, fatebitur nihil magis mirandum fuiſſe in toto orbe terrarum. Eiuſdem Claudij inter maxime memoranda equidem duxerim, quamuis deſtitutum ſucceſſoris odio, montem perfoſſum ad lacum Fucinum emittẽdum, inenarrabili profecto impendio, & operarum multitudine per tot annos: cum aut corriuatio aquarum, qua terrenus mõs erat, egereretur in uertice machinis, aut ſilex cæderetur, omniaq́; intus in tenebris fierent, quæ neque concipi animo, niſi ab ijs qui uidère, neque humano ſermone enarrari poſſunt. Nam portus Oſtienſis opus prætereo. item uias inter montes exciſas, mare Tyrrhenũ à

Lucri

Lucrino molibus ſecluſum, tot pontes tantis impedijs factos. Et inter plurima alia Italiæ miracula, ipſa marmora in lapidicinis creſcere autor eſt Papyrius Fabianus, naturæ rerum peritiſſimus: exceptores quoq; affirmant compleri ſponte illa mõtium ulcera. Quæ ſi uera ſunt, ſpes eſt nunquam defuturam luxuriam.

De magnetis generib. & medicinis. CAP. XVI.

A Marmoribus digredienti ad reliquorum lapidum inſignes naturas, quis dubitet in primis magnetem occurrere? quid enim mirabilius? aut qua in parte naturæ maior improbitas? Dederat uocem ſaxis, ut diximus, reſpõdentem homini, immò uerò & obloquentem. Quid lapidis rigore pigrius? Ecce ſenſus manusque tribuit illi. Quid ferri duritia pugnacius? Sed cedit & patitur mores: trahitur namque à magnete lapide, domitrixque illa rerum omnium materia ad inane neſcio quid currit: atq; ut propius uenit, aſſilit, teneturque, & complexu hæret. Sideritin ob hoc alio nomine appellant, quidam Heracleon. Magnes appellatus eſt ab inuentore (ut autor eſt Nicander) in Ida repertus. Nanque & paſſim inuenitur, ut in Hiſpania quoque. Inueniſſe autem fertur, clauis crepidarum & baculi cuſpide hærentibus, cum armenta paſceret. Quinq; genera magnetis Sotacus demonſtrat. Aethiopicum, è Magneſia Macedoniæ contermina Bœbeida lacum petentibus dextra, tertium in Echio Bœotiæ, quartum circa Alexãdriam Troadem, quintum in Magneſia Aſiæ. Differentia prima, mas ſit an fœmina: proxima in colore. Nam qui in Macedonia & Magneſia reperiuntur, ruffi nigrique ſunt. Bœotius uerò ruffi coloris plus habet, quàm nigri. Is qui in Troade inuenitur, niger eſt & fœminei ſexus, ideoque ſine uiribus. Deterrimus autem in Magneſia Aſiæ, candidus, neque attrahens ferrum, ſimilisque pumici. Compertum tanto meliores quanto ſunt magis cerulei. Aethiopicis laus ſumma datur, pondusque argento rependitur. Inuenitur hic in Aethiopiæ Zimiri: ita uocatur regio harenoſa. Ibi & hæmatites magnes ſanguinei coloris, ſanguinemque reddens ſi teratur, ſed & crocum. In attrahendo ferro non eadem quæ magneti hæmatitæ natura. Aethiopici argumentum eſt, quòd magnetem quoque alium ad ſe trahit. Omnes autem ij oculorum medicamentis proſunt ad ſuam quiſq; portionem, maximeq; epiphoras ſiſtunt. Sanant & aduſta cremati tritiq;. Alius rurſus in eadem Aethiopia nõ procul mons gignit lapidem theameden, qui ferrum omne abigit, reſpuitq;. De utraque natura ſæpius diximus.

De lapidibus qui cito abſumunt corpora in ea condita, & de his qui diu ſeruant, & de aſio lapide & medicinis eius. CAP. XVII.

L Apidem è Scyro inſula integrum fluctuari tradunt; eundem comminutum mergi. In Aſſo Troadis ſarcophagus lapis fiſſili uena ſcinditur. Corpora defunctorum condita in eo, abſumi conſtat intra quadrageſimum diem, exceptis dentibus. Mutianus ſpecula quoque & ſtrigiles & ueſtes & calciamenta illata omnia lapidea fieri autor eſt. Eius generis & in Lycia ſaxa ſunt & in oriente, quæ uiuentibus quoq; adalligata, erodunt corpora. Mitior eſt autem ſeruandis corporibus nec abſumendis chernites, ebori ſimillimus, in quo Darium conditum ferunt. Pario que ſimilis candore & duritia, minus tamen ponderoſus, qui porus uocatur. Theophraſtus autor eſt & tranſlucidos lapides in Aegypto inueniri, quos ophitæ ſimiles ait, quod fortaſſis tunc fuerit, quoniam & ij deſinunt & noui reperiuntur. Aſius guſtu ſalſus podagras lenit, pedibus in uaſe ex eo cauato inditis. Præterea omnia crurum uitia in ijs lapidicinis ſanantur, cum in metallis omnibus crura uitiẽtur. Eiuſdem lapidis flos appellatur, in farinã mollis, ad quædam perinde efficax. Eſt autem ſimilis pumici ruffo. Admixtus æri Cyprio mammarum uitia emendat: pici autem reſinæue ſtrumas & panos diſcutit. Prodeſt & phthiſicis linctu. Cum melle uetera ulcera ad cicatricem perducit, excreſcentia erodit. Et ad beſtiarum morſus utilis. Repugnantia curationi ac ſuppurata ſiccat. Fit & cataplaſma ex eo podagris, mixto fabæ lomento.

De ebore foſsili & lapidibus oſſeis & palmatis & aliorum generibus. CAP. XVIII.

I Dem Theophraſtus & Mutianus, eſſe aliquos lapides qui pariant, credunt. Theophraſtus autor eſt & ebur foſſile candido & nigro colore inueniri, & oſſa è terra naſci, inuenirique lapides oſſeos. Palmati circa Mundam in Hiſpania, ubi Cæſar dictator Pompeium uicit, reperiuntur, idque quoties fregeris. Sunt & nigri, quorum autoritas uenit in marmora, ſicut Tænarius. Varro nigros ex Africa firmiores eſſe tradit, quàm in Italia. E diuerſo albos tornis duriores, quàm parios. Idem Lunenſem ſilicem ſerra ſecari, at Tuſculanum diſſilire igni. Sabinum fuſcum addito oleo etiam lucere. Item molas uerſatiles Volſinijs inuentas, aliquas & ſponte motas inuenimus in prodigijs. Nuſquam hic utilior quàm in Italia gignitur, lapisque non ſaxum eſt. In quibuſdam uerò prouincijs omnino non inuenitur. Sunt quidam in eo genere molliores, qui & cote læuigantur, ut procul intuentibus ophitæ uideri poſſint. Neque eſt alius firmior, quando & lapidis natura, ut lignum, ſimiliter imbres ſolesque aut hyemes non patitur, in alijs atque alijs generibus. Sunt qui & lunam non tolerent, & qui uetuſtate rubiginem trahant, colorémue candidum oleo mutent.

De curalio uel pyrite, & medicinis eius, & oſtracite, de animato lapide & medicinis eius, & melitite lapide & uiribus eius, de gagate lapide & medicinis eius, de ſpõgijs, de phrygio lapide & natura eius. CAP. XIX.

M Olarem quidam pyriten uocant, quoniam ſit plurimus ignis illi: ſed eſt alius etiamnum pyrites ſimilitudine æris. In Cypro eum reperiri uolunt,

& in metallis quæ ſunt circa Acarnaniam, unum argenteo colore: alterũ aureo. Coquuntur uarie. Ab alijs iterũ tertioq; in melle, donec conſumatur liquor. Ab alijs pruna prius, dein melle, & poſtea lauantur ut æs. Vſusque eorum in medicina excalfacere, ſiccare, diſcutere, humorem extenuare, & duritias nimias mollire. Vtuntur & crudis tuſisque ad ſtrumas atque furunculos. Pyritarum etiamnum aliqui genus unum faciunt, plurimum habens ignis, quos uiuos appellamus, & ponderoſiſſimi ſunt. Hi exploratoribus caſtrorum maxime neceſſarij, qui clauo uel altero lapide percuſſi, ſcintillas edunt: quæ exceptæ ſulphuratis aut fungis aridis, uel folijs, dicto celerius ignem trahunt. Oſtracitæ ſimilitudinem teſtæ habent. Vſus eorum pro pumice ad leuigandam cutem. Poti ſanguinem ſiſtunt, & illiti cum melle ulcera, doloresque mammarum ſanant. Amiantus alumini ſimilis, nihil igni deperdit. Hic ueneficijs reſiſtit omnibus, priuatim magorum. Geoden ex argumento appellant, quoniam amplexus eſt terram, oculorum medicamentis utiliſſimum: item mammarum & teſtium uitijs. Melitites lapis ſuccum remittit dulcem mellitumque tuſus. Et ceræ mixtus eruptionibus pituitæ maculisque corporis medetur, & faucium exulcerationi. Epinyctidas tollit, & uuluarum dolores impoſitus uelleri. Gagates lapis nomẽ habet loci & amnis Gagis Lyciæ. Aiunt & in Leucola expelli mari, atque infra duodecim ſtadia colligi. Niger eſt, planus, pumicoſus, non multum à ligno differens, leuis, fragilis, odore ſi teratur grauis. Fictilia ex eo inſcripta non delentur. Cum uritur, odorem ſulphureum reddit. Mirumque, accenditur aqua, oleo reſtinguitur. Fugat ſerpentes ita, recreatque uuluæ ſtrangulationes. Deprahendit ſonticum morbum & uirginitatem ſuffitus. Idem ex uino decoctus dentibus medetur: ſtrumisque cera permixtus. Hoc dicuntur uti magi in ea quam uocant axinomanciam, & periri negant, ſi euenturum ſit, quod aliquis optet. Spongiæ lapides inueniuntur in ſpongijs, & ſunt natiui. Quidam eos tecolithos uocant, quoniã ueſicæ medentur, calculos rumpunt in uino poti. Phrygius lapis gentis nomen habet. Eſt autem gleba pumicoſa. Vritur antè uino perfuſus, flaturque follibus, donec ruffeſcat, ac rurſus dulci uino reſtinguitur, & hoc trinis uicibus, tingendis ueſtibus tantum utilis.

De hæmatite & quinque generibus eius, & ſchiſto. CAP. XX.

Schiſtos & hæmatites cognationem habẽt. Hæmatites inuenitur in metallis. Vſtus minij colorem imitatur. Vritur ut Phrygius, ſed non reſtinguitur uino. Adulteratur ſchiſto. Hæmatiten diſcernunt uena rubentes, & friabilis eſt natura. Oculis cruore ſuffuſis mire conuenit: Siſtit profluuium mulierum potus. Bibunt eum & qui ſanguinem reiecerũt, cũ ſucco punici mali. Et in ueſicæ uitijs efficax. Bibitur & in uino contra ſerpentium ictus. Infirmior ad omnia hæc eadem eſt, quem ſchiſton appellant. Sed in ijs commodior croco ſimilis, peculiarius ſplendet. Proficit oculorum lacrymis in lacte muliebri: procidentesque oculos præclare cohibet. Hæc eſt ſententia eorum qui nuperrime ſcripſere. Sed Sotacus è uetuſtiſſimis autoribus, quinque genera hæmatitarum tradit præter magnetem: principatum dat ex ijs Aethiopico, oculorum medicamentis utiliſſimo, & ijs quæ panchreſta appellant, item ambuſtis. Alterum Androdamanta dicit uocari, colore nigro, pondere ac duritia inſignem, & inde nomẽ traxiſſe, præcipueque in Africa repertum. Trahere autem in ſe argentum, æs, ferrum. Experimentum eius eſſe in cote ex lapide baſanite. Reddere enim ſuccum ſanguineum, & eſſe ad iocineris uitia præcipui remedij. Tertium genus Arabici facit, ſimili duritie, uix reddentis ſuccum ad cotem aquariam, aliquando croco ſimilem. Quarti generis elatiten uocari: quandiu crudus ſit: coctum uerò miltiten, utilem ambuſtis, ad omnia utiliorem rubrica. Quinti generis ſchiſton hæmorrhoidas reprimi tem. In totum autem hæmatitas omnes tritos in oleo trium drachmarum pondere à ieiunis ſumendos, ad uitia ſanguinis. Idem autor ſchiſton alterius generis quàm hæmatiten tradit, quem uocant anthraciten. Naſci in Africa nigrũ, attritum aquarijs cotibus reddere ab ea parte qua fuerit ab radice nigrum colorem, ab altera parte croci. Ipſum utilem eſſe oculorum medicamentis.

De quatuor generibus aëtitis, & calamo, & ſamio, & arabo, & pumicibus. CAP. XXI.

Aetites lapides ex argumento nominis magnam famam habent. Reperiuntur in nidis aquilarũ, ſicuti in decimo uolumine diximus. Aiunt binos inueniri, marem & fœminam. Nec ſine ijs parere quas diximus aquilas, & ideo binos tantum. Genera eorum quatuor. In Africa naſcentem puſillum ac mollem, intra ſe & uelut in aluo habentem argillam ſuauem, candidam, ipſum friabilem, quem fœminei ſexus putant. Marem autem qui in Arabia naſcitur, durum gallæ ſimilem, aut ſubrutilum, in aluo habentẽ durum lapidem. Tertius in Cypro inuenitur, colore illis in Africa naſcentibus ſimilis, amplior tamen atque dilatatus: cæteris enim globoſa facies. Habet in aluo harenam iucundam & lapillos, ipſe tam mollis ut etiam digitis frietur. Quarti generis taphiuſius appellatur, naſcens iuxta Leucadem in Taphiuſa, qui locus eſt dextra nauigantibus ex hac ad Leucadem. Inuenitur in fluminibus cãdidus & rotundus. Huic eſt in aluo lapis, qui uocatur callimus, nec quicquam tenerius. Aetitæ omnes grauidis adalligati mulieribus uel quadrupedibus in pelliculis ſacrificatorum animalium cõtinent partus, non niſi parturiant remouendi, alioqui uuluæ excidunt. Sed niſi parturientibus auferantur, omnino non pariunt. Eſt & lapis Samius in eadem inſula, ubi terram laudauimus, poliendo auro utilis. Vtilis & in medicina oculorum ulceribus cum lacte, quo ſupradictũ eſt modo, cõtra ueteres lacrymationes. Prodeſt & contra uitia ſtomachi potus, uertigines

ſedat

ſedat, menſesq; cõmotas reſtituit. Quidam & morbis comitialibus utiliter dari putant, & ad urinæ difficultates. Acopis etiam miſcetur. Probatur grauitate & candore. Vuluas & partus continet adalligato eo tradunt. Arabus lapis ebori ſimilis, dentifricijs accommodatur crematus. Priuatim hæmorrhoidas ſanat cũ lanugine linteorum, linteolis inſuper impoſitis. Non prætermittenda eſt & pumicum natura: appellantur quidem ita & eroſa ſaxa, in ædificijs quæ muſea uocant dependentia, ad imaginem ſpecus arte reddendam: ſed & ij pumices qui ſunt in uſu corporum leuigandorum fœminis, iam quidem & uiris, atq; (ut ait Catullus) libris. Laudatiſſimi ſunt in Melo, Scyro, Aeolijs inſulis. probatio in candore minimoque pondere, & ut quam maxime ſpongioſi aridique ſint, ac teri faciles, nec harenoſi in fricando. Vis eorum in medicina, extenuare, ſiccare, trina uſtione, ita ut torreãtur carbone puro, ac toties uino reſtinguantur albo. Lauãtur deinde ut cadmia, & ſiccati conduntur quàm minimum uliginoſo loco. Vſus farinæ eius oculorũ maxime medicamentis. Vlcera purgat eorum leuiter, expletq; cicatrices & emendat. Quidam tertia uſtione refrigeratos potius quàm reſtinctos, terere malunt ex uino. Adduntur etiam ad malagmata capitum uerendorumq; ulceribus. Vtiliſſima ſunt ex his dentifricia. Theophraſtus autor eſt, potores in certamine bibendi præſumere farinam eius, ſed niſi immenſo potu impleantur periclitari: tantamque refrigerandi naturam eſſe, ut muſta feruere deſinant pumice addito.

De lapidibus mortariorum medicinalium, & mollibus lapidibus, & ſpeculari lapide, & ſilicibus, & phengite, & cotibus, & reliquis ad ſtructuram lapidibus, igni & tempeſtatibus reſiſtentibus. CAP. XXII.

AVtoribus curæ fuere lapides mortariorũ quoq; nec medicinalium tantum aut ad pigmẽta pertinentiũ. Epheſiumq; lapidem in ijs prætulere cæteris, mox & Thebaicũ, quem pyrrhopœcilon appellauimus. Aliqui pſaronium uocant. Tertium ex chalazio chryſiten. Medici autem & baſaniten. Hic enim lapis nihil ex ſeſe remittit. Ii autem lapides qui ſuccũ reddunt, oculorum medicamentis utiles exiſtimantur, ideoq; Aethiopici maxime ad ea probantur. Tænariũ uerò lapidem & Pœnicum, & hæmatiten ijs medicamentis prodeſſe tradunt, quæ ex croco componãtur. Ex alio Tænario qui niger eſt, & ex Pario lapide nõ æque medicis utilem. Potiorem ex lapide alabaſtrite Aegyptio, uel ex ophite albo. Eſt enim hoc genus ophitis, ex quo uaſa & etiam cados faciunt. In Siphno lapis eſt qui cauatur, tornaturq; in uaſa coquendis cibis utilia, uel ad eſculentorum uſus, quod in Comenſi Italiæ lapide uiridi accidere ſcimus. Sed in Siphnio ſingulare, quod excalfactus oleo nigreſcit dureſcitq;, natura molliſſimus: Tanta qualitatum differentia eſt. Nam mollitiæ & trans Alpes præcipua ſunt exempla. In Belgica prouincia candidum lapidem ſerra, qua lignũ facilius que etiam, ſecant ad tegularum & imbricum uicem: uel ſi libeat ad quæ uocant pauonacea tegendi genera: & hi quidẽ ſectiles ſunt. Specularis uerò (quoniam & hic lapis nomen obtinet) faciliore multo natura finditur in quamlibet tenues cruſtas. Hiſpania hunc olim citerior tantum dabat, nec tota, ſed intra centum milia paſſuum circa Segobricam urbem. Iam & Cypros, & Cappadocia, & Sicilia, & nuper inuentum Africa. Poſtferendos omnes tamen Hiſpaniæ, & Cappadocia molliſſimus & ampliſſimæ magnitudinis, ſed obſcuris. Sunt & in Bononienſi Italiæ parte breues, maculoſi, cõplexu ſilicis alligati, quorũ tamen appareat natura ſimilis eis qui in Hiſpania puteis effodiuntur profunda altitudine. Necnon & ſaxo incluſus ſub terra inuenitur, extrahiturq;, aut exciditur. Sed maiori parte foſſili natura, abſolutus ſegmenti modo, nunquam adhuc quinque pedum longitudine amplior. Humorẽ hunc terræ, quidam autumant cryſtalli modo glaciari. Et in lapidem concreſcere manifeſto apparet, quod cum feræ decidêre in puteos tales, & medullæ ex oſſibus earum in eandem lapidis naturam poſt unam hyemem figurantur. Inuenitur & niger aliquando. Sed candido natura mira, cum ſit mollitia nota, perpetiendi ſolis rigorisque: nec ſeneſcit, ſi modo iniuria abſit, cum hoc etiam in cæmẽtis multorum generum accidat. Inuenere & alium uſum in ramentis quoque circum maximum ludis circenſibus ſternẽdi, ut ſit in commẽdatione candor. Nerone principe in Cappadocia repertus eſt lapis duritia marmoris, candidus atque tranſlucens, etiam qua parte fuluæ inciderant uenæ, ex argumẽto phengites appellatus. Hoc conſtruxerat ædem Fortunæ, quam Seiam appellant à Seruio rege ſacratam, aurea domo complexus. Quare etiã foribus opertis interdiu claritas ibi diurna erat, haud alio quàm ſpecularium modo, tanquam incluſa luce non tranſmiſſa. In Arabia quoque eſſe lapidem uitri modo tranſlucidum quo utuntur pro ſpecularibus, Iuba autor eſt. Nunc ad operarios lapides tranſiſſe conueniat, primumque cotes ferro acuendo. Multa earum genera: Cretica diu maximam laudem habuere, ſecundam Laconicæ ex Taygeto monte, utraque oleo indigentes. Inter aquarias Naxia laus maxima fuit, mox Armeniaca, de quibus diximus. Ex oleo & aqua Ciliciæ pollent, ex aqua Arſinoëticæ. Repertæ ſunt & in Italia aqua trahentes aciem acerrimo effectu. Necnon & trans Alpes, quas paſſernices uocant. Quarta ratio eſt ſaliua hominis proficientium in tonſtrinarũ officinis, inutilis fragili mollitia. Flaminitanæ ex Hiſpania citeriore in eo genere præcipuæ. Reliqua multitudo lapidum in totum ædificijs inutilis eſt mortalitate mollitiæ. Quædam tamen loca non alium habent, ſicut Carthago in Africa: exercetur halitu maris, fricatur uento, & uerberatur imbri. Sed cura tuentur picando parietes, quoniam & tectorij calce roditur. Scite que dictum eſt, ad tecta eos pice, ad uinum calce uti, quoniam ſic muſta condiunt. Alia mollitia circa Ro-

mam Fidenati & Albano. in Liguria quoque, Vmbria, & Venetia, albus lapis dentata ſerra ſecatur. Hi tractabiles in opere, laborem quoq; tolerant, ſub tecto duntaxat. aſpergine & gelu pruinaq; rumpuntur in teſtas, nec contra humores & auram maris robuſti. Tiburtini ad reliqua fortes, uapore diſſiliunt. Nigri ſilices optimi, quibuſdã in locis et rubẽtes. Nonnuſquam uerò & albi, ſicut in Tarquinienſi Aniciania lapidicinis circa lacũ Volſinieñſem. Et in Statonienſi ſunt, quibus ne ignis quidẽ nocet. Idem & in monumenta ſcalpti, contra uetuſtatẽ quoq; incorrupti permanẽt: ex ijs formæ fiunt, in quibus æra funduntur. Eſt & uiridis lapis, uehementer igni reſiſtens, ſed nuſquã copioſus. Et ubi inuenitur, lapis, nõ ſaxũ eſt. E reliquis pallidus, in cæmento rarò utilis. Globoſus, cõtra iniurias fortis, ſed ad ſtructurã infidelis, niſi multa ſuffrenatione deuinctus. Nec certior fluuiatilis, ſemper ueluti madens. Remediũ eſt in lapide dubio, æſtate eũ eximere, nec ante bienniũ eum inſerere tecto, domitũ tempeſtatibus. Quæ ex eo læſa fuerint, in ſubterranea structura aptantur utilius. Quæ reſtiterint, tutũ eſt uel cœlo cõmittere. Græci è lapide duro ac ſilice æquato conſtruunt ueluti lateritios parietes. Cum ita fecerint, iſodomon uocãt genus ſtructuræ. At cũ inæquali craſſitudine ſtructa ſunt, pſeudiſodomon. Tertiũ eſt emplecton, tantũmodo frontibus politis. Reliqua fortuitò collocant. Alternas coagmentationes fieri, ut commiſſuras antecedentiũ medij lapides obtineant, neceſſarium eſt in medio quoq; pariete, ſi res patitur: ſi minus, utiq; à lateribus. Medios parietes farcire fractis cæmentis. Dictyotheton uocant reticulatam ſtructuram, quam frequentiſſime Romæ ſtruunt, rimis opportunã. Structuram ad normam & libellam fieri, & ad perpendiculum reſpondere oportet.

De ciſternis & calce, & harenæ generibus, & mixtura calcis & harenæ, & uitijs ſtructuræ, & tectorijs & columnis. CAP. XXIII.

ET ciſternas harenæ puræ & aſperæ quinq; partibus, calcis quàm uehementiſſimæ duabus conſtrui cõuenit, fragmẽtis ſilicis non excedẽtibus libras. Ita ferratis uectibus calcari ſolum parietesq; ſimiliter. Vtilius geminas eſſe, ut in priore uitia cõſidant aquæ, atq; per colũ in proximã tranſeat maxime pura aqua. Calcẽ è uario lapide Cato Cẽſorius improbat. Ex albo melior quàm ex duro, & ſtructuræ utilior. Quæ ex fiſtuloſo, tectorijs. Ad utrunq; damnatur ex ſilice. Vtilior eadem ex effoſſo lapide, quàm ex ripis fluminum collecto. Vtilior è molari, quia eſt quædã pinguior natura eius. Mirum, aliquid poſtquam arſerit, accendi aquis. Harenæ tria genera. Foſſitia, cui quarta pars calcis addi debet: fluuiatili aut marinæ tertia. Si & teſtæ tuſæ tertia pars addatur, melior materia erit. Ab Apennino ad Padum nõ inuenitur foſſitia, nec trans maria. Ruinarũ urbis ea maxime cauſa, quòd furto calcis ſine ferrumine ſuo cæmẽta cõponuntur. Intrita quoque quo uetuſtior, eo melior. In antiquarum ædium legibus inuenitur, ne recentiore trima uteretur redemptor. Ideo nulla tectoria eorum rimæ fœdauere. Tectoriumq́ue niſi ter harenato, et bis marmorato inductũ eſt, non ſatis ſplendoris habet. Vliginoſa & ubi ſalſugo uitiat, teſtaceo ſublini utilius. In Græcia tectorijs etiam harenatum quod inducturi ſunt, prius in mortario ligneis uectibus ſubigunt. Experimentum marmorati eſt in ſubigendo, donec rutro non cohæreat. Contrà in albario opere, ut macerata calx ceu glutinũ hæreat. Sed macerari non niſi à gleba oportet. In Elide ædes eſt Mineruæ, in qua frater Phidiæ Panænus tectorium induxit lacte & croco ſubactum, ut ferũt, ideoq́ue ſi teratur in ea hodieq́ue ſaliua pollice, odorem croci saporemq́ue reddere traditur. Columnæ in æde pensilis poſitæ, craſſiores uidẽtur. Genera earum quatuor. Quæ ſextam partem altitudinis in craſſitudine ima habent, Dorica uocantur: quæ nonam, Ionicæ: quæ ſeptimam, Thuſcanica. Corinthijs eadem ratio quæ Ionicis. Et differentia, quoniã capitulis Corinthiarum eadẽ eſt altitudo quæ colligitur craſſitudine ima; ideoq́; graciliores uidẽtur. Ionici enim capituli altitudo tertia pars eſt craſſitudinis. Antiqua ratio erat columnarum altitudinis, tertia pars latitudinum delubri. In Epheſiæ Dianæ æde, de qua prius fuit ſermo, primum columnis ſpiræ ſubditæ, & capitella addita. Placuitq́ue altitudinis octaua pars in craſſitudine, & ut ſpiræ haberent craſſitudinis dimidium, ſeptimaq́ue partes detraherentur ſummarum craſſitudini. Præter has ſunt quæ uocantur Atticæ columnæ, quaternis angulis, pari laterum interuallo.

De medicinis calcis, & maltha, & gypſo. CAP. XXIIII.

CAlcis et in medicina magnus uſus. Eligitur recens, nec aſperſa aquis: urit, diſcutit, extrahit, incipiẽtesq́; ſerpere ulcerũ impetus coërcet. Aceto & roſaceo tẽperata perducit ad cicatricẽ. Luxatis quoque cum adipe ſuillo aut liquida reſina ex melle medetur. Eadem compoſitione & ſtrumis. Malta è calce fit recenti, gleba uino reſtinguitur. mox tunditur cum adipe ſuillo & ficu, duplici linamento: quæ res omnium tenaciſſima, & duritiam lapidis antecedens. Quod malthatur, oleo perfricatur antè. Cognata calci res gypſum eſt. Plura eius genera. Nam et è lapide coquitur, ut in Syria ac Thurijs, & è terra foditur, ut in Cypro ac Perrhæbis: è ſumma tellure et Tymphaicũ eſt. Qui coquitur lapis, non diſſimilis alabaſtritæ eſſe debet, aut marmoroſo. In Syria duriſſimos ad id eligunt, coquuntq́ue fimo bubulo, ut celerius urantur. Omnium autem optimum fieri compertum eſt è lapide ſpeculari, ſquamámue talem habente. Gypſo madido ſtatim utendum eſt, quoniã celerrime coit, ac ſiccatur: tamen rurſus tundi & in farinam reſolui patitur. Vſus gypſi in albarijs, ſigillis ædificiorum & coronis gratiſſimus. Exemplum illuſtre C. Proculeium Auguſti Cæſaris familiarem in maximo ſtomachi dolore gypſo poto, conſciuiſſe ſibi mortem.

De pauimentis et quãdo primũ Romę, & ſubdialibus pauimentis, & Græcanicis, & quando primum cameræ. CAP. XXV.

PAuimenta originem apud Græcos habent elaborata arte, picturæ ratione, donec lithoſtrota expulere eam. Celeberrimus fuit in hoc genere Soſus, qui Pergami ſtrauit quem uocant aſaroton œcon, quoniam purgamenta cœnæ in pauimento, quæque euerri ſolent, ueluti relicta fecerat paruis è teſtulis tinctiſque in uarios colores. Mirabilis ibi columba bibens, & aquam umbra capitis infuſcans. Apricantur aliæ ſcabentes ſeſe in canthari labro. Pauimenta credo primum facta, quæ nunc uocamus barbarica, atque ſubtegulanea, in Italia feſtucis pauita: hoc certe ex nomine ipſo intelligi poteſt. Romæ ſcalpturatum in Iouis capitolini æde primum factum eſt poſt tertium Punicum bellum initum. Frequentata uerò pauimenta ante Cimbricum magna gratia animorum, indicio eſt Lucilianus ille uerſus: Ante pauimenta atque emblemata uermiculata. Subdialia Græci inuenere, talibus domos contegentes: facile tractu tepente, ſed fallax ubicunque imbres gelant. Neceſſarium binas per diuerſum coaſſationes ſubſterni, capita earum præfigi ne torqueantur, & ruderi nouo tertiam partem teſtæ tuſæ addi. Deinde rudus, in quo duæ quintæ calcis miſceantur, pedali craſſitudine feſtucari. Tunc nucleo craſſo ſex digitos induci, & ex teſſera grandi non minus alta duos digitos ſterni. Faſtigium uerò ſeruari in pedes denos ſeſquuncem, ac diligenter cote deſpumare, querneque axibus contabulare. Quã torquentur, inutilia putant: Imò & filice aut palea ſubſterni melius eſſe, quo minor uis calcis perueniat. Neceſſarium & globoſum lapidem ſubijci. Similiter fiunt ſpicata teſtacea. Non negligendum etiamnum unum genus Græcanicum. Solo feſtucato inijcitur rudus, aut teſtaceum pauimentum. Dein ſpiſſe calcatis carbonibus inducitur ſabulo calce ac fauilla mixtis, materia craſſitudine ſemipedali ad regulam et libellam exigitur, & eſt forma terrena. Si uerò cote depolitum eſt, nigri pauimenti uſum obtinet. Lithoſtrota cœptauere iam ſub Sylla paruulis certè cruſtis, extatque hodie quod in Fortunæ delubro Præneſte fecit. Pulſa deinde ex humo pauimẽta in cameras tranſiere è uitro: nouitiũ & hoc inuentum. Agrippa certe in thermis quas Romæ fecit, figlinũ opus encauſto pinxit, in reliquis albaria adornauit: non dubie uitreas facturus cameras, ſi prius inuentum id fuiſſet: aut à parietibus ſcenæ, ut diximus, Scauri perueniſſet in cameras. Quamobrem & uitri natura indicanda eſt.

De origine uitri, & ratione faciendi, & de obſidiano uitro, & generibus multiformibus uitri. CAP. XXVI.

PArs eſt Syriæ, quæ Phœnice uocatur, finitima Iudææ, intra montis Carmeli radices paludem habens, quæ uocatur Cendeuia. Ex ea creditur naſci Belus amnis quinque milia paſſuum ſpatio in mare perfluens iuxta Ptolemaidem coloniam. Lentus hic curſu, inſalubris potu, ſed ceremonijs ſacer, limoſus, uado profundus. Non niſi refuſo mari harenas fatetur. Fluctibus enim uolutatæ niteſcunt, detritis ſordibus. Nunc & à marino creduntur aſtringi morſu, non prius utiles. Quingentorum eſt paſſuum non amplius littoris ſpatium: idque tantum multa per ſecula gignendo fuit uitro. Fama eſt appulſa naue mercatorum nitri, cum ſparſi per littus epulas pararent, nec eſſet cortinis attollendis lapidum occaſio, glebas nitri e naue ſubdidiſſe. Quibus accenſis permixta harena littoris, tranſlucentes nobilis liquoris fluxiſſe riuos, & hanc fuiſſe originem uitri. Mox ut eſt aſtuta & ingenioſa ſolertia, non fuit contenta nitrum miſcuiſſe, cœptus addi & magnes lapis: quoniam in ſe liquorem uitri quoque ut ferrum trahere creditur. Simili modo & calculi ſplendentes multifariam cœpti uri, deinde conchæ & foſſiles harenæ. Autores ſunt, in India è cryſtallo fracta fieri, & ob id nullum comparari Indico. Leuibus autem aridiſque lignis coquitur, addito cyprio ac nitro, maxime ophirio. Cõtinuis fornacibus, ut æs liquatur, maſſæq; fiunt colore pingui nigricantes. Acies tanta eſt quacunque, ut citra ullum ſenſum ad oſſa conſecet quicquid afflauerit corporis. Ex maſſis rurſus funditur in officinis, tingiturque. Et aliud flatu figuratur, aliud torno teritur, aliud argenti modo cælatur, Sidone quondam ijs officinis nobili: ſiquidem etiam ſpecula excogitauerat. Hæc fuit antiqua ratio uitri. Iam uerò et in Vulturno mari Italiæ harena alba naſcens, ſex milia paſſuum litore inter Cumas atq; Lucrinum, quæ molliſſima eſt, pila molaque teritur. Dein miſcetur tribus partibus nitri pondere uel menſura, ac liquata in alias fornaces transfunditur. Ibi fit maſſa quæ uocatur ammonitrum: atque hæc recoquitur, & fit uitrum purum, ac maſſa uitri candidi. Iam uerò & per Gallias Hiſpaniaſque ſimili modo harenæ temperantur. Ferunt Tiberio principe excogitatum uitri temperamẽtum, ut flexibile eſſet: & totam officinam artificis eius abolitam, ne æris, argenti, auri metallis pretia detraherentur: eaque fama crebrior diu quàm certior fuit. Sed quid refert, Neronis principatu reperta uitri arte, quæ modicos calices duos, quos appellabant pterotos, HS. ſex milibus uenderet? In genere uitri & obſidiana numerantur, ad ſimilitudinẽ lapidis quem in Aethiopia inuenit Obſidius, nigerrimi coloris, aliquando & tranſlucidi, craſſiore uiſu, atque in ſpeculis parietum pro imagine umbras reddente. Gemmas multi ex eo faciunt: uidimuſque & ſolidas imagines diui Auguſti, capaci materia huius craſſitudinis: dicauitque ipſe pro miraculo in templo Cõcordiæ obſidianos quatuor elephantos. Remiſit & Tiberius Cæſar Heliopolitarum ceremonijs repertam ibi in hæreditate eius qui præfuerat Aegypto, obſidianam imaginem Menelai. Ex quo apparet antiquior materiæ origo, nunc uitri ſimilitudine interpolata. Xenocrates obſidianum lapidẽ in India et in Samnio

Italiæ & ad Oceanum in Hiſpania naſci tradit. Fit & tincturæ genere obſidianum, ad eſcaria uaſa & totum rubens uitrum, atq; non tranſlucens, hæmatinon appellatum. Fit & album & murrhinum, aut hyacinthos ſapphirosque imitatum, & omnibus alijs coloribus. Nec eſt alia nunc materia ſequacior, aut etiam picturæ accommodatior. Maximus tamen honos in candido tranſlucentibus, quàm proxima cryſtalli ſimilitudine. Vſus uerò ad potandum argenti metalla & auri pepulit. Eſt autem caloris impatiens, ni præcedat frigidus liquor: cum addita aqua uitreæ pilæ ſole aduerſo, in tantum excandeſcant, ut ueſtes exurant. Fragmenta teporata agglutinantur tantum, rurſus affundi non queunt, præterquam abrupta ſibimet, ueluti cum calculi fiunt, quos quidam abaculos appellãt, aliquos etiã pluribus modis uerſicolores. Vitrũ ſulphuri concoctum ferruminatur in lapidem. At peractis omnibus quæ conſtant ingenio, artem natura faciente, ſuccurrit mirari, nihil penè non igni perfici.

Ignium miracula, & medicinæ, & prodigia. CAP. XXVII.

IGnis accipit harenas, ex quibus alibi uitrum, alibi argentum, alibi minium, alibi plumbi genera, alibi pigmenta, alibi medicamenta fundit. Igne lapides in æs ſoluuntur, igne ferrum gignitur ac domatur, igne cremato lapide cæmenta in tectis alligantur. Alia ſæpius uri prodeſt. Eademque materia aliud gignitur primis ignibus, aliud ſecundis, aliud tertijs. Quando ipſe carbo uires habere incipit reſtinctus, atque interijſſe creditus, maioris fit uirtutis. Immenſa & improba rerum naturæ portio: & in qua dubiũ ſit plura abſumat, an pariat. Eſt et ipſis ignibus medica uis. Peſtilẽtiæ quæ ſolis obſcuratione contrahitur, ignis ſuffitu multiformiter auxiliari certum eſt. Empedocles & Hippocrates id monſtrauere diuerſis locis. Ad conuulſa uiſcera aut contuſa, ut M. Varro auctor eſt: ipſis enim uerbis eius utar: Lix cinis eſt inquit foci. Inde enim cinis luxatis potus medetur: ut licet uidere gladiatores cum deluſerint, hac iuuari potione. Quin & carbunculum genus morbi, quo duos conſulares nuper abſumptos indicauimus, quernus carbo tritus cũ melle ſanat. Adeo in rebus damnatis quoque ac iam nullis, ſunt aliqua remedia, ut in carbone ecce & cinere. Nõ præteribo & unum foci exemplum, Romanis literis clarum: Tarquinio Priſco regnante tradunt repente in foco eius apparuiſſe genitale è cinere maſculini ſexus: eamque quæ inſederat ibi, Tanaquilis reginæ ancillam Ocriſiam captiuam, conſurrexiſſe grauidam. Ita Seruium Tullum natum, qui regno ſucceſsit. Inde & in regia cubanti pueri caput arſiſſe uiſum, creditũque Laris familiaris filiũ. Ob id compitalia et ludos Laribus primũ inſtituiſſe.

C. PLINII SECVNDI NATVRALIS HISTORIAE LIBER XXXVII.

PROOEMIVM.

VT NIHIL inſtituto operi deſit, gẽmæ ſuperſunt, & in arctũ coacta rerum naturæ maieſtas, multis nulla ſui parte mirabilior. Tantum tribuunt uarietati, coloribus, materiæ, decori, uiolari etiam ſignis gemmas nefas ducentes. Aliquas uerò extra pretia ulla taxationemque humanarum opum arbitrantes, ut pleriſq; ad ſummam abſolutamq; rerũ naturæ contemplationem ſatis ſit una aliqua gemma. Quæ fuerit origo gemmarum, & quibus initijs in tantum admiratio hæc exarſerit, diximus quadantenus in mentione auri anulorumque. Fabulæ primordium à rupe Caucaſea tradunt, Promethei uinculorum interpretatione fatali: primumque ſaxi fragmentum incluſum ferro ac digito circundatum, hoc fuiſſe anulum, & hoc gemmam.

De gemma Polycratis tyrãni & Pyrrhi regis, & qui ſculptores optimi, & nobilitates artificum, & quis primus dactyliothecã Romæ habuit. CAP. I.

HIs initijs cœpit autoritas, in tantum amorem elata, ut Polycrati Samio ſeuero inſularum ac littorum tyranno felicitatis ſuæ, quam nimiam fatebatur etiam ipſe, ſatis piamenti in unius gemmæ uoluntario damno uideretur, ſi cum fortunæ uolubilitate paria faceret: planeque ab inuidia eius abunde ſe redimi putaret, ſi hoc unum doluiſſet. Aſsiduo ergo gaudio laſſus, prouectus nauigio in altum, anulum merſit. At illum piſcis eximia magnitudine regi natus, eſcæ uice raptum, ut faceret oſtentum, in culinam domini rurſus fortunæ inſidiantis manu reddidit. Sardonychem eam gemmam fuiſſe conſtat: oſtenduntque Romæ, ſi credimus, in Concordiæ delubro, cornu aureo Auguſtæ dono incluſam, & nouiſsimum propè locum tot prælatis obtinentem. Poſt hunc anulum regia fama eſt gemmæ Pyrrhi illius, qui aduerſus Romanos bellum geſsit. Nanque habuiſſe traditur achaten, in qua nouem Muſæ & Apollo citharam tenens ſpectarentur, non arte, ſed ſponte naturæ ita diſcurrentibus maculis, ut Muſis quoque ſingulis ſua redderentur inſignia. Nec deinde alia quæ tradatur magnopere gemmarum claritas extat apud autores, præterquàm Iſmeniam choraulem, multis fulgentibusque uti ſolitum, comitante fabula uanitatem eius, indicato in Cypro ſex aureis denarijs ſmaragdo in qua fuerat ſculpta Amymone

mone

mone, iuſsiſſe numerari. Et cũ duo relati eſſent, imminuto pretio, male me Hercules curatũ, dixiſſe. multũ enim detractum gemmæ dignitati. Hic uidetur inſtituiſſe, ut omnes muſicæ artis hac quoque oſtentatione cenſerentur, ueluti Dionyſodorus æqualis eius & æmulus, ut ſic quoque par uideretur. Tertius qui eodem tempore fuit inter muſicos, Nicomachus, multas gemmas habuiſſe traditur, ſed nulla peritia electas: fortè quadam his exemplis mitto uoluminis oblatis aduerſus iſtos, qui ſibi hanc oſtentationem arrogent, ut palàm ſit eos tibicinum gloria tumere. Polycratis gemma quæ demonſtratur, illibata intactaque eſt. Iſmeniæ ætate multos poſt annos, apparet ſcalpi etiam ſmaragdos ſolitos. Confirmat hanc eandem opinionẽ edictum Alexandri Magni, quo uetuit in gemma ſe ab alio ſcalpi, quàm à Pyrgotele, non dubie clariſsimo artis eius. Poſt eum Apollonides & Cronius in gloria fuere, quique diui Auguſti imaginem ſimilem expreſsit, qua poſtea principes ſignabant, Dioſcorides. Sylla dictator traditione Iugurtæ ſemper ſignauit. Eſt apud autores & Intercatienſem illum, cuius patrem Scipio Aemilianus ex prouocatione interfecerat, pugnæ eius effigie ſignaſſe, uulgato Stilonis Praeconini ſale, quidnam fuiſſe facturum eum, ſi Scipio à patre eius interemptus eſſet. Diuus Auguſtus inter initia ſphinge ſignauit. Duas in matris anulis iam indiſcretæ ſimilitudinis inuenerat. Altera per bella ciuilia, abſente eo, amici ſignauere epiſtolas & edicta, quæ ratio temporum nomine eius reddi poſtulabat, non infaceto lepore accipientium, ænigmata afferre eam ſphingem. Quinetiam Mecœnatis rana, per collationem pecuniarum in magno terrore erat. Auguſtus poſtea ad euitanda conuitia ſphingis, Alexandri Magni imagine ſignauit. Gemmas plures, quod peregrino appellant nomine dactyliothecam, primus omnium habuit Romæ priuignus Sylla Scaurus. Diuque nulla alia fuit, donec Pompeius Magnus eam quæ Mithridatis regis fuerat, inter dona in Capitolio dicaret, ut M. Varro alijque eiuſdem ætatis autores confirmant, multum prælatam Scauri. Hoc exemplo Cæſar dictator ſex dactyliothecas in Veneris genitricis conſecrauit. Marcellus Octauia genitus in palatina Apollinis æde unam. Victoria tamen illa Pompeij primum ad margaritas gemmaſque mores inclinauit: ſicut L. Scipionis & Cn. Manlij ad cælatũ argentũ, & ueſtes Attalicas, et triclinia ærata: ſicut L. Mummij ad Corinthia & tabulas pictas.

De gemmis tranſlatis in triumpho Pompeij, & natura cryſtalli & medicinis, & luxuria circa ea, & quando primum inuenta myrrhina, & luxuria circa ea, & natura myrrhinorum, & quę mendã ſunt autores de ſuccino. CAP. II.

ID uti planius noſcatur, uerba ex ipſis Pompeij triumphorum actis ſubijciam. Ergo tertio triumpho quem de piratis, Aſia, Ponto, gentibuſq; & regibus in ſeptimo operis huius uolumine indicatis, M. Piſone, M. Meſſala conſulibus, pridie Calend. Octob. die natalis ſui egit, tranſtulit alueum cum teſſeris luſorium è gemmis duabus, latum pedes tres, longum pedes quatuor: & ne quis de ea re dubitet, nulla gemmarum magnitudine hodie propè ad hanc amplitudinem accedente: in eo fuit luna aurea pondo xxx. lectos tricliniares tres: uaſa ex auro et gemmis abacorũ nouem. Signa aurea tria, Mineruæ, Martis, & Apollinis. Coronas ex margaritis triginta tres. Montem aureum quadratum cum ceruis & leonibus, & pomis omnis generis, circundata uite aurea. Muſeum ex margaritis, in cuius faſtigio horologium erat. Imago Cn. Pompeij è margaritis, illa regio honore grata, illius probi oris uenerandique per cunctas gentes, illa inquam ex margaritis, ſeueritate uicta & uerioré luxuria triumpho. Quàm profectò inter illos uiros duraſſet cognomen Magni, ſi prima uictoria ſic triumphaſſes. E margaritis Magne, tam prodiga re, & fœminis reperta, quàm gerere te fas non ſit, hinc fieri tuos uultus? ſic te pretioſum uideri? Nonne illa ſimilior tui eſt imago, quam Pyrenæi iugis impoſuiſti? Graue profectò fœdumque probrum erat, ni uerius ira deorum oſtentum credi oporteret: clareque intelligi poſſet, iam tum illud caput orientis opibus ſine reliquo corpore oſtentatum. Cætera triumphi eiuſdem quàm uirilia. Reipublicæ datum mille talentûm, legatis & quæſtoribus, qui oras maris defendiſſent, HS. bina milia, commilitibus ſingulis quinquaginta. Tolerabiliorem tamen fecit cauſam Caij principis, qui ſuper omnia muliebris ſocculos inducebat è margaritis: & Neronis principis, qui ſceptra, & perſonas, & cubicula uiatoria unionibus conſtruebat. Quinimo etiam ius uidemur perdidiſſe corripiendi gemmata potoria, & uaria ſupellectilis genera, anulos tranſeuntes. Quæ enim non luxuria innocentior exiſtimari poſsit? Eadem uictoria primum in urbem murrhina induxit. Primuſque Pompeius ſex pocula ex eo triumpho Capitolino Ioui dicauit: quæ protinus ad hominum uſum tranſiere, abacis etiam eſcarijſque uaſis inde expetitis. Excreſcitque in dies eius rei luxus, murrhino lxxx. ſeſtertijs empto, capaci planè ad ſextarios tres calice. Potauit ex eo ante hos annos conſularis, ob amorem obroſo eius margine, ut tamen iniuria illa precium augeret: neque eſt hodie murrhini alterius præſtantior indicatura. Idem in reliquis generis eius quantum uorauerit, licet æſtimare ex multitudine: quæ tanta fuit, ut auferente liberis eius Nerone Domitio theatrum peculiare trans Tiberim hortis expoſita occuparent: quod à populo impleri canẽte ſe, dum Pompeiano præludit, etiã Neroni ſatis erat: qui uidit tunc annumerari unius ſcyphi fracta membra, quæ in dolorem credo ſeculi inuidiamque fortunæ, tanquam Alexandri Magni corpus in conditorio ſeruari ut oſtentarentur, placebat. T. Petronius conſularis moriturus, inuidia Neronis principis, ut menſam eius exhæredaret, trullam mur-

rhinam ccc. ſeſtertijs emptam fregit. ſed Nero, ut par erat principem, uicit omnes, ccc. ſeſtertijs capidem unam parando. Memoranda res, tanti imperatorē patremque patriæ bibiſſe. Oriens murrhina mittit. Inueniuntur enim ibi in pluribus locis, nec inſignibus, maxime Parthici regni: præcipue tamen in Carmania. Humorē putant ſub terra calore denſari. Amplitudine nuſquam paruos excedunt abacos. Craßitudine rarò, quanta dictū eſt uaſi potorio. Splendor his ſine uiribus, nitorq; uerius quàm ſplendor. Sed in pretio uarietas colorum, ſubinde circumagentibus ſe maculis in purpuram candoremq;, & tertium ex utroque igneſcentem, uelut per tranſitum coloris purpura rubeſcente, aut lacte candeſcente. Sunt qui maxime in ijs laudent extremitates, & quoſdā colorū repercuſſus, quales in cœleſti arcu ſpectātur. His maculæ pingues placent, trāslucere quicquam aut pallere uitium eſt. Item ſales uerrucæq; non eminētes, ſed ut in corpore etiam plerunque ſeßiles. Aliqua et in odore cōmendatio eſt. Contraria huic cauſa cryſtallum facit, gelu uehementiore cōcreto. Non alibi certè reperitur, quàm ubi maxime hybernæ niues rigent: glaciemq; eſſe certum eſt, unde & nomē Græci dedere. Oriens & hanc mittit, ſed Indicæ nulla præfertur. Naſcitur et in Aſia, uiliſſima circa Alabandā & Orthoſiā, finitimisq; montibus, item in Cypro. Sed laudata in Europæ Alpium iugis. Iuba autor eſt, & in quadā inſula rubri maris ante Arabiā ſita naſci, quæ Neron uocetur. Et in ea quæ iuxta gemmam topazion ferat, cubitalemq; effoſſam à Pythagora Ptolemæi regis præfecto. Cornelius Bocchus & in Luſitania naſci perquàm mirandi ponderis, immenſis iugis depreßis ad libramentum aquæ puteis. Mirū & quod Xenocrates tradit Epheſius, aratro in Aſia & Cypro excitari. Non enim inueniri in terreno, nec niſi inter cautes creditum fuerat. Similius uerò eſt, quod idē Xenocrates tradit, torrentibus ſæpe deportari. Sudines uerò negat niſi ad meridiē ſpectantibus locis naſci, quod certū eſt, non enim reperitur in aquoſis, quāquam in regione prægelida, uel ſi ad uada uſq; glacientur amnes. Cœleſti humore paruaque niue id fieri neceſſe eſt. ideo caloris impatiens, niſi in frigido potu abdicatur. Quare ſexangulis naſcatur lateribus, nō facile ratio inueniri poteſt, eo magis quod neq; mucronibus eadem ſpecies eſt, & ita abſolutus eſt laterum læuor, ut nulla id arte poßit æquari. Magnitudo ampliſſima adhuc uiſa nobis erat, quam in Capitolio Liuia Auguſta dicauerat, librarum circiter quinquaginta. Idem Xenocrates autor eſt, uas amphorale uiſum, & aliqui ex India cryſtallum ſextariorū quatuor. Nos liquido affirmare poſſumus, in cautibus Alpium naſci adeo inuijs, ut plerunque fune pendentes, eam extrahāt. Peritis ſigna & indicia nota ſunt. Infeſtantur plurimis uitijs, ſcabro, ferrugine, maculoſa nube, occulta aliquando uomica, præduro fragilique centro & ſale appellato. Eſt et ruffa aliquibus rubigo. litura Alijs capillamētum rimæ ſimile. Hoc artifices *cælatura occultāt. Quæ uerò ſine uitio ſunt, puras eſſe malunt, aceteta appellantes, nec ſpumei coloris limpidæ aquæ. Poſtremo autoritas in pondere eſt. Inuenio medicos, quæ ſunt urenda corporum, non aliter utilius id fieri putare quàm cryſtallina pila aduerſis poſita ſolis radijs. Alius hic furor, H-S. cl. milia trullam unam nō ante multos annos mercatam à matrefamiliâs, nec diuite. Idem Nero amiſſarum rerum nuncio accepto, duos calyces cryſtallinos in ſuprema ira fregit illiſos. Hæc fuit ratio ſeculum ſuum punientis, ne quis alius ex his biberet. Fragmenta ſarciri nullo modo queunt. Mire ad ſimilitudinem acceſſere uitrea, ſed prodigij modo, ut ſuum pretium auxerint cryſtalli, non diminuerint. Proximum locum in delicijs fœminarum, tamen adhuc tantum, ſuccina obtinent, eandemque omnia hæc quam gemmæ autoritatem, ſanè maiorem; aliquibus de cauſis cryſtallina & murrhina, rigidi potius utraque. In ſuccinis cauſam ne deliciæ quidem adhuc excogitauerūt. Occaſio eſt uanitas Græcorum diligentiæ. Legentes modo æque perpetiantur me de ortu eorum, cum hoc quoque interſit uitæ, ſcire poſteros quicquid illi prodidere mirandum. Phaëthontis fulmine ictī ſorores fletu mutatas in arbores populos, lacrymis electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padum uocamus: & electrum appellatum, quoniam ſol uocitatus ſit Elector, plurimi poetæ dixere, primique, ut arbitror, Aeſchylus, Philoxenus, Nicander, Euripides Satyrus. Quod eſſe falſum Italiæ teſtimonio patet. Diligentiores eorum; Electridas inſulas in mari Adriatico eſſe dixerunt, ad quas dilaberetur Padus. Qua appellatione nullas unquā ibi fuiſſe certū eſt. Nec uerò ullas ibi appoſitas eſſe, in quas quicquam curſu Padi deuehi poßit. Nam quod Aeſchylus in Iberia, hoc eſt, in Hiſpania, Eridanum eſſe dixit, eundemque appellari Rhodanū, Euripides rurſus & Apollonius in Adriatico littore confluere Rhodanum & Padum, faciliorem ueniam facit ignorati ſuccini in tanta orbis ignorantia. Modeſtiores ſed æque falſum prodidere, in extremis Adriatici ſinus rupibus inuijs arbores ſtare, quæ canis ortu hoc effunderēt gummi. Theophraſtus in Liguria effodi dixit. Phaëthontem in Aethiopia Ammonis obijſſe, ob id delubrum ibi eſſe atque oraculum, electrumq; gigni. Philemon foßile eſſe, & in Scythia erui duobus locis. Candidum atque ceræ coloris quod uocaretur electrum: in alio loco fuluum, quod appellaretur ſualternicum. Demonſtratus lyncurion id uocat, & fieri ex urina lyncum beſtiarū. E maribus fuluum & igneū, è fœminis languidius atque candidum. Alij dixere langurium, & eſſe in Italia beſtias langurias. Zenothemis langas uocat eaſdem, & circa Padum ijs uitā affirmat. Sudines arborē quæ gignat in Liguria. In eadem ſentētia & Metrodorus fuit. Sotacus credidit in Britannia arboribus effluere, quas electridas uocauit. Pytheas Guttonibus Germaniæ gēti accoli æſtuariū oceani Mentonomon nomine, ſpatio ſtadiorum ſex

milium

nulum. Ab hoc diei nauigatione inſulã abeſſe Abalum. Illò uere fluctibus aduehi, & eſſe concreti maris purgamentum. Incolas pro ligno ad ignem uti eo, proximiſq; Teutonis uẽdere. Huic & Timæus credidit, ſed inſulam Baltiam uocauit. Philemon negauit flammam ab electro reddi. Nicias ſolis radiorum ſuccum intelligi uoluit. Hos circa occaſum credit uehementiores in terram actos, pinguem ſudorẽ in ea parte oceani relinquere, deinde æſtatibus in Germanorum littora eijci. Et in Aegypto naſci ſimili modo, & uocari Sacal. Item in India, gratiuſque thure eſſe Indis. In Syria quoque fœminas uerticillos inde facere, & uocare harpaga, quia folia & paleas ueſtiumque fimbrias rapiat. Theophraſtus oceano id exæſtuante ad Pyrenæi promontorium eijci, quod & Xenocrates credidit, qui de ijs nuperrime ſcripſit. Viuit adhuc Aſarubas, qui tradidit iuxta Atlanticum mare eſſe lacum Cephiſida, quem Mauri uocant electrum. Hunc ſole excalfactum è limo dare electrũ fluitans. Mneſias Africæ locum Sycionẽ appellatum, & Crathin amnem in oceanũ effluẽtem è lacu in quo aues quas meleagridas & penelopas uocat, uiuere. Ibi naſci ratione eadẽ qua ſuprà dictum eſt de Electride lacu. Theomenes dicit, iuxta Syrtim magnã hortũ Heſperidũ eſſe, ex quo in ſtagnum cadat, colligi uerò à uirginibus heſperidum. Cteſias Indis flumen eſſe Hypobarum, quo uocabulo ſignificetur omnia uaſa ferre bona, fluere à ſeptentrione in exortiuum Oceanum iuxta montem ſylueſtrem arboribus electrũ ferentibus. Arbores eas aphytacoras uocari, qua appellatione ſignificetur prædulcis ſuauitas. Mithridates in Germaniæ littoribus eſſe inſulam, uocariq; eam Oſerictam, cedri genere ſyluoſam, inde defluere in petras. Xenocrates non ſuccinum tantum in Italia, uerumetiã thieum uocari, à Scythis uerò ſacriũ, quoniã & ibi naſcatur. Alios putare in Numidia gigni. Super omnes eſt Sophocles Tragicus poëta, quod equidẽ miror tanta grauitate cothurni, & præterea uitæ fama, aliàs principe loco genitus Athenis, rebus geſtis, exercitu ducto. Hic ultra Indiam fieri dixit è lacrymis meleagridum auium Meleagrum deflentium. Quòd & credidiſſe eum, uel ſperaſſe alijs perſuaderi poſſe, quis non miretur? quámue pueritiam tam imperitam poſſe reperiri, quæ auium ploratus annuos credat, lacrymáſue tam grandes, auesque è Græcia, ubi Meleager perijt, ploratum iſſe in Indos? Quid ergo? non multa æque fabuloſa produnt poëtæ? Sed hoc ea in re quæ quotidie inuehatur atque abundet, & hoc mendacium coarguat, ſerio quenquam dixiſſe, ſumma hominum contemptio eſt, & intoleranda mendaciorum impunitas.

De ortu & medicinis & generibus & luxuria ſuccinorũ, & lyncurio, & medicinę. CAP. III.

CErtum eſt gigni in inſulis ſeptẽtrionalis oceani, & à Germanis appellari gleſſum, itaque & à noſtris unam inſularum ob id gleſſariam appellatã, Germanico Cæſare ibi claſsibus rem gerẽte, Auſtrauiam à Barbaris dictam. Naſcitur autẽ defluente medulla pinei generis arboribus, ut gummi in ceraſis, reſina pineis. Erumpit humoris abundantia. Denſatur rigore uel tepore autumnali. Cum intumeſcens æſtus rapuit ex inſulis, certe in littora expellitur, ita uolubile, ut pendere uideatur atq; conſidere in uado: quod arboris ſuccũ eſſe priſci noſtri credidere, ob id ſuccinũ appellantes. Pineæ autẽ arboris eſſe indicio eſt pineus in attritu odor, & quod accenſum tædæ modo ac nidore flagret. Affertur à Germanis in Pannoniã maxime prouinciã. Inde Veneti primũ, quos Græci Henetos uocant, rei famam fecere, proximi Pannoniæ, id accipientes circa mare Adriaticum. Pado uerò annexa fabulæ uidetur cauſa, hodieq; trãſpadanarũ agreſtibus fœminis, monilium uice ſuccina geſtantibus, maxime decoris gratia: ſed & medicinæ: quando tonſillis creditur reſiſtere, & faucium uitijs, uario genere aquarũ iuxta illos infeſtante guttura ac uicinas carnes. dc. ferè milia paſſ. à Carnuto Pannoniæ, abeſt littus Germaniæ ex quo inuehitur, percognitum nuper. Vidit enim eques Romanus, miſſus ad id comparandum à Iuliano curante gladiatorium munus Neronis principis, qui hæc commercia & littora peragrauit, tanta copia inuecta, ut retia arcendis feris podium protegentia ſuccinis nodarentur, arma uerò & libitina totusq; unius diei apparatus eſſet è ſuccino. Maximum pondus is glebæ attulit xiij. librarum. Naſci & in India certum eſt. Archelaus qui regnauit in Cappadocia, illinc cortice inhærente tradit aduehi rude, polirique adipe ſuis lactentis incoctum. Liquidum primo deſtillare, argumento ſunt quædam intus tranſlucentia, ut formicæ aut culices, lacertæq; quas adhæſiſſe muſteo non eſt dubium & incluſas indureſcenti. Genera eius plura. Candida odoris præſtãtiſsimi. Sed nec his nec cereis preciũ. Fuluis maior autoritas, Ex ijs etiámnum amplior trãlucẽtibus, præterquã ſi nimio ardore flagrent, imaginẽq; igneã ineſſe, nõ ignẽ, placet. Summa laus falernis à uini colore dictis, molli fulgore perſpicuis. Sunt & in quibus decocti mellis lenitas placeat. Verũ hoc quoq; notũ fieri oportet, quocunq; modo tingui libeat, hœdorũ ſeuo & anchuſæ radice, quippe etiã conchylio inficiuntur. Cæterũ attritu digitorũ accepta ui caloris attrahũt in ſe paleas & folia arida, ut magnes lapis ferrũ. Ramẽta quoq; ſuccini oleo addita flagrãt dilucidius diutiusq; quàm lini medulla. Taxatio in delitijs tanta, ut hominis quamuis parua effigies, uiuorum hominum uigentiumque pretia ſuperet, prorſus ut caſtigatio una non ſit ſatis. In Corinthijs æs placet auro argentoq; mixtum, in cælatis ars & ingenia. Murrhinorum & cryſtallinorũ diximus gratiã: uniones, quòd capite circumferũtur, gemmæ digitis, in omnibus deniq; alijs uitijs oſtentatio aut uſus placet, in ſuccinis deliciarum tantum conſcientia. Domitius Nero in cæteris uitæ ſuæ portentis, capillos quoque coniugis ſuæ Poppeæ in hoc nomen adoptauerat, quodam etiam carmine ſuccina appellando. Et quoniam

nullu

nullis uitijs deſunt precioſa nomina, ex eo tertius quidam hic colos cœpit experi à matronis. Vſus tamẽ ſuccinorũ inuenitur aliquis in medicina, ſed non ob hoc fœminis placẽt. Infantibus adalligari amuleti ratione prodeſt. Calliſtratus & cuicũq; ætati cõtra lymphationes prodeſſe tradit. Et urinæ difficultatibus potum, adalligatumq;. Hic & differentiã nouã attulit appellando chryſolectrum, quaſi coloris aurei, et matutino gratiſsimi aſpectus, rapaciſsimũ ignũ, & ſi iuxtà fuerint, celerrime ardeſcẽs. Hoc collo adalligatũ, mederi febribus & morbis: tritũ cum melle ac roſaceo auriũ uitijs. Et ſi cũ melle Attico conteratur, oculorũ quoq; obſcuritatibus. Stomachi etiam uitijs uel per ſe farina eius ſumpta, uel cũ maſtice ex aqua pota. Succina etiã gẽmis, quæ ſunt translucidæ, adulterandis magnũ habent locũ, maxime amethyſtis, cũ omni, ut diximus, colore tingãtur. De lyncurio proxime dici cogit autorũ pertinacia. Quippe etiã ſi non electrũ id eſſet, lyncuriũ tamen gẽmmã eſſe cõtendunt. Fieri autẽ ex urina quidem lyncis, ſed egeſtam terra protinus beſtia operiente eam, quoniã inuideat hominũ uſui. Eſſe autẽ qualẽ in igneis ſuccinis colorẽ, ſcalpiq;. Nec folia tantum aut ſtramenta ad ſe rapere, ſed æris etiam ac ferri laminas, quod Diocles quidem & Theophraſtus credidit. Ego falſum id totum arbitror, nec uiſam in æuo noſtro gemmã ullã ea appellatione, & quod de medicina ſimul proditur, calculos ueſicæ eo poto elidi, et morbo regio occurri, ſi ex uino bibatur, aut ſi portetur. Et tamen nunc gemmarum confeſſa dicemus à laudatiſsimis orſi. Nec uerò id ſolum agemus, ſed ad maiorem utilitatem uitæ obiter coarguetur magorum infanda uanitas, quando illi uel plurima prodidere de gemmis, medicinæ ex his ſpecies blando prodigio tranſgreſsi.

De adamantis generibus & medicinis, & margaritis. CAP. IIII.

MAximum in rebus humanis, non ſolum inter gemmas, pretium habet adamas, diu non niſi regibus, & ijs admodum paucis cognitus, unus modo in metallis repertus, perquàm rarò comes auri, nec niſi in auro naſci uidebatur. Veteres enim in Aethiopum tantum metallis inueniri exiſtimauere, inter delubrum Mercurij atque inſulam Meroen, dixeruntq; non ampliorem cucumeris ſemine, aut colore diſsimilem inueniri. Nunc genera eius ſex noſcuntur. Indici non in auro naſcentis, ſed quadam cryſtalli cognatione. Siquidem & colore translucido non differt, & laterum ſexangulo læuore turbinatus in mucronem, aut duabus cõtrarijs partibus, quo magis miremur, ut ſi duo turbines latiſsimis ſuis partibus iungantur, magnitudine uerò etiam auellanæ nuclei. Similis eſt huic quidem Arabicus, minor tantũ, ſimiliter & naſcẽs, cæterum pallore genus, & in auro non niſi excellentiſsimo natalis. Incudibus hi deprehenduntur, ita reſpuentes ictum, ut ferrum utrinque diſſultet, incudesq; etiã ipſæ diſsiliant. Quippe duritia inenarrabilis eſt, ſimulque ignium uictrix natura, & nunquam incaleſcens. Vnde & nomen indomita uis Græca interpretatione accepit. Vnum ex ijs uocant cenchron, quod eſt milij magnitudine. Alterum Macedonicum in Philippico auro repertum, & hic eſt cucumis ſemini par. Poſt hos Cyprius uocatur in Cypro repertus, uergens in æreum colorẽ, ſed in medicina, ut dicemus, efficaciſsimus. Poſt hunc eſt ſiderites ferrei ſplendoris, pödere ante cæteros, ſed natura diſsimilis. Nam & ictibus frangitur, & alio adamante perforari poteſt, quod et Cyprio euenit: breuiterq; ut degeneres nominis tantum autoritatẽ habent. Idq;, quòd totis uoluminibus his docere et mãdare conati ſumus, de diſcordia rerũ cõcordiaq;, quam antipathiã ac ſympathiam appellauere Græci, non aliter clarius intelligi poteſt. Siquidẽ illa inuicta uis duarum uiolentiſsimæ naturæ rerũ ferri ignisque contẽptrix, hircino rũpitur ſanguine, nec aliter quàm recenti calidoq; macerata, & ſic quoque multis ictibus, tunc etiam præterquàm eximias incudes malleosque ferreos frangens. Cuius hoc ingenio inuentum? quóue caſu repertum? aut quæ fuit coniectura experiendi rem immenſi ſecreti, & in fœdiſsimo animalium? Numinum profecto muneris talis inuentio omnis eſt. Nec quærẽda in ulla parte naturæ ratio, ſed uoluntas. Et cum feliciter rumpere cõtingit, in tam paruas frangitur cruſtas, ut cerni uix poſsint. Expetuntur à ſcalptoribus, ferroq; includuntur, nullam non duritiam ex facili cauantes. Adamas diſsidet cum magnete lapide in tantum, ut iuxtà poſitus ferrum non patiatur abſtrahi: aut ſi admotus magnes apprehenderit, rapiat, atq; auferat. Adamas & uenena irrita facit, & lymphationes abigit, metusque uanos expellit à mẽte, & ob id quidã eum anachiten uocauere. Metrodorus Scepſius, in eadem Germania & Balthia inſula naſci, in qua & ſuccinum, quod equidẽ legerim, ſolus dicit, & præfert Arabicis, quod falſum eſſe quis dubitet? Proximum apud nos Indicis Arabicisq; margaritis pretium eſt, de quibus in nono diximus uolumine inter res marinas.

De ſmaragdi generibus, & gemmis uiridibus translucidis. CAP. V.

TErtia autoritas ſmaragdis perhibetur pluribus de cauſis. Nullius coloris aſpectus iucũdior eſt. Nam herbas quoque uirentes frondesq; auide ſpectamus. Smaragdos uerò tanto libentius, quoniam nihil omnino uiridius comparatum illis uiret. Præterea ſoli gemmarum contuitu oculos implent nec ſatiant. Quin & ab intentione alia obſcurata, aſpectu ſmaragdi recreatur acies. Scalpentibusque gemmas non alia gratior oculorum refectio eſt, ita uiridi lenitate laſsitudinem mulcent. Præterea longinquo amplificantur uiſu inficientes circa ſe repercuſſum aera, non ſole mutati, non umbra, non lucernis, ſemperq; ſenſim radiantes, & uiſum admittentes, ad craſsitudinem ſui facilitate translucida: quod etiam in aquis nõ fit. Iidem plerunque & concaui, ut uiſum colligant. Quapropter decreto hominum ijs parcitur ſcalpi uetitu. Quanquam

Scyth

Scythicorum Aegyptiorumq́; duritia tanta eſt, ut nequeant uulnerari. Quorum uerò corpus extenſum eſt: eadem qua ſpecula ratione ſupini imagines rerum reddunt. Nerò princeps gladiatorũ pugnas ſpectabat ſmaragdo. Genera eorum duodecim: Nobiliſsimi Scythici, ab ea gente in qua reperiuntur appellati. Nullis maior auſteritas, nec minus uitij. Et quãtum ſmaragdi à gemmis diſtant, tantum Scythici à cæteris ſmaragdis. Proximam laudem habent, ſicut & ſedem Bactriani, quos in commiſſuris ſaxorũ colligere dicuntur eteſijs flantibus. Tunc enim tellure internitent, quia ijs uentis maxime harenæ mouentur. Sed hos minores multo Scythicis eſſe tradunt. Tertium locum Aegyptij habent, qui eruuntur circa Copton oppidum Thebaidis in collibus & cautibus. Reliqua genera in metallis ærarijs inueniuntur. Quapropter principatum ex ijs Cyprij obtinent, dosq́ue eorum eſt nec in colore liquido nec diluto, uerum ex humido pingui, quaq́; perſpiciatur imitãte translucidum mare: pariterq́; tranſlucet & nitet, hoc eſt colorem expellit, & aciem recipit. Ferunt in ea inſula tumulo reguli Hermiæ iuxta cetarias marmoreo leoni fuiſſe inditos oculos ex ſmaragdis, ita radiantibus etiam in gurgitem, ut territi instrumenta refugerent thynni, diu mirantibus nouitatem piſcatoribus, donec mutauere oculis gemmas. Sed & uitia demonſtrari oportet in tam procliui erratu. Sunt quidem omnium eadem. Quædã tamen nationum peculiaria, ſicut in homine. Ergo Ciprij uarie glauci, magisq́; ac minus in eodem ſmaragdo alijs partibus tenorem illum Scythicæ autoritatis non ſemper cuſtodiunt. Ad hoc quibuſdã intercurrit umbra, ſurdusq́; fit color, qui improbatur etiam dilutior. Hincq́; genera diſtinguuntur. Et ſunt aliqui obſcuri, quos uocant cæcos, alij denſi, nec è liquido trãslucidi: quidam uaria nubecula improbati. Aliud eſt hoc quàm umbra de qua diximus. Nubecula enim albicantis eſt uitium: cum uiridis nõ pertranſit aſpectus, ſed aut intus occurrit, aut excipit in fine uiſum candor. Hæc coloris uitia: illa corporis, capillamentum, ſal, plumbago. Ab ijs Aethiopici laudantur à Copto dierum trium itinere, ut autor eſt Iuba, acriter uirides, ſed non facile puri aut concolores. Democritus in hoc genere poſuit Hermineos et Perſicos. Illos extumeſcẽtes pinguiter. Perſicos uerò non translucidos, ſed iucundi tenoris, uiſum implere, quem non admittãt, felium pantherarumq́; oculis ſimiles. Nanq; et illos radiare nec perſpici. Eoſdem in ſole hebetari, umbris refulgere, et longius quàm cæteros nitere. Omnium horum etiámnum uitium, quod fellis colorẽ aut æris habet. In ſole dilucidi quidem ac liquidi, ſed non uirides. Hæc uitia & Atticis maxime ſentiuntur in argentarijs metallis repertis in loco qui Thoricos uocatur, ſemper minus pingues, & è longinquo ſpecioſiores. Frequens & ijs plumbago, hoc eſt, ut in ſole plumbei uideantur. Illudque peculiare, quòd quidam ex ijs ſeneſcunt, paulatim uiriditate euanida: & ſole læduntur. Poſt hos Medici plurimum uiriditatis habent, interdum & è ſaphiro. Ii ſunt fluctuoſi, & rerũ imagines complexi, ut uerbi gratia papauerum aut auium, pinnarumq́; uel catulorũ, aut ſimilium. Qui non omnino uirides naſcuntur, uino & oleo meliores fiunt, neq; eſt aliorum magnitudo amplior. Carchedonij neſcio an in totũ exoleuerint, poſtquam metalla æris ibi defecerunt, & ſemper tamen uiliſsimi fuere minimiq́;. Iidem fragiles, ſed colore incerti, & uirentium in caudis pauonũ columbarumq́; collo plumis ſimiles, ad inclinationẽ magis aut minus lucidi, uenoſi quidem ſquamoſiq́;. Peculiare erat in his uitium ſarcion appellatũ, hoc eſt quædam gemmæ caro. Mons iuxta Carchedonẽ in quo legebantur, ſmaragdites uocatus eſt. Iuba eſt autor ſmaragdũ quẽ cholon uocant, in Arabia ædificiorũ ornamentis includi, & lapidem quem alabaſtriten Aegyptij uocant. Cõplures uerò è proximis Laconicos in Taygeto monte erui Medicis ſimiles, & alios in Sicilia. Inſeritur ſmaragdis & quæ uocatur tanos, è Perſis ueniẽs gemma, ingrate uiridis, atq; intus ſordida. Item chalcoſmaragdos è Cypro turbida æreis uenis. Theophraſtus tradit in Aegyptiorũ commentarijs reperiri, regi eorũ à rege Babylonio miſſum ſmaragdum munere quatuor cubitorum longitudine, et trium latitudine. Et fuiſſe apud eos in Iouis delubro obeliſcũ è quatuor ſmaragdis xl. cubitorũ longitudine, latitudine uerò in parte quatuor, in parte duorũ. Se autem ſcribente eſſe in Tyro Herculis templo ſtantem pilam è ſmaragdo, niſi potius pſeudoſmaragdus ſit. Nam & hoc genus reperiri, & in Cypro inuentum ex dimidia parte ſmaragdum, ex dimidia iaſpidem, nondum humore in totum transfigurato. Apion cognominatus Pliſtonices, paulò antè ſcriptum reliquit, eſſe etiam nunc in labyrintho Aegypti coloſſeum Serapin è ſmaragdo nouem cubitorũ. Eandem multis naturam aut certè ſimilem habere berylli uidentur, in India originem habentes, rarò alibi reperti. Poliuntur omnes ſexangula figura artificum ingenijs, quoniam hebeſcũt, ni color ſurdus repercuſſu angulorum excitetur. Aliter enim politi non habent fulgorem eundem. Probatiſsimi ſunt ex ijs qui uiriditatem puri maris imitantur. Proximi qui uocantur chryſoberylli, & ſunt paulò pallidiores, ſed in aureum colorem exeũte fulgore. Vicinum genus huic eſt pallidius, & à quibuſdam proprij generis exiſtimatur, uocaturq́ue chryſopraſus. Quarto loco numerantur hyacinthizontes. Quinto quos aẽroides uocãt. Poſt eos autem cerini. Ac deinde oleagini, hoc eſt colore olei. Poſtremi cryſtallis ferè ſimiles. Hi capillamenta habent, ſordesq́ue, alioquin euanidi, quæ ſunt omnium uitia. Indi mire gaudent longitudine eorum, ſolosq́; gẽmarũ eſſe prædicant, qui carere auro malint, & ob id perforatos elephãtorũ ſetis religant: & alios conuenit non oportere perforari, quorum ſit abſoluta bonitas, umbilicis ſtatim ex auro capita comprahendentibus. Ideo cylindros ex ijs facere malunt, quàm gẽmas, quoniã eſt ſumma cõmendatio in longitudine.*

* in una parte quatuor, in altera duorũ

Quidam

Quidam & anguloſos putant ſtatim naſci, & perforatos gratiores fieri medulla candoris exempta, additoq; auro repercuſſa aut omnino caſtigata cauſa perſpicuitatis ad craſſitudinem. Vitia præter iam dicta eadem ferè quæ in ſmaragdis, & pterygia. In noſtro orbe aliquando circa Pontum inueniri putantur. Indi & alias quidem gemmas cryſtallo inuento adulterare repererunt, ſed præcipue beryllos.

De opali generibus, & uitijs & experimentis, & uarijs gemmis. CAP. VI.

MInimum ijdemq; plurimũ ab ijs differũt opali, ſmaragdis tantũ cedentes. India ſola & horũ eſt mater. Atq; ideo eis pretioſiſſimã gloriam cõpoſitores gemmarũ & maxime inenarrabilẽ difficultatẽ dederunt. Eſt enim in ijs carbunculi tenuior ignis, eſt amethyſti fulgens purpura, eſt ſmaragdi uirens mare, & cuncta pariter incredibili mixtura lucentia. Alij ſummo fulgoris argumento colores pigmentorũ æquauere. Alij ſulphuris ardẽtem flammam, aut etiam ignis oleo accenſi. Magnitudo nucem auellanã æquat, inſignis apud nos hiſtoria. Siquidem extat hodieque huius generis gẽma, propter quam ab Antonio proſcriptus Nonius ſenator eſt, filius Strumæ Nonij eius, quẽ Catullus poëta in ſella curuli uiſum indigne tulit, auusq; Seruilij Noniani quem conſulem uidimus: illeque proſcriptus fugiens, hunc è fortunis ſuis omnibus anulum abſtulit ſecum, quem certum eſt ſeſtertijs uiginti millibus æſtimatum. Sed mira Antonij feritas atq; luxuria, propter gemmam proſcribentis. Nec minor Nonij contumacia, proſcriptionẽ ſuam amantis, cum etiam feræ abroſas partes corporis relinquant, propter quas ſe periclitari ſciant. Vitia opali, ſi color in florem herbæ, quæ uocatur heliotropium, exeat, aut cryſtallum, aut grandinem: ſi ſal interueniat aut ſcabritia, aut puncta oculis occurſantia: nulloſq; magis India ſimilitudine indiſcreta uitro adulterat. Experimentum in ſole tantũ. Falſis enim contra radios libratis digito ac pollice, unus atq; idem tranſlucet color in ſe conſumptus. Veri fulgor ſubinde uariat, & plus huc illucq; ſpargit, & fulgor lucis in digitos funditur. Hanc gemmã propter eximiam gratiam plerique appellauere pæderota. Sunt & qui priuatum genus eius faciunt, ſangenonq; ab Indis uocari dicunt. Traduntur naſci & in Aegypto, & in Arabia, & uiliſſimi in Ponto. Item in Galatia ac Thaſo & Cypro. Quippe opali gratiam habet, ſed mollius nitet, rarò non ſcaber. Summa coloris ex aëre et purpura cõſtat, uiriditas ſmaragdi deeſt. Conſtatque melior ille color, cuius fulgor uini colore fuſcatur, quàm qui diluitur aqua. Hactenus de principatu cõuenit, mulierũ maxime ſenatuſcõſulto. Minus certa ſunt de quibus & uiri iudicant. Singulorũ enim libido ſingulis pretia facit, & præcipue regum. Claudius Cæſar ſmaragdos induebat & ſardonychas. Primus autem Romanorũ ſardonyche uſus eſt prior Africanus, ut tradit Demoſtratus, & inde Romanis hãc gemmam fuiſſe celeberrimam. Quamobrem proximum ei dabimus locum. Sardonyches olim ut ex nomine ipſo apparet, intelligebantur candore in Sarda, hoc eſt uelut carnibus ungue hominis impoſito, & utroq; tranſlucido. Taleſq; eſſe Indicas tradunt, Iſmenias, Demoſtratus, Zenothemis, Sotacus: hi quidem reliquas omnes quæ non tralucerent, cæcas appellantes, quæ nunc nomen abſtulere. Nullo Sardarum ueſtigio Arabicæ ſunt, cœperuntq; pluribus hæ gemmæ coloribus intelligi, radice nigra, aut ceruleum imitante, & unguem: creditum enim candido pingi, nec ſine quadam ſpe purpura candore in minium tranſeunte. Has Indis non habitas in honore Zenothemis ſcribit: tantæ aliàs magnitudinis, ut inde capulos factitarent. Etenim conſtat ibi torrentibus detegi. Et placuiſſe in noſtro orbe initio, quoniam ſola propè gemmarum ſcalptæ, ceram non auferrẽt. Perſuaſimus deinde & Indis, ut ipſi quoque ijs gauderẽt. Vtiturq; perforatis utique uulgus tantum in collo. Et hoc eſt nunc Indicarum argumentum. Arabicæ excellunt candore circuli prælucido atque non gracili, neque in receſſu gemmæ, aut in deiectu renitente, ſed in ipſis umbonibus nitente, præterea ſubſtrato nigerrimi coloris. Et hoc in Indicis cereum aut corneum inuenitur, etiam circuli albi: quædam in ijs cœleſtis arquus anhelatio eſt. Superficies uerò locuſtarum maris cruſtis rubentior. Iam mellea aut feculentæ (hoc enim nomen eſt uitio) improbantur, & ſi zona alba fundat ſe, non colligat. Simili modo, ſi ex alio colore in ſe admittat aliquid enormiter. Nihil enim in ſua ſede alieno interpellari placet. Sunt & Armeniacæ, cætera probãdæ, ſed pallida zona. Exponenda eſt & onychis ipſius natura, propter nominis ſocietatẽ: hoc in gemmã trãſilit ex lapide Carmaniæ. Sudines dicit in gemma eſſe candorem unguis humani ſimilitudine. Item chryſolithi colorem & ſardæ & iaſpidis. Zenothemis Indicam onychem plures habere uarietates, igneam, nigram, corneam, cingentibus candidis uenis oculi modo, interuenientibus quarundam oculis obliquis uenis. Sotacus & Arabicam onychem tradit. Sed eam à cæteris diſtare, quòd Indica igniculos habeat, albis cingentibus zonis ſingulis pluribúſue, aliter quàm in Sardonyche Indica. Illic enim momentũ eſſe, hic circulum. Arabicas onychas nigras inueniri candidis zonis. Satyrus carnoſas eſſe Indicas, parte carbunculi, parte chryſolithi & amethyſti, totumq; id genus abdicat. Verã autẽ onychẽ plurimas uariaſq; cũ lacteis zonis habere uenas, omnium in trãſitu colore inenarrabili, & in unum redeunte concentum ſuauitate grata. Nec ſardæ natura differenda eſt, diuiduæ ex eodẽ nomine: obiterq; ardentium gemmarum indicanda.

De generibus carbunculorũ, & uitijs, & experimentis, & gemmis ardentibus. CAP. VII.

PRincipatum habent carbunculi, à ſimilitudine ignium appellati, cum ipſi non ſentiant ignes, ob id à quibuſdam apyroti uocati. Horum genera, Indici & Garamantici, quos & carchedonios uocauere,

propter

propter opulentiam Carthaginis magnæ. Adijciunt Aethiopicos, & Alabandicos, in Orthoſia caute naſcentes, ſed qui perficiatur Alabandis. Præterea in omni genere maſculi appellantur acriores, at fœminæ languidius refulgentes. In maſculis quoq; obſeruāt liquidioris alios flammæ, nigrioris alios, & quoſdam lucidius, ac magis cæteris in ſole flagrantes. Optimos uerò amethyſtizontas, hoc eſt, quorū extremus igniculus in amethyſti uiolam exeat: proximos illis, quos uocant ſyrtitas, pinnato fulgore radiantes. Inueniri autē ubicunque, maxime ſolis repercuſſu. Satyrus Indicos non eſſe claros dicit, ac plerunq; ſordidos, ac ſemper fulgoris retorridi: Aethiopicos pingues, lucemq; non emittentes, ſed conuoluto igne flagrare. Calliſtratus fulgorem carbūculi debere cādidū eſſe poſuit, extremo uiſu nubilantem: ſi attollatur, exardeſcentem: ob id à pleriſque hunc carbunculum candidum uocari. Qui languidius & liuidius ex Indicis lucent, lithizontas appellari. Carchedonios multo minores eſſe. Indicos etiā in ſextarij unius menſuram cauari. Archelaus carchedonios nigrioris aſpectus eſſe, ſed igne, uel ſole, & inclinatione acrius quàm cæteros excitari. Eoſdem umbrante tecto purpureos uideri, ſub cœlo flāmeos, contra radios ſolis & ſcintillare, ceras ſignantibus his liqueſcere, quamuis in opaco. Multi Indicos carchedonijs candidiores eſſe, & è diuerſo inclinatione hebetari ſcripſere, etiamnū in carchedonijs maribus ſtellas intus ardere, fœminas fulgorē uniuerſum fundere extra ſe. Alabandicos cæteris nigriores eſſe ſcabroſque. Naſcuntur & in Thracia coloris eiuſdem, ignem minime ſentiētes. Theophraſtus autor eſt & in Orchomeno Arcadiæ inueniri, & in Chio. Illos nigriores è quibus & ſpecula fieri. Eſſe & Trœzenios uarios interuenientibus maculis albis. Itē Corinthios ex pallidiore cādidos. Maſſilia quoq; importari Bocchus & Olyſsippone ſcripſit magno labore ob argillā ſole aduſtis ſaltibus. Nec eſt aliud difficilius, quam diſcernere hæc genera, tanta eſt in eis occaſio artis, ſubditis per quæ trāslucere cogatur. Aiunt ab Aethiopibus hebetiores in aceto maceratos xiiij. diebus niteſcere, totidem menſibus durante fulgore. Adulterantur uitro ſimillime, ſed cote deprehenduntur, ſicut aliæ gemmæ factitiæ: mollior enim materia & fragilis: & cētroſa ſcobe deprehenduntur & pondere, quod minus eſt uitreis, aliquādo & puſtulis argenti modo relucētibus. Eſt et anthracitis appellata, in Theſprotia foſſilis, carbonibus ſimilis. Falſum arbitror quod & in Liguria naſci tradiderunt, niſi forte tunc naſcebantur. Eſſe in ijs & præcinctæ cādida uena traduntur, harū igneus color ut ſuperiorum eſt. peculiare quidem quod iactata in ignem uelut intermortua extinguūtur: contrà aquis perfuſæ exardeſcunt. Cognata eſt huic ſandaſtros, quā aliqui garamātiten uocat, naſcitur in India loco eiuſdem nominis. Gignitur & in Arabia ad meridiem uerſa. Cōmendatio ſumma, quòd uelut in translucido ſtellātes, intus fulgent aureæ guttæ, ſemper in corpore, nunquam in cute. Accedit religio narrata à ſiderū cognatione ab inſpectoribus, quoniā ferè ſtellarū hyadū & numero & diſpoſitione ſtellantur, ob id Chaldæis in ceremonijs habita. Et hic mares auſteritas diſtinguit, quoda rigore appoſita tingens. Indicæ quidē etiā hebetare uiſus dicuntur. Blandior fœminis flāma, alliciens magis quàm accēdens. Sunt qui præferant Arabicas Indicis, fumidæq; chryſolitho illas ſimiles dicunt. Iſmenias uerò negat poliri ſandaſtros propter teneritatem, & ob id in magno errore ſunt, qui ſandareſon uocant. Inter omnes conſtat, quantū numero ſtellarū accedat, tantū & pretio accedere. Affert errorem aliquando ſimilitudo nominis, ſandaſer, quod Nicanor ſandaſerion uocauit, alij ſandaſeron. Quidā uerò hanc ſandaſtron, illam ſandareſon, in India naſcentē illam quoq; & loci nomen cuſtodientē: mali colore, aut olei uiridis, omnibus improbatam. Ex eodē genere ardentium lychnites appellata à lucernarū accenſarū præcipua gratia. Naſcitur circa Orthoſiam, totaq; Caria ac uicinis locis, ſed probatiſſima in Indis, quam quidam remiſſiorē carbunculū eſſe dixerūt. Secunda bonitate ſimilis eſt Ionis appellata à prælatis floribus. Et alias inuenio differentias. Vnam quæ purpura radiet, alterā quæ cocco, à ſole excalfactas, aut digitorū attritu, paleis & chartarū fila ad ſe rapere. Hoc idem & Carchedonius facere dicitur, quanquam multo uilior prædictis. Naſcitur apud Naſamonas in montibus, ut incolæ putant, imbre diuino. Inuenitur ad repercuſſum lunæ, maxime plenæ. Carthaginē quondā deportabatur. Archelaus & in Aegypto circa Thebas naſci tradidit, fragiles, uenoſas, morienti carboni ſimiles. Potoria uaſa & ex hoc lapide, & ex lychnite factitata inuenio. Omnia autē hæc genera ſcalpturæ contumaciter reſiſtunt, partemq; ceræ in ſigno tenent. E diuerſo ad hæc ſarda utiliſſima, quæ nomen cū ſardonyche communicauit. Ipſa gemma uulgaris, & primum Sardibus reperta. Sed laudatiſſima circa Babyloniam cū lapidicinæ quædam aperirentur, hærens in ſaxi corde. Hocq; modo metallum apud Perſas defeciſſe traditur. Sed inueniuntur compluribus alijs locis, ſicut in Paro & Aſſo. In India trium generum, rubrum, & quod demium uocant à pinguedine, tertium quod argenteis bracteis ſublinitur. Indicæ perlucent, craſſiores ſunt Arabicæ. Inueniūtur & circa Leucada Epiri, & circa Aegyptum, quæ bractea aurea ſublinuntur. Et in his autem mares excitatius fulgent. Fœminæ pinguiores ſunt, & craſſius nitent. Nec fuit alia gemma apud antiquos uſu frequētior. Hac certe apud Menandrum et Philemonem fabulæ ſuperbiunt. Nec ullæ translucentium tardius ſuffuſo humore hebetantur, oleoque magis quàm alio liquore. Damnantur ex ijs melleæ, & ualidius teſtaceæ.

De generibus topazij, & callaide, & de gēmis uiridibus non translucentibus. CAP. VIII.

Egregia etiámnum topazio gloria eſt, ſuo uirenti genere, & cum reperta eſt prælata omnibus. Id

accidit in Arabiæ inſula, quæ Chitus uocatur: in qua Troglodytæ prædones, cũ diutius fame & tempeſtate preſſi, herbas radiceſq; effoderent, eruerunt topazion. Hæc Archelai ſententia eſt. Iuba topazion inſulã in rubro mari à continente ſtadijs ccc. abeſſe tradit, nebuloſam, & ideo quæſitã ſæpe à nauigãtibus, ex ea cauſa nomẽ accepiſſe. Topazin enim Troglodytarũ lingua ſignificatione habere quærendi. Ex hac primũ importatã Berenicæ reginæ, quæ fuit mater ſequentis Ptolemæi, à Philemone præfecto regis, ac mire placuiſſe, et inde factã ſtatuã Arſinoæ Ptolemæi Philadelphi uxori quatuor cubitorum, ſacratam in delubro, quòd aureum cognominabatur. Recentiſſimi autores & circa Thebaidis Alabaſtrum oppidum naſci dicũt. Et duo eius genera faciunt, praſoidem atque chryſopteron ſimilem chryſopraſio. Eius enim tota ſimilitudo ad porri ſuccũ dirigitur. Eſt autẽ ampliſſima gemmarũ. Eadẽ ſola nobiliũ limam ſentit, cæteræ naxijs cotibus poliuntur. Hæc & uſu atteritur. Comitatur eã ſimilitudine propior quàm autoritate callais è uiridi pallens. Naſcitur poſt auerſa Indiæ apud incolas Caucaſi mõtis Phicaros ac Aſdathas amplitudine conſpicua, ſed fiſtuloſa ac ſordium plena. Syncerior multo præſtantiorque in Carmania. Vtrobiq; autẽ in rupibus inuijs & gelidis, oculi figura extuberans, leuiterq; adhærẽs, nec ut agnata petris, ſed ut appoſita. Quapropter ſcandere ad eam pigritia pedum equeſtres populos tædet, ſimul & periculum terret. Ergo fundis è longinquo inceſſunt, & cum toto muſco excutiunt. Hoc uectigal hocq; geſtamen diuites in ceruice gratiſſimum norunt, hic cenſus, hæc gloria à pueritia deiectorũ numerũ prædicantium, in quo uaria fortuna. Quidam ictu primo cepere præclaras, multi inſectando nullas. Et uenatus quidem callaidis talis: ſectura formatur, aliàs fragiles. optimus color ſmaragdi: ut tamen appareat, ex alieno eſt quod placeant. Incluſa decorantur auro, aurumque nulla magis decent. Quæ ſunt earũ pulchriores, oleo, unguento, & mero colorem deperdunt. Viliores conſtantius repræſentant, neq; eſt imitabilior alia mendacio uitri. Sunt qui in Arabia inueniri eas dicunt in nidis auiũ, quas melancoryphos uocant. Viridantium & alia plura ſunt genera. Vilioris eſt turbæ praſius, cuius alterũ genus ſanguineis punctis obhorret. Tertium uirgulis tribus diſtinctum eſt candidum. Præfertur his chryſopraſius, porri ſuccum & ipſa referens, ſed hæc paulum declinans à topazio in aurum. Huic & amplitudo ea eſt, ut cymbia etiam ex ea fiant: cylindri quidem celerrime. India & has generat, & nilion, fulgore hebeti ac breui, & cum intueare fallaci. Sudines dicit & in Syuero Atticæ flumine naſci. Eſt autem color fumidæ topazij, aut aliquãdo melleæ. Iuba in Aethiopia gigni tradit, in littoribus amnis, quem Nilum uocamus, & inde nomẽ trahere. Non tranſlucet molochites ſpiſſius uirens, à colore maluæ nomine accepto, reddendis laudata ſignis, & infantium cuſtodia quadam innato contra pericula ipſorum medicamine. Viret, & ſæpe tranſlucet iaſpis, etiam ſi uicta à multis, antiquitatis tamen gloriam retinens. Plurimæ ferunt eam gentes, ſmaragdo ſimilem Indi: Cypros durã glaucoque pingui: Perſæ aeri ſimilẽ, ob id uocatur aërizuſa: Talis & Caſpia eſt, cerulea circa Thermodoontem amnem, in Phrygia purpurea, in Cappadocia ex purpura cerulea, atq; non refulgens. Amiſos Indicæ ſimilem mittit, Chalcidon turbidam. Sed minus refert nationes quàm bonitates diſtinguere. Optima ergo quæ purpuræ quicquam habet, ſecũda quæ roſæ, tertia quæ ſmaragdi. Singulis autem Græci nomina ex argumento dedere. Quarta apud eos uocatur borea, cœlo autumnali matutino ſimilis, & hæc erit illa quæ uocatur aerizuſa. Similis eſt & Sardæ, imitata & uiolas. Nõ minus multæ ſpecies reliquæ, ſed omnes in uitio ceruleæ aut cryſtallo ſimiles, aut myxis. Itẽ terebinthizuſa, improprio (ut arbitror) cognomine, uelut è multis eiuſdẽ generis cõpoſita gemmis. Quamobrẽ præſtantiores funda clauduntur, id eſt patentes, nec præterquàm margines auro amplectente. Vitiũ eſt & breuis in ijs nitor, & longe ſplendens, & ſal, et omnia quæ in cæteris. Et uitro adulterãtur: quod manifeſtum fit, cum extra fulgorẽ ſpargunt, atq; non in ſe cõtinent: nec diuerſæ quas ſphragidas uocant, publico gemmarum dominio ijs tantum dato, quoniam optime ſignent.

De iaſpidum generibus. CAP. IX.

Totus uerò oriens pro amuletis traditur geſtare eam, quæ ex ijs ſmaragdo ſimilis eſt: & tranſuerſa linea alba media præcingitur, & grãmatias uocatur: quæ pluribus, polygrãmos. Libet obiter uanitatem magicam hic quoq; coarguere, quoniam hãc concionantibus utilem eſſe prodiderint. Eſt & onychipuncta, quæ iaſponyx uocatur, & nubem complexa, & niues imitata: hæc ſtellata rutilis punctis eſt, & ſali Megarico ſimilis: & ueluti fumo infecta, quæ capnias uocatur. Magnitudinem iaſpidis xi. unciarũ uidimus, formatamq; inde effigiem Neronis thoracatam. Redditur & per ſe cyanos, accõmodato paulò antè iaſpidis nomine, colore ceruleo. Optima Scythica, dein Cypria, poſtremo Aegyptia. Adulteratur maxime tinctura, idq; in gloria regis Aegyptij aſcribitur, qui primus eã tinxit. Diuiditur autẽ & hæc in mares fœminaſq;. Ineſt ei aliquando & aureus puluis, non qualis in ſapphirinis. Sapphirus enim & aureis punctis collucet. Ceruleæ & ſapphiri, raroq; cum purpura. Optimæ apud Medos, nuſquam tamen perlucida. Præterea inutiles ſcalpturæ interuenientibus cryſtallinis centris. Quæ ſunt ex ijs cyanei coloris, mares exiſtimantur. Aliis ex hoc ordo purpureus debitur, & ab illis deſcendentibus. Principatum amethyſti Indicæ tenent. Sed in Arabiæ quoque parte, quæ finitima Syriæ Petrææ uocatur, et in Armenia minore, & in Aegypto, et in Gallia reperiũtur. Sordidiſſimæ autẽ uiliſſimæq; in Thaſo & Cypro. Cauſam nominis afferunt, quòd uſque ad uini colorem accedens, prius quàm eum degustet, in uiolam deſinat: fulgorque quidã in illa purpura

non ex

non ex toto igneus, ſed in uini colorem deficiens. Perlucent autem omnes uiolaceo colore, ſcalpturis faciles. Indicæ abſolutum felicis purpuræ colorem habent: ad hancq; tingentiũ officinæ dirigunt uota. Fundit autem eum aſpectu leniter blandũ, neq; in oculos ut carbunculi uibrat. Alterum earum genus deſcendit ad hyacinthos. Hunc colorem Indi ſacon uocãt, talem gemmam ſacodion. Dilutior ex eodem ſapinos uocatur. Eadem paranites in contermino Arabiæ, gẽtis nomine. Quartum genus colorem uini habet. Quintum ad uicinum cryſtalli deſcendit, albicante purpura defectu. Hoc & minime probatur, quando præcellens debet eſſe in ſuſpectu ueluti ex carbũculo refulgens quidam in purpura leniter roſeus nitor. Tales aliqui malunt pæderotas uocari, alij anterotas, multi Veneris gemmam, quod maxime uidetur decere & ſpecie & colore extremo gemmæ. Magorum uanitas reſiſtere ebrietati eas promittit, & inde appellatas. Præterea ſi lunæ nomẽ ac ſolis ſcribatur in ijs, atq; ita ſuſpendantur è collo capillis cynocephali uel plumis hirundinis reſiſtere ueneficijs. Iam uero quoquo modo adeſſe reges aditum. Grandinẽ quoq; auertere ac ſimilia, & locuſtas, precatione addita, quam demõſtrant. Nam è ſmaragdis quoq; ſimilia promiſere, ſi aquilæ ſcalperentur, aut ſcarabei: quæ quidem ſcripſiſſe eos non ſine cõtemptu & irriſu generis humani arbitrór. Multum ab ea diſtat hyacinthos, tamen è uicino deſcendens. Differẽtia hæc; quòd ille emicans in amethyſto fulgor uiolaceus, dilutus eſt in hyacintho. Primo quoque aſpectu gratus, euaneſcit antequam ſatiet, adeoque non implet oculos, ut penè non attingat, marceſcens celerius nominis ſui flore. Hyacinthos Aethiopia mittit & chryſolithos, aureo colore tranſlucẽtes. Præferuntur ijs Indicæ: &, ſi uariæ non ſint, Bactrianæ. Deterrimæ autem Arabicæ, quoniam turbidæ ſunt & uariæ, & fulgoris interpellati nubilo macularum, etiam quæ limpidæ contigere, ueluti ſcobe ſua refertæ. Optimæ uero ſunt quæ in collatione aurum albicare quadam argenti facie cogunt. Funda includuntur perſpicuæ. Ceteris ſubijcitur aurichalcum. Tametſi iam expertes gemmarum uſu appellantur aliqui & chryſelectri, in colorem electri declinantes, matutino aſpectu iucundiore. Ponticas deprehẽdit leuitas. Quædam in ijs duræ ſunt ruffæque, quædam molles & ſordidæ. Bocchus autor eſt, & in Hiſpania repertas, quo in loco cryſtallum dicit ad libramentum aquæ puteis defoſsis inde erutam. Et chryſolithon xij. pondo à ſe uiſam. Fiunt & leucochryſi, interueniente candida uena. Sunt in hoc genere capniæ. Sunt & uitreis ſimiles, ueluti croco refulgentes. Vitreæ uero ut uiſu diſcerni non poſsint. Tactus autem deprehẽdit, tepidior in uitreis. In eodem genere ſunt melichryſi, ueluti per aurum ſyncero melle tranſlucente, quas India mittit, quanquàm ad iniuriam fragiles. Eadem & xyſtion parit, plebeiam ibi gemmã. Candidarum dux eſt pæderos, quanquam poteſt quæri, an in colore numerari debeat toties iactati per alienas pulchritudines nominis, adeo decoris prærogatiua in uocabulo facta eſt. Eſt & ſuum genus expectatione tanta dignum. Coeunt in tranſlucidam cryſtallum uiridis ſuo modo aer ſimulq; purpura, & quidam uini aureus nitor, ſemper extremus in uiſu, ſed purpura coronatus madere ſingulis uidetur his & pariter omnibus. Nec gemmarum ulla eſt liquidior, capiti iucunda, ſuauis & oculis. Laudatiſsima eſt in Indis, apud quos argenon uocatur. Proxima apud Aegyptios, ubi ſentes. Tertia in Arabia, uerum ſcabra. Mollius radiat Pontica & Aſiatica. Ipſa uero molliores ſunt, Galatica & Thracia & Cypria. Vitia earum langor, aut alienis turbari coloribus, & quæ ceterarum. Proxima candicantium eſt Aſteria, principatum habẽs proprietate naturæ, quod incluſam lucem pupillæ modo quandã continet, ac trãsfundit cum inclinatione, ueluti intus ambulantẽ ex alio atq; alio reddens, eadẽq; contraria ſoli regerens candicantis radios, unde nomen inuenit, difficilis ad cælandum. Indicæ præfertur in Carmania nata. Similiter candida eſt quæ uocatur aſtrios, cryſtallo propinquans, in India naſcens, & in Pallenes littoribus: intus à centro ceu ſtella lucet fulgore lunæ plenæ. Quidam cauſam nominis reddunt, quòd aſtris oppoſita fulgorem rapiat, ac regerat. Optimã in Carmania gigni, nullamq; minus obnoxiam uitio. Cerauniam enim uocari quæ ſit deterior. Peſsimam lucernarum lumini ſimilem. Celebrant & aſtroitẽ, miraſq; laudes eius in magicis artibus Zoroaſtrem cecinisse. Quidam diligentius de ea produnt. Aſtrobolon Sudines dicit oculis piſcium ſimilem eſſe, & radiare candido ut ſolem. Eſt inter candidas & quæ ceraunia uocatur, fulgorem ſiderum rapiẽs. Ipſa cryſtallina ſplendoris cerulei in Carmania naſcens. Albam eſſe Zenothemis fatetur, ſed habere intus ſtellam concurſantem. Fieri & hebetes ceraunias, quas nitro & aceto per aliquot dies maceratas cõcipere ſtellam eam, quæ poſt totidem menſes relangueſcat. Sotacus & alia duo genera fecit cerauniæ, nigras rubentesq;, ac ſimiles eas eſſe ſecuribus: per illas quæ nigræ ſunt & rotundæ, urbes expugnari & claſſes, eaſq; betulos uocari: quæ uero longæ ſunt, ceraunias. Faciunt & aliam raram admodum, & Parthorum magis quæſitam, quoniam non alibi inueniatur quàm in loco fulmine icto. Proximum cerauniæ nomen apud eos habet, quæ appellatur iris. Effoditur in quadam inſula rubri maris, quæ diſtat à Berenice urbe lx. m. paſſ. cetera ſui parte cryſtallus. Itaq; quidam radicem cryſtalli eſſe dixerunt. Vocatur ex argumento iris. Nam ſub tecto percuſſa ſole, ſpecies & colores arcus cœleſtis in proximos parietes eiaculatur, ſubinde mutans, magnaq; uarietate admirationem ſui augens. Sexangulam eſſe ut cryſtallum conſtat. Sed eſſe aliquas ſcabris lateribus & angulis inæqualibus dicunt, in ſole aperto proiectas, radios in ſe cadẽtes diſcutere: Aliquas uero ante ſe proiecto nitore adiacentia illuſtrare. Colores uero

non niſi ex opaco reddunt, nec ut ipſa habeant, ſed ut repercuſſu parietum elidant, optimaque quæ maximos arquus facit ſimilimosq; cæleſtibus. Eſt & alia iris ceræ ſimilis, preduræ: quam Horus crematam tuſamq; ad ichneumonũ morſus remedio eſſe, naſci autem in Perſide tradit. Similis eſt aſpectu, ſed non eiuſdem effectus quæ uocatur zeros, alba nigraq; macula in tranſuerſum diſtinguente cryſtallum. Expoſitis per genera colorum principalium gemmis, reliquas literarum ordine explicabimus.

De quibuſdam gemmis per alphabeti ordinem. CAP. X.

Achates in magna fuit autoritate, nunc in nulla eſt: reperta primũ in Sicilia iuxta flumen eiuſdem nominis, poſtea plurimis locis, excedens amplitudine, numeroſa uarietatibus diuerſis mutantibus cognomina eius. Vocatur enim phaſſachates, cerachates, ſardachates, hæmachates, leucachates, dẽdrachates, uelut arbuſcula inſignis, antachates cũ uritur myrrham redolens, coralloachates guttis aureis ſapphiri modo diſtincta, qualis copioſiſſima in Creta, ſacra appellata. Putant eã contra araneorũ & ſcorpionũ ictus prodeſſe. Quod in Siculis utiq; crediderim, quoniã primum eius prouinciæ afflatu ſcorpionũ peſtis extinguitur. Et in India inuentæ contra eadẽ pollent, & alijs magnis miraculis. Reddunt enim ſpecies fluminũ, nemorum & iumentorũ, etiam eſſeda & ſtaticula, & equorum ornamenta. Medici coticulas inde faciunt. Spectaſſe etiam prodeſt oculis. Sitim quoq; ſedant in os additæ. Phrygiæ uiridia non habent. Thebis Aegyptijs repertæ carent rubentibus uenis & albis. Et hæ quoq; cõtra ſcorpiones ualidæ. Eademq; autoritas & Cyprijs eſt. Sunt qui maxime probent uitream perſpicuitatem in his. Reperiuntur & in Thracia, & circa Oetam, & in Parnaſo, & in Leſbo ac Meſſene, ſimiles limitum floribus & Rhodo. Aliæ apud magos differentiæ. Leoninæ pelli ſimiles, potentiam habere contra ſcorpiones dicuntur. In Perſis uero ſuffitu earum tempeſtates auerti, & præterea flumina ſiſti. Argumentum eſſe, ſi in feruentes cortinas additæ refrigerent, ſed ut proſint leoninis iubis alligandas: nam hyænæ pelli ſimilem abominantur, diſcordialem domibus. Eam uero quæ unius coloris ſit, inuictã athletis eſſe. Argumẽtum eius, quòd in olla plena olei cõcta cum pigmentis, & intra duas horas ſubferuefacta, unum colorem ex omnibus facit minij. Atopis nitro ſimilis eſt, pumicoſa, aureis guttis ſtellata. Cum hac oleum ſubferuefactum perunctis laſſitudinem (ſi credimus) ſoluit. Alabaſtrites naſcitur in alabaſtro Aegypti, & in Syriæ Damaſco, candore interſtincto uarijs coloribus: hæc cremata cum foſſili ſale ac trita, grauitates oris & dentium extenuare dicitur. Alectorias uocant in uentriculis gallinaceorum inuentas, cryſtallina ſpecie, magnitudine fabæ: quibus Milonem Crotonienſem uſum in certaminibus, inuictum fuiſſe uideri uolunt. Androdamas argẽti nitorem habet ut adamas, quadrata, ſemperq; teſſellis ſimilis: magi putant nomen impoſitum ab eo, quòd impetus hominum, & iracundias domet. Eadem ſit an alia argyrodamas, autores non explicãt. Antipathes nigra non translucet. Experimentum eius ſi coquatur in lacte, facit enim hoc myrrhæ ſimile immiſſa. Eamque cõtra effaſcinationes auxiliari magi uolunt. Arabica ebori ſimilima eſt, & hoc uideretur, niſi abnueret duritia: putant contra dolores neruorum prodeſſe habentibus. Aromatites & ipſa in Arabia traditur gigni, ſed et in Aegypto circa Pyras, ubique lapidoſa, & myrrhæ coloris & odoris, ob hoc reginis frequentata. Asbeſtos in Arcadia montibus naſcitur, coloris ferrei. Aſpilatem Democritus in Arabia gigni tradit, ignei coloris. Eam oportere cameli pilo ſpleneticis alligari, inueneriq; in nido Arabicarum alitum. Et aliam eadem nomine ibi in Leucopetra naſci argentei coloris, radiantem, contra lymphatum habendam. Atizoen in India & in Perſide ac Ida monte naſci tradit, argenteo nitore fulgentẽ, magnitudine trium digitorum, ad lenticulæ figuram, odoris iucundi, neceſſariam magis regem conſtituentibus. Augites nõ multis alia uidetur eſſe quàm quæ calais. Amphitane alio nomine appellatur chryſocolla, in Indiæ parte, ubi formicæ eruunt aurum, in qua inuenitur auro ſimilis quadrata figura: affirmaturq; natura eius quæ magnetis, niſi quòd trahere quoq; aurum traditur. Aphrodiſiace ex cãdida ruffa eſt. Apſyctos ſeptenis diebus calorem tenet excalfacta igni, nigra ac ponderoſa, diſtinguentibus eam uenis rubentibus. Putant prodeſſe contra frigora. Aegyptillam Iacchus intelligit, per album ſarda nigraque uena tranſeunte: uulgus autem in nigra radice ceruleam facit. Balanitæ genera duo habent, ſubuirides, & Corinthij æris ſimilitudine. Illa à Copto, hæc ex Troglodytica ueniẽs, medias ſecante flammea uena. Coptos & Batrachitas mittit. Vnam ranæ ſimilem colore, alteram ebori, tertiam rubentis è nigro. Baptes, mollis alioquin, odore excellit. Beli oculus albicans pupillam pingit nigram, è medio aureo fulgore lucentem. Hæc propter ſuam ſpeciem ſacratiſſimo Aſſyriorum deo dicatur. Aliam autem quam Belum uocant, in Arbelis naſci Democritus tradit, nucis iuglandis magnitudine, uitrea ſpecie. Baroptenus ſiue baropſis nigra, ſanguineis & albis nodis alligata dicitur, uelut portẽtoſa. Botrytes alia nigra eſt, alia pampinea, incipienti uuæ ſimilis. Zoroaſtres crinibus mulierum ſimiliorem Boſtrychiten uocat. Bucardia bubulo cordi ſimilis, Babylone tantum naſcitur. Brontia capitibus teſtudinum ſimilis, & cum tonitruis cadens (ut putant) fulmine icta reſtinguit, ſi credimus Bolæ nimbo inueniuntur, glebæ ſimilitudine. Cadmitis eadem eſſet quã oſtracitin uocãt, niſi quòd hanc ceruleæ interdũ cingũt bullæ. Callis ſapphirũ imitatur, candidior, & littoroſo mari ſimilis. Capnites quibuſdam uidetur ſuum genus habere, plurimis ſpiris fumida, ut ſuo loco diximus: in Capadocia & in Phrygia naſcitur,

ſcitur, ebori ſimilis. Callainas ferunt plures coniunctos ſemper inueniri. Catochites Corſicæ lapis eſt, cæteris maior, mirabilis, ſi uera traduntur, impoſitam manum ueluti gummi retinēs. Catopyrites in Cappadocia prouenit. Cepites, ſiue cepocapites, candida eſt, uenarum nodis coëuntibus, candore imaginē regerens. Ceramites, teſtæ colorē habet. Cinædia inueniuntur in cerebro piſcis eiuſdem nominis, candida & oblongæ, euētuq; mirandæ, ſi modo eſt fides, præſagire eas habitū maris nubilo colore aut trāquillitate. Cerites ceræ ſimilis eſt: Circos piris: Corſoides caniciei hominis: Coralloachates corallo aureis guttis diſtincta. Corallis minio, gignitur in India & Syene. Craterites inter chryſolithum & electrū colorē habet, prædura natura. Crocallis ceraſum repræſentat. Ciſsites circa Copton naſcitur candida, & uidetur intus habere partū, qui ſentiatur etiam ſtrepitu. Chalcophonos nigra eſt, ſed illiſa æris tinnitum reddit, tragœdis, ut ſuadent, geſtanda. Chelidoniæ duorū ſunt generū, hirundinū colore, & altera parte purpurea, nigris interpellantibus maculis. Chelonia oculus eſt Indicæ teſtudinis, uel portentoſiſſima magorum mendacijs. Melle enim colluto ore impoſitam linguæ, futurorum diuinationē præſtare promittunt: quintadecima luna & ſilente, tota die: decreſcente uero ante ſolis ortum, cæteris diebus à prima in ſextam horā. Sunt & chelonitides teſtudinum ſimiles, ex quibus ad tēpeſtates ſedadas multa uaticinantur. Ea uero quæ ſit aureis guttis, cū ſcarabeo deiecta in aquam feruentē, tempeſtates auerti. Chlorites herbacei coloris eſt, quā dicunt magi inueniri in motacillæ auis uentre, congenitā ei: ferroq; includi iubent ad quędam prodigioſa moris ſui. Choaſpites à flumine dicta eſt, uiridis, fulgoris aurei. Chryſolampis in Aethiopia naſcitur, pallidi coloris die, noctu ignei. Chryſophis aurum uidetur eſſe Cepionides in Aeolidis Atarne, nunc pago, quondam oppido, naſcuntur, multis coloribus transducētes, aliàs uitrea, aliàs cryſtallinæ, aliàs iaſpideæ. Sed & ſordidis tātus eſt nitor, ut imagines reddant ceu ſpecula. Daphniā Zoroaſtres morbis comitialibus demonſtrat. Diadochos beryllo ſimilis eſt. Diphris duplex, cādida ac nigra, mas ac fœmina, genitale utriuſq; ſexus diſtinguente linea. Dionyſias nigra ac dura mixtis rubentibus maculis: ex aqua trita ſaporē uini facit, & ebrietati reſiſtere putatur. Draconites ſiue dracontia è cerebro fit draconū, ſed niſi uiuentibus abſciſſo nunquam gemmeſcit, inuidia animalis mori ſe ſentientis. Igitur dormiētibus amputant. Sotacus qui uiſam eam gemmā ſibi apud regem ſcripſit, bigis uehi quærentes tradit, & uiſo dracone ſpargere ſomnifica medicamenta, atq; ita præcidere. Eſſe autem candore translucido, nec poſtea poliri, aut artem admittere. Encardia cognominatur & cardiſce: Vna, in qua nigra effigies cordis eminet. Altera, eodem nomine uiridi colore, cordis ſpeciem repræſentat: Tertia nigrum cor oſtendit, reliqua ſui parte candida. Enorchis candida eſt, diuiſaq; fragmētis teſtium effigiem repræſentat. Exhebenum Zoroaſtres ſpecioſam & candidam tradit, qua aurifices aurum poliunt. Eriſtalis cum ſit candida, ad inclinationes rubeſcere uidetur. Erotylos eadem amphicome & hieromnemon, à Democrito laudatur in argumentis diuinationum. Eumeces in Bactris naſcitur, ſilici ſimilis, & capiti ſuppoſita uiſa nocturna oraculi modo reddit. Eumetren Beli gemmam, ſanctiſsimi deorum ſibi Aſſyrij appellant, porracei coloris, ſuperſtitionibus gratam. Eupetalos quatuor colores habet, ceruleum, igneum, minij, mali. Eureos nucleo oliuæ ſimilis eſt, ſtriata concharum modo, non adeo candida. Eurotias ſitu uidetur operire nigritiam. Euſebes ex eo lapide eſt, ex quo traditur Tyri in Herculis templo facta ſedes, ex qua dij facile ſurgebant. Epimelas fit, cum in candida gemma ſuperne nigricat colos. Galaxiam, aliqui galactiten uocant, ſimilem proxime dictis, ſed intercurrentibus ſanguineis aut candidis uenis. Galactites ex uno colore lactis eſt. Eandem dicunt leucam, & leucographiam appellant, & ſynnephiten, tritam lactis ſucco ac ſapore notabilē. In educatione nutricibus lactis fœcunditatem, infantium quoq; alligata collo ſaliuam facere dicitur, in ore autem liqueſcere. Eandem memoriam adimere dicunt. Mittit eā & Achelous amnis. Sunt qui ſmaragdum albis uenis circumligatum galactiten uocent. Galaicos argyrodamanti ſimilis eſt, paulo ſordidior. Inueniuntur autem binæ uel ternæ. Gaſidanem Medi mittunt, coloris orobini, ueluti floribus ſparſam. Naſcitur & in Arbelis. Hæc quoq; gemma concipere dicitur, & intra ſe partum fateri concuſſa, concipere autem trimeſtri ſpatio, Gloſſopetra linguæ ſimilis humanæ in terra non naſcitur, ſed deficiente luna cælo decidere, & lenocinanti neceſſaria creditur. Quod ne credamus, promiſsi quoq; uanitas facit. Ventos enim ea comprimi narrant. Gorgonia nihil aliud eſt quàm corallium: nominis cauſa, quod in duritiā lapidis mutatur: emollit maria, fulminibus & typhoni reſiſtere affirmāt. Gemianen eadem uanitate inimicorum pœnas efficere promittūt. Heliotropium naſcitur in Aethiopia, Africa, Cypro, porracei coloris, ſanguineis uenis diſtincta. Cauſa nominis, quoniā deiecta in uas aquæ fulgorem ſolis accedentē percuſſa ſanguineo mutat, maxime Aethiopica: eadem extra aquam ſpeculi modo ſolem accipit, deprehēditq; defectus, ſubeuntem lunam oſtendens. Magorum impudentiæ uel manifeſtiſsimum in hac quoque exemplum eſt, quoniam admixta herba heliotropio, quibuſdam quoque additis precationibus, gerentem conſpici negent. Hephæſtites quoque ſpeculi naturam habet in reddendis imaginibus, quanquam rutila. Experimentum eſt, ſi feruentem aquam addita ſtatim refrigeret, aut ſi in ſolem addita aridam materiam accendat. Naſcitur in Coryco. Horminodes, ex argumento uiriditatis in candida gemma uel nigra, & aliquando valida, ambiente circulo aurei coloris, appellatur. Hexeconta-

contalithos in parua magnitudine multicolor, hoc ſibi nomen adoptauit. Reperitur in Troglodytica regione. Hieracites alternat tota, miluinis nigricans uelut plumis: Hammites ouis piſcium ſimilis eſt, & alia uelut nitro compoſita, prædura alioquin. Hammonis cornu inter ſacratiſſimas Aethiopiæ gemmas, aureo colore, arietini cornus effigiem reddens promittitur prædiuina ſomnia repræſentare. Hormeſion inter gratiſſimas aſpicitur, ex igneo colore radians auro, portãte ſecum in extremitatibus candidam lucem. Hyaniæ ex oculis hyenæ, & ob id in uaſe inueniri dicũtur: & ſi credimus, linguæ hominis ſubdita futura prædicere. Hematites in Aethiopia quidẽ principalis, ſed & in Arabia & Africa inuenitur, ſanguineo colore, nõ omittenda promiſſis ad coarguendas barbarorum inſidias. Zachalias Babylonius in his libris quos ſcripſit ad regem Mithridatẽ, humana gemmis attribuit fata: has non contentus oculorum & iocinerum medicina decoraſſe, à rege etiam aliquid petituris dedit, & litibus iudicijsq́; interpoſuit: in prælijs etiã eas ſalutares pronunciauit. Eſt & alia eiuſdẽ generis, quæ uocatur henui ab Indis, xanthos appellata Græcis, è fuluo candicans. Idæi dactyli in Creta, ferreo colore pollicẽ humanum exprimunt. Icterias alijs lurido ſimilis, ideo exiſtimatur ſalubris cõtra regios morbos. Eſt & alia eodẽ nomine liquidior. Tertia folio uiridi ſimilis, latior prioribus, penè ſine pondere, uenis luridis. Quartũ genus in eodem colore nigris uenis deſcendentibus. Ionis gemma candida eſt, nõ ponderoſa, tenera. Indica gentium ſuarum habet nomen, ſubruffo colore, in attritu ſudorem purpureũ emanat. Alia eodem nomine candida, puluereo aſpectu. Ion apud Indos uiolacea eſt, ſed raro ſaturo colore lucet. Lepidotes ſquamas piſciũ uarijs coloribus imitatur. Lesbias Lesbi patriæ nomẽ habens, inuenitur & in India. Leucophthalmos rutila aliâs, oculi ſpeciẽ candidã nigrãq́; cõtinet. Leucopetalos candorẽ niuis ex auro diſtinguit. Libanochros thuris ſimilitudinem oſtendit, ſed ſuccũ mellis. Limoniates eadem uidetur quæ ſmaragdus. De lipare hoc tantum traditur, ſuffita ea omnes beſtias euocari. Lyſimachus Rhodio marmori ſimilis eſt aureis uenis, politur ex marmore, amplitudine in anguſtias coeunte, ut inutilia exterãtur. Leucochryſos fit chryſolitho interalbicãte. Memnonia qualis ſit, non traditur. Medea nigra eſt, à Medea illa fabuloſa inuenta, habet uenas aurei coloris, ſudorẽ reddit croci, ſaporem autem uini. Meconites papauera exprimit. Mitrax à Perſis accepta eſt & rubri maris montibus multicolor, cõtra ſolem uarie refulgens. Merocles porracea lacte ſudat. Morion Indicis quæ nigerrimo colore trãslucet; uocatur prammion, in qua miſcetur & carbũculi colos. Alexandrinũ, ubi Sardiæ Cyprium. Naſcitur & in Tyro & in Galatia. Xenocrates & ſub Alpibus naſci tradit. Hæc ſunt gemmæ quæ ad ectypas ſcalpturas aptantur. Myrrhites, myrrhæ colorẽ habet faciẽq́; minime gemmæ, ungenti odorẽ, attrita etiã nardi. Myrmecias nigra habet eminentias ſimiles uerrucis. Myrſinites melleũ colorem habet myrti odorẽ. Meſoleucos eſt, mediam gemmã candida diſtinguente linea: Meſomelas, nigra uena quẽlibet colorem ſecante per medium. Naſamonites eſt ſanguinea, nigris uenis. Nebrites Libero patri ſacra, nomen traxit à nebridũ eius ſimilitudine. Sunt & aliæ nigræ generis eiuſdẽ. Nymphæena urbis & gentis Perſicæ nomen habet, ſimilis hippopotami dentibus. Orca barbari nominis, è nigro fuluoq́; ac uiridi & candido placet. Ombria, quã aliqui notiam uocant, ſicut ceraunia & brontia cadere cũ imbribus & fulminibus dicitur, eundẽq́; effectum habere quẽ brontia, narratur. Præterea in aras addita ea, traditur libamenta nõ amburi. Orites globoſa ſpecie, à quibuſdam & ſiderites uocatur, ignem non ſentiens. Oſtracias ſiue oſtracites eſt teſtacea durior, altera achatæ ſimilis, niſi quòd achates politura pingueſcit: duriori tanta ineſt uis, ut aliæ gemmæ ſcalpantur fragmentis eius. Oſtraciti oſtrea nomen & ſimilitudinem dedere. Ophicardelon Barbari uocant, nigrum colorem binis lineis albis includentibus. De obſidiano lapide diximus ſuperiore libro. Inueniuntur & gemmæ eodẽ nomine ac colore, non ſolũ in Aethiopia Indiaq́;, ſed etiã in Samnio, ut aliqui putant, & in littoribus Hiſpanienſis oceani. Panchrus ferè ex omnibus coloribus conſtat. Pangonius non longier digito, ne cryſtallus uideatur, numero pluriũ angulorũ cauetur. Paneros qualis ſit, à Metrodoro nõ dicitur, ſed carmẽ Timaridis reginæ in eadẽ dicatũ Veneri non inelegãs ponit, ex quo intelligitur addità ei fœcũditatem. Quidam hãc panſebaſton uocãt. Ponticarũ plura ſunt genera. Eſt ſtellata nunc ſanguineis, nunc atris guttis, quæ inter ſacras habetur. Alia pro ſtellis eiuſdẽ coloris lineas habet, alia montium conualliũq́; effigies. Phloginos, quem & chryſiten uocant, oſtreæ Atticæ aſſimulata inuenitur in Aegypto. Phœnicites ex balani ſimilitudine appellatur: Phycites, alga. Perileucos, filo ab ore gemmæ ad radicem uſq; candido deſcendente. Pæantides, quas quidam gemonidas uocant, prægnantes fieri & parere dicuntur, mederiq́; parturientibus. Nam tales in Macedonia iuxta monumentũ Tireſiæ inueniũtur, ſpecie aquæ glaciatæ. Solis gemma candida eſt, & ad ſpeciem ſideris in orbem fulgentes ſpargit radios. Sagdam Chaldæi adhæreſcentem nauibus inueniunt, praſini coloris. Samothracia inſula eiuſdem nominis gemmã dat nigram, ac ſine pondere, ligno ſimilem. Sauriten in uentre uiridis lacerti harũdine diſſecti tradũt inueniri. Sarcites bubulas carnes præſentat. Selenites ex cãdido trãslucet melleo fulgore, imaginem lunæ continens, redditq́; eam in dies ſingulos creſcentis minuentisq́; numero, naſciq́; putatur in Arabia. Siderites ferro ſimilis, litigiis illata diſcordias facit, quæq́; naſcitur in Aethiopia. Sideropœcilos ex ea fit uariantibus guttis. Spongites ſpongiæ nomẽ repræſentat. Synodontites è cerebro piſciũ eſt, qui ſynodontes uocantur. Syrtitæ in littore Syrtium, iam quidem

& in Lucania inueniũtur è melleo colore croco reſidentes, intus autem ſtellas continent languidas. Syringites ſtipulæ internodio ſimilis, perpetua fiſtula cauatur. Trichrus ex Africa nigra eſt, ſed tres ſuccos reddit, à radice nigrum, medio ſanguineum, ſummo candidum. Telirrhizos cinerei coloris aut ruffi, candidis radicibus ſpectatur. Telicardios colore cordis, Perſas, apud quos gignitur, magnopere delectat, maculãq; appellant. Thracia trium generũ eſt, uiridis, aut pallidior, tertia ſanguineis guttis. Tephritis nouæ lunæ ſpeciem habet curuata in cornua, quamuis cinerei coloris. Tecolithos oleæ nucleo ſimilis uidetur, neque eſt ei gemmæ honos, ſed lingentium calculos frangit, pellitque. Veneris crines nigerrimi nitoris continent in ſe ſpeciem ruffi crinis. Veientana Italica gemma eſt, Veijs reperta, nigram materiam diſtinguente limite albo. Zanthenem in Media naſci Democritus tradit, electri colore, & ſi quis terat in uino palmeo & croco, ceræ modo lenteſcere, odore magnæ ſuauitatis. Zmilaces in Euphrate naſcitur, Proconneſio marmori ſimilis, medio colore glauco. Zoroniſios in Indo flumine naſcitur: magorũ gemma eſſe narratur, neque aliud amplius de ea.

De gemmis quæ à membris hominum cognominantur, & quæ ab animalibus, & de ijs quæ à cæteris rebus. CAP. XI.

Eſt etiámnum alia diſtinctio, quam equidem fecerim, ſubinde uariata expoſitione. Siquidem à membris corporũ habent nomina: Hepatites à iocinere, Steatites ſingulorum animalium adipe numeroſa. Adadunephros eiuſdem oculus dicitur: deus & hic colitur Syris. Triophthalmos cũ onyche naſcitur, tres hominis oculos ſimul exprimens. Ab animalibus cognominantur, carcinias marini cancri colore, echites uiperæ, ſcorpites ſcorpionis aut colore aut effigie, ſcarites ſcari piſcis, triglites mulli, ægophthalmos, caprino oculo: Item alia ſuillo. Et à gruis collo geranites, hieracites accipitris. Aëtites à colore aquilæ candicãte cauda. Myrmecites innatam repẽtis formicæ effigiem habet: ſcarabeorum cantharias. Lycophthalmos quatuor eſt colorum ex rutilo ſanguinea, in medio nigrum candido cingitur, ut luporum oculi, illis per omnia ſimilis. Taos pauoni eſt ſimilis, item aſpidi quam uocari chelidoniam inuenio. Arenarum ſimilitudo eſt in ammochryſo, uelut auro harenis mixto. Cenchrites milij granis uelut ſparſis. Dryites è truncis arborũ, hac & ligni modo ardet. Ciſſites in candido collucet ederæ folijs, quæ totam tenent. Narciſſites uenis etiam ederæ diſtinguitur. Cyamea nigra eſt, ſed fracta ex ſe fabæ ſimilitudinem parit. Pyren ab oliuæ nucleo dicta eſt, huic aliquando ineſſe piſcium ſpinæ uidentur. Chalazias grandinum & colorem & figuram habet, adamantinæ duritiæ. Narrant etiam in ignem additã manere ſuum frigus. Pyrites nigra quidem, ſed attritu digitos adurit. Polyzonos nigra multis zonis cãdicat. Aſtrapia in cãdido aut cyaneo diſcurrunt è medio fulminis radij. In Phlegontide intus ardere quadam uidetur flamma quæ nõ exeat. In Anthracitide ſcintillæ diſcurrere aliquando uidentur. Enhydros ſemper rotunditatis abſolutæ, in candore eſt leuis, ſed ad motum fluctuat intus in ea ueluti in ouis liquor. Polytrix in uiridi capillatur, ſed defluuia comarum facere dicitur. Sunt & à leonis pelle & panthera nominatæ, leontios, pardalios. Colos appellant chryſolitum aureus: chryſopraſum herbaceus, melleus melichrota, quamuis plura eius genera ſint. Melichloron eſt geminus, parte flauus, parte melleus. Crocian croci. Polia canitiem quadam ſparti indicat, eandem duriorem, nigra ſpartopolios. Rhodites à roſa eſt. Melites mali coloris, Chalcites æris, Sycites fici. Ratio nominum non eſt in borſycite, in nigro ramoſa, candidis aut ſanguineis frondibus: nec gemitæ, uelut in petra candidis manibus inter ſe complexis. Ananchitide in hydromantia dicunt euocari imagines deorum: Synochitide umbras inferorum euocatas teneri. Dendritide alba defoſſa ſub arbore quæ cædatur, ſecuris aciem non hebetari. Et ſunt multo plures magiquę monſtrificæ, quibus Barbari dedere nomina, confeſſi lapides eſſe. Nobis ſatis erit in his coarguiſſe dira mendacia.

De gemmis naſcentibus, & factitijs, & figuris gemmarum. CAP. XII.

Gemmæ naſcuntur & repente nouæ ac ſine nominibus: ut Lampſaci in metallis aurarijs una inuenta, quæ propter pulchritudinem Alexandro regi miſſa fuit, ut autor eſt Theophraſtus. Cochlides quoq; nunc uulgatiſſimæ funt uerius quàm naſcũtur: in Arabia repertis ingẽtibus glebis, melle excoqui trãdunt ſeptenis diebus noctibusq; ſine intermiſſione: ita omni terreno uitioſoq; decuſſo purgatã purãq; glebam artificũ ingenio uarie diſtribui in uenas, ductusq; maculárum quàm maxime uendibili ratione ſectantium: quondamq; tãtæ magnitudinis fecere, ut equis regum in oriente frontalia atq; pro phaleris penſilia facerẽt. Et alias omnes gemmæ mellis decoctu niteſcunt, præcipue Corſici, in omni alio uſu acriora abhorrentes. Quæ uariæ ſunt, & ad nouitatem accedere calliditate ingeniorum contigit, ut nomen uſitatũ non habeant, Phyſes appellant, uelut ipſius naturæ admirationẽ in ijs uenditãtes, cũ finis nominũ non ſit, quæ perſequi nõ equidẽ cogito, innumera ex Græca uanitate conficta. Indicatis nobilibus gemmis, etiam plebeis rarorũ generum, dictu dignas diſtinxiſſe ſatis erat. Illud modo meminiſſe conueniet, increſcentibus uarie maculis ac uerrucis, linearumq; interueniẽte multiplici ductu & colore, mutata ſæpius nomina in eadem plerunq; materia. Nunc cõmuniter ad omnium gemmarum obſeruationes pertinentia dicemus, opiniones ſecuti autorũ. Cauæ aut extuberantes uiliores uidentur æqualibus. Figura oblonga maxime probatur, deinde quæ uocatur lenticula, poſtea clypeidos & rotunda, anguloſis minima gratia. Veras à falſis diſcernendi magna

diffic

difficultas: quippe cum inuentum ſit, ex ueris gemmis in alterius generis falſas traducere. Sardonyches è ceraunijs glutinantur gemmis, ita ut deprehendi ars nō poßit, aliunde nigro, aliunde candido, aliunde minio ſumptis, omnibus in ſuo genere probatißimis: Quinimo etiam extant cōmentarij autorum, quos non equidem demonſtrarim, quibus modis ex cryſtallo tingantur ſmaragdi, aliæq; translucentes, ſardonyx è ſarda, item cæteræ ex alijs. Neq; eſt ulla fraus uitæ lucroſior.

De ratione probandarū gemmarū. CAP. XIII.

NOs contrà rationem deprehendendi falſas demonſtrabimus, quando etiam luxuriam aduerſus fraudem muniri decet, præter illa quæ in principalibus quibuſque generibus priuatim diximus. Tranſlucentes matutino probari cenſent: aut ſi neceſſe eſt, in quartam horam, poſtea uetant. Experimēta pluribus modis conſtant. Primum pondere, ſi grauiores ſentiuntur, poſt hæc corpore. Fictitijs puſtulæ in profundo apparent, ſcabritia in cute, in capillamento, fulgoris inconſtantia, prius quàm ad oculos perueniat deſinens nitor. Decußi fragmenti pauli, quod in lamina ferrea teratur, efficacißimum experimēto excuſant mangones gemmarum. Recuſant ſimiliter & limæ probationem. Obſidianæ fragmenta ueras gemmas non ſcarificāt. Fictitiæ ſcarificationis cādicantiā fugiunt. Tantaque differentia eſt, ut aliæ ferro ſcalpi non poßint, aliæ non niſi retuſo, uerum omnes adamante. Plurimū uerò in his terebrarum proficit feruor. Gemmiferi amnes ſunt Aceſinus & Ganges: terrarum autem omnium maxime India. Et iam peractis omnibus naturæ operibus, diſcrimen quoddam rerum ipſarū atq; terrarum facere conuenit. Ergo in toto orbe & quacunque cœli conuexitas uergit, pulcherrima eſt omniū rebusque merito principatum naturæ obtinēs, Italia, rectrix parensque mundi altera, uiris, fœminis, ducibus, militibus, ſeruitijs, artium præſtātia, ingeniorum claritatibus, iam ſitu ac ſalubritate cœli atque temperie, acceſſu cunctarum gentium facili, littoribus portuoſis, benigno uentorum afflatu. Etenim contingit recurrētis poſitio in partem utilißimam, & inter ortus occaſusque mediam, aquarum copia, nemorum ſalubritate, montium articulis, ferorum animalium innocentia, ſoli fertilitate, pabuli ubertate. Quicquid eſt quo carere uita non debeat, nuſquam eſt præſtantius. fruges, uinum, olea, uellera, lina, ueſtes, iuuenci. Ne equos quidem in trigarijs præferri ullos uernaculis animaduerto. Metallis auri, argenti, æris, ferri, quandiu libuit exercere, nullis ceßit. Et ijs nunc in ſe grauida pro omni dote uarios ſuccos, & frugum pomorumque ſapores fundit. Ab ea, exceptis Indiæ fabuloſis, proxime quidem duxerim Hiſpaniam quacunque ambitur mari.

C. PLINII NATVRALIS HISTORIAE FINIS.

CLARISS. VIRO DOMINO DAMIANO A' GOES SIGISMVNDVS GELENIVS S. P. D.

*

HAVD facile erat Damiane optime poſt Hermolaũ ſuper hiſtoria Pliniana annotanti, impudentiæ arrogantiæ'ue opinionẽ euadere, ſi primus tale aliquid attentaſſem. Nunc poſteaquam eruditorum aliquot in hoc genere lucubrationes magno applauſu exceptas uideo, non opinor ullis apologijs opus, quòd quæ pro parte uirili animaduerti ipſe quoque ſtudioſis communico. Et tamen etiamſi alius nemo poſt illum annotaſſet, dicere poteram: manere illi manſuramq́ue ſuam gratiam, quòd labore ſuo nos maxima parte laboris leuarit: qui ut primus hanc uiam ingredientibus muniuit, ita neminem quo minus eiuſdem induſtriæ ſucceſſionem capeſceret uetuit, modo ſuis ueſtigijs inſiſtere ſtuderet: & fortaſſis quædam quæ uir ille reſtituit, poſt eius obitũ à librarijs denuo uitiata ſunt. Quin & gloria illi manet illibata per nos quotquot aliquid caſtigationibus Plinianis adiecimus: neque enim ſtatim doctior eſt qui poſterior aliquid deprahendit, ſed ſæpenumero felicior. Equidem quãuis cupide arripuerim conferendi exemplaria munus, quod partim iam expertus eſſem, id publico ſtudioſorũ cõmodo me facturũ: annotationes tamen inuitus adieci, nec niſi doctiſſimorũ amicorũ autoritate compulſus: quibus neque quicquam pernegari decebat, & illis ſciebam conſilij ſui rationem conſtare. Nec hæc dico quòd hoc modo uelim culpã in illos translatã, imo nõ deprecor arrogantiæ crimen, niſi in his annotationibus euicero, me nihil temere, nihil ſuperuacanee mutaſſe, ſed tamen libẽtius Perſiorum quàm Læliorũ iudicio ſtaturus, quantumuis diuerſam ipſe Plinius iudicũ reiectionẽ habeat: idq́ue nõ ſine cauſa. Nã ille ſua per modeſtiam extenuare maluit: nos non noſtra in medium proponimus, ſed Pliniana ex uetuſtiſſimis archetypũ reuocata adferimus. Namque eam caſtigandi rationem ſecutus ſum, quam omnium certiſſimam uſu comperi. Quid enim certius, quàm duo peruetuſta exemplaria inter ſe conſentientia ſequi: alterum longe integerrimum, deprauatius alterum, ita tamen ut ſincerioris lectionis manifeſta etiam nunc ueſtigia retineat: maxime ſi phraſim quoque Plinianam diligenter obſerues. Me certe hic oculatiorem fecit cum diuturna in cæteris Latinis ſcriptoribus exercitatio, dum eo attentius in his uerſor, quòd non mihi ſolum caueo, ſed & his qui Frobenianos codices euoluunt proſpectum cupio: tum hic ipſe autor plus minus decies non oſcitãter perluſtratus, ac proinde iam familiarior. Et in prima quidem editione quædam non exigui momenti reſtituimus, parcius tamen, quia ultro & à neminedum demãdata ea prouincia: at in ſecunda accuratius idem egimus, ſed tum quoque ob anguſtiam temporũ ſaltuatim duntaxat, prout ad ſingulos ſcrupulos res poſcere uidebatur, exemplaria conſulendo. Nunc poſtremo nactus pluſculũ ocij, à capite uſque ad calcem totum opus cõtuli: tantumq́ue erratorum ſublatum eſt, quantum ſupereſſe non eram crediturus, ni ipſe periculum feciſſem: non ſolum eius generis quæ ſenſum uitiant: ſed etiam quæ orationis uenuſtatem deformant, maiora pleraque quàm pro literarũ numero. Dicet aliquis: Túne igitur poſtulas, ut quicquid quomodocũque mutaſti, pro ſincera lectione recipiamus, quod nemo ante te poſtulauit, quantumuis doctior? Hic quiſquis eſt non aliud reſponſum feret, quàm diuerſam eſſe meam atque illorũ caſtigandi rationem. Illi homines ingenioſi, etiam ſicunde ſe non ſatis explicabant, uel ex autorum quos citat Plinius collatione, uel alioqui coniecturis probabilibus, interdum uarijs, adiutare lectorem pro ſua benignitate conati ſunt. Ego ſecutus conſenſum probatæ fidei codicum, quoties inueni manifeſtũ ueriorem lectionem, eam in cõtextũ repoſui. ſicubi hæſi, quod ſanè præterquam in nomenclatura herbarũ, perraro incidit in tanto archetyporum præſidio: locum alijs diſquirendum relinquere malui quàm fruſtra uexare. Quoniam uero ingenue fatendum erat nonnulla hodieque deprauata manere, ſi quis eis quoque reſtituendis operam impendere uolet, aut etiam à nobis attacta retractare, unum orabitur, à diuinationibus nõ ſemper feliciter cadentibus abſtineat, & ea demum adferat, quæ non ſolum ſpeciem ſinceritatis præ ſe ferant, uerum etiam alicuius ex tam multis manuſcriptis codicibus teſtimonio fulciri poſſint. Meam uero opellam ideo tibi uir integerrime dedicaui, quòd & te hoc genus ſtudijs cum primis delectari animaduerti, & affectionis erga te meæ, quam deguſtata tua humanitas excitauit, pignus aliquod eſſe uolui, ſimul ut per te hic meus conatus innoteſcat Italis quoque, apud quos nunc uiuis, quorũque exacta iudicia demiror, & candorem exoſculor.

Vale. Baſileæ calendis Ianuarij. Anno

M. D. XXXV.

SIGISMVNDI GELENII CASTIGATIONES EX VETVSTORVM ARCHETYPORVM COLLATIONE, IN ALIQVAMMVLTA PLINIANI OPERIS LOCA, AB ALIIS ANTEA PARVM ANIMADVERSA.

EX LIBRO II. CAP. VIII.

CIRCVLORVM quoque cœli ratio in terræ mẽtione aptius dicetur, quãdo ad eam pertinet tota ſigniferi, modulatio, inuentionibus non dilatis.) Si hoc modo legamus, quo referentur hæc uerba, inuentionibus nõ dilatis? Non ad circulos, de quorum inuentione hic nihil, ut iam demus ſigniferi modulationẽ hic recte poſſe dici. Veteres codices habent: quando ad eam tota pertinet: ſigniferi modo inuentionibus non dilatis. Vt tota referatur ad ratio, non ad modulatio, quæ uox in manuſcriptis non eſt: & ſenſus ſit: de toto ſignifero circulo hic ſe dicturum, quid circa eum primi Anaximander & Cleoſtratus obſeruauerint: cæterorum circulorum mentionem cum mentione terræ aptius cõiungendam: quod facit in fine libri. Minutiora annotare non uidetur neceſſe. ſatis eſt in eis quæ maioris ſunt momẽti fidem codicum quos ſequimur approbare. Tertiũ Martis, quod quidam Herculis uocant, ignea ardentius ſolis uicinitate, binis ferè annis conuerti.) Vetus lectio, ignei, ardentis à ſolis uicinitate: quẽadmodũ & Liuius ſæpe loquitur. Cauſam reddit non cur biennio circulum abſumat, ſed cur ardens ſit & igneus. Temperari Iouem, ſalutaremque fieri Deũ.) De ſydere loquitur, nõ de Deo. Scriba proxime ſequẽtem particulã Deinde, deprauauit in Deũ Inde. Vt temporũ ratio facilius ſolis itineri cõgruat.) Facilius redundat. Circa finem capitis pro Cteſias & Soſigenes, legitur, hæc idẽ & Soſigenes, magno manuſcriptorum codicum conſenſu. refertur autem ad Timæum. quin & in catalogo mox poſt Timæum Soſigenes ſubijcitur. Eodem uerſu in utroque exemplari eſt, peculiaris ſyderum ratio, non ſtatio.

CAP. IX. Quæ menſis exitu latet, cum laborare ſam creditur.) Antiquorum atque emendatorum codicum lectio eſt: cum laborare non creditur, id eſt, interquieſcere creditur, eò quòd tunc lucere deſinat. Vnde quod interlunio, ſit, aliquoties Plinio ſilente luna fieri dicitur. Vnum locum adſcribam qui primus occurrit lib. 28. cap. 7. non ſegnius ſilente luna, coitusque tum maribus exitiales eſſe. Tale eſt & illud apud Maronem: A' Tenedo tacita per amica ſilentia lunæ. ubi interlunium ſignificat, noctisq; obſcuritatem, Græcorum inſidijs accommodã. Reperiuntur quidem apud Poëtas ſolis labores, & lunæ labores, uerum illi tum de eclipſibus loquuntur. reliqui tamen uulgatam lectionem, contentus diuerſam indicaſſe, mutaturus alioqui niſi mature animaduertiſſem, eſſe quibus & illa non diſpliceat. Tertio, inde uetũ illic legitur de Endymione & ob id amore eius famæ traditus. Arbitrium ſit penes eruditum lectorem. Dein remota in coitu.) Scripſi morata. Remorari enim actiuam ſignificationem habet: unde remora piſcis, quod naues remoretur. Omnium quæ in cœlo præno ſci potuerunt magiſtra.) Lego pernoſci, ut intelligas certã & abſolutam cognitionẽ. de præſagijs Plinium hic non loqui indicant quæ mox ſubſequuntur: in duodecim mẽſium ſpecie, &c. Sequenti uerſu lege: ipſa totius ſolem: non ipſum.

CAP. XI. Immenſum eſſe cõſtat, quia arborum &c.) Verbum conſtat, redundat. refertur enim hæc tota oratio ad præcedens uerbum aperitur. & qui arborum, habent ueteres codices, non quia. Scriba a literam geminauit.

CAP. XVI. Hoc uno protinus intelligi poteſt uiſu.) Lege, hoc non protinus.

CAP. XVIII. In triquetro ſemi ambitur orbe.) Lego eodum ſeminani ambitur orbe.

CAP. XXV. Fiunt & hirci, uillorum ſpecie.) Scribo hirti. Item uerſu à fine pag. 6. ſpiræ modo, non ſpinæ. Pag. ſequẽtis uerſu undecimo. Eo ſidere ſignificari, non eo ſigno.

CAP. XXVI. Non modo an obirent naſcerenturque, ſed omnino aliqua tranſirent.) Melius: non modo an obirẽt naſcerenturue, ſed an om. &c.

CAP. XXVII. Atqui hæc ego tantis tẽporibus.) Rectius Atque hæc ego ſtatis temporibus.

CAP. XXXI. Semel in meridie. Vetus lectio, Semel & meridie. Exemplaria conſentiunt. Mox poſt ſingula paria cõſulum adiecimus coniunctionem, quo euidentius anni ab inuicem ſecernerentur.

CAP. XXXII. Alter cõſul eſt C. Fannius, nõ L. Annius.

CAP. XXXV. Poſtquam in lunæ magnitudinem facta ſit.) Miror cur hic hebraiſmus placuerit. Sic enim illi loquuntur: Factus eſt mihi Deus in protectorem, & in locum refugij. Noſtri codices habent, lunæ magnitudine.

CAP. XXXVIII. Infra lunam hæc ſedes multo inferior (ut animaduerto propemodum cõſtare infinitum) ex ſuperiore natura aëris, & terreni halitus miſcens, utraque ſorte confunditur.) Planior lectio: Infra lunã hæc ſedes multoque inferior (ut animaduerto propemodum conſtare) infinitũ ex ſuperiore natura aëris, infinitum & terreni halitus miſcens, utraque ſorte confunditur. Atteſtantur ambo exemplaria.

CAP. XLVII. Veteres quatuor omnino ſeruauere per totidem mundi partes: ideo nec Homerus plures nominat, Hebetius mox iudicatum id eſt. Secuta ætas octo addidit, ratione nimis ſubtili & conciſa. Proxima inter utranq; media placuit.) Eſt quidẽ ſenſus idẽ in antiqua lectione mitij tamen quantum ſibi hic indulſerit caſtigator neſcio quis, dictiones alias addendo, alias trãſponendo, alias diuiſas componendo, unamq; continuam orationẽ in plures minutias inepte concidendo. Talem audaciam ac delictionum probare non poſſum. Hermolaus extra culpam eſt: Alexander fortaſſe non eſt. Nũc uide ſinceriorem lectionem. Veteres quatuor omnino ſeruauere, per totidem mundi partes (ideo nec Homerus plures nominat) hebeti, ut mox iudicatũ eſt ratione. ſecuta ætas octo addidit, nimis ſubtili & conciſa. proxima inter utranq; media placuit. Quod ſi quis cõtendat noſtram lectionem ſcribarum temeritate inuectam, primum exẽplaria conſentiunt; deinde, ſcribæ non ſolent tam feliciter errare. Caſtigatorum hæc ſolertia eſt, deprauationibus ſpeciem aliquam ſinceritatis affingere, quorum impudentia ſæpius quàm uellem anſam deſtomachandi præbet. Argeſten intelligit & Cæciam) Diſtingue ut Cæcias ſequentibus cohæreat & Cæciam aliqui uocant Helleſpontiam. Saluberrimus autem omnium aquilo, quia ſiccus & frigidior. noxius auſter, fortaſſe quia magis humidus.) Non uideo cur hic quoq; libuerit caſtigatoribus tãtum uerborum tranſponere, fortiter contempta fide archetyporũ. Auſter qui Græcis Notus, ſæpius quidem imbrifer, interdum tamen ſerenificus eſt, uel Horatio teſte: Albus ut obſcuro deterget nubila cœlo Sæpe Notus: neque ſemper imbres adfert. utroq; modo noxius, atq; etiã magis quoties eſt ſiccus, quòd tunc etiam æſtuoſus ſit. Id an nõ ſatis Latine Plinius expreſsit his uerbis: Saluberrimus autem aquilo. Noxius auſter: & magis ſiccus, fortaſsis quia humidus frigidior eſt. Sequẽti uerſu in ambobus legitur: Eteſiæ noctu deſinunt ferè, nõ flare. & quorſum attinebat ſupponere flare: cum æque perfecta locutio ſit. Eteſiæ noctu deſinunt. Nec male noſtri in ſequenti uerſu iidem uocãtur ornithiæ, pro quo in uulgatis eſt: qui uocantur. Nam & ornithiæ ſunt Eteſiæ, æque ſtati.

CAP. XLVIII. Ruſuſque deiectis in terram, obducta nubium cute.) Antiqua ſcriptura, ruſuſq; deiecti, interim obducta. Quod ſi maiore depreſſæ nubis eruperit ſpecu, ſed minus alto quàm procella.) Scribo lato, non alto. Superius enim dixerat: ſi late ſiccam ruperint nubẽ, procellam gignũt.

CAP. XLIX. Quod ſi ſimul rupit nubem, exarſitq;, & ignẽ habuit, aut poſtea cõcepit, fulmen eſt.) Lego, nõ poſtea concepit. Id addit ad differẽtiam preſteris, quem in fine præcedentis capitis dixit, rupta nube demum dum furit accendi. Vortex autem hoc meando diſtat à turbine, quo ſtridor à fragore.) Non diſplicet quod habẽt noſtra exemplaria: uortex autem remeãdo diſtat à turbine, & quod ſtridor à fragore. Quæ à ſeptentrione deſcendunt ad teporem, qualis eſt omnis Campaniæ tractus.) Ruſus in ambobus eſt: quæ à

ſeptentrione

ſeptentrione diſcedunt ad teporem, qualis eſt Vrbis & Campaniæ tractus.

CAP. LII. Saturni ea ſidere proficiſci.) Deeſt præpoſitio: à Saturni ſidere.

CAP. LIII. Impetratum Vulſinijs & urbe & agris depopulatis ſubeunte monſtro quod uocauere Oltam.) Sincera lectio: Impetratum Volſinios urbem agris depopulatis ſubeũte monſtro, quod uocauere Voltam. Alioqui ſerum erat Iouis tonantis auxilium, iam depopulata urbe. Quod autẽ ad monſtri nomen attinet, Tuſci terram uocabãt uolam. Inde Volta, terrigena belua.

CAP. LV. Quia nonnullæ earum ſunt fulmine dirutæ.) magis idonea cauſa eſt in manuſcriptis uoluminibus: nulla non earum fulmine diruta.

CAP. LXIII. Cuius numen ultimum iam nullis imprecamur, tam graue.) Quid eſt imprecari numen? Imprecamur mala. Nomen niſi aliquid addas, obiri mali eſt. Tranſpoſuit unam ſyllabam neſcio quis, imprecamur irati ſcribendo, pro precamur irati. Dicebant enim male precantes: Sit tibi terra grauis. Sicut contrà bene precantes: Sit tibi terra leuis: Vt eſt uidere in epitaphijs. Irati precamur defunctis terram grauẽ, eripientes & ipſam eis iratam, quaſi neſciamus ſolã nunquam homini iraſci.

CAP. LXVIII. Iam primum in dimidio cõputari mihi uidetur, tanquam nulla portio ipſi decedat oceano.) Mihi redundat. nam ipſe improbat eam opinionem, & pro decedat, decidatur legendum. porro terræ deciditur oceano, eiq; accedit non decedit. Europam Aſiamq; diſpartit.) In noſtris exemplaribus pro diſpartit legitur diſpeſcit.

CAP. LXX. Neq; enim (ut dixere aliqui) mundus hic polo excelſiore ſe attollit, ut undiq; non cernantur hæc ſidera.) Primum non mundus hic, ſed hoc polo, legẽdum: deinde: aut undique cernerentur hæc ſidera aut, id eſt, alioqui. nam & hoc ſignificatu apud probos autores reperitur hæc particula. Sic lib. 19. cap. 5. Effodiuntur bulbi ante uer, aut deteriores ilico ſiunt.

CAP. LXXI. Eundemque remeans obuium contrario præuertebat occurſu.) Malim quod eſt in ſcriptis exẽplaribus, præteruertebat præuertimus enim ad eandẽ metam nobiſcũ tendentes, non obuios. Et æque integra locutio eſt abſq; cõiunctione que.

CAP. LXXII. Vaſaque horoſcopa non ubique eidem ſunt uſui. Lege eadem ſ uaſa.

CAP. LXXVIII. Ipſoque crinium argumento.) Melius crurum quàm crinium.

CAP. LXXXVIII. In ea idẽ & oppidum hauſtum profundo: alioq; motu terræ ſtatinas emerſiſſe: & alio, prouolutis montibus inſulam extitiſſe Prochytam.) Veteres codices pro Statinas habent ſtagnum, ut intelligas omnia in una inſula accidiſſe, oppidum hiatu hauſtum, ſtagnum emerſiſſe, montes prouolutos, non eodẽ tamen terræ motu, ſed alio poſt alium.

CAP. LXXXIX. Domiſton & Prienen Mileto, Artemiſiam Parthenio promontorio.) Illic uerius legitur: Dromiſcon & Pernẽ Mileto, Narthecuſam Parthenio prõmontorio.

CAP. XCIIII. Similiter in Reatino.) Hæ tres uoces cũ fine huius capitis cohærent, non cum ſequentis initio.

CAP. XCVIII. His adde, ut nihil quod equidem nouerim prætercam, Ariſtoteles.) Legendum, addit. & ſequenti uerſu redundat, affirmat.

CAP. CIII. In Faliſco Clitumni amnis aqua potata candidos boues facit.) Hominem peritum regionũ, qui tam leui momẽto Clitumnum ex Vmbria in Hetruriam tradurit. Vetus lectio: In Faliſco omnis aqua potata candidos boues facit. In Ponto fluuius Aſtaces irrigat campos, in quibus paſtæ oues nigro lacte æque gentes alunt. Cui abſurdum uiſum eſt Scythicam gentem equino lacte ali, is multo uaniora crediſſet, quæ Pauſanias de uictimis ex hoc armento tradit, & ſacras quoque dapes apud illos equinis uiſceribus conſtare. Certe apud Maronem legiſſe debuerat: Et lac concretũ cum ſanguine potat equino. Quare non erat cur immutaretur uetus lectio: in quibus paſtæ nigro lacte equæ gentem alunt.

CAP. CVI. In medio mari Hiera inſula ardet. Aeolia inſula iuxta Italiam cum ipſo mari arſit.) Nulla inſula proprie uocatur Aeolia, ſed ex ſeptem Aeolijs uni nomen eſt Hiera. Proinde magis placet antiqua lectio: In medio mari Hiera inſula iuxta Italiam &c.

CAP. CVII. Quid quod innumerabiles partus, ſed naturales ſcatent?) Pro partus illic legitur parui. naturales dixit propter præcedentem ſpeculorum mentionem: paruı, quia hactenus de magnis loquutus.

CAP. CVIII. Quæ menſura Artemidoro atteſtãte efficit.) Melius: Artemidori ratione efficit.

EX LIBRO III. CAP. I.

Libida quæ Claudia, Sitei quod Iulienſes.) Antiqui codices uerius. Ilipula quæ Laus: Aſtigi quod Iulienſes. ac mox pro Atta Ecdanum, Arialdunũ: pro Hebura, Vbeda: pro Ipho, Hippo: pro Toati, Tucci. & ſubijcit omnia Baſtetaniæ: quod aliquis in ubnia deprauauit. Obulco, quod Pontificẽſe.) Lege Pontificenſe. Ferè enim barbaris oppidorum in hoc tractu nominib' Latina cognomina adiũgit. mox, Ilipa cognomine magna, Italica. magna redundat. Ab ora ueno prope Menobam.) uenienti lege, non ueni.

CAP. III. Oppida oræ prima, Vrci:) Lege, oræ proxima. Qui Phocenſium fuere ſoboles.) Scribo Phoceenſium, à Phocæa Ioniæ, non à Phocide Helladis. Oſcenſes regionis Baſtetaniæ.) Rectius Veſcitaniæ. Hęc mediterranea eſt regio, illa maritima: quamuis & illa ſuã habeat Oſcam, ab hac diuerſam. ac mox pro Carcenſes, Cimnenſes, Cortẽſes: illic legitur, Carenſes, Cincenſes, Cortonenſes. In ijs ſunt Gyti,) Legẽdum Gigurri, atteſtante Ptolemæo.

CAP. IIII. Amnis Cema.) Cum omnes geographi Varũ in hac ora Galliæ finem faciant, miror cur caſtigatoribus libuerit Cemam pro Varo ſupponere reclamãtibus manuſcriptis codicibus.

CAP. V. A Corſica minus CLX.) Eſt quidem huic fermè par interuallum & inter Corſicam, magis tamen placet Corcyram legi quàm Corſicam, quemadmodum habent ueruſti codices. alioqui Corſica ante Sardiniam non ante Iſſam ponenda erat, eo uidelicet ordine, quo ipſæ inſulæ ſitæ ſunt. Fluuius Padus.) Pado eſt in noſtris exemplaribus, ad differentiam Eridani. Oppido Vendiaturũ, ciuitas Cemelion.) Melior uetus lectio: oppidum Vediantiorum ciuitatis Cemelion. Cæſar Liuius & Plinius ſolent gentes Hiſpanas atq; Gallicas in ciuitates diuidere: cuiuſmodi nũc imperitum uulgus communitates uocat. Sic inter Belgarum ciuitates numerantur, Remi, Treuiri, Eburones, Neruij, Morini, atque alij. ſingulæ ciuitates plura habebant oppida, pro ſuis quęq; opibus: quædam exiguę non plus uno. Ita hoc loco Vediantiorum ciuitatis oppidum Cemelion recenſetur non longe ab ora. Et Vediantij dicuntur ea forma, qua in eiſdem alpibus Ebrodunetij, qui hodie ſunt Ebrodunenſes. Vendiates diuerſi ſunt ab his trans Padum iuxta Carnis. Atentanis Græca gẽte.) Scribo Aontanis à recto Atintan, ſicut Acarnan. Fluentini præfluenti Arno appoſiti.) Nõ mutaui lectionẽ: omnes tamen quotquot uidi manuſcripti codices, Florẽtinos habent. Ibi fuere Amiclæ.) Antiqua lectio: & ubi fuere Amy. mox Dein lacus Fundanus: lege addendo iuxta fidem ueterum codicum Dein locus Speluncæ, lacus Fundanus. Meminerunt huius loci Tacitus & Tranquillus. Item ſequẽti uerſu pro, oppidum Formiæ antiq. Lęſt ſedes: oppidum Formię, Hormiæ dictum, ut exiſtimauere, antiqua Læſtrigonum ſedes. Nauigatione à Circeijs.) Lege, nauigatio. & pro, Capua ab id campo dicta. ille eſt, tantum Capua à campo dicta. nec multo poſt Verulani pro Nerulanis. Compita earum CCLXV. paſſ.) Sincera lectio: compita larũ CCLXV. atteſtatur Ouidianus uerſiculus: Compita grata lari, compita grata cani. nam in compitis ſacrum anniuerſarium laribus fiebat. unde compitalia dicta, dies ei ſacrificio ſtatus. & uerba quæ ſubijciuntur intelligẽda ſunt de partibus inter ſe à miliario ad omnes portas ſpatijs. Quod ſi quis altitudinẽ.) Melius Quod ſi quis. Paulo poſt pro Ficulnea ueteres habent Ficana. & pro Aeneipolis conſtanter habent Antipolis. Veriſimil. que eſt Pelaſgos aut Arcadas qui cum Aborigínibus Saturniam tenebant, hoc nomen Ianiculo indidiſſe, quòd id oppidulum ſibi aduerſo ſitum eſſet. Ibidem quòd Antennas pluratiuo numero malui ſcribere, Virgilium quoq; ſecutus ſum nõ ſolum libros manu deſcriptos. Mutucmẽtes, Olliculani.) Noſtra exemplaria Mutucumenſes, Munienſes, Numiniẽſes, Olliculani. Atq; ita conſtit LIII. populorum numerus. In antiquo Latio LIII. populi.) Sincera lectio: Ita ex antiquo Latio. Pæſtum à Græcis Poſidonia appellatum.) Præpoſitionẽ caſtigatores de ſuo adiecerunt. Idem factum & alijs locis plurimis. Gratis fluuius pater, ut dixere, Scyllæ.) Alius eſt Cratis, non in hac ora, ſed in fronte Italiæ circa Turios. Legendum igitur, Cratæis fluuius mater, ut dixere, Scyllæ, teſtantibus Homero ſimul & emendatis exemplaribus Plinianis. Oppida habet ciuium Romanorum Palmam & Pollenoã, Latina Ciuium & Cunici, quod fœderatum Bochorum fuit.) Quis hic ſentiret erratum? eſt tamen non leue. Legendum enim: & fœderatum Bochri fuit. Senſus eſt: olim V. in ea inſula oppida fuiſſe, duo ius ciuitatis habuiſſe, duo ius Latij, quintum fœderatum Romanorum fuiſſe, idq; intercidiſſe. qui lectionem mutauit, ſomniauit Bochos reges, nec ſenſit eodem propè modo dictũ, Fuit, quo illud, Fuit Ilium. Iamnonem & Magonem.) Scio Strabonem has ſolas enumerare, fieri tamen potuit ut tertiam Sanicram aut ignorauerit, aut prudens tanquam minus nobilẽ præterierit. Veriſimile eſt autem eam ſolã indigenarũ fuiſſe, reliquas duas à Pœnis colonias deductas, & à deductoribus denominatas uocabula Punica indicant. Sequenti uerſu pro Meraria legendum Menariæ, à menis piſcibus ſalſamen-

CAP. VI. Et Barpona, Menaria, Colubraria, Venaria.) Barpona uox eſt nihili & ficticia. Lege, & paruæ, Men. Col. Ven.

CAP. VIII. Inter ſe autem hæc promontoria late diſtāt his ſpatijs. Ano qui codices: inter ſe autem hæc promontoria ac latera diſtant his ſpatijs. Cephalœdis, Aleuntiū, Agathyrſum.) Vera lectio: Cephalœdis, Aluntium, Agatharna: hanc & Liuius ſic nominat. Cephalœdis hodieque nomen retinet.

CAP. IX. Cui ſucceſsit Aeolus.) Lege, qui ſucceſsit Aeolo, & Mongonis uox eſt deprauata. nam Melogonis ſiue Melogonis ſcribendum eſt, à prouentu ouium, μηλογόνος.

CAP. XI. Amita, Pactius, Aufidus.) Scribens Aminnes, Pactius, Aufidus. In fine capitis intercidit una uox. integra lectio eſt, Norbanenſes, Palionenſes, Sturnini.

CAP. XII. Succentes, Lucentes.) Scribo Fucētes, Lucēſes, Fucentes à Fucino lacu, Lucentes à luco quopiam. & pro Mutuſtæis Mutuſceos. Virg. Oliuiferæq; Mutuſcæ. & Aequiculos, non Aequicolas. Eſt enim diminutiuum.

CAP. XIIII. Foroſempronieſes, Inguini.) Imò Iguinii. hodie Engubini dicuntur. Aeſtini, Sentinates.) Peleſtini nō Aeſtini. Supra Interaranani.) Lego, ſuprà Interamnam. cohærent enim hæ duæ uoces cum præcedentibus.

CAP. XV. Regiates, Vrbinates.) Imò Vmbranates, nam Vrbinates in VI. regione cenſentur.

CAP. XVI. Finibus Ligurum.) Gabiennorum. Lege Vagiennorū, quorum oppidū Auguſta, non longe è fonte Padi.

CAP. XVII. Trāſpadana appellatur eb eo regio nona.) Quia mox cap. 18. ſequitur, Venetia decima regio, caſtigator pro ſua ſapientia hic ex undecima fecit nonam, oblitus ſuprà Ligurum ex deſcriptione D. Auguſti dici nonam regionem. is totam Italiā diuiſit in regiones undecim. Quòd ſi hæc nona eſt, quæ nam erit undecima? Sequenti uerſu non eſt fluctuoſo alueo, ſed fructuoſo, uidelicet ob importationem uariarum mercium.

CAP. XIX. Pola quæ nunc Iulia pietas.) Rectius Pietas Iulia. Solet enim ferè in talibus oppidorū nominibus ſubſtātiuum adiectiuo præponi. Sic in Hiſpania, Fama Iulia, Cōcordia Iulia. Similiter in Italia, Laus Pompeia. In mediterraneo regionis decimæ, Colonia Cremona, Brixia, Cenomannorū agro: Venetorum autem Natri Ateſte.) Antiqua & ſincera lectio: In mediterraneo regionis decimæ Coloniæ, Cremona Brixia Cenomannorum agro, Venetorum autem Ateſte. Error eſt non ſimplex. primum ſola Cremona Colonia uocatur, quaſi nō & Brixia & Ateſte coloniæ fuerint: deinde Natri coloniarum enumerationi inſeritur, quo nomine nulla uſquam colonia legitur. paulo pòſt Feruni legendum non Felirini. nam hoc poſterius nomen recens eſt, & ex illo altero uetere deprauatum.

CAP. XXI. Populorum pauca effatu digna aut felicia nomina.) Melius, facilia. Inſulæ in eo ſinu, Abſyrtiū, Arba.) Integra lectio: Inſulæ eius ſinus cum oppidis, præter ſuprà ſignificatas, Abſyrtium. Arba.

CAP. XXII. Petunt in ea iura iuribus deſcriptis in decurias.) Legendum, Petunt in eam iura deſcripti in decurias. Stæi, Colentini.) Iſſæi, non Stæi.

CAP. XXIIII. Iam tamen colonia D. Claudij Sabaria, & oppida Carabāria, iulia.) Reſtituimus: iam tamen colonia D. Claudij Sabaria & oppido Iulia Scarabantia habitantur.

CAP. XXVI. Electridas uocauere, in quibus prouenit & ſuccinum.) Scribo, proueniret ſuccinū. Adeo ut ijs quas earum deſignent, haud unquam conſtiterit.) Particula ijs redundat: quemadmodū ſequenti uerſu hæc dictio, Trucones: ſi credimus uetuſtis iuxtà atq; emendatis codicibus.

EX LIBRO IIII. CAP. V.

INtus autē ipſa Meſſene, Ithome, Oechalia, Arene, Pteleon, Thryon, Dorion, Thamyræ uatis clare temporibus.) Lege, Dorion, Zencle, uarijs clara temporibus. Senſus eſt, hæc oppida non ſimul claruiſſe, ſed diuerſis temporibus aliud poſt aliud effloruiſſe. pleraq; heroicis temporibus nobilia fuere, inter quæ poſt Zancle eminuit, cæteraq; obſcurauit, & ad ultimum Zanclen Meſſene, aliquanto poſt Peloponneſiacum bellum opere Thebanorū cōdita. Locus Thyræ, Gerania.) Thyrea eſt in uetuſtis exemplaribus. & ſic Herodotus quoq; nominat. Apeſas, Aoues.) Pro his duobus nominibus onū repoſuimus, Apeſantus, ex fide eorūdē codicū. Sic enim Apeſas dicitur Apeſantus latina terminatiōe, ſicut elephas elephātus.

CAP. VII. Oppida, Sidus, Cremion.) Sidûs incuria ſcribarum omiſſum fuerat.

CAP. XII. In quē mutatā Vlyſsis nauē.) Neminem offendat quòd ubiq; Vlixem ſcripſi, ſequutus antiqua exemplaria. Fui & ipſe quondam in ea opinione ut putarem barbare dici Vlixem. Poſtea reperi apud Plutarchum ἐν ἀναγνώσει Romanos Vlixem ſua lingua appellare. Sed hæc leuiore paſsim cōiectari non eſt propoſitū, duntaxat in annotationibus: in contextu & talis eſt habita ratio. Paulò pòſt pro Armoriæ Oaſæ ſcribendū, atteſtantibus Græcis geographis. Ophiuſa, Buzo, Aranus.) Scribo ad fidem codicū quos ſequor, Butoa, Rhamnûs. & ſequenti uerſu pro Plachiæ Platiæ. rurſus huic proximo pro Lycades Lichades, à Licha in hoc mare ab Hercule proiecto, cuius Naſo meminit in ſua Metamorph. Eodē uerſu pro Phocaſſa Phocaria, à phocis, hoc eſt uitulis marinis. Meſatia, Eantreon.) Lege, Meſate, Aeantion: quaſi dicas Aiacis fanū. aliquanto pòſt montis Abnobæ non Arnobæ. In ora Carcinito.) Scribo, In ora à Carcinite.

CAP. XIII. Circa Iſtrum Apolloniatarū una.) Lege, citra Iſtrum. aliquanto pòſt: corpore prægrandes ipſorum aures tota contegant: non integant.

CAP. XVIII. Sed peninſulam ſpectatiorem excurrentē in oceanum, à fine Oſiſmiorum circuitu u c x x v m. p. lōgitudine. In latitudine c x x v m.) Vera lectio: circuitu u c x x v m. p. ceruice in latitudinem c x x v m. Ceruicē uocat Iſthmon, qua inſula ceu caput corpori cohæret. Sequēti uerſu pro Vānetes Nannetes. pro Caurtani lege Carnutani, pro Eburones Eburouices. ac mox Secuſiani liberi, pro Secuſij, Albij liberi.

CAP. XIX. In primo uerſu, Bituriges liberi redundat. nam hoc ipſo capite poſt aliquot uerſus horum facit mentionem. Bergebi, Tarbeli quatuor, Signani, Cocoſſates, Sexagnani.) Veteres codices: Begerri, Tarbeli quatuorſignani, Cocoſſates ſexſignani. In fine capitis deerat nomen inſulæ: & in Aquitanico ſinu Vliarus.

CAP. XX. Ipſa Pyrenęi iuga ab ortu æquinoctiali in occaſum brumalem.) Deeſt una dictio, ab ortu æqu. ſuā in oc. br. Eodem capite Peſici ſcribendum, non Piſici, & pro Gronijs Grauij, quaſi Graij.

CAP. XXI. Oppidū & flumen Eumeniū.) Lege, Miniū.

CAP. XXII. Abeſt à continente proxima parte minus pedes u c c.) paſſus nō pedes. Nuſtri Tarteſſum appellant, quam Pœni quondam Gadire nā Gadira Punica lingua ſepem ſignificant.) Antiqui codices: noſtri Tarteſſon appellant, Pœni Gadir, ita Punica lingua ſepem ſignificante.

EX LIBRO V. CAP. IX.

CAeſareæ in Theſen dicatus.) Quid Mauris cum Theſeo? Antiqua lectio, in Iſeo, hoc eſt in Iſidis fano: cuius numen, initio ab Aegyptijs orto, tota Africa religioſe colebat.

Elephantis inſula infra nouiſsimū catarracten c c c c m paſ.) Scribēdum IIII M. p. Eſt enim catarractis oriens. Copioſa Indicarum Arabicarumq; mercium Nilo proximū emporiū.) Coptos emporij nomen eſt, quod in copioſa deprenauerunt. Infra quod Abydus, Memnonis regia & Oſiris tēplo inclytum, ſeptem dierum itinere in Libyem remotum à flumine. O' craſſum erratum. Quomodo enim Abydus infra Tentyra in Aegypto atq; adeo inter ripēſes urbes recēſetur, ſi tantū ſpatij inter eam & flumen intereſt? Itaq; repoſuimus ex manuſcriptis: VII M D p. in L. à fl.

CAP. X. XV M. lanitate inſerta.) Infeſſa non inſerta. Ac mox: quinta ſitus parte regiæ dicata. non regi. Et paulo poſt, XL. enim reperiuntur, ſuper quæ IIII. lege ſuperq;.

CAP. XII. Qui ſubtilius diuiduot, circum Euphraten Syriam, Phœnicen uolunt eſſe oram maritimā Syriæ, cuius pars ſit Idumæa & Iudæa: deinde Phœnicen, deinde Syriam.) Mollius erat, circa Euphratem. Sed præſtat ab exemplaribus non diſcedere, quæ ſic habēt: Qui ſubtilius diuidūt, circūfundi Syria Phœnicen uolunt, & eſſe oram maritimē Syriæ, cuius pars ſit Idumæa & Iudæa, deinde Phœnice, deinde Syria. Hic nulla mentio Euphratis. Syria Phœnicen à lateribus, & à tergo amplectitur, frontem mare alluit. eius oræ partes ſunt Idumæa & Iudæa, Phœnice & Syria Antiochena.

CAP. XIII. Ianes duę, altera uicus.) Scribo, altera intus.

CAP. XIIII. Pars enim Syrię iūcta.) Vetus, Pars eius Syriæ iuncta. Et inter toparchias eſt Gophnitica non Zophantica. atteſtatur Ioſephus. Numē Iudææ modo Herodium.) Portentoſa deprauatio: Legendū ut cohęreat cū præcedētibus: Hieroſolymę lōge clariſsima urbium orientis, nō Iudeæ modo: Herodium cū oppido. Eſt autē Herodiū ercis nomen.

CAP. XVII. Haud procul ab Aſphaltite.) Vetus lectio, haud procul Aſphaltite.

CAP. XXVII. A mari relata, ubi uocabatur Olmia.) Legendū Hormia à portu. Lalaiſis fluuius.) Dele fluuius, quæ uox non habetur in manuſcriptis. Eſt enim Lalaiſis oppidi nomen teſte Stephano. Cæterum decurrit uerbum ad Iſauriā referendum, quod decliuis ſit quà uerſus mare protenditur, editiore ſitu mediterraneo. metaphora caſtigatorem parum attentum feſellit. Oronda, Sagaleſſos.) Oroanda eſt in codicibus manuſcriptis, & apud Liuiū. Edigis, Paropamiſſos, Circius.) Scribo, Emodus Paropamiſſus, Circius. In proxima ora Caria eſt, mox Ionia, ultra eam Aeolis: media Doride, circūfunditur mari utroq; latere ambiēte.) Hominē geographię peritū, quiſquis Dorida Ioniā inter & Aeolidē collocauit. Quid autē eſt libros deprauare, ſi hoc non eſt? Sincera lectio manet etiā nūc in antiquis exēplaribus. In proxima ora Caria eſt, mox Ionia, ultra eā Aeolis. Caria mediæ Doridi circūfunditur

ditur, ad mare utroq; latere ambiẽs. Sic ſuperius cap. 12. dixerat Syria Phœnicen circũfundi. Nec dubiũ eſt utrũq; locum ab uno caſtigatore data opera tam belle deprauatum.

CAP. XXVIII. Amnis Ninus.) Hermolao placet Ninus, de quo tamen ſubdubitat: manuſcripti libri, tum etiã typis excuſi quidã Indum habent. Et ſunt nonnulli amnes binomines. atq; haud ſcio an huic ipſi nomẽ mutatũ narret Liuius, poſteaquam in eum Indus belluæ rector ab elephanto prolapſus eſt.

CAP. XXIX. Fuit in ora eius oppidum Temnos nunc in extremo ſinu Smyrnæ Cheſeopolis promontorium. Leuce dein oppidum, quod inſula fuit finisq; Ioniæ.) Sincera lectio: Fuit in ore eius oppidũ Temnos: nunc in extremo ſinu Myrmeces ſcopuli, oppidũ Leuce in promontorio quod fuit inſula, finisq; Ioniæ Phocæa.

CAP. XXX. Pergamum quod intermeat Silenus.) Selinũs, non Silenus.

CAP. XXXI. Elyſia, Nymphalis, Mœris.) Lege, Laſia, Nymphais, Macris. Proximaq; Cynoroduſſa.) Lege: proximaq; Cauno Roduſſa. Præter has citra Rhodum Cyclopis, Tergamon.) Verius: præter has circa Rhodũ, Cyclopis, Teganon. poſteriorem à ſimilitudine patellæ dictam apparet. ac mox: Ciſeruſſa, Therion, Archia.) Legendum Ciſeruſſa, Thecionarce. hæc inde dicta, quòd in ea uenenatæ beſtiolæ obtorpeſcãt. Argiæ numero uiginti, Ethecuſa.) Lego, & Hyetuſſa: quaſi dicas Plunialis. Bolbulæ, Phæate, Priapos.) Vetus lectio pro Phæate habet Phanæ, & ſic etiã Liuius nominat.

CAP. XXXII. In quo portus Azari.) Amyci non Azari. Is fuit Bebricum rex, pugil eximius, à Polluce in eo certamine uictus & occiſus, cum Argonautas hoſpitio prohiberet.

EX LIBRO VI. CAP. I.

CAlpeq; Africę auulſa multo maiora abſorbuiſſe quàm reliquerit ſpatia.) Antiqui codices habẽt: tanto maiora: nõ, multo maiora.

CAP. II. Carambis uadoſo excurſu.) Lege, uaſto excurſu. paulopoſt: colonia Sinope Pteria. Pteria redundat.

CAP. III. Megspolin, Zelam.) Scribe, Magnopolin, Zelam. & in fine capitis: Sortira, Amaſia. Comana: Lege addendo: Sotira, Amaſia. Comana, nũc manteum. hoc eſt oraculum. Teſtis eſt Strabo.

CAP. IIII. Nũc manteum Genetarum, Chalybũ.) In antiquis uoluminibus hoc caput ſic incipit: Gẽter, Genetarum, Chalybum. Mox eſt Pharnacea op. non Pharnace: & Pyxites flu. non Pyſites.

CAP. VII. Iaxamatæ Medorum (ut ferunt) ſoboles, & ipſi in multa genera diuiſi.) Legẽdum Sarmatæ. Nã Iaxamatarum gens non erat tam ampla, ut in multa genera diuidi poſſet, & mox ſubijcit, Primo Sauromatæ Gynæcocratumeni. Paulo pòſt eſt: ſaltuoſis conuallibus aſperas: non ſaxoſis.

CAP. IX. Adiabenen Tigris & montes in VII. M. p. cingunt.) Vera lectio: Adiabenen Tigris & montiũ ſinus cingũt.

CAP. XII. Inſulæ in Ponto Planetæ ſiue Cyaneę.) Planctæ legendum. Hom. [illegible]. hoc in ſuo quiſque codice emendet.

CAP. XV. Adiabenis connectuntur Cadurci quondam dicti, nunc Gordieni, præfluente Tigri, Hyſpiratæ Paredoni appellati.) Veteres codices: Adiabenis connectuntur Carduchi, nunc Cordueni, præfluente Tigri: his Pratitæ Paredoni appellati. Cadurci Galliæ ſunt prouinciæ, non Parthorum regni. Et Carduchorum appellationem Macedones poſtea in mollius deflexerunt, Corduenos uocantes. Pratitarũ mentio fit & 25. capite. Circa finẽ huius capitis legendũ: ſtadia 15680. prodendo: non, procedendo.

CAP. XVI. Fertilitatis inclytę locus Darieum mons, gẽtes Tapyri, Anariaci.) Lege & diſtingue ſic, locus Darieum. mox gẽtes, Tapyri, Anariaci. aliquãto pòſt eſt, aduerſa montis Paropamiſi, & aduerſus fontes Indi. ubi legendum, auerſa montis Paropamiſi, ex aduerſo fontis Indi. Item pro Demodamante Demonax repoſitus eſt: cuius nominis fuit & philoſophus Luciani ætate nõ incelebris. Perſæ illos Sacas uniuerſos appellauere.) Plinius ſcripſit, in uniuerſum appellauere. Sic enim & alibi ſæpe loquitur.

CAP. XX. Pagungæ, Ialij. hi montium qui perpetuo tractu oceani oram tenent incolę.) Manuſcripti codices. Pagungæ: iam hi montium &c. Elegans uero quòd mox neſcio quis X. M. elephãtorum poſuit pro X. elephantis. Mutani ſuper hos Caucaſo ſubiecti, Soleadæ, Sondrę.) Lege Montani ſuper hos. quibus enumeratis ſubijcit Taſilas iam in plana demiſſo tractu.

CAP. XXII. Patrem Mabaciem commeaſſe eò.) In uetuſtis codicibus eſt: patrem Rachiæ com. eò. nam id fuit legato nomen. Scribam fefellit ſimilitudo literarum. Agros diligenter coli, pomis abundare.) Plus eſt in manuſcriptis, ag. dil. coli, uitis uſum non eſſe, po. abundare.

CAP. XXIII. Hæc regio eſt ex aduerſo Bactrianorum. Deinde eius oppidum Alexãdria.) Lege & diſtingue ſic. Hæc regio eſt ex aduerſo. Bactrianorũ deinde cuius oppidũ Alexandria. Arianæ partem eſſe Dararin aliqui noluẽt. Pro Dararin ſcribo Daritin. Circũuectus in mediterranea Perſidis & Indiæ.) Ex India, nõ & Indiæ. Mille milibus paſſ. ab Alexandria abeſt oppidũ Heliopolis.) Scribendum: duo M. p. Scriptũ erat hoc modo. M M. id typographi uerterũt in mille millia. adeo nulla ratio habita eſt numerorum, perinde ac ſi minimũ referat: deinde ex Iuliopoli fecerũt Heliopolim, quę alibi ſita eſt. Ibi regnat Paridion.) Lego, Pandion. Aut Mechiris Aegypti intra diẽ ſextũ.) Lege addendo: aut utiq; Mechiris.

CAP. XXVI. Habet ipſa ab ortu Caſpios.) Adde cõiunctionem: Habet ergo ipſa. Antiochiã quæ à præfecto Meſopotamiæ Nicatore cõdita, Nicatoris uel Arbelis uocatur.) Noſtra exemplaria habent: Antiochiã quæ à præfecto Meſopotamiæ Nicanore cõdita, Arabis uocatur. Arabis cognominata eſt ad differentiã aliarũ, ideo quòd eſſet inter Arabas ſita. Nicator uero regis eſt cognomen, non Præfecti nomen.

Suprà Sicidaſi tria millia paſſuum, per quos Lycus &c.) Illic tantum legitur: Suprà Silci, Claſsite, per quos Lycus &c. pauloq; pòſt Gobares, non Cobares. Feruntur ei plebes urbanæ D C. eſſe.) Et hic uitiatus eſt numerus. legẽdum eſt: Ferunt ei plebis urbanæ D C M. eſſe. alioqui male cohærent ſequentes accuſatiui ſitum & agrũ. Cum Perſæ quoq; ſchœnos & paraſangas alia menſura determinent.) Lege addẽdo, alij alia menſura determinent. Senſus eſt, non debere cuiquã mirum uideri quòd inter autores de ſpatijs earum regionum parum cõſtet, cum apud ipſos Perſas locorum indigenas alibi magis alibi minus prolixæ ſint paraſangæ: quod idem apud Germanos quoq; in miliarijs accidit.

CAP. XXVII. Alterum deinde trãſit lacum, qui Tesbites appellatur.) Thoſpites, non Tesbites. aliquanto pòſt eſt, Zagrus mons non Sagrus. Suſianis ab oriente ſunt Choſiei.) Addo unam dictionem: ab oriente proximi ſunt. Sunt enim his ab oriente & aliæ gentes, ſed nulla æque propinqua ac Choſiei. Circuit arcem Suſarum ac Dianæ templum auguſtiſsimum cum illis gentibus, & ipſe in magna ceremonia fit.) Vetuſta exemplaria, Circuit arcem Suſorum ac Dianæ templum auguſtiſsimũ illis gentibus, & ipſe in magna ceremonia. Præter aſylum Perſarum uenientẽ ad unũ ex Suſianis oppidũ.) Lege & diſtingue: præter aſylum Perſarũ uenientem, & unum ex Suſianis, uidelicet aſylũ. Oppidũ iuxta eũ Magoa. Paſiones Sogdonaci filius.) Paſines eſt in antiquis exẽplaribus: & ſic Græci geographi uocãt [illegible].

CAP. XXXVIII. Inſula Deuadæ.) Deuadæ ſcribo, ut ſit genitiuus: ſicut aliquãto poſt Dioſcoridu pro Dioſcorida. Sic enim ſolẽt denominari à præfectis claſsium. eadẽ ratione in hoc ipſo capite leges Malchu inſulam, ubi hactenus in impreſsis exemplaribus corrupte Malacho legebatur. Suelleni, Sarraceni, Arrareni. Oppidũ in quo &c.) Scribẽdum: Suelleni, Sarraceni. Arra oppidum. Amyclome colonia Mileſiorum.) Mileſij colonijs ſuis, uel in barbariſsimas gentes deductis, Gręca tamen ſolebant imponere nomina, quẽadmodũ uidere licet in tot eorum colonijs per oram Ponticã diſperſis. Proinde magis placet Ampelone, à uinetis, quæ appellatio eſt in manuſcriptis exẽplaribus, quàm Amyclome uox Gręcis nihil ſignificans.

CAP. XXIX. A' Troglodytico uero.) à præpoſitio redundat. præcedit enim in fine proximi capitis, Arabiæ latere, abſq; præpoſitione. Fuit & Cambiſo.) Scribo Cambyſu paterno caſu & Græca inflexione. Sic enim pleraq; in eo tractu oppida nominantur [illegible]. Inſulæ Stenę, diræ aliquot, Halonnenſes non pauciores, Cardamin: Topazos.) Lego Holoneſi non pauciores, Cardamine, Topazos. Et Stenæ diræ Græcæ ſunt uoces [illegible]. Inſula ibi Cytis, topazium ferens. & ipſa ultra ſyluas, ubi Ptolemais.) Lege & diſtingue: topazium ferens & ipſa. ultra ſyluæ. ut intelligas non in ſola Topazo inſula gemmam ipſius cognominem inueniri. deinde Ptolemaidis cognomen nõ eſt Epitherias, ſed [illegible], quẽadmodum Antiochia [illegible]. Horarum ſex conſumuntur umbræ.) Non leue & hoc mendum. Caſtigauimus ſic: hora ſexta conſumuntur umbrę, hoc eſt meridie, iuxta Romanam ſupputationem. Inſula Caſitis.) Vetuſta exẽplaria, Colocaſitis. Dictam apparet à prouẽtu copioſo colocaſię.

Celetum teſtudinum.) Eadem exẽplaria habent celtiũ: & ſic Græci quoq; hoc genus uocãt [illegible]. Animal ſpingion.) Scribo, ſphingion. Diminutiuum eſt à ſphinge, & ſimiarum generis eſt hoc animal. Herbas circa Meroën demum uiridiores ſyluarũq; aliquid aperuiſſe Rhinocerotum Elephantorumq; ueſtigia.) Scio uerbũ hoc aperire, interdum perquam eleganter dici de nauigantibus, maxime quoties oram aliquã ſinuoſam legũt: mihi tamen uidetur hic nõ habere locũ, proinde malui & hic manuſcripta ſequi exẽplaria, quæ hãc lectionem habẽt: Herbas circa Meroën demũ uiridiores ſyluarũq; aliquid apparuiſſe, & Rhinocerotum elephantorumq; ueſti-

gia: Inſula Diodori,& aliæ deſertę.) Addendũ hic:per continentem quoq; deſerta, ut intelligamus, quicquid littoris ex aduerſo harum inſularum, inter ſinum Abaliten & Gasam ſitum eſt, totum eſſe deſertum & incultum. Gentes Troglodytarũ Iuba tradit.) Scribe, idẽ Iuba. Gancomen Emeũ, Pidiboras, Endondacometas.) Sincera lectio. Gran comen, E. P. Hebdomecontacometas, ac ſi Latine dicas Gran uicum & Septuagintauicanos à numero uicorũ. Enonimiton Aethiopum.) uera lectio extat in manuſcriptis Enonymiton, Græca appellatione, quòd accolant ſiniſtrã Nili ripã aduerſo flumine nauigantibus. Aliam inſulam tractu dextro ſubeuntibus alueo.) Legendũ nõ tractu, ſed Tatu. Eſt enim genitiuus Græcus,& inſulæ nomen Τάτα νῆσος. & dextro, ad alueũ refertur.

Delubrum Ammonis eſt ibi religioſum.) Melius legitur, & ibi. Dicit enim in Meroẽ quoq; Ammonis delubrum eſſe, diuerſum ab illo Libyco, in quo oracula reddebãtur, & quod Alexãder adijt Ammonẽ patrẽ, ut credi uolebat, ſalutaturus.

CAP. XXX. Inde Paropas oppidum, Nauos, Modũdæ, Mandadini, Secanduni, Colligati, Secãdæ, Nauectabę, Cumi, Agroſpi. Aegipani, Candrogari, Arabiũ ſummorũ.) Hic noſtra exẽplaria quæ ſequimur diſcrepant à uulgatis editionibus, inter ſe uero cõſentiũt:ubi ſic legitur, Inde per ripas oppida, Nauos, Modundam, Andatim, Setundum, Colligat, Secande, Nauectabe, Cumi, Agroſpi, Aegipam, Candrogari, Arabam, Summaram. Per ripas dicit ideo, quia ſuperius ex Bionis cõmentarijs relata, in inſulis Nili ſita ſunt. Sunt autẽ appellationis barbaricæ,& accuſatiuo caſu poſita. Meridiana parte imminens mari mons. Illic legitur: à media eius parte im. ma. m.

CAP. XXXI. Cõtra hoc promontoriũ Gorgones inſulæ narrãtur.) Lege Gorgades, quod eſt denominatiuũ à Gorgõ.

CAP. XXXII. Ex quibus perducti ſunt à Iuba duo.) Iubæ eſt in uetuſtis codicibus. Iuba enim nunquam illuc nauigauit, ſed ab ipſius claſſiarijs hi canes ei aduecti ſunt.

CAP. XXXIII. Agrippa hoc idem interuallum à freto Gaditano ad ſinum Perſicum.) Legẽdũ eſt, ad ſinum Iſsicum.

CAP. XXXIIII. Beſsicam Thraciam. Mediã. Eſt quidem Media Thraciæ pars ſicut & Beſsica, magis tamen placet ita additum mediam, quemadmodũ ſuperius dixit Hiſpania media: item q; ſeptentrionalia Siciliæ, Narbonenſis Gallię extrema: quod hæ prouinciæ longe lateq; pateant. huc accedit quòd in manuſcriptis nõ eſt diphthongus. paulo pòſt, Galliam, Aquitaniam, lege coniunctim Galliam Aquitanicam. & uerſu ſequenti, in parte Venetiæ, non in partem.

EX LIBRO VII. CAP. VII.

ATqui etiam hodie minoris potes.) Melius ueteres, atq; etiam hodie.

CAP. XI. Sed ubi paululum temporis inter duos cõceptus interceſsit, uterq; eſt perfectus.) Lege, uterq; perfertur.

CAP. XVI. Quod alij Orionis, alij Etionis, fuiſſe tradunt.) Vetus lectio: quod alij Orionis, alij Oti fuiſſe arbitrãtur. Hunc Otum tam uaſto corpore tantisq; uiribus præditũ fuiſſe Poetæ narrant, ut ſocio Ephialte fratre, Martem ipſum ex inſidijs aggredi ſit auſus. hos Maro Aeneid. 6. Aloidas uocat. ſequenti uerſu illic legitur, monumentis creditur, nõ traditur. & recte, mea ſententia: quòd hoc poſterius ab hiſtoricis memoriæ proditum ſit, non à Poëtis. Salamiam Euthimenis filium.) Scribo, Salamine. Quid enim attinebat nominare puerum? Sic mox, in filio, inquit, Cornelij Taciti.

CAP. XVII. Id eſſe ſparſis manibus.) Rectius eſt, paſsis manibus. Sequẽti uerſu hæc uox, quibuſdam, priore loco redundat: neq; in noſtris archetypis geminatur.

CAP. XX. Obniſo contrà nitentibus iumentis.) Lego, obnixus. ac mox: & ducenaria duo humeris: non, duobus. & ſequenti uerſu, quingenario thorace, non quinquagenario.

CAP. XXIII. Leænæ meretricis exemplum.) Exemplũ redundat. Sequenti uerſu eſt, Anaxarchi, non Anaxarchus.

CAP. XXIIII. Sui uero nominis oblitus Meſſala Coruinus.) Et hic oblitus redundat.

CAP. XXVI. Belloq; ciuili, quod omnia concutiebat externa.) Quid opus erat hic concitebat, mutare in cõcutiebat? quaſi nõ recte dictum eſſet, externos hoſtes, Mithridatẽ aliosq; inteſtinis Romanorum bellis excitos fuiſſe, ratos iuicto alioqui populo inferendi bellum nullum aliud tempus opportunius fore.

CAP. XXVIII. L. Sicinius Dentatus.) Siccium uocant manuſcripti codices, atq; etiam Liuius & Dionyſius Halicarnaſſeus. Ante xvij. annos bina cœperat ſpolia.) Verior antiqua lectio: ante decimum ſeptimum annũ, nam ab hoc anno militaris ætas incipiebat. at hoc idẽ ante uigeſimum ſecundũ in tam inſigni uiro mirum uideri nõ debuerat. Quas Trebia Ticinusq; aut Thraſymenus ciuicas coronas dedere?) Coronas aliquis interpretans primo in ſpatio quod uerius dixit, adſcripſit: ea uox deinde in contextum irrepſit: alioqui elegantius ſubintelligitur, quemadmodum in laurea.

CAP. XXX. Ille ſemper alioquin exitiali appellans nomine uniuerſos ex Italia pellendos cenſuit Græcos.) hæc tria uerba, exitiali appellãs nomine, nec in uetuſtis habentur exẽplaribus, nec Pliniũ admodũ ſapiunt, & alioqui etiã abſq; eis integra eſt ſentẽtia. Quibus de cauſis haud illibenter expomiſimus, maxime cum ſimilem ſupernacanea uerbula inſulciẽdi licentiã ſæpius & alibi,& in hoc ipſo capite deprehẽderimus.

Quo potius quàm uniuerſi populi & illius gẽtis ampliſsimo teſtimonio. & in tota uita tua, & ad conſulatũ tantũ operibus electus?) Noſtrorum codicũ lectio melior: quo potius quàm uniuerſi populi illius gentis ampliſsimi teſtimonio, & tota uita tua cõſulatus tantũ operibus electus. Roſcio theatralis ſeditionis autori leges ignouerſit, notatasq; ſedes ignominiæ diſcrimine æquo animo tulerunt.) Et hoc indidem reſtituimus ad hũc modum: Roſcio theatralis autori legis ignouerunt, notatasq; ſe diſcrimine ſedis æ. a. t.

CAP. XXXVII. Cui ob meritum honores illos, quos Herculi, decreuit Græcia.) Senſus utcunq; manet, à uerbis Plinij diſceſſum eſt. Legendũ: quod ob meritum honores illi, quos Herculi, decreuit Gręcia. Ibidẽ Cleombrotus Ceus legitur, nõ Theombrotus. hic medicus fuit, alter Ambraciotes patria, profeſsione philoſophus. Relato è funere homine & conſeruato.) Lego, ſeruato. Laudatus Cteſiphon.) Lege addendo: Laudatus eſt & Cteſiphon.

CAP. XXXIX. Sed hoc pretiũ belli non hominis fuit: tã Hercule, quàm libidinis nõ fortunæ Peronetotni ſpadonis, Seiano III. M. D. mercante à Sutorio Priſco.) Hic locus multũ torſit eruditos, multa fruſtra diuinãtes. Atqui expedire illos potuerãt ex hac difficultate exẽplaria uetuſta: quæ nobis certe cũ hic, tum alibi ſæpe egregie ſuccurrerunt. Ea ſic habẽt: tam Hercule, quàm libidinis nõ formę, Pęrontem è ſpadonibus Seiani III. M. D. mercante Sutrio Priſco. Nomen cõuenit homini probroſo, quale eſt Comazon, quẽ Heliogabalus Imp. in delicijs habitum ad cõſulatũ uſq; euexit. Porrò participia interdum uerti in propria nomina, nouum uideri nun debet, cum etiam paſsiua forma quędam in hoc genere reperiantur, ut Sozomenus. is fuit eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptor.

CAP. XL. Numerus dierum computatur, ubi quæritur pondus.) Non erat mutanda uetus lectio: numerus dierum comparatur: hoc eſt numeri dierum felicium infeliciumque inter ſe conferuntur, uter maior ſit.

CAP. XLI. Lampido Lacedæmonia refertur.) Reperitur melius, quàm refertur. Et Ambuſti filius Rullianus eſt, nõ Rutilianus, in Liuianis ęque ac Plinianis uetuſtis exẽplaribus.

CAP. XLIII. Sed accuſatus, atq; de iure uirgarum in iudicum cõſilium miſſus.) Plenior ac planior eſt antiqua lectio: ſed accuſatus, atq; de iure uirgarum in eum, iudicũ in conſilium miſſus. Neq; enim in omnes paſsim ius uirgarum magiſtratus habebat, ſed in tergum ciuis Ro. nihil illi licebat. paulo pòſt legendum ſupremo ſomnio, non ſomno.

CAP. XLIIII. Quod ſupereſt, neſcio maior gloriæ an indignationi dolor accedat, inter tot Metellos tam ſceleratã Catinij audaciam ſemper fuiſſe inultam.) Codices antiqui habent: neſcio motum gloriæ an indignationis dolori accedat. Subindicat Plinius, maiorem ulciſcendi libidinem ætate ſua regnaſſe, quàm Metellorum de quibus loquitur tempore, cũ mores P. R. adhuc minus corrupti eſſent.

CAP. XLV. Proſcriptionis inuidia in collegã.) In collegã redũdat. Sollicitudo Martis Actiaci Pannonicíq; belli, ruinæ pòus.) In exẽplaribus noſtris cõſtãter legitur: ſollicitudo Martis Actiaci, Pannonici belli ruina è turri. Videtur aliquis data opera lectionẽ mutaſſe ex Tranquillo. Hærede hoſtis ſui nõ ſuo filio exceſsit.) Nihil opus erat addere duas uoces: ſatis plena erat uetus lectio, nẽpe hæc: hærede hoſtis ſui filio exceſsit. Sed hic quoq; gloſſula interpretis irrepſit in cõtextũ.

CAP. XLVIII. Cui aſtipulatur Damiates.) Damaſtes legẽdũ. is fuit hiſtoriarũ ſcriptor. patria Sigienſis ex Helleſpõto.

CAP. L. Hebeſcunt ſenſus, mẽbra torquentur.) Torpẽt, non torquentur.

CAP. LI. Profundi humoris è corpore effluuiũ.) Vetus & ſincera lectio: præfandi humoris. Sic enim Plinius more ſuo uerecunde genitale ſemen circumloquitur, ac ſi dicat cum præfatione honoris aurium nominandi.

CAP. LII. Nam Cælium Tuberunem.) Scribo C. Aeliũ Tuberonem. Tuberonũ enim familia Aeliæ gentis eſt. mox eſt Hermotimus nõ Hermotinus. Se enim ab inferis remiſſum, habereq; quod nunciaret.) Vetus, habere quæ nũciaret.

CAP. LIII. Duo Cæſares, prætor & prætura populi Ro. functus.) Legendum, prætor & prætura perfunctus. Cum populo admodum placuiſſet.) Adde is. Is cum p. a. p.

CAP. LIIII. Et tamen multifarie priſcos ſeruauere ritus: ſicut in Cornelia domo nemo ante Syllam dictatorem traditur eſſe crematus.) Lege: Et tamen multæ familię priſcos ſeruauere ritus: ſicut in Cornelia nemo ante Syllam dictatorem traditur crematus.

CAP. LVI. Vtriq; in Græciã attuliſſe è Phœnice Cadmũ

XVI.

XVI.numero.) Legẽdũ,intuliſſe. Hic neſcio quis ſubiecit Lati quæ elemẽta,cũ Pli.de græcis literis loquatur. quare ſuſtulimus ea:nec enim ſunt in archetypis. Dorius Cælij filius.) Cæli, non Cælij. Phœnices,ut Theophraſtus.) Tirynthij nõ Phœnices,teſte Pauſania. paulopoſt eſt Aeacus inuentor argenti, non Ceacus. Terebriã,glutinum ichthyocollam.) Malim ueterem lectionem,ter.glu.lithocollam. Staphilus Sitheni filius.) Imò Sileni. Bouem & aratrum Briges Athenienſis.) Scribo,Buzyges.ex re nomen habet. Inducias Lycaon.) Lycaonis uerius. Cithara edita carmina compoſuis Terpander.) Lege Citharœdica car. Proſaicam orationem.) Apage proſaicam: Scribo,proſam orationem. In Græcia uero Pyrrhus Dædali cognatus.) Euchir nõ Pyrrhus,atteſtantibus Græcis ſcriptoribus. Hippagum Salaminij.) Vetus lectio habet Samij pro Salaminijs.

CAP. LVIII. Græca inſcriptio plenior erit hoc modo: Ναυσικράτης τεσσαράκοντα ἀθλανῶ... Vbi omiſſum erat cui numini anathema conſecratum eſſet.

CAP. LX. Naſica collega Lanati.) Lænatis legi debet.

EX LIBRO VIII. CAP. I.

QVippe intellectus illis ſermonis patrij, & in primis obedientia Rectius legitur in manuſcriptis, & imperiorum obedientia. Indicis Arabici minores.) Veteres codices: Indis arant minores. Suprà quoq; libri ſexti cap.xix. de elephantorum apud Indos uſu dixit: his arant, ijs inuehuntur. Ad hoc cap. huius lib. ij. docens ubi naſcantur, Arabiæ non meminit.

CAP. II. Aut laſciuiente pernicitate colludere.) Sincera lectio ueterũ codicum: aut laſ.pyrrice col. eſt autem πυῤῥίχη ſaltationis genus Cretenſibus in primis familiare. Lecticas etiã ferentes quaterni ſingulas,puerperas imitantes.) Nec lecticæ puerperas imitabantur nec elephãti lecticarij. quapropter ſic ſcripſimus: lecticis etiam ferentes quaterni ſingulos, puerperas imitantes.

CAP. III. Circa hos belli cura ſumma.) Veteres rectius: circa hos beluis ſumma cura.

CAP. VII. Ex illum dimitti pactus ſi interemiſſet. Solus ergo in harena congreſſus, magno Pœnorum dolore confecit.) Scribo ex fide noſtrorum exemplarium: & ille, dimitti pactus ſi interemiſſet, ſolus in harena congreſſus, m.p.d.c. Et nõ longe à fine huius capitis: pari equitum ex aduerſo dimicãte: non è diuerſo.

CAP. VIII. Antea domitãdi gratia gregis, equitatu cogebant in cõuallẽ.) Diſtinguẽdũ: domitãdi gratia, greges eq.co.

CAP. XV. Cuius contactus ſequentes, ut ignis aliquis cõburat.) Nimium eſt, comburat. amburat, ſatis erat.

CAP. XVI. Nõ tanquam periculo coactus, ſed tanquam amentia iratus.) Amentiæ, legi debet. Velut deputans abſcõſione turpitudinẽ.) Noua elegãtia, dignior tamẽ Apuleianis iſtis quàm Plinio. Simplicior eſt uetus lectio: uelut abſcondente turpitudinẽ loco. Leonũ ſimul pugnã pluriũ.) Turbatus eſt ordo: reſtituimus ſic. Leonũ ſimul pluriũ pugnã. Nõ ſine oſtento quodã, tẽpore illo generoſos ſpiritus iugũ ſubire prodigio ſignificãte.) Et hic uerã lectionẽ cõmonſtrãt archetypa, nẽpe hãc: non ſine oſtento quodam temporum, generoſos ſpiritus iugum ſubire illo prodigio ſignificante. Quod ab eo factum Græci σωτῆρος, id eſt, ſaluatoris templũ Dionyſij appellauere.) Antiqui codices: quod ab eo facto Græci κεχηνότος Διονύσου appellauere ab eo facto ſcilicet ab hiatu leonis.

CAP. XXI. Nec flexu multiplici, nec ut reliquæ, corpus impellit.) Poſterius nec redundat. Interficiunt eos, cauernis facile cognitis ſola tabe. necant illi ſimul odore, moriunturq;.) Verba quæ proximo uerſu præcedunt, faciunt ut magis probem ueterem lectionem, uidelicet hæc: ſæpe enim coectũ cõcupiuere reges uidere, proinde ſic lego. Iniiciũt eas cauernis, facile cognitis ſola tabe. necãt illæ ſimul odore, moriunturq;. Iniiciũt eas, muſtelas ſcilicet, regiæ cupiditatis mercenarij miniſtri. alioqui mihi non fit uerisſimile, muſtelã eſſe adeo nocendi auidam, ut ultro latebras baſiliſci peruestiget, & uel cũ certa ſua pernicie tã dirũ mõſtrũ laceſſere nõ dubitet. Nõ diſſimile eſt quod de uiuerris in cuniculorũ uenatu narrat infrà cap. 55. Iniiciunt eas, inquit, in ſpecus, qui ſunt multifores in terra.

CAP. XXII. Itaq; Copas qui olympionicas ſcripſit.) Antiqui codices, Agriopas. Nomen eſt Doneũ, quale Gorgopas. Et in lupum ſe cõuertiſſe.) Cõuertiſſe dixit, pro cõuerſum eſſe. itaq; ſe redũdat. Sic uertere quoq; ſæpe eſt apud Liuium reperire. id cõſiliũ in caput autoris uertit, & ſimiles locutiões. Sequitur: Eũdẽ X anno reſtitutũ, athletice reſtitiſſe in pugilatu, uictorẽq; uicturia olympia reuerſum. Vetus potior: eũdẽ decimo anno reſtitutum athleticæ, certaſſe in pugilatu, uictorẽq; olympia reuerſum. Sic Horatius: Magna coronari quis uictor olympia. & athleticæ eſt ἀθλητική, ſicut arithmeticẽ dicim⁹.

CAP. XXIII. Nec pedibus pauendas tantũ ſerpentes.) Reſtitue luxatum ordinem. Nec pedibus tantum. Eoſq; nõ in fronte aut ex aduerſo cernere.) aut redundat.

CAP. XXVII. Iaculando ea petendoq; deficiat.) Quanto melior antiqua lectio, iaculando ſe appetendoq; deficiat.

CAP. XXX. Alternis annis eſſe marem, alternis fœminam fieri.) Germana lectio: alternis annis mares, alternis fœminas fieri.

CAP. XXXI. Theophraſtus autor eſt, angues eo modo & ſtelliones ſenectutẽ exuere, eãq; protinus deuorare.) Quónã referendũ eſt illud, eo modo: nihil enim præcedit, quò referri poſſit. & exuuias deuorari, ut de ſtellionibus uerum eſſe ipſe Plinius lib. 30. cap. 10. teſtatur, ita de anguibus manifeſtò falſum eſt, cũ eæ paſſim reperiãtur. Legẽdũ itaq; anguis modo: nõ, angues eo modo. Eoſdẽ peſtiferos ferũt in Græcia, innocuos eſſe in Sicilia.) Hoc quoq; ſicut id quod præcedit, ex autoritate Theophraſti refertur. Quid igitur attinebat ueterem lectionem mutare? Eoſdem peſtiferi morſus in Græcia, innoxios eſſe in Sicilia.

CAP. XXXII. A partu duas habent herbas, quæ aros & ſeſelis appellantur: paſtæ redeunt ad fœtum: illus imbui lactis primo nolunt ſucco.) Cur illos potius quàm illum? Sed longe aliter ſcripſit Plinius: illis imbui lactis primos uolunt ſuccos. illis, aro & ſeſeli, quòd intelligant eis occultam quandam uim ineſſe, fœtui ſuo ſalubrem.

CAP. XXXVI. Sæpe in harena colaphis inflictis exanimantur.) Rurſus data opera uitiata lectio. Opinor parum Latinũ doctulis iſtis uidebatur, infracto colapho exanimãtur. ò induſtriã colapho dignã. Arborẽ auerſi diripiũt.) Bellũ & hoc, ſed quis unquã id uidit ſaltẽ ſcriptũ aut pictũ? Legendũ igitur quemadmodũ habent magno conſenſu uetuſti codices: arborẽ auerſi derepunt: hoc eſt nõ proni, ſed poſterioribus primũ pedibus, anterioribus interim molẽ corporis ſuſtentãtes ne ruant: id quod notum eſt omnibus, qui modo uel ſemel urſum ab arbore deſcẽdentẽ uiderũt. atq; in huc quoq; hominẽ imitãtur, præter morẽ quadrupedũ: quamobrẽ pulchre cohæret cum eo quod proxime præcedit: Ingrediũtur & bipedes.

CAP. XXXVII. Condũsis & alpini, quibus magnitudo media eſt.) Vera lectio uetus, quibus magnitudo minimum eſt. Sũt his pares & in Aegypto: ſimiliter reſidẽt in clunes.) Lege ſimiliterq; reſidunt in clunes. Aliquanto pòſt, maleficio eo, aliquis de induſtria mutauit in maleficio illo, nimirũ quo minus eſſet uocalium. Grande uero operæ pretium.

CAP. XXXVIII. Sufflata cute diſtentæ ictus hominũ & morſus canum arcent.) Manente ſenſu, uerba tantũmodo uſurpata ſunt. Sed quid opus erat? Noſtri codices habent, ſufflatæ cutis diſtentu.

CAP. XXXIX. Vel annua fame edurant.) Rectius, durant. Scriba dormitans e, literam geminauit.

CAP. XL. Canes defendere Cimbros cæſis dominis eorũ plauſtris impoſiti.) Legendũ, Canes defendere Cimbris cæſis domus eorũ plauſtris impoſitas. Cui nomẽ Hyrcani reddidit Durides.) Duris lege, quemadmodũ primo libro in catalogo. Samius is fuit, Alexandri rerũ ſcriptor. Et reginã Bithyniæ Conſingin uocant ueteres codices, nõ Cõſygneo. Scrutatus ueſtigia atq; perſequitur, comitantem ad feram inquiſitorem loro retrahens. quamuis aquã tranſiliẽs ſe occultaſſet, quàm ſignificans demonſtrato eſt, cauda primum deinde roſtro.) Hæc oratio media ſui parte male ſarta eſt. Conſulamus archetypa. Illic reperio ſic ſcriptũ. Scrutatus ueſtigia atq; perſequitur, comitanſem ad feram inquiſitorem loro trahẽs: quã uiſa, quàm ſilẽs & occulta, quàm ſig. dem. &c. qua ſcilicet fera à cane uiſa. Vides nimirum lector, quantum interſit. Et ab ea quæ fœmina fit ex primipara genita cinus cerni.) Hic quoq; longe aliter habẽt incorrupta exemplaria, ubi legitur faunos cerni, quam dictionem deprauator non intellexit.

CAP. XLI. Sequenti uerno exemplo nec canes rabidos fieri.) Repone: nec caudam creſcere, nec c.r.f. Sed hoc erratũ recens eſt, nequid dolo diſſimulem.

CAP. XLII. Laceratumq; pariter aurigam inuenimus.) Quid hic facit auriga, cuius longe aliud officium eſt. Lege nõ pariter aurigam, ſed prorigam unica uoce. proriga enim appellatur qui equos adminiſtrat, ut eſt apud Varronẽ lib. 2. c. 7. In fine capitis legendũ: præterq; ueſicæ cõuerſiu: nõ, præterquàm. eſt enim is morbus iumentorum proprius nõ hominũ. Simile mendum & alibi aliquoties in hoc autore occurrebat.

CAP. XLIII. Vt bibãt cogẽdæ exonerãdæue ſunt.) Melius, exorandæue. hoc eſt, cogendæ ſunt, niſi malis eblãdiri ut bibãt. Nutũ eſt, in Celtiberia ſingulas quadragenis millibus nummorum emi.) Lege, quadragenis millibus coitus. cum enim dixiſſet, quæſtus ex ijs opima prædia exuperare, qui ferè ex fœtura ſolet fieri uberrimus, hoc ſubiecit exemplum.

CAP. XLV. Sunt autores, ipſa complente decimũ menſem duos parere, numerato geminos.) Hæc lectio nihili eſt, Plinius longe aliud ſcripſit. Sunt autores, ipſo complente decimum menſem die parere. Gignunt raro geminos.

CAP. XLVIII. Hiſpania nigri uelleris præcipuas habet: Polentia iuxta alpes, Canuſia rutili, quas Erythras uocant:

item Bætica ut Canuſium: furuas Tarentum ac pulliginis ſuæ, & ſuccidis omnibus uſus medicatus.) Facile agnoſcas & hic eundem caſtigatorem. Sincera lectio eſt hæc. Hiſpania nigri uelleris præcipuas habet: Polentia iuxta alpes cani: Aſia rutili, quas Erythreas uocant: item Bætica: Canuſium fului, Tarentũ & ſuæ pulliginis. Succidis omnibus uſus medicatus. Quippe ahenis coquentium extractæ, indumentis uſu ueniunt.) Et hinc ſe explicare nequiuerunt, etiam doctiſſimi uiri. Vetus ac ſincera lectio: quippe ahenis polientium extracta, in tomenti uſum ueniunt. Loquitur de lanarum purgamentis. eſt autem tomentum, culcitræ fartũ. Martialis: Culcitra tomento quàm uiduata ſuo. & de tomento non de indumento accipiendum, alioqui ſatis indicant quæ ſequuntur: Antiquis enim torus e ſtramento erat. Sicut uilloſa, & etiam uentralia.) Coniunctio & ſuperfluit. In templo M. Anci duraſſe.) Quid ſibi uult hic M. Anci templum? aut quiſnam fuit iſte ſuppoſititius M. Ancus? Certo ſcio in Ro. hiſtoria neminem hominem aut deum eſſe hoc nomine. Dicet aliquis, de Anco Martio accipiendum. at ex omni regum Ro. numero ſolum Romulum conſecratũ legimus. Sed quid ego hic lectorẽ remoror, cũ in promptu ſit in archetypis uerũ nomen: in tẽplo Sangi. Equidẽ demiror quòd hic Sangus tantopere ignotus fuerit recentioribus grammaticis ut etiã in Liuiana hiſtoria uno atque altero loco in Ianum ſit demutatus. & eſt quidẽ unius numinis utrunque nomen, ſed hæc Romana appellatio eſt, illa altera Sabina. Vehementer ſuſpicor pro talibus caſtigationibus Alerienſi nos malam gratiã debere: nam huius primi opera typographi Ro. ſunt uſi. Vndulata ueſtis primo laudatiſſima fuit.) Lege, è lautiſſimis. ac mox: Acu facere Idæi Phryges inuenerũt. Quid ſignificat acu facere, lanne ſciẽtibus? Lego: Acu facere id (hoc eſt pingere: nam pictæ ueſtis mentio præceſſit.) Phryges inuenerunt. Et ſic habent antiqua exemplaria.

CAP. L. Mares quàm maxime ſimos, longis auriculis, infractiſq; armis quàm uilloſiſſimos probant.) Lege & diſtingue: Mares quàm maxime ſimos, longis auribus infractiſq;, armis quàm uilloſiſſimis, probant.

CAP. LII. Primus togati generis inuenit Fuluius Hirpinus.) Et hic & lib. 6. cap. 56. in antiquis exemplaribus cõſtanter legitur Fuluius Lippinus.

CAP. LIIII. Mira ſolertia, uiſco iniungunt oculos, calceariq; imitatione uenantium traduut.) Vetuſti codices: uiſco iniungi, laqueiſq; calceari. nam utroq; modo capiũtur. Sequẽti uerſu Cornelius ſuperflue adiectus eſt. nam & hoc ex autoritate Mutiani narrat, quod neſcio quis ad Cornelium autorẽ retulit. alioqui cum duo ſint in indice Cornelij, Valerianus & Celſus, Plinius cognomen adieciſſet. Item ſequenti uerſu lege, nouam exultatione adorare, non noua exultationem adoriri.

CAP. LV. Vltima huius capitis dictio dilabidas eſt, non labili.

CAP. LVI. Damæ mãſueſcũt raro, cũ ferę iure dici non poſſint.) Cũ Plinius hic perquã elegantẽ tranſitionẽ faciat ad reliqua animãtia, ut uidere licet in manuſcriptis, hoc modo: Hi (nempe lepores) mãſueſcunt raro, cum feri dici iure non poſſint. Cõplura nanq; ſunt nec placida nec fera &c. demiror quibus inſperijs agitatus deprauator lectionẽ mutandã putarit, ac damas hic inferendas, quamuis iam antè in alto genere receſſitas, nec hic ullo modo quadrãtes. Et quaſi hoc paruu eſſet, titulũ quoq; quẽ Plinius fecit De ſemiferis, ipſe uertit De damis. Sic nobis hic uere literarius porcus bonos autores caſtigat. Et talia diſſimulanter trãſtulit Hermolaus, dũ Ariſtotelem, dũ Theophraſtũ, dũ id genus alios cõſulit, dũ Ro. editionẽ cũ Veneta cõfert, nõ paucis locis utrãq; ex æquo uitiatã, ſecurus interim quid in ipſis Plinianis habeatur archetypis, quod tamẽ in primis curãdũ erat. quod nõ illius inſectãdi cauſa dictũ accipi uelim, cui perpauci in literis cõferri poſſunt, præferri fortaſſis nemo: ſed ut appareat, hanc uiam ſuccurrẽdi ueterũ monumentis, quam nos ingredimur, eſſe longe certiſſimã, ſi modo uiri docti negocium id qua par eſt cura ac religione tractandum ſuſcipere non grauentur.

CAP. LVII. Quos cenſoriæ legis princeps, Q. Scaurus & M. in cõſulatu nõ alio modo cœnis ademere quàm cõchylia.) Vbi nã legitur iſtuc cõſulũ par? imò ubi Q. Scaurus? deinde ubi ſic loquũtur Latini ſcriptores, Q. Scaurus & M. & non potius, Q. & M. Scauri? Fatẽdũ eſt & hic corruptã eſſe lectionẽ. Integra ſic habet: quos cẽſoriæ leges, princepsq; M. Scaurus in cõſulatu: hoc eſt cẽſores, & ante eos Scaurus cõſul, cœnis ad. Sic enim dictũ eſt hic princeps, quomodo apud Poëtam: Princeps ærata Tarchon ſecat æquora prora, id eſt, primus. Librarij ferè non aliter ſcribebant que coniunctionẽ quàm primæ literæ puncto poſtpoſito. id lector imperitus prænomen putauit: unde deprauandi occaſio.

EX LIBRO IX. CAP. VIII.

DElphinus nõ tantum hominis amicũ animal, uerũ & muſica arte mulcetur ſymphoniæ cantu.) Rectius: nõ homini tantũ amicum animal, uerum & muſicæ arti, m. ſ. c. Ex hominum manibus uetſcens, ferenſq; ſe tractandũ.) Lege, præbenſq; ſe tractandum. Paulo pòſt Amphilochi ſcribendum, nõ Amphilochij, ἀμφιλόχοι. Sunt autem in Epiro.

CAP. X. Et cooperta terra, ac pauita corpore.) Melius, ac pauita pectore.

CAP. XIII. Ipſis in ſomno mugitus, unde nomẽ uituli accipiunt. Tenẽt diſciplinam.) Lege & diſtingue: unde nomẽ uituli. Accipiunt tamen diſciplinam.

CAP. XV. Silurus graſſatur ubicũq; eſt omne animal appetẽs, equos innatantes ſæpe demergens, præcipue in Mœno Germaniæ amne prope Liſboũ & in Danubio. Mari extrahitur porculo marino ſimilimus.) Hoc loco nominatim recenſentur piſces magnitudine inſignes, non marini, ſed fluuiorũ, Nili, Rheni, Padi, Danubij, Boriſthenis, Gangis. horum medio catalogo non ſatis apte inſeritur marinus quidam piſcis innominatus. ſequenda igitur antiquorum codicum lectio, ut poſt Liſboũ nouæ orationis initiũ faciamus. Et in Danubio mario extrahitur, porculo marino ſimilimus. Is uulgo Italorũ etiam nũc ſemilatino nomine maro appellatur, ob ſalſamẽta illius notus, guſtu aſpectuq; porcinã ſalitã nonnihil referẽtia, Germanis Huſio dictus, quaſi ſe, ſicut mario ἀπὸ τοῦ μεγέθους.

CAP. XVI. Sunt & piſcibus præſtita in hac parte auguria.) Noſtri codices melius: Sunt & in hac parte naturæ auguria, ſunt piſcibus præſcita.

CAP. XVII. Inde aduectos Tib. Claudio principe Optatus Elipertius præf. claſsis, inter Oſtiẽſem & Campaniæ orã ſparſos diſſeminauit.) Lego: Optatus è libertis, ſcilicet ipſius principis. notum eſt autem ex Tranquillo & Tacito quanta fuerint potentia liberti Cæſarum.

CAP. XVIII. Ho aquam acceptam ore remittunt. Quiſquis hic ordinem mutauit, fecit ſermonem ἀμφίβολον. Vetuſtado eſt hic, his aquam emittunt, acceptam ore.

CAP. XIX. Miratur Arcadia ſuum exocœtum.) Deeſt cõiunctio &. Commemorato enim Verbani & Larij piſcium miraculo, ſubijcit, Miratur & Arcadia. Nam ſtagna & amnes tranſeunt. Pleriſque euidens ratio eſt.) Scribendum coniunctim: Nam in ſtagna & amnes tranſeundi pleriſque euidens ratio eſt.

CAP. XXVII. Item miluus ſubit in ſumma maria.) Has uoces, item miluus, adiunximus fini præcedentis capitis, quas inde reſectas neſcio quis hic non ſuo loco aſſuit. Attollit cornua è mari ſeſquipedalia ferè, cornuta, quæ ab his nomen traxit.) Diuerſa lectio antiquior, quam ſecuti ſumus: Attollit è mari ſeſquipedanea ferè cornua, quæ ab his nomen traxit. ut periphraſi utatur, de uulgo nota loquens. alioqui ſuperuacaneum uideri poteſt, de etymologia admonere in re tam clara. Si quis tamen illam alteram lectionem mauolt, fruatur.

CAP. XXIX. Terreni maiores quàm pelagici.) Lege pelagij, πελάγιοι. Sic Græci lõge à littoribus diſſita uocãt: noſtri πέλαγος, altũ. In fine capitis, liburnicarũ ludẽs imagine, ſcribẽdũ ex fide archetyporũ, pro liburnicarum gaudẽs imagine.

CAP. XXX. Simulq; eã deſcẽdere in duo ſenſu carẽtia, niſi forte triſti. Id enim ubi cõſtat rumore nauigantium humana calamitas in cauſa eſt.) Antiquior lectio: niſi forte triſti (id enim cõſtat) omine nauigãtiũ, humana calamitas in cauſa eſt.

CAP. XXXIII. Nauigant ex his ueritæ, præbenteſq; concauã ſibi partem, & alterã auræ opponentes, per ſumma æquorũ uelificant.) Primum rectius legitur uenerię. Sũt enim conchæ nõ gratæ modo Veneri, ſed etiã cognatæ, ob cõmunem è mari originẽ: celebriſq; eſt eius deæ effigies, cõcham, atq; haud ſcio an ex hoc ipſo genere, pede premens. deinde mirum quod non concauã partem auræ præbeat concha, ſed diuerſam, cũ concaua ſit uelificationi aptior. Sequenda igitur & hic uetera exẽplaria. Nauigãt ex his ueneriæ, præbenteſq; concauã ſui partem & auræ opponentes, p. ſ. æ. u. Caſtigator non intelligens quid Latinis ſignificet præbere ſe, & hunc locum corrupit, & ſuprà præbẽs ſe tractãdum, in ferens ſe tract. deprauauit, quemadmodum illic annotauimus.

CAP. XXXIIII. Iam quidem in tota rerum natura dãnoſiſſimum uentri mare eſt.) Ventri ſupereſt, nec habebatur in archetypis manuſcriptis.

CAP. XXXV. Animæ hominis periculo quæſita maxime placent.) Idem caſtigator nec hic ſenſit quæſita poſitum pro acquiſita, proinde uitiauit ueterem lectionem: anima hominis quæſita m. p. Ac mox: E tantis ſolis ardoribus, atque Indicis quoq; inſulis petunt, & admodũ paucis.) Sincera lectio: atq; Indis quoq; in inſulas petuntur, & admodũ paucas. Nec aliter ferè Plinius hoc uerbo utitur, quamuis ubique ſtudium fuit literatori neſcio cui ſyntaxin temere mutare. Speciem uero inani inflatam.) Verus lectio, ſpeciem modo inani inflatam, modo, id eſt, tantummodo, frequens apud hunc ſcriptorem. Præcipuum cuſtodiunt, pelago altius merſæ, quàm ut penetrent radij.) Tu ſcribe: quare præcipuum cuſtodiunt pelagiæ, altius merſæ quàm ut penetrent radij.

De pelagijs

De pelagijs piſcibus ſuprà memorat. Nam apud Græcos non eſt, nec apud barbaros inuentores eius aliud quàm margaritæ.) Lege addendo, Nam apud Græcos id nō eſt, ne apud barbaros quidem inuentores eius aliud quàm margaritæ. mox eſt, ſquamas aſsimulat, non aſsimilat, quod Gallicum idioma ſapit. Enormes & feri coloriſq; marmorei.) Vetus lectio: enormes ferè c. q. m. Lautitiam eius omnem apparatumq; detractans.) Imò obtrectans. Gerebatq; auribus tum maxime.) Scribe: Gerebat cum maxime. In primis elegās locutio, ſed periſæpe apud bonos autores, ſcribarum uel oſcitātia uel peruerſitate mutata. Vniones conuiuis ad ſorbendum dedit.) Melius abſorbendos dedit.

CAP. XXXVI. Quia cum uita ſua ſuccum eum euomunt.) Sua ſupereſt. Fraudatam ſe protinus luxuria credat, nos indiligentiæ damnet.) Magis placet uetus lectio: fraudatam profectò ſe luxuria credat, noſq; indiligentiæ damnet.

CAP. XXXVII. Capiuntur autem purpuræ paruulis raris q; conchis textu, ueluti naſsis in alto iactis. Ineſt ijs eſca cluſiles mordaceſq; concharum, quales uidemus has ſemineces, ſed redditas mari auido hiatu reuiuiſcentes. appetunt eas purpuræ.) Et hic locus peſsime eſt à caſtigatoribus acceptus. Deprauationibus ſingillatim commonſtrandis prolixior eſſe nolo: collatio eas ſatis indicabit. Scribi debet iuxta fidem archetyporum ſic: Capiuntur autem purpuræ paruulis rariſq; textu ueluti naſsis in alto iactis. Ineſt ijs eſca, cluſiles mordaceſque conchæ, ceu mitulos uidemus. has ſemineces, ſed redditas mari auido hiatu reuiuiſcentes appetunt purpuræ.

CAP. XXXIX. In conchyliata ueſte cætera eadem ſine buccino, præterq; ius temperaturæ. Ac que pro indiuiſo humani potus excremento dimidia & medicamina addunt.) Hæc perobſcura ſunt, nec mirum cum ſint deprauata. Legendum: præterq; ius temperatur aqua pro inuiſo humani potus excremento: dimidia & medicamina adduntur. Hoc eſt, præterquàm quod buccinum detrahitur, etiam hoc intereſt, quòd hic ius pro lotio aqua temperatur, & ex medicaminibus dimidium inditur eius, quod in purpuræ tinctura indi ſolet. Præter Plinius utitur pro præterea. id ubiq; fefellit caſtigatorem, qui exceptionem eſſe putabat.

CAP. XL. Sed alia ſunt, nec habent fidem uitia iuuatq; ludere impendio, & luſus geminare miſcendo iterum, & ipſa adulterare adulteria naturæ.) Sincerior lectio: Sed alia ſunt & ſinu initia: quod pulchre quadrat cum his uerbis, luſus geminare miſcendo iterum.

CAP. XLIII. Glanus qui & glanis uocatur.) Caſtigatior lectio: Cautus qui glanis uocatur. Nam ſic præcedētibus pulchrè cohæret.

CAP. LI. Plani piſcium quibus cauda nō obeſt aculeiq;, ut teſtudines & raiæ, in coitu ſuperueniūt.) Itáne teſtudines inter planos piſces numerantur? Rectius: Plani piſcium quibus cauda non eſt, aculeatiq;, ut teſtudines in coitu ſuperueniunt, id eſt, teſtudinum modo. Spari, torpedo, ſquali.) Sargi, non ſpari. Circa finem capitis eſt coaleſcit uulnus, non calleſcit.

CAP. LIIII. Poſtea uiſum tanti in extrema Italia petere Brundiſium oſtreas.) Rectius in extremam Italiam, familiari Plinio locutione.

CAP. LVII. In cauernis aquas hebetes remanere.) Vetus lectio, in cauernis aquas habentibus remanere.

EX LIBRO X. CAP. III.

INgenitum eſt ei, teſtudines raptas frangere.) Legendum: ingenium eſt ei, id eſt, natura. Quarti generis eſt percnopterus, eadem moratur per lacus.) Vetuſta exēplaria: percnopterus, eadem oripelargus. Sequenti uerſu: ut quam uerberet coruus: nihil erat neceſſe mutari in, utpote quam.

CAP. VIII. Traditum eſt, miſſas in ſublime ſibi excipere eos.) Melius, miſſas in ſublime ſibi.

CAP. IX. Ac rictu columbis potius.) Vetus lectio: ac uictu colūbis potius: ut intelligamus eam & leguminibus uiuere præter reliquorū accipitrum morem. ad hoc rictum uix puto inueniri de ullis auibus, nedum de columbis.

CAP. XIX. Vncos ungues habētes omnino nō cōgregātur, & ſibi quoq; prædantur.) Lege: & ſibi quæq; prædantur.

CAP. XXII. Scipio an Metellus uir conſularis, an M. Sextius.) Prius an ſuperfluit. Is Scipio Metellus Pompeij Magni ſocer fuiſſe fertur.

CAP. XXVIII. Et Cyrenaici Achorē.) Legendū, & Elei Myiagron. Atteſtatur noſtris exemplaribus & Pauſanias. ibidem, quia litatum eſt illi die, non poſtquā litatum eſt illi deo.

CAP. XXXIII. Madefactū mu' a aqua pēnis puluerē ſpargit.) Lege madefactę multa aqua. In genere ité ripariarum eſt.) Antiqua lectio: In genere parrarū eſt. Parrarū & Horatius meminit tāquā inauſpicatarū. Impios parræ recinentis omen Ducat. Eadē iā pauore libera, ac materna uocante cura.) Rectius: Eadē in pauore libera ac materna uacans cura. Nō enim narrat quid perdix facere ſoleat abducto per dolū à nidis aucupe (nam tūc uolatu ſe proripit) ſed quo ingenio aduerſus illum alioqui utatur, cum aut non habet pullos: aut longe alio loco habet.

CAP. XL. Caprimulgi appellantur grandiores merulæ aſpectu.) Lege grandiorum. Hæc minutiora pigeret annotare, niſi animaduertiſſem omnibus inoleuiſſe editionibus.

CAP. XLII. Super omnia humanas uoces reddūt pſittaci, & quidē ſermocinātes. India autem hāc mittit, Pſittacē uocāt.) Legendū, pſittaci quidē etiā ſermocinātes. nā hæc uerba, ſuper omnia humanas uoces reddūt, ad præcedentia referuntur. præterea legendum, ſittacen uocat. & ita adhuc nonnullis barbaris nominatur. nam quod ad terminationes attinet, altera Græca eſt, Latina altera, neutra barbara. Vltimorū hoc capite uerborū uera lectio eſt, ac cibis blādiēte, nō ad ciues, ſenſus eſt apertus. Quin & proxime ſequētis cap. extrema uerba deprauate legūtur: quę potuito ſufficeret pro, quātū potuito ſuf.

CAP. XLIII. Hunc ſiue æmulatione incitatus mācēps.) Nihilo deterius habuit priſtina lectio, æmulatione uicinitatis: & plena erat locutio etiam abſq; participio.

CAP. XLIX. Venerūt in Italiā Bebriacēſes bellis ciuilibus trās Padū externę & nouę aues (ita enim adhuc uocitatur) turdorū ſpecie.) Quibus nā bellis ciuilibus? nam plura fuerūt diuerſis tēporibus. Deinde ſi Bebriacenſes uocabantur, uerba per parentheſim interiecta, poſt hanc uocem Bebriacenſes ſtatim ſubijci debuerant. Præclare admonuerunt hic quoq; noſtra exemplaria, ubi ſic legitur. Venere in Italiam Bebriacenſibus bellis ciuilibus trans Padum & nouæ aues (ita enim adhuc uocantur) turdorum ſpecie, &c. Loquitur de bello ciuili Othoniano, quod ob cladem ad Bebriacum Galliæ Ciſalpinæ oppidum, Bebriacenſe nominat. & externæ uerbum eſt ſuperuacaneum, inſcitia caſtigatoris adiectum. is quiſquis fuit, non ſciens & pro etiam dictum, putauit aliquid deeſſe. Cæterūm aues ipſæ nouæ appellatæ ſunt cum recens aduenissent, ac deinde ea appellatio manſit, etiam poſt multos annos ab earum aduētu: id quod ſatis indicare poterat uel titulus capitis, De nouis auibus. Sic enim & hic & in primo libro conſtanter habetur in manuſcript. uoluminib.

CAP. L. Gallinaceos quoq; paſcendi lacte addito cibis.) Non multum fortaſſe refert, attamen antiqua ſcriptura eſt, lacte madidis cibis.

CAP. LV. Liuia Auguſta.) Vetus lectio, Iulia Auguſta. Nec erat mutanda. nam tametſi hæc ipſa gentilitio nomine Liuia primum dicta eſt, tamen iam natu grandior, ut marito tam honorifica appellatione æquaretur, Auguſta conſalutata, & peræquē honoris gratia in gentē Iuliam aſſcita, Iulia Auguſta uocari cœpit, relicto priore nomine. quemadmodum ex Tacito diſcere licet. Nec aliter legitur in omnibus emēdatis autorū monumētis, dūtaxat quoties Auguſtę cognomē additur.

CAP. LX. Nec aliàs in pluribus tanta fœcunditas, maior tamen paruis.) Legendum: nec alia plures. f. parit quàm melancoryphus. Tanto fœcunditas maior paruis.

CAP. LXI. Cui membrana ceu pennæ.) Melius, cui & membranaceæ pinnæ uni.

CAP. LXIII. Ea de cauſa ingrediuntur in conceptu.) Melius quadrabit ſi legas in coitu, ut eſt in manu ſcriptis. Viciſſe Olympia prægnantem equam Hecratidis Theſſali inuenimus.) Scribo, prægnantem Echecratidis.

CAP. LXIIII. Ex omnibus quæ perfectos fœtus, uel tantos & innumeroſos edunt.) Lege: Ex omnibus quę perfectos fœtus, ſues tantum & numeroſos edunt.

CAP. LXX. Qui ob id coguntur in naſſas.) Lege, quæ ideo conijciuntur in naſſas.

CAP. LXXIII. Orygem perpetuo ſitientem Africa generat, ex natura loci potu carentem cum mirabili modo ad remedia ſitiennium.) Germana lectio: Orygem perpetuo ſitientia Africæ generant, & natura loci potu carētem, mirabili modo ad rem. ſi. Sequenti uerſu ubi legitur, ſaluberrimi liquoris hauſtu ueſicis: dele hauſtu.

CAP. LXXIIII. Vulpes & miluii angues & muſtelæ & ſues.) Codices antiqui melius, Vulpes & Nili angues: muſtelæ & ſues. Componit enim animalium paria inter ſe diſsidentium. De aſpide miraculum à Philarcho traditur: Is enim autor eſt, &c.) Vetus lectio: De aſpide miraculum Philarcho reddatur. Vult enim Plinius fidem rei quam narrat penes autorem Philarchum eſſe. Id cum non intelligeret caſtigator, homo craſſæ Mineruæ, more ſuo caſtigauit, hoc eſt, mutauit in deterius.

EX LIBRO XI. CAP. VII.

NIgra cruſta eſt prima, ſaporis amari.) Lege, Comoſis cruſta eſt prima. Explanat enim has uoces, comoſin, piſſoceron, propolin. ac primo comoſin.

CAP. X. Apprehenſis ponduſculo lapillis ſe librant.) Melius, apprehenſi ponduſculo lapilli ſe librant.

CAP. XI. Fucus adēptis alis in alueum traiectus.) Scribo, reiectus.

CAP.

CAP. XII. Itaq; eſt prima.) Lego pro eam, tum, hoc eſt, Vergiliarum exortu.

CAP. XIII. Qua feruoris ipſius ſpuma cōcreſcit.) Scribe quæ, uidelicet membrana. nam ſi ſpuma nominatiuus non ablatiuus eſſet, in quam dixiſſet, potius quàm qua.

CAP. XIIII. Cōtra copia ignauiam affert. Maciem melle non erithace paſcunt.) Nō leue erratum. Lege, ac iam melle non erithace paſcunt: ut ſit ſenſus, ſi copia mellis adſit, faſtidiri erithacen in cibo ab apibus. Et mox error errorem peperit. Quia deprauato, ac iam, in Maciem, nō belle cohæret, Ergo diligentiores: pro una uoce Ergo, ſuppoſitæ ſunt tres, Quæ autem ſunt. Mox, Dies ſtatus inchoandi: melius quàm, ſtatutus. In fine capitis pro non alia ſuauitas uſusq;, repoſuimus, non alia ſuauitas uiſq;.

CAP. XV. Aptiſsimum in æſtimatiune è thymo.) Vetus lectio, Aptiſsimum exiſtimatur è thymo. & ſequēti uerſu pro, cum ſit, quod ſit. Sequens probatio ut ſit odoratum & dulce, reglutinoſum.) Quid hoc uerbi eſt reglutinoſum? Reſtituimus: odoratum, ex dulci acre, glutinoſum.

CAP. XVI. Aequitas etiam in eis obſtringitur.) Lege addendo uoculam, Aequitas quidem etiam in eis obſtringitur, nec caret ſua elegantia particula Quidem. Sicut ſequenti uerſu temerariè fecit qui detraxit uocem Ergo, ſcribens in primis præcipitur, pro in primis ergo præcipitur. Nam ubi incubauere, fauos liuidos faciunt.) Antiqui codices, Nam urſi incubauere. ut quod præcedit ad opera, non de mellificio, ſed de prolificatione intelligatur, quæ incubatu fit. Tertio inde uerſu adde uerbum exiſtimatur: ulceribus aptiſsimum exiſtimatur. Quam probabilem aliàs ſententiā fucorum euētus coarguit.) Prouentus, non euentus.

CAP. XVII. Cum procedit, unà eſt totum examen circa eum conglobatur.) In uetuſtis codicibus aliter legitur ac diſtinguitur: Cū procedit, unà eſt totum examen, circaq; eū conglobatur. Bellū uero quod mox aſsidui cuſtodes autoritatis, neſcio quis deprauauit in, aſsidua cuſtodientis autoritate.

Apparatus iudicio diem tempeſtiuū eligentiū.) Lego, apparatus indice, nempe murmure, quod nomen proxime præceſſit. Si quæ laſſatus deficit, aut forte aberrauit, odore proſequuntur.) Verior lectio: Si qua laſſata def. a. f. a. odore perſequitur. nam laſſari & aberrare in regem cōpetere non poteſt.

Sedere in ore infantis Platonis, tunc etiam ſuauitatem illā prædulcis eloquij portendentes.) Vt uerior ita multo elegantior uetus lectio: Sedere in ore infantis tum etiā Platonis, ſuauitatem &c. & continenter. Sedere in caſtris ducis Druſi Imperatoris, tunc proſperrime pugnatū.) Lege in caſtris Druſi Imp. cum proſp. pug. & circa finem cap. alterutra pars, quæ ſuis: non, quem ſuis. & ſequenti uerſu: maxime rixa in cōnexis floribus exorta. non, Maxima rixa & in e. f. e.

CAP. XVIII. Aliqui non niſi in tantum adacto inteſtinum ſæpe aſſequatur.) Vetus lectio: ut inteſtini quippiam ſequatur. ſequenti uerſu redundabat, dein. Adrepentesq; foribus opertas ſufflant: ab hoc ſpatio prouolant.) Reſtituimus ex fide ueterum codicum: adrepentesq; foribus per eas ſufflāt: ad hoc prouolāt. hoc eſt: ad flatum ranarū prouolāt apes.

CAP. XIX. Papilio etiam ignauus & inhonoratus, luminibus accenſis aduolans.) Adde uoculam hic, papilio etiā hic. quod nō de quouis papilione loquatur. & aduolitans frequētatiua forma legendū. ſed grauius errati mox ſequitur, utpote nō ſimplex. Filis etiā araneus, quacunq; inceſſerit, alarum maxime lanugines obtexit. nō enim de araneo loquitur, ſed tertium nocendi modum papilionis narrat: filis etiam arraneoſa, quacunq; inceſsit, alarum maxime lanugine obtexit.

CAP. XXII. Prima eas retorquere ruſusq; texere inuenit.) Veteres codices: redordiri ruſuſq; texere.

CAP. XXIII. Hanc ab his quoq; cogi ſubigiq;.) Quoq; redundat, ſicut antepenultimo uerſu duæ dictiones, more ceræ: quæ cera ex poſtremis ſyllabis uerbi lenteſcere nata eſt. Et primam dictionem huius capitis quæ eſt Bombyces, mutatis poſtremis literis perperā aſſuerunt fini uigeſimiſecundi capitis, cū ibi non minus grauiter quàm argute dictū ſit, ut denudet fœminas ueſtis: ac ſi dicat nihil abſurdius fieri poſſe, quàm cum ueſtis ad tegendum partes quibus pudor debetur inuenta, eadem ad nudandum eas adhibeatur pellucida: quæ argutia perit ſi dicas ueſtis bombycina, ac non ſimpliciter ueſtis.

Nec puduit has ueſtes etiā uiros leuitate uſurpare, propter onera æſtiua.) Itāne hæ ueſtes propter onera uſurpantur, ac non magis propter leuitatē? Verior lectio: Nec puduit has ueſtes uſurpare etiam uiros, leuitatem propter æſtiuam. Primum fœminarum laſciuia his uſa eſt, quæ gauderent nuditatem ſuā per eas ſpectari. Deinde uiri quoque uſurpare cœperunt, ob delicatam leuitatem æſtati conuenientem.

CAP. XXIIII. Circinato adnectens.) Hoc adiectiuum nomen ſubſtantiuum poſcit: & habetur ſane in manuſcriptis: circinato orbe adnectens. circinatū uocat tam abſolutum, ut circino ductus uideri poſsit. Derelicto lazo prætētu ſumma parte.) In his quidē uerbis nullū cōmodū ſenſum uideo. Quod ſi legas ut in noſtris archetypis habetur: derelicta laſſo prætenti ſumma parte: ſenſus erit, prætentæ telæ ſummā partē imperfectā præ laſsitudine ab araneo derelictā ubi arbitrari licet, legendū eſt, nō liceat. Pariūt aūt oua ea in telas expāſa, quia ſaliūt.) Pro expanſa lege, & ſparſa. Ideo ſparſa, quia ſaliūt. Pariūt aūt trecētos. Repoſuimus: pariūt aūt & tricenos.

CAP. XXVIII. In Thraciæ partibus iuxta Olynthū.) Vetus lectio, In Thracia iuxta Olynthū. Quod in hoc annotaui, ne indocti qui ſic loqui ſolent, exemplum apud Plinium inueniri iactent.

CAP. XXIX. Iidem quippe noctibus nō uolare eas propter frigora tradiderunt, ignari etiam longinqua maria ab ijs tranſiri, continuata plurium dierum profectione. Quod maxime miremur, famē quoq;, quam propter externa pabula petiere, ſciunt imminere.) Non obſcurum erit ex collatione, quāto & hic antiqua lectio ſit incorruptior Iidem quippe nec uolare eas noctibus propter frigora tradiderūt, ignari etiam longinqua maria ab ijs tranſiri, cōtinuata pluriū dierū (quod maxime miremur) fame quoque, quam propter externa pabula petere ſciunt. Italiam ex Africa magna cohorte infeſtāt.) Scribo, Italiam ex Africa maxime coortæ infeſtant.

CAP. XXXII. Multa autem inſecta & aliter naſcūtur, atque aſilus in primis ex rore.) Aſilus nec eſt in emendatis exemplaribus, nec alioqui hic locum habere poteſt, ubi de papilionibus fit mentio, non de aſilis. Sequenti uerſu eſt, inde porrigitur uermiculus, non oritur.

CAP. XXXVII. Alij præfixa his pila cuſpidāt.) Malim ut uetus: alij præfixa haſtilia cuſpidant. præcedit enim cornibus. Oculos unicolores nulli, cum candore omnibus mediuſculo differentes.) Vetus lectio melior: Oculus unicolor nulli, cū candore omnibus medius color differens. Ardēt, intendūtur, humectantur, cohibentur.) Legi debet: humectāt, conniuent. Ab iiſdem qui altero lumine orbi naſcerentur, Coclites uocātur: qui parui utrinque ocelli, Lucini iniuriæ cognomen habuere.) Locus eſt fœde corruptus. Exemplaria manuſcripta habent: Ab iiſdem qui altero lumine orbi naſcerentur, Coclites uocabantur: qui paruis utriſq;, Ocellæ: Luſcini iniuriæ cognomen habuere. Vt hoc interſit inter Luſcinū & Coclitē, quòd hic ſit unoculus natus, ille per uim eluſcatus, Porrò Coclitem eo modo opici ex Cyclope detorſerunt, quo ex Ganymede Catamitum Fuerunt autem Coclites Horatiorum gentis, ſicut Seruiliorum Ocellæ, Fabriciorum Luſcini, Pompeiorum Strabones, Papiriorum atque Aeliorum Pæti.

Bobus his mutantur.) Vetus lectio: Boues bimi mutant.

Secit intus os birtum, & linguam etiam appellatam.) Lege, & linguam etiam ac palatum.

CAP. XXXIX. Quæ uero rario crocodilis, ſi non cruori, ſed duritiæ tergoris tribuitur & ſolertia.) Lectio ſanè inepta, caſtigāda ad exēplaria uetera ſic: Ceu uero nō crocodilis duritia tergoris tribuatur & ſolertia. Coarguit enim hoc exēplo quorundā opinionē, qui ſubtilitatem animi cōſtare cute operimentisq; corporū putabant. Velut languidiores cum mēſtrui curſus ſtetere.) Legēdū, ut & lanugines oris. e. m. c. ſ.

CAP. XL. Primogeniti in quaq; parte ſues primas premunt, & ſi eſcæ ſunt faucibus proximæ.) Prodigioſa deprauatio, cū à Plinio ſcriptū ſit: Primis genitis in quoq; partu ſues primas præbent: eæ ſunt faucibus proximæ, ſcilicet mammæ.

CAP. XLI. Tenuiſſimum camelis, mox equabus.) Manuſcripti codices habent equis, nuſquam obſeruantes recentiorum exceptionem de ablatiuo in filiabus, equabus, aſinabus. Sicut & ſuprà 40. cap. Aſinis à fœtu dolent, nō Aſinæ. Idē animaduerti & in Liuianis exemplaribus.

CAP. XLII. Duobus alpes generibus pabula ſua approbant, Dalmatiæ Docleatem mittunt. Centronum terræ Natiſicum.) Vetus lectio, Dalmaticæ Docleatem mittunt, Centronicæ Vatuſicum. Dalmaticas uocat iuga a Carnis ad Dalmatas uſque pertinentia.

CAP. XLV. Sunt autē crura his obliqua, humani poplitis modo.) Pollicis, non poplitis. Qua perfoſſa, ceu iinculis, ſpiritus fugit.) Legendum, ceu iugulo, ſcilicet perfoſſo.

CAP. XLVI. Leo etiānū tortuoſos.) Scribo tortuoſius.

CAP. XLVII. Confirmant & apodas habere, nycterin & drepanin, in eis quæ rariſſime apparent.) Nycterin pro rara nō agnoſcit, quæ Græcis ueſpertilionē ſonat, uolucrē potius quàm auē, raræ aut rarū nomē magis cōuenit, quēadmodū habet antiqua ſcriptura, & apodas habere, & ocen & drepanin.

CAP. LI. Hinc tot cātib. & modulis flexiones.) Antiqua lectio potior: hinc tot cantus & moduli flexionesq;.

CAP. LIII. Qui uenena ſerpētū ſuctu è corporib. exigerēt.) Melius, corporibus eximerent. Scythæ ſagittarum ungunt aciē.) Vetus lectio, Scythæ ſagittas ungunt.

EX LIBRO XII. CAP. IIII.

VNam quam peculiarium Virgilius celebrauit ebenum.) Rectius manuſcripta uolumina: Vnam è peculiaribus

Indiæ

Indiæ Virg. celebrauit ebenum.

CAP. V. Quorũ pondera adeo in terrã curuantur, ut anno ſi.) Incorruptiora exemplaria: quorum uni adeo &c.

CAP. VI. Quo ſapientiores Indorum uiuunt.) Lege, ſapientes, id eſt, philoſophi.

CAP. IX. Facilius hoc & cruſtoſius amariusq; & gummoſum.) Lege addendo iuxta fidem ueterũ codicũ: Facilius hoc & cruſtoſius amariusq;, ut Indicum humidius & gummoſum. Ibidem legitur, in libras X. terni, non X. tantum.

CAP. XIII. Vt alij exiſtimauere frutice nenoſo.) Exemplaria noſtra quæ ob uetuſtatem ſequimur, habent, frutice myrtuoſo. Quod neſcio cur debuerit magis abſurdum uideri, quàm gummoſus & ſimiles Plinianæ uoces.

CAP. XIIII. Græci ſtagoniã & atomum tali modo appellant: minorẽ autem Arabiam.) Imò orobiam à magnitudine ὀρόβου, hoc eſt erui. Vltimo huius capitis uerſu lege: ponus quàm in micas frietur.

CAP. XVI. Facilime antẽ adulteratur. Indica myrrha.) Scribo, fallaciſsime autem adulteratur.

CAP. XVIII. Periti rerũ aſtruxerunt.) aſſeuerãt, non aſtr.

CAP. XIX. Renebunt uitrea & ænea.) Melius, & ahena.

Sterilior imbre, ſeu diræ naturæ.) Vetuſti codices: ſterilior imbre, cæduæ naturæ. & mox illic legitur, uenia cædendi, nõ merendi. Deinde ſorte germina diſcerni.) Cremia, nõ germina, quæ uox uel ex pſalmographo nota eſſe poterat.

CAP. XX. Per Nabathæos Troglodytasq; confines, qui conſidere ex Nabathæis.) Vetus lectio: per Nabathæos Troglodytas, qui conſidere ex Nabathæis. Vt intelligamus coloniã à Nabathæis negociatoribus in Troglodyticen deductã.

CAP. XXIII. Eãdem quæcunque ſit aſpalatho.) Lege, eandem quæ ſit aſpalatho.

CAP. XXV. Maxime probatus quod ante ſemel fluxit.) Melius uetus exemplar, Maxime probatur quod ante ſemen fluxit, id eſt, antequam ſemen prolatum ſit. Paulò pòſt illic legitur: Exit & in Pamphylia, ſed aridior: non acrior.

EX LIBRO XIII. CAP. I.

PRimumque id ſcire conuenit, mutata autoritate ad peius tranſiſſe gloriam.) Syncera lectio: mutatam autoritatem, & Sæpius tranſiſſe gloriam.

CAP. III. Veſtes prolongant tẽpus.) Antiqui codices: Veſtes prorogant tempus. Summa cõmendatio eorũ, ut tranſeuntem fœminam odor inuitet, etiam aliud agẽtem.) Magis placet quod in iiſdem codicibus habetur: ut tranſeunte fœmina odor inuitet etiam aliud agentes. Neque enim uſqueadeo corrupti fuerunt Romanorum mores, ut frequẽtior eſſet uiris quàm fœminis unguẽtorum uſus. ac mox. Sed quoſdam craſsitudo maxime delectat, idipſum approbantes.) Illic eſt, ſpiſſum appellantes, non idipſum approbantes. Atq; Caium principem ſolitum lauari.) Lege, atq; Caium principem ſolia temperari, ſcilicet iuſsiſſe. Vtinamq; dicere poſſemus, quis primus inſtituiſſet iſta, nimicum hac mercede orbem terrarũ corruptæ deuicere aquilæ.) Duas uoculas, ita eſt, quibus perquam eleganter Plinius utitur, ſcribarum ſiue potius caſtigatorũ temeritas deprauauit in, iſta. Sic enim ſcribitur ac diſtinguitur in emẽdatos uoluminibus. Vtinamq; dicere poſſemus, quis primus inſtituiſſet. Ita eſt, nimirum hac mercede corruptæ terrarum orbẽ deuincere aquilæ. Sic libr. 7. capt. 40. dixit, ita eſt profecto, alius de alio iudicat dies. Item lib. 18. cap. 6. Itaque eſt profecto, opera non impenſa cultura conſtat. Præterea lib. 24. cap. 1. Ita eſt profecto, magnitudo populi Rom. perdidit ritus, uincendoq; uicti ſumus.

CAP. IIII. Genera earũ plurima: & prima fruticẽ non excedentia: ſterilem hanc, alibi & ipſum fertilem, breuemq; ramis obiri umbra foliorum.) Emendata lectio: ſterilem hunc, alibi & ipſum fertilem: breuiq; ramorũ orbe folioſum. qui error tã craſſus eſt, ut mirũ ſit à nemine deprehẽſum. Præterea cæſum à dorſo puluinato, & in aluo media fiſſura pleriſq; umbilicatum.) Repoſuimus ex manuſcriptis: Præterea cæſum à dorſo puluinata fiſſura, & in aluo media pleriſque umbilicatum. Quod erat prius, pomis refertam.) Pro his uerbis longe alia ſunt in antiquis uoluminibus, nempe hæc: eratq; cum hæc proderem fertilis.

CAP. VII. Certoq; eam ſugit alienus humor, qui aluum omnem rigat.) Lege: qui aluum omnem rigat.

CAP. XI. Neque ad alios uſus illis, quàm funibus. Rex Antigonus in naualibus uſus eſt rebus, nondum ſparto communicato.) Sincera lectio: Nec alijs uſus eſt quàm inde funibus Rex Antigonus in naualibus rebus, n. ſ. c.

CAP. XII. Quæ poterit eſſe ſegminibus utrinq; amputatis.) Scribo reſegminibus. Minus ſorbet. Politur & charta magis, ut ſplendeat.) Lege & diſtingue: Minus ſorbet polita charta: magis ſplendet. Deprehenditur & lentigo oculis ſed medijs inſerto glutinamẽtis cen tenia iunco papyri bibulo, ubi uix litera fundente ſe.) Voluminum ueterũ emendatior lectio: ſed inſerta medijs glutinamentis tenia, fungo papyri bibula, uix niſi litera fundente ſe. Nam fabrili à gummi cõmiſſuræ fragiles ſunt.) In iiſdem codicibus melius eſt: Nam fabrile gummisque fragilis ſunt. Fabrile uidelicet glutinum. & gummis genitiuus eſt à gummi. κόμμι κομμεως. Minimũ hunc modũ intergerit.) Lege, minimũ hoc modo intergerij.

CAP. XIII. Quod eo magis miror, ſi etiamnum Homero cõdente Aegyptus nõ erat. At cur ſi iam hic erat uſus, in plumbeis linteisq; uoluminibus ſcriptitatũ conſtet? Cur & Homerus in ipſa illa Lycia Bellerophõti, codicillos datos nõ epiſtolas prodidit?) Hic tenebrio neſcio quis aliquot uoces ex ea cap. repetitas, ſed deprauate, infulſire auſus eſt. nam uetuſta exemplaria omnia tantum habent: Q. e. m. m. ſ. e. H. c. Ae. non erat: aut cur ſi iam hic erat uſus in ipſa illa L. B. &c.) Agnoſcis erudite lector Plinianum orationis fluxum, nullam interpolatoris operam deſiderantem. ô impudentiam.

CAP. XV. Interijt nuper incendio quam Cethegus decedens libris quatuordecim permutauerat.) Verus lectio: Interijt nuper incẽdio à Cethegis deſcẽdẽs, u. s. XIIII permutata.

A Nomio Tiberij Cæſaris liberto.) Lege addendo: Item à Nomio, nã duas recenſet amphiſsimas; Ptolemæi unã, alteram Nomij. Operimẽto conchylij & laminæ per mediã ueſtitã fuiſſe.) Pro peſsima opera malam gratiam meritus eſt, quiſquis hic Pliniana uerba, aliquot de ſuo additis, interpolare nõ eſt ueritus. Nam ſincera ſcriptura tantũ habet: operimento laminæ ueſtita, quemadmodum lateritij parietes ornatus cauſã marmoreis cruſtis ueſtiuntur. Nutriuntur optime ſplendeſcuntq;, manuq; ſicca fricantur ab alienis maxime: nec abacutis læduntur, ut in his genitæ.) O belle tractatum Plinium. Vide obſecro lector, quantũ hæc à germana lectione diſcrepent, quæ talis eſt, Nutriũtur optime ſplendeſcuntq; manu ſicca fricatæ à balineis maxime: nec à uinis læduntur, ut in his genitæ.

CAP. XVIII. Totumq; abire in lacum.) In altum, non in lacum.

CAP. XIX. Punicum malum cognomen ſibi uendicat.) Lege, cognomine ſibi uendicat

CAP. XXI. Semine colore & ſpecie foris.) farris, non foris.

CAP. XXIIII. Vtilitas herboſa ergo, & eo lætior ſatietas, quòd perquam modico pingueſcunt & quadrupedia.) Exemplaria uetera: Vtilitas quæ eruo, ſed ocyor ſanetas: perquam modico pingueſcente quadrupede. Obiterq; inter ordines allium capeſſere fertile eſt.) Lege, allium & cepe ſeri ferole eſt.

CAP. XXV. Vix ut reſpicere è naui tutum ſit.) Proſpicere, non reſpicere.

EX LIBRO XIIII. CAP. I.

SVbdiales inambulationes umbroſis operculis opacat.) Sincera lectio, ambroſiis pergulis. ut eſt uidere in emendatis manuſcriptis.

CAP. II. Vnatam parua, ut niſi pinguiſsimo ſolo coãlere non poſsit.) Rectius, colere nõ proſit. In neglecto ſolo moroſa, pingui putreſcit, gracili omnino nõ prouenit.) Legẽdũ, In eligendo ſolo moroſa. Moroſam in eligendo ideo dicit, quòd ei nec pingue nec gracile ſans cõueniat. Tuncq; Albanum uinum æmulátur.) Reſtituimus ex uetuſtis codicibus Albano uino æm. Sic Martialis: Aemula Baianis Alnini littora uillis. locutione à Græcis accepta, ἀμιλλησάμενοι. Leuius hoc uideri poterat, niſi in his leuibus tam ſæpe ſcribæ ludere ſibi permittant. Mœrica contra omnes ictus firmiſsima.) Veteres libri, contra omne ſidus ſit.

CAP. III. Et coronaria naturæ luſu ſtephanoios.) Scribo, coronario naturæ luſu.

CAP. IIII. Cum C. Gracchus tribunus plebis ſeditionibus agitatis interemptus.) Latinius noſtra exemplaria, plebem ſeditionibus agitans. Raro quippe adhuc fuere, nec niſi importatos ſingulis teſtis milia nummûm.) Vetus lectio, nec niſi in nepotatu.

CAP. VI. Pucino retulit acceptos non aquoſo.) Lego, pucino retulit acceptos, non alio uſa. Cum eadẽ uios aliud alijs locis pulluler.) Maluimus & hic noſtros manuſcriptos ſequi, in quibus eſt, aliud alijs locis polleat.

CAP. VII. Nec Cymolin per ſe gratia.) Noſtri ueteres codices Tmoliti habent, cuius & apud Græcos ſit mentio.

Cæſarem non aliud potaturum.) Scribo, poturum.

CAP. XIII. Interfectam fuiſſe à marito.) Scribo ad exemplar uetus, interfectam fuſte à marito, atteſtante Gellio.

Aromaticis delectaror.) Lege Aromatite. id eſt quod nunc Hippocratis nocant, cuius inuentũ uideri uolunt.

CAP. XIIII. Sic quoq; diu tranſmarina fuerunt in autoritate ad atauos uſque noſtros, etiã falerno iam reperto, ſicut apparet ex illo comico uerſu Anaxipolis Thaſij: Quinq; Thaſij uini inde depromam, Falerni bina.) Quid ego audio, Anaxipolim Thaſium Latinos uerſus ſcriptitaſſe? an forte græce quidem ſcripſit, ſed togatas fabulas. alioqui inepte citatur teſtis, ubi agitur de autoritate quæ fuit uinis in Vrbe atq; Italia.

Subijciam

Subijciam & hic ueterem lectionem quo magis appareat deprauatio. Sic quoq; poſtea diu tranſmarina in autoritate fuerunt, & ad auos uſq; noſtros: quin & falerno iam reperto, ſicut apparet ex illo comico uerſu, Quinque Thaſij &c. Neque enim ratio temporum patitur ut legamus ad atauos, de uinis quæ poſt Opimium conſulē in precio fuerunt. Mille cadorum congiorum) Lege, cadorum congiariorum, id eſt, qui cōgium caperent. Sequenti uerſu eſt C. Sentius, non Centius. Hortēſius ſuper decem cados hæredi reliquit.) Non uideo cur hoc magnum uideri debeat, cum Lucullo euidem uiox pluſquam C. M. cadorū fuiſſe ſuprà in hoc ipſo capite ſcriptū ſit. uerior eſt dubio procul manuſcripta lectio X. M. cadorum quod ſcribę hoc modo ſcribere ſolent x. inde lapſus occaſio.

CAP. XV. Quid ni? Et Cæſar dictator triumphi ſui cœna uini falerni amphoras C. Chij cados C. in cōuiuia diſtribuit.) Conuiuia hic uocat certum conuiuarum numerū unà diſcumbentium: qui ferè intra Muſarum numerum cōſiſtebat, iuxta tritum illud prouerbium: Septem conuiuium, nouem conuitium. Quare nimio plus eſſent centum cadi uel Cyclopum conuiuio. Itaq; malui antiquam ſcripturā ſequi. Quid, non & C. d. t. ſ. c. u. ſ. amphoras, Chij cados, in cōuiuia diſtribuit, id eſt in ſingula conuiuia ſingulos cados ſingulasq; amphoras.

CAP. XVI. Fit & è pomis.) Melius, Fiunt & è pomis. ac mox: primumq; è palmis, non, proximumq; ei è pal. Myrtitē Cato quemadmodum fecerit, hoc paulò pòſt iudicabimus.) Melius, Myrtitē Cato quemadmodū fieri docuerit, mox paulò indicabimus. Ex cæteris herbis colatis.) colatis, redundat. Qualem & redolens ſalicum Patauinorum in paluſtribus uindemiæ.) Lege, qualem & ſalicum redolent Patauinorum in paluſtribus uindemiæ.

CAP. XVII. Adeò nihil intentatū in uita fuit.) Elegantius datiuo caſu, adeò nihil intentatum uitæ fuit.

CAP. XVIII. Aſpendios dānata à ſeris.) Dānata aris, lege. σπένδειν enim libare ſignificat. Aegyptus & ecbolinā habet abortiuus facientem.) Vetus, Aeg. & ecbolada habet, abortum facientem. Sic & maris naugio.) Rectius, mari nauigato.

CAP. XIX. Prolibare dijs nefaſtū habetur uino.) Rectius in ueteribus codicibus ſcribitur uina, ſicut tertio abhinc uerſu, polluta & Græca. Præcepta tradiderint.) Præcepta condiderint, eſt in ueteribus, idq; non ineleganter, ut nihil opus fuerit mutare. Anni prioris uina nonnuſquā fece acetōne cōdiunt.) Vetus lectio: Nonnuſquam prioris uini fece acetōue condiunt.

CAP. XX. Iterum ſpōte feruere: qua calamitate cū deferbuit deperit ſapor.) Cū deferbuit, uoces ſunt ſuperuacaneæ, & ab interprete primū adiectę. Acor aut fumidum uitus, aut picis aduſtio.) Lege, picis autē aduſtio. nam ſuperiora reſinæ uitia ſunt, hoc picis. Aſia picē Indicā maxime probat, Græcia Piericā.) Non Indicā: quod abſurdū erat, ſed Ideam ab Ida cantatiſſimo Troadis monte, atteſtante etiam Theophraſto.

CAP. XXI. Sic coopercula doliorum medicanda.) Imò opercula. error natus ex geminatione literarum.

CAP. XXII. Poſtera die ex ore halitus fœndi.) Veteres codices diſerte habēt: halitus cadi, ut intelligamus eos nimia temulentia cadū olere. Cū priorē diē quotidie perdant, imò uerò & uenientē.) Nihilo deterior erat uetus lectio: illi uerò & uenientem. L. Piſonē urbis Romæ curatorē ab eo delectū.) Sincerior lectio extat in antiquis uoluminibus, L. Piſonē urbis Ro. curæ ab eo delectū. hoc eſt, ad curā. Præfectus urbis creatus eſt, nō curator: & præfecturā circumloqui libuit.

EX LIBRO XV. CAP. I.

OLeam Theophraſtus celeberrimus è Græcorū autorib⁹.) Moderatius Plinius, Theophraſtus è celeberrimis Græcorum autoribus. M. Seruius T. F. ædilis curulis.) Antiqua ſcriptura, M. Seius L. F. Certe Seruius prænomē eſt nō nomē. Nec deſiderare raſtros, aut falcē ullam, aut curā.) Elegantius uetus: Nec deſiderare raſtros aut falces, ullamue curam.

CAP. III. Has enim ocyſſime occupat æſtas. quia ſunt tenerrimæ, & amurca cogit decidere.) Vera lectio: has enim ocyſſime occupatas, quia ſunt tenerrimæ, amurca cogit decidere. Cum omni hora oleū decreſcat.) Lege omni mora.

CAP. V. Quam earum in his locis optimam eſſe dicant.) Veteres codices: Quam earum finitimis locis o. e. d. nec erat opus mutare.

CAP. VI. Præterea conchas & plumbeas cortinas aere nitiari.) Vitiata lectio eſt: reſtituimus iuxta fidem archetyporū ſic: præterea in cōchas & plumbeas cortinas: ære uitiari. refertur enim ad decapulandum quod præceſſit.

CAP. VII. Suis herbis cōponunt inter Cappadociam & Seleuciam quod Seleucinum uocāt.) Vera lectio uetus, inter Cappadociā & Galatiam quod Selgiticū uocant. Idem erratū depræhendimus & caſtigauimus lib. 23. cap. 4. ſcribendo ſic: Selgiticū neruis utile diximus. E pice fit quod picinū appellant.) Lege piſſinū, non picinum, ut ſit Græca uox.

CAP. XI. Præcocia uerò muſtea.) Scribo præcoci, referendo ad proxime præcedens prouentu. E ſtrutheis odoratiſſima.) Lege à ſtrutheis, id eſt poſt ſtruthea.

CAP. XIIII. Tamen peculiare nomē dedit.) Lege addendo: his tamen peculiare. his ſcilicet lanatis, quorum mentio præceſſit. A conditione caſtrati ſeminis, quæ ſpadonia appellant. Belgemela à folijs. folium enim unū, aliquando & geminum erūpit è latere medio.) Mira uerò denominatio à gemino folio belgemela. ſed cur potius à gemino, cum ſæpius unicū erumpat? Antiqua exemplaria aliter habent: quæ ſpadonia appellant Belgæ. Melofolijs folium unum, aliquando & geminum, erumpit. Mirum autem uideri non debet, ſi Belgæ ſpadonia uocabant Romano & non Gallico uocabulo, ut qui prouinciales id tēporis eſſent: apud quos ipſe Plinius aliquandiu uixit, unde hoc pomum in eius notitiam uenit: urbanis alioqui non admodum notum. Melofolium uerò dictio eſt ex Græca ac Latina compoſita, quaſi μηλόφυλλον.

CAP. XV. Reliquorū nomina aliter in alijs locis appellantur.) Scribe addendo, aliter in alijs atque alijs l. a. Conduntur uerò pira ut uuæ, ac totidem modis, non aliter quàm in cadis. Præterea quæ pomis proprietas piris quoq; uini, ſimiliter ijs ægris medentes in eſcam dant.) Vera lectio, Conduntur uerò pira ut uuæ, ac totidem modis, nec aliud in cadis præterquàm pruna. Pomis proprietas pirisq; uini: ſimiliterq; in ægris medentes cauent.

CAP. XVII. Eandem pomis in uino ſubigunt.) Melius, uino ſubigunt. Oleo aſpergi ex oreſtit de palmis diximus.) Hoc nuſquam dictum eſt, ſed particula ut redūdat. mox legēdum, De palmis diximus, ut ſit tranſitus ad reliqua. Ac ſi dicat, niſi inter peregrinas arbores de palmis dictum eſſet, potuiſſe hic inter ſecundas menſas de earum fructu dici. nunc de ficis proxime dicendum.

CAP. XVIII. Ad nos ex alijs tranſiere gentibus Chalcidicæ, quarum plura genera. ſiquidem & Lydiæ quæ ſunt purpureæ, & mamillanæ ſimilitudinem mammarum habent.) Legendum ex fide ueterum exemplariorum, Ad nos ex alijs tranſiere gentibus, Chalcide, Chio, quarum plura genera ſiquidem & Lydiæ quæ ſunt purpureæ, & mamillanæ ſimilitudinem earum habent. Alioqui Plinius omiſerat Chias Romæ nō incelebres, & Martiali in primis amatas. Nam Alexandrinæ exilior es. Candicans terina, cognomine delicata.) Eadem exemplaria ueram, etiam nunc, lectionem retinēt. Nam Alexandrina è nigris eſt, candicante rima, cognomine delicatæ. Alioqui non bene cohæret, quod mox ſubſequitur: Nigra & Rhodia eſt. Tanto propius Carthaginem pomo Cato admonuit.) Elegātior uetus lectio: Tanto propius Carthaginem pomo Cato admonuit.

CAP. XIX. Ergo culices partim fraudati alimento in matre: hoc eſt putri eius tabe, ex qua nati ad cognatam uolant.) Antiquior lectio & melior, Ergo culices parit hi fraudati alimento in matre, putri eius tabe, ad cognatam uolant.

CAP. XX. Setaniæ tamen maius pomum eſt.) Tamen ſuperuacaneum eſt, natū ex proximis ſyllabis tante, nec ad ſenſum quicquam facit.

CAP. XXI. Hæc ubnoxia acri odore, nec ſuauitate iucunda.) Cuinā obnoxia? Sincera lectio: hæc obnoxia acori. odore & ſuauitate totūda præcellūt. cæteris uini ſapor. Et rufatur capillus primū prodeūtibus nucleis.) Nuculis non nucleis.

CAP. XXIII. Molitura etiam præſtant) Vetus moluntur etiam, & præſtant &c.

CAP. XXV. Minus quinquēnio eſt.) Satis Latine dixerat Plin. minus quinquenniū eſt: nec erat cur mutaretur.

CAP. XXVIII. Aliquorum lignum ipſum in uſum & pomi uicē, ut grana myxis, quas in Aegypto gigni diximus.) Vetus lectio: Aliquorum lignum ipſum in uſu & pomi uice, ut generi amygdalæ, quam in Aegypto gigni diximus. Dixit autem Plinius his uerbis: Pomū longius piro, incluſum amygdalæ putamine & corio: colore herbido.

CAP. XXIX. Antequam piper reperiretur, illam obtinens uicem.) Illius obtinens uicem, legendum eſt. Plebeia torrida ac ſqualida.) Scribo retorrida, qua uoce libenter utitur. Quin & uirgæ anuli.) Lege, uirgei anuli. Papyrium Naſonem.) Maſſuuem non Naſonem, atteſtante Liuio.

CAP. XXX. Et poſtea acceſſere genera eius. Hanc ſylueſtrem &c.) Quā hanc? Libri uetuſti: Poſtea acceſſere genera: tinus, hanc ſylueſtrem &c. Alioqui male cohæret, acceſſit & regia, niſi tinus præcedat. Folio criſpo ac breui: quæ inuenitur rara.) Lege prouentu rara. Præferenda utiq; myrto & oleæ eſt.) Vetus lectio: præferenda ei utroque olea.

EX LIBRO XVI. CAP. I.

NAuigantibus ſimiles, cum integāt aquæ circundata naufragijs. Cum uerò receſſerint, fugiētes cum mari piſces circa tuguria uenantur.) Vera lectio: nauigantibus ſimiles cum integant aquæ circundata, naufragis uerò cum receſſerint: fugientesq; cū mari &c. Non pecodes hos habere, nō lacte ali ut finitimos. Ne cum feris quidem dimicare contingit.)

git.) Melius: Non pecudem bis habere, non lacte eli ut ſinitimiſt, ne cum feris quidem dim.con. Potus nō niſi ex imbre.) Legendum addendo, Potus ijs. & ſequēti uerſu, Et hæ gentes certe. Certe, ſuperfluit.

CAP. II. Roborum uaſtitas intacta.) Et hic adde unam dictionem, æuis roborum uaſtitas intacta.

CAP. III. Veluti po. R. ipſa corona impoſita.) Ipſi, nō ipſa. Longum eſt nec ex inſtitutione operis.) Vetus lectio, nec inſtitutum operis.

CAP. IIII. Quiq; patriæ muros primus ſcandēs, audentem irrumpere occidit. Quiq; ciuē maluit ſeruare quàm hoſtem occidere.) An non hæc inter ſe pugnāt? ſicut nec id apte cohæret quod mox ſubijcitur, Vtq; eum locū in quo ſit actum, obtineret hoſtis eo die. O ſtrenue nauatā à deprauatore operam, & cui nulla ex his quæ hic memorantur, corona dignum ſit præmium. Reſtituimus ex fide manu deſcriptorū hoc modo: quæ ſub ipſo Ioue datur, cuiq; muros patria gaudēs rumpit. Confert enim leges Romanas de ciuica, cum illa Græcorum de Hieronicis, hoc eſt ſacrorum certaminū uictoribus, in quorum honorem patria cuiq; ſua redeunti murorum partem diruebat, quà oppidum intraret: tanquam nihil opus eſſet mœnibus ciuitati, quæ tales uiros gigneret. Mox ſubijciuntur capita legum. Ciuem ſeruare. Hoſtem occidere. Vtq; eum locum in quo ſit actum, hoſtis obtineat eo die.

CAP. V. Nec non & incopie frugum.) Veteres codices: nec non & inopia frugum. Diſtinguemus ergo proprietate naturaq;, & ubi res coget, etiam Græcis nominibus utēdum.) Vtendum ſuperfluit. nam omnia referuntur ad uerbum Diſtinguemus.

CAP. VI. Continētur hiſpido calyce, per genera plus minus complectente.) Scribo eddendo, plus minus cutem complectente. cutem glandis ſcilicet.

CAP. VII. Gignunt & alæ ramorum eius pilulas corpori non pediculo adhærētes.) Legendum, Gignunt & alæ ramorum eius pilulas, corpore nō ped. adh. Item circa finē capitis: & in folio rubēte aquoſos nucleos candicantes. non rubētes, quod neſcio quis ad pilulas præcedētes referendum putauit.

CAP. VIII. Granum hoc, primoq; ceu ſpecies frutices paruos aquifoliæ ilicis. quiſquilium uocant.) Sincera lectio: primoq; ceu ſcapus fruticis paruæ aquifoliæ ilicis. cuſculium uocant. Eſt enim Hiſpanum uocabulū non Romanū: & cuſculietum uidetur olim dictū, quod nunc deprauate ſcarlatū. Signum hoc eius, quod in tenebris decerpitur.) Quo nō quod. Græci corticee arborum appellāt.) Vetus, corticis arborem.

CAP. XVIII. Tingendi cauſe ad ſeruorum ueſtes.) Illic legitur, ad ſeruitiorum ueſtes.

CAP. XXIIII. Et apud nos uere palmæ à matre integræ decerpuntur: meliores enim ſunt, quæ non diuiſæ fuerint.) Integre lectio: Et apud nos ferè palmis à meſſe decerpūtur. ex his meliora, quę ſeſe nō diuiſerint. Loquitur de folijs. Decidua à populo quernaq;.) Rectiꝰ, decidua populea quernaq;.

CAP. XXV. Cæteræ uere concepto.) Vetus lectio: cæteræ uero cœptura. Sic fit, ut dum prima cacumina impellantur ſe cutis aperiat, geniculato incremento.) Et hic diuerſa lectio, ut prima cacumina impelli ſe cutis appareat.

CAP. XXVI. Cedri & iuniperus & ilex annuæ ferè habentur, nouusq; fructus in ijs cum autumno pendet.) Noſtra exemplaria: Citreæ & iuniperus & ilex enniferæ habētur, nouusq; fructus in his cum annotino pendet.

CAP. XXIX. Quoniam omnis infirmitas cœlo magis accidit.) Lege, cœlo magis obnoxia eſt.

CAP. XXXII. Faſtidio balſamū alibi naſci natura quàm in Syria noluit ferè: Nec nō & palmam naſci ubiq; aut natam parere.) Si dixiſſet alibi quàm in Iudęa, uerisimilius erat. neq; enim in tota Syria naſcitur, aut ulla alia eius parte præterquā Iudæa. Antiquior ac uerior lectio hæc, Faſtidit balſamū alibi naſci, Aſſyria malus alibi ferre: necnō & palma naſci ubiq; aut nata parere. Cælum nullo modo quit flecti.) quit redundat.

Mutari naturā in iiſdem locis, atq; improuiſo ualere.) Exemplaria uetera: atq; pro indiuiſo ualere. An in Lycija frigidisq; montibus naſcitur.) Lege, at in Lycia Phrygiaq; m. n.

CAP. XXXVI. Durantq; eius alta tecta.) Eius nō eſt quò referatur. Lego, Durātq; æuis. Sic ſupra: æuis roborū uaſtitas intacta. Et canore tibiæ ipſo educendæ.) Melius: & canere tibiæ ipſæ docendæ: nec aliter eſt in emendatis exemplaribus.

CAP. XXXVII. Licet populi ritibus placeant, & cæcubum ducant.) Lege, & cæcuba educēt. Sequacis ad iuncturas lenticiæ.) Rectius, ad uincturas. Mollioribus uaſis quàm ni è corio fiant.) Vilioribus, nō mollioribus. Deciduæ ſalici fertilitas.) Legi debet: Cædua ſalici fertilitas.

CAP. XXXVIII. Ictus ab altero capite uel grauis ſentiatur.) Atqui magis conueniebat, uel leuiſſimus. Legendum itaq;, uel graphij, nō uel grauis. eſt autem graphium, ut uulgo etiam notū eſt, ſtylus ferreus, quo in ceratis tabellis quicquid libuerit exarare ſolemus. Fagis pectines tranſuerſi in pulpa bulli...

apud antiquos. Inde & uaſis honos.) Diſtingue, Apud antiquos. Inde & uaſis honos.

CAP. XL. CXX. modij tunc lentis pro ſaburra ei fuere. Pudendum erratum, cum tam modicæ ſaburra uix mediocri nauigio ſufficiat, nedum illi uſque ad miraculum ingenti, ἀλλὰ τῶν ναύτων ὁ φόρτος ἐπαναλαβεῖν, modo ſenſus ſit utcunque grammaticus. Vera lectio eſt. CXXM. modiūm lentis. Quas & ipſas eſſe modicas edmodum miror.) modico. i. ſimulacro. Id miratur, quod alioqui iuncturæ ferè nullę ſint, niſi in grandibus ſimulacris. Nónne ſimulacrum Iouis in arce è cupreſſo durat.) Veteres codices, ſimulacrum Veiouis.

CAP. XLIIII. Et diluoor in punicis.) Reſtituimus ex archetypis noſtris, & dulciora in punicis. Senſus eſt, quo dulciora poma, eo minus uiuacē eſſe arborē. Decem arbores metiens.) mittens nō metiens. Quod notatur & in ſpina fullonia.) Scribo: quod uero in ſpina fullonia. pendet enim à præcedēte uerbo gignatur. Edēdi ratio ætatis quadragenis diebus.) Rectius, Ea medendi ratio æſtatis quadragenis diebus.

EX LIBRO XVII. CAP. III.

IN aquilonem obſeruare uites & arbores poni ſuaſere.) Lege, in aquilonem obuerſas uites.

CAP. IIII. Sed idem ſolum ubicunq; arduum opere, difficile cultu, bonis ſuis acrius penè paſcit quàm uitijs. Affligit agricolam & carbunculus terræ, quæ ita uocatur. Emendari uitem hac terra putatur.) Longe emendatior ac planior uetus lectio, id quod uel abſq; cōmonſtratore cuiuis latine ſcienti perſpicuum eſſe poteſt. Eſt autem hæc, Sed idem ſolū ubicūq; arduum opere, difficile cultu, bonis ſuis acrius penè quàm uitijs poſſet, affligit agricolam. Et carbūculus terra quæ ita uocatur, emendari uite macra putatur. Hæc lectio belle quadrat & ad præcedētia & ad ſequentia. Item uites aduri, quod non entea, Thracia ſenſit admoto Hebro.) Noſtra exemplaria uerius, Aenus ſenſit. Cāpos Roſciæ dixit Italiæ ſumē eſſe.) Roſeæ ſcribendū, ut eſt in ueteribus. Virg. Et roſea rure Velini.

CAP. VIII. Harenacea utuntur, ſi aliqua non ſit. in uliginoſis uerticibꝰ & ſi alia ſit ubi bos gentiū ſolos nouimus &c.) Emendatior lectio: Harenacea utuntur, ſi alia non ſit: in uliginoſis uero & ſi alia ſit. Vbios gentiū ſolos nouimus, & reliqua.) Vbij Germanica gens erat, ſed in Gallicā ripam à Romanis traducta, quo loco nunc eſt celeberrima Agrippinenſis colonia.

CAP. X. Amygdalæ in argilla molli meridiē ſpectanti ſeri iubētur.) Amygdala legi debet, & iubet, nō iubētur. Præcedit enim proximo uerſu Mago, cuius hoc eſt præceptū. ac mox eodē uerſu, Gaudere & dura, nō gaudere eas in dura. Quo in genere & cū patiri ſunt auelluntur:) Vetuſti codices magno conſenſu habent, & cum perna ſue auelluntur: ita melius cohæret cum his quæ ſequuntur. Nanq; & huic principio eligi ſolum refert.) Melius, Nanq; ad principium e.ſ.r. Non omittendum naturę miraculum, ex tam paruo gigni arbores.) Magis placet uetus lectio: non omittendo naturæ miraculo. Sic enim ſæpe Plinius loquitur.

CAP. XI. Cato, ſi locus aquoſus ſit, inquit, latas pedes ternos. In faucibus imisq; palmum & pedem.) Reſtituimus mutata diſtinctione ſic. Latos pedes ternos in faucibus, imosque palmum & pedem. in faucibus .i. ſumma ſui parte, imosque .i. ima ſui parte. Cato craſsiorem quinque digitis non omiſit. Idem ait attinere meridianā cœli partem ſignari in cortice.) Scribo & diſtinguo: Cato craſsiorem quinque digitis. non omiſiſſet idē, attinere &c. Cato. referri debet ad præcedēs uerbum, præcipiunt. Et nō omiſiſſet eleganti eclipſi dictum eſt, ac ſi dicat ideo à Catone omiſſum præceptum hoc quia nullius ſit momenti.

CAP. XII. Illam inſcitiam pudendam eſſe conueniet, & adultas inter ſe ſolo luctari iuſto plus.) Pudenda ſane inſcitiæ locum hunc deprauatum apparet, cum in antiquis uoluminibus recte legatur: adultas interlucare iuſto plus. Interlucari autem arbores dicitur, quoties adempta ramorum parte, quantum opacitati earum detrahitur, tantum luci accedit: unde & interlucare dictum.

CAP. XIIII. Ne excutiatur in uēto. ne cortex à ligno decidat alterutri.) Vetus lectio: ne exacuatur in uento, ne cortex à ligno decedat alterutri. pereceſsit enim, calami exacutio medullam ne nudet.

CAP. XV. Atq; ut gemmaſcere incipiens ligetur calamus.) Legendum pro ligetur legatur. Ac mox: ut inde potius diſtillaret mucor. ubi humor pro mucor legebatur.

CAP. XVIII. Autūno ablaqueato, & ſtercus adjicito.) Lege eddito, nō adjicito. Sic enim Cato loqui ſolet. Vt eadē oliueta conſtent.) Integra lectio eſt: ut æuis eadē oliueta conſtent. Sic ſuprà lib. 16. cap. 2. æuis roborū uaſtitas intacta. Euiſdem cap. 36. Durantq; æuis tecta alta. Mirūq; quæ Pallas caſtigatori hanc mentē dederit, ut eam uocē ubiq; aut omitteret aut deprauaret. Confeſſā enim de tēpore ſerendi æque ratio eſt uere & autumno. Id ex magna parte fieri decreuere.) Re-

ctius in archetypis legitur & diſtinguitur hoc modo, Connexa enim de tẽpore ſerendi æque ratio eſt. Vere & autumno id magna ex parte fieri decreuere. Ac mox, naturę totius, nõ potius. Ideo faciles corticum eſſe amplexus.) Illic habetur, complexus.

CAP. XX. Ideo nucibus potius quàm radice p.c.d.) Scribo, potius quàm uiuiradicibus.

CAP. XXI. Et prædictis uelut armamentis uinearũ.) Hæc uerba quæ neſcio quis fini præcedẽtis perperam aſſuerat, huius capitis initio adpoſuimus, melius hic cohærẽtia. Id enim cum deciſi nec intorti trigemmes.) Lege, Iidem cum deciſi. Paulopoſt pro, in area, reſtituimus marra. Oculorum exinde materia emicat cũ aqua, trigeſimoſexto menſe uiuiradix trãſfertur.) Scribo & diſtinguo, O.i.m. emicat, cum qua XXXVI. menſe u.t. Detrahere hoc experimẽta ſeminarij curaque. Sequitur uinearum ratio.) Diſtinguendum, detrahere hoc experimenta. Seminarij curam ſequitur u.r.

CAP. XXII. Sulco latitudo palæ eſt.) Lege addendo, ſulco latitudo palę ſatis eſt. Eodem uerſu, in quanq; partem, non quãcunq;. Quæ ex his longiores fient, ut uites binas accipiãt. E diuerſo aliæ labũtur.) Antiqua lectio, Qui ex his longiores fient, ut uites binas accipiant ẽ diuerſo, aluei uocabuntur. Intra biennium autem fructus, Malui ueterẽ lectionem: Intereſt autem bienniũ fructus, quo tardius in ſato prouenit quàm in tranſlato. Ideo utriuſq; fructum tardum, præterea retorridum & nodoſum pumilionumque reddi incremento.) Alia lectio antiquior, in quã exemplaria cõſentiunt, ſic habet, Id utrũq; fructũ tardum, præterea retorridũ & nodoſum reddit, pumilionũ incremento. Operarum iſta cõputatio eſt. In latifundijs uero legitima naturæ feſtinatio.) Vetus lectio: operarũ iſta cõputatio eſt in latifundijs, nõ legitima nat. feſt.

CAP. XXIII. Et ulmus detruncata à media inter ramorũ ſcamna digeritur.) Legendum, in ramorum ſcamna. Meridianum ſolẽ ſpectare palmites debent.) Non male eſt in manuſcriptis, ſpectare palmæ debent. nam ſequitur mox rami à proiectu digitorũ modo ſubrigi. nec de uitibus loquitur, ſed de arboribus, quæ uitibus maritantur. Traduces gallica cultura binis utrinq; lateribus, ſi pedũ quadrageno diſtent ſpatio, quaternis uiceno, inter ſe obuij miſcentur alligantur que uno conciliati, uirgultorũ comitatu obiter ligati quà deficiãt. Aut ſi breuitas non patiatur ipſorũ, adalligato protẽduntur in uiduam arborẽ iunco.) Repræſentabimus & hic ueterẽ lectionem, quam ueriorẽ eſſe certe illi facile indicabunt, quibus id culturæ genus uiſu cognitũ eſt, etiam hodie in ea Italiæ parte frequens. Nam de ciſalpina Gallia loquitur. Eſt autem talis. Traduces Gallica cultura bini utrinq; lateribus, ſi per quadrageno diſtet ſpatio, quaterni ſi uiceno, inter ſe miſcentur alliganturq; unà conciliati, uirgultorum comitatu obiter rigorati quà deficiant: aut ſi breuitas non patiatur ipſorum, adalligato protenduntur in uiduam arborẽ iunco. Sed quia utilitate redituum impendia exuperent.) Reditum nõ redituum. Vilitas enim de uino intelligi debet. Carioſaſq; tantum uitis partes incipientes marceſcere depotãdo.) Antiqua ſcriptura, incipiẽtes inareſcere. Quoniam certa litera eſt facilius abſcondere, quàm detorquere quò uelis. Plagas in arborum tonſura ſupinare, uelut calices faciendi.) Satis apparet deprauatorem hunc neq; literaturã calluiſſe nec agriculturã. Reponẽda igitur ex uetuſtis exẽplaribus incorrupta lectio, & hoc modo diſtinguendũ: quàm detorquere quò uelis plagas. In arborũ tonſura ſupiniore uelut calices faciẽdi, ne cõſiſtat humor.

CAP. XXIIII. Itaq; per hyemes cœli rigorem probamus. Non enim ſolũ infirmiſsimæ arbores gelu periclitantur, ſed maximæ.) Verior lectio, & cũ proxime præcedentibus Plinij uerbis melius cohærẽs, eſt hęc. Itaq; par hyemes cœli rigorem probamus, non ſoli. Nec infirmiſsimæ arbores gelu periclitantur, ſed maximæ. Vnde partiũ adhibita ſocietate, nominum quoq; cum hominũ miſerijs.) Caſtigauimus ex fide manu deſcriptorum, Vnde partiũ debilitas, ſocietate nominum quoq; cum hominũ miſerijs. Idq; anea corticis ſono experiuntur.) Adde caui. aues caui corticis ſo. exp. Quapropter & grãdo in ijs cauſis intelligi debet, & carbũculatio, quod pruinarum iniuria euenit. Deeſt cõiunctio &. & quod pruinarum iniuria euenit. Sunt enim tria diuerſa mala. Naſcitur hoc malum tempora humido & lenio.) Lege, tepore humido.

Quod araneũ uocant,) quod particulam ſcriba de ſuo adiecit. Legendũ (araneũ uocant) per parentheſin. Idem peccatum ſcribarũ & alijs locis, nec in hoc ſolo autore, deprẽhẽdere licet. Ibi autem & in reliquis partibus.) Male detracta eſt coniunctio, cum ſcriptũ ſit, Et ibi autẽ & in reliquis partibus.

Intereunt pleraq; exceſſa ſtirpe.) Lego, & fiſſa ſtirpe. Olfactria enim intelligitur, & tangi eam udore mirũ in modum.) Vetus ſcriptura mollius, Olfatrix enim intelligitur, & tangi odore mirum in modum.

CAP. XXV. Inter uitia arborum eſt & prodigijs locus.) Et hic neſcio quis tres primas huius capitis uoces fini præcedentis aſſuerat.

CAP. XXVI. Autũno uaria & hoc eſt ex natura ſoli.) Scribo, uaria, & ex natura ſoli. Cæterum maiore in parte orbis etiam pluuia aut in omni aqua ſeri & arari non conuenit.) Antiqua lectio manuſcriptorũ uoluminũ: etiã pluuias autũni aquas eriuari cõuenit. quod ſane aptius ad præcedẽtia de Hiſpanorũ uindemijs uerba quadrat. In Sulmonẽſi Italiæ agro Fabiano.) Lege addendo, in Sulmonenſi Italię agro, pago Fabiano. Tanto magis ſi niues ſcateãt.) Quis unquã uel uidit uel legit niues ſcatere? Vſqueadeo nihil referre putãt iſti quẽ ſermonem etiam facundiſsimis autoribus affingãt. Scribi debet, ſi niues iaceant.

CAP. XXVII. Et ab ima parte circumforato defluẽt pituita abſtrahatur.) Abſtergeatur, non abſtrahatur. Similis ſtercoratio. Gaudẽt ea &c.) Melius, Similis fimi ratio. Gaudent ea, & reliqua. Eo anno uiolenta, proximo dulcia fiunt.) Lege uinolenta. De pomis loquitur.

CAP. XXVIII. Multi talpas amurca necant. (Lege addendo, Multi & has & talpas. & has. ſ. formicas, quarum mentio proxime præcedit. Vltimo uerſu legendũ: cuius rei rationem quoque eodem uolumine tradidit.

EX LIBRO XVIII. CAP. I.

TEnebris quoq; & ipſarum noctium quieti inuidentium gemitu.) Neſcio quis detraxit unum uerbũ minime hoc loco ſuperuacaneũ. Legendũ enim Tenebris quoq; ſuis &c.

CAP. III. Pilumni qui pilũ piſtrinis inuenerũt.) Lego, inuenerat. eſt enim paternus caſus Pilumni, ſicut mox Piſonis. Et unus tantum apud autores Latinos memoratur Pilumnus, qui ob hoc ipſum inuentũ ſuũ à priſcis conſecratus eſt. Ludos boum cauſa celebrãtes, hupetios uocabãt.) Vetus ſcriptura, bubetios. Noxãue dupliondẽue decerni.) Antiqui cod. noxiãmue. & ſic alibi quoq;. Marci quidẽ Curij poſt triumphos.) Mani⁹ eſt uerũ prænomẽ hominis Curij. Et quidẽ ut tradit Norbanus nudo) In huius libri indice, ubi recẽſet Plinius quos autores ſequatur, nullus eſt Norbanus: & in manuſcriptis exẽplaribus tantũ eſt & quidẽ ut traditur nudo, nulla omnino Norbani in hoc loco mentione. D. Syllanus ſapiẽtię compoſitiſsimæ. Quos ſequeremur prætexuimus in hoc uolumine.) Hæc duo uerba, ſapientiæ compoſitiſsimę, neq; apte cohęrent Syllano, & alioqui ſunt deprauata. Incorrupta lectio eſt hæc. Sapientes uero complures, quos ſequentes prætexuimus in hoc uolumine. Aliquot inquit reges & duces ſcripſerunt de agricultura, ſapientes uero. i. philoſophi complures.

CAP. VI. Nouiſsimus uillã in Miſenenſi poſuit C. Marius ſepties conſul, ſed peritia caſtametandi, ſicut cõparatus ei in cæteris etiã Sylla felix, quos cæcos fuiſſe dicere cõuenit. Nec iuxta paludes ponendã eſſe, neq; aduerſo amne.) Næ hic caſtigator magno conatu magnas nugas attulit. Nunc uide germanam lectionẽ. ſicut comparatos ei cæteros etiã Sylla Felix cæcos fuiſſe diceret. Cęcos ideo, quòd cũ Marius nouiſsimus in Miſenenſi uillã ædificaret, tamen cõmodiſsimo eã ſitu poſuit, quẽ alij pręoccupare neglexiſſent ob imperitiã eligendi. Id teſtimoniũ eo grauius fuit, quia ab inimico prolatũ. Poſtea ſequitur, Conuenit nec iuxta pal. &c. Non fraudabo magnitudine hac quoq; ſua Cn. Pompeiũ) Vera lectio: non fraudando magnitudine hac quoq; ſua Cn. Pompeio. Qua locutione per ſeptimũ caſum cũ ſæpe Plinius utatur, tamen caſtigatores ferè ſemper mutare eã auſi ſunt. Omniũ ſentẽtijs abſolutus itaq; eſt. Profecto opera nõ impenſa cultura conſtat.) Diſtinguendũ aliter hoc modo. Omniũ ſentẽtijs abſolutus. Itaq; eſt profecto, opera non impenſa cultura cõſtat. Fruseta igni optime tollũtur.) Lego frutecta. Sic enim à frutice frutectũ denominatur, ſicut à carice carectũ. Humidũ agrũ foſsione cõcidi) Melius, foſsis concidi. Foſſas autẽ cretoſis locis apertas relinqui, in ſolutiore terra ſepibus firmari, imbricib⁹ ac ſupinis lateribus procũbere.) Male tractato loco ſuccurrimus auxilio ueterũ codicũ hoc modo. Foſſas autẽ cretoſis locis apertas relinqui, in ſolutiore terra ſepibus firmari ne procidant, aut ſupinis lateribus procũbere. hæc lectio longe eſt planior. Cretoſum enim ſolum opponit ſolutiori, & pro natura terræ foſſas alia atq; alia latera habere debere pręcipit. Ora utrinq; lapidibus ſtatumnari.) Plenior antiqua lectio: Ora autẽ earum binis utrimque lapidibus ſtatuminari.

CAP. VII. At cõmunia quadrupedũ hominumq; ciui lupinus.) Cõmune lupinũ, neutro genere, legi debet. Sed nullũ frumẽto ponderoſius.) Lege: Sed nullũ frumentũ ponderoſius eſt. nam Plinius miliũ quoq; frumenti genus facit, ut ex quo tũ panẽ ruſtica plebs conficeret, cũ hodie in pulte ſit eius uſus, in panificio perraro. Et fortunatã Italiã frumento caneſcere candido.) Magis cõuenit canere quàm caneſcere inchoatiua forma: nec habent inchoatiuũ uetera exẽplaria. Sequenti uerſu lege, peculiaris hodieq;. Adijcit Sardiũ ſex libras.) Vetus lectio, adijcit Sardũ ſelibras: quod ueriſsimum eſt, cũ ſequatur: Bœoticũ totã librã addit. porrò ſelibras, diſtributiue dixit. Lex naturæ certa eſt in quocunq; genere. Pani mutari

militari tertia portio ad grani pondus accedit. Sicut optimum eſſe frumentū quod in ſubactu cōgiū aquæ capiat.) Emendata lectio: Lex certa naturæ, ut in quocunq; genere pani militari tertia portio ad grani pondus accedat: ſicut optimū frumentū eſſe, quod in ſubactu congiū aquæ capiat. Quibuſdā in permixtis, ut Cyprio & Alexādrino.) Rectius, Quibuſdā in binis mixtis. In Bœotia & Africa genus.) In Bætica, non Bœotia.

Seri non ualet, niſi in ſicca & ſ.t.) Elegantius, ſeri non uult.

Quod quadrageſimo die quo ſatum eſt matureſcit.) Lege, quàm ſatū eſt. Proximū trimeſtri, quod eſt minime ponderoſum, tritico.) Scribo: Proximū è trimeſtri quodam minime ponderoſo tritico. Probatur autē leuitate & ſpuore, atq; ut recēs ſit. Iam & Catonis dicto, apud nos hordei farina ad medendū utuntur.) Verior antiqua lectio: atq; ut recens ſit, iam & Catoni dictū. Apud nos hordei farina & ad medendū utuntur. Significat autē amylū tametſi rem exoticā, tamen iam tum ætate Catonis Romæ fuiſſe notū. Ignibus durato, ac poſtea emollito.) Molito, nō emollito. Ita ſapiētes agricolæ triticum cibarijs tantō ſerunt. Legendum, Itaq; ſapientes. Quod in Hiſpania & Carthagine Aprili menſe collectum eſt.) Lego in Hiſpaniæ Carthagine Ea eſt Carthaginenſium colonia, ab aliquibus Noua, ab alijs Spartaria cognominata.

CAP. VIII. In Aegypto autem & Syria, Ciliciaq; & Aſia, ac Græciæ parte peculiares.) Nec hic operæpretiū erat mutare ueterem lectionem hanc: Aegypto autem & Syriæ, Ciliciæq; & Aſiæ ac Græciæ peculiares. Et mox. Aegyptus ſimilaginem conficit è tritico ſuo, nequaquàm Italiæ parem.) Scribo Italicæ. Obſidionis famē deſcribens.) famē exprimens eſt in emendatis codicibus. Pulte frictilla conficiuntur.) Legendum ſitilla, atteſtante Arnobio, libro aduerſus gent. ſeptimo.

CAP. IX. Et cibarij tria, furfurum ſemodium. Melius, furfurumque ſemodius.

CAP. X. Tritico nihil eſt fertilius: hoc enim natura ei attribuit.) Vetus lectio: hoc ei natura tribuit. Sequenti uerſu eſt Byzacio Africæ campo, nō Byzantio. Triticū ante perfundi aqua multa iubet, poſtea euelli, deinde ſole ſiccatū pilo repeti.) Euelli hic male cōuenit, ubi de piſtrinis ſermo eſt. Magis placet quod habēt uetera exēplaria, eualli. Sicut paulo poſt iterū eodē uerbo utitur Plinius. Et ipſa autē, inquit, quæ euallontur uariam piſturarū rationē habent. Actus uocatur cū per ſe pinſitur ſpica. Eualli frumentū intelligo dū repurgatur modo, non etiam frangitur. Id Baſilienſes molitores uernacula ſua lingua renlen dicunt: quomodo alij uocent neſcio.

CAP. XI. Cum fieret autem panis hordeaceus, eruiliæ aut cicerculæ admixtione fermentabatur.) Abſurda lectio, reſtituēda ad uerū ſic: eruiliæ aut cicerculæ farina ei præfermentabatur. hoc eſt, ex eruiliæ aut cicerculæ farina fermentum ei præparabatur. Vulgo uero nec ſufferuere faciunt.) Lege, ſefferuefaciunt, cōpoſita dictione. Cum apud ueteres ponderoſiſsimo cuiq;, præcipuo tritico ſalubritas perhibita ſit.) Craſſum hercle erratū, pro pōderoſiſsimo cuiq; tritico præcipua ſalubritas. A feſtinatione, ut ſpeuſici.) Imò ſpeuſtici.

Non pridē etiā è Parthis aduecti.) Lege è Parthis inuecto, aliâs oratio erit parū cōgrua. Durat ſua Piceno in panis inuentione grana, ex alicæ materia: cum nouē diebus macerata, decimo ad ſpeciem tracta, & ſubacta uuæ paſſæ ſucco eſt. Ibi poſtea in furnis, ollis indita quæ rūpantur ibi, torrēt.) Admetiar & hic eodē uerbis ueterē lectionem: ea per ſe ſatis coarguet iſtam ſuppoſitiuā. eum nouem diebus macerāt, decimo ad ſpeciem tractæ ſubigunt uuæ paſſæ ſucco: poſtea in furnis, ollis inditum quæ rūpantur ibi, torrent. Vtitur tractæ uocabulo & Cato cap. 76. Galliæ ſetis equorū inuenere, Hiſpaniæ lino.) Scribe, Galli è ſetis, Hiſpani è lino. Sed inter hęc dicatur prima & alicæ ratio.) Melius manu deſcripti libri. Sed inter prima dicatur & alicæ ratio. Inter prima, ſicut in primis.

In Campania tamen laudatiſsimus cāpus eſt montibus ſubiacens.) Lego laudatiſsima, & aliter diſtinguo ſicut Veronēſi Piſanoque agro, in Campania tamen laudatiſsima. Deinde eſt nouæ orationis initiū. Campus eſt ſubiacens mōtibus. Extatq; D. Auguſti decretum, quo anno ad uicena milia.) Scribe, quo annua u.m. Alica adulterina fit maxime è Zea.) Rectius, Alica adulterina fit, maxime quidem è Zea. Ac mox legendum, difficulter deterunt utriculos, non conterunt.

CAP. XII. Ob hoc Pythagorica ſententia damnata: uel, ut alij tradidere, quoniā mortuorū animæ ſunt in ea.) Vetus lectio: Ob hæc Pythagorica ſententia damnata: ut alij tradidere, quoniam mortuorū animæ ſunt in ea. Eſt enim arietino capiti ſimile, unde ita appellatur. Album nigrūq; eſt & columbinum, quod alij uenerium uocant, candidū, rotundū, leue. Arietino minus, quod religio peruigilijs adhibet. Eſt & cicercula minuti ciceris, inæquales angulos habens, ueluti piſum.) Hęc partim ſunt deprauata, partim (quod non leuius eſt crimen) perperam diſtincta; quamobrē totam orationē ſeſtentam. Eſt enim arietino capiti ſimile, unde ita appellatur, albū nigrūq; eſt & columbinum, quod alij uenerium uocant, cādidum, rotundum, leue, arietino minus, quod religio peruilegijs adhibet. eſt & cicercula minuti ciceris, inæqualis, anguloſi, ueluti piſum. Siliquæ rotundæ ciceri cęteriſque leguminum longæ.) que redundat.

CAP. XIII. In tranſcurſu eas attigere noſtri.) Scribo ea. Sunt enim rapa Plinio ubiq; neutri generis, ſicut mox, Quadrupedes & fronde eorum gaudent: non earum. Maſculinum fœmininumque.) Antiqua ſcriptura: maſculum fœmininumque, ac rurſum *ubi ait* rapam lætiorem, pro eo quod recte erat: Rapa lętiora. Quota luna procedēte hyeme nix prima ceciderit.) Scribendum præcedente.

CAP. XIIII. Et unum hoc ſeritur nō arata ubi fuerit maxime ſabuloſa.) Incorrupta lectio: ſeritur non arato quærit max. ſ. &c.

CAP. XVI. Degeneratque ex leguminibus cracca.) Lege: degeneranſq; nā & hæc pabulū eſt. Marris à ſolo radi.) Melius ad ſolū. quemadmodum dicimus ad uiuum radi. Ac mox, Ita reliquæ, nō itaq;. Et paulopoſt deplere ſanguinē, non repellere. Sunt enim contraria deplere & replere.

CAP. XVII. Quippe cū Germaniæ populi edant eā.) Melius, ſerant eā. frumentū eſſe probat quòd cultura prouenit.

CAP. XXI. At in Bactris, Africa, Cyrene, omnia hæc ſuperflua: quæ facit indulgētia cœli.) Sincera lectio: omnia hæc ſuperuacua fecit indulgentia cœli.

CAP. XXII. Vt merſis capitibus totis eas quærāt uiribus.) Viribus abundat. Satis eſt, merſis capitibus totis. & atteſtantur antiqui codices.

CAP. XXIII. Niſi hic male ſubſtrauiſſe pecori colonum appareat.) Integra lectio: Niſi hoc contingat, male ſubſtrauiſſe pec. col. appareat.

CAP. XXIIII. Id enim optimum, quoniam grauiſsimum: neq; alio modo utilius diſpergitur.) Antiqua ſcriptura: utilius diſcernitur. Nihilq; in contrariū præripere quadā falſa diligentia.) Hæc uerba neq; cohærent cū ſuperioribus, neq; ſenſum habent probū. Germana lectio eſt: idq; in contrariū præcepere quidā falſa diligentia. Spes ardua & immēſa, miſceri poſſe cœleſtē diuinitatē imperitiæ, ſed contēplāda tamē, grādi uitæ emolumēto.) Poſteriora uerba aliter legūtur in uetuſtis exēplaribus, nempe ſic, ſed tentāda tam grandi uitæ emol.

CAP. XXVI. Foceas aperire, aquā de agro pellere.) Vetus lectio: Incilia aperire, aquā de a.p. Bubus glandē tunc aſpergi conuenit, in iuga ſingula modios ccsl.) Ipſa abſurditas numeri falſam ſcripturam coarguit. Tollendus eſt omnino, cum abſoluta ſit locutio etiam abſq; eo, q.d. iuga oīm ſingulos modios. Non utiq; VI. idus Febr. ſed ſiue antequām uer præuenerit, ſiue poſtquam hyemarit.) Confer ueterū codicū lectionem, & ſenties quanto pulchrius cū ad præcedētia tum ad ſequentia quadret. Illic ſic legitur, ſed ſiue ante, quando præuernat, ſiue pōſt, quando hyemat. Quando pręuernat, hoc eſt, quando præmature uer incipit: quādo hyemat, hoc eſt, quādo hyems nondum deſæuijt. in priore uerbo elegans eſt compoſitio. poſterius ex Græco *χειμάζειν* tranſlatum eſt.

CAP. XXVII. Dedi ecce tibi herbas horarum indices. & ut ne ſic quidem oculos tuos à terra reuoces. Heliotropium ac lupinum circumaguntur cum ſole.) Antiqua ſcriptura melius: & ut ne ſole quidē oculos tuos à terra auoces, heliotropium ac lupinum circumaguntur cum illo.

CAP. XXVIII. Itali fœnū ex dextera una manu ſecāt.) Reſtituimus ex noſtris manuſcriptis: Italus fœniſex dext. u. m. ſecat. Ex hoc uſq; ad brumam decreſcunt dies, qui creuerunt ſex menſibus At ſol ipſe ad aquilonem ſcandens, aſper, ardua emenſus ab ea meta incipit flecti.) Hæc lectio aliquot manifeſta errata habet, in uetere nihil eſt offendiculi. In hoc uſq;, à bruma dies creuerunt ſex menſibus. Sol ipſe ad aquilonem ſcandēs, ac per ardua eniſus, ab ea m. i. f. Et huius ueterinorum pabulo uerſa folia ſtringis, ſtringens autē deputas.) Sincera lectio: & huius uertā. pabulo folia eius ſtringis, uitem deputas. Hæc lectio collata ad præcedētia, quæq; mox ſequūtur, magis etiam probabitur, euidentius ueritate eius elucēte. nos breuitati ſtudemus. Tranſiſſe ſolſtitium cantune putes.) Emendati codices: Tranſiſſe ſolſtitium caueto putes. Et huius folia circumaguntur.) Scribendum, & huius circumagam. ut ſuprà tertio ab hoc uerſu, & huius uertam. Nec quæq; unquam annonæ intulere caritatem.) Lege: quæq; nunquam an. in ca. Paulopoſt lego, ſapientiæ adſectatoribus.

CAP. XXX. Ritus diuerſitatē magnitudo facit meſsiū, & raritas operariorū.) Elegātius eſt, & caritas operarum. Alij omnino pendunt, & ab afflatu extenuari granum arbitrātur.) Quid eſt, omnino pendunt? Legendum, alij omnino pendente tabulato extenuari granum arbitrantur.

CAP. XXXI. Vindemiator Aegypto non exoritur.) Scribo, Vindemiator Aeg. nonis exoritur. & paulopoſt, Arcturus uero medius, non Medis. Sed iam & calendis Ianuarij defectu naſorum uindemiātes uites uidi.) uites ſuperfluit. Sed æqui patrisfamiliâs modus eſt annonę, cuiuſq; anni utilitate.)

Quanto elegantior uetus lectio? S.e.p. modus eſt, annona cuiuſq; anni uti. quemadmodum dicimus, uti foro.

CAP. XXXV. Cum repẽte ſtellarum fulgor obumbratur, uti neq; nubilo neque caligine ſluitans, graues denunciantur tempeſtates.) Noſtra exemplaria ſecus: Cum repente ſtellarum fulgor obſcuratur, idq; neq; nubilo neq; caligine, pluuia aut graues denunciantur tẽpeſtates. Cum à ſeptẽtrione, uentura.) Illic legitur, uentum eum .ſ. aquilonẽ. Sole occidente, ſi ex utraq; parte eius cœlũ patet, tẽpeſtatem ſignificabunt.) Cœlum petent .ſ. nubes. Niſi ita legas, non eſt quo referas uerbum ſignificabunt. Delphini tranquillo mari laſciuientes, flatum, ex qua ueniunt parte: item ſpargentes aquam, item turbantes tranquillitatem.) Poſterior pars caſtigãda ſic: item ſpargentes aquam turbato, tranquillitatem. Seque lambentes contra pluuiam.) Lege, contra pilum. Formicæ abſconditæ concurſantes.) Addenda particula uel. abſconditæ, uel concurſantes.

EX LIBRO XIX. CAP. I.

TEctumq; rurſus tunditur clauis.) Lego textumq; ut de tela intelligatur. Quaternis denarijs ſtipula eius permutata quondam ut auri.) Equidem ſtipulas auri nuſquam antea reperi. In manuſcriptis exemplaribus legitur, ſcripula. id ponderis genus eſt. Ad cliuum uſq; in Capitoliũ.) Rectius, ad cliuum uſq; capitolinum.

CAP. II. In ſicco præferunt è canabi funes. Et ſpartum alitur etiam demeſſum, uelut natalium ſit impenſa.) Germana lectio, at ſpartum alitur etiam demerſum, uelut natalium ſitim penſans. Superius enim dixerat, iuncum eſſe aridi ſoli. Diſtinguuntur & colore, ruffo nigroq;, & intus candido. Laudatiſsima ſunt quæ Africæ creſcunt. An ne uitium id terræ, neq; enim aliud intelligi poteſt, malímne id ea protinus globetur magnitudine qua futurũ eſt, & uiuatne, an nõ, haud facile arbitror intelligi poſſe.) Ita quidem legitur in uulgatis editionibus, ſed longe aliud eſt in emendatis exemplaribus manu deſcriptis. Diſtinguũtur & colore, ruffo nigroq;. & intus candido laudatiſsimæ Africæ. Creſcant, an ne uitiũ id terræ (neq; enim aliud intelligi poteſt) ea protinus globetur magnitudine qua futurum eſt: & uiuatne, an non, haud facile arbitror intelligi poſſe.

CAP. III. Miſy, præcipuũ ſuauitate, odore ac ſapore.) Melius, ſuauitate odoris ac ſaporis. Quibuſdam locis acceptantur riguis & ſeruntur.) Abſona lectio. Elegãtiæ integritas in noſtris manuſcriptis exẽplaribus extat. Quibuſdam locis accepta riguis feruntur. Sed hoc ſerius deprehendimus, pagina in qua hæc leguntur iam impreſſa mutet in ſuo quiſq; libro.

Diuq; iam nõ aliud ad nos inuehitur, quàm quod in Perſide aut Media & Armenia naſcitur laſer, multo infra Cyrenaicum. Id quoq; adulteratur gummi.) Vetus lectio, quàm quod in Perſide aut Media & Armenia naſcitur large, ſed multo infra Cyrenaicũ: id quoq; adulteratũ gummi. Mirũ quantum conferens candori mollitiæq;. Aeque naſcitur ſatiua ubiq;.) In uetuſtis codicibus tantum eſt, Naſcitur ſatiua ubique. Aeque Echo opinor addidit, quòd præcedens oratio in eas ſyllabas exeat.

CAP. IIII. Epicurus hortorum magiſter.) Antiqui codices habent, otij magiſter, quod magis probatur. Alias in Numidia atq; Aethiopia in ſepulchris aucupari, aut pugnare cũ feris mandi ab eo cupientem quod mãdat alius.) Caſtigauimus ex fide archetyporum hoc modo: alias in Numidiam atq; Aethiopiæ ſepulchra: aut pugnare cum feris, mandiq; cupientem quod mãdat alius. in Numidiam peti, quod uerbũ eodem uerſu præcedit: nõ in Numidia aucupari, cũ nullum ſit aucupium Numidicarum, quæ cicures ſunt gallinaceique generis. de his enim accipiẽdum eſt. E frugibus quoq; quoddam alimentum excogitaſſe luxuriam.) Lego addẽdo, excogitaſſe ſibi luxuriam. ac mox, alio pane procerum, alio uulgi, nõ alios. Et quæ minime accederent ad deſiderium panis.) Vitiauit elegantiam ſermonis, quiſquis hic ad præpoſitionẽ de ſuo addidit. Scribendum erat, accenderent deſ. Ac mox, Iam quoque in feneſtris: quoq; ſuperuacaneum eſt, nec habetur in emendatis codicibus. Et cõtingat aliqua gratia operi curæq; noſtræ.) Mollior eſt antiqua lectio, operæ curæq; noſtræ.

CAP. V. Viuunt hauſti in ſtomacho in poſterum diem, nec perfici queunt, in cibis non inſalubres, tamen plurimũ natant. Oleum odere mire.) Aliter legitur in noſtris exemplaribus ad hunc modum: nec perfici queunt in cibis, non inſalubres tamen plurimũ. Natura oleum odere miro. Quod de ſemine eius faciunt.) Lego, quod è ſemine eius faciunt. Noſtri armoracion.) Imò armoraciã. Eſt enim Latinũ nomẽ. Adeo cæteris cibis prælatus rhaphanus, ut ex auro dicaretur rhaphanus.) ô battologiã. quid opus erat repetere rhaphanus? Scripſit & Morchion Græcus.) Moſchion nõ Morchion. Fuit eius nominis medicus, cuius libellum latine uerſum uidimus, nõdum publicatũ. Ineſt longitudine neruus, qui in decoctis extrahitur.) In, præpoſitio redundat. Lege, qui decoctis extrahitur. Siſer his ſeritur menſibus, Februario, Martio. Aprili.) Vetus lectio, Siſeris ſatus mẽſibus, Febr. &c. mox eſt, Pluribus modis auſteritate uicta, non Plurimis. Sed hoc genus leniora non ſemper annotamus, ob euitandũ lectoris tędiũ. quale eſt mox melle uiuiſq; paſsis, cũ ſcribendũ ſit, uiuis ue. & aliquantò pòſt, folia quæ ſunt in eis ampla, pro quæ ſunt his. Effodiũtur bulbi ante uer. At deteriores ilico fiũt, ſi finduntur.) Si finduntur, ſuperfluit. Sic enim eſt in uetuſtis uoluminibus. Effodiuntur bulbi ante uer, aut deteriores fiunt. aut id eſt, alioqui. Sic lib. 2. cap. 70. aut undiq; cernerentur hæc ſidera.

CAP. VI. Sectiui duo genera hoc herbaceum folio.) hoc redundat. Sunt qui & alliũ & ulpicũ inter opalia ac ſaturnalia ſeri aptiſsime putẽt.) Veteres codices, inter Cõpitalia ac Saturnalia. Pulchrius que exiſtimarint tale.) Antiqua lectio: pulchriusq; tale exiſtimant quidã. Sed hoc ad ſenſum nihil refert.

CAP. VII. Mirum in betæ ſemine: non enim totũ eo anno gignitur.) Non male antiqua ſcriptura: nõ enim totũ eodem anno gignit. Nil ocymo fœcũdius. cũ maledictis ac probris ſerendũ præcipiunt, lætius prouenire. Satũ etiã pauitur terra adacta cuminũ. & qui ſerunt precantur ne exeat.) Sincera lectio: cũ maledictis ac probris ſerendũ pręcipiũt, ut lætius proueniat. ſato pauitur terra. Et cuminum qui ſerunt precãtur ne exeat. Atteſtantur uetuſti codices manuſcripti.

CAP. VIII. Eſt autem ſatiuis differentia in folio.) Legendum: Et ſatiui autẽ differentiæ in folio. Alij coloris & temporis ſatus genera diſcreuere.) Scribo, Alij colore, & tẽpore ſatus, genera diſcreuere. Cappadocas: Græcas. Longiora his folia, cauleſq; lati.) Sine cauſa mutata eſt uetus lectio. Cappadocas, Græcas, longioris his folij, cauliſq; lati. Tametſi ad ſenſum perparũ refert. Medici innocentiorem quàm olus eſſe iudicauere.) Verba quæ ſequuntur poſtulant ut legamus nocentiorem, quemadmodũ legitur in antiquis uoluminibus. Errori occaſionẽ præbuit poſtrema litera præcedentis dictionis. Sequẽti uerſu: utiq; ualidis potius in cibo ſint: que redundat. Sed teneritas in dote ſit. Frigora non tolerat.) Antiqua ſcriptura rectius: ſed teneritas in dote, ſi frigora non tolerat.

Eſt etiam ſua gratia nonnunquã plantæ habitũ excellentibus, halmyridia uocant.) Vera lectio ueterũ exemplariũ: nunquam plantæ habitũ excellentibus. Intelligendũ eſt enim de plantis braſsicæ. huc facit diminutiuũ nom. ἀσπαράγιον. Viret thyrſo primũ emicante: qui caulem educens, tẽpore ipſo quo faſtigiatus eſt in toros ſtringitur.) Duæ uoculæ quo & eſt redondant: & ſtriatur lege nõ ſtringitur. nam inter toros interueniunt ſtriæ, ſicut in aruo inter porcas ſulci. eadem ratione ſtriatæ colũnæ apud Vitruuiũ leguntur. Sic & melopepones ſtriato cortice cõſpiciuntur. Nullum gratius his ſoli quàm Rauennatium. Hortorũ indicauimus corrudã. Hunc intelligimus ſyluestrem aſparagũ, quẽ Græci orminũ aut myacanthon uocant.) Diſtingue, quàm Rauennatiũ hortorũ. Indicauimus & corrudam. Hunc enim intelligo ſylueſtrem aſparagum. Apricis gaudet & ſiccis, terra quàm maxime latericia.) Lego lateraria. Latericios parietes dicimus, ex lateribus conſtructos. Laterariam terram, quæ apta ſit fingendis lateribus.

A Cornelio Cethego in conſulatu collega Q. Flaminij.) Quintius Flamininus eſt uerũ nomen. Liguſticum ſylueſtre eſt. In Liguriæ ſuæ montibus ſeritur. Vbiq; ſuauius ſatiuũ, ſed ſine uiribus.) Integra manẽte ſcriptura, uitioſa diſtinctio ſenſum in contrarium deprauauit. tu ſic diſtinguito, Liguſticum ſylueſtre eſt in Liguriæ ſuæ montibus, ſeritur ubique: ſuauius &c. Sinapi nulla cultura, melius tamen planta relata.) Legendum, planta tralata.

CAP. X. Nanque & ocymum ſenecat, degeneratque rite in ſerpyllũ.) Vera lectio, Nanq; & ocymũ ſenecta degenerat in ſerpyllum. Item contra formicas.) Lege, Idẽ. ac mox remediũ mõſtrauit limũ marinũ aut cinerẽ obturãdis earũ foraminibus, pro eo quod uulgo deprauate legitur limo marino aut cinere obturatis. Naporũ medicinę ſunt.) Scribo, medicina eſt. & proxime ſequenti uerſu, Quo ſi amiſſo, non Quæ.

CAP. XII. Solummodo ea omnibus lapathũ ſylueſtre melius. Hoc inſatiuũ rumex uocatur, naſciturq; fortiſsimũ. Traditur ſemel ſatum durare, nec unquã uitiari terra.) Demiror quam ob rem caſtigatoribus uiſum ſit ab archetypo hic diſcedere. Vetera exemplaria habent ſic: Solum uero ex omnibus lapathum ſylueſtre melius, hoc in ſatiuis rumex uocatur, naſciturq; fortiſsimum. traditur certe ſemel ſatum durare, nec uinci unquam à terra. Quæ ſunt ſylueſtria.) Atqui non de ſylueſtribus ſermo eſt, ſed de hortenſibus. Legendum igitur, Quę ſunt & ſylueſtria. Aliquando extra inſidit pulueris modo.) Vetus lectio: aliquãdo extra inſidit. Sed perparũ refert utro modo legas. Apio eximi in coctis obſonijs aceto, in eodẽ cellario in ſaxis odorem uino grauem.) Quis intelliget hæc? Sincera lectio: Apio eximunt coqui obſonijs acetum, eodem cellarij in ſaccis odorem uino grauem. Vera autem uniuſcuiuſque natura nõ niſi medico effectu prænoſci poteſt.) Per noſci, non prænoſci.

EX

EX LIBRO XX. CAP. I.

IN fine procemij legendum, Tantum uenia ſis à minimis ſed à ſalutaribus ordienti.) non ordiemur. Suſcipitur aqua cœleſti, atq; ſubſidet. Deinde in ſole cogitur in paſtillos.) Legeodum, atq; ſubſidit. deinde ſole cogitur. Idq; melius quo uetuſtius erit, quod iam C C. annis ſeruatum eſſe, autor eſt Theophraſtus.) Nec hic uideo cur mutãda fuerit uetus lectio, niſi quòd caſtigatores, dum archetypa legere neſciunt, nihil non corrũpunt. Atqui non ſatis eſt ſolũ ſenſum utcunq; reddere, uerba etiam ipſa autoris optima fide annumeranda ſunt. Repoſuimus igitur uetera hoc modo. Melius quo uetuſtius: fuitq; iã C C. annis ſeruatũ, ut autor eſt Theophraſtus. Partus uero, ſi in arietis lana alligatũ inſciẽtis lumbis fuerit, ita ut protinus ab ea eximatur, & rapiatur extra domũ ipſam.) Vtrũ tandẽ iubet eximi, partũ ne ipſum, an ſemẽ adalligatum? atqui neutrũ quadrat. Sequamur & hic antiquá ſcripturã: ita ut protinus ab exitu rapiatur extra domũ. Iam euidens eſt, de ſemine accipiendũ, quòd raptim ab exitu fœtus efferri domo uult, quòd omnis mora periculoſa ſit, Tantus eius educendi ineſt.

Supereſt una nox, ipſam. Lege ipſum. ut cũ ſequentibus cohæreat: Ipſum cucumim, & reliqua. nam hactenus de ſucco & ſemine eius loquutus eſt.

CAP. II. Sanat & humores ſubitos.) Tumores non humores. Radix ſanat ulcera concreta in modũ faui, quẽ cerion uocãt.) Scribo, quæ cerion uocant: nã melius ad ulcera refertur. nec aliter legitur in emẽdatis codicibus. Item mille pedem: ſepa Græci uocant.) Lege, millepedæ. ſ. morſus. Et putreſcit locus ipſe. Cucumis odore defectũ animi.) Diſtingue, Ipſe cucumis. Idem erratum & proximo capite annotauimus.

CAP. III. Non niſi ſaxoſis naſcens.) Adde præpoſitionem in ſaxoſis. In morbo uero regio utiliter ſemina eius inſumuntur.) Legendum, In morbo regio utiliter ſemina eius ſumuntur. Item ſpinæ & lumborũ ac coxarũ dolores.) Lego, coxendicũ. Et ardores capitis, & maxime infantiũ.) Vetus: & ardores capitis, infantiũ maxime. Democritus in totũ ipſum abdicauit in cibis.) Rectius in totum ea abdicauit. ea. ſ. rapa. & ſequẽti uerſu ab eis, nõ ab eo. ibidẽ condirẽtur, nõ cõdiretur: itẽ prodeſſe non prodeſt, ut ex autoritate Dionyſij dictũ accipiamus. & iã antea monui de rapo neutri generis, quod perpetuo raparius iſte caſtigator in rapam tranſmutauit, quòd uulgus ita loquatur. Hoc ad albicantem cutem.) Albicare Latinum non eſt, hoc ſignificatu. ad lęuigandam legi debet, non albicandam. ac mox: Nam ut ſuprà diximus, erui, hordei, tritici & lupini radix ad omnia inutilis.) Hoc nuſquam ſuperius dictum eſt, & primæ quatuor uoces non habentur in uetuſtis codicibus, quamobrem & nos deleuimus.

CAP. IIII. Quanquàm & alibi naſcitur, utilior urinæ duntaxat eijciendæ.) Ciendæ, non eijciendę. In aqua folijs eius decoctis bibere uel ſuccũ ipſius cyathis binis. Cõtra phlegmoni ipſos illinire tuſos utile. Inchoantibus uero recentẽ corticẽ cũ melle.) Hic fœdiſſimã deprauationẽ ſuſtulim*, adiuti exẽplaribus antiquis. Legendũ enim, Aquam folijs eius decoctis bibere, uel ſuccũ ipſius cyathis binis contra phthiriaſes: Phlegmoni ipſos illinire tuſos, liuori uero recẽti corticẽ cũ melle. Nec eſt neceſſe addere hanc dictionem, utile. pendet enim oratio à præcedenti uerbo Prodeſt. Cæterum ceraſtis ſcorpionibus aduerſatur, uel ipſo ſemine infectis manibus impune tractantibus. Impoſito raphano ſcorpionibus, moriuntur. Non multo melius hunc locum deprauator tractauit. Caſtigauimus unde & priorem hoc modo. Cætero ſcorpionibus aduerſatur: uel ipſo uel ſemine infectis manibus impune tractabis: impoſitoq; raphano ſcorpiones moriuntur. Hydropicis quoque & aceto & ſinapi ſumpti.) Scribo, ex aceto aut ſinapi ſumpti. Hippocrates capillis mulierũ defluos fricari raphanis.) Vetus lectio: capitis mulierum defluuia fricari.

CAP. V. Et phagedænas ulcerũ ſiſtit recens cum melle impoſitũ. Vel aridæ farinæ inſperſam radicẽ eius Dieuches &c.) Lege & diſtingue ſic. & phagedænas ulcerũ ſiſtit recens cum melle impoſitum, uel aridum farina inſperſum. Radicem eius Dieu. &c. Inde quoq; eſt prouerbium.) Melius, Indeque eſt prouerbiũ. Similimã ſtaphylino herbá ſerit, quã alij gingidion uocant. Tenuius tamẽ & amarius, eiuſdemq; effectus eſt coctum crudũq; ſtomachi magna utilitate.) Ex his uerbis intelligitur gingidiõ coctũ eiuſdẽ effectus eſſe cuius crudũ. Atqui Plinius aliud dicit, uidelicet gingidij eundẽ eſſe effectũ, quem ſtaphylini. Sed nihil mirũ ſi deprauatis uerbis & perperã diſtinctis etiam ſenſus uitiatus eſt. Proinde rectius legitur hoc modo: quã alij gingidion uocant, tenuius tantũ & amarius, eiuſdemq; effectus. Eſtur coctũ crudũq;, ſtomachi magna utilitate. Faſtidiũ abſtergit.) Abſterget grãmatiſta neſcio quis mutauit in abſtergit, quaſi uero alterũ parum latine dicatur. In eadem ſentẽtia eſt Diocles.) Lege addendo, In eadẽ ſententia eſt & Diocles. Heraclides contra argentũ uiuũ dedit, & Veneri ſubinde offenſantem, ægriſque ſe recolligentibus. Hunc Hiceſius ideo ſtomacho utilẽ uideri dixit, quoniã nemo tres ſiſeres edendo continuaret: eſſe tamen utilẽ conualeſcentibus ad uitam tranſeuntibus.) Primum offenſanti legendũ pro offenſantẽ. deinde particula hunc ſuperfluit. prӕterea utile bis mutatũ eſt in utilẽ, nõ recte. Apparet enim ſiſer inter illa nomina cõnumerari, quæ genus cum numero mutant. Superius enim dixerat, Siſer erraticũ ſatiuo ſimile eſt. Sed grauiſſimũ eſt erratũ, quod neſcio quis pro ad uinũ tranſeũtibus, ſcripſit ad uitã tranſeuntibus, non ſentiens uerba hæc de hydropoſia ægrorũ & œnopoſia intelligenda. Et quoniã pleroſq; ſimilitudo nominũ Græcorũ confundit, cõtexemus & de ſeſeli.) Vetus lectio hic & in indice de ſili, nec erat neceſſe Gręcã uocem pro Latina ſupponere. quod enim Græci medici *σέσελι μασσαλεωτικὸν* uocãt, apud Marcellũ qui ſub Theodoſio floruit, ſil Maſſiliẽſe legitur. qui mutauit lectionẽ, putabat ſil, pigmẽti tantũ nomẽ eſſe, cũ ſit uox polyſema. Boũ morbis medetur uel ſi cõtritũ infunditur.) Satis erat: Boũ morbis tritũ infunditur: nec egebãt Pliniana uerba tali interpolatore. Siccata autẽ in umbra farina tuſa & cõuulſis & inflationib* & arterijs medetur.) Legendũ, Siccatæ autẽ in umbra farina tuſi & cõuulſis &c. Sauuæ olfactu ipſo & delacrymationi & caligini medẽtur, magis uero ſucci inunctione.) Caligini tantũ his uerbis remedia tradũtur, ſi legam* ita ut Plinius ſcriptũ reliquit, nẽpe ſic: olfactu ipſo & delacrymatione caligini medẽtur. Significat delacrymationem acrimonia ceparũ excitam oculorũ caligini prodeſſe. Purgamẽta quoque earum cremata in cinerem illinentes ex aceto ſerpentium morſibus, inter ipſaſq; multipedes ex aceto.) Dele inter, & pro multipedes repone multipedæ. ſ. morſibus. Ipſaſq;, uidelicet cepas. Et ſi ſuccũ tetant quotidie edant.) Succum ſuperuacanea dictio eſt. Stomacho utilia eſſe, ac ſpiritus agitationi.) Lege ſtomacho utilia eſſe ſpiritus agitatione. Apparet eundem caſtigatorẽ ſuprà in hoc ipſo capite ex delacrymatione feciſſe delacrymationi.

CAP. VI. Porro ſectiuo profluuia ſanguinis ſiſti in naribus, contrito eo obturatis.) Scribo, Porrũ ſectiuum profluuia ſanguinis ſiſtit, naribus contrito eo obturatis. Neq; enim hoc ita ut ſuperius ex autoritate Varronis refert, ſed tranſitum facit ad aliam ſpeciem: quemadmodum eſt uidere in emendatis exemplaribus. Vlcus aciem hebetãs, & in angulo oculi perpetuum humor emanans.) Lege, perpetuo humore manãs. Epinyctidis eſt deſcriptio. Sanguinem reijcientibus ſuccus eius cum caule aut thuris farina uel acacia datur.) Scribendũ cum gallæ aut thuris farina. Alio magna uis, magnæ etiam utilitates, contra aquarũ & quorumlibet locorum mutationes.) In uetuſtis uoluminibus nec Etiam eſt, nec Quorũlibet. Aconitum, quod alio nomine pardalianches uocatur, depellit item hyoſcyamum: contra canũ morſus. Inq; uulnera cũ melle imponitur.) Vetus & ſincerior lectio: A.q.a.n.p. uocatur, debellat item hyoſcyamũ, canum morſus, in quæ uulnera &c.

Attritis corporum partibus, uel ſi ueſica intumuerit.) Scribendum, uel ſi eis ueſicas intumuerint, hoc eſt, etiamſi ueſicas produxerint attritæ partes. Vel ſi decocta aqua colluantur.) Decoctis, non decocta. Porrò ſi indicare pergam quotieſcunq; in diſtinguendo peccatũ eſt, uereor ne lectori tędioſum ſit.

Sic & uoci plus cõfert.) Plus redundat. Aut ſi ſanguis eius excreetur uel purulenta ſint, Et pinnitæ ſub pruna coctũ, potum, & cum mellis pari modo ſumptũ.) In antiquis uoluminibus tantũ eſt: Aut ſi ſanguis excreetur uel purulẽta, ſub pruna coctũ, & cum mellis pari modo ſumptũ. Cætera uerba ſitia apparet eſſe nugatoris alicuius additamenta. Quartanas quoq; excutere potum caput unum eſt laſerpitij obolo. In uino auſtero tuſsim, & alio modo acceptũ. Suppurationes quantaslibet ſanat fractæ incoctũ fabæ, atq; ita in cibo ſumptum.) Omnia hic confuſa ac uitiata, diſtinguenda emendandaq; in hunc modũ, idq; ex fide archetyporum, ut reliqua. Quartanas quoq; excutere potũ caput unum cum laſerpitij obolo in uino auſtero, Tuſsim & alio modo ac pectorum ſuppurationes quantaslibet ſanat, fractæ &c. Senſus eſt, tuſsim & hoc modo ſanari, & illo altero remedio iam contra quartanas dicto.

Iumentis urinam reddere, atq; non torqueri tradunt.) Iumenta, non iumentis.

CAP. VII. Huius lac expiſſatũ.) Scribe, ſpiſſatũ. Thyrſo & folijs ſcabritia.) Vetus lectio: & ipſo & folijs ſcabritia. & ipſo. ſ. caule, quod nomẽ proxime præcedit. Quidã & è ſatiuis colligunt, ſucco minus efficaci.) Melius legetur, Quidã & è ſatiuis colligunt ſuccũ minus efficacẽ. & tertio inde uerſu: nunc non pauca reſtant, nunc ſuperfluit. Nec ulla res maiorem in cibis auiditatem incitat inhibetq;. Eadem in cauſa alterutriq; modus.) Lege & diſtingue: nec ulla res in cibis auiditatem incitat inhibetque eadem: in cauſa alterutriq; modus eſt. Nunc pulchre cohærebit quod ſequitur: Sic & aluum copioſiores ſoluunt, modicæ ſiſtunt.

CAP. VIII. Nigræ radices ita in aqua coctæ, prurriginem tollunt.) Lege, porriginem tollunt.

CAP. IX. Ergo uel cũ uino tritã ſorbendã, uel ex olei inſtinctu ſumendam.) Incorruptior lectio, Ergo uel cũ his tritã ſorbendam,

bendam, uel ex hoc intinctu ſumendã. pendet enim hæc oratio à præcedente. Et alij compeſcere mala corporis.) Lege addendo: & alij uero. Semen eius toſtum auxiliatur contra ſerpentes, fungorumq; uenena. In tauri ſanguine folia cocta ſpleneticiſque in cibo data, & cruda illita cum ſulphure & nitro, proſunt.) O bellum medicum: hic nimirũ tauri ſanguinem etiam pro antidoto præberet. germana lectio eſt hæc: contra ſerpentes, fungorumq; uenena, & tauri ſanguinem. Folia cocta ſpleneticis in cibo data, &c. Neruis utiles: ideo & paralyticis dantur luxatis in pedibus. Qui ſunt ruſſi ex his citiſsime ſanant.) Lege & diſtingue: adeo paralyticis dantur. Luxata in pedibus qui ſunt ruſſi &c. Elixos aſsis minus utiles eſſe adijciunt.) Scribo adijcit, ſcilicet Diocles.

CAP. X. Veſicæ quoq; niſi coctum aqua. Si canibus detur, occidi eos.) Diſtingue & caſtiga ſic: Veſicę quoque niſi decoctum: quæ aqua ſi canibus detur, occidi eos. Alioqui canes nõ ueſcuntur aſparagis.

CAP. XI. Verum apud eruditos non aliud erutum terra in maiore ſententiarum autoritate eſt.) Varietate non autoritate. Nam id defunctorum epulis feralibus dicatum exiſtimatur. Ipſius quoq; uiſus claritati inimicum.) Lego, epulis feralibus dicatum eſſe, uiſus quoq; claritati inimicũ. Nam hoc ex Chryſippi & Dionyſij autoritate refertur: ideoq́ue melius per infinitum legitur abſq; uerbo exiſtimatur. Semen datur ex tribus cyathis ex uino albo.) Antiqua ſcriptura potior: Semen datur & arquatis ex uino albo. arquatis .i. ictericis.

CAP. XII. Ocymum quoq; Chryſippus grauiter increpuit, inutile eſſe dicens ſtomacho, urinæ, oculorum quoq; claritati.) Duo uerba eſſe dicens, aliquis de ſuo adiecit, mirũ ni elegantiæ cauſa. Alij uero ſi eo die feriatur quiſpiã à ſcorpione qui ederit ocymũ, ſanari non poſſe.) Vera lectio: Afri uero, ſi eo die feriatur quiſpiã à ſcorpione, quo ederit ocymum, ſeruari non poſſe. Secuta ætas alacriter deſcendit.) Rectius, acriter defendit.

CAP. XIII. Seſtius adijcit, hoc ſerpentes fugare.) Vetus lectio: Sextius adijcit, oſtum ſerpentes fugare. Multi ſucco eius cum melle attrito inunctu.) Lege, cũ melle Attico. Dederunt & cum bitumine infrictam.) Infriatam, non infrictam.

Item uitiligines uel rugas, ſtrumas, & ſimilia cum lucerno & adipe ſuillo.) Codices ueteres. Item uitiligines, uerrucas, ſtrumas, & ſimilia, cum ſtrychno & adipe ſuillo.

CAP. XIIII. Iis commanducatis & impoſitis ſanari elephantiam, ſicut Magni Pompeij ætate, fortuito cuiuſdam experimento, propter pudorem faciei illim cõpertum eſt.) Elephantiaſin, non elephantiam hunc morbum Plinius uocare ſolet. Legendum igitur pro Elephantiam ſicut, elephantiaſin, & bene habebit tota oratio. Mentæ ipſius odor animum excitat, & ſapor auiditatem in cibis: ideo in mammarum mixtura familiares ipſe acceſſere, ut coire denſereque lac non patiãtur.) Tota uia aberratum eſt. Vera lectio eſt hæc. ideo embammatum mixturæ familiaris. Ipſa aceſſere ac coire denſeriq; lac non patitur. Embammata Græce uocantur intinctus, ad excitandam orexim inuenti. Recentis ſuccus narium uitia ſpiritu ſubducto emendat.) Scribo, ſpiritu ſubductus. Impetigines quoq;, uel ſi tenẽantur tantum, prohibet.) Intertrigines legendum, quemadmodum eſt in archetypis. Morbo regio in uino albo ab alienis datur.) Lego à balineis datur.

CAP. XV. Propter colum quoque bibitur, illiniturq́ue uel penicillis feruens, uel aſtringitur faſcijs.) Vetus lectio: Propter colum quoque bibitur illiniturque, uel penicillis feruens apprimitur faſcijs. Nanque & panibus ſubigitur.) Vetus lectio, ſubditur. ſic cap. 17. Panis etiam cruſtis inferioribus ſubditum. Sunt & quidam qui cunilam bubulam appellauerint.) Quidam ſuperuacanea uox eſt hoc loco.

CAP. XVI. Trita mellis odorem haber, digitis tactu eius cohærentibus.) Melius cohæreſcentibus.

CAP. XVII. Caſtore taliter demonſtrante.) Vetus lectio: Caſtor & aliter monſtrabat, ut intelligamus alterum piperitidis genus. Sequenti uerſu lego, utilem. ſ. demonſtrabat. Luxata & contuſa in aceto.) Archetypa, Luxata & incuſſa. Vrinam & mẽſtrua ciet.) Plinius ſcripſit urinã & mẽſes ciet. ſicut paulopoſt, Pythagoræ inter pauca laudatũ, non à Pythagora: quod genus deprauationis frequẽs eſt in hoc opere. Epiphoris oculorũ radicẽ eius tuſam imponit lollas.) Lege addẽdo, è uino radicẽ eius. Et mox, extrahẽdis quæ ſi qua in oculos inciderint. Dyſentericis & tenaſmis datur.) Rectius, dyſentericis & in tenaſmo. Semen hydropicis & cœliacis dedit tritum cum menta. Verum & radicem ad renes.) Caſtigauimus ad exemplaria hoc modo: tritum cum menta è uino: radicem & ad renes. Pythagoras quidem non corripi uitio comitiali in manu habentes.) Legendum Pythagoras quidem negat corripi.

CAP. XVIII. Sed ſatiui albi calyx ipſe teritur, & bibitur, ſomni cauſa, Samen elephantijs medetur.) Scribendum erat, & è uino bibitur. Item elephantiaſi, non elephantijs. Succus & hic. & herbæ cuiuſq;.) Lege cuiuſcunque. Sequenti uerſu, ut lactucis, nõ aut. Prætorij uiri patrem in Hiſpania baiuli.) Bauili malum, ut ſit loci nomen, quemadmodum dicimus Bilbili, Sicili. Cum his auriũ dolori inſtillatur,) Melius: cum hoc & auriũ dolori. cũ hoc. ſ. roſaceo. Sic & folijs ipſis utũtur ad ſacros ignes. Item uulnera cum aceto. Si ſic legamus, & podagre unum remediũ peribit, nec ſacro igni ſuũ ut oportet adhibebitur. Sinceram lectionẽ etiamnũ retinent antiqui codices. Sic & folijs ipſis utuntur. Item ad ſacros ignes & uulnera ex aceto. Experimentum opij eſt primũ odore: ſincerum enim perpeti nõ mos eſt. Dein in lucernis.) Indidem caſtigauimus & hæc. Sincerum enim perpeti non eſt. mox in lucernis. Sed hic latinitatis grauior iactura eſt quàm ſenſus. Fœdiore mendo mox, pro in puſtulas con, ſcriptum eſt, in poſca con: cum tamen experimentum fiat in aqua, non in poſca.

CAP. XIX. Inter ſatiua & ſylueſtria mediũ genus, quod niſi in aruis eſſet ſponte naſceretur, rhœam uocauimus & erraticũ.) Lectio uetus magis Pliniũ ſapit. Inter ſatiua & ſylueſtria medium genus, quoniam in aruis ſed ſponte naſceretur. r. u. & e. Alterum eſt in ſylueſtribus generibus heraclion, uocatur ab alijs aphron.) Elegantior eſt uetus lectio. Alterum è ſylueſtribus genus heraclion uocatur, ab alijs aphron.

CAP. XX. Dyſenterię & uomicis datur ex aceto.) Noſtra exemplaria habent, eſtur ex aceto. Caput inde litum diſtillationem toto anno non ſentire.) Illic legitur: caput illitũ ea diſtillationẽ anno toto non ſentire. Aliquantũ põſt pro Coquitur difficilime repoſuimus, coqueretur. refertur enim ad præcedentem particulam Tanquam. Hippocrates uulnerum uitijs id infundi.) Lege infundit. Duritias omnes uel cocto uel crudo utiliter illini putãt.) Scribo putauit. ſ. Lycus.

Cocto aut per ſe, aut cum malua, aut lenticula.) Rectius, uel per ſe uel cum malua aut lenticula.

CAP. XXI. Aculeos omnis extrahit illitæ crudæ, aut cũ anetho potę. Decoctæ uero cũ radice ſua leporis marini uenena reſtringunt.) Incorrupta ſcriptura aliter habet: illitæ crudę cũ nitro. potæ uero decoctæ cũ, &c. Nec lapathũ diſsimiles effectus habet. Eſt autẽ ſylueſtre.) Nõ hoc dicit, lapathũ herbã eſſe ſylueſtrem, ſed præter ſatiuũ eſſe etiã aliud lapathi genus ſylueſtre. Quare melius legitur adiecto &. Eſt autẽ & ſylueſtre. Folijs aquoſis.) Rectius acutis, ut eſt in ueteribus uoluminibus. Vnde etiam oxalidem appellatam uideri poteſt.

Oxylapati ſemen lotum in aqua cœleſti, ſanguinẽ prodeſt reijciẽtibus, adiecta acacia lẽtis magnitudine, prodeſt.) Prius prodeſt redundat. Radicis tantum altitudine differens, & erga dyſentericos efficacis effectus, potum ex uino.) Veteres codices habent: & erga dyſentericos efficaci effectu, potu ex uino. Vt intelligamus hoc quoq; differre à reliquis lapathi generibus, quòd peculiarem uim contra dyſenteriam habeat.

CAP. XXI. Senſus atque ſternutamenta capitis purgat.) Lege, ſternutamentis caput purgat. Et uuluarum conuerſionem ſuffitũ excitat odore.) Melius & uuluarũ conuerſione ſuffocatas excitat odore. Addito exiguo oleo & ſalis.) Scribo, olei & ſalis. Ruptis, conuulſis, ſpaſmatum neruis ſalutare.) Spaſticis neruis, non ſpaſmatum. In ouũ inane ſuccum adijcit is.) Rectius addit, quàm adijcit. Fugat & odore, omnis ſi uratur.) Legendum fugat & odore omnes, ſi uratur. omnes. ſ. ſerpẽtes. Ex aqua bibitur & ad iocinerum dolores.) Antiqui codices habent ad iocinerum deſideria, familiari Plinio locutione. Stomachi diſſolutiones cohibet ſiue in cibo ſumptũ, ſiue in ſucco potũ.) Lego, ſiue ſucco potum.

Epiphoras cũ thure & aqua, aut cũ myrrha. Cum uino ſedat parotidas. Cum melle aut adipe aut cera ſtomachi ſolutiones inſperſum polentæ modo.) Aliter legitur & diſtinguitur in uetuſtis codicibus. Epiphoras cum thure & aqua, aut cũ myrrha ac uino ſedat: parotidas cũ melle aut adipe, aut cera ſtom. ſ. r. p. m. Ad iocineris dolores eſtur cum oua paſſa, & ad phthiſim utiliſsime. Semine fiunt & ecligmata.) Nimis ſæpe in diſtinguendo peccatum eſt, maxime in his medicinalibus libris, aliquando non uno loco in eodẽ capite, ut in hoc ipſo. Diſtinguendum ad hunc modum. Ad iocineris dolores eſtur cum uua paſſa. Ad phthiſim utiliſsime è ſemine f. e.

CAP. XXIII. Prodeſt ueſicæ cum uino leni, & fœminarum menſtruis.) Lege addendo, P. u. c. u. leni, & fœ. menſtruis hærentibus.

CAP. XXIIII. Sed ante diſceſſum ab hortenſibus.) Elegantius, Sed diſceſſuri ab horteoſibus, unam compoſitionem ex his clariſsimam ſubtexemus.

EX LIBRO XXI. CAP. II.

QVia & uocabulum ipſum tarde inde communicatũ eſt.) Inde ſuperfluit.

CAP. III. Cœlatas eos primò inſtituit P. Claudius.) Malo uetera ſcriptura: primus inſtituit. Qui coronã ipſe pecuniãue eius, uirtutis ergò arguitur, quã ſeruus equiue meruiſſent. Pecuniam partam lege dicit, nemo dubitauit.) Verba Plinij quibus decim tabularũ legẽ interpretatur, reſtituimus ex fide archetypy-

typorum. Quam ſerui equiuo meruiſſent, pecunia partã lege dici, nemo dubitauit. Videlicet quia ſerui ipſi & equi pecunia parantur. Ingenióq; & his ſeueritas.) hinc, nõ his. P. Mutianus, cum demptã Marſiæ.) Munatius ſcribi debet. Cuius luxuria noctibus coronatũ Marſyam, literæ illius deſcribunt.) Antiqua exẽplaria habẽt literæ illius dei gemũt. Apparet ironiam eſſe. Florũ quidẽ P.R. honorẽ Scipioni tantũ adhibuit. Suario cognominabatur, propter ſimilitudinẽ ſuarij cuiuſdã negociatoris.) Pro adhibuit lege habuit, pro Suario Serapio. nam idẽ nomen fuit negociatori. Huius fit mentio & libri 7. cap. 12. Nec ei fuit in bonis funeris impenſa.) Vetus lectio, Nec erat in bonis. Leuis hoc, fateor, ſed cũ uideã in hoc capite tã multa de induſtria mutata, nihil dubito quin hoc quoq; mendum eidẽ debeamus cui cætera. Sequenti uerſu eſt, quaq; præferebatur: nõ quaq; parte fer. Et aliquanto pòſt pro quod nocerent capiti, legendũ quæ norent. Quoniã & in hoc eſt aliqua ualetudinis portio, in potu atque hilaritate præcipue, odorũ ui ſurripiente fallaciter ſolertiã. Nanq; ſcelerata Cleopatra, apparatu belli Actiaci gratificationẽ ipſius reginæ Antonio timente, nec niſi prægustatos cibos ſumente, fertur ab ore eius luſiſſe extremis coronæ floribus, ueneno illitis. Ipſáq; capiti impoſita &c.) Egregie hoc loco adiuuerunt noſtra exẽplaria, in quibus ita legitur: in potu atque hilaritate præcipue odorũ ui ſurrepente fallaciter, ſcelerata Cleopatræ ſolertia. Nanq; apparatu belli Actiaci gratificationẽ ipſius reginæ Antonio timẽte, nec niſi prægustatos cibos ſumẽte, fertur pauore eius luſiſſe, extremis coronæ floribus ueneno illitis. ipſáq; capiti impoſita. Eſt autem perquam familiare Plinio, ſeptimo caſu orationem claudere. Quis iſtas timeret inſidias?) Nihilo peior erat uetus lectio, Quis ita t. i. Adeo mihi, ſi poſſim ſine te uiuere, occaſio & ratio adeſt.) Rectius ironice, uccaſio aut ratio deeſt.

CAP. IIII. Contra genera eius noſtri fecere.) Contra redundat. Viriſſimam uero plurimis, ſed minutiſſimis, ſpermoniam.) Pro ſpermonia emendati codices habẽt ſpineolã, à ſpinis denominatã, quemadmodũ in alio genere coronenla à coronis nomẽ traxit. Pãgæus nãq; mõs in uicino fert.) Lege, Pangæus mons in uicino fert. Negauit centifoliam in coronis addi.) Antiquior lectio eſt, in coronas addi. Quæ græcula altera eſt.) Vetus lectio, Quæ è Græcis altera eſt.

CAP. V. Nec ullis florũ excelſitas maior.) Melius nec ulli. Imo odor colorq; duplex, ut alius calicis, alius ſtaminis.) Nõ male uetus, & alius calicis, alius ſtaminis. nã ita ad præcedentia refertur. Inuẽta eſt in his & ratio inſerẽdi.) Rectius, Inuenta eſt & in his. Mẽſe Martio macerãtur, ut colorẽ accipiãt. Magis placet, percipiãt. ac ſi dicas, ut colorem perbibant.

CAP. VI. Calathiana minus autumni, cæteria ueris.) Scribo, cæteræ ueris. Vincit numero foliorum marinã quinq; folia non excedentem.) Quid opus repetere folia! ſatis erat, quinq; non excedentem. Foliorum exilitate uſq; in fila extenuata.) In antiquis uoluminibus legitur, attenuata. Prima nobilitas Cilicio croco.) Croco aut ſcriba addidit, aut interpres aliquis inter prælegendum. Sicut paulo poſt: gaudet calcari & atteri pede. Pede non eſt in manuſcriptis.

CAP. VII. Troianis temporibus ei iam erat honos. Et hos certe flores Homerus treis laudat, loton, crocon, hyacinthũ.) Rectior lectio: Troianis temporibus iam erat honos ei. hos certe flores. &c. Dicet aliquis, leuicula ſunt iſta, nec annotatu digna. Hunc ego rogabo, ipſe æquóne animo ferret huiuſcemodi leuicula in ſuis ſcriptis à librarijs deprauari. At multo plus religionis debetur ueterum monumentis. Omnis autem uerne tempore acrior, & matutinis: Quicquid ad meridianas horas diei uergit, hebetatur.) Verior lectio uetus: quicquid ad meridianas horas dies uergit. Animaliũ nulliſ odoratũ niſi de pãtheris quicquã dictũ eſt, ſi credimus.) Vetus lectio: niſi de pantheris quod dictũ eſt, credimus. Dixit autẽ hoc lib. 8. cap. 17, tametſi quidam illic odorem in colorem deprauauerant. Vt irin atq; ſaliuncam, & quanquam nobiliſſimi ſit odoris utraq;.) Lego, quanquam nobiliſſimi odoris utranq;. Proxima in Macedonia, longiſſima hæc & candicans. Et ex illis tertiũ locum haber Africana.) Lege & diſtingue: longiſſima hæc & candicans & exilis. Tertium l. h. Pãnonia hanc gignit & Norica.) Scribo Norici. alioqui Noricũ dicendum erat, ſicut Illyricum. Superq; cætera ad famam etiam dignitatis.) Legendum ad famam etiam ac dignitates.

CAP. VIII. In quibus unguenta uiciſſe naturã gaudẽt. Luxuria ueſtibus quoq; prouocauit eos flores, qui colore cõmendantur.) Hæc uerba non deprauarũt modo homines inſulſiſſimi, uerumetiam partem eorum huc reuulſam præcedentis capitis fini aſſuerunt. Scribendum, In quibus unguẽto uiciſſe naturam gaudens luxuria, ueſtibus quoq;, &c. Paria nunc componuntur, & natura atq; luxuria depugnante.) Lege, depugnant.

CAP. IX. Folia ſmilacis & ederæ in coronamẽta ſe dedere, coronaq; earum obtinent principatum.) Hanc tam ingenioſam deprauationem mirum ni profeſſor aliquis excogitauit, dum diuinare mauult quàm ad archetypa recurrere. Vera lectio aliud ſonat. Folia in coronamentis ſmilacis & ederæ corymbiq; earum obtinent principatum. Quia noſtris maiore ex parte nomen dare ijs defuit cura.) Nõ minor priore hic error, utcunque ſenſus manet. Plinius enim longe alijs uerbis uſus eſt: quia noſtris maiore ex parte huius nomenclaturæ defuit cura.

CAP. X. Non durante Attico thymo niſi in afflatu maria ſeratur.) Seratur ſuperuacaneum uerbum eſt, natum ea ultima litera maris, & prima dictione ſequentis orationis Erat.

Abrotonum iucundi odoris eſt & grauis. Floret æſtate.) Elegantius, Abrotonum odore iucunde graui, floret æſtate.

Alſioſa enim admodum ſunt, & ſole nimio læduntur.) Hic particulam neceſſariam, per incuriam librariorum omiſſam, denuo adiecimus: & ſole tamen nimio læduntur.

CAP. XI Eruitur poſt æquinoctium uernum radicitus, ſiccaturq; ad lunam xxx. diebus, ita lucens noctibus.) Lege. Erui, ſiccari, lucere: quod hæc omnia ea commẽtarijs Democriti referãtur. Sequitur enim Magos Parthorumq; reges uti hac. Et in Italia quidem, ut diximus, poſt roſam.) Satis erat, in Italia quidem. Coniunctio hic addita uitiat ſermonẽ. Cæterum hyacinthus maxime durat.) Lego, è cæteris hyac. m. d.

Sed hæc ita, ſi deuulſa crebro prohibeatur in ſeminibus.) Legendum prohibeatur in ſemen abire. atteſtantur uetera exẽplaria: & alioqui ex illis uerbis nullus ſenſus elici poteſt.

Alterum cãdidius, qui ferè naſcitur ad tumulos.) Rectius, in tumulis.

CAP. XII. Hoſtilia uicus abluitur Pado.) Melius, alluitur.

CAP. XIII. Nos tamen trademus quæ competimus. Herba eſt alba, necatio quidem iumentorum eſt, ſed præcipue caprarũ, appellata ægolethron.) Antiqua ſcriptura potior, Nos trademus quæ comperimus. Herba eſt ab exitio & iumentorũ quidẽ, ſed præcipue caprarũ, appellata ægulethron. Huius flores concipiũt noxiũ uirus, aquoſo uere marceſcente.) Lege, marceſcẽtes. Aliud genus in eodẽ Ponti ſitu niger, ex anno na mellis.) Codices uetuſti lõge aliud habent. Aliud genus in eodẽ Ponto gẽte Sannorũ mellis: quod ab inſania quã gignit, mænomenon appellant. Hi ſunt quos poſterior ætas Tzanos uocauit, Lazis contermínos. Vtraq; Colchica gens fuit in cliẽtela fideq; Conſtantinopolitani Imp. Et in Mauritania Cæſarienſi, Getulia contermina Maſſylis.) Emendatior lectio: & in Mauritaniæ Cæſarienſis Getulia contermina Maſſæſulis. Nã & Getuli & Maſſæſuli hanc prouinciã incolebãt, quod ipſe Plinius ſuprà docuit. Remedium aduerſus has uriq; non diffirendũ.) Lege remedio, non remediũ. De quo loquẽdi modo iam ſuprà capite tertio monui.

CAP. XIIII. Cucũlini aluearia fimo bubulo utiliſſimũ. Operculũ à tergo eſſe ambulatorium, ut properatus intus ſit proſper. Si magnus ſit uterus aluearij, prouentus autem ſterilis, ne operandi deſperatione curã abijciant, id paulatim reduci oportet, fallente operis incremento.) Huius lectionis abſurditas magis detegetur, collata ad germanã lectionem, quã ex fide ueterum codicum reſtituimus ad hunc modum. Circũlini alueos fimo bubulo utiliſſimũ. operculũ à tergo eſſe ambulatoriũ, ut proferatur intus ſi magnus ſit alueus, aut operatio ſterilis, ne deſperatione curã abijciant: id paulatim reduci, fallẽte operis incremẽto. Poſt has Corſica, quoniã ex buxo ſit. & habere aliquantã uim medicaminis putatur.) Lege, quoniã ex buxo ſit. habere quãdã uim m. p. Inde ligulis eligũt florem. i. candidiſſima queq; transfundũtq; in uas, quod exiguũ marinæ habeat frigidæ.) Toties expertus fidem ueterũ codicũ, ne hic quidẽ auſus ſum ab eis diſcedere. Illi pro eligunt habẽt hauriunt. Itẽ, quod exiguũ frigidæ habeat. Siccãt ſole, lunaq; hoc enim candorẽ facit, ſi ſic ſiccantur. Et ne liquefaciãt, protegunt tenui linteo.) Melior uetus lectio: Siccant ſole lunaq; hæc enim candorẽ facit. ſiccantes, ne liquefaciant, p. t. l.

CAP. XV. Maximeq; Aegyptus, frugum fertiliſſima, ſed ut ſola ijs carere poſſit.) Non parum detraxit elegãtiæ, quiſquis hic particulam quidem detraxit. Legendum enim frugũ quidẽ fertiliſſima. Hanc à Nilo metũt.) Scribo, è Nilo. Folijs latiſſimis, etiã ſi arbores comparentur.) Rectius, arboreis.

Scandia, etiame ab alijs tragopogon.) Vetus lectio: ſcandix quæ ab alijs tragopogon uocatur. Syluestriũ duæ ſpecies. Vna mitior eſt ſimili caule, tamẽ rigido, itaq; & colu antiquæ mulieres utebantur, exilis, quam quidam atractylida uocant.) Legendum: itaq; & colu antiquæ mulieres utebantur ex illis, quare q. a. u.

CAP. XVI. Et ex diuerſo ſtans anchuſa, inficiendo ligno cerisq; apta. Eſt autem mitior ijs anthemis, & phyllanthes, anemone, & aphace.) Lege: E diuerſo ſtãs, anchuſa inficiẽdo ligno cerisq; radice apta, & è mitioribus anthemis, & phyllãthes, et anemone, & aphace. Sic enim melius quadrabit ad præcedentia.

CAP. XVII. Perdicio, quã & Aeoliæ & Aegyptij edunt,

nomen dedit anis.) Verior lectio: Perdicium & aliæ gentes quàm Aegyptij edunt. Suprà dixerat, Aegyptios præ cæteris gentibus herbis uesci: nunc dicit, perdicium herbam etiam aliarum gentium cibum eſſe. Iulio menſe ſecari iubet.) Lege addendo, Iulio menſe toto ſecari iubet.

CAP. XVIII. Iunio menſe eximi, ante Iulium mediũ præcipiens.) Melius, Iunio mẽſe eximi ad Iul. m. p. Viſus ad naſſas marinas, uiolium texas elegantiũ.) In antiquis codicibus tantum eſt, uiolũ elegantiã. Quanquàm profeſſus efficaciſſimum eſſe aduerſus calculoſos. Eo fœtas fœminas quidẽ abortus facere nõ dubitat.) Sincera lectio: quãquàm profeſſus efficaciſſimũ eſſe. aduerſus calculos eo fouet. Fœminis quidem abortus facere non dubitat. Largiori tanta uis expellit eas.) Legendũ, Largiori tanta uis, ut expellat eas. Laudatiſſimus ex Nabatæa iuncus.) Non erat opus hic repetere, iuncus.

CAP. XIX. Ita ut à balineis inareſcant corpora. Scribo, inareſcant corpori. Lieniq; & ruptis uulſis proſunt. Et menſtruis fœminarũ in uino decoctæ: Impoſitæq: cum melle neruis præciſis medẽtur. Contra lichenas & lepras, & furfures in facie emẽdãt.) Lege & diſtingue: Lieniq; & ruptis uulſis proſunt & menſtruis fœminarum. In uino uero decoctæ, impoſitæq; cum melle, neruis præciſis medentur. Lichenas.

CAP. XX. In hunc locũ dilata cum diſputaremus de peregrinis arboribus.) Vetuſta exemplaria tantum habẽt, dilata in peregrinis arboribus, id eſt, in mentione peregrinarum arborum. Siſtit purgationes mulierum. Nardi uero eius quam Phu eodẽ loco appellauimus, &c.) Antiqua ſcriptura melius, Siſtit purgationũ mulierũ impetus. Eius uero quod phu eodem loco appellauimus, & reliqua. Crocum cũ melle non ſoluitur.) Cum redundat. Sequenti uerſu pro uino & aqua. Lege, uino aut aqua. Collyrio uni nomen dedit.) Lege addendo, Collyrio uni etiam nomen dedit. Dentientibus præcipua eſt, & tuſsientibus.) Scribo, dentientibus præcipue. Partem eius ſeruantium & quarundã aliarum herbarum, ficuti plantaginis, ſubſtituentium, ſi parum mercẽdis tuliſſe ſeſe arbitrantur. Rurſusque ut plus operis acquirant, p. e. q. ſ. e. l. i.) Incorrupta lectio etiamnum durat in uetuſtis codicibus manu ſcriptis. Partẽ eius ſeruant, & quarundam aliarum herbarũ, ficuti plantaginis: ſi parũ mercedis tuliſſe ſe arbitrãtur, rurſusq; opus quærunt, partẽ eã quã ſeruauere, eodẽ loco infundunt: credo, ut uitia quæ ſanauerint faciãt rebellare.

CAP. XXI. Ciet mẽſtrua: & ſi cruda detur, hydropicorum aquam ſiſtit.) Siſtit uerbũ ſuperfluit, nam ciet ad utrũq; refertur. Coxendicibus imponitur cũ uino. Articularibus morbis trium obolorum pondere, &c.) Lege addendo non pauca uerba: Coxẽdicibus imponitur & particularib⁹ morbis & lotis triti ac lanæ inſperſum ex oleo. Dant & potionẽ articularibus morbis t. o. p. Præterea putãt uſu eius quandã datã gratiã ijs uenereq; cõciliari.) Hæc dictio datã, ſuperflua eſt. Concoquitur panis cum farina hordeacea.) Lege, Concoquit panos.

CAP. XXII. Mouet & nariũ ſternutamẽta.) Aridũ nõ nariũ.

CAP. XXIII. Impoſita ulcerum facit ſepticam uim.) Scribe, ulcus facit ſeptica ui. i. corroſiua.

CAP. XXXI. Vt radice eius propius admota ſoporentur, illam ſopore enecante unum earum.) Sic ſcilicet Plinius loqui ſolẽt. Scribo, ſoporentur illa ſopore enecans una earum.

CAP. XXXII. Nec de enico ſiue atractylide uerboſius diſputetur. Aegyptia herba eſt, & magnum contra uenenata animalia præbet auxilium.) Hanc ſententiã Plinius alijs extulit uerbis, quàm quæ in uulgatis leguntur editionib. Nec de gnico ſiue atractylide uerboſius dici par eſſet, Aegyptia herba, ni magnum cõtra uenenata animalia præberet auxilium.

EX LIBRO XXII. CAP. II.

IAm uero inficit ueſtes ſemen admirabili ſucco.) Fuco non ſucco. Stans & in ſicco carpit, quo frugi mũdos excuſpat uſu alioquin fulgẽtis. Inſtruit luxuria poterat certe innocentius.) Pro uſu alioquin fulgẽtis, antiqua ſcriptura habet: His alioqui fulgentibus inſtrui poterat luxuria, certe innocẽtius. Et in ſacris legationibus quàm uerbenæ.) quàm redũdat.

CAP. IIII. Vlli niſi ab uniuerſo.) Scribo, nulli niſi ab u. diſtinctione etiam mutata.

CAP. V. Donatus eſt ea L. Sicinius.) L. Siccius legendũ, ut etiam ſuprà libro octauo monuimus. Hic Decius poſtea conſul, & imperio & collegio ſe pro uictoria deuouit.) Lege: Hic Decius poſtea ſe conſul, Imperioſo collega, pro uictoria deuouit. Intelligendum de Manlio imperioſo.

CAP. VI. Ipſe tamen obſeſſus in toto orbe proſcriptus. Hæc corona Sertorio etiã ceſsit.) Vera lectio: Ipſe tamen obſeſsis in toto orbe proſcriptis, hac corona Sertorio ceſsit. Notum eſt ciuile bellum Sertorianũ, in quo præcipua fuit opera proſcriptorum à Sylla. Cohortibus ſeruatis, totidemq; ad eas ſeruandas eductis.) Lege addendo, tribus coh. ſer. Quod & ſtatuæ eius in foro ſuo diuus Auguſtus ſcripſit.) Adſcripſit, non ſcripſit. Addidere uiuendi pretia delitiæ luxusq;.) Pretio non pretia. Aliorũ hanc operã eſſe credimus.) Vetus lectio: Aliorum hanc operæ credimus. In quibus ipſius prouidentiam naturæ.) Melius, in quibus ipſis. ſ. aculeatis.

CAP. XI. Hæmorroidæ quoq; & dyſenteriæ infuſa.) Scribo, hæmorrhagiæ.

CAP. XXI. Impoſita uero herba, aut inde omnino reſperſum, protinus mori.) Antiqua ſcriptura: aut uda omnino reſperſum. Sequenti uerſu lege addendo: uel ſi herba ipſa. Infantes quoq; ulcerati.) Lege, exulcerati.

CAP. XXII. Conſtat bulons eius cum ptiſana decoctos aptiſsime mederi.) Scribo, aptiſsime dari. Folijs in quocũq; morbo decoctis magis medici utuntur.) Legendum, Ferè in quocunque. de bulbis enim accipi debet, non de folijs. Vtrunque prodeſſe dyſentericis & exulceratis.) Melius, etiã exulceratis. hoc eſt, etiã ſi ſit dyſenteria cũ exulceratione inteſtinorum, quod ſanè periculoſius eſt. Cõtra ſanguinem tauri demonſtrãt ſucco eius uti.) Paulo elegantius uidetur: demonſtrat ſuccum eius. Optimus quidẽ ex ijs cibus. Vetus lectio magis placet: optimi quidẽ hos cibi, ut cũ præcedentibus cohæreat. Si enim caligaris clauus, ſi ferri uel chalybis aliqua rubigo.) In ueteribus tantũ eſt, ferriue aliqua rubigo.

CAP. XXIII. Communes in omni eorũ genere obſeruationes.) Illic legitur, in omni eo genere. Item hyeme quàm æſtate utilius, ueruntamen aquã bibentibus.) Scriptura uetus, Itẽ hyeme quàm æſtate utilius, & tũ aquã bibentibus. Atq; ex aceto his qui coagulũ lactis ſorbuerint.) Lege, æque ex aceto. Qui ſe eadem cauſa præcipitant.) Scribe, ea de cauſa. Mox eſt, coniecturam ſæpius fallacem: non ſæpe.

CAP. XXIIII. Calefacta incitat uomitiones. Rectius, inuitat. Quem centeſimum annum excedentẽ cum D. Auguſtus hoſpes interrogaret, quãnam ratione maxime uigorẽ illum animi corporisq; cuſtodiſſet, ille reſpõdit, Intus mulſo, foris oleo.) Ad ſenſum quidẽ nihil refert, libet tamen reponere ueterem lectionẽ, ab audaculis temere mutatam. Centeſimũ annũ excedentem cum D. Auguſtus hoſpes interrogauit, quãnam r. m. u. i. a. corporisq; cuſtodiſſet. at ille reſpondit.

CAP. XXV. Leuatusq; ſiccatis pedibus mirabili modo.) Et hic nihilo peius erat antea, mirabilem in modũ. Ad ilicineus dolores eam in poſca poſitam concoqui opus eſt.) Veteres codices melius: eã cũ poſca cõcoqui opus eſt. Quæ à farina hordei diſtat, eo q; torretur. Ad ſtomachũ utilis.) Antiqui codices, à farina hordei diſtat eo q; torretur, ob id ſtomacho utilis. Datur tepida ſorbẽda, efficaciter pdeſt.) Lege, datur tepida ſorbẽda efficaciter. Peculiariter tamen longo morbo ad tabitudinẽ redactis.) Emẽdata exẽplaria habent, ad habitudinẽ redactis. ut de hecticis intelligatur. Neruorũ doloribus & alijs feruẽs in ſacco ponitur.) Scribendũ imponitur. Amplius hoc oculis imponitur.) Melius eſt: hoc amplius oculis imponitur. Et per ſe drachmæ pondere extinguunt.) Lego extinguit. ſ. granũ. Quoniã in aluo nõ tumeſceret.) Vetus, intumeſceret. Semuncia amyli cum ouo & paſsis tribus.) Antiqua lectio, cum ouo & paſsi tribus ouis. Mox eſt aueuacea farina. nõ auenæ farina. Sitanius, hoc eſt trimeſtris.) Scribe, hoc eſt è trimeſtri. ſ. frumento. Et ouis, in ſaccis additus.) Rectius, in ſaccos additus. Fabalium etiã ſiliquarũ cinis.) Scribo ex ueteri exemplari, ſiliquarumq;. nec redundat coniunctio, quando fabalia hic ſubſtãtiua uox eſt, ut alibi quoq; apud hunc ipſum autorem. Sed ſi largius ſumatur, aluus ſoluitur.) Sed ſuperfluit. Horrorem tertianæ & quartanæ minuere traditur.) Vetus lectio: minuere creditur. Refertur enim hoc ex uulgi opinione, non ex autoritate medicorum. Maculas ex toto corpore emendat.) Particula ex, ſuperuacanea eſt. Aqua decoctum perniones & pruritus ſanat.) Decocti nõ decoctum. Si uero ad mellis craſsitudinẽ decoquantur ſatiui.) Adde neceſſariam particulam uel. decoquantur uel ſatiui. Suprà enim dixit ſylueſtres efficaciores eſſe. Si uero cœleſti aqua decoquantur, ſuccus ille ſmegma fit.) Diſcoquãtur non decoquãtur. Sequẽti uerſu uerbũ, ſolẽt, redundabat. Item fiſtulis, cum axungia ueteri, ne intus addatur.) Lege addẽdo, ita ni intus addatur. Naſcitur inter uitia ſegetis auenę Grecæ genere.) Græcæ ſuperfluit. Eſtus & per ſe, & in patinis cũ tenera eſt decocta. Poſterius & redũdat.

EX LIBRO XXIII. CAP. I

ET ad expiationem ſanguinis quoq; adhibent, non ultra gargarizationes.) Quid faciũt gargarizationes in expiatione? Legendum igitur, ad expuitionẽ ſanguinis, qua laborantes hæmoptoicos Græci uocant. Ideo & purgationibus ancipitem temperant.) putant non temperant. Error natus eſt ex geminatione præcedentis ſyllabæ. Huius enim colorẽ nigrũ eſſe diximus, cuius aſparagos ſimiles Diocles prætulit ueris aſparagis.) Vetus lectio: huius enim nigrũ eſſe diximus. Aſparagos eius Diocles p. u. a. Oſſa infracta efficacius extrahit quàm ſupradicta.) Plinius ſcripſit, uel efficacius, id eſt, efficacius etiã. Aiunt ſi quis in udia eam extruxerit, fugere accipitres, tutasq; fieri aues uillaticas. Aliter eadẽ in iumento hominęq; flegma aut ſanguinẽ qui ſcreatur, talos circũligata ſanat.

ta ſanat.)Hoſtibus eueniat ita tractari,ut hic Plinius tractatus eſt.Equidem peruelim diſcere quânam ratione radices extruantur apud iſtos deprauatores,ut nn cætera portenta exagitem. præſtat enim ſincerā indicare lectionem, ex archetypis erutam. Aiunt ſi quis uillam ea tinxerit,fugere accipitres, tutasq; fieri uillaticas alites. Eadem iu iumento hominéque phlegma aut ſanguinem qui ſe ad talos deiecerit, circūligata ſanat. Quód ſunt cādida, aut nigra,aut inter utrūq; alia ex alijs,iu quib⁹ uinū fiat,alia ex quibus paſſum.) Emendata lectio:aut inter utrūq; aliaq; ex quibus uinū fiat,alia ex quibus paſſum. Albana neruis utiliora.Stomacho min⁹ quæ ſunt dulcia,uel auſtera Falerna utiliora.)Lege,auſtera,uel Falerno utiliora. Sōno uero ac ſecuriarib⁹ iā dudū hoc fuit.) Sic enim legendū ac diſtinguendū ſublata dictione accōmodatū, quæ redūdabat. In ſanguinis fluxione poſt exciſos calculos, & omnes alias roſiones foris in ſpongia impoſitum.)Legendū, In ſanguinis fluxione poſt exciſos calculos. & omni alia,foris in ſpongia impoſitum.omni alia.ſ.ſanguinis fluxione.

CAP.II. Quandiu extinguatur deſcenſionis periculum denuntians.)Deſcenſionis ſuperfluit.

CAP.III. Succus eorum carbunculantibus excreſcentibus circa oculos ulceribus.)Dele excreſcentibus. Nam lacrymam quæ ab arbore ipſa diſtillat,æthiopicę maxime oleæ, mirari ſatis noneſt. Reperti ſunt qui dentiū dolores illinendos cenſerent,uenenum eſſe prædicantes.) Hic una oratio, praua neſcio cuius induſtria,in duas diſſecta eſt. Legendum enim coniunctim, Nam lacryma quæ ex arbore ipſa diſtillat, æthiopicæ maxime oleæ, mirari ſatis non eſt repertos qui dentium dolores illinendos cenſerent. Non enim lacrymam ipſam miratur,ſed corū potius temeritatem qui tam ancipiti remedio uti nō dubitarent,cum etiam ipſi uenenum faterentur. In fine cap.legendum,cum decocto lupinorū nō lupino.

CAP. IIII. Fauces exaſperat,& uenena omnia cohibet hebetatq;.)Emēdatior lectio:& uenena omnia hebetat:abſq; uerbo cohibet. Cum pari portione mellis ac opij.) Lege, mellis acapni. Cæterū iners & graue ſapore corpori.)Dele ſuperfluam uocem corpori.

CAP. VI. Expetitur in grauidarum malacia, & quoniam guſtatu moneat infantem.) Lego,Expetitur grauidarum malacię.quoniam g.m.i. Cytinus uocatur à Gręcis.) Satis erat, uocatur Græcis. Tales præpoſitiones ſexcentas de ſuo adiecerunt caſtigatores.

CAP. VII: Quoniam ſudantia huius cibi opera corpora refrigeſcunt.) Scribendum, perfrigeſcunt. Folia eius trita illita hæmorrhoiam ſiſtunt.) Lege, hæmorrhagiam. Poſt additur omphacij aridi poudus ſextariorum duorū,aut myrrhæ ſextarij unius:croci unius. Sed hæc ſimul mixta uel trita, miſcentur decocto.)Hi ſextarij pro denarijs ſunt ſuppoſiti, ut indicant uetuſta exemplaria,in quibus ſic legitur, poſt additur omphacij aridi poodus X duorum: aut myrrhę X unius, croci X unius.hæc ſimul trita miſcentur decocto.

CAP.XIX. Lenius ſucco oleum eſt ex eadem myrto, & uinum quo nunquam inebriatur.) Lege addendo, lenius & uinum. Et folijs crematis utuntur & ſucco decocto.) Lege, & ſucco & decocto.

EX LIBRO XXIIII. CAP. I.

SImilis uis Rhodiæ Cretæ, & argillæ noſtratis concordia ualentium.Pix oleo extrahitur.)Hæc dictio concordia,nouam orationem incipit,hoc modo,Concordia ualens, cū pix oleo extrahitur,quando utrunq; piguis naturæ eſt.

CAP. IIII. Emollit, diſcutit, humore ſiccat ſtrumas.) Lege,Emollit,diſcutit tumores,ſiccat ſtrumas. Vlcera commanducato impoſitoq; optime ſanari.) Scribo commanducato impoſitoq;.

CAP. V. Defuncta corpora incorrupta conſeruat.) Vera lectio:incorrupta æuis ſeruat.De hac locutione & ſuprà libro xvi.monui.

CAP. VI. Chamæpitys latine aiuga appellatur,dicitorq; propter abortus.) Vetus & ſincera lectio, Chamæpitys latine abiga uocatur propter abortus.Abiga ab abigendo partu,aiugæ cum abortu nihil eſt commune.

CAP. VIII. Ita ut puero quinq; folia tribus cyathis dentur.)Rectius diluantur quàm dentur. Aceris radix contuſa iocineris doloribus utiliſsime imponitur.) Lege efficaciſsime imponitur.

CAP. IX. Grauis quidam autor in medicina, uirgam ex eadem fractam &c.)Antiqua ſcriptura, Grauis autor in medicina,uirgam ex ea defractam. & mox: Volgus infelicem arborem eam appellat:non,infelicem eam arborem.

CAP. XI. Erythrodanus,quam alicui ereuthodanum uocant.) Lege addendo, Alia eſt erythrodanus. Tingentibus & radicula ramos præparat.)Lanas non ramos. Gūmi genera diximus.) Lege, Gummium.

CAP. XIII. Sed & frutex humilior atq; ſpinoſus in Niſyro.) Scribo æque ſpinoſus,nō atq;. Calculorumque ex uino decoctum,uel præſentaneum remedium eſt.) Niſi legas, Calculorum ex uino decoctum, neque præcedentia cohærebūt apte,neque ſequentia. Vel efficaciorem ſtomaticen præbuere.)Rectius, præbuerint.

CAP. XIIII. His ſubnectemus ea, quæ Græci &c.) Nō male uetus ſcriptura,His ſubtexemus.

CAP. XV. Atque is uidor per infundibulum imbibitur in uetere tuſsi.) Antiqui codices habent,per infumibulum.

CAP. XVII. Pythagoræ uero eſſe pertinax fama antiquitasq; uindicant.) Duæ uoces, uere eſſe, redundant. Quod feciſſe ſcimus Cleemporū cum & alia ſuo & nomine ederet, quis credet?) Vetus lectio: quod feciſſe Cleēporū cū alis ſuo & nomine ederet,quis credat? Achemenidon colore eſt electri ſine folio naſcens in Tardaſtilis.) Legendum, Achemenidon colore electri ſine folio,naſci in Tardaſtilis. nā & hoc Democritus tradit. Alio de his aptiore dicturus loco.)Lege dicturis,abunde ſit dicturis.

CAP. XVIII. Celebratur autem à Græcis ſtratiotes. Eſt ea io Aegypto tantum, & inundatione Nili naſcitur.)Melior antiqua lectio: Celebratur autem & à Græcis ſtratiotis, ſed ea io Aegypto tantum & inundatione Nili naſcitur.

CAP. XIX. Qui perunctus eſt, ſi deſpuat ad ſuā dexterā ter.)Lege: qui perunctus eſt,deſpuit ad ſ.d.t. Tueturq; & ab inflāmationibus placat.) Scribo: tueturq; ab inflāmationibus plagas. Decoctū ex uino gramen ad dimidias è balneis bibi iubent.)à balineis,non è balneis. Et cū caro unguibus excreuerit,)Increuit nō excreuerit. Diocles difficile parientibus ſemen eius dedit acetabuli menſura tritum in nouē cyathis ſæpe ad tertias partes bibere,ut qui biberint io calida lauarentur.)ò grammaticum deprauatorem,cui parientes maſculini ſunt generis.Emendata lectio hæc eſt,Diocles difficile parientibus ſemen eius dedit,acetabuli mēſura tritum in nouem cyathis ſæpe:ut cum tertias partes biberint, calida lauarentur: & in balneo ſudantibus dimidium ex relicto uerum dedit:mox à balneo reliquum pro ſummo auxilio.

EX LIBRO XXV. CAP. I.

IPſa quæ nunc dicetur herbarum claritas, medicinæ tantum gratia gignēte eas tellure.)Satis erat dixiſſe, medicinæ tantum gignente eas tellure. Gratia, doctulus quiſpiā de ſuo adiecit. Tantum ab excogitandis nouis,ac adiuuāda uita mores abſunt:ſummūque opus ingenioſum diu in hoc fuit &c.) Codices uetuſti iuuanda habent,non adiuuanda: & diu iam hoc,nō diu in hoc. Omniūq; uitam clariorē fecere cognominibus herbarum.)Illic legitur,omnium etiq; uitam.

CAP. II. Pompeius Lenæus,Magni Pōpeij libertus.)Pompeij non additur in emendatis exēplaribus, nec refert addidiſſe:ſatis eſt,Magni libertus. Atque ſubſcripſere effectus.) Deeſt una particula neceſſaria.legendum,atq; ita ſub.e. Verum & pictura fallas eſt ex coloribus tam numeroſis, præſertim in æmulatione naturæ, multumque degenerat tranſcribentium ſors uaria.)Rectior eſt antiqua ſcriptura. Verū & pictura fallax eſt, & coloribus tam numeroſis,præſertim in æmulatione naturæ,multum degenerat tranſcribentium ſors uaria.

Atq; effigie quidem indicata,& nudis plerunq; nominibus defuncti.) Scribo:aliqui ne effigie quidem indicata, & nudis plerunque nominibus defuncti. Durat tamen tradita perſuaſio iu magna parte uulgi,ueneficijs & herbis id cogi. In eo nanq; fœminarum ſcientiam præualere.) Malo ueterē lectionem:ueneficijs & herbis id cogi, eamq; num fœminarū ſcientiam præualere. Sic enim interdū hac parelctica particula Plinius utitur,ut ſuprà 22.lib.24.capitis initio: Eam quoq; num, quam lamium inter genera earum appellauimus. Sic enim eo loco legendum indicauimus. Vulgus caſtigatorum quicquid rarum eſt pro deprauato damnat,ſuoq; mox arbitratu mutare ſibi permittit. En deinde lectio paſſim recipitur, etiam ſummatibus in literis uiris talia ut minutiora diſsimulantibus. Hinc fit, ut ſexcentis locis apud autores Latinos etiam nunc ſuppoſitum ſit pro etiam num,aduerbium pro coniunctione: quamuis hoc ipſum etiam nunc,latine dicatur, ſicut hodieq; ſed perſæpe non ſuo loco poſitum reperitur,idq; deprauatorum(ut dixi)opera. Multiqun Circeios agros,ubi habitauit illa.)agros redundat, nec eſt in antiquis exemplaribus. Sunt enim Circeij oppidū in Latio maritimū,& antiqui Latij finis.

Tum etiam cum rigaretur Aegyptus illa,non autem eſſet, poſt ea fluminis limo inuecta.) Incorruptior eſt uetus lectio: cum etiā quæ rigatur Aegyptus illa non eſſet, poſtea fluminis limo inuecta. Tantum enim Aegypto,aggerēte Nilo,acceſsit ut Pharos inſula,quam Homerus ætate ſua unius diei curſu à continente abeſſe ſcribit,poſtea litorali urbi Alexādriæ ponte iungeretur. Inde & pleroſq; uideo exiſtimare.)Lege addendo,ita uideo exiſtimare. Sed quare nunc nō plures noſcantur cauſa? niſi quòd eas agreſtes literarumque ignari experiuntur,utpote qui ſoli inter illas uiuant.) Et hic uetus potior. Sed quare nō plures noſcātur, cauſa eſt quòd eas agreſtes literarumq; ignari experiuntur, ut qui ſoli inter illas uiuant.

Vt radicem ſylueſtris roſæ, quã cynorhodõ uocant, eblãditã ſibi aſpectu pridie in frutero, mitteret filio bibendã in lacte. In Luſitania res gerebatur, Hiſpaniæ proxima parte.) Atqui Luſitania remotiſsima eſt à Roma nõ proxima. Recurrendũ eſt ad archetypa, ubi ſic legitur: ut radicẽ ſylueſtris roſæ, quã cynorhodon uocãt, blanditam ſibi aſpectu pridie in frutecto, mitteret filio bibẽdam. In Lacetania res gerebatur, &c. Nunc probe quadrant omnia, Eſt enim Lacetania regio Pyrenæo uicina, in ea exterioris Hiſpaniæ parte, quæ prima ſe Roma uenientibus offert. Deprauator ex In Lacetania fecit in lacte, idq; præcedentibus uerbis pro ſua ſapientia attexuit. eadẽ autoritate regioni nomen aliud, quod tum libitum eſt, finxit, nec religione ulla erga ueterũ monumenta, nec lectorum reſpectu, quos opinor omnes pro fungis habuit. Et talium operam typographi nonnũquam ampla mercede conducunt, ne nõ habeant ſimiles labra lactucas. Alius eſt quẽ nos in priori uolumine eiuſdem numinis diximus.) Legendũ, Alius eſt quàm quos in p.u. Tria enim dracunculi genera monſtrauit cap. 16. Aliudq; miraculũ exeuntis ẽ terra.) O' temeritatẽ, quorſum attinebat priorem lectionem mutare, exerentis ſe terra. Sed belle penſatum eſt damnum ſcilicet, mox ſcribendo, in terram ſe condentis, pro in terram condentis.

CAP. III. Stomacacen medici uocabant, & ſceletyrben. Ei malo reperta auxilio eſt herba.) Haud multo minus detrimenti accepiſſe bonos libros, dum cõfunditur lectio ineptis diſtinctionibus, quàm dum deprauatur, cum alijs innumeris hic quoq; locus & qui proxime ſequetur teſtes eſſe poſſunt. Non ſolũ enim ſenſus obſcuratur, quoties aliquid perperam diſtinctum eſt: ſed etiam deprauandi occaſio nis aliunde ſæpius contingit. Veterũ codicum lectio talis eſt. Stomacacen medici uocabãt & ſceletyrben ea mala. Reperta &c. Miror quidẽ quæ nominis eſſet cauſa, niſi forte confini oceano Britanniæ uelut propinquam dicaretur. Non enim inde appellatam eam, quoniam ibi plurima naſceretur, certum eſt. Etiam tum libera Britannia fuit quidem: & hic quondã ambitus, nominibus ſuis eas adoptandi.) Sequamur & hic archetypa uetera, & ſtatim multum lucis accedet. Mirorq; nominis cauſam, niſi forte cõfines oceano Britanniæ uelut propinquæ dicauere. Nõ enim inde appellatã eam, quoniã ibi plurima naſceretur, certum: eſt etiam tum Britannia libera. Fuit quidem & hic &c. Non fortaſsis crederet aliquis cum hæc noſtra friuola quoq; exiſtimentur.) Vetus lectio melior: nunc fortaſsis aliquibus curam noſtram friuolam quoq; exiſtimaturis.

CAP. IIII. Laudatiſsima herbarum eſt Homero teſte, quam uocari à dijs putant moly. Aſt inuentionem eius Mercurio aſsignat.) Incorruptior lectio: Laudatiſsima herbarum eſt Homero quam uocari à dijs putat moly, & inuentionem eius M.a. Verſu penultimo lege, Mireq; ut contra uenenum, non mireq; contra uenenum.

CAP. V. Inſtillauit auribus ſurdis ſuccũ.) Antiqua lectio, auribus olidis. Cum exta ſuper eam proiecta eſſent. fertur adhæſiſſe ligni.) Fertur redundat: pendent enim hæc à præcedenti uerbo, conſtat. Cui ante omnes plebs aſtans plauſit.) Stans nõ aſtans. Is fuit nõ uulgaris honor: nam ſedens in theatro plebs plurimis & ante Druſum plauſit. Antiqui radicẽ, cortices quàm carnoſiſsimos eligebant.) Melius, radicẽ cortice quam carnoſiſsimo ſeligebant. Turgeſcentemq; in longitudinem findebant.) Lege addendo: turgeſcentemq; acu in longitudinem findebant. Nunc ramulos ipſos ab radice ſui grauiſsimi corticis, ita dantes.) Vetus lectio: Nunc ramulos ipſos ab radice quàm grauiſsimi corticis ita dant.

CAP. VI. Alterã lenem, ſcordotin ſiue ſcordion, ipſius manu deſcriptam.) Antiqua ſcriptura. Alteram Lenæus, ſcordotin ſiue ſcordion, ipſius manu adſcriptam. Atque in alpibus, pluribusq; locis in Lycia.) Emendatiores codices: & in alpibus uero, plurimisque alijs locis. Medetur & omnium morbis decoctæ ſuccus.) ouium, non omnium.

CAP. VII. Sunt qui ab Artemide artemiſiã cognominatã putent, quoniam priuatim medicatur fœminarũ malis.) Antiqui codices melius, Sunt qui ab Artemide Ilithyia cognominatam putent, quoniam priuatim medeatur fœminarũ malis, Solenne autem erat Græcis fœminis in partu Artemidem Ilithyiam inuocare, quemadmodũ Romanæ Iunonem Lucinã implorabant. Intelligendum igitur ab obſtetrice Artemide, hoc eſt Diana denominatam herbam, non à uenatrice. Vis tanta eſt, ut uel ẽ longinquo ſuccus excipiatur inciſæ conto. Suſcipitur excipulis uentriculo hœdino. Humor lactis uidetur effluere. Siccatur conto. Sic thuris effigiem habet.) Non paulò ſincerior eſt antiquorum uoluminum lectio. Vis tanta eſt ut ẽ lõginquo ſuccus excipiatur, inciſæ conto ſubditur excipulis uentriculo hædino: humor lactis uidetur effluere: ſiccatus cum coit, thuris effigiem habet.

CAP. VIII. Aliam quoq; ampliſsimam, quam ſpartaniam uocant. Magna & ea cõmendatio, quod in ore eam habentes famẽ ſitimq; non ſentiant.) Cum dicit, magna & ea cõmenda- tio, ſatis apparet quòd & alium eius uſum indicarit Plinius alioqui & non habes quod cõiungas. Quo fit ut libenter accedam archetypis quæ ſic habent: Aliã utiliſsimã ad ea quæ ſpaſmata uocant. Aliam ſcilicet Scythicen. Certe in codice ſpartaniæ nulla fit mẽtio, ut iam nihil dubitẽ, diuinatoris cuiuſpiã opera nouam herbam hic ſubito enatam, Plinio ipſi ne per ſomnum quidem cognitam. Et in quibus etiãmnũ hodie in nirorũ lætiore cõuictu.) Emendata exẽplaria habent, in numeroſo & lætiore conuictu. Seruilius Democrates primus medentium.) Rectius, ẽ primis medentium. Leuius & quod paulò pòſt: ut dein in balneum deſcendatur in calidam: ſcriptum eſt pro, ut deinde in balineis deſcendatur in calidam. Imponitur in ipſa inflammatione, ſed imminuta.) Vetus lectio, nõ in ipſa inflammatione.

CAP. IX. Serpẽtes necat, cuicũq; admota fuerit: & his torporem adfert.) Exẽplaria uetuſta: cuicũq; admota fuerit feræ & hæc torporẽ affert. Senſus eſt, eam uim huic quoq; theriomarcæ ineſſe, quã magicæ illi ſuprà memoratæ: unde & nomẽ utrique commune, θηριομάρκη: ac ſi dicas feræ torpor.

CAP. X. Folia ei plantaginis, niſi anguſtiora eſſent.) Vetus lectio, folia erant plant. Sic Virg. de malo Medica: Et ſi nõ alium late iactaret odorem, Laurus erat.

CAP. XIII. Quanquã mala in alijs terris mandantur.) Manuſcripti codices habent, in aliquibus terris. Hæc cõmanducata, ſi oculis ſubinde religetur, plũbũ quod eſt genus uitij, ex oculis tollit.) Sincera lectio: Hac cõmãducata ſi oculus ſubinde liniatur, plumbum quod eſt genus uitij, ex oculo tollitur.

EX LIBRO XXVI. CAP. I.

Sine dolore quidem ullo, aut ſine pernicie uitæ.) Elegãtius. ſine dolore quidem illos. ac ſine pernicie uitæ. Nec niſi uſq; in oſſa corpus exuſtũ eſſet, non rebellante tædio.) Et hoc mollius eſt in manudeſcriptis codicib⁹: ni uſq; in oſſa corpus exuſtũ eſſet, rebellãte tædio. H-S. CC. elocaſſe in eo morbo ad curandũ ſeſe.) ad redũdat. Duricia rubens narijs modis.) Vetus lectio, uaricis modo. Ad poſterum uero nigreſcẽte.) Lege ad poſtremũ. Quid hoc eſſe dicemus? Rectius, dicamus. Parum enim erant homini cætera morborum genera, cum ſupra CCC. eſſent, niſi etiã noua timerẽtur. Neq; ipſi homines pauciora ſibi opere ſuo negocia importans.) In emẽdatis exemplaribus legitur certa morborum genera, non cætera. deinde neq; ipſi autem, coniunctione adiecta. præterea, opera ſua, non opere ſuo.

CAP. II. Sedere nanq; in his ſcholis auditioni occupatum gratius erat.) Malim ueterẽ lectionem, auditioni operatos, id eſt, operã dãtes. Sic apud Naſonẽ, Studijs operata Mineruæ.

CAP. III. Aſclepiades ætate Magni Pompeij rhetoricæ magiſter, nec ſatis in ea arte quæſtuoſus.) Nihilo deterior eſt antiqua ſcriptura: orandi magiſter, nec ſatis in ea arte quæſtuoſus. Ambulationem, geſtationesque, cum unuſquiſque ſemetipſum ſibi præſtare poſſet intelligere. Fauẽtibus cunctia ut eſſent uera quæ facillima erant, uniuerſum prope humanum genus circumegit in ſe.) Sincera lectio ex antiquis exemplaribus repetita eſt hæc, ambulationẽ, geſtationes: quæ cum unuſquiſque ſemetipſum ſibi præſtare poſſe intelligeret, fauentibus cunctis ut eſſent uera quæ &c.

CAP. IIII. Siccentur Aethiopide Pontinæ paludes.) Adde aduerbium hodie. Siccentur hodie Aethiopide. Tranſit enim à priſcis tẽporibus ad ſua. Caſtigator delicatulus hiatu offenſus ſubmouit aduerbium, ut illi quidem uidebatur, ſuperuacaneum. Nanque apud eundem Democritum inuenitur compoſitio medicamẽti, quo pulchri boniq; & fortunati gignantur liberi. Cur nunquàm Perſarum regi talis eſt dedita?) Præclare ſanè de Plinio merentur, qui illi talem ſermonem affingũt, qualis uix hoc ſeculo in aliquo uel mediocriter erudito ferri poſſet. Quid enim ſibi uolunt hæc uerba, cur nunquàm Perſarũ regi talis eſt dedita? Scribendũ iuxta archetyporum fidem: Nam quæ a.e. D.i.c. medicamenti, q.p.b.q; & f.g. liberi, cur nunquàm Perſarũ regi tales dedit? hoc eſt pulchros bonos & fortunatos. atq; ita melius iam hæc oratio ad præcedentia quadrabit. Igitur demonſtratarum priore libro herbarum reliquos effectus dicemus. adijciemusq; quas ratio dictauerit.) Elegantius, reliquos effectus reddemus; adijciemus et quaſq; ratio dictauerit. Vt rumicis radix trita ex aceto illinitur.) Parũ quidẽ ad ſenſum refert, malo tamen & in talibus probatorũ exẽplariũ fidẽ ſequi, ubi ſic legitur: ut r. r. t. ea aceto illinatur. Petris tantum adhærens ut muſcus.) Lege totum adhærens. Nam & muſcus petris totus adhæret. Proſerpinaca cum muria & ex oleo trita.) Vetus lectio, cum muria ex menis & oleo trita. Vt nõ ex quouis ſalſamento muria adhibenda ſit, ſed ẽ ſolis menis.

CAP. V. Condurdon herba ſolſtitialis, flore rubro, ſuſpenſa in collo, cõprimere dicitur ſtrumas: Itẽ uerbenaca cũ plantagine, digitorũ uitijs omnib⁹, & priuatim pterygijs. Quinquefoliũ medetur pectoris uitijs, Vel quod grauiſsimũ eſt tuſsis, huic medetur panacis radix in uino dulci.) In medicinalibus

his

his libris grauiore periculo peccatur, qui tamen nihilo maiore religione tractati ſunt quàm cæteri. Vel hic locus quot mēdis ſcatet? Itaq; totum retexemus, noſtra exemplaria ſequēdo. Conducendum h.ſ.f.r.ſ.i.e.c. ſtrumas: i.u.c.p. Digitorū uitijs omnibus, & priuatim pterygijs quinquefoliū medetur. In pectoris uitijs uel grauiſsimum eſt tuſsis &c.

CAP. VII. Plantago autem per ſe ſumpta in cibo cum lente alicæúe ſorbitione.) Legendum, aut per ſe ſumpta in cibo, aut cum lente alicæúa ſorb. Capnion herbam qui edere, bilem per urinam trahunt.) Vetus lectio melior, Capnon herbam qui edera, bilem per urinam reddunt. Radix uero conſiliginis quam nuper inuentam diximus, ſuum & pecorum omnium remedium præſens eſt. Pulmonum uitio uel traiecta tantum in auricula.) Et hic uetus potior. Radix herbæ conſiliginis quam nuper inuentam diximus, ſuum quidem & pecoris omnis remedium præſens eſt pulmonum uitio, uel t.t.i.a.

Tripolium in maritimis naſcitur ſaxis, ubi allidit unda.) Alluit, nō allidit. Cacuminibus thymo, dulcis, & ſitim ſedat.) Mollius eſt, dulcis & ſitim ſedans.

CAP. VIII. Pſyllum in aqua cum radicibus decoctū.) Antiqua ſcriptura, Pſyllium in aqua: Acori radicis decoctum. Vtrobique ſubintelligitur uerbum bibitur, ibidem præcedens. Naturæ ei, molliendi, ſiccandi, coquendi.) Rectius, concoquendi. Cochleatibus quinque additis in cyathis tribus uini.) Latinius eſt, in cyathos tres. Sicut mox, in aquam mulſam addito pondere XII. Sumitur & eclegmate ad pectoris uitalia.) Vitia, non uitalia. Bibi ex aqua acetabuli menſura: dimidia detrahere pituitam.) Legendū: bibi ex aqua acetabuli parte dimidia, detrahere pituitā. Radix eius in aqua mulſa XII. pondere denariorum.) Nimiū ſanè hoc pondus eſſe uel cæco apparet. Lego X. II. pondere. Errori occaſionem dedit nota denarij. Scammonium quoque diſſolutionem facit) Lege addendo, diſſolutionem ſtomachi facit. Virus redolens, ſuminoſum lingua tactu lacteſcēs.) Scribo gummoſum, linguæ tactu lacteſcens. Quod ſit herbæ farina & tythimali marini ſucco.) Lege, erui farina. A radice folijs pēdet.) Legēdum, folijs pendulis. Farina erui, aut fici.) Ficis, non fici. Folijs tuſsis priſure minus efficax.) Lege addendo: Fit & è folijs tuſsis.

Semen & dentium cauis cera includitur. Colluūtur & dentes ſucco radicis decoctæ in uino.) Vetus lectio: colluūtur & radicis decocto è uino. Dentes repetere ſuperuacaneum eſt: & decocti ſignificatio ſatis nota. Et ipſum etiam in aſperis naſcens.) etiā redundat. Ita ut ſit torū acetabuli modo.) Rectius, acetabuli modus. Peucedani ſuccus inflationes & ructus gignit.) Longe aliter antiqui codices: Peucedani ſuccus inflationes ructus gignens. nā & huc referēdū uerbū diſcutit, quod proxime præcedit. Datur in ſomnū euntibus, addito nitro ſeu polenta. Simul ſi poſt cibū detur.) Vera lectio: datur & in ſomnū euntibus addito nitro uel polēta, ſi multo poſt cibum detur. In uino ictericis dari atq; illini, utiliſsimum eſt.) Antiqui codices: hoc in uino enterocelicis dari. Et enterocelarum remediū huic loco magis appoſite cōuenit, ſecundum ordinem membrorū. Itemq; genitalium inflāmationem.) Adde omnem: inflammationē omnem. Symphyti radix illita enterocelas cohibet. Aufert & genitalium nomas hypociſthis alba.) Legendū, S.r.i.e. cohibet. genitalium n.h.a. Nam cohibet tam ad nomas refertur quàm ad enterocelas. Præcipue; eius uſus ad ſtranguriā.) Elegāntius abſq; cōiunctione: præcipui uſus. Verum largior quoq; inflationes.) Scribe, uerum æque largior inflationes. & ſequenti uerſu, humorem trahit, non dolorē. Vaſcæ autem callitrichon trita, ſimilis cumino, medetur, & data ex uino albo.) Vetus lectio: trita ſimul cum cumino, & d. ex u. a. Nec eſt neceſſe repetere uerbū medetur, eodem uerſu præcedens. Paruis è radice folijs quinis.) Melius, à radice.

CAP. IX. Plurimum remedium eſſet ſi uirgo imponat.) Lege, plurimum referre ſi uirgo imponat.

CAP. X. Quæ talis eſt, mollugo uocatur. Similis & aſperioribus folijs, aſparago.) Scribēdū: quę talis eſt mollugo uocatur: ſimilis ſed aſperioribus folijs, aſperugo. Vt intelligas duo lappaginis genera, utrunq; à peculiari qualitate denominatū.

CAP. XI. Ramoſum & interuallis binum palmorum.) Rectius, Ramoſum ex interuallis, ut binum palmorum interualla inter ramos intelligantur. Phthiſin ſanat, & plantaginis ſuccus, ſi bibatur. Et ipſa decocta in uino cum ſale & oleo, à ſomno matutino refrigerat.) Magis placet quod in uetuſtis habetur codicibus, Phthiſim ſanat. & plātaginis ſuccus, ſi bibatur, & ipſa decocta. In cibo cū ſale & oleo à ſomno matutino refrigerat. Certe hæc lectio magis Pliniū reſpicit: nec medicos diſſenſuros puto, ad quorum tribunal hunc locum reijcio, ſicut & eum qui mox ſubtexetur. Quinquefolij contrita folia ex uino ſumpta diebus xxx. in betonicæ farinæ pondo denariorum xiij. cum aceti ſcillitici cyatho.) In iiſdem codicibus longe aliud legitur, & quidem rectius, quantum ego uideo. Quinquefolij contrita folia ex uino pota diebus xxxi. betonicæ farina pondere xiij. cum aceti ſcillitici cyatho. E diuerſos lethargicos excitari labor eſt. Hoc pręſtat euphorbiū (ut perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani ſucco.) Agnoſco eundem, quem prioribus duobus locis, caſtigatorē: quem ſi offendebat ſoporifera uis in peucedano, eadē opera poterat id omnino tollere, cōtentus euphorbio ſuo: nūc manet idem ſcrupulus, neque docet quomodo ſit euphorbium adhibendum. Sincera lectio in noſtris exemplaribus eſt hæc, hoc præſtante (ut perhibent) ex aceto naribus tactis peucedani ſucco. Eruptiones pituitaſq; emendat plantago.) Scribo, Eruptiones pituitæ emendat, plantago, cyclamini radix.

CAP. XIII. Et ad hoc amplius addo, iocineris aut lateris contorſionibus.) Legendum & hoc amplius à nocis aut lateris contentionibus. Eriſithale eſt flore luteo.) Lege, Eriſithales.

CAP. XIIII. Spicula ſagittariorum extrahit.) Sagittarū, & nō ſagittariorum. Pſilothrum non quidē in muliebribus medicamentis tractamus, uerū etiā uiris in uſu eſt.) Antiqua ſcriptura: uerum iam & uiris eſt in uſu. Cum dicit iam, ſignificat nouum eius uſum apud uiros eſſe, poſtquam mores degenerare cœperunt. Quadrupedum ſcabiem ſanat hyſſopum ex oleo fotum. Anginas peculiariter ſideritis.) Satis apparet inepte dici, hyſſopum ex oleo fotum. In noſtris exemplaribus durat ſincera lectio. Quadrupedum ſcabiem ſanat hyſſopum ex oleo ſuum anginas peculiariter ſideritis.

EX LIBRO XXVII. CAP. I.

CRESCIT apud me certe tractatu ipſo admiratio antiquitatis.) Libens audirem quidnam mouerit caſtigatorem, ut unam particulam in ipſo ſtatim initio detraheret, idq; cōtra fidē archetyporum, quæ ſic habent, Creſcit profecto, apud me certe, t.i.a.a. Nunc uero deorum fuiſſe eam apparet, aut diuinā etiam cū homo inuenerit: eandem omnium parentem genuiſſe hæc & oſtendiſſe.) In emendatis codicibus eſt, cum homo inueniret. Ibidē coniunctio geminatur, & genuiſſe hęc & oſtendiſſe. Verumetiam montes, & excedentia in nubibus iuga, paſtusq; pecorū & herbas quoq; inuicem oſtentāt.) Hic quoq; ueteres codices à uulgatis editionibus diſcrepant: ſic enim in eis legitur: Verumetiam montes, & excedentia in nubes iuga, partusq; eorū & herbas quoq; inuicem oſtentante, ſcilicet Romanæ pacis maieſtate.

CAP. II. Hoc quoq; tamē in uſus humanæ ſalutis uertere, ſcorpionum ictibus aduerſari experiendo aconitum.) Cum hæ particulæ, hoc quoque, nihil aliud quàm aconitum referant, nō erat opus repetere. Sed talia permulta paſsim ex interpretum gloſſulis in contextum irrepſerunt.

CAP. III. Omnia animalia quæ ſint ſalutaria ipſis noſſe ipſa, præter hominē. Ipſa non eſt in emendatis exemplaribus, ſenſu nihilominus abſoluto. Fas ergo nobis erit, qui nulla diximus uenenata, nunc demonſtrare quale ſit aconitum.) Rurſus illic minus eſt uerborū ac ſyllabarū, nullo tamen ſenſus detrimēto, hoc modo. F.e.n.e.q.n.d. uenena, monſtrare. q.ſ.a. Poterant uideri caſu aliquot literæ omiſſæ, niſi toties deprehenſa eſſet, quidlibet in quiduis mutādi temeritas, etiā gratis nullaq; occaſione inuitante.

CAP. IIII. Præterea in Aethiopia naſcuntur & in Ida.) Lego, præter Aethiopiam naſc. & in Ida. Huius uetuſtæ nidor urinam cit.) Scribo, Huius uſtæ nidor urinam ciet. Radice una, ceu palo in terra dimiſſa.) Rectius in terram demiſſa. Vſus in multis & principalis aluum ſoluere, cum penè ſit ſola medicamentorum quæ per ſe id pręſtant. Cōfirmat etiam ſtomachum, adeo ut nō infeſtet ulla uis contraria.) O' hominem (ne quid durius dicam) male feriatum, quiſquis hunc locum ſuo more interpolauit, pro elegantiſsima Plinij locutione ſuas nugas ſubſtituēs. Germana lectio hęc eſt, Vſus in multis, ſed principalis aluum ſoluere, cum penè ſola medicamentorum quæ id præſtant, confirmet etiam ſtomachum, adeo nō infeſtet ulla ui contraria. Vſus eius ad collectiones inflammationeſque: quin emendat omnia quæ helxine.) Pro quin emendat omnia, ueteres codices habent, & in eadem omnia. Ambroſia uagi nominis eſt, & circa alias herbas fluctuans, fruticem unum habens denſum.) Pro fluctuans lege fluctuat. ſ.nominis: pro habens, habet. Anonymos à nō inueniendo nomine nomen inuenit.) Argutior eſt uetus lectio, Anonymos non inueniendo nomen inuenit. Item Ariſtogeton in uulneribus pręclara.) Hic ſtupidus aliquis conatus eſt noua metamorphoſi ex medico herbam facere, eiq; uirtutes quę ſunt anonymi attribuere, cum ſit legendum Ariſtogitoni: & ſubintelligendum præcedens participium celebrata. Quin & in indice Ariſtogiton inter externos autores connumeratur.

CAP. V. Arction aliqui potius arcturum uocant.) Potius redundat. Sed aſcyron maiores habet ramos, qui aſcyroides uocātur.) Dele has duas uoces, ſed aſcyron: atq; ita lege: maiores habet ramos quod aſcyroides uocant. Sic enim legitur in emēdatis exēplaribus, & ſic magis lectio quadrabit:

quod

quod aſcyroides herbæ nomen ſit, non ramorum. Comæ tritæ ueluti cruentatæ.) Rectius, cruentant: hoc eſt cruorem reddunt.

CAP. VII. Actea graui foliorum odore, caulibus aniſi geniculatis.) Vetus lectio, caulibus aſperis geniculatis.

CAP. VIII. Trahit eadem potione ſecundas ſemine, lac minuitur in uino, aut mulſi aqua pota.) Lege & diſtingue hoc modo, Trahit eadem potio & ſecundas. Semine lac minuitur, in uino aut mulſi aqua poto. Cynoſorchin aliqui orchin uocant, folijs oleæ, mollibus, ternis, paruiſq;, ſemipedis lõgitudinis, in terra ſtratis.) Antiqua ſcriptura: folijs oleæ, mollibus, ternis, per ſemipedem longitudinis in terra ſtratis. Et alibi genus chryſolachani traditur.) Veteres codices, Et aliud genus ch t.

CAP. X. Caulem habet dodrantem palmorum.) Imò cubitorum. loquitur enim de pæonia ſi quis dubitat de fide codicum, ſuis certe oculis credere cogetur, ſi hos modo conſulere libuerit.

CAP. XI. Hippogloſſa folia habet figura ſylueſtris myrti.) Non Hippogloſſa, ſed Hypogloſſa. Non enim ab equinæ linguæ ſimilitudine dicitur, ſed quod paruum foliũ ceu lingua de folio eius exeat. Aliqui ægonichon uocãt, alij dios pyron, alij heraclean.) Vetuſta exemplaria pro heraclean habẽt heracleos, ut ſit genitiuus quẽadmodũ dios, & ſubaudias pyron: ac ſi latine dicas Iouis Herculisue triticum. Quod & magis miror, quoniam utilis prodatur ſanguinem excreãtibus.) Legendum, Quod eo magis miror.

CAP. XII. Vis ei ſtyptica & exulceratrix.) Scribo ſepticca .i. corroſiua, ut nunc medici uocant. Sequenti uerſu ſcribo: in Auguſtũ menſem incurrẽte, non in Auguſto mẽſe. Ergo ſpecies lymphantium hoc modo animorum eſſe credimus.) Vera lectio: ergo ſpecies lymphantium hoc modo animorum eſſe crediderim. Folijs rutæ, ſimilis graminis.) Antiqua lectio: folijs rutæ, ſemine graminis. De Polygono ſiue ſanguinaria loquitur. Mares autẽ ſemine tantũ differũt, quod eſt incipiente oliuis.) Incorruptiores codices hanc lectionẽ habent. Mares autem ſemine tantum differens, quod eſt incipientis oliuæ. Mares autem .ſ. partus facit: quod hic quoque ſubintelligi debet.

CAP. XIII. Folijs lenticulæ denſis, amaris, aduerſis in ſe.) Lege, aduerſis inter ſe. De tichomane loquitur. Tragoniã herba qualis ſit non traditur.) Vetera exemplaria & hic in contextu pro tragonia cõſtanter habent trachinã, & in margine adnotatam: nec aliter eſt in primo libro, qui indicis uicem obtinet. Tragonis, ſiue tragion, naſcitur in Creta tantum inſula, in maritimis.) Paulo elegantius eſt: naſcitur in Cretæ tantum inſulæ maritimis. Phrygiæ omnino non naſci.) Lege, non innaſci.

EX LIBRO XXVIII. CAP. I.

QVanquam & ipſi conſenſu proprij iudicij ita eligere laborauimus, potiusq; curæ rerũ quàm copiæ inſtitimus.) Antiqui codices multo melius. Quanquam & ipſi conſenſu prope iudicata eligere laborauimus. Quod Plinius hic de ſe prædicat, id non minus uere ipſe quoque uſurpare poſſem, ut qui nihil magis dum hęc tracto præ oculis habuerim quàm ueterum iuxtà atque emẽdatorum exemplarium inter ſe cõſenſum: cuius propoſiti necdum pœnitet, & bona quædam ſpes pollicetur, candidos quoſque qui Muſarũ fores pulſant, hanc noſtram opellam non omnino faſtidituros: fierique poteſt ut & illis qui iam intra adyta penetrarunt, nonnihil cõferat: de ijs duntaxat loquor qui Plinianæ lectionis auidi non ſemper uetera exemplaria ad manus habent, quò recurrere poſsint, quotieſcũque ſcrupulus aliquis inciderit. Sanguinem quidem gladiatorum bibunt, ut bibentib. populis procul ſint comitiales morbi.) Quanto melior uetus lectio: Sanguinem quoque gladiatorum bibunt, ut uiuentibus poculis, comitiales morbi. Cum è plagis hunc ne ferarum quidem admoueri ori fas ſit humano.) Scribo iuxta fidem noſtrorum exemplariorum: cum plagis ne ferarũ quidem admoueri ora fas ſit humana. Idque magis ad præcedentia quadrat. Quaſi uerò ſanitas uideri poſsit, feram ex homine fieri. Quin morbo dignum, nõ ipſis medicinæ gratia, egregia hercule fruſtratione ſi non proſit. Aſpici humana exta nefas habetur, quãto magis mandi.) Et hic locus eſt unus è pulchre contaminatis. Reſtituimus, unde cætera, ſic: quaſi uero ſanitas uideri poſsit, feram ex homine fieri, morboq; dignum in ipſa medicina, egregia hercule fruſtratione ſi nõ proſit. Aſpici humana exta nefas habetur, quid mandi? Sequenti uerſu Feciſti redundat. Vitam quidem non adeo extendendam cenſemus, ut quoquo modo pertrahenda ſit.) Sincera lectio, Vitam quidẽ non adeo expetendam cenſemus, ut quoquo modo trahenda ſit. Vel ex hoc capite abunde perſpicuum eſſe poteſt, & noſtrũ laborem minime ſuperuacuum eſſe, & illos perſæpe falli, qui librorum typis excuſorum fiducia de ueteribus manuſcriptis nil unquam cogitant, ignari quantum ſibi in priſcorum monumentis conſpurcãdis ſacrilega publicoq; odio digna quorundã non dico amuſorũ, ſed plane aſinorũ audacia permiſerit: cum non raro fiat ut tenebrio quiſpiam plus mendarũ in unũ aliquod boni autoris opus ex putido ſuo cerebro inuehat, quàm quantum ſeptẽ alij docti uiri, omni conatu adniſi, perpurgare ſufficiant.

CAP. II. In titulo capitis ſcribe: oſtenta & ſanciri & depelli. Extat Tucciæ ueſtalis inceſtæ precatio.) Atqui inceſti crimen falſum erat: legendum igitur, inceſti deprecatio. ac mox ſequenti uerſu, anno urbis, non anno urbis Romæ. Nam Romæ nugator aliquis addidit contra omnium doctorũ conſuetudinem. Sic dicimus anno ab urbe condita, non ab urbe Ro. Et omnia approbantibus DCCCXXX annorum euentibus.) Lege, ea omnia. Mancipia fugitiua retinere in loco precationis.) Precatione, non precationis. Et quod ibi ſtatim ſubtexitur, Quod ſi ſemel recipiatur, in antiquis uoluminibus nõ male legitur: cum ſi ſemel recipiatur. Neque diras aues, neq; ulla auſpicia pertinere ad eos, qui quamq; rem ingredientes obſeruare ſe ea negauerint.) In emẽdatis codicibus non additur aues: quibus eo libentius accedo quòd ſuprà in hoc ipſo capite ſic legatur: quoties ipſæ diræ obſtrepentes nocuerint. Et ſolent plerunque noculas tales aſſuere gloſſularij, longe interdum à ſcopo aberrantes, quod & hic factum equidem non dubito. Quinetiam & legum ipſarum in xij. tabulis uerba ſunt.) Rectius antiqua ſcriptura: Quid nõ & legum &c. Inepte enim ſimul ponuntur etiam &. Nunc pauci etiam ſerpentes ipſas recantari, & hunc unum eſſe ipſis intellectum.) Aliquanto mollior eſt uetus lectio: & hunc unum illis eſſe intellectum, quàm ſi repetatur, ipſas, ipſis. Incẽdio inter epulas nominato, aquam ſub menſa profundi abominamur.) Quem nõ offendat huius lectionis abſurditas? aut quis non ſentiat, alteram eſſe ſinceram, quæ in impreſsis etiã quibuſdam codicibus habetur? incendia inter epulas nominata aquis ſub mẽſas profuſis abominamur. Aqua profuſa pulchre conuenit incendium abominantibus: at quid cauſæ uel comminiſci poſſumus, cur ad incẽdium nominatum aquæ effuſionẽ abominari debeamus? aut cur aquam effundi potius abominemur, quàm incendij mentionem? Priuſquam eam ipſam nominaret, aliúsue ei prædiceret.) Lego, priuſquam ipſa eam nom. Nam ipſe & alius, ſibi inuicem opponũtur. Carmina quædam extant contra grandines, contraque morborum genera, cõtra ambuſta. Quædam etiam in partus. Sed in prodẽdo obſtat ingens uerecundia.) Antiqua exemplaria hoc loco non parum diſcrepant à uulgatis editionibus: contraq; morborum genera, contraque ambuſta, quædam etiã experta. ſed prodendo obſtat ingens uerecundia, ut de experimentis intelligatur non de partubus.

CAP. III. Hominum monſtrificas naturas & ueneficos aſpectus plenius diximus in portẽtis gẽtiũ.) Plenius ſuperfluit. Nã in inſula Nili Tentyrij.) Tẽtyra potius quàm Tentyria.

CAP. IIII. Sed & alios efficaces eius uſus recognoſcat uita. Ita deſpuimus comitiales morbos, hoc eſt, contagia regerimus. Simili modo & faſcinationes repercutimus, ſiniſtræ dextræq; claudicatis occurſu.) Primũ ita redundat, natum ex præcedenti dictione uita. deinde ſiniſtræ ſimiliter ſuperfluit. Legendum enim, faſcinationes repercutimus dextræq; claudicantis occurſum, quæ poſtrema uox cum finalem literã caſu aliquo amiſiſſet, nec iam compareret alter accuſatiuorum, caſtigator ne nihil ageret coniunctio, de ſuo adiecit ſiniſtræ itaq; error errorem peperit: ut ferè ſit quoties abſque archetyporum præſidio, ea nobis ipſis ſincerã lectionẽ addiuinare conamur, iuſtiſsima hercle fruſtratione, ſed graui ſtudioſorũ incommodo, quibus ad hunc modũ nimium ſæpe os ſublinitur. Veniam quoque à deis ſpei alicuius audacioris petimus in ſinum ſpuendo. Etiam eadem ratione terna, &c.) Etiam aptius præcedentibus cohæret, in ſinum etiam proprium. Nunc mirum dicemus, ſed experimento facile.) Dele nunc. Sic enim magis aures ferit, atque ad attentionem excitat, Mirum dicemus: & ſic ferè Plinius loqui ſolet, nec aliter habent probatæ fidei exemplaria: quod diſsimulaſſem, ni ſtudiũ eſſet non ſenſus modo ſuos reddere Plinio, ſed uerba etiã ipſa, quãtũ fieri poteſt, annumerare. Lepraſq; ieiuno illitu arcet.) Ieiunæ, nõ ieiuno. ac mox, Marcion, non Martion. Adiecta precatione, ſe uinxiſſe eũdem & ſoluturum.) Scribo & diſtinguo: ſe uinxiſſe, eũdem & ſoluturum. Ex iuuat abſtinere à cibo omnino.) Scribe, Abſtinere cibo omnino. Notandum, nullum animal aliud præter hominem calidos potus ſequi.) Hic duæ dictiones ſuperfluunt, præter hominem, hominis uidelicet alicuius male feriati aſſumentum. Itẽ poſca oculos contra lippitudines, certa experimẽta ſunt.) Sic enim claudendũ hoc caput, ut ſequẽtis initiũ ſit, Sicut totius corporis, cõtrà quàm in uulgatis editionibus hæc capita diſtinguuntur.

CAP. V. Vltimoq; probro maius in ciſijs triumphalibus ſedenti dicebatur, ual in capitolio epulãti.) Tota hic aberratũ

eſt

eſt ulaſ: in eam reducent nos archetypa, in quibus ita ſcriptum eſt: ultimoque probro manus in cibis triumphali ſeni deducebantur, nec in capitolio epulanti. Senſus eſt iam planus, qui antehac erat obſcuriſsimus.

CAP. VI. Digitis pectinatim inter ſeſe amplexis.) Magis placet antiqua ſcriptura: digitis pectinatim inter ſe implexis. Nam è diuerſo ſcandenteſq́.) Lege, Nam euerſos ſcandenteſq́. Atq; etiã quotidiani cinctus tali modo.) Rectius, Tali nodo. Augurium ex homine ipſo non eſt timẽdi mortem in ægritudine.) Scribendum, Augurium ex homine ipſo eſt non timendi mortem in ægritudine. Contra aurium pituitas uermiculoſq́.) Lego, aurium pura, id eſt, aures ſuppuratas. Vlcera capitum, prurigines, nomas.) Pro prurigines malim porrigines, quod eſt in antiquis exemplaribus.

CAP. VII. Alij cum hyſopo & adipe anſerino.) œſipo, non hyſopo. Eſt autem œſipum, ut Naſonis uerbis utar, ſuccus ab immundæ uellere raptus ouis. Pulmonum quoque incommoda lacte mulieris ſanantur, cui admiſcetur impubis pueri urina & mel Atticũ, omnia ſingulorũ cochlearium menſura. Murmura quoque aurium eijci inuenio.) Cõfuſa ſunt remedia, hoc modo diſtinguẽda. Pulmonum quoque i.l.m. ſanantur. cui ſi admiſceatur i.p.o. & m.a.o.ſ.c. menſura, m.q.a.e.i.

Anguli oculorum ſubinde madificentur.) Madeſiant, non madificentur. Non ſegnius & in ſilẽte luna coitus ſuos maribus exitiales eſſe.) Legendum: non ſegnius & ſilente luna, coitusq́ue tum maribus exitiales eſſe. non ſegnius ad præcedentia refertur. Metrodorus Sceptius in Cappadocia inuentum prodit, ob multitudinem cantharidũ ire illas per media arua, retectis ſuper clunes ueſtibus.) Vera lectio, ob multitudinem cantharidum. Ire ergo per m. &c. Item nouella uites eius tactu in perpetuum læditur. Vt ad noxiam res medicatiſsima trãſferatur, rutam & ederas ilico mori.) Lege, Item nouellas uites eius tactu in perpetuum lædi: rutam & ederas res medicatiſsimas ilico mori. Suffragantur & hic quemadmodum in cæteris uetuſta exẽplaria. Aciem in cultris tonſorum hebetari, æs contractum graue uirus odoris accipere.) Scribo, hebeteſcere. & odoris redundat. Nam bitumen in Iudæa naſcens, ſola hac ui ſponte ſuperari. Et ſila ueſtis contactæ, ut docuimus, ne igne quidem uincuntur quo cuncta. Ciniſq́ue enim ille, ſi quis aſpergat cum lauandis ueſtib. purpuras mutat, floribus colorem adimit, ne ipſis quidem fœminis malo ſuo immunibus.) Aliter in noſtris exemplaribus legitur, & quidẽ non paulo melius: itaq; retexemus totũ illaque ſequemur. Nam bitumẽ in Iudæa naſcẽs, ſola hac ui ſuperari, filo ueſtis contactæ, docuimus. Ne igne quidem uincitur quo cuncta: ciniſq; etiã ille ſi quis aſpergat lauandis ueſtibus, purpuras mutat, florem coloribus adimit, ne ipſis quidem fœminis malo ſuo inter ſe immunibus. De bitumine Iudaico meminit ſupra lib. 7. cap. 15. Quæ Lais & Cleophantus inter ſe contraria prodidere.) Scribendũ Lais & elephantis. Fuit autẽ utraq; meretrix, & utraq; de rebus muliebrib⁹ ſcripſit, poſterior etiam de cõcubitus ſchematibus, cuius & Martialis meminit, & Politianus. Legendum itaq; mox aut inter ipſas pugnantia, cum hæc fœcunditatẽ fieri ijſdem modis quibus illa ſterilitatẽ pronũciaret. Catalogus quoq; autorũ quos Plinius hoc libro ſequitur Laida & Elephantida coniungit. Cæterum pro radice braſsicæ uel myricæ, in manuſcriptis eſt braſsicæ uel myrti. Bythus Dyrrhachinus hebetari aſpectu ſpeculorũ nitorem tradit. Iiſdem aduerſa rurſus contuentibus, omnem talem uim reſolui, ſi nullum piſcem habeant ſecum.) Bonam hercule operam deprauator hic nauauit, cuius præmiũ equidem nõ aliud darem quàm magnũ aliquod malũ, iam ſexcenties promerito. Sinceram lectionem archetypa cõmonſtrant, nempe hanc, Bythus Dyrrhachinus hebetata aſpectu ſpecula recipere nitorem tradit, iiſdem auerſa rurſus contuentibus: omnemque uim talem reſolui, ſi mullum piſcem ſecum habeant. Veſtis omnino ita infectæ portiuncula, acu uel licio, brachiali inſerta.) Lege, ac uel licio. quaſi dicat, uel unico filo.

Sic & comitiales excitari, morboſq; ſanari.) morboſq; ſanari de ſuo aliquis attexuit, contra ueterum archetyporum ſidem. Suppoſita tantũ calici lacinia mẽſtruo tincta tali.) Satis erat: ſuppoſita tantũ calici lacinia tali: idq; Plinij ciuilitatem magis decebat, cætera haud dubium quin gloſſularius aliquis, ut ſolent, adiecerit. Correptam ſubuecti collo: & ita diſcuti morbum.) Dele &.

CAP. VIII. Promoſcidis tactu capitis dolor leuatur, efficacius ſi & ſternutet.) Rect⁹, ſi & ſternuat. Sanguis & iſchiadicis prodeſt.) Syntecticis, nõ iſchiadicis, ſi ueteribus ac emẽdatis uoluminibus credere libet. Mox ne nihil ageret caſtigator, Leonis adipes cuſtodiunt, in adeps cuſtodit mutauit: & magorum uanitas promittit, in uanitates promittũt. Similiter dentis.) Lege, ſimilia. ſ. promiſſa. Setas è cauda contortas, & ſiniſtro brachio illigatas.) Scribo adalligatas. Permutationes ſexus ex his annua uice diximus, cæteraq; monſtrifica naturæ eius.) Antiqua ſcriptura, De permutationis ſexus annua uice diximus, cæteraq; de mõſtrifica natura eius. Præcipue pantheris eſſe in metu hyenæ dicuntur.) Germane latina lectio hæc eſt, Præcipue pantheris terrori eſſe traduntur. nam hyenã hic repetere quorſum attinebat? Facilius autem capi, ſi cinctus ſuos uenator, flagellumq́; & ipſos equos ſeptenis alligauerit nodis.) Elegantior ſimul & uerior eſt uetus lectio, flagellũque imperitãs equo ſeptenis alligauerit nodis.

Febribus quartanis iecur deguſtatum ante acceſsiones.) Lege, deguſtatum ter. quod non parũ referre putatur in eiuſcemodi remedijs. Promiſſo in triduũ cõceptu.) Melius, intra triduum. In triduũ aliud ſignificat ut cum dicimus, aſſumpto in triduum cõmeatu, id eſt, quantũ tribus diebus ſufficiat.

Mulieri prægnãti à pectore hyenæ caro, & pili ſeptẽ & genitale, à ceruice ſi alligẽtur dorcadis pelle collo ſuſpẽſa, contineri partus promittunt.) Repræſentabitur & hic uetus lectio, uel quo ex collatione ueritas facilius eluceat. Mulieri candida à pectore hyenæ caro, & pili ſeptem, & genitale cerui, ſi illigentur dorcadis pelle, collo ſuſpenſa continere partus promittunt. ut ſuſpẽſa neutri generis ſit caſus accuſatiui, & omnia ſuprà dicta referat. Eodem genitali & articulo ſpinæ cum adhærente corio conſeruatis.) adſeruatis, non conſeruatis.

Eodem ſuffitu mulieribus menſtrua euocari.) Scribo, mulierum mẽſes: quod Plinio eſt uſitatius. Membranã quæ fel cõtinuerat, à cardiacis potam.) Codices ueniſi, quæ fel contineat, cardiacis potam. Quæ autẽ in ueſicã iuncta ſit urina, additis oleo ex ſeſamo, & melle aſiano hauſtã prodeſſe acrimoniæ ueteri.) Deprauator quantum uideo non leui brachio caput hoc attigit. Quæ ſequimur exẽplaria nõ addunt aſiano, neq; medici inter mellis genera aſiaticum celebrant. & pro acrimoniæ, habent ægrimoniæ. Siue lucernis, ſiue niſu, ſiue peluib⁹.) Illic legitur, ſiue lucernis, ſiue pelui. Nec uideo quid hic ſiue uiſu faciat. Fimum qui in inteſtinis inuentus ſit.) Scribo, quod in inteſtinis inuẽtũ ſit. nam neutro genere Plinius hoc nomen uſurpat. A cane uero morſis adipẽ illitũ, & corium ſi ſit ſubſtratũ.) Aeque pleno ſenſu ſcriptũ erat, & corium ſubſtratũ. Quid ſibi uolunt in Pliniana purpura tam crebra pannorum aſſumẽta? aut qualis gratia debetur prauis iſtis ſartoribus? Perũctos omnibus odio euenire.) Venire, non euenire. Contra ducum ac poteſtatum iniquitates comminiſtrant.) Quid malum comminiſtrant? commonſtrant legi debet. Si omnino aliquantulũ quis ſecum habeat.) Non male uetus lectio: ſi omnino tãtum aliquis ſecum habeat. Plinius ait ſufficere ſi tantum habeas tecum eam fiſtulam: alius mutauit ſenſum, docens ſatis eſſe quantulamcunque eius partem.

Canini eius dentes febres ſtatas arcent repleti, ſunt cum cani.) Lege addendo, thure repleti. Adulterant amylo aut cimolia, ſed maxime ſturni, quos captos oryza tantum paſcunt.) Coniector multum aberrauit à ſcopo. Vera lectio eſt hæc: ſed maxime qui captos oryza tantũ paſcunt. Sentit enim Plinius, crocodileam ex captiuis adulterinam eſſe, utpote longe deteriorem, nimirũ mutato animalis uictu. Præterquàm in riſu coarguentiũ.) Lego, Præterquã ubi irriſu coarguendũ.

Eundem ſalutarem eſſe parturientibus circa domũ. Sin uero domibus inferatur pernicioſiſsimũ.) Egregie deprauatum & hoc, non minus quàm ſuperiora. Reſtituetur in integrum hoc modo, Eundem ſalutarem eſſe parientibus, ſi ſit domi: ſi uero inferatur, pernicioſiſsimum. Eſt enim uetus ſenſus longe alius quàm ille prior: eſt autem hic. Chamæleontem ſalutarẽ eſſe, ſi multo ante parturitionem illatus ſit: ſin idem parturienti iam ſuperueniat, pernicioſiſsimum eſſe. Suffragantur ubiq; uetuſti codices. Siniſtrum, mirũ quibus monſtris conſecret, qualiter ſomnia quæ uelis & quib⁹ uelis mittãtur, putet referre.) Sincera lectio ex archetypis petita eſt hæc: Siniſtrum humerũ quibus monſtris conſecret, q.ſ.q.u. & q.u. mittantur, pudet referre. Capitis dolores, inſperſo uino, in quo latus alterutrum maceratum ſit, ſanari fœminis.) Mirũ uero ſi hoc remedium in ſolis fœminis uim ſuam exerit, in maribus non item. Diſtinctio praua ſenſum deprauat. nã fœminis paterni caſus eſt & ſequentis orationis initium hoc modo, Fœminis ſiniſtri uel pedis cineri ſi miſceatur &c. Quibus in uerbis Vel detractum erat, Si tranſpoſitũ. Serpentes fugari liene inſtillato.) At quonã inſtillandus eſt, aut quomodo? Lege, Serpentes fugari ignibus inſtillato. Nam & hoc experimentũ & duo proxime ſequentia, de felle, non de liene accipi debent, iuxta fidem emendatorũ codicum. Illita inimicorum immane odium & omnium hominũ his cõciliare.) Certe ad inimicorũ odium nullo opus eſt ueneficio, ut qui ultro & exoſi ſunt & oderint uiciſsim. Verior igitur uetus lectio: illita inimicorum ianuæ odiũ om. h. h. c. Prodeſt contra ſagittas uenenatas, ut Apelles tradit, poſtea ſumptus.) Vetus lectio: Prodeſt & cõtra ſagittarum uenena, ut Apelles tradit, ante poſteaq; ſumptus. Vt intelligamus eũ præſeruatiuã etiã uim habere. Præterea eiuſdem decoctum cum melle ſumptum uenerem inhibere.) Paulo melius legetur, eiuſdem decocti ius cũ melle. Eſt crocodilo cognatio quædam affinitaſque.) Affinitas ſuperuacua

eſt. Sequenti uerſu lege detrahendi ſanguinis, non trahendi.

Plurimi autem ſuper Saiticam inter Aegypti præfecturas.) Lege, ſuper Saiticam præfecturã. ac rurſus, Item fimũ ſuffitu, non fimus. & dẽtes è parte læua, addita præpoſitione. Tandẽ finẽ fecit deprauator, dũtaxat in hoc capite, ſed nõ niſi proximus capitis fini. Porrò uel hoc caput argumento eſt, quòd tot mẽdis refertũ hactenus Plinium (ut cæteros autores taceam) habuerimus, non tam librariorum oſcitantiam in culpa eſſe, quàm male literatos iſtos caſtigatores, iuſtius diuinatores aut coniectores appellandos: qui tamen alibi plus, alibi minus, prout collibitum eſt, ſe exercuerunt. cæterum ſcribę inſcitia labi ſolent non temeritate: errataq; eorum non magni negocij ſit depręhendere, maxime cordato & erudito lectori. illi contrà homines oſcitãtes, maiore periculo, nec tam facili remedio, & in maioris momenti rebus peccant, nulla religione oſcitantes, nulla religione nihil non contaminãtes, planeq; iuxta Flacci dictũ, mutant quadrata rotundis. Dicas eos manibus ſe deuouiſſe, niſi omnes quotquot poſſunt bonos autores ſuis uenenis infecerint, ſuisq. fœtoribus conſpurcauerint. Sed deſinat ſtomachatio, & ſiquidem quàm uellem iuſtior, & ad præſens potius negotium redeamus.

CAP. IX. Sicuti è lactis uſu, utiliſsimũ cuique maternum, nutricia exitioſum eſt.) Vt in ipſo ſtatim portu impegit egregius gubernator: nam quid ego audio, nutricis lac infantibus exitioſum eſſe? Cur igitur tantum ubiq; nutricum numerum uidemus, infantum tamen exitia nihilo crebriora, quam inter eos qui maternis uberibus aluntur? Lego, Sicuti de lactis uſu. Quæ uerba à prioris capitis fine pendẽt. Deinde, Vtiliſsimum cuique maternum. Alioqui iuxta priorẽ lectionem non utiliſsimum erat, ſed planè neceſſariũ. Sequitur, Concipere nutrices exitioſum eſt. Sic enim quæ ſequũtur nunc demum probe quadrabunt. Minus inflat quodcunq; decoctũ. Sanat uuas, lichenas. Ad omnia utile contuſa aut luxata, maxime renes, ueſicã, interanea, fauces, pulmones.) Obſecro quid cõmune licheni cũ uuis? aut quis unquã fando audiuit, luxatos renes, ueſicam, interanea, fauces, pulmones? uel ueſicam contuſam interaneaue, aut pulmonem? Quid igitur præſidij reliquũ eſt niſi in archetypis? ea ſic habẽt, Minus inflat quodcunq; decoctũ. Vſus lactis ad omnia intus exulcerata, maxime renes &c. Nam ut in Achaia bubulum biberent phthiſici ſyntectici que & cachectæ, diximus in ratione herbarum.) In Arcadia, non Achaia. Dixit autem hoc lib. 25. cap. 8. Quod eſt maxime coactum, in ſummo fluit. At id exemptum addito ſale, oxygala appellant.) Sic nobis tranſcribunt uetera exemplaria, qui nec legere ſciũt nec ſcribere. Lege, in ſummo fluitat. id exemptum, &c. Quod magis uirus reſpuit, hoc præſtantius iudicatur.) Quid eſt uirus reſpuit? Lege, reſipit. Præſtantius autem medicinæ, opinor, non cibis. Oxygala fit & alio modo, acido lacte addito in recens, quod dum aceſcit utiliſsimum eſt ſtomacho.) Legendum in recens quod ueli s aceſcere, utiliſsimum ſtomacho. Proxima in communibus laus eſt adipi, ſed maxime ſuillo. Apud antiquos etiam religioſus erat.) Elegantior lectio, Proxima in communibus adipi laus eſt, ſed maxime ſuilli, apud antiquos etiam religioſi.

Medicorum aliqui admixto anſeris adipe, taurorumque ſeuo & hyſſopo.) Rurſus œſipum deprauatum in hyſſopum. Vbi notandum ſympathian quandam eſſe œſipo cum adipe anſerino, quandoquidem & ſuprà cap. 7. ad podagras, ad uuluæ dolores, eædem ſpecies miſcentur. Omnino enim non niſi ad ea quæ purganda ſint, aut quæ non ſint exulcerata & calida recipitur.) Legendum, aut quæ non ſint exulcerata, ſalſa petitur. Laxuogia. Iamque probe quadrabit, quod hactenus ad præcedentia non congruebat. Mox ſequenti uerſu contra phthiſes lege, non contra tuſsim. Sic enim in probatæ fidei uoluminibus ſcriptum eſt, & aliàs non bene conueniet quod mox ſequitur, ſcapulis eorum qui phthiſin ſentiunt. Paroſidas admixta farina è ſalſamentaria teſta: quo genere proficit ad ſtrumas. Pruritus ad papulas in balneo perunctis tollit.) Scribo, Parotidas admixta farina ſalſamentariæ teſtæ: quo genere proficit & ad ſtrumas. Pruritus & papulas in balineo perunctis tollit. nam & hæc uox balneum uitioſa eſt, cum uterq; Plinius balineum appellet. Quin & Græcis quadryſſillabũ eſt βαλανεῖον. Multi priuatim ſic taurorum, leonum, pantherarum ac camelorum pinguia curari iubent.) Elegãtius eſt, taurorum leonũq; pantherarũ & camelorũ. ut quædã coniunctionũ ceu catena nectatur. Inter omnia autẽ cõmunia animaliũ, fel præſtãtius in effectu.) Reſtituimus unde cætera ſic: Inter omnia autem communia animalium uel præſtantiſsimi effectus fel eſt. Vis eis, &c. Item equarum præterquàm uirginũ erodit, emarginat, ulcerat.) Lege, emarginat ulcera. Tantum poteſt ſympathia illa de qua loquuntur.) Loquimur, non loquuntur. Hircorũ ſanguini tanta uis eſt, ut ferramentorũ ſubtilitas non aliter acuatur aut induretur, aut ſcabritia poliatur, uehemẽtiusq; quàm lima.) Antiqua lectio: ut ferramentorum ſubtilitas non aliter acrius induretur, ſcabritia tollatur uehementius quàm lima. Et ideo ſuis quæq; dicetur effectibus.) Lego, quiſq; ſuis dicetur. nam de ſanguine tantũ loquitor. Vt ſi quæ ſunt, extractas cauernis mãdant.) Scribo, mandentes. Nam ut, pro utpote ponitur hoc loco. Fugiunt & omnino aliquid cerui habẽtes.) Vetus lectio, omnino dentem cerui habentes. nam omnino ad habentes refertur. Sic ſuprà cap. 8. ſi omnino tantum aliquis ſecum habeat. Aut medulla perunctos ſeuóue cerui aut uituli.) Hinnulei, non uituli.

CAP. X. Item lactis hauſtus cum uua aminæa.) Taminia, non aminęa, cuius uſus in medicina nullus eſt. Fimũ quoq; caprarum in aceto decoctũ & illitum in ictus ſerpentium, placet, & recentis cinis in uino.) Antiqua lectio planior: Fimo quoq; caprarum in aceto decocto illinĩ ictus ſerpentiũ placet, & recentis cinere in uino. Canis rabidi morſu facta ulcera circũcidunt ad uiuas uſq; carnes. Quidam carnẽ uituli admonent. Lege & diſtingue, C. r. m. f. u. c. ad uiuas uſq; partes quidam, carnemq; uituli admonent. Hoc idem præſtare & pellis è ceruice ſolida exiſtimatur: quippe tanta uis eſt animalis. Præter ea quæ retulimus, & ueſtigia eius calcata equis afferunt torporem.) Similis error priori. Legẽdum: quippe tanta uis eſt animalis, præter ea quæ retulimus, ut ueſtigia eius calcata equis afferant torporem. Verumtamen fortiora eadem quàm in equis intelligi debent.) Scribo, fortiora omnia eadem. Et toxica expurgantur.) Exemplaria uetuſta habent, expugnantur, ut hoc de antipathia intelligatur. Omnia ſeſami quoq; iure poto.) Vera lectio, Omaſi quoq; iure. Neque enim ex frugibus remedia in hoc libro traduntur, ſed ex animantibus. Ius omaſi & 12. cap. eſt inter remedia.

CAP. XI. Cum ſucco oleris, ita ut uncto inareſcat.) Codices ueteres, ita ut unctio inareſcat. Sed & corruptos dentes confirmari.) Iidem codices pro corruptus, habent combuſtis. ſ.oſsibus. Aſinæ quoq; lacte percuſſu uexatos.) Manuſcripti codices, Aſinino quoque lacte. Caſtigator ueritus, ne forte quis de maris aſini lacte id acciperet, ſcripſit aſinæ. ô ſolertiam aſininam. Equarum uirus à coitu in lychnis accẽſum.) Melius in ellychnijs.

CAP. XII. Poppæaque hoc uxor Neronis principis inſtituit.) In uetuſtis exemplaribus tantum eſt Poppea hoc Neronis principis inſtituit. Sicut dicimus, Cornelia Gracchi, Terentia Ciceronis. Friuolum licet uideatur, non tamẽ omittendum.) Eadem exemplaria non addunt licet: tantum eſt, Friuolum uideatur, *ἄωρον*. Aeſtates, & quæ diſcolorem faciunt cutem.) Decolorem non diſcolorem. Hirci fel & lentigenes tollit, admixto caſeo & uino, ſulphure ſpongiæque cinere.) Lege, & uiuo ſulphure, ſpongiæque cinere. Labrorum ſciſſuris cum adipe anſerino.) fiſſuris, non ſciſſuris. Et bouis ungulæ cinis ex aqua: Fimum quoq; feruens ex aceto decoctum, teſteſq; uulpini.) Lege addendo, Et bouis ungulæ cinis ex aqua: Fimum quoq; feruens ex aceto. Item ſeuum caprinum cum calce, aut fimum ex aceto decoctũ, teſteſq; uulpini. Prodeſt & ſapo.) Gallorũ hoc inuẽtum rutilãdis capillis, ex ſeuo & cinere. Optim⁹ fagino & carpino.) Optimus non ad cinerem refertur, ſed ad ſaponem. ſed his duabus uocibus ſeuo & cinere, redduntur aliæ duæ, fagino & caprino, quod poſterius in carpino deprauatum eſt. Vngues contuſos fel uniuſcuiuſq; animalis circumligatum.) Scribo, fel cuiuſcunque animalis circumligatum.

CAP. XIIII. Vtuntur ad utrunq; uitium & coagulo hædi in uino myrteo, magnitudine fabæ poto: & ſanguine, & eiuſdẽ in cibo formato, quem ſanguiculum uocant.) Lege: & ſanguine eius in cibum formato. Item in uino myrtite, non myrteo.

Coronæ ceruini teneri cinis, cochleis africanis cum teſtis ſuis mixtis, in uini potione.) Melius cochleis africanis cum teſta ſua roſis mixtus.

CAP. XV. Calculos expellunt lienes equini.) Legendum lichenes equini: itaq; ſcriptum uiſitur in uetuſtiſsimis exemplaribus. alioqui ſatis erat dicere, lien equinus. Demõſtrant urinã facere in canis cubiculo, ne uerba adijcere, ne ipſe urinam faciat ut canis in ſuo cubiculo.) Vtrobiq; cubili legendum: nã canis cubiculum nemo unquã Latinus dixit. Quem dicunt cum interficiatur reddere urinã liquidiorẽ in initio, ſed in terra ſpiſſantem ſe.) Quem, calculũ non onagrum. Proinde rectior eſt antiqua ſcriptura, Quẽ dicitur cũ interficiatur reddere urina, liquidiorem initio ſed in terra ſpiſſantẽ ſe.

CAP. XVI. Perniones urſinus adeps, rimasque pedum omnes arcet.) Sarcit, non arcet. Iniurias à calceatu.) Vetus lectio, è calceatu. Potum uero ſublime ex aqua.) Hæc uerba male in uulgatis editionibus diſtrahuntur à præcedentibus: & ſub limine ſcribendũ, pro ſublime. nã hoc ad magicã ſuperſtitionẽ attinet: & remediũ ex magorũ autoritate præſcribitur.

Quis hoc quęſo inuenire potuit? Quæ eſt iſta mixtura? Cur digitus bubonis potiſsimum electus eſt?) Et hic uetus lectio paulo melior, Quis hoc quæſo inuenire potuit? quæ ue eſt iſta mixtura? cur digitus potiſsimum bubonis electus eſt?

CAP. XVII. Lupi & capræ ſeui cyatho, uel lactis pari menſura,

ſura, deploratum phthiſicũ conualuiſſe certus autor affirmat,) Mira uero mixtura, ſi credere dignum eſt. Equidẽ malim ueterem lectionem, ut ueriſimiliorem. Rupicapræ ſeu cyatho, & lactis &c. Ramenta pellis ceruinæ deſecta pumice.) Imò deiecta, pumex enim non ſecat. Sequenti uerſu pro Ruborem lege Rubori. pendet enim & hoc à uerbo illinitur. Sunt qui id coxiſſe aceto, utilius putent.) Rectius, ſuos qui incoxiſſe aceto utilius putent.

CAP. XVIII. Aut cum muſci pari pondere, aut cum propoli.) Viſci, non muſci, atteſtantibus uetuſtis exemplaribus.

CAP. XIX. Quod ſi mulieris partus ſentiatur, lico ex a. d. p. e.) Lieben, non lien. Tædium ueneris fieri dicit Aeſchines.) Legendum, Oſthanes. Is fuit uir Perſa profeſſione magus. Et teſticuli equini aridi, ut potioni interſeri poſſint.) Interi, non interſeri.

CAP. XX. Inſuper pedes boſi, ſi prius cornua pice liquida perungãtur.) Emendati codices, Nõ ſubteri pedes boũ, ſi &c.

EX LIBRO XXIX. CAP. I.

QVanquam non ignarus ſum, nullis ante hæc Latino ſermone cõdita, ancepsq́; ac lubricũ eſſe rerum omniũ nouarum principiũ, nec aliud uniq; gratię, quàm ſterilis difficultatis in promendo.) Quis obſecro in poſtremis uerbis micam Plinianæ elegãtiæ agnoſcat? In uetuſtiſsimo codice ſcriptum reperi, Quanquam non ignarus ſim, nullis ante hæc Latino ſermone cõdita anceps & lubricũ eſſe rerũ omniũ nouatum ſaliũ utiq; quàm ſteriles gratię difficultates in promẽdo. Cæterũ lubricũ hic ſubſtantiuũ nomẽ eſt, idq; fefellit eum qui principiũ adiecit. Mirumq́; & indignũ protinus ſubit, nullam artiũ inconſtantiorẽ fuiſſe, & etiamnũ ſæpius mutari contigerit.) Contigerit redundat. Scribere in templo eius dei qui auxiliatus eſſet) Scribo, quid auxiliatum eſſet: & eius dei ad Aeſculapium refertur. A Creome Agrigentino.) Legendũ, Acrone Agrigentino, ſeptimo caſu. In eum Acronem Empedocles ciuis eius & amicus, hoc luſit epitaphio.

Ἄκρον ἰατρὸν Ἄκρων᾽ Ἀκραγαντῖνον πατρὸς ἄκρου,
Κρύπτει κρημνὸς ἄκρος πατρίδος ἀκροτάτης.

In muſicos pedes uenarum pulſu diſcreto.) Rectius deſcripto. Cenſusq́; quanquã exhauſtis opibus Neapoli exornata ut heredi H-S. CCC. relinqueret, quadragena, id eſt Aruntius ſolus.) In manuſcriptis reperio: cenſusq́;, quanquàm exhauſti opibus Neapoli exornata, hæredi H-S. CCC. reliquere, quarum ad eã ætatẽ Arũtius ſolus. ut hæc uerba de ambobus fratribus accipiantur. Nullius hiſtrionũ par, ex quo de trigarii comitatu regreſſus in publico erat) Vetuſta ſcriptura. Nullius hiſtrionũ equarumq́; trigarij comitatur egreſſus in publico erat. Vult enim autoritatẽ eius demonſtrare per turbas in honorem eius affectantiũ, qua in re confert eum gratioſiſsimis tum apud plebem, ſed hiſtrionibus aurigisq; qui Circenſibus trigas equarum agitarent, qua exercitatione Nero quoq; ipſe eius tẽporis Romanorũ princeps in primis delectabatur. Itaq; pulchre cõgruet quod mox ſubiũgitur: cũ Crinas Maſsilienſis, &c. Nullo idẽ cenſente, ne uideatur aſſertio alterius.) Melius, acceſsio alterius. itaq; legimus in incorruptioribus exemplaribus. Iis ipſis ſcilicet quæ nunc nos trademus.) Tractamus nõ trademus. Intelligendum enim etiã de iam dictis.

Quæ nos per genera uſus ſui differimus.) Rectius quem. ſ. commentariũ. Quinimo tranſit in conuitiũ.) Lege, tranſis cõuitiũ. nã hoc eſt quod mox dicit, ultroq; qui periere arguũtur. At de iudice ipſo quales in conſiliũ eunt, ſtatim occaſuri.) occiſuri, non occaſuri. craſſum ſanè erratum, quod tamen nõ unam editionem occupauit. Non deleram Catonẽ tam ambitioſæ artis inuidiæ à me obiectum, ut à ſenatu illum qui ita cenſebat.) Lege, aut ſenatum illum. nam aliquanto pòſt ita ſermonem hunc claudit. Hæc fuerint dicenda pro ſenatu illo.

Non ſunt artis iſta, ſed hominum.) Paruulum erratum, ſed non leuis momenti. Legendum enim, Non ſunt artis iſta, ſed hominum. Archonum uulnerum medico.) Repoſuimus ex uetuſto codice, Alconti. Huius & Martialis meminit: Oſtẽdit digitum ſed impudicum, Alconti Daſioq; Symmachoq;. Et ab iiſdem deficiẽtibus cibo ſæpius die ingeſto.) Cibos ingeſtus lege, ut cum præcedentibus cohæreat. Illa prodidere imperij mores.) Scribo perdidere. Neq; enim dubitauerim aliquibus faſtidio futura quæ dicuntur animalia, at non Virgilio nefas fuit.) nefas ſuperuacuum eſt. ſubintelligitur enim faſtidio. Ordiemur autem à confeſsis, hoc eſt lanis ouibusq́;.) Lege lanis, ouisq́;, de quibus ſecũdo & tertio capitibus. Nec deeſſet materiæ pompa.) Elegantius, Nec deerat.

CAP. II. Sanguinem in naribus ſiſtit cum oleo roſaceo & allio, indita auribus obturatis modico ſpiſsius.) Legendũ: & alio modo indita auribus obturatis ſpiſsius, atq; ita legitur in probatis exẽplaribus. Vulnera ex uino, uel aceto, uel aqua frigida & oleo aſperſa ſanat.) Illic legitur expreſſa, non aſperſa. Sordes quoque caudarum concretæ in pilulas, ac ſiccatæ per ſe tuſæq́; farina, & illitæ dentibus mire proſunt, etiam labentibus.) Lege, tuſæq́; in farinam. Item pro labentibus labantibus. i. uacillantibus.

CAP. III. Sic & illita lienicis.) illita redundat. Cibis quos modis iuuent notum eſt, cum tranſmittant faucium tumorem.) Vetus lectio, Cibo, quot modis mucor notum eſt, cũ tranſmeent faucium tumorem. ac mox: ſimulq́; uim potus & cibi habeant, non uini uſum. Quo fuerint ea excellentiora, hoc præſentaneum remediũ erit.) Scribo, hoc præſentius.

Equitem Romanum euocatum.) Pro euocatum legi debet è Vocontijs. nam Vocontij Galliæ ciuitas eſt, & anſerum genus, de quo loquitur, Gallis peculiare: atque ita habent uetuſta exẽplaria. Multa præterea remedia ſunt ex anſere, quod miror æque quàm in coruis.) Atqui è coruis non admodum multa remedia traduntur. Vetuſti codices habent, æque quàm in capris. & recte. nãq; id miratur Plinius, quòd ex animalib. morbo obnoxijs tanta ſit remediorum copia, anſere uidelicet & capra. Huc facit quod libri præcedẽtis cap. 10. mox circa initium enumeratis aliquot è capra remedijs ſubijcit, quod quidem miror, cũ febri negetur carere. Verum errori occaſionẽ præbuit, quòd & coruus aliquot mẽſibus ſingulis annis ægrotare dicatur, æque quàm anſer.

CAP. IIII. Præcipue in aſcenſu ſiderum.) aſſenſu, non aſcenſu. alioqui male quadrat quod ſequitur: cum lumine lunæ fibrarum numero creſcente ac decreſcente. ac mox, ſerpẽtes perſequitur, legendum non proſequitur. De muſtela. Tribuunt et & ſucceſſus petitionum à poteſtatibus, & à dijs etiã precum, morborum remedia beneficiorũ munere.) Vera lectio, morborũ remedia, ueneficiorum amuleta. Propitiatis oratione dijs, fortunatam domum facere promittunt.) adoratione, non oratione. Itẽ ſi quis eam ipſam in uapore baculo ſuſtineat, aiunt eum futura præcinere.) Legendũ, aiunt eum præcauere: atteſtantibus emẽdatis codicibus. alioqui nec pręcedentia cõgruunt, nec ſequentia. Democritus quidẽ monſtrat quædam ex his confici.) Germanior lectio, Democritus quidem monſtra quædam ex his conficit. Vnde monſtrificæ dicuntur ſagæ, quales Medea & Circe fuiſſe feruntur. Quidam oleo illo ſpumam argenteã decoquunt ad emplaſtri genus, atq; illa illinunt.) Lege, atq; ita illinunt.

CAP. V. Oportet igne comburi omnia, modo ut ſemel diximus.) Sincera lectio, Oportet autẽ comburi omnia eodẽ modo, ut ſemel dicamus.

CAP. VI. Alij lacte mulierum cum braſsica cinerẽ muſcarum ſubijciũt, quidã mel tantũ.) Subigũt lege nõ ſubijciũt: & melle non mel. Addunt duabus ſextis denarij ſextiui, ut omnia œſypo illinantur.) E ſtibi, non ſextiui. Porrò ſtibi quid ſit, ipſe Plinius docet in metallorũ tractatione. Cinis lacertæ uiridis, uel in uino albo ſole coactus.) Vetuſti codices, Lacertæ uiridis fel in uino albo ſole coactum. Quibus pluma auriũ modo eminet.) Illic legitur, auriũ modo emicat. Apollonius Tyanæus.) Lege, Pitaneus. Eſt autem Pitane Aeolidis oppidum in Aſia. Nam ut Tyanei teſtimonio Plinius utatur, temporũ ratio uix patitur: ad hoc non memorãtur ulla Apollonij Tyanei in hoc genere ſcripta. Et præcipue ſpelunca ipſa impoſita fronti ad duo tempora.) Antiqua ſcriptura: impoſita per frontem ad duo tempora. Venantur eũ formicæ circũligatæ capillo in cauernã eius coniectæ, efflato prius puluere ne ſeſe cõdat: & ita formicæ cõplexu extrahitur.) Antiquior lectio: Venãtur eum formica circũligato capillo in cauernam eius coniecta, efflato prius puluere ne ſeſe condat: ita formicę cõplexu extrahitur. At Hercule Diodorus & morbo regio & orthopnoicis reſtinxiſſe tradit.) Rectiꝰ: At Hercule Diodorus & in morbo regio & orthopnoicis ſe id dediſſe tradit.

EX LIBRO XXX. CAP. I.

IStos enim quiſq; communi auditu ſaltem cognitos habet.) Melius quadrat uetus lectio: Quotus enim quiſq; auditu ſaltem cognitos habet. Siquidem Protea & Sirenum cãtus apud eum non aliter intelligi uolũt: Circen utiq; & inferorũ euocationem ſolum hac agi.) Quanto elegantior antiqua lectio? Circe utique & inferorum euocatione hoc ſolum agi.

Troianis itaq; temporibus quum Chironis medicinis cõtenta eſſet ſolo Marte fulminante, miror equidem illis populis famam eius intantum adhæſiſſe, ut Menander quoque literarũ ſubtilitatibus peritus, in eadẽ Telmeſſi genitus Theſſalam cognominarit fabulam, complexam ambages fœminarum detrahentium lunam.) Non dubito quin & hic uetus lectio, tanto ſit uerior, quanto tum ſimplicior eſt, tum planior. Sic enim habet, Troianis itaque temporibus, Chironis medicinis cõtenta, & ſolo Marte fulminante, miror equidẽ Achillis populis famam eius in tantũ adhæſiſſe, ut Menãder quoq; literarum ſubtilitati genitus, Theſſ. &c. Orphea putarem è propinquo primum intuliſſe, ad uicinas uſque ſuperſtitiones ac medicinę profectum, ſi nõ ex Perſis eſſet uis tota, in Thraciamq; magice delata fuiſſet.) Hic quoq; temere diſceſſum eſt ab archetypis, in quibus ſic legitur: ſi nõ expers ſedes eius tota Thrace magices fuiſſet. Voluminibus Dardani è ſepulchro eius petitis.) Germana Plinij uerba ſunt, in ſepulchrũ

eius petitis,ac mox:cætera in uiro illo probant:non, de uiro.

Eſt & alia magices factio, à Moſe etiamnum & Iochabele Iudæis pendens.) Modo dixit,Eſt & alia, id eſt, etiã alia:quid igitur opus repetere etiamnum?Emendati certe codices aliud habent,nempe ſic:à Moſe & Iamne & Iotape Iudæis pendẽs. Is Iamnes in thaumaturgia antagoniſta Moſi fuit,coram Pharaone,quod in Paulinis epiſtolis legimus, magus inſignis, quo factum opinor ut Plinius Moſen quoq; ſimiliter magum fuiſſe putauerit. Caſtigatorem fefellit ſimilitudo ſcripturæ, dum pro & iamne legit etiamnum:tertium nomen etiã typis excuſa quædam exemplaria habent,recte quidem mea ſentẽtia,cũ Hebræũ ſit & apud Hebræos autores reperiatur. Palamq; iu tempus ſiluit ſacri prodigioſi celebratio.) Lege, palamque in tempus illud ſacra prodigioſa celebrata. Quid ipſe ego hanc memorem artem oceanum quoque tranſgreſſam, & ad naturæ inane peruectam in Britaniam, quæ hodie eam attonite celebrat.) Elegantior & germanior lectio:Sed quid ego hæc cõmemorem in arte oceanũ quoq; tranſgreſſa, & ad naturæ inane peruecta? Britannia hodieq; eam att. cel.

CAP.III. Canum.qui rabiem præferunt capitum cinis.) Scribendum, qui rabie perierunt. At in ſuperiore dolore duoa ſuperiores adalligant.) Lego, At in ſuperiorũ dolore.

Fit eodẽ modo & dentifriciũ è caninis dẽtibus cinis è murino fimo inditus. Lege & diſtingue, Fit eodẽ modo & dentifriciũ.Canis dẽtibus cinis è murino fimo inditur. Vanũ eſſe arbitror,canis ortu angues cauda mẽbranã exuere,quoniã neutrum in Italia uiſum eſt) Antiqua ſcriptura, uanum arbitros eſſe,canis ortu angues candidos membranam exuere, quoniã nec in Italia uiſum eſt. Pruritum quidem intolerabilem facit: & ideo utilius eſt.) Vetus lectio: & ideo tolerabilius eſt.

CAP. IIII. Hæc cum hircino ſeuo lichenas illita ex facie tollit ſmectica ui.) Scribo, Hæc cum hircino ſeuo illita lichenas ex facie tollit ſeptica ui. Sequenti uerſu lege, contectusq; braſſica,pro contentusq;.

CAP. VI. Iure pecudum ſtomachus recreatur.) Perdicũ non pecudum. Item uipera porcelli modo inaſſata.) Viuerra nõ uipera. Caninus ſi ſinenti expimatur.)Lege,eximatur. Eliberat & lacerta uiridis eo dolore uiua, in olla ante cubiculum dormitorij eius cui medetur ſuſpenſa.) Emendati codices,Eo liberat & lacerta uiridis,uiua in olla ante cubiculum dormitorium eius cui medetur ſuſpenſa.

CAP. VII. Reſiſtit & cochlea ſicus diximus in ſuſpirioſis temperata.)Niſi legas,ſiſtit aluum & cochlea, quemadmodũ eſt in uetuſtis iuxtà atq; incorruptis exemplaribus, non quadrabit quod paulo pòſt ſequitur: Siſtit & anatum maſcularum ſanguis.

CAP. VIII. Aluum cit & gallinaceorum decoctum ius.)Legendum, Aluum ciet & gallinaceorum diſcoctorum ius. Vel herinacei,uel ueſpertilionis. Et anſerinus cum cerebro,& alumine & œſypo.)Melior uetus lectio, uel herinacei cum ueſpertilionis cerebro,& alumine & œſypo. Loquitur de cinere herinacei. Cochleas africanas cum ſua carne & teſta crematas pro cinere.) Scribo, iuxta fidem archetyporũ, poto cinere:non,pro cinere.

CAP. IX. Fel arietis cum ſeuo. Mures diſſecti impoſiti.) Quis unquam uidit ſeuũ muris?Lego & diſtinguo, Fel arietis cum ſeuo. Mures diſſecti impoſiti. Quòd ſi putrida ulcera,cera ad cicatricem perducunt.)Lege,cera addita ad c.p.

CAP. X. Nunc autem reuertemur ad ea quæ totis corporibus medenda ſunt.) Antiqua lectio, Nunc reuertemur ad ea quę totis corporibus metuẽda ſunt. Si dexter pes circũſcribatur,ac ueſtigiũ id defodiatur.)Effodiatur,nõ defodiatur. Itẽ fel cũ melle præcipue anguinũ.) Agninum, non anguinũ.Ibidẽ,Lichen mulæ,non lien. Eadẽ omnia prædicantur ex uipera.)Rurſus uiuerra in uiperam eſt deprauata. Vult enim eadẽ eſſe remedia è ſylueſtri muſtela,uiuerra appellata, quæ iam è domeſtica cõmonſtrauit. Et ſequenti uerſu abſtergeant,Plinianũ erat non abſtergant: quod tamen ſemper mutatum eſt, ſicut ciet in cit, & ciẽt in ciunt, balineum in balneũ, aqua calda in calidam,& alia id genus non pauca.

CAP. XI. Bubonis quidem oculorũ cinerem.)Non male antiqua lectio. Bubonis certe oculorum. Si luna,raſis barbis eorum.)Vetus lectio,radijs barbisq; eorum. Quoniam eius erit copia ſpei de tecto.) Argutius eſt:quoniã miſeris ſpei delectat:ſuffragantibus uetuſtis exemplaribus.

CAP. XIII. Cinis cochlearũ terrenarũ:ſed & ipſæ extractæ teſtis.)In emendatis exẽplaribus nõ eſt mẽtio cineris. tantũ eſt, Cochlearũ terrenar:ſed & ipſæ extractę teſtis. Sicut paulo pòſt,Eadem ratione & terrena cochlearum proſunt. totæq; exemptæ tuſæ & impoſitæ, recentia uulnera ſiſtunt. Quanquàm & hic poſterior locus in uulgatis editionibus deprauate legebatur,nimirum eiuſdem opera,cuius & ſuperior. Fimo quoque ipſo ouium ſub teſta calefacto.)Sub teſto,nõ ſub teſta. Eſt autem teſtum uas teſtaceum ſub quo placentę coquũtur. Vtitur hac uoce Cato quoque cap. 76. Adeo ad neruos quoq; abſciſſos illitis ſolidari infra ſeptimũ diẽ Democritus perſuaſerit:itaq; in melle ſeruandos cenſet.) Antiqua ſcriptura:adeo ut neruos quoq; abſciſos illitis ſolidari infra ſeptimũ diem perſuaſum ſit:itaq; in melle ſeruãdos cenſent. Bubonis cerebro cũ adipe anſerino mire uulnera dicitur glutinari, quæ uocãtur cacoethe. Cinis etiã fœminũ arietis cũ lacte muliebri diligenter prius elutus linteolis ſanat. Vlula quoq; auis cocta in oleo,cui liquato miſcetur butyrũ ouillũ & mel, ad ulcera ſananda ualet.)Operæ pretium eſt & hic cõferendi cauſaueterẽ adſcribere lectionẽ Bubonis cerebrũ cũ adipe anſerino mire uulnera dicitur glutinare:quæ uero uocantur cacoethe,cinis fœminũ arietis cũ lacte muliebri, diligẽter prius elutis linteolis:ulula auis cocta in oleo,cui liquato miſcetur butyrum ouillum & mel. Vides lector totã hanc orationẽ pendere ab illis uerbis, dicitur glutinare:nihilq; opus eſſe tã multis adiectis,ut non mutata ac perperam diſtincta taceam.

CAP. XIIII. Mulierbribus malis mẽbranæ à partu ouiũ proficiunt.)Lego,In muliebribus malis. Alio modo africanæ binæ cũ fœnograeco quod tribus digitis capiatur, additis melle cochlearibus quatuor. Illinuntur aluo,prius irino ſucco perunctæ.)Lege addẽdo, diſtinctione quoq; mutata,hoc modo: Alio modo africanæ binæ tritæ cũ fœnigræci quod tribus digitis capiatur,additis mellis cochlearibus quatuor,illin.&c.

Miſcentur lomento æquis portionibus.)Vetus,æquis partibus. Putant & ter circundatas ouo perdicis, non inclinari.) Circumductas,non circundatas.

CAP. XV. Infantib.qui lacte concreto uexantur, præſidium eſt anguinum coagulum.) Quis unqnam uidit anguinũ coagulum?Scribo: præſidio eſt agninũ coagulum. Lacertæ uiridis admotæ dormiẽtibus mortu emendantur.) Quid opus erat repetere uerbũ emẽdatur,cũ iu proxime præcedẽti uerſu habeatur?Et ſequẽti uerſu lego, hirundini alligata ſuſpẽditur, nõ adalligata.nam adalligata uocare ſolet, quæ Græci periapta, ſuperſtitioſa ferè ac magica remedia quę ſuſpẽſa collo aut brachio alligata geſtantur. Cogunt concipere inuitas ſetæ ex cauda mulæ, ſi iunctis inter ſe colligentur in coitu.) Antiqua lectio:ſi iunctis uellãtur,inter ſe colligatæ in coitu. Byturos uocari,qui uites in Campania rodãt.) Scribo,erodant.

EX LIBRO XXXI. CAP. I.

Qvæ cauſa fulmina edidit.)elidit,non edidit.

CAP. II. Alibi frigide,alibi calidæ, alibi iuũctę.) Lege,alibi iunctæ:i.una cũ calidis frigidæ eodem in loco. Seſtias in Narbonẽſi prouincia.)Melius, Sextias. Ibi compoſitis uoluminibus eiſdẽ nominibus.) Scribo: uoluminibus eiuſdẽ nominis. Lacus Amphion uitiligines tollit.) Imò Alphion: nam ab hoc effectu etiam nomen inuenit. uitiligo enim ἀλφὸς Græcis dicitur. Tungri ciuitas Gallię fontẽ habet inſignem, plurimis bullis ſtillantem.)Rectius,bullis ſtellantem: quod in emendatis exẽplaribus legitur. Eudicus in Heſtiæa Euriee.) Scribo eodem,in Heſtiæotide. At Luſis Arcadiæ quodã fonte mures terreſtres bibere & conuerſari.) Viuere,nõ bibere.

In Sicilia apud oppidum Iuſgum riuus fluit unus, ex quo bibentiũ ſubtiliores ſenſus fieri Varro tradit.) Triplex erratum,nec tamen cuius deprẽhẽdi facile,niſi ex collatione. Reſtituimus autem hoc modo: In Cilicia apud oppidum Creſcum riuus fluit Nus &c. unde prouerbium [illegible]. quanquam autem parœmiographi in hebetes ac ſtupidos id dici ſolitum affirmẽt, [illegible] tamẽ proculdubio accipiendum eſt, quemadmodum illud, Sapientum octauus, aut [illegible]. Mirum quoq; & quod cum piſcibus tranſit.) Vetus lectio: mirũq; quòd cum piſcibus tranſit. Leue hoc uideri poterat, niſi hæc ipſa menda non uno loco occurreret. Non procul ab Euripidis poëtę ſepulchro.)ab redũdat. Sic enim Plinius loqui ſolet: non procul ſepulchro. Item calidæ aquæ in Eubœa. In Lebedo nanq; alluit riuus,in quo ſaxa in altitudinẽ creſcũt.) Antiqui codices, Item calidæ aquæ in Eubœæ Delio: nam quę alluit riuus ſaxa in altitudinem creſcunt. In fine ſecũdi cap. In quibuſdam ſpeluocis utroque modo columnas faciunt.) Lego & diſtinguo, In quibuſdam ſpeluncis utroque modo, columnasque faciunt. nam hæ uoces utroque modo, ad uerbum præcedens dureſcunt, referuntur.

CAP. III. Curſu enim procurſuq; ipſo extenuari atq; proficere.)Lege eodũ,Curſu enim percuſſuq; ipſo. Et ut ſæpe ad uicina lactis accedens.) Scribo,ad uiciniam lactis. Quædam aquæ uere ſtatim incipiente frigidiores ſunt, quarum non in alto origo eſt, hybernis enim conſtat imbribus: quædam canis ortu, ſicut in Macedonia apparet. Vtrunque ante oppidum Pellam: Incipiente enim æſtate frigida eſt paluſtris, dein maximo æſtu in excelſioribus oppidi riget.) Malui ueteres codices ſequi, in quibus ſic legitur: quædam canis ortu, ſicut in Macedoniæ Pella utrunque. Ante oppidum enim incipiente æſtate frigida eſt paluſtris, &c.

CAP. V. Illa mutatio mirabilis nulla euidente cauſa apparet.) Vera lectio: Illa mutatio mira, ubi nulla euidens cauſa apparet,

CAP.

CAP. VI. Cum alioqui lauari calida frequenter indicarit.)Induceret,non indicarit. Idē ad corpora ſiccanda. Qua de cauſa & frigidi mari utuntur. Præterea eſt alius uſus ſimplex.)Scribo iuxta fidem emendatorū codicum, Item corpora ſiccant, qua de cauſa & frigido mari utuntur. Præterea eſt alius uſus multiplex. Difficilius perfrigeſcunt marina calefacta.)calefacti non calefacta. Ibidem pro mãmas rigentes,uetuſti codices habent mãmas ſororiantes:nec dubito quin rectius,quandoquidem hoc uocabulo præter alios etiam Politianus utitur. Sequenti uerſu lege: Aurium grauitatem,capitis dolores.

CAP. VII. Et in Capadociæ puteis ac fonte quem in ſalinas egerunt.)Congruentior erit lectio ſi legas, Et in Cappadocia è puteis ac fonte aquā in ſalinas ingerūt. Quicunq; ligno conficitur ſal,niger eſt.) Verus lectio, Quicunque ligno confit ſal. At è ſtagnis Tarentinus,ac è riguis Phrygius.) In uetuſtis exemplaribus tantum eſt, At è ſtagnis Tarentinus ac Phrygius. Salinarum ſinceritas ſummā fecit ſuā differentiā. Quædam enim fauilla ſalis,quæ leuiſsima ex eo eſt & candidiſsima,flos ſalis appellatur. Et flos quidē ſalis in totum diuerſa res.)Verboſior hæc lectio eſt,at uetus multo elegantior ſimul & uerior. Salinarum ſinceritas ſummā fecit ſuam differētiā quadam fauilla ſalis, quæ leuiſsima ex eo eſt & candidiſsima:appellatur flos ſalis,in totum diuerſa res.

CAP. VIII. Nunc è ſcombro piſce laudatiſsimum in finibus Carthaginis ſpartariæ & cetarijs, ſociorum appellatur.) Antiqui codices melius, Laudatiſsimum in Carthaginis Spartariæ cetarijs,ſociorū id appellatur. Laudatur & Clazomene garo.)Illic legitur, Laudātur & Clazomenę.ac mox ſicut muria Antipolis ac Thurij, iam uero & Dalmatia. Quod prius nō recte legebatur Antipolis ac Thuria. Iam uero in Dalmatia.

Namq; & alece ſcabies pectoris ſanatur.)Imò pecoris.

CAP. IX. Defuncta autem ac putreſcentia ita uendicās, ut durēt ea per ſecula.)Sincera lectio:defuncta etiā à putreſcēdo uendicant,ut durent ita per ſecula. Adhoc maxime probatur Tragaſæus aut Camites.)In uetuſtis codicib. pro Tragaſæo Tattæus legitur. Is in Phrygia conficiebatur.

CAP. X. Magnus & nitro uſus,qui dicetur ſuo loco.)Legendum & uitro.i.ad uitrū. quod enim promittit ſuo loco ſe dicturū,id lib.36.ca.26.in mentione uitri dicit. Podagricis in balneis ungi ſolia nitro prodeſt.) Vetus lectio, Podagricis in balineis uti ſolio nitri prodeſt.

CAP. XI. Item abſtergendæ lippitudini utiliſsimi. Eam quæ tenuiſſima eſt,molliſsimā quoq; eſſe oportet.)Rectius, Iidem abſtergendæ lippitudini utiliſsimi, eoſq; tenuiſsimos & molliſsimos eſſe oportet. Imponuntur & integris partibus.& fluxione occulta laborantibus, quæ diſcutienda ſunt.) Vetus lectio,ſed fluctuatione occulta laborātibus, quæ diſcutiēda ſit. Sed ſpleneticis è poſca,ignibus ſacris ex aceto. Efficaciores quādo aliud imponi oportet,ſicut ſanas quoq; partes ſpatioſe operiant.) Lege & diſtingue: Sed ſpleneticis è poſca, ignibus ſacris ex aceto,efficacius quàm aliud. Imponi oportet ſic,&c.

EX LIBRO XXXII. CAP. I.

HOmines quibus in paſtu eſt, piſcem olēt.) Verus lectio, quibus impactus eſt.alioqui nō quadrabit quod ſubiungitur:cætero moriuntur totidem diebus,quot uixerit lepus.

Vitulus marinor ternas heminas capere.) Abſurda hercle lectio. Legi debet,mitulos ternas heminas capere. Id conchæ genus eſt.

CAP. II. Nouacula & ferrū quæ piſce tacta ſunt, olent.) Codices antiqui, Nouacula piſce quæ tacta ſunt, ferrum olēt.

Item in Labra Gnidij Iouis fonte.) Legendum, Item in Labradij Iouis fonte. Nam in Lyciæ Limira fonte Apollinis, quem Cinum appellant.) Diſſentiunt ab hac lectione uetera exemplaria, quæ ſic habent. Nam in Lyciæ Myris, fonte Apollinis quem Curium appellant. Et Curius Apollinis eſt cognomen,non fontis nomen.

CAP. IIII. Vrinā earū aliter quàm in ueſica diſſectarum, inueniri poſſe non arbitror,& intra eam eſſe. Hæc quoq; portētoſa à magis demonſtrantur, aduerſus aſpidū ictus ſingulare remediū. Efficacior eſt tamē ut aiunt cinitib.admixtis.)Emēdati codices:& inter ea hoc quoq; eſſe, quæ portentoſa magi demonſtrent,aduerſus aſpidum ictus ſingulare, efficaciore tamen ut aiunt cinitibus admixtis.

CAP. V. Sæpius uero quantum ueneficium præſtaret mēſtruis mulierū.)Præſtaret redūdat. Adinueniri obiecta rana formicis.)Lege,id inueniri. Cinis eorū ſeruatus prodeſt pauori. Prodeſt periclitātibus ex canis rabioſi morſibus.) Germana lectio,C.e.ſ.prodeſt pauore potus periclitantibus ex c.r.m.

CAP. VII. Huius corporis humorē penicillis deraſum claritatem oculis inunctis narrāt afferre.)Scribo iuxta fidem ueterum codicum, ſpecillis deraſum. Eſt autem ſpecillum inſtrumentum inungendis oculis aptum: quemadmodum legimus lib.7.cap.53.C.Iulius medicus dum inūgit,ſpecillum per oculum trahens. In calice nouo lenta pruna decoquere,deinde ſpuma pennis deterſa.)Subinde,non deinde.

CAP. IX. Piſciculi minuti ex uentre eius quos deuorauerit exempti.) Lego, Qui deuorauerit. Itē uituli marini. cuius cinis & adeps prodeſt.)Cinis redundat per anadiploſin præcedētis uocis paulū immutatæ natus. Morbos abigit ius uitulorū.)Hoc ius præcellit iuri Cæſareo pariter ac Pontificio,ſi uerū eſt quod hic legitur. Sed extra iocum, pro morbos abigit,legi debet, Corpus auget.

CAP. X. Neruos præciſos purpurarū cauum quo ſe operiūt,tuſum glutinat.) Antiqua lectio: Neruos uel præciſos purpurarū callum quo ſe op. Intelligo autem operculum quale & in terreſtribus cochleis conſpicimus,quoties intra calycē cōtractæ ſuo ſucco uictitant. Secari harundine.ferro enim intingi,uitiumq; trahere natura deſerente.) Ferro enim uitiari, legendum:& deficiente pro deſerente, atteſtantibus uetuſtis codicib. Ita pueros pubeſcere negauit mango ſalpe obſtetrix.) Vera lectio, Ita pueros mangonizauit Salpe obſtetrix.

Iecor ranæ dryophytes & calamitæ) Incorruptiores codices: Iecur ranæ diopetis uel calamitæ. Vidi equidem certis locis tantū numerū ranūculorū, ut cū imbre delapſæ, uel certe ex imbre proueniſſe uideri poſſent. hos opinor hic diopetes uocari,quód Græci διοπετὲς nominēt quicquid eſt ex aëre delapſum,quaſi à Ioue demiſſum. Legitur hoc uocabulū & ſuprà.

Pulmone marino ſi cōfricetur lignū, ardere uidetur, adeo ut faculā ita præluceat.)Malo quod in uetuſtis eſt codicibus, adeo ut baculū ita præluceat. baculum autem neutro genere dixit,quemadmodum Græci βάκτρον.

EX LIBRO XXXIII. PROOEM.

VIdemusq; ſuper excauatos montes,mirātes.&c.) Sincera lectio,uiuimusq; ſuper excauatā, mirantes. &c. Et in ſede maniū opes quærimus, tanquā parum benigna fertilique qua ſecetur.) Pro qua ſecetur, melius leges quaqua calcatur,ut eſt in probatæ fidei uoluminibus. Cui enim fodiēdi cauſa medicina eſt?) Noſtra exemplaria elegantius, Quoto enim cuiq; fodiendi cauſa medicina eſt? Quàm innocens, beata. imo uero & delicata eſſet uita, ſi nihil aliud de ea, niſi quod ſupra terras concupiſceret, haberetq; nō niſi quod ſecū eſt?)Vetus lectio nonnihil uariat:ea ex uetuſtis exemplaribus totidem uerbis adſcribetur. Q.i.q.b.i.u.& d.e.u. ſi nihil aliud quàm ſupra terras cōcupiſceret,breuiterq; niſi quod ſecū eſt?

Parum enim erat naturæ unā inueniſſe uitæ peſtem, niſi in pretio etiā eſſet ſanies auri.) Illic legitur: Parū enim erat unā uitæ inueniſſe peſtē,niſi in pretio eſſet auri etiā ſanies.

CAP. I. Manus & prorſus ſiniſtræ maximā autoritatē conciliauere auro, nō quidem Romani, quorum more ferēdum erat bellicæ uirtutis inſigne.) Quanto melius noſtri codices: non quidē Romanæ,quorum more ferreum erat id & bellicę uirtutis inſigne. Nec præter Numæ Seruijq; Tullij alia,nec L.quidē Brun.) Lege, ac ne L.quidem B. Quanquàm & de nomine ipſo ambigitur, id Græci à digitis appellauere.) Potior lectio, Quanquàm & de nomine ipſo ambigi uideo. Gręci à digitis appellauere. Aequa fortuna triumphantis & ſerui coronā ſuſtinentis.) Antiqua ſcriptura magis arridet: æque triumphantis & ſerui fortaſſe coronam ſuſtinentis. Et conditas artes ueſtes ac uaſa aurea.) Alius pro artes ſcripſit arte, atque ita locum belle caſtigatum putauit, cum legi debeat, & conditas arcis ueſtes. Et qui primus inſtituit, cunctanter id fecit.)Melius, Et quiſquis primus inſtituit. Inter Cepionē quoq; & Druſum ex anulo in auctione nauali inimicitiæ cœpere.) Venali,non nauali. Multi prætura functi in ferreo cōſenuerint.)Lege addendo:multi prætura quoque functi. L. Fuſidiū illum,quem Scaurus in uita ſua ſcribit.) Antiqui codices,ad quem Scaurus de uita ſua ſcripſit. Nulloſq; omnino anulos maior pars gentium hominumq;.etiam qui ſub imperio noſtro degunt,hodie habent.)Lego,hodieq; habet. Alij uero & huic unum tantum, quo ſignanda ſignent. Cōditurq; ille ut res rara, & ad iniuriæ uſus indigna,uelut è ſacrario promitur.)Prætulerim & hic ueterē lectionem. A.u.& h. u.t. quo ſignantem ſignent. Cōditus ille ut res rara. & iniuria uſus indigna,uelus è ſacrario promitur. Porrò,quo ſignantem ſignent, ſic dictum eſt,quemadmodum illud apud Satyricum: ſed quis cuſtodiat ipſos cuſtodes. Alij bracteas inferunt leuiore materia,& propter caſum gemmarū tot ſolicitudinem putant.) Quis hæc uerba obſecro pro Plinianis agnoſcat,cui modo Plinius uel mediocriter cognitus ſit? Imò quis non ſtatim ineptā orationem & uitioſam eſſe ſentiat? In noſtris exemplaribus legitur ſic. Alij bracteas infarcire leuiore materia,tutius propter caſum gemmarum ſolicitudini putant. Demumq; uel plurimum opum,ita ſcelera anulis fiunt.)Bene exercuit caſtigatorem & hoc caput,ut uideo,quamuis non bonam gratiam meritum. Germana lectio eſt, Deniq; ut plurimum opum ſcelera anulis fiunt. Hoc profecere mancipiorum legiones,& in domo turba externa acta, Seruorum quoq; cauſa nomēclator adhibendus. Sed aliter apud antiquos. Singuli Marcipo-

res &c.) Quid eſt in domo turba externa acta? Sincera lectio, & in domo turba externa, ac ſeruorum quoq; cauſa nomēclator adhibēdus. Alter apud antiquos, ſinguli &c. Nūc rapiēdæ comparantur epulæ, pariterq; qui rapiāt eas. Sed & claues quoq; ipſas ſignare non eſt ſatis.) Elegātius abſq; cōiunctione ſed. Nūc r.c.e.p.q.q.r.eas: & c.i.ſ.u.e.ſ. Et hoc eſt quod ſuprà dixit: quo ſignante ſignēt. Celebratiorē quidē uſum cum fœnore cœpiſſe, argumento eſt cōſuetudo uulgi, ad ſponſiones etiā num anulo exiliente, ab eo tēpore quo nondum erat arra uelocior.) Nec hic uideo cur mutare libuerit ueterem lectionē: ea ſic habet, Celebratior quidē uſus cū fœnore cœpiſſe debet: argumēto eſt c.u.ad ſ.e.a. exiliente, tracta ab &c. Eadem loquendi forma lib. 9. cap. 41. dixit, Pœnitentia hoc primiſi debet inueniſſe. Seruatumq; in hodiernum diem eſt.) Diem elegantius ſubintelligitur quàm exprimitur.

CAP. II. Propter hoc etiamnum Nongenti uocabātur ex nominibus ſelecti, ad cuſtodienda ſuffragiorū ſcita in comitijs.) Plebiſſcita paſſim legimus apud bonos Latinę linguæ autores, at ſuffragiorum ſcita equidē nuſquam legere memini. præſtiterit igitur & hic ueterū codicū fidē ſequi, toties iā expertā. Præter hos etiānū Nōgēti uocabātur ex omnib. ſelecti ad cuſtodiēdas ſuffragiorū ciſtas in comitijs. Cū C. Sulpitius Galba iuuenalē famā apud principē popinarū pœnis aucuparetur, occupatusq; in his eſſet, quæſtus in ſenatu, uulgo inſtitores eius culpæ defendi anulis.) O' bellum caſtigatorē. at quid erit corrūpere ueterū monumenta, ſi hoc caſtigare dicitur? An illi parum integra uidebatur hæc uetus lectio? Cū C. Sulpitius Galba, dum iuuenalē famam apud principē popinarum pœnis aucupatur, queſtus eſſet in ſenatu &c. Quod ad equeſtrem ordinem pertinet.) Rectius, attinet.

CAP. III. Antonius Sopus in contumeliā naturæ uilitatē auro fecit, opus proſcriptione dignū.) Sopus redūdat, nam de triumuiro intelligendum eſt, ad cuius tabulas proſcriptorias alluditur.

CAP. IIII. Tū maxime Auguſtū de cruore eius cœnare.) Aliæ editiones, de cruce eius. Vtraq; dictio otioſa. Legēdū, de crure eius. Vt intelligamus huic in direptione fractę ſtatuę eius obtigiſſe, cuius partē in hoſpitalē cœnā inſumpſerit.

CAP. V. Hæc ſunt tenacia eius in colore blanda.) Melius, & colori blanda.

CAP. VI. Lineas ex argento nigras fieri produciq; mirantur.) Vetus lectio: Lineas ex argento nigras produci pleriq; mirātur. Nāq; ideo etiā platyophthalmon id appellauere, quoniā in collyrijs mulierūq; epiphoris dilatet oculos, & fluxiones inhibeat oculorū.) Tutius & hic uetuſta exēplaria ſequemur, quę ſic habent. Nāq; ideo etiā pleriq; platyophthalmon id appellauere, quoniam in callibleph aris mulierū dilatet oculos Et fluxiones inhibet oculorū &c. Porrò callibleph ari appellatione fucus palpebrarū intelligitur. Quæq; ſubſidit in mortario abigiturq;.) Lege, abijciturq;. Alij trituum in aqua triplici linteo ſiccant, fecemq; abijciunt.) Saccant, non ſiccant. Confractis tubulis ad magnitudinem auellanarū.) anulorū melius quadrat quàm auellanarum: atq; ita legitur in emendatis exemplaribus. Temperare, purgare, explere, olcerū tumores lenire.) Scribe ex fide ueterum codicum: temperare, purgare, explere ulcera, tumores lenire. Itemq; per-... cum myrto & cera & abdomine.) In exemplarib. quorum fidem ſequimur, tantum eſt cum myrtis & cera, abdominis nulla mentione.

CAP. VII. Minium quoq;, & nunc inter pigmenta magnæ autoritatis, & quondā apud Romanos non ſolum maximæ, ſed etiam ſacræ religionis, ut autor eſt Verrius, & cuius ſit neceſſe credere autoritati. Iouis ipſius ſimulacri faciē diebus feſtis minio illini ſolitā.) Codices noſtri longe melius diſtingūt, ubi ſic legitur: & quondā apud Romanos nō ſolū maximæ ſed etiam ſacræ. Enumerat autores Verrius, quibus credere ſit neceſſe, Iouis ipſius ſimulacri &c.

CAP. VIII. Dum ne quid prætereat in uiſcera, ac uulnus attingat.) Lego, dum ne quid penetret.

CAP. IX. Quin etiam pocula ita figurantur, exculptis intus crebris ceu ſpeculis.) Alius exculptis mutauit in exculpsis, atq; ita rem acu ſe attigiſſe putauit, cum legendum eſſe expulſis, uetuſta exemplaria nobis indicent. Plurimumq; refert concaua ſint & poculi modo, an media depreſſa, an elata, an auerſa, an obliqua.) Antiqui codices ſic habent, Plurimumq; refert cōcaua ſint & poculi modo, an parmę thręcidicę, media depreſſa an elata, trauerſa an obliqua. Optima apud maiores fiebant brundiſina.) Fuerant, nō fiebant: atq; ita legitur in emendatiorib. uoluminibus. Conflatur in fictilis circulito argilla.) Lege addendo, Conflantur ita in fictili. Et falſum denarij ſpectatur exemplar.) Falſi rectius quàm falſum.

CAP. X. Eum qui primus acceperit hoc nomē, decoxiſſe.) Cognomē, non nomen. M. Craſſus negabat diuitē eſſe, niſi qui reditu annuo legionē tueri poſſet. Nec hic uideo cur diuitē neſcio quis maluerit quàm locupletē, quātūuis reclamātib. probatæ fidei exēplaribus. Iuuat enim inſectari inexplebilē iſtā habēdi cupiditatē.) Nihilominus elegās eſt, habēdi cupidinē, quod in noſtris legitur exēplaribus. C. Aſinio Gallo, C. Marcio Cyrino coss.) Cenſorino, non Cyrino.

CAP. XI. Nec copia tantū argēti fuerat uitæ, ſed ualidius pœnæ metu pretium.) Antiqua ſcriptura melius, ſed ualidius pœnē manus pretium. Alioqui ex uulgata lectione quis ſenſus cōmodus elici poſſit, equidē nō intelligo. Parthica ſigna & tabulas pictas inuexit.) Demiror quid ſibi uelint hic parthica ſigna per Achaicā uictoriā Romā inuecta, niſi forte caſtigator iſte Achaiā, ex qua hæc ſpolia erāt, Parthorū prouinciā fuiſſe exiſtimauit. Certe manu deſcripti codices pro parthica habent parta.ſ.uictoria. quā lectionē ſi recipimus, nihil ſupererit ſcrupuli. Vt liberet amplecti uitia, & liceret peccare ex dignatione. Hinc aliqui ueterū, ut C. Marius.) Lege & diſtingue ſic, ut liberet amplecti uitia & liceret peccare, & dignatione hinc alicui ueterū. C. Marius &c. atq; ita legitur in emēdatis codicib⁹.

CAP. XII. Vidimus & ipſi Valerium Fuſcum.) Arellium, nō Valeriū, ſuffragantibus uetuſtis uoluminibus. Hunc Seneca inter claros ſui tēporis oratores annumerat. Boëthi apud Lyndiā Mineruā in tēplo.) In tēplo ſuperfluit. Myos in eadem æde & Silenus & Cupido & uenatio in ſcyphis. Magna fama poſt hos celebratus eſt Antipater.) Exēplaria incorruptiora aliter hic habent ad hunc modū. Myos in eadem æde & Silenus & Cupido. Acragantis & uenatio in ſcyphis magnam famam habuit. Poſt hos celebratus eſt Calamis, & Antipater, quiq; &c. Nec dubito quin & hæc data opera deprauata ſint. Mox Cyzicenus Tauricus. Item Ariſton & Onychus Mitylene laudatur.) Legendum, Mox Cyzicenus Tauriſcus, item Ariſton & Eunicus Mitylenæi laudantur.

CAP. XIII. Nō obliti Demetrium tota Hellade Neronis principatu accuſatū.) Sincera lectio, Demetriū à tota ſeplaſia Neronis principatu accuſatū: atteſtantibus bonæ fidei exēplaribus. Cæterum Seplaſiæ nomine pigmentorum atq; aromaticarum ſpecierum negociatores ſignificantur, origine uocabuli à Campanis deducta, quorū uicus erat Seplaſia, huiuſce modi mercibus attributus.

EX LIBRO XXXIIII. CAP. I.

IMò uero ante argentum ac penè etiā ante aurum, Corinthium.) Lege, Corinthio.ſ. pretium eſt. Docuimus quandiu P.R. ære ſignato tantū uſus eſſet.) Scribo, ære tātū ſignato.

CAP. II. Quippe cū tradatur nō alia de cauſa Verrē, quē Cicero dānauerat, proſcriptū eſſe ab Antonio, quàm quòd Corinthijs ſe ei ceſſurū negauiſſet.) Vetus lectio: proſcriptū cum eo ab Antonio: hoc eſt, cum Cicerone. Cū antea 10 ſeculo factores nobiles eſſe deſiſſent.) Rectius: cum ante ſeculo.i. ante centū annos. Sūt ergo uaſa tantū Corinthia, quæ iſti elegātiores nūc æs ſculpendo transferunt modo in lucernas, modo in trullas.) Vetuſti codices ſic: quæ iſti elegantiores modo in eſculēta trāſferunt, modo in lucernas aut trulleos. Eſculēta dixit quæ alibi eſcaria. Iolula ipſa eſt, nec gignēs, ſed officinarū tēperatura nobilitata.) Vetus lectio melius quadrat, Inſula & ipſa, nec æs gignens, ſed officinarum temp. nobilitata.

CAP. III. Accenſio cādelabri talis fuit, ut autor eſt Dion. Iuſſu præconis Cleſippus fullo gibbere & pręterea alio fœdus aſpectu fabricatus eſt, emēte id Gegania ſeſtertijs L. eodemq; oſtentante in cōuiuio emptum, ludibrij cauſa nudatus, atq; impudentia libidinis receptus in thorū, mox in teſtamētum, prę diuexnuminū uice illud candelabrū coluit.) Quis intelliget hæc? Nūc uide quātū præſtant uetera exēplaria, in quibus ad hunc modū legitur. Accenſio cādelabri talis fuit Theonis iuſſu præconis Cleſippus fullo, gibbere præterea & alio fœdus aſpectu, emente id Gegania ſeſtertijs L. eadēq; oſtentante cōuiuio emptū ludibrij cauſa nudatus, atq; impotētia libidinis receptus in thorum, m.i.t.p.n.u.i.c.c. Quid nunc dici potuit planius? Camillo enim crimini obiecit Sp. Caruilius.) Legendum, Camillo inter crimina obiecit Sp. Caruilius.

CAP. IIII. Etiam omnium municipiorū & fori ſtatuæ ornamentū eſſe cœpere, prorogariq; memoria hominum, & honores legi æuo & baſibus inſcribi.) Aliquanto melior eſt antiqua lectio: & iam omnium municipiorum foris ſt.o.e.c. p.q̃.m.h.& honores legendi æuo baſibus inſcribi.

CAP. V. Togatæ effigies antiquitus ſtatuæ dicabantur.) Codices ueteres uerbis uariant, ſi non ſenſu. Togatæ effigies antiquitus ita dicabantur. Et ſequenti uerſu pro, ab ephebotū gymnicis exēplaribus, illic legitur, ab epheborum è gymnaſijs exemplaribus. Mancinus eodē habitu ſibi inſtituit, quo deditus eſt.) ſtatuit, non inſtituit. Vnde & noſtri currus nati in his qui triumphaſſent.) In uetuſtis codicibus tantum eſt, Vnde & noſtris currus in his qui triumphaſſent. Neſcio an primi honor talis à populo.) Rectius, neſcio an primo honore talis à populo. Equidem & Sibyllæ tres iuxta roſtra ſunt, minores ſint licet, una quam Pacuuius Taurus ædilis plebis inſtituit, duæ quas M. Meſſala.) Magis placet uetus ſcriptura, Equidem & Sibyllas iuxta roſtra eſſe nō miror,

tres ſint licet. una quam Sex. Pacunius Taurus &c.

CAP. VI. Et ante ædem Caſtorum fuit M. Tremelij.) Lego, Q. Marcij Tremuli. Qui regem Antiochum, dilaturum ſe reſponſum dicentem.) Noſtri codices, Hic regem Antiochum, daturum ſe reſponſum dicentem &c. Habuit è diuerſo Anoius fœcialis. Equeſtrem ſtatuam cõtra Iouis Statoris ædem io ueſtibolo Superiore domus Valeriæ fuiſſe Publicolæ conſulis filiæ, eamq; ſolam fugiſſe, Tiberimq; tranſnatauiſſe.) Sincera lectio ex antiquis exemplaribus repoſita eſt hæc. E diuerſo Annius Fœcialis: equeſtrem quę fuerit cõtra Iouis Statoris ædem in ueſtibulo ſuperbi domus, Valeriæ fuiſſe Publicolæ conſulis filiæ: eamq; ſolam refugiſſe, Tiberimq; tranſnatauiſſe. Paſsimq; ſtatuæ in clientelas ſuns receptæ.) Deprauatam lectionem hoc modo ex fide archetyporũ reſtituimus, paſsimq; clientes in clientelas ita ſunt recepti.

CAP. VII. Vt trecentorum quinquaginta quinque dierum nota.) Craſſum erratum, cum nunquam minus CCCLX. in anno numerati ſint. Deorum tantũ putarem eſſe, ni Metrodorus Sceptius, cui cognomen Romani nominis odio inditum eſt. Vulſinios pulſatos propter centum & decem ſtatuarum ſigna objiceret.) Emendati codices: Deorum tantum putarẽ ea fuiſſe, ni Metrodorus Scepſius, coi cognomẽ à Ro. nominis odio inditum eſt, propter duo millia ſtatuarũ Volſinios expugnatos objiceret. Signorum quoque inexplicabili multitudine, cum Lyſippus ad ſexcenta X. opera feciſſe tradatur. ante omnia, ut arti claritatẽ poſſeot dare uel ſingula.) Illic legitur, ſingulorum quoq; inexplicabili multitudine, cum Lyſippus ad ſexcenta X. opera feciſſe prodatur, tãtę omnia artis, ut claritatem poſſeos dare uel ſingula. Solitum enim ex immaoi pretio cuiuſque ſigni.) Lege ex manupretio. quod nunc uulgus illiteratum manufacturæ pretium uocat.

CAP. VIII. Cephiſiodorus, Leochares, Epatodorus.) Scribo, Cephiſodorus, Leochares, Hypatodorus. & paulo pòſt pro Tymoles Timocles, atteſtantibus uetuſtis exemplaribus. Propriũ eioſdem, ut uno crure inſiſterent ſigna excogitaſſe, ut ait Varro.) Plus uerborum habẽt uetuſta exemplaria. P.e.n.n.c.i.ſ. excogitaſſe: quadrata tamẽ ea eſſe tradit Varro, & penè ad unom exemplum. Cuius ſigna ad ædem fortunę huiuſce deæ ſunt ſeminuda, unde & laudata ſunt.) Malui ſequi archetypa, ubi ſcribitur hoc modo: cuius ſigna ad ędẽ fortunę huiuſce deę ſeptẽ nuda, & ſenis unũ, laudata ſunt. Tale ſenile ſignũ Corinthiũ graphice deſcribit Plinius iunior in quadam epiſtola. nec nouum eſt fortunæ ſimulacra nuda depiogi, ſicut & occaſionis. Quamobrem Athenienſes eam honore habere uolentes, ne tamen ſcortũ celebraſſe uiderẽtur, animal nominis eius fecere.) Antiqua lectio melior. Quamobrem Athenienſes & honorem ei habere nolentes, nec tamẽ ſcortũ celebraſſe, animal nominis eius fecere. Canachus Apollinem oudum, qui Phileſius cognomioatur in Didymæo Aeginetici æris temperatum.) Lege, ęginetica æris temperatura. Es oirtutem egregiã, utraſq; coloſſeas.) Scribo, Et uirtutem & Græciam, utraſq; coloſſeas. Alioqui nõ eſt quod referat hæc dictio utraſq;. Eutychides Eurotam fecit, in quo artem ipſam amne liquidiorem plurimi dixere.) Noſtra exemplaria: Eutychides Eurotã, in quo artem ipſam amne liquidiorem plurimi dixere. Leocras aquilam ſentientem quid rapiat in Gauymede & quid ferat.) Lego, & cui ferat.

Boëthi quanquam argẽto melior.) Melioris rectius quàm melior. Habet quoq;. huius gratiam doryphorus.) Elegantius. Habet gratiam ſuam huios quoq; doryphorus. Voam ſolummodo Zenonis Cypriam ſtatuam in expeditione non uendidit Cato.) Scribendum, Vnam ſolummodo Zeoonis ſtatuam Cypria in expedinooe ooo uendidit Cato.

CAP. X. Cadmiæ effectus, ſiccare, ſanare.) Melius, ſiccare, perſanare.

CAP. XII. Prodeſt autem & dentium dolori, ſi cõtineatur atque colluatur.) Imò colluat.

CAP. XIII. Ariſtonidas artifex cum exprimere uellet Athamantis furorem, Clearchum filium præcipitare uolẽtis, & præcipitato illo reſidentis pœnitentiam, ferrum & æs miſcuit.) Incorrupta manuſcriptorum codicum lectio hæc eſt, Ariſtonidas artifex com exprimere uellet Athamantis furorem, Learcho filio præcipitato reſidentem, pœnitentiamq;, ferrum & æs miſcuit.

EX LIBRO XXXV. CAP. II.

QVę etiã dominis mutatis domus ornamẽta erãt.) Argutius eſt quod in uetuſtis ſimul ac emẽdatis codicibus legitur hoc modo: triũphabãtq; etiã dominis mutatis ipſæ dom⁹.

CAP. III. Omnes ab umbra hominis lineis circũducta.) Ab præpoſitio redundat. Primus inuenit eos colores, teſte (ut ferunt) Arato, Cleophantus. Quónam colores, cum modo dixerit, ſine ullo etiamnum colore. Deinde quoties ita loquimur, ut ferunt, rumori oos credere ſignificamus, non certo alicuius teſtimonio: quid igitur hic facit Aratus? qui tamen non eſt ut enumeratione ſcriptorum quos in hoc libro Plinius ſequitur. Quo fit ut facile hic uetuſtis codicibus aſſentiar, ubi ſic legitur, Primus inuenit eas colorare teſta, ut ferũt, trita Cleophãtus Corinthius. Nimirum ſimpliciſsimus color conueniebat rudimentis artis. quandoquidem abſolutiſsimi etiam artifices. Apelles & eius ætatis alij, noo niſi quatuor coloribus pinxiſſe leguntur. Durauere & cæteræ, antiquiores & ipſæ.) Satis apparet hanc dictionem cæteræ hic locum non habere. Antiqui codices habẽt, Durauere & Cære. Ea urbs eſt Hetrurię, olim Agilla à Pelaſgis cultorib⁹ uocitata. Niſi forte quis Turpilium equitem Ro. è Venetia noſtrę ætatis belle referat.) Velis referre melius quàm belle referat, ſuffragantibus antiquis exemplaribus. Paulo ante cõ reſtringerentur ſublatas.) Lege, cum reficerentur. ſ. thermæ.

CAP. IX. Superatusq; eſt ab eo Pythis.) Legendum, ſuperatus ab eo Pythijs. nam Pythia Delphis celebrãtur. Fecit & Penelupen, in qua amores pinxiſſe uidetur.) Vetus lectio eſt, in qua pinxiſſe mores uidetur.

CAP. X. Ipſius autoritas tanta fuit, ut diuiſerit picturam in genera tria, quæ ante eum duo fuere, Helladicum & Aſianicum. Aſiaticum appellabãt propter hũc qui erat Sicyonius. Dimiſſu Helladicn tria facta ſunt, Ionicum, Sicyonium, Atticum.) Vitiatam lectionem caſtigauimus ex fide ueterum codicum in hunc modum: quæ ante eum duo fuere, Helladicũ, & quod Aſiaticum appellabant. Propter hunc qui erat Sicyonius, diuiſo Helladico tria facta ſunt. Ionia Græcorum fuit colonia in Aſiam deducta: Athenæ autẽ caput erant ueræ Hellados, in qua eſt & Sicyon, altera poſt Athenas picturæ patria. unde mox generibus ipſis cognomina ſunt facta, Atticum Sicyonium, & Ionicum olim Aſiaticum appellatum. Vt pueri ingenui ante omnia graphicen, hoc eſt picturam, in buxo docerẽtur.) Secutus archetypa noſtra lego & diſtinguo: diagraphicen, hoc eſt pict. in buxo, docerentur. ut ea uoce rudimẽta picturę intelligamus. neq; enim omnes pueri in abſolutos artifices euadebant. eſt autem διαγραφὴ, unde diagraphice deducitur, tabella buxea in qua pueri ſcribere uel pingere meditabantur, ſubinde errata emendantes, quod Græci διαγράφειν uocãt. & diagrammata proprie dicũtur deſcriptiones mathematicæ, deformationẽſue architectonicæ. cæterum buxus ad id potiſsimum electa eſt propter materię lęuorẽ ſimulq; denſitatem, quòd minime colores biberet, nec lineat fluidas redderet. Voluminibus editis, quæ doctrinam eam continẽt.) Lege addendo, uoluminibus etiam editis. Vnde ut iam diximus ab alio pingi ſe uetuit inueterato edicto.) Melius aliquantu cohærebit oratio, ſi iuxta ueterem ſcripturã legamus hoc modo: nã ut diximus, ab alio pingi ſe uetuit edicto. porrò hæc dictio inueterato, haud dubie nata eſt ex uerbi uetuit literis aliquot ab oſcitãte ſcriba repetitis, ac mox à caſtigatore quopiã quò ei tũ uiſum eſt detortis. Imaginũ ille ſimilitudines adeo iodiſcrete pinxit.) Rectius, imagines adeo ſimilitudinis indiſcretę pinxit. Tantũq; ea io parte è facie oſtẽdit.) Melius uetus: tantumq; eam partẽ. Sed legentes meminerint, omnia ea cõſtare quatuor coloribus. Immane tabulæ pretiũ accepit aureos menſura, nõ numero.) Cui hic ſuboleret mendum? Eſt tamen non ſimplex. Nam uetus ac ſincera lectio habet ſic. Sed legentes meminerint, omnia ea quatuor coloribus facta: manus pretium eius tabulæ io auro menſura accepit nõ oumero. Vt intelligamus, io opere artẽ fuiſſe pretioſam nõ colores. Eſt & equus eius ſiue fuit dictus in certamine.) Aptius quadrabit ad ſequentia, ſi legas, Eſt & equus eius, ſiue fuit, pictus in certamine. Viciſſe Homeri uerſus uidetur idipſum ſcribẽtis.) Melius, deſcribẽtis. Vt idipſum repercuſſu claritates oculorũ excitaret.) Colorum, nõ oculorum. Ex illaq; repoſuit ablatos colores.) Vetus lectio melius: & illa repoſuit a.c. Cyliſcõ tragœdiarum ſcriptorem.) Scribo Philiſcum. Impetus animi & libido in hæc quædam artis eũ potius tulere.) Melior ordo, Impetus animi & quędã artis libido in hæc potius eũ tulere. Tradunt namq; cõductũ eum ab Ariſtrato Sicyoniorũ tyranno ad pingendum quod is faciebat Teleſti Poëtę monumentum.) Vera lectio, Tradunt namq; conduxiſſe pingendum ab Ariſtrato Sicyoniorum tyranno quod is faciebat Teleſti Poëtę monumentũ. Ariſtratus locauit pingendum, Nicomachus conduxit. Parua & Callides fecit.) Scribo Callicles. Vnde hoc genus picturæ gryllus uocatur.) Verut lectio, grylli uocãtur. eſt enim picturę nominatiuus, & hoc genus dixit pro huius generis. Plurimæ præterea faciles argutiæ.) Legendum: plurimæ præterea tales argutæ. Quamobrẽ daturus celeritatis famã, abſoluit uno die tabellam.) Lege addẽdo, Quamobrem arti daturus celeritatis famam. Quæ nobiliſsima tabula appellata eſt ſtephanoplocos.) Scribo: quæ è nobiliſsimis eius tabula appellata eſt ſteph. Quoniam Glycera coronas uenditando ſuſtinuerat paupertatem.) Vetus lectio: quoniam Glycera uenditãdo coronas ſuſtentauerat paupertatem.

CAP. XI. Pinxit & ipſe penicillo parietes Thebis.) Theſpijs non Thebis habent ueteres codices. Imitati ſunt mul-

ti, æquauit autẽ nemo.) Elegantius abſq; cõinnctione. æquauit nemo. Hic primus uidetur & expreſsiſſe dignitates, inſignia heroum: & uſurpaſſe ſymmetriam.) In emendatis exemplaribus tantum eſt, Hic primus uidetur expreſsiſſe dignitates heroum, & uſurpaſſe ſymmetriã. Nobilis eius eſt tabula Epheſi, Vliaes ſimulata neſania bouem cum equo iungens, & Palamedes dux faice gladium cõdens.) Antiqua ſcriptura melior: Nobiles eius tabulæ Epheſi, Vliaes ſimulata inſania bouem cum equo iungẽs, & palliati cogitantes, dux gladiũ condens. Huius eſt clypeo dimicãs Athenis.) Addidimus Athenis, quod ibi pictura ea ſeruaretur. Nõ ſatis diſcernitur alius eodem nomine. At hunc eundem quidam faciunt olympiade CXII.) Lege & diſtingue ſic, Non ſatis diſcernitur aliũ eodẽ nomine, an hunc eundem quidam faciant olymp. CXII. Io-ue Liberum parturiente depicto mitrato & muliebriter ingemiſcente inter obſtetrices & dearum clamorem.) Antiqua lectio, inter obſtetricia dearum. obſtetricia, ſicut famulicia, ſeruitia. nec enim credendum pictorem tanto Deo alias obſtetrices quàm deas admouiſſe. Supeeſt unum uerbum clamorem. pro eo repoſuimus, Cleon, Admeto, ut ſit pictoris & picturæ appellatio, & referatur ad uerbum præcedens Innotuit. Nealces Venerem, ſolers hic arte ingenioſo operi ſuperpinxit. Siquidem cum prælium, &c.) Caſtigauimus ex manuſcripto exemplari ad hunc modum Nealces Venerem, ingenioſus & ſolers in arte. ſiquidem cũ prælium nauale, & reliqua. Theontius Epicurum cogitantem.) Vetera exemplaria, Leontiom Epicuri cogitantem, ut ſit picturæ nomenclatura non pictoris, & tabula hæc Theodori operibus annumeretur. Fuit autem Leontium Epicuri concubina, philoſopha & ipſa, nimirum ex amatoris domeſtica conſuetudine, in tantum ut libros quoque cõtra Ariſtotelem ſcripſerit, quẽadmodum legitur in præfatione ad Veſpaſianum Imperatorem, à Plinio in operis huius frontiſpicio præfixa. Mydon ſolus.) lego, Mydon Soleus. i. Solenſis. Sunt enim σόλοι Ciliciæ oppidum, & alterum eiuſdem nominis in Cypro. ac mox Stadius non Tadius. Dianam in tabula, quæ Epheſi eſt in antiquiſsimis picturæ.) Melius, antiquiſsimæ picturæ. Diſcipulum eius fuiſſe Antobolii.) Scribe, Autobulum. Hoc cũ fecere nun apparet in uelis ſed in cortina pingi. In feruentes aquas merſa poſt momẽtum extrahũtur picta.) Incorruptiora exemplaria aliter diſtingunt, mutata nõ nihil etiam lectione. Hoc cũ fecere non apparet in uelis, ſed in cortinã pigmẽti feruentis merſa poſt momentum extrahuntur picta.

CAP. XII. M. Varro tradit ſibi cognitum Romæ Poſſumium nomine, à quo factas Romæ rubas. Item piſces, quos aſpectu diſcernere à ueris nix poſſes.) Crediderim noſtros potius codices germanã habere lectionem hoc modo, M. Varro tradit ſibi cognitum Romæ Poſim nomine, à quo factas Romę uuas, item piſces, ita ut non ſit aſpectu diſcernere à ueris. Cuius proplaſticen pluris uenire ſolitam ab artificibus ipſis, quàm aliorũ opera.) Illic legitur: cuius ꝓplaſmata pluris uenire ſolita artificib. i. q. a. o. Fictilem eam fuiſſe, & ideo mirari ſolere.) Vetus lectio: Fictilem eum fuiſſe, & ideo mirari ſolitum. Et arte firmitateq; æui ſanctiora auro.) Scribo, & arte æuiq; firmitate certiora auro. Firmitate certiora magis quadrat quàm ſanctiora. Sequẽti uerſu. Sed fictilibus prolibatur ſympulis.) Antiqui codices pro ſympulis habẽt ſimpuuijs, quod uocabulum & apud Satyricum in eodẽ ſignificatu reperitur. Quis auſit Simpuuium ridere Numæ. priſcumque catinum. Vter tenuiorem humum circunduceret.) Melius duceret, hoc quidem in loco, aſſentientibus uetuſtæ ſcripturæ uoluminibus. Exprobrauit patiuarum paludes Vitellio, memoria non ulla fœdiore, cuius ueneno Aſpenati reo Caſſius Seuerus accuſator obijciebat interiſſe CXXX. cõuiuas.) Hæc lectio nullo modo conſiſtit, cum neq; Aſpenas neque Caſsius uſq; ad Vitellij principatum uixerit. Emendati codices aliter habẽt. Exprobrauit patinarum paludes Vitellij memoriç. quàm illa fœdiores, cuius ueneno, &c. Vitellij memoriæ dicit non Vitellio, quia tum iam ſupplicium dederat Vitellius. ut ſit ſenſus fœdiorem fuiſſe in Vitellio principe tam immanem profuſionem, quàm in Aſpenate priuato ueneficium. Parietes quot appellant fornaceos, quoniam fornacum modo circũdati utrinque duabus tabulis infarciuntur.) Confer nunc ſinceram lectionem: formaceos, quoniã in forma circũdatis utrioque duabus tabulis inferciuntur. Quos ędificijs non idoneos probant.) Tolle quos, & ſcribe, Aedificijs non niſi bimos probant. Halicarnaſsi mauſolea.) Lego Mauſoli. ſ. regiam. pendet enim oratio à præcedentibus. nec de Mauſoleo hic loquitur, ſed de Mauſoli domo, cuius & ſequenti libro cap. 6. meminit.

CAP. XV. Fungoſum atque omnium ore dilui facile.) Lege odium, omni humore dilui facile.

EX LIBRO XXXVI. CAP. III.

COlumnas habuit in eodem atrio, Hymettias.) Lego, in eodem palatio. Quem M. Brutus in iurgijs ob id Veneſem palatinam appellauerat.) Quem redundat. Antè igitur artifices cenſebimus.) Melius, peſcenſebimus.

CAP. V. Quod Hipponax indignatus, amaritudinẽ carminum diſtrinxit eos in tantum, ut credatur aliquos ex ijs ad laqueum compuliſſe.) Melius, amaritudinem carminum diſtrinxit in tãtum, ut credatur aliquibus ad laqueum eos compuliſſe. Quemadmodum enim gladium diſtringimus petituri hoſtem, ita hic Hipponax metaphorice dicitur amaritudinem carminis, quę illi pro telo fuit, in inimicos diſtrinxiſſe. Cuius opera Athenienſes cõplura in ædibus ſacris poſuere, præclarãq; Veneris imaginẽ extra muros, quæ appellatur Aphrodite exopolis.) Et hic uetus lectio eſt incorruptior. Cuius ſunt opera Athenis complura in ædibus ſacris, præclaraq; Venus extra muros, quæ appellatur Aphrodite ἐν κήποις. ἐν κήποις legendum pro exopolis, Pauſanias quoque in Atticis atteſtatur. Proferemus argumento paruo & ingenij tantum.) Argomenta parua, non argumento paruo. Scopę uero laus cũ his certantis. Fecit Venerem.) Legendum, Scopę laus cum his certat. Is fecit Venerem. Et quencunq; alium locum nobilitant.) Scribo & quencunq; alium locum nobilitatura. neque aliter legi commode poteſt. Romæ quidem magnitudo operum eſt tam obliterata à magnis officiorum negociorũq; aceruis, quæ omnes à contemplatione taliũ abducit.) Aeque fœdum & hoc mendum ſuſtulimus ex fide ueterum codicum hoc pacto, Romę quidem magnitudo operum eam obliterat, ac magni officiorũ negociorumq; aceruus omnes a. c. t. a. Sinceritas lectionis euidentius in cõtextu apparebit, collatis pręcedentibus ac ſequentibus. Ex quibus unus Liberum patrẽ palla uelatus Veneris præfert.) Vetuſti codices pro Veneris habent humeris. Hippiades & Hermerotes Tauriſci. Vetus lectio Hippiades Stephani, Hermerotes Tauriſci. Eodem loco Liber pater Eutychidis manu laudatur.) Manu ſupereſt, nec habetur in probatæ fidei exemplaribus. Ex quo apparẽt in magni honoris autoritate habitũ Lyſiæ opus.) Melius uetus ſcriptura. Ex honore appares in magna autoritate h. L. o. & ſic rectius quadrabunt quæ ſequuntur. In honore eſt & in templo illo Hercules ad quem Pœni omnibus annis humana ſacrificauerunt uictima, humi ſtans ante aditũ porticus agnitiones ſitę fuere & Theſpiades ad ædem Felicitatis.) Clariorem & hũc locum fecit collatio ad manuſcriptos codices, qui ſic habent. Inhonorus eſt nec in templo ullo Hercules, ad q. p. o. a. h. ſ. uictima, h. ſt. a. a. p. ad nationes. Sitæ fuere & Th. &c. Suffragatur huic lectioni quod mox in eodem capite legitur his uerbis: Idem & à Coponio quatuordecim nationes, quæ ſunt circa Pompei, factas autor eſt. Quarum unam amauit eques Ro. Iunius Piſciculus.) Scribendum, adamauit. Alij calciareos ſoccos, & omnes ex uno lapide.) Lego alij calcearent ſoccis, omnes ex uno lapide. Nec minus Sauron atque Batrachum obliuiſci conuenit.) Vox hæc, minus, delenda eſt ut hoc loco plane ſuperuacanea.

CAP. VII. Argumento avi. liberis circà ludentibus, per quos totidem cubiti ſummi incrementi arguẽtes annos eius intelliguntur.) Emendata lectio, argumento Nili avi. liberis circà ludentibus, per quos totidem cubiti ſummi incrementi augẽtis ſe amnis intelliguntur. Onychem etiã tum in Arabiæ montibus, nec uſquam alibi, naſci putauere noſtri ueteres, ſed in Germania.) Pro ſed, legendũ Sudines, nomen ſcriptoris, qui & in catalogo recẽſetur ac mox Chiorum magnitudine cadorum, nõ & urceos m. c. Nos ampliores triginta uidimus in ſcena, quam Calliſtus Cæſaris Claudij libertorũ potentiſsimus exædificauerat.) Magis placet uetus lectio: N. a. t. u. in cœnatione, quam Caliſtus Cæſaris Claudij libertorũ potentia notus ſibi exædificauerat.

CAP. VIII. Ad terenda collyria quadam utilitate naturę alia conueniens.) Lego, quadam utilitate naturali cõueniens.

CAP. IX. Hac admiratione opus effectũ eſt, ut cũ oppidũ id es. Cambyſes &c.) Scribo, Hac admiratione operis, non opus. Pedalibus ſpatijs ex eodem lapide.) Spatijs redũdat.

Poſtea egeſtis laterculis alleuata naue.) Scribo alleuatas naues. Et alij duo ſunt Alexandriæ ad portum in Cæſaris templo.) Lege, in portu, ad Cæſaris templum.

CAP. XI. Tertius eſt in Vaticano.) Rectius, Tertius Romæ in Vaticano. Nam ſequenti uerſu in emendatis codicibus legitur: fractus eſt in molitione: non, fractus in moliudine eius.

CAP. XII. Alij lateribus è luto factis extracto contis in priuatas domos diſtributo.) Vera lectio: alij lateribus è luto factis extructos pontes, peracto opere in priuatas domos diſtributos. Minimam extitiſſe laudatiſsimam à Rhod. mes. factam.) Melius, minimam ex his, ſed laudatiſs.

CAP. XIII. Refecit unus omnino pauca ibi ea monte Phado Thebis rex.) Longe aliter legitur in manuſcriptis uoluminibus: Refecit unus omnino pauca ibi Circãmon ſpado Nectabis regis.

CAP. XIIII. Leguntur & penſiles hortos, imò uero totum

tum oppidum feciſſe Aegyptiæ Thebæ.) Reſtituimus: Legitur & penſilis hortus, imò uero totum oppidum, Aegyptiæ Thebæ. Sequenti uerſu pro ſubito ſubter.

CAP. XV. Id M. Agrippa fecit in ædilitate poſt conſulatũ, per meatus corriuatis ſeptem amnibus, curſu præcipiti torrentium modo rapere atque auferre omnia coactis. Inſuper mole imbrium concitati uada ac litora quatiunt.) Melius quadrat, mea quidem ſententia, uetus lectio, à M. Agrippa in ædilitate poſt conſulatũ, per meatus corriuati ſeptem amnes, curſuque præcipiti torrentium modo rapere atque auferre omnia coacti, inſuper mole imbrium concitati uada ac latera quatiunt: & reliqua. Is iuſſus à ſenatu aquarum Appiæ & Anienis tegula ductus reficere.) Vera lectio: Is i. à ſ. aquarum, Appiæ, Anienis, Tepulæ. d. r. Inenarrabili profecto impendio & operariorum multitudine.) Elegantius, & operarum multitudine.

CAP. XVI. Et Magneſiacum è Macedonis ei cõtermina.) Legendum, è Magneſia Macedoniæ contermina.

CAP. XVII. Et ueſtes & calciamenta illita mortuis lapidea fieri.) Prodigioſa ſanè lectio, & à uetere multum degenerans, quæ ſic habet: & ueſtes & calciamenta illata, omnia lapidea fieri. In pelliculis ſcarificati uteri animalium.) Ridiculum, pro ſacrificatorum an. Paulopoſt pro, in uſtrina ter ſiccantur, duæ tantum uoces repoſitæ. ſ. trina uſtione.

CAP. XXII. Græci è lapide duro ac ſilice æquo.) Melius ſilice æquato.

CAP. XXIII. Et ciſternas harena pura & aſpera quinque partibus.) In antiquis exemplaribus eſt, Et ciſternas harenæ puræ aſperæ quinque partibus.

CAP. XXIIII. Et lapide ſpeculari, ſquamam uitalem habente.) Legendum ſquamàmue talem habente. Quod malthatur, oleo perficitur ante.) Perfricatur non perficitur.

CAP. XXV. In Italia è feſtucis cannea: hoc aperte ex nomine ipſo intelligi poteſt.) Nihil ſimile eſt in uetuſtis uoluminibus, ubi ſic legitur: in Italia fiſtucis pauita. hoc certe ex n. i. i. p. Pulſa deinde ex humo pauimenta in cameras tràſiere, ut pronum uitium. Et hoc certe inuentum ab Agrippa in thermis quas Romæ fecit. Figlinum opus encauſto pinxit.) Et hic uetus lectio magis arridet. Pulſa deinde ex humo pauimenta in cameras tranſiere è uitro: nouitium & hoc inuentũ. Agrippa certe in thermis quas Romæ fecit, figlinum opus encauſto pinxit.

CAP. XXVI. Sex M. p. à littore inter Cumas atque Lucrinum.) à præpoſitio redundat, non otioſa modo ſed & ſenſum uitians. Fit & intincturæ genere obſidianum, ad eſcaria uaſa totum rubens uitrum, atque non tranſlucens, hæmation appellatum.) Legi debet: Fit & tincturæ genere obſidianum ad eſcaria uaſa, & totum rubens uitrum atque non tranſlucens, hæmatinon appellatum. Nam alterum & neceſſario addendum, cum diuerſa genera ſint obſidianum & hæmatinon, hoc rubens, illud uero nigricans.

CAP. XXVII. Repente in foco comparuiſſe genitale.) Lege addendo, repente in foco eius comp.

EX LIBRO XXXVII. CAP. I.

MVltum enim detractum erat gemmę dignitati.) Erat redundat. ſunt enim uerba Iſmeniæ chorau læ. Vt ſibi quoq; par uideretur.) Legendum, ut ſic quoq; par uideretur.

Sed nulla peritia electas, ſed forte quadam. His exemplis initio uoluminis oblatis.) Lege & diſtingue ſic, ſed nulla peritia electas: forte quadam his exemplis, & reliqua. Hoc in Polycratis gemma, quæ demonſtratur illibata intactaque ab Iſmeniæ ætate poſt multos annos, apparet ſcalpi etiam ſmaragdos ſolitus.) Melior uetus lectio. Polycratis gemma quæ demonſtratur, illibata intactaque eſt. Iſmeniæ ætate multos poſt annos, a. ſ. e. ſ. ſ. Quique diui Auguſti imaginem ſimilem expreſsit, qua poſtea principes ſignabant.) Adde nomen artificis: quique d. A. i. ſ. e. q. p. p. ſ. Dioſcorides. Quidnam fuiſſe acturum eum ſi Scipio à patre eius interemptus eſſet) Facturum non acturum. Vitium enim eſt latinitatis hoc loco, grauius quàm prima fronte uidetur.

CAP. II. Seueritate nicta & ueriore luxuria quàm triumpho.) Antiqua ſcriptura: & ueriore luxuriæ triumpho. quaſi luxuria tunc uerius triumphauerit quàm Pompeius. Ni uerius ſit eum deorum oſtentum credi oportere.) Rectius noſtra exemplaria: ni uerius iræ deorum oſtentum credi oporteret. Qui ſceptra perſonis hiſtrionum, & cubicula uiatoria unionibus conſternebat.) Scribo iuxta fidem ueterum codicum: qui ſceptra, & perſonas hiſtrionum, & cubicula uiatoria unionibus conſtruebat. Dum Poppeanis præludit.) Non Poppeanis, ſed Pompeiano. ſ. theatro. ut intelligimus theatrum hoc tranſtyberinum Pompeiani fuiſſe præludium. Nam Nero priuſquam probe perfricuiſſet frontem minoribus ſe oſtentauit theatris, poſtremo in Pompeij theatro in cõſpectu totius populi Ro. ineptire non erubuit. Hoc artifices litura occultant.) Antiqua lectio, cælatura oc. Alioqui non quadrat quod ſequitur, puras e. m. nam puræ hic cælatis opponuntur.

Guttonibus Germaniæ genti accolis æſtuarium Mentonomon nomine, ab oceano ſpatio ſtadiorum ſex millium.) Sincera lectio antiquorum uoluminum eſt hęc. Gutonibus Germaniæ genti accoli æſtuarium oceani Mentonomon nomine, ſpatio ſtadiorum ſex milium. Centum ferè M. p. abeſt à Carunnto littus Pannoniæ, quò id à Germania inuehitur.) In emendatis codicibus legitur ſic: D C. ferè M. p. à Carnunto Pannoniæ abeſt littus id Germaniæ, ex quo inuehitur.

CAP. IIII. Omnium profecto muneris talis inuẽtio hominis eſt.) Scribo, Numinum profecto muneris talis inuentio omnis eſt.

CAP. V. Quapropter principatũ ex ijs Aegyptij obtinent.) niſi legas Cyprij, ut eſt in uetuſtis exemplaribus, nec præcedentia quadrabunt, nec ſequentia. Mox iuxta Carchedonem in qua legebatur ſmaragdites dictus eſt.) Lego, Mons in quo legebantur iuxta Carchedonem ſmaragdites dictus eſt.

CAP. VI. Sunt & Armeniacæ, ut cæteræ improbandæ, ſed pallida zona.) Recta lectio: cætera probandæ, ſ. p. z. Sequentis uerſus ſcripturam emendauimus ſic: hoc in gemmam tranſiſſe ex lapide Carmaniæ. Vltimus etiam huius capitis uerſus ſic legendus: obiterque omnium ardentium gemmarum indicanda.

CAP. VII. Calliſtratus fulgorem carbunculi debere candidum eſſe poſuit, extremo uiſu nubilantem. & ſi ita attollatur exardeſcentem.) Et hic ueram lectionem, unde cætera, tranſcripſimus: C. f. c. d. c. e. poſiti, e. u. nubilantem, ſi at. ex. Opponuntur .n. poni & attolli. qui poſiti genitiuum in uerbum poſuit uertit, nõ latinitatis ſolum oblitus erat, ſed etiam uerbi dicit, quod ex præcedẽtibus huc quoq; refertur. & paulo poſt legendum, Indicos etiam in ſextarijs unius menſuram cauari. nam deprauata lectio nullam certam menſuram definiebat. Sicut in Ephyra & Aſſo) Noſtri codices: ſicut in Paro. alioqui Corinthum potius dixiſſet quàm obſoleto nomine Ephyram.

CAP. VIII. Cæteræ ſaxo & cote poliuntur.) imò naxijs cotibus, ut extat in uet. cod. non à Naxo una è cycladibus, ſed ab alia Cretenſi. Stephanus, [illegible]. Cretenſis cotis mentio fit etiam decimooctauo uolumine in ratione pratorum. Ergo euntes è longinquo inceſſunt, & cum toto muſco excutiunt.) Pro euntes ſcribo fundis: ergo fundis è longinquo inceſſunt. Hoc uectigal hocq; geſtamen diutius in ceruice gratiſsimum norunt.) Diuites, non diutius.

Quidam ictu primo cepere præclaras, multi in ſecũdo nullas.) Non in ſecundo, ſed inſectando. Et quidem callaidea tali ſectura formantur.) Qualinam ſectura? Nihil enim præceſsit quod referatur. Incorruptiores codices habent, Et uenatus quidem callaidis talis. Sectura formantur, &c. Et uenatum apte nominat propter funditores. Neque eſt mirabilior alta aut mendacior uitri.) Repoſuimus ſinceram lectionem hoc modo. Neq; eſt imitabilior alia mendacio uitri. Et nihon, fulgoris ſi ante habeas breuis, & cum intueare fallacis.) Antiqua ſcriptura: fulgore hebeti aut breui & cũ intueare fallaci. Smaragdo ſimilem Indicæ. Cyprij dicunt glaucum pinguemque.) Melius quadrat uetus lectio, ſiue præcedentia conſideres ſiue ſequentia. Eſt autem hæc: ſmaragdo ſimilem Indi, Cypros duram glaucoque pingui. Et ſequenti uerſu, pro talis & iaſpis eſt. Scribo, Talis & Caſpia eſt. Thracia Indicæ ſimilem mittit, Chalcidia turbidam.) Antiqua lectio: Amiſos Indicæ ſimilem mittit, Chalcidon turbidam. Eſt autem Amiſos Ponti urbs, ſicut Chalcidon Bithyniæ.

CAP. IX. Quæ ea ijs ſmaragdo ſimilis eſt, è petra per trãſuerſum linea alba præcingitur.) Legendum, ſmaragdo ſimilis eſt, & per tranſuerſum, &c. Indicæ abſolutum purpuræ colorem habent.) Addendum felicis purpuræ, hoc eſt, cuius tinctura feliciter ſucceſsit.

CAP. X. Candore intercincto uarijs coloribus.) Interſtincto, id eſt diſtincto, [illegible]. De alabaſtrite. In India & Perſidis Acidiæ monte.) Scribo, & Perſide ac Ida mõte. Batrachitas mittit & Coptos.) Melius, Coptos & batrachitas mittit. Et fulmine tacta reſtinguit.) Vetus lectio, fulmine icta. De brontia loquitur. De cœlo tacta legi ſæpe, fulmine tacta non memini legere apud latinitatis autores. Et alia parte purpureæ.) Lego, & altera parte. Hoc de ſecundo genere chelidoniarum intelligendum. Deiectam in aquam feruentem tempeſtates tueri.) Scribendum, deiecta in aquam feruentem tempeſtates auerti: de chelonitide. Proxime ſequenti uerſu reſtituimus, in motacillæ auis uentre. quis enim unquam Scyllam auem aut uidit aut legit? Ad Dardanum nunc pagum quondam oppidum.) Vetus lectio, Atarne nunc pago quondam oppido. Lactis ſucco ac ſapore notabilem.) Lege addendo tritam lactis ſ. ac. ſ. n.

CAP. XI. Aduoephros eiuſdem Theudactylus hic & à Sy-

ris

ris colitur.) Quis intelliget hæc? Sincera lectio: Adadunephros eiuſdem oculus nominatur. Fuit autem Adadus unus è priſcis illis Syrorum regibus, cuius ſacra Hebręorum historia meminit. hunc Syri ob merita conſecratum in cœlitum numerum retulerunt, diuiniſq; honoribus ceu peculiare ſuæ gentis numen uſque ad Plinij tempora colere perſeuerauerunt. Sed etiam in Samo, ut aliqui putāt.) In Samnio ueteres codices habent: & ſequenti uerſu Panchrus. Sic enim apud Græcos quoq; terminatur. ac Paulo póſt additam fœcunditatem, non addictam. Item pro philoginos phlogitios. Iuxta monumentum Tireſiæ inueniunt, ſpeciesque eſt eis aquæ glaciatæ.) Satis erat, ſpecie aquæ glaciatæ. Plinius non ſolet huiuſmodi hiatus reformidare. Sequenti uerſu legendum, Sagdam Chaldæi adhæreſcentem nauibus inueniunt, p.e. Triophthalmos Ionacæ naſcitur.) Scribo cum onyce naſcitur. Pyrene ab oliuæ nuclæo.) Imò pyren, ipſius nuclei uocabulo.

CAP. XII. Cochlites quoq; nunc uulgatiſsimæ.) Lego cochlides. alioqui cochlitæ dixiſſet.

CAP. XIII. Gemmiferi amnes ſunt, Oaris, Mater, Ganges.) Malim ueterem lectionem, Gemmiferi amnes ſunt Aceſines & Ganges.

FINIS.

INDEX IN C. PLINII SECVNDI NATVRALEM HISTORIAM

AD EXEMPLVM IOAN. CAMERTIS, MVTATIS
QVIBVSDAM QVAE AD HANC EDITIONEM
NON CONGRVEBANT, NONNVL-
LIS ETIAM ADIE-
CTIS.

LVGDVNI
EXCVDEBANT GODEFRIDVS ET
MARCELLVS BERINGI,
FRATRES,
M. D. XLVIII.

ELENCHVS IN XXXVII.

PLINIANAE HISTORIAE LIBROS, IN QVO

cuiuſuis animantis, plantæ aut metallicæ ſpeciei naturam, ac uires medicas, & ſi quid præterea cognitu utile iucundúmue, per ordinem alphabeti notaſq; arithmeticas, primo colũnas, mox uerſus indicantes, facile reperias.

*

ABACVLI quid 947. uerſu 16
Abdomẽ quid 312. 18
Abdomina ſuũ lege interdicta 213 48. & inde
Abellinæ, nunc Auellanæ 379.38
Abietis conſideratio 391.44. & 392.29
Abies Cachryn pilulam gignit 396.28
Abietis cortex ad quem uſum 391.2
Abies apta nauigijs ibidem 44
Abies quæ loca amet 395.49
Abieti folia non decidunt 396.44
Abieti folia pectinum modo 398.8
Abietis germinatio qualis 399.23
Abietis flores quales & quando ſemen ſedis 400.25
Abietis rami quales 402.22
Abies deciſis cacuminibus moritur ibid.24
Abies palma, uuæ genus 330.9
Abies arborum altiſſima & antennis utilis 411.27. & 412.18
Abietes quibus in locis optimæ 411.40
Abietes ubi peſſimæ ibid.43
Abies ualide pondus ſuſtinet 415.8
Abies quibus apta operibus ibid.14
Abietis umbra noxia ſatis omnibus 431.22
Abortus cauſa, lucernarum odor 557.45
Abortũ facientia 362.48. & 527.23. & 554.28. & 576.37. & 580.36. & 635.8. & 651.51. & 674.14. & 702.55. & 714 50. & 718.41. & 734.52. & 739.44. & 837.6. & 822.20
Abortus remedia 531.44
Abrodietus quis cognominatus 900.36
Abronis Samij pictura 903.29
Abrotoni herbæ conſideratio 568.18
Abrotoni genera, ſexus, natura, medicinæ 582.21. & inde
Abrotonum ubi optimum ibid.24
Abſentum ſermones aurium tinnitu præſentiuntur 726.53
Abſides ſtellarum quæ 9.38. 49. & 10.52. & 11.12.
Abſides quæ altiſſimæ breuiſſimæq; 9.49
Abſinthij herbæ conſideratio, natura, genera, loca, uſus, medicinæ 710.25
Abſinthium quod medicinæ aptiſſimum 316.28
Abſinthium contra uermes hortorũ & olerum 524.17
Abſinthiũ in ſacris Romanorum 710.31
Abſinthij medicinæ ibid.50. & inde
Abſinthiũ marinũ quale 711.33. & 834.40
Abſinthio pontico ueſcentia, felle carent 299.54
Abſinthites uinũ quomodo cõficitur 362.8
Abſyrtus Medeæ frater ubi interfectus 70. 55
Abſtinentiæ exemplum 904.42. & 190.23. & 193.29
Abſtinentia optima medicina 731.5. & inde
Acaciæ ſpinæ medicinæ 647.7
Acanthi herbæ deſcriptio 597.16
Acanthi ſpinæ medicinæ 547.2
Acanthicæ maſtix 574.16
Acanthis auis generatio 268.30
Acanthis auis cui inimica 273.9
Acapnon mellis genus 280.15
Acarne piſcis 840.49
Acaron arbor 378.2
Acca Laurentia Romuli nutrix 455.56
Accendi quæ arbor nequit 314.52
Acciaci belli mirum 821.36
Accipitrũ cõſideratio, genera &c. 247.6
Accipitrum ubi cum hominibus ſocietas ibidem 22
Accipitres auium non edunt corda ibid.30
Accipitres ne aues capiant 623.36
Accipitrum generi contraria 739.20
Accipitres quo oculos ſuos ſanant 333.47
Acenteta quid 952.2
Aceratæ Cochleę quæ 788.14
Aceris arboris conſideratio & eiuſdem genera decem 294.43. & inde
Aceris arboris nobilitas ibidem
Aceris arboris medicinæ 639.20
Acer quando germinet 399.6
Acer quo tẽpore ſemen efficit 400.11
Aceſis, Chryſocollæ genus 855.28
Acetabuli menſuræ genus 386.8
Acetaria quæ & unde dicta 509.19
Aceti conſideratio 364.8
Acetũ cũ melle mixtũ, oxymel fit 362.32
Acetum quomodo ex aqua fiat 572.2
Aceti natura & medicinæ 617.9. & inde
Aceto ſaxa rumpi ibid.38
Aceti Scyllini natura & medicinæ ibid.52 & inde
Aceti fecis natura & medicinæ 618.44
Aceto facile gummi eluitur 633.6
Aceto margaritas reſolui 234.27
Aceti uis in murenis 227.49
Achaiæ uinum arbortum faciens 362.48
Achaia uicta Romanos corrupit 863.4
Achanon herba qualis 589.42
Achanos herba qualis 681.8
Achates gemma & eius nomina 967.13 & inde
Achates lapis qualis 948.47
Achates & annulus Pyrrhi qualis ibidem
Achates politura pingueſcis 972.17
Achemenidon herba qualis 654.1
Achetæ cicadarum genus 286.28
Achilles quo Telephum ſanat 664.18. & 886.15
Achilles quam reperit herbam, quaq; uulnera ſanabat 664.16.25. & inde
Achillis haſta ex fraxino 394.12
Achil. ſimulacrum 876.43. & 922.51. & 923. 25
Achillis pictura 900.33
Achillis uirginis habitu occultati, Vliſſe deprehendente, pictura 909.3
Achilleæ herbæ medicinæ 689.28. & 699.56. & 702 41
Achilleos herba unde dicta 664.18
Achilleum ſpongiarum genus 238.21
Achemenidis herbæ uis 684.35
Acidula pira 374.46
Acidula aqua 804.8
Acilius Sthenelus quid circa uineas 354.10. 16
Acilius M. conſul 16.21. & 25.25
Acinos herba 573.7
Acinorum conſideratio 380.31.51
Acipenſer piſcis 225.29. & 840.49
Acœton mellis genus 279.23
Aconiti quid 909.53
Aconiti conſideratio, natura, effectus 705. 8. & 48. & inde
Aconiti ſumpti remedia 589.21. & 705.27. & 622.11. & 825.25. & 746.8. & 784.30
Aconiti deſcriptio 705.8
Aconiti nomina plura ibid.54
Aconitum unde dictum 706.4
Aconitũ pãtheras perimit 298.6. & 705.32
Aconitum Cerberi ſpumis ortum ibid.15
Aconitum quos occidit ibidem.20
Acontiæ cometis genus 14.19
Acopis gemma 967.46
Acopos herba qualis 708.21
Acorna herba 574.8
Acoros herba qualis 679.32
Acori herbæ medicinæ 686.5. & 687.8. & 692.18.53. & 694.22. & 699.27. & 700. 46. & 703.41
Acragas ſculptor 863.43
Acrocorion, bulbi genus 514.9
Acros agrios herba 679.42
Acte herba qualis 698.22
Acteæ herbæ deſcriptio 710.13
Acteonis cornua fabuloſa 290.49
Actia ceraſa qualia 381.17
Action, ſiue Arction herba qualis 708.58
Actius Priſcus pictor 907.12
Actius poëta ſibiipſi ſtatuã poſuit 858.9
Actij Nauij ſtatua ibid.28.38
Actus, terrę ſpatium quot pedes habet 456. 23
Aculeata animalia quos nõ feriant 554.7
Aculeatorum ictuum remedia ibid.557. 21. & 597.45. & 617.19. & 625.34. & 630. 26.48. & inde
Aculeorum inſectorum conſideratio 287. 36. & iode
Aculeos extrahentia 554.7. & 644.38
Acylon arbor quæ 388.51
Acus piſcis qualis 241.3
Adamantis lapidis conſideratio 955.36. per totum
Adamas uenena irrita facit 956.30
Adamas unde dictus ibid.1
Adamas ſanguine hirci frangitur 526.21 & 956.16
Adamas à ſculptoribus expetitur ibid.26
Adamantis genera ſex 955.44
Adamantis duritia nulli cedit ibid.53
Adamantis magnitudo 955.50. & 956.3
Adamantis cum magnete diſcordia 956.27
Adamante ſculpuntur gẽmę omnes 976.1
Adamantis herba qualia 654.81
Adarcha arundinis aliquid 407.51
Adarcha quid 840.7
Adarcha herba & eius effectus 556.25
Addax animal 292.6
Adelphides palmarum ſpecies 335.50
Adeps religioſus & in nuptijs habitus 742. 38
Adipis conſider. uſus, medicinæ ibidem
Adipem minuentia 834.85
Adipe quę animalia pingueſcant 302.20
Adiantũ herba & ex ea medicinę 595.14
Adianto herbę ęterna folia 574.49
Aditiales cœnę quales 250.29. & 769.56
Adynamon uini fictitij genus 361.8

Adipſateon arbor 647.39
Adipſos palmæ genus 326.22
Adipſos herba quæ 590.2
Adonis piſcis 226.50
Adonis hortus nobilis 508.8
Adonium herba qualis 568.39
Adorationis mos 757.7
Adoreum, antè far dicebatur 465.45
Adoreum ubi ſerendum 475.54
Adorea quid & unde dicta 457.4
Adrachne herba 345.10
Adrachne arbor qualis ibid 13.& 450.32
Adrachne arbor ſemper frondens 396.47
Adramytteum oppidum unguenos delectatum 331.5
Adriana uina opima 356.41
Adnenis nocentia animalia 226.40
Adulterini filij quomodo deprehenduntur 253.33.& 245.39
Adulteratio odorũ quibus fiat modis 317.9
Adulterio quidam nobilitati ſunt 762.48
Adulterij euitandi exemplum 285.24.& 189.51.& 245.39
Adulteros fœminæ ne diligant 828.2
Adadunephros gemma 973.38
Adustionis remedia 682.34.& 593.20
Quære Ambuſtorum.
AEDES qua harena cõſtruũtur 943.50
Aedium conſtruendarum leges ibidem
Aedificia Romæ quæ nobiliſsima 933.37.& inde per totum
Aedificium ſine ferreo clauo 933.35
Aedilitas Cæſaris mira 850.6
Aedemon libertus Iubam ulciſcitur 93.39
Aegiminij ſenectus 173.48
Aegineta fictor 910.36
Aegylops herba necans hordeum 474.46
Aegylops glandis genus 389.16.& 390.43
Aegylops bulbi genus 584.9
Aegylopa herba & eius nominis morbus 678.8
Aegylopis morbi remedia 546.3.& 564.14.& 631.35.& 678.8.& 718.13.& 778.54.& 895.13
Aegyptus accommodatiſsima unguentis 333.34
Aegyptus qualis Alexandri tẽpore 338.50
Aegypti uina qualia 357.35
Aegypti oliuæ quales 369.17
Aegypti factitium oleum 372.23
Aegyptus non gerit ceraſos 381.15
Aegypti myrtus odoratiſsima 383.48
Aegypti arbores ubi nullæ folia nunquã dimittant 396.55
Aegyptus æſtibus fertilis frugum fit 422.54.& 467.22
Aegypti legumina die tertio naſcuntur 461.46
Aegypto fruges cito matureſcunt 462.53
Aegypto amylum 465.14
Aegyptus ſimilaginẽ qualẽ cõficit 465.45
Aegypti ob Nili incrementum fertilitas 476.25
Aegyptum ſeptem diebus à Sicilia nauigatur 502.8
Aegypti linum quale 503.35
Aegyptus nebuloſa 565.19
Aegypti flores ſine odore ibid.& 570.3
Aegyptus Aethiopiam quondam expugnauit 145.2.& inde
Aegyptus frugum fertiliſsima 572.33
Aegyptus colocaſiam nobiliſsimam habet ibid.40
Aegyptus herbis nobilis 659.49
Aegypti nitrum quale 817.41
Aegypto oua ſine incubitu excluduntur 265.36
Aegyptia ficus 337.12.40
Aegyptia perſicus ibid.50
Aegyptia prunus 338.55
Aegyptia ſpina 338.24.36
Aegyptiæ coronæ 560.43
Aegyptium cuminum 546.44
Aegyptij unguentis delectati 331.5
Aegyptiæ mulieres ſeptem uno partu pariunt 256.24
Aegyptij quo corpora defunctorum ſeruẽt 393.3
Aegyptus quando ficorum copiam habet 399.51
Aegypti calami quales 406.41
Aegyptij omni menſe ſerunt 437.9
Aegyptij cur ſingula milia annorum uixiſſe prodantur 174.5
Aegyptiorum ſacerdotũ lineæ ueſtes quales 503.40
Aegyptij Raphanũ mire celebrãt 512.6.43
Aegyptij cepas, alliumq́ inter deos habent 514.46
Aegyptij non edunt braſsicam 537.38
Aegyptij medici quales 682.35
Aegyptiæ ſpinæ differentiæ, & medicinæ 647.8
Aegyptiæ literæ 928.29
Aegyptium argentum quale 860.27
Aegyptij picturæ inuentores 892.14
Aegyptiorum & Perſarum prælũ 910.16
Aegyptij crocodili adipe ægrotos ungunt 738.38
Aegyptij numinis uice Apim bouem colũt 210.7.per totum
Aegyptij cadauera aſſeruant 298.42
Aegyptij quę inuenerũt 179.44.53.& 180.11.20.23.52.56.& 181.27.49
Aegyptij quibus herbis utantur in cibis 572.33
Aegyptiorum quis morbus peculiaris 683.11
Aegyptiorum regum ingentes pecuniæ 930.4.& inde
Aegyptiorum annus dierũ triginta 174.4
Reliqua quære parte ſecunda.
Aegyrę ſacerdotis in uaticinio mos 744.11
Aegiſtus ab Oreſte perimitur 910.26
Aegythus auis cui inimica 272.55.& 573.10
Aegle Aeſculapij filia 909.32
Aegoceræ herbæ 657.16
Aegocephalus auis qualis 301.53
Aegophthalmos gemma 973.36
Aegritudo apud quos nulla 86.5
Aelius Gallus primus Arabiam ſubigit Romanis 141.42
Aelius P. quo anno conſul 476.20
Aelius Stylo ſcriptor 534.50
Aelius Catus conſul & eius parſimonia 865.4
Aemilij Lepidi interitus 178.6
Aemilius Lucius cenſor 918.29
Aemilius L. conſul quando 763.29
Aemilius M. conſul 869.42
Aelij C. trib. pleb. ſtatua 870.1
Aelius C. ſtatua & aurea corona donatus ibidem 3
Aemilius M. quando conſul 891.52
Aemilia Baſilica ibidem
Aeneæ nutrix 599.12
Aeneæ pictura 900.32
Aeolus quis 181.29
Aeoli inuenta ibidem
Aequinoctialis circulus 32.54
Aequinoctij ratio & quando fiat 12.41
Aequinoctiorum initia 483.19.& 486.27
Aes ubi primum repertum 81.27.& 865.37.& 180.14
Aes à Seruio rege primo ſignatum 848.43.& 456.46
Aes ſignatum nota pecudum ibidem
Aes coronarium quod & quale 860.32.& 878.12
Aes alienum quod & unde dictum 860.50
Aes alienum ingens 934.6
Aes ubi optimum 865.30
Aes Corinthium quale 866.6.& inde
Aes regulare quod 878.26
Aes ubi nobile ibid.& inde
Aes trahentia ad ſe 940.12.& 955.23
Aes quo æruginem accipit 734.43
Aes in maſſa mergitur, dilatatum fluitat 42.31
Aeris metallorum cõſideratio 865.28.36
Aeris effigies quæ apud ueteres 456.46.& 848.44
Aeris pœna grauis 848.37
Aeris nota, Ianus geminus ibidem 54
Aeris inauratio quomodo 811.11
Aeris effoſsio 865.28
Aeris prima nobilitas 866.34
Aeris differentiæ 878.20.& inde.& ibi.42.& inde
Aeris ſeruandi ratio 879.1
Aeris mixturæ 878.48
Aeris uſus 879.2
Aeris floris conſideratio 880.2.& inde
Aeris ſquammæ quæ ibidem 16
Aeris alieni comitem eſſe miſeriam 168.57
Aeris æruginis faciendi ratio, ac eius uſus 880.30.& 881.18.& inde
Aeris metalla à Cynira reperta 180.13
Aera conflare & temperare à quo repertum ibidem 26
Aera militum 865.23
Aere limina ualuæq́; tẽplorũ fiunt 867.5
Aere quæ fiunt 866.44.& inde
Aere publice conſtitutionẽ incidunt 879.3
Aerarium unde 865.24
Aeraria fabrica à quibus reperta 180.59
Aerariæ officinæ polline utuntur 466.42
Aerarij tribuni 865.24
Aetoides gemmæ 958.46
Aerizuſa gemma 964.4.14
Aeſalon accipitrum genus 247.12
Aeſchines quid de Demoſthene 167.26
Aeſchinis exilium ibidem 17
Aeſchylus poëta teſtudinis caſu interijt 245.23
Aeſculapius de uita hominum 174.56
Aeſculapius cur fulmine ictus 762.6
Aeſculapius Tyndaridam reuocauit ad uitam ibid.7
Aeſculapij filiæ plures 909.32
Aeſculapij ędes habet theriacæ compoſitionem ſculptam 519.45
Aeſculapij ſimulacrum 875.35.& 876.32
Aeſculapij pictura 909.32
Aeſculapij ædes cur extra urbem 764.3
Aeſculapij inuentum 791.24
Aeſculapij & Dianæ ſimulacrum 912.43
Aeſculapio cur dicatur anguis 772.49
Aeſculapij anguis Romam aduectus & oualis fit ibidem 50
Aeſopi hiſtrionis patina ingentis pretij 263.54
Aeſopi filius quis & eius luſus 264.6
Aeſopi hiſtrionis luſus 913.22
Aeſopi fabularũ philoſophi conſerua 93?.3
Aeſtatis tempeſtates 17.47.per totum
Aeſtates ubi binæ anno uno 116.19
Aeſtiui flores qui 569.38
Aeſtus aquarum cauſæ 38.49.per totum.& 39.48.per totum
Aetas in rebus differentiæ cauſa 401.16
Aetates longiſsimæ quorundã 173.44.& 174.48
Aetatis humanæ ratio 293.40
Aethiop. nõ habet æſtiuos hymbres 437.10
Aethiopia miraculis ſcates 114.14
Aethiopiã quando Romana intrauere arma 144.49
Aethiopiæ arbores 341.25
Aethiopiæ gemmæ 961.2.& 963.51.& 965.32.& 970.40.& 971.6.13.& 972.53
Reliqua ad hoc quære parte ſecunda.
Aethiopicum Siler optimum 530.45
Aethiopica lina ex quibus 503.45
Aethiopes nõ aliam frugem quàm milij hordeiq́; nouere 468.5
Aethiopes quomodo aſtãtes omnes uideãtur 840.18
Aethiops Vulcani filius 145.40
Aethiopidis herbæ inuentio 704.54
Aethiopidis herbæ uis 684.34
Aethiopidis herbæ deſcriptio 706.13.& inde.& 654.18
Aëtitis lapidis conſideratio, natura, genera, locus 940.29.& inde

Aëtitis lapidis in medicinis uſus 800.3.& 245.48
Aëtites lapis in aquilarum nidis reperitur 940.29.& 973.38.& 800.3.& 245.48
Aëris elementi conſideratio 2.10.& 17.19. per totum
Aër purus ubi 13.33
Aër inani ſimilis 87.22
Aëre in ipſo quæ fiunt ibidem 26
Aër ſine ſapore, odore, ſucco 382.1
Aëre ſolo paſcitur Chamæleon 201.18
Affectuum hominis iudicia, maxime in ocu lis 293.40
Afranius C. conſul 30.8
Africa quomodo uina condit 363.21
Africa ubi ſita, & in ea uinearum ſitus qua lis eſſe debet 422.10
Africa æſtibus fertilis 422.53
Africa inobſeruatrix aſtrologiæ 482.46
Africa uni° diei nauigatiõe à Roma 502.14
Africa quomodo elephantes capit 286.50
Africa ſemper aliquid noui affert, prouer- bium 189.50
Africa ceruus non gignit 202.5
Africę arbores capitib.25.16.17.19. libri 13
Africæ ficus qualis 377.7.19
Africæ campus apud Bizantium fertiliſsi- mus 424.8
Africæ oleæ maxime fertiles 431.22
Africæ oleæ quem locum ament 436.38
Africæ triticum optimum 463.23
Africæ arua ubi fertiliſsima 479.5.& inde
Africæ tubera optima 506.18
Africæ ſcorpiones, dirum animal 98.26
Africæ animalia qualia 272.27.& inde
Africæ noctes roſcidæ 26.43
Africam præfatur qui in Africa aliquid de- ſtinat 726.56
Africa tota ſubacta 265.4
Reliqua quære parte ſecunda.
Africus uentus quẽ Græci liba dicunt qua- lis 20.39.49.& 497.53
Afric° uẽtus fœminas facit cõcipere 495.55
Africani cumini natura & medicinę 546.26
Africani maternus auus M.Valerius 384.18
Agamemnonis pictura 900.33
Agamemnonis Delphica platanus 416.47
Agaricum fungi genus 590.39
Agarici herbæ conſideratio 672.39
Agarici herbæ medicinę 686.43.52.& 687. 1.30. & 685.5. & 692.18.38. 41.& 694.8. 13.& 687.5.29.38.49. & 698.15. & 699.1. & 700.43.& 703.8.35
Agatarchi pictura 910.22
Agelades ſtatuarius 872.26
Agelaſtus quis dicatur 152.43
Agerati deſcriptio 706.14
Ager quis & ubi optimus 423.31.
Ager qualis eſſe debeat 458.31 & inde
Agri colendi ratio 459.30.& inde
Agri prius culti quàm uineę 458.14
Agri imperatorũ manib. colebãtur 457.35
Agri pinguis ſigna 459.32.& inde per totũ
Agrũ male colere cenſoriũ probrũ 456.35
Agrũ optime colere nõ expedit 460.3.11
Agrorum limitatio 497.18
Agraria lex à quo promulgata 168.7
Agraria lex qualis & à quo ſublata 168.5
Agricolę quo die nocẽtur ad munia 485.36
Agricolæ non aſpiciunt ſtellas, ſed ſigna ha bent alia ſ;lu 487.17
Agricolæ milites fortiſsimi 458.30
Agricolis quid fœdiſsimum 431.38
Agricolis tempus uegetiſsimum 485.30
Agriculturæ, oraculorum dicta 460.26
Agriculturæ laus abunde 456.22. per totũ. & 458.30. per totum
Agriculturæ quæ ſint neceſſaria 458.14.34
Agriculturæ cœleſtium ſcientia neceſſaria 481.30.& inde
Agriculturæ totius breuis replicatio 484. 30. per totum
Ageſander ſtatuarius 924.16
Agypulla gemma 968.38
Aglaophon pictor 898.14
Aglaophotis herba qualis 653.53
Aglaus felix ab Apolline iudicatus 173.24
Agnon arbor qualis 640.58
Agnos caſtrandi tempus 231.37
Agogæ quid 853.3
Agonax Zoroaſtris præceptor 782.9
Agnonis Teij Alexãdri pręfecti luxus 849. 37
Agoracrito ſculptoris opera 921.35
Agria uuæ genus 612.14
Agrion quid Græcis 532.24
Agrios Crethmos herba qualis 679.18
Agrippa M. aceto pedes ſanat 617.43
Agrippa M. temulentus aliquando 366.38
Agrippa ab Auguſto bello Siculo corona donatus 387.17
Agrippa Marcus Pantheum ædificat 867. 11.& 924.41.42
Agrippa M. ruſticitati quàm delicijs pro- pior 893.58
Agrippa M. picturis delectatus ibidem
Agrippæ M. thermæ quales 894.1. & 874.7.& 945.44
Agrippæ M. ingentia opera 933.52.& 934. 31.& 936.27
Agrippæ aquæ ductus 808.18
Agrippæ Menenij paupertas 861.31
Agrippa M. qualis 158.4
Agrippa quo anno mortuus ibid.11
Agrippæ unde dicti ibidem 3.& deinde
Agrippæ filiæ quæ ibidem 9
Agrippina Neronis mater & eius maritus 161.36.& 417.25
Agrippina uxor Tyberium boleto perimit 599.32
Agrippina Claudij imperatoris cõiunx ibi. & 255.50.& 261.1.& 919.3
Agrippinæ Claudij mirum paludamentum 832.18
Agrippina quoties peperit 159.52
Agrippina Neronis mater 161.36.& 417. 25.& inde
Agrippinæ duæ 158.9
Agrium nardi ſpecies 318.28
Agrium nitri genus 817.40
Aiacis cruore, hiacynthus flos natus 569.31. 32
Aiacis picturã Cæſar Veneri dicat 893.50. & 899.6.& 900.41.& 909.18
Aigleuces uinum quod 358.38
Aizoi herbæ conſideratio, nomina, natura, uſus, medicinæ 679.51.& inde
Aizoon herba ad quid 475.18
Aizoi ſuccus uermes hortorũ necat 524.28
Aizoi herbæ medicinæ 680.46.& 688.33. 35.& 695.47.& 697.11.& 698. 30.40.& 699.28.38.55. & 700. 46. & 701. 50. & 704.18
Alabandica roſa qualis 562.27
Alabandicus lapis qualis 928.16.& inde
Alabandici gemma 962.29
Alabaſtrum apotiſsimum unguentis ſeruãdis 332.41.& 927.56
Alabaſtritis lapidis cõſideratio, uſus, locus, 927.55.& inde.& 941.47.& 958.16
Alabaſtritis bonitas uitiumq́; 928.3
Alabaſtrites gemma 967.49
Alabetæ piſces 100.7
Alarũ odoris remedia 580.12.& 598.43 & inde, item 657. 42.& 818.28.& 916.45
Alaternus arbor nullum ſemẽ aut fructum fert 400.29
Alaterni arboris folia qualia ibidem
Alauda auis 290.39
Albæ ſpinæ medicinæ 646.56
Albanæ ficus unde & à quo 378.38
Albanum uinum 351.54 & 356.14
Albicandæ cutis remedia 528.42
Albicerata ficus 376.52
Albinus cenſor quando 174.17
Albinus rex ſacrorum 298.53
Albini Spurij curulis circa Furium hiſtoria 460.37
Albo in hoc nõ eras, prouerbium. prologo 1. libri
Albuco herba qualis 575.48
Albuelis uua 351.55
Albulæ aquæ quales 804.16
Alcamenis ſtatuarij opera 872.25.& 875. 24.& 922.30.38
Alcamenis & Agoracriti certamen 922.36
Alce fera 289.23
Alceæ herbæ cõſideratio 707.22.& inde
Alceæ herbæ medicinæ 688.36.& 699. 35.47.& 685.31
Alcidas Rhodius 922.38
Alcibiadis ſtatua Romæ 869.28
Alcibiadis ſimulacrũ & eius mater 877.36
Alcibiades gloriã in bibẽdo meruit 366.18
Alcibion herba quæ 709.34
Alcimachi pictoris opera 909.58
Alcinoi hortus nobilis 508.8
Alciſthene pictrix 911.4
Alcippe mulier elephantẽ peperit 256.32
Alcmã pediculari morbo cõſumptus 289.38
Alcmenæ pictura 899.22.27
Alecẽ qualẽ excogitarit M. Apicius 226.17
Alectoria gemma 967.62
Alectorolophos herba quæ 709.39
Alex piſcis 815.35
Alexander ubi equitatu penè orbatus eſt 316.45
Alexander contra Iudæos 318.7
Alexander primũ Darij caſtris expugnatis cepit ſcrinium unguentorum 330.40
Alexander in Gedroſis 336.37
Alexander Perſica arbore coronari uictores uoluit 373.26
Alexander hedera exercitum exemplo Bac chi coronat 405.16
Alexander noctis uelis nauium utebatur 104.35
Alexander magnus apud Priapum oppidũ 83.22
Alexander ubi planiciem intercidi iuſsit 121.1.11
Alexander quoſdam uetuit piſcibus uiuere 132.18
Alexãder ubi inutiles milites reliqt 138.39
Alexander magnus quando 872.36
Alexander magnus Thebas cepit 873.49
Alexander à quo ſeruatus 874.49
Alexander magnus Campaſpen amicam Apelli dono dedit 902.38
Alexander à quo in gemma ſculpi uoluit 949.15.& 169.44
Alexander ueneno obijt 802.38
Alexãder Lyſimachum cum leone incluſit 191.34
Alexandes quem Neptuni ſacerdotio præ- fecit 220.43
Alexander magnus Apellis amicus, à quo tantum pingi uoluit 169.43.& 902.25. & inde
Alexander quibus uſus nauibus 181.10
Alexander quid cum ſcrinio Darij egerit 166.52
Alexandri nauigatio qualis 29.51
Alexandri apud Arbelam uictoria 31.51
Alexãder Homeri, Pindari, Ariſtotelis ama tor 166.46. per totum
Alexandri terminus 315.28
Alexandri pędagogus Leonides 320.41
Alexander puer ſine parſimonia aris thura ingerit ibidem
Alexãdri milites palmis ſtrãgulati 336.26
Alexan. milites qd de Indico mari 347.36
Alexãder ſeipſum uincere cõſuetus 902.35
Alexandri crudelitas 191.34
Alexandri intemperantia arguitur 355.38
Alexandri atauus Perſeus fuit 373.24
Alexan. milites qd de Tylo inſula 414.46
Alexãdri tẽpore Græcia feliciſsima 463.33
Alexandri magni apud Tyrũ geſta 104.39
Alexandri pictura 905.25
Alexandri magni cerui cum torquibus au- reis 200.52
Alexandri equus mirus & in eius honorem condita urbs 205.49.& 129.31
Alexandri claſsis Thynnorum multitudine

infeſtata 217.37
Alexandri magni ſimulacrum 874.16.25. & inde. 875. 49. & 876.13. & 903.10. & inde
Alexandro canes dono dati quales 205.8
Alexandrum multa ſordidum rędebat unguenti 166.51
Reliqua quære parte ſecunda.
Alexandriam ex Sicilia ſeptem diebus nauigatur 502.8
Alexandrina laurus qualis 384.48. & 631.14
Alexandrina uua 353.31
Alexandrina pyra 374.41
Alexandrina ficus 376.35.46
Alexandrinæ ueſtes quales 222.2
Alexandrinus panis qualis 546.47
Alexipharmacoo unguentũ quod 580.34
Alexis ſtatuarius 872.29
Algæ herbæ deſcriptio 710.13
Algæ herbæ conſideratio, natura, genera, uſus, bonitas 830.6.& 225.18
Algæ herbæ medicinæ 347.7
Algidenſis Raphanus qualis 512.18
Alicæ conſideratio, & bonitas 469.6
Alicæ genera tria ibid.33
Alienis magis quàm noſtris utimur 764.18
Alienarum rerum hominibus ſumma cupiditas, ſatietas ſuarum 323.11
Alimon uiſci genus 451.9
Alypon herba qualis 707.27
Aliſma herba qualis 675.20
Alyſſon herba, & eius medicinæ 641.34
Aliter auer quæ 250.10
Allij conſideratio 516.1.& inde
Allium Aegyptij pro deo colunt 514.46
Allium coctum utilius crudo 532.53
Allium ſemine etiam prouenire 516.26
Allium quomodo diutius ſeruari poteſt ibidem.31.37
Allium in aruis ſponte naſcens ibid.38
Allium Magneti contrarium 526.20
Allium, & Helleborum contraria 665.22
Allium quæ animalia fugiunt 772.39
Allij medicamenta iuris plura 516.2
Allij medicinæ 532.23.& inde
Allij uitia 533.19.& inde
Allij genera 516.8
Allij fœtor quomodo tollitur ibi.22.& inde
Allij ſatio, & cura ibidem 14.& inde
Allijs decoctis nullus fœtor ibi.23.& inde
Alnus arbor nullum ſemen, aut fructũ fert 400.29
Alni arboris utilitas 408.40
Alni umbra qualis 431.6
Alni æquoſis gaudens 396.16
Alno folia craſſiſſima 398.5
Aloës conſideratio, natura, uſus, loca 706.28.& inde
Aloë in uino 356.49
Alopecis uua 353.35
Alopecias piſcis 840.49
Alopeconeſus op. ubi Tubera plura 506.36
Alopecuros herba qualis 574.51.53
Alopeciæ, id eſt, humani capitis, barbæq; uitij medicinæ 531.24.& 535.12.& 542.14.& 556.10. & 559.35. & 578.8. & 596.66.& 585.45.& 595.36.& 621.40. & 625.40.& 629.49.& 634.22.35.& 639.47.& 644.35.& 649.3. & 598.20. & 676.11. & 681.39.& 722.25.& 830.27.& 886.19. & 889. 42. & 740.34. & 746.27.38.52. & 776.25.& inde.& 840.14
Alphioſorum uel Alſiorũ, id eſt, frigeſcentis naturæ, remedia 543.25
Alpini quomodo uina condunt 354.49
Alpium feræ quales 214.38.& 213.2
Alpium arbores optimæ 411.41.& 394.49
Alpes Annibal exuperat 919.33
Reliqua quære parte ſecunda
Alſiner herbæ conſideratio 707.32
Alſioſis quæ proſint 543.25.& 602.18
Altani uenti qui 59.35
Altercangenum herba 663.9
Altercum herba quę ibidem
Althea maluæ genus 554.4.50. & inde
Altheæ herbæ medicinæ 693.22.& 703.34.& 554.50
Aluearioram conſideratio, ſitus, materia 571.33
Alum, id eſt, Allium ſponte naſcens 516.38
Alum herba qualis 729.48.& inde
Aluminis conſideratio, genera, uſus, naturæ 916.24.& inde
Alumen quid ibidem 25
Alumen ubi prouenit ibidem & inde
Alumen quomodo fiat ibid.29
Aluminis uſus in lanis ibidem 27
Aluminis ſpecies duæ ibid.35
Aluminis probatio ibid.36
Aluminis effectus ibid.42.& 917.10
Alumen aurum purgat 916.29
Alutatio quid 851.51
Aluinis uel Alui morbo utilia 584.4
Aluum turbantia 608.8
Alui materia qualis 308.28 45
Aluus plurimum negotij exhibet 688.10
Aluum laxantia
Vide Venter.
Alui tumentis remedia 530.43.& 532.34.39
Aluum firmantia, ſiſtentiaq; 530.56.& 532.21. & 535. 4 & 536. 46. & 541. 23. & 550. 38. & 514. 52. & 555. 35. & 557.39 & 559.17. & 577.8. & 581.44.& 593.27. & 595.34.& 597.52.& 599.23. & 602.46. & 604.30. & 604.48.55. & 605.7.52. & 606.11.33.36. & 611.6.32. & 614.28.32. & 615.18. & 617.28. & 620.29. & 622.55. & 624.2.31.55. & 625.2.25. & 626.22. & 627.47.& 628.6.50.& 630.16.& 631.38.42.& 633.25.& 635.12.& 636.32.& 638.33.& 640.24.641.22.643. 45. & 645.29.647 47.& 648.2.6.& 648.34.& 649.7. & 651.13. & 653.7. & 656.46. & 688.22.34.42.48. & 689.7.20.27.33.36. & 692.9.& 693.16. & 695.4.& 700.21. & 703.22. & 709.34. & 710.2.& 713.20.44. & 713.42. & 716.41. & 718.43.49. & 834.48.& 895.4.& 917.16.& 734.9. & 742.4.& 721.51
Alui doloris remedia 643.32.& 664.7
Aluum mollientia purgantiaq; 527.29.& 528.1. & 529.49. & 536.11.& 538.15.16.& 548.34.& 555.54.& 556.45. & 570. 53. & 584.2.21.& 591.26.& 532.39.& 536. 45.& 553.48. & 555.35. & 578.14. & 579.11. & 363.2. & 519.18. & 5.2.34. & 594.37. & 595.56. & 602. 46.& 603.1.& 606.36.& 607.28.& 612.36.53.& 615.16.& 635.50. & 622.34.& 625.34.& 626.48.& 627.55. & 628.3.44. & 630.14.25.631.19.& 935.50.& 636.4.13.54.& 638.2.& 639.36.56. & 640.12.18.& 641.23.& 643.32.& 644.12.& 645.19.41. & 647.52. & 650.30. & 651.22. & 652.18. & 664.9.13. & 665.50. & 689.42.53.& 690.3.8.23.& 691.12.48. & 706.48.& 707.29. & 699.24. & 709.27.& 710.23.& 712.53.& 711.37. & 712.19.& 714 46.& 715.46. & 719.14.41.55. & 720.12.& 829.52.& 736.22.& 833.55.& 834. 34. 42. & inde. & 854.20. & 741.9.& 772.39.& 815.13
Amaracon ſunt eadem omnibus 602.22
Amaraci cõſideratio, nomina, ſatio 568.49 & 569.39
Amaracus idem quod ſampſucus 568.50. & 581.46
Amaracus ubi optimus, & ex eo medicinæ 582.47.& inde
Amaraci odor qualis 565.25
Amaracinum unguentum 331.2
Amaracinum oleum, & ex eo medicinæ 582.54
Amarantum unde dictum 566.49
Amaranti floris conſideratio ibid.42
Amatorium, quære Amor
Amaſis regis mirus thorax 387.31
Amaſis Aegypti rex 930.28
Amazonum prælij cælatura à quo 921.51
Amazonum ſimulacra in Epheſiæ Dianæ templo 872.50.& 875.51
Amazonum connubia unde 820.7
Ambraciotæ uinum 357.48
Ambroſiaca uua 353.9
Ambroſiæ herbæ deſcrip. 708.7.& 712.55
Ambroſia herba qualis 668.37.& 679.56
Ambroſiæ diuerſa nomina 708.7
Ambrotoni herbæ odor qualis 565.25
Ambugia, id eſt, intubi genus 535.26
Ambuſtorum remedia 553.22. & 554.45. & 334.30. et 583.42. et 596.28. et 597.53. et 604.33. et 605.12. et 607.5. et 610.30. et 621.7.32.55. et 626.20.33. et 631.45.56. et 632.4. et 634.4. et 636.31. et 639.2.10.38. et 643.33 38.47. et 646.40. et 652.17 et 652.48. et 699.36. et 708.6. et 709.1.28. et 830.3. et 856.40. et 917.27. et 937.45. et 940.8.18. et 736.3. et 742.44. et 757.15. et 767.2. et 768.23. et 818.29
Amentia quo iuuetur 545.10
Amerimnon herba 679.19
Amerina pyra 375.20
Amerinæ arboris medicinæ 640.55
Amerinæ ſcopæ quales 641.53
Amethyſtus gemma qualis 964.50. & inde
Amethyſtus color 566.30
Amethyſti color qualis 236.22.& inde. & 566.30.& 959.15
Amethyſtizontes gemmæ 961.8
Amia piſcis 223.48
Amianti lapidis conſideratio 939.17
Amicæ res inter ſe 395.33.& 513.49.& 526.13. & inde. & 594.29. & 760.55.& deinde.& 632.40. & deinde. & 249.35. & 259.13.& 866.10.& deinde.& 168.42. & deinde.& 272.44.per totum
Amicitiæ ſummæ exempla plura 168.42 & deinde.& 902.30
Amicitiæ pictura 904.12 20
Amicitias conciliantia 673.10
Amicitiæ & inimicitiæ aquatilium 243.43 & deinde
Amyclanum uinum intercidiſſe 315.55
Amycus Bebrycum Rex ubi interfectus 427.2
Amygdalarum medicinæ 629.22. & inde
Amygdalus primo floret 399.42
Amygdalus facile fructum perdit 400.37.42
Amygdalus quando ſerenda 436.48
Amygdalæ amaræ quõ dulces fiant 451.13
Amygdalorum conſideratio 379.38
Amygdalina quæ dicantur 373.8
Amygdalinum oleum 370.45
Amygdalini olei natura, & ex eo medicinæ 621.16.& inde
Amygdalitæ herbæ quæ 691.47
Amylon, & ex eo medicinæ 601.51
Amylum quomodo fiat, & quid ſit 465.4
Amylum ubi optimum ibid. & inde
Amymoner mulieris ſculptura 945.56
Amynæa uua 350.19.& 355.22.& 314.5
Amiternina uua 352.47
Ammium in Theriaca 559.10
Ammi Cumini genus, & ex eo medicinæ 546.42
Ammochryſus gemma 973.44
Amomi fruticis cõſideratio 318.53.& inde
Amomis herbæ conſideratio 312.7
Amomon herba 637.8
Ammonis cornu gemma 972.5
Ammonitrum quid 946.34
Amor inuentionis cauſa 560.37
Amorẽ mitigantia, tollentiáue 802.24.& 805.22

Amorem concitantia 738.26
Amorem inhibentia ibidem. 28
Amores qua herba sedeant 655.2
Amabilis qua ratione quis fiat 589.25
Amatoria diſſolnentia 739.45
Amatoris efficacia 348.1.& 737.40.& 738.27.& 228.13.& 530.19. & 679.54. & 712.11.& 720.40.& 728.32.& 801.28.& 195.32
Amœnitates ſtudioſorũ quærimus, prologo libri 1
Ampelitis terræ medicinæ 918.8
Ampelodeſmoo herba quæ 447.7
Ampelopraſon herba & ex ea medicinæ 650.52
Ampeloleuca uuæ genus 612.46
Ampelos agria herba quæ 710.16
Ampelos agria quid 611.31
Ampelos herba à quo reperta 663.5
Amphiaraus quãdo & ubi obierit 416.46
Amphictyones quid 169.10. & 898.40
Amphimalla quæ & quando 211.34
Amphimerinon febris genus & eiuſdẽ remedium 755.56
Amphion Catuli Q. libertus 918.50
Amphion pictor 901.42
Amphionis ſimulacrum 924.6
Amphion quæ inuenerit 182.29.32.34
Amphisbenæ morſus remedia 553.13.& 797.3.& 799.45
Amphisbenæ ſerpentis deſcriptio 895.48
Amphiſtrati ſtatuarij opera 924.28
Amphitheatrũ Romæ quale, & à quo 935.23
Amphitane gemma 968.23
Amphitheatrica charta unde 339.39
Amphit° Caſtoris & Pollucis auriga 119.30
Amphoræ miræ Lentuli 327.44
Amphoræ duæ conſecratæ 913.8
Amplitudo rerũ damno interdũ eſt 348.45
Ampullacea pyra 374.45
Amuletum herba 674.9
Amuletum remedij genus 955.4
Amulius pictor 907.7
Amurcæ olei conſideratio 371.40
Amurca oliuæ quid 368.27.& 369.7
Amurca ſemina perfundenda 475.7
Amurcæ in arborum medicaminibus 454.22. & inde
Amurcæ medicinæ 619.43.& inde
Anabaſis herba quæ 687.10.& 700.14
Anagallis berba 689.53
Anacampteroris herba qualis 654.56
Anachites, id eſt. Adamas 956.32
Anacreontis Poetæ mors 157.52
Anadyomene Venus à quo picta 902.40. & 903.11.
Anaitidis deæ templum 853.50
Anagallidum herbarum medicinæ 687.8. & 692.52. & 694.20. & 698.5.18. & 689.53.
Anagallis herbæ conſideratio 677.44
Anagyros herba qualis 708.10
Anaglypha quæ 861.40
Anagnia capta Romanus populus ſtipẽdio liberatur 868.48
Anachitis gemma 974.17
Anapauomenos ob amorem fratris moriẽs 904.20.& 905.20
Anaphora quæ 174.54
Anarrhinos herba qualis 675.49
Anataria aquilarum genus 245.7
Anatum incubatio mira 265.53
Anatum uolatus qualis 259.47
Anates quo ſeſe purgant 198.20
Anates ex gallina natæ mox aquam repetunt 265.56
Anates futura præſagiunt 501.12
Anates Ponticæ ueneno uiuunt 659.8
Anatũ in medicina uſus 776.12.& 777.38 & 778.51
Anaxagoras quando & quid ab eo prædictum 25.46. & inde
Anaxagoræ de ſole opinio ibid.56
Anaxander pictor 910.46
Anaxarchi patientia, conſtantiaq́; 164.2
Anaxilaus medicus 985.12
Anaximander primus de cœlo ſcripſit 5.3.
Anaximander quando ibidem
Anaximander terræ motũ prædixit 34.16
Anaxilaus ſcriptos 504.25
Anaximenes guomonices inuentor 33.32
Ancæi pictura 903.30
Ancora nauis à quo reperta 182.22
Anchuſæ herbæ conſideratio medicinæque 593.17.43
Anchuſa herba quæ 712.21
Anchuſa herba qualis 331.14.& 572.24.& 574.37
Anconæ uinum quale 356.37
Ancus Martius Rex aquam in urbem ducit 808.16
Ancus Rex quot ſalis modia populo dedit 814.48.
Andrachne herba 345.20
Andrachne agria herba 680.13
Andreas medicus 600.53.& 551.13.
Androbij pictoris opera 909.15
Androbulus ſculptor 877.17
Androcydis ad Alexãdrum epiſtola de uino 355.30
Androcydes medic° cõtra ebrietatẽ 451.14
Androcydes pictor 899.36
Androdamas gemma unde dicta 967.56. & 940.8
Androgyni, id eſt, utriuſq; ſexus homines 153.45.& 309.4
Andromedæ pictura 908.46
Andromedæ Cepheus pater ubi regnauit 145.6
Andromeda ubi beluæ obiecta 113.7.& 218.30
Andromeda liberta Iuliæ Auguſtæ 162.7
Androſacis herbæ conſideratio 707.43
Androſemi herbæ conſideratio ibidem.48
Androſæmoo herba quæ 709.25
Anemones herba 569.22.& 574.38. & 718.34
Anemones herbæ medicinæ 583.2.per totũ
Anemona unde dicta ibidem.10
Anethũ culinis & medicis naſcitur 522.56
Anethum in Theriaca 559.49
Anethi natura medicinæq́; 550.37.& inde
Angeronæ deæ hiſtoria 56.36
Anginæ remedia 527.10.& 531.36.532.45. 346.7.& 549.36.& 557.13.38.& 578.42. 601.23.54.& 610.52.& 618.15.48.& 629.42.& 637.56.& 638.18.& 648.24.& 655.40.& 656.2.& 661.17.& 664.36.& 685.23.& 704.27.& 712.21.& 719.34.& 720.55.& 729.46.52.& 736.16.& 750.6.& 786.25.& 826.24.& 833.27.31.& 855.14. & 882.13.
Anguillarum conſideratio 227.19.& 242.33.per totum
Anguillis binæ pinnæ 227.11
Anguillæ e manu ueſcẽtes 823.26.& inde
Anguillarũ nulla ſexus differẽtia 270.40
Anguillarum tergore prætextati uerberabantur 227.50
Anguillarum procreatio 240.23
Anguillæ miræ magnitudinis 287.32
Angnium conſideratiu, natura, medicinæ 771.43.& inde. & 787.3.
Anguis quãdo ſine ueneno 771.43 & inde
Anguis cur Aeſculapio dicatus ibidem. 49
Angues quando membranam exeũt & quo modo 197.54.& 199.40
Angues ex ſpina hominis gigni 270.22
Angues ubi non noceant 216.48
Anguis paſcitur in ædibus Romæ 771.50
Anguium genus pulcherrimum ibid.55
Angui inſunt multa remedia ibidem. 46
Anguis qua herba oculis ſuccurrat 198.3
Angues & muſtelæ & ſues diſsidẽt 273.4
Anguinæ membranæ medicina 785.9
Anguinum ouum quod 769.3.& inde
Anguini cucumeris conſideratio 527.12. per totum
Anthelatorum remedia 601.23
Anicetum, id eſt, Aniſum 349.28
Animal nullo cibo uiuens 740.8
Animal clariſsime omniũ cernens ibid.37
Animal per diem tantum uiuens 390.21
Animal quis primus occidit 182.26
Animal carens ſexus differentia 270.39. & inde
Animali quolibet ubi ueſcantur 146.52
Animalium nullus odoratus niſi pantheræ 565.37
Animalium feritas quo mitigatur 654.55
Animalia quam materiam non attingant 394.23.36. & 395.27.& 396.12. & 406.12. & 454.47.& 467.32.& 472.27.& 621.10.& 655.56
Animalium ſolertia 188.24.per totum.& 256.55.& 542.37
Animalia ſapientiſsima quæ 603.34
Animalia omnia noſcunt ſibi ſalutaria præter hominem 705.46
Animalia Deus cur fecerit 723.29
Animalium peregrinorũ in medicina uſus 735.44.per totum
Animalium pauidiſsimum omniũ 739.18
Animalium ferè omniũ in medicinis uſus 744.46.per totum. & 784.10.per totũ
Animalium inimicitiæ amicitięq́; 188.23. per totum.& 259.12.& 272.42.per totum
Animalium miracula 802.18. per totum
Animalium terreſtrium conſideratio libro 8.per totum
Animalium anima index 190.45
Animalia uiſu homines necantia 194.46 & inde
Animalia quęq; commoda, aduerſaq́; natura noſunt 196.49
Animalium proonoſtica 198.24
Animalia futura præſagientia 501.6.& inde.& 203.39.& 198.26
Animalia prodigia 205.44
Animalia quæ uictimæ aptiſsima 209.52. & inde
Animalia quæ ſacrificijs apta 210.35
Animalium quæ ſtultiſsima 212.25.& 213.35
Animalia ſemifera quæ 214.21.per totum
Animalia media inter placida feraq́; 215.27.277.20
Animalia quæ quibus in locis non ſint 216.7
Animalia aduenis nocentia indigenis innoxia ibidem.38.& inde
Animalia quæ minima 217.9
Animalia maris cur maxima ibid.14.per totum.& ibidem 53.per totum.
Animalia putrefactione genita 240.13.& inde.& 270.33.per totum
Animalia quæ nihil diſcunt 262.11.per totum
Animalia gula carcere coërcere cœpit 263.52
Animalia in pedes naſci contra naturam 265.8.& 158.2
Animalium diuerſus coeũdi modus 268.12.& inde
Animalia quæ ſingulos gignunt ibid.30
Animalia cæcos fœtus parientia ibid.43
Animalium uaria generatio 269.40.per totum
Animalium in utero ſitus ibidem. per totũ
Animalium aſtus 188.24.per totũ caput.& 196.12.& 196.33.& inde. & 192.2.& 200.5.& 202.46.& 203.36.& inde.& 204.54. & inde. & 212.40.& inde. & 213.37. & 281.19.& 231.6.& inde. & 232.56. & 237.21.per totũ.& 237.45.per totum. & 257.31.& 822.44.per totum
Animalium quorundam ſtoliditas 244.22. & 212.25
Animalium ſenſus 270.50.per totum.& 272.41.& inde
Animalia terra niuentia 271.54.& inde
Animalia in igne niuentia 290.18
Animaliũ quorundã cibus & potus 272.10

per totum
Animalia ubi tota æſtate non bibunt ibidem.27
Animalia quæ diſsident conueniuntq; inter ſe ibidem.40. per totum
Animalium ſomni deſcriptio 273.31 per totum caput
Animalia quibus cibi exitus non eſt 289.41.per totum
Animalium membrorũ omniũ deſcriptio 290.29. per totum
Animaliũ in pilis differẽtia 304.7.per totũ
Animalium per mammas differentia ibidem.50.per totum
Animalia omnia à dextris partibus incedũt ſiniſtris incubant 307.38
Animalium ex membris medicinę 723.49 per totum
Animalia perfectiora cæteris mundi partibus 151.32
Animalia cætera cur in ſuo genere ſimilia 159.9
Anima carens, nihil uiuit 312.25
Animæ poſt mortem conſideratio ſecundũ Plinium 179.5.per totum
Animam cum corpore interire ſecundum Plinium ibidem.per totum
Animas humanas partem cœli ſecundum Hipparchum 25.30
Animas quorũdam relicto corpore erraſſe diu 176.50.&inde
Animãtia cætera homine feliciora, ac eorũ cura qualis 419.& prologo libri 7.per totum
Animi impetus cibo mollitur 602.29
Animi triſtitia quomodo tollitur 636.5
Animi pictura à quo primum 904.8
Animi maxima indicia in oculis 293.39. & inde
Animus in oculis inhabitat ibidem.44
Animus in corde 298.25
Animi ſubtilitas in ſanguine 304.7
Animi ſollicitudo quo propiciatur 727.5
Animos mitiganoa 602.28. & inde
Aniſi conſideratio, natura, uſus, medicinæ 549.16
Aniſum ubi laudatiſsimum ibid.29
Aniſum in Tyriaca 559.49
Aniſo panis conditur 549.19
Aniſtidis curſoris celeritas 863.24
Anitiana pyra 374.36
Anitianæ lapidicinæ 943.8
Anitius Q.ædilis curulis 844.52
Anneus Serenus fungis peremptus 600.9
Anniam Roſcius ingenti emit pretio 270.22
Annibal Alpeis exuperat 919.32
Vide Hannibal.
Annij Plocami libertus 130.32
Aonij Fœcialis ſtatua 869.37
Annonæ caritas unde 489.50
Annorum differentiæ apod uarios 174.1 & inde
Anni diem primum lætis precationibus inuicem fauſtum ominamur 726.37
Anni obſeruatio, ratioque 5.28.& inde.& 174.1.& inde
Annus ex quot diebus conſtet 481.40
Anni intercalares ibidem
Anni partes quatuor, & earum initia 483.24.& inde
Annorum effectus 652.43
Annulorum conſideratio 843.23.& inde. per totum
Annulus à quo repertus fuerit ignoratur ibidem
Annul.cur ſiniſtra manu geſtatur ibid.30
Annul.antea ungulum dicebatur ibid.44
Annulus ingenos preoj 959.26
Annuli ferrei uſus 843. 31. 38. & 948.23
Annuli in quibus digitis geſtabãtur 845.28
Annuli ex perſonarũ conditione diſtincti 846.26.& inde
Annulis quidam uenena cludunt ibid.2
Annulis qui literas ſignant 845.28
Annulorum gemmę uariæ ibid.30.& inde
Annulorum autoritati forma quando conſtituta 846.54
Annul.Romanorum tria modia 845.25
Annulos maior pars gentium non habet ibidem.26
Anonymos herba qualis 606.45
Anonis herbæ deſcriptio ibidem.30
Anſerum conſideratio 252.22.per totum.& 266.50.& inde
Anſeres quo ſeſe purgant 298.10
Anſerum cura ob capitoliũ defenſum 252.22.& 769.38
Anſeribus cibaria cenſores locant 252.24
Anſeris cum puero, puellaq; amor ibid.25. & inde
Anſerum iecoris bonitas ibidem.31
Anſeres in Germania optimi ibid.45
Anſerum abſceſſus 252.52
Anſerum uolantium figura ibid.53
Anſerum pullis urtica mortiſ. 267.1.4.
Anſerum ingens auiditas ibidem.3
Anſeres futura pręſagiunt 501.25
Anſeris adipis medicinæ 528.20.& 531.20
Anſeres quam herbam expaueſcant 569.7
Anſerum onorum utilitates 769.22
Anſeres quo maxime ægrotant tempore ibidem.36
Anſerum propter Gallos pulſos à Romanis honor ibid.38.& 251.22
Anſerum in medicinis uſus 769. 22. & inde.775.34.& 776.5.& 778.51.780.5. & 791.3
Antæi & Herculis certamen ubi 92.28
Antachates gemma 967.28
Antandri balneæ 425.9
Antandri oppidi portentum in Platone 403.48
Antelucanis quid agendum 485.18
Antennæ nauium ex abiete 411.28
Antennæ nauis repertor 882.19
Anterotes gemmæ 965.25
Anthalium herba & eius uſus 172.52
Anthali herbæ medicinæ 584.30
Anthedon Meſpilarum genus 378.45
Anthemis herba 574.38.& 575.8.& 593.50
Antheræ medicamentum 642.15
Anthericon herba 596.7
Anthermus ſcalptor 920.54
Antheus ſtatuarius 872.45
Antheus medicus 724.42
Anthiæ piſcis conſid. 242.52. per totum
Anthillis herba quæ 693.28
Anthyllion herba, & eius medicinę ibid.26
Anthyllon herba 584.31
Anthologicon libri 562.3
Anthracitis lapis qualis 940.23.& 862.46. & inde.& 974.2
Anthriſcum herba 573.4. & 598.2
Anthropographus qui dictus 806.19
Anthropophagi qui, & ubi 146.32. & 153. 8.13
Anthus auis 260.33
Anticellium herba 584.32
Anticyricon quid 605.22
Antidoto compoſitio 648.2.& 720.26
Antidoti Mithridatis compoſitio 629.56
Antidotum Mithridaticum 658.55. & 865.7
Antidotum ingredientia 629.56.& 631.2. & 667.15.& 636.5.& 721.33.& 825.31.& 858.30.& 895.17.& 740.23.& 765.8.& 778.19.& 827.15.& 834.24
Antidoti pictoris præceptor ac opera 903.30
Antigenes Tibicen 408.25
Antigonus ſcriptor 900.8
Antigonus ad quid uſus papyro 339.26
Antigonus ſtatuarius 877.2
Antigoni regis pictura 903.4.49
Antyllides ad quid 703.43
Antiochus rex cui ſimilis 259.10
Antiochi uxor ibidem.12
Antiochi regis dux quis 126.26
Antiocho perempto quid actum 259.12
Antiochus quo uſus contra uenena 559.54
Antiochus quintus regum 238.42
Antiochi geſta in India 126.25
Antiochiæ librum 563.40
Antiochus rex à quo, & quo pretio ſanatus 762.25
Antiochi regis Elephantes 185.8
Antiochi regis interitus 206.26
Antiochus Rex quoto urbis anno uictus 333.23
Antiochi mater Apamia 237.42
Antiochus ab Octauio, antequam circulum egrederetur reſpondere cogitur 869.2. & inde
Antiochus Cleombroto ſeruatus 569.23
Antiochus ſeruus quidam 918.44
Antipater ſculptor, & eius opera 863.49
Antipater Poëta ac eius morbus 296.38
Antipathes gemma 968.4
Antipathia quid 824.35.& 956.13
Antipathia id eſt ferri temperatura 885.54
Antiphilus pictor 906.21
Antipodum conſideratio 28.25.per totũ. & 30.12.& inde. & 130.8
Antiquorum uſus in uino 359.42.per totum
Antiquorum mira diligentia 624. 45. & 658.9.& inde.704.38
Antirrhinon herba qualis 675. 48.& 703.10
Antiſcorodon Allij genus 516.22
Antiſpodij conſideratio 883.36
Antiſtius Caius quando conſul 846.55
Antobalus pictor 911.14
Antoniam Druſi nunquam ſpuiſſe 162.54
Antoniæ Druſi erga murenã amor 241.56
Antonius M.patrem interfecit 366.38
Antonius M.librum edidit de ſua ebrietate ibidem.& inde.
Antonius M.per temulẽtiam plurima orbi mala intulit ibidem.44
Anton.M.ſanguine ciuium ebrius ibid.46
Anton.M.uelo purpureo uſus 504.38
Antonius M.denario ferrũ miſcuit 860.36
Antonius M.Nonium ſenatorem cur proſcripſit 959.20
Antonius M.quando conſul 286.25. 28.35
Antonius M.iugo primus leonez ſubdidit 191.36
Antonij M.cum Cleopatra epulæ fertiliſsimę 234.14.& inde
Antonij M.de pueris ſimilibus emptis hiſtoria 259.33
Antonij M.nauis Acciaco bello Echeneide piſciculo retenta eſt 821.16
Antonij M.bello quæ ſigna facta 16.25
Antonij M.erga Cleopatram in cœna uenenum timentis hiſtoria 561.52
Antonij M. luxus 849.34. 39. & 959.28
Antonij M.feritas atq; luxuria 959.28
Antonius Caius in cõſulatu Ciceronis collega 214.24
Antonius Muſa Auguſti medicus 762.36. & 798.25
Antonij Caſtoris laus & hiſtoria 659.32
Antonij Caij ludi 850.10
Antorides pictor 906.7
Anubis in argento ab Aegyptijs pingitur 860.28
Anulare color 896.52.& 897.22
Apamia Antiochi mater 237.42
Apamenum uinum 357.40
Aparctias uentus 20.42
Aparine herba qualis 708.43
Apate herba 574.39
Apathes qui dicantur 262.48
Apeliotes uentus 20.37
Apeliotem, id eſt Subſolanum quę ſpectare debent 498.3

Apelles

Apelles pictor quo uſus colore 896.22. & 897.30
Apelles magno pretio didicit 901.13
Apelles quando, & eius excellentia ibid. 28.& inde ſæpe
Apelles quid erga Protogenem egerit, ibidem.44.& inde.& 902.41
Apelles die quolibet lineam ſaltem ducebat 902.13
Apelles expoſitis picturis, uitia quæ notarentur in eiſdem auſcultabat ibid.16
Apelles pinxit quæ pingi non poſſunt 903.13
Apelles & in æmulos benignus 902.41
Apellis præceptor quis 901.3.& 907.35.
Apellis nulla in tectorijs pictura 906.54
Apellis aſtus. Prologo
Apellis mutæ Veneris inexpleta 903.18. & 910.40
Apelli tantum permiſſum Alexandrū pingere 902.27.& inde.& 169.43
Apelli Campaſpe Alexandri amica dono data 902.33
Apenninus mons Cotinum arborem habet 395.47
Apenninus mons optimas habet arbores 411.41
Reliqua quære parte ſecunda.
Aper hedera ſeipſum curat 197.53
Aper à quo in epulis ſolidus poſitus 223.56
Apri Indicis dentes cubitales 214.17
Apri in medicinis uſus 751.11.& 752.12. & 751.50.12. & 756.36
Apri ubi non ſint 316.25 36
Apri ubi muti 310.1
Apris fel non eſſe 199.39
Apri contra ſerpentes 744.46.& inde
Apro ſua urina grauiſſima eſt 750.33
Aprorum ſapor commendatur 383.16
Apes quos flores non attingunt 346.36 & 396.12.& 570.18.& inde
Apum conſideratio plena. capite quinto & ſequentibus libri undecimi
Apes quos non pungant 539.46
Apes quibus herbis delectentur 570.13. per totum
Apes præcipui quæſtus ibidem
Apes oliuæ florem non attingunt ibid.19
Apes ægrotæ quibus iuuentur ibidem.24
Apes ne fugiant 281.25.34. & 580.49
Apes quo flore maxime gaudent 580.49
Apes Propolin eo quo faciunt 639.31
Apes Crabroneſq; quos non feriūt 728.15
Apes quo fugantur 734.41
Apes ne quempiam attingant 802.22
Apes ſparſæ quomodo in aluearia reuertātur ibidem.30
Apes precipuæ inter inſecta 275.42
Apes hominum cauſa genitæ ibidem
Apes rempublicam, cōſilia, duces, moreſq; habent ibidem.47.& inde
Apes ſanguinem habent ibidem.55
Apes quando conduntur 276.3.per totum
Apes unde melliginem ſumant ibidem.15
Apes nullis floribus nocent ibidem.45
Apes intra quot paſſus operantur ibid.48
Apes prædiuinant futura 277.8
Apes caſtra imitantur ibidem.7.46
Apes quæ oderunt 280.8
Apes quomodo fœtus progenerent ibid. 17. & inde
Apes quot diebus peragunt fœtus ibid.46
Apum morſus remedia 529.49.& 580.53. & 542.40
Apum cibus, cum mel deficit 571.49
Apum exercitia, operaq; 275.47.& inde. & 276.11.& inde
Apum operis uocabula ibid.23.per totū
Apum amatores ibidem.53.per totum
Apum in opere, ratio, curaq; ibidem.25 per totum
Apum prudentia ibidem.per totum
Apum reges, imperatoreſq; 278.9.& 280.51.& inde
Apum cellæ omnes ſexangulæ 278.10
Apum ſomnus quando 279.55
Apum coitus uiſus eſt nunquam 280.19
Apum incubatio, fœtuſq; primus ibid.18
Apum abortus quis ibidem.49
Apum mirum 570.27
Apibus qui nocui uermes 571.45
Apes furto detractę male fructificāt 517.44
Apum regis deſcriptio 280.51.& 281.9
Apum oſtentum ibidem.27
Apum uua dependens ibidem
Apes in ore Platonis infantis ibidem.19
Apes ſine rege eſſe non poſſunt ibidem.36
Apum inter ſe pugna ibidem.49.& inde
Apum genera plura ibid.54.& inde
Apum ruſticæ, urbanæq; ibidem
Apes quæ optimæ 282.1
Apes ubi albæ ibidem.5
Apibus cur datus aculeus ibidem.9.& inde
Apum inimica ibidem.18.44.& inde. & 570.19
Apum morbi 282.30.42. per totum
Apes defunctas aliæ ſepeliunt ibidem.33
Apum continendarum ratio 283.12. per totum
Apibus auditum ineſſe ibidem
Apes æris tinnitu gaudent ibidem
Apum quæ uita longiſſima ibidem.17
Apes qua arte reuiuiſcant ibidem.21.& inde
Apes quomodo reparentur ibidem.& inde
Apes iuuencorum corpore reparantur ibidem.24
Apes nullum cadauer attingunt ibidem.40
Apum lingua qualis 297.10
Apes quibus ineſt animalibus 290.34.& inde
Aphace herba qualis 573.6.8.& 574.39. 44.& 575.17.& 709.28
Aphye piſcis 815.37.& 840.49
Aphytacores arbores 913.29
Aphrodes herba 719.51
Aphrodiſiace gemma 968.27
Aphrodiſius ſtatuarius 924.41
Aphrodite Venus appellata 921.33
Aphron herba quæ 552.2
Aphronitri conſideratio 818.13
Aphronitrum quid 918.14
Apiaria quam partem ſpectare debeant 498.14
Apiaſtri arboris deſcriptio & medicinæ 540.36
Apiaſtrum ubi uenenatum ibidem
Apiaſtrum herba 567.33
Apiaſtro herba apes delectantur 570.13
Apiatæ menſæ Citreæ 342.20
Apicæ quid 212.15
Apicij M. luxuria 226.14
Apicij Marci inuentum 213.45.& 226.14. & 262.48
Apilaſcude aurum 852.5
Apioſiſchas herba quæ 691.54
Apyrina punica qualia 623.54
Apyrinon punici mali ſpecies 344.11.& 623.54
Apyron unguentum quale 569.36
Apyron quid 985.10
Apyroti gemmæ 961.55
Apis bouis conſideratio 210.8.per totum
Apis bos pro deo ab Aegyptijs colitur ibid.
Apis bouis delubra ibidem.16
Apis bos reſponſa priuatis dat ibidem.19
Apis bouis natalis feſta ibidem.30
Apij herbæ conſideratio & medicinæ. 521. 56.& inde.& 540.8.per totum
Apij mirum ibidem
Apij ſemine uinum conficiunt 361.36
Apij uſus, & natura 525.44
Apij ſatio, cura, uſus &c. 528.56.& inde
Apij corona, coronantur uictores Nemeæ 522.4
Apij ſumma autoritas 540.15
Apij ſexuum differentia ibidem.16
Apij uſus in cibis nefas ibidem.20
Apium menſis feralibus defunctorum dicatum ibidem
Apij nocumenta ibidem
Apium cūroam inter nefaſtos frutices ibidem.26
Apium in Theriaca 559.50
Aplyſiæ Spongiarum genus 238.39
Apocyni frutex qualis 645.52
Apocynon quid 828.16
Apodum auium conſideratio 260.3.per totum.& 308.25
Apodis auis in medicinis uſus 790.18
Apographon pictura 907.54
Apolectus piſcis 841.30
Apollinaris herba quæ 663.8.& 701.10
Appollinaris herbæ medicinæ 702.7
Apollinis ſimulacrum ab Antonio Epheſijs ſublatum, & ab Auguſto reſtitutum 873.34.
Appollinis ſimulacrum 874.56.& 875. 43.& 876.24.& 920.47.& 924.11
Appollini laurus ſacra 512.47
Apollini grata laurus 385.14
Apollinis templum Vticæ ex qua materia 414.4
Apollinis cum Marſia certamen 417.7
Apollini Hyacinthus dilectus 569.30
Apollinis & Neptuni ſimulacrum 922.37
Apollinis & Dianæ ſimulacrum 924.16
Apollo Archilochi Poëtæ interfectores arguit 167.2
Apollinis Delphici cortinæ 867.21
Apollo Delius ubi pręcipue colitur 86.18
Apollinem Capitolinum Lucullus M. unde Romam aduexit ibidem.36
Apollinis Palatini templum 867.24
Apollinis Citharœdi, ſerpentēq; perimētis ſimulacrum 873.47
Apollinis marmoreum ſimulacrum à quo 920.47
Apollinis Palatina ædes 921.14.& 949. 43.
Apollinis filia Phœmonoë 145.9
Apollinis filius Arabus 180.24
Apollinis coloſſus unde Lucullo translatus Romam 872.4
Apollinis palatini ſimulacrum 922.45
Apollinis fons, & in eo mirum 823.30
Apollinis oraculo, Socrates prælatus cunctis 168.21.40
Apollinis oraculum 173.20.per totum
Apollo Eboreus ubi 178.20
Apolloniatarum pix foſſilis 393.46
Apollo Curius qui 823.30
Apollodorus medicus quid de uino 317.45
Apollodorus ſculptor 876.38
Apollodorus pictor quando 899.3.15
Apollodori medici duo 529.22
Apollodori in grāmatica excellētia 169.18
Apollonides gemmarum ſculptor 949.17
Apollonij pictoris opera 924.8
Apollophanes medicus 594.43
Apoſtematum remedia 787.15.32.& 820.14
Apoſcopon quid 909.41
A. Poſthumius dictator quid apud Regillū lacum 847.50
Apothecæ uinariæ 360.17
Apoxyomenos quid 874.13
Appendix ſpina qualis 647.49
Appendices quid ibidem.50
Appetentia in cibis 547.52.& 549.26.& 582.5.& 608.25.& 611.40.& 614.46.& & 629.13.& 646.48.& 653.14
Appetentiā ciborū quę reſtinguūt 602.46
Appiana Braſsica 519.25
Appiana Cotonea 373.13
Appianæ uuę unde 151.6.& 258.27
Appianum coloris genus 897.10.21
Appiæ aquę cur dictę 935.14
Appius Iunius conſul 204.34
Appius Claud. Cęci nepos quando conſul 367.34

367.27
Appion Cymbalum mundi appellatus prologo
Appion grammaticus 902.49.& 958.32
Appluda quid 467.53
Aponia berba & eius medicinæ 613.28
Aproniana ceraſa qualia 381.6
Apronius Lucius 302.31
Aproxis herba qualis 653.39
Aprugni quid 313.54
Apſyctos gemma 968.28
Apua piſcis 815.37
Apuleia M. Lepidi uxor 169.7
Apuliæ Atabulus uentus cõtrarius 450.14
Apuſcorus magus 782.15
Aqua quo mox refrigeratur, nec feruet poſtea 818.10
Aqua quo feruere uideatur ibidem 15
Aquæ proprietates 27.4
Aquam rotundam eſſe 28.42.& inde
Aquarum motus cauſam lunam eſſe 38.51 per totum
Aquarum miracula 42. 49. per totum.& 802.54.per totum
Aquæ colores mutantes 42.1.& inde. & 804.38. & inde
Aqua inebrians ubi 42.10
Aquæ potæ perimentes ubi ibidem.16
Aquam ex uentre pellentia 582.8
Aquæ potus ſaluberrimus 365.28
Aquæ potu cuncta utuntur animalia præter hominem ibidem
Aquæ nullus ſapor, ſuccuſque, aut odor 381.51
Aquas quæ arbores odere 396.10
Aquas quæ arbores ament ibidem 15
Aqua ſuffuſa quæ ligna diu durent 414.21. & inde.& 415.11
Aqua quæ ligna cito marceſcant ibidem.25
Aqua quomodo ex uino extrahi poſsit 406.32
Aquarum differentia magna 479.1
Aquarum futurorum præſagia 500.48.& inde
Aquas omnes, non omnibus licet bibere 508.48
Aquæ quæ optimæ ad ſata irriganda 524.51.& inde
Aquę inſalubres potu quo purgãtur 545.27
Aqua quomodo addenſetur, atque luteſcat 554.50.& inde
Aqua miræ naturę in qua ſcilicet nihil mergitur 103.48.& 136.53.& 805.34.& inde
Aqua pluuia tantum utentes 146.47.& 148.7
Aqua pondus ſuſtinens omne 136.54.805.34.& inde
Aquam, quã reges Parthorũ bibunt 138.9
Aquis herba naſcens Sion dicitur 598.21
Aquæ amaræ quomodo dulces fiãt 632.56
Aqua quo glacietur 648.9.& 653.31
Aquæ mulſæ conſideratio & medicinæ 602.11
Aqua dentes decidere faciens 662.13
Aquæ inueniendæ ſignum 686.19
Aqua quæ accenduntur 939.31.& 961.51. & 855.35
Aquarum impetus quo ſiſtitur 740.3
Aquarum uis maxima 802.54.& inde
Aquarum beneficia 803.7.& inde
Aquarum differentiæ, diuerſitateſq. plures ibidem.15.per totum
Aquæ hominibus ſalubres ibid.20. & inde
Aquæ calidę, balneiſq. aptę ibid.18.& inde
Aquarum medicinæ ibidem per totum
Aquæ uini uſum adimentes, quæq. ebrietatem inducunt 805.2.& inde
Aquæ quæ utiliſsimæ 806.18.& inde
Aquarum leuitas ibidem.46.& inde
Aquæ quæ ſalubres, uel contra ibidem.38 per totum
Aquarũ toto orbe ſaluberrima quæ 808.8
Aqua uirgo Romæ ibidem 21.& inde
Aquas quęrendi ratio ibidem.27.& inde
Aquarum ſubterranearum ſigna ibid.27
Aquarum naſcentium, aut deficientiũ tempus 809.35. per totum
Aqua quando dulcior ibidem 45.& inde
Aquæ tales, quales terræ per quas fluunt ibidem.48
Aquarum aura mutatio 810.11.per totum
Aquarum calidarũ uſus & medicinæ 810.51.& inde
Aquæ marinæ in medicinis uſus 812.29.& inde
Aquæ ductus conſideratio ad idq́ue inſtrumenta 810.32.& inde
Aquæ ductus Romæ à quo 936.37
Aquarum ductus ex quibus lignis 415.18
Aquatica quæcunque frigidiſsima 413.15
Aquaticũ quomodo Græce dicatur 359.6
Aquaticorum fruticum & calamorum cõſideratio 406.34. per totum
Aquatilium cõſideratio libro 9. per totũ
Aquatilium tegmẽta plura 222.36.& inde
Aquatilium ſenſus 237.30
Aquatilia inter initia uiſu carent 241.18
Aquatilium inimicitiæ & amicitiæ 242.45.& inde
Aquatilia pauca pulmonem habent 299.13
Aquileges qui 686.20
Aquatilium medicinæ 32.libro per totum
Aquifolij arboris Baccæ 381.4.& 395.46.
Aquifolio arbori nõ decidũt folia 396.45
Aquifolio folia aculeata 398.3.10
Aquifolium quando germinet 399.8
Aquifolię arboris medicinæ 642.9
Aquifolia arbor quæ 712.53
Aquilarum conſideratio, natura, genera, capite 3.& duobus ſequentibus libri 10.
Aquilæ mirum 385.33
Aquilarũ nidis aẽtites lapis reperitur 245.47.& 940.29
Aquilas nõ parere ſine aẽtite lapide 940.32
Aquila pullos ad contuendum ſolem cogit 245.37.& 778.35
Aquilæ in medicinis uſus ibidem 36
Aquilæ fœtus ſuos non alunt, ſed fugant 245.3.54.
Aquilæ quo ingenio teſtudines frangunt ibidem.12
Aquilæ ubi nidificant, quótue oua pariant ibidem.52
Aquilarum pennæ, mixtas reliquarũ auium pennas deuorant 246.14
Aquila non fulminatur, ideo Iouis armiger credita eſt 25.18.& 246.15
Aquila in Romanis legionibus ibidem.19. per totum
Aquilarum pręlia cum quibus ibidem.28
Aquilarum cum Dracone pugna ibid.30
Aquilæ cum uirgine amor ibidem.56.per totum
Aquila Ioui ſacra ibidem.41
Aquilarum oua quæ auis frangat 249.18
Aquila in Rhodo nulla 274.53
Aquilarum incubatio, quotq́; pariãt 267.11.& inde
Aquila & olor inimici 272.46
Aquilę ſigni ortus 487.48.& 489.38. & 491.12
Aquilę ſigni occaſus 210.41.& 485.6
Aquilij C. equitis Romani ac iuriſperiti domus 419.1
Aquilij ducis capti, aurum in os Mithridates infundit 849.16
Aquilo uentus interdum Eteſias uocatur 497.47
Aquilo ſalubris 421.46.& 22.55
Aquilo uentus 20.46.& 22.51.55
Aquilone flante quę agenda & quæ non 497.38. & inde
Aquilone quæ gaudent 420.3.& 497.38. & inde
Aquilonem uites & arbores ſpectare debẽt 421.42.& 497.38
Arabiam Romanorum quis primus ſubegit 141.42.& 144.50.& 319.46.
Arabia ab Alexandro uicta 320.47
Arabia felix cur dicta 313.42. per totum
Arabię peculiaria ibidem 8
Arabia ſuibus caret 214.29
Arabię gemmę 960.39.43.& 962.54. & 963.14.& 966.10. & 968.7.10. & 971.51. & 974.32
Reliqua quęre parte ſecunda.
Arabica reſina qualis 363.41
Arabica gemma qualis 968.7
Arabicę arbores ex quib⁹ ueſtes fiũt 317.44
Arabicę ſpinę medicinę 646.13
Arabicus adamas 955.51
Arabicum linum ex quibus 503.45
Arabici maris fertilitas lapidum 323.18
Arabicę alites quę 968.16
Arabus lapis qualis 941.5
Arab⁹ Babylonis & Appollinis fili⁹ 180.24
Aracidna berba 171.55
Aracos berba ibidem
Arachnes mulieris inuenta 180.22
Araneorum conſideratio, natura, genera, 284.40.per totum
Araneorũ in texendis telis fertilitas ibid. 50.& inde
Araneus uermis infeſtus oliuis, uitibuſque 449.53
Aranei muſcarij in medicinis uſus 679.44. & 780.39
Araneus ędium ruinas pręſentit 198.31
Aranei mures ubi ueneuati 215.27
Araneus ſerpentibus inimicus 273.14
Araneorum pedes quales 308.34
Araneorum telę mirum artificium 284.50. & inde
Araneorum cum lacertis pugna 285.21
Araneorum futuri pręcognitio ibid.24
Aranearum partus qualis ibidem 29
Araneus Lycus 789.8
Araneus Phalangius parentes conſumit 285.33
Araneus peſtiferum animal 239.30
Araneorum morſus remedia 532.[illegible] & 537.25.& 540.49.& 542.40.& 548.13. & 549.1.& 554.8.& 577.11.& 57[illegible] & 580.53.& 583.54.& 595.33.& [illegible]7.55.& 630.50.& 641.16.& 642.28.& 648.41.& 825.47.& 827.27.& 967.22
Araneus piſcis 840.50.& 239.31
Arandi tẽpus quod 424.1.& inde.& 486.3.& 475.49.per totum
Arandi diſciplina 476.24.& inde per totũ
Arandum quãtum uno iugo boum die una 477.40
Arandus quando ager ſit ibidem 16.& inde
Arare minus quàm uerrere cenſoria caſtigatio 457.22
Arationis inſtrumenta plura 476.50
Arator incuruus arare debet 477.48
Aratoris prouerbium ibidem
Aratrare & artare quid 478.10
Aratrum à quo repertum 180.50
Arbela celebris Alexandri uictoria 31.55
Arbores piſces 218.1
Arborum cultura à quo reperta 180.48
Arborum ramis antea coronabantur in ſacris 560.32
Arbores inter ſe amicę 395.33
Arbores ſummum munus homini datum olim creditum 312.28
Arborum uſus uarius ibidem.28.42 & inde per totum
Arbores numinum templa ibidem.42.& 313.3
Arbores numinibus dicatę 312.46
Arbores deorum ſimulacra ibidem
Arbores primum hominum alimentum ibidem.30.52
Arbor uinum potat 313.25
Arborum abortus quomodo 314.6
Arborum magnitudo mira 314.34.& 338.30.& 386.41.& inde.& 394.16.per totum
Arbores Indicę quales 314.34.& 154.26
Arbor quę incendi nequit 314.52

Arbores

Arbores lanigeræ ubi 317.33
Arboribus folia ubi non decidunt ibidem 52.& 396.56
Arboribus ſexum ineſſe 334.12.& 400.15
Arbores ſuſpicatæ 344.55
Arbor peſtem denuncians & animalibus letalis 345.2
Arbores neq; aqua, neq; igne corruptibiles ibid.8
Arbores in mari 347.4.& deinde
Arbores indociles quæ dicantur 348.12
Arborum liquores qui præcipui 367.3
Arborum frugiferarum natura ibid.16. per totum
Arborum fructus uix numerari poſſunt 372.2
Arbores paruæ poſt autumnum fimo conteguntur & quare 377.12
Arborum ſucci conſideratio 382.5 per totum
Arbores pomiferæ quales 386.7
Arboribus ſine, qualis eſſet hominis uita ibidem 18
Arbores ubi nullæ ibid.21
Arborum fertilitas ferè alternat 388.40
Arbores boletos ferentes 390.25
Arbores panos ferentes ibidem 43
Arborum quarum ſint in uſu cortices 391.2 per totum
Arbores cur à natura genitæ 394.9
Arborum tuber 395.4. & inde
Arbores quos ſitus & loca ament ibid.42 per totum
Arborum diuiſio per genera 396.13 per totum
Arbores quarum folia decidant, & quarum non ibidem. & 31.ibidem per totum
Arbores ſylueſtres urbanæq; ibid.26
Arbores orbanæ cur dictæ ibid.28
Arbor non germinans ante mediā æſtatem ibid.52
Arboribus nullis ubi nunquam decidunt folia ibid.56
Arborum foliorum natura, tempus &c. 397.4.per totum
Arborum conceptus, partus, educatio 398.35.& inde
Arborum gaudium flos eſt ibid.42
Arbores quædam non florent ibid.45
Arbores cito tardæq; germinantes 399.1 per totum
Arbores quo tempore fructus ferant 400.10.& inde
Arbores ſemper fructum habentes ibid.21
Arbores quæ nullum ſemen aut fructum ferunt ibid.27
Arbores quæ & quare infelices dicātur ibi. 30.& 642.9
Arbores quæ religione damnatæ 400.31
Arbores nouellæ quamdiu fructum non ferunt ibidem 35
Arbores quæ facilime fructū perdant ibid.
Arbores infructuoſæ interdum loci uitio ibidem 13
Arborum rami uarij 402.51
Arbores biferæ, triferæq; 401.16.per totum.& 479.14
Arborum partes uariè fructum gerunt 401.27
Arbores quæ maturius ferant ibid.32
Arborum corticis conſideratio 402.51 per totum
Arborum radicum conſideratio 403.3
Arbores prodigioſæ ibid.39.per totum
Arbores collapſas ſua ſponte reſurrexiſſe ibidem
Arbores quibus naſcantur modis ibidem 51.& 426.44
Arborum partes ſimiles partibus animaliū 409.44.& inde.& 448.27
Arborum cædendarum tempus 410.37 & inde
Arborum altiſſimæ laris, abiesq; 411.27
Arbores robuſtæ & deteriores quibus locis ibidem 37
Arbores quas & cur teredines non attingāt 414.43.& inde
Arborum centra, id eſt durities clauo ſimilis in unica ſerris 411.52
Arbor ampliſſima ubi uiſa 412.8
Arbores ſpiſſæ, graues, leues ibidem 37 & inde
Arbores non fluitantes in aquis ibid.39
Arbores duriores & earum uſus 411.49
Arbores calidiſſimæ & ex quibus ignis excutiatur 413.6
Arbores ſiccæ & earum uſus ibid.24
Arbores molles fragileſq; ibid.29
Arbores cariem uel uetuſtatem non ſentiētes ibidem 34.& inde
Arbores æternæ quę putentur ibid.39
Arbores infeſtantium genera quatuor 414.35 per totum
Arbor arbore integitur luxus cauſa 416.8
Arborum ætates & quæ arbores minime durent ibid.22 per totum
Arborum quarundam uita immenſa ibidē
Arborum miraculum ibidem 50.& 452.14.& inde.& 35.54
Arborum uitæ breuiſſimæ 417.13
Arbores quæ in terra gigni non poſſunt ibidem 33
Arborum pretia mirabilia 419.30
Arborum leges ibid.38
Arbores quod cœlum naturaliter affectent 420.3.per totum
Arborum ſitus & quas in oras ſpectare debent 421.13
Arborum cum cœlo & terra ſocietas ibi.35 per totum
Arbores quibus modis proueniūt 426.47
Arbores quibus modis ſerantur ibidem per totum
Arbores qualiter diſponendæ ſint 429.17 & inde
Arborum ſcrobes qualiter faciēdæ ibid.27
Arborum transferendarum conſideratio 428 52. per totum
Arbores qua ætate transferendæ 429.16
Arbores translatę eundem quem antè habebant ſitum ſeruent 430.4
Arborum quæ umbræ noxiæ & quæ utiles ibid.50
Arborum plantandarum ratio ibidem 40 per totum
Arborum inter ſe diſtantia atque interualla ibidem per totum
Arbores quæ tarde quæq; celeriter creſcāt ibidem.431.34.per totum
Arborum ſationis conſideratio 432.20 per totum
Arbor una in alia ibid.24
Arborum inoculatio quomodo reperta ibidem 28
Arborum inſitio quomodo reperta ibid.34
Arbor omni genere pomorū onuſta 435.10
Arborum ſerendarum tempora tria 437.11
Arbores quæ ſocietate gaudent ibid.37.& inde
Arborum morbi 448.14.& inde
Arbores quibus & quando proſunt frigora ibidem 18.& 420.7
Arbores hominibus ſimiles 448.23.& inde
Arbores quæ uermibus infeſtantur ibi.42
Arboribus infeſta 449.46.& circa
Arbores quæ cortice detracto moriātur & quæ non 450.19
Arborum ultima uenena 451.19
Arborum prodigia ibidem 23.per totum & 31.55
Arbores ſpeciem mutantes, ſeſeq; in alias uertentes 451.29
Arbores loquutæ interdum ibi.40
Arbores in ſtatuis, aris, uel in alijs natæ prodigij loco ibid.45
Arborum morbi remedia 452 4.per totum & ibid.45.& inde
Arbores ſteriles quomodo iuuentur ut fructum ferant 453.4
Arborum medicamenta 454.4.per totum
Arbores religioſæ qualiter ſuccidi poſſunt ibidem 54
Arbores ubi ſub ſeinuicem 479.8.& inde
Arbores quo cædendæ tempore 496.13
Arborum mira altitudo 148.11.& 154.26
Arbores potum ferentes 148.20
Arborum utilitas 609.50.& inde
Arborum fructus, primus cibus hominum ibidem 36
Arborum & ad arbores attinentium medicinæ 623.13.per totum
Arborum urbanarum medicinæ libro 23 per totum
Arborum ſylueſtrium medicinæ libro 24 per totum
Arbores quomodo difficilius cædantur celeriusq; areſcant 632.47
Arbuſtorum conſideratio & eorum ratio 445.35 per totum
Arbuſtum qualiter diſponendū 429.9.18
Arbuſtorum putatio quando & qualiter 445.47
Arbuſtis cōuenientes arbores ibi.30 & inde
Arbutus id eſt unedo arbos 380.49.& 630.21
Arca uuæ ſpecies 352.7
Arcadia non gignit thymum 368.14
Arcadiæ uinum mirum 362.46
Arcadum anni trimeſtres 174.3
Reliqua quære parte ſecunda.
Archelaus Cappadociæ rex 954.28
Archelaus circa agros colendos intentus 438.1
Archelai pictura 903.48
Archeſilas pictor 912.47
Archeſilaus pictor Luculli familiaris 912.18.& 907.32
Archeſilai ſtatuarij opera 925.3.& inde
Archeſitæ ſimulacrum 924.2
Archezoſtis quid 612.48
Archezoſtis herba quæ qualiſq; 697.17 & 704.24
Archebion herba quæ 593.42
Archibius ſcriptor 492.32
Archigalli pictura 900.22
Archilochi poëtæ interfectores Apollo arguit 167.2
Archimedis laus interituſq; 169.34
Architecti materiæ idoneæ 414.52.& inde
Arcios perſonata herba quę 672.49.& 673.55
Arction herba qualis 708.52
Arcion herba 673.51
Arcturi exortus 22.31
Arcturi occaſus quādo 487.44.49.& 489.42.& 494.51.& 210.40
Arcturi exortu tempeſtates fieri 490.38
Arcturi ſydus procelloſum 18.14
Arcturum herba qualis 708.51
Arcus cœleſtis conſideratio 26.8 per totum
Arcus cœleſtis circa ſolem uiſus aliquando 26.20
Arcus cœleſtis nihil cum fide portendit 26.10.per totum
Arcus cœleſtis quid ibidem.12
Arcus cœleſtis quando fiat & quando non ibid.14.& inde
Arcus cœleſtis ubi quotidie appareat ibi.44
Arcu cœleſti tacta terra halitū mirum emittit 413.51
Arcus cœleſtis duplex, pluuiā ſignat 500.12
Arcus cœleſtis mirum 317.20
Arcus cœleſtis uis 647.43
Arcus quo utimur à quo repertus 181.4
Arcus ex genitalib. camelorū ubi 308.56
Ardentia ſemper loca 43.9.per totum & ibi.40.per totum
Ardea auis futura præſagit 201.16
Ardeolarum conſideratio 267.6.& inde.& 172.54.& 293.6.& inde
Ardeolarum quando optimum augurium 293.7
Ardeulæ amicæ cornici 273.20
Ardeolæ auis in medicinis uſus 802.24

Ardices

Ardices pictor 892.23
Areæ diſpoſitio qualiter 492.39
Areæ meiſsium amurca ſubiguntur 371.42
Arellius pictor 907.1
Areopagitarum ſculptura 863.85
Areſcon ex fœmina mas 356.47
Areſcuſa mulier in marem uerſa ibidem
Aretij oppidi una qualis 352.38
Aretia uaſa 913.2
Areum oleum ad quid 652.28
Argáthonij regis ſenect⁹ 173.47.&174.6
Argathylis auis qualis 257.28
Argematis morbi remedia 778.40
Argemæ morbi remedia 551.52
Argemon Mineruæ herba 616.22
Argemone herba 583.12
Argemoniæ herbæ conſideratio 672.30 & inde
Argemoniæ herbæ medicinæ 685. 23.& 692.27. & 694.28. & 6[illegible]50.& 697.22. & 699.40. & 702. 5.24
Argenos gemma 566.9
Argenti conſideratio 855. 41.& inde
Argentum à quo repertum primo 180.31
Argenti copia ub 128.5. & 129.4.& 855.50
Argentum quando primum ſignatū Romæ 848.47.& 849.6
Argento à quo & quādo æs immixtū ibi. 8
Argentum ubi maxime reperitur 855.49. & inde
Argentū à quo habendū inhibitū 949.31
Argentum ſemper in auro reperiri 853.31
Argentum quod optimum 855.50.& inde
Argento nigræ fiunt lineæ ibidem
Argenti ſpumę conſideratio 857.9.& inde
Argentum quomodo inauretur 859.40
Argenti differentiæ duæ ibidem.54
Argenti bonitas ibidem.56
Argenti probatio ibidem
Argentum Aegyptium quale 860.27
Argentum in quibus ornamentis 853.29 per totum
Argenti cælandi ars ibidem 37
Argentum quid 887.10
Argentum cælatum à quo Romæ 862.32
Argenti uiui conſideratio 856.13.& inde
Argentum uiuū omniū rerū uenenū ibid.
Argentaria Creta qualis 414.48.912.39
Argentea corona à quo primum 560.54
Argenteus nummus quādo Romæ 849.13
Argentei denarij nota quæ 848.54.& inde
Argēteorū uaſorū luxuria 861.37.& inde
Argentei mulierum lecti 862.25
Argenteæ lances centum librarum ibid.21
Argentearū ſtatuarū uſus 863.13.per totū
Argentei currus ibidem 20
Argenteæ fœminarum compedes ibidem
Argentoſum aurum quale 855.24
Argyllæ albæ conſideratio 421.7.per totū
Argylla uina condit Græcis 363.22
Argylla terra uineis utiliſsima 421.9
Argylla ex qua imagines fiunt 912.3
Argyrius quid 857.11.& inde
Argyrodamas gemma 967.56.& 970.27
Argius ſtatuarius 872.20
Argo nauis ex eone arbore facta 345.7
Argonautæ in Italia 66.10
Argonautarum pictura 908.27
Argonautarū lapis Cyzici relictus 933.25
Ariadnes pictura 904.21
Ariana gēs,& in ea lacrymarū ſpina 316.4ē
Arianis herba qualis 654.14
Ariciæ uitis maxima 349.39
Arienæ ualles 520.3
Ariena pomum 325.27
Aries quomodo fœminas uel mares generet 210.53
Arietis ferocia quo cohibetur ibidem 48
Arietis cornua defoſſa,aſparagum gignunt 521.15
Arietis mirum 802.31
Arietis in medicinis uſus 792. 20. 53.& 793.53
Arieti naturale agnas faſtidire 210.47
Arietum optimorum forma ibidem 53
Arietes machina bellica 182 13
Arietis piſcis conſideratio 228. 25.& 237. 52.per totum & 840.48
Arinca frumenti genus in Gallis 465.43
Arinca & ex ea medicinæ .603.50
Arion citharœdus à Delphino peruectus 220.54
Aris herbæ deſcriptio & ex ea medicinæ 652.44
Ariſtalæa maluæ genus 554.5
Ariſtandri de oſtentis liber 451.38
Ariſtarete pictrix 911.4
Ariſteus prim⁹ mel cū uino miſcuit 354.47
Ariſtei anima uiſis 176.55
Ariſtida herba qualis 716.25
Ariſtides ſtatuarius 872.29
Ariſtidis ſtatuarij opera 875.27
Ariſtidis pictoris opera 904.8.& 905.48.
Ariſtidis Iris imperfecta 910.39
Ariſtidis inuentum 907.30
Ariſtidis præceptor 901.2
Ariſtidis tabula ingenti empta precio 169. 47. & 893. 36
Ariſtippus Glauconis filius 894.19
Ariſtippi pictoris opera 906.6
Ariſtobulus pictor 910.46
Ariſtocles pictor 905.49
Ariſtoclides pictor 909.36
Ariſtodemus ſtatuarius 877.21
Ariſtodemus pictor 905.34
Ariſtogiton medicus 708.33
Ariſtogiton tyrannicida 164.2.& 867.44. & 875.11.29.
Ariſtogitoni ſtatua poſita 867.44.& 875. 11.19
Ariſtolaus pictor 909.25
Ariſtolochiæ herbæ conſideratio 671.28. 29.& 672.21
Ariſtolochiæ herbæ ætas 423.10
Ariſtolochiæ herbæ medicinæ 686.42. 52.& 687.51.& 692.25.& 697.10.& 698. 3. & 699.22.& 700.43.& 703.3.
Ariſtomachus apum amator 276.54
Ariſtomachus ſcriptor 346.25.& 363.20
Ariſtomenis fortitudo 298.24
Ariſtomenis cor hirſutum ibidem
Ariſton ſculptor 863.52.& 877.10
Ariſtonidas ſtatuarius 874.39
Ariſtonides pictor 910.46
Ariſtophanes Poëta 564.20
Ariſtophanes Euripidi quid obijcit 597.55
Ariſtophanis grammatici amica 185.28
Ariſtophontis Ancæus ab apro uulneratus 909.42.
Ariſtotelis laus & eius quinquaginta de animalibus libri 189.54.& inde
Ariſtotelem imitatus Plinius ibidem
Ariſtotelis patria ab Alexandro reſtituta 166.56
Ariſtoteles cōſcius Alexādri mortis 802.38
Ariſtoteles uir miræ ſubtilitatis 497.43
Ariſtotelis mater 905.24
Ariſtotelis heres 913.19
Ariſtotelis filia 762.24
Ariſtratus tyrannus 9-5.44
Armeniaca pruna quæ 372.51
Armeniaca arbor quando floret 399.44
Armenium color 894.39.& 897.1
Armillæ quibus dabantur 847.46
Armillæ fœminarum 843.17
Armoge quæ 894.35
Armon,id eſt Armoracia herba 512.24
Armoraciæ conſideratio ibidem & inde
Armoraciæ medicinæ 529.7
Armorum crepitus quando é cœlo auditus 25.39
Armorum plurium genera,ac eorūdem repertores 180.56. & inde
Aromatites uinum 361.44
Aromatites gemma 968.10
Arou bulbi genus 514.15
Aros herba & eius medicinæ 651.39.& inde.& 202.20
Aretina uaſa qualia 913.2
Arrogantiæ exemplum 900.34.& inde
Arrugiæ quid 852.14.& 813.9
Arſen mandragoræ ſemen 674.13
Arſenogonon herba qualis 704.4.8
Arſinoë Ptolemæi uxor 919.6.963.12
Arſinoë regina quæ 885.39. & inde.929.7
Artes immortalitatem efficiunt 348.42
Artes unde liberales dictæ ibidem 50
Artes,deſidia perdidit 890.49
Artium laus & inuētio quomodo 348.40
Artium inuentores dij habiti 425.33
Artium una medicina imperatoribus impe ſat 633.20
Artium plurimarum excellentia 169.14 per totum.& 46.per totum ibidem
Artificum mira opera ibid.46.per totum & 872.9. per totum
Artemiſia uxor Mauſuli regis 668.28. & 913.19.& inde
Artemiſia herba qoalis 668.28
Artemiſiæ herbę medicinę 675.64.& 685. 35.39.46.& 693.5.& 702.34.
Artemon medicus 714.38
Artemon pictor 909.46
Artemon ſuppoſititius Antiochus 159.11
Artemonis ſimulacrū 873.10. & 914. 40
Arteriæ conſideratio 297.37. & inde.303. 7. & inde 302.51
Arteriarum morbi remedium 527.10.& 531.7. & 532.17.& 544.42.& 548.38.& 553.47.& 591.24.& 600.42.& 604.19. & 605.50.& 612.4.& 628.13.& 721.19
Arteriace medicamentum 628.9.& 552.8.
Articularis morbi remedia 603.1.& 508. 54.& 610.17.& 612.8.& 620.2. & 621.6. & 631.51.& 631.27.50.& 642.49.& 647. 24. & 648.4.& 652.19. & 657.39.47.& 665.49. & 670.28.& 696.20.23.& 699. 39. & 741.29.& 754.47.& 792.42.& 798.27.& 826.43. & 834.16.& 916.10. & 536.24.& 510. 27. & 582.1.2.& 582.& 591.17
Articulorum conſideratio 301.3
Articulorum remedia 539.10.& 519.8.& 696.3
Artopta panis genus 468.53
Artrate quid 478.10
Arua alternis annis ceſſare cupiunt,quod ſi ſuris ſpatia non patiantur, quid agendum ibidem 49.
Arua fertiliſsima ubi 479.3.per totum
Aruis,ſtipulæ incenſæ in eis mire proſunt 493.20
Aruorum ſtercorandorum ratio 479.25 per totum
Aruorum ſacerdotes à Romulo inſtituti 455.54
Aruernorum ſtatua 872.56
Aruſium uinum, id eſt Chium 357.26
Arulæ quid 419.14
Aruncus caprarum quid 213.6
Arundinum conſideratio 406. 57.per totum.& 438.31.& inde
Arundinum uſus uarius 407.38.& inde
Arundines in delitijs gratæ ibidem
Arundinibus domus ubi teguntur ibidem
Arundines Indiæ maximæ 407.17.154.30
Arundinum in ſexu differentia 407.18
Arundines nauigiorum uicem præſtant 154.31. & 407. 18
Arundinis natura & medicinæ 644.21
Arundines quando ſerendę 498.36
Arundinū radix qualis 407.22.& 438. 37
Arūdinū genera plura 407.30. & 644.12
Arundinum uſus ad uineas maxime 408.5. & 438.50
Arundines in humidis agris ſerendę 408. 31.& inde
Arundo apta ligaminibus 409.4
Arundinum cædēdarum tempus 438.47
Arundo contraria filici 461.10
Arundinis ſtirpes quo ex corpore trahitur 644.24
Arundo odorata ubi ibidem 26
Arundinis Cypriæ medicinæ ibidem 34

Arund

Aruedo extractoriam uim habet ibid.36
Arundines quamuis in palude non tamen ſine hymbre adoleſcunt 224.56
Arundines ubi maximæ 154.30.& 407.15
Arundineti conſideratio 438.32.& inde
Arundinis folia longa 398.5
Aruſpicium à quo inuentum 181.53
Aſaron herba quæ & unde dicta 564.28.59
Aſarum herba nardi uim haber 318.44
Aſari medicinæ 379.9
Aſarota quid 945.7
Asbetinum linum 504.24
Asbetos gemma 968.12
Aſcalabotes color 974.12
Aſcal ia herba 574.24
Aſcaloniarum conſideratio 515.2
Aſcal onia cœpe unde dicta 514.48
Aſcalonia quando ſerenda 515.34
Aſcia à quo reperta 180.41
Aſcia,id eſt loca umbra carentia 33.9
Aſcy roides herba qualis 709.21
Aſcy ron herba quæ ibidem & 707.49
Aſclepias herba qualis 709.10
Aſclepiadis laus,excellētia,Interit⁹ 169.10.
Aſclepiadis medici ætas,aſtusq; 683.44. per totū
Aſclepiodorus ſculptor 877.18
Aſclepiodorus pictor 901.42
Aſclepiodori opera 905.10
Aſclepionis,Panacię patris inuentū 662.33
Aſconius Pedianus 174.35
Aſdrubalis clypens qualis 895.5
Aſellorum piſcium conſideratio, natura,genera 225.36.& 816.31
Aſelli quando latent 255.14
Aſelli ſtellæ quales 500.7
Aſia quo anno à Romanis uicta 333.23. & 867.17
Aſia picem haber optimā 363.37.& 364.35
Aſiæ frutices quales 344.21
Aſia reſinam habet 363.47
Aſiæ hedera 405.13
Aſiæ calami 406.43
Aſiæ ſalices quales 409.8
Aſiæ ſerendi tempus 461.32
Aſia è geniſta lina facit 503.43
Aſia deuicta luxuriam miſit in Italiam 862.50.& 870.26
Aſiæ duodecim urbes quando terræmotu merſæ 36.5
Aſiatica perſica 375.38
Aſiatica creta 895.45
Reliqua quære parte ſecunda.
Aſyla berba qualis 673.1
Aſilus uermis 287.36
Aſili quo fugantur 822.37
Aſinius Pollio conſul quando 846.55
Aſinius Pollio primus bibliothecam Romæ dicauit 891.26.& 167.50
Vide Pollio
Aſinius Gallus conſul 862.7
Aſinius Celer 226.19
Aſinio Pollioni Plancus quid reſponderit prologo
Aſinorum conſideratio 207.40 per totū
Aſinus ingenös precij ibid.208.11
Aſini ubi optimi 207.44
Aſinus naturæ frigidæ ibidem 45
Aſini ubi non generantur ibidem
Aſinus inter pilos habentia, tantum à pediculis immunis 285.33
Aſinus ubi cornutus 298.33
Aſinorum dentes quales 296.43
Aſinus Indicus qualis 308.6
Aſini ſylueſtres ubi 199.17
Aſinis admiſſuræ tempore quid dandum 541.34
Aſinis ferulæ gratiſſimæ 632.50
Aſini rabie inflammantur 675.27
Aſini crepitus quo faciunt 718.42
Aſinorum partus 207.48
Aſini quid timeant 208.1
Aſinorum pullorum in epulis ſuſus ibid.16
Aſinus ferus 189.22
Aſini & anus opera Afri arant 424.8
Aſinus Baccho cur aſsignatur 632.52
Aſinorum corpore ſcarabeos gigni 283.26
Aſini quotannis uiuant 207.54
Aſinis cor maximum 298.34
Aſini fel non habent 299.39
Aſinus & ex eo medicinæ 749.2.41.& 750.12.& 755.55.& inde
Aſininum lac efficaciſsimum 741.8
Aſinini lactis remedia 745.37.& inde. 749.25.& 752.5.& 753.21.& 741.35.39. 44.& 550.18
Aſinina oſſa contra uenena dantur 745.45
Aſini urina ad quid proſit 749.41.& 754. 20.& 755.44
Aſini renes ueſicæ mendentur 753.33
Aſinini ſeui medicinæ 754.56
Aſinini pulli ſanguis & fimus quibus proſit 755.44.& inde
Aſininæ carnes phthiſicis medentur 756. 22.
Aſinina pellis impauidos infantes facit 760.52
Aſininæ mammæ à fœtu dolent 305.4
Aſinarum lac quale 305.34.& inde
Aſina quo ſterileſcat 734.56
Aſininum lac in arcanis 741.45
Aſinina pruna quæ 372.49
Aſiniſca uua 353.30
Aſio noctuæ genus 777.50
Aſio auis qualis 253.33
Aſius Quintus 207.40
Aſius lapis qualis 938.11
Aſmaticis uolia 555.4.& 686.54
Aſopodorus ſtatuarius 872.29
Aſpalathum ſpinæ genus 647.35
Aſpalatho oleum faciunt 372.17
Aſpalathos arbor 327.18
Aſparagi conſideratio 520.30.& inde
Aſparagus ſylueſtris qui corruda dicitur ibidem.32.& 551.12.& 539.47.& 408.34.
Aſparago uinum conficiunt 361.35
Aſparagus ſylueſtria 550.32.& 521.13
Aſparagus trium librarum 508.46
Aſparagorum ſato,cura &c. 550.39.& inde
Aſparagum ex arietis cornibus naſci 551.15
Aſparagus Gallaicus quis 572.37
Aſparagi ſpinæ 573.22
Aſparagorum medicinæ 539.33
Aſphaltion quid 567.41
Aſphaltitis lacus de bitumine mirū 160.44
Quære alia parte ſecunda.
Aſphodelus herba 595.56.& 575.29.& inde
Aſphodeli herbæ medicinæ 595.56.& inde per totum.& 702.6
Aſphodeli radix 316.27
Aſpides ſerpentes quō mitigantur 580.41
Aſpides ſerpentes quō ſopiantur 585.40
Aſpidis ſerpentis deſcripōo 195.52
Aſpidis cum ichneumone pugna 196.11
Aſpides quomodo fugantur 642.46
Aſpidis mirum 273.25
Aſpidum ueneno contraria 550.28
Aſpidum morſus remedia 608.18.& 617. 33.& 651.33.& 732.44.et 770.9.& 770. 23.51.& 826.3
Aſpilas gemma 968.14
Aſplenum herba qualis 709.2
Aſſabinus deus 324.37
Aſsiduitas omnis faſtidium parit 323.38
Aſſyria malus qualis 314.17
Aſſyrias literas ſemper fuiſſe 179.44
Reliqua quære parte ſecunda
Aſsis nūmi cōſideratio 848.37.849.3. & circa
Aſtaci cancrorum genus 230.51
Aſtæ urbis qualia uaſa fuerint 913.3
Aſtaphis agria uuæ genus 612.14
Aſter berba qualis 709.14
Aſter terra qualis 917.37
Aſteria gemma 966.15.& inde
Aſteria ardeolarum genus 267.8
Aſtericum berba qualis 592.54
Aſterion uermis 773.37
Aſtylis lactucæ genus 518.20
Aſtylon ſimulacrum 873.43
Aſtypale fœmina 909.43
Aſtragali herbæ deſcriptio 688.37
Aſtragali herbæ medicinæ 699.55. & 701.52.& 702.8
Aſtragalizontes ſimulacra 873.17
Aſtrapes pictura 903.55
Aſtrapiæ gemmæ 873.56
Aſtringentia 619.7
Aſtrios gemma 966.28
Aſtroites gemma 966.28
Aſtrobolos gemma ibidem.30
Aſtrologiæ inuentor quis 181.56
Aſtrologiæ ſectæ quatuor 482.14.& inde
Aſtrologiæ utilitas 489.53.& inde
Aſtrologorū inter ſe diſcordantia 482.17
Aſtrologiæ excellentia 169.16
Aſtrologorum inconſtantia 175.8.& inde
Aſtrorum ſcientia occultiſsima 481.40 755.44.& inde
Aſtrorum obſeruandorū triplex ratio 483. 3.& inde
Aſtra non cogunt hominū mores 175.27. & inde
Aſtris euentus aſsignantur, & naſcendi leges 4.7.& 174.47.per totum
Aſturcones equi quales 207.34
Aſtus animaliū exempla 237.35.per totū & 237.47.per totum.& 855.44.per totū
Vide Animalium aſtus.
Aſtus Cleopatræ 561.46.& inde
Atabulus uentus Apuliæ contrarius 450.15
Atagen auis 262.48
Atalantæ pictura 892.36
Ateramon herba ubi fabam necat 474.48
Aterius Labeo prætorius 893.6
Athamantis furor 884.40
Athamas medicus 558.12
Athanati fortitudo 163.18
Athara medicamentom 603.52
Athenæus ſtatuarius 872.45
Athenis ingens figuorum copia 870.37
Athenæ quo unguento delectatæ 331.6
Athenienſium infauſtum prælium ubi & quo omine 408.6
Athenienſium coronæ oleæ uſus 369.49
Athenienſium pœna cicuta inuiſa 678.46
Athenienſium contra Perſas prælij pictura 998.58
Athenienſium dęmonis pictura 900.13
Athenienſes iuuenes coronati comeſſabāt ac ſapientū cōuentus frequētabāt 361.50
Athenienſium naufragium 8.12
Athenienſium ad Romanos legati 167.33
Athenienſium armamentariū quale 169.39
Reliqua quære parte ſecunda.
Athenionis pictoris opera 908.55
Athenodorus ſtatuarius 872.30.& 914.37
Athletæ quo cibo paſcebantur 626.8
Athletę cibos ambulatione perficiūt 311.54
Atlantis montis arbores quales 341.37
Atlas ſphærā primus reperit 5.6.& 181.56
Reliqua quære parte ſecunda.
Atizoës gemma 968.18
Atractylis berba 573.25.& 574.3.& 585.48
Atræ fici ſpecies 377.8
Atramentum color 894.45.& 896.9.29
Atramentum omne,ſole perficitur 896.29
Atriplex berba & eius ſatio 523.28
Atriplicis herbæ ſemen quale 524.44
Atriplicis herbæ uitia 553.32
Atriplicis natura & medicinæ ibidem
Atropha quæ 608.4
Attagenes ubi non ſint 216.35
Attalus medicus 833.10
Attalus de ſcorpione quid 726.54
Attalus circa agros colendos quid 458.1
Attalus centum talentis Ariſtidis tabulam licitatus eſt 169.48
Attali regis inuentum 212.55
Attali regis domus ex qua materia 914.44
Attali aduerſus Gallos prælia 877.1
Attali mors quando 852.56
Attalus ſex milibus ſeſtertium picturā emit 893.35.& 904.28.& 169.48
Attalica neſtis 935.26

Attalicæ ueſtes à quo Romam aduectæ 949.46
Attelabi locuſtarum genus 774.29
Atticum thymum quale 568.9
Attici liber de uiris illuſtribus 891.31
Attilius regulus bis cõſul de agro 458.39
Attilij reguli conſulatus 168.56
Attilij reguli cum ſerpente pugna 189.3
Atolus Padi piſcis qualis 813.17
Attilus captus non niſi boum iugis extrahitur ibidem.18
Attinia arbor ulmi genus 395.36
Attinia arbor nullum ſemen aut fructum fert 400.29
Attinia uitibus minus apta 445.42
Auaritiæ cauſa artes coluntur 348.38
Auaritiæ mala ibidem
Auaritiæ uis 919.20.per totum
Auaritiæ redargutio 842.21.per totũ.& 483.53.& 849.19.& 861.1. & inde. & 25. ibidem
Auaritiæ origo 849.10
Auaritiam ſequuta eſt auri fames ibid.11
Auaritiæ cauſa quæ ſunt 919.10 per totũ
Auaritiæ exemplum 215.44
Auaritia ad ima penetrat 842.32
Audaciæ exemplum 196.53.& 138.52
Audaciæ ſignum in oculis 293.33
Auditus mirabile exemplum 163.49
Auditum quid obtundat 644.43
Auditus cui negatur, negatur & ſermonis uſus 171.1
Auellanæ Iuli inutiles 402.6
Auellanarum nucum conſideratio 379.31
Auellanæ græcæ quo ſerẽdę tẽpore 437.33
Auellanæ nucis natura & medicinæ 630.5
Auena Græca cui non cadit ſemen 473.24
Auena frumenti primum uitium 474.6
Auena Germani pro pulte ueſcũtur ibid.9
Auena ſponte prouenient & ea tantum ueſcentes 141.48.& 87.10
Auenæ cibus quibus utilis 606.1
Auenæ pania utiliſsimus ibidem.2
Auenis uiuentes 87.8
Auentinus mons in quem plebs Romana ſeceſsit 508.56
Anſeia aqua ubi 808.11
Aufidius Cn.tribunus plebis 192.55
Aufidij C.interitus 178.8
Aufidius Marcus Lucro quis 250.31
Aufidius Marcus quis 892.10
Aufidius ſcriptor 111.15
Auge Demetrij ſerua 918.51
Augeas rex, fimi uſus repertor 425.32
Augentia corpora 615.16.& 622.41.& 630.7.& 637.34.& 312.3
Augites gemma 968.22
Augusta à quibus reperta & cur cauia appellata 181.22
Auguria ouorum 265.40.per totum
Augurium quando optimum 293.8
Auguriorum materia 234.41& inde & 725.1 per totum
Augurum collegium Romæ 198.33
Augures plures 245.47.55.& 247.2.& 249.17.per totum
Augurum diſciplina qualis 726.1
Auguriorum quæ aues aptæ 247.7
Auguſtus imperator cõtra Aethiopes 144.50
Auguſti apud Actium uictoria 300.9
Auguſti ſtatua qualis 582.23
Auguſtus decurias qualiter ordinat 846.15
Auguſto argenteę ſtatuæ tributæ 863.15
Auguſti ſomnium 873.35
Auguſti forum & in eo picturæ 933.51
Auguſti imperatoris templum 908.40
Auguſtus hiacynthi pueri pictura delectatus ibid.39
Auguſti pater quis 924.25
Auguſti marmor 917.9.& deinde
Auguſti forum quale 933.11
Aug imagines in cõcordiæ tẽplo 946.49
Auguſtus qua gemma ſignabat 949.25.34
Auguſto ſacrificanti replicata iocinera ſunt 299.27.& inde
Auguſti imperatoris templũ factum à coniuge 335.12
Auguſti charta quæ 339.37.& 349
Auguſti manu ſcriptus liber Plinij tempore extabat 340.19
Auguſti de calceo augurium 4.14
Auguſtus militari ſeditione prope afflictus ibidem.55
Auguſtus contra Antonium apud Actium 821.36
Auguſti filius quis 141.44.& 19.51
Auguſti tempore cometes uiſus qui & coli ceum iuſsit 15.8
Auguſto principatum ineunte quæ ſtella uiſa 16.14
Auguſti auſpicijs quę maria nauigata 23.4
Auguſti principatu fames ingens 156.21
Auguſtus neptis ſuæ nepotem uidit 151.55
Auguſti duodecimus conſulatus 160.6
Auguſtus Virgilij carmina cremari uetuit 167.46
Auguſti imperatoris geſta cõpẽdio 172.43 per totum
Auguſti aduerſa plura ibidem & inde
Auguſti uotiui ludi quãdo celebrati 174.29
Auguſti in radendo conſuetudo 182.44
Auguſtus quod uinũ cunctis prætulit 3'5.32
Auguſti libertus, uini optimus cẽſor 357.16
Auguſto laurus è cœlo miſſa 384.42
Auguſti tempore mirum de lauro, aquila, gallina 385.33
Auguſti uxoris de lauro mirum ibidem.26
Auguſti Siculũm bellum 387.18
Auguſtus ciuicam coronam ab humano genere accepit ibidem.
Auguſtus quid erga Neapolitanos cum Aſica 459.40
Auguſtus Coloniã Capuã deducit ibid. 42
Auguſtus eruo legumine curatus 472.52
Auguſti epiſtulæ ibidem
Auguſti undecimus conſulatus 504.50
Auguſtus lactuca in ægritudine ſeruatus 518.?4
Auguſti medicus Muſa ibidẽ 25.& 668.55
Auguſti Italiæ deſcriptio, ac in undecim regiones diuiſio 53.38
Auguſti tropæum in Alpibus 67.38
Auguſto Alpini ſubacti ibidem
Auguſti filiæ luxuria 561.13
Auguſti ex piſce augurium 224.41
Auguſta laurus 384.35
Auguſti oculi quales 291.27
Auiaria Turdorum apud ueteres 415.36
Auiaria quis primus inſtituit 263.50
Auiditatẽ in cibis faciẽtia 547.52.& 549.26 Vide Appetentia.
Auiola quidam in rogo reuixit 176.42
Auium conſideratio libro 10.per totum
Aulanius Euander ſtatuarius 213.48
Aues picta uua deceptæ 899.40.& inde
Aues ne milium panicũue tangit 475.24
Aues quomodo manu capi poſſunt 516.42
Aues ubi cum hominibus pugnant 122.15.& 253.1.& 254.32.& 262.6
Aues curſum nauium dirigentes 230.25
Aues uillaticæ quo tutæ fiant 613.36
Aues ne ſtrangulentur 656.6
Aues animalium minimę 217.9.14
Aues nocte lucentes 262.38
Aues nonę fabuloſęque 263.6 per totum
Aues quo ordine ex ouo generẽtur 264.52
Aues omnes in pedes naſcuntur 265.8
Aues quot diebus incubent 267.22.& inde
Aues quę animal pariunt ibid.34.per totũ
Aues plerçq; cur oculos appetant 194.25
Aues omnes pręter ueſpertilionem dentibus carent 296.5
Aues quę ſine pedibus 308.16
Aues quę & quando loquaciores 310.2
Aues uncos habentes ac nocturnę quales 248.50.& 250.4.per totum
Aues incognitę 249.20 per totum
Aues à cauda de ouo exientes & quare ibidem.28
Aues auſpicijs aptę ibidem 40
Aues quę in cœnis prohibitę 225.52
Aues geminus ſinus habentes 300.48
Aues quę quibus in locis non ſint 254.45
Aues colores mutantes in alias uerſę 255.28
Aues dentatę 261.52
Auis quę omniũ maxima 244.11.& 251.4
Auis quę ſola à ſuo genere interimitur 247.42
Auium cantus quo cõpeſci poſsit 907.20
Auium diuerſarũ in medicinis uſus 785.10
Auium res 196 34
Auium multarum nomina naturaq́; 262.45 per totum
Auium ſermones quomodo intelligi poſſint 771.48.& 263.22
Auium generatio 264.10 per totum
Auium oua qualia ibidem per totum
Auium coitus qualis ibid.20 & inde
Auium generationis, incubatus, coitus, tẽpus ibid.39 per totum
Auiũ quod mẽbrũ primũ gignitur ibid.54
Auium cõceptus, & fœtuum numerus 266.20 per totum
Auium pedum differentię 308.14 per totũ
Auium ungues quales ibid.11.& inde
Auiũ digeſtio per genera 248.13 per totũ
Auium inauſpicatarum conſideratio ibid.21.& 247.7 per totum
Auium ex his quę uncos ungues nõ habent hirundo ſola carne ueſcitur 253.45
Auium temporis differentia magna 254.16 per totum
Aues quę perennes, quę ſemeſtres ibidem
Auiũ mira 254.10 p totũ & 261.50.per totũ
Auiũ cantus qui ſuauiſsimus 255.25 & inde
Auium geniturę quando 256.22
Auium ingenia ibidem 41.55. & inde per totum & 245.39
Auium uolatus inceſſusq; 259.34.per totũ
Auium loquentiũ conſideratio 260.29 per totum & 261.7 per totum
Auium loquentium lingua qualis 260.55
Auium potus 262.17 per totum
Auleticon calami genus 407.35.& 408.2
Aulos piſcis 841.40.& 835.16
Aurata piſcis 840.49.& 225.14
Auratę piſcis medicinę 827.12
Aurelius L.conſul quando 830.20
Auricularum conſideratio 292.23
Auricularum indicia 311.7
Auricularum remedia 539.9.& 547.49.& 748.14
Aurea animalium animi index 290.46
Aures inmeninitũ indicia 292.44.& inde
Auris memorię locus 307.30
Auris dextra Nemeſi ſacra ibid.32
Aurem tangentes atteſtamur ibid.31
Aurium animaliũ deſcriptio 192.28.& inde
Aurium mulierum ornamenta ibid.19
Auribus uniones geſtãtur 133.29.& 234.28
Auribus homines corpora tota integentes 87.12.& 155.52
Auribus ubi quadrupedes oẽs carẽt 544.56
Auribus lignum ſonant 644.10
Aurem animalia ingredientia quo extrahuntur 728.42.& 780.12
Aurium ſordes medentur morſui hominis 725.13
Auribus contraria 639.9.& 644.43
Aurium medicinę 528.13.& 529.44.& 531.51.& 532.48.& 536.39.& 543.25.& 545.2.& 547.9.& 548.31.& 549.37.& 551.18.& 553.23.& 577.42.& 572.35.& 581.8 & 534.13.& 590.26.& 599.9.& 501.2.35.& 605.23.26.& 612.25.et 618.1.16.et 619.53.13.et 621.28.40.et 622.8.26.15 624.16.et 627.30.52.et 629.54.et 630.46.et 638.8.et 634.1.et 636.18.et 638.18.et 639.23.et 640.45.et 648.30.et 652.8.34.et 680.23.et inde per totũ. et 589.4. et 696.55.et 707.42.et 708.51.et 711.16.et 733.55.et 748.28.et 785.9.et 826.53. et 831.34.41.45.& inde et 916.54.et 917.21
Aurium medicina multiplex 747.46.et inde

inde. 279. 55. et inde
Auriũ ſurdarũ medicinæ 526.42.& 664.5
Aurium uermiculos necantia 544.17.& 558.33.& 559.5.& 607.36.& 732.48
Auriũ inflammationi quid proſit 629.44
Aures purulentas ſanantia 631.56.& 635.28.& 636.14.& 638.1.& 643.54.& 645.13.& 649.34.& 719.17.& 818.50.& 826.28 & 881.10
Aurium grauitatem emendantia 540.30.& 542.15.& 621.20.& 748.14.& 880.23.& 882.52
Aurium ſonitum ſedantia 532.18.& 535.3.& 546.35 & 636.6
Auribus infantium medicina 541.29
Aurum qui hominum ſoli oderunt 537.49
Aurum quo politur 940.53.& 970.2
Aurum ubi à formicis eruitur cuſtoditurq; 289.6
Aurum quo conſumitur, ac eius uenenum 772.51.& inde
Aurum implerum crinibus 844.17
Aurum exiguum apud Romanos ibid.1.9
Aurum mulieres pedibus geſtabant 848.52.25
Aurum cuius in os miſſum 849.22.& inde
Aurum habere Spartacus uetuit ibid.32
Aurum igne proficit 850.48.& inde
Aurum cur tanti precij ibid.50.& inde
Aurum trib⁹ modis inueniri 855.54.& inde
Aurum fluminum optimum ibidem
Aurum quibus in locis reperitur ibid.50. per totum
Aurum quanto labore effoditur 856.3.& deinde per totum
Aurum quo conglutinatur 855.29.& inde
Aurum quod optimum 856.10
Aurum argento uiuo purgatur ibid.16.& inde
Aurum quo ligno inducitur 895.26
Aurum alumine purgari 916.29
Aurum ueſtibus intexere à quibus 211.55
Auri ingens cupiá ubi 128.4.& 129.2.& 132.38.& 146.2.& 147.24.& 849.54.& 860.50.per totum
Auri conflaturam quis reperit 180.32
Auri ſacra fames, quid mali hominibus afferas 843.11.& inde
Auri uſus qualis 848.1.& inde
Auri abuſus 849.34
Auri igne nihil deperit 850.46
Auri bunitas quo cognoſcitur ibid. 48.& inde
Auri percuſsio in bracteas ſubtiliſsimas 851.1.& inde
Auri proprietates 850.50.& inde
Auri naturalis inuentio 851.11
Auri purgatio 782.9
Auro ſignare literas quãdo repertũ 845.38
Auro repenſum caput 849.22
Auro cuilibet argentum ineſſe 853.32
Aureum delubrum ubi 963.12
Aureus nummus quando Romæ percuſsus 849.13
Aurea corona ſeptem pondo 850.3
Aurearum bractearum differentiæ ibidem 30.& inde
Aurei currus 863.10
Aureæ compedes ibid.22
Aurea felis ubi pro deo colitur 144.22
Aurea corona quæ 587.14.& 387.14
Aureum poculum quid apud medicos 645.42
Aurichalci conſideratio 865.39
Auripigmentum quid 897.21.& 894.42.& 853.30
Auſpicia à quo reperta 181.24
Autpictorum materia 215.48.& 248.45
Auſter uentus qualis 497.1.& inde.& 21.32.52.56
Auſtri uenti quibus nocent 410.9.& inde & 497.1
Auſtro uento rupes ſacra ubi 19.48
Auſtrinus uertex 30.30
Autolyci ſimulacrum 876.22
Autopyros quid 606.9
Autorum nomina non ſupprimenda. prologo
Autor grauis falſæ rei, lapſum fidei parit ingentem 93.48
Autores in dubijs citandi 152.44.et 724.3
Autores in eadem ſcientia ſæpe diſsident 482.26
Autorem quem ſequi debemus 46.54
Autoritas in quo ſumma 268.24
Autumnus an ſerenus futurus ſit 499.53
Autumni initium quando 494.19
Auxiliares milites torquibus aureis donabantur 847.44
Axinomantia magicæ ſpecies 939.36
Axungiæ conſideratio, uſus &c. 711.23.et inde

B

Babiæ uinum quale 356.53
Babillius præfectus Rom. 303.9
Babylonis ſpina qualis 346.18
Babylonis palma 426.47
Babylonis fertilitas 475.38.et 476.44
Babylonij quomodo ſegetes curent, et earum fertilitas 475.38
Babylonij de terræmotu quid 54.55
Babylonij ſyderum obſeruationis repertores 179.56
Babylonica terra non gignit herbas 475.45
Babylonicæ ueſtes quales 212.1

Reliqua quære parte ſecunda.

Baccalia laurus 384.39
Baccar, et ex eo unguentum 564.17
Baccar ruſticum quid ibidem.26
Baccaris medicinæ 578.54.et 597.28
Baccaris id eſt, nardum ruſticum 318.31
Baccarum, et pomorum natura eadem 382.26
Baccarum conſideratio 380.30.et 381.2.5.et 382.25
Bacchus ubi educatus 324.8
Bacchus primo coronam hederę ſibi impoſuit 387.30
Bacchus quãdiu ante Alexãdrum magnum 126.36
Bacchus cur ex femine Iouis natus creditur 129.45
Bacchus cantharis uſus 863.11
Bacchus à Mercurio nutritus 877.24
Bacchus cũ elephantis triũphũ ducit 183.54
Bacchus quæ reperit 179.38
Bacchi comites qui 923.20.et inde
Bacchi templum in Samo 192.10
Bacchi Thyrſos, galeas, ſcuta, hedera ornãt
Bacchi ſacra cum edera ibid. (405.18
Bacchi nutrix Nyſa ubi ſepulta 104.21
Bacchi ſimulacrum 875.5.& 922.24.& 923.21.& 924.10
Bacchi mira pictura 893.36.& 900.26.& 901.24.& 904.21.& 908.37
Baccho Aſinus cur aſsignatur 632.52
Baccho ferulæ ſacræ ibid.53
Baccharum effigies ſculptæ 863.45
Bacchica hedera 405.35
Bacchi piſces 225.37
Bactris genera tritici ingentia 464.23
Baculus ruſticorũ qualis eſſe debet 642.46
Bagou, id eſt, Spadones 335.23
Baiana fuſſa à Nerone facta 356.1
Baianæ aquæ quales 803.26
Balaninum oleum quale 331.19.20.& 621.48
Balanus piſcis 840.51
Balani arbores 136.14
Balani Sardiani quid 380.10
Balanitis caſtaneæ genus ibidem 14
Balanita gemma 968.33
Balatum pecori quid concitat 545.40
Balauſtinæ ueſtes unde dictæ 344.19
Balauſtium punici mali flus ibidem
Balbus L. conſul 36.41
Balbus Cornelius quis, & eius conſulatus 578.15
Balbus Cornel. Garamantes ſuperat 97.28
Balearica uua 357.12
Balenarum piſciũ conſideratiõ, natura, magnitudo, loca 217.30.54.& inde.& 218.36.& inde
Balenis branchiæ non ſunt 219.18
Balenæ pilo ueſtiuntur 222.46
Balena piſcis 840.40
Balenæ in medicinis uſus 836.51
Balenarum cũ Orcis pugna 218.39.& inde
Balenarum ora in frontibus 219.7
Balenæ ſummæ aqua annatantes in ſublime nimbos efflant ibidem
Balenæ qualiter ſpirent ibid.37
Balenæ cum muſculo amicitia 243.56
Balenæ muſculus piſcis iter dirigit ibidem & inde
Balis herba qualis 660.11
Baliſta à quo reperta 181.10
Ballotis herbæ conſideratio 711.46
Balnearum plurium conſideratio 863.20.per totum.& 810.51.& inde
Balnearum æſtus quo arcetur 809.22
Balnearũ plurium uſus, & medicinæ quãdo 781.46.& inde
Balnearum penſilium uſus quando 684.22
Balnearum damnatio 811.2
Balnea Agrippæ 936.27
Balſami conſideratio 337.30
Balſamum uni terrarum Iudęæ conceſſum ibidem & 404.3
Balſami olei natura & medicinæ 371.19 & 622.5
Balſamodes arbor 315.31
Balux quid 853.13
Banchus piſcis 840.50
Banchi piſcis medicinæ 831.35
Bannanica uua 352.48
Baptes gemma 968.38
Barba ne naſcatur quomodo 583.53.& 787.34
Barba Iouis arboris genus 396.13
Barbata Aquilarum genus 245.46.35.per totum
Barbari faciem formæ gratia pingunt 586.
Barbarica pyra 374.47
Barbarica quid 564.21
Baroptenos gemma 968.43
Baſaltes marmor 927.32
Baſanites lapis 941.40
Baſilicon nucis genus 379.26
Baſilicum quære Ocymum
Baſilica uua 351.47
Baſiliſci ſerpentis deſcriptio 194.43
Baſiliſci uiſu uiſa necant 770.42
Baſſus Licanius quis 682.50
Batis herba qualis 572.36.& 584.21
Batis herbæ medicinæ 584.21
Batis piſcis 840.50
Batis piſcis medicinæ 831.34
Batos Cynos arbor 648.56
Batrachus piſcis 840.50
Batrachi ſtatuarij opera 925.10
Batrachion herba quæ 718.54.681.29
Batrachij herbæ medicinæ 703.22
Batrachita gemma 968.35
Batti ſimulacrum 875.36.& 877.52
Battiades qui 951.44
Beatiſsimi qui à Dijs iudicati 173.20.per totum.& 173.31.per totum
Bebius M. conſul 300.47
Bebij Pamphili interitus 171.16
Bechion herba quæ 686.13
Bedas ſtatuarius 874.39.875.35
Bedellium arbor 316.55
Belgarũ ex calamis uſus 406.50.& 407.12
Bellonæ ædes 891.47
Belli inuentores 102.53
Bellicorum inſtrumentorum inuentores 180.56.& inde
Bellorum expertes homines 99.3
Belonæ piſces 840.51
Belonę partus 241.3
Belus rex ſyderalis ſcientiæ inuentor 136.8.& 968.41
Beli oculus gemma 968.38.& 970.8
Beluæ marinæ maximæ 217.29.44.& inde

inde.& 218.8.per totum
Belnæ marinæ in terra ſe paſcentes 227.40
Beneficium deus ſecundum Democritum 3.5
Beneficiorum gratitudo 457.15.19
Berenices crinis ſtella 31.31
Berenicæ reginæ lapis 963.9
Beryllorum lapidum conſideratio 958.35
Berytium uinum 357.34
Berytia uua quomodo ſeruetur 376.20
Beroſia aſtrologi laus ſtatuaq; 169.16
Beſtiæ hominibus interdum prudentiores 959.18
Beſtiæ quo fugantur 735.13
Beſtiæ qualiter hominem fugiant 771.39
Beſtiæ ne noceant 675.31
Beſtias euocantia 971.40
Beſtiolæ corpori innaſcentes quomodo ne centur 541.42
Betæ conſideratio, genera, natura, &c. 518. 35.& inde
Betæ genera, natura, medicinæ 534.52. per totum
Beta ſylueſtris, & ex ea medicinæ 535.16
Betæ ſemina non tota ſimul naſci 517.6
Betæ ſatio, cura, uſus &c. 519.1.& inde
Betæ folijs uino ſapor reſtituitur ibid.20
Betæ ſemen quale 514.44
Betæ aquæ ſalſæ proſunt ibid.49.& inde
Betam appoſitam oō deguſtaſſe religio eſt 519.8
Bęterrarum uina 356.46
Bętica regio tritici fertiliſsima 467.21
Bęticæ oleum quale 366.14
Bęticæ olea maxima 431.22
Bætica uberrimas meſſes inter oleas metit ibidem.17
Reliqua quęre parte ſecunda.
Betonicæ her. mira conſideratio 669.56. & 672.16
Betonicæ mira ois cōtra ſerpentes 672.16
Betonica contra beſtiarum morſus 675.33
Betonica contra mala medicamēta ibid.40
Betonicæ medicinæ 685.1.& 686.38.41. 50. & 687.4.29.48. & 688.6.30. & 689. 45.& 692.11.24.36.42.44. & 696.22 41. & 697. 4. 20. 26. 48. 56. & 698. 9.14.& 691.1.& 700.36.& 702. 22.39. & 704.3
Betuli gemmæ 966.41
Betolla arbor qualis quēq; locū amet 396.2
Betulla apta ſcutis 413.19
Betulla uirgæ magiſtratuum fiunt 396.3
Betulla ligaminibus apta 409.2
Bion uinum, & eius ſeptem genera 357. 54.per totum
Bion oinum & ex eo medicinæ 617.3
Bibendi cauſa quæ fiant 165.37
Bibendi cauſa quædam præſumuntur ibid.
Bibendi gratia niues, & glacies ſeruant 508.50
Bibendo quidam gloriam quærunt 366. 17.&811.9.& inde
Bibere quædam oe mors incidat, cogunt 365.39
Bibere ante cibum quando inſtitutum ibidem & 366.15
Bibunt homines non ſitientes 615.24
Bibliotheca quæ in orbe nobiliſsima 167. 49.& 891.29
Bibliotheca Romæ à quo dicata 891.29
Bibliothecæ plores ubi ibidem
Bibliothecis imagines illuſtrium uirorum ponebantur ibidem.19
Bibliotheca Pollionis Aſinij Romę 167.4.9
Biferæ arbores 401.19.per totū.& 479.14
Bigas quis primus iunxit 181.17
Bigæ in nummis ſignatæ 849.6
Bigati nummi ibidem
Bilis morbus unde 299.49
Bilem augentia 602.5
Bilis remedia 529.3.& 536.35.45.& 541. 56. & 556.49. & 577.20. & 584.4.47. & 590.35. & 593.25. & 594.10. & 598.17. & 605.19. & 622.34. & 629.7. & 637.4. & 640.32.& 664.25.& 665.50.& 687.8.47
& 689. 33. 44. 53. & 690. 8.15. 25.26. & 691.23.31.& 692.8.& 708.1.& 709.28.& 710. 52. & 714.16.47. & 716. 53. & 719. 55.& 722.35.& 811.36.& 834.7
Bimammiæ uuæ quales 353.14
Biremi quis primus uſus eſt 182.5
Biſontes beſtiæ quales 139.18
Biſontis feræ in medicinis uſus 745.51
Byſsinum linum, & eius ingens precium 504.27
Byſsini tingendi ratio 237.2.per totum
Bythinia fungos uenales mittit 600.19
Reliqua quære parte ſecunda.
Bituminis conſideratio 42.50.& inde
Bitumen calcis uſum præbet 43.31
Bitumen ad lucernarum lumina ibidem.3
Bitumen Iudææ quale 734.48.& 160.43
Bituminis fons ubi 144.27
Bituminis probatio 915.53.& inde
Bituminis effectus, ac uis, ibidem.56. & inde
Bitumine ſtatuæ tinguntur 916.20
Bitumine ferrum clauiq; tinguntur ibid.22
Bitumen quibus in locis prouenit 915.40
Bituri animalia 802.16
Byzanoj Africæ campus fertiliſsimus 424. 8.& 467.15
Blapſigonia apum morbus 282.43
Blattaria herba qualis 673.21
Blattæ qua arte conueniant omnes 347.40
Blattæ quomodo contrahantur 673.20
Blattæ uermis conſideratio, natura, genera 780.49.& inde
Blattæ in medicinis uſus 780.49.& inde
Blechnon herba 714.33
Blio natura, uina, medicinæ, cōuitia 557.54
Boa ſerpens unde dicta 189.7
Boa morbus unde dictus 758.23
Boa morbus quis 718.23
Boæ ſerpentes 189.7
Boarium forum 870.13
Boario in foro ſtatua fuit Herculis ibid.12
Boario in foro mirum 725.23
Boarium forū Romæ à boue æreo dictum 866.38
Bobgyrus piſcis 841.48
Bocchus hiſtoricus 414.9
Bocchi regis ſæuitia 185.39
Boëucorum aduerſus Lacedæmonios uictoria 251.9
Boëtus ſculptor 863.43.& 877.3
Bolbiton quid 756.39
Boleniæ gemma 968.50
Boleti natura, ueneniq; 599.29
Boleti arboris 390.26
Boleti ueneni remedia. Quære fungorum ueneni remedia.
Boletus unde uenenum trahit 599.49
Boletorum ætas dierum ſeptem 600.2
Bolides cœli faces 15.49
Bolite radix quæ 584 6
Bombix Coa qualis 284.20.per totum
Bombycum uermium conſideratio ibid.3. & inde
Bombicina ueſtis à qua reperta ibidem.15. & inde
Bombycinæ arundines 408.9
Bombylis uermis qualis 284.13
Bona præſentis multos perdoot 170.40
Bona, malis paria non ſunt ibid.45
Bonaſus fera 189.36
Bononiæ fluuius Rhenus calamis abundat 407.10
Bootes cœli ſignum 18.53
Borea uento flante quid agendum, & à quo cauendum 497.38.& inde
Boreas uentus 20.43
Borea gemma 964.12
Borſycites gemma 974.15
Boſtrychites gemma 968.47
Botaniſmos quid 476.38
Botrytis cadmiæ genus 879.18
Botryon medicamentum 729.54
Botrys herba quæ 708.22.& 711.52.& 668.36
Botrytes gemma 968.45
Boum conſideratio, natura, diuerſitas, precium 209.2.per totum
Bouis capiti mirum lapillum ineſſe 801.12
Boum honor apud ueteres 456.44
Boum effigies in ære habebatur ibidem
Boues aratori quomodo iungendi 477.33
Boues quas herbas maxime expetūt 479.20
Boues retro paſcentes 209.20
Boues futura præſagiunt 501.28
Buum fimum utile aluearijs 572.38.43
Boum ſcabies quomodo curetur 385 45
Boum medicinæ 653.4
Boum cornua quomodo curantur 291.25
Bobus bis mutantur dentes 296.46
Boues grandæ ubi ferant partum 302.9
Boum uenenum 597.34
Boum morbi remedia 512.2.& 646. 35.& 802.27
Bouis lac quale 741.4.33.37.& 745 14
Boues lucæ quæ 185.45
Boues Indici quales 594.12.21.33.& 209.2
Boum ætas ibidem.22
Boues quo pingueſcunt ibidem.24
Boum domitura ibidem 34
Boum apud priſcos cura ibidem.34
Boues occidere à priſcis prohibitum ibidem
Bouem lncoitum aliquando 210.5
Bouis apis conſideratio 210.8.per totum
Bouem quis primus occidit 182.27
Boue arare à quo inuentum 180.50
Bubus quæ folia utilia 398.20.& 608. 11.& 620.52
Bouis in medicinis uſus 748.42.& 750.10.& 751.55.& 754.35.& 801.22
Boues piſces 223.55
Box piſcis 840.60
Brabyla quæ 711.56
Brachiorum conſideratio 306.40
Brance Galliæ far 463.15
Branchię quibus piſcibus inſunt 219.24. & 219.36.& 226.37
Braſsica corrumpitur in dolio uini ſapor 519.19
Braſsicæ conſideratio, laus, genera, &c. ibidem.24.& inde
Braſsica toto ſeritur ac metitur anno ibidem,27
Braſsicæ tranſlatio ibidem.29
Braſsicæ cymæ quę, qualesq; ibidem.29
Braſsicę genera tria 519.24.& inde
Braſsica in rapam uertitur 524.8
Braſsicę laus & de ea ſcriptores plures, ac ex ea medicinę 536.3.per totum
Braſsicę ſpecies tres ibidem.9
Braſsica inimica uiou uitibusq; ibid.46 & 137.44
Braſsicę uſus 538.4 & inde
Braſsicę ſtirpis uſus 537.31
Braſsicę nocumenta ibidem.37
Braſsica ubi non editur ibidem.39
Braſsicę ſylueſtris medicinę ibidem.39
Braſsicę uires mirę ibidem 44.& 538.8
Braſsica marina qualis 539.55
Braſsica & uitis inimicę 537.43
Braſsicę, & Cyclaminum inimicę ibidem
Brathy, id eſt, Sabina herba 646.26
Brechmaſis quid 315.51
Breuis uitę homines 147.3
Breuitate uitę nihil melius 175.55. & inde
Brya frutex 344.42
Bryaxis ſtatuarius 871.30.& 875.34. & 922.24.& 923.27
Bryonia arbor quæ & eius uſus 642.22. & inde
Bryonię herbę deſcriptio & medicinę 613. 31.27
Brygn ex quo oleum fit in unguentorum uſu 329.58

Bryon & ex eo medicinæ 636.21
Bryon herba qualis 711.1
Britannia quam terram amat 424.18.28.51
Britanniæ quo digito geſtant annulos 845.46
Britanni glaſto ſuas conioges pinguat 586.38
Britanniæ electrom 952.54
Britannia magicá exercere conſueta 783.24
Británica herba qualis 661.16.& 672.5
Britannicæ herbæ inuentio 704.52
Brocci onde dicti 295.22
Bromos ſiliginis genus 467.7
Bromos herba quæ & ex ea medicinæ 609.21
Brontia gemma 968.48.& 972.11.13
Brontij pictura 903.54
Brumale tempus quale 21.40
Brumalis circulus 31.21.
Brumales dies hyemem futuram oſtẽduot 434.41
Bromæ initium quando 485.25
Brumæ tẽpore quid agricolæ facere debẽt (484.48
Bruſcum Tuber 395.3.
Bruta arbor 323.13
Brutia pix optima 371.31
Brutia pix quæ 391.7
Bruta ſunt quibus cor durum riger 298.31
Brutorum arms 455.28
Brutorum animalium remedia 544.6
Brutis tempus pariendi ſtatutum 157.4
Brutus L. Conſul primus 935.2
Brutus L. apud Delphos terram exoſculatus ex oraculo reſponſo 385.17
Brutus L. publ. meruit libertatem ibidem
Bruti epiſtolæ ex auro 848.20
Bruti Philippen. erga puerũ amor 876.47
Bruti & Craſſi oratoris iurgia 920.23.& inde
Bruti Callaici templum 923.1
Bruto qui reges expulit nulla decreta ſtatua 869.31
B V B A L I animalia 189 19
Bubbatio quid 885.56
Bubetij qui, & unde dicti 456.46
Bubonion herba quæ 709.15
Bubonis auis conſideratio 298 52
Bubonis in medicinis uſus 772.56.& inde & 779.24.& 789.7
Bubonum aures quales 292.42
Bubonis cordis mirum 773.3
Bubulæ Cunilæ her. medicinæ 672.7
Bubulo qoalis pulmo 301.10
Bubulæ carnes quomodo facile percoquũtur 626.55
Bibulum femur herba quæ 715.1
Bubalum fel quid 316.27
Bubulæ linguæ herbæ uſus 434.4
Bucardia gemma 968.47
Bucca quid in homine 295.15
Buccinũ purpurarũ genus 235.33.& inde
Bucephalos Alexandri Magni equus 205.49.& 129.32
Buceræ herbæ 657.15
Buceros, id eſt, fœnumgræcum 565.21
Bucolicon herba quæ 662.39
Buccinates ouæ quales 353.1
Bugloſſos, id eſt, lingua bouis her. 669.32
Bugloſſi medicinæ 697.45
Bulapathon herba & ex ea medicinæ 555.36
Bularchi pictoris mira tabula 169.51.& 898.9
Bulbinæ herbæ deſcriptio, & ex ea medicinæ 539.26
Bulbiue bulbi genus 514.8
Bulborum medicinæ 538.52.& inde
Bulborum ſyluestrium cõſideratio 569.20
Bulborum ſyluestrium medicinæ 559.14
Bulborum conſideratio, & genera plura 513.46.& inde
Bulborum floris medicinæ 539.22
Bulborũ effoſſio & maturitas quãdo 514.15
Bulbus uomitorius cur 539.29
Bulbus oon niſi ex ſemine prooenit, & ubi ſponte 514.21
Bulbi genus ex qoo mapalia, & ueſtes fiunt 505.46
Buleuterion quid 933.34
Bulla aurea cui primum donata 843.39
Bulla aurea cui dabatur ibidem.40
Bumaſti ona qualis 353.24
Bumelia fraxinus 394.16
Bunion Napi genus 528.51
Bupalus ſculptor 920.53
Buphthalmos herba 669.40.& 679.53
Bupleurum herba quæ 712.8
Bupleuron herba 597.24
Bupreſtis herbæ conſideratio & medicinæ ibidem.31
Bupreſtis uermis qualis & unde dicta 785.55
Bupreſtis remedia 613.49.& 618.20.& 620.44.& 621.& 35.& 734.5.& 742.36.& 745.17.& 786.2
Buſelini herbæ medicinæ 540.56
Buteones aues 309.15
Buteo accipitris genus, & familia ab eo cognominata 247.10.& 263.11
Buthyrei ſtatuarij opera 876.17
Butyri cõſideratio, uſus, medicinæ 742.14.& inde.& 305.54.per totum
Botyri natura 742.26
Butyri effectus ibidem.28
Butyrum unde dictum ibidem.16
Butyrum quomodo fiat ibidem
Butyrum quid 305.54
Butyrum olei uim habere ibidem.55
Buxus ubi plurima 395.24
Buxi arboris conſideratio, & genera tria ibidem.19
Buxus montes amat ibidem.46.
Buxo non decidunt folia 396.45
Buxo folia qualia 398.17
Buxi ſemen Carthegon dicitur 402.10
Buxus grauiſsima, & ſpiſsiſsima arborum 412.38
Buxus non ſentit cariem, neq; uetuſtatem 413.35.38

C

CAburæ fontis mirum 823.29
Cacaliæ herbæ medicinæ 704.17
Cacaliæ herbæ uſus 676.26.& 686.14
Cachla herba 669.42
Cachrys quid 693.14
Cachryx pillula in medicina 390.19
Cacoëthe morbi remedia 633.33.& 643.30.& 702.2.& 722.10.& 758.17.& 798.22.& 838.15
Cacoëthe morbus 605.16.& 607.37
Cactos herba 574.17.20
Cadauera qualiter in aquis ſeſe habent 42.35.& 162.29
Cadauera ubi medicata aſſeruantur 298.42
Cadytas herba in Syria qualis 417.36
Cadmia quid 865.30
Cadmiæ medicinæ 879.6.per totum
Cadmiæ genera ibidem.9
Cadmiæ faciendæ ratio ibid.7.& inde
Cadmia ubi optima ibid.29
Cadmiæ effectus qui ibid.40
Cadmus ſolutæ orationis inuentor 110.26
Cad. in Græciã quas literas attulit 179.46
Cadmus quæ reperit 180.17.33.181.45
Cadmi patria 110.26
Cadmi pictura 906.26
Caduceum eui cum ſerpente 769.19
Cadurci populi ex lino uela texunt 502.45
Cæcias uentus 20.45.& 21.49
Cæyces aues 832.54
Cæcitas quo tolli poteſt 197.48.& 294.55.& inde
Cæcitate quidam poſt longum tempus liberao 294.25.& inde
Cæcilia Caia quę 221.40
Cęciliana lactucæ genus 518.19
Cęciliana ceraſa qualia 381.28
Cęcilius M. Calfurnij beſtiæ hoſtis 705.13
Cęcilius C. conſul 16.44
Cęcilij T. fortitudo 161.51
Cęcubi uini georoſitas 355.44
Cęcubum uinum quale 614.33
Cędendę quando arbores 409.37.per totum & 410.28.per totum
Cędendæ materiæ tempus 496.13
Cęduæ arbores quę 439.17.& circa
Cęliacis utilia, quęre Cœliacorũ remedia.
Cęlatores imagiuum clari recenſetur 872.20.per totum
Cęlaturæ mirabiles deſcribuntur 863.25.& inde
Cęlius Tubero à rogo reuixit 176.45
Cęlius ſenator 204.30
Cęlius Marcus 913.34
Cęlius Ruffus orator 175.30
Cęlum nullo modo quit flecti 404.12
Cęli cõſideratio, magnitudo, ęternitas, continenoa, menſura &c. 16.per totum
Cęli formã globatam eſſe ibid.29.per totũ
Cęlorum motus qualis ibid.40.per totũ
Cęlorum ob motum ſonitus concentusq; ibidem 45.& inde
Cęlum à quo primum deſcriptũ 5.3.& inde
Cęlo animalium omniũ impreſſas effigies 150.& inde
Cęlo rerum omnium ſemina ineſſe 2.3
Cęlum unde dictum ibid.11
Cęlo quæ nobiſcum ſocietas 4.47
Cęli notitiam quis primo habuit 5.3
Cęli ſigna duodecim à quo primom ibid.5
Cęli faces quales 15.43
Cęli colores ibid.54.per totum
Cęli ſpecies ſanguinei coloris uiſa 14.17
Cæli flammæ 16.11
Cęli coronę circa Solem & Lunam quãdo ibidem & 17.ibidem
Cęli repentini circuli ibid.22
Cęli oſtentum ibid.50.per totum
Cęli ſcintilla quando cadere uiſa ibidem
Cęlum pro aëre 17.20
Cęli in terris influxus 18.26.& inde & 34.13.per totum
Cęli animaliũ effigies quot habeant 18.48
Cęlum in partes ſedecim diuiditur 24.40
Cęlum ardere ſæpe uiſum 25.34
Cęli proprietas in locis 26.41.per totum
Cęlo omnis infirmitas accidit 402.2
Cęli natura ad arbores 420.1.per totum
Cęlũ quod arbuſta ſpectare debeat 421.14
Cęli ad arbores ſocietas 420.7.per totũ
Cælum terræ parere quidam cogũt ibidem
Cęlo conſtat operis facultas 424.6
Cęlo maxime agriculturã conſtare 481.29
Cęli cum terra ſocietas 489.54
Cęlum ſpectare qoomodo inducti homines 610.1
Cęli uiolentia quo tollitur 734.23
Cęlum quæ aues crebro aſpiciunt 250.49
Cęleſtis iniuriæ duo genera 490.33
Cęleſtium obſeruationes à quibus 7.48.per totum
Cęleſtium corporum motus cur diſsimiles 9.30
Cæleſtibus natura æterna 4.51
Cæleſtium ad terram potentia ibid.53
Cęleſtiũ diſtãtia nõ ueſtigãda 13.37.& inde
Cæleſtium cognitio obſcuriſsima 481.39.& inde
Cæleſtium cognitio ex multis haberi poteſt 489.17.& inde
Cæſaris ciuile bellum, quæ prodigia præceſſerunt 451.42.48
Cæſar quo anno cenſor 333.25
Cæſaris Iulij de uino ſenteotia 356.31
Cæſar L. cenſor quando, & quid cenſuit 367.26
Cæſaris Iulij munus gladiatorium 377.55
Cæſaris domus laurum habuit 384.24
Cæſaris uilla ubi 385.38
Cæſar ex qua lauro triumphare ſolitus, & cui ibidem.41
Cæſaris forum Romæ 416.37.& 504.45
Cæſar annũ ad Solis curſum redegit 482.16
Cæſaris ſydus quando oritur, & occidat 485.4.& inde
Cæſar Idus Martias ferales ſibi annotauit ibidem

ibidem.18
Cæſar forum Romæ totum texit, ac ſacram uiam, & eius gladiatorū munus 504.45
Cæſaris carmen de olere 520.25. & inde
Cæſar lapſana apud Dyrrhachium uixit ibidem.27
Cæſar dictator Peloponneſum inſulam tentauit efficere 72.17
Cæſar Ptolemæum perimit 93.38
Cæſar Acdemonem debellat ibidem.49
Cæſar C. Triarium ubi ſuperat 118.50
Cæſar Caius Aug. filius 141.43. & 29.53. & 319.54. & 822.33
Cæſaris exercitus in Pharſalia famem ſenſit 684.43
Cæſaris ædilitas, & ingentes diuitiæ 853.6
Cæſar C ærarium ſpoliat ibid.25
Cæſaris lorica cui dicata 868.5
Cæſar Aiacem & Medeam Veneri dicat 893.50. & 169.49
Cæſaris Iulij templū & curia 894.7. 903.11
Cæſaris domus incenſa 902.8
Cæſaris ſtatuæ marmoreæ 929.17
Cæſaris in Alexandria templum 929.11
Cæſar circum maximum extruit 933.46. & 934.5
Cæſaris aquæductus 936.37
Cæſar ubi Pompeium uicit 938.30
Cæſar ſex dactylothecas Veneris genitrici conſecrat 949.41
Cæſaris dictatoris ſpectacula 186.28
Cæſaris tertius conſulatus ibid.37
Cæſaris dictatoris mirus equus 206.4
Cæſaris thorax ex margaritis dicatus Veneri 233.46
Cæſaris piſcinæ 241.15. & 271.18
Cæſaris triumphalis cœna 241.50
Cæſari ſacrificanti bis in extis defuit cor 299.8
Cæſar inimicorū literas nec lectas concremabat 164.50
Cæſar Ciceronis hoſtis 168.14
Cæſaris pater qua morte extinctus 178.1
Cæſaris ex uehiculo caſus, & eius ne iterū caderet incantatio 726.33
Cæſaris uillis piſces manu hominis ueſcuntur 813.23
Cæſaris ciuili bello cometes ortus 14.51
Cæſaris anima in deorum numero recepta 15.18
Cæſaris crinita ſtella quando uiſa ibidem
Cæſare occiſo anno toto ſol palluit 16.25
Cæſaris thronos ſtella 31.32
Cæſar unde dictus 158.20
Cæſaris geſta omnia breui cōpēdio 164.28. per totum. & 165.36
Cæſaris ingenium omnium capax 164.28
Cæſar ſimul ſcribere, legere, dictare, audire ſolitus 164.32
Cæſar quaternas, ſeptenasq́; epiſtolas ſimul dictabat ibidem.33
Cæſar ſignis collatis quinquagies dimicauit ibidem.35
Cæſaris ductu quot hominum milia occiſa ibidem.37
Cæſari ſuus clementia peculiaris ibid.43
Cæſaris magnanimitas ibid.45
Cæſones unde dicti 158.21
Cæſonia C. Imp. uxor 157.17
Caia Cæcilia quæ 211.40
Caiæ ueſtalis ſtatua 869.6
Caius Valerius conſul 506.53
Caius Ceſtius prætor 360.35
C. Portius conſul 85.25
Caius Afranius conſul 30.8
Caius Imp. obeliſcum in circo Vaticano ſtatuit 412.19
Caij principis luxus in unguentis 333.12
Caij luxus in ædificijs 934.48
Caij principis mirum de Platano 313.40
Caius Imp. Peloponneſum inſulam tētauit efficere 72.27
Caius Cæſar Auguſti filius 141.43
Quære Cæſar Caius.
Caius princeps decuriam quintam adiecit 847.9
Caij principis ludi 850.11
Caius princeps auri auidiſsimus 853.27
Caius princeps ſuper omnium muliebria ſocculos induebat è margaritis 950.30
Caij imperatoris matrona 133.49
Caij Imp. oculi quales 293.31
Caij Imp. gladiatores quales ibidem.33
Caiu Imp. immolanti iecur defuit in extis 299.25
Caij Imp. conſulatus, & interitus ibidem
Caij Otatij filiç Sedigitæ appellatæ 306.29
Caij Imp. nauis, Echeneide piſce retenta, & eiuſdem Caij in urbe interitus 821.39
Caius princeps quādo interfectus 299.26
Caij Imp. uxor 157.17
Caij Imp. mater 158.9
Caius Imp. generis humani fax ibidem.10
Calaces pictor 906.21
Calais gemma 968.13
Calamidis ſtatuarij opera 872.1. & 875.19. & 924.27
Calamites gemma 968.54
Calamitæ ranæ genus 837.31. & 839.55. & 830.45
Calamochnus quid 840.7
Calamus odoratus 326.27. & 339.15
Calami oleum 371.27
Calami in medicinia uſus 840.15
Calamo ubi folia non decidunt 396.50
Calamorum aquaticorū conſideratio 406.34. per totum
Calamorum Aegyptiorum uſus ibid.41
Calamorum comæ pro pluma ibid.49
Calamis orientis populi bella conficiunt ibidem.53
Calamorum armis quæ gentes uictę 407.6
Calamus Italiæ ſagittis aptiſsimus ibid.9
Calamorum differentiæ plures, & qui apti fiſtulis ibidem.30 & inde
Calathiana uiola qualis 564.12
Calchas contra Lucanos 61.15
Calceamēta quib⁹ uetātur in lapides 938.8
Calceātes ſe quidā repente mortui 177.55
Calcifraga herba quæ 714.13
Calcoſthenes imaginum fictor 912.14
Calculi conſideratio 554.43
Calculorum cruciatus aſperrimus 594.10
Calculorum remedia 529.8. & 539.42. & 540.35.44. & 549.48. & 554.43. & 556.20. & 557.32. & 558.45.51. & 577.3. & 579.7. & 584.25.48. & 585.3. & 590.9.18. & 594.10.12.48. & 575.28. & 598.14.26.53. & 607.42. & 629.22. & 530.34. & 632.22. & 634.34. & 645.41. & 647.55. & 648.47. & 656.45. & 692.39.44. & 693.1.5. & 693.36.47.50.56. & 708.19. & 714.19. & 717.24. & 720.46.49. & 824.26. & 834.49. & 939.40. & 955.27. & 973.13. & 753.22. & 767.2. & 790.47.56. & 791.3.9. & 804.33
Calculis notare diem 170.36
Calena uina 356.26
Calenus uates 725.43
Caligo unde cauſetur 19.8
Caligines oculorum quo tollantur 542.55
Calippus ſcriptor 494.41
Calypſo pictrix 908.47. & 911.3
Caliſti liberti Cæſaris ſcena 927.51. & inde
Callarias piſcis 840.13. & 225.36
Callaſtes ſtatuarios 877.11
Calliæ herbæ deſcriptio 712.6
Callias Athenienſis 858.11
Callicles ſtatuarius 877.28
Callicles pictor 906.20.
Callicrates ſtatuarius 985.25. & 263.42
Calliblepharis utilia 958.5. & 747.10
Calliblephara 622.49
Calliblepharum unguentum 577.45
Callicia herba qualis 653.30
Calligonon herba 719.7
Callimachus pictor 878.3
Callimachus medicus 561.43
Callimachos dux 898.31
Callimus lapis 940.47
Calion herba quæ 585.1
Callionymus piſcis 842.2
Callionymi piſcis medicinæ 830.33. & 851.36
Calliſthenes hiſtoricus 924.28
Calliſtratus ſtatuarius 872.45
Calliſtruthiæ ficus quales 376.42
Calliſtus ſeruus ditiſs. 861.5. & 927.51
Callitricha herba 676.12
Callitriches feræ quales 214.53
Callitrichon herba qualis 693.44
Callitrichō herba & ex ea medicinæ 595.27
Callitrix herba qualis 708.9
Callixenus ſtatuarius 872.45
Callon ſtatuarius ibidem.29
Callorum corporis remedia 582.1. & 604.37. & 606.10. & 640.35. & 644.49. & 766.48. & 815.12. & 886.35. & 882.16
Calor olei cauſa eſt 368.36
Calorem inducentia facientiaq́; 622.26.50. & 626.32. & 630.23. & 640.19. & 698.2
Calorem ſedantia, tollentiaq́; 545.13. & 617.9
Calphurnius Beſtia aconito uxores peremit 705.18
Calphurnij Flammæ in Sicilia geſta, & qua corona donatus 588.2
Calphurnij anulus 945.22
Caltha uiolæ genus 564.13
Calua quædā animaliū naturaliter 291.49
Caluitium homini proprium ibid.54
Caluus orator 861.45
Caluus orator quo nocturnā pollutionem ſuſtulit 888.15
Calx aqua accenditur 855.35. & 943.49
Calcis conſideratio ibid.45. & inde
Calcis & arenæ mixtura ibidem.51
Calx quibus utilis 425.16
Calce uina condiunt Afri 363.22
Calce ubi agros fertiles reddunt 425.11
Calcis in medicina magnus uſus 944.33. & inde
Calcis natura qualis ibidem
Calci oleum ſolum miſcetur 635.5
Cambyſes rex obeliſco pepercit, qui urbi non pepercerat 928.44
Camelopardalis animal quando primum Romæ 193.40
Camelorum conſideratio 193.20. & inde & 296.6
Camelorum uſus in prælijs 193.25
Cameli partium in medicinis uſus 796.14 & inde
Cameli quot annis uiuant 193.32
Cameli quot menſibus ferāt uterū 269.11
Cameli lac quale 301.30. & 741.2
Camelinum lac dulciſsimum 741.1
Camelorum cum equis inimicitia 193.28
Camelos ne aſili, id eſt, Tabani lædant 922.73
Cameli fel non habent 299.39
Cameræ quando primum 945.43. & inde
Cameræ à quo primum pictæ 907.42
Camerins poma 374.4
Camillus quo die Veios cepit 65.55
Camillus aurum Ioui Capitolino donat 844.23
Camillus minio illitus triumphauit 858.1
Camillo quid crimini Carulius obiecit 844.23
Camilli domus qualis ibidem
Camilli ſtatua 868.45
Cammarus piſcis 841.12
Camœnarum ædes 868.20
Campaniæ caſtaneæ 380.20
Campaniæ uitium magnitudo 349.28
Campaniæ uua qualis 352.29. & 356.56
Campaniæ ceraſa 381.20
Campaniæ ſiligo 465.48. & inde
Campaniæ ex milio uſus 467.54
Campaniæ campus laudatiſsimus 469.10

Campaniæ

Campaniæ fertilitas 469.40. per totum. & 52.48
Campaniæ terra pulla 422.4
Campana toſa 562.24.32. 563.3
Reliqua quære parte ſecunda.
Campaſpe Alexandri amica Apelli data 902.53
Cannabis conſideratio, & medicinæ ex ea 559.2
Cannabis ubi primum nata ibidem
Cannabis genituram uirorum extinguit ibidem
Cannabis aquam coagulat ibidem 7
Cannabis natura, uſus, ſatio, euulſio 523.44
Cannabis ingens magnitudo 523.51
Canachus ſtatuarius 872.32. & 875.43
Canachi ſtatuarij opera 925.9
Canalitium, uel Canalienſe aurum quod 851.54
Canaria herba quæ 670.48
Canarij augurij feſta 457.7
Cancamum arbor 355.43
Canchrys roſmarini ſemen 646.1. & inde
Canchrys genera plura ibidem 11
Cancrorum conſideratio 230.46 per totū
Cancris uita longa ibidem 54
Cancris omnibus octoni pedes ibidem 54
Cancrorum fœminæ à maribus differētia, ibidem 55
Cancrorum multitudo 231.3
Cancris retrorſum inceſſus 231.9
Cancrorum coitus 240.7
Cancrorum oculi quales 294.37
Cancri tergora exuunt 230.37
Cancrorum genera ibid. 50. & 841.4
Cancrorum inter ſe pugnæ 231.9
Cancri contra ſerpentum ictus medentur ibid. 11. & 197.46
Cancros in ſcorpiones transfigurari 231.13
Cancrorū in medicinis uſus 836.41. & 837.8.13.14.16. & 838.4.11.34.45. & 828.27. & 831.47. & 833.9.17
Cancri oculi ad quid utiles 831.17
Candace regina ubi regnauit 145.30
Candaules rex ingenti precio picturā mercatus eſt 869.50
Candaules quando obijt 898.14
Candaulis regis prælium ibi. 10
Candelabrorū conſid. 866.43. per totum
Candelabrorum pretia ibid. 48
Cania urticæ genus 573.33
Canities homini, & equo tantum prouenit 291.55
Cani à quo inficiuntur 532.23
Cani à pueritia ubi 153.20
Canities præpoſtera 155.39
Canicula ſtella Procyon Græce dicitur 489.23
Caniculæ ſtellæ exortu quæ in terris fiant 18.16. & 21.25. & 363.4
Canis ſtellæ ortu uina mutantur 363.4
Canis ſtellæ ortu, ſcindenda ligna 411.2
Canis ſtellæ occaſus quando 486.46.50. & 491.28
Canis ſigni exortus 489.32. & 18.16
Canis ſigni exortu quæq; immutantur 487.34. & 225.17
Canis ſigni ueneratio 489.35
Canicularum piſcium conſideratio 238.42 per totum
Caniculæ piſces 840.45
Canicularum piſcium ingens copia ubi 347.33. & 238.42
Canicularum cum urinantibus dimicatio 238.43. & inde
Caniculæ petunt hominem æque ac terrēſt ibidem 53
Caniculæ piſcis medicinæ 831.52
Canum piſcium generatio 240.6
Canis lingua herba qualis 669.34
Canum deſcriptio, natura, & erga dominos fides 204.7. per totum. & 268.43. & inde
Canes homini inter omnia fideliſſi. 204.8
Canis cū elephanto pugna 205.18. & inde
Canes pro dominis pugnāt aliquādo 204.9
Canum miracula plura ibidem. per totum
Canum in bellis uſus ubi ibidem. 15. & inde
Canes ſoli dominos nouere ibidem. 43
Canes ſoli nomina noſcunt ſua ibid. 44
Canum ſeuitia quo mitigatur ibidem. 47. & 826.16
Canes ex tigribus concipiunt 204.55
Canes è lupis concipere 205.3
Canes dono Alexandro dati quales fuerint ibidem. 8
Canū partus & generatio ibid. 24. & inde
Canum rabies quando peſtifera ibid. 34
Canem locutum aliquando ibid. 44
Canes Melitei quales 70.27
Canes quę loca non intrant 141.7. & 255.13
Canes ubi pro regibus habentur 146.29
Canum magnorum copia ubi 148.25
Canes Indici cæteris grandiores 154.26
Canes quaſdam ædes non ingrediuntur 235.13
Canum genera plura 268.44. & inde
Canum generatio ibidem
Canum prodigia ibidem. 53
Canes quandiu uiuant 269.2
Canes quibus infeſtentur 289.52
Canes degeneres ſub aluum caudas reflectunt 309.32
Canum impetus quo cohibetur 828.15
Canes quando maxime in rabiem aguntur 28.22
Canis mordēs lapidem, Prouerbiū 775.49
Canis morſus remedium quomodo repertum 660.40
Cane morſos quæ pauet ibidem
Canes qua herba ſeſe purgant 670.48
Canis malignitas & inuidia ibidem. 51
Canib. ne cauda creſcat 205.43. uide Anno.
Canes quos non latrent 675.36. & 737.34. & 775.22. & 802.18
Canis dēte læſus, uulnera aggrauat uulnerati 728.9
Canis mira pictura 904.45
Canes quo rabidi fiant 160.41
Canes ne rabidi fiant 734.16. & 775.30. & 205.41. & 645.35
Canum ſcabiei remedia 758.24
Canum annua apud Romanos ſupplicia 769.43
Canis in cibum uſus ibidem. 46
Canis in placandis numinibus pro hoſtia immolabatur ibidem
Canes fugantia 775.21
Canes quo cibo necentur 538.2. & 540.3. & 645.54. & 592.52.
Canibus maxime inimicum 856.10
Canis urina in ceſpite perfuſa herba ibi nata ad quid utilis 655.40
Canum uermes, id eſt, Ricini quo necentur 593.7
Canis mirum ſimulacrum 870.53
Canis in medicinis uſus 769.51. & 775.14. & inde. & 784.33. & 788.55. & 791.22. & 793.15. & 798.22. & 802.30
Canis rabidi morſus remedia 205.36.41. & 527.43. & 531.12. & 532.31. & 537.56. & 538.54. & 540.45. & 542.41. & 557.2. & 558.49. & 580.1. & 581.2. & 590.56. & 600.25. & 601.10. & 610.42. & 617.19. & 618.52. & 625.47. & 627.5. & 629.19.46. & 630.3. & 640.1. & 650.56. & 660.39. & 675.30. & 724.41. & 729.29. & 733.8. & 735.11. & 738.10. & 745.21. & 766.14. & 775.13. & inde. & 827.40. & 828.35. & 834.21. & 850.40. & 856.11
Canephorus ubi 922.49
Canina capita habentes homines 146.54
Cannenſis clades Romanorum 877.36
Canopus Menelai gubernator 122.56
Canopus ſydus quale 31.10. & inde
Cantabrica her. unde 670.9. & 672.10
Cantharias gemma 973.40
Cantharidum uermium conſideratio 774.33. & inde
Cantharides Catoni obiectæ ſunt quòd eas uendidiſſet 775.2
Cantharides quo fugantur 734.34
Cantharides ex qua gignantur materia 290.5
Cantharidum in medicinis uſus 777.5. & 792.11
Cantharidum ueneni remedia 290.7. & 542.41. & 553.42. & 613.46. & 618.20. & 620.44. & 622.35. & 745.35. & 746.10
Cantharite uinum 357.37
Cantharolethus 287.32
Cantharus ſtatuarius 877.11
Cantharus piſcis 842.2
Cantherium lapathum herba 555.10
Cantharis Bacchus, & Marius C. uſi ſunt 863.10
Cantharis uermis frumenta erodens 474.25
Capanei ducis pictura 910.33
Capellæ cœleſtis ſigni ortus quando 486.49. & 494.43.
Capillatæ deæ ara quare dicatur 416.33
Capillus uirginum ueſtalium quo deferebatur ibidem
Capillus ubi probro exiſtimatur 122.31
Capillorum conſideratio 291.41. & inde per totum
Capillis quæ gens careat ibidem. 47
Capillorum defluuiū quibus ineſt ibid. 54
Capillus puerorum primus contra podagram 729.27. & inde
Capillus uirorū cōtra canis morſus ibidem 29
Capilli mulieris quibus utiles 733.31. & inde
Capilli ne caneſcant 802.37
Capillorum animalia perimentia 879.25. & 811.48. & 818.48
Capilli quo criſpi fiant 595.20. & 596.44. & 773.10. & 736.17. & 636.20
Capillum ad lunæ dies contrectari 727.33
Capilli quando tondendi 411.24
Capilli quo uario colore inficiuntur 532.23. & 553.50. & 595.18. & 628.1. & 638.36. & 640.5. & 645.31. & 647.22. & 649.4. & 703.45. & 880.5. & 409.35
Capillos denigrantia 608.13. & 623.5. & 635.40. & 632.21. & 634.6.38. & 643.34. & 704.22. & 776.51. & 430.20
Capillus quo ruffatur 379.23. & 618.53. & 621.56.
Capillum flauū quid faciat 704.19. & 33.51
Capillorum color unde 33.50. & inde
Capilli ne cadant, uel defluant 529.35. & 537.21. & 595.20. & 631.46. & 633.27. & 676.14. & 689.3. & 706.55. & 722.24. & 727.33. & 743.9. & 746.26. & 773.6. & 776.48. & 202.8
Capillos nutrientia 598.10. & 622.9. & 629.49. 651.28. & 676.15. & 722.5
Capiſtrari quid 477.35
Capito Oppius quis 160.33
Capitoliū obſeſſum à Gallis ſeruatur à Manlio Capitolino 166.16
Capitolium cura Anſerum defenſum 251.22. & 769.38.
Capitolij ornamentum 850.33. & inde
Capitolium à Vitellianis incenſum 870.51
Capitolium quando incenſum 892.7. & 341.14
Capitolij mira ædificia 934.8
Capitolij ædium columnę unde 925.42
Capitolij dedicatio à quo 564.42

Capitolinæ ædis incendium 844.38
Capitolinus Manlius quoties corona donatus 388.5
Capitolinus Manlius regnũ affectat 166.17
Capitolinus Manlij fortitudo, ac geſta ibid. 10.& inde
Capitolini Iouis ædes ex quo ære 846.40
Capitulum 696.49
Capnias gemma 964.35.& 965.49
Capniæ uuæ quales 353.1
Capnites gemma 968.54
Capnitis Cadmiæ genus 879 16
Capni herbæ medicinæ 687.8
Capnos herb. qualis 679.13.28.& 690.15
Capnumargos argyllæ genus 424 38
Cappadoces qua herba coronantur 708.13
Cappadociæ oleum quale 371.27
Reliqua quære parte ſecunda.
Capparis herbæ conſid. 522.31.& inde
Capparis excellentia ubi ibidem.39
Capparis fruticis conſideratio 346.5.& 383.5
Capparis ſtomacho inutilis 547.14
Capparis natura & medicinæ eius ibid.55. & inde
Capra oleæ inimica 871.54
Caprarum conſideratio, natura, generatio 211.30.per totum
Capræ pinguedine ſterileſcunt ibidem.33
Capræ quaternos edunt ibidem.35
Capræ adhuc lactantes generant ibid.34
Capræ pariunt octonis annis ibidem.40
Capris cornua non omnibus, & in his indicia annorum ibidem.50
Capris mutilis lactis maior ubertas ibid.52
Caprarum ſolertia ibidem.42
Caprarum generoſitatis ſignum ibid.49
Capræ auribus ſpirant, non naribus ibid.52
Capras febri nunquam carere ibidem.53. & 745.1
Capræ noctu ut interdiu cernunt 212.36. & 747.25.& 194.31
Caprarum morſus exitialis arbori 213.9
Capra cur Mineruæ immolatur ibidem.15
Caprarum genera plura 214.30.& inde
Capræ maleficum frondibus animal quid erga Ladanum 322.21
Capras ocymum aſpernari 541.5
Caprarum balatus quo concitatur 545.40
Capra quo necatur 645.4
Caprarum cornu ſerpentes fugantur 744.50. & inde
Capræ cur non lippiant 747.22
Caprarum in medicinis uſus 744.55.& inde.per totum
Caprinus Caſeus in medicinis ibidem.54. & 745.29.& 756.48.52
Caprinus ſanguis in medicina 746.11.& 756.44
Caprinum fel in medicina 747.33
Capræ fel non habent ſecundum quoſdam 299.39
Caprinum ſeuum in medicina 753.4.& 756.28
Caprinum caput in medicina 753.9
Caprini pili cinis calculos expellit & caprarum fimus ibidem.38
Caprarum fimus in medicina ibid.754.44
Caprarum urina in medicina 754.24
Caprinum cornu uuluis utile 759.54
Caprinum lac ſtomacho utile 741.3.19, & 753.1
Caprinum iecur quibus proſit 212.56
Caprarienſe plumbi genus 887.48
Caprea fera ueneno uinci 271.44
Capræ ubi non ſint 216.36
Caprificalis dies Vulcano ſacer 279.36
Caprificationis arborum cõſideratio 378.4.per totum
Caprifici arboris conſider. ibid.per totum
Caprificus nunquam floret 398.49
Caprificus ubi triſera 401.16
Caprifici quibus infeſtentur 453.14
Caprifici qui laudantur ibidem.25
Caprifici natura & ex eo medicinæ 626, 43.& inde
Caprificus taurorũ ferociã mitigat 627.22
Caprimulgi aues quales 260.13.per totũ
Caprimulgi nocturni fures ibidem
Caprimulgi interdiu uiſu carent ibidem
Capſis quæ apta materia 415.43
Capua unguentis delectata 330.55
Capuam à quo colonia deducta 469.42
Capuli, id eſt, gladiorum manubria ebore & argento ornantur 863.16
Caput hominis inuentum in Tarpeio delubru 725.40
Capitis animalium conſideratio 290.32.& inde
Capitum animalium Apices ibid.34
Capitibus quæ animalia carent 291.40. & 99.4
Capitum oſsium differentiæ 292.2
Capita piſcium conſiderata 291.39
Capita hominum in cœlo uiſa 17.15
Capita præciſa repſiſſe aliquando 300.20
Capitis iudicium ubi primũ actum 180.54
Capitibus carentes homines 99.4
Capitis dolor qualis 661.41
Capita aperiri magiſtratibus cur inſtitutum 732.5
Capitis dolorem facientia 359.24. & 578.27
Capiti contraria 607.1.& 608.9.& 611.31.45. & 613. 47. & 619.39. & 629.19.& 630.6.& 634.56.& 653.14.20.& 672.43
Capitis doloris remedia 531.33.& 535.2.23.& 536.17.& 541.29.& 542.2.14.& 543.2.& 544.30.53.56. & 345.12. & 546.3. & 549.3.31.51.& 551.18. & 532.33. & 557.11.23. & 577.44. & 578.39.52. & 581.7. & 583.17.& 594.39. & 595.34. & 600.23.& 604.25.31.& 610.14.& 611.3.3.& 612.23. & 620.26.& 621.1.22.27.40.& 622.1.10. & 627.40.51.& 629.24.&630.30.& 631.4.35. & 632.22. & 634.36. & 636.10.28. & 638.40. & 641.22. & 642.44.& 643.8. & 647.1. & 650.24. & 655.29. & 656.16.55.& 675.20.51.53 & 680.19.& 707.5.& 713.25. & 718.37.& 719.35.& 722.23. & 730.36.& 734.20.& 735.28.54.&736.4.& 739.47. & 746.13. & 766.22. & 777.12.& 826.53.& 895.52.& 327.17
Capitis ulcerum remedia 532.36.& 535.12.& 538.45. & 548.33. & 554.17. & 578.52.& 579.52. & 607.31. & 621.53. & 635.28.& 645.22.& 653.16.& 676.25.& 749.31.41.& 826.50.& 827.1. & 830.1.& 881.51.& 941.14
Caputpurgantia 535.53.& 577.53.& 580.5. & 612.52. & 643.13. & 677.13.53. & 881.42
Capitis ardores refrigerantia 528.21
Caput ſi à ſole doleat, quid imponendum 634.56
Capitis uulneribus quid medetur 637.43. & 677 11.
Capitis dolorem ex ebrietate ſedantia 645.20
Capitis oſſa fracta extrahentia 676.48.& 677.13
Carabi cancrorum genus 230.51
Carbaſa ubi reperta 503.8
Carbaſina uela 504.43
Carbilius Pollio 222.34
Carbones faciendi ratio 389.18.& inde
Carbonibus apta materia ibidem
Carbonis natura,& uis 855.37
Carbonis in medicinis uſus 947.43. & inde
Carbo Cneus conſul 174.31.&175.30
Carbo L.cum Pompeio conſul 57.18
Carboni Imp.oſtentum 215.35
Carbunculi morbi deſcrip. 682.46. & inde
Carbunculus Narbonenſis peculiare malum ibidem
Carbunculus morbus quando primum in Italiam uenit ibidem
Carbunculorum gemmarum conſideratio, genera &c.960.53.& inde
Carbunculi gemmæ ubi 960.55
Carbunculi unde dicti 960.53
Carbunculi frugũ morbi remedium 489.51
Carbunculus quid in floribus eſſe dicatur ibidem 47
Carbunculi ne uitibus noceant ibidem & inde.& 492.28
Carbunculus terræ genus 422.32
Carbunculatio qualis morbus 448.49. & 489.47
Carbunculorum remedia 542.18.& 543.45.& 551.55. & 553.22.& 201.9. & 612.7. & 620.20.30. & 623.24. & 626.23. & 638.5. & 646.23. & 647.45. & 698.8. & 947.40. & 758.18. & 796.35. & 838.22. & 607.55
Carchedonij gemmæ 960.56
Carcinetron herba 719.9
Carcinias gemma 973.34
Carcinoma, id eſt, cancer morbus quo tantum ſanari poteſt 536.27.& 542.13
Carcinomatis morbi remedia 581.13.& 591.2. & 608.52. & 626.14. & 639.3. & 641.54.& 652.16.& 656.18. & 657.50.& 702.22.& 713.6.& 717.41.& 729.2.53. & 767.2.& 834.20.& 838.9
Cardamomi conſideratio 319.10
Cardamomi medicinæ ibidem
Cardamomi oleum 371.18
Cardiacorum remedium 535.50.& 537.7. & 543.29. & 616.36. & 635.33. & 737.55
Cardiſce gemma 959.52
Cardo temporum quadripartita diſtinctio 483.17
Carduelis imperata faciunt 260.29
Carduelis auis conſideratio ibid.& inde
Carduus herba qualis 573.23.49
Cardui in cibis, & ingens precium 521.18
Carduorum ſatio, cultura, uſus, &c. ibidem 22
Carduorum medicinę 559.27
Carduorum ſylueſtrium genera duo ibidem 29
Carduus frugibus inimicus 474.34
Carduis neſci plebeis non licet 508.48
Caryatidum ſimulacrum 922.36
Caryatides ſtatuæ 924.42
Caricæ ficus 336.34.&378.36
Cariem quæ arbores non ſentiant 413.34. & 423.25
Cariem impedientia 372.37
Carynum oleum quid 621.39.& 371.4
Caryte herba quæ 691.20
Caryon nucis genus unde 379.22
Caryopium, id eſt, nucis ſuccus 330.13
Carioſa terra peſsima 423.28
Carotarum medicinæ 622.45
Caryotæ ubi 382.55
Caritatem annonæ inferentia 489.49
Carmanides pictor 910.48
Carmina incantantium an aliquid ualeant 725.4.per totum
Carmina talia uim habere ibidem per totum
Carmina contra morbos 727.45
Carmina contra grandines 727.44
Carmen heroicum à quo repertum 181.41
Carneadis eloquentia, & quid erga eũdem actum Romæ 567.34
Carneades Zenonia libris reſponſurus Helleborum ſumpſit 665.28
Caro quo æſtate incorrupta ſeruetur 553.30
Caro quo tenerior in coquẽdo fiat 573.44. & 625.55
Caro ab oſsibus recedens, quibus iuuetur 604.10.& 695.31.& 620,27.& 657.47

Carnis

Carnis defectus remedia 620.12
Carne humana veſcentes 146.54
Quære Humana carne.
Carne Bubulæ quomodo facile percoquantur 626.55
Carnes ſuauiores facientia 645.19
Carnes quo abſumantur in ollis 666.19
Carnes cum coquuntur conglutinãtia 710.5.& 716.23
Carnes alentia 630.14
Carpathij maris Echini quales 829.8
Carpheoton thuris genus 310.29
Carphos, id eſt, fœnum Græcum 657.25
Carpinus arbor 394.56
Carpinus montes amat 395.47.55
Carpino nuptiales faces faciunt 396.6
Carpophylon lauri genus 384 50
Carrucæ ex argento 861.45
Carthago victa quantum, & quid Romanis ſoluere coacta 849.43.& inde
Carthago cum deleta fuit quantum argentum habuit 861.58
Carthago quando capta 353.50.& 377.29.& inde
Carthago quot annis Romæ æmula 377.35
Carthago fici argumento deleta ibidem. 22
Carthaginem quis primus irrupit 158.22
Carthaginenſe bellum tertium quomodo ſumptum 377.29
Carthaginenſium contra Romanos victoriæ ibidem.36
Carthaginenſium in Sicilia victorum pictura 893.16.& inde
Carthaginenſes Herculi humana hoſtia ſacrificabant 924.45
Carthaginis Hiſpaniæ roſæ quales 562.54
Carthegon buxi ſemen 402.10
Cartilaginei piſces 128.4.& 301.46.& inde
Cartilago rupta non ſolideſcit 302.50
Caruilius Samnites ſuperat 871.33
Caruilij Pollionis repertum 862.17
Caruilius Sp. quæſtor cõtra Camillũ 867.13
Caruilius Sp. Iouem in Capitolio fecit 871, 33
Caſeorum conſideratio, diuerſitasque 305.37.& 306.2. per totum
Caſeorum genera, uſus, bonitas, medicinæ 742.1.& inde
Caſeum ſeruandi ratio 652.30
Caſeus ne corrumpatur, aut ne à muribus attingatur 801.51
Caſei ubi optimi 306.2. per totum
Caſiæ fruticis conſideratio 224.9.& 325.15
Caſia in ſeptentrione viuit 404.13
Caſia apes delectari 570.14
Caſignetis herba qualis 654.37
Caſſander Gallos obſidet 810.1
Caſſandrus rex 905.50
Caſſandræ pictura 912.28
Caſsiteron, id eſt, candidum plumbũ 886.44.& 887.5
Caſsius Longinus conſul 156.41
Caſsius orator 159.31
Caſsius Seuerus 913.30
Caſsius Parmenſis 204.28
Caſsius Hemina autor vetuſtiſsimus 340.42
Caſsius Syllanus 872.2
Caſsius Spurius regni affectator à patre perimitur 867.32.& 869.47
Caſsij C. cenſura, & in ea prodigium 451.53
Caſtitatis exemplum 104.4.& 168.42. per totum. & 193.34. & 207.55. & 319.41. & 640.55.& 668.40
Caſtitatem ſeruantia 640.56.& 668.40
Caſtor Romanorum victoriæ nuncius 563.58
Caſtoris aurigæ qui 119.38
Caſtorum ædes Romæ 868.46
Caſtoris pictura ubi 894.6
Caſtoris & Pollucis pictura 905.31
Caſtoris & Pollucis ſimulacrum 876.16
Caſtor cur à nautis inuocatur 17.14
Caſtoris ſtellæ quales ibid. 5. per totum
Caſtor medicus 548.5.& 556.54
Caſtores animalis 824.47.& inde
Caſtores an teſticulos ſibi amputent, ibidẽ. & inde. 197.23
Caſtorea, id eſt, Fibrorum teſtes quo ſeruẽtur optime 824.55.& 825.31
Caſtorea quæ 824.47.& inde.& 199.24
Caſtoreorum medicinæ 825.5.& 830.29. & 839.1.9.36. & 833.24. & 834.34
Caſtrata frumenti genus 466.28
Caſtratio quibus facienda diebus 496.6
Caſtrorum vallus ex ceſpitibus 914.18
Catagraphs à quo inuenta 898.25
Catagusæ ſimulacrum 875.4
Catananee herba quæ 712.10
Cataplaſmatum, id eſt emplaſtri genus, remedia 609.24
Catapulta à quo inuenta 181.10
Cataractæ aues 861.51
Cati corculi dicti 168.20
Catienus P. quid erga Philotimum ſeruum 149.9
Catilina Ciceronis ingenium fugit 168.10
Catilinæ prodigia 23.36
Catilinæ proauus quis 166.19
Catinius Labeo tribunus plebis quid erga Metellum 172.8.40
Catoblephas fera 194.44
Catochites gemma 969.2
Catopyrites gemma ibidem 4
Cato primus, quoties accuſatus cauſam dixit, & abſolutus eſt 165.45
Catonis primi laus ibidem 40. per totum. & 353.40
Cato primus, optimus orator, optimus imperator, optimus ſenator 165.42
Catonis primi triumphus, cenſura, ſcientia 353.40
Cato primus quando mortuus ibidem 50
Catonis de uitibus, uniuſq; ſentẽtia ibid. 51
Cato eodem uino uſus quo remiges 359.53
Catonis ex Hiſpania triumphus ibidem
Cato de uino condendo 364.38
Catonis de oliua præcepta 369.51. per totum, & 370.6. per totum
Cato de amurca quid 371.40. per totum
Cato nil de prunis ſylueſtribus locutus 373.15
Cato de ficis ſerendis 377.5
Cato, fici argumento uſus in delenda Carthagine ibidem 22
Cato Carthaginis inimicus ibidem
Cato de Myrti generibus 383.40.49
Cato de lauro 384.25
Cato de cupreſſo 404.35.51
Cato ſummus in omni uſu 411.22
Cato de terræ uitijs atque optimo agro 423.21.31
Cato de plantandis arboribus, ac ſcrobibus faciendis 429.40
Catonis præcepta de inſitione arborum 433.48
Cato de uite inſerenda 434.12
Cato de talearum cultura 435.54.& inde
Catonis de agricultura præcepta 458.30. per totum
Catonis pręcepta ubi unumquodq; frumẽtum ſit ſerendum 475.48
Catonis præcepta de arandi tempore 477.13.& inde
Catonis Cenſorij cenſura 504.52
Cato de Braſsica 519.22.& 536.6
Cato Uticæ ſe peremit 95.33
Catonis M. laus 658.40
Cato M. de herbis ibidem
Cato quid erga Zenonis ſtatuam 878.18
Cato quid contra Græcos 763.38.& inde
Cato contra medicos ibid. 34.& inde
Cato quando obijt, & eius ætas ibid. 43
Catoni cantharides obiectæ ſunt quòd eas uendidiſſet 775.2
Cato Cenſorius octuageſimo anno filium genuit 160.17
Catonis duplex propago ibidem. 18
Cato cẽſorius quid de legatione Athenienſium 167.32
Cato Græcorum hoſtis ibidem. 37.& 763.38.& inde
Cato Uticenſis pronepos Catonis primi 167.38
Cato Uticenſis Græcorum amicus ibidem
Cato ambitus hoſtis, ac repulſis gaudens, prologo
Catonem rem improbam nemo audet petere ibidem
Cati, Catones, & Corculi qui dicti 768.20
Catus Aelius conſul, & eius parſimonia 862.4
Catuliana Minerua cur dicta 876.6
Catulitio quid 398.33
Catulus Q. conſul 251.16
Catulus Q. conſul quando 926.13.& inde. & 934.37
Catulus Q. qui Cimbros uicit & eius nobilis domus 418.58
Catulus Qn. Capitolium dedicat, & eius inuentum 504.42
Catulus Luctacius Mineruæ ſimulacrum dicat 876.6
Catulus tegulas Capitolij inauraat 850.36
Catullus Veronenſis Poëta contra quem 926.8
Catullus Poëta quid erga ſtrumam Nonii 959.23
Catulli incantationes 726.18
Cauaticæ cocleæ 788.6.& 203.52
Caucalis herba 573.4
Cauchorum uita 386.43.& inde
Caucon herba 687.10
Caudarum animalium cõſideratio 309.20. per totum
Caudarum animalium diuerſitas ibidem. per totum
Caudæ quibus amputatæ renaſcuntur ibidem 24.
Caudæ præter hominẽ, ac Simias omnibus fere inſunt animalibus ibidem 28
Cauda uilloſa ubi in homine 255.58
Cauda animalium, animi index 120.45
Caulias quid 507.17
Caulina uina 357.2
Caulis leguminum qualis 462.31.& inde
Caulis herbarum differentię 517.56
Caulis pro Braſsica 518.2
Caule reciſo quæ regerminent 527.34
Caulodis braſsicæ genus 536.13
Canneæ pomorum genus 378.37
Cauponæ animalia in mari 259.19
Cauſæ rerum omnium afferri non poſſunt 13.52
Cauſæ quorundam noſci non poſſunt 38.4 & inde
Cea ſeu Coa ueſtis qualis 284.18.21. ibidem. per totum
Cecinnæ pater odio uitæ perijt 253.50.& 551.9
Cedrelæon oleum 371.5
Cedrelates cedri ſemen 336.48
Cedrelaten uocant cedrum magnam 634.52
Cedri uſus in ſacris 330.33
Cedrus minor, & eius genera 336.38
Cedri maioris genera ibidem. 42
Cedro cur ſimulacra deorũ fiant. ibid. 47

Cedrus libros à tineis conſeruat 340.56
Cedrus picem fuodit 363.41
Cedrus montes amat 395.45.& 404.18
Cedro folia non decidunt 396.45
Cedri folia capillata 398.30
Cedrus quo tempore ſemen gerat 400.18
Cedri ubi optimæ 411.46
Cedri oleo peruncta non ſentiunt cariem, aut tineam ibidem
Cedri uſus ad claſſes in Aegypto, Syriaq́ 412.32
Cedrus non tenet clauum 413.4
Cedrus non ſentit cariem, neque uetuſtatem ibidem 35
Cedri magnæ natura, & medicinæ 634.52
Cedria picis genus ibid.53
Cedrium quid, & quomodo fiat 393.3
Cedrides, id eſt, cedri fructus, ad quid utilis 635.18
Cedrinæ menſæ nobiliſsimæ 341.39
Celebochras rex 133.47
Celeres equites à Romulo inſtituti 847.32
Celetizontes poeti 875.49.& 876.16
Celetum teſtudinis genus 222.14
Cellæ uinariæ quales eſſe debeant 364.47. per totum
Cellaria agris maiora 934.53
Celia potus genus 609.35
Celocem nauem Rhodij inuenerũt 182.16
Celtis arbor, id eſt, lotos 341.11
Cementa qua ratione componantur 943.51
Cemos herba 712.15
Cenchramis ſtatuarius 877.28
Cenchris ſerpentis morſus remedium 557.8
Cenchridis accipitris in medicinis uſus 779.17
Cenchrites gemma 973.45
Cenchron Adamantis genus 956.2
Cenſius C. prætor 360.35
Cenſorius Piſo hiſtoricus 341.4
Cenſoria notatur, qui quinque pondo argenti poſsidet 362.2
Cenſorum officium circa quid 456.35. & 459.21
Cenſu Senator quando legi cœptus 348.45
Cenſus moribus, & uirtutibus inimicus ibidem
Cenſu magiſtratus omnis exornatus ibidẽ
Centaretus quis 206.26
Centaureæ herbæ conſideratio 667.11.& 672.11
Centaurij herbæ ætas 723.9
Centaurium maius & minus 701.48
Centaurij medicinæ 685.15.& 686.39.49. & 687.53.& 689.43.& 696.11.& 697.6. & 698.56. & 700.40. & 701.13. & 702.48
Centaurion herba unde 662.52
Centaurion lepton herba 667.40.48
Centaurium herba contra quæ 675.40.& 677.19
Centaurorum ſimulacrum 922.53. & 924.2
Centifolia roſa 562.31.39
Centipedes piſces 237.45
Centipelliones quid 744.33
Centumcapita herbæ deſcriptio, & ex ea medicinæ 589.20. per totum
Centunculum herba qualis 651.11
Centuoculi herbæ medicinæ ibidem
Centurionum inſigne uitis erat 350.19
Centuripinum crocum quale 564.37
Ceparum colores plures 515.9
Cepas Aegyptij pro deo colunt 514.46
Cæpe genera plura 515.13
Cepis omnibus odor lacrymoſus 514.50
Ceparum ſapores uarij 515.13
Cæparum bonitas ibid.19
Cæpe quo tempore ſerantur ibid.15
Cæpe ubi optimæ ſeruentur ibi.17
Cæpe qualiter ſeri debeant ibidem.30
Cæparum ſemen quando colligi debet, ibidem.35
Cæpe quomodo diutius ſeruari poſſunt 516.31
Cæpas ſylueſtres non eſſe 531.8
Cæparum remedia ibidem.9
Cæpe ſomnum faciunt ibidem.10
Cæparum nocumenta ibidem.29
Cæpis nuces aduerſantur 629.43
Cephenes Apum genus 280.38
Cepheus Andromedæ pater ubi regnauerit 145.5
Cephis ſtatuarius 877.29
Cephiſiodotus ſtatuarius 875.33.41
Cephiſodori duo 877.23
Cephiſodorus ſtatuarius Praxitelis filius 922.38.& 875.40
Cephiſodorus pictor 898.55
Cephus animal quale 193.45
Cepio ſcriptor 562.39
Cepionis & Druſi inimicitiæ 845.16.& 744.15
Cepionides gemmæ 969.35
Cepites gemma ibid.5
Cepocapites gemma ibidem
Cera quomodo fiat 572.3.& inde
Cera quæ optima ibidem.8.& inde
Cera quomodo alba fiat ibidem.22
Ceræ uſus ad quid ibidem.23
Ceras ex quibus floribus apes confingunt 570.13
Ceræ imagines à quo repertæ 911.54
Ceris pingere conſuetudo 907.27
Cerachates gemma 967.27
Ceramicos locus 912.15.& 922.7
Ceramites gemma 969.6
Ceras Amaltheas, librorum titulus. prologo
Ceraſtes, id eſt, uermes ficus infeſtantes 448.45
Ceraſtæ ſerpentis deſcriptio 195.45
Ceraſtis cornua quadrigemina ibidem
Ceraſtis ſerpentis morſus remedia 546.51.& 637.55.& 816.13. & 825.22. & 827.34
Ceraſus peregrina arbor 314.13
Ceraſorum conſideratio 381.13. per totum
Ceraſorum Baccæ ibidem.7
Ceraſi quando, & unde primum in Italiam ibidem, 11
Ceraſi ubi non proueniunt ibidem.15
Ceraſorum nomina plura ibidem per totum
Ceraſus in lauro inſeritur ibidem.17
Ceraſi ſuccus qualis 381.9
Ceraſa quibus conſtent ibidem.34
Ceraſus quæ loca amet 395.52
Ceraſi rami miræ magnitudinis 408.46
Ceraſi inſitio quomodo fiat 433.42
Ceraſi quomodo præcoces fiant 453.53
Ceratiæ herbæ medicinæ 689.29
Ceratias cometis genus 14.28
Ceratias herba quæ 551.47
Ceratitis medicinæ ibidem
Ceraunia gemma 966.26. 32.& inde. & 972.12
Ceraunia ſiliqua 237.38. per totum
Ceraunij montes ubi Myrtus primum uiſa 383.18
Ceraunium genus Tuberis 506.27
Ceraunobolon quid 903.55
Cerberum Hercules ubi extraxit ab inferis 705.15
Cerberi ſpumis aconitum ortum ibidem
Cercopitheci feræ deſcriptio 194.10
Cercuron Cyprij inuenerunt 182.17
Cerebri conſideratio 292. 6. & inde
Cerebrum quibus inſit ibidem
Cerebrum hominis portione maximũ humidiſsimumq́ ibidem. 10
Cerebri materia qualis ibidem.& inde
Cerebrum ſenſuum arx ibid.20
Cerebrum uenarum terminus ibidem
Cerebro propria ibidem, & inde
Cerebrum mentis regimen ibid.22
Cerebrum ſomni cauſa ibid.24
Cerebro carentia non dormiunt ibidem 25
Cerebrum ſecundo loco formatur in corpore 298.17
Cerebri medicinæ 640.3.& 643.3
Cerephyllon herba, & eius natura 523.28
Ceres quæ prima reperit 179.40
Ceres cur dea iudicata ibid.42
Cereris ædes Romæ ubi, & à quo exculta 912.7
Cereris ſacra à caſtis ſolum 640.58
Cereris ſimulacrum ex peculio Caſsij Sp. factum Romæ 867.31
Cereris ſimulacrum 877.47.& 922.34
Ceria potus genus 609.35
Cerini gemmæ 958.47
Cerinthe herba qualis 570.15
Cerinthe Apes delectantur ibidem
Cerinthum quid 276.33
Cerion quid 527.37
Cerion libri titulus. prologo
Cerites gemma 969.10
Ceroſtrata cornua 291.22
Cerulei pigmenti conſideratio 854.12.32
Ceruleus fons Romæ 936.40
Cerri glans qualis 388.54.& 389.38
Cerrus arbor 388.30.43
Certaminum ſacrorũ uictores, coronabantur 887.32
Certaminum ſacrorum coronæ 388.8
Certi nihil eſſe, certiſsimum eſt 4.17
Ceruarij lupi quales 195.38
Ceruarium uenenum quid 717.32
Ceruiſia quando, à quibus, & ex qua materia 366.52
Ceruiſia qua arte uetuſtatem ferat ibidem 53
Ceruiſia mera non diluta bibitur ibidem 56
Ceruiſiam ut uinum inebriare homines 167.3.
Ceruiſia potus genus 609.36
Ceruiſiæ uſus ubi, & ex ea medicinæ ibidem.37
Ceruix quæ corporis pars 297.46
Ceruicis deſcriptio ibidem & inde
Ceruicis remedia 557.43.& 589.39 & 513.35.& 685.43.& 732.32. & 750.20 & 767.56.& 833.23
Ceruorum conſideratio 199.44. per totum
Cerui canibus urgentibus ad hominem ultro confugiunt ibidem
Cerui ægroti quo ſe iuuant 197.42.198.18
Ceruorum conceptus quando 199.48
Ceruæ qua herba ſe poſt partum purgant ibidem.54
Cerui quid agant depoſitis cornibus, ibidem.200.21
Ceruorum cornua ad quid utilia ibid.25
Cerua Sertorij qualis ibid.44
Ceruorum uita longa ibid.50.& 273.45
Cerui febres non ſentiunt 200.53
Ceruos Africa non gignit 201.5
Cerui ſerpẽtes mádunt 744.23.& 200.45
Cerui ubi non ſint 216.24.34.36.& 201.5
Cerui ubi fiſsis auribus 226.25
Ceruorum coitus qualis 268.25
Ceruæ parturæ quo paſcantur 530.53
Cerui castrati raro concipiunt 269.36
Ceruorum cornua qualia 290.52.291.24
Ceruorum capitis uermiculi inſunt 292.55
Ceruorum anima ſerpentes urit 311.26
Cerui qua herba ſerpentibus reſiſtũt 597.47
Ceruorum ætas diſcerni nõ poteſt 200.30
Ceruis cor maximum 298.34
Ceruo fel eſſe in cauda 299.43
Ceruis ubi quaternæ renes 301.31

Cer

Ceruorum, & ſerpẽtium inimicitiæ 198.17. & 271.26. & 744.23
Ceruorum cum ſerpente pugna 200.45
Ceruino ſanguine cõtrahi ſerpẽtes 744.36
Ceruini cornus odore ſerp. fugiunt 271.26
Ceruini cornus in medicinis uſus 746.55. & 748.30. & 749.45. & 751.49. & 753.12. & 756.54
Ceruinus pulmo in medicina 750.31. & 756.34
Ceruinus ſanguis aluum ſiſtit 751.47
Ceruorum coagulũ inteſtinis utile 752.55
Ceruinus fimus in medicina 756.38
Ceruæ cum ſenſerint ſe grauidas lapillum deuorant 758.42
Cerui dictamum herbam monſtrarunt primum 197.41 & 670.55
Ceruſſa color 895.39. & 897. 21. & inde
Ceſelij iuris periti præceptor 204.28
Ceſenatia uina 356 39
Ceſtius C. conſul 261.35
Ceſtij C. Corinthium ſignum 872.15
Ceſtros herba qualis 670.1
Cethegus conſul quando 340.47
Cethegi menſa nobilis 341.45
Ceſi piſcis magnitudo 822.34
Calaſtricum nitri genus 817.11
Calaſtricum nitrum uice ſalis 818.32
Chalazias gemma 973.52
Chalceri herbæ medicinæ 687.40
Chalcanti æris conſideratio 881.22. & inde
Chalcides ſerpentes 825.20
Chalcidicæ ficus quales 376.40. & 377.3
Chalci pondus 586.7
Chalcis piſcis 840.52
Chalcis ter anno parit 240.31
Chalcitis lapidis conſideratio 865.36. & 881.28. & inde. & 974.14
Chalcitis aluminis ſpecies 916.51
Chalcophonos gemma 969.17
Chalcoſmaragdos gemma 958.10
Chalcoſthenes ſtatuarius 877.29
Chalcoſthenes imaginum fictor 912.14
Chaldæorum doctrina 136.24
Chaldæorum gemmæ 972.44
Chamæacte herbæ medicinæ 698.26
Chamæactæ Sambuci genus 639.53
Chamæciſſi herbę deſcriptio, & ex ea medicinæ 650.41
Chamæciſſos arbor, & ex ea medicinæ 643.53
Chamæciſſos hederæ ſpecies 406.15
Chamæciſſos herba 674.20
Chamædaphnes medicinæ 584. 10. per totam
Chamædaphnes herbæ deſcriptio, & medicinæ ex ea 650.22
Chamædaphne laurus 384.47
Chamædaphne herba quæ 569.54
Chamælea herba qualis 669.9
Chamæleæ herbæ deſcriptio, & medicinæ 650.27
Chamęleuces herbę deſcriptio, & ex ea medicinæ ibidem. 45
Chamæleuce herba quæ 636.13
Chamæmilon herba 594.2
Chamæmili medicinæ ibidem. 7
Chamæmyrſine herba 371.2
Chamæmyrſine quid, & ex ea medicinæ 632.14
Chamæmyrſinæ olei natura, & ex eo medicinæ 611.36
Chamæpeuces herbæ deſcriptio, & medicinæ 650.49
Chamæpitis herbæ medicinæ 636.40
Chamæſyces herbæ deſcriptio, & medicinę ex ea 650.26
Chamæceraſi conſideratio 381.36
Chamęcypariſſos herba, & ex ea medicinæ 650.41
Chamædrys herbæ deſcriptio, & ex ea medicinæ ibidem 7. & inde
Chamędropis herbæ deſcriptio, & medicinæ ex ea ibidem
Chamelæa frutex 344.30
Chamelæa arbor, & ex ea fictitium oleum 370.35
Chamæleõ herba unde dicta 592.44
Camæleon herba quæ 573.52. & 739.38
Chamæleonis herbæ conſideratio, genera, medicinæ 592.38 per totum
Chamęleonis herbę ætas 723.8
Chamæleonis oculi quales 294.36
Chamæleoni pulmo maximus 299.19
Chamæleontis conſideratio & ex ea medicinæ 739.13
Chamæleontis miracula ibid. & inde
Chamæleontis beſtiæ uenenum 198.15
Chamæleóntis animalis deſcriptio 201.6 & inde
Chamæleon ſolo aëre paſcitur ibidem 17
Chamæleon multicolor ibid. 19. & 739.15
Chamæleontis oua qualia 264.14
Chamępeos piſcis 841.5
Chamępitys herba 584.34
Chamęlirys herba 693.28.33
Chamęrops herba 638.3. & 700.50
Chamęterum ſimulacrum 941.48
Chamętrachea piſcis 841.5
Chamęzelos herba 673.25
Chamęzelon herba qualis 716.1
Chanę piſces uuluas habent 241.9
Channe piſcis 841.52
Characia arundinis genus 407.55
Characias tithymali genus 690.52 & 761.56
Chares ſtatuarius 871.28.40
Charitatis exempla 221.39. & 246.2. & 247. 22. & inde. & 248. 28. & 282. 31. & 283.50. & inde
Charitoblepharon frutex 347.56
Charitum ſimulacra 923.12
Charmidę ingens memoria 164.14
Charmis medicus qualis 763.7. & 764.47
Charoneę ſcrobes 37.54
Chartarum conſideratio 338.52. & 339.35 per totum. & 340.41 per totum
Chartarũ uſus maxime neceſſarius 338.49
Charta quando reperta ibid. & 341.17
Chartę quomodo ex papyro pręparentur 339.30
Chartarum genera plura, & quomodo fiant ibid. 35. per totum
Charta religioſis uoluminibus apta ibid. 36
Charta Auguſti cur dicta ibid. & 37
Chartę bonitas in quibus 340.8
Chartę glutinum quale eſſe debet ibid. 27. & 466. 42. & 604.40
Chartarũ farinę, & ex eis medicinę 604.40
Chartarię officinę polline utuntur 466.42
Chaſma quid 15.53
Chaus animal quale 193.45
Chelidonia ficus 376.16
Chelidonię herbę medicinę 685.33. & 701.24 & 702.44. & 672.15
Chelidonia oculis utilis 677.22
Chelidonia uiſui ſaluberrima 197.48
Chelidoniam herbam hirundines inuenere 670.36. & 197.48
Chelidonia collyria quare 670.47
Chelidonia, id eſt, zephyrus uentus 21.18
Chelidonię gemma 969.19. & 973.43
Chelidonij lapilli 301.12
Chelonia gemma 967.21
Chelonitides gemmę ibidem 26
Chenalopeces aues 251.55
Chenomychon herba 569.[illegible]
Chenopodis herba 276.42
Chetamites gemma 969.10
Cherias medicus 559.39
Chereas ſtatuarius & eius opera 875.49
Chernites lapis 938.5
Cherſinę genus teſtudinum 222.27
Chetiydris ſerpentibus contraria 589.10
Chię terrę medicinę 917.51
Chij inſulę uuę quales 351.14
Chios inſula optimũ amylum habet 465.6
Chium uinum quale 357.25. & 360.25
Chium oppidũ obſeſſum glandibus durauit 388.26
Reliqua quęre parte ſecunda.
Chydęas quid dicant 361.19
Chiliodynama herba 667.17
Chilon philoſophus gaudio obijt 168.29. & 177.49
Chilonis laus, autoritas, dicta mors 168.25. per totum
Chiragrę morbi remedia 741.16. & 657.27
Chirocineta Democriti liber 653.51
Chiron Herculis ſagittis uulneratus & qua ſanatus herba 667.26
Chironis parentes & eius inuenta 180.26
Chironis ſimulacrum 923.25
Chironeon herba 662.47
Chironis herba centaurion ibid. 51
Chironis medicina Troianis temporibus 782.18
Chironia herba 663.6. & 672.6
Chironia herba & medicinæ ex ea 613.28. & 701.6
Chironia Pyxacanthos ſpina 649.24
Chironium pyxacanthum quid 316.31
Chironiũ Panaces herbę genus 662.47. et 667.27
Chironium contra cicutam 676 7
Chlœlię uirginis ſtatua qualis 869.19.32
Chlœlię ſtatua quare poſita ibidem
Chlore, auis cum coruo inimicitia 272.46
Chlorion auis 256.15
Chlorites gemma 969.29
Choaſpites gemma ibid. 32
Cholon quid 958.14
Cholerę remedia 534.32. & 541.24. et 623.19. et 648.6.40. et 719.20.
Chondris herba 671.7
Chondris herbę medicinę 689.7
Chortinon oleum 371.14
Chorus ncotus qualis et quibus nocuus 498.15
Quęre Corus.
Chreſton, id eſt cichorium herba 535.38
Chryſalis uermis qualis 289.21 et 290.4
Chryſanthemi herbę medicinę 693.50
Chryſermus medicus 596.33
Chryſippeę herbę medicinæ 694.41
Chryſippi garrulitas 762.22
Chryſippi medici, laus, ætasq́; 683.33
Chryſippi de Braſsica liber 536.3
Chryſites lapis 941.40. et 972.15
Chryſitis quid 857.20.14
Chryſitis flos 567.8
Chryſoberylli gemmę 958.42
Chryſocarpum hederę ſpecies 405.18
Chryſocollę cõſideratio 854.25. per totum
Chryſocolla unde dicta 842.45. et 855.19
Chryſocolla ubi optima 854.27. et inde
Chryſocolla quid ibidem 34. et 894.40. et 968 24
Chryſocollę in ſpectaculis uſus 854.55
Chryſocollę genera tria 855.2
Chryſocolla herbacea ibidem 3
Chryſocollę medicinæ ibidem 11
Chryſocomes herbę medicinę 580.46
Chryſocomę flos qualis 567.8
Chryſogonus Syllę ſeruus 918.49
Chryſolachanum herba quę 713.11
Chryſolampis gemma 969.34
Chryſolectrum quid 955.8. et 965.41
Chryſolitus gemma 965.47. & 974.9
Chryſomela cotonea poma 372.20
Chryſopis gemma 969.34
Chryſopraſius gemma 958.45. et 963.16. 44. et 964.9
Chryſopteros Topazij genus 963.25
Chryſothales herba 680.3
Chryſos piſcis 841.50
Chromhori piſces 840.52
Chromis piſcis 225.5. et 841.54
Cyamea, id eſt fabaria gemma 973.49
Cyamon herba 572.40
Cyaneus color 964.48. et 973.56. et 566.50
Cyanus gemma 964.38
Cyani flures 566.52. et 569.58

Cyathus pondus quale 586.7
Cybele quo anno Romam adducta 457.20
Cybeles in leone ſedentis pictura 905.40
Cybeles ſacerdotes quo uirilitatem amputant 913.52
Cybeles ſpecus mirus 38.1
Cybele à Claudia inducta Romam 168.46
Cybium quid 223.46.& 840.55.841.44.& inde
Cybij piſcis medicinæ 827.43
Cybiorum medicinæ 832.2.& 834.6
Cibus ſimplex utiliſsimus 311.46
Cibi qui auidiores 300.46.
Ciborum luxuria multiplex 508.20
Cibi quorundam miri 186.37
Cibo quod animal nunquã veſcitur 201.27
Cibos alios, alia appetunt 271.14.& inde
Cibos uarie ab animalibus peti ibid. & inde
Cibo ultra undecimum diem pleroſq; caruiſſe 312.7
Ciborum appetentia quomodo fiat. Quære Appetentia in cibis
Cibis interdum uitantur morbi 524.25
Cibo homo maxime perit 688.16
Ciborum temperantia utiliſsima 731.35
Cibum ſomno concoquere, corpulentiæ prodeſt, non uiribus 111.53
Cibi ambulatione perficiuntur ibid.55
Cibi priuilegio uincuntur ibidem
Cicadarum conſideratio 186.22.& inde. & ibidem.50.per totum.& 297.22
Cicadarum in medicinis uſus 791.15
Cicadarum cantus quando acerrimus 598.40.
Cicadæ quæ mutæ, quæque canunt 286.27 & inde
Cicadis naſcentes homines ibid.30
Cicadæ ore & excrementorum foramine carent ibidem.38.43
Cicadæ ubi non proueniant ibid.50 per totum
Cicadæ ubi mutæ, & ubi canoræ ibid.56.
Cicadas oculis carere 293.10
Cicatrici quibus color redit 529.37.& 541.44.& 608 35.& 643.15. & 650.38.& 702.87. & 718 21.36. & 732.47. & 743.7.& 758.30. & 824.34. & 826.24.& 855.86.& 917.22.& 241.22
Cicatricum ulcera quid tollat 548.51. & 718.55
Cicatrices oculorum tollentia 855.16
Cicatricum remedia 533.52.& 543.53.& 545.53. & 610.50. & 612.26.& 613.6.& 635.46.& 736.48.& 747.35.& 888.8.& inde
Cicatrices reducunt 537.52.& 620.15.& 623.3. & 626.33. & 628.35. & 857.4. & 872.25.& 944.36
Cycæ quid è palma factum 336.7
Ciceris conſideratio, & ex eo medicinæ 667.27
Cicer quando ſeritur 470.56
Ciceris differentiæ, natura &c. 471.2
Cicer in religioſis uſu ibidem.6
Ciceri tantum, nullæ beſtiolæ in horreis innaſcuntur 470.56
Cicer uermibus inimicum 524.26
Ciceris radix qualis 451.43
Ciceculæ deſcriptio 471.7
Ciceculum quid 894.54
Cicero quando conſul 236.40
Ciceronis academia ubi 803.41
Cicero extra omnẽ ingenij aleam prologo
Ciceronis laus ingẽs 168.2. & inde 803.50
Ciceronis acta 168.2. & inde
Ciceronis uxor centum & tribus uixit annis 274.25.
Cicero fatetur ſemper quos ſequatur autores prologo
Ciceronis libri De officijs, quales ibidem
Cicero de unguentis 333.2.& 423.45
Ciceronis manu ſcriptus liber Plinij tempore extabat 340.38.
Ciceronis cedrinæ menſæ nobiles 341.40.& 343.4
Ciceronem potatorẽ maximum Tergilla arguit 336.36.40
Cicero lux doctrinarum 415.45
Cicerones unde dicti 456.30
Ciceronis uerſus de lentiſco 484.18
Ciceronis Tuſculana uilla cuius 588.13 & inde
Ciceronis filij conſulatus ibid.24
Ciceronis hoſtis Cæſar dictator 168.14 & inde
Cicero equeſtre nomen ſtabiliuit 847.24 & inde
Ciceronis conſulatus ibid.
Ciceronis dictum de Sphinge 872.12
Cicero Veriſimulacrum Cupidinis obijcit 922.27
Ciceronis facetum dictum 925.50
Cicer. conſulatus & eius collega 214.2. 24.& 236.40
Ciceronianæ aquæ, uillaq; 803.38
Cichorium herba quæ 518.37
Cichorion herba qualiter frondet 574.56
Cichoriũ quod & intubũ erraticũ 572.42
Cichorium & eius uſus ibidem.535.28 & inde
Cichramus auis quæ 253.22.& inde
Cicindelæ uermes noctu lucentes 487.9. 10.22
Cicini olei natura & medicinæ 621.4 & inde
Cicis arboris factitium oleum 370.37
Cyclamini herbæ conſideratio 567.21
Cyclaminum braſsicæ inimicum 632.45
Cyclaminos herba quæ 674.2.14.20. & 675.29.& 676.19.24.& 677.34
Cyclamini herbæ medicinæ 689.49.& 624.19. & 695.44. & 698.27. & 699.4. & 699.38.50. & 701.41.& 702.20. & 704.2.16
Cyclopis pictura 900.50
Cyclopes populi 152.52
Cyclopum reperta 180.19.29.37
Ciconiarum conſideratio 252.33.& inde
Ciconiæ unde ad nos ueniant, ignoratur ibidem 36
Ciconiæ æſtatis aduenæ ibidem 38
Ciconiæ ceu lege prædicta die recedunt ibidem
Ciconiarum diſcedentium agmen nemo uidit ibidem
Ciconias non uenire ſed ueniſſe cernimus ibidem 41
Ciconiæ nouiſsime uenientẽ lacerant 47
Ciconijs non eſſe linguas ibidem 49
Ciconiæ ſerpentum exitium ibid.
Ciconias occidiſſe ubi capitale ibid.50
Ciconiæ nidos eoſdem repetunt 253.2
Ciconiæ ubi non ſunt 255.10
Ciconia quomodo cum ſerpentibus dimicat 252.49
Ciconiarum uentriculus in medicina 776 14.& 726.48
Cicutæ herbæ cõſideratio, uſus & ex ea medicinæ 678.45
Cicutæ ubi uis maxima 679.16
Cicuta homini uenenum 355.33
Cicuta ſumpta, bibere cogit ſumẽtem 365.38
Cicutam præſumunt qui multum bibere cupiunt ibidem 4
Cicuta rutæ contraria 542.22
Cicutæ contrarium 520.49
Cicuta inuiſa Atheniensium pœna 678.45 & inde
Cicutæ herbæ medicinæ 613.51.& 615 30.& 636.8.& 676.6.& 711.3.& 713.44. & 741.38.& 745.39
Cicuta quibus proſit 695.46.& 698.31.49. & 699.54.& 700.54.& 701.50. & 734.7
Cydias pictor & eius opera 908.27
Cydippes pictura 905.22
Cydon ſtatuarius 872.55
Cydonea poma quæ 372.18
Cygni in medicinis uſus 792.25.32
Quære Olorum conſideratio.
Cilicia lactuca 518.31
Cilicum irinum optimum 566.5
Cilicum crocum optimum 564.35
Cylindri lapides 958.55.& 963.47
Cyliſci tragœdi pictura 905.22
Cilium quid 295.20
Cimbam nauem quis reperit 182.17
Cymbia uaſa ex qua materia 993.47
Cimbri à quibus uicti 418.55
Cimbricis bellis portentum 403.41
Cymbrica uictoria 163.52
Cymbricæ pugnæ ululatus 684.39
Cimæ in braſsicis quæ, & earum uſus 519.29.& inde. & 537.28
Cimicis animalis in medicinis uſus 770.18
Cimices necantia 714.53.& 837.56.& 839.35
Cymindis accipitrum genus 247.31
Cymini conſideratio, natura, ſatio, &c. 522 16.& inde
Cyminum condimentum faſtidij ibidem
Cyminum ſylueſtre, ſiue ruſticũ ibid.19
Cyminum ſtomachi dolorẽ expellit ibid.21
Cyminum ubi optimum ibidem
Cymini medicinæ 684.48
Cymini radix & eius herbæ degeneratio 524.8
Cymini morbus ſcabies ibidem 18
Cimmerius Boſphorus laurum non nutrit 404.20
Cimmerius Boſphorus quibus arboribus abundet ibidem
Cimolia creta 895.40.& 880.2.9.& inde
Cimolia terra ueſtes unguntur ibid.21. & inde
Cimoliæ terræ uſus ibidem
Cimoliæ terræ medicinæ 880.2
Cimon pictor 828.22
Cinnabaris color 894.39
Cinædi piſces 841.3
Cinnamomi conſideratio 324.5
Cinnamomum idemq; cinnamum ibid.17
Cinnamomũ ubi colligitur ibid.404.6.& 330.13
Cinnamomum quo deuehitur 143.44
Cinnamomi duo genera 324.51
Cinnamomi corona à quo primum 325.8
Cinnamomus auis 257.35
Cinnamum quomodo è nidis decutiũt ibidem 36.
Cinnami oleum 371.12
Cinare herba ceruus uenenatis pabulis reſiſtit 197.17
Cincinnatus arans dictator factus 417.43
Cynædia gemma 269.7
Cyneæ legati ingens memoria 164.10
Cyneæ Pyrrhi legati in uitem facetum dictum 349.40
Cynegirus dux 898.32
Cinerea una qualia 353.30
Cynæ arbores 317.45
Cinis in medicinalibus 947.43
Cinis immobilis uento 44.5
Cinis ficus medicinæ 616.16
Cineris uſus 425.20. per totum
Cineres loco fimi ubi ibidem & 454.9
Cineribus ſemina ante ſationẽ aſpergenda 475.4
Cyniras tegularum inuentor 180.13
Cyniræ ſenectus 171.48
Cinnabaris pigmenti cõſideratio 858.26
Cinabaris in unguentis 331.13
Cynocephalia herba 784.10
Cynocephali feræ natura 214.52
Cynogloſſos herba quæ 669.34
Cynoides herba qualis 676.56
Cynomyas herba qualis 677.1
Cynomorion herba, & ex ea medicinæ 609.27
Cynops herba 574.50
Cynopus piſcis 842.15
Cynorhodus flos 563.40
Cynorhodos, id eſt roſa ſylueſtris ad quod 660.43.& 205.41. per totum
Cynorhodus ad canis morſus 675.30 &

Cynosbaton frutex, & ex eo medicinæ 648.52.& inde
Cynosbatos frutex quid 346.18
Cynosdexia piſcis 842.12
Cynoſorchis herba 713.2
Cynoſpaſtos arbor & eius medicinæ 648.52.& inde
Cynoſura oua quæ 267.27
Cynozolon herba quæ 593.8
Cypariſsias herba quæ 691.43
Cyperos quid 576.33.43
Cypirus arbor omnium ocyſsima 431.42
Cypirus herba quæ 575.25.52.& 576.28.& inde
Cippi Romani cornua fabuloſa eſſe 290.49
Cyprinus piſcis 225.16
Cyprious ſeries anno parit 140.38
Cyprionm oleum 371.6
Cyprioum unguentum 331.3.43
Cyprij unguentis delectati ibidem.1
Cypria ficus 337.29.& 361.23
Cypriæ uites maximæ 349.28
Cyprium uinum 357.33
Cypria reſina optima 363.44
Cypria laurus 384.32
Cypri ſampſucus uel armaracus optimus 582.46
Cypros herba & ex ea oleũ ad quid 628.49
Cypriæ arundinis medicinæ 644.34
Cypria cera 880.16
Cyprus arbor 327.13
Reliqua quære parte ſecunda.
Cypſellus tyrannus 892.30
Cypſeli aues 260.5
Circæa herba qualis 712.25
Circe herbarum perita 659.49
Circei agri quales ibid.44
Circeienſis ager magnas lactucas habet 519.25
Circeium, id eſt mandragora 678.17
Circes odoramenta 342.45
Circeoſes ludos, myrto coronati ſpectabãt 384.17
Circenſibus ludis, circus quo ſternitur 942.27
Circius uentus ubi utilis, & contra 421.29
Circius uentus ubi uiolentus ibid.30
Circius uentus qualis 21.4
Circos gemma 969.11
Circos accipitrum genus 247.6
Circi maximi Romæ deſcriptio 933.46
Cyrenaica prouincia Miſy habet 506.26
Cyrenaica prouincia Baſiliſcum ſerpentem gignit 154.48
Cyrenaicæ regionis Laſſerpitium 405.7
Cyrene oppidum quando conditũ 507.4
Cyrenaicæ arbores 344.2
Cyrenis roſæ atq; unguentum 562.52
Cyrenis crocum quale 564.34
Reliqua quære parte ſecunda.
Cyrus quando regnare in Perſis cœpit 920.37
Cyri poſt uictam Aſiam ingentes diuitiæ 849.46
Cyri ingens memoria 164.8
Cirri auium deſcriptio 293.36.& inde
Cirſion herba qualis 712.33
Ciſalpinæ uineæ fertiliſsimæ 421.25
Ciſibilites uuſi genus 358.19
Cyſſanthemos herba 674.15
Cyſſanthemi herbæ medicinæ 686.53.& 703.14.& 704.3.& 692.29
Ciſsites gemma 969.15.& 973.47
Ciſſos arbor & ex ea medicinæ 643.50
Ciſſos hederæ ſpecies ibid.& 406.14
Ciſtarum materia quæ 413.28
Ciſternarum conſtruendarũ ratio 943.38
Ciſternarum aqua qualis 806.42.& inde
Ciſthos arbor & eius natura, genera, medicinæ 643.43 & inde
Citharæ & eius chordarũ repertores 181.33
Citharus piſcis 840.52
Cytheris mima 891.40
Citieus medicus 529.23
Cytinus, id eſt, primus Punici mali flos 624.32
Cytiſi fruticis conſideratio 346.25
Cytiſi folia qualia 398.19
Cytiſi color 412.42
Cytiſus herba uel legumen 473.33
Cytiſo herba apes delectantur 570.13
Citori montis buxus 395.25
Citra pulueris iactum, prouerbium 909.52
Citrea quomodo ſerantur 427.35
Citreorum odor, & ſapor qualis 382.18
Citreorum malorum medicinæ 623.47
Citreum oleum quale 621.38
Citrus arbor à Græcis medica dicitur 371.3.& inde
Citri uſus in ſacris 330.33
Citrinum oleum 378.3
Ciuem ſeruare melius quàm hoſtem occidere 387.50
Ciuem ſeruantis priuilegia ibidem.56
Ciuium fortium quæ dona maxima apud ueteres 456.8
Ciuile bellum Pompeij magni oſtẽto prædictum 451.41.50
Ciuicæ coronæ conſid. 387.10. per totum
Ciuica corona quę 587.15
Ciuica corona cui dabatur 587.26
Ciuitatem regiam Aegyptij inuenerunt 180.52
Ciuitatem popularẽ Attici inuenerũt ibid.
Ciuitates ab animalibus deletæ 198.41
Cyzicena terra qualis 913.49
Cyzici unguentis delectati aliquando 330.54
Cyzici obſidionem quod prodigium præceſsit 451.48
Clamatoria auis 249.17
Clarigare quid 587.8
Claſsis prima Romæ 848.46
Claudiana ſtruthia 373 51.54
Claudię pudicitia inducta in urbem Cybele 168.46
Claudius imperator in Sicum oppidũ ueteranos miſit 68.33
Claudij imperatoris colonia 69.23
Claudij imperatoris è Britannia triumphus & eius inſignis nauis 65.1
Claudij imperatoris in Africa bellũ 93.37.& 94.55
Claudij imperatoris oculi quales 293.30
Claudij imperatoris de Britãnia triumphus & eius ludi 850.12
Claudij imperatoris aquæductus 936.36
Claudius imp. ſmaragdos induebat & ſardonichas 959.52
Claudius imp. quid cum orca piſce 238.52
Claudius imp. ſcaro piſce delectatus 225.43
Claudius imp. quando cenſor 244.51
Claudij imp. Meſſalina uxor 263.4
Claudij principatu lapides pingere inuentum eſt 890.27
Claudij principis inſtitutio 848.27
Claudij prin. cõſulatu plures ſoles uiſi 16.36
Claudij Cæſaris hiſtoriæ 323.14
Claudij charta 340.17
Claudij Cæſaris ludi 206.37.850.18
Claudius Appius quando conſul 891.46
Claudius Appius primus clypeos in ſacro dicauit ibidem
Claudij Pulchri ſcena qualis 893.30
Claudij Pulchri ædilitas 886.14
Claudij Iſidori teſtamentum 861.8
Claudij Agrippina uxor 919.3.& 261.1.& 255.50.599.32
Claudij libertus potentiſsimus 327.58
Claudij imperatoris ſerui tres ditiſsimi 861.5
Claudius piſcẽ octo milibus nummũ mercatus 226.10
Claudio immolanti, in extis iecur defuit 299.26
Clauiculæ uitium quæ 610 36
Clauis inuentor 180.43
Clauorum pedum remedia 578.11
Quære Pedum clauorum
Clauſa omnia, cuius tactu aperiuntur 684.35
Clauus, id eſt morbus arborum 449.8
Clauus latus ab Hoſtilio rege repertus 136.31
Clauorum remedia 635.52.& 640.35.& 696.33.& 730.33.& 743.15.& 755.2.& 826.51
Clazomenium uinum 357.28
Cleantes picturæ inuentor 892.22
Cleemporus medicus 453.46.49.& 599.10
Clema herba 719.9
Clematis hederæ genus 644.18
Clematis herba qualis 651.13.30
Clementia dea 3.5
Clementiæ exemplum 184.35 per totum.& 190.34.& 191.47.& 164.44
Cleomenis ſimulacrum 924.8
Cleon ſtatuarius 877.28
Cleonicion herba 651.4
Cleopatra capta Romam ducitur 134.34
Cleopatræ uniones, ac cum Antonio epulę ibidem 10.& inde
Cleopatræ hiſtoria de cœna & ueneno erga M. Antonium 561.46.& inde
Cleopatræ aſtus ibidem, & inde
Cleophantus medicus 652.5.& 684.5.& 530.13
Cleophantus pictor 892.27
Cleoſtratus primus de ſignis cœli 5.5
Clerus ceræ portio 280.47.& 282.43
Cleſias ſtatuarius 877.11
Cleſides pictor 910.2
Cleſipus fullo 866.49
Clidium quid 223.39
Cliduchi ſtatua ſimulacrumq; 873.5
Cliduchi ſimulacrum 876.10
Climactera leges 875.10
Clymenus rex 668.5
Clymenos herba unde dicta ibidem
Clymeni herbæ medicinæ 692.35
Cliuice medicina 761.18
Clinopodij herbę deſcriptio 651.4
Clypeus ardens quãdo in cœlo uiſus 16.48
Clypei in ſacro dicabantur 891.45
Clypei unde dicti 891.8
Clypei ex auro ibid.3
Clypei à quibus inuenti 181.2
Clypeus Haſdrubalis 891.5
Clyſter inuentum Ibidis 197.38
Clytarchus quando fuerit 147.23
Clytemneſtræ pictura 910 32
Clyti Alexandri amici pictura 903.16
Clitorius ſtatuarius 872.30
Cliuina auis 249.16
Cloacarum Romæ deſcriptio 934.9
Clodiæ Ofelij ſenectus 174.25
Clodia lex 849.10
Clodiana uaſa 851.39
Clodius Aeſopi filius, & eius luxus 234.39
Clodij Aeſopi precioſa patina 263.56
Clodij Seruij dolor 661.46
Clodij interitus edictum 884.6
Clodij P. domus qualis, ac eius interitus 934.2
Cloſter fuſos inuenit 180.28
Cluacina Venus ubi Romæ 383.25
Cluere quid ibidem
Clupea piſcis 223.20
Cluſinæ uuæ quales 352.50
Cneoron herba & corona ex ea 567.32.48
Cneoron, ſiue cneſtron quid 343.40
Cneus Domitius quid de muliere ebria 359.45
Cneus Terentius ſcriba quis 140.34
Cnicon herba & eius uſus 573.11
Cnicum herba qualis 585.48
Cnide piſcis 841.4
Cnidi oleum quale 621.43
Cnidos herba 573.51 54
Coa uua quomodo ſeruetur 376.10
Coa uaſa qualia 913.10
Coa bombyx qualis 184.20. per totum
Coa ueſtis. Quære Cea.
Coaguli lactis materia 409.41.& 305.46

Coagulum lactis quando uenenum 745.41
Coaſpites gemma 969.32
Cobaris præfecti opere, Euphrates fluuius deductus 135.53
Cobio piſcis 840.53
Cobion herba 693.52
Cocci grani conſideratio, natura, medicinę 713.42
Cocci ungendi ratio 237.1.per totum
Cocco imperatorum paludamenta ungun-tur 586.44
Coccum quid 237.13
Coccus arboris quid 390.33
Coccineus color 585.1
Coccycis auis cõſideratio 247.34.per totũ
Cocles Oratius. Quære Oratius.
Coclites unde dicti 294.27
Coclearum conſideratio 242.3.& inde.& 291.25.per totum
Cocleæ quæ optimæ 788.4
Cocleæ in ſe eqnorũ capita habent 217.16
Cochlearum dentes 196.8
Cochlearũ differẽtiæ plures 242.5.per totũ
Cochleæ altiles ibidem.12
Cochleæ quando naſcantur 140.51
Cochlearum uiuaria 242.24.per totum
Cochleæ quam herbam perſequũtur 596.11
Cochleis cur dãtur cornua 191.14.& 193.10
Cochlearum in medicinis uſus 753.17.& 777.13. & 779.16. & 780.31. & 785.5.6. 51. & 786.14. & 787. 52. & 788.19.30.& 789. 16. 33. 38. & 772. 28. & 799. 29. & 800. 48. & inde. & 828. 46. & inde.& 836.34
Cochlides gemmæ 974.30
Cocolobis uua 351.48
Cocinæ caſtaneæ 380.19
Cocotum luxus pulchre uotatus 226.13
Cocis ſuis Parthi mores dederunt 263.48
Coci ſumme quibuſdam grati 226.25
Coci quando non erant in ſeruitijs, ſed ex Macello conducebantur 469.2
Codiamini herbę conſideratio 569.16
Cœle Syria iuncum odoratũ habet 577.15
Cœliacæ quæ 551.23
Cœliacorum remedia 534.25 & 534.56. & 541. 25. & 544.39. & 549.43. & 550.1. & 555.29. & 557.40. & 581.3. & 593.13.& 608.51. & 611. 2. 48. 52. & 623. 19. 35. & 624. 14. & 626. 31. & 631. 44. & 633.53. & 642.19.& 645.11. & 648. 5. & 649.35. & 689. 19. 30. & 717. 48. & 733. 40. & 742. 11. & 752. 9. & 767. 45. & 768.33. & 790.23.& 819.30
Cœlon quid 864.47
Cœlum. Quære Cælum.
Cœna lauiſsima 234.10.& inde
Cœnarum lex 823.55
Cœnarum ſumma lauiſsima 913.15
Cœnarum cenſoriæ leges 919.49.& 213. 48.& 215.10.& 263.37
Coeundo quæ cohæreant 268.19
Coggygria arbor 345.17
Cogitatio quid faciat 164.31
Cogitationum uelocitas ibidem
Cognomina prima unde ſumpta 456.28
Coitus cõcitantia 182.40.& 598.39.p totũ
Coitu primo, morbi multi ſoluũtur 729.55
Coitus animaliũ differẽtiæ 268.21.& inde
Coitus auerſus quibuſdam eſt ibidem
Coire nõ potentiũ remedia 582.40.& inde
Coitus quando remiſſus 598.41
Coitu ſeptuageno quo libido duret 695.34
Colchicon uenenum 741.37
Colchi in Italia 66.34
Reliqua quære parte ſecunda.
Coleræ remedia. Vide Choleræ
Colias piſcis 840.53
Collycia conchiliorum genus 832.38
Collyriũ medicamentũ 579.43.& 622.49
Colicorum remedia 519.27
Colymbades ad quid utiles 619.42
Collectionum remedia 603.54.& 606.4. 38. & 620. 20. & 621. 54. & 627.1. 50. & 628.42. & 632.51. & 634.24. & 635.22.& 636.27. & 637.8. & 638.30. & 639.5.38. & 640. 42. & 642.20. & 644.37.& 645. 30.& 646.21. & 647.24.56.& 649.22.& 652.28. & 655.48. & 677.11.& 699.23.& 707. 39. 712. 6. 52. & 718. 44. & 722. 6. 26.52
Collina tribus Romæ 457.8
Colliciæ, uel collectitię, id eſt ſulci maiores in agris 477.55
Colli deſcriptio 297.47.& inde
Colocaſia herba quæ 572.40
Colocaſiæ medicinæ 684.26
Colocynthis, id eſt cucurbitæ genus & eius medicinæ 527.54
Colon quid 302.4
Colonus bonus maxime laudabatur 458. 30.& inde
Colophonia reſina qualis 363.45
Colophonius Dionyſodorus 910.49
Coloſicon 873.8
Coloris conſideratio, nomina genera, uiua 894.36.per totum
Color quilibet quid amet, quidue refutet 897.19.& inde
Colores præcipui tres 566.27.& inde
Colores animalium mutantia 201.19.28. 35.& 804.39.& inde
Colorum naturales quidam, factitij alij 894.41.per totum
Coloribus quatuor uſi ueteres 897.28
Colorem inducentia reducentiaq́; 533.17. & 539.4. & 540.34. & 578.34. & 595.10. & 599.2.& 608.7.17.32.& 613.22.& 617. 56. & 618.8. 17. & 629.12. & 646. 47. & 693.19.& 696.42.& 799.42.749.14.per totum ferè
Colos quid 895.39.56
Coloſsi ſtatuæ quales 8 1.3
Coloſsi mira magnitudo ibidem.9
Coloſſorum plurium deſcriptio ibidem 4. & inde
Coloſtra, coloſtratiq́; infantes qui 740.52. & inde
Coloſtratio quid 305.37
Colotes pictor 898.17
Colotes color 774.12
Colotus uermis 218.20
Coluber in aqua uiuens ad quid 818.23
Columbarum conſideratio 658.27
Columbarum pudicitia ibidem
Columbæ quo ſeſe purgant 598.19
Columbæ quot annis uiuant ibid.52
Columbarum gloria in quo 259.3
Columbæ ne ſedes muteat ibidem.16
Columbæ interdum internunciæ epiſtolas ferendo fuere ibid.22
Columbarum ingens precium ibid.29
Columbæ ubi optimæ ibid.32
Columbæ quoties anno pariant 264.45
Columbis cibus quis gratiſsimus 473.17
Columbis quæ herba familiaris 675.35
Columbis gratiſsimum ſemen 691.40
Columbarum in medicinis uſus 772.55
Columbarum fimus in medicina 778.53. & 792.40
Columbarum fimus optimus 425.42
Columbæ ſeſe oſculantur ante coitum, quotq; oua pariant 226.20
Columbæ pauonibus amicæ 273.19
Columbarum fœtus quid necet 296.52
Columbina creta 425.3
Columbinæ uuæ 313.13
Colum morbus 683.18
Coli morbi remedia 539.35.& 541.26.& 546.35. & 629.24. & 741.34.& 790.23. 35
Columellares dentes quales 296.40
Columnarum conſideratio 944.14.& inde.& 919.56
Comagena galla optima 633.58
Comagenum medicamen 252.52.& 769. 25 & inde
Comagene herba qualis 769.26
Comaron unedonis ſpecies 380.47
Combreti herbæ conſideratio, natura, me-dicinæ 564.23.& 579.8
Combuſtorum remedia 528.25.& 606. 29.& inde
Quære Ambuſtorum remedia.
Come herba 713.2
Cometarũ conſideratio, natura, genera &c. 14.16.per totum
Cometæ Græcè. Latinè Crinitæ ibidem
Cometes quid portendant ibidem.44
Cometes ubi colitur 15.8
Cometarum materia quæ ibidem.25
Comitialem morbum, quem caducum no-ſtrates uocant, indicentia 540.24
Comitialem morbum præter hominem, ſolæ coturnices ſentiunt 253.40
Comitialis morbus quos non corripit 550. 7.& inde
Comit. morbus quo deprehenditur 200.27
Comitialem morbũ habentes apertis etiam oculis nihil cernunt 293.52
Comitialis morbi clauus ferreus abſoluto-rium 732.27
Comitialis morbi caluaria interfecti quo-modo curari 724.39
Comitialis morbi remedium 299.38.& inde. & 417. 42. & 530. 16. & 533. 11. & 537.7. & 543. 22. & 545. 26. & 548. 5. & 552. 6.53. & 554. 42. & 525.52.56. & 559. 23.& 578. 43. & 582.49. & 589.32.& 601. 26.& 605.26.& 607.32. & 613.8. & 618. 3.& 626.10.& 629 17. & 633.27. & 634. 19.& 635.29.& 636.11.539.26.& 665.32. & 666. 40. & 681.14. & 697. 23. & 708. 19. & 716.28.& 724.14. & 728.34.42.& 729.47.& 736.1.10.19.& 737.25 & 738. 48. & 741. 28. & 760. 30. & 786. 37. & 825.15. & 826.12. 18.26. & 915.22. & 916. 15.& 941 1.& 969.40
Comitia quando haberę non licebat 457. 2.& inde
Comitiorum Romanorum conſuetudo 846.50
Comitijs Romani mirum 377.45
Compitalia feſta à quo & quibus primum inſtituta 947.53
Complexu ſata necantes herbæ 474.43. & inde
Conceptus iuuantia 530.21.& 598.18.& 704.6.& 526.52
Conceptionis tempus in ſatis 398.38
Conceptus & generationis hominum con-ſideratio 157.42.& 161.3
Conceptum quæ ſigna ſequantur 157.28. per totum
Concipere fœmina qua ratione poſsit 713. 7.& 970.30.& 972.40.546.54
Concipere etiam inuitas cogentia 801.41
Concharum conſideratio 231.53
Conchæ populatio morum ibidem.58
Concha neſcimur & ueſtimur 232.10
Conchæ origo ibid.21
Concharum partus margaritæ ibid.25
Cõcheſilicũ duricia tegutur 222.40.& inde
Concharum abortus 232.33
Concha comprimit ſe manũ uidens, eamq; præueniens abſcindit ibidem.49
Conchæ comitantur marinis canibus, du-cet habent ut aper . ibidem.54.56
Conchæ coluntur apud Gnidiam Venerem 228.23
Conchas fulgure minui 232.32
Conchæ Arabicæ quales 233.32.& inde
Concharum genera plura 841.8.& 135.33
Conchæ maris tempeſtatem prædicunt 501.9
Conchæ piſces, lunæ uarietate uariantur 18.40.& 40.20
Concharum conſideratio, genera, uarietas &c. 231.36.& inde & 232.4.per totum
Concha canere quando Triton uiſus 228. 10.& inde
Concharum luxus 231.52.per totum
Conchilij color 566 33
Conchiliorum copia ubi 232.18
Conchiliorum medicinæ 831.39.& 832.34

Conchilia

Conchilia luna augeri 40.20
Conchilia in cœnis prohibita 215.52. per totum
Conchiliorum luxus 232.4.& inde
Concinnari uerbum apud Catonē 364.31
Concionantibus utile 964.31
Concoctioni utilia 530.55.& 547.51.& 599.25. & 600.54. & 604.6. & 697.3.& 707.25. & 710. 56. & 722.9.& 731.14. & inde
Concordia dea 3.4
Concordiæ pictura 910.20
Concordia domeſticorum qua ratione haberi poſsit 737.21
Concordiæ ædes Romæ à quo 845.7.& 875.37. & 876.10. 31. & 877.39. 48.& 899.52.946.51.& 948.42
Concubinus quis 209.38
Condilomatis utilia 610.29.& 620.24. & 648.30
Condilomatum, id eſt tuberculorum ex inflammatione naſcentium, remedia 580.13.& 590.6.& 604.38. & 610. 29. & 619. 20. & 621.23. 34. 54. & 623. 32. & 627. 46.& 629.33.& 631.55. & 646.2. & 648. 30 & 694.18.& 707.21.& 711.51.& 766. 54.& 768.2.& 791. 30.& 835.26.& 886. 25.& 888.39.& 889.55
Condryllon, ſiue condrylle herba qualis 599.15
Condrylla herba 573.3.& 575.16
Condurdi herbæ medicinæ 685.47
Confiteri ſcelus noxij quomodo cogantur 654.1.& 773.3
Conger piſcis 225.10
Conger piſcis longus 227.7
Congris pinnæ binæ ibid.12
Conger locuſtam lacerat 243.51
Conger & murena inuicem inimici ibid. 48
Con iades ſcriptor 353.20
Conizæ herbæ conſideratio, genera, ſexua, uſus 568.19
Conizæ in coronis uſus ibidem
Coniza herba 567.32
Coniza herba apes delectantur 570.24
Conizæ herbæ medicinæ 703.42
Conizoides herba 522.44
Conniuere quibus animalibus conueniat 295.2.& inde
Et quibus non 293.33
Conon ſcriptor 494.42
Conopas nanna 162.6
Conſeminia una 352.39
Conſenſus gentium plures 182.29.38
Conſentiæ urbis uina 356.52
Conſentini agri malus trifera 401.25
Conſidiæ Seruilij M. filiæ curatio 638.48
Conſiliginis herbæ medicinæ 687.24
Conſynge Nicomedis regis uxor à cane peremptа 204.26
Conſiligo herba quæ 670.19
Conſtantiæ exempla 142.42. per totum
Conſtitutiones publicæ ære inciduntur 879.4
Conſuetudinis uis 162.38.& inde
Conſul Romanorum quis primus externorum 171.18
Conſulatus Latio quoq; negatus ibid.19
Conſules purpura utebantur 235.25
Conſule intraturo domum quampiam fores à lictore percutiebantur 167.29
Conſules primi Romani qui 935.2
Conſules Romanorum, quorum facit Plinius mentionem 7.49.& 14 53 & 16. 20.23 34. 40. 44. 55. & 25.1.25 33.41.& 30.8.& 32.1. & 35. 13. & 36.40.& 57.17. & 67.56. & 94. 4. & 156. 43 & 159.13.& 160.6.23. & 163.28. & 165.25. & 168.56 & 171.16.& 174.28.31.& 175.29.& 178.2. 24. & 183.8.12.26. & 186.15.18.37. & 193. 3.& 202.34.& 204. 34. & 214.24. & 215. 50.& 229.39. & 236.40. & 244.48.50.& 249.3.9.& 251.17. & 261 35. & 263.38.& 302.31. & 303. 44. & 307.36. & 333.29. & 340.47. & 355.3 & 360.25. & 367.27. 32. & 373.36. & 387. 44. & 417. 24. & 458 38 & 452.24. & 460.4. & 476. 20. & 502.25.& 504.50. & 506.53. & 521.45. 588. 17. 21. 24. & 763. 29. & 837. 50. & 844.22.53.& 845.6.& 846.55.& 847.53. & 848.47. & 850.20. & 861.7.29.862.4. & 868.23. & 859. 42. & 871.39. 884.36. & 891 46. & 893.6.16.25. & inde. & 913. 27. & 926. 13. 20. & 934. 37. & 935.2.& 950.1
Conterraneus caſtrenſe uerbum prologo
Contractionum membrorum remedia 545. 30.& 594.45.& 601.21.& 610.40
Contraria inter ſe 542.37.631.42.& inde
Contuſorum remedia 591.39.& 626.29. & 645.21.& 671.55.721.14.& 766.3
Conuerſio rerum in alias 347.36. per totum.& 938.1.& inde
Conuiuarum conſuetudo 727.10
Conuiuæ plures fungis perempti 600.9
Conuoluulus flos qualis 563.32
Conuulſorum remedia 530.42.& 534. 30.& 537.23.& 539.13.& 544.47.& 547. 16. & 548.28. & 550. 45. & 555. 2.& 556. 44.& 558. 44. & 579.3. & 582.17. & 592. 6.& 597.1.22.44.& 626.29.& 635.20.25. & 644.29.& 646.9. & 650. 14. & 651.7. & 671.55.& 700.40.& 707.26.& 710.2. & 716.22.& 721.14.& 722.3.& 947.35
Copia rerum quid mali afferat 897.15
Coponius Quintus cur damnatus 913.12
Coponius ſtatuarius 915.7
Coquinaria uaſa ex argento 861.44
Cor primū in omni animali gignitur 264. 54.& 298.16.& inde
Cordis conſideratio ibid.13 & inde
Cor nouiſsime moritur ibidem.18
Cor per ſingulos annos augeri in homine ibidem 37
Cor aliquando in hoſtijs defuiſſe 299.1.& inde
Cordis bubonis mirum 773.2
Cor caninum habentem fugiunt canes 775.21
Cordis talpæ mirum 784.25.& inde
Cor animi & ſanguinis ſedes 298.23. & inde
Cor paruum audaciæ ſignum ibid 32
Cor maximum habentia ibid 32
Cor duplex in perdicibus ubi ibid.36
Cor hirſutum habentes, fortiſsimi ſunt ibidem 43.& inde
Cor quando in extis aſpici cœptum ibid.55
Cor an ſit neceſſarium uiuentibus 292.2
Cor in quibus cremari non poteſt ibid.5
Cordi proficua 530.35.& 549.49.& 582. 29.& 593.13.681.8.& 687.5
Corculi qui dicti à Romanis 168.20
Coracini piſces 100.7.& 225.8.& 828.48. & inde
Coracini piſcis in medicinis uſus 838.22. 24.& 828.50
Coracinus ubi optimus 226.33
Coracini marini 840.48
Coraliticus lapis qualis 928.13
Corallij cōſideratio, natura, precium, uſus, loca, bonitas 824.3.& inde.& 938.54.& inde
Corallij geſtamen religioſum 824.20
Corallium ubi prouenit 938.56.& inde
Corallij uſus & medicinæ 939.5.& inde. & 824.25
Corallij effectus ibidem
Corallis gemma 960.12
Corollochates gemma 967.20
Corbulo Domitius contra Armenios 220. 39.& 123.21
Corbulo dux 32.4
Corbulo conſul 157.16
Corchorus herba 573.6.& 677.44
Corchori natura & medicinæ 585.43
Cordula piſces 841.1.& 223.15
Cordum, id eſt ſecundarium fœnū 428.44
Cordi animalia quæ 210.42
Cordubenſe æs 855.47
Corellij equitis Romani caſtaneæ inſitio 431.28
Corelliana caſtanea ibidem.& 380.17
Corfidius funere locato reuixit 177.15.18
Coriaceſia herba qualis 653.30
Coriandri natura & medicinæ 553.22. & inde
Coriandri ſatio 523.20
Coriandri ſemen quale 524.42
Corybantia quid 293.55
Coribas pictor 910.47
Corici montis crocum quale 564.36
Corion herba qualis 693.38
Corylus arbor quæ loca amet 395.54
Corylo nuptiales faces faciunt 396.9
Corymbi hederæ fœmina uel eius acini 405.32
Corymbi quid 523.56
Corymbia herba ibidem
Corymborum hederæ medicinæ 643.10
Corymbicæ coronæ 567.45
Corymbitæ herba quæ 691.47
Corinthas herba qualis 653.33
Corinthus quando à Rom. capta 353.49. & 866.14
Corinthus incenſa 866.7
Corinthia uaſa qualia ibid.6
Corinthia ſigna quæ 872.9
Corinthū Mummius diruit 867.3.& 911.41
Corinthium æs quale 866.20.& inde
Corinthij unguentis delectabantur 330.53
Coriolana pyra 374.45
Corion herba quæ 693.33.& 704.20.& 699.39
Coris herba 693.38.& 698.21
Corythia conchiliorum genus 832.39
Corij in medicinis uſus 775.7.& 792.52
Cornelia ſexageſimoſecundo anno genuit, 160.22
Corneliæ Gracchorū matris ſtatua 869.53
Cornelia Gracchorū mater qualis 160.22. & 161.18.& 169.4.& inde
Cornelius Bocchus 951.30
Cornelius P. conſul 340.47
Cornelij Balbi theatrum 927.49
Cornelius Balbus quis, & eius conſulatus 171 16
Cornelius Balbus Garamantes ſuperat 97.28
Cornelius M. conſul 244.48
Cornelius Orfitus conſul 16.37
Cornelius Nepos quando obierit 236.32
Cornelius Tacitus eques Romanus Belgicæ procurator, & eius filius 162.18
Cornelius Caluus orator 175.31
Cornelij Galli interitus 178.28
Cornelius Pinus pictor 936.32
Cornelius Coſſus conſul à quo ſeruatus 387.43
Cornelius Ruffus dormiens excæcatus 175 36
Cornelius Cethegus conſul rutatum muſtum dedit 521.44
Cornelius Nepos Padi accola 66.18
Cornelius merēda corona donatus 847.53
Cornicis conſideratio, aſtusq; 248.22
Cornix inter inauſpicatas aues ibid.24
Cornix miræ loquacitatis 261.37
Cornicis cum noctua inimicitia 271.48
Cornix Ardeolæ amica 273.20
Cornicis in medicinis uſus 777.29.36.& 596.9
Cornix futura præſagit 501.22
Cornices uitæ longiſsimæ 173.44
Cornuum animalium conſideratio 290. 46.& inde
Cornuum animalium diuerſitas ibid.49. & inde
Cornuum animalium uſus 295.2.& inde
Cornibus carentia ibid.39
Cornua pro manibus ad ſcabēdum corpus ibidem 13
Cornua boum quomodo curantur ibid.25
Cornua quomodo cera flectantur ibidem. 27.& inde

Cornua ceruorum cui enaſcuntur ibid.38
Cornua ceruorum & eorum uſus 200.20. & inde
Cornu unum aſino Indico 291.33
Cornua bina quæ habeant ibid.34
Cornigera animalia quæ ſeuo pingueſcant 302.20
Cornua animalium tingi ſolita 416.10
Cornuti homines quales 162.56
Cornuti Manlij morbus qualis 682.38
Cornucopiæ, librorum inſcriptiones prologo
Corni arboris conſideratio 381.31.& 400.5.& inde
Cornus arbor apes perimit 570.22
Corni baccæ 381.4
Corni ſuccus qualis 382.9
Cornus arbor montes amat 395.47.10.54
Cornus primo Fauonio germinat 899.5
Cornus nullam habet medullam 399.47
Cornus ſpiſsiſsima arborum 412.50
Corni ligni uſus ad quid ibidem
Corni arboris medicinæ 630.19
Corollæ & corollaria unde dicti 560.41
Corolla argentea à quo primum ibid.54
Corollæ Hetruſcæ quales 561.8
Corollarium Lolliæ Paulinæ 234.13
Coronæ aſtri exortus quando 494.45
Coronæ aſtri exortu quæ fiant ibidem
Corona quando occidit 489.27
Corona ciuica qui donati. 387.10 per totũ
Coronarum militariũ ſpecies plures ibid.
Corona non niſi deo olim dabatur ibid.17
Corona Bacchus primus uſus ex hedera ibidem
Coronæ uſus apud ueteres 560.28
Coronæ uſus in ſacris ibidem.32
Coronarum denominatio ibidem. 30. & inde
Corona ex odoratis floribus à quo primum ibidem.35
Coronæ Aegyptiæ atq; hybernæ ibid.43
Coronarum lex duodecim tabularũ 551.6
Coronas mortuis imponebant ibid.10.32
Coronis ſeueritas ſeruata ibid.13.& inde
Coronæ deorum, larium, manium, ſepulchrorumque ibid.32
Coronæ pactilis & ſutilis honor ibid.34. & inde
Coronæ roſariæ gratia ibid.35
Corbhæ ab Indis petitæ ibid.38
Corona ex nardo laudatiſsima ibidem
Coronarum ſcriptores ibid. 41.& 562.2
Coronæ quę capiti noceant 551.43
Coronas bibendi uſus ibidem 51
Corona ſcribere friuolum eſſe 562.5
Coronarum honor, genera, materia 567.15
Coronæ quæ principatum obtinent ibidem.13
Coronæ nominibus Græcis nuncupatæ ibidem.26
Coronarum plurium nomina uſusque ibid.30.per totum
Coronarum materia 338.19.& 353.26 & 371.15.& 373.26.& 384.12. & inde 30.& 387. 10. per totũ. et 394.39. et 405. 16. & 417.10. et 455.56. per totũ. et 522.3.& 545.10. & 557.22. & libro 21.capitibus 2. 3.4.9.per totum. & 566.48. & 568.27.& inde.& 579.40.& 583.39. & 584.22.55.& 587.12.& inde.& 594.6.& 644.1.& 647. 1.& 656.16. & 708.13. & 716.37. & 878. 21.& 944.53
Coronamenta in hortis ſerenda 569.7
Coronarium æs quale 860.32.& 878.21
Coronеola roſa 561.50
Coronopus herba 574.36
Coronopus herba, & ex ea medicinę 593.12
Corpus augeоtia 615.16.& 622.41.& 630. 8.& 637.34
Corpus obſtupefacientia 917.24
Corporum inſignia 162.22
Corporis totius hiſtoria 290.31. per totum
Corporis magnitudo unde accidit 34.8
Corpora ſignantes notis populi 118.38
Corpora cremare quando cœptum Romæ 178.53
Corporis nitor quo fiat 597.10
Corpora defunctorum incorrupta conſeruans 634.56
Corpora tota tingentes homines 146.11
Corporis humani magnitudinis conſider. 161.42.& inde
Corpus quadragintaſex cubitorum inuentum ibid.47
Corporis totius morborum remedia 676. 9.& inde
Corpora defunctorum quibus lapidibus cito abſumuntur 937.54.per totum
Corpori infixa extrahentia 578 31.& 582. 38.& 589.34.& 591.47
Quære infra corpori
Corpulentia quibus augetur minuiturque 312.3.per totum
Corruda unde aſparagi fiunt 408.34
Corruda, id eſt, aſparagus ſylueſtris 539. 47.& 520.34
Corrugi unde dicti 707.47
Corſi à quo Romanorum primum uicti, & de eis primus triumphus 384.16
Corſica laurum non habuit 385 4
Corſica buxo abundat 395.26
Corſicum mel cui inuiſum ibidem
Corſica cera qualis 872.12
Reliqua quære parte ſecunda.
Corſoides gemma 969.21
Corticum arborum conſideratio & differentiæ 402.52.per totum.& 450.29
Cortices qui detracti necẽt arbores 450.30
Cortices quæ arbores mittant ibidem
Corticum arborũ uſus 390.47.per totum
Cortina caldarij genus 393.6.& 912.13. 896 49
Cortinæ tripodum 867.10
Corũcanius legatus perimitur & eius ſtatua 868 51
Corus uentus 20.40.& 21.35.51
Corus uentus qualis & quibus nocuus 498.13.& inde
Coruus quo tempore morbis afficitur 769.36
Coruus quo ſeſe purgat 198.23
Coruorum uita longa 173.45
Coruorum conſideratio, natura, &c. 248. 31.& inde.& 261.11.per totum
Coruus cum quibus inimicitia 272.46.& 273.4
Corui fœtus ſuos fugant 248.31
Corui ore concipere à quibuſdam crediti ibidem.40
Coruorum ouum cõtra grauidas fœminas ibidem.41
Coruorum auguria, auſpiciaq; ibid.45
Coruorum intelligentia 261.11. per totum
Corui imperatores nominatim ſalutantes ibidem.17
Corui exequiæ celebratæ ibidem.25
Coruorũ incubatio, quotq; pariant 267.14
Corui aquatici natura caluent 291.50
Corui futura præſagiunt 501.27
Coruus piſcis 840.51
Coſſes uermes in medicinis 797.53
Coſsi uermes ex ligno gignuntur 189.25
Coſsi uermes in cibo 448.40
Coſſus Cornelius conſul à quo ſeruatus 887.44.
Coſsini Romani hiſtoria 774.35.& inde
Coſtarum conſideratio 301.46.& inde
Coſtæ homini tantum octonæ ibidem
Coſtarum fractarum remedia 715.51
Coſti arboris conſideratio 318.2
Coſto dijs ſupplicant 603.27
Coticulæ lapidis conſideratio 859.45
Cotyledon herba qualis 679.45.& 680.27
Cotiledonis herbæ medicinæ 686.46.& 692.54.& 694.21.& 696.32.& 698.17.& 699.10
Cotinus arbor qualis & ubi 395.48
Cotis agricolarum conſideratio 488.30. & inde.& 942.39.& inde
Cotes inſulæ Cypri quales 926.56
Cotes Armeniæ 927.1
Corium genera plura 942.39
Cotes ubi optimæ ibidem
Cotonei mali conſideratio 372.17.per totum.& 375.14 per totum
Cotoneorum pomorũ ſapor & odor qualis 382.19
Cotonei ſerendi tempus 437.30
Cotoneorum natura & medicinæ ex eis 623.17.& inde
Cotonea poma in cubilibus ſalutatorijs ſeruabantur 372.27
Cotonea quomodo cõdiantur ſeruenturq; 375.14.& 623.17.& inde
Cotonea herba 687.55
Cottana, id eſt, caricæ 336.35.& 378.36
Coturnicis auis conſideratio 253.9
Coturnices cur damnatæ menſis ibid.38
Coturnices comitiali morbo infeſtãtur ibi.
Coturnicibus uenenum pro cibo gratiſsimum ibid.& inde.& 271.44
Coum uinum in Italia fieri 318.9
Coxæ doloris remedia 528.9
Coxendicũ morbi remedia 537.32.& 542. 20.& 556.1.24. & 580.3. & 582.1. & 601. 27.& 606. 30. & 608 29. & 612. 34. & 643.51.& 670.28.& 709.20 & 714.31
Crabronum uermium conſideratio 283. 30.& inde
Crabronum ictus qualis ibidem 45.& inde
Crabronum ictus remedia 529.50.& inde. & 816.27
Crabrones quos non feriunt 718 15
Crabrones equorũ corpore naſci 283.25
Cracca leguminis genus columbis gratiſsima 473.17
Crambe braſsicæ genus 536.14
Crapula ne accidat qua arte 543 11
Crapula unde dicta 616.8
Crapulam inhibentia tollentiaq; 536.47. & 543.21. & 578. 41. & 579.39. & 580.7. & 589.37.& 643.16.& 697.19
Craſsineuiũ aceris arboris genus 394.50
Craſsi Romani auus nunquam riſit 162.42
Craſſus diues primus coronas ex argento reperit 560.54
Craſsi in Parthos tendentis omen malum 378.36
Craſſus contra fugitiuos, & Spartacum & eius nuatio 384.13
Craſſus apud Carras peremptus 106.19
Craſſum Orodes ubi ſuperat 114.37
Craſsi oratoris ſcyphi quales 862.45
Craſsi oratoris diuitiæ ibidem & inde
Craſſus nobilis orator & eius nobilia domus 418.53
Craſsi oratoris ærea triclinia & eius hæres 867.18
Craſsi oratoris pictura 893.42
Craſsi L. oratoris columnæ quales 920.20
Craſſus Licinius quo anno cenſor 335.24
Craſsi Licinij aquæ 1c3 34
Craſſus Licinius conſul 156 43
Craſsi L. & Domitij Aenobarbi inimicitia 419 4.10
Craſſus L. quando cenſor ibidem
Craſſus L. quando conſul 783.17
Craſsi M. prodigium ac interitus & eius milites 25.29
Craſsi M. laurea 384.16
Craſſus L. orator quando 241.24
Craſſus M. quẽ eſſe diuitẽ dicebat 860.54
Cratæogonon herba qualis 712.39.53
Cratægis herba qualis 695.19
Crateuas medicus 512.43.& 534.8
Crateuas ſcriptor 597.12
Craterus Alexandri magni dux 903.30
Craterites gemma 969.13
Craterus ſtatuarius 924.39
Cratinus pictor 910.7.& 911.2
Credulitatis pictura 909.44
Credulitas Græca 195.24
Creditur optime experimentis 422.2
Cremare corpora quando cœptum Romæ 178

178.13
Cremutius ſcriptor 400.32
Crepis herba 574.39
Crepitus aſini quo faciunt 718.42
Creſilæ ſtatuarij opera 875.37
Cretæ terræ conſideratio, genera &c. 918.9.& inde
Creta terra apta uineis 422.5
Creta cimolia 918.9.& inde.& 895.30
Creta eretria 894.42.& 895.37.48
Creta ſelinuſia 896.52
Creta anularia ibidem
Creta argentaria 424.48.& 918 39
Cretæ quæ genus terræ eſt, genera plura 918.9.& inde
Cretæ terræ uſus in uictoria ibid. 40
Creta tragiû gignit contra ſagittarû ictus 344.33
Cretæ cupreſſus plurima 404.55
Cretæ montes Ida, & quos Albos uocant ibidem.56
Creta terra ſeruorû pedes dealbãtur 918.41
Cretẽſes in bellis calamis otûtur 407.7.14
Cretenſis calamus qualis ibidem.42
Creten[illegible] quo ueſtem tingunt 696.6
Creticum amylum 465.14
Creticum ſiſer optimum 530.47
Creticum Heracleum optimum 548.23
Creticum aniſum optimum 549.29
Cretica cæra qualis 572.11
Cretica cupreſſus quæ 646.18
Reliqua quære parte ſecunda.
Crethmos herba qualis 703.43
Crethmos agrius herba quæ 879.18.& 694.55
Crethmi herbæ medicinæ ibidem
Cribrorum inſtrumentorum conſid. 469.3
Crinitæ ſtellæ, id eſt, cometes 54.16.& inde
Crinon, id eſt, rubens lilium 563.39
Criſpa omnia fragilia 413.31
Criſpinus Hylarius ingentem poſterorum numerum poſt ſe reliquit 260.7
Criſpus Paſſienus bis conſul qualis 417.24
Criſpus Vibius conſul prologo 501.15
Cryſtalli gemmæ conſideratio, natura, uſus &c. 951.20.& inde
Cryſtallum quid ibidem.22.& inde
Cryſtallus miræ magnitudinis ibid.47
Cryſtallo contraria ibid.52.& inde
Cryſtallina uaſa 842.56
Criſta herba quæ 709.40
Criſtas galearum quis reperit 181.4
Criſtarum anni deſcriptio 290.40.& inde
Critias ſtatuarius 872.15
Critobolus Philippi Maced. cæcitatem docte curat 169 25
Criton ſcriptor 494.42
Crocallis gemma 969.14
Crocia gemma 974.12
Crocinum unguentû ibid. 330.55.& 331.31
Crocinum collyrium 579.44
Crocis herba qualis 654.53
Crocodilea quid 738.42.& inde
Crocodilion herba qualis 711.54
Crocodili deſcriptio 196.21.& inde
Crocodili ubi & quas fabas timent 470.40
Crocodili ubi gignuntur 93.26.32
Crocod. humani corporis auidiſsimi 12v.9
Crocodilis Tenturitæ populi terrori ſunt 196.53.& 728.6
Crocodili marini 840.47
Crocodilorum genera duo & eorû in medicinis uſus 738.32.& inde.& 839 56
Crocodilos uenantes quo utantur 689.26.& 818.24
Crocodili quibus non noceant ibid.25
Crocodilorû magnitudo, partusq; 195.11
Crocodili ichneumone perimûtur ibid.38
Crocodilorum cum delphinis inimicitia pugnaq; ibid. 44
Crocodili quando Romam aduecti 397.15
Crocodilorum mirum 220.31
Crocodilus tantû maxillas ſuperiores mouet 295.18
Crocodilorum morſus remedia 607.51.
& 618.52.& 689.26.& 817.57.& 818.24.& 615.54.& 817.7
Crocomagma unguentum 570.45
Croci conſideratio, natura, genera 564.30
Crocum cum dulci non ſoluitur 579.30
Croci medicinæ ibidem 34.& inde
Crocus quo optime ſeruetur ibid.32
Crocum quod peſsimum 564.40
Croci uſus nunquam in coronis ibid.49
Croci uſus in uino theatri ibid.52
Croci florum laus 565.5
Crocum ubi optimum 564.35.& inde
Croci adulteratio ibid.38
Croci probatio an bonû ſit ibid.38. & inde
Crocum quod optimum ibid.45
Crocum quando & ubi odoratius 565.16
Crocum prius floret, quàm frondeat ibid.
Croci coronæ 579.40
Crocum optimum ibid. 47
Croci iuuenis fabula 406.26
Crocutæ feræ deſcriptio 194.8.& 199.11
Crœſi filius ſemeſtris loquutus 310 13
Crœſi regnum quo prodigio concidit ibid.
Crœſi auri copia 849.46.& 861.21
Crœſi domus ex qua materia 914.44
Cronius gemmarum ſculptor 949.17
Crotalia quæ 233.22
Croton arbor 370.17.& 397.24.32
Cruciatus aſperrimi qui 681.39
Crudaria argenti uena 850.6
Crudelitatis exemplum 77.36.& 78.24.& 783.18.& inde.& 724.25.& inde
Crudelitatis pictura 909.44
Cruditati remedia 543.4.& 550.40.& 552.41.& 587.20.& 697.26
Crura animalium qualia 307.18.35
Crura & ab his cognomina ibid.46
Cruribus utilia 938.13.& 689.22
Cruſtumina pyra 374.26
Crucib. corpora defunctorû affixa 934.28
Cteſibij inuentum 169.40
Cteſidemus pictor 906.29.& 910.1
Cteſilas ſtatuarius 872.55
Cteſilai ſtatuarij opera 875.50
Cteſilochi pictoris opera 909.54
Cteſiphon architectus 933.1
Cteſiphon Epheſiæ Dianæ ædem ædificat ibidem.& 169.31
Cubitus qualiter habendus 371.15
Cubitorum octonum homines 146.13
Cucubalum herba qualis 713.21
Cuculi auis conſider. 247.35.per totum
Cuculi auiarium ibid. 45
Cuculi in medicinis uſus 823.23
Cuculi prouerbium 485.55
Cuculus auis temporaria ibidem
Cucumerum genera tria 510.45
Cucumeres quomodo toto anno ſeruentur ibid.44
Cucumeres ut ſine ſemine naſcãtur ibi.49
Cucumeris anguini, ſiue erratici conſideratio & medicinæ ex eo 527.14.per totû
Cucumis conſideratio 510.12.& 526.27
Cucumis oleum natura odit 510.25
Cucumis qua arte diu cibis ſeruatur 511.17
Cucumis ſemen quale 525.10
Cucumis medicinæ 526.28.per totum
Cucumis ſylueſtris medicinæ ibidem
Cucumis ſeminis, ſucci, radiciſq; medicinæ ibid.32.& inde
Cucumis ubi optimus 527.2
Cucumis piſcis 841.11
Cucurbitæ, id eſt, ſanguinem extrahendi inſtrumenta 837.42
Cucurbitana pyra 374.46
Concurbitarum hortenſiû conſid. 510.49
Cucurbitarum genera, cultus, magnitudo &c. ibidem & inde
Cucurbitarum uſus in cibis 511.50.& inde
Cucurbitæ quomodo diu ſeruentur ibid.33
Cucurbitæ ſylueſt. & earû medelæ ibid.35
Cucurbitæ ſemen quale 514.46
Cucurbitæ ſylueſtris conſideratio & ex ea medicinæ 517.50.per totum
Cucurbita ſylueſtris, id eſt, perſolata ibid.
Culeus menſuræ genus 314.39
Culices ueſpertilioni gratiſsimi 267.38
Culices acida petunt 271.28
Culicis mira ſubtilitas 274.29.& inde
Culices quibus moleſti ſint ſatis 450.8
Culices quo pelluntur ab hortis 524.37
Culices quo necantur fugantúrue 549.15.& 608.45.& 625.9.& 711.92
Culices ex qua materia gignantur 290.5.& inde.& 240.17
Culicum mirum in caprifico 378.8
Culix herba & eius effectus 51 .48
Culmus leguminum qualis 462.28.& inde
Culter arandi inſtrumentum 476.51
Culturæ terræ conſid. 478.29.per totum
Cumanum linum quale 503.21
Cumini conſider. & medici. ex eo. 546.7
Cuminum pallorem ſumentibus inducit ibidem.11.52
Cuminum ſylueſtre & ex eo medic. ibid.32
Cumini ſpecies plures ibidem.15.& inde
Cumini Aethiopici & Africani natura & medicinæ ibid.25.& inde
Cuniculorum animalium conſid. 215.7
Cuniculus unde dictus ibid.14
Cuniculi ubi gignuntur & ubi non 58.23
Cuniculorum ubi extabina 300.12
Cuniculi interdum oppida ſuffodiunt 298.43.& 215.11
Cuniculi ubi non ſint 216.22
Cunila herba quæ 522 43
Cunila ferro tangi non uult 524.18
Cunilæ ſemen quale ibid.43.48.49
Cunilæ ſuccus 525.22
Cunilæ natura, genera, medicinæ 547.22
Cunila bubula qualis ibid.& 597.50
Cunilæ gallinaceæ medicinæ 547.36
Cunila, id eſt, origanum Heracleoticum ſecundum Græcos ibid.38
Cunilæ genera plura ibid.22.per totum
Cunila maſcula quæ ibidem.36
Cunilæ bubulæ herbæ medicinæ 672.7
Cunila apes delectantur 570.14
Cunilago herba & ex ea medicinæ ibid.37
Cunilago herba quæ 522.44
Cupidinis ſimulacrum Verri à Cicerone obiectum 922.17
Cupreſsi conſider. plenè 404.33.per totû
Cupreſsi picem fundunt 363.39
Cupreſsi oleum 372.3
Cupreſſus aquas odit 396.17
Cupreſſo non decidunt folia ibid.34
Cupreſsi folia carnoſa 398.4
Cupreſſus trifera 401.27
Cupreſſus Diti ſacra 404.38
Cupreſ. ante domû defuncti poni ſolita ibi.
Cupreſſus mas fœminaq; ibid.45
Cupreſſus ubi ſucciſa regerminet ibid 53
Cupreſsi ubi maxime proueniunt ibid.51
Cupreſſus in tempore prouenit 405.3
Cupreſſus nõ ſentit cariem aut uetuſtatem 413.35.39.& 415.7
Cupreſſus ſemper nitorem ſeruat 413.55.& inde
Cupreſsi ſemen paruiſsimum 428.23.36
Cupreſsi ſemẽ formicis maxime expetitur ibid.35
Cupreſſus quô & quando ſeratur ibid.44
Cupreſſus quæ odiat 452.15
Cupreſsi folia tuſa ſemina à uermiculis ſeruant 475.11
Cupreſſus Cretica quæ 646.18
Cupreſsinum oleû, ex eoq; medic. 621.36
Cura fertilitatem affert 401.56.& 457.39.& 460.26.& inde
Curæ & diligẽtiæ exemplû nobilè 460.35
Curallium, pro corallio 824.15
Curiatij tergemini 156.17
Curius M. nõ niſi guttum fagiuum ex præda attigit 410.25
Curij M. parſimonia & dictû nobile 457.30
Curius M. Imperator rapum torrẽt aurum repudiat 513.4
Curius M. cur dentatus dictus 381.19
Curionum familia & in ea oratores 170.53

Curio C. bello ciuili obijt 935.32. & inde
Curionis Caij patris funebre munus quale ibidem
Currus rotæ axungia iounguntur 743.18
Currus abies apta materia 415.19.46
Currus ita paruus ut muſca alis contegeret 876.53. & 925.24. & 163.46
Curruum ornamenta ex quibus 887.37
Curſores uelociſsimi 163.22. & inde
Curſus peculiare impedimentum 301.24
Curtius fons Romæ 936.40
Caroli in ſella quis ſemel & uicies ſedit 174.29
Cuſpidea in prælijs quo tingebãtur 581.28
Cutem fœminarũ in facie nutriens 609.37
Cutem lęnigantia 518.42
Cutis ſenſu caret 304.10
Cutem emendantia 548 51.578.27. & 598. 28. & 613.5.22. & 621.17. & 622.25. & 629. 12,20. & 630.43. & 639.3.14.40. & 640. 26. & 704.15. & 710.13. & 743 3. & 749. 31. & inde. & 785.46. & 830.2.16. & 831. 41. & 917.52

D

DAbula palmæ genus 334.34
Daſa poma uiliſsima 374.21
Daci faciem ſuam pingunt 586.36
Reliqua quære parte ſecunda.
Dactylides uuæ 353.12
Dactylidis ſtatuarij opera 924.18
Dactylos herba qualis 657.4
Dactylothecam quis primus Romæ habuit 949.35. & inde
Dactylus piſtris & miracula eius 143.38. per totum. & 841.40
Dædalus in Creta Labyrinthum fecit 931.50
Dædalo reperta plura 180.40. & inde
Dædali filius 61.3
Dædali ſtatuarij opera 875.56
Dædali ſimulacrum 924.22
Dæmi pictura 900.13
Dahippi ſtatuarij opera 877.30
Dalion herbarius 550.2
Damaſcena pruna 336.35. & 373.6
Damaſi Democriti fratris uaticin. 498.33
Damaſonij herbæ medicinæ 694.32. & 701.38. & 685.40
Damaſonion herba qualis 675.21
Damæ animalia 214.37
Dameas ſtatuarius 872.30
Damino medicus 539.8
Danaus puteorum repertor 180.25
Dandonis ſenectus 173.54
Danaës pictura 909.45
Daphnites laurus 324.49
Daphnias gemma 969.39
Daphnidis ſerui precium ingens 170.8
Daphnoides arbor 325.36
Daphnoides lauri genus 384.55
Daphnoidis lauri natura & medicina 631.18
Daphnoides herba qualis 651.35
Dardanium aurum 848.14
Darius Xerxis pater per Boſphorum Thracium duxit exercitum 83.25
Darius ubi ab Alexandro magno uictus 123.35
Darij Hyſtaſpes pater 137.45
Darius in quo lapide ſepultus 938.6
Dario regi platanus & uitis aurea dono dãtur 861.19
Darij ab Alexandro uicti ſpolia 166.48
Darij uicti ab Alexandro pictura 905.51
Daſipus animal 215.28
Daſypodes beſtiæ omni menſe pariunt ſuperfœtantque 269.6 38
Dathiathum thuris genus 310.29
Dauci herbæ deſcriptio 673.31. & 674. 47 & 676.23
Dauci herbæ medicinæ 686.6. & 688.35. & 692.12. & 693.23. & 694.3.10. & 699. 30. & 700.48. & 703.24
Daucon paſtinacæ genus 523.20
Decapolis Syriæ oliua qualis 369.28
Decimæ deo dicandæ 320.50. & 324.41
Decimianus tractus qualis 374.38
Decius P. ab exercitu corona donatus 587.42
Deciorum deuotionis carmen 725.20
Decij P. Muris honores 587.40
Decius P. quoties graminea corona donatus, & eius pro uictoria deuotio ibidem. & inde
Deciminiana pyra 374 31
Decumanus limes quis 497.22. & 498.1
Decumi populi à Romolo uſti 416.35
Decuriatum ab Auguſto ordinatio 846.35
Decuriarũ nomina & differẽtiæ ibidẽ. 46.
Deflorescendi tempus 399.53. (& inde
Defrutum quo tempore fieri debet 365.20. & 425.34
Defrutum quomodo fiat 358.13. & 365. 20. & 495.34
Defunctorum corpora quo ſeruẽtur 393.4
Defunctorum menſis feralibus dicatum apium 540.21
Defunctorum corpora incorrupta conſeruans 634.56
Defunctorum mentio cur 726.44
Defunctorum corpora in fictilibus condiebantur 912.53
Defunctorum corpora in quibus condita cito abſumuntur 937.55
Defuncti pili creſcunt 304.45
Defuncti ungues creſcunt 307.4
Defunctorum corpora põderoſiora quàm uiuentium 162.27
Defunct. corpora cruribus affixa 934.28
Deianiræ fœminæ pictura 909.47
Deiphobi pictura ibidem.44
Deliades ſtatuarius 877.22
Deliciæ ciborum exquiſitæ taxantur 508. 21 & inde
Deliciæ quanti conſtant 313.55
Deliatio unde dicta 478.8
Deli inſulæ palma uetuſtiſsima 417.9
Delius Apollo ubi præcipue colitur 86.18
Delphica laurus qualis 384.25.28
Delphica platanus Agamemnonis manu ſata 416.47
Delphico templo Raphanos aureus dicatus 512.55
Delphicum templum à quo pictum 898. 47. & 909.36
Delphicæ cortinæ cur dictæ 867.20
Delphicæ lauri medicinæ 631.5. & inde
Delphorũ ingens ſignorũ copia 870.38
Delphini aſtri occaſus 485.10. & 494.13
Delphis uictores lauro coronabãtur 384.30
Delphinorum piſcium conſideratio, natura &c. 219.42. per totum
Delphini piſces, maris tempeſtates præſagiunt 501.6
Delphini piſcis medicinæ 832.33. & inde
Delphinus animaliũ omnium uelociſsimus 219.42
Delphinorum coniugia ibid.52
Delphinorum partus ibid. & 139.45
Delphini quamdiu uiuant 219.56
Delphini formæ deſcriptio 220.7
Delphini Simonis nomine appellari cupiunt ibid.12. & 221.15
Delphini Muſica delectantur 220.13 53. & inde. & 192.38
Delphinus hominum amicus 220.17
Delphinorũ erga pueros amor ibid. & inde
Delphini cum hominibus piſcantur 221.4
Delphini uinum appetunt ibid.34
Delphinorũ auditus qualis 192.37. & inde
Delphinorũ charitas erga partum 219.53
Delphini tellure tacta ſtatim moriuntur 220.6
Delphinus ex hominum manibus uescens, ibid.17. & inde
Delphini corio teguntur 222.39. & 223.7
Delphinorum olfactus 192.40
Delphini fel non habent ſecundũ quoſdam 199.39
Delphini ingenti empti precio 862.44
Delphinorum in medicinis uſus 836.38. & 837.3. & 838.36. & 839.39
Delphinorum cum crocodilis pugna 196. 44. & inde
Demænetus in lupum conuerſus 195.29
Demaratus Tarquinij Priſci pater 892.29. & 911.44
Demaratus exul in Etruriã profugit 911.44
Demarete Alcibiadis mater 877.37
Demetrius rex propter Protogenis picturã Rhodijs parcit 905.6. & 169.52
Demetrius rex Peloponneſum inſulam tentauit efficere 72.27
Demetrius cur accuſatus 865.6
Demetrius Pomp. ſeruus 918.51
Demetrij pictura 910.30
Demetrij Phalerei ſtatuę plures 869.28
Demetrij ſimulacrum 874.49
Demetrij ſtatuarij opera 875.51
Demetrij arbor marmora 412.33
Democrates Seruilius medicus 670.21
Democritus de herbis 260.8. & 684.50
Democriti frater Damaſus & hiſtoria eorũ de ſegete 498.32
Democritus quid de Rapo 522.36
Democritus cuncta ſibi Græciæ cognita profeſſus 310.38
Democriti de empto toto oleo hiſt. 489.53
Democritus primus magicam in noſtro orbe celebrauit 653.30. & 783.5
Democrio Chirocineta 653 50
Democriti peregrinatio 660.8. & 781.47
Democriti uolumen de quaternario numero 732.35
Democritum cur Plinius arguit 74 7
Democriti miræ commentationes 724 34
Democritus futurã potius reſurrectionem
Demodamas dux 125 4 (172.14
Demophilus pictor 899 14
Demoſthenes uenenum ſub annulo portat 846.2
Demoſthenis ab hoſte laus 167.19
Denarius argenteus quanti ponderis apud Romanos 586.6
Denarij aurei conſideratio 848.33
Denarij prima ſignatio ignota ibidem
Denariorum probandorum lex 860.39
Dendrachates gemma 967.17
Dendritis gemma 974.10
Dendroides herba 691.58
Dentium conſideratio 161.7. & 295.30
Dentium decidendorum tempus 161.9
Dentes quibuſdã ineſſe cum naſcũtur ibid.
Dentium uice quidam continuo oſſe gignuntur ibidem 10
Dentes inuicti ignibus ibid.12
Dentium neceſsitas ibid.25
Dentes primores ſermonem regunt ibid.
Dentium auguria ibid.30
Dentes quot uniculque inſint ibid.31
Dentes canini quales ibid.34. & 295 36. & 296.22.35
Dentibus nondum genitis, homo non crematur 161 37
Dentium genera ac uſus 295.30 & inde
Dentes quibus mutantur 296.20
Dentes gemini qui ibid.24
Dentes multis octogeſimo anno renaſcuntur ibidem.16
Dentes plures maribus quàm fœminis ibidem.30
Dentes quando homini naſcuntur ibid.19
Dentibus ueterinorũ ætas indicatur ibi.37
Dentes nulli uolucrum, præter ueſpertilionem 296.5
Dentium tria genera, ſerrati, continui, exerti 295.30
Dentes in palato naſci 296.34
Dentibus hominum uirus quoddam ineſſe ibidem.50
Dentes puerorum mirum 729.32. & inde
Dentium candor quomodo fiat 577.52. & 597.10. & 605.33. & 620.37
Dentes ut cito naſcantur 820.42.52
Dẽtes triũ inter ſe ordinũ 294.28. & 299.12

Dentes lædentia 537.38.& 646.38
Dentes pullini qui 208.32
Dentes corruptos quid confirmet 742.48
Dentes quomodo firmentur 528.7.16.& 531.3. & 552.42. & 554. 20. & 555.34. & 385.26. & 593.5. & 617.31.56. & 619.45. 51.& 624.12.40.& 648.33.& 748.29.41. & 831.10
Dentes extrahentia 620.4.& 634.53.54.& 643.39.& 784.53.& 831 55
Dentes aqua decidere faciens 661.13
Dens cauus quomodo inuritur 619.47
Dentium doloris remedia 518.41.& 526. 39. & 528.7.16. & 530.24. & 532.46. & 533.32.& 535.5.& 538.31.& 540.5.& 542. 16. & 543.35. & 547.7.& 548.3.35.55. & 549.5.& 552.42.& 555.18.48.& 556.15.& 577.51.& 583.10.& 592.4. & 596. 29. & 601.29.& 612.25.& 619.37.52. & 620.4. & 621.30. & 624.40. & 616.34.52. & 627.13.& 628.39.& 634.3.53.& 635.27. 47. & 636.31. & 638.31.25. & 639.7. & 642.24.& 643.25.39.& 651.29 & 653.1. & 655.43. & 680. 33. & inde per totum, & 682.20.& inde.& 691.9.& 708.18.55. 716.10.& 718.31. & 724.36 & 730.9. & inde. & 731.29.& 736.50. & 740.32. & 748.29. & inde. & 767.1. & 784.53. & 785.5.22.& 826.32. & 817.11. & 818.47. 925.27.& 826 20. & inde. & 834.23. & 882.1.& 916.5.55.& 939.34.& inde
Dentatos naſci homines 162.10
Dentatæ natæ fœminæ inauſpicatiſs. ibidem 12
Dentientes tarde pueros iuuantia 784. 45
Dentifricia ex qua materia ibid.46. & 941.5.25
Dentitionem facilem reddentia 800.42
Deprecationum uis 725.3.per totum
Derceto dea ubi 103.14
Deſidia artes perdidit 890.49
Dei conſideratio 2.50.per totum
Dei formam quærere imbecillitatis eſt ibi.
Deus quid 3.1
Deus eſt quæquid eſt ibidem
Dij innumeri ibidem 9
Dij ex uirtutibus uitijsq; numerantur ibi.3
Deorum plurium nomina ibidem,& inde per totum
Deorum pluralitatem deridet Plinius ibi.3. per totum
Deorum multitudo cur credita ibidem 10. & inde
Dij inferi ibid.11
Deorum populus maior quàm hominum ibid.16
Deorum loco,animalia obſcœna cibiq; coluntur ibid.19
Deorum matrimonia ibidem 23
Deorum alij iuuenes, ſenes alij,alati, claudi,&c.ibidem 23
Deorũ adulteria,odia,bella,&c. ibid.27
Deos eſt mortali iuuare mortalem,prouerbium ibid.29
Deorum deliramenta ibid.24.& inde
Dij curam mortalium an agant ibi.39. & 4.12
Deorum in terris nullus reſpectus 3.40
Deorum uaria hominum opinio ibid.1. per totum
Dij maleficijs pœnas tribuunt 4.23
Dij cur tarde puniunt delinquẽtes ibidem
Deos non omnia poſſe ibidem 27.& inde
Dij quod ius habeant in præterita ibid.32
Deus & natura idem 705.41
Dijs lacte & mola ſalſa ſacrificant prologo
Dijs dicata precioſa uidentur ibid.
Deorum ſimulacra ex arboribus olim 312.42
Dijs ſine parſimonia ſacrificandum 320.44
Dijs decima dicata 320.50. & 24.41
Dij paruis ſupplicationibus placatiores ſunt 313.51
Dij flore papyri coronabantur 339.18
Deorum ſimulacra cur ex cedro arbore 336.47
Deo tantum ueteres corõnam dabant 387.27
Dijs quibus libant 362.55.& 363.10. per totum
Dijs quibus uti fas non ſit ibidem.12.per totum
Dij fruge , mola ſalſa, farrẽue colebantur 456.8
Deorum corona ex qua materia 583.39
Deorum beneficia plura 590.41.& 704.41
Deus rerum inuentor 704.46.& 705.41
Deorum euocandorũ à magis ratio 654.5
Dij inuentores rerum habiti ſunt 658.21
Deus animalia cur fecerit 723.29
Dij an preces exaudiant 725.32.& 727.10. & inde
Deorum euocatio 726.9
Dij omnibus interſunt negotijs 427.19
Deorum fabricæ cultus 844.9
Deorum ſimulacra cur in annulis 845 45
Deorum ſacra & in eis hoſtia qualis 848. 7.& 209.52
Deorum ſimulacra minio ubi picta 858.6
Deorum ſimulacra ex ære 866.40
Deorum ſimulacra lignea aut fictilia quandiu 870.24
Deorum effigies fictiles 912. 31.& inde
Deorum offenſorum uindicta 920. 40.& inde
Deorũ imagines quibus euocentur 974.18
Dij quibus modis euocantur 738.5
Deorũ cœnis catulus apponebatur 769. 42
Deorum reuerentiæ exempla 38.2.per totum. & 154. 15.& 213. 23. & 248. 4. & 155.11.& 733.48
Deorum mater. Quære Cybele.
Deuterium uinum 359.6
Dextræ hominis religionem ineſſe 307.28
Dextræ uires maiores ibidem
Dextrum etiam in arboribus 439.46
Diacheton arbor 647.40
Diachyton uinum 358.48
Diacodion medicamentum 552.7
Diadema regum Bacchus primus inuenit 179.39
Diadochos gemma 469.40
Diadumeni iuuenis ſimulacrum 873.10
Diaglaucion collirium 715.27
Dialutenſe purpuræ genus 135.49
Dialeucon crocum 564.43
Dianæ templum in Hiſpania uetuſtiſsimum 414.7
Dianæ ædes in Aulide uetuſtiſsima ibidem.12
Dianæ lucus in Latio & in eo uetuſtæ arbores 417.22
Dianæ pictura 903.31.& 910.56
Dianæ ſimulacrum marmoreum à quibus 920.47
Dianæ ſimulacrum à quibus 921.10.& 923.47
Dianæ Epheſiæ templi deſcriptio 932.48. & inde
Dianæ Epheſiæ templum quale 349.20. & 413.41.& 923.50
Dianæ Epheſię templum à quibus & ex qua materia 413.41
Dianæ Epheſiæ templi columnæ 944.24
Dianæ Epheſiæ ædis mirum 36.24
Diapaſmata quæ 332.39
Diapaſon quid 13.24
Dibapha purpura 236.35.40
Dibutades plaſtices inuentor 911.35.48
Dicæus Apollo cur dictus 873.48
Dictamum à ceruis repertum 197.42.& 670.55
Dictamum ſine flore & ſemine 671.3
Dictamum tantum in Creta inſula ibidem
Dictami medicinæ 771.20.& 701.27
701.53.& 703.55
Dictyotheton quid 943.35
Didoron laterum genus 914.27
Dies lux quando nocte uiſa 16.44
Dierũ inæqualitas unde 31.13.30.& 33.37
Dies lucis ratio 32.12.per totum
Dies ubi longiſsimus breuiſsimusq; 33.17. per totum
Dies ſex menſium ibid.23.& 85.56
Diei obſeruatio apud diuerſos 33.37. per totum
Diei initiũ finisq; quomodo accipitur ibid.
Dies alius de alio iudicat 170.43
Diebus nullis credendum ibidem.44
Dierum numerus computatur ibid.47
Dierum omnium anni inexplicabilis ratio 481.39
Diebus trecentis ſexagintaquinq; & quadrante annum conſtare ibid.40
Dierum unde augmenta & decrementa 483.18.& inde.& 483.52
Dies longiſsima totius anni quãdo 487.54
Dies ubi nullus aliquando 88.32
Dierum diuerſitas 149.43.& inde
Dierum magnitudo quomodo deprehenditur 929.33.& inde
Dieuches medicus 130.11.& 536.5
Digeſtionis faciles quæ ſint 605.42
Digeſtioni utilia. Quære Concoctioni.
Digitellum herba ad quid 475.20.& 680. 1.& inde
Digno uno,quoſdã hoſtẽ ſuperaſſe 163.7
Digitorum conſideratio 306.28.& inde. & 307.6
Digiti quibuſdã in manu uſq; ad ſex 306.28
Digitorum articuli quot ibidem 31.& inde
Digitorum morbi remedia 613.18.& 707.18.& 889.44
Dignitatis fama qualiter acquiri poteſt 566.15
Dij. Quære Deus.
Diligentiæ exemplum nobile 460.35. & inde
Diligentia antiquorum mira 624.45
Diligentiam nimiam ſæpe nocere 801.39
Dimophilus pictor 918.6
Dion ſtatuarius 872.30
Dinocrates architectus 102.2.& 169.42
Dynomenis ſtatuarij opera 876.1
Diocles quid de rapo ſenſerit 528.37
Diocles medicus 530.35.& 568.49
Dioclis medici laus ætasq; 683.31.per totũ
Diodotus Petronius medicus 535.53
Diodori bibliothecæ prologo
Diodori philoſophi mira mors 577.12
Diogenes cynicus qualis 162.50
Diogenes ſtatuarius 924.42
Diogenes pictor 910.49
Diomedeæ aues quales 261.51.per totum
Diomedis & Glauci armorum cõmutatio 843.21
Diomedis ſocer 62.6
Diomedis Palladium ſurripientis effigies 864.2
Diomedis delubrum 261.4
Diomedis ſocij in aues uerſi cur fictũ ibi.20
Reliqua quære parte ſecunda.
Dionyſias gemma 969.42
Dionyſiodorus ſtatuarius 877.12
Dionyſiodorus pictor 910.49
Dionyſiodori de inferis epiſtola 45.43. per totum
Dionyſionymphas herba qualis 654.38
Dionyſius tyrannus gaudio obijt 177.50
Dionyſio tyranno pulſo, dulce fuit mare 40.30
Dionyſius quid erga Platonem 167.16
Dionyſius pictor 918.12
Dionyſius ſtatuarius 924.18
Dionyſij oſtentum atq; tyrannis 106.30
Dionyſius Saluſtius medicus 831.8
Dionyſius ſcriptor in India 126.28
Dionyſius quid de Rapo 528.38
Dionyſius prior Siciliæ tyrannus & eius domus 313.28

Dionyſius medicus 540.18
Dionyſius geographus ubi natus 538.52.
Dionyſius geographus Augusti temporibus in orientem miſſus ibidem.
Dionyſius pictor non niſi hominẽ pingere potuit 906.18
Diopetes ranæ 832.45.& 839.55
Dioptræ quid 31.11
Diſcoboli picturæ 910.31
Dioſpyron herba qualis 717.11
Diotrippi pictura 909.52
Diphryges quid 883.49.& inde
Diphris gemma 969.41
Dipœnus marmorarius 910.35.44.& 921.16
Dipondius, id eſt, aſsis 848.37
Dipſacon quid 647.39
Dipſacos herba qualis 713.45
Dipſadis ſerpentis morſus remedia 630.17.& 827.34
Dirces fœminæ ſimulacrum hiſtoriaque 924.6
Diſcens ſine magiſtro 871.39
Diſcobolon ſimulacrum 873.29
Diſcoboli pictura 910.31
Diſcordias facit Siderites gemma 972.12
Diſcordia ubi ignota 86.5
Dyſpnœa morbus 622.8
Dyſpnoicis utilia ibidem.& 635.48.& 686.49
Dyſentericis utile 316.37
Dyſenteria ne infeſtet 194.16
Dyſentericorũ remedia 527.19.& 528.52.& 530.13.& 531.25.& 534.26.& 535.4.20.41.& 536.55 & 539.11 & 541.26.& 543.31.& 549.53.& 552.51.& 555.21.30.38.& 557.40.& 577.34.& 581.3.& 590.28.& 594.25 & 597.4.& 603.6.& 605.7.& 606.52.& 607.19.& 610.17.51.& 611.2.47.52.& 612.10.& 611.30.& 613.19.& 624.55.& 626.31.& 627.50.& 629.53.& 631.31.52 & 633.26.30.36.48.54.& 643.32.45.& 648.5.34.& 649.49.& 651.22.& 688.22.35.44.& 689.13.19.31.39.& 703.21.& 707.14.26.& 714.32.& 716.3.& 719.20.& 721.11.& 723.1.& 736.17.& 738.16.& 741.32.34.15.& 752.15.37.& 767.44 & 768.8.39.& 789.28.& 834.54.& 857.5.& 886.14.& 936.7.& 917.28
Diſtillationum remedia 532.51.& 606.7.& 630.8.& 637.56.& 646.54.& 729.37.& 786.20.& 819.55
Diſtillationibus infantiũ medicina 594.44
Diſtillationum capitis remedia 541.32.& 551.9
Diſtillationi uentris utilia 591.14
Diſtillationes ſtomachi inhibentia 541.25
Diuinationis ſpecies 181.22.& inde
Diuinationi dediti 4.11
Diuinationis artis periti 664.48
Diuinatio qua ratione haberi poteſt 969.22.& 970.5.& 971.12.& 984.26
Diuinitas in quibuſdam 168.32.per totum
Diuitiæ multos perdunt 170.40
Diuitiæ ingentes & qui diues eſſe dicatur 860.47.per totum
Quære locorum uis.
Diuitiarum exprobratio 861.25.& 30.50.& circa
Doci, id eſt, cœli faces 25.51
Docilitatis exemplum 284.9.per totum
Dodecatheon herba qualis 662.18.& 696.37
Dolychos herba qualis 417.39
Dolobella P. conſul 26.35
Dolobelliana pyra 374.32
Dolores pellentia 545.16
Dolores aſperrimi qui 661.39
Domini frons plus prodeſt quàm occipitiũ Prouerbium 459.14
Domini oculus fertiliſsimus, Prouerbium 460.49
Domitius Cn. conſul 36.40
Domitius Cn. quære Cæcus Domitius
Domitij Cn. delubrum 922.50
Domitij L. interitus 478.40
Domitius Nero Peloponneſum inſulam tentauit efficere 72.27
Domitius Nero Achaiam libertate donat 74.11
Domitius Corbulo contra Armenos 310.39.& 813.21
Domitius Romanus 844.13
Domitius Aenobarbus ædilis curulis 202.35
Domitij Aenobarbi conſulatus cenſura & eius cũ Craſſo inimicitiæ 418.53.& inde
Domitius Aenobarbus quo anno Cenſor 419.4
Domitij Aenobarbi ſealoti ingentis precij ibidem.17
Domus ſale ubi conſtruuntur 97.18
Domibus carentes homines 98.55
Domus lateritia à quibus reperta 180.5
Domus teſtudinibus piſcibus conſectæ 211.51
Domus ubi tectæ ſcandulis 391.22
Domus ubi tectæ ſcirpis 409.15.21
Domus plures nobiles Romæ 418.54.& inde
Domus qũo purgantur, luſtranturq́ 673.2
Domus quæ pulcherrima Romæ 394.39 & deinceps
Domus arundinibus ubi tectæ 405.38
Domus regiæ lautiſsime adornatæ 915.46
Dona maxima Imperatorum, ac fortium ciuium quæ 456.25
Donax piſcis 842.40
Donax Calami genus 407.39.& 840.14
Donax, id eſt Cypria Arundo 644.35
Dorcadum animalium miracula 747.23
Dorcadis in medicinis uſus 779.1
Dorcades ubi non ſint 816.12
Dorycnium uenenum 745.40
Dorycnij ueneni remedia 819.7.9.& 834.24 & 741.38
Dorycnion uenenum 585.25
Doripetron herba 689.32
Doriphori ſimulacrum 873.11.& 875.50.& 877.23
Doris herba quæ 593.30
Dorius tonus 13.25
Dorij moduli à quo reperti 181.32
Doron quid 914.29
Dora, id eſt munera ibidem
Dormiendi regula 371.25.& inde
Dormiſſe quendam annos ſeptem & quinquaginta 177.2
Dorotheus medicus 599.15
Dorotheus pictor 903.16
Dorſennus Fabius poëta 350.4
Dos fiberum plantaria 404.50
Doſiades ſcriptor 80.11
Doſitheus ſcriptor 494.41
Drachma quid contineat 586.4
Draco ſine ueneno & eius in medicinis uſus 771.3.779.21
Draconis mira 771.4.& inde
Draco mortuus ad uitã reuocatus 660.14
Draco quo ſe ægrotum ſanat 198.5
Draco hominem ſeruans 273.24
Draconum cum elephantibus diſcordia 588.20
Draconum mira magnitudo ibidem 20.30.43.& 188.30.per totum
Dracones ubi proueniunt 188.47.per totum
Draconum criſtæ 190.45
Dracones ſerpentum oua hauriunt 275.46.& inde
Draconis morſus remedia 656.47.& 686.29.& 711.14.& 827.20.43
Dracones ſopientia 969.50
Draco palmæ genus 446.38
Draco piſcis 842.22.& 228.35
Draconis marini medicinæ 831.50
Draconites gemma 969.45
Draconitia gemma ibidem 45
Draconium herba 631.40
Dracunculus herba & ex eis medicinæ ibidem & inde.& 660.52
Dracunculus herba quando, effoditur 632.30
Drepanis auis qualis 368.26
Dryites gemma 973.46
Dryos hyphear uiſci genus 427.47
Dryophonon herba quæ 714.2
Dryopteris herba qualis 713.54
Drypete quæ 367.58
Dromones piſces 840.45
Druidas cur Romani ſuſtulerint 783.28
Druidæ qui, & qualiter uiſco utantur 418.25
Druidæ unde dicti ibid.19
Druidarum religio, obſeruatio, ſacrificiũq́ ibidem per totum
Druidarum ſuperſtitio 646.32.& inde.& 769.4
Drupa quid 329.39.& 367.35.& 370.48
Druſillanus ſeruus ditiſsimus 862.26
Druſillæ Liuiæ Auguſti uxoris mirum 385.31
Druſi Imperatoris caſtris, apes ſedere 281.31
Druſi Imperatoris proſperrima uictoria ibidem
Druſus Imperator minoſus ut pater 366.28
Druſi uxor Antonia 841.56
Druſus Tyberij filius 579.33
Druſus de Braſsicæ Cyma ibidem 32
Druſij primi laus & eius à morbo liberatio 679.34
Druſi, & Cepionis inimicitiæ quando 845.16
Druſus quid in tribunatu ſuo cum nummis 849.8
Druſi Liuij tribunatus & eius argentum 862.1
Druſus Trib. pleb. cur caprinum ſanguinẽ biberit 744.25
Dubijs fidem dare res ardua prologo
Duillij Imp. Claſsis ſexaginta diebus parata 411.9
Duillij C. triumphus & eiuſdem ſtatua 868.23
Dulcis uini natura 318.15
Dulcia odore carere 381.14
Dulcia non ſunt eadem omnibus 602.22
Duodecim tabolæ à quo ſcriptæ 341.8
Duodecim Tabularum leges 388.17.& 419.38.et 295.13.et inde
Duodecim Tabulæ nullam mentionem de uilla habent 508.13
Duracina nux unde dicta 350.3.et 353.9
Duracina ceraſa 381.29
Duriciarum corporis remedia 604..et 606.4.& 553.43.& 620.44.& 622.9.& 607.3.& 635.52.& 636.3.& 625.18.& 689.26.& 699.24.& 640.13.& 757.2.& 715.6
Duritia corporis quomodo tollitur 578.35.& 580.12.& 583.41
Duris Samius hiſtoricus 90.40.& 204.18.& 873.56
Duuij L. medici interitus 178.13
Duſaritis Myrrha 321.48
Dux qualis eſſe debet 666.14
Ducis eligendi exemplum 252.18.& inde

E

EAle fera qualis 194.17
Ebrietas uitanda omnino 365.28.per totum
Ebrietatis mala ibidem per totum
Ebrietatis effectus ibidem 33.40.56.& 366.4
Ebrietas uitæ præmium apud quoſdam 365.35

Ebrij poſt uomitum ſæpe bibunt ibid.45
Ebrietas multis mortis cauſa 366.3
Ebrioſorum opera 365.56.& 366.38.40
Ebrietas nulla in parte mundi ceſſat ibid.55
Ebrietatem aqua quædam inducit 367.3
Ebrietatis ſimulacrum 875.5
Ebrietatem facientia 674.10
Ebrietas quomodo non ſentiatur 629.27. & 641.20.& 802.3.& inde
Ebrietatem diſcutientia 531.8.& 536.47.& 579.39.& 965.18.& 969.44.& 760.52
Ebuli herbæ medicinæ 674.41.& 692. 56.& 628.22.28
Ebur quid 184.24
Eboris excogitatio prima 913.5
Ebore quæ fiant ibidem & 188.5.& inde
Eboris ſectatio luxus cauſa 416.11.& 185.6
Eboris foſsilis conſid. 938.28.& inde
Ebolina oua mira 363.3
Echeneidis piſcis conſideratio 818.10. per totum
Echeneidis piſcis in medicinis uſus 839.51
Echeneis piſciculus nauem retinet 818.27. 822.6.& 828.10
Echini herbæ conſideratio 672.45
Echinometræ piſces 231.16
Echinorum piſcium conſideratio ibid.13
Echini, maris ſæuitiam præſagiunt ibid.20. & 401.9
Echinus animal in mari 741.56
Echini quando pariunt 240.50
Echini piſcis in medicinis uſus 838.44
Echini medicinæ 829.7.& 830.57.& 831. & 833.16
Echini Carpathij maris quales 829.8
Echini cruſtis & ſpinis teguntur 282.41
Echinorum dentes 296.10
Echinophoræ piſces 841.50
Echion ſtatuarius 872.35
Echion pictor quibus uſus coloribus 897.30
Echion pictor quando 901.23
Echionis picturis opera ibidem
Echite herba qualis 651.18
Echites gemma 973.34
Echo quid, & qua ratione reddatur 19.39. per totum.& 933.30
Ecliptica in zodiaco quæ 20.33
Eclipſium ſolis & lunæ conſideratio 6.49. per totum. & 8.24. per totum.& 31.52. & inde
Eclipſes etiam quadrupedes pauent 214. 47
Ecnephias quid 21.41.56
Ectypa quæ 911.54.& 971.54
Ectrapeli qui 162.19
Ectromatium uinum 362.10
Ederæ conſideratio. Vide Hederæ
Edypnous genus Iambi 531.39
Educationis puerorum exemplum 221 42
Effaſcinantes homines ubi 153.49. & inde
Effaſcinationes prohibet Antipathes 968.7
Effigies hominum miræ 145.39. per totum & 152.24. per totum.& 48. ibidem per totum
Effigies hominum cur exprimebantur 867.38.
Egelaſte ſal Hiſpaniæ 819.37
Egilai in uineis colendis laus 354.13
Egylops, Vide Aegylops
Egnatius Caluinus præfectus 863.5
Egnatij Mecentij uxor 359.38
Egula ſulphuris genus 915.19
Eiectitia quid 302.10.16
Elaphoboſcum herba, & ex ea medicinæ 597.39.& 670.54
Elapis ſerpentis morſus remedia 827.34
Elate arbor 330.8
Elaterium medicamentum & eius uſus 526.29.& inde & 527.22
Elaterium diu durat 723.8
Elatine herba qualis 714.7
Elatites lapis 940.16
Elleborine frutex 714.28
Electri conſideratio 952.24 & inde
Electrides inſulæ ibidem 30
Electrum ubi prouenit 86.54.& 88.29
Electrum quid & quale 853.36.& inde.& 852.24.& inde
Electri uſus 853.43
Electrum Corinthium quale 954.48
Electrides arbores ubi 952.58
Elegis arundinis genus 407.52
Eleliſphacos herba 674.54.& 702.34
Eleliſphacos herba & ex ea medicinæ 607.12.24
Elementorum conſideratio, numerus, nomina, ſitus, natura &c.30.33.per totum
Elementa tria ſine ſapore, odore, ſuccoq; 381.56
Elementorũ nexus 2.23.& inde. & 28.29
Elementi ſedes non niſi in elemento eſt 28.29
Elementorum figura qualis ibidem 31.& inde
Elenchi unionis genus 833.16
Eleomelis olei uſus 622.32.& 371.33.& inde
Eleomeli oleum ubi 371.33
Elephantiaſis morbi deſcriptio 683.4
Elephãtiæ morbi remedia 539.45.& 544. 16.& 550.53.& 631.11.& 666.41. & 742. 59 & 749.40.& 798.25
Elephantorum conſideratio libri octaui, capitibus duodecim primis
Elephãtorũ uenatores, domitoresq; 127.46
Elephas animalium terreſtrium maximum 183.35
Elephantia intellectus ibidem 33.& 185.6.per totum
Elephas in quibus homini ſimilis 183.32. per totum
Elephantes Lunam adorant ibid.37.& inde
Elephantes quando primum iuncti Romæ 183.52
Elephanti & hominis certamen 186.4. per totum
Elephantes per funes incedunt 184.4.12
Elephantum docilitas ibidem 9.per totum
Elephantes ſcribere diſcunt ibid.25
Elephantum cornua qualia ibid.21
Elephantum dentium uſus ibid.25
Elephantum dentes ibidem.& inde.& 296.12.& 188.5
Elephantum clementia 184.40.per totum & 186.43
Elephantum memoria 185.4.per totum
Elephantes quibus gaudent ibidem 16.& 187.38.& inde
Elephantum pudor 185.20
Elephantum amor ibidem 6.& inde
Elephantes quando primum in Italia uiſi 181.44.per totum
Elephantum pugna 186.4.per totum
Elephantes hordei ſucco celerrime mitigantur 186.49
Elephantes quomodo capiantur ibid.55
Elephantes fœminæ maribus pauidiores 187.19
Elephantes quo domentur ibi.21 & inde
Elephantes Indi, Afriq; quales ibidem 31.& 183.53
Elephantum partus, & reliqua natura 187. 34.per totum
Elephantes quot annis uiuant ibidem 36
Elephantes quæ pati non poſſunt 187.40
Elephantum manus quæ ibidem 49
Elephantum cutis qualis 188.1.& inde
Elephantum dentium magnitudo ibid.9
Elephãtes ubi naſcantur 188.17.per totum
Elephantum cum draconibus diſcordia 20. ibidem
Elephantum ſanguis frigidiſsimus ibid.39
Elephãtum cum Rhinocerote beluæ inimicitia 193.53
Elephas Chamaleonte deuorato, Oleaſtro ſibi occurrit 198.14
Elephantes iuſſa faciunt 262.14
Elephantum partus 268.30.& 269.9
Elephantum uenter qualis 301.9
Elephantum digiti quales 307.7
Elephantum ſomnus qualis 310.7
Elephantũ anima ſerpẽtes extrahit 311.28
Elephantum mulier quædã peperit 156.32
Elephantes quis primus Romam in triumphum duxit 185.47
Elephantes ubi nobiles 130.10
Elephantis ueſcentes homines 146.6.24
Elephantum uenatus ubi 143.18
Elephantes Africi ubi incipiant 144.41
Elephanto lingua qualis 297.23
Elephanti & ad eum pertinentium in medicinis uſus 731.51.& inde
Elephantum color ex quo 896.23
Elephantum uſus in bellis 127.49
Elephantes in arbores cornua exacuunt 451.13
Elephantum in Africa multitudo 96.8
Elephanti piſces 840.40.& 841.16.& 818.33
Elephantine Thebaidis op. ubi nulli arbori decidunt folia 396.55
Eleuſinæ deæ templum 911.2
Elidis linum optimum 566.3
Elico faber 313.8
Ellychnia quæ, & ex ea medicinæ 621.10. & 913.19
Elops piſcis 235.38
Elops ubi optimus 241.38
Elopis ſerpentis morſus remedia 813.13
Eloquentiæ uis 167.19
Elpenoris tumulus ubi Myrtus uiſa primũ 383.19
Eluria quid 886.58
Emere Liber pater primus inſtituit 179.38
Emptum male ſemper pœnitet 418.33
Emydæ teſtudines 825.40
Empedocles magus, & eius peregrinatio 782.47
Empetrum herba qualis 714.13
Empirice medicina à quo & ubi 762. 28
Emplaſtris conuenientia 628.8
Emplaſtrationis conſideratio 434.47. per totum
Emplaſtri ratio onde nata ibidem.47
Emplaſtra quæ arbores non recipiunt 435. 20
Emplaſtratio omniũ fertiliſsima ibid.22
Emplecton quid 943.25
Encardia gemma 969.52
Encauſtica Pamphilus pingere docuit 907. 34
Encauſticæ picturæ duo genera 918.15
Encauſtum picturæ genus 907.28.& inde
Enchiridis librorũ inſcriptiones prologo
Enchuſa herba quæ 593.29.43
Encyclopediæ quæ dicantur prologo
Enerinomenos ſimulacrum 875.36
Eneatæ uinum 357.48
Endymionis fabula de Luna 6.20
Enguini quod oleum uendunt 622.38
Enhæmon medicamentum 323.4
Enhydros gemma 974.4
Enhydris ſerpens 784.38
Enhydris, id eſt coluber in aquis uiuens ad quid ibidem.& 835.5
Enneaphyllon herba quæ 714.18
Ennius uates antiquiſsimus de oſſa 466.3
Eonij ſtatua in Scipionis ſepulchro 167. 43
Enorchis gemma 969.56
Enterocelarum, id eſt, inteſtinorũ dilabentium remedia 529.32.& 692.50.& 693. 4.41.& 700 14.& 718.53
Entochij ſimulacrum 924.3
Entomon herba quæ 665.23
Eone arbor ex qua Argo nauis facta 345.7
Epaminondæ ducis pictura 180.53
Epaticorum remedia 545.45.& 637. 34.& 726.18.& 741.22

Ephedra

Ephedra herba 687.20
Ephedrus herba qualis 699.16
Ephemeron herba 681.18
Ephemeris herbæ medicinæ 698.50
Epheſius lapis 941.37
Epheſiæ Dianæ templi deſcriptio 932.48
Epheſiæ Dianæ ſimulacrum à Mentore factum 170.8
Epheſiæ Dianæ templum quale 349.28.& 453.42.& 923.50
Epheſiæ Dianæ ſimulacra ex qua materia 413.43
Epheſiæ Dianæ ſimulacrum à Canetia factum ibidem 47
Epheſiæ Dianæ templum quot annis cõſtructum ibidem 41
Epheſiæ Dianæ templũ à quibus, & ex qua materia ibidem 39.& 169.35
Ephæſtion Alexandri amicus 874.22
Ephedros herba qualis 700.14
Epicharmus quas literas reperit 179.52
Epichiraſis quid 481.45
Epicurus hortorum magiſter 508.21
Epicuri uultus per cubicula geſtant 890.46
Epicuri natali quando ſacrificant ibid. 47
Epicuri pictura 910.29
Epidij C. commentaria 451.40
Epiglottis quid 297.35.& inde
Epimenidion herba qualis 714.23
Epimelas gemma 970.15
Epimenidis ſenectus 173.49
Epimenidis anima uiſa poſt mortem 177.1
Epimenidium Scyllæ genus 513.52
Epinyctis morbus quis 535.47
Epinyctidas morbum ſanantia 527.42
Epinyctidis morbi remedia 531.47.& 537.17.& 543.46.& 548.43 & 553.14.& 557.25.& 612.9.& 619.20.& 620.25.& 627.3.& 629.18.& 630.43.& 631.55.& 642.24.& 747.5.& 797.46.& 832.1.& 939.24
Epicactis frutex 344.22
Epicactis herba quæ 714.21
Epipetron herba 573.7
Epiphoræ remedia 527.35.& 531.15.& 533.55.& 535.25.& 539.3.& 540.12.& 541.21.& 543.1 & 544.55.& 546.19.49.& 549.4.& 549.32.& 550.38.& 551.22.37.& 553.23.& 555.27.& 557.24.35.& 577.46.55.& 578.40.56.& 580.33.44.& 582.9.50.& 583.20.& 596.17.& 603.35.& 605.52.& 606.40 & 621.13.& 624.25.& 627.29.& 633.45.& 640.27.& 649.13.& 652.2.& 656.43.& 664.8.& 677.24.26.3232.37.& 679.8.12.& 680.16.& 681.17.& 707.45.& 712.15.& 715.25.& 719.36.& 721.7.& 733.45.& 734.18.& 735.10.& 747.1.19.41.& 767.12.15.& 778.5.& 882.47.& 886.28.& 895.12.& 917.13.& 937.44
Epiphoris ſeſtium medicina 578.59
Epiphoras uteri quid leniat 703.52.& 752.35
Epirotica poma 374.12
Epitherſes ſimulacrum 875.35
Epithymon thymi flos 689.54.& 690.5
Epithymi herbæ medicinæ 696.33.& 699.43
Epodes piſces 842.52
Epoptidum, libri Sorani inſcriptio, prologo 1. in fine
Epulas inter incendio nominato quid ſit 727.10
Epulantium conſuetudo ibidem & inde
Equiſetum herba qualis 700.5
Equiſelis herba qualis 488.22
Equeſtris ordinis conſideratio 846.46. per totum
Equeſtris ordo cur dictus 845.1.& inde
Equeſter ordo quando in unitatem uenit 846.54
Equeſtris ordinis quis eſſe poterat 847.5
Equeſtres ſtatuæ quales 868.18
Equorum conſideratio 203.48. per totum
Equorum plurium ſepulchra ibid. 206.2.& inde
Equorũ erga dominos amor ibid. per totũ
Equorum intellectus ibidem. 18.36
Equorum docilitas ibidem. 20
Equi quot annis uiuant ibidem. 52.& inde
Equorum forma qualis eſſe debeat ibid. 54
Equorum conceptus quando 269.13
Equũ equitare quis primus reperit 181.14
Equorum ornamenta quis reperit ibidem
Equum qui artes appellatur in mutalibus quis reperit 181.12
Equo pugnare à quo repertum ibid. 15
Equæ prægnantes coẽunt 259.38
Equorum corpore ueſpæ naſcuntur, atque crabrones 283.25
Equorum dentes quales 295.34.& 296.36.& inde
Equæ caput affixum palo, erucas fugat 524.33
Equæ fauonio uento concipiunt 358.30.& 90.49.& 207.29
Equarum lacte uel ſanguine pultẽ Sarmatæ faciunt 467.55
Equis admiſſuræ tempore quid dandum 541.34
Equi ueſtigium qualiter ſingultum tollat 760.56.& 761.1
Equi ueſtigia luporum ſub equite ſequẽtes rumpuntur 761.3.& inde
Equorum coitus partusq; 207.4
Equarum libido quo extinguitur ibid. 24
Equarum Hippomanes quid ibid. 18
Equi quo in curſu infatigabiles fiãt 760.17
Equi feri ubi 189.28
Equo fere quæ homini morbi 207.37
Equi fel nõ habent ſecundũ quoſdã 299.38
Equo fel eſſe in aluo ibid. 42
Equos ſaginantis 590.19
Equi ubi rabie inflammantur 671.27
Equi coire non potentes, quo iuuentur 695.25
Equorum ornamenta ex quo 887.35
Equæ grauidæ, quo abortum patiuntur 734.45
Equus publicis ſacris immolabatur 744.8
Equorum cum Camelis odium 193.28
Equi alæ, cornutiq; 194.7
Equi fluuiatilis deſcriptio 197.14
Equorum ſcabiem tollentia 840.3
Equi homini fideliſſimi 204.8
Equi quos gradarios dicimus 207.34.& inde
Equæ ubi uento concipiunt ibidem. 29
Equinos pedes homines habentes 87.9
Equina ſpecies qualiter in hominibus mõſtrifice uideatur 749.5
Equi & ad equum attinẽtium in medicinis uſus 754.20.& inde
Equi lingua 752.32
Equini fimi cinis in medicina ibid. 55.& 752.19
Equi coagulum in medicina 752.58
Equini lichenes calculos renum pellunt 753.35
Equæ ungulæ cinis in medicina ibid. 36.& 754.20.& 756.50
Equi ſanguis in medicina 754.28
Equi ſpuma, ſetæ, dentes, in medicina ibid. 28.30.52.& 756.50
Equi ſigni cœleſtis ortus 494.22
Equi ſigni cœleſtis occaſus 485.30
Equites qui dicti 840.37
Equitum nomen ſæpe uariatum 847.31
Equites flexumines ibid. 33
Equitatio ſtomacho utilis & coxis 732.18
Equitatus artẽ quis primus ſcripſit 875.55
Equitantibus utile 754.28.& inde
Eranthemon herba 594.2.16
Eraphius rex 928.74
Eraſiſtratus nobilis medicus quãdo 357.25 & 683.33. per totum
Eraſiſtratus medicus 536.52.& 762.24
Eraſiſtrati medici laus, ætasq; 683.33. per totum
Eratoſthenis laus 45.28
Eræ herbæ granum uertiginem facit cum in pane eſt 474.55
Eretria creta 894.42.& 895.37.48
Eretria terra qualis 917.43
Ereuthodanus herba 645.24
Erice herba 279.42.48
Ericis fruticis medicinæ 642.33
Erigeron herba qualis 680.50.& 693.2.& 639.43
Erigonus pictor 910.34
Erinna poëtria 873.33
Erineon herba & ex ea medicinæ 627.25.& inde
Eringes herbæ medicinæ 589.5
Eryngion herba qualis 573.23.& 589.42.
Eriophoron lini genus 505.49
Eriphia herba qualis 655.7
Eryſimon frugis genus 608.46
Eryſimonis herbæ medicinæ 703.14
Eryſimum triticum quale 467.27
Eryſiſceptrum arbor qualis 327.23.& 547.39
Eryſithale herba qualis 700.48
Eriſtalis gemma 970.3
Erithace quid 276.32
Erithacus auis 256.9
Erithales herba 680.2
Erythinus piſcis 842.15.& 224.48.& 241.9
Erythini piſcis medicinæ 834.53
Erythrani Ciſsi 643.50
Erythrodanus herba, medicinæ quæ ex ea 645.24.& 694.11
Erythraicon herba 695.20
Erythrocomis Punici mali ſpecies 344.17
Erythrodani herbæ medicinæ 645.24
Erythron quid 585.18
Erythros Rhus qualis 645.17
Erophilus medicus qualis 762.30
Erotylos gemma 970.4
Erucæ herbæ natura 521.38
Erucæ menſtruo fœm. fugantur 454.45
Eruca concitatrix ueneris 521.33.& 269.34.& 541.52
Erucæ herbæ ſemen quale 524.43
Erucæ ſylueſtris medicinæ 541.48
Erucæ uermes peſſimi 449.48
Erucæ unde & quando naſcantur ibid. 48
Erucæ ne ſata lædant 454.45.524.38
Eruca uermis quo naſcitur 289.19. per totũ
Eruditorum reiectio prologo
Erugo in medicinis 664.29
Erugo quo compeſcitur 837.16
Eruginis faciendæ ratio, uſus, ac medicinæ ex ea 880.30.& 881.12.& inde
Eruiliæ herbæ folium quale 462.41
Eruiliam pinſendi ratio 467.44
Eruilia apes delectantur 570.24
Erupoonum remedia 621.32
Erui leguminis conſideratio, natura, medicinæ 672.50
Eruo legumine Cæſar Auguſtus curatus ibidem. 52
Erui leguminis medicinæ 607.52
Eruum legumẽ Phalãgion generat 474.55
Eruum in Tyriaca 559.58
Eſalon auis cui inimica 273.4
Eſcariæ uuarum genus 353.23
Eſchynomene herba qualis 654.52
Eſculum ab Eſca dictam putant, idcirco ſine diphthongo ſcribere libuit
Eſculus arbor Ioui ſacra 322.47.& 387.45
Eſculi arboris corona 287.45
Eſculus glandes fert 388.45
Eſculus quo tempore ſemen efficit 400.13
Eſculi radices profundiſſimæ 403.9
Eſculeti diſpoſitio qualiter 439.17.& inde
Eſernini Marcelli libertus diuis. 313.53
Eſopon lactucæ genus 533.33
Eſoponis medicinæ ibid. 430.& inde
Eſox piſcis Rheni ingens 223.16
Eſubopes Colchorum rex 849.53
Eteſiarum uentorum initium 22.2

Eteſiarum defectio 494.27.37
Eteſiæ uenti ijdem quod Aquilo 497.47
Eteſijs uentis maximæ harenæ mouentur 957.10
Eteſiæ uenti quales 21.30.& 22. 2.& 626. 20.& inde
Eteſiaca uua 352.40
Ethe quid 904.10
Euander Aula ſtatuarius 923.48
Euantes ſcriptor 195.15
Eubœa abietes peſsimas habet 421.44
Eubœæ Olimpias uêtus peculiaris 450.15
Reliqua quære parte ſecunda.
Euchir ſtatuarius 877.52
Euchir fictor 911.46
Eucnemon quid 876.45
Eudorus pictor, ſtatuariusq; 910.8
Eudorus Lathyrum regem fugiens 30.3
Euenor pictor 898.55
Euentus aſtris aſsignantur 4.7
Euentus boni ſimulacrũ quale Romæ 876. 7.& 922.34
Eugalacton herba 715.10
Eugenia uuæ genus 351.17
Eugrammus fictor 911.47
Euhemerus ſcriptor 930.30
Eumarus pictor 898.21
Eumeces balſami genus 327.50
Eumenis cum Ptolemæo æmulatio 339.8
Eumenis aduerſus Gallos prælia 876.55
Eumetris gemma 970.8
Eunicus ſtatuarius 877.12
Eunuchi in Perſide regnare ſoliti 335.23
Eunuchion lactucæ genus 518.20
Euocandorũ deorum à Magis ratio 654.1
Euonymos arbor 344.55
Eupatoria herba qualis 667.19
Euparoris currus aurei, argenteiq; 963.19
Eupetalos lauri genus 384.56
Eupetalus gemma 970.10
Euphorbiæ herbæ conſideratio 668.50
Euphorbiæ herbæ inuentio 704.51
Euphorbia & ex ea medicinæ 94.25
Euphorbij medicinæ 677.29. & 689.46. & 698.6
Euphorbus medicus 668.50
Euphorion ſtatuarius 877.12
Euphranor ſtatuarius & eius opera 872.34 & 876.2
Euphranor pictor 906.7. & 908.24
Euphranoris pictoris opera plura 908.15. & inde
Euphrates fluuius papyrum gignit 339.27
Euphratis fluuij de loti ſcapo mitũ 343.43
Euphrates non inuehit limum ut Nilus 475.44
Euphratis fluuij reſtagnatio & fertilitas 476.45
Euphrates fluuius Gobaris præfecti opere deductus 135.52
Reliqua quære parte ſecunda.
Euphronides ſtatuarius 872.38
Euphronius ſcriptor de uino condendo 363.19
Euphroſinum herba 669.34
Euplea herba qualis 675.53
Eupompus pictor 899.35.& 902.4
Eurena gemma 970.18
Euripidi quid obijcit Ariſtophanes 597.55
Euripidis mater qualis ibidem.56
Euripidis Poëtæ ſepulchrum ubi 806.20
Euripus. Quære parte ſecunda.
Euronotus uentus 20.52
Europa ubi primum cum Ioue concubuit 313.47
Europæ pictura 906.26
Reliqua quære parte ſecunda.
Eurotias gemma 970.12
Eurus uentus 20.37
Euſebes gemma 970.13
Eutheriſton Balſami genus 327. 48.51
Euthymus beatiſsimus à Dijs iudicatus 173. 32. per totum
Eutychides ſtatuarius 872.40. & 876.13. & 910.8
Eutychides pictor 810.8
Eutyche fœmina 156.30
Euthycrates ſtatuarius 872.41.& 874.40
Eutymedes pictor 910.50.
Euxenidas pictor 901.2
Euzomon quid 541.48
Exacon herba quæ 667.49
Exaluminati uniones 233.15
Exalburnatum quid 412.41
Excarificatio arborum quid 452.45
Exereationes pectorꝭ adiuuantia 550.45. & 638.4.21
Excreationes ſanguinis ſanantis 849.35
Excreationis purulentæ remedia 543.32. & 557.17
Excreſcentium in corpore remedia 537. 51.& 580.14.& 620.14.& 624.40.& 625. 47.& 633.51.& 938.20
Excreſcentibus circa ſedem medicina 595. 7.& 601.11
Exedum herba qualis 656.10
Exequiæ pompoſiſsimæ 172.4. per totum
Exercitatio optima medicina 731.8
Exercitationis exemplum 902.13
Exercitus ordinem quis primus repertt 181.18
Exebenus gemma 970.1
Exilij conſuetudo 764.24.& inde
Exiſtimantibus nihil incredibile 300.19
Exocœti piſcis conſideratio 226.47. per totum
Exocœto nullæ branchiæ ibidem.49
Expenſa quæ 848.38
Experimenos optime creditur 422.1
Expuentium purulenta remedia 527.30
Expuit nunquam Antonia Druſi 162.54
Expuere ubi nemo ſolet 154.33
Exquilina tribus Romæ 457.1
Extorum conſideratio animalium 299.22. & inde.& 300.16
Exta non prandentium celerius ſeneſcunt 731.33
Exta quibus bina animalibus 299.23. & inde
Extorum caput ibid.21.31
Exta quando capita uel corda adimuntur, uel geminantur 725.19
Extenuandi uim habentia 941.27
Extrahentia affixa corpori 557.46

F

Fabæ conſideratio 470.9.& inde
Faba quomodo ſerenda 478.35
Fabis canatis ſemina incluſa ſi ſerantur mire proueniunt 525.20
Faba ut diu duret 494.1
Fabæ maximæ 470.43
Faba ubi ſponte ſua naſcitur ibidem.35.& 87.28
Fabæ ſerendæ cura 475.7
Faba ubi ſerenda 343.40
Faba quando metitur 788.35
Fabæ ſcapus unus, centum fabis onuſtus 467.23
Fabam quidam omni pani addunt ibid.4
Fabæ maximus honor 470.8
Fabæ in ſacris apud ueteres ibidem 15
Faba contra ſenſus quę & ſomnia facit ibid. 16
Faba à Pythagora cur damnata ibid.17
Fabæ animas mortuorum ineſſe ibidem
Faba flamen non ueſcitur ibidem.20
Faba cur refrina dicta ibid.23
Fabæ ſatio quando ibid. 28.& 484.12.& 485.44
Fabæ radix qualis 461.42
Faba quota die naſcitur poſt ſatũ ibid.46
Fabæ augmentum qualiter 462.28
Fabæ caulis qualis ibid.33
Fabæ folia qualia ibid.40
Fabæ quot diebus florent ibidem.44
Faba apes delectantur 570.14
Faba & ex ea medicinæ 606.21.& inde
Faba Græca arbor qualis 402.29
Faba Græca & ex ea medicinæ 633.25
Fabianus de oleæ natura 367.37
Fabianus ager 412.34
Fabianus naturæ rerũ peritiſsimus 937.2
Fabij cõſulatu quę facta ſigna fuerint 16.20
Fabiorum familia,& in ea tres cõtinuo principes ſenatus 170.58
Fabij plures Ambuſtus, Rutilianus, Gurges ibidem
Fabius Q. M. ſexaginta tribus annis Augur fuit 174.10
Fabij cum Allobrogũ gente præliũ 175.41
Fabius Max. quo febre liberatus ibidem
Fabij Qu. mora qualis 178.2
Fabius Dorſenus poëta 360.4
Fabij unde dicti 456.30
Fabij cunctatoris honores 587.49.& inde
Fabius rem Romanam non pugnando reſtituit ibidem
Fabius quando, & à quibus pater patrię dictus ibidem 52
Fabij Qu. conſulatus quando 848.47
Fabius Q. dictator 849.2
Fabius pictor quando ædes Salutis pinxit 892.50
Fabiæ familiæ princeps ibidem
Fabius Max. conſul 193.4
Fabij Senatoris mors 157.53
Fabius Verrucoſus Herculem Romã tranſfert 871.14
Fabricius obſidione liberans exercitum ſtatua donatur 870.4
Fabricius quantum unicuiq; argenti concedebat 863.33
Fabricij parſimonia ibidem
Fabri piſces 841.18.& 226.33
Fabricã ferrariã inuenere cyclopes 180.37
Fabricã materiã Dædalus repertt ibid.40
Fabula eadem ubiq; repetitur 357.15
Faces nuptiarũ ex qua materia 396.9
Facies non niſi homini ineſt 292.46
Facies loco, cæteris ab homine, os & roſtra ibidem
Facies ne Sole uratur. 767.22
Faciei cutis quo ſeruetur 581.33
Faciem ſuam pingentes, formæ gratia 586. 32. per totum
Faciei morbi quales 682.10.& inde
Faciei albicandæ remedium 528.42
Faciei maculæ quo tollantur 527.24
Faciei morbi remedia 539.5.& 541.43 & 548.48.& 557.26.34.& 581.33.& 596.26. & 598.28.& 600.23.612.33.& 620.52. & 622.15.& 622.25.& 639.40.& 640.36.& 649.33.& 653.16.& 681.56.& 682.10. ibidem ferè per totum.& 704.15.18.& 710. 23.& 734.11.& 735.13.& 738.45.& 749. 14.22.& 785.39.49.& 832.35
Facticia uina quæ 360.49 per totum
Factus quid 370.25
Fagea glandis genus 388.20.& 389.34
Fageus lucus, Ioui Italo dicatus & ubi fuerit 391.16
Faginæ glandis conſideratio 388.35
Fagi glans dulciſsima ibid.25
Fagi cortex ad quid ualet 391.2.7
Fagi reuerentia ibid.15
Fagus quæ loca amet 395.55
Fago uaſa faciunt honorata 410.25
Fagi uas in ſacrificijs ibid.17
Fagus quibus apta operibus 415.42
Fagi arboribus medicinæ 634.33.& inde
Falcium agricolarum conſideratio 488.33 & inde
Falernæ uuæ quales 352.54.& 356.2
Falerni uini nobilitas 356.2
Falerna pyra cur dicta 374.27
Falernum uinum quale 614.12
Fama qua ratione homini acquiri poteſt 566.14.& 675.54
Famam ex malo quærunt aliqui 724.18
Famem ſedantia 312.9.& 669.47
Famẽ portendit prodigioſus partus 156.28
Famem cuniculi afferentes 225.7
Famis medicina 605.47
Familiæ ne malæ ſint, laborandũ eſt 450.55

Fannij officina qualis 339.41.& 340.5
Fannius C. conſul 263.38
Farfugium herba qualis 650.46
Far adoreum antea dicebatur 465.41
Far duriſsimum, & frigorum patiens, ibidem.53
Far in Latio, antiquus cibus ibidem.55
Far ſine ariſta 467.5
Far ubi ſerendum 476.13.& 478.29
Far quando ſerendum 481.2.10
Farris uſus in ſacris 456.33
Farreum nouæ nuptæ præferebant ibidem
Farris torrēdi ferias Numa inſtituit ibid.10
Farris honor apud ueteres 457.4
Farris modius aſſe uenijt ibid.24
Far quomodo differt ab aliis frumento 465.52
Farri genicula ſena 462.22
Farre tantū pro pane Romani diu uſi ſunt 463.18
Farris mirus uermiculus 603.48
Farinæ tritici quibus proſit ibid.38
Farina & ex ea medicinæ 604.34
Farinæ chartarum & ex eis medicinæ, ibidem.40
Farina à Farre dicta 466.32
Farraginis conſideratio 473.7
Farrago tritici genus 461.39
Farranom herba qualis 650.46
Faſces Romanorum Imp. Lauro coronabantur 385.9
Faſces Romanorū ex quibus uirgis 396.4
Faſces conſulum purpura ornabantur 235.15
Faſcinationibus quomodo occurritur 926.41
Faſcinationis remedium 335.13.& 737.37
Faſcinis utilia 695.10.& 728.43
Faſeolorum leguminum deſcriptio 471.11
Faſeoli legumina quando ſerendi 481.4
Faſeolorum folia qualia 462.41
Faſtiditis gratiam dare, res ardua prologo
Faſtorum Romæ prima publicatio 260.45
Fatigationis remedia 630.52. & 635.54.& 696.51.& 702.39 Vide laſsitudo
Fauorum remedia 718.23
Fauces lædentia 612.22.& 617.55.& 619.6.& 834.18
Faucium morbi remedia 484.27.& 556.18.& 581.41.& 589.55.& 602.19.53.& 603.40.& 626.2.& 636.1.& 681.29.& 709.55.& 741.12.41.& 570.8.& 767.39.& 736.17.& 889.43.& 939.24.& 954.17
Fauentinum linum optimum 503.1
Fauere linguis quid 725.15
Fauni Dij 312.49
Fauorum dæmonum ludibrij remedia 662.28
Fauonius uentus 20.40.& 21.53
Fauonius uentus quando flare incipit ibid. & 485.33.& 483.35
Fauonio uento maritantur uiueſcentia de terra 378.30
Fauonio uento equæ concipiunt ibid.30. & 90.49
Fauonij flatus quando 369.1.& 398.19
Fauonius ſatorum pater 398.28.& inde
Fauonio incipiente quid agendum 485.21.& inde
Fauonius an frumento conferat 493.36
Fauonij uenti effectus 498.6
Fauonius unde dictus 398.31
Fauonia pyra 374.35
Fauorabiles nobis, quibus rebus homines fiant 535.36
Fauorum apum ſtabilimentum 276.29
Fauſta mulier quatuor uno partu peperit 856.20
Fauſtianus uicus 356.7.12
Febre quædam animalia nunquam carent 745.8
Febrim cerui non ſentiunt 200.53
Febris Deæ fanum ubi Romæ 3.14
Febrium leges 176.52.36
Febrium uices & tempora 576.12
Febris omni anno die natalis Antipatri 176.38
Febris quibuſdā perpetua ibid.36
Febrim incitantia 611.24
Febricitantibus nociua ibidem 39
Febricitantibus ſi uinum dandum 616.16
Febrium omnium remedia 200.54.& 528.21.24.& 537.24.& 552.49.& 577.44.& 589.9.& 593.13.& 601.55.& 603.1.& 604.13.& 608.21.& 612.2.& 622.12.& 623.21.& 519.15.& 531.8.44.& 641.7.& 643.9.& 663.25.& 664.10.& 673.10.& 697.37.& inde.& 722.23.& 733.40.& 735.36.& inde.& 738.37.& 741.43.& 755.56.& 770.41.& 772.40.& 795.8.& 820.28.& 836.18.per totum
Febris tertianæ remedia 545.36.& 553.27.& 655.33.& 719.19.& 735.15.56
Febris quartanæ remedia 729.31.& 756.3.9.& 735.36.& inde.& 736.12
Febres ſtatas arcens 738.34
Febris genus Amphimerium & eius medicina 755.56
Felis, id eſt Catæ animalis in medicinis uſus 756.37
Felis aurea ubi pro Deo colitur 144.22
Felibus lingua qualis 297.8
Felis cinere mures abiguntur 475.28
Felium oculi quales 294.30.& 957.45
Felium coitus qualis 268.23.& 269.5
Felium in capiendis auibus, cæteriſq; aſtus 272.36.& inde
Feles cur excrementa ſua defodiunt ibidem 38
Felix mortalium nemo eſt 170.27 per totum
Felicis cognomen ſolus ſibi Sylla Rom. aſſeruit 171.24
Felices qui à dijs iudicati 173.22.per totum
Feliciſsimus quis Romæ creditus 171.38
Felicitas, res decem exigit ibidem & inde
Felicitas ſolida non eſt, quam contumelia ulla rumpit 172.37
Felicitatis ædes Romæ 875.7.& 924.48
Felicitatis ſimulacrū à quo factum 912.23
Felicitatis exempla 159.55.& inde. & 170.50.per totum.& 171.35.& inde. & 172.2.& inde.& 173.20.per totum.& 176.4
Fel terræ herba quare dicta 667.48
Fellis animalium conſideratio 299.36.& inde.& 743.54.& inde
Felle bubulo tincta ſemina mures non tangunt 475.30
Fellis in medicinis uſus 747.40.42. & inde
Fel ubi nulli animali ineſt 299.36.& inde
Fel ubi geminum ibid.37
Fel quid ibidem 44
Fellis uirus maximum ibidem 58
Felle ubi animalia carent omnia ibidem 54
Fel Neptuno dicatum 300.7
Felle ſuffuſorum remedia 595.39.& 596.39
Fellis natura, uſuſq; 743.54.& inde
Felli contraria 607.2
Fellis remedia 601.18.& 834.17
Femur bubulum herba quæ 715.1
Feneſtella de olea, ſiue oliua 367.22
Feneſtella hiſtoricus 845.23
Feneſtella quando obijt 862.34
Ferarū impetus quo fugitur 772.31.& inde
Feras paſcere quis primus inſtituit 214.10
Feræ mitigatæ non concipiunt 269.34
Feras mitigantia 697.16
Feras mulceri alloquijs 192.43
Ferijt latinis quæ fiant Romæ 710.32
Ferina carne Nomades uiuunt 242.47
Feritas animalium quo mitigatur 654.55. & 697.16
Fermentorum conſideratio, differentiæq; 468.14.& inde
Fermenta ex qua materia fiant ibidem
Fermentatus panis magis alit ibidem.33
Feroniæ Deæ ædes 25.20
Ferri conſideratio, uſus, commoditas, &c. 884.19 per totum
Ferri mala plura 884.24
Ferro quæ fiant ibidem.46
Ferrum ubiq; reperiri ibidem.50
Ferri differentiæ 885.1.& inde
Ferri temperatio ibidem.18.& 50.ibidem. per totum
Ferrum ubi optimum ibidem.20
Ferrum mox humano ſanguine rubiginem trahit ibidem.28
Ferri & Magnetis concordia ibidem.29.& 937.15.& 526.19
Ferrum uiuum quod 885.35
Ferri uena largiſsima metallorum omnium ibidem.43
Ferrum quo à rubigine uindicatur ibid.53
Ferri medicinæ 886.3.& inde
Ferri rubiginis medicinæ ibid.14
Ferri ſquamæ uſus ibidem.26
Ferrum uis domitrix rerum omnium 937.16
Ferrum lapis Theamedes abigit ibid.47
Ferrum ad ſe trahentia ibidem.15.& inde.& 940.11.& 526.19
Ferro quæ herbę tangi nolunt 524.18. & inde
Ferrum Magnes ad ſe trahit 526.19.& 937.15.& inde
Ferrum quo temperatur 689.42
Ferrum ubi montis hæret, abigiturq; 38.36
Ferrum à quo repertum 180.29
Fertilia loca 467.15.& inde.& 479.3.per totum.& 55.44.& inde
Quære locorum uis.
Fertilitas arborum fere alternat 388.41
Fertilitatis cauſa, cura eſt 401.55.3.& 457.34.& inde
Fertilitas ſeneſcutem affert 401.56
Fertilitas nimia ſępe nocet 474.41
Fertilitatis fructuum cauſa quę 492.5.& inde
Fertiliſsimos locus 479.4
Ferulę arboris cōſideratio 345.22.& 383.3.& 439.34.& inde.& 523.52
Ferulę herbę cōſideratio & medicinę ex ea 559.11.& inde
Ferula Murenis infeſtiſsima ibidem.24
Ferulę coronę 767.45
Ferula aſinis gratiſsima 632.50
Ferulę iumentis uenenum ibidem
Ferula Baccho ſacra ibidem.52
Ferula ſanguinem ſiſtit 700.32
Feruorum, calorumq; remedia 655.48
Ferus oculus herba qualis 678.1
Feſcenninę nuptię qualiter 379.21
Fecatum uinum quid 319.14
Fecis uini conſideratio 364.43
Fecis aceti natura, & medicinę ex ea 618.42.& ibidem.44
Fiber, id eſt, Caſtor 814.46.& 840.43
Fiber pręgnantibus abortus cauſa 839.6
Fibri ferę deſcriptio 190.23.& inde
Fibri periculi cauſa ſe ipſos caſtrans ibid.
Fibri ingenium ibidem.36
Fibri animalis in medicinis uſus 873.56
Ficedulę auis conſideratio 256.6. & inde
Ficorum conſideratio, & earum genera 376.30.per totum
Ficorum lactis medicinę 625.34
Ficus Aegyptia, Cipriaq; 337.29.per totum.& 376.33
Ficus Cypria 337.29.per totum.& 361.23
Ficus mirę fertilitatis 376.28
Ficus quo pręcoces fiant 377.12.& inde
Ficus ubi Romę colitur ibid.40
Ficus ubi Romulus, Remuſque nutriti ibidem

ibidem 43
Ficus unius Romæ mirum ibidem. 43
Fici quæ in ſe habens 378.25
Ficus quando primum in Galliam allata 313.9. & inde
Ficus Indica qualis 315.1.& 154.30
Ficus mira magnitudo 315.11.& inde
Ficus ubi optimę 378.28
Ficorum ſeruatio & earum uſus ibid.30. & inde
Ficorum ſuccus qualis 382.7
Ficus nullus odor ibidem.19
Fici argumento Carthago deleta eſt 377.23
Fico folia latiſsima 398.1
Ficus non flores ibidem.49
Ficus abortus ibidem.50
Ficus quãdo & ubi plurima exeat 399.19
Ficus facile fructum perdit 400.37
Ficus pomum qualiter gerat 401.7
Fici miſsum in Cicilia, Cypro, Hellade ibidem.20
Ficus ubi maxima ibidem.13
Ficus parte inferiore fertilior ibidem.32
Ficus ſola omnium arborum fœtu maturitatis cauſa medicatur ibidem.44
Ficus ſuccos lacteus quo pro coagulo utimur 409.40
Ficus apta ſcuris 413.16
Fico uita breuis 417.13.& 431.38
Fici inſitio in omni genere 935.19
Ficus omnibus modis naſcens ibidem.27
Ficus quæ apta nitibus 445.45
Ficorum uermes, qui Ceraſtes dicuntur 448.43
Fico uermiculatio mire nocet 449.2
Ficorum morbi ibidem.22
Fici qua arte ſerotiuæ fiant 453.9
Ficos infeſtantia & earũ remediũ ibid.28
Ficorum ubertas qua arte fiat ibid.33
Ficorum & ad eas attinentium natura ac medicinæ 635.17. & inde
Ficus Cineris medicinæ 626.16
Ficus ne putreſcant 675 3
Ficulnei caules quales 383.4
Ficulnei caulis medicinæ 685.8
Fide carẽt plurima priuſquam facta, uel uiſa ſint 152.32
Fidei ædes in Capitolio 904.35
Fidei lapſus ingens ubi falſæ rei grauis autor exiſtit 93.48
Fidem dare dubijs res ardua prologo
Fides Dea 3.5
Fiducia aliena uiuere 588.39
Fiducia uita 868.28
Fidenates ciues legatos Romanorũ perimunt 868.50
Fidiculæ ſigni exortus 485.8.& 486.46. & 487.45
Fidiculæ ſigni occaſus 483.32.& 489.43. & 491.54
Fidiculę occaſus, initium Autumni 492.30
Fiduſtius M. cur proſcriptus à Sylla 171.9
Fieri quædam nequeunt 4.27
Figlinarum operum uſus 914.11
Figulina ars à quo reperta 180.38
Figulorum collegium à quo Romæ 912.52
Figura quæ perfectiſsima 1.29.per totum
Filij parentibus interdũ ſimiles 158.38.49. per totum
Filij patribus raro proceriores 161.45
Filij pulchri boniq; qua ratione generantur 654.45.& inde
Filij qua ratione noſcuntur an legitimi ſint 153.34.& 345.39
Filij quo pulchri, boni, fortunatiq; gignantur 684.51
Filiorum erga genitores obligatio 158.47. & 248.35. & 253.2.& 257.47.& 283.51. & inde
Filia una erga matrem gratiſsima 158.50. & inde
Filicis herbæ conſideratio, genera, nomina 714.38
Filix herba qua ratione interit 461.5. & inde
Filicis ſemen nullum ibidem
Filicis ſtirps quomodo è corpore extrahitur 644.24
Filicula herba qualis 690.16
Fimeta ſupra, naſcens herba ad quid utilis 655.39
Fimi cõſideratio, genera, uſus, &c. 425.30. & inde
Fimi uſus ab Augea rege repertus ibidem 32
Fimi bonitas ibidem.36.& inde
Fimi ſtercus unde eſſe fieriq; debet 426.5. & inde
Fimus quando ponẽdus in agris 479.43. & inde
Fiſtularum muſicalium materia quæ 407.33 & inde
Fiſtulam Pan deus reperit 181.30
Fiſtularum morbi remedia 533.6. & 536.30. & 597. 47. & 608. 56. & 610. 38. & 619 34.56.& 636.17. & 639. 41. & 644.45.& 652.49.& 665. 56. & 699.16. copioſe.& 713.50.& 727.40.& 752.20. & 766.26.& 770.38.& 854.17.& 881.12.& 886.34
Flaccus Vibij Criſpi legatus 902.35
Flaccus Pompeius in Hiſpania 379.53
Flaccus cenſor quando 174.16
Flaccorum familia unde dicta 292.28
Flaminius circus Romæ 857.8
Flaminius Caius cenſor 918.29
Flaminij Qu. conſulatus 521.45
Flamini ſacerdoti fabæ uſus interdictus 470.20
Flamini equinum fel tangere non licet 744.7
Flammæ præſagia 500.42.& inde
Flatus repentini 22.33.per totum
Flauianus Africæ proconſul 210.35
Flauius Cn. Annij filius, faſtos primus Pop. publicat 844.45
Flauius Cn. tribunus plebis ibidem.54
Flauij Cn. cum patribus indignatio ibidem.55
Flauius ædem Concordiæ uouit 845.6
Flauius Proculus 847.16
Flegmatis morbi remedia 613.38
Fleſſe quoſdam nunquam 161.44
Flexumines equites 847.33
Floralia feſta cur, à quo, & quando inſtituta 491.30
Floræ Deæ ſimulacrum 922.33
Florentiæ urbis uuæ 351.38
Flos arborum gaudium eſt 398.41
Floribus uinum quomodo conficiunt 362.22
Florum Hortenſium differentiæ 514.43
Flores quotidie gigni 560.15
Flores hominem mortis admonent ibidem.16
Flores, qui Troiano tempore laudentur 565.4
Florum odoris differentiæ ibidem.per totum
Flores in funere uirorum illuſtrium 561.30 & inde
Flores ubi ſine odore 565.18
Florum colores præcipui tres 566.27
Flos primus, uer nuncians 569.12
Flores maxime durantes ibidem.14
Flores uerni qui 569.37.& circa
Flores trans maria ibidem.49.& circa
Florum inter ſe in naſcendo ordo ibid.
Florum olearum medicinæ 619.55. & inde
Floreſcendi ſatorum tempus & differentiæ 398.27.per totum
Floreſcendi defloreſcẽdiq; tempus 199.52
Floreſcẽtibus inimicus hymber 449.46
Floreſcentibus ſatis quando uenti nocent 474.18
Floreſcẽdi Hortenſiũ tẽpus 514.39.& inde
Floreſcentia ſpectatiſsime, celerrime marceſcunt 560.16
Fluminum miracula 40.54.per totum.& 803.17.per totum
Flumina, res in lapidem uertentia 41.22, & inde. & 806.29.& inde
Flumina retrofluentia 41.27
Fluminum erumpentium remediũ 408.40
Fluminum afflatus qualitas 421.54
Flumina iuxta, naſcentes herbæ ad quid utiles 655.30
Flumina quo mox ſiccantur 684.34
Flumina incãtationibus ſiſti poſſunt 740.3.& 967.39
Reliqua quære parte ſecunda.
Fluxiones quæ 592.56
Fluxionis alui remedia 600.20.& 649.45.& 669.30. & 918.12
Quære Alnum.
Fluxus, refluxusque marium conſideratio 38.49.per totum
Foci conſideratio 947.37. & inde
Foco cõparuit genitale in cinere ibid.46
Fœcunda minus quæ maiora ſunt corpore 168.29
Fœcunditas rerum 563.37
Fœcunditas ſenectutem, ac interitũ affert 401 47.& 413.22.& 442.47.& deinceps
Fœcunditatis remedium 418.32.& 731.2.& 737.46.& 759.5.& 800.7.16
Fœdera Theſeus reperit 181.21
Fœminæ quanti uiris conſtant 314.1. 30
Fœminarum erga mares in quibuſdã amor 334.35
Fœminis uini uſus interdictus 359.37
Fœminæ oſculabantur olim an temetum olerent ibidem.43
Fœmina mulctata ob uini potum ibid.47
Fœminæ quo grauidæ, & fœcundæ fiant 362.47.& 400.47
Fœminæ quo ſteriles fiant 62.48
Fœminam cur cortices arborum Græci appellant 390.52
Fœmina conciti mẽſis qualites Erucas uermes fugat 454.45
Fœminæ qua ratione cõcipiuntur 697.16
Fœminarum purgationibus utilia 518.50. & 529. 29
Fœminæ duplices pupillas habentes, ubiq; uiſis nocent 153.56
Fœminæ Bithyæ faſcinatrices 154.1
Fœminæ ſemel tantum in uita parientes ibidem.46.& 155.41
Fœminæ ubi paruiſsimæ ibidem.5
Fœminæ ſeptimo anno parientes ibidem. 155. 45
Fœminas mutari in mares non eſt fabuloſum 156.42
Fœminæ celerius ſeneſcũt quàm ma. ibi.55
Fœminę celerius gignuntur, uti & ſeneſcũt celerius ibidem
Fœminas in uteri ſiniſtra parte moueri mares in dextra ibidem
Fœminarum partum geſtantium ſigna 157.28.per totum
Fœminę nunquã ambidextræ ſunt 162.26
Fœminarum quarundam felicitas 170.50. per totum
Fœminarum plurium longa ſenectus 174.22.& inde.& 175.15
Fœminas mortuas ſæpe reuiuiſcere 177.7
Fœminarum fœcunditas quomodo fiat 532.25
Fœminarum Venus quo maxime accẽditur 554.36. & inde
Fœminarum conuicia 557.55
Fœminis in nuptijs quis conceſſus color 566.39
Fœminę ubi communes omnibus 99.8
Fœminis ubi uiri carent 104.4
Fœminę ubi regnant 145.30.& 146.34
Fœminę quando libidinis auidiſsimę 598.40
Fœminę cutem ceruſię ſpuma in facie nutrit 609.37

Fœminæ herbarũ uiris peritiores 659.40
Fœminarum auri uſus qualis 848.13. & inde
Fœminarum luxus 863.31.19
Fœminis ſtatuæ etiam dicabantur 869. 18.50
Fœminæ fœcundiores abortu fiunt 887.53
Fœminis candor quo inducitur 889.36
Fœminarum ſecreta quo ſciri poſſunt 773. 3.& 827. 53
Fœminæ ne concipiant 773.30
Fœmina ex ſeipſa concipiens 198.54. & 216.21.& 269.47.& inde.& 270.1
Fœminarum cauſa prælia pernicialia fieri 185.24
Fœmina æſtate Veneris auidior, uir hyeme 268.11
Fœminis interdictum ne malas raderent 295.13
Fœminæ adulteros ne diligant 828.2
Fœminæ qua ratione gigni poſſunt 663. 51.& 695 19. & 713. 8.& 720. 43. & 210. 50
Fœminæ ubi quinquennes concipiunt 215.50
Fœminas octauũ annũ non excedere ibid.
Fœmina peperit ſimul duos mares, totidẽq; fœminas 156.21
Fœminæ reſpiratio partum impedit 157 39
Fœminæ oſcitatio in enixu letalis ibidem
Fœminæ ſternutatio à coitu abortus cauſa ibidem
Fœminæ à lucernarum extinctu abortiũtur 157.45
Fœminarum hirta corpora 147.47
Fœminis cauenda 714.27.50.& 722.38
Fœminarum purgationes 528.50. & 534. 42.& 537.1.& 540.50.& 543.16.& 644. 24.& 548.47.& 552.54.& 554.29. & 581. 2.& 579.6.& 916. 18
Fœminarum remedia 556.19.& 577. 22.47.& 598.16.& 559.10.& 600.13. 39. & 603.3.& 626.16.& 645.23. & 650. 56. & 657.20.& 664.2.& inde. & 668.30.& 702.34.per totum.& 710.16. & 717. 48. & 718. 5. & 722.7. & 758. 53. & inde. & 799.6.per totum.& 857. 42.& 917.52
Feminorum morbi remedia 596.44.& 636.23
Fœniculi herbæ conſideratio 523.40. & inde
Fœniculus ſerpentibus gratiſsimus ibid.
Fœniculum in tyriaca 559.49
Fœniculo ſerpentes ſenectam exuũt 558. 19.& 197.55
Fœniculum nobilitauere ſerpẽtes ibidem
Fœniculos colligendi tempus 558.23
Fœniculus ubi optimus ibidem.24
Fœniculus ſylueſtris ibidem.27
Fœniculorum uſus ibidem.32.& inde
Fœnoris excogitatio 849.19
Fœnum quo ſecandum tempore 485.7
Fœnigræci conſideratio,& medicinę ex eo 473.3.& 657.14.& inde
Fœtor quo tollitur 549.12
Folia quibus decidant arboribus, & quibus non 396.33. ibidem.per totũ.& ibid. 44. per totum
Foliorum cadentiũ natura,ac eorũdem colores uarij 397.3.per totum
Folia arborum quãdo cadũt ibid.8.& inde
Foliorum figuræ mutatio ibidem.31
Folia quo tempore circumagũtur ibi.38
Foliorũ differẽtiæ diuerſæ ibi.44.per totũ
Foliorum diſpoſitio ibidem.45.per totum
Foliorum uarij colores ibidem
Folia omnium ad ſolem oſcitant ibid.49
Foliorum lanugo ibidem. 51
Folia latiſsima & anguſtiſsima quibus 398.1
Folia ad quid data plantis 401.7. & inde
Foliorum herbarum differentiæ 574.33. & inde.& 570.16.& inde
Foliatum unguentum quale 332.8
Fons Debris miræ naturæ 97.24
Fontes miræ naturæ plures 39.54. & inde. & 41.19. & inde. per totũ. & 803.17. per totum.& 39.54
Fõtes æſtate quàm hyeme frigidiores 42.19
Fontes exiliunt cum omnis aqua deorſum feratur ibidem.43
Fontes potui inutiles 807.17
Fontes iucundiſsimæ aquæ in toto orbe ibidem.36
Fontes quando naſcuntur 809.56
Reliqua quære parte ſecunda.
Fonteius conſul 32.2.& 163.28
Forceps à quo primum repertus 180.14
Forenſes uſurarum genus 513.28
Formæ fauentia 582.11
Formicarum noſtratium conſideratio 288. 41.per totum
Formicarum Indicarum cõſideratio 289. 5.per totum
Formicarum uires 288.45
Formicarum Reipub. ratio, memoria, cura ibidem.47
Formicæ lingua qualis 197.23
Formicæ quid non attingant in rubetis 300.14
Formicæ peſtes arborum 454.40
Formicæ ne arbores lædant ibidem.43. & inde.& 524. 21
Formicæ quo tempore quieſcant 492.16. & 501.32
Formicæ futura præſagiunt 501.32
Formicæ hortorum exitium, & contra eas remedium 524.21
Formicæ quibus necẽtur ibidem.per totũ
Formicæ ſculptæ miræ paruitatis 925.25. & 163.43
Formicæ ubi aurum eruunt 968.24
Formicæ uenenatæ ubi 774.30
Formicarum in medicinis uſus 780.3.& 800.35.& 198.16
Formicæ in annum cibum condunt 271.8
Formicæ ſe inuicem ſepeliunt 289.2
Formicæ Herculeæ quales 785.53
Formicæ Indicæ curnutæ 289.5
Formicæ Indicæ aurum è cauernis egerunt ibidem.968.24
Formicarum Indicarum mira magnitudo 289.8
Formicæ interlunium ſentiunt 18.43
Fornacaliorum feſtorũ à Numa rege inſtitutio, & quæ feriæ 456.12
Fornacei parietes quales 914.11
Fornix à quo reperta 180.42
Fortitudinis conſideratio & exempla 163. 2.& 165.49.per totum.& 587.36.per totum.& 588.3
Fortitudo quibus maxime ineſt 198.32
Fortunæ potentia 171.7.per totum.& 172.43.per totum
Fortuna multis in pœnam parcit 386.41
Fortunæ ædes Romæ 873.6.52.
Fortunæ ędes à quo, & quibus lapidibus facta 942.32. & 945.42.& 211.42
Fortunæ Bonæ ſimulacrum Romæ 921.34
Fortunæ gaudia ex malis,& contra 171.2. per totum
Fortunæ malæ templum Romæ 3.15
Fortunę uaria exempla 172.2.per totum.& 172.43.per totum
Fortunæ numen quale 3.55.& inde
Fortunæ deæ tribuuntur omnia 4.3. per totum
Fraces oliuæ quid 370.13
Frænos equorum quis reperit 181.14
Fraga herba 572.36
Fraudis exemplum 247.48. & inde
Fraus ingenioſiſsima in omni uita 859.42
Fraxini arboris conſideratio & eius genera 394.9.per totum
Fraxinus iumentis mortifera ibid.19
Fraxinus ſerpentibus inimiciſsima ibidem.24
Fraxinus quæ loca amet 395.52.55
Fraxinus quo tẽpore ſemen reddat 400.12
Fraxinus obedientiſsima in opere 415 38
Fraxinus apta haſtis 394. 12.& 415.39
Fraxinus quando & qualiter plantanda 429.16
Fraxinus uitibus apta 445.45
Fraxini arboris medicinæ 639.12
Fricanonis utilitas 732.9
Frigora tẽpeſtiua arboribus proſunt 420. 7.& 448.18
Frigora quibus nocent 420.50.& 448.19
Frigorum remedia 545.55
Frigore aduſtis remedia 543.38.& 639. 10.& 736.3.& 754.54
Frigus cauſa omnis uredinis in frugibus 490.14
Frigidis gaudentia 406.35
Friculla ex pulte in ſacris 466.6
Frondes quando præparandæ 495.4
Frondium conſideratio, quære Folia.
Fronditius Ro. unde,& eius geſta 419.33
Frontis deſcriptio & ei propria 292.47. & inde
Frons quorum index 310 12
Frons domini plus prodeſt quàm occipitiu prouerbium 419.14
Frons triſtitię, hilaritatis, clementię, ſeueritatis, index 292.47
Fructuum ſucci conſideratio 382.5.per totum
Fructũ nullum quæ arbores ferãt 40 27
Fructuum arborum conſideratio ibid.6 per totum
Fructus quæ arbores facile perdant ibid.36
Fructus quo in matre ſituentur ordine ibidem.21.& inde
Fructus caduca res 442.51
Fructus ne decidant, putreſcantq; 454.9
Fructus quis maxime probandus 419.5
Fructuum uredo unde accidat 49 14
Fructus quibus de cauſis pereunt ibidem. & inde
Fructibus tria tempora metuenda ibidem
Fructuum arboris tempus 400. .& inde
Fructuum tegminis conſideratio 382.10. & inde
Fructuum diuerſæ proprietates ibidem. & inde.per totum
Fructus uariæ arboribus inhærens ibid.48
Fructum commendantia ibidem.54
Fructu in unoquoq; quid placeat ibidem
Frugiperda, id eſt, Salix arbor 4 .45
Fruge quo ſerendæ tempore 480.45.& inde
Fruges in ſacris 456.8.18
Frugũ fures qua pœna puniebãtur ibid.47
Frugum uitia plura 474.6.& inde
Fruges, Orobanche herba circunligando necat 474.43.& 609.26
Fruges quæq; ubi ſerendæ ſint 475.49. & inde
Frugum oſtenta plura 476.19. & inde
Fruges quando maxime lædantur 490. 12
Frugum matureſcendi tempus 462.49. & inde
Frugum genera & natura ibidem.5 .per totum
Frugum fertiliſsimum quod 46 18
Frugum florendi, defloreſcendiq; tempus ibidemq.24.& inde
Frugum occatio, Sarritio, Runcatio, &c. 478.19.per totum
Fruges inſecuturu hymbre ſerẽdæ 498.35
Fruges & ex eis medicinæ 603.34.per totũ
Frugum peſtes quæ 609.9.& inde
Frugibus qui potus fiant ibidem.34
Frugum excantatio 726.6
Frumenta cũ deflorerint craſſeſcũt 462. 48
Frumenti genera plura 461.27
Frumentorum radix qualis ibidem.43
Frumentorum folia qualia 46 .36
Frumenta quot diebus proficiunt priuſquã defloruerunt 462.49
Frumenta unde Romam aduehunt 463.41
Frumenti genera omnia non ubique naſci 465 40

465.40.per totum
Frumenta uulgatiſsima quę ibidem
Frumenta propria quibuſdam locis ibid. 43..per totum
Frumētum quis primus Romæ populo donauit 457.11
Frumētum ex quo centum & quinquaginta modij ex uno proueniunt 467.15
Frumenti uitia plura 474.6.& inde
Frumenti uitium auena eſt ibidem
Frumento quando uēti nocent ibid.18
Frumentum in quo agro ſerēdum 475.49
Frugum morbi 474.35
Frumentum quando in arboribus natum 476.21
Frumenti occatio, Sarritio, Runcatio, &c. 478.29.per totum
Frumenti quantum ſerēdum in iugere uno 480.27.& inde
Frumenta ſeruandi ratio 493.24.& inde
Frumenta optime ſeruantur in ſcrobibus ibidem.54
Frumenta ut diu durent 494.2.& inde
Frumenta grandeſcunt creſcente Luna ibidem.17
Frumentū à Cerere primo inuentum 179.40
Frutecta, igne optime tolluntur 465.12
Frutex arbor ubi 336.50
Fruticibus plurimis uinum faciunt 362.18
Fruticum aquaticorum conſideratio 406.35.per totum
Fucus marinus herba 696.2
Fucorum apum conſideratio 277.51.per totum
Fucos quando abigunt apes 281.38
Fugitiui à M.Craſſo uicti, & de eis ouatio 384.13
Fulgetra quid 19.15
Fulgetras poppyſmis adorare cōſenſus gētium eſt 727.8
Fulgetri & fulguris pictura 903.54
Fulgetrum prius cernitur quàm tonitruum audiatur 24.30
Fulgurum conſideratio 19.8.per totum
Fulgura quomodo cauſantur 22.37.& 23.17
Fulgurum genera & eorū miracula 23.27.per totum
Fulgurum Catholica 24.30.per totum
Fulgura quando expiari nequeunt 375.1
Fulgurum religio prohibet morum ramo 435.44
Fulgurationis præſagia 500.14.& inde
Fulgura ſulphurij odoris 915.37
Fulgura quomodo abiguntur ibidem
Fulicæ aues marit tempeſtatem præſagiunt 501.11
Fulicæ cirri ſunt 290.41
Fuligine qui colores fiant 896.14.& inde
Fullo Scarabei genus 795.38
Fullonia Creta qualis 424.54
Fullonum gleba quid 915.15
Fullonibus quæ dicta lex 918.28
Fullones podagra non tentantur 732.54
Fullonia ars à Nicia inuenta 180.22
Fulmine tacta uite dijs libare nefas 363.10
Fulmina quas frequenter iciunt quercus 389.28
Fulminum euocatio 725.35
Fulmina Sulphuris odorem habent 915.37
Fulminum Catholica 24.30.per totum
Fulmina quæ proſpera, uel contra ibidem.47. & inde
Fulmine quæ non feriātur 25.13.per totū
Fulmen nūquam altius quinq; pedibus deſcendit in terra ibidem
Fulmine ictus locus, quas gemmas habeat 966.44
Fulminum cauſa 803.2
Fulmen quid 12.55
Fulmina omnia fortuita 19.24
Fulminibus reſiſtentia 970.38.& inde
Fuluiana herba qualis 694.4
Fuluius L.cur in carcerem adductus 561.13
Fuluius L.quis, & eius conſulatus 571.20
Fuluius Qu. quando conſul 892.9
Fuluius Nobilior picturam ex Ambracia Romam transfert 899.50
Fuluij Lippini inuentum 214.9
Fuluius Hirpinus quis 242.5
Fuluij Flacci uxor 168.43
Funda à quo reperta 181.11
Fundana uina 356.27
Funerum ad uſum Picea arbor 391.36
Funera quo ſeruentur ne putreant 393.4
Funera cum ſcirporū luminibus efferebantur 409.18
Funera imagines comitabantur 890.54
Funerum fercula 248.6
Funerum precia quanta Sabæis 323.45.& inde
Funerationis exemplum 282.32.& 289.2
Funeta uitium quæ 442.20
Fungi arborum quales 399.40
Fungus arborum morbus 449.4
Fungorum remedia cum nocuerint 529.20
Fungorum natura, genera, uſus 506.36.& 600.4.per totum
Fungorum origo quæ ibidem.34
Fungi qui tutiſsimi 600.5.32
Fungi in quibus arboribus ibidem.12
Fungi familias interemere ibidem.9
Fungi quomodo ſiccantur ibidem.18
Fungorum coquendo obſeruationes 600.26
Fungi noxij, innoxijq; ibidem.30
Fungi quo tutiores fiant ibidem.32
Fungi ne noceant ibidem
Fungorum ueneni remedia 529.20.& 532.6. & 537.3. & 538.3. & 542.36. & 555.46. & 578. 11. & 585. 50. & 590. 50. & 602. 1.& 615.34.& 625.19.24.& 632.28.50.& 676.7.& 711.12.& 776.1.& 819.10.827.22
Funium chordarumque materia multiplex 505.41
Furfurum capitis remedia 538.45.& 554.19.& 578.17.& 595.37.& 603.40.& 604.21.& 617.18.& 618.37. & 619. 26. & 621.23.33.& 627.4.& 629. 20. & 630. 44. & 631.46. & 637. 6. & 640.48. & 644.31. & 657.22. & 689.5. & 746.34. & 917.27
Furorem inducentia 585.34
Furij Creſini de agro ab eo culto hiſtoria nobilis 460.35
Furniana uaſa 861.39
Furentes ut uaticinari uideātur quo utuntur 585.34
Furandi quædam cupidiſsima 215.44
Furti exemplum 255.2.& 260.14
Furti miraculum 844.31
Furto deprehendi infelicis ingenij eſt, prologo
Furto ſublata quædam fertilius proueniunt 517.43
Furto ſublatæ apes male fructificāt ibid.44
Furem apes odere 280.8
Furum nocturnorū qui fruges ſuſtuliſſent pœna 456.47
Furunculorum morbi remedia 542.18.& 548.44.& 553. 43. & 605.35. & 606. 25. & 609.8.& 621.23.48. & 635.26 & 642.29 & 699.12. & 735.9. & 743.14. & 757.6. & 796. 43. & 816. 34. & 818. 54. & 939. 7
Fuſidius quis 845.23
Fuſij Saluij fortitudo 163.16
Fuſos torquere mulieres per itinera nō debent 727.35
Fuſos in lanificio Cloſter reperit 180.20
Futura præſagientia 198. 31. & 202. 55.& 231.20.& 277.7.& 285.24
Futurarum tempeſtatum præſagia 498.39.& 499.1.& inde per totum
Futurorum præcognitio 24.22.& 177.7.285.24. & 288.13. & 971. 12. & 939. 36.& 969.22.& 970.5.& inde
Futurorū præcognitio ex aſtris deſumitur 4.7
Futurorum curam habentia 275.10

G

GAbalium Aroma 325.48
Gababra Gigas 162.8
Gabieni mira hiſtoria 177.30.& inde
Gæodes lapis qualis 939.19
Gagates lapis qualis ibidem 25.& 245.49
Gagates lapis unde dictus 939.25
Galactites gemma 970.17.19.26
Galaicos gemma ibid.26
Galaxia gemma ibidem.16
Galatiæ ſpinæ medicinæ 647.9
Galbanum quid, & ubi 329.4
Galbani natura & ex eo medicinæ 635.22
Galbano accenſo culices fugantur 524.38
Galea capitis à quo reperta 181.3
Galedragon herba qualis 716.5
Galena quid 855.46.& 887.10.& 889.7
Galeobdolon herba quæ 715.3
Galeopſis herba ibidem
Galeos piſcis 824.37
Galeotes color 774.12
Galerij uilla 251.17
Galerius præfectus Rom. 502.8
Galeritæ auis in medicinis uſus 790.23
Galerita auis qualis 290.37
Galgulus auis qualis 795.1.& 254.19.& 257.31
Gallæ quercuū fructus cōſideratio 389.49
Gallam quæ arbores procreant 389.48
Galla ubi optima ibidem.55
Gallæ genera, medicinæq; 633.49.& inde
Gallion herba quæ 715.3
Gallio Anneus conſul 811.25
Gallia comata unde 291.46
Gallia Betulla arbore abundat 396.2
Galliæ qualiter panes faciunt 464.5
Galli populi Capitolium obſident 166.16
Galli ſæpiſsime à Romanis ſuperati ibid.38
Gallorum ex corallijs uſus 824.23
Galli qua moti cauſa primum Italiam inuaſerunt 313.7
Galli quando primum ficum, uuam & uinum habuerunt ibidem.9
Galli quam terram arent 424.18.28
Gallos Aſtrologiam minime obſeruaſſe 482.46
Gallorum meſsis qualis 492.46
Galli linum maxime ſerunt 502.43.46
Gallorum in Italia tumultus 68.8
Galli quibus ueſtes oogant 586.45
Galli diuinandi arte utuntur & ad quid uerbenaca utantur 673.8
Galli quo in uenatu ſagittas tingūt 717.32
Galli cum auro pugnans 844.20
Galli quo digitu geſtant annulos 845.46
Galli anſerum clangore è Capitolio reiecti 769.38.& 251.22
Galli hominem immolare ſueti 783.18.& 152.52
Galli à Caſſandro ubi obſeſsi 810.8
Gallorum inuentum 212.30
Gallorum ueſtes quales 212.4
Reliqua quære parte ſecunda.
Galli ſacerdotes genitalia ſibi amputant 309.3.& 913.32
Galli Cornelij interitus 178.28
Galli Pollionis cedrinæ menſæ 341.42
Gallica uua in Italia placet 353.6
Gallica Perſica 372.38
Galliarum glandiferæ arbores quid ferant 390.39
Gallicum buxum 395.19
Gallica ulmus ibid 37
Gallicum far quid 463.14
Gallica terebra qualis 434.30
Gallica genus paſtinacæ 513.20
Gallicum Aſparagum quid nocent 572.37
Gallici, uel ei ſimilis morbi deſcriptio 682.20.& inde

Gallinæ mirum 385.33
Gallinarum fimus optimus 425.41
Gallinis quando & quot oua ſupponenda 484.39
Gallinarum incubitus quo uiciatur 728.10
Gallina ne ab Aſpide perimatur 770.22
Gallinarum in medicinis uſus 772.35. & inde.& 778.43
Gallinarum fimus in medicina 775.56. & 778.48
Gallinis religionem ineſſe 260.24
Gallinæ quando ſaginari cœptæ 263.35
Gallina cœnis interdicta lege ibidem.37
Gallinæ omni tempore coëunt 274.30
Gallinarum fœcunditas ibidem.19.& inde.& ibidem.43.& inde
Gallinæ uexatæ penna euulſa ſanantur ibidem.51
Gallina quot oua incubare debet 265.13
Gallinæ quæ optimæ 266.3.per totum
Gallinæ ad rem diuinam quales ibidem.6
Gallinarum pumiliones ibidem.8
Gallinarum pituita inimiciſsima ibid.12
Gallinarum morbi & remedia ibidem.per totum
Gallinæ pituitam ſanantia 533.22
Gallinaceorum in medicinis uſus 772.33. & inde.& 778.41.& 780.46.& 788.16
Gallinacei Galli quas gemmas in uētriculis habent 967.52
Gallinacei pedes herbæ genus 679.24
Gallinacei lactis hauſtus, prouerbium prologo
Gallinacei qualiter Vulpibus nō attinguntur 761.19
Gallinacei quomodo ſeſe purgant 198.19
Gallinaceorum inſigne peculiare 290.43
Gallinaceorū Gallorum pituita quomodo ſanetur 642.52.& 646.25.& 533.22.
Gallorum alitum conſideratio, natura, conſuetudo, &c. 250.35.per totum
Galli Gallinacei quo pugnaciores fiant 595.46
Gallus ne cantet unquam 772.53
Galli alites cur natura geniti 250.35
Galli alites ſydera ac tempus norunt ibid.
Gallorum alitum inter ſe dimicatio ibidem.43
Galli Leonibus terrori ſunt ibidem. 51.& 191.16
Galli ubi nobiles 250.54
Gallorum alitum apud Romanos autoritas 251.3
Gallorum alitum caſtratio qualiter ibidem.11
Galli caſtrati deſinunt canere ibidem
Gallorum alitū ubi annis omnibus ſpectaculum ibidem.14
Gallus Gallinaceus quando locutus ibid.17
Gallus cibis lacte addito paſcitur 263.43
Galli mortua Gallina oua fouent 265 51
Gallorum criſta ex qua materia 290.44
Gangrenę morbi remedia 516.47.& 557.51.& 604.23.& 607.36.& 608.37.& 612.10.55.& 625.47.& 629.51.& 630.51.642.22.& 701.56.& 715.9.& 718.5.& 883.31
Ganymedis rapti ſimulacrum 876.21
Ganzæ Germanorum lingua anſeres 251.46
Garamantum regem, canes ab exilio reduxerunt 204.14
Reliqua quære parte ſecunda.
Garamantites gemma 961.53
Garyophyllon 316.19
Garon quid 226.15
Garus piſcis 841.19
Gari piſcis medicinæ 831. 41.& 833.32
Gaſidanes gemma 970.28
Gaudium afferentia hominibus 572.14.& 669.33.& 697.13
Gaudium interdum mortis cauſa 168.29.& 177.48.& inde
Gauiæ aues quæ 272.53
Gauranæ uuæ ubi 352.14.& 356 12
Gaupaſe quid 222.36
Gegania quæ 866.31
Gei herbæ medicinæ 687.18
Gellianus ſcriptor 63.2
Gelotophyllis herba qualis 614.30
Gemella mala unde dicta 374.6
Gemitæ gemma 974.16
Gemma uitium quid ſit 439.42
Gemmarum conſideratio lib.37. per totū
Gemmarum probandarum ratio 975.21. per totum
Gemmifera flumina quæ 976.2
Gemmea pocula 843.4
Gemmarum origo 948.7
Gemmas ſignis uiolari nefas ducebāt ibidem.14
Gemmarum autoritas quando cœpit ibidem.30
Gemma in qua Apollo cum nouem muſis natura impreſſus 948.46
Gemmarū ſculptores nobiles plures 949.16.& inde
Gemmæ ſuccino facile adulterantur 955.14
Gemmæ quibus poliuntur 963 18
Gemmarum uiridium conſideratio 962.55.& inde
Gemmarum genera plurima per Alphabeti ordinem 967.13.per totum
Gemmæ à membris hominū cognominatæ 973.29.per totum
Gemma quæ à Syris colitur ibidem.3
Gemmę repente natæ 974.27
Gemmę mellis decocto niteſcunt ibid.39
Gemmarum quæ figura probetur ibid.54.& inde
Gemmæ ueræ à falſis quo diſcernātur ibidem.26
Gemmata corona quæ 587.14
Gemonides gemmę 972.39
Gemonij gradus 204.38
Geminurſa morbus 683.15
Genarum deſcriptio 291.3.13
Genæ quibus non ſint 294. 45.& inde
Genas à fœminis radi interdictum 295.13
Genæ pudoris ſedes ibidem
Genarum morbi remedia 505.14.& 619.16.& 747.18.& 766.34.50.& 818.41.& 820.44.& 830.49.& 881.8.& 886.20.32.& 526.16.& 610.48.& 612.6.& 707.5
Generationis cauſa Veneri tribuitur 5.44
Generationis ratio 159.47.per totum
Generationem iuuantia 654.44
Generatio quo impeditur 544.2
Genianes gemma 970.39
Geniſta frutex grata apibus 570.26.& 571.56
Geniſtæ natura, uſus, medicinę 641.35.51
Geniſtæ tingendis ueſtibus aptæ 396.1
Geniſtæ ligandis rebus utiles 409.1
Geniſtę ex quibus linum fit 503.43
Geniſtæ florum coronæ 567.18
Genitali concreto quaſdam naſci fœminas infauſto omine 161.17
Genitale non continentium remedia 554.35
Genitalium animalium conſideratio 308.52.per totum
Genitale maſculini ſexus è cinere comparuiſſe 947.46
Genitalia quibuſdam oſſea ſunt 308.53
Genitalium morbi remedia 531.16.& 537.22.& 548.46.& 556.4.& 576.55.& 584.19.& 590.5.& 602.35.& 604.9.& 606.27.42.& 610.47.& 618.41.& 619.53.& 624.17.52.& 637.43.& 638.47.& 647.26.44.& 648.17.& 649.8.37.& 649.43.& 650.15.& 617.46.& 689.37.& 692.55.& 693.4.& 694.6.& 707.11.41.& 733.5.& 742.12.& 753.38.& 714.29.& 766.52.& 767.4.& 768.25.& 792.38.& 792.12 & 882.29.& 917.1
Genituræ effluentis remedia 535.43.53.& 598.17
Genituram augentia 558.45
Genituræ uirorum medicinæ 508.17
Genituræ contraria 550.41.& 587.13
Genituram uirorum extinguentia 559.3.& 599.27
Gentiana herba à quo reperta 658.13
Gentianæ herbæ medicinæ 672.12.& 677.27.& 686.14.& 687.15.& 692.13.& 700.41.& 701.17.& 704.16
Gentilium de Diis opiniones 2.50.per totū
Gentium differentiæ pro cœli diuerſitate 33.47.per totum
Gentium Romana præſtantiſsima 170.22.per totum
Gentium conſenſus plures 182.20 38
Gentius Illyricorum rex 668 13
Genuæ uina optima 356.43
Genuum conſideratio 307.14 & inde
Genibus hominis religionem ineſſe ibid.21.& inde
Genua grauantia 608.9.& 661 14
Genibus utilia 636.22
Geometrię excellentia 169.34
Geranij herbæ medicinæ 703.31
Geranion herba qualis 696.43
Geranites gemma 973.37
Germaniæ miracula 386.42
Germaniæ prædonum naues magnæ ex ligno uno 412.35
Germaniæ pabula laudatiſsima 421.17
Germaniæ terra harenoſa ibidem.18
Germaniæ raphani magnitudo mira 512.30
Germania aſparagis & corruda abundat 520.33
Germaniæ anſeres quales 251.46
Germania hyeme turdorum copiam cernit 254.5
Germaniæ mella qualia 278.46
Germani auenæ pulte uiuunt 474.9
Germani ſub terra linū præparāt 502.58
Germanorum uictorum mos 587.33
Germani ex qua materia potoria uaſa faciūt 927.42
Reliqua quære parte ſecunda.
Germanis Cæſaris trans Rhenum caſtra 661.21
Germanici Cæſaris carmen 806.7
Germanici Cæſaris cor cur cremari nō potuit 299.31.& inde
Germanici Cæſaris ludi 11.44
Germanici Cæſaris tempore faces cœli uiſæ ibidem
Germinationes præcoces ſæpe frigoribus exuruntur 420.49
Germinationis differentiæ 399.3
Germinatio cur dicatur 398.38
Germinationis ſatorum tempus 399.10
Germinatio quibuſdam geminatur ibid.10
Germinatio nimia claſſeicis ibid.13
Germinant non ante æſtatem mediam arbor ubi 396.52
Gerres piſces 842.19
Geruſia quæ 914.44
Geſtius Romanus quis 373.52
Gethion cæpæ genus 515.15.28.& inde
Gethyi ſemen quale 524.46
Gibberum gallinarum genus 254.27
Gigantes miræ magnitudinis 161.48.& inde
Gigantum prælij ſculptura 921.53
Gyges rex oraculum conſulit 173.28
Gigidion herba & ex ea medicinæ 530.22.& inde
Gymnaſia oleo utuntur 369.43
Gymnaſiorum oleum quale 371.16
Gymnoſophiſtæ philoſophi quo ueſcantur cibo 318.22
Gymnoſophiſtæ philoſophi quales 154.36.& inde
Gynechante herba 613.28
Gingiber aroma 318.16
Gingidion herba qualis 530.28
Gingiuarum morbi remedia 538.31.& 548.

548.7.& 551.41.& 577.42.& 617.56.& 619.10.45.& 620.36.& 621.30.& 624.40.& 633.52.& 634.33.& 638.35.& 648.17.& 949.35.& 680.40.& 688.46 & 707.5.& 719.31.& 760.33.& 767.5.& 816.30.& 834.23.& 839.40.& 881.9.39.& inde
Gingiuas ſanari dente hominis occiſi 424.36.& inde
Gingiuas lædentia 623.55
Gypſeæ imagines à quo primum 915.53
Gypſi conſideratio, genera, uſus 944.42.& inde
Gypſi uenenum quo extinguitur 548.33.& inde
Gypſi ueneni remedia 620.42.& 741.39
Gypſi uſus 918.38
Gypſum ubi è terra foditur 944.44
Gypſo uina condit Africa 363.21
Gyrini, id eſt, ranarum partus 240.9
Gyth herba difficilime naſcitur 517.22
Gyth & eius uſus 512.56.& 523.8
Glaciandi aquam ratio 648.9.& 653.31.& inde
Glacies quidam potant 508.50
Gladiatores cur hordearij dicti 464.35
Gladiatores hordeo ueſcebantur ibidem
Gladiatorum munus quando Romæ 377.55
Gladiatorum ſanguis cur bibitur 724.13
Gladiatores picti uehebantur 897.25.& ibidem.44.& inde
Gladiatoria munera à quo picta exponi cœpta ſunt ibidem.46
Gladiatores cũ deluſerint qua potione iuuantur 947.38
Gladiatores cur hominum ſanguinem bibunt 724.16.& inde
Gladij ſyderis exortus 494.53.& 487.51
Gladij ſigni occaſus 486.32.& 487.47.53
Gladij piſces 823.19.& 840.46.& 224.34
Gladius à quo repertus 181.3
Gladiolus herba 579.24.& 575.25
Glanis piſcis conſideratio aſtutiaq; 237.49
Glanis piſcis in medicinis uſus 838.26.& 841.17
Glans optima 388.53.& 389.34
Glans in ſecundis menſis apud Hiſpanos 388.55
Glandis medicinæ 633.33.per totum
Glandium color 389.8
Glandes quandu germinent 399.9
Glandium lignum quid fortius 389.13
Glandium excelſiſsima Aegylops ibid.15
Glandium tegumenta 38..32
Glandes non eſſe inter poma numerandas 380.28
Glandibus primo homines ueſcebantur 386.15 & 179.40
Glandium genera tredecim 388.12.per totum
Glandibus modo etiam panem fieri ibid.
Glandem quam licet colligere lege duodecim tabularum ibidem.17
Glandium differẽtiæ unde ſumptæ ibid.19
Glandium quæ arbores propriæ ferant ibidem.42
Glandium folia qualia ibidem.45
Glandium figura 389.8
Glandiferæ quo tẽpore ſemen edant 400.12
Glandiferę in ſummo honore apud Romanos 387.6
Glandulæ in ſue quæ 297.33
Glareoſum ſolum quibus aptiſsimũ & ubi 413.1
Glaſtum herba quo Britanni corpora pingunt in ſacris quibuſdam 586.37
Glaſtum lactucæ genus & ex eo medicinę 533.38
Glaucias medicus 559.39.
Glaucides ſtatuarius 877.52
Glaucus quis 894.18
Glaucion herba quæ 551.56.& 715.29.& inde
Glauciſcus piſcis 838.31.& 845.19
Glaucomatum morbi remedia 736.49.& 739.50.& 747.35.& 777.47.& 825.50
Glaux herba qualis 715.9
Glaucus piſcis 841.52
Glauci & Diomedis armorum cõmutatio 845.28
Gleſſum quid 953.54
Gleucinum oleum quale 612.4
Gleucino muſtum incoquitur 371.32
Glyceræ coronariæ inuentum 560.36.& 907.48
Glycyrrhiza herba 589.45
Glycyrrhizon herba 573.23
Glycyrrhizon herba famem ſitimque ſedat edentis 312.11
Glycyſide herba 662.23
Glycyſide herba qualis 715.29.& inde
Glinon aceris arboris genus 394.52
Glirium animalium conſideratio 215.50
Glires non congregantur niſi eiuſdẽ ſyluę 216.1
Glires dimicantes cõtra alienigenas ibid.3
Glirium pietas in genitores ibidem.4
Glires æſtate iuueneſcunt ibidem.5
Glires ubi non reperiuntur ibidem.10
Gliris animalis in medicinis uſus 780.13
Glires in cœnis prohibiti 919.50.& 215.50
Giribus gratiſsimus cibus quis 388.40
Gliſchromargos Cretæ genus 414.53
Globata figura qualis 1.29.per totum
Gloriam appetentia 250.6.& inde.& 35.ibidem.& 259.3
Gloriæ æternæ uia quæ 3.30
Glorię humanę quàm anguſtus locus 30.52
Gloria qua ratione homini acquiri poteſt 569.35.& 580.26.& 582.13
Gloſſopetra gemma 970.32
Glottis auis conſideratio 253.22
Glutinandę materię conſideratio 415.24.per totum
Glutinandi ratio 855.19.& inde
Glutinum chartæ quale eſſe debet 340.27
Glutinum preſtantiſsimum ex quo 757.13.& inde
Glutini in medicinis uſus 757.18.& 758.22
Glutinum à quo repertum 180.41
Gnaphalion herba qualis 715.56
Gneſios aquilarum genus 245.22
Gnidium uinum 357.37
Gnidium oleum 371.5
Gnidij calami 406.43
Gnidius fons 913.52
Gnomica diei ratio 32.30.per totum
Gnomon quid ibidem.per totum.& 33.31
Gnomonices inuentor quis ibidem.32
Gnomonis umbræ pro loci diuerſitate uariatio 32.30
Gnomon obeliſcus 929.33.& inde
Gobiones piſces 242.36
Gonger piſcis 842.19
Gorgaſus ſtatuarius pictorq; 912.6
Gorgias orator quando floruit 854.3
Gorgias in templo Delphico ſtatuã auream ſibi poſuit ibidem
Gorgias ſtatuarius 872.27
Gorgiæ ſenectus 874.9
Gorgonia gemma 970.36
Gorgonis monſtri pictura 909.24
Gorgoſthenis pictura 903.30
Gortynæ mira platanus 313.44
Goſſampinus arbor ubi 317.41
Goſsipion lini genus 503.36
Gracchanus Iunius hiſtoricus 847.37
Gracchorũ mater duodecies peperit 159.50
Gracchorum mater concreto genitali nata 161.18
Gracchi erga Corneliã repertis anguibus, pietas 569.2
Gracchorum matris ſtatua 869.53
Gracchorum mater Africani prioris filia ibidem
Gracchorum manu ſcripta, Plinij temporẽ extabant 340.36
Gracchi C. interitu uini bonitas ſuit 355.4
Gracchus C. quo anno interemptus ibid.
Gracchi C. caput repenſum auro 849.22
Gracchi C. Delphini quales 862.44
Graculi lauro ſeſe purgant 598.18
Graccula Turannius ſcriptor 46.33
Graculi aues futura præſagiunt 501.19
Graculi aues ubi & quãdo pro deo coluntur 288.28
Græcanicus color 878.53
Græcinus ſcriptor qualis 352.53.& 417.16
Græcia à Philippo infeſtata 56.2
Græciæ frutices quales 344.22
Græciæ uinum clariſsimum quod 357.53
Græcus rex, à quo Græcia dicta eſt 75.16
Græciæ ſerendi tempus 461.32
Græcia Alexandri magni tempore feliciſsima potentiſsimaq; 463.33
Græca uanitas 45.39.per totum.& 739.16
Græcum uinum quo pretio uendi Romæ ſtatutum 360.27
Græca uina non apta ſacrificijs 362.56
Græca pyra qualia 374.42
Græca faba qualis arbor 402.19
Græca auena cui non cadit ſemen 473.24
Græcæ nucis natura & ex ea medicinæ 619.30
Græca res eſt nihil uelare 868.3
Græca credulitas 195.24
Græcæ literæ ueteres, Latinis literis ſimiles 182.32.per totum
Græcæ literæ à quo repertæ 377.44.& inde
Græca uina ubi gratiſsima 360.27.& inde
Græci qualiter libros ſuos inſcribunt prologo
Græcorum diligentia 152.45
Græcorum præcepta de uino condendo 363.18
Græcorum quis in bibendo gloriã meruit 366.25
Græci uitiorũ omnium genitores 369.42
Græci oleaſtri corona utuntur olympiæ ibidem.49
Græci quomodo uuas ſeruant 376.17
Græcis utendum nominibus ubi res cogit 288.32.& 566.54.& 586.3.per totum
Gręcis pula ignota 466.6
Gręci fœni conſideratio & ex eo medicinę 657.14
Græcum fœnum 473.3
Græci herbarum ſcriptores 659.15.& inde
Gręcos ex Italia pellendos Cato cenſuit 167.37
Græcorum literę inſpiciendæ, non perdiſcendę 763.40
Gręcorum gens quandocunque ſuas literas dabit, omnia corrumpet ibidem.42
Gręci in ſupplicãdo mentũ tangũt 307.29
Reliqua quære parte ſecunda.
Gręcoſtaſis locus Romę 182.52.& 845.10
Gręcula poma 374.4
Gratia qua ratione alicui acquiri poteſt 569.35.& 580.26.& 582.13.& 736.5
Gratiana uaſa 861.39
Gramen herba qualis 616.29
Graminea corona nobiliſsima 587.22.per totum
Graminea corona cui dabatur 987.22.per totum
Graminea corona ex qua materia ibidem.29.& 588.27.& inde
Graminea corona cui & à quo dabatur 587.26
Graminea corona qui donati ſint ibid.36.per totum.& 588.2.& inde
Grammaticę excellentia 169.8
Grammatias gemma 964.29
Granaria qualia eſſe debent 495.54.& inde

Granatum malum quod punicum 344.10
Grandinis conſideratio 26. 30. & inde
Grandines carmine auerti 454.51.& 727. 44.& 734. 22
Grandines quæ carmina tollant 727.44
Grandines unde decidunt 17.27.31
Graphice quid 901.17
Gratitudinis exemplum 192.10.& inde. & ibidem.18.per totum.& 273.25
Graue quodlibet minimi utilius eſt 312.13
Grauidis à quo cauendum 157.39.& 630.33
Grauidis proficua. 530.21
Grauida pauca præter mulierē noſcunt coitum 158.29
Grauidis fluxiſſe mēſtrua letale eſt 160.55. & inde
Grauiſcana uina 356.42
Gryllus picturæ genus 906.27
Grylli uermis in medicinis uſus 780.41. & inde. & 786.24
Gryphorum ferarum deſcriptio 153.3.& 163.14
Gromphena auis qualis 801.9
Gromphenæ herbæ medicinæ 687.36
Groſsi ficorum medicinæ 626.40. & 627.1.7
Gruum ſitum conſid. 252.14.& inde
Grues unde ad nos uolent ibidem.16
Gruis alitis mirum 802.33
Grues quo ſeſe purgant 198.21
Gruū cū Pygmæis certamen 155.19.&8.1.7
Gula quæ animalis pars 297.41.& inde. & 298.3
Gulæ gratia quę fiant 225.48.& 381.32. per totum.& 508.20.& inde
Gulæ proceres 225.48
Gulæ exemplum 235.53
Gulæ redargutio 381.32. per totum. & 508. 5. & inde. & 234. 40. per totum. & 251. 31. & inde. & 263.35. & inde. & 56. ibidem.& 815.26. per totum
Gulæ exprobratio 316.6.& inde
Gulam leges coërcentes 919.49
Gulam lædentia 605.52
Gummi conſideratio 338.36.& 400. 34. & 954.3
Gummi uſus in unguentis 332.16
Gummi oleum 372.28
Gummi medicinæ 646.37.& inde
Gummi bonitas ex quibus arborib. ibid.43
Gurgulio uermis 493.34
Guſtus cūctis cōmunis animalibus 271.33
Guſtus in lingua aut palato eſt 293.31
Gutturis deſcriptio 298.2
Gutturis morbi remedia 607.8.& 618.16. 626.2.& 592.18

H

HAbron pictor 950.10
Hadriana uaſa qualia 913.12
Hadrobolum quid 217.3
Hadroſpherum quid 318.21
Hædorum ſidus quale 18.13
Hædorum ſigni exortus 494.43
Hædorum ſyderis tēpore tempeſtates fieri 490.39
Hædorum animalium in medicinis uſus 751. 45. & 752.50. & 753.52. & 760.7.& inde
Hæmachates gemma 967.10
Hæmanion uiti genus 947.3
Hæmatites lapis qualis 937.38.& 939. 47. & inde
Hæmatitis lapidis medicinæ 941.44
Hæmatites gemma 975.12
Hæmatopodis auis deſcriptio 262.29
Hæmorrhoidum remedia 531.34. & 532. 37. & 552. 29. & 590.28. & 612. 5.& 613. 47.& 415.33.& 627.39.& 631.54.& 646. 3.& 648.18.& 651.26.& 652.3.& 694.12. & 707.13.& 767.40. 791.33. & 854.17. 882.46.& 886.31.& 888.39.& 940.29.& 941.6
Halcyoneum medicamentum, quotq; eius genera & ad quid 832.58.& inde
Halcyoneum mileſium quid 833.4
Halcyonei medicinæ 833.8
Halcyonum auium conſideratio 256.28. per totum.& 832.54
Halcyonum auium fœtura quando & eius effectus 21.40.& 484.44
Halcyonides dies 256.40
Haliætus aquilarum genus 245.13
Haliætus pullos ſuos ſolem intueri cōpellit ibidem.36
Hali herbæ medicinæ 687.54
Halica frumenti genus 461.37
Halicares Romana & ex ea medicinæ 604. 41.& 605.42
Halicacabo herbæ contraria 602.34.& inde
Halicacaboo herba qualis 585.2
Halicacabum ſoporiferum ibidem.20
Halieuticon Ouidij liber 812.43
Halimon herba quæ 596.52
Halynoum muſſi genus 358.19
Halianis linum 502.54
Halipleumon piſcis 841.20
Halitus oris remedia 580.11
Halitus quibus grauis peſtilensq; 312.12. & inde
Halitus hominis pluribus modis infectus ibidem.14
Halex piſcis & ei⁹ in medicinis uſus 838.29
Halmirhaga quid 817 25
Halmyridia quæ 520.13
Hammites gemma 971.4
Hammochryſos gemma ibidem
Hammoniaci arboris natura, ꝓprietas, medicinæ 635.44.& inde
Hammoniacum lacryma ubi 326.48
Hammonis cornu gemma 971.5
Hannibal quæ & quanta contra Romanos egerit 166.25.& inde
Hannibal Alpes exuperat 919 32
Hannibal captiuos Romanos inter ſe, & cum elephante pugnare cogit 186. & inde
Hannibal eo anno quo ſuperatus eſt, quod oſtentum uiſum 476.19
Hannibal ad tertium Romæ lapidē peruenit 377.38
Hannibal Hiſpaniæ Dianę templo pepercit 414.10
Hannibalis tumulus ubi 116.23
Hannibalis in Hiſpania fodinæ 855.55
Hannibalis Romæ ſtatuæ tres 870.7
Hannibal intra muros urbis ſolus hoſtium emiſit haſtam ibidem.9
Hanno dux Carthaginenſium primus leones manſuefecit 191.42
Hanno cur à Carthaginenſibus damnatus ibidem
Hannonis Carthaginenſis commentaria 93. 9
Harenacea Creta 425 6
Harenæ conſideratio, genera, uſus 743.50. & inde
Harenæ faciendæ ratio 916.31.& inde
Harena Aethiopica ibidem
Harenæ renum morbi remedia 598.14 Quære Calculorum remedia.
Hermodij tyrannicidæ hiſtoria 164.1. & 875.10.29
Harmodio tyrannicidæ ſtatua poſita ibid. & inde
Harmonia quid 13.24
Harpa auis quibus inimica 272.53. & 273.21
Harundinum conſideratio. Vide Arundo.
Harpagones, id eſt, adunca ex ferro inſtrumenta à quo repertę 182.23
Harpalus Rex quid circa hederam egerit 405.25
Harpax quid 953.23
Harpacticon quid 915.28
Haſdrubalis clypeus qualis 892.5
Haſta qua homo, aper, urſi interfecti ſint ad quid 728.27.& inde
Haſta à quo reperta 281.3
Haſtas uelitares quis inuenerit ibidem.7
Haſtæ ex qua materia optimæ 394.12.& 415.39
Haſtula quid 393.17.36
Haſtula regia herba 575.42
Hebenus arbor ubi & qualis 314.35
Hebenus quando Romæ ibidem.52
Hebenus arbor ſpiſsiſsima grauiſsimaque 412.37
Hebenus non ſentit cariem neq; uetuſtatē 413.35
Hebeni copia ubi 147 14
Hebeni medicinæ 644.52.& inde
Hecale anus Theſeo quam herbam appoſuit 598.49
Hecale ruſtica 693.10
Hecates ſimulacrum 923.50
Hecatæus ſculptor 863.53.& 877.13
Hechecratidis Theſſali equa 269.14
Hector & Polydamas eadem nocte nati 175.28
Hederæ conſideratio plena 405.13.per totum
Hederæ Acioi quales 380.54
Hederæ corona prima reperta 387.30
Hederæ non decidunt folia 396.34
Hederæ folia qualia 397.49.& 398.7
Hedera Baccho ſacra 405.18
Hederæ Bacchi Thyrſos, galeas, ſcuta ornans ibidem
Hedera quibus inimica & amica ibid.20. & 55. ibidem
Hedera amica ſerpentum frigori 405.21. & inde
Hedera mas, fœminaq; ibidem
Hederæ differentiæ tres ibidem.27
Hederæ corymbi ibidem.32
Hedera qua coronantur Poëtæ qualis ibidem.34
Hederæ magnitudo 406.2
Hedera arbores necat 405.55.& 406. 9.& 417.30
Hederæ fructus quales 406.10
Hederæ ſmilacis conſideratio ibid.17.per totum
Hedera uina experiūtur ſint ne diluta aqua ibidem.35
Hedera cum lauro ignem excutit 413.18
Hedera ſeipſam propagat 431.52
Hederæ quid noxium & exitiale 436.14
Hederæ in coronis uſus 567.23
Hedera contra apum morſus 572.20
Hederæ corymborum medicinæ 645.18
Hederæ chryſocarpi medicinæ ibidem.20
Hederæ natura, genera, effectus, medicinæ 642.54.& inde
Hedypnois genus intubi 535.39
Hedyſmata quę 331.12
Hedui populi calce agros uberrimos faciūt 425.11
Hegię ſtatuarij opera 876.15
Hegeas ſtatuarius 872.15
Hegonychon herba qualis 717.15
Helacatenes piſces 842.28
Helcyſma, id eſt, ſcoria 857.2
Helenæ calix ex electro 853.42
Helenæ pictura qualis 892. 36.& 909.44
Helenæ ſtella qualis 27.13
Helenij herbæ oleum 371.19
Helenium herba ex lacrymis Helenæ, & ex eo medicinæ 581.10
Helenium herba 568.31
Helianthe herba qualis 654.39
Heliocallis herba qualis ibidem.44
Heliochryſi herbæ natura, medicinęq; 583.35
Heliochryſos herba 569.22.33
Heliodorus ſtatuarius 924.22.& 877.52
Helion ſambuci genus 639.53
Helioſelini medicinę 540.49
Helioſelinum herba 527.52
Heliotropium herba 594.15
Heliotropium qualiter floreat 224.42
Heliotropion herba formicas necat 524. 24.& inde

Heliotropium herba ſemper ſe ad ſolē uertit 457.26.& 594.28.& 18.37
Heliotropij floreſcendi cauſa 574.44
Heliotropio folia æterna ibidem 49
Heliotropij conſideratio, natura, genera, medicinæ 594.27.& inde
Heliotropium gemma 970.40
Helioſcopion herba qualis 692.36
Helius L. quis 840.30
Helix hederæ ſpecies 405.28.39.& 409.10. & inde
Helleborine herba 714.28
Helleborites uinum quomodo conficitur 362.6
Hellebori natura, uſus, genera, loca, medicinæ 664.53.& inde
Helleborus qualiter dandus 665.22. & inde
Helleborus quibus non dandus ibid.20
Helleborus ſtudiorum gratia ſumitur 665. 26 & inde
Helleborus duci fortiſsimo comparatur 666.14
Helleboro uenatores ſagittas tingūt ibi.53
Hellebori uſus 678.44
Helleborum Oeta mons habet 665.7
Helleborus & allium contraria inter ſe ibidem 11
Hellebori medicinæ 705.28. & 815.25.& 687.42
Helleſpontias uentus 21.2
Helops piſcis 841.55
Helpia ſamius quid cū leone 191.53.& inde
Helxine herba qualis 198.20.& 574.12.& 592.9
Hemerocalles herba & ex ea medicinæ 582.5
Hemeris glandis genus 389.43
Hemereſios pictura 907.47
Hemerobios uermis qualia 290.12
Hemerocalles herba 568.17
Hemina quid 585.9
Hemina Caſsius hiſtoricus uetuſtiſsimus 340.42
Hemionios herba qualis 709.3
Heniochi aſtri occaſus 494.45
Henui gemma 978.28
Hepar piſcis 841.28
Hepaticorum remedia. Vide Epaticorum & iocinoris morbi remedia.
Hepatites gemma 973.29
Hepatizon quid 866.29
Hephæſtion Alexandri amicus 874.22
Hephæſtites gemma 970.49
Hepſema uinum 358.10
Heptapleuros herba quæ 669.27
Heraclion herba & ex ea medicinæ 702.10
Heraclios Herculis herba 662.43.& & 663.1
Heraclion ſiderion herba 663.8
Heracleon, id eſt magnes 937.19
Heraclij herbæ genera, natura, medicinæ &c. 548.19.& inde.& 552.2
Heraclium ubi optimum 548.13
Heracleoticum origanum quod 662.44
Heracleotici cancrorum genus 230.58
Heraclides pictor 909.7.& 910.58
Heraclidis pictoris opera 909.7
Heraclitus phyſicus qualis 862.58
Herbacea Chryſocollæ genus 855.3
Herbaceum oleum quod & ad quid utile 619.34
Herbarum ſponte naſcentiū deſcriptio 572. 32.per totum.& 658.7.per totum
Herbæ in aqua naſcentes, non tamen aluntur niſi imbribus 479.18
Herbæ Hortenſes quando floreant 514.39. & inde
Herbæ quæ in hortis ſatæ cito naſcantur 516.49.& inde
Herbarum quædam ſemine, quædam auulſione naſcuntur 517.16
Herbæ quæ ubiq; æque bonæ ibid.42
Herbæ quæ ferro tāgi non uolunt 524.18
Herbarum ſeminum differentia 517.40.& 524.42.per totum
Herbis quibus proſit tranſlatio 525.6. & inde
Herbarum hortorum ſucci & ſapores ibid. 24.& inde
Herbæ uinis conficiendis aptæ 361.34. inde per totum
Herba ſe ſatis circumligans ſataq; necans. 474.43.& inde
Herbarum ſemina quibus iuuantur ante ſationes 475.6
Herba ſæpe colorem mutans 566.16
Herba nocte lucens 569.5.8
Herbarum differentiæ plures 573.12. & inde
Herbæ ſpinoſæ ibidem 20.& 49.per totum
Herbarum differentiæ in quibus 565.7
Herbæ Sabinæ cōſideratio & medicinæ ex ea 646.16
Herbarum penes caules differētiæ 573.49 per totum
Herba æſtate tota floreſcens 574.10
Herbarum per folia differentiæ ibidem 40 & 48.ibidem per totum
Herbis quibus æterna folia 574.48
Herbæ quo ordine floreant 575.8
Herbarum ſuccis quidam faciem illinunt 586.34 per totum
Herbis ueſtes infici ibidem 41.per totum
Herbarum Latini ſcriptores 658.40. per totum
Herbarū Græci ſcriptores 659.15.& inde
Herbarum picturæ à quibus ibid.20
Herbarum pictura fallax ibid.22
Herbarum uis ibid.32.& inde per totum
Herbarum fœminæ uiris peritiores ibi.40. & inde
Herbæ à uarijs gentibus repertæ 669.56. & inde
Herbæ ab animalibus repertæ 197.42.& inde.& 670.35.& inde
Herbæ magicæ plures 653.28 per totum
Herbis Aegyptus nobilis 659.49
Herba inter omnes mirabilior 717.10
Herba lapillos generans ibidem 15
Herbarum ætates 723.8
Herbæ quando colligendæ ibidem 14. & inde
Herbæ ubi meliores ibid.19
Herbæ quibus ueneficia tolluntur 784.18
Herba cuneos extrahens 249.44
Herbaria ars à Chirone reperta 180.25
Herbariorum ſcelus 580.18
Hercyniæ ſyluæ arbores miræ magnitudinis 386.33
Herculanea ficus 376.52.& 377.7
Herculis ſydus quod 5.22
Herculis delubrum iuxta Gades 39.55
Hercules eodem cum Iphiclo natus utero 158.34
Hercules Ruſticellus qualis 163.15
Herculis dicata arbor populus 312.48
Herculis manu ſatæ quercus ubi 417.5
Hercules quo oleaſtro primo coronatus eſt ibid.10
Hercules ſtercorandi artem in Italia diuulgauit 415.34
Herculis patria 74.42
Hercules unde boues abduxerit 91.39
Herculis & Antæi certamen ubi 92.28
Herculis ara apud hortos Heſperidum ibid.34
Hercules in Atlante monte 93.7
Herculis pictura 900.38.& 903.39
Herculis filia 119.16
Hercules apud Taprobanam inſulam colitur 131.23
Herculis Heraclion herba 662.43. & 663.1.8
Herculis Zelotypia nympha mortua 668.38
Herculis ſagittis Chiron uulneratus & qua ſanatus herba 667.16
Hercules cerebrum ubi extraxit ab inferis 705.16
Herculis ędes & ſtatua in foro Boario 876. 12.& 892.54.& 255.12
Herculis ſimulacrum in capitolio 871.15
Herculis & Antæi luctæ ſimulacrum 873. 19
Herculis ſimulacrum aliud ibid.31.& 874.42.& 876.17.& 884.44.& 912.35. 913.49
Herculis ſtatuæ ubi Romæ 878.14
Herculis dracones ſtrangulantis pictura 899.17
Herculis in Oēta monte exuſtio 909.49
Herculis in cœlum tralatio ibidem
Herculis cum Laomedonte hiſtoria ibi.50
Herculis triſtis inſaniæ pœnitentia pictura 910.14
Herculis ædes ex qua materia 914.42
Herculis marmoreum ſimulacrum à quibus 920.47
Herculis templum in Tyro & ex qua materia 958.27.& 970.14
Herculis ſimulacrum cui Pœni humana hoſtia ſacrificabant 914.46
Herculis nodus 731.32
Herculis cinctus qualis ibidem
Herculis ędem in foro Boario, nulla muſca aut canis ingreditur 255.13
Herculis in Erythris ędes 289.5
Herculanea uuæ genus 573.35
Herculaneus riuus ubi 808.20
Herdicius C. Romanus 157.13
Herennius M. conſul 506.53
Herēnius M. ſereno die ictus fulmine 23.37
Hericei frutices contra ſerpentes 344.24
Herinę herbę medicinę 604.22
Herinaceorum cōſideratio 202.52.& inde
Herinaceorum pręſagia ibidem 54
Herinaceorum cutis uſus 203.18
Herinacei ubi nō ſint 216.35
Herinacei caro quo ſit iucundior 790.48
Herinacei in medicinis uſus 776. 39.& 777.43
Hermaphroditi ſimulacrum 156.26.& inde.& 876.33
Hermaphroditi quales 309.4
Hermaphroditi in quadrupedū genere quādo uiſi ibidem 5
Hermerotes ſimulacrum 924.4
Hermeſias herba qualis 654.44
Hermię reguli tumulus 957.28
Hermiā puerū delphinus adamauit 220.47
Hermion herba qualis 664.38
Hermionij herbę medicinę 687.58
Hermodori duodecim tabularum interpretis ſtatua 868.30
Hermolaus ſtatuarius 924.39
Hermotimi anima relicto corpore diu errauit 179.49
Hermupoa herba quę 653.40
Hero ſeruus, Luculli interfector 918.50
Herodotus quando & ubi ſcripſit 314.43
Herodotus Padum non eſſe dicit ibid.45
Herodotus fabulator 324.6
Herodotus quid de caſia & cynamomo ſbi.
Heroides gemmę 958.46
Heroion herba qualis 596.3
Herophilus medicus 303.15.& 660.23.& 762.30
Herophili medici laus utraſq; 683.33
Herpes animal & eius in medicina uſus 798.7
Heſiodus de animalium uitę ſpacijs 178.42
Heſiodus pręcepta agricolis pandere orſus primus 348.30.& 367.33
Heſiodus de cultu & tarditate oliuę 367.35
Heſiodus princeps omnium de Agricultura 480.52
Heſiodus ubi ſcripſit ibidem 54
Heſiodus de herbis 660.2
Heſione pictura 906.22
Heſperidum horti 508.7.& 510.1.& 953.24 Quęre Herculis.
Heſperis herba qualis & unde dicta 565.38
Hetrurię pictura qualis 457.33
Hetrurię uates 725.42

Hetruriæ uina quæ optima 356.41
Hetruſcę coronæ quales 561.1
Hetruſci unde dicti 54.16
Hetruſcorum natum aſtus 725.42.& inde
Reliqua quære parte ſecunda.
Hexagon legatus 728.1
Hexecontalithos gemma 970.56
Hyacinthi floris laus 565.6.& 566.31
Hyacinthũ florem maxime durare 569.24
Hyacinthus puer Apollini dilectus ibid.29
Hyacinthi pueri pictura Auguſtus delectatus 908.38
Hyacinthi pueri fabula duplex 569.30
Hyacinthus flos ex Aiacis cruore editus ibidem 18
Hyacinthi floris literæ ibidem
Hyacinthi floris natura & medicinæ ex eo 583.50
Hyacinthi gemmæ conſideratio 965.6. & inde
Hyacinthi gemmæ quibus proueniũt locis ibidem 8.32.& inde
Hyacinthizontes gemmæ 958.46
Hiades ſtellæ unde dictæ 486.41
Hyadum ſydus quale 18.12
Hiberis herba quæ 670.22
Hiberis herbæ medicinæ 676.22.& 677.30.& 683.31.& 695.43.& 697.22
Hyberna frumenta quæ 461.28
Hybernæ ficus 377.8.10
Hybernum tempus quando 421.9
Hibiſcum herba quæ 513.17
Hibiſci herbæ medicinæ 529.46.& 685.9. & inde
Hibridæ ſues quæ 214.23
Hycanus ſtatuarius 877.53
Hiceſius ſcriptor 363.20
Hiceſius medicus 530.39.& 592.5. & 708.31
Hydrargyri pigmenti conſideratio 859.28. per totum
Hydraulica organa à quo reperta 169.40
Hydri maximi ubi 132.47
Hydri ſerpentes quales 771.53
Hydrocelicorum remedia 791.53
Hydrolapathon herba 555.14
Hydromeli quid 812.19
Hydromelis conſideratio 362.23
Hydropiſin inducentia 513.33
Hydrophobus ne quis fiat 775.23
Hydropici ne ſitim ſentiant 590.3. & 538.34
Hydropicorum remedia 527.9.& 529.25.& 530.15.& 531.36.& 532.4.38.& 533.30. & 538.40. & 540.1. & 541.24. & 543.7.& 548.23.& 550.1 & 555.55.& 558.43.& 577.4. & 579.12.26. & 580.30.49. & 582.52.& 584.11.& 588.32.& 592.48.& 585.39.& 596.40.& 602.28.& 607.35.& 612.37.& 623.31 & 626.10.20. & 631.52. & 636.25.& 636.54.& 640.9. & 641.11. & 644.30. & 645.16. & 650.16. & 665.48. & 666.2.42.& 692.6. & 698.11. & 707.45.& 710.22.& 716.29.52.& 919.41. & 722.9. & 756.36. & 775.2.& 796.17. & 817.3.& 834.15.& 880.29.& 917.20
Hyeme rara fiunt fulmina 23.18
Hyeme ubi mola prouenit 569.13
Hyemis initium quando 494.22.& 498.10.& 21.37
Hyemem piſces omnes ſentiunt 225.3. & inde
Hyæna piſcis 971.10
Hyænæ feræ ubi plurimæ 199.16
Hyænæ oculi quales 294.32.& 198.53. & inde
Hyenæ feræ conſid. 198.53
Hyænæ feræ in magica uſus 736.23
Hyæna fera ſexum mutat ibidem 27. & 198.54
Hyænæ uſus in medicinis 736.42. & inde multa ſuperſtitioſa
Hyænis cor maximum 298.34
Hyæniæ gemmæ quę 971.10
Hierobotane herba quæ 672.14
Hieracites gemma 971.3.& 973.37. & inde
Hieracia lactucæ genus 533.46
Hieracium collyrium 881.1
Hiero rex quid circa agriculturam 457.16
Hierouem regem Romani ſuperant 411.8
Hieronis regis canis qualis 204.24
Hieronis uicti pictura 893.18
Hieromnemon gemma 970.4
Hygia Aeſculapij filia 909.32
Hygiæ ſimulacrum 876.31
Higiænon monochromata 858.19
Hygremplaſtrum 886.33
Hilaritatem afferentia 582.14
Vide Gaudium.
Hilaritatis ſedes ubi 300.29
Hilaritatem inducentia 654.35. & 697.13
Himantopodes loripedes 99.6
Hymber quorum cibus 420.23
Hymbres quando expetendi ibid.20.31. & inde
Hymbres quando nocent ibidem 10.& 449.46.& 470.32
Hymb.nocturni utiliores diurnis 421.12
Hymbres æſtiui ubi nulli 437.9
Hymbribus aluntur quædam in aqua naſcẽtia 479.28
Hymbres præcipue ſata alunt 524.55
Hymbres qua arte fieri poſsint 739.24
Hym.unde decidunt 57.27.34
Hymettium marmor quando primũ Romę 419.26
Hymettiæ columnæ 910.12
Hinuli mulorum genus 208.34
Hinnus muli genus ibid.35
Hyoſcyamus herba 663.10
Hyoſcyami oleum 371.21
Hyoſcyami oleum ad quid utile 622.20
Hyoſcyamo contraria 590.52.& 602.33
Hyoſcyami herbæ ueneni remedia 529.21. & 532.30.& 672.52.& 677.25. & 635.52. & 694.6.& 695.42.& 696.27.& 702.43. & 734.6.& 745.38
Hyoſiris herba qualis 716.16
Hypagum Salaminij inuenerunt 182.19
Hypelates lauri genus 384.50
Hyperbius Martis filius primus animal occidit 182.16
Hypericon herba qualis & ex ea medicinæ 693.32 37. & 694.27. & 698.22. & 699.39.44.& 703.28.& 704.20
Hyphear 402.11.& 427.44.50
Hypochæris herba 573.3
Hypociſthos arbor 643.49
Hypociſthis herbæ medicinæ 701.53. & 703.46
Hypoeoon herba qualis 716.38
Hypogeſos herba quæ 679.54
Hypogloſſa herba qualis 716.35
Hypenemia oua qualia 266.37
Hippopheon quid 689.56
Hypophæſton herba qualis 716.23
Hippace famem ſitimq; ſedat 332.11
Hippacem quid nocent 742.4. & 752.18
Hipparchus Antonij ſeruus 918.52
Hipparchus de eclipſibus 8.2
Hipparchi laus & de anima opinio 15.30
Hippatodorus ſtatuarius 872.34
Hippeus cometæ genus 14.30
Hippiades ſculptura 924.3
Hippice herba quæ 669.48
Hippocampi piſces 922.52.& 841.20
Hippocampi piſcis in medicinis uſus 829.6.& 833.51.& 836.29
Hippocentaurus ubi & quãdo uiſus 156.35
Hippocratis lib.de laudib.priſanę 464.53
Hippocratis medici laus ætasq; 683.29. per totum.& 762.12
Hippocrates princeps medicinæ 176.29
Hippocrates peſtilentiam prævidit & ei ob hoc collati honores 169.20
Hippodamantium unum 357.36
Hippæ cancrorum genus 230.53
Hippoglottion lauri genus 384.49
Hippolapati herbæ natura & ex eo medicinę 555.24.& inde
Hippolyti iuuenis pictura 904.25
Hippomanes equarum uirus quale 207.28. & 749.2
Hippomarathron.id eſt ſylueſtre fœniculũ 558.27.30.50.& 558.1
Hippomarathrum herba 567.44
Hipponax poëta quando 910.53.& inde
Hippopæ herbæ medicinæ 590.37
Hyppophæſton herba qualis 417.40
Hypp ophies herba 573.27
Hyppophies herbæ medic. 590.32.per 10.
Hippophouas herba quæ 654.5
Hypophlomon mandragoræ ſemẽ 678.23
Hippopotami animalis conſid. 197.14
Hippopotami quando Ro.aduecti ibid.21
Hippopotami qualiter ſibi ſanguinem extrahunt ibid.30
Hippopotami ubi plurimi 740.29
Hippopotami animalis medicinæ ibid.&
Hippopotami piſces 840.47 (835.51
Hippopotami pilis teguntur 222.38
Hippoſelinum herba 517.52.& 521.28
Hipposelini herbæ ſatio curaq; ibidem
Hipposelini herbæ medicinæ 540.40
Hippuris herba & medicinæ ex ea 700.5. 25.& 703.33
Hippurus piſcis 225.8.& 841.20
Hippua piſcis ibid.
Hircaniæ arbores quales 316.51
Hircaniæ ficus qualis 376.58
Hircanus canis 204.22
Reliqua quære parte ſecunda.
Hircorum rabies mitigatur ſi eorum mulceatur barba 751.13
Hircorum ſanguinis uis 744.17 & inde
Hircino ſanguine adamas frangitur 956.16.& 526.22
Hircorum in medicinis uſus 751.3.15. & inde.& 752.2.& 754.24.37.43.& 756.45.& 757.42.44.& 786.3
Hirculus herba quæ 318.38
Hirius Caius quis 141.49
Hirudinis,id eſt ſanguiſugæ in medicinis uſus 837.40
Hirudinum generatio 240.29
Hirundinum auium conſideratio 253.44. & inde.& 256.56.& inde
Hirundines quo hinc abeũtes diſcedũt 53.
Hirundines cur Thebarum tecta (46 non ſubeunt ibidem 48
Hirundines uictoriarum nunciæ mittuntur interdum ibidem 52.& inde
Hirundinum uolatus qualis 254.10
Hirundines cæterarum alitum rapinæ non obnoxiæ ibidem 12
Hirundinum nidi quales 256.56
Hirundines quid in ripis fluminum ibidem 257.12.& inde
Hirundines omnino indociles 262.13
Hirundines bis anno pariunt 264.47
Hirundinum lapilli 301.12
Hirundinum prima apparitio 485 22
Hirundinũ à nobis receſſus quãdo 253.44
Hirundines futuram tempeſtatem præſagiunt 502.23
Hirundines quæ loca oderunt 78.24
Hirundinum aduentus 228.8.& 485.22
Hirundines excæcatis earum pullis uiſum reſtituũt 779.23.& 197.49.& 294.31
Hirundines ripariæ quæ 786.31
Hirundines chelidoniam herbam inuenere 670.36.& 197.49
Hirundinũ in medicinis uſus 772.56.& 775.42.& 777.46.& 779.23. & 785.35. & 786.6.38.& 781.19.& 794.27.31
Hirundinum genus alterum 257.9
Hirundo piſcis 842.20
Hyſginum quid 896.40
Hyſſopites uinum quo conficitur 362.4
Hyſſopi herbę cõſideratio & ex eo medicinæ 685.24.& 686.16.31.54.& 687.43. & 689.50.& 692.31.& 697.32.699.9.16. & 762.43

& 701.43.& 703.47.& 704.27
Hiſpana uua qualis 353.22.& 357.50
Hiſpanis quando primum piſtaria habuit 370.53
Hiſpani glandibus in ſecundis menſis neſcuntur 388.15
Hiſpania uaſtas iunipero s habet 411.48
Hiſpania Dianæ templum uetuſtiſsimum habet 414.7
Hiſpaniæ olea maxima 431.22
Hiſpaniæ panis qualiter fiat 464.5
Hiſpania feraciſsima 467.21.& 976.25
Hiſpania aſtrologiæ inobſeruatrix 482.46
Hiſpania quot dierum nauigatione à Roma 502.13
Hiſpaniæ linum optimum 503.5
Hiſpaniæ gemmæ 965.45.& 972.15
Hiſpani herbarum repertores 669.56.& inde
Reliqua quære parte ſecunda.
Hiſtaſpis Darij pater 537.45
Hiſtoriæ repertor primus 181.45
Hiſtricis animalis conſideratio 201.43.per totum
Hiſtricis in medicinis uſus 799.8
Hiſtrionum luxus & eorum diuitiæ 234.37.& inde.& 263.56.per totum
Holcus herba qualis 716.12
Holochryſi herbæ medicinæ 580.43
Holochryſi herbæ flos 566.50
Holoſchœnos iunci genus 576.13.14
Holoſchœni herbæ medicinæ 577.9
Holoſphyraton quid 853.49
Holoſteon herba qualis 716.17
Holothurij piſces 239.18
Homeromaſtix quis prologo
Homerus quid de ſole 2.48
Homerus quatuor tantum uentos poſuit 20.31
Homerus quàm diu ante Plinium 161.51
Homeri Ilias in nuce contenta 163.37
Homero nemo felicior extitit 266.44.52
Homeri libri ubi ab Alexandro ſeruati ibi.49.& inde
Homerus quid de maronæo uino 354.44.49
Homerus quæ uina celebret 357.24
Homerus de militaribus coronis quid 387.27
Homerus ingeniorum fons, & quid de armis Achillis 423.40
Homerus quos flores laudet 565.5
Homeri laus 659.47.& 166.44.52
Homerus de auro & annulis 843.16.& 844.5
Homeri necromantiæ pictura 908.42
Homeri magica 182.19
Homerus unde & ex quibus parentibus 784.13
Homerus calidorum fontium nõ meminit 810.51
Hominis conſideratio, libro 7.per totum
Hominum partium medicinæ 724.11.& inde
Hominũ ſanguinem quidam bibunt ibi.13
Hominum carnibus ueſcentes 146.54.& 152.48
Hominis noxij dens ad quid 724.34
Hominis fel ad quid ibidem 38
Homine nihil miſerius, nilq; ſuperbius 4.18 & prologo libri 7.per totum. & cap.50.libri 7.per totum
Homini quid datũ optimũ 4.29 & 175.55
Homo quibus uenenum eſt 822.30
Homo non ſemper fulmine extinguitur, cętera illico 25.3
Hominis cauſa natura cuncta genuit 151.36.& 586.20
Homo tantum cunctorum animalium uinum bibit 365.31
Hominis miſeria 151.40.& inde.157.43.per totũ.& 175.36.per totũ.& 661.44
Homo cunctis rebus miſerior ibidem
Homo ad lacrymas natus prologo libri 7.per totum
Homini non ineſſe riſum ante quadrageſimum diem 151.48
Homini non naſci, aut cito mori, optimum 152.10
Homini plurima ex homine ſunt mala ibidem 11
Hominum mores tot, quot hominum cœtus ibidem 26
Hominum in membris inter ſe differentiæ ibid.40
Homo ubi immolatur ibidem 53.& 924.46.& 183.16
Hominũ mirabiles figuræ ritusq; 152.24.& inde per totum caput
Homines ſylueſtres ubi 153.10.& 155.2.& 214.28
Hominum capita ubi pro poculis 153.16
Homines ſtatim cani ibidem 20
Homines nocte cernentes ibid.20
Homines quos ſerpentes fugiunt 153.24.& inde
Homines utriuſq; ſexus ubi 153.45.& inde.& 156.26
Hominem habere quicquid mali in orbe eſt 154.13.& inde
Hominũ miræ naturæ 152.48.per totũ cap.
Homines canina capita habentes 154.42
Homines monſtroſi plurimi 154.14.per totum caput
Homines ubi maximi 154.32.& 155.4.33.& 156.2.& 162.48.& inde
Homines nullo utentes cibo 155.22
Homines longiſsimæ uitæ ubi ibidem 28.34.47.173.46.& inde per totum
Homines uitæ breuiſsimæ ubi 155.50
Homines cum feris coëuntes ibid.48
Homines ſemiferi ibidem
Homines caudam habentes ibid.52
Homioes ubi uelociſsimi ibid.52.& 156 1
Homines momẽto euaneſcẽtes ubi 156.10
Homo toto gignitur anno & incerto ſpacio 157.5
Homo quot mẽſibus geſtetur in utero ibi.per totum caput
Hominis conceptus miſerabilis 157.43.per totum caput
Homo ritu naturæ capite gignitur, pedibus effertur 158.17
Homio et cur inter ſe minus ſimiles cęteris animantibus 159.5
Homini generando materia 160.52
Homini quando dimidia menſura ineſt 161.42
Homines in dies minores fieri 161.44
Homines miræ magnitudinis ibidem 47.& inde.& 146.13 Vide ſuprà Homines ubi maximi
Homines miræ paruitatis 162.6.& inde
Hominis menſuratio quomodo ibidem 22
Hominum à natura munera incerta 175.45
Hominis ſalutis ſecuritatisq; ſigna nulla 176.30
Hominum pluriũ repentinæ mortes 177.45.per totum caput
Hominis uitæ dicta ſecundum Ariſtotelem 310.43.per totum
Hominis audacia 324.20.& inde
Homini diuerſi affectus 348.37
Homiois uentri nata omnia 591.32
Homines primi glandibus ueſcebantur 386.15
Homines ubi miſerrimi 386.28
Hominem ſeruare ſumma laus 388.7
Hominem ſeruare lucri cauſa, nefas eſt ibidem 10
Hominum natura nouitatis, ac peregrinationis auida 427.49
Hominum malicia 455.20.& inde
Homines pedes equinos habentes 87.10
Homines auribus corpora tota integentes ibidem 11
Hominum uita floribus cõparatur 560.15
Hominibus nil intentatum 568.8
Hominis urina apibus medentur 570.15
Homines facies ſuas tingentes formæ gratia 586.32.per totum
Hominis cauſa cuncta excogitata 589.5
Homines à ritu humano degeneres 98.56.& inde 152.50.per totum
Homines miræ figuræ 98.50.per totum.& libro 7.capite 1.& 2.per totum
Hominum aſperi cultus ubi 122.31
Homines toto, præter capita, hirti corpore 134.27
Hominũ effigies miræ 145.41.per totum.& 98.50.& libro 7.cap.1.& 2.per totum
Homines bibunt nõ ſitientes tamen 615.24
Hominum luxus redargutio 603.12
Homo cibo maxime perit 688.13
Hominis excrementi medicinæ 705.35
Hominum effigies cur antè exprimebãtur 864.48
Hominis cauſa quæ natura genuit 919.25.& inde
Hominem Pœni ſacrificabant 924.46
Hominis morſus inter aſperrimos 729.22
Homines ut equi appareãt 748.56.& inde
Hominem immolari quãdo uetitũ 783.16
Hominis ſanguine quæ animalia naſcũtur 700.52
Homines in lupos uerti 195.22
Homini ante omnis canes fideliſsimi 204.7
Homo inter bipeda ſolus, animal gignit 267.55
Homini tantũ primi coitus pœnitentia ibi.
Hominis origo à pœnitentia incipit, ibidẽ & 151.46.& inde
Hominis concubitus tempore omni 558.30.& 268.2
Hominum in uenereis diuerticula ibid.8
Hominis affectuum indicia 293.39.& inde
Hominis oculorum differentiæ ibid.12.& inde
Hominis lingua qualis 297.24
Homo cur ultra centeſimũ annum non uiuat 268.40
Homo creſcit in longitudinem ad annos uſq; ter ſeptenos 302.52
Hominis membrorum à cæteris differentiæ 306.25.per totum
Homo terreſtrium ſolus biper ibid.
Hominis partibus quibuſdam religionem ineſſe 307.21.& inde
Homo marinus ubi & quãdo uiſus 228.57
Hominis ſanguinem gladiatores bibunt 724.16.& inde
Hominem haſta uulnerans, ad quid 728.8
Hominũ uita longiſsima 173.44.per totũ.& 174.48.per totum
Hominũ morſus remedia 607.51.& 629.46
Homines piſces 840.40 (745.30
Homines marini 218.17
Humana Vide infra.
Honor deus apud ueteres 3.5
Honoris dei ædes Rom. à quo picta 907.13
Honor præmiũ dignũ uirtutis, non aurum (388.7
Hoplitides pugiles 900.30
Hora diei, quo nubilo etiam tempore dignoſci poteſt 472.22
Horæ æquinoctiales quæ 483.23
Horarum uarietas ibid.
Horologij inuentio, uſus, &c. 33.31.& 182.46.per totum
Horologij uſus quando Romæ 182.49
Horatius Cocles Sublicio hoſtes arcuit 868.33.& 933.38
Horatij Coclitis ſtatua 868.33.& 869.33
Horatij tergemini 156.17
Horatij Flacci de ouis ſententia 264.32
Horconia uua quæ 352.29
Hordearia pruna cur dicta 372.48
Hordeaceus panis ex quo fermento conficitur 468.26
Hordei pinſendi ratio 467.40
Hordeum tantum & milium Aethiopes habent 462.5
Hordeum frugum molliſsimum 455.24
Hordei ſtramentum optimum ibidem 26
Hordeum minime calamitoſum ibidem

Hordeum bis anno naſcitur ibidem 33
Hordeum quæ herba necat 474.45
Hordeum ubi ſerendum 476.3
Hordei quantum ſeri debet uno iugero 480.19
Hordeum quando ſerendum 481.3
Hordeum optimum & ex eo medicinæ 605.27 & inde
Hordeum quot diebus naſcitur 461.45.47
Hordei ſpica qualis ibid.55
Hordei genicula octo 462.22
Hordei uſus in cibis apud quos 464.27.33.55
Hordei differentiæ 465.20
Hordei palearum medicinæ 603.46
Hordei farinæ remedia ibidem 53
Hordeũ Murinũ & ex eo medicinæ 605.38
Horæum mellis genus 279.7
Hormeſion gemma 971.8
Horminodes gemma cur dicta 970.54
Horminũ frumenti genus quando ſerendũ 461.31
Horminum triticum quale 467.30
Horminij herbæ medicinæ 539.48
Horologium. Quære Hora.
Horrea qualia eſſe debent 493.34.& inde
Horrores frigidos ſollenia 543.10
Horoſcopa uaſa quæ & ad quid 32.30
Hortenſius Quintus dictator legem in Aeſculeto ad plebem tulit 391.18
Hortenſius quot cados uini heredi reliquit 360.17
Hortenſius orator Sphingem Verris rei habuit 872.10
Hortenſij & Ciceronis altercatio de Verris Sphinge ibidem
Hortenſius orator Argonautarũ picturam quanti emit, ac eius Tuſculanum 908.18
Hortenſij uiuarium piſcium 241.41
Hortenſij oratoris piſcina ubi ibidem 54
Hortenſius primus pauonem Romæ occidit 250.19
Hortenſia quæ odoratiſsima 565.27
Hortenſium herbarum conſideratio 514.26 per totum
Hortenſium floreſcendi tempus ibid.39. & inde
Hortenſium ſucci conſideratio 525.24. & inde
Hortenſium medicinæ libro 20 per totum
Hortenſium herbarum quæ cito, quæq; tarde naſcuntur 516.49.per totum
Hortenſia quibus delectentur & eorũ cura 518.44
Hortenſium morbi atq; remedia 524.4. per totum
Hortenſibus quibus trãſlatio proſit 525.7. & deinde
Hortorum conſideratio 508.5.per totum
Hortos quos ſit mirata antiquitas ibid.7
Hortos à regibus coli ſolitos ibid.11
Horti nobiliſsimi ibidem 7. & deinde
Horti quo à faſcinatione tutantur ibid.16
Hortos in Veneris tutela eſſe ibid.19
Horti quando primum in urbibus ibidem
Horti cur maxime quondã placebãt 509.17
Horti in feneſtris habebantur ibidem 24
Horti quibuſdam dedere cognomina ibid. 29.& inde
Hortorum ſitus & eorum cura 509.33
Hortis maxime apes conueniunt 570.10
Horus Aſſyriorum Rex & eius inuentum 802.7
Hoſtes mox in fugã uertens herba 684.35
Hoſtes qualiter uinci poſsint 739.41
Hoſtiæ cornua deaurabantur 848.7
Hoſtiæ opimæ ibidem
Hoſtilius Tullus cur fulmine ictus 24.16. & 725.36
Hoſtilij Tulli regis auus 837.41
Hoſtilius Tullus latum clauum Romam tranſtulit 136.31
Hoſtilius L. Mancinus primus Carthaginẽ irrupit 893.25
Hoſtilius L. Mancinus qua arte conſul factus ibidem 29
Hoſtus Hoſtilius à Romulo coronatus 887.40
Humana carne ueſcentes homines 146.54. 125.54.& 195.28.& 152.49.& 154.10
Humana hoſtia ſacrificantes 152.53.924.46
Humano ſanguine quidam medicinã temperant 683.13
Humanæ miſeriç exempla 198.41.per totũ. & 160.27.per totum.& 170.22. per totũ. & 172.43.per totum.& 176.36. per totũ. & 177.45.per totum
Humanæ miſeriæ conſideratio prologo libri 7.per totum.& pag.157.43.per totũ
Humanum ſermonem feræ quædam aſsimilant 199.2.10
Humani corporis magnitudinis conſideratio 161.42.& inde
Humanitatis exemplum 200.16. & 204.7.per totum
Humatus quis intelligitur 879.4
Humerorum remedia 694.14
Humor & ſuccus arborum ſanguis eſt 409.39
Humorum arborum conſideratio ibidem per totum
Humorum malorum medicinæ 527.28
Humor ſtellarum alimentũ eſt 4.48.& 6.43

I

IAniolæ ſpecies 564.9.& 566.31
Iaculum ne feriendo erret 737.30
Iaculum ſerpens 195.50
Iaculum cum amento à quo repertũ 181.6
Iades ſtatuarius 872.40
Ianiculus mons in quem plebs Romana ſeceſsit irata 391.19
Ianthina ueſtis onde 564.9.& 566.31
Ianus in pacis belliq; argumentum colitur 870.25
Ianus anni deus ibidem 18
Iani gemini ſtatua in foro Boario ibid.15
Iani ſtatua ita figurata ut in digitis trecentorum quinquaginta quinq; dierum notæ eſſet ibidem 16
Iani ſimulacrum 913.13
Iaſione herba 598.5
Iaſione unum folium habet 575.25
Iaſon primus longa naue nauigauit 182.2
Iaſonis canis mirus erga dominũ 204.20
Iaſo Aeſculapij filia 909.33
Iaſpidis gemmæ conſid. 964.1.& inde
Iaſpidum genera ibidem 26.& inde
Iaſpides miræ magnitudinis ibid.36
Iaſponix gemma ibidem 33
Iatraleptice medicina 762.20
Iberis herba. Quære Hiberis.
Ibices caprarum genus 224.31
Ibis auis qualis 248.44.& 254.38
Ibis auis clyſterem reperit 197.38
Ibis ſibi roſtro uentrem purgat ibidem
Ibis contra ſerpentes inuocatur 254.38. per totum
Ibiũ cineres in medicinis 801.36
Ibis ubi nigra candidaq; 255.19
Icadea feriæ quæ 890.48
Ichneumonis ſerpentis conſideratio & eius cum aſpide pugna 196.11.per totum & 269.5
Ichneumon crocodilum perimit 196.38
Ichneumonis morſus remedis 967.5.& 771.20
Ichneumon cui inimicus 272.52
Reliqua quære parte ſecunda.
Ichthyophagi ex piſcib.oleũ faciũt 871.8
Ichthyocolla piſcis qualis 831.4.& 832.40
Ichthyocolla à quo reperta 180.48
Icones quid 867.43
Icteri auis medicinæ 794.55
Icterias gemma 971.24
Ictides Græce, Latine muſtelæ 770.8
Ida Troadis mons Larice abundat 392.24
Ida Troadis mons qualem habet fraxinum 394.13
Ida Cretæ cupreſsis abundat 404.58
Idæa ficus qualis 376.34
Idæa laurus 384.49.53. & 631.14
Idæa herba qualis 716.39
Idæi dactyli gemmæ 971.13
Iecoris animalis conſid. 299.20. & inde
Iecur deeſſe in extis immolanti letale ſignũ ibidem 22.& inde
Iecur quibus non ſit ibid.46
Iecur uetuſtatis maxime patiens 300.15
Iecur caprinum quibus proſit 222.56
Iecur ranæ geminum 828.4
Vide Iocinera.
Ieiuni ſaliua ad quid 728.40. & inde per totum
Ignis qui aqua accẽditur, extinguitur terra 43.15.51
Ignis elementi ſitus 2.18.& 42.49
Ignis ſtellarum materia ibidem
Igni cum quibus magna cognatio 43.4
Ignis miracula 42.49. per totum
Ignis fœcunditas ingensq; incrementum 43.40.per totum
Ignis optime ſeruatur ferulis 346.2
Igne ambulantes Hirpiæ, non aduruntur 154.16
Ignis ſine ſapore, odore ſuccoq; 381.56
Igne quæ ligna non exuruntur 391.29.& 768.52
Ignis ex quibus excutiatur lignis 413.10
Ignes in terra apparentes quid ſignificent 100.39
Ignis præſagia ibid.& inde
Igne quod linum non comburitur 504.14
Ignis ubi primũ repertus 81.40.& 180.45
Igne factæ maculæ quo tollantur 539.23
Ignis actiuitas quanta 141.48
Ignis quibuſdam ignotus diu ibidem 52
Ignem é longinquo concipientia 653.39
Ignis ſacri morbi genera plura 698.25
Ignis quo maxime reſtinguitur 955.36
Ignis miracula, medicinæ, prodigia 947.12. per totum
Ignis actiuitas atq; uis ibidem & inde
Ignem rapaciſsime attrahentia 955.9
Igne quæ non caleſiant 973.53
Ignem quod animal extinguat 772.23
Ignis leonibus terrorem affert 191.17
Igne æſtiuæ lapis nihil deperdit 245.49
Ignem ſalamandra tactu extinguit 270.28
Igne quædam animalia uiuunt 290.25
Ignem quis primus é ſilice excuſsit 180.45
Ignem aſſeruare in ferula Prometheus reperit ibidem
Ignis ſacri plura genera 698.35
Ignis ſacri morbi remedia 528.22. & 530. 54. & 533.10.42. & 534.30. & 535.9. & 543.44.& 551.20. & 552.40. & 553.44.& & 554.45.& 577.53.& 578.20.& 579.42. & 584.43. & 591.45. & 592.16.18. & 618. 48.& 619.20.46. & 621.52. & 631.45. & 638.35.& 644.37. & 646.23.& 647.22. & 649.13 & 655.19.& 598.30.50 & 712. 23.& 717.8.& 719.17.& 733.38.& 735.9. & 756.46.& 767.19.31.& 816.53.& 826. 56.& 837.18.& 857.46.& 886.21.& 895. 23
Ignispicia diuinatio à quo reperta 181.24
Ignorãtiæ pudore, mentiri nõ piget 93.47
Ignorans ſe, nihil ſcire poteſt 8.16
Ilei morbi, id eſt gracilioris inteſtini remedia 543.30.& 544 52.& 790.2
Ileus pellentia 834.50
Ile quid 301.4
Ile uentriculus in uentre 300.43
Ilignæ glandis figura 388.20
Iligna glans ſtrem anguſtam facit 389. 35
Ilibus utilia 130.22.& 711.24
Ilex arbor, glandem fert 388 43.50
Iliosis quid dandum 129.27
Ilium conſideratio 301.55
Ilicis genera duo 388.48
Ilici folia non decidunt 396.46

Ilicis

Ilicis folia aculeata 398.3
Ilici pediculus breuis ibid.11
Ilex non floret ibid.47
Ilex quo tempore ſemen ferat 400.19
Ilex Romæ uetuſtiſsima & qualis 416.40
Ilex ingens Romæ 417.28
Ilicis cocci medicinæ 633.44.& inde
Ilignea corona 387.44
Ili regis tumulus & quercus in eo 416.53
Ilium quando Troia uocari cœpta ibidem
Ilium quando captum. Vide, Troia.
Ilias Homeri in nuce contenta 163.37
Illuſiones ſpecierum inducentia 653.27. per totum
Illuſtrium uirorum libros qui ſcripſerint 891.32
Imaginum honor apud ueteres 890.35. per totum
Imagines in funeribus comitabãtur ibi.54
Imagines illuſtrium uirorum in bibliothecis ponebantur 891.20
Imagines quibus ponebantur & quare ibi.
Imagines quæ præter ſpecula reddunt 970.44
Imagines animorum nullæ 890.50
Imagines ex qua materia 891.19
Imantopodes loripedes 99.6
Imber Vide Hymber.
Immuſulus auis qualis 245.24.per totum
Impares numeri uehementiores 726.46
Impendia quæ 848.39
Imperatores Romani poſt uictoriã laurum in Iouis gremio ponebãt 385.9.& inde
Imperatorum fortuna apud ueteres dona 456.25
Imperatorum manibus agri colebantur 457.56.& inde
Imperatorum faſces lauro decorabantur 385.7
Imperatores graminea corona donati 587. 36.per totum
Imperatoribus artium una imperat 633.20
Imperia accepta quàm multos afflixere 870.40
Imperitiæ cœleſtem diuinitatem miſceri ſpes ardua 481.32
Impetiginis morbi remedia 536.14.& 545. 2.& 608.3. & 609.12. & 610.27. & 627. 86.& 717.30
Impetrandi quæ uolueris ratio 673.10
Impetrare hominum fauorem qua arte poſſumus 535.36
Impia herba qualis & cur ſic dicta 655.52
Impreſſores quo atramento utantur 896. 9.& inde
Incantamenta an aliquid ualeant 725.4
Incantamenta uim habere ibidem per totũ
Incantamentis qui & in quibus uſi ſunt ibi.
Incantationes impedientia 685.38
Incantationes tollendi ars 538.50
Incantationes quibus tollantur 675.38.52. & 685.38.& 733.24
Incantatorum pœna 726.5
Incendia quo facilius extrahantur 761.5
Incendiaria auis qualis 249.7.per totum
Incendio nominato inter epulas quid fit 717.10
Incendiorum deprecatio 726.23
Incendijs contraria 772.23
Incendia puniunt luxum 934.45
Incontinentiæ exemplum 268.2.& inde
Incubantiũ uitia & eorũ remedia 265.29. & inde
Incus à quo reperta 880.85
Incudibus adamas deprehenditur 955.53
India terrarũ oim maxime gẽmifera 976.3
India miraculis ſcatet 154.24.& inde
Indiæ omnia ferè magna ibidem & inde
Indiæ animalia arboresq; maximæ ibidem
Indiæ arbores quales 314 34.& 315.2.22. per totum.& 154.26.& inde
Indiæ lintea nobiliſsima 317.45
Indiæ odoramenta 318.2
India non habet æſtiuos hymbres 437.80
India an hederam nutriat 405.84
Indiæ milium in Italiam aduectum 461.15
Indiæ arundo qualis 644.26.& 154.30. 407.25
Indiæ adamas 958.44
India quomodo elephantes capit 886.52. & 888.17
Indiæ miræ magnitudinis ſerpẽtes 888.54
Indiæ mira animalia 194.12.per totum
Indiæ gemmæ 960.40.55.& 961.53.& 962. 5.10.& 963.25.48. & 964.2.50. & 965.2. 34.53.& 966.9.20.22. & 967.25.& 968. 89.14. & 969.13. & 971.22.29.32. & 972. 23.& 973.22
Indi quo utantur uino 361.18
Indi ex caſtaneis oleum faciunt 371.7
Indos ſuæ arbores neſtiunt 317.45
Indorum calami haſtarum uice 407.14
Indorum regum potentia 127.38.per totũ & 128 28.per totum
Reliqua quære parte ſecunda.
Indici boues quales 194.1.33.& 209.3. & inde
Indica ficus ſpinaq; 315.2.5
Indica gemma qualis 171.19
Indici apri quales 214.16
Indici maris beluæ quales 187.29.pẽr totũ.
Indicæ teſtudines maximæ 221.52
Indici oceani margaritarum copia 232.16
Indicũ coloris genus 874.40.& 896.20.24
Induciæ à quo repertæ 181.21
Inedia homini ante diem ſeptimum letalis non eſt 312.6
Inerticula uua 352.8
Infans reuerſus in uterum aliquãdo 256.38
Infantes quod tempus infeſtet 257.36
Infantes quando unguibus carent ibid.38
Infan. ferarũ lacte nutriti aliquãdo 192.37
Infantium ulcera in capite quomodo ſanentur 544.42
Infantium ægrotantium remedia 546.20
Infantibus comitialem patientibus utilia 550.6.& 760.20
Infantium cuſtos quis deus creditus 729.16
Infantium faſcinatio ibidem 15
Infantiũ ulcerũ remediũ 378.40.& 917.19
Infantium auribus utiliſsimum 541.29
Infantes coloſtrati 740.52
Infantibus quæ proſint ad dentitionem & gingiuas & oris ulcera 760.12.& 800. 42.& inde
Infantiũ morbi remedia 552.35. & 579.49. & 594.44.& 595.41.& 603.52. & 608.53. & 619.48.& 639.50.& 715.55. & 732.56. & inde. & 733.35. & 760. 12.& inde. & 767.28. & 800.39. & inde plura. & 854. 7.& 955.4.& 963.54
Infantibus urinam mouentia 558.18
Infantium lichenas ſanantia 646.45
Infantes impauidos quid faciat 760.25
Infantibus contra lippitudines remedium 767.17
Infantes ſi lacte concreto neruentur 800.39
Infantium pericula prohibẽs lapis 963.55
Infantibus ſaliuam facientia 970.22
Infelicia ligna quæ 344.44
Inferos non eſſe ſecũdum quoſdam 27.44
Inferos tantum colentes homines 99.2
Inferi quibus euocantur ad nos 784.13
Infirmitas omnis cœlo accidit 402.2
Infirmitas apud quos nulla 86.5
Infixa corpori extrahentia 601.49. & 648.7.& 636.9. & 699.19. & 701.27. 32.& 840.15
Inflammationis corporum remedia 541.19. & 578. 38. & 579.37. & 583. 57.42. & 608.28. & 610.14. & 618.31. & 619.10. & 610.13.& 621.14. & 635. 22 . & 638. 41 & 640.1.& 656.40.& 666.45.& 670. 35 & 677.11.& 690.2.& 659 23 & 707. 39.& 712.6.& 743.23.& 755.20.& 776.4
Inflationis corporum remedia 531.6.& 534. 14. & 537.47. & 541.22. & 543.5. & 545. 48.& 546.10.& 546.48.& 547.16.& 554. 43.& 577.10.& 581.54.& 539.29. & 594. 30.& 597.44.& 721.22.& 737.52.& 825. 16.& 834.17.50
Inflationes corporibus facientia 533.20.& 600.43.54.& 602.56.& 407.28.& 607. 56.& 623 55.& 640.22.& 649.2
Ingenium ultra artem eſſe 900.55
Ingeniorum laudes 366 52
Ingenium humanum neſcit modũ 684.54
Ingenium humanũ omnia exquirit 361.41
Ingenui pudoris eſt fateri per quos profeceris prologo
Inguinariæ herbæ medicinæ 694.28
Inguinis morbi remedia 603.9.& 694.29. & 709.15.18.& 718.24.& 722.40. & 729. 36.& 730.26.& 739.56.& 792.22.& 834. 44
Ingratitudinis exemplum 267.49. & 285.33.& 286.16.& 168.37. per totum
Inimicæ res inter ſe 187.49.& 188.20.& 193. 28. & 195.2. & 196. 11. per totum, & 204.2.& 218.39.per totum. & 224.37. & 243.48.per totum. & 246.30.& 247.32. 259.12. & 272. 42. & inde . & 394.22. & 405.20. & ibid.54. & inde. & 632.40.& inde per totum. & 756.29. & 739.20. & 761.3.per totum.& 774.26
Inimici qua ratione pœna affici poſſint 970.39
Inimicitiam iumentorum tollẽtia 668.24. & inde
Inimicorum odium quo concilietur 740.2
Inoculationem quæ arbores non recipiunt 434.47.per totum
Inoculatio omniũ fertiliſsima 435.22
Inoculatio arborum ſeminumq; quomodo reperta 432.28
Inopia inopes ſæpe cogit 371.9
Inſaniam inducentia 541.4.et 585.8.36.et 663.14 & 804.55
Inſania quomodo tollitur 545.8.& 554. 41. & 645.35. & 665.48. & 666. 41. & 698.8.& 804.6.& 734.6.& 539.22
Inſania aliquando uti opotmum eſt 459.88
Inſanientium remedia 539.28
Inſatiabilia quæ ſint animalia 301.6
Inſcitia quæ maxime pudenda 431.28
Inſectorum animalium cõſideratio libro 11. per totum
Inſectorum animalium differẽtiæ 274.16 per totum
Inſecta unde dicta ibidem 19
Inſectorum ſubtilitas ibidem 26.per totum
Inſecta an ſpirẽt habeantq; ſanguinẽ ibi. 49. per totum
Inſectorum corpus quale 275.23. per totum
Inſectorum aculeorum conſideratio 287. 35.& inde
Inſecta omnia oleo exanimantur 282.55. & 311.29
Inſectorum pinnarum conſideratio 287.5
Inſectorum pedes quales ibidem 43
Inſectorum diuerſitas 287.15.per totum
Inſectorum oculi quales 294.42
Inſectorum pedum diuerſitas 308.30. per totum
Inſitionis conſid. inuentio, &c. 432.34
Inſitionis ratio duplex ibid. 41
Inſitionis obſeruationes ibidem 49. & inde
Inſitionis tempus 431.54.& inde
Inſitorum conſideratio 374.52
Inſitorum quæ arbores capaciſsimæ 435. 17
Inſolatio quid 571.22
Inſomnia quibus tollantur 536.31.& 549. 25.& 694.47
Inſomnia non uidentes homines 98.54
Intentatum homini nihil in uita 362.40
Interaneorum animalium remedia 592.49
Interaneorum morbi remedia 539.18. & 618.46.& 651.56.& 691.13.& 696.40. & 710.3. & 790.35. & 792.36.& 800.53. & 835.28
Interlucatio arborum qualiter 453.29
Interlunio ſata nõ lędũtur uermibus 475.12

Interlunium

Interlunium quid 410.51.& 496.22
Interlunio quid agendum 496.12
Interrogata omnia quomodo ſciri poſſunt 827.52
Intertrigo, id eſt, membrorum inter ſe frica tio, quomodo tollitur 576.41.& 634.3.& 536.32.& 639.24.& 641.32.& 642.51.& 694.23
Internalla plantarum arborumq; qualia eſſe debent 430.40. per totum
Inteſtinorum animalia quomodo pelluntur 529.30.& 542.1.& 591.16
Inteſtinorum remedia 528.1.& 539.37.& 538.47.& 545.21.& 546.13.& 149.53.& 550.16.& 553.24.& 554.48.& 557.53.& 604.9.& 622.46.& 624.43.& 631.11.& 700.23.& 741.32.& 752.54
Inteſtinorum ulcera ſanantia 529.27
Inteſtinorum torminibus remedia 549.44
Intubi herbæ conſideratio 518.36.& inde.& 531.22.& inde
Intubi herbæ medicinæ 535.22.& inde
Intubum erraticum, id eſt, ambugia ibi.25
Inuentio rerũ dijs tribuitur 704.46.765.3
Inuentionis cauſa amor 560.36
Inuentores rerum dij habiti ſunt 658.21
Inuentores uariarũ rerum 179.36. per totũ
Inuidiæ redarguoo 658.14.& inde.& 660.34
Inuidiã citra iudicium eſſe debet 566.47
Inuidiæ exemplum 199.32.& inde.& 200.20.& 203.4.& 36. ibidem.& 794.10.& 955.20.& 969.46
Inulæ herbæ conſideratio, uſus, &c. 513.31.& inde.& 531.2
Inulæ herbæ medicinæ 535.2.& inde
Iotapes Iudæus magus 783.7
Iocineris conſid. 299.20.& inde copioſe
Iocinora ubi bina leporibus ibidem 33
Vide iecur.
Iocinoris morbi remedia 527.31.& 529.24.& 531.24.30.& 543.10.& 544.40.& 546.27.& 547.12.33.& 551.54.& 517.25.42.& 558.38.& 579.25.& 580.47.& 589.30.& 590.5.& 593.24.50.& 594.10.& 595.38.& 597.54.& 593.15.& 603.16.& 607.32.56.& 611.1.& 613.48.& 623.2.35.& 626.5.& 629.20.& 619.24.& 630.34.51.& 636.11.19.34.47.& 639.13.20.643.10.& 644.19.& 941.49.& 657.23.& 681.8 & 636.55.& 687.2.6.22.38.& 711.11.& 712.14.& 71 .56.& 788.22.& 833.21.48.& 834.18.& 889.10.& 940.23
Io ubi in uaccam mutata 416.55
Io ad quam quercum ab Argo ligata ibidẽ
Io pictura 908.45
Iollas medicus 549.33.& 550.55
Ion ſcriptor 494.43
Ion ſtatuarius 872.38
Ion gemma 973.32
Ionum literis nõ conſpirarunt omnes 182.30
Iouetanum genus plumbi 887.48
Iouis. Quære Iupiter.
Iphiclus Herculis frater 158.35
Iphicratis leænæ ſimulacrum 875.27
Iphigeniæ ad aras ſtantis pictura 900.45.& 909.22
Iphis pictor 910.9
Iracundiæ cauſa 303.30
Iracundias hominum domat androdamas lapis 968.2
Iram cuiq; ineſſe, & quando ad iracundiam proniores 602.23.& inde
Irene pictrix 911.1
Irinum optimum ubi 566.3
Irio quando ſerenda 461.31
Irionis folia qualia 462.42
Irionis frugis medicinæ 608.45
Irionis tritici natura 467.28
Iris gemma 966.45
Iris oleum 371.27
Iris herba odoratiſsima 565.40.& inde
Iris quæ optima ibidem 42.49.& inde
Iris genera duo ibid.47.& inde
Iris cur dicta ibid.55
Iris herba quæ optima & ex ea medicinæ 579.48
Irinum unguentum quibus gratum 330.53.& 467.28
Iſatis lactucæ genus & ex ea medicinæ 133.37
Iſchæmon herba qualis 669.51.& 699.16
Iſchias herba quæ 587.35
Iſchiadicis utilia 632.27.& 635.25.49.& 639.22.& 640.28.& 641.48.& 645.28.& 650.44.& 666.44.& 681.9.& 683.5.& 694.10.15.& 700.26.& 709.26.& 710.24.& 717.5.& 722.4.37.40.& 726.31.& 739.6.& 751.23.& 754.45.& 789.25.& 817.6.& 855.12.& 833.52
Iſia frumenti genus ſecundum quoſdam 467.10
Iſiaci ſacerdotes quid in ſacris 712.35
Iſidis ſydus quod 5.43
Iſidis plocamon 347.54
Iſidomos quid 943.23
Iſigonus ſtatuarius 877.2
Iſmenias muſicus 948.53
Iſocinnamon arbor 325.36
Iſocrates uiginti talentis unam orationem uendidit 267.15
Iſoëtes herba 680.3
Iſopyron herba qualis 716.43
Iſthmiaca corona ex pino 372.15
Iſtriæ oleum optimum 368.13
Reliqua quære parte ſecunda.
Italiæ quæ pars fulminibus obnoxia 25.19
Italiæ gentes diu uiuere 174.51.& inde
Italiæ laus, temperantia, rerum copia, &c. 976.8.& inde
Italia quæ non gignat 332.35
Italia ſteriles palmas habet 333.40.& 404.5
Italia peculiaris arborum parens 348.18
Italiæ principatus in uitibus 349.10
Italia quas uites amat 352.11
Italiæ quæ uua placeat 353.5
Italiæ generoſa uina quæ 359.28
Italia quomodo uina condit 363.23
Italia quando primum oleum habuit 367.17
Italiæ oleum optimum 368.7
Italiæ locis piperis arbor uiuit 404.12
Italiæ calamus ſagittis aptiſsimus 407.9
Italiæ ſitus optimus 423.33
Italiæ terram quidam iam laſſam eſſe dixerunt 414.5
Italia infeſtata ſæpe locuſtis 288.21
Italia à quo fimi nũm accepit 425.34
Italiæ ratio in diſtributione temporis quo ſerendæ arbores ſint 437.27
Italiæ cultores deni in centena iugera uinearum 448.9
Italiam latifundia perdidere 459.45
Italiæ triticum optimum 463.20.36
Italia ex quibus prouincijs triticum recipit ibid.41 & inde
Italiæ piſendi modus 467.36
Italiæ arandi conſuetudo 476.47
Italia luxuria Aſiæ corrupta eſt 862.50
Italia quando primum elephantes uidit 185.44. per totum
Reliqua quære parte ſecunda.
Itali à Pelaſgis literas receperunt 180.5
Italicarum ſtatuarum uetuſtas 870.11.24
Itacomeli uinum 362.16
Iuba cui librum ſuum inſcripſit 319.54.& 139.3
Iubæ libri ad Claudiũ Cæſarem ſcripti ibid.
Iubæ Mauritaniæ regis primi laua 94.21
Iudaica reſina qualis 363.42
Iudæa tantum balſamum habet 327.30.& 404.3
Iudæa Ro. ſeruit & tributa pendit 327.35
Iudæa ab Alexandro magno uicta 328.7
Iudæa palmis inclyta 333.38
Iudæa gens contumelia numinum inſignis 335.36
Iudæa fluuius qui ſabbatis omnibus ſiccatur 805.50
Reliqua quære parte ſecunda.
Iudæi in uitam ſuam iacuunt 327.43
Iudæorum magica 783.8
Iudæorum ſuperſtitio 855.43
Iudæis dicatum piſcis ibidem
Iudicem quis ſortiatur, an eligat, refert plurimum. Prologo
Iudicum decuriæ 846.46.& inde
Iudicium capitis ubi primum actum 180.54
Iugerum quid 456.22
Iugera duo uni olim tantum conceſſa ibidem 4
Iuglans & quercus inter ſe inimicæ 632.43
Iuglandis nucis conſideratio 379.20. per totum
Iuglans quæ loca amet 395.53
Iuglandes aquas oderunt 396.10
Iuglans inferiore parte fertilior 401.32
Iuglans non facile ſentit cariem aut uetuſtatem 413.37
Iuglandes nuces quomodo ſerãtur 427.33
Iuglandis umbræ cunctis noxiæ 43[illegible].49
Iuglandis nuces quo ſerẽdæ tẽpore 437.33
Iuglandis nucis oleum ad quid 621.39
Iuglandes nuces unde dictæ, & earum natura, ac medicinæ 629.34.& inde
Iuglandium nucum nocumenta plura ibid.& inde
Iulia Auguſta quotidie inula ueſcebatur 513.40
Iulia Auguſti neptis 119.55
Iulia lex theatralis 847.7
Iuliana ceraſa qualia 3[illegible]1.17
Iulianus Neronis curator 954.22
Iulius Vindex quid erga Neronem 54[illegible].15
Iulij Imperatoris carmen de olere 5[illegible].5
Iulius Viator eques Romanus 162.35
Iulius Lupus præfectus 5[illegible]3.20
Iulij Rufi mors qualis 6[illegible]2.49
Iulius Sex. conſul 810.20.& 35.43
Iulius L. conſul 26.23
Iulij medici interitus 278.25
Iulus quid 402.6
Iumentis ferulæ uenenum ſunt 632.51
Iumentis poma quomodo portatu facilia ibid.49
Iumentis utilia 608.11
Iumentorum ungulas indurantia 804.37
Iumentorum urinam mouentia 533.23
Iumentorum morbi medicinæ 784.52.& 801.55.& inde
Iumentorum ulcera ſanantia 596.47.& 735.24
Iumentorum oculis ſalutaria 610.35
Iumentorum in pituita & ſtranguria remedia 666.3.& 693.24
Iumẽta diſcordãtia quid cohibeat 6[illegible]8.25
Iumentorum febribus medicina 6[illegible]3
Iunci conſideratio, genera, ſatio, uſus, nomina 576.4. per totum
Iunco funes faciunt 5[illegible]5.40
Iuncus odoratus ubi 326.30.& inde.& 576.48.& 577.13
Iunci uſus 576.4.& inde
Iunci copia ubi ibidem 29
Iunci medicinæ ibid.31.& inde
Iuncinum oleum 371.20
Iuniperi arboris conſideratio 398.51
Iuniperus non ſentit cariem neq; uetuſtatẽ 413.37
Iuniperus quo tẽpore ſemen ferat 400.19
Iunipero eadem uirtus quæ cedro 411.47
Iuniperus ubi maxima ibidem 48
Iuniperi natura, genera medicinæ 640.19
Iuniperus montes amat 375.46
Iunipero non decidunt folia 396.45
Iunipero ſpina pro folio 398.4
Iuniperus non floret ibi.51
Iunior quo quis effici poſsit 549.34
Iuniora fertiliora, ſed tardius fructum ferũt 401.39
Iunius Piſciculus eques Romanus 924.49

Iunius

Iunius Appius conſul 204.34
Iunius L. quando conſul 367.27
Iunius Gracchanus hiſtoricus 847.37
Iunius P. legatus perimitur 868.12
Iunij Valentis fortitudo 163.9
Iunius M. prætor 904.24
Iunius Syllanus conſul 36.40
Iunonis ſydus quod 9.43
Iunonis ædes Romæ fulmine icta 24.15
Iunonis templum Metaponti quale 349.19
Iunonis lucus Nuceriæ & in eo portentum 403.41
Iunonis cella in Capitolio 870.12
Iunonis ſimulacrum 875.36
Iunonis Laciniæ templum 899.31
Iunonis Laciniæ mirum 44.4
Iunonis Ardeæ templum 906.33
Iuno quo fonte perfuſa 807.38
Iuppiter hoſpitalis 924.5
Iuppiter ubi cum Europa primum cõcubuit 313.47
Iouis circuli ſiderisq; conſideratio 5.20
Iouis ſtellæ per zodiacum motus 10.24
Iouis ſtellæ color qualis 12.13
Ioui cur fulmina aſsignantur 13.1
Ioui quæ fulmina tributa 23.41
Iouis cognomina 24.17
Iouis ſimulacrum ex uite 349.17
Ioui eſculus ſacra 312.47
Iouis in gremio Romani Imperatores laurum ponunt 385.9
Iouis barba arbor 376.13
Iouis ſpelunca in Creta inſula, & circa eam mirum 400.51
Iouis ſimulacrum Romæ ex qua materia, & quando dicatum 414.1.& 170.2
Iouis glandes 379.49
Iouis menſa uerbenaca uerritur 672.56
Iouem cœlo deuocare conabantur 725.37
Iouis ſimulacrum minio pingitur 858.3
Iouis Statoris ædes Romæ ubi 869.38
Iouis coloſſus à Claudio Imperatore dicatus 871.6
Iouis flamma flos 710.19
Iouis Olympij ſimulacrum à quo 872.22. 56.& 877.27.170. 2. & 921.45.& inde
Iouis Seruatoris templum 871.42
Iouis tonantis ædes 876.16.& 928.28
Iouis tonantis ſimulacrum 876.13
Iouis ſimulacrum 877.48.& 924 19.53
Iouis pictura 899.26
Iouis Liberũ parturientibus pictura 909.55
Iouis effigies in Capitolio qualis & à quo 912.32
Iouis ædes ex qua materia 914.42
Iouis Olympij templum Athenis 921.41
Iouis Vltoris templum, id eſt, Pantheon (933.53
Iouis gemma 971.28
Ioui Lycæo humana hoſtia ſacrificãt 595.28
Iouis armiger aquila credita 25.19.& 246.16
Ioui aquila ſacra 246.41
Iouis Labradij fons & eius mirum 823.26
Iupiter eburneus 933.20
Iupiter quare caprino lacte nutritus fingitur 740.55
Iupiter Stratios, id eſt, militaris, ubi & cur ſic dictus 416.56
Iurandi mos per res fœdiſsimas 3.21
Iurgia concitantia 828.17
Iuuencorũ corpore exanimato, apes gigni 283.14
Iuuenis fœminini generis contra quoſdam 169.4
Iuuẽtutis deæ ædicula in Capitolio 905.36
Iuuentutis ædes 769.44
Iuuentius M. cõſul ac eius interitus 178.14
Ixia herba quę 593.38.43
Iynx auis ſola binos digitos habet 308.18

K

KΟΣΜΟΣ Græcè, Latinè ornamentum 2.10

L

LAbeones unde dicti 295.22
Labeo Aterius prætorius 893.6
Labyrinthorum conſideratio 931.22.per totum
Labyrinthus Aegyptius ibidem.23
Labyrinthi plures ubi & quales ibidem
Labyrinthus Samius à quo 976.49
Labiorum morbi remedia 634.33.& 785.35.& 881.10
Laborinus Campaniæ campus fertiliſsimus 422.29
Labradei Iouis fons & ibid. mirum 823.26
Labrus piſcis 842.52
Labrum uenereum herba qualis 681.25
Labrorum conſideratio 295.28
Labrorum fiſſuræ remedia 749.53
Labro carentes homines 145.46.& inde
Labruſcæ uua Oẽnanthe dicitur 329.54
Labruſcæ uuæ conſideratio & medicinę ex ea 612.30
Laburnum arbor, aquas odit 396.
Lac ubi nigrum 42.6
Lacte aſinino cutis pulchra redditur 305.40
Lacte quando pluit 25.25
Lactis ubertas intermiſſa reſtituitur 715.17
Lactis copiam facientia 558.48.& 613.2. & 641.12.& 646.9.15.& 651.27.& 704.12.& 715.14.& 720.18.& 722.51.& 759.22.& 838.30.54
Lactis abundantiam ouibus faciẽtia 651.10
Lactis copia ex qua materia 346.30
Lactis ſapor qualis 381.48
Lactis gallinacei hauſtus prouerbium prologo
Lac ne coaguletur 544.33
Lactis ubertatẽ puerperis facientis 529.34.& 536.56.& 759.13
Lactis mulierum copia quomodo fiat 549.9.& 583.18.& 598.9.& 599.2.& 838.30.& 970.22
Lacte uiuentes homines 146.12.& 209.18
Lac coagulantia 616.45
Lac optimum medicamentum 671.21
Lac uaccarum cur optimum ibidem.23
Lactis ficorum in medicinis uſus 625.34
Lactis materni uſus utiliſsimus, exitioſus uero poſt conceptum 740.50
Lac quod maxime nutrit ibidem.54
Lactis conſideratio 305.27.& inde
Lactis bonitas ibidem.31.& inde
Lac mulierum ſaluberrimum 741.56
Lactis coagulum quando uenenum 745.41
Lactis mulierum medicinę 531.39.& 733.59.& inde
Lacti contraria idque extinguentia 603.7.& 613.50.& 712.32
Lactes quæ in homine dicantur 300.43
Lacedæmonij quo anno utebantur 843.37
Lacedæmonis tectorium opus 914.46
Lacedæmonij quando imperium amiſerũt, & quod tunc portentum uiſum 25.52
Lacertarum magnarum copia 548.23
Lacertæ deſcriptio 204.2
Lacertæ natura qualis 772.21
Lacerti ubi maximi 204.3
Lacertis lingua qualis 297.2
Lacertarum ætas 284.3
Lacertæ Arabiæ cubitales ibidem
Lacertæ Indiæ uigintiquatuor pedũ ibid.
Lacertorum color ibidem.5
Lacertarum oua 264.14
Lacertorum piſcium genera 841.21
Lacertã ore parere uulgo creditur 170.17
Lacertis nulla memoria neq; incubãt ibid.
Lacertarum in medicinis uſus 776.45.& 777.44.& 779.32.& inde.& 786.53.& 789.4.& 795.31
Lacryma uitis qualis & ex ea medicinæ 610.59
Lacrymæ miſeriæ iudices 293.45.& inde
Lacrymarum remedia 619.56
Lacrymæ herbę conſideratio 522.25
Lacydi philoſopho anſer perpetuus comes 251.19
Lacon ſtatuarius 872.27
Laconica purpura 566.30.& 896.39
Laconica arundo qualis 407.45
Laconicę canes quales 258.44
Laconico agro ficus maximę 401.13
Lacta herba 325.32
Lacteus in cœlo circulus & eius effectus 490.51. & inde
Lacteus circulus cur dictus ibidem
Lactoris herba qualis 655.21
Lactucini quidã Romani nominati & quare 509.30
Lactucæ genera tria 518.1.& inde
Lactuca ſomnum inducit 518.16
Lactuca unde dicta ibidem.15
Lactuca omnis refrigerans & eius in cibis uſus ibidem.22
Lactuca Auguſtus ſeruatus à Muſa medico ibidem.24
Lactucam ueteres religionis cauſa non cõmanducabant ibidem.25
Lactuca quomodo ſeruetur in omnes mẽſes ibidem.27
Lactuca ſanguinẽ augere creditur ibid.28
Lactuca caprina ibidem.& 533.27
Lactucæ toto anno ſeruntur 518.40
Lactucæ qua arte amplę fiant ibidem.48
Lactucæ ſatio translatioq; ibidem
Lactucæ genera & medicinæ 533.16
Lactucæ ſponte naſcentis deſcriptio ibid.
Lactucę ſucci uſus ibidem.48
Lactucæ peculiares uires 534.18
Lacunaria à quo primum picta 907.48
Lacutures Braſsicę quales 520.8
Lada herba 322.43.& 688.50
Ladani conſideratio 322.24
Ladani herbę, medicinæ 688.48.& 692.12.& 697.39.& 699.20.& 702.28.& 703.25
Lælius Strabo quia 263.51
Lælius decimus prologo
Lętitia nec ullo minimo mœrore penſanda 170.46
Lætitiam afferentia 669.33
Lagarina uua 356.55
Lageę uuæ 353.7
Laginis herbæ deſcriptio 652.18
Lagonia pueri ſimulacrum 876.25
Lagopus auis 262.54
Lagopi herbæ medicinæ 689.36
Lagonoponos morbus & eius remedium 529.22
Lahippus ſtatuarius 872.42.& 874.39
Lais medica 734.53
Lala mulier pictrix 912.6
Laletana uina 357.18
Lalizionés onagrorum genus 208.52
Lamia quidam in rogo reuixit 176.44
Lamium urticæ genus 573.46
Lamij herbæ conſideratio & medicinæ ex eo 591.37.per totum
Lamirus piſcis 842.22
Lampades cometæ 14.29.& 15.46
Lampſaci gemmæ 974.28
Lampido felix fœmina credita 170.50
Lampyrides uermes ignium modo noctu lucentes 287.22.& 487.10.22
Lana quando pluit 25.33
Lanis tingendis apta 830.20
Lanarum colorum genera plura 218.13
Lanarum genera ibid.5.per totum
Lanas tingendi uſus ibid.22.& inde
Lanæ nigræ nullum colorem bibunt ibi.37
Lanas inficere, Lydorum repertũ 180.20
Lanæ medicinæ 765.52.per totum
Lanæ uſus in nuptijs ibidem
Lanæ ubi optimæ 218.5.25.& inde
Lana in folijs arborum 597.51
Lanæ quibus tinguntur 645.25.& 592.25.& 593 19.& 896.34
Lanaria herba qualis 655.30
Lanatæ uuæ ubi 350.54
Lanata arbor cur dicta & ubi inuſta 373.45
Lanati dicuntur lupi piſces 285.35
Lancea à quibus reperta 181.6
Lanigeræ arbores ubi 317.33.43
Langæ beſtiæ 952.51
Langorum remedia 640.23

Languriam quid 912.50
Languriæ beſtiæ ibidem 50
Laocoontis & filiorũ à draconibus interemtorum ſtatua 924 33
Laodamiæ mulieris pictura 910.1
Laodice uxor Antiochi 259.11
Laodiceæ lilium quale 563.41
Lapati herbæ natura genera medic. 555.7
Lapati conſideratio ibidem.& inde
Lapatum quod & rumex dicitur ibidem.10
Lapati radix maxima 514.14
Lapati ſatio quando 523.21
Laparum ſylueſtre melius reliquo 525.13
Lapati uſus & ex eo medicinæ ibid.16.18
Lapidum conſideratio 919.20.per totum
Lapides intra arbores reperti 411.54.& 41?.4
Lapus fugitiuus ubi 932.25
Lapides uiua corpora erodentes 933.4
Lapides ubi tranſlucidi ſint ibid.9.& 942.29.35 & 940.46
Lapidis flos qualis 938.15
Lapides quoſdam parere alios 938.16
Lapides oſſei ibidem.29
Lapides palmati quales & ubi ibidem.30
Lapidum differentiæ plures ibidem.15
Lapides è puluere 935.45.& inde
Lapideſcere terram ubi ibidem
Lapidem integrum fluctuare, comminutũ mergi 937.52
Lapides uiui quales 939.9
Lapidũ mortariorũ conſideratio 941.35
Lapides qui ſecari poſſunt ibid.56.& 943.2
Lapides monumentis apti 943.10
Lapis uiridis qualis ibidem.13
Lapides qui ædificijs apti & qui nõ 942.50
Lapides è cœlo cadentes 25.47
Lapides herbis tingi 536.55
Lapides pingere quãdo inuentum 890.27
Lap.cur pluant 57.45.& 15.47.per totum
Lapides ſtatim conſumentes corpora 33.34.& 934.55.per totum
Lapis ubi creſcat 45.20.& 938.17
Lapidea quædam fieri ſolo tactu 938.1
Lapidicinæ à Cadmo repertæ 180.17
Lapilli & ſetæ in ueſicis 305.52 53.54
Lapillos herba generans 757.15
Lapillo Thraces dies quales ſint computãt 170.35
Lapitharum ſimulacrum 911.53
Lappa Boaria herba ad quid 696.32
Lappa frugibus inimica 477.34
Lappæ flores quales 575.11
Lappago herba qualis 695.51
Lapſanæ deſcriptio & ex ea medicinæ 538.13.& inde
Lapſorum remedia 543.37.& 592.28.& 549.42
Laquearia ubi auro intecta 850.31
Larbaſon quid 656.29
Laribus compitalia cur inſtituta 947 54
Largitionis exemplum 565.41
Larix quæ non repullulat 392.15
Laricis arboris medicinæ 638.30
Larix montes amat 395.45
Laricis arboris conſideratio 393.51
Laricem non ardere 392 6
Larici non deciduns folia 396.44
Larici folia qualia 398.10
Larix non floret ibidem.47
Laricis germinatio qualis 399.23
Laricis arboris natura qualis 410.29
Larix arbor altiſsima 411.27.& 412.12
Larix neq; cariem, neque uetuſtatem ſentit 413.37
Larix ualidè pondus ſuſtinet 415.8
Lartius Licinius legatus 805.48
Lartio Licinio qd circa tubera accidit 596.15
Laſer quid ibidem.40.& inde
Laſerpitij conſideratio ibidem 38
Laſeris medicinæ 536.20
Laſer piſeis 824.41
Laſſorum remedia 548.42.& 550.22.& 591.8
Laſsitudinem ne quis ſentiat 591 8.

& 620.47.& 634.24.& 635.54.& 645.8.& 720.55.& 721.24.& 742.47.
Lataces herbæ 684.57
Lateriana pyra 374.36
Lateribus quæ conueniens materia 914.21
Lateres quando fingendi ibidem.24
Latericias domos qui inuenerint 180.5
Lateribus quando pluit 25.47.& inde
Laterum generatria 914.16
Lathyrum regem, Eudoxus fugit 30.3
Latyrus Ptolemæus rex 145.51
Lathyrus herba qualis 715.47
Latiaris Iupiter 871.36
Lati claui tunica quæ 211.35
Latifolia quercus genus 389.1.16.44
Latinis literis Græcæ literæ ueteres ſimiles 182.32. per totum
Latinis ferijs quæ fiunt Romæ 710 32
Latini priſci à quo occiſi 868.19
Latinæ literæ antiquæ 906.37
Latinæ linguæ nouitas 354.4
Latini primi Italorum uinum habuerunt 359.23
Latini herbarũ ſcriptores 657.40.per totũ
Latinorum caſtra à quo capta 847.50
Latinienſia uina 356.42
Latium farre pro cibo utebatur 465 55
Latonæ puerperæ ſimulacrum 876.3
Latonæ ſtatua 922.41
Latonæ & Dianæ ſimulacrum 924 21
Latrocinijs contraria 739.35
Latronũ imperus quo uitari poteſt 772.32
Lateris uocis contentione læſi remedium 710.50
Laterum doloris remedia 538.28.540 44.& 543 9.& 547.33. & 548.45. & 550.44.& 556.32.& 579.6.30.& 581.46.& 591.11.& 592.4.& 596.30.& 597.43 & 604.9.& 613.16. & 631.8. & 635.25. & 630.23. & 640.22. & 645.51. & 650.20. & 653.9 & 686.28 38.56.& 687.21.& 587.55.& 688.2.& 700.42.& 709.53.& 719.48.& 739.9.& 833.51.& 885.9
Later herba & ex eo medicinæ 689.17
Lauicana Romana porta 923.2
Laurea pyra 374.44
Laurea ceraſa 381.23
Laurea, id eſt lauri folia 535.47
Lauretum ubi Romæ ibidem 49
Laurentina nuaquæ 352.53
Laurinum oleum 370.47.& 622.25
Lauricea quid 215.10
Lauriotis quid 883 32
Lauri arboris conſideratio & eius genera 384.22.per totum
Lauri baccæ 381.3
Laurus Appollini ſacra 382.47
Laurus optima quæ 370.50
Lauri ſuccus qualis 381.6
Lauri in triumphis uſus 384.22.& inde
Laurus ante Cæſarem & pontificũ domum Romæ ibidem
Laurus Delphica quæ ibidem 28
Lauro coronabantur triumphantes Romæ ibidem 30
Laurus cypria qualia ibidem 25.31
Laurus ſylueſtris qualia ibidem 33
Laurus regia quæ ibidem 35
Laurus Auguſta ibidem 45
Laurus è cœlo miſſa ibidem 43
Laurus pacifera 335.5
Laurus inter armatos hoſtes quietis indiciũ ibidem
Lauri uſus in militia apud Romanos ibi.8
Laurus in gremio Iouis Romani imperatores ponunt ibidem 9
Laurus ſpectaniſsima in mõte Parnaſo ibi.13
Laurum Romani Apollini Delphico dono mittebant, & quare ibidem 14
Laurus fulmine nõ ſcitur ibid.19.& 25.13
Laurus, ſuffimentum cædis hoſtiũ atq; purgatio 385.21
Laurum in prufanis uſibus pollui fas nõ eſt ibidem 23
Laurus non incenditur in ſacris ibid.24

Laurus inimica igni ibidem & inde
Laurus ad gallinas ubi & quare ibid.385.40
Lauri no meo ad muros transferri ibid.46.& inde
Laurus purificationibus adhibetur ibi.50
Laurus ramo quoq; ſeri poteſt ibid.
Laurus quæ loca amet 395.56
Lauro non decidunt folia 396.23
Laurus primo Fauonio germinat 399.5
Laurus cur mas exiſtimetur 402.5
Lauro frigus inimicum 404.18
Laurus plurima in Olympo monte ibidem
Laurus in ſacris ibidem 22
Laurus cum hedera ignẽ excutit 413.13
Laurus inſana ubi & quare ſic dicta 417.3
Laurus quibus modis ſeritur 4?7.6
Laurus quando ſerenda 435.53
Laurus contra rubiginem ſatorum 475.32
Lauri Daphnoidis natura & ex ea medicinæ 63?.18
Lauri natura & medicinæ ex ea 630.23.& inde
Lauri Delphicæ medicinæ 631.5.& inde
Laurus Idæa & Alexandrina qualis ibi.14
Lauro aues quædam ſeſe purgant 598.18.& inde
Lea braſsicæ genus 536.12
Leænæ meretricis patientia 164.1
Leæna quot primo fœtu pariat 290.13
Lebadiæ prodigium 408.6
Lecanius Baſſus quis 682.50
Lecythion agilitatis exercitator 909.21
Lectiphagites uinum 361.17
Lectis argentum addere Caruilius tradidit 862 17
Legati Romanorum ſagmina portabant 587.5 & inde.& 672.55
Legatorum Romanorum mos 587.3
Legati Romanorum uerbenacam ad hoſtes portant 672.55
Legati Romanorum perimuntur 868.49.& inde
Legatorum quorundam audacia 869.1
Leges. Quære lex.
Legumina quæ herba necat 609.26
Leguminibus quæ beſtiolæ innaſcuntur ibidem 30
Leguminum radix qualis 462.45
Legumina quota die ſata naſcantur ibid.46
Leguminum culmus qualis 462.30
Leguminum caulis qualis ibidem & inde
Legumina diutius florent 462.43
Legumina quando filiquentur ibidem 46
Legumina quot diebus maturescunt ibi.49
Leguminum conſideratio 470.8.per totũ
Leguminũ ſatio ibid.47.& 476.6.& inde
Legumen unde dictum 476.9
Legumina quomodo diu ſeruentur 494.5
Leguminum occatio, ſaritio, runcatio, &c. 478.29.per totum
Leguminibus ne maleficia innaſcantur ibi.7.& inde.& 524.4.per totum
Lembus nauis à quo repertus 182.15
Lemniſci in coronis 560.56
Lemonium herba qualis 673.21
Lendes beſtiæ quibus perimuntur 602.3.& 642.31.& 746.43.50.& 777.8.& 935.33.& 917.25
Lenæus medicus 641.53
Lenæus Pompeius quis 384.26.& 658.47
Lenæi Pompeij liber 653.47.& 659.12
Lens legumẽ quãdo ſerẽda 481.4-484.14
Lens ubi ſerenda 476.2
Lentem pinſendi ratio 467.48
Lens quãdo ſeritur & eiuſdem genera plura 470.48 & inde
Lente veſcentes æquanimes fiunt ibid.53
Lentem necans herba ſecuridaca 474.46
Lentis natura, & medicinæ ex ea 606.33
Lens paluſtris & per ſe naſcens 607.3
Lentiſcus arbor picem fundit 363.38
Lentiſci oleum 371.6.& 621.44
Lentiſci baccæ 381.4
Lentiſcus qua ratione ſemper uiridis & ſertilis ſecundum Ciceronem 484.20

Lentiſci

Lentiſci medicinæ 638.32
Lentigines maculæ quo tollantur 527.24
Lentigines facientia 553.38
Lentiginis maculæ remedia 533.8.& 539.6. & 541.44.& 546.41.& 549.6. & 585.45. & 593.25.51.& 598.27 & 600.23.& 604. 25.& 608.37.& 613.6. & 622.49. & 626. 51.& 630 43.& 632. 12. & 639.5. & 641. 25. & 646.8. & 652.4. & 657.37. & 738. 47. & 749. 47. & 832. 47. & 833.7. & 834.22.29
Lentuli unde dicti 456.50
Lentulus Spinter quid in theatro & ludis 504.44
Lentuli Spinteris miræ amphoræ urceiq; 927.44
Lentulus Cornelius quando conſul 783.15
Lentuli Spinteris Dibapha & ob hoc reprehenſio 236.37.& inde
Lentulus L.conſul contra Sânites 847.53
Lentulus P.conſul 871.39
Lentulus conſul 159.23
Leochares ſtatuarius 872.33.& 913. 27.& inde
Leocras ſtatuarius ac eius opera 876.20
Leonatus Alexandri dux 132.32.& 914.3
Leones cancrorum genus 230.51
Leonum feritas inter ſe non dimicat 152.18
Leones iugum ſubeunt 262.14
Leonibus lingua qualis 297.7
Leones & thoës inimici 273.12
Leonum pugnam quis Romæ dederit 191. 20.& inde
Leones quomodo capi facile poſsint ibidē 27.& inde
Leonem qui primus manu tractare auſus, ac manſuetum oſtendere 191.41
Leones quis primus iugo ſubdidit ibid.35
Leo læſus ab homine medelā petit ibid.47
Leones ubi nigri 192.43 (& inde
Leonis caput fortiſsimum 201.25
Leonis adipis aliarumq; partium in medicinis uſus 736.1.& inde
Leonum dentis uſus ibidem 7
Leones quos non attingant 772.37
Leones qua arte ungues cuſtodiant 189.36
Leonis conſideratio ibidem 41.per totum
Leones quibus in locis reperiantur 190.17
Leonum genera duo ibidem 19
Leonum natura conſuetudoq; ibidem 20
Leones quando hominē appetunt ibid.29
Leonum clementia 190.34
Leonis irati ſigna 191.47
Leonis generoſitas quo deprehenditur 190.53
Leo limis oculis non intuetur 193.12
Leo quæ timeat ibidem 5
Leones ne mordeant 882.51
Leonibus quæ herba contraria 654.13
Leonis animæ uirus graue 311.12
Leonū carnibus uiuētes homines 145.52
Leo piſcis 841.22
Leones cancrorum genus 230.51
Leon ſtatuarius 877.53
Leonides Alexandri pędagogus 320.45
Leontice herba qualis 676.26
Leontij ſtatuarij opera 873.42
Leontion pictor 904.19
Leontios gemma 974.8
Leontiſci pictura 910.11
Leontopetalon herba qualis 715.56
Leontophoni conſid. 203.14.per totum
Leontopodion herba qualis 689.30
Leontopodij herbæ medicinæ 699.30.& 701.53
Leopardus à leone gignitur 189.43
Lepidij conſideratio 512.10.& inde
Lepidij herbæ natura & medicinæ 748.48
Lepidotes gemma 971.33
Lepidus M.conſul & eius domus 926.13. & inde.& 934.37.& 251.17
Lepidi M.interitus 178.38
Lepidi Aemilij interitus ibidem 6
Lepidus M.ob charitatē Apuleię coniugis obijt 169.6
Lepido quid in triūuiratu accidit 907.20
Lepidorum familia 158.47
Lepræ morbi remedia 533.8.537.& 20.45. 543.41.548.50.549.6.555.28.556.11.578. 17.& 571.33.& 593.25.51. & 598.38. & 604.24.& 610.20.& 613.2.& 617.18.& 618.37.& 626.50.& 639.34.& 744.12.& 745.44.& 657.31.35.& 666.42.& 681. 37.& 690.46.& 718.55. & 741.29. & 749.38.774.56.& 819.33.& 833.6.& 834.22.29.& 881.15.& 915.28.& 916.3
Lepton centaurion herba 667.41
Leptophyllon herba 691.51
Lepturagæ 350.11
Lepus marinus qualis 822.16
Leporis marini conſid.ueneumq; 139.26
Leporis marini uenenum & eius remedia 554.13.& 624.19.& 635.10.21.& 675.28. & 734.4 & 741.38.& 745.37.45.49
Leporis marini in medicinis uſus 839.24. & 833.15
Lepus piſcis 841.22.& 822.16
Leporū terreſtriū cōſid. 215.2.per totum
Lepores candidi & niue ueſcentes ibidem
Lepus omnium prædæ naſcens ibidem.20
Lepus ſuperfœtas ibidem
Lepores in Ithacā inſulam illati moriuntur 216.21
Lepores ubi uiuere nequeunt ibidem
Lepores apertis oculis dormiunt 293.54
Lepores omni menſe pariunt 269.7.38
Leporibus cor maximum 298.34
Lepores ubi bina iocinera habent 299.33
Lepores non pingueſcunt 302.25
Lepus ſurdus facilius pingueſcit 761.11
Lepus animalium uelociſsimus 304.33
Leporis membra contra ſerpentes & eiuſdē in medicinis uſus 746.52.& 750.37. & 751.25.54.& 753.1.6.30.53.& 754.48. & 758.53.& 760.34
Leporis coagulum in medicina 745.33. & 748.21.36.& 750.37.& 752.32.& 760. 18
Lepores in cibo ſumpti ſomnioſos faciunt 760.34
Leporis carnes edens formoſus fit ibid.54
Leporinæ pelles pro ueſtibus 215.14
Lesbias gemma 973.34
Lesbium uinum quale 357.29
Lesbocles pictor 877.13
Lethargicum morbum facientia 541.5.& 611.25
Lethargicorum remedia 529.25.& 531.37. & 541.18.& 543.22.& 556.3.& 557.13.& 590.55.& 620.55.& 629.17.& 636.9.& 638.10.& 641.31.& 698.6.& 729.46.& 756.18.& 770.34.& 795.18.& 825.8.& 836.52.& 837.26.& 927.19
Leucacantha herba 710.31
Leucachates gemma 967.18
Leucadis lrinum optimum 566.3
Leucadium uinum 357.48
Leucanthe herba 584.42
Leucantha herba & ex ea medicinæ 592. 2.per totum
Leucanthemis herba 593.56
Leucanthemum ibidem
Leucargyllion quid 424.25
Leucanthemum herba 568.42
Leucathemi herbæ medicinæ 582.42
Leuce,id eſt, armoracia 512.24
Leuceoron herba qualis 689.31
Leucochryſus gemma 965.43.& 972. 43
Leucocomis punici mali ſpecies 344. 17
Leucochrum uinum 358.5
Leucanium uinum ibidem.ſecundum quoſdam
Leuca gemma 970.20
Leucographia gemma ibidem.20
Leucographis herba 787.45
Leucogeus collis ubi 469. 39
Leucoion quid 882.35
Leucon arbor 410.51.ſecundum quoſdam
Leucon ardeolarum genus 267.8
Leucaspes altero carens oculo 103.7
Leucopetalos gemma 971.36
Leucophæus pannus 856.41
Leucophoron quid 895.25
Leucophthalmos gemma 971.35
Leucoſtyctos marmor 917.26
Leucocrutæ feræ deſcriptio 194.12
Leuſon arbor 410.32
Lex à Cerere primum reperta 179.42
Leges quæ uinum in ſacris adhibere prohibent 359.27.per totum
Leges plures ad res uarias 213.48.263.38. & 288.24.& 368.42.& 391.19.& 456.43. & inde.& 727.34.& 853.21.& 858.48.& 860.40.& 868.31.& 943.56
Legis cenſoriæ principes 215.50
Leges cenſoriæ cœnarum 213.48.& 215. 50.& 263.37.& 919.49
Leges duodecim tabularū 295.13.& inde. & 388.17.& 419.38.& 561.7.& 726.5.& 783.13
Leges agrariæ 168.6.& 214.2
Lex Papyriana 849.8
Lex Clodia ibidem.10
Lex Metella 918.28
Lexipyretæ quæ 551.22
Libadion herba quæ 657.41
Libanios uitis ex qua dijs libant 362.54
Libanochros gemma 971.37
Libs neotus 20.39.49.& 497.54
Libanotos uentus 20.50
Libanotis herbæ cōſideratio 525.15.& inde
Libanotis herbæ uſus ibidem.37
Libanotis quæ & roſmarinus dicitur 525.38
Libanotidis herbæ cōſideratio medicinæq; ex ea 547.45.& 568.26
Libella inſtrumentū à quo reperta 180.42
Libella quid 848.36
Liber pater. Quære Bacchum
Liberi Bacchi pictura 923.21
Liberales artes ſeruitia diſcere non poterāt 901.20 & inde
Liberalium artium prima ibidem
Liberales artes unde dictæ 348.50
Liberi pulchri, boniq; qua ratione generantur 654.45 & inde
Liberi quo pulchri, boni, fortunati gignantur 684.51
Libri pumice poliuntur 941.13
Librorum ſuperbas inſcriptiones arguit prologo
Libros theſauros eſſe prologo
Libycum aſparagi genus & ex eo medicinæ 539.47
Libido in ſomno quo compeſcitur 534.44
Libidinem in poculis cælari 842.54
Libidinum tabellæ à quo pictæ 900.43
Libidinis impatientia 257.55.& inde.& 258.55
Libidinis quæ cauſa ſit 304.38
Libidinis intemperantiam coërcentia 640. 49.& 648.18.& 642.34
Libys pueri ſimulacrum 873.44
Libonis ſodi 933.55
Libræ cœleſtis ſigni occaſus 486.34
Libralia pyra quæ 372.34
Libripendes unde dicti 848.41
Libs uentus 20.39
Liburnicæ naues 218.43.& 229.32
Liburnicæ naues ex qua materia 391.35
Lycaonis feræ conſideratio 201.28
Lycaonum gentis inuenta 800.11
Lycæo Ioui humana hoſtia ſacrificiit 195.28
Liceriana pyra 374.34
Lichena arbor & ex ea medicinæ 617.45
Lichen morbus qui 526.40
Lichenis morbi deſcriptio 682.10.per totū
Lich.morbus nouus, Latine mētagra ibi 19
Lichen morbus quæſtuoſus medicis. ibi.39
Lichenis morbi remedia multa 685.5. & inde
Lichenis herbæ deſcriptio, genera, & unde dicta 685.13.17.& 699.9

Lichenæ morbi, id eſt mentagræ remedia 527.36.& 533.8.& 539.2.& 542.21.& 554.38.& 556.43. & 578.17. & 580.45.& 593.4.& 596.15. 42. & 598. 38. & 604. 24.& 607.34.& 610.20. & 617.27. & 618.37. & 619.26.& 625.33.40.& 626.50.& 629.53.& 630. 21. & 638.2. & 641. 25. & 645.27.& 646.45. & 682. 10.ferè per totum. & 685. 5.12. 22.& 728. 55.& 749. 35.& 785.46.& 816.34.& 832.28. & 915.27.& 916.3.& 918.13
Lichen quid in equa 748.49
Lychnis raſæ genus 561.42
Lychnis agria herba qualis 675.49
Lychnis flos 569.37
Lychnuchi penſiles ærei 867.22
Lychnitis herba 674.55
Lychnites marmor quale 921.19
Lychnites gemma 962.18.& inde
Lychnitæ gemmæ uaſa potoria fiunt ibid.32
Lyciæ mira platanus 313.28
Lycia cedrum habet 404.18
Lyciæ narciſsus qualis 563.47
Lycij montis crocum optimum 564.36
Lycij croci cura qualis ibidem.47
Reliqua quære parte ſecunda.
Lycium medicamentum 649.22
Lyciū quod medicinę aptiſsimū ibi.24316.
Lycion medicamentum ibid. (28
Liciæ ſtatuarij opera 876.18
Licinianum oleum optimum 368.9
Licinius Lartius 506.15
Licinius Publius & quando conſul 783.27.& 244.48.& 360.25
Licios muſæneç inuenta 241.39
Liciniana propago Catonis 560.19
Lycophthalmos gemma 973.40
Lycopſis herba qualis 717.5
Lictores, fores percutiebant cum conſul domum aliquam intraturus erat 267.30
Lycos aranei genus 783.9
Lycus medicua 553.42
Lydi Pelaſgos pelluot 54.25
Lydiæ ficus quales 376.42
Lydiæ thua 404.14
Lydios modulos quis inuenerit 281.32
Lydius lapis, qui & Heraclius 859.48
Reliqua quære parte ſecunda.
Lien quibus hominibus nullus 291.47
Lien quomodo totus amittitur 547.6
Lienis in medicinis uſus 752.43.& 753.35
Lienis conſideratio 702.19
Lien in ſiniſtra aduerſus iecur ibidem
Lien quibus inſit animalibus ibid.20
Lien peculiare curſus impedimentū ibi.24
Lien per uulnus exēptus non adimit uitam ibidem.26
Lienis magnitudo riſus ioci&q; intemperantiam parit ibid.27
Liene adempto, riſus adimitur ibidem
Lienoſi ubi 291.48
Lienem carētes ſnes aliquādo 642.3.& 664.45
Lienis morbi remedia 301.30.& 530.21.& 533. 43. & 542. 4. 12. & 545. 3. 47. & 547.6.& 548.39.& 550.47.& 555. 29.& 557.16. & 558.3.& 578.14.50.& 581.4.& 589.30.& 591.23.20. & 593.24.& 595.39.& 596.47.& 598.15.23.& 608.38.& 610.30.33.& 623. 31. & 626. 6. & 630. 51. & 635. 49. 53. & 641. 11. 56. & 645. 49. & 657. 49. & 692.19. & 693.24. & 709.53.& 710.2.& 711.22.& 720.9.& 722. 22.& 741.50. & 752.37.& 767. 51. & 835. 2. & 386.31.& 895.15.& 916.46
Lienes lienibus mederi 737.43.& 752.29
Lienum curandorum magica præcepta 788.51.& inde
Lienem curſorum exunguentia 700.7
Lienem quæ extenuant 529.23.& 578.50 & inde
Lienē abſomētia 607.52.& 634.4.& 642.3.& Inde.& 650.25.& 664.43.& 692.30.33.& 713.1.& 824.30.& 825.45
Lien quo abſumatur per quadraginta dies 692.et 30.709.7
Lienem emitti totum per aluum trigintaquinq; diebus 547.5
Lienes ut triduo abſumantur 722.46
Ligaminum materia apta 408.38.per totum
Ligamina contuſo ligno fiunt 409.5 & inde
Ligaturis utilia ac materia 408.33.per totum
Lygdinus lapis qualis 928.10.& inde
Lignum quo perfuſum non ardet 7'82.53.& inde
Ligna oſſea quæ 410.12
Ligna duriſsima ibidem.& 31.ibidem & inde
Ligna quo cædi debent tempore ibid.37.& inde
Ligna quæ in aqua, terrâue diu durent 414.19.& inde
Ligna cur teredines uermesq; non attingāt ibidem 43.& inde
Ligna lignis integuntur ut precioſiora ſiāt 416.8
Ligni bracteæ ibid.10
Lignum auribus ſonans 644.10
Ligna quomodo ſine igne accendi poſſunt 654.16
Lignum quæ procreet animalia 289.25
Ligna nocte lucentia 899.3
Lygon arbor qualis 640.54
Liguriæ muſti utilitas quo noſcitur 364.2.& inde
Ligurtæ uina nobiliſsima 356.43.& 376.15
Reliqua quære parte ſecunda.
Liguſtici herbæ natura & medicinæ ex eo 547.15.& 549.30
Liguſticum quidam panacem dicunt 522.40.& 547.15
Liguſtrum arbor 317.17.& 396.16
Liguſtri arboris natura & ex eo medicinæ 642.47
Lilij conſideratio, natura, genera 563.20.per totum
Lilium roſæ nobilitate proximum ibidem & inde
Lilij mira magnitudo ibidem 24
Lilij formæ deſcriptio ibidem 25
Lilij unguētum ac ex eo oleum ibidem 30.& inde
Liliorum ſatio ibidem 35
Lilij fœcunditas ibid.37
Lilium rubens ibidem
Lilium ubi laudatiſsimum ibid.40
Lilia purpurea qualis 563.42
Liliorum floreſcendi tempus ibidem 48
Lilij ſerendi ratio & tempus ibidem 50
Liliorum tingendorum ratio ibidem 54
Lilij genera plura 569.17.45
Lilio apes delectari 570.13
Liliorum medicinæ 578.9
Lilij oleum 372.25.& 563.31
Lilij olei medicinæ 563.28
Limaces ne ſata lædant 484.25
Limacis lapillus ad quid 802.15
Limacis generatio 240.29
Limacis oſſiculum ad quid ualeat 777.25
Quære Cochlea.
Limeum herba qualis 717.31
Limon librorum inſcriptiones prologo
Limonia herba 554.37
Limoniates gemma 971.38
Limonion, id eſt beta herba 535.16
Lymphationes nocturnæ quo tollantur 886.8
Lymphatici quo homines fiant 654.27
Lymphaticorum remedia 666.42.& 755.36. & 793.32. & 955.5. & 956.32. & inde
Limus arbor & ex ea medicinæ 627.44
Lyncei fabula cernendi unde ſumpta 22.10
Lyncis conſideratio 203.33.& inde
Lynces beſtiæ 955.29
Lyncis beſtiæ medicinæ 749.57. & inde
Lyncis feræ deſcriptio 194.5.& 203.33
Lyncurij gemmæ conſideratio 955.18.& inde
Lyncurij gemma quid 952.47
Lyncurium quid 203.33
Linguarum animalium conſideratio 296.56 & inde
Linguarum animalium diuerſitas 297.1
Lingua inexplanata 297.26
Linguæ morbi remedia 645.22.& 750.3.& 816.31
Linguæ diſsimiles trecentæ 119.27
Lingua carentes homines 145.46.& inde
Lingua quod animal careat 296.23
Lingua, guſtus ſedes 297.32
Linguarum toto orbe diuerſitas 297.8
Linguis fauere quid 725.18
Linguæ bubulæ herbæ uſus 434.4
Lingua herba qualis 655.34
Lingulacæ herbæ medicinæ 676.25
Linteatum ueſtium uſus 501.48.& inde
Lini herbæ conſideratio 502.5.& 39.ibid. per totum
Linum, agrum ſterilem facit 502.35
Linum quæ gentes præcipuè ſerāt ibidem.42.& inde
Linum ubi optimum ibidem.53
Linum in ſacris 503.54
Lini maturitas ibidem.47
Lini medicinæ ibidem.52
Linum quo ſerendum tempore 482.22
Lini maceratio 503.55
Linum nere uiris decorum 504.8
Linum non ardens quod uiuum uocatur ibidem.14
Lino cui principatus tribuitur ibidem.28.& inde
Linum ubi ſerendum 502.38. & 476.22
Lini ſeminis medicinę 557.33
Lina quo nigreſcunt 734.42
Linum Arachne mulier reperit 280.22
Liniferæ arbores ubi 342.27
Linoſtrophon, id eſt, Marrubium 556.29.& inde
Linozoſtis herba quæ 563.39.& 698.40.& 702.22
Linterninum rus Scipionis exiliū 354.54.& 416.25
Liothaſium Napi genus 522.46
Liparæ medicamenta 631.48 & 857.7
Liparis gemma 972.39
Liparis piſcis 841.22
Lippitudinis remedia 539.4.& 631 34.& 677.30.& 678.26.& 727.39 44.& 728.56.& 729.38.& 731.30.& 732.37.& 736.42. & 737. 51.& 741. 49.& 747.22 & 779.11.per totum. & 831.14
Lippitudo infantium quo tollitur 767.17.& inde
Lirare quid 478.6
Lirinum unguentū, ſiue oleum, & eius medicinæ 563.22.& 522.27
Lysos herba qualis 675.28
Lyſandri regis ſomnium 267.5
Lyſiæ ſtatuarij opera 924.24
Lyſimaches ſacerdotis ſimulacrum 875.52
Lyſimachiam herbā Lyſimachus rex reperit 668.21.& 672.14
Lyſimachus gemma 972.40
Lyſimachiæ herbæ medicinæ 699.52.& 701.29.& 704.19
Lyſimachi regis canis qualis 204.23
Lyſimachus cum leone incluſus 292.34
Lyſippus pictor 907.32.& 912.55
Lyſippi ſtatuarij opera 870. 43.& 871.9.17.& 872.36.& 873.56.& 874.6.& 169.44
Lyſiſtratus ſtatuarius 872.37. & 922.55.& inde
Lyſon ſtatuarius 87 .53
Litis contiriem eſſe miſeriam 268.28
Lis qualiter tollitur 914.1
Literatum

Literarum inuentores 102.53. & 179. 43. & inde
Literarum uſus æternus 179.43
Literæ quo à muſculis tutantur 711.31.& inde
Literæ adulterarũ quæ nõ ſemper legi poſſent, ex quo ſucco 690.48
Literæ Aegyptiæ 918.29
Lithiaſici morbi remedia 556.11
Lithyonthes gemmæ 961.18
Lithoſpermum herba mira 717.10
Lithoſtrata quæ 945.5.40
Lytta uermis qualis 775.30
Liuianum æs unde 865.43
Liuia Auguſta 751.47
Liuia Auguſta criſtallon in capitolio dicauit ibidem
Liuiæ Auguſti uxoris de gallina mirum 385.31
Liuiæ Auguſtæ ex ouo augurium 161.41
Liuiæ charta 339.38
Liuia fœcunda antea cum Auguſto ſterilis 159.49
Liuiæ porticus, & in ea uitis maxima 349.36. & inde
Liuiæ ficus qualis 376.49
Liuiæ Rutilij ſenecta 174.23
Liuius M. conſul quando 703.29
Liuium hiſtoricum taxat prologo
Liuoris remedia 556.11.& 606.28.& 608.28
Lix quid 947.37
Lobæ quales 461.18
Locorum muliebriũ conſideratio 302.3
Locorũ mutatio utilis lõgo morbo 731.13
Loca naturam interdum mutant 404.10
Loci mutatio plerunq; prodeſt 427.48
Locorum ſitus 396.54 & 399.1. & 400.53. & 327.30.& 403.55. & 404. 10.& inde. & 414.17.& inde. & 421.18. & 34. ibidẽ. per totum & 45. ibidem. per totum. & 449. 9. & 460. 53. & 467.15. & inde. & 475.38. & inde. & 479. 4. per totum & & 576.2.& 803.17.per totum. & 8:9.18. & inde. & 33. 47. per totum. & 38. 49. & inde. per totum. & 40. 54. per totum. & 43.40. per totũ. & 55. 44.& 85.50.& inde
Leochares ſtatuarius 923.27
Locupletes qui & unde 456.38.& 860.47. per totum
Locuſtarum terreſtrium conſideratio 287. per totum
Locuſtę moriuntur cum pepererint ibid.55
Locuſtæ ſerpentes interimunt 288.2
Locuſtæ ubi naſcantur ibidem 4
Locuſtæ ubi maximæ ibidem
Locuſtæ ternum pedum in India ibidem
Locuſtæ ferrarum nũm præbent cum inaruerint ibidem.5
Locuſtæ Italiã ex Africa ſæpe infeſtãt ibi.18
Locuſtæ quot orbis partibus uagãtur ibi.30
Locuſtæ Parthis in cibo ibidem
Locuſtarum coitus qualis ibidem 35
Locuſtæ uiſu carent 293.10
Locuſtarum oculi quales 194.38
Locuſt. infeſtatiõe oppida derelicta 598.44
Locuſtæ miræ magnitudinis 217.31
Locuſtarum cibo, tantum uiuẽtes homines 147.2.& 155.42
Locuſtas auertenoã 965.23
Locuſtarum piſcium conſideratio 230.34. & inde.& 240. 43
Locuſta congro inimica 243.53
Locuſtæ piſces 841.22
Locuſtæ aquatiles cruſtis teguntur 221.40
Locuſtæ ſenectutem exuunt 230.34
Locuſtarum coitus 240 6
Locuſtæ quaternorum cubitorum 217.35
Loligo piſcis uolitans 228.53.& 501.8.& 813.21
Loligo piſcis tempeſtatem prædicit 501.10
Loliginis magnitudo 230.20
Loliginum coitus & partus 240.30.48
Loligines piſces quales 823.22.& 224.201 & 228.47
Lolium frugibus inimicum 474.53
Lolium infelix & ex eo medicinæ 600.11
Lollia Paulina Caij Imperatoris matrona ac eius ornatus 133 48
Lollius cur infamatus 234.2
Lomentum & ex eo medicinæ 606 17
Lomentum ad pingendum aptum 864 41
Lomentum ex ceruleo fit ibidem
Lonchitis herba quæ 676.38.& 692.31.37.& 698.15
Longæ uitæ homines 85.54.& 155.47
Lophon ſtatuarius 877.53
Loquela carentes homines 845.49
Lora uinum quomodo fiat 359.17.
Lorica à quo reperta 181 2
Loti arboris conſideratio 343.10.per totũ
Lotos herba ibid.30.& 633 23
Lotos & ex ea medicinæ 533.23.per totum
Lotos herba & ex ea medicinæ 594.15
Loti ſcapus radixq; 343. 43.per totum
Loto herba quæ fiunt 361.15
Loo arboris baccæ 381.3
Lotos quæ faba Græca dicitur 402.29
Lotos non ſentit cariem aut uetuſtatem 413.35
Lotos uetuſtiſſima Romæ 416.28 34
Loti ſex ingentis precij & ætatis Romæ 419.17
Loti arboris floris laus 565.5
Lotometra herba qualis 594.20
Lucana uina 356.53
Lucani Scarabæorum genus 287.17
Lucæ boues cur dicti 185.45
Lucernarum fungi quid præſagiant 500.41
Lucernarum luminibus apta 975 1
Lucernarum odor, abortus cauſa 557.45
Lucernæ piſces 228.36
Lucifer ſtella qualis 5.33
Lucilius primus condidit ſtyli naſum prologo
Lucilij de pauimentis uerſus 945.19
Lucina dea unde dicta 416.31
Lucinæ deæ area Romæ quando condita ibid.28
Lucos religioſos ſuccidi qualiter permiſſum 454.54.& inde
Luſcini unde dicti 294.18
Lucinius Caluus orator 175.31
Lucius Portius conſul 16.11
Lucius Iunius quando conſul 357.27
Lucius Piſo potator maximus 369.45
Quære Piſo.
L. Sicius dentatus. Quære Sicius.
L. Papyrij prætoris ſententia lata pro muliere, quæ in decimoquarto menſe poſt obitum mariti peperit 157.21
Vide Papyrius.
Lucius Cęſar cenſor quando & quid cẽſuis 360.26
Lucius Plocius proſcriptus unguenti odore proditus 333.29
Lucius Plocius bis conſul cenſorq; ibidem
Quære Plocius.
Lucius Balbus conſul 36.41
Luciſci ſtatuarij opera 876.25
Lucorũm quorundam reuerentia 312.42. & inde
Lucretiæ nulla decreta ſtatua 859.31
Luctatius Q. clypeos ubi dicauit 891.53
Luctatius Q. Mineruam dicat 873.5
Luctus triſtitiaq; cibo mollitur 809.18
Lucullo quid Samoſatam oppugnanti accidit 42.54
Lucullus L. Herculis ſtatuã dicat 878.16
Luculli uilla ſine agro 419.32
Lucullus L. primũ ceraſum in Italiam uexit 381.11
Luculli contra Mithridatem uictoria quando ibidem
Lucullus quot cadorum uini Græcis diuiſit 360.33
Lucullus M. Apollinem capitolinum unde Romam aduexit 86.36
Lucullus Imper. amatorio perijt 661.51
Luculli uictoriæ 884.40
Lucullus ſigna multa Romam inuexit 870. 35 & inde
Lucullus ex Apollonia oppido Appollinem transfert 871. 4.& inde
Lucullus L. duobus talentis picturam emit 907 55
Lucullus L. ſignum felicitatis locat 912.13
Luculli mira marmoris columna 920.9
Lucullus L. conſul quando 926.20
Lucullus ſeruo quid de temperantia dederit 731.36.& inde
Lucullus L. quid de polypo 229.39
Lucul. Xerxes togatus appellatus 241.44
Lucullenum marmor cur dictum 926.21
Ludius pictor 906.34.& inde
Ludos ſpectandi cõſuetudo 913.43.& inde
Ludorum gymnicorũ repertores 181.46
Ludos funebres quis inuenerit ibidem
Ludorum ſacrorum uictores coronabãtur 587.31.& inde
Ludorũ ſacrorũ in circo cõſuetudo 561.8
Ludorum genera plura & eorum repertores 181.46.& inde
Lumborum morbi remedia 527.19.& 519, 24.& 530.12.& 531.8. 16.58.& 538.49 & 539.38. 43. & 540. 29.44. & 542.20. & 543.9.& 544.26. & 547.7. & 549. 36. & 550.37.& 551.54. & 556.5 24. & 580.5. & 581.27. & 583.43. & 589.31. & 592.4. & 595.8.& 601.27.& 608.30.50.& 612 34. & 636.55.& 643.51.& 650.50. & 696.23. & 713.25.& 714 30. & 732.30. & 737.9. 38.& 739.7.& 751.21. & 766.18.& 785. 12.& 888.9.& 915.26.& 916.10
Lumbrici omnes oculis carent 293.14
Lumbricis pinnæ binæ 327.12
Lumbrici quibus ſunt nationibus 723.22
Lunaris rationis conſideratio 495.53. per totum
Lun. annus apud Aegyptios qualis 174.4
Lunaris ratio in infinitum refert 410.48
Lunæ conſideratio, natura, motus, effectus, miracula 6.5.per totum
Lunæ infinitæ ſecundum quoſdam 1.18
Lunę amore Endymion cur captus fingitur 6.20
Lunam à ſole lucem accipere ibidem 35
Lunæ macula quid & unde ibid.44
Lunæ eclipſis cauſa quæ ibid.53.& inde
Luna cur non certo temporis ſpatio obſcuretur 7.18
Lunã ſuper omnia puraſ lucẽq; plena ibid.7
Lunam minorẽ eſſe quãm terrã ibid.7.38
Lunæ defectus inuentor ibidem.48
Luna obſcurante cur æra pulſant 8.11
Lunæ defectus quando fiunt ibidem.24
Lunæ coitus quid ibidem.28
Lunæ eclypſis aliquando ipſa & ſole ſuper terram exiſtentibus ibidem.40
Lunam minorem eſſe alijs ſtellis errãtibus ibidem. 51
Lunæ motus, augmentum, decrementumq; 8.46.per totum & 12.34
Luna quomodo ſolem ſpectet 8.46
Luna intra quatuordecim partes ſolis ſemper occulta eſt ibidem.50
Lunæ in zodiaco motus 10.17
Luna tantũ in geminis bis coitũ facit 11.6
Luna prima & noua quo in ſigno eodem die uidetur ibidem.8
Lunæ color qualis 11.25
Lunæ plures quando ſimul uiſæ 15.45 per totum
Lunæ in terris influxus 18.37
Lunæ augmenti decrementiq; cauſa in cochis ibidem.40.& 40.20
Lunã motus marium cauſa 38.11.per totũ
Lunæ poteſtas in rebus 40.17.per totum. & 39. ibidem.per totum
Lunæ obſeruatio 507.38.& 518.22.& 614.18.& 727.39 & 715.33.& 969.24.
Lunæ ſydus rerum eſſe ſpiritum 40.19
Lunæ cum quæ ſentiunt ibidem 40.37
Luna fœmineum ſydus ibidem.30
Luna ſub terra exiſtente, allium ſi ſeratur, odore

odore carere 576.21.& inde
Luna creſcente frumenta grandeſcũt 494.17.& 495.53.per totum
Luna ſilente quæ ſerenda ſunt 495.4
Luna decreſcente quæ agenda ibi.& 496.2
Lunæ ad opera peragenda leges ibidem
Luna creſcens, decreſcens plenaq́ quomodo cognoſcitur ibidem 16.& inde
Lunæ præſagia quo ad temporis diſpoſitionem 499.16.& inde
Lunæ dierum obſeruatio à quibus 418.23.& inde.& 489.17.& inde
Lunæ ſilentis tẽpus ad quid 410.50.& inde
Luna decreſcente ſtercorandi agri 495.4
Lunæ obſeruatio in inſitione, religionis cauſa 433.28
Lunæ obſeruatio in ſatione raparum 471.2
Lunæ obſeruatio in ſeminando 480.45
Lunæ interlunio ac plenilunio quæ fiunt 490.18
Lunæ plenæ tempore quæ fiant ibidem
Lunæ ſtatus quando nocuus 492.20
Luna ubi raro uidetur 530.55
Lunam contra non mingendum 733.28
Luna conchę augeſcunt 219.38
Luna cancri pingueſcunt 230.49
Lunę gemma 972.39
Lupercorum ſacerdotum habitus 853.6
Lupini leguminis conſideratio 472.7.per totum
Lupinus ſemper ſe ad ſolem uertit ibid.22.& 487.26
Lupini uſus communis quadrupedum & hominum 418.40
Lupini caulis qualis 642.34
Lupino folia decidunt ibidem 42
Lupini fimus optimus 426.22.& 453.50.& 472.18.& inde
Lupini medicamine formicę auertuntur 454.42
Lupinus quo maceratur ut homini in cibo ſit 472.32
Lupinus puerorum remedium in uentribus ibidem 35
Lupinus ubi ſerendus 472.55
Lupinorum oleum 372.22
Lupini medicinæ 608.13
Lupini ſilueſtris medicinę ibid.
Lupinorũ therminum oleũ ad quid 622.26
Luporum conſideratio 195.7.per totum
Luporum oculi ſplendentes 194.51
Lupi dexter caninus dens ad quid 196.24
Lupus contra ueneficia 741.31.& inde
Luporũ capita cur portis pręfigantur ibi.33
Luporum ueſtigijs calcatis torpeſcunt equi ibid.35
Lupi in medicinis uſus 747.3.43 & 748.34.& 752.4.& 753.21.& 754.43.& 758.55.& 756.21.& 758.20.& 760.55
Lupi ubi non ſint 216.30
Luporũ iecur, equinæ ungulæ ſimile 761.2
Luporũ ueſtigijs equi rumpuntur ibidem
Lupi ne in agrum accedant ibid.24
Lupus ne alicui animali noceat ibidem 30
Lupi hominis uiſo uocem adimunt 195.8
Lupi ubi maxime prouenıunt ibidem 9
Lupi in quos uertuntur homines, ibidem 15
Lupi caudæ amatoriũ ineſſe ibid.35
Lupi quo coëant tempore ibid.34
Lupi in fame terrã ueſcuntur ibidem
Luporum augurium ibidem 36
Lupi ceruarij quales ibidem 38
Lupi ceruarij inſatiabiles 301.8
Luporum lapilli in ueſica ibid.52
Luporũ ubi cũ hominibus ſocietas 247.28
Lupi piſcis aſtus 822.49.& 823.2
Lupi piſcis cum mugili inimicitia 243.48
Luporum piſcium conſideratio, natura, &c. 225.34.& inde
Lupus piſcis 855.39
Lupus piſcis bis anno parit 249.30
Lupi piſces, lanati appellati 225.35
Lupus piſcis ubi optimus 241.30
Lupus herba quæ 572.38
Lupi araneorum genus 284.40
Luſcioſorum remedia 626.34 & 747.26
Luſciniæ auis conſideratio, natura, cantus 255.25.& inde
Luſciniæ aues Græcè Latineque loquentes 361.5
Luſcinia candida 255.49
Luſitana ceraſa 381.20
Reliqua quære parte ſecunda.
Luſtri publici conſuetudo 716.39
Luteus color in nuptijs 567.38
Luteæ uiolæ deſcriptio 564.20
Lutes herba qualis 854.36
Lutei ædificij repertor 180.8
Lutræ 840.44.& 199.28
Lux ſonitu uelocior 24.32
Luxatis, id eſt, membra à ſuo loco amota habentibus utilia 534.30.& 547.54.& 548.13.& 555.2.& 578.30.& 582.56.& 591.3.& 593.26.& 597.7.21.& 602.37.& 606.8.& 610.30.& 619.54.& 621.34 55.& 629.41.& 641.28.& 644.40.& 648.8.& 652.19.& 653.41.& 657.49.& 698.46.& inde.& 710.2.& 743.15.& 756.54.& 765.57.& 766.2.& 817.9.& 944.36.& 947.38
Luxuriam aduerſus fraudem muniri decet 975.12
Luxuria delicatioris ueſtis fœminarũ unde 80.55
Luxuria mater quid pariat 234.55
Luxuriæ exemplum 560.54.& inde
Luxuria maxima in auro & argẽto 861.37
Luxuriam Aſia miſit in Italiam 861.50
Luxuria multa uariauit 845.29
Luxus exprobratio 312.30.& inde.& 313.12.& inde.& 332.50.per totum
Luxus materia 416.8
Luxus cauſa quę fiũt ibid.& inde.& 851.44
Luxui omni deditiſſimus M. Apicius 226.14 Vide Apicius.
Luxus luxuriæq́ue reprehenſio 416.8.& inde.& 829.50
Luxus reprehenſio 485.54.per totum
Luxus hominum redargutio 603.13
Luxus redargutio 226.14.& inde.& 232.3.per totum.& 233.18.& inde.& 236.49.& 842.21.per totum.& 849.28.& inde.861.37.& inde.& 919.20.per totum.& 933.56.& inde

M

MAcedonia quando ficorum habet copiam 329.19
Macedoniæ pix qualis 3.3.44
Macedoniæ adamas 956.3
Macedoniæ geminæ 972.48
Macedonia ceraſa 381.25
Macedonica iris qualis 555.44
Macelli uectigal maximum Romæ 509.2
Macir arbor 316 34
Machlis fera 189.26
Maciem inducentia 552.4.& 639.14
Macula, id eſt, telicardios gemma 973.7
Maculæ corporis quomodo tollantur 542.10.& 543.54.& 608.6.& 624.25 & 704.17.& 738.47.& 742.13.& 939.23.
Maculas e facie tollentia 527.24.& 749.42.& 785.33
Madon uitis genus 612.48
Manadum ſimulacrum 922.35
Mænomenon mel quod 571.4
Magica fraudulentiſſima artium omnium 781.42
Magicæ autoritas maxima ibidem.43
Magicæ prima origo ex medicina ibid.46
Magica ferè in orbe toto ibidem.53.& inde
Magica in Perſide orta creditur ibid.56
Magicæ ſpecies plures 783.32.per totum
Magica ars à quibus in noſtro orbe 653.29
Magicæ herbæ plures ibid.17.per totum
Magicis nihil mirabilius ibidem
Magicæ uis 684.31.& inde.& 738.7.& 967.36
Magicę artis deriſio 684.32.p totũ.& 756.5
Magicæ artes quibus impediuntur 675.38.& 738.14
Magicæ uanitatis redargutio 964.30.& 965.17.& 969.21.& inde.& 970.46.& 736.4.23
Magi quibus utantur herbis 569.35.& 675.50.& inde
Magi qua herba pota diuinent 654.30
Magi qua herba perunguntur ibidem.42
Magorum ueneficijs quo reſiſtitur 939.18.& 731.18.& 735.32
Magorum ſuperſtitio 595.50
Magorum circa uerbenacã inſania 673.9
Magi quibus in Aſtronomĩa utãtur 939.36
Magorum aſtus 769.9
Magi plures uetuſtiſſimi 781.36.per totũ
Magides quæ 862.41
Magydaris herba 507.25.32
Magydaris ubi maxime naſcitur ibidem.33
Magiriſcia quæ 864.4
Magmata unguenti feces 332.40
Magnanimitatis exemplum 164.45
Magnetis lapidis conſideratio, genera, miracula, medicinæ 937.8.per totum
Magnes unde dictus & ubi repertus primum ibidem.20
Magnetis nomina plura ibidem.18.& inde
Magnes quibuſdam locis reperitur ibid.21 & inde
Magnes ferrum ad ſe trahit 526.19.& 937.11.& 954.44
Magneti allium contrarium 526.20
Magnetis & ferri concordia 885.29
Magnetis cum ferro mirum ibidem.30
Magnes ubi naſcitur ibid.34
Magnes in ſe uitri liquorem ut ferrum trahit 946.15
Magnetis cum adamante diſcordia 956.27
Magnes adamante præſente ferrum non attrahit ibidem
Magnetis exemplum 885.38
Magnete ſimulacrum Arſinoës in aëre pendere uidetur ibidem 40
Magnitudinis homines miræ 146.13
Magnitudinis corporum cauſa 34.1
Magnitudinis humani corporis conſideratio 162.42.& inde
Magiſtratus Romanorũ betulla arbore uirgas faciunt 396.4
Magiſtratibus quo anno Roma caruit 416.
Magiſtratuum aſpectu capita aperiri cur inſtitutum 734.5 (28
Mæræ cancrorum genus 230.55
Maiora in quibus præcocia portenti loco 401.46
Malache maluæ genus 514.3
Malachra arbor 317.2
Malagmatum, id eſt, fomẽtorũ dura mollientium uſus 639.27.& 641.30.& 645.47
Malas ſculptor 920.15
Maldacon 317.2
Malicorium quid 614.5
Malina quæ dicatur 373.5
Malleolus uitiũ quid & unde dictus 440.5
Malobathri arboris conſideratio 319.16
Malobathri arboris medicinæ 622.14
Malope maluæ genus 514.5
Maltha quali ſit 944.38.& inde
Malthæ mirum 42.52.per totum
Maluacei caulis roſa 582.47
Malua herba ubi arboreſcat 509.14
Maluæ mira magnitudo ibidem & inde
Maluæ ſatio quando 523.28
Maluæ herbæ conſideratio, genera, medicinæ 553.55.per totum
Maluæ terram pinguem faciunt 554.6
Maluæ ſuccus contra apum morſus 572.29
Malæ pulli præter hominem 195.28
Malæ animalis membri deſcriptio 595.26 & inde
Malorum arborum conſideratio 393.32.per totum
Malorum arborum uaria denominatio ibi. per totum
Mali cotonei conſideratio 372.27.& inde
Mala quæ proprie dicantur fructus arborũ ibidem 30

Malus

Malus Aſſyria qualis 314.17
Malus medica ibidem
Malorum omni genere uinum faciunt 361.16.& inde
Mali punici conſideratio 344.10
Mala poma quomodo ſeruentur 375.11.& 376.3
Malorum ſuccus qualis 382.11
Malorum odor ibidem.13
Malus quæ loca amet 395.56
Malo folia mucronata 398.7
Malus quando germinet 399.10
Malos quo tempore ſemen efficit 400.57
Malus facile fructum perdit ibidem
Malus quæ bifera 401.19
Malus celerrime ſeneſcit tuncq; deteriorẽ fructum fert ibidem.41
Malo arbori uita breuis 417.13.& 431.39
Mali inſitio quando 433.54
Malus quo plantanda uel ſerenda tempore 437.30
Mala ferentiũ medicinæ 683.14.per totũ
Mala quæ bona maláue ſint ibidem
Malorum genera plura & ex eis medicinæ ibid.42.& inde
Mali punici genera & ex eis medicinę ibid.52.& inde
Malum terræ herba 671.30
Malum nullum ſine aliquo bono 706.1
Malis,bona paris non eſſe 170.45
Malus nauis à Dædalo reperta 182.19
Mala non monſtranda alijs 661.42.& inde
Mammarum conſideratio 304.50.& inde.& 305.4.per totum
Mammas homo ſolus in maribus habet 304.50
Mammæ ne fœminę quidem omni ibid.54
Mammas uolucrum ueſpertilio tantum habet ibidem.54
Mammæ binæ quibus ungula ſolida 305.6
Mammas boues quaternas, oues capræq; binas habent ibidem.8
Mammas ſues toto uentre duplici ordine ibidem.11
Mammæ ut uirgini perpetuo ſtent 759.6.& 679.11
Mammas uirginum cohibentia 714.27
Mammæ mulierum ne creſcant 679.11.& 759.14.& 838.35
Mammam uirilem & muliebrem habentes 853.47
Mammarum moleſtiis remedia 544.53.& 552.46.& 574.25.& 604.21.& 607.3.& 621.13.& 623.32.& 629.45.& 637.7.& 638.13.& 701.43.44.& 704.11.& inde.& 708.34.& 710.51.& 712.42.& 733.43.& 838.36.& 958.17.& 937.13.21
Mammarum duritiam emollientia 538.6.& 540.22.& 743.14.& 830.8
Mammis turgentibus medicina 543.47.& 811.51
Mammarum inflammationes tollẽtia 554.52.& 618.30
Mammarum doloribus poſt partum remedia 579.1.& 581.9
Mammas lactis ſui impatientes extinguentia 712.32 Vide lac.
Mammillanæ ficus unde dictæ 376.42
Mammoſa pyra 374.34
Mamurra Romanus quis, & eius domus 926.5.& inde
Mandragoræ herbæ conſideratio 678.17.& inde per totum
Mandragoræ uſus & medicinæ 678.41.& 685.35.& 694.39.& 696.11.24.& 698.31.& 701.49.& 702.19.& 703.29
Mangones quo pubertatem iuuenum inhibent 583.52.& 787.35.& 839.23
Mangones gemmarum 975.22
Mangonum cura 637.32
Manicon quid 585.17
Manlij Cornuti morbus qualis 682.38
Manilius Marij legatus 849.12
Manilius mathematicus quis 958.46
Manilius ſenator 844.35.44
Manlij Cn. ex Aſia triumphus 867.16
Manius eques Romanus breuis ſtaturæ homo 162.8
Manlius Romanus 373.51
Manlius conſul quando 588.21.& 892.9
Manlius ſeruus 918.44
Manlius mathematicus 929.40
Manlius quid Romam attulit 949.45
Manlius natus cæſa matre 558.22
Manlius primus Carthaginẽ ingreſſus ibid.
Manlij Capitolini fortitudo & geſta eius 166.10.& inde
Manlius Capitolinus regnũ affectat ibid.17
Manlij Torquati interitus 178.22
Manius Martius ædilis plebis frumentum populo primus donat 457.12
Manos piſcis genus 238.20
Manticoræ feræ deſcriptio 194.18.& 899.15
Manubria ruſticorum ex qua materia 415.56
Manus animalis conſideratio 306.27
Manuum morbi remedia 581.8
Mapalia ſcirpis tegi 409.21
Mappæ lineæ non ardentes 504.14
Marathrum herba 567.44.& 598.3
Marcellus conſul 7.50
Marcellus M. quoties dimicauerit 864.36
Marcelli theatrum ubi Romæ 169.1
Marcellus quid erga Archimedem mathematicum ibidem.34
Marcello M. cũ perijt iecur in extis defuit 299.22
Marcellus Syracuſas urbem capit 169.34
Marcelli Vectij prodigium 452.8
Marcellus Auguſti nepos & eius ædilitas 504.48
Marcellus Octauię filius quid Apollini cõſecrat 949.42
Marcelli theatri dedicatio 193.4
Marcus Agrippa temulentus aliquando 366.38
Quære Agrippa.
Marcus Acilius conſul 25.25
Marcus Seius quando ædilis 367.29
Marcus Curius. Vide Curius.
Marcus Valerius 384.19
Marci Craſsi laurea ibidem.13
M. Tullij equitis Rom. ſtatua 862.9
Marcus Herennius conſul 506.53
Marcus Ant. Quære Antonius.
Marcus Ludius pictor 906.34
Marci Othonis inuentum 333.9
Marculi repertor 180.15
Mareotidæ uuæ 313.7
Mare concuſſum ſedantia 970.38
Maris nauſea quomodo arceatur 711.16
Maris afflatus quibus locis noxius 421.58
Maris tempeſtatum ſigna plura 499.16.& 500.51
Maris nauigatio mortis cauſa 502.28
Maris dij plures 988.51
Maris aqua ſalubris 911.31.& inde
Maris aqua uina condiunt aliqui 363.13
Maris fruticum conſider. 347.4.per totum
Maris mira 811.15.per totum
Mari nihil uiolentius ibidem
Mare quãdo Halcyonum fœturæ ſternitur 21.40
Mare nauigare coëgit auaritia ibid.45
Mare cur non creſcat acceſſu tot fluminum 29.54
Mare terram undiq; circundat ibidem.18
Maris nauigatio ibidem.31.per totum
Mare quoq; terræ motum ſentit 35.9
Maria quibus locis receſſerint 36.15.per totum
Mare fuiſſe ubi nunc terra eſt ibidem
Maria quas terras irruperint ibidem.44.per totum
Mari quæ terræ ſublatæ ſint 37.24.per totum
Maris acceſſus receſſusq; qua ratione fiant 38.49.per totum
Maris fluxus & refluxus quando maiores uel minores 39.16.& inde
Maris quæ maxime intumeſcãt ibidem.34.& inde
Maris miracula plura 40.8.per totum
Marium purgatio ibidem per totum
Mare cur ſalſum ibid.16.per totum
Mare quo tempore dulce uiſum ibidem.38
Mare ubi altiſsimum ibid.49.per totum
Maris aqua grauior dulci 41.1.& inde
Mare ſubeuntia flumina ibidem.9.& inde
Maris aqua dulcis locis pluribus ibidem.32
Mare oleo tranquillatur 41.40
Mari urinantium conſuetudo ibidem.41
Mari in alto non cadunt niues ibidem.48
Maris animalia maxima 217.14.per totum
Mare habet quicquid in natura reperitur. ibid.21.& 239.19
Maria canis exortũ maxime ſentiunt 225.16
Maris ſæuitiam præſagiẽtia 231.20.& 499.26.& 500.51.& inde
Marinæ diuitiæ 231.51.per totum.& 232.3.& inde
Mare uentri damnoſiſsimum 231.45
Mare quando tranquillum 256.37
Maritima terreſtribus notiora 840.28
Marinæ aquæ proprietates plures 42.39
Marina animalia uenenata 239.26.per totum
Marini homines 218.57.& 840.46
Marina prælia inter beluas 218.56
Marinorum ueneni remedia 626.54
Marinum olus 833.56
Marinus uitulus qualis 222.45
Marga terræ genus & qualis ſit 424.29.& 425.13
Margaritarum conſideratio, luxus, precia, &c. 232.3.& inde
Margaritarũ copia ubi 234.32.& 232.15
Margaritarum inſula Tylos 339.54
Margaritæ in herbis quibuſdam 717.15
Margaritarum ingentia precia 234.18
Margaritarum origo qualis 232.25
Margaritæ ubi optimæ, ibidem.10.& inde.& 956.36
Margaritas aceto reſolui 234.27
Margaritarum luxus notatur 232.3.& inde.& 233.18.& inde
Margaritas Indicus maxime mittit Oceanus 232.15
Margaritæ Indicæ 926.35
Margaritæ Britannicæ 233.45.& inde
Margaritæ partus concharum 232.16
Margaritis cœli maior ſocietas quàm maris ibidem.19
Margaritæ colorem quomodo perdunt 232.39.& inde.& 233.6
Margaritæ flaueſcunt ſenecta 232.42
Margaritas urinantium cura peti 233.2
Margaritas ſeneſcere dicunt ibidem.38
Margaritæ pedibus calcantur ibidem.27
Margaritiferæ conchæ 848.8
Marianum æs 865.46
Marianus Valerius prætor 502.26
Mariani horti 897.35
Mariana ſodalitia 935.36
Maria referta ſyluis quæ 347.4.per totum
Mariſca ficus 377.5
Mariſcon iunci genus 576.4
Maritorũ erga coniuges ſuas ſcitu dignum 807.51.& inde
Mario Gratidiano dicatæ ſtatuæ 860.40.& 869.25
Marius C. ſtans uaricem ſibi extrahi paſſus eſt 307.36
Marij C. ſepties conſulis uilla ubi 459.24
Marij C. ex Rhodano foſſa 51.46
Marij C. de Iugurtha triumphus 849.55
Marius filius aurum è Roma Præneſte detulit 844.39
Marij C. cadauer erutum 179.6
Marij C. Cimbrica uictoria & uſus cantharorum 863.10
Marius priſtinæ aquilam legionibus Romanis dicauit 846.19

Marius C. conſul 249.9.&16.49.& 174.
31.195.29
Mario C cũ immolaretiecur defuit in extis 199.24
Marius ſepties conſul 307.36.
Marmaridus magus 782.16
Marmaritis herba qualis 653.16
Marmor Numidicum Synnadicumq; 890.
30.&926.14
Marmoris cauſa quæ fiant 919.37. per totũ
Marmoris mira ædificia 919.56. per totum.
& 920.18. per totum
Marmor quis primus Romæ in publicis operibus oſtẽderit 919.51.53. per totum
Marmore ſcalpẽdo qui primo inclaruerũt 920.34. per totum
Marmor ubi nobile 921.16.& inde
Marmor ſculpi ante picturam ac ſtatuariam repertum ibidem.25
Marmoris artifices nobiles plures 920.
34.& ibid.51. per totum
Marmoris ſtatuæ plures ibidem
Marmoris columnæ in templis 921.38
Marmoris ſecandi in cruſtas ubi inuentum ibidem.& 926.5.29
Marmoris genera & colores 925.31.&
926 15.& 355.22.& inde
Marmore quidam uina condiunt 365.22
Marmora in lapidicinis creſcere 937.2
Maroneum uinum nobiliſsimum 314.44
Marrubij herbæ conſideratio, natura, medicinæ 556.27
Marrubij uaria nomina ibidem.29
Marrubij genera duo ibid.54
Marrubio uina conficiunt 361.37
Marrucinæ ficus nobiles 378.29
Marrucini agri prodigium Neronis tempore 451.36.& 452.1
Marſyas Lydorum dux 63.4
Marſyæ religati pictura 899.13
Marſya ubi & in qua arbore ſuſpẽſus 417.7
Marſyæ cum Apolline certamen ibid.8
Marſyæ adempta corona 562.17
Marſici belli ſignũ & omẽ 383.37.& 215.35
Marſici belli cauſa 665.31
Marſorum contra ſerpentes uis 170.24.
716.12.& 727.56
Martia Rom. aqua qualis 808.10
Martia icta fulmine 23.34
Martis circuli ſyderisq; conſideratio 5.22
Mar. ſtellæ motus, exortus, occultatio 9.18
Martis ſtellæ per zodiacum motus 10.23
Martis ſtellæ curſus maxime obſeruabilis 12.12
Martis ſtellæ color qualis 12.24
Martis ſimulacrum 977.39.& 922.56
Martis ultoris templum 884.47
Martis filius 181.7.& 182.26
Martion medicus 718.8
Martius Picus quid eſt Pæonia herba 662.
29
Martij pici de herba quadã mirum 715.59
Vide Picus Martius.
Martij Qu. cenſura 681.46
Martius Qu. Scipionum ultor 822.6
Martij campi obeliſcus 929.33.& inde
Martius Qu. Appias aquas Romæ ducit 936.23.& inde
Martius Q. Rex prætor 808.17
Martius Qu. conſul 26.34
Marius conſul 25.41
Martius L. conſul 35.43
Martij L. caput arſit 44.9
Martij diuinitas 168.34
Martius Philippus cenſor 189.12
Marum arbor qualis 327.26
Mares fœminis fortiores præterquã in pantheris & urſis 309.18
Mares in quibus animalibus non reperiuntur 224.48
Mares præſtant pondere 162.26
Marium cadauera ſupina fluitant fœminarumq; prona ibidem.28
Mares qua ratione concipi poſſunt 497.
52.& 663.30.& 672.30.& 895.18.& 704.
8 & 712.42.& inde. & 719.7. & 720.43.
& 719.2.51
Meſſaris uua quæ 337.6
Maſiniſſæ regnum 95.13
Maſiniſſa poſt octuaginta ſex annos genuit 160.15
Maſiniſſæ filius Matymathous ibidem
Maſiniſſa quot annis regnauit 174.8
Maſpetum quid 507.9
Maſſaris herba 611.18
Maſsica uina nobiliſsima 356.28
Maſſyliæ patera ex uite 349.19
Maſſyliæ uina ibid.23
Maſsilienſe ſiſer optimum 530.45
Maſſurius augur 246.55
Maſtices herbæ conſideratio 322.14
Maſtia lenoſcum quidam uocant 363.39
Maſtos herba qualis 704.13
Maſurius ſcriptor 257.18.& 396.8
Materia quo cædenda tempore 496.13
Maternæ reuerentiæ exemplum 206.14
Materni amoris exemplum 193.14.& inde
& 207.17.20.56. & 214.49. & 216.4.&
219.53.& inde. & 248.28. & 258.14. &
inde
Matius Cn. eques Romanus 314.9
Matius Romanus 373.51
Matricis remedia 781.48
Matrimonij fidei exemplum 185.24.& 195.
56.& inde. & 199.19.& 219.51.& 245.40.
& 258.30.& inde.& 153.33.& 168.42. per totum.& 169.4.& inde
Matrimonium neſcientes homines 99.2
Manſolus Cariæ Rex & eius ſepulchrum 923.30
Mauſolus rex quo anno obijt 923.56.&
926.2
Manſoli regis Artemiſia uxor 668.27.
Manſ. domus qualis 926.1 (& 923.19
Manſolea ex qua materia 914.45
Manſoleon ſepulchrum à quibus factum 923.29.& inde
Maxillarum morbi remedia 581.7.& 619.
1.& 626.14
Maxillarum conſideratio 295.28
Maxillares dentes 296.13
Maximus pictor 898.56
Mecœnatiana uina 316.39
Mechopanes pictor 909.28
Meconium quid 730.13
Meconis lactucæ genus 518.13
Meconiũ, id eſt, papaueris ſuccus 552.29
Mecon herba & ex ea medicinæ 552.16
Meconion herba 719.18
Meconij remedia 613.50.& 615.30.&
618 14.& 620.44
Meconites gemma 973.47
Medea herbarum perita 619.41
Medeæ frater ubi interfectus 70.16
Medeæ quadrigarum ſimulacrum 874.45
Medeæ picturam Cæſar Veneri dicat 893.
10.& 909 18
Medeæ pictura imperfecta 910.40
Medea quibus pellicem exuſsit 43.6
Medea gemma à Medea reperta 973.44
Medica malus unde 314.17.& 373.33
Medica herba unde aduecta 473.28
Medicæ res paratę natura ſunt 633.8
Medicamenta mala quo tollantur 538.11
Medicamenta mala quibus nocere nõ poſſunt 674.9.& 675.38.45.51.& 827.24
Medicamenta ſi forte in menſa ponantur non prodeſſe 727.29
Medicamenta noxia ne noceant 738.17.
& 723.17.& 886.6
Medicamentaria à Chirone reperta 180.25
Medicamina ubi quærenda 603.22.& inde
Medicaminibus non utendum 672.20
Medicina unde nata 633.8.& inde
Medicinam non tam præbentes quàm reperientes proſunt 724.8
Medicinæ uſus, & ex quibus eſſe debent 603.10.& inde
Medicina qualiter fiat utilis 633.17
Medicina ex fraudibus hominum ibid.10
Medicina imperat imperatoribus ibid.20
Medicina uera in cœnis quotidianis ibi.25
Medicina antiqua quæ 660.27
Medicina nullam artium inconſtantiorem eſſe 762.8
Medicina noua 684.2.& inde
Medicinæ auxilia communia quæ 683.58
Medicina, abſtinentia & fames ibid.& 732.
5.& 605.47
Medicinæ ab animo hominis pendentes non omittendæ 731.4
Medicina ab oraculis petitur 762.4
Medicinarum optima quæ 732.5.& inde
Medicinæ à dijs inuentæ 762.3.& inde
Medicinæ præmia ingentia ibidem.25.
& inde
Medicinæ origo atq; inuentio 762.46.
per totum
Medicina ex qua magica nata eſt 782.46
Medicina & magia pariter effloruerunt 783.4
Medicinæ plures ab animalibus repertæ 197.38. per totum
Medicinæ animalium ex membris 723.
49. per totum
Medicina à quo reperta 180.23.35
Medicinam Romani damnauerunt 763.15
Medicam rem priſci non damnabant, ſed artem 764.5
Medicina luem morum induxit 765.29
Medicinæ Græci autores recenſentur 762.12
Medicinæ fidem fieri abrogaſſet magica uanitas 684.32
Medicinæ longe naſcentia non placent 605.23
Medicinæ ignium 947.22.& inde
Medicina an ualeat per incantamenta 715.4
Medicorum crudelitas 724.25
Medicorum literæ inſpiciendæ non perdiſcendæ 763.40
Medicina pollens Hippocrates, quomodo honoratus 169.19
Medicus omnium clariſs. Aſclepiades, & mira huius fiducia ibid.27
Medicorum ſtudium non in uerbis & garrulitate 683.36
Medicorum priſcorum diligentia 624.43
Medici excellentes plures 169.29.& inde
Medicos arguit 880.12.& inde
Medici ueteres plures 762.6. per totum
Medici periculis noſtris diſcunt, & hominem occidiſſe ſumma impunitas 764.
18.& inde
Medico cuiq; ſtatim creditur ibidem.13
Medicis multa gentium carent 763.22
Medicorum turba ſe periſſe monumenti inſcriptio ibidem.27
Medicorum plurium laus 683.29. per totum.& 169.19.& inde
Medici Aegyptij quales 682.35
Medici cuiq; uenalem uitam promittunt 633.12
Medicorum aſtus ibidem.26
Medicorum inter ſe contrarietas 536 13.
& 541.13.& 683.29. per totum. & 28. ibidem per totum
Medicorum conſuetudo arguitur 603.
10.& inde
Medion herba qualis 718 1.& inde
Medullæ cõſideratio, uſus, medicinę 743.
48.& inde
Medullæ arborum 399.46.& 439.35
Medullæ effectus, & ex quibus optimæ ibid.
& inde
Medullæ in medicinis uſus 745.34.&
752.28
Medullæ conſideratio 302.33.& inde
Medulla quæ careant ibidem.& 162.32
Megabizi ſacerdotis pictura 903.25.&
908.41
Megalium unguentum 331.58
Megaris excidiũ prædictũ oraculo 421.58
Megaſthenes ſcriptor in Indis 216.29

Meges quis 831.27
Mel corpora conſtruat 156.17
Mellis probatio 279.22.per totum
Mel qua ratione extrahitur 280.4.& inde
Mel quod auribus utiliſsimum 781.18
Mellis in quo ſunt Apes immortuæ in medicinis uſus 790.22.& 791.50
Mellis natura qualis & unde 278.16. per totum
Mel ex apum uomitu ibid.28
Mel optimum ex quibus folijs ibidem.19. & 279.25
Mellis genera,& diuerſitas 278.42.per totum.& 279.40.per totum
Mella etiam ex ſparto & oleis carpuntur 276.44
Mel ut muſtum ſe purgat 278.36
Mel uiceſimo die craſſeſcit ibidem
Mel quomodo ſorbetur ibidem.38
Mel uernum cui anthinum uocant ibid.48
Mel æſtiuum,horæum uocatur 279.7
Mellis in medicinis uſus ibid.14.& 280.16.& 601.51 & inde
Mellis medicamenta,dona cæleſtia 279.15
Mel quando uberius,& pinguius capitur, ibidem.21
Mellis tertium genus,Ericæum uocant ibidem.40
Mella à pueris eximenda 280.7
Mella furem,& menſes odere ibidem
Mella unde aceſcunt ibidem.14
Mel uenenatum ubi naſcitur, & eius remedia 827.12
Mel qui primus cum uino miſcuit 354.47
Mel cum aceto mixtum Ozimel 362.32
Mel uenenatum unde 570.37.per totum
Mellis uenenati ſigna ibidem.46
Mellis uenenati remedia ibid. 51.& 775.11
Mel inſanum quod 571.4
Mel quod muſcæ non attingunt ibid.31
Mel,id eſt,ſuccus florum lilij 563.20
Mel à putredine ſeruat 601.51
Mellis natura qualis ibid.& inde per totum
Mel quibus nocet 602.4.& inde
Mellis diſpumati utilitas in medicina ibi.13
Mella à quo reperta 180.50
Mella quæ optima 278.32.per totum.& 42.ibid.per totum
Mellis copiæ ſignum ibidem.43
Mella quõ probentur 279.21.per totum
Mela equeſtris ordinis uir qualiter, & quo ſe perimit 515.54
Melamphyllum herba 597.28
Melampodis diuinatio,atque inuentum 964.48.& 168.33
Melampodion herba 664.50
Melampſythum paſsi genus 358.17
Melancholicorum remedia 534.25.& 537.47.& 554.40.& 581.49.& 618.3.& 739.55.& 741.28.& 756.17.& 666.41.& 721.24
Melancholiæ inſanæ remedia 605.26
Melancoryphi aues 256.8.& 267.16
Melancranis iunci genus 576.18
Melandrya piſcis 223.41
Melandri herbæ medicinæ 673.5
Melania herba 702.23
Melaniarum remedia 639.4
Melanion herba 569.22
Melanthemon herba 594.3
Melanthion,id eſt,Gith 548.53
Melanthius pictor quibus uſus coloribus 897.31
Melanthius ingenti precio didicit 903.15
Melanurus piſcis 841.14
Melapia poma 374.7
Melaſpermon,id eſt,Gith 548.53
Meleager Alexandri dux 914.3
Meleagri pictura 900.20
Meleagri tumulus 953.45
Meleagrides aues 953.21.40.254.26
Melænaëtos aquilarum genus 244.56
Melfrugum panici genus 605.6
Melicembales piſces 841.9
Meliceridum morbi remedia 555.27.& 581.14
Melichloros gemma 974.11
Melichryſus gemma 965.52
Melichrota gemma 974.10
Meliloti herbæ medicinæ 581.5
Meliloton herba 567.33
Mililotho apes delectantur 570.15
Melilotos herba qualis 569.9.& inde
Melimela unde 374.8.& 375.28
Melimela poma in medicinis 623.42
Melinſi color 894.42.& 895.33.& 897.20
Melinum oleum ad quid utile 623.37
Melinum unguentum 331.3.59
Melis animalis cõſideratio 203.38.& inde
Meliſſophyllon herba 567.32
Meliſſophyllon,id eſt, Apiaſtrum,& ex eo medicinæ 540.37
Meliſſophyllo aluearia illinuntur 571.56
Meliſſophyllo apes delectantur 570.15.& 580.49
Meliſſophylli medic. 580.52
Melita 70.27
Melitæi canes 70.27
Melites gemma 974.14
Militites uinum quo fiat modo 358.52
Melitites uinũ,& ex eo medicinæ 602.54
Melitites lapis qualis 939.21
Melius Sp. à quo argutus 457.13
Melligo unde ab Apibus ſumatur 276.15
Meliloti oleum 371.18
Melopepones quales 510.36
Melothron encona 567.30
Melothros quid 612.47
Membranarũ animaliũ gen.plura & inde 301.54
Membrana ubi reperta 339.9
Membranarũ maculæ quo tolliitur 535.21
Membrorum factorum remedia 543.51
Membrorum ſingulorum animalis deſcriptio 290.31.per totum
Memecylon unedonis ſpecies 380.48
Memnon Aethiopiæ rex 145.4
Memnonis regia 101.42
Memnonis ſtatuæ mirum 927.38
Memnonis in Aethiopia regia 254.24
Memnonis ſepulchrum, & ibid. de ambobus mirum ibidem.23
Memnonides aues ibidem 23
Memnonia gemma 971.44
Memoriæ conſid.exempla 154.6.per totũ
Memoria excellentes plures ibidem
Memoriæ ars à quib.reperta ibid.16.& inde
Memoria fragiliſsima ibidem.18
Memoria quibus modis amittitur ibidem
Memoriam adimentia 970.24
Memoriam aqua auferens 804.53
Memphin circa,miræ arbores 338.30
Memphis arbores nunquam perdunt folia 326.55
Mena ſeruus 918.53
Menais herba qualis 653.33
Menander quid de Allij fœtore 516.23
Menãder diligẽtiſs.luxuriæ interpres 925.37
Menandri ſynariſtuſæ 631.30
Menandri regis pictura 903.29
Menandri fabulæ quales 781.30
Menandri honor 167.24
Mena animal marinum 841.25
Menæ piſces colorem mutant 228.29
Menarum piſcium in medicinis uſus 838.27.& 834.44.& 833.27
Mendacium nullum teſte caret 195.25
Menæchmi ſtatuarij uitulus 876.28
Menecrates ſeruus 918.53
Menelai canopus gubernator 112.56
Menelai domus ex quibus 853.40
Menelai imago 946.54
Menenij Agrippæ paupertas 861.31
Meneſtrati ſimulacrum 923.49
Menius C. Latinos deuicit 868.19
Menius C. quando conſul ibidem.21
Menodorus ſtatuarius 877.53
Menogenes ſtatuarius ibidem.35
Menogenes cocus 159.17
Menon quas literas reperit 279.54
Menſarũ precioſarũ inſania 341.39.p totũ
Menſæ cedrinæ ibidem.39
Menſarum ingens precium ibidem.41
Menſa Ptolemæi regis Mauritan. ibid.49
Menſa Tiberij principis 342.1
Menſarum dotes præcipuæ 342.13
Menſæ pantherinæ,& apiatæ ibi.16.& inde
Menſa in una plura uitia inuant ibidem.19
Menſa quamobrem non linquenda 727.14
Menſis ſeruata auguria & ſuperſtitiones, ibidem & inde
Menſæ ſecundæ arborum fructus 312.50
Mẽſtrua muliebria hort.mire nocẽt 514.13
Menſtrui conſideratio,natura,tempus,effectus 160.27.per totum
Menſtrua non niſi mulieri cõuenit ibid.17
Menſtruũ quando in muliere ceſſat ibid.14
Menſtruum in uteris ſcirron ibid.32
Menſtruo mulierum nihil magis monſtrificum ibidem.34
Mẽſtruorũ miri,& pernicioſi effect' ibi.35
Menſtruum quãdo & quàm diu in muliere ibidem.49
Menſtruũ generãdo homini materia ibi.53
Menſtrui grauidarum fluxus inualidos reddit partus ibidem.55
Menſtruo primo fœminarum plures morbi ſanantur 729.54
Menſtrua mulieris mira perficiunt 734.12
Menſtrua mulier denudata tempeſtates abigit ibidem.23
Menſtrui portentoſa mala ibid.25.& inde
Menſtrua coëuntibus maribus nonnunquam peſtifera ibidem.29
Menſtruo purpuram pollui ibidem.30
Menſtruum quãdo ſegetibus nocet 734.37
Menſtrui tactu uitis læditur ibid.38
Menſtruum bitumen Iudææ ſuperat ibi.48
Menſtruo nitorẽ ſpeculorũ hebetari 735.4
Menſtruorum mulierum in medicinis uſus ibidem.8.& inde per totum
Menſtruo tactus poſtibus irritas magorum artes ibidem.31
Menſtrui continendi mira ratio 553.28
Menſtruorum remedia 545.24.55.& 558.4.52.& 578.15.47.& 582.49.& 589.32.& 591.27.& 594.9.& 576.30.& 598.24.& 608.39.& 616.3.& 618.47.& 619.18.& 622.55.& 623.34.& 624.50.& 628.24.& 630.28.36.& 631.16.& 633.27.& 634.6.& 639.51.& 642.19.31.& 645.23.& 646.6.55.& 647.25.& 648.5.& 649.21.& 652.21.& 702.45.& 703.22.& inde.ibid.47.& 712.19.& 715.44.& 716.3.41.& 718.5.6.& 723.1.& 759.26.& 766.13.& 767.54.& 768.24.35.& 882.20.& 886.22.30.& 893.4.15.& 939.52
Menſes ciantia 540.31.48.& 555.54.& 556.45.& 580.48.& 581.52.& 583.18.41.& 584.25.& 595.40.& 598.16.& 500.52.& 605.39.& 607.17.33.& 613.15.& 625.30.& 626.49.& 629.14.& 634.51.& 636.3.& 641.9.& 643.21.& 644.18.& 645.29.& 650.15.26.& 652.21.33.& 653.13.& 656.26.& 657.37.& 654.5.& 702.38.49.53.& 703.3.8.15.& inde.& 708.26.& 711.18.& 718.43.& 719.50.& 721.32.& 722.37.& 730.45.& 732.50.& 734.10.& 737.28.& 738.49.& 775.2.& 815.10
Menſurarum nomina 586.2
Menſurarum inuentores 180.33
Mens Dea 3.5
Mentis ſedes in homine ubi 298.15
Mentis ſubtilitas unde 300.28
Mentes commotas ſedantia 542.3
Mentis alienatio quo iuuetur 581.48
Mentis inſtabilitas 654.10
Mentem turbantia 642.55.& 663.14.24.& 736.35
Mente commotis utilia 623.8.& 664.52.& 715.49.& 731.53.& 737.15.& 804.6.& 940.56.& 581.48
Mentæ natura,ſatio,&c. 522.5.& inde
Menta herba unde dicta ibidem.9
Menta antea mintha dicta ibidem
Menta ferro tangi non uult 514.19

Mentæ conſid. natura, medicinæ 544.30
Menta generationi contraria ibid.35
Mentaſtri herbæ conſideratio, & medicinæ 544.13. & inde
Mentaſtrum ſylueſtre pulegium ibidem.15
Mentaſtri natura, latio, &c. 522.7. & inde
Mentaſtro uinum conficiunt 361.36
Mentagra morbus 682.23
Mentiri pudore ignorantiæ 93.47
Mentor ſculptor 862.46. & 863.38
Mentoris mirum opus 862.46
Mentor Syracuſan⁹ quid cũ Leone 191.47
Meno conſideratio 295.27. & inde
Mentum nulli præter hominem ibidem
Mentum in ſupplicando tangunt Græci 307.29
Mercatura à quibus reperta 180.47
Mercurialis herbæ conſideratio 663.40
Mercurij ſyderis conſideratio 5.52. & inde. & 9.27
Mercurij ſtellæ per zodiacum motus 8.18
Mercurij ſtella quantum à ſole elongatur 11.10. & inde
Mercurij ſtellæ color qualis 12.24
Mercurius quam herbam reperit 663.39
Mercurij ſimulacrum 873.18. & 877.39
Mercurius Bacchi nutritor 877.24
Mercurij delubrum ubi 955.42
Mercurius literarum inuentor 179.44
Meretrix quæ ditiſsima 931.3
Meretricis cõſtãtia ac fides 164.1. & 875.28
Meretrici cui honor tributus ibid.31
Mergi aues inſatiabiles 301.9
Mergi aues futura præſagiunt 502.12.14. 256.48. & 262.30
Meridiẽ quæ ſpectare non debent 447.48
Meryx piſcis 841.5
Meroctes gemma 978.49
Merois herba quæ qualiſq; 654.19
Merops auis qualis 851.47
Merulæ auis conſideratio 255.22. & inde
Merulæ in medicinis uſus 789.55
Merula auis hyeme abit 254.2
Merulæ ubi albæ 256.18
Merulæ bis anno pariunt 264.47
Merula amica turdo 273.19
Merulæ lauro ſeſe purgant 198.18
Merula piſcis 842.24. & 824.20
Meſes uotiis 20.51
Meſogite uinum quale 357.38
Meſoleucon herba quæ 717.39
Meſoleucos gemma 972.2
Meſomelas gemma ibidem.3
Meſophærum quid 318.23
Meſpheus Rex 922.11.
Meſpilorum conſideratio, genera, &c. 378. 43. per totum
Meſpilus quando primũ in Italiam ibid.51
Meſpilus uermibus infeſtatur 448.47
Meſpilorum putamen quale 382.31
Meſpilorum natura, medicinæq; 628.48
Meſſalinæ adulterium 762.48
Meſſalinæ mira libido 268.4
Meſſalinus cõſularis quo perẽptus 837.50
Meſſala Val. conſul 183.8
Meſſala orator ſui nominis oblitus 164.23
Meſſala quid prohibuit genti ſuæ 891.9
Meſſala conſul quando & quid de pictura Carthaginis uictæ 893.16
Meſſala M. conſul quando 950.2. & 202. 35. & 165.25
Meſſala Marcus Sybillis ſtatuas inſtituit 868.37
Meſſala quo uino uſus 356.55
Meſſalæ M. cẽſura & in ea prodigiũ 451.53
Meſſala orator de M. Ant. quid 849.33
Meſsis conſideratio 492.46. & inde
Meſsis trituratio 493.3
Metallorum conſideratio 842.22. per totũ
Metallum unde dictum 856.54
Metallis opes conſtant 890.7
Metallorum æris conſideratio 865.18. per totum. & 36. ibidem per totum
Metalla æris quis inuenerit 180.14
Metaponti Iunonis templum quale 349.29
Metæ figura qualis 7.2
Metella Syllæ mater 935.35
Metellus Quintus triclinaria Scipioni uendidit 222.4
Metellus conſul 159.23
Metellus Qu. Celer conſul 30.8
Metelli L. de Pœnis triumphus 185.49
Metellus põtifex lingua impeditus 297.26
Metellus Macedonis in uicis 874.28
Metelli L. triumphus 457.23
Metelli ædes ubi 924.53
Metellus Qu. quot filios nepoteſq. reliquit 160.3. & 171.37. & inde
Metelli Qu. geſta, honores, ac felicitas 171. 37.50. & inde
Metellus Qu. cæcus factus cum Palladium ex incendio raperet ibidem.50
Metellus unus Rom. curru uehebatur ad curiam ibidem.55
Metelli Macedonici felicitas, geſta, mors, &c. 172.2. & inde
Metellus Macedonicus Scipionis inimicus 172.21
Metello Macedonico à Catinio illata iniuria ibidem.8. & inde
Metelli pontificis ſenectus 874.22
Metendi diuerſitas 492.46
Metendi tempus 493.4. & inde
Meterana caſtanea 380.28
Metymathnus Maſiniſſæ filius 160.16
Metopion arbor 326.52. & 370.45
Metopion factitium oleum 370.25
Metopoſcopi qui 902.51
Metrodorus medicus 553.2
Metrodori cognomentum 870.22
Metrodorus pictor philoſophuſq; 909.9
Metrodorus de memoriæ arte 164.17
Metuentium nocte remedia 591.9
Metus felicitatem adimit 170.30
Metus nanos expellit à mente adamas 956.31
Meu herbæ conſideratio, genera, natura, medicinæ inuentor 558.9. & inde
Meuanaos uua qualis 352.46
Mezentius rex cur contra Latinos 359.32
Myacanthon quid 521.14
Myaces piſces quales, & ex eis medicinæ 834.8
Myagros herba qualis 718.17
Myagri herbæ oleum ibidem.18
Myagrus ſtatuarius 877.53
Micciades ſculptor 920.58
Myconij qui 291.47
Myconium uinum 357.38
Myctoo medicus 518.55
Mycõ pictor 864.29. & 896.21. & 898.49.52
Mycon ſtatuarius 872.27. & 877.34
Miconis lactucæ genus 534.37
Micropſychi qui 602.19
Microſphærum quid 318.23
Midæ annulus mirus 843.28
Midæ auri copia 845.45
Mydon pictor 917.55
Myæ concharum genus 233.29
Myiagros muſcarum deus 254.39
Myſcæ piſces quales 834.26
Milciades dux 898.38
Mileſia ruta 562.25. & 563.3
Milcti Erucæ oliuas erodunt 449.49
Miletus medicus 724.37
Miliariæ oleæ cur dictæ 431.23
Militaris panis qualis 463.49
Militaris herba 655.14
Militum ſtipendium, denarius decem aſsiũ erat 849.5. & inde.
Milites fortiſsimi ex agricolis 418.30
Militum præmia uaria 166.2. & inde. & 587.36. & 847.45
Milium quando ſerendum 462.36
Milij ſpica qualis ibidem
Milij panis 462.81. & inde
Milium ex India quando in Italiam aduectum ibid.14
Milij uſus apud diuerſos, & ex eo pulſ 467.53
Milij farina cum lacte apud Sarmatas ibidem.56
Milium tantum & hordeum Aethiopes habent 468.1
Milium ubi ſeri non debet ibid.7
Milium quomodo ſeruetur ab auibus ac uermibus 475.13.14
Milium ubi ſerendum ibid.50
Milium quando & ubi ſerendum 487.6
Milij ſemine quod uinum fiat 361.22
Milium in Thyriaca 559.48
Millefolij herbæ conſideratio & medicinæ 652.13. & inde
Millefolia herba quæ 664.13
Millefolij medicinæ 692.45
Mellepeda in medicina 786.40
Millepes animal & contra eius uenenum remedia 780.24
Mylœcon blattæ genus 781.3
Myllus piſcis 841.24
Milo Crotoniates et qua gẽma uſus 967.54
Milonis Crotoniatæ fortitudo 163.22
Milo Clodium perimit & ſumma eius æris alieni 934.2
Milonis interitus 25.34
Milton, id eſt minium 858.24
Milotes lapis 940.17
Milugo piſcis qualis 823.17
Miluorum conſideratio 248.3. per totum
Milui in medicinis uſus 778.53. 792.34
Miluus ex funerum ferculis, aut Olympiæ ara nihil rapit 248.6
Miluus cui inimicus 272.48. & 273.28
Milui ſigni cæleſtis exortus 485.29
Milui piſces 228.33
Mimmuli herbæ 488.21
Mina pondus quale 586.20
Mineruæ ædis mirum 38.29
Mineruæ & Neptuni certamen & olea prima eius 417.21
Mineruæ templum in Lindo 853.41
Mineruæ ſimulacrum 873.1.30. & 875.41.53. & 876.5.15. & 877.48. & 922. 49. & 922.25
Mineruæ muſica cur dicta 875.53
Mineruæ Gorgonis ſimulacrum ibidem
Mineruæ delubrum in capitolio 905.35
Mineruæ pictura à quo 907.7
Mineruæ ſimulacrũ è cœlo tactũ 920.47
Mineruæ ædes in Elide qualis 944.10
Mineruæ cur imolatur capra 253.21
Mineruæ ſacra olea 312.47
Mineruæ quæ herba ſacra 592.32
Mineruæ argemon herba 656.22
Mineruæ herba 663.7
Minyanthes quid 567.40. & 581.22
Minij conſideratio 857.52. & inde
Minij in ſacris uſus 858.10
Minium à quo inuentum ibidem
Minium quibus reperitur locis ibidem.13
Minij præparatio ibidem.17
Minium ad libros ſcribendos 859.22
Minij color 894.39
Minium uenenum eſſe 765.15
Minora expreſsius naturæ uim indicant 274.49
Minos princeps claſſe depugnauit 182.58
Mintha, id eſt menta 522.10
Minutius Augurinus quid contra Sp. Melium & eius ſtatua 457.18
Mutius Qu. conſul 16.34
Minutio P. ſtipes collata 868.25
Myoctonon herba 706.8
Myiodes muſcarum deus 776.36
Myophonum herba 567.44
Myoſota herba qualis 718.7
Myoſotis herba quæ ibidem.7
Myoſoton herba quæ 707.38

Miracula orbis ſeptem.

Babyloniæ muri 836.4
Dianæ Epheſiæ templum
Quære Epheſiæ Dianæ.
Iouis Olympici ſimulacrum
Quære Olympij Iouis ſimulacrum.

Pyramides

Pyramides Aegyptiæ 930.3.per totum
Solis coloſſus Rhodi 871.16
Mauſoli ſepulchrum 923.19
Cyri Medorum regis domus, quæ à Memnone illigatis auro lapidibus fabricata dicitur, cuius Plinius non meminit, alij alıter hæc orbis miracula enumerant
Miracula fulgurum 23.26.per totum
Miracula montium inter ſe cõcurrentium 35.41
Miracula terrarum uaria 37.38.per totum. & 38.27.per totum
Miracula inſularum ſemper fluitantium ibid.23.per totum
Miracula multa in aquis 805.28.& per totum caput
Miracula inuicta Q. Martij regis 916.23
Miracola aquarum fontium & fluminum 40.53.per totum
Miracula uariarum gentiũ 152.50.per totũ
Miracolum de audito 163 49
Miracula de his qui elati reuixerunt 176. 42.per totum
Miracula animalium quæ aduenas interimunt &c. 216.39.per totum
Miracola Delphinorum 220.17 & inde
Miracula de Echineide 228.50.per totum
Miracula de Phœnice 244.18.per totum
Miracula de Diomedæis auibus 263.51
Miraculum de aſpide 273.25
Miracula de apibus 281.29.& inde
Miracula in uino 362.45.per totum
Miracula de prodigioſis arboribus 402. 31.& inde.& 455.23 per totum
Miraculum de caprifico arbore 627.36
Miracolom mellis 571.22.29
Miracula herbarum 653.27.per totum.& 684.32.& inde
Miracula ſerpentum 672.16.& 675.14
Mirum in peſte curanda 694.31.& inde
Miracola prodigioſa circa Venerem ibid. 46.per totum
Miracula circa precationes, incantamenta, & ſortilegia. 725.11. & inde per totum.& 728.22.per totum
Mirum dorcadum animalium 747.22
Miracula in eiſdem animalibus 760.55
Miracula quarundam beſtiarum 802.18
Miracula rubri maris 822.23.per totum
Miracula piſcium 822.41.per totum
Miracula ignium & medicinæ prodigia 947.12.per totum
Miracula naturæ alia in Plinio 17.6.per totum & 20.ibid.per totum. & 28.48.& 85.54 & inde.& 92.50.& inde.& 103 48. & 145.42.per totum.& 160.34.& inde.& 196. 23.& inde.& 229. 25.& 240. 11.& 249.11.& 343.38. 43.& 346. 22.& 347. 27.36.& inde & 353.4 & 377.44 & 385. 31.& 394.27.& 428.25.& inde.& 452. 36.& 470.5.per totũ.& 484.6.& 492.31. & inde.& 504.14.& 505.56.& 510.37.& 547.39.& 555.5.& 566.25. 571. 22.& 592. 28.& inde.& 595. 14.& 611. 42.& 632. 34.& inde.& 633.28 & 635.1.& 639.24. & 641.32.& 642.3.33.& 644.51.& 645. 36.& 648.8.10.& 651.51.& 660.33.56. & 662.37.& 663.49.& 665.4.& 667.53. & 668.24.& 669.47.& 670.36.& 671. 50.& 672.16.& 673.10.& 705.13 & 710. 5.& 715.40.& 725.11.& inde. per totũ.& 736.27.& 739.21.& 748.56.& inde.& 772.36.& inde.& 773.3.& 817.51.& 827.3.51.& inde.& 828.9.10.38 & 834.5. & 840.17.& 887.15.& 920.39.& inde.& 927.39.& 928.38.per totum & 930.3. per totum.& 932.40.per totum.& 937. 8.per totum.& 55.ibidem.& inde. 939. 31.& 947.44.& inde.& 961.51.& 957. 22.38.& 969.21.& 970.5 32.& 973 53.& 242.47.& inde.& 243.29 per totum.38. ibid.& inde.& 47.ibidem
Myrice frutex 344.40
Myricis medicinæ 641.52
Myrus piſcis 827.40
Myriophyllon herba & ex eo medicinæ 652.52.& inde
Myrmecides ſtatuarius 863.44
Myrmecidis ſtatuarij opera 921.13
Myrmecites gemma 973.39
Myrmecias gemma 971.56
Myrmecion uermis 773.42
Myrobalanum aruma 325.53.& 326.20.25
Myrobalani medicinæ 622.53
Myron ſculptor quo ære uſus 866.41.& 872.31
Myronis opera 873.25.& inde
Myronis bucula ibidem.16
Myrrhapia pyra 374.44
Myrrhæ conſideratio 321.17.per totum. & ibidem.44.per totum
Myrrhæ genera, natura, pretium ibid.44. per totum
Myrrha quibus naſcatur locis ibidem
Myrrha ex ſpina in India 322.10
Myrrha quidã in coquẽdo utũtur 323.34
Myrrhæ uinum 359.56
Myrrha quo confertus 143.38
Myrrha herba qualis 653.10
Myrrhis herba qualis ibidem.696.43
Myrrhites gemma 971.55
Myrſilus quis 898.11
Myrſinite berba 691.19
Myrſinites gemma 972.1
Myrtatum obſonium 283.15
Myrtea uerbena in fœdere Romanorum Sabinorumq́; ibidem.22
Myrteæ Veneris ara Romæ ibid.25
Myrtei olei natura & medicinæ 621.29
Myrtidanum uinum 361.33.& 383.12
Myrtidani medicinæ 632.7
Myrtites uinum quomodo 361.28.& 383. 12.49.& inde
Myrtus ſacra Veneri 312.48
Myrti conſideratio 383.10.per totum
Myrtus ſylueſtris & ex ea medicinæ ibi.13
Myrti genera, natura & medicinæ ibid.10. per totum
Myrti oleum quomodo 370.52
Myrtus ſatiua ibidem.36
Myrtus ſylueſtris ibidem.& 632.13
Myrti Baccæ 381.4
Myrti ſuccus qualis 382.5
Myrti genera undecim 383.10.per totum
Myrti ſucci natura 382.5
Myrti Baccæ piperis uices 383.13
Myrtus ubi primum uiſa ibid.19
Myrtus Romæ erat cum conderetur primũ ibidem 21
Myrtus prima arbor Romæ ſata ibid.29
Myrtus in Romuli delubro ibid.31
Myrti mirum Romæ ibidem
Myrti genera tria apud Catonem ibid 40
Myrti utilitates plures ibid.53
Myrtus in ouatione & triumphis 384.19
Myrtus quæ loca amat 395.56
Myrto non decidunt folia 396.34
Myrti folia anguſta 398.1.16
Myrtus in ſacris 404.12
Myrtus quibus modis ſeritur 427.16.& 431.43
Myrto uita breuis 431.39
Myrtus ubi odoratiſsima 570.4
Myrtopetalon herba 719.9
Mys ſculptor 863.43.& inde
Mys piſcis 841.25
Miſenenſis ager ubi Marij uilla 459.24
Miſy conſideratio 506.25.& inde.& 882.3
Myrſineũ, id eſt ſylueſtre fœniculũ 558.27
Myſticum uinum 357.37
Myſcus piſcis 841.25
Mitrax gemma 971.47
Mitrex Aegypti rex 928.27
Mithrydatis ingens memoria 164.12
Mithridates quid erga Aquilium docem 849.26
Mithridatis currus aurei argẽteiq́; 863.19
Mithridates quando à Lucullo uictus 381.15
Mithridates quid circa laurum & myrtum egit 404.22
Mithridates quò confugit 159.38
Mithridates antidoti compoſitio 629.54. & 765.7
Mithridatis laus 658.50
Mithridates quotidie uenenũ bibit ibid.53
Mithridates uiginti duab⁹ linguis loquutus 659.4.& 164.12
Mithridates quot annis regnauit ibidem
Mithridatis diligentia 658.51.& inde
Mithridati ſcrinium & libri 659.10
Mithridatem Pomp. Gneus ſuperat 629. 54.165.32
Mithridatis gemma qualis 949 38
Mithridates Aquilio duci aurum in os infudit 849.26
Mithridatico bello ubi ciues ſaluati 38.19
Mithridaticum antidorum 658.55.& inde
Mithridation herba Mithridati reperta 667.6.& inde.& 675.39
Mytuli piſces quales 834.18
Mytuli piſcis medicinæ ibidem.5
Mytulorum generatio 240.15
Myxa prunorum genus 336.36 & 418.10
Myton piſcis 923.17.& 832.35
Mnaſitimus pictor 910.52
Mnaſitheus pictor ibidem
Mna pondus quid 586.10
Mnaſon tyrannus qui 904.18.& 905.31
Mnemoſynes pictura 910.23
Mneſtheus medicus 561.43
Mneuidia regia 928.34
Modulorum muſicorum ſpecies plures 181.30.& inde
Modus rerum omnium utiliſsimũ 466.19
Modum ſeruare neſcit humanũ ingenium 684.54
Mœcenas Meſsius triennio ſibi ſilentium imperauit 721.23
Mœcenatis inſtitutum ut in epulis pulli aſinarum apponerentur 208.15
Mœcenatis febris 276.37
Mœcenati anno tres non contigit ſomnus ibidem
Mœrica uua 351.38
Mœris Aegypti rex 99.52
Mœridis regis ſepulchrum 931.29
Mœſiæ ficus quales 377.15
Molarum uerſatilium conſideratio ac prodigia ex eis 938.37
Molæ lapideæ ubi optimæ ibidem
Molæ mulieris conſideratio 160.28.& 269.46.& inde
Mola mulierũ quomodo gignitur 269.46
Molam uteri rumpentia 800.18
Mola ſalſa in ſacris ſemper 814.58
Molemoniũ berba & ex eo medic. 687.44
Molere Ceres prima reperit 179.48
Moly herbæ conſideratio 662.7
Moly laudatiſsima herbarum ibidem
Moly herba uenenata 585.28
Moly contra magicas artes 675.39
Molybdena herba 679.20
Molybdenæ conſideratio 889.7
Molybditis quid 887.15.& inde
Molituræ frumentorũ cõſideratio 466.29
Mollendi uim habentia 918.4
Molochon agria quid 529.46
Molochites gemma qualis & unde dicta 963.43
Molon herba qualis & ex ea medic. 686 46
Molluſcum tuber 391.4
Molluſcæ nuces 379.48
Monaulum quis reperit 181.30
Monedula ſationis inuentrix 432.54
Monedularum furacitas 255.2
Monocerotis feræ deſcriptio 194.37
Monochromata quæ 858 34.& 892.19.& 894.27.& 898.18.& 899.34
Monopodia ex ære 857.35
Monſtra plura 145 41.per totum
Monſtroſi homines plurimi 152.51.per totum.& 158.19.per totum
Montes inter ſe concurrentes quando uiſi 35.44.per totum
Montes quæ ament 395.42

Montes

Montes ferrũ retinẽtes reijciẽteſq; 38.36
Montibus nubes exiſtentes quid præſagiãt 500.37
Reliqua quære parte ſecunda.
Monumenta quibus lapidibus ſculpi debẽt 943.10
Morbi noui quibus locis hominibus ꝗ; peculiares 682.10.per totum
Morbos carminibus tolli 727.38.& inde
Morbi quidam dij crediti 3.14
Morborum exempla uaria 175.36.per totum.& 176.34
Morbis nihil caret 448.14
Morbi qualiter uitari poſſint 554.17
Morbi omnes quomodo pellantur 573.42
Morbi qui aſperrimi 662.39
Morbis omnium quid medetur 267.37
Morbos omnes tollẽs 662.15.30.& 673.11
Morbus quibus inflammatur 660.25
Morborum corporis totius remedia 676.9.& inde.& 737.35.& 753.25
Morbis longis locorũ mutatio utilis 731.3
Moſchion Græcus de Raphano librum edidit 513.4
Mores corrumpentia 416.7
Mores ciuiles proſtrauit M.Scauri ædilitas 935.10.& 920.1
Mores pudicos indecentia 738.29
Morũ diuerſorũ exẽpla 162.42.per totũ
Morum maieſtas 168.19.per totum
Morion quid 585.22
Morion mandragoræ ſemen 678.23
Morion gemma 971.50
Mormyræ piſces 842.49
Morphnos aquilarum genus 245.6
Mortariorum lapidũ conſideratio 841.35
Mortem nunquam contingere niſi æſtu maris recedente 40.11
Mortem ex minimis accidere 157.51
Mors ſæpiſsimæ inuocatur 175.53
Mortis ſigna plurima 176.23.per totum
Mortes repentinæ plures 177.45.per totũ
Mortem ſponte petentes 86.6
Morti ubi non ſubijciuntur homines ibidẽ
Mortem ſibi inferentes iucundi doloris cauſa 551.7
Mortem ſponte accerſentes 127.45
Mortis prædictio 738.13
Mortem ſibi ob terrorẽ conſcientes 654.3
Mortem ſibi conſcientium corpora crucibus affixa 934.28
Mori interdum optimum 661.44
Mortis quid optimum 724.54
Mors tempeſtiua optima ibidem
Mortis cauſæ 652.51.& 654.23.& 661.43
Mortis ſignum in ægrotante 731.39
Mors ex nauigandi inuentione 502.21.28
Mortales æternitate deus donare non poteſt 4.30
Mortuis cum laruas luctari, prouerbium prologo
Mortuos ad uitam herbis reuocari 660.22
Mortui cum coronis efferebantur 561.10
Mortui nõnulli pro charis ſuis 166.2.& ĩde
Morſus beſtiarum remedia 541.40.& 554.6.& 581.27.& inde.& 938.21
Morſus omnium animalium remedia 559.45.per totum
Morticini quid 601.12
Mororum arborum conſideratio 387.33
Mororum colores tres ibidem
Morus quãdo ſerẽda plantãdaue ſit 437.28
Mori ſuccus qualis 382.5.9
Mora quibus conſtent ibid.33
Morus quæ loca amet 395.53
Morus nouiſsime germinat 397.15.& 399.37.& 487.35
Morus cur ſapientiſsima cenſeatur 399.39
Morus tardiſsime ſeneſcit 402.51.& 414.17
Mori ſuccus à medicis expetitur 409.46
Morus talea tantum ſeritur 435.44
Morum in ulmo inſeri religio fulgurum prohibet ibidem
Mora & ex eis medicinæ 627.46.
Mori arboris prudentia 628.5
Mori arboris mirum ibid.16
Mos. Quære mores.
Moſceuton roſæ genus 562.48
Moſes magus ſecundum Plinium 783.7
Motherudis regia 931.18
Muceſcere inter liquores uino proprium 364.42
Macula gemma 978.8
Mugilis piſcis conſideratio 225.22.& inde.& 224.37.& 237.42.& 841.24
Mugilum piſcium ubi multitudo 222.5
Mugil & lupus piſces inter ſe hoſtes 243.48
Mugilis piſcis aſtus 822.55
Mulæ mirum 802.24
Mula ne calcitrẽt ibidem.34
Mulæ ungula uenenum quo Alexander obijt retentum eſt ibid.34
Mulorum conſideratio 208.20.per totum
Muli ex aſino & equa gignuntur ibidem
Mulam peperiſſe prodigium eſt ibid.40
Mulæ ubi uulgo pariunt ibidem
Mulæ quare non pariant 208.38
Muli fel non habent 299.38
Mulæ calcitratus quo inhibetur 208.42
Mulorum longa ætas ibid.51
Mulæ in medicinis uſus 776.26.& 791.43.& 792.55 & 801.41
Mullearum calciamentorum nomen unde 226.8
Mulctatio in quibus apud ueteres 456.41.& 843.22
Muliere excepta pauca grauida nouere coitum 258.29
Mulier interdum ſuperfœtat ibidem
Mulier non cum quolibet concipit 259.47
Mulier plerunq; alternat in prolis ſexu ibidem.50
Mulierum fœcunditas uaria ibidem.48.per totum
Mulier quamdiu parit 260.13.23
Mulier ſola menſtruale animal ibidem.27
Mulier ſeptima die concipere facilime creditur 269.25
Mulier ex ſemetipſa concipiens ibid.47
Muliebris ornatus precioſiſsimus 233.49.& inde
Mulierum infirmitatum remedia 528.50.& 530.5.& 534.42.& 535.33
Mulierum partubus quibus in remedijs utuntur 733.27.per totum
Mulier mẽſtrua denudata tempeſtates abigit 734.22
Mulierum remedia 527.22.& 610.24
Quære Fœminarum remedia.
Muliones culicum genus 282.20
Muliones uno tantum die uiuunt 802.18
Mulſæ aquæ cõſideratio & medicinæ 602.11.& inde
Mulſi conſideratio & ex eo medicinæ ibid.41 & inde
Mulſi bonitas ibidem
Mulli piſcis conſideratio 225.54.& 226.11.& 841.24
Mullus piſcis in cibo inutilis 837.28
Mulli piſcis in medicinis uſus 838.13.& 839.48.827.19.& 833.34
Mullus octuaginta librarum 226.29
Mullorum copia ubi 225.54
Mulli expirantes uerſicolores 226.11
Mullus piſcis ter anno parit 240.51
Mullus piſcis quomodo neſcitur 822.23
Multipedæ uermis in medicinis uſus 786.18 & 792.7
Mulniana cotonea 372.26
Mulus. Quære Mula.
Mummius L.cenſor 850.33
Mummius L. ex Corintho miras picturas refert 893.34
Mummius L.quid Romam attulit 949.47
Mummius Corinthum diruit 897.3.& 911.41
Mummius ſignis urbem Romam repleuit 870.33
Mummius primus Romæ externis tabulis autoritatem fecit 893.34
Mundus qualis ſit 8.1.per totum
Mundus numen quoddam ibidem
Mundus æternus,immenſus,ingenitus,incorruptibilis ibid.9.41.& inde
Mundi extera indagare mens humana non poteſt ibidem.8
Mundus ſacer ibidem.9
Mundus certus incerto tamen ſimilis ibi.11
Mundus cuncta complexus in ſe ibidem
Mundum naturam rerum eſſe ibid.16
Mundi menſura noſci nõ poteſt ab homine ibidem.13
Mundi infiniti ſecundum quoſdam ibid.25
Mundus unde dictus 20.10.per totum
Mundus Latinè Græcè coſmos ibidem
Murales coronæ 387.24
Muralis corona quæ 587.24
Murenis piſcibus ferula herba infeſtiſsima 559.24
Murenę piſcis aſtus 822.50.& 823.4.& inde
Murenæ in lutu 913.17
Murenæ molle tegmentum 222.42
Murena piſcis quando capiatur 225.9
Murenę exeunt in terram 226.51
Murenæ piſces longi 227.7
Murenæ pinnis & branchijs carent ibidem
Murenarum oua creſcunt 239.56
Murena tantũ ſexus fœminini quæ & è ſerpentibus concipit, cuiq; anima in cauda, & quo extinguitur 823.8.& inde
Murena piſcis 241.48.& 227.35.per totum
Murenam cum ſerpentibus coire 227.37.& 823.1.& inde
Murenarum uiuarium quis primus excogitauit 241.48.per totum
Murena & conger piſces hoſtes inter ſe 243.48
Murenæ morſus remedia 828.56
Murenæ ad quid utiles 832.29
Murenæ L.ludi 850.11
Murex piſcis & eius in medicinis uſus 838.25.35
Muricis piſcis conſideratio 235.5.& inde.& 228.18.& 231.35
Muricum genera 852.38
Muricum pariendi tempus 240.49
Muricum generatio ibid.16
Muricum piſcium medicinæ 832.34
Murgentina uua 352.27
Muria quid 815.34.& 837.31
Murina inter uina ac dulcia nominata 359.56.& inde
Murinũ hordeũ & ex eo medicinæ 605.38
Muros ædiũ Thraſon prim⁹ reperit 180.18
Murus lateritius 914.51
Murrhina uaſa qualia 842.56
Murrhina uaſa & fictilia 913.27
Murrhina uaſa à quo primum Romam aduecta 950.37
Murrhina ingentis pretij ac capacitatis ibidem.42.56
Murrhina quibus in locis reperiantur 951.4.& inde
Murrhina quid ibidem
Murtiæ Veneris ara Romæ 383.40
Mus qui centum & nigint genuit 270.2
Murium fœtus ac mira generatio 869.52.per totum
Mures lambendo concipiunt 270.1
Mures prægnãtes in utero parentis repertæ ibidem.3
Mures cur prægnãtes guſtatu ſalis fiãt ibid.
Murium agreſtium unde uis tanta ibid.5
Mures ubi incolas fugant ibid.10
Mures quibus necẽtur 582.20.& 592.53
Mures quo trahantur 592.53
Mures qua herba neſcentur contra ſerpentes 598.22
Mures quibus pelluntur 475.28.& 596.49.& 802.26
Mures quæ non attingant 527.16
Murium natura non ſpernenda 770.1
Muribus cor maximum 298.35
Murium aliqui fel non habent 299.40
Murium fibræ creſcunt & decreſcunt cum luna

luna ibidem.& 300.9
Mures omnino indociles 262.14
Murium conſideratio 202.42.& inde
Mures ubi albi ibidem.& 215.47
Mus marinus ubi oua parit 241.5
Muribus quæ glans gratiſsima 358.39
Mures ruinis imminentibus præmigrant 198.32
Mures urbium incolas interdũ pellunt 198.45.& 215.39.& 270.20
Murium conſideratio, natura, generatio, oſtenta 215.32.per totum
Mus ingenti emptus precio ibi.44
Mures marini 226.51
Muris marini partus 241.5
Mures Nili quales 242.47.per to.&270.13
Muribus araneis ubi uenenũ ineſt 216.27
Muris aranei morſus remedia 605.32.& 617.20.& 625.46.& 711.14.& 745.14.& 773.12.& 784.30.& 532.28.& 537.25.& 541.42.& 554.8
Mures necantia 582.20.& 664.52.& 706.3
Muris in medicinis uſus 770.1.& 777.42.54.& 780.9.& 786.43.& 787.49.&793.7.&801.9
Murinus fimus in medicina 776.27.& 777.38.790.47.& 791.25.& 792.4
Muſarum pictura 899.50
Muſarum nouem ſimulacrum 924.13
Muſæa quæ 941.9
Muſa Auguſti medicus 668.51.&518.25
Muſæus de herbis 660.1
Muſæi imago 950.12
Muſcarũ in medicinis uſus 776.28.& inde.& 794.42.& 796.49
Muſca omnino indocilis 776.34
Muſcarũ deus Myodes nuncupatur ibi.36
Muſcæ quomodo fugantur ibidem
Muſcarum deus alius 254 39
Muſcæ quas ædes non intrent 255.12
Muſcæ quo mortuę reuiuiſcant 290.27
Muſca alis uehiculum & currũ totum contegens 163.45.& 876.52.& 925.24
Muſcæ ubi non reperiantur 572.31
Muſcæ quod mel non attingunt ibidem 32
Muſcæ quæ maxime appetunt 636.16
Muſcæ ſuperſtitio 727.43
Muſcæ quo necentur 640.16.& 665.55
Muſcerdæ fimus murinus 776.28
Muſculus piſcis balenæ iter dirigit 244.2
Muſculi piſces 243.56.& 296 15
Muſicæ repertor 182.29.& inde
Muſici gemmas geſtare ſoliti 949.4
Muſica Delphini delectãtur 220.13.54.ibi.& inde
Muſmonis animalis conſideratio 212.20
Muſta ut feruere deſinant 942.29
Muſtacea laurus 384.27
Muſtea pyra 374.50
Muſtelarum circa catulos ſuos, ac perſequẽdo ſerpentes conſuetudo 770.10
Muſtelæ quomodo in unum congregari poſſunt 772.5.& 73ʋ.52
Muſtelæ ueneficia 775.54
Muſtelis excæcatis uiſus reuertitur 779.39
Muſtelæ ne Gallinis aut columbis noceant 801.53
Muſtela baſiliſcum perimit 195.2
Muſtelæ ubi non ſint 216.16
Muſtelarum in cibis uſus 225.51
Muſtela eui inimica 272.52.& 273.4.& 814.39
Muſtelis cor maximum 198.34
Muſtelarum morſus remedia 824.40
Muſtelarum cinere uel felis, mures pelluntur 475.28
Muſtela cum dimicat cum ſerpentibus rutam prius edit 542.38.&197.52
Muſtelis contraria 7 9.12
Muſtelarum genera & earum in medicinis uſus 770.7.& 777.22.& 778.3.& 779.39.& 786.35.& inde
Muſtelarum tel uenenum eſſe 770.8
Muſtum quomodo condatur 363.22.52.& 364.37
Muſti medicamina 363.26
Muſti utilitas quomodo noſcatur 364.2
Muſti uitium quo noſcatur modo 364.5.& 40.ibid.& inde
Muſti differentiæ plures 613.40.& inde
Muſtum ſtomacho inutile uentri iucundũ ibidem 44
Muſta pumice feruere deſinunt 941 29
Muſta pice condiuntur 942.56
Mutiani P. de corona hiſtoria 562.17
Mutiani de muſca ſuperſtitio 727.42
Mutiani conſulatus 913.27
Municipij uua 352.49
Mutinenſi bello Bolides faces 15.47
Mutinenſi obſidione columbæ epiſtolas attulerunt 259.22
Mutitatis hominũ remedia 545.26.& 721.2
Mutius augur 247.2

N

NAbis fera qualis 293.37
Nęuij Pollionis magnitudo 161.53
Næuorum remedia 604.34
Naphtha quid 43.1.per totum.& 653.40.& 915.52
Naphtha igni cognata materia 43.4.per to.
Napi herba 722.39
Napis uinum conficiunt 361.39
Napi ubi optimi 511.53
Naporum ſatio 494.56
Naporum genera quinq; 511.42
Naporum à locis denominatio ibid.
Napi Athenienſes ſinapi nominant 523.32
Naporum cõtra uermes remedium 524.25
Naporum differentiæ & ex eis medicinæ 528.48.per totum
Narbonenſis thymum herba 568.15
Narbonenſis carbunculus morbus peculiare malum 682.47
Narbonenſia uina qualia 356.47
Narbonica uua mira 353.35.& inde
Narbonenſis prouinciæ fons mirus 479.18
Reliqua quære parte ſecunda.
Narcæ herbæ medicinæ 578.27
Narciſsi floris conſideratio 569.17
Narciſsi genera & medicinæ ex eo 578.24
Narciſſus à Narce non à Narciſſo puero dictus eſt ibid.27
Narciſſum lilij genus 563.44
Narciſsi à lilijs differentia ibidem
Narciſsinum oleum 622.23
Narciſsinum unguentum 331.19
Narciſsini olei medicinæ 578.22.& inde
Narciſsi oleum 371.22
Narciſſus ſeruus ditiſsimus 861.5
Narciſsites gemma 973.48
Nardi herbæ conſideratio 318.7.& 332.9
Nardi Gallici oleum 371.18
Nardi Gallici ſeu ruſtici medicinæ 579.20.& inde
Nardus ruſticus 564.18
Nardo uinum conficiunt 361.48
Nardi coronæ laus 561.39
Nardina pyra 374.44
Nardinum unguentum ex quibus 532.8
Narũ animaliũ conſideratio differentiæq; 295.19.& inde
Narium loco foramina tantũ habentes, ibi.
Narium ſanguis quibus ſiſtitur 531.42
Narium ſanguinis alia remedia 538.56.& 546.5.17.& 548.37.& 549.2.& 591.5.29.& 657.22.& 700.20.33.& 719.3.& 766.6.& 797.23.& inde.& 819.26.&837.40.& 808.2.& 882.45
Naribus ſanguinẽ copioſum craſſumq; pellentia 711.56
Narium morbi remedia 537.42.& 544.50.& 549.35.& 556.48.& 624.16.& 643.13.649.38.& 652.16.& 680.32.& 880.23
Naritia pix optima 364.26
Nartheca ſeu narthex ferulæ genus 345.29.& inde
Naſamonites gemma 972.5
Naſcentium herbarum differẽtiæ, id eſt, ſemine, auulſione, &c. 527.26
Naſci ubi nõ omnia poſſunt 403.55.& inde
Naſcuntur plura non ſata, multa etiam minime 527.44
Naſica Scipio uir optimus iudicatus 168.36
Naſicæ Scipionis repulſa exiliumq; ibid.38
Naſicæ Scipionis conſulatus & eius inuentum 183.26
Naſpercenite uinum 357.48
Naſturtij herbæ conſideratio 522.35
Naſturtium Venerem inhibet 541.54
Naſturtij genera ibidem.55
Naſturtium Babylonicum optimũ 542.22
Naſturtium unde dictum 522.36
Naſturtij prouerbium ibidem
Naſturtij ſemen quale 524.43
Naſturtij medicinæ plures 541.54.& inde
Naſturtiũ ſylueſtre ac medicinę eius 542.23
Naſi conſideratio 295.17.& inde
Naſus quibus non ſit ibidem
Naſi cognomina ibidem.19
Naſo carentes homines 145.45.& inde
Natalium feſtum cũ pulte celebrant 466.6
Natandi periti homines 144.5
Natrix herba qualis 718.21
Naturas rerum infinitas eſſe ſecundum quoſdam 2.16
Natura in quibus ſeipſam uincit 948.10
Naturæ ſpiritus quis 10.2
Natura parens an nouerca ſit ambigitur 151.39
Naturæ uis fide caret 152.33
Naturæ mira uis 156.11
Naturæ opus ad quid 362.38
Naturæ beneficia diu occulta 312.28
Naturæ prouidentia 368.3.& 372.8.& 300.26
Naturam in ijſdem locis mutari 404.16
Natura tantum ſimilia cohærent 415.30
Naturam omnem experimẽto aſſequi non poſſumus 435.13
Naturæ erga homines beneficia 455.10.& 215.19
Natura cur cuncta genuit 560.13
Naturã rerũ nihil ſine cauſa facere 586.28
Naturę prouidẽtia & eius beneficia 588.47
Naturæ parentis beneficia 632.35.per totũ
Natura multorum procax eſt 682.21
Natura & deus idem 4.36.& 705.42
Natura plurãne abſumat uel pariat 947.32
Naturam fieri conſuetudine 162.38
Naturæ mira benignitas 394.27
Naturæ potentia 184.56
Naturam nil fruſtra facere 770.38
Natura docet quæ timenda ſint 185.2
Naturæ mala uel bona plura ſint, ambigitur 196.5
Naturæ ſubtilitas in multis 274.26.p totũ
Naturæ in contemplatione nihil ſuperuacuum ibid.274.46
Naturæ omnia ferè poisibilia 145.2
Nouale quid 477.32
Naualium inuentores 102.54
Nauarchi pictura 900.19
Nauceri ſtatuarij opera 876.30
Naucydes ſtatuarius 872.32
Naues quo tardius eant 827.4
Nauibus fulgurum effigies inhærent aliquando 17.7
Nauium roſtra ubi Romæ affixa 387.19
Nauibus apta materia 391.44
Nauium pix zopiſſa dicitur 393.29
Nauium multarum ſubita præparatio 412.7.& inde
Nauium antennæ ex abiete ibid.28
Nauis una maxima ibidem 412.22.33.& 929.13.& inde
Naues Germaniæ ex uno ligno 412.35
Naues ex qua materia diu durent 414.47
Nauium uelorum conſideratio 502.18.& 504.30.& inde
Nauis imperatoriæ inſigne 504.40
Naues ex corio ubi 88.36
Naues papyraceæ ubi 830.29
Naues ex papyro 182.2.& 339.22
Naues ubi ex ſcirpo & arundine 182.2

Naues uitiles ibidem
Naues Sparto fiebant 642.37.& inde
Nauis roſtrum ære ſculptum 848.55
Naues quo colore pinguntur 895.41.& 897.24
Nauium mira magnitudo 929.13.& inde
Naues ex teſtudinibus 221.54
Naues marmoris cauſa fiunt 919.37
Nauis quam apicula pinnis abſcondebat 163.47
Nauem echeneis piſciculus ui retinet 821.27.& 822.1
Nauem quis primus reperit 181.51
Naues ubi inuentæ ibidem
Nauium differentiæ plures ibidem
Nauē onerariā quis primus reperit 182.15
Nauis adminicula gubernandi Typhis primus reperit ibidem 24
Nauium & ad naues attinentium conſideratio 181.51.& inde per totum
Nauigatio maris fluminūq; 29.32.per totū
Nauigantiū peſtis præcipua 22.45.& 23.6
Nauigatur iiſdem uentis in contrariū 22.12
Nauigantium audacia 502.15
Nauigantibus utilia 734.23
Nauigatio utilis corporib. 815.24.& inde
Nauigantes qualiter dulcem aquam habere poſſunt 813.24.38.& inde
Nauigatio unde cœpta 229.26.& inde.& 230.24.& inde.& 231.46
Nautæ ſydera ubi non ſeruant, ſed auium uolatus 130.26
Nauij Actij ſtatua 868.28
Naumachiarium pontem Tyberius Imperator reficit 410.53
Nauplius piſcis qualis 230.27
Nauſea maris quo arcetur 711.26
Nauſeam facientia 577.45
Nauſeā tollentia 545.38.& 545.34.& 554.24.& 582.5 & 612.2.& 617.12.& 631.42.& 697.16.& 711.26.& 829.50
Nauſicrates 182.36
Nauticus panis ad quid utilis 606.10
Nautili piſcis mirum 229.25
Nautij Sp. ſtatua 868.50
Nealcis pictoris opera 905.3.& 910.14 35
Neapolis urbs unguentis quondam delectata 330.55
Neapolitanæ caſtaneæ 380.20
Reliqua quære parte ſecunda.
Nebrites gemma 872.5
Nebularum conſideratio 26.34
Nebulæ ne noceant 492.26
Nebulæ malum 238.49
Neceſsitas ad inimicorum cōfugere cogit 190.38.& inde.& 192.18.& inde
Necydalus uermis qualis 284.13
Necromantia quibus deos euocat 974.19.& 654.1.& 726.9
Nectabis rex 928 50
Nectarites uinum 361.53
Negligentiam quibuſdam prodeſſe aliquādo 473.6
Nemeæ fœminæ pictura 894.9.& 908.36
Nemei certaminis uictores apio coronantur 522.4
Nemeſis dea ad quid inuocabatur & eius Romæ templum 726.42
Nemeſis deæ pictura 910.25
Nemeſis deæ ſimulacrum 922.45
Nemeſi deæ dextra auris ſacra 507.32
Nemeſis Latinum nomen nō reperit ibid.& 726.42
Nemora incolentes homines 86.4
Neocles pictor 910 55
Neoptolemi aduerſus Perſas pictura 903.47
Nepenthes herba 659.13
Nepēthes herba apud Homerū quid 582.16
Nepetæ herbæ conſider.& medicinæ ex ea 545.56
Nepeta herba uinum conficiunt 362.36
Neptuni & Mineruæ certamen,& eiuſdem Mineruæ prima olea 417.22
Neptuni feſtum 472.1
Neptuni in Caria templum 810.18
Neptuni ſimulacrum 922.38.51
Neptuno fel dicatum 300.7
Nereidum nympharū ſimulacrū 922.51
Nereides piſces quales 840.40.& 218.11
Nereides ubi multæ 218.26
Nere linum uiris decorum 504.8
Nerios herba arborq; 396.36.& 645.8
Nerone principatum ineunte cometes uiſus mirum 14.54
Nero hoſtis humani generis 158.14
Neronis principatu arbores ſedes ſponte mutarunt 35.58
Neronis principatu flumina retro fluxerūt 42.28
Neronis mater quæ 158.16
Nero in pedes natus ibidem
Nero quid erga Tyridatem 170.14
Nero plumbi laminis ad quid uſus 888.14
Neronis principatu marmor tingere inuentum 890.27
Neronis uxoris Poppeę luxus 861.46.& 954.54
Nero Imperator Coloſſeum ſeſe pingere facit 897.38
Neronis imperatoris luxus ac pompa 951.30.& inde
Nero imperator rapinæ gratia quos necabat 950.55
Nero amiſsi imperij nuncio accepto quid egerit 952.8
Nero gladiatorum pugnas ſpectabat ſmaragdo 957.4
Neronis thorax ex Iaſpide 964.37
Nero quo recreari ſolitus 757.29.& 807.55
Neronis imperatoris uituperatio 783.36.& inde
Nero magicæ arti deditus ibidem
Neronis inuentum aquā decoquere 807.55
Neronis ueſtis ingentis pretij 212.6
Nero Tiberij pater 265.40
Neronis imperatoris oculi quales 293.32
Neronis principatu quæ portenta uiſa 309.5.& inde
Neronis diuitiæ ac ludi eius 850.16
Neronis ſpectacula 854.54
Neronis luxus in ædificijs 934.49
Neronis luxus in unguentis 333.8
Neronis imperatoris ternalixus ibidem 14
Neronis uxoris pompa funebris 323.48
Nero in initio imperij ſæpe uerberatus & quo faciem linibat 345.53
Nero imperator Thapſiæ nomen dedit ibi.
Neronis foſſa 356.2
Neronis tempore luxus cauſa quæ inuenta 416.14.& 456.6
Neronis circa ſuprema, prolapſa cupreſſus Romæ 416.39
Neronis poſtremo tempore portentū ibid.
Nero Paſsieni priuignus 417.24
Neronis mater Agrippina & eius maritus alter ibidem
Neronis principatu ruina ingens & de oliuero prodigium 451.56
Neronis imperatoris uela qualia in ædibus 504.53.& inde
Nero imperator ſectiuo porro autoritatem dedit 535.38
Nero Domitius Peloponneſum inſulam tentauit efficere 72.27
Neronis in Aethiopiam miſsi exploratores & quare 144.47.& 145.16
Nero imperator terrarū ueneuum 599.32
Neronis cōminatio ad portas Caſpias 123.24
Neruorum conſideratio 302.56
Neruis uulneratis ſummus dolor, prǫfectus nullus 303.6
Neruus inimica 578.27
Neruorum in quibuſdam mira connexio 163.4
Neruis utile oleum quod 371.28
Neruorum cruciatus etiam in arboribus 449.10
Neruorum contractionibus remedia 597.35.& 603.38.& 610.40.& 538.35.& 545 30
Neruorum læſorum remedia 533 31.& 536.26.37.& 539.14.& 549.50.& 553.2.& 554 47.& 557.43.& 580.3.& 582.26 54.& 596.13.& 600.49.& 601.50.& 603.2.& 604.8.56.& 606.31 & 610.39.& 614.29.45.& 618.5.& 621.52.& 631.8.& 634.40.& 636.6.& 638.22.& 640.47.& 641.30.& 642.49 56.& 662.16.& 672.1.& 661.6.& 692.26.& 699.39.42.& 715.2 & 720.28.19.& 736.55.39.& 757.28.& 765.56.& 797.1.& 799.20.& 816.43.& 819.19.& 968.9
Neruos præciſos conglutinantia 578.16.& 664.29.& 699.45.& 713.12.& 720.18.& 799.20.& 837.24.& 916.12
Neruos bonum abſciſſus ſolidantia 653.4
Neruis contraria 602.40.& 607.8.& 614.28 & 617.31.& 622.22.& 623.7.16.& 641.56
Neſeas pictor 899.14
Neſſus pictor 910.33
Neſtocles ſtatuarius 872.25
Neſtorianum pigmentum 854.44
Neuradis herba 675.18.& 720.20
Neurida quid 585.18
Neuroides, id eſt beta ſylueſtris 535.17
Neuroſpaſtos & ex eo medicinæ 648.52
Nicæarchus pictor 910.12
Nicanor pictor 907.32
Niceas pictor quo colore uſus 895.44
Nicæus nobilis 158 53
Niceratı ſtatuarij opera 876.30.& 877.55
Niceros pictor 906.5
Nicias Athenienſium imperator opes Athenienſium afflixit 8.12
Niciæ pictoris præceptor, ac eius opera 908.49
Nicolai palmarum genus 335.48
Nicomachus muſicus & eius gēma 949.7
Nicomachus pictor 895 49.& 897.31.& 905.34
Nicomachi Tyndaridæ imperfecta 910.39
Nicomachi diſcipulus Coribas pictor ibidem 47
Nicomedes ingenti pretio à Gnidijs Venerem mercari uoluit 922.15.& 969.56
Nicomedis regis uxor cui à cane perempta 204.26
Nicomedis regis equus mirus 206.24
Nicomedis regis interitus ibidem
Nicophanes pictor 905.55
Nicophoros, id eſt ſmilax hædera & ex ea medicinæ 643.56
Nicoſthenes pictor 910.54
Nyctalopes qui, & horum remedia 747.14.& 213.2
Nyctalopes quo curantur 830.52
Nictare quibus animalibus conueniat 295.3.& inde
Nyctegretum herba qualis & eius in magia uſus 569.2
Nictilopa herba qualis & unde dicta 569.8
Nidus cœna quare Caio principi dicta 313.43
Nigina herba qualis 718.20
Nihil nimis, Chilonis præceptum 162.27
Nili augmentum quando & eius fertilitas 476.25
Nili minimum maximumq; augmentum ibidem
Nili mores quales 242.47.per totum
Nili aqua genitalem uim habet ibidem per totum
Reliqua quære parte ſecunda.
Nilios gemma qualis 963.48
Nimium quodlibet in omni uita perniciosiſsimum 312.18
Nympharena gemma 972.7
Nymphæa, Herculis Zelotypia mortua 668.32

Nymphæ apum genus 280.37
Nymphæa herba unde dicta 668.38.& ibidem 47
Nymphæ apteris herba 714.36
Nympheæ herbæ medicinæ 676.11.& 686.44.& 688.24.32.& 690.8.& 692.27.& 693.7.& 694.46.& 700.28.& 701.41.& 702.11.& 703.11.& 704.16
Nymphodorus medicus 879.34
Niobes & eius filiorũ ſimulacrum 923.12
Nyſa Bacchi nutrix ubi ſepulta 104.21
Niſeas pictor 899.14
Nitor corporis quo fiat 597.10
Nitri conſideratio, natura, uſus, medicinæ 946.8.& inde
Nitrum ubi optimum 962.37.& inde
Nitro ſemina aſpergenda 475.7
Nitro muſta condire 364.4
Nitri ſpuma 818.9
Nitri probatio 861.37
Nitrum quomodo in lapidem uertitur 819.34
Nitroſæ aquæ ubi 817.29
Niuis conſideratio 26.30.& inde
Niues ubi non cadant 42.42
Niuem quidam potant 508.51
Niue aquam refrigerant 807.56.& inde
Nix diutina ſedens cur noceat 420.34
Nix aquarum cœleſtium ſpuma eſt ibid.39
Nix uetuſtate rubeſcit 290.11
Nobilitatis incommoda 682.31.& inde
Nobilitatis ueri nulli ſunt liberi 891.49
Nocentes fugiendi omnino 104.2
Noctua. Quære pòſt Nos.
Nodia herba qualis 656.18
Nudorum corporis conſideratio 303.2
Nomades lacte & ferina carne uiuũt 141.49
Nomades uagi circa Arabiam 139.21
Reliqua quære parte ſecunda.
Nomas quid uocent 537.51
Nomarum morbi, id eſt ulcerũ corpus depaſcentium, remedia 620.30.& 622.2.& 624.18.& 628.37.& 646.21.& 652.49.656.12.& 691.31.& 699.34.& 701.23.46.51.& 719.32.& 733.4.& 797.40.54.& 816.25.& 838.15
Nomina ubi non imponuntur 98.51
Nominum imponendorum ratio 728.22
Numius Tyberij imperatoris libertus & eius menſa 342.54
Nonius cur ab Antonio proſcriptus 959.23
Norma inſtrumẽtum à quo repertũ 180.42
Noſce teipſum, Chilonis præceptũ 168.26
Notia gemma 972.18
Notus uentus 497.8
Noualia quæ 423.56.& 477.32
Nouellius proconſul cur Tricongius dictus 366.19
Noniani Seruilij ſuperſtitio 727.38
Nouis autoritatem dare res ardua prologo primi
Nouitatis homo natura auidus eſt 313.49.& 427.49
Nox quid 6.56
Nocte quando lux diei uiſa 86.44
Noctium inæqualitas unde 32.7
Nox ubi longiſsima breuiſsimaq; 33.17. per totum
Nox ſex menſium ubi ibidem 24
Nox ubi nulla aliquando 88 30
Nocte ubi uidetur ſol 105.22
Noctium magnitudo quo deprehenditur 929.33
Nox totius anni breuiſsima quando 487.55
Noctium augmenta decrementaq; 483.18.& inde
Noctes media uitę gaudia auferunt 919.47.& 175.48
Nocte ut die cernentia animalia 294.29
Noctuæ futura præſagiunt 508.16
Noctua quibus auibus inimica 774.26
Noctuarum in medicinis uſus 777.50.& 781.21.& 786.26
Noctuarum auium conſid. 249.32. per totũ
Noctuarũ cum ultra aues ſolers dimicatio ibi.
Noctuarũ cum accipitre amicitia ibid.35
Noctua in Creta inſula nulla eſt 254.46
Noctuæ & cornicis inimicitia 272.48
Nocturna uigilia ad agendum 484.55
Nocturnæ oppreſsionis remedia 715.52
Noxij confiteri quomodo cogi poſſint 654.4
Nubentes colus & fuſus comitabantur 211.43
Nubes quid præſagiant 499.31.& inde
Nubes quantum aſcendunt 13.32.& inde
Nubes quomodo cauſentur 29.2
Nubila quantum aſcendunt 13.32.& inde
Nubium imagines unde 26.39
Nudi homines ſemper incedentes 99.3.& 146.9
Nuditatis celandæ exemplum 733.21
Numantina pyra 374.41
Numæ libri quales & ubi reperti 340.46. per totum
Numa Pythagoricus 341.7
Numa philoſophia ac iure pontificio delectatus ibidem
Numæ lex poſthumia quæ 359.27
Numæ de deorum cultu inſtitutio 456.8
Numa Fornacalia feſta inſtituit ibid.12
Numa quando Rubigalia feſta inſtituit 491.21
Numa Rex, figulorum collegium Romæ inſtituit 912.52
Numam ſæpe fulmen impetraſſe 24.14
Numæ de uſu piſcium lex 823.52
Numæ ſtatua 845.44
Nuncoreus Seſoſtridis filius 929.55
Numenij præfecti geſta 840.36
Numeri paris uirtus ac uis 528.11
Numeri impares uehementiores 726.46
Numerus par in conuiuijs 727.22
Numerus apud antiquos non erat ultra cẽtum milia 850.47
Numeri quaternarij uis 732.35
Numidiana pyra 374.42
Numidici urſi Romam allati 202.36
Numidicæ aues 262.46
Numidicum marmor 926.14.& inde.& 890.30
Reliqua quære parte ſecunda.
Nummorum cõſideratio, notæ, diuerſitas, uariatio 848.7. per totum
Nummus aureus quando primum Romæ 849.13
Nundinarum tempore quæ fieri licita & quæ non 457.1.& 727.31
Nundinarum tempore ungues non reſecabantur 727.31
Nuptiales faces ex qua arbore 396.6.9
Nuptiarum tempore quo utebantur colore 566.38.& 211.46
Nuptijs adeps adhibebatur 742.31.& 743.36
Nuptæ cur cum lana fiebant 765.52
Nuptiæ non niſi augurijs fiebant 247.8
Nuptijs nuces iuglandes adhibebantur 379.15
Nuptæ nouæ farreũ præferebant 456.34
Nurſini napi optimi 511.54
Nurſinæ rapæ miræ 471.48
Nux bifera ubi 379.50
Nuces Ponticæ quales ibid.34
Nuces Aſiaticæ ibidem
Nucum arborum umbræ noxiæ 430.49
Nucis iuglandis conſid. 379.9. per totum
Nucis iuglandis ſuccus qualis 381.7
Nux quibus conſtet ibidem 28.30
Nuces quæ ſtatim à ligno recedunt ibid.34
Nucis iuglandis uſus in nũptijs & quare 379.15
Nuce lanæ tinguntur ibidem 22
Nucis auellanæ conſideratio ibid.31
Nucis ſuccus caryopon dicitur 330.13
Nucum pinearum conſideratio 372.6. per totum.& 628.55.& inde
Nuci pruna quæ 373.54
Nux cito germinat 399.7
Nux quo tempore ſemen efficit 400.18
Nux quo tempore ſerenda 437.32
Nuces cæpis aduerſantur 629.43
Nucis Græcæ natura & medicinæ ex ea ibid.30
Nuces iuglandes unde dictæ, & earum natura ac medicinæ ibid.34
Nucum iuglandium nocumenta plura ibid.& inde
Nucis oleum ad quid 621.39
Nucis pineæ medicinæ 628.55
Nucis auellanæ natura & ex ea medicinæ 630.5.& inde

O

OBærati unde dicti 865.24
Obeliſcus quid 928.24
Obeliſci ſolis ibidem
Obeliſci à radio dicti Aegyptijs ibidem 24
Obeliſco parcit Cambyſes, qui urbi nõ pepercerat ibid.44
Obeliſci Aegyptij plures ibidem.& inde
Obeliſcorum conſideratio ibid.38.& inde
Obeliſcus in campo Martio à quo 929.33.& inde
Obeliſcus gnomonis uice ibidem
Obeliſcus Romæ in Vaticano ibidem 53
Obeliſcus precioſiſsimus 958.25
Obeliſcus Vaticani Circi à Caio imperatore 412.20
Obliuionis aqua 804.54
Obliuioſum quod maxime animal 295.40
Obmuteſcentium remedia 545.26.& 721.8
Obolus quanti ponderis 585.7
Obrizum quid 850.50
Obſcœnũ uitiũ non niſi in hominib. 268.8
Obſcuris lucem dare res ardua prologo
Obſidiana uitri genus 946.44
Obſidianus lapis 972.28
Obſidionalis corona qualis 587.25
Obſidius lapis 946.41.& inde
Obſtetrices quibus medicamentis utuntur 733.2
Obſtupefacientia corpus 927.24.& 678.42
Occandi diſciplina & ars 378.4. per totum
Occaſus ſyderum cognitio bifariam 483.5
Occhi arbores ubi 316.52
Oceani qui piſces maximi 227.54. per totũ
Oceani totius nauigatio 29.31.& inde
Oceani magnitudo 30.19. per totum
Oceani fluxus refluxusq; cur maiores 38.50
Oceani meatus ubi mirus 386.24
Ochra color 894.44.& 895.20.53
Ocymũ herba quando præcidendũ 527.28
Ocymum difficiliune naſcitur ibid.
Ocymũ quando & qualiter floret 514.42
Ocymo nihil fœcundius 517.18
Ocymum cũ maledictis ſerendũ eſt ibid.18
Ocymum quando & quo ſerendum 528.29
Ocymum unde dicatur 445.38
Ocymum in quid degenerat 524.5
Ocymum quando palleſcit ibid.18
Ocymum ferro tangi non uult ibidem 18
Ocymi ſemen quale ibidem 45
Ocymum quomodo rigandum 525.4
Ocymum herba in nineis ſerendum 445.16.38.& 473.20.26
Ocymi uitia 541.2
Ocymum hominibus uitandum ibidem 6
Ocymo ſcorpiones gignuntur ibidem
Ocymo pediculi generantur ibidem 13
Ocymi medicinæ ibidem 17.& inde
Ocymi ſylueſtris medicinæ ibid.38. per to.
Ocys quid 473.27
Ocij fugiendi exemplũ 27.6.& inde per totum.& 277.56.& 283.4.& 930.7
Oenos Aeſculapij filius 909.33
Ocreas quis primus reperit 181.4
Ocriſia ancilla miro modo grauida facta 947.48
Octauo mẽſe an homo naſci poſsit 157.10. per totum
Octauiæ porticus 909.48.& 922.43.& 924.11
Octauiæ in ſcholis ſtatuarum opera plura 921.29

921.29. & 922.29.43. & 923.17. & 924.11
Octauiæ porticus à quibus 925.11
Octauia Marcelli mater 504.48
Octauio conſule cometes uiſus 14.53
Octauius Cn.conſul 16.54
Octauius C. Anthiochum reſponſum mox dare coëgit 868.56
Octauianus Romanus eques 912.24
Octauius Auguſti pater 924.25
Oculata piſcis 841.25
Oculorum conſideratio 292.55.& inde
Oculi ad comminationem non conniuentes 293.34
Oculi nictantes pauoris indicium ibid.37
Oculi nictare non ceſſantes ibid.37
Oculi unicolores nulli ibidem
Oculos cum binis pupillis habentes 153.55
Oculorum uiſus exempla 163.36.per totū
Oculi tantum homini deprauantur 294.25
Oculi familijs cognomen dedere ibid.25 & inde
Oculi nocturno tempore cernentes ibi.29 & 293.21
Oculi nouiſsime formantur in corpore 298.18
Oculi primum moriuntur ibid.18
Oculorum indicia 311.2
Oculi operiuntur morientibus, patefiūt in rogo 294.23
Oculorum mira compoſitio 294.9.& inde
Oculorum pupillæ cunfid. ibid.4.& inde
Oculis abſoluta uis ſpeculi ibid.9
Oculos aues è manibus cur appetāt ibid.11
Oculos ternos quaternosq; habentes cur creditum 146.43
Oculi quibuſdam in pectore 99.4
Oculos in humeris habentes 154.53
Oculum unicum habentes 146.52
Oculorum dolores ne ſentiantur 624.38
Oculis ſalubres aquæ 803.38.& inde
Oculi precioſiſsima corporis pars 292.55
Oculi non omnibus ſunt animalibus ibid. 56.& inde
Oculi diuerſorum colorum non niſi homini & equo 293.12
Oculi maxima animi indicia ibidem 39
Oculi animi ſedes 293.44
Oculi quomodo ſeſe purificant 294.2
Oculi in arborum ſurculis qui proprie dicantur 439.50
Oculorum acies quo excitatur 529.41
Oculos excæcans liquor 316.47
Oculus domini fertiliſsim.in agro 460.49
Oculorū pilos incōmodos replicātia 916.5
Oculorum albugo quo tollitur 584.7.& 916.2
Oculus ferus herba qualis 678.2
Oculi nigri naſcentium ſi placeant 800.36
Oculis contraria 599.27.& 602.6.& 614.27.46.& 639.9
Oculorum claritati inimica 534.47.&540.22.& 541.3
Oculorū aciem hebetantia 532.8.& 533.20.& 539.24.& 550.41.& 553.20. &605.52.& 606.34.& 830.41
Oculis utilia 541.49.& inde.& 547.32.& 617.17.& 732.46. & 766.47. & 779.4. & circà copioſe,& 54.ibidem.& 956.46. & inde.& 967.29
Oculorum claritati conferentia 94.27.& 526.36.& 534.37.& 536.49.& 538.27.& inde. & 539.35. & 541.49. & 542.2. & 556.53.& 759.26.& 581.37.& 610.56. & 622.7.& 635.46.& 638.19. & 641.48. & 669.4.& 677.52.& inde per totum.& 679.30.& 711.15. & 736.9.46. & 739.3. & 777.55. & 778.16.33. & inde. & 779.15.25.& 818.29.45.& 825.29.&830.32. & 831.3.22
Oculorum aciem excitantia 529.41. & 557.31. & 558.22. & 618.2. & 646.5.& 670.6.& inde per totum
Oculorum caligines diſcutientia 531.9. & 533.47.54.& 536.18.& 558.22.& 581.4. & 622.7.& 624.17.& 634.46.& 644.53 & 650.21.37.& 652.13.& 665.54.& 670.46.& 677.19.per totum. & 48. ibidem. & 679.22.43. & 709.43.44. & 732.46. 736.41.& 738.44. & 747.1.34. & inde. & 778.8.10.33.34. & 779.22. & 834.31. & 881.7.& 882.45.& 955.12
Oculorum ſcintillationib.quid proſit 536.18
Oculorum aduſtionis remedia 533.53
Oculorum inflammationes ſedantia 578.50.& 579.33.& 582.32. & 590.15. & 610.13.&624.43.& 630.29.& 638.41.&766.47.& inde
Oculorum plumbum tollentia 679.22
Oculorum nobeculas diſcutientia 533.52. & 594.20.& 718.36.& 778.37
Oculorum cicatrices emendantia 531.16. & 533.52.& 594.19.& 718.36. & 732.47. & 736.48.& 739.4. & 747.7.35. & 778.55. & 830.33.54. & 833.8. & 855.16. & 941.22
Oculorum epiphoras inhibentia 527.35 & 531.15. & 540.12. & 546.19. & 549.32. & 552.37.& 555.27. & 557.35. & 577.55. & 578.40.& 582.9.& 605.52.& 606.40.& 621.13. & 622.16. & 677.24. & inde per totum. & 679.8. & 680.16. & 711.15. & 747.1.41 & 778.5.& 779.38.41.& inde. & 53.ibidem.& 937.44
Oculorum lacrymationes emendantia 611.7.& 778.1.& 940.1.55
Oculis lacrymoſis fricare frontem prodeſt 732.38
Oculis ſine fine lacrymantibus utiliſſima 779.42
Oculorum lippitudines curantia 714.10.& 733.50.& 736.42.& 747.44.& 779.20.26.31.& 818.30.& 831.17.879.41.& inde
Oculis lippis aures fricare prodeſt 732.37
Oculos luſcioſos, ſiue nyctalopas emendantia 213.1. & 626.34.& 779.11. & 830.52
Oculorum ægylopas curantia 778.54
Vide Aegylopis morbi remedia.
Oculorum pterigia tollētia 830.54.&879.41.& 611.10
Oculorum epinyctidas ſanantia 527.42.& 531.47.& 620.25. & 747.5. & 831.1. & 5. ibidem
Oculorum ulcera purgantia 577.55.& 602.7. & 607.47. & 611.9. & 619.14. & 626.43.& 680.17.& 766.51.& 779.4.& 879.44.& 881.7.& 941.22
Oculorum glaocumata curantia 736.49 & 779.5.38
Oculorū ſuffuſiones diſcutientia 580.38. & 679.43.& 724.38. & 736.45. & 738.44.& 777.52.& 778.4.12.34.41.& 830.39.& 916.2
Oculorum argema ſiue albuginē tollentia 531.17. & 189.39. & 594.20. & 609.5. & 635.13.47.& 644.53.& 650.33.& 677.22.& inde.& 732.46. & 736.48. & 739.28. & 747.7.36. & 777.54. & 778.34.40.48.54.& 779.16.18.48.& 830.40.& 831.15.& 834.31
Oculorum ſcabriciei remedium 882.11.44.& 917.12
Oculorum ruptas tuniculas adiuuantia 778.31.45
Oculis ictu cruentatis remedia 590.27.& 778.55.& 779.26
Oculorum tumorem ruboremq; ſedantia 606.16.& 679.19.& 830.47
Oculis cruore ſuffuſis conuenientia 739.51
Oculorum nimium uigilijs fatigatorū remedia 883.28
Oculis ſi quid inciderit 549.35.& 732.8
Oculorum ſordes purgantia 549.12.& 640.40.& 879.41
Oculorum morbi remedia 526.36.& 527.35.& 528.17.& 531.16. & 533.47. & inde. & 534.39.& 540.10.& 552.38.& 581.6. & 590.15.& 604.31.& 605.13.& 610.47. & 618.39.& 619.13.& 619.24. & 620.21. & 621.22. & 634.1. & 639.8. & 644.53. & 646.32.49. & 647.20.26. & 648.23.28. & 649.32. & inde.per totū.& 677.48.& 679.8.& inde multa.& 705.45.&707.2.19.& 717.49.& 718.34 & 719.18. & 733.51.& 736.42.& inde 738.42.& 739.4.& 744.1. & 746.56. & inde. & 747.26. & inde.& 766.25.& 767.36.& 777.47. & inde copioſe.& 779.11. & inde plura. & 804.35.& 824.32.& 826.31.& 830.33. & inde copioſe. & 879.21.41. & 881.6. & 883.10.28.& 889.43.& 916.56.&917.17.42.& 937.43.&939.20.& 940.2.& inde. & 26.54.ibid.& 941.42
Oculis iumentorumpecorumq; claritatem facientia 650.35.& 778.9
Oculorum iumentorum albugines emendantia 830.55
Oculorum iumentorum medicamenta 677.52
Oculorum ſuperſtitioſa medicamenta 624.34.& inde.& 610.33.& 730.2.& 733.50. & 777.47.& 779.20.44.& 831.3.& 832.12.& inde
Odinolyontes piſces 822.5
Odiſſeæ Homeri materia 781.20
Odium ex æmulatione auidiſsimū 419.8
Odium qua ratione incurritur 738.20
Odontites herba qualis 718.25
Odoramentorū differētiæ in quibus 565.6
Odoratorum ſapor amarus ibidem
Odoratiſsima quæ ſint ibid.27
Odoratorum copia 323.34
Oderatu ſalutare deficientibus quid 541.27
Odor quid ſit 289.34
Odorum conſideratio 381.54.& 382.13
Odore adulteratio deprehenditur 317.10
Odorum materia, tractatur toto 12 libro & prologo
Odorem celerrime euaneſcere 332.27
Odores optime ſeruantur in oleo 332.42
Odorem non ſentit qui gerit ibidem 56
Odorum fructuum diuerſitas 382.13
Odor & ſapor non ſimul in eodem ibid.18
Odores quotidie gigni 560.15
Odor ſolertiam potu tollit 561.44
Odorum differentiæ, natura, diuerſitas 565.4.per totum
Odore tantum uiuentes homines 155.22
Odorem grauem tollentia 621.34. & 622.19
Odorem bonum facientia 622.20
Oecon quid 945.7
Oenanthæ auis deſcriptio 256.12
Oenanthe herba & ex ea medicinæ 610.53
Oenanthe quid 329.54.& 360.53 & 371.11
Oenanthes flos maxime durat 569.26
Oenanthe unde dicta ibid.29
Oenanthe ubi optima 610.54
Oenanthinum unguentum 332.1.& 360.53
Oenanthinum oleum 620.38
Oenanthini olei natura & medicinæ ex eo 620.38
Oenante uinum 357.48
Oenias pictor 910.20
Oenuthera herba qualis 697.13.& 702.3
Oenotheris herba qualis 654.55
Oenotri frater quis 61.34
Oeſypi in medicinis uſus 777.37.& 785.36.39.& 801.21
Oeſypum quid 766.36
Oeſtrus apum genus 280.30
Oetum herba qualis 572.14
Ofilij Clodiæ ſenectus 174.25
Ofilij hiſtrionis interitus 178.32
Oleacum ab oleo deductū nomen 915.47
Oleagina nua quare dicatur 352.52
Oleagini gemmæ 958.47
Olea Mineruæ ſacra 312.47
Oleæ non decidunt folia 396.33
Oleum non accendebatur in ſacris 385.24

Oleam pollui prophanis uſibus fas non eſt ibidem
Oleæ corona ubi in uſu 369.45
Oleæ conſideratio 367.17.& inde
Olea quando primum in Italia ibidem 19
Oleæ genera tria ibidem 39
Oleæ fructum ſator eius nullus uidit ibi.34
Olea tarde creſcit ibidem 35
Oleæ oatura qualis 368.22.per totum
Oleam ne ſtringito, nẽne nerberato, netus lex 368.42
Oleam morſu capræ ſterileſcere 371.54. & 450.51
Oleæ frondes quales 397.48.& 398.2.11
Olea quando germinet 399.50
Olea quando floreſcat ibidem
Olea non ſentit cariem neq; uetuſtatem 413.38
Olea apta ualuarum cardinibus 415.53
Olea prima in certamine Mineruæ & Neptuni 417.11
Oleam ducentis annis uiuere ibidem 20
Oleæ quando maxime uocet pluuia 420.14.& 449.45
Olearum conceptus quando 420.25
Olea quibus gaudet 426.4
Oleæ plantæ quantum inter ſe diſtare debent 431.19
Olea in Betica maxima arborum ibid.22
Oleæ miliaria cur dicatur ibidem 23
Olearum inſitio 435.25
Olearum plantationis conſideratio 436.1. per totum
Olearum taleæ quales eſſe debent & quomodo ponendæ ibidem
Oleæ quibus locis & quo tempore ſerendę 436.27
Oleæ ubi non bene ponitur ibidem 40
Olea quæ uitibus apta 445.45
Olearũ morbus 349.2.45.& inde
Olea quam capra lambit ſterileſcit 450.51
Oleæ qualiter ferales fiunt 454.15
Olea ubi non naſcitur 568.14
Olearum arborum medicinæ 619.6. per totum
Olearum florum medicinæ 619.21.& inde
Oleæ radicis medicinæ ibidem 30
Oleis ſolum quod optimum 423.1
Oleæ & quercus inter ſe inimicæ 631.42
Oleum quid ſit 368.23
Olei liquor membra recreat 312.52
Oleum aptiſſimum ad unguenta ſeruanda 332.42
Olei conſideratio 368.2.& inde.per totum
Oleo nemſtas tædium affert ibidem
Oleum in Italia optimum ibidem 7
Oleum in unguentis ibidem 10
Olei augmentum quando ibidem 24
Oleum quando & quibus uitiatur ibid.26
Olei cauſa calor eſt ibid.36
Olei paucæ differentiæ 369.35
Oleo ut uino palati gratia nulla ibidem
Olei naturæ deſcriptio ibid.40.per totum
Olei utilitas ibidem
Olei in gymnaſijs uſus ibidem 43
Oleum quomodo faciendũ 370.6.per to.
Olei ueteris uſus 371.35
Olei factitij conſideratio 370.30.& inde per totum
Oleum quidam è piſcibus faciunt 371.9
Oleo Saturni ſimulacrum repletum Romę ibidem.33
Oleũ uuas ſeruat ne à ueſpis tãgãtur 376.28
Olei liquor foris hominibus gratiſſimus 367.4
Olei liquor neceſſarius ibidem
Olei caritas futura quomodo dignoſcitur 488.56.& inde
Oleum ante tempus emptum, à Thalete Democritoq; ibidem 53
Oleum quæ odiunt 510.25
Oleum ex caſtaneis ubi 371.8
Oleum ex Raphani ſemine 512.7
Oleum Seſamæ ubi 141.51
Olei balſamini natura & medicinæ ex eo 622.5
Oleum herbaceum quid & ad quid utile ibidem 31
Oleum laurinũ & ex eo medicinæ 621.25
Olei medicinæ 620.31.& inde per totum
Oleum quod optimum ibidem 32
Olei omphacij natura, & medicinæ ex eo 620.36
Olei œnanthini natura & ex eo medicinæ ibidem 38
Olei effectus ibidem
Olei cicini natura & ex eo medicinæ 621.4
Olei factitij medicinæ 620.31.per totum
Oleum picem è pannis extrahit 633.4
Oleum calci ſolum miſcetur ibidem 5
Oleo quædam reſtinguntur 855.36
Oleo extinguntur quædam quæ aqua accẽduntur 939.31
Oleum in quibuſdam reperiri fontibus 805.7.& inde
Oleo apes & reliqua inſecta exanimantur 282.55
Oleum à quo repertum primo 280.49
Oleaſtrenſe plumbi genus 887.49
Oleaſter arbor quæ loca amet 395.53.& 436.35
Oleaſter non ſentit cariem neq; uetuſtatẽ 413.36
Oleaſter quo primo Hercules coronatus eſt 417.10
Oleaſtri corona in olympicis 369.49
Oleaſtri factitium oleum quale 370.36
Oleaſtrum buxum quale 395.21
Oleaſtri natura & medicinæ ex eo 620.11. per totum
Oleaſtro ſe elephantes ſanant 298.14
Olenus uates 725.43
Olympias pictrix fœmina 911.23
Olympias Thebana medicinæ perita 554.28.& 758.38
Olympiæ uictoribus ſtatuæ dicabantur 867.40
Olympiæ ſtatuarum ingens copia 870.38
Olympia quæ equa uicerit 269.23
Olympiæ quis ſemper uictor 273.33
Olympiæ athleticam Hercules inſtituit 181.47
Olympias uentus 20.56
Olympias uentus Euboiæ peculiaris 450.15
Olympiorum ludorum corona 369.49
Olympus Macedoniæ mons Buxo abũdat 395.28
Olympus mons Lauro abundat 404.19
Reliqua quære parte ſecunda.
Olympij Iouis ſimulacrum quale & à quo 872.56.& 877.27.& 921.48.& 898.8.& 170.2
Olyra tritici genus 463.13.& 465.1.45.& 467.4.& 603.50
Olyræ tritici medicinæ 603.50
Oliuæ conſideratio capite primo & ſeptem ſequentibus libri 15
Oliua Mineruæ ſacra 312.47.& 213.11
Oliua ubi ſterilis 315.38
Oliua quando primo in Italia 367.19
Oliua ubi proueniat & ubi non ibid.38. per totum
Oliuæ genera tria ibid.39
Oliuæ liquores uarij & eorum bonitas ibi.45.& inde
Oliua quando colligi debet ibid.51. & 368.24.& inde
Oliuarum baccas ubi aues non appetunt ibidem 12
Oliuæ natura qualis ibid.20.per totum
Oliua quid in ſe habeat ibidem
Oliuæ amurca quid ibid.371.40.per totũ
Oliuæ colligendæ lex quæ 368.42
Oliuæ nomina plura ibidem 55.& inde.& 369.52.per totum
Oliuæ collectæ ſeruandi ratio ibidem 7
Oliuæ quomodo condiuntur ibidem 22.& 51.ibidem per totum
Oliuarum cultura 369.51.per totum
Oliua ubi ſerenda ibidem
Oliua quibus infeſtatur ibidem 56
Oliuarum ſeruandarum ratio 370.6. per totum
Oliuarum baccæ 367.50
Oliuæ ſuccus qualis 382.6
Oliuas in mileto erucæ depaſcunt 449.50
Oliua quando colligenda 495.49
Oliuæ flores apes non attingunt 570.28
Oliuæ uſus & medicinæ 619.30.& inde
Oliua ſi à capra lambatur ſterileſcit 213.10
Oliuantibus lex 368.42
Oliueti diſpoſitio 436.27.44
Oliueti prodigium 452.2
Ololygontes ranarum mares 297.14
Olorum alitum conſid. 253.3.& inde
Olorũ in morte flebilis cãtus fabuloſus, ibi.
Oloris cum aquila inimicitia 272.46
Olorum ſimilitudinem onocrotali habent 262.30
Olus quam terram cupiat 476.10
Olera ne uermes rodant 524.26
Oleris marini medicinæ 833.56
Oluſatrũ her. & eius natura lausq; 522.24
Oluſatrum & ex eo medicinæ 540.40
Ombria gemma 972.10
Omæ ficus quæ 377.5
Omphacij olei conſid. 360.51
Omphacij olei natura & medicinæ ex eo 620.17
Omphacium uinum quomodo fiat 360.51
Omphacij uini medicinę 610.43
Omphacocarpos herba qualis 708.43
Onagri, id eſt ſylueſtris aſini conſideratio 208.48.& inde
Onagri ubi præcipui ibidem 49
Onagri feræ in medicinis uſus 745.46.& 754.15
Onagri ubi non ſint 216.16
Oneſicritus ſcriptor quis 130.10. & 132.21.& 155 32
Onyches marmor 927.40
Onychis gemmæ conſideratio 960.31
Onyches piſces 839.25
Onychina pyra 374.43
Onychitis cadmiæ genus 879.27
Onychi puncta gemma 964.32
Oniſcos uermis 780.46.& 789.20. & 791.16
Onitis, id eſt origanum 548.10
Onitis Heraclij herbæ genus ibid.25
Onyx piſcis 841.40
Onochilos herba & ex ea medicinę 593.41. per totum
Onocrotali aues quales 262.31
Ononis herba 573.26.& 574.32.& 708.14
Onopyxos herba 573.58
Onopordon herba qualis 718.45
Onoſma herba qualis ibidem 38
Opali gemmæ conſideratio 959.11
Opali gemmæ uitia ibidem 32.& inde
Opheoſtaphylu frutex 346.21
Ophicardelos gemma 972.20
Ophidion piſcis 842.26
Ophion animal 744.41.& 802.11
Ophioſtaphylos uitis genus 612.47
Ophites marmor unde 927.32.15.& 941.48
Ophiuſa herba qualis 654.21
Ophrys herba qualis 704.21
Opiferæ deæ ædes 297.28
Opimiana uina cur dicta 360.17
Opimius L. conſul 355.3
Opimius contra C. Gracchum 355.3.& 849.22
Opij ueneni remedia 676.1
Opij uenena quo extinguntur 548.33
Opion quid & qualiter fiat 552.7.& circà
Opion mortem affert ibid.
Opij experimentum quod ibid.29
Opion quomodo optime ſeruetur ibid.37
Opion medicus 530.34.& 597.51
Opiſthotonon quid 750.23
Opiſthotonicorũ, id eſt ceruicis rigore laborantium remedia 530.15.50. & 537.

& 537.4 & 545.30.& 550.46.& 554.44.
& 556.11.& 577.23.& 589.31.& 597.15.&
601.22. & 638.21.& 647.7. & 696.55. &
699.43.47. & 715.47. & 750.21. & 819.
33.& 833.26
Opobalſamum quid 328.2
Opocarpathum uenenum 745.39
Opacarpathon & eius remedium 834.24
Opopanax in tyriaca 559.48
Oporice medicamentum 649.49
Oppida in deorum tutela 726.9.& inde
Oppidũ Cecrops primus inſtituit 180.9
Oppius Capito quis 260.33
Oppugnatio urbiũ quib. uerbis fiat 726.7
Opunoa berba qualis 575.13
Opus quod cui aptum tempori 485.25.
& circa
Opera quali luna perficienda 496.
2.per totum
Opera artificum mira 928.20.& inde.&
7.ſequentibus capitibus
Orationis proſaicæ inuentor 110.26.
& 181.44
Oratius Cocles à ponte ſublicio hoſtes arcuit 568.33.& 933.38
Oratij Coclitis ſtatua 868.33.& 869.33
Oratij ter gemini 156.17
Orbicularis figura qualis 1.29.per totum
Orbis miracula ſeptem. Quære Miracula
orbis ſeptem
Orbitas in ſumma autoritate 348.48
Orbonæ deæ ædes Romæ ubi 3.14
Orca piſcis in Oſtienſi portu quãodo uiſa
228.52
Orcarum cum balenis pugna ibidem 39.
& inde
Orcæ piſces 840.41.& 218.39
Orca gemma 972.9
Orchis herba qualis 713.2
Orchis herbæ medicinæ 694.54.&
699.32.& 702.1
Orchis piſcis qualia 823.55
Orchites genus oleæ 367.39.& 368.51
Orchomenius calamus fiſtulis aptus 407.
34.53
Orchomenij lacus mirum de calamis ibi.53
Orcynos piſcis 841.26
Ordearia pyra 374.44
Oreon herba qualis 719.21
Oreoſelinum herba 517.53
Oreoſelini deſcriptio ac medicinæ ex eo
540.47.50
Oreſtes Aegiſthum perimit 910.26
Oreſtis corpus refoſſum & eius magnitudo
161.49
Oreſtis indicij ſculptura 853.56
Oreſtis pictura 910.26.30
Orfitus Cornelius conſul 16.37
Orfitua Romanus 157.24
Organa hydraulica quis inuenerit 169.40
Orientis populi quo uino utantur 361.18
Orientis populi potus ex fruge 366.14
Orientis populi funes ex palmæ folijs faciunt 397.12
Orientis populi bella calamis conficiunt
406.53.& inde
Orientis mare refertum ſyluis 947.4
Orientis locis nihil naſci ibidem.8
Orientis pia optima 363.37
Orientis ueſtes ex qua materia 647.5
Origani herbæ cõſideratio & medicinæ ex
eo 548.8 per totum.& 567.55
Origani ſemen minimum 568.3
Origanum & braſsica inimica 632.46
Origanum Heracleoticum quod 662.44
Origano uinum conficitur 361.35
Origes caprarũ genus 214.36.& 272.39
Orionis cœleſtis ſigni exortus 485.26.&
487.51.& 489.12
Orionis ſyderis occaſus 487.47
Orionis ortu tempeſtates fieri 490.38
Orionis gladij occaſus 494.54
Orionis gigantis corpus quale 161.49
Orites gemma 972.14
Oryx animal quale 308.6
Oryx fera quæ 18.20
Oriza frumenti genus 464.30.& inde
Oryzæ uſus maximus in Italia ibidem
Orizæ oleum 371.8
Orminij herbæ medicinæ 539.48
Orminos agrios herba 694.53
Ormini herbæ genera, natura, medicinæ
609.1.& inde
Ornatus immodicus notatur 232.3.& inde.
& 233.18.& inde.& 48.& inde ibid.
Ornithia, id eſt Zephyrus uentus 321.19.&
22.5
Ornithogale herba qualis 575.4
Ornus arbor montes amat 395.47
Orobanche berba qualis 474.44
Orobanchę ſemen in medicinis 609.26.
& inde
Orobitis quid 854.48
Orodes ubi Craſſum ſuperat 124.36
Oroëticum uinum 357.47
Orpheus poëta de herbis 659.56
Orphei uatis patria 77.29
Orphus piſcis 225.10.& 841.48
Orthampelos uuæ genus 353.11
Orthomaſtica poma 374.12
Orthopnoicis, id eſt difficulter ſpirantibus
colis 544.25.& 550.17.& 580.7.& 581.
3.51. & 582.18.27. & 589.32. & 598.52. &
630.37. & 636.12. & 645.43. & 650.41.
& 652.9. & 686.54. & 700.22.& 716.30.
& 720.11.& 721.19. & 722.1. & 741.47.
826.22.& 855.14
Orthagoriſcus piſcis 841.28
Ortygis herba quæ 574.51
Ortygometra auis coturnicũ dux 253.19
Ortus ſyderum cognitio bifariam 483.5.&
inde
Os boni odoris faciens 559.41
Oris conſid. 292.47.& 295.22.& inde
Oris loco, uolucres roſtra habens 295.24
Oris differentiæ plures ibidem & inde
Ore concipientia animalis 270.17
Ore quod animal careat 286.38
Ore carentes homines 145.45.& inde
Oris halitus quomodo iucundior fiat 549.
22.& 766.3
Oris malum odorem tollentia 617.55.&
620.18.& 623.48.& 631.29
Oris graueolentiam tollentia 748.38.&
598.54.& 750.7
Oris ſuauitatem facientia 605.33
Oris ulcera ſanantia 531.25.& 537.52.
& 540.34. & 545.33.& 547.14.& 549.5.
552.40.& 554.19.& 576.56.& 577.42.&
606.42.& 611.5. & 619.45. & 624.51. &
630.44.& 632.10.& 633.52.& 641.26 &
642.50.& 643.47. & 648.44.& 691.31.
& 695.4.& 718.19.& 737.33.& 749.31.
& 760.27. & 880.4. & 881.9. & 882.2.
45.& 883.30.& 916.43.55
Oris circumlitionum remedia 638.19
Oris morbi remedia 552.40.& 577.42.&
601.54. & 606.38.& 619.41.44.52. &
620.18. & 621.53 & 624.51.& 628.20. &
633.53.& 647.26.& 648.13.& 649.3. &
750.7.& 826.25
Oſſa præciſa quæ recreſcunt 302.51
Oſſa concreta quibuſdam eſſe 162.32.55
Oſſium fractorum remedia 529.48.&
541.50.& 610.50.& 699.33.& 713.30
Oſſa è terra naſcentia 938.29
Oſſa fracta quibus extrahuntur 557.47.
& 580.8. & 602.18. & 613.11.33. & 676.
48.& 677.12.& 701.33.& 882.46
Oſſea ligna quæ 410.22
Oſſei lapides 938.29
Oſſifraga auis 245.42.47.& 246.2
Oſſifragi in medicinis uſus 790.12.33.&
791.13
Oſcines aues quales 250.10 & 255.18.&
256.22
Oſcitatio lætalis grauidis 257.40
Oſculum dare propinquis cur inſtitutum
359.43
Oſyris dei templum inclytum 101.43.
& inde
Oſyris herba qualis 718.44
Oſyrites herba 784.18
Oſtentorum libri Ariſtandri 451.38
Oſtentorum uires 725.55
Oſtentorum interpretatio à quo reperta
181.25
Oſtentorum materia 248.5.52.&
& inde. & 252.7. & 256.55. per totum. &
451.23. per totum. & 476.19. & inde. &
215.33.& inde
Oſtracias gemma 972.16
Oſtracites gemma ibid.16.19
Oſtracius piſcis 839.13
Oſtracitæ lapides quales 939.24.
& 968.52
Oſtracitis Cadmiæ genus 979.27
Oſtrea lunari poteſtate augeri, minuiq́;
18.39
Oſtrearum uiuaria à quo primum 241.23
Oſtreæ ſilicum duritia teguntur 222.45
Oſtrearum natura 939.17.
& inde
Oſtrearum generatio 240.10
Oſtreæ capita non habent 291.40
Oſtreæ ubi optimæ 241.30.& 829.40.
& inde
Oſtreorum conſideratio, natura, bonitas,
loca 829.13.& inde per totum
Oſtreorum magnitudo ibid.45
Oſtreorum medicinæ ibidem.50
& inde
Oſtreorum copia ubi 130.4
Oſtrea 841.26.& 231.22.
& inde
Oſtrya arbor 344.46
Oſtrys arbor ibidem
Othone herba qualis 718.32
Othonis M. iuuentum 333.9
Otris piſcis 841.20.26
Otides aues quales 252.10
Otis auis qualis 253.32
Ouans quis primus Romam ingreſſus
384.9
Ouantes Myrtea corona utebantur ibidem
Ouidij liber de piſcibus 822.42.&
841.45
Oues quando lauandæ 487.43
Oues quando tondendæ 488.1
Oues qua ratione fœminas pariant 497.57
Oues qualiter paſcendæ ibidem.58
Oues qua ratione gignantur 802.38
Oues aquis colorem mutantes 804.39.
& inde
Ouium impendio mulctatio dicebatur
456.41
Ouium honor apud ueteres ibidem
Ouium effigies in ære à Seruio rege pictum ibid.46
Ouium dente ſegetes depaſcendæ 475.
34
Ouium lac quale 742.4
Ouium in medicinis uſus 793.1.&
797.14
Ouium genera duo 210.56
Ouium generoſitatis ſigna 212.13
Ouium caudæ cubitales ibidem 15
Ouorum conſideratio 767.11.per totum
Oua pro uaſis habita 244.15
Ouorum natura, medicinæq́; 767.12
per totum
Oua quo tempore ſupponenda 496.
7
Oua quot modis in cibis 768.28
Ouorum glutinum ibid.52
Ouo perfuſum lignum, non ardet ibidem
Ouorum mirum ibidem 56
& inde
Oua, quæ quadrupedes pariant 264.13.
per totum
Ouorum auium differentiæ ibidem
per totum
Oua oblonga gratioris ſaporis ſecundũ Horatium ibid.32
Oua quæ fœminam, & quæ marem pariãt,
ibidem

ibidem.34
Oua qualiter incubanda 265.19
Oua ſterilia qua arte noſcuntur ibidem.24
Oua citra incubitum gignentia ibidem.35
Ouorum auguria 265.41.per totum
Oua ſine gallinix igne fouentur ibid.47
Oua hypenemia quæ 266.37.& 267.20
Oua urina 267.27.
Oua ſine maribus interdum naſci ibid.21 & inde
Oua zephyria quæ ibidem.26
Oua aceto macerata emolliri, ut per annulos tranſeant ibidem.28
Oua quomodo optime ſeruentur ibid.29
Oua ſine incubitu ubi naſcantur 265.35
Ouorum experimentum pulchrum ibidem.37
Ouis uiuentes homines 87.7
Oxalidis herbæ conſideratio 555.8
Oxycedrua arbor 336.40
Oxygala quid 742.22.27
Oxylapathon herba, & medicinæ ex eo 555.12.22
Oxymel qualiter fiat 362.33
Oxymelitis confectio, & medicinæ ex eo 618.7.& inde
Oxymyrſina herba qualis 679.40
Oxymyrſine arbor 371.1.& 383.44
Oxymyrſinæ olei natura, & ex ea medicinę 622.37
Oxymyrſine quid, & ex ea medicinæ 632.16.23
Oxypora quæ ſint 558.35
Oxys Iunci genus 576.10.14
Oxys herba qualis 718.52
Oxyſchœnon Iunci genus 576.8
Oxytriphyllon quid 567.46
Oxena piſcis 229.35
Ozenarum morbi remedia 647.44
Ozenitis uirus redolet 318.13

P

Pabula luxurioſa non ſemper pinguis ſoli indicium eſſe 422.16
Pacuuiux Taurus ædilis plebis 868.36
Pacuuij Poëtæ picturæ 892.54
Pacuuius Poëta Ennij nepos ibidem.55
Pades arbor quæ 65.24
Padus fluuius non uiſus Herodoto 314.44
Pæantides gemmæ 972.39
Pæderos berba 523.22.& 597.20
Pæderos gemma 959.42.& 965.55.55
Pæoniæ berbæ conſideratio 662.21.& inde.& 715.29
Pæoniæ herbæ medicinæ 699.49.& 702.36
Pæop medicus ibidem
Pagana lex qualis 727.34
Pagri piſcis conſideratio 225.5
Pagri piſcis in medicinis uſus 836.32
Paguri cancrorum genus 230.51
Palacræ auri genus 853.11
Palacranæ auri genua ibidem
Pala arbor qualis 315.10. per totum
Palatina tribus Romana 457.1
Palatina domus à quibux 924.38
Palatina Venux 920.23
Palatina ædes Apollinis 949.43
Palamedis faſce gladium condentis pictura 908.26
Palamedes quas literas reperit 179.47.52.& alia.181.19
Palearum cōſideratio, differētiæ, uſus, &c. 493.12
Palearum tritici uel hordei medic. 603.46
Palearum tritici medicinæ ibidem
Paleæ optimæ quæ 472.48
Palearum lutum quod 376.10
Palæmonis inſignis Grammatici ager 354.16
Palilicium ſydus 486.48
Palimpiſſa quid 638.17
Paliuri arboris conſideratio 344.3
Paliurus arbor quando germinet 399.9
Paliuri arboris medicinæ 647.53
Paliurus ſpinæ genus ibidem
Pallas. Quære Minerua.
Pallas ſeruus quidam ditiſsimus 861.5
Pallorem inducentia 546.12.& 52.ibidem.& 553.34
Palmarum arborum conſideratio, natura, genera 333.38.per totum
Palmæ in Italia ſteriles ibidem.40.& 404.4
Palmæ uinum ferunt, & panem faciunt 333.42.& 336.4.& 361.18
Palmarum ſexus 334.15.35
Palmarum genera quadraginta nouem 335.19
Palma ex ſe ipſa renaſcens ubi ſit ibid.32
Palmix ſtrangulati milites Alexandri 335.26
Palmarum folia in uſu ſcribendi 338.53
Palmæ in Aethiopia quales 341.31
Palmarum ſuccus qualis 382.7
Palmarum fructus quo placeant ibidem.14
Palmæ ſtatim à ligno recedunt ibidem.34
Palmarum fructus ſine ligno ibidem.38
Palmis non decidunt folia 396.33
Palmarum folijs funes faciunt 397.52.& 505.41
Palmarum folia duplicia 398.6
Palmæ facile fructum perdunt 400.37
Palma pondux ualide ſuſtinet, quoniā in diuerſum curuatur 415.4
Palma Deli inſulæ uetuſtiſsima 417.9
Palma quomodo fiat ſterilis 449.41
Palmarum nemora ubi 104.11
Palmarum uinum 333.42
Palmarū nobilitas uinibus, oleisq; proxima 622.38
Palmarum fructus quibux inutilia ibidem
Palmarum medicinæ 622.39.per totum.& 55.ibidem.per totum
Palmæ ubi pcobatiſsimæ 622.53
Palmæ Elatæ, ſiue Spathæ, natura ibid.56
Palmati lapides quales 938.30
Palmei uini medicinæ 617.5
Palmeo uino qui utantur 361.18
Palmeſia uina unde 356.38.& 361.18
Palmiprimum quid 361.21
Palmæ meridiem ſpectare debent 445.56.& 446.40
Palmitum uitium conſideratio 443.2.& inde.& 445.56
Palpebrarum animalium cōſideratio 294.47.& inde
Palpebræ quibus non ſunt ibidem.54
Palpebræ cur à natura datæ ibidem.50
Palpebræ deficiunt, Venere abundantibus ibidem.52
Palpebrarum pili quo diſponuntur 599.24
Palpebrarum morbi remedia 625.33 & 637.41.& 638.42.& 679.32.& 680.19.& 737.9.& 747.37.& 800.48.& 830.43.& 831.28
Palumbium auium conſideratio 258.45.per totum
Palumbes lauro ſeſe purgant 198.17
Palumbes hyeme abeunt 254.7
Palumbi bis anno pariunt 264.47
Palumbi quot uua pariunt, & eorum incubandi ritus 266.21.& inde
Palorum conſideratio 438.15.per totum
Pamphilus pictor 901.3.9.& 907.34
Pamphili Bebij interitus 178.11
Pamphilus Qn.conſul 340.48
Pamphila mulier Bombicinæ ueſtis repertrix 284.17
Pampinarium quid 443.14
Pampinandi tempus quando 487.38.56
Pampinorum medicinæ 610.14.& 611.54
Pan Deus, uide infrà Panus.
Panax herba idem quod liguſticū ſecūdum quoſdam 547.15
Panax contra ſerpentes ibidem
Panacea Aeſculapij filia 909.33
Panaces Chironion 661.46.& 667.27.& 676.7
Panacis conſideratio 329.13.& 525.32
Panacis oleum 371.18
Panacis ſapor 525.32.& inde
Panacis berbæ uaria nomina 522.42.
Panacis herbæ cunſideratio 662.30.& inde.& 672.5.& 676.6.& 677.24
Panaciam filiam ſuam appellauit Aſclepion 662.33
Panacis herbæ medicinæ 685.52.& 692.9.19.& 693.5.& 694.11.30.& 695.42.& 696.38.& 697.10.23 & 698.8.12.& 700.43.& 701.4.& 702.38.45
Panathenaicon unguentum apud Athenas 331.6
Panchreſtos quid 628.8.& 940.7
Panchros gemma 972.20
Pancratiaſtarum ſimulacrum 873.32.42
Pancration, id eſt, Cichorium 535.39
Pancration herba qualis 719.39
Pandectæ librorum inſcriptiones pcologo primi
Panæux pictor 898.5.26
Panæus fil. Phidiæ 944.12
Paneros gemma 972.28
Pangæi montis coſæ 562.34
Pangonins gemma 972.26
Panicum fruges quando ſerendum 461.31.& 487.6
Panici ſpica qualis 462.1
Panicum unde dictum ibidem.3
Panici genera plura ibidem.7
Panici uſus in Gallia, & Aquitania 468.3
Panicum ubi ſeri non debet ibidem.8.& 487.7
Panicum ne aues tangant 475.25
Panicum ubi ſerendum ibidem.50.& 487.7
Panicum, & ex eo medicinæ 605.9
Paniculæ flos ſi aures intrat exurdat 840.16
Panis differentiæ, & medicinæ ex eo 606.2.& inde
Panis nauticux ad quid utilis ibidem.10
Panis Sitanius ad quid ibidem.13
Panem conficere Ceres reperit 179.40
Panis è milio, & panico 472.10
Panis uaria pondera 463.49.& inde
Panes quot ex modio tritici 466.44
Panis faciendi ratio, & eius differentiæ 468.14.per totum
Panis ubi fiat ex piſcibus 255.51
Panis appellationes unde ibidem.& inde
Panis uaria confectio ibidem.& inde
Panes ipſi Romani faciebant 468.51
Panem faciendi ratio mulieribus propria ibidem
Panes ſecundum dignitatem perſonarum 508.39.& inde
Panix Alexandrinux qualis 546.47
Panis cum Aniſo conditur 549.19.& inde
Panis ex herba ubi fiat 594.22.& inde
Panis ſaluberrimus quis 596.1
Panifici pictura 910.32
Pannucea poma 374.15
Panorum morbi, id eſt, fancium, auriūmue & inguinum, tumorum remedia 526.41.& 542.9.& 553.16.43.& 554.53.& 578.30.& 580.15.& 589.35.& 591.3.22.24.& 592.17.& 595.5.& 596.25.& 604.26.& 605.20.& 606.46.& 608.4.34.& 609.7.& 618.47.& 619.23.& 626.14.& 627.50.& 634.2.13.& 635.26.52.& 637.39.& 638.9.& 641.24.& 645.46.647.56.& 656.

& 656.51.& 694.30.& 712.50.& 715.7.& 731.2.& 733.37.& 740.30.& 743.13.& 792.4.& 817.3.& 830.1.& 880.27.& 918.12.& 938.18
Panos Dei pictura 899.22.& 905.18
Panos ſimulacrum 923.25.& 924.20
Panſę unde dicti 307.47
Panſæ Seruilij interitus 278.15
Panſebaſtos gemma 972.31
Pantherarum conſideratio 192.18. per totum.& 198.6
Panthera auxilij cauſa ad hominem cōfugit 192.18.& inde
Pantherarum maculæ ſpectandæ ibid.41
Pantherarum odor quadrupedes allicit ibidem.45
Pantherarum aſtus ibidem.46
Pantheræ ſenatuſconſulto ſtatutū ne in Italiam adueherentur ibidem.53
Pantheræ à quibus in ædilitate Romam aduectæ ibidem.56
Pantheræ Aconito necantur 705.32.& 198.6
Pantheræ in ſeruandis unguibus ingenium 189.36
Panthera ſola odorata inter animalia 565.37
Pantherarum oculi quales 957.45
Pantheræ cor maximum 198.34
Pantheris quid contrarium 705.31
Pantherarum carnibus uiuentes homines 146.52
Pantheræ quos non attingant 772.37
Pantherinæ menſę citreæ 342.16
Pantheon templum Romæ quale, & à quo 867.51.& 914.41.& 933.53
Panticapeum urbs Cimmerica laurum non nutrit 404.20
Papauer herba in honore apud Romanos 523.18
Papaueris ſuccus ſoporiferus mortē affert 552.4
Papaueris ſylueſtris natura, & medicinæ ex eo ibidem.25
Papaueris genera plura 550.50.& duobus mox ſequentibus capitibus
Papaueris medicinæ ibidem.51.& inde
Papaueris ſcapi ſapos qualis ibidem.56
Papaueri folia quando cadunt 462.43
Papauer quando ſerendum 481.22.& 484.13
Papauer contra faucium morbum 484.27
Papaueris genera, natura, ſatio, uſus 623.4
Papauera à Tarquinio Superbo cur excuſſa ibidem.17
Papaueratæ ueſtes 211.49
Papellius Sex. conſul 249.3
Papilio uermis inter mala medicamēta numeratur 746.19
Papilio Apum inimicus 282.47
Papiliones quo naſcantur modo 289.21
Papilionis aduentus, ueris initium indicat 482.3
Papiliones Apum peſtis quo tolluntur 571.44
Papinius Sex. conſul 144.50
Papiqius Sex. conſul Plinij tempore 373.35
Papyriana lex 849.8
Papyrius Cn. cum dentibus natus 261.12
Papyrius Cn. conſul 16.45
Papyrij L. prætoris iudicium 857.28
Papyrij Lucij uotum ſi Samnites uiciſſet 359.48
Papyrius Maſſo de Corſis triumphat Myrto coronatus 384.16
Papyrij curſoris dictum de radice 429.49
Papyrius Curſor quid in terrorē prætoris Præneſtinorum ibidem
Papyrij Fabiani laus 937.3
Papyrianum horologium 183.10
Papyri fruticis conſideratio 338.48.& 339.50
Papyri fruticis medicinæ 644.44.& inde
Papyrum neutri generis 339.12
Papyro dij coronabantur ibidem.18
Papyro quidam nauigia texunt 339.26.& 130.19
Papyri uſus uarius 339.25
Papyri pomum quod 383.3
Pappon genus ſeminis 574.23
Pappus herba 681.3
Pappus ſculptor 924.7
Pappum quid 345.28
Papulas ulcera generantia 553.39
Papularum, id eſt Tuberculorum corporis, quas bruſſola Itali nominant remedia 535.10.& 631.12.& 639.29.& 698.29.& 743.11.& 756.52.& 818.37.& 916.43.& 928.19
Parra auis quo tempore nō apparet 492.18
Parra auis qualis 290.37
Paralion herba 552.27
Paralyſis remedia 528.2.& 547.1.& 601.27.& 638.22.& 697.20.& 711.7.& 726.30.& 793.44.& 819.18.& 826.43
Paralyticorum remedia 536.53.& 547.1.7.& 602.2.& 645.28.& 665.48.& 741.28.& 825.13
Paralius herba quæ 692.33
Paranites gemma 965.9
Paraphorum Aluminis ſpecies 926.41
Paraſangæ menſurarum genus 136.34
Paraſius pictor 895.29.& 899.35.45.53
Paraſij pictoris pater quis 878.55
Paraſij pictoris opera ibidem.54.et inde. per totum
Pardalianches, id eſt, Aconitum 198.8
Pardalium genus unguenti 331.8
Pardalios gemma 974.8
Pardorum ferarum conſideratio 192.50.et 272.34
Pardi feræ qualiter ungues cuſtodiant 189.36
Pardis lingua qualis 297.7
Parentandi conſuetudo qualiter 470.19
Parentum honoris, ac reuerētiæ exemplum 655.55.et 258.50.et inde
Parentum ingratitudinis exemplum 267.47.et 285.34.et 285.16
Parentes necantia ibidem
Parerga quæ 904.38
Parætonium color qualis 894.42.et 895.27.et inde
Parætonium quid 855.6.et 894.42.et 895.27
Parianus piſcis 840.54
Paridis Iudicij, Helenęq; amoris ac Achillis interitus ſimulacrum 876.3
Paridis os marmore percuſſum 925.45
Parere quo facilius poſſit mulier 550.3.9
Pariendi facilitas qualiter 583.32.et 737.49.et inde
Parietum conſideratio 914.11.et inde
Parietes fornacei ibidem
Parietes lateritij 943.23
Parietes marmorei 926.16
Parietes picati ubi 942.54
Parietes herbis tingi 586.54
Pandion Rex 233.48
Paris numeri uitius 528.11
Periſtereos herba quæ 671.54
Parmeniſcus ſcriptor 494.42
Parnaſſus mons laurum ſpectatiſſimam habet 385.13
Parnaſſus mons quales habet abietes 411.44
Reliqua quære parte ſecunda.
Paronychiarum, id eſt unguium morbi remedia 580.9.et 606.10.et 611.9.et 720.19.et 631.53.et 633.54.et 657.6.et 735.53.et 642.29
Parotidum, id eſt Aurium apoſtematum remedia 526.42.et 538.37.et 548.37.et 554.22.52.et 555.29.et 557.36.et 689.35.et 591.3.25.et 596.34.et 608.20.51.et 626.15.38.et 627.10.et 634.44.et 657.47.et 715.7.et 730.5.et 743.26.et 748.22.et 780.10.et 830.1.et 831.49.et 918.12
Parrhaſius pictor. Vide Paraſius.
Parſimoniæ exempla 456.8.25.et 457.15.& 460.20.et 263.37.et 283.3.et 312.5.et 862.4.et 863.33
Parthenis herba quæ 666.53
Parthenium herba quæ 592.22.et 663.39
Parthenium herba unde dicta 592.33
Parthenij herbæ medicinæ 534.41
Parthi unguentis madent 330.36.et 332.28
Parthorum regium unguentum quod 332.28
Parthi ueſtibus literas intexunt 339.29
Parthi quo uino utantur 361.18
Parthi in bibendo gloriam quærunt 366.17
Parthi quanto plus bibunt, tanto magis ſitiunt ibidem.49
Parthorum reges qua herba utantur 569.5
Parthorum et Romanorum imperij terminus 706.40
Parthorum reges cuius fluminis aquam bibunt 138.9
Parthorum halitus cur infectus 311.23
Parthi crapulis dediti ibidem
Parthi cicadis ueſcuntur 286.30
Reliqua quære parte ſecunda.
Parturientium remedia 550.9.et 554.31
Partus prodigioſi 256.27.per totum
Partu uno quot homines naſci poſſunt ibidem
Partus quot geſtetur menſibus 257.6.per totum
Partum gerentis ſigna ibidem.28.per totum
Partuum diuerſitas 258.47.per totum
Partus qua ratione contineri poſſunt 412.4.et 737.19.et 758.44.et inde
Partus quot tectus operimentis 379.54
Partus emortui quo pellantur 537.2
Partuum ratio 262.2.et 259.47.per totum
Vide generatio.
Partus necantia 544.5.25.et 722.38
Partus quibus iuuantur 530.52.et 535.35.et 543.27.et 545.25.et 550.2.et 554.31.et 583.32.et 593.56.et 630.53.et 632.14.et 634.10.et 635.35.et 650.27.et 653.12.et 654.49.et 655.38.et 957.13.et 703.53.et 702.31.per totum.et 708.24.et 720.12.et 722.3.et 729.40.42.et 738.5.et 743.6.et 758.46.et 759.11.et 799.6.et inde.et 822.2.et 838.42.et inde.et 940.48.et 941.4
Partus mortuos ex utero extrahētia 553.35.et 537.2.& 543.26.et 545.25.et 557.30.et 580.32.et 581.53.et 594.9.et 600.42.et 607.25.et 618.22.et 623.5.et 635.32.37.et 636.56.et 646.22.et 702.45.52.54.et 703.4.20.38.et 759.2.32.et 766.13
Partus omnium animalium extrahentia 651.11
Paruum nil tam eſt, quod non gloriā parere poſſit 373.49
Paſcernices cotes quales 942.46
Paſcua quæ, et unde dicta 456.40
Paſcua ſola diu uectigal fuerunt ibidem.41
Paſitelites quid de plaſtice 911.26
Paſſæ quæ unde dictæ 350.19

Paſſer piſcis 841.31
Paſſeres piſces plani 227.5
Paſſeres quid à Rhombis differant ibidem
Paſſeris auis conſideratio 258.55. per totum
Paſſerum in medicinis uſus 785.26.& 794.54.& 801.34
Paſsi conſideratio 358.25
Paſsienus Criſpus bis conſul qualis 417.24
Palienus Rex Sogdonaci filius 138.42
Paſtinacæ herbæ conſid. 513.20.& inde
Paſtinacæ ſatio qualis & quo tempore ibidem.12
Paſtinacæ piſcis in medicinis uſus 831.53. & 832.30.& 833.14.& 837.24. & 839.10
Paſtinacæ piſces quales 237.40.& 239.33
Paſtinacæ piſces plani 227.16.55
Paſtinacæ pinnis carent ibidem.16
Paſtinaca piſcis quibus inimica 824.38
Paſtinacæ piſcis morſus remedia 607.17. & 746.15.& 827.19.& 829.1.
Paſtinacæ piſcis quæ partes ueſci poſſunt 829.2
Patauinæ aquæ quales 41.34.& 811.18
Patella arborum fungus 449.4
Paterculi filia 168.43
Pateron palmæ genus 335.52
Patientiæ exempla 153.55. per totum. & 875.28.&164.1
Patinarum luxus 913.20.& inde.& 263. 55.per totum
Patribus raro proceriores filij 161.45
Patriæ cauſa mori laus ingens 172.10
Patriæ amoris exemplum 249.52.& inde
Patrobius Neronis libertus unde 914.2
Patrocles ſtatuarius 872.32
Patrocles pictor 877.55
Pauida ſunt quibus cor prægrande eſt 298. 32
Pauimentorum faciendorum ratio 945.4. per totum.& 913.38
Pauimentorum origo 945.4
Pauimentorum nomina diuerſa ibidem. & inde
Paulus Aemilius Perſea regem ſuperat 7. 51
Paulus Aemilius Perſeum ſuperat 850.29
Paulus Aemilius ærarium ditat ibidem.28
Paulus Aemilius Mineruam in æde Fortunæ dedicat 873.5
Paulus Aemilius L.conſul 67.56
Paulus Aemilius Macedoniæ uictor 77.6
Pauli L. cenſura 682.46
Paulus L. ex Athenis Metrodorũ Romam ducit 909.11
Pauli Baſilicæ deſcriptio 933.50
Paulus L.conſul 25.33.& 183.13
Pauonum alitum conſideratio 250.15.per totum.& 268.26.& inde.& 152.35
Pauonum intellectus, ac gloriæ cupiditas 250.15
Pauo glorioſus ibidem.25
Pauonem quis Romæ primus comederit, ibidem.28
Pauones columbarum amici 273.18
Pauo inuidum animal 778.50
Pauonis in medicinis uſus ibidem.49
Pauonis aper qualis 290.36
Pauonacea tegumenta 942.2
Pauoris remedia 828.34.& inde
Pauperis cœna qualis 598.37
Pauſias pictor 907.36.56.& inde
Pauſiæ pictoris inuẽtum,& eius amica Glycera 560.36
Pauſiæ pictoris tabella quæ ibidem
Pauſiæ oleæ 357.40
Pax,& bellum naturæ 526.13
Pacis templum Romæ à Veſpaſiano 877. 10.& 901.1.& 904.1.& 923.10.& 927.34. & 933.51
Pecten Veneris herba qualis 656.8
Pectines piſces 231.32.per totum
Pectines ungues habent lucentes ibidem. 34
Pectines ſe contrahunt ueluti uidentes 293.2
Pectines maximi, & nigerrimi æſtate 841. 31
Pectines optimi ubi ibidem
Pectinum generatio 240.15.29
Pectoris animalium conſideratio 301.41. & inde
Pectus homini tantum latum ibidem.44
Pectoris ægritudinis remedia 531. 45.& 532.17.& 534.41.& 539.36.& 542.8.& 545.15.& 549.38.49.& 550. 44.& 556.& 5.31.& 557.53.& 579.29. 35.& 581.4.& 590.1.& 591.10.26.& 606. 24.& 608.49.& 626.12.& 628.38.& 630.41.& 636.2.& 638.3.21.& 645.4.& 646.5.650.20.& 651.53.& 657.52.& 664.14.& 685.50.& 686.4.7.17.37.& 687.9.19.22.& 695.4.& 709.54.& 711. 8.& 716.46.& 728.15.32.& 722.28.& 750.39.& 767.39
Pectunculi piſces 228.54.& 841. 34
Pecuniarum ingens copia 860.47.per totum
Pecunia unde dicta 456.39.& 848.44
Pecunia ouium,boumq́; effigie ſignabatur 456.46
Pecuniarum ubi uſus nullus 104.4
Pecunia non relinquenda ſucceſſoribus 930.6
Pecuniæ ubi diſcreta ſunt elementa naturæ 508.49
Pecorum conſideratio & natura 210.35. per totum
Pecus quo delectatur,pingueſcitq́; 172.17. & inde
Pecorum balatus quo concitatur 545.41
Pecus quo necatur 645.4
Pecora felle carentia ubi 710.27
Pecoribus,tonitrus abortus infert 210.50
Pecori caput infirmiſsimum 212.23
Pecora qualiter paſci cogenda ſunt ibidem
Pecora ſtultiſsima animalium ibidem
Pecora quæ uita longiſsima ibidem.27
Pecora quibus ſaginentur 417.50
Pecus pecuniæ nomen dedit 456.38. & 848.44
Pecus ſolum diu uectigal fuit 456.41
Pecora futura interdũ præſagiunt 502.28
Pecora maxime laſerpitio herba ueſcuntur 507.11
Pecorum medicinæ 608.41.& 650.35.& 666.3.& 677.52.& 687.25.& 767.6.& 790.10.& 792.20
Pecudum fimus in medicina 792.19
Pecudum animalium conſideratio 210.35. per totum
Pecudes quomodo fœminas, uel mares procreent ibid.49
Pecudum fœtus quo uioantur 728.11
Pecudum nota, Aes ſignabatur 848.44
Pedatim incedere quid 307.40
Pedamentorum materia optima 438.48. & 442.14
Pedianus L.conſul 249.4
Pedianus Aſconius 174.35
Pediculi ne ueſtes intrent 800.55
Pediculi quæ animalia infeſtent 289.32. & inde
Pediculi ex qua gignantur materia ibid.33. & inde
Pedunculi maris 833.24
Pediculi ocymo generantur 541.13
Pediculi quibus perimuntur 602.3.& 917.25
Pediculari morbo quidam interierunt 289. 31.& inde
Pedius quintus pictor 893.10
Pegaſi equi quales 194.8
Pegaſi aues quales 262.13
Pegma in circo 850.11
Pelagium genus purpuræ 235.43.& inde
Pelamis piſcis 840.56.& 841.1.27.29.& 223.37.44
Pelaſgi umbros exegerunt quondam 54. 14
Pelaſgi in Latium literas attulerunt 180.5
Reliqua quære parte ſecunda.
Pelaſgos lauri genus 384.56
Pelecinum herba 720.13
Pelecinon herba lentem necat 474. 47
Pelignis linum quale 503.26
Pelij montis ſpina mira 316.26
Pelles quibus tinguntur 645.26
Pellicum formæ inſidiantes quid agant 772.3
Pellos ardearum genus 267.8
Pelopis coſta qualis 728.37
Peloponneſiacum bellum 762.11.& 783.6
Pelorides piſces 834.33
Peloridum piſcium medicinæ 834.33
Penelopes pictura 899.22
Penelopes aues 953.22
Pœnitentiæ exemplum 772.8
Pennarum animalium cõſideratio 304.24 & inde
Pennæ præciſæ non creſcunt,ſed uulſę ibidem.24
Pennarum inſectorum conſideratio 287.5. & inde
Penſiles horti Romæ 510.14
Penſiles horti à quo, & quales 508.8
Penſilium balnearum uſus quando 684.22
Penſilis ambulatio 931.27
Penſilis urbs 934.51.& 932.45
Penſilis horti deſcriptio 932.41.& inde
Penſilia theatra 935.43
Pentadactyles piſces 841.9
Pentadoron laterum genus 914.29
Pentapetes herba 673.25
Pentaphyllon herba ibidem.26
Pentathlos ſimulacrum 873.30.& 874.55
Pentheſileæ Amazonis inuentum 183.8
Pentorobos herba 662.22.& 715.29
Peplion herba 552.27
Peplos herba qualis 719.50
Peponum conſideratio, natura, medicinæ 527.33.& inde
Pepones qui ſint 510.23
Pepones quomodo toto anno ſeruentur ibidem.39
Peptica quæ 551.23
Peraticum quid 317.7
Percæ piſces 225.10
Percarum piſcium medicinæ 938.38
Percides piſces 841.34
Percnopterus aquilarum genus 245.15
Percnos aquilarum genus ibidem.7
Percuſſus quo mox leuatur à pœna 728. 51
Percuſſorum remedia 618.4
Vide Contuſorum remedia.
Perdicium herba cur dicta 575.2
Perdicion herba 584.43
Perdix qua herba delectetur 575.3
Perdicum auium conſideratio 257.50. & inde
Perdices promiſcue iniri 258.4
Perdices uento concipere ibidem.10
Perdicum actus ibidem.14.& inde
Perdices lauro ſeſe purgant 198.18
Perdices in Bœotia nullæ 255.7
Perdices ubi bina corda habent 298. 36
Perdices non pingueſcunt 302.25
Perdices quomodo pugnaciores fiant 595. 45
Perdicis in medicinis uſus 778.56.& 790.8.& 800.13.& inde
Peregrinæ arbores quæ 314. 13
Peregrinationis homines natura auidi 427. 49
Perelius ſtatuarius 872.28

Pergamena uaſa 913.4
Periodicæ febres quæ 528.12
Periander de pueris caſtrandis 228.22
Periboëton ſimulacrum 875.6
Pericarpi herbæ conſideratio 676.2
Periclymenos herba 720.2
Periclymenus pictor 877.56
Periclis Splanchnoptes 876.36
Periclis ſerui hiſtoria ibidem. & 592.29
Periclis mirum ibidem.& inde
Periclis olympij ſimulacrum 875.39
Periculi uitandi cauſa quid agendũ 199.23
Periculo quæſita maxime placent 232.11.& inde
Perilencos gemma 972.37
Perilli ſtatuarij taurus, interitusq́; 877.40
Periphoretos quis 873.20
Peripneumonicorum morbi remedia 548.29.& 719.48
Peripoeumonicis, id eſt, pulmonis morbo laborantibus utilia 601.55.& 626.17.& 645.50.& 687.52
Periſſon quid 585.19
Periſtereos herba qualis 675.33.& 707.22
Periſterios herbæ medicinæ 677.33.& 701.39.& 703.9
Periurij mirum 805.41
Perixyomenos ſtatua 877.19
Permutatio rerum quando in uſu 843.14
Pernæ piſces 842.5
Perniciem omnem tollentia 646.32.& inde
Perniunis, id eſt, calcaneum pedũ infeſtãtis morbi remedia 528.29.& 535.7.& 591.25.& 596.39.& 599.46.& 606.10.50.& 608.5.& 619.47.& 624.27.& 626.20.& 695.41.& 696.32.& 709.1.& 742.45.& 755.6.& 830.5.& 857.47.& 917.22
Perpennæ M. ſenectus 174.10
Perpendiculum inſtrumẽtum à quo repertum 180.41
Perpenſa herba, id eſt, Baccar & ex ea medicinæ 578.55
Perpreſſa herba qualis 693.47
Perſæ unguentorum repertores 330.26
Perſarum reges qua herba ueſcantur 654.8
Perſarum reges qua herba perunguntur 654.42
Perſarum legati quocũq; ueniſſent omniũ rerum copia abundabant 684.37
Perſarum & Aegypti prælium 910.16
Perſæ quibus gemmis delectantur 973.7
Perſea arbor qualis 373.12
Perſeus Memphi perſeam ſeruit 373.22
Perſeus Alexandri atauus ibidem.25
Perſei bellum à Romanis geſtũ, quod prodigium præceſſit 452.50
Perſeus in Atlante monte 93.8
Perſeus Rex à Paulo uictus 7.51.& 850.28
Perſeus ab Octauio uincitur 867.6
Perſei ſimulacrum 873.29
Perſei pictura 900.20.& inde
Perſeus pictor 906.3
Perſei filius 181.5
Perſica arbor unde dicta 379.18
Perſica cito deficiunt cum collecta fuerint 362.43
Perſica ægris innocua ibidem.41
Perſica quãdo reperta primum ibidem.39
Perſica minime (ut creditur) uenenata in Perſide 373.24
Perſica quibus conſtent 382.29
Perſica quædam nucleis adhærent ibid.44.& inde
Perſicæ arbores in Rhodo florent, nec fructum ferunt 400.54
Perſicæ claſsis pictura 909.45
Perſica uictoria 163.52
Perſici maris arbores 317.16.& inde.& 29. ibidem
Perſicum bellum quando geſtum 468.50
Perſica peregrina arbor 314.13
Perſicorum arborum cõſideratio 372.37. per totum
Perſicorum genera plura ibidem
Perſicorum pretia ibidem.42
Perſicus Aegyptia qualis 337.50
Perſicus ubi nil ferat 373.17
Perſicorum ſuccis nullus color 382.11
Perſicorum odor qualis ibidem.14
Perſicus quando ſerenda 437.32
Perſicorum uſus, & medicinæ ex eis 627.35.& inde
Perſicum innoxium cibis ibidem
Perſidi Spadones etiã regnauerũt 335.24
Perſius doctiſsimus prologo
Perſolata, id eſt, Syluestris cucurbita 473.54
Perſolatæ herbæ medicinæ 685.34.& 694.32.& 698.39.& 700.39.& 701.36
Perſolatæ herbæ conſideratio 585.54
Perſonata Arcios herba quæ 672.49
Pes quorum ſit animalium 307.42
Pedum claui quo tollantur 528.14
Pedum morbos qui non ſentiunt 605.34
Pedes Gallinacei herba qualis 679.24
Pedibus uniones geſtare quoſdam 233.27
Pedum animalium conſideratio 307.6.42
Pedes homini maximi ibidem.42
Pedum auium diuerſitas 308.14. per totum
Pedum inſectorum conſideratio 308.30. per totum
Pedum numerus nulli impar ibidem.42
Pedum clauorum remedia 549.14.& 558.3.& 578.11.& 600.51.& 601.12.& 604.36
Pedum morbi remediũ 528.30.& 538.48.& 596.27.& 597.7.& 604.36.& 607.44.& 617.44.& inde.& 628.48.& 634.40.& 639.45.& 792.18. per totũ.& 825.52.& 918.14
Peſtis ubi nunquam 38.39
Peſtilentiam ſenes minime ſentiunt 176.15
Peſtilentiæ medicinæ 617.7.& 731.6.& 652.25.& 653.13.& 694.37.& 947.32
Peſtilentiam ſemper in occaſum Solis ire 176.19
Peſtilentiã hyeme fieri nec trinos excedere menſes ibidem.20
Petauriſtæ pulices 289.40
Peteſucus Rex 931.25
Petilij herbæ cõſideratio, naturaq́; 566.55
Petilius C. 844.53
Petiſia poma 374.3
Pætorum cognomen unde 294.26
Petrea braſsica uino inimica 537.43
Petrea braſsica qualis, & ex ea medic. ibid.
Petreij Atinatis in Cimbrico bello geſta, & qua corona donatus 588.4
Petreius Poëta 598.20
Petridius medicus 558.55
Petrites uinum 357.38
Petronius Titus à Nerone peremptus 950.55
Petronius Diodotus medicus 535.53
Petronij P. geſta 144.50
Petroſelinon herba unde dictum, & medicinæ ex eo 540.52. per totum
Peucedani herbæ ætas 723.9
Peucedani herbæ medicinæ 674.22.& 676.52.& 677.35.& 685.25.& 686.4.45.55.& 687.54.& 689.53.& 692.32.51.& 694.7.& 697.33.& 698.4.7.& 699.41.& 700.18.& 701.44.& 703.16.50
Peuceſtes Alexandri ſeruator 874.49
Peumene quid 857.14
Pezice fungorum genus 506.37
Phacos leguminis genus, & ex ea medicinæ 607.13
Phaëtontis caſus 64.37
Phaëtontis icti fulmine, ſororumq́; in populos arbores cõuerſarum fabula 952.22
Phaëtontis ſimulacrum 922.45
Phaëtontem in Aethiopia obiiſſe 952.42
Phagedænæ ulcera 519.38
Phagedenæ morbus qualis 697.6
Phagedænæ morbi remedia 530.9.& 533.40.& 542.19.& 547.10.& 612.54.& 626.26.& 627.6.& 645.11.& 652.15.& 697.6.& 701.56.& 758.1.8.& 917.23
Phager piſcis 842.19
Phalacrocoraces aues ubi 261.52
Phalangijs aduerſa 594.55
Phalagion in eruo naſcitur 474.55
Phalangion herba quæ 710.31
Phalangiorum genera, cõſideratio, natura, uenenum 573.17
Phalangius Aranei genus 474.55.& 197.44.& 216.32
Phalangiorum morſus remedia 539.20.& 582.36.& 594.55.& 618.30.& 631.39.& 634.50.& 641.19.& 642.27.& 643.35.654.54.& 674.43.46.& 680.21.& 708.28.49.& 720.37.& 721.53.& 773.22.& 825.18.& 827.21
Phalangius parentes occidit 285.33
Phalangites herba quæ 720.30
Phalereus quo caſu ſanatus 175.38
Phalaris herba qualis 720.47
Phalaris tyrannus 180.53
Phalaridis erga Perillum hiſtoria 877.40
Phalerides aues 262.43
Phaleræ, id eſt, equorum ornamẽta quibus donabantur 166.3
Phalerion pictor 910.22
Phaleræus quo nomine ſanatus 175.38
Phaonem quare Sappho amauerit 589.26
Pharia uua 353.2
Pharicon uenenum 745.40
Pharnaces Rex 662.53
Pharnaceon herba ibidem
Pharnacis primi Ponti regis ſtatua 863.18
Phaſganion herba 676.39
Phaſelidis Lilium 563.41
Phaſelinum oleum, quod & ad quid utile 622.28
Phaſianæ aues 262.44.& 290.36
Phaſianæ aues pediculis infeſtantur 289.32
Phaſſachates gemma 967.17
Phedius feliciſsimus Delphico iudicatus oraculo 873.22
Phellandrion herba qualis 720.45
Phengites lapis qualis 942.31
Phenion herba, & medicinæ ex ea 583.3
Pherecydes futurum terræmotũ prædicit 34.22
Pherecydes orationẽ proſam inuenit 181.44
Pherecydis Syrij mors qualis 876.35
Pherenice mulier felix credita 170.52
Phænicites gemma 972.36
Phycos Thalaſsion quid 696.1
Phycos frutex 347.7
Phycis piſcis 228.30.& 842.29
Phidiæ ſtatuarij opera 872.11.11.16
Phidias quando floruit ibidem.13.& 898.3
Phidias initio pictor fuit 698.3
Phidias & marmoris ſculptor clariſsimus 921.27.& inde
Phidiæ Iupiter olympius 870.2
Phyllanthes herba 574.38
Philanthropos herba qualis 574.38
Philanthropos herba qualis 656.14.& 708.43
Philarchi pictura 909.2
Philemon Ptolemæi præfectus 963.10
Philinis pater quid erga pantheram 192.20
Philetæria herba quæ 667.15
Phileſius Apollo 875.44
Philippidis uelocitas 163.24
Philippo Macedone Græciã uincẽte quod ſignum uiſum 86.1
Philippus Macedo quando ibidem
Philippus Rex poculo aureo puluino ſubdito dormire ſolitus 849.36
Philippi Macedonis ſimulacrum 875.50.& 876.13
Philippi porticus Romæ 899.52.& 910.

910.28
Philippus Romanus, & eius piſcina 241.41
Philippi cæcitatem Critobolus docte curat 169.15
Philippus ſcriptor 494.41
Philiræ coronæ Bracteæ 394.39.& 561.3
Phyllis qua arbore ſeſe ſuſpendit, quæ & nunquam floret 400.33
Philiſtio medicus 530.13.& 541.26
Philiſcus pictor 910.21
Philiſcus Thaſius apum amator 276.56
Philocaris pictura 894.15
Philocares, id eſt, Marrubiū herba 556.30
Philocles picturæ inuentor 892.21
Phloginos gemma 972.34
Philomenę auis, id eſt, Luſciniæ cōſideratio 255.25.& inde
Philometor Rex quid circa agros colēdos 457.56
Philon pictor 878.1
Philonis opus 169.39
Philonides Alexandri curſor 32.20
Philonidis uelocitas ibidem.& 163.25
Philopes herba 556.19
Philoſophiæ amor 340.56
Philoſophorum quondam furor 1.13
Philoſophi Iudiæ quo ueſcuntur cibo 315.23
Philotimus ſeruus in rogum domini ſeſe iecit 169.10
Philoxenus pictor 905.49
Phyllon herba quæ 592.11.& 720.40
Phylura ex qua funes faciunt 505.42
Phyrama lacrymæ genus 326.54
Phyromachi ſtatuarij opera 876.32
Phyſemata quid 232.34
Phyſes quid 974.43
Phyſeteres piſces 840.39
Phyteuma herba 720.38
Phytarus piſcis 841.31
Phlegmon morbus, eiusq; remediū 529.14
Phlegontis gemma 974.8
Phlegræum crocum quale 564.37
Phleun herba 590.26
Phleos herba qualis 573.27
Phlox herba 568.30
Phocæ piſces, id eſt, uituli marini 229.39
Phocæ cur ſub aqua diu urinentur 299.16
Phocis pyrus 450.55
Phœmonoē Apollinis filia 245.9.& 247.9
Phœnicobalanos arbor 326.24
Phœnicopterus auis qualis 262.47
Phœnicurus auis 256.9
Phœnicis auis conſideratio 244.18. per totum
Phœnix an unicus toto orbe ibidem.30
Phœnix Soli ſacer ibidem.37
Phœnix auis ex ſe renaſcitur 335.30.& inde
Phœnix longiſsimæ uitæ 573.46
Phœnicis apices quales 290.35
Phœnices unguentis delectati 331.5
Phœnicea herba & ex ea medicinæ 605.37
Phœnicis ſtatuarij opera 876.34.& 928.53
Phœnicites lapis 972.36
Phœnicias uentus 20.47
Phonos herba 574.4
Phoreus piſcis 841.30.& 922.53
Phorimon Aluminis ſpecies 916.38
Phorineum uinum 358.11
Phoroneus antiquiſs. Græciæ Rex 179.54
Phragmitis calami genus 840.12
Phragmon ſtatuarius 872.27
Phragmonis ſtatuarij opera ibidem.55
Phrenes quid 300.24
Phreneticorum remedia 527.29.& 532.44.& 537.9.& 543.19.& 550.5.& 636.9.& inde.& 641.31.& 698.4.& 766.5.& 927.18
Phryganion animal 796.5
Phrygij moduli à quo reperti 181.33
Phrygius tonus qualis 83.26
Phrygum inuenta 800.10
Phrygia Hydromel habet quàm optimum 362.30
Reliqua quære parte ſecunda.
Phrygianæ togæ 211.43
Phrygiones qui ibidem.54
Phrygius lapis qualis 939.40
Phrygium flos 569.40
Phrylus pictor 898.55
Phryuion herba qualis 675.18.& 699.45 & 720.19
Phrynes meretricis ſimulacrum 875.27
Phrynus Ranæ genus 828.7
Phthiriaſis morbi remedium 527.9.& 532.49.& 612.23.& 622.24.& 630.45.& 635.9.& 642.30.45.51.& 643.31.& 666.56.& 700.51
Phthiſicorum remedia 532.2.& 596.4.& & 630.40.& 838.19
Phthiſis morbi alia remedia 532.53.& 557.41.& 597.22.& 598.10.& 636.36.& 638.7.& 651.27.& 652.10.& 653.14.& 670.20.& 687.23.& 696.52.& 697.4.& 742.14.35.56.& 942.50.& 743.12.& 756.21.28.32.& 793.47.& 938.19
Phu nardi ſpecies 318.28.& 579.27
Pica auis longa inſignis cauda, uaria appellata 255.5.& 257.39
Picæ deſcriptio 360.44.& inde
Picæ expreſſæ loquacitatis ibidem.44
Piceaſtri arboris reſina qualis 364.19
Picata uua 351.22
Picatum uinum quod 616.13
Picea arbor. Quære pòſt Piz.*
Picena uua qualis 352.47.& 253.6
Picenæ uuæ quales 369.21
Picena pyra 374.41. per totum
Picinum oleum 371.29
Pycnocomon herba qualis. Vide Pycnocomon.
Picris lactucæ genus 518.14
Picris herba & ex ea medi. 575.17.& 595.53
Pictanon uinum 355.49
Pictones populi calce agros pingues faciūt 425.11
Pictorei ſenectus 173.51
Pictores quibus coloribus maxime utuntur 858.12.& inde.& 894.14
Pictor quis primus in pictura marē, fœminamq; diſcreuit 898.20
Pictor qui dum pingeret uirgines nudas ante ſe habebat 899.31
Pictores plures excellētes libro 35.cap. 10.11.per totum
Pictores quidam quæ pingere non poſſunt 906.18.& 903.53
Pingendi ratio de pigmentis 857.56.per totum
Pingendi arte fœminæ peritæ 898.53.& 910.56.& inde
Pingendi rogos conſuetudo 897.25
Pingendi ueſtes ubi mos 911.19.& 918.26.& inde
Pictura nulla Troiæ temporibus 892.43
Pictura quæ primum Ro. publicata 893.40
Picturæ reſpicientes ſurſum, infraq; à quo primum 898.23
Picturæ certamen Corinthi, ac Delphis 898.35
Picturarum uenæ, articuli, membra, ueſtiū rugæ à quo primum 898.25
Picturarum noua inuentio ibid.41.& inde
Picturæ excellentes plures 898.39.& inde
Picturæ incompletæ derelictæ 910.38
Picturæ ueteres in cera & ebore tantum 911.16
Pictura quando primum inuenta 921.25
Pictura à quo reperta 921.26.& 181.49
Pictura herbarum fallax 659.22
Picturæ honor 890.19.per totū.& 892.48
Picturæ initia incerta 892.13
Picturæ inuentores Aegyptij ibidem.14
Pictura qualis ab initio ibidem.18
Pictura quādo primum Romæ ibidem.48.& inde
Pictura ingentis pretij 893.35.& 897.31.& & 898.11.& 900.24.& 903.21.& 904.28.& 905.32.& 909.19
Picturis linum optimum 410.30
Picus Martius auis quid cum Pœonia herba 661.19
Picus Martius quibus inimicus ſit 774.28
Pici Martij mirum 802.22
Pici Martij de herba quadam mirū 715.39
Pici Martij conſideratio 249.39.per totū.& 290.42
Picus Martius unde dictus 249.54
Picus Martius in capite Tuberonis cōſedit & quid ſuper hoc reſponſum ibidem.51
Picus Martius ubi non ſit 255.3
Picus Martius ſuſpenſus quadrupedes arcet 257.29
Pierica pix optima 364.16
Pietatis exemplum 168.48.& 169.2.per totum.& 216.4
Pietatis ædes ubi Romæ 168.56
Pygargi ferarum genus 214.37
Pygargus Aquilarum genus 245.5
Pigmenta nobilia 237.15
Pigmenti cerulei conſid. 864.12.& ibid.32
Pygmæi quales & ubi 155.16.& inde
Pygmæi ſpithamæi ibidem
Pygmæorum regio ubi 145.52
Pygmęorum cum gruibus certamen 155.19.& 252.14
Pignitis terra qualis 917.58
Pignitis terræ medicinæ ibidem
Pycnocomon herba qualis 690.9.& 699.14.& 701.55
Pigritiæ expellendæ exemplum 454.15.& 486.52.& inde
Pilæ luſoriæ inuentor 181.48
Pilum armorū genus à quo repertū 181.8
Pilumni unde dicti 456.29
Pilorum conſideratio 304.22.& inde
Pili uirorum pice euelluntur 363.51
Pili ne naſcantur 777.43
Pili qua arte renaſcantur 578.12
Pili uſu corpore defluant 270.38
Pilos reddentia 610.42.& 897.8.& 917.25.& 759.9.& 837.26
Pilos abſumentia 610.32.& 625.32.& 737.7.& 739.8.& 772.17.& 877.43.& 800.22.30.& inde.& 815.15.& 895.38
Pilum corijs detrahentia 618.44
Pinacidium librorum inſcriptiones prologo primo
Pinacothecæ 890.40.& 911.52
Pinaſter arbor quid 391.29
Pinaſtro non deciduur folia 396.45
Pindari penatibus Alexander parci iuſsit 166.54
Pinearū nucum cōſideratio 372.6.per totū
Pinea corona apud Iſthmum coronabantur ibidem.15
Pineæ quomodo ſerantur 427.34
Pineæ nucis natura & ex eis medicinę 628.55.& inde
Pinguedinem facientia tollentiaq; 715.16.& 742.6
Pinguedinis animalium conſideratio 302.20.& inde
Pinguia ſteriliora cuncta ibidem.25
Pinguedo plerisq; ſine ſenſu ibidem.29
Pinguedinem augentia 630.7
Pinguia quid animalia reddat 346.29.& 209.24.& 272.17
Pinguia celerius ſeneſcunt 302.26
Pinna piſcis 841.35.& 233.30
Pinna concharum genus 237.22.& inde
Pinnæ pedum uice piſcibus 227.8.& inde
Pinnæ quibuſdam nullæ ibidem.10
Pinnophylax piſcis 237.24
Pinnotheræ piſces 841.35.& 231.5.& 237.24
Pinſendi conſuetudo uaria 467.32.38.& inde
Pinus conſideratio 391.27
Pinus non decidunt folia 396.34
Pini folia 398.10
Pinus non floret ibidem.47
Pinus contra cariem, tineasq; 415.7

Pini umbra noxia 430.13
Pinus quomodo ſterileſcat 449.41
Pinus quando ſemen & germinationẽ reddat 400.16
Pinus mire fructum geſtat ibidem.23
Pinorum erucę Pityocampe dicũtur 618.20
Pini arboris natura, & medicinæ 623.55. & inde
Piperitis herba, id eſt, Siliquaſtrum 555.33
Piperaraquæ 361.13
Piperis conſideratio 815.42.per totum
Piper longum ibidem.48
Piper candidum ibidem
Piper in Italia naſci ibidem.27.& 464.41
Piper ex qua regione uehitur 133.50
Piper imitantia 722.13
Piperis uice quæ 714.7
Piperis arbor uiuit in Italia 404.12
Piperitis herbæ conſideratio, natura, medicinæ 548.4.per totum
Pyra locus ubi Helleborus 665.8
Pyralis uermis conſideratio 290.14
Pyralis auis cui inimica 287.22
Pyramidum conſid. 930.3.per totum
Pyramides cur excogitatæ ibidem
Pyramidum magnitudo ibidem.26.37
Pyratæ omni tempore nauigant 21.43
Pyratica ſtatio apud Saſonem inſulã 70.30
Pyratis à Pompeio naues ademptæ 164.42.& 165.28.& inde
Pyraticum bellum 387.26
Pyrauſtæ uermis conſideratio 290.17
Pyreicus pictor 936.9
Pyrenæi montes Buxo abundant 395.24
Reliqua quære parte ſecunda.
Pyræne gemma 973.50
Pyrethrum herba 744.40
Pyrgoteles à quo tantum Alexander in gemmas ſculpi uoluit 949.16.& 169.44
Pyrites lapis qualis 938.55.& 973.54
Pyromachus ſtatuarius 872.49
Pyroſachne frutex 344.30
Pyrrhæum oemus 392.16
Pyrrhi regis pollex qualis 254.21.& 728.36
Pyrrhi regis ſimulacrum 876.25
Pyrrhus Rex ex Græcia in Italiã pontibus tranſire cogitauit 61.48
Pyrrhus à Romanis uictus 848.35
Pyrrhus primus in Italiam Elephantes duxit 285.44
Pyrrhus quando ex Italia pulſus 298.55
Pyrrhi obitu quod portentũ uiſum 300.19
Pyrrhi annulus, & gemma qualis 948.45. & inde
Pyrrhi ſtatuarij opera 876.33
Pyrrhice ſaltatio à quo 281.40
Pyrrhopœcilon lapis 928.22.941.38
Pyrrhocoraa auis 262.53
Pyra libralia 372.34
Pyra quomodo conduntur 375.5.34.& 376.6
Pyrorum arborum conſideratio 374.25. per totum
Pyrorum uaria denominatio ibidem
Pyrorum remedium 375.9
Pyrorum ſuccus qualis 382.5
Pyro folia circinnata 398.6
Pyri ſylueſtres tarde germinant 399.4
Pyrus quo tempore ſemen efficit 400.18
Pyrus facile fructum perdit ibidem.41.& inde.& 420.12
Pyrus quæ loca amet 395.56
Pyris uinum faciunt 361.25
Pyro uita breuis 432.39
Pyrorum inſitio quando 433.54
Pyrorum ſatio quando 436.49.& 437.28
Pyrorum uſus, ac ex eis medicinæ 625.13. & inde.per totum
Pyri ſylueſtris uſus, & ex eis medicinæ ibidem.20
Pyris qualiter ueſcendum ibid.14.& inde
Piſana Siligo 466.19.& inde
Piſarum uuæ 353.3
Reliqua quære parte ſecunda.

Piſcatrix, id eſt, marina rana 237.35
Piſcium conſideratio lib.9.per totum
Piſcium mira magnitudo 217.29. per totum.& 822.34.& inde
Piſcium ingentia oſſa 217.48.& 218.30
Piſces aſinis, equis, tauris ſimiles 217 51
Piſces qui maximi ibidem.40.& inde. & ibidem.54. per totum
Piſces effigiei humanæ 218.10.& inde
Piſces an ſpirent, dormiantq́ 219.11.per totum
Piſces omnes ſpirare ſecundum Plinium ibidem.26
Piſcibus auditũ, odoratumq́ ineſſe ibid.33
Piſcium tegumenta plura 222.37.per totũ
Piſcium per tegumenta differentiæ ibid. per totum
Piſcium cute, lingua, eboraque poliuntur ibidem.42
Piſcium auguria 224.41.& inde
Piſcium fœminę maiores quàm mares ibidem.47
Piſces quando facillime capiuntur ibid.50. & 227.2
Piſces omnes hyemem ſentiunt 225.3
Piſces quo tempore lateant ibid.6.& inde
Piſces alij alijs in locis principatũ obtinent 226.32.per totum
Piſces qui niſi uerberati coqui nõ poſſunt, ibidem.35
Piſcium ſenectutis indicium ibidem.39
Piſces in terram exeuntes ibid. 50. per totum.& 217 50.& 242.20.per totum
Piſcium digeſtio in figuras corporum 227.4.per totum
Piſcium planorum differentiæ ibidem.& 227.54.per totum
Piſcium pinnæ ibidem.7.& inde
Piſces cartilaginei 228.3.& 240.54
Piſcium colorum mutatio 228.29.per totum
Piſces uolans ibid.32.& 823.22.& inde
Piſces ſanguine carentes 228.42.per totũ
Piſces molles quales ibidem.45.& inde. & 229.17
Piſcium pedes 228.46.& 227.17
Piſcium cirri 228.50
Piſcium ſenſus 237.31
Piſcium aſtus ibid. per totum.& ibid.45. per totum.& 243.23.& 822.42.per totũ
Piſces plani cur ſacri dicti 239.16
Piſces uenenati ibidem.26.per totum.& 243.29.per totum
Piſcium morbi 239.37.per totum
Piſcium mira generatio ibid.42.per totum. & ibidem.55 per totum
Piſcium coitus qualis ibidem.44.per totũ
Piſces cur non tot generẽtur quot oua pariunt ibidem.50
Piſcium qui oua pariant ibid.55.per totum
Piſcium diuerſa genera nõ coëunt 240.24
Piſces quando & quoties anno pariunt ibidem.28.& inde
Piſcium uuluæ 241.9.per totum
Piſcium longiſſima ætas ibidem.13
Piſcium uiuaria ibidem.23.per totum
Piſces quibus in locis optimi ibi.29.& inde
Piſces terreni 242.17.per totum
Piſces lucentes 143.40.& inde
Piſciũ inimicitiæ inter ſe ibid.47.per totũ
Piſcium inter ſe amicitiæ ibidem.53
Piſcium genera plura miteſcunt 262.15
Piſcium auditus, olfactusq́ 271.8.per totũ
Piſces ubi ad nomen uocati ueniũt ibid.12
Piſces omnes dormire 273.35.& inde
Piſcium capita portione maxima 291.39
Piſcium dentes quales 295 33
Piſces qui mammas habent 305.22.& inde.
Piſcium ſeptuaginta ſex genera & eorũ nomina 223.8
Piſcium qui animal pariunt 222.45.& 223.7.& 228.8.& 240.55
Piſces ſine oſſibus ubi 223.26
Piſces necantia 691.48.& 533.28
Piſcibus oleum quidam faciunt 372.9

Piſces fictiles à quo 982.17
Piſcibus tantum ueſcẽtes homines 386.32. & inde.& 155.54
Piſces ægroti in piſcinis quomodo ſanẽtur 540.13
Piſces capiendi ratio 671.52.& 222.4.& inde.& 224.51
Piſcibus uiuere Alexander quoſdam uetuit 132.18
Piſcium quot differẽtijs eadem cœna ueſcebantur 913.15
Piſces in cerebro gemmas habentes 963.7. & 972.55
Piſces reſponſa ubi dent 805.38
Piſces illico mortem in cibis afferẽtes ibid. 52.& inde
Piſcium plurium in medicinis uſus 815.35. per totum.& inde
Piſces manu hominis ueſcentes 220.32. & inde
Piſcium anguria 813.31
Piſces ubi uocati pareant ibidem.& inde
Piſces ubi amariſſimi ibidem.38
Piſces ubi dulciſſimi ibid.40.& inde
Piſces ubi natura ſalſi ibidem.41
Piſcium quis maximus ibidem.45
Piſces terra, aquisq́ degentes 240.46.per totum.& 825.35.& inde
Piſcium ſalſorum medicinæ 827.39
Piſcibus quæ ſint uenena & ad id remedia 828.51
Piſcium omniũ adeps utilis oculis 830.30
Piſcium cœleſtis ſigni conſid. 414.38
Piſcis Aquilonij ſigni exortus quando 485.26
Piſicratis ſtatuarij opera 877.38
Piſo M. conſul quando 165.25.& 950.2.& 202.34
Piſo L. primus auream coronam donat 847.50
Piſonis defenſio 299.7.& inde
Piſo L. potator maximus 366.25
Piſones unde dicti 456.29
Piſſaſphaltos quid & eius medicinę 638.23.
Piſſelæon oleum quale 635.16.& 638.16
Piſſini olei uſus 922.37
Piſſoceros Apium quid 276.14
Piſtaceæ nuces ad quid 336.32
Piſtaciorum conſideratio 379.51
Piſtaciorum natura, & ex eis medic. 630.10.& inde
Piſtana herba 575.48
Piſtolochia herba quæ 671.38.& 672.13
Piſtores quando primum Romæ 468.50. & 469.1
Piſtoria panis 466.17
Piſturæ conſideratio 467.37.& inde
Piſum quando ſeratur 470.53.& inde
Pythagoras philoſophus quando & eius reperta 5.36
Pythagoras de interuallis ſyderum 13.25
Pythagoras de ſiderum muſica ibidem.17
Pythagoras de fabæ uſu quid 470.37
Pythagoræ liber de Scyllæ herbæ medicinis 514.3
Pythagoræ de Braſſica lib. 536.6
Pythagoras Ptolomæi præfectus 951.30
Pythagoræ ſtatua Romæ 869.12
Pythagoras Socrati præfertur ibidem
Pythagoras quid circa Athletas 616.7
Pythagoras magus, primusq́ in noſtro orbe Magicam celebrauit 653.29.& inde. & 781.46.& inde
Pythagoræ liber 653.46
Pythagoras de herbis 660.5
Pythagoræ peregrinatio ibidem.8.& 929.25
Pythagoræ ſortilegia 728.22
Pythagoras quando in Aegypto 929.25
Pythagoricus ſepeliendi mos 911.55
Pythagorica philoſophia 342.2
Pythagoricorum uanitates 589.28
Pythagoras ſtatuarius 872.27.& 873.41.58
Pytheas ſculptor 864.2
Pythetes Cometæ genus 14.27

Pythias ſtatuarius 872.46
Pythion Boſbi genus 514.3
Pythij Bithyni ingentes diuitiæ 861.19
Pythis ſtatuarius 923.45
Pithyuſæ fruticis deſcriptio 637.2
Pithyuſæ medicinæ ibidem.4
Pythocritus ſtatuarius 877.54
Pythodemi ſimulacrum 876.2
Pythodicus pictor 877.34
Pythodorus ſtatuarius 924.39.40
Pythonis ſerpentis ſimulacrum 873.47
Pityada nux 372.13
Pityocampæ, id eſt pinorū Erucæ 618.10
Pityocampæ morſus remedia 620.45.& 741.36.& 774.54
Pythocles ſtatuarius 872.46
Pituitæ morbi remedia 529.5.& 546.10. & 554.24.& 555.47. & 557.48. & 583.19. & 598.16.& 605.32.& 606.7. & 608.37. & 613.19. & 618.29. & 626.13. & 627.55. & 628.38.& 630.41.& 631.21.37. & 637. 4.& 639.37. & 640.7. & 643.9. 650.13. 30. & 665. 50. & 656. 51. & 677.15. & 689.51.52.& 690.8.13.24. & 691.13.31.& 695.4.& 698. 26. & 714.16. & 722.35.& 749.18.& 818.56. & 826.44.& 830.4.& 834.17.23.& 939.23
Pituitæ gallinæ, & gallinaceorum remedia 266. 12. & inde. & 533. 22. & 646.25. & 666.5
Pituitas pecorum & iumentorum ſanantia 666.3.& 693.24
Pix ubi optima 364.25.& 393.47
Pice uina condiuntur 363.24.31.53
Picē quæ arbores fundant ibid.35.& 391.21
Picis genera plura 363.35.& 392.55. per totum
Picis uitia quæ ſint 364.22
Picis probatio ibidem.23
Picem oleo extrahi 633.4
Picis oleum Picinum dictum 371.29
Picis genera quō fiant 392.55.per totum
Picis uſus uarius ibidem
Picis uſus ad tecta 942.55
Picis natura, genera, bonitas, medicinæ 637.48.& inde
Pix quid 616.6
Pix foſsilis ubi 393.46
Pyxacanthon ſpinæ genus 647.52.& 549. 25.& 316.31
Pixacanthi baccæ in medicina 647.52
Piceæ arboris conſideratio 391.36
Piceæ ad uſum funerum ibidem.36
Picea arbor non floret 398.47
Piceæ arboris cortex ad quem uſum 391.2
Picearum umbra noxia 431.12
Piceæ quo ſerendæ tempore 437.33
Piceæ folia pectinum modo 398.8.10
Piceæ germinatio & ſemen quādo 400.17
Piceæ arboris medicinæ 636.30
Placitis Cadmiæ genus 879.23
Plagarum interaneorum remedia 539.19
Vide interaneorum morbi remedia.
Plagarum corporis remedia 700.28.& 701.3.per totum
Plagis quæ lina aptiſsima 503.9.& inde
Plagis recentibus medicinæ 753.12
Planaran quid 474.4
Plancus Imperator 905.37
Plancus L.quis 234.32
Plancus aquilarum genus 245.7
Planci unde dicti 307.46
Plancus L.orator 159.26
Plancus L.conſul 16.35
Plancus Aſinio Pollioni quid reſponderit prologo
Planetarū conſid. ſitus, ſpatia, natura, &c. 2. 34.per totum.& 4.41.per totum
Planetæ cur erratici 2.35
Planetarum certus motus ibidem.& 4.41. per totum
Planetarum motus 5.8.& inde
Planetarum per zodiacum motus 10.22. & inde
Plantaginis herbæ conſideratio & ex ea medicinæ 669.21.& inde.& 675.32.& 677.29
Plantaginis herbæ medicinæ plures 685.7. 33.49.& 686.1.& 686.40.50. & 687.29. & 692.14. & 694.3.18.31. & 695. 40.& 697.1.25. 40. & 698. 11. 13.27.37. 48.& 699.19.36.40. & 700.37.50.& 701.10. & 702.52.& 703.34
Plantæ qualiter diſponendæ in agro 428. 54.per totum
Plantarum inter ſe diſtantia, interuallaque 430.40.& inde
Plantandi tempus 485.43
Plantaria quomodo reperta 427.38
Plantis auerſis homines 154.40
Plaſtæ qui 911.52.912.5
Plaſtice ars quæ 870.28
Plaſtices, id eſt artis figlinæ conſideratio 911.33.& inde
Plaſtice quarum artiū mater credita 911.26
Platanus arbor unde, & quando primum in Italiam 313.13
Platani honor ibidem & inde
Platani mero enutriuntur ibidem.23
Platanus ubi reperiatur ibidem.21
Platani ubi nobiles ibidem.26
Platanorum magnitudo & de eis mirum, ibidem.27.& inde
Platanus æſtate ſolē arcet, hyeme admittit ibidem.51
Platanus Delphis ſata ab Agamemnone 416.47
Platani Antandri portentum 403.48
Platanus cito germinat 399.7
Platani folia lentiſsima 398.2.7
Platano oleum faciunt 371.10
Platani umbra iucunda 431.3
Platani medicinæ 638.55.& inde
Plataniſtæ piſces 223.27
Platea auis qualis 260.17
Platycerotes qui 890.55
Platyophthalmon quid 856.35
Platyphyllon herba quæ 691.46.& 698.21
Platys neruus quidam 694.13
Platoni qualis à Dionyſio collatus honor 167.12
Plato ob magiam nauigat 782.47
Platonis infantis ore Apes conſederunt 281.29
Plautius Quintus conſul 544.50
Plauti unde dicti 307.47
Plauti locus 468.53
Plebs Romæ à patribus diſcordat 391.18
Pleureticorum, id eſt laterum dolorem patientium remedia 530.16.& 548.12.& 579.38.& 601.21.56.& 608.51.& 626.17. & 635.48.& 645.50. & 649.5.& 687.52. 53.& 693.43
Pliniana Ceraſa 381.19
Plinij de deo opinio 2.50
Plinius primus quid de ratione ſtellarum tradidit 11.5
Plin. Neronis geſta ſcripſit 35.53.& 42.19
Plinij tempus 42.28.& 219.7.& 261.3.& 314.10.340.37.& 350.28.& 934.20
Plinium in Africa fuiſſe 356.50.& 424.8. & inde
Plinius Catulli conterraneus prologo
Plinius quid de anima poſt mortem ſentit 179.7.per totū.& de reſurrectione corporum ibidem
Plinius nocturnis tēporibus ſcribebat prologo
Plinij liber à fine Aufidij Baſsi prologo primi
Plinij libri de Grammaticis prologo
Plinij naturalis hiſtoriæ libri quid contineant prologo & 312.21
Plinius Pomponij ſecundi uitam edidit 355.17
Plinium iuxta ſeptentrionalem oceanum fuiſſe 386.23
Plinij in ſcribendo diligentia 458.16
Plinius primus Latine de medicinis ſcripſit 761.50
Plinij de equeſtri iaculatione liber 206.56
Plinij pater quis 211.34
Plinius interdum ab Ariſtotele diſcrepat 219.18
Plinius ad autores relegat lectores 152. 44 & 714.3.
Pliſtolochia herba qualis 528.47.& 677.14
Pliſtonicus medicus 529.26.& 541.27
Plocami Annij libertus 130.32.
Plocamos Iſidos frutex 347.54
Phlomos, id eſt Verbaſcum herba quæ. 674.47
Plotia arundinis genus 407.55
Plotius L.proſcriptus ungueuti odore proditus 333.29.
Plotius L.bis conſul, cenſorq; ibidem
Plocius ſcenæ conditor 918.42
Plumbago herba qualis 679.20
Plumbi conſider. genera, uſus 886.42. per totum
Plumbum candidum ubi prouenit 88.35
Plumbi genera duo 886.42
Plumbi nigri uſus 887.44
Plumbi nigri nomina 888.8
Plumbi medicinæ ibidem.48.& inde
Plumbi lamina contra Venerem ibidem
Plumbi lamina uocem ſeruat ibidem.14
Plumbum in Maſſa mergitur, fluitat dilatatum 42.31
Plumbū à quo primū & ubi inuentū 180.36
Plumbeis laminis ſcribebāt ueteres 338.55
Plumbum uitij, & morbi genus 679.22
Pluuia quibus arboribus proſit, & necat 420.10.& inde
Pluuiæ futuræ ſignum 483.53.& 498.49. & inde
Pluuijs quæ alantur 803.7.& inde
Pluuia ubi nulla 38.27.per totum
Pluuiæ prodigioſæ ſanguine, lacte, carne 25.24.per totum
Pocula ex gemmis 843.4
Poculū aureū quid apud medicos 645.42
Poculis repletis aliquid addi poteſt 28.45. & inde
Podagra nouus morb⁹ nec incurabilis quidem, & cui latinū nomē nō habet 695.37
Podagra olim rarior ibidem
Podagræ morbi remedia 526.38.& 527.17 & 528. 21.31. & 529. 55. & 535. 52. & 536. 23.& 537.6.16.& 544.26.& 551.19.& 552. 55.& 559.9.& 578.50.& 584.21.& 591.18. 40.& 592.22.& 594.49.& 596.38.& 597. 23. & 601.20. & 603. 43. & 605. 26. & 606.49.& 607.10.& 609.13.& 612.11.& 620.1.6. & 625.31.& 626.49. & 635.50. & 639. 28. & 640. 13. 46. & 641. 30. & 646.7.& 652.19.& 657.47. & 665.49.& 666. 42. & inde. & 707. 47.& 708 6.& 712.7.50.& 726.31.& 726.27.& 733.37. & 734.6.& 737.1.& 738.12. & 741.16.& 742.42. & 743.19. & 754.48. & 791.18. per totum ferè. & 816. 47. & 837. 46. & 886.26.& 916.4 & 938.12.12.
Podagræ iumentorum remedium 609.20
Podicis morbi remed. Quære Sedis remedia
Pœcile Athenarum porticus à quo picta 898.48
Poëmatum origo 181.45
Pœna Deus quidā ſecundū Democritū 3.5
Pœnorum in clypeis, & in imaginibus conſuetudo 892.5
Pœnorum humana uictima 924.46
Poetæ qua hedera coronentur 405.34
Pœtelius Qu. prætor 341.3
Pogoniæ Cometis genus 14.18
Polemon pictor 910.53
Polemonia herba quæ 667.15
Polemonij uel Polemoniæ herbæ medicinæ 688.22. & 693. 23. 40. & 694.12.& 701.12.& 702.47 & 672.8
Polenta & ex ea medicinæ 604.27
Polentæ uſus ex qua materia 464.35.& 465.36

Polia gemma 974.12
Polyanthemon herba 718.54.per totum
Polybius de monte Atlante 93.15.& inde
Polyacanthos herba 573.58
Polycles ſtatuarius 872.33.45.& 876.33.& 924.17.18
Polycletus ſculptor quo ære uſus 866.41.& 872.28.54
Polycleti ſtatuarij opera 873.9.
Polycleti aſtus prologo
Polycharmi ſtatuarij opera 924.23
Polycnemon herba qualis 702.12
Polycratis annulus qualis & quomodo in mare proiectus 846.18.& 948.31.& 949.11
Polycrates Tyrannus quando 846.18
Polydamas & Hector eadem nocte nati 575.28
Polydectes ſtatuarius 924.39
Polydorus ſtatuarius 934.27
Polygala herba qualis 720.17
Polygynæcon quid 909.3
Polygnotus pictor 864.29.& 877.14.& 896.21.& 907.32.39
Polygonoides herba qualis 651.31
Polygonon herba quæ 719.1.& inde
Polygonaton herba ibidem.8
Polygonus herba & medicinæ 703.34
Polygrammos lapis 964.30
Polymita texta 212.2
Polline ſalem cibis eximunt 632.55
Polynicis pictura 910.32
Poli cœli qui 9.41
Polij herbæ mira in mutando colorem natura 566.12
Polij genera duo ibidem.17
Polij medicinæ 580.21.& inde
Polium herba ad gratiam, & gloriã acquirendam ibidem
Polion herba qualis 556.12.& inde. et 660.1
Polium herba quæ 687.35
Polypodion herba qualis 417.38
Polypodij herbæ medicinæ 690.16.et 656.26 et 698.46.
Polyporum piſcium conſideratio, genera, natura 229.3.& inde.& 35.& inde ibid.
Polypi tegumentum 222.43
Polypi exeunt in terram 226.51
Polypi piſces quales 227.17
Polypus colorem mutat 229.25
Polypus piſcis & eius in medicinis uſus 837.30
Polyporum piſcium genera.bonitas 841.31
Polypi concharum auidiſsimi 229.41
Polypus natãtibus infeſtiſsimus ibidem.52.& inde
Polypi mitiſſimi 230.1.& inde
Polypi mira magnitudo ibidem.14
Polyporum acetabula 219.55.& 230.18
Polypi coitus qualis 240.2.5.38
Polypi & locuſtæ inimicitia 243.49
Polypus morbus 690.25
Polyrrhizon herba 665.24.& 671.42.55, & 720.51
Polytricha herba 676.12
Polytrichon herba 595.22
Polytrix herba qualis & quib⁹ utilis 702.12
Polytrix gemma 974.3
Polis pictor 877.55
Polyzonos gemma. 973.55
Pollentina uaſa 913.3
Pollices premere Prouerbium 727.6
Pollio Carbilius 222.34
Pollionis Galli cedrinæ menſæ 341.42
Pollionis Romuli ſenecta 603.48
Pollionis Aſinij monumenta 922.37.& inde.& 923.56
Pollio Vedius quis 227.45.& 242.15
Pollionis Næuij magnitudo 161.53
Pollionis Aſinij Bibliotheca Romæ 167.2.10
Vide Aſinius.
Pollis,id eſt ſiliginis flos 466.40
Pollux cur à nautis inuocatur 17.14
Pollucis aurigæ qui 119.31
Pollucis ſimulacrum 876.16
Pollucis pictura 900.32
Pollutio nocturna quo compeſcitur 534.44.& 553.4
Poma quo ſitu in arboribus & herbis 401.7
Poma quando pereunt 420.10
Poma quomodo interdum ægrotent 449.42
Poma quando colligenda, & qualiter 425.32
Poma quædam pauperibus interdicta 508.34
Poma carnoſa & acinos habentia 380.30
Poma iumentis quomodo portatu facilia 632.49
Poma quæ bona,maláue ſint ibidem
Pomo mali interdum folia inſunt 398.13
Pomi folia qualia ibidem.13 & inde
Pomorum uinum quale 361.16
Pomorum denominatio diuerſa 373.32.per totum
Poma plura à familijs denominata ibid.50
Pomorum partes quæ ſunt à Sole rubens 374.17
Pomorum ſylueſtrium natura ibidem.59
Pomorum ſeruandorum ratio 375.12.per totum.& 32.ibidem
Pomorum colligendorum tempus decens, ibidem.16
Pomorum putandorum tẽpus ibidem.40
Pomorum & eorum ſeminum diuerſitas 382.20
Pomorum tegmina uaria ibid.21.& inde
Pomorum pediculi ibid.49
Pomorum commendatio & quæ in eis placeant ibidem.54
Poma ferentium medicinæ ibid.per totum
Poma quæ bona malaue ſint ibid.623.15
Pomorum uſus in medicinis ibid.per totũ
Pomorum genera plura,& ex eis medicinæ 623.39.& inde.per totum
Pomorum primitiæ quomodo 725.48
Pomiferæ fructus oui ferentes quomodo iuuantur 453.3
Pomiferæ arbores quales 386.7
Pomilionũ genus in omnibus animalibus 308.51
Pomona Dea 609.51
Pompeianus coloſſus 871.7
Pompeia lex 67.54
Pompeiana pyra ſecundum quoſdam 374.33
Pompeiana uua 352.28.49.& 357.4
Pompeiæ ficus quæ 376.49
Pompeij theatrum 156.28
Pompeius cui ſimilis 153.14
Pompeij pulchritudo ibidem.16
Pompeij pater cui ſimilis ibid.17
Pompeius octingentas quadraginta sex naues Pyratis ademit 164.42.& 166.18.& inde
Pompeij literæ nec lectæ à Cæſare exuſtæ 164.50
Pompeij magni laus,uictoriæ,triumphi, ibidem.54.per totum
Pompeius Alexãdro,Herculi, & Libero patri æqualis 165.1
Pompeius quando magnus nominari cœptus ibidem.5.& inde
Pompeius Mineruæ delubrum dicat ibidẽ.17.& inde
Pompeij nobilis titulus ibidem.18
Pompeij triumphus nobiliſsimus 165.24.
Pompeius quas gentes ſuperauit ibid.26 & inde
Pompeius quid erga Poſidonium philoſophum 167.28
Pompeij in conſulatu collega 174.28
Pompeij Mithridaticus triumphus 314.51
Pompeius quando quartum conſul factus 367.32
Pompeius Balſami arbores in triũpho ſuo duxit 327.34
Pomp.Flaccus in Hiſpanijs militat 379.53
Pompeius Lenæus quis 384.16
Pompeius Lenæus magni Pompeij libertus 658.47.& 659.12
Pompeij magni porticum ante ciuile bellum 451.41
Pompeius magnus quos agros non ſiuerit emere 459.48
Pompeij magni in Hiſpania trophæa, aliaq; geſta 49.18
Pompeius cum L.Carbone conſul 57.27
Pompeij magni tumulus ubi 102.56
Pompeius magnus quo die natus 950.2
Pompeius Cneus Mithridatem ſuperat 629.55
Pompeij tertius conſulatus 844.22.& 884.36
Pompeij ingentes diuitiæ 861.15
Pompeius Fauſtini filius cur paterna gente pulſus 862.31
Pompeij de Pharnace triumphus 863.17
Pompeij ædes 873.32
Pompeij Amphitheatrum quale 931.23
Pompeius ubi à Cæſare uictus 938.30
Pompeius Mithridatis gemmam in Capitolio dicat 949.37
Pompeij uictoria ad margaritas, gemmasq; mores inclinauit 949.43.54
Pompeij tertius triumphus qualis, & de quibus 949.55.& inde
Pompeium taxat Plinius 950.18
Pompeij trophæum in Pyrenæis ibidem.21
Pompeij imago ex margarita ibidem.13
Pompeij in Elephanos triumphus 183.52
Pompeij conſulatus ſecundus 186.18
Pompeij Auli interitus 178.13
Pompilus piſcis 841.53.& 224.18.& 229.26
Pompoiana pyra 374.33
Pomponius Secundus poëta 340.36.& 355.17
Pomponius Romanus 117.33
Pomponius Sextus qualiter podagra liberatus 603.41 & inde
Pomponium poëtam nunquam ructaſſe 16 .54
Pondus quæ ualidiſsime ſuſtinent arbores 413.32
Pondus aqua ſuſtinens omne 136.54
Ponderum nomina,& ratio 586.2
Pondera unde dicta 848.36.& inde
Ponderum repertores 180.43
Ponticæ gemmæ 966.12.& 972.31
Ponticum triticum 463.26
Ponticæ gentes nullum Panico præferunt cibum 468.5
Ponticæ nuces quare 379.34
Pontica cera optima 572.9
Ponticæ Anates ueneno uiuunt 619.1
Pontici maris cancrorum copia 231.3
Pontici mures quales 206.42
Pontici piſces quales 223.47.50
Pontificum domus laurum habuit 384.23
Pontificij iuris libri ſeptem a Numa 341.5
Ponsius,Caij principis legatus 892.38
Pontus nunquam refluus 40.5
Ponti Abſinthium quale 299.54
Ponti uina plura 357.47
Popilius Caius conſul 869.43
Popilius M. cenſor ibidem
Poppeæ Neronis coniugis luxus 954.55.& 861.46.& 749.16.& 305.41
Poppea,aſinino lacte cutem curabat 305.41
Poppyſmis fulgetras adorare cõſenſus gentium eſt 727.8
Populonium urbs,& in eo Iouis ſimulacrũ 349.18
Populi arboris conſideratio & genera 397.28.per totum
Populus arbor Herculi dicata 311.48
Populus arbor montes amat 395.47
Populo arbori pediculus tremulus 398.11
Populo arbori umbra nulla 451.5
Populi arboris folia inter ſe trepidantis 398.

398.11.& 431.5
Populus arbor cito germinat 399.7
Populus arbor nullum ſemen aut fructum fert 429.16.22
Populus arbor uitibus placet 408.39
Populus arbor apta ſcutis 413.20
Populus arbor quando, & qualiter plantanda 429.16
Populus alba ad quid & quomodo ſerenda 438.19
Populus nigra uitibus aptiſsima 431.25
Populi arboris medicinæ 639.21.& inde
Porcaria quid 302.10
Porcus piſcis maximus 823.45
Porci piſcis uenenum 828.51
Porci futura præſagiunt 501.30
Porci ut nos ſequantur 770.5
Porculeta quæ 441.55
Portentum apud Mutinam 35.43
Portentorum materia 725.3.per totum. plura quoq; cap.3.& 4.lib.18.& 403.48
Portij Latronis laus,& quales eius diſcipuli 546.13
Portius Caius conſul 25.25
Portius L. conſul 16.21
Portius M.conſul 26.34
Portulacæ herbę natura, genera,medicinæ 552.27.& inde
Portulacæ uſus ibidem
Porphyrio auis morſu bibit 262.19
Porphyrionis uenter 300.55
Porphyritis ficus 376.53
Porphyrites marmor 927.15
Porus lapis 938.8
Porri herbæ conſideratio 525.36. & inde
Porri ſectiui autoritas à Nerone data ibi.37
Porri ſatio & cura ibidem 40.& inde
Porri ubi optimi ibidem.50
Porri ſectiui genera duo ibidem.55
Porri ſuccus ſine cruciatu perimit ibid.54. & inde
Porri ſemen quale 524.44
Porris tranſlatio prodeſt 525.8
Porrum ſectiuum & ex eo medicinæ 532. 42.per totum
Porrum capitatum & ex eo medicinę 532. 11
Porrigines capitis tollentia 657.44
Porriginis morbi remedia 538.54.& 635. 10.& 746.29.& 777.11.& 544.29.& 542.17
Porſena quid erga obſides uirgines egerit 869.36
Porſenæ cum Rom. fœdus quale 884.32
Porſena ſibi labyrinthum ſepulchrum fecit 932.17
Porſena ubi ſepultus ibidem.20
Porſenæ impetratum fulmen 24.13
Poſſe omnis nemini conceſſum 870.31
Poſideaniæ aquæ unde 803.31
Poſidonius ſculptor 863.54.& 877.55
Poſidonius ſcriptor 23.30
Poſidonio philoſopho à Pompeio collatus honor 167.29
Poſsis lutifigulus 912.16
Poſteros plurimos qui poſt reliquerunt 159.55.& inde
Poſthumia lex Numæ fuit 359.27
Poſthumij Tuberti conſulatus & eius prima ouatio 384.8
Poſthumius Spurius conſul 861.18
Poſthumius L.quando 298.53
Potamautis herba qualis 614.27
Potamogeton herba ad quid 818.16
Potamogeton herba & eius medicinæ 689.19.26
Potandum quoties ſit 732.35
Potandi ad numerum conſuetudo ibidem
Potum arbores ferentes 148.20
Potus animaliũ differentiæ 272.23.& inde
Potuũ diuerſitas,& effectus 613.8.& inde
Potu corruiſſe nonnullos 262.39
Potatores maximi plures 366.24. per totum
Potentia mira piſciculi 821.23
Potentia in ſumma autoritate 348.48
Potentum iniquitatibus quo reſiſtitur 738.21
Poterion herba qualis 675.29.& 710.19
Pothos herba & flos 569.41
Pothos deus ubi colitur 912.44
Potulana uina qualia 356.33
Præceptor iugenti docens præmio 902.14
Precationes quomodo fiant 725.9
Pretia rerum tempore uariari 865.1
Præcipitatorum ex alto remedia 652.56
Prærooioi qui cognominati 846.30
Præcordia quæ 300.22.& 787.38
Præcordia phrenes dicuntur 300.14
Præcordijs ſubtilitas mentis tribuitur ibidem.18
Præcordia hilaritatis ſedes ibidem.19
Præcordia gladiatorum cum riſu traiecta, ibidem.32
Præcordiorum remedia 529.28.& 539 11. & 541.28.& 548.17.& 549.49.& 550.45. & 578.9.& 579.12.& 581.47.& 585.44. & 589.30.& 601.25.& 604.12.& 615.34. & 621.5.& 623.2.6.& 653.8.& 657.39.& 666.49.& 681.11.& 687.9.& 692.34.& 708.34.& 721.8.& 787.38
Præcocia minora poſteris 401.46
Prægnantes quæ cauere debent 544.4. & 557.29.& 630.33.& 666.46.& 668. 10.& 800.5
Prægnantium fœminarum remedia in malacia 623.50.& 624.12
Præliorum expertes humines 99.3
Prælio tingebant cuſpides 585.16
Prælium à quo repertum 180.55
Præmia in omni re maxime ſpectantur 354.8
Præneſte unguentis delectabatur 350.15
Præparentium uinum 317.49
Præſagia tempeſtatum ac futurorum 498. 27.per totum
Præſſum cerulei genus 864.23
Præſter quid 22.51.& 25.2
Præſteria ſerpentis remedia 648.19.& 552. 30.& 825.21.& 827.38
Præterita non præteriſſe impoſsibile eſt 4.32
Prætexta toga à quo 236.30
Prætextæ ueſtes à quibus 212.55
Prætextati anguillarum tergore uerberabantur 227.52
Prætoriana cohors 219.5
Prætutiana uina 356.37
Pramnium uinum 354.15
Pramnion gemma 966.6
Praſion,id eſt, marrubiũ & eius medicinæ 116.28
Praſiun,id eſt,origanũ herba 548.17.22
Praſius gemma 963.42.& inde
Praſoïs topazij genus 963.15
Praſon quid 347.10
Pratorum cõſideratio plena 488.7.per totũ
Pratum antea paratum dicebatur 459.2
Prata quando riganda 487.37
Pratorum ſitus 488.9
Pratorum herbæ optimæ quæ ibidem.10
Prata quo ſecanda tempore ibidem.25. & inde
Prata ubi quater anno ſecantur ibidem.45
Praxagoras medicus 534.26
Praxagoræ medici laus ætasq; 683.32, per totum
Praxibulus magiſter Athenienſium 858.9
Praxiteles quando & eius prima ſpeculorum factio 860.25
Praxiteles ſculptor quando 872.34.& 863.54
Praxitelis Venus in toto orbe nobiliſsima 922.28,& inde.& 869.55
Praxitelis ſtatuarij opera 875.2.& 922. 6.33.& inde.& 924.18 & inde
Paſiteles uolumina quinq; nobilium operum in toto orbe ſcripſit 914.50
Paſiteles in Gręcię Italiæ ora natus ciuitate Rom. donatus eſt 924.52
Pretioſæ res plures 426.4.& inde
Priami pictura 909.44
Primatũ apud reges quo adipiſcimur 554. 36
Primitiæ rerum ſacerdotibus offerebantur 456.18
Primitiæ frugum ubi Apollini dicantur 85.17
Principis magnanimitas 902.35
Principum rapinæ 234.2
Principium nouarũ rerum lubricum 761. 52
Priſcorum uita rudis in literis, ingenioſa tamen 491.16
Priſcorum diligentia 658.10.& inde
Priſcorum laus 846.4.& inde
Priſci in promiſcuo uictum habebant ibidem.10
Priſtarum ſimulacrum 873.29
Priſtes piſces ingentes 227.30.54.& 922.53
Priſtes pilo ueſtiuntur 822.45
Priuernatia uina 356.28
Proboſcis,id eſt, elephantorum naſus facillime amputatur 186.12
Procax eſt natura multorum 682.21
Procellæ unde fiant 27.27.& 19.23.& 23.5
Procellis nihil uiolentius 811.15
Prochimaſis quid 481.44
Procyon non habet nomen Latinum, niſi canicula dicatur 489.23
Procyonis ſyderis ortus qualis ibidem.30
Proconneſiæ ancillæ partus 158.37
Proculeius Caius quis 944.14
Prodeſſe alijs debent omnes 658.13 & inde
Prodicus medicus quis 762.19
Prodigia plura arborum 403.38. per totum.& 451.23. per totum. & 25.13. & inde
Prodigia montium inter ſe concurrentium 35.41.per totum
Prodigioſæ pluuiæ 25.14
Prodigia armorum & tubarum cœleſtium ibidem.39
Prodigia frugum 476.19.per totum
Prodigia alia 205.44.& 208.40.& 210.5. & 310.13
Vide Miracula.
Prodorus pictor 877.13
Prodromi ficus quid 401.22.& 21.28
Prœtides à Melampode quo ſanatę 664.52
Profluuiorum remedia 544.2.& 583.46
Prognoſtica animalium 198.25
Prognoſtica tempeſtatum 498.27. & deinde
Prohibitoris auis 249.18
Promethei de annulo fabula 843.26. & 948.23
Promethei in Caucaſo monte religatio 948.21
Prometheus primus bouem interfecit 182.27
Propaginum conſideratio, atq; inuentio 431.45
Propagari quæ arbores poſsint ibid.52
Propagationum genera duo ibid.55
Propaginum genus totas ſupplantandi in terram uites 447.17
Propylęa Athenienſium à quo 925.53
Propylæon à quo pictum 904.35
Propolin apes ex quo faciunt 639.32
Propolis alueorum ad quid 601.48
Propolis apium quid 276.28
Proſaicæ orationis inuentor 210.26.& 181.44
Proſedamum uitium 695.26
Proſerpinaca herba qualis 710.53
Proſerpinacæ herbæ medicinæ ibidem
Proſerpinæ raptæ ſimulacrum 875.4.& 905.35
Protagion uinum 317.44
Proteſilai ſepulchrum ubi,& ibi arbores

416.50
Proteſilai ſimulacrum 876.1
Protypa quæ 912.50
Protogenes ſtatuarius 877.54
Protogenes caſula contentus 906.13
Protogenes quid erga Apellẽ egerit 901. 44. & inde
Protogenes à Demetrio dilectus 905.6. & inde
Protogenes pictor 901.36. & 902.41. & 904.29. & inde
Protropum miſti genus 357.37. & 358.55
Prouidentiæ animalium exempla 257.33
Vide Aſtus animalium.
Prouidentiæ exemplum 460.20
Prouocatio unde appellata. prologo
Prouerbia quorum Plinius meminit.
Aëris alieni comitem eſſe miſeriam 168.27
Africa ſemper aliquid noui affert 189.50
Albo in hoc ooo eras prologo
Aleam extra omnem prologo
Aliena inſania frui 459.12
Alius de alio iudicat dies 170.43
Apiorę Triceęq; 62.20
Aure atteſtamur 307.31
Canis lapidem mordens 775.49
Cymbalum mundi prologo
Citra pulueris iactum 909.52
Comitem eſſe æris alieoi atq; litis miſeriá 168.27
Corou copiæ prologo
Cuculum imitari 486.54
Cum mortuis laruas luctari prol.
Deus eſt mortali iuuare mortalem 3.19
Dimidio uitæ uiuimus 175.49
Dodonium æs 933.31
Domini frons plus occipitio prodeſt 459.14
Domini oculus fertiliſsimus 460.48
Ede naſturtium 521.36
Elephas celerius paris prologo
Extra omnem ingenij aleam prologo
Frons domini pluſquàm occipitiũ prodeſt 459.14
Gallinaceum lac hauris prologo
Homines ſumus prologo
Leporem edis 760.35
Lydius lapis 859.48
Multa Syrorum olera 530.27
Ne ſutor ultra crepidam 902.23
Nemo mortalium omnibus horis ſapit 170.32
Nihil nimium 168.27
Non eras in hoc albo prologo
Noſce teipſum 168.26
Oculus domini in agro fertiliſsimus 460.49
Optimum frui aliena inſania 459.11
Perfricui faciem prologo
Plus apud Campanos, &c. 459.22
Polypi caput 216.18
Pollices premere 727.6
Salem cum pane & caſeo eſitat 814.51
Sapientia uino obumbratur 615.23
Satyrion 695.29
Stellio 794.18
Strychnum bibis 585.9
Suoq; ſua opera prologo
Suſpendio eligendam arborem prologo
Sui animam pro ſale datam 213.36
Tympanum mundi prologo
Tiliæ, Apinæq; 62.22
Vitilitigatores prologo
Vtramq; paginam facit 4.8
Prudentiæ exemplum 161.11. per totum
Pruinæ conſideratio 26.31. & inde
Pruinarum exuſtio carbunculatio dicitur 448.49
Pruinæ quibus & quando nocent ibidem
Prunorum conſideratio 372.47. per totum
Pruna damaſcena qualia 336.35. & 373.6
Pruna ſylueſtria ubi naſcantur 373.13
Pruna poſt Catonem cœpiſſe. ibidem.17
Prunus Aegyptia 338.25
Prunorum ſuccus qualis 382.8
Pruna quibus conſtent ibidem.29
Prunus quæ loca amet 395.52
Prunus quo ſerenda tempore 437.30
Pruni medicinæ 627.32
Prunorum uſus ibidem.35
Prunorum ſylueſtrium medicinæ ibid.40
Pruriginis remedia 532.49. & 535. & 548. 30. & 612. 44. & 676. 19. & 698. 21. & 707.3 & 756.50. & 819.27
Pruritum corporis tollentia 555.32. & 608. 5. 26. & 612. 24. & 617. 21. & 631. 12. & 635.46. & 711.25. & 742.12. & 743.18. & 768.18. & 798.48. & 810.37. & 837.22. & 916.3. 43. 46. & 917.13
Pruritus quo tollantur 579.38
Pruſiæ regis filius qualis 161.20
Pruſinæ uuæ 353.3
Pſammetichus Rex 932.27
Pſammetichum fugientes 145.16
Pſaronius lapis 941.39
Pſeudanchuſa quæ 573.28
Pſeudiſodomon quid 943.25
Pſeudobunion herba qualis 653.6
Pſeudodictamum herba 672.6
Pſeudocapirus ſiue Pſeudocypirus 431.42
Pſeudodictamum & ex eo medicinæ 703. 1. & 704.5
Pſeudonardus 318.14
Pſeudoſpheces ueſpæ genus 795.26
Pſychotrophon herba quæ 670.2
Pſyllij herbæ medicinæ 686.45. & 688. 33. & 692.52. & 695.46. & 696.8. & 698. 16. 47. & 701.10. & 703.18
Pſyllion herba qualis 676.56
Pſyllus Rex 553.29
Pſyllorum gentis cum ſerpentibus mirum, ibid. 197.8. & 675.16. & 186.3
Pſilotri remedia 591.22
Pſilothrum quid 612.47. & 643.30. & 713. 55. & 759.21. & 760.2. & 859.10
Pſilothrum unguentum quid 640.52
Pſilothri herbæ medicinæ 704.22
Pſimmythij conſideratio 889.21
Pſimmythij ueneni remedia 601.32. & 620.42
Pſittaci auis conſideratio 260.35. & inde
Pſittacus ex India ibidem.36
Pſittacus Imperatores ſalutat, & quæ accipit uerba pronunciat ibidem.38
Pſittaci turturibus amici 273.19
Pſittaci caput quale 292.6
Pſittaci ubi primum uiſi 145.21
Pſythium paſsi genus 358.17
Pſitta piſcis 225.22
Pſittacus auis 260.45
Pſora morbus qui 516.40
Pſoræ morbi remedia 531.14. & 537.54. & 543.41. & 548.30.50. & 556.15. & 596.42. & 610.10. & 511.49. & 612.24. & 613.2. & 621.8. & 623. 3. & 525. 33. & 626. 50. & 649.33. & 681. 38. & 816.34. & 832.51. & 879.25.32. & inde
Pſoricum medicamentum quod 881.44
Pterygiæ morbi remedia 556.48. & 613. 18. & 626.19. & 632.54. & 613.55. & 647. 24. & 657. 7. & 685. 50. & 702. 27. & 707.18. & 797.12. & 830.54. & 886.22. & 889.54. & 917.22
Pteris herbæ, id eſt filicis conſid. 714.32
Pteruica herba 574.21
Pteroti calices quales 946.43
Pteron quid 932.4. & 923.42.
Pyades aſpidum genus 732.45
Ptiſana & eius uſus 464.29.51.54
Ptolemæi bibliotheca 339.8
Ptolemæum Cæſar perimit 93.38
Ptolemæus Lathyrus Rex 545.51
Ptolemæus Philadelphus obeliſcum Alexandriæ ſtatuit 928.49
Ptolemæi coniunx 929.5. & 963.25
Ptolemæi mater 963.9
Ptolemæi regis nauigatio 217.43
Pubertas quo coërceatur ne erumpat 583.
Publicanorum uires 847.22
Publicolæ conſulis filia 869.39
Publicolæ conſulis domus 935.8
Publius Poëta 213.50
Publius Licinius cenſor quando & quid de uino cenſuerit 360.25
Publius Cornelius conſul 340.47
Pucina uina in ſaxo coquuntur 413.5
Pucina uua qualis 353.26. & 355.44
Pudicæ fœminæ quæ maximæ Romæ 168. 42. per totum
Pudicitia dea 3.4
Pudicitia quando Romæ ſubuerſa 411.54
Pudicitiæ exemplum 185.20. & 258.30. & 268.14. & 153.33. & 168.42. per totum
Pudoris ſedes in genis 295.14
Pudoris exemplum 162.29. & 934.32
Puer in uterum reuerſus aliquando 156.38
Puer miræ uelocitatis 163.29
Pueri ne debiles fiant 536.38
Puerorum educatio 100.2. & inde
Puerorum ulcera in capite quo ſanentur 544.42
Puerorum morbi remedia
Quære Infantium morbi remedia.
Puerum quendam ſeptem & quinquaginta dormiſſe annis 177.2
Puerperij pericula quo tollantur 739.29
Puerpera duodecim uno abortu egeſta 158.32
Puerperæ cuiuſdam Romanæ pietas erga matrem 168.50. & inde
Pugillarium uſus ante Troiana tempora 338.56
Pugnatores quo fortiores fiant 773.5
Pugnaturi quod oleum præſumunt 622. 36
Pugnaturi ad mortem pictis nauibus uehebantur 897.25
Pulchritudinem faciei ſeruantia 581.33. & 582.11
Pulchritudinem inducentia 654.43. & 875.51
Pulegium herba brumali floret tempore in coronarijs uel carnarijs 484.6. & 522. 13. & inde
Pulegij conſideratio, natura, medicinæ 545.9. & inde
Pulegij coronam prodeſſe capiti ibidem.12
Pulegij ſexuum differentia ibid.16
Pulegij ſylueſtris natura & medicinæ ibidem.38
Pulegij herbæ medicinæ 694.26
Pulegium herba exiccata quando floret 18.34
Pulices quomodo necentur 547.47. & 590.23. & 593.17. & 640.15
Pulices ne gignantur 793.44
Pulla terra omnium optima 423.34
Pulmentaria unde dicta 456.2
Pulmonea poma 374.16
Pulmo quibus maximus 299.19
Pulmonem habentia ſpirant omnia 219. 51. & 274.54
Pulmonis conſideratio 299.10. & inde. & 219.12. & inde
Pulmone quæ carent 299.13
Pulmonis morbi remedia 531.45. & 580. 47. & 635.14. 49. & 652.11. & 587.6.22. & inde. & 709.54. & 742.12. & 710.37. & 737.49. & 834.17
Pulmoni contraria 606.56
Pulmones piſces tempeſtates præſagiunt 500.53
Pulmonis piſcis in medicinis uſus 838.43. & 839.24. & inde
Pulmonis piſcis mirum 840.22. & 239.18 & inde
Pulte diu Romani uſi ſunt 466.2
Pulte in ſacris quibuſdam utebantur ibid.5
Pulte corpus augetur 604.40
Puluerizans 378.22
Pumex lapis ex qua materia 347.27.32
Pumicis lapidis conſideratio 941.8. & inde
Pumice corpora leuigantur ibidem.21

Pumice libri poliuntur ibidem.13
Pumex ubi optimus ibidem
Pumicis medicinæ ibidem.16
Pumicis farinam præſumunt qui multum bibunt 385.39
Pumiliones in arboribus 314.7
Pumila una ubi 312.48
Punctiones ne ſentiantur 678.42
Punctionum laterum remedia 579.6
Punici belli primi claſsis ſexaginta diebus parata 411.8
Punico bello ſecundo ad Traſimenum lacum ingens terræmotus 56.8
Punico bello ſecundo annuiorum Romæ tris modia 845.15
Punici belli ſecūdi, claſsis quadraginta diebus parata 411.10
Punicum bellum tertium unde ſumptum 377.29
Punicum bellum primum quando geſtum 848.48
Punico bello primo Romæ æs imminutum ibidem.51
Punica cæta optima 572.8
Punica apyrina qualia 623.54
Punica mala quæ utiliora ibidē.56.& inde
Punici mali conſideratio 344.10
Punicum malum quod granatum ibidem
Punici mali ſpecies quinq; ibidem.25
Punici mali flos balauſtium dicitur ibid.18
Punici mali uinum rhoiten uocant 361.26
Punici mali acini quales 380.55
Punicorum malorum membrana 382.33
Punicis malis qua arte pomum non rumpitur 430.24
Punici mali genera, natura, medicinæ 623.52.& inde
Punici mali cytinua quid 624.32
Punici mali radicis medicinæ 625.3
Punica inter mala numerari 372.31
Punicis acinus intus ſub cortice ibid.32
Punicæ arbores quæ loca ament 395.52
Punicæ folia anguſta 398.1
Punicæ facile fructum ac flores perdunt 400.38
Punicis arboribus uita breuis 417.13
Punicorum uinum quale & ad quid 623 56
Punici acinorum medicinæ 624.56
Punicum malum ſylueſtre 625.5
Pupillæ oculorum conſideratio 294.3. & inde
Purgantia 619.7.& 621.16
Purgationes mulierum
Vide Fœminarum purgationes.
Purpurarum piſcium conſideratio 232.3. & inde
Purpurarum piſcium in medicinis uſus 837.25
Purpuræ conſideratio naturaq; 235.2. per totum
Purpura nobilis & eius uſus ibid.13. & inde
Purpura qui utuntur ibidem
Purpuræ præparatio ac eius genera ibid.30
Purpuræ nomina ac genera plura ibid.43. per totum
Purpurarum captura ibidem.50. per totum
Purpuræ præparatio 236.5.& inde
Purpura contra uenena 830.6
Purpura tyria & dibapha 566.29
Purpura tyria 804.42
Purpuræ precioſiſsimæ unde 566.28 & inde
Purpuræ faciendæ modus alter 347.14
Purpuræ uſus quando Romæ 236.29. per totum
Purpura dibapha ibidem.35.& 41
Purpuræ pretia ibidem.49.per totum
Purpurarum pariendi tempus 240.49
Purpuræ generatio ibidem.17
Purpuræ quo facile capiuntur 828.4
Purpuriſſum color 894.40.& 896.33.& inde copioſe
Puſio gigas 162.5
Puſtulas facientia in corpore 691.18. & 714.30
Puſtularum corporis remedia 552.39.& 557.34.& 604.28.& 606.13.17.& 607.2.& 619.14.41.& 631.38.& 767.23.& 25.& 886.20.& 918.13
Putandarum arborum diſciplina 452.46
Putandi tempus 485.54
Putandarum uitium tempus 485.45
Putandum quibus ſit diebus 448.3.& 453.34
Putationis conſideratio 441.23. per totum
Putationis excogitatio ibidem.& 359.30.& inde
Putationis plagæ quales eſſe debent 447.46.& inde
Putei à quo reperti primum 180.15
Putei miræ naturæ 39.54 & inde
Puteorum aqua qualis 807.45 & inde
Puteolanum purpuriſſum 896.38
Puteolanus puluis qualis 913.45.55
Putredinem inhibentia 553.31.& 635.1. & inde
Putreſcere corpora mel non ſinit 601.51. & inde

Q

Quadrantis ſignum quod 848 56
Quadriga quam muſca integeret 163.46.& 876.53
Quadrigæ fictiles quando in fornace creuerunt 715.53
Quadrigæ nummorum nota 849.7
Quadrigati nummi ibidem
Quadrigas quis reperit 181.18
Quadriremе quis primus uſus eſt 182.7. & inde
Quadrupedes omnes ubi auribus carent 146.27
Quadrupedum modo Artabathitæ uagantur 146.55
Quadrupedes quomodo geſtantur intra aluum 269.43
Quadrupedes omnes necantia 645.54.& 675.11
Quadrupedum remedia 544.6.& 591.34.& 608.43.& 704.26.& 761.17
Quæſtus certiſsimus quis 459.3
Quæſtus omnia recotat 865.5.& inde
Qualitatum regionum conſideratio 421.45.per totum
Qualitatum quanta differentia 941.54
Quartanæ febris remedia 533.13.& 550.25.& 583.23.& 590.7.& 591.46.& 595.3.11.& 607.46.& 614.26.& 666.44.& 669.37.& 697.44.& 697.51.& inde.& 729.31.& 730.17.& 735.11.15.& & 736.23.56.& 739.12.33.& 756.3.& inde.& 770.32.& 795.21.& inde.& 826.50.& 836.36.& inde.& 916.13
Quaternarij numeri uis 731.35
Querquetulana porta Romæ 391.16
Quercus miræ magnitudinis 386.45.& 887.3
Quercus ſecum inſulas auferentes 386.46
Quercus propriè glandem fert 388.42
Quercus glans qualis ibid.53
Quercus quæ frequenter fulmine iciuntur 389.28
Quercus quæ non apta igni ſacrificij ibid.29
Quercus boletos quales generet 399.26
Quercus nunquam folia dimittens ubi 396.51
Quercus non ante mediam æſtatem germinans ibidem
Quercus folia ſinnoſa 398.8
Quercus parte inferiori fertilior 401.31
Quercus & oleæ inimicæ 632.42
Quercus & iuglans inimicæ ibid.43
Querna corona cui detur 387.46
Quernæ coronæ ubi Romæ 387.10.46.& 388.3
Quies ſomnuſq; in ſtramentis quondam erat 457.3
Quies recreat arua quoq; 478.49
Quyma uel cyma braſsicæ genus 537.28
Quinquefolium herba quæ 673.23
Quinquefolij medicinæ 685.8.34.50.& 687.5.& 689.39.& 692.47.& 694.15.31.& 696.24.& 697.27.50.& 699.3.19
Quintiorum familia ſine auro 845.24
Quintius C. conſul 168.56
Quintij P. interitus 178.26
Quintus Hortēſius dictator quid circa plebem ſecedentem in Ianiculum 391.18
Quiriana poma 374.8
Quirini, id eſt, Romuli delubrum Romæ ubi 383.31
Quirini ædes ubi 183.2
Quiſquilium frutex 390.35

R

Rabidus ne fiat morſus à cane rabioſo 775.32
Rabies unde 297.11
Rabulana pice uinum condi 363.23
Rabuſcula uua 353.30
Radicum arborum conſideratio 403.3. & inde
Radices nobiles 318.3
Radicibus carentes quæ plantæ uiuant 505.56.& 506.37
Radices quibus ſingulæ ibidem
Radicum hortenſium differentiæ plures ibidem per totum
Radices herbarum quæ inutiles 528.44
Radice naſcentes herbæ quæ 517.31
Radicis oleæ medicinæ 619.30
Radiculæ conſideratio 507.48
Radicula herba qualis 665.35
Radere malas interdictum fœminis 291.13
Raia piſcis 227.55.& 237.40
Raiæ piſcis generatio 240.25
Ramicis morbi remedia 543.51.& 598.29.& 603.47.& 634.37.42.& 692.51.& 800.45
Ramiſes Aegypti rex 928.32
Ramorum arborum conſideratio 402.13. & inde
Ramorum aliqui cæci quare dicti ibid.46
Ranarum rubetarum deſcriptio 199.52
Ranæ apibus inimicæ 281.22.& inde
Ranæ ictus apum non ſentiunt ibidem.27
Ranarum lingua qualis 297.12.& inde
Ranis uox qualis 309.53
Ranis contraria 659.39.& 675.15.28 & 676.2.& 733.53.& 825.48.& 827.45. & inde
Ranæ iecur geminum 828.4
Ranarum uarius in medicinis uſus 827.45. & inde per totum
Rana maris quæ 833.16
Ranarum carnmq; membrorum medicinæ 827.45.& inde per totum.& 830.19.45.& 831.2.& 833.39.42
Ranæ linguæ mirum 817.51
Ranæ oculus dexter ad quid utilis 831.22
Ranæ mutæ 831.18.& 216.25.& 309.56. & inde
Ranæ mirum 833.43
Ranæ rubetæ unde dictæ 828.8
Ranæ rubetæ uenenum 300.13
Rana rubeta contra tempeſtates 492.33
Rana rubeta frumentum ſeruat in horreis 493.37
Ranæ ultra ſolitum uocales tempeſtatem prædicunt 501.11
Ranæ in medicinis uſus 836.34.& 837.9.34.& 839.27.55.& 840.6.20
Ranæ interdum ut ciuitatem relinquerent cauſa extiterunt 198.44
Ranarum coitus partuſq; 240.7.& 297.14
Ranæ ex limo natæ in limum reſoluuntur 240.11
Rana Mæcenatis ſignum 949.38
Ranæ cur ſub aqua diu urinentur 299.15
Rana piſcis 237.35.& 227.56
Ranarum coitus 240.7
Ranæ mirum ibidem.11
Ranunculum herba 681.28

Raphanorum herbarum conſideratio 511. 55. & inde
Raphani oleum ubi 371.23
Raphanum uomitum concitare 529.45
Raphanus uitem iuxtà ſtantem lædit 451.11
Raphanus contra ebrietatem ibid.15
Raphanus ubi ſerendus 475.50
Raphani ſatio quando 494.56
Raphani in cibis uſus 512.4.& inde
Raphani ſi cum oleo mandantur fœtent minus ibidem.5
Raphani ſemine oleum faciunt ibidem.9
Raphani genera tria ibid.10.17
Raphani ſatio qualis eſſe debet ibid.28. & inde
Raphani mira magnitudo in Germania ibidem.30
Raphani qua arte magni fiant ibid.38
Raphanos in cibis prodeſſe & qualiter ibidem.44.& inde
Raphani uomitibus præparāt meatū ibi.49
Raphanus ex auro in Delphico templo ibidem.54
Raphanum Aegyptij mire celebrant ibid. 52.& 512.6
Raphanus qua ratione in cibis utilis 513.5
Raphani quæ oderunt ibidem.7
Raphanis quando folia detrahenda 517.39
Raphanis ſal peculiaris medicina 524.49
Raphanis prodeſt tranſlatio 525.10
Raphani ſylueſtris conſideratio & medicinæ ex eo 529.5.20
Raphanus ſylueſter 691.55
Raphanos agria herba 692.5
Raphaninum oleum ad quid 622.24
Raphanitis herba quæ 565.47
Rapinæ exitus 234.1
Raporum conſideratio 471.17.per totum
Raporum natura, uſus, confectio, &c. ibid.
Raporum magnitudo mira ibid.32
Raporum ſpecies tres ibidem.40
Rapæ qua arte magnæ fiunt 471.46.54
Raporum ſatu ſuperſtitio ibidem.55
Raporum ſatio quando ibidem.52
Raporum ſexus 511.39
Rapis folia quando detrahenda 517.39
Raporum ex ſemine, braſsicæ generantur 524.7
Raporum medicinæ 528.29
Rapi ſylueſtris conſideratio, & medicinæ ibidem.40
Ratibus olim nauigatum 181.53
Ratumena Romana porta unde 206.47
Raucæ uermes quales 436.45
Raucitatis remedia 532.52.& 601.59
Rauennates uuę 352.28
Rauennæ ſolum aſparagis aptiſsimum 508. 46.& 512.12
Rauolum uinum uidetur id eſſe de quo Plinius 355.49. quod pyctanon Græci nominant
Rebili conſulatus ac eius interitus 178.3
Redauias morbum ſanantia 766.25
Refrigerandi uim habentia 941.28
Refrigerantia corpus 535.29.48.& 553. 20.& 578.37.& 590.25.& 610.56.& 617. 9.& 618.4.& 643.2.& 647.20.& 650.25. & 655.18. & 668.13. & 677.5.& 678. 53. & 918.57
Regale unguentum quale 332.28
Regis pyra quæ 374.47
Regia ſiue regius ſtella quando occidat 485.13.& 489.41
Regis ſcopa quid 564.16
Regia ſcopa herba qualis 664.36
Regia ciuitas à quo reperta 180.52
Regij morbi conſideratio 698.51.& inde
Regij morbi remedia 527.23.& 528.5.532. 3.42.& 535. 4. 32. & 538.43. & 539.49.& 541.24.& 544.28.& 546.22. & 548.41.& 553. 47. & 555.19. & 579.13. & 580.29.& 583.55.& 607.34.& 608.50.& 629.32.& 632.23.& 636. 11. 19. & 636. 49. & 642. 30.& 645.16.32.40.& 646.4.24.& 685. 7.&685.29. & 698. 52. & inde plene. & 707.26. & 711.9. & 713. 54.& 715.47.& 734.2.& 794.46.multa. & 817.2.& 834. 26.& 955.27.& 971.25
Regium morbum facientia 553.53
Regius morbus arquatus dicitur 606.53
Regio ubi mutauit cœli habitum 422.47
Regionum qualitas 421.46.per totum
Regnum ubi non hæreditarium 231.23
Regulare æs quod 878.22
Reipublicæ rectores quales eſſe debent 127.42
Religione quæ arbores damnatæ 400.30
Religio circa uiſcum ſeruata à Druidis 418.15
Religione uitam conſtare 363.20
Religionis exemplum 86.57.& 183.37. & 260.24. & 307. 22.& inde.& 646.27. & inde.& 665.15.& 724.4.& 168.45
Remedia ubi quærenda 603.23
Remedia natura parata ſunt 633.8
Remora piſcis qualis 228.20.per totum. & 829.1
Remus à quo repertus 182.18
Renaſcentia ex ſe ipſis quæ 335.30
Renum animalium conſideratio 301.36. & inde
Reni quaterni ceruis ibidem
Renes pennatis ſquamoſisq; nulli ibidem
Renes ſummis adhærent lumbis ibid.33
Renum lapilli ibidem.37
Renes homo bubulis ſimiles habet ibidem. 40.& inde
Renibus contraria 537.29
Renes lædentia 607.36
Renes purgantia 558.42.& 834.14
Renum doloris remedia 527.32.& 528. 5.& 530.22.& 532.4.& 539.38.43. & 540. 33.& 543.10.& 550.2.& 579.25.35.& 584. 38.& 589. 31. & 590.5. 593.22. 50. & 595. 40.& 598.16.& 606.49.& 618.6.& 626. 6.& 629.11.& 632.17.& 636. 48. & 644. 29.& 655.20.& 656.28.& 687.55. & 692. 33.& 693.21.755. 47. & 721.19.& 722.2. & 732. 29. & 737. 45. & 743. 30. & 752. 24.& 767.41.& 834.40.& 895.25.& 915. 26.& inde
Renum lapides quid eximat 596.45
Renum harenas tollentia 594.47.& 681.8
Renibus utilia 535.80.& 552.36.& 597. 55.& 598. 23. & 612.4. & 613. 48.& 636. 53.& 629.6.& 636.53.& 687.29
Repagula ex qua materia 415.15
Requies quibus nulla 260.9.per totum
Res optimæ ubi 829.40.& inde
Rerum copia ubi 479.3. per totum
Rerum omnium ſunt quædā in alto ſecreta 422.40
Rerum amplitudo damno interdum eſt 348.44
Rerum non animi pretijs excubatur 897. 30.& inde
Rerum inimicitię. Quære inimica inter ſe.
Rerum amicitiæ. Quære Amica inter ſe.
Rerum commutatio 843.14
Rerum uariarum inuentores 179.36. per totum
Rerum inuentio dijs tribuitur 704.46. & 705.3
Reſeda herba qualis 725.26
Reſinæ, id eſt, humoris ex arborib⁹ defluētis conſideratio 391.28
Reſina proprie in pineis 954.2
Reſina uaria, Arabica, Iudaica, &c. 365.45. & inde
Reſinæ uſus in unguentis 331.25
Reſina uinum condi 353.24
Reſina ex quibus arboribus ibidem.35. per totum
Reſina quibus reſoluitur ibidem.48
Reſina pili uirorum euelluntur ibidem.50
Reſina quibus coquatur modis 393.20
Reſinæ arbores montes amant 395.45. & inde
Reſinæ natura, genera, medicinæ 637.9. & inde per totum
Reſinæ ex quibus arboribus & quæ earum melior 637.9.& inde per totum
Reſinam ferunt ſex genera arborum 392. 25
Reſurrectionem eſſe poſsibilē ſecundum Democritum 179.24.per totum
Reſurrectionem hominum negat Plinius 4.30.& 179.7.per totum
Reſurrectionis exemplū 176.42.per totū. & 179.24.& 183.20.& 190. 27. & 403. 38.& 451.27. & 566.44.660.52.& 675.9
Retia ab Arachne reperta primum 180.22. & inde
Retibus quod linum aptiſsimum 303.22. & inde
Retoruna lina ibidem.27
Rex qualis elegi debet 280.52.& 281.9
Reges ueteres quales fuerunt 348.48
Reges circa agrorum culturam intenti 457.35.56
Reges hortos colere ſoliti 508.52.& inde
Regum Indorum potentia 127.37.per totum.& 128.28.per totum
Regum primatum quo adipiſcimur 654.36
Regum mira ſuperbia 849.46.& inde
Regum domos ex qua materia 925.46
Regum fauor quomodo acquiritur 736.5. & 769.25
Regum ira quo fugitur 772.35
Regem quæ bruta habeant 278.7.& 280.51
Regem elephantes adorant 283.48
Reges quales eſſe debent 281.9
Regum reuerentiæ exemplum 277.49. & inde.& 280.55. & inde. & 281.9.& inde.& 34.ibidem
Rex non niſi unus eſſe debet 282.36
Rhacinus piſcis 842.49
Rhacoma herba qualis 722.2
Rhadamantus legum repertor 179.45
Rhagadum, id eſt, ſciſſurarum quæ in ſede prouenjunt remedia 619.53.& 622.33.& 627.14. 45. & 638. 8. & 641.28.& 647. 45.& 649.37.& 733.1.& 766.53
Rhagion uermis qualis 773.34
Rhamos rubi genus & ex eo medicina 649.16
Rhapeion herba 716.56
Rhaphium animal 193.46
Rhemus Romuli frater ſub ficu nutritus 377.43
Rhemus à lupa nutritus 192.37
Rheni fluminis ceraſa qualis 381.28
Rhetica uua qualis 352.22.25.& 353.26. & 356.40
Rhetiæ terræ arbores 394.49
Rheumatiſmus quid 592.56.& 600.20
Rheumatiſmis, id eſt, fluxum patientibus utilia 592.56.& 600.20.& 606.7.& 612.26.& 617.30. & 618. 46. & 620.22. 26. & 630. 41. & 633. 38. & 669.30. & 670.34.& 679. 9. & 701.46.& 714.50. & 718.52.& 719.25.& 735.52.& 750.52.& 834.18
Rhexia herba qualis 593.43
Rhina piſcis 841.35
Rhinoceros animal ad ſaxa cornu limat 455.24
Rhinocerotis animalis deſcriptio, & eius cum elephante inimicitia 193.52.& inde
Rhyparographos quis dictus 906.14
Rhizias quid 507.17
Rhizotomos herba quæ 565.48
Rhodia uua qualis 358.22.& 353.25. & inde
Rhodij unguentis delectati 830.54.& 331.30
Rhodia ficus qualis 376.48
Rhodi perſicus nihil fert 873.27.& 400.54
Rhodius coloſſus ſolis 871.17
Rhodi tria milia ſignorum fuerunt 870. 36.

Rhodiorum ſol 874.16
Rhodo parcit Demetrius Rex propter Protogenis picturam 169.52.& 905.6
Rhodinum unguentum 371.20
Rhodinum oleum quale ibid.
Rhodites gemma 974.13
Rhododaphne arbor 396.57
Rhododaphne quid, ibid.
Rhododendro arbori non decidunt folia ibidem 34
Rhododendros & ex eo medicinæ 644.46
Rhododendri flos amentium facit 571.4
Rhodope meretrix ditiſsima 932.3
Rhodope contubernalia Aeſopi ibidem
Rhodora herba qualis 655.44
Rhœa papaueris genus 523.20.& 555.43
Rhœcus plaſtices inuentor 918.43
Rholus architector 932.14
Rhombus piſcis 241.36.et 237.38
Rhombus ubi optimus 241.58
Rhombus piſcis planus 227.4
Rhopalos herba qualis 668.39
Rhus herba qualis, ex ea medicinæ 645.5
Rhus Erythros qualis 645.26.et 649.13.et 768.46
Ricinus arbor quæ 370.41.et 397.25
Ricini, id eſt, uermes canum quo necentur 593.7.& 793.20.& 796.28
Ridica arbor pedamentis apta 442.25
Rigandi horti quibus ſint horis 525.4
Rigandorum hortorum ratio ibidem per totum
Riguis quæ arbores gaudent 452.54.25.29
Rimas corporis quo tollantur. Vide Rugę.
Riſus quando homini datur 151.48
Riſiſſe quendam eodem die quo genitus 161.39
Riſum inducentia 654.31
Riſus hilaritatis quæ ſedes 300.29.32
Riſos quo adimitur 301.27
Riſiſſe quoſdam nunquam 162.42
Robur proprie glandem fert 388.42
Robur plurima fert præter fructum 389.56.& 390.29.28
Robur arbor quæ loca amet 395.50
Roboris folia ſinuoſa 398.8
Robur qualiter germinet 399.23
Roboris ingens radix 403.7
Robur quando teredines ſentit 420.45
Robur arborum duriſsima 413.2
Robur non ſentit facile cariem aut uetuſtatem ibidem 37
Roboris arboris medicinæ 634.22
Rogos pingendi conſuetudo 897.25
Romæ nomen & eius tutoris dei cur occultum 726.22
Romæ nomen abolitum 56.31
Romæ nunquam terræmotus fuit ſine futuro ſigno 36.22
Romæ quis creditus feliciſsimus 172.38.& inde
Romæ quis ſepeliendi uſus 178.53. per totum
Romā quis primus tōſores adduxit 182.41
Romæ quando uſus horologij ibidem 49 per totum
Romæ quādo uini autoritas cœpit 359.24.& 360.46
Romæ tonſores quando primum 182.41. per totum
Romæ purpuræ uſus quando 236.29. per totum
Roma ob bubonem luſtrata 249.4
Roma ab Hannibale obſeſſa 377.38
Roma quamdiu ſcandulis tecta 392.23
Roma quas arbores ægre nutriat 464.16
Roma quo anno ſine magiſtratibus 391.22
Romæ quæ prima corona 456.2
Romæ quādo luxus cœptus 457.29.& inde
Romam unde frumentū aduehunt 463.41
Romæ quando annulorum uſus 884.44
Romæ quando primum piſtores 468.50
Rom. ab initio aurum exiguum 844.29
Romæ cenſus ibidem.36
Roma rudi ære utebatur 848.42
Romæ primum ex ære ſimulacrum 867.31
Romæ muros ſolus hoſtiū Hannibal haſta attigit 870.7
Roma à Gallis capta quāto redimitur auro 844.20.35
Roma quo anno à Gallis capta ibidem.35
Romæ pictura quando 892.48 & inde
Romæ tabulas omnes ex publico propter æs alienum ciuitatis addictas 908.11
Romæ quando primum marmoreę domus 926.2
Romæ obeliſci quot 929.13.& duobus capitibus immediate ſequenobus
Romæ ædificia quæ nobiliſsima 933.37.& inde per totum
Romæ mirabilia ibidem per totum
Romæ dom⁹ cæteris pulchrior quę 934.39
Romæ aquæ ductus à quibus 936.24 & inde
Romæ quot lacus, fontes caſtellaq; ibid. 18.& inde
Romam à quibus mores corrumpentia aduecta ſunt 949.45.& inde
Romana gentium præſtantiſsima 170.22. per totum
Romani annis ſexcentis braſsicæ medicina uſi ſunt 536.8
Romana arma Aethiopiā intrauerunt 144.49
Romani legati ſegmina geſtabant 587.5
Romanorum imperium ob caput hominis inuentum in Tarpeio futurum orbis caput prænotatum 725.& inde.40
Romanorum ueterum ſeueritas 560.54
Romanorū ius cui extero cōceſſum 97.28
Romanorum & Parthorum imperij terminus 106.40
Romanorum Arabiam quis primus ſubegit 141.42
Romanos quid perdidit 633.18
Romani uincendo uicti ſunt ibidem.19
Romanorum legati uerbenacam ad hoſtes portant 672.55
Rom. cui annulus & cur dabatur 843.36
Romanorum annulus aureus ibid.46.55
Romanorū legati annulis donabātur ibid.
Romanorum Cannæ interfectorū tria modia annulorum 845.15
Romani Arabiam ſuperant 319.46
Romani Imperij Septentrionalis finis apud Rheoum 315.40
Romanorum ſigna feſtis diebus inungūtur 333.16
Romanum imperium communicatū quantum profuit 348.23
Romana ſuburbana nobiliſsima 354.10
Romanis clades à Carthaginenſibus illatæ 377.36
Romano foro quæ mira inſunt ibidem.40
Romani ſenatus augurium 383.30.& inde
Romani triūphantes coronari ſoliti 384.30
Romani arbores glandiferas ſemper in honore habuerunt 387.6
Romanorum conſuetudo ante tribunitias ſeditiones ibidem.29
Romani magiſtratus uirgas ex Betulla habent arbore 396.4
Romani populi maieſtas quādo uaſtata cladibus 403.44
Romanorum in agendis uelocitas 411.6.& inde
Romano duo terræ iugera tantum cōceſſa 456.4
Romanorum ueterū parſimonia poſterorumq; luxus ibidem. 8.& 457.9.32.& 460.32.& inde.& 509.10.& inde.& 862.37.per totum
Romani ueteres quos deos nouerſit 456.14
Romanæ tribus tantum quatuor 456.55
Romanorum imperatorum manibus agri colebantur 457.35
Romani farre uſi annis trecentis 463.28
Romani diu pulte uſi ſunt 466.1
Romani reges hortos coluere 508.5.& inde
Romanę plebis in Auentinū ſeceſſio ibi.56
Romanorū uectigal maximū ex Macello 509.2
Romanorum in habitu differentia 846.26.& inde
Romanorū denarius quando primo ſignatus 848.33
Romanos uictis gētibus in tributo ſemper argentū imperitaſſe non aurum 849.43
Romanum ærarium quādo ditiſsimū 850.20.& inde
Romani quādo tributum pendere deſierūt ibidem.30.& 868.48
Romanorum quis ditiſsimus 860.44
Romani quando ſiparia ſpargere cœperūt 861.28
Romanorum parcitas ibidem.54
Romanis nullos hominum benignius inter ſe uixiſſe 862.9
Romanos Carthaginenſes laudant ibid.
Romanos corrupit Achaia uicta 863.4
Romanorum ſtatuæ in capitolio 868.38
Romanus populus quando ſtipēdio liberatus 868.48
Romani ueteres quales 934.10
Romanos acriter Plinius arguit ibidem. & inde per totum
Romania cur debeant omnes 783.27
Romani uelut lux altera à Deo dati ſint 705.4
Romani quandio ſine medicis 763.23.& inde
Romanorū ſigna aquilæ 246.29.per totū
Romanorm ſigna cum lupis, minotauris, equis, apris ibidem.28
Romanū præſidium à Liguſtinis obſeſſum 253.55
Romulus lacte ſacrificauit 359.15
Romuli ſacra ibidem
Romulus ſub ficu nutritus 377.45
Romuli templum Romæ ubi 383.31
Romulus frondea coronauit Hoſtum Hoſtilium 387.40
Romulus Fidenam capit ibidem
Romulus Vulcanale Romę cōſtituit 416.35
Romuli uictoria ibidem
Romuli nutrix Acca Laurentia à qua ſpicea coronā donatus 455.56
Romulus Aruales ſacerdotes inſtituit & ipſe duodecimus inter eos ibidem.54
Romuli Pollionis ſenecta 602.48
Romuli ſtatua ſine annulis 843.33
Romulus celeres equites nominat 847.32
Romuli ſtatua qualis 868.45
Romulus quo tempore 897.25
Romulus à lupa nutritus 192.39
Romul. trabea purpura uſus eſt 236.29
Romuli ædes ubi 183.2
Roris conſideratio 26.55
Rores quando non cadunt 492.22
Rores ne ſatis noceant ibidem
Rores quibus nocent 575.56
Roſarum cōſideratio plena 562.12.per totū
Roſarum uis & uſus 577.29
Roſarum medicinæ ibidem. 41.& inde
Roſarum ſucci ad quid utiles ibidem
Roſarum ſeminis uſus & medicinæ ibi.50
Roſarum ungues qui ibidem.26.29.30.55
Roſæ in cibo qualiter 578.3
Roſa ſylueſtris quæ 660.41.& 205.40
Roſarū floribus uinū quō cōficiunt 361.40
Roſarum oleum 371.20
Roſarum plantatio quando 485.16
Roſarū corona in cubiculis quare 545.22
Roſarum germinatio 562.14
Roſarum uſus in coronis qualis ibidem.25
Roſarum uſus in medicinis ibid.21.& inde
Roſarum in menſis uſus ibidem.22
Roſæ quibus differant ibidem.29
Roſarum genera plura ibidem.23.& inde. per totum
Roſæ ubi nobiles ibidem.24
Roſarum quot folia ibidem.30
Roſæ tranſlatione proficiūt ibi.35.& 563.22
Roſa centifolia 562.52.39

Roſa Græca ac Græcula ibidem.48
Roſæ ubi in hyeme ibidem.54
Roſis cœlum conferre ibidem.55
Roſæ quæ loca ament ibidem.56
Roſa ex ſemine 563.6
Roſa qualiter præcox fiat ibidem.3
Roſa quando & ubi odoratior 565.16
Roſa nouiſsima florũ prima deficit 569.24
Roſarum arbor quandiu duret 569.56
Roſeta quando oporteat eſſe foſſa 570.5
Roſis apes delectantur ibidem.13
Roſeæ campi muti 423.6
Roſcij ſtatua 868.49
Roſcius hiſtrio quantum meruerit 170.28
Roſcio ignoſcitur ſuadente Cicerone 168.7
Roſmarini natura, genera, medicinæ 645.55.& inde
Roſmarini canchris ſemen ibidem.56.& 646.8
Roſmaris cum ſemine careat quomodo ſeratur 432.14
Roſtra nauibus à quo addita 182.22
Roſtra nauium ubi Romæ affixa 387.19
Roſtrata corona quæ 587.15
Roſtratæ coronæ 387.15
Rotarum axes ex qua materia 415.46
Rotæ piſces 840.41.& 218.3
Rubellionis piſcis in medicinis uſus 839.49
Rubetæ ranæ deſcriptio 299.32
Rubetæ ranæ unde dictæ 828.8
Rubetæ ueneni remedia 827.47.& 828.34 & 836.40
Rubetæ in medicinis uſus 840.2.19
Rubeta rana horreis ſuſpenditur 493.37
Rubeta quomodo milium ab aruo cõſeruet 475.13
Rubeta rana quomodo contra tempeſtates 492.34
Rubigalia feſta cur, à quo & quando celebrantur 408.28
Rubigo ubi frequens 474.37.& 475.38
Rubigo quando ſegetes occupat 474.37
Rubigo frugibus & uineis ſummè nocens, ibidem.37.& 475.38
Rubiginis frugum cauſa quæ 490.12
Rubiginis ferri medicinæ 886.14
Rubrica color 894.42.& 895.6.18.& 896.2
Rubrum mare refertum ſyluis 347.5
Rubiæ herbæ cõſideratio, genera, bonitas, uſus 507.42
Rubiæ uaria nomina & medicinæ 645.25
Rubi fruticis conſideratio 409.24
Rubi mora ferunt ibidem.28
Rubi ſeſe multiplicant 431.46
Rubi natura, uſus, medicinę 648.14
Rubi ſpecies plures ibid.& inde. & 649.15
Rubi inſam ferentes 648.46
Rubi Rhamnos genus & ex eo medicinæ 649.15
Rubus Idæus & eius medicinæ ibidem.9
Rubo ubi folia non decidunt 396.50
Ructaſſe nunquam Pomponium 162.54
Ructum inhibentia 541.22
Ructus facietia 553.31.& 577.22.& 600.44.& 638.39.& 679.35.& 692.11.& 722.5
Ructus remedia 689.6
Ructibus utilia 548.8.& 549.43.& 550.37
Ruffi Iulij mors qualis 682.49
Ruffus Suillius conſul 257.16
Rugæ corporis quo tollantur 578.18.& 543.43.& 596.20.27.& 606.48.& 613.24.& 621.17.& 696.26.& 743.16
Rulli Romani qui 214.8
Rumbotinus arbor populus 349.42
Rumbotinus arbor 655.42
Rumen quid 377.44
Rumicis herbæ conſideratio & medicinæ 555 10.& 685 10 & 276.42
Ruminantium differentiæ 272.19.& inde
Ruminat ſcarus piſcis 225.39
Ruminatio quibus non 301.8
Runcatio quibus facienda 478.30.35.
Runcationem quæ geſtiunt quæque non ibidem.38.& inde
Rupicapræ animalia 214.30
Ruptorum remedia 530.49.& 533.5.& 535.42.& 592.6.& 596.31.& 597.22.44.& 613.17.& 616.10.& 622.11.& 635.20.25.& 640.27.& 700.23.& 707.26.& 716.22.& 712.14.& 722.3.& 743.24.& 650.14.& 651.7.& 687.56
Ruſcus herba quæ 572.36
Ruſci herbæ medicinæ 584.14
Ruſcus arbor 632.24
Ruſticæ tribus quæ 456.53
Ruſticæ rei maxime cœleſtium notitia neceſſaria 481.21
Ruſticulæ aues 559.39
Ruſtici ne aſpiciant ſtellas 487.26.& inde
Ruſticorum manubria ex qua materia 415.56
Ruſtic. baculus qualis eſſe debet 642.46
Ruſticorum opera quando 484.32.& inde. per totum
Rutæ herbæ conſideratio 522.39.& inde. & 197.51.& 541.38
Ruta ſylueſtris & ex ea medicinæ 542.47.& inde
Rutæ mas & fœmina ibidem.49
Ruta an uiſui contraria ibidem 51
Ruta natura feruens eſt 543.55
Rutæ ſuccus ibidem
Ruta ſudorem inhibet 544.8
Ruta generationem impedit ibidem.2
Ruta partum necat ibidem.5
Ruta uinum conficiunt 361.36
Ruta muſtella utitur contra mures 297.58
Ruta furto accepta fertilior 527.43
Ruta quæ odit quibuſq; gaudet 522.40
Rutæ amicitia cum fico ibidem.46
Ruta quomodo ſeritur ibidem.48
Ruta ferro tangi non uult 524.18
Rutæ ſalſæ aquæ proſunt ibidem.49
Rutæ genera & medicinæ 542.24.& inde
Ruta ueneni noxiam obtinet ibidem.28
Ruta cicutæ contraria ibidem.32
Ruta contra aconitum uiſcumq; ibid.35
Rutæ medicinæ 537.25.& 602.48
Rutatum muſtum 521.44
Ruteni populi uela texunt 501.45
Ruſticellus Hercules qualis 163.14
Rutilius P. conſul 16.23
Rutilius P. ob fratris ſui repulſam obijt 169.8
Rutilij uxor 174.23

S

Sabinæ herbæ conſideratio & medicinæ ex ea 646.16.& inde
Sabina herba quomodo ſeratur 432.12
Saba myſterium ſignificat 919.26
Sabæi Arabum clariſsimi 140.58
Sabini qui & Seuini 63.5
Sabis deus 320.58
Sabinæ uirgines ſpinea face raptæ 396.7
Sabinus collis uuis aptiſsimus 351.38.& 352.53
Sabini poſt raptas Sabinas myrtea uerbena purgati 383.22
Sabinarum raptus ibidem
Sabini populi à quo uicti 935.4
Sabuli differentiæ, & quod utile, inutileue ſatis 422.9
Sacal quid 953.11
Saccaron ubi & quid 316.37
Sacerdotij dignitatis exemplum 38.2
Sacerdotij honor 458.54
Sacodios gemma 965.8.& 456.18
Sacon coloris genus ibidem
Sacopenium 506.5
Sacopenij herbę natura medicinęq; 550.42
Sacer ignis. Vide Ignis.
Sacra priſca pulte utebantur 466.5
Sacra quædam unde celebrant 586.39
Sacræ res non furto auferendæ 844.36.& 248.4
Sacrarum rerũ reuerentiæ exemplũ 255.12
Sacris quæ uina prohibita 359.29.& 363.10. per totum
Sacrificijs apta 213.23.& inde.& 209.51.& inde.& 330.32
Sacrificij uictimæ coronari ſolitæ 387.32
Sacrificij igni quæ arbores non aptæ 389.29.32
Sacrificamus interdum rebus exiguis prologo
Sacrificantiũ mens nõ res attenditur prol.
Sacrificantis attentio quanta eſſe debet 725.9.& inde
Sacrificandum dijs ſine parſimonia 320.44
Sacrilegorum pœna 654.24
Sacrum ſuccinum 953.33.& inde
Secula proficere ſemper 9.36
Sagapenum herba qualis 523.5
Sagapeni nidore ſerpentes fugantur 529.9
Sagapeni herbæ natura medicinæq; 550.43
Sagda gemma 972.44
Sagitta in uitibus quid dicatur 440.8.14
Sagittæ cœleſtis ſigni occaſus 485.9
Sagittæ uenenatæ remedia 455.27.& 740.22
Sagittas ueneno inungi 455.27
Sagittas uenenatas è corpore extrahentia 552.29.& 601.5
Sagitta herba quæ 575.49
Sagittis uenenatis utentes populi 144.3
Sagittas è corpore extrahentia 670.55.& 701.27
Sagittandi periti 146.44
Sagittarum ictus remedium 344.35
Sagitta telum à quo reperta 181.5
Sagmina Romanorum ex qua materia 587.5
Sagopenium 506.52
Saguntinæ ficus quales 377.7
Saguntina uaſa 913.3
Salamandræ ſerpentis conſideratio 270.26 per totum.& 772.6.& inde
Salamandræ contactum ignem extinguunt 270.28
Salamandræ nihil gignunt ibidem 38
Salamandræ genus ſexu caret ibid.39
Salamandræ uenenum omnium maximum 772.6.& inde
Salamandræ morſus remedia 826.7.34.& 827.47
Salamandrarum ueneni remedia 542.41.& 590.51.& 613.47.& 618.11.& 620.45.& 741.36.& 772.19.& 826.7
Salaminenſi pugna cometes uiſus eſt 14.29
Salariana caſtanea 380.16
Salarium unde dictum 814.46
Salariæ uiæ nomen unde ibidem 47
Salauces Colchorum Rex 849.53
Salis conſideratio, uſus, medicinæ 812.45. per totum.& 816.6. per totum
Sale inna quidam condiunt 363.22
Salis aquis quædam arbores aluntur 454.8.& 524.50
Sale ubi domus conſtruuntur 97.13
Salis turres ubi 139.58
Salem phylira cibis eximunt 631.54
Salem polline cibis eximunt ibid.
Salis uim habentia 645.19
Sal quibus in locis fiat 812.45. per totum
Salis montes ubi 813.10.& inde
Salis muri domusq; ibidem 20
Salis factitij genera ibidem 42
Sal non crepitans in igne 814.23
Salis colorum diuerſitas ibid.24
Sale homo carere non poteſt ibid.40
Sales ad animum transferri ibidem 43
Salem cum pane eſitat, prouerbium ibid.58
Salis in ſacris uſus ibid.52
Salis flos quid ibidem 56.& 815.12
Salis natura, omnis atque effectus 816.6. per totum
Sale & ſole nihil utilius ibid.49
Sal quomodo in lapidem uertitur 819.34
Sal ſine dulci aqua fieri non poteſt 42.38
Salinæ à quo Romæ inſtitutæ 814.48
Salinis aquę pluuię utiliores quàm reliquę 42.37
Salſa mola in ſacris ibid.13. prologo primi
Salſamentorum piſcis medicinæ 831.56.& inde

& inde
Salſilago quid 815.17
Salſitudines corporis quomodo minuuntur 545.28.& 742.7
Salſæ aquæ quibus herbis proſit 524.49
Salſus ſapor non naſcitur 525.29
Salpugæ uermes 774.31
Sali aues 264.20
Salicaſtrum uuæ genus 612.44
Saliorum ſacerdotum ſacra, coronæq; cũ coronis 561.35
Saliua poſt aurem relata digito quid faciat 727.4
Salinæ mulieris remedia 734.16
Saliuæ hominis medicinę 728.36.& 153.27
Saliuæ hominis ſortilegia 728.39.per totũ
Saliua ieiuni hominis ad quid ibidem.& inde per totum
Saliuam hominis ſerpentes ubi fugiunt 153.42
Saliuncæ herbæ conſideratio naturaq; 566.6.& inde
Saliunca herba nobiliſsimi odoris 565.41
Saliunca ubi copioſe prouenit 566.9
Saliuncæ herbæ medicinæ 580.23
Salix arbor ocyſsime ſemen perdit 400.44.& inde
Salicis arboris conſid. genera, utilitas, &c. 408.38.per totum.& 438.25.per totum
Salices aquoſis proueniunt 396.15
Salicis longa ſunt folia 398.6
Salices cito germinant 599.7
Salix frugiperda cur dicta 400.45
Salicis ſemen contra ſterilitatem mulierũ, ibidem 47
Salix in Creta inſula ad maturitatẽ fructum fert ibidem 10
Salicis portentum in Philippis 403.46
Salicia genera plura 408.42
Salicum diuerſa nomina 409.8
Salix ſcutis apta 413.19
Salici uita breuia 431.39
Salicis ſerendæ tempus 437.34
Salicis fructus ante maturitatem in araneã 640.33
Salicis arboris medicinæ ibid.& inde
Salicis ſuccus triplex ibidem 37
Salmo piſcis qui 226.36
Soloniana propago Catonis 260.10
Salpa piſcis 841.38.& 226.34
Salpæ autumno pariunt 140.35
Salpes pſilothrum 839.20.& inde
Salpæ piſcis in medicinis uſus 760.47.& 838.20
Salſugo quid 815.17
Salſugo terræ 916.25
Saltare quis togatorum primus inſtituit 274.36
Saltationem armatã qui docuerunt 181.40
Saluiæ herbæ natura medicinæq; 686.17
Saluij Fuſij fortitudo 863.16
Saluſtiani horti Romæ 262.4
Saluſtianum æs 865.41
Saluſtius Dionyſius medicus 832.8
Salutatorijs cubilibus cotonea poma ſeruabantur 372.27
Salutis deæ ædes Romæ à quo picta & quãdo exuſta 892.51
Samara ulmi ſemen 395.40
Samara ulmi ſemen quando colligenda 429.1
Samara quando & qualiter ſerenda ibidem
Sambuci arboris acini quales 380.54.& 409.34
Sambucus quæ loca amet 395.53
Sambucus quando floret 399.46
Sambuci duriſsima ligna 410.34.& 439.25
Sambucus apta ſcutis 413.10
Sambuci genera medicinæq; 639.52
Samia terra qualis 917.37
Samiorum uaſorum uſus 913.8
Samius lapis 940.52
Sammullæ ſenecta 274.34
Samnites populi à quo nihil 868.47
Samnitum bellum 387.44
Samolum herba mira 646.33
Samothracia gemma 972.45
Sampſuchus idem quod amaracus 568.50.& 582.46
Sampſuchum ubi optimum & ex eo medicinæ 582.46
Sampſuchinum oleum quale & ex eo medicinæ ibid.53
Sandalum farris genus 463.16
Sandaracha quid 276.33
Sandarachæ conſideratio 889.32
Sandaracha color 894.45.& 895.53.& inde
Sandareſoa gemma 962.10
Sandaſer gemma ibidem 13
Sandaſerios gemma ibidem
Sandaſerus gemma ibidem 14
Sandaſtros gemma 962.52.& inde
Sandix color 894.45.& 896.2
Sangenon gemma 959.42
Sanguinaria herba 719.1
Sanguineæ uirgæ natura 642.42
Sanguineis uirgis ſi ſata tanguntur à uermibus tuta ſunt 524.35
Sanguinei frutices ad quid 409.2
Sanguinis conſideratio 303.30.per totum
Sanguinis profluuium in naribus tantum homini ibid.42
Sanguine quando pluit 25.25
Sanguinis effectus 303 30.per totum
Sanguinem morbi omnem morſq; abſumunt 304 4
Sanguis ſubtilitatis animi cauſa ibid.8
Sanguinis ſedes in corde 298.13
Sanguine carẽtia animalia 273.14.& inde
Sanguinis uice mulos alium humorem ineſſe 409.39
Sanguinẽ ſibi quõo capra detrahit 212.41
Sanguinem caprinum bibit Druſus 744.25
Sanguis quorum nullus aut exiguus 201.24.& 202.15.& 275.16
Sanguinem minuẽdum hippopotamus animal reperit 197.27
Sanguinem minuentia 834.14
Sanguinem augentia 534.13
Sanguine hominis quæ animalia naſcuntur 700.52
Sanguinis taurini epoti remedia 627.8
Sãguine humano quidã curari tẽtãt 683.12
Sanguinis cum per urinã redditur remedia 539.14
Sanguis ne uulnere exeat 607.21
Sanguinis hominis in medicinis uſus 729.45.& inde
Sanguis hominis contra morbos comitiales 724.13
Sanguinis natura uſusq; 744.9.& inde
Sanguinis inutilis extractio quomodo 529.32.& 578.14
Sanguis ne nimis concreſcat 581.40
Sanguis inutilis quo tollitur 582.8.& 583.44
Sanguine tantum uiuens animal 289.44
Sanguinem denſari prohibentia 622 9
Sanguinem coagulantia 646.39
Sanguinem per naſum pellentia copioſum 712.56
Sanguinis remedia 687.7.& 940.21
Sanguinem concretum uentris ac ueſicæ abſumentia 583.44
Sanguinem conglobatum & concretum diſcutientia 617.26.& 626 28.& 636.52.& 639.51.& 657.5.& 712.56.& 916.8.& 602.42
Sanguinem reijcientium excreantiumq́; remedia 527.30.& 529.33.& 532.2.12.& 533.2.& 535.52.& 536.54.& 541.27.& 544.41.& 555.23.& 316.33.& 577.48.& 604.18.41.& 605.51.& 610.23 52.& 611.8.32.& 613.38.& 619.32.& 620.57.& 622.44.& 623.18.33.& 624.14.51.& 629.1.33.& 630.14.& 631.27.& 634 30.& 638 43 & 640 34.& 642.18.& 646.39.54.& 647.46.& 648.23.& 649.35.& 685.53.56.686.55.& 687.6.37.& 689.14.& 700.38.707.6.& 709.54.& 717.46.& 719.3.& 721.10.& 723.1.& 750.33.& 767.51.& 768.22.& 787.51.& 788.2.& 820.37.& 895.13.& 917.41.& 939.53
Sanguis narium quibus ſiſtitur 543.14
Vide Narium ſanguis.
Sanguinis auctiones in genitalibus ſiſtẽtia 544.37.& 548.46
Sanguinem uulnerum ſiſtentia 590.8.& 607.21.& 610.26.& 628.19.& 685.18.& 707.7.& 820.41.& 836.29
Sanguinem per urinam pellentia 916.47.& 539.54
Sanguinem ſiſtentia 533.40.& 538.55.& 543.14.& 544.37.51.& 559.21.& 577.54.& 589.44.& 591.41.& 617.24.& 628.19.& 629.16.& 634.28.& 630.3.& 649.7.651.14.& 669.52.54.& 693.27.& 699.48.50.& 700.12.17.29.& inde.& 707.8.& 716.42.& 719 37.& 726.29.& 733.38.& 757.36.& 766.18.& 797.23.& inde.& 837.33.& 856.38.& 881.39.& 882.17.& 916.12.& 917.24.58.& 939.25.& 605.54
Sanguinẽ ſiſtẽtia, etiã uena præciſa 669.52
Sanguiſugæ uermis potæ remedia 544.8.& 746.3
Sanguiſugæ in medicinis uſus 837.40.& 839.33.& 830.20.831.30.& 839.33
Sangoiſuga uermis qualis 187.52
Sanualis auis conſid. 246.53.per totum
Sanſucus herba ubi plurima 531.35
Sanſuci oleum 372.28
Sanſucinum unguentum quale 331.34
Santerna quid 855.25.& 881.25
Sapa quæ & hepſema dicitur quomodo fiat 358.22.& 618.18
Sapa quo tempore fieri debet 365.21
Sapæ medicinæ 618.18.& inde
Sapiens ſi uult ditari facile poteſt 489.53
Sapientiæ honoris exemplum 561.23
Sapientiam uino obumbrari 615.23
Sapientiſsima animalia quæ 603.34
Sapit nemo horis omnibus 270.32
Sapinea nux pinea quæ 372.12
Sapinus abies 412.55
Sapinos gemma 961.8
Sapium piſcis genus 594.2
Sapo quid & à quibus inuentum 750.16
Saporum intellectus in lingua 297.32
Saporum genera tredecim 381.42
Saporem & odorem non ſimul eſſe 382.17
Sapores herbarum hortenſium 521.24
Sapores alios alia appetunt 271.34
Sapphirus gemma qualis 964.44 & inde
Sappho cur Phaonem dilexerit 589.26
Sappho pictura 910.12
Sapros caſeus 741.10
Sarcion quid 958.12
Sarcites gemma 972.48
Sarcocolæ arboris conſideratio 649.44
Sarcocola arbor qualis 338.44
Sarcophagus lapis ubi ſcinditur 937.54.& 38.35
Sarculatio ſegetum quibus diebus facienda 478.31
Sardachates gemma 967.18
Sardæ gemmæ conſideratio 962.35
Sardæ gemmæ uſus apud ueteres ibidem.47
Sarda piſcis 841.37
Sardæ piſcis medicinæ 827.38
Sardiani balani quid 380.10
Sardibus primum caſtaneæ prouenere ibidem.9
Sardiniæ apiaſtrum uenenatum 540.38
Reliqua quære parte ſecunda.
Sardonyx gemma unde dicta 960.1
Sardonyx quo adulteratur 971.2
Sardonychis gemmæ conſideratio 960.2.& inde
Sardonyche primus Romanorum Scipio uſus eſt 959.54
Sardonyx gemma Polycratis 948.48
Sargus piſcis 841.36.& 226.6

Sargi bis anno pariunt 240.32
Sargus quomodo capiatur 243.26
Sarmatæ quo equos coiru non potentes iuuant 695.25
Sarmatæ ex milij farina & equorum lacte, ſanguinéue pultem faciunt 467.55
Sarmatæ corpora ſua pingunt 586.36
Reliqua quære parte ſecunda.
Sarmenes ſcriptor primus de equitatu ſcripſit,& eius ſimulacruм 875.55
Sarmentorum uitium medicinæ 611.43
Sarpedonis epiſtola 341.16
Sarriendi ſegetes diſciplina 478.33
Sarriri quæ deſiderant & quoties ibid.34
Sarſenna ſcriptor de arbuſti ratione 445.36
Satyrion prouerbium 695.29
Satyrionis herbæ conſideratio 672.2.& 695.5.8.14.19.29.& 699.33
Satyri feræ ubi qualesq́; 154.53
Satyri ſimulacrũ 863.50.& 875.6.& 923.10
Satyrorum terta qualis 147.20
Satyrorum effigies 863.50
Satyrorum natura 214.52.& 272.7
Satyrus architectus 928.52
Sationis arborum conſideratio 426.41. per totum.& 432.20.& inde
Satio quibus in locis fieri debeat 421.34
Satio quomodo inuenta fuerit 432.20.26
Satio ubi cito, ubi tarde fieri debet 480.16
Satorum omnium fructus quomodo contineantur 461.54
Satorum nature, ordo 398.27.per totum
Satorum remedia contra tẽpeſtates 492.32
Satureiæ herbæ conſideratio, natura, ſatio, uſus 522.46.& inde
Saturninus Voluſius conſul 303.45.& 560.21
Saturnini Voluſij ſenectus 274.51
Saturni ſyderis conſideratio, natura, motus 5.8,& inde.& 10,24
Saturni ſyderis color 11.23
Saturni ſimulacrum Romæ repletum oleo 371.37
Saturni ædes antè quàm ficus ioira 377.48
Saturni ſydus frigidum, inquit Virgilius 482.3
Saturni ſanguis quis 771.3
Saturni ſydus frigidæ naturæ 5.19
Sauſeij Ap. interitus 178.24.27
Sauri ſtatuarij opera 925.10
Saurion, id eſt ſinapi herba 523.31
Saurites gemma 972.47
Sauroctonon ſimulacrum 875.14
Saxifragum herba quæ 595.31
Scabendi dulcedo ubi 300.32
Scabies cõmunis omnibus morbis 449.7
Scabies in arboribus & ſatis unde oritur, ibidem.19
Scabiei animalium remedia 526.40.& 545.30.& 581.46.& 593.6.& 596.48.& 597.9.& 598.29.& 608.43.& 612.6.& 612.44.& 520.4.& 621.47.& 622.38.& 638.23.25.& 666.5.& 704.27.& 709.3. 743.4.& 768.18 & 798.47.& 817.15.& 837.22.886.22.& 915.50.& 916.47
Scabiem hominis ſanantia 758.29
Scabiem uulnarum ſedantia 800.18
Scena quando primũ ex marmore 926.26
Scenæ Romæ deſcriptio 935.16
Scenæ mira ornamenta 893.30.& 850.10.& inde
Scenæ conditor quis. 918.42
Sceuolæ Qu. fundus ſine uilla 459.28
Scalpturatum quid 945.15
Scammonia tenuis herba 651.29
Scammoniæ herbæ medicinæ 694.40
Scammoniũ herba & ex eo medicinæ 690.25.& 697.36.& 703.27.& 694.16
Scandix herba & ex eo medicinę 597.50.& 573.4
Scandularum, id eſt lignearum tegularum conſideratio 391.20.& inde
Scandulis quamdiu Roma contecta fuit ibidem.22
Scantiana uua 354.6
Scantiana poma 374.2
Scarabeorum inſectorum conſideratio 287.12
Scarabeos aſinorum corpore naſci 283.26
Scarabeum cur Aegyptij pro deo colunt 795.33
Scarabei mirum in herba 659.7
Scarabei in medicinis uſus 779.13.& 795.31.& inde
Scarificatio arborum quid 452.45
Scarites gemma 973.35
Scari piſcis aſtus 822.44
Scarus piſcis 841.36.& 973.36
Scari piſcis medicina 833.20
Scari piſcis dentes quales 295.45
Scarus ſolus piſcium dicitur ruminare 125.39
Scauri Marci ædilitas qualis 870.32 908.13
Scauri Marci ædilitas 225.39
Scaurus M. ſeruum Daphnidem ingenti emit pretio 170.9
Scauri M. marmoreæ columnæ 919.56. Ex marmorei parietes 926.27
Scauri M. ædilitas mores ciuiles proſtrauit 935.10.& inde.& 192.56.& 297.25.& 920.1
Scauri Sylla priuignus 949.36
Scauri conſulatus ac eius lex 215.51
Scauri unde dicti 307.47
Scaurus conſul 25.1
Scepini piſces 841.39
Schiſta quid 768.5
Schiſtos lapis 854.13.& 939.47
Schiſton aluminis ſpecies 916.48
Schiſton lactis genus 741.17
Schythanum quid 854.46
Schœnus menſuræ genus quid 136.33.& 319.30
Sciæna piſcis 225.5.& 841.39
Scieatiæ laus 166.42.per totum.& 167.12.per totum.& 169.14.per totum
Scienοæ amatores plures 166.25.per totum
Scientia aliena quidam ſibi famam aucupantur prologo libri primi
Scientiæ amoris exemplum 910.37.& inde.& 20.10.per totũ.& 902.9.& inde
Scientiæ neglectus 20.18
Scylla piſcis 841.36
Scylla auis 969.30
Scyllæ herbæ radice uinum conficiunt 351.50
Scyllæ pictura 910.22.& 905.41
Scyllæ herbæ deſcriptio & ex ea medicinæ 538.19.& inde
Scyllæ herbæ mirum ibidem 50.& 575.19
Scylla ter floret 574.10
Scylla puſilla herba quæ 719.39
Scyllæ herbæ conſideratio, genera, medicinæ &c. 513.48
Scyllini aceti natura & medicinæ ex eo 637.52.& inde
Scyllis pictura 909.46
Scyllis marmorius 920.35
Scymnus ſculptor 877.25
Scinci conſideratio & medicinæ ex eo (740.15
Scincos qualis 196.41
Sciotericon quid 33.34
Scipio Africanus natus parente enecta (158.20
Scipio cui ſimilis 159.29
Scipionis ingens memoria 164.9
Scipio Pompeianus ubi à Cæſare uictus ibidem.51
Scipio Aemilianus Catone primo clarior 165.45
Scipio ſuperior quid erga Ennium egerit 167.43
Scipio Africanus Metello Macedonicô inimicus 172.21
Scipionis Africani exequiæ ibidem.23
Scipio primꝰ quotidie radi inſtituit 192.42
Scipionis ſuperioris exilium apud Linternum 334.54
Scipio de patre ſeruato ciuicam apud Trebiam accipere noluit 388.6
Scipionis claſsis quadraginta diebus parata ſecundo bello Punico 412.10
Scipionis primi manu ſatæ oliuæ 416.25
Scipionis prioris manes ubi draco cuſtodit ibidem.27
Scipioni tantum florum honor tributus à Romanis 561.26
Scipio Suario ſimilis ibidem.29
Scipionis paupertas ac honoratum funus ibidem.30
Scipio Aemilianus qua corona donatus 588.20
Scipionis L. ludi 861.30
Scipio poſterior quid heredi reliquit ibidem.48
Scipionis de Pœnis triumphus ibidem.50
Scipionis poſterioris de Numantia triumphus ibidem.53
Scipionis frater Allobrogicus quantum argenti habuit ibidem.56
Scipionis L. de Aſia triumphus & ingentes diuitiæ inde aduectæ 862.51.& inde
Scipio P. cenſor 859.43
Scipio L. Aſiæ ab eo uictæ picturam in capitolio poſuit 893.21
Scipionis L. filius capitur ibidem.23
Scipio ex prouocatione hoſtem perimit 949.22
Scipio Aemilianus qua gemma ſignabat ibidem.23
Scipio L. cælatum argentum & ueſtes Attalicas Romam detulit ibidem.45
Scipio, id eſt baculus 725.45
Scipio primus Romanorum ſardonyche gemma uſus eſt 950.54
Scipio Naſica uir opt. iudicatus 168.36
Scipionis Naſicæ repulſa exiliumq́; ibidem
Scipionis Naſicæ conſulatus & eius inuentum 183.16
Scyron uentus ubi 20.55
Sciron in uiris ſimile quid molæ in muliere 160.52
Scirpula uua 318.28
Scytalæ ſerpentis remedia 828.33
Scythæ ſagittas ueneno inficiunt 311.32
Scythes Iouis filius 181.5
Scytharum legati ſcitum dictum de Parthorum ſitu 366.49
Scythæ qua arte famem durant 669.50
Scythæ quo curant uulnera 702.4
Reliqua quære parte ſecunda.
Scytice herba quæ 669.44
Scyticæ herbæ inuentio 704.50
Scyticæ herbæ medicinæ 686.6.& 702.4
Sciuri animalia deſcriptio 203.4
Scoleciæ conſideratio 881.18.& inde
Scolecia quo fit modo ibidem.27
Scolecion quid 633.43
Scolymon herba, id eſt carduus 559.38
Scolymon herba & ex ea medicinæ 598.33
Scolymos herba 573.51.& 574.1.8
Scolopendra piſcis 841.39
Scolopendræ marinæ medicinæ 833.27
Scolopendris ſubacti interdum populi 198.48
Scolopendrarum piſcium conſideratio aſtusq́; 237.45
Scolopendræ morſus remedia 544.19.22.54.& 545.50.& 546.33.& 557.8.& 595.35.& 596.10.& 617.20.& 733.10.& 770.42.& 816.14
Scomber piſcis 841.39.& 223.52
Scombri piſcis conſideratio 815.26.& inde
Scombri piſcis in medicinis uſus 838.38
Scopa regia quid 564.16
Scopa regia herba qualis 664.36
Scopas ſtatuarius 872.28.& 877.31.& 922.25.44
Scopę ſtatuarij ęmuli 923.26
Scopas Epheſię Dianę templi architectus 933.56
Scopes auium genus 263.29
Scordaſtus arbor 317.20

Scordion herba qualis 667.9
Scordij herbæ medicinæ 892.38.& 694.6.& 695.43.& 696.41.& 700.43.
Scordotis herba qualis 672.9
Scordotis herba contra quæ 675.40
Scordotis herbæ medicinę 685.45.& 686.39.& 688.21.& 701.11.& 702.10.& 703.54
Scoriæ conſideratio 857.1.& 880.1.& inde
Scoria quid 852.8
Scoriæ medicinæ 888.49
Scorpæna piſcis 841.38
Scorpion herba quę, & cur ſic dicta 592.52.per totum
Scorpionis herbæ medicinæ ibidem.per totum
Scorpionis herba qualis 675.7
Scorpio herba qualis 573.22.& 705.56
Scorpio frutex ubi 344.39
Scorpionis ſigni occaſus 435.28
Scorpio piſcis qualis 841.15.38.& 827.20
Scorpio piſcis bis anno parit 240.31
Scorpionis marini medicinæ 544.55.& 838.28
Scorpionis piſcis in medicinis uſus 833.48.& 838.28
Scorpionum terreſtrium animaliũ cõſideratio 285.39.per totum
Scorpioonum ictus quibus letalis ibid.42
Scorpionum genera nouem ibidem.49
Scorpiones uolantes ubi 186.8
Scorpionum ubi præcipua copia ibid.4.& inde
Scorpionum cũ ſtellionib.inimicitia ibi.13
Scorpiones quibus non noceant ibid.15
Scorpiones fœtum deuorant ibidem.16
Scorpiones à filijs necantur ibidem.19
Scorpionum uenenũ quid ſit 296.2.& inde
Scorpiones terra uiuunt 271.53
Scorpiones quo ſimul cõgregantur 828.39
Scorpiones quos non lædant 216.47
Scorpionibus ubi ſublatæ gentes 198.47
Scorpionibus percuſſos uespæ non feriunt 728.14.& 555.56.& 594.42
Scorpiones quomodo detinentur 594.42
Scorpiones quos non feriunt 680.22
Scorpiones quomodo reuiuiſcant 675.9
Scorpiones raphano impoſito moriuntur 529.18
Scorpiones quomodo manibus impune tractari poſſunt ibidem
Scorpiones quomodo fieri arte poſsint 541.7
Scorpiones manus palmã non feriũt 774.59
Scorpionis in medicinis uſus 791.4.& 771.56
Scorpionum morſus remedia 286.15.& 527.6.& 529.18.& 530.24.& 531.24.55.& 534.3.43.& 540.40.& 541.41.& 542.13.39.& 544.20.& 545.32.50.& 546.33.50.& 547.41.& 548.13.56.& 549.16.& 552.22.& 554.7.& 555.16.46.& 557.9.& 558.2.32.& 577.1.& 578.45.579.56.& 580.54.& 582.36.48.& 583.55.& 585.51.& 590.53.& 592.53.& 593.10.& 594.42.54.& 595.1.& 596.7.& 599.8.& 601.7.& 604.18.& 610.41.& 617.19.& 624.44.& 625.36.& 626.22.& 627.11.& 628.28.& 630.42.50.56.& 631.34.& 634.27.51.& 635.34.& 636.46.& 639.1.10.& 647.1.54.& 648.19.& 656.13 & 674.42.& 675.5.14.& 680.22.& 686.29.& 705.18.27.& 711.14.& 713.22.& 720.37.54.& 729.24.& 730.1.& 745.13.& 816.15.& 725.54.& 820.19.& 825.17.51.& 827.20.26.35.50.& 828.29.45.50.& 925.31.& 967.22.38
Scorpionis morſus quando letalis 541.9
Scorpiones quomodo ad locum unum cõuenire poſſunt ibidem.11.& 828.38
Scorpiones terra necans 98.26.& 919.11
Scorpiones quomodo fugantur 544.24
& 557.10
Scorpionum ictu percuſſus quo nõ doleat 585.51
Scorpiones Africæ dirum animal 98.26
Scorpionibus torporem afferentia 584.5.& 554.20
Scorpites gemma 973.35
Scorpiuron herba quæ 594.58
Scribebant ante chartæ inuentionem in uarijs materijs 338.49.& inde
Scribentium qualis debet eſſe intentio prologo primo
Scribonius C. conſul 16.55
Scriptorum furta prologo
Scrinijs quæ apta materia 415.44.& 413.11
Scripula uua qualis 353.16
Scrobes arborum qualiter fieri debeans 414.44.& 437.16
Scrobes quàm latę altæue eſſe debẽt 437.56.& inde
Scrobes quibus ſeruatur triticũ quales eſſe debent 493.54
Scrophæ ſcriptoris de arbuſti ratione ſententia 445.36
Scrupuli pretium 849.15
Sculpendi ars quando cœpta 920.34
Sculptores plures excellentes 920.34.& inde.& ibid.51.& inde
Sculptores gemmarum quo utãtur 779.54
Scolptæ in nummis olim notæ nariæ 848.43.per totum
Sculpturis apta ligna 413.23
Scutorum apta materia ibidem.16
Scutorum Troianorum imagines 892.55
Scutulata neſtis 212.3
Sebenniticum uinum 357.34
Secale frumeon genus 473.7
Secreta quædam rerum omniũ in alto eſſe 408.3.& inde
Secreta quomodo confiteri cogantur 827.51.& inde.& 773.4
Secreta omnia fœminarum quomodo ſciri poſſuns 827.51.& inde
Sectilia ligna 416.5
Sectiones ne ſentiantur 678.41.& 927.24
Secula proficere ſemper 9.36
Seculares ludi ſub Auguſto Claudioque 174.37.
Secundæ mulierum quomodo extrahantur 543.26.& 545.25.& 549.14.556.46.& 580.31.& 583.32.& 595.40.& 597.28.& 613.19.& 618.22.& 631.17.& 649.21.& 651.16.& 652.24.& 654.5.& 702.44.48 & 703.4.14.30.38.44.& 708.26.& 711.32.& 720.52.& 799.21.& 825.10.& 8 8.40.& 839.3
Secundilla gigas 162.5
Securidaca herba aſtium lentis 474.46
Secures conſulum purpura oroabantur 235.25
Securis in pugna à Pentheſilea inuẽta 181.9
Sedis id eſt, podicis remedia 545.1.& 577.43.& 578.52.& 580.13.& 581.11.& 590.54.& 599.7.& 600.21.46.& 601.11.& 606.43.& 608.54.& 611.5.& 617.24.29.& 919.56.& 621.8.& 614.14.& 616.14.& 629.31.& 631.45.& 638.8.& 641.28.& 645.12.& 646.2.& 647.26.& 648.14.44.& 649.8.& 694.17.& 707.11.& 713.50.& 730.45.& 743.28.& 754.3.& 766.53.& 767.27.& 768.1.& 880.23.& 881.12.& 888.39.& 895.4
Sedi herbæ ſuccus uermes necat 524.28
Sedum herba ad quid 475.20.& 697.1
Sedum herba 475.20.& 680.2.& inde
Sedulitas quid poſsit 288.56.& inde
Segeſta dea unde, & eius Romæ ſimulacrũ 456.15
Segetum luxuria 474.40
Segetum maxima peſtis rubigo 475.31
Segetes luxuriãtes inuantur pecoris paſtu ibidem 33
Segetes quæ qua in terra ſerendæ ſint, ibidem 49
Segetem ne defruges cuſtodiendum 480.44
Segullum quid 851.45
Seianus erga Pæzontem quid 170.27
Seiæ deæ denominatio, & eius ſimulacrum ubi Romæ 456.14
Seipſum uincere laus ſumma 902.37
Selache piſcis 228.3
Seliginis herbæ natura, religio, medicinæ 646.26.& inde
Selecti milites ad quid 846.47.& inde
Selectorum decuriæ ibidem & inde
Selenites gemma 972.49
Seleuci geſta in India 126.25.& 127.8
Seleuci ſimulacrum 875.35.& 877.22
Seleucus rex aromata in patriã ſuam transferre noluit 404.9
Seleucides aues quales 254.32.per totum
Selinas braſsicæ genus 536.10
Selinuſia creta 896.51
Selinuſiæ terræ medicinæ 917.53
Semen genus frumenti quomodo ſerendũ 478.29.& 480.25
Semina ante ſationẽ quib.iuncotur 475.5
Seminum herbarum cura ibidem & inde
Seminum bonitas & quamdiu durens 480.5.per totum
Semen quod ſerendum ſit ibidem 7
Semen quod optimum ibidem 10
Semina non omnis terra æqualiter recipit, ibidem 13
Seminis quantum in iugero uno ibid.27
Semen quo ſucco madefacto, eius olera à uermibus tuta ſint 524.29
Seminum arborum differentiæ 382.21.& inde
Semen ſiliquarum miræ naturæ 383.5
Semine tantum naſcentia tarde creſcunt 431.36
Semine paruiſsimo ingentia naſci 428.23.& inde
Semine quæ arbores proueniunt 426.54
Seminum arborum tempus & ordo 400.10.& inde
Seminibus contraria plura 474.27
Seminibus ætas multum confert 517.2
Semina noua uel uetera meliorane ſint ibi.
Seminum differentiæ & figuræ ibidem 11.& inde.& 524.42
Seminũ hortenſium colores, durities, &c. 517.14
Semina quæ nuda & quæ tecta ibidem 55
Semine naſcentes herbæ quæ ibidem 27.& inde
Seminum quædam fortia, quædam minus fortia 514.43.per totum
Semina ultra quadrimatũ durantia ſerendo inutilia ibidem 47
Semina in fabis cauatis ſata mire prouenius 523.20
Seminandi tempus 461.28.& inde
Seminandi tempus & in eo obſeruatio 480.45.per totum.& 485.45
Seminaria quibus diſponẽda diebus 496.11
Seminarij conſideratio 428.7.& inde
Seminario quando plantæ transferri debẽt ibid.54.per totum
Seminarij propagandi tempus 486.10.14
Semen ſilis herba qualis 656.23
Sementiua frumenta quæ 461.37
Sementis alternanda 478.52
Sementibus ſtatuta tempora 483.37.42
Sementiua pyra 374.50
Semifera animalia 214.22.& 215.27
Semiramidis crater mirus 849.50
Semiramidis accipientis regnum pictura 901.25
Semiramidem cum equo concubuiſſe 206.9
Semneſerteus Rex 929.24
Semnion herba qualis 654.10
Sempervivum herba 680.4

Sempronius

Sempronius P. cunſul 845.6
Sempronius ſeptimo menſe natus 157.15
Senatoi quando ano quinquennio nullus mortuus 174.15
Senatus ſub diuo interdum habitus 210.6
Senecæ Annei potentia & amor erga prædium 354.30
Senecio herba qualis 880.50
Senectutis incommoda 175.12. & inde
Senectutis exempla plura 173.40. per totum. & 175.13. & inde
Senecta quo exuitur 558.10
Senecta longa mulſo toleratur 602.47
Senectæ longæ exemplum ibidem.48
Senum delubrum ubi 823.28
Senum baculi è ferula cur fiant 345.34
Senes peſtilentiam minime ſentiũt 176.15
Seneſcentia maturius ferunt fructũ 401.32
Seneſcentia quædam fertiliſſima ibid.38
Seneſcentia tarde ibidem.51.55
Seneſcentium cortex rugoſior 402.54
Seneſcunt celerius præfœcunda 401.47
Senilis iuuenta prematuræ mortis ſignum 176.33
Senſuum animalium conſideratio 270.51. per totum
Senſus in quibus animalibus excellentior, ibidem per totum
Senſibus proficua 613.10
Senſus purgantia 555.53. & 536.52. & 804.56
Senſuum omnium pictura à quo 904.9
Sepa lacerti genus 771.52. & 780.30
Sepæ ſerpentis morſus remedia 827.34
Sepeliendi ueterum conſuetudo 912.53. & inde
Sepeliendi mos in naſis fictilibus & alijs ibidem
Sepeliendi mos Pythagoricus ibidem.55
Sepeliendi mos in aquis 86.7
Sepulturæ conſideraio 178.53. per totum
Sepulturæ luxus 923.30. & 932.17. & inde
Sepulchra equorum 206.2. & inde
Sepultus quis intelligitur 179.3
Sepiarum piſcium conſideratio 228.54. & inde
Sepiæ piſcis in medicinis uſus 838.3. & 830.48. & 832.48
Sepiæ piſces 224.20
Sepiæ atramēto in lucerna addito Aethiopes uidentur aſtantes 840.17
Sepiarum aſtus 229.1. & inde
Sepiarum mira magnitudo 230.20
Sepiarum coitus & partus 240.3.49
Sepia omnibus parit menſibus ibidem.36.46.49
Seplaſia quid 880.18
Seplaſiæ fraus 391.41
Sepi ſerpens & morſus eius remedium 418.14
Septem orbis miracula 923.31
Quære miracula orbis ſeptem.
Septentrio quid 30.29
Septentrio uentus 20.41. & 21.24.55
Septentrio caſiam gignit 404.13
Septentrio ubi non cernitur 130.25
Septentrione gaudet ceraſus 381.28
Septentrionales populi domus arũdinibus contegant 406.38
Septentrionem quæ ſpectare debent 497.38
Sceptiana poma 373.56
Septimius Statilius cōtra Thurinos 870.2
Sepōmuleius Gracchum perimit & aurum ob hoc repenſum ſibi 849.22
Sceptius libertinus 373.56
Septorum porticus Romæ 412.16
Serranus Romanus unde dictus 457.41
Serrani agri ubi, & eorum nomina ibidem
Serapias herba 694.54
Serapionis pictura 906.17
Serapis dei delubrum ubi 927.38
Serapis dei coloſſeum ex ſmaragdo 958.34
Serenitatis futuræ ſignum 498.42. & inde. per totum. & 483.51. & inde
Serenus Anneus fungis peremptus 600.10
Sergij M. fortitudo, ac eiuſdem res geſtæ 166.19. & inde
Sergius uicit etiam fortunam ibidem 39
Sergius Orata quis 241.23
Serichatum aroma 325.48
Serichium herba 711.34
Seriphum herba quæ 834.40
Seris lactucæ genus, ac eius medicinę 535.28.44
Seris herbæ genera duo ibidem.44
Sermones abſentium aurium tinnitu præſentiuntur 726.53
Sermoni qui dentes neceſſarij 161.26
Sermone carentes homines 145.50
Sermo ab homine ſeptimo exprimitur anno 297.29
Sermo quando homini contingit 310.12
Serere quædam propter alia interdum decet 478.54
Serere ſemina quid naturam docuit 492.20
Serendi peritia cognominum diuerſorum ratio fuit 456.28. & inde
Serendum ſub quo ſigno lunæ melius 480.45
Serendi tempus aptum 480.16. & inde per totum. & 483.37. & inde
Serotinæ ficus unde 377.2
Serpentem terra non recipit homine percuſſo 27.14
Serpentum morſus non petit ſerpentes 152.19
Serpentes hominis ſaliuam fugiunt 153.42
Serpentibus muſtela inimiciſſima 542.38
Serpentem mulier quando peperit 156.33
Serpentes Pſyllis Marſisq; hominibus non nocent 153.28.39. & 571.24. & 675.16. & 726.22. & 727.55
Serpentes nunquam in trifolio aſpiciuntur 582.20
Serpentes quomodo mitigentur 580.41
Serpentum maxima copia ubi 95.55. & 122.56. & 143.2
Serpentibus ueſcentes homines 143.9
Serpentibus loca infeſta 138.21
Serpentes quos non feriunt 593.52
Serpentum & ceruorum pugna 200.45
Serpentibus quomodo reſiſtant cerui 197.46
Serpentis dente læſus uulnera aggrauat 728.8
Serpentes quo ſopiantur 740.4
Serpentes quomodo contrahantur 744.38
Serpentũ ſenectæ in medicinis uſus 747.53. & 748.8. & 778.32. & 780.33. & 785.7. & inde. & 789.46
Serpentum in medicinis uſus 779.40
Serpentes ubi maximi 805.15
Serpentum excantatio 726.28
Serpētib. qui homines terrori ſint 727.47
Serpentum mirum 728.12. & inde
Serpentes lęua manu extrahuntur ibi.19
Serpentũ mira magnitudo 188.54. per totũ
Sepentes cantus extrahit 190.43
Serpentum colores terræ in qua occultantur ſimiles 195.43
Serpentum innumera genera ibidem 45
Serpentum uirus exitiale ibidem 50
Serpentes quo uiſum reficiunt 198.3
Serpētibus Amyclæ oppidũ deletæ ibi.46
Serpentē pulſo Tarquinio latraſſe 205.45
Serpentes ubi è terra naſcuntur, & quibus non nocent 205.45
Serpentes quando infirmi 818.45
Serpentum coitus & earum oua 267.41. & inde
Serpentes quæ maximè fugiunt 271.26
Serpentes præcipue uinum appetũt 271.54
Serpentes amiſſum uiſum recuperant 294.41
Serpētibus foramina ad olfactus 295.18
Serpentibus lingua qualis 297.2
Serpentibus uox qualis 309.52
Serpentibus coſtæ triginta 301.47
Serpentum dentes quales 295.33
Serpentum uenenum non niſi eorum fel 299.54. & 300.2
Serpentes anſerinis pedibus niſi 308.27
Serpentes ubi frequentiſſimi ſint 323.38
Serpentes ſagapeni nidore fugantur 329.9
Serpentes quo fugantur 200.27.47. & 271.26. & 323.39. & 529.49. & 542.13. & 542.46. & 546.2. & 548.26. & 549.2. & 582.33. & 613.23. & 624.26. & 635.57.33. & 640.21. & 642.45. & 652.29.32. & 674.41. & 714.53. & 733.31. & 737.26. & 739.51. & 744.51. & 772.30. & 916.1. & 939.32
Serpentes Ebuſi terra fugat 58.21. & 919.11
Serpentes è domibus quomodo fugentur 674.41
Serpentes fugantur nidore cornu ceruini 744.26
Serpentes Colubrariæ inſulæ terra parit ibidem
Serpentes quomodo necentur 593.54. & 635.39. & 673.53. & 919.11
Serpens quomodo ab araneo occiditur 273.14. & inde
Serpentibus hædera amica 405.25
Serpentibus fraxinus inimiciſſima 394.26
Serpentes fœniculo gaudent 523.40
Serpentes ne mordeant 530.17. & 640.30. & 771.43. & 580.27. & 591.52
Serpentes muſtela cum infeſtare cupit rutã edendo ſe munit 542.37
Serpentibus teſtudines inimicę 547.17
Serpentes fœniculo ſenectam exuunt 558.19. & 197.51
Serpentum ictui medicinæ mulæ 671.48. & 672.4 & inde. per totum
Serpentes incluſi circulo ne exeant 672.17
Serpentium morſus remedia 197.46. & 200.48. & 231.11. & 336.32. & 344.24. & 362.54. & 394.21. & 396.40. & 528.33 & 529.9. & 532.7.17.51.55. & 532.32. & 533.53. & 534.54. & 535.6. & 537.23. & 538.3.8.38. & 539.21.52. & 541.21. & 544.55. & 555.45. & 556.31. & 557.7. & 558.32.56. & 519.16. & 577.2. 578.10.55. & 579.23.55. & 581.17. & 582.20. & 583.43.55. & 589.6. & 590.52. & 593.33.35.46. & 194.8.32. & 595.31. & 596.6. & 597.28.30.45. & 559.7.21. & 601.56. & 604.4.32. & 605.5. & 607.22.3.50. & 611.54. & 612.27.29. & 613.4. & 618.14.50. & 622.6. & 627.49. & 628.27. & 630.12.27.49. & 633.37.40. & 634.35.41. & 636.51. & 637.8 & 640.12. & 641.35. & 642.29. & 645.3.3. & 647.52. & 648.2. & 648.18. & 650.1.52.54. 651.8.32. & 652.40.44. & 653.31. & 671.17. & 669.4.39. & 673.30.49. & 674.36. & 675.24. & 676.36.50. & 677.54. & 678.41. & 679.44. & 681.14. & 685.30. & 693.24. & 696.7. & 708.48. & 709.13.18. & 713.22. & 715.55. & 717.3 & 720.38.52. & 721.54. & 729.24.26. & 730.1. & 733.9. & 740.35. & 741.35. & 744.23.51. & inde. & 768.26. & 769.55. & 770.20. & 771.18.40.54. & 773.16. & 816.12. & 825.22.47. & 827.31.50. & 828.43. & 542.37. & 544.19. & 545.32.56. & 546.33. & 547.25.35.46
Serpillo herba uiuum inficiunt 361.36
Serpillum ubi copioſe 523.32. & inde
Serpillum unde dictum eiusq; natura ac ex eo medicinæ 557.3
Serpillum in theriacæ compoſitione 559.47
Serpillum herba qualis 417.39
Serra inſtrumentum à quo reperta 180.40
Serra unde dicta inuentaq; ſit 450.12
Serræ piſces 840.46
Serratæ herba cur dicta 650.10
Serrati dentes 295.31

Serratula herba quæ 670.8
Sertorij graminea corona 588.19
Sertorij Qu. cerua qualis 200.44
Sertorius à Pompeio uictus 165.20
Sertula herba ubi optima 567.33
Sertula herba coronaq; ex ea ibidem.36
Sertula corona unde dicta ibidem.37
Sertum unde dictum 560.30
Seruiæ coronæ unde dictæ ibidem
Seruilius dux 388.5
Seruilij M. Conſidiæ filiæ curatur 638.48
Seruilius Damocrates medicus 670.21
Seruilij Noniani ſuperſtitio 727.38
Seruilius Nonianus conſul quis 959.25
Seruilius Rullus 284.8
Seruilius M. conſul 261.35
Seruilius P. à quo ſeruatus 166.24
Seruilij Panſæ interitus 178.15
Seruitians uina 356.52
Seruitus cunctis odibilis 386.39
Seruitium à quo repertum 180.54
Seruius Rex ouium boumq; effigie primus æs ſignauit 848.43.& 456.46
Seruius Rex fortunæ ædes ſacrat 942.32
Seruij Clodij dolor 661.45
Seruij Tullij regis ſtatua 845.44
Seruij regis cenſus maximus 848.45
Seruij regis mater & eius mira natiuitas 947.48
Seruius Laris familiaris filius creditus ibidem.52
Seruius Rex compitalia & ludos laribus primus inſtituit ibidem
Seruij Sulpitij commentatio 727.24
Seruij Tullij regis toga 211.42.& 212.7
Seruius Sulpitius conſul 25.26
Seruij Tullij regis pueri caput arſit 44.8. 942.50
Seruus ubi nullus 131.21
Seruos fugitiuos Veſtales uirgines ne urbem exeãt retinẽt precationibus 725.29
Serui erga dominum amor 169.20
Serui plures magno empti pretio 170.6. per totum
Serui in unguentis luxus 333.14
Seruorum ueſtes uacinia tingi 396.18
Seruorum ingens numerus 862.5
Seruorum annuli quales 845.40
Serui quidam ditiſsimi 862.5
Seruorum pedes creta inſici 918.41
Serui plures ſcientijs inſignes ibidem
Seruorum potentium nomina plura ibid. 48. per totum
Serum lactis quid 305.51
Seſama triticum & ex ea medicinæ 605.20
Seſama herba & eius oleum 371.24.
Vide Siſama.
Seſamæ oleum 142.51.& 467.25.370.38. 371.8
Seſaminum oleum ad quid utile 622.26
Seſamoides quid, & ex ea medicinę 605.17
Seſamoides herba 665.35
Seſamum arbor 370.38.& 371.8
Seſelis herba à ceruis reperta 670.55.& 199.55
Seſeli herbæ ſemen quod 556.3
Seſoſtris regis exercitus quouſq; peruenerit 143.44
Seſoſtris Rex à quo uictus 850.2
Seſoſtris Rex quis 919.28
Seſtertium quid continebat 849.4
Seſtius futurorum præſcius & quid circa emptum oleum 490.8
Seſtius ſcriptor 392.45
Seſtius medicus 824.47
Setania cepæ genus 514.52
Setania meſpila 378.46
Setania pomi genus 628.48
Setarum capillamenta in ueſicis hominum 302.54
Setinum uinũ ab Auguſto prælatũ cunctis 355.58
Setinum uinum quale 614.34
Seueri homines plures 162.42
Seuerians poma 374.34
Seui conſideratio, natura, uſus, medicinæ 743.37.& inde.& 775.8.& inde
Seuum quorum animalium 302.28
Sextus Papinius cõſul Plinij tẽpore 373.36
Sexus in arboribus 334.12
Sexus quibus inſint ibidem
Sexum mutantia 736.27
Sexuum hominis mutatio 156.42
Sexuum cognuſcendorum ſigna 157.30
Sibaritani exercitus de equis mirũ 206.20
Sibyllarum trium ſtatuæ Romæ 868.34
Sibyllæ diuinitas 168.33
Sibyllini libri Tarquinio allati 341.12
Siccandi uim habentia 917.42.& 941.17. 634.13.26
Syce tædæ genus 592.3
Sicelion herba qualis 677.8
Syce herba 919.50
Siciliæ triticum optimum 463.23
Siciliæ uina nobilia 356.32
Siciliæ fertilitas 467.20
Siciliæ crocum quale 564.37
Sicilia recuperata 165.2
Reliqua quære parte ſecunda.
Sicius L. Dentatus quibus coronis donatus eſt ac eius geſta 165.53.& inde. & 587.36
Sicius Dentatus quoties corona donatus 388.4
Sicionium uinum quale 357.33
Sicyonij populi cur fame, ſterilitate mœroreq; uexati 920.42
Sicyonij cuius coronæ inuentores 560.35
Sicyonijs ab Apolline reſponſum 910.44
Sicytes uinum ex qua materia 361.20
Sicytes gemma 974.14
Siculũ bellũ ab Auguſto geſtũ quale 387.18
Syderatio in arboribus quid 448.56.& 449.23
Syderatio quibus nocet arboribus ibidem
Syderatus. i. ſydere afflatus uitis 755.43
Siderion herba qualis 701.10
Siderion Heracleon herba 663.8
Sideritis, id eſt, magnes lapis 937.19
Sideritis adamantis genus 956.7
Siderites gemma 972.15.52
Sideritis herbæ medicinæ 685.36.& 694. 41.695.35.& 697.39.& 700.30
Sideritis herba quæ 664.30.& 592.10
Syderopœcilos gemma 972.53
Sydus nullum obſcurari obiectu terræ 7.3
Sydera nautæ ubi non ſeruant, ſed auium tantum uolatum 130.24
Syderũ obſeruationes à Babylonijs repertę 179.56.& inde
Syderum obſeruationẽ in nauigãdo Phœnices inuenerunt 182.17
Syderum natura ex igne 2.18.& 6.52.& inde
Syderum errãtium cõſideratio, natura, curſus, item cætera 4.41. per totũ. & 9.2. per totum. & 49. ibidem. per totum. & 11.8. per totum
Sydera cuiq; tributa uulgo creditum 4.42
Syderũ magnitudo 7.16. per totũ. & 18.3
Syderum abſides 9.44.& inde
Syderum ſtatio cur dicta 10.48
Syderum ſtationes capitibus 15.16.17. libri 2. per totum
Syderum errantiũ catholica 11.8. per totũ
Sydera cur colorem mutent 12.9. per totũ
Syderum inter ſe interualla 13.19. per totũ. & 18. ibidem
Syderalis ſcientiæ ſentẽtia de uarietate naſcendi 174.47
Sydera Oceani humore paſci 30.22
Syderum certa tempora tradi non poſſunt 481.42
Syderum errantium noſcenda agricolis ratio ibidem.55
Syderum obſeruatio triplex 483.3
Syderum ortus & occaſus obſeruatio ibid. & inde.& 487.43
Syderum ortus & occaſus quibus menſium diebus 485.4.& inde.& 487.43.& inde
Syderum obſeruatio ubi plurimum 95.54
Syderum ſcientiæ inuentores 302.53
Syderalis ſciẽtiæ inuẽtor Belus Rex 136.8
Syenites lapis 928.22
Signantes corpora notis populi 118.38
Signiæ uinum 356.28
Signifer circulus qualis 10.18
Signifer, id eſt cœli circulus 2.14.& 10.25
Signina pyra 374.32
Signina quæ 913.38
Signorum & ſtatuarũ ingẽs copia 870.29. & inde
Silaus herba qualis 693.53
Sileni ſenis effigies 863.47.& 922.24
Silentium hederæ ſpecies 405.32
Silentij ſeruandi exemplum 56.36.& 164. 8. per totum
Silentij utilitas 732.23
Silentium multi ſibi imperarunt ibid.24
Silentium quo inducitur 828.22
Siler aquoſis gaudet 396.16
Siler quomodo germinet 396.54
Sileris fruticis medicinæ 642.44
Silex lunenſis qualis 938.35
Silices nigri ubi optimi 943.7
Silis pigmenti conſideratio 864.29
Silicia, id eſt, fœnum Græcum 478.41.& 480.32.& 657.17
Silicia herba 657.17
Siligo pluribus terris communis 465.42.
Siligo tritici delicię qualis ſit & ubi 465. 42.& 466.9.17
Siligo & ex ea panis qualis fiat 466.47.50
Siliginis genera ibidem.42
Siliginis panis optimus 468.42
Siligo ubi ſerenda 475.50.& 476.12
Siligo quando ſerenda 481.24
Siligo & ex ea medicinæ 603.35
Siliquarum lignum manditur 383.5
Siliquarum ſeminum natura qualis ibid.
Siliquis quæ giguantur 382.28
Siliquarum ſemina damnantur ibidem.23
Siliquæ Græcæ quo ſerendę tẽpore 437.38
Siliquarũ natura & medicinę ex eis 630.25
Siliquæ Syriacæ ad quid ibidem.27
Siliquãdi leguminibus tẽpus quod 462.46
Siliquarum conſideratio 380.25. per totũ
Siliqua Syriaca quæ fiant 362.28
Siliqua Ceraunia 337.38. per totum
Siliquaſtrum herba, id eſt, piperitis 525. 33.40
Silius P. conſul 204.34
Syllanus Iunius conſul 36.40
Syllanus ueneno extinctus 159.56.& inde
Syllanus D. Magonis librum in Latinũ cõuertit 458.8
Syllanus proconſul 16.56
Syllanus Caſsius 872.2
Syllana Colonia 356.6
Syllanion ſtatuarius 872.38
Syllæ oſtentum 24.52
Syllæ L. conſulatus 360.7
Sylla quos proſcripſit 872.7.& inde
Sylla unus hominum felicis ſibi cognomen aſſeruit ibidem.24
Syllæ crudelitas, proſcriptio, interituſque, ibidem.& inde
Sylla dictator primus in Cornelia domo crematur 179.8
Sylla qua gemma ſignabat 949.20
Sylla Scauri priuignus ibidem.36
Syllæ de Mario triumphus 844.48
Sylla ingentem auri & argenti copiam Romam in uictoria transfert ibidem
Sylla Romanorum ditiſsimus 860.56
Sylla diuites proſcripſit 862.23
Syllæ curia ubi 869.24
Sylla capitolinis ædibus unde aduexit columnas 925.42
Syllæ mala 935.18
Syllæ mater quæ ibidem.35
Sylla Præneſte delubrum fortunæ ædificat 941.42
Sylla dictator quo morbo cõſumpt⁹ 700.58
Sylla dictator pediculari morbo interijt 283.30.& 172.30.& inde

Syllæ ſæuitia in ciues Romanos 388.11
Syllæ cognomen ſuperbum ibidem.18
Sylla dictator graminea donatus corona ibidem.18.& inde
Sylla legatus ſociali bello Stabias oppidum delet 57.18
Syllibum herba & medicinæ ex eo 598.30.
Silonum cognomen unde 295.10
Silphij herbæ conſideratio, medicinęque 606.35
Silphij uſus ubi & ad quid ibidem.& inde
Silphion, id eſt laſſerpentium herba 506.39
Syluani dij qui 311.48
Syluani ſimulacrum quando ſublatum Romæ 337.49
Syluarum honor 313.11
Syluæ qua ratione extirpandæ 461.20
Syluarum per inſignia diſtinctio 391.14
Syluas incolentes homines 86.4
Syluestres herbæ quibus ab alijs differunt 525.11
Syluestrium arborum conſideratio 401.55.per totum
Syluestria tardiora omnia ibidem.34.55
Syluestria quib⁹ infeſtētur morbis 448.15
Syluestria paucos morbos ſentiunt ibid.
Syluestrium arborum medicinæ libro 24. per totum
Siluri piſces 229.16.21.& 225.15
Siluri partus 240.56
Siluri piſcis in medicinis uſus 837.21.& 838.4.8.14.& 833.33.53
Silurus mas oua edita custodit 240.56
Symbolum, id eſt annulus 843.45
Simenus pictor 878.1
Simiarum conſideratio 306.47.per totū
Simiarum cum homine ſimilitudo ibidem
Similæ ubi toto albæ corpore 194.36
Simiarum conſideratio, genera, natura, ſolertia 254.41.per totum
Similæ luna caua triſtes fiunt ibidem.45
Simiarum erga fœtum affectio ibidem.49
Similax hederæ ſpecies 406.18.per totū
Similax ſacris & coronis infauſta quoniam lugubris ibidem.14
Smilax uirgo in hāc hederam mutata ibid.
Similago frumentorum in Aegypto 465.45
Similago ex tritico laudatiſſima 466.39
Similitudinis exempla 158.47.per totum
Similitudinis cauſæ plures ibidem.56
Symmetria Latinū nomine caret 899.54
Symmetriam primus uſurpauit Euphranor 908.19
Simonides de memoriæ arte 164.16
Simonides quas literas reperit 879.48
Simonidis pictoris opera 910.22
Simonis nomen delphini agnoſcunt 220.10.& 221.15
Simon & puer ſcholaſticus 220.47
Simorum cognomina unde 295.20
Simulacra olim ex arbore 313.2
Sympathia quid 526.16.& 956.13
Symphyton herba qualis 609.48.per totū
Symphyo herbæ medicinæ 693.3.& 700.47.& 702.16.& 703.52
Symphoniæ herbæ medicinæ 687.36
Symplegma ſignum 922.39.& 924.22
Simulacra deorum cur ex cedro 336.46
Simulacra deorum ex qua materia 338.2.& 349.57.& 866.35.& inde
Simulacrum æreum primū Romæ 867.31
Simulacra deorum bitumine pingebantur ibidem.35
Simulacra deorū lignea aut fictilia quādiu (870.25
Simus medicus 596.41
Simus pictor 910.53
Sinapis herbæ conſideratio 513.23
Sinapis herbæ uſus ibidem
Sinapis herbæ genera tria ibidem.58
Sinapis herbæ uaria nomina ibidem.31
Sinapis ſemen quale 524.44
Sinapis genera, natura, medicinæ 555.42.per totum
Sinapis natura eſt aſcendere ibidem.43
Sinapis ſuccus quo exprimitur 556.13
Sinapis oleum quo & ad quid fiat 556.25
Sinapis flore apes maxime delectantur 570.18
Synariſtuſæ Menandri 631.30
Synephytes gemma 970.20
Singiber aroma ubi 315.56
Singultus remedia 537.11.& 544.48.& 549.45.& 550.39.& 557.28.& 577.21.& 597.52.& 617.13.& 687.51.& 709.9.& 751.23.& 761.1.& 825.30
Siniſtra mundi pars ortus eſt 24.37
Synochios gemma 974.19
Synodontes piſces 972.55
Synodontites gemma ibidem
Sinopis color qualis 894.42.45
Sinopis ubi naſcitur ibidem.45.& inde
Sinopidis pretiū, uſus &c. ibidem.52.& inde
Syntecticis utile 742.14.& 601.26
Synteximum morbi remedia 604.54
Sinus gemini auibus 300.48
Sion herba & medicinæ ex eo 598.21
Syracuſas urbem capit Marcellus 169.34
Stracuſana, id eſt, columnarū capita 867.10
Syræum uinum 358.20
Sircula uua 352.23
Sirenes aues fabuloſas eſſe 263.18
Sirenes apum genus 280.38
Syreon herba qualis 657.24
Syri, id eſt, ſcrobes quibus ſeruatur triticū 493.55
Syria tantum balſamum gignit 404.3
Syriæ arbores quales 336.31.per totum.& 52.ibidem.per totum
Syriæ oliua qualis 369.18
Syriæ oleum 371.32
Syriæ terra qualis, & qualis in ea aratio 422.49.& 476.46
Syriæ triticum quale 467.24
Syria Staphylino herba abundat 530.27
Syriæ arundo qualis 644.16
Syriacœle iuncum odoratum habet 577.14
Syrorum multa olera, prouerbium 530.27
Syriacus raphanus qualis 512.19
Syriaca uina quæ 353.22.363.49
Syriaca reſina qualis 393.43
Syriacum aroma 326.3
Syriacæ ſiliquæ ad quid 630.17
Reliqua quære parte ſecunda.
Syriaſis morbus 594.44.& 800.44
Syricum color 894.45.& 896.8
Syringia calami genus 407.33
Syringites gemma 973.8
Syrites lapis 301.58
Syrium, id eſt Lilij ſuccus 578.22
Syrium oleum ad quid 622.28
Syron herba & ex ea medicinæ 686.48
Syropicon terræ genus 917.37
Scirpi arbores quales & earum uſus 409.16
Sirpi ad uſum funerum ibidem.17
Syrtites gemmæ 963.10.& 972.56
Sirulugum animal 802.13
Seſama fruges unde aduecta 467.25
Seſamam pinſendi ratio ibidem.44
Seſama quando ſerenda 461.31.& 462.1
Seſama quando maturatur 462.51
Seſamæ oleum 371.8.& 467.55
Seſamum arbor 371.8
Siſara herba 279.49
Siſeris herbæ conſid. & medic. ex eo 530.31.& inde.& 513.21.& inde
Siſer ubi optimum 530.45
Siſeris ſatiui remedia ibidem.42
Siſymbrij herbæ conſideratio & medicinæ ex eo 557.18
Siſymbrium ubi naſcitur 523.32.& 524.7
Siſyrinchion bulbi genus 514.9
Siſtitueteris herba qualis 654.34
Sitanion bulbi genus 514.8
Sitanius panis ad quid 606.13
Sitim quæ inducunt 365.50
Sitim ſedantia extinguentiaq; 532.8.& 538.49.& 550.29.& 579.12.& 590.2.& 597.11.& 605.44.& 622.43.& 625.55.& 629.4.& 669.47.& 688.2.& 710.2.& 967.29.& 272.30.& 312.9
Sitis conſuetudine uinci poteſt 162.38.per totum
Sitis quo non ſentiatur 597.11
Sitim gignentia 559.36.& 626.3.& 627.38.& 528.4
Sitis camelorum qualis 193.29
Smaragdi gemmæ cōſideratio, genera, uitia 956.41.& inde
Smaragdis tertia inter gemmas autoritas 956.41
Smaragdi color qualis ibidem.& 970.25.& inde
Smaragdus oculis gratiſſimus 956.22
Smaragdi ſcalpi uetiti ibidem.56
Smaragdi genera duodecim 957.5.
Smaragdorum uitia 957.26.& inde
Smaragdus miræ magnitudinis 958.22.& inde
Smaragdi ex cryſtallo tinguntur 975.7
Smaragdites quid 958.13
Smarides piſces 838.28.31
Smarres Rex 928.47
Smegma quid 608.36
Smegmata ex qua materia 718.47
Smylaces ilicis ſpecies 388.49.& 392.48
Smylacis folia in coronis 567.23
Smylacis arboris conſideratio & medicinæ ex ea 643.56
Smilax hederæ ſpecies 406.17.per totum
Smyrnæ uitis trifera 401.24
Smyrnæum uinum quale 355.8
Smyrnij herbæ conſideratio 525.39
Smyrnium herba 522.25.& 721.41
Smyrnium Heraclium optimum 548.24
Smyrrhiza herba qualis 653.10
Smytus piſcis 845.39
Sobria uuæ ſpecies 352.2
Sochis Aegypti Rex 928.30
Socialis belli origo 845.16
Socialis belli initium 850.24
Sociale bellū quod portētū præceſſit 35.50
Sociale bellum funeſtiſſimum ibidem
Societate arbores quædam gaudent 437.39.& inde
Socrates ſemper eodē uiſus uultu 152.44
Socrates ab Apolline prælatus cūctis ibid. 21.40
Socrates cunctis ſapientior 865.16
Socratis pictoris opera 923.53.& 963.31
Socrates ſtatuarius 923.53
Socculi è margaritis Pompeij 950.31
Sogdonaci Paſines Rex filius 138.42
Solanum herba 721.39
Solea piſcis 841.36.& 224.19.& 225.12
Soleæ piſces plani 227.4
Solertia animalium quorundam 188.25.per totum.& 237.25.per totum.& 45.ibidē.per totum.& 233.2.& 239.8.& 176.49
Solis conſideratio, ſitus, natura, uis, magnitudo, beneficia, &c. 2.37.& inde
Soles infiniti ſecundum quoſdam 2.17
Sol naturæ temperamentum 2.44.per totū
Sol cæteris ſyderibus lumen fœnerat ibidem.41
Sol cuncta uidet auditq; ibidem
Solis circuli conſideratio, motus, natura 5.47.& inde
Solis defectus non uiſi nouiſſ. luna fiūt 8.25
Solis color qualis 11.25
Solis motus qualis ibidem.41.per totum.& 488.50.& inde
Solis in motu differentiæ quatuor 12.41
Sol cur non exurit terras 13.31
Sol quando toto anno pallint 16.25
Soles plures quando ſimul uiſi ibidem.28.per totum
Sol uentos auget comprimitq; 22.21
Sol ubi quotidie uidetur 26.44
Solis boues cur in Sicilia 40.10
Solis uis ibidem.16
Sol maſculum ſydus ibidem
Solem pro Deo adorantes homines 98.52
Soli omnium folia quotidie uertāt 397.49
Solem quæ herbæ reſpiciunt 472.11.& 487.26.& 691.41

Solis motus ratio propé inexplicabilis 481.39
Solis in aquarium tranſitus quando 485.12
Solis receſſus & acceſſus ad nos 488.53
Sol quotidie ex alio cœli momento quàm pridie oritur 497.32
Solis præſagia plura 495.39. & inde
Sol quale ſit futurum tempus præſagit ibid.
Sol ubi ſemel in anno oritur occiditq́. 86.2
Sol ne noceat 675.56
Solis coloſſus Rhodi mirus 571.16
Solis obeliſcus 925.24
Solis urbs ibidem.27
Solis obſcuratione peſtilentia contrahitur 947.32
Solis honor 324.42.& inde
Solis gemma 970.40.& 972.42
Solem contra non mingendum 733.21
Sol ne faciem urat 767.22
Sole nihil utilius 816.49
Solipugæ uermes 774.31
Solipugarum morſus medicinæ 609.31
Solis ciuitas unguentis delectata 330.56
Soli, id eſt, origes feræ 214.36
Soliſtima tripudia Gallorum qualia 251.8
Sollicitudo animi quo propitiatur 727.5
Sollicitudinis exemplum 252.38. & 253.20
Solun Smyrnæus 553.40
Solipugę uermes gentem interdũ auferunt 198.45
Solſtitia quando contingunt 483.27.31. & 488.50.& 12.44
Solſtitialis circulus quis 31.19
Somnia quæ tollant 549.25
Somnia non uidentes homines 98.54
Somnia quomodo uera nunciantur 970.7
Somnia quando plurimũ contingãt 732.17
Somnia qua arte ut uelis ueniant 739.44
Somnia an uera ſint 275.49.& inde
Somniũ quibus cõpetit animalibus ibid.32
Somnium interdum uerum 175.36
Somniorum interp. à quo reperta 151.25
Somnia tumultuoſa faciens 690.14
Somnum inducentia fugantiaq́; 352.52. & 518.16
Somnus ubi die nullus 531.21
Somnus in ſtramentis olim erat 457.3
Somnus mediã uitæ partem aufert 919.47
Somno ſine reſpiratione locus nullus 219.30
Somnus quorum grauiſsimus 222.54.& 202.5
Somni animaliũ conſid. 273.32.per totum
Somnus quid ibidem.54
Somnum impedientia 607.2. & 501.26.& inde.& 907.24
Somnum facientia 531.10.& 532.20.& 533.17.& 534 12.36.& 549.48. & 550.52. & 551.17.& 577.12.44.47.& 579.1.41.& 580.12.& 615.21. & 621.24. & 622.17. & 625.7.& 629.13. & 644.48. & 665 37.& 678. 43. & 659.2.& 711.27. & 760.34.35.& 501.21. & 814.29. & 525.6. & 223.3
Somnus phreneticos ſanans 698.4
Somphos, id eſt, ſyluestris cucurbita & ex ea medicinæ 527.50
Sonchos herba 598.48. & 704.13
Sonticus morbus quo deprænhend. 939.33
Sophocles Poëta quando & quid de Italiæ tritico 463.35
Sophocles Bacchi iuſſu ſepultus 167.3
Sophocles gaudio obijt 877.49
Sopylos pictor celeberrimus 982.12
Sorba poma quomodo condiuntur 379.7
Sorbo folia uniuerſa decidunt 398.22
Sorba quomodo ſerãtur 427.36.& 437.30
Sorbus arbor quibus uermibus infeſtetur 448.46
Sorborum natura, & ex eis medic. 628.50
Sorborũ fructuum cõſideratio, genera, &c. 378.54. per totum
Sorborum conſeruandorum ratio 375.36.47
Sorbus quæ loca amet 395.52. & 396.2
Soricum in occentu auſpicia 215.49
Soricum fibrę numero dierum lunæ reſpõdent 18.41
Sorices quibus inimicæ 272.54.& 273.13
Soriculata ueſtis 211.47
Sortilegiorum materia 728. 22.per totum
Sory conſideratio 581.36. 48.& inde
Soſianus Apollo unde aduectus Romam 336.49
Soſigenes aſtrologiæ peritus 482.17
Soſimenes medicus 550.11
Soſtratus ſtatuarius 572.38
Soſtratus architectus 931.10
Soſus artifex pauimentorum 945.6
Sotacus medicus 940.4.& 937.25
Sotira obſtetrix 735.15
Spadones in Perſide quoodam regnauere 335.24
Spadonum urinæ uſus effectusq́; 732.42
Spadonia poma 374.13
Spadoni laurus qualis 384.46
Sparganion quid 673 31
Spagas reſinæ genus 363.48
Sargi piſces 240.35
Spartacus aurum & argentum ſuos habere uetuit 849.32
Spartacus à M. Craſſo uictus & de eo ouatio 384.13
Spartopolios gemma 974.13
Sparti herbæ cõſideratio 505.9.per totum
Spartum quid ibidem.11
Sparti uſus & quibus locis prouenit ibidem.15
Sparto naues fiebant 641.40.& inde
Spartum frutex qualis ibidem
Spartum herba 276. 43
Spaſmos ſtomachi ſedantia 533. 37
Spaſmos prohibentia 797.8
Spaſmi morbi remedia 559.32. & 638.22. & 743.15.& 757.22.& 826.19
Spaſticorum, id eſt, inteſtina conuulſa habentium remedia 579. 3. & 621.27.& 622.11.& 625.30.& 635. 20. & 637. 31.& 666. 43. & 699. 43. 47. & 737. 4. 51. & 797.8.& 833.27
Spathe arbor 330.9
Specierum illuſiones inducentia 753.27. per totum
Specus terræ miti plures 37.54.& inde
Specus plures in quibus uenti generantur 19.44
Specus pro domibus 850.7
Specularium lapidum conſideratio 942.3. & inde.& 957.3
Speculorum acies menſtruis hebetatur 160.37
Specula ocularia ex ſmaragdo 956.54
Specula ex ſtanno fieri 887.17
Specula quibus lapidea fiant 938.1
Specula quæ accenduntur 43.48
Speculorum conſideratio 560.7. per totũ
Specula in poculis ibidem.14
Speculi imago quid ibidem.31
Speculum quis primus fecit ibidem.25
Speculorum aſpectus quo hebetatur 735.4. & 160.38.& 296.51
Specularem ſignificationem Sinon reperit 181.20
Sphaci herba, natura, & medicinæ ex eo 636.21
Sphæram materialem Atlas primus reperit 5.6.& 181.27
Sphagni herbæ natura, & medicinæ ex eo 636.20
Sphagnos aroma 327.1
Sphingis feræ deſcriptio 894.5. & 272.6. & 930.10
Sphinge Auguſtus ſignabat 949.25.33
Sphyrena piſcis 542.3
Sphragide quid 895.50.& 964.24
Spicatarum herbarum differentiæ 574.50
Spicæ ſigni cœleſtis exortus 494.36
Spiceæ coronæ uſus 455.56
Spina Indica 315.2
Spina Aegyptia 335.14.36
Spina Babylonia 346.55
Spinæ regiæ mirum ibidem.21
Spina ſitiens quæ 347.29
Spinas inſeri nefas 374.56
Spinæ Baccæ 351.4
Spinæ albæ pomum 383.3
Spina qua utantur in nuptijs 396.6
Spinæ flores in coronis & cibis 569.47
Spinarũ genera & medicinæ ex eis 646.53. per totum.& 647.32.& inde
Spinæ Arabicæ medicinæ 646.53
Spinæ albæ medicinę ibidem.56
Spinæ Acanthij medicinæ 647.2
Spinæ Acatiæ medicinæ ibidem.7
Spinæ Aegyptiæ differentiæ & ex ea medicinæ ibidem
Spinæ Gallaciæ medicinæ ibidem.9
Spinæ uulgaris uſus atq; natura ibidem.32. & inde
Spina ſylueſtris qualis ibidem.36
Spina appendix qualis ibidem.49
Spinæ quo è corpore extrahuntur 758.26
Spina hominis angues generantur 270.22
Spinæ animalis deſcriptio 297.52
Spinæ doloris remedia 539.36. & 644.41. & 650.50.& 737.44
Spinea uua quæ 352.20
Spinoſarum herbarum differentia 573.20. & 49.ibidem. per totum
Spinturnix auis 249.13
Spionia uua 352.19
Spiracula quæ dicantur 37.54
Spiræ arborum quæ 411.51
Spireon corona 567.31
Spirandi difficultas quo tollitur 549.7
Spirant omnia pulmonem habentia 219.11
Spiritus, id eſt, aëris elementi conſid. 2.19
Spiritum ſubductum emendans 544.50
Spitamæi Pigmæi 155.16
Splanchnoptes ſeruus quia 592.35. & 876.36
Splenion herba unde 664.43
Splene carentia 201.25
Spleneticorum remedia 537.8.& 535.41. & 547.3.& 580.29.& 627.52. & 642.4.& 643.36.& 649.1.& 650. 21. & 657. 21. & 719.42.& 721.18. & 741.53. & 534. 18. & 965. 15
Splenem conſumentia 613.17
Spodij conſideratio 583.7.& inde
Spodij medicinæ 620.11. & 621.45
Spodios quid & quomodo fiat 553.14. & 889.3
Spondylion arbor 329.13
Spondylij arboris medicinæ 636.8
Spondylis ſerpens 723.18
Spondyli piſcis in medicinis uſus 836.13. & 841.40
Spongiarum lapidum conſideratio 939.38. & inde
Spongiæ pratorum 510.6
Spongiæ quo lapideſcant 648.45
Spongiarum piſcium conſideratio & genera 238.18.& inde.& 819.36.per totum.& 291.40
Spongiarũ piſcium in medicinis uſus 539.46.& 841.41
Spongites gemma 972.54
Sponſæ qualis annulus mittitur 844.3
Spurius Caſsius. Quære Caſsius.
Spuendi ſuperſtitiones 728.19.& inde
Sputi ſortilegia ibidem. 20.per totum
Sputi medicinæ ibidem.19.& inde
Squali piſces 240.35
Squamæ piſcium tegumenta 222.41
Squamæ ferri uſus 586.26
Squatina piſcis qualis 222.42.& 227.55.& 837.38
Squatinæ piſcis generatio 240.25
Squatraia piſcis 240. 25.& inde
Squilla piſcis 240.7
Squillarum oculi quales 294.38
Squillarum coitus 240.7
Stachys herba & ex ea medicinæ 651.1
Stacte myrrhæ genus 321.34
Stacula uua 352.24

Stadiodromoo ſimulacrum 873.45
Stadium quot pedes contineat 13.29
Stagna aquarum mox exiccans 684.34
Stagonia quid 320.39
Stalagmia quid 881.33
Stanni conſideratio 887.15. & inde
Stannum quid ibidem.9
Stanni uſus ad quid ibidem.15.& inde
Staphylodendroo arbor qualis 595.24
Staphylinos,id eſt,paſtinaca herba 513.10
Staphylinos quid,& ex ea medicinę 530.3.
& inde
Staphylino amatorium ineſſe 530.19
Staphylinus Venerem ſtimulat ibidem
Staphylini ſatinæ remedia ibidem.23
Staphylinos herba quæ 673.45
Staphis uuæ genus 612.14
Statana uina qualia 356.23
Staticæ herbæ medicinæ 689.28
Statiliæ mulieris ſenecta 174.23
Statius Seboſus quis 223.29
Stationum ſyderum conſideratio,capitibus
15.16.17.ſecundi.per totum
Stationienſia uina 356.42
Statoris Iouis ædes ubi Romæ 869.38
Statua aurea prima 853.47.& 854.3
Statuarũ origo,honor,& quibus ponebantur 867.31.per totum
Statuæ togata effigie dicabantur 868.1
Statuæ nudæ haſtam tenentes ibidem
Statuarum capite naſcens herba ad quid
655.28
Statuæ Achilleę quæ 868.3
Statuarum argentearum uſus 853.15.per
totum
Statuæ equeſtres quales ibidem.54
Statuarum differentiæ & quibus tributæ
ibid.37.per totum.& 858.45.per totum
Statua ingentis pretij 922.15
Statuæ tripedaneæ quorum 868.55
Statuæ pedeſtres equeſtresq́ 869.26.&
inde
Statuarum in Italia antiquitas 870.11
Statuaria ars quando cœpit 921.26
Statuæ Veneris quidã captus amore 912.26
Staturæ humanæ menſura 161.42
Steatites gemma 973.30
Stelephuros herba qualis 574.51.55.
Stelis uiſci genus 457.44
Stellarum errantium conſideratio, natura,
curſus, item cætera 4.41.per totum
Stellarum natura ex igne 2.18
Stellis ſuis euentus aſsignant quidã ibid.38
Stellarũ alimentũ ex humore 4.48.6.46.
Stellæ cur cadere credantur 4.49
Stellarum ſtatio 5.56
Stellarum nullam obſcurari terræ obiectu
7.3
Stellæ omnes maiores luna 8.51
Stellæ cur non uideantur die ibidem.54
Stellæ qualiter die uideri poſſunt ibid.56
Stellarũ errantiũ motus, occultatio, &c.
9.2. per totum
Stellarum errãtium ſtationes, exortus matutini ueſpertiniq́ 9.5.per totum
Stellarum abſides quæ ibid.38.& inde
Stellarum errãtium miracula unde accidãt
ibidem.29
Stella cur aliàs altior, aliàs inferior eſſe iudicatur ibidem.49.per totum
Stellarum per zodiacum motus 10.12.
& inde
Stellarum ſtatio cur dicta ibidem.47
Stellarum errantium colores quales 12.17.
per totum
Stellarum inter ſe interualla 13.9.
per totum. & 34.ibidem
Stellarum muſica ibidem.17.per totum
Stellas in cœlo repente naſci 14.12
Stella noua quando genita 15.32
Stellas cerni totis diebus 16.12
Stellarum diſcurſus 17.8
Stellarum magnitudo 18.3
Stellæ ſtatuunt uitã hominũ 174.56.& inde
Stellæ ſolis aduentu occultantur, abſceſſu
proferunt ſe 483.6
Stellæ non aſpiciendæ agricolis,ſed ſigna
alia 487.36.per totum
Stellarum circuli quid ſignificent 500.13
Stellarũ ortus occaſusq́ tractatus 481.49.
per totum
Stellarum præſagia plura 499.56.& inde
Stellarum piſcium conſideratio 243.29.
per totum
Stellæ marinæ piſcis mirum 243.29
Stellarum marinarũ piſciũ medicinæ ibid.
Stella piſcis 841.41
Stellionum conſideratio & eorũ ſenectutis
depoſitio 199.40
Stelliones ſcorpionibus inimici 286.13
Stelliones & angues cutẽ deponunt 794.4
Stellio inuidioſum animal ibidem.9
Stellio Prouerbium ibidem
Stellionũ uenenum,ac eorum in medicinis
uſus eorumq́; morſus remedia 771.56.
& 789.12.& 791.53.& 794.3.& 801.44.
& inde
Stemmata lineis diſcurrebant ad imagines
pictas 891.1
Stephanionis ſenecta 174.36
Stephanitis uua unde 353.27
Stephanomelis herba qualis 700.35
Stephanoplocos tabella 560.40.& 907.52
Stephanopolis pictura ibidem
Stephanos lauri genus 384.56
Stephaniæ mulieris ſimulacrum 875.10
Stercorationis conſid. 453.36.& 479.35
Stercorantia ſegetem quæ ſint optima 453.
36.& 426.22
Stercoratio mala 353.36.& inde
Stercorandi quando ſint agri 426.31.&
453.36.& 479.35
Stercoratio quo facienda tempore 479.42.
& inde.& 373.46
Stercorato agro quæ ſeri cupiunt 373.38
Stercoris hominis in medicinis uſus 730.
41.& inde.& 198.9
Stercutius Fauni filius unde dictus 425.34
Ster ob ſtercorãdi artẽ Deus creditus ibid.
Sterelytis quid 857.24
Stergetros herba quæ 679.54
Sterilitatis fructuum cauſa unde 401.8
Sterilitatis remedium 418.32.& 730.55.
& 737.10
Sterilitatis quadrupedum remedia 591.34
Sterilitas quibus inducitur 540.23.& 643.
28.& 668.9.& 709.9.& 714.51.& 759.39
Steriliora cuncta pinguia 302.25
Sternutamenti conſideratio 731.42.&
inde
Sternutamẽta facientia 555.54.& 565.49.&
580.5.& 582.52.& 663.36.& 666.10.&
676.29.& 681.41.& 722.26.& 731.42.&
inde.& 825.5
Sternutamenta quo tollantur 549.47.&
627.13.& 637.56
Sternutamentis noxa 645.48
Sternutamentorum ſalutatio 727.17
Steſichoro in Eclipſi metus 8.8
Steſichori Poëtę infantis in ore luſcinia cecinit 255.39
Sthenis ſtatuarius 872.37.& 877.47
Stibium quid 856.28
Stygia aquæ uenenum 802.56
Stilbonis phil. quęſtio cũ Diodoro 177.54
Stica uuæ ſpecies 318.27
Stillicidia qualia eſſe debent 431.13
Stilo Præconinus 846.30.& 949.23
Stymmaos unguenti faciendi ratio 331.12
Stymmi Mineræ genus 855.28
Stymphalides aues quales 290.36
Stypax ſtatuarius,ac eius opera 876.35
Stipendiorũ militum cõſuetudo 848.39.&
849.5
Stipes quæ 848.39
Styptica medicamenta 648.42
Stipulis ubi ligni uice utantur 422.28
Stipulæ in aruis incẽſæ utile,pluris 493.20
Stipularũ differentiæ,bonitas,uſus 492.53
Styracis gummi conſideratio 323.31.&
528.46.52
Styracis natura, & medicinæ 635.55
Stœbes herbæ medicinæ 590.26.per totum
Stœbe herba 573.27
Stœchas herba qualis 721.30
Sthœchadis herbæ medicinæ 688.6
Stoliditatis animaliũ exempla 244.22.&
Stolones unde dicti 419.37 (252.25
Stolon quid in arboribus ibid.35.& 427.53
Stolonibus quæ arbores plantẽtur 427.56
Stolonis Licinij lex,actus,pœna 457.27
Stomacace ſons qualis 661.14
Stomachi conſideratio 598.4.& inde
Stomachi cruciatus aſperrimus 661.40
Stomachum lædentia 533.20.& 538.17.&
541.3.& 550.38
Stomachum recreantia 788.22. & 829.49.
Stomacho utilia 527.53.& 528.4.27.&
530.30.32.39.& 53 .33.& 534.35.& 535.
31.49.& 536.11.52.& 539.33.& 541.21.&
547.16.& 559.14.& 597.5.54.& 598.14.
& 599.25.& 600.18.& 604.29.& 407.4.
& 628.4.& 720 16.& 742.4
Stomachi præcordijs utilia 536.19.
Stomachum purgantia 529.5.& 556.50.&
882.43
Stomachum firmantia 552.43 & 556.18.
& 759.37.& 580.24.& 584.28.& 636.
27.& 686.39.& 710.35
Stomacho contraria 550.31.& 553.38.&
554.27 & 557.56.& 575.26.& 584.3.&
602.40.& 605.14 & 608.9.& 611.31.34.
& 613 44.& inde.& 617.55.& 620.40.&
622.40.& 625.51.& 6.6.4.& 629.30.&
35.& 630.15.22.& 631.21.& 639.55.&
664.15.& 676.35.& 754.19.& 716.54.&
788.10.& 881.57
Stomacho omne muſtum inutile 613.44.
& 614.29
Stomachum lædunt ſiccæ fici 626.8
Stomachum aſtringentia 618.49
Stom inflantia 602.4.& 606.35.& 630.6
Stomacho inflato utilia 550.3: & 539.33.
& 543.5.& 549.44.& 577.20.& 578.38.
& 591.9.& 722 6.
Stomachi morbi remedia 537.24.& 538.
28.& 43.5.& 545.6.20.& 546.9.& 548.
12.17.& 557.51.& 577.5.43.49.& inde.&
579.35.& 589.30.& 591.24.& 599.5.&
602.15.& 604.21.& 610.56.& 611.45.&
615.46.& 619.34.& 621.51.& 622.45.&
622.2.28.29.51.& 625.2.16.& 628.4.13.
& 629.49.& 630.13.& 635.30.& 638.39.
640.82.& 648.28 & 649.49.& 650.13.
& 652.14.& 670.6.& 686.30.42.49.&
715.52.& 719.16.& 736.53.& 710.50.&
788.12.22.& 826.6.& 940.56.& 955.13
Stomacho utilis contra omnia uitia 555.50
Stomachi malaciæ remedia 733 42
Stomachi fluctuationes ſiſtentia 535.15
Stomachos diſſolutos aſtringentia 534.20.
& 557.28.37.& 558.36.& 606.52.& 612.
7.46.& 624.52.& 628.49.& 630.13.&
706.51.& 709.33 & 710 50.& 715.48.et
718.53.et 719.22.et 768.6
Stomatice herba 590.4
Stomaticę medicamentum quale 624.25.
et 628.8.34.et 645.14.et 648.38
Stomaticorum remedia 649.14
Stomoma quid 880.12
Strabones unde dicti 294.26.et 559.18
Strabonis uiſus acutiſsimus 163.40
Stramenta optima ex qua materia 405.26
Strangias triticum 453.28
Strãguriæ morbi remed.530.14.et 584.37.
et 589.31.et 599.5.et 618.42.et 634.50.
et 635.20.et 639.22.et 641.55.et 647.
46.et 651.8.et 653.8.20.et 664.8.et 692.
43.46.et 693.6.23.25.et 708.56.et 713.
20.et 715.56.et 717.25.et 722.23.et 770.
37.et 790.50.et 595.39
Strationes herba qualis 655.16
Stratius Iupiter.i.militaris ubi 416.
56
Stratonicus ſculptor 863.31.et 877.2.15

Stratonices reginæ pictura 910.8
Streptos uuæ genus 353.5
Strepſicerotes ferarum genus 224.37. & 292.6
Strychni herbæ medicinæ 698.29
Strychni, Prouerbium 585.9
Strychnon herba, & ex ea medicinæ 584.54. & 721.38
Strychnum quæ herba 573.10. & 713.24
Striges aues quales 304.56.
Strobon arbor 322.33. & 323.20
Strongylis alumiuis genus 917.3. & inde
Strõgilroois Amazonis ſimulacrũ 876.44
Strombus piſcis 841.39
Strombi piſcis in medicinis uſus 836.56
Strophia coronæ 560.26
Strophiola coronæ ibidem
Struma Nonius à Catullo taxatus 959.23
Strumea herba quæ 681.42
Strumæ gutturis remedia 532.43. & 537.49. & 538.44. & 541.56. & 543.43. & 544.28. & 547.11. & 548.44. & 554.22. & 555.11.28. & 556.35. & 580.15. & 584.49. & 589.35. & 590.22. & 591.40.48. & 595.36. & 596.25.35.37. & 597.30. & 600.45. & 604.11.26. & 606.46. & 607.4. & 608.10.34. & 613.42. & 625.37. & 626.38. & 627.1.22. & 634.13.44.49. & 638.27. & 636.6. & 638.11. & 646.10. & 651.24. & 665.55. & 681.8.42. & 685.33. & inde. & 689.26. & 690.5. & 713.26. & 715.7. & 730.5. & 735.9. & 743.18. & 750.10. & 786.50. & inde. & 787.28. & 825.44. & 826.4. & 830.5. & 833.11.23. & 938.18. & 939.35. & 944.38
Strumas mira prohibet capriſicus arbor 627.19
Strumam herba quæ 713.23
Strutea i. cotonea poma 372.25. & 373.43
Struthion herba qualis 699.11
Struthion, & ex eo medicinæ 645.39
Struthion quid 507.55
Strutiochameli auis deſcriptio 244.13
Struthiocamelus auis omniũ maxima ibid. & 252.4
Struthiocameli oua 264.9
Struthiocameli natura calui 291.49
Struth. utrinq; palpebras habent 295.2
Struthopodes fœminæ quæ 155.5
Studiorum amœnitates quærimus prolo.
Studiorũ gratia helleborũ ſumitur 665.16
Stultitiæ exemplum 244.22
Stupa quid 504.4
Sturiões piſces uidẽtur quos ſcribit 221.47
Sturnorum auium conſideratio 254.2
Sturnus Græco ac Latino ſermone docilis 261.4. & inde
Sualternicum electri genus 952.46
Suarius negotiator Scipioni ſimilis 561.27
Suberis arboris conſideratio 390.46
Suber in mulierum calceis ibidem.51
Suber arbor proprie glandem fert 388.44
Suber nõ ſentit facile cariem aut uetuſtatẽ 423.37
Suber iuuatur cortice detracto 450.30
Suberi non decidunt folia 396.46
Suberis arboris medicinæ 634.27
Subis auis 249.18
Subſolani ueno exortus quando 22.21
Subſolanus uẽtus, Græce Apeliotes, qualis 498.2
Subſolanum quæ ſpectare debent ibidem
Subſolanus uentus 20.36. & 22.21
Suburrana tribus Romæ 456.56
Succinorum gummi conſideratio, uſusque 952.14. & inde. & 953.33
Succina quibus proueniant locis 952.24
Succinum quo oritur modo 954.8
Succinum unde dictum ibidem.7
Succini odor qualis ibidem.9
Succinum à Germanis aſportatur ibid.20
Succini copia ubi 87.29
Succini medicinæ 954.16. & 955.3
Succino animalia adhærentia 954.30
Succini genera plura ibidem
Succinum quæ in ſe attrahunt ibid.42
Succinis gemmæ adulterantur 955.14
Succinum cui infantibus alligatur 955.4
Succorum conſideratio 875.24. per totum. & 381.5. & inde. & 409.39. & inde
Succi hortenſium conſideratio 525.24
Succus ſanguis arborum 409.39
Succi omnes optimi unguentis 331.56
Succorum coloris conſideratio 382.9
Seccorum odoris conſideratio ibidem
Succus myrti mira naturæ 383.10
Sucularum cœleſtis ſigni occaſus 486.35
Suculæ ſydus terræ, mariq; turbidũ ibid.
Suculæ unde dictæ ibid.42
Sucularũ ſyderis ortus ibid. 48. & 494.50
Suculæ ſtellæ quæ 18.52
Sudiues ſcriptor 911.37
Sudis piſcis 842.3
Sudorem non emittentes 162.34
Sudorem inhibentia, tollentiaq; 544.2. & 559.18. & 578.6. & 620.38. & 621.46. & 631.43. & 760.39. & 916.45. & 918.18
Sudorem mouentia 539.14. & 550.30. & 578.23. & 591.25. & 622.29. & 625.49. & 636.51. & 641.8. & 646.14. & 653.21. & 675.55. & 702.39. & 714.2. & 717.9. & 722.5. & 815.13
Suum cuiq; placet 357.24
Suis quiſq; fauet 921.38
Suum animalium conſid. & natura 213.13
Suum generatio partusq; 302.10. & inde
Sues in ſacrificijs 213.13
Suum uita longiſsima ibidem.27
Sues quibus morbis infeſtentur ibidem.28
Suibus in luto grata uolutatio ibidem.32
Suibus anima pro ſale data ibidem.36
Suum ſolertia ibidem.37
Suum caſtratio ibidem.41
Suum ſapores plurimi ibidem.47
Sues fere ſemel anno gignunt 214.18
Suibus feris maribus in coitu plurima aſperitas ibidem
Suum marium inter ſe dimicatio ibidem
Sues in Arabia non uiuunt ibidem.19
Suum ſcorpionibus ictarũ medicina 828.43
Suum coitus qualis 269.25. & inde
Suum rabies quo mitigatur ibidem.32
Sues poſt impregnationem coëunt ibid.38
Sues quibus delectentur 272.22. & inde
Sues quibus inimicæ 273.4
Sus primiparæ uulua optima 302.10
Sues ſpirantes à maribus roſæ ibidem.30
Suibus quæ glandes præſtant magis 389.34
Suibus quibus carnes meliores ibidem
Sus fœmina efficacior quæ non peperit 742.38
Sues ubi ungulas habent ſolidas 308.3
Suibus ſerpentes in pabulo 311.28
Sues quo craſſeſcant, pingueſcantq; 343.55. & 714.39. & 213.34
Sues quo necentur 213.46
Suibus dentes nunquam decidunt 296.46
Suibus coſtæ denæ 301.47
Sues uenenis quibuſdã non lędũtur 772.18
Sues ſine ſplene inueniri 664.43
Sues quomodo ſine lyene fiant 642.3
Suum morbi remedia 646.35. & 636.4.19. & 664.43. & 760.52
Suibus contraria 674.12
Suum fimus qualis 425.37.49
Sus fimo ſuo prodeſt uarie 742.38
Suillo adipi quanta laus ibidem.29
Suillum lac quale 742.55
Suilli, id eſt boleti genus 399.26
Suillorum uenenis mile 600.8
Suetonius Paulinus cõſul de Atlante monte 94.4
Suffetiæ ueſtalis uirginis ſtatua 869.7
Suffitus materia 646.19
Suffragia emeritum pœna 913.12
Suffuſionũ morbi reme. 738.44.55. 739.50
Sugillatorum remedia 548.35. & 600.44. & 613.6. & 622.27. & 622.47. & 629.52. & 652.3. & 711.16. & 831.16
Solcorũ in agro latitudo, longitudoq; quãta eſſe debet 441.23
Sulphuris conſideratio, natura, genera, loca 915.3. per totum
Sulphuris effectus ibid.24
Sulphuris in religione uſus ibid.34
Sulphuris ſuffitu domus expiantur ibid.
Sulphuris odorem fulgura, fulminaq; habent ibidem 37
Sulpitius Gallus conſul, & eius inuentum 7.49
Sulpit. Gallus eclipſis cauſam explicat ibid.
Sulpitius L. conſul 845.6
Sulpitius Galba 847.8
Sulpitius Gallus quis 13.15
Sulpitius Seruini conſul 25.26
Sulpicij Qu. conſulatus 574.28
Sulpitiæ Fuluij coniugis pudicitia 168.43
Sumen quid, & unde dictum 213.52
Sumen ſuis optimum 302.17
Summani Dei ædes Romæ 769.44
Sumanus Deus quæ fulmina mittat 23.43
Superbiæ ſedes ubi 292.58
Superborum redargutio 151.54. & 157.43
Superbiæ exemplum 259.3. & inde
Superciliorum conſideratio 292.49. et inde
Supercilia quo denigrari poſſunt 800.35
Supercilia, affectuum iudicia 292.50
Supercilium unde dictum 295.10
Superciliorum iudicia 310.55. & 292.50
Superſtitioſa apud Plinium 472.55. & 475.13.24. & 527.18.20.43. & 528.10. & 529.50. & inde. & 535.35. & 538.50. & 541.45.52. & 565.52.55. & 580.16.26.38. & 583.21. & 584.49. & 589.23. & inde. & 591.43. & 593.36. & 594.56. & 595.10. & 596.35. & 605.34. & 607.37. & 623.40. & 524.34. & inde. & 627.19. & 628.16. & inde. & 632.46. & 634.17. & 642.5. & 644.1. & 646.27. & inde. & 650.32. & 653.27. per totum. & 655.28. & 655.37.50. & 656.19.48. & inde. & 673.9. & 678.3.25. & 680.50. & 685.36. & 694.35. & inde. & 697.43. & 709.19. & 717.30. & 721.27. & 722.41. & 725.3. per totum. & 728.22. per totum. & 745.18. & 755.32. & inde. & 769.14. & inde. & 770.54. & inde. & 779.44. & inde. & 785.12. & 793.15. & 794.5. & inde. & 827.23.51. & 828.20. & 833.39. & inde. & 836.34. & inde. 886.4. & 965.17. & 969.21. & 970.7
Superuacuorum diligentiam affectare non noſtrum eſt 419.52
Superfœtant quædam animalia 158.30. & & 269.38
Supplicandi materia 603.27
Suppurationum, id eſt apoſtematum ad ſaniem tendentium remedia 578.41.45. & 579.53
Suppurationes quibus extrahuntur 604.5.54. & 606.23.41. & 613.14. & 618.45. & 619.23.32. & 628.43. & 634.24. & 638.12. & 639.6. & 649.39. & 655.19. & 665.5.52. & 476.49. & 688.46. & 715.53. & 718.43. & 721.52
Suræ animalium quales 307.43
Surculorum uitium, ac aliarum arborum natura 439.30. & inde
Surditatis remedia 526.42. & 536.39. & 543.15. & 664.6
Surdi ob aquæ Nili fragorem 144.54
Surrentinæ nuces quales 350.52. & 352.26. & 356.26. & 614.10.31. & inde
Surrentina uaſa 913.3
Suſinum unguentum ex quibus 331.41
Suſpendij mirum 400.33
Suſpirioſorum remedia 527.23. & 529.16. & 532.37.40. & 542.7. & 543.9. & 545.48. & 552.47. & 555.52. & 579.3. & 582.45. & 595.38. & 608.56. & 613.16. & 626.5. & 630.33. & 635.25. & 638.10. & 645.50. & 652.8. & 652.56. & 687.24. & 708.27. & 721.19. & 752.3. et 833.35. et 889.44. et 915.30

Sutor ne ultra crepidã quærat, Prouerbium 902.13
Sutrinam artem Boëthus reperit 180.13

T

Tabanus uermis 287.36 & 289.27
Tablina codicibus implebãtur 891.2
Tacapenſis Aphricæ ager, malum triferam habet 401.16
Tactus cunctis cõmunis animalibus 271.31
Tædæ arboris conſideratio 391.55
Tædam non niſi mares portant 391.2
Tædæ in ſacris uſus ibidem
Tæda picis materia 392.55
Tæda arbor montes amat 395.45
Tædæ medicinæ 638.31
Tæniæ piſcis medicinæ 831.32
Telearum ſatus conſideratio 435.46
Telearum cultura ibidem.55.& inde
Talentum quantum contineat 849.58
Talentum Atticum ſexdecim ſextarijs taxatur 909.20
Tali quibus non ſint 307.50.& inde
Talorum medicinæ 696.19
Talpana uua 351.39
Talpæ animalis conſideratio, natura, cæcitas, uſus 784.20.& inde
Talpæ armo tacta femina uberiora fiunt 475.17
Talpa magicis aptiſſima 784.24
Talpæ cordis mirum ibidem
Talpæ in medicinis uſus ibid.17.& 787.9
Talpæ interdum oppidũ ſuffodiunt 98.43
Talparum copia ubi 216.19
Talparũ è pellibus cubicularia ſtragula ibi.
Talpa ſub terra degit uitam 270.54
Talparum mirus auditus ibidem
Talpa uiſu caret, oculorum tamen effigies ineſt ei 293.4
Talpæ ſemper defoſſæ uiuunt 219.25
Talpa ſubterraneum animal 242.43
Tamaris arbor nullũ ſemẽ, aut fructũ gerit 400.28
Tamaris frutex 344.41
Tamarici folia non decidunt 396.46
Tamarici folia carnoſa 398.5
Tamaricis medicinæ 641.53
Taminia uuæ genus 612.24.38
Tanum herba 572.36
Tanaquil Tarquinij priſci uxor 947.47
Tanaquilis lana 911.29
Tanos gemma qualis 958.19
Taos gemma 973.43
Taphiuſius lapis qualis 940.43
Tapſi, id eſt, ſinapi 523.3
Tapſiæ herbæ medicinæ 685.11
Taraciæ ueſtalis ſtatua 869.6
Tarracinæ uuæ quales 352.14
Tarandi animalis conſideratio 201.28.33
Tarandus colorem mutat ibidem
Tardas, quas aues Hiſpa. appellat 282.9
Tarentina uina optima 356.52
Tarentinæ pineæ nuces quales 372.9
Tarentina pyra 374.42.& 375.35
Tarentinæ ficus quales 377.4
Tarentinæ nuces 379.46
Tarentinæ caſtaneæ quales 380.13.20
Tarentina myrtus qualis 383.45
Tarentina cupreſſus 404.58
Tarentinus medicus 529.23
Tarenti coloſſus 871.8
Tarpeio delubro caput hominis inuentum 725.40
Tarquinio regi à Sibylla allati libri 341.22
Tarquinius Priſcus Romanorũ Rex quando 367.23
Tarquinij Priſci filius primum prætexta donatus 843.38
Tarq. Priſci ſtatua ſine annulis ibid. 35.42
Tarquinius Priſcus aurea tunica triumphat 851.27
Tarquinij Priſci pater 892.29.& 911.41
Tarquinij Priſci opera Romæ 934.21.24
Tarquinius ſuperbus Romanorũ Rex hortum colere ſolitus 928.12
Tarquinius de ſanguinario ouncio ibidem & 523.17
Tarquinij ſuperbi de decuſsis papaueribus hiſtoria 523.17
Tarquinij ſuperbi dirum factum ibidem
Tarquinio regno pulſo ſerpentem latraſſe 205.45
Tarraconenſia uina 357.22
Tarrupia uua qualis 353.2
Tarum arbor 355.48
Taſconium quid 852.9
Tatius L. Ruffus conſul quid circa agros (460.4
Tattæus ſal qualis 814.22
Tauriſcus ſculptor 863.52
Taurisci pictoris opera 924.4.& 910.31
Taurominitani collis uuæ quales 351.16.& (316.35
Taurus auis cur dicta 260.32
Taurorum coitus 268.14
Taurorum fel quale 300.6
Tauri in medicinis uſus 756.38
Tauri Indici miri 134.22
Taurorum conſideratio 209.9.& inde
Taurorum inter ſe dimicatio ibidem 45
Tauri generoſitas in quo ibidem 41
Tauri ſanguinis remedia 538.4
Tauros necandi inuentio 209.50
Taurorum uictimæ laudatiſsimę ibidem 52
Tauri ſanguis uenenoſus, & contra eum remedia 599.12.& 303.36.& 627.2.& 744.2
Tauri, id eſt terreſtres ſcarabei 787.17
Tauri cæleſtis ſigni ſtellæ quæ 18.51
Taxica, id eſt toxica unde dicta 392.48
Taxicon quid 688.52
Taxi arboris conſideratio 392.40
Taxus arbor ubi uenenoſa ibid.43
Taxus quo innoxia fiat ibidem 50
Taxo folia non decidunt 396.46
Taxi arboris medicinæ 648.23.& inde
Tectoria qua ratione fiant 944.2
Tegetes ex qua materia 576.5
Tegulas Cinyra primus reperit 180.13.& 911.49
Tela ſagittaſq; è corpore extrahentia 670.55.& 701.27.54.& 722.49
Telorũ uenena extinguẽs 601.5.& 740.22
Telchius Caſtoris, & Pollucis auriga 119.38
Telephanes pictor 892.13
Telephion herba 722.14
Teleſtus poëta 905.45
Tellana ficus 377.8
Telicardios gemma 973.7
Telinum unguentum 331.48
Telirrhizos gemma 973.6
Telis, id eſt fœnum Græcum 657.15
Telluris ædes Romæ 869.47
Telmeſicum uinum 357.34
Temetum, uinum dicebatur 359.44
Temperamento utendum 622.24
Temperantia in cibis utiliſsima 732.35
Tempeſtatum conſideratio 17.49.& 18.29.& 22.33.54.& inde
Tempeſtatũ pronoſtica, præſagiaq; 498.27
Tempeſtate imminente, uaſa ſudare dicuntur 501.37
Tempeſtates quæ uocentur 490.35
Tẽpeſtates ex quibus exeãt ſyderib. ibi.37
Tempeſtatis ſigna 532.18.& 498.27
Tempeſtatum remedia 492.31.& 967.39.& 969.27
Tempeſtiuitas quantum proſit 411.28
Templorum faſtigia unde orta 922.51
Templum in toto orbe excellentiſsimum ubi 932.48.& 933.18
Tpis equalitates quibus diſtinguũtur 31.18
Tempora tria ſeruanda in ſatione arborum 437.18
Temporis cardo quadripartita anni diſtinctione conſtat 483.17
Tpa tria ueteres fructibus metuebãt 491.19
Temporis partes quales futuræ ſint quo noſcitur 499.48
Temporum doloris remedia 558.3
Tempſe uinum quale 356.53
Temulentia unde dicta 359.44
Temulentia libidines docet 365.52
Tenaſmos quid, & eius remed. 753.9.& 859.53.
Tenaſmi morbi remedia 532.56.& 607.56.& 688.32.& 712.21.& 716.4.& 742.55.& 729.46.& 834.39.46.& 857.5.& 889.21.& 552.52.& 554.39
Tenaſmis utilis 549.53
Tentyritæ populi Crocodilis terrori ſunt 196.44.& 728.16
Tephria quid, & unde 927.12
Tephritis gemma 973.18
Tepidare quid 452.40
Teragus piſcis 841.50
Teramon quid 474.49
Terebinthi arboris conſideratio 336.52. per totum. & 393.42
Terebinthus quando germinet 399.8
Terebinthus quæ loca amet 395.46
Terebinthus quando ſemen & fructũ reddit 466.10
Terebintho non deciduut folia 396.45
Terebinthi natura qualis 412.44
Terebinthi calices ubi ibidem.45
Terebinthi picem fundunt 363.35
Terebinthi reſina qualis ibidem.40
Terebinthi medicinæ 636.26
Terebinthizuſa gemma 964.26
Terebra Gallica qualis, & eius uſus 434.30
Terebra à quo reperta 180.42
Terebrarum uaginę ex qua materia 415.49
Teredinum conſideratio 414.31. per totũ
Teredo quæ proprie dicatur ibidem.37
Teredines cur nõ generẽtur in lignis quibuſdam ibidem.43
Teredines quarum arborum materiã non attingant ibidem.43.& 394.40.
Teredini quæ arbores obnoxiæ 448.42.
Teredines facile ſentientia 566.2
Teredinis mira uis 574.39
Teredinis dentes mirabiles ibidem
Terei patria quæ 253.49.& 78.24
Terei tecta cur hirũdines nõ intrẽt 253.49
Terentia Ciceronis uxor uixit annos centũ decem & ſeptem 574.25
Terentius Cneus ſcriba 340.44
Terentius Caius Lucanus 897.46
Terentij Coracis interitus 178.17
Tergeminos interdum naſci 256.17
Tergilla qd Cicer. obijcere ſolitus 366.36
Tergoris animalium conſideratio 304.12
Tergora quibus animalib. duriſsima ibi.7
Thericles ſculptor, & eius calices ex Terebintho 412.45
Therracina ſyluis ſcatet 404.19
Terræ elemẽti cũ alijs elemẽtis ſit⁹ & ordo (2.28
Terra media elementorum ibid.
Terra ſola elementorum immobilis ibi.30
Terræ umbra qualis 7.8
Terræ umbrã lunam non excedere 7.3
Terra minor quàm luna ibidem.19.39
Terra quæ habitabilis 16.13
Terræ conſideratio 26.49. per totum
Terra cur mater nuncupetur ibidem
Terræ erga homines beneficia ibidem.51
Terra elementorum mitiſsima 27.7
Terræ forma qualis 28.2. per totum.& 17. ibidem. per totum.& 31.23.& inde
Terram globoſam eſſe 28.2.& 31.8
Terræ figura pineæ nucis 28.24
Terram undiq; incoli ibidem
Terra in mundi ſita medio 29.17.& 31.8
Terræ habitabilis portio 30.19. per totum
Terræ zonæ quinq; 30.26
Terra mundi punctus ibidem.58
Terræ mediũ optime temperatum 34.2
Terræ nouiter natæ ubi 36.25.29
Terræ quas maria irruperint ibi.44.p totũ
Terræ à mari ſublatæ 37.14. per totum
Terræ abſorptæ plures ibid.5. per totum
Terræ cerum copiæ ibidem.41. per totum
Terrę ſemper trementes 38.9.& 13.ibid.
Terrę cantu ſaltantes ibidem.20
Terrę mira plura ibidem.27. per totum
Terra quędam animalia uiuunt 271.54
Terra quędã arbores naſci nequeũt 414.40
Terra quando fertilis 420.42

Terra

Terra ſita quamdiu durent 415.12
Terræ cum arborib. ſocietas 415.34. per totum
Terrarum differẽtiæ plures 412.3.& inde & 413.13.per totum
Terræ quæ arborib⁹ frugibusq; aptæ 411.3
Terra pinguis uni, non ſemper pinguis alij ibidem.7.& inde
Terræ amaræ, & macræ quomodo probentur 413.13
Terræ qualitatum probatio ibidem.& inde
Terrarum nitia ibidem.21.& inde
Terræ odor qualis eſſe debet, & quomodo cognoſcatur ibidem.46.& inde
Terræ quæ frugibus ſerendis utiles 414.1
Terræ cultura intermittenda ibidem.3
Terra ubi fertiliſsima ibidem.8
Terræ quõ terra emendentur ibidem.12
Terræ genera plura ibid.24.per totum.& 46.ibidem per totum
Terræ ut pingues fiant, capitibus 6.7.8.9. lib.decimiſeptimi
Terra parens noſtra, & eius in omnes beneficia 455.17.& inde.& 457.50
Terra cur antea fertilior, quàm nũc 457.
Terras quales colere ſolent ibid.53 (34
Terra quibus ſeminibus emacretur 463.8
Terra apta cuiq; ſegetũ 475.39.& inde
Terra quæ cuiq; apta legumini 475.49
Terrã macrã, & pinguẽ quæ exigunt ibid.
Terræ cultura 478.29.per totum
Terra fertiliſsima 479.3.per totum
Terræ qualitas, & quid poſt aliud recipiat ibidem.25.& inde
Terra quæ uaria recepit ſemina ordine quodam ibidem.& inde
Terra quæ alternet, & quæ non ibidem
Terra quando aranda 486.5.& 488.2
Terræ cum cœlo ſocietas 489.54
Terræ fel herba quare dicta 667.48
Terræ malum herba 671.30
Terræ ueneuum quæ herba dicatur ibid.52
Terra auaritiæ cauſa effoditur 842.21.& 27.35.& inde
Terræ benignitas, ac beneficia 912.44.& inde.& 16.49.per totum
Terrarum uarietas 913.43.per totum
Terræ quæ in lapides uertuntur ibid.46
Terrarum genera, & medicinæ ex eis 917. 37.per totum
Terra ſcorpiones, ſerpenteſq; necãs 919.11
Terræ tuber herba quæ 674.7
Terræ hiatus qualis, & unde ibidem
Terra à talpis excitata in medicina 787.13
Terræmotus conſideratio capitibus 81.82. 83.84.lib.2.& pag.932.50
Terræmotus effectus 34.11.per totum
Terræmotus cauſa quæ ibid.per totum
Terræmotus prædicitur aliquando ibid.15
Terræmotus futuri ſigna 35.9.per totum
Terræmotus futuri auxilia ibid.19.per totũ
Terræmotus ingens ibid.41. per totum. & 36.1.per totum
Terræmotus miracula ibid.1.per totum
Terræmotus qui, & quando noxij 22.16
Terræmot⁹ ubi nũquàm, & ubi ſemp 38.39
Terræmotus aquas profundunt, ſorbentq; 810.11
Terræmotu montes rumpi 161.47
Terrena in cœlum tendentia deprimit ſyderum uis 17.29
Terrenorum uaſorum uſus 913.1.& inde
Terreſtrium animalium generatio 267.55
Terrorem inducentia 654.21.& inde
Tertianæ febris remed. 553.17.& 583.22. & 592.43.& 595. 4. 11.& 607. 46.& 655. 31.& 669.37.& 697.39.& 51. ibid. & inde & 730.17.& 735.11.15.& 804.33
Teſſeras quis reperit 181.19
Teſtacea pyra 374.43
Teſtium animalium conſideratio 309.10
Teſtes buteonibus terni ibidem.15
Teſtium & genitaliũ morbi remedia 537. 22. & 539.9. & 543. 48. & 553. 21. & 557. 50 & 578.19.& 581. 55.& 596. 16.& 606. 27.& 607.13.& 618.40.& 623.5. & 630. 30.& 631.55.& 634.48. 641.27.& 939.11
Teſtiũ tumores ſedãtia 546.30.& 634.37. & 694.6.22. & 753.48. 820.33.& 918.16
Teſtium inflammationes & ardores ſanantia 607.34.& 608.52.& 612.6.& 618.30. & 693.3.& 818.55.& 826.25
Teſticuli ſuum lege interdicti 213.53
Teſtudinum piſcium conſideratio, genera, uſus, medicinæ 825.35.& inde
Teſtudinum cibus ibidem.44
Teſtudo quõ citra faſtidiũ ſumi poſsit 837.
Teſtudinum conſideratio, natura, (10 captura, locus 221.52.per totum
Teſtudinum mira magnitudo ibidem
Teſtudines ubi cornigeræ 222.22
Teſtudinũ part⁹ ibi.16.& 242.1.& 242.34
Teſtudines terreſtres 222.27
Teſtudines cortice teguntur ibid.39
Teſtudinis pulmo qualis 299.16
Teſtudines Celtinæ 222.24
Teſtudines ubi ut ſacræ adorantur ibid.16
Teſtudines ſine lingua, & dentibus, & quid loco eorum 298.9.& inde.222.12.
Teſtudines piſces quando ſecari cœptæ 416.13.& 222.33
Teſtudines cũ ſerpentibus pugnaturæ, Cunila herba ſe muniunt 547.27.& 197.50
Teſtudines ubi maximæ 131.37.& 134.25
Teſtudo ubi plurima 143.25
Teſtudinum in medicinis uſus 836.52. & 837.10
Teſtudines in ędificijs à quo inuẽtæ 181.12
Tetanicorum, id eſt, muſculos qui ſunt ſecundum ſpinam inflectere non potentium remedia 626.30.& 699.42
Tetartemorium quid 174.50
Tethalaſſomenon uinum 358.6
Tethea piſcis 841.43
Tethearum medicinæ 834.37.& 837.2
Tetradoron laterum genus 914.28
Tetragnathij natura 773.43.& inde
Tetralix herba 279.48.& 573.56
Tetraones aues 252.2
Tettigometra quid 286.35
Tettigoniæ cicadarum genus ibidem.28
Teuca Illyriorum regina Romanorum legatos perimit 868.53
Teucer cruſtarius 864.6
Teuchites iuncus 577.16
Teucriæ herbæ medicinæ 692.20.37
Teucrion herbam Teucer reperit 664.37
Teuthalis herba 719.8
Teutonorũ legati facetũ reſpõſum 893.47
Teuthrion herba quæ 566.19
Textilia à quibus reperta 180.20
Thalaſſegle herba qualis, & ubi 654.25
Thalaſsite quid 358.7
Thales philoſophus quando 7.55
Thales ſolis defectum reperit ibidem
Thales horologij inuentor 33.32
Thaletis Democritiq; de oleo empto prudens factum 489.53
Thalictrum herba 722.27
Thalaſſomeli quid 812.15
Thamyras cytharœdus 910.31
Thamnacum herba 584.42
Thapſias arbor 345.48
Thaſium uuæ ſpecies 351.14.& 353.7.& 363.1.& 357.36
Thaſium uinum 357.25.& 360.24.362.51
Thaſiæ nuces 379.45
Theamedes lapis ferrum abigit 937.47
Theangelida herba qualis 654.28
Theatra croco repleri ſolita 564.52
Theatrum Ro. quando, & à quo 933.54.& 935.15
Theatra penſilia 935.43
Theatrorum uela qualia 504.41.& inde
Theatrorum Orcheſtris uox ſuperiecta deuoratur 310.18
Thebaidis regionis fertilitas 476.42
Thebana urbs ſæpius capta 253.48
Thebæ ab Alexandro captę 873.48
Thebanũ tecta cur hirũdines nõ ſubeãt 253. 48
Thebanum bellũ quando 416.46.
Theolitos gemma 973.12
Thelephanis ſtatuarij opera 874.52
Thelephanes pictor qualis 892.23
Telephum Achil. qua herba ſanat 664.18
Telephi uulnus ab Achille ſanatur 886.15
Telephi pictura 900.33
Telygonon herba qualis 704.4.6.& 691.30
Thelygonos herba quæ 712.45
Thelyphonon herba qualis 675.7.11
Thelypteris herba 714.36
Themiſo medicus 362.36
Theocriti incantationes 716.18
Theodorus præſtigiator pictus 911.3
Theodorus plaſtices inuentor ibid.43
Theodorus architectus 932.14
Theodori ſtatuarij opera 876.48
Theodori pictoris opera 910.25.54
Theodon fundus 895.41
Thenmbrotion ſcriptor 654.6
Thenmneſtos pictor 878.1.& 905.32
Theon pictor 910.30
Theophraſtus quamdiu ante Pliniũ 505.44
Theophraſtus quando floruit 342.49.& 858.8
Theophraſtus de coronis 562.2
Theophraſti laus, & quę contra eum ſcripſit, prologo & 367.17
Theriace uitis mira 362.53
Theriacę confectio qualis 559.44.& 765.5
Theriaca contra uenena 559.44
Theriacę compoſitio in limine ędis Aeſculapij inciſa ibidem.46
Thericles ſculptor, & eius calices ex terebintho 412.45
Therimachus pictor quando 901.23
Therionarca herba qualis 654.16.& 673.51
Therminũ lupinorũ oleũ ad quid 622.24
Therimachus ſtatuarius 872:35
Theſei pictur. 900.18.& 909.27.& 908.23
Theſeo Hecale quã herbã apponit 598.49
Theſion herba quę 575.28
Theſium herba qualis 595.55
Theſſa piſcis 841.43
Theſſalia quãdo ficorũ habet copiã 399.29
Theſſalię magica 782.26
Theſſalorũ de necãdo tauro inuentũ 209.49
Reliqua quęre parte ſecunda.
Theſmophoria, id eſt Cereris ſacra, uõ niſi à caſtis celebrabãtur matronis 640.55
Theſpiadum prelũ 874.44.& 924.2.48
Thetidis deę ſimulacrum 922.51
Thya arbor 342.43
Thiatis menſis 718.14
Thieldones equi quales 107.33
Thieum ſuccinum 953.34
Thyadum ſimulacrum 921.36
Thimarchides pictor 878.2
Thymbra herba 522.44
Thymelęa frutex 344.19
Thymi herbę ſpecies, natura, uſus 568.1
Thymum apibus gratum ibid.& 279.25
Thymi anguſtum 568.3
Thymi ſemen deprehendi nõ poteſt ibid.5
Thymi ubi ingens copia ibid.25
Thymo apes delectantur 670.23
Thymi genera, & medicinę ex eo 581.35
Thymum quando colligatur ibid.34
Thimon pictor 878.2
Thynni piſcis medicinę 833.10
Thynni piſcis in medicinis uſus 839.10
Thynnorum copia ubi 217.37.& 223.34
Thynni pręcipua magnitudo preciũq; 223.13
Thynnorum captura quando 224.28
Thynnis nitahreuns ibidem.91
Thyrreus lapis qualis 42.34
Thyſias pictor 878.2
Thyſicrates ſtatuarius 874.46
Thyſſelij herbæ medicinę 677.14
Thlaſpe herba quę 722.29.38
Thoas quidam à dracone ſeruatus 192.33
Thoës luporum genus 201.30
Thoes leonibus inimici 273.51
Thoracis morbi remedia. Quęre pectoris remedia

Thorybetron herba qualis 689.32
Thraces ex quibus panem faciunt 590.18
Thraces lapillo dies quales ſint computant 170.35
Thracia rigore frugum fertilis 422.53
Thraciæ triticum quale 463.24.& 464.9
Thracum Bacchi ſacra qualia 405.19
Thraciæ uinum quale 354.44
Thraciæ gemmæ generatrix 973.9
Reliqua quære parte ſecunda.
Thracius lapis aqua accẽditur, extinguitur oleo 855.35
Thraſcia uentus 20.44
Thraſon pictor 878.2
Thrauſton lacrymæ genus 316.52
Thryallis herba quæ 574.53.& 674.56
Thripes uermes quales 414.39
Thucydidis exilium,& laus 167.28
Thurianus piſcis 841.42
Thurinorum collium uuæ quales 353.2. & 356.54
Thurinus ager ubi, & in eo quercus mira 396.50
Thus minæum unde 319.35
Thus Lydiæ quale 404.14
Thuris cõſideratio 319.22.& 320.5.& inde
Thuris natura,ac genera ibid.6.& inde
Thuris ligno Sabæi coquunt 323.34
Thure non ſupplicabatur Troiano tẽpore 330 31
Thuris copia ubi 140.51.& inde
Thure diis ſupplicatur 603.27
Thus terræ quid 636.41
Thus contra cicutam 676.6
Thuſcorum de fulminibus opinio 23.40
Thuſcus ager nono aratur 478.22
Thuſciæ uuæ peculiares 352.37
Tiberiana pyra quæ 374.37
Tiberius Imperat. quid in ſternutamentis 726.50
Tyberii conſulatus, & de cometis carmen 14.21
Tyberii principatu ingens in Aſia terræmotus fuit 36.5
Tyberius nocte ac die in Germaniã proficiſcitur 263.32
Tyberii tempore chartæ inopia 341.22
Tyberii Imperatoris nobilis menſa 342.8
Tyberius quid de nobilitate uini ſenſerit 355.18
Tyberii Claudii tempore inſtitutum ut ieiuni biberent 366.14
Thyberius Imperator qualis fuerit ibid.12
Tyberius Imper. ad merũ pronus ibid 28
Tyberius quibus piris delectatus 374.38
Tyberius quid balanum uocabat 380.10
Tyberius Imperator lauro coronabatur tonante cœlo,& quare 381.28
Tyberius quibus lignis naumachiarũ pontem reficit 410.52.& 412.10
Tyberius in capillo condẽdo ſeruauit interlunia 411.24
Tyberius Imperator cucumere delectatus 510.23
Tyberius ſiſere maxime delectatus 523.22
Tyberii dictum de Aſparagis, & Corruda 520.35
Tyberii arx in Capreis inſulis 58.55
Tyberius picturam in templo Auguſti poſuit 894.20
Tyberium Agrippina uxor boleto peremit 599 30
Tyberi⁹ ingẽti precio picturã emit 900.23
Tyberii marmor 927.9.14
Tyberii principatu mirum uitri temperamentum 946.37
Tyberius quid erga Menelai imaginem egerit ibidem.12
Tyberii Imperatoris morbos 683.18
Tyberius Imp. quo natus augurio 261.41
Tyberii Imperatoris parentes ibidem
Tyberius Imperator nocte ut die cernebat 293.23
Tibiarum materia 343.28 & 406.37
Tibiarum doctrinæ plures 408.24.& inde
Tibiarum differentiæ plures ibidem
Tibiarum repertores 181.30.39
Tibiarũ animaliũ ulceribus utile 626.18
Tybur oppid. ante Romã, & ibi ilices tres 416.41
Tyburtus Tyburis conditor ubi inauguratus ibidem.44
Tyburtus quando,& cuius filius ibidem
Tyburti mira Tilia 435.10
Tyburti oua quæ 352.50
Tyburtina ficus qualis 376.48
Ticinenſis agri ſabulũ nigrũ utile 422.10
Ticinius P. primus Romam tonſores duxit 181.41
Tigranes Rex à Pompeio uictus 165.32
Tygrinæ menſæ 342.15
Tygris fluuius nõ inuehit limum ut Nilus 475.43
Tygris flu. reſtagnatio, ac fertilitas 476.45
Tygridis feræ conſider. 193.10.& inde
Tygriũ ferarũ ubi copia 128.48.193.10
Tygrides à quo primũ adue. Romã 193.5
Tygridum erga natos effectus ibidem.12
Tygridum coitu, canes concipere 204.55
Tiliæ arboris conſideratio,& genera plura 394.30. per totum
Tiliæ fructũ nullũ animal attingit ibid.32
Tilia quæ loca amet 395.50.51
Tilia quando germinet 399.6
Tilia molliſſima, calidiſſimaq́ 413.4
Tilia apta ſcutis ibidem.19
Tilia mira omni gẽ. pomorũ onuſta 435.10
Til. ad mille uſus petitur 489.10
Tiliæ arboris cortex ad quẽ uſum 392.2
Tiliæ medicinæ 639.48.& inde
Thylo quidam qui uitæ reſtitutus poſt mortem 660.14
Tylon uermis 780.27
Timagoras pictor 898.37
Timanthes pictor 899.35.& 900.40.44
Timarchides ſculptor 924.14.19
Timarchides pictor 878.2
Timarchi maxillæ quales 296.31
Timarchus ſtatuarius 872.41
Timarete pictrix 898.53.& 910.56
Timaris regina 972.29
Timelæa frutex 344.19
Timentium hominum remedia 666.48.& 737.26.& 739.35. & 826.34.& 839.41.& 950.31.& 735.10
Timoris ſignum in oculis 293.36
Timomachi pictoris opera 909.17.& 910.40
Timon philoſophus qualis 262.51
Timon pictor 878.2
Timoſthenes ſcriptor quis 145.10
Timotheus ſtatuarius 923.27.& inde
Timotheus pictor 878.1
Tympana quæ 862.40
Tympania Margaritæ genus 232.46
Tympanicorum remedia 666.43
Tymphaici gypſi uſus 918.38.& 944.45
Tyndaridum pictura imperfecta 910.39
Tyndaris ad uitam reuocata 762.7
Tinearũ uermiũ cõſider. 289.30.& 55.ibid.
Tineæ intra hominem tricenum pedum longitudo 289.30
Tineæ quomodo naſcantur ibidem.55
Tineæ ubi ſunt,& ubi nõ 723.22.& inde
Tineæ quomodo pellantur 531.5.& 532.55.& 645.8
Tineæ uellera quam non attingunt 728.18
Tineæ ueſtes ne lædant 372.44.& 550.31
Tineæ propriè quæ 424.38
Tineæ remedia 534.56.& 538.32.& 547.23.& 550.31.& 594.47.& 624.29. & 625.3.& 627.55.635.15. & 643. 18.& 688.34, & 704.15.& 722.29.& 724. 45. & 753.12. 775.45
Tingendi materia 854.36.& inde
Tingentes corpora tota ubi 246.18
Tingentium uota quæ 965.4
Tinnunculi auis conſideratio 259.12. per totum
Typhe genus frumenti 465.45.& 467.8
Typhis nautæ reperta 382.25
Typhion flos qui 569.39
Typhon quid 22.41.55
Typhoni reſiſtentia 970.38
Typhon rex 54.47
Tyrannus quis primus fuerit 180.53
Tyranniana pira 374.35
Tyreſiæ uatis monumentum 972.48
Tyria purpura qualis 566.29.& 896.38. & 104.42
Tyrianamethyſtus color 237.3
Tyridates Rex quis 850.17.& 170.14
Tyridates magus 783.55
Tyrium uinum 357.34
Tyrius color 236.25.& 237.6.& inde
Tyronis lib. ad Mecœnatem 524.20
Tyronum toga 211.45
Tyrrheni à Lydis orti 54.15
Tiſſaphernes dux 898.32
Tiſicrates ſtatuarius 876.54
Tiſicratis filius Archeſilas pictor 910.47
Tithymalon herba qualis,& ex ea medicinæ 552.16.& inde
Tithymali herbæ genera plura 690.47
Tithymalium herba lactaria ibidem
Tithymalum & platyphyllon cognominatur 698.20
Tithymali medicinę 685.12.690.40.47. & inde.& 695.31.& 697.8. & 698.12.20. & 701.55.& 702.26.& 704.25
Tithoẽs Rex quis 932.25
Titus Sabinus à cane defenſus 204.36
Titi Imperatoris domus 924.33
Titi Fullonii ſenectus 174 43
Titus Septimius curulis ædilis 878.18
Titius prætor 804.25
Tituli ſuperbi non quærendi libris, prol.
Togarum ueſtium differentiæ 211.45
Toga prætexta à quo 236.30
Tolutim equos ingredi 207.36
Tomus quid 841.42
Tonantis Iouis ſimulacrum 876.25
Tonantis Iouis ædes ibid.16
Toni muſici 13.17. per totum
Tonitruorum conſideratio 19.14.& inde
Tonitrua omnia fortuita 19.24
Tonitrua quomodo cantantur 22.37
Tonitrua quid præſagiant 500.23
Tonitrua arte fieri poſſe 739.13
Tonitrua crebra quid pariant 506.29
Tonitrui fulguris pictura 903.54
Tonitrus pecoribus abortum infert 210.50
Tonos quis 894.34
Tonſillæ in homine quæ 297.33
Tonſillarum morbi remed. 537.53.544.46.& 14?.32.& 552.22.& 577.43.& 590.18.& 592.20.& 601.53.& 603.40 & 610.47. & 624. 51. & 638. 3. & 648. 17. & 649.35. & 652.3. & 658. 30. & 707. 5.& 729.53.& 750.4.& 786.15.17.& 816.37. & 826.24.& 833.29. & 850. 25.& 882.39. & 882.12.& 917.29.& 954.15
Tonſores Romæ quando primum fuerint 181.38
Topazii gemmæ conſideratio 962.55
Topazius qua ratione repertus ibidem
Topazius miræ magnitudinis 963.12
Topazii ubi reperiuntur ibid.13.& 911 19
Topazii genera plura 963.14
Topazin quid 963.7
Topazium unde dictum 142.55.& 963.4
Tophus quid 301.15
Topiaria herba 569 53
Tordylion ſemen quid 556.2
Tordylis herba qualis 656.13
Toreutice ars 873.8.22.& 901.21
Torminale Sorbi genus 379.3
Torminum morbi remedia 530.51.536.33.& 538.43.& 540.48.543.13.& 544.15. & 546. 21. 48. & 549. 44.& 550.37. & 554. 43. & 557. 13. 28. & 558. 17. 47. & 559. 17. & 579. 54. & 580. 55. & 582. 51. & 583. 54. & 584. 39. & 589. 29. & 596. 55. & 604. 51. & 605. 10. & 606. 22. & 607. 29. & 608. 31. & 617. 6 & 620.9

& 620.48.& 623.9.& 624.29 31.& 626.18 & 627.43.& 629.3.&631.22.& 637.8.& 640.27.& 643.27.& 646.15.& 647.51.& 650.25.& 653.7.& 656 44.& 666.45.& 681.10.& 687.14.& 688.37.&689.18.41.& 690.2.&692.9.& 703.43.&709.53.& 709.14.& 719.49.& 720.38.&721.23.& 737.41.& 738.6.& 741.9.& 752.31.& 768.48.& 790.17.& 816.45.& 819.5.& 824.16.& 825.16.& 834.37.52
Tormina iumentorum quomodo finiũtur
Torni inſtrumẽti repertor 180.42 (802.15
Torpedo piſcis marinus 842.43
Torpedo piſcis planus 227.56
Torpedinis mira ſolertia 237.31
Torpedinis iecori teneritas nulla pręfertur
Torpedo quãdo pariat 240.35 (ibi.34
Torpedo octogenos fœtus habens reperitur ibidem 58
Torpedo ubi per hyemem latitat 225.28
Torpedinis piſcis mirum 839.7.& 822 9
Torpedinis uis ad partus 839.9
Torpedinis medicinæ ibid.27.52
Torpedo piſcis uires adimit homini etiam forti 821.9
Torporem inducentia 654.17.& 821.9
Torporem tollentia 634.24.& 697.12
Torquatus cur dictus 844.27
Tortiuũ muſtũ ſecundũ Catonem 364.36
Torus è ſtramento priſcis 211.33
Toxicon quid 688.52
Toxica unde dicta 392.48
Toxicis quæ ſint contraria 528.33.& 633.39.& 635.38.& 769.51
Toxicorum remedia 589.11.& 776.19
Trabea ueſtis purpurea à Romulo 256.32
Trabeæ ueſtes quæ 221.52
Trabes cœli faces 25.52
Trachy Balſami genus 327.49
Trachinia roſa qualis 562.16
Tragacanthe frutex 344.36
Tragacantha herba qualis 701.21
Tragelaphi animalis deſcriptio 201.3
Tragemata palmarum ſpecies 336.12
Tragion herba 722.46
Tragi ſpongiarum genus 819.42
Tragion frutex ad quid utilis 344.33
Tragos herba qualis 722.52
Tragos piſcis genus 238.19
Tragos ſiliginis genus 467.7
Tragœdis quæ geſtanda ſunt 969.18
Tragon herba 722.46
Tragopanades aues 263.16
Tragupogon herba 573.5.& 723.2
Tragoriganı her.cõſid.medicinæq; 548.14
Tragum tritici genus 465 3
Trallibus quod prodigiũ ante bellum ciuile Cæſaris 451.48
Trallis uaſa qualia 913.4
Tranſlatio quibus herbis proſit 525.8
Tranſ.in ſimile,uel melius faciẽda 429.14
Tranſlatio plantarum quando, & qualiter facienda ibidem
Tranſmarina uina qualia 357.23.& 358.12
Tranſpadana Italia quibus arboribus arbuſtat 445.49
Trapetes.i.molæ oleariæ à quo inuen.180.
Traſimena clades 377.36.& 36.8 (49
Thraſon pictor 878.2
Trebellica uina 357.2
Trebiæ clades Romanorum 377.36
Trebius Niger quis 229.41
Trebij ædilis in populum Romanum beneficia,& eius ſtatua 457.17
Trebulana uina 357.3
Tremuli M.qui Sãnites uicit ſtatua 868.47
Tremoris remedia 638.21
Tremulis utilia 622.10.& 666.42.& 659.47.& 716.29.& 737.4
Triarius ubi ſuperatus 118.30
Triarius Pollio Cl. Cæſaris procurator 927.19
Tribuli frugibus inimici 474.33
Tribulus herba 573.25.& 574.25
Tribulus ubi in cibis excipitur 574.26
Tribulus diratres ibidem
Tribuli herbæ genera,medic.uſus 590.13
Tribuni ærarij unde dicti 865.24
Tribunitiæ ſeditiones Romæ 387.21
Tribunorũ militariũ ſalaria unde 866.47
Tribunorum decuriæ 846.46.& inde
Tribus ruſticæ,urbanæq;,quæ erãt 456.53
Trichiæ piſces 224.23
Trichias bis anno parit 240.30
Trichitis aluminis ſpecies 916.50
Trichomanes herba qualis 712.20
Trichnon herba 584.54
Trichus gemma 973.4
Triclinia ex argento 862.26.32
Triclinia teſtudinea ibi.35
Tricliniorũ pedes ære ornãtur 866.33.& (867.15
Trichomanes herbæ 595.13
Trientis ſignum quod 848.58
Trientis æreı mirum 834.9.& inde
Triferæ arbores ubi 401.21.per totum
Trifolium herba inhorreſcit tempeſtate imminente 502.33
Trifolium ſerpentibus inimicum 581.17
Trifolium in Tyriaca 559.47
Trifolij uſus in coronis 567.40
Trifolij genera plura ibidem
Trifolij herbæ medicinę 581.17.& 693.49.& 694.9.& 698.20
Trifolina uina 357.4
Trygınon quid 876.22
Trigonon herba,& corona ex eo 567.31
Trighites gemma 973.36
Trimenon triticum 464.23
Triophthalmos gemma 973.32
Triorches herba quæ 667.51
Triorchis auis qualis ibidem 54
Triorchis accipitrum genus 247.8
Triorches quibus inimicæ 272.54
Tripatinum quid 913.15
Thripas uermis qualis 414 39
Tripedanea uua unde dicta 313.15
Tripodes Delphicæ 867.20
Tripoliticum uinum 357.34
Triptolemi fabula à Sophocle ſcrip.463.35
Tlepolemi pictura 905.22
Triptolemi ſimolacrum 922.33
Tripudia Gallorum qualia 250.46
Triremi quis primus uſus eſt 182.6
Triſſãgo herba 650.7
Triſtaginis herbæ medicinæ 702.20
Triſtitia animi quomodo tollitur 582.24.& inde.& 636.5
Triſtitia luctusq; cibo molliuntur 602.28
Tritanus,& eius fortitudo 163.2
Trithales herba 680.2
Tritianum braſsicæ genus 619.46
Tritici grana maxima 464.23.& inde
Triticum terris fere omnibus cõe 465.42
Tritico nihil fertilius quoniam hominem nutriat 467.12
Triticum in Bizantio Africæ fertiliſsimum ibidem 15.& 424 8
Triticum quod ferolisſimum 467.22
Triticum pinſendi ratio ibidem 38
Triticum ubi ſerendum 475.54
Tritici quãtũ ſerẽdũ in iugere uno 480.27
Triticum quo ſerendum tempore 481.2
Triticum quo tempore metendum 493.4
Tritico maxime cur concreſcant animalia 493.45
Triticũ optime ſeruatur in ſcrobibus ibi.54
Triticũ ut quinquaginta duret annis 494.4
Tritici farinæ quibus proſint 603 38
Tritici palearum medicinę ibidem 46
Triticum,& ex eo medicinæ ibid 38
Tritico genicula quatuor 462.28
Tritici genera plura 463.19
Triticum Italiæ optimum ibidem
Triticum ubi excellens ibidem & inde
Triticum unde Romam aduehunt ibid.41
Tritici uaria pondera ibid.
Tritici paucis diebus matureſcens 464.18
Tritones piſces 840.40.& 842.43.& 922.53.& 218.10
Triunx nummus unde dictus 849.3
Triumphali denas argenti libras in ſupellectile criminı dabant 460.21
Triumphalis corona 587.15
Triumphalis cœna cum minio 853 3
Triumphantiũ corpora minio illini ibid.8
Triumphãtis habitus qualis 843.56.851.16
Triumphantes myrtea corona utebantur 384.12.14
Triumphantes qua lauro utebãtur ibid. 41
Triumphatoris in templis coronæ dicandæ conferebantur 387.35
Triumphantium ſtatuæ quales 860.29
Triumphantium currus 729.18
Triumphantes purpura utebantur 235.18
Triumphãtes numina uicti ducebãt 97.33
Triumphi deſcriptio ibidem.& inde
Triũphus cui extero Romę cõceſſus 97.28
Triũphũ Bacchus inuenit primus 179.39
Trixago herba 680.54
Tryxalis locuſtæ genus,& ex ea medicinæ 783.37.& 798.17.& 799.55
Trixis arbor 370.38
Trochilos aquilæ formicans 272.49
Trochilos auis quid cũ crocodilo 196.34
Trochos piſcis ipſe ſe init 241.10
Trœzenium uinum mirum 362.50
Trogi de uita hominis dicta 310.50.& inde
Trogi error de palma 426.48
Trogo auis 249.28
Trogloditarum animalia qualia 291.7
Troglodıtæ prædiuites 963.2
Troia quando Ilium uocari cœpta 416.53
Troia quando capta 928.32
Troiæ temporibus nulla pictura 892.43
Troiano bello roſarum coronarũ uſus erat 562.19
Troianis tẽporibus nullus anulorum uſus 844.4
Troiano tempore nõ erant unguenta, nec thure ſupplicabatur 330.31
Troiano bello quibus clypeis uſi 891.55
Troiani belli pictura 910.27
Trophonij oraculum 874.44
Troſſuli milites cur dicti 847.34 & inde
Trulla ingentis precij 950.26.& 912.6
Tuba ænea à quo reperta 181.18
Tubarũ crepitus è cœlo ſæpe auditus 25.24
Tuber arborum 395.4.& inde
Tuberes malorũ arborũ genus 373.34.40
Tuber quando ſurcat 399.44
Tuberes quomodo ſeruntur 428.48
Tubera fructus terræ qualis 506.8
Tuberum terræ conſideratio ibidem 27
Tuberum genera duo ibidem 8
Tubera quando naſcuntur,& ubi ſeruntur, ibidem 28.& inde
Tubera ubi maxime proueniunt ibidem
Tuber terræ herba quæ 674.7
Tuberũ morbi remed. 601.49.& 796.41
Tubero C. Aelius à rogo reuixit 176.45
Tubero Qu.conſul 193.3
Tuberonis Lucij capite Picus Martius conſedit 249.51
Tuccia Veſtalis quo anno aquam in cribro tulit 715.21
Tuditanus hiſtoricus 341.6
Tullus Huſtilius Rex fulmine ictus,& quare 24.16.& 725.36
Tullus Hoſtilius. Quære Hoſtilius Tullus.
Tullij Cælij ſtatua 868 49
Tullij libero carmen 803.48
Tulli.eques Ro.breuis ſtaturæ homo 162.9
Tullius Cicero. Quære Cicero.
Tumoris corporis remed.533.6.& 536.30.& 547.29.& 548.15.& 549.5.8.& 553 15.& 555.3.& 558.44.& 581.56.& 584.13.& 591.40.& 592.16.& 601.36.604.12.30.& 606.18.& 610.18.38.& 619.1.33.631.36.& 634.48.& 639.42.& 640.24.& 648.8.& 655.47.& 679.10.19.& 685.44.695.11.& 698.47.50.& 757.1.& 766.3.& 838.23.& 918.11
Tumorem maxillarum ſanat 626.14
Tumores articulorũ quid diſcutiat 736.4
Tunicam quæ prima texuit 221.45

Tunica

Tunica ab anulis ſenatum diſtinguebat 846.28
Turannius Graccula ſcriptor 46.33
Turbo uentus 22.52.& 23.4
Turbines ubi fiant 17.27
Turbinibus nihil uiolentius 821.15
Turbines figura qualis 7.2
Turbyſtum quid 814.46
Turdorũ in medic.uſus 789.54.791.24
Turdus colores quando mutat 255.23
Turdus ſermonẽ humanũ proferens 261.2
Turdorum nidificatio, generatioq; 264.49
Turd.auium in Germania hyeme copia 254.5
Turdorum fimus optimus 425.36
Turdorum auiaria apud ueteres ibidem
Turianus imaginũ pictor Ro.petit 912.30
Turpilius Rom.eques,& pictor 893.8
Turres ſalis ubi 839.52
Turres uocales ſeptem ubi 953.28
Turres Cyclopes primi inuenere 180.18
Tuſcanica ſigna quæ 870.19
Tuſcorum tibiæ quales 408.28
Tuſculana uiola qualis 564.10
Tuſculana Ciceronis uilla 588.13
Tuſculana uilla incenſa 935.27
Tuſculani ſuburbani collis, qui Corne dicitur, mirum 417.28
Tuſsilaginis herbæ med. 686.18.& 679.7
Tuſsim facientia 622.41.& 629.7
Tuſsis remed. 527.28.& 529.10.& 531.4.& 532.16.& 533.2.& 534.14. & 542.4.7. & 543.9.& 545.33.43.& 547.33. & 548.17. & 549.40.& 554.26.52.& 556.38.& 577.7.& 579.37.50.54.& 582.26.& 583.32.& 591.24.& 596.32.& 601.28.& 602 31. & 604.19.& 608.48.& 609.25. & 612.4. & 616.2.& 619.32.& 629 24.33. & 630.32. & 635.19.24.& 637.18.& 640.23.& 644.30.& 645.43.& 645.12.& 647.55.& 649.35.& 652.2.6.24.& 68 .11.& inde per to. & 687.14. & 700.22.& 709.42.& 716.46.& 719.46.& 722.8. & 732.11. & 750.28.& 755.48.& 767.37.& 768.23.& 788.20.& 833.38.45. & 889.45.915.30.916.6
Tuſſes ueteres emendantia 530.49.& 531.45.& 538.43.& 550.45. & 556.32.& 579.4. & 581.39. & 592 19. & 601.24.& 606.23.& 614.25.& 618.56.& 626.13. & 630.8.37. & 637.38. & 638.8.20.44. & 646.46.& 650 23.49.& 657.52.& 666.45. & 685.51.& inde plura.& 689.6. & 739.6.& 742.48.& 817.5
ad Tuſsim ſiccam efficaciſsima 556.47
Tuſsim infantium eruca ſedari 541.50

V

VAccarum lac cur opermum 671.23
Vacinia ſeruorum ueſtes tingebãtur 396.17
Vaciniæ arboris uſus & quo loco gaudet ibidem
Vacinia in aucupijs ſeritur ibidem
Vafre dictum 159.39
Valentis A.luoij fortitudo 163.9
Valeriæ Romanæ quæ cum dentibus nata eſt hiſtoria 161.24
Valeriæ Publicolæ filiæ ſtatua 869.39
Valeriæ aquilarum genus 245.2
Valeria in familia quidam lactucini cognominati 509.30
Valerianus ſcriptor 63.5
Valerius Cornelius 349.35
Valerius Marcus 384.19
Valerius Fuſcus cur equeſtri ordine motus 863.23
Valerius C.conſul 505.53
Valerius architectus 933.55
Valerius Publicola primus Romæ conſul, ac eius domus 835.1
Valerius Soranus & eius pœna 56.33
Valerius Maximus conſul 893.16
Valerius L.conſul 16.49
Valerij Coruini ſenectus,conſulatus ſex ac honores alij 874.18
Valerius Meſſala conſul 283.8
Valetudinis auguria 733.18
Valgij C.liber & laus 658.43
Vallares coronæ 387.14.& 587.14
Vappa uinum 356.22.& 364.7
Variana clades 173.18
Varianæ uuæ unde 351.43
Vari unde dicti 307.47
Varices uiro tantum,mulieri raro 307.35
Varicum remedia 590.22.& 592.20. & 613.32.& 695.36.& 755.8
Varices ne naſcantur 792.13
Varorũ remedia 613.5.& 632.27.48.& 702.27.& 738.47.& 767.22.786.7
Varronis M.cum adhuc uiueret in bibliotheca imago 167.49
Varroni M. pyratico bello naualis corona data eſt ibid.54
Varronem M.arguit Plinius 340.48
Varro M.corona à Pompeio donatus 387.16.& 167.54
Varro M.in bellis pyraticis 387.16
Varro M. quo anno de agricultura ſcripſit 458.10
Varro præfectus in pyratico Pompeij bello 61.49
Varronis M.liber De uiris illuſtrib. 891.32
Varronis ſenectus 770.50
Varronis M.ſatyræ prologo
Vas ingentis precij 950.56.& inde
Vaſa adulterijs cælantur 365.50
Vaſa imminente tempeſtate ſudare dicũtur
Vaſa ubi optima 913.1.& inde (501 36
Vaſorum cruſtæ quo deleri poſsint 538.10
Vaſorum luxuria frugalitasq; 862.37.& inde.& 863.25.per totum
Vaſorum terrenorum uſus 913.8
Vaſorum materia 942.48.& inde
Vatiæ unde dicti 307.47
Vaticani obeliſci à Caio Imperat. 412.19
Vaticani ilex uetuſtiſsima 416.40
Vaticanus obeliſcus Romæ 9 9.53
Vaticinãtes quo ad furores itantur 585.34
Vaticinantium conſuetudo 744.22
Vaticinijs plena oĩa,ſed nõ conſerẽda ſunt
Vaticinia uera & falſa heri ibid. (177.28
Vatum Hetruſcorum aſtus 725.42
Vatioij unde dicti 307.48
Vectis,id eſt,claudendis hoſtijs inſtrumenti repertor 180.15
Veſtes ex qua materia 411.55
Vehiculum cum quatuor rotis à Phrygibus repertum 180.46
Veientana gemma 973.15
Velare nihil, Græca res eſt 863.3
Velarum frugis genus 608.47
Velorum nauium conſid. 502.18.& 504.30
Vela nauiũ tingere cõſueue. 504.34.912.21
Vela theatrorum qual.a 504.48
Velo purpureo M.Antoni.utebatur ibi.39
Velorum uarij colores ibidem 53
Vela Icarus reperit 182.19
Veliterni ruris mirum de platano 313.40
Velocitatis cauſa 299.18
Velocitatis exempla 163 23.& inde
Velocitatis eximiæ homines ubi 155.43.52
Venabula à quo reperta 181.9
Venæ corporum quid 303.12.& inde
Venæ ab oculis pertingeos ad cerebrum 294.19
Venafranum oleum optimum 368.9
Venatores helleboro ſagittas tingũt 666.53
Vẽder&Liber pater primus inſtituit 179.38
Veneficiorum remedia 582.42.& 775.53.& 776.6.& inde.& 754.12.& 939.18
Veneficorum noxę remedia 575.34
Veneficia iuliẽtia 648.9.& 965.22.& 745.38
Venenata animalia quos nõ feriant 542.44
Venenatorũ animalium inimica 630.47.& inde.& 642.17.& 644.6.& 645.3.& 646.13.& 660.50.& inde 674.35. & inde. & 745.19.& 827.27.& 828.32
Venenatorũ morſus remed. 531.7.& 538.3.& inde, & 553.42. & 554.6. & 557.20. & 568.24.& 618.19.675.19.744.50. 816.15
Venenum cur terra generet 27.17
Venena ſumpta qualiter nõ noceãt 644.6
Venenum quotidie bibere quomodo quis poſsit 658.53
Venenum terræ quæ herba dicatur 672.52
Venena ſibimetipſi homines excogitant
Venenũ ceruariũ quod 717.33 (675.37
Venenum quidã in annulis portant 846.1
Venenũ quod letaliſs. 772.6. & inde.194.
Venenũ quib.pro cibo 253.38 (53.& inde
Veneno quædam uiuunt animalia 271.44. per totum.& 311.36
Venenata animalia fame nõ intereũt 272.2
Venenũ uni letale,alteri pro cibo eſt 311.33
Venenum ocyſsimum quod 705.9
Venenum ueneno uincitur ibidem 23
Venenum telorum extinguentes 601.5
Venenum ſagittarum quo extrahitur ibid.
Venena interdum prodeſſe 549.18
Venena non nocent ipſa habentibus 572.21
Venenatis ſagittis utentes homines 144.3
Venena expellentia 344.22
Venenis nihil utitur pręter homines 455.21
Venenis tinguntur arma,inficiuntur flumina &c.ibidem 27.& inde
Veneni ſumpti remedia 534.4.& 541.16 & 548.33.& 552.19.& 556.50.& 570.46. & inde.& 572.18.& 581.22.& 589.7.717.42
Venenum interdum contra uenenum 653.37.& 663.29
Venenis contraria 528.33.56.& 529.27.& 554.11.& 556.50.& 582.37.41.& 594.54 & 586.10.12.& 598.10.& 602.31.& 608.55.& 613.52.& 620.41.& 613.47.& 626.54.& 627.49.& 629.41.& 650.2.47.& 635.38.& 641.12. & 644.6. & 645.8. & 653.34.& 663.27.& 675.30.& 714.23 & 754.4.& 745.54.& 746.9.& 770.21 & 775.55.& inde.& 815.15. & 817.19.27. & 828.28.32.& 830.6.& 895 16.& 956.30
Venena telorum quid extinguat 601.5
Venenorum etiam uenena reperiri 542.38
Venenorum marmorum remedia 557.10
Venereũ labrum her.qualis 681.35.& 785.8
Venena quibus arbuſter agros 445.52
Venia ubi iuſta 46.22
Venerea pira 374.47
Venicula uua 35.22
Venter ne rugoſus fiat 595.44
Ventris conſideratio 300.34
Venter quibus ſimplex uel duplex ibid.35
Venter quibus nullus ibidem
Ventris obeſi minus ſolertes ibidem 47
Venter ſolidipedum aſper & durus ibid.55
Venter mulierum ne rugoſus fiat 595.43
Ventris gratis quæ fiant 688.13.& inde
Ventris morborum omniũ remedia ibi.10
Ventris morbus ne accidat 343.28
Venter plurimum negotij exhibet 688.10
Vẽtris cauſa pars maior mortaliũ uiuit ibi.
Venter peſsimum corporis uas ibidem 14
Ventrem ſiſtentia 558.39.& 577.54.& 589.37.& 623.8
Quære Aluum firmantia ſiſtentiaq;.
Ventris animalia expellentia 538.32.& 545.7.& 552.56.& 553.25.& 592.16.& 608.22. & 620.49.& 627.56.& 689.52.& 710.53. & 714.44.& 882.48
Ventrem ſoluentia 535.30.& 578.26.& 620.49
Ventrẽ molliẽtia 532.34.& 532.10.& 535.15.& 539.36.& 592.13.& 602.17.& 623.43.& 627.55.& 628.3.& 636.29.& 710.13
Quære Aluum mollientia.
Ventrem purgantia 622.4
Ventris doloris remedia 530.7.& 532.34.& 535.25.& 545.29.& 549.52.& 550.16.& 581.43.55.& 618.46.& 622.46.& 526.39. 640.25.& 643.19.& 682.10. per totum. & 715.46.& 752.26
Ventidius P. qualis 172.18.& inde
Ventilatio quibus diebus facienda 496.10
Ventus quid 19 32.44.& inde
Ventis nihil uiolentius 821.15
Venti quantũ ſupra terram aſcendunt 13.31
Venti futuri ſignum 17.2

Ventorum regnum ubi ibidem 42
Venti quomodo generentur 19.28.& inde. & 55.ibidem & inde
Ventorum conſideratio, capitibus 47.48. 49.50.libri 2
Venti in ſpecubus quibuſdam ſine fine geniti 19.44
Venti & flatus inter ſe differentia ibid.52
Ventorum lex 20.6
Ventorum obſeruationes plurimæ 20.9
Ventorum genera quot 20.30.per totum
Venti quatuor apud ueteres ibidem
Ventorum duodecim nomina ibidem 36
Ventorum regiones ibid.44.& inde
Ventus quiſq; quo flat ibidem 54.& inde
Venti qui frigidiſsimi humidiſsimiq; 21.46
Ventorum qualitates ibidem & inde
Venti qui ſaluberrimi noxijq; ibidem 55
Venti omnes uicibus ſuis ſpirant 21.8
Venti quibus augentur comprimunturq; ibid.21
Venti repentini qui ibidem 33.per totum
Ventus terremotus cauſa 34.26
Ventorum miracula 37.49.& inde
Venti ubi letales ibidem & inde
Venti ſatis & arboribus conuenientes 420.3
Venti ſatis nocui & regionibus proprij 450.21
Venti quando nocent frumento 474.18
Ventorum ratio obſeruatioq; 496.38
Venti qua ex parte ſpirent quomodo noſci tur ibidem per totum
Ventorum ſitus, qualitates, effectus diuturnitasq; 497.37.& inde
Venti qui frigidiſsimi 498.17
Venti qui diu permanſuri quomodo noſcũtur ibidem 20
Venti futuri ſigna 499.20.& inde per totũ
Venti pomis inimici 375.14
Venti qua ratione comprimuntur 970.31
Ventorum rationem quis reperit 171.28
Veneris ſyderis conſideratio, natura, motus, ſitus, effectus 5.31.& inde
Veneris ſydus, primus Pythagoras deprehendit ibid.36
Veneris ſydus ſolum inter ſtellas umbras reddit ibidem 41
Veneris ſyderis uaria nomina ibidem 42
Veneris ſtellæ motus, exortus, occultatio 9.25
Veneris ſtellæ in Zodiaco motus qualis 10.14
Veneris ſtella quantũ à ſole elongatur 11.9
Veneris ſtellæ color qualis 12.14
Veneris deæ ædes ubi nõ.ņuàm pluit 38.27
Veneris ſimulacrũ à qua dedicatum 168. 44.& 923.9
Veneris Cluacinæ ſignũ Romæ ubi 383.25
Veneris Myrtiæ, uel Murtiæ ara Ro. ibi.39
Veneris uictricis corona ex myrto 384.11
Veneris Coæ pictura inexpleta ab Apelle 903.17.& 910.40
Venus Coidia 922.9.& 923.3
Veneris tutelæ hortos eſſe 508.19
Veneris uictricis templi dedicatio 186.18
Veneris concha 228 20.& inde
Veneris ædes ac ſimulacri incendiũ 875.7
Veneris genitricis ædes Rom. 893.50
Venus Anadyomene à quo picta 902.40
Veneris è mari exeuntis pictura 903.10
Veneris inter, Gratias, & Cupidinẽ pictura
Venus Genitrix in foro Cæſaris (910.13 à quo facta 912.22
Venus Palatina M.Craſſus appellat. 920.13
Venus Aphrodite dicta 922.32
Veneris ſimulacrum 922.42.44
Veneri myrtus ſacrata 312.48.& 383.25
Venus marmorea Romæ à quo 922.28.32
Veneris excellens ſimulacrum à quo 922 9. & 923.2
Veneris Praxiteliçç ſpecimen 922.26.923.3
Veneris gemma quæ 965.25
Veneris crinis gemma 973.14
Venere qualiter utendum ac ab eadẽ abſtinendum 731.48.& inde
Venus in ſomno quo compeſcitur 534.44. & 544.2.& 553.4.& 888.11
Veneris diuerticula in quibus 268.8
Venerem conciliantia 582.14
Venerem refragantia 518.2
Venere fatigato quibus ſuccurritur 598.3
Venerem prægnantes arcent 169.37
Venerea quando homines audiores 168.11
Venerem excitantia 640.49.& inde.& 641.18. & 642.34. & 679.13. & 694.46. & inde. & 713.10. & 740.16.34. & 801. 28.& inde.& 825.54
Venerem ſtimulantia 529.39.& 530.20.34. & 532.7.20.& 533.18. & 539.16.39.50. & 541.34.51.& 550.29.& 554.36. & 579.41. & 582.40.& 595.5.& 596.40. & 598.3.4. 8.38.& inde.& 609.4.& 636 30.& 644. 42. & 652.29 . & 695.2.5.22. 32. & inde, 713.9.& 735.56. & 737.10. & 738.33. & 740.16. & 760.40. & 772.25.& 801.32. & inde.& 825.55.& 828.18
Veneris pecten herba qualis 656.8
Veneris labra 681.25
Ver qui flos primum nunciat 569.22
Veris certiſsimum indiciũ 398.41.& 482.2
Veris flores qui 569.37
Vere quis uentus flat 21.18
Veratrum helleborus herba 665.35.& 676. 19.51
Verbaſci herbæ conſid. 674.47.& 677.32
Verbaſcum herba qualis 673.18.& 685.29
Verbaſci herbæ medicinę 686.11.37.&688. 23.& 694.32.& 698.48.&699.21.&700. 45.& 701.38.& 702.17
Verbena herba ſagmina fuit 587.6.672.55
Verbenarius quis uocabatur 587.10
Verbenacæ herbę medic.685.49.& 689.15. 692.44 & 693.45 & 695.43.50. & 696. 34.& 697.31.& 699.24.&701.35.& 702. 10.& 703.48
Verbenacæ herbæ deſcriptio 672.55
Verbenacæ herbæ honor ibid.587.6
Verbenacæ herbæ uſus 674.46
Verendorum remedia 917.8
Vergiliæ ſtellæ quæ 18.52
Vergiliarum ortus olei claritatem prænunciat 489.56
Vergiliæ ad fructus pertinent 490.48
Vergiliarum exortu æſtas incipit, occaſu hyems ibid.49
Vergiliarum ſemeſtre ſpatium ibidem
Vergiliarum occaſu 494.49
Vergiliarũ quarũ arborum ſydus ſit 899.51
Vergiliarum pluuia quibus noceat 420.13
Vergiliarum occaſus quando 482.28.& 486.30.& 494.20.21.36
Verg.exortus quando 485.29.51.& 21.22
Vermes futura prædicentes 501.33
Vermes ne ſemina infeſtent 475.12
Vermes qui meſsis tpe noctu luceãt 487.9
Vermes quos fructus & arbores infeſtent 401.43
Vermes olerum quomodo necẽtur 524.25
Vermes quam materiam non attingant 394.40.& 413.34.& inde
Vermiculorum remedia 547.22
Vermes ne aliqua infeſtent 531.38
Vermes qua ratione gigni poſſunt 541.7
Vermes corpori innaſcentes quo necentur ibidem 42
Vermes uentris quo pellantur 545.7
Vermium terrenorũ in medicinis uſus 792. 25.48. & 793.1.& 794.49 . & 850.38 . & 798.34
Vermium mira magnitudo 223.30
Vermium genera multa eorumq; in medicinis uſus 799.20.25.& inde
Vermium innatorum remedia 838.16
Vermes in ligno & ex ligno naſcẽtes 289.25
Vermes nocte lucentes lãpyrides dicti ſunt 287.22.& 487.22.& inde
Vermium genus omne oculis caret 293.22
Verminationis iumentorũ remediũ 801.56
Vermiculatio quas arbores infeſtet 448. 17.& 442.56
Verna frumenta quæ & unde 461.36
Verna opera quæ ſint 486.9
Vernationis anguium in medic.uſus 785.9
Vernatio, id eſt ſerpentis corium ad quid 826.27.& inde
Verni flores qui 569.36
Veronenſes uuæ nobiles 350.27.& 356.39
Veronenſis agri arbor 373.42
Verres cur proſcriptus 866.9
Verri Cupidinis ſimulacrũ obiectum à Cicerone 922.27
Verris feræ in medicinis uſus 753.55. & 754.26.& 756.55
Verrius ſcriptor de ſacris 857.55
Verrucæ corporum quo tollantur 541.33. & 582.1.&594.39.& 595.6.54.& 600.45. &610.23.& 625.36.&626.40 & 649.29. & 650.40.& 666.1.& 702.23.26.& 713. 52.730.30.& 755.26. & 793.4. & 827.2. & 838.26.& 854.21
Verrucarũ remediũ ſuperſtitioſum 607.37
Verſipelles cur dicti 295.14
Verſus heroicus à quo repertus 181.41
Vertiginem quæ faciant 474.52
Vertigines capitis remedia 545.10 & inde. & 546.18.& 550.23.46.& 584.48.& 613. 8. & 617.6. & 618.4. & 633 27. & 666. 40. & 574.30. & 676.55. & 716.29. & 722.24.& 825.12 & 940.56
Veruactum quid & unde 477.32
Vera indagare dignitates piget 93.46
Veſcos corpore quoſdam eſſe 163.2
Veſicæ animalium conſideratio 301 54
Veſicam exulcerantia 539.41
Veſicam lædentia 539.41.& 540.3 & 607. 35 & 611.31.& 624.28.& 623.16
Veſicæ morbi remedia 351.55 & 528.28.51. & 534.26. & 535.25.33. & 545.48. & 552. 56.& 354.47.& 558.17.52. & 577.22. & 579.36.& 581.55 & 583.33.& 585 3 & 595. 7.55.& 598.25. & 605.55. & 612.3. & 613. 49.& 621.31. & 622 45. & 623.6. & 626. 4.& 629.6.10.&630.25.& 631.35 & 634. 50. & 652.56. & 656. 45.56. & 664.8. & 681.7. & 692.50.54. & 693.6.27.33.36. 44.& 700.13.&703.13.& 713.48.&719. 26.& 720.46.50. & 732.30. & 741.21. & 753.22.& 767.41.& 824.26.& 829.53. & 939.39.54
Veſica ſi intumuerit 532.34
Veſicam quid inanit 580.33.& 834 13
Veſicæ ſcabiem ſanantia 590.5
Veſicæ calculos expellentia 558.45. 51.& 693.36.& 792.39 & 955.27
Veſicaria herba quæ qualiſq; 585.3
Veſparum conſideratio naturaq; 283 30
Veſpæ quæ ichneumones dicuntur ibidem 36.& 272.52
Veſpæ quando nidificant 283.49
Veſparum & crabronum ſexangulæ cellæ ibidem.32
Veſpæ plenilunio maxime creſcunt ibidem 35
Veſpæ & crabrones non habent reges aut examina 284.1
Veſpæ & aranei diſsident 272.52
Veſpæ non feriunt ſcorpione percuſſos 728.14
Veſpas equorum corpore gigni 283.25
Veſpæ ne uuas tangant 376.18
Veſparum morſus remedia 542.40
Veſparum ictus remedia 529.49. & 554.8.& 580.53
Veſpaſianus primus coronas ex cinamomo dicat 325.8
Veſpaſiani Imperatores plures 327.34. & 8.43
Veſpaſianus Imperator quid erga Romanã rempublicam 51.18
Veſpaſianus Impera. contra Garamantes 97.46
Veſpaſianus Imperator quando 56.41
Veſpaſiani inſtitutio 845.30
Veſpaſianus ædem honoris & uirtutis reſtituit

ſtituit 907.13
Veſpaſianis conſulibus ſolis & lunæ defectus in diebus duodecim conogerunt 8.41
Veſpaſiani cenſus cenſuraq; 175.9
Veſpaſiani laus prologo 1.per totum, & pagina 3.35
Veſpaſiani magiſtratus prologo primo
Veſper ſydus quod 5.35
Veſpertilio ſolus inter uolucres dentes habet 296.5
Veſpertilio mammas habet 304.55
Veſpertilio uolucris qualis 267.34
Veſpertilio ſola auium lacte nutrit ibidē 35
Veſpertilio uolitans infantes ſecum depotat ibidem 36
Veſpertilionis in medicinis uſus 773.11.& inde.& 790.2.41.& 800.19
Veſtalium uirginum capillus quo deferebatur 416.33
Veſtales quem deum colunt 729.17
Veſtales uirgines ſeruos fugitiuos ne urbē exeant retinent precationibus 725.19
Veſtæ deæ ædes incenſa Romæ 171.52
Veſtæ ſimulacrum 922.46
Veſtes quibus uertātur in lapides 938.1
Veſtium tingendarum ratio 639.44
Veſtes ne pediculi intrent 700.55
Veſtium genera plura 221.45.& inde
Veſtibus intexere auiū ubi repertū ibid 55
Veſtes ingentis precij 222.4.& inde
Veſtes pictæ quando 221.52
Veſtem tineæ quam non attingunt 728.19
Veſtes quo ſeruētur à tineis 314.20.711.28
Veſtes herbis infici 586.42.per totum
Veſtium maculæ quo tolluntur 535.22
Veſtibus quæ herba gratiſsima 566.11
Veſtium luxuria flores imitantium ibid.25
Veſtium æmulatio cum floribus ibid.
Veſtes ne à tineis lædantur 550.31.& 583.46.& 711.28
Veſtes atientis ex qua materia 647.5
Veſtes quo odorē capiūt 579.7.& 583.46
Veſtium tingendarum ratio 918.31.& 911.19.& 235.6
Veſtitus luxus notatur 232.3.& inde
Veſtilia Romana 157.13
Veterinorū ætas dentib.indicatur 296.37
Veterni morbi quo ſomnus perpetuus inducitur remedia 529.15.& 756.20
Veterū parſimonia 456.8.25.& 929.49.& 359.37.per totum.& 509.10.& inde
Veteres grati medicinæ inuētorib. 658.19
Veterum ſtudia circa rerū naturas 459.56
Veteres ſtudioſiſsimi naturaliū rerū 20.9
Veterum inuenta negliguntur ibidem 18
Veterū diligentia 348.27.& 491.17.& 658.50.& inde.& 704.38.& 732.1.& inde.& 918.30.& 956.19.& 20.9.per totum
Vetuſtatem quæ arbores nō ſenoūt 413.34
Vetuſtis nouitatē dare res ardua prologo
Via ſacra Romæ 504.46
Viatori quid proſit 384.5
Viatores quales apud Romanos & unde dicti 457.46.& inde
Viatorum laſsitudini utile 510.12
Vibius Criſpus conſul 502.19
Vibones flores qui 661.19
Viciæ leguminis conſid.natura,uſus,&c. 472.40.per totum
Viciæ ſationis tria tempora ibidem 42
Vicia ſiccitatem maxime amat ibidem 46
Vicia ubi ſerenda 475.55
Vicia quomodo ſerenda 478.13
Vicia quando ſerenda 481.4.& 484.15
Vicia quando metenda 488.2
Vicinorum amor quærendus nobis 460.53
Victimæ quæ animalia aptiſsima 209.52.& inde.& 210.35
Victimæ ſacrificij coronabantur 387.32
Victoriatus nummus qualis, & à quo percuſſus primum 849.12
Victoriatus nummus 559.53.& 625.3.& 633.31.& 634.46
Victoriam quo adipiſcimur 77[illegible]
Victoriæ ſummum ſignum 587.31
Victoriæ pictura 910.10
Victoriæ nota cum creta 918.40
Victorum ab alijs unus 587.31
Videri qua arte quis nequeat 970.49.& 739.37.& inde
Viennenſis uitis picata 350.26.& 355.23
Vigilare faciens 557.32
Vigiliæ quibus tollantur 536.31.& 551.26
Vigiliæ exercituum à quo inuentæ 181.19
Vigiliæ inter mala corporis uniuerſi & earum remedia 697.9
Vilitermina uina 356.27
Villarum poſitio qualis eſſe debet 459.18
Villaticę aues quo turę fiant 613.37
Vinaciola uua ubi 352.53
Vinalia feſta cur & quando celebrentur 491.36.53
Vincæ peruincæ herbæ medicinæ 584.10
Vincæ peruincæ flos qualis 569.52
Vincere ſeipſum laus ſumma 902.37
Vincendo uicti Romani 633.19
Vinculis & ligaturis apta 408.38.per totū
Vincula uiuum ex qua materia 447.5
Vindemiatoris ſigni emerſus 485.25
Vindemiator ſydus quādo oritur 494.24
Vindemiæ conſideratio ibidem.& 495.8
Vindemiarū tēpus & initiū ibi.& 40.ibid.
Vindemiarum leges ibid.22
Vindemiarum inſtrumenta ibidem 19
Vindemiæ preſſura qualis ibidem
Vindemiarum tempore quæ agenda ruſticis ibidem 32
Vindemiarum abundantia maxima ibi.42.& inde
Vindemiæ quot diebus durent ibidem 40
Vinearum ſitus & quas in oras ſpectare debent 421.14
Vineis quæ terra utiliſsima 423.32
Vineæ qualiter diſponendæ & plantandæ ſint 429.19
Vinearum excolendarum culturæ diſciplinæq; 431.29.per totum
Vineę ex quibus,quomodo & quando plantari debent ibidem per totum
Vinearum genera & differentiæ quinq; 441.2
Vinearum ingens fertilitas 354.12.& inde
Vinearum culturę & cultores nobiles 353.40.per totum
Vineę tribus modis feruntur 441.19.& 23.per totum ibidem
Vinearum plantandarum ratio plena 442.4 per totum
Vineę quibus modis palis, uel alijs pedamentis affiguntur ibid.39.per totum
Vinearum putationis conſideratio 443.29.& 444.29
Vinearum ſitus cōſideratio 443.50.& inde
Vineę quando confodi debeant 444.7
Vinearum pampinatio quādo fieri debeat, ibidem 24
Vineę plantatio quando 485.16
Vinarię cellę quales eſſe debent 360.17
Vinorum nobilium conſideratio 355.40.per totum.& 357.25.per totum
Vina tranſmarina 357.23.& 358.25
Vina tranſmarina quo ueteraſcant 358.22
Vinū quis primus cū melle miſcuit 354.46
Vinum aquę miſcendum ibid.49
Vini bonitas quo anno 355.3.& inde
Vinum ducentorum annorum ibid.7
Vinum intus accendit, foris infuſum refrigerat 355.28
Vinum ſanguinem eſſe terrę ibid.
Vinum temperate ſumptum utile, intemperate pernicioſum ibid.36
Vina generoſa ibid.40.per totum.& 360.40.per totum
Vina herbis & alijs inficiunt 356.49
Vini bonitas ex patria uel terra non uua 357.8
Vinorum dulcium genera quatuordecim 358.15.per totum
Vinum dulce quale ibidem
Vini colores quatuor ibidem
Vina ſecundaria quę & quomodo 359.6
Vina operaria quę ibid.8
Vinorum genera octuaginta eſſe ibid.19.& 367.7
Vinum rogo ne reſpergito 359.27
Vinum ſacrificijs aptum & non aptum ibid.29.& 363.10
Vinum quando in Italia 359.33
Vini uſus apud antiquos ibid.37.per totum
Vini abſtinentia ibidem
Vinum aromaticum quidā diligunt 360.3
Vina factitia quę ibid.49.per totum
Vinum ex multiplici materia fieri ibidem per totum
Vinū quibus hortenſib.herbis fiat 361.34
Vinum ex fruticibus multis modis 362.18
Vina cur à natura genita ibid.37
Vini prodigioſa genera ibid.46
Vinum fœcundum fœminis, uiris facit enarabicm ibidem
Vinum abortum faciens ibid.48
Vinum miræ naturę ibid.46.per totum
Vina quando in apothecis mutant 363.4
Vina nauigatione meliora fiunt ibid.5
Vina quomodo condiantur 363.22.& inde.& 364.38
Vina Afri calce condiunt 363.28
Vinum ne inebriet 363.56
Vinorum medicamina uaria 364.10.43
Vinorum uaſa quo condiantur 364.17
Vina quo aceſcant ibid.22.& inde
Vina in quę uaſa transferri debent ibid.29
Vino proprium ibidem 42
Vinum natura non congelaſcit ibidem 52
Vinum ubi congelaſcit ibidem
Vinum ad frigus ſtupet ibid.53
Vinorum loca & cellę aptę ibi.48.per totū
Vini uaſa qualia eſſe debent 365.7
Vinorum ſeruandorum ratio 364.48
Vini flos qualis optimus 365.27
Vinum intus grauiſsimus liquor 367.3
Vinorum uel uinis ſimilium genera centū nonagintaquinq; , ſpecies autem perē duplici numero ibid.7
Vino quomodo odor acquiratur 375.50
Vini ſapores miræ naturę 381.44
Vinorum odor qualis 381.14
Vino an ſit aqua admixta experimentum 406.31
Vina nobilia in arbuſtis 445.39
Vino perfunduntur ſemina ne ęgrotēt 475.6
Vini copia exiſtēte maxima quid agendum 495.42.& inde
Vini genera & ex eis medicinę 613.54
Vinum Albanum quale 614.28.& inde
Vinū uires alit, ſanguinē, ac colorē ibid.39
Vini effectus plures ibid.& inde
Vinum unde ſumendum ibid.45
Vino ſapientiam obumbrari 613.8
Vino quis primus aquam miſcuit 180.48
Vinū febricitantibus nō dandū eſſe 616.15
Vinū quādo merū uel aqua mixtū biben. 613.25
Vina plura miſceri inutile ibi.48
Vino nocentia ibidem & inde
Vinū rubrū nigrumq; cōſtringit 616.4
Vinum pice conditū quibus proſit ibid.5
Vinū in quibus morbis non dandū 616.15
Vinorum factitiorum medicinę ibidem
Vini fęcis natura & medicinę ex ea 618.24.& inde
Vinum nunquam inebrians 632.41.& 352.4
Vini potus uires recreat 312.52
Vina cur muſtis odoratiora 565.9
Vinum palmarum arborum 142.50
Vinum prohibitum fœminis 359.37
Vinum picatum quod 616.13
Vino gratiam tribuens 662.55
Vini fece qui colores fiant 896.19
Vini abſtinentię exemplū 733.49.& 754.19
Vini uſum tollentia 903.2.& 839.48
Vinum fontes emittentes 805.5.& inde
Vini potores cuiuſdam exemplum 265.37
Vinum pręcipuę ſerpentes appetunt 472.54

Vini

Vini ſaporem habentia 805.5.& inde & 641.6.10
Vinum ex quibus præter uuam fiat 650.20. & 670.5
Violarum conſideratio, natura, genera, medicinæ 564. per totum
Violarum conſideratio, nomina, naſcendi tempus 569.13
Violæ ſponte naſcentes quales 564.6
Violæ luteæ deſcriptio ibidem.9
Viola alba ueris nuncia 569.22
Viola ubi hyeme prouenit ibidem
Viola alba maxime durat ibidem.26
Violæ albæ uita longiſs. eſt trimatu ibid.55
Violis apes delectari 570.13
Violarum medicinæ 578.37
Violenta plura 821.15
Viperæ ſerpentis cõſid. 203.45.& inde.& 296.3
Viperinis carnib. ueſcentes 255.30
Viperæ duplex uulua 302.4
Viperæ in cibis uſus 778.20
Viperæ partus atq; cõceptus qualis 267.41
Vipera à filijs interimitur ibidem.49
Viperæ uenenum quale 296.4
Viperæ in medicinis uſus 771.42. & inde. & 776.53.& 778.10.& 787.25.& 792.32. & 800.56
Viperarũ morſus remed. 595.32.& 630.28
Viplones aues 263.8
Vipſanius conſul 32.1.& 163.18
Vires prodigioſæ 163.2. & inde
Vires ſuas quiſq; penſare debet 193.26
Vires recreantia 602.55.& 622.42.& 625.54.& 626.6.& 697.4.720.56. & 721.24.
Virgæ ſanguineæ natura 642.42
Virgæ magiſtratuum Romanorũ ex betulla arbore 396.3
Virgiliana uirtus prologo
Virgilius carmina ſua teſtamento cremãda mandauit 167.46
Virgilius quid de equi forma 206.54
Virgilij manu ſcriptus liber Plinij tempore extabat 340.39
Virgilius hortorum dotes fugit 349.4
Virgilius quandiu ante Plinium 350.28
Virgilius quæ in Georgicis attingit prologo 349.4.& inde
Virgilius de uuis quid 353.7
Virgilius de pice 364.26
Virgilius de inſitione 374.52
Virgilij erga ſemina præcepta 475.7
Virgilius de ſanuice 896.3
Virgilius de reparandis apibus 283.24
Virgilij incantationes 726.19
Virginea aqua Romæ 936.18
Virginitas quo deprænhenditur 939.34
Virginum mammæ ne creſcant 714.27
Virgo aqua Romæ 808.21
Viriderис quomodo Latine dicatur. Quære Aeris Ærugínis & Scoleciæ.
Viridis color 897.10
Viriæ Celticæ quæ 842.16
Viriles Celtibericæ ibidem
Viriliũm remedia. Quære Genitalium.
Vireo auis quando apparet 492.19
Virorum coitus quando remiſſus 598.41
Viri qua ratione gigni poſſunt. Quære mares qua ratione.
Virtus cuiuſq. plurimũ refert in quæ tempora inciderit 166.34
Virtutis honor ibid.42.per totũ.& 167.12
Virtutis præmium honos 388.7
Virtutis deæ ædes 907.13
Virtutis pictura 909.27
Viſcerum morbi remedia 642.2.& 687.21. & 947.36
Viſci arborum conſideratio 417.54
Viſcus neq; igne, neque aqua corrumpitur 345.8
Viſcus in quibus tantum naſcatur arboribus 417.43.& inde
Viſcus quomodo naſcatur ibidem.56
Viſci mas fœminaq; 918.4
Viſc. acini quomodo colliguntur ibid.5
Viſcus quomodo præparetur ibidem.12
Viſcus ſacrum apud Druidas ibidem.15
Viſcus non prodeſt arbori cui ineſt 451.8
Viſcus ex chamæleone herba 592.41
Viſci floris medicinæ 685.28
Viſcus & ex eo medicinæ 634.7
Viſcum ad religionem pertinere ibid.17
Viſcum quod optimum ibidem.10
Viſci ſumpti remedia 529.21.& 745.39.& 746.9.& 618.15.& 637.39.& 711.13.& 825.24.
Viſula uua 352.56
Viſum animali reſtituentia 670.37.& 779.13.& 197.48
Viſus acutiſsimi exempla 163.36
Viſus fœniculo reficitur 556.22
Viſus claritas quo inducitur 94.26
Viſus aliquibus poſt longum tempus reſtitutus 294.15
Viſus quibuſdam ſtatim naſcentib. negatus ibidem
Vitę longiſsimæ exẽpla 173.40.& 174.47
Vitæ breuitate nil melius 175.55.& inde
Vita animalis in uigilia prologo
Vitæ hominum pericula 199.25.& 152.39.& 157.43.& 175.37
Vita carens doloribus pœna eſt 723.54
Vita deſijt quando uoluptas uiuere cœpit 348.56
Vitæ breuis ſigna 310.40.& inde
Vitæ longę ſigna ibidem.45.& inde
Vita quorum longa eſt 155.47.& 85.54.& 244.38.& 431.37
Vitæ breuis exemplum 147.3
Vita in quibus animalibus ſine cibo 202.17
Vitæ redimendæ exemplum 199.23
Vitelliani capitolium incenderunt 870.52
Vitellius L. prætor quid attulit in Albanum rus 378.38.& 379.52
Vitellius L. Syrię legatus quando 379.52
Vitellij luxus in cœna 913.13
Vitellij contra Piſonem oratio 299.7
Vitex ex eoq; medicina 640.53
Vitiles naues 182.8
Vitiligator unde dictus prologo
Vitiligines corporum remedia 543.42.& 547.2.& 578.34.& 608.32.& 718.56.& 722.18.& 915.31.& 798.43.& 828.52
Vitis quę fertilior & quę tardior 401.39
Vitę tacta fulmine dijs libare nefas 363.22
Vitium inimica quæ 451.6
Vitium ſarmentorum medicinæ 622.43
Vitium clauiculæ ad quid proſunt 620.36
Vitis lacryma qualis, & ex ea medicinę prologo 620.19
Vitis & braſsica inimicæ 632.44
Vitis frondibus ſuccisq; quę medicinę fiãt 620.14.& inde
Vitibus populus arbor gratiſsima 408.39
Vitis ad ligandum apta 409.3
Vitis ter bis parturit 379.32
Vitis germinatio quando ibidem.50
Vitis florendi tempus ibidem.52
Vites triferæ infanę dictę 401.22
Vitis frondes latiſsimę 398.2
Vitium conſid. 349.15.& inde. per totum
Vitium principatus in Italia ibidem.10
Vites inter arbores numerari ibidem.16
Vitis lignum longo durat tempore ibid. 18.& 23.
Vitium magnitudo ibidem.20.& inde
Vitis Centumuirum Rom. inſigne 350.29
Vitium genera plura ibid. 37.& 352.35
Vitium locus qualis eſſe debet 352.36
Vites quarũ folia priuſquã decidãt ſanguineo colore mutãtur peſsimę ſunt 352.44
Vitis arbore uel palis non indigens 353.12
Vitibus aptus locus ibidem.52
Vitis ſylueſtris uius uarius 413.14
Vitibus breuis uita 417.15
Vitibus quando nocet pluuia 420.14.& 449.46
Vitium conceptus quando ibidem
Vitibus quæ terra utiliſsima 422.55
Vitis inſerendæ ratio 434.20
Vitis tribus modis inſeritur ibidem.22
Vitis humor maxime infeſtat uites ibid.35
Vitiũ gemma, oculus, germen, &c. 439.42
Vitis ut diuerſas ferat uuas 440.44
Vitium plantandarum conſid. plena 439.30
Vitium omnium culturæ pręcepta ſecundũ Catonem 445.6
Vitium culturæ quis primũ reperit 180.47
Vitibus quæ arbores aptæ 445.41
Vites aquilonem ſpectare debent 446.39
Vites quibus uinculis ligandæ 447.5
Vites totas in terram ſupplantandi mos ibidem.28
Vitibus adminicula addenda ibidem.55
Vitium morbus multiplex 449.22
Vitium uermis qui araneus dicitur ibid.54
Vitis quæ odiat 451.7.& inde
Vitis bifera 479.14
Vitis albę nomina & ex ea medic. 622.46
Vitis nigrę nomina & ex ea medic. 623.27
Vitia ex remedijs interdum fiunt 453.28
Vitra quę flumina ferunt 945.55.& inde
Vitri conſideratio, origo, faciendique ratio ibidem.50.per totum
Vitri liquor à magnete trahitur 946.55
Vitrum qua ratione coquitur ibidem.21
Vitri factio atq; cęlatura ibid.26.& inde
Vitri tẽperamentũ ut flexibile eſſet quando inuentum ibidem.37
Vitrei uaſis mirum pretium ibidem.43
Vitri colorum uarietas 947.2.& inde
Vitri fragmenta quo glutinantur 768.52
Vituli marini conſideratio 199.35.per totum.& 219.39
Vituli marini medicinę 838.41
Vituli marini non feriuntur fulmine 25.16
Vituli in medicinis uſus 784.9.40.& 755.12.& inde.& 756.42.& inde
Vitulus marinus miſeſcit interdum 262.15
Vituli marini deſcriptio 228.45.per totum
Vitulus marinus cur dictus ibidem.53
Vituli marini pilis ueſtiuntur ibid.38.45.
Vituli marini partus ibidem.45
Vitulus educat mammis fœtum ibid.48
Vitulis in ſomno mugitus ibidem.51
Vituli uoce & uiſu populũ ſalutãt ibid.53
Vituli nomine uocati reſpondent ibid.53
Vituli marini ſomnus grauiſsimus ibidem
Vituli marini pinnis uice pedum ſerpunt ibidem.52
Vitulis ſoporiferam eſſe pinnam dextram 223.3
Vitulis marinis lingua qualis 297.8
Vitulis marinis fel ad multa utile 738.46
Vituli marini oculi quales 294.32
Viuaria à quo inuenta primum 241.19.23
Viuaria piſcium ibidem, per totum
Viuariorum beſtiarum conſideratio ibid. 39. per totum
Viuerra animal infeſta cuniculis 255.13.
Viuimus aliena interdum fiducia 588.39
Vlcerum corporũ cõſideratio plena 701.3. per totum
Vlceribus tibiarum utile 626.18
Vlcerum corporum remedia 383.54.& 326.36.& 529.27.& 531.28.& 532.16.& 533.40.41.& 534.28.& 535.12.& 537.14.& 538.45.& 545.52.552.42.& 553.21.& 557.48.& 576.55.& inde.& 578.21.& 581.4.& 583.26.& 590.17.& 592.27.& 593.20.& 594.11.& 595.37.& 596.20.25.48.& 600.24.& 601.6.50.& 602.7.& 604.6.20.23.& 605.25.50.53.& 606.37.50.& 607.26.30.54.& 608.18.27.37.& 610.48.& 611.5.& 612.26.54.& 617.18.& 618.38.& 619.8.5.3.& 620.13.& 621.22.32.& 622.2.26.& 623.2.& 624.42.51.& 625.30.41.& 627.3.& 629.19.& 630.44.& 632.31.53.56.& 633.55.& 634.21.& 635.12.& 636.13.& 638.4.34.& 642.50.& 643.30.47.& 644.31.36.& 645.20.& 645.22.& 647.13.& 648.26.37.& 649.9.36.& 650.19.& 651.15.& 652.48.& 653.16.& 657.11.& 689.5.& 689.23.& 701.4.& inde.& 708.18.& 712.52.& 712.

48.717.49.& 719.41.& 722.39.& 432.2. & 732.56.& 733.36. & 736.20.& 737. 33.& 743.9.34 & 750.7.& 753.44.& 7.8.6.11.15.& 760.16.& 766.51.& 767. 25.& 768.10.& 797.36.40 49.54.810. 7.824.33.& 832.49.& 833.10.& 834.19. 32.& 854.18.& 757.45.& 864.54.& 865. 2.& 879.7.& 881.38.& 882.18.45.& 883. 29.& 886.31.& 888.38.41 & 895.3.& 917.19.& 938.18.& 939.16.& 940.54.& 941.21.25.& 944.35

Vlex quid 851.13

Vliſsis Palladiũ ſurripientis effigies 864.2

Vliſsis pictura 900.34.& 901.11

Vliſsis pileus 905.39

Vliſſes ſimulata inſania bouem cum aſina iunxit 908.24

Vliſſes incantator 726.30

Vimaris qualiter diſponenda ſint 429.6

Vlmi arboris conſideratio & genera quatuor 395.33.per totum

Vlmus gummiferens 338.43

Vlmi ſemẽ ſamara dicitur 3940.5.& 429.2

Vlmi folia qualia 398.28

Vlmus cito germinat 399.7

Vlmi portentum 403.41

Vlmus rigorem ſeruat & eius uſus 413.25

Vlmus quando ſerenda 429.1.& inde

Vlmus nubibus aptiſsima 445.42

Vlmorum infirmarum remedium 452.55

Vlmi arboris natura & medic.ex ea 639.32

Vlophonon herba quæ 593.8

Vlpicum allij genus 516.20.24

Vlulæ auis in medicinis uſus 778.33

Vmbras ſpatio coutinui ſigno oſtenduntur 7.5

Vmbra ſatis aut nutrix aut nouerca 431.18

Vmbrarum figuræ tres 7.34

Vmbræ leues quarum ſint arborum 431.8

Vmbræ arborum quarundã noxiæ ibid.11

Vmbræ gnomonis ratio 32.32.per totum

Vmbræ ubi nullæ die medio ibidem.42

Vmbræ quãdo & ubi nullæ 143.15.& inde.& 155.38

Vmbræ ubi bis anno 33.12

Vmbræ ubi ad Septentrionem hyeme æſtateque in Auſtrum 128.13.& inde.& 131. 2.& 143.13.& inde

Vmbra hyænæ canes obmuteſcunt 199.8

Vmbræ metiendæ ratio 930.55

Vmbræ inferorũ quibus euocantur 974.19

Vmbriæ uua qualis 352.46

Vmbri ouium genus 222.23

Vmbros populus Pelaſgi exiguut 54.16

Vmbritius haruſpex quis 246.47

Vncialis uua quæ 353.25

Vndulata ueſtis 221.42.46

Vnedo arbor qualis 314.18

Vnedo,id eſt,arbutus qualis 630.18

Vnedonis arboris conſideratio 380.41

Vnedo cur dicta ibidem.46

Vnedonis folia non decidunt 396.47

Vnguentorum materiæ tractatus 326.36

Vnguentorum conſideratio 330.31.& inde

Vnguenti inuẽtor primus ignoratur omnino ibidem

Vnguentum non fuiſſe Traiano tempore ibidem

Vnguentum Perſarum gentis eſt 330.36

Vnguenta quando primum uſa ibidem.38

Vnguentorum uſus in funere ibidem.43

Vnguentum denominatio unde ibid.46

Vnguentum laudatiſsimum ubi ibidem.49

Vnguentorum genera plura ibidem.53

Vnguenti faciendi duplex ratio 332.10

Vnguentum regale quod 332.28

Vnguenti feces magmata nocari ibid.41

Vnguentum in alabaſtris ſeruatur optime ibidem.41.& 927.56

Vnguenta ueruſtate meliora fiunt 332.44

Vnguentis ſol inimicus ibidem

Vnguentorum decoctio ibidem.45

Vnguentorum experimentum ibidem

Vnguentorum luxuria ibidem.54

Vnguentorum exprobratio ibidem.24.& 53.per totum

Vnguenta propter quid expetuntur ibidem.55

Vnguentorum pretia maxima ibidem.55

Vnguenta quæ gratiora ibidem.333.3.& 423.46

Vnguentis pedes inungi 333.8

Vnguentorum uſus etiam in caſtris ibid.15

Vnguenta exotica Romæ uendi non poterant ibidem.26

Vnguenta in potu addi ibidem.27

Vnguenta quæ terram quæq; crocũ ſapiũt 423.46

Vnguium animalium conſideratio 367.2

Vngues quid ibidem

Vnguium animalium differentiæ ibidem. per totum

Vngues nundinis nõ reſecabãtur 727.31

Vnguium in medicinis uſus 735.31.& inde

Vnguiũ morbi remedia 553.46.& 555.21. & 557.49.& 612.12.& 618.50.& 643.54. & 638.9.& 702.24.& 917.21.& 743.8.& 750.24.& 755.15

Vngularum animalium differ. 308.2.per totum

Vngulum,id eſt,annulus 843.44

Vngulæ quibus ſint 307.49.& inde

Vngularum conſideratio 308.2.per totũ

Vnicornis bouis deſcriptio 174.12.34.37

Vnionis gemmæ conſid. 233.5.per totum

Vnio unde dictus ibidem.9

Vnionis bonitas in quo ibidem.7

Vniones ubi optimi ibidem.13.& inde

Vnionum uſus ibidem.18.& inde

Vnionum luxus notatur ibid.20.& inde

Vniones Cleopatræ ingentis pretij 234.11

Vnionum nomen quando impoſitum ibidem.51

Vneonia pyra 374.48

Vula homini tantum, ex qua & cognomina ſumpta 307.45

Volcatius iuris peritus Ceſelij præceptor à cane defenſus 204.28

Vulcanus Poëta Sedigitus 306.39

Volema pyra 374.49

Vologeſus Rex Parthorum 136.19

Vologeſocerta oppidum ibidem.19

Vulua quid 599.38

Volumnius L.conſul 25.26

Voluiſſe magnum magnificũ eſt prologo.

Voluuces uermes prærodentes pubeſcẽtes uuas 454.36

Voluptas quando uiuere cœpit uita deſijt 348.56

Voluptates publice notantur 920.3.& inde

Voluſij L.ſenectus 174.11

Vomicæ morbi remedia 552.51.& 557.1. & 591.27.& 539.29.& 544.39.& 641.24. & 648.1.& 650.19.& 770.32.& 788.36

Vomitiones à canib. primum monſtratæ 769.51

Vomitiones quando excogitatæ & quibus inimicæ 321.51

Vomitionibus crebris utile 541.39

Vomitiones mouentia 527.41.& 529.45. & 532.28.& 539.29.& 552.7.& 553.50. & 580.8.& 591.6.& 608.8

Vomitioni utilia 530.36.& 557.14.596.32

Vomitus utilitas 811.28.& inde

Vomitus cauſa & quibus accidat 300.40

Vomitũ ſiſtẽtia 544.48.& 545.21.& 546. 34.& 549.48.550.19.& 552.51.& 557.17

Vomitum incitantia 602.32.& 620.46.& 546.45.& 629.40.& 630.35.& 631.21.& 655.12.& 665.25.& 687.41.690.1.& 691. 11.28.& 708.30.& 722.2.& 825.19.& 833.14.& 855.15.& 879.46

Vomitum inhibentia 605.11.& 610.37.& 615.35.& 656.45.& 687.47

Vopiſcus Cæſar quid apud cenſores 423.5

Vopiſci qui 158.25

Vortex quid 23.3

Vota ſuſcipientes Parthorum qua herba utantur 569.5

Votorum quando præcipuus locus 191.56

Vterum quod frequentiſsimum 175.54

Vox quibus inſit quibuſq; non 309.35

Vocis conſideratio ibidem.per totum

Vox quibuſdam ſexto menſe ineſt 310.13

Vocem mutantia 531.10.20.54.& 544.44. & 589.56

Vocis reſonantis mirum 933.29.33

Voci nocentia 519.40

Vocem firmantia 551.45

Voce carentes homines 98.58

Vox quando roboratur eaſ; fit 310.15

Vox in theatris quo deuoratur ibidem.18

Voci qui dentes neceſſarij 161.26

Vox omnium diuerſa 310.25

Voci contraria 834.19

Voci proficua 621.19.& 606.11.29.& 655. 9.& 694.50.& 833.33.& 888.19.& 889. 44.& 805.2

Vox nos diſtinguit à feris 310.29

Vox explanatio animi ibidem

Vpupæ auis conſideratio 255.10

Vpupæ in medicinis uſus 789.9

Vranoſcopus piſcis 830.36.& 841.3

Vrbanæ arbores cur dicantur 396.27

Vrbanæ tribus quæ 456.54

Vrbanarum arborum medicinæ lib.23.per totum

Vrbes in deorum tutela 716.14

Vrbium oppugnatio quibus uerbis ibid.5

Vrceolaris herba quæ 592.23

Vrça Cybia quid 841.44

Vredinis malum 489.48

Vredo frigore conſtat 490.14

Vredo non fit niſi plena luna ibidem.19

Vrenæ piſces 841.44

Vrica ſatorum uitium & cur accidit 474.42

Vrica uermis 773.34

Vrinæ mira uis in animalibus 203.24

Vrinæ tormina quo tolluntur 535.32

Vrinæ differentiæ uſuſque in medicinis 731.41

Vrinæ auguria circa ualetudinem 733.11

Vrinæ uarij colores quid ſignent ibidem

Vrinam quæ contineant 546.26.& 738.2

Vrina hominum apes medentur 570.25

Vrinari contra ſolem aut lunam non decet 733.21

Vrina quibus proſit arboribus 454.34

Vrina ſemina aſpergẽda ante ſatum 475.9

Vrinæ noxia 600.44.& 631.40

Vrinæ profluuia cohibentia 732.10

Vrinam mouentia 527.32.& 528.51.& 529.3.6.& 530.9.34.& 533.23.& 534.8.& 535.3.& 536.36.& 539.40.540.30.42.48. & 541.13.& 543.15.& 545.21.& 546.19. 48.& 547.51.& 548.15.27.& 549.11.& 550.29.& 555.31.& 557.14.31.& 558.25.19. 39.577.3.22.52.& 578.47.& 579.13.38. 45.& 582.27.52.& 583.33.41.54.& 584. 25.& 591.19.& 592.51.& 594.20.& 595.32. & 596.30.& 597.31.43.53.& 598.14.23. 37.& 600.51.& 607.17.33.42.& 608. 41.& 611.1.& 612.53.613.25.38.& 619.37. & 422.25.& 623.45.& 624.10.& 625.48. 628.46.& 629.11.15.22.30.& 630.17.& 631.38.& 632.17.& 635.19.49 & 636. 24.32.49.& 637.37 & 638.39.& 639.52. & 640.6.26.& 641.9.& 643.2.& 644. 27.& 645.26.41.& 646.41.& 648.20.& 650.15.26.54.& 656.41.& 685.43.& 692.52.& 693.22.36.& 694.5.& 700.12. & 706.26.& 707.45.& 710.52.712.18.& 714.18.43.& 719.19.24.& 720.10.& 721.50.& 732.31.& 941.2

Vrinum ouum quod 266.26

Vrinn terræ genus 652.51

Vrſinum,id eſt,ſylueſtre allium 516.43

Vrſorum conſideratio 201.50.& inde

Vrſini ſine calcatu longo itinere fatiſcũt 307.55

Vrſi ne mordeant 882.55

Vrſorum in medicinis uſus 750.28.& 751. 10.& 754.4.13.26.35.

Vrſi ubi non ſint 216.31.37

Vrſorum partus informes 101.54.& 268.39.& inde
Vrſi ægroti formicarũ ouis ſanantur 780.4.& 198.16
Vrſorum coitus qualis 101.50.& 268.21
Vrſam parientem rarius uiderunt homines 101.56.& 268 41
Vrſorum ſomnus grauiſsimus 102.5
Vrſorum coctas carnes creſcere ibidem.13
Vrſi qua herba ſeſe purgant ibidem.19
Vrſo caput inualidiſsimum ibidem.24
Vrſos non gigni in Africa ſecundũ Pliniũ ibidem.38
Vrſorum cibus qui 272.15
Vrticæ herbæ conſideratio & medicinæ ex ea 590.47. per totum
Vrticæ folia mordacia 328.9
Vrticæ non mordentis medicinæ 591.37
Vrticæ ſemen ubi optimum ibidem.31
Vrticæ magnitudo mira 173.31
Vrticæ differentiæ uſusq; ibidem.32
Vrticæ uſus in cibis religioſus ibid. 42
Vrticæ oleum 371.24.573.39.& 590. 48
Vrtica anſerum pullis mortifera 267.1.3.
Vrticæ piſcis in medicinis uſus 839.26.& 841.4
Vrticæ piſcis conſideratio 238.6. & inde
Vri feræ quales 189.19
Vrorum ferarũ in medicinis uſus 745.50
Vrorum cornua maxima, ac eorum uſus 291.17
Vſuræ excogitatio 849.19
Vſus efficaciſsimus rerum omniũ magiſter 683.35
Vterus unde dictus 302.2
Vticæ Apollinis templum memorabile ex qua materia 414.4
Vtica quo anno ædificata ibidem.6
Vuarum differentiæ unde ſumptæ 350.4
Vuæ paſſæ unde dictæ ibidem.19
Vuæ lanatæ ubi ibidem.54
Vuarum uaria nomina ibidem.37.per totum.& 352.35. per totum
Vuarum locus qualis eſſe debet 355.36
Vua cum ſole circumagitur 355.4
Vuæ inſignes ibidem.6
Vuæ quæ in uite ſeruabiles ibidem.10
Vuarum conſeruandarum ratio 375.40.56.& 376.21.& inde
Vuæ ne à ueſpis tangantur 376.28
Vuarum acini quales 380.51
Vuarum ſuccus qualis 382.7.9
Vuarum cutis ibidem.32
Vuæ uarię quomodo ex eadẽ uite 440. 40
Vua ſine ligno intus qualiter fiat ibid.50
Vua terræ proxima potentior 443.51
Vuæ ne alicui animali obnoxiæ ſint 448. 6
Vuas pubeſcentes uolucres prærodunt 454.36
Vuas pubeſcentes ne uermes rodant ibid.
Vuarũ preſſura qualiter fieri debet 495.19
Vuas ne aues tangant 526.37
Vuæ medicinę conſideratio 611.20.& inde
Vuæ quibus nocent ibidem
Vuæ ſaluberrimæ quæ ibidem.35
Vuas galli ne edant ibid. 42
Vuarum nuclei medicinæ ibid. 44.& inde
Vua theriace quibus proſit ibid. 53
Vuæ paſſę conſideratio & medicinæ ex ea 612.1.& inde.& 553.16
Vua pituitaria quæ 612.29
Vuæ pictura mira 899.39
Vua homini tantum eſt 297.33
Vuæ faucium remedia 538. 6.& 544.49.& 548.32.& 550.40. & 555. 49.& 601.18.& 624.51.& 627.13.& 628.13.& 631.1.10.& 633. 52. & 638.18. & 649.9. & 729.53.& 732.12.& 741.12.786.12.& 829. 56.& 833.32.& 881.39 & 882.50.& 917.28
Vua piſcis & ex ea medic. 839.49.& 841.44
Vulcani feſtum 472.1
Vulcani Aethiupis filius 145.40
Vulcatij Gurgitis interitus 178.4
Vulnus quibus inflammatur 660.15
Vulnera quando aggrauantur 728.9
Vulnerib. capitis quid medetur 637.43.& 677.11
Vulnera ne inflammentur 656.40
Vulnera quomodo conglutinanda ibid.39
Vulnerum corporum remedia 528. 20.& 533.40.& 737.48.& 539.7.& 547. 26. & 551.21.& 553.1.14.& 554. 46.& 578.18.30.579.9.& 580.31.43.& 591.40. & 597.10.& 633.56.& 634.15.& 639.38.44.& 652.55.& 706.34.& 707. 9.& 708.6.35.50.& 710.5.711. 22.& 716.17.22.& 720.27.& 733.36.& 766.8.& 767.32. & 610.26.56. & 655. 14. 18. & 656.39. & 663. 4.& 664.35. & 667. 36.& 692. 22. & 700.26.& 856.39.& 879. 18. & 882.49.53.& 886.39.& 895.50. & 916.12
Vulpes quibus inimicæ 273.3.20
Vulpes quales gallos nõ attingant 761.19
Vulpes futura præſagiunt 198.35
Vulpes ubi non ſint 216.31
Vulpes marinæ earumq; aſtus 237.47
Vulpis in medicinis uſus 746.54.& 747.44. & 748.26.& 750. 16. & 751.7.44.& 754.42.& 759.53
Vulpes quo cibo necentur 629.27
Vulſini populi pulſati propter ſtatuarum ſigna 870.23
Vulturum alitum conſid. 246.44.per totũ
Vultures ubi nidificant, quorumque nidos nemo attigit ibidem
Vultures biduo præſentiũt futura cadauera ibidem.50
Vultures unguento fugantur 311.30
Vultures ſiſeris ſemen edunt 530.48
Vultures quo oculos ſuos ſanant 533.47
Vulturum in medicinis uſus 751.28.& inde. & 778.38. & 785. 32. & 786. 4.& 788.46
Vulturnus uentus 20.37.& 21.35.50.52
Vulturnus, id eſt Eurus uẽtus qualis, & quibus aptus 498.12
Vulua quid 302.4.& inde
Vuluæ mulieris remedia 529.36.& 530.6.& 532.5.14. & 539.44. & 541. 32.40.& 543.5.& 544.39. & 545. 25. & 546.29.37. & 550.4.20. 48. & 553. 41.& 554.48.555. 56.& 558. 18.& 559. 37. & 577.2.43.& 578.13.& 579.34.& 580.54. & 581.20. & 582. 31. 51. & 583.27. & 584. 39. & 589. 33. 590. 54.& 591. 8. 13. & 593. 49.& 600.39.& 602. 36.& 605. 30. & 606.49.& 617.29.& 618.4.& 619. 49. & 620.2. & 621. 7. 31. 52. & 622. 29. & 623. 7.& 626. 48. & 630. 25. & 631. 45. & 632. 7. 18. & 634. 6.& 635. 21. 30. 36. & 636.3.12.22.33.51. & 637.38. & 638. 10.20. 640. 9. 27. & 641. 22. & 645. 41. & 646. 6. & 647. 25. & 650. 39.& 657.20.30.38.41.& 702.41. 47.50 52. & 703.6.15. 19. 26. 31. 33. 36. 43. & 706. 26. & 710.23.& 712.29.& 715.45.& 730. 44.& 733.32. 734. 8. & 737. 47. & 738. 55. & 741.35.& 758.40.41.49.53.& 759.34. & inde. & 766. 53. & 825. 9. & 882. 40. & 916. 15.& 939. 25.32.& 941.4
Vxorem perimere ob quid permiſſum 359.39.per totum

X

Xanthos gemma 971.22
Xanthus hiſtoricus 660.11
Xenocratis ſtatuarij opera 876.54
Xenocrates ſcripſit 900.8
Xenon pictor 910.55
Xenophili muſici felicitas 176.4
Xenophon dux circa agros colendos quid 456.1
Xenophon de ſementis tempore 483.45
Xenophontis ſympoſium 876.23
Xerxes quomodo ingentem exercitũ numerat 77.40
Xerxes Helleſpontum ponte iunxit, illacq; exercitum duxit 83.19.& inde
Xerxis aduentu platanus mutata in oleam 451.37
Xerxis Darius pater per Boſphorum Thracium duxit exercitum 83.25
Xerxes ingentem hominum numerũ epulo excipit 861.22
Xylina lina 503.37
Xylocinnamomum quid 314.50
Xylobalſamum quid & ubi 318.14
Xylon frutex 503.37
Xiphiæ cometæ genus 14.23
Xiphia piſcis qualis 841.42.44
Xiphia piſcis naues perforat 823.18
Xyphion herba qualis 676.39.43.& 692.49.& 694.51. & 695. 46
Xyphij herbæ medicinæ 703.15
Xyris ſylueſtris 580.15
Xyſtios gemma 965.54

Z

Zachalias hiſtoricus 971.15
Zancles quis 296.28
Zarmocenidas magus 782.17
Zamiæ quid 400.26
Zaratus magus 782.15
Zathenes gemma 973.17
Zea genus frumenti ubi prouenit 465.45.& inde.& 467.10.& 669. 47. & 670.4
Zea frumẽti genus, & ex ea medic. 604.16
ζείδωρος unde 455.10
Zelotypis quid agendum 828.2
Zenodorus ſtatuarius quando 871.44
Zenonis ſtatua 878.10
Zenonis libris Carneades reſpõſurus helleborum ſumpſit 665.28
Zephyria oua quæ 267.26
Zephyrus uentus qualis, quãdo & quibus aptus 498.6
Zephyro flante quæ agenda ibidem
Zephyrus uentus 20.40
Zeros gemma 967.7
Zeti ſimulacrum 924.6
Zeugitæ arundines 408.9
Zeus piſcis 226.33
Zeuxis ſtatuarius 872.40
Zeuxidis pictoris cum Parrhaſio certamen 899.38.& inde
Zeuxidis opera mira ibidem. & inde
Zeuxis pictor quando ibidem.9.17.& inde
Zeuxis tabulam pingens quinque nudas uirgines ante ſe habuit ibid.32.& inde
Zygia aceris arboris genus 394.14
Zingiber aroma 315.56
Zythum potus genus 609.35
Ziziphа arbor 373.34
Zizipha corona 567.22
Zmilaces gemma 973.20
Zmilus architectus 932.14
Zodiacus circulus qualis 2.14
Zodiaci deſcriptio 20.12.& inde
Zœlicum linum 503.9
Zona Orionis quando oritur 489.22
Zonarum quinq; terræ cõſideratio 30.27
Zoophthalmos herba 679.53
Zopyros herba 651.4
Zopyrus ſculptor 863.55
Zopiſſa picis genus & ex ea medicinæ 638.28
Zopiſſa reſinæ genus 393.29
Zoroaſtres riſit quo natus eſt die 161.40
Zoroaſtri cerebrum palpitabat ibidem
Zoroaſtris præceptor 781.56
Zoroaſtres quo tempore floruit ibid. 10
Zoroaſtrem annis uiginti in deſertis caſeo uixiſſe 306.20
Zoroaſtres magicæ uanitatis inuentor 781.56
Zoroaſtris libri 788.7.& inde
Zoroaſtres de tẽpore ſeminãdi qd 480.46
Zoroniſios gemma 973.18
Zoſter morbus 698.36
Zoſtera quid 347.10
Zura paliuri ſemen 647.54

PRIORIS ELENCHI FINIS.

INDICIS PLINIANI PARS SECVNDA
GEOGRAPHICA CONTINENS.

ABa mons 105.53
Abala opp. 144.35
Abal° inſula 953.2
Abalites ſin° 143.41
Abali populi 128.56
Abantias oppidum 81.18
Abaortæ populi 129.27
Abarimon regio 153.9
Abdera Hiſpaniæ op. 47.32
Abdera inſula 82.54
Abdera Thraciæ op. 75.35
Abderæ mirum 671.26
Abeatæ populi 74.9
Abellinates populi 61.24
Abellinum opp. 56.24
Abe amis op. 140.32
Abeſte oppidum 131.46
Abydos oppidum 78.41.& 111.13
Abydus oppidum Memnonis regia 101.42
Abydi lapis colitur 10.2
Abila mons Africæ 46.42.& 94.38
Abilla oppidum 104.27
Abyſontes populi 67.46
Abobrica op. 90.10
Aboccis op. 144.53
Abolani populi 57.9
Aborienſe op. 96.23
Aborigenes in Latio 55.13
Abretini po. 112.11
Abriucatui populi 89.10
Abrotonum op. 96.9
Abſarum fluuius & caſtellum 118.50.& 121.5.& 122.41
Abſilæ genus 129.16
Abſyrtides inſulę 70.26
Abſyrtium inſula 68.22
Abſyrtis 135.40
Abziritanum op. 96.29
Abzoæ po. 123.5
Acalandrum flumen 61.19
Acamas promontorium 113.16
Acamantis inſula 113.18
Acanthon mons 71.47
Acanthus oppidum 76.50.& 109.12.& 114.22
Acanthus inſula 116.49
Acapeæ populi 120.19
Acarnania merſa 37.17
Acarnania regio 71.18.30
Acarne op. 76.4
Achitæ populi 140.49
Accıſi populi 120.26
Accitana colonia 50.28
Ace oppidum 104.26
Acedici populi 63.2
Acelum oppidum 66.40
Acerani populi 56.25
Acerræ oppidum 64.9
Aceruetis oppidum 77.51
Aceſinus fluu. 84.54.& 128.32
Aceſinus fluuius gemmifer 976 3
Aceſtei populi 60.12
Achæi populi 75.28.& 119.34.& 126.51
Achæorum portus 84.45.& 841.45
Achæorum ſtatio 78.44
Achaia libertate donata à Domitio Nerone 74.10
Achaia merſa 37.17
Achaiæ aſini quales 207.45
Achaiæ deſcriptio 72.41
Achais op. 124.46
Achana fluuius 139.49
Acharitanum op. 96.29
Achates fluuius gēmaq; 967.14
Acheoli fluuij gemma 970.25
Achelous fluuius 36.18
Acheron Italiæ fluuius 57.40.& & 72.14
Acherontini po. 57.40
Acheruſia Italiæ palus 56.4
Acheruſia fluuius 72.14
Acheruſia ſpecus 117.39
Achilles inſula 114.15
Achilleon oppidum 112.25
Achilleos Dromos 84.48
Achillis inſula ibid. 45. 86.38
Achillis inſulā nulla auis tranſuolat 255.8
Achillis tumulus 84. 45.& 112.26
Achiſarmi op. 146.31
Achne inſula 113.49
Achoali op. 141.28
Acidula aqua qualis 42.10
Acienſes po. 57.9
Acila emporium 140.32
Acimbro oppidum 48.41
Acina op. 145.19
Acis inſula 81.32
Aciris fluuius 61. 17
Acitauones po. 67.48
Aciton inſula 82.18
Acmodes inſula 88.14
Acmonenſes po. 109.35
Acolitanum op. 96.29
Acone portus 117.39
Aconitum uenenum ubi ibid.
Acontius mons 74.47
Acrabathena op. 103.29
Acra Iapygia promontorium 61.41
Acrauiſci populi 69.38
Acre oppidum 85.31
Acrenſes populi 60.12
Acria op. 48.10
Acritas promontorium 73.9
Acroceraunium promontoriū 62.13. & 70.2
Acroceraunij montes ubi prologo 69.15. & 70.50
Acrocorinthus, id eſt, Corinthi arx 71.38
Acrotadus inſula 131.48
Acrothon oppidum ubi 76. 46
Actania inſula 87.30
Acte, id eſt, Attica 74.21
Actium colonia 72.20
Actrida op. 141.35
Adæ oppidum 111.47
Adana op. 107.23
Addua fluuius 41 4.& 64.48.& 66.56
Adeia op. 108.43
Adiabaræ po. 146.4
Adiabene regio 102.45.& 121.2.23.& 125.34
Adiabeni populi 124.3.& 137.14
Adiliſius mons 74.47
Adipſon locus 142.40
Adirmachidæ po. 97.56
Adynis fluuius 105.2
Adramyteos op. 111. 55.& 331.2
Adraſtia opp. 125.17
Adrianus ager 63.21.41
Adria colonia ibidem.22
Adriaticum mare 65.12. & 53.26
Adriatici maris inſulæ 72.6
Adriaticum mare quantum à Propontide diſtet 78.20
Adrumentum opp. 95. 42.& 148.38
Adulitarum op. 143.38
Aduliton oppidum ibid.29
Adunicates populi 52.3
Aea oppidum 119.4
Aeant ſinus 142.20
Aeantium op. 112.28
Aeantion promontoriū 76.1
Aeas fluuius 69.11
Aecani populi 63.28
Aedepſum op. 82.10
Aegæ op. 76. 15.& 107.16.& 111.42
Aegeæ inſulæ 114.14
Aegetini 62.34
Aegeum mare quod 78.54
Aegeum mare unde dictū ibid.
Aegialus mons 74.34
Aegialia inſula 79.32
Aegialos, id eſt, Achaia 72.42
Aegida op. 66.34
Aeginium op. 76.26
Aegyla inſula 80.7
Aegilodes ſinus 73.21
Aegilos inſula 58.42
Aegimori inſulæ 98.29
Aegina inſula 80.2
Aegineticum æs 866.30
Aegion op. 72.46
Aegipani po. 146.39.& 147.20
Aegypanum ferarum laſciuia 93.4.& 98 43.& 99.6
Aegyptus rubeo mari depreſſior 142 31
Aegypti Pyramides 930.2.& inde
Aegyptus nō cernit Septētriones 31.30
Aegyptus nō quatitur terremotu 34.56
Aegypti pars quondā mare fuit 36.19
Aegypti alumen 916.34
Aegypti Labyrinthus 931.20.38
Aegypti electrum 953.10
Aegypti ſmaragdi quales 957.2.13
Aegypti Opalus 959.44
Aegyptus nō ſentit Auſtros 21.9
Aegyptus fulminibus infeſtatur 25 17
Aegypti deſcriptio 99.19.& inde
Aegypti mēſura ac termini ibidem.2. & inde
Aegyptus cur inſula credita, ibidem.23
Aegyptus Delta cur dicta ibidem.26
Aegyptus in nomos, id eſt, in præfecturas diuiditur ibid.30
Aegypti dicionis terminus 101.23
Aegypti menſura ibid. & inde
Aegypti oppida quot ibid.56
Aegypti nauigatio ibidem
Aegypti antiquitas ibidem
Aegypti ad Indiam nauigatio 133.14
Aegyptiū mare triplex 142.35
Aegypti ſerui profugi quale oppidum ædificarunt 145.27
Aegypti ad rubrum mare iter 142.34
Reliqua quære parte prima.
Aegira inſula 114.49
Aegyra oppidum 72 47
Aegos fluuius 25.50.& 78.36
Aegoſtenienſes po. 74.25
Aeguſſa inſula 60.24
Aelana oppidum 141.20
Aelaniticus ſinus ibidem.20. & 142.20
Aelius Gallus ſolus Rom. Arabiam arma intulit 141.42
Aemathia eadē quę Macedonia 76.21
Aeminius fluuius 90.38
Aemona colonia 66.24.& 69.32
Aemonia op. Norici 69.22
Aemoniæ mutata nomina 75.13
Aenare inſula 114.39
Aenaria inſula 58.50. & 804.7.& 404.53
Aenienſes populi 72.36
Aeneipolis op. 57.6
Aenum op. 142.46
Aeneos op. 7?.42
Aeolia inſula ardens 43.33
Aeolus Rex quando & ubi regnauit 60.30.39
Aeolus cur Rex uentorum ibidem.42
Aeolis regio 108.54 & 112.39
Aeolij populi in Cappadocia 118.7
Aeolidis finis 112.6
Aeoliæ inſulæ ſeptem 60.28
Aeoliæ ſulphure abundāt 915.6
Aeoliæ inſulę unde dictæ 60.28
Aeolium locus 78. 46
Aequeſtici po. 52.7
Aeqoiculani po. 61.47
Aeria oppidum 52.12
Aeria inſula 82.53
Aeria, id eſt, Creta inſula 80.13
Aeſolani populi 57.9
Aeſopus amnis 115.17
Aeſculapij delubrum 73 38
Aeſculapij fons Athenis 41.14
Afima oppidum 77.32
Aeſis fluuius 63.46
Aeſulani populi 56.16
Aethalia inſula 58.45.& 114.26
Aetheria gens 141.59
Aethiope inſula 114.49
Aethiopes Atabuli ubi 146.3
Aethiopes quales 32.53
Aethiopes Heſperij 147.40
Aethiopes minio tinguntur 858.2
Aethiopes Daratitæ 93.52
Aethiopes Peroſi 93.29.& 98. 39
Aethiopes Arrotherrę 143.32
Aethiopum Meroē caput 32.52
Aethiopes Tarolei 98.45
Aethiopum gentis deſcriptio 98.35
Aethiopum primi qui 145.19
Aethiopes miraculo habiti cum primum uiſi ſunt 112.30
Aethiopum emporium 143.29
Aethiopia unde dicta 145.39
Aethiopia quandiu clara ibidem
Aethiopiæ menſura 145.6.& inde
Aethiopiæ diuerſa nomina 145.39
Aethiopię monſtra ibidem. & inde
Aethiopiæ harena 926.33
Aethiopia Aegyptiorum armis attrita 145.2
Aethiopiæ magnes 937.25
Aethiopiæ magnitudo 147.4
Aethiopiæ ſitus 146.50
Aethiopiæ duæ 98.43
Aethiopici maris inſulæ plures 99.30
Aethiopici ſmaragdi 957.40

Reliqua

Reliqua quære parte prima.
Aetoliæ populi, oppida fluuijq; 71.34
Aethria inſula 82.53
Aethræa inſula 113.46
Aethuſa inſula 60.14
Aetnæ montis deſcriptio 59.48
Aetnæ montis incendium 42.44.& 43.9
Aetnenſes populi 60.12
Aex ſcopulus 78.55
Africæ propriæ deſcriptio 95.25. per totum
Africa quæ proprie dicitur 95.25.46
Africa tertia orbis pars 46.26
Africa ubi ibidem.28
Africa & Libya eadem 92.5
Africa quibus animalibus careat 216.36
Africa paucorum ſinuum 93.10
Africæ nomina ineffabilia ibidem.13
Africa ubi fertilis 92.54
Africa quota terræ pars 46.26.& inde
Africæ gentes caſtella inhabitãt 92.14
Africæ qui uenti ſereni nubiliq; 22.7
Africæ propriæ mẽſura 95.40
Africæ ſerpentes feræque ibidem.55
Africę proprię quot populi, Coloniæ, oppida 96.19
Africam circa inſulæ 98.25. per totum
Africæ alumen 916.33
Africæ ſolitudines ubi 98.39
Africæ totius menſura 149.2
Africæ parietes ex terra 914.18
Africæ noctes æſtate roſcidæ 26.43
Africæ deſcriptio 92.6.& ſequentibus 8. cap.
Reliqua quære parte prima.
Agagammatæ populi 120.20
Agamede oppidum 114.53
Agandei po. 120.33
Aganippe fons 74.46
Agamzua op. 86.49
Agaius portus 61.9
Agatha op. 51.37
Agathynum op. 60.8
Agathyrſi po. 85.44
Agathuſa inſula 82.32
Agaſturi populi 142.32
Agedi populi 120.25
Agaſinates po. 89.32
Agylla op. 54.26
Agyrini populi 60.12
Agla op. 47.54
Agneis fluuius 137.23
Agoce op. 144.35
Agra op. 141.9
Agragãtinum bitumen 915.47
Agragas op. 60.3
Agrani op. 135.56
Agre op. 73.55
Agrei populi 141.38.& 140.50
Agrigentum op. 60.4
Agrigentinus ſal mirus 814.23
Agriophagi po. 146.51
Agrippenſes Bithyniæ populi 116.32
Agrippæ M. error de Bęticæ menſura 49.9
Agrippinenſis colonia 89.6
Agroipi po. 146.39
Aguntum oppidum 69.21
Aiacis ſepulchrum 112.28
Alabanda op. 109.5
Alabandæ criſtallus 951.25
Alabaſtros fluuius 112.2
Alabaſtrum op. 101.46.& 963.14
Alachroæ po. 96.13
Aleu inſula 140.25
Alana op. 144.33
Alanaticus ſinus 141.22
Alani po. 84.20
Alaſi op. 97.40
Aloſtigi 48.19
Alazon fluuius 121.34
Alba op. 61.47
Alba Hiſpaniæ oppidum 47.51
Alba Galliæ op. 52.20
Alba Pompeia op. 54.20
Alba longa op. 55.19
Alba fluuius 50.8
Albaniæ deſcriptio 123.7
Albaniæ op. ibidem
Albani po. quales 57.9.& 153.19
Albani populi à Iaſone 123.7
Albanos fluuius ibid.15
Albanus mons 56.22.& 57.8
Albanum mare quod 86.9
Albenſes populi 57.9.& 162.46
Albingaunum op. 53.45
Albion, id eſt, Britannia inſula 88.12
Albij populi ibidem
Albis fluuius 87.50
Album op. 53.54
Albonenſes po. 68.14
Album promontorium 46.34.& 104.37
Albula, id eſt, Tyberis fluuius 54.33
Alchione mons 76.38
Alchippe oppidum Fucino laco hauſtum 63.3
Albutares fluuius ibidem.25
Alces fluuius 116.34
Alea op. 73.56
Alcbeceſiorum gens 58.10
Aleij campi 107.18
Alele urbes 97.19
Aleo colonia 56.26
Aleon flu. 111.9
Aleria colonia à quo 58.38
Aletrini po. 62.37
Aletrini po. 62.27
Aletium op. 61.39
Aletrinates po. 56.15
Aleuntium op. 60.8
Alexandria 138.38
Alexandriæ dies horarum quatuordecim 33.19
Alexandria Troadis oppidum 111.14
Alexandria Aegypti difficulter aditur 113.4.& 931.8
Alexandriæ Aegypti obeliscus 928.48.& 929.10
Alexandria op. iuxta Caſpium 123.40
Alexandria Margiana ubi 124.32
Alexandria iuxta Bactrum ibidem.54
Alexandrię nomos 99.43
Alexandriæ Aegypti deſcriptio 101.54.& 149.36
Alexandria Ciliciæ oppidum 107.15
Alexandria Indiæ oppidũ 131.31
Alexandria Carmanię oppidum 134.8
Alexãdriæ & Iuliopolis diſtantia 233.18
Alexandria ad Tigrim fluuium 138.35
Alexandriæ & Siciliæ diſtantia 148.47
Alexander Epirotes ubi obijt 61.26
Alexandri magni aræ & finis 124.56.& 127.7
Alexandria Arion 126.52
Alexãdro Romanorum legatio 55.27
Alexandri magni itineris menſores 126.49
Alexãdri magni nauigatio 132.22
Alexandri magni Bucephala oppidum equi ſepulchrum 129.31
Alexander Darium ubi uicit 123.35
Reliqua quære parte prima.
Alexandropolis op. 135.3
Alexia op. 887.36
Alfaterni po. 56.17.& 63.2
Alfellani po. 62.28
Alyacmon fluuius 542.3
Aliæu inſulæ 143.33
Almon op. 75.16
Aliphiræi po. 74.8
Allanrenſes po. 76.28
Allifani po. 56.25
Aloës fluuius 804.58
Allobrogum regio 51.52
Allobrogica uua qualis 151.21.25
Almedeſſos op. 78.10
Almopij po. 76.25
Alone inſula 36.37
Aloni po. 135.36
Alontigiceli po. 48.29
Alopei oppidum 75.9.& 11. 48
Alopeconeſos inſula oppidum 83.5.& 506.35
Alopece inſula 114.43.& 95.38
Aloſtigi po. 48.29
Alpeſa op. 48.41
Alpes Romano imperio ſaluberrimæ 51.25
Alpes ab Hannibale exuperatæ 919.32
Alpes ſæpe tremuerunt 34.54
Alpion lacus 804.24
Alpium cryſtallus 951.26.50
Alpium longitudo 67.2
Alpium altitudo quanta 28.36
Alpium geminæ fauces 65.35
Alpium incolæ 67.14
Alpium trophæum 67.38
Alpium Saliunca qualis 566.6
Alpinæ gentes à quo uictæ 67.39
Alpheus fluuius 42.11.& 73.3.& 74.7.& 816.11
Alia fluuius 66.8
Allium oppidum 53.26.& 54.27
Altinum oppidum 64.52.& 66.4
Aluona op. 68.18
Alutæ gentes ibidem.15
Alutraenſes po. 66.46
Amalchium, id eſt, Oceanus Septentrionalis 86.56
Amandræ locus 129.37
Amantini po. 76.19
Amantes populi 69.13.& 37.45
Amanus mons 105.27.139.9.& 150.3
Amani montis portæ 107.14
Amanum portus 89.52
Amarbi po. 122.44
Amaſia op. 118.35
Amaſis Aegypti Rex 101.36
Amaſti po. 120.32
Amaſtris op. 117.48
Amathus op. 113.21
Amatæ po. 129.25
Amathæi po. 141.28
Amathuſia inſula 113.19
Amantor op. 109.36
Amaxitus locus 112.13
Amazonicus mons 108.26
Amazonum opus Epheſus 110.47
Amazonius mons 118.33
Amazonũ cõnubia unde 120.7
Amazonum gens ubi 122.36.& 123.13
Ambiani po. 85.53.& 115.54
Ambracia op. 72.16
Ambraciæ portus mirum 36.22
Ambracius ſinus 37.27.& 71.12
Ambryſus op. 72.4
Ambolatri po. 89.22
Amelas op. 108.44
Ameria oppidum quando & à quibus condita 64.13
Amerini po. 63.48
Amerinis ſpectata arma cœleſtia 25.41
Ameriola op. 55.4
Amyci portus 116.37
Amilos 183.39
Amyclæ op. 73.17
Amyclæ à ſerpentibus deletæ 55.37.& 198.46
Amydon colonia 141.55
Amymone fons 37.32
Amyſius fluuius 87.51
Amyſum op. 118.2
Amita op. 62.2
Amithoſcuta regio 140.33
Amiternum op. 57.7
Amiternini populi 62.53
Amitinenſes po. 54.32
Amyzon op. 109.54
Ammienſes po. 91.9
Ammonis delubrum 145.32
Ammonis oraculum ubi 96.41
Ammanechus inſula 140.25
Amour fluuius ibidem.27
Amometi De Seribus liber 125.53
Amordi po. 125.14
Amorgos inſula 82.20
Ampela op. 76.42
Ampeloëſſa op. 104.27.
Ampelos op. 80.25
Ampeli piſces quales 823.42
Ampeluſia promontorium 92.19
Amphilochium oppidum 71.29
Amphimalla op. 80.25
Amphipolis op. 76.53.& 147.22
Amphiſſa op. 72.3
Amphriſus flumen 804.21
Ampræ op. 141.27
Ampreutæ po. 118.52
Ampſaga fluuius 95.6.9.13
Ana fluuius 47.6.& 90.44
Anactoria oppidum 72.18.& 110.24

Anætia op. 205.55
Anagnini populi 56.16
Anagoutes po. 89.22
Anarticus lacus 406.43
Analitæ po. 141.19
Anapaoomenos fons 41.43
Anaphe inſula 36.36.& 82.25
Anariaci po. 154.24
Anaſa op. 140.9
Anaſſus fluuius 66.7
Anataliorum regio 51.49
Anatilia op. 52.11
Anatis fluuius 93.18
Anaudoma op. 144.18
Anazanoni po. 62.41
Anaxini po. ibidem
Anazarbeni po. 107.30
Anchiale op. 107.19
Anchialum op. 78.7
Anchorarius mons 342.12
Ancyra oppidum 115.47.& 116.3
Anclatę po. 120.21
Ancoo colooia 63.30.38
Anconæ ſitus & gnomon 32.36.& 66.37
Ancontis promontoriũ quod 63.31
Andanis fluuius 134.7
Andaræ po. 128.2
Andegaui po. 89.17
Andera op. 112.34
Anderæ po. 144.50
Andologenſes po. 10.21
Andoriæ op. 48.11
Andria op. 116.47
Andriaca op. 108.34
Andricus fluuius 107.14
Andri inſulæ mira aqua 42.18
Androcalis op. 144.35
Androgyni po. 153.45
Androlitia op. 110.43
Aodromeda ubi beluæ obiecta 113.7
Andros Britanniæ inſula 88.26
Andrus inſula 81.22
Anemo fluuius 64.20
Anemuri op. 107.28
Anemurum op. 113.24
Angaris mons 103.9
Angulani po. 61.48
Anydros inſula 114.40
Anichia op. 74.51
Anie fluuius ubi 63.11
Anneſtuni op. 141.46
Annibalis caſtra portus 61.1
Annibalis meretricius amor 935.25
Annibalis turres 32.25
Annibal Pruſam cõdidit 116.13
Anoibalis ſpeculæ 914.16
Anſancti ſpecus 37.56
Antacæ po. 120.19
Antandros oppidum 112.3.& 403.48
Antandros inſula 81.26
Antaradus inſula 105.5
Antariani po. 125.15
Antæi oppidum & patria 92.20.28
Antemna op. 57.6
Antemnes fluuius 119.26
Anthanæ op. 73.19
Anthedon portus ibidem.39
Anthedon op. 74.39
Anthemus op. 76.41.& 135.42
Anthemuſa inſula 114.20
Anthemuſa op. 106.21
Anthedoo op. 103.9
Anthinæ inſulæ 114.35
Anophellos op. 108.35
Anthium op. 78.8
Antibachiæ inſulæ 143.34
Antichthones ubi crediti 130.8
Anticyræ inſulæ Helleborus 665.33
Anticyra op. 72.3
Antidales po. 140.50
Antilibanus mons 105.24
Antiphellum op. 120.51
Anogooe op. 76.20
Anogonenſes po. 70.51
Antigonia op. 75.52.& 112.14
Antiochia regio 102.46
Antiochia oppidum 105.15.& 106.13.25.& 109.45.51.& 116.51.& 184.35.& 138.44
Antiochiæ Siriæ deſcriptio 105.13.& 563.40
Antiochia oppidum iuxta Caſpium 123.38
Antiochia oppidum ubi 137.40
Anoochi inſula 113.37
Antiochia Piſidiæ 107.42
Antiochida, maris partem Antiochus à ſe appellauit 29.42
Antiochenſes po. 76.28
Aoophellos op. 108.35
Antipodes ubi crediti 86.8
Reliqua quære parte prima.
Antipolis op. 52.4
Antipolis, id eſt, Ianiculum 57.6
Antiriom promontorium 72.40
Anturrhities 37.19
Antiſſa oppidum 37.30.& 114.51
Antiſſa inſula Lesbo adiuocta 37.5
Anoum op. 55.19
Anoxeni po. 129.35
Anoubruges populi 89.55
Antoniopolitæ po. 110.17
Antropophagi Scythię 85.45.& 125.33
Antropophagi po. 146.53.& 153.8.14
Anza op. 61.40
Anzani po. 61.42
Anxur oppidum, id eſt, Terracina 55.37
Aornos locus 70.53
Aorſi po. 84.18
Aoti po. 77.56
Aous fluuius 69.10
Apamia op. 105.30.& 106.28.& 135.45.& 137.16.& 109.28.& 110.36.& 112.50.& 115.34.& 123.50.& 137.42.& 139.43
Apamena regio 110.30
Apamena Bithynię colonia 116.32
Apameſtini po. 62.34
Apartheni po. 120.27
Apate op. 141.5
Apaturos op. 119.55
Apellæi po. 125.17
Apennini ſylua 57.48
Apennini montis deſcriptio 54.3
Apennini montes 63.25
Apenninum ſæpe tremuiſſe 34.54.
Apenoina regio 226.28
Apeſas mons 71.38
Aphas fluuius 71.17
Aphrodiſias op. 77.56
Aphrodienſes po. 110.3
Aphrodiſias inſula 134.37
Aphrodiſias op. 92.33
Aphrodiſias regio 111.52
Aphrodiſias promontorii 109.18
Aphrodiſium op. 55.59
Aphrodini op. 102.20
Aphroditopolites præfectura 99.33
Apia, id eſt, Peloponneſus 72.18
Apidanus fluuius 71.40
Apiennates po. 64.11
Apilas fluuius 76.17
Apinæ oppidi prouerbium 62.10
Apiolæ oppidum à Tarquinio captæ 57.22
Apyre op. 108.34
Apis uicus nobilis 141.22
Apitami po. 140.23
Appioni po. 109.25
Appollinarium regio 52.10
Apollonia op. 61.45
Apollonia Macedoniæ oppidũ 69.11.& 76.48.52
Apolloia Thraciæ op. 80.24
Apollonia Cyrenaitæ oppidum 96.43
Apollonia Idumeæ oppidum 103.14
Apollonia Troadis oppidũ 112.4.37
Apollonia Ponti inſula 152.18
Apolloniatarum inſula 86.35
Apolloniaticum bitumen 43.31.& 911.41
Apolloniatæ populi 43.30.& 112.9
Apolloniatę Carię populi 110.2
Apollonohieritæ po. 110.18
Apollonienſes po. 112.44
Apollinis templum Actij 71.20
Apollinis Phæſtij portus ibidem.51
Apollinis oraculum Delphicum ibidem.55
Apollinis promontorium 94.53.& 95.32
Apollinis urbs 101.37
Apollinis Clarij templum 111.2
Apollinis Clarij ſpecus mirus 42.16
Apollinis op. 101.37
Apollinis & Marſyæ certamen ubi 109.33
Apollinis Didymæi aræ ubi & à quo 110.22
Apollinis Didymæi oraculum ibidem
Apollo Capitolinus 86.36
Apollopolitæ præfectura 99.31
Apros colonia 78.26
Apruſa fluuius 64.18
Apruſteni po. 61.28
Aptaulia 52.9
Apteroo op. 80.13
Apula lana qualis 211.7
Apulæ op. 61.38
Apuliæ deſcriptio 62.5
Apuli 51.38
Apuliæ inſulæ 70.9
Apulię uentus contrarius 450.12
Apulorum genera tria 62.15
Apuſcidamus lacus 805.33
Aquæ Sextiæ op. 52.8
Aquæ Statyellorum oppidum 54.10
Aquenſes po. 54.32
Aquicaldenſes po. 50.11
Aquileia oppidũ & eius flumen 66.8
Aquiloni po. 62.24
Aquinates ſaltus 64.28
Aquinum op. 56.13
Aquitania ubi 89.22
Aquitaniæ populi ibidem. per totum
Aquitani po. à quibus prouincia cognominata eſt ibidem
Arabes Scenitæ 106.38
Arabes Rhetaui ibidem.28
Arabes Aſcitę quales 144.2
Arabes Autei Goebadeiq; 142.52
Arabes populi 132.17.& 135.30
Arabes Meſai ibid.35
Arabes Orei qui 122.1.& 137.13
Arabis fluuius 134.28
Arabum habitus qualis 142.8
Arabum fines quo protendũtur 144.8
Arabię deſcriptio 100.24.& 134.16.& 138.9
Arabia felix 102.24.& 106.35
Arabię Lygdinus lapis 928.10
Arabia ubi non ſterilis 132.28
Arabię deſerta 144.46.& 146.50
Arabiam ſolus Rom. Aelius Gallus arma intulit 141.44
Arabia citerior 149.45
Arabiæ Opalus 959.44.960.19
Arabia Endęmoo quę 138.33
Arabię ſitus 139.15.& 149.34
Arabię populus felix 138.8
Arabia Merorum quę 106.8.17
Arabię menſura 141.12
Arabum ſumnus qui 146.40
Arabici ſinus deſcriptio 29.52.& 30.42.& 134.47
Arabis op. 155.32
Arachoſiorum op. 126.54
Arachotæ po. 119.40
Arachthus fluuius 71.17
Aracynthus mons 71.47
Arachoſia regio, oppidum, fluuiusq; 131.43
Arados op. 101.5
Arados inſula 41.33.& 113.8
Aræthyrea regio 72.55
Arames po. 125.10
Aranditani po. 83.44
Aranium op. 144.17.26
Aranus inſula 80.30
Arapotes op. 102.3
Araranceles po. 97.2
Araris flumen 51.35.48
Araſentes po. 116.5
Aranatici po. 122.43
Araria inſula 134.40
Arauſio op. 52.7
Arauis fluuij ortus ubi 122.4.& 123.43
Araxum promontorium 72.52.& 79.44
Arba inſula 68.22
Arbalo op. 281.31
Arbelitis regio 123.35.& 137.39
Arbiorum gens 131.17.& 134.34
Arbis fluuius 155.35.& 217.46
Area op. 104.27
Arcades in lupos uerti 195.11.& inde
Arcades in Latio 55.13
Arcadię deſcriptio, nomina, oppida, populi 73.48. per totũ
Arcadiæ gemmæ 961.52
Arcadiæ flumina 74.6

Arcad

Arcadiæ montes ibidem 5
Arcadia Cretæ op. 810.8
Arcadiæ aſini quales 207.44
Archelais colonia 118.13
Archeopolis op. 111.15
Archedemia fons 59.55
Archous fluuius 137.43
Arcilachitæ po. 85.16
Arcobrienſes po. 50.22
Arcucelitani po. ibidem
Arcoueſus inſula 83.9
Arcouneſos op. 115.25
Ardanus ager 38.42
Ardea oppidum à Danaë conditum 55.18.& 892.33.& 906.29
Ardentes montes ubi 145.54
Areates po. 77.28
Arecomicorum gens 52.16
Arelate op. 52.6
Aremorica regio 88.46
Arene op. 73.13
Arethuſa lacus 95.53
Arethuſij po. 76.27.& 105.44
Arethuſa Eubœæ fons 81.13
Arethuſa op. 76.52.& 141.41
Arethuſa fons 41.10.& 59.55.& 74.46
Aretini po. 54.31.54
Aretium oppidum Italiæ 913.2 & 914.52
Aretina uaſa ibidem
Aretij oppidi una 352.38
Aretij murus qualis 914.52
Arethuſa Bœotiæ fons 74.46
Areua fluuius 50.50
Areuaci po. 50.49.& 91.16
Areus fluuius 116.18
Argennos inſula 114.17
Argenteus fluuius 52.8
Argentini Italiæ po. 62.35
Argenus portus 132.32
Argetæ populi ibidem 4
Argæus mons 118.20
Argiæ inſulæ 114.2
Arginuſa inſula 114.34.& 216.26
Argyræ inſulæ 129.56
Argirunðum op. 68.19
Argiuæ Iunonis templũ 57.25
Argolicus ſinus qui 72.24
Argon op. 71.29
Argo nauis in Hadriaticum 66.20
Argonautæ unde in Italiã ibid.
Argos Italiæ op. 62.17
Argos Græciæ op. 72.29.& 180 22.16
Argos Hippium op. 73.29
Argos Pelaſgicum 75.14
Argos regio ibidem
Arhene regio 137.9
Aria inſula Marti ſacra 122.14
Aria regio 149.34
Ariacæ po. 125.14
Ariacos op. 115.23
Arialduum op. 47.54
Ariana regio 131.54
Ariani po. 134.53
Arianorũ populorum mira herba 654.14
Aricanda op. 107.51
Arycandus fluuius 108.33
Arienates po. 64.10
Arij po. 129.42.43.& 134.52
Arij po. armis præſtans 141.53
Arimaſpi po. 85.47.& 125.16.& 153.8
Ariminum colonia & fluuius 64.28
Arimphæi po. 120.10.& 122.29
Arion Alexandriæ op. 126.52
Ariſbe oppidum 112.25.& 114.50
Ariſtera inſula 49.54
Ariſteum op. 78.6
Aritiæ arua ardentia 43.56
Aritia oppida 56.14
Arinates po. 69.37
Arius fluuius 132.8
Armalchar, id eſt Euphrates fluuius 135.54
Armedon inſula 80.45
Armeniarum duarũ deſcriptio libro ſexto capitibus octauo & nono per totum
Armeniæ minoris termi. 118.26
Armeniæ purpuriſſum 897.1
Armeniæ alumen 916.33
Armeniæ cotes 327.1
Armeniæ Sardonyches 960.30
Armeniæ maioris deſcriptio 120.58
Armeniæ utriuſq; oppida 121.12
Armeniæ maioris menſura, ibidem 15
Armenicæ portæ 108.22
Armenocalybes po. 118.48.& 122.37
Armine op. 117.54
Armiſthæ po. 68.49
Armozæi po. 144.33
Armua fluuius 95.20
Armuri regio 132.8
Armuaia regio 134.7
Arnates po. 63.49
Arne op. 75.25
Arnoba mons 83.54
Arnus fluuius 54.19
Arocha fluuius 61.5
Aroſapes fluuius 132.8
Aroteres Scythæ 77.41.& 123.12
Arpani po. 62.28
Arpinates po. 56.25
Arrareni po. 132.8
Arræi po. 77.27
Arechi po. 120.3
Arroëi po. 135.31
Arotrebæ po. 90.34
Arroteræ Aethiopes 143.32
Arrotrebæ po. 90.3.& 91.22
Arſa op. 48.45
Artacia regio 135.2
Arſagalitæ po. 129.38
Arſamote op. 121.12
Arſanus fluuius 106.4
Arſania fluuius ibidem
Arſenoaria op. 94.50
Arſia flu. 53.23.28.& 66.36.& 68.7.& 69.56
Arſicodani po. 141.5
Arſinoë oppidum & in ea obeliſcus 919.5
Arſinoë op. 96.43.48.& 101.47.& 102.34.& 107.23.& 113.23
Arſinoitæ po. 99.45.50.& 101.48.& 930.9
Artabrum promontorium 44.26.& 90.25
Artabrum gens ibid.33
Artacabane op. 132.4
Artacæon inſula cum oppido 116.51
Artacaena op. 132.1
Artace portus 115.18
Artaxata op. 121.14
Artaxaræ po. 123.43
Artemiſia op. 81.23
Artemiſia inſula 58.43
Artemiſius mons 74.4
Artemita Acheloi inſula 71.31
Artemita op. 135.30
Artemius mons 73.31
Arthabathitæ po. 146.55
Artheidon inſula 114.46
Artemites inſula 81.43
Artigula inſula 145.22
Artynia ſtagnum 115.26
Aruerni po. 89.34
Arunci po. 48.42
Arunci in Latio 55.14
Arunda op. 48.41
Aſachei po. 188.49
Aſampatæ po. 120.28
Aſana fluuius 93.54
Aſangi po. 128.48
Aſar op. 146.35
Aſachæ po. ibidem 22
Aſcalum colonia 63.28
Aſcalo op. 103.20.& 149.49
Aſcandialis op. 108.43
Aſcania inſula 82.25.& 114.45
Aſcania Phrygiæ locus 115.40
Aſcanius lacus 111.41.& 114.45.& 817.51
Aſcanium fluuius 115.38
Aſcantij po. 120.19
Aſcia loca in quibus in die umbra nulla 33.9
Aſcitæ Arabes quales 144.1
Aſcomarci po. 120.20
Aſcriuium op. 68.51
Aſculum colonia 63.28
Aſdathæ po. 963.22
Aſæi po. 125.16
Aſel op. 146.35
Aſeni po. 129.30
Aſgilia inſula 140.4
Aſiæ conſideratio à capite 9.5 libri uſq; ad finem 6
Aſia tertia orbis pars prologo 46.26
Aſia ubi 46.29
Aſia ubi ab Europa ſeiungitur 78.39.& 83.15.& 85.35.& 115.21.& 116.39
Aſiæ menſura 99.12.& inde
Aſiæ propriè dictæ deſcripoo 108.47
Aſiæ gentes quæ interierint 122.47
Aſiæ è regione inſulæ 111.54
Aſiaticum mare 108.46
Aſiæ ſinia 116.42
Aſiæ montes 111.18
Aſiæ diuiſio 108.47
Aſia & Europa quantum inter ſe diſtent 115.13
Aſiæ quot po. 216.43
Aſiæ boues quales 209.30
Aſiæ alabaſtrites 928.5
Aſiæ coraliticus lapis ibidem 13
Aſiæ cryſtallus 951.34
Aſiæ & Europæ propinquitas 117.10
Aſia pene inſula 118.4
Aſia quibus maribus cingitur 122.19
Aſiæ termini & populi 149.20
Aſia deuicta à Cyro 849.47
Aſiaticum mare quod 108.10
Reliqua quære parte prima.
Aſida oppidum 48.17
Aſine op. 73.10
Aſines fluuius 59.48
Aſineus ſinus 73.9.& 79.49
Aſirnates po. 63.49
Aſoi po. 119.38
Aſophis regio 72.54
Aſopus fluuius 109.21
Aſpagonæ po. 129.47
Aſpelia inſula 113.19
Aſpendum op. 107.53.& 812.51
Aſphaltites lacus 41.18.& 103.38.48.& 160.44
Aſphaltites unde dictus 103.48
Aſpis inſula 113.39
Aſpledon op. 74.49
Aſſeriates po. 66.46.& 68.17
Aſſyrani po. 85.25
Aſſyria & Caſpium mare quantum diſtent 137.36
Aſſyriorum initium ubi 123.35
Aſſyria poſtea Adiabene dicta 102.45
Aſſorini po. 60.11
Aſſos oppidum 112.4.& 937.53.& 38.35
Aſtabores Nili nomen 100.28
Aſtacenus ſinus 116.23.26
Aſtaces fluuius 42.5
Aſtacum op. 116.22
Aſta op. 54.10.& 913.3
Aſta regia colonia 48.17
Aſtagus fluuius 156.4
Aſtaput, id eſt, Nilus fluuius 100.22
Aſteria inſula 82.39.& 113.46
Aſteris inſula 79.45
Aſterion mons 73.31
Aſtice regio 78.8
Aſtigi op. 48.25
Aſtigitanus conuentus 47.18
Aſtigitana colonia 48.19
Aſtypalea inſula 82.26.204.8
Aſtyre op. 111.49
Aſtomorum gens 155.9
Aſtrale inſula 82.25
Aſtromela op. 52.47
Aſtron fluuius 111.56
Aſtura fluuius & inſula 55.19.& 58.47
Aſtures po. 47.14
Aſturum populorum termini 47.14
Aſturũ Hiſpaniæ cõoẽtus 49.23
Aſturum po. duodecim 50.55
Aſturum regio 89.56
Aſturica op. 50.56
Aſturia auro abundat 823.18
Aſturiæ prouinciæ menſura 89.56
Aſtupaſes Nili nomen 100.29
Aſum op. 80.28
Aſura op. 106.51
Aſuciandæ po. 120.23
Atabyria inſula 106.27
Atabuli Aethiopes ubi 146.3
Atalante inſula Eubœæ quondam iuncta 37.2
Atali po. 67.15
Atargatis dea ubi 105.33
Atarnea op. 111.47
Atax fluuius 52.33
Atellani po. 56.16
Atelpos fluuius 119.15
Atentanes Græca gens 54.19
Ater mons 97.21
Aternus fluuius 53.24.& 62.42.& 63.21
Ateſis fluuius 65.15
Ateſte op. 66.39
Athamas mons 75.34
Athamanes po. 71.34
Athanæ op. 140.9
Athenæ po. 141.39
Athenarum deſcriptio 64.30
Athenarum murus qualis 914.40
Athenienſium uentus 20.55
Athenienſium dies 33.38
Athenienſis portus mirũ 36.22
Athenis Aeſculapij fons 41.14
Athenarum arx 180.10
Reliqua quære parte prima.
Athenopolis forum 52.58
Athos mons quo umbram eiaculatur ſuam 82.44.52.55.29
Athos mons perfoſſus 76.43
Atina op. 66.50

Atinates populi 56.15.& 62.46.& 61.21
Atyras fluuius 78.21
Atys amnis 60.5
Atlante inſula 81.37
Atlantia, id eſt, Aethiopia 145.40
Atlantis inſ. 147.48
Atlantis montis deſcriptio 92.50.& inde
Atlantis montis altitudo ibid.
Atlantis montis mira. ibidem & circa
Atlantis ſyluæ quales 94.7
Atlantis montis feræ ibid.17
Atlas mons ubi ſitus 93.35.& 147.34
Atlanticum mare quod 57.52
Atlanticum mare ubi incipit 143.47
Atlas mons Diris dicitur 93.56
Atlanticum mare multas abſtulit terras 37.24
Atlanticum mare unde dictum 92.52
Atlantici maris plumbũ 886.45
Atlantici Galliæ po. 52.14
Atlanticus Oceanus 92.52
Atlantæ populi 98.50
Atrax fluuius 71.36
Atrax op. 75.26
Atraces po. 71.36
Atramitæ po. 141.2
Atrani po. 62.28
Atrapateni po. 113.42
Atrebaci po. 49.32
Atria op. 65.21
Atriaticum mare unde ibidem
Atribis op. 102.19
Atharrabitis præfectura 99.38
Atropateni po. 113.42
Attacorum gens 86.10.& 125.50.54
Attalenſes po. 112.43.& 116.5
Attalia oppidum 111.43
Attali Arabes ubi 136.36
Attanos ſinus 125.50
Attaſini po. 114.42
Attelebuſa inſula 113.30
Attena oppidum 144.53
Attene Arabiæ regio 139.54
Atticæ deſcriptio 74.20
Atticæ ſmaragdi 957.50
Atticæ mel quale 278.33
Attidiates po. 63.49
Attinates po. 61.28
Attrebates po. 88.54
Attuſa op. 115.31
Attubi op. 48.23
Auantici po. 52.22
Auaricorum gens 51.48
Auchetæ po. 85.42.& 120.38
Andariſtenſes po. 76.18
Auenio op. 52.9
Auernus lacus 56.1.& 805.32
Aufidus fluuius 62.4
Aufidenates po. ibid.52
Aufinates po. ibid.49
Augylæ po. 96.4
Augurina op. 47.50
Auguſta firma op. 48.20
Auguſta Tauritorum 55.34
Auguſta noua 50.52
Auguſta gemella op. 48.22
Auguſta op. 52.21.& 53.16.& 54.9
Auguſta prætoria 53.16.& 65.35
Auguſta Hiſpaniæ op. 90.12
Auguſta op. 91.29
Auguſtani po. 50.9.32.56
Auguſti Imperatoris Italiæ deſcriptio 53.38
Auguſti trophæum in Alpibus 67.38
Auguſti colonia 95.3.5
Reliqua quære parte prima.
Auguſtobrienſes po. 91 9
Augutturi po. 132.8
Aoia op. 47.54
Aoinenſe op. 96.19
Auleræi po. 89.25
Aulis op. 74.56.& 82.22.& 913.53
Aolis op. Dianæ templũ habuit 414.12
Aulocrenes uallis 109.32.& 110.27.& 417.5
Aulon op. 73.5
Aulon mare 113.25
Aunios inſula 90.8
Aurelia op. 47.48
Auricornu promont. 224.7
Aurinini po. 58.38
Auri copia ubi 140.23
Aurum uehentes fluuij 851.40
Aurunci po. 55.24
Auriſpi op. 146.30
Auſci po. 89.30
Auſculani po. 61.24
Auſeris fluuius 54.17
Auſetani po. 49 53.& 50.8
Auſones po. ubi 55.14
Aoſonij maris inſulæ 70.6
Auſonium mare ubi 58.2
Auſonum gens 60.49
Aoſtageni po. 43.3
Auſtrania inſula 87.30
Auſtrania inſula 953.56
Auſtrinus polus 128.17
Autaridæ po. 140.45
Autei po. Arabiæ 142.39.52
Autololes po. 93.24.& 94.36
Autololũ inſula 92.49.147.56
Automate inſu. 36.39.& 82.23
Automela op. 129.11
Autrigonum gens 50.48
Auellani po. 56.27
Aurimates po. ibid.16
Aurimates po. 63.32
Axantos inſula 88.27
Axenos, id eſt Euxinus pontus 83.27.& 117.6
Axiacæ po. 84.39
Axius fluuius 76.10.23
Axon fluuius 109.4
Aza op. 121.22
Azali po. 69.37
Azanium mare 140.42
Azarei po. 142.47
Azibinta inſula 82.29
Azochis op. 135.40
Azones po. ibidem 37
Azotus oppidum 103.10
Azaritanum op. 96.23

B

BAbba oppidum 91.42
Babylonia regio 102.42.& 136.1.12.& 149.34.48
Babylonicum bitumen 915.43
Babiloniæ fertilitas 136.14
Babyloniorum dies 33.37
Babyloniæ campus ardẽs 43.23
Babyloois muri ex bitu. 916.22
Babylonis urbis deſcrip. 136.1
Babylonis ſitus 106.53
Babylon Chaldææ caput 107.1
Reliqua quære parte prima.
Babytace op. 137.48
Bacaſcami po. 142.29
Bacchus in Hiſpania 47.37
Bacchi aræ prope Indum flu. 124.54
Reliqua quære parte prima.
Bacchiæ inſulæ 143.33
Bacchilitæ op. 142.27
Bachina inſula 114.44
Bactriani Smaragdi 957.9
Bactri po. 124.38
Bactrum op.& fluuius 124.18.49.& 813.3
Bacunus fluuius 69.44
Badanatha op. 141.20
Bætarreni po. 105.39
Bagada op. 144.21
Bagrada fluuius 189.3
Baiarum portus 56.2
Balanea op. 105.20
Balari po. 59.25
Balbura op. 108.46
Balcea op. 112.35
Balcenſis po. 91.10
Baleares inſulæ unde 58.21
Baleares funda bellicoſæ ibid.
Balearis terra ſerpentes necat 919.21
Baleares inſulæ cuniculis abundant 58.14.& 216.13
Balearum inſularum aues 262.52.& 283.10
Balearicum mare ubi 57.55
Baleſium op. 61.52
Balimenſes po. 127.14
Balſa op. 90.52.& 97.41
Baltia inſula 956.34.& 953.5
Bambice op. 105.32
Bambotum fluuius 93.31
Banaſa colonia 92.43
Bannomana inſula 86.53
Banurri po. 94.35
Baracum op. 97.40
Baragara op. 143.46
Baramalacum op. 141.23
Baraomatæ po. 129.29
Baraſer po. 141.6
Barbatia op. 139.41
Barbeſula op. 48.49
Barce promont. 93.27
Barce op. 96.50
Barcino op. 49.55
Barderate op. 54.7
Barduli po. 91.24
Barea regio 49.32
Bargeni po. 144.6
Bargila op. 109.43
Bargiletici campi 110.31
Bargilus mons 105 8
Bargus fluuius 78.51
Barion oppidum 61.3
Baris locus 116.8
Barra op. 65.50
Baſabocates po. 89.31
Baſag inſula 140.26
Baſaro op. 48 49
Baſilia inſula 87.7
Baſilicus ſinus 110.20
Baſilidæ po. 85.8.43
Baſſerania regio 50.33
Baſterbini po. 62.39
Baſternæ po. 84.26.87.48
Baſtetaniæ locus 47.26
Baſtitani po. 50.33
Baſtuli po. 49.29.& 50.35
Baſtulorum gens ubi 47.34
Batauorum inſula 87.56
Batani po. 89.6
Bateni po. 124.49
Batium flumen 57 36
Batha op. 144 33
Bathea Ponti 40.52
Bathymi po. 140.13
Bathynias fluuius 78.21
Bathis fluuius 118.53
Batinum fluuius 63.24
Batraſabbe op. 140.8
Baucidias inſula 79.56
Bauli op. 55.1
Bauma op. 144.38
Beaſa gens ubi 85.52
Bæbeis lacus 75.41
Bebiani po. 62.26
Bebriacenſes po. 263.7
Bebricum gens 122.48
Becare portus 133.48
Bechires po. 118.40
Bedeſes flu. 64.28
Begerri po 89.25
Belbina inſula 79.16
Belendi po. 87.29
Belerides inſulæ 59.14
Belgica gens ubi 88 44
Belgicæ prouin. lat. quã. 88.44
Belgites po. 69.37
Belippo op. 48.49
Bellitani po. 50.25
Bellouaci po. 88.54
Bello op. 91.23
Belon op. 47.27
Belos riuus 104.33.& 945.56
Belum op. 105.35.42
Beli Iouis templum 136.8
Belunum op. 66.40
Bembinadia op. 74.2
Benacus lacus 41.4.& 66.56
Benaci lacus piſces 227.18.p 20.
Beneuẽti op. piſces qual. 823.50
Beneuentum op. 62.22
Beni po. 77.20
Berbeſula fluuius, & op. 47.29
Bercorcates po. 89.28
Berdrigei po. 124.40
Berecinthius tractus 109.49
Berecynthus mons buxo abundans 395.21
Berenice op. 32.46.& 96.44.& 142.50
Bergomũ op. à quib. 65.45.50
Bergos inſula 88.37
Berytus colonia 104.56.& 149.50.& 376.20
Bermius mons 71.34
Bernenſes po. 66.44
Beroẽa op. 76.25.& 106.48
Beroẽnſes po. 105.44
Beroſus collis 42.16
Berreſa op. 144.42
Besbicos inſula 116.55
Besbicus quondam Bithyniæ coniuncta 37.2
Beſippo portus 47.26
Beſippo op. 48.50
Beſſi po. 77 15
Beta op. 144.18
Betaſi po. 89.2
Betholene Toparchia 103.30
Bætica regio 47.5
Bætica lana nobilis 211 17
Bætica quib. abũ. 51.27. 814.38
Bæticæ menſura 49.6
Bætica unde dicta eiuſq; fertilitas 47.14
Bæticæ plumbum 887.54
Bęticę cõuentus quatuor 47.17
Bæticæ oppida quot Ibidem 18
Bæticæ municipia quot ibidem
Bæticæ finis ibidem 32
Bæticæ inſulę 91.24
Reliqua quære parte prima.
Bætis flu. 40.2.& 47.14.24.40
Bętis miri putei 40.2
Beton itineris Alexandri menſor 126.49.& 128.16
Betulo op. 49.56
Bęturia regio 48.31
Bęturia op. ibid.43
Betulonienſes po. 50.14
Bibaga inſula 130.3
Byblis inſula 82.16
Byblos oppidum 105.2.& 149.51
Bidini po. 60.12
Briendium portus 89.55
Bigargitani po. 20.8
Bilbilis oppidum 885.14
Billis fluuius 117.48
Bipedimui populi 89.28
Biſalţ populi 76.53

Biſanthe

Biſanthe op. ibidem 45
Biſtonū gens flagitumq. 77.35
Bithyię fœminæ 145.2
Bithyniæ deſcriptio 116.32
Bithyniæ terminus ibidem.54
Bithyni po.ubi 115.50.& 116.42
Bithynia inſula ibid.53
Bithynion op. ibidem 35
Bituriges liberi 89.33
Bituriges po. 102.45
Bituriges po.uela texūt ibid.48
Bizātiū ubi 78.18.85.39.116.32
Bizantium quantū à Dyrrachio diſtet 78.19
Byzantium quantum ab Iſtro diſtet 83.47
Byzantium Africæ regio 85.38
Bizia op. 123.49
Bizia arx 78.23
Bizo 77.52
Blanda op. 57.36
Blande flumen 50.8
Blaſcoo inſula 58.26
Blemmyæ po.quales 98.49.& 99.4
Blerani po. 54.33
Bliteræ op. 52.6
Boagrius fluuius 75.8
Bocalium op. 73.54
Bocchiana op. 144.29
Bocchi regis regia ubi 94.47
Boceníes po. 59.17
Bocori po. 91.2
Bodincus,id eſt padus flu.65.26
Boēa op. 73.26
Bœotiæ deſcriptio 74.40
Bœotiam perdices non tranſ. 255.7
Bœotiæ fontes nobiles 74.44
Bœotia regio.& eius op. 72.6
Bœoti po. ibidem
Bogudiana regio 94.46
Boij po. 45.54.& 89.25
Boij ubi interierūt in Ita. 64.30
Boij Laudem oppidum condiderunt 65.43
Boin oppidum 97.39
Boion op. 75.12
Boiorum tribus quot 64.30
Boiorum deſerta 69.23
Bolani po. 57.10
Bolbitinum Nili oſtium 102.16
Bolbulæ inſula 114.38
Bolingæ po. 129.25
Bomarzi populi 124.42
Bombos fluuius 107.34.
Bomitæ op. 105.28
Bondincus padus 65.26
Bondincomaguni op. ibid.28
Bononia colonia 64.22
Bononia princeps Hetrurię ibi.
Booſcæte op. 115.34
Borcani po. 62.28
Borcobe 77.56
Boreoſtoma Danubij fluminis oſtium 84.12
Borgodi po. 140.5
Borion promontorium 96.18
Boryſthenes fluuius 83.43.& 84.42.& 85.42.& 809.52.& 810.24.& 153.17
Boryſthenes lacus,populiq; 84.42.55
Boryſthenis piſces 223.25
Bormanuico op. 52.18
Boron op. 144.22
Borru fluuius 132.9
Boſphorus Thracius ubi 78.12.& 83.24.& 116.27.38
Boſphori quondā terra 37.20
Boſphori Cimmerij latitu.85.36
Boſphori Cimmerij deſcrip. 81.31.& 119.47
Boſphori Thracij marg. 233.28
Boſphori duo quantum diſtent inter ſe 83.32
Boſphorus unde dictus 117.20
Botici populi 77.20
Botris op. 105.2.& 149.50
Bouianum colonia 62.50
Bouillæ oppidum 18.56
Bracarum conuentus 47.24
Bracarum gens 51.5
Bracari po. ibid.7
Braccata Gallia ibid.18
Bracari po. 90.22
Brachmanæ po. 127.20
Bragada fluuius 95.34
Bragæ inſulæ 140.18
Brana oppidum 48.50
Branchidarum oraculum 110.21
Branchoſi po. 129.20
Brattia inſula 70.23
Brauron op. 74.36
Bregmenteni po. 112.42
Breuci po. 69.36
Breuni po. 67.44
Bryazon flu. 116.18.& 305.40
Brigantious lacus 225.52
Brygion op. 76.39
Bryges po. 115.49
Brigiani po. 67.49
Brileſſus mons 74.33
Briletū op. 299.33.& 301.31
Brylion op. 115.37
Briſabritæ po. 129.35
Bryſani po. 526.2
Bryſæ po. 77.17
Britanniæ inſulæ deſcrip. 88.5
Britanniæ dies maxima 33.20
Britanniæ margaritæ 235.43
Britanniæ plumbi copia 887.40
Brit.plures inſu.dictę ſunt 88.11
Britan.menſura ibidem
Britunes Galliæ po. 89.14
Britannicus Oceanus 89.38
Britanniæ æſtus quanti 39.40
Reliqua quære parte prima.
Brinum op. 90.25
Brixentes po. 67.47
Brixia op. 66.38
Brixia fluuius 138.19
Brixillum 64.23
Brulitæ po. 111.37
Brumbeſtini 62.35
Brundulum portus 65.17
Brundiſiū op.& eius portus 61.36.53
Brūduſij ſpecula 887.18
Brunduſij mirus fons 42.9
Brunduſij portus 70.8
Brutius ager ubi 57.27
Brutij cultores plures ibidem
Brutium littus 52.30.& 57.36
Bubaſſus regio 109.12
Bubaſtitæ præfectura 99.35
Bubetani populi 57.10
Bubeium nauo nel op. 97.36
Bubon op. 108.46.& 918.20
Buca op. 62.42
Bucephala oppidum Alexandri magni equi ſepulchrum 129.31.& 205.49.& inde
Bucephalon portua 73.40
Buccina inſula 60.35
Budini populi 85.43
Budoræ inſulæ 80.40
Buges lacus 85.5
Bulentes po. 71.3
Bulla Regia op. 95.29
Bullidentes po. 76.30
Bulliones po. 69.13
Bubula op. 97.42
Bura op. 37.32.& 72.45.135.34
Burchana inſula 87.27
Burgundiones po. ibidem 43
Burniſtæ po. 68.14
Burnum oppidum ibidem 37
Buriaonentes po. 50.22
Buſiris op. 102.19.& 930.29
Buſiritæ præfectura 99.42
Butos op. 102.18
Butua op. 68.52
Butro inſula 80.43
Butrium op. 64.22
Butrotum op. 72.12
Butuntinenſes po. 62.35
Burentum op. 57.34
Buxentini po. 42.20
Buzæ po. 129.20
Buzeri po. 118.40
Buzigæus mons 75.33

C

CAbalaca op. 122.35
Cabalia regio 208.45.116 8
Cabellio op. 52.22
Caberon fluuios 132.20
Caburæ fuetis mirū 807.37.& (823 29
Cacidiri po.125.16
Caciſini po. 60.22
Cadara peninſula 217.42
Cadeumna op. 144.33
Cadiſcus mons 80.31
Cadmus mons 111.22
Cadruſi op. 131.52
Caduceni po. 110.15
Cadurci po. 89.35.124.3.502.45
Caduſia regio 122.42
Caduſij po. 124.44
Cæcilia caſtra 91.2
Cæciæ inſulæ 80.6
Cæcinos fluuius 61.4
Cæcorum op. 116.29
Cæcubus ager 38.54.& 55.47
Cæleſtini po. 64.52
Cælina op. 65.58
Cœlus portus 78.47.& 83.5
Cælium op. 61.53
Cælius hiſtoricus 67.3
Cænæ inſula 60.23
Cænis promontorium 57.46
Cænina op. 57.4
Cænici po. 77.29
Cænica regio 78.25
Cænites portus 73.36
Cæphiſius lacus 953 57
Cæpori po. 90.6
Cære op. 54.26
Cæretanus fluuius ibidem 35
Cæneum prumontorium 81.4
Cæſiani po. 141.40
Cæſarauguſtani po. 107.30
Cęſarauguſtanus cōuētus 49.23
Cæſarauguſtana colunia 50.12
Cęſarea op.49.35.& 94.54.103.15.& 107.42.& 149.49
Cæſarea Cappadociæ op.118.20
Cæſariana op. 48.18
Cæſariana colonia 91.1
Cæſarienſes Ioniæ po. 111.35
Cæſarienſis Mauritania 94.47
Cæſarineoales po. 50.31
Cæſaris in Aegypto col. 113.2
Cæſarobricenſes po. 91.10
Cagulatæ po. 145.4
Caieta portus 55.39
Caicus amnis 111.46
Cainas fluuius 127.21
Cayſter fluuius 110.52
Calabriæ caſtra 102.55
Calabriæ deſcriptio 61.28.32
Calabriæ noia,ſitus,mēſu. ibid.
Calabriæ inſulæ 70.6
Calagurritani po. 50.15.22
Calaminæ inſulæ mirum 38.17
Calamiſus op. 71.53
Calamos op. 105.2
Calaris op. 44.34
Calaritanū promonto. 59.23
Calaritani po. ibid.17
Calathuſa inſula 83.8
Calatia op. 56.19
Calatis op. 77.58
Calagurritani po. 50.12
Calauria inſula 79.55
Calenti op.lateres qual. 954.34
Calenus ager ubi 42.13
Caleni aqua mira ibid.
Calenum op. 56 19
Calete inſula 83.12
Caleti po.uela texunt 102.45
Callet op. 48.26.50
Caletranus ager 54.32
Calicadnus fluuius 107.25.32
Callichorum flumen 117.40
Calidon op. 71.37
Calidoniæ ſylua 88.17
Callidramus 75.22
Calydne inſ. 82.30.& 123.56
Calydna op. 109.4
Caligaæ po. 127.23
Calymna inſula 82.32
Calingarū gens 127.37.155.49
Calingij po. 141.35
Calingon promont. 128.42
Calinipaxa op. 127.12
Calipolis op. 78.40
Caliordi populi 85.26
Calypſus inſula 61.8
Caliſſæ po. 127.55
Callipolis inſ. 78.40.& 81.50
Calippiæ fons 110.55
Calliroē op. 106.29
Calliroē fons 64.33.& 103.55
Calliſte inſula 82.22
CaloſtomaDanu.flu.oſtiū 84.10
Calpe portus Africæ 127.22
Calpe mōs Europæ 46.41.55.& (47.28
Calpas portus 127.33
Calapis amnis 69.42
Calucula op. 48.26
Camacæ po. 125.28
Camaldunum op. 33.28
Camari inſula 140.32
Cambalidus mons 138.3
Cambyſes fluuius 123.13
Cambiſu op. 142.20
Camboleɛtri po. 52.14.& 89.32
Cambuſis op. 144.53
Camæ po. 125.25
Camelidæ inſulæ 114.17
Camelani po. 63.56
Camelorum op. 141.34
Camarina op. 60.22
Camerium op. 57.7
Camertes po. 63.48
Caminia inſula 82.28
Camyrum op. 123.43
Cammanene regio 118.23
Campania 52.29
Campaniæ laus 52.48.& 55.44
Cāpaniā qui tenuerint po.55.54
Campania etiam hyeme fulmina habet 23.24
Campanum ſulphur 915.8
Reliqua quære parte prima.
Campooi populi 89.28
Camuni po. 67.22.43
Campſe ooſis flumen 118.53
Cana op. 133.36
Canaius fluuius 111.47
Canaria inſula 148.25
Canarij feræ ubi 94.18
Canas op. 108.42
Canatha op. 104.24
Cane op. 111.48
Caneſtræum promon. 76.36
Canauna regio 140.23
Canchlei po. 102.29
Candauiæ montes 69.6
Candeutea palus 945.58
Candei po. 143.2
Candiba op. 108.42
Candidum promontoriū 95.26
Caudrogari populi 146.40
Canis fluuius 140.22
Canina capita habētes homines 145.23.& 154.42
Canum ciuitas 101.47
Cannenufatum inſula 87.58
Canneníes po. 62.30

Canop

Canopicum op. 96.24
Canopicum Nili oſtium 99.22. & 101.56 & 102.16
Canopitanum op. 96.30
Canopos inſula 112.55
Canopus ſydus ubi 151.1
Cătabr. Magnetē gignit 885.34
Cantabria montem ferreum habet ibid. 43
Cantabriæ plumbum 887.1
Cantabri fluuius 118.32
Cătabri po. 49.46.& 50.47.55
Cantabrorum regio 89.55
Cantaces po. 131.52
Caoteci populi 120.30
Canucha fluuius 127.29
Canuſiū op. 62.5.17.& 211.17
Canuſij purpuriſſum 896.41
Canuſij lana qualis 211.8
Capaſitæ præfectura 99.39
Capenates populi 54.33
Caperenſes po. 91.10
Capeus ſinus 139.50
Caphareum promont. 81.4
Capheris inſula 83.10
Caphyis Arcadiæ lucus 415.48
Capillati Alpiū po. 53.48.67.36
Capina inſula 140.21
Capiſſa op. 131.43
Capiſſenæ populi ibidem
Capitalia mons 129.3
Capitolium ex præda à quo coeptum 57.23
Reliqua quære parte prima.
Capitulum oppidum 56.19
Capotæ mons 105.53
Cappadociā qui Graeci incolunt 118.7
Cappodociç oppida & flu. 117.55
Cappadociç finis, & termini, uel mēſura 120.42.& inde.& 150. 3
Cappadociæ mira herba 654.12
Cappad. Alabaſtritæ 928.6
Cappadocū gens 117.56.& inde & 118.12.& inde.& 120.41
Cappadox fluuius 118.24
Cappagum op. 48.50
Capraria inſula 58.40
Capraſia oſtium Padi 65.7
Capreæ inſulæ 58.55
Capretæ po. 112.49
Caprus fluuius 138.14
Capſitani populi 96.35
Capua oppidum unde 56.12
Reliqua quære parte prima.
Capitibus carentes homi. 99.4
Carabis fluuius 125.48
Carambis promont. 85.24. & 117.50.& 152.28
Carambucis fluuius 122.28
Carantis præfectura 105.51
Caranos op. 109.47
Caraſeni po. 85.25
Caraſtaſci populi 120.22
Carbileſi po. 77.17
Carbileti po. ibidem 19
Carbonaria portus 65.13
Carbruſa inſula 83.8
Carbulo op. 48.8
Carcaſum op. 52.12
Carcathiocerta op. 121.13
Carcenſes po. 50.23
Carectius mons 114.24
Carchedonij Smaragdi 958.6. & inde
Carcinites ſin. 85.3.28
Carcine op. ibidem
Cardalena regio 141.21
Cardamyle op. 73.19
Cardamine inſula 142.55
Cardaua op. 140.54
Cardiēnſes po. 105.42
Cardia op. 78.33.48
Cardines mundi ubi 85.55
Carene op. 111.47
Carentini po. 62.43
Cares iuxta Tanaim 120.14
Careſus fluuius 112.20
Caretha inſula 113.31
Caria regio 108.56.& 109.44. & 110.8.31.& 111.26
Cariæ oppida 109.37
Cariæ lychnites 962.19.
Cariæ booes quales 209.29
Caranda inſula & op. 114.8
Carietes po. 50.42
Carina op. 115.47
Carini Germaniæ po. 87.44
Carynia op. 362.48
Carioſuelites po. 89.18
Caripeta op. 141.48
Cariſa op. 48.47
Cariſanum caſtellum 25.34
Cariſſa op. 118.2
Caryſtiū marmor 81.15.& 926.13
Caryſtos inſula 79.4
Caryſtos op. 81.12
Carmacç po. 120.18
Carmani po. 149.33
Carmania regio 132.29.134.52
Carmaniç ora 134.4
Carmaniç oppida ibidem
Carmania Alabaſtritem gignit 918.4
Carmaniç murrhina 951.6
Carmaniç gemma 663.24
Carmaniæ menſura 130.34
Carmelum promontoriū, & oppidum 104.35
Carnapç po. 120.26
Carne op. 105.10
Carnorum regio ubi 66.9. & 67.16.& 69.19
Carnis op. 66.51
Carnon op. 73.54.& 141.25
Carnus op. 140.54
Carnuti po. 84.23.& 954.10
Carpaſium op. 113.23
Carpathium mare unde 82.32
Carpathos inſula 80.35.& 82. 33.& 113.48
Carpathium mare quod 82.32. & 113.48
Carpetania regio 50.37
Carpetani po. 49.30
Carpentoracte op. 52.13
Carpetana iuga 47.13
Carpi op. 95.36
Capraria op. 58.19
Carræ op. 106.19.& 813.20
Carrea op. 54.8
Carrei po. 141.20.54
Carrioenſis agri mirum 54.8
Carſeolani po. 62.48
Carſulani po. 63.50
Cartadulorum regio 154.54
Cartana op. 131.48
Carteia 27.47.& 49.8
Cartenna colonia 94.51
Carthago noua op. 49.34.50
Carthag. colonia 95.36
Carthago magna ibidem
Carth. quartū ab Ocea. 98.8
Carthago op. à Tyrijs 104.41
Carthago ſub quo paralello 149.38
Carthaginenſis Hiſpaniæ conuentus 49.22
Carthæa op. 80.55
Chartris peninſula 87.26
Caſamarri po. 146.32
Caſſandria colonia 76.40
Caſſandria inſula 134.39
Caſſandria op. 26.5
Caſara op. 122.34
Caſcandrus inſula 134.30
Caſcătenſes po. 50.19
Caſilinum oppidum 225.45
Caſinatus ager 41.36
Caſirium op. 56.19
Caſirus mons 138.17
Caſiri po. 125.55
Caſius mons 102.28.55. & 105.58. per totum
Caſij montis mirū 254.33
Caſij Iouis delubrū 79.19.& 102.55
Caſij mōtis mira altitudo 105.20
Caſmonates po. 53.52
Caſos inſula 82.15.33.& 113.49
Caſpaſium fluuius 123.30
Caſpica gens 124.13
Caſpius mons 108.26
Caſpium mare ex Oceano oriri 122.27.& 122.37
Caſpiūquādo mare primū 123.19
Caſpium mare, & Aſſyria quantum diſtens 136.37
Caſpij maris menſura 122.1
Caſpij maris forma ibid. 38
Caſpij maris deſcriptio generalis 29.43
Caſpij & Pontici maris inter ſe diſtantia 30.42.& 122.1
Caſpij maris, & Cimmerij Boſphori diſtantia ibidem
Caſpium in mare, ex Indico ſub eodē ſidere nauigatur 29.38
Caſpij populi 123.18
Caſpiæ portæ 108.23.& 123.22. 50.& 121.45.& 129.23.& 150. 2.& 813.7
Caſpiarū portarū incolæ 121.52
Caſſandria op. 76.40.& 913.51
Caſſera op. 76.49
Caſsiopei po. 70.53
Caſsiope op. 79.19
Caſsios fluuius 123.25
Caſsiopolis op. 107.18.
Caſsiterides inſu. 91.21.180.36
Caſtabala op. 107.30
Caſtabalenſes canibus bella gerunt 204.16
Caſtalius fons 72.1
Caſtana op. 75.16
Caſthenes ſinus 78.15
Caſtologi populi 88.54
Caſtra Cornelia locus 95.34
Caſtra gemina op. 48.26
Caſtra uinaria 47.54
Caſtrinoonienſes po. 56.28
Caſtrum nouū op. 53.26.& 63.23
Caſtrum cocinthum 60.53
Caſtulonenſes po. 50.30
Caſuentum fluuius 61.19
Caſuentillani populi 63.50
Catabanes po. 102.26
Catabani populi 140.46
Catabathmos ubi 96.55.& 97.49
Cataceti po. 120.32
Catadupi loca 100.36
Catadupi po. 144.32
Catana op. 59.50.52
Cataonia regio 118.1.22.& 120. 49.& 150.3
Cataractæ Euphratis 106.4
Cataractæ Nili locus 100.37
Cataræi po. 140.5
Cateria inſula 114.43
Catari po. 69.38
Catenates populi 67.46
Cathei montes 120.23
Catina op. 73.54.& 150.9
Catizi, id eſt Pygmæi 78.2
Catoni po. 120.33
Caturiges po. 53.42.& 65.52. & 67.34.49
Cauarum ager 52.7
Cauarum oppi. 51.50
Caucadæ populi 120.24
Caucaſiæ portæ 111.46
Caucaſus mons 108.19.& 119. 13.21.& 121.28.34.& 122.50.& 114.38.& 125.10.& 128.28
Caucaſi gemmæ 963.21
Caucaſus & Graucaſus idem mons 125.19
Caucenſes po. 50.47
Cauchæ campi 137.20
Cauchorū gentes quales 87. 45.56.& 385.43
Caudini po. 62.25
Caulonis oppidi ueſtigia 60.52
Caunos op. 109.7.& 150.46.& 291.48
Caun⁹ patriç progenis 904.30
Caurarani po. 141.39
Cauraſiarum gens 48.14
Caurarani po. 99.16
Caurenſes po. 91.11
Cauros inſula 81.24
Ceæ inſulæ caprificus trifera 401.16
Cea inſula 37.32.& 80.52.& 284.17.& 804.56
Cea ueſtis 80.50
Cebrenia op. 112.12
Cecina fluuius 54.20
Cecryphalos inſula 80.1
Cecrogonis op. 131.50
Cecropia op. 180.10
Cedræi po. 102.30
Celaduſa inſula 70.22.& 81.42
Celandia inſula 90.45
Celæ inſulæ 114.47
Celegeri po. 69.51
Celeium op. 69.10
Celēdryrinus regio & op. 107.21
Celæne op. 109.28.& 115.47.& 805.18
Celerini po. 51.7
Celeus fluuius 115.44
Celienſes po. 50.25
Celtæ po. in Hiſpania 47.36
Celetæ po. Thraciæ 77.21
Celoaca op. 48.10
Celtiberi po. 49.31
Celtiberiæ caput 50.36
Celtiberiæ finis ibid. 53
Celtiberiæ inſula 91.20
Celtiberiæ equæ 208.10
Celtica regio ubi 88.45
Celtici ignominioſa, ac barbara appellatio 51.3
Celtici populi 90.4.& 91.13
Celticæ gentes 90.45
Celticum promontorium 90.35
Cema mons 51.5
Cembani po. 52.40
Cemelion op. 53.39
Cenchreæ locus 72.23
Cendenia palus 104.34
Ceneſſeri op. 141.28
Centeenſes populi 52.13
Cenomani po. 66.42.& 89.16
Cenomanorum ager 66.38
Centauri po. 181.16
Ceos inſula 80.50
Centuripini pop. 60.10
Cephalædis fluuius ibidem 8
Cephalenia inſula 79.34
Cephaleniæ piſces qual. 813.42
Cephalonoeius inſula 86.43
Cephalotomi po. 119.35
Cephiſia fons 74.32
Cephiſis lacus 953.17
Cephiſus fluuius 42.3.& 72.2. & 74.50
Cephiſi fluuij prodigiū 408.7
Cepæ oppidum 119.53
Ceramicos locus 922.7
Ceramicus ſinus 109.48
Ceramus op. 109.55.& 114.1
Cerane op. 115.48
Ceraſus op. 118.39
Ceraunius mōs 108.22.& 583.18
Ceraſtæ inſulæ 101.25
Ceraſtis inſula 113.18
Ceraunij montes 120.16

Cerauoi populi 83.43
Ceraunus op. & flumen 118.27
Ceraunij Armeniæ mõtes 111.
22.38
Cerbalus flo. 62.8
Cerbani populi 140.51
Cerberion oppidum 119.56
Cercetæ po. ibidem 34.41
Cerceti montes 75.36
Cercia inſula 114.37
Cercina inſula 98.21
Cercinitis inſula ibidem 24
Cercopeni po. 109.25
Cerealis op. 47.58
Cerinthus op. 81.10
Cermorum op. 76.53
Cerne inſula 147.28.& 247.29
Cernetani po. 56.29
Cernetum op. ibidem
Cerretani Hiſp. po. 44.52
Ceronc fons 804.39
Ceſena oppidum 64.24
Ceſi po. 128.46
Ceſſero op. 53.13
Ceſtrageos 43.28
Ceſtria op. 71.10
Ceſtrini populi 70.52
Cetius fluuius 121.38
Cetriboni po. 128.46
Cetuma op. 144.42
Ceutrones po. 67.34.
& 865 41
C. uci populi 51.3
Chadæi 140.25
Chaldæi po. 140.35
Chadiſia op. & fluuius 118.28
Chærnnia op. 74.52
Chalæon portus 71.54
Chalce inſula,& op. 131.54
Chalcedon op. ubi 116.28
Chalcedonij po cur cæci ibi.30
Chalceritis inſula 122.14
Chalcia inſ. fertiliſſima 412.54
Chalcia inſula 82.30
Chalcida oppidum 105.34
Chalcidene regio ibid.35
Chalcis oppid. 71.39.& 81.17.
& 106.48.& 141.41
Chalcis inſ. 79.33
Chalcitis inſula 116 56
Chalcodontis inſula 81.15
Chaldæi po. ubi 139.39.& inde
Chaldaici lacus 137.12.56
Chalybes po. 18.37.& 144.6
Chalonitis regio 136.16.& 137.
13.35
Chambades mons 108.17
Chaones populi 70.52
Chaonia regio 136.29. ibid.11
Charax op. 133.2.& 137.24.&
138.15.32.& 139.31.& 141.13.15
Characene regio 138.22
Charadrus op. 105.11
Charandra ſinus 142.43
Charbanus mons 137.47
Chariati populi 141.10
Charybdis periculũ maris 59.35
Charien fluuius 119.13
Charmarum gens 129.14
Charmei oppidum 141.23
Charoneæ ſcrobes 37.54
Chateni populi ibidem
Chatti po. 87.48
Chatramotitæ po. 140.50.&
141.54
Chelidoniæ inſulæ 41.33.&
242.14
Chelidonium promont. 108.3
Chelonates promont. 72.53
Chelonitis inſula 140.25
Chelonophagi populi 134.25.
& 222.25
Chepta flu. 187.8
Cheronefus op. 77.47.83.44.
Cherroneſi peninſulæ deſ.78.36
Cheruſci populi 87.48
Cheſſus amnis 114.23
Chia inſula 114.28
Chiana gens 132.49
Chione nympha 114.28
Chios inſula 114.26.& 150.17
Chiũ marmor 114.29.& 925.49
Chij inſulæ mirum 821.27
Reliqua quære parte prima.
Chilmanente op. 96.24
Chimera caſtellum 71.9
Chimera mons ardens 43.14.
& 113.35
Chimerion mons 75.34
Chyrogylium inſula 113.35
Chiſiotoſagi po. 187.29
Chytis inſula 968.1
Chytri oppidum 113.28
Chytophoria op. 111.11
Chlamydia inſula 81.40
Chlorus fluuius 107.26
Choani po. 141 40
Choara Parthiæ ſinus 124.8
Choaſpes fluuius 127.11.&
807.17.& 969.32
Choatras mons 108.17
Choatræ populi 120.8
Choma fluuius 108.43
Chomari po. 124.40
Choraimij populi ibidem 42
Choromandarum gens 155.1
Chorſari, id eſt, Perſæ 185 10
Choſiei po. 138.2
Chryſa op. 111 49
Chryſe ſinus 125.49.& 129.56
Chryſæi po. 128.48
Chryſoceras promõtoriũ 78.17
Chryſopolis op. 116.36
Chryſorrhoas flu. 104.19.
& 110.12.& 116.19.& 119.13
Cyaneæ oppidum 108.43
Cyanæ fons 59.56
Cyaneæ inſulæ 86.31.& 182.10
Cyanos fluuius 119.5
Cibarci populi 90.2
Cybeles ſacerdotes unde Galli
dicantur 309.3
Cibilitani po. 91.11
Cibyra oppidum 107.13
Cybiratarum montes 109.6
Cybiratica op. ibidem 18
Ciboton op. ibidem 18
Cybotus mons 37.23
Cicæ inſulæ 90.10
Cychri populi 806.5
Cicynethos inſula 82.41
Cyclades inſulæ ubi, & unde dictæ 82.36.& 150.6
Cycladũ inſularũ nomina 81.22
Cicimeni populi 120.8
Cyclopis inſula 113.53
Cyclopum ſcopuli tres 59.52
Cyconis populi 129.1
Cyconom flumen 41.21
Cyconium regio 77.48
Cydamum op. 97.26
Cydara fluuius 130.49
Cydnus flu. 107.10.& 804.26
Cydon op. 80.22.& 116.34
Cydonea inſula 115.3
Cydonæ fons 42.23
Cydonia inſula ibidem
Cygnos op. 119.17
Cygoum op. ibidem 3
Cyliuani montes 110.51
Cylbiani agri ottimum 858.17
Cylbiani populi 111.35
Cylene ſinus 72.53
Cyleni po. 90.7
Cilices po. 112.11
Ciliciæ regionis deſcriptio 107.
12.& inde
Ciliciæ terminus 105.28
Ciliciæ ſitus 107.23
Cil. partæ 107.17.23.& 150.3
Cilicium mare 107.52.& 113.15.
& 149.51
Cilicij maris inſulæ 113.11
Cilla op. 111.49
Cillabs oppidum 97.19
Cyllanticus tractus 116.9
Cyllene mons, & op. 74 3.&
662.9
Cimbri populi Alpes exuperant
919.33
Cimbri à canib. defenſi 104.19
Cimbrorũ promontorium 87.
15.24
Cyme op. 121.41
Cimmerium op. 119.55
Cimmerium Italiæ op. 56.8
Cimmerij populi ubi 122.36
Cimmerius Boſphorus 83.31.&
119.47
Cimmeris op. 111.3
Cimmerum op. 85.33
Cimmerij Boſphori & Caſpij
maris diſtantia 122.4
Ciminia ſylua 38.44
Cimolis op. 117.49
Cimolus inſula 82.15
Cymothoë fons 72.50
Cynædopolis inſula 114.14
Cyneta op. 75.55
Cynethuſſa inſula 82.11
Cynæthus inſula 81.40
Cynamolgi p.146.54.& 198.47
Cynara inſula 81.14
Cingulani po. 56.21.& 63.33
Cynips fluuius, regioq; 94.40
Cynitia op. 113.23
Cinium op. 58.15
Cinnenſes po. 50.23
Cynocephali 154.61.& 156.6
Cynopolis op. 99.38.& 101.19
Cynopolitis præfectura 99.38
Cynos fluuius 140.5
Cynoſſema, id eſt Hecubæ tumulus 78.43
Cynthia inſula 81.39
Cynthus mons ibidem 41
Cynos op. 75.4
Cios fluuius, & op. 115.38
Cypariſſa inſula 114.21
Cypariſſa op. 73.8
Cypariſſus ſinus ibidem
Cyphanta portus ibid.27
Cypriæ inſulæ 113.30
Cypr. Syriç iũcta aliquãdo 37.5
Cypri Alumen 916.25
Cypri inſulæ cotes qual. 916.56
Cypri Cryſtallus 951.34
Cypri Adamas 956.5
Cyprij Smaragdi 957.18
Cypri Opalus 959.45
Cypri inſulæ deſcriptio 107.27.
& 713.12.& 149.52.& 150.3
Cyprus nouẽ regn. ſedes 113.13
Cypri menſura ibidem
Cypri uaria nomina ibidem
Reliqua quære parte prima.
Cypſela op. 77.45
Circeij inſu. 36.22.& 55.10.13.29
Circius mons 108.16
Cyrenaica regio ubi 96.18
& 149.37
Cyrenaicæ rupes Auſtro ſacra
29.48
Cyrenaicæ ſolitudines 149.6
Cyrenaicæ prouinciæ deſcriptio 96.40. per totum
Cyrenaici agri magnitu. 97.4
Cyrenaicæ finis ubi ibid. 48
Cyrenaicæ menſura ibid.50
Cyrenæ quid contra locuſt.
288.23
Cyrenæ op. 96.43.53.& 106.53
Reliqua quære parte prima.
Cytra op. 71.54
Cyrus fluuius 121.3.7.34.&
123.10.16.& 124.14.& 125.26
Cyri regis aræ, & finis 124.56
Reliqua quære parte prima.
Cyrus ubi ſepultus 135.28
Cyriſoborcha op. 128.20
Cyinaba fluuius 125.49
Cyrnos inſola, id eſt Corſica
58.33.& 79.33
Cyrui po. 155.27
Cyropolis regio 135.15
Cyrreſtica regio 110.48
Cyrreſtica op. 105.36
Cyrrum op. ibidem
Cyrrheſtæ po. 76.29
Cirrha op. 71.54
Cirrhei Phocidis campi ibidem
Cirta colonia 95.28
Ciſamum op. 80.22
Ciſeruſa inſula 113.55
Ciſianthi populi 128.36
Cizicenæ terræ natura 629.12
Ciſpadium gens ubi 96.22
Ciſmontani po. 62.49
Ciſori po. 146.47
Ciſpij po ibid.49
Ciſſa inſula 70.15
Ciſſa op. Thraciæ 78 35
Ciſtros inſula 83.8
Cyſte po. 144.32
Ciſtheoe op. 111.48
Cithnos inſula 81.33
Citarij po. 60.32
Citariſta promontoriũ 51.54
Cyte op. 85.30
Cyteum op. 80.28
Cytheni montes 124.6
Cythera inſula, & op. 79.50
Citheron mons 74.44
Cytinum op. 75.15
Cytinos op. 80.30
Cytis inſula 143.10
Citium op. 113.28
Citoros mons 117.48
Ciuitates mari abſorptę 37.30
Ciuitates à minutis animalibus
delete 198.40. per totum
Ciuitas habens ſexagintaquinq;
templa intra muros 140.47
Cyzici fons 805.20
Cizicenum marmor 116.48
Cyzici delubri deſcriptio 933.
28.& inde, & ibid.34
Cizicum op. 115.20.& 116.47
Cleon fons 805.29
Clamatulicorum regio 52.54
Clampetię locus 57.38
Claręę populi 77.27
Clarij Apollinis templũ 111.2
Clarij Apo. ſpecus mirus 42.25
Claritas Iulia op. 48.23
Claſsica op. 52.1
Claros op. 80.28
Claudia oppidum 69.22
Claudię præfecturę pagi 14.36
Claudij Imperatoris colonia
69.23.& 104.35
Claudij Cęſ. Archelais col.118.12
Claudius mons 69.39
Claudiopolis op. 106.10
Clauſa op. 47.53
Clazomeoe op. 111.10
Clazomenij po. 110.14
Clazomenis piſces q̃les 823.39
Cleone op. 72.47.& 74.2.&
76.48
Clibanus mons 61.6
Clibanus oppidum 107.36
Clylipenus ſinus 87.21
Clitarchus hiſtoricus 55.28
Cliternia op. 62.13.& 61.47
Cliterna op. 64.24
Clitorium op. 74.1
Clitorius lacus 805.2
Clodia foſſa 65.18
Clodij forum 64.25

Cloſtra Romana 55.20
Cluana oppidum 63.29
Cludros fluuius 109.48
Cluana oppidum 50.53
Clunienſis conuentus 49.23
Clupea oppidum 95.37.& 98.
27.& 149 38
Clupeæ oppidi terra Scorpiones necat 919 10
Cluſini populi 54.53
Cluſiolum oppidum 64.7
Cluſium oppidum 931.21
Cnemis oppidum 75.6
Co oppidum 126.32
Coboris inſula, & oppi. 140.29
Cobum fluuius 119.13
Cocanicus lacus 811.49
Cocondæ populi 119.21
Cocoſſates populi 89.26
Cocillum oppidum 115.23
Cocinthum promontoriū 50.53
Codanus ſinus 87.16
Cœle regio 102.41
Cœleſyria regio 104.50
Cœleſyriæ deſcriptio ibidē 105.
30 per totum
Cœlus portus 78.47.& 83.5
Cogamus fluuius 110.16
Colaicum promontoriū 130.50
Colapiani populi 69.36
Colapis fluuius ibidem
Colarni populi 91.11
Colchicæ regionis deſcriptio
119.2 .& inde
Colchicæ ſolitudines 125.37
Colchis auro fertilis 849.13
Colchis in Dalmatia aliquando
68.52
Colchis minium habet 858.14
Colchorum gens ubi 118.54.&
119.21.& inde
Colchinium oppidum 68.52
Colentum inſula ibid 25
Colennni populi ibid.39
Colycantiorum gens 112.48
Colinia, id eſt, Cyprus 113.20
Colippo oppidum 90.23
Collatini populi 62.29
Colone oppidum 112.8
Colligati populi 346.39
Collycæ ſpecus 818 14
Collodis inſula 59.14
Colobona oppidum 48.18
Colocaſius 743 25
Colonia equeſtris 89 3
Colonia Agrippinenſis ibid.6
Colonia immunis 49.36
Colonia inſula 79.54
Colopena regio 118.15
Colophon opp. 42.25.& 111.1
Colophonij cum canibus bella
gerunt 204.16
Coloſſæ op 115.47.& 805.25
Colpæ oppidum 111 16
Colubæ populi 127.51
Colluconeapopuli 67:47
Colubraria inſula 38.21.44
Columnarbegia 57.48
Comagene arus 42.51
Comagene regio 102.44.&
106.9.16.24.& 118.22.& 120.
44.& 123.33
Comana oppidum 118.14
Comata Gallia 88.42
Comenſes populi 115.5
Comenſis lapis 941.51
Comini populi 63.1
Commone inſula 114.37
Complutenſes populi 50.23
Compſani populi 62.21
Computa oppidum 126.29
Comum oppidum à quibus 65.
46.& 885.14
Concordia Iulia op. 48 38
Concordia oppidum 66
Concordienſes populi 95.21
Concubienſes populi 63.52
Coodigramma oppi. 132.11
Conſium oppidum 112.15
Conibrica oppidum 90.23
Cononienſes populi 12.18
Conopondiabaſis inſula 84.12
Conſaburenſes populi 50.33
Conſoranni populi 89.19
Conſtantia Iulia oppidum 48.
13.40.& 92.24
Conſuanetes populi 68.45
Conſuaranorum gens 51.31
Conſentia oppidum 57.40
Conſilinum caſtrum 60.53
Conteſtania 49.33.40
Cotinuſſa inſula 91.34
Contributa Iulia op. 48.38
Contributa colonia 91.2
Copæ oppidum 74.10
Cophantus mons ardens 43.20
Cophes oppidum 131.45
Cophes fluuius ibidem
Cophetes fluuius 129.43
Coptitæ præfectura 99.32
Coptos oppidū 133.21.& 957.44
Coraceſium oppidum 107.26
Coraceſius mons 108.20
Coralius fluuius 117.16
Corambis oppidum 144.27
Corani populi 56.20
Corani lapides 937 50
Coranitæ populi 141.4
Coraſiæ inſulæ 81.13
Coraticus mons 108.27.
& 121.8.& 123.16
Corani populi 119.25
Coraſorum gens 40.50
Corcyra inſula 70.25.& 79.18
Cordyluſa inſula 11.53
Corduba oppidum 48.7
Cordubenſis conuentus 47.18
& 48.1
Cordueni populi 124.4
Cordulæ portus 118.40
Corenie littus 47.24
Coreſia inſula 80.47
Coreſſus oppidum 80.55
Corfinienſes populi 62.44
Coretus lacus 85.6.20
Coricæ inſulæ 80.38
Coriceon promontoriū 111.3
Corycus mons 564.36.& 810.13
Coricos oppidum, ſpecus 107.
24.& 806.19
Corydalla oppidum 108.32
Corymbia inſula 113.47
Corinenſes populi 62.29
Corinæum promontoriū 111.9
Corinæum oppidum 111.9.&
113.21
Corinthi gemmæ 961.34
Corinthi portus 72.22.44
Corinthi arx quæ ibid.32
Corinthiacus ſinus ubi 72.44.
& 72.22.34
Corinthus oppidum ubi 72.30.
& 806.32
Coriolani populi 57.10
Coryphanta opp. 115.17
Coryphas oppidum 112.51
Coriphaſium op. 73.34
Cormalos fluuius 111.56
Corneates populi 69.38
Corne collis 417.28
Cornelitani populi 62.25
Cornelij forum 64.25
Cornelia caſtra locus 95.34
Corniculum oppidum 57.5
Cornionum oppidum 68.10
Corolia oppidum 140.53
Corone oppidum 73.10
Coronæa opp. 74.52
Coroneus ſinus 73.10
Coronei populi 76.32
Corpilli populi 77.20
Corſicæ inſulæ 114.14
Corſi populi 59.15
Corſicæ inſulæ deſcriptio 58.32
Corſicæ menſura ibidem 35
Corſicæ ciuitates, & coloniæ
ibidem 37
Corſicæ oppidum, id eſt, Thebæ
72.6
Corſ. inſulæ mira gēma 969.2
Reliqua quære parte prima.
Corticata inſula 90.8
Cortina oppidum 80.16
Cortonenſes populi 50.14.&
54.53
Coa inſula 114.4.& 150.6
184 21.& 762.23
Coſanum litus 58.43
Coſcinus oppidum 110.3
Coſenus fluuius 93.24
Coſyra inſula 60.13
Coſyri populi 127.19
Coſoagus fluulus ibid.30
Coſſa oppidum 54.24
Coſſæi latrones populi 137.51
Coſſetania regio 49.49
Coſſyra inſula 98.28
Coſtobocci populi 20.8
Cotes oppidum 91.20
Cothon inſula 79.10
Cotteti populi 125.15
Cotyorum oppidum 118.36
Cotonis inſula 79.52
Cottaion oppidum 115.48
Cottæ populi 120.8
Cotta oppidum 813.28
Cottianæ ciuitas 67.34.52
Cottona regio 133.51
Cragus mons 108.20
Crambuſſa inſula 26.47
Cranda op. 144.35
Crania mons 72.45
Cranon oppidum 73.54.& 75.
31.& 76.4.& 805.22
Craſpedites ſinus 116.20
Crathis flu. 62.16.& 804.45
Crateis fluuius Scyllę mater 57.
44.& 953.20
Crangiæ inſulæ [illegible] 80.6
Cremyon oppidum 74.17
Cremniſcos oppidum 84.54
Cremona oppidum 66.38
Creon mons 115.1
Creſſa portus 109.9
Creta nympha 80.12
Creta unde dicta ibidem
Creta inſula quibus animalibus
careat 216.31.
Creta centum urbium 80.11
Cretæ inſulæ deſcriptio 80.9
Cretæ labyrinthus à quo factus
931.30
Cretæ inſulæ menſura 80.16
Cretæ oppida ibid.21
Cretæ montes 80.31 & 808.35
Cretæ fontes calidi emerierunt
36.45
Cretæ aliquot inſulæ 70.22
Cretenſi inſulæ nata alijs meliora 671 16
Reliqua quære parte prima.
Creticū mare quod 35.45.& 58.
5.& 79.8.& 80.18
Crexa inſula 68.23
Crialon oppidum 101.58
Cridinum fluuius 824.42
Cryeon inſula 113.37
Crynis fluuius 816 34
Crinouolum oppidum 64.10
Cryon oppidum 111.27
Cryptos, id eſt, Cyprus 113.20
Criſæus ſinus 71.52
Criſa oppidum 72.2
Cryſſa oppidum 112.7
Critenſi populi 146.8
Crithote op. 78.36
Criumetopon Tauricę promōtorium 85.24.& 152.28
Criumetopon Cretæ 80.21.45
Crobyzi populi 84.40
Crocalæ inſulæ 130.3
Crocilea inſula 79.35
Crocodilon oppidum 104.30
Crocodilopolitæ nomos 99.49
Crocodilus mons 107.3
Crommyoncſos inſula 114.14
Cromna oppidum 117.45
Cronea promontorium 119.43
Cronia regio 115.28
Croniam promontorium 87.4
Cronium mare 88.40
Crotalus fluuius 61.4
Crozo op. 38.39.& 61.25
Crunos oppidum 121.24
Cruſa inſula 114.12
Cruſtomerium op. 57.4
Cruſtuminus ager 38.45 & 54.
52.48
Cruſtuminm oppidum 64.17
Cteſiphon Parthorum oppidum
136.15.& 137.22
Cteſiphontes op. ibid.32
Cubi populi 89.33
Cubalterini populi 16.21
Culici populi 66.47
Culli oppidum 95.7
Cumania caſtellum 121.50
Cumara op. 144.18
Cumæ op. 55.56.& 913.32
Cumi populi 146.39
Cumeron promont. 63.31
Cuneus promontorium 90.51
Cunici oppidum 58.15
Cuniculariæ inſulæ 59.3
Cupidinis fons 805.28
Cupra oppidum 63.27
Cuprenſes populi ibid.13
Curenſes po. 61.53
Curetis regio 71.9
Curetis, id eſt, Creta inſula 80.
14
Curias oppidum 115.22
Curictæ po. 68 37
Curium op. 37.24
Curubis op. 95.37
Cuſuerani populi 57.10
Cutiliæ lacus ubi 63.14
Cutiliæ aquæ mirum 38.15
Cutios fons 143.36

D

DAbanegoris reg. 140.10
Dacenchris inſ. 80.6
Daci populi, id eſt, Getæ 84.17.
& 87.49
Daci pulſi 84.24
Dactyli Idæi po. 180.30
Dædala op. 109.3
Dædaleon inſula 113.36
Reliqua quære parte prima.
Dahæ populi 125.13
Dale oppidum 112.34
Dalion op. 146.46
Dalmatia Pannoniæ pars 69.30
Dalmatiæ ſpecus ubi aſſidue uētus gignitur 19.45
Dalmatia aurum fert 851.48
Dalmatiæ termini 68.18
Dalmatiæ Græcorum plura ibi.
54
Dalmatiæ deſcriptio 69.30
Damaniiani populi 50.24
Damaſcena regio 102.42
Damaſcus op. 104.28.& 106.51.
& 928.1
Damaſcus Alabaſtritem gignit
928.2
Damea oppidum 112.52
Damnia regio 140.33
Dandagula op. 128.41
Dandari populi 120.9

Danelli

Danelli populi 146.8
Daneon portus 142.23
Danubius non influit Adriaticũ 66.15
Danubij piſces quales 223.24
Danubij fluuij deſcriptiu 84.2. & 805.53
Danubij nullus amnis in Adriaticum effunditur 66.19
Danubium qui amnes influant 69.33
Danubij hoſtiorũ nomina 84.5
Danubij magnitudo ibid.14
Daorizi populi 68.43
Daphnuſa inſula 114.33
Daphiſſa mons 75.34
Daphnidis inſula 143.26
Daphnus oppidũ 75.4.& 111.13
Daræ populi 93.30
Dataris fluuius 132.13
Daras fluuius 134.36
Darat fluuius 93.26
Daratitæ Aethiopes ibid.38
Dardanus fluuius 69.51
Dardani populi gens fera 71.4
Dardani po. 76.13.23.
Dardani Aemathiam infeſtant 76.13
Dardani Meſiæ po. 69.53
Dardania inſula 83.2
Dardanium op. 112.24.45
Dardæ populi 128.4
Dardorum gens 62.19
Daricum mons 124.24
Darium Alexander ubi uicit 123.35
Dari populi 128.52
Daron oppidum 146.18
Daremæ po. 144.7
Darræ gens 140.25
Daſcylos op. 115.32
Daſenſa oppidum 105.56.& 121.16
Daſilii op. 144.32
Daſibari fluuius 97.40
Daſſaretæ po. 69.7.& 71.3
Daulis regio 72.5
Daulotes fons 140.28
Daunia prouincia 62.5.16
Debris uel Deuris fons 97.24. 38
Decapolitana regio 104.15. per totum. & ibidem.53
Deceates populi 53.40
Deciani populi 62.35
Deciatium regio 52.4
Decij forum 62.54
Deculani populi ibid.26
Decuma oppidum 48.8
Decumanus limes quis 497.22. & 498.1
Decumanorum colonia 51.34
Decuni populi 68.35
Deitania regio 49.33
Delos nata 36.34
Deli inſulæ piſces qual. 823.43
Deli Aes 866.31.39
Deli inſulæ mirus fons 41.51
Delos inſula qualis 81.35.& 150.7
Delos unde dicta 81.37
Delphacia inſula 116.50
Delphicum Apollinis oraculum 71.56
Delphorũ oraculũ quale 38.4
Delphi oppidum 71.56.& 75.6
Delphini portus 54.2
Delta Aegyptus cur dicta 99. 26
Delta Nili figura 65.20.& 99. 24.46.55.& 101.27. & 930,17
Demetrias oppidum 75.30
Demonneſos inſula 116.52
Dendros inſula 80.5
Denna oppidum 144.33
Denſelatæ po. 71.6.& 77. 14
Deorum promontorium 91.22
Desangæ op. 129.19
Deraſidæ inſulæ 37.10.& 110. 44
Derbices populi 124.47
Desceto Dea ubi 103.14.& 105.34
Deſemiſtæ po. 68.45
Deretini po. ibidem.46
Derra oppidum 76.36
Dertona colonia 54.7
Dertuſani populi 50.8
Derzene regio 105.55
Deſticos inſula 83.7
Deſuuiatium regio 51.50
Deſioates po. 68.44
Deuelton op. 78.10
Deultum ſtagnum ibidem.11
Deusdæ inſula 140.24
Deximontani po. 131.54
Dia oppidum 85.32
Dia inſula 81.49
Diabetæ inſula 113.54
Diablindi po. 89.18
Dialeon inſula 83.8
Dianæ Epheſiæ templum 36.24
Dianæ templum Suſis 138.8
Reliqua quęre parte prima.
Dianenſes po. 50.33
Dianium op. 49.39
Dianium inſula 58.9.42
Diaphanes fluuius 107.13
Diarcuſa inſula 114.36
Dyarrbytum 95.30
Dibitach op. 137.31
Dicæa op. 76.35 &.77.37
Dicæarchia colonia 56.3
Dictæus mons 80.31
Didymæi Apollinis aræ ubi, & à quo 125.6
Didymæi Apollinis oraculum 110.22
Didyme inſula 60.42
Dyme colonia 72.51
Didymæ inſula 113.38
Didymus mons 115.22
Didymis op. ibidem
Diduri populi 121.44
Dienſes po. 76.30
Dies ter menſium ubi 85.56
Reliqua quære parte prima.
Diethuſa inſula 83.9
Digbam oppidum 136.47
Digeri populi 77.15
Diglit°, id eſt, Tigris flu. 136.52
Dymaſtos inſula 113.55
Dimaſtus mons 81.31
Dimuri po. 129.25
Dinaretum promontoriũ 113.16
Dindari populi 68.45
Dinia op. 52.23
Diobeſi populi 77.17
Diocæſarea op. 118.18
Diodori inſula 143.42
Diognetus itineris Alexandri menſor 116.49
Diomedeæ inſulæ 70.9.& 263.4
Diomedis equorum ſtabulum 77.36
Diom. oppida in Italia 62.18
Diomedes quas gentes in Italia deleuit ibidem
Diomedes Spinam oppidum cõdidit 65.5
Diomedis promontoriũ 68.30
Diomedis inſula 313.13
Diomedis limen 671.26
Reliqua quære parte prima.
Dionyſiada inſula 81.49
Dionyſia inſula 79.33
Dionyſia quæ prius Chareta 141.28
Dionyſiopolis op. 77.53.& 78.3
Dionyſiopolitæ po. 109.34
Dionyſius Siciliæ Italiam adijcere uoluit 61.3
Dionyſius Geographus 81.16
Dionyſius Geographus ubi natus quo tempore, qui & in orientem miſſus 138.52
Dioryctus lacus 71.26
Dioſtecnoſia fons 42.14
Dioſcorias op. 119.26.33
Dioſcoron inſula 61.7
Dioſcuriada inſula 140.43
Dios bieritæ po. 111.37.& 116.5
Dioſpage oppidum 135.41
Dioſpolitis præfectura 99.33
Dioſpolis magna op. 101.39
Dioſpolis op. 105.11.& 109. 22.180.13
Dipſium argos 73 35.& 180.17
Diræ inſulæ 142.54
Dyrce fons 74.45
Direa oppidum 144.22
Dirini populi 62.30
Dyriodoris fluuius 121.49
Dyris, id eſt, Atlas mons 93.56
Dytrachium oppidum 61. 55.& 69.10.& 76.34
Dyrrhachij piſces qual. 823.41
Diſcera natio 97.37
Dium op. 80.28.& 81.10
Doberienſes po. 76.28
Dochi populi 146.9
Docleates po. 68.44
Dodonæ mirus fons 41.39
Dodonæi templi tintinnabula 931.31.& circa
Dodonæi Iouis templum ubi 70.54
Dolates populi 63.50
Dolicæ inſulæ 140.28
Doliche inſula 82.1
Dolichiſtæ inſula 113.35
Doloncæ populi 77.21
Donyſa inſula 82.12
Dolionis oppidum 115.21
Dolopes po. 71.35
Domada op. 141.19
Domazanes po. 147.7
Domibus carentes po. 122.31
Donaceſa mons 75.33
Dora fons 140.28
Dorica gens in Cappadocia 118. 7
Doridis op. 109.36
Dorilaum op. 111.24
Dorilæi populi 109.26
Dorion op. 73.13.& 76.4. & 111.9
Doris regio 75.11.& inde. 75.19.& 109.1.15. & 150.6.& 909.49
Doriſci gens 132.5
Doryſcum promont. 74.36
Doriſcus locus Thraciæ 77.39
Doron oppidum 107.24
Dorus fluuius 104.31
Draco mons 111.21
Draconon inſula 83.9
Dramaſa quæ 128.18
Drangæ po. 126.53.& 133.6
Drauus fluuius 69 33
Drepane inſula 79.22
Drepani opp. coralliũ 824.7
Drepanum promont. 59.47. 60,6.11.& 143.51
Drilon locus. 565. 44
Drilo amnis 68.53
Drymæa regio 72.4
Drimati populi 140.34
Drymodis, id eſt, Arcadia 73.50
Drymuſa 114.39
Drinius fluuius 70.1
Driopes populi ibid.52
Driopis regio 75.14
Dryuſa inſula 114.20
Dromiſcos inſula 37.7
Dromus Achilleos 84.48
Druentia fluuius 51.42
Drugeri po. 77.19
Duſius ſinus 140.20
Dudini po. 68.9
Dulichium inſula 79.35
Dulopolis oppidum 109.13
Dumna op. 144.21
Dumana inſula 88.37
Duria fluuius 64.48. & 84.25
Durias fluuius 49.42
Durinæ oppidum 138.37
Durius fluuius 90.13

E

EAs fluuius 69.10
Eanoon inſula 83.10
Eblitei montes 140.14
Ebode oppidum 141.32
Ebora op. 91.5
Ebrodunoij populi 52.22.& 67.49
Ebura op. 47.51.& 90.29
Eburiates po. 53.42
Erubini po. 61.22
Eburonices populi 89.15
Ebuſus inſula 58.7
Ebuſus non generat cuniculos 58.23.& 216.22
Ebuſi terra ſerpentes fugat 58. 21.& 919.11
Ebuſus inſula nobiles habet ficus 178.28
Ecbatana opp. 104.32. & 123. 47.& 137.46.& 133.21
Ecdippa oppidum 104.36
Echinades inſulę 79.32
Echinades inſulę quomodo natæ 37.17
Echinus op. 72.19.& 75.20
Echinuſſa inſula 82.16
Econia oppidum 75.10
Ecrectice regio 119.14
Ectini populi 67.50
Edennates po. ibidem
Edeſſa op. 106.18
Edetana regio 49.40
Edigis mons 105.25
Edini po. 60.14
Edones populi 125.13
Edonis populi 125.13
Edones oppidum 112.3
Edoni populi 77.20
Edonus mons 78.49
Edoſa op. 144.37
Edron portus 65.18
Egadda oppidum 104.14
Egeleſta 813.37
Egeſtæ aquæ 811.15
Egetini populi 62.34
Egilium inſula 58.42
Egnatia oppidum 62.3
Egnatiæ oppidi mirum 44.3
Egouari populi 90.2
Egra oppidum 142.33.46
Eguituri populi 67.51
Eion locus 119.51
Elæa inſula 116.55
Elæa op. 80.22.112.39
Elamitæ po. 141.3
Elamticus ſinus ibid.11
Elaphites inſulæ 70.28.& 114. 33
Elaphoneſos inſula 116.47
Elaphuſa inſula 79.24
Elatea oppidum 75.5
Elatium op. 106. 50
Elatus mons 79.41
Elatus fluuius 804.21
Eldamarij populi 135.38
Electrides inſulæ 70.17.& 86.28.& 952.30

Electrum in qua inſula 36.54. & 38.28
Elegia oppidum 106.2
Elæon op. 74.53.& 75.39
Elephantis inſula 101.30
Elephantine regio 396.35.& 654.21
Eleu populi 77.16
Elæuſſa inſula 113.26
Elæuſa op. 107.31.& 114.44
Eleuſa inſula 80.5
Eleus op. 78.45.& 109.37
Eleuſin oppidum 74.28
Eleutheræ op. 80.29
Eleutheræ op. 74.48.& 873.25
Eleutheros fluuius 105.4
Eliberi oppidum 47.52
Elice oppidum 37.31
Elimais regio 134.39.& 135.6.& 137.52.& 138.14
Elimæi po. 149.33
Eliorum ager 71.55
Elis quãtũ diſtet à Sicyone 32.21
Elis oppidum 72.56
Elis oppidum ædem Mineruæ habet 944.10
Elmon oppidum 75.25
Elongoſine locus 136.51
Elorum fluuius 60.2
Elorum caſtellum 813.25
Elus fluuius 816.20
Eluſates po. 89.30
Emanici po. 48.41
Emeritenſis conuentus 90.53
Emeritæ oppidi coccũ 237.24
Emeum oppidum 144.59
Emiſchabiles fons 141.33
Emmaum oppidum 103.59
Emodi mõtes 126.3.45.& 131.6
Enagora inſula 113.36
Encheleæ oppidum 68.9
Enœcadloæ populi 84.52
Enederuni populi 69.1
Engadda oppidum 104.10
Enguini populi 60.14
Enhydra op. 104.35
Eniandos op. 107.31
Eningia inſula 87.10
Enipeus fluuius 75.40
Enipi naoo 97.36
Eniſpe oppidum 74.1
Enneacrunos fons ibid. 33.& 809.30
Enobriſates po. 87.27
Enona op. 68.20
Enoſis inſula 68.20
Entellini populi 60.13
Eodanda inſula 140.56
Eos mons 142.50
Eous Oceanus 122.20
Epageritæ populi 119.37
Epagris inſula 81.26
Epei ager 72.56
Epetini populi Dianæ templum 120.55.& 932.48
Reliqua quære parte prima.
Ephæſtia oppidum 82.52
Epheſus op. 110.42.47.& 111.34
Epheſiũ minium quale 858.56
Ephyra op. id eſt corinth[9] 72.16
Ephyre inſula 79.53
Ephyri populi 71.34
Epicnemidij po. 75.1
Epidamnum op 69.8
Epidaphne op 105.25
Epidaurus inſula 37.12
Epidaurum Colonia 68.50
Epidaurus op. 73.26
Epidires op. 143.7
Epigranea fons 74.45
Epimaranitæ po. 140.12
Epiphanenſes po. 205.44
Epiphania op. 106.25.& 107.51
Epiri menſura 76.5
Epiri initium ubi 69.25
Epiri termini, populi, loca 70. 49.& 71.
Epiri boues quales 209.4
Epiropia inſula 79.54
Epis oppidum 144.43
Epiſibrium caſtrum 47.55
Epitheras op. quare 143.12
Epiuus mons 76.38
Epium oppidum 73.55
Epopos mons 36.52
Eporredicæ quid 65.38
Eporredia op. cur cõditũ ibi.37
Eporredia oppidum 566.10
Equeſtris Colonia 89.4
Eraſinus fluuius 42.13.& 73.27
Eratonos inſula 143.1
Erebinthus inſula 116.56
Eretria op. 81.12
Ereſon op. 114.53
Ergauicenſes populi 50.19
Ereſsij po. 112.9
Ergetini po. 60.13
Erginus fluuius 78.28
Eryanos fluuius 112.1
Erycini populi 60.13
Ericuſa inſula 60.43 & 79.24
Eridanus Hiſpanię fluuius ſecũdum quuſdam 952.34
Eridanus Rhodanus à quibuſdã appellatur ibidem
Eridanus fluuius qui & Padus ibidem.24
Eridaoi, id eſt, Padi fluuij deſcriptio 64.37
Eridanum Padi oſtium ibid.65.3
Erimanthus fluuius, & mons 74.7
Erymne oppidum 76.2
Erineos oppidum 72.46.& 75.11
Erythia inſula 92.32
Erythia inſula unde dicta ibidem.36
Erythræ op. 74.50.& 111.7.& 114.32.& 913.7
Erithra Rex 134.10
Erithris amnia 804.50
Erythræ regis ſepulchrum ubi 140.40
Erithræum mare quod 134.10
Erya mons 60.7
Erranoboa fluuius 127.29
Eſar oppidum 146.15.19
Esbonitarum populi 102.26
Eſcs 141.46
Eſcanus fluuius 69.55
Eſcua oppidum 47.55
Eſernini po. 62.52
Eſſedones populi 85.46.& 120.17.& 125.13
Eſſeni populi 104.2
Eſtiæ promontorium 116.38
Eſubiani populi 67.50
Etaxalos inſula 140.25
Ethecuſa inſula 114.3
Etheleum fluuius 115.35
Ethini populi 96.3
Ethuſa inſula 37.6
Etuni pop. 60.13
Euanthia oppidum 109.50
Euazæ populi 120.7
Eubœæ inſulæ deſcriptio 80.52
Eubœæ magnitudo 81.2
Eubœæ piſces quales 823.40
Eubœa Bœotiæ iuncta 77.8
Eubœæ Euripus qualis 39.52.& 74.55
Eubœæ urbes 81.2.10.& 82.35
Eubœæ nomina plura 81.25
Eubœæ calidæ aquæ 806.23
Reliqua quære parte prima.
Eeburiates populi 53.42
Euburo oppidum 90.24
Euchatæ po. 125.29
Endemia inſula 82.44
Endæmon Arabia quæ 138.33.per totum
Eudon fluuius 109.51
Euenus fluuius 71.38.& 72.36
Euganei po. 66.44.& 67.20.29
Euganei unde dicti 67.29
Euganeorum populi quot oppida ibidem.20
Eugoa oppidum 144.39
Euhippa op. 110.46
Eulæus lacus 183.2
Eulæus fluuius ex quo reges bibunt 133.2.& 138.5.35.& 807.17
Eumenetica regio 110.31
Eumenia oppidum 109.48
Eumenia Thraciæ oppidum 77.56
Euonymiton regio 145.18
Euonymus inſula 60.45
Euonum inſula 82.45
Eupatoria oppidum 118.9
Eupalia op. 72.52
Euphorbeni po. 109.35
Euphratis fluuij deſcriptio 106.26.per totum
Euphraos ortus 135.50
Euphrate fluuio Meſopotamia inundatur 135.23
Euphratis curſus 125.33.& 137.11
Euphratis oſtiũ 105.49.& 106.27.& 120.53.& 136.11.141.37
Euphratis lacus 133.1
Euphratis curſus, & nauigatio 136.26
Euphrates, Tigris quantum diſtent 137.27.& 139.44
Euphrates deductus 135.52
Reliqua quære parte prima.
Eupilis lacus 67.1
Euranium op. 109.39
Eurianaſſa inſula 114.34
Eurymedon fluuius 107.55
Eurymeni populi 78.5
Euripus in Helleſponto 83.20
Eurip. Taurominitanus 39.51
Euripus Bœotiæ 81.2
Eurome oppidum 109.53
Europa tertia orbis pars 46.22
Europæ ſinus primus 46.55.& 57.50.& 60.45
Europæ ſinus ſecundus 61.12.& inde
Europæ ſinus tertius qui 70.38
Europæ ſinus tertius quæ continet ibidem 40
Europæ ſinus tertius 78.48
Europæ ſinus quartus ex magnis 83.12
Europa ubi prologo 46.29
Europa ſecunda orbis pars cur credita ibidem
Europæ laus 46.46
Europæ ab Aſia diuiſio 78.39.& 83.15.& 115.11.& 116.39
Europæ omnis menſura 91.42 per totum
Europæ magnitudo 149.1
Europa, & Aſia quantum inter ſe diſtent 115.13
Europæ, & Aſiæ propinquitas 117.20
Europum op. Syriæ 106.30
Europus op. 76.20.& 135.1
Eurotæ fluuij ſimulacrũ 876.14
Eurotas fluuius 73.20
Eurotos fluuius 75.49
Euthene op. 109.37
Eutanæ op. ibidem
Eutychia inſula 82.49
Eutichides 876.13
Euxinus pontus 83.27
Euxini ponti deſcriptio, & nomen unde 117.5.& inde
Euxini ponti menſura 117.26

F

Fabaria inſula 87.28
Fabienſes populi 56.22
Fagi po. 62.12
Falarienſes po. 63.33
Falerni agri ubi 55.48.56.23
Reliqua quære parte prima.
Faliſca colonia 54.28
Faliſci po. 54.21.& 154.14
Fallienates po. 64.10
Fama Iulia op. 48.17
Faneſiorum inſulæ 87.10
Fanum fortunæ colonia 63.47
Faſſci populi 69.1
Fauentia Hiſpaniæ op. 47.53
Fauentia Italiæ op. 49.56
Fauentini po. 64.26
Fauonienſes po. 63.56
Felia Iulia colonia 804.56
Felis gens ubi 85.53
Felicitas Iulia op. 91.4
Feliginates po. 64.7
Felſina colonia ibid.23
Feræ gentes ubi 819.24
Ferentinates po. 56.23
Ferentinum op. 54.35
Feritor fluuius 54.1
Feroniæ lucus 54.30
Ferreus mons totus 885.44
Fertilia loca 55.1.& 126.18.& 129.47.& 136.25.& 142.54.& 143.3
Feroni 66.43
Feſcennia op. 54.35
Feſulæ op. ibid.34
Fibularenſes po. 50.22
Ficaria inſula 59.13
Ficolenſes populi 56.24.& 62.52
Ficulnea op. 57.4
Fidenas op. 54.52
Fidenates po. 57.20.& 62.54
Fidentia op. 47.51
Fidentini po. 64.26
Firmanorum caſtellum 63.27
Flamonienſes po. 66.46
Flanaticus ſinus 66.28
Flauia colonia à quo 103.16
Flauiobriga colonia 89.52
Flauiopolis colonia 78.25
Flauium oppidum 69.22
Flauona op. 68.18
Fleuum Rheni fluuij oſtium 88.5
Florentia op. 352.38
Florius fluuius 90.4
Fluenoni po. 54.34
Flumina gemmifera quę 976.2
Flumina mira plura 41.2.& inde
Flumina aurum uehentia 852.40.& inde
Flumina quare non refluunt uti maria 39.34
Flumina terrã ſubeuntia 41.12
Reliqua quære parte prima.
Focunates populi 67.44
Fœminæ tantum ubi regnant 559.15
Fontium multitudo ubi 70.55
Fons aquæ regiæ 71.9
Fons peſtifer Germ. 661.10
Fontes miri 41.29
Fons Ionis mirus ibidem 39
Reliqua quære parte prima.
Forentani po. 56.25.& 62.30.& 66.48
Foretij po. 57.10
Formiæ op. 55.39.& 58.48
Forauguſtana ciuitas 50.29

Foroappi po 54.25
Forobremitiani po. 63.52
Forocornelienſis ager 56.6
Foroflaminenſes populi 63.51
Forofului op. 54.8
Foroiulienſes po. 63.51.& 66.47
Foroſempronienſes populi 63.52
Foropopulienſes 56.22
Foronibienſium ager 64.35
Forum Iulij Octauianorum colonia 51.56
Fortunatæ inſulæ 91.23
Forumclodij 64.25
Forumlinij ibidem
Foroclodij po. 54.36
Foroneronienſes po. 52.15
Forum Iolium 48.3
Forum Voconi op. 52.14
Forum Decij 62.54
Forum nouum ibidem
Foſſaclodia op. 65.18
Foſsiones portus 65.13
Fortunales po. 48.40
Fortunatæ inſulæ 91.23
Fortunatæ inſulæ quæ ubi, & quot 148.3. per totum
Frabaterni po. 56.24
Frauertium op. 61.51
Fregellani po. 56.24
Fregine op. 54.27
Freginates po. 55.23
Frentana regio 62.13
Frento fluuius 62.12
Frentani populi 62.31.42
Friſij po. 661.81
Friſiorum inſulæ 87.56
Friſiabonum gentis inſulæ ibidem
Fruſinates po. 56.23.
Fucentes po. 62.46
Fucinus lacus 41.3.& 62.47.& 227.10.& 936.49
Fugali populi 62.52
Fulginates po. 63.51
Fulſinates po. 68.17
Fundanus lacus 55.39
Fus fluuius 93.56

G

Gabale promontorium 105.10
Gabales po. 89.34
Gabe op. 104.27
Gabellus fluuius 64.46
Gabeni oppidum 105.37
Gabienſis agri mirum 38.10
Gabini po. 56.25
Gabri po. 120.26
Gadagalen po. 844.38
Gaddara op. 104.18
Gades oppidum à Tirijs conditum 104.42
Gades nauigandi terminus 29.30
Gades quantum ab orbe Romana diſtent 502.18
Gades quantum à Sardinia diſtent 59.19
Gadis inſula 91.24
Gadium oppidum 29.49.& 91.31
Gadir uel Gadira inſula 91.35
Gaditanus conuentus 47.17
Gaditana Iulia oppidum 91.29
Gades inſulæ 47.25
Gaditani Freti longitudo latitudoq; 46.26
Gaditano freto Oceanum non ingredi terras 86.45
Gaditanum fretum ubi prologo 46.26.& 57.53.& 148.37
Gaditanus Oceanus qualis 39.54.& 41.34
Gaditani Oceani piſces quales 818.1.17.22
Gagaude inſula 145.30
Gage oppidum 108.32
Gagis fluuius 939.26
Galanis op. 37.25
Galaſa op. 104.23
Galatha inſula 60.23
Galathani po. ibid.16
Galata inſula 98.27
Galathæ terra qualis 919.10
Galatiæ deſcriptio 115.44.51.& 117.44
Galatiam Galli quondam incoluerunt 115.53
Galatiæ terminus 116.35
Galba Imperator quid in Narbonenſi 58.22
Gallecia regio 90.13
Galetiæ regionis menſura ibi.16
Galilæa regio 103.24
Galla oppidum 97.41
Gallatiæ Opalus 959.45
Galleci po. 51.7.& 90.16
Gallecia aurum habet 853.16
Galetiæ plumbum 887.46.56
Galleti populi 89.10
Galliani ſaltus 64.27
Galliæ deſcriptio 88.41. per totum
Gallia Togata ubi 63.39
Gallia Lugdunenſis 89.9. per totum
Gallia Comata 88.42.& 291.46
Galliæ menſura 88.47
Galliç terræmotu minime quatiuntur 34.56
Galliæ Coralliom 82.46
Galliæ plumbum 837.46
Galliæ nitrum 940 36
Galliæ ſal. 813.55
Gallici Oceani piſces maximi 217.55
Gallicus Oceanus 89.39.& 90.30
Gallica ora ab Ancone incipit 63.38
Gallicum mare ubi 29.38.40.14.57.55.& 89.39
Gallus ager Ariminum 63.48
Gallus fluuius à quo Galli Cybeles ſacerdotes dicti 816.11
Gallus fluuius 217.35.& 804.13
Gallici maris inſulæ 57.55
Galli Galatiã incoluerũt 115.53
Gallorum genera tria 88.43
Reliqua quęre parte prima.
Gallipolis Senonum 61.39
Gallisalutæ po. 129.25
Gamale op. 37.25.& 103.20
Gambreues po. 144.32
Gamphaſantes populi quales 98.49
Gamphaſantes nudi 99.2
Gandari po. 124.42
Gangaridum gens 127.37
Gangre op. 118.2
Gangis fluminis inſula 827.51
Gangis fluminis ortus, magnitudo, fertilitas, & quot flumina recipit 127.25. per totum. 128.18.20.& 127.11
Ganges fluuius aurum fert 851.41
Ganges flu. gemmifer 976.3
Gangis fons ubi 115.9
Gangis anguillæ quales 217.32.& 223.27
Gangis latitudo, profunditasq; 127.34
Ganges ab Euphrate quantum diſtet 44.40
Garama op. 97.27
Garamantes populi ubi 96.2. 98.40.& 149.7
Garamãtes à quo Romano uicti 97.27
Garamãtes ſine cõiugijs 99.1
Garamantes latrones 97.43
Garamantũ iter difficile ibid.
Garamãtũ hones quales 209.22
Garamantici carbũculi 960.56
Gardæi populi 820.25
Gareſci populi 76.29
Gares populi 62.14
Garganus mons 62.9.& 63.32
Gargane portus ibidem
Gargaphie fons 72.46
Gargara mõs & oppidum 112.2
Gargus promontorium 108.39
Garne portus 62.11
Garode inſula & oppidum 146.37
Garpheti populi 540.24
Garſauritis regio 818.22
Garumna fluuius 88.45
Gaſani populi 140.24
Gaugamela op. 835.38
Gaudæ populi 77.27
Gaulopes po. 139.50
Gaulos inſula 60.22.& 98.25
Gaurani montes 55.49
Gauratæ populi 132.48
Gaza opp. 102.33.& 103.9.& 123.43.139.30.& 143.43
Gazatę populi 105.36
Gazacena regio 118.15
Gazelom op. ibidem. 117.56
Gaziura op. ibidem
Gebanitę po. 140.46
Gebenna mons 51.87.& 88.48
Gebet fluuius 115.33
Gedranitæ op. 141.27
Gedroſia Nyctegreton herbam habet 569.3
Gedroſi populi 129.40.& 131.48.& 149.32.& 217.46.& 316.46
Gedruſi populi 132.7.15
Gelani po. 60.14
Gelas fluuius 60.13
Gelduba caſtellum 513.23
Gelæ populi 124.44
Gelon fons 805.20
Geloni populi 85.43
Gemellenſes po. 50.28
Gemelli colles 59.51
Gendos fluuius 116.19
Geneſera lacus 103.42
Genetarum oppidum 118.37
Genſoa oppidum 144.38
Gentes feræ 119.24
Gentes à minutis animalibus deletæ 198.40
Genua op. 48.23.& 53.56
Genuſini po. 62.30
Geoaris inſula 79.32
Georgi po. 84.53.& 122.36
Geranea oppidum 73.20.& 74.27.& 78.1
Gereſtum oppidum 81.18
Gereſtum promontorium 81.3
Geretæ populi 129.38
Gergitos op. 811.50
Geryones po. 98.38
Germaniæ deſcriptio 87.37. per totum
Germaniæ æs 865.32
Germaniæ miri fontes 805.25
Germaniæ ſal 813.55
Germaniæ ſuccinum 954.10
Germanicum mare 88.27
Germaniam ſeptentrionalis Oceanus contingit 29.33
Germania Scythiæ contermina 189.17
Germanię mẽſura 84.26.& 87.31
Germaniæ flumina 87.50
Germ. legionum caſtra 91.54
Germaniæ fons peſtifer 661.10
Germani Hiſpaniæ po. 50.36
Germani de genere Scytharum 84.31
Germanorum genera quinque 87.41
Reliqua quære parte prima.
Germanicopolis op. 115.34
Gerontia inſula 82.42
Gerra oppidum 139.52
Gerraicus ſinus ibidem
Gerro quod Adipſon 142.40
Gerrus fluuius 85.7
Gerundenſes po. 50.10
Geſchtron locus 82.56
Geſoriacum littus 88.13
Geſoriacus pagus ibid.53
Geſſorienſes po. 50.10
Geſſus fluuius 110.37
Getæ populi 77.26
Getæ populi à Romanis Daci dicti 84.17
Gethone inſula 83.4.& 114.46
Getta oppidum 104.33
Getuli populi 93.24.30.& 94.35
Getulis regio 96.37
Getulica purpura ubi 148.1.& 235.14.& 896.39
Gyaros inſula 82.9.& 198.45.& 215.39
Gigarta oppidum 105.2
Gigarto fons 824.23
Gygemoros mons 78.50
Gygeum ſtagnum 110.13
Gymnaſiæ inſulæ 58.13
Gymnetes po. 98.37.& 155.36
Gymnis oppidum 72.6
Gymnetes populi 146.9
Gynecopolites pręfectura 99.42
Gynecocratumeni populi 120.6
Gindarenos op. 105.36
Gingla oppidum 106.24
Gyrei populi 141.31
Gyri mons 97.42
Gyrton oppidum 76.4
Gyguri populi 52.2
Guſſa inſula 68.23
Gyſtate oppidum 144.20
Gytheates ſinus 73.28
Gythium oppidum 850.7
Glanicus fluuius 55.42
Glanis fluuius 54.36.54
Glanum Liuij 52.15
Glari populi 240.22
Glauconneſos inſula 81.20
Glaucus fluuius 109.12.48.& 113.38.& 119.10
Gleſſaria inſula 87.29.& 88.28.& 953.55
Glinditiones po. 68.45
Gliſſas op. 74.50
Gnebades Arabes 142.52
Gnidi Veneris ſimulacrum nobiliſsimum 922.13
Gnidi oppidi penſile ambulacrum 931.17
Gnidos oppidum 70.85.& 109.13.& 113.51.850.6
Gnomonis conſider. 149.48
Gnoſos oppidum 80.27
Gohoea portus 140.28
Gogarei populi 129.20
Golgœ oppidum 113.23
Gomphi op. 75.28
Gonoi op. 78.28
Gophoa oppidum 144.20
Gora op. ibid.34
Goralus fons 140.24

Gordiæi populi 135.35
Gordiæi montes 121.53.& 137.15
Gorditanum promontorium 59.11
Gordiucome 115.32
Gordium oppidum ibid.52
Goramia op. 76.22
Gorgades inſulę, ac Gorgonum domus, & earum hiſtoria 147.43.& inde
Grabei populi 69.1
Graccuritani po. 50.19
Gracula Turanius ſcriptor 46.33
Græcæ gentes in Cappadocia 118.7
Græcæ gentes tres tantum inire dicuntur ibid.7
Græciæ faboloſitas, ac literarum claritas ubi 70.47
Græcia ubi Italiæ proximior 61.45
Græcia unde dicta 75.17
Græcia magna 53.6.& 60.47
Græci plura Italiæ loca tenuerunt 57.29
Græci in gloriam ſuam effuſi 53.5
Græci Hiſpaniæ incolæ 90.9
Græcorum mendacia portentoſa 92.35
Reliqua quære parte prima.
Græcienſe mare quod 79.7
Græciochantæ po. 136.26
Gragus promontorium 168.39
Graiæ Alpium fauces 65.36
Gramen Parnaſſi quale 656.33
Granicus flu. 112.20.& 115.18
Granius fluuius 132.52
Granucomatæ tetrarchia 105.37
Graſtonia op. 76.50
Graucaſus & Caucaſus idē mōs 125.18
Graucomen 144.29
Grauij 90.9
Grauiſcarum oppidi corallium 824.8
Grauiſcæ oppidum 54.24
Gregari populi 120.25
Grephis op. 74.51
Gryliofolius fluuius 111.51
Grynia oppidum 111.45
Grumentini po. 61.22
Gugerni po. 89.6
Gumbritæ po. 119.29
Guougi colonia 94.53
Guttalus fluuius 87.50
Guttones populi 87.44.& 952.55
Guttones electrū habent 952.55

H

Habeſſus oppidum 108.35
Hadranitani op. 60.16
Hadrumentum op. 149.38
Hæbodes inſulæ quot 88.24
Hæmi montis deſcriptio 77.22.25.& 78.5
Halcyone op. 75.10
Haleſioi populi 60.14
Heleſus fluuius 111.1
Haliacmon flu. 76.18.& 804.46
Haliartus op. 74.49
Halycarna op. 71.45
Halycarnaſſus oppidum 109.38.& 914.45.& 925.56
Halicyenſes po. 60.16
Halydienſes po. 110.1
Halys fluui⁹ ubi 117.56.& 118.13
Halyſernæ op. 112.36
Halyz oppidum 107.23
Halyzea oppidum 71.29
Halizones populi 115.29
Halmiris lacus 84.9
Haloneſos inſula 83.4
Halone inſula, & op. 114.37.& 115.50
Halonneſos inſula 142.54
Halorniæ populi 76.18
Halos oppidum 75.23
Hamazobij populi 84.18
Hamirei po. 141.27
Hammanientes po. 97.9
Hammæum littus 140.22
Hammodara op. 144.28
Hammonis fons miræ naturæ 41.45
Hammonis oraculum ubi 96.41.& 145.32
Hammonij populi 141.38
Harenarum inſulæ ubi 128.53
Hargyrippa op. 62.18
Harmaſtis op. 121.35.52
Harmatopolitæ po. 112.43
Harpaſa op. 38.30.& 110.4
Harpaſus fluuius ibidem
Harpi oppidum 62.17
Hasbytæ populi 97.8
Haſsi Galliæ po. 88.54
Hebata oppidum 135.49
Hebdomecontacometæ populi 144.30
Hebrus flu. 77.18.23.41.& 78.51
Hebrus flu. aurum fert 851.40
Hecatompylos op. 124.10.& 126.50.& 135.1
Hecubæ tumulus 78.44
Hedypnus amnis 138.11
Hedui po. 89.14.& 425.11
Hegua op. 47.54
Helbo inſula 113.39
Helgas op. 115.33
Helia Italiæ op. 57.31
Helene inſula 80.49.& 168.33
Helicon mons herbis laudatus 665.9
Helæ oppidi corallīū 824.7
Helice op. 72.45
Helicon mons 72.7.& 74.43
Helium Rheni oſtium 88.1
Heliopolis op. 105.24
Heliopolitis præfectura 99.40
Helos locus 73.9.& 111.9
Hellas regio 72.22
Hellas regio, & eius ſitus, terminiq́; 74.19
Hellas op. 75.24
Hellen Res ibidem 16
Hellenis regio à quo dicta ibid.
Hellene inſula 80.49.& 81.53
Hellenæ po. 75.18
Helleni po. 90.9
Helleſponti deſcriptio 83.18
Helleſponti menſura ibidem 26 & 116.45
Helleſpono anguſtiæ 78.38
Helleſpōt⁹ quondā terra 37.19
Helleſponto longitudo, latitudoq́; 78.52.& 83.26
Helleſpontus ubi primum ſe cōcitat 112.47.& 115.10
Helleſpōtij po. 113.12.& 153.23
Hellopes po. 70.54
Hellopiæ aquæ 81.14
Helmodenes po. 141.31
Heluetij po. 89.3
Heluinum fluuius 63.26
Heluorum gens 52.10
Hemaſini po. 68.49
Hemeſa op. 106.50
Hemiſeni po. 105.38
Hemuatę po. 141.19
Hemus Epiri mōs 91.8.& 810.1
Hennenſes po. 60.14
Heneti populi à quibus Veneti 117.46.& 954.11
Heniochi populi ubi 118.53.& 119.18.& 124.49
Heniochi populi à quibus 119.32.& 121.55
Heniochorum gens 118.59
Heniochij montes 121.7
Heordeoſes po. 76.25
Heordeæ op. ibid.21
Hephæſtij montes ardentes 43.16.& 108.30
Hephæſtiades inſulæ 60.28
Hephæſtium ciuitas 108.30
Heptaphonon locus cur dictus 933.33
Heptaporus fluuius 112.19
Heraclea op. 124.45
Heraclea quæ aliquando Siris dicta 61.18
Heraclea Syriæ op. 105.11
Heraclea Cariæ oppidum 109.53.& 110.34
Heraclea Ponō op. 117.37
Heraclea Ponto oppidum lauro abundat 384.54
Heraclea Macedoniæ oppidum 56.27.31.50
Heracleæ Pōti oppidi Iouis aræ 416.56
Heraclea Sinōca 76.31
Heraclea Thraciæ op. 77.34.52
Heraclea Galliæ op. 51.45
Heraclea Græciæ oppidum 75.22
Heraclea Tauricæ op. 85.19
Heraclea Cretæ 80.25
Heracleū promont. & flu. 118.54
Heracleum op. 119.33
Heracleopolitis præfectura 99.43.& 931.43
Heracleotes tractus 111.50
Heracleopoli ócus Laby. 931.23
Heracleoticū Nili oſtiū 102.22
Heras lutra inſula 59.14
Herata inſula 82.24
Herbanum op. 54.55
Herbeſſenſes po. 60.15
Herbitenſes po. ibidem
Herbolenſes po. ibidem
Hercyniæ ſyluæ magnitudo 386.53
Hercynius ſaltus 84.21.87.52
Hercyniæ ſyl. miræ aues 262.37
Hercynium iugum 87.52
Herculanium op. 56.6
Herculis termini in occi. 46.42
Herc. columnæ cur creditæ ibi.
Herculia columnæ in occidēte 29.30.& 44.20.& 92.20.& 149.39
Herculem in Hiſpania fuiſſe fabuloſum 47.39
Herculis petra 823.36
Herculis patria 74.42
Herculis lapidei cāpi in Gallia 51.49
Herculis portus 53.49.& 57.42
Herculis inſulæ duæ 59.11
Hercules per Alpes 65.36.& 67.25
Herculia oppidum in Aegypto 99.45.& 101.47
Herculis aræ, & finis uſq; in Indum fluuium 92.33.& 124.55
Reliqua quære parte prima.
Hercuniates po. 69.38
Herdorienſes po. 62.30
Hærea op. 73.55
Hermeſia op. 111.13
Hermandus fluuius 131.46
Hemerte inſula 114.48
Herminei Smaragdi 957.42
Hermione op. 73.34
Hermiones po. 87.47
Hermiſium op. 85.37
Hermonaſſa op. 119.53
Hermoinius ager 79.53
Hermonthitis prefectura 99.31
Hermopolitis præfect. ibid.40
Hermus fluuius 111.22
Hermunduri po. 87.47
Hernicus ager 55.26
Herodium regio & op. 103.32
Heroopoli ócus ſinus 102.30
Heroum op. 141.15.& 142.20
Hertice po. 120.31
Heſidrum fluuius 127.9
Heſperidum horti & eorum fabulæ expoſitio 92.29.& 96.47.& 953.24
Heſperides inſulæ 147.50
Heſperioncer͡as promont. 147.17
Heſperiū promontoriū 93.34
Heſperiæ populi 275.23
Heſperij po. 147.40
Heſperij mōtis campi noctu nitent 43.26
Heſperij Aethiopes 147.18
Heſſedones po. 85.46
Heſtiodis regio 804.38
Hetruria regio 52.26
Hetruriæ deſcriptio 54.13
Hetruria à ſacrifico ritu dicta 54.16
Hetruriæ diuerſa nomina ibidem.14
Hetruriæ terminus Tyberis ibidem.42
Reliqua quęre parte prima.
Hetruſci 54.30
Hyampolis op. 75.6
Hyantes po. 74.56
Hybanda inſula 37.8
Hiberniæ inſulæ deſcrip. 88.19
Hyblæ op. mel 278.34
Hyblenſes po. 60.15
Hydaſpes flu. 127.4.& 128.31
Hyde op. 110.12
Hydiſſenes po. 110.2
Hydras locus 133.44
Hydrelitæ po. 109.23
Hydreumata 133.22.& inde
Hydruntum op. 61.43
Hydrus portus 61.53
Hydruſſa inſula 80.51.& 81.26.29
Hiera inſula 36.39.& 60.36.& 82.23.& 114.53
Hiera inſula ſemper ardēs 43.33
Hiera op. 145.17
Hieromiace fluuius 104.22
Hieras fluuius 116.34
Hierapytna op. 80.25
Hierapolis op. 80.26.& 105.32.& 106.48.& 723.32
Hierapolis ſpecus 38.1
Hiericus op. 103.28
Hierocepia inſula 113.28
Hierocomitæ po. 112.42
Hieroneſos inſula 60.23
Hieropolitæ po. 109.24
Hieropolitenſes 112.43
Hieros fluuius 112.1
Hieros op. & flu. 119.42
Hieroſolyma 103.31.& 149.48
Hyi populi 137.53
Hyda op. 109.11
Hylas fluuius 115.38
Hylatæ po. 105.38
Hylea regio 84.51
Hylæ op. 74.49
Hyleum mare 84.11
Hylis regio 62.31
Hilleuionum gens 87.18
Hyllum oppidum 111.27
Hymani po. 68.8
Himantopodes populi quales 98.50.99.6
Himera op. cum fonte 60.7
Hymettus mons 74.34.& 914.41
Hymetti mōtis mel quale 278.33
Hymos inſula 128.20

Hypęgeni

Hypæpeni populi 111.37
Hypalus,id eſt,Fauonius 133.7
Hypanis fluuius uermẽper diẽ tantum uiuentem generat 290.19
Hypanis fluuius ubi 84.56.& 85.9.42.& 810.26
Hypaſis fluuius 32.45.& 117.4.&118.33
Hypaton oppidum 144.40
Hypea inſula 58.29
Hyperborei populi ubi 85.53.& 111.26.30.& 115.53
Hipere inſula 85.19
Hiperia fons 75.27
Hiperis fluuius 132.49
Hipobarus fluuius 953.26
Hiporeæ populi 146.10
Hipparenotum po. 136.23.13
Hippi op. 111.11
Hippini po. 110.5
Hippus mons 116.16
Hippinm op. 62.18
Hippo Diarytus, uel Dilutus 95.29.& 149.37
Hippo Hiſpaniæ op. 48.14
Hippo Italiæ op. 57.41
Hippo Iudeæ op. 103.44
Hippo Regius op. 95.20.& 149.38
Hippocrene fons 74.46
Hippon Dion op. 104.25
Hipponenſis ſinus 95.19
Hipponeſos inſula 114.10
Hippopodes inſula 87.10
Hippos fluuius 119.5
Hippuris inſula 82.16
Hippuros portus 130.34
Hipporiſſuſa inſula 82.26
Hypſa amnis 60.5
Hypſalti po. 77.19
Hypſizorus mons 76.38
Hyrcanus mons 108.25
Hyrcani populi 114.14.& 134.54
Hyrcani maris forma 112.54
Hyrcani Ioniæ po. 111.33
Hyrcanium mare quomodo ex Oceano irrumpit 112.54
Hyrcanium mare ex Scythico Oceano 112.38
Hircanij maris menſura,ibidem 41.& inde
Reliqua quære parte prima.
Hyreſeon op. 74.54
Hyriæ op. ibidem.53
Hyriæ inſula 79.40
Hirienſes po. 107.46
Hyrini po. 72.31
Hyrmine locus 72.52
Hirminium fluuius 60.3
Hirpiæ po. 154.25
Hirpini po. 61.27.&.62.4
Hirpinorũ regio ſecũda 62.22
Hirpinorũ ſpecus mirus 37.55
Hyrri po. 87.22
Hilarci po. 67.44
Hyſiæ op. 71.47
Hiſpalenſis conuentus 47.18.& 48.16
Hiſpalum promontoriũ 118.53
Hiſpali mirus puteus 40.4
Hiſpaniæ deſcriptio & nomina 47.2
Hiſpaniæ ulterioris deſcriptiõ ibidem.4
Hiſpaniæ citerioris deſcriptio 89.42.per totum
Hiſpaniæ breuis deſcriptio 90.27.& inde
Hiſpaniam quę gentes habitarũt 47.35
Hiſpania à Græcis habitata 90.9
Hiſpania metalli omnis ferax ibidem.18
Hiſpaniæ diuiſio 47.2
Hiſpaniæ laus 976.25
Hiſpaniæ ſal 813.56
Hiſpanię citerioris oppida quot 49.19
Hiſpanię colonię quot 49.16
Hiſpania Iberia dicta à Græcis 49.49
Hiſpania auri fertilis 851.52
Hiſpania argenti fertilis ibid.
Hiſpaniæ minium 858.13.& inde
Hiſpaniæ citerioris menſura 51.10
Hiſpania omnis fertilis metallo ibidem.15
Hiſpania quibus abundet ibid.& inde
Hiſpaniæ totius menſura 91.17
Hiſpaniæ finis 90.17
Hiſpaniæ plumbum 887.45
Hiſpaniæ purpuriſſum 897.5
Hiſpaniæ parietes ex terra 914.11
Hiſpaniæ alumen 916.32
Hiſpaniæ magnes 937.21
Hiſpaniæ uenti 22.13
Hiſpaniæ nitrum 946.36
Reliqua quære parte prima.
Hiſpanarum gentium numerus 50.50
Hiſpanum mare ubi 87.53
Hiſpanenſe Rhodani os 51.43
Hiſpellum oppidum 63.48
Hiſpiratitæ populi 124.4
Hilli populi 125.14
Hiſtonium oppidum 61.41
Hytanis fluuius 132.38
Holophyxos oppidum 76.41
Holopyxos op. 80.29
Homeri ſepulchrum 105.26
Reliqua quære parte prima.
Homeritæ po. 141.26.51
Homines ſacri ab hominibus illęſi ubi 111.33
Reliqua quære parte prima.
Homolium oppidum 76.3
Homona oppidum 107.40
Homonadum gens ibidem.39
Horatæ populi 129.8
Horiſius fluuius 115.25
Hormenium oppidum 75.55
Hortanum oppidum 54.35
Hortenſes populi 57.11
Hortenſes populi alij 64.6
Hoſtilia uicus iuxta Padum, & ibi mirum de apibus 570.28
Humana carne ueſcentes 125.32
Reliqua quære parte primá.
Hunni populi 11[illegible]
I
IActus fluuius 64.45
Iader inſula 70.20
Iadera colonia 68.24.34
Iadoni populi 90.3
Iætenſes populi 60.16
Ialij populi 118.54
Ialyſum oppidum 113.43
Iamnes oppidum 103.11
Ianno oppidum 58.18
Iamculum op. 57.6
Iapidum regio ubi 66.10.29
Iapidis regionis finis 68.21
Iapygis Acra promont. 61.41
Iapix op.& regio 62.3
Iaſi populi 69.35
Iaſius ſinus 109.41.& 110.19
Iaſon in Italia 57.25
Iaſonium fluuius 118.43
Iatus oppidum 129.43
Iatij populi 124.41
Iaxartes fluuius 112.45.& 114.20.& 125.2
Iaxartes & Tanais idem exiſtimatus 125.3
Iazyges populi 84.23
Iberia & Hiſpania eadem 49.49 & 952.34
Iberia regio 118.52.111.35
Iberiæ fœniculum optimum 558.24
Ibericum mare ubi 57.54
Iberi fontes 89.55
Iberi in Hiſpania 47.36
Ibertes fluuius 114.23
Iberum geos 111.35
Iberus flu. 49.45.& 111.39
Icarium mare quod 79.9.& 81.55
Icarium mare unde ibidem
Icarius mons 74.34
Icaros inſula ibidem.& 114.14
Icarus fluuius 125.25
Icaruſa fluuius 129.42
Icatalæ po. 110.21
Ichanenſes po. 60.16
Ichara inſula 139.50
Ichnæ oppidum 76.22
Ichnuſa inſula, id eſt, Sardinia 59.20
Ichthyoëſſa inſula 82.2
Ichthyophagi populi 132.26.18.34.& 140.23.22.26.& 144.5.& 171.8
Ichthys promontorium 73.4
Icocio oppidum 48.38
Iconium op. 107.32.48.125.48
Ienſion oppidum 95.2
Icoſitani oppidum 49.38
Ida mons Troadis 730.& 111.54
Idæ magnes 937.21
Idæi dactyli po. 180.30
Idæus Cretæ mons 80.31
Idalium oppidum 113.24
Idumenenſes populi 76.27
Idubeda fluuius 49.44
Idumęa regio Syriæ pars 102.51
Idumeæ deſcriptio 103.5.23.& 149.48
Iebba oppidum 104.33
Ieterus fluuius 69.55
Igilgili oppidum 95.5
Ilerdenſes populi 50.16
Ilergaonum regio 49.44
Ilergetum regio 49.50
Iletia inſula 114.37
Iletia oppidum 75.32
Ilici oppidum & ſinus 49.56
Ilienſes populi 59.25
Ilionenſes populi 56.26
Ilipa oppidum 48.10
Ilipula oppidum 48.26
Iliũnite oppidum 141.27
Illiberis oppidum 51.12
Illyrici deſcriptio 68.6
Illyrici gentes ignobiles ibid.11
Illyrici maris inſulæ ibid.21
Illyricum Pannoniæ pars 69.30
Illyrici lõgitudo & latitudo maxima ibid.55
Illyrici ora plures habet inſulas 70.11
Illyrici qui proprie dicti 69.1
Illyrij mirus fons 41.43
Illyris inſula 113.29
Illyris regio 153.52
Illiturgi oppidum 48.3
Iliſſus fluuius 74.35.& 82.49
Ilium urbs 111.23
Ilium quondã iuxta mare 36.26
Reliqua quære parte prima.
Illurco oppidum 47.55
Illoxo oppidum 50.2
Ilorcitani populi ibid.34
Ilorci 47.43
Illua inſula 58.44.& 884.52
Illumberitani po. 50.25
Iluecenſes po. ibidem.24
Imacarenſes po. 60.16
Imaduchi po. 110.21
Imaus mons 108.25.& 116.45.& 127.28.& 150.14.& 153.9
Imbarus mons 107.35
Imbraſſus fluuius 114.22
Imbros inſula 81.46
Imitiſsi populi 110.27
Imitueni montes ibid.29
Imitui po. ibid.27
Inachus fluuius 73.27
Inachium op. ibidem.55
Inarine inſula 58.51
India tertia mundi pars 126.39
India neq; æs, neq; plumbũ habet, ſed hæc gemmis permutat 887.42
India terrarum omnium maxime gemmifera 976.4
Indiæ margaritæ 926.36
Indiæ fons mirificus 805.9
Indiæ initium 126.3
Indię menſura fertilitasq́ue ibidem & inde
Indiæ urbes innumeræ 126.32
Indiæ ingenua flumina quàm plurima ibidem.38
India opalos gemmas habet 959.12
Indiæ gemmæ 960.40
Indiæ purpuriſſum 896.24
Indiæ montes 126.45
Indiæ gentes plures 127.40. per totum
Indiæ alabaſtrites 928.4
Indiæ ſolitudines 128.52.129.28.& 131.54
Indiæ metalla 118.4.& 129.4
Indiæ emporia 128.43.& 129.12
Indiæ in Aegyptum nauigatio 133.25
Indiæ cryſtallus 951.24.49
Indiæ in occidentem nauigatio an poſsibilis ſit 143.50.& inde per totum
Indiæ ſuccinum 954.28
Indi fluuij deſcriptio 128.28. per totum
Indi nunquam emigrauere finibus ſuis 126.35
Indi à fonte primo ad finem diſtantia ibidem.39
Indi elephantes quales 127.48 & inde
Indi fluuij ortus,& flumina quæ recipit 128.28.& inde
Indi fluuij magnitudo 128.50
Indi fluminis montes duo diuerſæ naturæ 38.36
Indi palmis exprimunt uina 141.50
Indi inſula 543.9
Indico mari ſub eodẽ ſydere io Caſpium nauigatur 19.39
Indicus oceanus 121.21
Indorum uetuſtas 126.36
Indorum uaria exercitia 127.40.& inde
Indorum color qualis 128.21
Reliqua quære parte prima.
Indigetes populi 49.52
Induſtria oppidũ 54.7.& 65.27
Ingeuonum gens 87.13.44
Inguini populi 63.53
Inferum mare quod 58.2
Inferum mare 53.23
Inopus fons 41.42
Inſanus lacus 805.13
Inſubres po. 65.44
Inſulæ fortunatæ 148.3
Inſularum Europæ deſcriptio 79.16.per totum
Inſulæ fluitantes ſemper 38.13. per totum

Inſularum rotundiſsime 53.32
Inſula ſoliz ubi 130.41.& 132.35
Inſulæ ante Aſiā 111.53.per totū
Inſulæ plures odoriferæ 141.2
Inſulæ mediterranei maria 51.1
Inſulæ enatæ 81.23
Inſulæ Ponti 86.28.per totum
Inſulæ noniter natæ 36.28.34. & inde
Inſulæ Africæ 98.13.per totum
Inſulæ continenti adiunctæ 37. 4.per totum
Inſulæ plures Aethiopici maris 147.21. per totum
Inſulæ harenarum ubi 128.55
Intemelium op. 53.44
Interamnani po. 64.8
Interamnæ oppidani quater fin num ſecant anno 488.44
Interamnates po. 62.54.& 63.53
Interauſenſes po. 92.12
Intercatienſes po. 50.46
Iol op. 94.55
Iolcos op. 75.55
Iomanes fluuius 117.9. & 118.18.46
Ionici populi in Cappadocia 118.7
Iouia regio 108.56.& 110.6
Ioniæ deſcriptio ibid.19
Ioniæ ſinus 111.30
Ioniæ oræ inſulæ 114.14
Ionium mare quod 79.8
Ionium mare ubi 59.45
Ionij maris inſulæ 70.7
Ioppe oppidum Iudææ 218.31
Ioppe oppidum antiquiſsimum 103.21
Ioppica Iudææ Toparchia ibidem 29
Ioppe oppidum & inſula 113.6. & 149.49
Iordanis fluuius 103.26.35. per totum
Ios inſula 82.7.24
Iospica op. 68.19
Iouis fons 41.39.45
Ipaſturgi op. 48.3
Iramioe op. 66.50
Irinæ inſulæ 79.53
Iris fluuius 118.15.29
Irtheſia 82.43
Iſara fluuius 51.42
Iſari po. 142.26
Iſaurica gens 107.35
Iſaura op. ibidem
Iſcia inſula 59.22
Iſidis oppidum 102.19
Iſidis portus 143.37
Iſmaroo op. 77.37
Iſmenus fluuius 74.44
Iſſa inſula 68.23
Iſſaris op. 124.9.& 134.56
Iſsi populi 120.32
Iſsicus ſinus 44.30.& 107.45.& 118.5
Iſſos op. 107.45.& 150.3
Iſteuooes po. 87.46
Iſthmos Thraciæ 78.30
Iſthmi fauces 76.49
Iſthmos Peloponneſi 72.16, 29.39
Iſthmos Neptuni delubrum habet 73.45
Iſtriæ regionis deſcriptio 53, 30.& 66.26
Iſtria Macedoniæ op. 76.50
Iſtria unde dicta 66.15
Iſtriæ lana 211.19
Iſtriæ menſura 66.26
Iſtriæ op. ibidem
Iſtri à Tuditano domiti ibidem 32
Iſtri fluuij ortus, curſus, magnitudo, quas gẽtes prętermeet, & quot flumi. recipiat 83.55
Iſtrj fines 77.30
Iſtri fluminis oſtium quantum ad os ponti diſtet 78.12.& 83.42
Iſter fluuios obi 69.18
Iſter fluuius quantum à Bizantio diſtet 83.47
Iſter flunius in Adriaticum non influit 66.18
Iſtri fluminis in Adriaticum uenæ defluunt ibidem
Iſtropolis op. 77.50.& 83.54
Iſtrorum agri 70.15
Iſueli po. 146.49
Iſura inſula 140.16
Italiæ deſcriptio 52.26
Italiæ laus, potentia, ingens multitudo, fertilitas, &c. 52.37. & 67.54
Italia querno folio ſimilis 53.11
Italiæ labyrinthus 931.39
Italia tranſpadana 66.36
Italia crebra habet fulmina 23. 22
Italiæ longitudo 53.16
Italiæ menſura 91.49
Italiæ latitudo quanta 67.4
Italia ubi latiſsima ibidem.6
Italiæ uitrum 946.29.& inde
Italię ubi longiſsima 61.42
Italia ubi anguſtiſsima 61.2
Italia ubi Græciæ proxi. ibid.45
Italiæ umbiculum ubi 63.14
Italiæ Labyrinthus 931.39. & 932.16
Italia in xj.regio. diuiſa 53.38
Italiæ prima regio 56.11
Italiæ regio ſecunda 61.29
Italiæ regio tertia ubi 62.20
Italiæ regio quarta 62.39
Italiæ regio quinta 63.17
Italiæ regio ſexta ibidem.36
Italiæ regio ſeptima 54.13
Italiæ regio octaua 64.15
Italiæ regio nona 54.11
Italię regio decima 66.1
Italiæ regio undecima 65.30. per totum.& 54.11
Italia quæ habeat 52.46
Italia quantū ab alijs prouincijs diſtet 53.29
Italia communis omniū gentiū patria 52.43
Italiæ populi compendio 52.26
Italia metallorum fertilis 68.3 & 853.18
Italiæ inſulæ plures 58.33
Italiæ finis ubi 64.19.& 66.13.36
Italia quæ ſydera non cernat 31.30
Italiæ dies horarum quindecim 33.20
Reliqua quære parte prima.
Italica oppidum 48.12
Itanum promontorium 80.41
Itani po. 49.54
Iteſui po. 89.19
Ithaca inſula 79.34.41.& 116.21
Ithaceſiæ Vliſsi ſpecula 59.25
Ithome op. 73.13
Ituci op. 48.22
Ituræi po. 105.38
Iubæ regis regia 94.55
Iudæa Syriæ pars 102.40.51, & 103.23
Iudęæ bitumen 915.40
Iudæa Perea quæ 103.25.& 149.47
Iudęæ Toparchię decẽ ibid.47
Reliqua quære parte prima.
Iulia Norici oppidum 69.24
Iulia fidentia 47.51
Iulia uirtus 48.22
Iulia claritas ibidem
Iulia fama ibidem.37
Iulia concordia ibidem
Iulia contributa ibidem.38
Iulia conſtãtia 48.13.& 92.24
Iulia reſtituta 48.38
Iulia apta 52.19
Iulia pietas 66.34
Iulia caſtra 91.2
Iulia felicitas 91.4
Iulia liberalitas ibidem.6
Iulia Gaditana 91.29
Iulia tradncta 92.22
Iulia campeſtris ibidem.42
Iulia felix 104.56
Iuliani po. 50.9
Iulias Iudęæ op. 103.44
Iulienſes po. 47.53.& 50.11. & 66.45.& 109.26
Iulij fulium Octauianorum colonia 51.56
Iulij genitor oppidum 48.13
Iuliobrica opp. 49.46.50.48
Iuliobrigẽſium portus 89.54
Iuliopolis oppidum 115.32. & 116.32
Iuliopolis & Alexãdriæ diſtantia 133.17
Iulis op. 80.54
Iuliū Hiſpaniæ oppidū 47.31
Iulium forū in Hiſpania 48.3
Iulium præſidium 91.3
Iulium caſtrum 48.48
Iunonia inſula 148.5.20
Iunonis promontorium 47.26
Iunonis Argiuæ templum 57. 25
Iunonis inſulæ 91.33
Iunonis Laciniæ ara 44.4
Iouis Dodonei templum ubi 70.54
Iouis fons mirum 41.39
Iouis Olympij delubrum 73.8
Iouis Licei delubrum 74.4
Iouis Hammonis fons mirę naturæ 41.44.
Iouis Caſsij templum 79.18. & 102.55
Iouis Beli templum 136.8
Iouis lucus 55.17
Iouis oppidū in Aegypto 102.42
Iubæ regia 94.15
Iura mons optimas abietes gignit 411.42
Iura mons 51.27.& 88.48
Izgi populi 127.29
L
LAbania inſula 140.29
Labanenſes 50.40
Labeates populi 68.56
Labetia op. 141.47
Labyrinthus Aegyptius 102. 49.& 931.22
Labicanus ager 58.18
Laboriæ pars Campaniæ 469. 26
Laborini campi 55.50.& 422.29
Lacedæmonium marmor quale 927.8
Lacedæmon terræmotu corruit 34.19
Lacedæmonijs docẽ imperij amiſsionem minãtur 15.51
Lacetani po. 49.54 & 50.25
Lacinium promontoriū 53.15. & 61.6.12.31
Lacinienſes po. 68.13
Lacippo op. 48.49
Lacobricenſes po. 50.47
Laconicum op. 48.2
Laconica purpura 235.14. & 895.39
Laconicus ager 73.16
Laconici ſmaragdi 958.17
Laconica op. 150.8
Laconicum Hiſpaniæ flu. 48.2
Lacus quare non refluunt uti maria 39.38
Lacuum miracula 41.2
Lacus ſeptingentos fecit Agrippa 936.28
Lade inſula 114.15
Ladon fluuius 74.6
Læana op. 141.10
Leanitæ po. ibid.8
Leana inſula ibidem.10
Læaniticus ſinus ibidem.12
Læſtrigonum ſedes ubi 55.40
Læſtrigones po. 152.52
Lęſtrigonij campi 59.53
Lagia inſula 82.40
Lagnum ſinus 87.24
Lagoos fluuius 120.22
Laguſa inſula 113.38
Laguſæ inſulæ 114.46
Lalaſſes op. 107.37
Laletani po. 47.52
Lambe inſula 142.50
Lambrus flu. 64.48.& 67.1
Lamiæ inſulæ 114.45
Lamia op. 74.51.& 75.23
Laminitanus ager 47.7
Laminitani po. 50.34
Lampeus mons 74.1
Lampe op. ibidem.1
Lamponia inſula 83.4
Lampſemandos inſula 114.11
Lampſacus op. 78.41.& 115.11
Lancienſes populi 51.1.& 91.12
Laniſe inſula 82.29
Lanos promontorium & flumẽ 125.49
Lanuenſes populi 62.43
Lanuuij oppidi picturę 892.55
Laodicea oppidum 105.11.& 109.10. & 135.19.30.& 149.51
Laodiceæ lana qualis 212.10
Laodicei po. 105.45
Lapethos op. 113.22
Lapidei campi in Gallia 51. 48
Lapytharom ſedes ubi 75.37
Lappa op. 80.29
Lapſias fluuius 116.33
Larendani po. 140.46
Larymna oppidum 75.7.& 109.10
Larine fons 74.33
Larinum op. 72.12
Larinates po. 62.31
Lariſſa Arabiæ op. 141.41
Lariſſa oppidum 75.6.& 111.41.& 811.15
Lariſſæi po. 105.46
Larius lacus 41.4.& 41.22. & 66.55. & 226. 40
Larnenſes po. 50.24
Larnum fluuius 50.1
Larnos inſula 83.8
Laſia inſu. 79.56.81.25.& 113.33
Laſtygi po. 48.42
Late inſula 114.25
Laterra ſtagnum 221.3
Latinienſes po. 57.11
Latinus ager 54.43
Latium ubi 52.27.& 54. 56.55.10. & 63.25
Latij antiqui termini 55.10
Latij uarij incolę ibid.12
Latij quot populi interiere 57. 25
Latmus mons 110.34.& 216.46
Latopolitis præfectura 99. 39

Latouici populi 69.38
Latris inſula 87.23
Lauuij populi 56.26
Laniſates populi 89.32
Laud fluuius 94.42
Laurentum oppidum 55.17
Laus fluuius & op. 57.36
Laus Pompeia op. 65.43
Lazi populi 118.53
Lea inſula 82.26
Lea oppidum 144.20
Lebade oppidum 111.16
Lebadea oppidum 74.40
Lebadia oppidum 216.17
Lebedos oppidum 111.2
Lebena oppidum 80.25
Lebinthus inſula 82.13
Lebuni populi ignominioſa appellatio 51.3
Lethæum oppidum 74.12
Lecheæ locus 72.13.43
Lecton promontorium 112.5. & 115.43
Legionum Germaniæ caſtra 91.54
Lelanthus flumius 81.13
Lelegeis oppidum 110.23
Leleges populi 75.2
Lelegum gens 112.48
Lemanus lacus 45.5.& 51.40
Lemnos inſula 894.48
Lemni labyrinthus 931.39.& 932.10
Lemouices populi 89.33
Leonicenſes populi 50.19
Leontini oppidum 59.53
Leontini Siciliæ campi fertiliſſimi 467.20
Leontopolis op. 102.18
Leontopolitis præfectura 99.37
Leuntos oppidum 105.1
Lepethymous mons 114.56
Lepontij populi 67.25.31.47
Lepria inſula 114.38
Leprenn oppidum 73.56
Leprion oppidum 73.5
Lepſia inſula 114.3
Lepteacra promontorium 143.50
Leptis op. 95.42.& 104.40
Lerina inſula 58.30
Lerne lacus 73.29
Lero inſula 58.30
Leros inſula 82.14
Lesbos inſula 114.47.& inde
Lesbium marmos 925.35
Letandro inſula 82.9
Lete oppidum 76.33
Lethon fluuius 96.46
Letoia oppidum 79.47
Leucatas Bithyniæ promontorium 116.24
Leucadium littus 72.24
Leucadia peninſula ibidem
Leucadij populi 105.46
Leucas inſula 37.19
Leucas oppidum 72.27
Leucaſia inſula 59.22
Leucates promontorium 72.23
Leucæthiopes populi 98.34
Leuce inſula 80.40.& 86.39.& 115.2
Leuce promontorium & oppidum 111.30
Leuci populi 89.2
Leucogei colles 469.39.& 804.35.& 915.9
Leucola inſula 113.33. & 939.27
Leucolla promont. 107.54
Leucolithi populi ibid.45
Leucotoë Aegypti oppidum 101.39
Leucopetra promontorium 53.25.& 57.48
Leucophrys inſula 115.5
Leucaſia inſula 37.2
Leucoſyri populi ubi 118.25
Leucopolis oppidum 109.36
Leucothea inſula 58.56
Leucothea fons 114.23
Leuctra op. 73.18
Leui populi 65.42
Leuni populi 90.32
Leuomne mons 76.38
Leupas portus 140.32
Leuphitorga op. 144.19
Leuteuani populi 52.15
Lexianæ po. 140.50
Lexouij po. 89.9
Libani montis deſcriptio 104.48. per totum.& 137.15.& 149.47
Libarna oppidum 54.6
Liber pater. Quære Bacchus
Liberi patris fons in Andro 42.13
Liberi patria 74.41
Liberalitas Iulia op. 92.6
Liberini oppidum 47.55
Libethra fons 75.54
Lybia & Africa eadem 92.6
Libyę Mareotis deſcriptio 97.54
Libiægyptij po. 98.33
Libyca Rhodani ora 52.42
Lybicum mare 92.8
Lybici populi 65.39
Libida oppidum 50.24
Libyphœnices qui 95.38
Libiına op. 50.28
Libyſonis turris 59.18
Lybiſſa op. 116.23
Libiſtos op. 77.56
Liburniæ lana 211.19
Liburniæ deſcriptio 57.50. & 68.28
Liburni in Italia 63.24.39.& 65.7
Liburnicæ inſulæ 70.26
Lycabettus mons 74.34
Lycades inſula 80.46
Licaones populi 109.25
Lycaonia regio 107.43.& 110.5
Lycaoniæ tetrarchia 107.48
Lycaſtus oppidum 80.27. & 118.28
Licates populi 67.46
Lyceus mons 74.4
Lycei Iouis delubrum ibidem
Licheni populi 141.6
Lycide oppidum 112.36
Lyciæ deſcriptio 108.2.28
Lyciæ quos oppida ibidem.34
Lyciæ finis ibid.40
Lyciæ Creta 918.20
Lyciæ mira ſaxa 938.3
Lyciæ poſt terræmotum ſerenitas 38.42
Lycij maris inſulæ 113.29
Reliqua quære parte prima.
Lycium mare 108.1
Licinforum oppidum 64.25. & 65.45
Licini populi uel forum 64.26
Lycomedis lacus 96.3
Lycon oppidum 101.45
Lycopolitis præfectura 99.33
Lycus fluuius 41.13.& 165.1.& 106.3.& 107.14.& 109.20.& 110.45.& 115.25.& 117.37.& 118.14.26.29.& 235.39.& 805.9.& 806.6
Lictus op. 80.28
Lydda op. 103.29
Lydi populi 54.15
Lydiæ deſcriptio 110.5
Reliqua quære parte prima.
Ligaunorum regio 52.2
Lygdanum op. 112.37
Ligeris fluuius 89.12
Ligures Apuliæ populi 62.25. & 67.35
Ligures populi 52.26
Ligurum finis 64.34
Liguriæ finis ubi 54.2
Liguriæ oræ menſura ibid.11
Reliqua quære parte prima.
Liguſticum mare ubi 57.66
Lilæa op. 72.2.& 75.6
Lyleus fluuius 116.34
Lilybeum promontorium 59.39.& 149.52
Lilybeum oppidum 44.34
Limæa fluuius 90.39
Limera op. 73.26
Limia fluuius 90.13
Lymira fluuius & op. 108.32. & 805.36
Lymphorta op. 132.7
Lynceſtæ populi 76.29
Lynceſtis mira aqua 42.10
Lindum op. 113.42
Lingones po. 89.1
Linitima op. 144.38
Linus fons 804.22
Lipara inſula unde dicta 60.32
Liparæ alumen 916.43
Liparus Rex quando 60.39
Liparis fluuius 107.34
Liquentia fluuius 66.4
Lyria fluuius 52.36
Lyris flu. 41.32.& 55.25.48
Lyrneſus oppidum 107.56.& 112.54
Lyrneſſos inſula 115.6
Lyſa Bacchi comes 47.37
Lisboum op. 223.24
Lyſias op. 109.49
Lyſimachia oppidum 78.29. 34.& 111.48
Lyſtrene populi 116.5
Liſſa inſula 70.22
Lyſſum op. 69.3
Lytarmis promontorium 122.28
Liternum oppidum 55.56
Liternū oppidū Scipionis exilij locus 354.14
Liuiopolis op. 118.46
Liuij forum 64.25
Lixos colonia 92.27.41. & 93.20
Locanus fluuius 60.52
Locri oppidum 38.39.& 57.49. & 173.34
Locri Græciæ populi 72.50. 75.7
Locri Italiæ frons 60.46
Locris nullo non dię apparet arcus 26.44
Longonis inſula 60.30
Longopori populi 46.48
Longulani po. 57.52
Lopaduſa inſula 60.24.& 98.25
Lopſi populi 68.16
Loreni po. 110.15
Loryma locus 109.9
Lotophagites inſulæ 98.17
Lotophagorum regio 96.12
Lubienorum gens 122.44
Luca colonia 54.18
Lucaniæ cultores plures 57.28
Lucanus ager ubi ibid.27
Lucanum littus 52.7
Lucani à quo ſubacti 62.14
Lucani popu.à Samnitibus orti 57.29
Lucenſis conuentus 49.23.& 51.2.& 90.2
Lucenſes po. 62.46
Lucenum op. 49.38
Luceria op. 63.40
Lucrinus lacus 56.2.& 937.3
Lucus Auguſti oppidum 52.19
Lugdunenſium littus 218.21
Lugdunenſis & Celtica regio eadem 88.45
Lugdunenſis Gallia 89.9. per totum
Lugdunum colonia ibid.20
Luna oppidum & eius portus 54.17
Lunæ oppidum habet uina nobilia 356.43
Lunenſe marmos 921.22.& 926.13
Lunenſis ſilex qualis 938.35
Lupia op. 61.52
Luſitaniæ deſcriptio 90.45. per totum
Luſitaniæ menſura 91.25
Luſitania auri fertilis 813.16
Luſitaniæ plumbum 886.46
Luſitaniæ cryſtallus 951.32
Luſitania regio 47.14
Luſitania unde dicta ibid.38
Luſturia op. 47.23
Luſus Bacchi comes 47.37
Luſi fons 804.49
Lutius Samnitum dux 57.30
Lutra heras inſulæ 59.14
Luria fluuius 47.23

M

MAce populi 97.9.140.34
Macaria inſ. 113.19.& 114.49
Macaron, id eſt Creta inſula 80.14.& 85.39
Macas promontorium 132.44
Maccocalingæ oppidum 127.21
Macedoniæ deſcriptio 69.5. & 76.8.& inde
Macedoniæ longitudo latitudoque 78.51
Maced. magnes 937.25.& indu
Macedoniæ Imperium 76.10. 56
Macedonia antè Aemathia dicta ibidem.12
Macedoniæ ſitus ibidem
Macedoniæ terminus ibid.54
Macedonicū mare quod 79.6
Macedones Ioniæ populi 110.15.& 111.33.& 112.10
Macedones qui in Meſopotamia 135.28
Macedonum regum ſepulchra 76.15
Maced. portus 134.35
Maceſtos fluuius 115.26
Machærus arx 103.53
Machia inſula 82.19
Machliæ Androgyni populi 153.45
Machrobæ portus 140.24
Macyna oppidum 52.12
Macynium mons 72.39
Macyſtus mons 114.56
Maciſtum oppidum 74.1
Macomades populi 95.43
Macra fluuius 54.2
Macra inſula 86.43
Macrales po. 57.12
Macria inſula 113.48
Macris, id eſt Eubœa inſula 82.16.82.2
Macris inſula 37.2.& 113.38.& 114.28
Macrobij Macedoniæ po. 76.48
Macrobij Africæ 146.7
Macrobiorum ætas 155.28. 40
Macrocephali populi 118.39
Macrocremnij montes 84.35
Macron Tichos 77.43.45

Mactonēs po. 121.41
Macua oppidum 144.34
Macurebi populi 95.8
Madaurenſe oppidum 96.30
Meander fluuius 109.47.& 110.6.27
Męander fluuius flexuoſus 110. 6.27
Męander limo fertilis ibid.32
Mæandri fluminis mirū 36.27
Mæandris oppidum 71.10
Mæandropolis op. 109.47
Mæandrum quæ ingrediantur flumina 109.30
Mædi populi 71.6
Mænalus mons 74.4
Mæones iuxta Tanaim 120.15
Mæoniæ caput 111.14
Mæoniæ deſcriptio 110.8
Mæonij populi ibid 11.16
Mæniæ populi 85.46
Męotis palus unde dicta ibidem
Mæotis Oceani ſinus 29.47
Mæotis paludis deſcriptio 119. 49.& 120.2
Mæotis palus 29.47.& 83.49. & 165.12
Mæotis menſura 85.38
Mæotin circa gentes 120.2
Mæotici populi 120.3
Magarſos oppidum 107.17
Magaſne op. 144.52
Magelli populi 53.42
Magellini po. 60.37
Magi po. 135.20
Magna Græcia 60.47
Magneſia inſula 97.12
Magneſia Ioniæ op. 110.40
Magneſiæ magnes 937.25
Magneſię deſcriptio 76.12
Magnetes populi 11'.33
Magnus portus 94.48
Magnum promontoriū 90.26
Mago oppidum 58.18
Magoa oppidum 138.12
Magog oppidum 105.33
Magoia oppidum 144.37
Magoras ſiue Macras fluuius 104.56
Maguſa oppidum 144.38
Maguſum op. 141.46
Malacha fluuius & op. 47.30. & 94 44
Malacho inſula 143.52
Malea promontorium 74.12. & 80.35.& 150.7
Maleuentum op. 62.23
Maleus Indiæ mons 32.56.& 128.13
Maleum promontorium 73.13
Maliacus ſinus 75.9
Maliande regio 115.28
Mallus mons 127.23
Malli populi ibidem
Mallos op. 107.17.& 144.23
Maltecoræ populi 128.54
Malthace inſula 79.15
Maluana portus 94.43
Manna oppidum 144.28
Mamblia op. ibidem.42
Mamertini populi 59.46
Mamertina uina 356.36
Mammiſæa tetrarchia 105.40
Mamortha op. 103.19
Mamuda op. 144.27
Manaio fluuius 132.8
Manates populi 57.11
Mandagræum flumen 125.18
Mandagandeni po. 112.11
Mandalum lacus 143.24
Mandarei po. 120.33
Mandei populi 127.24
Mandetrium op. 68.37
Mandorum gens 155.43
Mandrueni po. 124.45
Mandrum fluuius 124.43
Manduria oppidum 41.20
Maoia oppidum 135.8
Manteum, id eſt oraculum 110. 46.56.& 118.35
Mantinea op. 73.32.51
Mantua oppidum 66.41
Marate 71.35
Marane oppidum 140.53
Marathos op. 105.5
Marathe inſula 79.24
Marathesim oppidum 110.40
Marathon campus 74.37
Marathos oppidum 105.5
Marathuſſa inſula 114.40
Marathuia op. 80.30
Maratiani populi 124.43
Marchadæ po. 132.20
Marchubij po. 96.37
Mardani po. 135.31
Mardi po. 137.52
Mardorum gens 124.39
Mandrueni po. ibidem.41
Mareu inſula 142.56
Mare unde terras ingrediatur 86.43
Mare congelatum 87.2. & 88.39
Mare rubrum quare 134.10
Maris rubri oleæ 41.28
Maris mediterranei diuiſio 57. 50
Maris mediter. inſulæ ibid. 56.
Maris rapacitas inſatiabilis 117.9
Maris in terras ingreſſus ibidem.11
Reliqua quære parte prima.
Maria cui terram ingreſſa prologo 46.44
Maria unde terram intrāt 57.51
Marium denominatio ibid.52
Mare mortuum ubi 87.3
Maris rubri ſinuum nomina 102.30
Maris rubri ad Nilum foſſa 142.25
Mareotæ populi 97.56
Mareotis lacus inſulæ plures 101.8
Mareotis Lybiæ deſcriptio 97. 54
Mareotis menſura ibid.56
Mareotis lacus 101.56.& 102.6
Margæa fons 59.56
Margiana regio 124.17
Margis fluuius 69.53
Margo fluuius 124.35
Mariaba oppidum 141.2.14. 35.47
Mariamitani po. 105.39
Mariana colonia 58.38
Mariani montes 47.24
Mariani populi 56.20
Maryandini ſinus 117.37
Marici populi 65.42
Marigerri po. 146.32
Marium oppidum 113.23
Marma oppidum 140.53
Marmarides populi ubi 96.56. & 97.55
Marmor Hiſpanicum 51.17
Marmor Chium 114.29
Marmor Ciziceoum 116.48
Marohæ po. 128.55
Maronea op. 77.38
Marrocini agri porteorū 35.55
Marrucini populi 52.33
Marruuij po. 62.46
Marſi Apuliæ po. ibid.27
Marſi po. 62.45
Marſi populi à Circes filio 153. 39.& 659.46
Marſias fluuius 105.30.& 106. 23.& 109.30.& 805.18
Marſiæ & Apollinis certamen ubi 109.32
Martis ara 122.14
Marucæi populi 124.41
Maſada caſtellum 104.12
Maſatat fluuius 93.25
Maſati populi ibidem
Maſſagetæ po. 125.13
Maſſala oppidum 141.26
Maſſalioticum Rhodani os 51 44
Maſſeſulorum gens 94.34.& 100.14
Maſſæſylum lacus 100.13
Maſsiæ lateres quales 914.34
Maſsice uicus 106.55
Maſsici montes 55.49
Maſsilia ora 51.52
Maſsili populi 96.36
Maſſycites mons 108.33
Maſsilia 65.43
Maſſyli populi 96 36
Maſtanienſes po. 111.36
Maſtya oppidum 117.45
Maſtuſia promontorium 78.42
Maſtuſia mons 82.47.& 111.20
Maſuæ populi 128.95
Matelge oppidum 97.13
Mateolani po. 62.32
Mathatæi populi 141.31
Mathitæ populi 146.10
Matiani po. 124.45
Matini populi 62.32
Matium oppidum 118.54.80.24
Matraci fontes 105.24
Mattiacates po. 63.54
Matin oppidum 98.47
Mauitania op. 49.33
Mauma oppidum 144.39
Mauri po. bellis attenuati 94.31
Mauritaniæ deſcriptio 92.15. & 94.32.& 149 39
Mauritaniæ margaritę 213.37
Mauritaniæ menſura 95.10
Mauritania duplex 94.45.95.10
Mauritania Cæſarienſis 94.47
Mauritania quinq; Romanorū colonias habet 90.54
Mauritaniæ inſolæ 147.55
Mauruſij populi 94.32
Matala op. 97.41
Marulla colonia 95.36
Mazaca oppidum 44.41
Mazacæ populi 110.19
Mazeras fluuius 124.25
Measei populi 131.35
Mecyberna oppidum 76.41
Medeon op. 74.51
Mediæ prouinciæ deſcriptio 123.47.& 135.9
Mediæ ſmaragdi 957.55
Mediæ prouinciæ caput 123.47
Mediæ termini 138.5
Mediomatrici po. 89.2
Mediolanum oppidū à quibus 65.44
Medion mons 71.23
Mediterranei maris diuiſio 57. 50.& inde
Mediterranei maris inſulæ 58.4
Mediterranei ſinus gentes 120. 37
Medmaſſa oppidum 109.39
Medmini populi 146.22
Medoaci fluminis portus 65.18
Medoe inſula 146.36
Medorū ſoboles iuxta Tanaim 120.5
Medorum regio 121.26
Medua portus 57.43
Medubriſenſes populi 91.13
Medullia oppidum 57.4
Medulli populi 67.48
Megabari po. ubi 146.4
Megala 135.16
Megale inſula 124.44. 116.56
Megalepolis oppidum 73.53. & 118.29
Megalopolitanorū ager 43.27
Megallæ populi 128.46
Megara colonia 74.22
Megari Indiæ po. 129.25
Megarice oppidum 85.10.& 116.20
Megaris inſula 58.54
Magaris op. 59 54
Megaris regio 74.22
Megaris oppidi fatalis oleaſter 411.55
Megaricus ſinus 73.46
Megeda oppidum 144.20
Megaba ſtagnum 130.44
Megiſta inſula 113.34
Mela inſula 79.36
Melaria oppidum 48.45
Melamphyllos inſula 114.21
Melamphyllus mons 78.50
Melanchlæni po. 119.25
Melantia inſula 83.9
Melanthium flu. 118.44
Melana inſula 70.25
Melanæa oppidum 73.55
Melane inſula 114.29
Melas ſinus 77.44.& 78.47
Melano inſula 114.12
Melcomani po. 68.46
Melas Thraciæ fluuius 42.2. & 77.44.& 107.29.& 118.42. & 8c 4.39
Meldi populi 89.16
Meletes fluuius 111.18
Melibœa oppidum 76.2
Meligunis inſula 60.33
Melita inſula 60.22.& 70.27
Melitæi catoli ibidem
Melita op. 74.38.& 118.17
Melitene regio 118.28
Melitene op. 106.2
Mellaria uicus 47.27
Meloeſſa inſula 61.9
Meli inſulæ alumen 916.34. & 917.10.30
Melos inſula ſulphuris fertilis 915.7
Melos inſula 36.36.& 82.26. & 895.33
Melphes fluuius 57.34
Melpum oppidum 65.13
Melzitanum oppidum 96. 30
Memnonis regia 101.42
Memphis Pyramides 930.10
Memphis op. 99.53.& 101.48. & 930.18
Memphitæ populi ibidem.
Memphites marmor 917. 22
Memphis oppidum aliquando iuxta mare 36.25
Menæchmoi oppidum 81. 12
Menaoini populi 60.18
Menapij populi 88.52
Menaria inſula 58.44
Mendæ oppidum 76
Mendeſicum Nili oſtium 102. 17
Mendeſium oppidum 331.4
Mendeſium præfectura 99. 39
Mendeterum oppidum 114.8
Meoelatis præfectura 99.42
Menynx inſula 98.6.& 234.13
Menyngis inſulæ purpura ibidem
Mentiminorum gens 156.8
Memnones populi 146.7

Menoba

Menoba fluuius & oppidũ 47.30.& 48.14.18
Menobardi populi 121.25
Menocaleni po. 67.15
Menoſca op. 89.51
Menotharus fluuius 120.24
Mẽteſani populi 49.30.& 50.34
Mentonomõ Germaniæ æſtuarium 952.56
Mentores po. 68.8
Mephitis ædes 37.56
Meraria oppidum 58.20
Mercurij promontorium 59.40.& 95.27
Mercurij oppidum 101.46
Mergentini populi 64.1
Meritus mons 78.50
Merobrica oppidum 90.50
Meroë Aethiopum caput 32.52
Meroë inſula 100.27.& 144.23.& 145.25
Meroë inſ. quæ gignit ibidem
Meroës dies maxima 33.17
Meroë oppidum 145.27
Meroës inſulę herba qualis ibidem.25
Meropis inſula 114.6
Merorom Arabia quæ 106.8.24
Meruera oppidum 48.27
Merula fluuius 53.55
Merus mons 129.45.405.14
Meſæ populi 129.26
Meſagebes populi 146.10
Meſammones po. 97.3
Meſate inſula 83.10
Meſe inſula 58.29
Meſembria oppidum 78.7
Meſene Tigri perfunditur 137.16
Meſene regio 137.16.30.38
Meſobatenæ populi 138 3
Meſopotamię deſcriptio 135.26
Meſopotamiæ regio 102.43.& 137.15.& 149.34
Meſopotamiæ pręfectura à quibus 106.20
Meſopotamiæ initium 120.56
Meſopotamia Euphrate fluuio inundatur 106.55
Meſopotamia tricatim diſperſa 131.26
Meſſana op. 40.9.& 59.45.& 809.39
Meſſanius fluuius 64.55
Meſſapia peninſula 61.33
Meſſapia oppidum ibidem 39
Meſſeis foos 75.42
Meſſenia regio ibidem
Meſſeniani populi 120.8
Metagonitis, id eſt Numidia 95.14
Metapinum Rhodani os 51.43
Metallinenſis colonia 91.1
Metapontum oppidum 61.19
Metaurus flu. 57.42.& 63.47
Metaurus Siciliæ fluuius 60.27.& 63.47
Metaurenſes populi alij 64.4
Methydrium op. 73.56
Methymna op. 114 50
Methone oppidum 73.8.& 75.56
Methora oppidum 128.19
Methoricum oppidum 132.7
Methorides inſulæ 80.7
Metina inſula 58.26
Metopium op. 331.4
Metropolitæ populi 109.34.& 111.35
Metubaris inſula 69.40
Meuanates populi 63.53
Meuaniæ op. murus 914.52
Mauanienſes populi 63.54
Mezæi 68.36
Mya inſula 124.11
Mieræ locus 806.29
Myanda oppidum 107.28
Mycale inſula 114.17
Mycaleſſus oppidum 74.53
Myeene oppidum 73.30
Michoë regio 142.53
Myconij populi capillis carent 291.47
Myconos inſula 81.40
Miſtis inſola 88.35
Midæi populi 109 26
Midaion oppidum 115.48
Midoë regio 142.53
Mieza oppidum 76.22
Mygdones populi 76.25.50.& 111.41
Mygdonia cur dicta 115.45.& 123.37
Mylaſa oppidum 109.45
Mylæ op. 40.9.& 60.9
Mylæ inſulæ 80.38
Myle promoutorium 107.26
Miletopolis op. 84.44.& 115.26
Miletopolitæ populi 112.9
Miletos inſula 114.16
Miletos Cretæ oppidum 80.25
Miletus Ioniæ caput 110.23.& 111.54
Milichiæ fontes 59.56
Myliæ po. 107.51.& 116.8
Milius mons 154.40
Minallis inſula 82.18
Mimas mons 111.47
Myndos oppidum 109.41
Minæi populi 141.3.22.52
Mineruæ promoutorium 56.9
Myneus fluuius 75.25
Minius fluuius 90.11.37
Minoum oppidum 80.23
Minois inſula 81.47
Miucios fluuius 41.4.& 64.49.& 66.56
Miuturnæ colonia 55.48
Myonneſos inſula 114.36
Myos bormos 108.34
Myra oppidum 108.34
Myriandros op. 44.30.& 105.27
Myrina op. 80.27.& 82.51
Myrmecium op. 85.37
Myrmidones po. 75.18
Myrlea oppidum 115.35
Mirobrica oppidum 48.45
Mirobrigenſes populi 91.12
Myrina oppidum 82.51
Myrrhine oppidum 111.42
Myrſon oppidum 144.25
Myrtilis op. 90.52.& 91.6
Myrtoum mare quod 73.46.& 79.2
Myſecros fluuius 140.31
Myſenum portus 56.1
Myſi populi 112.32
Myſia regio 111.28.32.& 112..34
Myſiæ initium & finis 115.36
Myſiæ mira herba 614.17
Myſi Theutraniam antiquitus tenuere 112.32
Myſi populi 140.34
Myſomacedones po. 111.36
Myſomolitę po. 110.18
Myſtia oppidum 60.52
Myſtus inſula 79.33
Miſua oppidum 95.36
Miſius mons 115.24
Mytilene oppidum 114.54
Mytilenęi Achilleï oppidi conditores 112.26
Mythridatis latebræ ubi 118.39
Myus oppidum 110.35
Miræi populi 137.51
Modogallica gens 127.52
Modubæ populi ibidem
Modunda op. 146.38
Moduſa oppidum 133.50
Mœchindira op. 144.19
Mœnus flu. 123.23
Mœni piſces quales ibidem
Mœndis lacus 99.52.& 101.50.& 930.15
Mæſia ſylua 216.10
Mœſia prouincia 69.49
Mœſi populi ibid.52
Mœſicæ gentes 71.5
Monophthalmi po. 153.2
Mogora op. 144.37
Molyeria oppidum 71.39
Molindæ populi 127.53
Moloſsi populi 70.54
Mona inſula 33.17.& 88.25
Monadi pop. à Diomede deleti 62.19
Monapia inſula 88.25
Monœci portus Herculis 53.39
Monedes populi 128.12
Monoleus lacus 143.12
Mons Claudius 69.39
Monoſceli populi 154.48
Montes cur à natura facti 919.26
Montes perfoſsi. 936.44
Montes ſemper ardentes 43.9.per totum
Montes ardentes ubi 145.54
Mons ardens 60.36.97.21
Reliqua quære parte prima.
Montani Italiæ populi 63.33.& 67.35
Moorani 129.33
Mupſos oppidum 107.18
Morges oppidum 110.49
Morgus fluuius 64.47
Moryllij populi 76.29
Morimaruſa mare quod 87.2
Morimeoi populi 119.50
Morinorum gens 88.13.52
Morini populi uela texunt 102.46
Morinorum portus 91.51
Moriſeni populi 77.:8
Moroſgi oppidum 89.51
Morſatiorum inſula 88.1
Morus fluuius 84.24
Morunnes po. 128.55
Moſa fluuius 87.51.88.3
Moſcheni po. 111.25
Moſchicus mons 108.26
Moſchorum tractus 121.39
Moſopia, id eſt, Pamphylia 107.52
Moſſyllites promontorium & portus 143.46
Moſsinus fluuius 109.47
Moſsini Troadis po. 112.42
Moſſyni populi ubi 118.38
Mulucha fluuius 94.49
Mulelacha oppidum 93.22
Mulona oppidum 144.40
Multhe inſula 140.27
Munda oppidum 48.24.& 90.41
Mundæ oppidi lapides quales 938.30
Mundi cardines ubi 85.55
Murannimal op. 141.37
Murgentini po. 60.17
Murgis oppidum 47.32.& 49.7
Murtiæ aræ 38.43
Muſa portus 133.37
Muſagores inſulæ 79.20
Muſarum patria 74.43
Moſæi populi Albæ portentum 403 47
Muſis fluuius 121.9
Muſsini populi 96.37
Mutyenſes po. 60.16
Mutina oppidum 64.24.& 913.5
Muonæ oppidi uaſa 913.5
Mutinæ portentum 35.42
Muonenſis agri mirum 38.14
Mutioenſis ager ardens 43.55
Mutucumenſes po. 57.12
Mutuſtęi populi 62.56
Mutuſtratioi po. 60.17
Muzirim emporium 133.42

N

Nabar fluuius 95.8
Nabar gens 95.8
Nabatha oppidum 145.23
Nabatei po. 102.30.& 139.24.141.16.& 322.32
Nabrium fluuius 132.30
Nagia oppidum 140.47
Namarini populi 90.3
Nannagi natio 97.39
Nantuates populi 67.47
Napæi populi 120.17.& 125.17
Nar fluuius 54.55.& 63.8
Naracuſtoma Danubij oſtium 84.10
Narbo oppidum 51.34
Narbouenſium gens quid circa uuas ſuas 425.28
Narbonenſis prouinciæ deſcriptio.51.23.per totum
Narbouenſis uentus peculiaris 21.3
Narbooenſis longitudo 52.23
Narbonenſis laus ibid.54
Narbooenſis prouincia trium dierum nauigaoooe ab urbe Romana 502.14
Narbonenſes Italiæ po. 62.36
Reliqua quære parte prima.
Nareæ populi 129.2
Nareſij populi 68.46
Nariandus oppidum 109.42
Narycion oppidum 75.9
Naroienſes populi 63.54
Narnenſis terræ mirum 809.43
Naro fluuius 68.50
Naron Illyrij locus 565.44
Narona colonia 68.40
Narraga fluuius & oppidum 136.22
Nartes populi 63.53
Narthecuſa inſula 113.55
Naſamones po. 97.2.& 153.36
Naſandum oppidum 144.18
Naſcus oppidum 140.54
Naſotiani populi 124.43
Nathabur fluuius 97.38
Natiſo fluuius 66.8
Nattabudes populi 96.35
Naubarum oppidum 85.4
Naucratis oppidum 102.20.& 818.2
Naucraticum Nili oſtium 102.41
Naucratitis præfectura 99.42
Nauectabæ populi 145.39
Naulubio fluuius 90.2
Nauli populi 146.38
Naulochus oppidum 78.4
Naulochos inſula 80.45
Naulochum oppidum 72.3.& 110.36
Naulochium promont. 116.37
Naunes populi 67.47
Nauportus fluuius 66.13
Nauſtathmus portus 60.1
Naxij populi ibidem.18
Naxium marmor 726.55
Naxos oppidum 58.47.& 60.18

Naxus inſula 81.48
Nazerniorũ tetrarchia 105.50
Nea inſula 36.36.& 81.44
Nea oppidum 38.18
Neapaphos oppidum 113.28
Neandros oppidum 111.50
Neapolis Africæ oppidum 95.38.& 96.8
Neapolis Syriæ op. 103.19
Neapolis oppidũ coralijs abundat 824.8
Neapolis Cariæ op. 109.42
Neapolis Thraciæ op. 77.32
Neapolis Italiæ op. 56.5
Neapolis Italiæ qua parte terræ motui obnoxia 35.23
Neapolitani Sardiniæ populi 59.16
Neapolitanum ſulphur 915.8
Neapolitani Galatiæ po. 116.6
Reliqua quære parte prima.
Nebriſſa oppidum 48.16
Necanidon gens 133.47
Nee oppidum 112.15
Neæthus fluuius 61.15
Neli populi 142.22
Nelo fluuius 90.4
Nemaloni populi 67.49
Nemauſienſis ager 221.3
Nemauſum op. 52.16
Nemæa op. 74.2
Nementuri po. 67.51
Nemetes populi 89.5
Neminia fons mirus 42.7
Nemora incolentes 122.31
Neocæſaria op. 118.14.25
Neon Tichos op. 111.43
Neoris fluuius 121.36
Nepata oppidum 144.51
Nepet.op. 54.51
Nepheonitæ à quibus deleti 120.29.
Nepini Siciliæ po. 60.10
Neptuni ludi in Iſthmo 73.41
Neptuni delubrũ apud Iſthmon, ibidem
Neptuni templum Bithynia habet 116.38
Neptuno ſacra inſula 134.40
Reliqua quære parte prima.
Nequinum oppidum 63.55
Nereæ populi 129.20
Neretioi populi 62.37
Neriæ populi 90.5
Nerigon inſula 88.38
Neriphus inſula 83.11
Neripi populi 120.33
Neritis peninſula 71.25
Neritus mons 79.43
Neritum oppidum 71.28
Neron inſula & in ea cryſtallus 951.28
Nerueſſæ nicus 670.19
Neruij populi 88.51
Neſactium oppidum 66.35
Neſei populi 129.21
Neſis Campaniæ inſula 120.36
Neſſa oppidum 142.28
Neſum op. 81.40
Neſtus fluuius 77.25.34.& 190.17
Neuri populi 85.42
Neuris inſula 116.48
Nicator maria unire tentat 122.5
Nicanor præfectus 135.32
Nicanoris op. ibidem
Nicæa oppidum 53.36.& 116.15
Nicephorium oppidum 106.21.& 131.43
Nicia fluuius 64.46
Nicodorus quid 15.30
Nicomedia op. 116.24
Nicopolis oppidum 116.36.& 121.12
Nicopolitana op. 71.22
Niger fluuius 94.14.& 96.37.& 38.37
Niger mons 97.37
Nigri fluuij natura Nilo ſimilis 98.44.& 194.42
Nigri fons 100.19
Nigræ populi 146.51
Nigritæ populi 98.36
Negligemela op. 97.35
Nilides lacus 100.6
Nili lapis 963.52
Nili fluuij deſcriptio 99.55.& inde
Nilus terræ partium terminus prologo 46.30
Nili aqua quãdo amara 809.54
Nili ortus incertus 99.56
Nili fons & origo 100.8.& 194.42
Nilus ubi ſe condit 100.12.16
Nili nomen Aſtabores ibid.27
Nilus fœtifer 156.19
Nilus fluuius Aſtapus dicitur 100.22
Nili inſulæ ibidem.24
Nili arena qualis 913.56
Nilus ubi primũ dicitur 100.30
Nili nomina plura ibid.22.27.& inde
Nilus ubi lenis ibid.38
Nili inſulæ marmor 926.24
Nili augmentum unde 41.53.& 100.42
Nili ad locum ſuũ reditus quando 101.7
Nilum auctum nauigare nefas, ibidem
Nili iuſtum incrementum quod ibidem.21
Nilus ſolus ſine aura ibidem 22
Nilus quantum terræ Aegypto adiecerit 36.19
Nili figura Δ 65.20.& 99.26.& 101.27.& 142.24
Nili cataractæ accolis auditum auferunt 144.54
Nili nauigatio ubi 101.31
Nili oſtia quot & eorum nomina 102.14
Nili ad mare rubrũ foſſa 142.26
Reliqua quære parte prima.
Nymphais inſula 113.33
Nympharum cubile ubi 132.36
Nymphæus fluuius 55.20
Nymphæus mons 43.29.51.& 75.32
Nymphæum promontorium 69.2.13.& 137.7
Nymphæum locus 107.22.& 911.41
Nymphæum oppidum 85.31
Nymphæa inſula 114.6.24
Ninus oppidum 135.27
Ninus oppidum iuxta Caſpium 123.40
Niobe fons 73.32
Nyphates mons 108.18
Nyſa Cariæ oppidum 104.21.& 109.51
Nyſa Indiæ oppidum 129.44
Nyſa mons 204.4
Niſæa regio 135.2
Nyſibis oppidum 123.38
Nyſicaſtes populi 146.42
Niſyros inſula 113.49
Nyſiron mons 114.1.7
Niſiræ populi 146.42
Niſiues populi 96.36
Niſſus oppidum 76.39
Nitibrum oppidum 97.37
Niteris natio ibid.35
Nititis præfectura 99.42
Niuaria inſula 148.24
Noa oppidum 144.20
Nobana oppidum 63.28
Nobundæ populi 129.21
Nocheti populi 140.4
Noëga oppidum 90.1
Noëla oppidum 90.6
Nogrus fluuius 118.53
Nola oppidum 16.14
Nomades Scythæ 85.9.44.& 123.4.& 125.56
Nomades Numidiæ 95.15
Nomades lacte & ferina carne uiuunt 141.49
Nomades Arabes 103.53
Nomades Arabici 139.21.39.& 140.5.& 141.49
Nomades Parthi qui 134.55
Nomades populi unde dicti 95.15
Nomades quales 144.30.& 146.5.22
Nomades iuxta Euphratem 136.37
Nomentani populi 56.27.& 62.55
Nomi qui 99.30.34.& 931.23.46
Nomos in quos Aegyptiæ præfecturæ diuiduntur ibidem
Nonacris oppidum 42.15.& 74.5.& 806.11
Nonagria inſula 81.25
Nocœni populi 60.18
Norbani populi 56.27
Norbe oppidum 57.7
Norbenſis colonia 91.1
Norea op. 66.11
Norenſes populi 59.17
Norici deſcriptio 69.20
Norici oppida plura ibidem
Norici populi qui 67.18
Norici ferrum 835.21
Nuſcopium oppidum 108.44
Nonetæ populi 136.25
Notium mare quod 58.1
Notium op. 111.3.& 113.56
Noua Auguſta op. 50.52
Nouanus fluuius 41.56
Nouaria oppidum 65.40
Nouarienſis agricolæ circa uites mos 447.32
Nouum oppidum 95.1
Nox ſex menſium ubi 86.8
Noctiũ diuerſitas 149.43.et inde
Reliqua quære parte prima.
Nubei populi 139.14
Nuceria oppidum 56.8
Nuceriæ oppidi portentum 403.40
Nuceriini populi 63.55
Nuditanum op. 47.55
Numana op. 63.29
Numantia opp. 90.14
Numantia à Scipione deleta 861.53
Numantini populi 50.45
Numeſtrani populi 61.23
Numicus fluuius 55.18
Mumidiæ deſcriptio 95.13. per totum.149.39
Numidiæ menſura 95.44
Numidia nihil præter marmor, ferasq; inſigne habet 95.22.& 926.14
Numidiæ finis 95.44
Nupſia oppidum 844.20
Nupſis oppidum ibid.32
Nurſini populi 62.55

O

OBigene oppidum 116.10
Obliuionis fluuius 90.39
Obrima fluuius 109.29
Obrin fluuius 51.31
Obulcula oppidum 48.27
Obulco oppidum 48.5
Ocale oppidum 74.52
Oceanus ubi terras ingreditur 46.27.50
Oceanus Septentrionalis quis 86.55
Oceani Gaditani piſces quales 218.1.17.& inde
Oceanus Septentrionalis Britannicus Gallicusq; 89.36
Oceanus quibus partibus cingit Aſiam 122.19
Oceani inſulæ plures 90.32. per totum
Oceani ſinus quatuor 46.55
Oceanum Scythicũs dulcem eſſe 125.20
Reliqua quære parte prima.
Oecelenſes 91.14
Ocha ciuitas 81.11
Ochani populi 124.40
Ochanus fluuius 120.30
Ochus fluuius 124.52.& 813.9
Ocila portus 324.26
Ocriculum op. 14.50
Octauianorum Iulij colonia 51.56
Octodurenſes populi 67.33
Octulani populi 57.13
Oculum unicum habentes 153.2
Reliqua quære parte prima.
Odeſſus oppidum 78.3
Odia inſula 82.9
Odomantes po. ibidem
Odomboëre populi 129.7
Odoriferæ inſulæ plures 141.2
Odorum merces quo deferunt 140.54
Odryſarum gens 77.18
Oeanthe oppidum 71.51
Oeaſitæ populi 98.47
Oecalicæ po. 98.47
Oecalices po. 146.48
Oechalida oppidum 73.13.81.11
Oechaliæ expugnatio 910.8
Oedipodia fons 74.41
Oeenſe oppidum 96.8.& 97.46
Oenei populi 68.49
Oenium nemus 108.42
Oenoa oppidum 74.28
Oenoë inſula 82.14
Oenoande oppidum 108.45
Oenone inſula 80.4
Oenotrides inſulæ 59.23
Oenuſſa inſula 114.33
Oenuſſæ inſulæ 79.48
Oeſcus fluuius 69.54
Oetæi populi 125.16
Oeta mons 75.12.& 909.49
Oeta mons Helleborum habet 665.7
Ogygia inſula 61.8
Ogyris inſula 140.40
Oglaſa inſula 58.39
Olabi populi 146.13
Olachas fluuius 865.40
Olane Padi portus 65.7
Olarſo locus 89.52
Olarſonis littus 51.22
Olbia oppidum 107.56.& 116.16
Olbia fluuius 84.55
Olbiopolis oppidum ibidem.43
Olchinium op. 68.52
Oleatro op. 48.50
Olenum oppidum 72.58
Oliaros inſula 81.45
Olympena op. 111.24
Olympia oppidum & in ea mirum 933.31

Olympia oppidum 41.11. & 74.14
Olympus Lyciæ oppidum 108. 31
Opus Lyciæ mons 564.36
Olympus Leſbi mons 115.1
Olympus Theſſaliæ mons 75. 36.& 116.30
Olympus Helleſponti mons 115.24.& 116.13
Olympij Iouis delubrum 73.8
Reliqua quære parte prima.
Olynthos opp[illegible] 77.35.& 187.31
Olynthi oppidi mira terra 493. 52
Olyros oppidum 74.54
Olyſippo oppidum 190. 48.& 107.28
Olyſipponēſe promōto. 90.16
Olyſiponenſiū legatio ad Tyberium principem 118.8
Olizon oppidum 75.56
Olius fluuius 42.5.& 64. 49.& 67.1
Olliculani populi 57.12
Olme 107.26
Oloeſſa inſula 113.48
Oloros oppidum 76.17
Oleſtræ po. 129.22
Olitos caſtellum 72.44
Omani populi 139.31
Omanæ oppidum & portus Carmaniæ 140.8
Ombitis præfectura 99.31
Ombrios inſula 148.17
Ommæ oppidum 140.9
Omirra locus 106.6
Omœmus inſula 140.14
Oncheſtos op. 74.39
Onchobrice inſula 140.15
Onenſes populi 10.11
Oningis op. 48.27
Oniſa inſula 80.41
Onoba Martialium 48.6
Onochonus fluuius 75.40
Onuphitis præfectura 99.45
Onus inſula 82.15
Oonæ Inſulæ 87.8
Opharus fluuius 110.13
Opharitæ po. ibidem
Opharium flu. ibid.30
Ophiogenes populi 153.24.& 727.56
Ophiophagi po. 143.1
Ophiuſa inſula 58.23.& 80.42. & 81.30. & 84.36. & 113.46 116.49
Ophradus fluuius 132.5
Opitergini montes 66.5
Opitergium op. ibid.40
Opuntinus ſinus 75.3
Oporon oppidum. 104.18
Oppidum quod primum in orbe constructum 180.7.& inde
Opus oppidum 75.3
Orani populi 110.18
Ora ſolis inſula 148.9
Oratelli populi 67.15
Oraturæ po. 129.5
Orbelus mons 76.26
Orbis terræ in tres partes diuiſio 45.24
Orbis per paralellos diuiſio 149.30.per totum
Quære Paralelli terræ plures.
Orcades inſulæ quot 88.23
Orcum oppidum 81.10
Orcheni populi 136.23. & 137.28
Orchomenom oppidum 73. 52.& 116.18
Orchomenus fluuius 75.25. 804.52
Ordabæ populi 129.26
Ordeſut portus 84.41
Ordymnus mons 114.56
Oreges mons 108.17
Orei Arabes qui 121.1.& 137.13
Oreſtæ populi 76.30
Oreſtis portus 57.43
Oretana iuga 47.13
Oretani populi 50.35
Oretum gens 32.16
Orga fluuius 109.29
Organagæ po. 129.27
Organa inſula 132.45
Orge fons miræ naturæ 479.17
Orgocyni po. 85.15
Orteos inſula 37.11
Oricum oppidum 69.14. & 70.29
Orientis murrina 951.4
Orientis cryſtallus ibid.23
Reliqua quære parte prima.
Origeni po. 89.15
Ori gens 132.37
Oritanum op. 81.12
Oritj Arabes 137.13
Oritæ po. 132.16.& 155.53
Ornithnn oppidum 104.46
Oroandes mons 108.18
Oroates flu. 132.55.& 134.38.& 138.15
Orobij populi 65.44
Oromanſaci po. 88.55
Oromenus mons 813.15
Oronda oppidum 107.43
Oroandicus tractus 116.9
Orontes fluuius 41.8.& 105.15.24
Orontes populi 135.37
Oropus oppidū 74.38.& 913.53
Oroſines fluuius 78.9
Orſa mons portusq; 140.19
Orſei po. 129.35.194.36
Orſima oppidum 144.39
Ortacea fluuius 138.19
Ortagurea op. 77.38
Orthe oppidum 76.3
Orthophantæ po. 136.25
Orthoſia oppidum 105.4.& 169.49
Orthoſiæ lichnites 962.19
Orthoſiæ regionis cryſtallus 951.21
Orthoſpanum op. 126.55
Orthrnnienſes po. 110.1
Ortygia inſula 81.39
Ortygia oppidum 110.48
Ortona op. 62.41
Ortopula op. 68.19
Oruros oppidum 135.50
Orzulæ populi 127.15
Oſca oppidum 47.55
Oſcenſes po. 50.17
Oſci po.ubi 55.14.54
Oſeriates populi 69.39
Oſericta inſula 953.32
Oſintigi regiones 48.44
Oſyris templum in Aegypto 101.43
Oſſimij populi 89.10
Oſquidates po. ibid.30
Oſſa mons 75.36
Oſſet oppidum 48.12
Oſsigerdenſes po. 50.20
Oſsigetania fluuius 47.47
Oſsigi fluuius 48.2
Oſſonoba op. 90.51
Oſteodes inſulæ 60.25
Oſtia colonia 55.16
Oſtippo oppidum 48.25
Oſtracine regio 103.8
Oſtrani populi 64.1
Otene regio 123.42
Oteſini po. 64.26
Othrionei po. 76.29
Othris mons 75.37
Otriculani po. 63.16
Otriculum op. 54.50
Otris oppidum 107.3
Oxiæ inſula 79.31
Oxybiorum regio 52.2.& 53.58
Oxythinchitis præfectura 99. 37
Oxyopum op. 112.37
Oxij populi 124.48
Oxus lacus & fluuius 124.48. & 125.26.& 813.10
Ozolæ po. Græciæ 75.50

P

Pacenſis colonia 51.2
Pacenſis conuentus 90.53
Pachyous promont. 59.42.60.2
Pacyris fluuius 85.4
Pactia inſula 81.46
Pactyę inſulæ 113.33
Pactyæ oppidum 78.32
Pactius op. 62.4
Pactolus fluuius 110.11
Pactolus flu. aurifer 851.48
Padi fluminis deſcriptio 64. 32.& inde
Padi ortus, claritas &c. ibidem
Padum non eſſe dicit Herodotus 314.36
Padus fluuius Eridanus 952.24
Padi oppida nobilia 54.6
Paduſa fluuius dictus 64.54
Padi oſtia ibid.55
Padus flu. aurifer 851.40
Padum flumina ingredientia 64.45
Padi mirus fons 41.48
Padus flu. Nilo ſimilis 65.20
Padus unde dictus ibidem.24
Padus fluuius ubi nauigabilis ibidem.34
Padum iuxta, lana qualis 211.10
Padi incolæ 67.8
Padinates po. 64.26
Pæonia regio 76.14
Pæoniæ gentes ibid.24
Pæſtum oppidum 57.30
Pæſtanus ſinus ibidem.31
Pagæ op. 72.8
Pagæi populi 74.24
Pagaium op. ibidem.22
Pagaſa oppidum 75.30
Pagaſicus ſinus ibidem.& 82.40
Pagida riuus 104.33
Pagoargas op. 144.41
Pagræ oppidum 105.40
Palæbyblos fluuius 105.8
Pelæogones po. 130.12
Palæotrum op. 76.47
Palæpaphos op. 113.21
Palæſramander ſtagnum 112.18
Palæſcepſis oppidum 111.49
Palæſtinæ deſcriptio 103.5.& 104.54
Paleſtinæ finia 103.57
Palæſtinæ Syriæ deſcriptio 102. 37
Palamedium oppidum 111.4
Palatium Romæ unde 73.53
Palæmyndus op. 109.42
Paleſimundum oppidum 130. 43.46
Paletyrus op. 104.44
Palybotra op. 127.15.& 128.8
Palybotri populi 128.8. 19
Palinurum promontorium 57. 32
Pallantias palus 96.15
Pallantini po. 50.46
Pallatium Romæ 73.53
Pallene oppidum 76.37
Pallenenſis Iſthmus ibidem. 39
Pallon op. 141.37
Palma oppidum 58.15
Palmaria inſula ibidem. 47
Palmenſis Piceni ager 63. 23.& ibidem.40
Palmyra op. 106.36.539. 29.per totum
Palmirenæ ſolitudines 106.33. 49.& 136.39
Palois op. 144.31
Palſua fluuius 93.29
Paltos oppidum 105.10
Pamiſus fluuius 73.12.& 75. 40.& 78.4
Pamphagi po. 146.53
Pamphyliæ deſcriptio 107.35. & inde
Pamphyliæ caſtella plura ibidē. 40
Pamphylium mare 107.52. & 108.54
Pan Luſitaniæ præfectus 47. 38
Pantæolium mons 71.48
Panchryſos op. 143.6
Panda op. 124.13
Pandataria inſula 58.49
Panda gens 129.15
Pandi po. 132.9
Pandoræ populi 155.38
Pandoſia urbs 61.25
Pandoſia lacus 75.18
Paneas op. 104.26
Paneas fons 103.35
Pangeus mons 77.34.& 180.33
Pangei populi 77.26
Pangungæ po. 128.55
Panhormum op. 60.7
Panhormum Cretæ oppidum 80.14
Panhormus portus 72.47. 78.47
Pannonia regio 110.38
Paniſſa fluuius 78.9
Pannoniæ deſcriptio 69.25
Pannoniæ Saliunca 566.6
Pannonia glandifera 69.25
Panopolis op. 101.44
Panopolitis præfectura 99.40
Pantanus lacus 62.12
Pantagies fluuios 59.54
Panticapenſes po. 120.25
Panticapes fluuius 84.54
Panticapeum op. 83.45. & 85.32
Pantomatrium op. 80.23
Paphlagoniæ mira aqua 42.18
Paphlagonum gens ubi 117.45
Paphos oppidum 38.27
Paradiſus fluuius 107.34
Paradiſus op. 105.40
Parætacene regio 137.35
Parætaceni po. 135. 23
Paratonij regio 97.1.& 91.1
Paralelli terræ plures
Paralellus primus 149.38
Paralellus ſecundus ibidē.44
Paralellus tertius 150.8
Paralellus quartus ibid.13
Paralellus quintus ibid.24
Paralellus ſextus ibid.37
Paralellus ſeptimus ibid.51
Paraſangæ populi 128.48
Paraſinos oppidum 38.33
Paredoni po. 124.5
Paragenitæ populi 74.9
Parenta op. 144.28
Paron circa piſces quales 823. 42

Paris

Paria inſula 813.7
Pariana colonia 78.38
Parapiani populi 131.52
Paricani po. 114.43
Paridion 109.10
Pariedrus mons 168.16
Pariedri montes 120.52.& 121.6
Pariræ populi 132.34
Parhiſij po. 89.17
Parium oppidum 153.23
Parium colonia 922.30.& 155.15
Parium marmor 81.46. & 921.19
Parma oppidum 64.24
Parnaſi montis gramen quale 656.33
Parnaſſus mons 71.56
Reliqua quære parte prima.
Paros Illyrij inſula 71.56
Paros inſula 81.45
Pari inſulæ marmor 921.19
Paros inſula ſyluam cæduam habet nil ferentem 400.53
Parorei populi 76.24
Paropamiſi po. 114.52
Paropamiſſadæ populi 129.41. & 131.48
Paropamiſus mons 116.45.& 128.29
Paropamiſſus fluuius 87.1
Paropamiſus mons 108.16
Paropas oppidum 146.23
Paropini populi 60.18.26
Paropotamia regio 137.30
Paroſpus fluuius 132.12
Parparus mons 73.32
Parrhaſiæ oppida ibid.54
Parrhaſini populi 124.43
Partalis regio 127.38
Partedori montes 122.37
Parthenia inſula 114.19
Partheniæ inſula 111.10
Parthenij populi 68.49
Parthenion locus 77.38
Parthenis fluuius 137.13
Parthenius portus 57.37
Parthenius mons 74.5
Parthenius fluuius 74.5.117.50
Parthenium promontorium 85.13
Parthenium oppidum 73.56. & 112.36
Reliqua quære parte prima.
Parthenoaruſa inſula 114.22
Parthenon locus 873.1
Parthenopolis oppidũ ibidem & 78.1.& 116.17
Parthenope op. unde 56.5
Parthenope Syren ibidem
Parthiæ Choara ſinus 124.8
Parthiæ deſerta ibidem
Parthię prouincię, caput ibidem
Parthiæ termini 138.15
Parthyene regio 135.2
Parthyenæ populi 149.33
Parthini po. 69.6
Parthi & Scythæ ex æquo uiuũt 134.50
Parthi nomades qui ibid.55
Parthi ubi ſiti 134.42.50.& 149.46
Parthorum regna ubi 123.30
Parthorum regna quæ & quot 134.44
Parthorum regni caput 136.18
Parthorum oppidum ad Euphraten 106.52
Reliqua quære parte prima.
Parthuſi populi 137.52
Paſagardæ oppidum 135.20
Paſiogris fluuius 137.20 & 139.34
Paſitrum oppidum 66.50
Paſagarda caſtellum 132.50
Paſſala inſula 114.11
Paſſalæ populi 127.55
Paſtos op. 77.32
Pataga oppidum 144.21
Patage inſula 81.10
Patales inſula 33.3.& 128.36.& 129.22.54.& 133.4
Patami populi 139.25
Patria op. 44.32.& 108.37.& 150.5
Patauinæ aquæ miræ 41.34
Patauium op. 66.40
Patauinus ager 65.16
Pateria inſula 83.11
Pathiſſus fluuius 84.24
Pathmos inſula 82.13
Patis oppidum 144.32
Patræ colonia 31.35.49
Patrocles præfectus 116.26
Paucolais op. 132.7
Pauſilypum uilla 141.14
Pauſinus fluuius 68.20
Pauſulani populi 63.34
Paxæ inſula 79.23
Paxos inſula ibidem.35
Pedaliæ oppidum 107.23
Pedalium promontorium 109.2
Pedani populi 57.13
Pedaſum oppidum 109.40
Pedaſus oppidum 111.56
Pedarritæ populi 129.21
Pediculi 52.32
Pedeculorũ gentis origo & oppidum 62.2
Pediculorum ager 61.56
Pedna inſula 115.4
Podopiles fluuius 117.40
Peguia oppidum 109.14
Pegaſeum ſtagnum 110.52. & 813.13
Pege oppidum 97.39
Peiſo lacus 69.23
Pela inſula 114.39
Pelagones po. 76.25
Pelagonia regio ibid.24
Pelaſgi populi 54.15
Pelaſgi in Latio 55.13
Pelaſgia inſula 114.48
Pelaſgia, id eſt, Peloponneſus 114.48
Pelaſgicum regin 75.14
Pelaſgis, id eſt, Arcadia 73.51
Pele inſula 823.39
Pelenaria oppidum 144.37
Pelendones po. 50.44
Peleſtini populi 64.2
Peligni populi 52.33.& 62.44
Pelion mons 38.35.& 75.38
Pelinna oppidum 75.27
Pella colonia 76.19
Pella oppidum 104.23. & 809.27
Pella Alexandri magni patria 904.25
Pellaconta fluuius 135.34
Pellana oppidum 73.55
Pellaon oppidum 66.50
Pellæus pagus 138.38
Pellenæorum caſtellum 72.44
Pellenæus mons 114.29
Pelopia oppidum 110.45
Peloponneſi ceruix 72.8
Peloponneſi deſcriptio ibidem. 10
Peloponneſi ſitus & forma ibidem. 13
Peloponneſi diuerſa nomina ibidem. 11
Peloponneſi magnitudo 72.14. & 74.11
Peloponneſum inſulam facere tentauerunt 72.25
Peloponneſum quæ circũdent 73.42
Peloponneſus ſeptuaginta ſex montes habet 74.17
Peloponneſi latitudo ibidem. 1
Pelorus promontorium 57.46
Pelori ab Italia interuallum ibidem
Pelori promontorij deſcriptio 59.37.& 60.9
Pelteni populi 107.45. & 109.35
Peltuinates po. 62.48
Peluſiacum Nili oſtium 99.22. 28.& 102.18
Peluſium oppidum 149.35
Pemma oppidum 144.31
Peneus fluuius 75.42.76.2
Penius fluuius 42.4
Pentapolis regio 96.40
Pentapolitana regio, id eſt, Cyrenaica ibidem
Pentedactylos mons 142.14
Peparethos inſula 82.45
Peræa Iudæa 103.25
Percote oppidum 115.14
Perethes populi 74.9
Perga oppidum 107.54
Pergamena iuriſdictio 112.40
Pergamum Aſiæ oppidũ 913.4
Pergamena uaſa ibidem
Pergamum Cretæ op. 80.22
Pergamum oppidum 112.38. & 251.14
Pergamum quis ſtrauit 945.7
Perimulæ promontorium 128. 42.& 232.19
Perinthus oppidum 78.22
Perirheuſa inſula 114.40
Periſterides inſulæ ibidem.43
Peroſi Aethiopes 93.19.& 94. 21.& 98 39.& 146.56
Perperenne op. 111.50
Perpereni populi 112.42.& 806.11
Perſæ in Hiſpania 47.36
Perſæ Chortari dicuntur 125.8
Perſæ ubi ſiti 135.13.& 149.33
Perſarum regia Suſa 137.44
Perſarum regna ubi 123.30
Reliqua quære parte prima.
Perſicus ſinus cur dictus 135.14
Perſici regni caput quod ibidem. 17
Perſici maris corallium 824.5
Perſici maris deſcriptio 134. 25
Perſici ſmaragdi 958.19.& 957.43
Perſis regio 132.20
Perſidis citima 149.46
Perſis in luxum diues 134. 41
Perſis in Parthorum nomen tranſlata ibidem
Perſidis regionis initiũ ibidem. 38
Perſidis termini 138.15
Perſidem contra, inſulæ 134. 39
Perſepolis oppidum 135.17.& 149.46
Peruſia op. 54.37.50
Peſici po. 52.2. & 90.2.& 125.14
Peſinus op. 116.4
Peſuri populi 90.21
Petaliæ inſulæ 82.35
Petheon oppidum 74.53
Petilia oppidum 61.5
Petra urbs 106.34.50.& 139.31.35
Petræa finitima Syriæ 964.52
Petrini Siculiæ po. 60.28
Petrogori po. 89.36
Peuce inſula 84.6
Peuces oſtium Danubij 84.5
Peucetia peninſula 61.33
Peucetiæ po. 68.9
Peucetius dux 61.34
Peucini Germaniæ po. 87.48
Peucolais oppidum 132.7
Peucolaitæ po. 129.38
Peucolaitis op. 127.2
Phadus mons 932.3
Phæacia inſula 79.21
Phæcaſia inſula 81.54
Phæſtius [illegible] 71.52
Phæſtum oppidum ibidem, & 80.26
Phalacra promontorium 353. 32.
Phalacrum promontoriũ 79.26
Phalanges po. 146.22
Phalanna oppidum 76.3
Phalara oppidum 75.11
Phalaſarna op. 80.8.22
Phalera portus 74.30
Phaleſina oppidum 77.38
Phaliges populi 146.31
Phamizonium op. 118.34
Phanagoria op. 119.54
Phanaroëa caſtellum 118.32
Phanturitis præfectura 99.32
Pharæ oppidum 80.29
Pharbæthitis præfectura 99.35
Pharbœthos oppidum 102.18
Pharia oppidum 70.24
Phario fluuius 137.13
Pharmacotrophi po. 124.40
Pharnacum gens 154.6
Pharmacuſa inſula 81.29
Pharmicas flumen 116.33
Pharnacea oppidum 118.44. 45.112.13
Pharnacotis fluuius 132.5
Pharphariades mons 108.17
Pharſalici campi & oppidum 75.31
Pharſalici belli portentũ 101.19
Pharus inſula & oppidum 113.2
Pharus inſula Illyrici 68.23
Pharos inſula quantum ab Alexandria diſtet 339.5
Pharos inſula plus olim ab Aegypto diſtabat 36.19
Phari inſulæ ingens turris 931. 7.& inde
Pharuſi populi 98.37.& 99.8.& 146.49
Phaſeli populi unguentis delectati 330.54
Phaſelis oppidum 108.1
Phaſis fluuius 118.56.& 125. 28.& 201.5
Phaſis oppidum 119.4
Phatarei populi 120.31
Phateruncioi inſula 83.10
Phathnitis præfectura Aegypti 99.31
Phatniticum Nili oſtium 102.17
Phauſya oppidum 113.49.& 806.32
Phazania oppidum 97.18
Phæacia inſula 79.21
Phæate inſula 114.40
Phegium mons 37.27
Phellus oppidum 108.36
Phelluſa inſula 115.4
Pheneum locus 662.9. & 810.12
Pheneum oppidum 73.52
Pheneus lacus 74.6.& 806.5
Pheræ lucus Achaiæ 72. 49
Pheræ oppidum 73.18.& 74. 49.& 75.27
Phiala Nili locus 110.28
Phiala fons 100.47

Phycar

Phyeari populi 110.20.& 963.21
Phycus promõt. 80.34.& 96.51
Phygela oppidum 110.39
Phiſa inſula 58.30
Phile inſula 101.26
Phyle inſula 82.22
Thilace op. 76.4
Philacei po. ibid.18
Philadelphia op. 104.19
Philadelpheoi po. 110.25
Philadelphi n... 141.51
Philenorum aræ 96.13
Phileros op. 76.33
Philippi colonia 77.32.& 78.27
Philippopolis op. 77.24
Philipporum oppidi portentum 403.46
Philipporum oppidi roſa qualis 561.33
Philiſcum op. 106.51
Philocalia op. 118.45
Philomelienſis po. 107.45
Philos inſula 134.39
Philotera op. 142.46
Phina op. 76.17
Phinopolis op. 78.11.& 116.41
Phyrites fluuius 110.52
Phirſt mus fluuius 132.52
Phyſcella op. 76.42
Fhintonis foſſæ 59.4
Fhlanates po. 68.15
Phlegra op. 76.37
Thlegræi campi 56.3
Phlegręus ager Cãpanię 467.55
Phligone op. 74.51
Philiſtinæ foſsiones 65.13
Phlius caſtellum 72.54
Phocæa regio 111.40
Phocæ inſulæ 80.45
Phocaſia inſula ibid.47
Phocuſſa inſula 81.54
Phoda op. 141.21
Phœbæ ioſulæ 116.49
Phœnice regio 102.41.& 104.29.& 945.53
Phœnice inſula 58.30.& 82.8.& 115.6
Phœnices in Hiſpania 47.36
Phœnix fluuius 75.40
Phœnices regionis finis 105.9
Phœnicum mare quod 102.51 & 222.10
Phœnicum gentis laus & inuentio 102.53
Reliqua quære parte prima.
Phœnicuſa inſula 90.43
Pholegandros inſula 81.54
Pholoe mons & op. 74.3
Phoronis op. 109.56
Phryges po. 115.50
Phrygiæ deſcriptio 115.42.& inde
Phrygiæ Aſcaniæ locus ibid.40
Phrygiæ terminus ibid.44
Phrygiæ op. 109.17
Phryx fluuius, unde Phrygia dicitur 111.26
Phthemphu, præfectura 99.41
Phthiotidis montes 75.32
Phthia op. ibid.23
Phthiotæ po. ibid.19
Phthirophagi po. 119.12
Phthuris op. 144.53
Pialæ po. 125.16
Piceni regionis deſcriptio 63.18 per totum
Piceni initio ubi ibidem 27
Piceni à Sabinis orti ibid.20
Piceni ingens multitudo ibi.18
Picentinus ager ubi 57.24
Picenum regio ubi 63.15
Picentinum littus 52.29
Picentia 57.26
Reliqua quære parte prima.
Piſtones po. 89.22
Pidaras fluuius 78.21
Pidiboræ po. 144.29
Pydna op. 76.36
Piden op. 144.27
Pidoſus inſula 114.9
Pieres po. 76.23
Pieria regio ibidem 16
Pieria op. 102.48.& 105.17
Pierus mons 75.28.36
Pietas Iulia op. 66.34
Pygmæi in Thracia ubi 78.1
Pygmæi à gruibus fugati ibid.
Pygmæi in Caria 109.52
Pygmæi ubi in India 928.24
Reliqua quære parte prima.
Piguntiæ caſtella 63.39
Pilæ inſulæ 143.40
Pylæmenia gens 117.43
Pyle oppidum 73.55
Pylene op. 71.45
Pylos op. 73.1.8
Piloros op. 80.18
Pinara inſula 79.33
Pinara op. 107.23.& 108.39
Pinaritæ po. 105.41
Pinarus fluuius 107.14
Piodaſus mons 112.39
Pindicitora op. 144.39
Piudus mons 70.53
Piudus mons & op. 75.12.36
Pingios fluuius 69.54
Pinneuſes populi 62.48
Pinthienſes po. 60.18
Pion mons 110.50
Pionæ oppidum 112.34
Pionitæ populi ibid.11
Pyræi portus mirum 36.22
Pyræ op. 55.41
Pyramides turres ubi 101.49.& 930.3
Pyramus fluuius 107.16
Pyratas propter ubi ſpeculæ factæ 32.16
Pyræi populi 69.2
Piræus Athenarũ portus 80.5
Pyrene Corinthi fons 72.32
Pyrenæa Venus 50.4
Pyrenæi montes quales 47.4.& 51.20. & 89. 46. & 90. 44.& 91.18
Pyreneus ſaltus 89.27
Pyrenes mulieris fabula 47.39
Reliqua quære parte prima.
Pyrgenſes po. 74.9
Pyrgi op. 54.25
Pyrnos op. 105.8
Pyrpyle inſula 81.40
Pyræus portus 74.29.35
Pyrrha op. 37.30.& 72.3.& 75.55.& 81.10
Pyrrha Lyciæ op. 108.36
Pyrrha Cariæ op. 109.53
Pyrrha inſula 114.50.53
Pyrrhe inſula 114.11
Pyrrheum nemus 391.16
Piſa Achaiæ op. 73.3
Piſæ Hetruriæ oppidum 54.18
Piſanæ aquæ miræ 41.35
Piſaurum fluuius & opp. 63.47
Piſcenæ po. 52.16
Piſcium corijs ueſtiti homines 134.28
Piſinates po. 64.12
Pyſidia regio 115.45.& 150.4
Piſidæ po. 107.72
Piſiſtrati inſulæ 114.35
Pyxites fluuius 118.49
Pyſtira inſula 114.44
Piſtorium op. 54 36
Piſuertes po. 64.1
Pitane op. 73.19.& 111.46.& 914.33
Pitara op. 145.19
Pitaium oppidum 109.37
Pithecuſa inſula unde dicta 36.50
Pithecuſa inſula in Campano ſinu orta 36.50
Pythia fons 805.35
Pityuſa inſula 79.53.& 114.29
Pityuſæ inſulę unde & ubi 58.6
Pityuſa op. 115.15
Pythouos come 252.45
Pythopolis op. 116.17
Pitinatis fluuius 41.56
Pityodes inſula 116.56
Pityoneſus inſula 80.1
Pityonia inſula 79.25
Pityus oppidum 119.35
Pityuſa op. 110.24
Pitulani po. 64.1
Pitulum op. 57.3
Pixirates, id eſt, Euphrates fluuius 105.54
Pyxus op. 57.35
Placentia op. 64.24
Placentinus fluuius ibidem 46
Placia op. 115.23
Planaria inſula 58.40.& 148.10
Planaſia inſula 58.46
Planetæ inſulæ 122.10
Plangenſes po. 64.12
Platamſtus promontoriũ 73.6
Plataneus fluuius 116.18
Planeaniſtum op. 107.54
Platagæ inſula 82.20
Plateæ inſulæ 114.45
Platea inſula 82.28
Plateæ op. 74.49
Platię inſulæ 80.45
Plemenſes po. 63.34
Pleuron op. 71.45
Plinius in orbis deſcriptione Augustum ſequitur 53.38
Reliqua quære parte prima.
Phitaneę inſulę 114.45
Floræ inſulę 79.47
Plumbarij po. 91.13
Flumbi cupia ingens ibid.21
Pluuialia inſula 148.7
Podalia op. 108.43
Pœcilla inſula 113.47
Pœcilla op. 114.20
Pœmaneni po. 112.10
Pœnorum per alpes tranſitus 65.36
Pœni in Hiſpania 47.37
Pœninæ Alpium fauces 65.36
Pœnorum origo unde 47.33
Pola colonia 66.34
Polemonium op. 118.42
Polendos inſula 85.11
Poleutia op. 54.7.& 913.3
Polentini Piceni populi 63.35
Polichnæi po. 111.10
Polydora inſula 116.50
Polydori tumulus ubi 77.42
Polyægos inſula 82.10
Polymedia op. 112.6
Polytherium op. 80.17
Polytelia op. 131.41
Polimceorgas regio 111.52
Politorium op. 57.3
Pollentia op. 58.15.& 281 16
Polluſtini po. 57.13
Pometia op. ibid.3
Pompelonenſes po. 50.26
Pompeij mortis ſignum ubi 101.10
Pompeij op. 56.6
Pompeij tumulus 102.56
Reliqua quære parte prima.
Pompeiopolis op. 107.22.& 118.9
Pompuniana inſula 58.29
Ponamus fluuius 132.9
Pooeropolis op. 77.23
Ponnæ inſidæ 58.48
Pontia inſula 59.22
Pontina palus ubi 55.34
Pontinæ paludes 684.48
Pontus Euxinus Axenus dictus 83.27
Ponti Euxini deſcriptio & nomen unde 117.6
Ponti Euxini menſura 83.26 & 117.26
Ponti inſulę 86.28
Ponti ęſtus nunquam reciprocatur ibidem 47
Ponti oris latitudo 45.12
Ponti caſtores 825.4
Ponti inſulę quot 122.10.per totum
Ponti Rex Pharnaces 825.5
Ponti alumen 916.33
Ponti opalus 959 44
Pontici maris deſcriptio 83.13.& inde
Pontici maris forma ibid.
Pontici maris circuitus quot paſſuum milia contineat ibid.20
Pontici & Caſpij maris inter ſe diſtantia 30.42.& 112.1
Popilij forum 64.25
Populonia inſula 58.45
Populonium op. 54.28
Porcifera fluuius 53.56
Pordoſolene inſula 116.16
Poruielene inſula 114.37
Porphyrione inſula 116.50
Porphyris ioſula 79.50.& 113.50
Portę Caucaſię 122.46.& 123.48
Porthmum op. 81.10
Porthmos quid 57.52
Portunata inſula 68.23
Portus plures turres habẽtes ad nocturna lumina oſtendenda 85.35.& inde
Portus magnus 94.48
Poſidium Macedonię oppidum 76.52
Poſidium oppidum aliud 105.12
Poſingę po. 119.20
Poiſideum promontorium & oppidum 110 21
Poſidonia op. 57.31
Poſideus alueus 113.5
Potamos op. 74.36
Potentia oppidum 54.8.& 63.29
Potentini po. 61.22
Potnię loci mirum 671.27
Potnię op. 76.5
Poudęa opp. 26.5.& 76.40
Pręneſte fortunæ templũ à quo 945.42
Preneſtini po. 56.27
Prepeſinthus inſula 81.33
Pręamarci po. 90.8
Pręſidium Iulium 91.3
Pręter caput Iani iter ubi 97.48
Pręti po. 127.55
Prętutianus ager 63.23
Praſiane inſula 128.35
Praſij po. 128.7.24
Prianię populi 77.28
Priaponeſos inſula 114.10
Priapos inſula ibid.39
Priapos op. 115.17
Priapus op. 83 21
Priene oppidum 110 36
Prilis fluuius 54.22

Primnus oppidum 144.35.53
Prinoeſſa inſula 79.31
Prion mons 114.7
Prytaneum locus 933.26
Prinernates po. 56.28
Probalinthos op. 74.28
Proceraſtis op. 116.28
Prochyta inſula 36.55.& 58.49
Proconneſus inſula 116.48
Procaſe inſula 114.38
Progne inſula 113.55
Prophthaſia op. 116.53. & 132.5
Propontidis deſcriptio 83.23
Propontidis piſces quales 224.18
Propontidis magnitudo 83.23
Propontidis menſura 116.44
Propontidis inſulæ ibid. 47
Propontidis zelia quæ 115.17
Proſda op. 144.28
Proſopitis præfectura 99.40
Prote inſula 58.28.& 59.45
Proteſilai turris delubrumq; 78.45
Protropi populi 62.25
Pruſam oppidum Hânibal condidit 116.13
Pſammate fons 73.33.& 74.45
Pſammathus op. 73.21
Pſelchis op. 144.52
Pſeſij po. 120.3
Pſeudodecimianus tractus 374.32
Pſeudopylæ inſulæ 143.40
Pſeudoſtoma Danubij oſtium 84.11
Pſile inſula 114.40
Pſylli populi contra ſerpentes 197.8
Pſylli Africę populi ubi 96.3.& 183.28
Pſilis fluuius 117.33
Pſyra inſula 114.10
Pſytalia inſula 80.49
Pſitaras fluuius 115.48
Pſophis op. 73.52
Ptelea op. 110.50
Pteleon op. ibid. 50
Pteleon op. 73.23.& 75.29
Ptenethu præfectura 99.41
Pteros inſula 140.28
Pterophoros regin 85.49
Ptychia inſula 79.25
Ptoēmbari po. 146.29
Ptoēmphanæ po. ibidem
Ptolemais oppidum ubi 32.48. & 142.15.&143.10.& 149.49. & 940.1
Ptolemais op. 96.43.49. & 101.44
Ptolemais colonia 104.36.& 940.1
Ptolemæum op. 142.45
Pucinum caſtellum 66.52
Pullariæ inſulæ 70.25
Pumas fluuius 117.21
Purpura Getulica ubi 148.1
Purpurariæ inſulæ ibid. 54
Puteoli oppidum 56.3.& 803.24
Puteolanus ſpecus 37.54
Puteolanũ purpuriſſum 896.38

Q

Quariates po. 62.3
Querquerni po. 51.7
Querquetulani po. 57.23
Quiza Xenitana op. 94.50

R

Achia legatus 130.42
Rachiæ pater 131.7
Ramiſi populi 139.24
Rani populi 120.21
Raphane op. 123.50
Rapis op. 97.37
Rarungæ po. 128.55
Rataneum op. 68.40
Rauennæ nocturna lampas 931.14
Rauenna & eius fluuius 64.20. & 66.13
Rauricum oppidum 83.56
Raurici po. 89.3
Rauriaca colonia ibidem
Reatini po. 62.55
Reatini agri mirus fons 41.27
Reatini agri miium 38.14
Reatina palus 41.27
Regiæ aquæ fons 71.9
Regiates populi 64.29
Regienſes po. ibid. 26
Regillus lacus 847.52
Regina op. 48.46
Regnum fœminarum 129.15
Regum expertes homines ibi. 8
Remi po. 89.2
Reſiſtos colonia 78.37
Reſtituta Iulia op. 48.38
Rhadata op. 144.22
Rhamnus op. Cretæ 80.27
Rhamnei po. à quo 141.25
Rhamnus pagus 74.37. & 922.41
Raphana op. 204.19
Raphea op. 103.8
Rhaui po. 141.31
Rhebas fluuius 117.32
Rhedones po. 89.18
Rhegia columna locus 57.33. 45.& 59.32
Rhegium Italiæ op. 53.27
Rhene inſula 81.42
Rhemnia op. 144.20
Rhenus Italiæ fluuius 64.47
Rhenus Germaniæ fluuius 87.51.& 88.2
Rheni piſces 223.16
Rhenus Booonienſis fluuius opomos habet calamos 407.20
Rheni fluuij Germaniæ inſulæ 89.7
Rheni fluuij accolæ qui 67.31. & 89.4
Rheni oſtiorum nomina 88.2
Rheni fluuij inſulæ 89 6
Rheni po. ibidem.4
Rheſperia inſula 114.38
Rheini fluuius 112.19
Rhetaui Arabes 106.22
Rhetea littora 115.24
Rheteum oppidum ibidem
Rhetica regio 66.44
Rhetus dux à Gallis pulſus 67.29
Rheo populi ubi 67.26. & 69.10
Rheti Thuſtorum po. 67.17
Rhetorum gentes plures ibi. 30
Rhimnea inſula 140.26
Rhimnici po. 125.24
Rhimoſoli po. 120.20
Rhyndacus flu. 112.9.& 115.25.& 116.54.& 188.56
Rhinocolura op. 103.8
Rheta 87.38
Rhion promon. 72.43.& 72.48
Rhipara inſula 114.24
Rhitymna op. 80.28
Rhition op. ibidem 28
Rhizinium op. 68.52
Rhizus op. 76.2
Rhoabi po. 106.29
Rhoas fluuius 119.14
Rhoas op. 109.22
Rhoda op. 51.38
Rhodani fluuij deſcriptio ibi. 39
Rhodani ora duo quæ ibid. 41
Rhodanus fluuius unde dictus ibid. 39
Rhodani foſſa à quo ibid. 47
Rhodani fonos accolæ 67.32
Rhodanus fluuius 41.5
Rodapha op. 127.11
Rhodi menſura & op. 113.41
Rhodi diebus omnibus ſol uidetur 26.45
Rhodi diuerſa nomina 113.46
Rhodus aquilam non habet 254.52
Rhodi inſulæ deſcriptio 36.34. & 109 9.& 113.41
Rhodus inſ. 82.32.& 150.6
Rhodus templum Bacchi habet 863.46
Rhodos inſula nata 36.34
Rhodiorum inſulæ 113.52
Rhodos op. ibid 43
Reliqua quære parte prima.
Rhodiopolis op. 108.32
Rhodius oppidum & fluuius 112.20
Rhodiuſſæ inſulæ 116.56
Rhodope mons 72.7.& 76.26. & 77.22
Rhœſus amnis 117.33
Rhœdias fluuius 76.22
Rhogæ inſulæ 113.36
Rhoſij montes 103.26
Rhotos op. ibid. 25
Rhoſphoduſa inſula 86.43
Rhadia op. 62.3
Rhuma op. 144.39
Ricimenſes po. 63.34
Ricnea inſula 82.25
Rinnei po. ibid. 56
Ripepora op. 48.6
Riphearma op. 142.30
Riphæi montes 85.48.& 108.14.& 119.22.& 120.21.& 122.18.29
Rira fluuius 78.9
Riſardir portus 93.24
Rode fluuius 84.40
Romæ deſcriptio 56.31
Romæ numen alterum ignotũ ibidem
Roma quot portas habuit à principio 56.38
Romæ ambitus quãtus ibid. 40
Romæ montes, regiones, compita ibidem 42
Romæ magnæ nulla urbe cõparari poteſt 56.31
Roma terrarum caput 56.27
Roma quantũ à mari diſtet ibidem 28
Romæ palatium unde 73.53
Reliqua quære parte prima.
Romanæ portæ trigintaſeptem 56.45
Romanis de reb. primus externorum Theophraſtus ſcripſit 55.24
Romana legatio ad magnum Alexandrum ibid. 28
Romani imperij tenue initium 55.12
Romanum forum 56.44
Roma à Gallis capta 55.26
Romani imperij in oriente termini 135.50
Reliqua quære parte prima.
Romaniũ fluuius & portus 66.6
Romulenſe op. 48.12
Roxalani po. 84.20
Rubeas promontorium 87.4
Rubico fluuius 64.19
Rubrenſis lacus 51.33
Rubrum mare quare 134.10
Rubrum mare quantum a Peluſio diſtet 102.34
Rubri maris ſinuum nomina ibidem 30
Rubri maris diuiſio 133.22
Rubri maris frutices 42.28
Rubri maris ad Nilum foſſa 142.26
Rubri maris coralium 814.4
Rubro mari Aegyptus depreſſior 142.57
Rubricatum fluuius 49.52
Rubuſtini po. 62.32
Roguſci p[illegible] 67 46
Ruſadir op. 94.43
Ruſcioo op. 51.32
Ruſconiæ colonia 95.3
Ruſcinium op. ibidem
Ruſellana colonia 54.30
Ruſicade op. 95.17
Ruſpina op. ibid. 42
Ruteni Galliæ po. 52.16.& 102.45
Rutheni Aquitaniæ po. 89.35
Rutuli in Latio 55.14
Ruenba fluuius 53.14
Ruenbis portus 93.22
Ruzaſus op. 95.4

S

Abæi ditiſsimi 141.55
Sabæ oppidum 133.40
Sabæi Arabum po. ubi 140.32
Sabæorum inſulæ plures ibi. 28
Sabis fluuius 134.8
Sabarbares po. 96.36
Sabaria colonia 69.24
Sabaoum uadum portus 53.56
Sabata op. 140.35
Sabatra op. 140.53
Sabelli populi 62.50
Sabini unde dicti 63.8
Sabini agri lapis ardens 44.2. & 938.36
Sabinorũ ſines 62.53.& 63.28
Reliqua quære parte prima.
Sabrata op. 97.20
Sacæ Scythæ dicti 125.8
Sacæ po. ibidem 13
Sacaſſani po. 111.40
Saeli op. 48 6
Sacrũ promontoriũ 90.41.50
Sacri homines ab omnibus illęſi ubi 122.33
Sadanus inſula 243.54
Sadarus fluuius 132.12
Sadinates po. 64.3
Sagaleſſus op. 107.43
Saganos fluuius 134.36
Saggarieus ſinus 84.40
Sagis Padi portus 65.7
Sagoura op. 50.52
Sagra fluuius 60.52
Sagrus mons 137.33
Saguntia op. 50.38
Saguti ſinus 93.22
Sape op. 145.18
Saiace op. 141.29
Sais op. 101.20
Saitis præfectura 99.41
Saitæ po. 137.13
Sala fluuius & op. 92.47.93.22
Salæ gens 119.12
Salabaſtræ po. 129.7
Salamis op. 113.28
Salinæ ſal 814.54
Salaminæ inſulæ 113.29
Salamis inſula 80.49
Salaphitanum op. 96.30
Salapia op. 62.7
Salarienſis colonia 10.30
Salaſi po. 67.24.48.& 478.15
Salaſorum Auguſta 65.34
Salatia op. 90.40
Salde colonia 95.4
Saldiba op. 47.19
Sale ſtagnum 112.55
Salentinum promont. 69.16
Saleutini po. 62.32.& 62.28.& 62.36

62.36.& 63.50
Salernum oppidum 57.26
Salyi po. 53.50.& 65.40
Salis montes ubi 813.14
Salmani po. 135.35
Salobriaſæ po. 129.22
Salona oppidum 68.34
Salſos fluuius 134.35
Saluares inſulæ unde 38.10
Saluia oppidum 63.35
Salutarienſis C[illegible] 48.48
Samarabriæ po. 129.35
Samaria regio 103.10.18.& 149.48
Sambracate inſula 140.29
Sambraceni populi 129.35
Sambri oppidum 146.27
Sambritarum regio ibid.25
Samius Labyrinthus 876.48
Sammei populi 141.28
Sammonium promontoriũ 80.36 & 82.34
Samnites populi 62.49
Samnites po. à quo uicti 847.54
Same inſula 79.35.37
Samornion op. 110.50
Samos inſula 114.18 & 192.11
Samoſatæ ſtagni mirum 42.51
Samoſata op. 42.52.& 106.17.23
Samothracia inſula 83.3 & 972.45
Samothraciæ qui dij coluntur 922.45
Sanagenſes po. 52.18
Sandalion inſula 125.2
Sandaliotis.i.Sardinia 59.19
Sandrizetes populi 69.35
Sandura op. 144.18
Sandus idẽ qui Indus flu. 128.28
Sanga fluuius 89.53
Sãgarius fluuius 126.11.&117.36
Sannigarum gens 119.16
Sannorum gens 118.50
Santones po. 89.23
Santonum littus 278.24
Saoces mons 83.2
Sapæi po. 77.17.& 120.31
Sapen oppidum 146.18
Saphar oppidum 133.39
Sapirene inſula 142.48
Sapis fluuius 64.29
Saranates populi ibid.8
Sarangæ po. 124.43
Saraparæ po. 124.49
Sardabala fluuius 95.8
Sardemiſus mons 107.55
Sardiates populi 68.36
Sardiana iuriſdictio 110.23
Sardiniæ deſcriptio 59.6
Sardiniæ Alumen 916.33
Sardiniæ ſitus & magnitudo . 59.7
Sardinia quantum diſtet ab Africa ibid. 9
Sardiniæ Creta 918.22
Sard. à Gadibus diſtantia 59.10
Sardinia Sandaliotis unde dicta ibid.29
Sardiniæ populi ibid. 25
Sardis oppidum 110.9
Sardoum mare quod 58 4
Sardorum regio 51.30
Sarepta oppidum 104 45
Sargauraſane regio 118.23
Sarguntia oppidum 48.50
Sarmatæ po. 77.27 & 84.23 & 87.21.& 119.37.& 123.12
Sarmatæ Sauromatæ ijdem po. 84.17
Sarmatæ quid cũ equis 206.48
Sarmatæ montes incolũt 84.23
Reliqua quære parte prima.
Sarmatica inſula 84.21
Sapæi populi 110.31
Sarmatiæ menſura 86.22
Sarnaca oppidum 112.36
Sarnus fluuius 56.7
Saronicus ſinus 72.22 & 73.36
Saronicus ſinus unde dic. 73.36
Sarophages po. 129.29
Saros fluuius 107.20
Sarpedon promon. ibid.26
Sarpedon mons ibidem
Sarraceni populi 141.18
Sarſinates po. 64.2
Sarunetes po. 67.30
Sarus fluuius 118.14
Saſina portus 61.37
Saſonis inſula piratarum 70.30
Saſuri po. 127.55
Saſſumini po. 89.29
Satarchi po. 85.18
Sataros op. 108.38
Satarnei po. 120.28
Satyri homines quales 98.49. & 99.5.& 154.53
Satyrorum laſciuia 93.5
Satyrorum terra qualis 147.19
Satricum op. 57.3
Satuchei po. 120.34
Saturnũ non fuiſſe in Hiſpania 47.40
Saturni promontorium 49.34
Saturni lacus 805.36
Reliqua quære parte prima.
Saturnia oppidum ubi 57.5
Saturnini po. 54.37
Saunites po. 62.50
Sauo fluuius 55.55
Sauromatæ Sarmatæ ijdem populi 84.18.& 85.45
Sauromatæ po. ubi 85.45.& 119.37.& 120.6.& 123.5. & 153.21
Saus flu. 66.23.& 69.42
Saxinæ po. 144.6
Scadira inſula 82.42
Scalabis colonia 91.3
Scalabitanus conuentus 90.53
Scaldis fluuius 87.31.& 88.44
Scalinum op. 57.20
Scamander fluuius 112.25
Scamandria op. ibid.22
Scammos op. 144.34
Scandalios inſula 114 17
Scandia inſula 88.37
Scandinauia inſula 87.27
Scantate op. 141.29
Scantiæ aquæ 43.54
Scapos inſula 83.10
Scaptia op. 57.5
Scarabantia op. 69.24
Scardona op. 68.28
Scardonitanus cõuentus ibi.12
Scarphia inſula 80.47
Scarphia op. 75.9
Scatebra fluuius 41.37
Sceaceriges fluuius 119.45
Scelatio po. 93.23
Sceneos locus 143.53
Scenitæ po. 102.27.& 136.37. & 139.22.39.& 140.31
Sceplis regio 111.53.& 302.29
Schœnus portus 74.26
Schœnus op. ibidem 53
Scheria inſula 79.21
Schinuſa inſula 82.54
Schœnus ſinus 109.22
Scyathus inſula 82.46
Scydra op. 76.21
Scylace op. 115.29
Scyllacæum ſinus 60.54
Scylla ſcopulus 59.35
Scylla inſula 83.8
Scyllæ mon tri mater 57.44
Scylletium peninſula 60.55
Scylleum op. 57.44.& 73.24
Scione op. 76.36
Scioëſſa mons 72.50
Sciopodes po. 154.43
Scipionis rogus in Hiſpania 47.44
Reliqua quære parte prima.
Scyreticum metallum 806.27
Scyri po. 87.22.& 132.15
Scyri inſulæ mirus lapis 937.52
Scyronia ſaxa 74.27
Scyros inſula 82.32.43.& 82.41
Scirtari po. 68.46
Scytala inſula 142.48
Scytharum po. deſcriptio 84.15
Schytarum nomen in Germanos tranſit ibidem 30
Scytharum mores 152.48
Scytharſi po. 125.6. per totum
Scythæ Sacæ dicti ibidem
Scythæ ponto contermini 29.36.& 69.52
Scythæ Thraciæ po. 77.28
Scythæ Aroteres ibid.55
Scythæ à ſeruis orti 84.18
Scythæ Taurini ibid.50
Scythæ, & Parthi ex æquo uiuũt 134.48
Scythę equitatus gloria ſtrepũt 206.10
Scythę per bella equabus uti malunt 207.26
Scythæ po. ubi 122.25.35.& 123.3
Scythæ gens ſęuiſsima humania ueſcitur corporibus 125.33
Scythæ anthropophagi 153.8
Scythiæ mira animalia 189.16
Scythia nõ habet fulmina 23.15
Scythia ubi inhabitabilia 125.35
Scythiæ omnis menſura 85.14
Scythici arcus forma in mari põtico 83.30
Scythici Smaragdi quales 957.5 & inde
Scythici Oceani inſulæ 86.51
Scythicus mons 108.27
Scythici Oceani gentes 122.17. per totum
Scythicum Oceanum dulcem eſſe 125.20
Scythicum promont. ibidem.32
Scythicæ immanes feræ ibid.35
Reliqua quære parte prima.
Scythopolis op. 104.20
Scythotauri po. 85.16
Scodra op. 68.54
Schœnos mẽſuræ genus 102.10
Scolos op. 74.53
Scopelos inſu. 114.46.&116.32
Scope inſula 113.39
Scopius fluuius 76.26.& 116.34
Scordiſci po. 69.40
Scotuſa op. 77.34
Scotuſſæi po. 76.31
Scultenna fluuius 64.47
Scultini po. 68.13
Sea op. 144.37
Sebaſte op. 103.20
Sebaſteni po. 116.6
Sebaſtia op. 118.16
Sebaſtopolis op. 111.42.& 118.16.& 119.16
Sebennitis præfectura 99.39
Sebeniticum Nili oſtium 102.17
Sebinus lacus 67.2
Sẽberitarum inſula 146.34
Semberitarum op. 146.26
Secande op. ibid.39
Secuſiani po. 89.19
Secuſſes po. 67.15
Sedibonates po. 89.24
Sedetani 50.10
Seduni po. 67.48
Segaſmala op. 144.32
Segede op. 47.50.& 48.38
Segeſtani po. 60.11
Segeſta op. 54.2
Segeſtica inſula 69.43
Segeſte op. 66.51
Segiſamaiulienſes po. 50.41
Segiſamonenſes po. ibidem
Segiſenſes po. 50.26
Segmenta mundi quæ 149.27
Segobrica op. 942.7
Segobrigenſes po. 50.37
Segouellauorum regio 51.52
Seguſio op 65.32
Selachuſa inſula 80.6
Seleuciam Euphrates perlabitur 106.56.& 107.32.& 136.28
Seleucia ad Tigrin 106.42
Seleucia op. 102.48.& 123.48. & 105.17.41. & 109.50.& 135.29. & 136.10.40. & 138.16.& 149.34.51
Seleucenſes po. 116.6
Seleucus quæ maria unire tentat 122.5
Seleucida mare 29.42
Seleuci regis dux quis 126.26
Reliqua quære parte prima.
Selymbria op. 78.22
Selinuntes oppida duo 110.56
Selinuntij po. 60.19
Selinus op. ibid.5
Selloe po. 70.54
Selletæ po. 77.21
Sembobitis op. 146.20.33
Semellitani po. 60.19
Seminethos op. 109.45
Semiramidis aræ, & finis ubi 124.54
Semirus fluuius 61.5
Sendica regio 85.11
Senenſis colonia 54.30
Senia op. 68.19
Sennates po. 89.31
Senogallia op. 63.46
Senonum Gallipolis 61.39
Senones ubi interierint 64.31.& 65.24
Senones Romã capiunt 64.31
Senones po. 89.25
Senta ſpecus Dalmatiæ 19.47
Sentinates po. 64.2
Separi po. 68.39
Sepiuſſa inſula 114.12
Sepias promontorium 75.56
Sepinates po. 62.52
Septem fratres montes quare 94.39
Septempedani po. 63.34
Septentrionis gentes quales 33.50
Septẽtrionalis Oceanus 89.37
Septentrionis frigora 122.23
Septumani coloni 52.6
Sequani po. 89.2
Serbi po. 120.3
Seren op. 144.35
Seres populi quales 125.41.& inde.& 131.6
Seres populi optimum ferrum habent 885.26
Seria op. 48.37
Sericus Oceanus 122.49
Seriphus inſula 81.33.& 216.25
Serippo op. 48.43
Serpentibus ueſcẽtes homines 98.55.& 143.3
Reliqua quære parte prima.
Serrapilli po. 69.35
Serretes po. ibidem
Serri po. 119.34
Serrium mons 77.39
Seſamum op. 117.48
Seſamium op. 144.25
Seſamo oleum palmisq; exprimunt 141.52
Seſoſtris oppidum 142.26
Seſsites fluuius 64.48
Seſignani po. 89.23
Seſtianę aræ 90.6

Seſtiæ aquæ op. 803.25
Seſtinates po. 64.3
Seſtos oppidum 78.41
Setabitani populi 90.31
Setæ populi 128.5
Sethroitis præfectura 99.35
Setinaces po. 64.2
Setinus ager 55.47
Setini po. ibid.& 56.28
Setundum op. 146.38
Seuini po. 63.6
Seuinnus lacus 42.5
Seuo Germaniæ mons 87.14
Seurbi po 90.12
Seutluſa inſula 113.54
Sexſignani po. 89.26
Sextifirmium op. 47.31
Sexi op. ibidem
Sextani coloni 52.6
Syagrum promontoriũ 141.6
Siambis inſula 88.26
Sibaræ po. 129.28
Sybaris flu. 61.26.& 804.43
Syb. urbs ubi 61.27.& 396.10
Sybaris oppidi deletio 163.50
Sibde op. 109.39
Sybillates po. 89.28
Siby oppidum 141.5
Syboia inſula 79.28
Sycaminon op. 104.31
Sicania.i. Sicilia inſula 59.27
Sicani alij po. 57.14
Sicca colonia 95.19
Syce inſula 114.19
Sicendus lacus 126.27
Siciliæ deſcrip. 59.26.& 148.39
Siciliæ ſal 812.49.& 814.25
Siciliæ magnitudo 59.30
Sicilia Italiæ quondam iuncta 36.56.& 59.30
Siciliæ uaria nomina 59.27
Sicilia quantum ab Italia diſtet ibidem 12
Siciliæ promontoria quantum inter ſe diſtent ibid.46
Siciliȩ Bitumen 915.47
Siciliæ oppida quot 59.44
Siciliæ ſmaragdi 918.18
Sicilia minor inſula 82.10
Siciliæ & Alexandriæ diſtantia 142.47
Siciliæ piſces quales 813.25
Siciliæ corallium 824.7
Reliqua quære parte prima.
Sicynus inſula 82.14
Sicyon op. uetuſtiſsimũ 180.12
Sicyon op. 920.38
Sicyon quãtũ diſtet ab Eli 32.20
Sicyon metallorum omnium officinarum patria 920.38
Sycion Africæ locus 953.20
Sicoris fluuius 50.17
Siculũ fretũ 57.45.& 58.5.79.8
Siculi in Latio 55.13
Siculi freti inſulæ 60.21
Siculotæ po. 68.47
Sicum op. ibid.33
Sicuſa inſula 114.40
Side op. 107.53.& 150.5
Sidenum op. 118.41
Sideni po. ibidem
Sideris fluuius 124.26
Sidicinum op. 56.13
Sidicini agri lapis ardẽs 44.2
Sidyma inſula 113.37
Sidyma mons 108.38
Sidon op. uitri opifex 104.46. & 149.50.& 940.27
Sidonis Bitumen 915.41
Sydopia op. 144.38
Siduſa inſula 114.39
Sidus op. 74.26
Syene inſula 101.24.& 144.8.& 145.11.& 147.12
Syene oppidum 101.24.31. & 928.12
Syenes oppidi ſitus 32.40.& 144.5
Syenitæ po. 144.16
Siga fluuius 94.44
Sigama fluuius 119.14
Sigæum promontorium 78.41
Sigæum op. 112.16.& 116.46
Sygaros inſula 141.6
Signia mons 109.28
Signini po. 56.28
Silarus flu. 42.25.& 57.23.50
Silbiani po. 109.35
Silci po. 135.39
Silenus fluuius 112.38
Sileni po. 129.26
Silices po. 135.37
Silimnus inſula 88.26
Silis, id eſt Tanais fluuius 120.12.& 125.2
Silis fluuius 66.3
Sylla legatus ſociali bello Stabias oppidum delet 57.18
Syluas incolentes 122.31
Sylua locũ cõtinuo mutãs 38.16.22
Siluani po. 62.32
Siluorum gens 121.43
Silurum gens 82.21
Symbari po. 146.22
Symbolum portus 85.24
Syme inſula 113.55
Simena op. 108.29
Symethus flu. 59.52
Simira op. 104.50.105.5.106.1
Simittuenſe op. 96.24
Simois fluuius 112.18
Symplegades inſulæ inter ſe cõcurrentes & quare 86.31
Symplegades inſulæ 122.10
Sinde op. 107.49
Sindica op. 119.44
Syndraci po. 131.51
Singæ po. 128.55
Singara op. 106.23
Singilia op. 53.47
Singulis fluuius 48.9.18
Synhietȩ po. 120.32
Synnada op. 109.24
Sinnaus lacus 42.24
Sinonia inſula 58.47
Sinope colo. 117.54.& 894.46
Sinope Italiæ op. 55.43
Sintica Heraclea op. 76.31
Sinueſſa Sinope dicta 55.42
Sinueſſanus ſpecus 37.53
Sinueſſanæ aquæ 804.5
Sinus Oceani pręcipui quatuor 46.55
Syphacis regia 94.45
Syphnus inſula 81.31.& 941.49
Sipylum op. 37.24.& 111.13.34
Sipontum op. 62.7
Syracuſæ colonia 59.55
Syracuſis quotidie uidetur Sol 26.45
Sirbitum regio 145.41.& 147.8
Sirbonis lacus 103.6
Syrbotæ po. 146.13.& 156.3
Syrecæ po. 144.7
Syrenis ſepulchrum 59.21
Syrenum ſedes ubi 56.9
Syrenum promontoriũ 37.3
Sirenuſſæ inſulæ tres 61.9
Syriæ Paleſtinæ deſcrip. 102.38
Syriæ diuerſa nomina ibidem
Syriæ Cyprus iuncta aliquando 37.1
Syriæ menſura 102.46
Syriæ Antiochiȩ deſcriptio 105.13. per totum
Syriæ portæ ibid.25
Syriæ Bitumen 915.40
Syriæ terminus 105.28
Syriæ Alabaſtrites 928.3.5
Syria cœle 105.29. per totum. 149.35
Syriæ boues quales 209.28
Syrie inſula 110.54
Reliqua quære parte prima.
Syrieni populi 129.19
Syrictæ po. 155.8
Syrium fluuius 116.33
Syris idem qui Nilus flu. 100.31
Syris fluuius, & op. 61.17
Syros ſerpentes non attingunt 216.42
Siros inſula 116.18
Siraides inſulæ 80.45
Syrini po. 61.23
Syrite inſula 37.9
Syrmatæ po. 124.48
Sirmium op. 69.44
Syrnos inſula 82.11
Syrtes iuxta Suſa 138.18
Syrtis maioris circuitus 95.40
Syrtium æſtus unde 39.50
Syrtium ſinus 95.50
Syrtium magnitudo ibidem 52
Syrtiũ inter ſe diſtantia 96.7
Siſapo op. 48.45
Siſaponenſis regio, & in ea minium 858.43.& 859.10
Siſcia op. 69.32.42
Siſapone op. 48.42
Siſolenſes populi 57.14
Sithonij po. 77.29
Situa oppidum 48.4
Sitiogagus fluuius 132.50
Sycion op. 72.46
Sittace op. 137.39
Sittacene regio 135.11.& 137.38
Sittianorum gens 95.18
Syterus fluuius 963.50
Sniutheum templum 112.7
Smyrna op. 110.49.& 111.18.23
Smyrnæus conuentus 111.31
Sobotale op. 140.56
Sodij po. 121.44
Sodinus fluuius 132.12
Sogdiani po. 124.53
Soggoſtedes po. 76.42
Solanidæ inſulæ 140.21
Soleadæ po. 129.33
Soletum op. 61.51
Solymnia inſula 82.43
Solymi po. 107.42
Solymorum gens Aſiæ 112.48
Solis indigetis Lucus in Latio 55.17
Solis promontorium 93.23
Solis ora inſula 148.9
Solis fons mirus 41.46
Solis inſula ubi 130.51.& 132.35
Solis op. 101.52.& 244.42
Solis op. à quibus 144.9
Reliqua quære parte prima.
Solitudines palmirenæ 106.33.49.& 136.39
Solitudines Septentrionales 122.24.& 125.35
Sollinates po. 64.10
Sole op. 107.22.& 113.22 & 150.4
Solorius mons 47.13
Soluenſe op. 69.22
Solus op. 60.7
Sunautes fluuius 117.40
Sondræ populi 129.34
Sontini po. 61.22
Sontiontij po. 67.49
Sonus fluuius 127.30
Sophene regio 102.44.& 123.34
Sopheni po. 121.23
Sophonia inſula 37.10
Sora op. 56.23
Soractes mons 37.51.& 154.26. 806.7
Sorani Valerij pœna 56.33
Sorarum fluuius 132.10
Sorgæ po. 129.29
Soractia op. 139.33
Sotira op. 118.35
Soſirate op. 138.16
Sotiates po. 89.30
Spalathra op. 76.8
Spalei po. 120.34
Spalenſes po. 50.25
Sparta op. 73.18
Specus miri in orbe 37.50
Sperchius fluuius 75.11
Sperchios op. ibidem
Sphagia inſula 79.48
Sphingion animal ubi 145.22
Spina op. 65.4.53
Spineticum Padi oſtium 65.3
Spyntuma op. 144.38
Spiræum promontorium 73.39.& 80.5
Spireoſtoma Danubij os ibidem 84.12
Spoletini po. 64.2
Spondolici po. 120.32
Sporades inſulæ, & earum nomina 81.12.& 82.37
Stabiæ oppidum à Sylla deletũ 57.17
Stabianum locus 804.9.& 823.35
Stabulum op. 112.34
Stadia op. 108.56
Stadiſis op. 144.14
Stagirȩ oppidi portentum 403.47
Statiellæ op. 803.24
Statyelli po. 53.52.& 54.10
Statones po. 54.38
Statonenſis agri uitrum 38.14
Statomenſes lapides 943.9
Stauri po. 124.24
Stechadum inſularum corallĩ 824.6
Stellendena regio 106.47
Stenæ diræ 142.54
Stentoris portus 77.41
Stephane mons 75.34
Stephane inſula 114.22
Stephane op. 56.27.& 127.49
Stymphalis fluuius 41.38
Stymphalum op. 73.52
Stiria inſula 113.28
Styx palus 806.1
Stygis paludis aqua qualis 42.16
Stooi op. 76.19
Stœchades inſulæ 58.27
Stoidis inſula 134.32
Stonos op. 67.30
Strapellini po. 62.33
Stratoclia op. 119.54
Stratonis turris 103.15
Stratonicæa op. 109.55.& 135.42
Stratos fluuius 124.27
Stratos urbs 71.29
Strategiæ Armeniȩ maio. 123.19
Straton inſula 143.34
Strymon fluuius tribulos cibariles habet 874.26
Strymon flu. 76.54
Strymonis regio 115.29
Strongylæ inſulæ 60.20.& 81.48.& 113.38
Strongyles inſ. Alumẽ 916.34
Strophades inſulæ 79.46
Stura fluuius 64.47
Sturiorum inſulæ 87.56
Sturium inſula 58.30
Suanenſes po. 54.37
Suanetes po. 67.46
Suani po. 119.53.& 846.55
Suarrani po. 64.2
Suari po. 128.13
Suarni po. [illegible]
Suaſa op. 144.39

Subi fluuius 49.49
Sublaqueum op. 63.12
Sublicius pons Romæ 933.37
Subocrini po. 67.15
Subſolani montes 154.53
Subur op. 49.51
Sucubo op. 47.16
Succaſani po. 56.25
Succaſſes po. 89.31
Suchæ op. 145.16
Succubar op. 95.7
Sucrona op. 48.27
Sucro fluuius 49.39
Sudertani po. 54.38
Sue oppidum 135.38
Suebri po. 52.3
Suel op. 47.30
Suelleoi po. 141.18
Suelteri populi 52.54
Suemus fluuius 78.51
Suertæ po. 129.28
Sueſſa op. 56.13. & 161.15
Sueſsiones po. 88.55
Sueſſulani po. 56.28
Suetri po. 67.52
Sueconi po. 88.55
Sueni po. 84.25. & 87.47
Suffenates po. 61.56
Suillates po. 64.3
Suinum fluuius 63.26
Suitæ uel Cunæ po. 120.18
Sulchitani po. 59.16
Sulmo op. 57.7
Sulmonenſes 62.45
Sunium promontorium 74.35
Superequani po. 61.45
Superum mare 53.22. & 70.6
Soræ po. 128.52
Surdaonum gens 50.17
Suriates po. 64.10
Surium oppidum & fluuius 41. 23. & 119.6
Surium op. 70.23
Surrentini montes 55.49
Surrentum promont. 93.18
Surrentum op. 56.9. & 913.3
Suſa op. à quo 133.3. & 137.41.54
Suſiana regio 132.53. & 135.11. & 137.44. & 149.34
Suſis Dianæ templum 138.8

T

Tabæ oppidum 107.24
Tabidium op. 97.34
Tabin mons 125.38
Tabracha op. 95.21
Tacape op. fertiliſsimũ 479.4
Tacapæ po. 95.43
Tacapentis Africæ ager fertilis 401.26
Tacatua op. 95.20
Tacompſun op. 144.26.35
Tader flu. 47.42. & 49.36
Tadiates po. 63.2
Tadnos fons 142.49
Tænarum op. 44.34. & 121.2
Tænarius lapis qualis 938.33. & 941.43
Tęnarũ promon. 73.21. & 96.52
Tagæ po. 124.48
Tageſtenſe op. 96.32
Tagori po. 120.33
Tagus fluuius 50.37. & 90.41. & 207.29
Tagus fluuius aurũ fert 50.37. & 851.40
Taygetus mons 73.20. & 958.17. & 942.41
Taygetus mons quãdo corruit 34.19
Talabrica op. 90.22
Talarenſes po. 60.18
Taluctæ po. 127.56
Tamarici po. 90.5
Tamarici fontes 805.43
Tamaicus op. 123.22
Tammacum op. 141.47
Tamna oppidũ multis inſigne templis 140.47
Tamuda fluuius & op. 94.41
Tanagra op. 74.54. & 250.54
Tanais fluuius 83.49
Tanais oſtium 45.15
Tan. & Iaxartes idẽ flu. 125.3
Tanais flu. terræ termin[9] 46.29
Tanais incolæ 120.4
Tanaiu Silin Scythę no. ibid.11
Tanaitæ à quibus deleti ibid.29
Tanarus fluuius 64.45
Tauia op. 145.18
Taniticum Nili oſtium 102.17
Tanitani po. 64.28
Tanitis præfectura 99.35
Tantalis op. 36.25. & 112.14
Tantarene op. 144.19
Taphiaſſus mons 71.40
Taphiæ inſulæ 79.30
Taphiuſa locus 940.44
Taphra Africæ op. 96.9
Taphræ op. 85.18.39
Taphros fretum 59.4
Tapyri po. 124.14
Tapori po. 91.15
Taprobane margaritis abundat 132.18
Taprobana Inſula 855.47
Taprobanes inſ. deſcrip. 130.6
Taprobanes menſura ibid.15
Tapſacum op. 97.38
Tarachie inſula 79.25.
Taranei po. 139.14
Tarbeli po. 89.25. & 803.19
Tardaſtili po. 654.2
Tarelei po. 98.46
Tarentinus ſinus 61.28
Tarentinus portus ibidem.52
Tarentum op. ibidem.36
Tarẽtum ſcapis nobile 866.45
Tarenti ſal 814.11. & 16.28
Tarenti lana qualis 811.8.18
Tarichea op. 103.44
Reliqua quære parte prima.
Targines fluuius 61.5
Tarinates po. 63.2
Tarſona caſtellum 68.30
Tariotarum regio ibid.29
Tarne fons 110.12
Tarne fluuius 89.36
Tarquinienſis lacus inſ. 38.21
Tarquinienſes po. 54.38
Tarracina oppidũ, id eſt, Anxur 55.36
Tarraconenſis deſcrip. 89.49
Tarraconenſis regio 47.3.10
Tarraconenſis conuentus 49. 22. & 50.6
Tarraco colonia 49.50
Tarragenſis colonia 50.10
Tarſatica op. 68.18
Tarſos op. 107.18. & 150.4
Tartarum Padi portus 65.14
Tarteſſos op. 47.28. & 91.35
Tarus fluuius 64.46
Taſcodunitari po. 52.18
Taueni po. 141.17
Tauium op. 126.3
Tauri lygdinus lapis 928.10
Taulanti po. 69.2
Taurania op. 57.20
Tauranium op. 57.43
Taurica regio 85.12
Tauricæ menſura 86.23
Tauricæ po. plures 85.14
Tauri Scythæ ubi 84.50
Taurini po. 54.32. & 65.33
Taurinorum origo 65.33
Tauriſani montes 65.4
Tauriſani po. ibidem.49
Tauriſci, id eſt, Carni 67.16
Tauriſci po. 69.40
Taurus mons 106.4. & 107. 49. & 108.2.28. & 120.46. & 122.50. & 137.2. & 150.3
Taurus Nili alueus 113.6
Tauri montis diuerſa nomina 108.14
Taurorum portus, lacus, & oppida 85.28
Reliqua quære parte prima.
Tauromiuitanus Eurip. 39.51
Tauromînium colonia 59.47
Tauruuus fluuius 69.46
Taxilæ po. 129.36
Taxila op. 127.3
Taxata inſula 125.29
Teanum Sidicinum 56.13
Teanum Apulorum 62.12
Teani ibidem.14
Tearus fluuius 78.9
Teari po. 50.10
Teatini po. 62.44
Techedia inſula 82.30
Tectoſagum op. 51.38. & 52.12
Tectoſagi po. ubi 52.18
Tectoſages po. qui 126.1
Tedanium op. 68.20
Tegamum alueus 113.5
Tegea op. 73.52
Tegium op. 112.35
Telamon portus 54.13
Telaudros inſula 108.44. & 113.29
Teleboides inſulæ 79.29
Telmeſſos oppidum 108.40. 46. & 109.3
Teliu fluuius 51.31
Telini populi 56.29
Tellene op. 57.4
Telmeſſum op. 109.40
Telos inſula & in ea unguentũ 82.11
Tembaſa op. 107.48
Tembrogius fluuius 117.35
Temenitis fons 59.55
Temeriuda 120.12
Temeſe op. 57.38
Tenos op. 112.29.43
Tempe deſcriptio 75.44
Temperies mira 125.52
Tẽpſis Tmoli mõtis cacumen 174.41
Tempſa op. 57.38
Tenedus inſula 115.5
Tenedi inſulę mirus fons 41.50
Teneum mare 135.46
Teoos inſula 81.27
Tentyritis præfectura 99.32. & 196.54
Tentyris op. 101.42
Tenupſis op. 145.17
Teos inſula 114.41
Tepheue op. 103.30
Teredon meus 139.37
Terei regis regnum ubi 78.14
Terganon inſula 113.53
Tergedum op. 145.10
Tergeſtinus ſinus 66.11
Tergeſte colonia ibidem
Tergilani po. 61.23
Terias fluuius 59.53
Terina op. 57.39
Terinçus ſinus ibidem.60.56
Termera op. 109.42
Termes op. 50.53
Termes mons 111.21
Terræ origo & principium ubi 46.26
Terræ totius longitudo 44.16
Terræ diuiſio in tres partes 46.26
Terræ totius latitudo 44.17
Terrę menſura ubi, & à quo reperta 143.19
Terræ menſura 44.16. & 148.4
Terræ per parallelos diuiſio 149.30. per totum
Quære Paralleli terræ.
Terra quota mundi pars 45.54
Terræ circuli. Quære Paralleli terræ.
Terræ termini qui 46.29
Terra aurea, argenteaq́; 130.2
Reliqua quære parte prima.
Terſos fluuius 119.14
Terta op. 78.4
Teſpites Tigris lacus 537.6
Teſſara op. 144.28
Tetrarchiæ plures 104.14.54
Teuchira op. 96.48
Teutnia op. 69.21
Teuthria inſula 70.11
Teutobodiaci po. 126.1
Teutoni po. 87.45
Thali po. ubi 139.39
Thaluſſa inſula 114.43
Thamar fluuius 140.27
Thamnitica Toparchia 103. 30
Thamudei po. 141.20
Tharne op. 299.34. & 301.31
Tharſus op. 150.4
Thaſiæ regio 122.36
Thaſi inſulæ marmor 925.34
Thaſi inſulæ Opalus 959.45
Thaſſos inſula 82.52. & 925.34
Thathicæ op. 144.17
Thaumaciæ op. 76.3
Theangela op. 109.39
Thapſus op. 95.42. & 149.37
Thebæ Græ. opp. 72.6. & 75.29
Thebæ Italiæ op. 61.24
Thebę Bœotię 74.44. & 253.48
Thebę Bœotię à quibus 104.46
Thebæ alabaſtritẽ gignũt 928.2
Thebæ Aegyptiæ 932.42
Thebæ Aegypti oppidum portarum centum ibidem.46
Thebæ Troadis op. 111.49
Reliqua quære parte prima.
Thebaicus lapis qualis 928.19. & 941.38
Thebais regio quæ 99.29. & 102.46
Thebæ Cariæ 109.52
Theganuſa inſula 79.49
Thelphuſa op. 73.54
Themiſcyra op. 118.29.34
Themiſiones po. 109.23
Themiſtias promont. 134.37
Thenæ op. 95.43.49
Thena op. 144.33
Theudoſia op. 85.33
Theonochema mons ardens 43.36. & 147.26
Theonochema promon. 93.33
Theophraſtus primus exterorũ de Ro. ſcripſit 55.24
Reliqua quære parte prima.
Theopompus Romam à Gallis captam ſcripſit 55.28
Thera inſula 36.38. & 82.28
Theramne op. 73.18
Terapne Cretæ op. 80.29
Theraſia inſula 36.38. & 60. 36. & 82.22
Therionarce inſula 113.56
Thermaicus ſinus 76.35
Thermę colonia 60.5
Thermæ op. 76.35
Thermeuſa inſula 82.43
Thermodoon fluuius & oppidum 118.31 & 964.5
Thermopylarum anguſtiæ 75. 20
Thermopolitis pręfect. 99.40
Therothoæ po. unde 144.4
Theſpiæ op. 74.40. & 76.3
Theſpiarum fons 804.20
Theſprotiæ lacus 71.14

Theſprotiæ gemmæ 961.46
Theſpronæ fluuius 71.10
Theſprotis regio 70.51
Theſſaliç deſcriptio 75.24
Theſſaliæ menſura 76.6
Theſſalia & Hellas ead. 75.14
Theſſaliæ montes plures ibidem.32
Theſſaliæ creta 918.10
Theſſaliæ flumina 75.39
Theſſalis regio 115.28
Reliqua quære parte prima.
Theſſaloce op. 110.43
Theſſalonica op. 76.33
Theudalis op. 95.31
Theudenſe op. ibidem.32
Theutrania regio 112.30
Theutraniç op. ibidem.34
Theutraniæ mirum 36.27
Thia inſula 36.41. & 82.24
Thyamis op. 71.11
Thyatira op. 79.32. & 110.45
Thiatyreni po. 112.41
Thibiorum genus 154.2
Thynodos op. 109.53
Thimanei po. 141.17
Thymbre op. 112.36
Thynia inſula 122.11
Thyni po. 77.22.& 115.49. & 116.42
Thinites præfectura 99.32
Thynos op. 107.19
Thynnias inſula 116.53
Thynnas op. 78.10
Thiphicenſe op. 96.31
Thyrides inſulæ 79.49
Thyrea locus 73.19
Thyrreus lapis 42.34
Thyſanuſa op. 109.10
Thiſbe op. 74.50
Thyſſus op. 76.47
Thoar op. 98.19
Thoronos inſula 79.22
Thoricos locus 957.52
Thraces po. ubi 69.52. & 71.6
Thracius Boſphorus ubi 78.12.& 83.24 & 116.27
Thraciæ deſcriptio 77.10
Thraciæ Alabandici 961.30
Thraciæ longitu. latitu. 78.52
Reliqua quære parte prima.
Thriaſus opp. 74.38
Thriaſij po. ibidem.10
Thryon op. 73.13
Thronium op. 75.7
Thubeo op. 97.36
Thube inſula 33.25.& 88.30
Thumata op. 139.42
Thurini Quære parte prima.
Thurium op. 62.15. & 314.43
Thuſcanienſes po. 54.30
Thuſci à ſacrificijs dicti 54.16
Thuſci debellarũt oppida Vmbrorum 63.45
Thuſcum mare ubi ibid.57.56
Thuſſagetæ po. 85.43.& 120.9
Tyana op. 118.19
Tiare op. 112.35.43
Tiaris locus ubi Tubera mira proueniunt 506.33
Tibareni po. 118.38
Tyberis fluuius nauiũ magnarũ capax 55.2
Tiberina oſtia 52.27.& 53.25
Tiber flu. futuri præſcius 55.8
Tiberis amœnitas ibidem.3
Tiberis fluuius 54.27.32
Tiberis aqua non minor Nili 929.21
Tiberis flumi. inũdatio ibid.48
Tiberis ortus nomina 54.32
Tiberias op. 103.45
Tibigenſe op. 96.25
Tybis, id eſt, december 133.54
Tyberini po. 64.4
Tiburtes po. 62.56
Reliqua quære parte prima.
Tichis fluuius 50.3
Ticinus flu. & op. 64.48
Ticinus flu. unde 41.4.66.56
Ticinum op. à quibus cõditum 65.42
Tyde caſtellum 90.9
Tydij po. 120.22
Tifernates po. 64.4
Tifernus fluuius 62.13
Tifata op. 57.4
Tigris Euphrates ubi incurrat 107.1
Tiferanm op. 54.50
Tygauæ op. 95.7
Tigenſe op. 95.32
Tigenſis ſaltus 47.42
Tigranocerta op. 121.13.18
Tigris fluuij deſcripcio 41.13. & 124.4.& 136.52.& inde
Tigris, id eſt, ſagitta 136.53
Tigris fluuius ſe in ſpecu mergit ibidem.137.36
Tigris fluuij ortus 120.55.& 121.25
Tigris fluuij lacus 133.2
Tigris fluuius in duos alueos diuiditur 137.17
Tigris in Euphratem mergitur, ibidem.11
Tigris mari Perſico decimo ore infertur ibidem.25
Tigris & Euphrates quantum diſtent ibidem.26
Reliqua quære parte prima.
Tigulliorum op. 54.2
Tillauenorum fluuius 66.6
Tylos inſula, & in ea mirç arbores 317.41.46
Tylos inſula & op. 139.54
Timachus fluuius 69.54
Timauus fluuius 41.27.& 66.10
Timaui inſulæ fonteſque miri 41.53 & 70.14
Timaui fluuij inſulæ 70.12
Tymbriani po. 107.45
Timici op. 95.7
Tymnias ſinus 109.50
Timolus 110.10
Timoniacenſes po. 116.8
Tymphei po. 72.34.76.31
Tinda op. 77.36
Tyndaris op. 57.34.& 60.8
Tingi op. à quo 92.20
Tingitaniæ prouinciæ deſcriptio 94.30
Tynidrumenſe op. 96.25
Typania op. 74.10
Tiparenus inſula 79.54
Tipaſa op. 95.2
Tiphicenſe op. 96.32
Tiquatra inſula 58.20
Tyra fluuius & op. 84.35
Tyra gens 142.13
Tyragetæ po. 84.37
Tirteenſe op. 96.35
Tyrij po. in Hiſpania 91.57
Tyrium purpuriſſum 896.38
Tyrrheni po. 54.15
Tyrintha op. 73.30.& 216.40
Tyriſſei po. 76.19
Tyriſtaſis op. 78.35
Tyritace op. 119.3
Tyrrhenum mare quod 58.2. 5.& 936.56
Tyrus Herculis templum habet 958.27. & 970.14
Tyrus quondam inſula 104.37
Tyrus cõchilio, & purpura nobilis ibidem.43.& 896.38
Tyrus op. 104.38.& 149.50
Tifinenſes po. 60.20
Titanus fluuius & op. 111.44
Titium flu. 66.32. & 68.8.27
Tium op. 117.41
Tlos op. 108.44
Tmolus fluuius ſolus conculã lapidem habet 859.46
Tmolus mons 110.15
Tmolus oitibus cõſitus ibid.
Tmoli mõtis incolæ diu uiuũt 174.40
Toaoi po. 140.49
Tochari po. 125.54
Togata Gallia ubi 63.39
Togienſes po. 66.49
Togiſonus 65.16
Tolen op. 146.15
Tolerienſes po. 57.54
Toletani po. 50.37
Toliſtobogi po. 115.53.116.4
Tollentinates po. 63.35
Toloſani po. 52.17.& 89.36
Tomala op. 140.55
Tomarus mons 70.55.& 71.46
Tomos op. 77.58
Tomabei po. 140.50
Tonderos fluuius 131.56
Topazion in qua inſula 142.51.& 965.3
Topazos inſula unde nomen lapidi 142.55.& 963.7
Topiris op. 77.34
Toraliba inſula 130.4
Toretæ po. 119.44
Tornadotus fluuius 137.42
Tornates po. 89.29
Torone op. 76.42.& 231.18. & 232.26
Toron lacus 470.47
Tortuni po. 74.9
Tuxandri po. 88.55
Tracheotis op. 107.32
Trachea op. 110.49
Trachin op. 75.22
Trachie inſula 79.25
Trachonitis op. 104.26
Tractari po. 85.16
Tragia inſula 82.29
Tragaſæus ſal 814.21.30
Tragurium inſula 63.22
Tragurium oppidum & in eo Marmor ibidem.32
Tralliçon op. 110.4
Reliqua quære parte prima.
Trallis op. 109.50
Tranſpadana regio 65.30
Tranſpadini pop. quibus agros pingues faciunt 425.22
Tranſpadani po. 66.48
Tranſrhenani po. Romanorum hoſtes 501.47
Tranſrhenanæ fœminæ quibus aeſtiuntur ibidem
Trapeze promontorium 112.46.& 115.13
Trapezopolitæ po. 110.2
Trapezus op. 118.46
Traſimeni lacus miracu. 36.8
Traſimenus lacus ardens 44.7
Trebani po. 56.29.& 63.12
Trebia fluuius 64.46
Trebiates po. 64.3
Trebulani po. 62.55
Trecaſſes po. 89.17
Trepſedorum gens 112.49
Treres populi 76.23
Trericies à ſcolopẽdris abacti 198.49
Treſpylion inſula 114.57
Treuentinates po. 62.53
Treueri po. 89.1
Triacenſes po. 63.35
Triare regio 121.36
Triballi populi ubi 69.52.& 72.5.& 70.24.& 153.52
Tribochi po. 89.5
Tribulium op. 68.37
Triſcannorum gens 52.11
Tricca op. 75.32
Tricæ op. prouerbium 61.20
Trichone op. 72.4
Tricoriphos mons 140.20
Tricollorum regio 51.58
Tricorium regio ibidem
Tridentini po. 66.43
Tridentinæ alpes 65.15
Trienſes po. 76.28
Trieris op. 105.2
Trimachi po. 69.52
Trimontium op. 77.24
Trinacria. i. Rhodos inſ. 113.46
Trinacria, id eſt, Sicilia 59.28
Trinium fluuius 62.41
Triocalini po. 60.20
Triopia op. 109.14
Tripolis cur dicta 105.3.& 149.50
Tripolis caſtellũ & flu. 118.44
Tripolitani po. 110.17
Triquetra, id eſt, Sicilia 59.28
Trira op. 54.7
Triracienſes po. 60.20
Tritea op. 72.4
Tritium op. 50.49
Triton palus, fluuiuſq; 96.15.& 100.33
Triullati po. 67.50
Triumphale op. 48.4
Triũpilini uenal. po. 67.22.43
Troas op. 111.40. & 112.14
Troadis deſcri. & op. ibid.13
Troadis finis 112.6.& 115.36
Reliqua quære parte prima.
Trocmi po. 115.55
Trocmorum op. 116.3
Trœzene op. 73.34.& 804.29.& 807.25
Trœzene Cariæ op. 109.56
Trœzenij lapides 961.33
Trogiliæ inſulę 114.17
Troglia op. 110.37
Troglodicæ po. 84.19.& 97.24. & 140.49.& 98.40.54.& 154.51.& 155.56
Troglodytarũ emporiũ 143.28
Troglodytæ bis anno umbras habent 33.12
Troglodytarũ mir' fons 41.46
Troglodytę Elephantum uenatu aluntur 187.6
Troglodytæ teſtu. ado. 222.16
Troglodytæ quales 144.3
Troglodytæ ubi, & qua utũtur aqua 146.55
Troglodyticæ fluuius 142.45
Troglodytici ſinus ibid.15
Troglodyticæ Mychos 142.53
Troglodytice nõ cernit ſeptẽtriones 31.29
Troglodytices umbra 33.12
Tropina locus 128.42
Truſſulum op. 847.34
Trucones inſula 70.22
Truentum flu. & op. 63.24
Tuberum fluuius 139.40
Tuburnicenſe op. 96.25
Tuburbis colonia 96.28
Tubuſuptus op. 95.7
Tucca op. ibidem.5
Tucci colonia 48.22
Tucci op. 47.56
Tudernæ oppidi uaæ 352.37
Tuder op. 73.48
Tudertibus ſpectata arma cæleſtia 25.42
Tuditanus libros domuit 66.31
Tunisenſe op. 96.35
Tungri po. 88.56.& 804.30
Turcæ po. 120.9
Turduli po. 90.17.& 91.24
Turdulorum gens ubi 47.34.161.32
Turiaſſo op. 885.14

Turiaſonenſes

Turiaſonenſes po. 50.18
Turiga op. 48.39
Turmantini po. 62.33
Turmodigi po. 50.41
Turobrica op. 48.42
Turocelum op. 64.9
Turones po. 89.18
Turres uocales ubi 933.28
Turrus fluuius 66.8
Tuſca fluuius 95.21
Tuſculani agri mirum 38.43
Tuſculani [illegible] quales 938.36
Tuſculani po. 56.30
Tuſditanum op. 96.31
Tuiani po. 64.3
Tutienſes po. 57.14
Tuini po. 62.36

V

Vacamana op. 48.10
Vaccei po. 49.31.& 90.15
Vacca flumen 90.22
Vacunæ nemus 63.9
Vadei po. 141.6
Vadum Sabatium portus 53.55
Vadicaſſes po. 89.17
Vadimonis lacus mirum 38.25
Vafriæ op. 64.9
Vagieni po. 53.41.& 67.35
Vagenſe op. 96.26.33
Vagiennorum gens 54.9
Vagi ferarum more homines 146.56
Valdanus fluuius 69.47
Valentia op. 49.41.& 52.7.& & 92.43
Valentini po. 59.16.& 62.37
Valentinum op. 54.9
Valerieoſes po. 50.32
Valij po. 146.49
Vallei po. 76.18
Valli po. 120.3
Vama fluuius 127.29
Vamaenres po. 96.36
Vangiones po. 89.5
Vanienſes po. 66.46
Vanoianum regnum 84.25
Varagri po. 67.49
Varramus fluuius 66.7
Varciani po. 69.39
Vardæi po. 68.47
Varduli po. 50.39
Vardulorum oppida 89.52
Varetatæ po. 129.6
Varetum fluuius 117.55
Varia op. 49.47.& 61.38
Varrini po. 87.43
Varuani po. 66.49
Varubarini po. 68.16
Varus flu. 52.25.& 53.23.28
Vaſeo lucus 52.29
Vaſcones po. 49.55
Vaſconum ſaltus 89.50
Vaſſei po. ibidem.31
Vaticanus ager 54.53
Vatreous flu. 65.5
Vatrein portus ibidem.11
Vbij po. 89.6
Vbiſei po. ibidem.23
Vceni po. 67.48
Vceiana oppida duo 96.25
Vcultuniacum op. 48.39
Vdini po. 123.7.12
Veamini po. 67.50
Veca portus 89.56
Vecteri po. 64.29
Vectis inſula 88.26
Vectones po. 49.31.& 90.56
Vegium op. 68.19
Veientani po. 54.39
Veiens ager 38.43.& 54.52
Veij op. quo die à Camillo captum 65.55
Veiauni po. 67.52
Velia oppidum 57.32
Veliates po. 55.53.& 59.22.
& 64.28
Veliẽſes po. 50.44.& 57.15.32
Velini lacus 63.7
Velino lacu quotidie arcus cæleſtis apparet 26.44
Veliterni po. 56.30
Vellates po. 89.29
Velleiacium op. 175.19
Vellocaſſes po. 89.9
Venafrum op. 56.13
Venami po. 89.26
Venaria inſula 58.44.
Vendiatorum gens 53.48
Venedi po. 87.22
Veoelli po. 89.18
Veneni po. 53.53
Veneria op. 48.16
Veneris lacus 823.33
Veneris op. 101.41.45.& 107.27
Venenæ ſitus & gnomon 32.37
Venetia x. Italiæ regio 66.8
Veneti à Troianis orti ibidem
Veneti Galliæ populi 89.10
Veneti po. ab Henetis 117.47. & 954.11
Venetorum inſulæ 89.39
Venetorum ager 66.39
Venetulani po. 57.15
Venidates po. 66.48
Venneneſes po. 50.43
Vennones po. 67.30
Venonetes po. ibid.44
Venus pyrenæa 50.4
Vennſia op. 62.17
Venuſini po. ibidem 33
Verbanus lacus ubi 66.56.& 226.41
Vercellæ op. à quibus 65.39
Veregraui po. 63.32
Vereioi po. 62.37
Vergoannm op. 58.31
Vergunni po. 67.51
Veromandui po. 88.55
Verona op. 66.44
Vercellẽſis ager aurifodinas habet 853.22
Vertacomacori po. 65.40
Verubriga op. 48.37
Verucioi po. 51.55
Verulani populi 56.30
Veruni po. 88.55
Veruſi po. 67.51
Veſci op. 47.53
Veſcellani po. 62.16
Veſei portus 89.56
Veſentini po. 54.32
Veſionicates po. 64.5
Veſpaſiani colonia 103.16
Veſperies op. 89.52
Veſtini po. 52.33.& 63.48
Veſulus mons 64.33
Veſuuius mons 56.7
Veſuni po. 94.36
Veſuuij mõtis unequales 352.27
Vetones po. 90.47
Vetriolum op. 64.10
Vettionenſes po. ibidem.6
Veruſionenſes po. 54.39
Vfens fluuius 55.36
Viana op. 69.21
Vibali po. 52.7
Vibelli po. 53.52
Viberi po. 67.31
Vibiforum op. 65.32
Vibinates po. 62.33
Vibonenſis ſinus 57.37.41.& 59.24
Vicellenſes po. 57.15
Vicentia op. 66.40
Vicienſes po. 50.38
Victoriæ portus 89.54
Vidicinorum gens 63.4
Vidugaſſes po. 89.17
Vienna Allobrogum op. 52.8
Vienoa Narbonenſis op. 21.6
Vimitellarij po. 57.14
Vindelici po. 67.27.45.& 87.43
Vindinates po. 64.6
Vior fluuius 94.2
Virgao op. 47.51
Virgentium op. 48.13
Virgilienſes po. 50.38
Virouesca op. 50.48
Virtus Iulia op. 48.22
Virucinates po. 67.45
Virunom op. 69.20
Viſtula flu. 84.29.& 87.50
Vitulis fluuius 64.20
Viuentani po. ibidem.6
Vlbanectes po. 88.56
Vlyſipponeſe promontorium 90.26
Vlyſippo op. 107.28
Vlyſsis ſpecula ubi 59.25
Vlyſsis portus ibidem.52
Vlyſsis nauis in ſcopulum uerſa 79.27
Reliqua quære parte prima.
Vluernates po. 56.30
Vlubrenſes po. ibidem
Vlurtini po. 62.34
Vluſuburitanum op. 96.32
Vmbilicus, id eſt, Gnomon 849.41
Vmbræ quando, & ubi nullæ 843.13
Vmbræ ubi uerſus auſtrũ ibid.
Vmbræ po. 129.20
Vmbrorum dies 33.39
Reliqua quære parte prima.
Vmbranici po. 52.18
Vmbriæ deſcriptio 63.37
Vmbriæ creta 918.14
Vmbria 63.16
Vmbriæ trecenta oppida debellata à Thuſcis 63.45
Vmbri unde dicti ibid.43
Vmbri populi quales ibid.40
Vmbri exacti à Pelaſgis 54.14
Vmbro fluuius ibid.22
Vndecumanorũ colonia 62.51
Voconij forum 52.25
Vocontiorum regio 51.51.& 65.40
Vocontiorum gens fœderata 52.18.& 162.36
Volane padi portus 65.7
Volaterrana uada 54.20
Volaterani po. ibidem.40
Volcientium gens ibidem.24
Volſcorum littus 52.28.& 55.14
Volſcotani po. 61.23
Volcæ rectoſages 51.37.& 52.12
Volſinæ molę uerſatiles 938.37
Volſinenſes lapides 943.9
Voltinenſes po. 54.40
Volubile op. 92.44
Volſci po. 55.14
Vomanum flumen 63.22
Voturi po. 115.54
Vra locus 206.32
Vranopolis op. 76.47
Vrbes à mari abſorptæ 37.30. & inde
Vrbi gens 230.9
Vrbinates po. 64.5
Vrbubuma op. 844.40
Vrci op. 49.32
Vrgitanus locus 47.3
Vigo inſula 58 41.
Vria op. 48.47.& 62.8
Vri po. 129.26
Vrium fluuius 47.24
Vrpanus fluuius 69.47
Vſientioi po. 61.23
Vſſo op. 48.23
Vſtalitani op. 96.27
Vſar fluuius 95.9
Vſidicani po. 64.12
Vſibalei po. 846.49
Vſtica inſula 60.26
Vthina colonia 96.28
Vtica op. 39.45.& 95.33.& 849.38.& 813.45
Vtidorſi po. 123.12
Vtus fluuius 69.55
Vulcaniæ inſulæ 60.10
Vulgientum gens 52.9
Vulſinũ oppidum depopulatum 24.12
Vulſinum op. totũ fulmine concrematum 23.56
Vulturnius fluuius, & oppidum 55.55
Vulturni maris uitrea harena 946.29
Vxama op. 50.52

X

XAnthus fluuius & oppidum 108.36
Xanthus fluuius 42.4.& 182.17.& 150.5
Xenitana Quiza op. 94.50
Xerxes Athon perfodit 76.43
Reliqua quære parte prima.
Xylenepolis op. 132.26
Xylopolitæ po. 76.30
Xyſtiani po. 110.2
Xoitis præfectura 99.38

Z

ZAcynthus 79.34.39
Zacyothi bitumen 915.43
Zageræ po. 144.6
Zamareni po. 141.29
Zamę oppidum 96 33.& 805.8
Zannes po. 144.48
Zanclæi po. 60.20
Zapauortene regio 124.22
Zarax op. 73.26
Zarangæ po. 132.6
Zaraſparum op. ibidem
Zariaſpa oppidum 124.19.50
Zela oppidum 78.25.& 118.19
Zelia propontis quæ 115.17
Zephyre inſula 80.45
Zephyrium promontoriũ 57.49
Zephyrium oppidum 85 30.& 107.19
Zephyria inſula 37.6.& 82.17
Zerbis fluuius 135.36
Zetis op. 134.8
Zengitana regio 95.25
Zengmatis oppidi mira cathena 886.1
Zeugma op. 102.48.& 106.26.& 135.44.50.& 136.43
Ziela op. 218.30
Zigere op. 77.56
Zygæ po. 810.9
Zilis regio 92.25
Zingi po. 120.3
Ziras fluuius 77.54
Zizama op. 97.41
Zizerus fluuius, promõtoriũq; 133.10
Zoëlæ po. 51.2
Zoëlium op. 503.9
Zone mons 77.39
Zonus fluuius 122.44
Zoroanda locus 137.4
Zotolis fluuius 124.35
Zotum op. 144.29
Zurachi po. 140.4

PARTIS SECVNDAE FINIS.

BIBL. ... VITTORIO EMAN...

SINE
FRAVDE.

S.N.I.1